Digitized by Google

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
FONDO EBORENSE
37
45 A
13

Digitized by Google

LAMPAS, SIVE
FAX ARTIVM LIBERALIVM,
HOC EST,
THESAVRVS CRITICVS,

IN QVO INFINITIS LOCIS THEOLOgorum, Iurisconsultorum, Medicorum, Philosophorum, Oratorum, Historicorum, Poetarum, Grammaticorum, scripta supplentur, corriguntur, illustrantur, notantur.

Tomus Quartus.

Ex otiosa Bibliothecarum custodia erutus, & foras prodire iussus,

A IANO GRVTERO.

Cum Indice & Locorum & Memorabilium.

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

BIBL. FONSEC. EPISC. ... ELIT

PRODIT FRANCOFVRTI

E Collegio Paltheniano, Sumtibus Ionæ Rhodii Bibliopolæ.

ANNO M. DC IV.

ILLVSTRIBVS AC GENEROSIS FRATRIBVS DOMINO STEPHANO, DOMINO NICOLAO TEOKELIIS BA-

ronibus Hereditariis in Keiſmarck; Dominis in Tſaunik, Ranovitza, &c. Ianus Gruterus.

CVM animo meo ſæpius obuerſaretur, ſingularis illa perilluſtris Domini parentis veſtri, Hungariæ ſuæ primarii Sideris, beneuolentia, veſter item præter ſimilem affectum, incomparabilis præterea & amor & dignatio: quarum inſtinctu factum eſt, vt, tu quidem Domine Stephane, integrum triennium ab ore meo publice pependeris, auditor plus quam aſſiduus, tu vero, Domine Nicolae, etiamnum pendeas, tranſmiſſus huc ante annum a magno patre, tanquam fratri optio ſuccidaneus: perpetuam mihi notam ſuſtinendam putaui, niſi qualicunque ſignificatione, animi mei gratitudinem atque obſeruantiam & familiæ veſtræ priuatim, & ceteris mortalibus omnibus publice teſtatam facerem. Quapropter cum priores collegii critici tomos, primæ nobilitatis adoleſcentibus, iiſque fratribus

Germanis, inscripsissem, restaretq; tomus iste quartus: statim occurristis, quorum sub honoratissimo nomine in lucem emitteretur. Quartus, vt dixi, sed ordine tantum; nam bonitate ac maturitate, vt & dignitate, facile æquat, aut potius superat præcedentes; quemadmodum & vos mihi etiam affectu & meritis nihilo estis inferiores duplici illi trigæ, quę ceteris voluminibus suum commodauit auspicium. Et tibi quidem, mi Stephane Teozeli, ex animo gratulor, quod curiose perlustrata Germania, Belgia, Britannia, Gallia, Italia, Orbe nostro meliore, saluus & incolumis ad patrios laris redieris, omnimode thesauri in modum instructus animum dote literaria vere opima: quã, vt diu diuque impendere possis, non parẽtum modo, sed & patriæ, sed & Germaniæ totius bono publico voueo & opto. Te quoque, mi Nicolae, quid in fauore, item & plausu prosequar, quod tam sitienter, tam cõstanter prosequaris vestistigia germani Stephani, prælucentique mihi historicam facem ita velis remisque tendas ad portum veræ virtutis, veræ prudentiæ, vt non tam cum ipso, quam tecum certare videaris? Macte hac mente, macte hoc tenore adolescẽs florentissime; ac cito simul & tuto peruenies, quo destinasti, vtique cum quo instes alacrius hinc & inde stimulos admoueat, non solum Stephanus frater, cui iam honor non vnam aperuit Aulam, interque alias, eam quæ est Serenissimi Austriæ Archiducis Matthiæ, sed magis il-

gis illustris Dominus parens: vt patriæ suæ solidum lumen, ita pietatis atque eruditionis perfortissimum columen: de quo ambiguum sit, Hungariamne suam magis opere manuq; fulciat ac propugnet, quam mente ac consiliis, vtpote cui nō tantum aliquoties Magnus noster Cæsar RVDOLPHVS exercitus sui illa prouincia curam feliciter commendauerit, sed qui ipsemet a se animo ac mente patriæ securitati atq; defensioni noctu diuque inuigilet, ideoque si non primus, at certe inter primos, inuētor auctorque stratagematis illius egregii, quo Iaurinum recuperauimus anno M IↃ XCVIII. & tanto quidem efficacior, quod huic suo consilio etiam periculum proprium vltro adiiceret, expeditioni tam piæ vel vltimum spiritum libenter impensurus. Itaque si in seminibus arborum ac stirpium caussa est, iure etiam, post Deum & auspicium optimi Cæsaris, fructus hic exoptatissimus debitus est parenti vestro: fatemurque muneris eius, quod iterum stet a nobis vallum, illud insigne contra hostem æternum. cui mox quoque & vos, pulcræ arbores, pulcra propago, crescetis vere formidabiles maiorū, si nihil humile ac sordidum cogitaueritis, hoc est, nihil tam præclaro sanguine, nihil hac alta indole, nihil denique vestra accurata educatione indignum: sed vt hactenus, ita & porro cum eis auctoribus, qui res publice priuatim, bene maleue gestas æternis credidere monumentis, colloquia solita habueritis: gnari & sa-

pere hos consulte, & consulere sapienter, vtpote quorum ab animis longissime absint, duæ illæ consiliorum pestes, *Philautia* atque *Adulatio.* ad quos ipsos clare intelligendos cum non leue momentum adlaturi sint voluminis istius philologi præstantissimi (quorum nonnulli nunc demum publicam aspiciunt lucem, nonnulli aspiciunt solito puriorem) excipietis eos fronte serena ac grata. qualescunque nostræ profecto in vos, & omnem vestram familiam obseruantiæ perennaturæ pignus habebitis perpetuum.

IVSTI LIPSII DE CRITICIS operibus Iudicium e Libro Electorum excerptum.

LIBRO *huic Electorum, neque iusto plane operi, neq; exasciato, feci lucem, mi Lector: praepropere, & fortasse ante legitimae dies partionis. Sed caussa festinandi, praeter has, quibus iactamur, turbas, etiam valetudo, quae pertinaciter aduersa, aurem mihi vellit vt vasa colligam, & cogitem de discessu. Inscripsi Electa: non abhorrenti a re nomine, quia pleraque varie elegimus & decerpsimus: Plinii exemplo, quem commentarios CXX. Electorum reliquisse, docuit me alibi eius nepos. Reperies correctiones, sed non solas. quia enim plerique delicati hoc Criticum genus adspernantur, quasi ludum aliquem nugarũ: feci, quod antiquus quispiam Medicus, & callide miscui ritus. Medicum aiunt, in puella regia curanda, quae abhorrebat sectionem, scalpellum spongia tectum intulisse, & vber dum leniter fouet, incidisse: ego velo rituum publicorum correctiones aliquot texi non publici gustus. Ita manum adii suauiludiis istis: nec metuam formulam, Quod dolo malo. Tu fruere, bone Lector.*

SYLLA-

SYLLABVS CRITICORVM VOlumine iſto contentorum.

I. *Ioannis Brodei miſcellanorum pars ſecunda nunquam hactenus excuſa, promta e Bibliotheca V. C. P. Petauii Christianiſſimi Gallorū Regi a conſiliis.* 1.

II. *Ioachimi Camerarii Quæſtiones promiſcuæ.* 1.

III. *Aldi Manutii Quæſita per Epiſtolam.* 169.

IV. *Adriani Iunii Animaduerſionum libri quinque.* 318.

V. *Eiuſdem de Coma commentarius.* 489.

VI. *Ioſephi Caſtalionis variæ lectiones.* 553.

VII. *Iani Mellerii Palmerii ſpicilegii.* 613.

VIII. *Iac. Iac. N. Schegkii obſeruationum & emendationum præmeſſa.* 888.

IOANNIS BRODÆI MISCELLANEORVM

LIBER VII.

Virgilii loca.

CAPVT I.

D*Ic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,*
Tris pateat cœli spatium non amplius vlnas.

Virgilius Eclo. 3. Alciatus *cœli spatium*, clibani fenestram interpretatur, quod soleat hac latitudine confici. Ego cum Seruio de putei fundo intelligo, in quo qui est, tantum cœli spatium videt, quanta est putei latitudo. Id vnde Maroni in mentem venerit, ex Hesychio in voce φρέαρ ὀρύττειν patet φρέαρ (inquit) ὀρύττειν, σκιοθηρεῖν· οἱ γὰρ ἀπὸ τῶν μαθημάτων εἰώθασι τὰς μετεωρικὰς λαμβάνειν καὶ σκιοθηρεῖν ἐκ τῶν φρεάτων. Galenus: ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βαθέων φρεάτων ἀστέρες ὁρῶνται, μάλιστα ὅταν μὴ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ὁ ἥλιος ἵσταται. Plinius libr. 2. cap. 14. *Idq; manifestum fiat defectibus solis, & praealtis puteis*. Apud eundem Georg. 3. *resonant & acanthida syluæ*. scribendum est; non, *resonant acalanthida sylua*. Calphurnius. *Astyle credibile est si vincat acanthida cornix*. Theocrit. Idyll. 7. ἄειδον κόρυδοι καὶ ἀκανθίδες. Probus: *Acanthis ea est quæ Græce acanthis dicta est Latine Carduelis a carduo*, quæ tamen Probi non vera est sententia, differt enim ab Acanthide carduelis. Idem Æglo. 9. *Lupi Marim videre priores*, ex rustica simplicitate protulit Virgilius, aut quod in Italia ita crederetur, teste Plinio lib. 8. cap. 2 nam visis Lupis homines non obmutescunt, cuius rei qui rationem reddere conantur plane desipiunt. Theocritus Idyll ξ sententiam vertit, cum negat quendam proloqui posse, non quia a lupo sit visus, sed quia lupum viderit. οὐ φθέγξῃ λύκον εἶδες.

Iuuenalis loca.

CAPVT II.

I*Llic cæruleos, hic piscem fluminis, Illic oppida tota canem venerantur* Iuuenalis Satyra 15. Si quid diuinandum esse existimarem, per *cæruleos*, glaucos pisces sumendos putarem, ita a colore a Græcis & Latinis nuncupatos. Est autem glaucus color cæruleus, qui & Cæsius & Cyaneus dicitur. De hoc tamen pisce nec loquutum Iuuenalem, nec cæruleos vnquam scripsisse autumo, sed *aeluros*. *Illic aeluros*, id est, feles (cur enim hic piscem fluminis adderet) quas perinde ac Deos imprimis Ægyptios homines coluisse testatur in Euterpe Herodotus, Diodo. lib. 1. & Strabo, vti mox ostendam. Deinde ait Poeta: *hic piscem fluminis*. Ego *oxyrinchum*, Lepidotum aut Latem, expono, a quibus nomos (qui aliis in prouinciis

stratagia præfectura, satrapia vocatur) oxycynchites & latepolites, apud Plinium lib. 5. cap. 9. nomen inuenit. Strabo lib. 15. τιμῶσι δὲ τὸν ὀξύρυγχον, καὶ ἔστιν αὐτοῖς ἱερὸν ὀξυρύγχου. &c. καθάπερ τῶν πεζῶν μὲν τρία, βοῦν, κύνα, αἴλουρον. &c. καὶ τῶν ἐνύδρων δύο· λεπιδωτὸν ἰχθὺν ὀξύρυγχον. Legendum tamen est λεπιδωτὸν καὶ ὀξύρυγχον. aut, λεπιδωτὸν ἰχθὺν καὶ ὀξύρυγχον. Idem lib. ιζ. Strabo: ἰχθύες δ' ἐν τῷ νείλῳ πολλοὶ μὲν ἄλλοι, χαρακτῆρα ἴδιον ἔχοντες καὶ ἐπιχώριον γνωριμώτατοι δὲ, ὅτε, ὀξύρυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτὸς, καὶ λάθης [ἢ λάτος] καὶ ἀλαβῆς. Herodotus citato volumine: νομίζουσι δὲ καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν ἱερὸν εἶναι καὶ τὸν ἔγχελυν. Athenæus libr. 6. νειλῷοι δέ εἰσιν ἰχθύες, νάρκη μὲν ἡδίστη χοῖρος, σιμὸς, φάγρος, ὀξύρυγχος, ἀλλαβῆς, τύφλη, λεπιδωτός. & reliqua. Est autem *Lates* piscis coracino & vmbræ similis. *Oxyrynchus* vero catarum est speices *Lepidotum* a squamarum, quibus egregie septus est, multitudine vocatum esse annotaui. Clemens; *phagrum, macotem & oxyrynchum ab Ægyptiis in numero Deorum habitos memorat.*

κτένια. κηρύκια. Pelorides.

CAPVT III.

KTenes *pectines & κήρυκες buccini*, concharum nomina sunt, quæ etiam ὑποκοριστικῶς κτένια *pectum culi*, καὶ κηρύκια nominantur. Trallianus lib. ζ τῶν δὲ ἰχθύων ἐσθιέτωσαν τοὺς σκληροσάρκους, οἷον ὀρφὸν, γλαῦκον [malim γλαῦκον] κιχλίδα κοκκύγα, καὶ ὀκτάποδα id est, Polypum. καὶ σηπίας, καὶ τῶν ὀστρακοδέρμων ἀστακοὺς, καὶ κηρύκια, καὶ κτένια, καὶ κοχλίας. Plinius pedines a pedunculis distinguit. a voce quoque σηπίαι, σηπιδάρια, Plauto *sepiola*, deflectuntur, αἱ πελωρίδες: inquit libr. γ. Athenæus ὀνομάσθησαν παρὰ τὸ πέλωρον hic πέλωρον, Loci nomen non est, vt videntur velle quidam, sed ingens magnumque significat. Homer. Odyss. 9.

ἔνθα δ' ἀνὴρ ἐνίαυε πελώριος.

Id quod ipse indicat Athenæus. μείζων γάρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένον. *Pelorides* igitur *Ostrea* a magnitudine appellantur. Pollux libr 6. an a Peloro Siciliæ promontorio cognominatæ sint, nihil statuit. καὶ κόγχαι πελωριαί. ὅθεν ἴσως καὶ αἱ νῦν καλούμεναι πελωρίδες ὀνομασθῆσαν recte ἴσως addidit Pollux. nam opinio hæc a doctioribus iure exploditur quæ tamen Isidoro non displicet.

Stephanus emendatur.

CAPVT IV.

AIγύριος, οὐκ ἔστι δῆμος τῆς ἀττικῆς, ὥς τινες ἀλλὰ φυλὴ πάλαι μία τῶν τεσσάρων τῶν ἀπὸ ἴωνος. castiga. τῶν ἀπὸ ἴωνος. sic quoque in voce ἰωνία. ἰωνία ἡ ἀπ[illegible] ἀπὸ ἰωνίου emendo ἴωνος ἀπόλλωνος καὶ κρεούσης τῆς ἐρε[illegible]. Idem in voce ἦλις. ἦλις πόλις πρὸς τῇ αἰγυπτίᾳ ὀλυμπία ita vero scribendum est. ἦλις πόλις πρὸς τῇ αἰγυπτίᾳ ὀλυμπίᾳ ὀλυμπία recto casu. τί quem consule in voce ὀλυμπία. Idem in dictione κρηνίδες: κρηνίδες πόλις σικελίας.

Legem

Legendum μακεδονίας. sic enim infra ait. φίλιπποι πόλις μακεδονίας οἱ πρότερον κρηνίδες. Idem in vocabulo μυτιλήνη. μυτιλήνη πόλις ἐν λέσβῳ μεγίστη ἐκ ταύτης εὑρίσκη ἀπὸ μυτιλήνης τῆς καίσαρος θυγατρός. castiga μακαρέως. Diodorus libr. 6. Idem in voce τενέα κώμη κορίνθου. ὁ οἰκήτωρ τενεάτης. ἀφ' οὗ παροιμία: εὐδαίμων ὁ κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην τεγεάτης. Quod libr. η. notat his verbis Strabo καὶ ἡ τενέα, δ' ἐστὶ κώμη τῆς κορινθίας: & cet. ἐγὼ δ' εἴην τενεάτης, ὅπερ κατ' ἄγνοιαν τινὲς παραγράφουσιν. ἐγὼ δ' εἴην τεγεάτης. In dictione παρθένος ita expurgandus est: ὡς ἴς ἀλλὰ [non ὡς ἄγγελα] πτερίων, ὡς ἁβρὴ παρθένος εἶσι. Veteris cuiusdam Poetæ exametrum carmen esse nemo non videt. Idem in voce ἀλλαβαύδας; βάνδον a Romanis victoriam appellari parum explorate refert. Procopius lib. de bello Vandal. 4 cum Etymologici auctore, *bandum* signum & *bandophorum* signiferum a Romanis vocari docet, nescio cur *bannophorum* Alciatus scribere malit. Nos Galli vexilla *banieras* nominamus. *bannum & retrobannum* euocationes militares, *banna nuptialia*, quæ hoc tempus durent, *bannitos* quoque eos dicimus, qui præconio citantur aut proscribuntur. Sunt omnino hæc neque Romana neque Gallica vocabula, sed plane Germanica & Gothica.

An boni mali ve quidpiam ex nominibus suis hominibus contingat.

CAPVT V.

AN vi naturæ occulta, ac genio quodam nomina sortiantur homines, quæ futuræ ipsis aut aduersæ aut prosperæ fortunæ quædam velut præsagia sint, disputant Academici. Socrates itaque in Cratylo fato, vt auguror ἀγαμέμνονι nomen impositum, ὅτι ἀγαθὸς κατὰ τὴν ἐπιμονὴν οὗτος ὁ ἀνὴρ suspicatur. decem quippe annos vir ille in expugnanda Troia consumsit. Eadem ipse hoc in libro de Atreo, de Tantalo, de Pelope, vt alios præteream, argutatur. Glaucon autem Politico. 10. Homerum etiam subsannat, quod amico vsus esset, qui κρεώφυλος vocaretur. Athenienses quoque de insigni illa in Siciliam expeditione bonam spem habuisse ex Niciæ nomine, qui ei præerat; quasi victoriam pollicente, testatur Plutarchus, & Thucididis Scholiastes. Quidquod *Didymon* adulterii insimulatus, ex illa appellatione qua testes Græce nominantur, tantam criminis suspitionem auxit, vt a iudicibus damnaretur. Videmus oppidorum nomina, ominis caussa, vel indiata, vel mutata, vt *Epidamnum* in Dyrrahium. *Maleuentum* in Beneuentum. Nonne ea apud Romanos superstitio inualuit, vt cum Italiæ lacus locarent *Lucrinum* primum appellarent. M. Tullius de diuinatione, 1. Itemque in lustranda Colonia ab eo qui eam deduceret, & cum Imperator exercitum, Censor populum lustraret, bonis

nominibus qui hostias ducerent, eligebantur. Quod idem in delectu consules obseruant, vt primus miles fiat bono nomine. Plinius: *cur publicis lustris etiam nomina victimas ducentium prospera eligimus.* Nemo, vt opinor, est, vsq; adeo fatuus qui non liberis suis honesta nomina imponere malit, quam aut dictu turpia, probrosa, aut inauspicata. credere autem ea vi quadam latente atque arcana homines adipisci, ridiculum est; cum pro arbitrio suo vnusquisque filiis nomen indat, vti bobus & canibus rustici. Illud vero stultum magis boni maliue quicquam ex his appellationibus euenire suspicari, quippe cum exempla experimentaque falsum id esse conuincant. Nicias ὁ νικηφόρος (nec enim hoc silendum) cuius nuper memini cum felici illi suo paternoque nomine amisso exercitu ac pulcherrima classe ab hostibus trucidatus est. Quæ Commodo Imperatore magis importuna atque incommoda belua? Quæ vero inter duos Alexandros alterum Priami, alterum Philippi filium, vitæ factorumque similitudo? Cum vero innumerabiles Alexandri, Annibales, Cæsares, nuncupati sint (quibus etiamnum nomenclaturis gestiunt Itali) quis tamen ob id horum similis euasit vnquam? Nam si res ita se haberet ad consequendam multarum disciplinarum cognitionem hac vna homines ratione vti oporteret, vt filios suos Platones, Ptolomæos, Galenos nominarent ab incunabilis enim insignes Philosophi, Mathematici, medici, abirent, nec his multæ vigiliæ opus essent, quæ cum absurda esse nemo non videat, nihil est cur aut ex nomine quempiam eruditum, acutum vel hebetem, aut in rebus gerundis felicem, aut e contra, in reipubl. administratione peritum aut ignarum vel aliquando exstitisse vel futurum credamus.

Pisces recentes an probandi.

CAPVT VI.

MAgna est inter nostri sæculi homines (de Gallis loquor) & priscos illos de piscium sapore rixa. Qui hac enim ætate viuunt, eos longa vectura tenerescere melioresque longe reddi arbitrantur. Proinde qui secus mare habitant opulenti ganeones (quod ipse aliquando Andrigales factum vidi) eos equis impositos celerrimo cursu agitandos imperant, vt succus ille sapidior eo motu efficiatur. Nemo porro est qui non Lutetiæ Parisiorum lautiores ac gratiores pisces esse contendat, quam aut Rhotomagi, aut in maritimis, vnde aduehuntur, oppidis. Quæ quidem sententia ex diametro cum antiquorum palato ac stomacho depugnat; quibus marinus ille recens odor saporque iucundissimus habitus est, non teter nec ferinus. Plaut. in Asina: *Quasi piscis itidem amator Lenæ; nequam est, nisi recens.* Seneca lib Natural. Quæstio. 3. *Quo peruenere delitiæ? Is pro putrido iam piscis affertur, qui non hodie eductus, hodie occisus est.* Græci sane ad hunc vsque diem,

Dalmatæ

Dalmatæ & Illyrici omnes, quo recentiores sunt pisces, eo magis magisque illos probant, ac edere solent. Ego vera Gallorum an earum quas enumeraui gentium opinio pluris æstimanda sit, in medio relinquo.

In Theocriti Idyllium ιθ. quod βίων@ ἐπιτάφι@ inscribitur, Scholia.

CAPVT VII.

AIλινα. *Flebiliter.* Sophocles αἴλινον, αἴλινον glossema: αἴλινον, ἄδ@ θρῆνον. καὶ δώριον ὕδωρ *aqua fontesq; Dorici, ac siculi.* hi porro magna ex parte a Doribus oriundi sunt. φοινίσσεσθε. *rubeatis rubro colore inficimini*, is cum ad saturitatem talis est, in nigrum inclinat: adde rosam primum albam fuisse, deinde sanguine Adonidis aut Cupidinis asperso, rubram euasisse Hæc alibi, τὰ πένθιμα. πενθικῶς; *assumto luctuoso habitu.* τὰ σὰ γράμματα. sunt autem hæc αἰ αἴ. hoc supra edisserint Theocriti scholiastes. καὶ πλέον αἰ αἴ. Hyacintho sane ita discurrunt venæ, vt harum literarum legatur inscriptio. Ouidius Metamorph. 10. ἀδόνες. *Luscinia* δωρὶς ἀοιδά. *Cantilena Dorica ac Sicula.* μελίσδετε. μελίζετε ὑμετέροις ποτὶ χείλεσι. *quam vestris labris, id est ore suauiter* concinnenti. οἰαγρίοιν. Virgil. Georg. 4. *Oeagrius Hebrus.* Seruius: *Oeagros, vir siue fluuius, Orphei pater.* Hæc Seruii oratio facit, vt hoc bifariam explicari possit: *Quæ prope Oeagrum flumen degitis.* aut, *Quæ Æmum montem incolitis, vbi Oeagri Lares.* Ouidius Met. 25. *Virginesq; Helicon, & nondum Oeagrius Æmus.* δώρι@ ὀρφεύς. *Orpheus Doricus.* omnium nobilissimus cantor ἥμεν@ *sedens.* παρὰ πλουτῆι. *apud Plutonem, apud inferos* μέλ@ ληθαῖον. *infernum.* a Lethe fluuio. ὤρεα. τὰ ὄρη ὤρεα κατ' ἔκτασιν. ἄφωνα *quorum obiectu cantus eius reflectebatur.* γοάοντι. *gemunt eiulant.* ἐθέλοντι καὶ οὐκ ἐθέλοντι. μελαγχλαινεῖτε. *atris vestibus induti* Euripid. in Phœnissis κούρᾳ ξυρηκεῖς, καὶ πέπλους μελαγχίμους. Rursus in Alces. κουρᾶ ξυρηκεῖ καὶ μελαμπέπλῳ στολῇ. hoc in luctu fieri solere, vulgo tritum. καὶ ὕδατα. *& earum aquæ in lachrymas commutatæ sunt* γένοντο. ἰσχύοντο ὅτι σιωπῆ. *quippe quæ tacet.* μάλων ἐκ τῶν μήλων. *ex ouibus.* σίμβλων. ἐκ τῶν σίμβλων ἐρρύσει κατθανεν κατεθανεν. τὸ μέλι. τῷ μελίσσος. ἢ σοῦ μέλιτ@. hic μέλι *dulces cantus notat*, παρ' ἠόσι. *in littorib.* ad q̃ incerta de caussa pellũtur aliquãdo ἐπ' ἄλγεσιν ἀκυόν@. *in lugẽda Alcyone* κηὺξ. *Alcyonis maritus* in auem transformatus, κηρύλ@, *ipsam* itidẽ *Alcyonẽ.* hoc enarrat Poetæ glossographus idyl. ξ. & Aristophanis in Annotat. scholiastes. ἐνώεσιν ἐν ἄγκεσι. *in orientis regionis vallibus.* παῖδα τὰν ἀοῦς *Memnonem Auroræ filium.* περὶ σᾶμα *Memnonis sepulchrum.* μέμνονις ὄρνις. *Memnonides aues.* Pausanias in Phoc. Plinius lib 10. cap 26 & Ouidius Metamorph. 13. ἐτέρπετο *Canendo oblectabat.* καὶ ὑμεῖς καὶ ὑμεῖς πλειάδες. *Veneris sacra.* θάλος ἄειμα *insidere permittet.* πνέει. *spirant, viuunt.* πανὶ φέρω. *Pani gestare defero* μὴ δὲ τρεσέα. ἄεθλα subaudio, vt apud Callimachum εἰς δῆλον. ὄπλ@ δ' ἐρ-

λωτε περὶ τοῦ φέροιτο. Theocritus Idyll. primo. μετὰ παῦσα τὸ δ' ὕστερον ἄεθλον ἀποισῆ. οὐ γὰρ ἴσον. *tu enim iucundius canebas, quam Polyphemus*, qui Galateam amauit οὐδὲ ἁδύ. emenda. οὐδ' ἀδυον ἔβλεπεν ἅλμας. ἄλμας. τῆς θαλάσσης. λασομθήν. *maris oblita.* παρθενικᾶν. *Virginum.* σιχνόν. *grauiter.* τὸ πρόσθεν. malim τῶ. *quo olim.* ὦ ποταμῶν λιγυρώτατε. *Meletem amnem* intelligit Theocritus, e quo prognatum Homerum fabulantur, id quod suo loco a nobis monstratum est τοῦτο μελήσιον ἄλγος. scribe, τοῦτο μέλει νέον ἄλγος. μέλει. *cura est.* πρώαν. *dudum quondam.* τῆνο. τοῦτο. γλυκερὸν στόμα. appositio est λέγοντι. λέγουσι καλὰν ὤα. *Homerũ.* ἄλα *mare, in illud delabens.* ἄλλον ὤα *Bionem, alterum Homerum.* τάκη. τήκομαι. *tabescis, peribus:* πεφιλαμέναι. *dilecti a fontibus.* πανδαρέοιο θύγατρα. *Helenam* θέτιδος ὤα. *Achillem.* καὶ ἀδέα Masculinum pro feminino genere καὶ ἔρωτι. *& Venerem oblectabat, placabat.* ἄσκρα. *Ascra. Boeotiæ vicus*, Hesiodi patria. οὐ ποθέοντι. οὐ ποθοῦσι βοιωτίδες. *Bœotia* nam Thebanus fuit Pindarus τὸν ἀοιδόν. *Simonidem, si* κήϊον ἄσυ Scribas. Theocrit. Idyll. 15. εἰμὶ δ' ἐνὸς ἀοιδὸς, ὁ κήϊος ἀγολα φωτων. Si vero τήϊον ἄσυ, *Anacreontem*, qui Teius fiat Ouidius: *vi nosſi Teia musa lenu.* πάρος. *Parus insula*, in qua natus est Archilochus. μιτυλάνα *Mitylena* Lesbi oppidum, in quo edita est Sappho. πελίδει ἐκ μουσᾶν. *a Musis instituitur.* σικελίδας. viri nomen est. τὸ σάμου. *Sami insula decus*, ἐν δὲ κύδωσι. *apud Cydones*, Cretæ populos. Callimachi ὀμφαλόν. μετίπειτα πέδον κλείουσι κύδωνες τριοπίδαις. *Guidius*, a Triope qui Triopiam condidit. Diodorus lib. 6. παρ' ἄλεντι. *Iuxta Alentem* Guidi flumen. videtur tamen hic subesse menda αὐσονικῆς. *Italica Sicula.* ὀδυρμας. *Lugubris cantus.* οὐ ξένος. *non ignarus.* ἐδίδαξαο. *discipulos tuos docuisti.* ἄμμε. *nos.* ἐπεὶ κατὰ κᾶπον. *postea quam in hortis.* ζώοντι *viuunt* πρᾶτα. *primum. semel.* αὐάνθει αὐόκει. κοίλα. *in sepulchro.* ἐν σιγᾶ *silens obmutescens.* ἐσσεαι. *perpetuo futurus es* φάρμακον. *quo e vita sublatus es.* τίς τοι. castiga, πῶς τεὺς τοῖς χείλεσι ἀνάμερος. *vsque adeo immanis fuit.* ἢ κεράσαι, τοι. *aut ipse miscens.* ἢ δοῦναι. *aut vt tibi daret.* καλέοντι. *alium rogans* ἔκφυγεν ᾠδάν *dulces cantus tuos effugit*, nec ab his emollitus est, quo minus tibi necem inferret. δίκα. *ius vltio.* δάκρυ καὶ. Lege δακρυχέων πὸν νῦτον. ἀλκείδας. *Hercules.* εἰ πλουτῆι. *si apud inferos.* ἐπὶ κούρα. *Proserpina nomine.* κἢ ἀδύτι *suaue quid* ἐπαξεν. *cum a Plutone per vim rapta est* ἀϊόσι. *Littoribus.* ἐσσεῖτ'. *futura est* ἀδέα. *suauiter.* εὐρυδίκειαν. *Euridicem* nota fabula. τοῖς ὤρεσι *Siculis montibus*, vt in his rursum canas. κἤγών. καὶ ἐγώ. κεὖτὰς ἀείδον. ac te si possem in vitam reuocarem.

In Theocriti Europam. Idyll. n.

CAPVT VIII.

Εὐρώπη *Europa* dandi casu ἠώς. *prope est aurora.* πεδάει κατὰ κανθὸς ὄσσε. *ligat.* φάεα. oculos. ἀτρεκέων. matutina visa somniorum coniectores vera euenire faciunt. hæc alibi luculenter. οἴστρ'. *pestauit.*

naruit. ἠπείρους δοιάς in duas tantum partes a veteribus Cosmographis diuisus est orbis terrarum. περὶ εἷο. *de se.* ἀντιπέρην τε Asiam, ei oppositam. περιέχετο. *ut suam sibi vendicabat.* ἀτίτηλε. ἀτιτάλλω. *hanc ipsa educauit.* εἴρυεν. *haud inuitam trahebat* ἐμμεμαυῖαν. εἶναι ὡς ὕπαρ, *ut quod interdiu ac reuera conspicitur.* Homer. Odyss τ οὐκ ὄναρ ἀλλ' ὕπαρ ἐσθλόν. ἐπὶ δηρόν. *diu multumque* ἀκλὴν ἔχεν. ἀκλὴν ἔχεν. εἶναι χρείας. Homericae phrases. αὐτ' ἐείσατο φέρειν. Hom. Il. τ. μνησάμενος δ' ἀδινῶς ἀνενείκατο φώνησέν τε. ἐπουρανίων. *quis deorum.* ἡ ξείνη. *peregrina mulier.* κείνης. *illius.* ἴδε. *vidit. filiae loco habuit.* εἰς ἀγαθόν, *ut prospere ac feliciter succedat* ὁμήλικας *dis* οἰέτεας *aequales suas.* ἐσ χαρίεσσαι. *aquis.* ἀναύρου. *amnis* ἄναυρος non solum proprium est quorundam fluminum nomen, sed etiam appellatiuum flumen significans. λείρια. *Lilia*, vel *flores bene olentes* φαιάνθεν. φαίνομαι. ἀνθοδόκον. *qui flores continet.* ὁμιλαδὸν *cateruatim* ῥοδέῃ τε φυῇ *roseis, floridis germinibus.* καὶ κύματος ἠχῇ. *&* *undarum murmure ac susurro.* πόρε δῶρον. *dono dedit.* ἤιεν. *iuit*, cum Neptuno desponsa est. αἵματος ἔσκεν. *haec vero eius affinis erat.* λιβύη. *Libya.* ἐς λέχος. vnde natus Busiris. δαίδαλα πολλά. *affabre facta erant. complura.* χρυσοῖο *ex auro conflata.* ἰνάχου ἰώ. *Ionachi filia*; quae in vaccam transformata est. φοίτα δ' ἤδη ποσσί. scribe; φοιταλέη δὲ πόδεσσιν. ἐτέτυκτο *in hoc calatho expressa erat.* ἀολλέες *densi confertí.* ποντοπόρον βοῦν. *&* *te mare transeuntem sustinebantur.* ἑπταπόρῳ. *Septemgemino, septem fluo* Latinis Poetis. septenis alueis in mare euomenti. ἐκ βοὸς *e vacca cornigera* ὕπο. στεφάνην *summum circulum, calathum ambientem.* ἤσκητο *factum erat.* ἀκοιμήτοισι. *nunquam sopitis.* τοῖο δὲ φοινήεντος. *ab huius vero interemti sanguine* ὄρνις. *Pauo.* ὠκύαλος νηῦς *quae quidem remis agitur.* περίσκεπε. *contegebat.* ἐπ' ἀλλήλῃσι. placet ἀλλήλοισι. πέταλα. πέταλα ἐν χαρίτεσσιν, *inter Charites.* ἀφροδίτη. *Venus.* παρθενίην μίτρην. *Virgineam Zonam.* ὡς μιν φράσσατο, *vt eam aspexit.* Virgil. *Vt vidi vt perii.* κρονίδης. *Iupiter.* ἐβέβλητο. βάλλομαι. ὑπὸ μηδείς. δμηθείς. οὐδὲ μὲν οἷος. post haec verba addendi sunt sequentes duo versus. ἀλλ' ὅγε διατμήξειε σύρων δολιχαονητὶς ἄροτρον. οὐδ' οἷος ποίμνης ἐπιβόσκεται, οὐδὲ μὲν οἷος, ὅστις ὑπὸ ζευχθείς, & reliqua. ἄλσεα ὤλακα. αὔλακα. Callimachus: τεμνέιν ὤλκα βαθεῖαν. Hom. Il ν. ἱεμένω κατὰ ὦλκα. σύρων. *trahens.* πολμηνός. *inter greges.* κέρα *cornua.* ἀντία κυκλαίνω. *restitue* ἀντηγῆ ἡμιτόμου κεραῆς ἅτε κύκλα σελήνης. κύκλος δ' ἀργύφεος μέσσῳ μάλα κυανῷ μετώπῳ φαινόθεις. φαιεῖς. τοῦ *enim.* λειμῶνος ἀϋτμὴν. *emanantem e pratensibus floribus odorum suauitatem.* καὶ κύσε. *& taurum deosculabatur.* φαίης. *diceres.* μυκήσεν. *dixit.* αὐτὰρ φωτός. *perinde atque hominis* ἐπιδεύεται. *vt vir plane sit.* μέμασσεν. *taurum ascensura erant.* ὑπ' ἐξ ἁλός. ἐξανιδύοντο ἐξ ἁλός. κητείοις *cetaceorum piscium dorsis.* αὐτοκασιγνήτου. alii codices. ἐπιχώριος. ὑπεὶρ ἁλός ὑπὲρ ἁλός αὐτοκασιγνήτῳ. *Ioni fratri* ἐπιστήρεις *vetus exemplar*, αὐλητῆρες. Ouid. Met. 1. *Caeruleum Tritona vocat, conchaque sonanti Inspirare iubet.* γάμιον μέλος. *epithalamium canentes.* τῇ μὲν *altera quidem manu.* κόλπου *vestis sinosa.*

ἔφρα κὶ νηῶν. castiga ὄφρα μὴ αὐτὰς δῖνοι ἐφελκόμενον πολιῆς ἁλὸς ἐν ἀϋτμῇ. Iam procul aberat i. mare illud ἀνὴνείκατο remisit. τίς ἔπλεο. quis es. ποτήσεαι volabis. δυσάμμορος, infelix sum. οἰηόλα. ἐλπομαι quin existimo. προὔλυθον. me praeuntem; itineris mei ducem. ἀέκητι, diis inuitis ac repugnantibus, καὶ ἔϊσθεν. e facie atque forma. φαινόμεναι. φανεῖται ὤτρυνε. me impulit. ταῦρον εἰδόμενον. tauri quidem specie. ὅππῃ. ubi. νυμφήια nuptia φύσεται gignet υἱὲς. filios Minoen, Rhadamanthum, Sarpedonem, πάτερ φάτο. quæ retulit. λύσε δὲ μίτρην. Zonam ill solsit. ὧραι. Horæ deæ quarum il. ε. meminit Homerus.

In κηρεοκλέπτην Idyll κβ.

CAPVT IX.

TOν κλέπταν superius Idylliū, cui ἔρως δραπέτης titulus, Græcis epigrammatibus insertum dudum explicuimus, σολοίμενον. furentem. ἐφύσης. hominis dolorem in manu sustinentis more. γῆν ἐπί πάξε. pedibus solum percussit. quod est hominis vehemēter commoti indicium. καὶ ἄλατο. & insiciebat, iracundia percitus. ἔντι. est. καὶ ἀλίγκια quæ quam grauia. οὐκ ἴσον haud simile quid illis es χ' ὁ τυτθός. in ὁ τυτθὸς. τῆς. es τραύματα. quæ Deos atque homines male habent.

In Adonidis epitaphium Idyll. κγ.

CAPVT X.

EΓρεο. surge. expergiscere. κυανοστόλε. vestem huic luctui conuenientem induens. κῂ κύπριν αὐτὰ. hoc mortifero vulnere vita priuatus. λεπτὸν ἀποψύχων. modicum adhuc spirans. nondum prorsus exstinctus σβέννυται fluit εἴβεται αὐτῷ τῶ λείβεται. τὸ ῥόδον; color roseus. ἀμφὶ δὲ τήνῳ, iuxta labrum illud. ἀφήσει. castiga. ἀπόλεσει. auferet. rapiet. ὅμιν. ὅτι μιν. quod illum φίλοι κύνες. nam venator erat Adonis νήπλεκτος. passis crinibus. ἀσάνδαλος, nudis pedibus, τεὶ ερντι. alii codices. κείροντι ἱερὸν diuinum δὲ ἄγριε. repone. ἄγκεα ἀσὺρ ελον πόσιν. Adonidem. Cicero lib. de Nat. Deo. 3 *Quarta* (Venus) *Syria cyproque concepta quæ Astarte vocatur, quam Adonidi nupsisse proditum est.* ex μηρῶν. e feminum vulnere sanguinem fundente. ὤλεσε amisit venus. ἄρρην εἶδος. *Venus formam suam simul perdidit* deleta est elegans Veneris forma, hoc Adonidis interitu καλὸν εἶδος, ἦν facile subauditur σὺν ἀδώνιδι mortuo Adonide αἲ τὸν ἄδωνιν heu miserum Adonidem ἀδὲ κυθήρη. venus. κωκυμός. κινυρός οἰκτρόν. flebiliter. αἲ αἲ τὰν κυθήρειαν. heu infelix Venus ἀχὼ ἠχὼ ὡς ἴδεν, vt vidit. πάχεας, brachia πανύστατον. vt te postremo amplexu excipiā: Euripides in Alcesti πανύστατον σε προσβλέψαι ἐστὶ αἰτήσομαι. Sophocles πανύστατον δὴ. Scholiū; πανύστατον ἀπὸ τοῦ ὕστατον τυτθόν. paululū πίω. bibam iugam μακρὸν. diu. perpetuo. κῂ θεός εἰμι. Dea & immortalis sum. cur mori nequeo? κρέσσων meliore es conditione. hac certe in re me superas εἰσί. ad te. ἔρχεται aut huiusmodi verbum subauditur κῂ ἄρη, ad mortem atq; interitum. κῂ σὺ φοιτῶμαι ac te formido. me lōge superiorem, quippe quæ

adonide

Adonide potiaris, quem ego apud superos retinere non volui *πό-θος amor tui. ὡς ὄναρ. perinde ac somnium euolauit, euanuit κεστὸς, cestus amoris incitamenta θηρσὶ. apris immanibus feris. ἁ παφία. Venus τὰ δ' πάντα. sanguis Adonidis, & Veneris lacryma. αἷμα ῥόδον* ex Adonidis cruore candida prius rosa, rubra facta est. *στιβὰς. lectulus. οἷα καθεύδων. tanquam dormiens, non mortuus. κάτθεο depone. οἱ ἐνιαύειν. vt ipsi dormiat. κεντῆες* emendo *κλιντῆρες. κάτθετο κλινθῆρες. βάλλε* super *ipsum. ἐνὶ στεφανοῖσι. ἐνὶ.* abundat. *ὡς τῆνος. ὡς ἐκεῖνος. τὸ σὸν μύρον unguenta tua, venustas & decor tuus. κειράμενοι, χαίτας.* hoc ab antiquis in luctu factitatum. *χ' ὁ μὲν ὀϊστώς. καὶ ὁ μὲν ὀϊστοὺς. & vnus quidem e cupidinibus ad capienda Adonidis tela profectus est. ὠκύπτερον. veloces sagittas ἄγε φαρέτραν.* castiga *ὁς δ' φαρέτρην ἐπὶ φλιαῖς. in limine ὑμέναι. hymen μέλος ἄδεται. concinitur. τὸ γέα τῶ κινύρεο. Adonidem. Cinyræ filium. ἢ τὸ δῶρα quam tu Venus. ἀ μαίσεαι ἰθέλεις. vult quidem ἴσχεο κώμων. nantis finem aliquem impone. εἰς ἔτος ἄλλο* Grecę mulieres Adonia quotannis celebrabant, in quibus earum vna Veneris Adonidem lugentis personam repræsentabat, vt supra Idyl 12. patuit.

In βουκολίσκον. Idyll κ. δ.

CAPVT II.

A *Δὺ φιλᾶσαι. suauiter osculari. ἔρρ' ἀπ' ἐμεῖο recede a me. ἀστική. vrbana. οἷα βλέπεις. quam toruè ac rusticè. ὡς τρυφέρος.* Ironia *ὡς ἀδέα χαίταν. quam molles capillos. μέλανας.* legendum *μέλαινας. ἐξόσδεις. male oles. φεῦγε* repono *φύγε. ἔπτυσε κόλπον.* Erasmi Chiliades in prouerbio. *Ter in tuum sinum exspue. ἀδεν. continebatur.* Idem in Adagio: *a capite vsque ad calcem. ὄμμασι* castiga *καὶ ὄμμασι λοξὰ βλέπουσα. καὶ τι σεσαρὸς simulato risu. ἔζεεν ebulliebat, pra ira ac dolore. φοινίχθην ὑπὸ τ' ἄλγος. ὑπὸ δ' ἄλγεος. ὡς ῥόδον ἔρσῃ.* placet *ἔρσα. ὡς ῥόδον ἐρσῆεν, vt rosa roscida. ἔβα. abiit. ἐμμί. sum ἐπανθεῖ vigebat, florebat, χαριέστερος.* scribe, *γλαυκῶς χαριέστερον. καὶ πηκτίς. τῆς τρυφαλίδος. ἁ μελιχρὸν. quam sit suauis κλυ πανταύλω. Athenæus πολυκάλαμον* vocat, cuiusmodi est Virgiliana illa *septem cicutis compacta fistula,* cui sex adhęrent calami. Ouid. Met 2. *dispar septenis fistula cannis.* nec me præterit, Theocritum Idyll η. *σύριγξος ἐννεαφώνου* mentionem facere Quin etiam *πανταύλω, omnibus fistularum generibus* exponas, nihil impedio *ἀστική, Eunica vrbana mulier. παρέδραμε, despexit spreuit Διόνυσος. fuit & Bacchus pastor ἐπ' ἄγκεσι.* placet *ἄγκεσιν ἐπ' ὤρεα βοῦτα μανύσατο Anchisem pastorem ad insaniam vsque adamauit. ἐνομεύσεν, Venus. ἔκλαυσε. mortuum fleuit. αὐ νάπος. αὖ* pro *ἀνὰ καὶ εἰς ἐμὲ* repone *καὶ εἰς στόμα. ὡς adolescentis os suauians. dormiebat. τὸν βουκόλον. Atym,* pastorem *Διὰ παῖδα. propter Ganymedem, boues* pascentem. *κρέσσων.* Ironicos. *τὸν ἀδέα. enim qui tibi gratus est & iucundus, eum quem amas. ἀνὰ νύκτα. noctu.*

In Idyll. xx. quod ἁλιεῖς nuncupatur.

CAPVT XII.

Διόφαντες emenda διόφαντε. *Diophantus* viri proprium nomē est, quidam hoc Idyllium a Theocrito scriptum inficiantur. θορυβεῦσιν *somnum turbant, adimunt* ἐπιστάμεναι. ἐφιστάμεναι. τῷ φυλλίνῳ. *Oleastrino,* τῷ κιστίνῳ. τὰ ἄσκιστα. λῆδα. corrige ἄπτ λῖνα. λαβύρινθοι *nassæ iunceæ Labyrinthi instar perplexæ.* χῶαι *quod humi sternant.* Homer. Iliad. ι. αἱ δ' ἐπιπειθόμεναι πυκινὸν λέχος ὡς ἐκέλευσε κώεά τε ῥῆγός τε. Et Odyss. γ. χλαίνῃσιν ἐν μαλακῇσιν. Eustathius, κῶας δέρμα ἐν ᾧ κοιματαί τις. ἐπ' ἐρείσμασι *substentaculo quodam innixus,* ἅμαξα πῖλοι *vestes è Lana crassæ ac subactæ.* ὁ πᾶς πόνος. *totius artis instrumenta.* οὐχ ἵνα. lege οὐκ ἵνα. ἵν genus est mensuræ. Τῆνος ἄγρας. *piscatus huiusmodi.* πενία σφᾶς ἐταίρευς. germana lectio. πενία σφὶν ἑταῖρα. πενία δὲ παρ' αὐτῶν. restitue χαύτη δὲ παρ' αὐτῶν. προσαναιχεῖ. *mare suauiter resonat.* ἤρεθον αὖ δ' αὖ. ἐρέθω pro ἐρεθίζω. ἅμαξα. *dies.* ὡς ἔστι subaudiendum. μὴ λαθόμαν. δέδοικα. suppleo. *timeo ne fallor.* τί τὸ χρῆμα. *quid hoc rei est.* χρόνον. μακρὸν. δηλονότι. ἀσφαλίων. *Asphalio*, hic est alterius piscatoris sermo. παρέβα *prætergressus est.* αἱ φροντίς *curæ & sollicitudines.* ἤθελον εἶναι. ἄμμι ἐρῶν. *volo etiam tibi somnia mea communicare.* τὼ νείρατα. οὕτω καὶ τὰ ὀνείρατα, νικάξῃ. *vinces.* κατὰ τὸν νόον *prudentia. quod ad prudentiam spectat.* ὁ διδάσκαλος. οὗτος ὁ διδάσκαλος. παρ' ᾧ νοῦς. *in quo sita est prudentia.* Erasmus in parœmia: *qui bene conijciet.* καὶ χολή. lege καὶ χολή ἐστι: κύματα. τῇ θαλάσσῃ. ἐν ῥάμνοις. *supra virgulta.* τὸ δὲ λύχνιον. Lucerna, vt assolet, in Prytanio est, non hic apud nos, aut Lucerna pignori data est moris erat vt apud Athenienses a litigantibus in Prytanio deponerentur pignora. φαντί, *fama est,* τὸ δ' ἔχον, *hoc vitæ genus.* δείλινον, *sero erat.* ἐν εἰναλίοισι. *post labores in piscatu exantlatos.* ἐν ὥρᾳ. *consueto tempore.* εἰ μέμνη. *si recordaris.* οὐ γαστρὸς ἐφειδόμεθα. *parce cœnati sumus.* μεμνᾶται. πεπραγμένον. πλάνον ἐδεδάμη *pisces fallentem escam.* τῶν, τραφερῶν. τῶν τραφερῶν ἰχθύων. πᾶσα κύων. quæ impense cupimus, fere somniamus κνώσσων. καὶ ἐγὼ. *qui sum piscator.* χ' ὡμέν, καὶ ὁ μὲν &c, *hic quidam piscem,* καὶ ῥιεν. *ex ore eius excepti.* κινήματος. ὑπὸ τῶ ἰχθύος κινήματος. ἀγκύλον. *curuum & inflexum.* τὼ χέρε. *manus.* περὶ κνώδαλον, *grandem piscem.* ἄρ' ἐμὲ *dixi* subaudio. καὶ νύξῃ, *tu sane ferieris.* χαλίψας restitue χαλεπῶς. καὶ οὐ φθέγγετο ἔσθια. *& manum in piscem extendi, haud quaquam fugientem.* ἰδὼν, *vt in quiete videre exsistimabam,* πεφιλαμένος. *amatus esset.* τῷ στόματος, ἐκ τοῦ στόματος. πηρῶ, *vase quodam.* οὐκέτι λοιπόν. *nunquam postea.* καὶ σύγε. est hoc socii responsum. χρύσεον εἶδες ἢ ἄγρες. vetus exemplar χρύσεον ὡς εἶδες, ἄγρας. καὶ τοι χρυσεῖοισι. *cum tuis etiam aureis somnia.*

In Theocriti Megaram Idyll. κε.

CAPVT XIII.

Μᾶτερ ἐμά. Alcmenam affatur Megara. τίφθ'. τίποτε. ἔδδιμενται. κατὰ θυμὸν ἰαπτῃς. καθάπτῃς. το πρὶν. pristinus rubor iπερίθεσι. legendum ἐπὶ ῥέθεσι. ἀνίεσαι. mihi succenses. ἀνδρὸς ὑπ' ἀνδοκίμοιο. ab Eurystheo imbelli homine. Erasmus in Paroemia, Hinnulus leonem. κακῇ αἴσῃ. malo & aduerso fato. τίκον. genuerunt. εἰς λέχος. matrimonium. φάεσι. τοῖς ὀφθαλμοῖς. ζωόντων. qui hodie viuant mortalium. φρεσὶν. animo & consilio. κηδέων. ærumnarum. ὃς τόξοισιν ἃ δίλεμενα. hoc ita construendum. κηρῶν. parcarum. ὃν φίλον εἴλετο. ἐξείλετο. ἴσκε. erat est. οὐδ' ὄναρ. hæc vero calamitas nemini ne in somnio quidem contigit. δ' ἀυάμῳ. ἰδυνάμῳ. ἀνίκητον. ἀνίκητον. καλὸς ἦεν. lege κακὸν. ἀοσον ἰμῳ. timet enim ne semet ocyus petat serpens. ἴμῳ. ire πλώοιεν. τοῦ ὄφιος. πολλὸν. comum. amplam. ἐφοίτων. Ibam. ὡς γ' ὄφελον. vtinam. φαρμακόεντα, hydra veneno imbutum. ἄστιμι. vtinam o Diana effecisses, vt sagittas suas in me quoque torsisset Hercules. τῷ. quare etiam nos. τοκῆες. parentes. ἐς ὀστέα λέξαντες. ἐκλέξαντες. ἀμφοτέρων. nostrorum omnium. mea & liberorum. γιγνόμεσθα. ubi primum in lucem editi sumus: ἀονίου. Bœotici. πόλιν ἥρας. Iunoni sacram urbem. πολέων. multorum. πέτρης νόον. ipse durus ac ferreus. λείβεαι. Lacrymis stillas. καὶ ἐκ διὸς. ac singulis diebus qui a Ioue fiunt, qui Ionis nutu labuntur. ἄλλος. alius præter Herculem. οὐ γάρ σφι: non enim illos. domo enim absunt. πιτυώδης. in quo victores pinea corona donantur. οἷα. quemadmodum. οἰνομαίμενος. τῆς ἀδελφῆς. θεᾶ τε. ex Ioue, qui Herculem procreauit. καὶ ἀνέρι, atque ex Amphitryone. ἔολπα. suspicor. μήλων. e malis. πολυκαλλίνης. πολυκαλμαις. οἷ' ἰσχόμεσθα. placet. οἷς. πρῶτα. primum. γιγνομένοις. οἷς γιγνομένοις; quæ quotidie accidunt. ἐφ' ἡμετέροις ἀχέεσι, post calamitates nostras, quæ omnes omnium ærumnas superant. οὐ τοῖς. vt perpetuo lugeamus. ἐπιγνώμων. testis. κόρος. fastidium. nulla prorsus voluntas. μετὰ δαίμονος ἴχες. τῆς τύχης μετέχες. κρηνῆς, τῆς κεφαλῆς. κούρη κόρης. Libera. Proserpina. αἴ κε. malum, αἴ κε. ἑκών. vltro. ἐπίορκος ὀμόσσῃ castiga. ἐπίορκον. Homer. Iliad. γ: ἀνθρώπους τίνυσθον, ὅτις κ' ἐπίορκον ὀμόσσῃ. Heliodorus: ἑκὼν ἐπίορκον ὀμόσας. δυσμενέων. hostium nostrorum. φρεσὶν ἧσι. animo suo. apud se. ἐκ νηδύφιν ἦλθες. ἐξῆλθες. quam si ex vtero meo progressa esses. παρθένος. ac filia. ἦσθα. esses οὔτ' αὐτὴν. neque teipsam. λήθειν. hoc latere. τῷ. proinde. τόγ' ἐμὸν θάλος. filia mea. νιόβης. quæ multis amissis liberis, graui mœrore conflictata est. ὑπ' ἤματ' ἴσχουσα: cum eo grauida essem. ἠγάγον. Hercules. ita magnum in partu dolorem sum perpessa. χεδὸν αἰδωνῆος. pene ad mortem.

ἐ δυσκλέωσα illum difficulter enixa. ἀνέτλαν tuli. οἴχεται. periit ἀλλοτρίας γῆς. δυσάμμορος. ego infelix. ὄψιν. somnium. ἔρδοι perpetret Hercules. εἴσατο. in somniis visus est. ὃ ἐν ἡρακλήειν, appositio est. ὡς ἐπὶ μισθῷ. vt hanc mercede aliqua foderet. καὶ ζώμιτραιο. hic μίτρα zonam aut balteum notat. ἔρχος ἀλωῆς pedamen. vitis substentaculum ὁ λίσρον ἔμελλεν (Hercules) καταδῦναι, ἐρείσας. nitens ἐπὶ περόνητος αὐδήρου. fossoris gestum exprimit Theocritus. ἃ καὶ πάρος quibus prius amictus erat, vestes induit. ἰοῦ χροός. τῷ ἰωυτῷ σώματος. τῷ μὲν ἄσσον ἥσσαι huic vero opem ferre ὥσμοι εἴκτο. vt mihi in quiete videbatur. ἐπ' οὖδει. in solum. γέρον. hominis ritu, ætate confecti. κάππεσεν. procumbere. αὐτῷ. illic εἰσόκεν τῆς παρεόντων. ἀπέσσυτο. abiit. ἐκφοβεῦσιν. perterruerunt. τὰ δὲ πάντα hæc omnia ἐκείνω. in illius perniciem. μὴ ἄλλο. nec deus aliud quidpiam agat, quam quod illi malo sit.

In Idyll. κ. ζ.

CAPVT XIV.

Ιμᾶσιν locis babulis, cestibus μέσοις medio brachio alligatis. Θεστιάδος. Ledæ Thestiæ filiæ ἐπὶ ξυροῦ in acie nouaculæ summo in periculo. καθ' ὅμιλον. in turba, in pugna. ναῶν. σωτῆρας. αἳ δύνοντα quæ orientia & occidentia tempestuosa astra. cuiusmodi sunt Arcturus, Aquila. Delphinus. ἀήταις. ventis. ἐκείνου. τῷ ἀνέμου. εἰς κοίλαν γᾶν vel πέτραν. subaudio. τοίχους. vtrumque nauis latus. εἰκῇ ἀποκλασθέντα temere recondita. quippe cum totum nomen mare occupet. καὶ ἐκ βυθοῦ. ex imo fundo. ἀπολήγοντ'. cessant. desinunt. ἀμπίλαγος. ἀνὰ τὸ πέλαγος διέδραμον. abierunt. ἐκ δ' ἐφαίνοσαν. ἐξεφαίνοσαν depulsis tenebris. ὄνοι φάτνη. stellarum quæ Aselli nominantur præsepe. Aratus καίτοι καὶ καλέονται ὄνοι, μέση δέ τε φάτνη Horum meminit Pindarus hymno Olymp. ις. & Plinius lib. 18. cap. 35. ἀνὰ μέσον. per medium aerem iam serenum. ὑμνεῖν celebrans. εἰς ἐν ξυνιούσας concurrentes. πέτρας. Cyaneas vel symplegades. ἀργώ. Argo nauis. στόμα πόντου. fauces ponti. θεῶν φίλα τέκνα. Castorem, Pollucem, Herculem. κλίμακος. τῆς καταβάθρας. ἀνδρις. Argonautæ. ἰασονίης huius enim in Colchos expeditionis princeps fuit Iason. καὶ ὑπηνέμιον. ex altera parte a vento tectam. θηεύμενοι. conspicientes. λυσσάδι. scribo λισσάδι per. i Euripidis interpres: λισσάς ἀπὸ λείας πέτρας. Apollonii glossulæ, λισσάδες ἐρρίζωνται. ὑψηλαὶ καὶ ἀναύτεις ἐν βάθει πλημμελίωνται. Homer. Odyss. ε. λισσάς vocat. λισσὴ δ' αἰπεῖα δρομε πέτρη. πεφύκασιν rectius in aliis codicibus πεφύκεσαν reperitur. ἀν λειμῶνας. ἀνωνὴ τῷ αὐλ. ἐνήμενος, sedens. σιδαρέαν, ferreæ. duræ admodum. ἀξέλιξεν. poitum. ἀφεμμένου ἀπὸ ὤμων ἐκ ποδεόνων. a pedibus. τοὺς μὴ ποτ'. aut τοῖς ὄμματα. vidi. φάθι dicito putato τῆς σῆς γῆς subauditur. τὰ τ' ἐξ ἐμοῦ bona autem mea præsto non sunt, vt ex his munus tibi aliquod offeram. ὡς κεν σε πεθοίμην. vt hoc tibi persuadeam ἄμματα. vincula, cestum vinculis brachio alligatum. σφετέρης. τῆς σῆς. ἁμός. noster. ἑτοῖμον. ἐστὶ. subaudio. ὀρνίχων. nam valentior auis debiliore potitur.

potitur. ἦ ῥ' ἄμογος. *sic loquutus est Amycus.* κόχλον. *buccinam, cornu* συνάγερθεν. *congregati sunt.* ἰὼν *ad nauem profectus.* *e naue Magnesia*, id est, *Thessala*: aut ex *Argo*? quæ iuxta Pelium montem Magnesiæ proximam constructa est. ὑπείροχος ἐν δαΐ. *in pugna excellens.* γυῖα *brachia.* εἰς μέσσον. *in medium conuenerunt certamen.* κατόπιν. *pone; a tergo.* ἰδρείῃ. *peritia superasti.* ἵετο προὔσσω. *vltra tendebat, dimicabat.* Τυνδαρίδης. *Pollux Tyndarei* filius δ' ἐπαΰτευν. *acclamabant.* Τιτυῷ. *Tityo giganti.* ἀμφοτέρῃσι χερσὶ subaudiendum ἔσχεθε δ' ὁρμῆς. *ac illius impetum repressit.* πληγαῖς μεθύων *plagis obrutus*. Sic Demosthenes Philippum, μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων dicit. ἀριστῆες. *Argonautæ*, οἰδήσαντος. *ex plagis tumentis* ἄναξ. *Pollux.* ἐτώσια *frustra, in cassum* τὸ θέλω. *castum.* εἰς ὀστέον *ad ossa vsque*, ὀρχαμός. *rex.* συνίζανον. *subsidebant* ὀλίγος. *Amycus.* vide Actium lib. & cap 3. μείονα. *minora.* φορέεσκε. *Pollux.* καὶ χροιῇ. *& colore.* ἐκράτει. *vicit.* αὐτῇ *tibi ipsi.* λοξὸς. *obliquus.* ἀπὸ λαγόνος. ἀπαὶ pro ἀπὸ. πλατὺ γῆρυν. post vocabulum hoc desideratur hoc carmen: καί κεν τυχὼν ἔβλαψεν Ἀμυκλαίων βασιλῆα. Ἀμυκλαίων. *Lacedamoniorum.* Amycla Laconis est oppidum. χανόντος. *hiantibus temporibus* πατάγῳ. *verberatione.* συνηλοίησε *comminuit* κεῖτο. *Iacebat.* & αὖ χεῖρας. *& manus sustulit.* ἑκὼν *nisi iniuria lacessitus.* ὑμνήσω. scribe ὑμνήσαιμι σε ἄναξ Διὸς υἱὲ *Castor & Pollux.* Λευκίπποιο κόρας. *Phœben & Thelayram.* Propert. li. 1. *Non sic Leucippus succendit Castora Phœbe, Pollucem cultu non Thelayra soror.* Consule fasto. 5. Ouidium. Ἀφαρηΐος. Ouid. Metam 8 *Proles Aphareia Lynceus* μακρ' ἀΰσας. *vociferans.* ἀλλότριαι, sunt enim nobis desponsæ. χαλεποί, *nobis molesti estis.* ἄνδρα, *Leucippum.* γάμον. *eius filiarum nuptias,* ἐνώπιος *præsens.* Ἆλις. *Elis iuxta Olympiam.* σισυφὶς ἀκτὴ *Littus Corinthiacum*; maritimæ Corinthi regiones, vbi Sisyphus regnauit. ἀγαθοῖς. *viris bonis ac fortibus.* πολέες *complures.* καὶ πατέρες ἀρίκρειτοι. ἄνωθεν, *& maiores vestri.* πατρώϊον αἷμα ἀρίκρειτον. ἔειπον. *Loquuti sunt.* κῦμα. *mare.* πνοιὴ ἀνέμοιο. *ut venti flatus* ἔχουσαι. ὑπάρχουσαι. potest etiam ἔχουσαι superesse, χαλεπὰς δ' *verba autem mea in deteriorem partem accepistis.* ἔγχεα λῦσαι. syncera lectio ἔχθεα ὁπλοτέροι. *qui ætate inferiores sumus.* αὐτὰρ πολλοί. scribe αὐτὰρ ἄλλοι. ἄλλοι νυμφίοι αὐτὸ νεκρῶν *qui nunc pugnantes possent occumbere.* ἔοικε, *decet.* μεταμώνια, *vana & irrita.* τοὶ προτερῶ *qui ætate præcellebant* ἄντυγα πρώταν *primum circulum qui vniuersum clypeum ambit.* χροὸς οὐ σύμπαντος. ἄκρα δ' ἐῦρ' ἐάγη *summa in parte fracta sunt tela.* τὰ δ' ἄορ. *enses.* ἀκρέσιν ὄμμασι. vnde prouerbium: *Lynceo perspicacior.* φοίνικα δ' *ac rubram eius galea aristam aliquantulum attigit ensis mucro.* Apollo Argonaut. 2. ἐπὶ δ' λόφοι ἐσσείοντο φοινίκεοι οὐ μὲν φθερσὶ δόρυ ... ἔτι σχεδὸν γῆρυν. hæc ita ordinamus. θηεῖτο. *conspiciebat.* ἐμφύλιον, nam affines erant inter se vt supra docuit Castor & Lynceus. καὶ δ' ἄρα. κατὰ δ' ἄρα βαρὺς ὕπνος; *grauis somnus; mors.* οὐ μὰν οὐδέ. *neque vero.* τὸν ἄλλον. *Idam.* λαοκόωσα. *Ida & Lyncei mater.* μνωόμενος.

μνωόμεν@

μετανῶμεν. τυκτὸν μάρμαρον. *fabre factum marmor*; columellam quam στήλην vocat. οὐκ ἐπ' ἐλαφρῷ. vetus codex οὐκ ἐν ἐλαφρῷ, *haud in procliui est.* κρατέοντες. emenda. κρατέοντι. ἐκ κρατέοντος; *a Ione.* ἐκφύσαν; *prognati sunt.* Χῖος ἀοιδός; *Homerus Chius*, vt credit Poeta πύργον αὐτῆς, *præstorum robur* λιγαιᾶν. placet λιγέων. οἱ αὐτοῖσι γερέων κάλλιστον; *omnium pulcerrimum, diisque gratissimum munus.*

In Idyll. κγ.

CAPVT XV.

Ἀπηνέος ἀφάβου; *immanem diligebat adolescentem.* τὰν μορφάν. *bona & egregia forma.* ἀγαθῷ ἀγαθοῦ. τὸν δὲ τρόπον. *feris autem moribus præditum.* μίσει. *odio prosequebatur.* οὐδὲν. *nihil prorsus.* ἄμερον. ἥμερον. κοὐκ ᾔδη. *neque norat.* τὸν ἔρωτα τις ἦν θεὸς ὁ ἔρως. πάντα δέ. *omnino.* μύθοισι, *sermone* ἀτηρής. ἦν subauditur. *erat adolescens ille.* τῶν πυρσῶν. τοῦ πυρός. τοῦ ἔρωτος. οὐκ ὄσσων *non oculorum.* οὐ ῥοδόμαλον. *non color ille in malis roseus.* κυνηγώς. κυνηγοὺς. ποτὶ τὸν βροτόν. *qui illum misere deperibat.* ἄγεσκ' αὐτῷ. castigo ἤγεσκε δ' αὐτῷ. καὶ κῶρος; *oculi.* εἶχεν ἀνάγκαν. *in hanc videlicet hominem miserias impulisse, vt sibi manus inferendas necessario putaret.* τῷ δὲ χολᾷ *bile* φεῦγε δ' ἀπὸ χρώς. ἀπέφυγε. *periérat e vultu color.* ἀμφιεσμένος. *indutus.* ἦ καλός. *ex tantum, quod formæ suæ esset ratione.* ἐξόρπαξ legendum ὡς ὄρπαξ λοίσθιον. *postremo.* οὐκ ἀνίνασι. *a quo illum amabat.* τὰ δάκρυα. *Veneris Lacrymas*, quas repulsi amantes sæpenumero effundunt λάϊνε παῖ. *Dure adolescens.* κῶρε. *o puer.* λυπῆς κεχολωμένος. emendo. λυπῆς κεχολωμένον, *te mihi iratum molestia afficere.* ὅπῃ λόγος. *quo fama est.* ἤνθον. ἄνευ ξεινών φάρμακον. appositio. λᾶθος. *obliuio mors.* αὐτὸ. τὸ φάρμακον. οὐδ' οὕτως *nec vero sic.* παχθῇ. *congelata fuerit.* τὰν καρδίαν. *dum corde inflammato.* ἀλμυρόν. *sal. e.* ἁδύ τι. *suaue quid.* ἐξελθών. ἐξελθών. ἀρτημένον. *Laqueo suspensum* ἴδῃς. *conspexeris.* καὶ ἀμφίθες; *ac detractis e corpore tuo vestibus, his me indue.* καὶ κρύψον με. *atque his me contegito.* πύματον. *vltimo osculo.* διαλλάξαι. *mihi post interitum reconciliatus* ἀπιών. *si huc accesseris.* ἐπάυσον. *hoc ter clamato amice iaces.* λῆς. θέλεις. καὶ τοῦτο. ἄυσον. ὁ δ' εἰπών. *adolescens statim moriturus.* ἧπτετ' αὐτῶν. *corrige,* ἧπτετ' ἀπ' αὐτῶν. *aperuit.* καὶ τῆλε *procul.* τὸν θεὸν *amoris signum* ὑδάτων. *balnei.* ἅλατο. *desiliit* ἀπευάχετο. ἠχίομαι. *quæ sequuntur proferens.* αἶψα. alii codices αἶτοι τουτέστιν ἐρώμενοι. *inuicem amate qui amamini.* δικάζει. iidem δικαίοσαι.

In Idyll. κθ.

CAPVT XVI.

Τὸν ἦν *aprum*, qui Adonidem interfecerat. ποτανοί. *volucres, celeres.* δῆσαν, *ligarunt.* χ' ὡμὲν. καὶ ὁ μέν; *& is quidem Cupido.*

ἰδὼ

ἐσ' alius vero. ἴψυ lasist. τὸν ἄνδρα maritum meum, Adonidem. κυναγὼς κοινηγούς. Amores venatores. τὸ καῦμα. amoris ardorem. ἐμμαινόμαν. insane, vehementer cupiebam. καταπαύσατε. amore commouit. τᾶτως. hos meos dentes καὶ ὕλαν sylvam, in qua delitescere consueuerat τὼς ἐρωτας τὼς ἐρωτικὼς ὀδόντας. Exstat porro in Syringa, hoc est, Idyllium λ. impressa cum Theocrito scholia.

In Idyll λα.

CAPVT XVII.

EOντα, ὄντα. ἀ μιδεάτης. Argiua, Theocriti Idyll ιγ. scholiastes: μιδέα πόλις ἄργους fatetur Stephanus: οἱ δὲ κώμην αὐτὴν φασίν. ἀργεία ἢ καὶ ἡ ἀλκμήνη. καὶ νυκτὶ nocte vna πηριλάου. Pteleraι Teleboarum regis ἀποσκόλευσε. legendum ἀπονύλευσε κεφαλάς. capitum. μυθήσατο. ita loquuta est: γλύκεροι. placet γλύκεροι ἐμὰ ψυχά. animam a. εὐδαίμονα τέκνα. felices gnati: ἀῶ, ad auroram. δίναν. vt ita infantes consopiret. ἐς δύσιν. in occasum. ἄρκτος. vrsa cælestis. ἐμφαίνει. ἀναφαίνει. ἀπειλήσασα. illis minitando, imperans. καυτὸν πῦρ: igneus fulgor. διὸς νεύοντος. Iouis omnia perpendentis consilio. ἀυτεῖ. acclamauit. δεσμῷ vinculo, brachiis. τέτυκται sunt. γαλαθηνόν. Lactantem. αἰὲν ἄδακρυν: nullas Lacrymas emittentem: ἀκάνθας. spinas. Luca. 9. spinaque torquente Cerastæ. Ouid. Metam. 3. Quod medio lenta spina curuamine fixum constitit. Eustath: ἄκανθαν δὲ λέγει. οὐ τὸ τῆς κήπους ὅστιον τὸ ἀναλογοῦν ῥάχει. ὃ κυρίως λέγεται καὶ ἐπὶ ἰχθύων καὶ ὄφεων consulatur Nicander, lib. 9. πρᾶτα ἀρωτη. αὖσαθ' ἀνάστηθι Surge Amphitryo. ἴχει detinet. ἀωρίαν. intempesta nocte. διαφανέες lucent ἄπερ ἠελίοιο. nondum orta aurora neque die. tametsi nondum lucescat. φιλ' ἀνδρῶν. o coniux virorum omnium mihi carissime αἰὲν ἀωρ. semper pendebat ἀτίεσσ. altera manu. ἄυσεν. Amphitryon. οἴσατε. οἴσατε. en θᾶσσον protinus. θυρᾶν, valuarum. δμῶας seruos αὐτὸς αὐτεῖ. ipse seruos accersens clamat Amphitryon. ὡς εἴδον τ' vt conspexerunt. ὑποτίτθιον. infantulum δεικανάασκεν ostentabat. ἐπάλλετο. gestiebat. κνεόντα infantia, infantu more. θανάτῳ κεχαρμένα. a morte deleta. ὑπαὶ δέους. pra timore. τὸν ἄλλον. Herculem, ἀμνείαν agninam. ἐμνήσατο κοίτου quieuit. ὄρνιθες, galli gallinacei. τὸν ἔχατον. vltimum. ὄρθρον antelucanum cantum. τοκατῶς τυνε. χεῖλος νεοχμῶν. reinouitate. νεοχμὸς. nouum significat. Sophocl. in Antigo: νεοχμὸς νεαραῖσι θεῶν ἐπὶ συντυχίαις χωρεῖ τινὰ. iubet. νοεῦντι νοεῖσι αἰδόμενος. vertens ἱμὶ κεύπτει. m. cela εὐκρείδα. repone εὐκρείδα Callimachus εἰς λυτ' παλλάδ. ὦ εὐκρείδα χαλεπὸν ὁδὸν ἄγαγε δαίμων. μανί. π. O Tiresia vates Euerisfil. τῶς ἐλεγχο sic loquuta est. ἀριστοτόκα qua Herculem fortissimum virū peperit. ἀρμόνιον αἷμα. versio duo genita. Euripides in Hecubam. Commentator. νέμω castigo νᾶμα. sihi mul a debat καταλείψοντι. legēdū, καὶ ἀσπίψοντι καὶ ἀσπίψασι ἀκρίατεροι vester. δηϊσαοι Argiua mulier. b θηρία πάντα. bestia oes, ai q mostra π. πεφυρμένον. est in fatu est, ἐν οἷος δώμασι subaudit. in calo. θνητὰ ἢ πάντα

quicquid in eo mortale fuit. πυρᾶ. *rogus Trachinius*, Oethæus, quo consumtus est. γαμβρὸς *Heben in uxorem ducens.* ἀθανάτων. *deorum.* Iunonis. κνώδαλα. *serpentes.* βρέφος. *ut eum infantem perderent.* ἐν εὐνᾷ. *in cubili suo, ac lustro.* κάγκανα. *ligna sicca.* Homer. Ill Φ: ὑπὸ δὲ ξύλα κάγκανα κεῖται. ἢ βάτω ἢ τὰ τοῦ βάτου ξύλα. ὅπα. *quando.* καρύκαν. *Trucidare.* πρὸν. σὺν. ἦρι δὲ. *mane* συλλέξασα *corrige* συλλέξασα, ὑπὲρ ὄροφον. lego vna dictione ὑπερόροφον. νέεσθαι *redeat autem.* ἐπιῤῥαίνειν infinitiuus modus pro imperatiuo. ἐπιῤῥέξαι *sacrifica.* δυσμενέων. *hostium* φῦ. *sic dixit.* ἐλεφαντίνω *ebore ornatũ.* κεκλημένος. *Amphitryonis. appellatus, creditusque filius.* μελεδωνεύς, ἐπιμελητής. φιλαμμονίδας. *Philammonis filius.* ἐδετρόφοι. πυγοστρόφοι. δρυγόθεν αὐδρες; *Argiui.* σφάλοντι. σφάλλουσι ἀντί. *atque ea etiam quæ.* τέχνα *huic arti.* φανοπτᾷ. malim φανοπτᾶ Stephanus in voce φαίνω. πρόχυ σύριγξ, *rota foramen*, in quo voluitur axis. cauere ne ad metam impingat currus. Sophoclis enarrator: σύριγξ δέ ἐστι, τὸ εἰς τὴν ὀπὴν τοῦ τροχοῦ ἐμβαλλόμενον μέρος τοῦ ἄξονος, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ὀπὴ τοῦ τροχοῦ οὕτως καλεῖται. ἐξήρειπε *ruinit.* κειμήλια, *victoriarum suarum præmia.* ἀναγεῖς. *infracti* χρόνῳ *tractu temporis. non in certaminibus* προβολαίῳ. *proiecto, protenso.* νῶτον ἔχοντα. *reiecto in humeros scuto.* Homer. Ill χ. σάκε' ὤμοισι κλίναντες. ὀρέξασθαι *aduersarium appetere.* κελεῦσαι. *equitus impellere* ἱππαλίδας *Hippalis filius.* ἐδίδαξεν. *illum docuit* φυγάς. *exsul Argis pulsus* κλάρον. κλῆρον παρ' ἀδραστοιο. *apud Adrastum.* εὐνά. ἐστὶ ὅς. ὡς πυρῶν. *Lectus erat puero stratus.* δωρικός. *Doricus; ater, sordidus, cibarius* αὐτόπυρος. Apollonii glossemata: φησὶ δὲ τοὺς σύγκαθαροτους καὶ εὐτελεῖς ἄρτους ὡς ὁ θεόκριτος δωρικοὺς φησιν. τυννόν. *modicum.* ἀσυντο. ἀσκητὸν *nulla arte factus.* Heliodus. πῖλον ἔχειν ἀσκητὸν Scholium. ἔχειν τέχνη κατεσκευασμένον.

In Theocriti fragmenta Idyll λβ.

CAPVT XVIII.

Elli βουκόλος. ἐπὶ abundat. ἔχεαι μυθήσομαι. ἐκμυθήσομαι. ξείνων ὀπῶν. vetus exemplar. ξείνων, & ἐπουράνιον. ὁδοῦ ζαχρεῖον. *qui itinerum duce indiget.* ποιμναι. *ouium greges.* εὐτρεχές. *lanigera.* ἰαυέσιν *eadem pascua.* νάοντες. ἐπ' ὄχθαις ἀμφὶ. altera harum præpositionum superuacua est, nisi ἐπὶ cum νάοντες componas. ἐλισσοῦντος. *Elisuntis amnis.* Strabo η. βουπρασίω *Buprasium.* flumen & oppidum est Achaiæ. βουκολίοισι. *boum armentis* μείων. *Menia.* hoc viri nomen est. ἄρμενα αὐτὰ, μέγα. ἐπεὶ μελινδὲ ποίην. castiga. μελινδέα ποίην. Heliodus ἐπεὶ μελινδέα καρπὸν τρίς τοῦ ἔτους ἀναφύεται. *vel genus Loci.* εἰς ἄλις, *passim abunde.* ἥτε quæ *quidem herba.* αὔλις. *caula.* τῆς. σῆς κεῖνη οἰκ. *illic vbi.* ἐποικοῦσι. restituo ἐπιστασι. δὲ ὃ μὲν δ' *constructi sunt.* τρίπολοις. Helychius. ἐν νεοῖσιν *in nouali bus* οὔρους. *terminos* hos enim propter latifundium ignoramus. εἰς αλωούς. *ad torcularia.* ἣ οἴκῃ οἰκείων. *vti seruos decet.* ἔπλετο ἐστι. αὐτῷ *tibi ipsi:* ὅου. *huius* τινός. *quam rem opus habens.* σάφα εἰδὼς. *certo sciens.* ἱμείρομαι.

μέμεν. εἶναι φῦναι. prognatum esse. ἴασι. cum hominibus mortalibus versantur. ἀρχὸς Ἐπειῶν Epeorum regem. τοῦ γάρ. illius enim. ὀνομαινέμεναι scribe ἡγεμονεύοντος ὧκε. qui cum loqui possim. ἐκφαμένοιο. atque ex eo vicissim respondente. ἄλλον δ' ἄλλα lego. ἄλλον δ' ἄλλον. & ἐπιδευέα. indigentem Homer. Odyss. α: πολλὸν δ' ἐπιδευεῖς ἦμεν. φρασθῇ. consilio. ἅ τοι. vt tibi. βίη φίλη. αὐτοῦ φίλῃ. χθιζός. her. ἑείδεται εἴδεται σαώτηρος σῶος. προσίομεν. ad eum. πέτμοιμεν. inueniamus. νόῳ. apud se. ὁππόθεν. unde venires. μῦθον ἰόντα exeuntem sermonem. οἱ. Ipsi Herculi. οὐ κατὰ καιρόν. non satis opportune. ἴδμεναι. nosse. αἶψ'. statim, ἀμφοτέρων. vtroque modo. χροός. corporis. ἀχρεῖον. temere. κλάζοντες. malim κλάζοντι, latrantes. ὅσον ἀείρων quatenus lapides humo tolleret, haud tamen eos in canes iaceret. φοβήσατο δ' ἐνδίοσεν sic eos perterruit, vt fugerent. οὕνεκεν. quod. ἔρυμο. scribe ἐρύμοι seruaret. μετέμμεναι. μετεῖναι. ἐπιμηθὶς εὐλαβητικόν. ὧδε. sic. ἤδη δ'. sciret autem. ὅτε. cum ἐριδαίνειν: cum eo certaret. ἀρρήνης. emendo, ἀρρενέος. ἴζον. alii codices ἴζεν ἐπιπωλήσεις. τῶν μήλων ἀπέλαυσις. ζόφον. occidentem, vel, tenebras. ἐκ βοτάνης. e pascuis. μετ' αὔλια: πρὸς αὔλια. προτέρωσε. εἰς τοὔμπροσθεν. βίῃ: dandi casu. ἐκ Θρηκός. e Thracia flante. ἐπ' ἄλλας. placet ἐπ' ἄλλα. νέφη ἐπὶ βουκόλος ἦκε. ἐπὶ cum ὕδατα iungendum. ἵκει. alii codices ἵει. λῃίδος ἐρχομένης accedentibus armentis, ab hostibus propriè exceptis. στεῖνος. arctabantur, vel, replebantur. εἰλιπόδων. τῶν βοῶν boum epithetum est apud Homerū ἔκηλος. otiosus erat, ἀργησάντων ἐόντων. castiga. ἀπειρεσίων ἰόντων. ἀμφὶ πόδεσσιν. duo sunt vocabula. καλοπέδιλ' ἀράρισκε. calceos aptabat. παρασταδὸν ἐγγύς. alterum horum superfluit. ὑπὸ μητέρας ἵει. submittit. φίλα τέκνα. agnos. ἀμολγεῖον. mulctram. τρέφε; densabat. πίονα τυρόν. emenda, τυρόν. βοαύλους. alii βοαύλας? βασιλῆι. Augiæ. ἄρρηκτόν τε: infractum, magnum, nihilque demirantem. ἀρηρότα. sibi apte cohærentem, neque nutantem. τόγε, vel τότε ἔθνος. multitudinem. ἐώλπει putasset λῃίδα. possessionem. ἔμμεν. εἶναι δέκ' ἄλλων. neque aliorum quidem decem. πολύρρηνες. Locupletes. ἀῷ παιδὶ restitue. ᾧ filio suo. εἰς τέλος. consummate. αἵτ' quiquidem morbi. νομεύς. lege νομήων περισσὰ supra modum. συνάμ'. simul. ἐπιβήτορες vaccas ineuntes. ἀτιμαγέλαι. Erasmus in prouerb. Abiit & taurus in syluam ἐρευθήλεα. floridam. ποίη. emenda ποίῃ. ἐννομῷ. in pascuis. ἐκπάγλοιο. ἐκπάγλως. θῆρες. malefica bestia. βοῶν ἕνεκα. vt in boues impetum faceret, eosque manderet. μάχην δέ. ad pugnam. κατὰ χροὸς ὁρμήν. contra beluæ inuadentis impetum. χροός. τῶν θηρῶν σήματος φόνον. cædem, perniciem oculis minitantes. ᾧ. robore suo. ὑπερφιαλίης. castiga, ὑπερφιάλιν. ἀστέρα. soli ἔϊσκον. comparabant. οὕνεκα. quoniam. ἰών. incedens. σκύτος λέοντος. quo amictus erat Hercules. πολυδειρά. Herculis. κατὰ δ' ἐκάλυψε. κατεκάλυψε. ὤμοι. hic vero humerus. τανυσθείς. ab Hercule extensus. ἄναξ. Augeias. οἵτ'. & bubulci. ἐν ὕλῃ in siluis. τῇ. illic. διὸς γόνον Herculi. ἑὸν μετόπισθεν. post se euntem. ἦκα ἡσύχως. οἶδεν πέρι. de te. σφετέρῃσι. meis.

Græci Poetæ has personas pro arbitrio confundunt. *ὡς νέος ἀκμήν. apprime adhuc adolescens. ἀπ' Ἄργεος. e Peleponneso. ἑλίκης. ab Helice maritimo oppido. ἰδεῖν παρεόντος. se præsente. αἰνολέοντα crudelem Leonem. νεμέοιο. Iouis Nemei. οὐκ οἶδ' ignorabat. ἢ Ἀργεῖος. an ne Argiuus esset, an Tirynthius. εἰ ἐτεόν περ. si bene memini. ἐκ προτέρου hoc* supra *τόνδε ἐπιβῆναι. hoc ausum esse. hoc tam nobile facinus aggressum esse vt Leonem domaret. αἰγιαλήων. eorum hominum qui secus mare habitant ἤ τοι σε. quam te. χειρῶν manuum tuarum. ἵνα γνῶ. vt certo sciam ἐκεῖνος. qui Leonem peremit. ἡμῖν nobis. ἐξ. οἱ ἐξ ἑλίκηθεν. ex oppido Helice ἐγὼ δ' σε. ego te illum esse probe animaduerto. ἔπεφνες. interfecisti, κατ' ἀπίδα in Peloponneso.* Stephanus in voce *ἀπία, περὶ πελοπόννησος.* Plinius: *Peloponnesus Apia ante appellata. ἰδέειν, videre. τηλίκα. tam immanes beluas σύας τε. apros ἔρνος. genus. μῦθον per grinellum hominu sermones μίσγης. ac in alterum semita latus concessit. φιλεῖν.* scribe *φιλέεις κοινοῦσιν cunctibus ἄρχιος εἴη ἡ κέλευθος φαρμάκου. loquentis. ἡρακλῆς.* emenda *ἡρακλῆος. ὦ αὐγιάδη. o Augia fili. ἀνήρετο. ex me sciscitabaris. κατὰ στάθμην. recte, Adamussim sum equidem Hercules.* ad verbum significat, *ad perpendiculum.* Homer Iliad ο. *ἀλλ' ὥστε στάθμη δόρυ νήιον ἐξιθύνει δάκρυ ἀνθεῖν. superatum est. λελείπεται sicut. νόσφιν. hoc uno excepto. ἢ ὅθεν ἦλθε. quam unde venit σάφα. certo. οἷον δ' ἀθανάτων. deorum aliquem. εἰσάμεθα. putamus conijcimus. ἱερῶν μηνίσαντα. ob violata sacra. φορωνῆος. Argiuis: a Phoroneo, eorum rege Inachi filio: ἐφεῖναι. immissum esse. πισαίας P.ſ.os.* a pisa oppido *Δίς. Leo βεμβιναῖος. Bembinæus,* consule Plinium & Stephanum. *ἀγχίμοροι.* castiga *ἀγχίγυαλοι. ναῖον. habitabant. κέρας. arcum. ὑγρόν. δὲ κοίλην. ἰῶν. sagittis plenam. βάκτρον. clauam. ἰτέινον. peruens. στεπτῇ.* emenda *στεπτήν. ἴβηνου βαίνοιεν sagittam. ὄσσε,* oculos. *πάρος γ' ἐμέ. priusquam ille me videret. βίου, illius. καὶ ἄργεις. & agriculturæ vacant.* Græci porro *ἔργα terram cultam* appellant *κατὰ σταθμούς. dom. πόδας. pedes meos ἰδέειν. priusquam Leonem viderem μετ' αὐτίκα statim πρὸ δείελον ante solis occasum φόνῳ cruore ἄασεν ἰόντος. ocyus euntis. τηΰσιος. frustra. παλίσσυτον repercussum resiliens. ἔπιον.* legendum *ἔμπιον. κρᾶτα caput. ὦκ' celeriter. ἐπίσιος.* corrige *ἐπίσιος ὀϊστός. αὔτως temere. ἀσώμενος. ἀχθόμενος αἰρύειν. e pharetra rursum trahere. ἔλιξε. hoc modo Leonem se ad pugnam incitare ferunt ἔθειραι. iube. εἰλυθέντος.* scribe *εἰλυθεντος τοῦ λέοντος ἠλορέπι. ἴδρις gnarus. κυκλίδιφρος* repone. *κύκλας (vocas) δίφρος. πήδησαν ὁρμῇ* Legendum *πηδήσαντος ὁρμῇ. ἄλλος insistens μαιμώων χρόος ἄσαι* placet. *μαιμώων χροὸς ἄσαι* Homer. Il. λ. *λελιόμενα χροὸς ἄσαι. δίπτυχα λώπην. duplex pallium.* hoc alibi declaraui. *κορσῆς ὄπισθε super caput. κατὰ κεφαλῆς, καὶ τῆς κεφαλῆς. διὰ δ' ἀνδίχα κρημνάδας. τῆς κεφαλῆς ἔαξεν. fregit. ἔστη. stetit. βίῃ* dandi casu. *stetit violentia. βίῃ* autem ad *ἐπὶ ἦλθε* agglutino. *νοσσάμενος. νοησάμενος ὑπότερπον ad se reuersum: animi compotem. περιβαλών. περιφύεις ἄγχον.* suffocabam. *πόδας. pedes illius ἐπιβάς. pedibus*

calcans

calcans. πλδύρῇσι. *lateribus meis* μῆρ' μῆρα *femora mea.* ἐξεζάνυσα. *rictum extendi.* ἀμπνδυσεν. ἀπνδυσεν *eo vsq; vt spirare non valeret.* οὐκ ἴσκε. *non erat.* πειρωμδύῳ. *hoc mihi tentanti.* οὐδὲ μδύ ὕλη. *nec vlla alia materia.* ἀμφιζέμλω. *& circumposui; & bis me vesti.* ἐννυαλίου. *Martis; vulnerum.* ζαμίζχοϛ. germana lectio. ζαμεσόζχοϛ θηρός. *Nemei Leonis.*

In Idyll. λϛ.

CAPVT XIX.

INω Cadmi filia. ἀμαλοπάρηνος. Legendum, ἀμαλοπάρειος ἀγαυά. Penthei mater, Echionis coniux. εἰς ὄρος. *in montem Citheronem,* ζώοντα *semper viuentem.* τὸν ὑπὲρ γᾶς. est enim alter apud inferos alphodelus, Homero teste κάμον. *construxerunt.* ἐκ κίσᾱς. *e cista,* in qua, quæ ad sacra facienda pertinebant, reponebātur. εὐφάμως. in sacris aut bona verba dicenda, aut tacendum est. νεοδρέπτων. *nam e glebis structi erant.* πάντ'. *quæcumque agerent Bacchæ* ἐπιχώριον. *quod illic nasci consueuit.* πρᾶτον. *illum primo.* μανιώδης. μαινομδύου; *insani.* οὐχ ὁρατά. *quæ profanis intueri nefas est.* πέπλως; *tunicas* αὐτάς. ὁ αὐτός, *idem:* τὰ λειπόμενα. *quæ superarant Penthei membra.* οὐκ ἀλέγω *si pœnas luat. Pentheus, non curo.* τῶν δ' *qua passus est Pentheus.* ἐνναέτης *siue ille tantum sit puer nouennis.* δεκαέτης ἐνιαυτοῦ. αἰετὸς οὕτως *aquila* ob pietatem scilicet, quod Ioui in rapiendo Ganymede paruerit. quid igitur de hominibus sentiendum. τὰ λῷα *feliciora omnia contingent.* ἐν δρακαίνᾳ. *Dracanum* montis nomen. θῆκαν. *in ea posuit.* fabula vulgo nota. καδμεῖαι. *Cadmi filiæ* τὰ θεῶν. *religiones deorum contemnant.*

In Idyll. λδ.

CAPVT XX.

ὦ ἀλακάτα. *o cole.* δῶρον ἀθανάας. quicquid eleganter factum est, hoc Mineruæ tribuitur. οἰκωφελίεσσι. *domum augentibus.* σὲ ἐπίβολος. *te ducere soles.* mulieres rem familiarem bene curantes, colo numquam carent ἄμμιν. *nos.* ὑμμέρει *repone* ὁμαρεῖ: *sequere* πόλιν ἐς νείλεω. *Miletum,* a Nileo Atheniensi conditam. ὅππα. *vbi.* τῇ δὲ *hic enim:* vel, *per hanc Venerem,* ξεῖνον ἐμόν. *hospitem meum.* φυτὸν. sic θάλος, καὶ ἔρνος. κὴ σὲ. ἠλακάταν ἐλέφαντος. *ex ebore.* νικίας. *Niciana vxoris* χέρρας χεῖρας σὺν τῷ. *qua.* ὑδάτινα. *mollia.* βράκη. βράκη αὐτὶ ῥάκη ἐν ποτανᾷ *in campis* θευγενίδος *Theugenidis,* Niciæ vxoris. ἀνυσίεργος ἐστί, subaudio ἀεργὼς ὀττοίας. ὑποβαλλόμαι. *in animum inducere potui.* ὕσαν οὖσαν ἀξ ἐφύρας. ἀπὸ ἐξ ἐφύρας. *quam ex Ephyra:* id est, Corintho. tu, inquit, *Syracusana es.* νάσῳ τρινακρίας μυελόν. *Trinacria,* hoc est, Siciliæ fertilissimam partem. Plinius *sumen* vocat. *Campi Roscia Italia sumen.* ἰδὰν *nouit.* erat autem Nicias medicus μετ' ἰαόνων. *cum Ionibus* μνᾶσιν. *memoriam.* ξείνω *mei* scilicet. κεῖνο. *verba hæc* πολύδωρ'. *tenuentem.* ζημαντα *honore prosequenda sunt.* τὰ παρὰ φίλων *quæ. ab amicis data sunt.*

In Idyll. λι.

CAPVT XXI.

KI ἀλαθέα. omnem quippe animi fucum tollit ebrietas, vnde parœmia, *in vino veritas.* ἀλαθέας ἔμμεναι. ἀληθεῖς εἶναι. κέατ' *quæ latent & recondita sunt.* ἐν μυχῷ φρενῶν. ἐθέλησθ'. *volui*s*tis.* ζόαν τὰν σὰν ἰδέαν, *eo demum tempore viuo, quo pulcritudinem tuam intueor.* ζῶ. *viuit anima.* τὸ δὲ λοιπὸν *reliquo tempore.* μακάρεσσι. *diis.* μάλ' ἐν σκότῳ *in tenebris dego in miseriis sum.* ἄρμενα *ita ista licent, conueniunt.* τὸν φιλέοντα *tui amantem.* δίδω. δίδωσαι. πρ. *dicam* subaudio, *quare.* ποίησαι *fac.* τὸ δὲ μὲν ἄμαρ τ. *hodie* κλάδον. *ramum,* hoc est, *amantem.* ἐξ ἑτέρω. ἐξ ἑτέρου τ κλάδου. μαθῇς. *capies.* καὶ ὑλῶ. aliud exemplar, καί κεν αἰνέσαι *laudauerit.* ἢ τελέως *quam si per tres annos eum amasses.* τελταῖον. *perinde ac si tres tantum dies te ei seruasset.* πνέειν. *superborum virorum exemplo magnos sumere videre spiritus.* φίλει *cognosce donec viuas.* τὸν ὅμοιον lege ὅμοιον. αἰ γάρ *si enim.* ἀγαθῶς *bene audies.* ἐξ ἀστῶν. *a ciuibus tuis.* οὐ χαλεπῶς: *prospere.* μαλθακόν. *me mollem e ferreo atque duro redditurus.* σύμαβος *restitue* σόμαβος. σπιδέχομαι Lege, τ' ἐπιδέχομαι; aut, ἀντιδέχομαι; *osculo te sucipio.*

In Idyl. λ ε.

CAPVT XXII.

HΔ' ἑλένα. ἐμὲ τὸν βουκόλον φιλεῦσα μᾶλλον ἐστι. *res mihi potior est; hoc potius duco.* ἥδ' ἑλένα. *hæc mea amica* σατύρισκε. puellæ conuitium. κενόν; *rem vanam esse* πλύνω. *lauo quod immundum sit* δαμάλας; *quæ iam pepererint mulieres.* οὐκ ἄζυγα. *innuptam.* ἥβη. *iuuentus.* παρήλυθες. *decessit.* καὶ σύγε. *tu etiam o puella.* εἴη. *mihi sit.* μὴ βάλλη σε. *Venus* λίην ἀκλυστον. *rete quod euitare non possis.* χεῖλος. *labra tua.* οὐ φέρεις. placet τύ. *tu.* σὺ δὲ ξύγον *tu vero semper iugum trahis, in eodem negotio frustra occupatus es.* δῶσιν *amor aut Venus* ἴαδε. *demulsit.* πολλῶν. *vnus e multis.* φίλος. *amice* βίλος εἰλειθυίης: *Latona.* Homer. Iliad λ: τὰς προΐει μογοστόκοι εἰλείθυιαι. τὴν βασίλεια *quam dearum maxime colis.* ὄψεαι. *v. debu.* ὅμνυμι μή. quidam, μὴ legunt. μετὰ λέκτρα. *tu vero post congressum.* ἀέκουσαν, *me nolentem deserturus es, ac discessurus.* ἐξ εὐηγενέων. *e nobili prosapia.* οὐ δ' ἄκρα. mendosus est hic locus. παρθενικᾶς. παρθένων. ἔνδοθεν. *in sinu* μᾶλα μῆλα. *poma, mamillas tuas.* ναρκῶ. *algore torpeo; adeo frigent tua.* μάλα δειλά. *valde timida es* ἴωδε. *ecce.* καὶ τὰν μαχλάν. castiga, μίτραν *Zonam.* ἀπίεχες. scribendum arbitror, ἀπέχεις, aut ἀπίθεσας. τὰ παφία. *Veneri.* μίμνε τάλαν. virginitatem puellæ adimere conatur Daphnis. ἦχον. *vocem aut sonitum.* ἀπαλὸν τάκος. Aristophanis enarrator. τάκος ἤγουν διαφθείρας τὸ περιφραμμένον. ἐνταῦθα δὲ δουλικὸς καὶ αὐτὸ λύθερος χιτὼν τ' ἀμπέχονον ποιήσας ἐμὸν ῥάκος *fecisti vt tunica mea, e tibiis ac fœminibus supra humeros ac pectus reiecta, pallium sit: hoc est superius indumentum.*

οὐδ' ἄλα. ne salis quidem micam. δυνάμαν. ἐδυνάμην. possem. τινὶ nec amplius ei tui credi debeat. hoc enim te commissuram prius negaras. ῥέξω mactabo βίβηκα egressa sum κεχαρισμένος ἀττα... ex libidine Venerea gestiens.

In Epigrammata Theocriti.

CAPVT XXIII.

KEῖται. *dicata est* ταῖς ἑλικωνιάσι. *Musis.* τίν. *tibi.* δέλφις ἐπὶ πέτρα. Nam in Delphici Apollinis templo primum visam ferunt ὀμφαλός. *pinguis.* τερμίνου. lege τερμίνθου. *ἀνέθηκε. dicauit.* ἃ πρὶν ἐμαλοφόρει. *quæ olim poma ferebat.* σῶμα κεκμακώς. *defesso corpore.* παλίντονα *tensi a tuersum te cervi, tensa in te recta, a Penes & Priapo.* κατὰ τῇ κεφαλῇ ὁμόρροθοι: *sodales.* καταρρεόμενον. *restitue,* καταγγελμένον. καταπεπεργμένος. λαύραν. τᾶς αἱ δρύες *vt ha quercus, quæ quercubus terminatur.* τελεσκελές. nam Priapi mentula vtramque tibiam brachialem pene æquat ἀνούατον. *auribus carens.* φάλητι. *veretro* στίχος. emenda, κᾶπος *hortus.* περιδέδρομεν. *statuam ambit.* ἀπὸ σπιλάδων *fluens* subauditur. εἰαρινοῦ. castiga εἰαρινοί. *vere canentes.* ἀχεῦσιν *concinunt* ὄπα *vocem.* τηνεῖ *illic. iuxta illud Priapi simulacrum* δεῦ χρὸ. repone. δεῦχ' ἀπὸ στέρξαι πόθους. *amorem.* τελεσσοθύειν. *tribus animalibus sacra facere.* ἰσχω *possideo* σανίδαν. *pinguem* αὐτοῖς *preces vero meas audiat.* λῆς ποτὶ τᾶν νυμφᾶν. *vis ne per Nymphas.* ἅμα *simul* κηροδέτω πνεύματι. *flatu,* hoc est, *fistula cera compacta.* ἦ τὸ πλέον *quid tibi est amplius? quem ex hoc fructum refers?* ὤπας. ὄνυξ *os* χαλκοῖς *vnguibus.* τηνίας. *illius* οἰχομένας. *mortua* ἐτίοσι. *qui pie vixerunt.* παῖς ἐ... *vs ipsius.* παιήονος *υἱός. Æsculapius.* Apollinis filius. νικίας Nicias, medici nomen est. ἐπ' ἦμαρ *quotidie* θύεσσι ἱκνεῦνται. *quem sacrificiis adeundo veneratur.* ἐνίδεν. corrige εὐώδεος, aut εὐώδεμεν. γλυψάσθαι *suspendum iussit* χάριν. κατὰ χάριν, ἄχρων emenda ἀκρον. ἐφίεται. *mandat omnibus* subaudio. ὄρθων. Ortho. ἰσσις. *eas, adiret te accingas.* μηδαμῶς μηδαμῶς ὀθνείων *peregrinam humum induis in peregrina regione sepultus sum* κεῖμαι. *defunctus iaceo.* οὐχ ἑτέροις ἐστὶ. *quod a Musis alienus fuerit.* ἐπὶ ξείνης γῆς χὠ ὑμνοθέτης αὐτοῖς. *ab ipsis quidem poetis.* φίλος ἧς. ἧς pro ἦν Dorice. ὧν ἐπέτυχεν *honorem omnium qui vita d functis exhiberi solent.* κηδεμόνας *qui eum curarent necessarios.* εἰκόνα. *imaginem tuam.* χορῷ ἀνδρῶν. in quibusdam Græciæ ciuitatibus tres in scena spectabatur Chori. primum ducebant pueri; secundum qui ἀνδρικὸς dicebatur, adultæ ætatis homines; tertium senio confecti viri. Demosthenis κατὰ μειδίου scholiastes καὶ τὸ καλὸν. *honesti studiosus* ἢ κύνηγι. hoc in epigrammatib. Græcis enarrauimus κηδόμενοι ἀ- lege κηδόμενοι γὰρ ἀθανάτων νέμεις. *tribuis* ὁ δειλὸς, *malus. ignauus* ἰσονεῖ. *eundem honorem* ἱερεῖς: *liceat igitur, cum hic sit vir egregie bonus* χαιρέτω *bene valeat.* κοῦφος ὁ τύμβος. ἐλέγος. *aspice.* ἀτρεκῶς *diligenter.* ἰόντες. *abieris.* εἶδον. *vidi.* ἐν τέω. *in Oppido Teo.* τῶν πάλαι *si quid veterum poetarum excelle* πρόσεστι.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

h ... em ad ... nã pueriles amores maxime cōlectā-tus est Anacreon. ὅλον τὸν ἄνδρα. totum vitæ huius fabulam totos denique mores expresseris. αὐτ' ἀλαθινοῦ. pro vero vinoque. ἴκα. tibi. ... Syracusani estis cines. ἐνίδρυνται. constituerunt. πλωελςῶ πολλ. Peloro montis subiacenti. οἷα vis eius conuenit. ... vibs Syracusana: ἐπίχθες eadem fere parata. μαμναμένοις. bene merentibus. ποτ' ἀνδρὸς τῶν μεγάλα. proinde, vel tale quid supplendum. ὁ μικκός. paruius ... Thraci κλεῖσε malim κλεῖται χρησίμη καλεῖται. ab his bona vocatur, qui hoc epitaphium legunt. νύκτα. occidentales prouincias. δείλι©. Delius. ... Ioui filium Herculem ... priscorum ... ὁ ἐκ τῆς ... πόλι©. Stephanus. εἶπ'. cecinit. ὁ δᾶμος populos, ne id ignores. μῆσιν mensibus ὅπιθε. posteaquam fato functus est. κὴνιαυτοῖς καὶ ἐνιαυτοῖς, & annis. τῶν ποιμῶν. e Syracusana plebe. Syracusanus. ὀθνείαν. peregrinam, sed Doricam tantum.

In bipennem Theocriti.

CAPVT XXIV.

A Νδροΐα. forti. Carmina hæc quo ordine legenda sint, interpres nos admonet, ego reliqua pro virili enodabo. ὁ Φωκεὺς Epeus Phocensis μηδοσύνης. ... ἦρα τίνων. gratiam Mineruæ referens. ὤπασε dedit. dicauit. ᾗ πόκα. qua aliquando. πύργων. Troianarum arcium. θεοτεύκτων. ab Apolline & Neptuno constructarum. αἶπο© altitudinem. ... ἱερὰν πόλιν. Troiam; quam ἱεράν vocat Homerus: sunt & reliquæ vrbes sacræ, ob sacrificia, quæ in his fieri consueuerunt. κηλ πυρίπνῳ. fatali incendio. ἠθάλωσε. cremauit. Δαρδανίδας ἄνακτας. Troianos reges ... Epeus. ... e fontibus sed lixa erat in exercitu. ... deferebat κελεύθου. Homericum carmen. ... ἀγναί. castiga. ... πολυβουλε τελσιμάχαρ. ter felix. autem est ille quem tu Minerua ὄλβ©. diuitia. τὸν Βαίνων. de qua felicitate, aut de quo viro Banon inclytus. ῥοδοῖ ... Rhodi natus, Rhodius. ... subaudi, ἴσα θεοῖς ... πολύτροπα μολπῆς ἴσα θεοῖς. perinde atque dij μολπῆς ὡς δῶρε restitue. ἧς δῶρ. μοῦν©. μόν©. Ceterum bipennem & alam composuit Simmias Rhodius si credimus Hephestione, non Theocritus.

In Alam.

CAPVT XXV.

A Εὐσσί με. intuere me, loquitur amor. Βαθύστερνον lege cum Hephæstione Βαθύστερνον. ἀκμονίδαν. & calorum ἄλυδις vel ἴλδυες. hominũ mœrores aut vota. ἱδράσαντα legendum ἱδράσαντα ... adhuc iuuenis. δάσκια βεβλόσα λαγνά. emendo ... ὧν λαγνά ... imperabat necessitas. πάντα δ' ... scribe ... Φρέτεσι λυγραῖς. εἶπε. & parebant χάουστι. τῆς θαλάσσης. ὠκυπέτης celer. δ' ἄρη© καλέομαι g ermana lectio ὠκυπέτας δ' ... καλέομαι. βίας. placet βίας viribus quicquam decernunt. ... illos, superis suis antiquis primaui. ὠγύγιον σκῆπτρον. re-

pono

pono ἀγύγια σκᾶπτα χερνίδας *unctis dominantes* θεοῖς θέμιστας. legendum. θεῶν θέμιστας. ἀγύγια σκᾶπτα, θεῶν θέμιστας. appositio est.

In Aram Theocriti.

CAPVT XXVI.

Ἐγώ *sum ara* scilicet ἄρσην. *Medea virili animo praedita mulier*. μι *me vero aram*. σῆλας σῆσας πόσις *maritus*. μέροψ. *homo*. διστηβ©. post dictionem hanc addendum est τεῦξε. *ἐ, sum igitur ara. me vero* τεῦξε *fabricatus est Medea maritus Iason qui* διστηβ© *bis pubes fuisse dicitur oblongam eius pubertatem*; vel quod ex magnis periculis euaserit. ἐ ἀποδύντας. ἀποδύντας. tertii versus initium est. *me vero non construxit*. ἀποδύντας. *mortuus*. ἶνις, *filius*. *Achilles*. ἐμπούσας. *Thetidis*. quae cum Peleo, Empusae aut spectri cuiusdam instar, congrediebatur. Ouid. Metam. 11 *Sed modo tu volucris volucrem tamen ille tenebat. Nunc grauis arbor eras. &c.* Tzetzes: διαχωρίζει ἡ θέτις ὑπὸ πηλέως, μεταλλάττει ἑαυτὴν, εἰς ὄφιν, εἰς διαφόρους ἰδέας. vide Apollodorum lib. 3. Achilles quoque post Iasonem διστηβ© pictus est, qui etiam Medeam atque Helenam apud inferos vxores duxisse fingitur. μόρος ὁ βούτας *cui quidem Achilli mors a pastore* Paride illata est, *canis*, hoc est, *Hecuba* in canem *conuersa, filio*, χρυσοῦς αἴθας. *non me* inquam *adificauit, aureus ac formosus* (*Patrocli*) *amicus*. ἄμος εὐοι. *At me* inquam *Iason struxit, quando sopiuit*, ἄνδρας *viros, qui armati nati sunt*. Ouid. Metamor. 7. τὸν *quos*, χαλκοῦχον οὖρον ἔρρανεν, *quos sperma aneum effudit*. οὗ. *quos quidem viros* δίσδυν© *duas habens vxores* Venerem & Gratiam. ματρορρίπτ© *a matre Iunone proiectus*. μόρος, *morti fatoque addixit*. ἐμὸν δὲ τεῦγμα *meum saue opus* Loquitur semper ara θρήσας *intuitus*. Philoctetes nempe. θεοκρίτου κτανθὲς. *Par deo dearum iudicio interfector*. τεμαπλεγέ χαῦας. *& qui Herculem* τεμαπλεγον appellatum vsit qui Herculis rogum in Oeta monte curauit. ἀΐξεν ἐπαΰσας (*ad hanc*) *clamans cucurrit*. χάλψη γὰρ νι emenda νιν ἰῷ. *laserat enim eum veneno*. σύργατρος. *serpens Ventrem trahens, repens*. ἐκδὺς γῆρας. *senectutem exsuens*. τὸν δ'. castiga. τὸν δ' *hunc autem Philoctetem*. ἐλιποῦντα. *tarde incedentem*. ἐν ἀμφιαλύσῳ. *in Lemno insula*. πανός. *Panis, Dei*. ματρὸς. *matris Penelopes*. εὐνῆας. *maritus*. *Vlisses maritus Penelopes*, quae ex omnibus procis Pana genuisse memoratur. φώρ. *fur*. nam Palladium surripuit. δίζω©. viuos enim inferos adiit. δίζω© quoque ob manifesta quae vitauit pericula, vocari potest. ἶνις τ' ἀνδροβρῶτ© ac Tydei filius Diomedes, qui quidem Tydeus Melampi a se interfecti caput degustasse fertur. Consule Pindari hymno Nemeorum 9. Commentarios ἀνδροβρῶτε. Sic in Cyclope Euripides· ὦ κυκλῶπα ἀνόσιον τὴν δ' ἀνδροβρῶτε δυσχῶς ἀφιζμένος. ἰλιοπεσίστας. repono ἰλιοπορθίστας. *Troia euersor*. πὲρ δῦσθιον: scribe, πὲρ δῦσθιον. *Herculis armorum (sagittarum) caussa*, sine quibus Troia capi nō poterat; ea autē penes Philoctetē erāt. περ. vero per syncopen ἀπὸ τοῦ περικλινῆς dictum

est. ἠγακλῆς sane cum præcipue inuocantibus nimis longum visum est nomen, hoc attigit Hesychius in voce ἠγακλῆν. quamquam corruptus sit hic locus. εἰς πτολίεθρον. *Troianam vrbem*, aut *regionem*. ἄγαγε. supra est. τὸν δ'. τὸν δ' ἄγαγε. τελίπορον. Troia primum diruta est ab Amazonibus. Deinde ab Hercule; postremo ab Agamemnone.

Iuuenalis locus.

CAPVT XXVII.

AVt glacie aspersus maculis Tiberinus. Iuuenal. Satyr. 5. Luporum piscium duo sunt genera, vni varii sunt, teste Columella, id est, quorum dorsum ex albo cæruleum est (*glacie aspersum* vocat Poeta) venter candidus nigris maculis conspersus, alteri sine maculis, qui *Lanei* siue *Lanati* appellantur, a candore mollitieque carnis, auctore Plinio. Vterq; e mari marinisue stagnis fluuios subit. Lupus Tiberinus, a Iuuenale citato loco contemnitur, licet ab omnibus gulæ proceribus olim magno in pretio habitus sit. Sed videtur is eos, vt excrementis abundantes malique ideo succi neglexisse; isti contra suauem eorum gestum ac pinguitudinem tantum curasse. *Cum ad Numidium hospitem Cassius Philippus diuertisset* (vt apud Columellam scriptum legimus) *& sibi e vicino flumine lupum appositum gustasset, exspuissetque, dixit: peream ni piscem putauit esse; vsque adeo a Tyberino vel marino differre cognouit, vt illum nomine piscis indignum iudicaret*. Tametsi vero libro περὶ τροφῶν δυνάμεως γ. piscium quorundam mentionem habeat Galenus, qui *Tyberini* appellantur: ad hos tamen Iuuenalis sermonem accommodari nō posse suspicor, sed ad ipsum, vt exposui, lupum. Idem, loco memorato Galenus, *præstantiores meliores que in Nare flumine piscem quam in Tyberi reperiri prodit*, cum tamen eum Varro omnibus vt bonos alat amnibus anteponat. Nar vero cum sulphureus esse certo tradatur, vix egregiis abundare potest. Ego, post habitis hominum testimoniis, Tyberim huiusmodi alere pisces biēnium perpetuum Romæ sum expertus, vt si quis eos in optimorum numero reponendos censeat, plus ei fluuio tribuat, quam res veritasque ipsa concedat. Nam Varronis hac in re verba, vt ciuis Romani accipienda sunt, suaque omnia impensius amantis ac mirantis.

Virgilius enarratur.

CAPVT XXVIII.

QValis vbi in lucem coluber mala gramina pastus. Hoc Vergilii Æneid. 2. ex Homero Il. χ' ὡς δὲ δράκων ἐπὶ χειῇ ὀρέστερος ἄνδρα μένῃσι βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα. desumtum carmen, iudicat serpentes cum alium herbasque ac radices quasdam ipsas per se humanum corpus lædentes depastæ fuerint, longe nocentiore plaga quem percusserint afficere, his enim venenatæ

bestiæ

bestiæ feritas augetur; duoque simul quasi venena geminæque pestes commiscentur. Pausanias in Bœot: ἔστι μὲν δὴ ὁ ἰὸς τοῖς ἀγριωτέροις τῶν ὄφεων, καὶ ἄλλως ὀλέθριος ἔς τε ἀνθρώπους καὶ ζῶα ὁμοίως τὰ πάντα. συντελοῦσι δὲ οὐχ ἥκιστα ἐς ἰσχὺν σφισι τοῦ ἰοῦ, καὶ αἱ νομαί. ἐπεί τοι καὶ ἀνδρὸς ἀκούσας οἶδα Φοίνικος ὡς ἐν γῇ ὀρεινῇ τῆς Φοινίκης ἀγριωτέρους τοὺς ἔχεις ποιοῦσιν αἱ ῥίζαι. Qui res Gothicas nuper memoriæ mandarunt, serpentes pastis quibusdam nocentibus herbis lethales in ea prouincia morsus inferre testantur. Sunt autem omniũ mortiferi, si aut scorpium, aut rubetam, aut aliud id genus animal ederint. Aristot. lib. de histor. animal 10. πάντων δὲ χαλεπώτερα ἐστὶ τὰ δήγματα τῶν ἰοβόλων, ἐὰν τύχῃ ἀλλήλων ἐδηδοκότα, οἷον σκορπίον. Plinius. lib. 11. cap. 55. *Vespæ serpente auide vescuntur, quo alimento mortiferos ictus faciunt.*

Melæ locus. Antacoei. Amia.

CAPVT XXIX.

A*Lit Boristhenes latissima pabula magnosque pisces, quibus & optimus sapor, & nulla sunt ossa.* Hactenus Mela. Solinus. *Apud Neuros nascitur Boristhenes flumen in quo pisces egregii saporis, & quibus ossa nulla sunt, nec aliud quam cartilagines tenerrimæ.* Pisces huiusmodi *Antacoei* nominantur, vt docet in Melp. Herodotus. ἅλας τε ἐπὶ τῷ στόματι αὐτοῦ αὐτόματοι πήγνυνται ἄπλετοι, κήτεά τε μεγάλα ἀνάκανθα, τὰ ἀντακαίους καλέουσι, παρέχεται ἐς ταρίχευσιν. Strabo. lib. ζ. ὀρυκτοί τε εἰσὶν οἱ ἰχθύες οἱ ἀπολειφθέντες ἐν τῷ κρυστάλλῳ, τῇ προσαγορευομένῃ γαγγάμῃ. καὶ μάλιστα οἱ ἀντακαῖοι, δελφῖσι πάρισοι τὸ μέγεθος. hic γαγγάμη nullum retis genus est, sed ferramenti. nec forte diuersi sunt Antacoei ab exosse qui est in *Rheno*. Amia Piscis est marinus, pelamidi corporis speciei, pinnis & cauda similis, quam vt Ælianum tractam appellasse concedamus, non ideo *troctam*, neque *truttam* latinum vocabulum esse putamus. Italica enim & Gallica *trutta* Ausonii *salar* est, quam *percam* fluuiatilem esse non recte, vt eius verbo vtar, extorquet Massarius. Ceterum de Amia loquens ita emendandus est libr. ζ Athenæus τὴν δ' ἀμίαν φθινοπώρου (non φθινοπαίρου) ὅταν πλειάς κατὰ δύνει. οὐδ' ἐξῆλες καὶ τοῦτο δαιμόνως, id est, *scire* non δαίμονι. & Galen. libr. περὶ τροφῶν δυνάμ. γ. καὶ πάλιν ὀρφοί τε καὶ γλαῦκοι, καὶ σκάροι, καὶ κύνες, καὶ γόγγροι, καὶ ἀμίαι corrige. καὶ λαμίαι, καὶ ζυγαίναι. & paulo infra. γόγγρους δὲ καὶ φάγρους καὶ λαμίας. (expunge ἀμίας) καὶ κῆτος. Quæ quidem errata non solum Galeni libros inquinarunt, sed etiam Aetii lib. β κεφ. ϙμ. τῶν σκληροσάρκων ἰχθύων εἰσὶ δράκοντες, καὶ κόκκυγες, καὶ σκορπίοι, ὀρφοί τε καὶ γλαῦκοι, γόγγροι τε, καὶ ἀμίαι substituendum est λαμίαι, καὶ οἱ μικροὶ θύννοι, καὶ πηλαμίδες. Sunt enim reuera lenis & teneræ, non duræ materiæ Lamiæ.

Athenæi locus.

CAPVT XXX.

Ἀ*κεσάμενοι δ' ὑπὸ ἐθῶν κηλούμενοι εἰσφέρειν εἰς τὴν παράστασιν*

(ὡς ὁ αὐτὸς ἱστορεῖ Ποσειδώνιος) καὶ κτᾶσθαι ἄργυρον καὶ χρυσίον, ἀπὸ τούτων μὲν οὐδὲν ἧττον. Athenæus libr. 6. Eruditi quidam Grammatici ὑπὸ θεῶν, non ὑπὸ ἰθῶν legendum contendunt, atque id ad oraculum quoddam referunt. Ego ὑπὸ ἰθῶν defendo Plutarchus, in Lycurgo. πρῶτον μὲν ἀκυρώσας πᾶν νόμισμα χρυσοῦν καὶ ἀργυροῦν, μόνῳ χρῆσθαι τῷ σιδηρῷ προσέταξεν. hinc Posidonium nō ὑπὸ νόμων, sed ἰθῶν posuisse conicere licet. quod Lycurgi leges scriptæ non essent, vt tradit nobilis in eodem Lycurgo historicus. νόμους δὲ γεγραμμένους ὁ Λυκοῦργος οὐκ ἔθηκεν. τὰ μὲν οὖν κυριώτατα καὶ μέγιστα πρὸς εὐδαιμονίαν πόλεως καὶ ἀρετὴν ἐν τοῖς ἤθεσιν [vides ἤθεσιν] ᾤετο καὶ ταῖς ἐπαγωγαῖς τῶν πολιτῶν ἐγκατεστοιχειωμένα μένειν ἀκίνητα. Quod autem moribus & consuetudine introductum est, vim iuris & legis habet. *inueterata enim consuetudo*, vt ait Iulianus *pro lege non immerito custoditur*. apud eundem Athenænum in 6. sic legendus est Euripidis senarius: ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ. ad hunc etiam modum citante Sophoclis in Antigone Scholiaste, quam cur lectionem non probem, nihil est. Licet Erasm. in prouerbio, *Sine Cerere & Baccho friget Venus* ἐν πλησμονοῦντι scribere malit.

IOANNIS BRODÆI MISCELLANEORUM.

LIBER VIII.

Quo spatio videre possunt oculi.

CAPVT I.

AT ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille & octoginta stadia, quod abesset videbat; quadam volucres longius. Quæ Ciceronis libr. Acad. Quæstion. 4. verba edisserit libr. 7. cap. 21. Plinius: *In nuce inclusam Iliada, Homeri carmen in membrana scriptum tradidit Cicero. Idem, fuisse qui peruideret. 135. M. Pass. huic & nomen M. Varro, tradidit, Strabonem vocatum; solitum autem Punico bello, a Lilybæo Siciliæ Promontorio, exeunte classe Carthaginis porta, etiam numerum nauium dicere.* Idem libr. 3. cap. 8. Plinius, *Lilybæi in Africam centum octoginta M. Pass. interuallum esse testatur* quod Strabo. lib ε. & ζ 1500. stadiorum esse docet; Polybius 1000. tantum. Solinus vero Pliniano sermoni supparasitans, *eum numerum nauium denotare solitum prodit*, manifestissime addens, quasi hoc parum esset. Ego, bona clarorum auctorum venia, Physicos potius audiendos, eos præcipue adiuuante experimento; censeo; qui intentam ab oculis aciem per planum contra aspicientibus non pergere vltra 180. stadia, & inde in orbem iam recuruari certo produnt. Sed vt eum Varronis Strabonem

bonem tanta valuisse oculorum acie fateamur, quantam multi perhibent, ei tamen maris naturam in tumorem vergentem sefeque in verticem attollentem ne Punicam classem intueretur occursuram obstaturamque fuisse palam est. Si enim 400. plus minus stadiis, ipse malorum nauium aspectus ex oculis penitus adimitur, quid in tam immensa orarum distantia fieri credimus?

Quædam piscium nomina exponuntur.

CAPVT II.

Ακαρνὰν, ἄχαρνος, ἀχάρνας καὶ ἀχάρνα Græcis, Plinio *Acarnæ*, Cassiodoro *Acarnia*, piscis est pagro similis, colore candido, quem Romæ sæpe vidimus. Ausonii *corrochonem* Cassiodorus barbaro magis nomine *Ancoragonem* nominat. χοιρίσκος μῦς, vel χοῖρος, ab Apuleio in prima Apologia *apriculus* vocatur, vbi & *accipitris* piscis meminit, qui mihi videtur is esse qui ἱέραξ Græcis, Plinio *miluus* vel *miluago* appellatur. quæ in parte, *echinorum clauiculæ* (non *caliculæ*; & *maris eiectamenta*) (non *electamenta*) scribendum est, & *viuiparos eorum & ouiparos, ita enim appello quæ Græci ῥινοτόκους*: forte sic; *quos Græci ζωοτόκους καὶ ᾠοτόκους*. Ceterum inter multas *mugilum* species, ca imprimis memoratur, quæ κεφάλους, id est, *capitones*, quod capite magis crasso latoque sint, continet. Mugilem vero ad soluendam aluum edendum præcipit Horatius libr. Sermo. 2. Satyr. 4. *Si dura morabitur aluus Mugilis, & viles pellent obstantia Conchæ.* Petrus Victorius ex hoc Catonis de re Rustica Sermone. *aluum si voles deiicere mutulorum*. libr. 11. piscem Capitonem, *mutulus* apud Horatium non *mugilis* corrigendum autumat. Ego ex his ipsis Catonis verbis *Mugilis* tueor, cui dubium non est quin Capito mugilum sit species. Q. quoque Serenus, vbi de ventre molliendo tractat, sic inquit: *Quodque satis melius verbis dicemus Horati Mugilis & viles. ac cæt.* cuius inditio fretus veterem lectionem interpolandam non puto. Quin tamen *mytuli* quos μύακας Græci nominant, aluum soluant, quin ue Acron *mytulos* legerit, non inficior.

Gyrinus.

CAPVT III.

RAnæ palustres, teste Plinio, minimas nigras carnes pariunt, quas *Gyrinos* vocant, non *Circhinos*, vt tradunt quidam Grammatici, oculis tantum & cauda insignes. mox pedes figurantur. Aratus (non Aristophanes) αὐτόθεν ἐξ ὕδατος πατέρες βοόωσι γυρίνων, quem Suidas οἷον πατέρες scribens, perperam citat. Tzetzes γυρίνους legit: καὶ μὴ χερσαῖος βάτραχος ἐστὶν ἐκ τῶν ἀφώνων, οἱ δ' ἔνυδροι, οὓς ἄρρενας γυρίνους ὀνομάζει sicque eos Nicander in Theriac. appellat:

ἀλλ' ἢ τοῖς γερινῶν κατὰ χολὴν περὶ ἄλλα τεχνῆς & in Alexiph. γερινῶν λαγδρὸς δαμάσομαι τεχνῆς. Plato in Theæt. ὅτι ἡμεῖς μὲν αὐτὸν ὥσπερ θεὸν ἐθαυμάζομεν ἐπὶ σοφίᾳ, ὁ δ' ἄρα ἐτύγχανεν ὢν εἰς φρόνησιν οὐδὲν βελτίων βατράχου γυρίνου. Plerique vetus Erasmi erratum, ab eoq; correctum ignorantes, γερυνίων defendunt; a Gryneo Myrenæorum oppido, vbi consentaneum est (vt aiunt) ranam despicatissimam fuisse propter Apollinem, cui peculiariter id animal inuisum, propter fabulam de rusticis in ranas commutatis quorum sententia prorsus exploden da est. Cum nuper quidam serpentem cubitali magnitudine ad me detulisset, iussissemque, vt prono capite corpus eius vehementer astringeret ac purgaret, viginti circiter gyrinos, quos paulo ante vorarat viues, me spectante reiecit atque euomuit.

Nili incrementum.

CAPVT IV.

TRes omnino de Nili incremento probabiles sententiæ a bonis auctoribus literis produntur. Vna, eum Æthiopicis æstiuis imbribus intumescere contendit. altera, hoc Etesiis ex aduerso flantibus atque vndas profluentes suspendentibus attribuit. Tertia soluta e montibus niue stagnare credit, e quibus caput tollit hoc flumen. Prima ideo mihi non probatur, quod raro in Æthiopia pluat, quæ quidem res non solum a veteribus scriptoribus perhibetur, sed etiam Lusitanorum, qui regionem illam nuper peragrarunt, testimonio confirmatur, in qua nihil tam gentem illam, quam imbrem continuo a diis immortalibus postulare conspexerunt. Secundam quis non contemnat ac rideat? cum nemo rerum peritus tantam esse vim flatuum iudicet, quæ ingentem cum fragore ruentis fluuii copiam retro trudat, pellatque. Adde Etesias hanc etiam in alios amnes potestatem habituros; idque eo longe facilius quo minores sunt, tardiusque labuntur. At quis hoc aut scriptum legit, aut vidit vnquam? Postrema sane mihi valde placet opinio. Cũ enim quotannis certisq. tempestatibus crescat Nilus, perpetuam quoque fixamque augmenti eius caussam subesse oportet, quæ nescio an vlla in re quam in liquatis niuibus reperiri possit, constat enim per singulos annos hyeme altissimos montes his operiri, ac solis calore solui fundique. Nullam vero in orbe terrarum prouinciam in qua quotannis statisque temporibus pluat, esse arbitror. Vno porro argumento nostra labefactare conantur nonnulli. quod ex Æthiopia, siue ex Mauritania oriatur Nilus, longe vtraque calidior sit regio, quam vt niuibus abundet. quibus ego vehementer repugno. nam & mons Atlas in æstuoso climate positus niuibus tegitur, vt docet lib. 5 cap. 1. Plinius, Ioannes Leo, plerique alii, qui hac illum ætate transgressi sunt, quod tantum abest, vt nugatorium sit, vt ipsis qui sub circulo æquinoctiali siti sunt montib. id etiam eueni-

euenire Hispani Lusitanique tradant. Quid est igitur cur in Æthiopicos Mauritanicosque excelsos montes niues cadere pertinaciter negetur? Nec vero contra antiquorum placita prætereundum est multos magnosque amnes nauium capaces in Nilum sese exonerare, quibus auctus alueum transcendit atque Ægyptum irrigat.

Virgilius enarratur.

CAPVT V.

IPse ruit dentesq; Sabellicus exacuit sus,
Et pede prosubigit terram fricat arbore costas,
Atq; hinc atq; illinc humeros ad vulnera durat.

His Maro Georg. 3. versibus accensos libidine Venerea apros, ac de fœminis certamen futurum conspicientes, dentes exacuere, terram pedibus subigere, costas arboribus fricare indicat; quæ omnia sic explicanda putamus. Quatuor dentes habent apri, duos superiores, alteros in maxilla inferiore. quibus irati, vt equidem sentio, canum more striden*, multi eos superioribus inferiores, acuere in literas retulerunt. horum porro inter se collidentium sonum se plerumque audire testantur venationis studiosi. Euripides in Phœniss. κάπρω δ᾽ ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν συνῆψαν ἔγχη. Homerus Il. λ. θήγων λευκὸν ὀδόντα μετὰ γναμπτῇσι γένυσσι. rectius tamen, quam arborum stipitibus, vt tradit Metam 8. Ouidius, aut saxo & arboribus, vt Plin. libr. 18. hoc enim fieri nequit iidem ad pugnam se parantes, siue contra homines, siue aduersus bestias ineunda sit, terram pedibus terunt, ceruorum, taurorumque ritu, eodem teste Plinio. frequenter quoque in Luto se volutant, suum more, quod est illorum requies, vt lauatio homini. nec ideo, vt durius crassiusque tergum reddant, atque eo pacto se loricent. Ceterum quod ait, *fricat arbore costas*, tametsi ab Aristotele libr. de histor. animal. 6 cui adhæret Plinius, proditum sit; parum tamen nobis probatur. fricant enim non iracundia concitati, neque se ad prælium accingentes apri, sed a ricinis bestiolis puncti ac demorsi, (vt docent Gallici omnes Venatores) qui leporibus etiam molesti sunt. Aptius igitur Il. ν. Homer. φρίσσει δέ τε νῶτον ὕπερθεν.

Iuuenalis declaratur.

CAPVT VI.

IVuenalis satyra prima hoc sermone: *Lectica Mathonis plena ipso.* Mathonē, vt magnopere obesum sugillat. Eadem. *Et gemma fecerat vda.* gemma vda, annulo signatorio saliua humente ne impressam ceram ad se trahat. Idem secunda: *Qui talia verbis Herculis inuadunt*; hoc est, grandibus ac magnificis quæ Hercules, aut vir quispiam strenuissimus iure suo vsurparet. Nulla est hic ad Prodici Herculem, cuius meminit ἀπομνημ. β. Xenophon, allusio, vbi Virtutem & Voluptatem inter se colloquentes facit,

non Herculem. Eadem: *Pathici gestamen Othonis.* hoc enim speculo se ineuntis drauci flagitia contueri solebat Otho. Idem Satyr. 3. *Cum Thaida sustinet.* Thaida; scorta Attica. nata est enim Athenis Thais, vt docet in Alexandro Plutarchus. *Vel Dorida nullo cultam palliolo.* vel Doricas meretriculas. erant enim Doricæ mulieres φαινομηρίδες. vnde & δωριάζειν, τὸ παραφαίνειν καὶ παραγυμνοῦν πολὺ τοῦ σώματος ἐπὶ γυναικῶν σημαίνει. Idem 4. *Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.* præcipuam in cereis tabellis hereditatis partem, heres videlicet forte ex dodrante scriptus, cum alii ex triente aut quadrante tantum essent. vel: *abstulit*, heres, non legatarius futurus. Nam qui testamenta condunt, plura solent hæredibus relinquere quam legatariis.

In Æschinis orationem contra Timarchum Commentatio.

CAPVT VII.

Οὔτε γραφὴν γραψάμενος, *Neminem vnquam in ius vocaui.* οὔτ' ἐν εὐθύναις. *nec in alicuius gesta inquisiui, quæstionemue de eius administratione exercendam curaui.* Adi libr. 8. Pollucem. μεγάλα *plurimum, magnopere.* παρὰ τοὺς νόμους. *quippe qui quæstum corpore fecerit* Pollux citato libr. καὶ τοῖς δημαγωγοῖς, εἰ ἡταιρηκότες εἶεν, ἢ τὰ πατρῷα καταδεδωκότες, ἢ τοὺς γονέας κεκακωκότες, ἀτίμους αὐτοὺς ἐχρῆν εἶναι, καὶ μὴ λέγειν. hoc infra luculenter patebit. συκοφαντούμενος altera cur Timarchum accuset ratio, ne maleuolentia impulsus, id fecisse videatur ὃν δὲ τρόπον. *quo nam vero modo* ἓν τῶν αἰσχίστων. *rem omnium turpissimam. facinus maximum.* οἷς ὀλίγῳ πρότερον. τῇ πορνείᾳ dicere nondum vult. ἐπηγγείλαμεν αὐτῷ τὴν δοκιμασίαν. hoc enarrat Pollux libr. 8 & Budæus in Commentariis linguæ Græcæ. δημοσίοις ἀγῶσιν. *publicis iudiciis, quæ reipublicæ caussa constituta sunt,* inquit Asconius Pædianus. τῶν κοινῶν, πραγμάτων subaudio αἰσχρῶς βεβιωκότι. ἡταιρηκότι. ἐξῆν αὐτῷ. *ei licebat:* ἐν πρώτοις *primum; principio.* τυραννίς. aptius fortasse βασιλεία, καὶ ὀλιγαρχία. non displicuisset ἀριστοκρατία. Aristoteles libr. Polit. 3. τῶν ἐφεστηκότων. *regum & optimatum, qui rempubl. gerunt* τὴν ἄνισον πολιτείαν: qui Oligarchiæ, id est, paucorum principatui student. ἐν χειρῶν νόμῳ. *per vim atque cædem* Herodotus in Polym: ἅτε γὰρ νέες ἐπιστάμενοι, τοῖσιν αἱ νῆες διεφθείρωντο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι. Polybius libr. δ. ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐν χειρῶν νόμῳ κατ' αὐτὸν ἔπεσε τὸν κίνδυνον. Chalendas quoque Corax templo suo eum pellenti Apollini respondisse fertur ἀλλ' ἐν χειρῶν νόμῳ ἔκτεινα. sic enim scribendum est non ἐκ χειρῶν νόμῳ, nec ἐν πολέμῳ γὰρ, νόμῳ ἔκτεινα, vt tradunt nonnulli. τῇ πολιτείᾳ. *democratia.* τὰ τῆς πόλεως. *reipublicæ statim* καὶ ὑμᾶς *vos. populum.* οὐκοῦν. καθ' οὐκοῦν. ὁ μὲν βίος. *victus.* ἐκ τῶν ἐναντίων. τοῦ συμφέρειν.

χορηγεῖν. καὶ ἀρχὴν. *magistratum*. καὶ περὶ μουσείων. *de Musarum festis*. περὶ ἑρμαίων. *de sacris Mercurio*, qui palestris præest. *secundis*. τῶν ἐγκυκλίων. qui ex κύκλιοι dicuntur, quod in gyrum tripudiarent. παρὰ πλησίους τιμάρχῳ τούτῳ. *in deterrimos ciues euasuros, maleque prudentia sua consulturos*. τῶν ἐν ἡλικίᾳ *qui iam adulti sunt*, τῶν κυρίων. *quorum adhuc sunt in potestate*, quo in numero curatores & tutores censentur τοῦ δὲ φησιν. *lex* γράφειν τὸν πατέρα *qui filium prostituerit*. ἑταιρεῖς. lego ἑταιρεῖν. ὁ ἐργασάμενος. *pater*. καὶ τὸ θεῖον. *Deus* καὶ ποῖον ἄλλον. νόμος. καὶ τίμημα ἐπέθηκεν. *& multam irrogauit*. *pœnam inscripsit*. dicitur & τίμημα ἐπιγράφειν. ὅ, τι χρὴ παθεῖν. hoc alias explicui. πρὸς τοὺς θεσμοθέτας. de his consule libr. 8. Pollucem παραδοθεὶς τοῖς ια. Idem citato libro Pollux. ibi περὶ τῶν ἕνδεκα. εἰρχθήτω. *in nexu detineatur*. ἐξανδραποδισάμενος *& qui seruos constuprarint* εἰς ἑαυτοῦ. *siue seruum siue liberum hominem*. ἐγγραφῇ. restituo. ἐγγραφείς. ληξιαρχικὸν γραμματεῖον. in quod puerorum nomina referebantur, qui jam tutelæ suæ facti erant ἔτι ὢν πρότερον. *præter Timarchum* τῶν ἐννέα ἀρχόντων. Adi libr. 8. Pollucem στεφανηφόρος. coronantur hi, qui magistratum hunc gerunt συνδικήσαντο, *patrocinatur* τῷ δημοσίῳ infra τῷ δήμῳ. ὑπερόριον. *neque domi neque foris magistratum gerat* κληρωτήν. *quæ sorte creatur*. Vide Libanium in hypothesin Orationis quæ κατὰ ἀνδροτίωνος inscribitur. κηλιδωσάτω emenda κηρυκευσάτω. μὴ δὲ συνηγορείτω. hoc infra clarum fiet. πεποίηκε. ὁ νομοθέτης. ὁ τοιοῦτος τὸν τρόπον *precio muliebria passus* κοινὰς στεφανηφορίας. *cum tota coronatur ciuitas*. περὶ τῶν ῥαψῳδιῶν. lege μηδ' ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς τῶν περιρραντηρίων αὖ δὲ νόμους. εἰκὸς οὖν ἦν. φησὶ subauditur αὐτῇ ἡ λέξις τὸ καθάρσιον. Aristophanis in Achar. Commentarius: καθαίρονται οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χοίρου σφαζομένου τὸ δὲ θυόμενον χοιρίδιον ἐπὶ καθάρσει τῶν τόπων, καθάρμα ἐκαλεῖτο αἰρέτης δὲ ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου καθάρσιον καλεῖ τὴν χοίρου ἐπωνυμίαν. eorum qui annos iam attigerint καὶ πάνθ' ὕστεροι πράττειν. *omnia posteriores agere* ἀποψηφισόμεθα placet ἐὰν ἄρα γε τὴν ἀποψηφισώμεθα ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *cognomento vocatus*. Plutarch in Aristide ἐν ἤθει. *pro consuetudine, de more*. hæc Æschinis verba ridet atque notat Demosthenes: ἔξω. ἔξω τοῦ ἱματίου Erasmus in adagio: *Manum habere sub pallio* θαυμάσιον. τὸ ἱμάτιον. ἐξ ἴσου. *ex æquo*. perinde ac Deos. δίκαιος λέγων. ὁ νομοθέτης αὐτὸν. legislatoris oratio ignauum ciuem objurgantis πεπρακότα. *qui vendiderit*. καταδεδηδοκὼς *qui bona patria abligurierit*. ὧν. ἢ τῶν ἀγαθῶν. ὧν. πάνυ κακῶς. *valde male, hoc parum eleganter, inscite*. οἷς ἔξεστι *eorum quibus*, qui lege non prohibentur. Demosthen κατὰ τιμάρχου. κατηγορείτω δὲ ὁ βουλόμενος οἷς ἔξεστι. τοὺς φυλέτας. *tribules eius qui* ... ... *est*. τοῦ εἰς φανερὸν. *de re in medium prolata*. μὴ χωρίς. *non separatim*. ἢ περὶ ἑκάστου. *ac non de singulis*. περὶ τῶν μὴ ἐπὶ βήματος. *de rebus aliis quam de quibus*

in pulpito rhetores, aut alii e populo verba fecerint. τὸν ἐπιστάτην. qui concioni præsidet. οἱ ἄνδρες μέχρι. δραχμῶν. illud ι. mihi non placet. eandem enim summam infra nominat. κλήσεις. in ius vocationes τοῖς προσήκουσι. mutuam exigentibus. κρύβολον. tessera, non voce. ὑποδεῖσθαι. consistui. προσεξαχθῶντι προσεξάγομαι cogor. ὅ ἐστιν ὅμοιον quod turpe & impudicum sit. ὡς αὐτὸς βούλεται. honeste scilicet. τῶν τριάκοντα, vt ea quæ a triginta tyrannis statuta sunt. hoc extricat Hellen. 2. Xenophon. ἢ τὰ πρὸ εὐκλείδου. aut quæ ante Euclidem archontem sub 30. tyrannorum imperio facta sunt. Androcides: τὰς δὲ δίκας καὶ τὰς διαίτας κυρίας εἶναι, ὁπόσαι ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει ἐγένοντο. τοῖς δὲ νόμοις χρῆσθαι ἐπ' εὐκλείδου ἄρχοντος. Libanius: εὐκλείδης ἄρχων ἐγένετο παρ' ἀθηναίοις μετ' ὀλίγον χρόνον τῶν τριάκοντα. Demosthenes κατὰ τιμοκράτ: τὰς δίκας καὶ τὰς διαίτας ὅσαι ἐγένοντο ἐπὶ τοῖς νόμοις ἐν δημοκρατουμένῃ πόλει. κυρίας εἶναι. ὁπόσα δ' ἐπὶ τῶν τριάκοντα ἐπράχθη. ἢ δίκη ἐδικάσθη, ἢ ἰδίᾳ ἢ δημοσίᾳ, ἄκυρα εἶναι. προθεσμία. tempus vel alicuius gratia præscriptum. ἐκ παίδων. e pueris excessit. ὡς αὐτὸ lego ὡς αὐτὸς ἔδειξεν. τουτὶ δὲ λέγω. corrige τουτί. τῶν μετρίων. facultatibus mediocriter abundans. τῶν ἐν ἄστει. altera porro extra vrbem fiebant Dionysia quæ τὰ κατ' ἀγρούς διονύσια nominantur. Hesychius in voce διονύσια αἰειληφώς ἀναλαμβάνω in hac oratione penes se aliquem habere significat, quo pro catamito vtatur. ὀφρύϊτε. pete Stephanum οὐκ ἐπανῆκε. ad tempus quo pompa ducenda erat, domum non est reuersus. ἀπ' ἄλλ' οὐ γινωσκόμενον. emenda: οὐδ' ἀπ' ἄλλα γινωσκόμενον ἐκκλησιασθῆναι. Consule Pollucem & Budæum in Commentariis linguæ Græcæ. χιλίας δραχμάς. quibus mulctabatur qui testificari nollet, ὁ δὲ πεπονθώς qui muliebria passus est; Timarchus. ἐπὶ τὸ ἐξόμνυσθαι, vt iure iurando quod verum est inficietur. ἑτέροις catamitu τὰ τοιαῦτα stupra huiusmodi. οὐδὲ μή. altera negationum ἀττικῶς abundat. τὰ περὶ κυβείας τὰ περὶ τὴν ἡλικίαν. πολυωρῶν εἰς τὴν νῦν. ad hunc vsque diem curam habere eius non desiit. εἰς τὴν νῦν in hodiernum diem. ὡς ἄλλον. πρὸς ἄλλον ἧκε. τούτῳ ἔνοχος εἶναι. vt impudicitiæ accusari possit. ἐὰν δ' ὑμᾶς ἐπιδείξω, ἀλλ' ἐπιδείξω anadiplosis est. ὑπερβαίνων. silentio præteriens. κηδωνίδην, καὶ αὐτοκλείδην, καὶ θέρσανδρον. Hoc explicat Suidas & Vaprin' in vocabulo κηδωνίδης. τούτῳ. sceleri huic. ἢ τηλία τίθεται. Aristoph in Pluto narrator: καὶ δὴ καὶ ἰδίως ἐκαλεῖτο τηλία περίφραγμα σανίδων ἐν τῇ ἀγορᾷ. ἐν ᾧ ἄλφιτα ἐπιπράσκοιτο καὶ ὄρτυγοτρόφοι τοὺς ὄρτυγας συνίσταλλον ἐν τούτῳ. Pollux libr. 9. καὶ τηλία μὲν ὅμοια τῇ ἀρτοπωλιδι. κύκλους ἐμπεριγράψαντες, αἱ ἵστασαν τοὺς ὄρτυγας ἐπὶ ταῖς μάχαις ταῖς πρὸς ἀλλήλους. ὁ δὲ ἀνατραπεὶς καὶ ἐκπεσὼν κύκλου, ἡττᾶτο αὐτός τε, καὶ ὁ τοῦ ὄρτυγος δεσπότης. συμβάλλουσι. qui hoc ludo delectantur homines. αἱ τοῦ τούτῳ τῷ τιμάρχῳ. τὰ γινόμενα. quæ fiebant: vel vt assolet. εἰς ἐπηδήσαντες. castiga ἐπιπηδήσαντες διασείσαντες καὶ φιμοὺς. Consule in his dictionibus Varinum Etymologum & Suidam. τὰς ἐξ ἀνθρώπων πληγάς. & flagris quæ hominibus incuti solent plagas inferebant. πρὸς τὸν βα-

τὸν Γυμὸν. ad quem sedebat Pittalacus. ὑποπεπτωκὼς τὸν ἄνθρωπον. ad genua deuolutus, hominem obsecrans. πέρας. tandem; postremo, προσήκοντα αὐτῷ nihil ad se pertinentem. γλαῦκος. lege γλαύκων, ἀφαιρεῖται εἰς ἐλευθερίαν in libertatem vendicat. λήξεις δικῶν iudiciorum sortes. ὅστις ἂν. qui vir esset, quam nullius authoritatis, τοῦ ψόφου. conuiuia compotationes τῆς δίκης ἀργὸν litem ac controuersiam dirimere. τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ἡ πορνεία. τῇ αὐτῇ ἄρσει eadem vita societate. cum eo familiariter degens. καὶ μονουμένους. ab hominum conspectu semotos. ἀφῶμεν omittamus ἐπὶ τῶν οἰκημάτων ἐπὶ τῶν πορνείων Pollux: καὶ πορνεῖα. ἅ καὶ οἰκήματα αὐτῆς εἶπον. τὸν εἰσεληλυθότα τὸ πορνεῖον δηλονότι τὴν ὄψιν. forma pulchre ut sine aequales suos antecellens. ἀσύμβολον. nullo dato Symbolo. μαντείας προσδεῖται nonne haec omnibus nota ac perspecta sunt? an oraculo ad ea explicanda indigent? ἔχομαι. Castiga. οὐ γὰρ ἔχω μὰ τὸν Δία καὶ ὅστις μή. lege καὶ ὅστις μή. καὶ προσιών τὸ δικαστήριον. cum ingredior iudicium. ἀγωνιζομένων. oratorum vel litigantium. ὡς οὐ μετὸν μετὸν locutio impersonalis est, quod ciuitatis iurium particeps non est, quod ciuis non est Isocrates: τῶν δὲ λόγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων, οὐ μετὸν τοῖς φαύλοις. Lysias: οὐ μετὸν αὐτῷ ἄλλων τι κατεργασαμένων. τοῦ γένους. an quis Atheniensis sit, an peregrinus ἐπιτήδευμα τοῦτο περὶ τῆς πορνείας. εἰσήγετο δ᾽ εἰς ὑμᾶς. vt de eo iudicia constitueritis. ἡ τετρωμένη ἔστω subaudiendum. κατεγνωτ᾽ ἂν αὐτοῦ. condemnaretis eum. ἀπήγετο. Timarchum e suggestu expellebat. ἐν τῇ πνυκὶ πνὺξ. consilii locus est Athenis. Libanius: ἡ δὲ πνὺξ ἐκαλεῖτο, ἀπὸ τοῦ πυκνῶς ἐκεῖ τὸν δῆμον συνελιπάζειν. οἰκοπέδων. οἰκοπέδον aream domus, & domicilium significat. omnes porro aedis iussar admittit scortum. minus autem obscurus est in voce λάκκον morsus. siquidem ea vox, fossam & cuniculum notat. λαβεῖν αὐτοὺς. a risu continere. εἰ οὐ καὶ χάνοντο. legendum οὐ σὺν αἰσχύνοντο ἂν συνίστε τούτῳ τῷ τιμάρχῳ ἤλω ἂν, ἁλίσκω ἀποφεύξεται. absoluetur. ἐφ᾽ ὕβρει. vt eo pro scorto vtatur. τούτου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ τιμάρχου. ἐν πόλει ἐκκλήτῳ. in externa ciuitate τῆς ὑμετέρας ἀπάτης εἵνεκα, vt decipiamini. ὁ μηχανώμενος αὐτοῖς. qui artifice solertia composuit. Demosthenem hic videtur notare αὐτοῖς εἰς συνοῦσι. nisi αὐτῷ malis τῷ τιμάρχῳ αὐτάρκει sufficiebat. ὁ τοῦτον ἔχων qui Timarchum alebat. ἔγημε γαμεῖν. ἀπολώλει. consumta sunt. εἰς τὸ καθ᾽ ἡμέραν ἔθος consuetum viuendi modum. τῆς ἀξίας. τιμῆς subauditur. non enim pro valore, ac precio. ἀπεδίδοτο bona sua vendebat τὸ πλέον maius pretium. τοῦ ἤδη ἀφελοκομένου τῆς ἤδη ἀφελοκομένης τιμῆς. ὁ πρῶτος qui bona eius emerat. σφηνδοῖ ἀλωπεκῆσι δὲ vide Stephanum, ἀμόργινα Amorgina opera Pollux libr. 7. cap 16. & Eustathius in Dionys. Afrum καὶ αὐδρα ποικιλτήν. Pollux lib. 7 cap 10. ὥσπερ ἐκεῖ, vt eum de stupro testimonium dicit. ἐξηγριωμένον. in syluestrem habitum redactum. ἐνταφῆναι. non enim in vrbibus Graecis sepeliebatur quisquam, nisi virtutis ergo. ἐμφανῆ παρεχέτω ea nunc exhibeat, ac manifesta faciat. ἐκ ἀνεῖζεν. ὁ τοῦ τιμάρχου πατήρ. οὗτος Timarchus.

κηφισιᾶσιν. ἀμφιτροπῆσιν. hæc Atticorum vicorum nomina sunt ἐν αὐλῶνι ἐπὶ θρασύλλῳ. Sunt hæc quoque iuxta Athenas locorum vocabula. παρὰ τῶν ἐπιτρόπων. Timarchi curatores commode & ex æquo, quæ opus erant, Arignoto suppeditabant. εἰς τὸ ληξιαρχικὸν. cast. go ληξιαρχικόν. ἐν τοῖς ἀδυνάτοις μισθοφοροῦντα. *in eorum ciuium numerum relatus*; qui quod inualidi atque infirmi sunt, accepto a republica stipendio aluntur. Lysias φησὶ γὰρ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον. καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων, καὶ τέχνην ἐπίστασθαι τοιαύτην. ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ διδομένου τούτου ζῆν. καὶ τὸ τελευταῖον *ac postremo. quod quidem grauissimum est* δοκιμασίας. an inualidus habendus esset, eoque nomine stipendium mereretur. τὸν τῆς πρυτανείας μισθόν. *quam ex Prytaneo accipere solitus erat mercedem*. Aristophanis in Neb. glossemata: πρυτανεῖα δὲ τὰ νῦν καλούμενα παρὰ ῥωμαίοις σπόρτυλα Paulo infra: ἔτι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς τὰ πρυτανεῖα ἦν δὲ ἀργύριον ὅπερ κατετίθεσαν οἱ δικαζόμενοι ἀμφότεροι καὶ ὁ φεύγων καὶ ὁ διώκων. λοιπὸν οὐδέν. *nihil est reliqui est* οὐκ οἰκεῖται non οἰκίσαι. παρήσω *silentio prætermittam* λογιστὴς γὰρ γενόμενος. Consule Pollucem. ἐν ἄνδρῳ. *Andros* nota insula. τὴν μνᾶν *singulas minas*. ἦν εἵλετο σιγᾶν *quam silere constituit*. διὰ βραχέων *ea paucis dicam* ἐβούλευεν οὗτος. βουλευτὴς ἦν τῶν τῆς θεοῦ χρημάτων. τῆς θεοῦ *Mineruæ* hoc est, *fisci*. Demosthenes κατὰ τιμοκράτους: καὶ χρήματα πολλὰ τῆς θεοῦ, καὶ τῶν ἐπωνύμων τῆς πόλεως ἔχοντα apertius paulo infra: ὀφείλειν τῶν μὲν πρυτανείων ἕκαστον χιλίας δραχμὰς ἱερὰς τῇ ἀθηνᾷ τῆς πόλεως *quæ ad rempublicam pertinebant*. κοινῇ. *simul*. λεωδάμαντος γυνή. *Leodamantis concubinus*, μετὰ ταῦτα ἤδη placet ᾄδει. Andocides: καὶ περὶ μὲν τῶν ἑρμῶν τῆς ἐπικοπῆς ᾄδει ἐξ ἀρχῆς. *refert. narrat*. μὴ ἐλάσωσι. nec Senatu expulerint. μὴ δῶτε. *hanc eis pecuniarum summam ne dederitis* ἐκφυλλοφορήσασα Pollux ἐκείνην τὴν ἡμέραν: *quæ res hac in iudicio agitur*. ὑπερίδωκε. ἡ βουλή. καὶ πεντακοσίους ταύτην τὴν βουλὴν ἀστεφανώτους hoc explicat Libanius in oratione: κατὰ ἀνδροτίωνος præloquens: νόμος δὲ ἦν τὴν βουλὴν τὴν δόξασαν τῷ δήμῳ καλῶς βεβουλευκέναι, στεφανοῦσθαι αὐτοὶ δὲ ἀφῆτε. *ne hunc propterea absolueritis*. μηδὲν ὠφελοῦντα. *nihil commodi afferentem. malum atque inutilem*. περιφανῶς. *manifeste*. περὶ τοῦ τιμήματος *de mulcta*. τὸν κυδαθηναιᾶ. *e vico Attico, qui* κιδαθήναιον, nuncupatur τοὺς ὁρκίους θεούς. *Deos per quos iusiurandum concipi solenne est*. Pollux libr. 8. τρεῖς θεοὺς ὀμνύναι κελεύει σόλων, ἱκέσιον, καθάρσιον, ἐξακεστήριον. At Demosthenes κατὰ τιμοκράτους ὑπομνήματα διὰ τὸ δῶρα δήμαρχα εἰληφὼς ἐλέγχθη. *nummos accepisse conuictus est*. καὶ προὔδωκε τὸν ἀγῶνα *prævaricatus est; ac litem prodidit*, pecunia corruptus ὡς ὠνηθείς ἀργυρίῳ. *vt statim*. καταπαλαισθείς. Demosthenes nempe. ὄνειδος *probrum ac dedecus*. ἢ τοὺς νόμους. scribe ἢ aut. καὶ τοὺς πριαμένους *eos qui conducunt*. τὴν πρᾶξιν. *hoc rem ins... in postulare* οὐκ αἰτίαν. non *accusatoru obiectũ crimen* ἀναγιγνώσκειν *reddebat, ius copiam faciens*. σύμφερε τὰ περὶ. κατὰ τὰ περὶ τὴν εἰσαγγελίαν.

κλων. εἰ' ἔτι si quod. ὑπὸ τούτου ἕνεκα τοῦ κατηγόρου. κανταχρήσασθε μοι supplicio meo vtemini. nolite mihi parcere dicitur & χρῆσθαι Andocides: χρῆσθε ἐμοὶ ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. Et χρήσασθαί μοι ὅτι βούλεσθε. περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς πορισθῶν ἐκαθέζετο. σοφιστοῦ τοῦ δημοσθένους, τὸν ἀνδοκίδην. Plutarchus in Alcibiade: ὑποπτεύοιτο δὲ οὐχ ἥκιστα τῆς τῶν ἑρμῶν περικοπῆς, ἐποίησεν ὁ μέγας ἑρμῆς ὁ πλησίον αὐτοῦ (Andocidæ) τῆς οἰκίας, ἀνάθημα τῆς αἰγηίδος φυλῆς ἱδρυμένος. Andocides περὶ τῶν μυστηρίων: καὶ διὰ ταῦτα ὁ ἑρμῆς ὃν ὁρᾶτε πάντες ὁ παρὰ τὴν πατρῴαν οἰκίαν τὴν ἡμετέραν, ὃν αἰγηὶς ἀνέθηκεν αἰγηίδος φυλῆς. hæc vna est e decem Atticis tribubus. ὡς ἡδὺς ἀνήρ. ironia ἀπὸ ἐναντιότητος. vltro si ote, Φήμης βωμόν. Pausanias in Attic. καὶ γὰρ αἰδοῦς σφίσι βωμός ἐστι, καὶ φήμης, καὶ ὁρμῆς. φήμη δ' εἰς στρατὸν ἦλθε. hoc apud Hom. non reperitur ὁ δ' ἡσίοδος. in lib. cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. καὶ αὕτη. legendum καὶ αὐτή. κατήγορον. accusatricem. τοὔνομα. Timarchi nomen. ἐπισκήψομαι. insimulare περιελκόμενος. placet περιελκόμενος. τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν. mutuam beneuolentiam quasi alter alterũ impudice amaret. Thucydid. lib. α. καὶ τὸ πρᾶγμα singularis vtriusq; amor. πατρόκλου καὶ ἀχιλλέως hoc refellit in Symposio Xenoph. αὐτίκα. si fuerit ὡς δοκεῖ ἑαυτῷ, ut ei videtur φῦναι gigni διατριψάντες. διαφθείρομαι ἐκπλήξει διὰ τῆς sua specie & forma homines in stuporem agunt & certamẽ amatorũ. αἰσχίνη πείσαντες Æschinis oratione persuasi καταδρομήν. egressum orationis. ἐν τοῖς γυμνασίοις. vbi se exercent adolescentes. διαφθείροντες Poemata mea cõtaminantes ἐπαρθέντος μισθῷ. precio ad hoc impulsum δεῖ γὰρ abest. ἐγένετο ὁ νομοθέτης. ὑπερβάλλοντας. ὑπερφέρομαι. ὅσον κακοήθειαν legendũ κακοήθειαν καὶ τὴν ὁμοίαν. honestorũ ac proborũ ὧν ἀρχὴ quib nihil opus est εἰς ὀπούντα. Opuntẽ vrbẽ ὢ. quo argumento. καταφανές. restitue. καταφανείς, ὦ πάππα. Il. σ. διὰ ἐξαίφνης statim; illico. ἡ τὴν σωτηρίαν. ἢ suã ipsius salutẽ. μακρὰν lõge. ἐν τῷ αὐτῷ. vna ἀλλ' ἐπεὶ οὖν φίλ' ἑταῖρε Hom typis excusus sic habet Il. ψ. νῦν δ' ἐπεὶ οὖν πάτροκλε σεῦ ὕστερος εἶμ' ὑπὸ γαῖαν σεῖο φονῆος. interfectoris tui. ὡς γὰρ ἐν Il. ψ. ἀμφ' ἀργυρέῳ ἀλλὰ. in talorũ ludo ὁμὴ σορὸς. vna eademq; vrna. ἡ θέτις Thetis Achillis mater. ἀκύμορος. Il. σ. ἔσται. futurus es. ὅμοι. qui m hic ἐν ἀρχῆς μέρει. vt votum εἰς τὸ σῶφρον. εἰς τὴν σωφροσύνην. ἐν τῷ φοίνικι. in Tragœdia quæ Φοῖνιξ inscribitur. ἠρέθην placet ἠρέθην ἔγνων. noui. εἰς ἀνδρὸς φύσιν. ἐν ἀνδρὸς φύσει ἠρώτησα. quis homo sit. ξυνών. cum his degere. ὁμιλῶν. placet ὁμιλιῶν. χαίρει δὲ τῷ. quo viro παρέχοιεν Timarchi instar concubinos. εἰς τὸ μειράκιον τοῦτο εἰπεῖν subaudiendum οὕτω κληρονόμος εἰ. ita penes te est. λέγων ὁ διόφαντος. εἰς τοὺς ἐρωμένους, εἰς τοὺς διὰ σωφροσύνην ἐρωμένους. ἣν εἶχον συμμαχίαν quam tributum, quod eleg. sit vitæ genus? ἑαυτὸν κατῄσχυνε. seipsum prostituit ἐπὶ τῆς πόλεως κοινῶν. reipublica. κοινῶν. ἡμῶν. τάξειν πράξειν δίκαιος εἰς τὸ πρᾶγμα promissam pecuniam numeret. καὶ μὴ βέβαιος hoc se perpetraturum negat. τοῦ ὕδατος, τῆς κλεψύδρας ad dicendum. οὐ καταλευσθήσεται non lapidib. obruetur. καὶ στέφανον. atq; insuper mulcta a legib. statuta obnoxius. ἀλλ' οὐχ οὗτος. ὁ

μισθὸν ἔχων δηλονότι. ὁ σοφὸς βάταλος. Demosthenes. καὶ στεφανοῦ. eorum more qui in senatu sunt, hoc enim aliquando fi. hac ἰσχύει. lege ἴσχυσε, preualuit. οὐδὲν φροντίζων. nihil curans. κείρομος. castiga κείρειας τοὺς τὰ κοινὰ. ad respubl. administrationem. ἀλλ' ὅπως αν τὰ γραμματεῖον an secus. κατέγνωκας. legendum κατεγνωκὼς ὁ φίλιππος. multum de Philippo Alexandri patre sermonem inferet. ἀνθρωπος Demosthenes εἰς ἄνδρα. Philippum αὐτὸς ἀνήρ. sed mulieres cynædus, τὸν παῖδα. Alexandrum. φασὶ ut. hoc cum verbo ἀγανακτῆσαι componendum. συμπεριενεχθεὶς. legationis obeundæ. ὡς συγγενῆ. eius affinem. διὰ τὴν ἡλικίαν tenera aetatem. τοῦ λέγοντες, Demosthenis. τοῦ πράγματος Timarchi defensionis. παρὰ τοὺς κατὰ λόγον. scribe κατὰ λόγον. Æschines περὶ παραπρεσβ: εἰ μὴ προσποιοῦντα περὶ τούτων ἀποδείξαι. τὸν δῆμον καταλύοντων. Xenophon. Hellen. γ. ἐργολαβῶν. rem hanc perficiendam suscipiens. λήσειν. fore ut vos lateat. μεταλλάξας τὸν ἀγῶνα non de Timarchi crimine agens. sed aliis de rebus disserens, vt pote de meis in legatione gestis rebus. θαρρεῖ. restituo θαρρεῖν. τῷ κατηγόρῳ αἰσχίνῃ. mihi τῷ σοφιστῇ Demosthenis. καὶ φωκίας Phocenses. quos a me funditus euersos dicturus est. ὁ μὲν φεύγων reus. παρεκκλίνειν. a Timarchi defensione aberrare. ἀδικήματα quæ commisisse me arguet φεύγοντες, ὄντες, ἀπαιτοῦντες. ἀλλ' οἱ λακεδαιμόνιοι τοιοῦτοι subaudiendum, vel οὐκ αἰσχρὸς ὁ βίος λόγοις ἔχοντες ὡς φασὶ ut aiunt. Gellius libr. 18. cap. 3. ἐπωνυμίαν χρυσίαν appellantes Aristoteles. πολιτ. β. Xenophon. in Lacedæmon. Republ. & Plutarch. in Lycurgo, συμβούλοις qualis esset is Lacedæmonius εἰργόμενος θανάτου. qui iam a capitali supplicio vindicare auderet, καὶ τούτῳ περὶ τῶν μεγίστων πραγμάτων, de maximis rebus quæ legatis committuntur. ὁ γὰρ περὶ μεγίστων περὶ τῆς τιμῆς, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος. ἢ διὰ δῆλος placet ἢ quæ δοκοῦσιν ἡμέραις. accensis facibus. ἐπακτροκέλητα nauigium prædatorium. hæc ad piraticam impellunt ἐπαιρεῖ incitabit, irritabit, καὶ ἑτέρωθεν. quam e turpium hominum patrocinio. τοὺς ξένους. non ciues Athenienses.

In Æschinis orationem de male gesta legatione. Commentatio.

CAPVT VIII.

Τοῦ κατηγόρου Demosthenis τὴν τῆς κινδυνεύοντος. vocem meam, qui magno in periculo versor. οὐδ' ὀργὴν. non quod mihi suecenseat, aut irascatur. ἰσχύει vim vllam habet πολὺ ἀφεστηκώς. Quæris cum ita se habeat fieri non potest, vt vos in sententiam suam adducat Demosthenes. οὐδ' ἤθελον. ἐξέστην δ' ἐμαυτοῦ. vix compos animi sui. vix apud me fui ἐπὶ τῆς αἰτίας hoc me crimine insimulant. τῶν ἴσως qui caussam non iudicant: σχεδὸν δὲ Parenthesis. εἰς τὸ τυχόν. vile & obscurum vtpote seruus. πάλιν πάντα quæ mihi obiecit crimina Demosthenes. θανάτου τιμῶμαι. me ipsum dignum morte censeo. φιλοχρήστους cuiusquam sceleris conscius fuerim. ἐμοῦ ἀπογνῶναι. me suffragiis

frangit. ... *abs. lucro.* εἰκός ἐστι. *consentaneum ac decens.* εἰς ὑμᾶς lege ἡμᾶς ... *vbicumque contingit* ἀνῃρηκέναι *euertisse ac pessum* ... τῆς ἑστίας *sacra Mineruæ antistitem.* Nicephorus ὑποδυσπίδαι ... *ne tantum posse me apud vos quis suspicaretur.* ἤδη ... *qua autem super vita* ... *cadius est* τοῖς ὀλυμπιακοῖς. in quibus ad Olympiorum ludorum spectaculum Græcis omnibus proficisci tutum erat. καὶ τὸ πλεῖστον *ac postremo.* τὸ πέμπτον μέρος. quod cum alicui accidebat, magna pecuniarum summa mulctabatur Demosth. κατὰ μειδίου ἢ ἐπεξιὼν μὴ μεταλάβῃ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, ἀποτινέτω χιλίας δραχμὰς τῷ δημοσίῳ. Rursus κατὰ τιμοκράτους: ἐν δὲ τούτῳ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων οὐ μεταλαβὼν, ὀφλεῖ χιλίας. Ostendit & hoc Andocides κατὰ ἀλκιβιάδου ... *ea est Olympiis* ... *Illis patrocinabantur.* χωρισθέντων emenda ... Nausicles nominauit me inter decem legatos ... Parenthesis. ἀγωνίζεσθαι ὑποχείριον ... ὃν ἤδειν *quem sciebam.* οἱ συμπρέσβεις. ἔσται subaudi ... restitue. ἡμεῖς καὶ κίνδυνος legendum κίμωνος. ὀλοσχοίνῳ ... Erasmi, Chiliades. in Prouerbiis: *Iunco sicco* & ὀλόσχοινον. ὡς τάχιστα *simul vt. simul ac.* τῆς πόλεως ἄλλας *suam in vrbem quam in eam eos beneuolentiam.* Erasm. in Adagiis: *Salem & mensam ne prætereas, & sal & mensa.* καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν *mensam publicam, hoc est, suam erga omnes ciues charitatem* ... *si plane Scytha* ... *hoc enim dicere non verebor,* ... lege ὑμῶν ἄπρακτον mallem ἄπρατον, *vt etiam cuilibet ore, pretio morigeraretur.* Theon Sophista: ὡς αἰσχίνης εἰς ἀρρητοποιίαν τὸν δημοσθένην διαβάλλων φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ στόμα, μηδ' ὅπερ τὴν φωνὴν ... Plutarch. in Aristide. τὸ μεγαλόφωνον Ironia. καὶ κατῆλθεν εἰς ἡμᾶς *& loquendi vices ad nos deuenerunt.* ἡ μήτηρ σοι Legendum ἡ μήτηρ ἡ σὴ ... Oephicrates. Sunt autem matris verba φίλον. fortasse φίλιππε. καὶ μετὰ ταῦτα εἶπεν corrige εἶπεν. λέγει φιλίππου vel φιλίππῳ. παρεχόμενοι arridet παρεχόμενοι ... quæ prius ita vocabatur. ἐπὶ τῇ γυναικὶ Phyllide. Tzetzes in Lycophronem: ... βουλόμενος ἐλθεῖν εἰς τὴν πατρίδα, ... φυλλίδος & reliqua. Ouidius Demophoontem Acamentis fratrem Phyllidem ... dilexisse tradit. ὡς ἐνεδέχετο placet ὡς ἐνδέχετο. ἀρχαίοις μύθοις, vt in illa de Acamanthe fabula. ὧν δὲ *quibus oppidum cessit*, vtpote Amphipolis. εἰς δημοσθένην. qui quod omnium ætate minimus esset. vltimus orationem habuit. ὑστέραν ἀκούειν post legatorum cum Philippo sermones. ὑπερβολὴ hoc supra patuit. ὥστε ἀπορρῖψαι τὸ φιλίππου σῶμα ὀλοσχοίνῳ ἀπάγχειν τὸ θηρίον τοῦτο. *belua hæc.* Demosthenes. τεθνηκὼς δέ ... *malum* τεθνηκώς. καὶ ἐνεπορήθη. διαπορίαν. ἐκπίπτει τοῦ λόγου. *sermo eum defecit, ac destituit.* ἐν τοῖς θεάτροις. in quibus histriones explodūtur, ac vulg. sibilo expelluntur. καὶ τῶν γεγραμμένων. quasi Demo-

sthenes nihil nisi multo antę compositum domi ac diu meditatum eloqui posset, ex tempore ne verbū quidem Demosthenes ἐκ μεσόδε. ἐγὼ δ' ἐσκέφθαι μὲν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι φημί, καὶ οὐκ αὖ ἀρνηθείην. Consule in eius vita Plutarchum. ἐπιλέλησμαι. ἐπιλανθάνομαι τῶν εἰρημένων. a nobis dictorum. τῶν ἐνόντων εἰπεῖν quæ dicere oportebat. ἣν ἀγχόνη. hoc vero Demosthenem iugulabat. Demosthenes· καὶ τὸν βεβιωμένον αὐτῷ βίον, αὐτίκα δὴ μάλα ἐρεῖ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἐφ' οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι. διέπιπτεν αὐτῷ. illi excidit ἐπὶ ξένια. non ξένια Diodor. lib. ιγ. ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖ ἐπὶ ξενία. Diodor. lib. ιγ. ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖ ἐπὶ ξενία κέρκωψ Eras. Chiliades in adagiis: *Cercopum cœtus, cercopissare.* παιπάλημα παλίμβολον Idem in his vocibus. τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς. τὸν δὲ φιλιππισμόν. Ad. in Demosthene Plutar. ὁ σίσυφος. *fallax & simulator.* idem in prouerbio: *Sisyphi artes.* παρ' ἡμῖν. lege παρ' ὑμῖν ἐφίστασθαι ἐπὶ κεφαλαίων. *in summa* vt supra ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι καὶ τὴν ἑστίαν τὴν βουλαίαν erat enim in Senatu Vestæ ara. Xenoph. Hellenic. ζ & Diodor. ιδ. Quid Antiphon περὶ τοῦ χορευτοῦ, καὶ εἰσιόντες τὸ βουλευτήριον, καὶ ἐν αὐτῷ βουλευτηρίῳ διὸς βουλαίου καὶ ἀθηνᾶς βουλαίας ἱερὸν ἐστι. τελευταῖον δὲ πάντων. τῶν λόγων *postremo sermone.* ἀναγνώτω *legat.* ἡμῖν ἐρεῖν placet ὑμῖν ἐν τοῖς τίποις. castiga πόποις. infra enim ait Æschines: συμπιεῖν δ' ἑνὸς ἦν. παρέντες τὸν χρόνον, *prætermisso tempore.* ἀπέχετε *suscipere.* ἑτέρῳ. *cuiuis alii,* qui rex nō esset. καταδεὴς εἴη. *non multo Philippo deterior esset.* οὐ χείρων. *haud ei de pulcritudine cedens. haud quicquam eo pulcritudine inferior.* καὶ γὰρ ἔτεροι *alii etiam memoria valent.* μαρτυρίαν αὐτῷ. emend. αὐτῶν. ὑπὲρ τῆς πόλεως. apud Philippū scil. pro *ciuitate* orans, vt nuper edocuit τὴν μαρτυρίαν μαρτυρίαν castiga κοινωνίαν. οὗτος δὲ *Demosthenes.* ἐξ ἧς scribo. ἐξ ἧς ἀφῖχθαι *peruenisse.* ἐν ᾧ σὺ φῂς. *in quo ais esse tempore.* ἐν διονύσου. ναῷ eleganter subauditur. τῇ ὀγδόῃ ἐπὶ δέκα. 18. *mensis die, qui etiam* ὀγδόη μισοῦντος appellatur. μεταθέμενος hoc mox clarū fiet εἰ ἐδῶ τῷ γραμματεῖ. *an scribæ daturus esset* ἐφ' ἡμέραν *quæ quotidie succurrunt occasiones* οὐκ ἐνῆν εἰπεῖν *loqui non licebat* ὑπηγόρευ, τῇ ὑστεραίᾳ δηλονότι προδιελθεῖν *prius explicare.* παρακαθήμενον, *iuxta assidentem* ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. *hisdem aut verbis, aut certe conditionibus.* ἐπὶ τὰ χείρω. *in deteriorē partem.* αἰχύνομαι lege αἰσχύνομαι τοῦ στρατηγόν. *Charem.* παρῆρημαι. parēthesis initiū quæ in verbo ἀπεσταλμένον clauditur. μὴ κατακεκλεῖσθαι. *nondum domum esse reuersum* τῆς χάριτος legendū τοῖς χάριτος σύνταξιν. τάλαντα. σύνταξιν. appositio est. εἰς σύνταξιν. κοινῆς θαλάττης. *e mari, quod omnibus ex æquo commune erat.* μυονήσου. *parua cuiusdam insula,* quod genus est Myonesus, spoliis referta erat; αὐτὰ μυῶν λάτρα enim scribendum est. τὰ ἡμετέρα κτήματα, Xenoph. Helle. quinto: τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις, καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας, αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν λήμνου καὶ ἴμβρου καὶ σκύρου. ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον, εἶναι ἀθηναίων. hoc innuit Demosthenes περὶ τῆς ἁλοννήσου χερρόνησον. *Thraciam Chersonesum* συγκλήτους. *conuocatas conciones.* Consule Libanium in orat. περὶ παραπρεσ-

ϕρῦσας, & Aristophanis in Achiar. Scholiasten: ἢ ἐξ(?) πεπηγμένας ἐν τῶν νομων. quæ rei in mense habebantur. τὴν ταχίστην. celeriter. τῶν ἐπι. lege τὸν ἐπὶ τῶν ὑπηρετικῶν. actuarius comparandus præfectum, quæ maioribus nauibus subseruiunt φράζειν ei nunciare. οὐδέν. lege οὐδὲ. εἰς τὰ πρὸ πύλαια. arcis vestibulum, in quo res Atheniensium gestæ, pictæ erant. horum mentio est Thucydidi, & Plutarch. in Pericle ὑμαί. malim ὑμᾶς τὴν ἐλπίδα Pausa. in Attic. nos de hoc plura in Xenoph. εἰς σικελίαν στρατείαν. in qua pulcerrimā classem amisit Nicias. Plutar in Nicia & Thucydides lib. 7 τῶν πολεμίων. τῶν λακεδαιμονίων. καὶ δεκελείας & Decelea, vico Attico mœnibus cincto. περιχαλουμένων. post captos in Sphagia insula Lacedæmonios ac defensa Cythera. οὐ δυνάμενοι. cum tamen viribus carerent. δεδεμένον. quem plerique in ergastulo vinctum seru utem seruisse memoria tenebant. περιγεγραφείς. hoc docet Aristophanis in Neb. Scholiastes. πάντων. omnium qua prius possidebat. τοῖς τριάκοντα. triginta tyrannis: Xenoph. Hellen γ ἀλλοτρίων ἀνθρώπων ἐκ τῶν νομάδων σκυθῶν. hoc in oratione κατὰ κτησιφῶντος exponetur. τὸν δῆμον. qui partim Phylem vicum, partim Piræum occuparat. Xenophon Hellen. γ. ἐν τοῖς μυρίοις ἐν τοῖς μυρίοις τῆς ἀρκαδίας ἄρχουσι Diodor. libr. 15 περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους λυκομήδης ὁ τεγεάτης ἔπεισε τοὺς ἀρκάδας εἰς μίαν συντέλειαν συνταχθῆναι, καὶ κοινὴν ἔχειν σύνεδον συνεστῶσαν ἐξ ἀνδρῶν μυρίων, καὶ τούτους ἐξουσίαν ἔχειν περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης βουλεύεσθαι. hoc alias. ἐστιγμένος. αὐτόμολος. Maculis punctus, vilis transfuga. ἃ πρὸς τούτους. qua iam retuli. ἐπὶ τοὺς ὅρκους. ad præstandum Philippi legatis iusiurandum. ἐν τοῖς σπένδουσι. quasi ipsi quoque fœdus sanciant Euripides in Cyclope: ἐς σπονδὰς ὅπως αὖ πατρὸς ἐκ σπουδῆς θεοῦ κἀγὼ λαβόμενος τοῦ τυφλοῦντος ὄμματα ῥάβδον λαβών. ergo. ὑπὲρ ἱερῶν. repone. ἀντί. οὐχ ἑαυτοῦ. est enim Demosthenes Scytha ac barbarus, non Atheniensis. ἐπὶ παλλαδίῳ. Pollux & Pausanias in Attic. τὰ τόμια. τὰ ἱερὰ ἃ σφάζοντες ὀμνύουσιν inquit Hesychius. Demosthenes κατὰ ἀριστοκρ οὐδὲ τὸν τυχόντα τιν᾽ ὅρκον τοῦτο ποιήσει. ἀλλ᾽ ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου. τὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου, καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου, καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ᾽ ὧν δεῖ. αὐτοῖς. Palladio. ἐξ ὧν præter quæ. αὐτοχειρίαν. sibi manus attulerunt. αὐτοῦ κελεύοντος. hoc ipso iubente Demosthene. μὴ ποιεῖν οὐκ ἤθελησε altera negatio superuacua est. ἐν ὠρεῷ Oreum vrbis nomen est. ἐξορμᾶν οἴκοθεν. qui priusquam ego Athenis discederem. τὴν ἐπιβουλήν. castiga ἐπιβολήν. ἐπιτεμεῖν τὴν σαυτοῦ κεφαλήν. Cum tuo ipsemet capiti vulnus inflixisses. ὡς οὐκ εἰδόσι τούτοις τοῖς δικασταῖς, καὶ τῷ δήμῳ τοῦ μαχαιροποιοῦ. hoc filium esse superius tractaui. καὶ δυνάμενος τῷ σώματι, & iam corpore valens. ἤδη γεγενημένων. τῶν πραγμάτων. iam victo a Philippo Cersoblepte. ἀργᾶς ἐκλήθη, Argas cognominatus est est autem Argas serpentum genus quoddam. τῶν ἐκείνου. Philippi τοὺς λοιπούς: reliquos adhuc captiuos. πολλῶν δ᾽. multis vero in bello captis: προσέθεντο πίστιν αὐτοῖς,

auctoritatemque ipsis legationisque fidem dedisset. ἀναστῆσαι τὰ τείχη. legendum τείχη. οὓς ἐξῆν πάντων. corrige πέμπειν. τῆς καδμείας. *Cadmia arcis Thebanæ* παμμέγεθες. scribe vno vocabulo παμμέγεθες ἄλλοις κακοῖς. quæ in Demosthene insunt. ὑπὸ τοῦ δήμου. a populo Atheniensi. πέλλαν. *Pellam* Macedoniæ vrbem ὁ παρών. qui mos apud quosdam probatur. αἰσχύνην. παρείληφε καὶ ἀτιμίας corrige ἀγρυπνίας. συνεκαλύψαντο *pudore affecti sunt*, pudore vultum contexerunt. ὑπεροπτικῶς. qui aperte Philippi legatos curare non audebant. οὐκ εἶπον. *non dixi pro concione*, è prima legatione Athenas reuersus. nam Ctesiphon & Æschines Philippum (vt supra liquet) apud populum mitis celebrarant laudibus. ὡς ἰσχὺν εἰπεῖν. *vt ita dicam* οὐχ οἱ τυχόντες, *maximi visum*. ὅτι μέμψει. Legendum ἔπεμψαν. τῶν ἀναγκαίων *quæ referre oportebat.* διεξῆλθον. *exposui* αἰτιάσεται. emenda. αἰτιάσεται ποιήσειν ῥευματιαίων. *fluentium*. παρεμβολῇ στρατιάν germana lectio. πυρέσσων, στρατόπεδον. ἀμφικτυονίδες. In his Amphictyonum nominibus non conuenit Æschini cum Pausania in Phocid. καὶ κυτινίου Cytina vrbs est Thessaliæ. κατὰ ταῦτα, *eodem modo atque iure*. χειρουργήσαντες. *qui non tantum consilium dederint, sed etiam manus facinori accommodarunt*. δυνάμει *cum copiis*. ἐρρήθη ἐλέχθη ἀπέβη. τὰ ἔργα τὰ πράγματα. ὧν ἦν δυνατός, *qua poterat*. εἶπε δὲ Demosthenes μικροπολίτας. *ex qua oppida incolentes*. ὑπειλήφειν ὑπολαμβανόμην *tutabam*. ἀπήγγελλον. scribe ἐπηγγέλλου. αὐτοῦ *Demosthenis*. εἶναι συνέφερεν. alii codices ἥκειν ὡς φίλιππον. πρὸς φίλιππον. καὶ τὸν λόγον. *atque huic orationi finem impone*. ὁ κατήγορος. Demosthenes ἀμφορέας *aquæ clepsydras*. ἐν δὲ διαμεμετρημένῃ. castiga: διαμεμετρημένῃ Demosthenes πρὸς νικόστρατον: ἡμέραις δὲ οὐ πολλαῖς ὕστερον, εἰσελθὼν εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς ἡμέραν διαμεμετρημένην. Rursus περὶ παραπρεσβ: πρὸς διαμεμετρημένην τὴν ἡμέραν αἱρεῖς δίκαιον Libanius: τὸ δὲ πρὸς διαμεμετρημένην τὴν ἡμέραν φησίν, ὅτι τοῖς τῶν ἀγώνων διὰ τὸ μέγεθος, λαμβάνουσιν ὅρον τὴν ἡμέραν, καὶ ὕδωρ τὸ ἐξαρκοῦν. Æschines κατὰ κτησιφ: εἰς τρία μέρη διαιρεῖται ἡ ἡμέρα, ὅταν εἰσίῃ γραφὴ παρανόμων, &c. δὲ ὡς *da* ἠγρυπνοῦμεν, vt retulit Demosthenes. μεθ' ἡμέραν. Nam Demosthenes Æschinem noctu Philippum conuenire prædicabat. μικρὸν ἐπισχών. eius quippe statim oratio refellitur. καὶ καθεῖλε. *& euertit*. ἔδησαν *in vincula coniecerunt*. δεινὰ δεδιέναι. *calamitatem metuere* καὶ μὴ παρ' αὐτοῖς. *satis autem rebus suis confidere*. δεδηκότας. vinctos θηβαίοις lege θηβαίους, & πρὸς τινας ἡμῶν, κατοικεῖ placet κατοικεῖν. τοῖς δικαίοις. *pro vt ius ac ratio postulant*. οἱ δὲ νῦν πολεμικοί. *qui bellum tunc cum Philippo gerendum fuisse clamitant*. ὑμᾶς ἐξελθεῖν. *vos cum exercitu exire*. ἐπὶ τὰ κοινά. *ad subuertendam rempublicam*. ἐν τῇ μανίᾳ *in stultitia, aut potius insania*. cum Philippo pugnantes direpto templo Delphico. οἷς ἐμέλλομεν. castiga αἷς. τιμωρίας. *Pœna ac supplicii:* κατηλόησαν. *necarunt*. καὶ τοὺς ἀμφικτύονας. restituo; καὶ τοὺς πρὸς ἀμφι-

ἀμφικτύονας πρέσβεις ᾑρῆσθαι. qui me iuditio defenderent, delegerunt ἀφεῖτο cum tamen malorum omnium caput esset. εἰρηκὼς, scribe ἠρημένως περιπίπτω in meos sermones incurro, mihi ipse sum contrarius διορύξω. ad stinguam. τὸ κάλλιστον. τῆς φήμης. τοῖς αἰσχίστοις. τῇ συγγραφῇ. ἐκ τῶν ἱερῶν. c meis, patre, matre, ac liberis. ἀναβιβάσομαι. in locum editum scandere faciam, ut fiat conspicuus corona populari. πατέρα γυναῖκα. patrem, vxorem, liberos φατρίας lege. ἐκ φρατρίας ἐποβουλεύσας. Demosth: κατὰ μειδ'. ἀλλὰ πόρρω ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι τὸν ἐπιβουλευτικὸν Libanius: ἐπιβουλευτικὸν δὲ τὸ ἀληθῶς εὕρηται. τὸ γὰρ ὄνομα ἀπὸ οὕτω κενὸς ἀρχαῖα γέγονεν ἀθήναις οὕτω καλουμένου. Consule Nicephorum in Sinesium περὶ ἐνυπνίων. τῆς πολιάδος τῆς πολιούχου. τὸν δῆμον. a 30 Tyrannis Athenis pulsum. ἀμφισβητοῦν quis an vir sis, nemini exploratum est. καὶ ἐναγεῖς ἀν τὰς χεῖρας. ac ob cadem perpetratã contaminatas manus habens. ἐμβάλλεις. irrumpis. εἰς ἄλλο εἰς διατριβὰς legendum ἄλλους εἰς διατριβὰς Demosthenes περὶ τῆς παραπρεσβ. ὑμεῖς ἀφεῖκατε, καὶ οὐ φιλοχαρὲς, ἴσμεν εἰ μὴ τὰς ἀλαβαστροθήκας φέροντα καὶ τὰ τύμπανα. τῆς ἀηδίας. n que enim in animum penetrat, n c male afficit. ὁς φιλόδημον, vel ὡς τοῦ βελτίστου maxim reipublica cõmodi. Demosth: περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ. ὅστις δ' ὑπὲρ τοῦ βελτίστου πολλὰ τοῖς ἡμετέροις ἐναντιοῦται βουλήμασι. ὁ νῦν ἤδη. legendum ὁ νῦν ἤδη χρήσομαι, συμπέπλεγμαι. officij necessitate coniunctus sum. ὅρκος periurium. ὡς ἔτι λίαν. castiga λίαν ὡς ἔτυχε παρών, non displicet. ὅς οἱ μηδὲν ἀδικοῦντες. qui ab eo accusamur ἐφ' ᾧ vel ὑφ' ᾧ τοῦ δὲ τρόπου. his enim se moribus praditum. nulla ut ratione adduci posset, ut falso testimonio quempiam laderet. καὶ οὐδένα. Consule περὶ τῆς παραπρεσβείας Demosth. & Diod. Siculum lib. 15. παρὰ τὸν τόπον. lege πότους, κωμασίας καὶ ξενοδίας. sermos, quibus fere hæc in Comœdiis nomina indi solent ὁ τοὺς μυρίους ἀρκάδων ὁ τοὺς μυρίους τῆς ἀρκαδίας ἄρχοντας. ἀπωλόμην αὖ. a vobis inique damnatus. μὴ γὰρ δὴ τῆς πόλεως huiusce vrbis. hoc ab Æschine additum est, ne male ominetur. ἀπῆρε. in emendatis codicibus ἐχώρει reperitur. ὁ νεῖον. νόμον. τῆς δοξάντων. lege τῶν μὴ δοξάντων. πέπαυται. emenda πέπαυνται κληθεὶ. vocati. καὶ τῷ γε δῆλος ἦν. at quo argumento, quibusue inditiis notus erat. ἐπολεμεῖτε. cum Lacedamoniis bellum gerebatis. ἐν μαντινείᾳ. in Pralio, apud Mantineam. Plutar. in Pelopida, & Xenophon. Helleni. 7. πρὸς τὸ παρόν. pro prasenti rerum statu. ἐξήνεγκας detulisti. τούτοις ὅμοια. qua perpetrauit Demosthenes ἢ πότε. aut quando αὐτῶν. lego αὐτοὺς περίπολος. hæc alibi. τῆς ἐν τοῖς μέρεσι. ciues enim Athenienses suo quisque ordine militabat. ξένων. μισθοφόρων. ἐκ διαδοχῆς. per seriem quandam. Demosthenes κατὰ φιλίππου. τούτων δὲ ἀθηναίους φημὶ δεῖν εἶναι πεντακοσίους, ἐξ ἧς ἄν τινος ὑμῖν ἡλικίας καλῶς ἔχειν δοκῇ χρόνον τακτὸν στρατευομένους, μὴ μακρὸν τοῦτον, ἀλλ' ὅσον ἂν δοκῇ καλῶς ἔχειν ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλοις. Rursus. κατὰ μειδίου: κατεπέμπετο τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἐνίας ἐπὶ τῆς διαδοχὴν ἐν τοῖς ἐπωνύμοις qua pro Eponymorum statuis conscripta essent. Demosthen. πρὸς λεπτίνην. ἀλλὰ

non Herculem. Eadem: *Pathici gestamen Othonis.* hoc enim speculo se ineuntis drauci flagitia contueri solebat Otho. Idem Satyr.3. *Cum Thaida sustinet.* Thaida; scorta Attica. nata est enim Athenis Thais, vt docet in Alexandro Plutarchus. *Vel Dorida nullo cultam palliolo.* vel Doricas meretriculas. erant enim Doricæ mulieres φαινομηρίδες. vnde & δωριάζειν, τὸ παραφαίνειν καὶ παραγυμνοῦν πολὺ τοῦ σώματος ἐπὶ γυναῖκας σημαίνει. Idem 4. *Præcipuam in tabulis ceram senis abstulit orbi.* præcipuam in cereis tabellis hereditatis partem, heres videlicet forte ex dodrante scriptus, cum alii ex triente aut quadrante tantum essent. vel: *abstulit*, heres, non legatarius futurus. Nam qui testamenta condunt, plura solent hæredibus relinquere quam legatariis.

In Æschinis orationem contra Timarchum Commentatio.

CAPVT VII.

Οὔτε γραφὴν γραψάμενος, *Neminem vnquam in ius vocaui.* οὔτ' ἐν εὐθύναις. *nec in alicuius gesta inquisiui, quæstionemue de eius administratione exercendam curaui.* Adi libr. 8. Pollucem. μεγάλα *plurimum, magnopere.* παρὰ τοὺς νόμους. *quippe qui quæstum corpore fecerit* Pollux citato libr. καὶ τοῖς δημαγωγοῖς, εἰ ἡταιρηκότες εἶεν, ἢ τὰ πατρῷα κατεδηδοκότες, ἢ τοὺς γονέας κεκακωκότες ἀτίμους αὐτοὺς ἐχρῆν εἶναι, καὶ μὴ λέγειν. hoc infra luculenter patebit. συκοφαντούμενος altera cur Timarchum accuset ratio, ne maleuolentia impulsus, id fecisse videatur ὃν δὴ τρόπον. *quo nam vero modo* ἓν τῶν αἰσχίστων. *rem omnium turpissimam. facinus maximum.* οἷς ὀλίγῳ πρότερον. τῇ πορνείᾳ dicere nondum vult. ἐπηγγείλατο αὐτῷ τὴν δοκιμασίαν hoc enarrat Pollux libr. 8 & Budæus in Commentariis linguæ Græcæ. δημοσίοις ἀγῶσιν. *publicis iudiciis, quæ reipublicæ caussa constituta sunt,* inquit Asconius Pædianus. τῶν κοινῶν, πραγμάτων subaudio αἰσχρῶς βεβιωκότι. ἡταιρηκότι. ἐξῆν αὐτῷ. *ei licebat.* ἐν πρώτοις *primum; principio.* τυραννίς. aptius fortasse βασιλεία, καὶ ὀλιγαρχία. non displicuisset ἀριστοκρατία. Aristoteles libr. Polit. 3. τῶν ἐφεστηκότων. *regis & optimatum, qui rempubl. gerunt* τὴν ἀνίσον πολιτείαν: qui Oligarchiæ, id est, paucorum principatui student. ἐν χειρῶν νόμῳ. *per vim atque cædem.* Herodotus in Polym: ἅτε γὰρ νέην ἐπιστάμενοι, τοῖσιν αἱ νῆες διεφθείρατο, καὶ μὴ ἐν χειρῶν νόμῳ ἀπολλύμενοι. Polybius libr. δ. ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐν χειρῶν νόμῳ κατ' αὐτὸν ἔπεσε τὸν κίνδυνον. Chalendas quoque Corax templo suo cum pellenti Apollini respondisse fertur ἀλλ' ἐν χειρῶν νόμῳ ἔκτεινα. sic enim scribendum est non ἐκ χειρῶν νόμῳ, nec ἐν πολέμῳ γὰρ, νόμῳ ἔκτεινα, vt tradunt nonnulli. τῇ πολιτείᾳ. *democratia.* τὰ τῆς πόλεως. *reipublicæ statum* καὶ ὑμᾶς *vos. populum.* οὕτως καὶ οὕτως. ὁ μὲν βίος. *victus.* ἐκ τῶν ἐναντίων. τοῦ σωφρονεῖν.

φορεῖν. καὶ ἀρχὴν. *magiſtratum.* καὶ περὶ μουσείων. *de Muſarum feſtis.* περὶ ἑρμαίων. *de ſacris Mercurio*, qui palæſtris præeſt. *ſecundum.* τῶν ἐγκυκλίων. qui ex κύκλιοι dicuntur, quod in gyrum tripudiarent. παραπλησίους τιμάρχῳ τουτῳΐ. *in deterrimos ciues euaſuros, maleque pudicitiæ ſuæ conſulturos.* τῶν ἐν ἡλικίᾳ *qui iam adulti ſunt,* τῶν κυρίων. *quorum adhuc ſunt in poteſtate,* qui in numero curatores & tutores cenſentur. τοῦ δὲ φησιν. *lex* γράφειν τὸν πατέρα *qui filium proſtituerit.* ἐταιρεῖς. lego ἐταιρεῖν. ἀδελφὸς ἢ θεῖος. *pater.* καὶ τὸ θεῖον. *Deum* καὶ ποῖον ἄλλον. νόμον. καὶ τίμημα ἐπέθηκεν. *& mulctam irrogauit. pœnam inſcripſit.* dicitur & τίμημα ἐπιγράφειν. ὅ, τι χρὴ παθεῖν. hoc alias explicui. πρὸς τοὺς θεσμοθέτας. de his conſule libr. 8. Pollucem παραδοθεὶς τοῖς ια. Idem citato libro Pollux. ibi περὶ τῶν ἕνδεκα. εἰρχθήτω. *in nexu detineatur.* ἐξαμαρτάνοντας & qui *ſeruis conſtuprarint* εἰς ἑταιρεῖν. *ſiue ſeruum ſiue liberum hominem.* ἐγγραφῇ. reſtituo ἐγγράφεις. ληξιαρχικὸν γραμματεῖον. in quod puerorum nomina referebantur, qui iam tutelæ ſuæ facti erant ἔτι ἑταίρει. *præter Timarchum* τῶν ἐννέα ἀρχόντων. Adi lib. 8. Pollucem στεφανηφόρος. coronantur hi, qui magiſtratum hunc gerunt συνδικησάτω, *patrocinatur* τῷ δημοσίῳ infra τῷ δήμῳ. ὑπερορίαν. *neque domi neque foris magiſtratum gerat* κληρωτὴν. *quæ ſorte creatur.* Vide Libanium in hypotheſin Orationis quæ κατὰ ἀνδροτίωνος inſcribitur. κηλδίσατο emenda κηρυκευσάτω. μὴ δὲ συνηγορείτω. hoc infra clarum fiet. πεποίηκε. ὁ νομοθέτης. ὁ τοιοῦτος τὸν τρόπον *precio muliebria paſſus* καὶ ταῖς στεφανηφορίαις. *cum tota coronatur ciuitas.* περὶ τῶν περιρραντηρίων lege μηδ᾽ ἐντὸς τῆς ἀγορᾶς τῶν περιρραντηρίων οὓς δὲ νόμους. εἰκὸς οὖν εἰπεῖν φησὶ ſubauditur αὐ ἤγγειλα. τὸ καθάρσιον. Ariſtophanis in Achar. Commentarius: καθαίρονται οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χοίρου σφαζομένου τὸ δὲ θυομένου χοιρίδιον ἐπὶ καθαρμῷ τῶν τόπων, καθάρμα ἐκαλεῖτο αἰσχίνης δὲ ἐν τῷ κατὰ τιμάρχου καθάρσιον καλεῖ τὴν καινὴν ἐπωνυμίαν. eorum qui annos excegerint καὶ πάνθ᾽ ὕστερον πεπτωκότα. *omnia poſterius agiret* διαλεγόμεθα. placet ἐὰν ἔχῃ τὰ περὶ γυναικῶν ὁ δίκαιος ἐπικαλούμενος. *cognomento vocatur.* Plutarch in Ariſtide ἐν ἔθει. *pro conſuetudine, de more.* hæc Æſchinis verba ridet atque notat Demoſthene. ἔξω. ἔξω τοῦ ἱματίου Eraſmus in adagio: *Manum habere ſub pallio* θαυμάσιον. τὸ ἱμάτιον. ἐξ ἴσου. *ex æquo.* perinde ac Deos δίκαια λέγων. ὁ νομοθέτης αὐτὸς. legiſlatoris oratio ignauum ciuem obiurgantis πεπρακότα. *qui vendiderit.* καταδεδυκὼς *qui bona patria abligurierit.* ἢ ὧν ἢ τῶν ἀγαθῶν. ὧν. πάνυ κακῶς. *valde male, hoc parum eleganter, inſcitè.* οἷς ἔξεστι *eorum quibus*, qui lege non prohibentur. Demoſthenes κατὰ τιμοκράτους. κατηγορείτω δὲ ὁ βουλόμενος οἷς ἔξεστι. τοὺς φυλέτας. *tribules eius qui* ὁ ἡμέτερος *eſt.* τοῦ εἰς φανερὸν. *de re in medium prolata.* μὴ χωρὶς. *non ſeparatim.* ἢ περὶ ἑκάστου *ac non de ſingulis.* περὶ τῶν μὴ ἐπὶ βήματος. *de rebus aliis quam de quibus*

τὸν Γαμβὸν. ad quem sedebat Pittalacus. ἀποφθείζων τὸν ἄνθρωπον. ad genua deuolutum, hominem obsecrans. πέρας. tandem; postremo, προσήκοντα αὐτῷ nihil ad se pertinentem. γλαῦκος. lege γλαύκων, ἀφαιρεῖται εἰς ἐλευθερίαν in libertatem vendicat. λήξεις δικῶν iudiciorum sortes. ὅστις ἂν. qui vir esset, quam nullius authoritatis, τύφος. conuiuia compotationes τῆς δίκης ἀρχὰς litem ac controuersiam dirimere. τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο ἡ πορνεία. τῇ αὐτῇ ὥρᾳ eadem vita societate. cum eo familiariter degens. καὶ μονουμένους. ab hominum conspectu s. motos. ἀφωρμὴν emittamus ἐπὶ τῶν οἰκημάτων ἐπὶ τῶν πορνείων Pollux: καὶ πορνεῖα. ἄλλα οἰκήματα αὐτῆς εἰπεῖν. τὸν εἰσεληλυθότα τὸ πορνεῖον δηλονότι τὴν ὄψιν. forma pulchri udine aquales suos antecellens. ἀσύμβολον. nullo dato Symbolo. μαντείας προσδεῖται nonne hæc omnibus nota ac perspecta sunt? an oraculo ad ea explicanda indigent? ἔχομεν. Castiga. ἐγὼ γὰρ ἔχω μὰ τὸν Δία καὶ ὅπως μή. lege καὶ ὅστις μή. καὶ πρὸς τὸ δικαστήριον. cum ingredior iudicium. ἀγωνιζομένων. oratoris. vel litigantium. ὡς οὐ μετὸν μετὸν locutio impersonalis est, quod ciuitatis iurium particeps non est, quod ciuis non est Isocrates: τῶν διαλέγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων, οὐ μετὸν. τοῖς φαύλοις. Lysias: οὐ μετὸν αὐτῷ ἄλλων τι κατεργασαμένων. τοῦ γένους. an quis Atheniensis sit, an peregrinus ἐπιτηδεύματος τούτου περὶ τῆς πορνείας. εἰσήγετο δ' εἰς ὑμᾶς. vt de eo inditia constitueritis. ἡ τι προσυμμένη. ἔσω subaudiendum. κατεγνωτ' ἄν. αὐτοῦ. condemnaretis eum. ἀπήγετο. Timarchum e suggestu expellebat. ἐν τῇ πνυκὶ πνὺξ. consilii locus est Athenis. Libanius: ἡ δὲ πνὺξ ἐκαλεῖτο, διὰ τοῦ πυκνῶς ἐκεῖ τὸν δῆμον ἐκκλησιάζειν. οἰκοπέδων. οἰκοπέδον aream domus, & domicilium significat. omnes porro ædis instar admittit scortum. minus autem obscurus est in voce λάκκων morsus. siquidem ea vox, fossam & cuniculum notat. λαβεῖν αὐτοὺς. a risu continere. εἰ οὐ καὶ ἐχώρουν. legendum ἢ οὐκ αἰσχύνοιντο ἂν συνεῖναι τούτῳ τῷ Τιμάρχῳ ἥλω ἄν, ἁλίσκω ἀποφεύξεται. absoluetur. ἐφ' ὕβρει. vt eo pro scorto vtatur. τούτου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Τιμάρχου. ἐν πόλει ἐκκλήτῳ. in externa ciuitate τῆς ὑμετέρας ἀπάτης εἵνεκα, vt decipiamini. ὁ μηχανώμενος αὐτοῖς. qui artifici solertia composuit. Demosthenem hic videtur notare αὐτοῖς οἷς συνῄει. nisi αὐτῷ malis τῷ Τιμάρχῳ αὐτάρκει sufficiebat. ὁ τοῦτον ἔχων qui Timarchum alebat. ἔρημα ζημία. ἀπολώλει. consumta sunt. εἰς τὸ καθ' ἡμέραν ἔθος consuetum viuendi modum. τῆς ἀξίας. τιμῆς subauditur. non enim pro valore, ac pretio. ἀπεδίδοτο bona sua vendebat τὸ πλεῖον maius pretium. τοῦ ἤδη διερρωμένου τῆς ἤδη διερρωμένης τιμῆς. ὁ πριάμενος qui bona eius emerat σφηττοῖ ἀλωπεκῆσι δὲ vide Stephanum, ἀμόργινα Amorgina opera Pollux libr. 7. cap 16. & Eustachius in Dionys. Agrum καὶ αὐδρα ποικιλτήν. Pollux lib 7 cap 10. ὥσπερ ἐκεῖ, vt eum de stupro testimonium dicit. ἐξηγριωμένον. in syluestrem habitum redactum. ἐνταφῆναι. non enim in vrbibus Græcis sepeliebatur quisquam, nisi virtutis ergo. ἐμφανῆ παρασχέτω ea nunc exhibeat, ac manifesta faciat. ἐδανείζετο. ὁ τοῦ Τιμάρχου πατὴρ. ἦν. Timarchus.

κηφισιᾶσιν. ἀμφιτροπῆσιν. hæc Atticorum vicorum nomina sunt ἐν αὐλῶνι ἐπὶ θρασύλλῳ. Sunt hæc quoque iuxta Athenas locorum vocabula. παρὰ τῶν ἐπιτρόπων. Timarchi curatores commode & ex æquo, quæ opus erant, Arignoto suppeditabant. εἰς τὸ ληξιαρχικόν. castigo ληξιαρχικόν. ἐν τοῖς ἀδυνάτοις μισθοφοροῦντα. in eorum ciuium numerum relatus; qui quod inualidi atque infirmi sunt, accepto a republ ca stipendio aluntur. Lysias φησὶ γὰρ ὁ κατήγορος οὐ δικαίως με λαμβάνειν τὸ παρὰ τῆς πόλεως ἀργύριον. καὶ γὰρ τῷ σώματι δύνασθαι καὶ οὐκ εἶναι τῶν ἀδυνάτων, καὶ τέχνην ἐπίστασθαι τοιαύτην. ὥστε καὶ ἄνευ τοῦ διδομένου τούτου ζῆν. καὶ τὸ τελευταῖον ac postremo. quod quidem grauissimum est δοκιμασίας. an inualidus habendus esset, eoque nomine stipendium mereretur. τὸν τῆς πρυτανείας μισθόν. quam ex Prytaneo accipere solitum erat mercedem. Aristophanis in Neb. glossemata: πρυτανεῖα δὲ τὰ νῦν καλούμενα παρὰ ῥωμαίοις σπόρτουλα. Paulo infra: ἔστι δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς τὰ πρυτανεῖα ἦν δ' ἀργύριον ὅπερ κατετίθεσαν οἱ δικαζόμενοι ἀμφότεροι καὶ ὁ φεύγων καὶ ὁ διώκων. λοιπὸν οὐδέν. nihil ei reliqui est. οὐκ οἰκεῖται non οἰκίζεται. παρήσω silentio prætermittam λογιστὴς γὰρ γενόμενος. Consule Pollucem. ἐν ἄνδρῳ. Andros nota insula. τὴν μνᾶν singulas minas. ἣν εἶλετο σιγᾶν. quam silere constituit. ἀλλὰ βραχέων ea paucis dicam. ἰσοῦλλον οὕτως. βουλευτὴς ἦν. τῶν τῆς θεοῦ χρημάτων. τῆς θεοῦ Mineruæ hoc est, fisci. Demosthenes κατὰ τιμοκράτ: καὶ χρήματα πολλὰ τῆς θεοῦ, καὶ τῶν ἐπωνύμων τῆς πόλεως ἔχοντα apertius paulo infra: ὀφείλειν τῶν μὲν πρυτανείων ἑκάστου χιλίας δραχμὰς ἱερὰς τῇ ἀθηνᾷ τῆς πόλεως quæ ad rempublicam pertinebant κοινῇ. simul. λεωδάμαντος γυνή. Leodamantis concubinus, μετὰ ταῦτα ἤδη placet ἀνήδει. Andocides: καὶ περὶ μὲν τῶν ἑρμῶν τῆς ἐπικρατῆς ἀνέδει. διεξῄει. refert. narrat. μὴ κολάσωσι. nec Senatu expulerint. μὴ ὥστε. hanc eis pecuniarum summam ne dederitis ἐκφυλλοφορήσαντα Pollux ἐκείνην τὴν ἡμέραν: qua res hac in iudicio agetur. ὃ παρέδωκε. ἡ βουλή. καὶ πεντακοσίους ταύτην τὴν βουλὴν ἀστεφανώτους hoc explicat Libanius in oratione: κατὰ ἀνδροτίωνος præloquens: νόμος δὲ ἦν τὴν βουλὴν τὴν δοξασαν τῷ δήμῳ καλῶς βεβουλευκέναι, στεφανοῦσθαι αὐτοὶ δὲ ἀφῆτε. ne hunc propterea absolueritis, μισοῦν ἐγχειροῦντα. nihil commodi afferentem. malum atque inutilem. περιβοήτως. manifeste. περὶ τοῦ τιμήματος de mulcta. τὸν κυδαθηναιᾶ e vico Attico, qui κυδαθήναιον, nuncupatur τοὺς ὁρκίους θεούς. Deos per quos iusiurandum conceptu solenne est. Pollux libr. 8. τρεῖς θεοὺς ὀμνύναι κελεύει σόλων, ἱκέσιον καθάρσιον ἐξακεστήριον. At Demosthenes κατὰ τιμοκρ. ὑπομνήματα. ἀλλὰ πρόσωπα ἔδημεν τὰ εἰληφὼς ἐλέγχθη. nummos accepisse conuictus est. καὶ προὔδωκε τὸν ἀγῶνα præuaricatus est; ac litem prodidit, pecunia corruptus ὡς ἀπορήσομαι. vt statui. κατατεταγμένος. Demosthenes nempe. ὀψωνίῃ praebitum ac dederunt. ἢ τοὺς νομοὺς. scribe ἢ αὐτ. καὶ τοὺς πριαμένους & eos qui conducunt. τὴν πρᾶξιν hoc rem sibi in postulare οὐκ αἰτιῶν. non accusatoris obiectum crimen ἀναφέρειν soleo, sui copiam faciens. σύμφερει τὰ περὶ. κατὰ τὰ περὶ τὴν ἀλλακιαν.

κλαυσ. ὅτι *si quod.* ὑπὸ τούτου νικᾶ τῷ κατηγόρῳ. καταχρήσασθε μοι *supplicio meo vtimini nolite mihi parcere* dicitur & χρῆσθε Andocides: χρῆσθε ἐμοὶ ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. Et χρήσασθέ μοι ὅτι βούλεσθε. περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς περιέσωσεν ἐκεῖ ἦν ζητεῖν. σοφιστοῦ τοῦ δημοσθένους, τὸν ἀνδοκίδην. Plutarchus in Alcibiade: οὐ πόρρω γὰρ οὐχ ἥκιστα τῆς τῶν ἑρμῶν περικοπῆς, ἐποίησεν ὁ μέγας ἑρμῆς ὁ πλησίον αὐτοῦ, Andocidæ τῆς οἰκίας, ἀνάθημα τῆς αἰγηίδος φυλῆς ἱδρυμένος. Andocides περὶ τῶν μυστηρίων: καὶ διὰ ταῦτα ὁ ἑρμῆς ὃν ὁρᾶτε πάντες, ὁ παρὰ τὴν πατρῴαν οἰκίαν τὴν ἡμετέραν, ὃν αἰγηὶς ἀνέθηκεν αἰγηίδος φυλῆς. hæc vna est e decem Atticis tribubus. ὡς ἡδὺς ἀνήρ. Ironia ἀπὸ τοῦ στρατοῦ. *vltro se ôta*, φήμης βωμόν. Pausanias in Attic. καὶ γὰρ αἰδοῦς σφίσι βωμός ἐστι, καὶ φήμης, καὶ ὁρμῆς. φήμη δ' εἰς στρατὸν ἦλθε. hoc apud Hom. non reperitur ὁ γὰρ ἡσίοδος in lib. cui titulus ἔργα καὶ ἡμέραι. καὶ αὐτοί. legendum καὶ αὐτή. καταγραφεῖν. *accensetricem*. πεύσομαι. Timarchi nomen. ἐπισκῆψαι. *insimulare* περιελκόμενος. placet περιελκόμενος. τὴν πρὸς ἀλλήλους πίστιν. *ac mutuam beneuolentiam* quasi alter alterū impudice amaret. Thucydid. lib α. καὶ τὸ πρᾶγμα *singularis vtriusq. amor*. πατρόκλου καὶ ἀχιλλέως hoc refellit in Sympolio Xenoph. εἰ τύχοι. *si fuerit* ὡς δοκεῖν ἐμαυτῷ. *vt ei videtur* φῦναι *gigni* διατριβόντες. διαφθείρομαι ἐκπεπλῆχθαι *leuas ha sua specie ex forma hero nes in stuporem agunt & certamē amatorū*. αἰσχύνη πλεῖστης *Æschinis oratione persuasi* καταδρομήν. *egressum orationis*. ἐν τοῖς γυμνασίοις. *vbi se exercent adolescentes*. διαφθείροντες *Pcemata mea condamsnantes* ἐπαρθέντα μισθῷ. *precio ad hoc impulsum* οἶσπερ *abest* ἀγνοοῦσιν ὁ νομοθέτης. ὑπερεκχέοντας. ὑπερφέρομαι. ὅστε κινοσλαξ legendū κυναλώπηξ καὶ τῶν ὁμοίων. *honestorū ac proborū* ὧν οὐχ ἄρχει *quib nihil opus est* εἰς ἐπιεῖκειαν. *Opountē vt bē* ὦ. *quo argumento*. καταφανής. restitue. καταφανεῖς. ὃ ποιεῖ. Il. σ. διὰ ταχέων *statim; illico*. ἢ τὴν σωτηρίαν. ἢ *suā ipsius salutē*. μακρὰν *lōge*. ἐν τῷ αὐτῷ. ὑπὸ ἀλλ' ἐπεὶ οὐ φίλ' ἑταῖρε Hom. typis excusus sic habet Il σ. νῦν δ' ἐπεὶ ἦν πάτροκλε σεῦ ὕστερος εἶμ' ὑπὸ γαῖαν τεῖο φονῆος. *interfectoris tui*. οὐ γὰρ in. Il. ψ. ἀμφ' ἀσγαγάλοισι. *in talorū ludo* ὁμὴ σορὸς *vna eademq. vrna*. ἡ θέτις *Thetis Achillis mater*. ὠκύμορος. Il. σ. ἔσεαι. *futurus es*. ὅμοι. *quem h*· ἐν ἀρχῆς μέρει. *vt votum* εἰς τὸ σώφρον. εἰς τὴν σωφροσύνην ἐν τῷ φοίνικι. *in Tragœdia qua* φοῖνιξ *inscribitur*. ἠρέθη placet ἠρίθην ἔγνων. *noui*. εἰς ἀνδρὸς φύσιν. ἐν ἀνδρὸς φύσει ἠρώτησε. *quis homo sit*. ξυνεῖν. *cum hu degere*. ὁμιλῶν. placet ὁμιλιῶν. χαίρει δὲ τῷ. *quo viro* παρθένου *Timarchi instar concubinos*. εἰς τὸ μειράκιον τοῦτο εἰπεῖν subaudiendum. οὕτω κληρονόμος εἶ. *ita penes te est*. λέγων ὁ διοφαντος. εἰς τοὺς ἑρωμένους, εἰς τοὺς διὰ σωφροσύνην ἐρωμένους. ἦν εἶλον συμμαχίαν *quam tribum, quod elig ste vita genus?* ἑαυτὸν κατήγγειλε. *seipsum prostituit* ὑπὲρ τῆς πόλεως κοινῶν. *respublicæ negocium*. λιμένων. τάξιν πράξιν δίκαιος εἰς τὸ πρᾶγμα *promissam pecuniam numeraret*. καὶ μὴ βιώσασθαι *hoc se perpetraturum negat* τοῦ ὕδατος, τῆς κλεψύδρας *ad dicendum*. ἢ καταλευσθήσεται *non lapidib. obruetur* καὶ προσόφλοι. *atq; insuper mulcta a legib. statuta obnoxius*. ἀλλ' οὐχ οὕτως. ὁ

μισθούμενος δηλονότι. ὁ στρεψὸς βάταλος. Demosthenes. καὶ τεφανοῦ. coronatis more qui in senatu sunt, hoc enim aliquando fiebat ἔχων. legē ἰσχύει, praeualuit. οὐδὲν φροντίζων. nihil curans κειμένους. castiga κειμένας τάξεις τὴν κοινήν. ad respubl. administrationem. ἢ χ' ὅπως an vero τὰ πράγματα ὄν an secus. κατέγνωκε. legendum κατέγνωκε ὁ φιλίππος. multum de Philippo Alexandri patre sermonem inferret. ἀνθρώπους Demosthenes εἰς ἄνδρα. Philippum αὐτὸς ἀνήρ. sed multa ac cynaedos, τὸν παῖδα. Alexandrum. φησί us. hoc cum verbo ἀγανακτήσαι componendum. συμπρεσβευτήν suum legationem obeuntem. ὡς συγγενῆ. esse affinem. διὰ τὴν ἡλικίαν teneram eius aetatem. τοὺς λέγοντες, Demosthenis. τοῦ πράγματος Timarchi defensionis. ἀπερισκέπτω καταλόγου. scribe κατὰ λόγον. Æschines τοῦ περὶ τῆς: καὶ μὴ προσποιούμενος περὶ τούτων ἀποδείξω. τὴν ἡμῶν καταλύσειν των. Xenophon. Hellen. γ. ἐργολαβῶν. rem hanc perficiendum suscipiens. λήσειν. fore vt vos lateat. μεταλλάξας τὸν ἀγῶνα non de Timarchi crimine agens, sed aliis de rebus disserens, vt pote de meis in legatione gestis rebus. φανεῖ. restituo φανερῶς. τῷ κατηγόρῳ αἰσχύνη. mihi τοῦ στρεψῷ Demosthenis. καὶ φωκίας Phocensis. quos a me funditus euersos dicturus est. ὁ μὲν φοβούμενος reus. παρεκκλίνειν. a Timarchi defensione aberrare. ἀδικηκότων qua commisisse me arguet φαύλους, ὄντας, οὐκ ἀργοῦντες. ἀλλ' οἱ λακεδαιμόνιοι τοιοῦτοι subaudiendum, vel οὐκ αἰσχροὺς ὁ βίος λόγων περὶ δίχοντες ὡς φασι vt aiunt. Gellius libr. 18. cap. 3. ἐπιθυμίαν χρυσίου appellantes Aristoteles. πολιτ. β. Xenophon. in Lacedæmon. Republ. & Plutarch. in Lycurgo, συμβάλοις qualis esset is Lacedæmonius εἰργασμένον θανάτου. qui eum a capitali supplicio vindicare auderet, καὶ τοιαῦτα περὶ τῶν μεγίστων πραγμάτων, de maximis rebus quae legatis committuntur. ὁ γὰρ περὶ μεγίστων περὶ τῆς τιμῆς, καὶ τοῦ ἑαυτοῦ σώματος. ἢ διάδηλος placet ἢ qua διαδῶν ἡμέραις. accensis facibus. ἐπακτροκέλητα nauigium praedatorium. haec ad piraticam impellunt ἀνεπιεὶ incitabit. vr ſi gabit, καὶ ἐπέρασεν. quam e turpium hominum patrocinio. τοὺς ξένους. non ciues Athenienses.

In Æschinis orationem de male gesta legatione.

Commentatio.

CAPVT VIII.

TOῦ κατηγόρου Demosthenis τὴν τοῦ κινδυνεύοντος. vocem meam, qui magno in periculo versor. οὐ δι' ὀργὴν. non quod mihi succenseat, aut irascatur. ἰσχύει vim vllam habet πολὺ ἀφισαίη. Quae res cum ita se habeat fieri non potest, vt vos in sententiam suam adducat Demosthenes. ἰαθῆναι. ἥδομαι. ἐξέστην δ' ἐμαυτοῦ. vix compos animi sui. vix apud me fui ἐπὶ τῆς αἰτίας hoc me crimine insimulant. τὸν ἔξωθεν qui caussam non iudicant: χαλεπὸν δὲ Parenthesis. εἰς τὸ τυχόν. vile & obscurum vtpote seruus. τοῦτα πάντα quae mihi obiecit crimina Demosthenes. θανάτου τιμῶμαι. me ipsum dignum morte censeo. φιλοκράτους eius sceleris conscius fuerim. ἐμοῦ καταγνῶναι. me suffragiis

fragiv quest. is abs. luere. εἰκός τι. *consentaneum ac decens.* ὡς ὑμᾶς lege ἡμῶν ὅπου τόχοι *vbicumq; continget* ἀνῃρηκέναι *euertisse ac pessum ire.* μετὰ τῆς ἱερείας *sacra Minerua antistite.* Nicephorus ἱεροθυτήσας σὺν τῇ ἱερείᾳ, ἐπὶ τὴν ἐπίσημον ἐν ἀθήναις, ἀφ' ἧς καὶ τῆς ἀθηνᾶς ἐξελήλυθε ... *ne tamen posse me apud vos quis suspicaretur.* ἤδη εἴμαρμαι *qua autem supra via.* ἑάλω *cadit.* *est* τοὺς ὀλυμπιακοῖς. In quibus ad Olympiorum ludorum spectaculum Græcis omnibus proficisci tutum erat. καὶ τὸ πλ. τεῖον *ac postremo.* τὸ πέμπτον μέρος. quod cum alicui accidebat, magna pecuniarum summa mulctabatur Demosth. κατὰ μειδίου ἡ ἐπεξιὼν μὴ μεταλάβῃ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων, ἀποτινέτω χιλίας δραχμὰς τῷ δημοσίῳ. Rursus κατὰ τιμοκράτους: ἐν δὲ τούτῳ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων οὐ μεταλαβὼν, ὦφλε χιλίας. Ostendit & hoc Andocides κατὰ ἀλκιβιάδου ἑάλω. *capta est.* Θ. *Lynthios* συνηγορεῖν, *illis patrocinarentur.* χρεωμένων emenda χρεωκοπουμένων. παρὰ ὀλίγον. Nausicles nominauit me inter decem legatos γράφει λιάσπερ εἰσόδους, ἵνα ἀζήμιος. Parenthesis. ἀγωνίζεσθαι ὑποκρίνασθαι. ὃν ἤδη *quem ;cierbam.* οἱ συμπρέσβεις. ἔσται *sub aud.* διασκοπούντων ὑμῶν. restitue. ἡμῶν καὶ κίνωνος. legendum κίμωνος. ὀλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ Erasmi, Chiliades in Prouerbiis: *Iunco sicco* & ὀλόσχοινος. ὡς τάχιστα *simul vt. simul atq;.* τῆς πόλεως ἅλας *suam in vrbem quam in eam cos beneuolentiam* Erasm. in Adagiis: *Salem & mensam ne praeterras, & sal & mensa.* καὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν *mensam publicam*, hoc est, *suam erga omnes ciues charitatem* οὐκ ἂν ἐπιχείρησε, *si plane Scytha* εἰρήσεται γὰρ *hoc enim dicere non verebor*, μὰ θ' ὑμῶν lege ὑμῶν ἀπρακτον malem ἄπρατον, *vt etiam cuilibet ore, pretio morigeratur.* Theon Sophista: ὡς αἰσχίνης εἰς ἀρρητοποιΐαν τὸν δημοσθένην διαβάλλων φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ σῶμα, μηδ' ὅθεν τὴν φωνὴν ἀφίησι. ὁ τοὺς φθόγγους. τάξας Plutarch. in Aristide. τὸ μιγάφθαλμος Ionia. καὶ καθῆκεν εἰς ἡμᾶς. *& loquendi vices ad nos deuenerunt.* ἡ μήτηρ σου Legendum ἡ μήτηρ ἡ σὴ ἦν ἐπιμένουσα τάσι *Oephicrates.* Sunt autem matris verba φίλον. fortasse φίλῳ. καὶ μετὰ ταῦτα εἶπεν corrige εἶπον. λέγει φιλίππου vel φιλίππῳ. παρεχόμενον arridet παρεχόμενον εὐνέα ὁδῶν. τουτέστιν ἀμφιπόλεις quæ prius ita vocabatur. ἐπὶ τῇ γυναικὶ *Phyllide* Tzetzes in Lycophronem: ἀκάμας δὲ βουλόμενος ἐλθεῖν ἐς τὴν πατρίδα, πλὴν δὴ τὰ ἐς περὶ φυλλίδος & reliqua. Ouidius Demophontem Acamentis fratrem Phyllidem dilexisse tradit. ὡς ἐνεδέξατο placet ὡς ἐνεδέξατο. ἀρχαίοις μύθοις, vt in illa de Acamanthe fabula. ὧν δὲ *quibus oppidis cessit*, vtpote Amphipolitis δημοσθένην. qui quod omnium ætate minimus esset. vltimus orationem habuit. ὕστερος ἀπ' ὧν post legatorum cum Philippo sermones. ὑπερβολὴ hoc supra patuit. ὥστε διαρρίψειν τὸ φιλίππου σῶμα ὀλοσχοίνῳ ἀβρόχῳ τὸ θηρίον τοῦτο. *bellua hac.* Demosthenes. τεθνηκὼς δείλια. *malum* τεθνηκώς. καὶ διηπορήθη. διαπορίαν. ἐκπίπτει τοῦ λόγου. *sermo eum defecit, ac destituit.* ἐν τοῖς θεάτροις. in quibus histriones explodunturac vulgi sibilo expelluntur. καὶ τῶν χλευαζομένων. quasi Demo-

sthenes nihil nisi multo antè compositum domi ac diu meditatum eloqui posset, ex tempore ne verbū quidem. Demosthenes κακοήθ. ἐγὼ δ' ὁμολογῶ μὲν ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι φημί, καὶ οὐκ ἂν ἀρνηθείην. Consule in eius vita Plutarchum. ἐπιλέλησμαι. ἐπιλανθάνομαι τῶν εἰρημένων. a nobis dictorum. τῶν ἐνόντων εἰπεῖν quae dicere oportebat. ἣν ἀγχόνη. hoc vero Demosthenem iugulabat. Demosthenes καὶ τὸν βεβιωμένον αὐτῷ βίον, αὐτίκα δὴ μάλα ἐρεῖ λαμπρᾷ τῇ φωνῇ ἐφ' οἷς ἔγωγε ἀποπνίγομαι. διέπιπτεν αὐτῷ. illi excidit ἐπὶ ξενία. non ξένια Diodor. lib. ιγ. ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖ ἐπὶ ξενία. Diodor. lib ιγ. ἅπαντας τοὺς ξένους καλεῖ ἐπὶ ξενία κίρκωψ Eras. Chiliades in adagiis: Cercopum coetus, cercopissare. παιπάλημα. παλίμβολον. Idem in his vocibus. τοῖς ἰδίοις ἀγαθοῖς. τὸν δὲ φιλόπονον. Ad. in Demosthene Plutar. ὁ σίσυφος. fallax & impostor. idem in prouerbio: Sisyphi artes. παρ' ἡμῖν. lege παρ' ὑμῖν & θεάσασθε ἐπὶ κεφαλαίων. in summa vt supra ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι καὶ τὴν ἑστίαν τὴν βουλαίαν erat enim in Senatu Vestae ara. Xenoph. Hellenic. ζ & Diodor. ιδ. Quid Antiphon περὶ τοῦ χορευτοῦ, καὶ εἰσιόντες τὸ βουλευτήριον, καὶ ἐν αὐτῷ βουλευτηρίῳ Διὸς βουλαίου καὶ ἀθηνᾶς βουλαίας ἱερόν ἐστι. πλεῖστον δὲ πάντων. τῶν λόγων postremo sermone. ἀναγνώτω. legat. ἡμῖν ἐρεῖν placet ὑμῖν ἐν τοῖς τόποις. castiga πότοις. infra enim ait Æschines: συμπιεῖν δεινὸς ἦν. παρέντες τὸν χρόνον, praetermisso tempore. ἀπέχετε suscipite. ἑτέρῳ. cuiuis alii, qui rex nō esset. καταδεὴς εἴη. non multo Philippo deterior esset. οὐ χείρων. haud ei de pulcritudine cedens. haud quicquam eo pulcritudine inferior. καὶ γὰρ ἕτεροι alii etiam memoria valent. μαρτυρίαν αὐτῷ. emend. αὐτῶν. ὑπὲρ τῆς πόλεως: apud Philippū scil. pro ciuitate orans, vt nuper edocuit τὴν μὲν τοίνυν μαρτυρίαν castiga κοινωνίαν οὗτος δὲ Demosthenes. ἑξῆς. scribo. ἐξ ἧς. ἀφῖχθαι peruenisse. ἐν ᾧ σὺ φῄς. in quo ais esse tempore. ἐν διονύσου. ναῷ. eleganter subauditur. τῇ ὀγδόῃ ἐπὶ δέκα 18. mensis die, qui etiam ὀγδόη μεσοῦντος appellatur. μεταθέμενος hoc mox clarū fiet. ἐν τῷ γραμματεῖ. an scriba daturus esset ἐφ' ἡμέραν quae quotidie succurrunt occasiones οὐκ ἐνὸν εἰπεῖν loqui non licebat δημηγορεῖν, τῇ ὑστεραίᾳ δηλονότι προδιελθεῖν prius explicare. παρακαθήμενον, iuxta assidentem. ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. hisdem aut verbis, aut certe conditionibus. ἐπὶ τὰ χείρω. in deteriorē partem. αἰσχύνεται lege αἰσχύνομαι τὸν στρατηγόν. Chares enim. προείρημαι. parēthesis initiū quae in verbo ὑπεσταλμένην clauditur. μὴ καταπεπλευκέναι nondum domum esse reuersum τῆς χώρης legendū τοῖς χάρητος σύνταξιν. τέλεσι. σύνταξιν. appositio est. εἰς σύνταξιν. κοινῆς θαλάττης. e mari, quod omnibus ex aequo cōmune erat. μυονήσου. parua cuiusdam insulae, quod genus est Myonesus, spoliis referta erat; αὐτὴ ἐπίμπλατο enim scribendum est. τῶν ἡμετέρων κτημάτων, Xenoph. Helle. quinto. τὰς δὲ ἄλλας ἑλληνίδας πόλεις, καὶ μικρὰς καὶ μεγάλας, αὐτονόμους ἀφεῖναι, πλὴν λήμνου καὶ ἴμβρου καὶ σκύρου. ταύτας δὲ ὥσπερ τὸ ἀρχαῖον, εἶναι ἀθηναίων. hoc innuit Demosthenes περὶ τῆς ἀλοννήσου χερρονήσου. Thraciam Chersonesum συγκλήτους. conuocatas conciones. Consule Libanium in orat. περὶ παραπρεσβείας,

ορίας, & Aristophanis in Achiar. Scholiasten: ἡ ζῶς πεπηγμένας ἐν τῶν νόμων. quæ ter in mense habebantur. τὴν ταχίστην. celeriter. τῶν ἐπὶ. lege τὸν ἐπὶ τῶν ὑπηρετικῶν. actuarius comparandis præfectum, quæ maioribus nauibus subseruiunt φράζειν. ei nunciare. οὐδὲν. lege οὐδὲ. εἰς τὰ προπύλαια. arcis vestibulum, in quo res Atheniensium gestæ, pictæ erant. horum mentio est Thucydidi, & Plutarch. in Pericle ἡμᾶς. malim ὑμᾶς τὸ ὅλμίσκον Pausa. in Attic. nos de hoc plura in Xenoph. εἰς σικελίαν στρατείαν. in qua pulcerrimā classem amisit Nicias. Plutar in Nicia & Thucydides lib. 7. τῶν πολεμίων. τῶν λακεδαιμονίων. καὶ δεκελείας & Decelea, vico Attico mœnibus cincto. προκαλουμένων. post captos in Sphagia insula Lacedæmonios ac defensa Cythera. οὐ δυνάμενοι. cum tamen viribus carerent. δεδεμένον. quem plerique in ergastbelo vinctum seru tutem seruisse memoria tenebant. παρεγγραφείς. hoc docet Aristophanis in Neb. Scholiastes. πάντων. omnium quæ prius possidebatis. τοῖς τριάκοντα. triginta tyrannis: Xenoph. Hellen γ. ἀλλοτρίων ἀνθρώπων ἐκ τῶν νομάδων σκυθῶν. hoc in oratione κατὰ κτησιφῶντος exponetur. τὸν δῆμον. qui partim Phylem vicum, partim Pireum occuparat Xenophon Hellen. γ. ἐν τοῖς μυχοῖς ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θρησκείας ἄρχουσι Diodor. libr. περὶ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους λυκομήδης ὁ τεγεάτης ἔπεισε τὰς ἀρκάδας εἰς μίαν συντέλειαν συνταχθῆναι, καὶ κοινὴν ἔχειν σύνοδον συνεστῶσαν ἐξ ἀνδρῶν μυρίων, καὶ τούτους ἐξουσίαν ἔχειν περὶ πολέμου καὶ εἰρήνης βουλεύεσθαι. hoc alias ἐστιγμένος αὐτόμολος. Maculis punctus, vilis transfuga. ἃ περὶ τούτου. quæ iam retuli. ἐπὶ τοὺς ὅρκους. ad præstandum Philippi legatis iusiurandum. ἐν τοῖς ἀνιοῦσι. quasi ipsi quoque fœdus sanciant. Euripides in Cyclope: ἴσ' οὖν ὅπως αὐ ὥσπερ ἐκ σπουδῆς θεοῦ κἀγὼ λαβοίμην. τοῦ τυφλουμένου ὄμματι. ῥώμην λαβών. ego. ὑπὸ ἱερῶν repone. δήπ. οὐχ ἑαυτῷ. est enim Demosthenes Scytha ac barbarus, non Atheniensis. ἐπὶ παλλαδίῳ. Pollux & Pausanias in Attic. τὰ τόμια. τὰ ἱερὰ ἃ σφάζοντες ὀμνύουσι inquit Hesychius. Demosthenes κατὰ ἀριστοκρ. εἶτ' οὐδὲ τὸν τυχόντα τιν' ὅρκον τοῦτο ποιήσει. ἀλλ' ὃν οὐδεὶς ὄμνυσιν ὑπὲρ οὐδενὸς ἄλλου. στὰς ἐπὶ τῶν τομίων κάπρου, καὶ κριοῦ, καὶ ταύρου, καὶ τούτων ἐσφαγμένων ὑφ' ὧν δεῖ. αὐτοῦ. Palladio. ἐξ ὧν præter quæ. αὐτοχειρίᾳ. sibi manus attulerunt. αὐτοῦ κελεύοντος. hoc ipso iubente Demosthene. μὴ ποιεῖν οὐκ ἤθελησε altera negatio superuacua est. ἐν ὠρεῷ Oreum vrbis nomen est. ἐξορμᾶν οἴκοθεν. qui priusquam ego Athenis discederem. τὴν ἐπιβουλὴν. castiga ἐπιβολήν. ἐπιτεμών τὴν σαυτοῦ κεφαλήν. Cum tuo ipsemet capitis vulnus inflixisses. ὡς οὐκ εἰδόσι τούτοις τοῖς δικασταῖς, καὶ τῷ δήμῳ τοῦ μαχαιροποιοῦ. hoc falsum esse superius tractaui. καὶ δυνάμενος τῷ σώματι, & iam corpore valens. ἤδη γεγονημένων. τῶν πραγμάτων. iam victo a Philippo Cersoblepte. ἀργᾶς ἐκλήθη; Argas cognominatus est est autem Argas serpentum genus quoddam. τῶν ἐκείνου. Philippi τοὺς λοιπούς: reliquos adhuc captiuos. πολλῶν δ'. multis vero in bello captis: προσελθὼν πίσιν αὐτοῖς,

ἀμφικτύονας πρέσβεις ᾑρήκασι. *qui me iuditio defenderent, delegerunt* ἀφεῖτο. *cum tamen malorum omnium caput esset.* εἰρημένους, scribe εἰρημένους περιπίπτω. *in meos sermones incurro, mihi ipse sum contrarius* διοράω. *a lingua* ... τὰ κάλλιστα. τὴν φήμην. τοῖς αἰσχίστοις. τῇ συμφορᾷ. ἐκ τῶν ἐμῶν. *e meis, patre, matre, ac liberis.* ἀναβιβοῦμαι. *in locum editum scandere faciam, vt sint conspicua corona populari.* παρακαλῶ τοίνυν. *patrem, vxorem, liberos* φατρίας *lege.* ἐκ φρατρίας ἐπιδοῦναι. Demosth: κατὰ μειδ: ἀλλὰ πύρρον οἱ ἄνδρες ἀθηναῖοι τὸν ἐτεοβουτάδην Libanius: ἐτεοβουτάδην ἢ τὸν ἀληθῶς εὐγενῆ. τὸ γὰρ ὄνομα ἀπὸ οὕτω τινὸς ἀρχαίου γεγονὸς ἀθηναίων ὕτω καλουμένου. Consule Nicephorum in Synesium περὶ ἐνυπνίων. τοῦ πολιάδος τοῦ πολιούχου. τὸν δῆμον. *a 30 Tyrannis Athenis pulsum.* ἀμφισβητῶν *qui an vir sis, nemini exploratum est.* καὶ ἐναγὲς ἐπὶ χεῖρας. *ac ob caedem perpetratam contaminatas manus habens.* ἐμβάλλεις. *irrumpis.* οὐκ ἄγουσιν εἰς διαιτησίας legendum ἀγούσας διαιτησίας Demosthenes περὶ τῆς παραπρεσβ. ἡμεῖς ἀφέωνται, καὶ σὺ φιλοχαρεῖς, ἴσμεν οἳ μὲν τοὺς ἀλασόνας ἐθνικὰς γράφονται καὶ τὰ τύμπανα. τοῦ ἀνιαρῆς. *n quae enim in animum penetrat, eam male afficit.* ὡς φιλόδημον, vel ὡς τοῦ βελτίστου *maxime reipublicae commodi.* Demosth: περὶ τῶν ἐν χερρονήσῳ. ὅστις δ' ὑπὲρ τοῦ βελτίστου πολλὰ τοῖς ὑμετέροις ἐναντιοῦται βουλήμασι. ὁ νῦν ἤδη. legendum ᾧ νῦν ἤδη χρώμενοι. συμπέπλεγμαι. *officij necessitate coniunctus sum.* ὅρκος *periurium.* ὡς ἔτι λέγειν. castiga λέγει ὡς ἔτυχε πικρῶς, non displicet. ὡς οἱ μηδὲν ἀδικοῦντες. *qui ab eo accusamur* ἐφ' ᾧ vel ὑφ' ᾧ τοῦ δὲ τρόπου. *his enim se moribus praeditum, nulla vt ratione adduci posset, vt falso testimonio quempiam laederet.* καὶ στέρησιν Consule περὶ τῆς παραπρεσβείας Demosth. & Diod. Siculum libr. 15. παρὰ τὸν τόπον. lege πότον. καρείωνας καὶ ξανθίας. *seruos,* quibus fere haec in Comoediis nomina indi solent ὁ τοὺς μυρίους ἀρκάδων ὁ τοὺς μυρίους τοῦ ἀρκαδίας ἄρχων. ἀπολομένην αὖ. *a vobis iniqui damnatus.* μὴ γὰρ δὴ τῆς πόλεως *huiusce vrbis.* hoc ab Aeschine additum est, ne male ominetur. ἀπεῦρξ. in emendatis codicibus ἐχώρει reperitur. ἢ ποῖον. νόμον. τῶν δοξαντων. lege τῶν μὴ δοξάντων. πέπαυνται. emenda πέπαυνται κληθεὶ. *vocati.* καὶ τυχὸν δῆλος ἦν. *at quo argumento, quibusue inditiis notus eram.* ἐπολεμεῖτε. *cum Lacedamoniis bellum gerebatis.* ἐν μαντινείᾳ. *in Praelio, apud Mantineam.* Plutar. in Pelopida, & Xenophon. Helleni. 7. πρὸς τὸ παρόν. *pro praesenti rerum statu.* ἐξηνέγκατε *detulistis.* τούτοις ὅμοια. *quae perpetrauit* Demosthenes ἢ πότε. *aut quando* αὐτῶν. lego αὐτοὺς περίπολος. haec alibi. τὴν ἐν τοῖς μέρεσι. ciues enim Athenienses suo quisque ordine militabat. ξένων. μισθοφόρων. ἐκ διαδοχῆς. *per seriem quandam.* Demosthenes κατὰ φιλίππου. τούτων δὲ. ἀθηναίους φημὶ δεῖν εἶναι πεντακοσίους, ἐξ ἧς ἄν τινος ὑμῖν ἡλικίας καλῶς ἔχειν δοκῇ χρόνον ἕκαστον στρατευομένους, μὴ μακρὸν τοῦτον, ἀλλ' ὅσον ἂν δοκῇ καλῶς ἔχειν ἐκ διαδοχῆς ἀλλήλοις. Rursus. κατὰ μειδίου: κατεπέμπετο τοὺς ἐξ ἀρχιέρας ἱππέας ἐπὶ τὴν διαδοχὴν ἐν τοῖς ἐπωνύμοις *quae pro Eponymorum statuis conscripta essent.* Demosthen. πρὸς λεπτίνην. ἀλλὰ

πᾶσιν τοῦτ' ἀναγνῶναι καὶ μαθεῖν ἁπλοῦν καὶ σαφῆ τὰ δίκαια, καὶ τοῦτο τοίνυν γε ἐπιτάξειν ἐκθεῖναι πρόσθεν τῶν ἐπωνύμων. Idem κατὰ ἡμέρας. ὁ δὲ τιθεὶς τὸν καινὸν νόμον ἀναγράψας εἰς λεύκωμα, ἐκτιθέτω πρόσθεν τῶν ἐπωνύμων ὁσημέραι ἕως ἂν ἡ ἐκκλησία γένηται. aut, τοῖς ἐν τοῖς ἐπωνύμοις, τοῖς κατὰ τὰς φυλάς. quæ per vices ad bellum proficiſcebantur. ἐν ταῖς ἀμύναις. Stephanus: ἐπιλέκτοις. delectis militibus. παιδισκάριον. φυλῆς. τὴν ἀμφίσβην castiga τὴν ἀμφίδην. ὑπεύθυνον reum. criminiſque obnoxium. οὐ χάρ εἶπεν. hic enim caret homo aſcititius ac barbarus. μικρῷ σαφέστερον. paulo apertius. δέμας. per iteram. τὸ βόρειον τεῖχος altera mœnia ad ſeptentrionem ſpectantia. vtraque autem quaſi brachia Athenis Piræum coniungebant, μακρὰ τείχη appellata Andocides: εἶτα τὸ μακρὸν τεῖχος τὸ βόρειον Paulo infra. καὶ τὸ τεῖχος τὸ μακρὸν τὸ νότιον ἐτειχίσθαι. τοξότας. σκύθας. Rurſus Andocides. καὶ τοξότας τριακοσίους σκύθας ἐπριάμεθα παρεμπεσόντων. obrepentibus quibuſdam. ἐπὶ τὸν δῆμον. lege. ἥ quæ. ὑψηλὸν ἦρεν. in excelſum gradum ſuſtulit. τὸ νότιον. ad meridiem verſum. καὶ τὴν χώραν. Atticos fines. πορθηθῆναι: ab hoſtibus, imo & vexari. καὶ ἐντελεῖς. abſolutas, atque plenas, quibus nihil deeſſet καὶ τοὺς τριακοσίους. Xenophon. Helle. γ. ἐνεπίστευον ſcribe. ἐνεπίστευον ἐν παραγγέλματι. Lacedæmoniorum imperio pareutes. ἀπὸ φυλῆς. a vico Phyla. καὶ τὸ μὴ μνησικακεῖν. Idem Hellen. δ. ἀναφθέντος, Plebe quaſi ab inferis ſuſcitata. καὶ τὸν νόσον. ſcribe καὶ τὸ νοσοῦν. peſſimos quoſque ciues. ſic τὸ χρηστόν. pro bonis vſurpatur. Ariſtophanes in Batra: οὐ λόγον τὸ χρηστὸν ἐστιν ὥσπερ ἐνθάδε. καὶ ἀποπολεῖς adi Pollucem, ἐξ ἑταιρῶν. liberos e ſcortis gignentes, non iuſtis vxoribus. τοῖς πολεμίοις reſtituo, τοῖς πολίταις. καὶ προσλαβεῖν. arridet καὶ περιλαβεῖν. τὸν αὐτόν. Demoſthenem. πάρεισιν ὑμῖν. corrige ὑμῶν μὴ ἀφίεσθε. emendo, μὴ ἀφίλησθε. διαζευχθέντες ἐμοῦ. a me ſeparati, me a vobis damnato atque interfecto. προσπαλαίοντο. placet προσίλοιντο. ἡμῖν παθεῖν. ſi contingat vt oppetam. αὐτοῦ. legendum, αὐτοῖς, tametſi παιδία dixerit αὐθαίρετα. Demoſthenis. Gelius libr. 1. cap. 5. εἰς μνήμην εἶναι. quæ mihi ſuccurrere potuerunt. ὁ θάνατος δεινόν. dura & acerba res eſt. τετόλμηται. hoc auſus ſum. ἐκινδυνεύσατε. caſtigo, ἐκινδύνευσε. συκοφάντῃ. Demoſtheni αὐτοῖς. qui eius orationibus repugnabunt.

In Æſchinis orationem contra Cteſiphontem commentatio.

CAPVT IX.

Τὰ μέτρια. quæ æqua cẽſentur. Orationis huius hypotheſin apud Ciceronem in opuſculo de optimo genere oratorum comperies. συνήθη. conſueta. & τῶν δικαίων. & quæ iuſta ſunt. τοὺς προέδρους. Libanius in hypotheſi Demoſt. orationis κατὰ ἀνδροτίωνος. τῶν ἐφεστηκότων qui concionibus præſunt χωρὶς ſeorſim, ſeparatim. ἐν μέρει. κατὰ μέρος περὶ ἑκάστου. ſingulis de rebus. ἐπιψηφίζουσιν. plebiſcita pernicioſa ferentibus aſtipulantur. λαχόντες. ſorte enim concioni præſidebant ciues Athenienſes. ἐκ παρασκευῆς. ex coitione, οὐκ ἔστι κοινὴν ſcribe οὐκ ἐπισιγᾶται ſilentio prætermittitur προεδρεύουσα φυλή. quæ tribulis ſuo in concione præſidi opitulari debet, vt docuit contra Ti-

marchum Æschines. τὸ δέκατον μέρος. *Decem enim tantum erant* Æschinis seculo, Atticæ tribus. λήσετε. λανθάνομεν. κατὰ μικρόν. *paulatim.* τῶν ἐφεστηκότων. *regum & optimatum.* γραφὴ παρανόμων emenda γραφὴν ψηφίζωμαι. verba sunt ac iureiurandum eius, qui quicquam decernit. τῶν ῥητόρων. hic Demosthenem suppresso in initio orationis nomine vellicat Æschines. τὴν πόλιν. *Reipubl. statum* τὴν πολιτείαν. ὑμῶν lege. ὑμῖν. οὓς. *quos absentes.* ἐναντίως τῷ νόμῳ castiga ὑπεναντίως τῷ νόμῳ. παρ' οὓς τοὺς νόμους. ἐκ παραφορᾶς, *manifesto.* τυχόν. *forte* μικρὸν ἐπισχών. *Ilico.* ὦ δικασταί legendum, οἱ δικασταί. μέτριος ἐπὶ τῶν τὰ παράνομα. expunge ἐπὶ ἣν ἐγὼ ἀρτίως προεῖπον. est autem hæc ἐπὶ τὸν λόγον, καὶ εὐθύνας. τῆς ἀρχῆς δοῦναι. ἀρχὰς δὲ φήσουσιν Xenophon in Atheniensi Republ. ἐν τῷ θησείῳ. *in Thesei templo.* εἰώθει *consueuit.* πραγματείας non ἀρχάς. ἔστι δὲ ὁ δημοσθένης. parenthesis. ἀναγνώσεται. ὁ γραμματεὺς scilicet. οὗτοι *Ctesiphontis patroni.* Demosthenes. τὸν νόμον *legem*; legis verba, quæ ἀρχῶν nomen, non πραγματειῶν vsurpant. τοὺς λέγοντας. τοὺς ῥήτορας προσεληλυθότας, προσέχομεν ἐπὶ τῶν παραδόξων. *in his etiam quæ non putamus,* καὶ χωρίς. *& sigillatim, vnum quemque.* ἰδίᾳ *priuatim.* εὐμολπίδας Euripidis Glossematarius: ἦν δὲ ὁ εὔμολπος θρᾳκῶν βασιλεύς, ὥς λέγεται ἐλθεῖν εἰς ἐλευσῖνα ἐπὶ τὸ μυηθῆναι τὰ ἐλευσίνια. ὅθεν ἀπ' αὐτοῦ ἄρχοντες ἐγένοντο ἱερεῖς εὐμολπίδαι ἀθήνησιν. πολλὰ μὲν ὑφαιρούμενος vt τεχνοποιὸς Demosthenes. τὰ ὑμέτερα. *quæ ad vos pertinerent bona.* ἀνηλωκότας. lege προσέχους ἐγράφη. castiga ἐγράφετο. καὶ τῶν ἐκεῖ συνθραύστων. lege συνθραύστων. *caedis, incendij, veneni.* Pollux lib. 8. ἐδίκαζε δὲ ἄρειος πάγος φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας καὶ πυρκαϊᾶς, καὶ φαρμάκων, ἐάν τις ἀποκτείνῃ δούς Sumta sunt autem e Demosthene κατὰ ἀριστοκράτους: τῶν μεγίστων κύριον τὴν βουλὴν τὴν ἐν ἀρείῳ πάγῳ οὐκ ἐᾷ. ὁ νομοθέτης. καθιδρύει. germana lectio, καθιδρύει. ἐκποιεῖσθαι γράφεται. *alienare.* ἀλλὰ πολλὰ ποιεῖν subaudiendum. ἐνὶ δὲ λόγῳ. *vt vno & altero verbo finiam.* ἕως ἂν λόγον. castiga λόγον, κελεύει. *legislator.*, aut *lex.* ἀπὸ πολλῶν *e decem talentis.* μικρόν. *aliquantulum.* ἀλλ' ὕστερον *sed seruatis prius legibus.* ὅθ' οὕτως. *quando Ctesiphon.* ἄρχοντα μὲν ὁ δημοσθένης. θεωρικῶν χρημάτων. subaudio, *quibus sedilia in spectaculis sibi comparabant Athenienses,* καίμενοι αὐτοῦ στῶσι, *ostrsba* ἐπὶ τινος ἄρχοντος. *quo Archonte.* μεστοῦντα τὴν ἀρχὴν nondum *vt apparet completo magistratus tempore, nec redditis rationib.* ἁλίσκοιτο τὴν ἀδικίαν ἁλίσκοιτο, vel παραγινόμενα γράφειν ἁλίσκοιτο. τὸ θεωρικόν. τῶν θεωρικῶν χρημάτων ἀρχήν. ἐπιβολάς. ἐπέβαλε. *multtam irrogauit.* τῶν ἀναλωμένων. lege τῶν ἀνηλωμένων αὐτὸς διαπλίκει. *excipiendo dicet, ac replicabit* οὐδὲ ἐρρωμένους λόγους *sic sc. est* εἰς τείχη. *ad instaurandi mœnia.* μικροῦ δεῖν *fere* οὐδ' ῥήτωρ. *Ctesiphon* ἐξελέγξω. scribe ἐξήλεγξα. ὁ μὲν νομοθέτης οὕτως *ita sta. vt infra est* κελεύει οὕτως νόμους. quosdam coronis recensuit Æsch. οἷον αὐτὰ *Demosth.* καὶ προστεθῇ placet προστεθῇ. τὸν διονυσιακὸν νόμον *legem quæ* qui in theatro cum Dionysia agunt quis coronari possit, nil vetat εἰς μέν. restitue εἷς μέν. ὥστε. ἀκύρους. emenda ἀκύρους. τὰ αὖ ἔστι lege ἔτι. τῶν ἐπωνύμων *ante Eponymorum statuas.* αὐτήρητ' αὖ ὁ ἕτερος. *altera lex abrogaretur & antiquaretur.* ἀνειπεῖν. τὴν ἀνάρρησιν τοῦ στεφάνου ποιεῖσθαι

τραγῳδοῖς ἐν τῷ θεάτρῳ λέγοντες. Demosthenes & Ctesiphon. οἱ ὑπεύθυνοι. verbi causa. οὐχ ὥσπερ οἱ ὑπὸ τῆς βουλῆς. Parenthesis. ὑπερβαίνοντες ὑμᾶς. καὶ τοὺς ἀγωνιστάς. & qui in Theatro certarent. μείζοσι. maioribus honoribus affici. οἵδε qui in Theatro coronentur. οὐ γὰρ ἔξεστιν. neque n. hoc licet. οἱ ξενικοῖς. hoc infra edisserit. στεφανοῖ εἴ τε γέ τις ἄλλη πόλις στεφανοῖ. ἀφελέσθαι ἐθέλειν. ut ea aurea corona quempiam spoliare velit. οὐδ᾽ ἧς τῷ στεφανουμένῳ. castiga τῆς στεφάνης. ὑμεῖς vobis. ἐξαπατῶντες ὑμᾶς. Demosthenes & Ctesiphon. αὐτοῖς ὑποβαλεῖν. excipere sermone hoc respondere. ὁ ἀθηναίων σε στεφανοῖ. οἱ τί ἐστι. quid hac verba significant. λέγε. o Ctesiphon. ἔστι δ᾽ ὑπόλοιπόν μοι. hoc ita scribendum est. non ὑπὸ λοιπῶν. τὴν γραφὴν ἁλῶναι. Iniquum plebiscitum tulisse conuincetur. ἐπεστήσατο. scribo ἔστησεν ἐπιτομήν. cum ipsi sibimet vulnus in capite inflixit, hoc ante attigimus. χειροτονεῖσθαι στρατηγίαν. Suidas in eo vocabulo. περὶ μειδίαν. Plutar: in Demosthene, extat & ipsius contra Midiam Oratio ἐν διονύσου. in liberi patris templo. τὸν ἀγῶνα. litem hanc. ἔστι τὰ μέγιστα ego ὅσου, restituo. πεπολίτευνται. legendum πεπολιτεύονται. aut αὖ τις πεπολίτευται οἳ ἤγαγεν χρόνον. ὃν χρόνον τὴν εἰρήνην ἤγαγεν. ἐν χαιρωνείᾳ. vbi Philippus Athenienses & Thebanos insigni prælio superauit. ὡς σὺ διαιρῇ. qua tu tempora diuidis ac separas. τὸ δημόσιον. rempubl. vestram ὀλίγα βραχέων. paucis verbis: μὴ καλῶς αὐτόν. non syncere Demosthenem οὐτε λαχών. neque sorte, neque subsortito vide Etymologum in voce ἐπιλαχών. καὶ ταὐτὰ. scribe καὶ ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις πρέσβεσι. eadem atque alij legati. τὰ δὲ πρὸς ἰδίᾳ, μετὰ ταῦτα οὐ πρὸς τοὺς ἄλλους πρέσβεις. non per alios legatos τὰ πολλά. voces hæ cum συνέβαινε τότε γενέσθαι copulandæ πρὸς φιλοκράτην ἀλλὰ φιλοκράτην καὶ δημοσθένην περὶ τοῦ μὴ ὅπως. ἐστράτευσε περὶ τοῦ μὴ ὅπως ὡς ἂν ἐκπεπομφότες ἐπὶ φίλιππον, παρακαλοῦντες τὴν εἰρήνης αὐτῷ τῷ κερσοβλέπτῃ μὴ μετέχειν. ἐπ᾽ αὐτόν. Cersoblæptem. στρατιά. Philippi copia ὁ μὲν ἐξωνούμενος. Philippus qui id ut sibi facere liceret, nec impedirent Athenienses, a Philocrate & Demosthene mercatus fuerat. ἐν αὐτῷ: Philippo. τὰ συμφέροντα quæ illis commoda essent. ὑποδεδυμένοι Philocrates & Demosthenes. τὰ τῆς πόλεως ἰσχυρά robur atque vires ciuitatis. poterant enim tunc Athenienses Philippi conatus occupare ac Cersobleptæ opem ferre. τοὺς καιροὺς. rerum gerendarum occasiones. παρῶσιν εἰς. castiga ἵνα φασὶν εἰς ἐπεὶ ἤδη παρῶσιν οἱ τοῦ φιλίππου πρέσβεις. μετὰ τῶν ἄλλων ἑλλήνων. quo nil iucundius Philippo esse debuit. οὐκ ἐπιλελησμένοι restitue οὐκ ἐπιλελησμένοι νυξ ἐν μέσῳ. nox vna tantum intercessit. τῇ ὑστεραίᾳ postridie εἰρημένων τῶν λόγων. ἐν ἑαυτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αἱ φιλίππου μὴ συμπαραθήσονται legendum οἱ φιλίππου, ἀπορρήξας οὐδὲ γιγνώσκειν ἔφη ἀπορρῆξαι ἑλλήνων aliorum Græcorum. ἢ πολεμεῖν αὐτοὺς. priuatæ cum Philippo καὶ τέλος. hac de re que vicit sententia. ποιήσασθαι. Philippo. ἐξόν. cum liceret, ne semel quidem. τὴν τῇ ἐκείνῳ φθίνοντος. habita est. οὐ συνεδρεύοντες οὐκ ἔχοντες εὐνοϊκόν. αὐτοῖς μέλλουσιν. qui nunc his, nunc illis partibus adhærent. φοινικίδας. puniceos tapetas. ἐνύπνιον. Plutarchus in Demosthen. καὶ τὰ

μέλλοντα

μάθοιτα ἐπιδεῖν. & futura sunt καὶ μαρλκοθμαι cum enim filiam lugere oportebat. Idem citato loco Plutarchus. αὐτὰ οἱ τὰ φίλτατα. castigo: ὁ τὰ φίλτατα περὶ. πλείονος. vos pluris facio. ὕλῃ Demosthenes. ἐπιστολιαίας scribe ἀπ' εἰσαγγελείας. εἴσω πυλῶν. quæ etiam Thermopylæ vocantur. ὡς νῦν. vt tunc nobis v debatur. ὑμῖν δὲ δὲ in aliis exemplaribus expungitur. ὑπὲρ τούτων. quod pecuniarum a Philippo acceptarum particeps non esset Demosthenes συμφέρειν αὐτοῦ. Demosthenis οἱ ἀσέπτος, lege ὁ ἀσεπτος. σέρρων τεῖχος. vide Demosthenem περὶ τῶν ἐν Χερρονήσῳ, & κατὰ Φιλίππου. καὶ γανίδα χωρία quæ a Philippo occupari prædicabat Demosthenes. ᾔδημεν prius noueramus. ἐπὶ τοῦτο φέρων. φέρων abundat. περιέστησε τὰ πράγματα. res in contrarium mutanse. ἴση καὶ ὁμοία. ἐπὶ τῇ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ δίκῃ. æquali vtrinque conditione iuris sui consentiat. κρίνειν ἴσον. qui ex æquo iudicares. ἐδίδου. Philippus. περὶ συλλαβῶν. nam eam insulam Philippus Atheniensibus διδόναι cupiebat. Demosthenes vero ἀποδόναι, hoc est, Atheniensibus reddere nō dono dare. aut λαμβάνειν, vel ἀπολαμβάνειν. Consule Demosthenem περὶ τῆς ἁλοννήσου, Quintilia. lib 5. cap. 8. & Plutarch. in eius vita: vnde apud Athenæum ludit Antiphanes. ἀπέλαβεν. ὥσπερ ἔλαβεν. καὶ ἀδαμαντίνοις firmissimis, hoc porro se confecisse gloriabatur Demosthenes. ἑκόντες. vltro, sponte ἀφήκατε. ex Eubœa emisistis φωκικοὺς ξένους. Phocenses mercenarios milites τῷ λόγῳ verbo quidem. τὸν Εὔριπον quam Chalcidensis Euripus, παρ' ὃν ᾤκει. iuxta quem habitabat. εἴ τις ἐπ' αὐτὸν ἴοι. si quis eum inuaderet ac lacesseret. Demosth. κατὰ φιλιππ. δ. ἀλλ' ἐπειδὰν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς ἴῃ τί φήσομεν τότε; Kursus περὶ στεφάνου. ἐβοηθήσατε, εἴ τις ἐπ' αὐτοὺς ἴοι. ὁ πρόδηλον. vt statim bellum in eum moueretur. καὶ τοῖς περὶ αὐτόν. factionis sua popularibus. ἀσφαλίσασθαι. muniri. οὐδὲν γὰρ ἦν τὸ μεταξύ. nihil enim erat impedimenti. ἀλλ' ὑπῆρχεν αὐτῷ. necesse erat illi τοῦ γράψαι. Demostheni. ἐπὶ Φίλιππον. ad bellum contra Philippum gerendum. δι' ἀπορρήτων. scribe δι' ἀπορρήτων. συντελείας μένους. ad pecunias conferendas ordine descriptos. πληρώματα. socios nauales & propugnatores; remiges, & milites classiarios. Demosth κατὰ μειδίου εἶτα τὰ πληρώματα ἡ πόλις παρέξει. εὐθὺς εἰς μακρὰν. breui, statim. εἰς τὴν σελήνην. εἰς τὸν πανσέληνον. καὶ τὸ κοινόν. quod omnibus pene mendacibus commune est. μεμιᾶσθαι. Legendum μεμηνύσθαι ταῦτα δ' εἰπεῖν. qua nuper retulit. Ib. ἦν δὲ αὐτοῦ κεφάλαιον τὸ λόγου ἄξιον. sy acera lectio ἀξιοῦν δραχμὴν τῆς μνᾶς, τῆς μνᾶς. monstruam drachmam in singulos minas τῆς μνᾶς αὐτὸ τὸ ἀφ' ἑκάστης μνᾶς. τὸ κεφάλαιον. quoad summam soluerunt & sortem. ἐξώλεις. scelerat us ac diuus perius. μαντείαν ἐμαντεύσαντο. oraculo se consulti sunt. ἐπὶ πάσῃ ἀεργίᾳ. vt Deo sacer atque incultus permaneret hic ager. ἐπὶ τοὺς ἐναγεῖς Cirræos & Acragallidas. κατὰ φύσιν. sed portenta ac monstra quadam, vt si vacca agnum procrearet, Asina vitulum. δὶ ξαίν. τὸ αὐτοῖς. castiga αὐτοὺς γῆν τεμεῖν. Apollinis Delphici ingiam ἐπ' αὐτοῖς agrum Cirræum abuentibus. οἱ ἀμφικτύονες. Stephanis. καὶ πάλιν.

& vectigalia exigebant. περὶ αὐτῶν. quod sacros Apollini campos colerent τοῖς ἀμφιοστῶσιν lege ἀμφιοστεῦσιν συμβέβηκεν ἐν τῷ castiga. αὐτῷ περιβάλλειν. *quod sacros dei locos occupantes patrocinio iuuaret ac defenderet* ἱερομνήμονος Libanius. ἱερομνήμων, ὁ ἐλέγετο ὁ πεμπόμενος σύνεδρος εἰς τοὺς ἀμφικτυόνας ὑπὲρ τῆς πόλεως Aristoph enarratori. τοὺς πυλαγόρας καὶ τὸν ἱερομνήμονα. εἰσὶν οἷον ἱερεῖς γραμματεῖς. μνήμονας γὰρ τούτους ἐκάλουν. Didorus lib. 16. οἱ μὲν ἱερομνήμονες ἐν ἀμφικτύοσι κατηγοροῦντων Φωκέων μειδίαν τ' ἐκεῖνον. *& Mediam nobilem illum ciuem.* πολλῶν ἕνεκα. *multis de caussis.* μετὰ τοῦτον lege μετὰ τούτων. τὸ προσῆκον. *res gesta conueniens.* καὶ αὐτὸν *cum ipse tamen hoc facere statuissem* ἀρχήν. *primum.* διεξῄει *narrabat.* ὑπόκειται γάρ. Parenthesis. τῷ ἱερῷ. *Delphico.* ἐνῳκοδομημένα. *constructa* ἐς τούτους. *hoc ipsi scitis ac videtis, qui id flagitij commiserunt.* τέλη παρεχομένους. supra καὶ τέλη τοὺς παραπλέοντας ἐξέλεγον, καὶ διωρλιζομένην. scribe & διωρισμένην τὰ πρὸς τοὺς θεούς. *quod ad deos pertinet.* ἐνῆρκται. ἐνάρχομαι. τὰ κοινά *pro vniuersa Græcia sacrificia:* καὶ κοινῇ eodem sensu expiicandum est. τὰς ἱκεσίας *vota, ac preces.* διεξελθόντος ἐμοῦ. corrige. ἐμοῦ. ὅσοι ἐπιδόντες. legendum ἐπιδόντες ὕβρισαν. τῷ τῷ. scribe τῷ θεῷ. *Apollini Delphico.* & χρωμένους τῷ θεῷ. *ac Deum consulentes.* πυλαίας *Pylaici consilij aut conuentus Amphictyonum ad Thermopylas.* ἐκ τοῦ φανεροῦ *Palam aperte.* ἐπέτρεψα. *præsens id concessissem.* πολλῶν δὲ ἀφειμένων. *multisque omissis eius sermonibus* οὗ τὸ κεφάλαιον, *quorum quidem sermonum hæc summa est.* τὸν δὲ ἱερομνήμονά φησι τὸ ψήφισμα τῷ ὀνόματι. *hoc nempe.* τοῖς πεπραγμένοις χρόνοις. καθήκοντος χρόνου. vti paulo ante vidimus. ἥδιστον. *an quod vobis auditu iucundissimum foret.* ὕπουσι. *perperam scilicet.* οὐκ ἐᾷ verbum hoc τὸ μὴ μετέχειν, οὐκ ἐᾷ μιᾶς πόλεως. præter Thebas. αἱ συμφοραί. ab Alexandro enim dirutæ fuerant. χρήμασιν αὐτοῦ. castiga αὐτούς. φυγάδας *exsulantes.* κατήγαγον. *ab exilio reuocarunt* ἐξέβαλον *ex vrbe eiecerunt.* ἀφῄρηνται emenda, ἐπὶ τοὺς ἀμφηοσεῖς & ἐπανελθόντας. φανὲν. *quod apparuit.* τελευτῇ. *interitus.* φιλιππίζειν. Plutarc. in Demosthene. M. Tull de diuinit. 2. *Demosthenes quidem qui ab hinc annos prope 300. fuit, iam tum Philippizin Pythiam dicebat.* οὐ τὸ τελευταῖον. ad Cheroneam, vt infra patebit ἐφ' ἡμῶν. *hac ætate.* τοῖς ἐσομένοις. *qui post nos victuri sunt. posteris* νῦν. *nunc multis ab Alexandro præliis superatur.* & τοὺς αὐτοὺς *Macedones.* ὁρῶμεν. *conspicimus.* ἠλευθέρωσεν. hoc egit Philippus victis Phocensibus. ἀνῄρηται. *sedibus euulsa est* οὐκ ὀρθῶς. *non recte tamen, neque sapienter.* θῆβαι οὐκ ἐλευθερωσάμενοι. *ciues Thebani* οὐκ ἐλευθερωσάμενοι περὶ τῶν ὅλων περὶ πάσης τῆς πόλεως ἀποπεπτωκότες. πάντα. & προηδικημένου. *iniuria prius affecti* οἴομαι ὑμῖν δεῖξιν. corrige. δεῖξειν. φρυνώνδας εὐρύβατος Suidas & Varinus in his dictionibus. Demosthenes περὶ στεφάνου εὐρυβάτου πρᾶγμα, ἡ πόλεως ἔργον ἐκείνοις. *Thebanis.* τὸ δεινόν. *calamitas & periculum* ὃ δεῖ τι ἐργ δὲ supra est τρία τὰ πάντων μέγιστα δημοσθένης εἰς ὑμᾶς ἐξημάρτηκε πρῶτον μὲν. & reliqua δὲ κατὰ γῆν (ἐμὴ δεῖ ληρεῖν) parenthesis. περιὼν ἐπὶ τὸ βῆμα lege

παριών.

στρατηγίας. ἐκ τοῦ στρατηγείου. *ex arte imperatoria.* ἐν τῷ ξενικῷ. ἐν χώραις κοιναῖς τῷ ξενικῷ. *in regionibus, mercenariis militibus ac præsidiis, va-cuis.* ἀμφισβητεῖν. vox ea ab ἐκινδύνευσε regitur. φέρειν. vocabulum hoc superuacuum est. ἀναγκασθῆναι τῶν ξένων *hoc subeuntibus periculum militibus.* πολιτικὴν δύναμιν. *Atheniensium copias.* ἐναντίον ὑμῶν ἐν τῇ βουλῇ. ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. τῶν ἑλλήνων ἐν κοινῷ. *in theatro.* οὐ γὰρ ἦν ἀσύ-ντακτος. parenthesis ῥήτωρ ἀστράτευτος. *Demosthenes.* ἀβίωτον ἡγησάμε-νος. *vitam sibi nullam putans* ἣν ὡς ἔοικε. ἣν ἔοικε Φειδίας εἰργάσατο. *quam (credo) ipsam Phidias deo fecit.* ἐνεργολαβεῖν καὶ ἐπιορκεῖν δη-μοσθένει. *vt in ipsa Demosthenes quæstuosas calumnias & periuria factitaret.* ἐνεργολαβοῦσιν αὐτὴν τῷ ὥστε ἐνεργολαβεῖν ἐν αὐτῇ, κλοπὰς ἐνπολιτείᾳ. huius supra [illegible] meminit Æschines, & Ly-sias. κατὰ ἀγγελίαν. ὡς λέγεται. *vt fertur.* τῶν τετελευτηκότων. *qui apud Cheroneam desiderati sunt* τὴν διάνοιαν. κατὰ τὴν διάνοιαν. τοὺς οἰκείους. *parentes, cognatos necessarios,* ἡρωϊκοῖς πάθεσι. quæ fere tragicis fabularum argumenta suppeditant. μετὰ ταῦτα ἐπιόντων. post co-ronatum Demosthenem in Theatrum *ingredientibus, in scena a-gendis.* αἴτιον. Demosthenem σιωπήσοντος *hoc enim omnibus explora-tum est* δοκεῖ τὸ ἐκ τῆς ἀληθείας αἰσχρόν. οὗτος ἀνήρ. quippe qui mollis sit ac cynædus τῷ διονύσου ἐρχῆστρα. vbi in honorem Liberi patris tragœdiæ & comœdiæ aguntur. διὰ τοῦτον. Demosthenem malo-rum omnium auctorem. ὁ πολεμουμένοις *non Macedonibus ho-stibus.* ἐν τῷ πόρῳ *in transitu.* ἀπειθοῦσιν scribo ἀπευθύνειν τὰ κοινὰ. *regere.* παυσανίου Pausania qui Philippum occidit. Plutarch. in Demosth. & Diod. lib. 16. μαργίτην Plutar. nominato loco & Erasm. in Chiliad. τὰ σπλάγχνα. *viscera. victimam.* ἐκ τοῦ νεανίσκου. τὸν ἀλέξανδρον. ἐν ἐλλάδι. τὸν κιθαριστήν. Plut. in Demost. & Diod. 17. παράλιοι. Suidas in vocabulo [illegible], quē Plutar. in Solone edisserit. τὸν ἀλέξανδρον. [illegible] ὡς ὑπὲρ ἀλέξανδρον ὑποτείχει. ἐκ πληρονομήσεως. emēda καὶ πληρο-νομῆσαι τὴν ἀρχήν. Macedoniæ regnum. τῶν ἱερῶν ὄντων [illegible]. *vt me eo hunc esse ponā, ac faciam.* [illegible] dicun-tur, qui in maritimas Asiæ prouincias tendunt. καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐπι-δεικνύων περιῄει. *obambulabas.* καὶ χρυσόκερων [illegible]. *ac me victima instar deaurata habentis cornua, prope diem interfectum iri concla-mares.* Ouid. Metam. 10. *& blandis induta cornibus aurum concide-rant ictæ niuea ceruice iuuencæ.* καὶ στεφθεῖσαν. idque etiam hostiæ ri-tu. Iuuenal. Saty. 13. *Qua aqua coronata purgare debeat agna.* hæc in-fra delibauimus. ἔπραξας οὐδέν. *nil contra Alexandrum. molitus es.* καιρὸν *magis commodum atque oportunum.* ἔξω τῆς ἄρκτου. *pene extra hoc hemisphærium, vbi hæc nostra vix non conspiciatur.* ἐκ τῆς οἰκουμένης. *nouis noti terrarum orbis*, hoc est, *pene æquatorem circuitum transgressus.* οἱ σιδηροῖ. *ferrei, plus æquo patientes.* ἀκραιφνεῖς. repone ἀνεγειρόμενοι. αὐτὸν ἐλευθεροῦσι hæc omnino parum elegantes sunt meta-phoræ. φορμηδὸν ἀθροιζόμεθα. ὡς φορμοὶ [illegible] ait Varinus con-sule Budæi Cōmentarios linguæ Græcæ, quod sequitur corruptum

Demosthenes. ἐκ τῶ κεραμέως. ὁ ἐκ κοίλης. a Cæle vico Dem sth κατ' ἀνδρείων. οὗτος εἰσπράξει λειπόλιν τὸν ἐκ κοίλης. τὴν λέξιν ἔλιπον. quorum princeps Demosthenes. παραγράφωσι. o scribe. οἱ ἐκεῖνοι. οἱ ἀπὸ φυλῆς ὥσπερ ἡμεῖς ἀγνοοῦντες. Attica phrasis. αὐτὶ δὲ, ὥσπερ ἡμῶν ἀγνοούντων. πατρικίαν. Varinus. πατρικίων ὄνομα. κλέπτης καὶ τοιχωρύχος. περὶ μοιχῶν. αὐτὸ χθὼν. ἀδικεῖς θεσμοῖς παρὰ τοὺς νόμους πολίτας ἐξαιρεῖς. triginta tyrannos. κατέπαυσεν. illum imperium adimere. ὁ ποιητής. qui hoc epigramma condidit. ἐναυλον γὰρ ἦν. in animo cuiusque situm erat αὔειλον. sustulerunt. αὐτοῦ δὲ κατηγόρου. quam ipse esset accusator, qui psephisma contra leges factum esse ostenderet. αὐτίκα δέξαι. renocabant. μετενήνεκται mutata ac translata sunt. ἐφ' ᾧ. quæ de re. καὶ εἶλε. tenuit ac conuicit. αὐτοῦ τοῦ ἐλευθερώσαντος. τὸν δῆμον. cum tamen liberandi a triginta tyrannorum imperio populi auctor fuisset ἐξελαύνειν. ex vrbe pellere. ἀλλ' οὐ νῦν. οὐ τοι γίνεται subaudio. ἐξαιτοῦνται γραφάς. postulant vt e reis eximantur, qui rogationem apud populum legibus contrariam tulerunt. τὴν ψῆφον. suffragia vestra. πινάκιον. tabella, in qua plebiscitum scriptum est. ἐπανωρθωμένον. castiga ἐπανορθωμένον. ἐπὶ σαυτόν. qui cum ciuis sis, nihil antiquius habere debes, quam vt legibus pareat vnusquisque. Ⲉ τὸ καιρῷ. hoc mox explicatur, ibi οὐδὲ ἐκκλησιάζοντων ἀθηναίων. περὶ τὸ σχήματος. de loco, maxime ne soli oppositus sit. δίκαιος εἰμι. merito possum. ἐπιστάς Ctesis. hon. τὸ γὰρ Demosthenem, si μεταβαλλόμενος fit immutatus, nam oligarchiæ prius studuit. τοῖς ἔξω. qui iudices non sunt διαφθαρμένης. sinunt. ἐστασιασμένην πόλιν. syncera lectio ἴσοισιν τὴν πόλιν. μὴ μνησικακεῖν. Xenoph. Hel δ' περιγράψατέ μοι leg ndū περιγράψατέ μοι αὐδοποθεί ὅτι vnū est vocabulū. ἐν ἐκείνῳ παρελθόντα hoc ita componendum. ἐν τῷ κειμένῳ τῶν νόμων. ἀκαιρίας. vt pote in theatro ἐκείρετο luxit, capillum in luctu derasit. τὸ δημιουργεῖν δὲ σφαῖρας διαγράψαι. aiacis exēplo, Achillis armis sp. liati. μισθὸς mercedem. hoc ante. ἰδιώτης εἶναι. n h l in rempubl quod graue admodū sit, deliquisse. τοὺς δὴ καταγνωσθέντας Demosthenem & Ctesiphontem. ἐνδεικνύμενος ἀλεξάνδρῳ sed operam Alexandro venditās, propter odium, quo ipse Demosth. pr. sequitur. τὰ ἀπὸ λόγων lege τάγω λαβεῖν, acceptis nūmis. ἀν οὐχ ὑπὲρ &c. Parenthesis. ἐπ φιλίππου ζῶντος. scribo ἔτι. τὸ περὶ ἡ κυτωμίαν q Philippū interfecisset Paus. ἑτέρας πολιτείας ὀλιγαρχίας. ἐν δὲ ταῖς. castiga ἐν δὲ ταῖς. καὶ δὲ συμφέρουσι. Ⲉ ἐπὶ δὲ συμφέρουσι. πολιτευόμενον. restitue, πεπολιτευμένον. ἐργαζομένους sordidis lucris indulgētes, ὑπὲρ δὲ τὸ lege ὑπὲρ δὲ ἃ vero ad hoc spectat, q a me nōiū in ius vocatus fuerit. καὶ πόλιν. lego, Ⲉ πόλλιν & Pollim classis præfectum, cuius Hell. 4. meminit Xenoph τοῖς ἐπὶ ξένοις. τῶν accusatorib. ἀναξίνον. Anaximi Oretani, ciuis Athe. quē a Ph lippo Olimpiā pficiscētem captū ante retulit. τοῦ αὐτοῦ. ἀναξίνα. κατεῖχε & apud eū diuersabatur. ἀσύνημα. lege ἀσύνημα τῆς τὸ πόλεως ἄλλας. suam erga patriam caritatem. ἐπ' αἰτίαις ἀγωνίαις. forte ἀγνώσεις vel αἰσθήσεις. q d si ἀγωνιστικοῖς, exponamus? Hermogenes, οἱ μὲν τοι μεθόδους τινὰ περὶ ἀγωνιστικῶν, ἢ καὶ

ὁποῦν ἕτερον, ὥστε μηδέποτε ἄν εἰς ὄρθιον σχῆμα τὸ ζῶον τοῦτο. εἰς τὰ ἔννατα. exsequias. nouendialia proprie sacra. Pollux περὶ θεῶν. ἐκφοραί, ἱερὰ τὰ ἔνατα νομιζόμενα. Demostheni περὶ στεφάνου. ἀγανακτῶν scribe ἀγανακτεῖ. τῶν εἰρημένων. lege τῶν στρωμάτων μονοστικήν. ἔργον μὴ ἔχειν. hoc probare non posse. οὐ δημοσίας ἕνεκα. ἦν ὀλίγος. hoc tamen a Demosthene vici minime decerat. ὅτι συνῴδει. οὗτος ὁ ἀνὴρ στρατηγός. ὡς διῴκηκεν. ut res illas gessit. συγκείμενος ἄνθρωπος. quo in numero primum locum tenet Demosthenes. τῶν αὐλῶν γλώσσας. γλωσσίδας. ἀστεφάνωτοι. ob calamitates, in quas e Demosthenis consiliis inciderunt Athenienses. ὡς καὶ ἔστι. prout sane est. ὡς καλῶς ποιοῦντες. merito. δῶρα χειροτονεῖ. qui sordidum manifesti sunt. τὰς δωρεὰς τοὺς στεφάνους. καὶ τοῖς ἀξίοις. dignisque eo honore. τοῦ διαπραξαμένου. qui hoc malis artibus adeptus est ἑαυτῷ seipsum. ciuis Atheniensis auctoritate τοῦ ῥήτορος. qui reliquis metum inferat. ἰδιώτας. emendo ἰδιώτης. παραδῷ. in alterius manum ac potestatem traderet ἤδη χάριν. qua permotus Ctesiphōtē absoluturus est. οἱ πολλοί. vos vulgus ac populus οὐχ οὓς ἐφοβεῖτο. οὐχ οἱ οὓς ἐφοβεῖτο. τῶν τριάκοντα. triginta tyrannorū ἀναλογιζόμενοι. castiga, ἀναλογιζόμενον τῶν αἴτιον. hæc n. fieri solent. cum iam potentiores hostes timen ur. τὴν δόξαν. populi sc. Atheniensis. ὁ αὐτὸς rex Persarū διὰ ἐναντία δὲ πάλαι τῆς, quæ, id vt impedires, auertisti, παρὰ τούτου. παρὰ τοῦ δημοσθένους ἀπαιδευσίαν αὐτοῦ. Demosth. & Ctesiphontis. τῶν ἐπὶ τῶν. cladis apud Cheronea accepta παρασκευῆς. a tuis laudū præconio μοῖραν. μοῖραν vel μόραν ἀπέκτειναν. Xenoph. Hellen. 5. ἐν τῇ μάχῃ in prælio apud Cheroneam. οὗτος. Si Demosthen. offensionis illius ac cladis auctor. ἑαυτῆς ἐμπεσόντα castiga ἑαυτῇ vel ἑαυτοῖς ἐμπεσόντα si quid, vel si quem dum forte fortuna deciderunt, interimant. πανυστάτην ἔξοδον. in qua fusus est ac deletus a Philippo Atheniensium & Thebanorum exercitus. τῆς ἀρετῆς fortitudinis in acie διεφθάρη. videt n. timidum atq; imbellem hominem maximis honoribus præter ius & æquum affici πονηρός. malus quispiam civis. παιδεύεις τὸν υἱόν. eum ei madmonet, ne quid huiusmodi vnquam designet. ὁδηγεῖ. huius vero filius ἐπιρρησομένοις percūctaturis. δέξαι. esse videatur. μὴ τοῖς περὶ ζήλους, ὑμᾶς προσδοκᾶσθαι οὐ περὶ τῶν τυχόντων. lege οὐ παρὰ τῶν τυχόντων τὰ πεῖθον τὸ qua, uperiuni. φόβον λύσιν. metū in ubi. ὁ ἀνὴρ ῥήτωρ. Demosthenes ἐπ. ὀνομάτων. nomine tenus. ἡμαρτήσατε. οὐ quod ἀπὸ πέμψατε præcedit sumendum. οὐ ἡμαρτήσατε ἔτι. dicat. πειθὼ suadelam persuadendi deam. περιπλανώμενοι. Si Demosthenes coronetur. ζηλεῖτην. Zela. Asiæ est oppidum. παρ' οὐδὲν. fere. μετὰ τῶν βαρβάρων. cum rege Persarum. βεβοήθηκα. leg bene opem tuli Demarchus aduersus Demosthen. ἐγὼ μὲν οὖν ὅσαι εἰς τὸ μέρος τοῦ μὲν τῆς κατηγορίας ἦκε βεβοήθηκα Æschines κατὰ Τιμάρχου: τὴν τῶν αἰσχίστων ἡγησάμενον εἶναι μὴ βοηθῆσαι τῇ τε πόλει πάσῃ καὶ τοῖς νόμοις, καὶ ἐμαυτῷ.

Galliarum reges strumis mederi.

CAPVT X.

GAlliarum reges strumis mederi, nemo est ferme qui ignorat, qua vero id ratione fiat, non perinde notum est. Cœlius Calcagninus,

cagninus, id eorum saliuæ videtur tribuere, cuius ideo mihi non probatur opinio, quod eam nullo pacto ægrorum strumis allinãt, sed eorum tantum genas manu attingant atque ita sanant. Cardanus vero in libro cui titulus *contradictiones medicorum, ita sensit. Et ideo reges Gallorum ex longo vsu multorum aromatum habere proprietatem cōtra strumas, & alius tamen si vtitur aromatibus, aliam acquiret proprietatem* rideam ne hac in parte, an deplorem ἀλαζόνος hominis ingenium, dubito. Sed hæc omittam, vanamque eius sentẽtiam refellam. Primum igitur priscos reges nostros aromatibus olim plurimum vsos minusq; his nuper Franciscum, eiusq; filium nunc imperantem Henricum, inficior, quam quiuis e plebe homuncio. Sed videtur de Indicis aut obscuris regib. non de Gallicis loqui Cardanus. Deinde peto, qui fieri possit, id vt aromatum vsus in alio præstet, quod omne eorum per se genus, siue strumis imponatur, siue ab ægrotantib. mansum, epotumue absorbeatur, efficere prorsus nequeat. Si Saliua, aut anima morbum sanarẽt, *moueret*, nõnihil, nunc cũ tactu solo, ei auxiliantur Principes nostri, ridiculumq; plane sit vim tantam aromatũ in digitos cõfluere ac collabi existimare, quod est quod in his conuellendis oleum ac tempus perdamus? Quam bellum erat Cardane, meo exemplo conticere potius quæ nescieris, quam ista temere effutientem eruditis omnibus displicere ac pueris ludibrio esse.

Messana.

CAPVT XI.

NVllum fuisse in Pelopõneso oppidum quod μεσσήνη Heroicis belliq; Troiani temporib. nominaretur, prodit li. 8. Strabo. ἐκαλεῖτο δ' ἡ χώρα μεσσήνη. τὴν δὲ νῦν ὀνομαζομένην πόλιν μεσσήνην, ἧς ἀκρόπολις ἡ ἰθώμη ὑπῆρξεν, οὔπω συνέβαινεν ἐκτίσθαι. Nec ab eo in Messenic. dissentit Pausanias. Sic igitur opinantur illi: Messenios a Lacedæmoniis superatos, domo penatibusq; relictis Italiã adiisse, atq; illic Messinam condidisse. post Leuctricam vero cladem, qua fractæ sũt Spartę vrbis opes, Thebanos victores Messeniis auctores fuisse vt in patriam redirent, eamq; instaurarent. Quæ res cum eis admodũ placuisset, antiquas sedes repetiisse, Messanam tum primum vrbem ædificasse ac mœnibus cinxisse. Isocrates vero μεσσήνην vrbem Herculis, Heroicisque illis seculis exstitisse in Panathenaico & Archidamo testatur, cui Iustinus & Diodor. lib. 11. astipulantur. Plato. νόμων. γ΄. λέγεται τὸ στράτευμα διανειμάμενοι, τρεῖς πόλεις κατοικίζειν, ἄργος, μεσσήνην, λακεδαίμονα. Theoc. Id. κβ΄. ἀχαιῶν πτολίεθρον μεσσάνα τε καὶ ἄργος. Eustath. μέσση, ἀντὶ τοῦ μεσσήνη. ἄλλως γάρ φησι μέσση, οὐδαμοῦ δείκνυται. Vtri porro rectius sentiant non tam sane mihi liquet. quam eam Arcadiæ prouinciæ non esse ciuitatem, repugnante Mar. Virgilio, certo scio.

Aurata rubellio perca.

CAPVT XII.

CArdanus in libello *de malo medendi usu* ca.10.ait in omnibus fere febribus piscibus uti, quam carnibus utilius esse, quod eius placitum quatenus verum sit alias ostendam. commendat imprimis *auratam*, quæ res explicatione indiget. nam quæ mediæ est ætatis, bono est succo, nec ab ægris spernenda: quæ in nimiam vero magnitudinem excessit, & senior effecta est, firmam omnino carnem concoctuque difficilem habet, ut experimento apparet. Nominat deinde arborem Cardanus, *erythinum* credo, id est, *rubellionem* intelligens. Cum vero neque Latino careat, neque Græco nomine piscis hic, maluit iste tamen, quæ est hominis peritia, Venetum, aut Dalmaticum obtrudere, quod nemo nisi qui regiones illas peragrarit sit percepturus. Adde in Oceano Gaditano, *arborem* maximum animal esse, cuius lib. 9 cap 4. meminit Plinius. Postremo laudat *Persicum, Perseum* fortasse rubri maris piscem aut, ut opinor, Latine *percam*, Græcis *πέρκην*, quæ ideo vocabula exposuimus ne quis Barbari idiomatis ignarus, alios ægris præter eos quos supra nominaui, pisces exhiberet, mediæ nempe ætatis *auratam, rubellionem, & percam*, marinam si fieri potest, nam fluuialis longe ab ea bonitate recedit. Nec videtur Cardanus tenuia ista prorsus curasse, qui lib. *de subtilitate* 10 *lupum* piscem esse censeat, quem *Lucium* vocant Itali. qui lapsus quoniam sæpe vita hominum constant, nullo pacto ferendi sunt.

Ceruos in Africa esse. Leones in Græcia non gigni.

CAPVT XIII.

CVm plerique rerum scriptores ceruos in Africa esse negarent contraque nonnulli ab his discreparent, aliquot annos vtra pars rectius sentiret dubitaui. Nam tametsi complures Itali Gallique homines ab Afris Piratis excepti, qui in ea prouincia diu seruitutem seruiissent, se illic ceruos vidisse mihi hac de re cosperцunctandi confirmassent, eis tamen nullam vnquam fidem habẽdam putaui. Cum vero nuper in Ioannis Leonis Commentarios hoc ipsum asserentis incidissem, in eam tandem sententiam inclino, vt ceruos in Africa gigni proculdubio sentiam. Transeo ad aliud Plinius lib. 8. cap. 16. *In Europa inter Acheloum tantum & Nestum vel Nessum amnes Leones esse*, post Aristotelem libr. περὶ ζώων ἱστορίας. ζ tradit, Herodotus in Polymnia: οὖρος δὲ τοῖς λέουσί ἐστι ὅτι δὶ ἀβδήρων ῥέων ποταμὸς νέστος, καὶ ὁ δὶ ἀκαρνανίας ῥέων ἀχελῶος. In hoc igitur quod inter Acheloum & Nastum flumina iacet spatio Leones sunt, non in omnibus terrarum locis, qui eorum hostiis terminantur. Sit igitur A. Nestus, B Achelous in hoc a & b. interuallo Leones sunt, non inter c. d. nec e. f in omni alioqui Græcia, ipsaque adeo Peloponneso gignerentur, quod falsum esse indicant, Theocrit. Idyll. λβ. Stephanus in voce ἐρύμανθος. Pausan. Elia. 6. & Plato in epitaphio. Naucrates apud Athen.

αὐτῇ

ἐν᾽ ᾗ γὰρ ἁπλῶς εἰδῇ πώποτε λίθους, ἢ ζῷον ... hoc autem luculento alias diagrammate patefaciam, vt tandem mihi molesti esse desinant Grammatici.

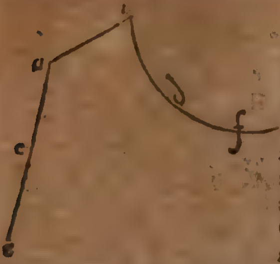

Tibullus declaratur.

CAPVT XIV.

IAm modo non possum contentus viuere paruo, inquit, lib. 1. Tibullus. quo in versu vnã deesse negationem certum est. *non possum contentus* pro *non contentus*, qui loquendi modus, nõ tam Poeticus omnino est, quam ab oratoribus aliquando vsurpatus. Cic. 3. de legibus; *Quæ res cum sapientissime constituta esset a maiorib. nostris, nihil statui non modo multum, quod putarem nouandum in legibus, non modo multũ, pro nõ modo nõ multum.* Et de perfecto. nõ Orat. *Nam sic vt in epularem apparatu a magnificentia recedens, non se parcum solum, sed etiam elegantem videri dici volet, non solum,* pro *non solum non.* dixit. Sunt hæc leuiuscula, sed quæ nobiles Grammaticos diu torserunt.

Infulatus. Tranquilli locus.

CAPVT XV.

ALterum qui se pro salute ipsius periturum vouerat. cunctantem pueris tradidit verberatum, infulatumque. Tranqu. in Calig. quæ ad hunc modum enarrat Alciatus. *verum has irrisiones, cum quis per ora hominum cum infula defertur Græci* περιψήματα *appellant.* Nos sic. cum quidam pro salute Caligulæ periturum se vouisset, ipse tanquam votum eius reposcens infulatum victimæ instar ad supplicium duci iussit. Lucretius: *qua simul infula virgineos circumdata comtus.* Ouid. 3. de Ponto. *Sparsit aqua captos lustrali Graia sacerdos, Ambiat vt fuluas infula longa comas.* Virgil. Georg. 3. *Sæpe in honore deum medio stans hostia ad aram Lanea dum niuea circumdatur infula vitta.* Seruius Æneid. 10. *Infulæ fasciæ sunt in modum diadematum, a quibus dependent vittæ ab vtraque parte.* secus Varro libro de lingua Latina 6. Nemo est autem qui coronatas victimas priscos diis immolasse nesciat. Suidas: ἐκόμιζετο ὁ ἄνθρωπος ἐστεφανωμένος, ὥσπερ ἱερεῖον σφαγιασθησόμενος.

Calceo cædi.

CAPVT XVI.

NOn solũ turpe antiquis visum est calceis cædi, quod spurci & immũdi forent, sed etiam graue ac molestum: quippe qui clauis erant ferreis confixi essent, argenteis non vnquam vel aureis, vt infra patefaciam. calcem vero inferne plerunque muniebat ferrum

lunata figura Plautus in Cassina: *Soleas, qui quæso potius quam sculponeas, quæ batuuntur* (quibus cædatur) *tibi os senex nequissime.* Ludit in ancipiti voce facetus Comicus, nam & pisces sunt *soleæ*, & calcei. *sculponeæ* vero calceamenti agrestis genus vt *caliga* militaris. Gnatho Terentianus: *Vtinam commitigari tibi videam sandalio caput.* Anonymus auctor qui de caracteribus librum scripsit: καὶ εἰς τὰ ὑποδήματα ἥλους ἐγκρούσαι. Iosephus ιουδ. ἁλωσ. ς. τὰ γὰρ ὑποδήματα πεπαρμένα πυκνοῖς καὶ ὀξέσιν ἥλοις ἔχων, ὥσπερ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ἕκαστος. Valerius: *Antiochus quoque Syriæ rex nihilo continentioris exempli, cuius cæcam & amentem luxuriam exercitus imitatus, magna ex parte aureos clauos crepidis subiectos habuit.* Plutar. in Alexandro: ὥστε ἄγνωνα μὲν τὸν τήιον ἀργυροῦς ἐν ταῖς κρηπῖσιν ἥλους φορεῖν. Athenæus. ὁ εἰκοστῷ. ιβ. ἦν εἷς ὢν καὶ ἄγνων χρυσοῦς ἥλους ἐν ταῖς κρηπῖσι, καὶ τοῖς ὑποδήμασιν ἐφόρει. Idem sentit & Plinius, apud quem *Agnonem Theium*, non *Agenem onum*, vt apparet, legendū est. Turcæ hodie in calceis clauis configendis veterem hominum seruant consuetudinem, & in Gallia rustici complures.

Veteres pileo vsos.

CAPVT XVII.

Est vel nouitium inuentum illud laneum tegmen capitis, quod biretum vocant, veteres enim omnes caput non velabant, sicuti testantur numismata, vel ipsæ statuæ, quæ, vt Romæ vidimus, apertum caput habent.* Hactenus Polydorus Virgilius. Ego pace boni viri primum veteres Græcos pileo vsos, deinde Romanos ostēdam, non tamen semper, sed aut frigus, solis æstum, imbremue metuentes, aut etiam ex capite dolentes Hesiod. κεφαλῆφι δ' ὕπερθεν πῖλον ἔχειν ἀσκητόν Plutarch in Lysandro: αἰσιλοχω δὲ πεντήκοντα μετρίους λιτὰς εἰς αὐτὸν εἶχεν, ἢ οὐδεὶς ἔδωκε πλήσας ἀργυρίου τὸν πῖλον. Aristophanes in Achar. *Misij pilei* meminit: *Arcadici*, Laertius in Menedemo & Philostrat. in Alexandro Sophista: Synesius περὶ βασιλείας *Laconici*: Dion *Thessalici* lib. ν η. Eo vtique propter eas, quas supra de Græcis retuli caussas, etiam vtebantur Romani. Plutar in Marco Catone: τὸ πιλίον ἔχειν, καὶ τὴν ζώνην ἐπιλελησμένην. fatetur. δειπνοσοφ. ς. Athenæus. Martialis: *Si possem totas cuperem misisse lacernas, Nunc tantum capiti munera mitto tuo.* Togæ quoque sinu retrorsum iacto caput eos texisse ex Plutar. in Pomp. apparet: ὑπεξανισαμένου τε προσιόντι τῷ πομπηίῳ καὶ τῆς κεφαλῆς ἀπάγοντος τὸ ἱμάτιον. ἃ πρὸς ἄλλον οὐ ῥᾳδίως ἐποιεῖτο ποιῶν. Seneca epist. 115. *Hunc esse qui in tribunali, in rostris, in omni publico cætu sic apparuerit, vt pallio velaretur caput.* Nec abs re fortassis hoc quoque addemus, ipsam Romanam togam eandem pene cum ea fuisse quā errones quidam, quos Galli *Bohemes*, Itali *Cinganos* nominant, amiciuntur. Sunt autem *Walaber*, sicque eos Germani appellant, id est, Itali, huc olim ad repellendos barbarārū gentiū tumultus ex Italia in Colonia missi. vbi patriū habitū per multos annos ad hūc vsq; diē in parte retinuerūt.

Carmen Aristophanicum. κλεινὸς Æsopica fabula.

CAPVT XVIII.

CArmen Aristophanicum, quod eo plurimum vsus sit Aristophanes, hoc nomen adeptū est. Qui vero ab eo inuentū atq; inde ita nuncupatum literis produnt, hallucinātur, teste ipsius Aristophanis in Pluto Enarratore: καλεῖται δὲ τοῦτο τὸ μέτρον ἀριστοφάνειον, διὰ τὸ κατακόρως αὐτὸν τούτῳ χρήσασθαι, οὐ μὴν εὑρηκέναι περὶ τον. Theon Sophista: ὥσπερ ἀριστοφάνειόν τι μέτρον, καὶ σαπφικὸν, καὶ ἀλκαϊκὸν, καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλου λέγεται, οὐχ ὡς τούτων ποιητῶν μόνων. ἢ πρώτων ἐξευρηκότων τὰ μέτρα, ἀλλ' ὅτι αὐτοῖς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐχρήσαντο. Nec obest ipsū Theonē περὶ διηγήματος, in transitu emēdare οὐ κεῖνον αὐτ. τοῦ ἐρώμενον. castiga κλεινόν Strabo lib. 10 ἀλλὰ καὶ τέλειοι γενόμενοι διά τινα μὲν ἐσθῆτα φέρουσι, ἀφ' ἧς γνωσθήσονται ἕκαστος κλεινὸς γενόμενος. τὸν μὲν γὰρ ἐρώμενον καλοῦσι κλεινόν, τὸν δ' ἐραστὴν φιλήτορα. Plutar. in Lycurgo καὶ κλεινὸς ἐν ταῖς παρθένοις γεγονώς. *Æsopica* vero *fabula* vnde denominatæ sint, indicat Arist. in vespis scholiastes: μῦθοι ἔτι ἴσμεν ὄντε. οἱ μὲν συβαριτικοὶ (placet συβαριτικοὶ) περὶ τῶν πεζαπόδων ἦσαν, οἱ δὲ αἰσωπικοὶ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων. quem hoc sermone περὶ μύθων carpit Theon. οἱ δὲ λέγοντες τοὺς μὲν ἐπὶ τοῖς ἀλόγοις ζώοις συγκειμένους, ζωϊκοὺς δὲ εἶναι, τοὺς δὲ ἐπ' ἀνθρώπους ζωϊκοὺς δὲ, εὐήθως μοι ὑπολαμβάνειν δοκοῦσιν. Quintilianus lib. 5. *Illa quoque Fabula qua etiam si originem non ab Æsopo acceperunt, (nam videtur earū primus auctor Hesiodus) nomine tamē Æsopi maxime celebrātur.*

Homericus κυκεών.

CAPVT XIX.

HOmerus Il. λ. κυκεῶνα potionem Patroclo & Nestori exhibitam refert, e caprino caseo, vino Pramnio & farina, vt ex eius sermone apparet, compositam. φαρμακώδη Socrati, πολιτ. 3. mihi potius παχύχυμον. quā minime, vt sitientib. cōmodam magni pēdit, nec ἐμφορητικὸς εἶναι propinat; vt tradit Athenæus, sed solum factum docet. vti nec Hectoris carnificinam probat, sed eam perpetratam tātum literis mandat, quo vno verbo, omnia ipsius Socratis apud Platonem in summum poetam partim conuicia, partim criminationes purgari ac dilui possunt. Sed redeo ad κυκεῶνα quē qui homines illos tuuisse, ex eo coniiciūt, quod dura admodum essent ipsorum corpora, longe falluntur. dura multisq; laboribus exercitata fuisse facile credo, non tamen ferrea nec adamantina, sed malis ēt morbis obnoxia. Hæc autē priscis illis seculis iucūda habita est potio, quod mihi absurdum non videtur, cum ipse ēt Odyss. 6. Homerus *caprinum sanguinem*, vt vulgus nostrū *suillum*, non aspernetur. Galenus. τὸ δὲ τῶν αἰγῶν αἷμα, καὶ ὅπερ ἐστὶν εἶδος ἐσθιόμενον ὡς ἡδύ. *hastam regiam & maluam*, in quibus sit μέγ' ὄνειαρ, celebrat Hesiodus; Plerique μέλανα λακεδαιμονίων ζωμὸν. Quis Virgilianum *moretum*, quis Persicum *nasturtium*, quis μυττωτὸν degustare sustineat? Quis, vt libere loquar, Galeni *ius album* appetit, a quo nonnullos huic penitus viro addictos, abhorrere non sine multorum

non Argonautas, nec Centauros. Idem in vocabulo πεντέλη θεν: πεντέλη θεν, ἀπὸ πεντέλης πόλεως. emēd. ὄρος. est enim *Pentele* mons Atticus. Idem in dictione φοῖσαι, ἐν ἐπιγράμματι: δῶρον ἔθηκε φοίβαις. repone φοίβαις, vt etiam carminis ratio postulat. Idem βύσσινον: βύσσω βεβαμμένον perperam explicat. de bysso alias disputauimus. αἱ δὲ πίνναι, inquit lib. 3. Athenæus, ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βυθοῦ, tametsi vero Grammatici βυθὸν ab Ionibus ἀντὶ τοῦ βύσσον vsurpari doceāt. ex Aristotele tamen lib. de histor. animal. 5 vnde hæc Athenæi defluxit oratio, ἐκ τοῦ βύσσου legendum esse, tam constat quam *byssum* lini genus, penit⁹ ab hoc Arist. Athenæiq; bysso discrepare. Quoties vero his Suidæ vestigiis inhæsit Varinus, toties peccauit.

Ouidius enarratur.

CAPVT III.

OVidius in Leandri ad Hero Epist. sic inquit: *Pleias & Arctophylax Oleniumq; pecus*, hoc est, *hœdi*. Manilius: *Tum subeunt hœdi claudentes sidere pontū*. hi porro e capra, quam Ioui vbera dedisse fama spargit, nati sunt, *Olenia* nuncupata. Arat: αἴξ ἱερή, τὴν μέν τε λόγος Διὶ μαζὸν ἐπισχεῖν. ὠλενίην δέ μιν αἶγα Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται. quem locū ita enucleanti glossographo: ὠλενίη λέγεται διὰ τὸ ἐπὶ τῆς ὠλένης τοῦ ἡνιόχου, ἢ ὡς ἄλλοι ὠλενίη θυγάτηρ, repugnat in η Strabo: τὴν δὲ πόλιν ἔχουσιν αἰγιεῖς αἴγιον δὲ ἱκανῶς οἰκεῖται ἱστοροῦσι δ' ἐν ταῦθα καὶ τὸν Δία ὑπ' αἰγὸς τραφῆναι καθάπερ φησὶ καὶ ἄρατος δηλῶν τὸν τόπον ἐν ὃν πλησίον ὠλένη. Ipsius porro Ouidii in elegia, qua Psittaci obitum deflet: *Nux erat esca tibi, caussaq; papauera somni, Pellebatq; sitim simplicis humor aquæ*: posteriorem versum arguunt nonnulli, hoc volucrū genus potare inficiantes, quib. ego aduersor, re ipsa admonitus: qui non modo Psittacos aquam bibentes, verū etiam, contra quā produnt Philosophi, accipitres sæpenumero cōspexi.

Lucianus ἐν τῷ ἐνυπνίῳ declaratur.

CAPVT IV.

TA δὲ ἡμέτερα. *facultates autem nostras*. εὐκ εἰς μακρὰν *breui. non multum post tempus*. τὸ γιγνόμενον. τὸ γιγνόμενον μισθόν. ὑπὸ τοῦ διδασκάλων. lege ἀπό. ὡς ἐν βραχεῖ χρόνῳ addi nō solet. τὸ κοινόν. *quod vulgo dicitur*. συνεχὴς ἀναλύζων. emendo ἀνολολύζων. ἀγανακτησαμένης δὲ καὶ τῆς μητρός. restitue ἀγανακτησαμένης κατέδαρθον *dormiebam* θεῖόν μοι ἐνύπνιον ἦλθεν ὄνειρος. Hom. Il. β τὴν ἀμβροσίην. ἀγαθὴν ἀποδοῦσαν. τὴν τὸν Δία *Iouem Olympium*. τὴν ἥραν de qua nos in Epigrammata Græca. τὴν πρόσοδον. alii codices πρόσοδον. ἐκ τοῦ πολλοῦ δήμου εἷς. *vnus e vulgi fæce*. λαγὼ βίον ζῶν. Eras. in prouerb. *leporis vita*. οἷος γὰρ ἂν ᾖς. *summum quantū vocis statuarius* ἀπαγγέλλουσα. aliud exēplar, ἀπαγγέλλω & ἀποφαίνω. ὁ τοῦ δεῖνος. *hic huius filius, hominis infimæ ac tenuis sortis*. τὸν πλησίον. *prope astantem* οὗτος ἐκεῖνος. *hic ille est Lucianus*, insignis orator. Persius *At pulcrum digito monstrari, & dicier, hic est*. τινος υἱὸν ὄντα μαχαιροποιοῦ δηλοῦν, quod tamen falsum esse docui. ὡς τυμπανιστρίας, τοὺς ἐπὶ τοὺς μετὰ τυμπάνου πλάνης. hoc Demost.

περὶ τῷ φαύλῳ Æschini improperat. ἀλλ᾽ ὅπως. legendum ὅμως. δι᾽ ἐμέ. διὰ τὴν ῥητορικὴν καὶ παιδείαν. ὑπὸ τῇ ἑρμογλυφικῇ. Laert. in Socrate: ἔδυερας δὲ καὶ δουλεῦσαι αὐτὸν, καὶ ἐργάσασθαι λίθους. Valerius, non Socratem, sed eius patrem Sophroniscum marmorarium fuisse perhibet. ἡ σκοπέλη. *flagra. verbera* τῆς ἱερείας πόλεως corrige τῆς ἱερίας πόλεως. ἀποσπείρων τινές. repone ἀποσπείρων τι ἐς τὴν γῆν *aliqui in terram spargens* nota est omnibus Triptolemi fabula. τριέσπερος, hoc alibi, ὁ ξενοφῶν. ἀναβάσεως γ.

Luciani Dialogus enarratur, qui πρὸς τὸν εἰπόντα προμηθεύς εἶ ἐν λόγοις inscribitur.

CAPVT V.

Βαρβαρός τις παραμικρόν legendum βόρβορός τις Eras. in adagio *Barbarus e triuio.* καὶ μυκτῆρα. *nasum. ironias.* idem in prouerbio: *Naso suspendere* οἷον τὸν ἄττικον. omnium enim Græcorum dicacissimi & facetissimi habiti sunt Attici. τοῦ καυκάσου. vbi deligatus Prometheus a vulture manditur τοὺς ἀγῶνας. nam Declamatorum orationes *vmbratilem pugnam* vocat Cicero. ὡς ὁ κωμικὸς Aristophanes. παρὰ ἐμοί. lege παρὰ γοῦν ἐμοί. μετὰ τοῦ ξένου. μετὰ τῆς καινότητος, αὐτά alii codices ταὐτὸ πεποίηται ὡς περὶ τοῦ. *vt antea.* ὑβριστότατον. placet ὑβριστικώτατον. τὸ ξυναμφότερον. τὸ οἰνομέλι. διονυσίοις. *sacris libero patri ludis.* φροντιστάς. Socratem ac reliquos Philosophos. ἀεροβατοῦντας. Aristophanes in Nebulis. ψυχῶν πηδήματα. Idem eadem fabula δὶς διὰ πασῶν. Eras. in prouerbio: δὶς διὰ πασῶν. καὶ ὅσα παραθείς. Æschylus in Prometheo. γέλωτα. τυπῶσι γέλωτα κωμικόν. ὁ θεὸς. προμηθεύς. Hesiod. ἐν ἔργ. καὶ ἡμέραις. οὐκ ἂν εἴποις ἐκεῖναι scribo. ἐκεῖναι πυκνοκάμπτους castigo. πιτυοκάμπτους. καὶ τραγέλαφος. hoc est, *monstra quædam.*

Lucianus in Nigrino illustratur.

CAPVT VI.

Ὀλβίου περίεργον. Eras. in eo adagio: τρισόλβιος: *ter beatus atque felix.* εὐθὺ τῆς πόλεως. *recta ad vrbem profectus sum.* καὶ σφαῖρα καλάμου. *& Sphæra ex arundine.* Sphæræ huiusmodi κρικωτοὶ vocantur. τοῦ παντὸς. *vniuersi,* hoc est, mundi. τὰς σφῆνας καὶ τὸν ὁμηρικὸν λωτόν. Homer. in Odyssea. καὶ ἀηδόνας *Luscinias.* τοῖς πολλοῖς. *vulgo.* ἐληλεγμένον legendum ἐληλεγχμένον ἐλέγχω. ὥστε δὴ τὸ καινότατον. *vt quod absurdum maxime est* ἀποδιδόντα καὶ αὐτόν. Homer. il. 6 τινὰ ἀποδιδόντα καὶ αὐτὸν ὀτρύνεις. ἐν τοῖς ἐν ποσίν prius ἐν vocat. ἐς πυρσόν. *Pharo cuidam impositum* κατὰ τὸν κωμικόν. *Eupolidem.* ἐγκατέλιπε τι κέντρον. Consule Plinium secundum libr. Epist. primo circa finem. τῶν συρίττομένων. *qui sibilum excipiunt* τοῦ δράματος. pertillic in metaphora. supra est. καίτοι τῶν δραμάτων πολλάκις οὐ χείρων. μῖλον. *cum a est.* ὡς ἄμεινον ἦν. quod ipse narrauit auctor. ἐνέξῃ *referebat.* ἀγελάζων *manicis ferrum* ξλίβων *Atheniensis seruus ius obtrens.* ὁ εἰ ς ματοπα ὁ ν. *tanto comitatu nihil opus est.* ἔαρ ἤδη λέγει τις. *iam ver aduenit.* τῆς μητρός. *vestis hæc matris eius est.* Eras. in adagio:

gio: *quem mater amictum dedit observare* βαπτὸν ἱμάτιον. *colore aliquo infectum*. videntur enim Athenienses vestibus candidis induti ludos spectasse, vti etiam sacra fecisse, ac se ad lætitiam dedisse. Æsch κατὰ κτησιφ. καὶ λευκὴν ἐσθῆτα λαβὼν, ἐβουθύτει πάσας μὲν ἀγυιάς. ex Arato. μεσταὶ δὲ διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαὶ πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. ὕλην. *Lino semper implet as*: forte ὕλαις, vt infra in Prometheo. ἀ δύσηνε. Homer. Odyss λ. τίπτ' αὖτ' ὦ δύστηνε λιπὼν φάος ἠελίοιο ἤλυθες. ἐκ τ' ἀνδροκτασίης. Homer. Il. λ. ἐκ τ' ἀνδροκτασίης, ἔκ θ' αἵματος, ἔκ τε κυδοιμοῦ. μὴ διδύμων τύχῃσι Homer. Odyss μ ἀλλοτρίᾳ φωνῇ. *nomenclatoris voce* ὡς πίρσαις νόμος. qui a longe humi prostrati regem venerantur. καὶ περιβλέπτον. τὸν προσελθόντα δηλονότι. εἶναι videtur deesse. μὴ δὲ τούτων τυγχάνουσι. *quibus manum osculari non licet*. τοῖς στόμασιν, *ore*, id est osculo. ὑπείληφα, *censeo*. ἐκείνοις καθίστασθαι. placet ἐκείνης κοινῷ δόγματι. *communi decreto ac consensu*. ταύτῃ πῃ *aliqua huiusmodi ratione*. τῶν ἐπ' ἀξίας τινά. *eorum aliquem qui magistratum gerunt*. ἀπὸ τοῦ σχήματος. *e pallio*, quod Philosophiæ professorem sectatoremque decet σκευήν. *Philosophi pallium*. τοῦ δράματος *fabula*. quam ante retulit, statimque declarat. πολλὰ δ' ἀποφέρειν. Quæ enim supererant e cœna, domum portabant conuiuæ, vt alias docui οὐ δ' ἐπιδεῖν. legendum ἐπιδεῖναι, & διειληφώς. μηδ' ὑπερπήδητε restituo ὑπερπήδησε. ac περιπετείας. ἀλόγως ἐπιταχθέντας. castiga, ἐπιτυχόντας. ἵνα μὴ ἀπολαύσωσι. *ne e veris suis sermonibus quispiam incommodi capiant*. nam *Veritas* iuxta Terentium *odium parit*. τί πέπρακται. qui vana hæc & ridicula esse omnia nunquam didicerunt. τὰ μύρα πίνοντας. *vinum vnguento perfusum*. παρὰ θύρας. *neglecto per fores apertas ingressu, alio in ædes aditu perrumpunt*. Cum enim liceat vino aut aqua sitim explere, quid aromata aut vnguenta potui miscere conuenit? Eras. in Prouerb. *ita fugias ne præter casam*, hoc aliter explicuit. τὸν δημιουργὸν θεόν. *Neptunum*. τεσσάρων δακτύλων. quo spatio e cibo ex ore in stomachum delabente voluptatem capiunt homines. ἐν τῇ παρόδῳ. *in stomachum ingressu* ἢ παραγγέλλειν. castiga παραγγέλλειν καὶ πεπηρωμένους. *excæcatis*. τὸ τῶν Φαιάκων. Homer Odyss. λ ὡς ἔφατ' οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ. κηληθμῷ δ' ἔσχοντο. ἐπιλίγδην ex Hom Il. ρ ἄκρον ἐπιλίγδην γράψεν δέ οἱ ὀστέον ἄχρις ἰῷ *veneno*. *taxo* vt tradunt nonnulli. οὔτε ὁ παῖ. *quodam stirpium succo* βάλλ' οὕτως. Homericum carmen Il. θ. ὑπὸ γῆν ὕπνειμι τοῦ λωτοῦ Homer. Odyss. ι. ἱερὸν μαχητοῦ. ἐπὶ τὴν τρώσαντα. nam Achilles altera plaga Telepho illata priorem, vt fama est sanauit.

In Timonem Luciani.

CAPVT VII.

Ἀναπίφρη. φαίνομαι ὅπλον. *fulmen*. ὑπὸ μανδραγόρᾳ. *sub mandragora dormis*. qua etiam epota somniculosi fiunt homines. Demosth. Philip. δ. ἀλλ' οὐδ' αἴσχρ γε δεῖ δ' ἐπιεικεῖ. ἀλλὰ μανδραγόραν πεπωκόσι. ἤ τι φάρμακον ἄλλο τοιοῦτον ἐοίκαμεν ἀνθρώποις κεχρῆσθαι.

cribri instar frequentes. ἐν ἀκαρεῖ. *temporis momento* κιβώτιον *Deucalionis naviculam* τοῦ λοκρικοῦ. *Lycori oppid. prope Delphos*, quod et a Lycoria dicitur. κακίας μείζονος. deteriores n. postea abierunt homines q̃ prius fuissent: κρόνον. *Saturnũ.* ἐκάθισο *sedebas.* φαέθοντες *orbis terrarũ incendia.* ἢ δευκαλίωνες. *aut eluuiones.* ἱπτέραν. οὐδὲν ὑπὸ τῶν κακῶν. *malis oppressum* καὶ νήδυμον. ex Hom. Il. β. ἀλλ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος. ὑπὲρ τὸν ἐπιμενίδην. Eras. in prouerb. *Epimenides somnus.* ἢ ἐκ τῆς οἴτης. *ex Oeta monte*, ex Herculis scilicet busto ὑπὸ τῶν κρητῶν. qui te iuxta Gnosum oppidum sepultum prædicant. τὸν ὑμηττόν. *Hymettum montem.* ὑποδίφθερος. *caprina pelle amictus.* φιλόσοφος. ex eorum Philosophorum familia, qui de diis male sentiunt. καθ' ἡμῶν. τῶν θεῶν. τ' ἐχεκρατίδου *Ecechratidæ filium*, e Colytte vico Attic. ἱερῶν τελείων. quæ Hom. Odyss. δ. & ρ. τεληέσσας ἑκατόμβας vocat ὁ ζεὺς ὅλας ἑκατόμβας θύων subauditur. ὡς ποσὶ μὲν εἰπεῖν. *vt ita dicã.* ὡς δ' ἀληθεῖ λόγῳ. *vt vere dicam. at reuera.* αὔον αὐτόν. metaphora ab arbore vulsa ἐν τῷ μέρει. *vicissim.* τὸ ἄστυ. *vrbem. Athenas.* ὅμοια ποιήσομεν. *eorum ingratitudinem imitaturi sumus.* μαχομένων. τῶν φιλοσόφων. ἀρετὴν ἕνεκα hic Stoicos pungit Lucianus. κατεαγμέναι. *confracta.* ἐν τοσούτῳ *interim dum fulmen instauro & exacuo* κεκραγυίας sic enim vociferatus est Timon. ὦ ζεῦ φίλιε καὶ ξένιε, & reliqua. ἀμελούμενος. *a Ioue neglectus, ac pro nihilo habitus.* καὶ ἑταίροις. scribe καὶ ἑταίραις. *scortis.* οἱ λάροι. *stolidi, & obsonatores.* adagiũ, a Lari, id est, gauiæ ingenio sumtum. ἐξόν. *cum aũt liceret.* ἐς τὸ σημεῖον. *quo obsignata erant domi omnia.* ἐν τῇ φάτνῃ κύων. Eras. in Parœm. *Canis in præsepi.* ὥσπερ ἱμαυγοῦντι. lege ἀμαυροῦντι θρυαλλίδα. *cui præ auaritia oleum parce infunditur* σοῦ πάλαι scribo σε, ἐν θήβαις. restituo ἐν θύκαις, nec θήραις placet. ἀπίασιν. *e vita migraturi sunt.* τὸ ὅλον. *prorsus. penitus.* ἐπ' ἀρότῳ. *ad liberos procreandos.* ὀφθαλμῶν ὑποδεδυκότων. ὀφθαλμῶν κοίλων quæ omnia amoris ac tristitiæ signa sunt. τῇ θεσμοφόρῳ *Cereri.* τοῦ κύτους. *fundo vasis liquorem non continente.* ἐκ τῆς αἴτνης. Illic enim fabrili arti dare operam feruntur. καὶ χωλός. ὢν lege ὤν. ἀμφοτέροις. ποσὶν addi non solet. τὸ τέρμα metaphora a cursoribus. τῶν ὀνείρων. alii codices τῶν ὀρνέων. καὶ χρυσόχειρες. *annulos aureos manibus gestantes.* ὄναρ *per somnium* καὶ τὸ λίνον. *quo tabula testamenti ligantur.* ὁ κοινὸς διατάττης placet καιρός. τὸ δέλεαρ. *magna ad eum inescandum munera.* παχύδερμος *rerum imperitus, crassoq́; ingenio præditus.* τὸν μυλῶνα, *in pistrinis enim trusatilem molam egerat.* κέκροψ ἢ κόδρος. *Cecrops & Codrus* Atheniensium reges fuerunt. ἀριστείδην. *Aristidem.* iustum cognominatũ, Plutar. in eius vita ἱππονίκῳ καὶ καλλίᾳ. Hipponicus pater fuit Calliæ prodigi nepotis de quo alias cõplura. τ' ἑρμῆν. scribe, σὲ τ' ἑρμῆν. nam *Mercurius* κερδῷος cognominatus, homines ad opes promouere creditur δυσαίρετον χρῆμα τοὺς ὑπὸ πλούτου ἀξίους καὶ σαγηνευόμενος. lege καὶ σαγηνεύομαι, *circumdor* εἰρήσεται γὰρ *dicendum est enim.* εἰς βαθυκήτεα πόντον. Ex Theognide: ἣν (*paupertatem*) δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον, ῥιπτεῖν,

τῷ ἴπλειν, καὶ πέτρων κύρει κατ' ἠλιβάτων καὶ πέτρων, *ac se e scopulis præcipites dederunt* οὐδὲ τὴν ἀρχήν. *nunquam prorsus.* οἰόμενοι placet οἰόμενοι. οὐ γὰρ δεῖ. emenda δὴ ὡς ἐπιχειρεῖς *fucata* πίθηκε. *miratur.* ἀπολυθῆναι. post vocabulū hoc, expūcto πλοῦτος, scribe ἀλλὰ μεταξὺ, &c. διέλαθε. post vocē hanc loquitur πλοῦτος. τοπεῖον. ἱερ. ὅτι τῷ θησαυρῷ & reliqua. ὑπὸ βδελυρῷ τύχῃ ἢ πλίων, hoc est, *pessimo cuipiam Atheniensi.* Cleonē & Hyperbolū Aristophanis comœdiæ infamant. τοῦ πάλαι. *qui dudum fuit Timon.* ῥακος ἤδη γεγυμνασμένον. *tam laborib. exercitatum atq; attritum.* οὕτως ἡ τύχη legendum, οὕτως. μηδὲν σκαιόν. ποιήσῃς subauditur. τὸ ἄγριον. τὴν ἀγριότητα. τὰ πρῶτα: *Princeps, prima classis homo.* ἀπηνέα τε κρατερόν τε. Hom. Il. ε ἡβηδόν. *ne puberib. quidem exceptis.* ὅτι ἀπόλλυται. Hom Il γ μὴ μακρὰν ὀνήσει. subaudio; vt & in μικρὸν ῥῆμα. οὐκ οἰστόν. ferendū non est. τῇ εἰρεσίᾳ Virg in σ *alarū remigium* ēt vocat. βαθείας πληγὰς ἀποστήσομαι alii codices ἀποστήσομαι μὴ αὐθρακας. Eras. in prouerb. *Thesaur. Carbones erant.* αἰσχρόμενος. *quasi hoc somniū esset.* δέξιωμα κάλλιστον βροτοῖς. hæc Euripides. αἰρόμενον γὰρ πῦρ. Pindarus hymno Olymp. primo γενόμενος χρυσοῦν. in aureū imbrē mutatus Danaæ vitiū obtulit. πυργίον Paus. in Attic. φαίνεται πύργος τίμωνος. ὃς μόνος οὐδὲ μηδένα τρόπον ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι πλὴν τοὺς ἄλλους φεύγοντα ἀνθρώπους. ὁ ἐλέου βωμός Idē citato lib ἀθηναίοις δὲ ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ ἄλλα ἐστὶν οὐκ εἰς ἅπαντας ἐπίσημα. καὶ ἐλέου βωμός προσομιλῆσαι αὐτῷ castiga, αὐτῷ ἰδὼν, *duntaxat aspexero.* ψυχρά, *frigida & inania.* στέφανον. *coronā, qua olim mortui coronari soliti erāt.* ἐπὶ κεφαλὴν πίπτοντα: aliud exēplar βακλίζοντα. τὴν ἴσην δίκην ἠμυνόμην, ἐγκεφαλίδης. scribe ἐγκεφαλίδος. ἀγχόνη: *ingens dolor; ꝑpter quē laqueo vitā finiāt.* κεκονιμένοι *puluere cōspersi, festinantes.* ὀρέξας. emendo ex cōiectura ὀρέξαντος. ἐλεγεῖα. *lugubre carmē.* ἴσχαιμον. *sanguinē sistens.* ἐπιπαστόν lego ἐπιπαστά. καὶ ὅπως. ὅρα subaudi πεσούτεια πεσούτεια ꝓ πεσούτειον, *τὸ δέον si opus sit.* κατέαγα *cōminuta est mihi caluaria.* ψήφισμα *plebiscitū, decretum,* de quo mox. καὶ ἐδέδετο. *& in vinculis erat.* τὸ θεωρικόν. duos aut tres obolos, qui ad spectādos ludos singulis Atheniensib. dabantur. τὸ γιγνόμενον *ratā partē.* πολίτην. *ciuē esse.* hi aūt oboli peregrinis hominib. non elargiebantur. αἱ βουλαὶ ἀμφότεραι. Consule Libaniūm in hypothesi orationis κατ' ἀνδροτίωνος. καὶ τελείῳ ἅρματι quadriga ab equis perfectæ adultæq; ætatis equis tracta. καὶ συνωρίδι *& biga pullorū,* δύο μόρας. Complures μόρας scribunt. τὸ μὴ ἔχειν ὅπλα *quod nulla arma possideam.* τραγῳδοῖς καινοῖς. καινοῖς addi cōsueuit, ꝙ nouæ quotannis tragœdiæ & comœdiæ agerentur. ὠθίσας. ὤσαντα αὐτὶ τῆς ὠσαντα. τυραννίδι. *ciues tuos vltro pulsans.* τὸν ὀπισθόδομον *Opisthodomus* locus est Athenis in arce, vbi ærarium seruabatur Eras. in adagio, *Titanicus aspectus.* αὐτοβορέας *ipsemet Boreas.* ὁ τρίτων *aut Triton, Deus* marinus ac buccinator. Higinus in Cancro τῆς αὐλητρίδος. *vtraq; manu tibicina adhærētem* τῷ πρωτείων. *nulli primas concessferis.* τὰ πρῶτα *primū locū tenens.* χρηστὸς ὤν. Ironia. In sequenti dialogo, qui Alcyon inscribitur; ὦ ὄρνι θρηνομέλῳδέ, legendum est, non θρηνεῖν μέλῳδέ.

In Prometheum Luciani.

CAPVT VIII.

Απεστῦσι ab hac in contrariam partem. ὡς ἀκρῶ ποδί που. scribe ὡς ἂν ἐξ ἔτι πω μάλιστ᾽ ἰσταίνῃ καὶ ἄλλους δύο nos ambos. τὴν ἰτέραν. χεῖρα subaudio. πλαστικῆς. quod homines e luto finxeris. δημῷ. alba pinguedine. vide Higinum, in Sagitta. ἡσιόδου. Hesiodus in Theogonia: κατὰ θήκεν καλύψας δργέτι δημῷ διδίαξ vinculis constringi ἀναίτιον ἐν πάσῃ. Homer. Il. ν ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως. Athenis in Prytaneo publice alebantur, bene meriti de republica. ἐπιμησαίμην ἂν ἐμαυτόν. hac me pœna dignum censuissem. ἀγωνικῇ lego ἀγωνίῳ καὶ ἐς οὐδὲν δέον. frustra ac temere καὶ ὕπως. ὀργὰς subaudio. τοῦ πατρὸς. Mercurius Iouis est filius. τὴν βασιλεία. τὴν Δία. τὸ μεῖζον. maiorem partem. οὐδὲ μνημονεύειν. castiga οὐδὲ μνημονεύειν. τὸ χαλεπώτερον. quod longe quidem grauius esset τὸ τοῦ λόγου quod prouerbio iactatur. καὶ ἀνθρώπων. καὶ abundat. ἀεὶ γάρ ἢ. parenthesis in voce καὶ χάλλος terminatur. ἡμῖν αὐτοῖς ἐοικότα. ea fuit Epicuri sententia, θεοὺς ἀνθρωπομόρφους εἶναι sentientis, quod in eam tantum formam ratio caderet. κατὰ τὸν ποιητικὸν λόγον γαῖαν ὕδει φύρειν. Hesiod. ἐν ἔργοις καὶ ἡμέραις. συνεπιβαλέαξ. castigo συνεπιλαβέαξ. μεσοῖ δὲ διός. ex Acati procemio. μόνα σκοποῦ imo τὰ κοινά. τῶν ἡμετέρων. ἀγαθῶν. τιμᾶν, multis me honoribus prosequi. κακοῦργοι. ἄνθρωποι. εἶναι. alii codices εἰσίν. παρ᾽ ἡμῖν. apud nos Deos. μοιχεύουσι. hoc quoque vitio immunes non sunt, Iupiter, Mars, Neptunus. καὶ πολεμοῦσι at insigne est deorum apud Homer. Il. υ. prælium. καὶ ἀδελφαῖς γαμοῦσι. an non Iupiter Iunonem in vxorem duxit? καὶ πατράσιν ἐπιβουλεύουσι. nonne & ipse Saturno Iupiter. ἄρτι μὲν ταῦρος. Iupiter in taurum mutatus Europam rapuit, in Satyrum transformatus Antiopem vitiauit, in olorem Ledam vel Nemesim. ἐξ αὐτῶν. ex ipsis mulieribus procreatos. ἀμφιθαλῆς. Homer. Il. α κλόπειν. lege κλοπήν. δωτῆρας ἐάων. Homer. Odyss. θ. περὶ κῆρι. Homer. Il. α ὄνησο. gaudeas. ἀφίξεται. Hercules. hoc proxime sequens dialogus aperiet.

In Menippum siue Necyomantiam.

CAPVT IX.

Ω χαῖρε μέλαθρον. Euripides in Hercule furente: χαῖρ᾽ ὦ μέλαθρον. ἐς φάος. ad lucem. ad superos. ἐκύων. Cynicus. μενίππους ὅλους. omnes Menippos. ἧκω νεκρῶν κευθμῶνα. Euripides in Hecuba. ἀίδης μ᾽ ἐδέξατο ipsius Euripidis versiculus, & is quoque. καὶ θράσος τὸ νέον (τῆς νεότητος) πλεῖον. καταβὰς ἀπὸ τῶν ἰαμβείων, quos in scena proferentes histriones altioribus cothurnis incedunt. χειμῶν κατήχεν. Homer. Odyss. κ. παρὰ τοῖς κάτω. a manibus. infra est in Psephismate. δέδοκται τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. δίειμι. commemorabo. ὁ μὲν αὐτῶν Epicurei ἐκ παντὸς τρόπου addi non solet. prorsus ὁ δέ τις ὁμοίως. Stoici vel Cynici. ἐκεῖνα τὰ ἡσιόδου. nota sunt omnibus Hesiodi carmina; τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοί, &c. ἀγαθὸν εἶναι. hoc Peripateticis videtur. καὶ ἀσφαλὲς ἐφθέγγετο. castigo, ἀφανές. χαίρειν ὕδωρ.

Choaspis fluuium aquam. καὶ σκίλλη. hanc Pythagoras in limine ianuæ suspensam malorum medicamentorum introitum pellere tradidit. ὡς οἴκαδ. emenda ὡς εἴχον ἀναποδίζοντα ἐμὲ δὲ τούτοισι φέρων. φέρων redundat. κατὰ δάκρυ χέοντας. Homer. Odyss. λ καὶ αἷμα περὶ τὸν βόθρον. Idem eodem libro Homerus. ἔδδεισεν δ' ὑπένερθεν ἄναξ. Homer Il. υ. μικρὸν δ' αὖ. fere τετρίγηαι. Hom Odyss ω ἀποπλανηθείσας σκιάς hoc docet Plato in Gorgia. ὕπεστι δίαιτα:. Plutarch in Dione. ἄριστος ὁ κυρηναῖος. Laertius in eius vita. τῶν πεπαιδευμένων. Quo in numero censetur Plato. γηγενῆ. *terræ filium.* τί που ἀγορεῦ. Homer. Odyss. λ. καὶ Τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. ἀμφηρεφής. Homer. Odyss. κ μετρείτω ἱερὸν Odyss. σ ἀπὸ τῶν φαιάκων βασιλέως. *ab Alcinoo.* Odyss. η. μεταπέμψει. scribe. μεταπέμψει. ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν. *etragicis aut comicis sublimioribus calceamentis*, vt veterum Heroum corporis proceritas repræsentaretur. σουνιεύς. *Sunium* Atticæ vicus est ac promontorium. μαραθώνιος. *e Marathone vico* ἐκ τῆς φαρμακοποσίας, *e cicuta potione.* ψήφισμα, κρανίον. σκελετίων ὀστέων. νεκυσίας. ludit in vocibus κρανίον. σκελετὸς. νέκυς. φυλῆς ἀλιβαντιάδης mortui ἀλίβαντες a Poetis appellantur. κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα Homer. Odyss. λ κατέρχονται. *ad inferos migrant.* ἐν λεβαδίᾳ. Lebadia Bœotiæ est oppidum, vbi Trophonius dat responsa.

In Charontem Luciani.

CAPVT X.

Ὀφθαλμοὺς ἐκείνους. νεανίσκος. *Protesilaus*, de quo supra ἐν νεκρικοῖς Lucianus. ὅλον ὑμέτερον. *vestrum prorsus.* nam *Mercurius*, Claudiano teste, *commune est profundis ac superis numen, ac ius per limen vtrumq; solus habet* ῥίψη κἀμὲ περιαγωγὸς τοῦ ποδὸς. Homer. Il β. ἄλλον νεκρόν. castiga λάλον, ἐκεῖνα διὰ λίγην τοῦ ποδὸς *pedis*, id est, funis quo tenditur velum. ἀλωαῖς ὕλας Homer. Odyss λ. εἶπε τὸ πήλιον, eadem rhapsodia. τοῖν βριφυλαῖν. Otum & Ephialtem intelligit Lucianus Adi citato nuper libro Homerum, vbi & hoc est, αὐτὰρ ἐπ' ὄσσῃ πήλιον εἰνοσίφυλλον οὐκ ἔνι. *non licet* καὶ λίμνην *mare.* ἐφ' σοὶ γενώσῃς Homer. Il ι. ὡς ἴσος ἐμὶ. *si mecum compenatur.* τρεῦνα. *indiciam.* ἀΰσας μὴ δεῖ. Homer. Il γ. τὸ τριπλοῦν τεῖχος. ἔχουσι subaudio. τὰ πρῶτα. *primas* φωκεῦσιν. a quibus multoties spoliatum est templum Delphicum βοιωτοῖς. qui cum his pro templo Delphico bella gesserunt. τὸ δὲ παριστάμενον. *quicquid ei in mentem venit.* Consule in Clero Herodotum. ὁ τὸ ἀγάλμα. scribe ὦ τὸ ἀγάλμα. νήσῳ ἐν ἀμφιρύτῃ. *in Samo insula* est autem Homericum hemistichium Odyss. α. hoc vero βασιλεὺς δὲ τις δίχεται εἶναι, ex eo Poetæ sumtum est. Odyss. α. μή τις ἀγγελάοιο δαΐφρονος εὔχεται εἶναι υἱός. aut εἴκιτης δέ τοι εὔχομαι εἶναι ἀλλὰ πολυκερδέων. Herodot. in Thalia. ἐπικρίθαν ἐπικρέθασαν ἀπὸ λεπτοῦ κρεμαμένους. νήματος. μίτου. λίνου subaudiendum. Erasm. in Parœmia, *a filo pendet.* ἀλλὰ τὸ αἴτιον. *hoc sane in caussa est.* ἐν πένθη. *præterea luctus.* ἀπεσβεννύον σβεννύω. hinc

adagium: *Homo bulla est* ὅς φύλλοις ἐοικότες Hom. Il. ζ. οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν & φ. οἱ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μέν τι ζαφλεγέες τελέθουσι. οἷόν περ ὀδυσσεύς. Homer Odyss. μ. ἡ λήθη. *Lethes fluminis aqua.* ἐν ἔπ. scribe ἐπὶ ἔπ. κατείργει αὐτούς. legendum κατείργειν αὐτοὺς κάτθανέ ὁμῶς. parodia ex his Homer. Il. ι. versibus: ἐν δὲ ἰῇ τιμῇ ἠμὲν κακὸς, ἠδὲ καὶ ἐσθλὸς, κάτθαν' ὁμῶς ὅ, τ' ἀεργὸς ἀνὴρ, ὅ τε πολλὰ ἐοργώς. ἀμενηνὰ κάρηνα Odyss. κ. κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα Odyss. λ. ἐξεβιβλωμ. hoc multis exemplis docet in Arcadicis Pausanias. ἢ τὸν μέγαν περίβολον. ἔχουσα subaudio. ἰδὼν καὶ εὐρυάγυιαν. Troiam his Epithetis sæpe ornat Poeta τοῦ αὐτοῦ ὀνόματι. castigo ὀνόματι hoc alias probaui. τὰ ὄρη. *montes* de quibus supra. χαίροντες δὲ θανάτου δέ.

Luciani Libellus cui περὶ θυσιῶν titulus, illustratur.

CAPVT II.

Τὰ γοῦν αἰτωλικὰ πάθη Tzetzes: αἰτωλοὶ γὰρ καὶ ἀκαρνᾶνες γείτονες ὄντες ἀλλήλοις κακοὶ. διὰ τὴν τοῦ καλυδωνίου συὸς κεφαλὴν, καὶ τὸ δέρμα, πρὸς ἀλλήλους πολεμήσαντες κατεπείσθησαν. Consule libr. primo Apollodori μεμψιμοιρούσης. fabulam recitat Ouid. Metamorph. 8 καὶ τοὺς τοσούτους φόνους. *Ætolorum & Acarnanum cædes.* adde Meleagrum eo nomine cum Philippo & Toxeo dimicasse, eosque interfecisse. μελεάγρου διάλυσιν. Nam Altea fatalem stipitem igni imposuit, quo exstincto, ipse quoque vna Meleager periit. Ouid. citato volumine. παρθένου βασιλικῆς. *Iphianassæ* (quam nonnulli *Iphigeniam* appellant) Agamemnonis filiæ. βοῶν δώδεκα καὶ πέπλου Homer. Il. ζ. ἐγὼ μὲν σου τὸν νεών. Il. α. αὐτοῖς ἡμιόνοις. eadem rhapsodia. κρῆας μὲν πρῶτον, &c. παρὰ τοῦ φρυγὸς. *a Laomedonte.* Il. φ. ὑπηνέμιον. quæ dicantur *hypenemia oua* alio in loco retul: τὸ πᾶν. *prorsus* μηκέτι χρήσιμον. *s. deuratum.* χρυσοῦ τὸ δάπεδον. Hom. Il. α χρυσῷ ἐν δαπέδῳ. πυλωροῦσι Hom. Il ε. & θ. αὐτόμαται δὲ πύλαι μύκον οὐρανοῦ, ἃς ἔχον ὧραι. τῇς ἐπιτέτραπται μέγας οὐρανὸς, οὔλυμπός τε τοῖς δὲ θεοὶ πὰρ ζηνὶ καθήμενοι Il. δ. ἠλιοσομένη περὶ καπνῷ Il. α. καὶ συνέπινον αὐτοῖς. Pausanias in Arcad. οἱ γὰρ δὴ τότε ἄνθρωποι ξένοι καὶ ὁμοτράπεζοι θεοῖς ἦσαν ὑπὸ δικαιοσύνης καὶ εὐσεβείας. ὕλας. *syluas ac saltus.* ὀργάδας vocant. καὶ ὄρνεα Nam *pica* Baccho sacra est, Ioui *aquila*, Mineruæ *noctua*; καὶ τὰ φυτὰ *Olea* Mineruæ. *vitis* Baccho. Ioui *quercus.* νεμόμενοι οἱ ἄνθρωποι. ἐς ἀεὶ. *semper.* ποιοῦμεν ἐκεχειρίαν *confecto Olympico certamine.* τὸ ζῷον *quam immolauit victimam* καθαρὸς τὰς χεῖρας. *qui hominem necauerit, sacrilegium perpetrarit.* ὁ κύκλωψ ἐκεῖνος *Homericus Polyphemus.* Odyss. κ. τῇ ἀρτέμιδι *Diana* ... *hæc* δυνάμεναι ὄφρα σὺ εἰδῇς. Hom. Il. φ εἰ δ' ἐθέλεις πολέμοιο δαήμεναι ὄφρα σὺ εἰδῇς. βέβηλος. hoc in sacris præfari moris erat sacerdotibus vnde Virgil. *procul o procul esse prophani* Callim. εἰς λουτρὰ ἑκὰς ἑκὰς ὅς τις ἀλιτρός.

In Cataplum siue Tyrannum Luciani. CAP. XII.

Τετρόπωται. *loco ad Scalmum alligata est.* ὅσον ἐπ' ἐμοί. *quod ad me attinet.* ὁ ἀφροδίας ironia. ἐξ ἡμισείας. hoc supra docuimus. καὶ πήραν ἐξημμένον. ἐξάπτομαι. ὁ τὸ ξύλον ἔχων subaudio. πρὸς ὀλίγον.

χρόνον

χεόνον. ὡς ἴσος. pro consuetudine, ut moris est. ἐν ὁρμιᾷ πειδιᾶς hoc ante in Dialogis Deorum innotuit. κατὰ τὴν ἄγκυραν. ὁδὸν. κατὰ ταίναρον. Taenarum Laconis promontorium, e quo ad inferos descensus. παρὰ τοσοῦτον. usque adeo parum abfuit quin efficisset. τὰ περὶ δυκλείδου hoc in Æschinem transtegimus καὶ καθ᾽ ἄγχειν, opportune. ἐπιτήδειον. quo mortis genere fama est Diogenē ab humanis excessisse αὐτόμολος. ultro sponte. a nemine accersitus. ἡμιτελὴς γὰρ ὁ δόμος: hæc ad Homericum Protesilaum videntur spectare. ἄρρητον. placet. sic visum est. Æschyl. in Prometheo: ἄρρητον, ἡ δὲ γ' ἄλλην δυσεκλύτως. τὸν ἀγαπητὸν. amasium meum. αὐτὸς ἠφανισμένος de medio sublatus. ἐκτὸς ἦν. Φέρω. ἄχετο. e cubiculo exiit ἄν εἰ λαβοίμην. scelerum suorum pœnas ab his exigerem. aut hoc aut huiusmodi quidpiam subintelligendum est. τὸ νῦν δ᾽ ἔχον, ut autem res sese nunc habent. καὶ τὸ ξύλον. sic Homericus Achilles Odyss. λ. τὸ ξύλον. quo, nisi cymbam conscendas, vapulabis. ὁ τῷ κύκλωπος. Polyphemi Cyclopis. Homer. Odyss. ι ὅπη ἔχω τύμματον ἴδοιμι μετὰ οἷς ἰπέρροι: ἐκ διαμέτρου Erasmi Chiliades in adagio: ex diametro opposito. Φασὶν, ut vulgo dicitur. αὖα apud superos. βασιλικῷ. qui plebeio solet esse longior. Nos hodie in Gallia quædam mensurarum genera regia nominamus. κογχλίων. conchyliorum. muricum. τοῖς δακτύλοις qui pecuniam cōtrectabant. καθ᾽ ὕδατος γράφεις. Erasi. in prouerbio: in aqua scribis. ἐγὼ δὲ αὐτῇ. alii codices αὐτῇ. Φρυνῆς συμμίχη. Phryne, Symmiche Græca scorta fuerunt. ἰλευσίνια Cereris sacra ἀπὸ τῶν σιγμάτων hoc ex Platone in Gorgia ante disseruimus. τοῖς δραμάτοις. quæ a tyranno perpetrabantur. ἤδη μαρτύρει. post vocabulum hoc λοχ scribendum est

In Luciani opusculum quod περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων inscribitur.

CAPVT XIII.

Καὶ τίσι ἀπέστοι. Theocrit. Idyll. ιζ τί ἀγαθῶν κατέλεξα, ἐπεὶ πάρα μυρία εἰπεῖν ὧν ἐπιπένθεσαι. πάγω ἐξυρημένοι τὰς κεφαλάς. quod a naufragis factitari solitum dudum probauimus καὶ ἐκβολαί. mercium ob vim tempestatis in mare iacturas. καὶ πηδαλίων διακαυλίσεις. transuersas gubernaculorum fracturas. τοὺς διοσκόρους. Castorem & Pollucem hoc illustrat Plinius. ἐκ μηχανῆς θεόν Erasm. in prouerbio: Deus ex machina ἐκεῖνοι μὲν. naufragi. λαμβάνουσι. nummorum aliquid corradant, stipem accipiant ἐπὶ λευκοῦ ζεύγους. λευκὸν ζεῦγος vocat currum candidis equis tractum. ἀπορα καὶ αἰνίγματα. ex Homero Odyss. ἀλλὰ τά γ' ἄπορα καὶ αἰνίγματα, ... πυρρὶ καὶ κερδαίνι μετὰ τῆς καρίδος. Cum squilla, hoc est, cum esca. Hoc enim pisce plerique inescantur καὶ τῶν κύρτων. rete sinuum. aut nasse καὶ τῆ σκόλοπος. unci hami. καὶ τῆς τριαίνης. tridentis, quo pisces lancinant, ac fodiunt piscatores. ἦν μὴ πάνυ ὀξεῖα. quæ nuper retulit omnia. τοῦ ἀγκίστρου τὸ ἀγκύλον, τὴν τοῦ σκόλοπος ... τὰς τῆς τριαίνης αἰχμάς. sic enim legendum est, non ...

ἀτιμιῶν καὶ ὕβρεων. εἰς τὴν ἀμίδα ἐνουρῶντες. ea re ad quod facta est opus, vtentes. est autem adagium. παῖς γὰρ ἀνήρ. Theognidis versus sunt. διὸ μὴ μηδ᾽ ὄς. ab inopia superatus. ἔρξαι agere. δέδεται vincta est. ἐξετινόξασιν. ἐκφέρω. ὁ καλὸς ῥήτωρ Demosthen. ὀλυνθιακ. γ. prope finem, καὶ τῶν τοιούτων λημμάτων ἀπαλλαγ εἴη, ἃ τοῖς ἀσθενοῦσι παρὰ τῶν ἰατρῶν σιτίοις διδομένοις ἔοικε. καὶ γὰρ ἔτι ἰσχὺν ἐκεῖνα ἐντίθησιν, οὔτ᾽ ἀποθνήσκειν ἐᾷ. καὶ ἐς βαθυκήτεα; aut μεγακήτεα πόντον. hoc ante ostensum est. καὶ εἰ ἐκ τοῦ ῥᾳστοῦ si e facili. si nullo negotio. πολυτελῶν. an πολυτελειῶν. καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλούς. ac supra vulgi felicitatem. τοὐμὸν ἴδιον. quod ad me priuatim attinet. ἡ κατάστροφ τοῦ δράματος. Erasm. in prouerbio: *Catastrophe fabula.* κλήτορα λιβυκῷ. *Afro nomenclatori.* οἷς αὖ ἐκείνοις. castigo ἐκεῖνος. ἤματα δ᾽ αἱματόεντα. Homer. Il. ι ὡς καὶ ἐγὼ, πολλὰς μὲν ἀΰπνους νύκτας ἴαυον, ἤματα δ᾽ αἱματόεντα, πραγμάτων τινὸς θεοῦ. affine est adagium huic, *Deus e machina* ἐκ τῶν διὸς δέλτων. Erasm. in Paroemia: *Ex Iouis tabulis testis.* ἀμαλθείας κέρας. Idem in adagio. *Copia cornu.* ὀρνίθων γάλα. Idem in prouerbio. *lac gallinaceum.* φύλλινος στέφανος metaphora ab athletis, qui oleastro, lauro, vel apio coronabantur. ἀποτείναντα τὼ πόδε Erasm. in adagio: *Porrectis dormire pedibus.* καὶ ἄπαγε. apage. serui oratio est, pecuniam accipere nolentis. παρὰ σοῦ. *at a te ego quicquam sumam?* τέλος ἐπειδὴ. *tandem flectitur.* καὶ ἄπεισι σεσ *ac discedit, te late diducto ore ridens.* ἐκ κεχηνότος. *limis oculis.* διονύσια. *Bacchanalia*; conuiuia huiusmodi. οὐ νέμεσις τρῶας. Homer. Il. γ. ἀνίωκται patet. τομάδικος ὀρνίον. *gallina Africana seu Numidica*, Horatius *Afram auem* appellat. τρίτος ἄλλος. *e seruis quispiam.* ἀπραγμόδητα. *omni fastu atq; apparatu carentia.* καὶ μικρά *humilia tenuia.* ἐν ἑορταῖς, vt pore Saturnalibus. χείλεα μέν τ᾽ ἐδίηνε. *hac labra irrigarunt*; nō palatum. hæc e summis tantū labris proficiscuntur, non ex animo ὑπερώην Hom Il χ ἐπὶ μανδραβούλου. Erasm. in Paroemia: *Mandrabuli more res succedit.* ἀνεκλίθη ἐπὶ μισθῷ. hemistichium est. ὥσπερ τις βιθυνός. *ut Bithynum quoddam mancipium.* καταπονήσας. *pirata.* ἐν τούτῳ τῆς ἡλικίας. *Id ætatis* φέρων. Ea dictio vacare potest: τοῖς τρίβωσι. *Græco pallio* συγκλείων. συμμίξαντος. συμπαθείαις, aliud exemplar συμπτωματικοῖς θέρμων. *lupinorum*; *cuiuscunq; cibi*, ἄλλως. ἀλισκόμενοι διαπαρείς; διαπείρω. τὰ πρὸ χειρῶν. τὰ ἐπίχειρα. δρομεῦσι καὶ λοίσθιος *postrema classis seruitiis* λύρα καὶ ὄνῳ. Erasm. in adagio: *Asinus ad Lyram*: εἰς καλόν. *in re quapiam honesta.* ὑπόκοιτα *accliues urbis partes.* καὶ κάταντα. *ac decliues.* ἡ πόλις. *vrbs Roma*, olim in montibus sita. ἐς τοὐπίσω. *tu post tergum.* *tu neglectus es.* τυλίσσουσιν. cui reliquas quisquilias inuoluunt. καὶ τὰ ἄλλα. Parenthesis. ἡ τὸ σκληρὸν τῆς μαλάχης φύλλον, ἄτιμον ὑπὸ λιμοῦ παρατιθέμενος. ἡμέτερος εἶ. *noster es.* *tu e domo es ac familia.* ἡ σύες. *aut apri.* ἵλεων *tibi fauentem ac propitium.* τὴν χελώ. *nam modicam eos habere liquet.* ὡς μὴ ἐλεγχθείης. in vitreo calice bibens. Martial. *Prodat perspicuus ne duo vina calyx.* ὁ παῖς. *seruus potum ministrans.* ἢ ἐν οἰνοχοείᾳ

ξενωσίμων.

ξυνείρων *qui Ionica carmina, hoc est, amatoria contexit.* ἠρέμα καὶ γελοῖα legendum est fortasse. οὐχ ἠρέμα γελοῖον. ξυλόφρακτός τις ἢ *ciuis ille Romanus* ὦτα γὰρ καὶ ὀφθαλμοὶ Erasm in prouerb. *Regum aures atque oculi multi.* ἃ μὴ θέμις ὁρῶντα. forte εἰς ἃ μὴ θέμις ὁρῶντα. διαπείρας. placet διαπείρας. λέων περόνῃ δεθείς. Erasm. in Parœmia: *Leo cordula vinctus.* τῶν τοιούτων. scribe τοιούτων. ὄντος δὲ πολλάκις. δεῖ subauditur. δεήσοι. *cum oporteret.* δεηθέντι αὐτοῦ. legendum ἰδεῖν θεῖν αὐτοῦ οὕτως ὄναιο. *sic prospera tibi contingant omnia. sic te dii bene adiuuent.* χάριν οὐ μικρὰν αἰτοῦντι δός. *hoc mihi abs te petenti beneficium impartire.* τὰ μελιταῖα. huiusmodi enim sunt Melitæi canes. Eras. in prouerbio: *Melitæus Catulus.* τῶν χαριζομένων malim τὸν χαριζόμενον. οὐ πρὸς ὕδωρ. eorum more qui in iudiciis olim ad clepsydrā dicebant. τοῦτο ὑγιὲς ἐστὶ syncera lectio. ὑπορρήξεται. διαρραγήσεται *clamore disrumpi* ἐς Διονυσίου λιθοτομίας *Syracusanas Dionysii Tyranni Latomias*, Philoxeni Poetæ exemplo. ἡ ἄβρα. *ancilla. sic Dromo & Xanthias* ꝓ seruis vsurpantur. κομίζοντες *pallium deferentes.* πολλὰ ὑπὲρ *multos de te apud dominum sermones facit.* καὶ εἰς ἐπιτρέψαντος, *vsque cum id arbitrio eius permissum esset, vt quod vellet indumentum ad te deferret.* τὸ κάλλιον ἐπελέξατο. *optimum tibi delegit.* διεξιών. *commemorans.* λαβόντες. *aliquot a te extortis assibus* μετ' αὐτός. *ipse dominus.* ἄωρα. an ἄδωρα. καὶ ὀνήσιμα. ex Sophocle in Aiace Mastigoph. ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα κοὐκ ὀνήσιμα. ὅπερ ἦν νοσημάτων ἐν σοί. hæc ita legenda sunt. ἐκ τοῦ ἔθους, *ex quibus assueuit.* ὀμφαλοί *vmbilici.* ὁ κέβης ἐκεῖνος. Cuius exstat libellus. ἰδεῖν θέλω *cupiam.* καὶ ἀνάπαιστος. malim καὶ αὖ ἄν τις. διαδεξάμενον αὐτόν. restitue, διαδεξάμενοι δ' αὐτόν. τῇ ἑταίρᾳ. corrige, τῇ ἑτέρᾳ μόνης οὐδὲν ὄφελος. *frustra.* ἀναίτιος. Deus in caussa non est, si quid mali nobis eueniat. ἑλομένου. *eius qui id agendum statuerit.*

In opusculum Luciani, cui titulus ἀπολογία περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων.

CAPVT XIV.

Μεταξύ. *inter legendum* πάντων ἐκλαθόμενος *omnium quæ* περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων literis mandauit, *oblitus.* ὁ τραγικὸς φασὶ μεταπεσόντος. Eras. in parœmia: *Festulæ transmutatio.* τῷ ἐσχάτῳ. *iam morti proximum.* ἐν τῷ πορθμείῳ Idem in adagio: *Alterum pedem in cymba Charontis habere.* τὰ σφιγκτά. *torques.* καὶ τὰ κουράλια *& torques a corallio*, quod inquit Plinius *religiosum in primis gestamen esse existimant amoliendis periculis.* ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Erasm in prouerbio: *ἄνω ποταμῶν.* καὶ παλινῳδεῖν. Idem in adagio: *Palinodiam canere.* οὐχ ὑπὲρ Ἑλένης. Stesichori Poetæ Lyrici exemplo. καὶ οἷα σοι χρηστῷ. *& quæ tibi viro bono congruat.* καὶ τῷ λογίῳ *& Mercurio* qui λόγιος appellatur, sacrificabo. καὶ τὴν σμίλην *scalpellum.* τὸν παρόντα σοι βίον. *quippe quam nunc seruias.* ἐπὶ τὰ λιθοφόρτης. Erasm. in adagio: *Bellerophontes litera.* τῷ ζυγῷ *iugo, seruituti* καὶ εἰς τὸν κολοιόν. Eras. in parœmia: *Graculus Æsopicus.* περὶ πόδα. emēdo. παρὰ πόδας, ἐν τῇ σ

ἐγγὺς καὶ πλησίον ἐχών. lege ἐχῶν. εἰς πλουσίου κνίσσ. οἴκων subaudio ὑπὲρ τὸν οὐδόν. ὑπὲρ τὸν γήραος οὐδὸν Eras. in adagio, *Limen senectæ* μισούμεθα. Euripidis senarius. ἐκπίπτοντες δὲ. *exacti, expulsi*. τοῦ θεάτρου. τοῖς θεαταῖς. τῇ παιῶν. *nobilissima illa Cleopatra* ἐπ᾽ ἄκρων χειλέων. *summis tantum labiis* κεύθων ἐνὶ φρεσί. Hom. Il. ι. ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθει ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. καταλιποῖτε. scribendum. καταλείποιτε. παρὰ πόδας. *ante pedes* εἰς τὸν κόλπον πτύσας. Idem ibi, *in suum ipsius sinum inspue*. ἔνδυσιν ἐπὶ τοῖς. *eum reum fecit, quod in adolescentia commisit crimine*, hoc est, *impudicitia*. ἀποκηρύττειν. scribe. ἀποκηρύττειν τὰ ὅμοια πάσχοντα *muliebria patientem* μοῖραν μέν. Hom. Il. ζ. γεινομένῳ ἐπένησε λίνῳ. ἧλον ἐλᾷ τὸν ἧλον. Erasm. in adagio *clauum clauo pellere*. ἄγκυραν ἱερὰν ἀφεὶς. Idem in prouerbio. *Sacram ancoram soluere*. μικρὸν αὐτά. castiga μικρόν. παιδία δὲ κρείσσων. Euripides vero: θυμὸς δὲ κρείσσων. τὸ ἄργος. hoc e vetere, quodam Poeta desumtum. ἄργος. quæ longissime Argis distat. διὰ πασῶν. Eras. in eo prouerbio. οὐκ ἄφιλος. πρᾶγμα τὸ. εἰ τὸ εἰ κοτα γίγνοιτο. *ut par est*. ὡς δέον, *ut decet*. ἐπίσσωτρον ἄρουρας ἄχθος. Hom. Il. σ & Odyss. υ. οὐκ ἐν παρέργῳ θέμενος. *non in postremis habens, neque neglectui*. τὴν λευκὴν παρὰ τοῦ ψῆφον subaudio; *absolutorium calculum* καὶ πλήρη. nam pertuso condemnabant Græci. οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ. Eras. in adagio: *Non est cura Hippoclidi*.

In Luciani Commentarium ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος.

CAPVT XV.

TO ἑωθινόν. τὴν ἑωθινὴν προσαγόρευσιν, *quæ primo mane dici solet*. ὀχυρωτοῦ. Ironia, *ego aureum atque elegans*. ἰδίοντι. *sudabam* ὑπὸ γυνας. φέρε. χαῖρ᾽ ὦ δυνάστα. Euripidis versiculus est. χαίρ᾽ Ἀχιλεῦ. Homer. il. ι. χαίρετ᾽. ἐγὼ δ᾽ ὑμῖν. versus est Empedoclis, quem libro Epigrammatum Græcorum primo, titul. εἰς φιλοσόφους ostendes. καὶ χαίρεστε Euripides in Phœnissis. τὴν νίκην Atheniensium contra Persas victoriam. ἀπὸ σφακτηρίας Plutarchus in Nicia. προσῆκεν. hoc non verum esse ex Hippocratis Epistolis colligo ὁ θαυμάσιος πλάτων. quem Epistola tertia consule. τὸ μὲν χαίρειν κελεύει. castigo τὸ μὲν χαίρειν χαίρειν κελεύει. ἐν τῷ ἀρχαίῳ *antiquo in more*. ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν πραγμάτων τοῦ χαίρειν prætermisso. τοῦ λευκανοῦ *natione Lucani*. οἱ ἀπ᾽ αὐτοῦ *omnes post eum Pythagorici*. τριπλοῦν τρίγωνον, τοὺς ὁμοδόξους. *qui eandem sequuntur doctrinam atque hæresim*.

τὸν μέγιστον ὅρκον hoc ante patefeci. ἢ τὸν ἐντελῆ αὐτοῖς ἀριθμὸν ἀποτελεῖ. castigo, ἢ τὸν ἐντελῆ αὐτοῖς ἀριθμὸν ἀποτελεῖ. ἐντελῆ: denarium nempe, eo quo supra docui modo. ὑγιαίνειν ἐπιθύς. in omnib. tamen a Laertio citatis eius Epistolis χαίρειν semper præfixum est. ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ fuit enim prisca, media ac noua Comœdia. ἄληστι καὶ μέγα χαῖρε. Homer Odyss. ω. ὁ δ᾽ ἄλεξις. *Alexis Comicus*. ὁ δ᾽ ἀχαιὸς *Achæus itidem Comicus ac Philemon*. οὐ καὶ πλάτων μέμνηται. In dialogo cui titulus, Gorgias. τῷ παρόντι

λόγῳ

λόγῳ. ἐν ἴσῳ. Plutar. in Alexandro. συνάπτειν. manus conserere. αὐτῇ τῇ ἱερείᾳ. Græci enim ἱερέως subscribunt. καὶ δεύτερα. secundas τῇ τῆς ὑγιείας ὀνόματι. saluti nomine. τῆς ὑγιείας. quæ Æsculapii fuit filia.

Luciani ἑρμότιμος ἢ περὶ αἱρέσεων illustratur.

CAPVT XVI.

TΕκμήρασθαι, coniicere licet. τῶν ἀγκύλων. σοφισμάτων. καὶ ὁ περὶ ὁδοῦ & quod utile sit. τοιοῦτό τι. tale quidpiam est ὑπὸ τοῦ κῴου. ab Hippocrate Coo. ἐγρηγορώς. vigilans. παραπολόμενον. Castigo, παραπολλύμενον. οὐδὲν ἄλλο. legendum ἄλλο οὐκ εἰς μακρὰν. οὐκ εἰς μακρὸν χρόνον. πάνυ πολύ. placet πάμπολυ. ὁ τοῦ ἑρμήου ζῶος. 11. δ. τῆς ἑόρτου ἐκείνης Diodorus lib. ις. & Arrian. γ. καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου. ac deinceps. οἷον μύρμηκας atque indignos qui hominum appellatione nominentur. τοὺς ἄλλους. ἀνθρώπους. ἐν χρῷ τῆς γῆς in superficie terræ ὑπερευτελοῦς vero unicum est vocabulum περὶ μεγίστων ἀγαθῶν. τὸ χρεὼν ἐπιστάν. fatum imminens. ἐν τῇ ἀρετῇ βίον. scribe post verba πάνυ πολυ. ἤ. quomodo φῶ. dicam. ἐς τὸ ὕστατον. valde. περιεκτικὸν capacissimum Illiad. λ. εὖ γε. recte sane. ἰδιώτας. rudes atque imperitos. ὡς πρὸς σὲ si tecum conferantur. ἱκανόν. mihi satis esset. τοῦ ποτε πιστεύσας cui nam habita fide. τῶν δ' ἄλλων. ὁδῶν ὑπὲρ τοὺς πολλούς. supra vulgus. καὶ κατὰ τὴν νῦν εἰμί & ex atque nunc sum ὑμετέρων προσαγόρων τῶν στωικῶν δηλονότι. εἴας. missos faciebas ἃς προῃρήκεις quæ delegisti. ὥσπερ τὸν χαριζόμενον. Consule Platonem in Socratis apolog. τὴν ἀρμόττουσαν ὁδὸν, αἵρεσιν, φιλοσοφίαν. ᾤου. putabas ἑώρων. conspiciebam. οἷον μαργίτην. Erasm. Chiliades. ibi μαργίτης. ὑπ' ἐκείνου. λεγόμενα. castigo ὑπ' ἐκείνων &. τοιαῦτα λέγοντες, non λέγοιτο. ἐν χρῷ κουρίας. ad cutem tonsos. οὐδὲν ἁβρόν. nihil in his molle. συνίημι mihi fucum fieri non sentio. τί ἂν πάθοι τις. quid agendum statuat aliquis. ἐδέδορκας. contueris. ἄμεινον, repone. ἀμείνων ἢ χείρων. κατὰ θεόν. Dei auspicio. διημαρτεῖν ἐπιλαμβάνοι. ἐπιλαμβανόμενοι. ὅστις ἂν ᾖ quicumque fuerit. αὐτὸς ᾔειν ἐς αὐτήν. ad eam profectus essem. καὶ ἡσίοδος. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος. οἶμος ἐπ' αὐτήν. καὶ τί τῶν ἡγεμόνων. restituo. τί πῃ ἔνθα ἂν ἡμᾶς οἱ πόδες φέρωσι Erasm. in prouerbio: Quocumque pedes ferunt. ἐπιρρεπὲς. Idem in Paroemia: Ægæum scaphula transmittere τοῦ ἐμμελεστάτου τοξότου Homer. ad finem Il. ψ. τῶν πολλῶν unum e multis, quæ ferire destinamus. ἀγνοοῦντες. τῆς ὁδοῦ τὰ ἀπόγεια λυσάμενος. quietam oras resolueris. πάμπολυ. castiga ὡς λυκίσε παράπολυ ὡς ῥᾷον. emenda ὡς ῥᾳδίου. παρ' ὑμῶν ἑρμοτίμου nuncia igitur nostro nomine Hermotimo ὡς τὸ εἰκός, ut par est. οὐ γὰρ ἐμὸς κῆρυξ. Homer. Il. π. ἐκ σικελίας aliquod e Sicilia exemplum, ubi aliquando peregrinatus est. ἵνα ἐν λόγῳ, ut paucis concludam ac finiam. εἰδότες οὐκ ἄν ποτε. Placet εἰδότα ὡς οὐκ ἄν ποτε. οὐδὲν πρὸς ἔπος. Erasm. in prouerbio. Nihil aduersum hoc alibi explicuimus. ἢ τέλους. quod Stoici in virtute, Epicurei in voluptate ponunt. ἐπὶ ταύτας ἂν syncera

lectio, ἱέναι ἀλυπιέργης. Pete Varinum. τελευτῶν. *denique postremo.* ἐν γε τεπαρὸν *in præsentia.* ἔοικεν δ' οὖν γε τοῦτον *ex his sane videtur.* τῶν σοφῶν. *septem sapientum* τοῖς ἑξῆς λόγοις. *alius loquendi copiam.* τὰ τῆς σιωπῆς nam quinque annos tacebant Pythagoræorum discipuli. ζῶμεν οὕτως post hæc verba scribe λυ εἶπε ἑξῆς οὐκ ἐλάττω λυ. emenda ἑρμ. & ἐν γε. ἑρμ. corrige λυ μόγις ἱκανά λυ. repone ἑρμ. οὕτως. λυ. εἶπε ἑξῆς ἐπιταγύρω ἐκεκράγει. *clamabat.* ἐν κεφαλαίῳ *in summa.* φασί. *quod aiunt.* οὐδὲν δέον. *cum minime oporteat.* οὐκ ἐπ' ἀγαθῷ. *haud auspicato malo omine.* κατὰ τὸν τιθωνόν. Erat in prouerbio: *Tithoni senecta.* ἰδιώτας. *omnium ignaros.* ὤφθη. *visa est.* φοῖνιξ. hinc adagium: *Phœnice viuacior*, ὄνυχα μόνον λέοντος. vnde ortam Parœmiam ἐκ τῶν ὀνύχων λέοντα, ferunt nonnulli. πρὸς τὸν διόνυσον. Erasm. in adagio, *nihil ad Bacchum.* ὦ παῖ. *o puer, o imperite.* ἀτοπώτατα αἱρετικόν. *quæ in Philosophorum sectam.* καταδύεις lege καταδύει. καὶ οὐ κατὰ σὲ *ac te indigna* ὥστε μοι γε *gratum mihi fecisti.* κεραισάμενοί γε *aquam immiscentes.* τοῦ ἱεροῦ νάματος. *fontis Cresphontis.* εὐτακεῖς. *facile macerantur.* οὐ δ' ἄκηνοι. *manes non sunt* τοῦ περὶ τοῦ νάματος. ὤφθη *visum est.* ἐν ἀρχῇ in huius dialogi initio. ὁ τῶν δαναΐδων πίθος. Erasm. in Prouerbio *Danaidum dolium.* εἰς στενὸν *in angustum cogis* αἰαίτιος. αἰτιᾶσθε Homer. Il. ἀχρείως ἐπιδεῖν. restituo, ἐπιδεῖν τοῦ φιλοσοφεῖν. λυ expunge λυ. quod quidem post verba hæc εἶπε καὶ μὴ substituendum est, hoc pacto. εἶπε καὶ μὴ. λυ. τῆς ῥινὸς ἑλκέσθαι. Erasm. in prouerbio *Naribus trahere.* ἐπιτραπεζίῳ ὕδατι. *aqua super mensam iniecta vel effusa* ἄνθρακές μοι τὸν θησαυρόν. Erasm. in prouerbio: *Thesaurus carbones erant.* περὶ ὄνου σκιᾶς. Idem in Parœmia: *De asini vmbra* ὡς ὑπὸ τοῦ ἐρομένου, *vt ab eo qui hoc percunctatur.* τὰ κοινά. quæ a Stoicis Paradoxis merito abhorrent. εἰ ἀληθής. emenda. εἰ ἀληθής ἐστι. σημεῖα εἶναι. sic enim ea diffinit Euclides. σημεῖόν ἐστιν οὗ μέρος οὐδέν. γραμμὴ δὲ μῆκος ἀπλατές. quæ nullo pacto consistere posse credunt Epicurei. πράγματα παίδων ἔχοντες. *puerilibus quibusdam nugis vacare.* τὰ τῷ ὄντι ἀγαθά. *quæ haud dubie sunt bona.* ἐν τῇ σορῷ ἔχων. hoc enucleat Erasm. in prouerbio: *Alterum pedem in cymba Charontis habere.* δίκην ἔφυγον scribo ἔφυγον. ὅτι αὐτοῦ ἐλάβετο. *quod eum manu prehendisset.* τὸν κάδον. *Cadum, vt symbolum daret ac deponeret.* ὁ κεραυνόδεκελος. hoc ante explicatum est, atque etiam illud; καὶ κέρατα ἀναφύει. ἐπιβυσάμενος τὰ ὦτα. *ne quid audiat, quod eum, hæc apud se meditantem, turbet atque interpellet.* μόνον βασιλέα. hæc sunt nunquam satis derisa Stoicorum somnia. ὁ φιλόσοφος. *filii præceptor.* τῶν εἰδότων. placet, τῶν εἰδότων. ὧν ἤρων. *quæ amabam.* ἐπὶ πάντας τοὺς φιλοσόφους ἡρηκέναι. *delegisses.* ἐρήμην. *caussa indicta.* εἰς τὸ ἔμπαλιν. *vt eorum omnium obliuiscerer.* ὁ Χρύσιππος. qui aduersus Carneadem disputaturus helleboro caput purgasse fertur. Parum abfuit quin præterire verba hæc, ὕδωρ ὑπερῴῳ πλήττειν in adagio, *Aquam in mortario tundere*, & illa. ὁ γνώμων φησὶ in prouerbio, *Gnomon & regula*, explicari.

Iuue-

Iuuenalis loci.

CAPVT XVII.

I*Ntactam Paridi nisi vendat Agauen.* Iuuenal. Satyr. 7. Solebant enim Poetæ fabulas suas histrionibus diuẽdere. Terent. in prologo Hecyræ. *mihi vt discere nouas expediat, posthac pretio emtas.* Idem eadem *Aut vinum Tiberi aduectam.* Veientanũ. Mart. lib. 1. *Et Veientani bibitur fex crassa rubelli.* Persius Saty. 5. *Veientanumq; rubellum.* Tiberis autem Veientem agrum a Crustumino diuidit. vile omnino ac tenue, non exoticum nec transmarinum vinum, et pote Chium, Thasium, Lesbium; quæ primum dignitatis locum tenebant, teste lib. 14. Plinio. Eadem.

Nil sapit Arcadico iuueni.

tardo ac fatuo. hoc tamen ad Arcadicos asinos detorquendum nõ est, sed ad ipsos Arcades populos, qui βαλανηφάγοι a Poetis Græcis nominantur, hoc est, *prisci, rudes ac stupidi.* Eadem.

Et adhuc a matre rubentem.

Adhuc recens natum, maternoque sanguine rubentem pollutumque. Hippoc. περὶ φύσιος παιδίου. Idem Satyra 11.

Testarum crepitus.

Vasa testacea parietibus infarciebant architecti, in theatris præcipue, vt exceptum hominũ spectantium plausum cum Harmonia quadam redderent, id quod Tranquillus in Nerone cap. 20. innuit. Ea porro vasa ex ære fabricanda esse docet lib. & cap. 5. Vitruuius, cum tamen Romæ in hippodromi parietinis testacea conspexerim. Idem Satyr. 14.

Dispositis prædiues hamis. *armis* expungendũ esse primũ docet, carminis ratio, deinde quæ sequitur: *Dolia nudi non ardent Cynici.* Sunt aũt *hamæ* idonea ad cõpescendũ incendium instrumenta. Plin. Iun. lib. Epist. 10. *Et alioqui nullus vsquã in publico sipo nulla hama, nullũ deniq; instrumentũ ad incendia cõpescẽda.* Paulus de off. præf. vigilũ: *Et curare calciatũ, cum hamis & dolabris, vt curã adhibeant, omnes inquilinos admonere, ne negligẽtia aliqua incendii casus oriatur.* Thucydidis Scholiastes ἄμην, σκαφίον πλατὺ interpretatur.

Vocabulorum quorundam explicatio. CAP. XVIII.

QVam Democritus εὐθυμίαν nominabat, eandem solitus erat εὐεστὼ appellare. quod quidem vocabulum tanquã inauditũ cur quidã despiciant, nulla est ratio. μήτ' ἐν κακοῖσι (verba Æschyli) μήτ' ἐν εὐεστοῖ φίλη. Laert in Democ. τέλος δ' εἶναι τὴν εὐθυμίαν. sequitur, καλεῖ δ' αὐτὴν καὶ εὐεστώ. Clemens Alex. Δημόκριτος μὲν ἐν τοῖς περὶ τέλους τὴν εὐθυμίαν ἣν καὶ εὐεστὼ προσηγόρευσεν. Quid vero eiusdem Philosophi δῖνος significet, indicat hoc sermone Laert. πάντα τε κατ' ἀνάγκην γίνεσθαι, τῆς δίνης αἰτίας οὔσης τῆς γενέσεως πάντων, ἣν ἀνάγκην λέγει. vt nil aliud δῖνον quam δίνην esse facile appareat. Socrates in Neb. Aristophanis, οὐκ' ἀλλ' αἰθέριος δῖνος. sp. ὁ δῖνος τουτί

μ' ἐλιλῆθαι. Scholiastes: αἴγειρος δῖνος καὶ τοῦτο ἐξευλάβειτο παρὰ τοῖς φυσικοῖς. τουτέστι δίνησις ἡ αἴγειρα. ἱπποτροφεῖν non tantum dicebantur ii qui in sacris certaminibus vincere cupiebant, vt tradunt homines literati, verum etiam qui vtcumque alendis equis studebant, id quod ex Hierocle, Absyrto atque aliis qui de medicina veterinaria commentarios ediderunt, conspicuum est παιδεραστὴς & παιδεραστεία, raro in bonam partem, contra quam iidem sentiant, accipiuntur. Gregor. στηλ. α. καὶ τῆς σωφροσύνης φιλοκαλίας. αἰδοῦμαι γὰρ εἰπεῖν παιδεραστίας Lucian. παιδεραστῶν οὗτοι οἱ λόγοι ἄργος δίψιον διὰ τὴν δίψαν τῶν ὑδάτων nuncuparū credit Stephanus. Euripides in Alceste: ὅταν πρὸς ἄργος δίψιον ἔλθω χθόνα. Lucia. πολυδίψιον δὲ τὸ ἄργος ὡς οἶσθα ὥστε ἀνάγκη ἀεὶ ὑδροφορεῖν. hoc etiam testatur Græcus versus. ἄργος ἄνυδρον ἐὸν δαναὰι θέσαν ἄργος ἔνυδρον Seneca in Thieste. *Timenique veterem nobiles Arg sitim*. Plin. lib 7. c. 56. *Puteos Danaus inuenit ex Ægypto aduectus in Græciam, quæ vocatur Argos dipsium* Strabo: πολυδίψιον πολυπόθητον enarrat ἢ χωρὶς τοῦ δ. πολυίψιον πολυφθόρον. Athenæus quoque πολυδίψιον πολυπόθητον διὰ τὸν χρόνον.

Engastrimantis. Engastrimythos.

CAPVT XIX.

QVod aliquando probaturum me recepi, *engastrimythos* olim fuisse, nostroque sæculo quendam extitisse, nunc exsoluendū decreui Hippoc ἐπιδημιῶν. ε. καὶ ἐκ τοῦ στήθεος ἐψόφεεν, ὥσπερ αἱ ἐγγαστρίμυθοι λεγόμεναι Galen. hoc edisserens: ἐγγαστρίμυθοι, οἱ κεκλεισμένου τοῦ στόματος φθεγγόμενοι, διὰ τὸ δοκεῖν ἐκ τῆς γαστρὸς φθέγγειν. *Engastrimantis* autem & *sternomantis* proprie est, qui dæmonem quempiam aut Pythonem in ventre aut pectore habere creditur, cuius monitis atque impulsu, vaticinatur. falluntur qui engastrimantas peluibus vti ac vase quodam, quod *gaster* appelletur. Græci vero auctores *engastrimythum* cum *engastromante* cōfundunt, cum tamen hæc, reuera diuersa sint. Pollux: καὶ στερνόμαντιν σοφοκλῆς, τὴν ἐγγαστρίμυθον καλουμένην. Aristophanis in fucis commentator. οὗτος ὁ ἐγγαστρίμυθος λέγεται ἀθήνησι τ' ἀληθῆ μαντευόμενος διὰ τοῦ ἐνυπάρχοντος αὐτῷ δαίμονος. Plutarch. περὶ τῶν ἐκλελοιπό. χρησ. ὥσπερ τοὺς ἐγγαστριμύθους εὐρυκλέας πάλαι νυνὶ πύθωνας προσαγορευομένους. Gregor. στηλ. α. καὶ σαμουὴλ ἕλκεται ἢ δοκεῖ δι' ἐγγαστριμύθου. Chrysostomus: πάλιν ἐπὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ γὰρ ἐπειδὴ ταύτῃ ἐπιστεύθη, διὰ ... [illegible] ἀκούουσι τὸν σαμουήλ. Iustin. Martyr. πῶς διὰ τῶν καλουμένων ἐγγαστριμύθων οἱ δαίμονες φθέγγονται. Iosephus. ἰουδαι. ἀρχαιολ. ... [illegible] τοὺς ἐγγαστριμύθους καὶ τοὺς ἀνάγοντας τῶν νεκρῶν ψυχάς. γαστρόμαντιν ... [illegible] quoque pro *diuinatore* vsurpatur. Glycera Menand ... [illegible] γυναῖκα ἀπὸ φρυγίας ἥκουσαν εὖ μάλα τούτων ... [illegible] ... οὕτω τῇ τῶν αὐλητῶν διαπαύσει νύκτωρ, ἢ τῇ ... [illegible] ... tem autem posse, vt quis ante oculos coram clauso ore vocem edat, verba que exprimat quæ e longinquo videantur emana-

emanare, etiam si id μυρσάκις negent quidam, testis est tota pene Gallia. Viuebat Luteciæ, dum hæc commentaret, Ludouicus Brabantius Francisci primi Gallorum regi cubicularius insignis engastrimythos, fingendique imprimis manium eiulatus, qui qd fieri vellent, artifex. hac igitur arte pollens cum formosissimam ditissimamque puellam patre orbam amaret, eius matrem, quæ istius præstigias non nosset, adiit, mariti vocem palam fingens, qui iuberet vt huic viro optimo ac locupletissimo eam nuptam daret se grauissime in igne purgatorio torqueri, quod huic iampridem petenti denegasset. fore tamen vt ex eo cito emergeret, si huic collocasset. Illa ne multis; protinus marito morem gerit, eiq; filiam in matrimonium dat. Sexcentas id genus fallacias Gallis pene omnibus notas referre non est necesse. hanc porro vnam silere, sine negligentiæ crimine, nequeo. cum igitur nummis indigeret Brabantius, audiretq; Lugduni Cornutum trapezitam ditissimũ esse, illuc statim proficiscitur, hominem conuenit, se cum eo arcanis quibusdam de rebus clam agere velle ostendit ille libenter Brabantium accipit; qui pauca primo de religione, dehinc multos de dæmonibus, de spectris, de ignis purgatorii pœnis, de inferorum cruciatibus sermones refert; ad extremum Cornuti patris iampridem defuncti vocem simulat, qui huic grandem pecuniam ad redimendos a Turcis Christianos captiuos dari imperaret, se iam aliquot annos in igne purgatorio supplicia perferre. Ipsum vero nisi sibi obsequeretur, breui in sceleratorum sedes demersum iri quod cum ex vsuris, & anatocismis immensas, præter ius, facultates comparasse exploratum haberet. Cornutus primum rei nouitate perturbatur, ab eo deinde petiit vt postridie rediret. homo reuertitur, reuersum quasi deambulandi caussa in planitiem quãdam ducit, longe a tugurio, a colle, a fossa, ab arbore (putabat enim domi elaqueari aut fissi parietis rima verba sibi dari) Brabantius cur id fieret probe animaduertens flebiliter magis quam vnquam antea, defunctorum Cornuti parentum manes per omnes deos quiritari simulat, addidit quod ei commodum fuit. hoc audiens, perculsusque miraculo rei Cornutus, nihil iam fraudis inesse suspicatus, præsertim cum eadem postea audiret, quoties, quibusuc locis vellet, decem Brabãtio aureorum millia numerat. quibus Christianos captiuos redimendos curaret. Ipse Venetias ac in Græciam proficisci se prædicans, domum reuertitur. ferunt autem non multos post menses Cornutum (nam totam cõtinuo fabulam resciuit) non interuersæ pecuniæ damno, sed Lugdunensium hominum facetiis ac derisu, in grauem morbum incidisse, ex eoque naturæ concessisse.

Nonij Marcelli errata.

CAPVT XX.

B*Ardum vi prapostera & ingenio tardum. nam Graci bardos tar-*

dos dicebant. Homer. in Iliaco 23. peccat hæc tradens Marcellus, neque enim *bardus* Græca vox est, sed Latina, qua M. Tullius in lib. de fato vsus est. nec bardos *tardos* vocant Græci, sed βραδέας. apud Homerum vero Il. ψ. ἀλλ' αὐτοὶ ἵπποι βραδύτατοι θείειν. βράδιστοι. βραδύτατοι. βάρδιστοι κατὰ μετάθεσιν ἐν τῷ ὀξείας dicitur. Theocr. βαρδίστας μακάρων ὧραι φίλαι. Idem in voce Passum. *Passum est propriè rugosum vel siccum, &c.* Ego *passum velum*, diductum & expansum significare censeo, *vtramque passam* non rugis implicatam, sed solem passam, quare hic *passa* a verbo *patior* non a verbo *pando*, vt in velo passo, deriuatur. Idem in dictione *Antes*: *Antes sunt quadratura. Verg. Georg. 3. Iam canit extremos effœtus vinitor Antes.* antes hoc in loco sunt extremi ordines vinearum. Idem Terentianum illud edisserens. *Suum defraudans genium; Genium parsimoniam* explicat. Est autem *genius* voluptatis & naturæ Deus. *suum itaque defraudare genium*, negare est naturæ quod magnopere appetit. Idem Marcellus: *Emulgere sine labore tollere. Terent. in Phorm. emulsi argento senem.* in nostris omnibus codicibus *emunxi* scribitur, quod equidem probo. Idem *inglandes agrestes nuces*: iuglaudes sunt, quę nuces cõmuni nomine appellantur. Ouid. *alea parua nuces.* Idem. *sugillare, occludere. sugillare* ꝓpriè est ex ꝑcussione cõmaculare Idem, *saperda quasi sapiẽtes vel elegantes. Saperda* piscis est, qui in Ægypto conditur, mali odoris. Varro: *omnes nobis videmini esse belli festiui, saperda, cum sumus canopici, viles ac nihili homines.* Est autẽ *Canopus* Ægypti oppidũ. Idẽ *Natare, iterũ trepidare. Virg. Georg. 4. conditq; natantia lumina somnus.* Seruius, *natantia in mortem reducta exponit.* Ego humore ac pituita suffusa, e Celso lib. 2. cap. 6. locum hunc edisserens. Idem, *obesum, gracile & exile.* Ego *pingue.* Idem, *Poscere, aduersari. Verg. in 3. equidem sic poscere ventos.* nos sic, *velle.*

Voces quædam ad rem naualem pertinentes.

CAPVT XXI.

Εἰκόσορος ναῦς dicitur, quæ viginti remis agitur, nõ quæ viginti onera aut homines vehit. *Dicrotum* propriè biremis est, non nauis quæ duobus gubernaculis pariter a prora regitur & puppi. μυριοφόρος καὶ μύρια χωρὰς ναῦς (verba cuiusdam) *id est decies mille ferens, & decies mille agens nauis.* Hoc vero quid sit non explicat. ego vero id ad amphoras referendum censeo, non ad homines, vt docent plerique. qui enim fieri potest? Latini aliquando non amphoris, sed modiis nauium capacitatem metiti sunt. nos Galli Græcam consuetudinem imitamur, atq; earum magnitudinem doliis exprimimus. Erant *& funariæ scalæ* (inquiunt nonnulli) *e funibus scilicet contexta, quibus* ἀποβάθρα & διαβάθρα *nomen fuit.* Ego ἀποβάθραν, *ligneam scalam* esse assero, qua in nauem conscendimus, eandemq; διαβάθραν & ἀνάβαθραν vocari. addunt iidem: *in his agiles admodum petauristæ versantur*, quos Græci ἐπιβάτας καὶ

χειροβάτας

καλοβάτας, nostri *funambulos* vel *funerepos* appellauere. Sunt autem ἐπιβάται, nũc *vectores* nunc *classiarij milites*. Pollux: τοὺς ἄλλους ἐπιβάτας. οὓς καὶ πλωτῆρας καλεῖ. Polybius lib. 5. ὁμοῖς δὲ τῶν ἐπιβατῶν διαψυχία. Homeri Scholiastes: καὶ ὅτι ἀτῆχθαι τοὺς ἐν ταῖς τριήρεσι κωπηλάτας ἐπικώπους λέγουσιν, ἐπιβάτας δὲ τοὺς μαχίμους. Vitruuius libr. 2. *Celatis remigibus & epibatis comparatis* Tametsi vero *scapha* nauiculam significet, non ideo tamen qui apud Athenienses in Panatheneis *scaphephori* dicebantur, hi *scapham, id est*, vt interpretantur nonnulli, *nauiculam gestabant*, sed *mactram*, in qua pinsitur farina. Nec vero σέλματα *nauis sedilia* tantum Græce appellantur, sed etiam σελιδώματα ac σελίδες. Quidam *nauphractum*, a vulgo oculum appellatum esse produnt; alii *foramen*, per quod remus exstat: vtrique perperam sentientes, ex his Aristophanis in Achar. versibus negligenter expẽsis: ὁ βασιλέως ὀφθαλμός δὲ ὦ ναῦ ἱερόπληξ. ὦ τὸν θεῶν ἄνθρωπε ναύφρακτον βλέπεις.

An odoribus delectentur bruta animalia.

CAPVT XXII.

QVi ne transuersum quidem digitum a Peripateticorum disciplina excedũt, nullũ homine excepto animal odore delectari asserunt. quos in eam opinionẽ videtur ἠθικῶν τόμος 3. Aristo. atq; hæc eius περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν oratio impulisse. διὰ γὰρ ταύτας καὶ μόνον ὡς εἰπεῖν αἰσθάνεται τῶν ζώων ἄνθρωπος, καὶ χαίρει ταῖς τῶν ἀνθῶν, καὶ ταῖς τῶν τοιούτων ὀσμαῖς. Rursus paulo infra. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ζώων οὐδενί, οὐδὲν δυσχεραίνει καθ' αὐτὰ δυσωδῶν τὴν ὀσμήν, αἰ μήτε τύχῃ φθαρτικὸν ὄν. quod sic explicat Aphrodisæus: τὸ συνεπόμενον τῶν ἀναπνευστικῶν ἐκφραίνεται ὑπὸ τῆς ποιότητος τῶν θυμιωμένων. Ego an omnia vera essent quæ ab his traduntur, sæpe dubitaui. cum enim canes ac sues, sed imprimis simias, quos edituræ sunt cibos, prius olfacere quotidie videam, atq; vt aliis vesci: ita alios etiam respuere & abiicere, suspicor eas aut illorũ odore gaudere, aut ẽt lædi. Sin vtrũq; falsum, quod, vt inficiantur Peripatetici, necesse est, frustra in his bestiis videtur olfactũ architectata esse natura. perinde est n. olfactu carere atq; eo nihil affici. Quasdã rerũ ambustarũ, quæ eis fœtet odor, animantes pellit, quod si ita esse omnib. liquet, quis ẽt ex aliarum odore, quo mire oblectantur, eas voluptatẽ capere non existimet? nec n. odoratum finxit natura vt tetros odores sentiat, gratos nequaquam, & hunc mulcentes. Quæ Citharœdi voces audiunt aures, eædem ẽt stridorem serræ, dũ acuitur. Quod in ceteris palam est. Dioscorides & Lucanus Peucedanum suffitu serpentes fugare tradunt, cur id igitur sexcẽtæ aliæ plantæ nõ præstant? eadem ille de gagate phibet, cur ideo infinita lapidũ multitudo ea vi orbata est? Ceruina cornua serpentes abigunt, non bubula nec caprina. Cur in trifolio bestias has negãt inueniri? quid est quod eas abigit fraxinus? Peponũ odore elephãtes in Æthiopia gaudẽt, bõbyces allliorum ac ceparum vitu exanimantur, thuris vero suffitu mirifice

recreantur. Quid quod ipse segm. Problemat. ιδ. Aristoteles, brutas iucundo odore animantes lætari his verbis testatur. διὰ τί τῶν ζώων οὐδὲν ἀηδῶς, ἢ τί ζῶα τὰ παρδάλιας. αὕτη ἡ καὶ αὐτοῖς τοῖς θηρίοις. φασὶ γὰρ τὰ θηρία ἡδέως ὀσμᾶσθαι cui in hoc Theophrastus περὶ φυτ. αἰτ. ς. Plinius & Solinus assentiuntur. Cui autem in eum non videtur, ipsa vel iucundum vel tetrum odorem spirantibus animalia haudquaquam moueri, cum id ipsum arboribus etiam inesse testetur περὶ φυτῶν ς. Theophrastus. ἔτι ἐκ τῆς ὀσμῆς ἔνια ἐλάττω. καθάπερ ἡ ἄμπελος τῇ τῆς δάφνης, καὶ τῇ τῆς ῥαφανίου. καὶ γὰρ ἐνθὺς ἐκδηλοι. καὶ τὴν βλάστησιν. nec repugnat lib. 17. cap 24. Plinius. Vult igitur meo sane iudicio Aristoteles, in homine odoramentorum oblectamenta voluptate, quæ potissimum inesse.

Valerii Maximi loca.

CAPVT XXIII.

VAlerius Maximus lib. 3. cap 7. ibi de Euripide Tragico: *Itaq; & quod Alcest dis Tragico Poeta*. Castiga. *Itaque & quod Alexidi Comico Poeta*. Idem lib 5. cap. 3. ibi in Phocionem: *Nempe Thesea paruulo in scopulo sepeliri*. hic *scopulus* paruam insulam notat, Scyrum vtique in qua discessit edita, ac sepultus est Theseus, vt paulo supra traditur: *huius tamen summoti ab Atheniensibus, Scyros exsule minor insula, ossa mortui cœpit*. *saxum* quoque nonnumquam hanc significationem habet. Tacit. lib 4. *Interdicto igni atque aqua saxo Seriphio consenuit*. Mela libr. 3. hæc explicat. *In ipso mari monumentum Gerionis scopulo magis quam insulæ impositum*. & Plinius: *Ægeo mari nomen dedit scopulus inter Tenedum & Chium verius quam insula*. Idem libr. 8. *Cyrum omnium militum suorum nomina percepisse* tradit: Plinius quoque, *eum omnibus in exercitu suo militibus nomina reddidisse*, quod an Xenophonte Cyripædię quinto (vnde id mutuantur) literis mandatum sit, perspiciamus ὁ δὲ στρατηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἴσως ὥστε οὐκ ἴσασι τῶν ὑφ' αὑτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα. vides ἡγεμόνων non στρατιωτῶν. hoc vero quæ paulo ante scripta sunt, apertius indicant. Cum vero infinitam militum multitudinem in exercitu haberet Cyrus, hunc omnium nomina memoria tenuisse, supra humani ingenii vires censendum est. Idem, libr 9. cap. 1. Ibi de Cypriis. *Qui reginas suas mulierum corporibus*. mulieres eæ a Græcis κλιμακίδες a virili obsequio nũcupatæ sunt, quarum meminit lib. 5. Athenæus Idem eodem lib. cap. 15. *Hibream autem Milesium copiosa atque concitata facundia oratorum gymnicorum sermo stramenta gymnasii colligenti*. emendo, *strigmenta*, quæ Græci γλοιοὺς vocant.

Hesychii loca.

CAPVT XXIV.

AΜΦίσβαινα, εἶδος ὄφεως μακροχειφάλον, ἰσόπηχυ, τὴν οὐρὰν κολοβὴν ἔχον καὶ διὰ τὸ πολλάκις τὴν πορείαν ποιούμενον ὥστε δοκεῖν ἀμφισβητεῖν μὴ δύο κεφαλὰς ἔχειν. hæc Hesychius. geminum porro amphisbenæ

phisbænæ caput esse, & ad caput & ad caudam existimat Plinius. Lucan. *Et grauis in geminum surgens caput amphisbæna* quibus astipulatur περὶ θηρίων τοῖς πισῶν. Galenus: ἀμφίβολον εἶδος ἱέραξ. castiga ἀμφίβολον. ἀνάκτορον non Cereris tantum, sed aliorum etiam deorum templa significat. ἀργώ (inquit) εἶδος φυτοῦ ἀφ' οὗ ἡ ἀργὼ ναῦς. Ego nullam apud Græcos auctores arborem reperio, quæ Argo vocetur. Idem in vocabulo ἀπορίαις, ita est emaculandus: ἀπορίαις φυγών. αἰσχύλος ψυχαγωγίαις, non ἰξίονης, καὶ ἀλκμήνῃ. Sunt vero hæc tragœdiarum nomina. In dictione ἀσπίδοπηλος. Διωπίδης μηνί λίμνῃ, restituendum est, ac, ἀλλήλων. expungendum. In voce ἀσκοφλαυρίζεις. κενὸς ἰνῶς φρονήματι. In vocabulo βουζύγης. scribo ἱερεὺς, ἢ ὁ ζεύγει. καὶ γαλοδουλεία ὀλιγοδουλία. καὶ σκιτερὰ κοιλία. καὶ χέζει ἐπιφωνήματι ἐλικτῶν ἀλεξίφαρμον καὶ καλαμοσύριγξ λιμενῶν. ἢ δι' ὧν. corrige δατανοῦ. vnde Latinis *datatim ludere*, hoc est vicissim & alternis iacere. Plaut in Curculio: *Tum isti qui ludunt serui Scurræ in datatim in via*. In dictione δεκάτην στοιχεῖον. corrige δεκάτων στοιχεῖον αὐτόδικοι καὶ αὐτονομοι. ἢ δευτεραλίδας οἱ μὲν αὐτὸς τι, ἄλλοι τὰς λεύκας κόχλος. οἱ δὲ τὰς ἐκλυσθείσας κυλικας τῶν ἐν φρυγίων. καὶ ἀργόουριῶν. τὸ ἐν τοῖς πότοις λεγόμενα ὁ μὴ ἐξ ἰδίου μὴ. In voce δι' ἀσπίδος πεδίοιο. legendum ἐν ῳ πολλαὶ ἀμφιμέμυκον ἀσπίδες κατέπιπτον. λίσσω (Homerus scilicet Iliados. λ. κτείνοντες τ' ἀμφοῖν ἀνὰ τ' ἔντεα καλὰ λέγοντες In voce διέπλευσε. διεπολέμησε, διερράπιζε. καὶ διεπτύσε. διέτελε διῆγε nullum est vitium. in διφυής. placet διφυὲς τυχὸς, τὰ δύο μέρη, τὸ διμερές. In vocabulo δυσεκμάρτυρον, δυσχερὲς τέλος ἔχον, ἢ μὴ ἔχον τέλος, δυσκατέργαστον δυσεξήτητον. Deinde: δυσπνία μοχθηρία. his duobus vocabulis, δύσεργον, δυσεξήτητον expunctis. ἰσχέλιον. castiga, ἰσχέλιον κοίλα καὶ κενά. ἰχνηλατεῖ, χρηματίζεται. ἱερουργίαις. καλὸς ἐποικοδ. πηγὴ περὶ τοῖς κλειδίοις hæc bene habent. ἐλθόντα. scribe, ἔρχομαι ἐλευσῶ. ἐλεῖθμα ἐλευσίνια, ἀγῶν & reliqua in voc. ἔμβολα. repone Διωπίδης παλαμήδη καὶ σκίρωνι ἐναυλός. lege ἐναυλός, αὔλειος. post dictionem ἐνδέδεμαι. scribe ἐνδιαίμεναι, ἐσθιόντων ἑτέρων πατέρων &c. ἐπιλέγει. ἐπόψεται. ἐπιρρέουσιν ἐπεκάλεσεν ἐκ διωκόμενον τὸ ὄργανον τῆς δίκης. ἔστι δὲ τὸ ἀμφότερον τοῦ καταδίκους ἡμίβαλκλον (non ὄλημα) εἰς δίδυμος. Pollux: ἐπωβελία δ' ἦν τὸ ἕκτον τοῦ τιμήματος μέρος, ὃ ὤφειλεν ὁ αἱρεθεὶς, ἐφ' ὅτῳ ἀντικαίουσιν ἐπιελαν. καινοὶ ἐπεχδονται. ἐρευνᾶν. ἐστι ἐχούσης ἐσθίων ἤνοιγεν ἐδυμειδώ, ἐπειησάμην. ἐστιλεγίως. μακρογείμητου. ἐναφθέον. emenda, ἐναφθεῖς. ἀφραινομένης ἐν ταύταις ἐγκατ. εὐθυδίκως ὁ παλαιστής ὁ πολλοὺ δρῶντες ἢ ἐπίφθονος. dele ἢ. εὐσι. ἐσπιζομένοις. ἐφθῶται. ἐφυρλοι ξεβῦται σέσηκται. ἠγησατο. lege ἡγήσατο. ἡγοῦντο ἡφαίστι. ἡφαίστι θρηικὰ ὑπὸ δημοσίων εἶδος σκωπικῶν. restituendum augurot θρηικὴ ὑποδημάτων εἶδος σκωπικόν. θρυαλλὶς, ψιαθεῖς. θυσθλῆ. διηγώσατο. Suidas. θυσθλα, αἱ κεφαλαί. in voce ἰατρεῖον nihil aliud intelligi debet quam *ingenium* καὶ ἰχνοκαίλαιον. corrige καυλοῦ πάλαι κεῖσθαι τὰ αὐτοῖς germana lectio: καλὰ δὴ τὰ ἀγαθὰ. quæ membra Varinum quoque elusit. κώπη κατατελαφρος ἐρεσία στέλεχος, ἐρετμὰ, τὸ σπειρέμα τῆς κώπανον. ξύλον ἐρετικὰ

λικὸν; non ἐξεπλυλικόν. μαργάριτα τῇ ζωγρεία, non γῇ. μίμιλεν. arridet, μίμηλεν. πιγὶ αλ@. σωρὸς ὁ καλούμενος χαλκίς. In voce σύριγγιτις scribe, καλεῖται δὲ καὶ ὁ πλοῦτον, non πλάτων. quæ macula alios quoque libros infecit. σκίφων ἄργιλος λέγεται. restituo, σκείρων ὀργέσης λέγεται καὶ σκύζης καὶ τὸ τῆς κάπρας probe excusum est. ζίφος τὸ γιγνόμενον περὶ δεῖπνον. repone περίδειπνον τελαγωνιστὴς ὁ τρεῖς ἀγωνιζόμενος. videtur hoc vocabulum *tertiarum partium actorem* potius notare. φυλακτὸς, ἡ λέξις παραβλαίσα.

κρείττων λόγος. μικρόψυχος. μικρόσφυκτος.

CAPVT XXV.

Accusatus est aliquando Socrates vir bonus, quod certis verborum argutiis, captiosisque sophismatum ambagibus, efficeret, vt caussa inferior ac peior dicendo fieri superior meliorque posset, hocque ἥττονα λόγον κρείττονα ποιεῖν appellabant. Plato in apologia: καὶ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιῶν. Aristophanes in Nebul. ὅπως δ' ἐκείνοιν τοῖν λόγοιν μαθήσεται, τὸν κρείττον' ὅστις ἐστὶ καὶ τὸν ἥττονα. huc respicit in Cistellaria Plautus. *sed illud quæro confragosum, quo modo prior, posterior sit, posterior sit prior.* Id est quo modo peiorem caussam meliorem facias, & infirmiorem, fortiorem. Græci μικροσφύκτους eos appellant qui elanguescenti pusilloque venarum pulsu sunt, μικροψύχους vero timidos atque omnia temere formidantes, vti & μεγαλοψύχους audaces ac strenuos μικρόσφυκτος ad corpus magis pertinet. μικρόψυχος prorsus animum spectat, suntque omnino hæc inter se diuersa, licet Marcel. Virgilius eadem suspicetur. Plinius: *Item animi humilis & praparci quos ille dixere micropsychos.* hæc vberius excutit libro ἠθικ. νικομαχ. δ & τέχνης ῥητορικῆς. β. Aristoteles.

IO. BRODÆI MISCELLANEORVM.

LIB. X.

Ante diem decimum Calendarum, & post diem decimum Calendarum.

CAPVT I.

Ante diem decimum Calendarum & post diem decimum Calendarum, vtroque sermone vndecima dies significatur hæc in libro de rerum & verborum significatione Pauli verba. obscura sunt; mihique, vt verum fatear, nõ satis cognita. Qui enim ea lege mutuos nummos accepit vt eos ante diem decimum Calẽdarum soluturus sit, quin eos aut duodecimo Calen. aut ad summum vndecimo die reddat, nulla est ratio. nam qui nono Calen. creditori annumerat, cum is dies decimum sequatur, quo pacto ante decimum eos reddidisse, fidemque suam liberasse dici iure potest? Hoc

in modo

in nodo expediendo, quam æstuet, quam laboret Alciatus ex eius commẽtariis cuivis perspicuum est. Quamobrem, *ante diem duodecimum*, non, *decimum*, &, *post diem decimum Calendarum scribendum censeo*. vtroque enim modo dies qui cedet, vndecimus est. mea quoque exemplaria Lutetiæ anno 1524. a Cheuallone excusa, *ante diem duodecimum*, non, *decimum* recte habent, sicque legendum esse contendo.

Stipula inlecta.

CAPVT II.

STipula inlecta, inquit Caius in libro de rerum & verborum significatione est, *spica in messe deiecta, nec dum lecta, quam rustici cum vacauerint, colligunt.* Hic Iurisconsultus stipulas esse ait spicas iam demessas, succisasque ac super culmos deiectas, nondumque in aceruum vel nubilarium congestas, quas rustici cum otio abundant, post duos aut tres dies colligunt. Eas porro in culmos deiiciunt atque extendunt agricolæ, vt si repentino imbre permaduerint, desiccentur, plerumque, quod eis viminum, quibus manipulos legent, in præsentia non sit copia. Sæpe etiam quod tantum agri spatium demessuerint, vt si eas vincire studeant, dies non sufficiat, quare id in aliud tempus procrastinandum est opus. Alciatus autem commentator, sic ait: *Culmus est cum spica non collectus, sed in metendo derelictus, quem, cum otium adest, rustici deinde metunt.* hoc in loco fallitur (vt opinor) Alciatus, qui stipulam calamum esse putet, quem postea rustici metant, cũ stipulas ipsas esse demessas spicas aperte tradat Caius, & Paulus ff. quibus mod. vsusfr. vel vsus amittitur hoc sermone: *Si fructuarius messem fecit, & decessit, stipulam quæ in messe iacet, heredis eius esse Labeo ait.* qua in re Grammaticorum λεπτολογίας, qui *stipulas* folia proprie esse tradunt, quæ calamum ambiunt, facile contemnunt Iurisconsulti. Quare *deiecta*, non *relicta*, vt vult Alciatus, & *vacauerint*, nõ, *vacauerunt* legendum est, eoque quo nunc exposui, sensu

Spurij. colore rubro fugari armentum.

CAPVT III.

SPurij, vt refert in Institutis Iustinianus, *a Græca voce Spadon appellari solẽt.* Alciatus libro prætermissorum primo ἀσπορὰδην substituendum putat; ego σποράδην auguror. nam Vlpianus L. vulgo concepti ff. de statu hominum *spurios* παρὰ τὴν σποράν *vocatos* suspicatur. Sic vero etiam in Pisanis Pandectis scriptum comperio. Idem in titul. de obligatio. quæ ex delicto nascuntur Iustinianus sic loquitur: *Et hæc veteres scripserunt de eo qui panno rubro fugauit armentum.* Vlpianus L. in furti actione ff. de furtis. *Cum eo qui pannum rubrum ostendit, fugauitque pecus, vt in fures incideret.* Colore rubro tauros præcipue efferari testatur Plutarchus in commentario quem γαμικὰ παραγγέλματα nũcupauit: οἱ παροξύνοντες

ἠλίθιοι ἐσθῆτι λαμπρᾷ οὐ λαμβάνουσιν, οὐδὲ φοινικίδας οἱ ταῦροι. Seneca lib. de ira 3. *Taurum color rubicundus excitat, ad vmbram aspis exsurgit.*

Tector. caligatus.

CAPVT IV.

ITem si tectori locaueris lacum vino plenam curandam. Vlpianus ff. ad legem Aquil. L. Si seruus §. si cum maritus. Budæus *victoris* legendum putat, ego a Pisanis pandectis adiutus, *tectoris* defendo. Idem Vlpianus ff. commodati. L. si vt certo loco. §. nunc videndum. *Nam et si seruum tibi tectorem commodauero, & de machina ceciderit.* Idem Vlpianus ff. de via publica: *ædiles curules, præterquam si fullo vestimenta siccet, aut tector trochos exteri ponat.* Alciatus *tecton* reponendum arbitratur, cui sane repugno, cum tribus his testimoniis liquido appareat *tectorem* ab Vlpiano pro *fabro materiario* accipi. a *caliga* tibiarum tegumento *caligatus* deducitur. Iuuenal s Satyr. 3. *Veniam caligatus in agros. Caligatus* vero ab Vlpiano in L. quod ait Prætor. ff. de his qui notantur infamia, pro *Gregario milite* atq; etiam a Venuleio ff. de Custod & exhibit reorum accipitur. Tranquil. in Augusto: *Coronas vallares ac murales, quæ honore præcellerent, sæpe etiam caligatis tribuit.* Ab Arriano *pro milite tantum* in L. omne delictum ff. de re militari.

An nondum editus partus, homo censeri debeat.

CAPVT V.

PAulus ff. de statu hominum, *qui in vtero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custodiri testatur.* Papinianus vero ad legem falcidiam. L. in lege falcidia ita refert. *nec immerito quia partus nondum editus, homo non recte fuisse dicitur.* nec tamen inter se dissentiunt Iurisconsulti, propter eas. quas in medium afferunt rationes his igitur omissis potiora eorum videntur argumenta, qui hominem esse aiunt, tametsi nondum in lucem eruperit, quod paululum ab eo qui nuper genitus est abesse videatur, quippe qui vt heres patri succedit, & in possessionem mittitur ventris nomine, quem qui malis medicamentis exstinxerit, non minore supplicio mulctatur, quam si multorum annorum hominem necasset. Cicero pro Cluentio: *Memoria teneo mulierem quandam Milesiam cum essem in Asia, quod ab heredibus secundis accepta pecunia partum sibi ipsa medicamentis abegisset, rei capitalis esse damnatam:* huic quoque sententię edito hac de re opusculo Galenum astipulari, a nobis alibi relatum est.

Dies diffusus. Stratores.

CAPVT VI.

IVbet diem iudicii esse diffusum, inquit Vlpianus L. non exigimus. § si quis. ff. Si quis cautionibus. id est, vt interpretor, iubet diem iudicii in posterum, aut alium esse reiectum. Idem Vlpianus. L. decreto

L. decreto prætoris ff. de administ. & peri. tut. vel cura. *Quæcunque autem diffissa negotia sunt.* hoc est comperendinata. Gellius lib. 14. cap. 2. *iussi igitur diem diffundi.* Sic enim recte excudit Aldinæ ed. ... Falluntur vero qui, *diem diffisum* scribunt: a quibus libenter peterem ... etiam *diffisa negotia* refragantibus Pisanis Pandectis, quas falso citant, probaturi sint. Nec ignoro, *diem fissum vel intercisum*, qui partim religiosus, partim fastus esset, vocatum. *Stratores* ab Vlp. ... L. obseruare ff. de officio proconsulis & legati, ac l. ... in eodem ff. Ex quibus caussis dicuntur, qui castra præeunt, vt loca impedita exercerent, & ea exercitui traducendo accommodarent, quorum onus antiqua militia Romana omne sustinebat. Itali *guastatores* Galli, *pionerios* appellant. Eorum porro explodenda est sententia, qui vtrobique *testator* legendum prodiderunt.

Mulierem quatuor liberos simul parere posse. Hermaphroditus.

CAPVT VII

PAulus L. Antiqui. ff. si pars hereditatis petitur; *mulierem quandam Alexandrinam quatuor liberos vno partu enixam refert, quintum vero post quadragesimum diem edidisse.* Iulianus. L. si pater ff. de solutionibus, *quinque simul eam peperisse testatur, nec id eis sane incredibile videtur. quippe cum Aristoteles, vt ipse sentit, vuluam mulieris tres totidem receptacula habere posse docuerit,* quod ego ab eo in literas relatum inficior. hoc attigit libr. 10. cap. 2. Gellius porro superficies fundi vteri, sinus est semen genitale suscipiens, fœtumque continens, quem, vt apparet, non vnum putant Iurisconsulti, sed quinario cum numero finiunt. nec desunt qui vberius peccent, septem matricis cellas connumerantes, quarum tres in dextra vteri sede maribus suscipiendis aptæ sint, tres itidem in sinistra parte fœmininis, septimam autem in medio prorsus vtero statuunt quam hermaphroditis dicant ac tribuunt. Quæ omnia ex anatomicis experimentis falsa ac commentitia esse liquet. Vnica enim duntaxat in vteri fundo est cauitas, latior quidem quam profundior. Idem Vlpianus. L. Quæritur. ff. de statu hominum; *hermaphroditum magis putat eius sexum existimandum, qui præualet.* Quæ omnis disputatio ita clauditur: *vt enim homines quidam vtraque aliquando natura præditi sint, vnam tamen habere, veram, non duas, constat.* sic dico. nullum vnquam androgynum hominem, qui & liberos procrearet maris instar, & idem ipse vterum muliebri ritu ferret, extitisse. Quod igitur ait Vlpianus *præualere* aut marem omnino, aut feminam esse, sentit. Licet in hoc *coles* pariter, atque *vulua* conspiciatur, atque ipse vtroque per libidinem vtatur, quod quidem iis nec mirum nec incredibile videtur, quibus tribadum portenta ac flagitia e Græcis ac Latinis scriptoribus ignota non sunt. Clemens vero Alex. lib. pæ lag 2. frustra

disserit, nullum *aphroditum* esse animal his verbis: οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῷον ἅμα ἀμφω, ἄρρενος καὶ θήλεος, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους περιλογιζόμενοι. Ego vt quæ optimo viro repugnant veterum scriptorum testimonia taceam, in Italiæ Oppidulo, cui *Serca valle* nomen, hermophroditum equum vidi, idque negotium sum scrutatus.

Quot pedibus a vicino agro plantandæ sunt arbores.

CAPVT VIII.

CAius Iurisconsultus L. Sciendum ff. de iudicio finium regundos: *hāc Solonem legem tulisse refert, qua, oliuam aut ficum nouem pedes ab extranea regione plantandam, alia autem ligna, duos pedes sanciret*, legendum est autem *quinque pedes*, non *duos*. Pisanæ Pandectæ fini. regundo. ἐλαίαν δὲ καὶ συκῆν ἐννέα πόδας ἀπὸ τοῦ ἀλλοτρίου φυτεύειν. τὰ δ' ἄλλα δένδρα πόδας πέντε. Consentit Harme. Plut. in Solon. ἔγραψε δὲ καὶ φυτειῶν μέτρα μάλ' ἐμπείρως. τὸν μὲν ἄλλο φυτεύοντα ἐν ἀγρῷ πέντε πόδας ἀπέχειν τοῦ γείτονος κελεύσας. τὸν δὲ συκῆν ἢ ἐλαίαν, ἐννέα. πορρωτέρω γὰρ ἐξικνεῖται ταῦτα ταῖς ῥίζαις, καὶ οὐ πᾶσι γειτνιᾷ τοῖς φυτοῖς ἀσινῶς ἀλλὰ καὶ τροφὴν παραιρεῖται, &c. Theophr. περὶ φυλακῆς αἰτίαι· χαλεπώτατα δὲ καὶ ἀμπέλῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις, συκῆ καὶ ἐλαία. καὶ γὰρ τροφὴν πολλὴν ἀμφότερα λαμβάνει, καὶ σκιὰν παρέχει πλείστην. Ceterum Paulus *a vicino fundo* commodius, quam *ab extranea regione, & arbores* quam *ligna* dixisset.

νεκροθάπται θεοῦ βία.

CAPVT IX.

SI *libitinarius, quos Græci νεκροθάπτας vocant*, inquit Vlpian L. Quicumq; ff. de instito. actio. Cum igitur vox ea in Pisanis archetypis reperiatur, eam nequaq̃ immutandam censeo, tametsi id hominum genus, ταφεῖς, ἐνταφιασταὶ, κτερισταὶ a Græcis nominetur. Pollux: εἶεν δ' ἄν τινες καὶ νεκροφόροι καὶ ταφεῖς. Poeta Anonymus: ἐν λέχεσι κρατέας, καὶ δαίμων ἐνταφιασταῖς. Hesychius: ταφεῖς, κτερισταί. Caius vero ff. locati & conducti sic ait: *vis maior, quam Græci θεοῦ βίαν appellāt*. cui ego lectioni assentior, licet θεοῦ βία passiue aliquando vsurpetur; Euripides in Iphig Aulidensi: θεοῦ διδόντος, ἢ βίᾳ θεῶν λαβών. hoc est, *inuitis ac nolentibus diis*. vt mirum sit Alciatum θεόσφιν interpolasse, vocabulum inauditum obtrudentem, quod nemo nisi plane indoctus haberi velit, non repudiat nam qui prosa oratione scribūt Græci θεόθεν semper vt debent, proferunt: poetæ, idq; ποιητικῶς, θεόφιν non θεόσφιν Hom. Il. η. Δαρδανίδης πρίαμος θεόφιν μήστωρ ἀτάλαντος & ρ: ἐπεὶ ἐκ θεόφιν πολεμίζει nec ignoro θεομηνίαν in hoc significatu accipi. Harmenop. εἰ γὰρ ἔνδοθεν τοῦ δεκαέτους ἐνιαυτοῦ γένηται πτῶμα αἰτίᾳ θεομηνίας. nec ab ea θεοβλάβειαν longe abesse. Æschines ἀλλὰ τήν γε θεοβλάβειαν, καὶ τὴν ἀφροσύνην οὐκ ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ δαιμονίως κεκτημένοι. Appia. ἐν ἰλλυρ. αὐτοφερέτερος δὲ καὶ ἐκ θεοβλαβείας ἀπώλοντο οὐδ' ἕτερον κακὸν προσέλαβεν. Ceterum θεοῦ βίαν, *cælestem iniuriā* vocat li. 18. Plin. Seru. ff. de dāno infecto. *vim diuinā*. Columella, *cæli vim maiorem*.

Medicorum nomine qui intelligendi.

CAPVT X.

MEdicos inquit Vlpianus, *fortassis quis accipiet etiam eos, qui alicuius partis corporis, vel certi doloris sanitatem pollicentur, vt puta si auricularius, si fistulæ, vel dentium* hos ego omnino medicos dicendos confirmo Galeni fretus auctoritate, cuius in lib. περὶ τοῦ ἰατρικῆς ἢ γυμναστικῆς ἐστὶ τὸ ὑγιεινόν, verba hæc sunt: πάντας [illegible] ἰατροὺς αὐτοὺς ὀνομάζουσι ὥσπερ οἶμαι καὶ τοὺς [illegible] ὀνομαζομένους ἂν ἐξαιρέτως [illegible]. καὶ γὰρ ἂν καὶ τούτους ὀφθαλμικούς τε καὶ ὠτικοὺς καὶ ὀδοντικοὺς ἰατροὺς ὀνομάζουσι. Quo et in numero reponuntur *Chirurgi* proprio a Gallis hominio nomen sortiti. Plinius: *& Archontio vulnerum Medico sestertium centies Claudium ademisse*. Rursus [illegible] μὲν ς. [illegible] τὴν χειρουργοῖς καλουμένους. Celsus lib. 6. *Euelpides autem, qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus*. Cicero lib. de Orat. 3. *An tu existimas, cum esset Hippocrates ille Cous, fuisse tum alios medicos qui morbis, alios qui vulneribus alios qui oculis mederentur*. eadem de mulomedicis siue equariis (quos ἱππιατροὺς & κτηνιατροὺς vocant Græci, est ratio. Val. Max. lib. 9. *Herophilus equarium medicus Caium Marium septies consulem, &c.*

Qui septimo & Decimo mense nascuntur.

CAPVT XI.

VLpianus L. intestato ff. de suis & legit. heredib. ita loquitur *Post decem menses mortis natus non admittitur ad legitimam hereditatem. de eo vero qui centesimo octuagesimo die natus est. Hippocrates scripsit*, his nempe verbis: οἱ δ' ἑπτάμηνοι γίγνονται ἐν τῷ ἑκατὸν ἡμερέων καὶ ὀγδοήκοντα καὶ δύο καὶ [illegible] μορίῳ. cuius ego testimonio nitens, eu et qui decimo mense natus est, ad legitimam hereditatem admitti debere suspicor. idem περὶ ἑπταμήνου. καὶ φάσκουσι [illegible], καὶ ἑπτάμηνα καὶ ὀκτάμηνα καὶ ἐννεάμηνα, καὶ δεκάμηνα. & paulo infra: καὶ γὰρ τὰ ἐν [illegible] τοῦ τεσσαρακοστοῦ [illegible] τὰ δεκάμηνα καλεόμενα. nostram quoque opinionem multis verbis constabilit lib. 3. cap. 6 Gellius & Plinius lib. 7. cap. 5. Nec vero desunt qui Cardano adhærentes vndecimo ac duodecimo mense natos prodant, quiq; etiam quarto, quinto, & sexto. sed hæc omnino rarissima sunt exempla. Si vero quid de his qui septimo mense gignuntur, sentiant docti homines scire cupis, hoc te docebit Plutarchus lib. περὶ τῶν ἀρεσκόντων τοῖς φιλοσόφοις. cap. [illegible].

ἀγὼν πενταετηρικός. Nauis eiecta.

CAPVT XII.

MOdestinus in L. Septitia ff. de pollicatio. sic inquit, φιλοτιμούμενος περὶ καθέδρας τὸν ἀγῶνα πενταετηρικόν, hoc est, *certamen quod quarto quoq; anno instauretur*. Alciatus in Parergis, refragantibus Pisanis Pandectis, ἡρακλεῖον legendum putat. *siquidem*, inquit, *Iul. Pollux auctor est, agona gymnicum Herculeum dici*. multa errata.

Omnia sane Græcorum certamina gymnica fuerunt, quod in his nudi certarent athletæ, agon vero Heracleus, ab Hercule, vt tradũt plerique, institutus, idem est cum Olympico, qui quinto quoque anno, non quarto fiebat; vt alias patefeci. Vlpianus ff. de incendio, ruina: *Qui eiecta naue quid rapuit, hoc edicto tenetur. eiecta* hoc est quod Græci aiunt ἐξεωσθείσης. sic enim legendum est. quidam ἐξοκείλασης alii inepte ac barbare περιβλητα restituere non verentur. Plutarch. περὶ παραλλήλ. ἰδίων. καὶ ῥωμαι: μετὰ τὴν ἰλίου πορθίμησιν ἐξεβράσθη διομήδης εἰς λιβύην. Lycophr. ἔσω σεσαλευμένων ἐκβεβρασμένων νεκρῶν. Antipater: ἰστα δ' αὖτε δίεβρασεν ψυχρῇ τῇ δὲ παρ' ἠιόνι Diodor. lib. ιδ'. τούτων δ' ἅμα ταῖς ναυσὶν ἐκβρασθεντων. *Eiecta* quoque retinendum est. Liuius Decadis 4. lib. 3. *multæ naues eiectæ, multæ ita haustæ mari.* Terentius: *Fracta naui apud Andrum eiectus est.*

Vinum Aminæum Canthari.

CAPVT XIII.

Alciatus in vltima lege, de tritico, vino, & oleo legato, vbi *Aminæi vini* meminit, iurisconsultus ἄμεινον restituendum existimat, & ἄμεινον optimum interpretatur: *parum* prospiciens Ego *Aminæum*, probo, quod est (vt aiunt) Campanum celeberrimum. Seruius hoc non recte dictum putat, *quasi sine minio*, id est rubore, *nam*, vt ait, *album est.* Macrob. lib. Saturnal. 3 cap. 20. *Sicut vuarum ista sunt genera, Aminæ. scilicet a regione. nam Aminæi fuerunt, vbi nunc falernum est* Cato de re rustica. capit. 6. *Qui vino locus optimus dicetur esse, & ostentus soli, ibi Aminæum minusculum, & geminum eugeneum, & helueolum minusculum conserito. Qui locus crassus erit, aut nebulosior, & ibi aminæum maius, &c.* Sexcenti tam Græci quam Latini scriptores huius vini mentionem faciunt, quod multis in prouinciis non in Campania tantum gignebatur, vti περὶ ἀντιδ. α perhibet Galenus. In lege. Cetera. De legatis primo, quid significet ea vox. *Canthari per quos aqua saliunt*, adhuc quæritur. Ego *Cantharos* vasa esse iudico e quibus additis, Epistomiis profluit aqua. pinguntur autem finguntur que flumina ex vrnis aquas fundentia. Vergil. *Cælataque amnem fundens pater Inachus vrna.* Claudia: *lætatur in antro, Amnis & vndantem declinat prodigus vrnam.* peccat vero Alciatus in patergis καταῤῥοι substituendum autumans, ac omne instrumentum, vnde aqua defluit intelligens; perperamque Homerum citat Odyss. ι. ἄψ δ' ἐφέρε μέγα κῦμα καταῤῥόον. duo quippe sunt vocabula. κατὰ ῥόον Rursus Iliad μ. ποταμὸς δ' ἔτρεψε νέεσθαι καῤῥόον. κατὰ ῥόον nec prætereundum in Pisanis Pandectis. de legat. & fideicommiss. *aut si qui Canthari, per quos aqua saliunt*, legi: non *Catarri.*

Vdones Signinum opus.

CAPVT XIV.

VDones, siue vt in Pisanis Pandectis legitur *Odones*, calciamẽta sunt e caprarum pilis, non vestes, vt tradunt quidam. Martial lib. 14. *Vdones C.is. y. Non hos lana dedit, sed olentis barba mariti. Cinyphio poterit planta latere sinu.* Vlpianus dictionem hanc vsurpat, in l. argumento ff. de auro. & arg. leg. vbi quidam *ædorum* emendare nituntur, e quorum pellibus fiebant stragula, quorum opinio mihi nullo pacto placet nec sane ignoro hœdinis pellibus antiquitatem pro stragulis vsam. Val. lib. 4. *Age si quis hoc sæculo vir illustris pellibus hœdinis pro stragulis vtatur.* Cic. pro Mur. *Atque ille homo eruditus ac Stoicus, strauit pelliculis hœdinis lectulos Punicanos.* Troiano vero sæculo *bubulas pelles substernebant.* Hom. Odyss. 2. ῥήγμοισιν βοῶν. & υ. κὰμ μὲν ἀδέψητον βοέην ϐάλ' ac *Leoninas.* Virg. Æneid. 8. *Præcipuumque toro, & villosi pelle Leonis Accipit Æneam.* sed hæc nihil ad Vdones, qui teste Vlpiano calciamẽtorum vsum præstant. *Signinum opus fit ex testis tusis, addita calce,* auctore Plinio lib. 35. cap. 12. aliter etiam fieri docet Vitruuius ad finem lib 8. nec scio cur *signinum lapideum* exponat Vlpianus L. prima ff. de riuis.

οἴκοθεν μάρτυς. *Nouelletum.*

CAPVT XV.

HOc *testes de domo producere*, locutionis genus Vlpiano ff. de testibus non displicens, e Græca Phrasi desumtum est οἴκοθεν ὁ μάρτυς. Lucianus οἴκοθεν ὁ μάρτυς φασίν. Quod adagium explicans Erasmus apud Ciceron lib Epist. fam 2. & οἴκοθεν μάρτυς non κωμικὸς μάρτυς castigans hallucinatur: quippe cum Polybio non illepidum visum sit. *Nouelletum* a Paulo Iurisconsulto ff. de impensis in reb. localib. factis, *pro vinea ex nouellis vitibus consita sumitur: inde nouellare*, nouas vites pangere. Tranquil. *Edixit ne quis in Italia nouellaret.* Qui *oliuetum* aut *monumentum* interpellare ausi sunt, quid significaret nouelletum non perceperunt. Vlpianus eodem titulo: *Vtiles sunt veluti pecora prædiis imponere, id est stercorare;* quod ego sic, præter vulgarem consuetudinem factitari, apud Aruernos animaduerti. Pastores in macro solo, septo quodam ligneo, id est, coborte mediocri altitudine, oues includunt, vbi noctem agentes aluumque egerẽtes, fimo agrum pinguefaciunt, & lætificant. Ipsi in gurgustio, vehe aut plaustello vecto, latitant ac quiescunt.

Cretio. Cupes.

CAPVT XVI.

CRetio, inquit, fragmentis quibusdam Vlpianus; *est certorum dierum spatium, quod datur instituto heredi ad deliberandum vtrum expediat ei adire hereditatem nec ne, velut:* Titius *hæres esto, cernitoque in diebus centum proximis, quibus scieris poterisque; nisi creueris, exheres esto. Cernere est verba cretionis dicere, ad hunc modum:*

cum me Manius heredem instituerit, eam hereditatem adeo cernoque. hæc veterib. etiam Latinis scriptoribus lucem adferũt, apud quos aliquando *cernere hereditatem* reperias. *Est etiam dictio damnas, vox peculiaris Iurisconsultorum per syncopen dicta, pro damnatus, sicut copes apud veteres pro copioso. Plaut. in Tri. harpago, mendax copes.* Hactenus Alciatus. germana autem lectio est *cupes*, id est, *ganeo suppediarumque amans*. Idem in lib de rerum & verbo significat. figuram quandam esse ait qua παρυπόνοια vocetur: quod mihi sane non videtur, sæpe vero Comici Poetæ παρ᾽ ὑπόνοιαν quid dicere solent, hoc est, *præter expectationem*. hic tamen loquendi tropus παρυπόνοια non nominatur.

Quædam Digestorum vocabula explicantur.

CAPVT XVII.

MEdiastini abiectissima erant mancipia, non dominis tantũ, sed ipsis etiam honestioribus seruis morem gerentia. *Atriarij* vero aut *Atrienses* sunt quibus credebatur atrii cura, hique in familia primum locum tenent. Plaut. *Quasi tu atriensis illius sis*, id est, præcipuus seruus. Ego *puto*, inquit Vlpianus. L. prima ff. de ædilitio edicto. *ædiles tollendæ dubitationis gratia hoc tantũ idem dixisse*. hęc sane syncera est lectio, tametsi ἐκ παρεμβολῆς quidam ex coniectura restituant. *Gutturosum* eo titulo intelligit Iurisconsultus, cuius guttur tumet, *aquarum quæ potantur* (inquit Plinius) *plerumque vitio*. qua turpitudine Allobroges, mulieres tamen frequentius quam viros, insignes conspicimus. Iuuenal. Saty. 13. *Quis tumidum guttur miratur in Alpibus*. Vitruuius libr. 8. *Equiculis autem in Italia, & in Alpibus natione Medullorum, est genus aquæ, quam qui bibunt, efficiuntur turgidis gutturibus*. Cosmetæ ab Vlpiano L. item ff. de legat. & fideicom. ancillæ quæ dominam ornant, appellantur. Iuuenal Sat. 6. *ponunt Cosmetæ tunicas*. Martianus iurisconsultus & Tranquillus *ornatrices* Latini vocant. *Diaria* ff de aliment. & cibariis legatis. cibum proprie significant qui singulis diebus datur. Martial. *sed lupus vsuram, puerique diaria poscunt*. Cicero in Epist ad Attic. *eo modo autem ambulat Cæsar, & in diariis militum celeritatem incitat*. Cæsar libr. de bello Ciuili. 3. *cohortemque postea duplici stipendio, frumento, veste, diariis militaribus donis, amplissime donauit*. Quæ a Pomponio inter *lapillos* & *gemmas* differẽtia prodita est, a peritis Grammaticis merito contemnitur. *Fasciæ pedules & crurales*, quibus pedes & crura teguntur, his cum tibias velaret Pompeius, quasi regnum affectans, *diadema in pedib. ferre* ab obtrectatoribus suis dictus est. L. vero creditor. ff. de solutionibus. *quia illa republica vtebatur, quasi erosa iussu præsidis sublata est*, legendum, *iussu quippe præsidis prouinciæ ea pecunia sublata est*, id est, abrogata, quod cum solida ex argẽto esse deberet, *aerosa*, hoc est, aliquam æris portionẽ mixtam habere reperta est. Si cum nonnullis *ærosa* scribas, sensum nullum elicies, quo

suo enim iure, qua ratione ea debitorem princeps prouinciæ spoliaret, qua inquam pupillum? mox enim subditur: *Si pupillaris pecunia & reliqua*. Nec scio cur vox *aroso*, nimirum vt insolens illis tantopere displiceat, perinde quasi *ἐσχάτως* sæpenumero in Digestis reperiatur, & non illa vtatur. lib. 33. Plinius: *e diuerso arosum contrahit se*. & 34. fit *e lapide aroso, quam vocant Cadmiam*. rursus eodem: *alia fragile & aro(s)um, rotarumque vsibus, & clauis maxime fugiendum*. *Sequior* apud Iurisconsultos deteriorem notat, vnde *sequens* apud Liuium & Apuleium. *Parientia*, obedientia, a verbo pareo. *Venenarij* in titu de pœnis, *capite puniendi sunt*, recte in Pisanis Pandectis excusum est. tametsi quidam oscitanter *Venerarij* castigent, ac eos homines intelligant, qui Iouem, Saturnum, & id genus Deorum portenta venerantur.

Dicis gratia, matrices fistulæ, insulæ.

CAPVT XVIII.

ALciatus in L. 3. ff. commodati: *vbi datis gratia numerationis loco intercedant, dantis sarciendum putant*. ego *dicis gratia*, quod Græci *ἐσίας χάριν* dicunt. Varro: *Hinc antiqua illa, dicis imo;* &, *dicis caussa. ac & dicis caussa fiebant, quædam neque item facta, neque item dicta semper*. Plinius lib. 28. cap. 2. *Si Pontifici accidat dicis caussa epulanti*. Cicero actio. in Ver. 6 *attamen vt possit se dicere emisse, Artagatho imperat, vt aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummorum, dicis caussa daret*. *Vestes holosericæ* (nō *holobryza* nec *holobares*) quæ ex serico totæ constant; *subsericæ* vero, quibus stamen e serico est, subtegmen ex alia quadam materia. *Matrices* fistulæ, in titulo De aquæ ductibus, appellantur, quæ aquam publicam deferunt, e quibus Principum indulto, quidam in priuatas domos nonnihil abducunt ac deriuant. Alciatus, *fistularum quas mastoas*, vocant, restituendum cōtendit, matrices expungens. *Insulæ*, domi sunt quæ non iunguntur cōmunibus parietibus cum vicinis; sed circuitu, aut publico aut priuato cinguntur, non quod in his alli ad reprimenda incendia canales additi essent, vt ipse tradit Alciatus: nec enim Romani fontes, quanquam viginti fuisse prodātur, tantam aquæ copiam suppeditare vnquam potuissent, cum longe plures Romæ essent insulæ, quam parietibus inter se iunctæ ædes. adde quod publicum etiam aquarum vsum intercepissent. Pub. Victor. *In prima vrbis regione insulæ*. 4250. *Domus* 120. *in secunda insulæ* 3000. *domus* 234. Omitto ceteras regiones, in quibus eadem pene est ratio.

Cingere arborem cinctus. Arctemo.

CAPVT XIX.

CIngere arborem (sic enim in Pisanis Pandectis inuenio) Paulus, ff Cæsarum furtim arborum, *deglabrare* exponit: Grammatici quidam *stringere* malunt. est autem *stringere*, vt ait Seruius *defrondare*; Plinius libro 15. cap. 3. *Oleam ne stringito, neue*

verberato. Columella lib. 6. cap. 3. *possunt etiam & folia ficulnea probe dari, si sit eorum copia, aut stringere arbores expediat.* quibus in locis *stringere*, *decorticare* significare non potest. *Cinctus*, miles factus dicitur, & *cingi* apud Iurisconsultos militare, qui loquendi modus sumptus est a Græcis; quibus ζωννύω *armari* ... notat. ita *cingulo spoliatus*, exauctoratus est. ac xxie dirutus: & *cinguli spoliatio* exauctoramentum; *cingulum deponere*, militiam relinquere. ζώνη Græcis armorum apparatus, & ἄζωνος, militia emissus. Alexander Neapolitanus lib. 1. cap. 25 Iabolenum Iurisconsultum enarrans, *Artemona* trochleæ genus tractorium esse refert, de quo lib. 9. cap. 5. Vitruuius. Ego *artemona* vocem Græcam esse exploratum habeo, quę Iurisconsulto veli genus aliquod notet, non trochleam. D. Lucas in actis Apostol. καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. Et in ipsis in Metica S. ... ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ... καὶ ... πρὸς τὸ πνεῦμα ὁ ἀρτέμων. Isidorus lib. 19. cap. 3. *Artemon magis dirigendæ nauis caussa accommodatur quam celeritati.* nec vero magna huiusmodi in rebus Alex. Neapolitano fides adhibenda est, qui supra dicto a me loco, quo *hyperæ* meminit Iurisconsultus, *in ripa* castigandum putauerit.

Dictiones aliquot exponuntur.

CAPVT XX.

A*Typus* (sic enim probe legit Gelius lib. 4. cap. 2.) non *ophthalmus*, est, qui impedite implicateque loquitur. in l. quæritur ff. de ædilitio edicto is *vrinam facere* dicitur, qui morbo eo laborat, quem στραγγουρίαν aut δυσουρίαν nominant Græci. *Asinus machinarius* ab Vlpiano ff. de legat. & fideicom. nuncupatur, qui tympanum rotamue, qua aqua de flumine aut puteo trahitur ac tollitur, versat; potius quam qui catillum agit. *Cocta ligna*, erant exsiccata purgataque, ne fumum facerent, quæ a Græcis *acapna*, a Trebellio Pollione fortasse *coctilia*, a Polluce ξύλα καύσιμα nominantur. Gal. ἢ ξύλων ἀκαπνῶν ξηρῶν, ἃ δὴ καὶ καλοῦσιν ἄκαπνα. cuius quidem rei veteres curam habuisse indicat Odyss. 6. Homerus. ἐπὶ δὲ ξύλα κάγκανα θῆκεν αὖα πάλαι. *Cauteria* instrumenta sunt quibus *encaustæ pictores*, id est, qui resolutis igni ceris aliquid pingunt, perinde ac penicillo vtuntur; nec ignoro chirurgica proprie haberi. *Trapezophorum*, fulcrum est mensam sustinens, ad hominis aut alius cuiusdam siue terrestris siue aquatilis bestiæ speciem conformatum. *Delphica*, mensæ sunt, quæ tribus innituntur pedibus, cuiusmodi fuisse perhibetur Apollinis Delphici tripus. Diodor. li. 15 ... μηχανὴν ... ἀσφαλῶς, ἐνθουσιάζειν καὶ μαντεύεσθαι τοῖς βουλομένοις. εἶναι δὲ τὴν μηχανὴν τρεῖς ἔχουσαν βάσεις, ἀφ' ὧν αὐτὴν τρίποδα κεκλῆσθαι. Athenæus lib. ... ἀρχαῖον ... τὴν τρίποδα ... Plaga & *Plagula*; grande tegumen lineum, quo Romanę hodie mulieres ac Ferrarienses velantur;

Calantica

Calantica capiti innectitur. Cicero: *Tu ne cum vincirentur pedes fasciis, cum Calanticam capiti accommodares. Linea vero margaritarum*, cuius Scæuolæ ad l. Falcidiam est mentio, pertusæ sunt filo aut funiculo margaritæ seu vniones, quam Venetæ & Gallicæ mulieres collo imponunt. Ipsa porro *lex Falcidia* a Falcidio Tribuno plebis nomen inuenit, non a falce, vt putant Accursiani, qui Harmenopolum fefellerunt. *Salica* vero non a sale, nec a Saliis sacerdotibus, nec a Salagasto dicta est, sed a Saliis hoc est, Francis Germaniæ populis, ita a Sala amne, quem accolebant, nuncupatis. Ammianus Marcel. lib. 17. *Quibus paratis, primos omnium Francos, eos videlicet quos consuetudo Salios appellauit. Assaria*, pro obolis posita legi, & *assem* pro re minima apud Plautum & Cicer. pro Quintio. vide: ad *assem redidere*, etiamsi aliter Alciato visum sit. [illegible] non *hydrantes*) sulci sunt aquarii, quibus in fossas agros ambientes, aquam segetes alioqui demersuram deriuant rustici. *Cretonia* loca sunt, e quibus cotes exciduntur, & effodiuntur. *Metaxa* bombicum vermium vellus est, ante quam cortinam experiatur. nos *sericum crudum* vocamus quidam *cataxam* pertinaciter defendunt. a metaxa *metaxarii*, qui illud negotiantur, nominati sunt. *Agri limitati*, limitibus diuisi, militibusque assignati. Quid sit *vicale* ostendit ff. de riuis Vlpianus, cui frustra negotium dant nonnulli Grammatici. *Viæ militares publicæ, pratoriæ consulares*, a Græcis [illegible] nominantur. Vlpian. ff. de vi & vi arm. *frameas, rompheas* exponit. Nos *frameam* proprie hastæ genus esse credimus, *rompheam* vero ensem Thracium Vlpian. ff. de furtis. *cisterna vinaria* meminit, quæ res vt inaudita a nonnullis ridetur. Nos procul dubio cisternam vinariam a Pharmacopolis probe constructam Ambasiæ vidimus: in L. heres de legat. 3. *Abaces* ne, an vt in Pisanis Pandectis *ἄβακες*, scribendum sit nihil statuo. *Lapis* pro *milliario*, hoc est, mille passibus aliquando accipitur. hoc veluti in loco, *ne vltra centesimum lapidem tutelam gerat*. quare apparet longe differre lapidem ab eo spatio, quod *lapidis iactus* vocatur: quod annotare puderet, nisi imperitorum hominum opiniones frangendæ & extirpandæ essent. In L. fin. §. patrimoniorum. ff. de Muneribus & honoribus, *Elaeemporia* & *ospriona* restituendum, (id est, *olei coemundi, & leguminum comparandorum cura*) non *Telesphoria*, nec *elemporia & opratures*, vt in Pisanis Pandectis excusum offendi, a quibus recedere, cum res ita poscit, piaculum non est. In L. falsus creditor §. qui alienum quid, ff. de furtis: *Ego si ea qua dicunt Græci [illegible] petat, id est, mercedem pro rei inuenta nuntio, legi debet*; non *[illegible]* nec *[illegible]* sane Græcum idioma non agnoscit. *Coracinus color* ff. de legat. & fideicom. ad verbum *corvinus*, nigerrimus est. Vitruuius lib. 8. *alii coracino colore*. Palladius, *Coracinam picem* vocat, (sic enim lego non *coracinum pi-*

ſcem) cap. Martii menſis 10 *Hyſginus* eſt a quo veſtes *hiſginobaphes* nominant. In Piſanis Pandectis titu. Locati & cond. ſic legitur: *ſi raucis aut herbiſegetes corruptæ ſint*, placet omnino: *ſi raucis aut herbis ſegetes corruptæ ſint.* Si *raucis* vermiculis, aut *herbis*, auena nempe, aut lolio ſegetes corruptæ ſint. *Et ſi qua ſimilia dici poſſunt; veluti, Labatio, riſcus.* Piſanæ Pand. de auro & arg. legat. ſcribendum opinor: *labater, riſcus.* prioris vocabuli, meminit Heſychius, ſecundi Pollux. vtrumque autem *vaſculi genus eſt. folium pentaſpharum* ff de publica. & vectigal. *malabathrigenas* eſſe ex Arriani rubri maris periplo ſuſpicor. cōſtat & Græcos φύλλον ſimpliciter *Malobathrum* appellaſſe, eodem titulo *Chelyma* quid ſint non facile eſt explicatu, e nuper allegato Arriani libro, *Chelone* ſcribi poteſt ἔχει δὲ τὸ ἐμπόριον χελώνην ἀληθινὴν, καὶ χερσαίαν ὀλίγην, καὶ λευκὴν μικροτέραν τοῖς ὀστράκοις. *Callainus* ibidem *lapis*, *Calais* eſt Plinio, Arriano καλλαϊνός. λύκιον, νάρδος καὶ καλλαϊνὸς λίθος, καὶ σάπφειρος. *Carpaſi* autem mentio eſt ipſi Arriano, Dioſcoridi, pleriſque aliis.

Vocabula quædam Iuſtiniani Codicis exponuntur.

CAPVT XXI.

HOmoouſios, eiuſdem dicitur ſubſtantiæ. magnas Arriana hæreſis de hoc vocabulo turbas conciuit. *Archimandritæ*, præpoſiti ſunt conſectaneæ turbæ, cuiuſmodi eſſe poſſunt Abbates, & anachoritarum præſides, haud ita nuncupati quod ἐν ταῖς μάνδραις, id eſt, vt interpretantur quidam, in ſpeluncis habitarent, ſed quod hominum gregi imperarent; metaphoricos, vt Epiſcopi *Paſtores* appellantur, non quod oues paſcant, ſed Chriſtianum pecus regant. Hac lege, Nemo apoſtolorum. De Sacroſ Eccleſiis; *Imperatores ne in templis cadauera inhumentur*, vetare puto: nec me ab ea opinione conſuetudo noſtra dimouet, quæ iam diu inoleuit. *Noſocbomium* domus eſt, in qua ægri curantur. in etymo vocis huius peccant Grammatici. *Brephotrophium*, in qua infantes aluntur. In vocabulo *Catotrophium* menda eſt; mihi non diſplicet *Corotrophium*, vt ſit locus, in quo inopes puellæ, vel *Cherotrophium*, in quo viduæ nutriantur. *Xenones*, Xenodochia ſunt. *Hoſtiarii*, a Chriſtianis olim inſtituti ſunt, vt ſacris interdictos hæreticos, ac eos qui grauia facinora perpetraſſent, Ethnicos & Iudæos religionem noſtram ſubſannantes templorum aditu prohiberent. *acoluti* (non *acoliti* nec *acolitri*) miniſtri ſunt ſacerdotum. *Parabolani* Plebei pauperrimique homines, perpetuo noſocomiis & Xenodochiis operam ſuam impendentes. *Aſchetrium* (non *aſſiſterium*) religioſa ædes, in qua Deo ſacræ virgines bona exercent opera, ἀσκήτριαι dictæ: nonnihil ab his quas μοναχαὶ Græci vocant diſſidentes. Harmenopulus:

νιφά-

νυθάρι⊙ δὲ ὁ παραχτομε⊙ εἶσι τοὺς μοναχῶν καὶ ἀσκητῶν, ἢ καὶ τῶν ἐξ ἀναγκῆς. *Vetus & antiqua Roma*, Roma ἁπλῶς est. *Noua Roma*, Constantinopolis. *Paganus*. titul de Episcop. audientia. Ethnicus est, vanaque Deorum superstitione imbutus, neque sub Christo stipendia merens. Dioicetæ; procuratores sunt & qui negotia aliena administrant. *Synoditæ*. qui Synodis & concionibus præesse solent. *Mathematici*. qui e stellis ac sideribus futura prædicere conantur: *Planetarii & Astrologi* a quibusdam appellati in Tit. de veteri iure enucleando. κατὰ πόδα non *Catamoda* scribendum est, ἀνέκπυστα vero (non *anapetata*) quæ non ab omnibus trita sunt, sed obscura ac paucis cognita. *ergasteria*, officinæ sunt. *Purpura emblata*, dicitur atque *blata*. Sidoni. Apoll. *Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus*. *oxyblatta* modice nec ad satietatem purpurescens. *Hyacinthina*, quæ hyacinthi floris colorem refert. Reliquis, si otium suppetat, vocabulis lucem adferemus.

In Martialis amphitheatrum Cæsaris.

CAPVT XXII.

A*ssiduus iactet*. malim cum Alciato legere, *Assyrius*. *nec Babylona*. i. mœnia Babylonica, aut pensiles Babylonis hortos. *molles honores* hoc recte explicat, Georg. Merula. & illud, *cornibus ara frequens* Politia. cap. miscella. 52. *pegmata celsa via*. pegmata hoc in loco videntur esse tabulata, per se surgentia, sensimque in sublime crescentia. *Crinibus in modum tortis*. hoc apud Germanos decere, testis est libr. de ira 3. Senec. *Traducta est Gyaris*. in Gyarum insulam plerumque ciues Romani relegabantur. hinc pro exsilio a Poetis accipitur. Iuuenal. Satyra 1. *Aude aliquid breuibus Gyaris*, id est, paruis insulis, in quibus exsulas. Tria hoc in vocabulo errata committunt Grammatici. Primum qui, *traducta est Getulis*, scribere non verentur, alterum qui *breuibus*, vadosis maris locis inepte exponunt: tertium qui apud Iuuenalem, *Vt Gyara clausus scopulis*, emendant, cum *Gyaris* scribendum sit. *Nuda Caledonio*. Britannico. ego ita scribere mallem, quam *Calydonio*, nec inficior apud multos Latinos auctores sic reperiri. *raptus abit*. machina in altum subiatus. *flammis stimulatus arenam*. Carthaceis folliculis igneam materiam continentibus, fœminibus aluoque submotis ac subditis. Nos Romæ ad hunc modum irritari tauros cum hominibus certaturos conspeximus. Eusebius lib. Ecclesia histor. 8 κυρεύτων (taurus) ἐν τοῖς ποσὶ καὶ τοῖς κέρασι τῇδε κἀκεῖσε χρώμενος, καὶ διὰ τοὺς ἀπὸ τῶν καυτήρων ἐρεθιζόμενος θυμοῦ καὶ ἀπειλῆς πνέων. *cornuto ardore petitus*. suorum ipsius cornuum vehementia domitus. Plautus: *Postquam gnatus tuus est potitus*

hostium. in hostium potestatem peruenit. Ausonius: *aut natum e... to morte potiri. Dum peteret pars hac Myrinum.* Ludou Cœlius lib. 6. cap 32. *Nam gemino cornu.* Duo habet enim cornua Rhinoceros, vt docet in Bœoticis Pausanias, quem si quis *Æthiopicum taurum* appellare cupiat, per me sane licet. non esse porro ad vnguem examinandos Poeticos lusus fidem facit, id quod statim sequitur. *Ille cessit atrox bubalus.* Martialis *bubalum* pro vro accipit, bubalus enim placidum est animal, non atrox nec inmane. *Nec armata manus.* placet: *hac armata* (Carpophori) *manus. Ignipedes tauros.* celeres. Martial. *ignea prauertens celeris vestigia planta.* Catullus: *flammea prauertet celeris vestigia cerua.*

In primum Martialis librum.

CAPVT XXIII.

NEc *Epigrammata mea scribat.* accuset. A Græcis tractũ, quibus γράφειν accusare significat. Terentius: *dicam tibi scribam grandem. Nasum Rhinocerotis habent* valde nasuti sunt pueri, hoc est vafri & subdoli decisores. *Cum grande Sophos.* σοφὸς, vir hic doctus est. quidam σοφῶς probant, quibus non adhæreo. *Qua thymelen spectas.* thymelen, scenam. *cum libro Marce natare tuo.* vis cum carminibus tuis mergi, vtpote indignis quæ viuant ac seruentur. *Bis consulte gesimus.* sexagesimum annum pene attigisti, non quadragesimum. *res magna est.* Martialis rem magnam pro difficili & ardua vsurpat, vt infra patet. *De nobis facile est* supplicium sumere. tibi tutum est ac facile nos hoc iniucundo potu iugulare ac perdere. *Si non errasset.* Si regem Porsenam interemisset. *Vicina numismata:* Quidam *archetypa pocula* exponunt, ego, *nummos. Quincunces puto post decem peractas.*

	12	Sextarius. as.
	11	Deunx
	10	Dextans
	9	Dodrans
	8	Bes
	7	Septunx
Cyathi	6	Semis
	5	Quincunx
	4	Triens
	3	Quadrans.
	2	Sextans
	1	Vncia

Videntur tamen apud priscos pocula fuisse, quorum quod duorum fuit cyathorum capax, *sextantis* habuit nomen; quod triũ, *quadrantis*, quod quatuor *trientis*. μιᾶς μεγάλου συμπόται. Erasmus in eo prouerbio. *Hos tibi Phœbe vouet.* non solum Apollini, sed aliis quoq; diis ac fluminibus crines ac barbam vouebat antiquitas, vt alias luculenter patefeci. *Verna es* scurra es. Tacitus lib. 19. *vernile dictum omnem inuidiam in eum vertit, tanquam signum Cremona incendenda dedisset, qua iam flagrabat. vernile dictum,* hoc est, scurrile. Non. Marcellus: *vernas veteres appellabant qui vere sacro fuerant nati, & habebatur nomen hoc pro execrabili maledicto.* Plautus: *Cum cruciatu tuo ista hac hodie verna verba funditas* Statius Syluar. 5. *Non ego mercatus Pharia de puppe loquacem Delicias, doctumq; sui conuicia Nili Infantem.* Martialis infra lib 10.

verna-

vernaculorum dicta sordidum dentem. *Palentia sulphurata.* ligna exilia sulphure ab vtraque parte intincta; aut linteola sulphure aspersa, quæ ignis scintillas excipiant. Plin. lib 36 cap 19 *Non est Sextus ille.* non est Sextus ille cognomento Caballus, facetus & iocosus scurra, sed est *caballus*, id est, equus Plauto eo significatu *asinus*, insulsa fatuaque bestia. *melimella fauis.* castigo *melimela* simplici L. Græce enim μελίμηλα vocantur. Diophanes in Geopon. ἐγκεντρίζεται μῆλον εἰς πάντα ἀχράδα, καὶ εἰς κυδώνια, καὶ γίνεται ἐκ τῶν κυδωνίων μῆλα καὶ ἐκ..., τὰ καλούμενα παρ' αὐτοῖς μελίμηλα. Pete Varronem lib. de re rust. 1. cap 59. *Imperia viduarum.* multis Romæ imperabant viduæ, quos testamento suorum bonorum heredes relicturos prædicabant. *Mercetur alius:* alius operum suorum auditores atq; laudatores alta voce σοφῶς acclamantes mercede conducat. *Non taratalla.* Homerus Iliad. α. μίστυλλον τ' ἄρα τἄλλα, *minutatim secabant & alia.* *taratalla* vero frusta non significat. *Commendo tibi Quintiliane.* Lud. Cæl. lib. 9. cap. 53. *Bardocucullum.* vox ea conflatur a bardo vestis genere & cucullo, nihilq; ad bardos Gallicos sacerdotes pertinet. *Sed sestertiolum bis decies,* sed bis decies centena millia sestertium. *sestertiolum,* pro sestertiolorum dictum est. *sestertiolorum* vero pro sestertiorum ὑποκοριστικῶς. passim autem *sestertium* pro sestertiorum per syncopam ponitur. *Radiata Colossi.* radiato capite. Publ. Victor. *Colossus altus CII. semis, habens in capite radios VII.* hæc alibi. *Sex cyathis:* sextarii semisse. nam 12 cyathi sextarium complent. hoc autem vocabulum cur in ore frequenter habeat Martialis, docet Varro de lingua Latina: In huiusce locum in conuiuiis e Græcia successit *epichysis & cyathus.* *Vxorem gratis.* vel nullo ei dato munere: *Sed nunc positis custodibus.* nunc vero quia per custodes minus licet. *nam quod licet ingratum est*, ac in vetitum semper nitimur. Lege infra lib. 5. in Cerui num Epigramma: nec impedio quin hic Domitio alleuciatis. *Arca Mineruæ.* ars oratoria, opera forensis. statim enim inquit: *Romanum propius diuitiásq; forum.* *Agas animam* cum ante dixerit, *agas Attalæ mulas;* qui *agas asinam*, reponendum censent, salem ac iocum versui adimunt. *Nec curtus Chiones.* nec effracti vilium meretricum calices. *Dimidiasq; nates.* Strabo libr. 4. de Gallis loquens: αὐτὶ δὲ χιτώνων σχιστοὺς χειριδωτοὺς μέχρι αἰδοίων καὶ γλουτῶν φέρουσι. *Non plenum modo vicies.* vicies sestertium; non integra vicies centena sestertium nummum millia: paulum enim quid deerat. sic *centies amici*, centies sestertium. centies centena millia sestertium. ac de his satis. *esuritionem.* orexim. *Plumbea selibra.* plumbeo pondo semis, dimidia libræ parte. *Scæuola factus eques.* de censu Senatorio & equestri consule Budæum libro de Asse 1. & 2. *Pallia.* hæc in lecto induebant Romani. *Cum bene te noui:.* cum te nunc aut seruo patre natū, aut inopem

esse probe sciam. Vel hoc, vel huic simile quidpiam subintelligendum est. *Ligustro* Ligustri floribus.

In librum Martialis 2.

CAPVT XXIV.

ET te Pauline. is porro iuxta porticum, in qua picta erat Europa, habitabat. *Quid syndone tinctus olembi.* Pollux: σινδὼν, ἐσθὴς αἰγυπτία μὲν. quæ verba huic Poetæ sermoni conueniunt; *Quid toros e Nilo.* *Iam nolo vicarius esse.* *Serui ordinarii* dicuntur, quibus peculium dominus concessit, negotiarique permittit. *Vicarii* sunt qui ordinariorum vices gerebant. hæc respicit Martialis. *Aliis das Postume dextram.* vltimæ classis hominibus, quos osculo non dignaris. *Iam te rem factam.* quasi non promissam, sed paratam atque absolutam. *digitum porrigito medium.* Prisci fuit moris, vt improbos & sceleratos medio protenso digito notarent ac designarent. *Imbricemque porci.* ὑπογάστριον κοῖλον. imum ventrem cauum & aduolutum, ilia. *Traduntur puero.* Sic infra: *Omnia cum retro pueris obsonia tradas.* *Et Ianthina.* Vestimenta, violacea purpura infecta. ἴον enim Latini violam nominant. *Cecuba saccentur.* sacco castrentur, sacco frangantur & colentur, Græci σακκίζειν dicunt. *Ride si sapis.* hic Ouidianus hendecasyllabus versiculus in Martiano capella citatur. *Furiosi cornua tauri.* quæ latera ac detrita, aut fœno farta ad irritandos tauros obiecta est. Asco. Pædianus: *effigies hominum ex fœno fieri solebant, quibus obiectis ad spectaculum præbendum tauri irritarentur.* Nos Romæ vtrumque spectauimus. *Indis dentibus.* eburneo trapezophoro. *Concolor in nostra, Cammare.* *Cammarus* squittarum, non locustarum species, eiusdem cum lance fictili coloris, rubens scilicet. *Non metuas mortem Neuole, sed timeas.* in quibusdam manuscriptis codicibus reperitur: *Quod renuis non te Neuole, sed timeas.* quæ lectio Martialem sapit. *Confidis natibus.* constuprabantur enim plerumque a maritis in adulterio deprehensi. Martialis statim: *supplicium tantũ dum puerile times.* Horat. Sat. 2. *aut pyga, aut deniq. fama.* *Parthe rege.* cui omnia licent; non item cunctis regibus. *Marsia causidicus.* Horat. Satyr. 6. *Surgendum sit mane, obeundus Marsia.* Acro: *Marsia statua erat in rostris, ad quem solebant homines conuenire qui inter se lites & negotia componebant.* huc fortasse respicit Poeta. *In folio.* in labro. *Os tibi præcisum.* vox ea nihil affine habet cum præciso intestino. *Cinctum togatis.* solebant Romani togati, potentiores aut magistratus gerentes comitari per vrbem. hinc *toga* ab hoc Poeta pro deducendi & reducendi obsequio nonnunquam accipitur, vt infra: *Lis nunquam, toga rara. erat enim,* inquit Pedianus, *prætexta honestorum, toga viliorum.* *Carmine glorior supino.* in contrarium recurrente; cuius multa sunt genera. *Sotadem cynædum.* Sotadici metri meminit, vt alios præteream, Terentianus Grammaticus. *Graeula quod recantat*

Echo-

Etho. Politianum Miscella. cap. 22 *Mellem debilitate choliambum*. castigo, *Galliambum*. Quintilianus lib 9. cap. 4. *vt Sotadeorum & Galliamborum*. Hephæstion carmen hoc μητρῳακὸν καὶ ἀνακλώμενον vocari quoque memorat. Catonis habet. cui vitium hoc Cæsar in Anticatone obiecit, auctor lib. Epist. 3. Plinius secundus. *hoc Ciceronis habes*. Seneca Epistol. 108 & Tacitus in Dialogo de Oratoribus.

In Martialis lib. 3.

CAPVT XXV.

VNde datur quadrans. vnde balneatori quadrantem pendis. Iuuenalis: *Cædere Siluano porcum, quadrante lauari*. Horatius: *Dum tu quadrate Lauatum Rex ibis*. *Decima vel serius hora*. Cum octaua, id est, post meridiem secunda lauare moris sit. *Tritaque meaq;*. meis nummis emta, haud mihi data. *Sessilesq; lactucas*. ex folio cardui sunt, rectæ, insigni proceritate, nec a caulibus brachiatæ. *Lactentem fabaporcum* porcum nefrendem. *Deposui soleas*. mensæ accumbentes tum Græci tum Latini calceos deponebant, ne his toralia contaminarent ac fœdarent. Poeta inferius: *Bis Cotta soleas, &c.* Aristophanis Scholiastes: ἀλλ' εὐθὺς ἀναστὰς ἀπὸ τῆς τραπέζης καὶ ζητήσας τὰς ἐμβάδας καὶ ὑποδησάμενος. *Stagno saturata Lucrino*. Plinius lib 9. cap 54. *Mytilus ore mihi*. sumitur a me testa hiante mytilus, qui a tellina differt tam similis est autem Polypodi quam asino *Libra quod argenti mille quinq; trahit*. *Libra* hoc in loco pondus notat, quod argenteorum valorum plus quinque millia pondo domi habeas. si quinque nummorũ millia exponas parũ quid erit. *Libra rapit*. appensa ad se trahit, vtpote grauior. *Cantica qui Nili*. cantica canopica. *Resinaq; pigriores*. quidam *remora* castigant, priores duas vocis illius syllabas productas semper esse falso putantes. Iuuenalis Sat 8 *Quid enim resinata iuuentus*. *Schemate me dubio* figura, id est, orationis conformatione remota a communi & primum se offerente ratione. Tranquillus in Vespasiano: *Amicorum libertatem, causidicorum figuras, ac Philosophorum contumaciam leuissime tulit*. *Aut aliquid*. Nympham & eugium vocant *Teq; iuuant gerres*. mænæ pisces sale conditi. *Resinata vina*. Plinius lib. 23. cap. 1. *Summanianas vxores*. Poeta nouo vocabulo meretrices summænianas vxores appellat, quod ea in parte prostarent, quæ olim fuisset sub antiquis vrbis Romæ manibus. *Digiti crepantis*. Digitorum crepitu poscebatur matula hoc infra patebit. Clemens Alex. καὶ οἱ διὰ τῶν δακτύλων ψόφοι τῶν οἰκετῶν αἱ προσκλητικοί. *Cacantis habes*. ea facie traditur fuisse Vespasianus, Suetonio teste. *Ac nunc pro puero*. Crinitus *pro seruo*, legit, quem consule lib. de honesta disciplina. 19. cap. 4. & Lud. Cælium lib 13. cap. 54. *Aranearum cassibus pares*. Pannosas & flaccidas mammas.

In librum 4 Martialis.

CAPVT XXVI.

S*Acra Terentus habet.* Ea sacra centesimo quoque anno celebrabant Romani, vt prodit Censorinus, nec ignoro minus aliquando temporis spatium intercessisse. *Quod bu murice.* bis purpura, quæ grauis est odoris. *dibaphum* vocant. *Quod vulpis fuga.* Solet nonnunquam vulpes canes fugiens meiere, caudaque vrina reddita male olente imbuta eorum oculos aspergere, atque ita si potest, eos a se amoliri. *Vendere fumos* Erasmus in adagio. *Spongia.* quæ librum scriptum deleat. *Et ludit rota.* Legendum [illegible] tropa. Pollux libr 9. ἡ δὲ τρόπα καλουμένη παιδιά, γίγνεται μὲν ὡς τὸ πολὺ δ᾽ ἀστραγάλων ὡς ἀφιέντες στοχάζονται βόθρου τινὸς εἰς ὑποδοχὴν τῆς τοιαύτης ῥίψεως, ἐξεπίτηδες πεποιημένου. nam si id de petauristarum rota, qui ludus non sine periculo exercebatur, aut rota, trocho, instrumento musico explices, quod gesticulantes & concinentes pulsarent antiqui, parum procedet. *Vincere quæris Atam.* quæ hic de puero Ata historia profertur a Domitio, commentitia est *Gemma latere rosas.* gemmatum vasculum pellucens, in quo dies aliquot voluptatis caussa seruantur rosæ atque huiusmodi flores. *Tyriasque* & vestes Tyria purpura infectas. *Nectare clausa suo.* nam quædam electri, id est, succini species mellis colorem refert. *Niueam togam.* niueam & gelidam, attritam nulliusque pretii appellat Martialis. *Alterumq; Sestante.* bis decies. *Argentum purum.* vasa extractis emblematis. *Syrios tumores,* hydropem; quod genus morbi Syria Dea incutere solet *Lacedæmone.* Lacedæmonum, vt tradit, in Laconicis Pausanias, Venerem coluerunt. *iuncti caprio.* hircosis seruis. *ficus eras.* ficosus. *Argiuas generatus inter vrbes.* qui in Græcia nati sunt homines, Græci Poetæ. *Vel piger viator.* Locus hic decliuis fuisse videtur. *Quam Bitunium.* quidam *Bilunco*s legunt, atque Hispaniæ populos esse perhibent. *formet ager.* Baianus aut Appulus. *Cleoneo sidere.* Leone Cleoneo, qui & Nemeeus dicitur. *Virgineo cruore.* virginis sanguine, hostiæ ritu mactatæ. *vltimus ceris* testamẽto. nec quid sit proprie *vltima itaque cera* clam me est, quam Cicero *extremam* vocat, id est, *vltimam tabulam*, & *vltimam partem tabulæ*, interprete Pædiano. *Vis dare prætor equo.* vt Scorpo fiat statua equestris. *perdere Bassa solet.* prægnans sponte aboriri solet. *Sex scrupula.* quæ nonnulli *scriptula* vocant; Græci γράμματα. *Picenarum.* Oliuarum picenarum. *In scheda teneri.* hic schedam chartam appellat, in qua, vt aduersariis quibusdam primum quid exarabant veteres, aliquando emendaturi.

In Martialis lib. 5.

CAPVT XXVII.

E*T dicitur, hic est.* Persius: *At pulcrum est digito monstrari & dicier, hic est. Metretas.* cados. *Facies me puto causidicum.* Taci-

tus

tus,qui Martialis fuit æqualis: *Horum autem temporum diserti,causidici & aduocati, & patroni, & quiduis potius quam Oratores vocantur.* Quintilianus lib.12. cap.1. *Non inutilem sane litium aduocatum, quem denique causidicum vulgo vocant.* *Nisi lato Gellia clauo.* Senatori. *Lati enim claui ius*,est dignitas ordinis Senatorii.erat quippe & alter *clauus angustus*, vt docet in Augusto Tranquillus cap. 73. Varro. *Nam si quis tunicam ita consuat,vt altera plagula sit angustis clauis,altera latis.* *Nupsisti Gellia cistifero* Isiaco circulatori. Apuleius lib.de Asino aureo 11. *Ferebatur ab alio cista secretorum capax, penitus celans opera magnifica religionis.* quid sit cista,alias patefeci. *Gracilesq; ligulæ* *Ligula* cauum est instrumentum cocleari simile,non linguæ instar planum. *Auidum vorata decipi scarum musca* Ego refragante omnium codicum fide, castigo: *auidum vorato decipi scarum musco*, id est,alga. Athenæus ex Aristotele de Sacro loquens,lib.7 χαίρει δὲ τῇ τῶν φυκίων τροφῇ, διὸ καὶ τούτοις θηρεύεται. *Suppositities sibi ipsi.* Quintilianus lib.5. *Secundas gladiatorum manus* appellat, quando primis fessis,alteri succederent. *Si quando leporem.* Erasmus in prouerbio, *leporem non edit.* Hanc vulgi opinionem non desunt qui hinc ortam suspicentur, quod homines *lepidos* & sermonis *leporem* Latine dicamus. *Varro Sophocleo.* Is esse non potest Varro togatorum eruditissimus; quanquã video multos id putare. *Theatra loqueris.* Ius in theatro spectandi. *Gradus.* quatuordecim gradus. *Et edicta.* quibus e theatro summouebantur qui censum equestrem nõ possiderét. aut *edicta*,quasi cõsularis sis,aut Prætorius. *Trabeas & Idus.* Ostendi libro Epigrammatum Græcorum primo, equites Romanos trabeatos idibus Iuliis per vrbẽ transuehi solitos. *Fibulasq;* aureas trabeatum fibulas. Plin.lib.33.cap.3. *Et pumicata manu.* leui ac perpolita. *Quicquid donatur amicis.* Sumtum ex hac M Antonii voce: *Hoc habeo quodcunq; dedi.* *Quisquis magna dedit.* fere ita vsu venit, vt quisquis magni pretii munera contulerit. *Pellem rodere qui volunt caninam.* qui te maledicum hominem conuiciis lacerent. *Qui te ferre oleum dixit in auriculam* Eras. in Adagio. *Oleum in auricula ferre.* *Marcentes vuæ.* Domitio *præmaturæ*;aliis, *tempore corruptæ*; quibusdã *liquore plenæ* atq; *ebriæ.*

In lib.6. Martialis. CAP. XXVIII.

ET κωφὸν *Paula* πρόσωπον *amat.* nam & quartum amat Comœdum, qui κωφὸν πρόσωπον in fabulis appellatur. *Imagine Lygdos.* Signum e Pario marmore candidissimo. *Proculeia cõcubina.* Alexander Neapolitanus lib.4. cap.1. *Tuque q; Ficelias.* Ficeliensis ager ea lege seruatur, qua & Curium Sabinorum, inquiunt Iurisconsulti, nescio tamen an *Figulias* scribere præstiterit. quippe cum via Nomentana,in quã ædes habuit Martialis, *Figuliensis* etiam, teste P. Victore, nuncupata sit;aut *Ficuleas.* Varro: *Et qui tum sub vrbe populi, vt Ficuleates ac Fidenates.* *Non de plebe domus* non e grege atque turba domesticorum seruorum. sic infra lib.8. *Non grege de Domini.* *Verpora veris.* vero verius,certo certius. *Centumq; viri.* Hoc vt plane capias, adi Tacitum in Dialogo de Oratorib. & Plinium secundũ lib.2. Epist.14. *Materna furta.* adulteria.

Et auribus longis. Hos vt plurimum stolidos ac fatuos esse tradunt Physiognomici, vt hunc tanquam morionis filium subsannet Martial. Adamantius περὶ ὤτων· τὰ μεγάλα φοροῦσιν, ἀναίσθητοι Aristot. οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες πιθηκώδεις· οἱ δὲ μεγάλα, ὀνώδεις. *Nec fontes Apponi rudes puellis.* hoc enarrat M rula quidam sic interpūgunt: *Nec fontes Aponi, rudis puellæ Non molles sinuessa;* idque ad Sinuessarum aquarum vim referunt, quarum meminit libr. 31. cap. 2 Plinius Cur vero *mollis sinuessa* dicatur, declarat lib. 12. Tacitus non procul a fine. *Risus si placeant tibi Laconum* si placēt tibi *Laconica* Columella: *quottidianam cruditatem Laconicis exsequimus Et casa Vigerib* & ædes medicæ, quæ ad se tuendas rusticanos fructus non intercipiant. *virgine porca.* quam Martialis ipsi fonti immolauit, non Dianæ nec Proserpinę, idq; Horat. exemplo, qui Blandusiæ fontem hædo donauit *Leue genus Vsipsorū.* Vsipii populi sunt Germaniæ, Visipii Ptolomæo, qui quod a Romanis defecissent, vt tradit in Agricolæ vita Tacitus, *leues* a Mart. appellantur. *Victurus genium.* leporem quendam natiuum, gratum omnibus & iucundum. est enim Deus naturæ genitu. *Fumantem nasum.* Erasmus in prouerbio. *Te lere qua tremulum Peliam* ad rem Veneream idoneum reddere, rursusque ex victo decrepitoque sene adolescentem facere. *Cum compare gibbo.* ita scribendum est, non *mulo. Aurem qui modo non habet seueram aut Batauam.* Erasm adagio, *Auris Batauа. Merum biberat.* id cur hominibus aliquando contingat, indicat Galen. lib περὶ φυσ. δυνάμ. γ. postremis versibus.

In lib 7. Martialis. CAP. XXIX.

Texuit vnguis apri in ea intexti videbantur quasi apugni vngues. *palmata toga* ea vestis a *palma*, id est, victoria nomen inuenit. *victri es chartis.* Laureatæ literæ *Cornu improbo.* Cur cornuta pingantur inducanturque a Poetis flumina, olim declarauimus. Et *ostreorum rapere Liuidos cirros* hic per *ostrea* ostracoderma intelligit Poeta, vtpote Locustas, astacos, squillas, cancros; nō ostrea proprie dicta, quæ cirris carēt. *Cum domum* in cœnaculum domus. *cui gelasinus abest.* corrugatio, quæ ridendo circa os exprimitur. *Cum mensas habeas fere ducentas.* mensis olim reponebantur vasa escaria, quas sic oblongis onustas conuiuis apponebant duo serui. nunc de Annio conqueritur Martialis, qui vt lautior videretur, ministrantes seruos habebat, qui singula ferrent fercula. *Argenti pondera quinq;.* libras quinque. *Centum grauis hasta virorum.* Centumuiri de caussis ad testamenta pertinentib. iudicabant, posita suo in foro hasta, vt bona emtorib. addicerent. Statius: *Censa: centeni moderatrix iudicis hasta Gelido ludit in amne rota* Plaustrum, Currus, in flumine glacie constricto. *Sollicitum voci parcere.* Celsus lib 7. cap 25. scribit adolescentulos infibulari solitos, interdum vocis, interdum valetudinis caussa. *Si gelido draconem*, vt eam fortassis æstate refrigeraret. *Candidus amnis* Stephanus: καρνιὰ πόλις σαμνιτῶν ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ κάρνου. Et *Gallam timeo. Gallus* viri, nomen est.

In lib. 8. CAP. XXX.

SPecularia pures admittunt soles. integumenta e speculari lapide. Columell. lib. 11. cap. 3. *Sed nihilo minus specularibus integi debebunt, vt etiam* frigoribus serenis diebus tuto producantur ad solem. specularis lapidis meminit Plinius. *Latias tribus.* Romanas tribus. *Multifidum Timauum.* 7. aut 9. ostiis in mare euomentem. *Pagina calendarum.* debitorum ac fœnoris, quod singulis Calendis solucbatur. *centeno consule.* longo tempore. multis annis. *Facta minor.* assidue enim quid deperit. *Te Cybele secum vellet habere Phryga.* in emendatis codicibus. ita probe legitur: *Te Cybele secum mallet habere Phryge.* Te secum habere mallet quam Atym Phrygium. *Crispinus abollam.* ea vestis militum erat, vt Nonio placet. *Nec contemne caput* id est, hominem. id quoque Græcis Poetis κεφαλὴ nonnunquam valet *Subducere pallia.* pallia cœnatoria. *in auersa charta.* in Opisthographo. Iuuenal. Satyr. 1. *& in tergo nec dum versatus Orestes.* vide Ludouic. Cælium lib. 7. cap. 21. *Per bombycina* per vestem Coam. *Libra fuit quinto Septitiana quidem* anno quinto argenti libram ad me misisti. Duæ apud Romanos olim libræ erant; vna maior & antiqua, quam *Septitianam* Martialis vocat, a *septis* fortasse vrbis loco, id est, *negotiatoriam.* altera priore aliquot vnciis minor fuit; *medicinalis* appellata. vtraque porro etiamnum pondera discrepant. *Quattuor inscripti* quattuor stigmatiæ vespillones. *Nec linea diues cessat.* nec lineis conclusi diuites in theatro spectantes. Columell. lib. 3 cap. 5. *Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis transuersas alias gradatim modicis interuallis annexas ad speciem cancellorum scenicorum ac theatri.* Consule lib. 3. cap. 14 Ludouic. Cælium. *Tessera longa ferm.* *Tessera*, symbolum est in quo inscribebatur, quod *cuique caderet.* Verbi gratia; Panther, aper, elephantus, auis quædam peregrina, seruus, domus, pecunia, gemmæ. *Et absens.* cui forte per symbolum contigit. *Sortitur dominos.* qui symbolum iactum occuparunt. *ne laceretur auis.* iniecta enim discerpta fuisset a populo Dionys. libr. μθ. καὶ πιλ<…> σφαιρία ξύλινα ἐς τὸ θέατρον κατὰ κορυφὴν ἔρριψε, τὰ μὲν ἐδώδιμα, τὰ δὲ ἐσθῆτα, τὰ δὲ ἄλλο τι φέροντα. Dion Cassius in Adriano: *Dona per tesserulas separatim viris & separatim mulieribus in theatro & in circo dedit.* Et: *tesserulas ligneas superne in theatrum sparsit, in quibus signa erant, aut esculenti, aut vestis, argentei præterea vasis, & aureis equorum domitorum, pecorum, seruorum.* meminit huiusce rei variis in locis Xiphilinus, vt supra patuit. *Quid numerem currus.* aurigarum factiones, de quibus nos libr. Epigrammat. Græcorum 5. *Terdenaque præmia palmæ* ingentia victoriarum præmia.

In libr. 9.

CAPVT XXXI.

ILla siligineis. Lupus amicas pascebat pane siligeneo. *Setina liquantur.* colantur. *Conturbabit Atlas* cælum totum tibi decoquet. *Arte mangonis.* Tranquill. in Domitiano ca. 7. *Pergamo eo Deo* Pete Statium

Syluar 3. *Quod Rhodos.* Telchines, auctore Diodoro Siculo, Rhodi Neptuni educarunt. *Refibulauit. refibulare* fibulam soluere notat, non fibula cingere. *Hac & Sanctonici.* mallem *Santonici*, vt *Santones* quam, *Sanctones. Campis diues Apollo sic Myrinis* Stephanus hoc edisserit: *χύσοι πολίχνιον μυριναίων, ὃ καὶ ἱερὸν ἀπόλλωνος, καὶ μαντεῖον ἀρχαῖον καὶ ναὸς πολυτελὴς, λευκοῦ λίθου, ἐν ᾧ τιμᾶται. Partis tibi Gallice quarta.* cum iurares me ex quadrante heredem instituisse. *De quadrante tuo*, de tribus vnciis. *Aut crescente vadis.* hæc infra libro vltimo. *Et nocte vtitur.* nam pallia fere noctu induebant. Ouidius. *Nec in lecto pallia nostra sedent.* Iuuenal. Satyr 6. *tunc corpore sana Aduocat Archigenen, onerosaque pallia iactat.*

In Martialis lib. 10. CAP. XXXII.

SEraq; *coronide longus.* sero fine. Coronis in calce librorum apponi solebat hac figura d. vt docet Aristophanis Scholiastes. *Orciniana qui feruntur in sponda.* ea vox ab orco deriuatur. *Orciniana* autem *sponda*; sandapila est lectusque funebris. *Vndenis pedibus* elegiaco carmine, quod constat hexametro & pentametro *syllabisq.* & vndenis syllabis, id est hendecasyllabis. *Notas tendis in ora manus*, sustollis manus *Purpura vestra togas.* purpura erat insigne Romanorum magistratuū, quæ ideo a Poeta pro magistratibus ponitur: *Purpura te felix, te colit omnis honos. Et lotam.* aliquoties purpura tinctam. Supra: *Quod bis murice vellus inquinatum Apollineas Vercellas* hac in vrbe Apollinis (vt auguror) numen peculiariter colebatur, vt Athenis Minerua, Iuno Argis, Diana Ephesio. *Et Thetis* balnea, nymphæa, piscinæ. Statius Sylua. 1. *gemina testudine fumant. Balnea: & e terris occurrit dulcis amaro Nympha mari.* Balnea dulcis salsæque aquæ. *Quinquagesima liba* hæc prodens Martialis, 57 annum impleuerat. *Tribus aureis peractis.* legendum est *areis*, tribus vitæ curriculis; pueritia, iuuenta & senecta. nam decrepitam ætatem sibi non exoptat. *Abderitana plebis.* Erasm. in Parœmia *Abderitica mens.* vnde *ἀβδηρολόγος* apud Tatianum pro homine meras nugas blaterante. adde Arnobiusque. Abderitani namque fatui habebantur & frigidæ stoliditatis pleni. *Lagai littoris*: Ptolomæus; a quo ceteri Ægyptii reges hoc sibi nomen adoptarunt, Lagi, vt tradunt complures, fuit filius. *Multa salubre purpura.* denso e *flabello*: ex pauoninis pinnis purpureis confecto, quo serui ventulum faciebant puellis delicatis. *Ceropium senem* Socratem, non Epicurum. *Et fatuam.* Et insipidam. *Quosq; tegit laui cortice*, id est, mytulos. *Nymbis ebria* suauiter quodam fragrante oleo, vulgari admixto, vt ingratum eius odorem aut exstinguat aut certe mitiget. *Megalensis purpura.* toga picta qua ornabantur Prætores celebrandis Megalensibus ludis, vel ea indumenta, quæ a Prætoribus in ornatum Chori in ludis illis partim emebantur, partim conducebantur. *Et populare sacrum.* popularia sacra, quæ diuersa sunt a floralibus. *Teque tuas numeres.* tibi quoque carus sis, te respicias. *Ego mihimet proximus sum*, inquit Terentius. *Septem signa capit.* alias monui legendum esse *sigma.* tutatos

oua

oua latentes. ir fra libro insequente. *Sed quam cum ruta frondibus oua tegant. Et fata.* & fata fabrorum edulium, qua olim gladiatores corporis habitum inani sagina mentiebantur. *Quae bis Frentino consule plena fuit.* Romani plerumque vina in doliis inueterascere non sinebant, sed ea in amphoras & cados diffundebant. hoc delibat poeta. Columella lib. 12. cap. 28. *Omne vinum cum condideris, nolito statim diffundere, sed finito in doliis quiescere &c.* O *tunicata quies!* o quies libera ab opera togata. *Infestos oculis veris Hygine pilos.* adi Cellum li. 6. c. 7 *Qui sanat ruptos.* Graeci ῥηγματίας vocāt, quib. ruptū quocūq; modo intus aliq. l fuerit. Poeta Labore fessos ac cōfectos intelligit. Terent. *vt me ambulando rumperet. Scyte pellis* lego *Scythapellis.* boū aut vrorū Scythicorū pelles ζωὴ καὶ ψυχή. Erasm. in eo Adagio. *Dominū Deūq;* Tranquil. in Domitiano cap. 13. *pictorum regum.* pictis vestibus indutorum. *Centum plūbeos* centum quadrantes. *bis quina dabis sestertia.* dena sestertiorum millia. *plus visa est* minus quippe formosa. *Iam senior Ledon.* sumtum ex Epigrammate Græco. *Mortuo Leoni.* frustra fœtidam vuluam ad libidinem stimulas. est enim mortua *hic pretiosa fames.* hic immensis pretiis modicos cibos mercamur, quibus assumtis famem nō minus perpetimur: hic modicum obsoniorum caro constat. *Conturbatorq; macelli.* ita, me non dissentiente, legere maluit Budæus, quam *conturbatusq;* aut *conturbatrixq; macelli.* Supra: *Conturbator aper. Aquilisq; similes.* Aquila visus est acerrimi, contra noctua, solis lumen modis omnibus fugit.

In Lib. II. Martial. CAPVT XXXIII.

IO *Saturnalia. Io* lætitia gestientis hominis acclamatio est. *Passerem Catulli.* hoc a nonnullis, quibus repugno, fœde scio explicari. *Fociq; Deorum.* hi thus redolent. *Qui Mentora frangis.* vas a Mentore cælatū. *Et Tartesiaca.* Gaditana. supra: *qui Gaditana susurrat.* Et: *Nec de Gadibus improbis puella.* Statius: *Illic cymbala, tinnulaq; Gades. Equitis quam culus.* quidam *equitis* pro *equi* positum existimant. *Quam rota.* rota & circulus. *Petauro* petaurista. *Veteres bracca.* an braccæ vestes, an subligacula? *Inde tragus celeresque pili.* Ludouicus Cælius lib. 10. cap. 54. *Facta minora* labris tuis attrita *Toto se botryone putat.* toto racemo. Palladius: *vt vites botryones & albos afferre possit & nigros. Paropside rubra.* Lance fictili. *Foliati.* vnguenti malobathrini *Nam cum me vitam* hoc ibi superius innotuit: ζωὴ καὶ ψυχή Erasmus & Politianus. *Nam cum me murem.* parum recte scribendum opinantur. *Inuasit sica* non pugione, sed mētula. vnde idem *valens sicula. Et nouas caryotidas.* Palmulas *In rutæ folium Capelliana.* e cuius radice pendent capillamēta fibris germana. *Septimo ad palmam Prasinus.* Prasinæ factionis agitatores *Pingues Iollas* locupletes, pecore abundantes pastores. Iollas Virgiliano carmine notus est *Oebalius flammas.* Hyacinthus Lacædemonius. *Lauis amicus erat* falsum id esse docet in Miscellaneis Politianus: *Siccus onyx.* vas ex onyche lapide. siccum id exhaustum & inane profertur, vt illud vnguentis impleam. *Caruleis Britannus.* an quod glasto inficerent corpora Britanni, an quod cæruleis sint oculis *Quodque senem veltam* sic legit

Domitius. nos *Pylium* senem Nestorem. *Indecens morbus.* aphtha, aut mentagra *Nec purum.* quippe qui eo morbo implicitus sit. *Vocat pipinnam.* quidam *vipennę* scribunt, ac parua mentulam explicant. *Enterocelicus.* herniam ex intestinorum prolapsu. *Fabrili manu* dura atque tarda, non molli ac tolerata. *Nucleos qui iubet.* nucleos pineos Plin. lib. 15. c. 10. *Et quicquid pueros glycisam* saccharum quasi quid omnino dulcis est saporis *Æoliduum.* Æolidarum tam huius ac generis. *Sedit in ore lues.* aptha, aut Lichenes. *Iura per Anchialum.* Ex ea vrbe (Anchiala) fuit Athenodorus, qui non a Sardanapalo, sed ab Anchiale Iapeti filia conditam vult Cydni matre. conditores porro suos quisque consecrabat. Romani Romulum Athenienses Theseum Sinopenses Autolycum vt Martialis epigramma sic interpretetur in Poetam æmulum. *Iura per Anchialen.* noli per numina iurare nostra, quasi Romanus, Græcusue, qui sis peregrinus. hactenus Hermolaus Barbarus. *Nec triste mentum,* mentagra, qui & lichen *Sordidique Lichenes* omnia (vt opinor) eius morbi genera *Nec labra.* labrorum rimas. *Ceroto.* placet *cerato,* vt habet Aldinum exemplar. *Leslia te tunicæ* te imæ tunicæ.

In Martialis L. 12. CAPVT XXXIV.

HOra nec æstiua est. nec longissima est hora. Sic Plinius uno *hyberna* breuissima est hæc alibi verbo. *Cum vellet mittere mappam.* hæc mappæ missio signum erat futurorum Circensium *Et bipes me [illegible].* vnde forte fortasse pede curta, iam tribus fere sustinebatur. Hor. serm. 1. *modo sit mihi mensa tripes. Caput esse calceatum.* nam Romæ temporibus illis calciamenta e pellibus fiebant *Damnata spongia virgæ.* hominis capite damnari erat autem spongia virgæ alligata tergendo podici. *Iunctaque testa viæ.* in qua Dianæ aquam aut oua lustralia conciebantur, aut vas testaceum in quod vrina passim redderetur quam fullones exciperent. *Daphnonas & platanos.* an *Daphnonas platanos* cum media illius vocis producatur. *Custodem scytici.* quidam *Libyci* malunt, vt is sit draco qui mala aurea in hortis Hesperidum custodiebat. quem Poeta lib. 10. & 13. *Massylum* appellat *Vapulat rhombo.* rhombo magico instrumento. *Menti periculosi* quod mentagra seu Lichenes male habent *Nec tali pauore [illegible].* mihi tuo non displicet & *ne calida sabello desit,* non *sabello* ne calda desit conuiuis *Vt liquidum sacco colatum.* [illegible] *nec adamantes.* ad aurum argentumque, eruem [illegible] *Non sim lex Delphicæ portat.* non vna mensa Delphica. Athenæus [illegible] τούτους [illegible] δελφικοὶ τρίποδες. Plin. lib. 34 cap. 3 Diodorus Siculus in gestis Philippi. *Quam [illegible]* castigo. *statera* calices cælati & tornatiles qui [illegible] vnde *diametretarius* qui illos conficit. *Crystallina catachirem* emendo, *catachites Pastas glande* pene, veretro, cuius summa pars *glans* appellatur. *Amphora viceno.* lege *viginti* non plus vigenis nummis emitur *Modium* frumenti aut tritici modius *Nil habet agricola.* neque ex vino neque ex frumento nummos conficere potest agricola, adeo hæc vili pretio veneunt Epigrammatis huius lemma quod est *de caritate vini* mihi nullo pacto placet, quippe cum amphora 40 capiat sextarios. *Aliculam mihi pauper.* varia sunt alicæ genera, quorum quod primum locum obtinet alicula vocatur *Feret ipse trapetum* [illegible] vel [illegible] ad terendum vomitum *Quo dicerent Catulli,*

duo

duo dicaces & faceti Poetæ. *Scribebamus epos* Heroicum carmen q; sic teste Hephæstione appellatur, κατ' ἐξοχὴν παρὰ τῶν ἄλλων ἀρχαιότερον εἶναι. *Sybariticus libellus*. Politianus Miscell. c. 15 & Erasm. in prouerbio. *Sybaritica mensa*.

In Lib. 13 CAPVT XXXV.

SEnio *cum cane* Senio & canis talorum erant iactus. *Non facit ad stomachum e Græcis sumtum* Dioscorides. ποιεῖ δὲ ῥεῦμα, ἐπιλαμπτικῶς. *Cur nostras inchoat illa dapes?* Medici vt opinor tandẽ opulentiores, Romanos lactucas atq; id genus olera prima mẽsa sumenda esse facile docuerunt, quos postea vulgus (vt assolet) imitatũ sit. *Ligna acapna*. Cũ Romanorũ foci, fumi eum stario ac præfurnio carerent, credibile est ligna acapna aliquo in pretio fuisse. *condita menta*. Scribo cũ Ruellio *meta*, id est, vasculo q; metæ turbinisq, inuersi formam refert. *Soluere ventris onus*. Pruna Damascena sicca aluũ cohibere sentiunt Galenus & Dioscorides. *sed Velabrensem*. hic perperã citat Plin. lib 11 c. 42 Merula hic autẽ legendũ est *proximum autem vrbi Vestinum eumq; e Caditio campo laudatissimum. Et caprarũ gregib. sua laus est: Agrigenti maxima, eã augente gratiam fumo: qua is in ipsa vrbe cõficitur, cunctis præferendus. Colostrum*. Colostrum vel honestius colostra prima est a partu spongiosa densitas lactis *Et apyrina ramis*. malorũ granatorũ genera summa dico alteri nucleus est lignosus, alteri aut nullus aut certe minimus, ob id *apyrenum* vocarũ penultima longa, licet hic licenter corripiatur *Præcoqua ramis*. Ruellius. de natura stirpiũ 1 ca 90. & 111. *Ceretana mihi fiet*. *Ceretana perna* a Ceretanis Hispaniæ populis dicitur, vti & *Ceretana vina*, quæ Setinis cõparãtur. De *virgine porca*, de sterili & castrata erat præter hanc *vulua eiectitia*, eiecto per vim atq; enecto partu, ac porcana edito. *Si Palamedis auem*. Cassiodorus lib. Varia. 1. *Diomedis in aere grues buccinans* legẽdũ est fortassis, *Palamedis*. *Patella Rhombum*. nos Dieppæ Rhombũ vidimus quatuor cubitos lõgũ, tres latũ. *Quæ sylua Marica*. Circe postq̃ ab humanis excessit, *Marica* Minturnensium numen effecta est, auctore Lactantio *Hinc silla*. legendum opinor *squilla*. de fluuialibus tamen loqui Martialem liquido constat. Quid si *squali* scribamus. Columella li 8 c. 3. *In tertia parte quis habet piscinã, nisi dulcẽ & in ea dilataxat squalos ac mugiles pisces. Mollis echinus erit*. de Echino marino loq;tur hic Martial q; ꝑ ipsus ab Echeneide discrepat. *Murices purpuræ*. *Ora Timaui*. Timaui, amnis vix hodie cogniti, quẽ nõnulli *Brẽtã*, esse pperã credũt. *Acipensera* Gallico & Italico vulgo Sturionẽ, lõge a Siluro diuersum. *Si quis me iudice certet*; hoc additũ oportuit, uã primas paulo supra dederat, attagenis *Gloria prima lepus* hinc adagiũ *in leporinis*. *Accipe fecosum*. *Si fast sum* legas, inquit, Domitius refert ad epulas lautiores. ego ad nomen illud *garum sociorum*, fastuosum ac superbum.

In Lib. 14. CAPVT XXXVI.

NEc *timet ædilem*. nam permissa erat in Saturnalib. alea. *Sunt apinæ tricæque* Eras. in Prouerbio: *Tricæ Apinæ*. *vultu tibi talus eodem*. Cum nullus in eandem faciem obuersus erit talus. *iactus bis Venerius*,

& *Venus* appellatur. idemq; feliciſſimus erat, quem qui iecisset pecuniam omnem tollebat. *Non ſum talorum numero par teſſera.* Duabus quippe tribuſue teſſeris, quatuor autem ad minimum talis ludebatur. *Si per me miſis.* Turriculam. hanc quidam *orchum* & *pyrgum* vocant. *his mihi biſſeno.* hæc tabula luſoria non ſolum teſſerarum ludo ſeruit, verum etiam calculorum, *biſſeno puncto*: hoc ſane verum eſt, ſi duæ tãtum teſſeræ congrediantur, cum in altera atque altera forent ſex puncta. *graphiaria.* Thecæ graphiariæ. *armata ferro.* ſtilo ferreo. *Gauſapa. In Pompeiano.* eruditiores quib. adhæreo *Cauſia* legunt. eſt autem *Cauſia* capitis tegmen Græcorum & maxime Macedonum. Herodia. libr. δ' περιῄει δὲ αὐτὸς ἐν μακεδονικῷ σχήματι καυσίαν δὲ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν φέρων. Plutarc. in Erotico. καὶ χλαμύδα περιθεὶς, καὶ καυσίαν μακεδονικὴν Dictionem hanc vſurpant Valerius & Plautus *Parazonium.* vox ea mutanda non eſt. *nomina antiqua*, tametſi hodie grãdi pretio emi ſoleat. *Hoc rapit Antæi*, neſcio an *harpaſtum* id genus follis ſit, quẽ *pugillatoriũ* nominat Oribaſius. lib. collecta. 6. cap 33. *alteres* hunc ipſum conſule li. dicto cap. 34. *Quod nec Virgilius.* Nec Myrobolani meminit Virgilius, nec Homerus. *Clara Rhodos coptam. Copta Rhodia* placenta eſt ex papauere & melle, duritia inſignis, non *panis dipyrus*, vulgo *bis coctus. Sed pretium ſcopis.* nec ſane iudicio carent qui, *Otia nunc ſcopis*, retinendum autumant. *Sed prius Argus erat.* imo prius fuit pauo, in quem cõformatus eſt Argus, vt docet in Metamorph. Ouidius. *Surgere pectus equo.* ego *pecten* reſtituo. *ſolet ſurgere* ſubortaque puſtula intumeſcere pubes. *Stipadia.* Caſtiga *Stibadia.* Græcis στιβὰς καὶ στιβάδιον. *Nos ebria tigris* hæc Libero patri ſacra eſt beſtia. *Domini* Bacchi. *quot digitos.* annulis onuſtos. Plinius lib. 33. cap. 1. *Si poſſem totas*, ex atritis lacernis pilea fieri ac conſui hoc diſticho euidens eſt Stat. ſylua 4. *Caſis pilea ſuta de lacernis cœnatoria.* pallia ſubauditur. ſupra eſt. *Cœnatoria mittat aduocato. Vdones Cilicij.* hoc in Pandectas ante expoſui. nec vero prætereũdum *Vdones* dici; non *Vndones*, ab vndis intextis. *Iam Babylonis opus.* Plinius lib. 8 cap 48. *Tomentum conciſa palus*, quidam; *tomentum Circenſe*, legunt, & a circo nominatum exiſtimant, quaſi dicas plebeium ac triuiale, nec dicatum nobilibus, vt Lingonicum. *Amyclea pluma* Iupiter in olorem conuerſus Ledam Helenæ matrem Amyclis Laconiæ oppido vitiauit *prædo fuit volucrum* eo ad aucupia vtebatur priſci, quemadmodum hodie Galli noctua. *Callida tum tacita creſcit arundo manu.* Sillius Italicus li. 7. *ſublimem calamo ſequitur creſcente volucrem*, quos enarrat Baſilius εἰς τὴν ἑξαήμερον ὁμιλία ι. εἶδες ποτὲ ἐπ' ἄκρων κλάδων καθεζόμενον ὄρνεον καταγέλαιον τῶν ἀνθρώπων. πέποιθε γὰρ τῇ κουφότητι τῶν πτερῶν. ἀλλ' ὅμως ἔστιν ἰδεῖν παῖδας ἀδολεσχεῖν, καλάμους καλάμοις ὑποβάλλοντα, καὶ κατὰ τὸ ἄκρον τῶν καλάμων ἰξὸν περισπαρτίσαντα. εἶτα λανθανόντως διὰ τῶν κλάδων καὶ τῶν φύλλων κλέψαντα τῷ ἰξοῦ τὴν παρουσίαν & reliqua. ex his ſupra lib 9. legẽdum videtur: *Et creſcente magis* (non *vadis*) *traheretur arundine præda.* quidque ſignificet apud Plinium lib. 16. cap. 36. *aucupatoria calamorum amplitudo*, innoteſcit.

F I N I S.

TOMI CRITICI PARS IV.

IOACHIMI CAMERARII ΣΥΜΜΙΚΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ, quæ erunt Quæstiones promiscuæ, δεκὰς ά, seu Decuria prima.

*

QVum manifestum sit, quemadmodum ait Euripides,

Nouisse recta nos, scientes optima,
Non elaborare tamen, alios otium,
Alios honesto præferentes suauia,

quam caussam putandum esse, quod salutaria negligantur, & vsurpentur nocentia? salutaria enim certe sunt optima, & perniciosa, his contraria. Hæc quæstio omnes omnium ætatum sapientes exercuit. Et quamquam sunt alia firmiora argumenta cœlestis doctrinæ, tamen ista quoque coniectura non est leuis, quum non expleat ratio humana ea, quibus omnis consideratio felicitatis continetur, sed in hac parte titubans allucinetur: esse aliquam tam cognitionem quam facultatem meliorem & præstantiorem humana; quam esse diuinam oportet. Nam scire quid sit rectum & optimum, & ab hoc alia affectione depelli, quale esse dicemus? aut quæ affectio tantum poterit, vt naturæ iudicium & appetitionem euertat atque detorqueat? Fugitur, inquit Euripides, labor. At

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Huius proposito neque laboris, neque periculi vllius metus obstat. Quid illi? qui,

Vt iugulent homines, surgunt de nocte latrones?

an otium sequuntur, & vitant laborem? Incitat nimirum cupiditas & hos & alios, quæ habet voluptatem semper. Sed salutis & vitæ beatæ est omnibus innata cupiditas. Cur ergo est aliqua res vlla suauior honesto & bono? Quocumque se vertat ratio & sapi-

entia humana, incurritur; & quicquid instituatur ad edisserendū, hæret aqua, vt dicitur. Quapropter veritate doctrinę cęlestis cōstituta omnino aliis certissimis argumentis, inter cōiecturas humanas cogitationū non amentiū neq; hæc est futilis: Esse aliam excellentiorem rationē & mentē humanam; quum hæc in suo fine decernendo fallatur ac erret. Quæ autē ratio præstantior est, ea diuina sit necesse est. Et, si est, vel potius, quoniam est, est Deus. Atq; hucusq; procedens sagacitas intelligentię humanæ, in multitudinem quandā, diuinitatis notionē distribuit. Quā tamē cōtrahere, & ad vnum reducere, consideratio diligens coegit. Id autem vnū & primū esse, & originis ac caussæ, vnde exstitisset, omnino expers, oportebat. Itaq; sequebatur idipsum principiū caussamque ceterorum necessario constitui. Quapropter nihil aliud concludi potest, quam vnum esse Deum: non illū quidem in naturam mundi implicatum, & huic cohærentem atq; affixum, sed οὐσίαν ὑπερούσιον, auctorē, creatorē & conditorem, conseruatoremque & gubernatorē omniū, vt solum vere bonum, sic etiā sapientem. De cuius & natura seu essentia, & voluntate, exponuntur ea, quæ cognosci ipse voluit, verbo illius, interprete Filio, qui est λόγος ἀΐδιος, & doctore S. Spiritu paracleto, in ecclesia Iesu Christi, vnici Domini καὶ σωτῆρος nostri: cui sit laus, honor, victoria seculis infinitis.

B

Πῶς εἴρηται, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ εἶναι αἱρετόν; ἔστι γὰρ διὰ τὸ λυσιτελὲς καὶ ἡδύ· τὸ γὰρ τέλος, τὸ δι' αὑτὸ εἶναι δοκεῖ ἢ τὸ αἴτιον. οὐδεὶς δ' ἂν ἐθέλοιτο εἶναι καλὸς κἀγαθὸς, οἰόμενος μὴ λυσιτελήσειν αὐτῷ, ἢ ἀηδὲς ἔσεσθαι τὸ εἶναι τοιοῦτον. ὥσπερ οὐδεὶς βούλοιτ' ἂν ὁρᾶν, ἢν μηδὲν λυσιτελήσῃ μηδὲ διαφέρῃ. ἀμέλει πῶς καὶ ὄψεταί τις μηδεμιᾶς ὠφελείας καὶ χρείας καὶ τέρψεως περιγενομένης; ἢ εἰ ἔστι τῆς αἰσθήσεως τὸ ἀγαθὸν, ἢ χαίρειν; σημεῖον δέ, ὅτι ὅσῳ τις σπουδαιότερος, τοσῷ πλεῖον φαίνεται αὐτῷ τιμᾶν τοῦ καλοῦ. καὶ διαμάχεται περὶ τῆς [illegible] ὁ ἀνδρεῖος ἐν πολέμῳ· ὁ δὲ δίκαιος, διατιθέμενος πρὸς τὸ εἶναι τοιοῦτος καὶ ὁ σώφρων [illegible] οὐκ ἂν ἀγαπήσειεν, αἰρούμενος καὶ ψυχρῶς ἐπαινούμενος ἐπὶ σωφροσύνῃ βούλεται. ἄρα ἕκαστός τις τῶν σπουδαίων, τὴν τοῦ καλοῦ δόξαν αὐτῷ περιεῖναι μᾶλλον ἢ ἑτέρῳ, ὅτι τοῦτο μάλιστα αὐτῷ λυσιτελὲς εἶναι κέκρικε καὶ ἥδιστον ὑπάρχειν ἐπίσταται. πῶς οὖν τὸ δι' αὑτὸ, περὶ τοῦ καλοῦ εἴρηται; ἢ ὅτι ἐν τούτῳ ἴδιον καὶ ἀμετάθετον καὶ βέβαιον τὸ ἡδὺ καὶ λυσιτελές, καὶ συμφέρον καὶ χρήσιμον καὶ ὠφέλιμον, ὥσπερ εἶναι τἀγαθὸν φαμὲν τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅπου λέγεται εἶναι τοιοῦτον; περὶ ὃς [illegible] ὑπολειπόντων καὶ μεταβαλλομένων καὶ [illegible] οἷον χρήματα. ἔχειν [illegible] ὠφελεῖν καὶ τέρπειν πολλάκις [illegible], [illegible] ὅτι δὲ καὶ βλάπτειν καὶ λυπεῖν. οὕτως τι καὶ περὶ πάντων τῶν τοιούτων ἄλλων [illegible] ἁμαρτίας, [illegible], ἐξουσίας, καὶ τῶν ὁμοίων. ἡ δὲ ἀρετὴ, ἧς τέλος τὸ καλὸν, οὐκ ἔχει συνεζευγμένον καὶ ὥσπερ [illegible] τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ λυσιτελὲς, ἀλλ' ἔμφυτον καὶ ἀνεπίβλαστον καὶ παλινδρομοῦν ἐξ ἀντιστροφῆς. οὐ γὰρ ἂν εἴη καλόν τι ἀληθῶς ἀηδὲς ὂν καὶ ἀλυσιτελὲς, οὐδὲ λυσιτελὲς καὶ ἡδὺ τῷ ὄντι μὴ καλόν. πῶς δὲ [illegible] ἀπομνημονευμάτων Σωκράτους

συλλο-

[illegible] καὶ αὐτὴν τὴν σοφίαν ἐνίοτε βλαβερὰν [illegible] γενόμενος [illegible] Δαιδάλου καὶ Παλαμήδους. εἰ δὲ ἡ σοφία τοιαύτη, [illegible] πάντα, καὶ μετ' αὐτῆς τὸ καλὸν, ποτὲ μὲν ὠφέλιμον, ποτὲ δὲ βλαβερὸν [illegible]. [illegible] τὴν ἀνδρείαν [illegible] [illegible] καὶ τὴν σωφροσύνην [illegible] [illegible] τῆς σοφίας ἢ ἀρετῆς, ἀλλ' εἰ πλ[illegible] [illegible] ποτε. [illegible] τυχηροῦ συμπτώματος [illegible] τῇ σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ, [illegible] τοῦ καλοῦ [illegible] [illegible] ἐκείνων, [illegible], οἷον ὕλην [illegible]. ἢ λεκτέον, ὅτι τὸ καλὸν οὐ διὰ τὸ λυσιτελὲς [illegible] αἱρετὸν, [illegible] καὶ ὅσον καθ' αὐτὸ, οὐκ αὐγ[illegible] [illegible] ἐργάσηταί ποτε τῶν λυπηρῶν, καὶ αὐτὸ [illegible] αὐτὸ [illegible] ἀνωφελὲς, καὶ ἔχει τρέψιν [illegible] [illegible] γινομένων. [illegible] τὸ μὲν καλὸν, [illegible], τὸ δὲ ἡδὺ, καὶ λυσιτελὲς, ἤτοι [illegible] [illegible] [illegible] ἐστιν [illegible] τὸ καλὸν [illegible] καὶ λυσιτελὲς καὶ τὸ ἡδὺ, ὑφ[illegible] [illegible] αἱρετὸν δι' αὐτὸ, καὶ οὐ δι' ἕτερον.

II.

QVa ratione dici solet, honestum per se esse expetendum? Expetitur enim propter vtilitatem & suauitatem. Nam absolutum & perfectũ quod est, id per se esse putatur, vel caussa. At nemo vir bonus & honestus dici vellet, nisi hoc ipsum quod talis esset, ei vtile & iucundũ fore existimaret: quemadmodũ certe nullus se videndi sensu prӕditũ optaret, si illi hoc nihil prodesset, & expers esset delectationis. Quis.n. nimirum vsus videndi haberetur, si absq; vtilitate & commoditate atque delectatione aliqua fieret? aut quodnam aliud bonum vel iucundum sensui coniunctum est? apparet autem hoc inde quoq;, quo vir melior quisque est, eo magis conspicitur sibi vendicare possessionem virtutis & honestatis. Nam & fortis de principatu dimicat in prӕlio: iustus autem, vt talis sit, omnibus viribus contendit: pariter temperans moleste feret, si remisse & frigide ob temperantiam collaudetur. Quare vnusquisq; vir bonus & honestus se in opinione virtutis & honestatis esse mauult, quam alterum: idque propterea, quia maxime hoc sibi vtile futurum statuit, & potissimum iucunditatem parere nouit. Quomodo ergo illud, per se, accipiendum de honesto? An quia in eo propria & immutabilis atq; stabilis consistit suauitas, vtilitas, commoditas, omneq; id quod conducit & prodest? atq; hoc quidem appellamus bonum, quum reliqua vniuersa, quęcũq; sane ita vocētur, ad alia respiciant, & mutationi obnoxia sint, atq; hinc inde vagentur. vt, opulentum esse, potest accidere vt aliquando vtile sit & delectationẽ afferat, aliquando vero etiam noceat & ingratum sit, quemadmodũ prope omnes

fatentur. Eadem ratio est in aliis omnibus huiusmodi statuenda, vt in robore & viribus, forma, honoribus, potentia & his similibus. Virtus autem, cuius finis est bonum, annexa simul & veluti extrinsecus affixa non habet, vtilitatem & suauitatem, sed sua natura illi coniuncta sunt, & ex seipso virentia ac mutua quadam conuersione recurrentia. Ita vt aliquod reuera bonum expers suauitatis & vtilitatis esse nequeat, neque vtilitas aut suauitas vlla reipsa sine honestate & virtute consistat. Qualis igitur est quarto libro memorabilium dictorum Socratis ratiocinatio? qui deprehensum esse ait, sapientiam quoque ipsam quibusdam detrimento fuisse, confirmans hoc exemplis Dædali & Palamedis. Quod si sapientia eiusmodi est, vix aberit profecto, quin reliqua virtus vniuersa & vna cum hac honestum & laudabile, alio quidem tempore possit esse vtile, alio vero perniciosum. Sic diceret quispiam, eodem modo fortitudinem nocere illis qui propenunt sibi, potius pugnando mortem se oppetere velle, quam fugiendo saluti consulere. & Tragœdia inquit, temperantiam Hippolyto mortem perquam miserabilem conciliasse. An perhibebimus sapientiam vel virtutem nullo modo esse perniciosam. Verū si quid triste aliquando eueniat, hoc ab alio externo & fortuito casu superueniente, & ne leuissimam quidem notam inurere sapientiæ & virtuti siue honesto & laudabili: vt hæc sua natura non sint apta nata ad prauum aliquid in se recipiendum, aut ad præbendum ex sese tamquam materiam nocendi? An vero dicendum, quod honestum & laudabile propter vtilitatem aut suauitatem non expetatur, quum nihilo tamen minus tale esse soleat? Atq; quum per se non possit carere vtilitate & suauitate, si aliquando opinio seu existimatio bono & honesto viro insuaue aliquid incusserit, et iam hoc ipsum haud recte inutile esse statuetur, & continebit delectationem quandam, eo quod hac ratione,* tempore huiusmodi magis eluceat & illustrius fiat honestum & laudabile: An honestas & virtus omnibus suis numeris, vt dicitur, absoluta est, nec ab alio pendet, & principium censetur? suaue autem & vtile sunt veluti in corpore annata quædam, & in stirpibus propagines & ramuli quidam accrescentes. Principium vero per se expetitur, & ista ab hoc seiuncta nullius momenti sunt: Vt honestum & virtus tamquam fructus quosdam producat tam vtilitatem quam suauitatem, consistat autem vt per se eligendum, & non propter aliud.

*an ex afflictione temporibus aduersis nam Græce ἐν τ ... ἀδεὲς ... ένως.

Γ

Π[illegible] Πλάτωνος Θεαιτήτῳ [illegible] εἶναι [illegible] τοῦ ἀγαθοῦ [illegible] * τοῖς [illegible] ἀναγκαστικώτερος, [illegible] ἀκίνητον [illegible]

*f. Περὶ Plutarch. περὶ Ἰνδῶν.

[illegible] φιλοσοφούντων [illegible] λέγων [illegible] ὁμολόγησιν [illegible] θείων [illegible] *τῷ ἀλη- θεῖ λόγῳ [illegible] *f. τῷ ὄντι [illegible]

III.

QVid est quod Plato dicit in Theæteto, malum esse semper? inquiens necessario aliquam contrariam vim semper esse bono. An simile hoc est illis quibus duas animas facit, vnde etiam duplex principium quasi contrarium numen quoddam aliqui deduxerunt? Verum quo pacto cum his consentiunt, quæ eodem auctore Platone referuntur, vnum esse patrem & conditorem rerum omnium? nulla enim intelligentia comprehendi potest vnum quippiam vni esse contrarium. erit enim & hoc vnum quoddam; illa autem ratione vnum non erit amplius, sed plura. Duæ enim vnitates efficiunt duo, & hæc numerum producunt. Res itaque diuinæ talibus exquisitis philosophantium disputationibus adhuc magis obscuratæ, & ignorantiæ tenebris inuolutæ fuerunt. Sunt enim illæ istiusmodi certe quæ occasionem præbeant contradicendi & obiiciendi ei, qui studet in has vera ratione inquirere, multiplicem. nos quoque videmur in his deprehendere manifestam confessionem, eos plane nullam firmam sententiam de rebus diuinis, nec vllam certam scientiam habuisse. Quod vero malum non sit aliqua natura per se, nedum illud semper fuerit, cōsideranti quid sit generatio planum fieri potest. Rei etenim deprauatio & labes, est vitium. Ergo quum malum sit priuatio boni habitus & exitium naturæ, & in illud quod non, lapsus, nunquam cum eo quod generatū est tempore simul esse vllo modo potuit: non igitur semper fuit, neque secundum veram rationem aliquid sua natura est. sed eas res, quæ a sua natura in perniciem abeunt, sectatur tamquam defluxus purulentus & excretio exitiosa in membris. Quo fit vt quæcumque mala sint, morbi appellatione significentur.

Δ

Δ[illegible]

κυανοῦ, οὐ τὸ αὐτὸ πάσχει πρὸς τὴν ἐναντίαν μάλιστα αὐγὴν τὸ παχυνθὲν καὶ ἠμβλυμμένον ὑπὸ σκότους ὄμμα; τοῦτο γὰρ εὐθὺ λαμπρῷ ἂν εἴη προσαχθῆναι, καὶ κίνδυνον ἐπιφέρει τοῦ βλαβῆναι αὐτό. ἢ ὄντος αὐγοειδοῦς τῆς ὄψεως τὸ σκοτεινὸν ὠφελεῖ διαλυθεῖσαν ἐκείνην ὑπὸ τῆς ἐπεισχυθείσης ἔξωθεν αὐγῆς θεραπεῦον, ὡς ἐναντιουμένου τοῦ οἰκείου μέλανος τῷ ἄγαν λευκῷ τῆς αὐγῆς, οὐ γὰρ ἐναντία φῶς καὶ σκότος, ἐπεὶ μᾶλλον στέρησις τὸ σκότος. ἔχει γὰρ καὶ ἡ βεβλαμμένη πρὸς τῆς λευκότητος ὄψις, ἴαμά τι τὴν ἐναντιότητα τοῦ μέλανος. τῷ δὲ σκότει οὐκ ἔστιν, ἢ οὐδ᾽ ὅλως ἐναντίον τὸ φῶς, ἢ οὐχ ἁπλῶς, ὡς δέδεικται ἐν ταῖς κατηγορίαις· καίτοι ἐν τῷ περὶ ψυχῆς β΄, οἷον πανουργευόμενος ὁ Σταγειρίτης καὶ φάσκοντος δοκεῖν εἶναι ἐναντίον τῷ φωτὶ τὸ σκότος. μεταβολὴ μέντοι γίνεται πάντως ἐν τῷ ἀέρι, τοῦ λαμπροῦ, ὅταν σκοτισθῇ, καὶ τοῦ σκότους, ἐπὰν λαμπρυνθῇ. διὰ τοῦτο λυπηρόν τι ἅμα καὶ ἐπισφαλές, τῇ ἐκ τῶν σκοτεινῶν βλεπούσῃ ὄψει, ἐξαπιναίως αὐγὴν προσβάλλειν. πᾶσαι γὰρ μεταβολαὶ ταραχώδεις πως εἰσιν, ἄλλως τε καὶ ἐξαπιναίως γινόμεναι. τῇ δὲ ὑγιαινούσῃ καὶ καθεστηκυίᾳ ὄψει προσφιλέστατον καὶ ἐπιτηδειότατον χρῶμα τὸ κυανίζον, διά τε τὸ ἠρέμα συνάγειν αὐτὴν κατὰ τὸν Γαληνὸν συμβαίνει. δὲ καὶ διὰ τὸ φαινόμενον ὁμόχροον τοῦ ἀέρος, ἐν ᾧ τὸ διαφανὲς καὶ παρουσίᾳ φωτικῆς τινος ἐνεργείας λαμπρυνόμενον ἀπαυγάζον, καὶ ἀπουσίᾳ ταύτης σκοτίζεται ζοφούμενον.

IV.

CVr visus, quum splendore dissipatus, a contraria re, tenebricosa nimirum & nigra, potius quam gratissimo colore cęruleo recreetur: non eodem modo afficitur obtusus & hebetatus a tenebris oculus erga contrarium maximum splendorem? Si oculus enim repente lucido corpori obiiceretur, periculum esset ne læderetur. An quum visus splendorem in se contineat, tenebræ illi conducunt, quod labefactato ab extrinsecus aliquo illabente splendore, hæ medeantur tanquam aduersante sua nigredine cãdori nimio splendoris? non enim contraria sunt tenebræ & lumen, quoniam priuatio potius sunt tenebræ. Accipit igitur visus, a candore nimio læsus, remedium quoddam a contrario nigredinis. Tenebris vero aut non omnino contrarium est lumen, aut non simpliciter: cuius rei demonstratio extat in Categoriis. quamuis secundo libro de anima, tamquam callide tergiuersando Stagirita inquiat, videri contrarias esse lumini tenebras. Mutatio sane prorsus in aere fit, quum res lucida tenebris obscuratur, & contra quum tenebræ illuminantur. Eamque ob caussam molestũ, & simul periculosum est, e tenebris iam emergenti visui, ex improuiso splendorem obiicere: omnes enim, præsertim subito factæ, mutationes sunt quodammodo turbulentę. Bene autem valenti & integro visui iucundissimus & maxime idoneus color est cæruleus, quia & paulatim ipsum secundũ Galenum contrahit, & quia similis color apparet in aere, in quo pellucidum cum præsentia efficacitatis cuiusdam videndi illustratur; splendoremque de se mittit, tum huius absentia obscuratur & obducitur caligine.

Quare

V.

QVare præstantes virtute & sapientia viri, sæpenumero aqr. tristem aliquem finem vitæ sortiuntur, aut liberos relinquunt degeneres? Non est autem hoc obscurum, sed pluribus exemplis illustre. An de liberis id dicendum est, quod & alii & nos collegimus, magis contingere vitia sobolis ob virtutem parentum? An de vtroq; perhiberi possit, hoc accidere naturali quadam in terris rerum omnium quasi fluxione, quum nihil eodem loco semper permaneat? Mouentur, currunt, volant, vagantur cuncta. mutatio autem semper fit in contraria. Potentia igitur & superbia, in humilitatē & inopiam conuertitur: vires in imbecillitatē: nobilitas atq; dignitas & splendor, in obscuritatē, dedecus, ignominiam: atq; similiter de ceteris quærentes, rem se habere reperiemus. Non aliter atq; iuuentam in senectam, & pulcritudinem ac venustatem in deformitatem atq; turpitudine; & habitū corporis præclarum, in prauum mutari necesse est. Quædam autem caussæ talium euentuum ostendunt se latentes in hominū ingeniis, & eminentes de consiliis ac actionibus. Cyrus maior vrgens fortunam, & fretus felicitate, qua adhuc fuerat vsus, neq; admonitus Crœsi casu, in suum ipse sese exitium præcipitauit, si vera narrantur ab Herodoto. Pausanias Lacedæmoniorum rex, qui Persas deuicerat, scelere etiam conceptæ proditionis se alligauit. Quid Aiax? nonne fabulæ tradunt impiæ audaciæ eum pœnas dedisse? idem Achillem atq; huius filium Neoptolemum, vel sceleris conatus, vel temeritatis impulsus euertit. Atq;, vt ad propiora veniamus, nonne Pompeium fiducia potentiæ, nonne Cæsarem contemtus aduersariorū perdidit? Atque est in his omnibus euidens vis quædam diuinæ animaduersionis, quæ refutat atq; deiicit elata & eximia: cui ipsius naturæ ordo ac dispositio seruit. Itaq; & aliis vaticinationibus prædicuntur sæpe talia euenta, & quum in lucem prodiit aliquis, notantur ea quæ accidere nato debeant. Hæc omnes volunt commonefacere, vt sapienter rebus prosperis

Contrahant vento nimium secundo Turgida vela;

vt ait Horatius: vtq; cupiditates & in primis obscœnas libidines refrenent. Quod si Hercules fecisset, non dedisset occasionem mortis suæ vxori amantissimæ viri. Et accusatur Ciceronis in aduersarios nimis acerbum & importunum odium, & in senecta vltima ambitio; quemadmodum Demosthenis opulentiæ & gloriæ infinita auiditas. Incidit autem horum cursus in quasdam fatales gubernationum mutationes, quibus temporibus ea accidere consueuerunt, quorum pleraque sunt inexplicabilia, quum illæ quidem calamitosæ semper & cruentæ esse soleant. Vnum autem est præceptum eximium & optimum, Maronianum versus,

Discite iustitiam moniti, & non temnere diuos.
—— probos enim & bonos
Amore complectens, malos odit Deus;

secundum Sophoclis sententiam. Atque hæc & his similia ratio cogitatioque humana potest comminisci: sed diuini consilii cognitio alia etiam demonstrat. Nam optimos & sanctissimos viros in hac vita & terris affligi, excruciari, indigna morte interimi cōstat, neque semper bonis bene esse, malis male. Quod accidit voluntate & iudicio æterni Dei occulto & ignoto sapientiæ hominum; de quo differitur & explicatur veritas in Ecclesia filii Dei Domini nostri Iesu Christi, neq; istarum maximarum rerum tractatus hoc loco inculcandus fuit.

ϛ

Διὰ τί ἐκ τῶν φρονίμων μὲν καὶ ἐνδόξων ἀνδρῶν γεννήματα δυσχερῆται ὑπάρχοντα ὑπὸ μωρῶν πολλάκις· τῶν ἰδιωτῶν δὲ καὶ ἀνοητοτέρων τοὐναντίον οὐκ ὀλιγάκις τῇ εὐφυΐᾳ διαπρέπουσιν; ἢ τὴν αἰτίαν τοῦ ζητήματι νῦν ἀποδέδωκεν ὁ Ἀφροδισιεύς; ἢ καὶ λογικώτερον αὖ τις οὐκ ἀπὸ τρόπου ὑπολάβοι, συμβαίνειν τόδε οὕτω πως. διὰ τὴν κοινὴν τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων κατάστασιν καὶ τύχην, περὶ ὧν γὰρ ἤρεσε δήπου αὐτῇ, εἶναι τῶν παίδων τοὺς πλείονας κακίους, παύρους δέ τι πατρὸς ἀρείους. ὅταν δὲ τῶν πολλῶν εὐγενεῖς τε καὶ ἀνόμοιοι τοῖς τεκοῦσι τέκνον γένηται, δοκεῖ τοῦτο εἶναι θαύματος ἄξιον, ὥσπερ ἄλογον ὂν τοὺς σοφοὺς μὴ τοιούτους φυτεύειν. ἐστὶ δὲ τὸ χεῖρον ἄπειρον τῷ ἀριθμῷ, καὶ οἱ φαῦλοι τῶν σπουδαίων ἀνεκφράστως πολλαπλάσιοι· ὥστε τὸ ἐν ὄχλῳ πολλάκις συμβαῖνον, παραβαλλόμενον ἐοικέναι τῷ ὀλιγάκις. εἰ δ' ἔσονται ἄρα τῶν τε φρονίμων καὶ τῶν ἀφρονεστέρων παῖδες γίνεσθαι ποτὲ μὲν ὅμοιοι, ποτὲ δὲ ἀνόμοιοι τοῖς γεννήσασιν. εἰ γὰρ τὸ δυσγενὲς ἐπὶ τὸ φαυλότερον καὶ ἀποχωρήσειν, οὕτω δὴ τέλος τῇ κακίᾳ ὁ βίος ἀμαυρωθείη ἄν. ἐνίοτε τοίνυν ἐκ τῶν τε φρονίμων καὶ τῶν ἀφρόνων γεννῶνται παῖδες σοφοὶ καὶ μὴ σοφοί. ὥσπερ τῶν ἀγαθῶν κακοί, καὶ τοὔμπαλιν κακῶν ἀγαθοί. τὸ δὲ γιγνόμενον ἐν τῇ συγκλύδι μετὰ πλήθους, πρὸς τὴν ἀρετὴν ὡς ἀλλοτρίαν εἶναι δοκοῦσιν, μᾶλλον ἐκλανθάνεται, περιβλεπόμενον ὡς δὴ σπάνιον. ἐν δὲ τοῖς ὀλίγοις, καλοῖς τε οὖσι καὶ ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσι λεγομένοις, πρὸς τὴν κακίαν τὸ αὐτὸ ἀνθήκει, ἀποστρεφόμενον εἰς ἀσύμφωνον, οὐχ ἧττον ἄρα ἄφρονας μὲν γεννῶσιν οἱ ἄφρονες τῶν φρονίμων, καὶ οἱ φρόνιμοι φρονίμους, ἤπερ οἱ μὴ τοιοῦτοι. τὸ δὲ ἐναντίον τῆς ὑπολήψεως οὐκ εἰς τὸ ὁμόλογον καθορᾶται, ἄλλως τε καὶ τῶν φρονίμων ὀλίγων. τῶν δὲ μὴ φρονίμων πολλῶν ὄντων, καὶ διαμένειν ὀφειλόντων. διαπορήσειεν οὖν τις ἴσως ἄν, εἰ ἀληθῶς εἴρηται ὅτι πολλοὶ μωροὶ φρονίμους ἄγαν τίκτουσι. πολλοὶ γὰρ μωροί εἰσι μέν, οὐ πολλοὶ δὲ ἀνάλογον τῷ πλήθει γεννῶσι φρονίμους. ὡσαύτως δὲ εἰπεῖν οὐκ ἂν ἔχοι, ὅτι ὀλίγοι ὄντες οἱ φρόνιμοι, οὐκ ὀλιγάκις γεννῶσι ὑπομώρους, ἤγουν κακίους ἑαυτῶν, ῥεπούσης δηλαδὴ τῆς γενέσεως ἐπὶ τὸ φαυλότερον, ἀλλ' οὐ περιορώσης ὅμως τῆς φύσεως· παντελῶς ἀφανισθῆναι ἐν αὐτῇ τὸ γενναῖον, καὶ σπαράζεσθαι· διά τινα κρείττω τεκνῶσιν τὸ ἀεὶ λωβώμενον, ἄλλοις δὴ καιροῖς ἄλλως κατὰ τὸ εὐτυχέστερον ἢ ἀτυχέστερον τῶν παρόντος ἀεὶ βίου.

Qu

VI.

QVi fit quod sæpenumero virorum prudentum & clarorum reperiantur stolidiores filii, quum rudes contra & imprudentiores non raro liberos generent ingenio multo excellentiore & præstantiore, quam sunt illi, præditos? An huius quæstionis caussam reddidit Aphrodiseus? An etiam eruditius quispiam non absurde coniiciet, hoc euenire tali modo, propter communem rerum humanarum conditionem & sortem? Primum enim huic nimirum vitium fuit, plures liberos esse deteriores, & paucos patribus præstantiores: quo fit, vt miraculi instar habeatur, si e vulgo generosum & suis parentibus dissimilem natum conspicimus, quemadmodum a ratione abhorreos, non similem esse sapientibus ipsorum progeniem. Vile autem vulgatumque quod est, numero infinitum est: suntque leuius & improbi bonis & honestis quam dici possit plures: vt id quod in multitudine sæpius accidere solet, in comparatione raro euenire videatur. Liberi igitur tam intelligentium quam insipientum, interdum suis procreatoribus similes, interdum dissimiles esse consueuere. Quod si ignobile & prauum continuo in peius ferretur, tandem ita tota vita obruta vitiis ad nihilum redigeretur. quamobrem aliquando sapientes & insipientes liberi etiam generantur tam a sapientibus quam insipientibus: sicuti boni a malis, & e contrario mali a bonis. Natum autem in promiscua multitudine, ad virtutem, tanquam alienam ab hac magis refertur, quoniam in admiratione ceu rarum & inusitatum est: in paucis vero (qui dicuntur boni & honesti, virtutis studiosi & æquitatis amantes viri) eadem ratio est vitii & improbitatis, quæ vt inconsentanea auersari in illis homines solent. Nihilo igitur minus sapientibus insipientes procreant tales, quales ipsi sunt, & sapientes similiter sapientes potius quam insipientes. Contraria vero opinio non sinit id quod consentaneum est perspicere, in tanta præsertim paucitate sapiétum & turba insipientum, quæ semper fuit & durare debeat. Dubitauerit autem fortasse quispiam, an recte dictum sit, quod multi fatui admodum prudentes procreent. nam multi quidem fatui reperiuntur: sapientes autem ita multi, vt illis consentanea ratione respondeant, non nascuntur. Similiter recte dici potest, paucos numero sapientes, non raro generare stolidiores aut peiores quam ipsi sunt, vergente videlicet generatione ad deterius, non tamen natura abiiciente omnem curam, neque sinente exstirpari id quod generosum & præstans est, & confirmante per quandam meliorem procreationem, quod est corruptum & mutilum; alius quidem temporibus alter, secundum feliciorem seu infeliciorem huius præsentis vitæ conditionem.

Z.

Διὰ τί [illegible] φαλακρ[illegible], καὶ τοὺς φαλακροὺς εἶναι ταύτην

ἀέρα ἐσχηματισμένον πῶς καὶ φερόμενον διέρχεται ὅμως ἐκείνη τὰ στερεά, τῆς ὄψεως ἀδυνατούσης τοῦτο ποιεῖν, ἥτις δοκεῖ δύναμις εἶναι ἀσώματος; ἢ καὶ στερεά, ἂν ᾖ διαφανῆ, ἡ ὄψις διέρχεται; ἀλλὰ περὶ τούτου νῦν οὐκ ἐρήσεται. ἡ δὲ φωνὴ οὐ δοκεῖ διέρχεσθαι τὰ στερεά, ἀλλὰ διὰ τῶν διεστηκότων που κενῶν καὶ ἀνεῳγότων ἐμπίπτειν, ἐν τῷ ἀέρι ὀξέως διαδραμοῦσα, καὶ παντοίοις ἑλιγμοῖς στρεφομένη, ὀπάς τε καὶ πύλας ἢ καὶ οἷον ὑδρορρόας τινὰς ζητοῦσα, δι' ὧν ῥέουσα τοῖς ὠσὶ προσβάλῃ. διὰ τοῦτο οἱ τὰ ὦτα ῥάκεσιν ἀποπιλοῦντες, καὶ βροντῆς ἔσθ' ὅτε οὐκ ἀκούουσιν. ὁ δὲ Ὀδυσσεὺς κηρὸν δεψήσας, καὶ ἀλείψάμενος ὦτα τῶν ἑταίρων, φωνῆς τῶν σειρήνων ἀνηκόους ἐποίησε. τοῦτο εἶναι ἀμαθέστερον, ἀλλὰ σαφέστερον ἴσως ἐκτίθησι τὴν αἰτίαν τοῦ ἐντὸς τῶν οἴκων ἀκούεσθαι τῶν φωνούντων, ἤπερ ἃ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῆς εὐθυωρείας καὶ τῶν πόρων. οὐ συγχωρήσει δ' ἄν τις ἴσως οὐδὲ τὸ ῥηθέν, σωματοειδῆ εἶναι τὴν φωνήν, καὶ εἴποι οὐκ ἀπὸ σκοποῦ, κατὰ τὸν Ὅμηρον, μυθούμενος, ὅτι ἡ φωνή, ἁπλῶς οὕτω φάναι, οὐ σωματῶδές τι τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ πληγὴ τούτου, καὶ ἐνέργεια ἐν αὐτῷ ἀποτελοῦσα τὸ κινητικὸν τοῦ τῆς ἀκοῆς αἰσθητηρίου.

VII.

QVamobrem vox, quum ſit corporea, ſecundum eos qui definiunt hanc eſſe aerem quodam impetu conformatum, penetrat ſolida corpora, quod a viſu, quæ tamen putatur eſſe facultas expers corporis, fieri nequeat? An etiam per ſolida corpora, ſi ea pellucida fuerint, viſus tranſit? Verum de hoc iam nobis non erit ſermo. Vox autem non videtur ſolida penetrare corpora, ſed per quædam diſſita alibi & aperta irrumpere, quæ celerrime in aere circumcurrens & variis gyris conuerſa, rimas & foramina, vel etiam quaſdam veluti canales quærit, per quas fluens auribus tandem inferatur. Atque ideo qui aures obſtruunt pannis, aliquando tonitrua non audiunt. Vlyſſes vero ceram molliens, oblinenſque ea aures ſociorum, perfecit ne vocem Sirenum illi poſſent percipere. Quod etſi minus eruditum, euidentius tamen fortaſſe cauſſam explicat, quare intra domus clamitantium voces exaudiantur, quam ea quę Ariſtoteles de rectis lineis & de poris tradidit. Fortaſſe etiam illud, quod vox ſit corporea, quiſpiam non admittet, & non abſurde fabulans, ſecundum Homerum perhibebit vocem, ita ſimpliciter loquendo, non corporeum quiddam aeris, ſed plagam eius & ictum, atque efficacitatem eſſe in ipſo, cuius effectio ſit illa ſenſus audiendi commotio.

VIII.

CVr memoriam quidam amiſerunt, qui in illa horribili peſtilentia Athenis, quæ libro ſecundo Thucydidis deſcribitur, non interierunt? An cauſſa eſt in promtu: quũ origo fuerit morbi conceptum in cerebro virus, vnde manaſſe perhibetur malum in totum corpus. nam, vt interpretans Thucydidem fecit Lucretius,

Principio caput incenſum feruore gerebant.

Fuit

Fuit autem ingens illa putrescentis humoris fœditas & vis caloris. Animus vero, non modo sentiendo ea quæ extrinsecus obiiciuntur, sed cogitando quoq; & reminiscendo vti cerebri vasis tamquam officina seu instrumentis, experiundo est compertum. Itaq; in quibus illud aliquo casu perturbatur, siue foris quassato capite & impacta plaga, seu intus collocatione dispositioneque cerebri commota & confusa, eorum sensus memoriaque & intelligentia debilitatur, & labefactata læditur. Memoriam autem affligi potissimum constat, si violetur posterior cerebri ventriculus, vbi ea continetur, quæ quasi appendicula cerebri, παρεγκεφαλὶς vocatur. id quod tum accidisse in illo æstu febris & siccitate maxima intelligi potest. Naturali enim tam calore quã humore absumto, necesse est alium nõ naturalem exsistere. Itaq; quum senum corpora naturali humore deficiantur, muco & pituita abundant: & in iis quæ putrescunt atq; exulcerantur, calores sentiuntur vehementes. Vtroq; autem calore & humore alieno, cerebrum magnis incommodis affici, & inde grauiter laborare solere, est perspicuum; quum neq, siccitas neq; calor nimius procedere operum in hoc animi effectiones patiatur, sed in altero omnia hæreant impedita, in altero diffluant & vagentur. Quapropter cur in illa sæua Athenis pestilentia, superstites ceperint etiam quosdam, vt idem fecit Lucretius,

——obliuia rerum
Cunctarum, neq; se possent cognoscere vt ipsi.

Caussa minime videtur esse obscura; neq; de his plura dici necesse est: presertim quũ omnium febrium afflictationes memoriæ noceant, & huius quasi aciem reddant hebetiorem.

IX.

QVare per oculos libidines intrare in animum, & per aures indignatio dicitur? An hoc verum non est? Nam & ad conspectum indigni facinoris, animi commouentur; & lasciua atque obscœna dicta, turpes cupiditates excitant. Sed compertum omnino est verbis admodum irritari animos. & facillime enim atque celerrime auditus afficitur, & huius sensus quasi initiis animus mirifice percellitur, vt subito strepitu sonituque vehemẽtiore obiecto, fieri scimus, & magna est vis orationis penetrabilisque in intimos hominũ sensus. hæc autẽ per aures ad intelligẽtiam peruenit. Ideo scripsit Herodotus, habitare iram in auribus. etsi, vt verum fateat, animum ille potius in auribus collocat, vt orationẽ plurimum in vtramq; partem valere ostendat. Sic enim in Polymnia increpans Pythium ait Xerxes, *Plane igitur scias, in auribus animũ habitare: qui commoda audita oratione, voluptate corpus complet, cõtraria autẽ tumescit.* De oculis aũt, ait poeta hos esse in amore duces. & ἀρχὴ perhibetur τῶ ἐρᾶν, ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονὴ, in nono Nicomacheorũ. In Hippolyto ẽt sic compellat

Plutarch. συμπο. 6′ ϛ′ δ′.

Πολυμ.

Amorem chorus. ἔρως ἔρως, ὃς κατ' ὀμμάτων στάζεις πόθον, εἰσάγων γλυκεῖαν ψυχᾷ χάριν. Et de Helena sic Theocritus, τᾶς πάντες ἐπ' ὄμμασιν ἵμεροι ἐντί. Sane amores videntur non tam illius qui postea amat, quam eius quem amat aspectu exsistere atque gigni. Quum per huius oculos non solum species in alterius animum quasi influat, sed acies etiam intuentis penetret & traiiciat se in eius, quem intuetur, animum. Nam visus est acerrimus sensus. Et perhibentur itinera quædam esse pulcritudinis, oculi: vt in poematio quod Musæi nomine exstat,* ὀφθαλμὸς δ' ὁδός ἐστι. Ista autem vi oculorum fit, vt viciati, aliorum qui spectant ipsos quoque vitient: & quorumdam traditur ea vis inesse oculis, vt aspectu interficiant suo. de quibus alia scilicet schola explicanda iam esset, nimirum veneficii oculorũ, quæ sunt Plinio fascinationes; quam habere nunc non est visum.

*ὁδοὶ κάλλους οἱ ὀφθαλμοί. Max. Tyrius.

X

QVare de somno excitati sentiunt debilitationem membrorum? an quia in somno quum cibus concoquatur, intro adducitur & in ventrem cogitu. calor, quo fit vt exteriores partes fiant languidiores? Ideo & motu agitationeque & porrectione membrorum tam homines quam ceteras animantes vigorem recolligere videmus. attrahit enim motus calorem.

ΔΕΚΑ'Σ Β.

Α.

ΤΙ ὁ νοῦς καὶ ἡ διάνοια, καὶ πότερον καὶ πῶς διαφέρουσιν; ὅτι μὲν ὁ νοῦς καὶ τὸ νοῆσαι, ἥ τε διάνοια καὶ τὸ διανοεῖσθαι τὸ αὐτὸ σχεδὸν σημαίνει παρ' Ὁμήρῳ καὶ τοῖς παλαιοῖς δεικνύναι ἔργον ἐστὶν οὐδέν. οἱ δὲ ἐκ τῶν νεωτέρων ὥσπερ ἀπ' ἀνεξεργάστου καὶ ἀρχαϊκῆς ὑπολήψεως καινοσκουδάζοντες λόγους τινὰς ἀκριβεστέρους καὶ συντομωτέρους τὸν μὲν νοῦν ἀρχὴν ἐποιήσαντο πάσης διανοητικῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας, ἥτις ἕδρα τις, ὡς εἰκός, τῶν αὐτῶν προσηγορεύθη, καὶ τῆς ψυχῆς πρώτη καὶ ἐσχάτη φύσις. πρώτη μέν, ὅτι τῶν προτέρων εἰδῶν περιληπτικὴ καὶ συνεκτική, ἐσχάτη δέ, ὅτι ἐπ' αὐτὴν καὶ στηρίζεται· ἢ ὁρμητικὴν ἢ ὀρεκτικὴν ἢ καὶ λογικὴν ἔχει κίνησιν. καὶ πρεσβυτέρα χρεία οὐδέν. ἔστι δὲ πορρωτέρω ἀφέστηκε τῆς ἀρχικῆς τῆς. οὕτω γίνεται θολώδιον καὶ νωθέστερον καὶ βλακικώτερον. γραμμικῶς δὲ ταῦτα ἀποδεῖξαι ἐπεχείρησεν ὁ Πλάτων ἐν τῷ ζ' τῶν πολιτειῶν οὕτω πως, καθ' ἃ καὶ ἡμεῖς ἐξηγήσομεν. ἐκκείσθω γὰρ γραμμὴ εὐθεῖα ἡ αβ ς', καὶ τετμήσθω ἀνίσως κατὰ τὸ γ' ἐν λόγῳ διπλασίονι καὶ αὖθις τὸ αγ τετμήσθω ἐν τῷ δ, οὕτω πως ὥστε αδ λόγον ἡμιόλιον ἔχειν πρὸς τὸ δγ· καὶ ὡσαύτως τετμήσθω τὸ γβ κατὰ τὸ ε. ὥστε δηλοῦσθαι καὶ τούτου τῶν τμημάτων λόγον ἡμιόλιον. ἔστω τοίνυν ὡς αδ πρὸς τὸ γε, οὕτω καὶ δγ πρὸς τὸ εβ· καὶ πάλιν ὡς αδ πρὸς δγ, οὕτω καὶ γε πρὸς εβ. προσκείσθωσαν δὲ καὶ ἀριθμοί· οὕτω πως· τὸ μὲν αγ συγκείμενον ἔστω ἐξ ιβ καὶ η, ἕξει ἄρα τὸν κ. τὸ δὲ γβ ἐκ τῶν ς καὶ δ, ἕξει τὸν ι. ὁ δὲ κ διπλασίων πρὸς τὸν ι, καὶ ὁ τῶν ιβ ἡμιόλιος πρὸς τὸν η, καθάπερ καὶ ς πρὸς τὸν δ.

Καὶ ἐπὶ μὲν τὴν αγ νοῦ καὶ ὄντα ἤτοι οὐσίαν ἐφίστησιν

Πλά-

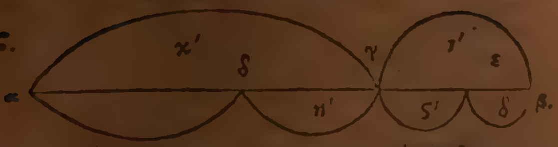

ὁ Πλάτων. ἐπὶ δὲ τῆς γ β δόξαν [illegible] πρὸς μὲν [illegible] [illegible] ἐπιστήμην καὶ διάνοιαν πρὸς δόξαν δὲ, εἰκασίαν καὶ πίστιν. ἵνα ἡ α δ, ἐπιστήμη [illegible] διάνοια καὶ [illegible] πίστις καὶ ἡ ε β, εἰκασία. ὥστε εἶναι ὡς ἐπιστήμην πρὸς διάνοιαν, οὕτω πίστιν πρὸς εἰκασίαν. καὶ ἐναλλὰξ, ὡς ἐπιστήμην πρὸς πίστιν, οὕτω διάνοιαν πρὸς εἰκασίαν. [illegible] ἐξαίρετον [illegible] μέγα χρῆμά ἐστιν, [illegible] ἐν ἀνθρώποις νοήσεως, [illegible] ἐστι τοῖς ἀνθρώποις καὶ [illegible] τῶν ζώων. [illegible]

[illegible]

τὴν γὰρ ἐκεῖνος ἔχει οἷον στήριγμα. τῶν δὲ βεβαιοτέρως καθεστώτων καὶ ἐναργέστερον φαινομένων, ἡ πίστις· καὶ τῶν μὴ τοιούτων ἀλλὰ πλανωμένων ἔτι, ὡς ἄδηλα εἶναι, ἡ εἰκασία ἧπερ εἰσὶν αἱ εἰκόνες. τοιαῦτα τὰ Πλατωνικὰ, θεωρίαν μὲν ἔχοντα οὐκ ἀνελεύθερον οὐδὲ ἀηδῆ, κομψότερα δέ πως καὶ τοῖς πολλοῖς ἧττον εὐσύνοπτα. οὐδὲ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς χρῆσιν καὶ βίον συχνὸν αὖ μεγάλην ῥοπὴν ἔχοντα, οὐδαμῶς δέ τοι τῆς φιλοσοφίας ἀλλότρια, οὐδ᾽ ἀνάξια τῶν ἐλλογίμων καὶ ἐμμούσων πραγματειῶν τε καὶ διαλέξεων. ἃ περὶ τοσοῦτον νυνὶ διασαφηθῆναι μετρίως ἂν ἔχοι.

Ζητήσαι δ᾽ ἴσως τῶν φιλομαθῶν τις ἔτι, διὰ τί πρὸς τάδε ὁ Πλάτων ἤτοι ὁ Πλατωνικὸς Σωκράτης εὐθείας γραμμῆς ἐκθέσει ἐχρήσατο, καὶ ταύτης δὴ μιᾶς καὶ συνεχοῦς; δοκεῖ ἄρα αἴτιον τούτου τῆς ἐκθέσεως τὸ τοῦ αὐτοῦ δόγμα, ὅτι τῶν ὅλων ἀφ᾽ ἑνὸς ἡ πρόοδος συνεχὴς καὶ ἡνωμένη, δι᾽ ὁμοιότητος καὶ ἀλληλουχίας τῶν δευτέρων ἀπὸ τῶν προτέρων ἀεὶ προϊόντων, κενοῦ δὲ οὐδενὸς τὰ ὄντα διείργοντος, καὶ αὐτοῦ οὐκ εἰκαίᾳ τινὶ καὶ ἀδιορίστῳ φορᾷ τῇδε κἀκεῖσε καθάπερ ἀτόμων, κατὰ τὰ Δημοκρίτεια. καὶ ταῦτα μὲν ἤδη παρατείνεται ἐπὶ τὴν Πλατωνικὴν ἔκκριτον καὶ ἀπόρρητον σοφίαν, ἡμῖν μὲν οὐδαμῶς εὔγνωστον ὑπάρχουσαν. οἶμαι δ᾽ οὐκ ἂν γ᾽ οὐδ᾽ ἑτέρῳ παντάπασι καταφανῆ πολὺ ὀξυωπεστέρῳ ἡμῶν ἤτοι τὸν νοῦν ἢ τὴν διάνοιαν ὄντι. καὶ διὰ ταῦτα κείσθω αὕτη ἄρα εἴτε γ᾽ ἐν μέσῳ ὡς ἆθλον ἀκριβεστέρας ἐπιστήμης καὶ προνοίας διαφερεστέρας· καὶ ἡμεῖς περὶ τὰ εὐκαταληπτότερα καὶ οἷον τραχύτερα πραγματευώμεθα.

DECVRIA II.

I.

Qvid mens, quid cogitatio? & vtrum ac qua ratione inter se hæc differre putandum? Mentem quidem seu intelligentiam, atque intelligere, & cogitationem atq; cogitare eadem propemodum apud Homerum & alios veteres significare, non est laboriosum ostendere. Alii autem hanc opinionem priorum tamquam minus excultam & priscam elaborantes disputationibus suis accuratioribus & magis eruditis, mentem fecerũt omnis facultatis & actionis cogitãdi principium, quæ sedes scilicet quædam caussarum nominata fuit, & prima ac vltima animę natura. Prima quidem, quoniam primarũ formarum capax est & eas cõplectitur: vltima autẽ, quia super ipsam stabiliuntur omnia quæcumq; vel vitæ, vel appetitus, vel etiam rationis motum habent. Nec procedere vlterius licet: ac quo longius recesserit quippiã ab illa principali mente, eo fit tardius, magisq; torpet & est ignauius. Hoc demonstrationibus Plato probare mathematicis septimo libro de Republica conatus est, hoc quodam modo, quemadmodum nos exposuimus. Describatur enim linea recta A B, & secetur in partes inæquales in C. ratione dupla, & rursum A C secetur in D, ita quodammodo vt A D sesquitationem contineat ad D C. & pariter secetur C B in E, ita vt & huius segmẽti ratio fiat sesqui. Quemadmodum igitur se habebit A D ad C E; sic quoque se habebũ D C ad E B: & rursum vt A D ad D C, sic C E ad E B Apponantur au-

rur autem & numeri hoc modo: A C sit compositum ex 12 & ex 8, habebit igitur 20. C B autem ex 6 & 4 continebit igitur 10. viginti autem dupla est ratio ad decem: & 12 sesqui ad 8: ita & 6 ad 4.

Ad A C autem mentem & res per se exsistentes seu naturā Plato constituit: ad C B vero, opinionem & quæ exsistunt seu oriuntur. Præterea ad mentem pertinere aliqua ex parte vult scientiam & cogitationem: ad opinionem vero coniecturam & persuasionem seu fidem vt sit A D linea, scientia: & D C, cogitatio: & C E, persuasio & E B coniectura. Quare, vt se habet scientia ad cogitationem, ita persuasio ad coniecturā: & vicissim, vt scientia ad persuasionem, sic intelligentia ad coniecturā. Mens itaq; humana, veluti similitudinem aliquā diuinitatis retinens, eximia quædam & excellens res est: quum sensuum atq; appetitus principium intelligentiæ humanæ veluti obscurus splendor existimandus sit, tam in homine quam ceteris animantibus. Facultates igitur quinq; differentes, in quibus sensus collocantur, ad vnum aliquod principium, in quo iam motus sensuum insistat, referri necesse est. Corporum autem cognitio sub sensus cadit, quamuis multa longe recedendo & ipsos effugiant: id vero quod ex illis quæ intelligentia comprehenduntur quasi in speculo apparet, Plato cogitationem tanquam alteram quandam mentem vocauit: in quo & alii plurimi illum sequuti sunt. Atq; hæc ipsa cognitio Mathematicarum disciplinarū esse videtur. De iis autem quæ reuera intelligentia siue mens complectitur, sola etiam mens iudicare potest, quandoquidem nullum in his quæ sub intelligentiam referuntur inuenitur discrimen. Nam simplices & solæ formæ extra omnem differentiam, quemadmodum & extra multitudinē positæ sunt. Vnitas namq; prius numerum non efficit, quam duorū numerum infinitum attingat: vt hac ratione Arithmetica, quamuis maxime expers materiæ illa quidem, delabens tamen a veritate & ab eo quod reipsa exsistit, in quanto non vt scientia ad mentem referatur, sed ad virtutem cogitandi pertineat. sicuti ea quæ in Geometria tractantur, cogitatione adhuc longius a mente abducuntur, quoniam in his adhibetur quanti magnitudo & profunditas. Atq; etiam his magis Astrologica, quia in illis motus quoq; assumitur. Harmonica enim, quæ vocē corpori, quod in motu est, addunt, etiam extra cogitationis proprietatem cadunt: siquidem, vt Plato ait, ad concinnam motionem aures defiguntur, sonos & voces quasdam aliquo venantes & aures præponente intelligentiæ. Talem enim non cogitatione rem assequi, sed sensu eam apprehendere dicendum est: quemadmodum si quis Astronomiæ deditus, dum sursum in cælum oculos attolleret, hoc pacto veritatē rerum cælestiū se cognoscere arbitraretur, non pro eo qui rem ipsam intelligeret, habendus esset, sed tantum qui varias quasdam figuras aspectui se offerentes oculis

intueretur. Vnde si quis auferat a rebus quæ mouentur, vocem, motum vero a corporibus solidis, profunditatemque a planis & æqualibus, & magnitudinem ab eo quod quantum dicatur, ille iam circa ipsas formas, quas intelligentia complectitur, versaturus sit, perueniens quasi ascendendo per cogitationem ad primam & vltimam mentem. Neque enim eorum quæ anima discernuntur & comparantur, vel principium aliud vel terminum reperire licet. Neque est vel appellatur cogitatio, ad appetitum & sensus progressio; quum sit expers hæc quodam modo rationis, & impetum tantum appetitionis habeat. Vbi autem notio certa, ibi rationem quoque esse oportet. Quid namque & quomodo considerabit quispiam, nisi vtatur ratiocinatione? Quod vero ratio, quæ proprie sic vocatur, eorum sit quæ consistunt in actionibus, & aliter se habere possunt, perspicuum est. at opinio rationem potissimum sequitur, quam illa tamquam adminiculū habet. Quę autem certius constituta sunt & apparent, euidentior est eorum persuasio: quæque eiusmodi esse non solent, sed adhuc errant tamquam res obscuræ & incertæ, in illis coniectura seu similitudines cernuntur. Ad hunc ferme modum disputationes Platonicæ se habent, quæ vt contemplationem ac considerationem minime illiberalem aut iniucundam continent, ita aliquāto sunt argutiores & minus a plerisque perspici possunt. Neq; ad virtutis vsum & vitam honestam atque laudabilem multum momenti afferre videntur, quū tamen a studio sapientiæ neutiquam sint alienæ, aut disputationibus atq; tractationibus eruditorum & doctorum indignæ. De quibus in præsentia tantum explicasse satis sit. Ceterum discendi cupidus quispiam forte præterea quæsierit, Cur Plato vel Socrates Platonicus data linea recta vsus fuerit, & hac quidem vnica & continua? Ratio itaque dati huius videtur, quod ipse docuerit, esse continuum & vnum ab vno quæcumque sunt in rerum natura processum quadam paritate & cohærentia mutua secundorum semper a primis progredientiū, nec ab vllo res inani dirimi, nec temerario quodam motu sine discrimine huc illuc quasi subsultare, ceu Democriti figmenta. Et hæc quidem se extendunt vsque ad peculiarem illam & ineffabilem Platonis sapientiam, quæ nobis haudquaquam cognita nec insita est & haud scio an non alii cuipiam penitus perspecta, quātumuis pollenti maiore quam nos ingenii acumine. Idcirco maneat hæc ipsa deinceps quoque posita in medio, tamquam præmium scientiæ magis accuratæ solerti, æve quę sit statere queat abundantius. Nos interim circa planiora & comprehensu faciliora occupabimur.

B.

Ὁ Πλάτων λέγων ὅτι τὸ τοῦ παντὸς σῶμα ἐκ πυρὸς καὶ γῆς [illegible] συνιστάμενος ὁ Θεὸς ἐποίει, καὶ ὅτι [illegible] τὸ πᾶν [illegible]

[illegible]

δυεῖν. ἡ δὲ διαχώρησις διὰ μιᾶς γίγνοιτο. πῦρ ἐστὶ λεπτομερὲς, ὀξὺ, εὐκίνητον· γῆ δὲ κατὰ πάντα ἔχουσα ἐναντίως, παχυμερὴς, ἀμβλεῖα, δυσκίνητος. τὸ δ' ὕδωρ, τἆλλα μὲν ὡς γῆ, ἀντὶ δὲ τῆς δυσκινησίας, τὸ εὐκίνητον εἴληφε. ὁ δὲ ἀὴρ οἷον τὸ πῦρ κατὰ δύο, τό τε λεπτομερὲς καὶ τὸ εὐκίνητον παρήλλαξε κατὰ τὴν ὀξύτητα ἀμβλὺς γινόμενος. οὕτω γοῦν συνέστη ἡ ἁρμονία ἀπὸ πυρὸς διὰ δυοῖν ἀεὶ κατὰ ταυτότητα καὶ ἴσος ἐναντίων μέχρι τῆς γῆς. καὶ τοῦτον τὸν διὰ δυοῖν μεσοτήτοιν κάλλιστον καὶ ἑνοποιὸν δεσμὸν τῆς γεωμετρικῆς ἀναλογίας, ὁ Πρόκλος παρέδωκεν. εἴη δὲ καὶ τὸ ἡμέτερον ἁπλοῦν καὶ ἰδιωτικὸν ὑπονόημα, οὐ παντάπασιν, ὡς οἶμαι, ἄμουσον οὐδὲ ἐκμελές. ἀποφανοῦσι δὲ περὶ τούτου οἱ ἀναγνόντες.

II.

QVum Plato dicit, Deum vniuersitatis huius corpus ex igne & terra initio constituisse: & quia hoc solidum esse conueniebat, ei opus fuisse duobus mediis: quomodo hæc ab illo dicta esse intelligendum? Mihi quidem semper propemodum id quod simpliciter consideratur, nec multis in vtramque partem indiget explicationibus, verissimum quoque esse videri solet. Quum itaque mundi hoc corpus tangi & cerni debuerit, ex igne & terra genitor & effector rerum omnium ipsum composuit. Hæc autem & quoniam sua natura, & facultate penitus contraria sunt, quo vna quædam fieret fabrica, vinculo nimirũ aliquo opus fuit. Verum quanam ratione in vnum coire & coalescere quæcumq; diuersa sunt, sine medio quodam coagmentante & conglutinante illa possunt? Præsertim absolute inter se opposita. Vt exẽpli caussa, A lineam ab altera C prorsus discrepare necesse est, aut per mediam B proportione respondentem apte coniungi. Ad plana autẽ corpora connectenda vnum sufficere medium ex eo patet, quod vinculum vnius lineæ reperiatur tamquam mediæ consentanea ratione respondentis a Geometra. Qui autem solidorum corporum spatia metitur, ei in duobus mediis peruestigandis est elaborãdum, siquidem duabus lineis mediis ad solidorum proportiones indiget. Ita igitur loquitur Timæus interprete vsus Platone, genitorem & effectorem illum inter ignẽ & terram interposuisse aquam & aerem, æquali & eadem, quoad fieri potuit, ratione, vt quemadmodum se habeat A ignis ad B aerem, ita B aer ad C aquã: & hæc prima erit proportio. Secunda autem ista; quemadmodum B aer ad C aquam se habet, ita C aqua ad D terram. vt dupletur proportio elementorum, in aere & aqua bis repetitis terminis, A vero & D omnino inter se disiunctis. An autẽ ita simpliciter, & crassa, vt dicitur, Minerua Plato de his quoq; senserit, id scilicet Deus vt aiunt, nouerit. Lucani quidem sequentes in hoc Ocellum Timæi filium, elementorum progressum per duplices in singulis facultates complicarunt. sic vt attribuerent igni calorem & siccitatem, aeri calorem & humorem, aquæ frigidum & humidũ, terræ frigidum & siccitatem. Hi igitur conantes mutuam inter se coniunctionem elementorum conficere, hoc modo in contrariis facultatibu

facultatibus societatem quandam excogitarunt, non sine errore quidem secundum Procli sententiam, quod eo quo in ordinem redigere ista studuerunt, non minorem cõfusionem introduxerint, ita copulantes elementa, vt æque inter se cum cõiuncta, tum pugnantia illa sint. Quæ autem æqualiter, & sibi aduersantur & pacem seruant, eorum etiam æque pollens est dissolutio & constitutio. Nihil igitur prohibet quin vniuersitas rerũ pariter dissoluatur & permaneat. Quod ipsum a sententia Platonis fortasse non abhorrere videbitur, quum ille clare demonstret stabilitatẽ & firmitatem composita non accepisse a sese, sed ex illius quæ illa cõposuit arbitrio: eo loco ista exponẽs vbi auctor & creator ad deos deorum ab ipso appellatos, inquit: *Quæ per me facta sunt, me ita volente, indissolubilia erunt omnia: etenim quod colligatum & connexũ est, solui quidem potest. At mali est cupere dissoluere id quod recte cõpositum est, & bene se habet: ideo vos, qui generati estis, immortales non estis neque prorsus indissolubiles: nunquam tamen dissoluemini, nec mortis fatum vllo tempore experiemini, quum mea voluntas maius vinculum vobis sit & præstantius, quam ea quibus tum quum nascebamini, vincti fuistis.* Sic igitur nec Timæus a Lucanis dissentire reperitur. Ipse autẽ Proclus eiusmodi duo esse media vult, vt per ea inter se continua ratione elementa cõuenire possent, & copulari, ita quidem vt conueniens augeatur, & deficiat cõtrarium: & distrahendo atque coniungendo facultates, quas laterum regionem occupare vult, hoc modo exposuit. Placet illi animo concipi oportere tres secundum quodlibet elementum facultates, vt copulatio & coagmentatio fiat per duas, disiunctio vero & separatio per vnam. Ignis est partium subtilium, acutus atque penetrans, & facilimi motus. Terra vero, quæ huius in omnibus contrarium obtinet, est densarum partium, obtusa & iners, atque difficilis motus. Aqua in aliis vt terra se habet: pro difficili autẽ motu facilem sortita est, aer item ad ignis naturam accedit in duobus, & quod tenuium est partium, & facile mouetur. Mutatur vero acutum eius in obtusum. Sic itaq. procedit intentio quædam seu harmonia ab igne secundum duo semper similia, & vno contrario vsque ad terram. & hoc duorum mediorum pulcerrimum & maximum* vinculum mundi concinnam proportionem esse Proclus tradit. Erunt autem nostræ cogitationes simplices illæ quidẽ & rudes, non omnino tamen, vt existimo, ineruditæ aut dissentaneæ. Penes eos vero, qui ista legent, iudicium de his esto.

* [illegible]

III.

QVare folia arborum autumno alia pallent, alia rubent? An quia alia sunt spissiora, alia tenuiora? Est autem color ruber densior quam pallidus: vnde colligi possit, viriditatẽ in foliis misceri humore de rubro & flauo: humor autẽ naturæ est in stirpe crescente, qui vbertate sua & folia & flores & fructus producit.

Idem quasi subsidens ad radicem & intra stipitem, relinquit folia arescentia, quæ iam rubra & flaua & pallida apparent in varietate coloris, & non magis humoris copia illa tingente.

Δ

Διὰ τί ὁ ἐν Γοργίᾳ Σωκράτης φησὶν, ὅτι κάλλιον ἡ σοφιστικὴ τῆς ῥητορικῆς, ὥσπερ καὶ νομοθετικὴ δικαστικῆς, καὶ γυμναστικὴ ἰατρικῆς; ἢ περὶ μὲν τῆς σοφιστικῆς τὴν πίστιν ἐκ τῶν Πλατωνικῶν ἐλέγχων ληπτέον, τὸ δὲ τῆς νομοθετικῆς προτέρημα φανερόν· μὴ γὰρ ὑπαρχόντων νόμων, δικαστήρια οὐκ ἂν ἦν ἐπιτήδεια. ἰατρὸς δ' ἴσως, ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων κατὰ τὸν Ὅμηρον, ἐρίσειεν ἂν ἀμφισβητῶν περὶ τῆς προτερείας τῷ γυμναστῇ. ἀλλ' ἔστιν οὐδὲν ἧττον κατὰ λόγον εἰρημένον τὸ τοῦ Σωκράτους, καὶ δῆλον γένοιτ' ἂν τοῦτο σκοπουμένοις ὧδέ πως. περὶ γὰρ ἐπίσης ὑποστῶμεν πάντως τοῦ τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀξίας ἐν αὐτῇ τῇ ἰατρικῇ τέχνῃ τὸ προφυλακτικὸν, δι' οὗ τὰ ὑγιαίνοντα τῶν σωμάτων φυλάττεται καὶ νόσους ἀποτρέπει, ἐπὶ δὲ τὸ προφυλακτικὸν ὅτι μάλιστα καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τὰ ἐν δέοντι γινόμενα γυμνάσια μέρος εἶναι φαίη ἄν τις τῶν Ἀσκληπιαδῶν κομψὸς καὶ μαθὼν τὴν τέχνην μετὰ ἀκριβείας. δῆλοι δὲ ὅτι τῶν ἰατρῶν οἱ παλαιοὶ ἀνεμάξαντο τὴν προσοῦσαν τῇ γυμναστικῇ θέσιν, ὥσπερ ἀκρίβειαν τῆς διαρρυθμίσεως σκελετοῦ, ἢ ἀλλ' ἀληθεστέρως τῆς συστάσεως τῆς καθ' ἑκάστου ἀνθρωπίνης φύσεως. τοῦτο δὲ ἕτερος ὁ τῆς γυμναστικῆς ἐπαΐων, πρὸς ὃν ὁ βουλόμενος τὸ διαφυλάξαι ἄνοσον καὶ ὑγιὲς τὸ σῶμα, διά τε γυμνασίων καὶ προσηκουσῶν διαιτῶν, ἃ ὅσα ἄλλα ἡ τέχνη αὕτη ἐπιτηδεύεται. ὅσῳ δὲ κρεῖττον τοῦ ἀπαλλαγῆναι κακοῦ τὸ μὴ τὴν ἀρχὴν περιπεσεῖν τῷ κακῷ, τοσούτῳ, ὡς εἰπεῖν, ἡ γυμναστικὴ προφερεστέρα ἂν εἰκότως τῆς ἰατρικῆς νομισθείη. εἰ μή τις εἴποι ὅτι ταύτην ὡς ἰατρικῆς τέχνης μέρος τι οὖν καὶ καθηγητής διαλέξεσθαι, ... καὶ ἀλλοτρίαν ἡ γνώμη τῆς ἰατρικῆς τινὰ νομοθετικήν εἶναι, καὶ τὸν Σωκράτην σπουδάζοντα κάλλιον εἶναι τὴν γυμναστικὴν τῆς ἰατρικῆς, οὐ τοῦτο βούλεσθαι λέγειν, ὅτι μέρος τόδε τῆς ἰατρικῆς, ἀξιολογώτερον καὶ ἐντιμότερόν ἐστι τῶν ἄλλων ἁπάντων.

IIII.

CVr Socrates in Gorgia præstantiorem ait esse sophisticam ipsa Rhetorica, & pariter artem ferendi leges quam iudicandi, & gymnasticam medicina? An de sophistica quidem probationes ex Platonicis reprehensionibus petendæ sunt? Principatus autem & præstantia artis seu facultatis ferendi leges inde patet, quia si leges nullæ extarent, iudicia quoque omnino sublata essent. Medicus vero multis quidem præferendus aliis secundum Homerum, de primo loco forte cum Gymnaste controuersari & contendere posset. At est nihilo tamen minus hoc a Socrate vera ratione prolatum, & consideranti alicui id manifestum fit tali modo. Nam alia quacumque parte, in medica arte prior est ordine & dignitate omnino ea pars, cuius opera & auxilio corpora bene valentia conseruantur, & morbi imminentes ab his arcentur: ad hanc autem maxime & in primis pertinere exercitationes recte vsurpatas dixerit ex Asclepiadeis industrius quispiam ac vera via & ordine artem hanc tractans. Manifestum vero est

veteres eum appellasse Medicum, qui sciret curare morbos & externas corporum læsiones [illegible] aut labefactatas alias eius compages, quæ sunt in singulis hominum naturis. ab hoc diuersus est gymnastices peritus, qui dat operam vt per exercitationes & conuenientem vitæ institutionem & alia quæcumque hæc [illegible], corpus sanum & a morbis liberũ seruetur. Quanto itaque melius est omnino non procliuem esse ad malum, quam malum ipsum auerti, tanto, vt mea quidem fert sententia, medicinæ gymnastica præferenda est. nisi quis dicat, hanc in eadem arte ad recte & decenter agendum carere nequaquam posse, ac propterea seiungi, ac a medicina alienam haberi, ab intelligenti non debere. & Socratem eo quod dixit gymnasticam medicina esse præstantiorem, voluisse indicare, hanc medicinæ partem digniorem & maiori in honore esse, quam reliquæ sunt vniuersæ.

E

Διὰ τί οἱ ὀξυκέφαλοι, οἷον Θερσίτης ὃν φοξὸν καλεῖ Ὅμηρος, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μικροκέφαλοι εἰσὶ [illegible] καὶ θρασύδειλοι [illegible] φύσει μὲν οὖν [illegible] ψυχῆς [illegible] Θερσίτης [illegible] ψυχῆς [illegible] διαφαίνεται.

V.

QVamobrem acutiore figura capitis, qualis Thersites fuit, quem capite fastigiato describit Homerus, plerumq; etiam paruo capite sunt præditi, & tumultuatores, ac improbi & audaces habentur, ita tamen vt non absit ignauia, item malitiosi & vani? Eo sane quod in acumen tendit & constringitur capacitas vasis, imminuitur id quod continetur, & quia hoc impedimento est figuræ globosæ, non amplificari illud & in orbem quasi redigi permittit. Ob talem autem formam cerebrum instar cunei se habere necesse est. quo facto consequuntur iam indicatæ constitutiones: nam ea quæ imaginatio comprehendit, premendo coniunguntur, & inuicem impellendo cogitationes turbantur, &

ratiocinationes excitantur semifractæ & prauæ, quibus audacia temeraria & subitus metus comites esse solent. atq; eam ob caussam natura tales ita quidem affecti sunt, qualis est organicorum membrorum constructio. Animæ vero ea pars, quæ nullius imperio paret, & propositi voluntarium in aduersando * & amplectenda virtute, non subiecta sunt naturalibus caussis aut modo materiæ peculiari, neque secundum hæc quasi manuum opera effinguntur. Et ante omnia pietas erga Deum prorsus eximia res est, quo virtus vniuersa fundamento nititur, & vitium radicitus exstirpatur. Quod si cum animi proposito consentiat corporis constitutio & apta copulatio, in bonis naturis honestum & laudabile ac virtus magis elucet, in malis autem, improbitas & prauitas maior & eo malitiosior apparet.

*vitio græce κακία.

VI.

QVamobrem genus irritabile vatum esse Horatius dixit? An quia omnes qui sese armis instructos & ad repellendos aduersarios paratos esse norunt, animosiores & quasi ferociores esse solent? Itaque & poetæ, qui habẽt versuum veluti sagittas & iacula ad emittendum coniiciendumque in promtu, non facile ferunt se lædi, sed statim expediunt arma sua: An etiam est illa magna vel potius ingens vis animi & ingenii poetici, quæ sic cõmouetur in excellentibus poetis, vt humanæ naturæ modum superare videatur? Illa igitur tanta vis impatiens est iniuriæ & oppugnationis, neque concitata potest contineri, & facile solet irritari, quia statuit se omnium admirationem & cultum & obseruantiam mereri.

VII.

QVæ est caussa, quod iis temporibus quibus aer corrumpi incipit, & auiculæ plurimæ cum aduentant tum gignuntur, & moriuntur sues? Cõtrariæ nimirum sunt animantium istarum naturæ. Nam aues quum sint magis siccæ, magis etiam tũ durare in aere æstuante & squalorem sequi solent. Iam constat has pasci etiam aridis cibis potissimum, neq; copioso potu vti. ex quo & prouerbium Germanicum natum, *frugaliores bibere sicut auiculas*. At contra & vorax animal sus est, & potus auidum. Itaq; & crebro aquas appetit, & in luto volutatur. Notum autem hoc fere est omnibus, in æstu & squalore aerem corrumpi, reddiq; pestilentem. An quia minus humida sunt auium corpora, non tã celeriter hæc quam suum corpora, quæ sunt humidissima, possunt putrescere? An terris proximus aer maxime est pestilens? quippe qui exhalari de ipsa creditur. Itaq; & sues fodientes rostris scrobes & affatim attrahentes halitus nocentes, tum maxime mori par est.

VIII.

QVare dixit Homerus de irato Achille id quod de Turno Virgilius,

-ardentis

———*ardentis ab ore*
Scintillæ absistunt, oculis micat acribus ignis.

& videmus nitere solito magis grauiter commotorum lumina. An quia animi illa concitatio & motio vim etiam videndi inflammat, & meatus luminis ardore suo complet, sicut incitato aere fulgur emicat? An est aliqua cognatio oculis cum corde occulta, & pertinens ad oculos neruus ad stomachum, quod est collum ventris, annectitur? quum autem in ira æstuet sanguis circum cor, flamma caloris illius recta via erumpens ex oculis eminet. Id autem esse verum ex eo videri possit, quod quibus oculi eruuntur, eorum stomachus conuellitur: & in vehementibus purgationibus alui, aut quum duriores reliquiæ cibi difficilius depelluntur, oculi sentiuntur affici. An quia iracundiæ humor peculiaris est bilis eius quæ flaua dicitur? quo commoto abundantia æstus illius, de quo diximus, splendor iste exsistit, & potissimũ in oculis apparet: sicut idem ipse humor spissior in laborantibus morbo regio oculos potissimum inficit. At alterius bilis, quam atram vocant, veluti incendium, ita vehementer animos perturbat, vt in quibus hoc accidit, ii furere videantur: quemadmodũ de Hercule fecit Maro,

Hic vero Alcidæ furiis exarserat atro
Felle dolor.

9)

Πῶς εἶχεν ὁ περὶ τῶν ἁρμονιῶν τοῖς Πυθαγορικοῖς λόγος, καὶ τίνες εἰσὶν αἱ κυριώτεραι μεσότητες; οὓς μὲν παρειλήφασιν οἱ Πυθαγορικοὶ πρὸς τὰς συμφωνίας τὰ ἐπίτριτα, τὰ ἡμιόλια, τὰ διπλάσια, τὰ τριπλάσια, τὰ τετραπλάσια, τὸ ἐπόγδοον τῷ οὐδενὶ σχεδὸν ἀγνώστων ἐστί. γίνεται δὲ ἐκ τοῦ ἐπιτρίτου ἡ διὰ τεσσάρων καλουμένη συμφωνία. ἐκ δὲ ἡμιολίου, ἡ διὰ πέντε. ἐκ δὲ διπλασίου, ἡ διὰ πασῶν. ἐκ δὲ τριπλασίου ἡ διὰ πασῶν καὶ διὰ πέντε μικτή. ἐκ δὲ τετραπλασίου ἡ δὶς διαπασῶν μικτὴ καὶ αὐτή. τὸ δ' ἐπόγδοον τονιαῖόν ἐστιν. οὗτοι δὲ μόνοι ἐκ πάντων ἐναρμόνιοι ἀριθμοὶ εὑρίσκονται, ἐπιγράφονται δ' ἐκεῖνοι ἐκ τοῦ διαγράμματος τοιοῦδέ τινος. ἔστω παραλληλόγραμμον ὀρθογώνιον α β γ δ, ἔχον τὴν μὲν α β, τῶν πλευρῶν ἕξ, τὴν δὲ β γ ὀκτώ. καὶ τμηθείσης τῆς μὲν ἐλάττονος εἰς δύο καὶ τρία κατὰ τὸ κ, τῆς δὲ μείζονος, εἰς τρία καὶ τέσσαρα κατὰ τὸ λ· διήχθωσαν ἀπὸ τῶν τομῶν εὐθεῖαι τέμνουσαι ἀλλήλας κατὰ τὸ κ μ ν καὶ κατὰ τὸ λ μ ξ. ἔσται τοίνυν τὸ μὲν α λ μ κ ἓξ τὸ δὲ κ μ ξ γ, ἐννέα· τὸ δὲ λ μ ν β, ὀκτώ· τὸ δὲ μ ξ δ ν, δώδεκα.

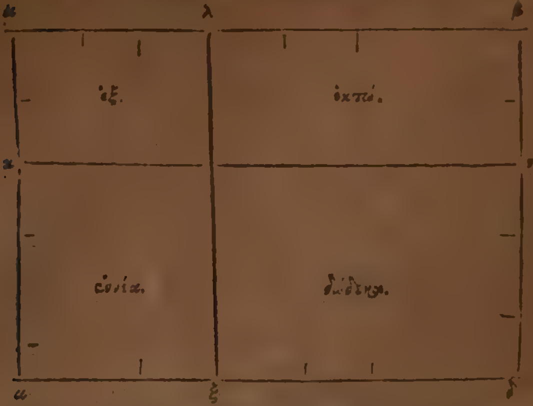

Τὸ μὲν οὖν διάγραμμα τοιοῦτο, τὸ δ' ὅλον παραλληλόγραμμον τελειοῦται καὶ πέντε καὶ ἐν τοῖς τοῖν χωρίοιν ἀριθμοῖς τοὺς τῶν συμφωνιῶν πρώτους λόγους περιέχοντας καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ προσαγορευομένη μεσότης ἁρμονικὴ τοὺς ἁρμονικοὺς τῆς μουσικῆς λόγους συνείληφε. ὅθεν καὶ εἰκότως εὕρηκε τοὔνομα. ὑπεναντία δὲ ἐστι τῇ ἀριθμητικῇ καλουμένῃ· ἐν γὰρ ταύτῃ συμβέβηκε τὸ ἴσον ὑπερέχεσθαι καὶ ὑπερέχειν τῷ αὐτῷ μέρει, οἷον ϛ, θ, ιβ· ὁ γὰρ θ τρίτον μέρος τὰ γ. ἐν δὲ τῇ ὑπεναντίᾳ ἐκείνῃ, τῷ αὐτῷ μέρει τῶν ἄκρων ὁ μὲν ἀπολείπει, ὁ δὲ ὑπερβάλλει, οἷον ϛ, η, ιβ· τὰ γὰρ η, τῶν μὲν ϛ. δυσὶν ὑπερέχει, τέτρασι δὲ τῶν ιβ λείπεται. ἃ τὰ μὲν β τῶν ϛ. τὰ δὲ δ τῶν ιβ τριτημόριον. δεῖ δὲ καὶ τὰ τῶν συμφωνιῶν ἄκρα λόγον ἔχειν πρὸς αὐτά, καὶ τὸ μεταξὺ σὺν ἀλόγως ἐμβληθῆναι. εἴη δ' οὖν, ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα δείκνυσι τῆς συμφωνίας ἐναρμόνιον, τὸ τῶν ἐν μέσῳ ἐμπεριειλημμένα ἔχειν τὸν αὐτὸν λόγον τοῖς ἄκροις. οὕτω τοίνυν καὶ ἡ ἁρμονικὴ ἀναλογία ἐκλήθη, κυρίως μὲν μεσότης οὖσα ὥσπερ καὶ ἡ ἀριθμητικὴ λεγομένη. σφετεριζομένη δὲ τοὔνομα ἀμφοτέρα τῆς ἀναλογίας παρὰ τῆς οἰκεῖον αὐτὸ λαχούσης γεωμετρικῆς, ὅπῃ ἡ τῶν λόγων περίοδος τὴν ἀναλογίαν περιφαίνειν ἀποτελεῖν πέφυκεν. ὅτι μὲν δὴ μόναι αἱ τρεῖς μεσότητες αὗται Πυθαγορικαί τε καὶ Πλατωνικαί εἰσι, τὸ σὺν ἀλλήλαις ἴσον. οἱ δὲ νεώτεροι [illegible] ἐπεξειργάσαντο ἐκείνας. ἀλλ' ἡμῖν περὶ τῶν τριῶν μόνων λέγειν [illegible] ἔστι δὲ περὶ τούτων τελεώτερον τόδε α. ἡ φύσις. β. ἡ φύσις [illegible] ἡ [illegible], [illegible] μὲν τῆς φύσεως παραδέδοται [illegible] κοινῆς οὔσης ἀπάσης τῆς μονάδος, [illegible] ἐν ἀνίσοις [illegible] τούτων τὰ μεσότητες οἱ λόγοι, [illegible] φύσις αὐτῆς αὔξησις [illegible] γὰρ [illegible] μονάδι τελεία [illegible] πλ [illegible] τὸ [illegible] μονάδι ἴσον, [illegible] τὸ δεύτερον [illegible] τὸ τρίτον [illegible] τὸ δεύτερον [illegible] τρίτον, [illegible] μεσότης, οἷον ἐν [illegible] τῶν αὐτῶν λόγων τῆς [illegible] παρὰ [illegible] ἴσης [illegible] [illegible] ἔστι [illegible] ἐκαλεῖτο [illegible] ἐκείνους [illegible] ἀναλογίαν γεωμετρικὴν εἰς μεσότητα [illegible] μεγα.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

IX.

QValis est disputatio Pythagoricorū de Harmoniis seu con-

cinnitatibus, & quæ sunt a Græcis proprie nominata media? Quod autem Pythagorici ad concentus musicos assumserint numeros tertia parte maiores, sesquiduplas, triplas, quadruplas, & octaua parte maiores, nemini prope est ignorum. Efficitur vero concentus, qui dicitur Diatessaron, per numerum tertia parte maiorem, per sesquidiapente: per duplum, qui diapason: per triplum, qui ex diapason & diapente mixtus oritur: per quadruplum, qui disdiapason & ipse mixtus. Octaua autem parte maior facit tonum, id est vocis intentionem. Quodq; hi tantum numeri apti ad concinnitatem inter alios omnes reperti sint, designatione quoq; Geometrica ostendere studuerunt. Sit enim figura cum æqualibus lineis & angulis rectis A B C D, cuius latus A B contineat septem, latus vero A C quinq;: & secetur minus in duo & tria in puncto E, maius autem, in tria & quatuor in L. & ducantur a sectionibus rectæ lineæ secantes se inuicem in K M N, & L M O. Erit igitur A L M K, sex, & K M O D, nouem: L M N B vero, octo, & M O C N duodecim.

Hæc igitur designatio, geometrica est, in qua tota æquabilium linearum figura est triginta & quinque, comprehendens in spatiorum numeris primas concentuum rationes. atque in his medium quod vocatur harmonicum, rationes musicæ harmonicas seu concinnas complectitur: vnde etiam iure accepit appellationem. Est autem hoc medium Arithmetico contrarium. nam in hoc fit vt æquale superetur & superet eadem parte, vt 6, 9, 12. tertia enim pars de nouem sunt 3: contrarium vero illi, solet eadem parte extremorum altero quid deficere, altero vero exsuperare, vt 6, 8, 12. octo enim sex duobus superant, & quatuor ad duodecim deficiunt. quorum duo in sex, quatuor in 12. pars erit tertia totius. Oportet autem etiam in concentibus extrema rationem habere ad se, nec media inter hæc absque hac interseri. Obtinebunt itaque, quod & nomen symphoniæ seu concentus consentaneum declarat, ea quæ in media conclusa sunt, simul cum extremis eandem rationem. Ita ergo Harmonica proportio appellata est, quum proprie medium sit, quemadmodum ea quoq; quæ Arithmetica vocatur, quum ambæ nomen proportionis mutuatæ sint a Geometrica, cui hoc peculiare obtigit, quia in ea progressus rationum, proportionem euidentem reddere solet. Quare tantum hæc tria esse media & Pythagorica & Platonica, non est obscurum: recentiores vero ea vsque ad decem sua elaboratione deduxerunt. verum nobis de his tribus tantum verba facere propositum est. Solent autem hæc tria ferme de illis quæri; primum, Quæ sit origo; secundum, Quæ natura; & tertium, Quis vsus. De origine eorum talia quædam tradita reperiuntur. Quoniam his omnibus communis est vnitas, quum in imparibus horum mediorum rationes considerentur, requiritur videlicet ad

originem

originem eorum incrementum; nam vni & singulari quicquam decedere nequit. Positis itaque vnitatibus tribus 1, 1, 1, si quis accipiat alios tres numeros eo modo, vt primus sit primo vnitatem continenti æqualis; secundus primo & secundo, tertius primo, secundo, ac tertio, habebit iam medium arithmeticum, vt in his 1. 2. 3. & eadem planeratione, interuallo, id est discrepantia, permanente æquali, progredi in numeris poterit, atque alios similiter quoque exponere, vt 2, 4, 6, aut 3, 6, 9. Geometrice autem, quæ propria appellatione est proportio, ita primum conspiciemus originem medii constitui. Sint vnitates tres, sicuti in superioribus, sumanturque numeri inæquales totidem, primus quidem æqualis primo, secundus vero secundo bis ac tertio semel. ita accidet vt medius numerus duobus extremis certa proportione respondeat, vt 1, 2. 4. & si progressio fiat ratione dupla, semper hoc modo primæ originis inæqualium exsistet æqualitas. Componentur autem similiter & aliarum rationum media expositis numeris consentanea proportione & continuata. Est autem proportionis propria natura, vt seruet eãdem rationem in maioribus & minoribus numeris. Harmonicum autem medium nascitur sumto numero primo æquali primæ vnitati, & secundæ bis: secundo sumto æquali primæ bis & secundæ quoque bis: tertio semel primæ, bisque secundæ, & tertiæ ter, & ita habebimus hos numeros 3, 4, 6. Atque hæc est prima natura & origo mediorum, ab vnitate siue ab æquali, & eodem proficiscens, secundum Proclum. Inueniendi autem viam ac ordinem nos aliquando versibus ita complexi sumus:

Numeris duobus fortuito tibi datis,
Medium Arithmeticum fac accipias ita:
Numeros datos illos vbi coniunxeris,
Summam hanc deinde sic coactam scindito.
Et alteram pone medium partem illius.

1, 3, si addantur, fiunt quatuor, quorum dimidia pars est 2. Medium igitur 1, 3, est 2. arithmetice.

Quod si Geometram agere volueris modo,
De multiplicibus extimis numeris latus
Excerpe quadratum, hocque medium ponito.

1 4, si multiplicata fuerint, erunt 4. quorum latus quadratum 2. 1, & 4. igitur medium est 2, geometrice.

Harmonica consiunt laboriosius:
Extrema componi vt prius quoniam solent,
Quo maius altero alterum est post hæc capi.
Quod cum minore quando multiplicaueris,
Per id quod ante composueras diuide:
Quodque exierit, hoc ad minorem terminum
Adde, Medium progressione hac vt habeas.

3.6. si addantur, fiunt nouem excedit autem nouem, sex in tribus, & ter tria similiter sunt nouem diuisio seu collatio 1. nam 9 in 9, semel insunt. Vnum autem & tria si addantur fiunt 4. & ita reperta sunt 4 medium inter 3 & 6 harmonice Natura autem horum singulorum mediorum, prçter ea quç alibi de his dicta sunt, ita se habet, vt Arithmeticum omnino sit æqualitas. æqualiter enim primus numerus recessit a secũdo, & secundus a tertio. Geometricum autem versatur potius in iis quæ semper eadem esse solent In hoc enim continuo modo quum proceditur eandem rationem in sequentibus seruari necesse est. Harmonicum vero extremorum numerorum similem rationem cum interuallis excessuum perficit. quamobrem similitudo proprie dici posset. Vsus autem horum ad disputationes de natura, de ratione disserendi, de moribus maxime cõducere & recte ad eas adhiberi potest, idque cum ex aliorum, tum potissimum Aristotelis & Platonis scriptis patet.

I.

Διὰ τί καθησυχάζονται καὶ ἡσυχίαν ἄγει τὰ βρέφη κινούμενά τε καὶ ᾄσμασι κατηχούμενα καὶ οὕτω μάλιστα ὕπνος ἐπιγίνεται; ἐποίησε καὶ ὁ Θεόκριτος, ὅτι ἡ Ἀλκμήνη, λούσασα καὶ ἐμπλήσασα γάλακτος τόν τε Ἡρακλέα καὶ τὸν Ἰφικλέα χαλκείαν κατέθηκεν ἐπ' ἀσπίδα, καὶ ἐπισείσασά τε, μεταξὺ τοῦτο

ἐκ τοῦ ζ΄ νομ. καὶ ὑγιειν. α΄,

δίνασε σάκος μέγα· τοὺς δ' ἕλεν ὕπνος.

ἢ ὅτι, καθάπερ Γαληνός φησι, πρὸς μουσικὴν καὶ γυμναστικὴν οἰκείως διάκειται κατ' ἔμφυτον δηλονότι διάθεσιν; ἢ τὸ μὲν τῆς κινήσεως προσφιλές ἐστι τῇ τῶν ζώων φύσει, ὥσπερ ἀκίνητα διαμένοντα, οὐδὲν ἂν ἔμελλε τῶν ἐμπεφυκότων δένδρων διοίσειν, τῇ δὲ τῶν ἀνθρώπων ψυχῇ τὸ ἐμμελὲς καὶ σύμφωνον ἡδεῖάν τινα αἴσθησιν παρέχεται; ἀλλ' ὅπως μὴ τῶν βρεφῶν ἀλόγως ἔτι πως λόγους μὴ δυνατὸς εἴη ἐφικέσθαι τῆς ἐννοίας ταύτης, ἀπολέσθαι ἂν ἔγωγε οὖν ἴσως εἴποιμι κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην, ὅτι τῇ μὲν κινήσει τὰ παιδία ὥσπερ διασείεται, οὕτω δὲ ὑπνώσασί τι καὶ πραϋνόμενα ἐπαύσατο τῶν κλαυθμῶν, καὶ τέλος εἰς ὕπνον κατηνέχθη. διὰ τοῦτο καὶ σφοδροτέραις χρῶνται ταῖς περιαγωγαῖς τῶν λικνῶν καὶ σκιμπόδων, καὶ δὴ καὶ ταῖς ἐπὶ τῶν ἀγκαλῶν αἰώραις αἱ τροφοί, ὅταν πάνυ ποτὲ ἀθυμοῦντα καὶ κακοπαθοῦντα τύχωσιν ἐκεῖνα. ταῖς δὲ φωναῖς τῶν ᾠδῶν καὶ τερετίζεσθαι αὐτὰ ἐξαπατῶντες, εἰκός, καὶ θαυμάζειν τι αὖ, τὸ προσφερόμενον τῇ ἀκοῇ εἰ καὶ ὥσπερ ἀμελεῖ καὶ τὰ ἄλογα ζώων κηλεῖται φθόγγοις μελικοῖς, καὶ ἐνίκησεν ἐκεῖνα τοῖς τοῦ νοῦ προσέχουσιν, καὶ τερπόμενα τῇ ἐναρμονίῳ τῆς φωνῆς πῶς γὰρ, οὐ οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἐπαΐουσιν, ἀλλὰ ξενιζόμενα πρὸς τοὺς ἤχους οὕτως ἠρεμεῖ καὶ τὰ βρέφη ὑπακούουσιν ὑπὸ τῶν τροφῶν καὶ τῆς αἰτίας πως ὑπακουούσης, ἔλαθον ὑποκρούσαντα τῆς παιδίων ἐνθυμήσεως τά τε καὶ δὲ καὶ ἐμπίπτουσιν εἰς ὕπνον. εἰ δέ τινι δοκεῖ καὶ ἐν τοῖς νηπίοις τῶν παιδίων, καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων εἶναί τινα δύναμιν ἐπιγνωστικὴν τῆς ἐμμελείας καὶ φωνῆς ἐναρμονίου καὶ κατά τινα τὴν ὁμοδρομούσης τῆς αἰσθήσεως καὶ τῆς διανοίας, ἀφιλαρμονίου εὐφραινομένης ἀμφοτέρων τὰς ψυχάς, τοῦτο ὁ μαρτυρήσειεν ἂν ἔγωγε, μεμνημένος τῶν περὶ τοῦ Πυθαγόρου παραδεδομένων, μειρακίου τινὰ κελεύσαντος ἐπαυλεῖν μεθύοντι καὶ κωμάζοντι, μεταβα-

λῶν τ

[illegible] ἐκείνους, καὶ [illegible] μέλους. [illegible] μὴ ἔχοντος ἢ μηδὲ [illegible]

X.

QVi fit quod infantes ad agitationem & crebrum cantuum sonitum silescant & acquiescant, ac ita potissimum somnus illis obrepat? Quemadmodum Theocritus fecit de Alcmena, quæ postea quam lauerat & lacte expleuerat Herculem & Iphiclem, imposuit [illegible] & accinens aliquid, interea

Dormite [illegible] clypeum ingentem [illegible] soporellos.

An quia, vt Galenus inquit, ad Musicam & exercitationes suapte ingenio sunt propensi, secundum insitam nimirum quandam affectionem? Animantium naturæ animantium maxime conuenit, sicuti quæ [illegible] ab insitis arboribus parum differunt? In hominibus vero anima concinnum & consonum suauitatem quandam sensui conciliat. Veruntamen quomodo eo potest peruenire sermonis ratio infantum, quæ adhuc quodammodo expers est rationis? Simplicius itaque, mea quidem sententia, quispiam dixerit, infantes agitatione & motu quasi perculsos defatigari, & placatos desinere vociferari, ac tandem somno obrui. Eamque ob rem nutrices quoque vehementiores vsurpant conuersiones cunarum & lectulorum, atque etiam gestationes vlnarum sublimiores, eo tempore quo illi animo inquieto sunt, aut male illis esse solet. Vocibus autem aliquid accinentium primum etiam terreri illos verisimile est, & admirari quidnam hoc quod auditui admouetur, sit: quemadmodum scilicet bruta quoque non alia mulcentur sonis musicis, & præ se ferunt similitudinem animos aduertentium, quum minime afficiantur delectatione vocis concinnæ: qua ratione enim hoc fieri posset? cuius neque initium illa intelligunt, sed omnino isti soni noui & insueti illis esse consueuerunt. Sic itaque infantes accinentibus quippiam nutricibus, & sensu obsequente & perturbationibus cedentibus inopinato, exhilarantur, atque insuper somno capiuntur. Quod si cuipiam placuerit in paruulis pueris ac brutis animalibus inesse facultatem quandam cognoscendi & discernendi concinnitatem vocis & consentus, & huius vi concurrentibus sensibus & cogitatione exhilarari & lautius allici amborum animos, ei neutiquam refragabor, recordatus eorum quæ de Pythagora tradita accepimus: quem ferunt aliquando iussisse cantricem accinentem carmen quoddam ebriis & comessationi indulgentibus, mutare modum & tenorem canendi, quo facto illos ad frugalitatem & ad vitam meliorem conuersos esse, admonitos ab illis numeris modis, quemadmodum eos qui ad se redire excitati solent. Non autem habeo dicere quod sit discrimen inter homi-

minem ebrium, & rationis non participem, quiue ratione nondum vti possit.

ΔΕΚΑ'Σ Γ.'

Α.

Διὰ τί τῶν ἐν ὕδασι χρονιζόντων ῥυσοῦνται τά τ' ἐντὸς τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τὰ πέλματα, καὶ μάλιστα τὸ ὑπὸ τῶν ὀνύχων μέρος ἐν τοῖς δακτύλοις; ἢ ὅτι τῶν ῥυσσῶν ἥ τε ξηρότης καὶ ἡ τοῦ θερμοῦ ὑποχώρησις αἰτία, οὗ σαφῶς καθάπερ ἐπὶ τῶν γεγηρακότων φαίνεται, κἀνταῦθα ῥυτιδοῖ τὰς σάρκας, διὰ μὲν ὑδάτων θερμῶν διαφορητικῇ τινὶ δυνάμει, διὰ δὲ ψυχρῶν τῇ ἀντιπεριστάσει; ἢ ὅτι τὸ ἔξωθεν ὑγρὸν λεπτύνει τὰ σαρκώδη, ἀναλοῦν τὴν ἔνδοθεν ἔνθερμον ὑγρότητα; διὸ καὶ τὰ ἐδώδιμα τῶν σαρκωδῶν γίνεται μαλακώτερα ἐν ὕδατι πρότερον βρεχθέντα· καὶ καλοῦνται μὲν ταῦτα τακερά. οὐκ ἔστι δὲ τῆξις κυρίως αὕτη, ἀλλὰ χαύνωσίς πως, ἐπεί γε κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, οὐδὲν ἐν ὑγρῷ τήκεται. ὃ δὴ ἑτέρωθι σαφέστερον ὑπ' ἐκείνου εἴρηται καὶ ἀκριβέστερον, ὅτι ἐν ὕδατι οὐδὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται. κενωτικὰ δὲ, καὶ καθ' αὑτὸ ἀραιωτικὰ καὶ ξηροποιά πως τὰ ὕδατα κατὰ συμβεβηκὸς, ἐφέλκοντα τὸ ὅμοιον ὑγρὸν, ὥσπερ τὰ θερμὰ ψυχροποιὰ, διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ ἐφολκήν. καὶ τὰ ἑφθὰ κρέα τῶν ὀπτῶν πάντως ξηρότερα καὶ ὀλιγοτροφώτερά ἐστι· τὸν μὲν γὰρ ὄγκον ἔχουσιν ἐλάττω τὰ ὀπτὰ τῶν ἑφθῶν, πλαδαρῶν τε καὶ οἷον ἐξῳδηκότων ὄντων, εἰς δὲ πυκνότητα καὶ ἀδρότητα συναγόμενα, δύσμαχά τε διαμένει καὶ εἰς βρῶσιν ἐστὶν ἄριστα. τὸ δὲ λεχθὲν ὑπό τινων, ὅτι τὰ ἑφθὰ εὐ-μενέστερον καὶ ἀκινδυνότερον συμπίπτει τὴν τροφὴν, ὅπως μὲν ἔχῃ διαλαμβάνειν ῥᾴδιον τῷ σκεπτομένῳ. ἁπλῶς γὰρ οὐκ ἔστιν ἀληθές· οὐ τοίνυν ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς δείπνοις ἑφθὰ παρατεθεῖσθαι, οὐδείς πω εἰσηγήσατο. ὥστε τὴν τοῦ Κράτητος παρατήρησιν δικαίως ἀποδοκιμάζεσθαι, περὶ τοῦ ἑφθοῦ ποδὸς, ὃν ὁ Κτήσιππος ἐπέρριψεν ὡς βαλῶν τὸν Ὀδυσσέα ἐπεὶ δὲ καὶ ὠμὸν ἐκεῖ κείμενον ἐδυνήθη τοῦτον ἁρπάσαι; καὶ οὐδὲ κρέας τοῦτο τὸ μέρος εἴποι τις ἂν ἰδίως.

DECVRIA III.

I.

QVi fit quod in iis, qui diutius aquis immorantur, manuum internæ partes, & in pedibus solum callorum. potissimum tamen pars ea digitorum quæ sub vnguibus sita est, rugas contrahunt? An, quum rugarum caussa sit siccitas & discessus caloris, quemadmodum in senilibus corporibus nos apparet, etiam hic cum propter calidarum aquarum facultatem quandam discutientem, tum ob frigidorum subitam cohibitionem & repressionem contrariam, fit vt carnes corrugentur? An quia humiditas externa interiorem calidum humorem consumit, & ita partes carnosas attenuat? quam ob caussam carnes quib. vescimur, si prius aqua conspersæ ac imbutæ fuerint, molles fiunt, & vocantur tum teneræ & liquescentes, quum proprie hæc non sit liquefactio, sed potius laxitas quædam. quandoquidem, secundum A-

ristotelem,

stotelem, nihil in humido liquefieri potest. quod idem alibi adhuc planius ab illo & magis exquisite dicitur; in aqua nullã rem liquescere, quæ ab igne liquescat. Si vero accidat vt ad aliud respiciatur, aquis etiã inesse vim euacuandi, & propterea rarefaciendi & quodammodo exsiccandi, dum similem humorem extrahunt, deprehenditur, quomodo calida frigus efficere possunt, propter calidorum nimirum attractionem. Atque carnes elixæ omnino sicciores sunt & pauciore alimento præditæ quam assæ, quæ minorem quidem habeant molem quam elixæ: quod hæ laxæ sint & tumore quasi inflatæ, quum assę in densum & plenum cogantur, & ideo succum bonum diutius retineant, atq; ad edendum sint optimæ. Quodq; a quibusdam dictum est, elixas facilius & tutius alimentum concoquere id qua ratione intelligendum sit, consideranti hæc statim patebit. Simpliciter enim verum non est: neq; a quoquam memoriæ proditum est, appositas fuisse in heroum cœnis elixas carnes: vt Cratetis obseruatio de pede elixo quem Ctesippus tanquam in Vlyssem proiecturus arripuisset, merito reiiciatur, quum crudum etiam ibi illum iacentem auferre potuerit, neq; recte insuper, hanc partem carnem appellare aliquis possit.

B

Διὰ τί τῶν φαρμακωδῶν ὑδάτων ἢ χρήσεως οἷς ἀσύμφορός ἐστι, τούτοις θερμοῖς ἐμβᾶσιν ὀγκοῦται ἡ γαστὴρ ἐξαίρεταί καὶ οἰδεῖ; ἢ γίνεται τοῦτο οὐκ ἀεὶ οὐδ' ἐξ ἴσου, ἀλλ' ἐν τοῖς στυπτηριώδεσί τε καὶ χαλκανθώδεσι μᾶλλον; ἐναντίον γὰρ ἡ στύψις τοῖς ἐκκεκακωμένοις τῶν χυμῶν, οὓς διαφορεῖσθαι καὶ ἀποχωρεῖν ἡ θεραπεία ὠφελεῖ. τὸ δ' οὐ συμβαίνει τότε γινόμενον. ἢ καὶ πάντως, ἐπειδὰν ἡ θερμότης τῶν ὑδάτων ἐπιχειρῇ, ὡς εἴωθε, διαφορεῖν καὶ κατάγειν τοὺς χυμοὺς ὄντων τούτων κακοηθῶν καὶ ὠμῶν, κινοῦνται μὲν αὐτοί, οὐχ οἷοί τέ εἰσι διὰ τῶν ἀφανῶν πόρων ἐκχωρεῖν, καὶ οὕτω συστραφέντες καὶ συρρυέντες εἰς τὰ κοιλότατα τῶν σωμάτων μέρη θορυβοῦσί τε, καὶ οἰδημάτων γίνονται αἴτιοι.

II.

QVare illis, quibus aquarum medicatarum vsus non conuenit, postea quam se in eas immiserint, venter attollitur & intumescit? An hoc non quouis tempore nec eodem modo fieri solet: sed in aquis quæ contineant multum aluminis & chalcanthi magis id accidit? Contraria enim res est astrictio humoribus corruptis & vitiatis, quos medicationis cura dissipare & alio deriuare debet. Id autem tum non accidere potest. An etiam omnino posteaquam caliditas quæ in aquis est, vt fieri consueuit, conatur discutere & deorsum trahere humores, quum illi sint malitiosi & crudi, mouentur quidem, non tamen eiusmodi sunt, qui possent per meatus occultos decedere: & ita retro conuersi & in partes corporis maxime cauas & vacuas confluentes, ibi tumultuantur & in caussa sunt vt tumores fiant.

Γ

Διὰ τί τοῖς κωλικοῖς ἡ νόσος εἰς παράλυσιν ἐνίοτε, ἔστι δ' ὅτε καὶ εἰς ἐπιληψίαν ἀποσκήπτει; ὅταν μὲν εἰς ἐπιληψίαν, ἢ δῆλον πῶς παντὶ βλάπτεσθαι τὰ ἐπὶ αἴσθησιν τεταγμένα νεῦρα διὰ τὴν τοῦ ἐντέρου πρὸς ταῦτα συμπάθειαν; τῆς δὲ παραλύσεως ἢ αἰτίαν οὐχ ἁπλῶς τὴν νόσον, ἀλλὰ τὴν τοῦ νοσοῦντος δίαιταν, ἢ καὶ τὸν ἰατρόν. ἐπειδὰν γὰρ ἐπὶ τὸ ὑγρόν περ ἐξαμαρτάνωσιν ἀμφότεροι, ἡ παράλυσις ἕπεται. ὥσπερ καὶ ὁρῶμεν τοὺς κραιπαλῶντας ἐν τῷ σπᾶσαι πολὺν οἶνον, τρέμειν τε καὶ ἀδυνάτους εἶναι χρῆσθαι τῷ σώματι. ἔτι γλῶσσαν μάλιστα τότε σφαδάζειν. τὰ γὰρ νεῦρα οἷον χαλαζόμενα καὶ διαχαυνούμενα ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, οὐδὲν ἀκριβῶς τῶν μελῶν κινοῦσι.

III.

CVr qui laborant ex doloribus intestini coli, vnde Colici dicuntur, iste morbus aliquando illis in paralysin, interdum in epilepsiam erupit? Quando itaque in comitialem morbum desinit, an manifestum est, tum neruos sensui destinatos propter intestini cum his cognationem & consensum lædi? Resolutionis siue paralysis caussa, non simpliciter in morbum reiicienda est, sed aut ad rationem victus in ægrotante, aut in Medicum etiam nam quum ambo in humectando modum excesserint, paralysis sequitur. Ita videmus eos quoque qui crapulæ dediti sunt, quum multum vini hauserint, tremere, & totius corporis vsu priuari, maxime vero linguam eorum titubare. nam nerui præ humore quasi laxiores redditi & labefactati, nullum membrum exquisite mouent.

IV.

CVr exanimati metu, & formidine perculsi, instigantur ad depellendum reliquias cibi & leuandam aluum, & timidioribus accidit, vt se illis sordibus inquinent? Quemadmodum Dionysius apud Aristophanem introducitur hac turpitudine risus mouens. Et de ignauo Iuuenalis fecit: (Βατραχ.)

& trepido soluunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita. (Iuuen. 14.)

Quod & a nostris exprobrari solet gloriosis bellatoribus, quorum plerumque in periculis pauent animi. An Aristotelica de caloris decessione, caussam huius rei præclare explicant? An vero & generaliter dici potest, motum corporis vires debilitare, quod animus tum summopere perturbetur? Itaque fit vt illa facultas, qua retinentur suo quæque loco, tum quasi laxetur, & aperiantur viæ, per quas subito eiiciuntur ea quæ antea reprimebantur. Huius debilitationis in metu signa sunt, tam tremores, quam animi fuga: & Dolonis apud Homerum stridor dentium, & mutatus color, & delapsus aliorum ad pedes vsque animus; quodque perterritis fastidium & nausea molesta est. Et scripsit Plutarchus, nauseam sensu odoratus potissimum commoueri, & affectione formidinis. (Ἰλιάδ. κ.) (αἴσθησιν φυσικῶν.)

Διὰ τί τὰ τῶν ἑτέρων ἁμαρτήματα ὀξέως καθορῶντες, καὶ πικρῶς κολάζοντες, τὰ δὲ ἡμέτερα [illegible] καὶ οὐκ ἐπιτιμῶμεν ἑαυτοῖς [illegible] ἢ δῆλον ὅτι πάθος τοῦτό ἐστι τῆς φυσικῆς ἐν [illegible] ἀηδές ἐστιν, οἷόν ἐστιν ἐρυγὴ, καὶ πῦον καὶ μύξα [illegible] αὐτοῖς [illegible] ταῦτα πάντα [illegible] ἔμφυτος ἔρως αὐτοῦ ἑκάστου, καὶ ζῆλος [illegible] καὶ φιλοσοφοῦντες. τὸ δ' [illegible] τούτου τοῦ πάθους, [illegible] τῆς ψυχῆς [illegible], καὶ διορθοῦντες, τὸ [illegible] ἐπεὶ δὲ γε τὸ κακὸν τοῦτο τῆς φιλαυτίας [illegible] ἔμφυτον ἅπασι, διὰ τοῦτο καὶ ὅπως [illegible] τὸν νοῦν ὅμως καὶ τὴν [illegible] σοφῶν εἶναι [illegible], ὥστε καὶ ἐκφέρεσθαι καὶ φανερὸν γίνεσθαι.

V.

Quomodo fieri putandum, quod aliorum errata acute cernentes, & admodum acerbe castigantes, ad nostra tamen caecutiamus, nec eandem pariter in nobismet ipsis animaduersionem & increpationem vsurpemus? An perspicuum est hanc esse affectionem naturalis conciliationis in vnoquoque? & ideo quae alibi ingrata sunt, vt ructus, pus, mucus & his similia, in nobis quidem non moleste ferimus nec fastidimus, quum in aliis ista omnia grauissimam nobis nauseam conciteut. An concurrunt tum & insitus amor vniuscuiusque erga seipsum, & aemulatio contra alterum? Propterea viros honestatis & virtutis amantes, & eruditos ac sapientiae studiosos, atque, vt vno verbo complectar, bonos ac aequos huic affectioni non fere obnoxios esse deprehéditur, quum omni ratione & cogitatione operam dent, vt animi procliuitatem compescant, & , si quid erratum est, emendent & corrigant, immoderatumque recte gubernent. Et quoniam hoc malum amoris suiipsius & prauae aemulationis affine est aliqua ex parte, atque omnium animis insitum, propterea quomodocumque sane prematur & teneatur, mentem tamen & animum eorum interdum quoque, qui admodum sapientes esse videntur, ita vehementer concutit & perturbat, vt etiam se efferat, & omnibus manifestum fiat.

VI.

Quare in exspectatione & mora aliquorum, semper deteriora in mentem nobis veniunt? secundum hoc: *Si mihi secundae res de amore meo essent, iamdudum scio venissent: sed vereor ne me absente hic mulier corrupta sit.* Concurrunt multae opiniones. An quoniam malis vita hominum referta sit, secundum Hesiodeum illud:

Plena malis terra est, plenum mare.

ideo & nota illa & vsitata metuimus: rariora autem & magis incerta bona, diffidenter exspectamus: & optare magis solemus,

quam audemus sperare? Ipsa spes quoque per se est minus libera, semperque quadam formidine debilitatur: eamque ob caussam, oppressam hanc operculo dolii Hesiodus scripsit ita apud homines quasi latitantem & territam remansisse. An quia nõ simpliciter deteriora tunc in mentem veniunt, sed aut de nobis ipsis, aut iis quos diligimus? Se vero quisque amat maxime, & secundum se, suos. Et amor coniunctum timorem habet secundum hoc,

Res est solliciti plena timoris, amor

VII.

QVare homines, præsertim in malis casuum & euentuum caussas in Deum conferunt? An quia verum est a Deo omnia fieri, sed quadam certa ratione atque via? quam in obscurioribus imperiti non perspiciunt, & ideo quod omnibus notum & manifestum est, hoc arripiunt & tenent, vt de morbo illo effœminatorum Scytharum traditum est. An quia nemo non fere sibi multorum delictorum in sua vita conscius, debitam pœnam metuit, &, in aduersis, diuinitus hanc infligi suspicatur? An quia simpliciter, quorum caussæ latent homines, ea pietatem colentes, ad Deum auctorem referunt? quorum autem animi numinis diuini respectu minus tanguntur, ii tales euentus adscribũt fortunæ: vt ille qui exclamat,

Περ. κλιμ. Hippoc. ἀφ. ς.

O Fortuna viris inuida fortibus,
Quam non æqua bonis præmia diuidis?

Sen. Herc. fur.

Alii fati necessitatem omnium euentuum caussam faciunt. Sed Virgilio hæc coniungenti est

Fortuna omnipotens & ineluctabile malum.

VIII.

QVi fit, vt plebis, maxime rusticæ, puer, capillo fere sunt albo aut flauo? An quia parentes illorum victu vtuntur simplice vniusque modi, vnde purior sincerìorque in corporibus succus ducitur; de quo necesse est etiam id quod generatur minus turbido aut impuro humore concrescere? idque indicat capillus, in quo veluti arescit humor in corporis extrema parte, id est in cute. An vero etiam hoc accidit, quod talium puerorum nutrimentum, potus atque cibi, est lactis & aquæ dulcis? An hoc quoque quod in sole & sub dio plerumq; aperto capite versantur? quo fit vt capillus niteat de apricatione; sicut linũ solet & lana? quum vrbanorum & delicatorum intra parietes & in vmbra & sub tegumentis, crines fuscos reddi consentaneum sit. qui si tales a prima origine forte non sint, celeriter tamen fieri consueuerunt. Quum autem in quorumdam locupletum honestorumque familiis, potissimum extra vrbes & in agris degentium, idem de albis crinibus, quod in plebeia sobole, nonnunquam accidere animaduertatur, nimirum eędem caussę debis referri possunt frugalitatis & liberi cœli.

Aiii

Θ.

Διὰ τί οἱ πίνοντες τὴν ὑποστάθμην τῶν διὰ μολιβδίνων σωλήνων ὀχετευομένων ὑδάτων δυσεντερικοὶ γίνονται; ὥς φησι Γαληνὸς ἐν τῇ περὶ συνθέσεως φαρμάκων ἑβδόμῃ. ἢ ὅτι ἡ ὑποστάθμη μολιβδίνη κατὰ τὸ τοιοῦτο ὕδωρ ἀναγκαία, ἐν ταῖς ἐντέροις, καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπιφάνειαν κατατρίβουσα, διὰ τὸ ἐπιτείνεσθαι τὸ βάρος, ἐξ οὗ γίνεσθαι χρόνῳ ἕλκωσιν εἰκός ἐστι;

IX.

CVr illi qui bibunt fęces, aquæ deductæ per tubos plumbeos, dysenteria corripiuntur? vt Galenus refert lib. 7. de compositione medicamentorum. An quia fęces plumbi, quas in tali aqua inesse necesse est, in intestinis detentæ, fundum ipsorum perfundendo exedunt ob pondus earum semper augescens, ex quo tandem exulcerationem oriri verisimile est?

Ι.

Διὰ τί ἀποδιδράσκουσιν οἱ ἵπποι ἐν τῇ ὁδῷ ἀρχομένου ὑετοῦ, καὶ ὕστερον ἐπιτεινομένου παραλύονται; ἢ τὸ λυπηρὸν τῆς ὑγρασίας φεύγοντες ἐπισπεύδουσιν ἑαυτοὺς, ὕστερον δὲ βρεχόμενοι μετὰ ταῦτα καὶ ἀθυμοῦντες, νωθέστεροι, ὡς εἰκὸς, γίνονται· ἡ γὰρ μετὰ φαντασίας σκέπης καὶ ἀναπαύσεως μνήμη τὴν ἐλπίδα προσκαλεῖται, καὶ ταύτῃ ἡ ὁρμὴ ἐπαίρεται, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντος τοῦ ζώου τὴν τοῦ λυποῦντος φυγήν· ὡς μὴ ἐπιτυχὸν δὲ τι ἐκεῖνο, ὥσπερ ἤλπισεν, ἔκ τε τούτου ἀθυμοῦν ἄρα, καὶ ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν ὑγροῦ καταντλούμενον ἠρέμα ἐκλυόμενον, οὕτω τήν τε ψυχὴν γίνεται χεῖρον, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενέστερον.

X.

QVamobrem equi incipiente pluuia in via festinant, & postea ea increbescente de illa contentione sua remittunt? An initio humoris molestiam fugientes seipsos ad properandum incitant, postea vero aqua perfusi, & tristes facti, fiunt etiam, vt par est, segniores? Nam memoria ab imaginatione perfecta tecti & quietis, spem ipsorum instigat, & ea impetus quoque excitatur, quum ante oculos animantis versetur fuga eius quod molestum est: quam quia illa tum, vt sperauerat, non consequitur, tam ex ista indignatione quam exterioris humoris perfusione, paulatim debilitatur, ita anima ipsa ignauiores & corpore debiliores sunt.

DECVRIA IV.

I.

CVr non cogitamus simul diuersa, neque omnino duo, loquimur autem aliud, & aliud cogitamus, quū tamen oratio sit cogitationis interpres? An est tanta celeritas cogitationis, vt assequi illam facultas eloquendi nequeat? itaque hac hærente, illa interea detorquetur alio, quod deinde temere pronuntiatur: vt in præstigiis aliud exhibetur, quam putarat sensus se comprehensurum fuisse. An hoc est socordiæ quasi oscitantium, neque accidit diligentibus & attentis; vt cogitationis

ipsius indistinctæ & allucinantis interpretatio similiter sit indiserta & aliena?

B

Nic. 8. Διὰ τί αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι τῶν πατέρων; ἢ καθάπερ Ἀριστοτέλης φησὶ, διὰ τὴν γέννησιν ἐπιπονωτέραν οὖσαν; αἱ γὰρ τῶν τέκνων ὠδῖνες ὀδυνηραὶ, καὶ τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς ἡ λοχεία. τὰ δὲ μετὰ πόνου γινόμενα πάντες μᾶλλον στέργουσιν. ἢ καὶ τὸ εἰδέναι ὅτι αὐτῶν τὰ ἔκγονα, προσσυμβάλλεταί τι πρὸς τὴν στοργήν. ἢ ἴσως παίζοντος προστεθείη ἄν τινος ἀστεϊσμός. οὔτε γὰρ ἡ διάνοια αὕτη καὶ ἐν τοῖς ἀλόγοις τῶν ζώων, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς ὅσον δὴ χρόνον ἐπιγινώσκουσι τὰ ἔκγονα, φανερὸν ὅτι εἰς ὑπερβολὴν τὸ φιλόστοργόν ἐστι παρὰ τῷ θήλει. ἔνιαι δὲ μητέρες τὰ αὐτῶν τέκνα ἀναιροῦσιν, ὅτι ἴσασιν αὐτῶν ὄντα· ὥσπερ καὶ τὴν Μήδειαν ὁ μῦθός φησιν. εἴη τοίνυν ἡ αἰτία τῆς μητρικῆς φιλοστοργίας ἀληθεστέρα, ἡ φυσικωτέρα. ἔστι δὲ αὕτη τῆς θηλείας πρός τε τὴν σύλληψιν καὶ τὸν τόκον ἡ ἐπιτηδειότης, καὶ πρὸς τὴν θρέψιν τὸ ἀταλαίπωρον. φυσικὰ ὄντα ἅπαντα καὶ οὐ προαιρετικά. καὶ ὁ Ξενοφῶν ἐν τῷ οἰκονομικῷ οὐχ ἧττον χαριέντως ἤπερ ἀληθῶς ἔγραψε ταῦτα· εἰδὼς δὲ ὁ θεὸς ὅτι τῇ γυναικὶ ἐνέφυσε καὶ προσέταξε τὴν τῶν νεογνῶν τέκνων τροφὴν, καὶ τοῦ στέργειν τὰ νεογνὰ βρέφη πλεῖον αὐτῇ ἐδάσατο ἢ τῷ ἀνδρί. μετὰ ταῦτα ἄρα καὶ ἡ φίλησις εἰσέπειτα τῶν τέκνων προχωρεῖ, καὶ οὐ πρὸς ταῦτα ἐπιτετηρημένη στοργὴ μᾶλλον τῆς μητρός. φυσική τε ἐστι καὶ ἀδιάθετος ὑπαρχῆς μέχρι τέλους. διόπερ καὶ πολλῷ ἀπρονοητοτέρα ἡ μητρικὴ ἀγάπη τῆς πατρικῆς. φασὶ δὲ τὰς πιθήκους ἐνίοτε τοῖς ἀσπασμοῖς καὶ σφοδροτέραις περιπλοκαῖς τὰ ἴδια τέκνα ἀποπνίγειν. αἱ μητέρες οὖν διὰ τὸ παρὸν ἡδὺ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, φιλοῦσι τὰ τέκνα, καὶ ἀπολαύειν τῆς ὁμιλίας βουλόμεναι, ἐφιέμεναι τῆς παρουσίας καὶ συμβιώσεως. οἱ δὲ νοῦν ἔχοντες τῶν πατέρων, προορώμενοι τὸ χρήσιμον, τοῖς βελτίοσιν ἧττον προσέχουσι τὴν γνώμην εὖνοι δὲ καθαρῶς εἰσὶ τοῖς τέκνοις. οὐ τῇ ὑπαγωγῷ ἐμφιλοχωροῦντες ἡδονῇ, ἀλλ' εἰς τὸ μέλλον ἐλπίδας ἀγαθὰς ἀναβαλλόμενοι. ἔτι δὲ αἱ οὐδ' οὖσαι τὰ ἑαυτῶν τρέφεσθαι ἑτέροις, διατελοῦσιν ὅμως φιλοῦσαι ἐκεῖνα φυσικῇ δή τινι ὀρέξει, καὶ οὐδαμῶς λογισμῷ οὐδενὶ χρώμεναι περὶ τοῦ φιλεῖν ἢ μή.

II.

Cur matres maiori amore afficiuntur erga liberos quam patres? An, ut Aristoteles inquit, hoc fit quia labores quoque maiores in generando perferunt. nam partus dolores sunt maxime graues, & mulieris opus est puerperium. quæ vero multo labore perficiuntur, ea maiori etiam amore prosequimur? An etiam, quoniam sciunt suam esse progeniem, al quid cōferre solet, ad mutuam istam amoris affectionem? An potuit ne forte a quopiam ludente talis addi vrbanitas? quum non sit consideratio ista in brutis, de quibus & ipsis, quamdiu cognoscunt illa suum fœtū, euidens est nimium in sexu fœminarum nimiam esse amoris erga suos affectionem. Nonnullæ autem matres suam prolem etiam tollunt, quod sciant esse suam, quēadmodum & fabula tradit fecisse Medeam. Quare caussa materni amoris erga liberos ea magis veritati est consentanea, quæ prius ad naturæ considerationem

rationem accedit. Est autem sexus muliebris & ad conceptum & partum maxime aptus, atque minime educationis fugiens laboris. Quæ omnia naturæ opera sunt, neque in nostro posita arbitrio. Et hoc est quod Xenophon in libro de tuenda re familiari non minus eleganter quam vere ita scripsit: *Quum nosset Deus fœminæ a se insitam & attributam esse curam nutriendi & educandi infantes nuper in lucem editos, addidit etiam illi maius studiū quam viro, quo paruulos liberos prosequeretur.* Quapropter dilectio postea in liberos progreditur, & hæc erga eos matrum increbescens & ardentior amoris affectio, naturalis est, & animis illarum ab initio ad finem vsque implantata. Ideoque caritas ista matrum magis improuida & præceps quoque esse quam patrum solet: atque ferunt simias interdum osculis & arctioribus complexibus suam ipsius sobolem suffocare. Matres igitur plerumque ob præsentem iucunditatem amant liberos, & expetunt eorum præsentiam, ac cum iis viuere cupiunt, quo consuetudine & colloquio horum frui possint. Verum ex patribus qui intelligentiores habentur, quum quid e re liberum esse possit, prospiciant, huiusmodi rebus minus occupantur, ac sincera beneuolentia complectuntur liberos suos, non cupide immorantes voluptati, quæ ante oculos est, sed futuram bonam spem retinentes. Ad hæc, quæ suos partus aliis nutriendos tradunt, in diligendo similiter etiam magis perseuerant, idque naturæ quodam impulsu, non consideratione quod ament aut non ament.

Γ

ΟΘεν ἄρα ἐγκρατεῖς καὶ ἀκρατεῖς καλοῦνται; οἱ μὲν ἐπαινούμενοι, οἱ δὲ ψεγόμενοι. ἢ οὐκ ἂν κρεῖττον καλὸν εἶναι ἅπαντες νομίζουσιν, ἐκεῖνον ὅσοι κρατοῦσι δικαίως ἐπαινοῦνται, οἱ δὲ οὐ, ψέγονται; ἔστι δὲ αὐτὰ ταῦτα ἀλλ' ἄττα, καὶ ὧν κρατεῖν ἐθίζεσθαι κελεύει τὸ Πυθαγορικόν,

γαστρὸς μὲν πρώτιστα καὶ ὕπνου λαγνείης τε
καὶ θυμοῦ.

πρὸς τί δὲ μάλιστα τὸ κράτος τοῦ ἀνθρώπου; πολλαὶ γὰρ δυνάμεις ἐν ἀνθρώπῳ. ἢ δῆλον ὅτι τοῦ κυρίου καὶ τὸ κράτος εἶναι δεῖ, ὃ καὶ τὸ κύριον δοκεῖ εἶναι παντὸς συστήματος· οἷον ἡ πόλις, ὁ δῆμος, εἰ οὕτω τύχοι, ἢ οἱ ὀλίγοι, ἢ καὶ ὁ μόναρχος. οὕτω δὴ καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου κύριον ζητητέον· σύστημα γάρ τι καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἀφ' ὅτου τί τὸ κράτος ἀπονεμητέον, καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐπωνυμία ὡς οἰκειοτάτη ἀποδοτέα. ἔστι δὲ τοῦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁ νοῦς καὶ τὰ ἐγγενῆ λογιστικά· ὁ νοῦς ἄρα καὶ λόγος μάλιστα δόξειεν ἂν εἶναι ὁ ἄνθρωπος. τοῦ γοῦν τοιούτου κρατοῦντος οὕτως ἢ ὀρθῶς καὶ προσηκόντως καλοῖτο ἂν ἄνθρωπος, ὡς τὸ τοιοῦτος ἐστὶν κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Νικομ. ι. καὶ ἡμεῖς ὡς μετρίως συναγόμενοι τοῦτο καὶ ... ἔχον πρός τε φίλας, οὐδὲν ἐπὶ τοῦτο διαπρέψαντες, καὶ καθ' ἑαυτοὺς ἐπιψηφισάμενοι τὴν τοῦ Πλάτωνος γνώμην, οὕτω δὴ δόγμα ποιησόμεθα αὐτὸ ἐν τῷ νῦν· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἄλλοθί που ἴσως ἀκριβολογίζεσθαι μᾶλλον ἐν καιρῷ γένοιτο.

III.

VNdenam continentes, & impotentes animis nominantur quum hi sunt in vituperatione, illi in laude. An quibus dominari pulcrum & laudabile existimant omnes, quicumq; superiores euadunt, ii merito laudantur, alii vero, qui non sunt tales, vituperantur? Huiusmodi sunt & alia nonnulla, & ad quæ superanda se assuefacere iubet præceptum Pythagoricum,

Ad Veneris furta, & ventrem, dulcemq; soporem,
Commotumque animum.

Quo vero potissimum hic principatus referendus? multæ enim in homine sunt vires. An manifestum est eius penes quod est præcipua auctoritas & potestas, esse etiam debere principatum? Atque in eo etiam, cuius summa potestas est, consistere omnem congregationem existimatur, vt ciuitatem in populo, si ita forte fortuna acciderit, aut in paucis, vel etiam vno qui imperium teneat. Ad hunc sane modum & in homine inuestigandum id penes quod est potestas præcipua. Nam & homo est compages quædam. quo reperto, principatus illi assignandus, & hominis cognomentum vt maximum proprium illi tribuendum. Reperitur autem hoc nihil aliud esse, quam mentem & cogitationem ratione informatam. mens igitur & ratio potissimum hominis naturam constituere videtur. Quare si mens superior est aliis, ita recte & conuenienter quispiam hominis appellationem sortietur, quum secundum Aristotelem idipsum sit vnusquisque. Atque hoc vt mediocriter conclusum & ad vtilitatem in vita idoneum, præterea nullam dubitationem in medium afferentes, & tanquam calculum addentes sententiam de his Platonis, sic sane in præsentia decretum faciamus. De reliquis vero accuratius alibi suo tempore dissereretur.

IV.

QVare est in pueris acrior memoria rerum minimarum quęque: & quæ pueris nobis acciderunt, eorum meminimus liquidius, quam triduo præteritorum? Et fit mentio tamquam prouerbii in Timæo Platonico: ὡς τὰ παίδων μαθήματα θαυμαστὸν ἔχει τι μνημεῖον. An id fit quod in teneris surculis, vt cum his facile aliquid concrescat, & in animis puerilis cognitio vna cum ætate augescens corroboratur? An quia nihil est quod animos teneros conturbet aut distrahat, & ideo in his imagines rerum & imprimuntur certius, & sunt magis distinctæ, cogitatione nondum illas per varietatem affectionis confundente? An quod ratio & mens in his implicatur in eam vim maxime, qua rerum imagines in animis repræsentantur? itaque has intuentes, neque alio magnopere respicientes, probe etiam meminerunt eorum quæ tūc fuerunt oblata. An quia necesse est, figuras quasdam imprimi animis eorum quæ memoria continere & referre debeat? Ea autem

rem imprimuntur altius, quæ vehementius sensus percellunt, & mouent animum. Itaque omnes diutius meminerunt eorum, de quibus singularem lætitiam doloremue perceperunt. pueris autem omnia quæ offeruntur, esse maiora videntur quam sunt, & ideo magis illa admirantur. atque hoc modo fit, quum paruæ etiam res valde feriant animos pueriles, harum imagines, vt ipsorum animis certius & firmius infigantur, vtque fidelior & diuturnior sit memoria. Magis autem tangi pueriles animos & commoueri quarumcumque rerum cognitione, caussa est hæc maxime, quod illi leues hos gerunt, & sunt imperiti rerum, quas vt inusitatas & nouas, sic alienas quoque & mirabiles apparere oportet. Intelligenda autem hæc sunt, non de paruulis, sed quasi adultioribus pueris. nam paruulos & decrepitos docet Aristoteles esse obliuiosos propter motum: quod hi vergāt ad interitum, illi valde crescendo agitentur. περὶ μνήμης.

V.

QVare quum vulnera incipiunt persanari & coire, circum hæc fere vbique, & in labris extremis maxime, prurit cutis? Nimirum mali & vitiosi humores, qui prius erant spissiores & interius abstrusi, tunc sanatione & naturæ & medicamentorum extenuati, & ad summam cutem expulsi, mordent illam, & acrimonia sua pungentes titillant.

V I.

QVare in balneis madidæ vestes in tanto æstu non siccantur? Quia scilicet ille æstus est vaporis humidi, & de calidis aquis exhalatur itaque aerem reddit densiorem, neque, vt ceteri calores, rarus & sincerus attrahere humorem potest, quū ipse humidus sit, &, quasi linteum aut spongia, expletus.

VII.

QVi fit quod fortes viri & audaces, quique in prœliis minime terrentur, mollissimo animo ferre morbos & valetudinem aduersam consueuere; & contra timidi, vt de Græcis Cicero scripsit, firmissimis animis & patientissimis ægrotant? Vtrum fit hoc, quia fortitudo in vtrisque quasi sua quadam & propria materia exercetur, neque, vt stirps, in alienum solum transferri vult? Non igitur ferre æquo animo bellica fortitudo potest, tamquam muliebrem depositi corporis afflictionem, præsertim nulla spe laudis & victoriæ proposita. Etiam bona ferramenta in duriore materia, minus quam molliore, retundi hebetarique perhibent. At alteri, in qua parte ipsi valent, ea scilicet elaborant; patientia nimirum animi, & tolerantia doloris, quam esse præclaram & laudabilem statuunt. An Natura ipsa consentaneas studio & veluti professioni vtrorumque affectiones attribuit? Neque propositi ista tantum sunt atque considerationis, sed dispositionis a prima origine Naturæ: quæ & bellatori in periculis præsentem

tribuit animum, & in malis patientem alteri illa fugienti. Siquidem vterque virtuti & honestati studet, & neque ingenio futili est neque educatione corruptus, neque consuetudine deprauatus.

VIII.

QVare sunt senes, mulieres, pueri loquaces? Vtrum eadem est in mulieribus & pueris caussa, abundantia humoris, qua fit vt quasi in lubrico, neq; cogitatio insistat, & verba prolabantur? In senibus autem quamuis naturalis humor deminuatur, tamen deficiente simul & calore, alienus humor affluit, & dicuntur hi repuerascere. In omnibus igitur istis tamquam animo fluctuante & vago, orationem quoque incitari & efferri verisimile est. An vero diuersæ caussæ in illis animaduerti possunt, quæ appellationibus ipsis innuuntur? Nam pueros balbutire dicimus, qui est conatus loquendi gestiens & incitatus: mulierum autem vere est loquacitas, & sunt hæ garrulæ. Itaque & *lingulaca* vocatur apud Plautum, quæ nunquam taceret. Eędem sunt procaces; cuiusmodi & in virili sexu molliores isti, cum corpore effœminati, tum animis futiles. In his loquacitas vel de constitutionis vel institutionis vitio nascitur. & illa enim tenera atque flexibilis est, & hæc ingenium ad vanitatem & leuitatem detorquet. Itaque cogitationes sicut folia impulsæ mouentur & trepidant, quæ ipsæ verba, quemadmodum illa strepitus, cient. At senilis copia, quæ est verbositas, vel de longo vsu vitæ manat atque profluit vberior, vel ante finem vitæ in sensu defectionis virium se frui, & aliis quæ diuturna notatione animus collegit, cupit exponere. Quod, vt opinor, poetæ significarunt carminis olorini fabula, cuius candoris habet senilis canicies imaginem; secundum hoc Horatianum,

Iam iam residunt cruribus asperæ
Pelles & album mutor in alitem
Superne, nascunturq; leues
Per digitos humerosq; plumæ.

vel copia illa est delectationis in suis laudibus commemorandis, quarum est auditio iucundissima. itaque, vt apud Homerum Nestor, illi fere rerum a se gestarum narrationes ingerunt. Vel quia ætas etiam eadem obliuiosa est, ideo solicitudine quadam verbosior esse solet, ne quid minus plane explicetur. Scripsit autem & Isocrates Panathenaico, in senibus esse obliuionem & verbositatem, seu multiloquium, secundum Plautum.

IX.

QVi fieri putandum, vt in æstu balneorum, vel quum subter vestes sudor elicitur, minus sitis sit molesta, postea vero, & represso sudore, vehementius affligere soleat? Vtrum quia sudo-

tis caussa calor est. & vna hic cum illo patefactis viis, quæ in cute aperiuntur, tunc erumpit, sursumque obstructis illis cohibetur? & ita intus viscera exsiccat, a quibus humoris & frigoris beneficium expetitur; atque ea est sitis, hanc ipsam ob caussam corporis infestior. An vero in commotione & labore quodam fluunt omnia atque agitantur, & ideo tum quidem non sentitur sitis, sed postea in quiete, dum corpus quasi statum quendam suum recuperauit: quemadmodum & vulnerum plagæ, non quando infliguntur, sed aliquanto post, cruciatus afferunt acerbitatem: & lacrymæ non in recenti perturbatione doloris, sed quasi recollecto & composito animo profunduntur. Quemadmodum tum quoq; demum pluit, quum venti posuere, vt ait Maro, non quum est turbulenta tempestas procellis ventorum.

X.

QVare magnis incendiis & venti implicantur: quemadmodum & Maro fecit libro II Æneidos,

Ilicet ignis edax summa ad fastigia vento
Voluitur, exsuperant flammæ, furit æstus ad auras.

An quia vehemens & æstuans calor ignis vapores illos elicit, quos erumpentes e terra in aere conflari & impelli, vt venti fiant, Aristoteli placuit? An omnino seruior ignis in humorem aeris illatus commotionis istius caussa est?

ΔΕΚΑ`Σ Ε.

Α.

Διὰ τί οἱ βραγχῶντες πρὸς τοὺς ἤχους ὀξεῖς ἐκφέρονται τῇ φωνῇ; ἢ ὅτι πᾶν τὸ παρὰ φύσιν ἐναντίον τῆς μέσης καὶ καθεστηκυίας ἕξεως ἐκπεσὸν, εἰς τὴν ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν καθίσταται; τὸ γὰρ τῶν βραγχώντων βαρύ, ἐπειδὴ ἡ κατὰ φύσιν φωνὴ ἐν τούτῳ ἐλλείπει, πρὸς τὸ ὀξύτερον οὕτω ὑπερβάλλει, ἐπιτεινομένης ἐκείνης. ὥστε τὸ ἐναντίον ἠχεῖν ὅτι τοῦτο δ' ἦν τὸ ὀξὺ πρὸς τὸ βαρύ. ἢ δῆλον ὅτι τῶν πόρων τῷ ῥεύματι ἐμπεφραγμένων θραύεσθαί τε ἡ φωνὴ, καὶ τῇ ἐπιτάσει θλιβομένη γίνεται ὀξυτέρα, καθάπερ οἱ τῶν στενοτέρων συρίγγων ἦχοι.

DECVRIA V.

I.

QVare raucorum vox ad sonos acutos effertur? An quia id quod est contrarium præter naturam, a medio & certo ac firmo habitu deflectens, ad id quod nimium & parum est recidit? In raucis itaq. grauitas vocis, quoniam in hac illa quæ naturaliter se habet, deficit, modum excedit in eo quod magis acutum est, quando ea ita intenditur, vt contrarium plane sonum tunc reddat: tale est autem acutum ad graue. An fieri acutam magis vocem propter obstructos affluxu meatus ortam, vbi illam frangi & contentione quadam comprimi necesse est, manifestū est? quemadmodum in sonis fistularum angustiorum accidit.

B

Διὰ τί φασὶ τοὺς τραυματίας τῶν ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι δεῖν, τῆς συνουσίας ξηραντικῆς οὔσης, καὶ τοιαύτης θεραπείας τοῦ ξυμφέρειν τοῖς τραύμασιν οὔσης; ἢ ὅτι οὐκ ἔστιν ἀποξηρασμὸς τῶν τραυμάτων, ἀλλ' ὅλου τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐμφύτου ὑγροῦ ξηραντικὸς, καὶ τῷ ῥεύματι κινεῖν τὰ μοχθηρότερα τῶν χυμῶν πρὸς τὸ πεπονθὸς μέρος καταρρεῖν ποιεῖ· τοῦτο δὲ ἦν τὸ τραυματισθὲν, ὃ καὶ ἀσθενὲς ὂν δέχεταί τε καὶ γίνεται ὑγρότερον τι ἅμα καὶ δυσαλθέστερον. διό τε καὶ τοὺς ἤδη ἀπὸ συνουσίας προσιόντων καὶ ἐμβλεπόντων τοῖς τραύμασι βλάπτειν αὐτὰ οἴονται, ὑγροτέρας γεγονυίας καὶ ῥευματικωτέρας τῆς ὄψεως.

II.

CVr vulneratos a Venere arcendos esse inquiunt: quum tamen siccitatem pariat concubitus, & siccantia medicamenta vulneribus conueniant? An vulneris nequaquam sed potius totius corporis, insitique humidi exsiccationem coitus operatur, & fluxus concitando pessimos humores in locum affectum deferri facit. Atqui eiusmodi est pars vulnerata, quæ imbecillis iam reddita illos suscipit, ac plus madescit, minus vero persanari se patitur. Hinc est quod eos, qui modo a Venereo congressu accedunt & vulnera inspiciunt, non parum nocere ipsis vulgus opinetur, quod nimirum humidior & effluentior intuitus existat.

Γ

Διὰ τί οἱ φθεῖρες γένεσιν ἔχοντες ἐκ διαφθορᾶς τοῦ αἵματος, ἀπολείπουσι τὰ τῶν ἀποφθιμένων σώματα, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς φθείρεται τὸ αἷμα, ὥστε τὴν τροφὴν τότε δοκεῖν εἶναι οἰκειοτέραν; ἢ ὅτι οὐδὲ μέχρι οὐδαμῶς· ὥσπερ δὲ ἡ γένεσις ἐν ἀλλοιώσει, οὕτω καὶ ἡ τροφή· οὐκ ἄρα οὔτε ἡ γένεσις ἐκ τοῦ ἤδη ἀλλοιωθέντος, ἀλλοιουμένου δέ· οὔτε τρέφει τὸ φθαρὲν, ἀλλὰ τὸ φθειρόμενον. τῶν δὲ φθειρῶν ἡ γένεσις μᾶλλον ἐκ τῆς τοῦ ἀκεραίου αἵματος ἀλλοιώσεως· ὥστε καὶ ταύτῃ κἀκ τούτου τὴν τροφὴν χορηγεῖσθαι.

III.

QVamobrem pediculi, qui generantur ex corrupto sanguine corpora mortuorũ deserunt, in quibus tamen ipsis quum sanguis corrumpatur, tunc scilicet eos magis accommodatum alimentum habere existimari poterat? An neutiquam ita esse constat? Nam quemadmodum generatio consistit in alteratione, sic etiam alimentum: ergo neque generatio ex eo quod iam mutatum, seu, vt vsitate dicitur, alteratum est, fit, sed ex eo quod alteratur, nec id quod corruptum est, nutrit, sed quod corrumpitur. Pediculorum autem procreatio magis est ex sanguinis synceri alteratione. quare eadem ratione ex hoc etiam alimentum illis suppeditatur.

Δ

Ωιὰ τί οἱ ἐν νόσοις χρονικαῖς μαραινόμενοι ἄτροφοι λεγόμενοι ἰσχνοὶ ... καὶ διψητικώτεροι εἰσιν. οὐκ ἂν εὕροι τις, ὡς οἶμαι, αἰτίαν τούτου ἑτέραν ... τούτους ... ἔχειν.

ξηρότερον· ξηρὸν δὲ ὀξύτερον, ὥσπερ τὸ ὑγρότερον ἐκ τοὐναντίου ἀμβλύτερον, ὃ καὶ ἡ παροιμία σαφῶς ἐνδείκνυται, ὅτι

Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.

ὅτι δὲ τὸ ὑγρὸν ἐμποδίζει τῇ τε αἰσθητικῇ καὶ διανοητικῇ δυνάμει, οὐκ ἄδηλον, ἢ ἀμφίλογον, ἐπείπερ ἐπιθολουμένης δηλαδὴ καὶ ἐπισκοτουμένης ὕλης ἔτι παχυτέρας καὶ ἰλυωδεστέρας. καὶ διὰ τοῦτο οἱ τοιοῦτοι πάντες, ὡς εἰπεῖν, καὶ ὀργιλώτεροι εἶναι εἰώθασιν οἱ ἔνδεια, ὡς εἰκός, ὑγρότητος τῆς θυμικῆς ἤπερ διαχεομένης οὐδὲ χλιαινομένης, ἀλλὰ καιομένης τε καὶ τυφομένης.

IV.

QVæ caussa est, quod illi qui morbis diuturnis marcescunt & consumuntur, quales sunt qui hectici, *id est, febre laborantes qua ipsum habitum corporis occupauit*, nominantur, plerumque acrioribus sensibus & intelligentia præstantiore prædíti sint? Non arbitror huius rei caussam aliam inueniri a quopiam posse, nisi quod huiusmodi sicciores reddantur. siccius autem acrius est, vt contra humidius quoque obtusius. Quod prouerbio quoque declaratur,

Ex ventre pingui mens tenuis haud gignitur.

Et quod humidum impediat tam sentiendi quam cogitandi facultates, dubium aut incertum esse nequit: quoniam materia tunc nimirum crassior & feculentior omnia obscurat. Hanc itaque ob caussam huiusmodi omnes, vt ita dicam, iracundiores etiam esse consueuere. Quum ob penuriam, vt verisimile est, humoris, minus diffundatur ac veluti liquescat animus, sed ardeat potius atque fumet.

E

ΔΙὰ τί ἡμῶν ἐπὶ συννοίᾳ ὄντων καὶ σπουδαζόντων, τὸ πρόσωπον καὶ μάλιστα τὰ χείλη συστέλλεται, ἱλαρῶν δὲ καὶ παιζόντων διαχεῖται; ὁρῶμεν δὲ γινόμενον τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῖς παιδίοις. ἢ ὅτι τὰ ἐν τῇ ψυχῇ νοούμενα καὶ φανταζόμενα διὰ τοῦ στόματος ἐξιέναι σπεύδει, καὶ ἔνδον ὥσπερ ὀργῶντα σχηματίζει πως τὰ χείλη ὥστε πυκνουμένων τῶν φρονημάτων ὁμοίως καὶ τὰ χείλη συστρέφεσθαι, ἐν δὲ τῇ τῶν φρενῶν διαχύσει καὶ αὐτὰ διαχεῖσθαι; ἢ ἄλλως πως τὸ ἀνάλογον, (τοῖς τῶν μυῶν περιφερείαις νεύροις κινουμένων τὸ χεῖλος μεσολαβούντων τῶν μυῶν, ὡς εἰκός, συντείνει), παυομένων δὲ χαλᾶται. ἢ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος τῶν μυῶν νεύρων προτέρων ὥσπερ χειρὶ τῆς κιθάρας ἅπτεσθαι, καὶ δι' ἐκείνων ἀναλόγως τὰ τοῦ στόματος διαπλάττεσθαι λέγοι ἀληθέστερον.

V.

QVi fieri putandum quod nobis cogitabundis, & seriis rebus incumbentibus, facies, & præcipue labra contrahuntur, hilaris vero & ludentibus diffundantur: quæ quidem in paruis pueris ita quoque accidere conspicimus. An quoniam ea quæ animo concepta & imaginatione comprehensa sunt, exire per os festinant, & intus veluti turgentia labrorum talem figuram exprimunt, vt hæc similiter ad densas & crebras animi cogitationes complicentur: in mentis vero diffusione, illa etiam ipsa diffluunt?

An præterea consentaneum ad modum, labra quum a neruis musculorum voluntariis mouentur, nobis anxie ac solicite meditantibus quiddam contrahuntur, desinentibus laxantur? An etiam veritati magis erit conueniens, si dicatur animi indolem primum quidem neruos, quemadmodum manus citharam solet contingere, & per illos ita deinceps reliqua in corpore ettingi.

ε.

Διὰ τί τῷ ἁλὶ δαψιλεστέρῳ χρησαμένων τῶν ἐγκύων, γεννᾶσθαι λέγουσι παιδία ἄνυχας οὐκ ἔχοντα; ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ τῶν ζώων ἱστορίᾳ ζ. ἢ ὅτι οἱ ὄνυχες ἐκ τῶν περιττωμάτων ἀποφύσεις εἰσίν; ὥσπερ τὰ σκληρὰ καὶ σκιρρώδη ἁπανταχοῦ τοῦ σώματος. διὸ καὶ ἐν μεγάλοις καὶ ἰσχυροῖς σώμασιν ἤδη ἐπὶ τοῖς τῶν δακτύλων κονδύλοις κερατώδη τινὰ ἐπιφύματα ὤφθησαν. οἱ ἅλες δὲ τὰ περιττωματικὰ ἀναλοῦντες καὶ διαφοροῦντες τῷ ἐμφύτῳ θερμῷ, ὄντες προσέτι καὶ στυφούσης ἠρέμα φύσεως, οὐκ ἐῶσι τὰ παχυμερέστερα τῶν περιττωμάτων προχωρεῖν, ἀλλὰ σφίγγουσι καὶ συνάγουσιν ὥστε μὴ ἀπορρυέντα ἐν τοῖς ἄκροις συστῆναι.

VI.

CVr aiunt infantes nasci sine vnguibus, si sale copiosiore vescantur grauidæ mulieres? vt refert Aristoteles VII. de historia animalium. An quoniam vngues processus quidam sunt ab excrementis orti, quemadmodum alia dura & scirrhis similia in toto corpore? atque in magnis & robustis corporibus enata quędam in nodis seu condylis digitorum tamquam cornu, deprehensum est. Sal autem quod excrementilia seu superflua consumat, & innato calore discutiat, quum insuper parum astringente vi præditum sit, non sinit densiora excrementa progredi, sed ita constringit & cogit, vt ad extremas partes affluere, & in illis coagmentari nequeant.

Z.

Διὰ τί τοὺς ποδαγρῶντας ἐν γέλωτι τιθέναι εἰώθασι, καὶ περιαλγεῖς ἐνίοτε ὄντας; ἢ ὅτι τὸ κακὸν ἐκ τινῶν προσηνεγμένων εὐπειθῶν δοκεῖ ἀποβαίνειν; καὶ διὰ τοῦτο, ὥσπερ αὐτοὺς αὐτοῖς αἰτίους ὄντας τούτου, οὐκ ἐλεοῦσι· τοιαδέ τινα λογιζόμενοι, ἐκεῖνα ἡδέως ἔπραττες τότε, νῦν πλήθει καὶ δέοι. οἴονται γὰρ καὶ τοὺς πάνυ σώφρονας νομιζομένους ἐνθένδε τὴν νόσον εἰληφέναι, ὥσπερ τοὺς πλείστους ἐρῶσιν. ἢ ὅτι μόνον ἔχει ἀλγήματα ἡ νόσος, ἀκίνδυνος δὲ, ὅσον γε ἐν τῷ παρόντι, πρὸς θάνατον εἶναι δοκεῖ; ὡς ἄρα καὶ τὸ προθυμίας τῆς ἐκείνης τῶν ψυχικῶν παθῶν. ἧττον ὀλοφύρονται τοὺς πάσχοντας οἱ ἄνθρωποι; ἢ καὶ γὰρ τοῦτο ἀπὸ κακοηθείας τινὸς ἀδήλου, ἀφ' ἧς οὐκ ἀδίκως τιμωρίαν ἐκτίνειν ὑπολαμβάνουσί τινας; εἰσί τε οἳ καὶ ἐκνοοῦσιν ἐξειπεῖν τι τοῦτο, καὶ ἐνδείκνυσθαι τὴν ἐπιχαιρεκακίαν, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἔθους οὐκ ἀπαγορεύοντος, ὥσπερ ἐν ἄλλοις ἑτέρως ἔχει.

VII.

QVamobrem laborantes ex pedibus ridere insuper alii solent, quamuis interdum acerrimos dolores sentiant? An

quia hoc malum ex deliciis quibusdam & voluptatibus corporis, quæ præcesserunt, oriri videtur? & propterea, tamquam erga eos qui illius auctores sibi ipsi fuerint, nulla afficiuntur misericordia, sed nunc propemodum ratiocinantes: vixisti aliquando suauiter & iucunde, nunc itaque hæc quoque æquo animo perfer. Existimant enim illos quoque qui admodum temperantes habentur, inde morbum contrahere; vnde vident quam plurimos illi obnoxios esse. An quoniam cruciatus tantum quosdam hic morbus affert, nullum vero periculum mortis ab eo impendere, eo quidem tempore, videtur? minus itaque eos qui isto affliguntur, deplorant homines, quum correctio quasi sit affectionum animi. An sit etiam hoc quadam occulta & malitiosa peruersitate, qua non immerito quosdam ita pœnam luere opinantur? & reperiuntur aliqui qui non dubitent eiusmodi quippiam proloqui, & declarare verbis suam lætitiam ob mala alterius, consuetudine præsertim non repugnante, quæ in aliis aliter habere sese solet.

VIII.

QVare surdastri submissa plerumq. voce loquuntur? Verum, quoniam surdi a primo ortu, fere etiam muti sunt, fit vt quodam veluti commercio auditus & loquutionis vitia quoque inhæreant? An non possunt ipsi attendere quam clare loquantur, & quum sciant quid a se dicatur, idem percipi etiam ab aliis opinantur? An quia atra bile hoc genus plerumque abundat, qua & hebetior sensus ille redditur, huius humoris quasi inertia facit, vt pronunciatio languidior sit?

IX.

CVr solemus, vbi aliquis qui desideratur, abest diutius, crebro prospicere, vel eum quem exspectamus, vt Plautus ait, prouisere: & prætereuntes aliquem mox inspicere, vt plerumque auersi rursum conuertantur? Est ne hæc prauæ consuetudinis peruersitas & leuitas animi nulla ratione disciplinaque moderati? Itaq; & in Laconica institutione hoc fuit, ne in via adolescentes respicerent. An vero solicitudine etiam humanitatis impelluntur homines ad cognoscendum quid de iis fiat quos amant, & quorum præsentiam expetunt? Prætereuntes autem cum dubitatione, tum alio animi sensu, vt respiciant, moueri possunt. Sed omnia recidunt ad dissolutionem, inconstantiam, perturbationem animi atque mentis, & cogitationes vagas: quum fortes & bene instituti non commoueantur, quamuis terribili re obiecta sensibus, nedum temere errent, & inconsiderate allucinentur. Atque de C. Fabricio accepimus, quum legatus de captiuis ad Pyrrhum regem venisset, & Pyrrhus occultatum a tergo ipsius elephantum de improuiso iussisset irritari, vt proboscidem, quam manum Latini vocarunt, intorqueret belua, & barritum

emitteret, placide conuersum Fabricium ad Regem dixisse: Neque beluam illam tum se, neque antea aurum mouisse. dono autem pridie eius diei magnum pondus auri illi Pyrrhus miserat. Ex quo facile apparet, quæ dissoluta & stolide fiant, de animi imbecillitate exsistere, qui confirmatus & stabilis, ne maximis quidem terroribus percellatur.

X.

QVare lippientes videre sibi videntur accensa noctu lumina circumdari, veluti area quæ a Græcis *halos* dicitur? cuiusmodi sæpe Lunam cingere solet. An quia humores, per quos vis videndi transire debet, quasi nubes oculi, concreti illam impediunt, itaque hæc obtusa hebetatur? Quia vero circum oculos aer humidus coloratur, illi, quibus talis species obiicitur, circum lumen id fieri opinantur.

ΔΕΚΑ'Σ ς.

Α.

ΔΙὰ τί ἡ εὐλάβεια περὶ τὸ θεῖον δυστυχὴς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ κατὰ πάσας τὰς θρησκείας οἱ ἐπιμελέστεροι κάκιον ἔπραξαν· καὶ σωφρονέστεροι δὲ, κάκιον; ἀμέλει καὶ οἱ ἱερουργοῦντες ἀτόπους καὶ δεινὰς ξυμφορὰς, πάντοτε σχεδὸν προσεκτίθενται τῆς διηγήσεως λήθην καὶ ὀλιγωρίαν ἢ καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀλογίαν τινὰ ἱκανικὴν γεγονυῖαν, περὶ τὰ θρησκευτικὰ καὶ θεῖα τῶν νομίμων. ὁ δὲ βουλόμενος καὶ διὰ παραδειγμάτων βεβαιοῦν τὸ προκείμενον καὶ μύριν, φασὶ, βαλὼν σὺν ἀπατοδόξῃ κατὰ τὰς ἱστορικὰς βίβλους πολλὰ ἂν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐκείνων· πῶς οὖν ἐροῦμεν; ἢ ἐπί τι τὴν αἰτίαν ἀνοισόμεθα; τοῦ μὲν γὰρ εὐσεβοῦς ἑνὸς μόνου ἀληθινοῦ καὶ θεοφιλοῦς ὄντος, εἴπερ ἁπλοῦν καὶ ἓν, καὶ μονοειδές τι θεῖον ὁμολογητέον. ἢ τὸ μὴ ἀπὸ γνώσεως ἀκριβοῦς, μηδὲ ζήλου ἐνθέου, οἵας δή ποτ' οὖν θρησκείας καταφρονεῖν, τὴν ἀθεότητα πρόδηλον ἔχει. ἀσεβοῦντες τε καὶ ἀνόσια πράττοντές εἰσι πάντες, ὅσοι τὴν τοῦ θείου φυσικὴν ἔννοιαν διαστρεφόμενοι, παρὰ τὴν ὑπόληψιν ἁπάντων τὴν εἶναί τι θεῖον, αὐτοὶ ὑπερηφανοῦσι δ' ἀσελγῶς καὶ τολμηρῶς, μᾶλλον δὲ ἀναισχύντως ἀπαρνοῦνται τὸ εἶναι, ἤτοι λέγοντες ἢ πράττοντες τἀναντία. εἰ δέ τις καὶ πεπεισμένος εἶναι φύσιν θείαν ἐφ' ὅσον αὐτὸς κατενείκη τὴν γνώμην, οὐ γὰρ τοῦτο νῦν ἐστι τὸ ἐξεταζόμενον· οὐκ ὀκνοίη περὶ τὸ δοξαζόμενον θεῖον ἀσεβῆσαι, φανερὸν ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐρίζων πρὸς τὸν κρείττω, ὡς καὶ αὐτός οἶδε, δικαίως

νίκης τε στέρεται, πρὸς τ' αἴσχεσιν ἄλγεα πάσχει,

κατὰ τὸν Ἀσκραῖον ποιητήν. ἡ δὲ προνόησις τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας περὶ θεῖα
Ὀλυμ. θ. λυμαινομένη, παντάπασιν ἐχθρὰ σοφία ἐστὶν, ὡς καὶ ὁ Πίνδαρος φησὶ καὶ ἀναμφισβητήτως λοιδορία νομιστέα τοῦ θείου. ἔστι δὲ τὸ τῶν ἀσεβῶν κ. ἀθέων καὶ ἀνοσίων γένος ἄγαν καταφρονοῦν τε καὶ ἀλαζονικὸν καὶ χαῦνον καὶ τυφῶδες. ὁ δὲ θεὸς τὰ εἰς ὕψος ἄλογον αἰωρούμενα, καὶ κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπερθαυμαστὰ φρονήματα καθαιρεῖν εἴωθεν, οὐ φθονερὸς ὢν αὐτὸς πόθεν, πολλοῦ γε καὶ δεῖ· ἐστὶ γὰρ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν ὁ θεὸς καὶ τὸ πᾶν καλόν· εἰ μή τις μεταφορᾷ χρώμενος καὶ τὰ τῶν ἀνθρωπίνως διαλεγόμενος, οὕτω φθονεῖν αὐτὸν οὐκ αὐχοῖτο, καὶ ἐθέλοι τὰ μεγάλα καὶ ὑψηλὰ κολούειν κατὰ τὸν Ἡρόδοτον. ἀλλ' ἀντιτασσόμενος τῇ ὑπερηφανίᾳ, καὶ τὰ ὑπερέχοντα οὐκ ἐῶν φαντάζεσθαι, ὥσπερ εἴρηκεν ὁ αὐτὸς ἐν

ἑτέροις

ἅπερ ἰδὼν ὅδε συγχαφθεὶς, καὶ πῖλος, δείκνυμι ἐπιφανῶς τὸ ἱερὸν εἶναι, ὃ ἔστιν πῖλον τῷ λόγῳ μαρτυρῶ.

DECVRIA VI.

I.

CVr pietas & religio erga numen diuinum est plerumque fortunata & felix, & meliore ac iucundiore vita fruuntur, qui quoscumque sane cultus diuinos accuratius obseruant: contra vero huius contemtores, deteriore & insuauiore? Atque nimirum ii qui narrationem de inusitatis & horrendis calamitatibus pertexunt, propemodum vbique proponunt suæ expositioni obliuionem & contemtum, vel etiam malitiam & temeritatem quandam stultam, in cultuum obseruationibus, & diuinarum rerum ordinationibus. Qui autem exemplis quoque propositam confirmare voluerit disputationem, is clausis, vt dicitur, oculis aliquid proiiciens, secundum historicorum scripta, multa & varia consequetur. Ad hoc itaque quid dicendum? aut quam ad caussam referendum? Nam si vnum simplex ac vniforme numen diuinum esse fatendum est, cultus quoque & veneratio erit vnica, sola, vera & pia. An manifestæ impietatis est, cuiusque sane religionis cultus contemnere, sine certa & exquisita cognitione aut zelo quodam diuino? Atque omnes impii sunt atque profane viuunt, quicumque naturalem de Deo notitiam excutiunt, & præter aliorum omnium quidem persuasionem, qua confirmatur reuera esse numen diuinum, ipsi soli petulanter superbiunt, & audacter vel impudenter potius negant hoc ita esse, siue dictis seu factis contrariis. Si vero quispiam, cui esse diuinam naturam persuasum sit, (quocumque sententia animi deferatur: non enim iam hoc exquirere nobis propositum est) ausus fuerit nihilominus erga id numen quod ille pro diuino habet, impius esse, eum auersari, & se opponere potiori, manifestum est, vt etiam suo iudicio, iure

Tristia tum victus probris mala mixta reportet,

secundum Alcæum poetam. Atque solertia & sagacitas humanæ sapientiæ, quæ numen diuinum labefactare & euertere conatur, plane est odiosa sapientia, vt Pindarus quoque ait, & sine omni controuersia, contumelia numinis diuina existimanda. Solet autem genus impiorum & profanorum ac flagitiosorum, vniuersum leue & arrogans & turgidum inflatumque & eleuatum esse: at Deus ea quæ in nimiam altitudinem euecta sunt, & cogitationes supra Deum, vt dicitur, ascendentes, rursum deiicere & deturbare solet. Neque id ob inuidiam aliquam, quomodo enim hæc in illum posset cadere? quum nihil magis quam hæc ab eo absit. Deus enim ipsa est bonitas, & quicquid nomine pulcritudinis, honestatis & virtutis intelligitur, nisi quis transferre hæc in

Deum, & de diuinis rebus humano more differere ac loqui velit, *Non ergo ulla inuidia laborans magna & alta deprimit Deus*, secundum Herodotum: *sed superbia resistit, & nimis elata non sinit conspici & eminere*, vt idem (cuius iam facta est mentio) auctor retulit, & tandem perspicue declarat, se euidenter & reuera esse, quem verbis nonnulli stulte sustulerint.

B.

Τῆς κατὰ τόπον κινήσεως λεγομένης ἑκουσίου εἶναι δοκιμάζομεν τὴν γνώμην καὶ βούλησιν αἰτίαν· ἐπεὶ δὲ ἡ καρδία πάλλεται, καὶ τὸ αἰδοῖον αἴρεται, κινούμενοι, καὶ αἱ μῆτραι πλανῶνται παρὰ γνώμην καὶ βούλησιν, πολλάκις δὲ καὶ βουλομένων οὐ γίνεται, τί τούτων; ὁ μὲν Ἀριστοτέλης φήσειεν ἄν, ὅτι ἕκαστον τῶν μορίων τούτων ἐστὶν οἷον ζῶον κεχωρισμένον, ἥ τε πνευματικὴ ὕλη, ὅτε μὲν ὑπάρχει, ὅτε δὲ μή. ὁ δὲ Πλάτων διαρρήδην ζῶον φησὶν εἶναι τὸ τῶν ἀνδρῶν αἰδοῖον ἀπειθὲς καὶ αὐτοκρατὲς γεγονὸς καὶ τὰς μήτρας, ζῶον ἐπιθυμητικόν. ἐπιθυμήσειε δέ τις ἴσως ἀκοῦσαι, κατὰ τὸ λεγόμενον, σαφέστερόν τι καὶ ἀκριβέστερον. οὕτω γὰρ ἐπιχειρησάμενος καὶ ἀποκρινόμενος ὡς ἔχει τὰ εἰρημένα οὐκ οἶδ᾽ ὅτι μὴ ἀπ᾽ αὐτῶν τῶν προβεβλημένων λύσειεν ἄν. πρῶτον μὲν οὖν τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ καὶ ἕτερα μυρία ὅσα, τῶν ἀγνώστων καὶ ἀνεκδιηγήτων εἶναι δοκεῖ· εἰ δὲ καὶ αἴτια τῶν συμβαινόντων ζητητέα, οὐκ ἀπὸ σκοποῦ τεκμήραιτ᾽ ἄν τις στοχαζόμενος, οὐ μόνον ψυχικὰς καὶ φυσικὰς ἀρχὰς εἶναι τούτων, ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ἔξωθεν. ὅθεν τοίνυν οἱ ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι πρὸς τὰ ἀφροδίσια μᾶλλον εἰσὶ καταφερεῖς, καὶ ὡσαύτως [illegible]ροί τινες, ἢ θαρσαλεώτεροι, ἢ προπετέστεροι καὶ [illegible]ώτεροι, καὶ τὸ συνελόντι εἰπεῖν [illegible]τεροι κατὰ τὰς διαφόρους κράσεις τὰς σωματικὰς [illegible] τ᾽ ἐστὶ, κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ Σταγειρίτῃ [illegible] πάντως, τῆς ψυχῆς ἐντελεχείας τοῦ σώματος οὔσης. ἀνάγκη γὰρ ὥσπερ τοῦ τ᾽ ἀέρος καὶ ἡλίου, οὕτω καὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστα ἀπ᾽ αὐτῶν οὐ μόνον ἀνθρώπων ἀλλὰ καὶ ζώων, ἀπονεμητέον εἶναι τὴν τῆς φύσεως ἐνέργειαν καὶ κίνησιν, καὶ τὴν ζωτικὴν ἐπίρροιαν ταύτῃ ἡ τοίνυν ἐντελέχεια ἐκείνη, κινητικὴ δηλονότι ἑτέρως τοῦ οὕτω κεκραμένου κατὰ τὴν σύλληψιν, καὶ δὴ καὶ τὴν ἀποκύησιν, καὶ ἑτέρως τοῦ οὕτως· ὥστε δοκεῖν συμβαίνειν ἀναμφιλόγως, τοιοῦτον εἶναι τῶν ἀνθρώπων ἕκαστον, οἷος ἐγεννήθη καὶ ἀπετέχθη, καὶ κατὰ τὸν Πλάτωνα, τὴν τοῦ τρόπου αἰτίαν πρὸς τοὺς φυτεύοντας ἀναφέρεσθαι δεῖ. ἀλλὰ τὸ ἐλεύθερον καὶ ἀκώλυτον καὶ ἀδέσποτον, εἴποι τις ἂν οὐδὲν ἧττον διαμένει τῆς βουλήσεώς τε καὶ γνώμης αὐτοκράτορος τῶν παθῶν ὄντος τοῦ λογισμοῦ, τοῦ αὐτοῦ Πλάτωνος εἰρηκότος, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀδέσποτος· πῶς τοίνυν νικᾷ ὁ θυμὸς ἐν τῇ λεγούσῃ,

Περὶ κιν. ζώων.

Τιμ.

θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων·

καὶ ἄλλη φησὶν ὅτι [illegible], ἀλλ᾽ ὅμως κακῶς ἐρᾷ [illegible] τὰς Πλατωνικὰς [illegible], ὅτι οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός. πῶς τοίνυν τὸ [illegible] τῇ κατὰ τόπον κινήσεως τῇ γνώμῃ καὶ βουλήσει [illegible] ὑ[illegible] κινουμένη [illegible] καὶ κατ᾽ ἀνάγκην φύσεως χαίρειν φράζει [illegible] μᾶλλον δὲ ἀμφοῖν [illegible] μὴ θέλει, ὅπως δόξειεν αὐτῇ. [illegible] οἷς τὸ τῆς καρδίας πάλλεται, καὶ αἱ τῶν αἰδοίων συντάσεις, [illegible]

Τιμ.

πολ. ί.

Μηδ.

Ἱππολ.

κινοῦντο πλανητὰς τὰς ἀκινήτους καὶ ἀκριβῶς καὶ ἐδαμῶς ὑποχείριοι γινόμεναι. πάντως δὴ καὶ τὰ ἔξω ἑκάστων συμβαινόντων, αἰτιατέον καὶ τὸ μὲν τῆς φύσεως ῥοπὴν ἔχειν μεγάλην πρὸς τὸ ἦθος καὶ τὰς πράξεις, κρείττων δὲ καὶ ἰσχυροτέρα τούτου ἐρημοῖον ἐπιρρόθει καὶ τῆς προαιρέσεως ἐπικρατεῖ καὶ ὥσπερ ἐν θαλάττῃ ἱμπτιάζεται ἐλαύνει τὸ τῆς ψυχῆς λογικὸν τι ἄμοιρον ἱκανῶς. διὰ τοῦτο καὶ οἱ ποιηταὶ πρὸς τι τὸ τῶν δεσποτῶν καὶ καλοῦν κλῆρον. καὶ τὸ τῆς κακίας καὶ βλαβῶν διαβολὰς, δαιμονίους τινὰς δυνάμεις συνιστῶν καὶ παριστῶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐφ' ἑκάτερα. Ἀθηνᾶς, Χάριτας καὶ Ἑρμᾶς, καὶ Ἀπόλλωνας, Ἄρεά τε καὶ Ἔρωτας, καὶ Λήθας, καὶ Ἀπάτας καὶ Μεγαίρας. ἐπεὶ γὰρ πολλάκις τὸ τῆς Εὐριπίδου, μορφαὶ σοφισμάτων αἷς φησιν ἐκεῖνος σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπό τινων κρειττόνων πεπονθότων. ἀλλὰ περὶ τούτων ἕτερος ἂν εἴη λόγος, μακρότερός τε καὶ δυσεχέστερος, ὅπερ καὶ τῆς παρούσης πραγματείας ἴσως ἀνοίκειος. ἔστω τὸ εἶναι τὸ κύριον τῆς βουλήσεως καὶ γνώμης, προαιρέσεώς τε καὶ λογισμοῦ ἴδιόν τ' ἐστιν. οὐ γὰρ ἐστὶ κακόν. καὶ τὴν τοῦ Εὐριπίδου Μήδειαν τὸ δι' ἀνθρώπινον, φανερὸν ὑπὸ κόσμου καὶ σφαλερὸν ἅπαν. ὥστε τὸ αὐτεξούσιον ἐκεῖνο, ὡς μὴ εἶναί τι, ὡς ἂν τὸ γινόμενον καὶ τὸ ἐκ πάθων κατακεχρημένον, καὶ αἱ διὰ θεαισίων ὀνομάτων καὶ ἄλλων τῶν λέγων ῥήσεων εἰρῆσθαι σχεδὸν ἀναμφισβήτητοι καὶ φανεραί, καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐνεργείας γενητικαὶ προσόντι εἰσι. πολλαὶ καὶ οὐχ οἷαί, κατά γε τὴν ἐμὴν δόξαν γελωτί τι καὶ χλεύῃ ἐκφαυλισθῆναι ἐπειδὰν καὶ θράσος εἰς δειλίαν τρέψαντα ὀλίγων συλλαβῶν ἐπιφωνήσει ἐφωράθη, καὶ κακὰ νόσων παιδίων ὡσαύτως ἐλαφρότερον ἐπικεκρυμμένα, ἢ τοῖς δεσμοῖς κατεσταλμένα ἐθεραπεύθησαν δι' οὐ μόνον ἔνιοι πρὸς συνουσίας ἤδη τοῖς καθεζομένοις ἀδυνατοῦσι καὶ ἄβληχροι, ἀλλὰ καὶ προδήλως τὸ ἀνδρεῖον μέρος ὡς ἀφῃρημένον ὤφθη, καὶ ἐφαντάσθη τηρούμενον ἐν θήκῃ ἢ ἐν ἀποθέτῳ. ὥστε πάντως εἶναί τι ὑπὲρ καὶ παρὰ τὰς ἀνθρωπίνας γνώμας καὶ λογισμοὺς ὅθεν ἡ κίνησις, καὶ ἐφορᾶν τοὺς ἀνθρώπους, ὡς ἐποίησεν ὁ σοφὸς Σοφοκλῆς,

οὐδὲν ὄντας ἄλλο πλὴν
εἴδωλ' ὅσοιπερ ζῶμεν ἢ κούφην σκιάν.

καὶ διὰ ταῦτα, καὶ τὴν τῆς παρὰ τῷ αὐτῷ ποιητῇ Ἀθηνᾶς παραίνεσιν, μή τις ἀπαιτῶν

ὑπέρκομπον
μηδέν ποτ' εἴπῃ αὐτὸς εἰς θεοὺς ἔπος,
μηδ' ὄγκον ἄρῃ μηδέν' εἴ τινος πλέον
ἢ χειρὶ βρίθει, ἢ μακροῦ πλούτου βάθει.

εἰ δέ τι καὶ ἄλλο κατανοήσει τις ἔτι περὶ τούτων, ἐρωτάτω κἀκεῖνο ὁ βουλόμενος. ὁ δὴ Γαληνὸς μνείαν πεποίηται λογισμῶν αὐτοῦ περὶ ἀπείρων κινήσεων. οἷς περ εἰ ἐντυχεῖν ἡμῖν ἐξεγένετο πλείω τε καὶ ἴσως ἀξιολογώτερα εἴχομεν συνεισενεγκεῖν παρεξετάζοντες. νῦν δὲ τοῖς εἰρημένοις ἀρκεῖσθαι εἰκὸς, καὶ μὴ παρ' ἄλλων ἑτέρων, ταῦτα ὥσπερ ζητεῖ, καὶ τὴν παροιμίαν, στερκτέον.

II.

QVum motus qui fit de loco in locum, dicatur esse sub imperio & potestate intelligentiæ & animi hominis, quare cor palpitat, & genitale mouetur & attollitur, & muliebris vterus

hinc inde errat præter animi sententiam & voluntatem, sæpe etiam numero volẽtibus tale quiddam, nihil tamen fieri solet? Hoc loco Aristoteles facile poterit dicere, vnumquodque ex his membris esse veluti animal per se & ab aliis separatum, materiam vero ad patiendum aptam interdum quidem illis inesse, interdum vero non inesse. Sed Plato aperte animal vocat genitale virorum, contumax & sui proprii imperii illud quidem, & vterum animal cupiditatibus subiectum. His ita expositis forte quispiam manifestius aliquid & simplicius, vt dici solet, audire cupiat. Nã talibus disputationibus & responsionibus, vt ea quæ exposuimus se habent, non video cur non omnium quæstionum solutiones facile reperiri possint. Principio igitur hæc vt alia innumerabilia quoque ex eorum numero esse videntur, quæ intelligi & explicari nequeunt. Si tamen & caussa huius rei inuestiganda, non absurde coniici & diuinari posset, non tantum in anima & natura esse horum principia quædam, sed exteriora quoque nonnulla. Quod itaque humidiores & calidiores magis sint procliues ad venereas voluptates, & pariter quidam timidiores seu audaciores vel proteruiores, ac propulsandæ iniuriæ cupidiores, atque, vt vno verbo dicam, alii aliter morati secundum differentiam temperamentorum in corporibus, perspicuum est, & Stagiritæ sententiam, qua ille animæ perennem agitationem corporis esse asserit, comitari omnino videtur. Quemadmodum enim in mare & fœmina, sic etiam in singulis tam hominibus quam animalibus ceteris dissimilitudinem vbique in naturæ efficacitate & motu atque vitali in fluxu esse necesse est. Aliter itaque nimirum hæc perennis & continuata agitatio id mouebit, quod hoc modo in conceptione atque sane in partu contemperatum fuit, & aliter quod isto modo: vt propterea sine vlla controuersia talem vnumquemque esse contingat, qualis genitus & in lucem editus fuerit, & secundum Platonem culpa morum in eos qui procreant, sit transferenda. Nihilo tamen minus libera permanebit, & ab omni impedimento immunis, atque, vt dici ab aliquo posset, soluta & expedita voluntas & intelligentia, ita vt solius rationis imperium sit in affectus animi, etiam ipso Platone dicẽte, virtutem ab omni alia dominatione esse exemtam. Quonam pacto igitur ira vincit eam, quæ inquit,

Vt consulam bene, ira non sinit mea.

& alia inquit, temperantes etsi non sua sponte, tamen peruerse quandoque amare? Platonicas enim artificiosas probationes, quod nemo sua sponte malus, iam omitto. Quomodo igitur motus, qui de loco in locum fertur, subditus est intelligentiæ & voluntati ac proposito, atque illi vbique inseruit? Nam appetitus si moueatur, reliqua iam ille quoque mouet. & quæ ita ab eo mouentur violentia quadam & naturæ necessitate, non amplius

curant

sutant neq; propositum consilii, neq; ipsam rationem, sed magis hæc ambo secum auferunt & trahunt, quocumque sane ipsi libitum fuerit, siue velint siue nolint. Cuius euidens signum & argumentum perspicuum est in palpitationibus cordis, & genitalis contentionibus, &, de quibus diximus, vteri inordinatis motibus, quæ quidem omnia non voluntaria, sed effrenata & nullius alterius imperio subdita sunt. Omnino itaque & in exterius quaedam eorum quæ singulis euenire solent, caussa conferenda est. Atque multum quidem ad mores & actiones natura affert, superior tamen & potentior exterius animi impetus, quasi obstrepit & propositum consilii sibi subiicit, & animæ partes, in quibus & ratio & affectus insunt, instar nauis quæ ventis in mari hinc inde agitatur, incitat. Quam ob caussam poetæ ad famam & laudem virtutum & rerum magnarum & honestarum, itemque ad vituperationes & criminationes vitiorum & malorum, quasdam diuinas vires addiderunt, & in vtrisque præfecerunt hominibus, vt, verbi gratia Mineruas, Mercurios, Apollines, Atas, Amores, Obliuiones, Alectos. Megæras. multæ enim formæ secundum Euripidem, sunt fallaciarum, quibus ille ait a quibusdam præstantioribus naturis homines peruerti. Verum de his alia esset futura disputatio, & longior, & ad explicandum difficilior, nec huic forte præsenti tractationi propria.

Statuatur ergo penes voluntatem & intelligentiam ac propositum & rationem esse principatum, qualiscumque sane iste sit, *nihil enim dicam* iuxta Euripides Medeam, *mali*. quam vero infirma, fluxa, & periculosa sint humana omnia, patet. vt hoc pacto id quod sui iuris & arbitrii dicitur, partim aliquid esse, partim nō esse videatur. Quum magicis incantationibus, & quibusdam augustis & admirandis nominibus, ac portētosis orationibus multa effici, nemini dubium vel obscurum esse possit, pluresque prodigiosæ præstigiæ sunt celebres, & certe eiusmodi, quæ meo quidem iudicio, risui ac ludibrio haberi, ac ita facile contemni non debeant: quandoquidem paucarum syllabarum pronuntiatione, audaciam in timiditatem conuersam deprehensum est, ac mala multiplicium morborum similiter quædam super illos incantationes recitatæ mitigarunt, vel amuletis quibusdam ac nodis coercuerunt. Iam nonnulli etiam non solum ad procreandum quibusdam præstigiis impotentes & debiles redditi sunt, verum prorsus genitale quasi ablatum esset aliquibus visum est, & imaginatio obiecta, tamquam in cista quadam esset reconditum. Vt ita supra & præter humanam intelligentiam & rationem, esse omnino aliquid necesse sit. vnde principium motus oriatur. & homines videri, vt sapiens ille Sophocles fecit,

-nihil aliud esse quam
Simulacra quotquot viuimus, aut vmbram leuem.

Quam ob caussam, secundum præceptionem Mineruæ apud eundem Poetam, nemo omnium

-fastu tumens
Dictum superbus edat vllum vmquam in Deos.
Neq; efferatur turgido animo, seu magis
Potens manu altero est, opum seu pondere.

Quod si quispiam de his aliud præterea voluerit excogitare & illud, siquidem placuerit, studebit inuenire. Galenus sane alicubi fecit mentionem suorum commentariorum περὶ ἀπόρων κινήσεων, id est, de dubiis motibus: quibus si potuissemus frui, plura & forsitan verisimiliora sese obtulissent, quæ in medium afferri potuissent. Nunc autem par est in his, quæ dicta sunt, nos acquiescere, & quum alia non se offerant, tamquam hisce sallamentis, secundum prouerbium, contentos esse.

Γ

Διὰ τί οἱ λάγνοι ὡς ἐπίπαν ἀμβλυωπεῖς εἰσίν; ἢ διὰ τὸ ἰσχνὸν καὶ ξηρὸν κατ' Ἀριστοτέλην; ὅτι γὰρ ἡ λαγνεία ξηραίνει τὸ σύμπαν σῶμα τῶν ὁμολογουμένων ἐστὶν ὥς φησιν ὁ Γαληνός. ἢ οὐκ ἔστιν ἁπλῶς αἴτιον τοῦτο τοῦ ζητουμένου; οἱ τοιοῦτοι γὰρ καὶ ὑγρότεροι τῇ φύσει εἰσί πως ἀεί, ἡ δ' ἀμβλυωπία συμβαίνει ἐν αὐτοῖς διὰ τὴν συχνὴν ἐκπνευμάτωσιν ἐν τοῖς ἀφροδισίοις. τοῦ δὲ πνεύματος μειουμένου, ἀνάγκη καὶ τὴν ὄψιν γίνεσθαι ἀσθενεστέραν. διὰ τοῦτο καὶ οἱ λάγνοι πάντες μαρασμώδεις καὶ μαλακοί πως τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. ἡ δὲ ὀξυωπία διὰ σφοδρότητα καὶ δύναμιν ἐστὶ τοῦ πνεύματος παραγίνεται. τούτου γοῦν τῇ συχνῇ ἐκκρίσει ἀσθενοῦντος, ἀνάγκη καὶ τὸ ὀξὺ τῆς δυνάμεως ἀπαμβλύνεσθαι, καὶ γίνεσθαι ἀμυδροτέραν τὴν ἐνέργειαν. ἐπεὶ δὲ εἰσὶν οἱ τοιοῦτοι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ οἰνόφλυγες καὶ ἀδηφάγοι, καὶ διανυκτερεύοντες ἐν ταῖς συμποτικαῖς συνουσίαις, κἀντεῦθεν δηλονότι τὴν ὄψιν βλάπτεσθαι εἰκότως ὑπολάβοιμεν ἄν.

III.

Cur salaces plerumque hebeti & obtuso sunt visu? An, vt Aristoteles vult, propter extenuationem & siccitatem? Nam, quemadmodum Galenus quoque ait, nimium vsum Veneris, vniuersum corpus exsiccare certum est. An hæc non simpliciter huius quæstionis caussa est? Nam tales quia natura sua magna ex parte sunt humidiores, obtunditur & hebescit illis visus propter crebram & frequentem in Venere spiritus emissionem. spiritu vero deminuto visum etiam imbecilliorem fieri necesse est. Propterea etiam salaces vniuersi ferme procliues sunt ad tabem, & molles fiunt tam corpore quam animo. Acutum autem visum conciliat vis & intentio spiritus videndi: qui si continua excretione debilitetur, necesse quoque est acutum visum obtundi, & videndi actionem fieri obscuriorem. Quoniam vero tales etiam plerumque sunt vinosi & voraces, ac totas noctes comessationibus consumentes, suspicari non absre possumus, inde etiam visum labefactari.

Quare

IIII.

QVare in aqua calidiore, quum membrum aliquod mouetur, calor maior sentitur, in prægelida autem quum idem fit, agitatione minus membrum illud offenditur? An id de calida accidit, quod ex Aristotele vtcumque potest intelligi, vt aperiantur in cute foramina de motu, & ita magis abunde calor admittatur? & similiter dici possit in motu gelidæ calidos vapores excitatos frigus temperare. περὶ ὀλ. κδ.

V.

QVæ caussa putanda, cur in quiete cubantibus supinis, somnus iniucundior sit, & visa alieniora offerantur? An quia in omnibus mutationibus accidit aliquid contrarium, & consueta feruntur placidius? Itaque quum homines fere soleant in latus se deponere quum dormire volunt, secundum vetus verbũ, in aurem vtramuis otiose dormire, fit vt supini dormiant perturbatius. Non enim certe hic situs est consuetus, vt nec contrarius quidem pronus. Atque *tempora* etiam Latini videntur apellasse, vtrimque supra aures capitis quasi latera, tempestiuæ quietis veluti sedes. Et ebrios, tamquam mentis parum compotes, aut supinos aut pronos consopiri cernimus. Athenæus quidem, eos qui vinum biberint, quo depelli, secundum Simonidem, tristitiam ait, non solere decumbere cadentes in terga scripsit; sed eos, auctore Aristotele in libro de ebrietate, qui cernisram, quam ab hoc *pinon* dicit vocari. Similiter & mortui hominis corpus in vtrumlibet latus collocatum, mox reuoluitur atq. concidit. Docuit autem idem Aristoteles, in motu dissentaneo sanguinis interius visa ipsa somniorum offerri mirifica & ingrata. Etsi autem non abhorret a vero ista in corde visa concipi; vbi Aristoteles principium tam sensuum quam vitæ collocauit, tamen in cerebri profecto ventriculis, quasi officina quadam, elaborari & sensus & visa ista, confitendum est. Eamque ob rem, si premantur partes illæ a dormientibus, euenire aliquid quod insuaue sit & abhorrens, mirum videri non debet. περὶ ἐνυπ.

VI.

CVr admotis propius ad nares iis quæ olent, plenior est odor; quæ videri autem solent, ea, præsertim integris & bonis oculis, quo propius applicantur, eo sensus vim magis impediunt? An ista dicuntur minus diserte? Et affertur enim caussa a Plutarcho, cur seniores remotiora scripta planius legant, in quibus omnium sensuum actiones languidiores esse scimus: florum autẽ idem ex interuallo odores aspirari docet suauius: & nihil, quod sensibus expositum est, in ipsum sensus quasi instrumentum impactum, sensus effectum admittit. Nam medium quiddam esse oportet quo impulso atque commoto, a re obiecta cieatur sensus, & id quod sibi congruit, percipiat, vt visus, odoratus, auditus, συμποσ. α. περὶ ψυχ. β.

quod cernimus, olfacimus, audimus. Quod si quis ipsis oculis, aut naribus, aut auribus impingat atque apponat coloratum aut sonans aut olens, sensus efficacitatem peremerit, aut certe labefactarit. Neque obstat gustus tactusque ratio; quum [illegible] hi sensus medium quiddam habeant interiectum. Nam & corporis vniuersi, & seorsim linguę caro, non est vtriusque sensus veluti instrumentum, sed hoc interius quiddam est, & caro illa mediū istud interiectum, sine quo non sequeretur sensum effectus.

VII.

Sympos. α'. QVærit Plutarchus, cur senes citiùs quàm iuuenes ebrii fiant? Atque huius rei caussam affert, quod a senili corpore flaccescente haustum vinum imbibatur tamquam a spongia: & ibi diutius residens ac redundans, feriat atque grauet, dum quasi in materia exili implicatur neque defluit, sed mistum fit luteum, id quod in solidis iuuenum corporibus fieri nequeat. Itaque seruulus comicus assentans hero, qui vespere multum bibisset, aquilæ illam ait senectutem. Sed nunquid hoc dicitur sane belle & venuste? & est tamen in promtu explicatio illustrior, minusque quasi callida; vt perhibeatur id fieri caloris scilicet imbecillitate in corpore senili (quod Aristotelem in libro De ebrietate tradidisse refert Athenæus) & alieni humoris copia. Quum autem extrinsecus tam calidum illud nimium, quam humidum affluat, lib. I. quod reliquum naturæ intus est caloris & humoris, id debilitari, abundantiaque illa obrui necesse est. Scripsit autem hoc eleganter idem auctor Plutarchus, senilia corpora ipsa per se ita affici, quemadmodum soleant ebriorum. Tremunt enim artus, & balbutit lingua, & loquendi adest cupiditas. Irritantur etiam facilè senes, & sunt obliuiosi, & sæpe stolidi, vt iam non tam noui aliquid ebriis senibus euenire, quam peculiaria ipsorum vitia augeri incitarique dicendum sit. Cuius rei signum esse censet, quod nihil sit magis simile senis, quam iuuenis ebrius.

VIII.

Gal. 2. περὶ κρισ. QVare senes sicci perhibentur, & Aristoteles hanc ætatem comparat αὐαινομένῳ φυτῷ, id est, arescenti stirpi, quum humor his sit molestissimus? fluentibus mucis & lacrymis & pituita, humidior etiā aluus iis maxime, quibus siccior illa fuit iunioribus, secundum Hippocratem. An non senes sunt humidi præcipuis partibus interioribus, quarum efficacitates naturales vitam continent, sed iis quæ Græci vocant περιττώμασι, Latini excremēta? Quorum copia tantum abest vt probet senes esse humidos, vt e contrario siccitatis quasi testimonium dicant. Abundante n. humore extraneo eius generis quod Græci μυζώδης & φλεγματώδης appellant, ita declaratur illas vitales partes fieri interius sicciores, quod nutrimento caloris deficiantur, qui tunc debilitatur. Atque, vt est in puerili ætate prima partium solidarū humor

copiosior

copiosior, sic est in extrema senili maior earundem siccitas, quæ partes nominantur a Galeno ὑμένες, σύνδεσμοι, ἀρτηρίαι, φλέβες, νεῦρα, χιτῶνες, σάρκες.

IX.

QVomodo dicitur ab Aristotele, suasisse Periandrum Thrasybulo, vt principes ciuitatis suæ e medio tolleret, nō quidem verbis, sed coram præcone eminentiores aristas decutiendo? quum apud Herodotum vetustiorem auctorem legatur, hoc a Thrasybulo factum, ad quem Periander nuntium misisset. An Aristoteles alibi aliter hoc legit, quam Herodotus retulit? vt de filio Crœsi in crepundiis locuto, Cicero & Plinius aliter scripsere quam Herodotus. Et memorant sane Xanthum quendam Lydium, ante Herodotum auctorem fuisse Historiæ, quem & Herodotus fit secutus. An potius sunt ista errata, quibus memoria labitur, quæ Græci vocant ἁμαρτήματα μνημονικά: cuiusmodi & aliæ quoque notantur tam in Aristotelis, quam aliorum scriptis. ἄνθρωπος γὰρ ὄντας ἁμαρτεῖν εἰκός. πολ. γ. & ε.

Ι.

ΔΙὰ τί αἱ τῶν ἀφροδισίων συνουσιῶν ἐπιθυμίαι δριμύταταί τ' εἰσὶ καὶ ἀκατάσχετοι ἐν τοῖς ὅτι μάλιστα. φανερὸν δὴ ὅτι τῶν ἡδονῶν ἐπείπερ τῆς σωματικῆς ἐστι, ὅθεν καὶ αἱ ἀστρολογικαὶ τῶν ἀποτελεσμάτων πραγματεῖαι τὸν κῦρον δοκοῦσιν ἔχειν ζητῆσαι περὶ τῶν φυσικῶν καὶ σωματικῶν ἀποδόσεων. τῶν δὲ ἡδονῶν τὸ ἐπιθυμητικὸν οἷον γένεσις καὶ πηγή· αἱ δὲ ῥηθεῖσαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἐοίκασι ταῖς τῇ σωματικῇ κατασκευῇ ἐμπεπλεγμέναις ὡς συνεχέσταται, καὶ ἥκιστα μετεχούσαις τῆς ψυχικῆς προαιρέσεως. τοῦ γὰρ σπέρματος ἀνοιδοῦντος καὶ ζέοντος τῆς γονῆς πλεονάζοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ πνεύματος πάθους θερμοῦ, ἐπαίρεσθαι συμβαίνει τὸ τῆς γενέσεως μόριον ἀπροαιρέτως, καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὁρμᾶσθαι πρὸς τὴν συνουσίαν, καὶ τὸ σπουδάζειν ἀποθέσθαι τὸ βάρος ὃν τρόπον τὴν κύστιν πλήρη οὖσαν διὰ τῆς οὐρήσεως, καὶ τὴν κοιλίαν δι' ἀποπάτου ἐκκενοῦσθαι. φυσική τις καὶ σωματικὴ χρεία ἀναγκάζει πάντας. καὶ δῆλόν ἐστιν ὅτι ἐν ἐπὶ γῆς τῆς κατὰ τόπον κινήσεως ἡ προαιρετικὴ θέλησις κυρία πως ὑπάρχουσα, ἤ ἰόντων λαλῆσαι, καὶ προτεῖναι χεῖρα καὶ περιδινεῖσθαί πως ἡ τοῦ γεννητικοῦ μορίου αὐτοῖς ἀνυπότακτος καὶ ἀπροαιρέτως ἐνοχλεῖ, καὶ τὴν τῆς συνουσίας ἐπιθυμίαν κατεπείγει, ὥσπερ τὴν ἐλασμάτων ἐπιτυχοῦσ' ἀμυδρῶς ἄλλως τε καὶ ἐρεθισμάτων κινῶν καὶ οἷον γαργαλισμῶν προσγενομένων τῶν φανταστικῶν τ' ἰνδαλμάτων καὶ τῆς αἰσθητικῆς ἐνεργείας. περὶ δὲ τῶν ἐρωτικῶν παθῶν καὶ τῆς ἀκολασίας ἱερὸς λόγος φησὶν ὁ Σταγειρίτης. ἡ δή γε τῆς σωφροσύνης μελέτη, καὶ ἡ σπουδὴ περὶ τὸ δίκαιον καὶ καλὸν, καὶ ἡ φροντὶς τῆς καθημερινῆς διαίτης, καὶ ἡ τῶν τῆς ἀσελγείας προσκλητικῶν φυγὴ, καὶ ἄλλοις δύναμις πλεῖστον, σὺν τῷ θεῷ, πρὸς συντήρησιν ὑγείας, καὶ τὴν τῶν ὑλικῶν παθῶν συστολὴν, καὶ τῆς ἐγκρατείας καλὸν κἀγαθὸν κτῆμα κατὰ τὸν Ξενοφῶντος Σωκράτη, καὶ κρηπῖδα ἀρετῆς, ὥστε μὴ φθείρειν ἑαυτοῦ οὔτε τὸ σῶμα, οὔτε τὴν ψυχήν. ἀπομν. α'.

X.

QVare voluptatis venereæ cupiditates sunt acerrimæ, & inter alias omnes maxime effrenes? Manifestum quidem est

animi mores temperanti mistionem in corpore sequi, a qua parte præcipuam auctoritatem astrologicæ sententiæ, & certa dicta vendicare sibi videntur, dum exquirunt euentus naturales, & quę in vnoquoque corpore accidere possunt. Est autem ea pars animæ, vbi cupiditates insunt, morum quasi origo & fons. Atque videntur cupiditates, de quibus iam dictum est, quam arctissime corporis cōstitutioni implicatæ, & minime voluntatis & propositi in animo participes esse. Tumescente enim semine & feruente genitura, ob copiam humidi & aerei caloris, fit vt absque proposito voluntatis, generationis membrum attollatur, & cupiditas ad procreandum incitetur & properet ad illud onus depellendum. Quemadmodum ad vesicam plenam, per vrinam, & ventrem, per secessum exinaniendum, naturæ quædam necessitas cogit omnes. Atque, quum perspicuum sit in aliis principatum aliquem penes propositum voluntatis, & potestatem præcipuam esse eius facultatis qua locus mutatur, vt in loquendo, admouendo manus, progrediendo: generationis tamen membrum ista intentio præter voluntatem & propositum quandoque vrgere solet, & consuetudinis Venereæ cupiditatem impellit, instar aurigæ qui loris incitat currum. Præsertim si alia inuitamenta & titillationes quasi simulacrorum quorundam, quæ imaginatione comprehenduntur, & sentiendi efficacitatis accedant. De amatoriis vero affectibus, & libidine atque petulantia, alius, vt Aristoteles consueuit dicere, locus est disserendi. Diligens sane meditatio temperantiæ, & pietatis studium atque honestatis, & cura quotidiani victus & cultus, fuga denique eorum quæ proteruitatis & impudentiæ occasionem irritare possunt, tam hic quam alibi adiuuante Deo plurimum possunt, cum ad castitatis custodiam, tum affectionum, quæ materiam comitantur, depulsionem, tum ad continentiæ præclarum & expetendum bonum, secundum Xenophonteum Socratem, quæq; totius virtutis fundamentū est, ne vel alicuius deprauetur ipsum corpus, vel animus corrumpatur.

ΔΕΚΑΣ Ζ.

Α.

Πῶς ὄντος ἀφωρισμένου μέτρου κινάς, οἷον ἀμφιφορέως ἢ κάδου, ὀλίγη ῥανὶς ἐπιχεομένη οὐ ποιεῖ αὐξηθὲν τὸ μέτρον ἕτερον; ὥσπερ οὐδὲ σταθμὸν ταλαντιαῖον ἡ τοῦ γραμματίου συμβολή. ἢ φανερὸν ὅτι οὐδένα λόγον ἐχόντων τῶν μεγεθῶν οὐδὲ τὸ τῆς προσθήκης ἀλλοιωτικὴν δύναμιν κέκτηται; καὶ ἔτι δυνάμει μὲν αἰσθητὴ ἡ ῥανὶς καὶ τὸ γραμμάτιον ὡσαύτως, ἐνεργείᾳ δὲ οὔ, καθάπερ διεστείλατο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ὁ Σταγειρίτης. τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ γῆ οὐδενὶ μέρει τῶν ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ οὐρανῷ ἐπιπροσθεῖ, ὡς σημεῖον πρὸς αἰθέρα ὑπάρχουσα.

περὶ αἰσθήσ. καὶ αἰσθητ.

DE-

DECVRIA VII.

I.

QVa ratione fieri putandum, quod ad definitam & certam cuiusdam rei mensuram, vt ad amphoram seu cadum, exigua gutta effusa non facit illam maiorem, aut diuersam ab illa priore? quemadmodum nec talēti pondus adiectione scrupuli fit maius. An quia illæ magnitudines nullam habent rationem, etiam sua additione nihil posse mutare perspicuum est? estque tam gutta quam scrupulus facultate quidem sensibus subiecta, efficacitate vero non item, quemadmodum hanc rem Stagirites distinguere potuisset. Ad eundem plane modum terra nulla sui parte, altissimo cœlo officit, quoniam puncti illa instar ad ętherem habetur.

II.

QVæ est digitorum permutatio, qua ait Aristoteles falli tactus sensum, & deferri ad animum duo, quæ sint vnum, id quod certius iudicium visus, aliter se habere deprehendit? hoc scribitur in libello eius de somniis. An illud de duobus annulis, quibus continuo duo digiti inserantur, vulgarius est, quam vt indicatū ab hoc auctore esse videatur? Et significatur implicatorum digitorum duum, extremarum partium permutatio. Vt, verbi caussa, imposito supra indicem medio, ita vt quæ pars ante dextra erat, iam fit sinistra. Si subter hos igitur isto modo permutatos, colloces pilam paruulam, & hanc voluas, omnino duas esse tactu te sentire affirmare cogeris. adeo mirabiliter tum illa discedendo duplicari putatur, quum oculus plane cernat non esse nisi vnam. Hoc ita esse confirmare videtur istius permutationis, id est ἐπαλλάξεως mentio, quæ fit in problematis, capit. 31: vt interpretando implicationis nomine aliquis recte vti posse videatur.

III.

CVr alii omnem operam laboremque, præsertim agitationum & vecturæ facile & libenter ferunt ieiuni, alii omnino ferre nequeunt, atque in diuturniore inedia linquuntur animo, aut vertiginem sentiunt? An caussa est præcipua, ventris frigus & calor? quorum hic cibum potumque auide expetit, illud carere vtroque diutius facile sinit. An & stomachi, quod est initium ventris, constitutionem, vtriusque affectionis caussam esse perhibēdum? quæ pars si est hebetior, minus mouetur appetitio, neque cito interius corpus percellitur: sin acrior est, omnem statim sentit incitationem. Propter vicinitatem autem cordis fit, vt hoc membro laborante, vis vitalis conuelli incipiat, vnde mox etiam animus aliquos relinquere solet. & ideo veteres stomacho καρδίας nomen tribuerunt. Non dubium autem est, quin & cerebri in vnoquoque habitus, plurimum momenti in vtramque partem

habeat, pro eo atque illud firmius infirmiusue fuerit, & fumos vaporesque illatos minus moleste ferre, & minore negotio, aut secus, conficere possit.

Δ.

ΠΩς ὁ πιὼν ἀκόνιτον νοσήσας ὕδρωπα ἐκουφίσθη; διηγήσατο δὲ τοῦτο Πλούταρχος περὶ Ὑρώδου τοῦ τὸν Κράσσον διαφθείραντος, Φραάτην υἱὸν ἐξ ἐπιβουλῆς αὐτὸν ἀνελεῖν ἀποδιδόντα νόσον ἐκείνην ἤδη νοσοῦντι ἀκόνιτον δεδωκέναι· ἀναδεξαμένης δὲ τῆς νόσου τὸ φάρμακον ὑφ' ἑαυτὴν συνεκκριθῆναί τε καὶ τὸ σῶμα ἐκκουφισθῆναι. Πότερον ἐροῦμεν τὸ τοῦ ὕδρωπος νόσημα φθαρτικὸν ὄν, ἐμποδίσαι τι τοῦ ἀκονίτου φθαρτικὸν μή τι ἐᾶσαι τὴν ἀκεραίαν τοῦ σώματος φύσιν λυμήνασθαι, πρὸς ἐκεῖνο γὰρ τὴν δή τινα προσλωχθῆ ὁρμώμενον, καὶ συμπλεκόμενα ἀμφὼ ὥσπερ διαπαλαίοντα, ἀσθενῆ τε ἐγένετο τῷ κατ' ἀλλήλων ἀγῶνι, καὶ χώραν παρεῖχε τῇ φύσει τοῦ ἀναλαβεῖν ἑαυτὴν καὶ ἀπωθεῖσθαι τὸ ὀλέθριον. ἀμέλει καὶ τὸ ἀκόνιτον εἴ τι ποθ' εὕρῃ ἐν τῷ σώματι δηλητήριον, ἐπ' ἐκεῖνο λέγεται ὁρμᾶν. καὶ οὕτω σώζεσθαι τὸ ζῷον, καταλυομένων ὑπ' ἀλλήλων τῶν φθοροποιῶν δυνάμεων. ἢ σηπτικοῦ ὄντος τοῦ ἀκονίτου δεῖ θερμασίαν παρεῖναι· ῥεῦσις δὲ καὶ πλημμύρα τὸ ὑδρωπικὸν πάθος, ὥστε καὶ θερμῇ καὶ ξηρᾷ δυνάμει τὸ ἀκόνιτον πρὸς τὴν ὕδρωπα ἐνεργῆσαι, καὶ οὕτως ὠφελῆσαι τὸν νοσοῦντα. φασὶ δὲ καὶ τῶν σκορπίων ἰοῦ ἀλεξιφάρμακον εἶναι τὸ ἀκόνιτον· ὅθεν τεκμήραιτ' ἄν τις, ἐναντίον εἶναι τούτοις τῇ ὑπερβαλλούσῃ ψυχρότητι φθείρουσιν. ἢ ἐστὶ τὸ ἴαμα τῶν παραδόξων καὶ θαυμαστῶν, τῆς ἰδιοτροπίας ἀγνοουμένης, ὥσπερ τὸ τοῦ λεγομένου πιόντος οἶνον ἐν ᾧ ἔχιδναν εἰσπεσοῦσαν εἰς τὸν πίθον ἀποπνιγῆναι συνεβεβήκει, καὶ ἕτερ' ἄλλα πλεῖστα ἰαμάτων ἐν τῷ παρόντι ἄκαιρος ἂν εἴη ἡ διήγησις.

IV.

QVomodo ille, qui laborauit morbo, quem vocant aquam intercutem, propter assumtum in potu aconitum, leuationem aliquam sensit? Exposuit autem hoc Plutarchus de Hyrode auctore mortis Crassi, quem quum Phraates filius per insidias e medio tollere cuperet, illi qui iam morbo isto decumberet aconitum præbuisse dicitur, & quum morbus veneni vim in seipso sustinuisset, simul expulsum illud fuit, & corpus alleuatum. Vtrum dicemus aconiti actionem venenatam ab altera lethali, quę in morbo illo esset, impeditam fuisse, hancque obstitisse quo minus illa integram & sinceram corporis naturam contaminaret & læderet? Nam ad eum impetu quodam delatum irruit aconitum. & ambo inter se tamquam in lucta implicata, ob illam vnius cum altero pugnam, reddita sunt viribus imbecilla, & spatium naturæ dederunt seipsam confirmandi & repellendi a se quod ei exitium esset allaturum. Et id nimirum est quod dici solet, aconitum, si quando in corpore reperiat lethiferum quiddam, eo ferri, & ita, fractis inter se viribus eorum quæ corruptionem afferunt, conseruari animal. An quum in aconito vis putrefaciendi insit, adesse calorem quendam oportet? Morbus vero, quem appellant aquam intercutē, fluxio quædam est & illuuies, vt sua

vt sua calida & sicca facultate aconitum contra morbum intercutem efficax sit, & hac ratione ægrum iuuet. Ferunt præterea aconitum ad venenum scorpiorum esse salutare medicamentum. Vnde coniecturam sumserit quispiam, aduersari hoc illis quæ nimia sua frigiditate corpus labefactant & corrumpunt. An tale remedium est hoc etiam, qualia admirabilia & præter opinionem omnium esse consueuerunt, & referuntur ad proprium & singularem quendam modum & rei naturam, quam nos ignoramus? ex quorum numero & illud est, sanatum quendam elephantiasi laborantem, qui vinum in quo vipera forte fortuna irrepens in doliũ suffocata fuerat, bibisset; & alia huiusmodi quamplurima quæ in præsentia minus fortasse recte omnia exponerentur.

E.

Διὰ τίνα αἰτίαν λεκτέον θηρίων τε ὀρνίθων τινῶν, οἷον γαλῶν καὶ γλαυκῶν ὄψεις ἐνεργεῖς διὰ σκότους οὔσας, μεθημέραν ἀποτυφλοῦσθαι; ἢ καθάπερ φησὶν ὁ Πλούταρχος, τῆς περὶ τὸν ὀφθαλμὸν ὑγρότητος, ξηρότητι καὶ λεπτότητι μὴ φερούσης τὴν πρὸς τὸ φῶς σύγκρασιν; ἢ τὸ μὲν χρείαν ἔχει ἐξιδιάσεώς τε ἀκριβεστέρας καὶ διακρίσεως ἐπιμελεστέρας; ὑπολάβοι δ' ἄν τις μᾶλλον καθ' ἁπλουστέραν ἔννοιαν, ὅτι ἡ τοιούτων ζώων ὄψις αὐγοειδεστέρα καὶ ἔμπυρος ὀξύτητι διαφέρουσα φωτίζει τὸν τοῦ ἀέρος ζοφερὸν τῇ ἐλλάμψει· μεθ' ἡμέραν δὲ, οἷον σπινθῆρες τοῦ πυρὸς ἐκείνου ἀφιεῖσαί τι συντονώτερον καὶ διατραμοῦσαι ὠκύτερον, τῇ τοῦ λαμπροῦ διαφανοῦς ἐνεργείᾳ ὥσπερ ἀναποσβέννυνται. οὐκ ἀπεικὸς δὲ καὶ ἐν ἡμέρᾳ, ἐπιπροσθουσῶν τοῦ ἡλίου νεφελῶν, καὶ σκότος ποιουσῶν, τὰ δὲ τῶν ζώων ὄψιν ἐνεργεῖν εἶναι. εἴρηται δὲ ἐν Προβλήμασι τοῖς πρὸς Ἀριστοτέλη ἀναφερομένοις ὅτι ἐστὶν ἐξ εἰλικρινῶν στοιχείων ἥ τε τῆς ὄψεως καὶ ἡ τῆς ἀκοῆς αἴσθησις, ἡ μὲν πυρὸς ἡ δὲ ἀέρος. τοῦτο δὴ ὡς ἐτύμως εἰρημένον καὶ Πλατωνικὸν δόγμα ὂν δεχόμενοι, κρατοῦμεν ἀμφοτέραις, φασὶ, ταῖς χερσὶν, οὐδὲν ἀπολογισάμενοι τοῖς ἑτέροις καὶ περιεργότερον καταδιαζόμενα ἐν τοῖς περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητῶν. βεβαιοῖ δὲ ταῖς τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὸ τῶν τοιούτων ὀφθαλμῶν χρῶμα εἶναι χαροπόν τε, οἷον τε τῆς Ἀθηνᾶς, κατὰ τὸν Θεόκριτον, καὶ στίλβον καὶ ἀκτινοβόλον ὥστε οὐ δοκεῖν οὔτε τὰ Ἐμπεδόκλεια, οὔτε τὰ ἐν τῷ Τιμαίῳ γεγραμμένα. περὶ γὰρ ἐν τῷ ὁρᾶν ἐξιέναι ὥσπερ ἐκ λαμπτῆρος φαεινόν τι, παντελῶς κενὰ ὡς περιττὰ δεικνύειν ὁ Σταγειρίτης ἔχει δὲ σχεδὸν ἅπαντα ταῦτα οἷον ὁ τῶν ἐξωτικῶν ἀγών. ἄλλοτε γὰρ ἄλλοις προσέχων τις ὑπερβάλλοιτ' ἂν τὸν πρότερον συλλογισάμενόν τι καὶ τοῦτον ἐξαῦθις ἕτερος ἢ τὰ πρότερον ἐπεξεργασάμενος, ἢ καινῆς σοφίας ἐνθυμήματι χρησάμενος. τὸ δὲ μὴ ἄτοπον ἔμοιγε τε ἀληθὲς ἀείπως νομίζειν διὰ τὸ ἐξεῖναι φιλῶ, εἰ καὶ πανουργότερον αὐτὶ σοφίζηταί τις φιλονεικῶν πρὸς τὰ ὑστέρως πεφυγμένα, καὶ τὰ καλῶς συνιστάμενα ἀνατρέπειν ἐπιχειρῶν. οὐδὲν γὰρ οὐ μόνον πλούτου πέρι, κατὰ τὸν Σόλωνα, ἀλλ' οὐδὲ τῆς διανοητικῆς ἐναντιώσεως καὶ ἐπιθυμίας ἐρωτικῆς πέρας τι φαίνεται ἐν ταῖς τῶν ἀνθρώπων φρεσὶ καὶ οἷσιν οἷς ἐκπληρωτέον ἔθος περὶ πάντας ὁμοίως, ὡς Εὔηνος ἐποίησε· κατὰ δὲ τὸν Εὐριπίδην,

λαμ.

βουκολίοις.

"ἐκ παντὸς ἄν τις πράγματος δισσῶν λόγων
"ἀγῶνα θεῖτ' ἄν, εἰ λέγειν εἴη σοφός.

διεξαζέτω δὲ καὶ περὶ τούτων ἕκαστος ὡς βούλεται, καὶ ἡμεῖς ἐνταυθοῖ τὴν περὶ τῶν προβληθέντων ζήτησιν καταπαύσωμεν.

V.

QVam caussam esse perhibendum, quod animantum & auium quarumdam, vt sunt feles & noctuæ, visus sit acrior & præstantior in tenebris, interdiu autem veluti cœca esse soleant? An quemadmodum Plutarchus sensit, humor qui circum horum oculos est, non fert commixtionem lucis propter siccitatem & tenuitatem? An hoc postulat inuestigationē exquisitiorem & cōsiderationem magis accuratam? ac suspicari possit quispiam, simpliciorem sententiam retinens, istorum animalium splendidiorem visum & ignea quadam acrimonia præstantem, illustrare suo fulgore aeris caliginem. Interdiu vero veluti scintillas istius ignis validius emissas, & extra oculos emicantes celerius, vi & efficacitate pellucidi splendentis veluti exstingui. nec a vero abhorret: animalia ista melius quoq; videre & certius interdiu, quādo nubes solem occultant & tenebras inducunt. Refertur autem in quæstionibus, quarum Aristotelem auctorem faciūt, & videndi & audiendi sensum constare ex puris elementis: hunc quidem ex aeris, illum vero ex ignis elemento. Quod sane vt recte & vere dictum, & Platonicæ doctrinæ consentaneum ambabus, vt dicitur, manibus amplectentes teneamu, nec magni ęstimemus quę aliter & paulo curiosius in libello de sensu & sensibus subiectis probantur. Nostram etiam sententiam confirmat color in illis oculorum, qui cæruleus aut fuluus est: quemadmodum & Mineruæ, secundum Theocritum, dicitur esse scintillans & quasi radios emittens. Quapropter neque Empedoclea, neque ea quæ in Timæo scripta leguntur, quod nimirum inter videndum veluti ex face lucidum quiddam emittatur, penitus vana fuerint, quēadmodum Stagirites ostendere conatur. Habent autem ista se propemodum omnia quemadmodum certamen sagittariorum. Nam alibi ad alia quispiam intendens aciem mentis, superauerit forte prioris argumentationes quasdam & ratiocinationes, & huius rursum alius, priora vel magis elaborans, vel nouis sapientiæ argumentis sententiisque vtens: ego vero id quod modo non absurdum plane est, simplicitate quadam mea magna ex parte a veritate non alienum statuere semper soleo, quamuis quis contentiosius contra argutetur, fallacibusque conclusionibus astutius & callidius ea quæ mediocri diligentia cogitata sunt, & recte connexa euertere conetur. Non enim tantum diuitiarum terminus nullus, iuxta Solonis versum, habetur, verum aduersantium etiam cogitationum & cupiditatum, in contendendo & rixando nullus finis in mentibus hominum apparet: & non pauci reperiuntur, quibus pariter in omnibus mos est dicere contra, vt Euenus fecit. Secundum Euripidem autem

DE

De re quacumque orationis duplicis
Certamen excitat loquutor callidus.

Verum de his statuat quisque quod voluerit: & nos hoc loco de proposita quæstione sermonem nostrum finiamus.

VI.

QVare, quum sensus oculorum acerrimus & præstantissimus sit sensuum omnium, si qui a prima origine vel hoc deficiãtur & nascantur cœci, vel sint statim ab infantia surdi & muti: sapientia & ingenio antecellunt cœci surdis, secũdum Aristotelem. An non est hoc contrarium Platonis Timæo, qui oculorum sensum commendans, hoc sensu hominibus partam diuino munere esse ait philosophiam, quo bono nullum potuisset contingere maius neque præclarius? Nam intuentibus hominibus cum alia, tum maxime cœlum, hæc pulcritudo etiam in terris, vt Cicero inquit interpretans Theophrastum, patriam illam & auitam philosophiam cognitionis cupiditate excitauit. Per se est igitur longe præstantior & melior visus, sed quodam respectu, &, quemadmodum loquitur Aristoteles, κατὰ συμβεβηκὸς, quod ad intelligentiam animi pertineat, potior reperitur auditus. percipit enim hic id quod pronuntiatur: pronuntiatur autem oratio, quę verbis constat sed verba sunt notæ quædam rerum: Aristoteles σύμβολα appellat. Quæ sane erudite dicuntur, & grauissimum habent auctorem Isocratem affirmantem in oratione Panathenaica; plus scientiarum atque artium, & magis memorabilium illustriumque actionum cognitionem homines cepisse audiendo quam videndo. Verum considerari tamen & hoc potest, si cur cœci doctiores solertioresque sint surdis, quæratur, in cogitando hos esse necessario totos, quum nullæ extrinsecus obiectæ species visa varia in animis ipsorum exprimant: neque quasi per fenestras oculorum ad animum quicquam penetret, quod illius intentionem impediat, aut obstet industriæ. Itaque noctu commentationes esse solent acriores: quod veteris quoque versus clausula indicat, - νυκτὸς δὲ βουλὴ ἐξευρίσκεται φρενί. & εὐφρόνη dicta est Nox, ad consultandum nimirum & mentis agitationem idonea. Narrat Cicero, Diodorum Stoicum cœcum, geometriæ etiam munus potuisse tueri, verbis præcipientem discẽtibus vnde, quo, quamque lineam scriberent. Et nos excellentem Musicum vidimus, qui in cunis oculorum vsum amiserat. Democritum impediri aciem animi aspectu oculorum putasse, vt inquit Cicero, & horum se vsu priuasse intuitu speculorum candentium, falso quidem creditum esse ait Plutarchus in libello de curiositate, nõ dubium tamen est, quin cogitationibus maxime intenti minime sensibus vtantur: quique animo aliquid elaborare volunt, ii quærunt loca sola, quæ & Musis antiquitas consecrauit. περὶ αἰσθητ. καὶ αἰσθητ.

VII.

VEtius esse Platoni videtur Theæteto, si quis dicat, cernere se instructum oculis, id est δι' ὀφθαλμῶν, quam ipsis oculis. Similiter & aurium quasi vasa accipere ea quę audiuntur, non ipsas audire. An hoc est? quod Cicero Tusculana prima copiose disseruit; in corpore sensum esse nullum, sed vias horum a sede animi, ad oculos, ad nares, ad aures perforatas: animumque videre & audire, non eas partes. quæ quasi fenestræ sunt animi. Cum quibus & Epicharmi sententia congruit: quem auctorem magni fecisse, & in multis sequutus esse Plato traditur. Ejus versus hic refertur.

νοῦς ὁρῆ, καὶ νοῦς ἀκούει· τἆλλα δὲ κωφὰ καὶ τυφλά.

Mens videt, mens audit ipsa: Surda cæcaque reliqua sunt.

VIII.

QVare flamma videtur cærulea aut fusca ima parte sui? An quia proxima materia, de qua vi caloris vapor exsilit, in illo quasi adhęrescens coloratur atque densiore ea in parte aere minus splendescit? An quia propter materiam, quæ de calido & humido vapore videtur nigra, splendor flammæ misto nigro cæruleum colorē repræsentat, dum fuligo per lumen illud, vt solet, enitescit? An fumus ater ipse flammam quasi tingit, qua materia consumitur? Itaque flammam veluti lambentem materiam hoc colore semper, ima parte sui, vt diximus, cernimus apparere. Est autem flamma Aristoteli, calidum ebulliens, id est, ζέσις τοῦ θερμοῦ, Galeno vero in disputatione de simplicibus medicamentis, aer conuersus in ignem, ἀὴρ ἐκπυρωθείς.

μετωπ.

IX.

QVare Teutones in ominibus itinerum lupum transcurrentem bonum euentum significare, leporem, malū perhibēt? An hoc est de ioco natum? Nam maiores nostri, vt viri fortes, sic faceti quoque fuerunt. Quis vero non mallet lupum transcurrere quam adoriri se? leporem autem consistere & capi esset melius vt obsonium suppeteret. Postea superstitio accessit, & de ioco fortuito, obseruatio nata est diuinationis.

X.

CVr euerti salinum in mensa, triste; vinum effundi, lætum esse memorant? Quia sal amicitiæ est nota. vnde dicitur, multos modios salis simul edendos esse, vt amicitiæ munus expletum sit: quemadmodum Cicero retulit. Violari igitur quasi sacra amicitię optimi & constantissimi viri maiores nostri. vt sceleratissimum, omni tempore & loco, tam ioco quam serio execrari fuere.

Vinum autem etiam lætitiæ est efficiens, secundum poetam, qui ait: *Adsit lætitiæ Bacchus dator.* ideo & effusum hoc hilaritatis occasionē offert. Simul etiam effusio copiam significat non enim certe effunderetur in prandio, secundum prouerbium, canino.

ΔΕΚΑ'Σ Η.

Α.

Διὰ τί ἐχρίοντο πάλαι οἱ λουσάμενοι; ἢ ἐμπλάττοντες, καθάπερ εἰρήκασιν ἔνιοι, τοὺς σωματικοὺς πόρους, ὡς αὐτῶν λουτρῶν στέγειν τὴν ὑγρότητα; ἢ λόγος μὲν οὗτος γὰρ ἦν προσγεννήθη, οἷος καὶ ἐπῆλθεν. ἔστι δὲ τοὔλαιον οὐκ ἐμπλαστικῆς καθ' αὐτὸ δυνάμεως, ὑγραντικὸν δὲ γενναίως· ὥστε καί περ λεπτοτέρου τοῦ ὕδατος ὑπάρχοντος, τοὔλαιον ὅμως ὑγραίνει τάχιον, κατὰ τὸ, ἀ σταθ. ὀδ. γ. περὶ αἰθέρ. καὶ αἰθερ. ὀδ. η.

καιροσίων δ' ὀθονῶν ἀπολείβεται ὑγρὸν ἔλαιον.

ἠλείφοντο δὲ λιπα καὶ οἱ παῖδες πάλαι, καὶ οἱ γυμναζόμενοι· ὥστε τὸ ἄλειμμα δῆλον ὅτι ῥωστικὸν ἦν τοῦ σώματος καὶ εὐτονίαν τινὰ ἐνεποιεῖτο τοῖς μέλεσιν, ἀνθρώποις ἐξαιρέτως ὂν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ζώων σύμφορον, καὶ τοῖς φυτοῖς πολέμιον. ἐρωτώμενος δὲ τίς ποτέ, φασίν, ἐσχατογήρως αἰτίας διὰ βίου καὶ περὶ διαίτης ἧς ἐχρήσατο, ἀπεκρίθη ὅτι διατετέλεκεν οὕτω ζήσας καὶ ὑγιαίνων ἀεί, ἔνδοθεν μὲν βρεχόμενος οἰνομέλιτι, ἔξω δὲ ἐλαίῳ ῥωννύμενος.

I.

CVr priscis temporibus post balnea vngere se consueuerunt? An ad oblinenda & obstruenda corporis foramina, quemadmodum quidam tradiderũt, hoc fecerunt, vt ea ratione post balnea constringerent humiditatem? An hæc vt temere proferũtur, ita quoque rursum euanescunt? Non enim oblinendi & obstruẽdi vis in oleo, quum valide humectet, esse potest, vt quoq; oleum multo celerius quam aqua, quamuis hæc tenuissimarum partium sit, humectet; secundum illud.

Atque olei a mappis bene textis defluit humor.

vngebãtur autem vt niterent quondam, tam pueri quam qui exercitabantur in Gymnasiis. Ex qua re perspicuum fit, vnctionem robur addere corpori, & vigorem quendam in membris efficere: quumque pręcipue homini conueniat, nulli ex aliis animantibus vtile est, stirpibus vero insuper etiam inimicum. Interrogatus autem quodam tempore, vt aiunt, quidam qui extremam vsque senectam ab omni morbo liber vixerat, quanam victus ratione vsus esset, respõdit, se membra irrigando interiora mulso, exteriora vero extergendo oleo, ita semper vixisse & sanitatem suam retinuisse.

B

Τῶν ζώων ὑγροτάτη καὶ θερμότατα θαλλόντων, τίς τῶν κράσεων ἡ γνησία ἀρίστη; ἢ δῆλον, φασί, καὶ τυφλῷ, ὅτι ἡ τοιαύτη, ἥγουν ὑγρὰ καὶ θερμή· χείρων δὲ ἡ θερμὴ καὶ ξηρά, καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ ὑγρὰ καὶ ψυχρά. ψυχρὰ δὲ καὶ ξηρὰ χειρίστη.

III.

QVum animantes humore & calore magis vigeant ac floreant, quodnam temperamẽtum optimum ducendum? An eorum, vt dicitur, latere non potest, esse calidum, & humidum;

Deterius autem hoc calidum & siccum, & eo magis adhuc humidum & frigidum.

Γ.

Πῶς εἴρηται, ἀγαθοὶ δ' ἀριδάκρυες ἄνδρες; ὅτε γε εἰς τὸ δακρύειν ἐπιρρεπὲς τοῦτο τῶν γυναικῶν καὶ παιδίων φῦλον, καὶ τῶν κακοηθῶν καὶ ὀργίλων ῥᾷον δακρύουσιν. ἢ ὅτι τὸ δάκρυον ἀνθρώπεια ὑγρότης ἐστὶ κατὰ συμπάθειαν καὶ ἔλεον ἐκχεῖται προσφυῶς πως, ἀνὴρ ὁ ἀγαθὸς μεμνημένος ἄνθρωπος ὢν, ταῖς τῶν οἰκείων γένους ξυμφοραῖς λυπεῖται δυσφορούμενος, ἄλλως τε καὶ ὁ οἰκτιζόμενος προσήκῃ ἐγγύτερον αὐτῷ. τὸ δὲ τῶν γυναικῶν καὶ παίδων, φυσικῆς ἐστὶ κουφότητος. οἱ δὲ κακοήθεις καὶ ὀργίλοι ὁμοίως τούτοις διατίθενται τῇ πονηρίᾳ. περὶ ὧν πλείω τινὶ γ' ἐκζητῆσαι, οὐχ ἡγούμεθα εὔκαιρον. ἢ κοινὸν αἴτιον ἐν ἅπασιν, ἡ τοῦ τῆς μελαίνης χολῆς χυμοῦ κίνησις; ἀποκαθαίρεσθαι γάρ πως δι' ὀφθαλμῶν οὗτος δοκεῖ ὥσπερ ἕτεροι δι' ἑτέρων τινῶν πόρων. κινεῖται δ' ὁ χυμὸς ἐκεῖνος ἀνομοίως ἐν τοῖς καταλεχθεῖσι καὶ διαφόρως διεστηκόσι· δηλαδὴ καὶ ἀλλοτριουμένοις τῇ φύσει τε καὶ ἡλικίᾳ καὶ ἔθεσι καὶ τρόποις. ἐν δὲ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν ἀνδρῶν χυμὸς οὗτος πλεονάζει μετρίως· ὅθεν καὶ βαρυθυμότεροι, καὶ σεμνότεροι καὶ ἐν πᾶσιν ἰσχυρογνώμονές εἰσιν. ἀλλὰ πῶς συμβαίνει κἀπὶ ταῖς ἀγαθαῖς τῶν ἀγγελιῶν δακρύειν τοὺς ἀκούοντας ἀπροσδοκήτως μάλιστα, καὶ διὰ τί, κοινόν γε ἄρα χαρᾷ καὶ λύπῃ τὰ δάκρυα, ὥς φη-
Ἑλλην. ζ. σιν ὁ Ξενοφῶν, καὶ περὶ τοῦ λεγομένου παρὰ τῷ αὐτῷ κλαυσιγέλωτος φιλοσοφείτωσαν ἤδη ἄλλοι, ὡς ἡμῶν μακρολογεῖν ἐν τῷ προβλήματι οὐκέτι προθύμων ὄντων.

III.

Quomodo dicitur, *facilis bonus ad lacrymandum?* quum mulicbris sexus & puerilis multum lacrymarum effundant, itemque malitiosis & iracundis illæ facile obriantur. An quia lacrymæ humor quidam est, hominis proprius & in primis in affectionis consensu ac misericordia effunditur? Vir autem fortis ac bonus, dum se hominem recordatur ob calamitatem sui generis dolet & tristitia afficitur, præsertim si is cuius commiseratione tangitur, arctius illi coniunctus sit. In mulieribus vero & pueris accidit hoc ob naturalem quandam leuitatem. & similiter his ob prauitatem & malitiam suam, afficiuntur malitiosi & iracundi. de quibus iam plura perquirere non arbitramur esse oportunum. An in his vniuersis commotio humoris eius, quæ atra bilis vocatur, communis caussa perhibenda est? qui per oculos, vt alii per alias quasdam vias, expurgari quodam modo videtur. Atque in his quos iam recensuimus, iste humor nõ similiter nec pari ratione agitatur, quum scilicet illi & natura, & ætate, & moribus aliisque modis inter se distent & diuersi sint: in bonis autem viris mediocriter iste humor abundat, qua de caussa grauiores sunt, & seueriores, & in omnibus rebus magis constantes. Sed cur accidat vt lætis & gratis nunciis acceptis, præcipue si insperati illi fuerint, qui audiunt lacrymas emittant, & quare communiter tam gaudium quam tristitiam lacrymæ comitentur, vt Xenophon

ait,

ait, quinè ille sit, quem auctor hic vocat mistis lacrymis risum facere, alii iam commententur, quum nobis non visum fuerit in hac quæstione esse verbosiores.

IV.

CVr in Hercynia syluicolæ exurunt terram, postquam scrobes foderunt, & ita demum arantes bonam faciunt sementem? An hoc illic fieri necesse est, quod alibi sæpe profuisse ait Maro, propter inculta & syluestria loca? Et tamen interualla relinqui illis aruis, neque singulis annis ignem inferri eisdem oportet. Sunt autem versus Maroniani perelegantes & copiosi in lib. 1. Georgicorum. Sed quo minus fœcundum solum illud montanum est, eo profundius erutum vri ipsum res postulat, quum agrorum cæterorum stipulas incendi, & in planitie ignem excitari satis esse videatur.

V.

QVare per chartam, membranamve tenuẽ, quum supra scripturam illa mouetur, legi scriptura potest, quum non mouetur, legi interdum non potest? An quia charta inæqualis est, & vna magis quam alia parte perspicua. Itaque fit vt in commotione hæ partes, quibus illa est perspicua, supra literas continue incidant, & patiantur illas visu comprehendi. An motio etiam reddit magis illustrem aerem, sine quo non est videndi vis efficax, & accidit hac ratione, vt acies oculi fortius penetret, & minus impediatur viso?

VI.

QVare in pestilentia, iis diebus quibus cœlum maxime serenum est, plurimos mori comperitur? An aere subtiliore & liquidiore venenum manat in viscera copiosius & nocentius, quasi vt sic loquar, defæcatum? An, quum in pestilentia aer putrescat, contraria affectio cœli puri contentione & pugna quadam malum irritat, & facit vt pernicies illa sit efficacior?

VII.

QVi sunt existimandi illi, quos Athenæus libro VI. ex Posidonii historia apud Celtas fuisse appellatos *Bardes* retulit? poetas illos quidem, carminibus laudes suorum celebrantes. An est apud nos reliquum vestigium rerum illarum, & peruenit vsurpatio ad nostram quoque ætatem? Nam parasiti ridiculi in conuiuiis, nostræ gentis consuetudine & sapientia compositis versibus laudare potentes solent, & cantu quoq; exhilarare conuiuas; quædam etiam iocosa & falsa aspergentes, quibus non modo risus, sed cachinni quoque commouentur. Hi quoniam exspectant munera, quæ interdum communiter dantur, Teutonico vetere nomine *Gabbari* dicti fuere: quum ex re pronunciatores dicacesque & parrasiastæ appellarentur. An est mendum in litera δ, & pro hac reponenda λ, vt sint illi *Barli*? Nam loqui, memorare,

verba facere, sermonem habere, hac voce Germani significant. vnde huius generis, quemadmodum ostendimus, proprium nomen dictum est. Et tacitus carminum Germanicorum relatum, vocari ab ipsis *Baritum* scripsit. quo & ipso loco videndum, numquid *Barditum* potius legi conueniat.

VIII.

Quare victoribus in certaminibus iis, quæ sacra ac coronaria vocarunt, (hi enim sunt ἀγῶνες ἱεροὶ καὶ στεφανῖται quique ipsi ἱερονῖκαι appellati fuere) potestas fuit muros diuidere & ita inuehi in patriam? An quia sacri certaminis victoria parta, non debuere illi profana & vulgari via per portam ingredi? Itaque & per muros ad portas Scæas vrbis Troiæ, introductum fuisse equum illum durateum traditur, vt Diis consecratum. Et in ritu condendarum vrbium hoc fuit, vt pomerii spatiũ vomere æreo designaretur, ita quidem impresso sulco, vt glebæ exaratæ conuerterentur: vbi autem portæ futuræ essent, illac suspẽso vomere aratrum traducebatur, relicto interuallo consentaneo. Quapropter Mœnia sacrosancta habita fuere, Portæ non item. Nam quum per has cuiuscuiusmodi homines exeant atq; intrent, & qualescumque res importentur & exportentur, religione obstringeretur ciuitas, si illæ essent consecratæ. An vero hic condendarum vrbium ritus Romanus fuit, & in Græcia ille eximius honor habitus iis, quos diximus, victoribus, vt quia conditionem humanam fortuna illa superare videretur, non trita aliis neque vsitata via in patriam asle immortaliter celebratam, ipsis reditus pateret? An id est significatum, ꝗ Plutarchus putat, non magnopere opus esse muris vrbi, cuius ciues pugnando vincere scirẽt, & essent viri fortes?

Sueto. Nerone.

Plutarch. in Romulo.

συμποσ. β'. ι.

IX.

Qui fit vt transuersam lineam æquabilius ducere soleamus, quam erectam ad perpendiculum? An quia ille manus processus facilior est, & leuius pergit, minusque quasi offendit? grauius autem est & difficilius sursum deorsumve manum promouere. An etiam ab ipsis digitis transuersis, magis æquabiliter linea trãsuersa dicitur? quorum situ mutato, opus etiam horũ impeditur? itaq; & circulũ aliamue figuram si hæc describere debeant, minus in procliui id futurum sit An potius hoc est, consuetudine scribẽdi fieri; vt quæ transuersa, a sinistra ad dextram producẽda sint, ea rectius & expeditius absoluantur? Itaq; retro quoq; linea transuersa minus duceretur ab inexercitato æquabiliter. At pictores, & multum in scribẽdo versati, vsu assiduo facultate comparata sursum deorsumq; lineas nihil magnopere obstante facile duxerint, & easdem circumduxerint, &, vt visum fuerit, cõiunxerint. Ac scimus Albertum Durerum continuato ductu figuram hiantis Leonis ex tempore, arrepto carbone aut creta, aut, si præsto esset, calamo seu pennula, effingere consueuisse.

Qua

X.

QVa de caussa addidisse credẽdum imaginibus sanctitate vitæ clarorum hominum lunulas & patellas pictores & fictores? An non est verum, orbibus illis cœlestem excellentiam significari? Sed quia veteres effigies fuerunt tales statuarum, id quod perspicue Aristophanes ostendit in fabula, cui nomen Aues: χαλκεύεσθαι μηνίσκους φορεῖν ὥσπερ ἀνδριάντες. Iubet sibi spectatores parare lunulas, quas gestent tamquam statuę ne inquinẽtur auium stercoribus aduersus hæc enim tegumẽta talia statuis imponi solebant. idq; sequuti & in picturis sunt, quasi eximium quiddam, & postea illa falsa interpretatio, vt aliæ in aliis, accessit.

DECVRIA IX.

I.

QVare dicunt Teutones, qui ouium a lupis discerptarum carnibus vescantur, deinde cibo non facile expleri posse? eosq; ventres ideo lupinos appellant. An est hæc, vt in multis aliis, falsa opinio, nata a delicatorum vel fœminarum potius nausea, atque fastidio? quum veteres Græci crediderint arrosas a lupis carnes ouium, λυκόβρωτα ipsi vocarunt, esse esu suauissimas, idque cur fiat caussas exquisiuerint. An fatendum fieri posse, vt voracitas lupi, quasi contagione carnes pecudis laniatę inficiat: huius autem veluti veneni vim dentibus & saliua potissimum contineri credendum. Quinetiam compertum est, luporum animam admodũ esse venenatam atque pestilentem. Ac quẽdam qui plagis captum lupum accedens propius venabulo vellet confodere, erigente se cõtra ictum lupo & efflante halitũ crebriorem, ita fuisse hominem læsum, vt facies oris & manus, quæ nudæ patuissent, fœdum in modum intumescerent, qui tumor exquisitis remediis ægre potuerit depelli. συμπαθείᾳ

II.

QVare ebriosi minus idonei sunt ad operam dandam liberis, & ebrii vel non gignunt, vel gignunt fœtus imbecilles atq; futiles? An constat eorum, quibus ebrii solent fieri homines, frequentem copiosumq; vsum, & crapulam mirifice diminuere in corporibus calorem naturaliter insitum? Sine quo neque vita vigalis, neq; valetudo bona esse, neq; corpus ipsum aut vlla pars huius officio suo fungi potest. Non autem necesse est mirabili opinione asserere, esse facultatem in vino frigoris, quum huius calor vna cum humoris abundantia, non modo calorem Naturæ debilitare possit, sed penitus extinguere nam & calida supra modum venena, hoc ipso modo hominem interficiunt, & febrium ęstus in primis violant calorẽ naturalem. Eam igitur ob caussam id accidit ebriosis atq; ebriis, de quo est quæsitũ, & iisdem insuper adhuc constante ætate, eadem fere quæ senescẽtibus. Et canescunt n. celeriter, & in multis caluitium apparet, & tremunt artus istorũ, &

loquendo lingua adhærescit. denique, quemadmodum & ante est dictum, simillimi sunt hi senibus.

III.

Plut. αἰτίαις φυσικαῖς.

QVare censuit Apollonius Herophili F. tenues & graciles, quos Græci ἀτρόφους vocant, sallamentis vtiliter ali, nō dulcibus neque pulticulis? An est in ipso sale nutriendi quædam occulta vis, vnde fit vt in mari animantum & copia & varietas maxima sit? Quin etiam cæsarum pecudum carnes sal aspersum tamquam altera anima neque putrescere sinit & condiendo facit gratiores.

συμποσ. δ. δ.

κρέας δὲ πᾶν, νεκρόν ἐστι καὶ νεκροῦ μέρος,

συμπ. α'. θ.

secundum veterem versum. An in sale quiddam etiam pingue est? nam & lucernas melius ardere sale addito perhibent. An vero humores qui magis & grauius exiles illos affligerent & lęderent vehementius, sal absumit: ideo & pecudibus ac iumentis salem dari prodest. An salis morsus appetitum ciet, & vias interiores aperiēs ad digerendum cibum conducit? Itaque & antè alios, salsis cibis & acribus vti consueuerunt, qua veluti esca alliciantur reliqui. Quod si prius capiantur alii, appetitio languescit & obtunditur.

Δ

ΔΙὰ τί ἠχωδεστέρα καὶ διηκουστέρα ἡ νὺξ τῆς ἡμέρας, ἢ λίαν σοφὰ καὶ περιττὰ φερόμενα τὰ παρὰ Πλουτάρχῳ συμποσιακῶν ἐν ὀγδόῳ εἰς τὰ ἐξ ἀδήλου περιττότερον ὑπ' Ἀριστοτέλους ἐπισημανθέντα, ὅσα τι αὐτοῖς προσεπιτεθύμηται; καὶ ἐστὶν ἀμαθέστερον φάσαι καὶ σαφέστερον εἰπεῖν, ὅτι ἐκ τῆς νυκτὸς καιρὸν σιωπὴ γίνεται ἀναπαυομένων τῶν ἀνθρώπων, καὶ θηρίων καὶ ὀρνίθων γένους,

„ οὐδὲ κυνῶν ὑλακὴ ἔτ' ἀνὰ πτόλιν, οὐ θρόος ἐστὶν

„ ἠχήεις· σιγὴ δὲ μελαινομένην ἔχεν ὄρφνην,

Ἀπολλ. γ'.

κατὰ τὸν τῶν Ἀργοναυτικῶν ποιητήν. καὶ ὅτι ἐν τῷ ἀέρι τῶν ἠχούντων μὴ συμπιπτόντων, μηδὲ αἰχμῆς ψοφούντων, διέρχεται ἀνεμπόδιστος μᾶλλον ἡ φωνή. καθ' ἡμέραν δὲ, οἷον θολεροῦ διὰ τὰς κατὰ φορὰς καὶ ἐπιχύσεις τῶν πανταχόθεν ἠχῶν, ἀπό τε ἐμψύχων, καὶ ἀψύχων ῥέοντος τοῦ ἀέρος καὶ πολυθρόου γενομένου, ἀνακόπτεται καὶ ἀμυδρὰ τῶν ἐκφωνηθέντων, καὶ οὐκέτι ἀσύγχυτα καὶ ἔναρθρα προσφέρεται τοῖς ὠσί, μὴ ἐρχομένης ὡς δι' ἀέρος καθαροῦ καὶ λείου τῆς φορᾶς ἀκωλύτου καὶ ταχείας ἀλλ' ἐνισχομένης καὶ θραυομένης πολλάκις καὶ παντοίως ὥσπερ ἐξ ... πτερόν, καὶ ὕδωρ θαλάσσης ἀεὶ ῥαγείς, ὥστ' ἐξ ἀνάγκης τὸ τῆς φωνῆς ἐναργὲς διαλύεσθαι ἐξίτηλον, καὶ τὸ ἐξάκουστον ἐμποδίζεσθαι.

V.

CVr nox magis sonora & ad audiendum aptior quam dies? An ea quæ a Plutarcho afferuntur sympos. octauo, vniuersa, quæ partim ab Aristotele ante notata suis ille instruxit, partim ab ipso insuper excogitata sunt, nimis acute & accurate facta videntur? potestque rudius, vt aiunt, & clarius, dici nocturno tempore omnia silere, dum quiescit totum hominum, animalium atque auium genus,

Nullus

Nullus in vrbe canumq; sonus strepitusue canorus
Extitit, & in nigra, unis alta silentia noctu,

vt Poeta Argonauticorum fecit. Quum itaque in aere soni non concurrant, neque promiscue perstrepant, vox hac ratione magis libera penetrat: interdiu autem, vbi aer veluti turbidus fiunt, quia varii soni tam animalium quam inanimatarũ rerum in illum feruntur & diffunduntur, & strepitus excitantur, sit vt quæ sonum reddere debent, interrumpantur & obscurentur, nec amplius inconfusa & articulata auribus applicantur, sicut per aerem purum & leuem, celeriterque & sine impedimento perferri nequeunt, sed detinetur motio & frangitur sæpius & varie, non aliter ac visco auriculæ, aut aqua maris ventis solet, vt vocem euidentem & manifestam fieri exilem & obscuram, & impediri id quod auditu comprehenditur necesse sit.

E

Διὰ τί οἱ παριόντες τὰ ἡρῷα. σιγῶσιν; ἢ ὅτι πεπεισμένοι ἦσαν οἱ ἀρχαῖοι τοὺς ἥρωας κολάζειν μὲν τοὺς ἁμαρτάνοντας, οὐκ εὖ ποιεῖν δὲ οὐδ' ὠφελεῖν τοὺς ἀγαθούς· καθάπερ καὶ τὸν Μένανδρον εἰρηκέναι φασὶν ἐν Συνεφήβοις, ὅτι ἀποπλήκτους μὲν ποιεῖν δύναν[ται] οἱ ἥρωες, τὸ δ' ὠφελεῖς οὐκ ἐκτίνωνται. ἢ ὅτι δυσπρόσοδοι καὶ χαλεποὶ γεγονέναι λέγονται οἱ ἥρωες, καὶ τοῖς προσπελάζουσι βαρεῖς; ὡς Ἡρακλῆς, ὃς κονδύλῳ ἀνεῖλεν παῖδα ἀμελέστερον διακονήσαντα. Θησεὺς δὲ τὸν Ἱππόλυτον θυμωθεὶς διέφθειρεν, ἀνόητα καὶ δύσβουλα ἐξαράμενος. οἱ γοῦν νύκτωρ ἐντυγχάνοντες τοῖς τῶν ἡρώων φάσμασι, καὶ μὴ παραχωρήσαντες εὐλαβούμενοι, ἐδόκουν διαστρέφεσθαι τὸν ὀφθαλμόν. ἐν δὲ τῷ Λουκιανοῦ Φιλοψευδεῖ εἴρηταί τις, γελοῖα, ὑπὲρ κινδύνων τοῦ φάσματος ἥρωος κρανίον ἀπάντησιν ἄβλαβῆ καὶ ἀνενόχλητον τοῖς ἐντυγχάνουσι μόνον καὶ ἰδοῦσι παρέχειν. γρ. Ἀριστο. ὄρνιον, ἐθέλω.θ.

• Διὰ τοῦτο οὖν σιωπῇ παρῄεσαν τὰ ἡρῷα οἱ νόμιμοι πάλαι, ἵνα μή τις ἀπροθύμιόν τι εἰπὼν, παροργίσῃ τὸν ἥρωα· ἀλλ' ὥστε καὶ τῶν προσαιτῶν οὐδὲν ὄφελος οἱ στομφῶν.

V.

QVi fit quod homines quum præterirent heroum fana tacēt? An quod veteribus persuasum fuit heroes, punire delinquentes, nihil vero beneficii conferre neque prodesse bonis? quēadmodum Menandrum quoque in fabula, cui nomen Commercenarii, retulisse fernot, heroes attonitos & stupidos facere posse homines: vtilitatis autem nihil ab illis reperiri. An quia heroes inhumanos & morosos fuisse proditum est, & ei qui illis appropinquaret, graues? Sic Hercules puerum negligentiorem in ministrando, condylo *quod digitorum plaga genus est*, interfecit: Theseus quoque iratus, quum incogitanter & temere optasset quædam, Hippolytum filium perdidit. Ideoque illis, qui noctu visis heroum obuiam venirent, & non caute ipsis cederent, oculos distorqueri putabant. Et in Luciani dialogo, qui inscribitur Mendacii cupidus, narratur a quodam nihil periculi aut mali a quodā

viso heroico occurrentibus accidisse, si tantum deflecterent illo ambulante a via, & permitterent praterire. Quapropter olim cum silentio fana herouum prætereunda iudicarunt, ne si forte odiosum quippiam proferretur, ad iram herouum, quum præsertim precationes nihil vtilitatis afferrent, magis prouocarent.

VI.

QVæ fuit tricliniorum figura & structura? An est res hæc ad explicandum difficilis, neque cognitio magnam vtilitatem habet? & liberalis tamen studii videtur esse, in talibus quoq; periclitari ingenii vires, & quasi ludum Musarum ludere. Ac dubium non est, quin Latini *triclinium* nominarint ipsos lectulos seu spōdas aptas, & instructas ad epularum vsum & commoditatem; quę erant nimirum τρίκλινα. Plautus enim *biclinium* dixit Bacchidibus: hoc esset δίκλινον. Μετωνυμικῶς vero significat *triclinium* etiam conclaue, seu locum ipsum, in quo lectuli illi, id est κλίναι collocabantur: Græci τρίκλινον οἶκον & τρικλίνους θαλάμους, & δίαιταν τρίκλινον: sed & maioribus numeris τετράκλινον, πεντάκλινον ἑξάκλινον, ἑπτάκλινον, ὀκτώκλινον, ἐννεάκλινον, sed & οἴκους πεντεκαιδεκακλίνους Συμποσ. l.i. τριακοντακλίνους καὶ μείζους, nominarunt. quem esse Plutarchus ait apparatum epularum a consuetudine & familiaritate amicitiæ alienum. ea enim est scilicet πανηγυρικὸν ἀμίκτων καὶ ἀφίλων δεῖπνον. Sed trium Spondarum seu lectulorum compactio veteribus vsitata fuit: quamuis & plures concinnati fuerint. Tribus igitur his coniunctis figura laterum quatuor ἀτελὴς, id est, vno demto exprimitur. vt si designetur α β γ δ: neque iungantur α δ. In medio autem & apponebatur, & inde auferebatur mensa. Vt in Asinaria: *Pueri mensam apponite.* & apud Maronem,

Postquam exemta fames epulis, mensæq; remotæ.

Erat autem mensa rotunda, id est στρογγύλη, & tripes, quemadmodum & Ouidius indicauit libro Metamorph. VIII.

· mensam succincta tremensque
Ponit anus, sed erat mensæ pes tertius impar.

Grammatici tamen perhibent esse τράπεζαν quasi τετράπεζαν: quū duci possit ἀπὸ τοῦ τραπῆναι τὴν πέζαν, id est, ab *auferendo & apponendo*. Nam & ὀδ. ι, Mercurio παρέθηκε τράπεζαν Calypso & Achilli adueniente Priamo · ἐν καὶ παρέθηκε τράπεζαν.

Etsi priscis temporibus, neque rotundas mensas & quadrupedes fuisse traditur, indicaturque hoc ab Athenæo. Sed ad rem: nam

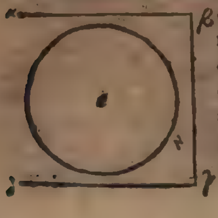

de his alibi quoque disputauimus. Illam igitur intra figuram quatuor laterum vno deficiente, α β γ δ, erit mensa ε hoc quodam modo. plurium autem lectulorum apta cōcinnitas nimirum lateribus & angulis auctior quoque fuit. Sed τρίκλινα, vt videtur, cōuiuiorum loca dicta, & horum

magister

magister ἀρχιτρίκλινος quia pauciores tribus cõuiuæ esse non solent. vel non deberent, vt docuisse Varronem Gellius scripsit cap. xi. libri xiv. Laertius Eudoxum scribit, συμπόσιον ἔχοντι Πλάτωνι τὸν ἡμικύκλιον κατάκλισιν πολλῶν ὄντων εἰσηγήσασθαι. Suidas ex Plutarcho retulit, Mœcenatem quodam in conuiuio apposuisse mensam ἰσόγωνιον, id est angulatam, magnitudine ingentem & pulcritudine nulla inferiorem. Quæ quum ab aliis exquisitis laudibus prædicaretur, vnus ex parasitis assentando ceteros vincere volens, At istud, inquit, optimi conuiuæ non animaduertitis, quod perfectus orbis sit mensæ istius, & vndiq; hæc teres ac rotunda. Qua assentatione manifesta, risus omnium fuit concitatus. Remotis mẽsis quum boni euentus, id est ἀγαθοῦ δαίμονος poculum propinando bibissent, potus instituebatur, & cetera fiebant quibus cõuiuii hilaritas perficeretur, illatis quidem prius mensis secundis. Discubuisse autẽ ad epulas veteres, etiam ex eo patet ꝙ traditur in Macedonia antiquo instituto nulli cõcessum fuisse, ἐν δείπνῳ κατακλίνεσθαι. i. *discumbere cœnandi caussa*, nisi si quis aprum confossum cepisset absque plagis, id est, quemadmodum Athenæus libro 1. ex Hegesandro retulit, εἰ μή τις ἔξω λίνων ὗν κεντήσειεν.

V. I.

IN Ausonii Mosella notantur vt alieno loco inculcata hæc,

cui quadrato ad fastigia cono
Surgit, & ipsa suas consumit pyramis vmbras.

& sane cohærentẽ ista expositionẽ illam dirimere vidẽtur. & quadrato cono, quale est? Sed his omissis quæramus de vmbris pyramidũ, de quib. & alii scripsere, nullas eas vmbras iacere. Hoc igitur cuiusmodi esse perhibendum? An necesse fuit vmbras certis temporibus consumi in pyramidibus, non propter altitudinem modo, sed molẽ illarũ? Quod vt intelligi possit exẽplum eius ꝓponatur q̃ descripsit accurate Herodotus, exæquantem fastigio spatiũ basis, quę esset quadrata pedum octogenorũ æqualiter extensis lateribus. In hæc igitur non potuit non hærere intus præsertim vmbra, quando sol maxime sublimis radios suos demisit. Nam ad Mẽphim, vbi illa exstructio fuisse traditur, ab æquatore perhibetur distare punctũ verticis illam plagam incolentiũ partibus propemodũ xxx. Normæ autẽ in nullo situ vmbra æqualis est, nisi vbi de quadrante medio, q est part. xlv. a finitore, sol radios demittit. vbi autẽ spatiũ hoc mai⁹ fuerit, ibi vmbra breuior: vbi minus, ibi illa fit longior. Quũ ergo in situ Mẽpheos longius sit hoc spatiũ, ꝙ propius sol a vertice incolarũ abscedat: ipsam vmbram crebro incidere in molem pyramidis, cuius processus fastigium æquaret, oportuit. In situ autem indicato, maxime sublimis sol est, distans a vertice incolentiũ eam regionẽ, circiter partibus 6. nam in hac ro a disputatiuncula scrupula exquirenda non putauimus. In æquinoctio igitur, excessit vmbra extra pyramidẽ: Ptol.

post æquinoctium vernum, vel ante autumnale paucis diebus: planiciem lateris oppositi Aquiloni quasi definiuit: brumæ tempore vmbram pyramis iecit. Hæc quo melius perspicerētur, διάγραμμα σκιοθηρικὸν addere placuit. Quod si, vt peregrinatores referunt, ista pyramis adhuc exstat, nunc quoque rem ita se habere deprehendi notarique potest. Sed exponatur διάγραμμα. Sit pyramidos designatio α β γ: & perpendiculum huius α δ. & γνώμων α δ γ. Describaturque circulus e centro α, interuallo α δ, qui sit δ ι ζ η θ κ λ. situs iam sumatur regionis, in quo τὸ διὰ κορυφῆς, quod punctum verticis incolentium appellamus, intelligatur ζ: & ἔξαρμα ι, quæ est poli seu verticis mundi altitudo. παράλλαξις vero, id est, discessio æquinoctialis circuli a vertice incolarū ęqualis huic κ. Solis obliquitas æstiua η, hiberna λ. ex his manifesta iam fient cetera. Quum enim ponatur moles pyramidis fastigio æqualis vnicuilibet laterum basis, quemadmodum indicat designatio α β γ: producatur linea β γ continua directione ad ν: & notentur de diuersis radiis solaribus vmbræ; apparebit nimirum sole demittente radios ex θ, quod punctum paululum recedit ab æquinoctio: tum igitur patebit quasi radere vmbram planiciem pyramidis expositam, quemadmodum diximus, Aquiloni. Demittēte autem sole radios ex η, vmbra intra illam hærebit. quæ si procederet perueniret ad μ. Demittente vero radios sole ex κ, cadet vltra pyramidem vmbra ad ξ. Ex λ autem demissis radiis iacietur vmbra vltra pyramidem ad ο, quæ est longissima: sicut breuissima esset illa, procedens ad μ. Vmbrarum autem ratione exquisita, reperitur δ μ pedum circiter L X X X. itaque intra pyramidem adhæret, quum sit altitudo huius pedum D C C C. Sed δ ξ erit pedum C C C C L V I I. δ ο vero, pedum circiter D C C.

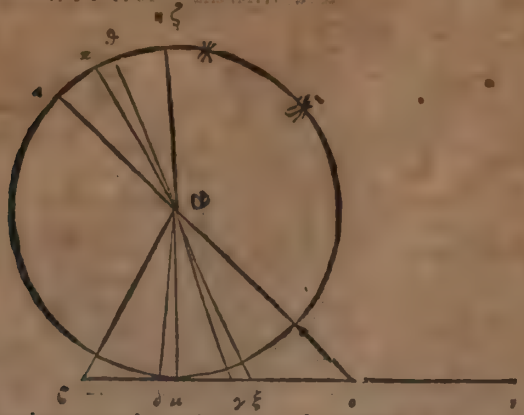

δ μ, pedum L X X X δ γ, pedum C C C C. δ ζ pedum C C C C L V I I. δ ο, pedum circiter D C C.

Quæ

VIII.

QVæ figura fuit Anciliorum? An hæc etiam nomen habuerunt ex eo, quod esset ἄγκυλον τὸ σχῆμα secundū Plutarchum? In Numa. An quod ἐπ' ἀγκῶνι gestarentur? An quia κάτωθεν ἄνωθεν ἀνεῖλεν ... An quod auerruncandæ pestilentiæ caussa consecrata fuerunt, ἀκέσεως significatio in nomine est? nam & Castores sunt appellati ἄνακες, conseruatores atq; salutares. Vel in illa lue ἀνακῶς ἐχόντων τῶν ἀνθρώπων, id est, *omnibus solicitis ac perturbatis*, opem tulit afflictæ ciuitati ista consecratio. Atque Castores quoque, qui sunt Διόσκουροι ideo dictos ἄνακας esse aliqui tradiderunt, quod Plut. Thes. homines τὴν ἀνακῶς ἔχειν, id est, solicitudine de salute ipsorum, sua tutarentur. Et eadem de caussa *reges* ἄνακτας vocatos esse, qui securitatem præstare deberent vitæ & incolumitatem fortunis populorum. An vero hoc est studium præposterum Græcorum ἀποσχεδιαζόντων ἐξελληνίζειν τὰ τῶν Λατίνων; Et sunt reuera *ancilia* Latino verbo, scuta circumcisa. vt Iurisconsultus *incile* dixit, solum nimirum incisum, qua aqua manaret. Atque ita Ouidius, Dig. nequid in fl. publ. 3. Fast.

> *Idq; ancile vocat quod ab omni parte recisum est,*
> *Quemq; notes oculis, angulus omnis abest.*

Fuit autem figura Anciliorum ea secundum Halicarnassæum, quæ peltæ Thraciciæ. hæ scilicet erunt lunatæ Amazonidum peltæ, apud Maronem: Plutarchus ait obstitisse sectionem inuolutā, Æn. 1. quo minus essent illæ peltæ seu parmæ, orbe vtrimque anciso seu amputato; quam Plutarchus ἐκβολὴν vocat γραμμῆς ἑλικοειδοῦς. Sit orbis tamquam circulus α β γ δ ε ζ, e centro κ. & vtrimq; amputetur inuoluta sectione, ne anguli emineant, spatio β θ γ, & ζ η ε. Repræsentabitur itaque illa figura descripta a Plutarcho, quæ & de antiquis operibus expressa ostenditur, quomodo depicta est.

Quidam tamen proposuerūt de priscis pictis effictisque imaginibus, figuræ peltæ Amazoniæ formam talem quandam:

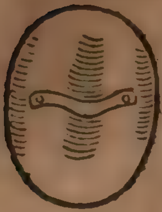

Et Ancilii compressi circuli, quæ linea includit oui figuram.

Θ.

Διὰ τί ἡ τῶν μὲν ἐσθήτων ὀδμὴ κακὴ γίνεται ἐπὰν ὑγρανθῶσιν, ἡ δὲ τῶν ἀνθῶν ἀμυδροτέρα πως καθίσταται; ἢ ὅτι τὸ ὑγρὸν ἐν τοῖς ἐρίοις ἢ τῷ λίνῳ θερμαινόμενον τῇ ἀναθυμιάσει παρέχει τῆς δυσωδίας αἴσθησιν; ἐπὶ δὲ τοῖς ἄνθεσι τὴν ἀναθυμίασιν τὴν τῆς ὀδμῆς ποιητικὴν τὸ ὑγρὸν ἐπιχεόμενον ἀμαυρότερον ποιεῖν εἰκός.

IX.

Cur vestium odor, quando illæ humidæ factæ sunt, est malus, & florum tunc odor hebetatur? An humor ille in lanis seu lino calidus factus, sua exhalatione ingrati odoris sensum excitat? In floribus autem istam exspirationem boni odoris humore supra illos affuso reddi hebetiorem verisimile est.

I.

Τί ποιεῖ πῦρ συμπληττομένων τῶν λίθων, πότερον τῇ τῆς συῤῥάξεως ὁρμῇ ὁ ἀὴρ ἐκπυρούμενος, ἢ σπινθῆρες καιόμενοι τῶν λίθων ἀποθραυσθέντες; πιθανώτερος μὲν οὖν εἴη ἂν ὁ τῆς πείρας ἔλεγχος. ὁ δὲ καταλαβεῖν οὐ πάνυ δεῖ τὸ γινόμενον, καὶ στοιχεῖον τοῦτό τι νοοῦ καὶ τὰ ὅμοια ταῦτα, νῦν μὲν ὄντως, νῦν δὲ ἑτέρως διεξάσει εἰ μὴ, κατὰ τὸν Θεόγνιν, ἐμὴν γνώμην ἐξαπατῶσιν, ἤτοι τὰ φανταζόμενα, ἢ καὶ τὰ τῆς ὄψεώς τε καὶ διανοίας αἰσθήσεις.

X.

Quid est quod ignē ex collisis inter se lapidibus producit? Utrum aer impetu collisionis accensus, an vero scintillæ a lapidibus refractæ? Verissimum quod hac in parte est, id omnino experientia comprobabit. Qui tamen hoc quod fieri tum solet, voluerit,

voluerit, & tam animo quam oculis diligenter attenderit, is iam in hac, iam in alia versabitur opinione, nisi vel ea quæ imaginatio apprehendit, vel etiam visus ac mentis debilitas, meum animum, secundum Theognidem, fallant.

ΔΕΚΑ'Σ I.

A.

Διὰ τί ἐν τῇ πανσελήνῳ ὁ ἀὴρ ὡς ἐπιτοπολὺ ψυχρότερος, ἐν δὲ ταῖς συνόδοις ἄνεμοι σφοδρότεροι γίνονται; ἢ τὸ τῆς σελήνης φῶς οὐκ ἔστι θερμαντικὸν, ἀλλὰ ψυκτικὸν καὶ ὑγραντικόν; ὅθεν καὶ οἱ κοιμηθέντες ὑπὸ τὴν σελήνην μόλις ἐξανίστανται, οἷον ἐμπληκτοι καὶ ναρκώδεις ταῖς αἰσθήσεσι γινόμενοι. τὸ δὲ ψυκτικὸν οὐκ ἐναντίον λέγεσθαι ὑφ' ἡμῶν, οἷον αἱ τοῦ φωτὸς οἰκεῖον ὄν· οὐ γὰρ τοῦ γε πυρώδους ἢ αἰθερώδους οὐσίας τὸ ψύχειν. ἀλλ' ὡς τῆς σελήνης ἐκ τοῦ γειτνιῶντος ἀέρος καθάπερ τῆς ἐναντίας ὕλην τὸ θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἐφ' ἑαυτὴν ἑλκούσης, καὶ ἀναλούσης μὲν τὸ θερμὸν μᾶλλον, τὸ δὲ ὑγρὸν πάλιν ἀποδιδούσης, δι' ὃ λέγεται τὴν ῥεῦσιν καὶ τὰ κρέα ὑπὸ σελήνην σήπεσθαι τάχιον, καὶ τὰ ἐν ταῖς πανσελήνοις τμηθέντα ξύλα, σκωληκόβρωτά τε γίνεται, καὶ πρὸς τὰ τεκτονικὰ ἀποδοκιμάζεται. οἱ δὲ τοκετοὶ, τῇ ἑβδόμῃ κάλλιστοι. διχοτομουμένης ἔτι τῆς σελήνης, καὶ μεταλλαττούσης πρός τι τὴν τοῦ θερμοῦ ἐφολκὴν καὶ κατὰ συμβεβηκὸς ψύχειν τὸν ἀέρα. καὶ περὶ τὴν τῆς διχοτομουμένης ὑπερουσίας ὑπερβολήν. καὶ ἅπερ ἐπαυξομένης, ἢ ἀληθέστερον εἰπεῖν, ὑφ' ἑαυτῆς φερομένης καὶ τῆς τετράδος, ὅταν ἡ σελήνη ἐπιφανῶς ἤδη μηνοειδὴς οὖσα τυγχάνῃ. διὸ καὶ λέλεκται. συμπ. γ. ι.

τετράδι κοῦρος ἔγεντο. καὶ οὔποτε παίγνοχος ἔσται. Procl. in Hesi. ἡμέρ.

παραδίδοται δὲ γενέθλιος ἡ τετρὰς τοῦ τε Ἑρμοῦ καὶ τοῦ Ἡρακλέος, διανοητικοῖν καὶ ὑπηρετικοῖν γεγονότοιν ἀμφοῖν. τὸν δὲ Ἀπόλλωνα μυθεύουσι τεχθῆναι τῇ ἑβδόμῃ αὔξοντα καὶ σοφὸν καὶ θαυμαστὸν κατὰ πάντα. πάντως δὲ αἱ τῆς σελήνης αὐγαὶ ἀκτινοβόλοι καὶ ὀξυπόροι οὐκ εἰσὶν, ἀλλ' ἀδρανεῖς τε καὶ μαλακαί, ὅθεν καὶ ὑπὸ ποιητοῦ τινος τῶν πάλαι εἴρηται. Versus Ionis Plut.

-μέλας γὰρ αὐταῖς οὐ πεπαίνεται βότρυς.

λυμαίνεται δὲ τοῖς καθεύδουσι μᾶλλον ἡ πλησιοσέληνος, ὅτι κατὰ τὸν ὕπνον ἔνδοθεν συναθροίζεται περὶ τὴν καρδίαν τὸ σύμφυτον θερμὸν, ὥστε τὰ ἀπωτέρω μέλη ψύχεσθαι. καθ' αὑτά τε ἀμυδρότερα καὶ ἀσθενέστερα πρὸς τὸ ἀποκρούσασθαι τὰ ἐπιφερόμενα τὴν λάβην. ὥσπερ ἐν τοὐναντίῳ διὰ τὴν πλεονάζουσαν θερμότητα καὶ δραστήριον ἐνέργειαν τοῦ ἡλίου, τοὺς ὑπὲρ τούτου σαλμάτων καθευδόντας ἐκλύεσθαι συμβαίνει, ἀτονοῦντας μάλιστα τὰ περὶ τὴν κεφαλήν. εἶεν δ' ἂν καὶ ἰδιότροποι ἐν τοῖς κατὰ τὸ σεληνιακὸν φῶς, ἐπειδὰν πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τοῖς τισι δίναις καταλαμβανομένους ἴσμεν, οὓς σεληνιαζομένους καλοῦσι. περὶ τούτων οὖν ἅλις ἐν τῷ νῦν εἰπεῖν· ὅτι δὲ αἱ σύνοδοι ταραχώδεις τέ εἰσι καὶ πολυάνεμοι, τὴν αἰτίαν ἔχοι ἂν ἀποδοῦναι πορρώτερον ἀστρολόγος ἀνὴρ ὅτι τοῦ στίλβοντος, ὃν Ἑρμοῦ ἐπονομάζουσιν, ἀστέρος ἀεί πως συνδρομοῦντος τῷ ἡλίῳ, ὅτε τῇ σελήνῃ ἤτοι συνοικοῦντος ἢ ἀπορρίπτοντος ἢ καὶ ἄμφω συνιόντας οἰκειοῦσθαι. ὁ δὲ ἀστὴρ οὗτος ἀνέμων κινητικός.

1.

Quare aer plena luna plerumque frigidior est, & interlunii

temporibus venti vehementiores excitantur? An lumen lunæ frigus & humiditatem, non caliditatem efficere potest: & propterea illi qui sub luna somnũ ceperunt, tamq̃ attoniti, & stupore omnium sensuum correpti, vix exsuscitari possunt. Quum vero dicimus lunam frigefacere, non intelligendum, hoc eius lumini nos tamquam propriæ ipsius naturæ attribuere: ignis enim non frigus efficit: sed quia luna ex appropinquante aere, veluti incensionis materiam, calidum nimirum & humidum ad seipsam attrahit, & caliditate consumta, humiditatem rursum ex se remittit: cuius etiam ob fluxũ celerius carnes, quæ sub luna relictæ fuere, putrescunt: & ligna plena luna secta, vermibus erodũtur, & a fabris reiiciuntur. Partus autẽ qui incidũt in septimam lunam, optimi habentur, quũ eo tẽpore globus huius quasi medius dissectus videatur, & medio modo se habeat, cum ad calidi attractionem, tum refrigerationem, quæ extrinsecus fortuito accedit, aeris, tum excessum humiditatis, quam rursum a se remittit, quamuis laudetur etiam, vel, vt verius dicam, non vituperetur quarta, quum luna aperte iam cornua habet. ideoque traditum est:

Progenitus quarta, nunquam est penitus malus infans.

Atque referunt tempus natale Mercurii & Herculis incidisse in quartã, quũ quidẽ vterq; seruus & minister aliorum fuerit: Apollinem vero tradunt fabulæ septima in lucem editum, regem ac sapientem & in omnibus admirandum. Lunæ autem splendor radios nullos proiicit, nec cito penetrat, sed debilis est & mollis. vnde poeta etiam quispiam veterum dixit,

Matura non fit vua ab illis nigricans.

Potissimum vero dormientibus lumen plenius lunæ graue est. nam in somno calor innatus circum cor intus cumulatur, & ita per se membra remotiora, debiliora, & ad repellendum noxia, infirmiora redduntur. sicuti contra euenit, vt propter nimiam caliditatem & efficacem vim quæ in croco est eorum qui super plenos huius saccos dormiunt, vires plane resoluantur, ac præcipue cerebri partes langueant. Poterit tamen & in illis quæ ob lunæ fiunt lumen, singularis quædam natura inesse, quum nonnullos secundum huius conuersiones grauibus & atrocibus morbis, quos vocant lunaticos, corripi sciamus. Verum de his in præsentia satis. Quod autem interlunia sint turbulenta & crebros commoueant ventos, eius rei caussam astrologiæ peritus facile reddet, stellam scilicet illam, quem Mercurium appellant, solis fere perpetuum comitem, tunc ad lunam accedentem, aut iterum recedentem, aut etiam cum ea coeuntem consociari. Stella autem hæc ventos concitare putatur.

B

Τίς καὶ ὅπου ἦν ὁ βωμὸς ὃν κερατῶνα καὶ κερατίνην προσηγόρευσαν; ἢ φανερὸν μὲν ὅτι ἐν Δήλῳ ἦν, καὶ δὴ καὶ τοῦτο, ὅτι ἐκ κεράτων συνήρμοστο; ζη

ὅτι δ' ἴσως αὐτός. δι' ἣν δ' αἰτίαν ἐξ εὐωνύμων ἦσαν δεξιῶν ἁπάντων κατασκευασθῆναι, οὐκ ἐζήτησεν ὁ Πλούταρχος. καὶ δόξειεν ἂν τὸ ἐνθύμημα τῶν οὕτως ἐκεῖνον συνθέντων γεγονέναι οἰωνιστικόν τι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ὁσίου. ἐξ ὀνομαζόμενον τὸ ἀριστερὸν καὶ εὐώνυμον, τὸ βέλτιον καὶ συμφέρον καὶ χαρίεν σημαίνει. ὅτι δὲ οἱ παλαιοὶ τὸ τῆς φήμης καὶ τῶν κληδόνων περὶ πλείστου ποιησάμενοι ἐπετήρουν αὐτὰ πάνυ, ἀγνοεῖ οὐδεὶς οὐδέν.

II.

QVæ fuit & vbi locorum ara, quam vocarunt Corneam? An certum est, fuisse eam in insula Delo: nec illud quoque dubium, ex cornibus compositam. Sed quæri ab aliquo poterit, qua de caussa tota fuerit constructa ex sinistris cornibus? Quemadmodum hoc Plutarchus memoriæ prodidit. Et venire in mentem alicui posset, eos qui ad eum modum illam composuerunt, auspicium quoddam bonum & religiosum animo suo concepisse. nam sinistrum quum aliquid nominatur, indicat id quod melius est, & conducit atque gratiam affert. Nemo autem omnium ferme ignorat, plurimi fecisse veteres omina ac diuinationes, ac obseruasse hæc summopere.

Γ

TΙ νοήσαντες ἔφασάν ποτε, τὰ ἑφθὰ μὴ ἐποπτᾶν δεῖν μηδὲ τὰ ὀπτὰ ἕψειν; συμφωνεῖ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς θρυλουμένοις, ἃ εὔχονται ῥυσθῆναι ἀπὸ ἰατροῦ ἀπειρίου, καὶ γυναικὸς κακῆς, καὶ τροφῆς διεφθαρμένης. ἢ οὐ μόνον τὸ τῆς ἑψήσεως, καθ' ὑπερβολὴν εἰρημένον, ὥς φησιν ὁ Ἀριστοτέλης ὁ Δειπνοσοφιστὴς λέγει, ἀναλύειν ἔοικεν δοκεῖ τοῦ βελτίονος. ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ἐποπτήσεως· πάλιν ἔτι ἀφαυαίνει καὶ ἀλίβαντα ποιεῖ τὰ οὕτω σκευαζόμενα. οὐ γὰρ ἀληθές ἐστιν ὑπὸ τοῦ Δειπνοσοφιστοῦ προστεθέν, ὅτι σκληρότερα τῶν ἑφθῶν τὰ ὀπτά. εἰ μή τις ἐστὶ τῆς κνίσης ἀπολαυσμένων βουλόμενος ... καλεῖν ἐπιπόλαιον τοῦ ἔξωθεν ὑγροῦ ἐφελκυσθείσης τὴν ἔμφυτον ὑγρασίαν ἀσφαλέστερον τι καὶ χαυνότερα ποιοῦσι τὰ στερισκόμενα τῆς κνίσης αὐτῆς. πάντως τὰ ἑφθὰ καὶ ξηρότερα εἶναι ὁμολογητέον. τὸ δὲ οὕτως ἐπιστάσεως ... παρέχεσθαι ἂν δύναιτο, ... ὑγρότερα ... καὶ μεστὰ ... τὰ ... καὶ βοηθεῖ καὶ ὑγρά, καὶ ... τοῦ ... εἰς τροφὴν σκευάζεσθαι ... οἱ ... ἑψηθέντες ἐπὶ τὸ ὑγρόν, δοκοῦσι μάλιστα εἶναι εἰς βρῶσιν ἐπιτήδειοι. καὶ ἐπὶ ... τῶν ... ἐλοκισμένους ... καὶ ... ἀκροκώλια.

III.

QVa consideratione olim dixerunt, cocta non iterum esse vel assanda vel coquenda? cum quo dictum peruulgatum illud consentit quo optare homines solent, vt liberentur ab imperito medico, & mala muliere, ac cibo recocto. An non tantum nimia coctio, sicut Aristotelem tradidisse Dipnosophistes refert, videtur resoluere meliorem partem, verumetiam assatio iterata: quæ hoc modo parata omnia exsiccat & quasi mortua reddit. Nã verum esse nequit, quod Dipnosophistes hoc loco addidit, assa-

esse coctis sicciora, nisi quis ea quæ combustione in carbones conuertuntur, assa nominare velit. Quia enim ab humiditate externa humor insitus extrahitur, & facit vt ad huius decessum & priuationem partes rariores & laxiores fiant, omnino cocta esse etiam sicciora fatendum. Hocque ita vt ostendimus se habere, argumento est, quod carnes quædam, quibus plus humiditatis inest, quæque plenæ pingui & adipe sunt, recoctæ gratiores esse soleant. quales sunt bubulæ, & suillæ, & quæcumque membra non ablata cute in cibum parantur. vnde quoque pernæ & petasones semicocti primum, deinde percocti, maxime esui sunt idonei. Et laudauit ex veteribus poetis quidam integra femora quam mollissima, & recocta acrocolia, *quæ sunt pedum extrema*.

IV.

QVare magis quasi ferit sensum calor in summa aqua, & similiter frigus? itaque demergentibus sese in calidam inferius calor remissior, & similiter demergentibus se in frigidam remissius frigus videtur. An quia de calida manifestum est, vaporem exsistere de feruore, & ideo in summa illa calorem maxime sentiri? De frigida autem haud scio an eodem modo dici possit, quum nullo modo hæc quoque caloris penitus expers sit, etiam cum in summa aqua frigida sentiri potissimum. Esse autem aquæ etiam admistum calorem disseruit Balbus Stoicus copiose in II. de natura Deor. An vero in his quæ retulimus fallitur sensus, & in calidam pariter atq; frigidam demersis, tam calor quam frigus, principio insuetum magisque molestum est & sensum vehementius percellit, commorantibus autem diutius ambo fiunt consuetudine tolerabiliora? Quæ autem initio sæpe ferri nullo modo posse existimantur, tempore & vsu redduntur faciliora. Itaque & in morbis, & paupertate & ceteris ærumnis omnique in miseria cernuntur ii durare, quos nihil omnium illorum malorum, antequam aduenirent, se perpeti posse affirmare audimus.

V.

QVare in calida aqua demerso membro, post vehementiorem fricationem sentitur quiddam frigoris? An foramina in cute, quos Græci *poros* vocant, fricando aperiuntur, & interioris caloris vapor erumpens, subtilitate spirituum discutit circumfusam calidam aquam spissiorem? An quum alliciatur exteriore calido interius & fricando pateffant viæ, qua hoc exeat, ita fortuito fit, idest κατὰ συμβεβηκὸς, vt refrigerari illę partes quodammodo sentiatur? Quemadmodum & ardor membrorum mitigatur, si hæc vino, in quo certe caloris vis inest, madefiant.

ϛ.

Διὰ τί οἱ παλαιοὶ τῶν ψευδωνύμων θεῶν ἀγάλμασι καὶ μάλιστα τῷ Ἀπόλλωνι καὶ Ἑρμῇ τῷ παρὰ πᾶσι σχεδὸν ἔθνεσιν ἀποθεωθεῖσιν, ὄργανα μουσικὰ, οἷον λύραν καὶ κιθάραν προσέθηκαν, ἢ θεὸν εἶναι τῶν ἀγαθῶν αἴτιον νομίζοντες,

ἔβαλον, καὶ οὐδὲν εἶναι ἄμεινον τῆς εὐθυμίας δηλοῦν ἐθέλοντες; τῆς δὲ μουσικῆς εἰλικρινεστάτη καὶ καθαρωτάτη ἡ τέρψις, καὶ ἀκέραιος ἐστι μάλιστα καὶ σπουδῆς ἀξία ἡ ἡδονή. ἢ τοῦτο τοῖς ἀγαλματοποιοῖς οἱ πάλαι θεολόγοι, ἀρχαιότατοι φιλόσοφοι γεγονότες, παρέδωκαν; ἀλληγοροῦντες τὴν ἁρμονίαν καὶ τὸ σύμφωνον καὶ εὔτακτον ἔργον εἶναι θεοῦ, καὶ διδάσκειν διὰ τούτων σπουδάζοντες, καὶ τὸ ὑπόδειγμα ἑκάστην ψυχὴν τὴν ἐμμέλειάν τε καὶ ἁρμονίαν αὐτῆς τηρῆσαι. ἢ καὶ τὰ φυσικὰ τοῖς συμβόλοις τούτοις κατέδειξεν; ἅπαντα γὰρ ἐμμέτρως καὶ συμφώνως θεωροῦμεν γινόμενα ἐν τῷ κόσμῳ, περὶ γενέσεις ἅμα καὶ φθορὰς τῶν καρπῶν τε καὶ ζώων, περί τε μεταβολὰς ὡρῶν, διατεταγμένα πρὸς συντήρησιν γένους ἑκάστου. ὥστε οὐχ οἷόν τε γενέσθαι ἐν εὐαρμοστοτάτῃ λύρᾳ συμμετρίαν τοιαύτην τῶν λόγων ἐν τοῖς πρὸς ἄλληλα μήκεσι καὶ τάχεσιν. ἢ ἀκριβεστέραν σώζεσθαι ὁμοίαν ἐν τῷ ζυγῷ καὶ τοῖς κολλάβοις, ἢ ἐν τῷ παντὶ θεία εὐμουσία, καὶ ὁμόνοια ἐν ἑνὶ τῷ ἰσοκεκραμένη, καὶ διαμένουσα ἀεὶ καὶ ἀπαραλλάκτως.

VI.

QVare prisci simulacris falsorum deorum ac potissimum Apollinis & Mercurii, quos fere vbiq; gentium pro diuis coluerunt, instrumenta musica, vt lyram & citharam attribuerunt? An voluerunt ostẽdere se statuere Deum auctorem esse bonorum omnium, & nullum ex his bonis, animi tranquillitate esse melius aut præstantius? musicæ vero oblectationes maxime sunt synceræ & puræ, & voluptas in primis huius est laudabilis ac omni studio digna. An vero veterum Theologi, qui antiquissimi Philosophi fuerunt, tale quiddam statuariis præceperunt? quo significare voluerunt, proprium opus Dei esse harmoniam & concinnitatem ac ordinis conseruationem, & innuere studuerunt, hoc exemplo vnamquamque animam debere etiam sui ipsius concentũ & harmoniam diligenter custodire. An illis notis doctrinam quoque de natura explicarunt? Vniuersa enim in hoc mundo tam ortu quam interitu fructuum & animalium omnium, ordine & concinnitate maxime fieri cernimus: Itemque permutationes quatuor anni temporum, hac ratione ordinatæ & constitutæ sunt, ad conseruationem & salutem vniuscuiusque generis. vt etiam tam æqualis conuenientia rationum in productione & celeritate inter sese lyræ maxime concinna: aut tam exquisita consensio in iugo, & in clauiculis fidiũ, quam qui est in vniuersitatis huius corpore diuinus concentus, concordiaque contemperata continuoque permanens & immutabiliter, seruetur nunquam.

Z.

TIνα ἐσήμαινε τὰ σημεῖα τῶν ἀσπίδων παρὰ τοῖς παλαιοῖς; ἢ ἦσαν ἀρχαῖον ὅτι ἦσαν δὲ δῆλον καὶ ἐκ τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν, ἐν αἷς καὶ λέοντας διους, καὶ Ἄργος, καὶ γίγας καὶ ἄλλ' ἄττα ἐντετυπῶσθαι ἐπὶ τῶν ὁπλομαχικῶν ἀσπίδων παραδέδεικται). ὁ δ' Ἀμφιάραος προσέχει

σῆμ' οὐκ ἔχων

ὑβρισμένον, ἀλλὰ σωφρόνως ἄσημ' ὅπλα.

καὶ παρ' Αἰσχύλῳ δὲ τῶν ἑπτὰ ἐπὶ Θήβαις λοχαγῶν σήματα ἀπαγγέλλεται.

πότερον τὰ ζῴων φέρειν. Athen. 16. Ἰλιάδ. ε. καταλόγῳ. Xenoph. Hellen. δ.

ὁ δὲ Πλούταρχός φησιν, ὅτι τῆς Ὀδυσσείας ἀσπίδος ἐπίσημον ἦν δελφίς· καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλκιβιάδου ἀσπίδος ἐκ χρυσίου καὶ ἐλέφαντος κατεσκευασμένης ἐπίσημον γεγονέναι ἱστορεῖται Ἔρως κεραυνὸν ἠγκυλημένος. ὅτι δὲ τῶν ἐθνῶν ἦσαν κοινὰ σημεῖα, τὰ ἀρχικὰ τῶν ὀνομάτων ἑκάστων γράμματα, ἱστορεῖ που Εὐστάθιος, λέγων ὅτι Λ τὸ ἐπίσημον ἔγραφον οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς τὰς ἀσπίδας, Μεσσήνιοι δὲ τὸ ἀρχικὸν στοιχεῖον αὐτῶν, Μ. χρῆταί τε μαρτυρίᾳ Εὐπόλιδι εἰπόντι ἐξεπλάγην ἰδὼν στίλβοντα τὰ λάμβδα. ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐμφαίνει ὅτι Σ ἦν τῶν Σικυωνίων σημεῖον. Πλούταρχος δὲ ἐν ἀποφθέγμασι φησὶ Λάκωνά τινα ἐπιγράψαι καὶ μυῖαν οὕτω μικρὰν ὡς ἴσην τὸ ζωύφιον. παραδεδώκασι δέ τινες ὅτι τῆς Μαντινείας ἱερᾶς οὔσης Ποσειδῶνος οἱ Μαντινεῖς εἶχον ἐπίσημον ἐν ταῖς ἀσπίσι τὴν τοῦ Ποσειδῶνος τριόδοντα. ἐπὶ δὲ τῆς τοῦ Ἀριστομένους τοῦ Μεσσηνίου ἀσπίδος ἀνακειμένης ἐν Λεβαδείᾳ, ἐπίσημα ὁ Παυσανίας αὐτὸν καὶ ἀετὸν ἔγραψεν, ἀετὸν τὰ πτερὰ ἑκατέρωθεν ἐκτετακότα ταῖς ἄκραις τὴν ἴτυν. εἰ δὲ Κᾶρές εἰσιν οἱ καταδείξαντες, ὡς Ἡρόδοτός φησιν, ἐπὶ τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιεῖσθαι, ἀπορήσειεν αὖ τις ἴσως, ἵνα τὰ ἡρωικὰ σημεῖα εὑρέθη καὶ διεσκεδάσθη· καίτοι τῶν παρ' Ὁμήρῳ ἡρώων γνωρίσματα, οὐκ ἀπό τινων εἰκόνων γεγονέναι, ἀλλ' ἐκ τῆς ὁπλίσεως καὶ ἱππηλασίας· ὥσπερ καὶ Πλούταρχός φησι, περὶ Διομήδους,

> ἀσπίδι γιγνώσκων αὐλώπιδί τε τρυφαλείῃ
> ἵππους τ' εἰσορόων.——

ὁ δὲ ποιητὴς τοῦτο καὶ παραδεδήλωκε δοκεῖ αὐτός, τῇ ἀσπίδι προσθεὶς αἴθωκα λίαν ἔτι λαμπρὰν καὶ γεγανωμένην καὶ φωτιζομένην σὺν οἷς ἀστράπτουσι φάλοις, ὥστε καὶ πυρὸς φαντασίαν παρέχειν τοῖς προσβλέπουσιν. ὅθεν ὁρμηθέντες τινὲς τῶν γεωμετρικῶν, ὑπέλαβον ἐνταῦθα κατοπτρικήν τινα ἐπίνοιαν ἐνδεδεῖχθαι. ἣν ἐμεμηχάνητο ὁ Διομήδης ὥστε τὰς ὄψεις τῶν εἰς αὐτὸν ἐμβλεπόντων ἐκπεπλῆχθαι οἷον συμβαίνει πρὸς ἥλιον ἐστραμμένοις, ὃ καὶ, καθάπερ λέγεται, μιμησάμενος ὕστερον Ἀνθέμιός τις γείτονά τινα ῥήτορα, οὕτω καταπλήξας ἐξεφόβησεν ὥστε ἐκεῖνον μακράν ποι ἀπ' αὐτοῦ ἐξοικῆσαι. ἱστορεῖται δὲ τοῦτο καὶ ὑπ' Εὐσταθίου εἰς τὴν ἑ ῥαψῳδίαν. ἱστορεῖ δὲ ὁ Παυσανίας ἐν πρώτῳ τῶν Ἠλιακῶν, ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ ποτὲ ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀγαμέμνονος ἀσπίδι ἐπῆν φόβος ἔχων τὴν κεφαλὴν λέοντος· ἐπίθημα δὲ τῇ τοῦ Ἰδομενέως ἀσπίδι ἦν ἀλεκτρυὼν καὶ ἀπολογούμενός φησιν, ὅτι γένος τῷ Ἰδομενεῖ ἀπὸ ἡλίου τοῦ τῆς Πασιφάης πατρός. ἡλίου δὲ ἱερόν φασιν εἶναι τὴν ὄρνιθα, καὶ ἀγγέλλειν ἀνιέναι μέλλοντος τοῦ ἡλίου. ὡς ἐν παρενθήκης δὲ μέρει οὐκ ἀκαίρως ἂν οἶμαι ῥηθείη ἐνταυθοῖ καὶ τόδε ὅτι τῶν παλαιῶν τινὲς φιλοτίμως ἐσπουδάκασι περὶ καλλωπισμὸν τῶν ἀσπίδων. καθάπερ οὖν εἴπομεν ὁ τοῦ Ἀλκιβιάδου ὑπερέργως ἐκ χρυσίου καὶ ἐλέφαντος κατεσκεύαστο οὕτω καὶ τὴν Νικίου παραδεδώκασι πορφύρᾳ πρὸς χρυσίον συμμεμιγμένῃ διαπεποικίλθαι ὥσπερ ὁ Πλούταρχος διηγεῖται ἐν τῷ περὶ Δαιμονίου Σωκράτους. καὶ ἔξεστι περὶ τῆς τοῦ Λαμάχου ὑπολαβεῖν, ὅτι περιττῶς τῇ τε ὕλῃ καὶ τέχνῃ ἐξείργαστο ἐκ τῶν Ἀριστοφανείων σκωμμάτων. ἐν οἷς φησι „Γοργόνα τὸν ἀσπίδος κύκλον, Γοργό„νος δηλαδὴ ἐν ἐκείνῃ ἐξεικονισμένης.

VII.

Qualia signa veteres in suis scutis habuerunt, an habuerunt illi quidem aliqua? Quod sane signa usurpauerunt; patet ex

Phœnissis

Phœnissis Euripidis, in quibus exuuias leonis, & Argon, & gigantem atque alia nonnulla in scutis ducum expressa fuisse perhibetur. Amphiaraus autem producitur,

-non gerens insignia

Arma petulanter, sed modesta sine notis.

Et ab Æschylo, qualia septem ductores ad Thebas signa habuerint, recensetur. Plutarchus etiam scribit, Vlyssis scutum delphini effigie fuisse signatum, & Alcibiadis ex auro & ebore fabrefactum, signum Amoris flectens fulmen præ se tulisse narrant. Quodam loco Eustathius exponit singularum gentium propria signa fuisse literas primas, a quibus vniuscuiusq; nomen inciperet, ita Lacedæmones L. pro insigni expressisse, Messenios vero & vicinos eorum. M. Atque vtitur Eupolide teste, qui fecerat attonitum obstupuisse, posteaquam nitens LAMBDA esset intuitus. Xenophon autem ostendit S. Sicyoniorum signum fuisse, & Plutarchus in dictis clarorum virorum, scribit Spartiatam quendam muscam tam exilem quam est per se istud animalculum, appingi curasse. Alii tradiderunt Mantinenses, ideo quod Mantinea Neptuno sacra haberetur, vsurpasse pro signo in suis scutis Neptuni tridentem. atque Pausanias affirmat seipsum adhuc conspexisse in scuto suspenso in Lebadia Aristomenis Messenii insigne aquilæ expandentis vtrinque ad extremum ambitum alas suas. Quod si cares sint qui in scutis, vt Herodotus dixit, signa facere admiserint, dubitet quispiam, qualia heroica signa extiterint, & placet sane quibusdam heroes apud Homerum se agnouisse, non de quibusdam imaginibus, sed ex armorum genere & curribus. Vnde & Pandarus de Diomede inquit,

Illum cristata galea scutoque notabam

Aspiciens & equos.-

Hoc etiam & ipse Poeta videtur innuere, qui scuto addidit galeam capiti impositam tam splendidam & politam, atque crebris stellulis in crista illustrem, vt intuentes existimarent se ignem videre. Quibus moti fuere nonnulli Geometræ, & putarunt speculorum quoddam inuentum Diomedis fabrica indicatum esse, vt visus eorum quæ intueantur, ita inflammentur, quemadmodum eorum qui aduersus solem se conuertunt. quod, vt proditum est, quidam Anthemius postea studens imitari, vicinum suum hominem improbum & malum, ita splendore tali perstrinxit, vt ille exterritus procul ab eo alium in locum migrarit.

Narratur vero hoc ab Eustathio quoque in commentariis quintæ Rhapsodiæ. Sed Pausanias in primo Heliacorum tradit, fuisse olim in vrbe Olympia scutum Agamemnonis, effigie Timoris leoninum caput habentis insignitum. Idomenei vero scutum, pro insigni gallum habuisse: & rationem addit, quod genus duxerit Idomeneus a Sole patre Pasiphaes. Soli autem sacram

hanc autem esse perhibent, & nuntiare Solem oriturum. Vtq; hoc addã, opportune hæc dici posse hoc in loco arbitror, quod aliqui ex veteribus honoris studio inscutorum ornamentis diligentiam adhibuerint. Quemadmodum ergo diximus Alcibiadem suum ex auro & elephanto exquisite fabricari curasse: ita eum, qui Niciæ fuit, auro immixta purpura variegatum exstitisse prodiderũt, vt Plutarchus refert in Socratis Dæmonio. Et quod Lamachus habuit, nimis tam materia quam artificio elaboratum fuisse, facile colligitur ex Aristophanis cauillis, quum ait: *Gorgone insignem ambitum scuti:* depicta nimirum in illo Gorgone.

VIII.

QVare, quum cupiditas vna pars sit animi, Amantes, quorum Venereæ sunt cupiditates, & auari, qui pecuniæ cumulandæ studẽt, diuerso modo affici solent? Nam amantes inepti sunt & leues atque nihili: In auaris grauitas est & honesti illi videntur, & viri boni nominantur. Sunt ne ætates differentiæ caussa, quum fere iuuenes amori, & senes augendæ rei operam dare soleant? Nam senex amator, abhorrens & monstrosa res videtur: & iuuenis auarus similiter quasi modum naturæ non seruat; secũdum quem, præter alia, est, vt ait Horatius,

Vtilium tardus prouisor, prodigus æris.

An tam efficiendi in his ratio, quam finis discrimina maxima habet? Nam in parienda re cum singulari consideratione, tum prudente consilio opus est: & ad dignitatem vel parandam, vel augẽdam tuendamque, (quia tanti, quantum habeas, sis, vt idem Horatius inquit,) vel certe ad necessaria tempora, prospiciente sibi cura humana, ne aliquando in egestate viuendum sit, opes & diuitiæ experuntur: quo fit vt cum auaritia coniungatur sordida quoque parsimonia. Amantum autem ratio vel nulla est, vel est futilis & incerta atque ridicula. vt illius, *Ego ne illam? quæ illum, quæ me.* Et eius qui drachmam petit mutuam, quam postero die reddat, qua ait restẽm velle emere, se vt suspendat: & magis demens ille in Cistellaria. sed his imaginibus comœdiæ sunt refertæ. Itaque hoc genus animo est omisso, & suauia in præsentia quæ sunt prima habet, neque consulit in longitudinem, vt ait Terentius. Potiri enim volunt amoribus suis & voluptate ea consuetudinis iucunde frui, quæ quoniam non durat neque est continua, eo fit, vt appetitio semper in motu sit & fluctuet: quo in errore perturbatioueque animi nihil consilii consistere potest, neq; quicquam veræ constantisq; rationis iniri ac capi. Quod si quando accidit, vt in ætate quoq; iuuenili sit diligentia ac parsimonia, omnino tum abest incitatio cupidinis, neq; amant tales, neque vllis voluptatibus indulgent. Quemadmodum contra, qui his rebus studẽt negligentes sunt profusiq; & dissoluti. Neq; alienum fuerit in his spectare & constitutionem vtriusq; generis naturalem, & tempe-

Eunuch. *Pseud.* *Heaut.*

temperamentum humorum. Nam attenti ad rem, diligentes, parci, auari, in corpore plus habet bilis atræ & pituitæ; voluptatibus dediti & Venerei, plus sanguinis calidi & vapores ardentiores. An vero id rectissime dici possit, quod ad cupiditatis prauę vitium attineat, esse pariter leues, ineptos, ridiculos ambos? Vbi enim tam amentis iuuenis exemplum propositum cernitur, quam est deliri illius senis in Aulularia? Et profecto Horatiana illa auari pictura aliquid deformius fieri nequeat,

- quem neque feruidus æstus
Dimoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum.

Hunc Tantalum etiam esse poeta ille ait, qui fugientia semper captet flumina. Exstant autem similes picturæ passim in poetis: quin etiam in odio omnium, & detestabilis maxime est auaritia: quum amor vel misericordiæ veniam inueniat, vel senectute castigationis coerceatur: Auarum autem neq; admittere monitionem, neque miseratione dignum quisquam putat, cui accini soleat potius ab omnibus Plautinum istud,

Quod habes ne habeas, & illud quod nunc non habes, habeas malum. Trinum.

IX.

CVr humor in vase argenteo circumdato hoc frigidis frigescit celerrime & vehementissime, similiterque circumdato calidis, calescit? An, quemadmodum Proclus scripsit, tenue est argentum atque subtile, neque tam solidum quam aurum, sed vias habet quos Græci *poros* vocant, patentiores. Itaq; tam calor quam frigus facile penetrare potest; & ideo inficitur quoq; ac labe quasi æruginis aspergitur. Atque hoc indicio est, esse argentum per se quoque frigidum, frigida autem etiam calefacta, magis calent. Sane constat si vaginæ appingatur argentum, quod more his tēporibus fit, ea parte ferramentum labefieri potissimum & ferrugine corrumpi. in Hesiod.

Iam Hesiodus argenteum seculum adscripsit Saturno, fecitque otiosum & iners, quæ ad frigus omnino pertinent. Qui singula metalla quibusdam sideribus propria dicarunt, ii argentum Lunæ assignant, quam certe neque siccitatis, neque æstus efficiētem esse constat.

X.

QVa de caussa eorum siderum, quæ errantia vocantur, nomina diebus septenis, singulis singula imposita fuisse credendum? Neque Græci, neque Latini veteres illis nominibus dies distinxerunt, sed labefactato demum statu orbis terrarum, & euersis confusisque imperiis, hoc fieri cœptum. Putatur autem vsurpatum primum esse ab Ægyptiis. Cognitū quidem sic placuit, vt cupidissime arriperetur a gentibus vniuersis. Dion ordinis nominum duas rationes reddit: vnam distributionis harmonicæ, Lib. 37.

secundum σύστημα seu concentum διὰ τεσσάρων, qui est λόγος ἐπίτριτος, seu ratio tertia parte maior, vt quatuor ad tria. Hæc totius Musicæ fontes & vim & integritatem cõtinere existimatur. Isto sane modo nomina siderum eos, quibus assignati sunt, dies comprehendent. Exponantur ordine sidera 1 ♄, 2 ♃, 3 ♂, 4 ☉, 5 ♀, 6 ☿, 7 ☽. Et tribuatur prima dies ♄. Erit igitur ternarium superans ☉, & huius Saturni diem dies proxime sequens: huncque rursum Lunæ, & mox Martis; & pariter ceteri a priore quarti cuiusque nomen sortientur. Hæc ratio vna est. Altera ista: a primo rursum sidere ducto exordio, dies primus & hora prima illi adscribatur: & numerentur deinceps horæ XXIV. (quod est spatium diurnum & nocturnum, Græci νυχθήμερον appellant) fiet hoc pacto, vt in diem proximum eius sideris nomen incidat, quo dies illa appellari consueuit. Vt numeratis a Saturno horis XXIV. sequitur nouum alterius diei exordium, quod serie conseruata iam a Sole ducendum est. atque ita quadrabunt pręclare omnia. Verum in his obstare possit, quod accepimus Ægyptios, quorum doctrinam Plato sequutus putatur, aliter sidera illa disposuisse, & Solem proximum ante Lunam collocasse, & Mercurii ante Veneris stellam. Quapropter si nominatio ista dierum propria est Ægyptiorum, suspicari aliquis possit, vel superstitione, quæ fuit illius nationis infinita, deorum falsorum natalibus, aut gestis, aut etiam casibus dies ad istum modum consecratos, vel alia quapiam singulari obseruatione ordinatos fuisse, vel allegorias aliquas ignotas nobis rerum naturalium hac distributione contineri. De quibus plura quęrere nihil attinet neque nobis opus est, neque adeo congruit istis dierum notis vti; quod aliæ appellationes suppetant cum elegantiores tum euidentiores.

ΔΕΚΑ'Σ ια.

Α.

Πῶς εἴρηται ὅτι φιλεῖ θερμὸν τὸ ψυχρὸν, καὶ φιλεῖ ψυχρὸν τὸ θερμόν; φιλοῦντος τοῦ ὁμοίου τοῦ ὁμοίου, γλυκὺ γὰρ τὸ γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ᾽ ἐπὶ πικρὸν ὄρουσε. κατὰ τὸν Ἐμπεδοκλέα. ἢ τῶν πρώτων καὶ ἁπλῶν φύσεων αἱ τῶν ἐναντίων μίξεις ἀναγκαῖαι εἰσὶν, ἵνα [illegible] φύσεις ἐξ αὐτῶν πορισθῶσι, καὶ σύμμετρος εὔλυτα τῇ τῶν ἐναντίων ποιοτήτων συνδρομῇ γίνωνται· καὶ αὕτη φύσεως ἐστὶ συναρμογὴ, καὶ δεσμός τις, ὡς εἰπεῖν, Ἀδραστείας. ἐν τοῖς συγκεκραμένοις ἄρα ἑκάστη ποιότης προσίεταί τε καὶ φιλεῖ τὴν οἰκείαν καὶ συγγενῆ. καὶ κατὰ ταῦτα προσφιλεῖ τὸ ὅμοιον τὸ ὅμοιον, ὥσπερ τὰ ἀντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα καὶ οὕτω τὸ ἀντίξουν συμφέρον, καθ᾽ Ἡράκλειτον. οὐκοῦν οὔτ᾽ ἐν Nic. 8 τοῖς φυτοῖς οὔτ᾽ ἐν τοῖς ζώοις φιλεῖται τὸ ἐναντίον, ἀλλ᾽ ἡ τῆς πλημμελείας διορθωτικὴ ποθεῖται οἷον, ἵνα μὴ ψυχρανθὲν τὸ πῦρ σβεσθῇ, ἐλαίου ἢ ξύλων ὀρέγεται καὶ ὡσαύτως ἡ γῆ ξηραινομένη, ὑγρότητος. οὐκ ἔστιν ἡ φιλία ἐν τούτοις ἐπεὶ οὐ φιλεῖταί γε τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ τὸ ὑγρὸν φθειρόμενον ἐπιθυμεῖ καὶ φιλεῖ τὸ ὅμοιον ὑγρὸν, καὶ ἀναπληροῦσθαι βούλεται τὸ ἐλλειπ-

τικὸν

ξηρὸν αὐτοῦ. ὅτι δὲ τὰ ἐναντία πολέμια, σημεῖον τὸ φθείρεσθαι καὶ ἀναιρεῖσθαι αὐτὰ ὑπ᾽ ἀλλήλων. καὶ κατὰ ταῦτα ἀμφότερα εὖ εἶπ᾽ ἂν ἔχοι τις ὡς οἶμαι, ὀρθῶς οἴονται γινώσκεσθαι τὰ Εὐριπίδεια, ὧν μέμνηται ὁ τῶν Νικομαχείων συγγραφεὺς ἐν τῷ θ΄.

ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ᾽ ὅταν ξηρὸν πέδον
ἄκαρπον αὐχμῷ νοτίδος ἐνδεῶς ἔχῃ.
ἐρᾷ δ᾽ ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. Lib. 8.

DECVRIA XI.

I.

QVomodo dicitur, frigidum esse calori amicum, & calidum frigori? quum simile id quod ei simile est, amet, & dulce aliud dulce ad se rapiat, & amarum ad amarum deferatur secundum Empedoclem. An contrariorum mistiones in primis & simplicibus naturis fieri necesse est? vt hac ratione aduersarum qualitatum concursu producantur compositæ & secundæ naturæ, ac corpora iam materia vestita, quæ ipsius naturæ est copulatio apta, & Adrastiæ, vt ita dicam, vinculum quoddam. Vnaquæque igitur qualitas in rebus compositis appetit & amat etiam propriam & cognatã, & eam ob caussam simile alitur simili, quẽadmodũ cõtraria contrariorũ sunt remedia, & sic cõducit & cõfert contrarium, secundum Heracliti sententiam. Quapropter neq; stirpibus nec animantibus contraria grata sunt, sed tamen ab illis tamquam eiusmodi, quę deficientia in eis corrigunt & emendãt, requiri solent. Quare ne ob frigus ignis exstinguatur, oleum aut lignum desiderat, & pariter terra arida humorem appetit. Nec vlla est in his amicitia. humidum ergo non amat siccum, sed humiditas, quæ iam corruptioni propinqua est, expetit & amplectitur similem humorem, & repellere enititur noxium. Quod autem cõtraria sint inimica, signum est quod ipsa inter se destruantur & labefactentur: secundum quæ recte, vt opinor, intelligi & veluti discerni Euripidea ista, quorum meminit auctor Ethicorum Nicomacheorum in VIII. poterunt.

Imbres amat tellus quando illa est arida,
Et appetit squalore sterilis humidum.
Cœlum cupit pulcrum tunc imbre turgidum
Terra in sinum descendere.

II.

QVare Medici, quos ab industria secandi aperiendique corpora Anatomicos vocant, quamuis inspiciant & tractent partes interiores, de illis tamen dissentiunt, neque fere quisquam non alterius tradita notat? Quum tamen sensus nullus in re obiecta falli perhibeatur. An fieri potest quod Empiricos ait Cicero contra hanc notitiam disseruisse, vt patefacta & detecta mu- Lucul.

rentur, vtque ea mutatio in diuersis corporibus accedat diuersa, & eadem non eodem modo, ab hoc & illo intuente & versante animaduertantur, atq; considerentur? An etiam ipsæ partes non sunt in omnibus corporibus similes & vniusmodi, & ex eo obseruatur deprehenditurque aliud secanti hoc, aliud istud corpus? An est in his æmulatio etiam dissensionis caussa, vno alterum, exquirendo ea, quæ eum fugerint, studente superare, & gestiente exhibere aliquid singulare, & reperire, quod reprehendat? Quæ affectio omnibus in rebus insita est ingenio humano: eoque ista elatio & cupiditas vehementior est, quo animi sunt excelsiores. Laudis enim ac gloriæ auiditas inexhausta est, neque facile satiari potest, in iis qui quacumque in professione, arteque & scientia principatum obtinere volunt. Atque occupata mens hac cura & anxietate, nihil aliud spectat, neque cogitat, quam vt superior sit. Itaque nonnunquam falsa absurdaque defenduntur, & oppugnãtur simplicia ac recta, ne cedere vnus alteri, aut hoc ille inferior esse videatur. Idque est, quod ait Socrates in Phædone, non esse philosophi, sed litigiosi. Hi enim, inquit, orta disputatione & cõtrouersia de re quapiam, non curant qualis ea res sit, neque quid disputando explicetur: id vero cupide agunt, vt quæ proposuerũt ipsi, illa præsentibus ita se habere videantur. De quo plura nũc dicenda non sunt, ne tam declamitari propositam materiam, quam problema explicari aliquis putet.

I.

Πῶς δύναται ὁ κοιμώμενος περιπατεῖν; τοῦ ὕπνου ἀδυναμίας καὶ ἀκινησίας καὶ οἱονεὶ δεσμοῦ ὄντος τοῦ αἰσθητικοῦ, κατ' Ἀριστοτέλη, καὶ ἠρεμούσης κατὰ τὸν ὕπνον τῆς ψυχῆς περὶ τὴν σωματικὴν κίνησιν. ὡς δ' αὕτως ζητήσειεν ἄν τις καὶ περὶ τοῦ λαλῆσαι τοὺς καθεύδοντας· ἀμφότερα γὰρ οὐχ ἁπλῶς φυσικῆς τινός ἐστιν ἐνεργείας, ἀλλὰ καὶ κατὰ προαίρεσιν ἡ ὁρμὴ γίνεται. ὅτι δὲ καὶ βαδίζουσιν ἔνιοι καθεύδοντες καὶ οὐ ῥήματα μόνον ἄττα προφέρουσιν, ἀλλὰ καὶ λόγους ὅλους διέρχονται, τῇ πείρᾳ ἔγνωσται. ἱστόρηται γὰρ Θέων ὅτι Θιθορεὺς στωϊκὸς φιλόσοφος κοιμώμενος περιπατήσαι ἐν τῷ ὕπνῳ, καὶ Περικλέους δοῦλος, ἐπὶ τοῦ τέγους ἄκρου. καὶ ὁ Γαληνός φησιν, αὐτὸν σχεδὸν ὅλον στάδιον διελθεῖν κοιμώμενον καὶ ὄναρ ὁρᾶν τι, πλεῖστοί τε ὅσοι τῶν ἐν ὕπνῳ φθεγγομένων καὶ διηγουμένων τι καὶ διαλεγομένων ἀκηκόασιν ἤ. κατὰ τὸν Γαληνὸν, φήσομεν οὐ γίνεσθαι ταῦτα ἀπροαιρέτως, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὕπνοις τὴν ψυχικὴν ὁρμὴν ἐνεργεῖν πως εἶναι; ἃ μὲν οὖν αὐτὸς ὁ Γαληνὸς περὶ τούτων διερχόμενος ἐξέθηκεν, ἐκεῖνα ἅπαντα ἐστὶν οὐκ ἀνδρὸς ἐλλογίμου καὶ παιδείᾳ διαφέροντος ἐννοήματά τε καὶ ἑρμηνεύματα εἶναι εἰκός. ἀπορήσειε δ' ἄν τις ἴσως ἔτι, διὰ τί οὐκ ἀεὶ πᾶσι συμβαίνει πάθος τοῦτο ὁμοίως ἐπειδὰν ἤδη καὶ ἐπὶ τὰ τέγη ἄνω ἀναρριχώμενοί τινες ὤφθησαν, καὶ ἔνιοι ἀποκρινόμενοι τοῖς ἐρωτῶσι, καὶ ἀπόρρητα καθ' ὕπνους ἐξαγορεύσαντες ἠκούσθησαν. εἴποι δ' ἂν ὁ Γαληνὸς τυχὸν, ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς ἐγρηγορόσιν ἅπασιν ὅμοιαι καὶ ἴσαι αἱ ὁρμαὶ, οὐδὲ παραπλήσιοι αἱ προαιρέσεις. δοκεῖ γὰρ αὐτῷ τῇ σωματικῇ κράσει καὶ τὰ ψυχικὰ πάθη ἕπεσθαι· ἀλλ' ὀρθότερον, ὡς οἶμαι, ὁμολογεῖν ἡμῖν τὴν τῆς ἐναργοῦς αἰτίας ἄγνοιαν, καὶ ἀπολείπειν ἐξουσίαν.

Laert. Πύῤῥωνι

περὶ μυῶν κινήσεως β.

δεητίαν καὶ ἄδειαν τοῦ σκέψασθαι σπουδαιότερον, καὶ κατιδεῖν ἀκριβέστερον τόδε, οἷς ἂν φιλόσοφον καὶ καθύμιον.

III.

QVo pacto potest quispiam inter dormiendum ambulare? quum in somno pars animæ, cui sensus insunt, omnis facultatis & motus sit expers, & somnus quasi huius partis sit vinculũ, secundum Aristotelem: atque dum somnus adest, anima ab omni motu corporis quiescat. Similiter etiam quæri potest, qui fiat ꝙ dormientes loquantur, nam vtrumq; non simpliciter a quadam animali efficacitate oritur, sed accedit vis quædam propositi & appetitionis cuiusdam.

Quod vero quidam dormientes ac non verba aliqua proferãt, sed integras etiam orationes, experiendo cognitum est. Memoriç autem proditum est, Theonem Tidorea Stoicum Philosophum dormientem in somno deambulasse, & Periclis seruum in summo tecto idẽ facere solitum esse. Et Galenus inquit seipsum dormiendo prope totum confecisse stadium, ac somnium insuper vidisse. Plurimi autem sunt qui audiuerunt nõnullos in somno loqui aut narrare aliquid aut disputare. An respondebimus cum Galeno, hæc omnia non fieri absq. proposito voluntatis, verum in somnis quoq; animalem imperum videri efficacem esse? Quæ igitur ipse Galenus de his disseruit & exposuit, eiusmodi quidem illa sunt, qualia celebris viri & præclare eruditi cogitationes & explicationes esse par est. At nihilo tamen minus in dubium quis vocauerit; quam nam igitur ob caussam non omnes pari modo, his affici soleant, quum etiam quosdam supra tecta ædium ascendere, nonnullis interrogantibus responsum dedisse, ac non dicẽda etiam prodidisse cognitum sit. Diceret autem forte Galenus, neque in vigilantibus esse omnibus similes & æquales appetitiones, neque eadem voluntatis proposita. Placet enim illi constitutionem & temperamentum corporis sequi animi affectiones. Attamen nos rectius, vt opinor, fatebimur euidentem huius rei caussam nobis esse cognitam, & relinquemus facultatem & copiam perpendendi ista diligentius & inspiciẽdi accuratius, quibus hoc facere libuerit & gratum fuerit.

IV.

QVid sibi vult, quod dici de morosis & iracundis a nostris hominibus solet, non gerere eos synceras nares: seu esse aliquid molestum naribus ipsorum. & Theocritus, *Panos*, ait, εἰδύλλ. α.

Semper acrem propter nares considere bilem. *Amphitr.*

Et in Plautinis, (quorum eruditi tamen M. Plautum esse auctorem non censent) tamquam adagium memoratur, *Fames & mora bilem in nasum conciunt*. Sane sentiunt omnes, vbi incipit cõ-

moueri ira acerbitateque animus, tunc & trepidare labra & nares inflari. Vnde & in Bacchidibus dicitur, *Sufflatus ille huc veniet*, de milite irato. An caussam explicat, iracundiæ & commotionis, vnde morositas non abhorret, origo? Sanguine enim feruente & quasi fumos ebulliente, in molestia atque offensione, fit vt irascantur indignenturque homines. Ex illo autem quasi igne ardente, circum cor, exsistere vaporem & sursum ferri, inque capite implicari, & quærere vias per quas erumpat, cōsentaneum est. In procliui autem sunt foramina narium, quæ ideo tunc inflantur, vicinæque partes afficiuntur, & accedunt ea quæ iratis morosisque solere diximus. Neq; puto esse, cur in aliis, quare ad hunc ista modum fiant, exquirendis, occupari aliquis debere videatur.

E

Πῶς τὸ ἐλάχιστον κέκληκεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸν λογισμὸν καὶ τὴν διάνοιαν; ὅπου περὶ τῶν σχημάτων λέγων, φησὶ τὸ πρότερον ὑπάρχειν δυνάμει ἐν τῷ ἐφεξῆς, οἷον τρίγωνον ἐν τετραγώνῳ· ὅπου δὲ τὸ διανοητικόν, ἐκεῖ λοιπὰ πάντα μόρια τῆς ψυχῆς, ἢ καὶ αὐτὰς τὰς ψυχὰς πάσας εἶναι, ὡς φανταστικὴν καὶ αἰσθητικὴν καὶ θρεπτικήν. πῶς οὖν χωρητικώτατος ὢν ὁ λογισμὸς καὶ ἡ διάνοια ἐλάχιστον ἐκλήθη; ἢ ἡ διάνοια σχήματι πολυγωνοτέρῳ ὁμοία οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ μᾶλλον τῇ τοῦ σχήματος αὐξήσει; ὥστε τῷ διανοητικῷ οὐκ ἐμπεριέχεσθαι τὰ λοιπὰ μόρια, τῇ δὲ προσθήκῃ ταύτῃ ἐλαχίστῃ οὔσῃ, γίνεσθαι τὴν ψυχικὴν οἱονεὶ σύστασιν βελτίω καὶ τελειοτέραν. ὃν τρόπον τὸ τετράγωνον μιᾷ πλευρᾷ διαφέρει τοῦ τριγώνου, ἕτερον εἶδος ὄν· καὶ πεντάγωνον πάλιν τοῦ τετραγώνου, καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως τὰ πολυπλευρότερα ἀεὶ ἐλαχίστῃ δ' αὖ τοῦ διανοητικοῦ προσθήκῃ κατὰ ταῦτα φύσεως, ὅτι τῶν ἴσων καὶ ἰσοπλεύρων σχημάτων τὰ πολυγωνότερα πλευρὰς ἔχειν ἀνάγκη βραχυτέρας.

ψυχ. β'

διο

οἷον, τοῦ α τριγώνου ἰσοπλεύρου, τὸ β τετράγωνον ἴσον συντεθὲν καὶ τὸ ἔσχατον τοῦ δευτέρου τῶν στοιχείων. ἢ ἡ ψυχή, καθόσον ψυχή, αὐτὸ τοῦτο δέχεται οὐδέν, κατ᾽ Ἀριστοτέλην, ὅτι γ᾽ ὑπάρχουσα. εἴη δ᾽ ἂν ἔτι ἐλάχιστον τὸ διανοητικόν, ὡς ἰδιαίτατον τοῦ ἀνθρωπείου εἴδους. καὶ ἥκιστα κοινὸν πολλῶν ζώων ὥσπερ τὸ φανταστικὸν καὶ αἰσθητικόν, καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ θρεπτικόν, παρὰ πᾶσιν ὂν κἀπὶ τὰ φυτά· ἢ τί δ᾽ εἶναι ἐλάχιστον τὸ μόριον τοῦτο, ἐπειδὴ τῇ ἀξίᾳ μέγιστον; καθάπερ Ἰσοκράτης ἔγραψε Δημονίκῳ, μέγιστον ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. ἢ ἐλάχιστον ὅτι ἀϋλότατον; πᾶσα γὰρ ψυχή, εἰ καὶ σῶμα οὐκ ἔστι, κατ᾽ Ἀριστοτέλην, οὐδὲ ὕλη, ἐπεὶ ἐντελέχεια καὶ μορφή. ἀλλ᾽ ἡ δ᾽ ὅμως εἰτισοῦν ἐσωματωμένη καὶ πρόσυλος μᾶλλον ἤπερ ἡ λογιστικὴ καὶ διανοητικὴ δύναμις. ἢ τὸ μόριον τοῦ τὸ ἐλάχιστον φαίνεσθαι παραβαλλόμενον πρὸς τὰ λοιπὰ ψυχικὰ μόρια, ἅπερ προσεῖναι ἀνάγκη πάντα;

V.

QVomodo Aristoteles rationem & cogitationem nominauit minimum? Dicit enim eo in loco, vbi de figuris agit, priori facultate inesse illi quæ hanc sequitur, vt triangulum quadrato. vbi vero vis cogitádi, ibi ait esse reliquas partes animæ vniuersas, vt imaginandi, sentiendi, nutriendi. Quo pacto ergo ratio & cogitatio, quæ capacissima est, minimum dicitur? An cogitatio figuræ plurium partium similis non est, sed incremento potius ipsius figuræ? Vt cogitatione quidem partes reliquæ non comprehendantur, si tamen hæc, quamuis minima sit, illis addatur, animæ veluti constitutionem fieri meliorem & præstantiorem necesse sit. Hoc modo quadratum vno latere superat triangulum

quum alia forma eius sit, & rursum figuræ quinque angulorum, quadratum, & deinceps figuræ plurium laterum semper. Ita autem tamquam minimum adiicietur cogitatio, quando figuras æquabiles & æqualium laterum quæcumque plures angulos habent, breuiora latera nãcisci contingit, vt A triangulo æqualium laterum, B quadratum æquale constitutum, secundum vltimum secundi libri elementorum. anima vero, quatenus anima est, nihil in se inæquale admittit: siquidem per se consistens natura seu essentia est. Euerit præterea pars illa animæ rationis & cogitationis, minimum quiddam, vt maxime conueniens humanę formę, & minime aliarum animantum communis, quemadmodum imaginandi & sentiendi facultas, & his se latius adhuc extendens ad stirpes quoque, alendi; an minima quidem hæc pars mole est, dignitate vero maxima? sicuti Isocrates Demonico scripsit, maximam in minimo esse mentem præclaram in humano corpore. An minimum dicitur, quia potissimũ omni caret materia? Quælibet enim anima, quamquam non corpus est, secundum Aristotelem, neque materia, (nam agitatio & motio illa perennis, ac forma est,) alia tamen quælibet ad corpus propius pertinet & plus materiæ habet, quam ratiocinandi & intelligẽdi anima. An comparatione ad reliquas partes animæ, quas adesse vniuersas necesse est, hæc pars omnium minima recte dicetur?

VI.

QVæ est vera cognitio seu scientia, & quæ res huic obiecta, quodque iter ad ipsam, secundum Platonem? Quæ disputantur de via quadam & ratione institutionis atq; doctrinæ, qui sunt τρόποι γνωστικοὶ καὶ ἀποδεικτικαὶ μέθοδοι, ea nunc prætereuntes relinquemus, tamquam requirẽtia enarrationem exquisitiorem atq; longiorem: Platonis autem disciplinam ac sectam, quod ad eruditionem liberalium artium & cultum animi attinet, libenter sequor: neque videor animaduertisse ingenii vim maiorem, neq; cognouisse alterius facultatem præstantiorem vel cogitandi vel eloquendi. de quo quidem in præsentia satis.

Quod autem proposuimus tale est. Notitia, quam Græci γνῶσιν vocant, generaliorem habet significationem in disputationibus eruditis quam *Scientia*, id est, ἐπιστήμη, Nam & sensuum, quorum efficacitas sine corporis quasi instrumento nulla est, Notitiam quandam esse constat: sed vera, seu veritatis cognitio, id est, ἡ ὄντως ὄντος γνῶσις, Platoni *Scientia* est: & γνωστὸν res huic obiecta, id est τὸ ὄν. Hinc ille non intelligendi solum, sed etiam dicendi, secundum Ciceronem, grauissimus auctor & magister, ἰδέαν vocat: Cicero formam speciemque est interpretatus. Quam meo quidem futili ac leui iudicio, rectius fecisset discipulus illius Aristoteles, si quædam commode explicando fulcire & stabilire, quam labefactare conuellendo omnia maluisset. Sed iter cognitionis

Oratore.

seu

seu scientiæ veri, secundum Platonem, tale est, expositum ab ipso in epistola septima: *In omnibus*, inquit, *rebus, quas scientia comprehendi solent, tria sunt, quibus ad scientiam peruenitur. Quartum est ipsa scientia. Quintum res quæ cognoscitur & veritas. Primum, Nomen est. Secundum, Oratio de nomine. Tertium, Imago seu exemplum*, ipse εἴδωλον appellat. Itaque quarto loco ad scientiam perueniri ille vult, quæ complectitur iam rem ipsam & cognitionis finem, quod est verum. Quomodo explicuerit hæc ipse, qui volet, poterit considerare: sunt enim in promtu, & locus est indicatus. Sed sumamus exemplum nos, quam ipse aliud, in quo hæc contemplemur. Studium enim illustrandi doctrinam vtilem & bonam, non videtur esse improbandum. Ponatur igitur nomen *Poema* seu *Poësis*, (nihil enim necesse est inter hæc discrimen nunc aliquod facere:) quid significet autem nomen hoc, de origine vocabuli scilicet est exquirendum. Ab eo enim verbo ducitur, in quo faciendi inest significatio, vt opus hoc esse quoddam oporteat. Quale igitur indicetur, oratione est definiendum: vt si dicamus, Esse *Poema* sapiente & elegante imitatione aliquid exprimens, artis Musicæ concinna numerorum & versuum descriptione cõpositum: qualia sunt Homerica opera, & Virgiliana, & aliorum plurimorum, forma diuersa, genere eadem. Hæc considerans Mens, cognitionem quandam & scientiam poematis acquirit: quæ sciẽtia diuersum quiddã est a poemate, quippe in animo cogitationeque consistens, quum illud opus & exaretur, & cantu voceque expediatur. Mens igitur illo processu cognoscit quid *Poema* sit, intuens (id quod quintum facit Plato) verum; quæ est res ipsa, perfecta & absoluta species poematis: non huius aut illius auctoris carmina versusve, neq; hos aut illos modos, sed vnam eam speciem, quam diximus, perfectam atque absolutam, pulcritudine eximiam, & bonitate præstantem: quæ non describitur neque cantatur, sed mentis tantum vi ac acie percipitur, quæque veluti cognatione quadam ad ipsam mentem propius pertinet, quum cetera longius recedant, neque excellentiam istam vicinitate attingant. Hæc autem omnia de humani ingenii captu, quo diuinitus illud est præditum, & præ ceteris animantibus auctum, intelligenda sunt. nam diuina veritas & alia res est, & aliud ad hanc iter aperitur. Vt autem quidam dixisse fertur, absque Sole esset, reliquorum siderum caussa, perpetuam noctem habituras terras, sic vniuersa exposita viribus naturalibus hominum ad comprehendendum veritatem, præ diuina veritate tenebræ sunt atque caligo: cuius, vt sæpe dictum est, in sola atque vnica ecclesia Christi doctrina explicatur, & traditur ac contingit cognitio atque scientia.

Herac. Plut. περὶ τύχης.

VII.

VTrum absurdum existimandũ sic loqui, vt perhibeatur εἶναι

συμβεβηκὸς τὸ ἄνθρωπον; An dici hoc recte, ostēdi videtur posse hoc modo, πᾶν τὸ τινὶ συμβαῖνον, συμβεβηκός ἐστιν ἐκείνῳ ᾧ συμβαίνει. τῷ δὲ Σωκράτει συμβαίνει εἶναι ἀνθρώπῳ· ἐστὶν ἄρα συμβεβηκὸς ἄνθρωπος. An quia non dicitur homo esse, συμβεβηκὸς, sed ὅτι συμβαίνει τινὶ ἀνθρώπῳ εἶναι, de quodam incidente in tali mentione verba rei conuenienter hoc modo fiunt. Sed rursum, περὶ ὅτου κατηγορεῖται τὸ τί εἶναι, περὶ τούτου καὶ ἡ οὐσία, καὶ περὶ ὅτου τὶ συμβαίνειν, καὶ τὸ συμβεβηκός· τῷ δὲ Σωκράτει συμβαίνει εἶναι ἀνθρώπῳ τινί· τὸ ἄρα συμβεβηκὸς οὐσία. An contra dicetur, non semper eodem modo hæc verba vsurpari: ἐστὶ γάρ τι καὶ λευκὸν, vt sit παραλογισμὸς in multiplici & varia significatione. Rursum autem, τῷ Σωκράτει συμβαίνει εἶναι ἀνθρώπῳ, ἐστὶ δὲ ἄνθρωπος εἶδος· τὸ ἄρα εἶδος συμβεβηκός. Rursum, τὸ ἓν, ἄρτιον καὶ περιττόν· προστιθέμενον γὰρ ἀρτίῳ περιττὸν ποιεῖ, καὶ περιττῷ, ἄρτιον· τὸ δὲ ἄρτιον καὶ περιττὸν, ἀριθμός. τὸ ἓν ἄρα ἀριθμὸς ὄν· ὁ δὲ ἀριθμὸς τὸ ἕν, πολλὰ ἂν εἴη· πολλὰ δὲ ὄν, οὐδὲ ἓν εἶναι ἔσται τὸ ἕν. An sunt hi literales quidē lusus ingenii, neq; inutiles exercitationes iuuentutis? & est hæc ea quam vulgus secundū Platonem, ἄχρηστον ἀδολεσχίαν vocat, quum ignoret absq; tali tamquam itineris peragratione & erratione, id est, ἄνευ ταύτης διεξόδου καὶ πλάνης non posse ad intelligentiam veri peruenire: quod Plato ait, ἐντυχόντα τοῦ ἀληθεῖ νοῦν σχεῖν.

Parmen.

Sed modus tamen adhibendus tenendusque est, ne qui labor vtilitatis caussa suscipitur, is detrimentum afferat. Vt autem præstigiarum isti artifices, in nimio interdum studio mirabilium operum perturbantur & hærent, sic dialectica nonnunquam nimia subtilitate se ipsam euertit. Itaq; hanc traditur Carneadem dixisse, similem esse pisci quem Polypum nominant? nam hunc fibras crescendo auctas ipsum arrodere, & illam facultatis suæ copia atque incremento, labefactare suas quoq; exstructiones. Sed & alius quispiam non inscite comparasse helleboro fertur hanc exilem disputandi tenuitatem. Nam illum in valde minutas particulas contritum suffocare hauriētes, & hanc λεπτολογίαν animi intelligentiam exstinguere.

Στοβ λόγ. π΄.

VIII.

Existimātur animalia bruta & beluæ, nec nō aues atque pisces posse cōmunicare inter se cogitationes & voluntatē suam. quod si est verū, an illud verū non est hæc prorsus esse ἄλογα, id est rationis expertia? de quo & Plutarchi disputationes exstant. Nā si in illis est cogitandi quędā vis, i. τὸ διανοητικὸν, erit et τὸ λογιστικὸν, i. quidā rationis vsus. Sed quomodo fieri putandū, vt quid velint significare possint? An sono vocis quodam arbitrabimur indicare? an vero gestu? vel etiam vtroque? id quod maxime credibile videtur. probant hæc non ea modo quæ veteres de elephantis, apibus, formicis, delphinis, aliis compluribus tradidere, sed etiam illa notissima fabula passerum Philostratea: & nobis nuper quidam vir diligens in re familiari, & suorum negotiorum bene gerens, quod hominum

vita Apol.

hominum genus minime vanum esse solere scimus narrauit, se & multis mercenariis spectatibus tale quiddam accidisse ante Kal. Iunii anno Domini XLIII. Emerat ille prædium quoddam rusticum sub vrbe, quod dominorum priorum neglectione ruinosum renouaturus, narrabat se ex vrbe in agrum venisse, vt quid fieret cognosceret. Eo die horreum vetus demolituri erant fabri, vt illius loco nouum reponeretur: sed supra vetus, vt aiebat ille, multis annis ciconiæ constructum nidum habuerant. Habetur autem quasi commercium istarum auium pro fortunato: nam & excubant pro iis locis, in quibus nidos construxerunt, strenue, & venenata deuorant, & præsentire ruinarum atque ignis pericula creduntur. Ne autem paterfamilias vsum habitationis gratuitæ concedere ipsis grauetur, vbi primum pullos exclusere, vnum illorum quasi pro mercede locationis in aream deiicere eas, certum est. Non enim faciunt hoc odio erga sobolem suam; quum sint φιλοστοργόταται, vsque adeo vt pietatis ab his prouerbium natum sit τὸ ἀντιπελαργεῖν. Hoc igitur ille retulit: quum ego, inquit, inquilinas istas aues retinere cuperem, partem eam horrei, in qua nidus erat, postremo dirui iussi: Atque ita in noui horrei exstructionem primam imposui nouũ etiam nidum ad similitudinem alterius compositum, atque etiam, quemadmodum ego censebam, commodiorem illo: inque hunc, ægre repulsis parentibus, transtuli pullos. Quo facto ratus sequuturas aues sobolem suam, cerno illas cum clangore magno auolantes. Quumque abfuissent diutius horis duabus, reuertuntur cum ingenti turba popularium volucrium, nam plures simul aduentabant, quantum potuimus coniectura consequi, quam LX atque illæ minacibus gestibus, & clangore sæuo, primum agmine quodam circumuolare nidum vacuum, ter quaterque inspectantes, & animaduertentes quid accidisset. Re comperta, vidimus illas, inquit, non procul inde in pratum quoddam se demittere, atque ibi, nam erat locus in conspectu, quasi consilium haberent, ita in orbem constitisse, quasique sententias rogatæ dicerent, ita clangores & gestus edere. Post non multum temporis vno omnes impetu reuertuntur, & vt ante veterem nidum, sic tunc nouum ambiunt atque collustrant: rursumque in illud pratum se recipiunt, vbi quum non diu constitissent, auolant ceteræ vniuersæ præter duas, quarum pulli erant, quæ mox in nouum nidum se conferunt, quum quidem fœmina prior aliquantulum cunctante mare, fuisset ingressa. Hoc ille tum, quemadmodum exposui narrauit. Sed nos ante etiam audiueramus de anseribus, id quod nũc deinceps referemus. Aruum auena, vt fit in Germania, consitum non procul aberat a pago quodam, vt ante oculos esset omnium pagum illum prætereuntium. Itaque animaduersum est anserem vnum cum pare sua, in aruum illud pastus gratia venire. Quumque hec quidam

vidisset, abactis anseribus rem domino arui indicat, & monet, vt illud diligentius muniat. Accedunt vna postridie, fiuntque eis obuiam anseres duo illi exeuntes vltro ex aruo reuertentesque ad gregem, satis copiosum. Dumque hi in sæpe instauranda occupantur, cernunt eum duobus illis, qui paulo ante recesserant ducibus, totum gregem accedere, quasi accersitum ad pabulum cōmune. Audiui & hoc; in mari Baltico piscatores habere pisces quosdam familiares, quos alant accurate, eosque solere ad retia alios pisces allicere, esseque grauem pœnam constitutam in eum, qui familiarem alterius piscem intercepisset. Sed vt hanc disputatiunculam, quemadmodum orsus fui a ciconiis, ita in his definentem concludam, addam quod ad auctorem refertur, principem quendam virum, quem in tam leui re nominari non decet. Is non fando se cognouisse, sed ipsum vidisse affirmauit, id quod ante audiisset & fabulam esse credidisset; ciconiam fœminam, quæ adulterum haberet, quoties hunc succubuisset, toties pura aqua corpus abluisse, immersum in stagnum vicinum nido suo, ne odoraretur par, flagitium. Quodam tempore celeritate aduenientis paris a lauacro fuisse exclusam: ita deprehenso adulterio, in sublime subuolasse marem, & concitatissimo impetu se in fœminam intulisse, atque illam rostro transfixisse. Est & hoc Germanicis historiarum scriptis memoriæ proditum, anno Christi M CCC. LV. magnam multitudinem ciconiarum ad oppidum, cui nomen Crucibergum, conuenisse, quæ aduolarent vndiq; biduo considentes supra tecta oppidi & mœnia. postea visam esse totam illam multitudinem se simul conferre vltra fluuium Wertam in pratum quoddam, ibique consistere, ea specie, quæ est exercitus, quum orbis quidam efficitur ad aliquarum rerum cognitionem. paulo post incitatę aues illæ prorumpentes, ex omni numero tres rostris confixas interemerunt, & iis relictis in prato, auolarunt, quarum deinde cadauera a pueris sublata & in oppidum delata fuerunt. Neque ego tamen assero, eam vim rationis & intelligentiæ, quæ est in homine, esse in ceteris quoque animantibus: si enim est oratio interpres cogitationis atq; mentis, quæ natura orationis facultate caret, eam ne mēte quidem præditam esse existimandum. Sed erit tamen in illis quiddam pro captu ingenii & conditione naturæ singularum simile & quodāmodo par: ac tale quidem, vt sine eo ne humanæ quidem rationis & considerationis facultas explicari exerceri que posset. Hanc vim animi Aristoteles φαντασίαν appellauit in qua est imaginum quædam & visorum apparitio; & μνήμην, qua est memoria. de quibus plura disserendi hic locus non est.

IX.

QVa de caussa materia, in quam nubes quasi incumbunt, vade cœlestis arcus eminet, suauem habent odorem, & ex eo

ὄρες dictæ fuerunt, vt Plutarchus retulit συμποσιακῶν IV. cap. II. ἴρες quidem ἱεροὶ sunt: quod nomen iis scilicet imposuere quę afflari & tangi ab arcu cœlesti crederent. Videtur autem alicubi flexus ille quasi solo insistere & stirpes tangere, quũ nequiquam hoc accidat. Quapropter nostri homines per iocum simpliciores iubent illo loco scrobẽ effodere, reperturos enim auream patinam refertam nummis. Sed odorem suauem de radiis Solis in nubes implicatis exsistere non est dissentaneum: quemadmodum eiusdem luminis calor accedens propius, & humorem matutinum de nubibus exprimens, quem *rorem* appellamus, dulcedine quadam condit herbas, & facit vt pabulum sit pecudibus gratissimum.

X.

CVr fumus ater, carbones nigri, cinis liuidus? Voco autem atrum id quod Græci ζοφῶδες, nigrum μέλαν, liuidum πελιδνόν. Hæc facile intelligi possunt, si, quæ res singulæ istæ sint, constet. Fumus autem est scilicet, vapor de materia humida exsistens. quoque hæc est humidior, eo ille exit densior. Quomodo igitur aliter esse potest? quam neque penitus niger, neque omnino lucidus vt esse videatur. Carbo vero, terra est inflammata, id est, vt ait Galenus in disputatione de simplicibus medicamentis, γῆ ἐκπυρωθεῖσα. Itaque consumtum esse tum necesse est quicquid humidum in solo fuit, vt nihil nisi spissum & siccum relinquatur, id quod nigrum esse oportet. Cinerem autem comminuta materia, aliquanto, vt ita loquar, nitidiorem facit vehemens ignis feruor, qui id in terreno tunc corpore efficit, quod in aereo fumi vapor: contraria quidem ratione. nam vt ibi aer densior, sic solum hic tenuius redditur.

ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΗΤΟΙ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑΙ,
καὶ ποιητικὰ ζητήματα.

DECVRIA XI.

I.

CVr Plato in Phędro introducit Socratem improbantem studium quęrendi, quid fabulæ Poetarum significent, ac vult potius vnumquemq; seipsum quam illas excutere? An recte hic quidem reprehendit stolidam quandam curam & ineptam diligentiam eorum, qui inexplicabilia quoque enarrare conarentur, & ideo cogerentur absurda absurdis plerumque cumulare? Nobis autem nonnullam vtilitatem studium istud afferre poterit, non modo futuris magis eruditis, ab hac copia veterum, sed multo etiam prudentioribus in consideratione inuentionum, collocationum, rationum, complexionum, quibus sapientissimi illi

homines vsi fuerunt, ad doctrinam non vulgi, (hoc enim respuit sapientiam,) sed ingeniosorum. quod posteriores imitati, non solum præcepta morum & arcana Naturæ, sed remedia quoque morborum ambagibus verborum implicuerunt: vt Tarsensis Philo antidotum suam, quæ ait se esse scriptam ξυνετοῖσι. Sed ita se hęc habere, vt dixi, & ab aliis, & a me alibi disputatum est. Nūc vero ista quasi προοιμιάζεσθαι visum, quum statuissemus nos quasdam fabularum poeticarum ἀλληγορίας velle exquirere, quarum prima esto Iridos. Quid rei igitur, quidque nominis esse dicemus Iridem? An ipse horum numinum fabricator Homerus ostendit nomine hoc significari interpretem? qui Arnæum a iuuentute vocatum fuisse ait Irum,

ὀδ. σ'. ,, Ἶρον· ἀπαγγέλλεσκε κιὼν ὅτε κέν τις ἀνώγοι.

Cratylo. A verbo igitur εἴρειν, quod significationem habet *loquendi*, vt Platoni placet, est ἶρις. sicut ἶρος: itemque Ἑρμῆς quasi εἰρέμης, τὸ εἴρειν μησάμενος, vt sit μήστωρ hic λόγου. An est ἀπὸ τοῦ ἰέναι ductum vtrumque vocabulū? vt tam ἶρος quam ἶρις sint non modo πρόπολοι & ἀμφίπολοί τινες, sed etiam ἐκπεμπτοὶ & προήκτοι, cuiusmodi nuntios esse oportet. In que videtur Homerus quasi innuere τρόπῳ τινὶ ἐτυμολογικῷ, quum ait, βάσκ' ἴθι ἶρι ταχεῖα. & ποδήνεμος ὠκέα ἶρις. & de Iro, ἀπαγγέλλεσκε κιών. Atque de nomine hactenus. Quæ vero est Iris? Arcus illa quidem cœlestis species coloribus promiscuis illustris, de qua multitudinis numero vsus Homerus has Iridas appellat, ιλ. λ.

- ἅς τε Κρονίων
ἐν νέφει στήριξε τέρας μερόπων ἀνθρώπων.

Vt autem poetæ Solem, Lunam, sidera εἰδωλοποιοῦντες viros faciunt & mulieres, sic Iris his est virgo Thaumantias, id est Thaumantis filia. nam illius arcus specie nihil admirabilius. Hæc ἀλληγορικῶς rumores spargit, estque eadem cum Ossa, quæ inter Græcos feruet ιλ. β'. ὀτρύνουσ' ἰέναι διὸς ἄγγελος. Sæpe enim admirabili & incredibili celeritate, quæ facta sunt huc illuc perferuntur. Quemadmodum Herodotus narrat Calliope, parte ad Platæas victoriæ famam in exercitu Græcorum eo ipso die percrebuisse ad Mycalen. quorum locorum interuallum non est minus trecētis milibus passuum & quinquaginta. Eadem & vis quædam intelligi potest occulta, impellens aut reprimens hominum animos. Quæ diuina illa quidem, sed ita admirabilis est, vt ad Thaumanteam sobolem referendam eam esse poetæ existimarint.

II.

QVid significare veteres voluerunt, quum fecerunt Iouis nutrices duas Iden & Adrastian: Iunonis vnam Eubœ n: Apollinis duas Alethian & Corythalian: solius Bacchi plures & sine nominibus nymphas? De Ioue quidem aliter etiam scripsit Pausanias; perhiberi ab Arcadibus nutrices illius fuisse tres nymphas,

Thysloam

Thyssoan, Neden & Hagno. Additur Amalthez quoque capræ vber, cuius lac suxerit infans ille: quemadmodum & Callimachus fecit,

καὶ δ' ἐκοίμισεν Ἀδρήστεια
λίκνῳ ἐνὶ χρυσέῳ· σὺ δ' ἐθήσαο πίονα μαζὸν
αἰγὸς Ἀμαλθείης.

Arcades sane locorum quorumdam in sua regione nomina nympharum illarum mentione celebrare voluisse credibile est. Sed de Ida & Adrastia quæramus. An vero nihil magis conuenit Ioui, siue hunc æthera esse placeat, seu potentia diuina ista intelligatur, quam conspectus vniuersorum; & nihil omnium effugere animaduersionem ipsius posse? quæ vtraq; significatio in his nominibus perspicue reperitur. Sed Iunoni, quam ἀναγραμματίζοντες aerem faciunt, id quod & repetitione nominis indicari, scribitur in Cratylo. huic igitur congruit omnino εὔβοια, quod cœli temperatio fœcunditatis in terra potissimum caussa sit, & hac armenta atque greges augeantur atque lætentur.

Apollinis autem est propria veritas. siquidem hic Sol est, omnia illustrans: & κορυθάλλεια qui vigor & flos iuuentutis intelligi potest præstantis virtute & robore. Tales sunt & Κορύβαντες & Κουρῆτες. In Athenæi autem libro IV. legitur Κορυθάλλεια epithetum Dianæ, cuius fanum in Laconica fuerit. Bacchi vero ἀθλίαι multæ nymphæ sunt, neque nominantur: vt cogitetur vinum aqua miscendum esse, neq; bibendum ἄκρατον, id est *merum*. Sed quia illę nymphæ neq; numero neq; nominibus demonstrantur, non oportet quasi mensuram vnam esse miscendi vinum, neque eandem credi aptam & idoneam esse semper: & relinquitur considerandum vnicuique, quæ permistio, quibus temporibus, locis, hominibus, atque adeo generibus vinorum debeatur. Orphei tamen nomine hymnus exstat in Hippan, quam facit Bacchi nutricem. fortasse vt intelligatur bene potos efferri atque exsultare animo atq; ingenio; secundum hoc:

οἶνος δὲ χαρίεντι πέλει μέγας ἵππος ἀοιδῷ;

Alio etiam hymno auctor ille Ἀθυκβίαν vocat ... Διονύσου.

III.

QVæ est Εἰλείθυια & Λοχεία? Ilithyæ nomen Latini quoque vsurparunt: μογοστόκος Εἰλείθυια, Id est *commouentem dolores partum*, Homerus appellat ιλ. π'. Sed ιλ. λ'. Sunt μογοστόκοι Εἰλείθυιαι, filiæ Iunonis, πικρὰς ὠδῖνας ἔχουσαι. Εἰλείθυιαν & Hesiodus Iunonis filiam esse scripsit, sororem Martis & Iuuentæ. An hoc nomen de communi hominum sermone vsurparunt? quo solet dici instante partu, tempus aduenisse: sicut illo appropinquante, incedere aliquam propter tempus, seu propinquam tēpori. Hoc tempus est περιπλομένων & περιπλομένων ἐνιαυτῶν Homero, id est momentum

conuersionis annuæ, in quod partus incidit. Iunonem autem γαμήλιον fecerunt poetæ, id est, *Pronubam & Lucinam*, huiusque numine iugi nuptias & produci in lucem fœtus, & illis aeris vitalem vsum contingere: vt huius isto etiam sensu recte perhibeantur filiæ Εἰλείθυιαι, adiuuantes iter prodeuntis in lucem fœtus. Nam aliunde vocabulum hoc ducere, quam de verbo ἐλθεῖν, neque consentaneum, & absurdum est: præsertim quum Εἰλείθυια Pindaro sit Ἐλευθώ, quam adduxisse Apollinem ait placidam & benignam, quum parturiret Euadne Neptuni filia, grauida ex Apolline; Olympiorum 6. Et in Orphei Hymno eadem προθυραία, quo & ipso nomine egressum notari verisimile est. Aliquibus placet Εἰλείθυιαν & Λοχείαν esse eandem, nimirum Dianam, quam Græci Ἄρτεμιν vocarunt & fecerunt Deam Lunarem, siue quod aerem scindere videretur, ἀεροτέμον, seu quod absolueret & perficeret fetus, & partus conciliaret habet enim integri significationē τὸ ἄρτεμές. Diana autem παρωνυμῶς videtur a Dia. λοχείας quidem significatio & caussa nominis est manifesta, laboris in pariendo scilicet, & puerperæ, quæ est λεχώ. Ad Lunam autem hæc omnia pertinere censuerunt, cuius vis & efficacitas in generando & procreando & temporibus pariendi est perspecta & nota omnibus.

IV.

QVa sententia poetæ Venerem de spuma maris ortam esse tradiderunt, & ex eo Ἀφροδίτην nominarunt, quæ est Ἀφρογενὴς & Ἀφρογένεια Hesiodo, itemque Ἁλιγενής, secundum quæ Ouidius fecit,

Met. 4.

> ———aliqua & mihi gratia ponto est:
> Si tamen in medio quondam concreta profundo
> Spuma fui.———

An de spuma nunc non quæritur? cuius neque significatio obscura est: sed commentum marinæ spumæ, Veneri venienti, ad omnia secundum Ciceronem, non modo humorem animalem seu spirabilem tribuit, verumetiam fœcundum & vberem. Nam salis istam vim esse constat, vt vires corporis augeat & reddat vegetiores, & canes inprimis incitari tradunt ad vsum rei Venereæ, cibis salsis. Quamquam id ideo etiam fieri perhibere liceat, quod morsu quodam salis libido instigetur. Nam & Plutarchus idē qui hoc scripsit, formas muliebres refert, quæ vera pulcritudine & venustate efficace, quasi pungentes moueant animum, solere *salsas & acres* dici: id est enim certe ἁλμυρὸν καὶ δριμὺ κάλλος. Omnino autem marina poetarum numina πολύτεκνα & πολύγονα, id est, *cum copiosa prole & sobole frequente*, introducuntur: vt Nereus & Oceanus. Esse autem propriam Veneris generandi facultatem ac copiam fabula etiam indicat, quæ tradit in illa fuga & trepidatione Deorum, vrgentibus Gigantibus, quum alii alias latebras mutata forma quærerent, Venerem specie piscis se occultasse

συμπ. 5. 1

culcasse

cultasse: vt Metamorph. 5. *Pisce Venus latuit.* Et astrologi in signo Piscium sublimem quasi sedem Veneris, quod Graecis ὕψωμα est, collocant. Nihil est enim piscibus, praesertim marinis, foecundius: vnde Empedocles hos nomine πολυσπερέων καμασήνων appellauit. Haec igitur nominum origo & caussa esse credatur. Sed Hecuba Euripidea τῆς Ἀφροδίτης nomen ἀφροσύνης interpretans, a despicendo illud dicit in tabula Τρῳάσι:

> τὰ μωρὰ γὰρ, inquit, πάντ' ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς,
> καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς.
> *Vesana sunt enim omnia hominibus, Venus:*
> *Recteque initium nominis vesania est.*

V.

QVare Apollo ἀργυρότοξος, Diana χρυσηλάκατος habent epithetum apud Homerum? Atque Apollo quidem Solis numen potius est, Diana Lunae & illius aureus nitor, huius argenteus. Sic & Maro, ιλ. α. ιλ. π.

> *Sol medium caeli conscenderat aureus axem.*

Et de Luna,

> *—nec candida cursum*
> *Luna negat.—*

Quae, vt videtur, Naso sequutus est in epistola Leandri, vbi & candidam & argenteam hanc vocat. denique aurum ex metallis Soli, argentum Lunae quasi consecratur. An epitheta Homerica eo pertinent, quod exorientis Solis diurna luce caelum nitescit, & candor est eximius serenitatis illius? Ambitus autem dimidiati orbis seu globi, id est ἡμισφαιρίου, a poeta arcus appellatione significatur, at noua Luna cornibus aureoli splendoris in occasu primum apparet. An quia est Solis species, quando intra nubes radii illius reflectuntur, alba, Lunae fulua? An vero splendor & nitor promiscue auri argentiq; nominibus indicatur? quae metalla clarissima sunt, & maxime, vt poetico verbo vtar, corusca.

ς.

TΊς ἡ Δερκετὼ, καὶ διὰ τί εἰς ἰχθὺν μεταμορφωθῆναι ἐπιστεύθη; ὅθεν καὶ Ἀσσύριοι ποτὲ οἱ περὶ Ἀσκάλωνα ἰχθύων ἀπέχεσθαι ἐνόμιζον. ἢ τὴν Δερκετὼ γενομένην μητέρα Σεμιράμιδος, τὴν αἰτίαν ἐπιλαβοῦσαν τῆς ἀπὸ τῶν πολλῶν ἐξ ἀγνοίας καὶ ἡμῖν ἀπειρημένης, ἣν ὀψοφαγίαν τινὲς λέγουσι γενέσθαι. ἣν δὲ, ὡς παρέθηκεν ἐξ Ἀλεξάνδρου τοῦ [illegible] ὁ Δειπνοσοφιστὴς ἐν τῇ ὀγδόῃ, ὀνομαζομένης Γάτις, ἥτις [illegible] τοῖς ἀρχομένοις μηδένα ἰχθὺν ἐσθίειν ἄτερ [illegible] χωρὶς Γάτιδος, [illegible] ἀναφέρειν [illegible] ἑαυτὴν, διὰ τὸ δείσασαν αὐτὴν σφόδρα τὸ δρᾶμα. καὶ ἀπὸ ταύτης φήμην διαδοθῆναι δηλαδὴ τὴν Ἀσσυρίαν ἐκείνην βασίλισσαν μεταβληθῆναι εἰς ἰχθύν. καὶ παρ' [illegible] δὴ τὸ θρυλούμενον τοῦ μύθου περὶ τὰς ὕστερον [illegible] θρησκείαν [illegible] [illegible] τῆς ἀπλουστέρας παραδόσεως, ὅπερ ἐν τοιούτοις συμβαίνειν φιλεῖ. [illegible] [illegible] θεᾶς [illegible] ἐν Φοινίκῃ [illegible] εἰς ἄκρους

πόδας, ἰχθύος οὐραν, ἐξ ἡμισείας γυναῖκα ὄν, ἱστόρηται ἐν τῷ περὶ Συρίης θεοῦ λόγῳ, τῷ ἐν τοῖς Λουκιανικοῖς φερομένῳ.

VI.

Quæ fuit Derceto, & quare creditur in piscem mutatam esse? vnde etiam Assyrios habitantes ad lacum Ascalonem aliquando a piscibus abstinuisse existimarunt. An opinati sunt Derceto, quæ Semiramidis mater fuit, eandem esse cum ea, quę Atergatis imperite a multis appellabatur, quam & piscium edacissimam fuisse perhibetur? Nomen autem huius erat, quemadmodum Dipnosophistis ex Antipatro Stoico retulit, Gatis: quę subditis suis edicto prohibuit, ne vllo pisce ἄτερ Γάτιδος, id est, sine Gatide vescerentur, illosq; omnes ad se, quum hoc cibo admodum delectaretur, iussit deferri. Ex qua re nimirum fama etiam percrebuit, Assyriam illam reginam conuersam esse in piscem, & hoc peruulgatum ad posteritatem quoque dimanauit, ac insuper ad superstitionis cultum, sicuti in talibus rebus fieri consueuit, assumtum fuit, vt simulacrum illi tamquam Deæ statueretur, quod in Phœnicia habere a femoribus ad pedes vsq; extremos caudam piscis, quum reliqua dimidia pars esset fœminæ figura, traditur in oratione de Dea Syria, quæ inter Luciani scripta refertur.

VII.

Quomodo Maro fecit de sceptro,

posuitq; comas & brachia ferro:

quum Homericum sit,

περὶ γάρ ῥά ἑ χαλκὸς ἔλεψε·

An Homero quoque nomen æris & hoc loco & alibi ferrum significat? quamuis ille ferrum non ignorarit. Nam & ὀδ. φ. repositam in arca Vlyssis dicitur fuisse magnam copiam æris & ferri. & eidem σίδηρος ἐργαστὸς est: & ὀδ. δ. ferrum sagittæ, & σίδηρος θυμὸς ἰλ. χ. Fuit igitur & Heroicis temporibus notum ferrū, quamuis æris aciem vt ferri tingendo reddere firmiorem στομώσαντες, & armis æreis ad bellum & cetera opera vti ut solerent. Itaque & in
Apoll. a. Argonauticis Ancæus bouis prostrati claua ab Hercule,

χαλκείην πέλεκυν κρατερὸς διὰ χερσὶ τινάξας.

Sed priscis illis temporibus, & sæculo æreo, secundum Hesiodum ferrum in vsu non fuit:

χαλκῷ δ' εἰργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.

II.

Διὰ τί τὸν Κρόνον ἀεὶ μελαίνας τὰς τρίχας ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἔχειν φησὶν Ὀρφεύς; διηγήσατο δὲ ὁ Πρόκλος ἐν τῷ ὑπομνηματιζομένῳ τὰ Ἡσιόδου, ὡς καὶ ἐκλαμβάνεται πρὸς Ὀρφικά. οὐ γὰρ κατὰ θεὸν ὀδυνώντων τῶν ἀνθρώπων ὅτι περὶ τὰ ἀκμαιότερα ἀεὶ καὶ ἐπιζώντων τῷ ὅλῳ, καὶ ἀποχωρούντων τῆς γηράσεως, ᾧ σύζυγον τὸ γῆρας χρὴ ἢ φθορά. διὸ καὶ Πλάτων τοὺς ἐπὶ τοῦ
πολιοῦ Κρόνου πολιοὺς οὐκ ἀποβάλλειν τὸ γῆρας ἔφη, ἀλλὰ γίνεσθαι νεωτέρους. ἢ ὅτι τὸ μὲν

λαμπρὸς

[illegible] ... Κρόνου ... [illegible] ... Διὸ καὶ ... Θαλῆς ... [illegible] ... Ὀρφέως, ... [illegible] ... ὁ Κρόνος.

VIII.

Cur Orpheus dicit de Saturno, semper illius in mento nigros esse pilos? Exposuit autem hoc Proclus in commentariis quos scripsit in Hesiodea, & interpretatus est hoc de cura illius vitæ, quæ deum habet propositum, quod tunc homines semper ad maiorem vigorem tendant, & appropinquent ad id, quod reipsa est, ac a primo ortu retrocedant, cum quo senecta & interitus sunt coniuncta. quapropter & Plato ait quodam in Saturni circulo seu conuersione abiicere senectutem, & fieri iuniores. An in his est translatio clara: non absurde tamen quis suspicari & coniicere poterit, significari etiam temporis perpetuum specie Saturni, quæ nunquam consenescit: nam notum est omnibus hunc falsum quidem deum tenui litera prolatum, nihil aliud quam tempus indicare. Quare Thales hanc responsionem, quod tempus omnium sit antiquissimum, reprehendit, vt quæ in maximo versetur errore, quum tẽpus aliud iam præterierit, aliud præsens, quoddam futurum esse constet: quodque tempus venturum post nos recentius quam res aut homines præsentes esse videatur. Reposuit vero pro hac aliam respõsionem, *Tempus esse sapientissimum.* Hæc enim id iam indagauit, illa vero in posterum inuestigatum est. Et hanc ob caussam in hymno Orphei Saturnus appellatur Prometheus, quo nomine prouidentia significatur.

Plu. symp. ζ.

Θ.

Δ[illegible] ... [illegible] ... ἐν Ἀντιγόνῃ.

[illegible]

ἐκ δὲ θυμάτων
Ἥφαιστος οὐκ ἔλαμπεν, ἀλλ᾽ ἐπὶ σποδῷ
μυδῶσα κηκὶς μηρίων ἐτήκετο,
κἄτυφε, κἀνέπτυε, καὶ μετάρσιοι
χολαὶ διεσπείροντο, καὶ καταρρυεῖς
μηροὶ καλυπτῆς ἐξέκειντο πιμελῆς.

ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἤδη, ὥσπερ καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Προμηθέως αὐτῇ τῇ τῶν κρεῶν διανομῇ ἐξαπατηθεὶς Ζεὺς, καὶ ὀργισθεὶς ἀνηλεῶς καὶ ὠμῶς τιμωρησάμενος ἐκεῖνον, ἑτέρας κινοῖεν ἂν ἀλληγορίας, ὧν ταῖς ἐκθέσεσι τῇ τῶν μηρίων διαπλοκῇ ἐπισωρεῦσαι οὐκ ἤρεσεν, οὐδ᾽ ἔδοξεν εὔκαιρον εἶναι.

IX.

QVare rem sacram facientes femora seu ossa femoris solebant comburere? An per hanc notam precati sunt, vt huius vitæ viæ & gressus ac conatus & motus cogitationum & ratiocinationum prospere & bene euenirent, & diuina apparerent? Quia hæc pars in corpore cum ad procreationem, tum ingressum animalibus conducit. An sapiens quidam vir, qualem Prometheum fuisse fabulæ perhibēt, introduxit morem comburendi ossa primaria pinguedine tecta, ne tota victima igne consumta alienetur, & retineat numen tamen portionem quandam ob cultum & venerationem? Consuetudo autem fuit addere ossibus hisce vesicam & fel, quæ partes & ipsę non sunt idoneæ ad edendum, ac ex horum flamma & vstionis modo diuinarunt. Eratque signum infortunatum & malum, si femora non igni lucido conflagrarent, quemadmodum Tiresias huiusmodi ex igne vaticinationes in Antigona vsurpauit, quo loco ait,

- atque ex hostiis
Haud eminebat ignis, neque cineribus
Tabescere humida vapor fuliginis,
Fumumque mittere atque respuere itidem,
Tum dissipari turgidum fel, ossaque
Femoris fluentia tegmine excidere adipis.

Sed hæc quidem, vt illa quoque, quomodo Iupiter a Prometheo in distributione partium deceptus fuerit, ac is iratus absque vlla misericordia & crudeliter illum punierit, occasionem iam aliis allegoriis darent: quam expositionibus femoris ossium complicatione cumulare non placuit, neque oportunum visum est.

I.

ΤΙνα νοῦν ἔχει ἐπίθετον, τὸ, τοὺς βασιλέας ὑπὸ τῶν ποιητῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου, ποιμένας λαῶν ὀνομάζεσθαι; πρόδηλον δὴ ὅτι ἐπαινετὸν τὸ ὀνομαζόμενον καὶ ὑπερβολικώτερον, ὡς εἰκὸς, τιμῆς ἀξίωμα οὐδ᾽ εἴκει τῷ ἐπιθέτῳ τὸ γὰρ βούλεται εἶναι, κατὰ τὸν Ξενοφῶντα, παραπλήσια ἔργα ἐστὶ νομέως ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ, ἢ οὐδεμία ἐστὶν ἑτέρα ἐπιστασία ἀνθρωπίνη, ἔξω τῆς ποιμενικῆς; ἥτις καὶ οἰκεία ἀρχή ἐστι τῶν ἀνθρώπων πως. γοῦν τοὺς ἄρχοντας παιδ. δ.
κρείττους

κρείττους εἶναι δεῖ τῶν ἀρχομένων· καὶ οὕτως ἀκαταφρονήτως πείθονται οἱ ὑπη-κόοις, καὶ οὐδὲν φθονοῦσι τῆς ἀφθονίας τῆς ἐξ αὐτῶν, εἰ λείαν αἴσθοιντο πλεο-νεκτοῦντί τινι, καὶ ἀγαθοὺς δὲ ποιοῦνται ἀεὶ αὐτούς. καὶ οἱ ἀρχαῖοι βίον ποιμέ-νων ζηλοῦντες διεσώζοντο οἱ χάριτι τῇ ἀναγκαίᾳ· καὶ δὴ καὶ ἀφθονίαν τῆς ἀπουσίας καὶ τοῦτον ἐπέχοντα αὐτοῖς, ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν καὶ νο-μεύοντες· εἴ τι συνέχοιστο, καὶ προσφιλέστεροι καὶ θεοφιλέστεροι, ποιμένες ἐγένοντο. καὶ κοσμοὶ τὸ πρᾶγμα τοῖς ὑπηρετικοῖς καὶ δουλικοῖς διαχειρί-σασθαι ἐπέτρεψαν, ἐπιμελείας ὂν καὶ φροντίδος ἄξιον εἰ καί τι καὶ ἄλλο. ἐπειδὰν δὲ τὸ γῆρας καὶ σώματα πρεσβύτεροι ἐγένοντο αὐτοί, ἢ ἄλλως ἠμέλουν, οἱ δὲ τοῖς δυνα-τοῖς μάλιστα τῶν ἑαυτῶν ἐπιτρέποντες ἐχρῶντο τὴν τῶν ποιμνίων φυλακήν, καὶ πάσης τῆς νομαδικῆς μέριμνας. εἰ δὲ ἔστιν, ὥσπερ ἔφαμεν καὶ ὁ Πλάτων διηγού-μενος, κρείττους εἶναι τοὺς ἄρχοντας, ἐντεῦθεν δὲ τοὺς ἀρχομένους, οἱ δὲ ἄνθρωποι τῶν ἄλλων ζῴων βελτίων καὶ ἀνεκπτο, θειότερος, οὐκ ἀρχαίου ἀλλὰ ἀπηνοῦς τὸ ἀρχαῖον ἀνθρώπων ἀνθρώπῳ, εἰ μὴ ἡ ποιμενικὴ καὶ νομαδικὴ τέχνη καὶ ἐπιστήμη διὰ ταύτης γὰρ κρείττων εἶναι δυνάμενος τῶν ἑτέρων ζῴων καὶ τὴν οἰκείαν ἀξίωσιν ἐδήλου ὅτι φύσει ἔχει δείξειεν ἂν βέλτιον, καὶ ἀξίωσιν μείζω λαβεῖν. καὶ γυμνασάμενος ἐν μικροτέροις εἰς ἀγαθὸν πληθύνειν ἐν μεγάλοις, οὕτω δὴ ἄρχων γίνοιτο καὶ ὡς καὶ θαυμαστός, καὶ ὥστις ἂν φαίη ἐννοίζων, εὐλόγως. ἔτι δὲ, ὁ βασιλεύς, κατ' Ἀριστοτέλη, ἐστὶν εὖ ποιεῖν τοὺς βασιλευομένους, εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ ὁ νομεὺς προ-βάτων. καὶ δὴ καὶ παρ' Αἰθίοψι λέγεται πλείω γὰρ τούτων παραδέδοται μὲν τοῖς ἐπιμελεστάτοις κτηνοτρόφοις ἐγχειρίζεσθαι τὴν ἀρχήν, ὡς μό-νους ἀρίστους τῶν ὑποτεταγμένων φροντιοῦντας τούτους ἡγεμόνας. οἱ δὲ τύραννοι, εὔλογον ὅτι ἀποδύονται λύκοις καὶ βίαιοί εἰσι, καὶ λῃστρικῆς τέχνης ἐπιτηδευτικοί, σκυλεύοντές τε καὶ λυμαινόμενοι τοὺς ἀρχομένους καὶ ἐπιβουλεύοντες τοῖς δι-ζῶσιν ἐπὶ τῷ συμφέρειν ἐπὶ τὴν ἰδίαν ζημίας ποιούμενοι, ὕβρεις ἢ μᾶλλον ἀφορμήν· οὔτε τι θεῖον εἰδότες, οὔτε τὸ ὁμόφυλον τῶν ἀνθρώπων γένος στέρ-γοντες· μήτι δὴ τῶν ὑποβεβλημένων τῇ ἑαυτῶν κηδεμονίᾳ, καὶ πάντα τὰ ποιμενικῆς καὶ νομαδικῆς, ἤτοι ὁμοιώσεως ἢ ἐπιστήμης ἢ τέχνης ἀλλότρια. ἔστι γὰρ οὗτος μᾶλλον ἐχθρὸς ὁμόφιος οὐ νομεύς· ἐκείνου μὲν ἔργον, ἡ τῶν ποιμνίων θερα-πεία καὶ σωτηρία, ἐκεῖνος δὲ λεηλατεῖ καὶ ἀναλίσκων τὸ ποίμνιον καὶ ἐσθίει, ὡς ἐκ Ξενοφῶντος ἀκούομεν καὶ ἄλλοις ὅτι παραγγέλλεται τὸν ποιμένα δὲ ἐ-πιμελεῖσθαι δεῖ ὅπως τε σῶοι ἔσονται αἱ οἶες, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσι καὶ ὁ στρα-τὸς τὸν βασιλέα, ὅπως ἂν βασιλεύῃ, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη, κατὰ τὰ ἐν τρίτῳ τῶν Ἀπομνημονευμάτων.

πολιτικῷ.
νόμῳ δ'.
ηθ. θ'.

X.

QVomodo intelligendum, quod reges a poetis & ipso quoque Homero pastores populorum vocentur? Esse autem hanc laudis appellationem, & hoc epitheto eximii scilicet honoris dignitatem declarari perspicuum est. Quid igitur sibi hoc vult? An secundum Xenophontem similia sunt opera boni pastoris & boni regis? vel nulla est alia præfectura humana nisi pastoritia, hocque imperium maxime hominibus est conueniens & proprium; quum penitus illi qui aliis præsunt, præstantiores esse quam qui reguntur oporteat? Quo fit vt hi sine recusatione

alteris obtemperent, nec inuident illis commoda, quæ ex ipsis percipiunt. siquidem animaduertant se amanter foueri, ac crebris beneficiis affici ab illis. Ac priscos pastores fuisse ac ex eo vitæ genere sibi necessaria, ac præterea vbertatem, ac copiam atque opes, colentes terram & pascentes pecora comparasse certum est. Fueruntque pastores homines nobiliores ac potentiores ac magis pii, nec rem istam, si qua alia certe est, omni diligentia & cura dignam, vllo modo ministrorum ac ministerio seruorum tractandam commiserunt. Postea vero quam propter senectutem imbecilliores facti, aut aliis rebus occupati essent, suis filiis maxime legitimis & custodiam gregum & totius rei pecuariæ curam commendandam censuerunt. Quum ergo, vt diximus, & Plato quoque affirmat, præstantiores in imperio, & inferiores his subditos esse necesse sit: homo autem reliqua animalia vniuersa antecellat, &, vt ita dicam, sit illis diuinior, nulla melior ratio exercendi se, quomodo homo homini præesse debeat, quam artis & scientiæ pastoricæ & pecuariæ haberi potest. Nam propter hanc is, qui aliis animalibus videtur esse excellentior, etiam in suo genere nimirum meliori natura præditus esse videri possit, ac consequi plus auctoritatis. atque in minoribus rebus quum didicerit quæ in potioribus sint peragenda, hoc pacto in magistratu cum laude & admiratione se geret, ac, si Ionum more loquendum est, erit plane bonus. Præterea rex, secundum Aristotelem, is est, qui potest illis, qui ab eo reguntur, benefacere, quandoquidem bonus esse solet, & ipsorum cura afficitur; quemadmodum pastor ad oues respicit, atq; sane apud quosdam Æthiopes (plura enim eorum genera esse tradunt) aiunt illos qui diligentissime pecora curant, imperium etiam exercere, vt quos existiment solos subditorum solicitudine optime affici solere. At tyrannos, esse venatores & violentos, ac studiosos artis latrocinandi, manifestum est. Quia enim vexant & affligunt subditos, ac vicinis suis insidias struunt, atque ex aliorum incommodis sua parant commoda, graues, ac potius intolerabiles sunt, neq; Deum venerantes, nec genus hominum cognatum complectentes, nec etiam suæ potestati subditis vlla in re parcentes. Quæ sane omnia a facultate siue sciẽtia seu arte pastoritia seu pascuaria sunt aliena. tales namque cocis non pastoribus sunt similes. pastoris enim officium est, curare ac conseruare ouile. cocus vero cogit vt mactet tam oues quam alia pecora; quo se illis ingurgitare ac aliis conuiuium exhibere possit: pastorem autem attendere decet, quo pacto oues sint saluæ, & de necessariis illis prospiciat. Ac similiter quoque regem, in quoscumque imperium habet, illos debet felices efficere, secundum id quod tertio Memorabilium dictorum Socratis refert.

DECV-

DECVRIA II.

I.

CAstores seu Polluces, siue etiam Castor & Pollux, id est διόσκουροι Helenæ fratres, secundum poetas, quomodo ἀλληγορῶνται, Varie illi quidem. Nam & luces salutares nautis esse perhibentur, & dies atq; nox Castor enim & Pollux, vt ait Homer.

ἄλλοτε μὲν ζώουσ' ἑτερήμεροι, ἄλλοτε δ' αὖτε
τεθνᾶσι. Odυσ. λ'.

Alii non inscite fabulam retulerunt ad cœlestia ἡμισφαίρια, nam illi qui ὁρίζοντες, i. finitores appellantur, hoc efficiunt semper, vt cœli dimidium supra appareat, dimidiũ infra lateat. Quam præclare autem hi Διόσκουροι nominantur? Si Ζεὺς est αἰθὴρ: aut côuersio illa certa atq; perpetua & semper eadem. Aliis hac fabula placuit, significat: s esse accessus & recessus solis, & circulos eos qui e τροπικοὶ vocantur, & sunt solstitii ac brumæ, quod & ipsum sane bellum est, cum propter solis flexus, tum circulorum illorum descriptionem in exemplo globi cœlestis, quorũ pars supra, pars infra fit quod semper fit, præterquam eo situ, quo primum circulus Aquilonaris ad solstitialem applicatur (quod Græci ἐφαρμόζειν dixere) quoq; ille deinde hoc fit maior. Sed quoniam quibusdam placuit, hos esse eos, qui inter sidera in signifero ad metam solstitialem collocantur, & nomen habent Geminorum, quemadmodum in Senecæ Tragœdia legitur. Hercule fur.

Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant:

etiam fabulæ in his locus erit. Stellæ enim istæ longo tractu oriuntur, & conuerso ordine occidunt. ita fit, vt si, verbi caussa, prior sit Pollux, ante Castorem hic oriatur, & post Castorem occidat, neque numquam orientes & occidentes ambo coniungantur: idque voluerunt nimirum poetæ indicare fabula alternæ mortis & vitæ. Fuerunt autem siderum istæ conuersiones & in Græcia & iis temporibus, quibus fabula conficta est, euidentiores, stellis illis citra metam solstitii apparentibus. Sed aliud fortasse etiam nobis ignotum significare fabula vult, quum luces istæ Castorum salutares nautis perhibeantur id quod Euripides Electra memorantes illos producit,

ὅ φίλον ἦ ναὸς ὅρτιμς πόντῳ σώζεν
χαίρουσι ἀφιέμεθ' κῆρας -

Et ostendit Horatius his versibus: *Clarum Tyndaridæ sydus ab infimis Quassas eripiunt æquoribus rates.* Atq; ferunt nunc quoque tali quadam illustri specie conspecta nautas lætari, & sibi felicem polliceri fortunam. sed nõ magis iam Castoras, istas luces nominant. Plinius graues scripsit esse quum solitar. e veniant: geminas, salutares & prosperi cursus prænuntias. *Et harum aduentu fugari, inquit, diram illam ac minacem, appellatamq; Helenã ferunt: & ob* Natur. hist. lib. 2. c. 37.

id Polluci & Castori id numen assignant, eosque in mari Deos inuocant. omnia incerta ratione & in Naturæ maiestate abdita. Diodorus Siculus narrat, Argonautas prouectos ex Troade excepisse tempestatem tantam, vt omnes de salute desperarent. *Ibi*, inquit Diodorus, *Orpheus, qui Samothraciis sacris initiatus solus esset inter illos vota fecit pro vniuersis, & tempestas cœpit sedari conspectu duobus sideribus supra capita Castoris & Pollucis*, qui sunt, vt diximus, Διόσκουροι. *Atq; tum quidem opinionem fuisse ait, ope diuina Argonautas liberatos periculum euasisse*. Et eius casus ad posteritatem propagata memoria, eos qui deinceps in mari tempestatibus & procellis vexarentur, vota consueuisse nuncupare diis Samothraciæ, & speciem illam siderum ad Castores, qui tunc apparentes succurrerent laborantibus, retulisse.

βιβλιοθ. ιστορ. δ.

Quod vnam ante & solitariam lucem grauem & infestam aduenire obseruatum esset, quæ Helenes nomine appellaretur, ideo Sosibius Grammaticus notauit versum Euripidis Oreste, vbi introducitur Apollo prædicens de Helena hæc,

> Κάστορί τε Πολυδεύκει τ' ἐν αἰθέρος πτυχαῖς
> σύνθακος ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.

Geminos autem illos in signifero Astrologi Apollini & Herculi consecrarunt: Orpheus autem hymno de Curetibus, διδύμους illos οὐρανίους vocat, quod & ipsum nimirū alio respectu est factum: & nobis ad exquirendum difficile, vel potius ἄπορον.

II.

PRometheum Iouis ignem esse furatum Hesiodus narrat: atq; eum attulisse

> ἐν κοίλῳ νάρθηκι.

id est, *ferula caua*. De ferula quidem tradunt esse hanc peridoneam ad ignem conseruandum, & scripsit Plinius, Ignem ferulis optime seruari. An furto ignis autem poeta hoc ostendere voluit, quod plerique suspicati fuere, fulminis ictu incensam materiam primum arsisse in terris, & ita cognitum ignem ab hominibus & fouendo conseruatum, & ad vitæ cōmoditates vsurpatum fuisse? iis monstrantibus,

> *Ingenio qui præstabant & corde vigebant*,

vt ait Lucretius libro 5. An aliud etiam poetam hac fabula significare voluisse, existimandum est? Nimirum illustrem & splendidam vim prudentiæ, a qua demonstratus fuerit omnis cultus vitæ humanæ præclaræ factæ ex obscura, & artiū cum adiumēta tum ornamenta addita. Vt autem illa hoc pacto multo speciosior & luculentior esse cœpit, sic pluribus periculis exposita & curis repleta & laboribus onerata fuit. Hæc intelligentiæ singularis vis mirabiliter omnia efficere visa scilicet est in corpore fragili inclusa & occultam quandam veluti diuinitatem tegens. Itaq; Æschylus Vulcani florem παντέχνου πυρὸς σέλας, ait Prometheū tradidisse

didisse mortalibus, vt intelligendum sit, Promethei doctrinam esse cultus vitæ humanæ, qui sine artib. nullus esse potuisset. Vulcanum autem poetę efficientem vim artium vocarunt, & numen ignis esse voluerunt, rei fulgentissimæ & acerrimæ. Ipse quidem Prometheus apud Æschylum breuiter rem indicat, hoc versu,

πᾶσαι τέχναι βροτοῖσιν ἐκ Προμηθέως.

Est autem de his peeruditaa consideratio Plutarchi in libello de fortuna: Artes omnes, id est τέχνας, esse minutas φρονήσεις, vel riuulos potius, aut particulas, &, vt Plautino verbo vtar, ramētas prudentiæ, quibus vsus & cultus huius vitæ veluti aspergitur & irrigatur. Particulæ igitur istę quædam & fragmenta prudentię, quę ita scinditur & attenuatur, postquam serie fuerint dispositæ & collectæ ordine, Artis nomen & vim adipiscuntur. Atque hi sunt igniculi, quos mortalibus diuisit, dissipans & spargens huc illuc, Prometheus, de quibus eminuerunt effectiones illustres artium omnis generis, & speciosa opera ingenii ac studii humani.

Γ.

Πρωτεὺς ὁ αἰγύπτιος, ἤτοι δαίμων κατὰ τὴν ποιητικήν, ἢ Μεμφίτης ἀνὴρ ὡς Ἡρόδοτός φησι, πῶς ἄρα καὶ ἀλλοφαὴς λίαν γένοιτ' εὔγλυφος, καὶ δράκων καὶ πάρδαλις, καὶ σῦς καὶ ὕδωρ καὶ δένδρον; εἰκότως δή, κατὰ τὴν τῆς εὐσεβείας λόγον καὶ πῦρ γίνεσθαι, καὶ ἵνα σοφιστικῶς, ὡς δ' ἐκφράσαιμεν περιεργαζόμενοι, ἢ ἦν, τι Μεμφίτης, ἢ Φαρίου τούτου τοῦ θαύματος Ὁμηρικοῦ πολλαὶ καὶ πολυειδεῖς ἦσαν αἱ μορφαί· καὶ γὰρ ἐς ὕδωρ ὑγρὸν, καὶ ἐς πῦρ ἠπητικόν. καὶ ἐς λέοντα ἠϋγενῆ τὰ καὶ ἐς σῦν ἄγριον καὶ ἐς δράκοντα καὶ ἐς πάρδαλιν ἤλλαξεν. ἢ ἀπόπειραι αὐτοῦ ἦσαν τοῦ σοφοῦ Πρωτέως, ἐκεῖνο ὡς πάντοι ξένος καὶ βούλοιτο φιλεῖσθαι παρ' αὐτοῦ, ὡς γὰρ ὡρισμένα δῆτα οὐδεὺς ἀπαντᾶν περιπίπτει ὁ εἶν καὶ ἴδια οἰκείας, ἀλλὰ περὶ τὰ ἰδίας ποικίλων εἰδῶν ποίησιν λαμβάνοντα τὴν ἐγνώτων. καὶ πρὸ δὴ τινος οἰονεὶ βασανιζομένου διὰ τῶν τῆς σοφίας περιεργημάτων, οὐκ ἀνεπιτηδείως πρὸς αὐτὴν ἐχόντος αἰσθέσθαι, οὕτως ἄρα προσδοκᾶσθαί τε τοῦ τινος καὶ ἐκφαίνειν αὐτοῦ ἰδιόμορφον τὴν σοφίαν καὶ φιλανθρωπίαν. ὁ Σικελιώτης μέντοι Διόδωρος τοὺς ἰδίους ἐπὶ τοῦ ὀχλικοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ἐφήρμοσε τὸν μῦθον, περιτιθεμένων ἐκεῖ τῶν δυναστῶν περὶ τὴν κεφαλὴν λεόντων καὶ ταύρων καὶ δρακόντων προτομάς, καὶ δὴ καὶ δένδρα καὶ πῦρ ἐπιτιθεμένων. ὁ δὲ Βασίλειος περὶ τοῦ Πρωτέως εἰς τοιοῦτο σχῆμα τὸν μεταβολὰς εἰκότα ποιεῖ τῶν ἀνθρώπων φιλίαν καὶ ῥᾳδίως μεταποιουμένων. ἀσυμμετῶν τὴν ὄντων περὶ γνώμας καὶ ταῖς ἑτέραις καιροῖς ... ἔνιοι δὲ καὶ φυσικάς τινας ἀλληγορίας παρέδοσαν, εἰς τὴν ὕλην καὶ πάντα τρόπον ταύτης εἴδη καὶ μορφὰς, τὰ περὶ Πρωτέως εἰρημένα ἐνδεξάμενοι. καὶ αὐτὰ τε γὰρ Πρωτεῖ περὶ τὴν φύσιν ἐγκατέθηκεν. ἕτεροι δὲ γόητα καὶ θαυματουργὸν γεγονέναι τὸν Πρωτέα ὑπέλαβον. ἤδη δέ τινες τοὺς τῶν ὀρχηστῶν λογισμοὺς καὶ κινήσεις πολυστρόφους, ταῖς τοῦ Πρωτέως μεταμορφώσεσιν ἀνεῖξαι τὴν ποιητικὴν ᾐνίξαντο. ὁ δὲ Σιωνίσιος καὶ περὶ τοῖς ... τῶν προειρημένων μᾶλλον, ἂν ἐφαρμόσῃ περὶ ἐλέγχου οὐκ ἀπαρέσκειν δοκοῦν, ἀλλὰ δ' ὅμως διαφαίνεται μιμεῖσθαι ἤθει τὴν μετασχηματίσει τοῦ τε φιλοσόφου καὶ πολιτικοῦ ὁμιλίας· ἐν ταύτης μὲν ποικιλομόρφου καὶ διμεταβόλου οὔσης, ἐκείνης δὲ μονοειδοῦς καὶ ὁμοιότητος, ἀλλ' οὐδὲ κρύψαι ταύτην σοφίας περὶ προσληψ...

Philost. πολυδευκ.

ὅπως ἐκ τῆς ἐπὶ λόγ. ὠφελ.

ἐπισολὴ ἐπιστολιμαῖα

Δίων. σοφιστικὴν θαυματολογίας γελῶντα παρέδωκε. Καὶ ἄχθονται, φησίν, αὖ τὴν περὶ αὐτὸν τραγῳδίαν τεθαυμακότες, ὡς μὴ ἐπιζητῆσαι τὴν ἀλήθειαν περὶ ὧν πεπραγματεύονται. εἰσὶ δ' οἳ καὶ δοκιμάζουσιν ἕνα τῶν ἐσομένων φίλων ὑποπίθεσθαι ἐν τούτοις ἐνόμισαν, ὥστε πειρᾶσθαι εἶναι ταύτην τῶν μὴ αὐτίκα πιστῶς πιστεῦσαι ἕνα φίλον ἢ ἑταῖρον, καὶ τὸ ἔξω οἷον μέθοδον, εἴ τις ἀποπειρᾶσθαι αὐτοὺς τῆς φιλίας ἐφιεμένου· οὐδ' αὖ ἔχει καὶ περιστῆναι ταῦτα πάσαις ταῖς προσηγορίαις καὶ τοῦ ὀνόματος συνιέντος. πρῶτον γὰρ πολλαὶ καὶ παντοῖαι μορφαὶ ἐν πάσαις ἐπιβολαῖς καὶ μεταχειρίσεσι πραγμάτων ὥσπερ αἰὲν προφαίνονται δυσχερείας τινὰς ἐπιφέρουσι τούς τε κουφοτέρους καὶ ἀμελεστέρους ῥᾳδίως ἀποτρέπουσι, καὶ οὐκ ὀλιγάκις ἐκκλείουσι τοῦ τυχεῖν ἐκείνων ὧν ἐγλιχόνται. ἐπιμονῆς ἄρα δεῖ καὶ προσοχῆς, ὥστε ἐκφεύγειν καὶ τῷ μορμολυττομένῳ καὶ τερατευόμενα τὰ ὑποφθέγγοντα

αὖθι ἔχειν μεμαῶτα καὶ ἐσσύμενόν περ ἀλύξαι,

καὶ οὐκ ἐνδιδόναι οὐδ' ἀνιέναι, πρὶν καταλαβεῖν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ καὶ θορυβούμενον τοῖς ἀλλοκότοις μορφώμασι καὶ σχήμασιν, οὐδὲν ἧττον,

ἀστεμφέως τ' ἐχέμεν μᾶλλόν τε πιέζειν.

εἴρηται δὲ ἤδη καὶ ἕτερα περὶ τούτου τοῦ μύθου πολυτρόπου γινομένης τῆς ἀλληγορίας καθ' αὐτὸν τὸν ἀλληγορούμενον. καί φασί τινες, ὅτι μορφαὶ παντοῖαι ἐνυπάρχουσι τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ, οἷον τῶν ἐπιθυμιῶν, τῆς μανίας, τοῦ θυμικοῦ, τοῦ ἀπατηλοῦ, οὐκ ἐῶσιν εἰλικρινῆ καθορᾶσθαι τὸ τῆς αὐτοπάτου φύσεως, ὅπου τὸ διανοητικὸν καὶ τῆς φρονήσεως μέρος ἔνι, ἕως ἂν ἅπαντα ταῦτα διαμείνασα περιθεῖσα ἐπιθήσῃ ἡ ἀλήθεια καὶ ὁ Πρωτεὺς τότε δὴ ἔδειξεν αὐτόν, καὶ μάντις ἂν ἐφάνη, ὅτι συνεχύθη διέθειτο ἥ τε ἔμπυρος ἐπιθυμία, καὶ ἄγροικος τραχύτης, καὶ τὸ τῆς κουφότητος ἄστατον ῥεῦμα, δίκην ἀεὶ φερόμενος. ὁ δὲ Πρόκλος που

Ser. 4. Georg συναγορεύων Ὁμηρικοῖς μύθοις ὧν κατηγορεῖν οἴοιτ' ἄν τις ἴσως τὰς Πλάτωνος πολιτείας, σεμνοτέρας τινὸς ἀλληγορίας ἥψατο, τόν τε Πρωτέα τοῦτον εἰς θεῖον νοῦν σχηματίσας, θαυμαστόν γέ τινα καὶ ἀθάνατον μέν, θεὸν δὲ οὔ· καὶ αὐτῷ πρῶτον ψυχὴν δαιμονίαν ὑποτάξας τὴν εἰδοθέαν ὡς οἰκείᾳ τούτῳ συνημμένην· ἑπομένων δὴ ψυχῶν ἑτέρων. ἃς ὁ μῦθος φώκας φησὶ προσαγορεύει. νοῦν τοίνυν ὄντα τὸν Πρωτέα, καὶ νοοῦν πολυειδῶς ἅμα μέν, διακορῆ τῶν εἰδῶν, αἱ μερικαὶ ψυχαὶ θεώμεναι, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις εἴδεσιν αὐτοῦ προσαλλάττουσι, τὴν μετάβασιν τῶν σφετέρων νοήσεων, μεταβολὴν τοῦ νοουμένου εἶναι φαντάζονται. διὸ καὶ πάντα δοκεῖ γίνεσθαι τοῖς ἀντιχομένοις,

ὅσσ' ἐπὶ γαίης

ἑρπετὰ γίνεται, καὶ ὕδωρ, καὶ θεσπιδαὲς πῦρ.

ἃ περὶ ἠνιχθέντα καὶ αὐτὰ ἐξηγήσεως ἑτέρας ἴσως δεῖσθαι δόξειεν ἄν. ἔστι δ' οἷα περ ἐστίν· οὐ γὰρ ἐρῶ καλά· κομψότερα δὲ πάντως ἢ σύζυγα καὶ λίαν περιεργασμένα. καὶ εἰς τὰ Ὁμηρικὰ πλάσματα ταῦτα. Πλατωνικοὺς μύθους ἐμπλέκοντα, ὧν οὐδ' ὄναρ, φησὶν ὁ ποιητής, ἐνεθυμήθη.

III.

CVm fuerit Ægyptius Proteus siue dæmon quispiam secundum Poetam, seu vir aliqui Memphiticus, vt Herodotus refert; quonam modo [illegible] vinctus, leo generosus factus est, & draco, ac panthera atque sus, item aqua & arbor. Etiam ingnem secundum [illegible] in [illegible] commutare solitus. Vtque

illa

ista explicemus amplificantes, huius miraculosi monstri siue Mēphitici siue Phari Homerici multæ & variæ erant formæ. nam in aquam sese abscondidit, & in ignem exarsit, atq; in Leonem seu suem sese præcipitauit, vel in draconem aut pardalim prosiliuit. An Proteus vir sapiens primum periculum facere solebat, si quis externus ad eum venisset ac amicitiam eius expetiuisset? ratus scilicet non statim quosuis admittendos ac familiares sibi reddendos, sed prius de ignotis hominibus periculum faciendum per multiplices species: & postquam aliquis sapientiæ primordiis quasi exploratus esset, non male erga eam affectus videretur, tum demum esse recipiendum, & ei exhibendam sapientiæ & humanitatis propriam formam.

Siculus quidem Diodorus accommodauit hanc fabulam ad regiam consuetudinem, quæ erat, vt illic primates capitum gestamina haberent leonum, taurorum vel draconum facies, nec non & arbores & ignem imponere solerent: verum Basilius hanc in omnia Protei transformationem, hominum improborum & facile mutabilium, qui sint animi inconstantis & morum multiplicium, facit imaginem. Nonnulli de Natura quasdam allegorias in his tradiderunt, & quæ de Proteo dicta sunt ad materiam, & huius varias species & formas retulerunt. omnia enim Proteo prima natura indidit. Alii suspicati sunt, Proteum fuisse præstigiatorem & miraculorum operum effectorem quendam. Iam alii putarunt saltationum flexus & perplexas motiones, de Protei mutationibus in varias figuras voluisse Poetam ænigmatice ostendere. Synesius autem ea, quę de primordiis seu progymnasmatis sapientiæ paulo ante memorauimus, non improbans, alibi tamen existimat hanc transmutationem significare discrimē quoddam inter philosophicam & ciuilem consuetudinem, hanc quidem vt simplicem & vniusmodi, illam vero multiplicem & mutabilem. Alibi docuit hanc occultationem sapientiæ fuisse & quæstionem fallacem orationis mixtæ: *Atque discedebant*, inquit, *Tragœdiam illam admirati, neque veritatem in his rebus quam susciperes tractandas, exquirentes.* Sunt etiam, qui iudicant hic subiici examen quoddam quod fiat amicorum vt tale sit præceptum, ne scilicet quemque siue amicum seu socium nobis asciscamus, non prius facta inquisitione, vt sit ista quasi quædam indicatio viæ ac ordinis, per quam periculum faciamus de eo qui nostram amicitiam desiderat. Recte etiam hæc ad cuiusque rei primas periclitationes, etiam ipso nomine consentiente, applicari poterit. Principio enim in quibuscumque rebus honestis aggrediendis & tractandis, multæ & variæ formæ sese offerunt, quæ difficultatis nonnihil continent, ac facillime deterrent leniores ac negligentiores, sæpe etiam numero omnino, ne quid eorum quæ cupiebant, consequantur, excludunt. Quare assiduitas & attentio

requiritur, vt quamuis illa, quæ effugiunt, aliena specie terreant atque turbent,

Elabi cupida ipsa tamen retinere laboret:

neque prius cedat aut remittat, quam veritatem comprehenderit. & quamuis illa alienis, ac formis ac figuris externis tumultuētur, nihilo tamen minus

& teneat magis & magis vrgeat instans.

Iam & alia quædam de hac fabula narrantur, adeoque varia nascitur allegoria, quod attinet ipsius expositionem. Et aliqui formas multimodas, quæ humanæ animæ insunt, vt cupiditatum, stultitiæ, iracundiæ, fraudum, negant aspici permittere id superioris naturæ, cui partes insunt rationis atque prudentiæ, quamdiu non ligatæ fuerint, & priusquam paruerint veritati. Tum demum Proteus se ostendit, vatesque deprehenditur, quum vincta cohibentur cupiditatis ardor, & feritatis asperitas, atque leuitatis inconstantia, quæ perpetuo quasi fluxu ferri solet. Ceterum Proclus alicubi patrocinatus Homeri fabulis, quas accusant, vt forte quis putarit, Respublicæ Platonis, grauiorem quandam allegoriam attingit, Proteum hunc in mentem diuinam transformans, admirandamque & immortalem quidem, sed non quæ Deus ipse sit, & ipso primum animam diuinam subiiciens, quam appellat Idotheam, huic tamquam familiari coniunctam, sequentibus aliis animabus, quas fabula Phocas nuncupat. Mentem igitur exsistentem Proteum, & mentem quidem potentiæ multiplicis, saturamque formis particulares animæ contemplātes, & subinde aliis formis ipsius attentæ imaginationem efficiunt, quod suarum cogitationum transitus sit mutatio eorum, quæ cogitantur. Propterea etiam omnia videntur nasci mutuo complexu,

quotquot in orbe

Nata repentia, lymphaque & ardentissimus ignis.

Quæ quidem obscuritates alia forte interpretatione indigere videbuntur. Sed vt vt se habeant (neque enim mala esse dico) prorsus tamen argutiora quam intellectu facile capi queant, & nimis accurata. haec non Homerica figmenta hæc sunt fabulis Platonicis implicata, quæ ne per somnium quidem, vt aiunt Poetæ, in mentem Venere.

IV.

QVæ sunt Sirenes? & quid significatum est cantu harum? Allegoricæ coniecturæ de plerisque fabulis poetarum, cum aliorum, tum Phornuti cuiusdam in medio sunt. neque nostras, si quæ prioribus accessere, absurdas esse confidimus, quin etiam deinceps ἀλλ᾽ ὅτῳ εἰς ἄλλα δέον λείψας ἐπεγχ. δοξάζοι, vt ait Plato, tam de his nugatoriis, quam aliis quoque grauioribus rebus. An vero Sirenes non modo libidinum & voluptatis sunt quasi lenocinia,

nia, sed quæcumque cupiditatem, & appetitionem vehementer mouent, & valde alliciunt, & animo vim afferunt tantam, vt tam iudicium peruertatur, quam conturbetur ratio, & voluntas prorsus detorqueatur. Ad hæc comparat se atque instruit vir sapiens, cuius effigies Vlyssea esse vult, & præcognito præmeditatoque periculo coercetur & refrenatur: in ceteris optimum est id effici, ne blandimenta illi & suauitatem titillantem corripientemque animos omnino sentiendo percipiant, neu occasione oblata ruant in perniciem, indulgentes animo suo: quam præclare dicitur, qui vitet, eum vitare peccatum.

Non esse autem hæc de voluptatis tantum turpitudine & detrimentis intelligenda, ex eo fit manifestum, quod Homericæ Sirenes pollicentur Vlyssi sapientiæ quandam copiam. Sic enim loquuntur Cicerone quidem interprete: De finib. V.

O decus Argolicum, quin puppim flectis Vlysses,
Auribus vt nostros possis agnoscere cantus?
Nam nemo hac vnquam est transuectus cærula cursu,
Quin prius adstiterit vocum dulcedine captus:
Post variis auido satiatus pectore Musis,
Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras.
Nos graue certamen belli, cladem'que tenemus,
Græcia quam Troiæ diuino numine vexit,
Omniaque e latis rerum vestigia terris.

Scientiam, inquit idem Cicero, *pollicentur: quam non erat mirum sapientiæ cupido patria cariorem. Atque omnia quidem scire, cuiuscumque modi sint, cupere, curiosorum: duci vero maiorum rerum contemplatione ad cupiditatem scientiæ summorum virorum est putandum.* Hæc Cicero. Quapropter quarumcumque rerum nimio & immodico amore officium negligitur, & quoties aliquis iucundum honesto & vtili præponit, existimandum est ei quasi Sirenum cantum efficere, sapientem eo quo non oportebat. Pompa, ludis, spectaculis teneri, ingentes opes, & intolerabilem potentiam concupiscere: ambire honores ardente studio: qui etiam ingenuis artibus ita delectari, vt cum tibi tum aliis noceas, vel certe non prosis; ad Sirenum cantus pertinere existimandum est. De Sirenum autem origine, numero, figura, alii aliter: neque in poeticis fabulis consensio est quærenda. Apollonii narratio est elegans, fuisse has Acheloi & Terpsichores Musæ filias, & comites Proserpinæ. quod Ouidius est sequutus Metamorph. libro quinto. Nomina memorantur ab explicatore Apollonii, Θελξιόπη seu Θελξινόη, Μολπὴ, Ἀγλαόφωνος. In Stephani epitoma sunt hæc; Παρθενόπη, Λευκωσία, Λιγεία. In Argonauticis quibus præscribitur nomen Orphei, a nullo veterum celebratis, vt [illegible] esse posteriorum alicuius appareat, dicitur Orphei cantu stupefactas Sirenas in mare se abiecisse, & mutatas esse A. 4. Argon.

in rupes. quod & ipſum detrahit fidem titulo & operi, quum ema-nant illæ apud Homerum capto Ilio. Sed eaſequi in præſentia ta-lia, non eſt propoſitum. De Sirenum cantu igitur diſputatio no-ſtra hunc finem habeat.

V.

PRometheum alligant fabulæ poetarum Caucaſo, & addunt aquilam, quæ ipſius iecur perpetuo eruendo conficiat, rena-ſcens illud quidem repente vt pabulum volucri ſuppeditet, quam tandem Hercules traditur confixiſſe ſagittis ſuis, & hoc cruciatu liberaſſe Prometheum. Hæc igitur quid ſibi velle ſuſpicandum? An dubium eſſe poteſt attendenti nemini, ſignificatum eſſe a veteribus fabulæ auctoribus fuiſſe in Prometheo, ſicut Atlante & Cepheo, diuinam cœleſtium rerum cognitionem? Hac mirifice delectatus ipſe nimirum fuit, & iſta cura perſpiciendi occultas cœli rationes & vias, animum ſemper habuit ſolicitum, aſſiduiſque cogitationibus, dum indies noua offertur conſideratio, perculit & afflixit. Eſt autem aquila acutiſſimi viſus volucris, & hoc ſcilicet loco, perſpicacitatis & acrimoniæ in contemplando recondita & obſtruſa Naturæ, ſignificationem habet. Liberat autem ſolicitudine & cura Prometheum Hercules, id eſt alter peritus rerum cœleſtium & ſapientia atque doctrina præſtans vir, qui nondum illi explorata demonſtrat, & dubia enodat, & ſanat animum ſcientiæ cupiditate ſaucium, redditque deinde quietiorem. Hæc de iſta fabula non abſurde alicui in mentem venire, vt opinor, poſſint. quemadmodum & excellentem rerum cœleſtium cognitionem Atlanti & Cepheo, quorum paulo ante facta eſt mentio, eam famam conciliaſſe, vt alter cœlum ſuſtinuiſſe, alter
χολ. Hesiod. ſtellatus cum vxore, genero, filia traderetur. Aliis placuit Mentem ſignificari fabula Promethei affixi Caucaſo, deuinctam corpore: & iecur laniantem interdiu aquilam, eſſe curas atque ſolicitudines huius vitæ, *quique exeſt anxius angor*, vt de Tityo Lucretius fecit. noctu vero quaſi redire animum ad ſe, & recuperare integritatem ſuam, non obſtrepentibus iis rebus, quæ ſenſibus variæ & multiplices interdiu obiiciuntur. Eſt autem & vetus verbum,

Noctu conſilia iniri a ſapientibus,

Et verſus Græci ἀκεφαλόϊνον.

νυκτὸς δ' εἰσὶ ὀξυτέρη φρήν.

Noctu ſane acrior eſt mens.

Sed vinculis exſoluit animum atque mentem, optimarum diſciplinarum & liberalium artium doctrina, & ſtudii induſtria; quam ſcilicet opem fert Hercules. Et iſta Promethei erit liberatio. Diodorus Prometheum Ægyptium facit, qui quum aliquando propter aquarum eluuiem tanto eſſet in mœrore, vt mori cuperet, Herculem operibus aggerum hoc malum auertiſſe narrat, &

cura

cura illa liberaſſe Prometheum, Aquila lacerante iecur ipſius peremta, id eſt, ſedato animi dolore & perturbatione. Amnem autem ſeu fluenta Nili, Aquilæ habuiſſe apud veteres Ægyptios appellationem.

VI.

QVid ſignificare exiſtimandum poetas voluiſſe, eorum, quos appellarunt Deos, concubitu? An, ſi ſapientes illi fuere, quemadmodum omnes iudicant, non ſimpliciter iſta facta eſſe apparet, ſed καθ' ὑπόνοιαν quaſdam? id eſt *ſic, aliud vt quæri intelligique debeat*. Quid hoc igitur eſſe perhibendum? An quia fere ſidera Deos fecerunt, in alicuius eximio & ſingulari rum fulgore, humanum fœtum conceptum atque natum fuiſſe? An præſtantes vtriuſque ſexus & principes, in genere humano quaſi perſonas diuinitatis nomine ornarunt? An compreſſas vi, aut quarum etiam voluntate & libidine ſua, cum alienis viris corpora eſſent commiſta, eas igitur credibile eſt, flagitio iſtam ſpeciem prætendiſſe, vt cum Ioue, Neptuno, Apolline, Marte, aut neſcio quo alio concubuiſſe ſe dicerent? quod culpæ auctor Deus eſſet honeſtior, vt de Rhea Siluia ait Liuius. An ludibria dæmoniaca accedere potuerunt? quæ aduentu filii Dei in terras, & demerſo hoc in carnem humanam, factoque participe generis noſtri, exterminata, ſi oſtendere ſe rurſum conentur atque audeant, execrandam fœditatem habent, & miſerabilem interitum afferunt conſuetudine ſua.

VII.

AN Euripidi aſſentiendum? qui perperam factum eſſe ait, vt carminum hilaritate conuiuia augerentur, quæ magis dolentibus & mœrentibus attribuenda eſſet. Ipſe rationem affert, conuiuia ſuam ipſa habere lætitiam, dolorem vero & triſtitiam indigere conſolatione. & iacentes in ſqualore & luctu ſubleuandos recreandoſque eſſe. Sed numquid vera iſta ratio non eſt? Nam vt, ſecundum hunc ipſum poetam, Med.

ἄλλοισιν ἄλλος ἐστὶ τῷ χαίρειν μέλη,

ſic & rebus & temporibus aliis alia congruunt ſtudia & occupationes. Conuiuii autem quaſi amœnitas, ſerenitatem & gratiam veluti auram carminum, & concinnitatem modorum, quæ Muſica dicitur, requirit: dolentes vero atque perturbati ægritudine animi, illam oſtenſi reſpuunt vnde & prouerbium non ſinit, μουσικὴ πενθοῦσιν ἀηδών. atque his alio quodam flatu opus eſt, nimirum remedium deferente morbi, quæ eſt oratio ſtudioſa ſapientiæ, & doctrinæ ſermo de rebus ſeriis & neceſſariis atque veris. vt eiuſdem poetæ verſus, contra ipſum memorari hoc modo poſſe videantur: Ion

οὐκ ἐν χρείαις οὐδὲ ψαλτηρίαις τὸ νῦν
ψυχὴ προσχαρεῖ δαιμόνων κολάσεσι.

Diciq; tum poſſis volenti hilaritatem conciliare iocis atq; luſu,

& fidicinæ tibicinæque quasi condimentis mitigare acerbitatem doloris, id quod idem poeta grauiore sententia scripsit in Alceste,

> σὺ μὴ ἔλθῃς ἐν δεινοῖς δῆξαι δόμους·
> πένθος γὰρ ἡμῖν ἐστί.

H.

Εὐσταθ. εἰς Διονυσ.

Τί τὸ Ἀμαλθείας κέρας ὑπονοεῖν παρέχεται. ὁ μῦθος τῶν πολλαχῶς ἀλληγορουμένων ἐστίν, ἡμεῖς δὲ ταῖς περιττευούσαις τῶν ἀλληγοριῶν ἐνθυμήσεσι τὴν αἵρεσιν καταλείψομεν τοῖς αὐτὴν ἐγνωκόσιν, οὐχ ἧττον ἂν περὶ ἑτέρου ἀποδεξαμένοις εὐλογίστως. πλὴν τοσοῦτον μέντοι λέγει ὁ μῦθος ὅτι τὸ ἀριστερὸν κέρας τοῦ Ἀχελώου, κατακλασθὲν ὑπὸ Ἡρακλέους παλαίοντος ἐκείνῳ αἱ Ναΐδες νύμφαι ἀναλαβόμεναι ἐνέπλησαν παντοίων ἀνθῶν τε καὶ καρπῶν, καὶ ἀνέθεσαν τῇ τε λεσφορίᾳ τοῦ ἐνιαυτοῦ. καὶ παρεθήκατο ὁ Ἀθήναιος τὰ τοῦ Ῥοδίου Καλλιξείνου, περὶ Φιλαδέλφου πομπῆς ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν Δειπνοσοφιστῶν, ὅπου καὶ τοῦτο ἐστι, ὡς ἀνὴρ μείζων ἢ τετράπηχυς ἐν τραγικῇ διασκευῇ καὶ προσώπῳ ἐβάδιζεν. ἐκεῖ, φέρων χρυσοῦν Ἀμαλθείας κέρας, καὶ προσηγορεύετο Ἐνιαυτός. ἄλλοι δ' ἱστόρησαν, ὡς ὁ Ἀχελῷος νικηθεὶς, ἔδωκε τῷ Ἡρακλεῖ τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας, ἐξ οὗ πλῆθος ἔχειν ἀγαθῶν ἁπάντων. βούλεται δ' ἡ μυθολογία ἐνδείκνυσθαι ὅτι τῆς Αἰτωλίδος γῆς διὰ πλημμελῆ τινα ῥεῦσιν τοῦ ποταμοῦ ἀκάρπου οὔσης, καὶ δοκούσης παρὰ τοῦτο ἀδικεῖσθαι, ὁ Ἡρακλῆς τὴν μίαν καμπὴν τοῦ ῥεύματος χώμασι καὶ διώρυξι παρατρεψάμενος, μετήγαγε τὴν γῆν εἰς εὐχρηστίαν. ἐκείνην δ' ἐργαζομένων τὸ τούτου τῶν ἰσχυρείαν καὶ ἀκολουθούσης εὐημερίας, ἡ τοῦ κέρατος καρποφορία ἀνεπλάσθη.

ὅτι δὲ διὰ τὸ τῶν ἐκτροπῶν ἀνώμαλον καὶ τὰς δίνας, οἱ ποταμοὶ κερασφόροι καὶ ταυρόκρανοι ἐτυποῦντο πάλαι τῶν γνωριμωτάτων ἐστί. ἄλλοι ἔφασαν γενέσθαι τινὰ γραῦν Ἀμάλθειαν τοὔνομα, πλουσίαν καὶ χρηματικήν, ἥτις ἐν αἰγὸς κέρατί τινι θησαυρίζουσα τὰ κέρδη· τοῦτο δὲ τὸ κέρας ὁ Ἡρακλῆς λαβὼν ἤτοι δούσης ἑκουσίως ἐκείνης, ἢ παρ' ἀκούσης ἁρπάσας, ἐπειδὰν διῆγε μετὰ ταῦτα πολυδαπανώτερον, διὰ τοῦτο ἐλέγετο, ὅτι τῷ Ἡρακλεῖ τὸ τῆς Ἀμαλθείας κέρας πᾶν ἀγαθὸν ἐκβλύζει. ἄλλος δ' ἐστὶ λόγος, κεκτῆσθαί ποτε Ἰσμηνίαν τινὰ Ἀμάλθειαν χωρίον τι παμφόρον ἐν τῇ Λιβύῃ καὶ ἀπολαυόντων πλείστων ὅσων τῆς μεταδόσεως τῶν εὐθηνιῶν, οὕτω τῷ μύθῳ τὸ χωρίον ἐκεῖνο εἰς κέρας Ἀμαλθείας μετηνέχθαι. ἡ δὲ μυθικὴ τοῦ Διὸς τροφὸς αἲξ Ἀμάλθεια καλουμένη, ἡ νύμφης Ἀμαλθείας οὖσα κτῆνος ἐξαίρετον, καὶ αὐτὴ εἶναι ἀξιοῖ τὸ κέρας ὃ τὸ γάλα παρέχουσα τῷ νεογνῷ Διΐ, οὐκ οἶδ' ὅπως τὸ τῶν κεράτων ἕτερον θραυσθῆναι λέγεται, ἐνσχεθὲν ἴσως δένδρῳ· τὸ δὲ κάταγμα τοῦ κέρατος βαστάσασα ἡ νύμφη, μήλων τε καὶ πραγμάτων ἑτέρων ἐμπλήσασα προσέφερε τῷ τοῦ βρέφους στόματι. ὁ δὲ Ζεὺς οὕτω σφόδρα ἥσθη τῇ αὐτοῦ ζωότητι, ὥστε ἐπειδὴ μετὰ ταῦτα ἦρξε τοῦ σκήπτρου τῶν θεῶν, ἀποχωρίσας ἐς τὴν θείαν καὶ τῷ κράτει τοῦ Διὸς ἱκέσθαι κατὰ τὸν Καλλίμαχον τὸ μὲν κέρας ἐκεῖνο παμφόρον καὶ ὁλόκαρπον ἀεὶ εἶναι ποιῆσαι· τὴν αἶγα δὲ ἧς γάλακτι ἐτράφη καταστερίσαι. οἱ δὲ τῷ Ἡρακλεῖ τὸ πάγκαρπον τοῦτο κέρας οἰκειοῦντες, λέγουσιν ἀπ' ἐτυμολογίας, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν παρείχετο τῷ Ἡρακλεῖ, ἕως σκληροδίαιτος ἦν καὶ ἀμάλθακος, περὶ ἣν διήρχετο τοὺς ἀνθρώπους· μαλθακισθεὶς δὲ καὶ πρὸς τρυφὴν ἀποκλίνας, τέλος καὶ διεφθάρη. ὁ δὲ Σικελιώτης Διόδωρος, ἐκ τῶν Λιβυκῶν μύθων τὸ κέρας τοῦτο προσχύστερον τοῦ Διὸς ἀπεφήνατο. Ἀμάλθειαν

γὰρ λέγει.

τὴν γεγονυῖαν μητέρα τοῦ νεωτέρου Διονύσου, πεπλησιακότος ἐρασθεῖσαν αὐτῇ τοῦ Ἄμμωνος· καὶ δοῦναι αὐτὴν ἐκείνην κυρίαν τῆς συνεχοῦς χώρας παμφόρου οὔσης, τῷ σχήματι παραπλησίαν κέρατι βοός. ἀφ' ἧς αἰτίας Ἑσπέριον κέρας προσαγορευθῆναι, διὰ δὲ τὴν τῆς χώρας ἀρετὴν καὶ τὴν κρατίστην ἐπιτηδείων παρ' ὄχλου κέρας Ἀμαλθείας κεκλῆσθαι.

VIII.

QValem coniecturam de se Amaltheæ cornu præbere potest? Est hęc fabula ex illis, quę varias ad res transferri solet, quarum nos præcipuas exponentes, quæ nam præ aliis ex illis recipienda videntur permittemus arbitrio legentum. Primum itaque fabula narrat, sinistrum cornu Acheloi ab Hercule, quicum ille luctatus fuerat, fractum Naides sustulisse nymphas, ac variis floribus complexum consecrasse fertilitati anni. Atque apud Athenæum in quinto libro Dipnosophistarum, vbi quædam ex Calixeno Rhodio de pompa Philadelphi exposuit, etiam hoc legitur, processisse tum virum quempiam quatuor cubitorum, tragico ornatu & persona, ferentem cornu Amaltheæ aureum, vocatumque fuisse ANNVM. Alii vero retulerunt, Acheloum superatum tradidisse Herculi cornu Amaltheæ, ex quo bonorum omnium copia suppeteret. Cuius fabulæ expositio indicare vult, Herculem, quum Ætoliæ solum ob fluminis incompositum & vagum fluxum esset infœcundum, & videretur ab hoc iniuria affici, vnum flexuosum sinum aggeribus & fossis auertisse, ac ita terram ad pristinum vsum reduxisse, quam postea incolæ quum colerent, & sequeretur inde felicitas, illud commentum ortum est ex eo de cornu fertilitate. notissimum autem est, quod propter inæquales eruptiones & vortices, fluuios efformarint cum cornibus & capitibus boum. Alii quandam anum nomine Amaltheam diuitem atque opulentam fuisse dixerunt, quæ consueuisset lucri thesaurum in cornu abscondere. Hoc quum Hercules, siue ab ea volēte datum ipsi fuerit, siue ab inuita sibi ablatum potitus esset, & ex eo tempore multo viueret sumtuosius; inde fama orta, ex cornu Amaltheæ cuncta bona Herculi emanare. Aliter quoque memoratur, Amaltheam fœminam quandam possedisse olim agrum in Libya admodum fertilem, & quia plurimi eo fruerentur in percipiendis frugibus, ita per fabulam illum agrum in cornu Amaltheæ commutatum fuisse. Nutrix autem Iouis fabulosa, quæ similiter Amalthea nominata fuit, siue ea nymphæ Amaltheæ eximium fuit pecus, etiam ipsa cornu vindicat, quæ narratur inter lactandum infantem nuper editum Iouem, nescio quomodo, forte arbori validius implicata, alterum cornu fregisse: cuius partem fractam sustulit Nympha, impletamque malis ac aliis fructib. ori infantis apposuit. Quo studio ita magnopere ille delectatus fuit, vt postea quum Rex deorum esset electus, atque omnia robori & potentię Iouis cederent, secundum Callimachum

perpetuo cornu illud fœcundum ac fructibus plenum esse voluerit, capram autem, cuius lacte esset enutritus, inter astra collocauerit.

Qui vero ad Herculem istud omni genere fructuum plenum cornu proprie pertinere voluerunt, ii rationem vocabuli sequentes, aiunt Herculi quamdiu duriter ac absque omni mollitie viuere perrexerit, ac omnibus benefecerit, affluxisse omnia bona; postea vero molliorem redditum eum & in luxuriam delapsum, tandem etiam periisse. Diodorus autem Siculus ex Libycis fabulis ostendit hoc cornu esse antiquius ipso Ioue. Amaltheam enim fuisse matrem Dionysii primi, quũ deperisset eam cõpressissetq; Ammon, atque etiam constituisset vicinæ regionis dominam; quæ admodum fertilis fuerit & figuram bouilli cornus repræsentarit. vnde Hesperii cornus nomen inuenisse ipsam, & propter agrorum vbertatem terræque ipsius potentiam postea cornu Amalthe dictam esse memorat.

Θ.

Πῶς ὑποληπτέον εἰρῆσθαι ὑπὸ ποιητῶν, ὅτι δεξαμένου τοῦ Αἰακοῦ, ἄνθρωποι ἐκ τῶν μυρμήκων ἐγεγόνεισαν; ἢ ὅτι τοῖς ἐνοικοῦσι ποτὲ τὴν Αἴγιναν φθορᾶς θεηλάτου συμβεβηκυίας, μετ' ὀλίγον αὖθις ἐν βραχεῖ τῷ χρόνῳ ηὐξήθη τὸ ἐπιχώριον πλῆθος, καὶ τῆς ἐπιδόσεως ἀνελπίστου καὶ θαυμαστῆς ὑπαρξάσης παίζοντες ὥσπερ εἰώθασιν, οἱ ἄνθρωποι τρόπῳ τῆς ὑπερβολῆς, διεφήμισαν ὅτι ἐκ τῶν μυρμήκων ἀποκατεστάθη τὸ τῶν ἐνοίκων πλῆθος. περὶ γὰρ πολυανθρώπου καὶ σύγκλυδος ὄχλου τῇ τῶν μυρμήκων παραβολῇ ἐχρήσαντο, ὡς ὁ Θεόκριτος Ἀδωνιαζούσαις· μύρμακες ἀνάριθμοι καὶ ἄμετροι. ἢ ὅτι τῆς γῆς λιθώδους οὔσης, τὴν ἀγαθὴν γῆν κάτω ὑπορύττοντες ἐπέφερον τοῖς πετρώδεσι τόποις; ἵνα ταύτην μὴ ἔχωσι γεωργεῖν, ἐν δὲ τοῖς ὀρύγμασι κατῴκησαν, τοῦ πλινθοποιεῖν φειδόμενοι.

Εὑρεθ. εἰς σφεκλ.

IX.

QVid sibi velle suspicandum est, quod a Poetis refertur, homines ex formicis esse factos, postquam hæc Æacus esset precatus? An aliquando insulæ Æginæ incolis ira diuina sublatis pęne vniuersis, paulo post rursum, quum illis in locis breuissimo tẽporis interuallo multitudo aucta fuisset, & præter spem mirabiliter incrementum fieret, homines, vt solent, hyperbolice iocantes diuulgarunt, incolarum multitudinem ex formicis fuisse restitutam. Nam de populosa & promiscua turba vsi sunt similitudine formicarum, quemadmodum & Theocritus in Adoniazusis Turbam *formicas* dicit *innumerabiles & immensas*. An quoniam ob terram ipsorum lapidosam, bonum solum infra illam eruentes super saxea loca reposuerunt? vt ita colere hanc possent, & ipsi in effossis specubus, ne lateres coquere cogerentur, habitarent.

X.

QVare dracones ferme heroibus, quos ἡμιθέους vocarunt omnibus

omnibus vetustas adiunxit, in primis autem Baccho & Æsculapio? An quoniam huic animali & longam vitam natura dedit, & hominibus nocendi gestientem impetum ademit? & Homericus draco Il. χ', ὀρέστερος, βεβρωκὼς κακὰ φάρμακα non petit, sed exspectat in ira hominem. quum sane de Baccho singularem caussam attulerit Plutarchus, nugatoriam illam quidem frigoris, cuius vim in vino esse ibi vult probare.

λόγον ἄρρητον καὶ μοχθηρὸν ὑπὸ ψυχροῦ ἀμειβόμενος.

Æsculapio autem Medico, acutissimi visus animal additum scilicet fuit, quod v. g. laboriosissimos esse medicos, arti illi inprimis conveniat. An etiam præ ceteris in hoc genere salutarium herbarum & radicum cognitio, & a draconibus δρακόντιον appellatum est? An immortalitas hac imagine fuit indicata, quum genus istud in se dissolui, neque sua morte vnquam confici atque interire perhibeatur vt violentum tantummodo exitium esse oporteat? An vero id est (quo metum Ægyptiorum repressum fuisse narrat Plutarchus, quum Cleomenem in crucem sublatum draco tegere cerneretur) ex bobus putrescentibus gigni apes, ex equis vespas, quemadmodum & versus Græcus a Varrone relatus indicat,

ἵππων μὲν σφῆκες γένεα, μόσχων δὲ μέλισσαι.

& alter eiusdem sententiæ,

ἵπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, μόσχοι δὲ μελισσῶν.

ex asinis autem scarabeos: in corporibus vero humanis medullæ tabo confluente & consistente, nasci serpentes? itaque veteres ex omnibus animantibus dracones potissimum heroibus tanquam familiares attribuisse.

Sext. Pom.

Euseb. ἀπὸ προγονικῶν lib. 1. Apud Ε κλει μένει.

DECVRIA III.

I.

QVæ est Gorgon seu Gorgo? (nam vtraq; forma Græci sunt vsi) & quare effectu Gorgonis capite in clypeo Mineruæ, adiunxere noctuam? Gorgones quidem incoluisse loca vltima Oceani scripsit Hesiodus. & tres nominauit, Lib. 5.

Sthenoq; Euryalenq; infelicemq; Medusam.

Athenæus autem retulit narratam ab Alexandro Myndio, hoc modo: *Animal quoddam Numidæ in Libya appellant Gorgonem, vbi illud nascitur, humum spectans. Simile est noe, vt plerique aiunt coniecturam ex pelle capientes, siluestri pecudi seu oui: vt nonnulli, vitulo. Eam autem esse ferunt halitum in illo vim, vt quicumque acceserit, eum necet. Gestat iubam a fronte demissam ante oculos: quam. vbi ægre propter pondus discusserit, tum interimit quemquem aspexerit, non halitu, sed ex oculis naturaliter erumpente impetu, & statim exanimum prosternit.*

Addit Athenæus quando animal hoc cognitum & quomodo

ista comperta sint, nempe Mario cum exercitu in Africa commorante. Numquid igitur fieri possit, vt talis fama ad priscos illos peruenerit, & occasionem dederit fabulæ, de capite mortifero Medusæ? quam poetis concessa mirifica expositio transtulit ad illam mutationem adspicientium in saxa. Huius & Euripides meminit introducens hæc loquentem, vt conuertimus, Oresten,

Ne lapis fias times? ceu Gorgonem conspexeris.

& respondentem Phrygem,

Imo ne cadauer: ego enim Gorgonis ignoro caput.

Sed in Græcis eleganter alludunt similia verba sono πέτρ☉ & νεκρός. Suspicari tamen aliquis possit, tale quoddam caput interficiens intuentes, magorum artis superstitione, & impiorum carminum consecratione potuisse præparari; Quemadmodum & nobis aliquando legere contigit quædam, quibus obseruatis operando, & incantando peractis, caput hominis mortui responsa esset daturum. Ad naturales quidem caussas, quas alii exquisiuerunt, fabulam nunc referre non est visum. Atque de hac illius parte hactenus. Sed cur caput hoc horribile gerens

alternis immistos crinibus angues,

secundum Nasonem clypeo Mineruæ est affixum, & addita noctua? Hæc quidem Medusæ pulcerrimos crines sic deformasse perhibetur, (quod & ipsum scripsit Naso) & ad hostium terrorem prætulisse illos angues. Minerua autem virtutis & sapientiæ seu prudentiæ imago esse vult. hac igitur nulla vis formidinem & metum incutere possit maiorem hostibus. At noctua hoc nimirum indicat, nihil esse tam obscurum, quin Sapientiæ seu Prudentiæ acies penetret sicut Noctuæ visus in tenebris est efficax. Vnde & Latinum nomen factum volucri, quum Græco splēdor & nitor significetur fuisse etiam perhibētur, qui Prudentiam, quæ Græcis φρόνησις est, Mineruæ epitheto appellarent γλαυκώπιδα.

Lib. 4. Met.

II.

TElchinum fabula qualis est, & vnde nomen ductum esse credendum? Ita fabula hæc varie & dissentanea expositione narratur, vt vix vlla alia omnium. Sed omnino videtur hac significata esse officinæ leuitas ac futilitas, atque etiam vanitas & improbitas Græci genus hoc hominum βαναυσικὸν καὶ χειρωνακτικὸν vocant: quorum vocabulorum posterius operæ & laboris quasi principatus cuiusdam manuum significationem habet manifestam: sunt enim hi χειροτέχναι. prius ducunt ἀπὸ τοῦ βαύ☉, ὃ σημαίνει τὴν κάμινον ὅθεν ἐ κρίβανον. vt apud Aristoph. ἀχαρνῆσιν· ὅλους ἐκ κριβανίου θεῖς. Vbi enim hordeum torreretur, id est, κρῖ, ἤγουν κριθὴ, κρίβανον, & mutata litera, κλίβανον appellarunt. Hoc nomen genere neutro comicos protulisse perhibetur: Sed indicatur nihilominus & masculini generis vsus. Sunt qui βαῦον fieri ἐκ τοῦ βαύτου doceant: additur aut ē id quo ignis ardor demonstratur: nam αὔω

accendere

accendere est, vt ἀεὶ ὁ, ἵνα μὴ πόθεν, ἀλλὰ ἐκεῖνοι. proprie igitur erunt βάναυσοι ii opifices quibus ad opera sua efficienda igne est opus, vt χαλκεῖς, quos interpretatur Fabius *excusores*. Sed ad fabulam reuertamur. Multi in hac vita quæstus sunt non modo illiberales, sed ex iis etiam rebus, vnde materia vitiis prauisque cupiditatibus suppeditatur. Nam & voluptatum & deliciarum artifices esse aliquos scimus. Itaque Telchinas quosdam fabula refert fuisse fabros, & auro, argento, ære excudendo operas dedisse: vnde & tres aliqui illos fecerunt, & nominarunt Chrysum, Argyrum, Chalcum: quosdam qui contaminarent vitam & honestatem labefactarent, & decus euerterent. Quin etiam falcem, qua Saturni pater mutilatus sit, horum opus esse perhibent. Nam officina est multorum quæ scelerate & impie fiunt ministra: imo eorum quoque confectio, quibus hominum vita occulta fraude, vt venenorum, perimitur, huc referri potest. Iam fabula & hoc tradit, mutabilem fuisse Telchinum formam. Et opifices in sua quosque arte esse ingeniosos oportet, vt elaborent varia diuersaque noua; si lucrum facere velint: versutos etiam ac callidos, indicando faciendoque mercibus pretium. Eadem fabula ait Telchinas quosdam neque manus habuisse neque pedes: nimirum ostendens ad Reipub. administrationem domi forisque minime esse idoneam officinam. Tribuit fabula quibusdam manus similes anserum pedibus; (Græci στεγανόποδας & πλατυωνύχους vocant,) quo videri possit alicui, multorum inertiam & pigritiam notatam fuisse. Intelligendum autem est, pertinere ad officinæ abusum & corruptelam ea, quæ probrum habeant: nam ab hac pleraque ad vitæ necessaria munera & cultum conducentia communicantur. Est autem & in ipsis artibus prauitas, vnde κακοτεχνίαι quædam dictæ sunt. Est inanitas quoque, vnde ματαιοτεχνίαι, & vtilibus bonisque rebus multi perperam vtuntur & male. Numerarunt aliqui Telchinas nouem: sed Cœcus nominat Actæum, Megalesium, Ormenon, Lycum, Simonem & Niconem: de quibus duobus & prouerbium fertur. Idem ducit nomen ab *Echini asperitate*, vt sit Τελχὶν, quasi Τιλεχῖνες, id est, *prorsus erinaceos*. Alii ἀπὸ τοῦ θέλγειν maluerunt ἐτυμολογεῖν, vt fallacia præstigiæque *permulcendi* verbo indicentur. Neq. abhorret forma nominis ab *absoluto fine*, id est, ἀπὸ τοῦ τέλος ἔχειν, quæ erit nimirum elaborationis & operis expoliti perfectio.

Lib. 2.

Εὐσ. ἰλ. ζ.

III.

QVi fuerunt Ἀλάστορες & Παλαμναῖοι veteribus, & vnde facta sunt nomina ista? Antiquitas scilicet, vt alia introduxit infesta atque inimica hominibus numina, Ates, Furiaru, Bellonæ: sic exigentes pœnas scelerum, quibus se aliqui polluissent, Alastoras & Palamnæos dæmonas quosdam fecit. Et coluit Iouem Παλαμναῖον, Veioué scilicet, vltorem violétiæ, & parricidii in primis.

Atque ita appellantur omnes societatem huius vitæ labefactantes, & auctores adiutoresq; eorum, quæ calamitatem perniciemque & interitum afferunt. quales sunt violenti, seditiosi, turbatores pacis ac quietis, quorum consiliis aut manibus cædes fiunt, aut capiti fortunisue alicuius periculum creatur: denique facinora committuntur quæcumque nefaria atque immania. Sic est παλαμναῖος in Electra Ægisthus, suasor & socius cædis Agamemnoniæ: & Hyllus Trachiniis indignam rem putat ignem succendere, quo Herculis corpus conflagraret, & se φονέα γενέσθαι καὶ παλαμναῖον πατρός. παλαμναῖος vero an est ἀπὸ τῆς παλάμης? quo vocabulo & manus & artes malæ significantur. An ἀπὸ τῶν παλαιῶν μιασμάτων, id est, *a veterib. odiosis & impiis delictis*, quorum Deus esset vindex: vt Plutarchus retulit. Sed Ἀλάστωρ vnde? An ἀπὸ τῆς ἄλης, quæ est *fuga, error, trepidatio*? Et Ἄλαστος, *inuisus atq; detestādus*: vt Ιλ. χ'.

ἐν τῷ περὶ ἐκλελοιπότων χρηστηρίων.

Ἕκτορ μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε.

Notum autem est in exilium iis quondam fuisse proficiscēdum, qui hominem trucidassent. Et Aiax Sophocleus pariter iniquos sibi Græcorum proceres, capitales hostes suos ἀλάστορας vocat. Sed dæmonem illum, quem Orphei hymnus appellat,

Ζῆνα μέγαν πολύπλαγκτον, ἀλάστορα, παμβασιλῆα,

an secundum Plutarchum sic appellatum perhibebimus, ὅτι ἐπεξεισιν ἄλῃστα μισήματα, id est, *quod persequatur pœnas exsecrandorum factorum, quorum ille non soleat obliuisci*? An nomen factum est ἀπὸ τῶν ἀλῶν, vt Ceco placet, quas ille interpretatur βλάβας, & putat esse Ἀλάστορα, τὰς ἄλας τηρῶντα, id est, *mala & damna merita non negligentem*: vel τοῖς ἄλαις τείροντα, id est, *his affligentem atq; cruciantem*. Est autem ista Orci quoque familia, apud Euripidem iurante Medea

Μὰ τοὺς παρ' Ἅδῃ νερτέρους Ἀλάστορας.

ὡς οὐκ ἔξεστι λαθεῖν, inquit interpres.

Δ

ΤΙ' βούλεται σημαίνειν ἡ μυθολογουμένη μεταμόρφωσις Κάδμου ἐλθόντος εἰς Ἰλλυριούς; φασὶ γὰρ ὅτι Θήβηθεν ἐκεῖσε ἐλθὼν γεγηρακὼς ἤδη, δράκων ἐγένετο, ἢ ὅτι ἐξ Ἑλληνικῶν καὶ πρᾳέων τρόπων αὐτόθι μεταπεσὼν εἰς βίον ἄγριον καὶ θηριώδη, τὴν πρότερον χρηστοήθειάν τε καὶ ἐπιείκειαν ἀλλαξάμενος, καὶ γενόμενος σκολιὸς καὶ ὀφιώδης; διὰ φθοράν, εἰς δηλονότι ἐν ὁμιλίᾳ τοῦ ἔθνους, ὄντος κακοήθους καὶ ἀναιδοῦς, ἅμα καὶ ἀπανθρώπου καὶ φονικοῦ.

βεβαρβαρωμένος τε πατρικῶν ἐν ὑβρίσεσις

ὥσπερ ἐκ τῆς ἐναντίας ὁ Κέκροψ λέγεται ἐξ ὄφεως γενέσθαι ἄνθρωπος. διὰ τὸ ἀφελεῖν αὐτὸν τὸ τῆς φύσεως πανοῦργον καὶ ἄπιστον, ἀναλαβεῖν τρόπους χρηστοὺς καὶ πολιτικούς.

IV.

QVid significari existimandum Cadmi in Illyriam venientis fabulosa mutatione? Aiunt enim illum Thebis in ea loca

iam senecta confectum profectum, in Draconem mutatum esse. An quia mores eius Græci, & mansueti in vitam ibi degenerem & feram deflexerunt, quum exuta priore probitate & æquitate, importunus & instar serpentis factus esse? Corruptus nimirum consuetudine gentis illius malitiosæ & impudentis, *factusque barbarus habitans cum Barbaris.* Ita contra perhibetur, Cecropem hominem ex serpente exstitisse, quod relicta Naturæ prauitate ac perfidia bonos & ciuiles mores induisset:

B.

Τίς ἡ Ποσειδῶνος τρίαινα; ἢ σημαίνει ὅτι ἁλιευτικὸς ὁ φορῶν ταύτην; ἢ τὴν διαφορὰν τῶν ὑδάτων παραδίδωσιν, ἅπερ ἐστὶ γλυκέα, οἷα τῶν ποταμῶν. ἁλμυρὸν, οἷα τῆς θαλάσσης· μίξα, οἷα τῶν λιμνῶν;

V.

Qvis Neptuni tridens putandus? An significat piscatorem esse, qui eum gestet? An aquarum constituitur differétia, quarum alia est dulcis, vt fluuiorum; alia salsa, qualis est marina; & media, qualis paludum:

Φ.

Ὁ Ποσειδῶν καὶ ὁ Ἄρης, τίνες, καὶ πόθεν ὠνομάσθησαν; ὅτι μὲν κατὰ τοὺς ποιητὰς, ὁ μὲν θαλασσοκράτωρ, ὁ δὲ πολέμου κύριος ἀλλήλοις δῆλον. πότερον δ᾽ ἐστὶν ὁ μὲν Ποσειδῶν, ὡς ὁ Πλάτων, ἐμποδιστικὸς τῆς τῶν ὑγρῶν προβαδίσεως; ἢ ὅτι πολλῆς ἐμπειρίας παρεκτικὴ ἡ θάλασσα, Πολυείδων. ἤγουν πολλὰ εἰδὼς ἂν αὐτὸς; ἢ καὶ ὁ σείων ἐστὶ τὴν γῆν, προσκειμένου τοῦ π καὶ τοῦ δ; ὁ δ᾽ Ἄρης, ἄρρεν καὶ ἀνδρεῖος. ἢ σκληρὸς καὶ ἀμετάστροφος· ὁ δὲ Ἄρραβον καλεῖται. ἢ ἐστι ζῶν καὶ ἴσως μὲν ἔτυμον, ἴσως δὲ καὶ οὐκί. ὁ δὲ ἄρης ἀπὸ τοῦ ἄρεως εἴρηται), ἀπὸ δὲ καὶ τοῦ ἄλλως πᾶσι τοῖς συμφέρουσι, τοῦ πολέμου. ἢ ὅτι πόλεμος ἀναιρετικός ἐστιν. ὁ πολεμικὸς ἄρης ἐκ τοῦ ἀναιρέσεως καὶ ἄρσεως ἐκλήθη; καὶ γὰρ οὐδένα ἄνδρα ἑκὼν κατὰ τὸν Σοφοκλέους Φιλοκτήτην, *κεριτύλῳ.* *Κλημεῦς στρωματικῷ.*

αἱρεῖ πονηρὸν, ἀλλὰ τοὺς χρηστοὺς ἀεί.

ἱστόρηται δὲ ὅτι οἱ Σκύθαι ξίφος μόνον πήξαντες, ἔθυον ὡς Ἄρει· καὶ περὶ Σαυροματῶν ἰδίως παραδέδοται, ὅτι ἀκινάκην ἔσεβον θρησκεύοντες. ὁ δὲ Ποσειδῶν, ὑγρά τις οὐσία νομίζεται. ὑδαμόθεν δοκεῖ ἤπερ ἐκ τοῦ πόσιος, ἤγουν τοῦ ὑγροῦ, ὠνομάσθαι πεποιῆσθαι· εἶναι γὰρ οὐ πότιμον ὕδωρ τὸ θαλάσσιον, ἡ μὴν τοῦ συρρεῖν ἐκεῖνο τοῦ ὑγροῦ καὶ τῶν ποτίμων ὑδάτων συνεκτικὸν αἴτιον ἐνομίσθη, διὰ τοὺς πόρους καὶ τὰ λοιπὰ ὕδατα ἐκ θαλάσσης οἱονεὶ διηθημένα. ἀλλὰ καὶ οἱ ὑετοὶ πότιμοι εἰσι, ὥσπερ ἀναμιγέντες ἐκεῖθεν ἴχνη τινὸς δίοντα). *Εὐσταθ. ἰλ. 6.*

VI.

Qvis est Ποσειδῶν & quis Ἄρης, ac vnde hæc nomina illis imposita arbitrandum? Hunc autem belli principatum obtinere, illum esse maris dominum, secundum Poetas, manifestú est. verum itaque Ποσειδῶν est, quemadmodum Plato existimat, quod ἐμποδιστικὸς sit, hoc est, *impediat humidorum progressum?* An quia in mari multarum rerum consequimur vsum, πολυειδῶν id est *multa videns* hic esse poterit? An etiam ὁ σείων τὴν γῆν, quod *terram commouens*, adiectis literis π & δ; ἄρης autem est ἄρρεν & virilis,

aut durus & haud flexibilis, quod ἄῤῥαβον vocatur. An hæ origines consentaneæ forte sunt, & fortasse non sunt? nam ἄρης dicitur ab nomine ἀρᾶς, quoniam bellum apud omnes prudẽtes, sit malum maximo odio dignum. An quia bellum multos e medio aufert, bellicosus ille ἄρης ἐκ τοῦ ἀναιρεῖσθαι καὶ ἀρεῖος nomen accepit? Etsi hic volens & sciens virum, secundum Sophocleum Philoctetem, malum nullum tollit, sed semper bonos. Narratur autem Scythas tantum ense defixo, huic quasi Marti sacrificare. Ac de Sauromatis pręcipue traditum est, eos Acinacem colere & venerari. Ποσειδῶν vero quum intelligatur natura quędam humida, nulla ex re alia quam πόσεως, id est humore, nomen adeptus videtur. Etiamsi marina aqua non bibatur, confluxus tamen quidam humidi, & cõtinens caussa aquarum quæ bibi solent putatur, quod fluuii & reliquæ aquę veluti per mare percolentur, atque etiam pluuię, quas bibere possumus, inde credantur pendere.

VII.

QVare Vulcanus, qui & Mulciber Græcis ἥφαιστος est, perhibetur claudus natus? & a Ioue in Lemnum insulam præcipitatus de cœlo? Et coniungitur illi Venus atque Aglaia? An Vulcanum fecerunt duplicem poetæ, vnum fabricatorem domiciliorum, quę ceteri dii haberent; qui erit scilicet ętherius, neque claudus, neque in Lemno faber: Alterum quasi terrenum vel etiam aerium: quem ἀλληγορῶν ignem vrentem siue in cœlo seu terra ardeat, longe ab integritate ignis ætherei remotum. Hic deiicitur in terram, & est filius Iunonis. Quia nubibus fulmen concipitur, & inde erumpit emicans. quod in terris materia incensa, vsum ignis demonstrasse hominibus quidam fuere suspicati. Hinc igitur commentum claudicationis natum; quia vt claudi innitũtur in scipione aut bacillo, ita sine ligni, vel quod instar huius sit, nutrimento ignis in terris exstinguitur; in cœlis autem aut sub terra flagrans, nihilominus materiam habet aliquam, qua alitur. In Lemno autem fouetur. Nam ibi fuisse ardentia loca aliquando, traditur, & Lemnios fabros. Nam officinam Vulcani collocarunt in freto Siculo, & insula, cui nomen Vulcania. Quod autem ad coniugium attinet, siue intelligatur illæ fabricæ ætheriæ Vulcanus, seu vis vrentis ignis, consentaneum est Aglaian & Venerem ei coniungi. Nam pulcritudine cœli ornati siderum varia specie, secundum Proclum, nihil esse possit splendidius, neq; luculentius. & est certe hæc summa maximæque aspectabilis venustas. In terra autem quum officinæ præcipua sint opera ea, quæ igne elaborantur, quid recte effici, aut artifici aliisue vtilitatem conciliare possit, sine nitore quodam elegantiæ & quasi illecebra formæ lepidę & veluti arridentis? fuere qui claudicationem Vulcani *ignipotentis*, secũdum Maronem, ad ignis coruscas vibrantesq; & nusquam rectas, sed contortas semper flammas referrent. quæ nec ipsa cõiectura esse futilis omnino videtur.

[Margin notes: Εὐσταθ. Ιλ. α. — Æneid. 8. — In Timæo. — Seruius in 8]

Quare

VIII.

QVare Delphici Apollinis tripodem proprium esse voluerũt, quæ est Latinis cortina? Hoc oraculum in honore maximo & veneratione summa olim fuit apud omnes vbique gentium & locorum: quemadmodum Ennius ipsum de se dicentem Apollinem introduxit Cicerone indicante, cum esse se, *De orat. 1.*

Vnde populi & reges omnes consilium expetant,
Suarum rerum incerti: quos ego mea ope ex
Incertis certos compotesque consili
Dimitto, vt ne res temere tractent turbidas.

An quia in numeris præcipua vis Trium esse, & quædam arcana rationis singularis efficacitas creditur? In primis autem stabile & firmum quiddam hic numerus indicare vult: quia omnium prima figura, quæ τρίγωνος, id est, *triquetra* est, lineis tribus clauditur. Tria igitur aliquid concludunt atque definiunt: & quæcumque progrediuntur longius, ea ad tria redigi solent, & ita institutur: quum in omni figura multorum laterum vis & potestas triquetræ insit. Quod si vltra triquetram retro abire aliquis velit, dissipari id quod compositum perfectumque fuerat, necesse est. Nam vno latere de figura triquetra sublato, nihil nisi indefiniti anguli spatium relinquitur: & altero etiam detracto, solius longitudinis designatio, quæ cogitari magis quam exhiberi potest. Angulum autem solum, quid vetet comprimendo aut diducendo variari? An quia tripus etiam est bacchicus crater, quo vinum miscere olim solebant? ἄπυρος ille quidem τρίπους. Et Apollinis vera esse responsa præ ceteris creditum fuit: vnde & prouerbium natum, vt vera loquẽtes dicantur ἐκ τρίποδος λέγειν. vinum autem & ipsum est ἀληθοσόφιον, id est, *in caussa vt veritas proferatur*; secũdum prouerbium quo Theocritus est visus, *Ath. lib.*

οἶνος, ὦ φίλε παῖ, λέγεται καὶ ἀλάθεα:

& Horatius scribens Lolio, præcipit vt tegat commissum,

- *& vino tortus, & ira.*

& secundum Callimachi versum, vinum ἐκ κεκρυμμένα φαίνει βροτοῖσιν. Latini etiam Dionysum, quod vini numen fecerunt Græci, Liberum appellarunt, quod ex animo & libere ea quæ quisq; sentit, bene potus proferat. Ac secundum hæc, Græci nominis originem, etsi fortasse audacius, facere tamen possit aliquis, quod manifeste conuertatur veluti curriculum eorum, qui *post madide madent*, vt ait Plautus, id est, quod mera, quæ est νύσσα, quasi sub dio sit. Sunt qui Tripodem Delphicum ad tria tempora pertinere putent, de quibus oracula peti & edi solerent, præsens, præteritum & futurum. *Pseudolo.*

IX.

QVid indicari putandum Homerico Oceano, & aurea catena, & duabus incudibus, & certamine ac prælio Deorũ? An

id quod minime dubium videtur, his fabulis potissimum significata est Mundi quædam forma & partium illius dispositio, & siderum naturæ ac vires? De quibus breuiter differemus, aliis omnibus, quæ passim memorantur, omissis. Atque Oceanus Homero omnino is est circulus, quem *finitorem* Latini, ὁρίζοντα Græci vocarunt, vnde est hoc factum.

ἐν δ' ἔπεσ' ὠκεανῷ λαμπρὸν φάος ἠελίοιο
ἕλκον νύκτα μέλαιναν ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν.

& Ιλ. ε dicitur, eminuisse ignem ardentem de galea Diomedis similem autumnali sideri, quod lotum oceano splendide exoritetur. Eritque nominis ἔτυμον, ὅτι ὠκέως αὐτῷ γίνεται τὸ ἐπιπτωκόμενον. Hæc nostra sententia videtur Homericæ consonare: quamuis me non fugiat Oceani aliam significationem exponi ab Aristotele. Illa vero σειρὴ χρυσείη Ιλ. θ', quid aliud sit quam διάκοσμος vniuersi mundi, & coagmentatio atque compactio orbium cœlestium, intra vim ætheriam Iouis, ὃς κράτος ἐστὶ μέγιστον; Quæ nititur illa quidem suis motibus contra, sed nihilominus ita conuertitur quasi deuincta περὶ ῥίον οὐλύμποιο, vt Iouis agitatio & ductus neutiquam impediatur aut retardetur, vtque etiam ipsa tellus circumfusa aquis in aere pendeat. In medio quidem infra hanc, vt sit τάρταρος

τόσσον ἔνερθ' ἀΐδεω, ὅσον οὐρανός ἐσ' ἀπὸ γαίης.

Vnde & puncti instar terram obtinere ostenditur. Iam Iuno certe est poetis quasi ὕλη, id est *materia* Mundi, sicut vis gubernans & continens Iupiter. Hæc igitur duobus verticibus quasi affixa hærent, qui sunt nimirum ἄκμονες δύο pedum Iunonis. Non enim deteruntur ἢ κάμνουσι illi in perpetua cœli conuersione: sicut & Atlas distinens cœlum & solum columnis suis, intelligitur Axis, quem nullum pondus defatiget, sed Dii, id est sidera accurrunt, &
ιλ. ξ'. volunt Iunonem exsoluere; quos Iupiter proiicit viribus eos deficientibus; quo ortus & obitus siderum significari credibile est. I-
ιλ. θ'. dem Iupiter reuocat excurrentem Iunonem & Mineruam Mineruam autem accipiemus applicationem cœlestium affectionum & fatalium euentuum gubernationem, qua nihil vel sagacius, vel potentius esse possit: sed siderum progressio retorquetur interdum, quam quasi retundi videtur, & cohiberi significationes, quæ ἀποτελέσματα a Græcis dicuntur. Sed certamen Deorum quid sibi velle dicemus Ιλ. φ? An non modo Empedoclea contentio, (ipse νεῖκος vocauit) sed contrariæ illæ sunt siderum naturæ vires, significationes, effectus? Atque Mineruæ sidus credo τῶν ἀπλανῶν aliquod accipi quoque posse, quorum potestatem magnam & efficientiam esse præsentem Astrologi censent. Ægyptiis autem perhibentur duodecim in cœlo signa appellasse θεοὺς βουλαίους, quasi *consilii principes*: quinque autem stellas & duo lumina, quos πλανήτας vocãt ῥαβδοφόρους, tamquam *assectas*. Hi igitur congressus sunt inimi-

inimicorum συσχηματισμῶν, vt τὸ κατὰ διάμετρον, qui est siderum e regione contrariorum, & τετραγώνου, quando inter illa latus quadratæ figuræ interiectum medium facit, vt radii ad normam in terræ intimo puncto, quod κέντρον dicitur, coniungantur, quamuis & de ceteris intelligi ille conflictus posse videatur; vt de eo cuius latus est æquale ductæ lineæ e centro circuli, & figuræ angulorum sex descriptę in circulo, & ex eo radii concurrentes angulum efficiunt, quo sesqui maior est ille de interuallo quadrati lateris, itemque de reliquo, qui est τρίγωνος: quando latera interpositi spatii inter sidera describunt figuram triquetram, & concursus radiorum angulum habet maiorem quadrato parte tertia, id est

ἐπίτριτον. Eandem autem partem signiferi peragrantes, vniuersos radios miscent, quod tum corpora ipsorum iungantur. At enim aliqui Dii manus nolunt conserere, vt Apollo & Neptunus. συσχηματισμοὶ enim, id est, *figura quibus veluti committātur radii*, ἀναποδισμοῖς, id est, *insistendo & recedendo* sæpe non solent perfici: & ita vitatur congressus, quemadmodum & in diuersas partes extra signiferum declinatione. Postquam vero vel coniuncta siderum corpora, vel consentanea dispositione collocata significationes effectusue, quæ sunt, vt dictum est, ἀποτελέσματα, absoluerunt, non mutantur euentus secundum Euripidis sententiam conuersam a Nasone,

neque enim licet irrita cuiquam 3. Metam.
Facta Dei fecisse Deo.

Euripides autem in Hippolyto sic.

θεοῖσι δ' ὧδ' ἔχει νόμος·
οὐδεὶς ἀπαντᾶν βούλεται προθυμίᾳ
τῇ τοῦ θέλοντος·

Et in Seruii commentationibus legitur, eos retardare fata, non penitus tollere. Et alibi ait traditum esse x. annis fata differri posse. Hæc siue ad istum modum de poetę consideratione facta sunt seu non sunt neq; illiberalem habere meditationem, neq; expositio nostra omnino esse futilis videtur.

X.

QVid est, *vt de symbolis essemus?* verum ἀπὸ συμβολῶν, vt sit hic quasi ἔρανος, & epulæ Hesiodeæ ἐκ κοινοῦ, hoc tantum discrimine, quod hæc publica, illa priuata conuiuia fuerint. Docent autem Grammatici συμβολὴν id esse, quod pro sua parte quisque ad communes dapes confert, vnde ἀσύμβολος, *qui nihil soluit.* vt Phormio, *Tene asymbolum venire lautum atque vnctum e balneo*

& Epidicus Plauti *Parata iam sunt scapulis symbola.* & Menandri versus refertur in 6. ab Athenæo,

Μικρὰς ἔθηκα συμβολὰς ἀγοράμενος.

& Libro VIII. παραθεὶς τοὺς ἰχθῦς τοῖς ἐπὶ συμβολὰς δεδωκόσι. Lucianus, πρὸς ἣν οὐκ εἶχεν αὐτῷ καταθεῖναι συμβολὴν, τὸν δακτύλιον δίδωκας. & Hermotimo, ἐλήφθη αὐτὸς ὑπὸ κόλπου ἐκκομίζοντος τὸ κύλικα, ὡς ἔχοι συμβολὰς αἰτηθεὶς καταθεῖναι. *reprehenderat ipsum in sinu efferentem vasculum, vt esset unde symbolas conferret.* An non igitur symbola illa dicemus, quasi signa futurorum conuiuarum, & pignora solutionis?

Constat autem σύμβολον significare *notam & signum*, & quam *tesseram* vocarunt. Medea: ξείνοις τε πέμπειν ξύμβολ' οἳ δράσουσί σ' εὖ. hæc erit nota atque tessera hospitalis. Et sunt συμβολα *ea qua coniectura explicari solent*: vt Pythagorica dicta. & scriptura Ægyptiaca συμβολικὴ, quæ erat & literarum & picturæ variæ, vt in stromateo Clementis VI. legitur. Sunt & in masculino genere vsi nomine; vt Æschylus Prometheo,

κληδόνας τε δυσκρίτους
ἐγνώρισ' αὐτοῖς, ἐνοδίους τε συμβόλους.

Qua forma & Plautus in Bacchidibus symbolum & syngraphum dixit in Asinaria & Captiuis.

DECVRIA IV.

I.

QVo casu positum esse dicendum, *Musa?* in hoc versu,

Ab Ioue principium Musa,

An est vocandi casus, compellante poeta numina, quorum opem implorat; vt sit,

Ducamus principium, o Musa, ab Ioue.

secundum Aratum ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα. vel Theocriti Ptolemæum,

ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ ἐς Δία λήγετε Μοῖσαι.

An est potius genitiuus, quemadmodum videtur Cicero Aratum esse interpretatus,

Ab Ioue Musarum primordia.

De legib. 2. Et secundum hæc:

A Ioue principium generis.

II.

HElenam Νεμέσεως filiam; qua consideratione ab aliquibus factam putandum? quum plerique sororem geminorum Castorum natam Leda perhibuerint? Exponit autem Athenæus libro 8. versus auctoris carminum Cypriorum, quod opus, fuere qui Homeri esse vellent: sed eos refellit Herodotus Euterpa: quidam Stasinum composuisse illa; quidam alium quempiam Cyprium tradiderunt. Sed quicumque is auctor fuit, versus hos ipsius Athenæus retulit:

τοὺς δὲ μετὰ τριτάτην Ἑλένην τέκε θαῦμα βροτοῖσι
τήν ποτε καλλίκομος Νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα
Ζηνὶ θεῶν βασιλῆϊ τέκεν κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
φεῦγε γὰρ οὐκ ἔθελεν μιχθήμεναι ἐν φιλότητι
πατρὶ Διὶ Κρονίωνι· ἐτείρετο γὰρ φρένας αἰδοῖ
καὶ νεμέσει· κατὰ γῆν δὲ, καὶ ἀτρύγετον μέλαν ὕδωρ
φεῦγε. Ζεὺς δ' ἐδίωκε, λαβεῖν δ' ἐλιλαίετο θυμῷ,
ἄλλοτε μὲν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
ἰχθύϊ εἰδομένην πόντον πολὺν ἐξορόθυνεν,
ἄλλοτ' ἀν' ὠκεανὸν ποταμὸν καὶ πείρατα γαίης,
ἄλλοτ' ἀν' ἤπειρον πολυβώλακα· γίγνετο δ' αἰεὶ
θηρί', ὅσ' ἤπειρος αἰνὰ τρέφει, ὄφρα φύγοι νιν.

Ouo autem genitam Helenam scripserunt, quod postquam se in varias diuersarum animantium species vertisset Nemesis, tãdem in volucrem mutata a Ioue fuisset compressa. Hoc enarrans Clearchus, eodem Athenæo indicante lib. 2. scripsit Helenam, quum educaretur in superiore conclaui ædium, quæ Græci ᾠὰ & ὑπερῷα appellant, in opinionem venisse, quod ouo esset procreata. Sed ad Nemesin reuertamur. An hoc fabula significare vult, Helenam quum nec pudori nec pudicitiæ pepercisset, in reprehensionem omnium iustam incurrisse? Nam & paulo ante expositorum versuum auctor, coniunxit αἰδῶ καὶ νέμεσιν. Et has simul terras reliquisse Hesiodus ait, ostendens corruptis moribus & penitus deprauata vita, neque pudere quicquam, neque reprehendi improba & mala facinora. Est & νέμεσις ad impietatem & scelera hominum, diuini numinis respectus: vt Catullo,

Ne pœnas Nemesis reposcat a te.
Est grauis Dea. lædere hanc caueto.

Et Proclus Hesiodea explicans celebrari dicit τὴν αἰδῶ vt φόβον θεῖον, & τὴν νέμεσιν, vt ἄγγελον δίκης. Demonstratur igitur & calamitas secuta raptum Helenæ, tanquam pœna adulterii ac violati hospitii.

III.

QVid est, quod Maro fecit, *noctu syluas & maria quiescere?* quum sæuissimæ tempestates nocturnæ esse soleant. Sic enim ille in I V.

Syluæq́; & sæua quierant
Æquora, quum medio voluuntur sidera lapsu.

An quod Seruius de animalibus memorat, aut nihil est, aut nimis curiose exquisitum: neq; poeta semper esse dicit tranquillas noctes, sed tunc illam fuisse, & medium quidem tempus ipsius. Tradunt autem Astrologi plerumque solere tempestatem mutari, medio diei & noctis tempore.

IV.

QVid Atrei & Thyestæ fabula significatum esse credendum?

An historia illa est, fictis narrationibus permista? Atrei enim fuerunt filii Atridæ, vel duo, vel gemini fratres Agamemnon & Menelaus. etsi de his quoque alii aliter; quæ modo exquirenda non sunt. Thyestæ autem fuisse traditur Ægisthus, vnde & Thyestiades hic est ἀδελφός. De regno igitur verisimile est, natam inter fratres fuisse contentionem. (Sunt autem arctissime coniunctorum dissensiones atrocissimæ: id quod & Eteoclis ac Polynicis odia conflictusque demonstrauit. & hoc nimirum aurei arietis seu agni imagine indicarunt poetæ. Nam priscæ opes fuerunt pecudes, id est, armenta atque greges: & auro nihil pretiosius est) Regnum igitur Pelopis pulcerrimum & potentissimum Atreo relictum tradito sceptro, secundum Homerum,

πολλῇσιν νήσοισι καὶ Ἄργεϊ παντὶ ἀνάσσειν.

quum vi occupare non posset frater Thyestes, fraude scilicet appetiuit. quod innuitur adulterio coniugis Atrei & furto arietis aurei. Narrant autem disceptantibus de regno fratribus placuisse iudices capi, quibus qui prior exhibuisset ostendissetve mirabile & prodigiosum quippiam, ei regnum vt adiudicaretur. Accidit tum vt in grege Atrei appareret aries cū vellere aureo. Hoc igitur vt nouum & singulare, quum Atreus esset exhibiturus, cognita re ex Aeropa fratris vxore, cuius erat adulter, Thyestes, illius opera potitus fuit ariete, eoque exhibito adeptus regnum. id tam graui atque iniquo animo tulit Atreus, vt ira atque dolore fureret. Itaque primum vxorem in mare abiectam

ἀφῆκεν ἐλλοῖς ἰχθύσιν διαφθοράν,

quemadmodum ait Teucer Sophocleus: fratri autem Thyestæ, simulata recōciliatione gratiæ, filios epulandos apposuit: & postea ipsum quoq; obtruncauit. eam ob rem sol in contrariam partem cursum mutauit, de quo Euripides Oreste, ἔνθεν ἔρις τό τε πτερωτὸν ἡλίου μετέβαλεν ἅρμα, τὰν πρὸς ἑσπέραν κέλευθον οὐρανοῦ προσαρμόσασα μονόπωλον ἐς ἀῶ, ἑπταπόρου τε δρόμημα πελειάδος εἰς ὁδὸν ἄλλαν Ζεὺς μεταβάλλει. Huius mutati cursus mentionem fecit Plato in Politico. Sed nos fabulæ quasi iter exsequamur. Hac igitur fuga solis καθ' ὑπερβολὴν scilicet immanitas nefarii facinoris iudicata fuit, quod sol aspicere non posset; id est, quod omnem sæuitiam & crudelitatem superaret, sicut meliorem fœminam solem videre, negat Plautina muliercula, quam fuerit mater sua; sentiens optimam & probatissimam fuisse. Seruius refert Atreum primum prædixisse futuram ἔκλειψιν solis, id est, fore vt sol obscuraretur & effugeret conspectum hominum: cui inuidens frater, re euentu comprobata, ex vrbe, inquit Seruius, discessit. Athenæus, auctore Heracleota Herodoto, tradidit libro VI aureum illum arietem ob quem solis lumen absconditum fuerit, & euersi reges, & tanta commota tragœdia, argenteam phialam seu pateram fuisse, in cuius medio esset sigillum aureoli agni. Quod nimis leue esse, & audacter

Sticho.
Æn. I.

audacter confictum videtur, tantas inimicitias & capitalia odia suscepta, & dira facinora facta esse propter pateram. Alii demonstrasse putant, Atreum diuersas atque contrarias esse solis & cœli vias. Quum enim que ab ortu ad occasum, seu spectantibus Aquilonem a dextra sinistram versus conuertatur cœlum, Solem suo itinere contra niti ab occasu ad ortum, seu a sinistra ad dextram. Strabo Eust. odyss.

V.

Quis erat Περικιόνιος Deus Thebis Bœotiis? An communior hæc est appellatio Liberi, vt ex hymno Orphei intelligi potest, quem sic orditur,

κικλήσκω Βάκχον περικιόνιον.

Tradunt autem fabulæ sic esse Liberum appellatum, quod hedera circum columnam nata implicatus fuerit. Quum enim Semele a Ioue compressa, iam partu edito orasset Iouem, vt cum fulmine accedens se consuesceret, eo impetrato, Regia tota aduentu illius arsit: tunc sua sponte hedera fertur exstitisse & comprehendisse columnam, & infantem texisse, ne ab igne læderetur. alii territa Semela abortu fuisse tradũt eiectum fœtum immaturum: alii, ipsa exstincta, a Ioue ereptum; quos Naso sequutus hæc fecit lib. 3.

Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioque tener, si credere dignum est,
Insuitur femori, maternaque tempora complet.

Sed de hedera consentiunt, complexam hanc columnas frondibus suis, infantem protexisse. Hinc in Phœnissis Euripides, Βρόμιον ἵνα τέκε ματὴρ Διὸς γάμοισι· κισσὸς ὃν περιστεφὴς, ἑλικτὸς εὐθὺς ἔτι βρέφος χλοηφόροισιν ἔρνεσι κατασκιοῖσιν ὀλβίσας, ἐνώτισε.

Clemens Alexandrinus aliter de hac fabula verba fecit στρωματεῖ α: atque columnam illam Dionysiacam significare vult, τὸ τοῦ θεοῦ ἀνείκονιστον, id est, priscos ostendere voluisse, *nullum Dei simulacrum effinge posse.* & oraculo quodam memorat,

στῦλος Θηβαίοισι Διώνυσος πολυγηθής.

Quod tamen sic accipi etiam possit, vt numen Liberi id esse dicatur, quo niti fretaque esse debeat ciuitas Thebana, vt Iphigenia Taurica,

στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες.

Sed Clemens ex Euripidis Antiopa etiam refert versum, quo Liberi manifeste columna indicatur,

ἔνδον δὲ θαλάμοις βουκόλον κισσῷ στῦλον Εὐίου θεοῦ:

atque addit Clemens, priusquam figuras & habitus certos plane scirent simulacris effingere, tunc priscos, vel, secundum Ennium, cascos, erexisse columnas, & eas ornasse, atque religiose esse veneratos tamquam sedes diuinas. Et exponit versus cuiusdam qui composuit Phoronida, (hanc enim ille titulum fecit poemati,) hos:

> Καλλιθόη κλειδοῦχος Ὀλυμπιάδος βασιλείης
> Ἥρης Ἀργείης, ἣ στέμμασι καὶ θυσάνοισι
> πρώτη ἐκόσμησεν περικίονα μακρὸν ἀνάσσης.

Quinetiam poematos, cui nomen Europia, auctorem narrasse docet fuisse simulacrum Apollinis Delphici, columnam his versibus,

> ὄφρα θεῷ δεκάτην, ἀκροθίνιά τε κρεμάσαιμεν
> σταθμῶν ἐκ ζαθέων, καὶ κίονος ὑψηλοῖο

In prioribus autem versibus nominatur Callithoe, quæ fuerit clavigera, id est æditima Iunonis Argiuæ, & corollis atque fimbriis ornauerit ædem columnatam & amplam illius. dixit enim ille poeta certe περικίονα τὸ περίστυλον. in posterioribus, suspendi vultis, qui pronunciat decimarum primitias de sacrarum ædium columna Vesanæ ad columnam, quæ pro simulacro esset, haud sciam, an ista detorta potius, quam ex sententia auctorum accommodata esse videantur. Fecit idem hoc Clemens alibi quoque, vt sine caussa, meo quidem iudicio, diuina humanis misceret. Sed ista ad præsentem quæstionem non pertinent. In hymno Orphæi hederæ columnam vinculo suo circumdantis, vnde περικιονίου nomen factum, significatio indicatur, nodi cuiusdam vniuersitatis rerum. Sic enim ibi,

> ὁ δ' ἀνέδραμε δεσμὸς ἁπάντων.

ς.

Ὅτι μὲν Βάκχος ὁ Διόνυσος ἀπὸ τῆς κορυβαντώδους βακχείας. ὥσπερ καὶ ἴακχος ἀπὸ τοῦ ἰάζειν ἢ ἰαχεῖν. ἐπωνομάσθη οὐκ ἀπᾴδειν δόξειεν ἂν τῆς ἀληθείας. πόθεν δὲ καὶ διὰ τί Βρόμιος; ἢ ἀπὸ τοῦ βρόμου ὃν τῇ ζέσει ποιεῖ παφλάζων ὁ οἶνος; ἢ διὰ τὰς τῶν μεθυόντων κραυγάς, καθάπερ καὶ Ἐριβρεμέτης. οὕτω καὶ Βρόμιος καὶ Ἐρίβρομος; τὸ γὰρ ἐλελεῦ δῆλον ὅτι ἐνδείκνυσι τὴν ἐκφορὰν τῆς τοῦ δαίμονος ὀργιαστῶν ὁμοίως καὶ ἀπὸ τῶν ἐνθουσιαστικῶν ἐπιφωνημάτων παρῆκται τὸ τοῦ Εὐίου ὄνομα. ἐκλήθη δὲ καὶ Εἰραφιώτης ἢ ὅτι ἔριν φαίνει ὁ οἶνος; εὕρηται παρ' Εὐβούλῳ, ὡς ὁ Δειπνοσοφιστὴς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐξέθηκεν, οὐκ εἶναί φησιν ὁ Διόνυσος ἱκανοῦ τὸ τι παρ' αὐτῶν κρατῆρα ἀλλ' ὕβρεως, τὸν δὲ πέμπτον, βοῆς. ἢ παρὰ τὸ ἐρράφθαι ἐν τῷ μηρῷ τοῦ Διός, κατὰ τὸν μῦθον; Μηρὸς δ' ἐστὶν, ὥς φασιν, ὄρος Ἰνδίας, ὅθεν Μηρορράφης ὁ Διόνυσος· ἢ ἀπὸ τοῦ εἴρειν, τοῦ λέγειν, ὡς ἀφειλκυσμένος αὐτοῦ τῆς πολυλογίας; ὁ γὰρ οἶνος ἤγειν ὁ μεθύων

> καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον·

ὥσπερ καὶ τὴν Ἐρεσιώνην οὐχ ἧττον οἴονται ἄν τις ὀνομάσαι ἀπὸ τοῦ εἴρειν καὶ λέγειν οὐ τοὺς ᾄδοντας καὶ περιφέροντας ἐκείνην παῖδας ἢ παρὰ τὰ ἔρια. ἀλλὰ διὰ τί Σαβάζιος προσηγορεύθη; ἢ ὅτι τῇ Φρυγίᾳ διαλέκτῳ τοὺς Βάκχους δηλοῦσιν οἱ Σάβοι· ἔστι δὲ ἔθνος Ἰνδικὸν καὶ Ἀραβικὸν οἱ Σάβαι, οἱ δὲ Σάβοι, Θρακικόν. ὁ δὲ εἰς Ὀρφέως φερόμενος ὕμνος, τὸν Σαβάζιον ποιεῖ Κρόνου μὲν υἱόν, φησὶ δ' εἶναι ἐκεῖνον,

> ὃς Βάκχον Διόνυσον, Ἐρίβρομον, Εἰραφιώτην
> μηρῷ ἐγκατέραψεν —

Διόδωρος δ' ἐν τῇ δ'. Σαβάζιον, γενόμενον Διόνυσον τοῦ Διὸς καὶ Περσεφόνης

γενέσθαι

ξυνίας φησίν. Ὀρθὸς δ' ἐκλήθη διὰ τὴν ὀρθήν, τουτέστιν ἀκριβῆ καὶ ἁρμόζουσαν κρᾶσιν τοῦ οἴνου, μὴ ἀκράτου ἀλλὰ κεκραμένου. ὁ δὲ Λυαῖος, οὐ μόνον ὁ λύων καὶ σκεδάζων ἐστὶ τὰς μερίμνας καὶ φροντίδας, οὐδὲ λυσιμελὴς τῇ διὰ τὴν ἀκρατοποσίαν καὶ μέθη, ὄντων μὲν τι ἀληθῶν καὶ τούτων, ἀλλὰ καὶ ὁ τῶν νόσων λυτικὸς τῇ δικαίᾳ καὶ ξυμφόρῳ τοῦ οἴνου πόσει. ὅθεν καὶ ἡ Πυθία λέγεται τισὶν κελεῦσαι, Διόνυσον Ὑγιάτην καλεῖν. καὶ φέρεται χρησμὸς, Ἰατρὸν ὀνομάζουσα τὸν Διόνυσον, ἐν τούτοις, Liber.

> Εἴκοσι πρὸ κυνὸς, καὶ εἴκοσι τὰς μετέπειτα,
> οἴκῳ ἐνὶ σκιερῷ Διονύσῳ χρῆσθαι ἰατρῷ.

Πῶς δὲ ὁ Βασσαρεὺς φάτεος; ἢ Βάσσαρος; οὕτω γὰρ ὁ Ὀρφικὸς ὕμνος,

> Βασσαρεῦ καὶ Βάκχου, πολυώνυμε παντοδυνάστα.

ἢ καὶ τοῦτο πεποιημένον ἀπό τινος τῶν μεθυόντων φωνῆς ἀπηχὸν ὄνομα εἶναι ἐρήσομεν; οὐ γὰρ ταῖς τῶν ὀλίσεων καὶ ἄρας ὀρεγόμεθα ἐτύμοις, ἐκκειμένοις παρ' Εὐσταθίῳ. αἱ δὲ Βασσάραι ὀνομασθεῖσαι Βακχικαί τινες ἐκλήθησαν. αἱ καὶ Μιμαλλόνες, καὶ αὐταὶ ὀνομασθεῖσαι, ποιὰν τινὰ χρεμυγὴν τοῦ ὀνόματος ἐνδεικνυμένου, ὥσπερ ἐκ τοῦ Τιμαλλῆς παρὰ τῷ κωμικῷ. Ἰλιάδ. β.

Τὸ δὲ διμάτορα καὶ τὸ δίμητρον τεχθέντα μᾶλλον εὖ λέγοντες φήσομεν εἶναι τὸν καὶ ἐπὶ τῶν ληνῶν τῇ πρώτῃ ἐκπιεσθέντα οἶνον καὶ αὖθις ἐν τοῖς πίθοις ἀποζέοντα ὥστε γίνεσθαι πρὸς τὸ πίνειν ἐπιτήδειον καὶ εὔχρηστον; ἢ πρότερον μὲν ἐν τοῖς βότρυσι καὶ ταῖς σταφυλαῖς φανέντα μετέπειτα δὲ πάλιν ἐκ τρυγηθέντα ἁπλῶς ἐπ' ἀναγνωσθέντα ἐν πατητῷ καὶ θλιβέντα οὕτω δὴ οἶνον εἶναι συναγόμενον; μήποτε δὲ καὶ τὸ δίμορφον κεκλῆσθαι τὸν Διόνυσον, τὸ αὐτὸ βούλεται σημαίνειν; ἢ καὶ ἐμφαίνει ὡς οἱ πολλοὶ ἤγουν διαφόρους τῶν μεθυσκομένων διαθέσεις ὀργίλων ἢ ἱλαρῶν ὑπαρχόντων; τῶν δὲ οὐκ ἐπισταμένων τὸν οἶνον πιόντων, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ μέτρον κατὰ τὸν Μεγαρικὸν ποιητήν, ἐπεὶ θηλυειδεῖς εἰσὶν οἶμαι, τὸν Διόνυσον γυναικεῖον καὶ παράδαλιν εἰκασθῆναι ὑπονοῆσαι ἂν τις ἐξείη. κερασφόρος δ' ἂν εἴη, οὐδὲν ἴσως μᾶλλον διὰ τὸ τοῦ κρανίου κερασφόρου τι τῶν, ἐκ κεφαλῆς τινων ἔκφυσιν κατὰ τὸν πατέρα Ἄμμωνα, ἢ διὰ τὸ τοὺς μεθυσκομένους εἰς θυμὸν ἀγομένους διατίθεσθαί τε τολμηροτέρους καὶ οἷον ταύρους τὸ κυρίττειν ἐμφέρεσθαι. φασὶ δὲ καὶ παροιμιαζόμενοι τοὺς πίνοντας κέρας εἶναι ὑπὸ τοῦ Διονύσου καθωπλίσθαι. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ. ἀλλὰ Διόνυσος τὸ ὄνομα πόθεν; ἀπὸ μὲν τοῦ ὄρους Νύσης ἐν Ἰνδίᾳ τυγχάνοντος οὐκ ἄδηλον τὸ παραδοθὲν, τεχθῆναι τὸν ἐκεῖ αὐτὸν καὶ φασὶ θῆναι Διὸς υἱόν. ὑπολάβοι δ' ἄν τις ἴσως ὑπονοῆσαι τὸν παρ' ἐμοὶ Διόνυσον, ὅτι τὸν Δία ἤγουν τὴν ἡμέραν καὶ τὸ φῶς νύττει, τουτέστιν ἐλαύνει. ἐν νυκτὶ γὰρ τὰ τοῦ Διονύσου μυστήρια, ἐπιτελούμενα δηλαδὴ τὸ ὀψίως πίνοντας ἐπικρύπτειν τὸν οἶνον, καὶ μὴ ἐς πρωΐαν ἔστι τῶν ἀρχαίων τὸν πλησμονῆς χρῆσθαι· ἐὰν δὲ μὴ φέρῃ ὁ ὠνητικός τις παλαιὸν οἶνον, οὐ ἔχει καὶ ἀπέχεσθαι τοῦ ποιεῖν αὐτόν. ἢ καὶ διὰ τὴν συνήθη τῆς ταμιείας τὸν οἶνον καὶ ἀποθέσεως ὡς εἰς παλαίωσιν κρυπτόμενον; διὸ καὶ Οἰκουρὸν φασὶ προσαγορευθῆναι τὸν Διόνυσον. οὐκ ἀστοχήσει δ' ἂν ἴσως παντελῶς τῆς ἐτυμολογίας ὁ φάσκων ὅτι ὁ Διόνυσος, ἐλευθερώτερός τις ἐστὶ, τὴν Νύσσαν καὶ Σεμέλην ἤτοι τὸν κρατῆρα ἔνδον καὶ προφανῆ παρεχόμενος, τῶν ὑποπεπωκότων τὸν τε νοῦν κουφοτέρων, καὶ τὴν γλῶτταν προπετεστέρων γινομένων. οἱ δὲ λέγοντες ἥλιον εἶναι τοῦτον, φήσαιεν ἂν οἶμαι, Διόνυσον εἶναι τὸν νύττοντα καὶ ἐπιπορευόμενον διαφαινόμενον Δία, τουτέστι τὴν τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ φωτὸς

Diod. (margin)

Diod. (margin)

λαμπροτέραν. ἐξέθηκαν δ' ἤδη τινὲς ἐτυμολογίαν τοῦ ὀνόματος ἑτέραν. καί τοι τὸν μῦθον γελοιοτέραν, καὶ αὐτὴν καὶ αὐτὴν κομψοτέραν ἣν καὶ ὁ Πανοπολίτης Νόννος οὐκ οἶδ' ὅπου γ' εὑρὼν, εἰς τὰ Διονυσιακὰ ἑαυτοῦ εἰσφρήσσει ἀδίκως.

κικλήσκων Διόνυσον, ἐπεὶ ποδὶ φόρτον ἀείρων
ἤιε χωλαίνων Κρονίδης βεβριθότι μηρῷ,
Νῦσος ὅτι γλώσσῃ Συρακοσίδι χωλὸς ἀκούει.

ἁπάντων δὲ σχεδὸν τῶν τοῦ Διονύσου ἐπικλημάτων καὶ ὀνομάτων ἀναμνησθέντες, τὸ κάλλιστον καὶ σωφρονέστατον καταλείπειν ἀθεώρητον πῶς οὐκ ἂν μεθυόντων καὶ μαινομένων τῷ ὄντι γ' οἴοιτ' ἄν τις γεγονέναι πλημμέλημα; οἱ γὰρ πάμπαν ἀρχαῖοι τὸν Διόνυσον Εὐβουλῆα, καὶ τὴν νύκτα δι' ἐκεῖνον, Εὐφρόνην προσεῖπον· ὅτι τὸν πότον ἀγαθῆς βουλῆς στερίσκοντες, ἢ τὴν νύκτα μάλιστα εὐφραίνειν ἡγούμενοι, τὴν οἱονεὶ Διονυσιακῷ φίλτρῳ ἐφηδυνομένην. ἦν δὲ καὶ Μειλίχιος Διόνυσος, οὐχ ὁ Βακχεὺς ἀμπελινὸς, ἀλλ' οἷον συκινὸς ὁ τὸν σύκινον καρπὸν παρασχὼν παρὰ Ναξίοις ὥσπερ ὁ Πausανίας ἄλλων τε ἱστορηκότων διηγήσατο, τῶν Ναξίων τὰ σῦκα Μείλιχα καλούντων. ἐπειδὴ καὶ τὰ μῆλα καθιέρωται τῷ Διονύσῳ κατὰ τὸ Θεοκρίτειον τοῦτο:

μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων.

ἴσως ἄν τις ἐπισωρεύων τε τῶν ἐπιθέτων καὶ Μήλινον ἔτι τοῦτον τὸν πολυώνυμον ποιητικὸν δαίμονα καλέσειεν.

Plut. συμπ. ϛ. θ.

VI.

Βάκχον, qui est Dionysus, nomen habere ἀπὸ τῆς θορυβώδους βάξεως, *a turbulento sermone*, quemadmodum ἴακχον ἀπὸ τοῦ ἰάζειν, seu ἰάχειν, quod est *resonare*, non a vero abhorrere videtur. At Βρόμιος vnde, & qua de caussa ita appellatur? An ἀπὸ τοῦ βρόμου, qui ob feruorem fit ex vino dulcescenti? An propter ebriorum vociferationes, sicut Ἐριβρεμέτης *valide tonans*, ita quoque Βρόμιος & Ἐρίβρομος, *valde rugiens*? Nomen enim Ἐλελεῦς indicare amentiam eorũ, qui huius dæmonis orgia celebrabant, non est obscurũ; similiter etiam dictio Εὔιος a numine afflatorum acclamationibus est deducta. Idem quoque Εἰραφιώτης dictus est. An quoniam ἔριν φαίνει id est, *iurgia affert* vinum: etsi apud Eubulum, vt Dipnosophistes II. libro exposuit, quartum craterem non suum esse Dionysus inquit, sed petulantiæ, & quintum clamoris. An παρὰ τὸ ἐρράφθαι ἐν μηρῷ τοῦ Διός. *quod femori Iouis fuisset insutus*? Erat autem Μηρὸς, vt aiunt, Indiæ quidam mons, vnde etiam Μηρορραφὴς dictus est Dionysus. An ἀπὸ τοῦ εἴρειν, quod est, *loqui*, quum ad loquacitatem hoc homines incitet: vinum enim, id est ebrius,

Sæpe affert dictum, haud dictum quod rectius esset.

quemadmodum & Εἰρεσιώνην non minus poterit quispiam dicere nominatam esse ἀπὸ τοῦ εἴρειν, seu recitando quippiam a canentibus & circumgestantibus illam pueris, quam παρὰ τὰ ἔρια, *a lanis*. Sed quare Σαβάζιος appellatur? An quod Phrygia dialecto Bacchos interpretentur Σάβους? fuit autem Indica gens Σάβαι, Σάβοι

vero

vero Thracica. Et hymnus qui Orpheo ascribitur Σαβάζιον Saturni filium facit, atque dicit eum esse

Qui Bacchum Dionyson Eribromon Iraphiotam,
Insuerit femori.

Diodorus vero in IV. Sebazium, nocturnum Dionysum Iouis & Proserpinæ natum esse tradit. ὀρθὸς item, siue νικίτας, nominabatur ob rectum, id est, exquisitum & conuenientem vini vsum, non ea tantum de caussa quod curas & ærumnas λύει id est, *soluat ac dissipet*, neque λυσιμελὴς *membra dissoluens*, frequente scilicet meri potu & ebrietate. quamuis & hæc vera esse possunt, sed quia tempestiuo & conuenienti potu vini, morbi dissoluantur. Vnde referunt Pythium quibusdam dixisse, vt vocarent Dionysum sanitatis conseruatorem. Et oraculum fertur in quo Dionysus appellatur Medicus, hoc modo,

Viginti ante canem tum viginti pariter post,
Vmbrosa sub parte domus medico vtere Baccho.

Quis vero Βασσαρεὺς perhibendus? An Βάσσαρος? Sic enim Orphei hymnus inquit:

Bassareum & Bacche o quem nomina multa celebrant.

An hoc imitatione quadam expressum dicemus, ac sonum edere hoc nomen similem vocibus ebriorum? Non enim probatur origo nominis a σάσαι & ἄρα exposita ab Eustathio. Nymphæ autem Bacchicæ quædam dictæ fuere Βασσάραι: erant & μιμαλλόνες etiam ipsæ vociferantes, quum nomine hoc clamor quidam indicetur, quemadmodum & τλωίλλης apud Comicum. Διμήτορα vero & bis editum nunquid recte dicemus, intelligi vinum torcularibus, mutatione ista expressum, atque iterum in doliis efferuescens, quo ad bibendum fiat aptius & vtilius? An prius in racemis ac vuis natum, postea vindemia adhuc imperfectum quodammodo, calcando & premendo, ita demum vinum colligitur? Quod etiam Δίμορφος, id est, *biformis* dicatur Dionysus, id forte eiusdem significationis fuerit: aut quoque ambobus hisce indicantur duplices quasi ebriorum differentiæ, quorum alii iracundi, alii hilares sunt. Quoniam vero impetus illorum qui non scite sed immodice bibunt vinum, secundum Poetam Megarensem, sunt feri & immanes licet suspicari Dionysum Tauro & Pantheræ compaparari. Κερασφόρος autem & corniger esse potest forte non magis ob galeam capitis arietini figuram habentem, quam ob cornua exigua patri Ammoni enata, aut etiam propter ebrios, qui si irascuntur, audaciores efficiuntur & ad feriendum quasi cornibus impelluntur. Ceterum & quod Bacchus addat cornua pauperi, nonnullis in prouerbio est. & hęc quidem hactenus At proprium Dionysus vnde? Non est obscurum quod traditur de monte alicubi in India sito νύση, illum ibi & natum & appellatum fuisse Διὸς filium. Conicere præterea quis posset hoc nomen obtigisse Dio-

nyso vinolento, quod τ δία id est *diem & lucem*, νύττει, id est *exagitat*. Nam mysteria Dionysi quæ fuerunt nocturna, innuere voluerunt, nimirum debere eos, qui bibunt vinum, occultare potũ; nec pati vt conspicuum fiat impletionis dedecus. quod si multum vini perferre aliquis nequeat, rectum esse, vt ab exhauriendo abstineat. An quoque ob studium reponendi vinum, & condendi, vt ita in occulto inueterescat? ideoque Dionysum etiam Οἰκοφύρ cognominari inquiunt. Non aberrauit insuper a vera fortasse nominis origine, qui dicet Διόνυσον eum esse, qui libro ore præditus sit, τὴν νύσσαν id est, *metam* manifestam & claram exhibens: quoniam eorum qui nimium biberunt animus fit leuior, & lingua incontinentior. Sed qui Solem hunc esse perhibuerunt, arbitror voluisse significare Διόνυσον esse τ νύττοντα *excitantem* & prælucentem Δία, hoc est *diei & lucis splendorem*. Iam nonnulli & aliam vocabuli rationem expoluerũt, tum ridiculam magis, quod ad fabulam attinet, tũ per se facetiorem, quam Panopolites Nõnus, nescio vbi inuentam suis Dionysiacis inseruit, sic canens,

Appellans Dionyson, onus quia crure tumenti
Attollens, Claudus Saturnius incedebat:
Nyson enim Claudum Syrii vocitasse feruntur.

Sed omnium fere nominum cognominumque Dionysi mentione facta, pulcerrimum & prudentissimum si considerare omitteremus, quomodo non, ceu temulentis & insanis hoc nobis daretur vitio? Vetustissimi enim Dionysum εὔβουλον, id est, bonum consiliarium, ac Noctem εὐφρόνην, quasi prudentiæ aptam appellarunt, consilio bono potum haudquaquam priuantes, & existimantes noctem inprimis prudentiæ conuenire, quando videlicet exhilararetur philtro Dionysiaco. Erat autem & μειλίχιος Διόνυσος, non viteus Bacchus, sed quasi συκινός, hoc est, ficulneus, qui ficuum exhiberet fructum, apud Naxios, vt Pausanias ex aliorum relatione commemorat, quia Naxii ficus appellarunt μείλιχα. Et quoniam Dionyso mala quoque cõsecrata fuere, secũdum illud Theocriti,

Ipse sinu mecum Bacchi sacra mala tulissem.

Melinum quoque hunc multorum nominum deum poeticum hoc etiam epitheton adiiciendo quispiam forte nuncupare poterit.

VII.

QVa consideratione Ægyptii Mercurium duplici effigie consecrarunt? Quarum vna fuisse perhibetur senis, altera propter hunc assistentis iuuenis. Verum hoc intelligi voluerunt secundum Synesium, eum qui Rempublicam administrare & aliis præesse cum laude debeat, oportere sapientia præditum esse cum viribus coniunctas nam vtrumque esse imperfectum si altero deficiatur: contra vero superari expugnarique nulla vi posse eum in quo

quo copulentur robur corporis & animi intelligentia. Quod si dirimantur, vt sit illud iners, & hęc imbecillis, facilem esse oppressionem. nam vt poeta quidam fecit. Opp. ἁλιευτ. i.

-ἀλκὴ ἀδρανέων, ἄφρων.

Similiter & Sphinga, cuius simulacrum solerent vestibulis templorum imponere, placet Synesio signum fuisse, virtutum istarum consociatarum: significante forma beluæ, robur; & hominis, prudentiam. An est hoc belle quidem a Synesio applicatum, prę- ceptis & monitis ad Reges pertinentibus? non abhorret tamen ab Ægyptiorum sapientia, complecti imagines illas doctrinam pietatis & religionis, & in rebus diuinis tractandis gerendisque diligentiam atque solicitudinem; quum periculosa harum incuria sit, & contemtus pœnam effugere non possit. Denique significare, vt opinor, illi voluerunt, in tota vita pietati & honestati operam dandam esse. ad quod studium incitatur iuuentus, & efficitur vt constanter in illo versetur, solius senectutis institutione & cohortatione; atque etiam castigatione. Est autē Sphinx ea scilicet, quæ punit audacia & proterua ingenia, coercens imperitos & gloriosos exsultatione inani. Idque ipsum significare existimauerim, expressa simul opere cœlato, rostra Accipitrum, & earum auium quas Ibes vocarunt, & quibus vulgi sententia iudiciumque, & operatio rerum diuinarum refutaretur. Plutarchus in libello de Iside & Osiride, Sphingas istas indicare putat Ægyptiorum sapientiam occultam, & inuolucris fabulatum verborumque ambagibus tectam. Fuisse enim constat illorum pleraque omnia αἰνιγματώδη τι καὶ συμβολικά. His addit Clemens, beluæ figuram Sphingis, notam esse timoris erga Deum: hominis vero, amoris atque caritatis. στρωμ. 5.

VIII.

QVæ fuere Rotæ Ægyptiacæ? quarum mentio fit etiam in Numa Plutarchi. Dionysius cognomento gentili Thrax, professione Grammaticus in quodam libro de significatione vel declaratione, id est, περὶ ἐμφάσεως, hæc scripsit, referente lib. quinto στρωματέων Alexandrino Clemente: *Nonnulli non modo verbis, sed etiam signis res indicarunt. Verbis, vt auctores præceptionū quæ Delphica vocantur,* NE QVID NIMIS *&* NOSCE TE IPSVM; *& his similiū. Signis vt Ægyptij Rotam trahendo conuertentes in delubris Deorum, & frondes tradentes venerantibus numen diuinum.* Nam Orpheus Thracius sic ait,

θνητῶν δ' ὅσσα ὄργ' ἔστιν ἐπὶ χθονὶ ἔργα μέμηλεν,
οὐδὲν ἔχει μίαν αἶσαν ἐπὶ φρεσίν. ἀλλὰ κυκλεῖται
πάντα πέριξ. στῆναι δ' οὐ θέμις ἐστὶν ἐν μέρος ἀλλ' ἑκάστου
ἀλλ' ἔχει ὡς ἤρξατο δρόμου μέρος ἴσον ἕκαστος.

De frondibus autem Clemens ita: *Atqui frondes, inquit, primi cibi*

indicium, aut intelligere iubens hominum vulgus, frondes quidem virides esse suo tempore solere, & fructus deinde nasci, & diu durare: vita autem humana, breue esse & incertum spatium. fortassis & hoc, inquit, vt cognoscant, quemadmodum incensæ frondes ardeant atque conflagrent, ita fretos hac vita, celeriter deficere, & igni præbere pabulum. huc nimirum folia Homerica quadrabunt, ἰλ. ζ. Rotas autem Plutarchus sic explicat; quum nihil in rebus humanis stabile sit & certum, boni consulendum, quicquid in illa perpetua conuersione alicui obueniat, & in optimam partem mutationes vitæ accipiendas esse. Adiungi his recte possint, & illæ cadaueris humani reliquiæ, id est compages ossium corporis mortui; Græci σκελετὸν vocant; de quo Plutarchus in dialogo cõuiuii septem Sapientum, hęc, quemadmodum nos conuertimus: *Illa compages ossium corporis humani, quæ ab Ægyptiis studiose in cõuiuiis profertur, cum cohortatione, vt quisque meminerit se breui ipsum quoque talem fore: Hac igitur, etsi ingrata alienaque quasi comessatio est, oportunitatis tamen nonnihil habet, si incitat non ad bibendi voluptatem, sed caritatem amoris mutui, monetq; ne vitam spatio breuem, rerum negotiorumque prauitate & vitiis, faciamus longam.*

Θ.

Τίς καὶ πόθεν Ἀθηνᾶ καὶ Περσεφόνη; τὴν μὲν Ἀθηνᾶν βούλονται εἶναι φρόνησιν θείου κράτους. αὕτη γὰρ ἡ Θεονόη, ὥσπερ ὁ Πλάτων ἐτυμολογήσατο, νόησις θεία οὖσα· καὶ Ἠθονόη ἡ ἐν τῷ ἤθει νόησις. ἡ κατὰ τὸν μῦθον, ἀθηλὴς ὑπάρχουσα, καὶ ἐκ τῆς τοῦ Διὸς κεφαλῆς γεννηθεῖσα ἔνοπλος ἀπαρχῆς παρθένος, διελομένου τὴν τοῦ Διὸς κεφαλὴν Ἡφαίστου· ὅθεν καὶ Παλλὰς ἐπεκλήθη. τὸ γὰρ ἢ αὐτὸν ἢ ἄλλο τι μετεωρίζειν, ἢ ἀπὸ τῆς γῆς ἢ ἐν χερσίν, πάλλειν, φησὶν ὁ Πλάτων, καὶ πάλλεσθαι, καὶ ὀρχεῖν καὶ ὀρχεῖσθαι καλοῦμεν. θεόθεν ἄρα γίνεται ἡ φρόνησις καὶ τὸ φῶς αὐτὴν ἐκφαίνει· οὐδὲν γὰρ τῆς φρονήσεως οὔτε δραστικώτερον οὔτ' ἐπιφανέστερον. ὁ δὲ Ἥφαιστος ἐξ ὀνόματος εὐθὺς κατηγορεῖ ἑαυτοῦ τὸ ἡγεμονικὸν φῶς· Φαῖστος ὢν κατὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸ η προσελκυσάμενος.

Cratylo.

ἡ δὲ Ἀθηνᾶ καὶ πολεμική ἐστι. τῇ γὰρ φρονήσει αἱ τῶν πολεμίων ἐφορμήσεις ἀποκρούονται μάλιστα καὶ διαζῶντα τὸν μαινόμενον, καὶ βροτολοιγὸν, καὶ μιαιφόνον καὶ τειχεσιπλήτην Ἄρη, νῦν μὲν τῆς μάχης ἐξάγει, νῦν δὲ, καὶ καταβάλλει συρρηγνῦσα Ἀθηνᾶ ἡ θήλεια τὸν ἄνδρα. τινὲς δὲ τὸν Δία εἰς νοῦν περιειλήφασι, καὶ τὴν τικτομένην ἐξ αὐτοῦ Ἀθηνᾶν, εἰς τὴν διανοητικὴν καὶ πρακτικὴν φρόνησιν, λαμπροτάτην οὖσαν καὶ ἐνεργεστάτην παρ' ἀνθρώποις καὶ παρήγαγον τοὔνομα ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν, τοῦ ὁρᾶν. προορατικὴ γὰρ καὶ καθορατικὴ ἡ δύναμις αὕτη· οὐκ ἔχει δὲ χρείαν θήλης ἤγουν τροφῆς ὥσπερ τὸ σῶμα. ψυχικὴ γὰρ οὖσα. ἤδη δέ τινες καὶ εἰς θείαν πρόνοιαν ἠλληγορήσαντο τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ ἕτεροι εἰς γῆν, εἰσὶ δὲ καὶ οἱ εἰς αἰθέρα καὶ ἄλλοι ἄλλως, ὡς εἰκάσαι ὑπῆλθεν ἑκάστῳ. εἴη δ' ἂν ἴσως καὶ ἀστέρος τινὸς ἐν τούτοις ὑπόνοια. ποιητικοῦ ἢ σημαντικοῦ γίνεσθαι φρονίμων καὶ νουνεχόντων ἀνθρώπων, ἅμα τε σωφρόνων καὶ σπουδαίων. οὐδὲ τὸ γυναικεῖον φῦλον στερίσκουσα σοφίας καὶ ἀρετῆς, τοῦ Ἄρεως ἀλλ' ἀνδρείως καὶ στερρῶς ἐν οἰκείῳ οἱονεὶ φρονήματι διακειμένου, καὶ αὐτοῦ κινήσεως

ἰλ. ε

ἰλ. φ.

Εὐς. ἰλ. α.

μετὰ τ

μετὰ τῆς Ἀφροδίτης συμπλεκομένου. ἀποτελεῖ γάρ, φασὶν οἱ ἀστρολόγοι, οὗτος τῶν ἀστέρων τούτων ἐπικρατήσας, πολεμικοὺς μὲν φύσει καὶ θορυβητικούς, μοιχείας δὲ ἅμα καὶ ἀσελγείας παρασκευάζει, καὶ μαρτυροῦντος τοῦ Ἡλίου γίνεται φανερὸν καὶ δημοσιεύεται τὸ αἶσχος. καὶ περὶ μὲν τῆς Ἀθηνᾶς, ἥ, ὥσπερ οἱ πάλαι, Ἀθηνάας, ταύτῃ. ἡ δὲ Περσεφόνη· καὶ Φερσεφόνη· Φερσεφάττα τε καὶ Φερρέφαττα, καὶ Περσέφασσα, ἢ κατὰ τὸν Πλάτωνα Φερέπαφα, ἡ ἐφαπτομένη καὶ ἐπαφῶσα δύναμις φερομένων τῶν πραγμάτων, καὶ οὖσα οἵα τ' ἀκολουθεῖν αὐτοῖς· ἣν σοφίαν δή που ὑποληψόμεθα. ὠνομάσθη δὲ ἡ Περσεφόνη καὶ Δάειρα κατά τι συχνήν, Δάειρα ὡς παρ' Ἀπολλωνίῳ γ', Δάειραν μουνογένειαν. ἡ δὲ Δάειρα ἂν εἴη, ἀπὸ τοῦ μὴ Δαήμων; ἢ τὸ μὲν Φέρσαι καὶ Θρέψαι τὸ αὐτό; ὅθεν ἐν ταῖς Φοινίσσαις, Ἀπιδοφέρμονα φασὶν εἰρῆσθαι τὴν ἐν ἀσπίδι τραφεῖσαν. ὥστε τὴν τριφύζαν τῆς Δήμητρος, ἤγουν γῆς μητρὸς κόρην καὶ θυγατέρα, τὴν Φερσεφάττιαν καὶ ἀρχαϊκῶς Περσεφάττιαν εἶναι. τοὺς δὲ ἀρχαίους ταῖς δασείαις γλισχρότερον ἐσμὲν χρησαμένους. τὴν Φερσεφόνην δέ, ἤτοι Περσεφόνην, ὁ εἰς αὐτὴν γεγραμμένος ὕμνος, καὶ πρὸς τὸν Ὀρφέα ἀναφερόμενος, ποιεῖ ζωὴν καὶ θάνατον,

— φέρειν γὰρ ἀεί, καὶ πάντα φονεύειν.

βούλεται δὴ οὗτος, ζωτικήν τε καὶ φθαρτικὴν εἶναι ταύτην τῆς γῆς φύσιν, καὶ μεταβολητικὴν τῶν ὄντων. ἐφ' ὃ καθήκει αὖ καὶ τὸ τοῦ μύθου, τὸ φάσκον· ὅτι ἡ κόρη ἐξάμηνον ἄνω, καὶ αὖθις ἐξάμηνον κάτω μένουσα διάγει. καὶ συνᾴδει αὖπως τὸ τῆς Φερσεφάσσης ὄνομα· τὸ γὰρ Φάσσειν οἱ πάλαι Ἴωνες ἀντὶ τοῦ στρέφειν καὶ ῥιπτεῖν ἐχρήσαντο· ὅθεν τὸ παρ' Ἱπποκράτει ἀλλοφάσσοντες, ἤγουν μεταβάλλοντες τὸ σχῆμα, καὶ οἷον ἀλύοντες. ἀηδέστερον δέ πως ἐστὶ καὶ ψυχρότερον, ἅ τινες ἐπέλυσαν λέγοντες ὅτι ἐπαινὴ Περσεφόνεια, εἴρηται ὡς παραιτητὴ παρ' Ὁμήρῳ, καὶ ἔστιν αὕτη ὑπεροχή τις τῶν τεθνεώτων ὥστε συσκιάσαι τοὔνομα ἐκ τοῦ Φθείρεσθαι ῥήματος Αἰολικοῦ καὶ τοῦ Φόνου καὶ ἀλλοιῶσαι διὰ τῆς φθορᾶς, τὰ κατ' οἰκείαν τῶν θνησκόντων κατὰ φύσιν, διὰ φόνου δέ, παρασημαίνεσθαι τοὺς τῶν θανάτων βιαίους. οἱ δὲ τὸ Φάσσειν καὶ Φάζειν βούλονται τὸ Φονεύειν ἐνδείκνυσθαι. ἀλλὰ περὶ τούτων εἰλήφθω θ' ἕκαστος οἷά γ' ἐθέλει, καὶ καλείσθω, εἴπερ δοκεῖ. ἤπερ ἄλις γὰρ τῶν εἰρημένων, ὥσπερ δρυός,

σφάζειν.

Plutarch. πῶς δεῖ τῶν ποιημ. ἀκ.

Εὐσταθ. ἰλ. β

IX.

QVæ & vnde Ἀθηνᾶ & Περσεφόνη? volunt quidem Ἀθηνᾶν, quę est Minerua, esse prudentiam diuinæ potentiæ. hæc erit itaque ipsa θεονόη, quemadmodum Plato rationem vocabuli huius docet, diuina quædam illa intelligentia, & Ἠθονόη, *intelligentia quæ est in cuiusque ingenio.* An illa, secundum fabulam, non vsa vberibus, & armata virgo statim ex capite Iouis est enata, dissecante caput Iouis Vulcano? vnde & Παλλὰς dicta fuit. Nam vel seipsum, vel aliud aliquid aut a terra, aut in manibus in sublime tollere, πάλλειν, inquit Plato, est, & πάλλεσθαι & saltare. A Deo igitur prudentia oritur, nihil enim prudentia efficacius est vel illustrius. Ἥφαιστος autem ex nomine statim præ se fert & indicat lucem suiipsius precipuam, quum φαῖστος sit secundum Platonem, η adiecto. Minerua vero bellicosa quoq; censetur. Nam bellorum irruptiones potissimum depelluntur prudentia. Quam ob rem Martem

furiosum, homicidam, cruentum, murorum euersorem interdum ex prælio abducit Minerua, aliquando insuper cum illo manus conserens eum prosternit, femina illa quidem virum. Aliqui accipiunt Iouem pro Mente, & Mineruam ex illo genitam pro Prudentia in cogitandis & agendis rebus. quam clarissima illa certe est & efficacissima inter homines, nomenque deducunt ἀπὸ τοῦ ἀθρεῖν, quod videndi significationem habet. hæc enim facultas est præuidendi & contemplandi. opus autem illi non est vberibus, id est, alimento, quemadmodum corpori quum sit animi hæc natura.

Iam alii transtulerunt allegoriam de Minerua ad diuinam prouidentiam, nonnulli ad terram: fuere qui ad ætherem, itemq; alii aliter, prout cuique de hoc coniectura quædam in mentem venit. Fortassis quoque de aliquo astro quod significet & efficiat natalem prudentum & intelligentum, atque etiam modestorum hominum, ac mansuetorum, accipi posse suspicabimur, quo neque muliebri sexui omnis virtus ac sapientia detrahatur: quum Mars nimis virilem & duram sobolem quandam producat, & absque omni pudore cum Venere coniungatur. Nam vt Astrologi memorant, principatus harum stellarum significat & efficit naturas bellicosas & turbulentas, ac simul adulteria impudentiamque interserit: quod si Solis testimonium accedat, fit probrum manifestum ac diuulgatur. Atque de nomine Ἀθηνᾶς, siue, vt veteres vsi sunt Ἀθηναίας hactenus. Verum Περσεφόνη & Φερσεφόνη ac Φερσέφαττα & Περσέφαττα & Περσέφασσα, aut, secundum Platonem, Φερρέφαττα, est quædam vis ἐφαπτομένη καὶ ἐπαφῶσα τῶν φερομένων, *tractans & capescens negotia, quæ in manibus habentur*, hæcque ipsa prosequens: quam nimirum sapientiam esse statuimus. Fuit etiam Proserpina Δάειρα, & per concisionem Δαῖρα nominata; vt apud Apollinem libro III. Δαίρην vnigenam. Sed Δάειρα quidnam aliud erit nisi δαήμων; An idem significant φέρβειν καὶ θρέψαι? vnde in Phœnissis exponunt ἀσπιδοφέρμονα dici *qui in scuto sit educatus*, vt hac ratione nutriens Cereris, videlicet matris terræ puella & filia sit Φερσέφαττα, & prisca cõsuetudine Περσέφαττα. Cõstat autem apud veteres rariorem fuisse vsum aspirationum. Hymnus vero in hanc conscriptus, qui Orpheo tribuitur, Φερσεφόνην siue Περσεφόνην facit vitam & mortem.

Semper enim ferre hanc & tollere cuncta

Atque hic quampiam tam vitalem quam exitiosam inesse vult terræ naturam, omniumque rerum mutationem continentem. Quo respicit etiam quod fabula dicit, puellam illam sex menses supra, ac sex infra remanere. cui nomen quoque Φερσεφάσσης congruit. Nam Iones veteres vsurparunt pro *conuertere & proiicere* verbum φάσσειν: vnde apud Hippocratem legitur ἀλλοφάσσοντες, hoc est, commutantes formam & quasi allucinantes. Insuauiora

sunt

sunt & immitiora ea, quæ nonnulli attulerunt, & dixerunt, quod valde horribilis Περσεφόνεια dicta fuerit, quẽadmodum apud Homerum detestanda, quodque sit hæc defunctorum comprehẽsio, vt nomen componatur ex Æolico verbo φθίγομαι & φόνος: atq; indicetur per corruptionem morientium lapsus secundũ naturam; per cædem autem significentur mortis genera violenta, iidemq; φένειν & φαίζειν pro *interficere* sumũt. Sed de his sentiat vnusquisq; quod voluerit, & excogitet insuper, siquidem videbitur alia quædam. Satis enim eorum, quæ collegimus, veluti quercus.

X.

Est ne recte & vtiliter factum? quod Proclus scripsit, Platonem quasi inuolucra verborum mathematicorum, veritati rerum iniecisse: quemadmodum hanc fabulis texerint Theologi & Pythagorei notis quibusdam, quæ vocarunt symbola. De Theologis, vt ille nominat, primum videamus. Nunquid autem de his duo potissimum consideranda sunt: vnum, fuerint ne sententiæ de rebus diuinis, fabulis obscurandæ: alterum, si fuerint, an talibus? De priore licet assentiamur iis, qui censent id fieri debuisse, & ipsum Deum vt fieret, voluisse. non enim nunc necesse est, hæc qualia sint exquirere: & constat occultata quædam quasi vmbris fuisse, vt magis eminerent animaduertentibus. Sed de posteriore quid dicemus? An hoc, & impie ad Deum, & ad homines perniciose talium fabularum commenta introducta esse? idque etiam vidisse eos, qui illas ad quandam fructuosam doctrinam accommodari posse docuerunt. Plutarchus enim in libello De Poetarum scriptis, Pertinentes ad naturam rerum ac caussas, & astrologicas explicationes improbat; & esse coactas ait atque detortas: relinquens eas, quæ ad mores pertinent, & has ab ipsis poetis putat esse demonstratas. *Ac philosophi quidem*, inquit, *exemplis vtentes earum rerum, quæ sunt in medio, ita monent & instituunt & castigant. poetæ vero idem faciunt fingentes, & fabulis aliquid enarrantes.* Dionysius autem Halicarn. aliquanto ille quidem verbis mollius refutat ista commenta, sed haud scio an re ipsa vehementius etiam, quam Plutarchus: *Non existimet aliquis*, inquit, *me ignorare, esse quasdam inter fabulas Græcorum vtiles hominib. quũ aliæ allegoriis* (quæ verbis diuersam pręferentibus significationem, sententiam adumbrant) *Naturæ opera demonstrent, aliæ compositæ sint, vt consolationem in se haberent, qua sustẽtarentur miseri & afflicti, aliæ ad tollendas perturbationes animorum atq; formidines & minus sanas opiniones sententiasq; hominum expurgãdas, aliæ confictæ alterius cuiuspiam vtilitatis gratia. Quamuis autẽ minus perspicue alio nullo hæc intelligam, tamen ita afficior, vt metu ac solicitudine ab his vacare nequeam, & existimem fabulas illas cautionẽ multiplicẽ habere.* (quomodo n. aliter interpretaremur q̃ Græce auctor posuit, ἄλλως δὲ χειρίζομαι πρὸς αὐτὰς nõ reperiebã.)

Τιμαῖῳ. Lib.2.

Addit Dionysius, se libentius admittere Romanorum theologiam, considerantem quod ex Græcorum fabulis boni percipi possit id esse exiguum, neque fructum illius pertinere ad multos, sed eos tantum, qui exquisiuerint atq; perspexerint, quo consilia ista facta sint. Tanta autem sapientia paucos esse præditos arbitratur, quum huius expers vulgus in deteriorem partem tales narrationes accipere soleat vniuersum: & ex duobus deferri ad alterum: vtrum, vel male vt sentiant de numine diuino, tanquam infelice & ærumnis oppresso, vel nullo vt fœdo atq; impuro & scelerato facinore se abstineant, quod diuino generi cernant talia tribui. Hæc, inquam, seuere & grauiter reprehendunt commenta Græcarum fabularum: præsertim iis, quæ tanquam vtilia commemorantur, si quis attendat, plane euanescentibus: quæ si quid sunt, non sunt tamen istarum fabularum propria. Rectius enim certe Naturæ & caussarum cognitio petetur aliunde, similiter & exempla tam consolationum, quam monitionum, & alia quæuis. vt illa Timoclea non magni momenti esse videantur, quæ putant posse fabulis perturbationes animorũ sedari: vt Alcmæon furentes doceat, & Phineus cæcos, ferre æquiore animo malum suum. Sed furens, id est, vt ille Poeta ait, νοσῶν τι μανικὸν, & cœcus, si surdus quoque forte sit, quomodo docebitur? Verum ceteris omissis, quum fabulas Poetarum omnes simul repudiare neque consentaneum rationi rectæ, neque mihi animus sit, nunquid hoc tamen non est ferendum? probra & labes tam fœdas diuino numini aspersas, & manifestas contumelias, quas Græci vocant βλασφημίας, esse factas. Vnde accidit, vt non modo audirentur, & actione repræsentarentur flagitia & scelera Deorum immortalium, sed ceremoniis etiam sacrorum ostentarentur, & religione commendarentur, vt Gallorum nefaria mollities atq; insania, & Baccharum Corybantumque furor, & arcana sacra initiorum, (quæ μυστήρια appellarunt: & quidam olim, quamuis ridicule, tamen belle ludens, interpretatus fuit *cauernas musculorum.*) itemque peruigiliæ in fanis promiscuæ vtriusque sexus: & alia similia portenta, id est, vt Dionysius vocat, τερατεύματα: quorum quasi ius diuinum constituerent fabularum istarum nugatoriæ leges, quæ est nimirum Dionysio τερθρεία μυθική. An verum igitur est? istam Theologiam Græcorum, siue Orphei seu aliorum, Poetarum fabulis illustratam, confirmatam etiam oraculis, prorsus pestilentem esse, & religionem atque pietatem penitus euertere, vt omnino explodenda exterminandaque sit: quodq; ad rem ipsam attinet, talium allegoriarum studium non modo futile & inane, sed etiam eiusmodi esse, vt magnopere lędat, & plurimum afferat detrimenti. Non enim solummodo isti lusus,

Perdere rem caram, tempora nostra, solent,

Στοβ. λόγ. ρκί.

λὰι Ϛ τηρεῖν τὰς μύας. κθ. γ.

quem-

quemadmodum de omnibus scripsit Naso, sed cogitationes ita excitantur absurdæ & nocentes, & corrumpuntur iudicia, & voluntates detorquentur, denique per profanitatem omne genus peruersitatis in animos illabitur atq; serpit. Sane exercitationis caussa tractari, & hoc genus fortasse non fuerit, neque fructus expers, neque culpandum. Nam & consideratio, quasi acuitur comminiscendo, & augetur orationis facultas explicando, & historiarum recordatione, prudentia instruitur. Optime tamen atq; rectissime fecerit is, qui alias quasuis potius, quam ψευδοθεολόγας fabulas, cum exponere atq; describere, tum enarrare & veluti edisserere voluerit. De his igitur hactenus. Platonem vero, quum suas disputationes verbis illic mathematicis implicuit, non modo non obscurasse eas perhibendum, sed cum illustrasse, tum ornasse. Non enim opera certe illa data est mercenariis & baiulis, sed doctis eruditisque & ingeniosis hominibus: quos nequaquam ignaros disciplinarum mathematicarum esse oportet. Pythagorei autem plane Ægyptiacam rationem sequuti videntur, signa notasq; vsurpando. De quibus plura dicenda nunc esse non putaui; præsertim quum tam multa multorum scripta de illis extent. Hoc igitur fine, πρόβλημα istud seu ista quæstio conclusa esto, cum hac quidem non aliena appendice, præter eos, quorum scripta ad nos peruenerint, Palæphatum & Phurnutum, etiam Heraclitum quendam & Characa de allegoriis scripsisse. Qui, quemadmodum suspicari licet, ostenderunt quasdam esse πραγματικὰς ἀλληγορίας, vt quum ἰλ. ν. dicitur, *Trist. 2.* *Εὐσταθ. ἰλ. χ.*

Ἀ(μ)φότερος ἶσος ἔρυκε τέλος πολέμοιο.

intelligendum enim hoc de ense seu hasta, χρήματι γλυκεῖ. Et quasdam ... , vt ἰλ. λ. ἴσας δ' ὑσμίνη κεφαλὰς ἔχεν - nam potest accipi illud ὡς εἰ ... τῆς ὑσμίνης, quæ erit scilicet Bellona, vt paulo post persona Eridos producitur. Sententia autem est, fuisse exæquatum prælium pari virtute amborum, neutro cedente exercitui. Φυσικὰς autem & ἠθικὰς atque πολιτικὰς ἀλληγορίας, omnium pœne mentione iactatas esse scimus.

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑΙ, ID EST, DISPVTAtationes de quorundam nominum origine.

*

DECVRIA I.

I.

VNde *Pontifex*? Græcis hic est ἱεροφάντης, vt Dionysio Halicarnasseo: vel ἱερονόμος, vel ἱεροδιδάσκαλος est & ἀρχιερεύς, vt Plutarcho placet, qui Pontificem Max ἱεροφάντην facit, καὶ τῶν ἱερῶν ἐπιστάτην. sed omnino erat Pontificum munus, respectus ad re- *Numa.*

ligionem, & res diuina vt rite fieret, & legitimæ cæremoniæ seruarentur. Ii suis suffragiis quasi caput & principem creabant vnum ex numero suo, quem Pontificem Max. nominabant. *Pontificis* igitur nomen vnde dictum esse existimandum? An a *potentia*? quod hi curent res diuinas, & sit famulus diuinæ potentiæ. An est *Pontifex* id est exsequutor eorum, quę præstari possunt, vt id faciat quod *facere potis est*; nihil auctore legum huic imponēte oneris, quod sustineri nequeat, neque in arduis atque difficilibus, si quid omissum neglectumue sit, calumniose exagitante, id est, τὸ νομοθέτου ὡς συκοφαντοῦντος, vt loquitur Plutarchus. An ista sunt commenta argutiæ? & est omnino *Pontificis* nomen factum a *ponte* & *faciendo*, cuius duplex ratio redditur: vel quod antiquissima & sanctissima sacra in ponte sublicio, qui ligneus erat totus, cōficere solerent: vel quia pontis illius quasi sarti tecti prę-stādi curatio ipsorum esset, vt sint γεφυροποιοί, deriso a quibusdam nomine. Nam horum verborum, id est *pontis* & *faciendi*, duplicatio in isto nomine manifesta est, vt origo dubia non sit, quæcumque sane caussa appellationis esse videatur.

II.

VNde sunt dicti Æmylii? An, vt Plutarcho placet, Numa rex filium vnum ex quatuor Mamercum nominauit; quo nomine & Pythagoræ filius appellaretur: alludenteque rege & celebrante hac voce eloquentiam & suauitatem sermonis Pythagorici, quod est Græcis Αἱμύλιον, familiæ hoc cognomen adiunctum fuit? An hoc commentum Græcum est? Quum Cicero demonstret Pythagoram in Italiam venisse regnante Tarquinio Superbo annis post Numam propemodum ducentis: neque literæ Græcæ scriptura in hoc nomine seruata est. Nunquid igitur Latinæ linguæ appellatione, ista familia sunt *Æmulii*, & vsitata mutatione *Æmylii*? sicut econtra *vincilum*, *vinculum*. ab *æmulo* παρωνύμως, quod ζηλωτὴν notat. Fuisse autem Pythagoras traditur Phliunte oriundus, natus in insula Samo. Hippasi enim Phliasii, qui eiectus a Doriensibus in Samum se contulit, filius perhibetur fuisse Euphron, huiusque Mnesarchus pater Pythagoræ, vt sit ab Hippaso Pythagoras quartus, id est pronepos illius, quem dominationem Polycratis fugientem in Italiam esse profectum accepimus. Olympiade ferme LX.

III.

QVæ est origo nominis *Libitinæ*? An inde ducitur vnde *libido*? Nam & *Libentinam* hanc Varro appellat, & Venerem esse vult: Plutarchus in Numa aliquos Proserpinam maluisse scripsit. Huius autem fanum Numa consecrauit, vbi Venus coleretur, vt doceret ciues suos quemadmodum alibi Plutarchus retulit, mortale esse genus omnium, (id est enim φθαρτὸν εἶναι τὸ γεννητὸν, & vnum numen quasi pręsidere generationi & exitio. atque idem a t,

νεφρα μα- μηγῆν, [margin]

fuisse

fuisse Delphis simulacrum Veneris Ἐπιτυμβίας, quasi *funeream* dicamus, aut *bustorum præsidem*, ad quod solerent afferentes inferias mortuorum manes vocare. Atque in Libitinæ fano instrumenta sepulturæ fuisse proposita idem narrat Plutarchus, vt emerent quibus illis opus esset. sapienter assuefacere volente ciues suos rege Numa, ne detestarentur, auersarenturque illa tamquam exsecranda & fœda, id est ὡς μιασμόν. An non alienum sit nomen illud nisi syllabæ tempus repugnare videatur, ducere a *libis*? quæ & ipsa ad sepulturas vsurpata fuere. Scripsit autem Athenæus, *liba* placentas fuisse mellitas, addito lacte, & eo quod Græci ἴτριον nominarunt. *Lib.* 3.

IV.

VNde *Cocles*? An est ἑτερόφθαλμος, id est, secundum Plautum, *Vnoculus*, quasi *Ocles*? An tamquam *carens oculo*, *Caroclus*? An de *Caculo*, *Cocles* est contractus? Quin enim Cocles fuerit Horatius, altero oculo amisso, dictus, nō esse dubium videtur, oculum autem alterū ab Horatio amissum in quodam fuisse prælio scripsit Halicarnasseus. *Curculion.* *Lib.* 5.

VI.

QVid est *Tubus*, & vnde nomen factū? An cōstat significari eo nomine quasi fistulas tumidas aquæductuū, de quibus illa erumpit: & ideo Grammatici nomen a *tumore* duci volunt. Sed venire in mentem alicui possit, Græcam esse originem nominis: vt sint *tubi* quasi τύποι. mutata tenui litera in mediam, sicut in *Burro* qui est πυῤῥός. De ductibus autem aquarum, τύποι nomine vsos fuisse Græcos intelligi potest ex iis quæ leguntur in libello Plutarchi De Discernēdo amico ab assentatore: vbi dicit quod assentator multiplex sit ac varius ὡς ἄλλον ἐξ ἄλλου τύπων, ὥσπερ τὸ μεταχεόμενον ὕδωρ ἀεὶ ῥέον, καὶ μεταχηματιζόμενον τοῖς ὑποδεχομένοις. Sed hoc relinquatur in medio. A tubo autem deminutum *tubulus* est proprium idem nomen hominis improbi. & hinc poetæ Tibulli nomen factum geminata litera. Nam de vsitata mutatione i & u dictum paulo ante, & notissima res est.

ς.

TΊς ὁ Κάπηλος; καὶ πόθεν παρῆχθαι τοὔνομα ἡγητέον; τοὺς μὲν Καπήλους εἶναι πραγματευτὰς τῶν ὠνίων οἰκείων, οὐκ ἄδηλον· καὶ Ἰσοκράτης χρῆται πρὸς Νικοκλέα ἐστὶν ὅτε καὶ χαλκὸν καὶ εἰργασμένον χρυσὸν καπηλεύοντας λέγει. μάλιστα δ' ἐκλήθησαν οὕτως, ὅσοι τὰ ἐδώδιμα καὶ ποτιμὰ οἷον κερματίζοντες μεταπωλοῦσι· ἐπεὶ δὲ τὸ κερδαίνειν τοῖς τοιούτοις τὸ τέλος τὸ ἐπιπόθητον [illegible], διὰ τοῦτο τεχνικῶς τε καὶ πανούργως καὶ μετὰ δόλου πολλὰ πράττειν εἰώθασιν· ὅθεν καὶ ἡ τοιαύτη τέχνης ἐμπορία διαβληθεῖσα καὶ τοὺς τὸ κακὸν ἐν τῷ ὀνόματι οἷον ἀπατεῶνα ἡγήσαντο εἶναι δὲ τὸν Κάπηλον. οἷον Κανύνου Πῆλον, ἤτοι τὸν οἶνον ἐν τῇ παιδιᾷ ἢ δὲ ἐτυμολογική· ὁ γὰρ δὴ Πηλὸς ὁ οἶνος. καὶ οὐ παρῄνεσεν [illegible] ποτε [illegible] τοὺς κεραννύοντας τὸν οἶνον, μὴ ποιῆσαι τὴν λίαν τὸν οἶνον μὴ πίνειν τοῖς ἀληθῶς προσφόρων ἢ ἀπὸ τῆς κάπης, σημαινομένων

Ιλιαδ. θ. & Οδυσ. δ. διὰ τῆς λέξεως τῆς αὐτῆς ἰδοὺ ἣν ἐθέμην σκευῶν; καί ἐστι κάπη παρ' Ὁμήρῳ ἡ φάτνη, ἐκ τοῦ κάπτειν, δηλονότι τοῦ ἐσθίειν· ὥσπερ ἁπλούστερον ἡ τὸ τὴν φάτνην ἐκ τοῦ φαγεῖν εἶναι, ὥσπερ γὰρ σιγή, σιγηλός, καὶ ἄδης, ἄδηλος, ὁ ὀλέθριος· οὕτω κάπη, κάπηλος.

VI.

QVisnam ὁ κάπηλος, & vnde vocem hanc deduci existimemus? Nemini quidem obscurum est Καπήλους (quos Caupones Romani dixerunt) esse negotiatores ac venditores. Et Isocrates ad Nicoclem scribens, inquit nonnullos vestimenta & æs, & elaboratum aurum καπηλεύειν, hoc est, vendere. Præcipue vero sic appellati fuere, qui vesca & potabilia veluti quæstum aliquem facientes diuenderent. Quia vero lucrum sibi tamquam finem instituti sui hoc genus hominum propositum habet: propterea *Impostura.* videntur astu quodam ac *dolo malo* multa facere. Ideoque nundinatio huiusmodi odiosa fuit reddita, & quidam consueuerunt malitiam quasi resonare vocem hanc, vt sit κάπηλος quasi κακοῦν πηλόν, ἤτοι τὸν οἶνον, id est, qui vinum deprauet. Sed ludicra hæc est nominis ratio: nequaquam enim πηλὸς vinum est. Et recte monuit olim quispiam, prohibens ne qui vinum temperarent, ex Oeneo Peleum, hoc est, ex vinoso lutosum redderent. Nunquid igitur verius ἀπὸ τῆς κάπης deducemus, qua voce significantur vasa *Cibo destinata.* *ad escam pertinentia*? Et Homero κάπη Præsepe est, nimirum a κάπτειν, quod comedere exponitur, sicut ἐκ τοῦ φαγεῖν simplicius deriuatur φάτνη. Vt enim σιγή, σιγηλός, taciturnus & ἄδης, ἄδηλος, & ἀΐδηλος, lethalis, ita etiam κάπη, κάπηλος, mutuo a se descendere inuicem arbitramur.

Ζ

ΔΙὰ τί Γαιήοχος, ὁ Ποσειδῶν; ἢ ἔχων τὴν γῆν, ἢ ὀχούμενος ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ καὶ κρατῶν τῆς γῆς; ὅθεν καὶ ἀσφάλιος, καὶ παρ' Ἀθηναίοις ἐτιμᾶτο ταῖς ὀγδόαις τῶν ἡμερῶν. ἡ γὰρ ὀγδοάς, φησὶν ὁ Πλούταρχος, κύβος ἀπ' ἀρτίου πρῶτος οὖσα καὶ τοῦ πρώτου τετραγώνου διπλασία, τὸ μόνιμον καὶ δυσκίνητον *Octo.* οἰκεῖον ἔχει τῆς τοῦ Ποσειδῶνος δυνάμεως, ὃς καὶ Ἐννοσίγαιος καὶ Ἐνοσίχθων, ὁ τῆς γῆς καὶ χθονὸς κινητικός. οἱ γὰρ σεισμοὶ δοκοῦσιν αἰτίαν ἔχειν τῶν πνευμάτων δὴ τῶν ὑδάτων ἐμπιπτόντων τοῖς μυχοῖς τῶν ὑπὸ γῆν κοιλωμάτων.

VII.

QVare Γαιήοχος vocatur Neptunus? An quia τὴν γῆν ἔχει, hoc est, terram continet, aut tamquam ὀχούμενος ἐπὶ τῆς γῆς, qui feratur supra terram, quod in hanc ipsi sit imperium? Hinc etiam Asphalius dictus & ab Atheniensibus cultus fuit per octauas. Est enim octonarius, vt Plutarchus inquit, Cubus parium numerorum primus, & ex duplicato primo quadrato gignitur, cuius proprietati debetur stabilis & immota vis Neptuni. Ennosigæus quoque cognominatur & Enosichthon, quod tellurem commoueat. Huius enim tremores videntur caussas habere flatus ex aquis, quum in abditas terræ cauernas impingunt.

H.

Πόθεν ἀσπὶς τὸ ὅπλον; ἢ ἀπὸ τοῦ ζώου τῆς ἀσπίδος ἐπειδὴ κυκλοτερεῖς γεγονέναι τὸ πάλαι τὰς ἀσπίδας, ἀναμφίβολον. καὶ Αἰσχύλος ἐν τοῖς ζ ἐπὶ Θήβας φησίν, χολ σφηκῶν

ἅλω δὲ πολλήν, ἀσπίδος κύκλον λέγω, ἔφριξα δινήσαντος. τὰ δ᾽ ἑρπετὰ ἐκεῖνα καθεύδοντα καὶ ἡλιούμενα, κύκλους κατελίσσονται. εἴη δ᾽ ἂν ἑκάτερον ἀπὸ τοῦ α καὶ τοῦ σπίζω, τοῦ ἐκτείνω· ἐπὶ μὲν ὅπλου, στερουμένου τοῦ α στερητικοῦ, ὡς μὴ ἐκτεταμένου εἰς μῆκος τούτου, ἀλλὰ συνηγμένου εἰς κύκλον· ἐπὶ δὲ τοῦ ζώου, τοῦ α ἐπιτατικοῦ μεγάλου ὄντος, διὰ τὸ μῆκος τοῦ σώματος, ἢ τὴν ἐπίτασιν καὶ τὸ ὀξὺ τοῦ συριγμοῦ.

ὑπολάβοι δ᾽ ἄν τις ἴσως οὐκ ἄτοπος ἐνθυμούμενος, εἶναι τὸ τοῦ ζώου ὄνομα πεποιημένον ὡς τῇ φωνῇ ἐνδεικνύμενον τὸν τῆς ἀσπίδος συριγμόν.

VIII.

Ἀσπὶς vnde? armatura inquam isthæc. Num ab aspide animali? Neque enim dubium est olim clypeos, qui ἀσπίδες sunt, rotundos fuisse. Æschylus etiam in Tragœdia secunda canit;

Halone grandem (sic orbem clypei voco)
Ipso rotante exhorrui.

Istud vero serpentum genus, quum dormit vel apricatur in orbes conuoluit sese. Vtriusque vero ratione ex α & σπίζω, quod est extendere, hoc vocabulum componitur. Si enim clypeum intellexeris α priuandi significationem habebit, quod hic non protendatur in longum, sed in circulum contrahatur: Sin bestiam, α intendendi particula fuerit longitudinem corporis vel intensum & acutum sibilum innuens. Non tamen absurde quispiam suspicetur fortasse, coniectatus animantis nomen esse factitium, atq; sono ipso præ se ferre aspidis quendam sibilum.

Θ

Πόθεν μέλη, ἐξ οἷον τῶν μερῶν ὅλα ὄντα; καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ σώματι μέλη λέγεται ἐκεῖνα, ὅσα ὥσπερ μέρη ἔχει ἐν αὐτοῖς ἴδια, οἷον κεφαλή, σκέλος, καὶ χεὶρ καὶ ὅλος ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ, φησὶν Ἀριστοτέλης. ἴσως ἱστορ. ζώων α. δὲ ἐξ ὁμοίας καὶ μουσικὰ μέλη, ἤτοι ᾄσματα οὕτω κατωνομάσθη, ὡς ὁλόκληρα τῆς ἁρμονίας καὶ τῶν συστημάτων σύμφωνα μέρη. ἀπὸ δὲ τούτων τῶν μελῶν, τὸ μέλπειν, τῷ μέλει δηλονότι ἕπεσθαι.

IX.

Μέλη vnde? an sic dicuntur, quasi μερῶν ὅλα ὄντα, quod nimirum se tamquam tota habeant ad particulas? Et propterea in corpore μέλη nuncupantur, quæcumque membra partes in se peculiares alias continent, vt Caput, Crura, Manus, denique Brachium integrum, & Pectus, vt ait Aristoteles. Forte etiam eadem ratione musica Mele siue cantiones denominatæ fuere, tamquam concentus & modorum partes consonæ. Et rursus hæc Mele τὸ μέλπειν de se pariunt, hoc est canere, τῷ μέλει videlicet ἕπεσθαι, quasi quispiam cantionem sequi dicatur.

I.

Διὰ τί ὁ ἀπὸ μεσημβρίας πνέων ἄνεμος ἐπεκλήθη Νότος; ἢ ὅτι πάνυ ὑγρὸν τὸ πνεῦμα καὶ ὑετῶδες, καὶ νοτίδα ἐπιφέρει; ἢ μᾶλλον ἡ νοτὶς ἀπὸ τοῦ Νότου; ὁ δὲ νότος ὠνομάσθη ὡς κάτωθεν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς πνέων, οἷον νώτιός τις ὤν, κατὰ τὸν Πλούταρχον. τὰ δὲ τῆς σφαίρας πρὸς μεσημβρίαν κάτω τῆς ἡμετέρας οἰκήσεως, ὅπου ὁ ἥλιος οὐδέποτε γίνεται ἡμῖν κατὰ κορυφὴν, πλεῖστον ἀποκεκλιμένα τυγχάνει.

Πλανητικὰ ζητήματα.

X.

QVare Notum appellarunt ventum a Meridie flantem? Vtrum quia ventus est humidissimus, & pluuias, humiditatemque, νοτίδας Graeci vocant, concitat: an potius Notis, id est, humor, a Noto deductum fuit? Notus vero id nominis sunt sortitus quod ex inferiore & occulto spiret loco, tamquam sit νώτιος, id est, imus quispiam secundum Plutarchum. Nam globi partes ad meridiem secundum nostram habitationem, vbi sol numquam vertici nostro imminet, extremam habent declinationem.

ΔΕΚΑ'Σ Β.

Α.

Πῶς ὀρθογραφεῖται Ἀκαδημίας; ἢ ἕως μὲν τῆς παραληγούσης οὐδὲν ἀμφίβολον ζητήσιμον; ἐκαδημίαν γὰρ καὶ ἀκαδημίαν τὸ προάστειον ἐκάλουν. τὴν δὲ παραλήγουσαν οἱ γράφοντες διὰ τοῦ ι, δοκοῦσιν ἐξαιρέσει τοῦ ε συστεῖλαι αὐτήν, καὶ ὑποπαροξύτονον ποιῆσαι, ὥσπερ εἰ καθάπερ σοφία, οὕτω καὶ Ἀκαδημία. ἡ δὲ συστολὴ οὐκ ἀσυνήθης, Σελευκίας καὶ Αὐθαδίας καὶ Εὐσεβίας, καὶ ἄλλων ἑτέρων τοιουτοτρόπων· καὶ δὴ καὶ πεποιηκότος Αἰσχύλου τὸ Μιλάσημον, ἐκ τοῦ Μιλασείμου. ἡ δὲ ἔτυμος γραφὴ εἴη ἂν Ἀκαδήμεια, ὡς Ἀλεξάνδρεια, Ἡράκλεια καὶ τὰ ὅμοια προπαροξυτόνως· ὅθεν καὶ τὸ παραγωγὸν Ἀκαδημεικὸς, πρότερον διατυπωθέντος τοῦ Ἀκάδημος, ὃν καὶ Ἑκάδημον ἐκάλουν, ἥρωά τινα ἐγχώριον.

DECVRIA II.

I.

QVaenam recta vocis Ἀκαδημίας scriptura? An dubiũ nullum fuerit, quantum penultimam attinet? Ἐκαδημίαν enim & Ἀκαδημίαν suburbium vocarunt. Penultimam vero qui per ι scripsere, vocalis ε detractione ipsam contraxisse videntur, atque ideo penacutum nomen reddidisse, non secus ac σοφία vocabulum, sic etiam Ἀκαδημία, efferentes. Contractio autem haec nõ est parum vsitata, vt in dictionibus σελευκίας & αὐθαδίας & εὐσεβίας, & id genus aliis, si forte reperiantur. Quid? quod Aeschylus fecerit μιλάσημον ex μιλασείμου voce. Sed verius ἀκαδήμεια scribendũ fuerit, vt ἀλεξάνδρεια, ἡράκλεια & similia, in antepenultimam reiecto tono. Hinc deducitur etiam ἀκαδημεικὸς, prius tamen efformato vocabulo ἀκάδημος, quod ἑκάδημος quoque profertur. Sic appellato videlicet Heroe quodam regionis illius.

B.

ΓΝα [illegible] ; ἡ ἀδιαφορεῖ ἡ χρῆσις, [illegible] Εὐσταθίῳ. ἡ ἐστὶ μὲν ἡ ἀρχὴ τῆς ὀνόματος [illegible], καὶ παράγηται ἐκ τοῦ ἑνός. τὸ δὲ [illegible] Αἰολικὴν, ἧς οἰκεῖα καὶ τὰ ψιλὰ τῶν [illegible] τῆς [illegible] ὁ [illegible] καὶ [illegible] ἐστι δὲ ἕνη καὶ νέα ἡ τῆς τριακάδος [illegible] τὴν σύνοδον ἐσχάτη, καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν [illegible]. Vnde Varro hanc *extre*[illegible] [illegible] *primam lunam* vocat. ἕνος enim *vetusti* habet significationem, [illegible] quod recens aliud excipit. atque ita Theophrastus de [illegible], [illegible] τοῦ ἔτους.

II.

[illegible] spiritu recte insigniri dicemus? an parum interest [illegible] asperè atque tenuiter, vt placet Eustathio, [illegible]: an vero nominis huius origo asperum quidem [illegible] duplici ν non scribitur, & deducitur ab ἑνὸς, id est, [illegible] geminatur Æolicam dialectum constitui [illegible] aspirationes peculiares fuere? An prorsus etiam [illegible] quippiam significat, quam ἕνη, quam vocem considerabit [illegible] accuratius, qui voluerit, vel etiam si cui oblata fuerit [illegible] rei occasio. Est autem ἕνη καὶ νέα dies tricesimus, quo luna [illegible] propter coniunctionem vltima censetur, & rursum ab hac prima [illegible], quasi [illegible] consequuta & de nouo iterum genita.

III.

V[illegible] *planctus*? An dubium non est quin a verbo *plango*: [illegible] autem eum qui Græcis κοπετὸς ἀπὸ τοῦ κόπτειν, & [illegible] τοῦ [illegible]: nam κοπετὸν καὶ θρῆνον γυναικεῖον dixit Halicarnasseus, lib. 4. Non igitur propriè voces sed gestus lugubres [illegible] hoc vocabulo, quales sunt se ipsos in dolore ferientium [illegible] lacerantium. Nam Latinis *plangere* est percutere & pulsare. [illegible] Cicero *plangores* nominans cum lamentatione hos coniunxit.

IV.

VNde est *iumentum*, & quid significat? An esse ὑποζύγιον hoc constat? & hinc manifestum fit appellatum *iumentum*, quasi *iugimentum*, a iugo, id est ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, & potius quam veluti *iuuamentum*, ab hominibus iuuandis.

V.

ΠΟτερον Πισᾶτα, κατὰ τὸν Ἡρωδιανὸν, καλεῖται οἷον Περίαγρις [illegible] [illegible] τοῦ [illegible] μέρος; [illegible] αὐτὴν [illegible] παρὰ τὸ [illegible] [illegible] τοῦ Αἰσχύλου εἰπόντος,

[illegible] ἐδοῖ.

[illegible] τοῦ Παρθενοπαίου [illegible], βλάστημα Καλλιστοῦς [illegible]

διὰ τὸ προοπτικὸν καὶ τὸ εἶδος καλόν. ἀπὸ δὲ τῆς Πρώρας Πρωρεὺς καὶ Πρωράτης ὁ ἐπὶ τῆς πρώρας τῶν ἀνέμων προγνωστικὸς καὶ Πρωρατεύειν παρ' Ἀριστοφάνει,

πρωρεῦσαι. ἐρέτην χρῆναι πρῶτον γενέσθαι πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν,

κᾆτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι καὶ τοὺς ἀνέμους διαθρῆσαι, κᾆτα κυβερνᾶν αὐτὸν ἑαυτῷ.

V.

VTrum Prora secundum Herodianum vocatur quasi πρωίρα, quod præcedat quasi & præfixum habeat ι literam? an potius omisso ι, Proram quispiam pronunciare poterit, quia prorsum prospiciat, & nauis pars anterior exsistat? Nominis itaque ratio erit a verbo προορᾶν. id est, a prospiciendo, quod prorsum vergat inter nauigandum. Sortitur vero hac in parte Æschyli calculum, qui ait: Et prora prorsum intenta tamquam oculis vix. quemadmodum alibi Parthenopæum vocauit, βλάστημα καλλίπρωρον, quasi germen pulcra facie hue aspectu formoso præditum. A Prora autem est Proreus & Proreta qui in prora ventos prospicit, & Πρωρατεύειν verbum, hoc officio fungi denotans.

ς.

ΔΙὰ τί οὐγκία ἡ οὕτω παρὰ Λατίνοις καλουμένη, ἐγράφη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οὕτω ςο, ἔστι δὲ ἡ οὐγκία ὁλκὸν δραχμαὶ ὀκτώ. ἢ ἄρα ἐκ τοῦ ὅλου τὸ διμοιρον οὕτως ἐσημειώθη; ἔστι δὲ τὸ ὅλον παρὰ Λατίνοις ἄσσις καλούμενος, ιβ. καὶ παρ' Ἕλλησι ὁ ζωδιακὸς κύκλος εἰς τοσαῦτα μέρη διαιρεῖται, ἃ καὶ δωδεκατημόρια λέγεται. πῶς δὲ τοῦ διμοίρου σημεῖον τοῦτο; ἢ ὅτι τὸ διμοιρον τοῦ τρίτου μέρους ἔλαττον. ἤτοι οὗ ἀφῄρηται τὸ τρίτον; ὡς εἶναι καθάπερ β πρὸς γ, ἢ δ πρὸς ς, ἢ η πρὸς ιβ, καὶ ὡσαύτως ἑξῆς. τὸ γὰρ ο σημεῖον παρ' Ἕλλησιν ἐλαττωτικὸν ἢ οὐδενωτικόν. τὸ σημεῖον ἄρα φησὶν, εἶναι τὴν οὐγκίαν ἐλάττω τοῦ ὅλου, ἤγουν τῶν δώδεκα τῷ τρίτῳ μέρει αὐτῶν. τοῦτο δ' ἐστὶ τέσσαρα, ὥστε λείπεσθαι ὀκτώ. ἢ ἁπλῶς τὴν ἀρχὴν συλλαβὴν τῷ ο καὶ ς γράμματι σημειώσαντες, οὕτω τὸ ὄνομα ἐνδείξασθαι ἐβούλοντο;

VI.

VNcia vox Latina vnde dicitur? Græci quodammodo sic pingunt ſo. habet vero Drachmas 8. An partes duæ totius hoc modo significantur? Est vero totum apud Latinos assis, 12. & apud Græcos Zodiacus circulus in tot portiones diuiditur, quæ Dodecatemoria, id est, partes duodecimæ vocantur. Sed quare duarum partium hæc nota erat? an quia duæ partes tertia minus exsistunt, vel quod ab illis auferatur tertia? vt se habeat, quemadmodum 2. ad ſ. 3. aut 4 ad 6. aut 8. ad 12 & sic deinceps. o enim signum apud Græcos diminuendi vel annihilandi erat. Hoc itaque signum, vnciam toto minorem esse, duodecim inquam tertia sui parte, id est quaternario, vt ita desiderentur octo. Aut simpliciter syllabam priorem o & ſ literis designantes, hoc vocabuli notare voluerunt. Ceterum quod vnciæ vox tam numisma quam pondus apud Siculos significarit, Pollux auctor est.

Vnde

VII.

VNde *Mamertini*? Incolæ hi fuere Messanæ in Sicilia. An sunt *Martis*, id est Ἀρήιοι vt scripsit Plutarchus Pyrrho, & Festus Pompeius ex Alphio quopiam retulit, quod Oscorum lingua Mars *Mamers* vocetur. An fieri possit, vt gentile sit *Mamers*, sicut *Camers*, & inde factum nomen Mamertinorum? Nam Italicos illos aduenas fuisse, & in Sicilia consedisse non ambigue traditur. Et vt Camerini, ita Mamertini oppidi mentio fit, etsi in epitoma Stephani Μαμέρτιον legitur.

H.

Πόθεν ὁ Γέρων; ἢ Γῆν εἰς Γῆν; ἢ Γεραρὸς ἐς ἂν τὴν ἕξιν ὃ ξηραινόμενος. ὡς ὁ Πλούταρχος. ἢ, ἀληθέστερον εἰπεῖν, ἀπὸ τῶ Γερῶν παρῆκται συμπτώσεως τόσαυτα ὡς γεραρῶν τῆς ἡλικίας οὔσης· ὥσπερ καὶ πρεσβεύονται ἀλλήλοις οἱ ἀρχαῖοι. καὶ τὸ, πρέσβα Διὸς θυγάτηρ.

VIII.

VNde Græcis dicitur ὁ Γέρων? quia εἰς γῆν ῥεῖ, hoc est ad terram ruit, aut ξηρὸς quum sit, habitu nimirum terreo & sicco, vt Plutarchus autumat? An verius est affirmare, quod a γερῶν, id est honoratus, descendat hæc appellatio, quoniam honore digna ætas illa sit, quemadmodum etiam πρεσβεῦται nominati sunt, venerandi si qui erant, secundum illud: πρέσβα Διὸς θυγάτηρ: Nata Iouis veneranda.

IX.

CVr *meridies* dictus *dies medius*? Vtrum duplex verbum? vt Græcum μεσημβρία, sic est ad suauitatem soni quasi modificatū, quum *medidies* ingratius videretur, quemadmodum Cicero sensit. & idem in Græco nomine cernitur. Nam ἀπὸ τῆ ἡμέρας, caderet simpliciter μεσημερία vnde Theocritus μεσαμέριον dixit, *medius dies tempus*. An vero recta & euidens compositio est? quod illo tempore nulla accessio ad lucē amplius fiat, neq; eam quicquam quasi infuscet, quum sol altissimus sit, & ideo *merus*, id est, plenus atque syncerus *dies* dicitur. Orat. Theocr.

X.

VNde *bellum*? An ἐκ τοὐναντίου, quia in eo nihil inest belli, id est pulcri ac venusti? quum deterrima res sit bellum. An a Græco βάλλειν, a quo & βέλος, quod in bello res armis & telis geratur. An sunt hæc friuola? ac potius nomen contractum est de *duello*, vt docuit Cicero, sicut *duis*, *bis*, & *duini*, *bini*. Orat.

DECVRIA III.

I.

QVi sunt *catenati labores*? An duri & vrgentes? an vero conserti, vt tanquam annuli catenæ crebri, ita vnus labor alterum attrahat? an infesti & coercentes angentesque animos.

Β.

Πόθεν κῶμαι ὀνομάσθησαν; ἢ ἀπὸ τῶν χωμάτων, ... οἰκήσεσιν; ἵνα ... ἢ μὴ ἔξω διατρίβειν;

II.

Vnde κῶμαι, vel pagi? vtrum ab aggeribus, (χώματα hi ... Græcis) quibus ædificia circumdabantur vt munitiora essent? an a cubando illic & non extra hæc versando?

Γ.

Πόθεν δῆλον; ἢ ἐστιν ὥσπερ δηὸς καὶ δηιότης, ἀπὸ τοῦ δαίειν ... ἤγουν δαιλὸν, τουτέστι λαμπρὸν καὶ φανερόν, ... πυρῶδες ἢ ἀπὸ τοῦ δὴ παρῆκται, ὅθεν καὶ δῆτα, ... ἐμφάσεσι τῶν λόγων.

III.

Δῆλον vnde? Vtrum sicut δηὸς & δηιότης a δαίειν verbo, quod flagrare significat, quasi δαιλὸν, id est clarum & manifestum: eiusmodi enim est quod flagrat & ignitū est. an a voce δὴ, vnde & δῆτα deducitur, cuius vsus est in confirmationibus & significationibus orationum perspicuis.

IV.

Vnde *cerimonia*? Ab oppido ne *Cere*? vt plurimi tradiderunt. An a *carendo*, vt intelligatur addictos & intentos sacris, ... num quod est in manibus, agere oportere. An a *caritate*? nam Græca origo non explicatur, esse has ἀπὸ τῶν ἱερῶν: etsi Latini verum ist, significatio est. sunt enim *ceremoniæ* ritus sacrorū. An verum est, esse *ceremonias* quasi *gerimon as a gerendo*? sicut a *gemendo* ... *monias*, scalas fecerunt; a *querendo querimoniam*: vt indicentur ea quæ in sacris geri ritu solemni deberent.

Ε.

Πόθεν πηγή; ἢ ὥσπερ πηδῆ ἐλέχθη, διὰ τὸ πηδᾷν ... ὕδωρ ... μήτηρ γημήτηρ, μεταβολῇ τῶν στοιχείων. ἢ οὐ δημήτηρ ... ἀναλογίαν ταύτην, ἀλλ' ἐστιν ἡ δηοῦσα ἤγουν ζητοῦσα καὶ εὑρίσκουσα τροφὴν τοῖς ζώοις; ὅθεν καὶ Δηὼ ... ἐπωνομάσθη. καὶ ἐστιν ἡ πηγὴ τοῦ ὕδατος ... ἀρχὴ ἤτοι μελαινομένη, ὡς πέφυκε τὸ πηγὸν, μέλαν· ἢ ... εἶδος τοῦ ῥεύματος καὶ ἀενάου, καὶ οὕτω πηγὴ ἐκλήθη;

X.

Vnde πηγή? an quasi πηδῆ sic vocatur, quod aqua sponte prosiliat, vt & δημήτηρ γημήτηρ, literarum δ & γ in se inuicem transitu An haudquaquam δημήτηρ huiusmodi mutationem ratam habet sed veluti δηοῦσα dicas, nempe quod illa cibum pro animalibus quærat & inueniat, vnde etiā Δηὼ denominata fuit. Est πηγὴ fons, inquam, origo prima est aquæ, siue quia nigrescit vt solet. nam πηγὸν nigrum est) siue, quod solidi & perpetui fluxus sit, vt hinc πηγὴ fuerit appellata.

Τοῦ πελαργοῦ τί τὸ ἔτυμον; ἢ ὅτι πελλὸν ἔστι μέλαν, καὶ ἀργὸν, τουτέστι λευκὸν ... τὸ πτερόν; ἢ ὅτι πελάζει τοῖς ἀνθρώποις, ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ ... τοῖς οἰκήμασιν ἐπὶ τοῖς κορυφαῖς τῶν δωμάτων; μή ποτε δ' οἱ Πυθαγόρειοι ... πελαργικῶν ἐντεῦθεν εἶπον, ἢ ὅτι δικαίας εἶναι καὶ πιστὰς καὶ ἐρασμίας δεῖ τὰς νουθετικάς; γένος γὰρ τῶν πελαργῶν δικαιότατον νομίζεται, ὡς τὸ τῶν ἱπποποτάμων ἀδικώτατον. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς βασιλικοῖς σκήπτροις ἀνωτέρω μὲν πελαργὸν, κατωτέρω δὲ, ἵππον ποτάμιον ἐτύπουν, αἰνιττόμενοι ὅτι φύσει καὶ τῷ ἔθει τοῦ βασιλέως καὶ ἄρχοντος, ὑποτετάχθαι δεῖ τῷ δικαίῳ τὴν βίαν, καὶ τῷ ὁσίῳ τὴν ὕβριν, καὶ συνελόντι εἰπεῖν, τῇ ἀρετῇ τὴν κακίαν.

VI.

VNde verisimile est nomen πελαργοῦ descendere? an a πελλὸν & ἀργὸν, hoc est a nigro & albo, quod eiusmodi pennas habeat? an a πελάζειν, quod hominibus propinquet, dum in habitatis locis & aedificiis nidos collocat. Numquid etiam Pythagoraei commonefacere dixerunt πελαργικῶν, quod iustae, fideles, & amabiles debeant esse monitiones? Ciconiarum namque genus habetur pro iustissimo, vt Hippopotamorum pro iniquissimo. Ideoque in regum sceptris Ciconiam superiore loco, inferiore vero equum fluuiatilem olim fabricabant, innuentesque quod natura & consuetudine apud regem siue principem iustitiae violentia, & integritati, calumnia, &, vt vno verbo dicam, virtuti malitia subiecta esse deceat.

VII.

VNde nucis *iuglandis*, & Graece καρύα nomen? Ilia quidem Διὸς βάλανος, id est, *Iouis glans* non est, hae enim castaneae sunt, quod de Theophrasti descriptione manifestum fit. An igitur *iuglans* est *glans* sicut *iudex*, iuridex seu iustidex. Κάρυον vero, an secundum Plutarchum & Plinium, est quasi καρηβαρικόν, id est, a *capitis grauedine*? An potius quia similitudinem capitis humani quandam habet? quae est σφαῖρα παραμήκης, id est *globus non plane rotundus, sed porrectus*. συμπ. γ. κ. Plin. lib. 23. cap. 8.

VIII.

QVae origo putanda νίκης, κραιπάλης, ἀμεθύσου? An νίκη est, vt Plutarcho placet, ἡ μὴ εἴκουσα: vt sit ν στερητικόν, sicut quum dicitur, νηλεὴς, τὸ ἀνελεήμονα, & νώνυμος ὁ ἀνώνυμος. Mutatur autem & ει diphthongus in ι longum, vt πτίλον, τὸ εἰλυμένον περὶ τὰς ... ἀμέθυστος vero eidem Plutarcho, est & herba & gemma: neque vult ideo ambo haec sic esse dicta, quod ebrietatis remedium sint, sed a calore, quod speciem tam herbae folium, quam gemmae nitor, prae se ferat vini tenuis & misti. κραιπάλην vero an euidens est, esse τὴν παλλουσαν ἤτοι δονοῦσαν τὸ κάρα, καραπάλην ἔτι οὖσαν? Et Plinius *crapulam* a dolore & vertigine capitis dictam ait, συμπ. α. δ. συμπ. γ. α. Lib 23. cap. 1

IX.

IN Thæteto legitur, σ esse ἄφωνον, & strepitum tantum quendam linguæ veluti sibilantis. Quid igitur illud ἄφωνον? An παράφωνον est, id est, *expers plenæ & integræ vocis?* Itaque Grammatici quidam, quum vocalibus adderentur ea, quæ σύμφωνα στοιχεῖα vocant, horumque aliqua perhiberentur ἄφωνα, aliqua ἡμίφωνα, excipientes σ, hoc appellarunt μονῆρες quod peculiare quiddam & singulare notat. Vitarunt autem hunc sibilum Comici, & in sermone populari Attici: Dorienses autem hanc literam σὰν nominarunt: qua omnia propria Persarum nomina terminari Herodotus scripsit. Κλειοῖ.

X.

VNde *iustitia, mæstitia, lætitia*? Nimirum denominata ista sunt, a *iusto, mæsto, læto.* Sed quæ est denominationis litera, *c* an *t*? Et scribendum ne *iusticia*, vt *iudicium, audacia, fallacia, pernicies*: an *iustitia*, sicut *iustitium*, (si est hoc ab iure sistendo,) & *initium*? An consideratur in his literæ repetitio? & venustior est scriptura *iusticiæ* atque similium, quam *iustiti*: sicut *amicitia, pudicitia*: quam *amicicia, pudicicia*: & *stulticia*, quam *stultitia*: & *tristicia*, quam *tristitia*. *Mollitia* autem & *duritia* & *segnitia*, *t* potius habebunt, quam *c*. Nam *iustitiam* esse a iure statuendo, commentum ἐτυμολογικὸν, non veritas originis est.

ΔΕΚΑ'Σ Δ.

Α.

ΠΟθεν Τέθριππον καὶ Συνωρίδα παρῆχθαι φατέον; ἢ ἔκδηλον τὸ τοῦ τεθρίππου ἔτυμον ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἵππων; ἐπεὶ γὰρ Τέσσαρα, Τέτορα οἱ Ἀρχαῖοι ἔλεγον καὶ ἵπποι Τετράοροι ἐλέχθησαν Ὀδυσσ. ν. καὶ Τετραορία ἐν τῷ Ὀλυμπ. ἔστι δὲ ἅρμα τέθριππον τὸ ἔχον τέσσαρας ὁμοῦ συζυγέντας ἵππους· ὥσπερ Συνωρὶς, ἡ ἔχουσα δύο. δρόμος γὰρ ἵππων δύο τελείων, Συνωρὶς ἐκλήθη, παρὰ τὸ συναείρεσθαι καὶ συνεκφέρεσθαι· ἠγωνίζοντο δὲ καὶ πώλων συνωρίδι καὶ ἀπήνῃ τῇ ἐχούσῃ ἡμιόνους ἀντὶ ἵππων, καθάπερ ἱστόρησεν ὁ Παυσανίας. Παυ. Ἠλια.

I.

VNde τέθριππον & συνωρίδα deriuari dicendum? An manifestum est τέθριππον a quatuor equis etymon habere, nam τέσσαρα, id est quatuor τέτορα pronuntiabant, & equi τετράοροι, hoc est, quadriiugi dicuntur Odyss. 13 & τετραορία in 2 Olymp. Est vero currus quadriiugus, qui quatuor simul iunctos habet equos, vt συνωρὶς, bigæ inquam, quæ duos habent. Cursus enim equorum duorum, iustæ ætatis, vocabatur συνωρὶς a συναείρεσθαι, quod simul ferrentur. Certabant etiam pullorum συνωρίδι, & ἀπήνῃ, quam equorum vice multi trahebant, vt narrat Pausanias.

II.

QVis est *Paricida*? Numæ regis prisca lex refertur a Sexto

Pompeio

Pompeio: *Si quis hominem liberum sciens neci duit, Paricida esto.* Non est hic igitur patris interfector seu patricida, (id est πατροκτόνος, quod Plutarchus suspicatus fuit, scribens Romulum πᾶσαν αὐθεντίαν πατροκτονίαν προσειπεῖν) neque simpliciter homicida, id est qui hominem occidit, sed qui liberum hominem dolo malo. Non esse autem inde factum nomen, quod *parem*, id est ciuem aliquis occiderit, hinc liquet, quia in hoc vocabulo prima syllaba longa est. vt Horatio: *Telegoni iuga paricidæ.* Erant & eodē Pompeio teste parici quæstores. Nunquid igitur non sit abhorrens opinio, si quis suspicetur priscum hoc nomen significationem habere atrocitatis detestandis cædem, quam scelerate & nefarie factam esse, ipso nomine perhibeatur? De quo præterea nihil habeo demonstrare: neque scio appellatio auisne *Para* tale etiam quippiam indicet, an non indicet. Neque me fugit apud auctores linguæ Latinæ hoc nomen significatione πατροκτόνου vsurpatum reperiri: neque ignoro quam multos crimine isto comprehendi Iur. consul. perlubeat. Sed ea nostræ considerationi nihil officiunt.

III.

Vnde est οἶνος, & vnde *vinum*? Platoni placet οἶνον nomen ductum esse ἀπὸ τοῦ οἰήσεως, & esse quasi οἰόνουν τὸν οἶνον. Alii ἀπὸ τοῦ ὀνήσεως maluerunt: quod, si vero modo bibatur vinum, magnopere prosit, neque quidquam vsque adeo conseruet & augeat calorem naturalem vna cum humoris necessaria copia, quam potus boni vini vnicuiq; corpori congruens. Quin autem vini sit proprietas quædam caloris & humoris, dubium non est. Conducit hoc ipsum facultati quoq; spirituū interiorū, & mētis agitationē adiuuat. Ipse etiam Homerus quasi indicasse hanc originem videtur, παρετυμολογῶν πως τὸν Οἶνον ἀπὸ τοῦ ὀνεῖν, Ιλ. ζ.

ἔπειτα δὲ καὐτὸς ὀνήσεαι αἴκε πίῃσθα. Κύσω. 6

Fuerunt qui ab inuentore Oeneo nomen vino Græcū impositum esse traderent. de quo apud Athenæum Melanippidis quædam leguntur, quibus dicitur οἶνον esse ἐπώνυμον Οἰνέως. Sed res enarratur expositis verbis ibidem Hecatæi, hoc quodam modo: *Orestheus Deucalionis filius in Ætoliam venit, vt regno potiretur. Ibi canis partu edidit stipitem: hunc defodi ille iussit, & ex eo postea nata fuit Vitis cum multis vuis. Quamobrem filium suum Phytion appellauit. Hic genuit Oeneum, nomine accepto a vitibus. nam veteres Græci vites vocarunt οἴνας. Oenei autem filius fuit Ætolus.* Esse igitur Οἰνέα Hecatæus ostendit ἀπὸ τοῦ οἰνῶν: quod consentaneum est. Nam Οἰνεὺς manifestam formam habet nominis aliunde quasi deriuati. vt Ὀδυσσεὺς, Ἀχιλλεὺς, Θησεὺς, Πηλεύς. Quidam Oeneum appellatum esse tradiderunt, quod vini colore cōspiceretur. Qui color insignis in ore, nomen fecit οἰνωπίων. Sed *vinum*, an a *vi* ductum esse credemus? An arbitrabimus tales istas ἐτυμολογίας Gramma-

ticis comminiscentibus, & esse antiquum vel priscum potius nomen tam vini quam οἴνου, externum illud quidem, in hos sonos deflexum: quum Hebræos, Arabes, Illyrios, quorum sermo esse Asiaticus putatur, Germanos eodem pene nomine hanc potum appellare constet, quo Græcos ac Latinos.

Δ.

ΑΜπελος καὶ Βότρυς πῶς εἴρηνται; ἢ ἐστιν ἡ ἄμπελος ἡ ἀνάδουσα τὸ πελιδνὸν ἤγουν μέλανα οἶνον; ἢ ἀναπλάζουσα διὰ τὸ τοῦ φυτοῦ τούτου συνεχὲς, καὶ τῶν βοτρύων ἀθρόον. τὸ γὰρ ἄμπελον εἶναι οἷον ἔμπηλον, καὶ τῷ οἴνῳ πηλοῦ ὀνόματι σημαίνεσθαι, καὶ ψευδές ἐστι καὶ οὐδαμῶς χάριεν. Βότρυς δὲ ἢ διὰ τὴν αὔξησιν οὕτως ὠνομάσθη, ἐνδεικνυούσης τῆς Βο συλλαβῆς ὄγκον τινὰ καὶ σύνταξιν καὶ ἐπίδοσιν, ὅθεν καὶ τὸ Βόσκειν, καὶ Βοτὰ, καὶ Βόες καὶ Βοή· ἤδη δέ τινες καὶ πάντας ὀπώρας Βότρυς λέγεσθαι παραδεδώκασιν. ἢ φλυαρῶδές ἐστι τὸ εἰρημένον τῆς ἐτυμολογιῶν; τῆς Βοῶς καὶ τῆς Βοῶν πεποιημένων ὄντων ὀνομάτων, καὶ τοῦ Βόσκειν ἐκεῖθεν παρηγμένου. ἐρρέτω οὖν τὸ τῶν βοτρύων ἔτυμον, καὶ λείπεται ἡ ζήτησις αὐτοῖς εὑρεῖν ἑτέροις, οἷς ἂν περὶ ταῦτα ἀσχολεῖσθαι εὐκαιρόν τι καὶ φίλον.

IV.

QVomodo ἄμπελος καὶ βότρυς appellatæ fuere? Num quasi ἀνάδουσα τὸ πηλὸν, ἄμπελος dicta est, quia vitis nigrum vinum profert? an tamquam ἀναπλάζουσα, vicinitatis quadam significatione, ob continuitatem huius plantæ, & vuarum congerie. Nam quod ἄμπελος quasi ἔμπηλος, nonnullis sonare videatur, eadem lutu & vini apud Græcos nomenclatione, æque falsum atque inelegans profecto fuerit. βότρυν, id est vuam, ab augendo nominari ostendit βο syllaba, molem quandam, & extensionem auctionemque significans, vnde βόσκειν etiam & βοτὰ & βόες & βοὴ Græci fecerunt. Iam vero non desunt qui omnes autumni fructus βότρυς nuncupari prodiderint. An futile est hoc quod etymologias eiusmodi, quas diximus, attinet, quum βοὴ & βόες vocabula sint ficticia. vnde βόσκειν etiam deriuatur. Apage ergo hoc βοτρύων Etymum, & relinquatur ista quæstio aliis, si quibus in hisce tempus terere opportunum & non ingratum fuerit.

E.

ΤΕχνη, ἢ κατὰ Πλάτωνά ἐστιν οἷον Ἑχονόη; ἢ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ τίκτω ποιητικὴ, ὡς πάχνη; ἢ ἀπὸ τοῦ τεύχω;

VI.

TΕχνη, an secundum Platonem est, ac si ἐχονόη proferas, a mentis habitu? an potius a τίκτω, hoc est pario, verbi πάχνη similitudine? an etiam a τεύχω fabricandi significatione.

ς.

ΑΝάγκη πόθεν; ἢ, ὥσπερ ὁ Πλάτων Κρατύλῳ, ἐκ τοῦ ἄγκους παρῆκται; φησὶ γὰρ ἐκεῖνος τὸ ἀναγκαῖον κληθῆναι, τῇ διὰ τοῦ ἄγκους ἀπείκασθαι πορείᾳ, ὡς ἀντίτυπον καὶ δυσχερὲς ὄν, πόνου τι καὶ λύπης ἐχόμενον, ἐπειδὰν καὶ τὸ λυπηρόν,

καὶ μὲ ἀναγκαῖον χρῆμ' ἀνιηρὸν ἔφη.

ἢ ἀπὸ

[illegible] ἄλλη; ὡς Γραφὴ, Μονὴ καὶ συνθέσει ἀναγκαῖον. [illegible] Χαίνω. Καίχη ἐστι τὸ Καχεῖν [illegible] τὸ ἀναγκαῖον, οὐ μόνον τὸ μετὰ βίας γινόμενον, ἀλλὰ καὶ τὸ [illegible] φυσικὴν τάξιν ἀμετάβλητον. ἐντεῦθεν καὶ οἱ συγγενεῖς [illegible] Ἀναγκαῖοι ἐκλήθησαν· καὶ ἀναγκαῖον τὸ αἰδοῖον, ὡς [illegible] ἐπιτήδειον· καὶ Ἀναγκαῖα, ἅπερ [illegible] ὁ λόγος [illegible].

VI.

ANAGKA unde dicitur? An iuxta Platonem in Cratylo ab ἄγκος verbo locum præruptum designante? inquit enim ille ἀναγκαῖον vocari similitudine quadam itineris per loca prærupta, non secus ac si arduum ac difficile esse dicas, & laborem atque molestiam sibi coniunctam habere. Nam secundum Euenum, omnis res [illegible] molestiam affert. An ab ἀγχοῦ, ἄγχι medium de se parte [illegible] exemplo vocum χαφὴ & μονὴ, & compositione, [illegible] per syncopam vero ἀνάγκη. Sic aliquo pacto a χαίνω [illegible] & καὶ χαλῶν deducitur. Est vero ἀναγκαῖον, sicut necessarium, non modo quod violenter fit, sed etiam quod [illegible] quodam ac naturæ ordine immutabile consistit. Hinc [illegible] & cognatos Græci ἀναγκαίους, Latini Necessarios appellant. Et pudendum quoque ἀναγκαῖον vocatur, quod vnice ad [illegible] generationem conducat. Necessaria denique siue ἀναγκαῖα sunt, quæ ita se habent, vt absque iis aliud quippiam fieri nequeat.

VII.

VNde Seruilius cognomen *Ala* inuenit? Verum ex eo quod sub *ala*, quæ est, vt Cicero docuit, axilla, pugionem occultatum attulit, quo trucidauit Spurium? An fieri possit, vt alicui illius gentis hoc nomen impositum fuerit a fœtore, qui est alarum in quibusdam vehemens & teter? Vnde & Horatius,

> *Namque sagacius vnus odoror,*
> *Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis,*
> *Quam canis acer vbi lateat sus.*

Eruntque similia huic, Sura, Struma, Pansa. Ex quibus patet, non esse caussam, cur spiritus crassioris nota initio huius nominis præponatur.

VIII.

VTrum *Marcellus* ἄρειος est? Quemadmodum auctore Posidonio retulit Plutarchus Marcello. An quo pacto a *Marte* hoc nomen ducatur, minus apparet, & est *Marcellus* diminutum a *marculo*? sicut a *fabula, fabella*. Vetera autem nomina Romanorum pleraque facta esse constat a re rustica, & instrumentis ruris, & fructibus agrorum.

IX.

QVi fictis exbisque hostibus reducebant exercitum Roma-

num, iis triumphus decernebatur. aliis quibusdam, qui vel sine armis bellum confecerant, vel quorum victoria minus erat gloriosa, ouantes vrbem introibant. Quid est autem *ouare*? An non factum ab *oui*? qua rem diuinam tum fieri consueuisse, cædentibus boues iis, qui triumpharunt, scripsit Plutarchus Marcello: Ac potius ab acclamatione militum, vt non absurde Græcorum aliqui *εὐάν*, alii *ἰάν* istam celebritatem appellasse videantur.

Dion. Hal. lib. 5.

X.

Plut. Marc.

DIctator vnde? qui fuerit magistratus iste Romæ, notissimum est. Vtrum vero a *dicendo* nomen est ductum; nam non suffragiis populi creabatur, sed vnius cuiuspiam voce dicebatur is, qui illam potestatem haberet. An verius est a *dictando* esse *dictatorem*, vt imperii summum & indefinitum ius significetur? Nam *dictare* est pronuntiare: vt *dictata* puerorum, in quæ non illos inquirere, sed ea simpliciter amplecti oportet. *Edicta* autem, id est *διαγγέλματα*, ab *edicendo* sunt appellata, non a *dictando*.

DECVRIA V.

I.

ARcem constat editiorem proprie locum appellari. Qui loca quoniam accurate muniri solent, an *arx* est ab *arcendo*, quod hostes arceat: An est ex Græca voce expressa *arx* τ̃ *ἄκρας*? vt hoc,

-celsa sedet Aeolus arce,

interpretari possit aliquis *ἐγκάθηται ὁ Αἴολος ἐν τῷ τ̃ ἄκρας ὕψει*: aut simili quopiam modo, vt, *ὑψηλῷ ἐν τῇ ἄκρᾳ θρόνῳ*.

II.

VNde *corpus*, & Græca *σῶμα* καὶ *δέμας*? Sane Græcarum origo non est obscura? quamuis ii qui Homerum omnium in philosophia sectarum auctorem faciunt, illa peruerterint. Sed est omnino non *σῆμα τὸ σῶμα*, quemadmodum Plato ad suam doctrinam de animo alludens fecit, sed inde factum vnde *σῶ* & *σῶς*, simile ei quod est *χῶμα*. neque cadauer significat proprie illud quidem, vt neque hominis appellatio; nam hoc est *πτῶμα* & *νεκρός*. *Δέμας* autem an non est *ἀπὸ τ̃ δεδέσθαι*, quod animum deuinciat, sed a verbo *δέμω*, vnde & *δόμος* deducitur? sicut *γόνος* & *γένος*: vt intelligatur coagmentatio membrorum & quasi exstructio quædam admirabilis & diuini operis, cuius Latinum nomen *corpus*. Hoc vero quid significare & quomodo concinnatum fuisse dicemus? Sane mallem doctiores eruditioresque & prudentiores, vt par erat, sententiam suam prius proferre. Sed quum nullius nos quidem adhuc cognouerimus, liceat quasi allucinando & nugando, tamquam primo loco rogatum aliquid commemorare. An vero *Cor*, quod *καρδίαν* Greci vocaut, τὸ κῦρ esse perhibentes, attulisse quod verisimile iis videbimur? Huius

igitur

igitur origo sit reperta. Sed vnde accessio illa, vt *corpus* fieret? Suspicor omnino significare veteres voluisse corpus esse quasi ὄργανον seu instrumentum animi, quod illius agitationi inseruiret, & ductum sequeretur, & ad nutum præsto esset. Quin autem toti antiquitati vbique gentium & locorum visum sit, animi sedem & principium in corde esse, de eo si quis ambigit, hunc ita esse vt dicimus quælibet mentio vspiam a veteribus facta cordis, docere poterit. In quo nunc quidem quasi insistendo non erimus verbosiores; præsertim re perspicua atque clara. Erit igitur *corpus* quasi *Corpor*, cordis, id est animi naturale ὄργανον, quod seruiat & famuletur illi, & exsequatur quæ iusserit. mutatis literis quibusdam consuetudine linguæ Latinæ, vt esset mollior pronunciatio. Nam & *v* ac *o* permutatas fuisse creberrime scimus, & pro litera *r* vsurpatum *s*, Papisii & Valesii, & honos, ac similia ostendunt. *Por* autem vndecumque sane; nam omnia exquirere neque possumus, neque velle debemus, quum veteri etiam verbo aliquid nescire, inter virtutes Grammatici numeretur. *Por* igitur quid est? Plane *puer seruusque & famulus*: vt declarant liquido prisca illa nomina, *Marcipor*, *Quintipor*, *Publipor*, *Cneipor*. Atque crediderim equidem *Leporem* quoque ab agilitatis pedumque velocium quasi famulatu καὶ ἀπὸ τῆς βιαιότης ὑπηρεσίας, appellatum esse potius, quam quod pedum leuitas, id est celeritas in origine nominis insit: quæ si esset, litera *d* flectendo remaneret, vt in *bipede* & similibus. Sed de his sentiat quisque quod volet, comminiscaturque alia, si videatur: nam ego de hac sententia mea, vt ille in Pluto de anu se velle negat, οὐ μετασχεῖν ἐθέλω.

III.

SVnt ne iidem οἱ κιθαρῳδοὶ καὶ κιθαρισταὶ & αὐλῳδοὶ καὶ αὐληταί; An discrimen ipsis nominibus indicatur? κιθαρῳδοὶ enim sunt, qui proprie a Latinis *fidicines* appellantur, & αὐλῳδοὶ qui *tibicines*. inani fecit enim est cantus significatio in his, vt quum ἐπαοιδὴν ἐπᾴδειν dicere: & μελῳδοί, sunt *qui carmina modulantur*. & ῥαψῳδοὶ & τραγῳδοί, & similia plurima. denique ἀοιδὴ, ᾠδὴ est. Sed κιθαρισταὶ & αὐληταὶ simpliciter ii dicti fuere, qui citharam increparent, & inflarent tibias. Vnde & ψιλοκιθαρισταὶ sunt vocati. *Ath. lib.*

IV.

AVri quæ origo, quod ad nomen attinet? An neque ab *auro*, quæ est seu forem quasi purus aer notet, nomen illud est ductum; neque a nescio quo inuentore *Aurio*, neque a Græco verbo τοῦ ὥρας, vt species eximia significetur, neque ab *auertendo*, quod peruertat huius cupiditas animos, sed ab externo verbo *Vr* quo constat *ignem* appellari, vnde fieri potest vt & *Orus* sit factus. igneum autem esse auri nitorem, & soli illud veluti consecrari cōstat. Ab *auro* vero, sine dubio *aurora* deducitur.

V.

VNde *ancilla?* An est *ancula ancilla*, sicut *Drusilla, Camilla, Papilla*, eadem quæ Græcis ἀμφίπολος. Nam in sermone Latino am & an τὸ ἀμφὶ notat, vt *ancile, ambusium*, & apud Ciceronem *anquiro*, apud Plautum *ambadederit* & origo eadem *an* a est, vt opinor. Significatur autem *ancilla* verbo, ministerii sedulitas & labor: & *anclari* atque *anculari* & *ancillari* antiquum verbum idem est quod *operam dare* & *inseruire*. *exanclo* vero & exhaurior, *conficio*. quod aliqui temere mutantes in *exantlo* originem veram produnt linguæ Græcæ. Est autem & Cicero hoc verbo vsus interpretans Sophoclea de Herculis laboribus, — Mercat.

Quæ corpore atque animo exanclata pertuli.

Et Plautus Sticho:

Nam iste edepol vinum poculo pauxillulo
Sæpe exanclauit submersum festiuissime.

VI.

VNde *seditio?* Vtrum, quum id quod Latinis dissidium, διχοστασία sit Græcis, his a *stando*, illis a *sedendo* vocabulum imponentibus, itidem est *seditio* στάσις? An verior multo Ciceronis ἐτυμολογία, quo ille & ingenio doctrinaque præstantior & Latinæ linguæ certior auctor fuit, quæ refertur e libris de Republ. hoc modo: *Eaq; dissensio ciuium, quod seorsim eunt ad alios, sed tio dicitur.*

Est enim hæc quasi *seorsim itio*, interposita lite *d*, vt in *redeo, redhibeo, prodeo.* Nam verbum *sedeo*, & syllaba prima breuiter enunciatur, & a Græco manifeste cadit, mutata aspiratione in literam *s*. sicut in *sex, septem, semis.* Neq; est eundi in hoc significatio. Itaque *sessum* & *sessio* & *sedile* & *sella* inde facta sunt, aliena a prima itionis omnia. *Sedes* autem priorem longam an ideo habent, vt differret a verbo? sicut *rex, regis*, longa priore. Et contra *dux, ducis* breui, similis differentiæ caussa videntur protulisse.

VII.

VNde *veritas* Latinis, & Græcis ἀλήθεια? *veritatem* quidem esse a *vero*, vt ἀλήθειαν ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς perspicuum est. Numquid autem contorta est ἐτυμολογία ducens *verum* a *vere?* cuius nominis Græcam originem esse constat. ἔαρ enim & ἦρ illi hoc anni tempus dixerunt: quam Græci, siue externam vocem vsurparunt, vt videtur, seu, fecerunt ἀπὸ τοῦ αἴρειν, vnde αἰώρα, ἀείρω, & hinc ἔαρ. Quamuis Platoni placeat ὥραν esse ἀπὸ τοῦ ὁρίζειν. Et Labeone, referente Plutarcho, ἀπὸ τοῦ παρεγχεῖν. Non est autem obscurum, verno tempore propius ad verticis punctum accedente Sole, & spatia dierum noctium iam æqualium augeri, & existere atq; surgere omnia, quæ ad vsum hominum vbique natura proferre solet. ἔαρ quoque id dixerunt quod Latini *ver*, quasi tale alio nomine ἐγείρειν, quando surgere, id est *expergere* se & liberare de quiete animantes contigerit. Possit tamen alicui in mentem venire, — ἐν Κρατύλῳ.

bius,

[illegible] esse ἰαρ, cuius cōtractum ἦρ est, ἐκ τοῦ αἴρειν. hoc enim est tempus [illegible] tempore oriri atq; nasci cuncta opportuno fœtu scimus. [illegible] Græcorum nominum aliunde deductorum, vt [illegible] hoc quibusdam placet esse [illegible] ὕπαρ [illegible] [illegible] videtur potius esse a verbo [illegible], quam quia falsitate [illegible] [illegible], quemadmodum Grammatici quidam tradiderunt. Nam & sæpenumero grata iucundaq; visa per quietem [illegible] & plurimi vtiliter his admonētur. Sed hæc relinquamus, & reuertamur ad *veritatem*. An *verum* igitur est *veterum*, firmum atque firmum? An *verum* a *vi*, sicut *Vesta* mutatione [illegible] iustificata non enim est certe sicut *vehemens*, [illegible] quibus omnibus priuantem & negantem significationem [illegible] habet. Sane verum, vndecumq; ducatur, [illegible] firmumque & stabile esse oportet. ἀληθὴς autem quid? An [illegible] ἀπὸ τῆς λήθης καὶ στερητικοῦ α [illegible], ἀφυὴς, ἀφυής, vt intelligatur [illegible] esse eum, *qui minime sit obliuiosus*. is erit scilicet memor [illegible] constans, neq; temere aut inconsiderate quidquam proferet. itaque falsum non dicet, quum sit prudens, secundum Homerum: apud quem de Nestore ait Minerua:

ψεῦδος δ' οὐκ ἐρέει· μάλα γὰρ πεπνυμένος ἐστί.

Qui mentitur igitur id est falsum narrat ad alterius detrimētum dolose & fraudulente, is omnino obliuiscitur officii, & plane sui ipsius: quum hominis sit cogitatio veri propria, quæ est mentis & intelligentiæ & rationis vis & facultas; vt hæc maxima sit humanæ naturæ deprauatio & deterrimum vitium atque turpitudo summa; Vnde & *vanitas* est appellata. In omnibus autem quæ perperam fiunt & virtutis laude carent, cogitationem errare atque falli ac peruerti mentem necesse est. Atque Teutones de omnibus delictis, obliuionis nomine vtuntur, & Pindarus præclare hoc quoque fecit. ἐν δ' ἀρετὰν ἔβαλε καὶ χάρματ' ἀνθρώποισι Προμαθέος αἰδώς· ἐπὶ μὰν βαίνει τι καὶ λάθας ἀτέκμαρτον νέφος, καὶ παρέλκει πραγμάτων ὀρθὰν ὁδὸν ἔξω φρενῶν. Admirabili elegantissimæ orationis compositione docuit poeta, prudentiæ esse propriam primum verecundiam, deinde copiam virtutis, cui necesse est comitari gaudium rectæ conscientiæ. Contra autem præpostera consilia cogitationesque; & obliuionis (eius nimirum quod deceat atq; fieri oporteat) tenebras inopinatas, & coniecturam omnem effugientes, inuadere animos, & detorquere atque depellere de via recta. Ita igitur falluntur, decipiūtur, labuntur, errant omnes delinquentes atque peccantes. in quo genere mendacia sunt præcipua & in primis fœda. Ex his autem manifestum fit, nōn esse omnia, quibus veritas occultatur, mendacia talia, neque mendacem Vlyssem perhibendum, qui

ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύμοισιν ὁμοῖα,

narrantem ficta quædam, neque alios multa sæpe dissimulando

inuoluentes & tegentes, sed cautos potius atque prouidos, vel sane callidos, & vt veteres dixere, catos ac cordatos. In quo tamen ipso quoque modum seruari, virtutis & sapientiæ præcepta iubent. Istaque alia disputatio offertur, non inculcanda hoc loco. Nunc vero hoc teneamus, quod Theognis docuit, Paruam esse gratiam initio mendacii, & lucrum quod inde fiat, turpe. improbum autem & malum vtrumque: neq; honesti quidquam in malo esse. Sintque semper in animo Menandri versus,

ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ᾽ ἐγὼ παρεγγυῶ
εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.

Quos ita in Latinum conuertimus:

Semper quæ vera sunt loqui, res optima est.
Quodcumque tempus incidat. moneo hoc ego,
Pars maxima in quo vitæ inest tutæ & boræ.

VIII.

QVum μεταφορὰ de propria quasi sede in alteram transferat aliquid, quid est μετάληψις, aut quomodo differt hæc ab illa? nam vnum pro altero afferre & assumere, idem videtur. An in doctrina artium necesse est de communibus proprias facere appellationes, vt quæ præcipiuntur & tractantur, liquido & certo explicari possint? Sic & fabrica & quęstus singularum officinarum vocabula habent peculiaria. Vocat igitur Grammaticus μεταφορὰν, *quum aliqua translatione, mutantur*, id est, non communi & nota significatione, sed simili quadam altera & veluti alludente, vsurpantur: vt *stirps* de liberis, *gemma* in vitibus: *aurea anus*, eximia: *ferreus*, prædurus. μετάληψιν vero, *quum est in vocabulo ipso significationis similitudo*, quæ a Græcis ὁμωνυμία dicitur. Itaque hæc in iis, quæ appellationibus adiiciuntur potissimum spectari solet. vt *cæcum antrum, morbus acutus*, ὀξεῖα νόσος. Nam τὸ ὀξὺ celeritatis quoque habet significationem, vnde Vlysses de palo, quem adurens igne acuisset, inquit,

ἐγὼ δ᾽ ἐθόωσα παραστάς.

Et de insulis, quæ proprie essent ὀξεῖαι, Homerus ἰδυσ. ό.

ἔνθεν δ᾽ αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσι.

Hoc considerantes quidam huic figuræ tribuerunt indicium tam caussæ quam effecti. Græcis autem hæc est frequentior, qui docent, de primo ad tertium intelligendo tum procedi medio interposito & notato. Hoc quia neque reperi dictum planius, neque eloqui clarius potui, exemplis est illustrandum. Est igitur *cæcum* expers lucis, & *antrum* obscurum atque tenebricosum: Antrum igitur ita cæcum. sic, *Cæca regens filo vestigia*; Cæci errant & vagantur temere. Et intricata erant itinera labyrinthi, vt in his versantes errarent. Ita ergo errabunda vestigia *cæca* dixit, quæ essent ingressionis incertæ & vagæ.

νόσ-

νόσος ὀξεῖα. τὸ γὰρ ὀξὺ ἐπὶ καὶ θεὸν ἢ τύχῃ ὅπως ἢ ψυχὰς ἀναιροῦσα νόσος, ὀξεῖα. ἀσαύτως καὶ νόσοι θεαὶ, αἱ ὀξεῖαι. Quintiliani locus libro VIII haud scio an non sit integer atque emendatus: sed si est, hoc nimirum ille ait, *Canere* esse *μεταληπτικῶς dicere*. *Cano* enim est *canto*,

Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animaeque marisque fuissent.

Est & *dico*,

-ipsa canas ore,

petit enim vt sibylla pronunciet responsa, & non mandet literis perscripta foliis: ita *cano* est *dico*: Sic κακὴ γλήνη accipitur ab Eustathio, vt probrum quo imbellis & effœminatus significetur. (nam γλήνη, quæ est *oculi acies*, κόρη quoque dicitur, id est *pupilla*) a quo & alia de illo tropo memorantur ἰλ. κ. Quum hoc eundem quidam fecere τρόπον τῆς μετωνυμίας, quam ὑπαλλαγὴν vocasse Rhetores Cicero ostendit: *Roma* pro *Romanis*,

Africa terribili tremit horrida terra tumultu.

modius frumenti. frumentum cuius mensura *modius* est. ὅσοι ἐμῆς χοίνικος ἅπτηται) *Quis dimensum a me accipiet*. & magis insignia hæc *Sine Cerere & Libero friget Venus*.

-iam Deiphobi dedit ampla ruinam
Vulcano superante domus, iam proximus ardet
Vcalegon.-

id est, inflammata domus, & ædes Vcalegontis. Verumenimuero separari hos tropos fuerit melius: & μετωνυμίαν, vt sint omnia distinctiora appellare proprie hanc *nominum permutationem*, *qua pro re inuenta aut tractata usurpataue ab aliquo, nomen eius, qui inuenit, tractauit, aut usurpauit, ponitur*. Vel, vt apertius eloquar, *Quando res aliqua εἰδωλοποιεῖται, & pro illa persona quadam memoratur*. Vt *Vulcanus* pro igne, *Neptunus* pro mari, *Minerua* pro lanificio, vt Æneidos VIII. De quo repertos apud explicatorem θεογονίας quæ Hesiodo ascribitur, versus Orphei visum est subiicere: quamuis iste hanc figuram μετάληψιν generali quodam nomine appellet; vt rhetores Latini *translationem in iudicio*, quam Græci μετάληψιν. Perhibet autem ille explicator, exstare eos versus in cratere minore huius Poetæ, quem Theologum Græci κατ' ἐξοχὴν nominarunt: tametsi fuerit ne an non fuerit vllus isto nomine poeta, dubitatum semper fuisse sciamus. Traditur autem quidam Zophyrus Heracleota composuisse versibus duo opera, κρατῆρα μείζω καὶ ἐλάττω, & præscripsisse Orphei nomen. Sed versus iam exponantur.

Ἑρμῆς δ' ἑρμηνεὺς τῶν πάντων ἄγγελός ἐστι.
Νύμφαι ὕδωρ, πῦρ Ἥφαιστος, σῖτος Δημήτηρ.
ἡ δὲ θάλασσα Ποσειδάων μέγας ἠδ' Ἐνοσίχθων.
καὶ πόλεμος μὲν Ἄρης, εἰρήνη δ' ἐστ' Ἀφροδίτη.

L

οἶνος, τὸν φιλέουσι θεοὶ θνητοί τ' ἄνθρωποι,
ὅς τε βροτοῖς εὗρεν λυπῶν θελκτήρια πασῶν,
Ταυρεσχήνης Διόνυσος, ἐϋφροσύνην πόρε πᾶσι
ἡδίστην, πιόντεσσιν ἐπ' εἰλαπίνῃσι πυρεῖσι.
καὶ Θέμις, ἥπερ ἅπασι θεμιστεύει τὰ δίκαια.
ἥλιος, ὃν καλέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φοῖβον ἑκηβελέτην, μάντιν πάντων ἐνεργέτην,
ἰητῆρα νόσων Ἀσκληπιὸν, ἐν τῷδε πάντα.
Ζεὺς δέ τε πάντων ἐστὶ θεὸς πάντων τε κεράστης,
πνεύμασι συγκεράζων φωναῖσί τε ἀερομίκτοις·
Ταὐτὸ καὶ ἑρμηνείην Μούσων ὅτι ὁρίζουσι πάντα
Μνημοσύνη πάντων ἀμερίστων πόρεν εὖτ' ἀνεφαίνθη,
ἀλλὰ χρόνῳ λήθη κατὰ χθονὸς κείμενα καὶ κατέκρυψε
νοῦ γ' ἐπίχειαι τε λόγοι τε νόμοι θ' οἷσπερ τ' ἔργα τέτυκται
πάντα τὰ διὰ μνήμην ἀγορεύεται ἀνθρώποισι.

IX.

VNde ἀετὸς, qui & αἰετὸς, τελειότατος πετεινῶν Ιλ. θ'. & vnde *aquila*, Latina Græci nominis interpretatio? An ἀετὸς est quasi ἀητὸς; nam & ξηρὸν τὸ ξηρὸν fecit Homerus συσολῇ: & similiter est νοστερὸν ex eo quod νοσηρὸν, & alia ad eundem modum. Venti autem sunt ἄηται, ἰσχυρὰ πνεῦμα, id est, *vehementes flatus* feruntur autem hi cum sonitu & impetu, quod & in illa volucri vsu venit. αἰετὸς quidem adiecta vocali, tempore auctus fuit. Nam quod ἀετὸν Eustathius esse tradit ἐκ τοῦ ἐπὶ ἀληθεῖ α & ἐτεὸν, quod sint certa & vera auguria aquilarum, nimis est anxie exquisitum: etsi quod de auguriis memorat, id priscæ superstitioni congruit. & ideo consecrata fuit aquila Ioui, de qua idem Eustath. Ιλ. ω. Athenæum in li. de Dialectis ait versus retulisse poetriæ Byzantiæ, cuius nomen Mœro, quibus dicitur Iouem in intima Creta educatū esse, & huic columbas ambrosiam, aquilam nectar attulisse: ob quod officium superato patre Saturno, ambas volucres in cœlum esse translatas. Versus autem isti pleniores referuntur ab Athenæo libro XI. ἐν δειπνοσοφισῶν, quos & ascripsimus.

Ζεὺς ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας, οὐδ' ἄρα τίς νιν
ἠείδει μακάρων· ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ
ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων·
νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων
γαμφηλῇς φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
τὸν καὶ νικήσας πατέρα Κρόνον, εὐρυόπα Ζεὺς
ἀθάνατον ποίησε καὶ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
ὣς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμὴν,
αἳ δή τοι θέρεος καὶ χείματος ἄγγελοι εἰσί.

Latinum vero nomen *aquila*, an non est ab *acuto* volatu, sed ab *aquilo* colore? qui est medius interiectus inter album & nigrum, quem

quem postea *fabonium* & *fauonium* dixere , ab aqua ducto nomine, quod Pompeius etiam Festus indicauit. Ab *aquila* autem denominatus videtur ventus *aquilo* stridens & procellosus, qui Græcis est βορέας, ἀπὸ τῆς βοῆς ἢ βορᾶς potius quam ἀπὸ τῆς βορᾶς τῆς βρώσεως, quia sint omnes hyeme edaciores.

X.

VNde ἄρτος, & vnde *panis*? Vtrum est ἄρτος quasi ἀπηρτισμένος, *teres ac rotundus*? respectu veterum ad figuram Mundi secundum Asclepiadem, vt innuitur in Athenæi libro XI. An est ἄρτιος καὶ τέλειος, tamquam nutrimentum *perfectum atque plenum*? Itaque gentes quædam in sua lingua cibum hominum vocant *panem*. Quemadmodum & versus Alexidos apud Ath. lib. III.

—τοὺς ἄρτους ὅσοι

ἱστᾶσι παχεῖς οἱ γελοῖοι περὶ βροτοί.

dicunt, varias insidias tendere homines victui. An est ἄρτος τὸ συγκείμενον περὶ τὰς τροφὰς τὰς ἀνθρωπίνας. σύντροφος autem *cibus* est Hippocrati, ἐν τῷ συντρόφῳ *panem* vero, &, vt veteres, *pane*, an esse a pascendo ductum credens Varroni, neque aliam quærendam comminiscendamue originem esse arbitrabimur? Aphor.

DECVRIA VI.

I.

FOrtuna vnde, καὶ πόθεν τύχη? An *fors* & *fortuna* a *ferendo* sunt? Sicut a *ferendo fors*, a *pariendo* seu *parando*, *pars*. ab *arando*, *ars*. Nam ferre videtur, id est mouere & versare res humanas casus & vis quædam diuina: & ferit aliquid vnde nascatur atq; existat aliud, ea quæ fors dicitur: & parit seu parat pars totum: & arat ars, id est, explicat, aptat, compingit. Nisi quis malit ista patiendi forma demonstrare, ferri casus euentusq & vagari in hominum vita, & seri ea quæ collocantur ad exspectationem alterius & fructum, & parari, & arari quæ diximus. Τύχη autem est ἐκ τοῦ τυχεῖν, quo significatur *contingere*, *accidere*, euenire id quod non elaboratur, neq; instituitur, neque perficitur studio, sapientia, virtute humana: quæ est eiusmodi, vt omnium rerum processus atque cursus secundus & felicitas vel contineatur, vel carere nequeat. Neque iure reprehenditur Græci versus sententia, τύχη τὰ τῶν ἀνθρώπων, οὐκ εὐβουλία. Qua non tollitur consideratio prudentiæ & consiliorum vtilitas, sed additur his quasi ventus secundus, quibus veluti exornatum & bene instructum nauigium, prouehantur, vt cursus dirigatur ad finem optatum & nauis deferatur in portum.

Itaque inter alia insignia simulacro Fortunæ Græci tribuerūt etiam clauum seu temonem, id est, gubernaculum nauis. Neque intelligi debent hæc de euentis quæ temere existant, sed de caussa euentorum nobis ignota neque apparente, quæ est Prouidentiæ diuinæ efficacitas, conatus & industriam hominum deducens ad

iuris & legum & societatis salutaria vincula, & consuetudinis mutuæ suauitatem. Vnde & Alcman poeta antiquus, τὴν Τύχην fecisse perhibetur sororem Εὐνομίας καὶ Πειθοῦς, filiam Προμηθείας. Et Orphei hymnus celebrat hanc, Εὐβουλῆος αἵματος ἐκγεγαῶσαν. Hanc vim Fortunæ, sui contemtum esse vitam in Timotheo Cononis F. accepimus: cui quum exprobraretur fortunæ beneficium, fertur ille gloriose dixisse, se virtutis deinceps opera editurum esse; & ex eo tempore nihil bene processisse omnium quæ institueret atque gereret. At Timoleon præclarissimas res suas, quum Siciliam dominatu grauissimo liberasset, vsque adeo eleuauit, vt consecraret fanum Αὐτοματίας, quam *fortem Fortunam* liceat, vt opinor, interpretari. Et Pytho, quod Cotyn interfecisset, quum esset Athenis in ore & admiratione omnium, Deum esse dixit facinoris illius auctorem, cui commodata esset a se manus, quæ sententia pronuntiatur ab Oreste Euripidis, Electra his versibus:

Plut. περὶ τύχης ῥωμαίων.

Plut. πολιτικῶν παραγγελ. ποικίλων.

Θεὸς μὲν ἡγεῖσθω τῶν Ἠλέκτρα τύχης
ἀρχηγέτης τῷ δ᾽ εὐτυχήμ᾽ ἐπείρασον
τὰ τῶν θεῶν τι, τῆς τύχης θ᾽ ὑπηρέτην.

II.

VNde *cœna*? An est de Græco factum nomen, κοινῆς ὥσπερ γινομένης τῆς καθ᾽ ἡμέραν τροφῆς, sicut *pœna* ἀπὸ τῆς ποινῆς, Vbi arctim enim Latii atque commune veteribus certum tempus cœnæ quo cibum caperent. An potius Latinæ originis nomen est & significationem habet τῆς συνουσίας, a *coeundo*, id est, conueniendo, vt sit *cœna* coina, sicut *coitum* cœtus: qua forma & ab *habendo* & *ferendo* ductæ sunt *habena* & *frenum*.

Γ.

ΔΕξιὰ καὶ ἀριστερὰ πῶς εἴρηται, καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ποῖα ἐστὶ τὰ ὀνομαζόμενα; ὅτι δεξιὰ μὲν ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι τῇ φωνῇ δῆλον, ἐπιτηδείου γὰρ ὄντος πρὸς τοῦτο τῆς δεξιᾶς χειρὸς δι᾽ αἰτίας, ἃ παρὰ τῶν φυσιολόγων μαθητέον.

ἀπὸ δὲ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ὅτι μετωνομάσθη τὰ κατ᾽ αὐτὴν μέρη δεξιά, ὥσπερ καὶ πάντα τὰ ἀριστερά, τὰ ἀπὸ τῆς ἑτέρας χειρὸς τοῦτο φανερόν. τὸ δὲ ἀριστερὸν πόθεν; φασὶν ἔχειν ὅτι οὐ φημιζόμενον τῆς αὐτῆς χειρὸς ἦττον ἀμφοτέρα, ὅτι τυχεῖν ἐπικλήσεως βελτίονος δι᾽ ἣν αἰτίαν καὶ εὐώνυμα τὰ τοιαῦτα μέρη προσηγορεύθη καθάπερ εὐμενίδες αἱ Ἐρινύες. τί δὲ λαιὰ ἂν εἴη; εἶναι μὲν ἀριστερὰ τὰ λαιὰ εἰδέναι ἔστι δ᾽ ἐν τῷ ὀνόματι τὸ ἀσθενέστερον νενομισμένον τι, ὅπως γὰρ ὀνομάζονται τὰ ἀριστερὰ ἐπιστήμων ἐν δὲ τῷ κόσμῳ, καθ᾽ οὓς παλαιοτέρους εἶναι Πυθαγόρας τε Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἠκολούθησαν. Δεξιὰ μὲν ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἀνατολικὰ μέρη, ἀριστερὰ δὲ, τὰ δυτικά. καὶ οὕτω δὴ προσφωνεῖ τὸν Ἥλιον Ὀρφεὺς φησί:

ὀξεῖα φέρων εἰς δυσώνυμον νύκτας.

κρατεῖ ὁ Ὁμηρικὸς Ἕκτωρ περὶ οἰωνῶν, ὧν οὐδὲν μετατρέπεσθαι οὐδ᾽ ἀλεγίζειν αὐτοὺς λέγει,

εἴτ᾽

εἴτ' ἐπὶ δεξί' ἴωσι πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε
εἴτ' ἐπ' ἀριστερὰ τοί γε ποτὶ ζόφον ἠερόεντα.

ταῦτα δὲ εἰρῆσθαι δοκοῦσιν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ περὶ τῶν οἰωνῶν ἤτοι ὑψόθεν ἐκ τοῦ κατ' ἄρκτον ἐπιπεμπομένων ὡς ἀπὸ κορυφῆς πρὸς κατάβασιν, ἢ τοὐναντίον κάτωθεν ἀπὸ τῶν ἐπὶ κάτω κεκλιμένων μερῶν πρὸς δύσιν. ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς κατὰ ταῦτα ἱστόρησεν ὁ Πλούταρχος. ἐποίησε δεξιὰ μὲν τὰ κατὰ τὸν θερινὸν τροπικόν, ἀριστερὰ δὲ τὰ κατὰ τὸν χειμερινόν. ἕτεροι δέ τινες ὧν τὸ Ἑβραϊκὸν φῦλον, δεξιά φασιν ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι τὰ πρὸς μεσημβρίαν μέρη, καὶ ἀριστερὰ τὰ πρὸς βορρᾶν. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Λατῖνοι διαιροῦνται τὰ τοῦ κόσμου μέρη, τρεψάντων εἰς μεσημβρίαν τῶν μάντεων τὰς ὄψεις καὶ τὰ μὲν πρὸς ἕω ἐπιφημισάντων ἀριστερά, τὰ δὲ πρὸς δύσιν δεξιά, ὥσπερ διηγεῖται ὁ Λίβιος. ὁ μέντοι Ἁλικαρνασσεὺς φυλαξάμενος τὴν Ἐμπεδόκλειον, ὡς ἔοικε, παράδοσιν, καὶ παρ' αὐτοῖς δὴ τοῖς Ῥωμαίοις τὰ βόρεια μέρη ὡς δεξιὰ παραστησάμενος ἀπολογίσασθαι τὴν ἀρίστην οὖσαν καθέδραν καὶ στάσιν τοῦ ἐπ' οἰωνοῖς μαντευομένου, τὴν βλέπουσαν πρὸς ἀνατολὰς ἄντικρυ τοῖς τοῦ Λιβίου μάχεται. οὐκ εἶναι δὲ τῶν ἐναντίων χώρας κατὰ τὸ ἡμῖν συμβεβηκὸς ἀλλὰ φυσικὰς ἐν τῷ παντὶ κατ' οὐσίαν διαφοράς, οἱ Πλατωνικοὶ διισχυρίζονται, τῶν οὐσιῶν καὶ γενῶν καὶ εἰδῶν πληρώσαντες ἅπαντα. εἴ τις οὖν δέχοιτο ταῦτα ἀληθῆ λέγεσθαι πεπεισμένος, πῶς ἂν ἀγνοοίη αὐτίκα, ἐπειδὴ τούτων τῶν περὶ τῶν ἀνατολικῶν δεξιῶν διίσταται, ὡς ἀδιανόητον ἐν πλείοσι τόποις τὴν αὐτὴν τὴν οὐσιώδη ἰδιότητα ὑφίστασθαι. ἡ δὲ τῶν ἀστρολόγων διάληψις ἐν τοῖς σχηματισμοῖς, τοῖς ἤδη ἐν τῷ ζωδιακῷ λεγομένων τῶν δωδεκατημορίων, κατὰ τὰ προηγούμενα καὶ κατὰ τὰ ἑπόμενα, ὁ τετραγωνίζων, λόγου ἕνεκα, ἢ τριγωνίζων ἀστὴρ κατὰ μὲν τὰ προηγούμενα σχηματισμὸν ποιεῖ ἀριστερόν, ὁ δὲ κατὰ τὰ ἑπόμενα, δεξιόν· οἷον τὸ τοῦ Κριοῦ δεξιόν ἐστιν ὡς πρὸς τὸν Τοξότην τρίγωνον, τὸ δὲ τοῦ Λέοντος ἀριστερόν· καὶ ὡσαύτως τετράγωνον δεξιὸν πρὸς τὸν Αἰγόκερωτα, καθάπερ ἀριστερὸν τὸ τοῦ Καρκίνου. ἀλλὰ τῶν ἐτυμολογιῶν αὐτῶν τὰ προτεθέντα, ἴσως ταῦθ' ἂν ἀκαίρως παρειργάσθαι φαίνοιτ' ἂν· οὐ δ' ὅμως ὡς ἐν παραθήκῃ μέρη αὐτά, οἷα οὐδαμῶς ἀλλότρια νομισθῆναι, ἀλλ' ἔστι καὶ ἀμφοτέρας πραγματείας ταύτης τῆς φιλολογίας στοιχεῖον ἀναμφισβητήτως προσηκούσης.

III.

VNde δεξιὰ καὶ ἀριστερά, & quæ mundi loca ſic dicuntur? Quod δεξιὰ ἀπὸ τοῦ δέχεσθαι, id eſt *ab accipiendo* deriuetur, vox ipſa prodit, nam huic vſui manus hæc idonea eſt, cuius rei cauſſa ex Phyſicis diſcenda. Et hoc cuilibet manifeſtum eſt, quod a dextra manu, partes ad quas ipſa ſita eſt, dextræ cognominentur, vt quæ his opponuntur, ſiniſtræ, ab eius loci manu. Sed vnde, *quo ſiniſtram Græci ſignificant*, ἀριστερᾶς vocabulum? Numquid aiunt, quia bona voce dignamur ipſam, quum ſit manuum ineptior, appellationem ſortitur meliorem? atque eandem ob cauſſam partes eædem εὐώνυμα, haud ſecus ac Furiæ Eumenides nuncupantur. At cur læua? Siniſtra quidem læua eſſe nouimus, continet vero vox ipſa imbecillitatis quandam ſignificationem, eiuſmodi nempe ſiniſtra ſunt. Sed in mundo ſecundum antiquiores (quos Pythagoras, Plato atque Ariſtoteles ſequuti ſunt) dextræ

illius partes ad ortum, sinistræ ad occasum sunt, atque ita solem affatus Orpheus canit:

> *Auroræ genitor dexter, noctisque sinister.*

Sic & Hector Homericus de auibus, quibus non moueri, nec eas curare ipsemet inquit:

> *Seu dextra aduolitent, solem auroramque petentes,*
> *Siue sinistram habeant, loca furua nigrantibus vmbris.*

Hæc itaque dici videntur a Poeta de auibus aut desuper e septemtrione tamquam de vertice volantibus ad ortum: aut contra ex inferioribus in austrum inclinatis partibus ad occasum: quoniam & Empedocles referente Plutarcho, dextra constituit, quæ tropicum æstiuum respiciunt, sinistra quæ hybernum. Alii vero, inter quos Hebræa tribus, dextram inquiunt in mundo obtinere, quæ ad meridiem sunt, læuam, quæ ad boream vergunt. Sic vero Latini quoque distinxerunt mundi partes, & augures ad meridiem conuerso vultu, ad ortum sita nominarunt sinistra, & ad occasum dextra, vt Liuius enarrat. Atqui Halicarnasseus Empedoclea, vt apparet, traditione seruata, etiam ab ipsis Romanis aquilonares partes pro dextris habitas in medium afferens, caussam addit, optimam fuisse sedem ac statum augurum qui ortum respiceret, quæ e regione cum Liuii enarratione pugnant.

Quod autem horum locorum non sint institutæ fortuito, sed naturales atque secundum essentiam ipsius vniuersi differentiæ, contendunt Platonici, alioquin essentiis & generibus atque formis vniuersa implere soliti. Itaque si persuasus quispiam hæc ita vere dici receperit: necesse fuerit vt hic doctrinam, quæ orienti dextras tribuit, sequatur, quum fieri nequeat, vt in pluribus locis naturalis proprietas vna & eadem existat. Astrologorum vero commentum in configurationibus eiusmodi est: in Zodiaco dictis dodecatemoriis contra & secundum signorum successionem, quadratum, exempli gratia, aut trinum aspectum stella ad præcedentia sinistrum habet, ad sequentia vero dextrum. Vt Arietis ad Sagittarium trinus aspectus dexter est, Leonis vero sinister: sic quadratus dexter ad Capricornum, vt Cancri sinister est. Sed quum nobis vocabulorum inquisitiones hoc in loco propositę sint, forte de his curiosius agere intempestiuum videbitur. Erunt tamen hæc additamenta eiusmodi, vt quę neutiquam aliena censeri debeant, præsertim quum proculdubio vtraque hæc studia differendi cupiditati diligentiæque conueniant.

IV.

VNde perhibendum in sermone Latino *cœlum*, & in Greco οὐρανός (quasi ὄλυμπος esto iam ὁλόλαμπος.) An *cœlum* est κοῖλον, id est, *conuexum interius*, quod est in circulo cauum? ad nos enim hoc spectat, qui terram incolimus. Vel est *cœlum* quasi *cælatum*?

latum: quod multis pulcerrimis veluti signis stellarum sit exornatum, vel quod *celet*, id est comprehendat atque includat vniuersa: vel a contraria significatione, quod apertum sit & nequaquam *celetur*, id est abscondatur: vel quod *celetur* quocumque modo, id est non pateat. Quod primo loco retulimus, ad id quodammodo alludit, palatum a Græcis οὐρανοῦ nomine appellari. Varro duxit a *cauo* seu *coo*. Nam eo loci aliis alia scriptura probatur. Sed οὐρανὸς quis? An quod sursum aspicientes illum contemplemur? quemadmodum in Cratylo Plato ait; Vt sit hæc εἰς τὰ ἄνω ὁρῶσα ἐπισκέπτεσθαι. Id quod sit euidentius animo firmo atque constante, secundum poetam Græcum, cuius versus memoratur hic,

αὐχμηρὰ παντὸς ὄλυμπον ἀπειρέσιον καθορῶντος.

Quum perturbatis animis neque compotes mentis defigant oculos humi, neque attollere multum audeant: & illa apud Maronem,

Mortem orat: tædet cœli conuexa tueri.

An est οὐρανὸς, ὅρος τῶν ἄνω. Nam mutari tonum nihil refert Æolica dialecto, prætertim producta tempore prima syllaba. atque ita intelligetur extimus orbis vniuersitatem rerum supra definiens.

An suspicari etiam liceat, esse originem nominis barbaricam, sicut aliorum multorum; quum lucidum & splendens illud corpus fulgore igneo emineat, & ignem splendoremque, & quicquid illustre est, Hebraicus sermo אור nominet. quod & Chaldæi nomen vsurparunt, & inde deriuari οὐρανὸς facile potuit. ὅρος ἀλέξανδρον τὰ σχήματα.

V.

KO'σμος & *mundus* vnde? Sit sane mundus a *muniendo*: vel, si quis hoc mauult, a *mouendo*. Græci quidem κόσμον duxere a verbo κοσμῶ, quo ordinis instructio ornatusque significatur. Apparet autem ab vtrisq; id nomen factum vniuersitati rerũ, quod est Græcis τὸ πᾶν, quo indicaretur pulcritudo & eximia species decoris, & exquisitæ fabricæ admirabile opus, in quo cuncta ita disposita, collocata, perpolita sunt, vt nihil potuerit melius, venustius, luculentius fieri. Verbum autem κοσμῶ ducunt ἀπὸ τοῦ κομῶ, inserta litera σ, quod verbum notat curam diligentiæ & formæ quoque studium.

VI.

TErra, & γαῖα seu γῆ vnde? Credatur sane *Terra*, geminata litera *r* esse ea, quæ ingredientium pedibus *teritur*. γαῖαν autem seu γῆν, Græci aiunt esse factam a verbo non magis vsitato γῶ significante, idem quod χωρῶ, & δέχομαι. Quorum vtrumque *telluri* conuenit, quam placet Grammaticis deriuatam esse a *Terra* ὑπὸ ὑποκορισμόν: quum illa & sedes habitatioque, & nutrix quasique mater animalium sit vniuersorum. Et ideo Platoni in Cratylo magis placet γαῖαν factam esse a verbo significationem habente generandi, cuius κλίσεις sit apud Homerum γεγάασι.

Z.

Ἀὴρ πόθεν; ἢ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐν τῷ Κρατύλῳ μᾶλλον αὐτοὺς ἀρέσκοιτο; ὅτι λέγοιτ' ἂν ὁ ἀὴρ, ὡς ἀεὶ ῥέων, καθάπερ ὁ αἰθὴρ ἀεὶ θέων, ἢ καὶ ἀηνέρρους, ἤγουν ποταμὸς ἀπόρρους. ἢ τὸ ἐτυμολογούμενον ἀπὸ τῆς ἀορασίας, σκοτεινοῦ ὄντος αὐτοῦ, ὅπερ οἰκειότερόν ἐστι τῶν νεφελῶν, ἤπερ τοῦ καθαροῦ ἀέρος. ὁ δέ γε Κρατύλειος αἰθὴρ οὐχ ἧττον ἐμμελῶς ὡς εἶμαι παράγοιτ' ἂν ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι, διὰ τὸ τῆς πυρώδους αἴγλης φαεινὸν, καὶ δὴ καὶ διὰ τὴν τῶν ἀστέρων φλογώδη λαμπρότητα. ἀγλαὸν ὦ βλάστημα, σελασφόρον, ἀστεροφεγγὲς, κατὰ τὸν Ὀρφικὸν ὕμνον.

VII.

AEr vnde? an Platonica in Cratylo magis cuipiam arrident, quod aer, quasi ἀεὶ ῥέων sonet, *a perpetuo fluxu*, vt æther quasi ἀεὶ θέων, *a cursu perpetuo*, aut etiam vocetur ἀηνέρρους quasi venifluum dicas. aut vocis huius ratio sit ἀπὸ τῆς ἀορασίας, quum tenebricosus sit: id quod nebulis quam aeri puro magis conuenit. Sed Cratyleus ille æther non minus apte, vt arbitror, deducetur ἀπὸ τοῦ αἴθεσθαι hoc est, *ab ardendo* propter ignei fulgoris claritatem, atque adeo ob stellarum splendorem flammeum:

Germen enim pulchrum est, radians, stellisque coruscum,

secundum Orphei hymnum.

H.

Ἡρακλῆς διὰ τί ὠνομάσθη οὕτως; ἢ διὰ τὸ παρὰ τῆς Ἥρας κλέος; κατὰ τοὺς ἑλληνικοὺς μύθους περὶ τοῦ Ἀμφιτρυωνίου Ἡρακλέους ἢ ἁπλούστερον, καὶ διὰ τοῦτο ἴσως ἀληθέστερον, εἴη ἂν Ἡρακλῆς, ὁ αἰρόμενος κλέος. εἰ μὴ ἄρα οὐχ ἑλληνικόν ἐστι τοὔνομα, ἀλλὰ βαρβαρικὸν ἀπ' Αἰγύπτου, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ὃς καὶ τοὺς γονεῖς τούτου τοῦ Ἡρακλέους ἀνέκαθεν γεγονέναι ἀπ' Αἰγύπτου φησί. (Εὐτέρπῃ.) τὸν δ' Αἰγύπτιον Ἡρακλέα νομίζεσθαι ἕνα τῶν δυώδεκα θεῶν, ἀφ' ὧν εἶναι ἐς Ἄμασιν βασιλεύοντα μυθολογοῦσιν ἔτεα ἑπτακισχίλια καὶ μύρια.

VIII.

HErcules cur Ἡρακλῆς nominatur? An διὰ τὸ παρὰ τῆς Ἥρας κλέος, *quod ob Iunonem celebris sit*, secundum Græcorum fabulas de Hercule Amphitruonis filio: vel simplicius & hoc nomine verius fuerit, vt Ἡρακλῆς ὁ αἰρόμενος κλέος, *hoc est, qui gloriam ceperit, qui gloria potitur*, appelletur. Num quid haud Græcum nomen est, sed barbarum, nempe Ægyptium, secūdum Herodotum, qui parentes Herculis genus ex Ægypto ducere narrat. Herculem vero Ægyptium haberi pro vno duodecim deorum, a quibus vsque ad Amasin regem, decem & septem millia annorum esse fabulantur.

IX.

CVr Mars *Gradiuus pater* Latinis? An est hic θοῦρος ab exsiliendo, id est *gradiendi* impetu? quod exsilire bellatores soleant, & gradū inferre prœliantes: vel quod hi impigre gradiantur. Vel ἀπὸ τοῦ κραδαίνειν, id est ab *hastæ concussione*, vt ait Seruius. An suspicari etiam liceat, esse *Gradiuum*, quasi *grandem Diuum*?

Πότερον

I.

ΠΟτερον σῦς ἐκ τοῦ ὗς, ἢ τοῦτο γ' ἐξ ἐκείνου παρεποιήθη; τὸ μὲν σῦς ὅτι Πλάτωνι ἐκ τοῦ σοῦσθαι γεγενῆσθαι ἀρέσκει, ἴσμεν, κέχρηται δὲ τῷ ῥήματι καὶ Καλλίμαχος, ἐν τῷ, σεῦσι πελασγιάδες. ἢ πως ὑπολάβοι δ' ἄν τις οὐ φαύλως τεκμηράμενος, εἶναι τὸ σῦς ἐκ τοῦ ὗς τῆς δασείας εἰς τὸ σίγμα μετατρεπομένης. τὸ δὲ ὗς ἔχειν δοκεῖ σημασίαν πληθυούσης ὑγρότητος· τοιαῦτα γὰρ τὰ ὕεια κρέα, καὶ τὸ ἄλειφαρ καὶ ἡ πιμελή. ὅτι δὲ ἡ σημασία τοιαύτη τίς ἐστι, δηλοῖ τὸ ὕσαι καὶ ὕδωρ. εἶναι μέντοι θήλειαν τὴν ὗν, καὶ ἄρρενα τὸν σῦν, παντάπασι ψευδές. οἱ γὰρ καὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν λογιώτατοι καὶ τὴν ὗν καὶ τὸν ὗν φράζοντες εἰρήκασι. κεχρῆται

X.

VTrum Sus ab ὗς, aut hoc ab illo factum est? Sus quidem quod Platoni a σοῦσθαι ortum putetur, quod *concitate currere* exposueris, notum est. Vsurpat autem hanc vocem & Callimachus, dum canit, σεῦσι πελασγιάδες. Aut vero suspicabitur quispiam, non male coniecturam faciens, quod Sus ἐκ τοῦ ὗς fiat, aspiratione in S mutata. Videtur autem τὸ ὗς habere exuberantis humoris significationem. Carnes enim suillæ humidæ sunt, nec non adeps ac pinguedo. Esse vero eiusmodi significationem quandam, ostendit τὸ ὕσαι, καὶ ὕδωρ, quorum hoc aquam illud pluere est. Sed notare femellam, quum ὗν dixerimus, & marem quum σῦν id prorsus falsum est. Peritissimi enim Græcæ linguæ vtrumque, & τὴν ὗν & τὸν ὗν efferentes, dixere.

XI.

PAgi an sunt, vt Seruius quoque tradidit, ἀπὸ τῶν πηγῶν? quod ad fontes conuenirent aliqui, de quorum communi vsu *Pagani* dicti. An colliculi significantur ista appellatione? qui Græcis πάγοι sunt; loca rusticis congregationibus opportuna.

DE

QUÆSITIS PER EPISTOLAM LIBRI. III.

ALDI. MANVTII PAVLLI. F. ALDI. N.

De Reatina vrbe, agroque, Sabinaque gente.

AD M. ANTONIVM AMVLIVM *CARDINALEM*

SÆpe audio de parente meo, cum dicat se tibi debere plurimum non eo tantum nomine, quod ad exornandam, augendamque virtutem, quam deformauit magna ex parte, atque im-

minuit temporum iniquitas, assidue totus incumbas; verum etiam, quod ipsum præcipua quadam humanitate sis complexus, officiisque quotidie, quibus potes, (potes autem plurimis) ita tuearis, vt sibi maximum in patrocinio tuo præsidium, atq; ornamentum esse cõstitutum intelligat. & quoniam tua in illum merita ad me quoq; pertinent; fouet enim simul, atq; alit & patris industriam, & studia mea benignitas tua: ideo decreui ex iis studiis quæ a te fusterari video, si quos fructus percipiam, eos ad te, tamquam tibi debitos, mittere: qui si neq; vberes, neq; suam assecuti maturitatem videbuntur, peto a te, ne mihi vitio vertas, neve hoc meum præproperum officium condemnes, verum nimia quadam indicandæ tibi singularis obseruantiæ nostræ cupiditate excuses: nihil exiguum videri potest, cum optima voluntate coniunctum: &, quam ætas mihi nũc facultatem negat, dies afferet, vt spero: labori enim, & operæ nõ parcam, vt in tuis laudibus prædicandis, quod onus præsentes ingenii mei vires non ferrẽt, aliquando mihi satisfaciam. Interim ad te mitto Reatinæ vrbis, agrique, Sabinæq; gentis descriptionem, quæ ideo collegi, vt quoniam, creatus eius Ciuitatis Episcopus, ad curam tui muneris aliquando accedere cogitares, quod Reatini omnes, eximia tuarum virtutum fama cõmoti, vehementer exoptant, ad summum tuum in illam Ciuitatem studium, si fieri posset, aliquid adderes; cum eã & vetustate, & multis rebus admodum insignem cognosceres. Ac primum de Sabinorum regione sic *Strabo* Geographiæ lib. 5. Ἀνήκουσι πρὸς τὰ Ἀπέννινα ὄρη, τὰ πλησιάζοντα τῷ Ἀδρίᾳ προσάπτουσι μὲν Ὀμβρικοὶ, μετὰ δὲ τούτους Σαβῖνοι, τελευταῖοι δ' οἱ τὴν Λατίνην ἔχοντες. & paulo post: Ἡ Σαβίνη μεταξὺ τῆς Λατίνης κεῖται, καὶ τῆς Ὀμβρικῆς, ἐκτείνεται δὲ καὶ αὕτη πρὸς τὰ Σαμνιτικὰ ὄρη, καὶ μᾶλλον συνάπτει τοῖς Ἀπεννίνοις τοῖς κατὰ Οὐεστίνους τε, καὶ Πελίγνους, καὶ Μαρσούς & infra Σαβῖνοι στενὴν οἰκοῦσι χώραν. ἐπὶ μῆκος δὲ διήκουσαν καὶ χιλίων σταδίων ἀπὸ τοῦ Τιβέρεως, καὶ Νωμέντου πολίχνης, μέχρις Οὐεστίνων. πόλεις δ' ἔχουσιν ὀλίγας, καὶ τεταπεινωμένας, διὰ τοὺς συνεχεῖς πολέμους, Ἀμίτερνον, καὶ Ῥεάτῳ πλησιάζει κώμη Ἰντεροκρέα, καὶ τὰ ἐν Κωτιλίαις ψυχρὰ ὕδατα, ἀφ' ὧν καὶ πίνουσι, καὶ ἐγκαθίζοντες θεραπεύουσι νόσους. Σαβίνων δ' εἰσὶ καὶ οἱ Φόρουλοι, πέτρα πρὸς ἀπόστασιν μᾶλλον, ἢ κατοικίαν, εὐφυής. Κύρεις δὲ νῦν μὲν κώμιόν ἐστιν. ἦν δὲ πόλις ἐπίσημος, ἐξ ἧς ὥρμηντο οἱ τῆς Ῥώμης βασιλεύσαντες, Τίτος Τάτιος, καὶ Νουμᾶς Πομπίλιος. ἐντεῦθεν δὲ καὶ Κυρίτας ὀνομάζουσιν οἱ δημηγοροῦντες τοὺς Ῥωμαίους. Τρήβουλά τε καὶ Ἤρητον, καὶ ἄλλαι τοιαῦται κατοικίαι κῶμαι μᾶλλον, ἢ πόλεις, ἐξετάζοιντ' ἄν. ἅπασα δ' αὐτῶν ἡ γῆ διαφερόντως ἐλαιόφυτός ἐστι, καὶ ἀμπελόφυτος. βάλανόν τε ἐκφέρει πολλήν, σπουδαία δὲ καὶ βοσκήμασι τοῖς τε ἄλλοις, καὶ δὴ τῷ τῶν ἡμιόνων γένει τῷ Ῥεατίνων διωνομασμένῳ θαυμαστῶς. ἔστι δὲ καὶ παλαιότατον γένος οἱ Σαβῖνοι, καὶ αὐτόχθονες. τούτων δ' ἄποικοι Πικεντῖνοί τε καὶ Σαυνῖται. τὴν δ' ἀρχαιότητα τεκμήριον ἄν τις ποιήσαιτο ἀνδρείας καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, ἀφ' ἧς ἀντέσχον μέχρι πρὸς τὸν παρόντα χρόνον. φησὶ δ' ὁ συγγραφεὺς Φάβιος, Ῥωμαίους αἰσθέσθαι τοῦ πλούτου τότε πρῶτον, ὅτε τοῦ ἔθνους τούτου κατέστη-

σαν

[illegible] ὅτι Σαλαρία ὁδὸς, οὐ πολλὴ οὖσα, εἰς ἣν καὶ ἡ Νωμεντανὴ συμπίπτει, κατὰ Ἠρητὸν τῆς Σαβίνης κώμην, ὑπὲρ τοῦ Τιβέρεως [illegible] Κοτυλίας. Interocrea vero, cuius a Strabone mentio fit, oppidum fuit, nō longe a Reate, vt ex Antonini itinerario cognoscitur: licet in omnibus libris impressis, etiam in illo quem proauus meus, Andreas Alulanus, edidit mendose legatur, *Inter ocrio* Virgilius quoque, cuius versus apponam, lib. 7. nominat Amiternum, Heretum, Mutuescas, Nomentum, Casperiam, Forulos, Roseam agrum, Velinum lacum, Tetricum, & Seuerum mōtes, flumen Himellam, quo loco & vetustatē gentis indicat.

Ecce Sabinorum prisco de sanguine magnum
Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar;
Claudia nunc a quo diffunditur & tribus, & gens,
Per Latium, postquam in partem data Roma Sabinis
Vna ingens Amiternæ cohors, priscique Quirites,
Ereti manus omnis, oliuiferaque Mutusca,
Qui Nomentum vrbem, qui Rosea rura Velini,
Qui Tetricæ horrentes rupes, montemque Seuerum,
Casperiamque colunt, Forulosque & flumen Himellæ.

Probitatis vero fama ita Sabini homines floruere, vt eis omnia tuto cōmitti posse viderentur. itaq; Cicero in quadam ad Trebonium epistola ita scripsit: *Oratorem meum* Sabino *tuo cōmendaui: natio me hominis impulit, vt ei recte putarem, nisi forte, candidatorū licentia hic quoq; vsus hoc subito cognomen arripuit. etsi modestus eius vultus, sermoq; constans habere quiddam a Curibus videbatur.* Nimirum & Virgilius ad integritatem spectauit, cum dixit lib. 8. *Curibusq; seueris*. Et Stat. Silu. lib. 4. *Curibusq; vetustis*. Et Horatius *rigidos Sabinos*: Ouidius *tetricas Sabinas* vocauit, & alio loco incultas: quod est indicium pudicitiæ. coluntur enim eæ, quæ placere cupiunt. qua de re sic Horatius Epodon ode 2.

Quod si pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulces liberos,
Sabina qualis, aut perusta solibus
Pernicis vxor Apuli. Et Iuuenalis Sat.
——Sanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinas.

Item Martialis lib. 1.

Casta nec antiquis cedens Læuina Sabinis,
Et quamuis tetrico tristior ipsa viro, &c.

Quid religio? vbi culta diligentius: de quo Plinius: *Sabini*, inquit, *vt quidā existimauere, a religione & cultu deorum, Seuini appellati, Velinos accolunt lacus, roscidis collibus: Nar amnis exhaurit illos sulfureis aquis, Tiberim ex his petēs replet, e mōte Fiscello labēs, iuxta Vacunæ nemora, & Reate in eosdem conditus.* respiciens ad illud Virgilii lib. 7.

——— audiit amnis

Sulfurea Nar albus aqua, fontesque Velini.

In quo illud Ennii Virgilius est imitatus; VI. Annalium, apud Priscianum lib. I. *Sulfureas posuit spiramina Naris ad undas.*

Plinius autem, cum dixit, *Quidam existimauere* Varronem videtur indicare: quod ex Festo cognoscitur. quamq̃ originẽ nominis alio retulit Porcius Cato, vt ait Dionysius Halicarnasseus lib. 2. in quo hæc sunt: *Scripsit Cato Sabinorum gentem esse nominatam a Sabino, filio Sangi, dei gentilis, qui & Pistius dictus est.* Liuius autem Sabinis optimam disciplinam tribuit: ait enim de Numa: *Suopte ingenio temperatum animum virtutibus fuisse opinor magis, instructumque non tam peregrinis artibus, quam disciplina tetrica, ac tristi veterum Sabinorum: quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Ad hanc laudem accessit militiæ gloria. itaque Virgilius de Italia sic, lib. 2. Geor.

Hæc genus acre virum, Marsos, pubemq; Sabellam
Extulit———

Cicero etiam in oratione pro Ligario: *Sabini*, inquit, *fortissimi viri Cæsari probatissimi, totusque ager Sabinus, flos Italiæ, robur Reip.* Et a Liuio acerrima Sabinorum cum Romanis bella, varia fortuna, exponuntur. Nunc de Reatina vrbe: quam ab Herculis comite conditam esse, opinio fuit: & Suetonius in Vespasiano, *Mediocritatem*, ait, *pristinam neque dissimulauit vmquam, ac frequenter etiam præsetulit. quin & conantes quosdam originem Flauii generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cuius monumentum exstat via Salaria, referre, irrisit vltro.* id confirmat vetus inscriptio, quæ est in templo D. Mariæ, Reate

LOC.
CVLTORVM HERCVLIS RESP. SVB. QVADRIGA IN. FR. P. XXX. IN. AGRO. P. XXV.
HVIC LOCO
Q. OCTAVIVS. COMMVN. T. FVNDILIVS. QVARTIO
IN. FR. P. XIV. IN. AGRO. P. XXV.
DONAVERVNT

Et hi versus, qui sunt in eiusdem vrbis foro.

SANCTE
DE DECVMA. VICTOR. TIBEI LVCIVS MVNIVS. DONVM
MORIBVS. ANTIQVEIS. PRO. VSVRA HOC. DARE. SESE
VISVM. ANIMO. SVO. PERFECIT. TVA PACE. ROGANS TE
COGENDEI. DISSOLVENDEI. TV. VT FACILIA. FAXSEIS

PER-

PERFICIAS. DECVMAM. VT. FACIAT. VERAE. RATIONIS]
PROQVE. HOC. ATQVE. ALIEIS. DONIS. DES. DIGNA. MERENTI

Hunc autem deum Martianus libro secundo Nuptiarum appellat Sancum his verbis: *Ex duodecima Sancus tantummodo aduocatur*. Lactantius vero lib. 1. cap. 15. *Priuatim*, inquit, *singuli populi, gentis, aut urbis conditores, seu viri fortitudine insignes erant, seu feminæ castitate mirabiles, summa veneratione coluerunt; vt Ægyptii Isidem, Mauri Iubam, Macedones Cabyrium, Pœni Vranum, Latini Faunum, Sabini Sancum, Romani Quirinum, Athenæ Mineruam, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Apollinem Delphi*. Et Festus: *Proteruiam fit sacrificium quod est proficiscendi gratia, Herculi, aut Sanco, qui scilicet idem est Deus*. De eodem sic Ouidius lib. 6 Fast.

Quærebam, nonas Sancto, Fidione referrem,
An tibi, Semipater: tunc mihi Sanctus ait:
Cuicumque ex istis dederis, ego numen habebo:
Nomina terna fero: sic voluere Cures.
Hunc igitur veteres donarunt æde Sabini,
Inque Quirinali constituere iugo.

Et Varro de sermone Latin. lib. 4 *Ælius Gallus, Dius Fidius*, dicebat, *Diouis filius, vt Græci διόσκουρον Castorem: & putabant hunc esse Sanctum a Sabina lingua, & Herculem ab Græca*. Et Propertius eum pro Hercule agnoscit, cum ait:

Sancte pater, salue, cui iam fauet aspera Iuno.

Et Silius lib. 8.

Ibant, & læti pars Sanctum voce canebant
Auctorem gentis: pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas, qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.

Et Plutarchus in Caussis, in Sancti templo statuam ait ex aere positam C. Cæciliæ, coniugis vnius ex Tarquinii liberis Et Dionysius lib. 4. eius iurisiurandi, quod inter Tarquinios, & Sabinos factum est, monumentum ait Romæ positum in templo Iouis Pistii, quem Romani Sanctum vocabant. D. Augustinus alio nomine appellat, si modo locus mendo vacat. ait enim lib. 18. de Ciuit. Dei, cap. 19. *Sabini regem suum primum Xanthum, vel, vt aliqui appellant, Xanthium, retulerunt in Deos.*

De eodem mentio in lapide, qui est in domo Gabrielis.

PATRI REATINO. SACR.
OB. HONOREEM. AVGVSTOR.
VI. VIRI. AVGVST
T. BETVINVS. FELIX
L. LICINIVS. SVCCESSVS

:POMPONIVS. MODERATVS
ET. TIVS. MODERATVS
: : : :VS. HERMEROS
: : : :VS. ACHORISTVS
L. D. D. D

Nomẽ ſuum Reatina vrbs videtur ſumſiſſe a Rhea Dea, id eſt Cybele; cui etiam dicatam fuiſſe, oſtendit Silius lib. 8. in illo verſu:

——— *Magnæq; Reate dicatum*
Cœlicolum matri.

Rheam vero Cybelem fuiſſe, & ſcriptor antiquus Cornutus & Suidas perſpicue demonſtrant.

Nobilitatur & Veſpaſiano imperatore vrbs Reate, in qua nat⁹ eſt: Ait enim Suetonius: *Natus eſt in Sabinis, vltra Reate, vico modico, cui nomen eſt Phalacrinæ, 15 Kal. Dec. veſperi.* Et infra: *Cutilias, ac Reatina rura, vbi æſtiuare quotannis ſolebat, petiit. hic exſtinctus eſt 9. Kal. Iulii, annum agens ætatis ſexageſimum, ac nonum, ſuperq; menſem, ac diem ſeptimum.*

Accedant lapidum antiquorum teſtimonia.

Ad D. Petri.

C. CARANTIO
VOLTINIA
VERECVNDO
VIENNAE. VETERANO
CHO. VII. PR. DEDVCTO. AB. DIVO. VESP. REATE. TI. CARANTIO. PHOEBO. ET. CARANTIAE EPAENFIENI. LIB. POSTERIQ. SVIS
IN. AGRO. P. VI IN. F. P. V.

Et ad D. Mauri.

DIS. M.
C. COMINIO. C
VETERANO. MI
PR. MARTIALIS. M.I
DEDVCTVS. REATE. A. DIVO
VESPASIANO. VIX. A
C. COMINIVS. C
SECVNDINVS. PATRI. BENEMEREN.
C. COMINIA. C. L. F. C

Item in ædibus Petri Syluerii.

DIS MANIBVS
C. IVLIO C. F.
LONGINO
DOMO. VOLTINIA
PHILIPPIS. MACEDONIA. VETERANVS. LEG. VIII.

VIII. AVG. DEDVCTVS. AB. DIVO. AVGVSTO VESPASIANO. QVIRIN

REATE

SE VIVO. FECIT

SIBI

ET. IVLIAE. C. LIBERT. HELPIDI. CONIVGI SVAE. ET. C. IVLIO. C. LIBERT. FELICI. ET POSTERISQ. SVIS. FEC. ET C. IVLIO. C. L. DECAMBRO. ET. IVLIAE C. L. VENERIAE. ET. C. IVLIO. C. L. PROSDOXO

Neq; solum Vespasiano imperatore, sed Numa etiam Pompilio, qui, Curibus accersitus, Romæ secundus regnauit, iure Sabini gloriantur: de quo Virgilius lib. 6.

——Primus qui legibus urbem
Fundabit, Curibus paruis, & paupere terra
Missus in imperium magnum.——

Varro autem de sermone Lat. lib. 4. *Quarte*, inquit, *regionis Palatium, quod palantes cum Euandro venerunt; aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi consederunt.* cuius rei apud Dionysium quoque Halicarnasseum libro 1. mentio fit. Solinus vero, *Palatium*, inquit, *nemo dubitauit, quin Arcades habeat auctores: a quibus primum Palanteum oppidum constitutum; quod aliquandiu Aborigines habitauerunt, & propter incommodum vicinæ paludis, quam præterfluens Tiberis fecerat, profecti Reate, postmodum reliquerint.*

Reatina ciuitas in media fere Italia sita est. qua de re Plinius lib. 3. cap. 12. *In agro*, inquit, *Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuat insula, Italiæ umbilicum esse, M. Varro tradit.* Et Solinus capit. 7. *Vmbilicum, ut Varro tradit, in agro Reatino habet Italia.* qua in sententia videtur Virgilius fuisse, cum ait lib. 7.

Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Amsancti valles. densis hunc frondibus atrum
Vrget utrinque latus nemoris, medioq; fragosus
Dat sonitum saxis, & toto vertice torrens.

Nunc agri Reatini admiranda persequamur. Varro libro 4. de sermone Latin. *A fontibus, & fluminibus, & ceteris aquis, dei, ut Tiberinus a Tiberi, & ab lacu Velino Velinia, & nymphæ Commotiæ ad lacum Cutiliensem, a commotu quod ibi insula in aqua commouetur.* Plinius libr. 3. capit. 12 *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuet insula, Italiæ umbilicum esse, M. Varro tradit.* Et libro secundo, cap. 94. *Quædam terræ ad ingressus tremunt, sicut in*

Gabiensi agro, non procul vrbe Roma, iugera ferme ducenta equitantium cursu; similiter in Reatino. Et eodem libro, capite sequenti: *Quadam insula semper fluctuant, sicut in agro Cæcubo, & eodem Reatino, Mutinensi, Statoniensi in Vadimonis lacu, & ad Cutilias aquas opaca sylua, qua numquam die ac noctu eodem loco visitur.* Et ibidem, cap. 103. *In Ciconum flumine, & in Piceno, lacu Velino lignum deiectum, lapideo cortice obducitur.* Ibidem paulo post: *In exitu paludis Reatinæ saxum crescit.* Et ibidem: *In Reatino fons Neminia appellatus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans.* Et lib 31 cap 2. Cicero inquit, *in Admirandis posuit, Reatinus tantum paludibus vngulas iumentorum indurari.* quem Ciceronis locum cum significaret Isidorus, Etymologiarum lib. 13. cap. 13. hæc ait: *Reatinæ paludibus iumentorum vngulas indurari dicunt.* Cutiliis aquis remedium tribuit Plinius lib. 21. capit. 2. ad medicinam stomachi neruorum, vniuersi denique corporis, his verbis: *Cutiliæ, in Sabinis gelidissimæ, suctu quodam corpora inuadunt, vt prope morsus videri possit, aptissimæ stomacho, neruis, vniuerso corpori.* Et eodem libro, capit. 6. *Bituminata aut nitrosæ, qualis Cutilia, vtilis est bibendo, atque purgationibus.* Et Celsus lib. 4. capit. 5. *Consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales Cutiliarum, Symbruinarumque sunt, salutare est.* Quo in loco male quidam, Succutiliarum; cum de Symbruinis mentio sit apud Tacitum lib. 11. & 14. Et Vitruuius lib. 8. c. 3. *Est,* inquit, *aqua frigida genus nitrosum, vti Pinnæ, Vestinæ, Cutiliæ, aliisque locis similibus, quod potionibus depurgat, per aluumque transeundo etiam strumarum minuit tumores.* Dionysius autem Halicarnasseus illustrem, ac nobilem vrbem appellat Cutiliam lib. 1. quo loco & de lacu, & de insula mobili mentionem facit his verbis: ἀπὸ δὲ σταδίων ἑβδομήκοντα τῆς Ῥεάτου Κοτυλία πόλις ἐπιφανὴς πρὸς ὄρει κειμένη, ἧς ἐστιν οὐ πόρρω λίμνη τεττάρων πλέθρων ἔχουσα τὴν διάστασιν, συνεχῶς πλήρης νάματος ἀπορρέοντος ἀεὶ, καὶ βαθὺς ὡς λέγεται ἄβυσσος. ταύτην ἔχουσάν τι θεοπρεπὲς ἱερὰν τῆς Νίκης οἱ ἐπιχώριοι νομίζουσι, καὶ περιείρξαντες κύκλῳ στέμμασι, τὸ μηδένα τῷ νάματι πλάζεσθαι, ἄβατον φυλάσσουσιν, ὅτι μὴ κατὰ καιρούς τινας ἐν οἷς ἱερὰ θύουσιν, ἀνόμως ἐπιβαίνοντες τῆς ἐν αὐτῇ νησῖδος, οἷς ὅσιον. ἡ δὲ νῆσός ἐστι μὲν ὡσπερεὶ πεντήκοντα ποδῶν τὴν διάμετρον, ἐπαίρεται δὲ τοῦ νάματος, οὐ πλεῖον ἢ ποδιαῖον ὕψος· ἀνίδρυτος δ' ἐστὶ καὶ περινήχεται πολλαχῇ, δινοῦντος αὐτὴν ἄλλοτε κατ' ἄλλους τόπους τοῦ πνεύματος· χλόη δὲ τις ἐν αὐτῇ φύεται βουτόμῳ παρεμφερὴς, καὶ θάμνοι τινὲς οὐ μεγάλοι, πρᾶγμα κρεῖττον λόγου τοῖς ἀθεάτοις ὧν ἡ φύσις ὑφαίνει, καὶ θαυμάτων οὐδενὸς δεύτερον. Idem lib. 2 sic: Κάτων δὲ Πόρκιος τὸ μὲν ὄνομα τῷ Σαβίνων ἔθνει τεθῆναί φησιν ἐπὶ Σαβίνου τοῦ Σάγκου, δαίμονος ἐπιχωρίου. τοῦτον δὲ τὸν Σάγκον ὑπό τινων Πίστιον καλεῖσθαι Δία. πρώτην δ' αὐτῶν οἴκησιν ἀποφαίνει γενέσθαι κώμην τινὰ καλουμένην Τεστρίναν, ἀγχοῦ πόλεως Ἀμιτέρνης κειμένην, ἐξ ἧς ὁρμηθέντας τοὺς Σαβίνους εἰς τὴν Ῥεατίνην ἐμβαλεῖν, Ἀβοριγίνων ἅμα κατοικούντων, καὶ πόλιν αὐτῶν τὴν ἐπιφανεστάτην Κοτυλίαν πολέμῳ χειρωσαμένους κατασχεῖν. ἐκ δὲ τῆς

Ῥεατίνης

Ῥεατίνης ἀποικίας ἀποστείλαντες ἄλλας τε πόλεις κτίσαι πολλάς. ἐν αἷς οἰκεῖν ἀνέχουσι, καὶ δὴ καὶ τὴν ... ὀνομαζομένας Κυρεῖς· χώραν δὲ κατασχεῖν τῆς ἀπὸ Ἀδριανῆς θαλάττης ἀπέχουσαν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, καὶ διακοσίους σταδίους τῆς δὲ Τυρρηνικῆς τετταράκοντα πρὸς διακοσίοις, μῆκος δὲ αὐτῇ εἶναί φησιν ἐλάττω μικρῷ χιλίων σταδίων. Macrobius etiam Saturnaliorum libr. 1. Pelasgi, inquit, vt Varro memorat, *cum sedibus suis pulsi, diuersas terras petissent, confluxerunt plerique Dodonam, & incerti, quibus adhærerent locis, eiusmodi accepere responsum:*

Στίχετ' ἰμαιόμενοι Σικελῶν Σατούρνιον αἶαν
Ἠδ' Ἀβοριγινέων Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται
Οἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ
Καὶ κεφαλὰς Ἅδῃ, καὶ τῷ πατρὶ πέμπετε φῶτα.

Acceptaq; sorte, cum Latium post errores plurimos appulissent, in lacu Cutiliensi enatam insulam deprehenderunt. amplissimus enim cespes, siue ille continens limus, seu paludis fuit, coacta compage, virgultis & arboribus in siluæ licentiam comtus, iactantibus per omne mare fluctibus vagabatur, vt fides ex hoc etiam Delo facta sit, quæ celsa montibus, vasta campis, tamen per maria migrabat. Hoc igitur miraculo deprehenso, has ibi sedes prædictas esse didicerunt; vastatisque Cutiliensibus incolis, occupauere regionem, decima prædæ, secundum responsum, Apollini consecrata, erectis Diti sacello, & Saturno ara: cuius festum Saturnalia nominauerunt.

Liuius Cutilias inter Reate & Amiternum constituit, libro 26. Cælius, inquit, *Romam euntem ab Hereto deuertisse eo Hannibalem tradit; iterque eius ab Reate, Cutiliisque, & ab Amiterno orditur: ex Campania in Samnium, inde in Pælignos peruenisse.*

Agri quoque amœnitas ita celebrata est apud veteres, vt eam Thessalicis sempe comparauerint. itaque Cicero dixit ad Atticum epist. 15. lib. 4. *Reatini me ad sua τέμπη duxerunt, vt agerem caussam contra Interamnates apud consulem, & decem legatos, quod lacus Velinus, a Man. Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit, ex quo est illa siccata, & humida, tamen modice Rosia. vixi cum Axio: qui etiam me ad Septem aquas duxit.* Eadem de re sic Varro de re rust. lib. 3. cap. 2. *Comitiis ædiliciis cum sole caldo ego, atque Axius senator tribulis suffragium tulissemus, & candidato, cui studebamus, vellemus esse presto, cum domum rediret, Axius mihi, Dum diribentur,* inquit, *suffragia, vis potius villæ publicæ vtamur vmbra, quam priuati candidati tabella, dum ita ædificemus nobis? Opinor, inquam, non solum, quod dicitur, Malum consilium consultori esse pessimum, sed etiam, Bonum consilium, qui consulit & qui consulitur, bonum habendum itaque eamus, venimus in villam.* ibi Ap. *Claudium augurem sedentem inuenimus in subselliis, vt consuli, si quid vsus poposcisset, esset presto. sedebat ad sinistram eius Cornelius Merula, consulari familia ortus & Fircellius Pauo Reatinus, ad dexteram*

Minucius Pica, & M. Catronius Passer. (sic enim lego, non, *Petreius*, ex antiquo lapide, qui est Romæ ad aquam Virgin. in hortis olim Car. Vall. cuius in extrema epistola sequitur exemplum) *ad quem cum accessissemus, Axius Appio, subridens, Recipis nos, inquit, in tuum ornithona, ubi sedes inter aves? Ille, Ego, inquit, te præsertim, cuius aves hospitales etiam nunc ructor, quas mihi apposuisti, paucis ante diebus in Villa Reatina, ad lacum Velini eunti, de controversiis Interamnatium, & Reatinorum cognituro. sed non hæc, inquit, villa, quamquam ædificarint maiores nostri, frugalior, & melior est, quam tua illa perpolita in Reatino?* Et Tacitus in primo Annalium lib.: *Nec Reatini silebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obstrui recusantes: quippe in adiacentia erupturum.* Addam & Virgilii testimonium de lacu Velino, is enim hic lib. 7.

Qui Nomentum urbem, qui Rosea rura Velini.

Quo loco Servius, Velinus, *inquit*, lacus est circa Reate, iuxta agrum, qui Rosulanus vocatur. Varro tamen dicit, lacum hunc a quodam consule in Naran, vel Naren fluvium (nam utrumq. dicitur) esse diffusum: post quod tanta est ea loca secuta fertilitas, ut etiam perticæ longitudinem altitudo superarit herbarum: quin etiam, quantum per diem demtum esset tantum per noctes crescebat: quod Virgilius ad suam provinciam transtulit, dicens:

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.

Quem locum explicans idem Servius, Ubertas, *inquit*, fuit in Rosulano agro, postquam Velinus siccatus est lacus, ut longam perticam magnitudo superaret herbarum. Columella lib. 8. c. 16. *Velinus lacus lupos, auratasque habet.* In eodem lacu dixit Plinius *lib. 2. cap. 62.* nullo non die apparere arcus. *Et libr. 31 capit. 2.* in Velino lacu potantes calculo lavari. De fertilitate, etsi iam recitata Servii verba non obscure indicant, subiungere tamen placuit, quæ scripta sunt apud Plinium *lib. 17. cap. 4.* Cæsar Vopiscus, cum caussam apud censores ageret, campos Rosæ dixit Italiæ sumen esse, in quibus perticas pridie relictas gramen operiret. Quæ verba sumsit Plinius a Varrone; *qui lib. 1. de re rust.* Cæsar ait, Vopiscus, ædilicius caussam cum ageret apud censores, campos Roseæ Italiæ dixit esse sumen, in quo relicta pertica postridie nō appareret, propter herbam. Festus, Rosea, *inquit*, in campo Reatino campus appellatur, quod in eo arva rore humida semper seruntur. Eandem Sabini agri amœnitatem notat Horatius Carm. lib. 1. Od. 9. his versibus:

Vides, ut alta stet nive candidum
Soracte, nec iam sustineant onus
Silvæ laborantes, geluque
Flumina constiterint acuto.
Dissolve frigus, ligna super foco
Large reponens: atque benignius

Deprome

Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.

Item Od. 17. eiusdem libri:

Velox amœnum sæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus, & igneam
Defendit æstatem capellis
Vsque meis, pluuiosque ventos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latentes, & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti,
Nec virides metuunt colubros:
Nec Martiales hædileæ lupos
Vtcumque dulci, Tyndari, fistula
Valles, & Vsticæ cubantis
Leuia personuere saxa.
Dii me tuentur. Dis pietas mea,
Et Musa cordi est. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle Caniculæ
Vitabis æstus, & fide Teia
Dices laborantes in vno
Penelopen, vitreamque Circen.
Hic innocentis pocula Lesbii
Duces sub vmbra, nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia, nec metues proteruum
Suspecta Cyrum: ne male dispari
Incontinentes iniciat manus,
Et scindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamque vestem.

Et eodem libro Od. 20. ad Mœcenatem:

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis-

Item Carm. lib. 2. Od. 18.

-nihil supra
Deos lacesso, nec potentem amicum
Largiora flagito,
Satis beatus vnicis Sabinis.

Item Carm lib. 3 Od 13.

O fons Blandusiæ splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus
Cras donaberis hædo,
Cui frons turgida cornibus

Valerius, *lib.1.cap.8.* de Castoribus visis bello Latino, & Persico, P. Vatinium nominat Reatinæ præfecturæ virum. Hæc de Reatinis tuis: quæ tibi, licet humilia videri possint, (maiora enim postulat dignitas tua) non tamen parum grata fore confidimus. nam in tuis maximis virtutibus maxime tamen elucet humanitas Romę ꝯDLXIV. Kal. Sext.

Romæ,

in hortis olim Car. Vall. ad aquam Virg.

Q. CAETRONIVS Q. F. PVB.

PASSER

MIL. COH. IV. PR. ANNIS XVIII. MISSVS. DVOBVS. GEMINIS

SIBI ET

MASVRIAE. M. F. MARCELLAE. VIXI. QVOD. VOLVI. SEMPER. BENE. PAVPER. HONESTE: FRAVDAVI. NVLLVM. QVOD. IVVAT. OSSA MEA

IN. F. PXI. S. IN. AGR. P. XIIIS.

II. De aquis, in vrbem Romam olim influentibus,

AD IO. MORONVM. CARDINALEM.

SI, quæ antiquorum monumenta sparsim apud scriptores scripta legũtur, Ioannes Morone, Cardinalis amplissime, in vnum collecta ob oculos posita essent: non est dubitandum, maiorem, quam nunc habemus, Antiquitati nos honorem habituros. Vel aquæductuũ cura, quam Romanis cara, quam in honore fuit, Feci igitur libens, vt Aquas, in Vrbem Romam olim influentes, describerem: in quo cum mihi ipsi placeam, qui de studiosis bene merendi auitam consuetudinem imitor, est sane, cur alio nomine mihi magis placeam: quod Tibi, tanto viro, cuius tanta in nos merita existunt, vt omnem spem gratiæ referendæ abiicere sim coactus, aliqua tamen ex parte gratum faciam. Tu me hilari illo fronte, quo semel es complexus, hilariter accipe. meque in tuorum, Tibique addictorum numero, primum locum obtinere ne graueris. enitar quidem certe, vt me non indignum tanto honore iudices.

Ab Vrbe condita per annos CDXLI. contenti fuerunt Romani vsu aquarum, quas aut ex Tiberi, aut ex puteis, aut ex fontibus hauriebant postea in Vrbem influxere aquæ, Appia Anio vetus, Marcia, Tepula, Iulia, Virgo, Alsietina, quæ eadem vocatur Augusta, Claudia, Anio nouus. APPIA, a censore Appio Claudio Cœco, anno vrbis CDXLII, in Vrbem inducta, in agro Lucullano concipiebatur, via Prænestina, inter milliarium sextum, & octauum, diuerticulo sinistrorsus passuum DCCXXC Ductus eius

habuit longitudinem a capite vsque ad Salinas, qui locus est ad portam Trigeminam passuum vndecim millium c x c; subterraneo riuo passuum vndecim millium c x x x; substructione. & supra terram opere arcuato, proxime ad portam Capenam, passuum L X. ANIO VETVS concipiebatur supra Tibur vigesimo milliario. Ductus eius habuit longitudinem passuum XLII. millium; riuo subterraneo passuum XLIII. millium CCXCVII; substructione supra terram passuum DCCII Distribui cœptus est vetus Anio vico Publicii ad portam Trigeminam, qui locus Salinæ appellabatur. post annos XL quam Appia perducta est, anno ab vrbe condita CDXXCIX. Man. Curius Dentatus censor, anno vrbis CDXXCI. Anienis qui postea Vetus dictus est, aquam in Vrbem perducendam ex manubiis de Pyrrho captis curauit. post annum nonum ex S. C. duumuiri creati aquæ perducendæ, Curius idem, & Fuluius Flaccus. perduxit Flaccus, Curio mortuo intra quinctum diē, quam erat duumuir creatus Hæc aqua, & Anienis quoque Noui, minus permanebat limpida nam sumebatur ex flumine, ac sæpe etiam sereno turbabatur: quoniam Anio, quamuis purissimo defluens lacu, mobilibus tamen cedentibus ripis, auferebat aliquid, quo turbaretur, prius quam deueniret in riuos. sed Anio Vetus, cum plerumque libra esset inferior, incommodum intra se tenebat. Nouus autem Anio vitiabat ceteras aquas: nam, cum editissimus veniret, & in primis abundans, aliquando defectioni aliarum succurrebat inquinabat igitur alias aquas maximeque Claudiam. sed Nerua imperator aquas omnes discernendas curauit: effecitque, vt Anio Vetus, quia minus salubris, in hortorum rigationem, & in ipsius vrbis sordidiora exiret ministeria. Anienis quoque Noui vitia exclusit. omisso enim flumine, repeti ex lacu, qui est super villam Neronianam Sublacensem, vbi limpidissima est, iussit. nam, cum oriretur Anio supra Trebam angustam, seu quia per saxosos montes decurreret, paucis circa ipsum opidis ob accolis cultis, seu quia lacus altitudine, in quo excipiebatur, velut depuraretur, imminentium quoque nemorum opacitate inumbratus, frigidissimus simul ac splendidissimus perueniebat. Anno ab Vrbe condita DCIX. cum Appiæ, Anienisque ductus, vetustate quassati, priuatorum etiam fraudibus interciperentur; datum est a senatu M. Titio prætori negotium eorum ductuum reficiendorum, & vindicandorum: & quoniam incrementum vrbis exigere videbatur ampliorem aquę modum, eidē mandatum, vt curaret, quatenus alias aquas posset, in vrbem perduceret, & ampliores ductus faceret; ieip caussa a tertio milliario opera fabrorum duxit. cui ab auctore MARCIAE nomen fuit perducta est anno vrbis DCXIII in Capitolium, atq; etiam in colles Cœlium, & Auentinum. sed, postea quam Nero imperator Claudiam opere arcuato assumsit, exceptam vsq; ad templum diui Claudii

perduc-

perduxit, vt inde diſtribueretur; Marcia, & Iulia, quæ ipſa quoque in eos colles perducta fuerat, non ampliatæ, ſed amiſſæ ſunt. Nerua imperator, qui, quoties Claudia caſu aliquo deficeret, fiebat, vt celeberrimi colles ſitirent, plures aquas, in primiſque Marciam iis reſtituit, eamque ampliore opere a Cœlio in Auentinum vſque perduxit. Huius aquæ ſplendor a capite integer, nihil aut minimum pluuia inquinabatur, ſi putei exſtructi obiecti eſſent. ſed cũ Nouus Anio editiſſimus veniret, & in primis abundans aliarum aquarum defectioni aliquando ſuccurreret; imperitia aquariorũ, deducentium in alienos eum ſpecus, frequentius, quam explemẽto opus erat, etiam ſufficientes aquas inquinabat, maxime Claudiam; quæ, per multa millia paſſuum proprio perducta riuo, Romę demum cum Aniene permixta, perdebat proprietatem, adeoque obuenientibus non ſuccurrebat, vt pleræque aquæ accerſerentur per imprudentiam, non vti dignum erat aquis partientium Marciam. ita vt ipſa, ſplẽdore & frigore gratiſſima, balneis, ac fullonicis, & relatu quoq; fœdis ſeruiret miniſteriis. omnes ergo diſcerni placuit, tum ſingulas ita ordinari, vt in primis Marcia potui tota ſeruiret, & deinceps reliquæ, ſecundum ſuam quęq; qualitatem, aptis vſibus aſſignarentur. Concipiebatur Marcia via Valeria, ad milliarium XXXIII atque ſub Nerone principe primũ ſtrata ad milliarium XXXIIX. finita ſubſtructionibus, pæne ſtatim ſtagnino colore præuiridi. Ductus eius habebat longitudinem a capite ad vrbem paſſuum LX. millium DCC. & ſemis, primum riuo ſubterraneo, deinde opere ſupra terram, tum opere arcuato, mox ſubſtructione, poſtremo rurſus opere arcuato. De hac aqua Plinius *lib* 31. *cap*. 3. a Frontino in eius auctore diſſentiens, hæc tradit: Clariſſima aquarum omnium in toto orbe, frigoris ſalubritatiſque palma præconio Vrbis, Marcia eſt, inter reliqua deum munere Vrbi tributa. Vocabatur hæc quondam Auſeia, fons autem ipſe Piconia. Oritur in vltimis montibus Pælignorum: tranſit Marſos, & Fucinum lacum, Romam non dubie petens mox, ſpecu merſa, in Tiburtina ſe aperit, IX. mill. paſſ. fornicib. ſtructis perducta. Primus eam in Vrbẽ ducere auſpicatus eſt Ancus Marcius, vnus e regibus, poſtea Q. Marcius Rex in pręturа: rurſuſq; reſtituit M. Agrippa. Idẽ & Virg. adduxit ab octaui lapidis diuerticulo II. mill. paſſ. Prænestina via iuxta eſt Herculaneus riuus; quẽ refugiẽs, Virginis nomen obtinuit. Horũ omnium cõparatione, differẽtia ſupradicta deprehẽditur; cum, quantũ Virgo tactu, tantum præſtet Marcia hauſtu. quamq̃ vtriuſq; iãpridẽ Vrbi periit voluptas; ambitione, auaritiaq; in villas ac ſuburbana detorquẽtib. publicam ſalutẽ. Idẽ *lib*. 36. *c*. 15. Q. Marcius Rex, inquit, iuſſus a ſenatu aquarũ Appiæ, Anienis, Tepulæ ductus reficere, nouam a nomine ſuo appellatã cuniculis per mõtes actis intra pręturę ſuę tẽpus adduxit. De hac aqua mentionẽ inuenimus in ſequentib. inſcriptionibus antiquis, quas hic placuit ſubſcribere.

Romæ, in Porta Esquilina, nunc D. Laurentii.

IMP. CAESAR. DIVI. IVLI. F AVGVSTVS
PONTIFEX. MAXIMVS. COS. XII.
TRIBVNIC. POTESTAT. XIX. IMP. XIV.
RIVOS. AQVARVM. OMNIVM. REFECIT

IMP. CAES. M. AVRELIVS. ANTONIVS. PIVS. FELIX. AVG. PARTH. MAXIM
BRIT. MAXIMVS. PONTIFEX. MAXIMVS
AQVAM. MARCIAM. VARIIS. CASIBVS. IMPEDITAM. PVRGATO. FONTE. EXCISIS. ET. PERFORATIS
MONTIBVS. RESTITVTA. FORMA. ADQVISITO. ETIAM. FONTE. NOVO. ANTONIANO
IN. SACRAM. VRBEM. SVAM. PERDVCENDAM. CVRAVIT

IMP. TITVS. CAESAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG. PONTIF. MAX
TRIBVNICIAE. POTESTAT. IX. IMP. XV. CENS. COS. VII. DESIG. IIX
RIVOM. AQVAE. MARCIAE. VETVSTATE DILAPSVM. REFECIT
ET. AQVAM. QVAE. IN. VSV. ESSE. DESIERAT. REDVXIT

Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanum credidere, in Cœlium collem, Auentinum & Capitolium a censoribus Cæpione, & Longina perducta, anno vrbis DCXXVII. Huius aquæ fontes nulli fuere: venis quibusdam constabat, quæ interceptæ sunt in Iulia: itaque caput eius obseruabatur a piscina Iuliæ concipiebatur via Latina, ad milliarium XI. inde riuo suo in vrbē perducta, Iuliæ post mixta. nā Agrippa anno vrbis DCCXIX. ad milliarium XII via Latina, alterius aquæ proprias vires collegit, & Tepulæ riuum intercepit: acquisitæque ab inuentore nomen IVLIAE est datum; ita tamen diuisa erogatione, vt maneret Tepulæ appellatio. Ductus Iuliæ efficiebat longitudinem passuum XV. millium DCXXVI. opere supra terram, substructione, opere arcuato. Idem Agrippa, annis XIII. post Iuliam deductam, VIRGINEM, in agro quoque Lucullano collectam, Romam perduxit. dies, quo primum in vrbem responderit, V iduum Iun. inuenitur Virgo appellata, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstrauit; quas secuti, qui foderant, ingentem aquæ modum inuenerunt ædicula fonti apposita hanc virginem pictura ostendit. Aliter Plinius *lib. 31. cap. 3.* Agrippa, *inquit*, Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo II. millium passuum, Prænestina via. iuxta est Herculaneus riuus; quem refugiens, Virginis nomen obtinuit. Aquarum duarum, Virginis, & Marciæ, comparatione, differentia deprehenditur; cum, quantum Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Idem *lib. 36. cap. 15.* Agrippa in ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, ceteris corriuatis, atque emendatis, lacus DCC. fecit, præterea salientes CV, castella CXXX, complura etiam cultu magnifica. operibus iis signa CCC, ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CD. eaque omnia annuo spatio. Concipiebatur autem Virgo via Collatia, ad milliarium octauum, palustribus locis, Signino circumiecto continendarum scaturiginum caussa. Adiuuabatur ex compluribus aliis acquisitionibus: ideo mensura eius ad caput inueniri non potuit. Veniebat per longitudinem passuum XIV. milliū CV; riuo subterraneo passuū XI. milliū DCCCLXV; supra terram passuum ∞ CCXL; substructione riuorum locis compluribus pass. DXL; opere arcuato pass. DCC. acquisitionū ductus riui subterranei efficiunt passus ∞ CDV. Arcus Virginis initium habuere sub hortis Lucullanis: finiebantur in campo Martio, secundum frōtem septorum. Aquam Virginem in hac inscriptione, quæ est in ædibus Colotianis, nominatam videmus.

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX
MAXIM. TRIB. POTEST. V. IMP. XV. P. P. COS. DESIG. IV
ARCVS. DVCTVS. AQVAE. VIRGINIS. DISTVRBATOS. PER. C. CAESAREM. A. FVN-
DAMENTIS. NOVOS. FECIT. AC. RSTITVIT

Et in duabus præterea, ad Trinitatis æ-
dem, in hortis.

I.

VIRG
TI. CAESAR. AVG. PONTIF. MAXIM
TRIB. POT. XXXVIII. COS. V. IMP
VIII

P. CCXL

Et. 2.

VIRG
TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR
AVG. GERMANICVS. TRIBVNIC. PO-
TESTAT. IV. COS. III. IMP. VIII. P. P
I. P. CCXL

Alsietinam cur perduxerit Augustus, non satis intelligitur, nullius gratiæ, imo & parum salubrem, & nusquam in vsus populi fluentem: nisi forte, cum opus naumachiæ aggrederetur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit: & quod naumachiæ cœperat superesse, hortis subiacentibus, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Concipiebatur ex Lacu Alsietino, via Claudia, milliario XIV. Ductus eius efficiebat longitudinem passuum XXII. millium LXXII. opere arcuato passuum CCCLXIIX. Idem Augustus in supplementum aquæ Marciæ, quoties siccitates agerent, auxilio aliam aquam, quę vocatur Augusta ab inuentore, eiusdem bonitatis opere subterraneo vsque ad Marciæ riuum perduxit. Post hos Caligula, cum parum & publicis vsibus, & priuatis voluptatibus septem ductus aquarum sufficere viderentur, anno vrbis DCCXC duos ductus incoauit: quod opus Claudius magnificentissime consummauit, dedicauitq; anno vrbis DCCC. VI Kal. Aug. alteri nomen, quæ ex fontibus Cæruleo & Curtio perducebatur, Claudiæ datum. hæc bonitate proxima Marciæ. altera, quoniã duæ Anienis aquæ in Vrbem fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoscerentur, Anionouus vocari cœpit. Plin. *lib.* 36. *cap.* 15. Vicit, *inquit*, antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis incoati a C. Cæsare, & peracti a Claudio. quippe a lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes Vrbis partes leuarentur, influxere Curtius, atque Cæruleus fontes, erogata in id opus H-S ter millies. Et Suetonius in Claudio: *Opera magna potius, quam necessaria, multa perfecit, sed vel præcipue aquæductum, a Caio incoatum.* Idem paulo post: *Claudiæ aquæ gelidos, & uberes fontes, quorum alteri Caruleo, alteri Curtio, & Albudino nomen est, simulque riuum Anienis Noui lapideo opere in Vrbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus.* Concipiebatur Claudia via Sublacensi, ad milliarium XXXIIX. ex fontibus duobus amplissimis, & speciosis, Cæruleo, qui a similitudine appellatus est, & Curtio. accipiebat & eum fontem, qui vocabatur *Albudinus*, tantæ bonitatis, vt Marciæ quoque adiutorio, quoties opus esset, ita sufficeret, vt adiectione sui nihil ex qualitate eius mutaret. Claudiæ ductus longitudinem habebat passuum XLVI millium, riuo subterraneo, opere supra terram, opere arcuato, substructione riuorum, opere arcuato. De aqua Claudia testimonium præbent hæ tres inscriptiones.

Romæ, in Porta Nænia; nunc Maiore.

TI. CLAVD. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIF. MAXIM.
TRIBVNICIA. POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER. PATRIAE
AQVAS. CLAVDIAM. EX. FONTIBVS. QVI. VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS
(A MILLIARIO. XXXXV
ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SVA. IMPENSA. IN. VRBEM
(PERDVCENDAS. CVRAVIT

IMP. CAESAR. VESPASIANVS. AVGVST. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. IMP. VI. COS
(III. DESIG. IV. P.P.
AQVAS. CVRTIAM. ET. CAERVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POST-
(EA. INTERMISSAS. DILAPSASQVE. PER. ANNOS. NOVEM. SVA. IM-
PENSA. VRBI. RESTITVIT.

IMP. T. CAESAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVGVSTVS. PONTIFEX. MAXIMVS
(TRIBVNIC
POTESTATE. X. IMPERATOR. XVII. PATER. PATRIAE. CENSOR. COS. VIII
AQVAS. CVRTIAM. ET. CAERVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA
A. DIVO. VESPASINO. PATRE SVO. VRBI. RESTITVTAS. CVM. A. CAPITE
(AQVARVM. A. SOLO. VETVSTATE. DILAPSAE. ESSENT. NOVA. FORMA
(REDVCENDAS. SVA. IMPENSA. CVRAVIT

Castellarius aquæ Claudiæ nominatur in sequenti inscriptione.

D. M

CLEMENTI. CAESARVM. N. SERVO. CASTELLA-RIO. AQVAE. CLAVDIAE. FECIT. CLAVDIA. SAB-BATHIS. ET. SIBI. ET. SVIS

In arcu quoque ex Tiburtino, Aquæ Claudiæ ductui subiecto, sequentes literæ leguntur:

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA COS.
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN. MARTIAL
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEMQVE. PROBAVERVNT

Anio nouus Sublacensi via, ad milliarium LXII. in suo riuo excipiebatur ex flumine: quod cum terras cultas circum se haberet soli pinguis & inde ripas solutiores; etiam sine pluuiarum iniuria limosum, & turbulentum fluebat: ideoq; a faucibus ductus interposita est piscina limaria, vbi inter amnem & specum consisteret, & liquaretur aqua. sic quoque, quoties imbres superuenirent, turbida perueniebat in Vrbem. Ductus Anienis Noui efficiebat passuum LIIX. millium DCC. riuo subterraneo, opere supra terram substructionibus opere arcuato, substructione, opere arcuato. hi sunt arcus altissimi, subleuati in quibusdam locis CIX. pedum. Aquæ duæ in omnem partem vrbis attollebantur: ex reliquis aliæ maiore, aliæ leuiore pressura cogebantur. Altissimus erat Anio Nouus, proxima Claudia: tertium locum tenebat Iulia, quartum Tepula, dehinc Marcia, quæ capite etiam Claudiæ libram æquabat, sextum Anio Vetus, septimum Virgo, octauum Appia: quæ, cum ex vrbano agro perducerentur, non in eam altitudinem perduci potuerunt. omnium humillima Alsietina fuit, quæ Transtiberinæ regioni, & maxime subiacentibus locis seruiebat. Apud antiquos omnis aqua in publicos vsus erogabatur: legeque cautum ita fuit ne quis priuatus aliam duceret, quam quæ ex lacu abundaret: quã posteri caducam vocarunt: & hæc ipsa non in alium vsum, quam in balnearum, aut fullonicorum dabatur: eratque vectigali statuta merces, quæ in publicum penderetur. aliquid & in domos principum dabatur, concedentibus reliquis. ius dandæ, vendendæue aquæ censorum fuit, quoties in rep. erant, cum non erant, ædilium curulium. Tutela singularum aquarum locabatur: eorumque operum probandorum cura fuit penes consules aliquãdo, & ædiles, interdum etiam censores. postea tota res ad curatores translata: primusque curator ab Augusto nominatus Messalla Coruinus. Nerua imperante gessit eam curam Sex. Iulius Frontinus, vir consularis, qui scripsit in eo munere libros duos de *Aquis*

quis

quis, vnde nos hæc sumsimus, adhibito studio, vt, quæ ille fusius, nos, quam breuissime fieri potuit, exponeremus. Eos libros a nobis innumeris fere locis ex ingenio emendatos propediem emittemus. Quantopere autem curæ fuerit, ne quis violare ductus, aquamue non concessam deriuare auderet, cum ex multis apparere potest, tum ex hoc, quod Circus Maximus, ne diebus quidem ludorum Circensium, nisi ædilium, aut censorum permissu, irrigabatur: quod durasse etiam, postquam res ad curatores translata sub Augusto, scripsit Atteius Capito. Agri vero, qui aqua publica contra legem essent irrigati, publicabantur, mancipia etiam, sicut ea, quæ aduersus legem fecisse dicebantur. In iisdem legibus adiectum est ita: Ne quis aquam oletato dolo malo, vbi publice salit: si quis oletarit, HS x millium multa esto. Oletato, videtur esse, olidam facito. Ius impetratæ aquæ neque heredem, neque tutorem, neque vllum nouum dominum apud veteres sequebatur. balneis, quę publice lauarent, priuilegium antiquitus concedebatur, vt semel data aqua pꝑpetuo maneret. postea omnis aquæ cum possessore instauratum est beneficium. Familiæ duæ erant, quæ aquis operam præberent, vna publica, Cæsaris altera. publica antiquior, quam Augustus, ab Agrippa sibi relictā, publicauit, homines circiter CCXL. Cæsaris familiæ numerus, CDLX; quam Claudius, cum aquas in Vrbem perduceret, constituit. Vtraque familia in aliquot ministeriorum species diducebatur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices. Commoda publicæ familiæ ex ærario dabantur. quod impendium exonerabatur vectigalium reditu ad ius aquarum pertinentium. ea constabant ex hortis, ædificiisue, quæ fuere circa ductus, aut castella, aut munera, aut lacus quem reditum prope HS CCL millium, alienatum, ac vagum, deinde in Domitiani loculos versum, iustitia Neruæ populo restituit. Frontini sedulitas ad certā regulam redegit; vt constaret, quæ ad hoc vectigal loca pertinerent. Cæsaris familia ex fisco accipiebat commoda: vnde & plumbum, & omnes impensæ, ad ductus, & castella, & lacus pertinentes, erogabantur. Tutela ductuum in primis necessaria. corrūpuntur enim aut vetustate, aut impotentia possessorum, aut vi tempestatū, aut culpa male facti operis: quod sæpius accidit in recētibus. fere aut vetustate, aut vi tempestatum partes ductuum laborant, quæ arcuationibus sustinentur, aut montium lateribus applicatę sunt, & ex arcuationibus, eæque per flumen transiiciuntur. minus iniuriæ subiacent subterranea, nec gelicidiis, nec caloribꝰ exposita. Vitia autē eiusmodi aut talia sunt, vt, non interpellato cursu, subueniatur eis, aut emendari, nisi auersa non possunt, sicut ea quæ in ipso alueo fieri necesse est. Hæc duplici ex caussa nascuntur, aut limo cōcrescēre, qui interdū in crustā durescit, iterq; aquæ coarctat: aut tectorio corrumpitur, vnde fiunt manationes; quib. necesse est

latera riuorum, & substructiones vitiari. Pilæ quoque ipsæ, topho exstructæ, sub tam magno onere labuntur. Refici, quæ circa alueos sunt riuorum, æstate non debent; ne aquæ intermittatur vsus, tēpore, quo præcipue desideratur; sed vere, vel autumno, & maxima cum festinatione; ita vt, ante preparatis omnibus, quam paucissimis diebus riui cessent neminem fugit, per singulos ductus hoc esse faciendum; ne, si plures pariter auertantur, desit aqua ciuitati. Ea, quæ non interpellato aquæ cursu effici debent, maxime structura constant; quam suis temporibus, & fidelem fieri oportet. Idoneum structuræ tempus est a Kal. Apr. in Kal. Nou: ita vt optimum sit intermittere eam partem æstatis, quæ nimiis caloribus incandescit: quia temperamento cœli opus est, vt ex humore commode structura combibat, & in vnitate corroboretur. Non minus autem sol acrior, quam gelatio præcipit materiam: neque vllum opus diligentiorem poscit curam, quam quod aquæ obstaturum est. Fides itaque eius per singula secundum legem, notam omnibus, sed a paucis obseruatam, exigenda est. Illud nulli dubiū esse crediderim, proximos ductus, id est, qui a septimo millario, lapide quadrato, consistunt, maxime custodiendos: quoniam & amplissimi operis sunt, & plures aquas singuli sustinent: quos si necesse fuerit interrumpere, maior pars aquarum vrbem Romam destituet. Remedia tamen sunt, vt his difficultatibus incoatus alueus excitetur ad libram deficientis; alueus vero plumbatis canalibus per spatium interrupti ductus rursus continuetur. Plerumq; autē vitia oriuntur ex impotentia possessorum: qui plurimis modis riuos violant. Primum enim spatia, quæ circa ductus aquarum ex S. C. vacare debent, aut ædificiis, aut arboribus occupant: (arbores magis nocent, quarum radicibus & concamerationes, & latera soluuntur) deinde vicinales vias, agrestesque per ipsas formas dirigunt: nouissime aditus ad tutelam præcludunt: quæ omnia S. C. prouisa sunt. Plinius *lib.16.cap.42.* arbores indicat, quibus ad aquarum ductus vtebantur. Pinus, ait picea, alni ad aquarum ductus in tubos cauantur; obrutæ terra, plurimis durant annis. Adiiciam illud ex eodem, vt veterum Romanorum magnificentia cognoscatur. Si quis, inquit, *lib.36 cap.15.* diligentius æstimauerit aquarum abundantiam in publico, balneis, piscinis, domibus, euripis, hortis suburbanis, villis, spatioque aduenientis exstructos arcus, montes perfossos, conualles æquatas; fatebitur, nihil magis mirandum fuisse in toto orbe terrarum. P. Victor aquas XXIV. in Vrbem influentes, his nominibus appellat, Appiam, Marciam, Virginē, Claudiam, Herculeam, siue Herculaneam, Tepulam, Damnatam, Traianam, Amniam, siue Anniam, Alsiam, vel Halsietinam, vel Halsientinam, quæ & Augusta dicta Cæruleam, Iuliam, Algentianam, Ciminiam, Sabatinam, Aureliam, Septimianam, Seuerianam, Antonianam, Alexandrinam,

drinam, Anienem Nouum, Anienem Veterem, Albudinam, Crabram.

III.

De ratione interkalandi.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM CARDINALEM.

DE Ratione interkalandi cum multi scripserint, Farnesi amplissime, quid tamen obstat, cur non aliquid nos quoque in medium afferamus? nam, quia satis hæc est obscura notitia, & quod in obscuritate non facile vitatur error; ideo nobis placuit operam in hoc genere diligenter ponere, vt ea, quæ dispersa, nec admodum, vt res indicat, aperta, apud veteres leguntur, collecta a nobis, & patefacta, si modo tantum industria proficere potuimus, impertirētur iis quos rerum antiquarum sciētia delectat. Quod eo libentius factum a nobis est, quo Tibi ostenderem, Patris mei me iudicium secutum, Te obseruare, ac in eorum loco ponere, in quorum clientela summum mihi præsidium esse constitutum intelligo. Verum, vt initium nostræ narrationis paulo altius repetamus: triplici anno Romanos diuersis tēporibus vsos esse, sciēdum est: primo primi regis Romuli, altero Numæ, tertio C. Cæsaris, qui perpetuam dictaturam obtinuit. sed Romulus, bellorum peritior, quam astrorum, incerto vsus est anno; qui dies CCCLX. in duodecim mensibus complexus, vt Licinius Macer, Fenestella, Plutarchus credidere, vel CCCIV. in decem mensibus, vt Iunio Gracchano, Fuluio, Varroni, Suetonio, Censorino, Macrobio, Solino, placuit, quibus ego assentior, neque cum Lunæ rationibus cōgrueret, vt annos Græcorum, qui dies habuit CCCLIV. quem secutus est Numa; neque cum solis cursu, vt Ægyptiorum annus, quos C. Cæsar postea imitatus, annum ex diebus CCCLXV. & quadrante constituit Ouidium quidem *lib. 3.* Fastorum posuisse annum Romuli cum Lunæ decimo orbe terminatum, valde miror. nam, si ita fuisset; cur Numa curam anni ad Lunæ cursum dirigendi postea suscepisset? Macrobio igitur potius in hac re, quam Ouidio, credendum: cum præsertim errauerit idem Ouidius in eo, quia Numam a Pythagora doctum in eodem libro tradit: in quo Macrobius vidit acutius, qui dixit Numam ante Pythagoram fuisse: quod Liuius quoque sensit, & in eo falsam aliorum opinionem coarguit. Inscitia Romuli necessitatem attulit interkalādi. nam, cum eius annus, vt dixi, neq; cum sole, neque cum Luna conueniret; non numquam vsu veniebat, vt frigus anni æstiuis mensibus, & contra, calor hyemalibus incideret. quod vitium ita corrigebant. tantum dierum sine nullo mensis nomine patiebantur elabi, quantum ad id anni tempus adduceret, quo cœli habitus instanti mensi aptus inueniret. Hoc

Romæ; in Porta Esquilina, nunc D. Laurentii.

IMP. CAESAR. DIVI. IVLI. F AVGVSTVS.
PONTIFEX. MAXIMVS. COS. XII.
TRIBVNIC. POTESTAT. XIX. IMP. XIV.
RIVOS. AQVARVM. OMNIVM. REFECIT

IMP. CAES. M. AVRELIVS. ANTONIVS. PIVS. FELIX. AVG. PARTH. MAXIM
BRIT. MAXIMVS. PONTIFEX. MAXIMVS
AQVAM. MARCIAM. VARIIS. CASIBVS. IMPEDITAM. PVRGATO. FONTE. EXCISIS. ET. PERFORATIS
MONTIBVS. RESTITVTA. FORMA. ADQVISITO. ETIAM. FONTE. NOVO. ANTONIANO
IN. SACRAM. VRBEM. SVAM. PERDVCENDAM. CVRAVIT

IMP. TITVS. CAESAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVG. PONTIF. MAX
TRIBVNICIAE. POTESTAT. IX. IMP. XV. CENS. COS. VII. DESIG. IIX
RIVOM. AQVAE. MARCIAE. VETVSTATE DILAPSVM. REFECIT
ET. AQVAM. QVAE. IN. VSV. ESSE. DESIERAT. REDVXIT

Tepula, ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanum crediderc, in Cœlium collem, Auentinum & Capitolium a censoribus Cæpione, & Longina perducta, anno vrbis DCXXVII. Huius aquæ fontes nulli fuere: venis quibusdam constabat, quæ interceptæ sunt in Iulia: itaque caput eius obseruabatur a piscina Iuliæ concipiebatur via Latina, ad milliarium XI. inde riuo suo in vrbē perducta, Iuliæ post mixta. nā Agrippa anno vrbis DCCXIX. ad milliarium XII via Latina, alterius aquæ proprias vires collegit, & Tepulæ riuum intercepit: acquisitæque ab inuentore nomen IVLIAE est datum; ita tamen diuisa erogatione, vt maneret Tepulæ appellatio. Ductus Iuliæ efficiebat longitudinem passuum XV. millium DCXXVI. opere supra terram, substructione, opere arcuato. Idem Agrippa, annis XIII. post Iuliam deductam, VIRGINEM, in agro quoque Lucullano collectam, Romam perduxit. dies, quo primum in vrbem responderit, V iduum Iun. inuenitur Virgo appellata, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstrauit; quas secuti, qui foderant, ingentem aquæ modum inuenerunt ædicula fonti apposita hanc virginem pictura ostendit. Aliter Plinius *lib. 31. cap. 3.* Agrippa, *inquit*, Virginem adduxit ab octaui lapidis diuerticulo II. millium passuum, Prænestina via. iuxta est Herculaneus riuus; quem refugiens, Virginis nomen obtinuit. Aquarum duarum, Virginis, & Marciæ, comparatione, differentia deprehenditur, cum, quantum Virgo tactu, tantum præstet Marcia haustu. Idem *lib. 36. cap. 15.* Agrippa in ædilitate sua, adiecta Virgine aqua, ceteris corriuatis, atque emendatis, lacus DCC. fecit, præterea salientes CV, castella CXXX, complura etiam cultu magnifica. operibus iis signa CCC, ærea aut marmorea imposuit, columnas ex marmore CD. eaque omnia annuo spatio. Concipiebatur autem Virgo via Collatia, ad milliarium octauum, palustribus locis, Signino circumiecto continendarum scaturiginum caussa. Adiuuabatur ex compluribus aliis acquisitionibus: ideo mensura eius ad caput inueniri non potuit. Veniebat per longitudinem passuum XIV. milliū CV; riuo subterraneo passuū XI. milliū DCCCLXV; supra terram passuum ∞ CCXL; substructione riuorum locis compluribus pass. DXL; opere arcuato pass. DCC. acquisitionū ductus riui subterranei efficiunt passus ∞ CDV. Arcus Virginis initium habuere sub hortis Lucullanis: finiebantur in campo Martio, secundum frōtem septorum. Aquam Virginem in hac inscriptione, quæ est in ædibus Colotianis, nominatam videmus.

Et in duabus præterea, ad Trinitatis ædem, in hortis.

I.

VIRG

TI. CAESAR. AVG. PONTIF. MAXIM
TRIB. POT. XXXVIII. COS. V. IMP
VIII

I

P. CCXL

Et. 2.

VIRG

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR
AVG. GERMANICVS. TRIBVNIC. PO-
TESTAT. IV. COS. III. IMP. VIII. P. P.
I. P. CCXL

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIFEX
MAXIM. TRIB. POTEST. V. IMP. XV. P. P. COS. DESIG. IV
ARCVS. DVCTVS. AQVAE. VIRGINIS. DISTVRBATOS. PER. C. CAESAREM. A. FVN-
DAMENTIS. NOVOS. FECIT. AC. RESTITVIT

Alsietinam cur perduxerit Augustus, non satis intelligitur, nullius gratiæ, imo & parum salubrem, & nusquam in vsus populi fluentem: nisi forte, cum opus naumachiæ aggrederetur, ne quid salubrioribus aquis detraheret, hanc proprio opere perduxit: & quod naumachiæ cœperat superesse, hortis subiacentibus, & priuatorum vsibus ad irrigandum concessit. Concipiebatur ex Lacu Alsietino, via Claudia, milliario XIV. Ductus eius efficiebat longitudinem passuum XXII. millium LXXII. opere arcuato passuum CCCLXIIX. Idem Augustus in supplementum aquæ Marciæ, quoties siccitates egerent, auxilio aliam aquam, quæ vocatur Augusta ab inuentore, eiusdem bonitatis opere subterraneo vsque ad Marciæ riuum perduxit. Post hos Caligula, cum parum & publicis vsibus, & priuatis voluptatibus septem ductus aquarum sufficere viderentur, anno vrbis DCCXC duos ductus incoauit: quod opus Claudius magnificentissime consummauit, dedicauitq; anno vrbis DCCC. VI Kal. Aug. alteri nomen, quæ ex fontibus Cæruleo & Curtio perducebatur, Claudiæ datum. hæc bonitate proxima Marciæ. altera, quoniã duæ Anienis aquæ in Vrbem fluere cœperant, vt facilius appellationibus dignoscerentur, Anionouus vocari cœpit. Plin. *lib. 36. cap. 15.* Vicit, *inquit*, antecedentes aquarum ductus nouissimum impendium operis incoati a C. Cæsare, & peracti a Claudio. quippe a lapide quadragesimo ad eam excelsitatem, vt in omnes Vrbis partes leuarentur, influxere Curtius, atque Cæruleus fontes, erogata in id opus H-S ter millies. Et Suetonius in Claudio: *Opera magna potius, quam necessaria, multa perfecit, sed vel præcipue aquæductum, a Caio incoatum.* Idem paulo post: *Claudiæ aquæ gelidos, & vberes fontes, quorum alteri Caruleo, alteri Curtio, & Albudino nomen est, simulque riuum Anienis Noui lapideo opere in Vrbem perduxit, diuisitque in plurimos & ornatissimos lacus.* Concipiebatur Claudia via Sublacensi, ad milliarium XXXIIX. ex fontibus duobus amplissimis, & speciosis, Cæruleo, qui a similitudine appellatus est, & Curtio. accipiebat & eum fontem, qui vocabatur *Albudinus*, tantæ bonitatis, vt Marciæ quoque adiutorio, quoties opus esset, ita sufficeret, vt adiectione sui nihil ex qualitate eius mutaret. Claudiæ ductus longitudinem habebat passuum XLVI millium, riuo subterraneo, opere supra terram, opere arcuato, substructione riuorum, opere arcuato. De aqua Claudia testimonium præbent hæ tres inscriptiones.

Romæ, in Porta Nænia; nunc Maiore.

TI. CLAVD. DRVSI. F. CAESAR. AVGVSTVS. GERMANICVS. PONTIF. MAXIM.
TRIBVNICIA. POTESTATE. XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER. PATRIAE
AQVAS. CLAVDIAM. EX. FONTIBVS. QVI. VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS
A MILLIARIO. XXXV
ITEM. ANIENEM. NOVAM. A. MILLIARIO. LXII. SVA. IMPENSA. IN. VRBEM
PERDVCENDAS. CVRAVIT

IMP. CAESAR. VESPASIANVS. AVGVST. PONTIF. MAX. TRIB. POT. II. IMP. VI. COS
III. DESIG. IV. P. P.
AQVAS. CVRTIAM. ET. CAERVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POST-
EA. INTERMISSAS. DILAPSASQVE. PER. ANNOS. NOVEM. SVA. IM-
PENSA. VRBI. RESTITVIT.

IMP. T. CAESAR. DIVI. F. VESPASIANVS. AVGVSTVS. PONTIFEX. MAXIMVS
(TRIBVNIC
POTESTATE. X. IMPERATOR. XVII. PATER. PATRIAE. CENSOR. COS. VIII
AQVAS. CVRTIAM. ET. CAERVLEAM. PERDVCTAS. A. DIVO. CLAVDIO. ET. POSTEA
A. DIVO. VESPASINO. PATRE SVO. VRBI. RESTITVTAS. CVM. A. CAPITE
(AQVARVM. A. SOLO. VETVSTATE. DILAPSAE. ESSENT. NOVA. FORMA.
(REDVCENDAS. SVA. IMPENSA. CVRAVIT

Castellarius aquæ Claudiæ nominatur in sequenti inscriptione.

D. M

CLEMENTI. CAESARVM. N. SERVO. CASTELLARIO. AQVAE. CLAVDIAE. FECIT. CLAVDIA. SABBATHIS. ET. SIBI. ET. SVIS

In arcu quoque ex Tiburtino, Aquæ Claudiæ ductui subiecto, sequentes literæ leguntur:

P. CORNELIVS. P. F. DOLABELLA COS.
C. IVNIVS. C. F. SILANVS. FLAMEN. MARTIAL
EX. S. C.
FACIVNDVM. CVRAVERVNT. IDEMQVE. PROBAVERVNT

Anio nouus Sublacensi via, ad milliarium LXII. in suo riuo excipiebatur ex flumine: quod cum terras cultas circum se haberet soli pinguis & inde ripas solutiores, etiam sine pluuiarum iniuria limosum, & turbulentum fluebat: ideoq; a faucibus ductus interposita est piscina limaria, vbi inter amnem & specum consisteret, & liquaretur aqua. sic quoque, quoties imbres superuenirent, turbida peruenit in Vrbem. Ductus Anienis Noui efficiebat passuum LIIX. millium DCC. riuo subterraneo, opere supra terram substructionibus opere arcuato, substructione, opere arcuato. hi sunt arcus altissimi, subleuati in quibusdam locis CIX. pedum. Aquæ duæ in omnem partem vrbis attollebantur: ex reliquis aliæ maiore, aliæ leuiore pressura cogebantur. Altissimus erat Anio Nouus, proxima Claudia: tertium locum tenebat Iulia, quartum Tepula, dehinc Marcia, quæ capite etiam Claudiæ libram æquabat, sextum Anio Vetus, septimum Virgo, octauum Appia: quæ, cum ex vrbano agro perducerentur, non in eam altitudinem perduci potuerunt. omnium humillima Alsietina fuit, quæ Transtiberinæ regioni, & maxime subiacentibus locis seruiebat. Apud antiquos omnis aqua in publicos vsus erogabatur: legeque cautum ita fuit ne quis priuatus aliam duceret, quam quæ ex lacu abundaret: quã posteri caducam vocarunt: & hæc ipsa non in alium vsum, quam in balnearum, aut fullonicorum dabatur: eratque vectigali statuta merces, quæ in publicum penderetur. aliquid & in domos principium dabatur, concedentibus reliquis. ius dandæ, vendendæue aquæ censorum fuit, quoties in rep. erant, cum non erant, ædilium curulium. Tutela singularum aquarum locabatur: eorumque operum probandorum cura fuit penes consules aliquãdo, & ædiles, interdum etiam censores. postea tota res ad curatores transiit: primusque curator ab Augusto nominatus Messalla Coruinus. Nerua imperante gessit eam curam Sex. Iulius Frontinus, vir consularis, qui scripsit in eo munere libros duos de *A-*

quis

quis, vnde nos hæc sumsimus, adhibito studio, vt, quæ ille fusius, nos, quam breuissime fieri potuit, exponeremus. Eos libros a nobis innumeris fere locis ex ingenio emendatos propediem emittemus. Quantopere autem curæ fuerit, ne quis violare ductus, aquamue non concessam deriuare auderet, cum ex multis apparere potest, tum ex hoc, quod Circus Maximus, ne diebus quidem ludorum Circensium, nisi ædilium, aut censorum permissu, irrigabatur: quod durasse etiam, postquam res ad curatores translata sub Augusto, scripsit Atteius Capito. Agri vero, qui aqua publica contra legem essent irrigati, publicabantur, mancipia etiam, sicut ea, quæ aduersus legem fecisse dicebantur. In iisdem legibus adiectum est ita: Ne quis aquam oletato dolo malo, vbi publice salit: si quis oletarit, H-S x millium multa esto. Oletato, videtur esse, olidam facito. Ius impetratæ aquæ neque heredem, neque emtorem, neque vllum nouum dominum apud veteres sequebatur. balneis, quę publice lauarent, priuilegium antiquitus concedebatur, vt semel data aqua ppetuo maneret. postea omnis aquæ cum possessore instauratum est beneficium. Familiæ duæ erant, quæ aquis operam præberent, vna publica, Cæsaris altera. publica antiquior, quam Augustus, ab Agrippa sibi relictã, publicauit, homines circiter CCXL. Cæsaris familiæ numerus, CDLX, quam Claudius, cum aquas in Vrbem perduceret, constituit. Vtraque familia in aliquot ministeriorum species diducebatur, villicos, castellarios, curatores, silicarios, tectores, aliosque opifices. Commoda publicæ familiæ ex ærario dabantur. quod impendium exonerabatur vectigalium reditu ad ius aquarum pertinentium. ea constabant ex hortis, ædificiisue, quæ fuere circa ductus, aut castella, aut munera, aut lacus quem reditum prope H S CCL millium, labētem, ac vagum, deinde in Domitiani loculos versum, iustitia Neruæ populo restituit. Frontini sedulitas ad certã regulam redegit; vt constaret, quæ ad hoc vectigal loca pertinerent. Cæsaris familia ex fisco accipiebat commoda: vnde & plumbum, & omnes impensæ, ad ductus, & castella, & lacus pertinentes, erogabantur. Tutela ductuum in primis necessaria. corrũpuntur enim aut vetustate, aut impotentia possessorum, aut vi tempestatũ, aut culpa male facti operis: quod sæpius accidit in recētibus. fere aut vetustate, aut vi tempestatum partes ductuum laborant, quæ arcuationibus sustinentur, aut montium lateribus applicatę sunt, & ex arcuationibus, eæque per flumen transiciuntur. minus iniuriæ subiacent subterranea, nec gelicidiis, nec calorib exposita. Vitia autē eiusmodi aut talia sunt, vt, non interpellato cursu, subueniatur eis, aut emendari, nisi auersa non possunt, sicut ea quæ in ipso alueo fieri necesse est. Hæc duplici ex caussa nascuntur, aut limo cōcrescēre, qui interdũ in crustã durescit, iterq; aquæ coarctat: q aut tectorio corrumpitur, vnde fiunt manationes, quib necesse est

drinam, Anienem Nouum, Anienem Veterem, Albudinam, Crabram.

III.

De ratione interkalandi.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM CARDINALEM.

DE Ratione interkalandi cum multi scripserint, Farnesi amplissime, quid tamen obstat, cur non aliquid nos quoque in medium afferamus? nam, quia satis hæc est obscura notitia, & quia in obscuritate non facile vitatur error; ideo nobis placuit operam in hoc genere diligenter ponere, vt ea, quæ dispersa, nec admodum, vt res indicat, aperta, apud veteres leguntur, collecta a nobis, & patefacta, si modo tantum industria proficere potuimus, impertirētur iis quos rerum antiquarum sciētia delectat. Quod eo libentius factum a nobis est, quo Tibi ostenderem, Patris mei me iudicium secutum, Te obseruare, ac in eorum loco ponere, in quorum clientela summum mihi præsidium esse constitutum intelligo. Verum, vt initium nostræ narrationis paulo altius repetamus: triplici anno Romanos diuersis tēporibus vsos esse, sciēdum est: primo primi regis Romuli, altero Numæ, tertio C. Cæsaris, qui perpetuam dictaturam obtinuit. sed Romulus, bellorum peritior, quam astrorum, incerto vsus est anno; qui dies CCCLX. in duodecim mensibus complexus, vt Licinius Macer, Fenestella, Plutarchus credidere, vel CCCIV. in decem mensibus, vt Iunio Gracchano, Fuluio, Varroni, Suetonio, Censorino, Macrobio, Solino, placuit, quibus ego assentior, neque cum Lunæ rationibus congrueret, vt annos Græcorum, qui dies habuit CCCLIV. quem secutus est Numa; neque cum solis cursu, vt Ægyptiorum annus, quos C. Cæsar postea imitatus, annum ex diebus CCCLXV. & quadrante constituit. Ouidium quidem *lib. 3.* Fastorum posuisse annum Romuli cum Lunæ decimo orbe terminatum, valde miror. nam, si ita fuisset; cur Numa curam anni ad Lunæ cursum dirigendi postea suscepisset? Macrobio igitur potius in hac re, quam Ouidio, credendum: cum præsertim errauerit idem Ouidius in eo, quia Numam a Pythagora doctum in eodem libro tradit: in quo Macrobius vidit acutius, qui dixit Numam ante Pythagoram fuisse: quod Liuius quoque sensit, & in eo falsam aliorum opinionem coarguit. Inscitia Romuli necessitatem attulit interkalādi. nam, cum eius annus, vt dixi, neq; cum sole, neque cum Luna conueniret; non numquam vsu veniebat, vt frigus anni æstiuis mensibus, & contra, calor hyemalibus incideret. quod vitium ita corrigebant. tantum dierum sine nullo mensis nomine patiebantur elabi, quantum ad id anni tempus adduceret, quo cœli habitus instanti mensi aptus inueniret. Hoc

N

Macrobius, qui Macri etiam Licinii ad comprobandam Romuli interkalationem testimonio vtitur. Post Romulum Numa, vel ingenio, vel doctrina præstantior, fluctuantem annum ita constituit, vt singulos Lunæ cursus singulis mensibus imitaretur: & quia Lunæ annuus circuitus perficitur diebus CCCLIV. ideo suum annum, vt Lunæ cursibus responderet, totidem dierum effecit. sed idem mox, studio imparis numeri, diem vnum addidit. vt ex impari numero & annus constaret, & singuli etiam menses, excepto Februario, quo mense diis Manibus iusta fieri voluit: itaq; deminutionem inferis, paremq; numerum conuenire iudicauit. vno igitur die annum Græcorum annus Numæ superabat. ideo cum alternis annis modo dies viginti duos, modo viginti tres, qui sunt annis octo dies nonaginta, inter diem vigesimum tertium, & vigesimum quartum Februarii Numa interkalaret, vt vndecim illos dies, & quadrantem, quibus annuo Solis cursu annuus Lunę cursus inferior est, reprehenderet, ratio non cōgruebat. nam eius interkalatio Græcorū quidem instituto, qui & ipsi octauo quoq; anno dies interkalabant nonaginta, respondebat: sed vnus ille dies in anno additus efficiebat, vt octo annis octo dies abundarent, & Solis cursum præterirent. hoc vitium, non satis constat, vtrū ab ipso Numa an ab aliis postea emendatum sit. Macrobius videtur auctor esse, ab aliis cognitum, & emendatum. Ego Numæ potius hoc tribuerim, cum præsertim & annos XLIII regnauerit. vt errorem suum spatio temporis facile posset intelligere, & in eo genere obseruationis, qui iā annū ad Lunæ rationē ordinasset, versari solitus esset. Emendatio fuit hęc, vt tertio quoq; octennio interkalarentur dies tantū sexaginta sex, non, vt duobus superiorib. octēniis, nonaginta. ita redibat annus, qui XXIV annorū spatio diebus XXIV. excurrerat, ad solis mēsuram definitam, detractis de ordinaria octo annorū interkalatione, quæ erat, vt ostendimus, dierum nonaginta, XXIV diebus. De interkalari vero mense, quem alternis annis modo dierum viginti duorum, modo viginti trium a Numa interpositū iam diximus, significat Cicero in oratione pro Quinctio, cum ait: *Pridie Kal. interkalares.* quo loco vigesimū tertium Februarii diem, qui proximus antecedit primum interkalaris mensis diem, significari non dubito. nam, qui dies sequebantur idus Febr. ii signabantur nomine Kalendarum interkalarium, si modo annus erat interkalaris: (alternis enim annis, non singulis, fiebat interkalatio) ipsi vero dies interkalares sic appellabantur: primus, Kalendæ interkalares: alter, quarto nonas interkalares: (nam quatuor tantū, non sex nonæ in mensib. erant interkalaribus, vt maior esset Kalendarum numerus, quam reliquorum dierum: quod in ordinariis quoq, mensib. seruatū est) tertius, tertio nonas interkalares: & sic deinceps vsq, ad mensis interkalaris; idus, id est, ad diem interkalarem decimum tertium. deinde vero singulis

dicbus

diebus nominabantur Kalendæ Martiæ. nam primus dies post idus interkalares, dicebatur, si dies viginti duo interkalabantur, XV. Kal. Martias, subductis in hac ratione quinque postremis Februarii diebus, qui sequebantur post interkalares, eodemq; modo reliqui dies interkalares, & quinq; prædicti dies Februarii, a Kalendis Martiis nomen accipiebant, deminuto numero vsq; ad Kalendas Martias. sin autem dies viginti tres interkalabantur; tunc primus dies post idus interkalares dicebatur, XVI. Kal. Martias: alter, XV. tertius XIV. & sic deinceps. Fiebat autem, vt dixi, alternis annis hæc interkalatio, non post vltimum Februarii diem, sed post vigesimum tertium, id est, post Terminalia, vt omnino Martius mensis post Februarium sequeretur, vetere religionis more, sicuti Macrobius existimat. Verum hæc postea ratio, *vt Cicero docet li. 2. de leg. & Macrobius libr. 1. Satu.* parum diligenter a Sacerdotibus obseruata, (horum enim erat interkalandi cura) vel quia prorsus omnem in superstitione aliqua interkalationē omitterent; vel quia dies interdum aliquot, vt publicanis, aliisue gratificarentur, adderent, maiorem perturbationis occasionem præbuit. arbitratu autem suo pōtifices, præter institutum Numæ, interkalare cōsueuisse, satis plane docent epistolæ Ciceronis, secunda *lib. 7 ad Marium, & ad Atticum tres, nona, decima tertia, & vltima, lib. 5 & epistola Cælii nona li. 8.* vt Macrobii, Censorini, aliorum testimonia prætermittam. Hanc igitur inconstantiām C. Cæsar tertium cōsul, pro iure, & officio suo, quia pontifex max. erat, sustulit, additis ad annum Numæ decem diebus, & quadrante, qui quatuor annis diem vnum facit: itaque necessaria fuit quadriennio quoque vnius diei, ex quatuor quadrantibus confecti interkalatio, quæ hodie quoque obseruatur, vt Solis cursus æquaretur. is dies post XXIV. Februarii diem, qui sexto Kalēdas vocatur, ex antiquo interkalandi more interpositus bissexto Kalendas dictus est. quo anno dies XXIX. in eo mese numerātur. Sed, vt annus cum Solis cursu inciperet qui vsque eo progressus erat Sacerdotum vel incuria, vel fraude vt æquinoctium, quod esse debebat, ad Græcam, Ægyptiamque rationem, quam Cæsar spectabat, die Martii XXV. vel XXVI. (nam die XXV. Martii notant æquinoctium Columella, Plinius, & marmorea duo Kalendaria) incideret in diem Maii XVII. (*vt ex epistola 15. lib. 10. ad Atticum intelligitur*) interkalauit Cæsar dies LXV. nam in Dione, qui dies LXVII. & in Censorino, qui LXVIIX. nominat, opinor esse mendum. recte enim ratio quadrat si legatur LXV. nam ad dies CCCLV. qui erat annus Numæ, additis a sacerdotum collegio primum diebus ordinariis interkalaribus XXIII. vt ait Censorinus, deinde a Cæsare extra ordinem diebus LXV. qui dispertiti sunt duobus mēsibus interkalaribus inter Nouēbrem, & Decēbrem, fiunt in anno dies CDXLIII. quo numero dierum affirmat Macrobius fuisse vltimū

illum confusionis annum, quem Cæsar ad Solis cursum redegit. Suetonius dies illos, qui biennio quoque XXII. aut XXIII. a pontificibus interkalabantur, mensem interkalarium vocat, cuius verba, quia pertinent ad ea, quæ diximus, comprobanda, recitabimus. *Fastos; inquit*, Cæsar correxit, iampridem vitio pontificum per interkalandi licentiam adeo turbatos, vt neq; messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumno competerent, annumque ad cursum Solis accommodauit; vt CCCLXV. dierum esset, &, interkalario mense sublato, vnus dies quarto quoque anno interkalaretur; quo autem magis in posterum ex Kalendis Ian. nobis temporum ratio congrueret; inter Nouembrem & Decembrem mensem interiecit duos alios, fuitque is annus, quo hæc constituebantur, quindecim mensium cum interkalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat. Sublatum a Cæsare mensem interkalarium Suetonius dicit: quia redacto ad cursum Solis anno, nihil deinde opus fuit interkalatione illa vel XXII dierum priore biennio, vel XXIII posteriore: quæ mensis interkalarius vocabatur, licet dierum numero mensem non æquaret. Eandem historiam Plutarchus literis mandauit:

Οὐ μόνον, inquit, ἐν τοῖς παλαιοῖς πάνυ χρόνοις τεταραγμέναις ἐχρῶντο Ῥωμαῖοι ταῖς τῶν μηνῶν πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν περιόδοις, ὥστε τὰς θυσίας, δὲ τὰς ἑορτὰς ὑποφερομένας κατὰ μικρὸν εἰς ἐναντίας ἐκπεπτωκέναι τοῖς χρόνοις ὥρας, ἀλλὰ καὶ περὶ τὴν τότε οὖσαν ἡλικίαν, οἱ μὲν ἄλλοι παντάπασι τούτων ἀσυλλογίστως εἶχον, οἱ δὲ ἱερεῖς μόνοι τὸν καιρὸν εἰδότες, ἐξαίφνης, καὶ προῃσθημένου μηδενὸς τὸν ἐμβόλιμον, προσέγραφον μῆνα, Μερκηδόνιον ὀνομάζοντες, ὃν Νουμᾶς ὁ βασιλεὺς πρῶτος ἐμβαλεῖν λέγεται μικρὰν καὶ διατείνουσαν οὐ πόρρω βοήθειαν ἐξευρὼν τῆς περὶ τὰς ἀποκαταστάσεις πλημμελείας. Καῖσαρ δὲ τοῖς ἀρίστοις τῶν φιλοσόφων καὶ μαθηματικῶν τὸ πρόβλημα προθεὶς ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἤδη μεθόδων ἔδοξεν ἰδίαν τινὰ διηκριβωμένην μᾶλλον ἐπανόρθωσιν: ᾗ χρώμενοι μέχρι νῦν Ῥωμαῖοι, δοκοῦσιν ἧττον ἑτέρων σφάλλεσθαι περὶ τὴν ἀνωμαλίαν. Quibus hæc Latine respondent. *Non modo in antiquissimis temporibus utebantur ambitu mensium Romani ad annum ita confusio, vt & sacrificia, & festi dies, paulatim suo loco moti, in contraria temporibus tempora delaberentur, verum etiam Solis cursum, qui tunc erat, alii quidem prorsus ignorabant, soli vero sacerdotes, occasione cognita, ex improuiso, & præsentiente nemine, mensem interponebant, interkalarem appellantes, quem Numa rex primus interposuisse dicitur, neque magnum, neque diu duraturum remedium nactus anni perturbati. Cæsar autem optimis Philosophis, & Mathematicis quæstione proposita, propriam quandam, ac certiorem ex rationibus iam examinatis correctionem ostendit; qua Romani adhuc vtentes, in culpam inæqualitatis minus, quam alii, videntur incidere.* Quo igitur anno Cæsar annum correxit, eo anno dies illi omnes Nouembris mensis, qui Kalendarum Decembrium nomine signari solebant, appellari cœpti sunt, omissa

Decem-

Decembris mentione, Kalendarum interkalarium priorum nomine: hoc modo: quartus decimus Nouembris dies dicebatur; X VII. Kal interkalares priores: & sic deinceps. vsque ad vltimum Nouembris diem, qui vocabatur, I I. Kal interkalares priores, qui est dies in epistola ad Ligarium. libr. 6. fam. a Cicerone nominatus. Quo loco vir doctus legit, V. Kal non. vt in omnibus veteribus libris, quos quidem ego viderim, I I Kal. Sed ego satis habeo, quid mihi placeat ostendere, & probare, suum quisque iudicium sequatur. Vbi vero prioris interkalaris mensis dies primus erat appellandus, sic dicebant, Kalendæ interkalares priores; vbi secūdus, sexto nonas interkalares priores; vbi tertius, quinto nonas interkalares priores; vbi quartus, quarto nonas interkalares priores; vbi quinctus, tertio nonas interkalares priores, vbi sextus, pridie nonas interkalares priores; vbi septimus, nonis interkalaribus prioribus. Eadē erat in idibus ratio post idus autē, qui primus sequebatur dies, i. e. decim⁹ sextus, is vocabatur X. X. Kal. interkalares posteriores. Sic deinceps vsq; ad extremū eiusdē mensis diē, q vocabatur II. Kal. interkalares posteriores. Prim⁹ vero dies secūdi mēsis interkalaris, in quo erāt dies XX XI. Kal. interkalares posteriores; secundus, sexto nonas interkalares posteriores; & deinceps reliqua. Itemque in idibus. sextus decimus vero dies dicebatur, X IIX Kal. Decembris: & sic deinceps. Nunc triplicem Romanorum annum, Romuli, Numæ, & Cæsaris, ostendamus.

Annus Romuli, dierum C C C I V.

Martius mensis dies habet	XXXI,
Aprilis	XXX,
Maius	XXXI,
Iunius	XXX,
Quinctilis	XXXI,
Sextilis	XXX,
September	XXX,
October	XXXI,
Nouember	XXX,
December	XXX.

Numæ annus dierum C C C L V.

Ianuarius dies habet	XXIX,
Februarius	XXIIX,
Martius	XXXI,
Aprilis	XXIX,
Maius	XXXI,
Iunius	XXIX,
Quinctilis	XXXI,
Sextilis	XXIX,
September	XXIX
October	XXXI

Nouember	XXIX,
December	XXIX,

Cæsaris annus, dierum CCCLXV.

Ianuarius	XXXI,
Februarius	XXIIX,
Martius	XXXI,
Aprilis	XXX,
Maius	XXXI,
Iunius	XXX,
Quinctilis	XXXI,
Sextilis	XXXI,
September	XXX,
October	XXXI,
Nouember	XXX,
December	XXXI.

Scrupulus ille remanet, quo modo Cæsar interkalationẽ fecerit dierum LXV. quod videri potest non omnino necessarium: quia, si retrahendum erat ęquinoctium a die XVII. Maii, in quem diem incidit primo belli ciuilis anno, ad diem XXV. Martii; satis erat interponere dies LII. Respondetur id, quod non modo verisimile, sed etiam necessarium videtur: quemadmodum ante primũ belli ciuilis annum mutatus erat æquinoctii dies transductúsque a die XXV. Martii ad diem XVII. Maii, pontificum culpa, qui suo arbitratu, vt dixi, interkalationibus vtẽrentur; sic a primo belli ciuilis anno, quo C. Marcellus & L. Lentulus consulatum gessere, ad quartum, quo Cæsar tertium consul fuit, eadem culpa protrusum esse æquinoctium dies tredecim vltra diem XVII. Maii.

IV.

De Accumbendi, & Comedendi ratione.

AD NICOLAVM GÆTANVM SERMONETANVM CARDINALEM.

CVm de *Accumbendi* & *Comedendi* ratione varie a multis disputatum sit, non iniucundam rem me facturum putaui, si & ipse quædam a me obseruata in lucem proferrem, Antiquitatis iuuandæ gratia, in quo Patrem, Auumque meum cum sequar, par est, eorum me quoque æs alienum soluere: quod autem maius, q̃ Auum ex eo loco, cui familia Tua ius dicit, auitóque imperio præest originem ducere? Quodq; maius est, Patrem meum Tu semper in tuis numerasti, singularemq; illi beneuolentiam ostẽdisti. Quæ cum ad me filium pertineant, nolui committere, nostram obseruantiam, quam Tibi singularem debet Familia nostra, tacitam præterire; sed eam posteris testatam relinquere volui. Et, cum nunc maiora non possim, hoc saltem vel exiguo signo contentus animum pro te accipias, rogo.

Accumbendi in lecto, aut sedendi in sella varius mos fuit apud

Romanos

Romanos. Priſcis temporibus, cum frugalitas, & modeſtia vigerent, ſedebant, non accumbebant viri pariter, & mulieres. Poſt cum opibus, vt fit, ſuccedente luxu, paulatimq; ad mollitiem moribus inclinantibus, accumbere viri cœperunt, mulieres in ſedendi cõſuetudine, pudoris gratia, diu permanſere. Id ego ex illo Virgilii verſu primum conieci,

Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.

Quo loco Seruius, *Maiores*, inquit, *noſtri ſedentes epulabantur*. quem morem habuerunt a Laconibus, & Cretenſibus, vt Varro docet in libris de vita Populi Romani: in quibus dixit, *quid a quaque traxerit gente*. Iſidorus etiam Hiſpalenſis Etym. lib. 20. cap. 11. *Apud veteres*, inquit, *non erat vſus Accumbendi, vnde & Conſidere dicebantur*: poſtea, vt Varro ait de vita populi Romani, viri diſcũbere cœperũt. mulieres ſedere: quia turpis viſus eſt in muliere accubitus. Acceſſit Valerii Maximi teſtimonium. *Fœminæ*, ait, lib. 2. *cum viris cubantibus cœnitabãt. quæ conſuetudo ex hominum conuictu ad diuina penetrauit. nam Iouis epulo ipſe in lectulum, Iuno, & Minerua in ſellas ad cœnam inuitabãtur. Quod genus ſeueritatis ætas noſtra diligentius in Capitolio, quam in ſuis domibus, ſeruat: videlicet, quia magis ad rem pertinet, dearũ, quam mulierum, diſciplinam contineri.* Poſtrema Valerii verba mulieres etiam, cõtagione morum deprauatas, vna cum viris accumbere cœpiſſe, tantum in Capitolino Iouis epulo, antiquitatis gratia, ſedere ſolitas, aperte demonſtrant. Huc pertinet illud Ciceronis, ep. 1. ad Att. lib. 5. *Diſcubuimus omnes, præter illam*, Et Ouid. in quadam Elegia:

Ibis, vt accumbas: clam mihi tange pedem.

Et Plinius *lib.* 9 *&* 35 Lolliam Paullinã, Caii Principis matronam, accubuiſſe oſtendit. Seſſio igitur vernacula fuit, manſitq; cum frugalitate, & pudore aliquamdiu, id eſt, vt ego arbitror, vſq; ad Aſiam deuictam, Græciamq; cognitam. nam ex eo tempore ciuitas, externi belli metu, victo iam Hannibale liberata, diuitiiſque aucta, peregrinos mores libenter adſciuit, & ab antiqua continentia ad luxuriam, nequitiemq; deflexit. vnde Horatius:

Græcia victa ſuum victorem cœpit.

A Græcis enim primum manauit Accubitus: quem Populus Romanus, ſemel acceptum, in magnis copiis perpetuo retinuit. Sed, vt Accubitus index eſt diſſolutæ lætitiæ, & iucunditatis cuiuſdam viro graui parum dignæ. Sic ſeſſio ſeuerior, & a voluptate remotior. Propterea Cato ille Vticenſis, quo nemo patriam dilexit magis, poſt exortum ciuile bellum, mœrore animi affectus, ſedẽs, non cubãs, ſemper cœnauit: quod a Plutarcho ſcriptum legimus. Fortaſſe eodem modo Græci, poſteaquam & ipſis, faſtidita vetere parſimonia, contemtaq; verecundiæ norma, delicate, & molliter viuere placuit, morem cubandi in cœna a barbaris acceperunt. nam Syphacem Numidæ Regem cubãtem cœnaſſe, & cũ eo Scipionem

& Hasdrubalem in eo loco, testatur Liuius *libr.* 8. Nec dubito, quin Virgilius rationem habuerit barbaræ consuetudinis, cum de Didone scripsit:

Cum venit, aulæis iam se regina superbis
Aurea composuit sponda.

Et mox, de Ænea:

Inde thoro pater Æneas sic orsus ab alto.

Veteribus in more fuit, quater vt in die cibum sumerent. prima erat matutina lentatio, quam Prandiculum prisci appellauerant; mox Prandium; tum Cena, postremo Comessatio. nam Merēdam, quæ a cibo meridiano nomen sumsit, cum Prandio eandem apud veteres fuisse, monet Festus. quamquam eam post Prandiū & post Meridiem collocat Nonius. Sed hæc facile, habita ratione tēporum, controuersia dirimitur. vt priscis temporibus Merenda pro prandio fuerit, prandii nomine, & vsu nondum inducto; deinde vero, vt luxus, & nequitia serpit, cum a Merenda ad Cenam, id est a meridie ad vesperam, vnde Vespernam (*vt ait Plautus apud Festum*) Cenam dixere, ieiunitas nimium longa videretur, Prandii vsus, in Merendæ locum, & horam successerit, Merēda vero post eam horam, vnde nomen sumserat, idest post meridiem, producta sit, qui hodieq; mos retinetur. Item non quatter modo, sed quinquies quotidie cibum capi solitum esse, cōstabit. Certe multo ante Festi ætatem, qui tamen de suorum temporum consuetudine non loquitur, & Prandium, & Merendam in vsu fuisse, ex Plauto intelligitur. quamquam homines, eleganter, & liberaliter educatos, nō modo quinquies, sed nec quater, at nec ter quidem, comedisse, numquam crediderit quod & Suetonius videtur comprobare. notat enim hoc non vt generale, & apud omnes vsitatum, sed vt extraordinarium quiddam, & Vitellio cum paucis commune, quod epulas trifariam semper, interdum quadrifariam, in lentacula, Prandia, Cenas, Comessationesque dispertiuerit. Sed Celsus ne prandium quidem, vt ordinarium videtur, agnoscere. Ait enim lib. 4. *Tamen facilius fert adolescens, quam puer, & vno cibo, quam prandio quoque assuetus.* Et lib. 1. cap. 3. *Hyeme si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum, sine carne, sine potione sumere. æstate vero & potione, & cibo corpus sanius eget: ideo prandere quoque commodum est.* Cena igitur præcipua fuit, & in ea largius vescebantur; conuiuasque, quos paulo lautius vellent excipere, ad cenam, non ad prandium inuitabant. hinc sæpe apud Ciceronem in epistolis ad Papirium mentio Cenarum, nūquam Prandii. quamquam, *vt dixi*, Prandia quoque in vsu fuere, quibus etiam, vt apud Macrobium scriptum est, lex Didia sumtum definiuit. sed, prandendi morem puerorum magis, quam adolescentum fuisse, & æstate potius, quam hyeme, Celsi verba, proxime recitata, demonstrant. Id quidem constat, cum hora nona cenare-

cur

tur, quod ex eo versu satis intelligitur,

Incipit exstructos frangere nona thoros,

locum Prandio vix fuisse. mane enim, paulo post somnum, quis putet? nec de tertia, aut quarta, aut quinta hora crediderim. non enim stomacho tantum spatii ad concoquendum relinqueretur, vt cœnæ vacare posset: cum a prandio ad cœnam hodie quidem horas nouem, aut minimum octo videamus interponi. Itaque, paucos admodum pransos esse, (de ingenuis, & nobilibus loquor) aut, si quis pranderet, exiguo cibo contentum fuisse, ratio docet. prandere autem solitos existimo pueros, qui famem non ferunt; opifices, seruos, viatores, quorum vires labore fractas, atq; imminutas refici, & augeri cibo necesse est. Hora cœnæ cum semper fuerit, vt exemplis perspicuum est, diei nona, longe distat a more nostro: nam, cum apud veteres ex duodenis horis æque dies omnes, noctesque constarent, æstiuis diurnis longioribus, nocturnis breuioribus, hyemalibus vero contra: quis non videt, cenas olim hyeme diurnas fuisse, quæ nobis nocturnæ sunt; ceteris autem anni partibus omnino longius a vespera, quam nostras, abfuisse? Eduliorum dissimilitudo apud eos fuit: in quo lucrum a nobis in iactura factum. nam garum illud, quo nullæ vmquam exquisitæ epulæ caruerunt, prætere a muriam, halec, tyrotarichum, & huiusce generis multa, nec turpe est ignorare, nec infructuosum. Sumatur exemplum a garo, vt ex hoc vno de reliquis coniectura fiat. venisse gari congium aureis quindenis, auctor est Plinius. Congium autem libras decem capit. Ergo singulæ libræ aureo cum dimidio venierunt. quid hodie tanti est? quamquam nos quidem gulæ libenter indulgemus, nec iacere patimur eduliorum pretia: veruntamen, quod garo comparetur, nihil video: sicut nec in Mullo, quem Romæ TRIGLIA, Venetiis BARBONE appellant, hodie quisquam, vt opinor, ita insanierit, vt emendum putet, Asinii Celeris, viri consularis, exemplo, octo millibus numum, qui sunt, nummo nostro, aurei CCXL. nec magnitudo pondus excusat. nam binas ponderis libras raro admodum, *vt Plinius asserit*, mullus exsuperat.

Vinis quoq; eos plurimum tribuisse, præter alios, Plinius quoque testatur, *lib. 14. cap. 6.*

V.

De Conuiuio tempestiuo, seu intempestiuo,

AD. IO. FRANCISCVM. COMENDONVM CARDINALEM.

QVi vel in emendandis, vel in explanandis Antiquorum scriptis versantur, præclare operam suam ponere mihi videtur. Quam multa enim in iis reperiuntur, quorum vel intelligentia

non ita

non ita facilis, vel deprauata lectio lectores remoratur? Vidi ego plurimos non inertes viros aliquando in quibusdam hęsitare, quę si emendentur, vel explanentur, non solum eorum facilem cognitionem reddunt, sed &, vt ad vlteriora progrediantur, homines inuitant. Sed, quid ego hæc ad Te? Cuius ea est eruditio, vt admirationem concilies. qui tantum iudicio excellis, quantum dignitate præstas. cui maiora quoque deberi, nemo bonus est, qui non & fateatur, & cupiat. Ego certe, virtutis amore incensus, obseruantiam Tibi summam debeo. quod a Patre, dum viueret, mihi traditum, quantum in me erit, omnibus ingenii viribus enitar, vt præstem.

Cœnarum antiquissima Romanis consuetudo fuit, a propinquis, vt arbitror, deducta Sabinis, quorum & in victu, & in omni vita seuerior, quam ceterarum gentium, disciplina fuit. parce comedebant, cibo simplici, nullo, præter famem, condimento. postea, rerum copia bellis parta, peregrinitate paulatim priscos mores immutante, parsimonia transiit in luxum. inde cœna lautior, & ab hora vigesima prima, quę tum nona semper diei erat, in noctem producta conuiuia, ne parum opportuna, contraq; morem maiorum esse viderentur, tempestiua dicta, vocabulo rē excusante. mansitq; nomen in consuetudine corrupta. nam, quod ex veterum monumentis liceat colligere, multa liberius inter epulas & dicebantur, & fiebant, quæ graues, & boni viri non probarent. ideo videtur Cicero de tempestiuis conuiuiis ita loqui, tamquā in iis turpitudinem aliquam agnoscat. cuius rei perspicue documentum afferunt illa verba pro Murena: *Nemo fere saltat sobrius, nisi forte insanit, neque in solitudine, neq; in conuiuio moderato, atque honesto. tempestiui conuiuii, amœni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio.* Et subiungit. *Nullum turpe conuiuium ostenditur;* plane significans, non interfuisse Murenam tempestiuo conuiuio: vt in eo saltasse, quod in moderato, honestoque conuiuio nō liceret, dici posset. Nec sine probro dicitur illud pro Archia: *Quantum alii tribuūt tempestiuis conuiuiis, quantum denique aliæ, quantum pilæ, tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumsero?* Non laudat Cato ille senior tempestiua conuiuia, cum ait: *Ego vero propter sermonis delectationem tempestiuis conuiuiis delector:* sed vsitata ostendit, iisque se delectari non propter epulas, sed propter cœtum amicorum, sermonisq; delectationem: quasi alii non easdem ob caussas tempestiuis conuiuiis interessent. epulari enim ei propositum est, vt ne hac quidem voluptate, quę epulari accubatione percipitur, carere senectutem significet, cum eo tamen, vt eligat id, quod in ea voluptate honestum est, sermonis videlicet fructum, & iucunditatem; reliqua iuuenibus concedat. Quid, quę ad Atticum lib. 9. scribuntur, an reprehensione carent? *Audio,* inquit, *bonis viris hanc cunctationem nostram non probari, multaque*

multaque in me & seuere in conuiuiis tempestiuis quidem disputari. Et ad eundem, in eodem libro: *virus bonis me non nimis excuso quas enim eos cœnas & facere, & obire scripsit, ad me Sextus? quam lautas? quam tempestiuas?* Reprehenduntur cœnę, quia lautę, quia tẽpestiuæ: contra verbi significationem vsitatam: sed ad vituperandum ita multa cõcurrunt exempla, vt assentiri cogar in eo, quod non placet. Quid enim dicam ad illud Taciti lib. 11. *Claudius domum regressus, & tempestiuis epulis delenitus, vbi vino incaluit, ire iubet, nuntiarique miseræ, dicendam ad caussam postera die adesset.* Equidem de modicis epulis loqui Tacitum non arbitror, cũ subiungat. Vbi vino incaluit. Eoque minus dubitare licet, quia libro 18. seueritatem, & tempestiua conuiuia vt contraria constituit. *Discubuerat*, inquit, *Vitellius Ticini, adhibito ad epulas Virginio Legati, tribunique ex moribus imperatorum seueritatem æmulantur, vel tempestiuis conuiuiis gaudent. perinde miles intentus, aut licentior.* Hæc de tempestiuo conuiuio, pro re scilicet contra verbum: nunc, an aliquid pro verbo dici possit, sic, vt cum re consentiat, consideremus. Primum nemo dubitat, quin, cum interpretamur, sententiæ nostræ ad antiquorum exemplarium testimonia sint accommodandæ, quo posito, locus ille pro Murena, a nobis recitatus, nihil, quod a propria verbi natura discrepet, habebit. quatuor enim veteres libri, tres Masseiani, vnus, quem patri meo singulari doctrina vir, omniumque quos in vita nouerim, humanissimus, Gulielmus Sirlettus Cardinalis dono dedit, habent, *Intempestiui conuiuii*, non *Tempestiui*. ita fiet, vt res cum verbo congruat. nam ibi de turpi conuiuio, cuius comes esset extrema saltatio, sermonẽ fieri satis constat. Accedit Suetonius, cuius hæc sunt in Caligula: *Absentem senatum, populumq; grauissimo obiurgauit edicto, quod, Cæsare praeliante, & tantis discriminibus obiecto, intempestiua conuiuia circum & theatra, & amœnos secessus celebrarent.* Nec tempestiua, sed intempestiua conuiuia Curtius appellat, lib. 6. *Intempestiua*, inquit, *conuiuia, & perpotandi, peruigilandique insana dulcedo, ludique & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem.* Idem paulo post: *Igitur cum intempestiuis cõuiuiis dies pariter noctesque consumerent, satietatem epularum ludis interpolabat.* Hæc a tempestiuis conuiuiis intempestiua distinguunt, turpia scilicet ab honestis. Nec de luxuria, atque immoderatis epulis, sed de temperato conuiuio, locutus est Apuleius Apologia prima. cum dixit: *Nuptiæne illæ fuerunt, an aliud celebratum officium, an tempestiuum conuiuium?* Cur igitur, cum intempestiuum conuiuium sæpe nominetur, tempestiuũ ad eius rei significationem, quæ suũ nomen habet, vsurpari credam? Dicatur id, ꝙ licet, tẽpestiuũ; ꝙ cõtra, intẽpestiuũ: Latine, & ꝓprie loquemur. ꝙ si locus est in peruigatis libris: abesse mẽdũ nũq̃ putabo. nisi si de Latina lingua ita sentim⁹ vt eodẽ interdũ verbo cõtraria cõprehẽdat.

Nam, quod ad locum de Senectute pertinet: in deteriorem partem accipi necesse non est: cum dicat Cato, *non se tantum conuiuiis tempestiuis interesse, verum etiam suos æquales*, & illos ipsos, quibuscum loquebatur, Scipionem, & Lælium, viros eos, quibus grauitate, temperantia, & integritate æquari fortasse nonnulli, præferri certe nemo posset. Hæc pro nostro ingenio: lector eruditus perpendat, ac iudicet.

VI.

De Metonis anno.

AD GVILIELMVM SIRLETTVM CARDINALEM.

DEcet cum parentibus liberos idem sentire, & idem velle. itaque cum in aliis rebus Patris iudicium plurimi semper feci, tum nihil facio libentius, quam vt eius in amicitiis colendis consuetudinem imiter. Quis autem nescit, quanto Tu semper ornamento nobis fueris? Quo fit, vt, cum Tibi pares referre non possim grates, ingratitudinis vitium, vt apud Te subeam, interdum dubitem, quo nihil peius odi. Verum, cum te sciam humanitatis in primis laude excellere, eumque esse, qui homines, non ex beneficii accepti relatione, (sæpe enim contingit, vt quis oneri succũbat virium imbecillitate) sed ex animi gratitudine iudices: nihil mihi dubitandum est, quin Tu in tua illa vetere erga nos beneuolentia perseueres. Ego contra, Tuum me esse profiteor, & in Te colendo cedere tuorum nemini. Interim hoc quidquid est, in tuo nomine apparere volui. Vt exstaret aliquod in Te obseruantiæ meæ signum. Quod si hilari fronte, vt soles, acceperis, animos mihi addes ad maiora conanda, & ad meum de Te iudicium præstantiore forsan aliquo munere posteris ostendendum.

De Metonis Anno scriptor antiquissimus *Theophrastus* ἐν τῷ περὶ σημείων ὑδάτων καὶ πνευμάτων, sic inquit: Διὸ καὶ ἀγαθοὶ γεγένηνται κατὰ τόπους τινὰς ἀστρόνομοι οἷον Ματρικέτας ἐν Μηθύμνῃ ἀπὸ τοῦ Λεπετύμνου, καὶ Κλεόστρατος ἐν Τενέδῳ ἀπὸ τῆς Ἴδης, καὶ Φαεινὸς Ἀθήνησιν ἀπὸ τοῦ Λυκαβηττοῦ τὰ περὶ τὰς τροπὰς συνεῖδε παρ' οὗ Μέτων ἀκούσας, τῆς τοῦ ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν ἐνιαυτῶν συνέταξε. ἦν δὲ ὁ μὲν Φαεινὸς, μέτοικος Ἀθήνησιν. ὁ δὲ Μέτων Ἀθηναῖος, καὶ ἄλλοι δὲ οὕτω τὸν τρόπον ἠστρολόγησαν. Latine sic: *Quapropter & optimi locis quibusdam Astronomi exstitere, quemadmodum Methymnæ Matricetas in Lepetymno genitus, neque non & in Tenedo insula Cleostratus ab Ida profectus. quin & Phaenus Athenis e monte Lycambeto, qui brumam solstitiumque prænidit. Auditor huius discipulusque Meton fuit Atheniensis, qui Annum vndeuiginti annorum spatio præfinitum complexus est. & quidem Phaenus Atheniensium ciuitate donatus, Meton vero eiusdem vrbis indigena & popularis. Sunt & alii, qui in Astrologia eodem se modo exercuere.* Diodorus etiam Siculus paulo fusius his verbis quæ sunt libro 12. ἐν δὲ Ἀθήναις Μέτων ὁ Παυσανίου μὲν υἱός, δεδοξασμένος δὲ ἐν

ἀστρολο-

ἀστρολογίᾳ, ἐξέθηκε τὴν ὀνομαζομένην ἐννεακαιδεκαετηρίδα, τὴν ἀρχὴν ποιησάμενος ἀπὸ μηνὸς ἐν Ἀθήναις σκιροφοριῶνος τρισκαιδεκάτης· ἐν δὲ τοῖς εἰρημένοις ἔτεσι τὰ ἄστρα τὴν ἀποκατάστασιν ποιεῖται, καθάπερ ἐνιαυτοῦ τινὸς μεγάλου τὸν ἀνακυκλισμὸν λαμβάνει· διὸ καί τινες αὐτὸν Μέτωνος ἐνιαυτὸν ὀνομάζουσι. δοκεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν τῇ προῤῥήσει καὶ προγραφῇ ταύτῃ θαυμαστῶς ἐπιτετευχέναι· τὰ γὰρ ἄστρα τήν τε κίνησιν καὶ τὴν ἐπισημασίαν ποιεῖται συμφώνως τῇ γραφῇ. διὸ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων χρώμενοι τῇ ἐννεακαιδεκαετηρίδι, οὐ διαψεύδονται τῆς ἀληθείας. quæ Latine recitabo, vt Græce nescientibus, consulatur: *Athenis Meton Pausaniæ filius, astrologia clarus, spatium illud vndeuiginti annorum demonstrauit, quod Græci ἐννεακαιδεκαετηρίδα, initio facto die decima tertia eius mensis, qui σκιροφοριῶν Athenis nominatur: in his autem, quos diximus, annis in eundem astra statum reuertuntur, ac veluti magni cuiusdam anni conuersionem capiunt: quo circa nonnulli Metonis annum appellarunt. videtur autem hic vir in eo, quod prædixit, & præscripsit, mirabiliter veritatem attigisse. nam, vt ille scripsit, ita & motum, & significationes astra faciunt: quare Græcorum plurimi, ad ætatem vsque nostram vndeuiginti annorum obseruatione vsi, non errarunt.* Idem videtur significasse lib. 2. cum ait: Λέγεσθαι δὲ καὶ τὸν θεὸν δι' ἐτῶν ἐννεακαίδεκα καταντᾶν εἰς τὴν νῆσον. ἐν οἷς καὶ αἱ τῶν ἄστρων ἀποκαταστάσεις ἐπὶ τέλος ἄγονται· καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἐννεακαιδεκαετῆ χρόνον ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Μέτωνος μέγαν ἐνιαυτὸν ὀνομάζεσθαι. hoc est: *Apollinem narrant vndeuiginti annorum spatio, quibus astrorum conuersiones ad finem perducuntur, ad insulam occurrere: propterea tempus vndeuiginti annorum a Græcis Magnum annum vocari.* Sic Diodorus. *Aratus* etiam, ἐν τοῖς Φαινομένοις, συναείδονται ἤδη, Ἐννέα καὶ δέκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο. Quo loco Theon interpres, Μέτων, ait, ὥς φησι παλαιὸς ἀστρονόμος, ὃς ἀκριβῶς ἐξετάσας εἶπε μικρὸν ἐνιαυτὸν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τοῦ μεγάλου, περὶ οὗ προειρηκότες ἔγνωμεν ὅταν οἱ ὅλοι γένωνται ἐπ' ἀπωλείᾳ τοῦ παντός. οἱ δὲ μετὰ Μέτωνα ἀστρονόμοι, καὶ πίνακας ἐν ταῖς πόλεσιν ἔθηκαν περὶ τῆς τοῦ ἡλίου περιφορᾶς τῆς ἐννεακαιδεκαετηρίδος. Est etiam, non dum peruulgatus *Achilles*, quem prudentissimum Iulius Firmicus appellat, valde quidem, (quod ex eius recondita doctrina cognoscitur) antiquus. Is in libro, cui titulus, τῶν Ἀράτου φαινομένων πρὸς εἰσαγωγὴν ἐκ τῶν Ἀχιλλέως περὶ τοῦ παντός, vbi agit περὶ ἡλίου, scriptum ita reliquit: Λέγεται ἐνιαυτὸς ἡ ἀπὸ ζῳδίου ἐπὶ ζῴδιον ἀποκατάστασις αὐτοῦ ἐν ἡμέραις τξε, καὶ ἐλαχίστῳ μορίῳ· ἀπὸ δὲ σημείου ἐπὶ σημεῖον καθίσταται ἐν ὀκτωκαιδεκαετηρίδι εἶναι γνώριμον. ἔστι τὸ σύγγραμμα Ἐρατοσθένης γὰρ ἀντιγράφει αὐτῷ δεικνὺς ὡς οὐκ ἔστιν Εὐδόξου, κατὰ δὲ ἐνίους, ἐν ἑβδομήκοντα ἓξ ἔτεσιν, ἧς δόξης ἐστὶ Κάλλιππος, κατὰ δὲ Μέτωνα, δι' ἐννέα καὶ δεκαετηρίδος. Ταύτῃ κατηκολούθησεν Ἄρατος· φησὶ γὰρ· συναείδονται ἤδη Ἐννέα καὶ δεκακύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο. Nominatur & ab interprete alio, cuius nomen non exstat, item a Ptolomæo libro 3. cap. 2. magnæ constructionis; & in mensibus Ægyptiis. & ab Aristophane, & eius Interprete in Auibus.

Ælianus autem de varia historia lib. 10. Μέτων ὁ Λάκων ἀστρόλογος· οὗτος ἀνέστησε στήλας, καὶ τὰς τοῦ ἡλίου τροπὰς κατεγράψατο καὶ τὸν μέγαν ἐνιαυτόν, ὡς ἔλεγεν, εὗρεν, καὶ ἔφασκεν αὐτόν, ὡς ἔλεγεν, ἑνὸς δέοντα εἴκοσιν ἐτῶν. Item lib. 13. ait, eum calamitatem prouidisse, quam Athenienses in Sicilia, aduersus Lacedæmonios pugnantes pertulerunt, stultitiamque simulasse, ne cum iis nauigare cogeretur. *Suidas* quoque sic: ἐνιαυτὸς Μέτωνος ἡ ἐννεακαιδεκαετηρίς. Μέτων γὰρ ὁ μαθηματικὸς περίοδον ἐκθεὶς χρόνου, ἐνέταξεν. &c. Legimus etiam apud Tzetzem lib. 12. de varia historia hos versus:

ὁ Μέτων Ἀθηναῖος ἦν υἱὸς τοῦ Παυσανίου,
ἦν ἐν ὀλυμπιάδι δὲ ὀγδοηκοστῇ ἑβδόμῃ.
ἄριστος ἀστρόλογος δὲ πλὴν ὑπὲρ τοὺς πάντας
πάντων προφήτης, ὡς λέγουσι, τῶν ἄλλων ἀστρολόγων,
περὶ ἀκαίρων ἔγραψεν, ὡς ψεύδεται καὶ τοῦτο.
τὰς ἐννεακαιδεκαετηρίδας τε, καὶ τα. καὶ ἄλλα.

Hæc de Metonis anno scriptores Græci. Accedant Latinorum testimonia: primum Vitruuii lib. 9. c. 7. in quo tamen corrupte Melo legitur; deinde Columellæ in præfatione, qui eius prouidentiam in astrorum ventorumque motibus laudat & eiusdem lib. 9 c. 14. in quo sunt hæc: *Sequor Eudoxi, & Metonis, antiquorumq. fastus astrologorum, qui sunt aptati publicis sacrificiis*, tum Plinii libr. 18. c. 31. etsi mendose legitur, *Ion*, pro *Meton*, vt est in antiquo libro; postremo Censorini in libello de die natali (quem librum a nobis emendatum propediem emittamus) qui, quo loco maiores annos colligit: Sunt, inquit magni anni complures, vt Metonicus quem Meton Atheniensis ex annis vnde viginti constituit; isq. *ἐννεακαιδεκαετηρὶς* appellatur; & intercalatur septies: in eoq; anno sunt dierum sex millia, & CDXL. Cic. quoque ad Att. lib 12 ep. 3. *Quando*, inquit, *iste Metonis annus veniet?*

Verum, cuius obseruationis inuentorem Theophrastus, Diodorus, Ælianus, Censorinus Metonem faciũt; quod ita creditum, & Tzetzes indicat; eam Numę Pompilio, qui multis ante Metonem annis Romæ regnauit, non ignotam fuisse video. quod ex his Liuii verbis conicio: *Omnium primum, ad cursum Lunæ in duodecim menses describit annum: quem, quia tricenos dies singulis mensibus Luna non explet, desuntq; dies solido anno, qui solstitiali circumagitur orbe, intercalares mensibus disponendo ita dispensauit, vt vigesimo anno ad metam eandem Solis, vnde orsi essent, plenis annorum omnium spatiis dies congruerent.* Animaduertit igitur Meton, (vt vberius de eius anno loquamur) vigesimo quoque anno nouilunium eodem cuiusque mensis die incidere, cum per annos XIX. superiores variis semper cuiusque mensis diebus incidisset. exempli gratia: Si Luna Kalendis Ian. cum Sole coierit, quod nouilunium vocatur, vigesimo post anno eodem die coibit. &, quod de Ianuario posui, de reliquis mensibus idem sentiendum. nam per

annos XIX. numquam eo die neque Ianuarii, neque reliquorum mensium incidit nouilunium, quo semel antea inciderat aut Ianuario, aut reliquis mensibus: sed annis XIX. incurrit in totidem varios dies cuiusque mensis. Illud est notandum, singulis horum XIX. annorum mensibus nouilunium prǽcurrere modo vndecim, modo duodecim dies. exempli gratia: Si primo Ianuarii die nouilunium incidit, anno sequenti incidet die XXII. aut XXI. eiusdem mensis: anno tertio vndecim itē dies citius: item anno quarto eodem interuallo Prǽcurrere autem nouilunium dixi eodem mense singulis annis, quia omnium mensium dies, ad hanc quidem rationem nouilunii quod attinet, in seipsos reuoluuntur. ita præcurrit nouilunium a primo Ianuarii die ad XXI. vel XXII. tum ad XI vel X. mox ad primum eiusdem mensis diem. Quod autē Censorinus de Metonis anno septies interkalato dixit, id neque Græca, neq; Romana ratio pati videtur. nam, cū apud Græcos quarto quoq; anno, id est vltimo cuiusq; olympiadis, & extrema anni parte interkaletur: fit, vt in Metonis anno, id est, in annis vnde viginti, non septies, sed modo quater, modo quinquies interkaletur: quater quidē, si Metonis annus incipiat a primo olympiadis anno: nam hoc modo non attingit vltimum annum, id est, quartū, quinctæ olympiadis, quo interkalatur in extremo: quinquies autem, si incipiat vel a secundo, vel a tertio, vel a quarto olympiadis anno. nam; si incipit, a secundo, vltimus eius annus, id est, vnde vigesimus. erit quartus quinctæ olympiadis: ita quinctam interkalationem assequetur: quia quarto cuiusq, olympiadis anno interkalatur ꝙ si a tertio, vndeuigesimus numerabitur primus olympiadis sextæ. si a quarto: secundus eiusdem olympiadis. qua vtraq; ratione Metonis annus quinquies interkalatur, quia quinque olympiadum postremos annos, quibus interkalari diximus, cōplectitur non potuit igitur Censorinus certum, & immutabilem interkalationum numerum in Metonis anno definire: cum modo quinquies, modo quater interkaletur, vt iam ostēdimus. Age, cogitauerit Censorinus de Romano anno, quem C. Cæsar instituit: ne sic quidem procedet. nam quarto quoq; anno, collectis quatuor quadrantibus, hoc est, horis XXIV. interkalatur, vt expleatur annus dierū numero CCCLXVI. ita sequūt plane totidē interkalationes, quot apud Græcos in Metonis anno: si qdē ita quarto quoque anno apud nos, vt apud illos, interkalatur, dissimili tamē ratione: nam nostra vnius modo diei interkalatio est: illi vero in olympiade impari, vna, tertia, quincta, septima, nona, vnū interkalant mensem; inpari, secunda, quarta, sexta, octaua, decima duos. Hic mihi occurrit illud, fortasse Censorinum, Interkalatur septies dixisse, pro, interkalantur septem menses: quia in sequentibus exemplis, cū Philolai, Callippi, Democriti, Hipparchi magnos annos persequitur, de interkalatis mensibus aperte loquitur. & ita

veruntamen non semper in anno Metonis mẽses septem, sed modo sex, modo septem, modo octo interkalabuntur. sex, cum annus Metonis incipiet ab olympiadis imparis anno primo, & claudetur quinctæ item imparis tertio, id est citra interkalationem, quæ fit anno quarto. Septem vero menses interkalantur, cum incipit a secundo, tertio, quarto, item imparis olympiadis: quoniam, ab his omnibus annis incipiens, attingit quartum annum quinctæ olympiadis, in qua, vt omnibus imparibus, vnus interkalatur mensis. Quod si Metonis annum incipere velimus ab olympiade pari, distinguendi sunt anni. nam, si a primo incipiet, claudetur item tertio paris olympiadis, id est citra interkalationem. secundo autem initium faciens, quartum comprehendet paris olympiadis; item, si vel a tertio, vel a quarto incipiet. ita menses octo interkalabuntur. nam cum in olympiade pari menses duo, in duo, in impari vnus interkaletur: necesse est, vt tribus olympiadibus paribus menses sex, in imparibus duabus duo interkalentur: qui sunt omnino octo. quis porro non videt, si Metonis annus a secundo, tertio, quarto anno paris olympiadis incipiat; necessario sequi, vt quinque olympiadum, trium parium, duarum impariũ, interkalationem comprehendat? In dierum quoque numero vel ipsius Censorini, vel, quod libentius crediderim, librarii mendum est. nam in anno lunari Metonis dies sunt non sex millia C D X L. sed sex millia D C C X X V I. quod si de solari, non de lunari, anno intellexerit Meto: dies erunt 6940. constat autem lunaris annus ex 354. diebus, solaris ex 365, & quadrante. sed de lunari Metonem intellexisse, ideo credendum, quia Græci omnes, præter Arcades, & Acarnanes, annum diebus C C C L I V. computabant: Metonem autem in Græcia natum, Athenis Theophrastus, Diodorus Censorinus, & Tzetzes, Spartæ Ælianus dixit, nemo apud Arcades, qui tribus, aut apud Acarnanes, qui sex mẽsibus annum suum explicabant: vt apud Macrobium scriptum est.

De Libertis, Libertinis, & Ingenuis,

AD FRANCISCVM ALCIATVM CARDINALEM.

CVm omnes artes, eæ quidem, quæ sunt homine libero dignæ hoc habent, vt erga eos, qui ipsis in artibus cum laude versantur, amorem quendam concilient: tum vero præcipuum hoc esse videtur literarum munus, eoque magis, si moribus & probitate scientia commendatur. porro cum hæc ipsa, quæ a libris, & studio petitur, multiplex admodum cognitio sit: est enim multis distincta partibus, multasque, tamquam in classes dispertita: in vniuersa tamen literarum doctrina elucet in primis ea, quæ ab humanitate nomen sibi adsciuit: quam cum coluerint multi, qui Iuris cognitione præstitere, Andreas ille Alciatus in primis numerandus

randus est. Cuius tu vestigia secutus, id doctrinæ tuæ specimē dedisti, quod a singulari viro sperare possemus. Verum parce; hæc ego, verecundeque commemoro, quia scribo ad Te, cuius me pudor, & optimis institutis ad moderationem directa natura ab hoc sermonis genere deterret. Hæc ego nunc tacita prætereo: quia tecum quasi loquor satis mihi sit, exstare in hac epistola paucis quidem verbis expressam, sed exstare tamen quoquo modo significationem quandam iudicii de Te mei. nam, quod ad eam obseruantiam pertinet, eam ego officiis potius, quam verbis, testatam apud Te ipsum vt relinquam, operam dabo. & inter officia, peto a te, vt locum habere sinas obseruantiam ipsam: vt, si re non potero, quod a fortuna pendet, studio tamen ac voluntate, quæ sunt in me ipso posita, satisfaciam. Interim hæc, cum a grauioribus curis respirare Tibi licebit, legas, mei memor.

Libertus, & Libertinus interdum differunt, interdum idē sunt. vtrumque patet, si tempora distinguantur. nam priscis temporib. id est, ante Appium Cæcum censorem, & aliquando post Liberti vocabantur, qui manumissi fuerant; Libertini autem, ex his nati. Ciceronis vero ætate, & ante aliquanto, & post, liberti, & libertini iidem dicti, id est, qui manumissi fuerant, quamdiu autem libertini vocabantur ii, qui ex libertis nati erant; tunc ingenuitas incipiebat in libertinorum filiis, nepotibus eorum, qui aliquando seruitutem seruierant. sed, vbi libertinorum nomen ad ipsos libertos transiit; tunc ingenui erant, non libertini, vt antea, sed libertis nati. ex quo emergit, habita duarum ætatum ratione, duplex libertini, duplex item ingenui definitio: libertini sic. *Libertinus est liberti filius.* Quæ definitio in superiorem ætatem conuenit. Item: *Libertinus est, qui manumissione libertatem consequutur.* Quæ definitio ad posteriorem ætatem pertinet. Duplex libertini definitio, duplicem ingenui definitionem parit. nam, si vna tantum esset libertini definitio, vnam similiter ingenui definitionem oporteret esse. Prior hæc: *Ingenuus est, qui libertinum patrem habuit.* Quæ definitio priorem sequitur libertini definitionem. Posterior: *Ingenuus est, qui ex liberto natus est.* Quæ definitio ad posteriorem accēdit libertini definitionem. Primum igitur ex libertinis; qui numquam seruierant, ingenui nascebantur, deinde ex libertinis, id est libertis, qui aliquando seruierant. quam definitionem vnus indicat maxime Suetonii locus: nec ab eo discrepare video, quæ notaui diligenter, aliorum exempla. *Latum clauum,* inquit de Claudio, *quamuis initio affirmasset, non lecturum se senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset.* ac si quoque reprehensionem vetens, etiam Appium Cæcum censorem, generis sui proauctorem, libertinorum filios in senatum allegisse docuit; ignarus, temporibus Appii, & deinceps

aliquamdiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Quem locum ita interpretor. Affirmauerat Claudius imperator, nolle se quemquam in senatum legere, nisi antiquo more: postea tantum abest, vt antiquam consuetudinem seruauerit, vt etiam recentiorem, quæ aliquid amplius cōcedebat, neglexerit. Antiquus mos hic fuerat, ne senator esse posset, qui abauum suum ciuem Romanum nominare nō posset: vt quam longissime a seruili sorde, & fæce distaret: per hos enim quasi gradus, ad ingenuitatem adscensus olim dabatur.

Libertus, ciuis erat, sed publico nullo, nisi apparitoris, aut coactoris fungebatur munere. apparitores autem erant scribæ, præcones, interpretes, accensi, lictores, viatores, statores. hęc enim veteres munera, *vt Ciceronis ad fratrem epistola declarat,* libertis deferebant, excepto tamen scriptu: postea vero scribæ quoq; liberti fuere. In quatuor autem vrbanis tribubus, quas rusticis ignobiliores fuisse Plinius docet, suffragium libertos tulisse constat. Libertinus, liberti filius, eodem iure.

Ingenuus, libertini filius, liberti nepos, iure meliore: fert enim suffragium in tribu rustica, magistratus tamen non capit, neque senatorii, neque equestris est ordinis, sed tertii, id est, de plebe. huius generis erant olim scribæ. exemplum habemus Cn. Flauii scribæ, libertino patre nati, quem creatum ædilem curulem nobilitas ægerrime tulit. *Liuius, Plinius, Gellius, alii.*

Ingenuus, ingenui filius, libertini nepos, liberti pronepos, meliore, quam pater, iure. eques enim Romanus esse potest, sed aditum in curiam non habet. quod e Suetonii verbis elicitur: qui senatorium ordinem tribui solitū a veteribus ostendit. non ciuium Romanorum pronepotibus, verum abnepotibus.

Ingenuus, ingenui filius, & nepos, libertini pronepos, liberti abnepos, meliore, quam pater, & auus, iure: in senatum enim legi potest, & honores, magistratusque capere. Est igitur hic ingenuus postremo collocatus, ciuis Romani abnepos: & ex hoc genere lectorum se senatores, ex antiquo instituto Claudius affirmauerat: sed ita sententiam mutauit, vt ne pronepotem quidem, aut nepotem, sed filium ciuis Romani senatorem legerit, cuius pater aliquando seruitutem seruierat. mox agnouit culpam & vitari eam a se credidit, si is, quem lecturus erat, ab equite Romano prius adoptatus esset. ita videbatur, cum legeret equitis Romani filium adoptiuum, legere ciuis Romani abnepotem. nam eques, vt ostēdi iam, non poterat esse, qui pronepos ciuis Romani non esset. ita filius equitis, abnepos erat ciuis Romani. sed, quoniam pater adoptiuus, & naturalis, non idem sunt; veritus Claudius, ne lectionem illam suam, aliquis, vt inusitatam, reprehenderet, quod malitiosa fraus in quæsito per adoptionem equestris ordinis patre cerneretur, alia quadam ratione suum factum excusare conatus

est:

est. dixit enim, se Appii Cæci censoris exemplo, senatorem legisse libertini filium: ignarus non eosdem ætate Appii Cæci, qui erant ætate sua, libertinos fuisse. nam Appii temporibus, & deinceps aliquandiu, libertinus dicebatur liberti filius: postea vero, quasi via breuiore, ad ingenuitatem patefacta libertinus appellatus est, qui antea libertus vocabatur, id est, is, qui seruitutem aliquando seruierat, & manumissus libertatem adeptus erat. ita veteris libertini filius a seruitute longius, quam noui libertini filius, aberat: cum ille auum liberum nominare posset, hic non posset. Quod autem subiunxit Suetonius, libertinos olim dictos, non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos: contraria loqui videtur: quia, si erant ingenui, qua ratione libertini dicebantur? Verum in eo rationem habuit eius temporis, quo ipse hæc literis mandabat. quasi diceret: Libertini tunc vocabantur, qui hodie sunt ingenui, ex manumissis procreati. Quem morem idem Suetonius confirmat in Augusto. *Valerius*, inquit, *Messalla tradit, neminem vnquam libertinorum adhibitum ab eo socium, excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem.* Inter libertinos nominat Menam, quem libertum fuisse Pompeii Magni notum est. Idem in vita Otacilii rhetoris, vocat eum *libertinum, quem seruisse iam dixerat.* Et in vita Seruii Nicanoris, Satyram fecit, in qua libertinum se ostendit. At is in Satyræ versibus, qui subiunguntur, libertum se nominat. Et Valerius Max. *lib. 6. cap.* 2 Ælium Manciam libertini filium appellat, eundemque paulo post redolere ait paternam seruitutem. Varro lib. 7 *Alii nomina habent ab oppidis, alii aut non habent, aut non, vt debent, habent. plerique libertini a municipio manumissi.* Libertinos appellat manumissos. Quinctilianus etiam lib 5. cap. 10. *Qui seruus*, inquit, *est, si manumittatur, fit libertinus, non item addictus.* Idem lib. 7. cap. 3 *Seruus, cum manumittitur, fit libertinus: addictus, recepta libertate, est ingenuus.* Et Martialis lib. 5. infra ingenuam statim libertinam ponit, infra libertinam vero ancillam:

Ingenuam malo: sed, si tamen illa negetur,
Libertina mihi proxima conditio est.
Extremo est ancilla loco: sed vincet vtramque,
Indole si nobis hæc erit ingenua.

Nec obscure de libertis Cicero loquitur epist. 1. lib. 2. ad Att. cum ait. *An libertinus, atque etiam seruus seruiamus? nam seruus conditione proximi sunt liberti, nihil interest medium.* Ad hanc & posteriores iuris consulti consuetudinem respexere, ingenuum sic definientes: Ingenuus est, qui statim, vt natus est liber est. Sic enim ingenuitas datur ei, qui liberto natus sit

VIII.

De Bonorum diuisione.

AD PETRVM. DONATVM. CÆSIVM CARDINALEM.

IN Literarum studio quam multa iucunda occurrant, quorum lectione mirifice animus pascitur, Petre Donate Cæsi præclare nosti. Sed nihil magis nos afficit, quam earum rerum cõtemplatio, quibus quotidie vtimur, quorumq; adiumento, homines nos esse, facile dignoscimus. Nam, hoc, animus noster ad ea se erigit, earumque rerum cognitionem consequitur, quæ ad bene, beateque viuendum nobis duces sunt. Hinc fit, vt ego, quod in studiis temporis cõsumere mihi datur, libenter in similium indagatione erogem. Hæc autem quę nunc edo, Tibi dicare volui, obseruãtiæ meæ signum: vt, quando tuæ humanitati respondere nunc tẽporis alio modo non conceditur, eius immemor interim Tibi non videar.

Bonorum tria genera, externa, corporis. & animi, nominat Aristoteles Ethic lib 3. & Polit. *lib* 7. & Cicero naturæ, studio, & fortunæ tribuit Fam. *lib. 3. ep. 3.* Et lib. 2. de Orat. *Crassus, inquit, in orationis suæ principio dixit: quæ natura, aut fortuna darentur hominibus, in iis rebus se vinci posse animo æquo pati: quæ ipsi sibi homines parare possent, in iis rebus se pati non posse vinci.* Et lib. 3. *Genera rerum expetendarum tria, corporis, animi, externarumq; rerum.* Interdum tamen idem Cicero naturæ, & fortunæ bona confundere videtur. nam post ea verba, quæ recitauimus, in libr. 2. de Orat. subiungit hæc: *Qui laudabit quempiam, intelliget exponẽda sibi esse fortunæ bona. ea sunt generis, fortunæ, propinquorũ, amicorũ, opũ, valetudinis, formæ, viriũ, ingenii, ceterarũq; rerũ, quæ sunt, aut corporis aut extranea.* Quo loco bona corporis, q̃ naturę sunt, & extranea, quæ fortunæ, pariter ad fortunam retulit. Et infra, in eodem libro: *Genus, forma, vires, opes, diuitiæ, ceteraque, quæ fortuna det, aut extrinsecus, aut corpori, non habent in se veram laudem, quæ deberi uni virtuti putatur: sed tamen, quod ipsa virtus in earum rerum usu ac moderatione maxime cernitur, tractanda, etiam in laudationibus hæc sunt naturæ, & fortunæ bona.* Isocrates etiam in oratione, quæ inscribitur Νικοκλῆς, cum dixisset, ἄξιον τοὺς φύσει κοσμίους ὄντας ἐπαινεῖν καὶ θαυμάζειν ἐστὶν ἢ μᾶλλον τοὺς καὶ μετὰ λογισμοῦ τοιούτους ὄντας subiũxit: Οἱ μὲν γὰρ τύχῃ καὶ μὴ γνώμῃ σωφρονοῦντες, τυχὸν ἂν καὶ μεταπεισθεῖεν. οἱ δὲ πρὸς τῷ πεφυκέναι, καὶ διεγνωκότες ὅτι μέγιστόν ἐστι τῶν ἀγαθῶν ἀρετή, δῆλον ὅτι πάντα τὸν βίον ἐν ταύτῃ τῇ τάξει διαμενοῦσι.

Sunt autem Naturæ, valetudo, forma, vires, ingenium, memoria; Fortunæ, pecunia, & opes; Studii, doctrina, eloquentia, iudicium: probitas quę neq; fortuna dat, neq; natura quamquam aptos: ad hæc natura gignit. Generis nobilitas propinquitates, amicitię

quæ

quæ Cicero, vt ostendimus, fortunæ tribuit, mihi videntur inter extranea potius esse numeranda. quamquam & fortuna ad extraneas res pertinet: sed extranearum, siue externarum rerũ nomen (vtroq. enim modo appellat Cicero) latius patet, quam fortunæ. nam nobilitas, a parétibus, aut maioribus relicta, externa res est, nec tamen fortunæ. Verior igitur, atq; perfectior hæc bonorũ diuisio: externa corporis, & animi: q̃, fortunæ, corporis & animi.

IX.

De Auspiciis

AD FERDINANDVM MEDICEM CARDINALEM.

CVm multa in Antiquorum scriptis obscura reperiantur, quęque illustratione egeant: nihil tamẽ difficilius, quam totam auspiciorum rationem reperiri vix posse arbitror. Nihil enim docti viri de ea re scripsere. vt in re tam difficili, tãq; ardua, quid homines opinari debeant, sæpe ignorent. Factum igitur a me est, vt quædam in hoc genere collecta ederem, fortasse non iniucunda. Magnum hoc fateor: sed tamen magna aggressis (etiamsi non, q̃ cupiunt, assequantur) aliqua saltem ex parte laus debetur. Hæc autem Tibi, Ferdinande, potissimum dicare volui, quod, cum magni illius Cosmi filius sis, qui liberales disciplinas vetere maiorum exemplo magnis præmiis, dum vixit, ad antiquam dignitatem reuocauit, Paternæ quoque laudis imitator egregius ab omnibus iudiceris.

Cum aliæ veterum auspiciorum partes, amissis iniuria temporum auguralibus libris, aut prorsus incognitæ nobis, aut obscuræ admodum sunt: tum illa perdifficilis, & a nemine ad hanc diem, quod quidem ego legerim, satis explicata scientia est; vtrum ad solos augures auspicia plane omnia, an ad augures quędam, ad magistratus alia, proprio quodam & separato iure pertinerẽt. Augurum & magistratuum auspicia multis modis diuersa. Primum, augures auspicabantur, vt ex quibusdam signis vel probarent aliquid, vel vetarent: magistratus, si comitiis auspicabantur, nunquam non vetabant: aliis rebus, pro signorum ratione, item vt augures, aut vetabant, aut probabant. Deinde augures nũtiationem solam habebant, sine spectione: magistratus vtramque. Tertio loco, augures necessario adhibebantur: magistratus, nisi cum vellent, non auspicabantur. Quarto, augures obnuntiabant vel institutis comitiis, vel habitis iam, vel futuris: magistratus futuris tantum. Quinto, augures obnuntiabant, cum auspicati essent: magistratus, & post auspicium, & ante. Sexto, tres augures interdum, vt in ferenda lege curiata, quandoque vnus, vt in comitiis magistratuum, auspicio vtebatur: magistratus autem vel vnus, qui de cœlo seruaret, impedire legũ comitia poterat, Singula

probemus. Primum hoc fuit, augures obſeruaſſe quædam ſigna, ex quibus aut probandam rem eſſe aut vetandam interpretarentur id nemo vocabit in dubium. quis enim ignorat, aues quaſdam boni ominis, aduerſi alias fuiſſe? dextra auſpicia contraria, ſiniſtra proſpera? hæc ſcientia non more tantum, quaſi tradita per manus ab ipſo primum accepta Romulo, qui vrbem auſpicato condidit, ſed libris etiam continebatur: de quibus *ep. 9. & 2. lib. 3. item lib. 2. de leg. lib. 1. de Diuin.* & apud Feſtum fit mentio. Poteſtatem eorum in vtramque partem, ſanciendi, vetandi, planiſſime *lib. 2. de leg.* Cicero expreſſit. Magiſtratus vero ceteris quidem in rebus, vt Cicero *li. 2. de Diu.* oſtēdit, ſigna obſeruabāt, ex quibus aut prohiberēt, aut pbarēt: comitiis autē, vel ſi nulla inſtructi ſciētia eſſent, nulla ſignorū obſeruatione, ſolo auſpicio vetabant; ſiue aliqd cōtrariū vidiſſent, ſiue nō vidiſſent. Itaq; in oratione pro domo, *Negās, inquit, augures fas eſſe agi cū populo, cū de cœlo ſeruatur: ipſa igitur actio, non ea, quæ agentes vidiſſent, impediendi vim habebat.* *Hæc ſi cui videtur incredibile, loca inſpiciat, atque conſideret, in quibus hoc auſpicii genus nominatur.* Equidem illa Ciceronis verba Phil. 2. *Confecto negotio, bonus augur, Alio die,* inquit. *O impudentiam ſingularem. quid videras? quid ſenſeras? quid audieras? nec enim te de cœlo ſeruaſſe dixiſti, neque hodie dicis.* Hæc, inquam, ego ſic interpretor. Cum tu, quibus augures ſignis adducuntur, vt, Alio die, dicant, ex iis nullum videris, ſenſeris, audieris; cur obnuntias? nam ſi, quod conſul potuiſti, de cœlo ſeruaſſes: haberes, quo confugeres, obnuntiare enim potuiſſes, ſi nihil vidiſſes, ſenſiſſes, audiſſes. Verum, de cœlo te ſeruaſſe, neq; dixiſti, neq; hodie dicis. Quid igitur, dicet aliquis, obnuntiabat magiſtratus? Hoc ipſum ſe de cœlo ſeruaſſe: vt in oratione pro Sextio: *Victa eſt reip. cauſſa, & victa non auſpiciis, non interceſſione, non ſuffragiis, ſed vi, manu, ferro.* nam, ſi obnuntiaſſet Fabricio is tribunus pl. qui ſeruaſſe de cœlo diceret: accepiſſet reſp. plagam, ſed eam, quam acceptam gemere poſſet. Ergo tribunus pl. non aliquo aduerſo ſigno, ſed eo ipſo obnuntiabat cum ſe de cœlo ſeruaſſe diceret. Namq; quod in eadem oratione, non ita multo poſt, ſequitur de Sextio tribuno pl. *Cum reipub. cauſſam ſuſcepiſſet, cumque auſpiciis religionique parens, obnuntiaret quod ſenſerat:* id exaggerandi gratia oratorie dictum puto: vt augeretur ſcelus eorum, qui Sextium tribunum pl. non modo ſimpliciter obnuntiantem, id eſt, ſe de cœlo ſeruaſſe dicentem, quod cum fieret, agi cum populo nefas erat, ſed obnuntiantem id, quod ſenſerat, propemodum occiderant. Huc illud pertinet quod obiicit Vatinio Tullius: *Nam quem poſt vrbem conditam ſcio tribunum pl. egiſſe cum plebe, cum conſtaret ſeruatum eſſe de cœlo?* Signa non appellat: ipſum per ſe, ſeruare de cœlo, tribunitias actiones impedire demonſtrat. Hanc opinionem Dio libro 39. vel maxime confirmat.

mat. *Cum e cælo,* inquit, *atque ex aliis quibusdam publica diuinatio fieret: ea, quæ e cælo, maximam vim habebat, sic, vt cetera, quidem auspicia, quæ multa erant, per singulas actiones, illud autem semel tantum quocumque die fieret.* Hoc igitur huius auspicii maxime proprium erat, illud præterea, quod in aliis rebus omnibus vel permittebat quædam fieri, & fiebant, nullo amplius auspicio per singulas res adducto, vel prohibebat, & reiiciebat aliquid; populi vero suffragationes omnino vetabat, eratq; semper ad ipsas prodigium, siue faustum omen esset, siue triste. Quoniam igitur multi, vel legum lationes, vel magistratuum creationes, quæ ad populum deferrentur, impedire cupientes, prænuntiabant, vt eo die de cœlo seruaturi: propterea veritus Clodius, ne, si Ciceronem accusasset, dilationem & moram iudicio nonnulli facerent, legem tulit, nequis magistratus, per quos dies populum aliqua de re suffragia ferre oporteret, de cœlo seruaret. Quid apertius? nonne magistratum, qui de cœlo seruat, vt populi comitia prohibeat, a signis non pendere demonstrat? Vt omittam duorum locorum testimonia, quorum altero satis certo, ex oratione pro domo, altero non admodum dubio, ex Phil. 2. iam sum vsus. Ac mihi quidem huius tantæ potestatis, cunctis magistratibus attributæ, caussam quærenti, admirabilis plane veterum Romanorum sapientia videri solet: qui cum populi leuitatem, inscitiamque nossent, inutiles quandoque reip. leges iubētis: in auguribus autem, varia signa obseruantibus, præsidii minus, quam in magistratibus, positum viderent; auspicia de cœlo, vt præsenti remedio subitis malis occurreretur, nullis obligata signis, libero impediendi iure, magistratibus dederunt. Exemplis non egemus. seruauit sæpe consul Bibulus de cœlo, vt Cæsaris, collegæ sui, legibus obsisteret. seruauit autem vt consul, non vt augur. nam, si quis augurem fuisse dixerit, opponam Ciceronis testimonium: qui scripsit ad Caniniū, ipsius Bibuli quæstorem, Bibulum ad se literas misisse de auguratu filii sui. Ex quo patet, augurem patrem non fuisse. nam duobus eiusdem gentis mandari sacerdotium illud non licuit. quod apud Dionem *lib. 39.* scriptum est. Exstat eiusdem impedimenti significatio *in epist. 16. lib. 2. ad Att. De rege Alexandrino, placuisse sibi, aliquando confici: Bibulus de cœlo num seruasset, nec ne, sibi quærendum non fuisse.* Et *ad eundem epist. 3. lib. 4. Proscripsit, se per omnes dies comitiales de cœlo seruaturum.* Qua proscriptione, comitia ædilitia fieri non posse, ostendebat: cum agi cum populo non posset eo die, quo de cœlo seruaretur. Propterea, ne hoc auspiciorum genere impedirentur ea comitia, quæ creandis magistratibus haberentur, leges latæ sunt: de quibus Cicero Phil. 2. *Quisquam vero diuinare potest quid vitii in auspiciis futurū sit, nisi qui de cœlo seruare constituit? quod neque licet comitiis per leges: & si qui seruauit,*

non, habitis comitiis, sed prius, quam habeantur, debet nuntiare. Porro, quia tribuni pl. legibus interdum neglectis, comitia impedire cupientes, de cœlo seruabant, *vt epist. 3. lib. 4. ad Attic. Sextius, & Milo, & ad eundem ep. 16. eiusdem libri, Q. Scaeuola:* ideo consules, *vt lib. 13. Gellius docet,* in edicto, quo significabant, quis comitiis centuriatis dies futurus esset, hoc addebant ex vetere forma perpetua: ne quis magistratus minor de cœlo seruasse vellet. Cum igitur, qui de cœlo seruabat, comitia impediret; locum illum Ciceronis *epist. 30. lib. 7. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus centuriata habuit:* non puto sic intelligendum, vt arbitremur Cæsarem seruasse de cœlo: (ipse enim sua comitia impediisset: & contra leges fecisset, quæ seruari de cœlo comitiis vetabant) sed auspicabatur Cæsar per augures: quod erat in more positum: vel auspicabatur ipsemet, vt augur. nam eo sacerdotio præditus erat. Itaque Cicero *epist. 68. lib. 13.* vocat eum collegam suum. Alterum, ad ostendendam dissimilitudinem, illud erat: augures nuntiationem sine spectione habuisse, magistratus vtrunque. id Varro significat obscure, Cicero clarissime. Varro sic *lib. 5 de ling. Lat. In auspiciis distributum est, qui habeant spectionem, qui non habeant.* Non enim opinor hoc significari: augures alios habuisse spectionem, alios non habuisse: sed potius, auspicia sic inter augures & magistratus fuisse distributa. vt spectionem magistratus haberent, augures non haberent. Dubitationem omnem tollit Cicero *in Phil. 2.* nam, cum Cæsar consul ostendisset, velle se, prius quam ad bellum Parthicum proficisceretur, Dolabellam consulem surrogare; Antoniusque eius collega, & idem augur, iratus Dolabellæ, eo se sacerdotio præditum esse dixisset, vt comitia auspiciis vel impedire, vel vitiare posset: *Incredibilem,* ait Cicero, *stupiditatem hominis cognoscite. Quid enim? isthuc, quod te sacerdotii iure facere posse dixisti, si augur non esses, & consul esses, minus facere potuisses? Vide, ne etiam facilius. nos enim nuntiationem solum habemus, consules, & reliqui magistratus etiam spectionem.* Quibus verbis communem augurum & magistratuum nuntiationem, propriam fuisse magistratuum spectionem, aperte demonstrat. in quo maiorem habeo fidem Ciceroni, præsertim auguri, quam Festo; qui, cum Cicero nuntiationem auguribus det, spectionem adimat, ipse cōtra adimit nuntiationem, spectionem tribuit: si modo locus ille mendo vacat. Apertius etiam Varro in Rhetoricis, a Nonio appellatus *Eo die,* inquit, *cum Tiberim vedeundum est: quod de cœlo auspicarentur sit nemini, præter magistratum.* Non enim dubito, quin, auspicari de cœlo, siue seruare de cœlo, & spectionem habere, idem sit. Nec de auguribus Cicero, sed de magistratibus illud prodidit *lib. 2 de Diuin. De cœlo seruare non ipsos censes solitos, qui auspicabantur? nunc imperant pullario: ille renuntiat.* Hoc enim dicit. Olim qui auspicabantur, de cœlo seruabant. nunc auspicantur

tur per pullarium: in vrbe scilicet: nam extra vrbem proconsules, aut propræetores auspicari solere, infra negat: & subiungit caussam: *Quia auspicia non habent*: id est, quibus auspicari non licet. non enim eam potestatem a populo acceperunt, quam accipiunt ii, quibus magistratum populus mandat. quo referuntur illa verba: *Deiotarus auspiciis semper vtebatur: nos, nisi dum a populo auspicia accepta habemus, quam multum iis vtimur?* At supra diximus, impedisse semper, qui de cœlo seruaret. Diximus, sed in comitiis populi: ex auctoritate Dionis. nam in aliis rebus obseruari solere signa, quibus aut prosperum auspicium fieret, aut aduersum, concessimus. propterea, dum comitia magistratuum haberentur, non licuisse de cœlo seruare, ostendit Cicero *in Phil. 2*. Cum igitur dixit loco supra recitato: *Nunc imperant pullario*: ille renuntiat: manere quidem seruandi de cœlo morem significat, sed per pullarium: & intelligendum, præterquam comitiis: in quibus cur vteretur pullario, vel pullos obseruante, vel alia signa, cum semper in comitiis, quæcumq; signa essent impediret? Rursus aduersari videtur Varro, cum dixit: *Auspicari de cœlo ius est nemini, præter magistratum*. Cicero autem auspicari pullarium ait. Pullarius auspicari proprie non dicitur, sed adhiberi in auspicium ab eo, qui auspicatur, id est a magistratu. Ita magistratus auspicatur de cœlo comitiis ipse, ceteris rebus per pullarium: cur enim aliena vel scientia, vel opera vteretur in iis rebus, quas omnino, quibuscumque signis, ipso tātum auspicio sciret impediri? Quod si quis magistratum pullario semper vsum esse contendat, saltem vt species quædam veteris auspicii retineretur: cum hoc, quando solam rationem sequimur, caremus exemplis, non valde pugnabimus: modo stet illud, quod satis probatum putamus, seruare de cœlo, comitiis impedimentum semper fuisse, aliis rebus non itē: quod plane Dio narrat: idq; non augurum, sed magistratuum, fuisse: quod ex Varrone cognouimus: qui dixit: *Auspicari de cœlo ius est nemini, præter magistratum*. Cum quo Cicero consentit, solis magistratibus spectionem tribuens *oratione 2. in Antonium*. Quod si quis, de cœlo seruatum esse aliis quoque rebus, præter quam comitiis, aliquo scire cupiat argumento: legat illud *lib. 2. de Diuin. Auspicia, quibus vtimur, siue tripudio, siue de cœlo, simulacra sunt auspiciorum, auspicia nullo modo. Q. Fabi, te volo mihi in auspicio fuisse. Volo, respondet: audiui. Hic apud maiores nostros adhibebatur peritus, nunc quilibet. peritum autem esse necesse est eum, qui silentium quid sit, intelligat. id enim silentium dicimus in auspiciis, quod omni vitio caret. Hoc intelligere, perfecti auguris est. Illi autem, qui in auspicium adhibetur, cum ita imperauit is, qui auspicatur: dicito, si silentium esse videtur: nec suspicit, nec circumspicit: statim respondet, silentium esse, videri.* Quibus verbis Cicero genus illud auspiciorum describit, quod, seruare de cœlo, vocabatur: cum dicat: *Nec suspi-*

eit. Mox de tripudio sequitur: *Dicito si pascuntur aues.* Cum igitur pullarius interroganti magistratui respondeat, silentium, esse videri: videlicet ostendit auspicium vitio carere; itaque rem, auspicio commissam, posse fieri. quod referri ad comitia nullo pacto potest: quæ, seruante de cœlo magistratu, ita semper impediebantur, quasi silentium nunquam esset, id est, quasi aduersa signa semper essent. Ergo non comitiis tantū de cœlo seruabatur. Tertio loco posuimus: augures necessario adhibitos esse: quod vtrūq; satis constat. quis enim nescit, neque magistratuum comitia, neque legum haberi potuisse, nisi augures adessent, & probarent? q̄ perspicue docet Cicero *lib. 2 de leg. & ad Atticum Epist. vlt. lib. 4.* Augures tres in ferenda lege curiata adesse oportere demonstrat. Magistratus autem seruare de cœlo nulla res cogebat: sed, vbi comitiis impedimento esse cupiebant, tunc de cœlo seruabant: Obiici potest: nonne consulem, comitia consularia cum habere vellet, auspicari necesse erat? Negari non potest: sed tunc de cœlo nō seruabat: quod, ostendimus iam, comitiis magistratuum non licuisse; ne scilicet impedirentur: verum auspicabatur per augures, aut ipsemet, si augur esset, altero auspicii genere, [illegible] est tripudio: qui dabat operam pullarius augure spectante. duo enim auspicii genera *li. 2. de Diuin.* Cicero nominat, seruare de cœlo, & tripudio vti. nam auium volatus, aut cātus, necessaria non sunt: non enim sunt in nostra potestate: sed, si incidunt, ex iis quoque auspicium capitur, si non incidunt, auspicium tamen peragitur tripudio necessario. Eiusdē generis fulmina, vel tonitrua sunt: quæ cum audiebantur, irrita comitia erant. Quarta inter augurū, & magistratuū auspicia dissimilitudo fuit: augures non obnūtiasse futuris tantum comitiis, verum etiam institutis, aut iam habitis; magistratus futuris tantum. De auguribus Cicero sic *li. 2. de leg.* Quid maius est, quam posse a summis imperiis, & summis potestatibus comitiatus, & concilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere? quid grauius, quam rem susceptam dirimi, vnus si augur, Alio die, dixerit? quid magnificentius, quam posse decernere, vt magistratu se abdicent consules? Hæc ad comitia vel instituta, vel iam habita, pertinent: quod sequitur, ad futura. Quid religiosius, quam cum populo, cum plebe agendi ius aut dare, aut non dare? Eiusdem generis exempla non desunt. Magistratus autem obnuntiare solitos esse, priusquam comitia haberentur, plane docet Cicero Phil 2 *Quisquam ne,* inquit, *diuinare potest, quid vitii in auspicio futurum sit, nisi qui de cœlo seruare constituit?* quod neque licet comitiis per leges: &, si quis seruauit, non, habitis comitiis, sed prius, quam habeantur, debet nuntiare. Idem intelligitur ex *epist 3 lib. 4. Ad Att.* Quintum erat, de diuerso obnuntiandi tempore nam, cum augures obnuntiarent e signis: obnuntiationem auspicio posteriorem esse, satis constat. magistratibus autem

tem ſemper impedientibus, obſeruatio ſignorum neceſſaria non erat: ita enim obnuntiabant, quaſi aduerſa ſigna ſemper eſſent. propterea liberum illis fuit, non modo poſt auſpicium, ſed ante etiam obnuntiare: quaſi diuinarent, vitii aliquid in auſpiciis futurum. hoc ne mirum videatur, Cicerone teſte comprobetur. *Quiſquam ne*, ait in Phil. 2. *diuinare poteſt, quid vitii in auſpiciis futurum ſit, niſi qui de cœlo ſeruare conſtituit?* Item lib. 39. oſtendit. *Dio.* Προηγόρευσαν, inquit, *ὡς καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαντευσόμενοι.* id eſt, *Prænuntiabant, vt de cœlo die illa ſeruaturi.* Vbi legiſſe videtur interpres, parum intellecta re *μαντευσόμενοι*: vertit enim: *De cœlo ſe ſeruaſſe, obnuntiare ſolebant.* Eodem illud pertinet *epi. 3. lib. 4. ad Att. Proſcripſit, ſe per omnes dies comitiales de cœlo ſeruaturum.* Proſcriptio enim illa, obnuntiatio quædam eſt. Obnuntiatum etiam a magiſtratibus poſt auſpicia, legimus in oratione pro Sextio duobus locis: vt alia omittantur exempla. Poſtremum fuit, augures, cum lex curiata ferretur, adeſſe tres oportuiſſe: *id ex epiſt. vlt. lib. 4. ad Att.* plane liquet; comitia vero magiſtratuum cum haberentur, ſatis vnum fuiſſe: quod Cicero *lib. 2. de leg.* oſtēdit, his verbis: *Quid grauius, quam rem ſuſceptam dirimi, vnus ſi augur, Alio die, dixerit?* Magiſtratum vnum de cœlo ſeruantem impedire comitia potuiſſe, ex iis, quæ ſupra diximus, patere ſatis arbitramur. Quocirca magiſtratuū, aut augurum auſpicia, quod initio propoſueram, differunt inter ſe plurimum.

X.

De Ptolemæis, Ægypti regibus.

AD ANTONIVM CARAFFAM CARDINALEM.

ET Familiæ tuæ dignitas, Antoni Caraffa, & vero, quam Tibi obſeruantiam præſtitit Pater meus, poſtulare videntur, vt in Te colendo Patris iudicium ſequar. quod cum libenter faciam, Patris exemplo commotus; libentius tamen id mea ſponte facere profiteor. tuarum nempe virtutum fama impulſus, iampridem Te obſeruo. Hæc igitur ad Te mitto, quæ me Tibi de facie ignotum commendent. Quæ ſi tibi non diſplicuiſſe ſentiam, ſatis amplum laborum meorum fructum me retuliſſe exiſtimabo.

Ægypti regnum floruit olim omnibus copiis, donec ab Augusto, deuictis Cleopatra, & Antonio, in prouinciæ formam redactum eſt. in eorum ordine, qui regnarūt, veteres diſſentiunt. Strabo Ptolemæum Auletem, patrem Cleopatræ, qui nominatur *in Ciceronis epiſtolis ad Lentulum*, regnaſſe nonum putat, Appianus vndecimum: Euſebius eum non nominat, ſed ante Cleopatram Dionyſium quendam regem appellat: de quo quid ſentiam, infra ſuo loco oſtendam nūc Ægypti reges, qui omnes Ptolemæi, a rege

primo, vocati sunt, enumeremus. & primum e Strabonis, deinde ex Eusebii sententia. tum, in quo mihi vterque (pace dixerim antiquitatis) errasse videatur, breuiter exponam.

Ordo Ptolemaeorum, e Strabone.

1. Ptolemæus Soter, lagi filius, vel, vt Pausanias lib. 1. significat, Philippi, Alexandri Magni patris, vnus ex Alexandri ducibus Persico bello, Ægypti regnum occupauit. eo mortuo, regnauit eius filius Philadelphus.
2. Philadelphus,
3. Euergetes,
4. Philopator,
5. Epiphanes,
6. Philometor,
7. Euergetes secundus, siue Physcon, qui Cyrenis regnarat, Philometoris frater.
8. Lathurus,
9. Auletes,

Ordo Ptolemaeorum, ex Eusebio.

1. Ptolemæus Lagi filius,
2. Philadelphus,
3. Euergetes,
4. Philopator,
5. Epiphanes,
6. Philometor,
7. Euergetes,
8. Physcon, siue Soter,
9. Alexander,
10. Ptolemæus, a matre eiectus,
11. Dionysius,
12. Cleopatra.

Ego plures, non modo quam Strabo, grauis in primis auctor, qui vnum Lathurum ab Euergete secũdo ad Auletem interponit, sed etiam quam Eusebius, Ægypti reges inuenio: de quibus singulis agam planissime, allato veterum testimonio, ne coniecturam inanem videar secutus. Primum Ordiar ab Euergete secundo, cui septimum Strabo Athenæus, & Eusebius locum tribuunt. Hic igitur cum Cyrenis regnasset, fratre mortuo, quem Philometorem Strabo, Eusebiusque appellant, & regnum Ægypti, & vxorem Cleopatram, sororem ipsius, fratris antea vxorem accepit. Iustini verba sunt hæc lib 38. *Mortuo rege Ptolemaeo, et, qui Cyrenis regnabat, Ptolemaeo per legatos regnum, & vxor Cleopatra regina, soror ipsius, defertur.* & epitome Liuiana libr. 52. *Ptolemaeus* (de Philometore sermo est) *in caput grauiter vulneratus, inter curationem, dum ossa medici terebrare contendunt, exspirauit: atque in locum eius frater minor Ptolemaeus, qui Cyrenis regnabat, successit.*

Hic

Hic autem in eadem epitome Euergetes cognominatur, *libro* 59. & Euergetem in Ægypto septimum regnasse, confirmat Athenæus *lib.* 4 & 12. Quo anno perierit, nemo plane docet: sed videtur & postquam Seleucus, Demetrii filius, Syriæ rex, a matre necatus est, & antequam ipsa venenum bibere ab altero eius filio Grypo cogeretur. nam inter hæc duo parricidia eum obiisse, perspicue videtur *libro* 39. Iustinus ostendere, cum ait: *Inter has regni Syriæ parricidiales discordias moritur rex Ægypti Ptolemæus.* Porro Seleucus, Grypi frater, interfectus a matre videtur, quo anno consul Q. Metellus Baleares deuicit id est, anno DCXXX. idque clare demonstrat *epitome libr.* 60. Spatium autem illud a Seleuci nece ad matrem exstinctam, quod in bello contra Alexandrum, Syriæ regem, Grypus, vt paternum regnum recuperaret, consumsit, biennio minus fuisse, verisimile non est. Ex quo sequitur, vt anno vrbis perierit Euergetes DCXXXII. aut DCXXXIII. quo posito, quærendum est, qui post eum vsque ad Cleopatram reginam, Auletis filiam, & quot quisque annos in Ægypto regnauerit. Euergetes duos habuit ex legitima vxore filios, Straboni, vt suspicor, ignotos, Ptolemæum, & Alexandrum, quos in Ægypto matris iudicio regnare voluit; tertium Apionem ex pellice, cui Cyrenarum regnum testamento reliquit: qui sine filiis, herede relicto populo Romano, decessit. Ptolemæus, natu maior, inuita matre, quæ minorem filium præferebat, summa populi voluntate rex Ægypti creatus est. Sed aliquot post annis, multitudine in eum a matre concitata, regno pulsus in Cyprum abiit. rex, frater eius Alexander, substituitur: quem postea, odio matris ab eo interfectæ, populus in exilium egit, reuocato patre Ptolemæo. Habemus igitur duos post Euergetem Ægypti reges: quorum historiam satis plane *libro* 39. Iustinus persequitur. reliqua consideratio est, quot annos vterque regnauerit. in quo vtemur Eusebio teste. is Ptolemæum, quem Physconem falso putat, cum sit Physconis filius, regnasse annos XVII. Alexandrum eius fratrem X. rursus eundem Ptolemæum VIII. qui sunt omnino XXXV. ab eo anno quo periit Euergetes. ita Ptolemæum hunc, Euergetis filium, periisse constabit anno vrbis DCLXVIIX cum pater perierit, vt ostendimus, anno DCXXXIII. Successit Ptolemæo Alexander, beneficio Sullæ dictatoris: quod ex Appiano *lib.* 1. *de bel. ci.* plane cognoscitur hic Alexandri filius cum ab Appiano vocetur, patrem eius fuisse crediderim Alexandrum illum, Physconis filium, qui regnauit annos X. Sed cum, ob insolentiam, XIX. regni die populus necauit. id factum constat anno DCLXXI. quo anno Sulla dictaturam inuasit. ita videtur per bienniũ in Ægypto nemo regnasse, id est, ab anno DCLXIIX quo Ptolemæum Physconis filium obiisse demonstratum est, ad annum DCLXXI. quo Sulla dictator Alexandri filium substituit. Post hunc quis regnauerit, explorate nemo tra-

didit. ego tertium Alexandrum puto, filium eius, aut fratrē, quem a populo interfectum proxime diximus nec dubito, quin sit is, quem regno eiectum Suetonius in Iulio declarat his verbis: Tentauit per partem tribunorum, vt sibi Ægyptus prouincia plebiscito daretur, nactus extraordinarii imperii occasionem, quod Alexandrini regem suum, socium, atq; amicum a senatu appellatum, expulerant, resq; improbabatur. Hoc Cæsar ædilis cū tētauerit, quod perspicue Suetonius declarat: ędilitatem autē Cotta, & Torquato cos. gesserit, de quo quidem Romanæ peritus historiæ nemo dubitat: facile colligitur, vel iisdem consulibus, vel anno certe superiore, qui fuit post vrbem conditam DCXXCVII. hunc Alexandrum esse pulsum. ita videbitur regnasse annos XVI. ab eo scilicet anno, quo Sulla, rerum potitus, primo dictaturæ anno, Alexandrum illum, cuius facta mentio est, regnare voluit. Ac, ne quis miretur, cur ego hunc Alexandrinorum regem, cuius nomen Suetonius omittit, Alexandrum appellem; recitabo Ciceronis verba, quibus & Alexandri nomen cognoui, & hoc amplius, periisse eum exulē post ædilitatem Cæsaris, id est, post Cottam. & Torquatum consules, herede relicto Ægypti regni, ex quo pulsus erat, populo Romano. Ciceronis verba sunt hęc in Agraria 1. *Dicent decemuiri, id quod & dicitur a multis, & sæpe dictum est, post eosdem consules regis Alexandrini testamento regnum illud populi Romani esse factum.* Consules quorum hic nomina omittuntur, sine dubio sunt Cotta & Torquatus. nā, quę ibi proxima sequuntur verba, Cæsarem describunt, qui de administranda Alexandria, quod iam Suetonio teste probauim⁹, ędilis apertissime pugnauerat: quod factum esse constat Cotta, & Torquato cos. Quo in loco, cum Alexandriam, Ægyptumq; nominauerit, subiungi non placet, Regis Alexandrini. de quo enim, nisi de ipsius Alexandriæ rege, sermo est? ac malim, vt libere dicam, & hic, & in agraria 1. Regis Alexandri potius, quam Alexandrini. Sequitur enim hic proxime: (vt argumento vtar firmiore) *Video qui testamentum factum esse confirmet, auctoritatem senatus exstare hereditatis aditæ sentio, tum, quando, Alexandro mortuo, legatos Tyrum misimus, qui ab illo pecuniam depositam nostris recuperarent.* Quod si & post Cottæ, ac Torquati consulatum, vt Agraria 1. demonstrat, Ægypti regnum populo Romano legauit Alexander, & id factum ante se consulem Cicero in ea oratione, quam in Rullum consul habuit, aperte significat: *vixerit Alexander, necesse est, L. Cæsare, C. Figulo cos. qui annus post Cottam & Torquatum, ante Ciceronem, & Antonium consules interiectus est.* Alexandro mortuo, successit is, de quo ibidem Cicero illa dicit: *Eum qui regnum illud teneat hoc tempore, neque genere, neque animo regio esse, inter omnes fere video conuenire.* Qui quidem videri potest Auletes non esse: cum dicat Cicero hæc: *Eum regio genere non esse, inter omnes fere video conuenire.*

tiro. contra quam de Aulete scripsit in oratione pro domo: *Cuius inquit, cum patre auo, maioribus societas populo Romano iuncta est*, quod etiam cōprobat in ea pro Sextio, his verbis: *Rex Ptolemaus, qui, si nondum erat ipse a senatu socius appellatus, erat tamen frater eius regis*, qui iam erat a senatu honorem istum consecutus, erat eodem genere, iisdemque maioribus, eadem vetustate societatis; denique erat rex: si nondum socius, at non hostis; pacatus, quietus, fretus imperio populi Romani, regno paterno, atq; auito regali otio, perfruebatur. Ego tamen, Auletem eum esse non dubito. non enim moueor, quod diuerse de eodem sit Cicero locutus. Oratorium hoc est, aliud alio tempore sentire, si caussa postulet. quod Pedianus *in oratione pro Cornelio*, cum Cicero non idē, quod in ea de haruspicum responsis, dixisset, notauit his verbis: *Oratoria calliditatis est, vt, cum opus sit, eisdem rebus ab vtraque parte, vel a contrariis vtantur*. In Agraria oratione Alexandrini regni possessionem omnibus modis vocari in dubium oportuit, quo maior decemuirorum, quos Rulli lex creabat, de Ægypto diuidenda, aut certe regi vendenda, spes ostenderetur. itaque tum de Alexandri regis testamento iniecit: eum, genere eum regio non esse, qui eo tempore regnabat, astute subiunxit. In oratione autē pro domo, vt Clodii leges infamarentur, duorū Ptolemæorum fratrum, alterius Ægypti, alterius Cypri regis, cuius regnum Clodius sua lege publicarat, antiqua nobilitas, & hereditaria regnorum possessio fuit ostendenda. Adiuuat hanc opinionem, nisi fallor, Plinii locus *lib. 33. c. 10* in quo hæc sunt: *Ptolemæum Varro tradit, Pompeio res gerente circa Iudæam, octona millia equitum sua pecunia tolerauisse, mille conuiuas, totidem aureis potoriis mutantem vasa cum ferculis, saginasse*. Quem ego Auletē fuisse Ptolemęū facile crediderim. nam eo beneficio Pompeius eū, pullum postea ab Ægyptiis, Romæ hospitem suum esse voluit, &, vt restitueretur, enixe operam dedit. quorum alterum ex Dione, alterum e Strabone cognoscitur quo anno autē Cicero Agrarias orationes habuit eo liberius de Aulete potuit detrahere, quod is nōdū socius, & amicus populi Romani appellatus erat: quē honorem quadriennio post, emtū a Cæsare cōsule sex talentorū millibus, obtinuit: ꝙ in Suetonio legimus: & Cæsar ipse *lib. 3. de bel. ciu.* in suo priore cōsulatu societatē cum Aulete factā demonstrat. Atq; hæc plane caussa fuit, cur societatem, & amicitiam populi Romani Ptolemæus tanta mercede sibi parandam putauerit, quod vereretur, ne sibi testamento regis Alexandri populus Romanus Ægyptum adimeret, qui præsertim non esse regio genere crederetur. quamquam in orationibus pro domo, & Sextio, vbi Societas a Romanis cum eius patre, auo, maioribus iūcta nominatur, plane vt filius agnoscitur Ægypti regis nō Alexandri, qui, herede relicto populo Romano, exul obiit, sed Ptolemæi Physconis filii, quē bis regnasse diximus nam

si aliquo ex tribus Alexādris nominatis patre natus esset, nomen ei fuisset Alexandro potius, quam Ptolomæo, vt patrem nomine referret: cum & duo superiores Alexandri a patre nomen accepissent. certe vltimus Alexander, qui regni heredem instituit populum Romanum, numquam regno filium priuasset, neq; fratrem, neque patruum, id est filium vel secundi, vel primi Alexandri. Hic igitur Auletes est, Cleopatræ pater: qui successit Alexādro vltimo, ei, cui & Lathuro, vt & Strabo eum vocat, cognomen fuit, vel potius, vt ego arbitror, *Lamyro*, a facetiis videlicet. nam Græci, quem nos dicacem, & facetum, λαμυρὸν vocant quæ si videtur infirma opinio, muniatur auctoritate Plutarchi. qui dicacitatem quibusdam regibus caussam cognominis attulisse, vt Antigono, & Ptolemæo, quorum hic Lamyrus, ille Doso dictus est, in Coriolani vita scripsit. minus mendose in *Plinio*, *libro 6. capit 30*. sed mendose tamen legitur, Quibusdam ante Ptolemæum Lathyrum, regem Ægypti, ignium fuit vsus ignotus. pro, Lamyrum. Auletem periisse Ser. Sulpicio M. Marcello cos. annis XIII. post obitum tertii Alexandri, quem L. Cæsare, C. Figulo cos. obiisse ostendimus, indicat M Cœlii ad Ciceronem epistola, *Inuideo*.

Equidem in eo quoque mihi videor *Eusebii* diligentiam posse requirere, quod inter Philometorem, & Physconem, regem ponit Euergetem. Physconemque putat Euergetis esse filium: cum Philemetori statim fratrem eius Physconem successisse, satis ex Strabone, Iustino, *epitome Liuiana, & Valerio Max. constet*. Ex quo patet, Strabonem in eo melius, quam Eusebium, sensisse, quod Euergetem, & Physconem eundem facit. nam Physcon ἀπὸ τῆς φύσκης, id est, a ventre obeso, dictus est: ideoque Romanis legatis, ad eum adeuntibus, ridiculum fuisse, Iustinus prodidit. Euergetes autem, quo nomine beneficentia significatur, non liberi populi iudicio, sed adulantium obsequio, aut eius crudelitatis metu, nominatus. itaque scribit Athenæus *libro 12*. cum ipse Euergetes dici vellet, cacoergetem, id est maleficum a populo vocatum. fuit enim tyrannorum omnium crudelissimus, quippe qui non modo vrbem Alexandriam cædibus exinauerit, sed duos etiam ipsius filios necarit, quorum alterum in membra concisum ad matrem inter epulas, die natalis eius afferri iussit. Nec in Physconis cognomine Athenæus a Strabone dissentit: cum Euergetem ita lato fuisse ventre ostendit, vt propterea talari veste, quę corporis deformitatem obtegeret, vteretur. Quid, quod post Ptolemæum a matre eiectum non plures, quam duos, Ægypti reges idem Eusebius facit, Dionysium, & Cleopatram? exclusis duobus Alexandris, illo, cui Sulla dictator Ægypti regnum tradidit, quem regnasse XIX. tantum dies iam diximus; & eo, quem *in agraria II*. Cicero nominat. Addo illud, quod is Dionysius, quem ante Cleopatram regem constituit, si Auletes est, eius filius omittitur, qui Magnum

Pompe-

Pompeium necari iussit. sin Auletis filius, Auletes ipse præteritur. Peccat in eo quoque, quod istum Dionysium annos XXX. regnare vult, nec locum relinquit Alexandro, quem Suetonius, & Agrariæ orationes exsulem fuisse Cotta & Torquato cos. demonstrant. Illa vero turpis in supputatione temporum negligentia, quod annos XXX. quos regnare Dionysium putat, ab eo anno, qui Sullæ dictaturam proximus antecessit, ad Cleopatram enumerat: quos esse XXXV. quis iam ignorat? siquidem Cleopatra regnũ a Cæsare II. dictatore accepit: qui fuit annus vrbis DCCVI. cum Sulla dictaturam iniecit anno DCLXXI. Alius igitur Ptolemæorum instituendus est ordo; cum neque Strabonis, nec Eusebii sententiæ acquiescere possimus; nec inter ipsos quidem conueniat: quo magis ab vtroque dissentire nobis licet. Incipiamus a Philometoris fratre Euergete, vel Physcone; quem regnasse in Ægypto septimũ, Philometore fratre mortuo, inter Strabonem, Athenæum, Eusebium video conuenire. Appianus etiam in Syriaco Ptolemęum sextum appellat eum, cui successisse Euergetem fratrem non dubie coniiciet, qui epitomen Liuianam triũ librorum, XLV. XLVII. LII. diligenter inspexerit.

VII. Ptolemæus Euergetes Physcon, frater Philometoris. *epitome Liuiana lib. 47. & 52. Iustinus lib 38. Strabo lib. vltimo, Athenæus lib 4 & 12.*

VIII. Ptolemæus, Physconis maior filius, quo pulsu fratrem eius minorem Alexandrum mater substituit, *ex Iustini libro 39.*

IX. Alexander Physconis minor filius ex eodem Ptolemæus idem qui antea regnauerat. Physconis filius, ex eodem, & Eusebio: quãquam Eusebius eum non recte Physconem vocat.

X. Alexander Alexandri filius, eius, quem Physconis minorem filium fuisse diximus. qui, accepto a dictatore Sulla regno, intra XIX. dies a populo cæsus est. *Appianus lib. 1. bel. ciuil.*

XI. Alexander alius, proximi superioris filius, aut fortasse frater, qui periit, vt ostendimus, L. Cæsare, C. Figulo cos. quod ex Agrariis orationibus, prima, secunda, cognouimus.

XII. Ptolemæus Auletes, Pompeii Magni amicus; quem ab Alexandrinis exactum Gabinius, Syrię procõsul, restituit, testis multorum historia.

XIII. Ptolemæus vltimus, Auletis filius, cuius iussu Pompeius Magnus occisus est, nota historia.

XIV. Cleopatra, qua deuicta Ægyptum in prouinciæ formam Augustus redegit.

Appianus autem, cum vndecimum Ægypti regem Auletem in Sy-

riaco libro, & in Parthico nominat: regem, opinor, non numerat Alexandrum illum, qui XIX. dumtaxat dies regnauit. nam Ptolemæus, Physconis filius, etsi bis regnauit, vnum tamen, quia vnus est, inter Ægyptios reges locum obtinet, qua ratione Appiani defenditur opinio. At Pausanias *lib. 1* octauum Ptolemæum, qui in Ægypto regnauit, Philometorem vocat, & eum esse putat, quem mater regno expulit, minore filio Alexandro substituto: vt propterea, Philometor sit dictus, quia matri minime carus. in quo vel ipse, vel Strabo falli videtur. nam, Philometori Euergetē fratrem successisse & Strabo confirmat. Euergetis vero, qui & Physcon vocatus, filii fuere illi duo, quorum maiorem a matre pulsum diximus, minore substituto. quod si Philometor ante fratrem Euergetem regnauit: videtur omnino nō octauum locum, sed sextum inter Ægypti reges habere, nec is esse, quem odio mater habuit, sed eius patruus, & fortasse Philometoris cognomē accepisse, non ab odio matris in illum, significatione nomini contraria, sed ab eius amore erga matrem. aut igitur Philometor fuit Euergetis frater, sextus Ægypti rex, vt Strabo sensit; aut Euergetis filius, octauus Ægypti rex, vt scriptum est apud Pausaniam.

L.

De Epistolis.

AD M. ANTONIVM MVRETVM, *amicorum κορυφαῖον.*

FErreus omnino sit, qui Te non amet, mi Murete amabilem multis de caussis; sed præcipue ob insignem quandam, & Tuam prorsus in amicitia humanitatem. Ego quidem, Te mihi non amandum solum, sed colendum, proposui: Te, vt alterum parentem obseruandum statui. nam, cum Tu me præcipuum habeas, nihilque tantum esse iam ostenderis, quod non pro me Tu libentissime facturum cōfidere possim, præcipuam quandam Tibi me præstare obseruantiam, par est. Pergamus in amore. in quo etsi alter alterum superare conetur, victoria tamen, qualiscumque sit, vtrique nostrum grata futura est. Noli quærere, quam sæpe de Te cogitem, quam Te in ore habeam. quam Tui & absentis est, & præsentis esset, iucunda commemoratio. interim fruamur literarum bono, quæ absentes, præsentes nos efficiunt. &, vt me scias id præcipue optare, nihilque mihi tanti esse; affirmo Tibi. in quo vel sine iureiurando potes mihi fidem adhibere, nulla me ex re pari lætitia, ac ex tuarum literarum lectione, affectum iri.

Epistolarum omnium quæ materia sit, quæque nos hortentur sæpe, interdum etiam impellant ad scribendum caussæ, diu sæpe ac per attente cogitaui. artem enim quasi quandam, quæ viam

ad inuentionem patefaceret, inuenire cupiebam. Atque in hoc meditandi studio cum occurrissent plurima, eaque admodum diuersa, tandem aliquando inspecta rei cuiusq; natura, atque vi, ad duo quædam capita referri posse omnia visum est: quorum alterum Græce ἠθικὸν alterum πραγματικὸν vocatur, nos morale, & negotiale possumus appellare omnium enim epistolarum argumẽta vel a negotio, vel ab officio, tamquam a duobus fontibus, deducuntur. Negotiales, quæ res in statu sit, siue nostra, siue aliena, siue priuata, siue publica, significant. nec, si quæ sunt, in quibus aliqua de re disputatur, ab hoc genere distiugo nostrum enim negotium videtur esse si vltro scribimus; aliorum, si rogati quamquam disputationes remouet ab Epistola scriptor egregius Demetrius, at non Latini. nam Varro quæstiones multas epistolis explicauit, vt Gellius & Carisius docent: & Valgius Rufus, vt idem Carisius ostendit, scripsit de rebus per epistolam quæsitis. qua nos quoque inscriptione delectati sumus. Morales officium potius quam negotium continent, quod genus late patet. hinc enim emergunt, quæcunque aut humanitatis, aut beneuolentiæ, aut alicuius omnino virtutis aliquam significationem habent; vt commendatitiæ, consolatoriæ, lætitiam, aut dolorem indicantes, admonentes, hortantes, quærentes, obiurgantes, gratias agentes, &, vt summatim complectar, quæ materiam a negotio non sumunt. Tertium quoddam genus, ex vtroq; mistum, reperiri, non negauerim, sed hoc vt æqualiter ex vtroque constet, id est vt [illegible] caussæ, quæ ad scribendum adduxere, graues æque sint, nec morales negotialibus aut negotiales moralibus vincantur, perquam raro solet euenire. quod si morale, aut negotiale in epistola mista excellet; (quod autem vt ea scriberetur vehementius impulit, id dico excellere) quis dubitet, quin, quæ res in ea plus habet ponderis, eadem ei nomen tribuat? Non enim in assignando genere vel partes numerandæ sunt, vel longitudinis habenda ratio est: possunt esse plures morales partes quam negotiales, aut si pauciores sint, vel vna esse longior, quam negotiales omnes: nec tamen ad morale genus epistola pertinebit. quo enim (vt iam dixi) præcipue adducimur ad scribendum, id siue multis siue paucis verbis exponatur, epistolas facit aut negotiales, aut morales. At morales quidem in simplici plerumq; versantur argumento; suisq; quasi finibus contentæ negotialẽ materiam nõ attingũt: negotiales cõtra, non quia necesse sit, sed quia deceat, morale sæpe aliquid assumunt. Possum probare exemplis, possum auctoritate eorũ, qui de epistolis præcepta tradiderunt: sed ipsa quoq; in promtu ratio est quis enim, cũ scribit, quod vel sua, vel eius, ad quem scribit, intersit, aliquam rei perficiendæ cupiditatem non exponit? quis ad ea, quæ restant, curam, & diligentiam non pollicetur? quis aut, cõfecto negotio, nõ lætatur; aut, desperato, non dolet? quæ interdum grati animi, humanitatis

quidem ſemper ſigna ſunt. Moueor etiam non leuiter auctoritate Demetrii, ſcriptoris accurati in primis, & docti: Πλεῖστον, ait, ἐχέτω τὸ ἠθικὸν ἡ ἐπιστολή, ὥσπερ καὶ ὁ διάλογος. σχεδὸν γὰρ εἰκόνα ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γράφει τὴν ἐπιστολήν. Exempla vero Ciceronis ad Lentulum ſcriptæ epiſtolæ ſuppeditant. negotiales enim omnes fere ſunt: & his tamen morales. Cicero ſententias libenter admiſcet: nimirum officii cauſſa; vt, in patriam opera, ac virtute Lentuli reuocatus, tanti beneficii memoriam, & remunerandi ſtudium declaret. fortaſſe etiam, vt ingenio valebat, ad officium artem adhibuit. nam, quia morales inprimis ad conciliandam beneuolẽtiam idoneę ſententię ſunt; iccirco, futurum intelligens, vt negotialem primæ epiſtolæ partem, id eſt, narrationem, Lentulus non admodum libenter legeret, quippe quæ aduerſa pene omnia, & inclinatam rem oſtenderet; eam moleſtiam morali principio leniendam putauit ad leniendum autem, ſi cetera deficiant, ipſa tamen amoris, & grati animi ſignificatio multum valet, & grata voluntas ſocietate quadam eiuſdem doloris oſtẽditur. dolor autem Ciceronis, in Lentuli cauſſa ſuſceptus, quod ſingulari quodã ſtudio valde tamen non proficiat, cum ex ipſa ſententia, & ex toto orationis ambitu, tum vero maxime ex primis verbis, vnde oritur ſentẽtia, colligitur: *Ego omni officio, ac potius pietate.* nam & in, *Ego*, vis eſt; & augetur in, *Omni officio*; & cumulatur demum correctione proxima, *Ac potius pietate*. officium enim amoris expers eſſe poteſt, & communiter in omnes conuenit: nomen autem Pietatis quiddam etiam grauius, quam amor, ſignificat: itaque non communiter in omnes, ſed proprie conuenit in deos, quibus omnia debemus: deinde in patriam, atque in parentes; quorum caritas proxime accedit ad deos: tertio loco, erga omnes propinquos: poſtremo, erga optime meritos; quos diligere vt propinquos, & colere parẽtum fere loco, æquum eſt. quæ ſingula eodẽ, quo propoſuimus, ordine probemus. Ac pietas quidem in deos multis cognoſcitur exẽplis: quorum pauca recitabo. *de Nat. Deor. lib 1. Pietas, ſanctitas, religio pure, & caſte tribuenda ſunt deorum numini.* Et *infra, ibidem: Pietas eſt iuſtitia aduerſus Deos.* Et lib. 3. de Fin. *Nec vero pietas aduerſus Deos, nec quanta iis gratia debeatur, ſine explicatione naturæ intelligi poteſt.* Et pro domo: *Nec eſt vlla erga Deos pietas, niſi honeſta de nomine eorum, ac mente opinio.* Et libr. 2. Off. *Pietas & ſanctitas Deos placatos efficiet.* Et in Topicis: *Æquitas tripartita dicitur eſſe, vna ad ſuperos Deos, altera ad manes, tertia ad homines pertinere. prima pietas, ſecunda ſanctitas, tertia iuſtitia, aut æquitas nominatur. Quæ vero ad patriam, parentes, propinquos etiam, licet non bene meritos, pertinent, hæc ſunt.* Lib. 2. de Inuent. *Pietas eſt, quæ erga patriam, aut alios ſanguine coniunctos, officium conſeruare moneat.* Pro Flacco: *Nimia pietas, & ſummus amor in patriam.* De Somnio Scip. *Iuſtitiam cole, & pietatem: quæ cum ſit*

magna in parentibus, & propinquis, tum in patria maxima est. Et in Bruto: *Vtinam C. Gracchus non tam fratri pietatem, quam patriæ præstare voluisset.* Pro Cœlio: *Pietas in parentes, indulgentia in liberos.* Pro Plancio: *Omitto illa, vt viuat cum suis, primum cum parente: nam pietas fundamentum est omnium virtutum.* Et Acad. libro 2. *Admodum adolescentes cum fratre, pari pietate, & industria prædito, paternas inimicitias est persecutus.* Et ad Att. ep. 3. lib. 6. Cum bellum esse in Syria magnum putetur; videatur ne pietatis esse meæ fratrem relinquere. Pro Quinctio: Si pietate propinquitas colitur, qui affinem prodit, impius sit necesse est. Et ad Thoranium, ep. 20. lib. 6. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant. Atque hæc vno loco omnia, in oratione pro Plancio comprehenduntur. Pietas enim definitur, grata voluntas in parentes, in patriam, in deos, in amicos: eaque tribus modis laudatur, vt virtus, vt virtus maxima, vt virtutum reliquarum omnium mater. Exẽplum pietatis etiam parẽtum in filios vnum Ciceronis afferam ex ep. 39. libr. 13. Domo sibi carendum propter matrem, plenam pietatis. Alterum Catulli:

Egregium narras mira pietate parentem,
Qui ipse sui gnatis minxerit in gremium.

Deorum in homines.

Statius in Sylu.

Vera Deum pietas.

Extremum restat de pietate in bene meritos, quo ex genere est illud *ep. 1. lib. 1. Fam. Ego omni officio, ac potius pietate erga te.* Et ibidem *ep. 9. Periucundæ mihi fuerunt literæ tuæ*: quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam, beneuolentiam? cum illud ipsum grauissimum, & sanctissimum nomen Pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse videatur. Et in eadem, in extremo: *Sunt enim testes meritorum tuorum erga me, meaq; in te pietatis.* Cur autẽ, cũ id, quod diis, hominibusq; debemus propriè Pietatis nomine totũ exprimatur, nõ eodẽ nomine erga Lentulũ Cicero vteretur, quẽ in vtraq; post reditũ oratione non modo parentem, verum etiam Deum suæ salutis, vitæ, fortunæ, memoriæ, nominisque vocat? Sic in epistola ad Curionem *lib.* 2. cum Milonem commendat, bis nomen Pietatis vsurpat, quod, eo adiutente, patriam recuperauerit. Et alibi sæpe. Quod autem in primis quatuor verbis epistolæ 1. ad Lent. *Ego omni officio, ac*, vocales cõcurrere passus est, in eo etiam moralis virtus elucet. Laborare enim videtur, quod amantissimi hominis est, de re potius, quam de verbis. Itaque hanc indiligentiam non solum a reprehensione vindicat, verum etiam cum aliqua laude coniungit in Oratore: *Habet*, inquit, *ille tanquam hiatus, concursu vocalium, quasi molle quiddam, quod indicat non ingratam negligentiam de re hominis magis quam de verbis laborantis.* Et in eodem libro, infra: *Nemo est*

tam rusticus, qui vocales nolis coniungere. in quo quidam etiam Theopompum reprehendunt, quod eas literas tanti opere fugerit: etsi idem magister eius Isocrates, at non Thucydides, ne ille quidem haud paullo maior scriptor Plato. Demosthenes tamen magna ex parte concursionem vocalium, ut vitiosam, fugit. Sed Graeci viderint: nobis, ne si cupiamus quidem, distrahere vocales conceditur. Hæc ille: qui tamen paullo post non debere admodum crebro vocales vocalibus occurrere, indicat, his verbis: *Hoc idem nostri sæpius non tulissent, quod Græci laudare etiam solent.* Gellius & in Poetis hoc probat *lib. 7. cap. 20.* atque suauius esse in Virgilio, Vicina Veseuo Ora iugo, quam, Vicina Veseuo Nola iugo: & apud Catullum, Ebriosa acino ebriosioris.

Dictum est de generibus epistolarum: quibus demonstratis, duplex occurrit animaduersio, primum, quæ vtrique sint aptæ generi sententiæ; deinde, quibusnam sententiæ verbis enuntientur. Ac licet, nisi fallor, simul vtrumque complecti, & ita definire: *Epistola consuetudinem fere quotidiani sermonis decet imitari.* nam, si quod inter longe remotos nequaquam vox & lingua præstare potest, id bono literarum consequimur, vt iis de rebus, quæ vel nostra, vel amicorum intersint, communicemus: profecto nihil aliud, quam imago quædam sermonis, videtur epistola. Idem sensit Artemon ille, qui descripsit epistolas Aristotelis: quem dixisse Demetrius ait, oportere eodem stylo & dialogum scribi, & epistolas: esse enim epistolam dialogi partem. Sententias tamen interdum grauiores, quam dialogus, & maiorem elegantiam admittit epistola; non modo, quia studio curaq; maiore scribimus, quam loquimur; verum etiam, quia, cùm ad principes viros, aut etiam ad ciuitates, literas mittimus, quod interdum euenire solet, habenda omnino videtur personarum ratio; & in eo paullum se tollat epistola, non modo licet verum etiam necesse est. quales enim putemus fuisse epistolas illas, quibus viri eloquentes, & docti, atque ipse in primis Aristoteles Alexandrum Magnum, incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cohortabatur ad decus? Iam vero, quæ leguntur Demosthenis ad Philippum, habere eas quiddam amplum, longeque distare a communi sermone, negari, non potest. Nec desunt Ciceronis in hoc genere nonnullæ, vt illa ad Lucceium *lib. 5. Fam.* de sui consulatus historia separatim componenda; & illa ad Dolabellam *lib. 9.* qua ei de sublata columna, & iis, qui eam Cæsari mortuo, tamquam deo, in foro erexerant, supplicio affectis gratulatur. in illa vero ad Lentulum, quæ incipit, *Periucunda.* partes multæ sunt in quibus aliquanto maior vel verborũ copia, vel sententiarum splendor apparet, quam dialogi ratio, & natura postulet. Age, quid in ea dialogi simile reperitur, in qua M. Brutus Ciceronem accusat, quod suppliciter nimis, ac demisse, ad Octauium scripsisset? Verum hoc, quidquid est licentiæ, pru-

dentiã

dentia moderatur. tempus, personarum dignitas, res ipsa, quousque progredi liceat, ostendit. Proprie vero & simplici argumēto, & simplici stylo contextæ sunt epistolę. Recte, & festiue Cicero ad Pætum: *Quid tibi ego videor in epistolis? nonne plebeio sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. quid enim simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus omnia tractare vno modo: epistolas vero quotidianis verbis texere solemus.* Idem tamen, qui hoc præcipit, non vsquequaque seruat suam regulam: indulget enim ingenio nonnumquam, & epistolas concinnat, atque ornat verbis aliquanto illustrioribus, quam quæ populo familiaria, & communi sermone trita sunt. Sed hoc eiusmodi est, vt, immodice, ac temere si fiat, fastidium pariat, & in reprehensionem incurrat; sin modice, & loco, delectet sine satietate, & laudem assequatur. Decet igitur idem, & dedecet, pro vtentis ingenio; quod aliis quoq; rebus cōtingit. Hac virtute vel solus inter Latinos, vt mihi quidem videtur, vel certe maxime omnium Cicero excelluit. Demosthenem quidem ita vicit, vt comparatio nulla sit: Quod Quinctilianus quoque vidit. Breuitas laudatur in epistolis: iure quidem. breui enim sermone magis capimur, quam producto: verum in omni re modus est. & peccat eodem fere modo, qui multa paucis contrahit, & qui pauca diffundit in multa. Præclare Gregorius Nazianzenus, qui vtroque vitio laborant, eos iaculantibus comparat, ita mittentibus telum, vt vel supra scopum, vel infra feratur. vterique enim errant pariter, licet contrario modo. Hic mihi committendum non puto, quando de epistolis agitur, vt fraudentur studiosi pulcerrima ipsius Gregorii, viri eloquentissimi, epistola, nondum edita: in qua prudenter, & ingeniose, quæ ad hoc ipsum scribēdi genus attinent, omnia persequitur. sic, vt ne Demetrius quidem ille, quem supra appellauimus, vel plura, vel meliora tradiderit.

Γρηγόριος Νικοβούλῳ.

Τῶν γραφόντων ἐπιστολὰς (ἐπειδὴ καὶ τοῦτο αἰτεῖς) οἱ μὲν μακρότερα γράφουσιν, ἢ κατὰ τὸ εἰκός. οἱ δὲ καὶ λίαν ἐνδεέστερα. καὶ ἀμφότεροι τοῦ μετρίου διαμαρτάνουσιν. ὥσπερ τῶν σκοπῶν οἱ τοξεύοντες αὐτοὶ κάτω πέμπουσιν, οἱ δ' ὑπὲρ πέμπουσι. τὸ γὰρ ἀποτυχεῖν ἴσον, κἂν ἀπὸ τῶν ἐναντίων γίνηται. ἔστι δὲ μέτρον ἐπιστολῶν ἡ χρεία: καὶ οὔτε μακρότερα γραπτέον, ἐν οἷς μὴ πολλὰ τὰ πράγματα: οὔτε μικρολογητέον, ἔνθα πολλὰ. τί γὰρ ἢ τῇ Περσικῇ σχοίνῳ μετρητέον τὴν σοφίαν, ἢ παιδικοῖς πήχεσι, καὶ οὕτως ἀτελῆ γράφειν, ὡς μηδὲ γράφειν, ἀλλὰ μιμεῖσθαι τῶν σκιῶν τὰς μεσημβρινὰς, ἢ τῶν γραμμῶν [illegible] συνιζανούσας τὰ μήκη, καὶ παραφαινομένας μᾶλλον ἢ φαινομένας, [illegible] ἀκρῶν εἶναι γνωρίσματα, ἢ ἵν' οὕτως ἂν εἴποιμι [illegible] δέον ἀμφοτέρων φυγεῖν τὴν ἀμετρίαν, τοῦ μετρίου στοχάζεσθαι. Περὶ μὲν τῆς συντομίας, ταῦτα γινώσκω. Περὶ δὲ σαφηνείας, ἐκεῖνο γνώριμον, ὅτι χρὴ φεύγειν τὸ λογοειδὲς, ὅσον ἐνδέχεται, [illegible] ἐπὶ τὸ λαλικώτερον ἀποκλίνειν, καὶ ἵν' οὕτω συνελὼν εἴπω, αὕτη [illegible]

κάλλιστα ἔχουσα, ἣ ἂν καὶ τὸν ἰδιώτην καὶ τὸν πεπαιδευμένον. τὸν μὲν, ὡς κατὰ τοὺς πολλοὺς οὖσα· τὸν δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλούς· καὶ ἡ αὐτόθεν γνώριμος· ὁμοίως, γὰρ ἀπειρόκαλον, καὶ γρῖφον νοεῖσθαι καὶ ἐπιστολὴν ἑρμηνεύεσθαι. Τρίτον ἐστὶ τῶν ἐπιστολῶν ἡ χάρις. ταύτην δὲ φυλάξομεν, εἰ μήτε παντάπασιν ξηρὰ καὶ ἄχαρι γράφοιμεν. καὶ ἀκαλλώπιστα, ἀκόσμητα, καὶ ἀκόρητα. ὃ δὴ λέγεται οἷον δὴ γνωμῶν, καὶ παροιμιῶν, καὶ ἀποφθεγμάτων ἐκτὸς· ἔτι δὲ σκωμμάτων, καὶ αἰνιγμάτων, οἷς ὁ λόγος καταγλυκαίνεται. μήτε λίαν τούτοις φαινοίμεθα καταχρώμενοι. τὸ μὲν γὰρ ἄγροικον, τὸ δὲ ἄπληστον· καὶ τοσαῦτα τούτοις χρηστέον, ὅσα καὶ τῆς πορφύρας ἐν τοῖς ὑφάσμασι. τροπὰς δὲ παραδεξόμεθα μὲν, ὀλίγας δὲ καὶ ταύτας οὐκ ἀναισχύντως. ἀντίθετα δὲ, καὶ πάρισα, καὶ ἰσόκωλα, τοῖς σοφισταῖς ἀπορρίψωμεν· εἰ δέ τι καὶ παραλάβοιμεν ὡς κατατρυφῶντες μᾶλλον τοῦτο ποιήσωμεν, ἢ σπουδάζοντες. Πέρας τοῦ λόγου· ὅπερ τοῦ κομψοῦ τινος ἤκουσα περὶ τῶν ἀετῶν λέγοντος. ὡς ἡνίκα ἐκεῖνον περὶ βασιλείας οἱ ὄρνιθες, καὶ ἄλλος ἄλλως ἧκεν ἑαυτὸν κοσμήσαντες, ὅτι ἐκείνου κάλλιστον ἦν τὸ μὴ οἴεσθαι καλὸν εἶναι. τοῦτο καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς μάλιστα τηρητέον, τὸ ἀκαλλώπιστον, ὅτι ἐγγυτάτω τοῦ κατὰ φύσιν. Τοσαῦτά σοι περὶ ἐπιστολῶν, ὡς δι' ἐπιστολῆς παρ' ἡμῶν. εἰ ταῦτα ἴσως οὐ περὶ ἡμῶν, οἷς τὰ μείζω σπουδάζεται. τ' ἄλλα δὲ αὐτὸς τῷ φιλοπονήσας, εὐμαθὴς ὤν. καὶ οἱ περὶ ταῦτα κομψοὶ διδάξουσιν.

Quam sic Latine vertimus.

GREGORIVS NAZIANZENVS NICOBVLO.

QVi epiſtolas ſcribunt, (quoniam hoc etiam poſtulas) alii quidem pluribus verbis, quam deceat, alii vero exiliter admodum ſcribunt: & vtriq; modum non ſeruant: quemadmodum qui ad ſcopum iaculantur, ſiue infra mittunt, ſiue ſupra. errare enim æquale eſt, licet a contrariis fiat. eſt autem epiſtolarum modus ipſa res: cum neque pluribus verbis, vbi non multæ ſunt res, ſcribendum ſit; neque paucioribus, vbi multæ. quid enim oportet vel Perſica ſchœno, vel puerilibus cubitis ſapientiam metiri, atque ſic imperfecta ſcribere, vt nec ſcribere, ſed imitari vmbrarum meridianas, aut centrorum, in oculos incurrentes, quarum conſiderent longitudines, & obſcure potius, quam perſpicue, cernuntur, extremo aliquo ſignificatæ: ſuntque (quomodo appoſite dicam?) ſimilitudinũ ſimilitudines: cum oporteat, qui vtriuſq; iniuſtã menſurã velit euitare, iuſtã eũ cõſequi. De breuitate igit̃ hęc ſtatuo. De pſpicuitate autẽ illud cõſtat, oportere, q̃ elaboratũ viter, quãtum oporteat, magis ad id, quod cõmunis vſus eſt, inclinare. &, vt complectar paucis, optima eſt & pulcerrima epiſtola, quę cum indoctum, tum etiam eruditum perſuadere poſſit: indoctum, vt ad multitudinem ſcripta; eruditum, vt multitudinis captum ſuperans. item, quæ ſua ſponte intelligitur, æque enim abſurdum eſt, & griphos conſiderare, & epiſtolam interpretari. Tertium eſt epiſtolarum gratia. hanc porro ſeruabimus, ſi neque ſicca proſius

ca prorsus, & inuenusta scribamus. & illepida, & inornata, & inculta, quod dicitur, vt sine sententiis, & prouerbiis, & dictis, & salibus, & reconditis iocis, quibus sermo conditur, neque valde his abusi esse videamur. alterum enim agreste, alterum vero cum satietate. Hæc autem eatenus vtenda, quatenus & purpuris in textilibus. figuras autem recipiemus quidem & paucas, & has non impudenter. anthiteta vero, & æqualia, & similiter desinentia rhetoribus dimittemus. sicubi autem assumamus, tamquam iocantes potius hoc faciamus, quam serio agentes. Summa hæc est: quod ab eloquente quodam homine de Aquila accepi, cum diceret: Quo tempore aues de principatu disceptabant. & aliæ aliter exornatæ venerunt, in aquila formosissimum id fuisse, quod nihil formosum esse putaretur. hoc & in epistolis maxime obseruãdum, vt minime sint elaboratæ: quod proxime ad naturam accedit. Hæc tibi de epistolis, tamquam per epistolam, a nobis: nec fortasse nobis conuenienter, qui maiora curamus. Reliqua vero & ipse tibi tuo studio comparabis, cum ingenio valeas; & docebunt ii, qui hoc scientiæ genere excellunt.

Prouerbia non excludit, sed crebra non probat. quod Ciceroni quoque placuit: itaque paucis vtitur. at Demetrius, κάλλος, inquit, ἐπιστολῆς αἱ πυκναὶ παροιμίαι· δημοτικὸν γάρ ἐστιν ἡ παροιμία, καὶ κοινόν. Ego seruo, & seruabo Gregorii documẽtum, vt prouerbiis neque numquam, neque sæpe vtar: accedente præsertim Ciceronis exemplo: quem cum lego, nullius rhetoris præcepta desidero.

DEMETRIVS PHALEREVS

περὶ ἑρμηνείας.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ ἐπιστολικὸς χαρακτὴρ δεῖται ἰσχνότητος, καὶ περὶ αὐτοῦ λέξομεν. Ἀρτέμων μὲν οὖν, ὁ τὰς Ἀριστοτέλους ἀναγράψας ἐπιστολάς, φησὶν ὅτι δεῖ ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ διάλογόν τε γράφειν, καὶ ἐπιστολάς. εἶναι γὰρ τὴν ἐπιστολὴν, οἷον τὸ ἕτερον μέρος τοῦ διαλόγου. καὶ λέγει μέν τι ἴσως, οὐ μὴν ἅπαν. δεῖ γὰρ ὑποκατεσκευάσθαι πως μᾶλλον τοῦ διαλόγου τὴν ἐπιστολήν: ὁ μὲν γὰρ, μιμεῖται αὐτοσχεδιάζοντα· ἡ δὲ, γράφεται καὶ δῶρον πέμπεται τρόπον τινά. τίς γοῦν οὕτως ἂν διαλεχθείη πρὸς φίλον, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης πρὸς Ἀντίπατρον, ὑπὲρ τοῦ φυγάδος γράφων τοῦ γέροντος, φησίν; Εἰ δὲ πρὸς ἁπάσας οἴχεται γᾶς φυγὰς οὗτος, ὥστε μὴ κατάγειν, δῆλον ὡς τοῖς γε εἰς ᾅδου κατελθεῖν βουλομένοις, οὐδεὶς φθόνος. ὁ γὰρ οὕτω διαλεγόμενος, ἐπιδεικνυμένῳ ἔοικε μᾶλλον, οὐ λαλοῦντι. καὶ λύσεις συχναὶ, ὁποῖαι, οὐ πρέπουσιν ἐπιστολαῖς. ἀσαφὲς γὰρ ἐν γραφῇ ἡ λύσις. καὶ τὸ μιμητικὸν, οὐ γραφῆς οὕτως οἰκεῖον, ὡς ἀγῶνος. οἷον ὡς ἐν τῷ Εὐθυδήμῳ. Τίς ἦν, ὦ Σώκρατες, ᾧ χθὲς ἐν Λυκείῳ διελέγου; ἦ πολὺς ὑμᾶς ὄχλος περιειστήκει. καὶ μικρὸν προελθὼν ἐπιφέρει, ἀλλά μοι ξένος τις φαίνεται εἶναι, ᾧ διελέγου, τίς ἦν; ἡ γὰρ τοιαύτη πᾶσα ἑρμηνεία, καὶ μίμησις ὑποκριτῇ πρέπει μᾶλλον, οὐ γραφομέναις ἐπιστολαῖς. πλεῖστον δὲ ἐχέτω τὸ ἠθικὸν ἡ ἐπιστολή, ὥσπερ καὶ ὁ διάλογος. σχεδὸν γὰρ εἰκόνα ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ ἔστι μὲν καὶ ἐξ ἄλλου λόγου παντὸς ἰδεῖν

τὸ ἦθος τοῦ γράφοντος ἐξ οὐδενὸς δὲ οὕτως, ὡς ἐξ ἐπιστολῆς, τὸ δὲ μέγεθος συνεστάλθω τῆς ἐπιστολῆς, ὥσπερ καὶ ἡ λέξις. αἱ δὲ ἄγαν μακραὶ καὶ προσέτι κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ὀγκωδέστεραι, οὐ μὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπιστολαὶ γένοιντο ἄν, ἀλλὰ συγγράμματα, τὸ χαίρειν ἔχοντα προσγεγραμμένον. καθάπερ τοῦ Πλάτωνος πολλαί, καὶ ἡ Θουκυδίδου. καὶ τῇ συντάξει μὴν λελύσθω μᾶλλον. γελοῖον γὰρ περιοδεύειν ὥσπερ οὐκ ἐπιστολὴν ἀλλὰ δίκην γράφοντα, καὶ οὐδὲ γελοῖον μόνον, ἀλλ' οὐδὲ φιλικόν. τὸ γὰρ δὴ κατὰ τὴν παροιμίαν, τὰ σῦκα σῦκα λεγόμενον, ἐπιστολαῖς ταῦτα ἐπιτηδεύειν. εἰδέναι δὲ χρή, ὅτι οὐχ ἑρμηνεία μόνον, ἀλλὰ καὶ πράγματά τινα ἐπιστολικά ἐστιν. Ἀριστοτέλης γοῦν, ὃς μάλιστα ἐπιτετυχηκέναι δοκεῖ τοῦ τύπου ἐπιστολικοῦ. Τοῦτο δ' οὐ γράφω σοί, φησιν. οὐ γὰρ ἦν ἐπιστολικόν. εἰ γάρ τις ἐν ἐπιστολῇ σοφίσματα γράφει καὶ φυσιολογίας, γράφει μὲν, οὐ μὴν ἐπιστολὴν γράφει. φιλοφρόνησις γάρ τις βούλεται εἶναι ἡ ἐπιστολὴ σύντομος καὶ περὶ ἁπλοῦ πράγματος ἔκθεσις, καὶ ἐν ὀνόμασιν ἁπλοῖς. κάλλος μέντοι αὐτῆς αἵ τε φιλικαὶ φιλοφρονήσεις, καὶ πυκναὶ παροιμίαι ἐνοῦσαι. καὶ τοῦτο γὰρ μόνον ἐνέστω αὐτῇ σοφόν· διότι δημοτικόν τι ἐστὶν ἡ παροιμία, καὶ κοινόν. ὁ δὲ γνωμολογῶν, καὶ προτρεπόμενος, οὐ δι' ἐπιστολῆς ἔτι λαλοῦντι ἔοικεν, ἀλλὰ μηχανῆς. Ἀριστοτέλης μέντοι καὶ ἀποδείξεσί που χρῆται ἐπιστολικαῖς. οἷον διδάξαι βουλόμενος, ὅτι ὁμοίως χρὴ εὐεργετεῖν τὰς μεγάλας πόλεις καὶ τὰς μικράς, φησίν. Οἱ γὰρ θεοὶ ἐν ἀμφοτέραις ἴσοι· ὥστ' ἐπεὶ αἱ χάριτες θεαί, ἴσαι ἀποκείσονταί σοι παρ' ἀμφοτέραις· καὶ γὰρ τὸ ἀποδεικνύμενον αὐτὸ ἐπιστολικὸν, καὶ ἡ ἀπόδειξις αὐτή. ἐπεὶ δὲ καὶ πόλεσί ποτε καὶ βασιλεῦσι γράφομεν, ἔστωσαν τοιαῦται αἱ ἐπιστολαὶ μικρὸν ἐξηρμέναι πως· στοχαστέον γὰρ καὶ τοῦ προσώπου, ᾧ γράφεται. ἐξηρμένη μέντοι καὶ οὐχ ὥστε σύγγραμμα εἶναι ἀντ' ἐπιστολῆς, ὥσπερ αἱ Ἀριστοτέλους πρὸς Ἀλέξανδρον, καὶ πρὸς τοὺς Δίωνος οἰκείους ἡ Πλάτωνος. καθόλου δὲ μεμίχθω ἡ ἐπιστολὴ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν ἐκ δυοῖν χαρακτήροιν τούτοιν, τοῦ τε χαρίεντος καὶ τοῦ ἰσχνοῦ. Καὶ περὶ ἐπιστολῆς μὲν τοσαῦτα, καὶ ἅμα περὶ χαρακτῆρος τοῦ ἰσχνοῦ.

Quæ sic versa sunt.

EPistolarum character cum exilitate indigeat, & de ipso dicemus. Artemo igitur, qui Aristotelis epistolas collegit, ac in lucem protulit, eodem modo dialogum & epistolas oportere scribere asserit: eo quod epistola fere tamquam altera dialogi pars, non tamen omnis esse videatur. Nihilo secius opus est epistolam magis, quam dialogum, exornare. nam hic, inconsiderate ac improuide facientem imitatur, illa vero scribitur, & quodam modo dono mittitur. Quis enim, ad amicam literas dans, eo dicendi genere vtatur, quo Aristoteles ad Antipatrum, de quodam sene extorre scribens, vtitur? dum inquit: Si hic autem ad omnia abiit exsulia, adeo vt in patriam vllo pacto reduci, reuocariq; non possit, perspicuũ est, neminem ad inferos descendere volentib. inuidere. Nam, qui ita sermocinatur, demõstranti potius, q̃ loquenti, similis esse videtur: & solutiones tantopere exiles sunt, vt epistolis nequaquam congruant. Solutio etenim in scriptione est res perobscura. Et illud sane, q ad imitandũ pertinet, non est tã scriptionis,

quam

quàm ceteraminis proprium, ac peculiare, veluti in Euthydemo: Quisnam ille erat, o Socrates, quicum heri in Lycio disputabas? frequens profectò turba circumstabat. Et paululum procedens, infert. At mihi peregrinus videbatur. deinde, cũ quo disputabas, quisnam erat? Omnis enim eiusmodi elocutio & imitatio, histrionem magis, quam epistolas scribentem, decet. Plurimum etiam moralitatis contineat epistola, quemadmodum & dialogus nam quilibet imaginem sui prope ipsius animi, scribit epistolam. Et ex alio quidem dicendi genere, licet etiam scribentis morem, seu ingenii indolẽ omnino cognoscere, sed ex nullo alio magis & melius, quam ex epistola. Magnitudo autem epistolę veluti & elocutio, contrahatur. Nam, quæ sunt nimis longæ, & ad hæc per locutionem tumidiores efficiuntur: quæ profectò reuera epistolę non sunt, at opera potius, epistolæ inscriptionem, Saluere, habentia. quemadmodũ Platonis, & Thucydidis plurima. Verũ cõstructione nimirũ magis dissoluatur. Nam per periodos ire, tamquã non epistolam, sed iudicium scribẽtem, supra quam dici possit, ridiculum est, & non solum ridiculũ, sed & amicitiæ nequaquam conueniens. In scribendis enim epistolis, illud, quod in prouerbio dicitur, Ficus ficus, sectari, ac comminisci oportet. Insuper scire itidem opus est, quod non solum elocutio, verum ẽt res quędã sunt epistolarum proprię. Itaq; Aristoteles id, quod epistolis conuenit, earumque proprium est, vt videtur maxime consecutus esse. non enim inquit. Hoc tibi scribo; eò quod epistolæ non congrueret. nam, si quispiam sophismata, & de natura disputationes, epistola complecteretur, scriberet quidem, sed epistolam nequaquam. In epistola enim quæ breuis, & de re simplici narratio esse debet, & simplicibus nominibus cõfici, comitas quædam requiritur, atque festiuitas. Pulcritudo autem ipsius est, amica benignitas: ac si frequentia in ea fuerint prouerbia. hoc plane scitum, cum sit cõmune, & vulgo satisfaciat, solum insit epistolæ. Qui vero sententias & cohortationes scribit, nõ per epistolam, sed per artificium & machinationem loquẽti similis admodum videtur. Aristoteles sane & demonstrationibus in modum ferme epistolæ vtitur. sicut cum vult docere; similiter magnis & paruis ciuitatibus benefaciẽdum esse, inquit: Dii vtiq; in ambabus æquales sunt. igitur, quando deæ gratię ęquales sunt, & apud ambas tibi residebunt, ambas beneficio oportet afficere. Etenim, quod ab ipso demonstratum est, & demonstratio ipsa, epistolarum est propria. Et quoniam ad ciuitates aliquando, interdum ad reges scribimus, eiusmodi epistolæ sint etiam aliquo modo parum eleuatæ. Consideranda item est persona, cui scribitur, vt eleuata sit epistola, si opus est. non tamen pro epistola volumen scribatur: quemadmodum Aristotelis ad Alexandrum epistolę & ad Dionis familiares Platonis epistola. Vniuersè autem ex his duobus characteribus per elocutionem

commisceantur epistolæ; ex vrbano scilicet, & exili. Et de epistola quidem, & de tenui simul charactere hęc dicta sufficiant.

CODicillorum vsus antiquissimus fuit iam ante chartam inuentam. itaq; scripsit Homerus *Il.lib 2.cap.66.* Bellerophonti in Lycia codicillos esse datos. quo argumento, nondum eo tẽpore inuentam esse chartam, Plinius *lib. 13. cap.* 13. probare conatur, etsi aliter sentire videatur eiusdem *lib. cap* 2. qui chartam Alexandri Magni victoria repertam, condita in Ægypto Alexandria, scribit. Codicilli autem, dicti a Caudicibus, id est, arborum libris: plures enim ligneæ tabellæ glutino iungebãtur, item vt iũguntur hodie nostrates libri. Sed ante, quam in arborum libris, palmarum in foliis esse scriptum, idem Plinius auctor est, *eodem libro, & eodem capit.* & hæc subiungit: *Publica postea monumenta plumbeis voluminibus, mox & priuata linteis confici cœpta, aut ceris. pugillarium enim vsum fuisse, etiam ante Troiana tempora, inuenimus apud Homerum.* Quibus verbis Pugillaria significat codicillos esse, id est, tabellas cera illitas, in quibus pungendo, stylo impresso, scriberetur: vnde Pugillaris nomen. Verum, etsi ante chartam fuere, post eandem tamen inuentam mansere Codicilli, commodi scilicet caussa: quoniam, vbi charta, & atramẽtum non adesset, vt in itinere, in cœna, in senatu, Codicilli, stylo scripti, mittebantur. itaque Cicero, Fam. ep. 18 lib 6. *Quæsiui,* inquit, *o Balbo, per codicillos, quid esset in lege.* & Sulpicius, ep. 12. lib. 4. *Puer Acidini mihi obuiam venit, cum codicillis.* Interdum ipsi codicilli non mittebantur, sed scribebatur in iis, quod in chartam deinde translatum mitteretur. propterea. *Harum exemplum in codicillis exaraui,* ait Cicero, lib. 9 Fam. ep. vlt.

NOn eodem modo libri apud veteres, & epistolæ, scribebantur. Libri enim pluribus paginis conscripti, circa lignum, aut aliquid osseum, vt ait Porphyrio, vel corneum, teretis formæ, inuoluebantur. id appellabant Vmbilicum: quod, vt vmbilicus in medio vẽtre, item illud, libro iam circa inuoluto, medium. extremæ partes a similitudine vocabantur Cornua, vt multis poetarum exemplis intelligitur Epistolæ autem nec semper vna, pluribusue, sed modo vna, modo pluribus conscribebantur paginis; nec inuoluebantur, sed complicabantur. complicatis, linoque transiectis, qui mercatorum hodie mos est, anulus imprimebatur. Obiicietur illud, epist 7. lib. 3. Fam. *Appiani mihi volumen a te reddiderunt* quod de vna epistola dictum esse, eo constat, quia sequitur, *Eadem epistola petebas.* Sed, *Volumen*, dixit Cicero non de inuoluta epistola, sed de longissima, quæ voluminis instar esset. Quod si epistolas conseruari opus esset; alia ratio erat. tunc enim non complicabantur, sed inuoluebantur; quotque epistolarum libri, tot volumina fiebant. Vnde illud ad Tironem *Ep. 17. lib. 16. Video, quid agas. tuas quoque epistolas vis referam in volumina.*

lumina. Et ad Atticum, epist. 30. lib. 12. *Euolui volumen epistolarum tuarum.* Ad Cornificium autem, epistola vltima libr. 12. cum scripsit, *Non te epistolis, sed voluminibus, lacessierem:* non de multis epistolis dixit, sed de longissimis, quæ volumen singulæ conficere posse viderentur. Plinius etiam singulos historiæ suæ libros Volumina appellat *lib. 18. cap. 3. cap. 25 cap 26. cap. 32.* Nunc dicendum aliquid est de pagellis epistolarum. Latitudo non omnium eadem erat: quod Plinii testimonio comprobatur: qui *lib. 13 c. 13.* maximam latitudinem ait suæ fuisse tredecim digitorum. id Cicero ipse *Fam. epist. 13 lib. 2* ad Cœlium significat. ait enim: *Extrema pagella pupugit me tuo chirographo*: cum tamen ex Cœlii literæ, quibus Cicero respondet, quarum *l b. 8.* initium est, *Non dubito,* satis longæ sint. Idem lib. 12 epist 25. ad Brutum, dixit in extremo: *Altera iam pagella procedit,* nec tamen tota illa epistola, quam non ceperat vnica pagella, quartam illius Cœlianę partem ęquat. Ergo hæc, quam scripsit Cicero ad Brutum, angusta pagina; illa vero latior, qua Cœlius ad Ciceronem. Quæri etiam potest, ab vna tantum parte, an vtrimque, scriberentur epistolarum, & librorum paginæ. Vtrimque non puto: quod vel vnico illius ad Brutum epistolæ argumento cognoscitur, cuius proxime facta mentio est. nam, si angustam eam pagellam fuisse constat, quæ tantulam epistolam non ceperit: quanto angustiorem fuisse necesse esset, quæ vtrimque scripta tamen non sufficeret?

Quinct. lib IX.

EST ante omnia oratio alia iuncta, atque contexta, soluta alia, qualis in sermone & epistolis, nisi cum aliquid supra naturam suam tractant, vt de philosophia, de rep. similibusque. Quod non eo dico, quia non illud quoque solutum habeat suos quosdam, & forsan difficiliores etiam, pedes neque enim vel hiare semper vocalibus, aut destitui temporibus, volunt sermo, & epistola, sed non fluunt, nec cohærent, nec verba de verbis trahunt: vt potius laxiora in his vincula, quam nulla, sint.

D. Hier. Epist. 42. ad Niceam.

TVrpilius, Comicus, tractans de vicissitudine literarum, *Sola,* inquit, *res est, quæ homines absentes præsentes facit.*

Ibidem.

Rudes illi Italiæ homines, quos Cascos Ennius appellat, qui sibi, *vt in Rhetoricis ait Cicero,* ritu ferino victum quærebant, ante Chartæ, & Membranarum vsum, aut in dedolatis e ligno codicillis, aut in corticibus arborum, mutua epistolarũ alloquia missitabant. vnde & portitores earum Tabellarios; & scriptores, a libris arborum, Librarios vocauere.

Cicero Fam. lib. 2. epist. 4.

Epistolarum genera multa esse non ignoras, sed vnum illud certissimum, cuius caussa inuenta res ipsa est, vt certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum, interesset. reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant. vnum familiare, & iocosum; alterum, seuerum, & graue.

II.

De Galliæ diuisione.

FRANCISCI MORANDI MEMORIAE.

QVæ amicis, dum viuunt, officia præstamus, ea mortuis quoque deberi, iudico. Ne mirum igitur videatur, si Francisci Morandi nomine hæc nunc edi voluimus nam; etsi mortuus sit, non tamen eius memoria vnquam apud nos intermoritura est. id eius & singularis humanitas, & eximia doctrina a nobis postulare videntur.

Sæpe legendo incurrimus in hæc tria Galliæ cognomina, Togatæ, Comatæ, Brachatæ: nec tamen omnes, quæ sit earum differentia, nouere. quod ostendere, breui definitione proposita veterum testimonio conabimur. Definitur Gallia vel a regione, vel ab hominum cultu. a regione sic: Gallia vel transalpina est, quæ vlterior etiam dicitur; vel cisalpina, quæ citerior. vtraque diuiditur in duas, transalpina in Narbonensem, & comatam; cisalpina in transpadanam, & cispadanam. Rursus a cultu definitur hoc modo: Gallia vel comata est, vel brachata, vel togata. comata est omnis transalpina, præter Narbonensem; brachata, quæ postea Narbonensis dicta; togata, cisalpina omnis. de comata, probat Plinius *lib. 4. cap. 17. Gallia, inquit, omnis, comata vno nomine appellata, in tria populorum genera diuiditur amnibus maxime distincta, a Scalde ad Sequanam Belgica; ab eo ad Garumnam Celtica, eademque Lugdunensis; inde ad Pyrenæi montis excursum, Aquitanica, Aremorica ante dicta.* Apparet Narbonensem omitti, de qua separatim *lib. 3. cap. 4.* iam locutus erat. Opinor autem, antiquitus Galliam omnem transalpinam comatam fuisse; postea vero Narbonensem, in qua fuere Allobroges, prouinciam a Romanis factam, Romanorum hominum consuetudine alere comas desiisse. Intonsas enim gentes vocat Plinius alpinas quoque gentes, quarum nonnullas Narbonensis opinor Galliæ partem fuisse. *lib. xi. cap. 37.* Nomina, inquit, ex eo capillatis alpium incolis, Galliæ Comatæ. Et, quamquam reliqua quoque Gallia a C. Cæsare in prouinciæ formam esset redacta: quia tamen Narbonensis prius prouincia facta fuerat; ideo Prouinciæ nomine, quod hodie quoque retinet, semper appellata, reliqua vero Gallia vetus Comatæ cognomen

auit

tamen retinuit. propterea nec Agrippa cum Galliam longe lateque metiretur, Narbonensis rationem habuit, quasi prouinciæ separatæ. scripsit enim hæc Plinius eodem loco: *Agrippa vniuersarum Galliarum inter Rhenum, & Pyrenæum, atque Oceanum, ac montes Gebennam, & Iuram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem* C D X X. ∞ *pass. latitudinem* C C C X I I I *computauit.* & Catullus Comatam appellauit Galliam a Cæsare perdomitam:

Quis hoc potest videre, quis potest pati?
Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat omnis, vltima & Britannia?

Quis porro dubitet, quin transalpina Gallia, non cisalpina, significetur in iis Antonii verbis, quæ recitat Cicero Philippica I I X. *Galliam togatam remitto: comatam postulo.* Fuit enim hoc Antonii consilium, vt cisalpinam Galliam D. Bruto, iam eam obtinenti, relinqueret, transalpinam autem, a L. Planco tunc administratam, quæ longe erat firmior, sibi assumeret; quo posset deinde, superatis alpibus, in Bruti prouinciam, quæ Togata Gallia a Romano vestitu vocabatur, impetum facere, Brutoq; eiecto, vrbem ipsam, exemplo Cæsaris, occupare. quod Ciceronem non fugit. subiecit enim in eo loco: *Otiosus videlicet esse mauult.* Et Philippica V. *Est*, inquit, *opinio decreturum aliquem Antonio illam vltimam Galliam, quam Plancus obtinet.* Comata igitur omnis transalpina, præter Narbonensem: togata vero cisalpina, quam ab Italia omnes duo, Rubico a supero mari, Arnus ab infero, dirimebant. Quod autem ait Plinius, Ab Ancone, Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ cognomine: in eo terminos iurisdictionis non spectauit: nam ita Anconem Italiæ adiudicasset: sed Gallorum, veterum incolarum, rationem habuit. Quis autem Anconum cis Rubiconem esse nescit? Mela quoque Togatam nominat Galliam: & ait: Carni, & Veneti colunt togatam Galliam. Placet autem *Dionis* verba recitare ex *libro* X L V I. quæ Galliarum distinctionem ostendant, adiuncta nominis caussa & Togatæ, & Comatæ. Λέπιδος τὴν Ἰβηρίαν πᾶσαν, καὶ τὴν Γαλατίαν τὴν Ναρβωνησίαν, Ἀντώνιος δὲ τὴν λοιπὴν Γαλατίαν, τήν τε ἐντὸς τῶν Ἄλπεων, καὶ τὴν ὑπὲρ αὐτὰς οὖσαν ἀρχὴν δέξηται. Ἐκαλεῖτο δὲ ἐκείνη μὲν Τογάτα, ὅτι τε εἰρηνικωτέρα παρὰ τὰς ἄλλας ἐδόκει εἶναι, καὶ ὅτι καὶ τῇ ἐσθῆτι τῇ Ῥωμαϊκῇ τῇ ἀστικῇ ἐχρῶντο ἤδη: αὕτη δὲ δὴ Κομᾶτα, ὅτι οἱ Γαλάται οἱ ἐν αὐτῇ ἐς κόμην τὸ πλεῖστον τὰς τρίχας αὔξοντες, ἐπίσημοι κατὰ τοῦτο παρὰ τοὺς ἄλλους ἦσαν. Brachata restat. Hæc transalpinæ pars fuit, quæ postea Narbonensis nominata. Plinius libro 3. cap. 4. *Narbonensis prouincia appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur, brachata ante dicta, amne Varo ab Italia discreta, alpiumque saluberrimis Romano imperio iugis: a reliqua vero Galli a latere septemtrionali, montibus Gebenna, & Iura.* Et Mela libro secundo, capit. 5. *Pars Galliæ nostro mari apposita, fuit aliquando brachata*

nunc Narbonensis. Cicero etiam *in oratione in Pisonem*, Brachatæ illum cognationis dedecus appellat, quòd auus eius maternus trans alpes natus erat. *Et in oratione pro Fonteio*, Sagatos, brachatosque vocat Gallos, qui Fonteium accusabant, cum Narbonensi Galliæ, quod ipsa declarat oratio, Fonteius præfuisset. Quo patet; licet ea Galliæ pars nomen mutauerit, Narbonensis dicta, quæ Brachata fuerat, ipsas tamen brachas non esse depositas. Brachæ autem, quasi tunica fuit omnis Galliæ transalpinæ, cui sagum imponebatur; comata tamen potius, quam a brachis dicta, quæ capillatior fuit. Quod si quis roget, cur brachas tunicam fuisse Gallicam putem: recitabo illud Suetonii, quod in C. Cæsaris vita scriptum est: *Iidem in curia Galli brachas deposuerunt, latum clauum sumserunt. Latus enim clauus tunica senatorum Romæ fuit, quem Galli, brachis depositis, sumserunt.*

III.

De Primipolo.

AD HANNIBALEM CRVCEIVM.

CVm multa apud veteres scripta, obscuritatis habent plurimum, Hannibal Cruceie: tum vero, quæ ad militiam pertinent, difficulter a nobis intelligi, quis ignorat? Primipilus quid sit, quidque in militia significet, video a multis dubitari. Volui igitur, quæ hac de re in veteribus obseruaui, edere: eaque in Tuo nomine apparere: vt, hac re, Patrem imitans, meam quoque summam obseruantiam Tibi ostenderem, ortam ab eximiis tuis erga nos officiis, quorum memoriam nulla vmquam dies apud nos obliterabit, nulla vetustas imminuet.

Primipilus, & Primus pilus, non idē sunt. nā Primipilus siue primopilus (vtrūq; n., vt infra ostendam, veteres dicebant: vnde Primipilaris, apud Quinctilianum, lib 6. Plinium *epist. libr.* 10. & apud Suetonium in Tiberio, & Spartianum, in Pescennio Nigro, *Primopilaris autem in antiquis lapidibus reperitur*) cēturio primus fuit, inter decem cēturiones triariorum. Primus pilus autem non centurio, sed centurionatus fuit, quem ordinem centurio Primipilus ducebat. Vtriusque subiungam exempla, & centurionis primum, deinde ordinis. Exemplorum autem quia duo genera sunt, quæ ex libris, quæque ex antiquis lapidibus sumuntur; primum a libris ordiar. Cæsar, de Primipilo centurione, *lib. 2. Bel. Gal.* Primipilo P. Sextio, multis vulneribus confecto Liuius, lib 7. P. Salonius alternis propeannis & tribunus militum, & primus centurio, erat, quem nunc Primipilum appellant. Idem, libr. 8. Duo Primipili ex vtraque acie inter Triarios erant. Valerius, lib. 1. cap. 6. de prodigiis: Aquilarum altera vix conuelli a primipilo potuit. Addam etiam *Dionysii Halic* Græca verba, quæ sunt lib. 9. Ἑνὸς τῶν ἐπιφανεστάτων [illegible]

χαι

χίλιοι ἵπποι ἦσάν τι, καὶ τὸ καλούμενον ὑπηρετῶν χιλίων νόμον. τούτους Ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ Πριμοπίλους καλοῦσιν. Quibus verbis intelligitur, centurioni Primipilo solitas obedire sexaginta centurias, id est, totam legionem. Et Vegetius, eum Aquilæ præfuisse, quod erat signum legionis. lib. 2 demonstrat. Cuius potestatis ea ratio fuit: quia, cum essent in legione tria militum genera, denis singula centurionibus instituta, hastati, principes, triarii, & ceteris omnibus triarii, ætate, vsu, fortitudine præstarent, eo fiebat, vt primus centurio triariorum non modo reliquis nouem triariorum centurionibus, verum etiam reliquis hastatorum, & principum, centurionibus imperare posset. Propterea dixit Dionysius, eum sequi solitas sexaginta centurias. Verum id perquam raro factum opinor; quippe cum in prœliis separatim singuli ordines, hastati, principes, triarii, pugnarēt. quod si & hastati, & principes, loco moti, fusique ab hostibus, fuissent; tunc triarii, fugientibus exceptis, renouata pugna, hostes inuadebant, eósque hastati, & principes, modo victi, sequebantur. ita, permistis ordinibus, vnum esse oportebat, cuius voluntati, & imperio, milites omnes parerent. is autem primus cēturio, id est, Primipilus, fuit: qui cum aquilæ præesset, vt ait Vegetius, & inter centuriones triariorum primum locum obtineret, iure omnibus reliquorum quoque ordinum centurionibus imperabat. Quod & Plinius libr. XXII. capit. 6. declarat. inquit enim: Primum pilum capessens sub Catulo, exclusam ab hoc legionem suam hortatus, tribunum suum, dubitantem per castra hostium erumpere, interfecit, legionemq; eduxit. Quibus verbis constat, eum, qui primum pilum duceret, primum locum in legione, post tribunum militum, obtinere solitum. Liuius quoque honoratiores ceteris centurionibus indicat fuisse Primipilos, cum ait *lib 42. Cum tribuni militum centuriones, sed primum quemque, citarent; tres & viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citatis tribunos pl. appellarunt.* Quemadmodum autem Primipili primum locum inter omnes suæ legionis centuriones obtinebant: sic primæ legionis Primipili honore præstabant omnibus ceterar. legionum Primipilis. Propterea Sp. Ligustino, qui antea quater primum pilum duxerat, primus pilus, in legione prima, virtutis caussa, est assignatus. Quod apud Liuium scriptum est, eodem libro.

Hæc, ex libris: Nunc lapidum testimonia subscribamus.

Fulginei. I.

P. AELIO. F. PAPIR
MARCELLO CENT.
FRVM. SVB. PRINCIPI. PE. PEREGRINORVM
ADSTATO. ET. PRINCIPI. ET. PRIMIPILO
LEG. VII. GEM. PIAE. FEL. ADLECTO. AD. MV.

NERA. PRAEFF. LEGG. VII CLAV. ET. PRIMAE ADIVTRICIS. V. F. FLAMINI LVCVLARI. LAVREN LAVINA. PATRONO. ET. DECVRIONI COLONIAE. APVLESIVM. PATRONO. CIVITAT. FORO. FLA. FVLGINIA. ITEMQVE. IGVVINORVM SPLENDIDISSIMVS. ORDO. FOROFLAM CVIVS DEDICAT. DECVRIONIBVS. ET. LIBERIS. FORVM PANEM. ET. VINVM. ꝟ. XX. N. ITEM. MVNICIPIBVS. ꝟ. IV. N. DEDIT

Soræ ad D. Restitutæ.

L . FIRMIO . L . F
PRIM. PIL. TR. MIL.
IV. VIR. I. D
COLONIA . DEDVCTA
PRIM. PONTIFICI
LEGIO . IV . SORANA
HONORIS. ET VIRTVTIS
CAVSSA

Capuæ, ad D. Vincentii 3.

PAVLO . AEMILIO
PRIMIPILO . BIS
PRAEFECTO. EQVIT.
TRIBVNO CHORTIS
IV . PRAETOR
. . . . . SENECIO

Romæ

Romæ, in domo Cassia, 4.

M . POMPEIO . M . F . ANI . ASPRO
7. LEG . XV . APOLLINAR . 7 . COH . III . PR
PRIMOP . LEG. III . CYREN . PRAEF . CASTR
LEG. XX. VICTR.
ATIMETVS . LIB . PVLLARIVS
FECI, ET. SIBI, ET
M POMPEIO. M. F. ET. CINCIAE
COL. ASPRO SATVRNINAE
FILIO SVO. ET VXORI. SVAE.
M. POMPEIO. M. F. COL. ASPRO. FILIO. MINORE

Q

Venafri, post tribunal altaris maioris Episcopatus. 5.

SEX. AVLIENO. SEX. F. ANI. PRIMIPIL. II. TR. MIL. PRAEF.
LEVIS. ARMAT. PRAEF. CASTR. IMP. CAESAR. AVG. ET.
TI. CAESARIS. AVGVSTI. PRAEFF. CLASSIS. PRAEF. FABR. II.
VIR. VENAFRI. ET. FORO. IVLI. FLAMINI. AVGVSTALI
NEDYMVS. ET. GAMVS. LIB.

Seno-

Senogalia, in Piceno. 6.

P. F. .... A. PRIMOPILO. SPECTATAE VIRTVTIS
EQVESTRIS . ORDINIS . V
PATRIBVS. ET. PLEBI. GRATO
OB . GRATAM . ADOLESCENTIS . INDOLEM
BENE . MERITAM . SAXVM . DEDIT.

Parmæ

Parmæ 7.

. . : . . : . : . . . . :
PRAEF. LEG. XX. VALEN. VICTR. PRIMOP. LEG. X. GEMIN. PIAE. FIDEL. CENT LEGION. IIII. SCYTHIC. XI. CLAVD. XIV. GEM
VII. GEMIN M
PATR. COL. IVL. AVG. PARM. PATR MVNICIPIORVM. FORODRVENT. ET. FORO. NOVANORVM. PATRON. COLLEGIOR. FABR ET. CENT. ET DENDROPHOR. PARMENS. COLLEG. CENT. MERENTI

Brixiæ, apud Forum piscarium vetus, nuper effossa 8

C. MEFFIO. C. F
CLA. SAXONI
PRIMO PILO PRAEF
COHORT. PRAEF. FABR
PONTIFIC QVINQVEN
COHORS CARIETVM ET
VENIAESVM

Emendandus locus Plinii, lib 3. cap. 3. in quo, Venonensium, corrupte legitur.

Bononiæ, in ædibus Aquilinorum. 9.

. . . . ENTICOL. Q. F. C. B
. . . . PRIM. PIL. PRAEF. EQ
. . . . VIR. I D
. . . . PIL. TRIB MIL. PRAEF
. . AEF. FABRVM
. . QVINQ POTEST
. . ICVS. DE. P. S. D

Taurini, in ædibus Aiacum. 10

C. GAVIO. L. F
STEL. SYLVANO
PRIMIPILARI. LEG. VIII. AVG.
TRIBVNO COH. II. VIGILVM
TRIBVNO. COH. XIII VRBAN.
TRIBVNO. COH. XII. PRAETOR.

BO-

DONIS. DONATO. A. DIVO. CLAVD. BELLO.
BRITANNICO
TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CO-
RONA. AVREA:
PATRONO. COLON.
D. D.

Matellicæ i i.

. ARRIO. C. F. COR. . . . . .
CLEMENTI. MILITI. COH. IX. PR. EQVITI. COH.
EIVSDEM. DONIS DONATO. AB. IMP. TRAIA-
NO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. OB
BELLVM. DACICVM. SINGVLARI. PRAEFECTO-
RVM. PR. TESSERARIO. OPTIONI. FISCI. CV-
RATORI. CORNICVL. TRIBVNI. EVOCATO AVG.
7. COH. I. VIGIL. 7. STATORVM 7. COH. XIV.
VRB. 7. COH. VII. PR. TRECENARIO. DONIS.
DONATO. AB. IMP. HADRIANO. HASTA. PVRA.
CORONA. AVREA. 7. LEG. III. AVG. PRIMIPI-
LARI, II. VR. QVINQVENNALI. PATRONO. MV-
NICIPI. CVRATORI. REIPVBLICAE. DECVR. EX
AVG. V.:::MVNICIPES. MAT.,...

Tarracone. 12.

TEMPLVM. HOC. SACRVM. MER.....

...... AVGVSTI . NOMEN . . FELIX

REMANEAT. STIRPIS. SVAE. LAETETVR......

PARENS. NAM. QVOM. TE. CAESAR. TE M. ....

EXPOSCE . DEVM . CAELOQVE. REPERIES. ....

MVNDVM REGES SINT. HEI. TV. EI. SORTE....

HVIC. IMPERENT. NEGANTQ NOS. FELICIBVS. VOTEIS. SVEIS

L. AVRELIVS. L. F. PAL RVFVS PRIMOPILARIS

..... XVI. MILITARIS. SEC. .....

..... IMP. CAESARIS. ....

In

In Hispania 13.

L. AVRELIVS. L. F
PAL
RVFVS
PRIMOPILARIS
LEG. XVI
H. S. E

De ordinis ductore, qui Primipilus, vel Primopilus, vocabatur, diximus. Nunc de ipso ordine, qui Primus pilus, non Primipilus, aut Primopilus, appellabatur, ea, quæ scripta sunt a veteribus, afferamus. Cæsar, *lib. 3. Bel. Gal.* P. Sextius Baculus primi pili centurio. idem planius etiam, *libr.* 5. Balnentius anno superiore primum pilum duxerat. Et, *lib. 6* Sextius primum pilum apud Cæsarem duxerat. Et, *lib. 1. Bel. ciuil. L. Pupium, primi pili centurio.* Et, *libro* 3. *Scæuam, centurionem, ab octauis ordinibus ad primum pilum traduxit,* tametsi mendose, in vulgatis libris, eo loco, legatur, *Primipilum.* nam in antiquo Borromæii Cardinalis libro est, *Primum pilum.* Et, ibidem, infra: *Crast nus primum pilum superiore anno in legione decima duxerat.* De hoc ordine significasse eundem puto *lib. 5. Bel. Gal.* cum dixit: *Erant in ea legione centuriones, qui iam primis ordinibus appropinquarent, T. Pulfio, & L. Varenus.* Et Tacitum, lib. 19. *Occisi sex primorum ordinum centuriones.* Et Liuium *libr.* 7. Septimum primum pilum iam Tullius ducebat. & *libr.* 8. vbi de acie tertia loquitur: *Sub signis quindecim ordines locabantur, ex quibus ordo vnusquisque tres partes habebat, eam vnamquamque Primum pilum vocabant.* tribus ex vexillis constabat. Cum dicimus etiam centurio Primipili; idem valet, ac si dicamus, centurio, primum pilum ducens quod ostendit Sallustius, in Iugurtha. Et Velleius, *lib. 2. Primi pili centurionem, nomine Vibillium, iuste percussit.* Liu. l. 2. *Populus dedicationem ædis dat M. Platorio, primi pili centurioni.* Suetonius in Caligula: *Nonnullis centurionibus, ante paucissimos, quam consummaturi essent, dies, primos pilos ademit, caussatus senium cuiusque, & imbecillitatem.* Et Valerius, *lib. 9. Dedicatio ædis Mercurii M. Platorio, primi pili centurioni, data est.* Et Tacitus, *lib. 13. Curam præsidiorum Pactio Orphito, primipili honore perfuncto, mandat. Et lib. 19. Aquilam Ælius Verus, primi pili centurio, seruauerat. Et Plinius, lib. 22. cap. 6. Primum pilum capessens, legionem eduxit.* Hæc ex historia. Sed a Cicerone quoque tria suppetunt huiusce generis exempla *Epist. 20. lib. 5 ad Atticum: Cohortem primam totam perdidit. centurionemque primi pili, Asinium Dentonem.* Et, *in oratione pro Balbo: L. Marcius, primi pili centurio, cum Gaditanis fœdus icisse dicitur. Et, in Antonium oratione 12. Cum Aquilæ primi pili nummos aureos daret.* Quo loco subaudiri, centurioni, non dubito: alioqui legendum putarem, Aquilæ primipilo. Constat igitur ex Cæsare, Sallustio, Cicerone,

Liuio, Velleio, Suetonio, Valerio, Tacito, Plinio, ordinem in militia fuisse Primum pilum: de quo lapidum testimonia non habemus: ordinis autem ductorem fuisse Primipilum, & lapidibus, & libris probatum iam est. Quæri potest: cum Primipilus appellaretur is, quem fuisse primum in Triariis centurionem, Liuio maxime teste probauimus, qui eum tribuno mil. honore proximum locat, quibus nominibus reliqui nouem triarior. centuriones appellarentur. Opinor, numero distinctos fuisse, vt post Primipilum diceretur, Centurio secundi triarii; post hunc autem, Centurio tertii triarii; eademque ratione, vsque ad decimum. Et, cum dixit Cæsar, *Ab octauis ordinibus ad primum pilum Scæuam traduxit*: indicat, opinor, Scæuam, e centurione octaui triarii, primum centurionem, id est primipilum, ob virtutem esse factum. Sic Primus hastatus, pro primo ordine hastatorum, a Cæsare nominatur, *lib. 3 bel. ciu. Cecidit*, inquit, *Q. Fulginius ex primo hastato legionis 12. qui, ob eximiam virtutem, ex inferioribus ordinibus in eum locum peruenerat*: id est: a decimo hastato, per omnes reliquos ordines, vsque ad primum. Et Cicero lib. 1. de Diuin. *Signifer primi hastati signum loco mouere non potuit.* Eadem ratione Primus princeps vocabatur Primus ordo inter principes; sic secundus, tertius, vsque ad decimum. Vnde illud, in Ciceronis ad M. Brutum epistola: *Nasennius, Cretensi bello, Metello imperatore, octauum principem duxit.* Transibant autem centuriones, virtutis gratia, ab inferiore ordine ad altiorem; vt, a decimo hastato, ad nonum; a nono, ad octauum; & sic, vsque ad primum: a primo vero hastato non ad decimum principem, sed ad primum; nec deinde a primo principe ad decimum triarium, sed ad primum, qui priscis temporibus vocabatur primus centurio; posterioribus, Primipilus, vt Liuii verbis ostendimus. Hanc mihi coniecturam de centurione primi hastati ad ordinem Primum principem traducto, Liuius affert: apud quem lib. 42. ita loquitur Sp. Ligustinus: *Hic me imperator dignum iudicauit, cui Primum hastatum prioris centuriæ assignaret. tertio iterum voluntarius miles factus sum in eum exercitum, qui aduersus Ætolos, & Antiochum regem, est missus. a M'. Acilio mihi Primus princeps prioris centuriæ est assignatus.* De centurione autem primi principis, ad ordinem Primipili traducto, sic Vegetius *libr. 2. Vetus consuetudo tenuit, vt ex primo principe legionis promoueretur centurio primi pili.* Hactenus recte Vegetius. Quod autem subiungit, in eo mutatam militiæ rationem declarat: ait enim: Qui non solum Aquilæ præerat, verum etiam quatuor centurias, id est, quadringentos milites, in prima acie gubernabat. Primum non quatuor centurias, verum vnam tantum, gubernabat Primipilus: & erant in Triariis, quot Manipuli: totidem Primipili; qui antea, *vt libro 7. scripsit Liuius*, primi centuriones appellati fuerant. In hoc igitur valde a Polybio, cui plurimum in historia tribuo,

tribuo, Vegetius dissentit. Quod si centuria Manipulus est, vt equidem facile credo; quia centuriones, qui Manipulis præerant, nominabantur: non intelligo, qui potuerint in quatuor centuriis milites esse quadringenti. Concedam, priscis illis temporibus cum Roma Regibus pareret, atque etiam aliquanto post, centenos fuisse milites in centuria; sed, quo tempore aduersus Latinos Romani, T. Manlio Torquato, & P. Decio Mure cos. dimicarunt, in singulis hastatorum, principumque manipulis erant milites sexageni, præterea centuriones duo, vexillarius vnus: Triariorum autem 180. & centuriones item duo, vexillarius vnus: totidemque & Rorarii, & Accensi, in eodem, cum Triariis, manipulo. nam in tertia acie quindecim manipulos Liuius constituit: quos etiam Ordines vocat: singulosque diuidit in partes tres, Triarios, Roranos, Accensos. Age. Liuianos manipulos omittamus: de iis cogitemus, quos Polybius denos quidem in singulis militum generibus, id est in Hastatis, Principibus, Triariis, diuerso tamen militū numero constituit. singulis enim Hastatorum, & Principum, manipulis milites attribuit CXX. Triarior. autem manipulis dimidium, id est LX. Ita neque Vegetio cum Liuio, aut Polybio; neque rursus inter Liuium & Polybium, conuenit. Quid, quod Primum pilum in acie prima statuit Vegetius, contra quem Liuius, & Polybius, qui locum ei postrema in acie inter triarios assignat. nimirum diuersis temporibus magna rei militaris facta commutatio est. Nec enim perpetuo mansit ea militiæ ratio, quam a Polybio, qui cum Africano minore vixit, explicatam videmus. Ille pilum solis velitibus tribuit, hastatis autem, & principibus, veruta bina; triariis, neq; pilum, neq; veruta, sed hastam præter gladium: Cæsar autem, *lib. 3. bel. ciu.* (vt vno contenti simus exemplo, cum suppetant multa) iacta esse pila, significat, ab iis, qui cum Crastino euocato contra Pompeianos procurrerunt: quos non fuisse velites qui minimæ fortitudinis erant, ostendit non obscure: ait enim: *Electi milites eum circiter* CXX *voluntarie eiusdem centuriæ sunt prosecuti.* Vt omittam quod legionem C. Marius auxit, ad militum sex millia: vt is esset ordinarius numerus, qui antea fuerat quatuor millia ducenti: quod Polybius memoriæ prodidit.

IV.

De Tibiis.

AD BARTHOLOMÆVM CAPRAM.

INgratus sim, Bartholomæe Capra, si quæ in Patrem meum officia contulisti, ea mihi in animo fixa non hærerent. Memini, quam grata, & iucunda Tui memoria Patri esset nec ego ei dissimilis in eo vnquam ero &, cum eximiis tuis erga nos meritis vix vllo pacto respondere possim, enitar saltem, vt, iis agnoscendis, & prædicandis, non omnino ingratus iudicer.

Dextræ tibiæ erant, quæ dextra histriones spectabant, sinistræ scilicet spectatores. Sinistræ contra, quæ sinistra histriones, dextra spectatores. Opinor autem, sinistras grauem sonum reddidisse, dextras acutum. sinistrę enim ex ea arundinis parte fiebant, quæ proxima terræ nascitur; quæ cum crassior sit, & foramen latius habeat, quam quæ longinquior a radice est, grauiorem sonum reddat, necesse est. dextræ autem ex superiore arundinis parte fiebant. testis Plinius *lib. 16. in extremo capite 36. his verbis: Sed tum ex sua quamque tantum arundine congruere persuasum erat: & eam, quæ radicem antecessisset, læuæ tibiæ conuenire; quæ cacumen, dextræ.* Hinc legas, *Acta est tibiis dextris, & sinistris*, id est, sono acuto, & graui, tibiis vtrimque constitutis. Vbi autem legitur, *Paribus dextris, & sinistris*, Sarranas significat, dextrorsum sinistrorsumque positas, quæ Pares vocabantur, quod foraminis cauerna, *vt ait Seruius*, par erat; ideoque sonum parem reddebant, vt Phrygiæ impares, quod cauernam imparem habebant, ex quo sonum reddebant imparem, acutum scilicet partim, & partim grauem. Ex quo Seruius interpretans illud Virg. lib. 9.

O vere Phrygiæ, (neque enim Phryges) ite per alta
Dyndyma, vbi assuetis biforem dat Tibia cantum:

explanat, *Biforem*, dissonum, imparem, & dissimilem, iuxta Phrygiarum tibiarum naturam, quæ hoc a Sarranis distabant, quod, *vt ait Seruius*, cauernam foraminis imparem habebant; vt Phrygiæ distabant, quod dextræ vnicum foramen habebant, vt sonitu vniformi sonarent; sinistræ vero, duo: quorum vnum grauem, alterum acutum sonum reddebant. Quod vero dextræ tibiæ acutum, sinistræ grauem sonum reddiderint, præter Plinii, Varronis quoque testimonium exstat, *de re rust. lib. 1. cap.* 2. quo loco ait, *Tibias dextras, & sinistras*, cum vno eodemque tempore sonarent, vt histrionum vocem sequerentur, alteram incentiuam, alteram succentiuam fuisse. Quod autem, vbi Incentiuam nominat, dextram significet; vbi Succentiuam, sinistram; nihil dubito. subiungit enim: *Agricultura succinit pastorali*, quod est inferior, vt tibia sinistra dextræ foraminibus. Cum igitur sinistra succentiua sit, grauis sonus erit: dextræ autem acutus, quoniam incentiua, sinistræque foraminibus superior, cum maiorem foraminis numerum habeat sinistra, cui, vt grauiter sonet, pauca foramina sufficiunt. Quo loco vero dicit; *Tibiis Sarranis*, idem est, ac si dicas, *Paribus*: cauernam enim parem habebant, ex quo parem quoque sonum reddebant. Et, quoniam eruditi quidam Artis Musicæ scriptores, scripsere, ideo in Terentii Adelphis, quæ comœdia acta fuit ludis funebribus Q. Fabii Maximi, sonuisse Sarranas sine Phrygiis, quod par sonus rebus mœstis aptior esset, quam acutus: opinor ego, Sarranas, id est, pares, non solum in rebus mœstis, verum etiam in lætis sonuisse; cum videam non tantum in Adelphis sed &

sed & in Andria, & in Hecyra fuisse *Tibias pares*, id est, *Sarranas*. nisi si tres eas comœdias actas fuisse ludis funebrib⁹ alicuius summi ciuis credamus: quod falsum est: Hecyra enim primum acta ludis Romanis. Et, quoniam Acro, *in Horatii Artem Poeticam*, ait, ex Varronis sententia, Tibias veteres quatuor foraminum fuisse: potest id dupliciter intelligi. prior explanatio est quod, cum Acro legerit in Varrone, Tibias veteres, indicio id est, Varronis tempestate Tibiarum foramina mutata fuisse, cum Veteres nominet. Verum si Acro ex persona sua Veteres nominat, quemadmodum ego arbitror, cum ipse inferior multis annis, sæculisque a Varrone fuerit: dicamus, ita locutum Acronem, vt rem alienam a temporibus suis designaret, Tibias scilicet non habuisse quatuor foramina, quemadmodum Varronis tempestate; vel quod prorsus in vsu esse desiissent, nec amplius in Comœdiis sonarent, vt hodieque in vsu non sunt. Donatus dextris tibiis grauem sonum tribuit, sinistris acutum. in quo aperte fallitur: quod non solum Plinii iam recitato testimonio probauimus, qui Tibias dextras ex arundinis cacumine fieri ait, sinistras ex ea, quę radicem antecesserit; sed etiam Varronis, qui dextram incentiuam, succentiuam sinistram appellat. Fallitur quoque in eo, quod ait, Tibias Sarranas, sinistrasque easdem esse. nam, si Sarranæ pares sunt, & Phrygiæ impares, ob foraminis æqualitatem, inęqualitatemque, quod ait Seruius: manifesto patet, Sarranas tam dextras, quam sinistras esse posse: quales in Andria Terentii fuisse existimo: ideoque in Inscriptione legitur, *Tibiis paribus dextris, & sinistris*, i. e, Sarranis. Et in Adelphis, vbi legitur, *Tibiis Sarranis*, easdē opinor fuisse cū parib. dextris, & sinistris. Et in Phormione, *Tibiis imparibus*, ex plano *Tibiis Phrygiis dextris, & sinistris*. Hāc opinionē meam id confirmat, q̄ numq̄ reperi Phrygias, aut Sarranas nominatas vna cum paribus, aut imparibus. quod indicio est, *Paribus*, ad indicandas Sarranas; &, *Imparibus*, ad Phrygias, satis fuisse. Illud etiam animaduerti, Sarranas, Phrygiasque in vna eademque comœdia numquam sonuisse, sed vel has, vel illas. ideoque legitur, *Paribus, aut imparibus*; nec vmquam vna, *Paribus, & imparibus*. Opinor etiam, vbi legitur, *Dextris, & sinistris*, intelligendam esse, non vnam tantum, sed plures Tibias a dextris sonuisse sinistrisq; scenæ: aliquandoque sonuisse tantum ex altera parte, quo modo in Eunuchi inscriptione legitur, *Tibiis duabus dextris*: itaque est in scriptis libris, & recte. Quo loco dubitaui interdum deesse *Paribus, vel imparibus*; vt ostenderet, Phrygiæne, an Sarranę essent; quod in aliis dixerat: sed postea, cum neque *Paribus*, neque *Imparibus* ibi scriptum sit, intelligi debere existimaui, Pares potius, quam impares fuisse: Sarranas scilicet potius, quam Phrygias: cum æqualis sonus grauior sit, qui Sarranarum erat, ideoque conuenientior, & Romanorum auribus iucundior.

Quod autem dextræ Tibiæ sint pares, id patet ex Heautontimorumeni Inscriptione, vbi est, *Acta primum tibiis imparibus, deinde duabus dextris*. nam, si dextræ non eędem sunt cum imparibus, sequitur pares esse. pares autem easdem fuisse cum Sarranis, iam diximus. impares igitur Phrygiæ sunt, a sinistraque sonabant. Ex quo patet, Sarranas modo vtrimque sonuisse, tuncque dicebant, *Tibiis paribus dextris, & sinistris*, vt in Andriæ inscriptione; modo a dextra tantum, vt in Heautontimorumeno, vbi ait, *Deinde duabus dextris*, cum dixisset iam, *Acta primum tibiis imparibus*. In Eunucho quoque sonuerunt tantum a dextra: dicit enim, *Tibiis duabus dextris*. Vbi vero neque dextræ, neque sinistræ nominantur, vt in Phormionis, Hecyræque inscriptionibus: credendum est, ab vno tantum latere sonuisse: a sinistro scilicet, *in Phormione*; cum dicat, *Tibiis imparibus*: a dextro autem, in Hecyra, cum dicat *Tibiis paribus*, testimonio enim inscriptionis Heautontimorumenu iam demonstrauimus, impares, Phrygias scilicet, sonuisse tantum a parte sinistra. Sarranas vero sonuisse, pnon modo a dextra solum, *vt in Eunucho, & in Heautontimorumeno*: tuncque in Comediæ Inscriptione id aperte significabatur, & dicebatur *Tibiis dextris*: modo a dextra, & sinistra, vt in Andria, vbi, tamquam de re, quæ interdum variaret; *Dextris, & sinistris*, dicitur. Diomedes Tibiarum tria genera nominat, *dextras Sarranas sinistras*. in quo dupliciter errat. Primum, quod, si Sarranæ aliæ sunt a dextris & sinistris, non tria, sed quatuor Tibiarum genera erunt; cum sint & Phrygiæ, quas Seruius Sarranis opponit. errat & in eo, quod Sarranas a dextris, & sinistris distinguit, cum Sarranæ possint esse dextræ, sinistræque. quod & iam probauimus, & ex Adelphorum Inscriptione patet. in qua cum sit *Tibiis Sarranis*, neque dicatur, *dextris aut sinistris*: quis non videt, in Sarranis inesse dextris & sinistris, vel saltem dextris? cum ex altero scenæ latere, vel ex ambobus sonuisse necesse fuerit. vtriusq; autem moris exempla dedimus, cum de Sarranis loqueremur. Phrygias enim a latere sinistro tantum sonuisse videtur: quod ex Heautontimorumeni Inscriptione elicitur.

Tibiæ autem non semper ex arundine factæ sunt, sed Plinii ætate sacrificæ e buxo, ludicræ autem e loto, ossibusque asininis, & argento. Qua de re *in nostro commentario Artis Poeticæ Horatii*, quem ad te mittimus, Bartholomæe Capra, diximus; & apud Plinium *in extremo cap. 35. lib. 16* quædam leguntur.

V.

De Fulgure & Fulmine.

AD OCTAVIANVM FERRARIVM.

NOllem, quod siluerint inter nos literæ, siluisse amorem existimares. non is sum, Octauiane Ferrari, qui cũ quem semel aman-

amandum, & colendum ob eximias virtutes mihi proposui, non in amicitia persistem: & Tu, qui Patri meo ita carus, itaque acceptus semper fuisti, cur non & mihi filio eodem loco esse debes? sed excitabo me ipsum, vel potius excitabit me amor erga me tuus: quem cum recordor, aliquid esse mihi videor: idque iudicio Tuo multum tribuens.

Fulgura pro Fulminibus vsurpat Plinius *lib. 35. cap. 10.* Nam Ceraunobolon quod ibi appellari dicit, significat, fulmen quod iacitur, vt Symbolum, est pecunia, quæ confertur. Eadem tria nominat *lib. 2. cap. 47.* quo loco Fulmina vocat, quæ *lib. 35.* Fulgura. *Si in nube*, inquit, *luctetur flatus, aut vapor, tonitrua edi: si erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra.* Præterea *lib. 15. cap. 18.* manifeste pro fulminibus fulgura vsurpauit. *Colitur*, inquit, *ficus arbor in foro ipso, ac Comitio Romæ nata, sacra fulguribus ibi conditis.* Sic Varro *lib. 4. C. Ælius, & Q. Lutatius scribunt eum locum esse fulguratum, & ex S. C. septum esse.* idem Plinius lib. 2. cap. 54. cum loquatur de fulminibus, *Quæ iam*, inquit, *fulgura enuntiare, non putant fas.* magna huius obseruationis vanitas tacta est. Iunonis æde deprehensa est Scauro consule noctu magis, quam interdiu, sine tonitribus fulgurat. vnum animal hominem non semper exstinguit, cetera ilico. Accedit Tranquillus: qui scripsit in Augusto: *Tonanti Ioui ædem consecrauit liberatus periculo, cum expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset, seruumque prælucentem exanimasset.* Et in Domitiano: *Continuis octo mensibus tot fulgura facta, auditaque sunt, vt exclamauerit, Feriat iam quem volet.* Nec videtur Cicero aliud significasse, cum dixit, *lib. 2. de leg. Diuorum iras prouidento, iisque apparento: cæliquæ fulgura regionibus ratis temperanto: vrbemque, agros & templa liberata & effata habento.* Et paulo post. *Fulgura, atque obstita pianto.* Eodem illud spectat, quod idem Cicero posuit lib. 1. de Diuin. *Quæ est gens, aut quæ ciuitas, quæ non aut extis pecudum aut monstra, aut fulgura interpretantium, aut augurum, aut astrologorum prædictione moueatur?* Et ibidem infra: *De fulgurum vi dubitare num possumus? nonne cum multa alia mirabilia, tum illud in primis.* cum Summanus in fastigio Iouis opt. max. qui tum erat fictilis e cœlo ictus esset; nec vsquam eius simulacri caput inueniretur: haruspices in Tiberim id depulsum esse dixerunt: &c. Ouidius quoque lib. 1. Fast.

——spirare Typhœa credas,

Et rapidum Ætnæo fulgur ab igne iaci.

Perspicue Plautus idem sensit in Trinummo: *Fulgurita sunt alterna arbores: sues moriuntur.* Et idem Plinius libro XIIX. capit. vlt. *Cum sereno cælo fulget, pluuiæ erunt, & tonitrua, & hiemabit: atrocissime autem, cum ex omnibus quatuor partibus cæli fulgurabit.* Nam, si vibrationem tantum luminis significasset, verbum,

Fulgurabit, omiſiſſet breuitatis cauſſa. Ab hac ſententia, niſi fallor, non diſcrepat illud lib 9. cap. 35. *Si fulguret, comprimi conchas, ac pro ieiunii modo minui: ſi vero & tonuerit, pauidas, ac repente compreſſas, quæ vocant phyſemata, efficere: hos eſſe concharum abortus.* Nonius quoque *Fulguritum*, pro fulgure ictum, explanat: & *Fulgurire*, pro fulgur iacere: vnde illud Næuii:

A ſuo ſonitu clare fulgurivit Iupiter.

Eſt etiam locus lib 2. de Diuin. in quo Fulgurare, pro fulmen iacere, dictum eſt verba ſubſcribam: *Quid eſt, quod ab Etruſcis ſic eſt fulgure? cœlum in 16. partes diuiſerunt Etruſci. facile id quidem fuit, quatuor, quas nos habemus, duplicare, poſt idem iterum facere; vt ex eo dicerent, fulmen, qua ex parte veniſſet.* Et paulo poſt: *In noſtris commentariis ſcriptum habemus: Ioue tonante fulgurante, comitia populi habere nefas. hoc fortaſſe reip. cauſſa conſtitutum eſt: comitiorum enim non habendorum cauſſas eſſe voluerunt: itaque comitiorum ſolum vitium eſt fulmen, quod idem omnibus rebus optimum auſpicium habemus, ſi ſiniſtrum fuerit.* Ex hoc loco Fulgur, & Fulmen idem eſſe, nemo, vt opinor, negabit. Neque tamen propterea mendoſum eſſe aut *in oratione, vel interrogatione potius in Vatinium*, aut *lib. 2. de nat. de.* vbi legitur in vulgatis libris: *Ioue fulgente, tonante*. nam ego tria puto fuiſſe comitiorum vitia, fulgere, tonare, fulgurare. quam capio coniecturam ex hoc ipſo de Diuinatione libro: in quo ſcriptum video, in extremo: *Si fulſerit, ſi tonuerit, ſi tactum aliquid erit de cœlo. quare nec, Fulgurante Ioue*, in Fulgente mutauerim; cum iam oſtenderim, Fulgur, & Fulmen idem eſſe Fulmen autem comitiorum vitium: nec, *fulgente* in *fulgurante*; cum &, *fulgere*, malum in comitiis omen exiſtimetur. Nec moueor, quod in eodem libro videtur Cicero fulgura diſtinguere a fulminibus: inquit enim ſic: *Placet Stoicis, eos anhelitus terræ, qui frigidi ſint, cum fluere cœperint, ventos eſſe: cum autem ſe in nubem induerint, eiuſque tenuiſſimam quamque partem cœperint diuidere, atque diſrumpere, idque crebrius facere, & vehementius, tum & fulgura, & tonitrua exſiſtere: ſi autem nubium conflictu ardor expreſſus ſe emiſerit, id eſſe fulmen.* Aut quod ſcripſerit Seneca lib. 2. nat. quæſt. *Fulguratio oſtendit ignem, fulminatio emittit.* Aut quod Nonius; qui Fulgur ait ignem eſſe, qui coruſcat fulmine? Ego enim fulgura a fulgetris ita diſtinguo, vt fulgetra ſit fulgor ſine fulmine, fulgure autem & cum fulmine & interdum etiam ſine fulmine; vt in duobus proxime recitatis, Ciceronis, & Senecæ locis. nam fulgura, quia numquam ſine fulgore ſunt, eadē fulgetra vocari poſſunt: quia ſæpe ignem, nubium conflictu expreſſum, emittunt, fulmina: fulgetra vero, quia tantum fulgent, fulminum ſignificatione ſemper carent.

VI.

De Etesiis.

AD CAROLVM SIGONIVM.

PErpetua Tua erga me merita non vulgaribus testata officiis, Carole Sigoni, poscere videntur, vt Patris mei erga Te beneuolentiæ, qui Te semper fratris loco duxit, respondeam; &, quantum meæ vires possint, nihil prætermittam, quod propensam voluntatem testari possit. Tu hoc si ita accipies, vt pro animo rem Te accepisse iudices, non Tu quidem me Tibi deuinctum maiore vinculo adstringes, sed eximiæ Tuę humanitati plurimum addes.

Etesiæ qui venti sint, quaque anni parte, quamque diu, flent; deinde, quo modo gignantur; postremo, quorsum spirent, breui conabor ostendere. Etesias ventos esse a Septemtrione excitatos, inter omnes constat: ideo dixit Lucretius, lib. *6.*

——*Etesia flabra Aquilonum.*

Nam poetæ Aquilonem, pro Septemtrione, accipiunt. licet Aquilo, qui & Boreas idem est, medius inter Septemtrionem, orientemque, sit. qui enim directe a Septemtrione ipso, atque ab Vrsa, vt loquitur Aristoteles, aduersus Meridiem flat, Ἀπαρκτίας a Græcis, a nostris vocatur Septemtrio. Quo tempore spirare incipiant, veterum testimonio docebimus. Aristoteles *Meteor. libr.* 2. Ἐτησίαι, inquit, πνέουσι μετὰ τροπὰς καὶ κυνὸς ἐπιβολὴν, καὶ οὔτε τηνικαῦτα, ὅτε πλησιάζει μάλιστα ὁ ἥλιος, οὔτε ὅτε πόρρω. καὶ τὰς μὲν ἡμέρας πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Quod ita vertimus: *Etesiæ spirant post Solstitium, & Canis ortum, neque appropinquante admodum sole, neque recedente, & interdiu quidem spirant, noctu autem quiescunt.* Columella autem, sic, *lib* 11. *cap.* 2. *IIX. idus Iul. Capricornus medius occidit, VII. idus Iul. Cepheus vespere exoritur. VI. idus Iul. prodromi flare incipiunt.* Prodromos vocat Etesias, quia Caniculæ ortum præcurrant diebus octo. Et Plinius Etesiarum prodromos appellat *lib.* 18. *cap.* 28 quorum in ortu Columellæ assentitur, his verbis *lib.* 2. *cap.* 47. *Ardentissimo æstatis tempore exoritur Canicula sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente: qui dies decimus quintus ante August. Kal. est. huius exortum diebus IIX ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant.* post biduum autem exortus, iidem Aquilones constantius perflant diebus XL. quos Etesias vocant. Idem infra: *Etesiæ noctu desinunt flare, & a tertia diei hora oriuntur.* Cicero etiam *lib.* 2. *de nat. Deor. Etesiæ, quorum flatu nimii temperantur calores, a quibusque etiam maritimi cursus celeres, & certe diriguntur.* Etesiis nomen ab ἔτος, quasi anniuersariis, quod nulli venti, vt ait Plinius, magis stati sint, & singulis annis certo tempore reuertantur. Gignuntur dissoluente sole humorem in Septemtrionis regione collectum. de quo

R

sic Aristoteles eodem loco: Ὁ μὲν Βορέας ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν ἄρκτον τόπων, οἱ πλήρεις ὕδατος καὶ χιόνος εἰσὶ πολλῆς: ὧν τηκομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς μᾶλλον ἢ ἐπ' αὐταῖς, πνέουσιν οἱ Ἐτησίαι. Id est, *Spirat quidem Boreas a locis Septemtrionalibus, aqua & niue multa confertis: quibus a Sole liquefactis post aestiua Solstitia magis quam in ipsis, Etesiae flant.* Placet hic *Suidae* verba subscribere, quod ex iis non hoc solum de origine Etesiarum, sed alia quaedam, de iisdem ventis, non indigna literis & memoria, cognoscuntur. Ἐτησίαι οἱ ἄνεμοι οἱ κατ' ἔτος πνέοντες. πνέουσι δὲ ἐν ἀκμῇ τοῦ θέρους διότι ὁ ἥλιος μετεωρότερος, καὶ ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν τόπων ἀρκτικώτερος γινόμενος, λύει τὰ ὑγρὰ τὰ ἐν τοῖς ἄρκτοις. λυόμενα δὲ ταῦτα, ἐξατμοῦται, καὶ πνεύματα γίνεται· καὶ ἐκ τούτων γίνονται οἱ Ἐτησίαι καὶ ἀπὸ τῶν ἀρκτῴων τόπων φέρονται ἐπὶ τοὺς μεσημβρινούς. ἀποπίπτει τοῖς ὑψηλοτέροις ὄρεσι τῆς Αἰθιοπίας καὶ πολλὰ καὶ ἀθρόα γενόμενα, ἀπορραίνονται ὑετούς. καὶ ἐκ τῶν ὑετῶν τούτων πληθύνεται ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ξηρῶν τόπων ῥέων. Id est: *Etesiae spirant aestate maxima: propterea quod Sol altius adscendens, & a meridianis locis ad Septemtrionem propius accedens, humores, qui sunt in eo tractu, dissoluit. quibus in aerem spiritumque conuersis. Etesiae gignuntur: & a Septemtrione ad meridianam plagam delatae, cum in altiores Aethiopiae montes inciderint, in vnum coactae pluuias efficiunt: quibus exundat Nilus, aestate a meridianis aridisque locis defluens.* Quod autem hic Suidas de Nili incremento narrat, id ab aliis quoque creditum, Plinius indicat, vbi de Nili ortu sententias diuersas commemorat, *libr. 5. capit 9. Caussas*, inquit, *incrementi Nili varias prodidere, sed maxime probabiles; Etesiarum eo tempore ex aduerso flantium repercussum; vltro in ora acto mari, aut imbres Aethiopiae aestiuos, iisdem Etesiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe.* Et Ammianus lib. 22. *Opinio celebrior est, quod, spirantibus prodromis, perque dies* X L V. *Etesiarum continuis flatibus repellentibus, eius meatus velocitate cohibita, superfluis fluctibus intumescunt, & reluctante spiritu controuerso adolescens in maius, hinc vi reuerberante ventorum, inde vrgente cursum venarum perennium, progrediens in sublime tegit omnia.* Quas autem de Nili incremento opiniones & Ammianus, & Plinius, & Suidas, in suos libros retulerunt, eas videntur accepisse a Callisthene, & Democrito, quorum ipsi nomina omiserunt. Verba eorum recitarem, si hoc esset instituti nostri. non enim hic de Nili incremento, sed de Etesiarum generatione, agimus. Qua parte iam absoluta, eorum cursum ostendamus. Feruntur a Septemtrione in occidentem, inde in orientem. quod auctor grauissimus *Aristoteles eodem libro*, infra docet his verbis: Οἱ Ἐτησίαι περιΐστανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν ἐκ τῶν ἀπαρκτιῶν εἰς θρασκίας ἀργέστας καὶ ζεφύρους ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου, τελευτῶντες δὲ εἰς τοὺς πόρρω, τοῖς δὲ πρὸς ἕω, περιΐστανται μέχρι τοῦ ἀπηλιώτου. Latine sic: *Etesiae iis quidem, qui ad occidentem habitant, e Septemtrionibus in Thrascias,*

Argestas

Argestas, & Zephyros commutantur: initio facto ab Vrsa, fine in iis, qui longinqua loca incolunt: iis vero, quibus ad orientem sedes est, vsque ad eum ventum, qui Apeliota dicitur. Sententiam Aristotelis comprobant verba Ciceronis *epist 15 libr 2 ad Cœlium. Ego,* inquit, *nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, vt spero, vos videbo.* Nam e Cilicia Italiam versus, hoc est ab orientis partibus ad occasum, nauigaturus, ne impediretur Etesiis, timebat, non a Septemtrione, id est, dextro latere incurrentibus, sed ab occasu, id est, a fronte, reflantibus; cum ab occidente ad ortum referuntur. Quod etiam clarius demonstrat in *epistola 7. lib.6 ad Att. Rhodiũ,* inquit, *volo, puerorum caussa: inde quamprimum Athenas: etsi Etesiæ valde reflant.* Nam, *Reflant*, impedimentum a fronte significat. & *ibidem epistola 8. Nos Etesiæ vehementissime tardarunt.* In epist. quoque ad Cornificium flare ab Occidente Etesias Orientem versus, & eos prosequi solere, qui ex Italia Græciam peterent, ostendit his verbis: *In Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni ciues relinquentem remp. prosequi noluerunt. Austerque aduersus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit. Prosequi noluerunt*, inquit, *qui prosequi alios eo anni tempore solerent.* Etesiarum dies vocat *in ep. St. ad M. Brutum,* in qua sunt hæc, eadem de re: *In medio Achaico cursu cum Etesiarum diebus Auster me in Italiam retulisset, te vidi Veliæ.* Ad Marcellum cum scriberet *lib.15. Ego*, inquit, *si me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, vt spero, videbo.* Tacitus quoque *lib. 18. Flatus*, inquit, *in Orientem nauigantibus secundus, inde aduersus erat.* Idem colligitur ex Cæsare *l.b.3. de bel ciu* Quæ cum ita sint, non video, quæ Plinium adduxerit ratio, vt illa scriberet, *naturalis historiæ lib 2. In Hispania, & Asia, ab oriente flatus est eorum, in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus a meridie.* Non modo enim ab oriente Etesiæ non spirant Hispaniam & Asiam versus, verum contra ab occidente in orientem. Quod ex Aristotelis sententia, qui mihi instar omnium est, atque etiam e Ciceronis locis, videmur ostendisse. A meridie vero nunquam omnino Etesiæ flant contra quam hic Plinius sensit. Tertium, illud, flare Etesias in Ponto ab Aquilone, potest esse verum; hoc modo, vt aliquem Etesiarum auræ incolæ Ponti, non tamen vehementẽ spiritum, sentiant: cum, Etesias a Septemtrione recta occidentem petere, ex Aristotele probatum sit. Verum & Plinius veterum quorundam auctoritatem secutus videtur; & eosdem, opinor Gellius, cum dixit *lib.2 cap 22* Etesias ex alia, atque alia parte cœli spirare: qui tamen in ea se nutare sententia demonstrauit, quia subiunxit hæc: *Quod supra dixi Etesias ex alia & alia parte cœli flare, haud scio, an secutus opinionem multorum, temere dixerim.* In hac opinionum varietate quid probem, obscurum est: Aristotelis tamen vnius auctoritate vehementer moueor.

VII.

De Drachmis.

AD IO. VINCENTIVM PINELLVM.

VEllem, quo erga Te sim animo, ita dignoscere posses, vt ea, quæ oculis cernuntur, perspiceres. Certe eximiam voluntatem erga Te meam, nec vulgariter me sentire de Tuis virtutibus videres: Te, tuaque studia extollere: & in Te amando nemini cedere, &, quamquam virium imbecillitate non is sim, qui tua merita pro dignitate enumerare possim, amore tamen, videor posse, aliquid atque adeo multum apud Te gratiæ mihi conciliare.

Drachmarum Atticarum duo genera fuere: vnum ante Solonem, alterum a Solone inductum; vtrumque XCVI. drachmarum in libra, sed pondere diuersum: quia Solonis drachmæ leuiores antiquis quarta parte ipsarum antiquarum fuerunt: vt XCVI. Solonis drachmæ non plus ponderis haberent, quam LXXII. superiores. Quod ex Plut. etiam intelligitur. quamquam loquitur perplexe. *ait enim centum drachmarum a Solone minam esse factam, cum antea* LXIII. *fuisset.* quod si ita sentit, vt verba videntur ostendere: forsitan errauit. numquam enim variatus est in Mina drachmarum numerus, sed mutatum in Drachmis pōdus, cum centenæ semper in Mina fuerint. Hoc igitur aut significauit Plutarchus, aut significare debuit, centum drachmas, a Solone percussas, non plus habuisse ponderis, quam septuagintaquinque superiores. quod idem erat, si dixisset, e drachmarum septuagintaquinque veterum pondere nouas centum a Solone factas. Sed, cum ante Solonem Minam dixit fuisse drachmarum septuaginta trium; aberrasse mihi videtur a vero. Conuenit enim inter omnes, numquam apud Athenienses, ac ne apud alias quidem gentes, drachmas in Mina fuisse pauciores centum. Etiam illud operæ pretium est, animaduerti; cum dicimus, in Mina drachmas centum fuisse, drachmas quidem centum numero significari, sed pōdere tantum nonaginta sex cum in eo pondere centum ferirentur, quatuor centesimas lucrante officina. ita septuaginta duæ pondere numero erunt septuagintaquinque; &, quadraginta octo, quinquaginta; & triginta quatuor, vigintiquinque: cum drachmam vnam in vigintiquinque officina lucretur; quæ sunt duç, in quinquaginta; & tres in septuagintaquinque, & quatuor, in centum: quas modo centesimas quatuor appellaui. De hoc posteriore Drachmarum genere, a Solone inducto, loquitur Liuius, *lib.* 34. cum ait, *in tetradrachmo denarios fere tres inesse.* Ex quo fit, vt, cum in Mina sint tetradrachma vigintiquinque numero pondere autem vigintiquatuor, id est, drachmæ centū numero, pondere autem nonagintasex, in eadem Mina sint denarii teruigintiquinque numero, pondere autem viginti quatuor; id est, septuaginta-

gintaquinque numero, pondere septuagintaduo. Nec vero, quia Liuius addidit, *Fere*, propterea quisquam dubitet. nam, cum monetæ pondus paululum nonnumquam & apud Græcos, & apud Romanos imminui non ignoraret, ideo veritus, ne quando drachma, & denarius, officinarum fraude, non æquarentur, de incertare sibi plane affirmandum non putauit. Cum igitur & denarius, & antiqua drachma æque superarent Soloniam drachmam quarta vtriusque parte, tertia vero Soloniæ; patet eiusdem esse ponderis denarium, & antiquam drachmam, & ex eo sequi, vt septem antiquæ drachmæ in vncia Romana ferantur, æque ac denarii; in vncia vero Attica denarii octo, æque ac drachmæ. Sed, quoniam Solon, cum drachmæ pondus minuit, id maxime secutus est, vt debitores onere leuaret aeris alieni; propterea drachmæ pondus in moneta dumtaxat imminutum, in medicinis videtur idem remansisse, vt a denarii pondere nihil differret. ideo scripsit Plinius. *lib 21. cap. vltimo. Drachma Attica denarii argentei habet pondus*. fere enim Attica obseruatione Medici vtuntur. Quamquam, non modo Plinii ætate, sed multis ante annis, video drachmæ pōdus in moneta fuisse idem, quod ante Solonem fuerat, id est, idem cum denarii pondere. quod intelligere, facile est; cum & Varro apud Plinium; & Festus, & Pollux, Talentum æstiment sex millibus denarium. qua æstimatione, Denariū, Drachmæ respondere, perspicuum est. Vt igitur Drachma, sic Mina, & Talentum, mutatum est Minam vero, vel antiquam, vel a Solone inductam, ne quis putet libræ Romanæ æqualem pondere fuisse. nam antiqua grauior fuit, quam libra, Solonina vero lauior. Probemus vtrumque. In Solonis Mina denarios tantum fuisse LXXII. cum de tetradrachmo ageremus, ostēdimus. at in libra Romana denarios LXXXIV. Plinius, & Celsus, ponunt. sunt igitur in libra Romana duodecim denarii plures, quam in Mina Solonina. quod idem est, ac si dicas: Libra superat pondere Minam Soloninam septima sui parte; sexta Soloninæ. In drachma vero antiqua si tantundem est ponderis, quantum in denario: quod iam probatum est: sequitur, vt, quemadmodum drachmæ sunt in Mina XCVI item Denarii totidem sint, id est, duodecim plures, quam in libra. ita fit, vt libra pondere superetur a Mina antiqua, septima sui parte, octaua vero Minæ. Verisimile autem est, libram Romanam respondere pondere Minæ Euboicæ: quia Africanus maior, cum Antiocho imponeret leges tributi, præscripsit, Talenta Euboica: quasi nihil Euboica Mina differret a libra Romana. Concludimus igitur sic: Octo drachmæ antiquæ Atticæ æquales pondere sunt octo denariis, octo Soloninæ, sex denariis; octo Euboicę septem denariis.

Nunc, vt nihil omittatur, quod ad Drachmarum cognitionem

pertineat, omnes omnium gentium Drachmas, adscripto cuiusque valore nominabimus.

I. Drachma Attica, ante Solonem, cuius vsum a Solone sublatum, postea tamen restitutum diximus, eiusdem fuit cum denario ponderis; & pependit Venetos trientes, qui sunt Marculorum tertiæ partes, 48.

II.	Drachma Solonis,	36.
III.	Euboica, Romanæ vnciæ octaua pars,	42.
IV.	Babylonica,	49.
V.	Corinthiaca,	50.
VI.	Ægyptia,	56.
VII.	Æginetica, & Hebraica, ciuilis,	60.
IIX.	Hebraica sacra,	120.
IX.	Syriaca,	144

VIII.

De Sestertiis.

AD IO. CRATONEM A CRAFTHEIM.

Nihil magis ex animi mei sententia potest accidere, Io. Crato, quam cum Tuis meritis aliqua saltem ex parte respondendi aliquam rationem ineo. Vereor enim aliquando, ne me, quod in referenda gratia minime respondeam, in habendo quoq; imparem iudices. quod præcipue vitandum mihi statui: &, vt id affirmanti credas, summopere peto. Quæ sint Tua erga nos merita, sentio quid debeam agnosco. debitum fateor de solutione cogito & forsan animo respondebunt vires. Sed, quid ago? Tu, animo contentus, amplius a me non requiris. &, quæ Tua est humanitas maioribus me officiis indies onerare non desinis.

Animaduerti, permultas in antiquorum libris reperiri Sestertiorum summas; quæ non facile ad eius pecuniæ, qua nunc vtimur, rationem transducantur. Nec enim omnes in hoc scientiæ genere versantur; &, qui versantur, non omnes tamen recte subducunt; &, qui recte, iis tamen sæpe non placet; alienaque si licet, industria frui malunt. quare dedi operam, vt explanarem omnia, quæcumque cogitandi & subducendi molestiam afferre poterant, ab exigua summa principio sumto, ad immensam narrationem perducta.

Quaterrino, quadrans, qui erat quarta pars assis, nummus æreus, Teruncius, argenteus.

Marchetto, quadrantes tres.

Baiocco, quadrantes quatuor.

Grossetto, quadrantes duodecim, id est, asses tres, quibus olim inibatur argenteus nummus Sestertius: qui post secundum Punicum bellum tribus assibus, id est, duodecim quadrantibus, permutatus est: cum antea decem tantum quadrantibus, id est, duobus

duobus assibus,& semisse tertio. Placuit autem veteribus in ratione pecuniaria sestertios potius, quam alios nummos, nominare, vt nulla esset tanta pecunia, quam, non multiplicatis sestertiis, exponerent. Et, quoniam, vt illi sestertios, sic nos scutatos in qualibet summa nominamus: subscribemus, quod sestertii scutatum vnum conficiant. Quo posito, satis constabit, quo modo sestertiorum summæ, in antiquorum libris inuentæ, per scutatos, quibus vtimur, possint explicari. Sed, vitandæ satietatis caussa, per quosdam quasi gradus denarii numeri, omissis leuioribus summis, propemodum innumerabilibus, eo vsque procedemus, vt, quantum auri in vniuerso terrarum orbe vix reperitur, per hanc, vt ita dicam, sestertiariam rationem comprehendamus. Ac primum de scutato vno, qui conficitur sestertiis tricenis ternis & asse. In quo illud animaduertendum, de eo scutato sermonem esse, qui permutabatur denis Iuliis Romanis, quorum erat idem argēti pondus, quod in hodiernis vndecim; & permutabantur singuli quadragenis quadrantibus, id est, sestertiis tricenis ternis, & asse: qui erant omnino in decem Iuliis, sestertii triceni terni cum asse. Quam summam per scutatum vnum interpretabimur.

H-S xxxiii cum asse	Scudo vno.
H-S ∞	trenta.
H S decem millia	trecento.
H-S centum millia	tre mila.
Decies cētena millia H S, vel, Decies, (vtroq; enim modo dicitur)	trenta mila
Vicies (& hic & in sequentibus omnibus, ad extremum vsque, subauditur, centena millia)	sessanta mila.
Tricies	nouanta mila.
Quadragies	cento venti mila.
Quinquagies	cento cinquanta mila.
Sexagies	cento ottanta mila.
Septuagies	dugento dieci mila.
Octogies	dugento quaranta mila.
Nonagies	dugento settanta mila
Centies	trecento mila
Ducenties	seicento mila.
Trecenties	nouecento mila.
Quadringenties	vn millione, e dugento mila.
Quingenties	vn millione, e cinquecento mila.
Sexcenties	vn millione, e ottocento mila
Septingenties	due milliona, e cento mila.

Octingenties	due milliona, e quattrocento mila.
Nongenties	due milliona, e settecento mila.
Millies	tre milliona.
Millies decies	tre milliona, e trenta mila.
Millies vicies	tre milliona, e sessanta mila.
Millies tricies	tre milliona, e nouanta mila.
Millies quadragies	tre millona, e cento venti mila.
Millies quinquagies	tre milliona, e cento cinquanta mila.
Millies sexagies	tre milliona, e cento ottanta mila.
Millies septuagies	tre milliona, e dugento dieci mila.
Millies octogies	tre milliona, e dugento quaranta mila.
Millies nonagies	tre milliona, e dugento settanta mila.
Millies centies	tre milliona, e trecento mila.
Millies ducenties	tre milliona, e seicento mila.
Millies trecenties	tre milliona, e nouecento mila.
Millies quadringenties	quattro milliona, e dugento mila.
Millies quingenties	quattro milliona, e cinquecento mila.
Millies sexcenties	quattro milliona, e ottocento mila.
Millies septingenties	cinque milliona, e cento mila.
Millies octingenties	cinque milliona, e quattro cento mila.
Millies nongenties	cinque milliona, e sette cento mila.
Bis millies	sei milliona.
Bis millies centies	sei milliona, e trecento mila.
Bis millies ducenties	sei milliona, e seicento mila.
Bis millies trecenties	sei milliona, e nouecento mila.
Bis millies quadringēties	sette milliona, e dugento mila.
Bis millies quingenties	sette milliona, e cinquecento mila.
Bis millies sexcenties	sette milliona, & ottocento mila.
Bis millies septingenties	otto milliona, e cento mila.
Bis millies octingenties	otto milliona, e quattrocento mila.
Bis millies nongenties	otto milliona, e settecento mila.
Ter millies	noue milliona.
Quater millies	dodici milliona.
Quinquies millies	quindici milliona.
Sexies millies	diciotto milliona.
Septies millies	vent' vn milliona.
Octies millies	ventiquattro milliona.
Nouies millies	ventisette milliona.
Decies millies	trenta milliona.
Vicies millies	sessanta milliona.
Tricies millies	nouanta millia.
Quadragies millies	cento venti milliona.
Quinquagies millies	cento cinquanta milliona.
Sexagies millies	cento ottanta milliona.
Septuagies millies	dugento dieci milliona.

Octogies millies	dugento quaranta milliona.
Nonagies millies	dugento settanta milliona.
Centies millies	trecento milliona.
Ducenties millies	seicento milliona.
Trecenties millies	nouecento milliona.
Quadringenties millies	mille, e dugento milliona.
Quingenties millies	mille, e cinquecento milliona.
Sexcenties millies	mille, e otto cento milliona.
Septingenties millies	due mila, e cento milliona.
Octingenties millies	due mila, e quattrocento milliona.
Nongenties millies	due mila, e settecento milliona.
Millies millies	tre mila milliona.
Decies millies millies	trenta mila milliona.
Centies millies millies	trecento mila milliona.

IX

De Artibus Liberalibus.

AD IVLIVM IACOBONIVM.

EX eo die, quo primum Te vidi, Iuli Iacoboni, amare Te cœpi amore quodam incredibili. ad quem cum nihil accessionis fieri posse videretur, accessio tamen ea facta est, quę, vel me iudice, non solum aliorum, verum etiam mei ipsius, opinionem vicerit. non enim, vt in aliis amicitiis vsu venit, quæ, antiquitatem cum capiunt, refrigescunt, ego minus Te amare cœpi: sed, cum quotidie magis ad eam Te perfectionem accedere cognoscerem, quam assequitur fere nemo, attingũt quidem pauci, creuit amor meus singulis diebus cum Tua virtute: nec vnquam crescendi finem faciet, donec Tu in virtute, id est, in Teipso, perstabis. Quo fit, vt non minorem mihi molestiam semper afferat absentia Tua, quam aliquando voluptatem sentio ex recordatione Tuæ virtutis. Fac igitur, si quid me amas, quod multum esse, ex eo, quod Te multum ipse amo, facile coniicio, vt, ad nos sæpe scribendo, Tui desiderium aliquantisper lenias. Id ego vehementer opto: &, vt sperem, Tua summa facit humanitas: quæ cum rogari non patiatur, nec Tu is sis, de cuius animo dubitare amplius possim, non vereor, quin, nobis, qui Tui maiori ex parte sumus, lætitiam hanc sis allaturus. Quod si pro literis Te ipsum haberemus, digito cœlum, vt in prouerbio.

Artium, doctrinarumque liberalium duo genera diuersis temporibus Romæ floruerunt, vnum laboris, & abstinentiæ, remotum a luxu, atque libidine, cum ipsa vrbe natum, & simul cum eadem auctum, quod integrum fere mansit vsq; ad finem tertii Punici belli, vel certe vsque ad illud tempus, quo Antiochus, Asiæ rex acie victus, vltra montem Taurum regnare iussus est; alterum

Fulgurabit, omisisset breuitatis caussa. Ab hac sententia, nisi fallor, non discrepat illud lib 9. cap. 35. *Si fulguret, comprimi conchas, ac pro ieiunii modo minui: si vero & tonuerit, pauidas, ac repente compressas, quæ vocant physemata, efficere: hos esse concharum abortus.* Nonius quoque *Fulguritum*, pro fulgure ictum, explanat: & *Fulgurire*, pro fulgur iacere: vnde illud Næuii:

A suo sonitu claro fulgurivit Iupiter.

Est etiam locus lib 2 de Diuin. in quo Fulgurare, pro fulmen iacere, dictum est. verb. subscribam: *Quid est, quod obseruatum sit in fulgure? cœlum in 16. partes diuiserunt Etrusci. facile id quidem fuit, quatuor, quas nos habemus, duplicare, post idem iterum facere; vt ex eo dicerent, fulmen, qua ex parte venisset.* Et paulo post: *In nostris commentariis scriptum habemus: Ioue tonante fulgurante, comitia populi habere nefas. hoc fortasse reip. caussa constitutum est: comitiorum enim non habendorum caussas esse voluerunt: itaque comitiorum solum vitium est fulmen, quod idem omnibus rebus optimum auspicium habemus, si sinistrum fuerit.* Ex hoc loco Fulgur, & Fulmen idem esse, nemo, vt opinor, negabit. Neque tamen propterea mendosum esse aut *in oratione, vel interrogatione potius in Vatinium*, aut *lib. 2. de nat. de.* vbi legitur in vulgatis libris: *Ioue fulgente, tonante.* nam ego tria puto fuisse comitiorum vitia, fulgere, tonare, fulgurare. quam capio coniecturam ex hoc ipso de Diuinatione libro: in quo scriptum video, in extremo: *Si fulserit, si tonuerit, si tactum aliquid erit de cœlo.* quare nec, *Fulgurante Ioue*, in Fulgente mutauerim; cum iam ostenderim, Fulgur, & Fulmen idem esse. Fulmen autem comitiorum vitium: nec, *fulgente* in *fulgurante*; cum &, *fulgere*, malum in comitiis omen existimetur. Nec moueor, quod in eodem libro videtur Cicero fulgura distinguere a fulminibus: inquit enim sic: *Placet Stoicis, eos anhelitus terræ, qui frigidi sint, cum fluere cœperint, ventos esse: cum autem se in nubem induerint, eiusque tenuissimam quamque partem cœperint diuidere, atque id crebrius facere, & vehementius, tum & fulgura, & tonitrua existere: si autem nubium conflictu ardor expressus se emiserit, id esse fulmen.* Aut quod scripserit Seneca lib. 2. nat. quæst. *Fulguratio ostendit ignem, fulminatio emittit.* Aut quod Nonius; qui Fulgur ait ignem esse, qui coruscat fulmine? Ego enim fulgura a fulgetris ita distinguo, vt fulgetra sit fulgor sine fulmine, fulgure autem & cum fulmine & interdum etiam sine fulmine; vt in duobus proxime recitatis, Ciceronis, & Senecæ locis. nam fulgura, quia numquam sine fulgore sunt, eadē fulgetra vocari possunt: quia sæpe ignem, nubium conflictu expressum, emittunt, fulmina: fulgetra vero, quia tantum fulgent, fulminum significatione semper carent.

DO

VI.

De Etesiis.

AD CAROLVM SIGONIVM.

PErpetua Tua erga me merita non vulgaribus testata officiis, Carole Sigoni, poscere videntur, vt Patris mei erga Te beneuolentiæ, qui Te semper fratris loco duxit, respondeam; &, quantum meæ vires possint, nihil prætermittam, quod propensam voluntatem testari possit. Tu hoc si ita accipies, vt pro animo rem Te accepisse indices, non Tu quidem me Tibi deuinctum maiore vinculo adstringes, sed eximiæ suæ humanitati plurimum addes.

Etesiæ qui venti sint, quaque anni parte, quamque diu, flent; deinde, quo modo gignantur; postremo, quorsum spirent, breui conabor ostendere Etesias ventos esse a Septemtrione excitatos, inter omnes constat ideo dixit Lucretius, lib. 6.

——— *Etesia flabra Aquilonum.*

Nam poetæ Aquilonem, pro Septemtrione, accipiunt. licet Aquilo, qui & Boreas idem est, medius inter Septemtrionem, orientem que, sit. qui enim directe a Septemtrione ipso, atque ab Vrsa, vt loquitur Aristoteles, aduersus Meridiem flat, Ἀπαρκτίας a Græcis, a nostris vocatur Septemtrio. Quo tempore spirare incipiant, veterum testimonio docebimus. Aristoteles *Meteor. libr.* 2. Ἐτησίαι, inquit, πνέουσι μετὰ τροπὰς καὶ κυνὸς ἐπιτολὴν καὶ οὔτε πλησιάζοντος, ὅτε πλησιάζει μάλιστα ὁ ἥλιος, οὔτε ὅτε πόρρω. καὶ τὰς μὲν ἡμέρας πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Quod ita vertimus: *Etesiæ spirant post Solstitium, & Canis ortum, neque appropinquante admodum sole, neque recedente, & interdiu quidem spirant, noctu autem quiescunt.* Columella autem, sic, *lib.* 11. *cap.* 2. IIX. *idus Iul. Capricornus medius occidit*, VII. *idus Iul. Cepheus vespere exoritur.* VI. *idus Iul. prodromi flare incipiunt.* Prodromos vocat Etesias, quia Caniculæ ortum præcurrant diebus octo. Et Plinius Etesiarum prodromos appellat *lib.* 18. *cap.* 28 quorum in ortu Columellæ assentitur, his verbis *lib.* 2. *cap.* 27. *Ardentissimo æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente: qui dies decimus quintus est ante Augusti Kal. est. huius exortum diebus* IIX *ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant.* post biduum autem exortus, iidem Aquilones constantius perflant diebus XL. quos Etesias vocant. Idem infra: *Etesiæ noctu desinunt flare, & a tertia diei hora oriuntur.* Cicero etiam *lib.* 2. *de nat. Deor. Etesiæ, quorum flatu nimii temperantur calores, a quibusque etiam maritimi cursus celeres, & certe diriguntur.* Etesiis nomen ab ἔτος, quasi anniuersariis, quod nulli venti, vt ait Plinius, magis stati sint, & singulis annis certo tempore reuertantur. Gignuntur dissoluente sole humorem in Septemtrionis regione collectum. de quo

R

sic Aristoteles eodem loco: Ὁ μὲν Βορέας ἀπὸ τῶν ὑπὸ τὴν ἄρκτον τόπων, οἱ πλήρεις ὕδατος καὶ χιόνος εἰσὶ πολλῆς· ὧν τηκομένων ὑπὸ τοῦ ἡλίου μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς μᾶλλον ἢ ἐπ' αὐταῖς, πνέουσιν οἱ Ἐτησίαι. Id est, *Spirat quidem Boreas a locis Septemtrionalibus, aqua & niue multa confertis: quibus a Sole liquefactis post æstiua Solstitia magis quam in ipsis, Etesiæ flant.* Placet hic *Suidæ* verba subscribere, quod ex iis non hoc solum de origine Etesiarum, sed alia quædam, de iisdem ventis, non indigna literis & memoria, cognoscuntur. Ἐτησίαι οἱ ἄνεμοι οἱ κατ' ἔτος πνέοντες. πνέουσι δὲ ἐν ἀκμῇ τοῦ θέρους, διότι ὁ ἥλιος μετεωρότερος, καὶ ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν τόπων ἀρκτικώτερος γινόμενος, λύει τὰ ὑγρὰ τὰ ἐν τοῖς ἄρκτοις· λυόμενα δὲ ταῦτα, ἐξατμοῦται, καὶ πνεύματα γίνεται· καὶ ἐκ τούτων γίνονται οἱ Ἐτησίαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρκτῴων τόπων φέρονται ἐπὶ τοὺς μεσημβρινούς. ἀθρόα προσπίπτει τοῖς ὑψηλοτέροις ὄρεσι τῆς Αἰθιοπίας καὶ πολλὰ καὶ ἄθροα γεγνόμενα, ἀπεργάζονται ὑετούς. καὶ ἐκ τῶν ὑετῶν τούτων πληθύνεται ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους ἀπὸ τῶν μεσημβρινῶν καὶ ξηρῶν τόπων ῥέων. Id est: *Etesiæ spirant æstate maxima: propterea quod Sol altius adscendens, & a meridianis locis ad Septemtrionem propius accedens, humores, qui sunt in eo tractu, dissoluit. quibus in aerem spiritumque conuersis, Etesiæ gignuntur: & a Septemtrione ad meridianam plagam delatæ, cum in altiores Æthiopiæ montes inciderint, in vnum coactæ pluuias efficiunt: quibus exundat Nilus, æstate a meridianis aridisque locis defluens.* Quod autem hic Suidas de Nili incremento narrat, id ab aliis quoque creditum, Plinius indicat, vbi de Nili ortu sententias diuersas commemorat, *libr.* 5. *capit.* 9. *Caussas*, inquit, *incrementi Nili varias prodidere, sed maxime probabiles; Etesiarum eo tempore ex aduerso flantium repercussum; vltro in ora acto mari, aut imbres Æthiopiæ æstiuos, iisdem Etesiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe.* Et Ammianus lib. 22. *Opinio celebrior est, quod, spirantibus prodromis, perque dies* XLV. *Etesiarum continuis flatibus repellentibus, eius meatus velocitate cohibita, superfluis fluctibus intumescunt, & reluctante spiritu controuerso adolescens in maius, hinc vi reuerberante ventorum, inde vrgente cursum venarum perennium, progrediens in sublime tegit omnia.* Quas autem de Nili incremento opiniones & Ammianus, & Plinius, & Suidas, in suos libros retulerunt, eas videntur accepisse a Callisthene, & Democrito, quorum ipsi nomina omiserunt. Verba eorum recitarem, si hoc esset instituti nostri. non enim hic de Nili incremento, sed de Etesiarum generatione, agimus. Qua parte iam absoluta, eorum cursum ostendamus. Feruntur a Septemtrione in occidentem, inde in orientem. quod auctor grauissimus *Aristoteles eodem libro*, infra docet his verbis: Οἱ Ἐτησίαι περιίστανται τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρασκίας ἀρχόμενοι καὶ ζεφύρους ἀρχόμενοι· μὲν ἀπὸ τῶν ἄρκτων, τελευτῶντες δὲ εἰς τοὺς πόρρω, τοῖς δὲ πρὸς ἕω, περιίστανται μέχρι τοῦ Ἀπηλιώτου. Latine sic: *Etesiæ iis quidem, qui ad occidentem habitant, e Septemtrionibus in Thrasciam,*

Argestas

Argestas, & Zephyros commutantur: initio facto ab Vrsa, fine in iis, qui longinqua loca incolunt: iis vero, quibus ad orientem sedes est, vsque ad eum ventum, qui Apeliota dicitur. Sententiam Aristotelis comprobant verba Ciceronis *epist 15 libr 2 ad Cœlium. Ego,* inquit, *nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, vt spero, vos videbo.* Nam e Cilicia Italiam versus, hoc est ab orientis partibus ad occasum, nauigaturus, ne impediretur Etesiis, timebat, non a Septemtrione, id est, dextro latere incurrentibus, sed ab occasu, id est, a fronte, reflantibus; cum ab occidente ad ortum referuntur. Quod etiam clarius demonstrat *in epistola 7. lib.6 ad Att. Rhodum,* inquit, *volo, puerorum caussa: inde quamprimum Athenas: etsi Etesiæ valde reflant.* Nam, *Reflant*, impedimentum a fronte significat. *& ibidem epistola 8. Nos Etesiæ vehementissime tardarunt.* In epist. quoque ad Cornificium flare ab Occidente Etesias Orientem versus, & eos prosequi solere, qui ex Italia Græciam peterent, ostendit his verbis: *In Græciam desperata libertate rapiebar, cum me Etesiæ, quasi boni ciues relinquentem remp. prosequi noluerunt, & Austerque aduersus maximo flatu me ad tribules tuos Rhegium retulit. Prosequi noluerunt*, inquit, *qui prosequi alios eo anni tempore solerent.* Etesiarum dies vocat *in ep. st. ad M. Brutum*, in qua sunt hæc, eadem de re: *In medio Achaico cursu cum Etesiarum diebus Auster me in Italiam retulisset, te vidi Veliæ.* Ad Marcellum cum scriberet *lib.15. Ego*, inquit, *si me nauigatio non morabitur, quia incurrebat in ipsos Etesias propediem te, vt spero, videbo.* Tacitus quoque *lib. 18. Flatus*, inquit, *in Orientem nauigantibus secundus, inde aduersus erat.* Idem colligitur ex Cæsare *l.b.3. de bel ciu* Quæ cum ita sint, non video, quæ Plinium adduxerit ratio, vt illa scriberet, *naturalis historia lib 2. In Hispania, & Asia, ab oriente flatus est eorum, in Ponto ab Aquilone, reliquis in partibus a meridie.* Non modo enim ab oriente Etesiæ non spirant Hispaniam & Asiam versus, verum contra ab occidente in orientem. Quod ex Aristotelis sententia, qui mihi instar omnium est, atque etiam e Ciceronis locis, videmur ostendisse. A meridie vero nunquam omnino Etesiæ flant: contra quam hic Plinius sensit. Tertium, illud, flare Etesias in Ponto ab Aquilone, potest esse verum; hoc modo, vt aliquem Etesiarum auræ incolæ Ponti, non tamen vehementé spiritum, sentiant: cum, Etesias a Septemtrione recta occidentem petere, ex Aristotele probatum sit. Verum & Plinius veterum quorundam auctoritatem secutus videtur; & eosdem, opinor Gellius, cum dixit *lib.2 cap 22.* Etesias ex alia, atque alia parte cœli spirare: qui tamen in ea se mutate sententia demonstrauit, quia subiunxit hæc: *Quod supra dixi Etesias ex alia & alia parte cœli flare, haud scio, an secutus opinionem multorum, temere dixerim.* In hac opinionum varietate, quid probem, obscurum est: Aristotelis tamen vnius auctoritate vehementer moueor.

VII.

De Drachmis.

AD IO. VINCENTIVM PINELLVM.

VEllem, quo erga Te ſim animo, ita dignoſcere poſſes, vt ea, quæ oculis cernuntur, perſpiceres. Certe eximiam voluntatem erga Te meam, nec vulgariter me ſentire de Tuis virtutibus videres: Te, tuaque ſtudia extollere: & in Te amando nemini cedere, &, quamquam virium imbecillitate non is ſim, qui tua merita pro dignitate enumerare poſſim, amore tamen, videor poſſe, aliquid atque adeo multum apud Te gratiæ mihi conciliare

Drachmarum Atticarum duo genera fuere: vnum ante Solonem, alterum a Solone inductum; vtrumque X C V I. drachmarum in libra, ſed pondere diuerſum: quia Solonis drachmæ leuiores antiquis quarta parte ipſarum antiquarum fuerunt: vt X C V I. Solonis drachmæ non plus ponderis haberent, quam L X X I I. ſuperiores. Quod ex Plut. etiam intelligitur. quamquam loquitur perplexe. *ait enim centum drachmarum a Solone minam eſſe factam. cum antea* L X I I I. *fuiſſet.* quod ſi ita ſentit, vt verba videntur oſtendere: forſitan errauit. numquam enim variatus eſt in Mina drachmarum numerus, ſed mutatum in Drachmis pōdus, cum centenæ ſemper in Mina fuerint. Hoc igitur aut ſignificauit Plutarchus, aut ſignificare debuit, centum drachmas, a Solone percuſſas, non plus habuiſſe ponderis, quam ſeptuagintaquinque ſuperiores. quod idem erat, ſi dixiſſet, e drachmarum ſeptuagintaquinque veterum pondere nouas centum a Solone factas. Sed, cum ante Solonem Minam dixit fuiſſe drachmarum ſeptuaginta trium; aberraſſe mihi videtur a vero. Conuenit enim inter omnes, numquam apud Athenienſes, ac ne apud alias quidem gentes, drachmas in Mina fuiſſe pauciores centum. Etiam illud operæ pretium eſt, animaduerti; cum dicimus, in Mina drachmas centum fuiſſe, drachmas quidem centum numero ſignificari, ſed pōdere tantum nonaginta ſex cum in eo pondere centum ferirentur, quatuor centeſimas lucrante officina. ita ſeptuaginta duæ pondere numero erunt ſeptuagintaquinque; &, quadraginta octo, quinquaginta, & triginta quatuor. vigintiquinque: cum drachmam vnam in vigintiquinque officina lucretur; quæ ſunt duę, in quinquaginta; & tres in ſeptuagintaquinque, & quatuor, in centum: quas modo centeſimas quatuor appellaui De hoc poſteriore Drachmarum genere, a Solone inducto, loquitur Liuius, *lib.* 34. cum ait, *in tetradrachmo denarios fere tres ineſſe.* Ex quo fit, vt, cum in Mina ſint tetradrachma vigintiquinque numero pondere autem vigintiquatuor, id eſt, drachmæ centū numero, pondere autem nonagintaſex, iu eadem Mina ſint denarii ſeruigintiquinque numero, pondere autem viginti quatuor; id eſt, ſeptuaginta-

gintaquinque numero, pondere septuagintaduo. Nec vero, quia Liuius addidit, *Fere*, propterea quisquam dubitet. nam, cum monetæ pondus paululum nonnumquam & apud Græcos, & apud Romanos imminui non ignoraret, ideo veritus, ne quando drachma, & denarius, officinarum fraude, non æquarentur, de incerta re sibi plane affirmandum non putauit. Cum igitur & denarius, & antiqua drachma æque superarent Soloninam drachmam quarta vtriusque parte, tertia vero Soloninæ; patet eiusdem esse ponderis denarium, & antiquam drachmam, & ex eo sequi, vt septem antiquæ drachmæ in vncia Romana ferantur, æque ac denarii; in vncia vero Attica denarii octo, æque ac drachmæ. Sed, quoniam Solon, cum drachmæ pondus minuit, id maxime secutus est, vt debitores onere leuaret aeris alieni; propterea drachmæ pondus in moneta dumtaxat imminutum, in medicinis videtur idem remansisse, vt a denarii pondere nihil differret. ideo scripsit Plinius. *lib 21. cap. vltimo. Drachma Attica denarii argentei habet pondus*. Fere enim Attica obseruatione Medici vtuntur. Quamquam, non modo Plinii ætate, sed multis ante annis, video drachmæ pōdus in moneta fuisse idem, quod ante Solonem fuerat, id est, idem cum denarii pondere. quod intelligere, facile est; cum & Varro apud Plinium; & Festus, & Pollux, Talentum æstiment sex millibus denarium. qua æstimatione, Denariū, Drachmæ respondere, perspicuum est. Vt igitur Drachma, sic Mina, & Talentum, mutatum est. Minam vero, vel antiquam, vel a Solone inductam, ne quis putet libræ Romanæ æqualem pondere fuisse. nam antiqua grauior fuit, quam libra, Solonina vero leuior. Probemus vtrumque. In Solonis Mina denarios tantum fuisse LXXII. cum de tetradrachmo ageremus, ostēdimus. at in libra Romana denarios LXXXIV. Plinius, & Celsus, ponunt. sunt igitur in libra Romana duodecim denarii plures, quam in Mina Solonina. quod idem est, ac si dicas: Libra superat pondere Minam Soloninam septima sui parte; sexta Soloninæ. In drachma vero antiqua si tantundem est ponderis, quantum in denario: quod iam probatum est: sequitur, vt, quemadmodum drachmæ sunt in Mina XCVI item Denarii totidem sint, id est, duodecim plures, quam in libra. ita fit, vt libra pondere superetur a Mina antiqua, septima sui parte, octaua vero Minæ. Verisimile autem est, libram Romanam respondere pondere Minæ Euboicæ: quia Africanus maior, cum Antiocho imponeret leges tributi, præscripsit, Talenta Euboica: quasi nihil Euboica Mina differret a libra Romana. Cōcludimus igitur sic: Octo drachmæ antiquæ Atticæ æquales pondere sunt octo denariis, octo Soloninæ, sex denariis; octo Euboicę septem denariis.

Nunc, vt nihil omittatur, quod ad Drachmarum cognitionem

pertineat, omnes omnium gentium Drachmas, adscripto eu-su'que valore nominabimus.

I.	Drachma Attica, ante Solonem, cuius vsum a Solone sublatum, postea tamen restitutum diximus, eiusdem fuit cum denario ponderis; & pependit Venetos trientes, qui sunt Marculorum tertiæ partes,	48.
II.	Drachma Solonis,	36.
III.	Euboica, Romanæ vnciæ octaua pars,	42.
IV.	Babylonica,	49.
V.	Corinthiaca,	50.
VI.	Ægyptia,	56.
VII.	Æginetica, & Hebraica, ciuilis,	60.
IIX.	Hebraica sacra,	120.
IX.	Syriaca,	144

VIII.

De Sestertiis.

AD IO. CRATONEM A CRAFTHEIM.

Nihil magis ex animi mei sententia potest accidere, Io. Crato, quam cum Tuis meritis aliqua saltem ex parte respondendi aliquam rationem ineo. Vereor enim aliquando, ne me, quod in referenda gratia minime respondeam, in habendo quoq; imparem iudices. quod præcipue vitandum mihi statui: &, vt id affirmanti credas, summopere peto. Quæ sint Tua erga nos merita, sentio quid debeam agnosco. debitum fateor de solutione cogito & forsan animo respondebunt vires. Sed, quid ago? Tu, animo contentus, amplius a me non requiris. &, quæ Tua est humanitas maioribus me officiis indies onerare non desinis.

Animaduerti, permultas in antiquorum libris reperiri Sestertiorum summas; quæ non facile ad eius pecuniæ, qua nunc vtimur, rationem transducantur. Nec enim omnes in hoc scientiæ genere versantur; &, qui versantur, non omnes tamen recte subducunt; &, qui recte, iis tamen sæpe non placet, alienaque si licet, industria frui malunt quare dedi operam, vt explanarem omnia, quæcumque cogitandi & subducendi molestiam afferre poterant, ab exigua summa principio sumto, ad immensam narrationem perducta.

Quattrino, quadrans, qui erat quarta pars assis, nummus æreus, Teruncius, argenteus.

Marchetto, quadrantes tres.

Baiocco, quadrantes quatuor.

Grossetto, quadrantes duodecim, id est, asses tres, quibus olim babatur argenteus nummus Sestertius: qui post secundum Punicum bellum tribus assibus, id est, duodecim quadrantibus, permutatus est: cum antea decem tantum quadrantibus, id est, duobus

duobus assibus, & semisse tertio. Placuit autem veteribus in ratione pecuniaria sestertios potius, quam alios nummos, nominare, vt nulla esset tanta pecunia, quam, non multiplicatis sestertiis, exponerent. Et, quoniam, vt illi sestertios, sic nos scutatos in qualibet summa nominamus: subscribemus, quod sestertii scutatum vnum conficiant. Quo posito, satis constabit, quo modo sestertiorum summæ, in antiquorum libris inuentæ, per scutatos, quibus vtimur, possint explicari. Sed, vitandæ satietatis caussa, per quosdam quasi gradus denarii numeri, omissis leuioribus summis, propemodum innumerabilibus, eo vsque procedemus, vt, quantum auri in vniuerso terrarum orbe vix reperitur, per hanc, vt ita dicam, sestertiariam rationem comprehendamus. Ac primum de scutato vno, qui conficitur sestertiis tricenis ternis & asse. In quo illud animaduertendum, de eo scutato sermonem esse, qui permutabatur denis Iuliis Romanis, quorum erat idem argenti pondus, quod in hodiernis vndecim; & permutabantur singuli quadragenis quadrantibus, id est, sestertiis tricenis ternis, & asse: qui erant omnino in decem Iuliis, sestertii triceni terni cum asse. Quam summam per scutatum vnum interpretabimur.

H-S xxxiii cum asse	Scudo vno.
H-S ∞	trenta.
H-S decem millia	trecento.
H-S centum millia	tre mila.
Decies cętena millia H S. vel, Decies, (vtroq; enim modo dicitur)	trenta mila
Vicies (& hic & in sequentibus omnibus, ad extremum vsque, subauditur, centena millia)	sessanta mila.
Tricies	nouanta mila.
Quadragies	cento venti mila.
Quinquagies	cento cinquanta mila.
Sexagies	cento ottanta mila.
Septuagies	dugento dieci mila.
Octogies	dugento quaranta mila.
Nonagies	dugento settanta mila
Centies	trecento mila
Ducenties	seicento mila.
Trecenties	nouecento mila.
Quadringenties	vn millione, e dugento mila.
Quingenties	vn millione, e cinquecento mila.
Sexcenties	vn millione, e ottocento mila
Septingenties	due milliona, e cento mila.

Octogies millies	dugento quaranta milliona.
Nonagies millies	dugento settanta milliona.
Centies millies	trecento milliona.
Ducenties millies	seicento milliona.
Trecenties millies	nouecento milliona.
Quadringenties millies	mille, e dugento milliona.
Quingenties millies	mille, e cinquecento milliona.
Sexcenties millies	mille, e otto cento milliona.
Septingenties millies	due mila, e cento milliona.
Octingenties millies	due mila, e quattrocento milliona.
Nongenties millies	due mila, e settecento milliona.
Millies millies	tre mila milliona.
Decies millies millies	trenta mila milliona.
Centies millies millies	trecento mila milliona.

IX

De Artibus Liberalibus.

AD IVLIVM IACOBONIVM.

EX eo die, quo primum Te vidi, Iuli Iacoboni, amare Te cœpi amore quodam incredibili. ad quem cum nihil accessionis fieri posse videretur, accessio tamen ea facta est, quę, vel me iudice, non solum aliorum, verum etiam mei ipsius, opinionem vicerit. non enim, vt in aliis amicitiis vsu venit, quæ, antiquitatem cum sapiunt, refrigescunt, ego minus Te amare cœpi: sed, cum quotidie magis ad eam Te perfectionem accedere cognoscerem, quam assequitur fere nemo, attingũt quidem pauci, creuit amor meus singulis diebus cum Tua virtute: nec vnquam crescendi finem faciet, donec Tu in virtute, id est, in Teipso, perstabis. Quo fit, vt non minorem mihi molestiam semper afferat absentia Tua, quam aliquando voluptatem sentio ex recordatione Tuæ virtutis. Fac igitur, si quid me amas, quod multum esse, ex eo, quod Te multum ipse amo, facile coniicio, vt, ad nos sæpe scribendo, Tui desiderium aliquantisper lenias. Id ego vehementer opto: &, vt sperem, Tua summa facit humanitas: quæ cum rogari non patiatur, nec Tu is sis, de cuius animo dubitare amplius possim, non vereor, quin, nobis, qui Tui maiori ex parte sumus, lætitiam hanc sis allaturus. Quod si pro literis Teipsum haberemus, digito cælum, vt in prouerbio.

Artium, doctrinarumque liberalium duo genera diuersis temporibus Romæ floruerunt, vnum laboris, & abstinentiæ, remotum a luxu, atque libidine, cum ipsa vrbe natum, & simul cum eadem auctum, quod integrum fere mansit vsq; ad finem tertii Punici belli, vel certe vsque ad illud tempus, quo Antiochus, Asiæ rex acie victus, vltra montem Taurum regnare iussus est; alterum

Peregrinum e Græcia.& Asia post bella Punica importatum, otii totum,& desidiæ, quod opum in primis abundantia, & perpetuus rerum secundarum euentus excitauit. Et, vt ordiamur a priore,veteres Romani non iisdem,quibus Græci, scientiis, atque artibus delectabantur. nam Græci & studiose colebant, & liberales vocabant, Grammaticam, Rhetoricam, Dialecticam, Poeticam, Geometriam, Musicam, omnemque plane literarum cognitionem,picturam etiam, medicinam, palæstram. Romani contra nullum his artibus,ac studiis honorem,per multa secula, tribuerunt:rebusque potius,quam verbis,aut voluptatibus dediti, operam omnem,atque industriam,in augenda re domestica,publica recte administranda,tuendis,aut propagandis imperii terminis, collocarunt artes, quæ a literis petuntur, vt poeticam, rhetoricam,medicinam,quæque oculorum iucunditati seruiunt, vt picturam,statuariam,figlinam;quæque animos etiam oblectant,vt musicam,histrionicam,has omnes vel serui,vel peregrini colebãt. populi Romani artes erant, domesticam rem vigilanter, parce, frugaliter; publicam grauiter, iuste, sapienter administrare. Domestica diuiditur in duo genera. nam & bonum agricolam, vt quæratur, desiderat; & bonum patrem familias, vt conseruetur. Publica res duplicem curam & ipsa desiderat, vrbanam, & externam. rursus vrbana triplex est, externa duplex nam, in vrbe cum senatores,iudices,magistratus requirantur; diuersa tamen singulorum officia sunt. extra vrbem, siue tuendi fines imperii, siue propagandi sint, forti milite, & perito imperatore opus est. Ergo, vt hæc summatim colligantur, liberales veteribus Romanis artes fuere septem, duæ priuatæ,quinque publicæ: priuatæ, agricultura, & domestica frugalitas: publicæ, si vrbanæ, tres, in senatoris, iudicis, magistratus officio sitæ; si extra vrbem, duæ,fortitudo militis, peritia imperatoris. nam iuris prudentia, cuius antiquissimum studium fuit, separatum locum non habet, sed ad iudicis magistratus munusque pertinet. Quid artes ludicræ, quæret aliquis, liberales,an seruiles? Quæ voluptatis tantum gratia repertæ,seruiles, vt musica,histrionica, de quibus diximus: quæ corpori vires addunt,liberales, vt luctatio, pugillatio,cursus, discus, iaculum. quæ tamen artes non tam propter ipsas, quam quia militiæ seruirent, quandoquidem iis roboratur corpus, liberales vocandæ. liberi enim homines, non serui. militabant. quamquam bello Punico secundo, aduersis præliis exhausta ciuitate,serui quoque,emti publice, in militiam profecti sunt. Ludicræ igitur artes aliæ seruiles,aliæ liberales: & quæ liberales, ad militiam aggregantur. itaque constat, iam præfinitus a nobis, artium liberalium numerus septenarius. Hoc disciplinæ genere, dum omnis fere literarum oblectatio, omnis Græcarum artium elegantia, quasi malarum voluptatum illecebra, contemnitur,a

tenui

Senni primordio ad opes maximas Resp. Romana peruenit. Contra Græci, earum siue artium, siue scientiarum, quas liberales appellabant, cupiditate, & studio ducti, a bellica illa virtute, qua sępe barbararum nationum copias innumerabiles fuderant, paulatim ad otium, molitiemque deflexerunt. quod multarum calamitatum, ac miserrimæ demum seruitutis initium, & origo fuit. Hinc Horatius ep. 1. lib. 2.

Vt primum, positis, nugari Græcia, bellis,
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:
Suspendit picta vultum, mentemque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc est gauisa tragœdis.
Hoc paces habuere bonæ, ventique secundi.

Eędem igitur artes in vrbem Romam, post deuictam maxime Asiam, inuectæ, veterem illam seueritatem, & salutarem industriam facile mutarunt. ex quo, quasi orta simul cum Græcis doctrinis in ciuitate discordia, bellorum ciuilium, quibus labefactata Resp. concidit, exitiosa principia manarunt. id M Cato ille Senior, *vt Plinius, lib. 29. cap. 1.* docet, multo ante diuina quadam coniectura prospiciens, de Græcis ita scripsit ad filium: *Hoc puta vatem dixisse:* Quandocumque ista gens literas dabit, omnia corrũpet; multo etiam magis, cum medicos mittet. Aperte autem Horatius in eadem epistola:

Græcia victa ferum victorem cepit, & artes
Intulit agresti Latio.

Id quo tempore factum sit, idem indicat in eodem loco:

Serus enim Græcis admouit acumina chartis,
Et post Punica bella quietus quærere cœpit,
Quid Sophocles, & Thespis, & Æschylus vtile ferret.
Tentauit quoque, rem si digne vertere posset.

Egregie autem Sallustius in Catilina: *Vbi labore, atque iustitia Resp. creuit; Reges magni bello domiti; nationes feræ, & populi ingentes vi subacti, Carthago, æmula imperii Romani, ab stirpe interiit; cuncta maria, terræque patebant: sæuire fortuna, ac miscere omnia cœpit. qui labores, pericula, dubias, atque asperas res facile tolerauerant, iis otium, diuitiæ, optanda aliis, oneri, miseriaque fuere. igitur primo pecuniæ, deinde imperii, cupido creuit. ea quasi materies omnium malorum fuere. namque auaritia fidem, probitatem, cæterasque artes bonas, subuertit; pro his superbiam, crudelitatem, deos negligere, omnia venalia habere, edocuit: ambitio multos mortales falsos fieri subegit; aliud clausum in pectore, aliud promtum in lingua habere; amicitias, inimicitiasque, non ex re, sed ex commodo, æstimare; magisque vultum, quam ingeniũ, bonũ habere. hæc primo paulatim crescere, interdum vindicari. post, vbi contagio, quasi pestilentia, inuasit;*

ciuitas immutata; imperium ex iustissimo, atque optimo, crudele, intolerandumque factum. Et in Iugurtha: *Ante Carthaginem deletam populus & senatus R. placide, modesteq; inter se Remp. tractabant: neque gloriæ, neque dominationis certamen inter ciues erat: metus hostilis in bonis artibus ciuitatem retinebat. sed, vbi illa formido mentibus decessit; scilicet ea, quæ secunda res amant, lasciuia, atque superbia incessere.* ita, quod in aduersis rebus optauerant, otium postquam adepti sunt, asperius, acerbiusque fuit. namque cœpere nobilitas dignitatem in superbiam; plebes libertatem in libidinem vertere: sibi quisque ducere, trahere, rapere, ita omnia in duas partes abstracta sunt: Resp. quæ media fuerat, dilacerata. Idem lib. 1. historiarum apud D. Aug. de Ciu. Dei lib. 2. capit. 18. *At discordia, & auaritia, atque ambitio, & cetera secundis rebus oriri sueta mala, post Carthaginis excidium maxime aucta sunt.* Paterculus quoque, historiæ suæ lib. 2 *Potentiæ Romanorum*, inquit, *prior Scipio viam aperuerat, luxuriæ posterior aperuit quippe, remoto Carthaginis metu, sublataque imperii æmula, non gradu, sed præcipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum; vetus disciplina deserta, noua inducta; in somnum a vigiliis, ab armis ad voluptates, a negotiis in otium conuersa ciuitas, tum Scipio Nasica in Capitolio porticus, tum quas prædiximus, Metellus, tum in Circo Cn. O*ctauius multo amœnissimam moliti sunt: publicamque magnificentiam secuta priuatim luxuria est. Florus quoque lib. 4. *Dum Pœnorum*, inquit, *hostium imminens metus disciplinam veterem continebat.* Illud animaduersione dignum duximus, quod a Plinio lib. 29. cap. 1. traditum est, Medicinam vsque ad ipsius ætatem inter ceteras Græcas artes Romanos discere noluisse. *Solam*, ait, *hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas in tanto fructu, paucissimi Quiritium attigere, & ipsi statim ad Græcos trãsfugæ.* Nec vero picturam, *vt idem Plinius lib. 35. cap. 10. demonstrat*, coluere multi. vnus omnino, qui floruit Reip. temporibus, Arellius ab eo nominatur: post Augustum qui floruerint, tres, Amulius, Cornelius, Attius. At reliquæ Græcorum artes, præsertim eæ, quæ literis cognoscuntur, post Punica bella Romæ a liberis hominibus exerceri cœptæ, plus quotidie dignitatis adeptæ sunt.

X.

De Sacro, Sacrosancto, Sancto & Religioso.

AD IO. MARIAM IOVIVM.

QVid de Te sentiam, Ioui, quid humanitati Tuæ tribuam, & ego optime noui, & auriti mihi testes plurimi esse possunt. in quo mihi ipsi satisfacio, qui ea de Te prædicem, quæ te humanitate in primis præstare faciunt. quod etsi exiliter admodũ pro meritis tuis faciam, video tamen ea eloquentiam vllam non requirere,

quirere, quæ per se [illegible] rum sint, omnibus nota sunt, nec alicuius commendatio[illegible]nt. Tuum me scito esse Tuęque dignitatis ita semper studiosum futurum, ac si res mea ageretur.

Sacrum, Sacrosanctum, Sanctum, & Religiosum, differunt inter se. Sacrum est, alicui deo dicatum, non a priuatis, sed publico ciuitatis instituto. Itaque locus, vbi sacra priuata fierent, sacrum non videri Festus ait; cum ea tamen vocentur sacra, quæ in eo loco fiunt. sacra vero dicitur ædes, ara; sacer lucus, mons; sacrum saxum, signum. quorum ad consecrationem ciuitas consensit. Sacrum definiebat Trebatius *lib.* 10 *Religionum*, quidquid est, quod deorum habetur: *vt Macrobius libr. 3 Sat. auctor est.* quod Festus quoque, Ælii Galli testimonio sensit. *Sacrosanctum*, inquit, idem Festus, *dicitur, quod iureiurando interposito est institutum, si quis id violasset, vt morte pœnas penderet, cuius generis sunt tribuni pl. ædilesque eiusdem ordinis.* Cicero autem in oratione pro Balbo non mutat, sed auget Festi definitionem: ait enim: *Sacrosanctum nihil est, nisi quod per populum, plebemue sanctitum est* in quo non dissentit a Festo. si quidem nihil per populum, plebemue sine iureiurando sanciebatur. Et Sacrosancta tam inanimata sunt, quam animata: itaque sacrosanctas possessiones vocauit Cicero *in orat.* 2 *in Catilinam*: Et sacrosanctum fœdus, pro Balbo: sacrosanctos autem tribunos pl. Liuius, & alii. *At sacra tantum arbitror inanimata esse.* nam Vestæ sacerdotem sacram non dixerim, sed sacrosanctam, vt sanctione populi Vestæ dicatam. nec sacer quisquam vocabatur, auctoribus Festo, & Macrobio, nisi quem impune liceret occidere. vnde Horatius Sat. 6. lib. II.

Intestabilis, & sacer esto.

Præterea, Sacrosanctum est, quod si violetur, homines legibus vindicant: Sacrum autem, quo violato, non ab hominibus, sed a diis pœna impendet. Item, Sacrosanctum non violatur, si attingitur, sed si vis affertur: Sacrum autem, si attingitur a profanis, violatum creditur. Sanctum a Sacro, & Sacrosancto in hoc differt, quod omnia sacra, & omnia sacrosancta, dicuntur sancta, non itē omnia sancta, sacra, & sacrosancta. nam sacræ ædes templa sunt; & sanctissimum templum Cicero dixit pro Sextio. Sacrosancti tribuni, & iidem Sācti, vt eos idem Cicero *lib. 3. de leg.* appellat: qui & sanctissimum magistratum vocauit tribunatum pl. *in oratione pro Sextio.* Sancti vero dii, nec iidem sacri, aut sacrosancti. Proprie enim diuina sancta sunt: humana vero sacra, & sacrosancta. homines autem non vere, sed similitudine bonitatis & sancti, & diuini interdum vocantur. Idem sensisse videtur Macrobius *libr. Sat.* 3. cum ait: *Sanctum est, vt Trebatius refert lib.* 10 Religionum interdum idem, quod sacrum, idemque quod religiosum; interdum aliud, hoc est nec sacrum, nec religiosum: vt Virgilius: *Sancta ad vos anima, atque istius inscia culpæ Descendam.* Non enim sacro, aut

religioso eius anima tenebatur, quam sanctissimam, hoc est incorruptam, voluit ostendere: vt in illo quoque, *Tuq; o sanctissima coniux Felix morte tua.* in quo castitatis honorem incorruptæ vxoris amplexus est. vnde & sanctæ leges, quę non debent pœnę sanctione corrumpi. Sanctum autem, pro sacro, & religioso, posuit idem Virgilius:

> *Nos pauidi trepidare metu, crinemque flagrantem*
> *Excutere. & sanctos restinguere fontibus ignes.*

hic enim sanctos, ac si sacros, accipiemus; quia diuinitus contigerunt. Item: *Tuque o sanctissima vates, Præscia venturi.* non aliud nisi sacram, vocat, quam videbat, & vatem, & Deo plenam, & sacerdotem. Hæc postrema Macrobii verba, Sanctum interdum idem esse, quod Sacrum, ostendunt: nec tamen ideo sequitur, vt, qui sanctus, & idem sacer vocetur. nam sanctus, vt dixi iam, appellatur qui similitudinem aliquam, & speciem gerit diuinæ naturæ: &, quemadmodum Deus vocatur sanctus, non sacer; ita si quis homo sanctus, non idem vocabitur sacer: nec nisi in malam partem, cum de homine loquimur, hoc verbum vsurpamus. nam, quod Ouidius dixit:

> *At sacri vates, & diuum cura, vocamur.*

ita non proprie locutus est, vt cum aliquis appellatur sanctus. proprie vero sacra ara dicitur, sacer lucus, sacrum saxum: quia deo dicata, cærimoniis, & publico ciuitatis instituto. Vates autem, quia tamquam sacris rebus honor iis habetur ob ingenii præstantiam, non quia reuera, & publico ciuitatis instituto dicati Deo sint, propterea sacri nominantur. Religiosum, & Religionem dici putat Macrobius, Ser. Sulpicium secutus, a Relinquendo: quod religio propter sanctitatem aliquam remota, ac seposita a nobis sit. hinc religiosa loca, secreta. Cicero autem, quem sequor libentius, *lib. 2. de nat. deor.* a Relegendo deducit. Qui omnia inquit, quæ ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tamquam relegerent, sunt dicti religiosi. Ego hoc addo amplius: religiosum accipi quinque modis: nam hoc nomen conuenire & loco, in quo pie colatur, vt delubro. & rei, quæ colatur, vt signo. & homini, qui colat; & tempori, vnde dies religiosi quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere; & actioni, vnde religiosum dicimus, in ædē Bonæ Deæ virum introire, aduersus auspicia legem ad populum ferre, die nefasto apud Prætorem lege agere. quæ probari exemplis omnia facile possunt. Religiosum autem, si de loco, aut re inanimata dicatur interdum idem est, quod sacrum, interdum diuersum: idem, vt altaria religiosissima *in oratione pro Plancio, & in ea de haruspicum resp.* quæ dici eadem posse sacra, nemo dubitauerit, qui legerit illud de Diuin lib. 1 *Ara Aio loquenti consecrata est.* & illud pro domo: *Licinia, virgo Vestalis, aram, & aediculam sub saxo sacro dedicauit.* præterea, sacrę ædes, eędem sunt religiosę: atque

itaq; Festus, *Religiosum, ait, ac sacrum esse, vt templa omnia, atq; ædes quæ & sacrata dicuntur.* Diuersum a sacro nõnũq̃ esse religiosum, ꝓposui. id probatur exẽplo sepulcrorũ: quę religiosa dici possunt, sacra non possunt. Id intelliget, qui sacrum quo modo iam sit a nobis definitum, animaduerterit Sacrum enim alicui deo dedicatum, sepulcrum non item. Sacrum si attingitur a profanis, violatur; sepulcrum non item. Sacrum publicam religionem obtinet, sepulcrum priuatam dixit enim Cicero lib. 2. de leg. *Cum multa in eo loco sepulcra fuissent, vbi dedicata est ædes Honoris extra portam Collinam, exarata sunt.* Statuit enim collegium, locum publicum non potuisse priuata religione obtineri. Et fortasse nõ esset absurda definitio: *Religiosum, si publicam habet religionem, sacrum est, si priuatam, non est.* Nam & loca, in quibus sacra priuata fierẽt, sacra non vocari, Festus ait. vt supra ostendimus; opinor, quia publica religione careant. Sed hæc videri fortasse possunt obscuriora: quare illustrentur auctoritate Ælii Galli: de quo sic Festus: *Inter sacrum, & sanctum, & religiosum differentias bellissime refert.* Sacrum ædificium, consecratum Deo. sanctum murum, qui sit circum opidum Religiosum sepulcrum, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. His verbis, non esse eadem, sacrum, sanctum, & religiosum, intelligitur: eadem tamen videri posse, ostendit idem Festus, hæc subscribens quæ cum superioribus proximis connectuntur: Sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse si quidem, quod sacrum est, idem lege, aut instituto maiorum sanctum esse putat, vt violari id sine pœna nõ possit: idem religiosum quoque esse; quoniam sit aliquid, quod ibi homini facere non liceat; quod si faciat, aduersus deorum voluntatem videatur facere: similiter de muro & sepulcro debere obseruari, vt eadem & sacra, & sancta, & religiosa fiant, sed quo modo, quod supra expositum est, cum de sacro diximus. Comparauimus religiosum cum sacro; & interdum esse eadem, interdum diuersa, ostendimus: nunc de religioso, & sancto, idem dicimus, modo eadem esse, modo differre. eadem sunt, vt in templis, quę non solũm religiosa, verum etiam sancta licet appellari. nam, si dii sancti; sancta quoque templa, quæ domus deorum putantur itaq; dixit Cicero in oratione pro Sextio: *sanctissimo in templo, sanctissima in caussa, sanctissimo in magistratu.* Differũt autem religiosum, & sanctum in deorum appellatione. dii enim sancti dicuntur, non religiosi. At eorum signa religiosa nuncupantur. Vere: sed signa Deos referunt, dii non sunt: itaq; religiosa vocari possunt, quia sacra: dii vocari religiosi non possunt, quia sacri non vocantur. diximus autem supra, quæ sacra, eadẽ religiosa dici, non contra. quidquid sacrũ, idẽ religiosum Festi quoq; verba, paulo ante recitata, de muro, & sepulcro, interesse aliquid inter sanctum, & religiosum, demonstrant: Sanctum enim potius dici murũ, quam religiosum; &

religiosum sepulcrum potius, quam sanctum. Aduersari videtur Cicero, qui *orat. 9. in Antonium* sepulcris sanctitatem tribuit. *Maiores nostri*, ait, *statuas multis decreuerunt, sepulcra paucis. sed statuae intereunt vetustate: sepulcrum autem sanctitas in ipso solo est.* Hanc dubitationem sustulit Festus, qui dixit, etsi sacrum, & sanctum, & religiosum, differant inter se, portione tamen quadam, & temporibus, eadem videri posse. Hanc igitur ob caussam Cicero sanctitatem sepulcris assignauit, non quia sancta reuera sint, sed quod esse videantur, similitudine quadam religionis: sicuti homines quoque similitudine quadam diuinæ bonitatis, appellantur sancti, non quia sancti vere sint. Restat, vt ostẽdamus eadẽne sint, an diuersa, religiosum, & sacrosanctum. Diuersa esse dico. nam tribuni pl. sacrosancti: nec tamen ideo sequitur, vt religiosi. itemq; religiosi homines, non ideo sacrosancti. Loca vero religiosa, non eadem sacrosancta: nec, quæ sacrosancta, eadem religiosa, quamquam sacra potius, quam sacrosancta, dicũtur loca. etsi Cicero sacrosanctas possessiones dixit, nõ proprie, sed similitudine hominum, quibus sacrosanctis inferri vis, & iniuria non potest.

I.

De Toga Romanorum.

AD IACOBVM SVPERANTIVM EQVITEM. ET D. MARCI PROCVRATOREM.

ANtiquarum rerum scientiam, Iacobe Superanti, plurimum ad omnia adiumenti afferre, quis ignorat? quod Tu optime omnium nosti: qui cum prudentia, quam Tibi summam a Natura ingenitam omnes fatẽtur, ita Antiquitatis cognitionem coniunxisti, vt, in vtra excellas, diiudicari vix possit. Quo fit, vt omnes Te obseruent, eumque esse iudicent, qui Reip. Venetæ maximis in negotiis vtilissimam operam nauare possit. Quod cum præclare in omni Tua vita præstiteris, indies Te ipsum vincis, qui alios iam virtute viceris. Non igitur potui diutius me tenere, quin aliquod meæ obseruantiæ signum ad Te mitterem. quod si Tibi non ingratum fuisse cognouero, lætabor, sin minus, voluisse me saltem hoc exiguo munere Tibi gratificari, idque posteris testatum relinquere, tam mihi gratum erit, quam quod gratissimum.

De togæ forma primum agemus, de mensura, de colore: præterea quærendum putauimus, vtrum ea Romani tantum, an Itali pariter omnes vterẽtur: vtrum mares, an etiam fœminæ; vtrum viri, an omnis ætas; vtrum vulgo, an soli honestiores; vtrum vrbani, an milites quoque sed, ante quam hæc aggrediamur, togarum genera videntur explicanda: sunt enim multa, variis nominibus, sicuti

ficuti materia, colore, pictura distinguebantur. ac primum agemus de prætexta; deinde trabeam pictam, purpuream, vndulatam, soriculatam, rasam, Phrygianam, papaueratam, Attalicam, Babylonicam, Alexādrinam, ordine persequemur: uam pura commuuis erat, quæ reseruatur in extremum locum.

Prætexta non omnes passim, sed hi tantum vtebantur; pueri, puellæque ingenuæ, illi ad initium anni XVII. hæ donec nuberent, magistratus omnes, non modo Romæ, sed in coloniis etiam & municipiis; magistri vicorum & collegiorum; sacerdotes, quorum in numero augures fuere; senatores ludorum Romanorum diebus; postremo, mulieres nonis Caprotinis. Puerorum prætexta cognoscitur ex multis. F. lii triumphantium prætextati, leguntur apud Ciceronem *in orat. pro Murena, & in Verrem: Neque te tam commouebat, quod cum toga prætexta, quam quod sine bulla venerat.* Et in Antonium or. 2. *Tenes ne memoria prætextatum te decoxisse? sumpsisti virilem, quam statim muliebrem togam reddidisti.* Quibus verbis ostenditur, & virilem togam sumi solitam deposita prætexta, & meretrices toga vsas esse Subiungit enim: *Primo vulgare scortum: sed cito Curio interuenit, qui te a meretricio quæstu abduxit, &, tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo locauit. Vt enim toga a meretricis sit matrona stola a.* & in Lælio: *Amores puerorum cum vna cum prætexta toga deponuntur.* Plinius etiam *lib. 4. cap. 43* perspicue pueros designat, cum ait: *Murenis tenuissimum tergus, contra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius prætextatos.* Omitto Macrobii, Suetonii, aliorum testimonia, sunt enim multa. De puella vero prætextata Cicero in Verrem: *Eripis pupillæ togam prætextam?* Catullus: *Mitte brachiolum teres Prætextata puella.* Prop. libr. 4. *Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis, Vinxit & acceptas altera vitta comas.* Festus. *Nubentibus, deposita prætexta, a multitudine puerorum obscœna clamabantur.* Legimus & illud in institutionibus de Iniuriis: *Si me quis matremfamilias, aut prætextatum, prætextatamue assectatus fuerit.* Nec aliter accipio Varronis illud apud Nonium, ex libro de liberis educandis: *Vt puellæ habeant potius in vestitu chlamydas encombomata, ac ruaecidas, quam togas.* Opinor enim de togis prætextis, non de togis puris, locutum esse. nam, quis credat, puellas ingenuas puris togis vti solitas, quas fuisse meretricum, & iam significauimus, & infra probabimus? Libertinis autem pueris ac puellis adimo prætextam auctore Pediano, qui ait: *Prætexta honestorum, toga vestorum.* Verum Papinii versus, de Glaucia liberto prolatus, dubitationem omnem tollit: *Sola verecundo deerat prætexta pudori.* In quo tamen illud animaduertendum, libertinorum filios, modo iusta matre familias nati essent, ingenuorum in numero positos esse. quod si quis in dubium vocat, legat illum Suetonii in Claudio: *Latum clauum, quamuis ini-*

io firmasset, non lecturum se senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit, sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cæcum censorem, generis sui proauctorem, libertinorum filios in senatum adlegisse docuit, ignarus, temporibus Appii, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Aperte docet, ingenuos fuisse natos ex iis, qui seruissent. quod etiam posteriores iurisconsulti suos in libros retulerunt. Caussam & originem attributæ prætextæ libertinorum filiis, Macrobius libr. 1 Sat. exponit his verbis. *Libertinis nullo iure vti prætextis licebat, ac multo minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo: sed postea libertinorum quoque filiis prætexta concessa est, ex caussa tali, quam M. Lælius augur refert: qui, bello Punico secundo duumuiros, dicit, ex S. C. propter multa prodigia libros Sibyllinos adiisse; & inspectis his, nunciasse, in Capitolio supplicandum, lectisterniumque ex collata stipe faciendum, ita vt libertinæ quoque, quæ longa veste vterentur, in eam rem pecuniam subministrarent.* aucta igitur obsecratio pueris ingenuis, itemque libertinis pronuntiantibus carmen, ex quo concessum, vt libertinorum quoque filii, qui ex iusta dūtaxat matre familias nati fuissent, togam prætextam, & lorum in collo pro bullæ decore gestarent. De prętexta magistratuum quis ambigat, qui modo paulo sit humanior? In oratione post reditum in senatu: *Consul, cum vos vestem mutandam censuissetis, cuncti mutassetis, vnguentis oblitus, cum toga prætexta, quam omnes prætores ædilesque tum abiecerant, irrisit squalorem vestrum.* Et, in Pisonem: *Quid? tu in lictoribus, in toga prætexta esse consulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sex. Clodio, te consule, esse voluisti.* Censores, & tribunos pl. excipio, admonente de censoribus Polybio, Plutarcho de tribunis pl. Polybius enim lib. 6. cum ornamenta mortuorum narrat, & illa ipsa persequitur, quæ viuentes habuerant, consulibus, prætoribusque togam purpura circumdatam, id est, prætextam, censoribus vero non prætextam, & iis, qui triumphauerant, auro contextam tribuit. Plutarchus, vbi tribunum pl. magistratum esse negat, hoc vtitur argumento, quod prætextam non habuerit.

Prætores, aliquem capitis condemnaturi, prætextam prius deponebant: quod *libr* 9. *capit.* 12. Valerius docet: opinor, quia tristem sententiam inueste lętitiam indicante ferri non deceret. Coloniarum quoque & municipiorum magistratibus prætextæ ius fuit: quod Liuii testimonio probatur. *Purpura,* inquit lib. 34. *viri vtemur, prætextati in magistratibus, in sacerdotiis: liberi nostri prætextis purpura togis vtuntur: magistratibus in coloniis, municipiisque, hic Romæ infimo generi magistris vicorum toga prætexta habenda ius permittimus, nec id vt viui solum habeant tantum insigne, sed*

etiam

etiam vt cum eo crementur: feminis dumtaxat vſu purpuræ interdicemus? Exſtat illud Ciceronis in Piſonem, qui Capuæ duumuir fuerat: *Capuæ te prætextatum nemo adſpexit, qui non gemeret deſiderio mei.* Magiſtri vicorum, & collegiorum, æque prætextati reperiuntur, illi apud Liuium loco proxime recitato, hi apud Pedianum. Nam, cum illud in Piſonem interpretaretur: Sex. Clodium, qui numquam antea prætextatus fuiſſet, ludos facere, & prætextatum volitare paſſus es hæc ſubiunxit: *L. Cæcilio, Q. Marcio coſ. S. C. collegia ſublata ſunt, quæ aduerſus remp. videbantur eſſe.* Solebant autem magiſtri collegiorum ludos facere, ſicut magiſtri vicorum faciebant compitalicios prætextati. qui ludi, ſublatis collegiis, diſcuſſi ſunt. Poſt nouem deinde annos, quam ſublata erant, P. Clodius tribunus pl. lege lata reſtituit collegia. Inuidiam ergo, & crimen reſtitutorum confert in Piſonem, quod, cum conſul eſſet, paſſus ſit, antequam lex ferretur, facere prætextatum ludos Sex. Clodium. Sacerdotum prętextam adducta paulo ante Liuii verba demonſtrant. in quo quærendum videtur, cum ſacerdotum plura genera fuerint, omnes ne pariter, an aliqui tantum prætextam habuerint. noſtri autem inſtituti eſt, quod veterũ teſtimoniis confirmare non licet, in incerto relinquere, omiſſa coniectura, niſi ſi eiuſmodi ſit, vt magnã habeat ſpeciẽ veritatis: Prætextatorum omnium ſacerdotum exemplũ illud exſtat apud Capitolinum in vita Galieni: *Cum picta toga, & tunica palmata, inter patres, omnibus ſacerdotibus prætextatis, Capitolium petiit.* Pontificis max. apud Lampridium prętexta cognoſcitur in vita Seueri. *Accepit,* inquit, *prætextam etiam cum ſacra faceret, ſed loco pontificis max. non imperatoris.* De auguribus non videor poſſe dubitare, cum dicat Cicero ep. 9. lib. 2. ad Atticum, *Vatinii ſtrumam ſacerdotii διβάφῳ veſtiant.* quod ſatis aperte cognoſcitur *ex ep. 4. lib. 15.* agebatur enim de Vatinio in auguris locũ Q. Metelli Celeris mortui ſubrogando. Dibaphus autem non modo purpura fuit ſed purpura bis tincta. Et in oratione pro Sextio, Lentuli Spintheris filium augurem creatum ſignificans, *Cui ſuperior,* inquit, *annus idem & virilem patris, & prætextam populi iudicio dedit.* Inter ſacerdotes & decemuiri fuere: de quibus Liuius *lib. 27.* Virginum ordinem ſequebantur decemuiri, coronati laurea, prætextaque. Senatorum ſequitur prætexta: quam probare non facilimum puto. vnus enim, niſi fallor, locus eſt. *in 2. Phil.* quem cum legerem, adductus ſum in hanc opinionem, ſic tamen, vt affirmare non audeam. *Neſcis,* inquit, *heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuiſſe? te autem ipſum ad populum tuliſſe, vt quintus præterea dies Cæſari tribueretur? cur non ſumus prætextati? cur honorem Cæſaris, tua lege datum, deſeri patimur?* Cum dixit, Cur non ſumus prętextati? dixiſſe arbitror de toto ſenatu: ſiquidem in ſenatu loquebatur. id autem ſignificauit: Cur quinctũ ludorum Roma-

norum diem attributum Cęsari tua lege, prætextati non celebramus, ita vt reliquos quatuor? Quod si ita est considerandum, an reliquis quoque publicis ludis ordini senatorio prætextam habere licuerit. fortasse n. ꝓpriū hoc fuit ludorū dūtaxat Romanorū. nā si cōmune ludoru omniū fuisset; Pōpeio Magno, ex Mithridatico bello reuertēti, honoris caussa tributū non esset, vt ei Scenicis ludis prętexta vti liceret. Extremū posuim⁹, prętextatas fuisse mulieres nonis Caprotinis. hoc si ostenderimus, omnes erūt ꝓmissi nostri partes absolutæ. quo igitur potissimum teste vtemur? vno, qui instar omnium esse potest, M. Varrone. is lib. 5. sic: *Nona Caprotina, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificāt, & sub caprifico faciunt, & e caprifico adhibent virgam.* ob hoc toga prætexta data eis. Prætextam ne quis putet purpuream totam fuisse. purpureum enim, præter limbum, extremam vestem ambientem, nihil habuit: vnde prætextæ nomen. Eo autem limbo quia communis toga caruit, ideo pura est appellata. quod si prætexta tota purpurea fuisset: non dixisset Liuius lib. 34 *Liberi nostri prætextis purpura togis vtentur:* nec Polybius, vt supra demonstratum est, consularem prætextam a purpureo censorum amictu diuersam fecisset. Iam Macrobius libr. 1. Sat. *Putant*, ait, *Priscum Tarquinium instituisse, vt patricii bulla aurea, cum toga, cui purpura prætexitur, vterentur.* Græci quoque omnes περιπόρφυρον appellantes, limbum solum, non totam vestem purpurei coloris fuisse, satis ostendunt. Iam prætexta pulla a Festo nominata, prætextam esse posse, nec tamen purpuream, demonstrat. Hic mihi tamen illud obiicitur, quod ait Plinius *libr.* 33. *capit.* 9. Cyprio æri, si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Verum, cur de tota veste intelligatur, non video. potuit enim artifex, cum ex ære statuam faceret, separatim in limbo prętextarum purpuram imitari. Occurrit Ciceronis quoque locus. nam in Sextiana, inuehens in Pisonem consule, id est, prętextatum, *Vestitus*, inquit, *asperę, nostra hac purpura plebeia, ac pæne fusca.* Cōsularem vestem, id est, togam prætextam, videtur dicere, purpuream fuisse: verum non togam, sed tunicam lati claui significat, quę purpurea fuit. propterea subiungit, *Nostra:* quia senator ipse erat, & latum clauum habebat. non enim, *Nostra*, referri potest ad togam prętextam: cum Cicero prætextatus tum non esset. Nam si quis, cum legerit versum Statii Silu lib. 5.

Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
Exsuit:

ostrum dicat pro tota purpurea prætexta vsurpatum: respondebitur, togam quidem puerilem, id est, prætextam indicari, cuius in limbo ostrum, id est, purpura cernebatur: non tamen hoc dici, totam prætextam purpuream fuisse.

Toga pura, virilis, libera, recta, eadem erat. Pura vocabatur, quia

quia nulla diuersi coloris fascia prætexeretur. Dabatur in exitu anni XVI sicuti data est M. Ciceroni filio: qui cum natus esset Cotta, & Torquato cos. quod epist. 1. ad Atticum ostendit, puram togam accepit Lentulo, Marcello cos. *vt epist. 6 lib. 9. ad eundem.* mos tamen ille imperatorum ætate mansisse non videtur. nam Caligula togam puram anno XIX. M. Aurelius XV. accepit, auctoribus Suetonio, & Capitolino. Ea vestis initium virilis ætatis indicabat: propterea virilis etiam dicebatur. Qui vero eam sumebant, tyrones appellabantur. Plinius libr. 8 cap 48. Tanaquil prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæque nuptæ. Suetonius de Caio: *Vno atque eodem die togam sumsit, barbamque posuit, sine vllo honore, qualis contigerat tyrocinio fratrum eius.* In quo illud animaduertendum, togam simpliciter dixisse Suetonium pro toga pura: quamquam prætexta, quæ a pueris puram sumturis deponebatur, ipsa quoque toga esset, verum addito limbo purpureo. Sic Appianus lib. 4. *Atilius, prætexta deposita, togam sumturus.* Licuisse tamen pueris non exspectato ætatis anno XVI. per vnum tantum diem Baccho dicatum toga pura vti, ostendit Ouidius Fast. libr. 3. his verbis:

Restat, vt inueniam, quare toga libera detur
Luce geri pueris, candide Bacche, tua.

Liberam vocat, quia pueris toga pura initiũ quoddam libertatis erat, cum antea custodirentur a pædagogis. Recte nomen ex Festo cognouimus cuius hæc sunt verba: *Rectæ appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis caussa, ita appellata, quod a stantibus, & in altitudinem texuntur.* Et alio loco: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis, vtrisque rectis, textis sursum versum a stantibus, pridie nuptiarum diem virgines indutæ cubitum ibant, ominis caussa: vt etiam in togis virilibus dandis obseruari solet.* Plinius etiam, cuius verba paulo ante recitauimus, tunica, & toga, vtraque recta, tyrones indui solitos declarat. Locus in quo sumebatur, Capitolini Iouis, vt opinor, templum fuit: aut certe, post eam domi sumtam, statim in Capitolium ad Iouis ædem ibatur: quod Valerius Max. *libr. 5. cap. 4.* declarat his verbis: *Hanc pietatem æmulatus M. Cotta, eo ipso die, quo togam sumsit virilem, protinus vt e Capitolio descendit, Cn. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit.*

Trabea, inter togarum genera videtur esse referẽda. nam Dionysius lib. 2. qui de Saliis loquitur, χιτῶνας. ait, ποικίλους, χαλκέαις μίτραις κατεζωσμένοι, καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους, φοινικοπαρύφους ἃς καλοῦσι τραβέας. Latine sic: *Tunicas pictas æreis zonis cinctis, togasque fibulis adstrictas indutis, purpura prætextas, puniceo colore alternis intertextis: quas vocant trabeas.* Hæc est trabeæ descriptio. quam cum appellauerit τήβεννον, togam esse plane liquet.

nam idem *lib* 3. quam Romani togam, Græcos appellare τήβενναν aperte demōstrat. Descripsit igitur sacerdotalem trabeam: quam & Suetonius e purpura & cocco ait fuisse. Fuere enim duo prætereà trabearum genera, vnum Deorum, e sola purpura, alterum regum, e purpura quidem, sed non sine albo: vt a Seruio didicimus, Suetonii verba ex libro de genere vestium recitante.

Toga picta, vestis Etrusca fuit, purpurei coloris, auro distincta, a triumphantibus geri solita. eam, vt ait Florus, subactis duodecim Tusciæ populis, Tarquinius Priscus Romam transtulit. *Inde*, inquit, *fasces, trabea, curules, anuli, phaleræ, paludamenta, prætexta: inde quod aureo curru quatuor equis triumphatur, togæ pictæ, tunicæque palmatæ, omnia denique de cora, & insignia, quibus imperii dignitas eminet, sumta sunt.* At Macrobius libro Satur. 1. non hoc Prisco tribuit; sed Tullo Hostilio. Dionysius, non dubiæ scriptor fidei, consentit in Prisco. Plinius de Tullo potius videtur credere. Hunc enim, superatis Etruscis, prætexta, & latiore clauo primum e regibus vsum esse demonstrat. Quod si verum est; venisse in vrbem eodem tempore cum prætexta, & lato clauo togam pictam possit aliquis existimare. Propertius libro 4. togam pictam Romulo tribuit: sed, vt poeta, rationem historiæ non habuit. apud eum sic alloquitur Tarpeia virgo Tatium Sabinorum regem:

Te toga picta decet, non quem sine matris honore
Nutrit inhumanæ dura papilla lupæ.

Purpuream fuisse Dionysius ostendit, quia περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον vocat. Picta vocabatur, quod in ea variæ figuræ ita fingerentur, vt ea species ad picturæ similitudinem accederet. Figuræ autem illæ, vt opinio mea fert, auro, non serico, fiebant. quid enim, nisi pictam togam, illa Plinii verba lib. 9. c. 36. significant? *Purpura in triumphali miscetur auro.* Quid Polybius libr. 6. cum eos, qui funus comitabantur, si triumphalis mortuus esset, vestem purpuream ait gestasse auro contextam, quidem scilicet is, qui efferebatur, in triumpho gestauerat? Adde Plutarchum, qui de Paullo Æmilio sic inquit: ἁλουργίδα χρυσόπαστον ἀμπεχόμενος· id est, purpuream vestem, intextam auro, indutus. Quod planissime Liuius libr. 45. *Paullus, auro purpuraque fulgens.* Fortasse etiam huc spectat illud Ciceronis in Oratore: *Quos numeros cum quibus, tamquam purpuram, misceri oporteat, nunc dicendum est.* Veterum testimoniis accedit ratio. quid enim cū purpura misceri præter aurum, decuit? in ea præsertim veste, quam ferret is, qui triumphans, Iouis habitu, aureo curru quadriiugo, per vrbem, pompa præeūte veheretur: quo nihil augustius cogitari potuit. Quærebam, texerentur auro, an insuerentur togæ pictæ? laborem quærendi Plinius ademit. *Apud Homerum*, inquit, *pictas vestes inuenio: vnde triumphales natæ. acu facere id Phryges inuenerūt.* Nisi si quis

primis

primis temporibus acu insutum, postea intextum esse aurum dixerit. Ostendimus, togam pictam ex Etruria translatam, auro variatam, ac triumphantibus geri solitam. hoc enim postremum si quis in dubio poneret, ratus ea, quæ diximus, non satis ad probandum valere, testem Liuium adhibebo: cuius hęc sunt lib. 30 Scipio Massanissam, regem appellatum, aurea corona, aurea patera, sella curuli eburnea, scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat. addit verbis honorem: neque magnificentius quidquam triumpho apud Romanos, neq; triumphantibus ampliorem ornatum esse. Et Ouidius Fast. lib. 6.

Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales succubuisse senes.

Quæramus igitur, soli ne triumphantes, an etiam priuati pictam togam habuerint. Duos historiæ memorant, quorum virtuti tributum est, vt picta toga, quamquam priuati, vterentur; Paulium Æmilium, qui de vltimo Macedoniæ rege Perseo triumphauit; & Pompeium Magnum, Sertorio deuicto. Paulli honorem omissum a Plutarcho. (nam *Liuius* mutilus est) qui totam eius vitam literis mandandam suscepit, equidem valde miror: auctorem tamen non contemno, eum, qui scripsit librum de viris illustribus. Pompeii notitia certior: de quo Velleius lib. 2 T. Ampius, & T. Labienus, tribuni pl legem tulerunt, vt Pompeius ludis circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vterentur. Et *Dio* libr. 37. concessum ait Pompeio, ἐπινίκιον ἐνδύειν ἐν τοῖς τῶν ἱππων ἀγῶσι id est, *vestem triumphalem induere in equestribus certaminibus.* Cicero autem *epist. 16. lib. 1. ad Att.* Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam. Propriam postea suam habuit priuatus Gordianus: cum eam de Capitolio, vel de Palatio imperator accipere solitus esset: quod a Capitolino didicimus. Putabat Verrius, vt ex Festi liquet epitome, pictam togam purpurea posteriorem fuisse, & purpurea pura eos, qui triumpharent, primum esse vsos, deinde picta. mihi fidem non facit: vtitur enim argumento parum firmo. *Picta, inquit, toga quæ nunc dicitur, purpurea ante vocitata est, eaq; erat sine pictura, eius rei argumento est pictura in æde Vertumni, & Consi: quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt.* Hæc Verrius. mihi alia mens est. qui enim possum credere, Flacci & Cursoris ætate triumphalem habitum non fuisse togam pictam, cum in ea multo ante, si Plinio, Floro, Macrobio credimus, Romanos reges triumphasse videã? Accedit illud, quod M. Flaccus belli Punici anno primo triũphauit: at pictã togã aliquot ante annis a triũphantib. cõsulib. gestari solitã, indicat Liuius lib. 10. cũ ait: *Quos vos tunica palmata & toga picta, & corona triũphali, laureaq; honoratis.* Videbat eam picturam, dicet aliquis, Verrius, cũ illa scriberet Non abnuo: sed morem cõmunem si quis ex vna re probat imperite facit.

religioso eius anima tenebatur, quam [illegible]m, hoc est incorruptam, voluit ostendere: vt in illo quoque, *Tuq; o sancti ssima coniux Felix morte tua.* in quo castitatis honorem incorruptæ vxoris amplexus est. vnde & sanctæ leges, quę non debent pœnę sanctione corrumpi. Sanctum autem, pro sacro, & religioso, posuit idem Virgilius:

Nos pauidi trepidare metu, crinemque flagrantem
Excutere. & sanctos restinguere fontibus ignes.

hic enim sanctos, ac si sacros, accipiemus; quia diuinitus contigerunt. Item: *Tuque o sancti ssima vates, Præscia venturi.* non aliud nisi sacram, vocat, quam videbat, & vatem, & Deo plenam, & sacerdotem. Hæc postrema Macrobii verba, Sanctum interdum idem esse, quod Sacrum, ostendunt: nec tamen ideo sequitur, vt, qui sanctus, & idem sacer vocetur. nam sanctus, vt dixi iam, appellatur qui similitudinem aliquam, & speciem gerit diuinæ naturæ: &, quemadmodum Deus vocatur sanctus, non sacer; ita si quis homo sanctus, non idem vocabitur sacer: nec nisi in malam partem, cum de homine loquimur, hoc verbum vsurpamus nam, quod Ouidius dixit:

At sacri vates, & diuum cura, vocamur.

ita non proprie locutus est, vt cum aliquis appellatur sanctus. proprie vero sacra ara dicitur, sacer lucus, sacrum fanum: quia deo dicata, cærimoniis, & publico ciuitatis instituto. Vates autem, quia tamquam sacris rebus honor iis habetur ob ingenii præstantiam, non quia reuera, & publico ciuitatis instituto dicati Deo sint, propterea sacri nominantur Religiosum, & Religionem dici putat Macrobius, Ser. Sulpicium secutus a relinquendo: quod religio propter sanctitatem aliquam remota, ac seposita a nobis sit. hinc religiosa loca, secreta. Cicero autem, quem sequor libentius, *lib. 2. de nat. deor.* a Relegendo deducit Qui omnia, inquit, quæ ad cultum deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tamquam relegerent. sunt dicti religiosi Ego hoc addo amplius religiosum accipi quinque modis: nam hoc nomen conuenire & loco, in quo pie colatur, vt delubro. & rei, quæ colatur, vt signo, & homini, qui colat; & tempori, vnde dies religiosi, quibus, nisi quod necesse est, nefas habetur facere; & actioni, vnde religiosum dicimus, in ædē Bonæ Deæ virum introire, aduersus auspicia legem ad populum ferre, die nefasto apud Prætorem lege agere. quæ probari exemplis omnia facile possunt. Religiosum autem, si de loco, aut re inanimata dicatur interdum idem est, quod sacrum, interdum diuersum: idem, vt altaria religiosissima *in oratione pro Plancio, & in ea de haruspicum resp.* quæ dici eadem posse sacra, nemo dubitauerit, qui legerit illud de Diuin lib 1 *Ara Aio loquenti consecrata est.* & illud pro domo: *Licinia, virgo Vestalis, aram, & ædiculam sub saxo sacro dedicauit.* præterea, sacrę ædes, eędem sunt religiosę:

itaq; Festus, *Religiosum, ait, ac sacrum esse, vt templa omnia, atq; ædes quæ et sacratæ dicuntur.* Diuersum a sacro nõnũq esse religiosum, proposui. id probatur exẽplo sepulcrorũ: quę religiosa dici possunt, sacra non possunt. Id intelliget, qui sacrum quo modo iam sit a nobis definitum, animaduerterit Sacrum enim alicui deo dedicatum, sepulcrum non item. Sacrum si attingitur a profanis, violatur; sepulcrum non item. Sacrum publicam religionem obtinet, sepulcrum priuatam dixit enim Cicero lib. 2. de leg. *Cum multa in eo loco sepulcra fuissent, vbi dedicata est ædes Honoris extra portam Collinam, exarata sunt.* Statuit enim collegium, locum publicum non potuisse priuata religione obtineri. Et fortasse nõ esset absurda definitio: *Religiosum, si publicam habet religionem, sacrum est, si priuatam, non est* Nam & loca, in quibus sacra priuata fierẽt, sacra non vocari, Festus ait. vt supra ostendimus; opinor, quia publica religione careãt. Sed hæc videri fortasse possunt obscuriora: quare illustrentur auctoritate Ælii Galli: de quo sic Festus: *Inter sacrum, & sanctum, & religiosum differentias bellissime refert.* Sacrum ædificium, consecratum Deo. Sanctum murum, qui sit circum opidum Religiosum sepulcrum, vbi mortuus sepultus, aut humatus sit, satis constare ait. His verbis, non esse eadem, sacrum, sanctum, & religiosum, intelligitur: eadem tamen videri posse, ostendit idem Festus, hæc subscribens, quæ cum superioribus proximis connectuntur: Sed ita portione quadam, & temporibus eadem videri posse si quidem, quod sacrum est, idem lege, aut instituto maiorum sanctum esse putat, vt violari id sine pœna nõ possit: idem religiosum quoque esse; quoniam sit aliqnid, quod ibi homini facere non liceat; quod si faciat, aduersus deorum voluntatem videatur facere: similiter de muro & sepulcro debere obseruari, vt eadem & sacra, & sancta, & religiosa fiant, sed quo modo, quod supra expositum est. cum de sacro diximus. Comparauimus religiosum cum sacro; & interdum esse eadem, interdum diuersa, ostendimus: nunc de religioso, & sancto, idem dicimus, modo eadem esse, modo differre. eadem sunt, vt in templis, quę non solum religiosa, verum etiam sancta licet appellari. nam, si dii sancti; sancta quoque templa, quæ domus deorum putantur itaq; dixit Cicero in oratione pro Sextio: *sanctissimo in templo, sanctissima in causa, sanctissimo in magistratu.* Differũt autem religiosum, & sanctum in deorum appellatione. dii enim sancti dicuntur, non religiosi. At eorum signa religiosa nuncupantur. Vere: sed signa Deos referunt, dii non sunt: itaq; religiosa vocari possunt, quia sacra: dii vocari religiosi non possunt, quia sacri non vocantur. diximus autem supra, quæ sacra, eadẽ religiosa dici; non contra. quidquid sacrũ, idẽ religiosum Festi quoq; verba, paulo ante recitata, de muro, & sepulcro, interesse aliquid inter sanctum, & religiosum, demonstrant: Sanctum enim potius dici murũ, quam religiosum; &

religiosum sepulcrum potius, quam sanctum. Aduersari videtur Cicero, qui *orat. 9. in Antonium* sepulcris sanctitatem tribuit. *Maiores nostri*, ait, *statuas multis decreuerunt, sepulcra paucis. sed statuæ intereunt vetustate: sepulcrum autem sanctitas in ipso solo est.* Hanc dubitationem sustulit Festus, qui dixit, etsi sacrum, & sanctum, & religiosum, differant inter se, portione tamen quadam, & temporibus, eadem videri posse. Hanc igitur ob caussam Cicero sanctitatem sepulcris assignauit, non quia sancta reuera sint, sed quod esse videantur, similitudine quadam religionis: sicuti homines quoque similitudine quadam diuinæ bonitatis, appellantur sancti, non quia sancti vere sint. Restat, vt ostendamus eadẽne sint, an diuersa, religiosum, & sacrosanctum. Diuersa esse dico. nam tribuni pl. sacrosancti: nec tamen ideo sequitur, vt religiosi. itemq; religiosi homines, non ideo sacrosancti. Loca vero religiosa, non eadem sacrosancta: nec, quæ sacrosancta, eadem religiosa, quamquam sacra potius, quam sacrosancta, dicũtur loca. etsi Cicero sacrosanctas possessiones dixit, nõ proprie, sed similitudine hominum, quibus sacrosanctis inferri vis, & iniuria non potest.

I.

De Toga Romanorum.

AD IACOBVM SVPERANTIVM EQVITEM. ET D. MARCI PROCVRATOREM.

ANtiquarum rerum scientiam, Iacobe Superanti, plurimum ad omnia adiumenti afferre, quis ignorat? quod Tu optime omnium nosti: qui cum prudentia, quam Tibi summam a Natura ingenitam omnes fatẽtur, ita Antiquitatis cognitionem coniunxisti, vt, in vtra excellas, diiudicari vix possit. Quo fit, vt omnes Te obseruent, eumque esse iudicent, qui Reip. Venetæ maximis in negotiis vtilissimam operam nauare possit. Quod cum praeclare in omni Tua vita præstiteris, indies Teipsum vincis, qui alios iam virtute viceris. Non igitur potui diutius me tenere, quin aliquod meæ obseruantiæ signum ad Te mitterem. quod si Tibi non ingratum fuisse cognouero, lætabor, sin minus, voluisse me saltem hoc exiguo munere Tibi gratificari, idque posteris testatum relinquere, tam mihi gratum erit, quam quod gratissimum.

De togæ forma primum agemus, de mensura, de colore: præterea quærendum putauimus, vtrum ea Romani tantum, an Itali pariter omnes vterẽtur: vtrum mares, an etiam fœminæ; vtrum viri, an omnis ætas; vtrum vulgo, an soli honestiores; vtrum vrbani, an milites quoque. sed, ante quam hæc aggrediamur, togarum genera videntur explicanda: sunt enim multa, variis nominibus,

sicuti

ficuti materia, colore, pictura distinguebantur. ac primum agemus de prætexta; deinde trabeam pictam, purpuream, vndulatam, soriculatam, rasam, Phrygianam, papaueratam, Attalicam, Babylonicam, Alexãdrinam, ordine persequemur: nam pura communis erat, quæ reseruatur in extremum locum.

Prætexta non omnes passim, sed hi tantum vtebantur; pueri, puellæque ingenuæ, illi ad initium anni XVII. hæ donec nuberent, magistratus omnes, non modo Romæ, sed in coloniis etiam & municipiis; magistri vicorum & collegiorum; sacerdotes, quorum in numero augures fuere, senatores ludorum Romanorum diebus; postremo, mulieres nonis Caprotinis. Puerorum prætexta cognoscitur ex multis. Filii triumphantium prætextati, leguntur apud Ciceronem *in orat. pro Murena, & in Verrem: Neque te tam commouebat, quod cum toga prætexta, quam quod sine bulla venerat.* Et in Antonium or. 2. *Tenes ne memoria prætextatum te decoxisse? sumpsisti virilem, quam statim muliebrem togam reddidisti.* Quibus verbis ostenditur, & virilem togam sumi solitam deposita prætexta; & meretrices toga vsas esse. Subiungit enim: *Primo vulgare scortum: sed cito Curio interuenit, qui te a meretricio quæstu abduxit, & tanquam stolam dedisset, in matrimonio stabili & certo locauit. Vt enim togata meretrix, sic matrona stolata.* & in Lælio: *Amores puerorum sæpe vna cum prætexta toga deponuntur.* Plinius etiam *lib. 4. cap. 23* perspicue pueros designat, cum ait: *Murenis tenuissimum tergus, contra anguillis crassius, eoque verberari solitos tradit Verrius prætextatos.* Omitto Macrobii, Suetonii, aliorum testimonia. sunt enim multa. De puella vero prætextata Cicero in Verrem: *Eripis pupillæ togam prætextam?* Catullus: *Mitte brachiolum teres Prætextatæ puellæ.* Prop. libr. 4. *Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis, Vinxit & acceptas altera vitta comas.* Festus. *Nubentibus, depositis prætextis, a multitudine puerorum obscœna clamabantur.* Legimus & illud in institutionibus de Iniuriis: *Siue quis matremfamilias, aut prætextatum, prætextatamue assectatus fuerit.* Nec aliter accipio Varronis illud apud Nonium, ex libro de liberis educandis: *Vt puellæ habeant potius in vestitu chlamydas encombomata, ac ruacodas, quam togas.* Opinor enim de togis prætextis, non de togis puris, locutum esse. nam, quis credat, puellas ingenuas puris togis vti solitas, quas fuisse meretricum, & iam significauimus, & infra probabimus? Libertinis autem pueris ac puellis adimo prætextam auctore Pediano, qui ait: *Prætexta honestorum, toga seruorum.* Verum Papinii versus, de Glaucia liberto prolatus, dubitationem omnem tollit: *Sola verecundo deerat prætexta pudori.* In quo tamen illud animaduertendum, libertinorum filios, modo iusta matre familias nati essent, ingenuorum in numero positos esse. quod si quis in dubium vocat, legat illum Suetonii in Claudio: *Latum clauum, quamuis ini-*

io firmasset, non lecturum se senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit, sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. ac sic quoque reprehensionem verens, etiam Appium Cœcum censorem, generis sui proauctorem, libertinorum filios in senatum adlegisse docuit, ignarus, temporibus Appii, & deinceps aliquandiu, libertinos dictos non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Aperte docet, ingenuos fuisse natos ex iis, qui seruiissent. quod etiam posteriores iurisconsulti suos in libros retulerunt. Caussam & originem attributæ prætextæ libertinorum filiis, Macrobius libr. 1 Sat. exponit his verbis. *Libertinis nullo iure uti prætextis licebat, ac multo minus peregrinis, quibus nulla esset cum Romanis necessitudo: sed postea libertinorum quoque filiis prætexta concessa est, ex caussa tali, quam M. Lælius augur refert: qui, bello Punico secundo duumuiros, dicit, ex S. C. propter multa prodigia libros Sibyllinos adiisse; & inspectis his, nuntiasse, in Capitolio supplicandum, lectisterniumque ex collata stipe faciendum, ita ut libertinæ quoque, quæ longa veste uterentur, in eam rem pecuniam subministrarent.* aucta igitur obsecratio pueris ingenuis, itemque libertinis pronuntiantibus carmen, ex quo concessum, vt libertinorum quoque filii, qui ex iusta dumtaxat matre familias nati fuissent, togam prætextam, & lorum in collo pro bullæ decore gestarent. De prætexta magistratuum quis ambigat, qui modo paulo sit humanior? In oratione post reditum in senatu: *Consul, cum vos vestem mutandam censuissetis, cunctique mutassetis, unguentis oblitus, cum toga prætexta, quam omnes prætores, ædilesque tum abiecerant, irrisit squalorem vestrum.* Et, in Pisonem: *Quid? tu in lictoribus, in toga prætexta esse consulatum putas? quæ ornamenta etiam in Sex. Clodio, te consule, esse voluisti.* Censores, & tribunos pl. excipio, admonente de censoribus Polybio, Plutarcho de tribunis pl. Polybius enim lib. 6. cum ornamenta mortuorum narrat, & illa ipsa persequitur, quæ viuentes habuerant, consulibus, prætoribusque togam purpura circumdatam, id est, prætextam, censoribus vero non prætextam, & iis, qui triumphauerant, auro contextam tribuit. Plutarchus, vbi tribunum pl. magistratum esse negat, hoc vtitur argumento, quod prætextam non habuerit.

Prætores, aliquem capitis condemnaturi, prætextam prius deponebant: quod *libr.* 9. *capit.* 12. Valerius docet: opinor, quia tristem sententiam inueste lætitiam indicante ferri non deceret. Coloniarum quoque & municipiorum magistratibus prætextæ ius fuit: quod Liuii testimonio probatur. *Purpura*, inquit lib. 34. *viri vtemur, prætextati in magistratibus, in sacerdotiis: liberi nostri prætextis; purpura, togis vtuntur: magistratibus in coloniis, municipiisque, hic Romæ infimo generi magistris vicorum togæ prætextæ habendæ ius permittemus, nec id vt viui solum habeant tantum insigne, sed*

etiam

etiam vt cum eo cremarentur: feminis dumtaxat vsu purpuræ interdicemus? Exstat illud Ciceronis in Pisonem, qui Capuæ duumuir fuerat: *Capuæ te prætextatum nemo adspexit, qui non gemeret desiderio mei.* Magistri vicorum, & collegiorum, æque prætextati reperiuntur, illi apud Liuium loco proxime recitato, hi apud Pedianum. Nam, cum illud in Pisonem interpretaretur: Sex. Clodium, qui numquam antea prætextatus fuisset, ludos facere, & prætextatum volitare passus es: hæc subiunxit: *L. Cæcilio, Q. Marcio cos. S. C. collegia sublata sunt, quæ aduersus remp. videbantur esse.* Solebant autem magistri collegiorum ludos facere, sicut magistri vicorum faciebant compitalicios prætextati. qui ludi, sublatis collegiis, discussi sunt. Post nouem deinde annos, quam sublata erant, P. Clodius tribunus pl. lege lata restituit collegia. Inuidiam ergo, & crimen restitutorum confert in Pisonem, quod, cum consul esset, passus sit, antequam lex ferretur, facere prætextatum ludos Sex. Clodium. Sacerdotum prętextam adducta paulo ante Liuii verba demonstrant. in quo quærendum videtur, cum sacerdotum plura genera fuerint, omnes ne pariter, an aliqui tantum prætextam habuerint. nostri autem instituti est, quod veterũ testimoniis confirmare non licet, in incerto relinquere, omissa coniectura, nisi si eiusmodi sit, vt magnã habeat speciẽ veritatis: Prætextatorum omnium sacerdotum exemplũ illud exstat apud Capitolinum in vita Galieni: *Cum picta toga, & tunica palmata, inter patres, omnibus sacerdotibus prætextatis, Capitolium petiit.* Pontificis max. apud Lampridium prætexta cognoscitur in vita Seueri. *Accepit*, inquit, *prætextam etiam cum sacra faceret, sed loco pontificis max. non imperatoris.* De auguribus non videor posse dubitare, cum dicat Cicero ep. 9. lib. 2. ad Atticum, *Vatinii strumam sacerdotii διβάφῳ vestiant.* quod satis aperte cognoscitur *ex ep. 4. lib. 15.* agebatur enim de Vatinio in auguris locũ Q. Metelli Celeris mortui subrogando. Dibaphus autem non modo purpura fuit sed purpura bis tincta. Et in oratione pro Sextio, Lentuli Spintheris filium augurem creatum significans, *Cui superior*, inquit, *annus idem & virilem patris, & prætextam populi iudicio dedit.* Inter sacerdotes & decemuiri fuere: de quibus Liuius *lib.* 27. Virginum ordinem sequebantur decemuiri, coronati laurea, prætextaque. Senatorum sequitur prætexta: quam probare non facilimum puto. vnus enim, nisi fallor, locus est. *in 2. Phil.* quem cum legerem, adductus sum in hanc opinionem, sic tamen, vt affirmare non audeam. *Nescis*, inquit, *heri quartum in circo diem ludorum Romanorum fuisse? te autem ipsum ad populum tulisse, vt quintus præterea dies Cæsari tribueretur? cur non sumus prætextati? cur honorem Cæsaris, tua lege datum, deseri patimur?* Cum dixit, Cur non sumus prętextati? dixisse arbitror de toto senatu: siquidem in senatu loquebatur. id autem significauit: Cur quinctũ ludorum Roma-

S 2

norum diem attributum Cęsari tua lege, prætextati non celebramus, ita vt reliquos quatuor? Quod si ita est considerandum, an reliquis quoque publicis ludis ordini senatorio prætextam habere licuerit. fortasse n. ꝓpriū hoc fuit ludorū dūtaxat Romanorū. nā, si cōmune ludorū omniū fuisset; Pōpeio Magno, ex Mithridatico bello reuertēti, honoris caussa tributū non esset, vt ei Scenicis ludis prętexta vti liceret. Extremū posuim⁹, prętextatas fuisse mulieres nonis Caprotinis. hoc si ostenderimus, omnes erūt ꝓmissi nostri partes absolutæ. quo igitur potissimum teste vtemur? vno, qui instar omnium esse potest, M. Varrone. is lib. 5. sic: *Nonæ Caprotinæ, quod eo die in Latio Iunoni Caprotinæ mulieres sacrificāt, & sub caprifico faciunt, & e caprifico adhibent virgam.* ob hoc toga prætexta data eis. Prætextam ne quis putet purpuream totam fuisse. purpureum enim, præter limbum, extremam vestem ambientem, nihil habuit: vnde prætextæ nomen. Eo autem limbo quia communis toga caruit, ideo pura est appellata. quod si prætexta tota purpurea fuisset: non dixisset Liuius lib. 34. *Liberi nostri prætextis purpura togis vtentur:* nec Polybius, vt supra demonstratum est, consularem prætextam a purpureo censorum amictu diuersam fecisset. Iam Macrobius libr. 1. Sat. *Putant*, ait, *Priscum Tarquinium instituisse, vt patricii bulla aurea, cum toga, cui purpura prætexitur, vterentur.* Græci quoque omnes περιπόρφυρον appellantes, limbum solum, non totam vestem purpurei coloris fuisse, satis ostendunt. Iam prætexta pulla a Festo nominata, prætextam esse posse, nec tamen purpuream, demonstrat. Hic mihi tamen illud obiicitur, quod ait Plinius *libr. 33. capit. 9.* Cyprio æri, si addatur plumbum, colos purpuræ fit in statuarum prætextis. Verum, cur de tota veste intelligatur, non video. potuit enim artifex, cum ex ære statuam faceret, separatim in limbo prętextarum purpuram imitari. Occurrit Ciceronis quoque locus. nam in Sextiana, inuehens in Pisonem consule, id est, prętextatum, *Vestitus*, inquit, *aspere, nostra hac purpura plebeia, ac pæne fusca.* Cōsularem vestem, id est, togam prætextam, videtur dicere, purpuream fuisse: verum non togam, sed tunicam lati claui significat, quę purpurea fuit. propterea subiungit, *Nostra*: quia senator ipse erat, & latum clauum habebat. non enim, *Nostra*, referri potest ad togam prętextam: cum Cicero prætextatus tum non esset. Nam si quis, cum legerit versum Statii Silu lib. 5.

Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
Exsuit:

ostrum dicat pro tota purpurea prætexta vsurpatum: respondebitur, togam quidem puerilem, id est, prætextam indicari, cuius in limbo ostrum, id est, purpura cernebatur: non tamen hoc dici, totam prætextam purpuream fuisse.

Toga pura, virilis, libera, recta, eadem erat. Pura vocabatur, quia

quia nulla diuersi coloris fascia prætexeretur. Dabatur in exitu anni XVI sicuti data est M. Ciceroni filio: qui cum natus esset Cotta, & Torquato cos. quod epist. I. ad Atticum ostendit, puram togam accepit Lentulo, Marcello cos. *vt epist. 6 lib. 9. ad eundem.* mos tamen ille imperatorum ætate mansisse non videtur. nam Caligula togam puram anno XIX. M. Aurelius XV. accepit, auctoribus Suetonio, & Capitolino. Ea vestis initium virilis ætatis indicabat: propterea virilis etiam dicebatur. Qui vero eam sumebant, tyrones appellabantur. Plinius libr. 8. cap. 48. Tanaquil prima texuit rectam tunicam, qua simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæque nuptæ. Suetonius de Caio: *Vno atque eodem die togam sumsit, barbamque posuit, sine vllo honore, qualis contigerat tyrocinio fratrum eius.* In quo illud animaduertendum, togam simpliciter dixisse Suetonium pro toga pura: quamquam prætexta, quæ a pueris puram sumturis deponebatur, ipsa quoque toga esset, verum addito limbo purpureo. Sic Appianus lib. 4. *Atilius, prætexta deposita, togam sumturus.* Licuisse tamen pueris non exspectato ætatis anno XVI. per vnum tantum diem Baccho dicatum toga pura vti, ostendit Ouidius Fast. libr. 3. his verbis:

> *Restat, vt inueniam, quare toga libera detur*
> *Luce geri pueris, candide Bacche, tua.*

Liberam vocat, quia pueris toga pura initiū quoddam libertatis erat, cum antea custodirentur a pædagogis. Recte nomen ex Festo cognouimus. cuius hæc sunt verba: *Rectæ appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis suis conficienda curant ominis caussa, ita appellata, quod a stantibus, & in altitudinem texuntur.* Et alio loco: *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis, vtrisque rectis, textis sursum versum a stantibus, pridie nuptiarum diem virgines indutæ cubitum ibant, ominis caussa: vt etiam in togis virilibus dandis obseruari solet.* Plinius etiam, cuius verba paulo ante recitauimus, tunica, & toga, vtraque recta, tyrones indui solitos declarat. Locus in quo sumebatur, Capitolini Iouis, vt opinor, templum fuit: aut certe, post eam domi sumtam, statim in Capitolium ad Iouis ædem ibatur: quod Valerius Max. *libr. 5. cap. 4.* declarat his verbis: *Hanc pietatem æmulatus M. Cotta, eo ipso die, quo togam sumsit virilem, protinus vt e Capitolio descendit, Cn. Carbonem, a quo pater eius damnatus fuerat, postulauit.*

Trabea, inter togarum genera videtur esse referēda. nam Dionysius lib. 2. qui de Saliis loquitur, χιτῶνας. ait, ποικίλους, χαλκέας μίτρας κατεζωσμένοι, καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους, φοινικοπαρύφους ἃς καλοῦσι τραβέας. Latine sic: *Tunicas pictas æreis zonis cincti, togasque fibulis astrictas induti, purpura prætextas, puniceo colore alternis inter textis: quas vocant trabeas.* Hæc est trabeæ descriptio. quam cum appellauerit τήβεννον, togam esse plane liquet.

primis temporibus acu insutum, postea intextum esse aurum didicit. Ostendimus, togam pictam ex Etruria translatam, auro variatam, ac triumphantibus geri solitam. hoc enim postremum si quis in dubio ponet, ratus ea, quæ diximus, non satis ad probandum valere, testem Liuium adhibebo: cuius hęc sunt lib. 30 Scipio Massanissam, regem appellatum, aurea corona, aurea patera, sella curuli eburnea, scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat. addit verbis honorem: neque magnificentius quidquam triumpho apud Romanos, neq; triumphantibus ampliorem ornatum esse. Et Ouidius Fast. lib. 6.

Vidimus ornatos ærata per atria picta
Veste triumphales succubuisse senes.

Quæramus igitur, soli ne triumphantes, an etiam priuati pictam togam habuerint. Duos historiæ memorant, quorum virtuti tributum est, vt picta toga, quamquam priuati, vterentur; Paulum Æmilium, qui de vltimo Macedoniæ rege Perseo triumphauit; & Pompeium Magnum, Sertorio deuicto. Paulli honorem omissum a Plutarcho. (nam *Liuius* mutilus est) qui totam eius vitam literis mandandam suscepit, equidem valde miror: auctorem tamen non contemno, eum, qui scripsit librum de viris illustribus. Pompeii notitia certior: de quo Velleius lib. 2 T. Ampius, & T. Labienus, tribuni pl legem tulerunt. vt Pompeius ludis circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vterentur. Et *Dio* libr. 37. concessum ait Pompeio, ἐπινίκιον ἐνδιδύσκειν ἐν ταῖς τῶν ἱππέων ἀγῶσι: id est, *vestem triumphalem induere in equestribus certaminibus*. Cicero autem *epist. 16. lib. 1. ad Att.* Pompeius togulam illam pictam silentio tuetur suam. Propriam postea suam habuit priuatus Gordianus: cum eam de Capitolio, vel de Palatio imperator accipere solitus esset: quod a Capitolino didicimus. Putabat Verrius, vt ex Festi liquet epitome, pictam togam purpurea posteriorem fuisse, & purpurea pura eos, qui triumpharent, primum esse vsos, deinde picta. mihi fidem non facit: vtitur enim argumento parum firmo. *Picta, inquit, toga quæ nunc dicitur, purpurea ante vocitata est, eaq; erat sine pictura, eius rei argumento est pictura in æde Vertumni, & Consi: quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera L. Papirius Cursor triumphantes ita picti sunt.* Hæc Verrius. mihi alia mens est. qui enim possum credere, Flacci & Cursoris ætate triumphalem habitum non fuisse togam pictam, cum in ea multo ante, si Plinio, Floro, Macrobio credimus, Romanos reges triumphasse videã? Accedit illud, quod M. Flaccus belli Punici anno primo triũphauit: at pictã togã aliquot ante annis a triũphantib. cõsulib. gestari solitã, indicat Liuius lib. 10. cũ ait: *Quos vos tunica palmata & toga picta, & corona triũphali, laureaq; honoratis.* Videbat eam picturam, dicet aliquis, Verrius, cũ illa scriberet Non abnuo: sed morem cõmunem si quis ex vna re probat imperite facit.

fortasse enim, & Cursor & Flaccus, viri graues, aurum contemnentes, puram purpuram adamarunt. fortasse etiam, cum in picta triumphassent, pictor tamen illo studiosiore seculo, qui purpuram auro intextam penicillo nesciret exprimere, aurum omisit.

Togam palmatam pauci, tunicam multi nominarunt. eam opinor a pictis palmis esse dictam. Martialis libr. 7. ad loricam Domitiani:

I comes, & magnos illaesa merere triumphos,
Palmataeque ducem, sed cito, redde togae.

At, nequis eum putet, cum, Tunicae, seruata metri ratione dicere non posset, pro tunica togae vocabulum vsurpasse: quia toga picta, tunica palmata triomphantes vtebantur: Suetonius, Crassi, Claudium triumphantem secuti, palmatam vestem appellat: nec dubitandum, quin eam praetextae, quam proxime nominauerat, opposuerit. nam cum dixisset, *secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed ceteri pedibus & in praetexta:* subiunxit, quasi contraria referens: *Crassus equo phalerato, & in veste palmata.* Est enim verisimilius, togae togam, id est, praetextae palmatam, quam togae tunicam opposuisse. Nec opinor de tunica, sed de toga locutum Valerium *lib. 9. cap. 1. Quid sibi voluit*, inquit, *Metellus Pius, cum palmata veste conuiuia celebrabat?* Ausonius quoque, vbi gratias agit pro consulatu Gratiano Imperatori, palmatam vestem in pace consulis, in victoria dicit esse triumphantium: nec distinguit eam a trabea, vel a picta veste. *Domicaturus*, inquit, *palmata vestis mea ornamenta a sponsis parum est, si qualis ad me trabea mittatur, inter reges, te coram promeruerius. haec est picta, vt dicitur vestis, non magis auro suo, quam tuis verbis.*

Toga purpurea differebat a picta & a praetexta: a picta, quia pura erat, quod iam ostendimus: a praetexta, quia praetexta erat alba, cum limbo purpureo circumducto; purpurea vero limbum non habebat. & Liuius lib. 31. separatim eas nominat. *Dona*, inquit, *ampla data, quae ferrent regi. vasa aurea, argenteaque toga purpurea, & palmata tunica cum eburneo scipione, & toga praetexta.* De hac locutum in Cluentiana Ciceronem crediderim, cum de Quinctio trib. pl. ait: *Facite, vt non solum mores eius, & arrogantiam, sed etiam vultum, atque amictum, atque illam vsque ad talos demissam purpuram recordemini.* Non enim praetextam significare potuit: quam tribuni pl. non habebant: ex quo arguit Plutarchus tribunatum non fuisse magistratum.

Togarum alia genera, vndulatam, soriculatam, Phrygianam, Scutulatam, rasam, nominant Plinius, Martialis, Iuuenalis, de ductis nominibus a vario genere picturae: quanquam rasa nihil ad picturam: sed nitet ex pexa: de qua Martialis lib. 2.

Ras[?] es puerum, togamque pexam.

Et ibidem:

Pexatum

Pexatus pulcre rides mea Zoile trita.

Nunc aggrediamur illa, quæ proposuimus: ac primum de togæ forma. Semicircularem dixit esse Dionysius Halic. Idem ostẽdit Quinctilianus: ait enim lib. 11. Rotundam esse togam, & apte cæsam velim.

Togas a summo ad imum integras, nulla scissura, nullis manicis fuisse, multis argumentis adducor, vt credam. Primum, si apertę sint, patere pectus, indecorum videtur. nam tunicæ priscis temporibus non fuere: quod Pediano. & Gellio testibus probare possum. Pedianus hæc in commentario orationis pro Scauro: *Cato Prætor iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus; in forum quoque sic descenderat, iusque dicebat: idque repererat ex vetere consuetudine, secundum quam & Romuli statua in Capitolio, & in Rostris Camilli fuerunt, togatæ sine tunicis.* Quod Plutarchus etiam notauit his verbis: Αἰσθὰς ὁ Κάτων στρατηγὸς ἀνυπόδητος, ἢ ἀχίτων πολλάκις ἐπὶ τὸ βῆμα προερχόμενος. Verum quod omitit Plutarchus, de vetere consuetudine Pedianus addidit. Gellius aperte lib. 7. cap. 12. *Viri Romani primo quidem sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: postea substrictas, & breues tunicas, citra humerum desinentes, habebant.* Subiungit idem: *Ennium quoque tunicatam non sine probro iuuentutem Carthaginiensium vocauit* Quibus verbis inusitatas fuisse tunicas Ennii ætate, id est, inter secundum, & tertium Punicum bellum, satis constat. cœpere tamen paulo post, sed breues, & citra humerum desinentes. Itaq; Africanus minor P. Sulpicio Gallo homini delicato, probro dedit, non quod tunica vteretur, sed quod tunica manus totas operiente. Hoc etiam licet ex Liuio conticere. nam lib. 3. Cincinnatum, ait, cum ei senatus dictaturam aranti, aut fodienti, detulisset togam e tugurio, ne nudus, & respersus puluere mandata senatus audiret, proferri iussisse; eaque simul absterso puluere, ac sudore velatum processisse. Tunicæ mentionem nullam facit: qua puluerem, & sudorem abstergi decuit potius, quam toga. vt mirari non satis possim, cur scripserit Plutarchus in Coriolano, eos, qui magistratum petebant, descendere solitos in forum togatos sine tunicis, vel vt supplicarent humilius, vel vt vulnerum cicatrices, quæ pro rep. pugnantes acceperant, populo patefacerent. nam multis post Coriolanum annis ignotam fuisse tunicam, & tunicatos probri caussa dictos ab Ennio Carthaginenses, iam ostẽdimus. Quinctilianus etiam lib. 11. cum de oratoris amictu præcepta dat, apertam togam agnoscere non videtur. Hodieque aliquot in locis togatæ extant statuæ, nostram opinionem comprobantes: vt apud ędes viri omni laude cumulati, Ascanii Cafarelli, item in hortis Cæsianis. & alibi.

De manicis cur ambigam? nam, si tamquam lasciuæ reprehẽdebantur in tunica, quanto magis in toga? Præterea, si manicas

togæ habuissent; non manum subter togam Decius ille, qui se Latino bello pro patria deuouit, ad mentum exemisset, vt ait Liuius libro 8. *Pontifex, inquit, eum togam prætextam sumere iussit, & velato capite, manu subter togam ad mentum exserta, super telum subiectum pedibus stantem sic dicere.* Non igitur per manicas brachium emittebatur, sed, reiecta in humerum ima toga, expediebatur. Quo spectat illud Quinctiliani libro 6. *Afer venuste Manlium Suram, multum in agendo discursantem, salientem, manus iactantem, togam deiicientem, & reponentem, non agere dixit, sed satagere.* Per annum tamen, sumta virili toga, modestiæ caussa toga in humerum non reiiciebatur. qua de re sic in oratione pro Cœlio: *Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus.*

Cingeretur, nec ne, (nam & hoc ad eius formam pertinet) considerandum. Cingi solitam ostendit Macrobius lib. 2. Sat. his verbis: *Post victoriam Cæsaris interrogatus Cicero, cur in electione partis errasset, respondit: Præcinctura me fefellit: iocatus in Cæsarem, qui ita toga præcingebatur, vt, trahendo laciniam, velut mollis incederet: adeo vt Sulla, tamquam prouidus, dixerit Pompeio: Caue tibi illum puerum, male præcinctum.*

Valet apud me plurimum, sicuti debet, auctoritas Macrobii: sed locum vacare mendo non arbitror. quod enim togæ Macrobius, id tunicæ grauis auctor Suetonius tribuit. *Cultu*, inquit, *notabilem ferunt.* vsum enim latu clauo ad manus fimbriato, nec vt vmquam aliter, quam vt super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura: vnde emanasse Sullæ dictum optimates sæpius admonentis, vt male præcinctum puerum cauerent. Cum igitur inter eos controuersia sit; ego, si litem dirimere mei sit arbitrii, secundum Suetonium iudicare malim; tum quod Romanæ historiæ diligentissimus, qui etiam de genere vestium, auctore Seruio, librum scripsit; tum etiam, quod maior mutatio fiat, si pro lato clauo, reponas, *Toga*, quam si pro, *Toga*, *Tunica*. Ac mihi quidem, rem ipsam ante oculos proponenti, maiorem habere dignitatem discincta toga videtur, quam cincta. Præterea, cum Quinctilianus oratori præcipiat, vt acturus caussam, vtriq; humero togã imponat, id qui fieri possit, si cingatur, non video. Mouerent me Valerii Max. verba: scripsit enim hæc lib. 3. cap. 1. *Æmilius Lepidus puer etiam tum, progressus in aciem, hostem interemit, ciuem seruauit.* Cuius tam memorabilis operis index est in Capitolio statua bullata, & incincta prætexta, S. C. posita: *Hæc*, inquam, *me mouerent, nisi subsidium ab historia peterem.* Prætexta enim illa cincta militarem morem, non vrbanum, declarat. Mos enim fuit apud antiquos Romanos, vt incinctis togis pugnarent. de quo sic Plutarchus in Coriolano Ἦν δὲ τότε τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος εἰς τάξιν καθισταμένοις, καὶ μέλλουσιν ὑπὸ δορὺς ἀναλαμβάνειν, καὶ περιζώννυσθαι τὴν τήβεννον,

τήβεννοι, ἅμα καὶ ἁλουργίδας ἀμφιέσεις εἶναι. Quod enim Romani togam, Græci τήβεννον vocant. itaque Dionysius li.3. Τοιαῦτα, inquit, ἃ ἀμφιεννύμενοι Ῥωμαῖοι μετὰ τόσας, ἐσθῆτας καὶ τήβεννον καλοῦσι. Sinum togæ nominat Suetonius in Iulio. *Vt animaduertit*, inquit, *undique se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiore corporis parte velata.*

Et Tibullus lib.1.

> *Tunc procul absit, quisquis colit arte capillos,*
> *Effluit effuso cui toga laxa sinu.*

Sed hic sinus extrema pars togæ fuit. alii vero sinus illi, qui apud Quinctilianum, Tertullianum, Apuleium, Statium, & alios leguntur: qui Cęsaris, & Ciceronis ętate non fuere. ait enim Quinctilianus: *Veteribus nulli sinus, posterioribus perquam breues.* Veteres autem cum dicit, Ciceronis ætatem significat: vt ibidem, qui attente legerit, animaduertet. quo ductus argumento, si quæ nũc togatæ statuæ sine sinibus cernuntur (sunt autem Romæ aliquot quas inspeximus) eas ante Imperatorum tempora factas esse crediderim. atque hi quidem posteriorum temporum sinuş non attexebantur, vt existimo, sed assuebantur, vel appendebantur in toga: quorum alter superior a dextro latere ad sinistrum humerum, tamquam balteus oblique ducebatur, alter inferior ab vmbilico demittebatur, sic ne infra imam togam deflueret: ab oratore autem in dextrum humerum reiiciebatur quemadmodum ille superior in sinistrum: quod Quinctiliani verba declarant.

Togæ mensura non eadem omnibus, sed, vt inquit vetus Horatii interpres Porphyrio, pro opibus varia fuit. quibus enim domestica res angustior, iis togæ paruæ; quibus ampla, maiores. hinc illud Horatii epist 19 lib.1.

> *Arta decet comitem sanum toga.* Et ep.20.
> *Exiguaque toga simulet textore Catonem.*

Iusta vero togæ mensura sex vlnarum fuit.

Horatius Epod. 4.

> *Vides ne, sacram metiente te viam*
> *Cum bis ter vlnarum toga.*

Quo loco subiungit Porphyrio: Hanc esse iustam togæ mensuram, intelligendum. Nec discrepant Quinctiliani verba. *Pars*, inquit, *togæ prior mediis* cruribus terminatur, posterior eadem proportione. Longiores tamen stante rep. togas fuisse video, ad calceos videlicet. de quo sic Quinctilianus: Togam veteres ad calceos vsque demittebant, vt Græci pallium. idque vt fiat, qui de gestu scripserunt, Plotius, Nigidiusque præcipiunt. quo magis miror Plinii Secundi, docti hominis, & in hoc vtique libro pæne etiam nimium curiosi, persuasionem, qui solitum id facere Ciceronem velãdarum varicum gratia tradit: cũ hoc amictus genus in

statuis eorum quoque, qui post Ciceronem fuerũt, appareat. Togæ componendæ quæ cura fuerit. quod artificium, vt rugæ, tiliæ, tabulata, vmbones fingerentur, indicat in libro. de pallio Tertull.

Color togæ qui fuerit, nemo diserte narrauit; sed album Isidori Hispalensis verba videntur indicare. *Fit*, inquit, *toga addito quodam cretæ genere candidior*. Quasi hoc dicat: communis togæ color, si quoddam cretæ genus addas, ad candorem deducitur. est enim in colore candido splendor quidam; qui non est in albo. itaque candidam niuem, qui proprie loquuntur, appellant, albam non item: contra album pallorem, non candidum. Genus autem illud cretæ, cuius nomen omittit, opinor illud fuisse, quod inter Cimoliæ genera Saxum Plinius appellat his verbis: Candidis vestibus Saxum vtilius a sulphure, inimicũ coloribus. Argumentum ex oratione in Vatinium pro alba toga certius elicitur, reprehendente Cicerone, quod in publico epulo Q. Arrii accubuerit Vatinius cum toga pulla: cum tot hominum millia, & ipse dominus epuli Arrius, albati accumberent. Cum igitur ad epulum, in funere dari solitum, non propinqui, aut amici nominati inuitarentur, sed populus vniuersus; in quo propemodum innumerabiles erant sic a re domestica imparati, vt vestitum epuli gratia mutare non possent: verisimile non videtur, albam togam eos pro tempore sumsisse, vt mox, epulo finito, aliam induerent. Pertinet ad hanc opinionem locus Martialis: ex quo liquet, populum vniuersum alba veste indutum spectaculis interesse. versus hi sunt lib. 4.

Spectabat modo solus inter omnes,
Nigris munus Horatius lacernis,
Cum plebs, & minor ordo, maximusque
Sancto cum duce candidus sederet.

Et illud eiusdem libro 8. ad togam sibi a Parthenio vate donatam:

Lilia tu vincis, nec adhuc dilapsa ligustra,
Et Tiburtino monte quod albet ebur.

Et lib. 9. de eadem toga vsu trita:

Nunc anus, & tumulo vix accipienda tribulis,
Quam possis niueam dicere iure suo.

Iocatur enim & in colorem, quo laudari toga olim poterat, & in vetustatem, quod ita consumta detritaque iam esset, vt niuea potius, quam lanea, iure dici posset. Nec Gellii testimonium contemno. is lib. 3. capit. 4. *Legimus*, inquit, *P. Scipioni*, *Paulli F.* postquam de Pœnis triumphauerat, censorque fuerat, diem dictam esse ad populum a Claudio Asello trib. pl. cui equum in censura ademerat; eumque cum esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste vti, neque fuisse cultu solito reorum. Candida veste, pro alba toga, dixit: vt Martialis, Candidus sederet, pro al-

pro albatus sederet. non enim tunc magistratum Scipio petebat, vt vere candidatus esse deberet. Vtor etiam ea ratione quod, si albo colore togæ non fuissent, certe pullo potius, quam aut rubeo, aut violaceo, aut flauo, aut alio quolibet, fuissent. at pullus color in mœrore tantum a viris sumebatur: quemadmodum albus a mulieribus: quod Græci scriptores duo, Plutarchus in Problematibus, Herodianus libro 4. demonstrant. propterea turbam pullatam, vt apud Suetonium legimus, cum vidisset Augustus, colore offensus inusitato, indignabundus, & clamitans, *En, ait, Romanos, rerum dominos, gentemque togatam.* Non igitur tantum eo nomine accusabat illam turbam Augustus, quod pullata, sed etiam, quod sine toga esset. ex quo liquet, pullam togam non fuisse. Quænam igitur, dicet aliquis, pullatorum vestis erat, si toga non erat? Lacerna. Subiunxit enim idem Suetonius: *Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro, circoue, nisi positis lacernis togatum, consistere.* Et infra: cum dixit: *sanxit, ne quis pullatorum media cauea sederet: sortis extremæ homines colore vestis ab honestioribus*, id est, a togatis, distinxit. idem color apud Prudentium, in libro contra Symmachum, non dubie perspicitur, in illis versibus:

> *Exsultare patres videas, pulcerrima mundi*
> *Lumina, conciliumque senum gestire Catonum,*
> *Candidiore toga niueum pietatis amictum*
> *Sumere.*

Et apud Iuuenalem Sat. 10.

> *Niueos ad frena Quirites.*

Sed nihil apertius Papinii testimonio. is lib. 5. Syluarum ita scriptum reliquit:

> *Nec saltem teneris ostrum puerile lacertis*
> *Exuit, albentique humeros induxit amictu.*

Accedit Tertullianus: si famulum tuum, ait in libro de resurrectione carnis, libertate mutaueris, & vestis albæ nitore, & anuli aurei honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaque honoratur. Omitto enim quasi obscurum argumentum, quod in Domitiano scripsit Suetonius: *Generum fratris indigne ferens albatos & ipsum ministros habere, proclamauit, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.* quamquam licet conicere quicumque principibus seruirent, eos albam vestem, id est, togam, præcipuo iure concessam ferre potuisse. quod cum Titi generi suis & ipse ministris largiretur, indignatum Domitianũ exclamasse: Non expedit multos dominari. Hic Romæ mos: quid in reliqua Italia? Togati tantum, qui Romanis vterentur legibus, vt in præfecturis, coloniis, municipiis. Capua præfectura fuit bello Punico secundo: & Campanum adolescentem, qui Hannibalis de nece cogitauit, Liuius *lib.* 27. togatũ fuisse ostendit. Tacitus *lib.* 18. Ornatum ipsius municipia, & coloniæ

in superbiam trahebant, quod versicolore, sagulo, brachas tegen, barbarum, indutus, togatos alloqueretur. Sociorum vero nec leges, nec amictus Romanus erat. mortui tamen, honoris gratia, cũ toga efferebantur. Vnde Iuuenalis Sat. 3.

Pars magna Italia, si verum admittimus, in qua
Nemo togam sumit, nisi mortuus.

Nec vero aut Virgilius, aut mimorum poeta Laberius togatam gentem pro Romanis vsurpassent; id quod lib. 6. Sat. notauit Macrobius, *nisi Romanorum toga propria fuisset.* Vnde Suetonius in Claudio peregrinis togæ vsum adimit, pallium assignat his verbis: *Peregrinitatis reum, orta inter aduocatos leui contentione, togatum ne an palliatum dicere caussam oporteret. quasi æquitatem integram ostentans, mutare habitum sæpius, prout accusaretur, defenderetur que iussit.* Exulibus etiam Romanis, quibus aqua & igni esset interdictum, vti toga non licuisse docet Plinius ep. libr. 4. Age, Romæ toga vtebantur viri: numquid fœminæ? Si ex honesta familia, stolatæ, sin obscuri loci, togatæ: neque hæ solum, sed ancillæ, & impudicæ omnes. de ignobilibus auctorem habeo Pedianum. *Toga,* inquit, *communis habitus fuit & marium, & fœminarum: sed prætexta honestorum, toga viliorum: quod etiam circa fœminas seruabatur.* Quamq̃ nõ de adultis fœminis, nec de adultis viris, sed de pueris, & innuptis puellis loquitur Asconius. quis enim ignorat, vel viros, absoluto ætatis anno decimo sexto, togam puram prætexta deposita, sumere consueuisse; *vel matronas vti stola, non toga, solitas esse?* propterea stolatum Vlyssem Caligula Liuiam Augustam vocabat. Iam Sulpicia, Seruii filia, togatæ mulieris consuetudinem exprobrat Cherinto apud Tibullum, iis versibus:

Sit tibi cura toga potior, pressumque quasillo
Scortum, quam Seruii filia Sulpicia.

Et Horatius Sat. 2. lib. 1.

——quid inter——
Est, in matrona, ancilla, peccesue togata?

Et paullo post:

Numquid ego a te
Magnum prognatum deposco consule cunnum,
Velatumq; stola, mea cum conferbuit ira?

Et infra matronæ togatam opponit his versibus:

Desine matronas sectarier, vnde laboris
Plus haurire mali est, quam ex re decerpere fructus.
Nec magis huic inter niueos, viridesq; lapillos,
Sit licet hoc Cherinte tuum, tenerum est femur, aut crus
Rectius: atq; etiam melius persæpe togata.

Vbi Porphyrio: Togatæ in publicum procedere cogebantur feminæ, adulterii cõmissi conuictæ. Quo spectat illud Iuuenalis Sat. 2.

-tis

——est mœcha Labulla:
Damnetur, si vis: etiam Corphinia talem
Non sumet damnata togam.

Martialis autem lib. 1.

Quis floralia vestit, & stolatum
Permittit meretricibus pudorem?

Et lib. 6 cum ignominia dixit:

Matrisque togatæ filius.

Miror autem & Seruium *in lib. 1. Æneid.* & Nonium Marcellum tribuisse togam probis etiam feminis, ac nobilibus, non modo ignominia notatis, & ignobilibus. *Sexus omnis,* ait Seruius, *& conditio toga vtebatur: togas autem etiam feminas habuisse, cycladum & recini vsus ostendit.* Nonius: *Toga non solum viri, sed etiam feminæ vtebantur.* Seruium autem & Nonium de priscis reip. temporibus, non de posterioribus, locutos esse licet existimare. quam coniecturam adiuuat ipse Nonius, hæc subiungens: *Varro de vita populi R. lib. 1. Præterea, quod in lecto togas ante habebant. ante enim olim fuit commune vestimentum, & diurnum, & nocturnum, & muliebre, & virile.* Nec vero possum aliter credere, cum videam eundem Varronem *lib. 8. de ling. Lat.* aperte viris togam, mulieribus stolam tribuere. *Similitudines,* inquit, *sequemur, vt virilis tunica sit virili similis, item toga sic mulierum stola stolæ proportione, & pallium pallio simile.* Omitto locum ex Phil. 11. supra recitatum de togatis meretricibus. iterare enim eadem non placet. Tertulliani verba non omittam. *Habes,* inquit, *in libro de pallio, spectare, quod Cæcina Seuerus grauiter senatui impressit, matronas sine stola in publico.* denique Lentuli auguris consultis, quæ ita sese exauctorasset, pro stupro erat pœna: quoniam quidem indices custodesque dignitatis habitus, vt lenocinii factitandi impedimenta, sedulo quædam desuefecerant. at nunc, in semetipsis lenocinando, quo planius adeantur, & stolam, & supparum, & crepidulum, & calliandrum, ipsas quoque iam lecticas, & sellas, queis in publico quoque domestice ac secrete habebantur, eierauere. Hic mihi venit in mentem, rogare aliquem posse, forense ne tantum, an etiam domesticum toga vestimentum esset. huic quæstioni satisfacit Nonius his verbis: *Toga, sicut in consuetudine habetur, vestimentum est, quo in foro amicimur.* Quænam igitur domestica vestis erat, si toga non erat? Lacerna, vt opinor: quod tamen plane non affirmo: loca ostendam, ex quibus coniecturam facio. Gellius lib. 13. cap. 21. *Castricius, cum discipulos quosdam suos, senatores, vidisset die feriato tunicis & lacernis indutos, & gallicis calceatos, Maluissem, inquit, vos togatos esse.* Et Suetonius in Augusto: *Negotium adilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro, circoue, nisi, positis lacernis, togatum consistere.* Videtur etiam Cicero forensia opponere domesticis. cum ait Phil. 2. *Redii cum calceis,*

& toga, nullis nec caligis, nec lacerna. Et Horatius quidem, cum in domestica vere ad spectacula venisset, sedente in alba toga populo vniuerso, ridetur a Martiale lib. 4 his versibus:

Spectabat modo solus inter omnes
Nigris munus Horatius lacernis,
Cum plebs, & minor ordo, maximusque
Sancto cum duce candidus sederet.

Quibus etiam versibus nigri coloris fuisse lacernam cõstat quod clarissime demonstrat Suetonius in Augusto. nam, cum dixisset: *Visa quondam pro concione pullatorum turba*: subiunxit: *indignabundus, & clamitans, En, ait, Romanos rerum dominos, gentemque togatam: negotium a ediliбus dedit, ne quem posthac pateretur in foro, circoue, nisi, positis lacernis, togatum consistere.* Quo loco doctum hominem Budæum, pro Pullatorum, Palliatorum legisse miror: si modo ita ipse sensit. constat enim ex sequentibus verbis non de palliatis, sed de lacernatis Augustum locutum esse. & infra de eodem Suetonius, *Sanxit*, ait, *ne quis pullatorum media cauea sederet.*

Relinquitur ea quæstio, vrbanæ tantum, an etiam castrenses togæ fuerint Quis putet, milites, cum pugnarent, impediri longa veste voluisse? demus igitur saga, militibus, in vrbe commorantibus, togas quamquam in vrbe quoque, propinquis hostibus, ac periculo impendente, saga sumta esse legimus. vt in Phil. 8. *Consulares togati esse solent, cum ciuitas est in sagis.* & Phil. 14. *S. D. Brutum egressum iam Mutina cognouissem; propter cuius periculum ad saga issemus, propter eiusdem salutem redeundum ad pristinum vestitum sine vlla dubitatione censerem.* Exspectatione tamen longioris belli togæ videntur ab vrbe ad exercitum esse missæ, non quibus in acie, sed quibus in otio castrorum vterentur. Liuius lib 22. *Venusiam ad consulem ad quatuor millia peditum equitumque, qui sparsi fuga per agros fuerant, peruenere* eos omnes Venusini per familias benigne accipiẽdos curãdosq; cũ diuisissent, in singulos equites toga & tunicas dederũt Et li. 29. *Hispanis populis pax reddita: stipendium eius anni duplex, & stipendium sex mensium ei imperatum, sagaque & togæ exercitui.* Et infra eodem libro: *Vestimenta exercitui deerant* id mandatum Octauio prætori, vt cum prætore ageret si quid ex ea prouincia cõparari, aut mitti posset. ea quoque haud segniter curata res mille ducentæ togæ breui spatio & duodecim millia tunicarum missa. Et libr. 44. *Vestimenta militib. ab Roma mittenda esse: equis CC ferme opus esse, maxime Numidis. S. C. vt ea omnia ex literis consulis fierent, factum est. C. Sulpicius prætor sex millia togarum, triginta millia tunicarum & equos deportanda in Macedoniam, prabendaque arbitratu consulis, locauit* Ex numero togarum satis licet suspicari, non vniuerso exercitui, sed honestioribus, distributas esse, vt centurionibus, & equitibus

quiribus quod eo verisimilius est quia Liuius *lib. 22 loco supra re-cuato*, cum quatuor millia peditum equitumque nominasset, solis tamen equitibus attributas togas esse ostendit. De centurionibus ideo suspicor, quia peditibus cunctis honore præstabant: & cum his coniungo reliquos, qui deinde locum in militia, qualem cuiusque virtus postularet, obtinebant. Hoc si credimus, vitabimus illam difficultatem, ne loca locis aduersari videantur. nam & lib 3. idem Liuius togarum vsum in castris insolitum esse demonstrat, cum ait: *Virginius, præterquam quod agmine prope quadringentorum hominum veniens, qui ab vrbe, indignitate rei accensi, comites ei se dederant, conspectius (Mistrictum etiam telum, respersusque ipse cruore totam se castra conuertit: & toga multisfariam in castris visa, maioris aliquantum, quam erat, speciem vrbanæ multitudinis fecerant.* Et paulo post: *Immixti turba militum togati, &c.* Cicero autem in Pisonem, *Togæ*, inquit, *lictoribus ad portam præsto fuere: quibus ille acceptis sagula reiecerūt, catervam imperatori suo nouam præbuere. Quibus testimoniis* (vt alia omittantur multa) *infirmantur superiora, sic*, vt videantur in castris togæ non fuisse. verum hęc ita conciliantur, si nō omnibus militibus, sed honestioribus togas esse datas arbitremur. Priscos tamen in toga pugnasse cinctos, in Coriolano Plutarchus docet. Hæc de toga.

II.

De Tunica Romana.

AD M ANTONIVM BARBARVM.

D. MARCI PROCVRATOREM.

QVi vel mediocriter in literarum studio versati sunt, *M. Antoni Barbare*, quantum Hermolaus Barbarus, quantum Frāciscus pater eius, quantum Daniel, frater tuus, quantum tot alii Illustres ex Familia Tua viri pro re literaria desudarint, optime norunt. Quibus Tu accessisti, vt Familiam illustrares, maximum Venetæ Reip. ornamentum: in quo cum omnis virtus eniteat, eam tamen præcipue laudem Tibi omnes tribuunt, vt dicant, magis Te de Reip. salute, quam de Tua solicitum esse. recte. quis enim bonus, vel si contingat pro Rep. vitam effundere, vmquam recusabit? Grauitatem illam tuam, integritatem, magnitudinemque animi, quis oratione vlla se assequi posse confidit? Onus hoc haud mearum esse virium, facile intelligo: neque huius loci. In aliud igitur tempus reseruemus de tuis summis virtutibus sermonem facere. Interim hæc ad Te mittimus, animi nostri pignus, vt me scias in Tuis numerari vehementer cupere.

Veteres Romani togam habuere sine tunica. qua de re sic Gellius lib. 7. cap. 12. *Tunicis vti virum prolixis, vltra brachia, & vsque in primores manus, ac prope digitos, Romæ, atque omni in Latio, inde-*

eorum fuit. Veri autem Romani primo quidem sine tunicis toga sola amicti fuerunt: postea substrictas, & breues tunicas, citra humerum desinentes, habebant. hac antiquitate inductus P. Africanus, Paulli filius, P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia id quoque probro dedit, quod tunicis vteretur manus totas operientibus. Et D. Augustinus in tertio de doctrina Christiana: *Talares, ac manicatas tunicas habere, apud Romanos flagitium erat.* quod etiam videtur Virgilius confirmare, cum dicit Æn. lib 9.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mithræ.

Quo in loco Seruius hæc: *Tunicæ vestræ habent manicas.* Quod etiam Varro vituperat, dicens, *Manicatis, & talaribus tunicis.* Nam colobiis vtebantur antiqui. Lato clauo, quod genus tunicæ fuit, primus Romæ vsus est Tullus Hostilius rex, deuictis Etruscis, *vt ait Plinius lib 9 c. 39.* nec dubitandum videtur, quin eadem tunica reliqui reges vsi sint. Pulsis regibus, per aliquot annos toga sola amictos fuisse senatores, & Gellii verba, paullo ante recitata, demonstrant: & id confirmat Pedianus, qui Camilli ætate, a quo vrbs Roma Gallorum obsidione liberata est, tunicas nõ fuisse, indicat his verbis: *Cato prætor iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri sub toga cinctus. in forum quoq; sic descenderat, iusq; dicebat: idq; repererat ex vetere consuetudine, secũdum quã & Romuli atatis statua in Capitolio, & in Rostris Camilli fuerunt togata sine tunicis.* Post obitum Camilli annis 31. latos clauos, audita pace Caudina, depositos, docet Liuius *lib 9.* itaq; nec viuente Camillo, nec multis tamen post eius interitum annis inductus videtur gestandæ tunicæ mos. At, ne quis putet, tunicam lati claui communem omnium fuisse, tunicarũ duo genera reperio, cum clauis vnum, alterum simplex. claui autem vel lati, vel angusti: lati omnium, qui vel patre senatore, vel equite nati essent, non a primis annis per omnem ætatem, sed ab anno 17. quo etiam virilis toga sumebatur, ad annum ætatis senatoriæ, quo anno curiam ingredientibus remanebat eiusdem tunicæ ius, addito præterea omni reliquo iure, quo senatorius ordo præcipue fruebatur: sin autem senatoriam dignitatẽ non assequerentur, vel quia nollent, otiosam, ac tranquillam vitam honoribus anteponentes; vel quia nõ possent, gratia destituti; lato clauo deposito angustũ sumebãt. id cognoscitur e sequentibus Ouidii versibus: qui & sumtũ ab eo significant latũ clauũ cum toga virili, & eundem, recusante poeta senatoriũ locũ restrictum significant. natus autem est, vt ipsemet testatur, patre equite Romano, non senatore: & lato tamen clauo citra ętatẽ senatoriã ita vsus est, vt qui patre senatore nati erãt: quos opinor semel sumto lato clauo semper vsus esse: facile n. admissos in curiã, qui senatorũ essent filii: quib. et quo anno togã virilẽ accepere, aditũ in curiã solis Augustus permisit: vt infra ostendam Sed versus Ouidii recitentur, qui sunt elegia 10. li. 4 Trist.

Interea

Interea tanto passu labentibus annis,
Liberior fratri sumta mihique toga est:
Induiturque humeris cum lato purpura clauo:
Et studium nobis, quod fuit ante, fuit.
Cepimus & teneræ primos ætatis honores:
Deque viris quondam pars tribus vna fui.
Curia restabat: claui mensura coacta est:
Maius erat nostris viribus illud onus.

Nemo iam, opinor, dubitabit, si Ouidius, equestri loco natus, latum clauum gestauit ante senatoriam ætatem, quin eundem ii gestare potuerint, quorum patres senatores fuerant. sed coniectura sæpe fallax: igitur adiuuetur exemplo. C. Cæsarem, qui deinde perpetuam dictaturam inuasit, patritii generis, ortum nobilissimis maioribus, lato clauo adolescentem vsum esse, Suetonius narrat. Cultu, inquit, notabilem ferunt: vsum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vmquam aliter; quam super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura: vnde manasse Sullæ dictum, optimates monentis, vt cauerent puerum male præcinctum. Hęc de Cæsare nondum senatore Suetonius. idem de Augusto sic: *Sumenti virilem togam tunica lati claui, resuta ex vtraque parte, ad pedes decidit.* Quod si quis contendat, non simul cum toga virili sumtam esse tunicam lati claui, sed ab iisdem antea quoque gestari solitam, & mansisse post sumtam virilem togam: hic si Ouidii versum iam a nobis recitatum consideret,

Induiturque humeris cum lato purpura clauo;

non dubito, quin sententiam mutet, mecumque sentiat, primum annum lati claui & virilis togæ eundem fuisse, vel in senatorum, vel in equitum filiis. Postea mutauit eam consuetudinē Augustus, permisitq; solis senatorum filiis, vt cū toga virili latum clauū sumerent, curiamque sine mora introirent. qua de re Suetonius, *Liberis*, inquit, *senatorum, quo celerius resp. assuescerent, protinus virili toga latum clauum induere, & curiæ interesse, permisit.* Hoc necesse videtur ab Augusto factum esse post latum clauum ab Ouidio cum toga virili sumtum: nam is equitis Romani, non senatoris, filius fuit. Angustus clauus equitum fuit post annum ætatis senatoriæ decursum. Velleius libr. 2. *Mecenas non minus Agrippa Cæsari carus, sed minus honoratus: quippe vixit angusti claui pene contentus.* Inde mos obtinuit, vt laticlauii, & angusticlauii dicerentur, quibus gestandi latum, aut angustum clauum, ius esset. ac de laticlauiis & apud Suetonium, & in antiquis lapidibus non infrequens mentio, de angusticlauio autem sic idem Suetonius in Othone: *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, XIII. legionis tribunus angusticlauius.* sic enim scriptum est in libro Vaticanæ bibliothecæ, nō, vt in impressis, *Augusticlauius.* Hos clauos insutos fuisse tunicis, non, vt quidam putarūt, intextos, demōstrat Vl-

pianus, *De auro & argento legato, L. Vestimentum. Vestimentorum sunt omnia lanea, lineaque, vel serica, vel bombycina, quæ induendi, præcingendi, amiciendi, insternendi, iniiciendi, incumbendiue caussa parata sunt; & quæ his accessionis vice cedunt, quæ sunt insitæ picturæ, clauique qui vestibus insuuntur.* Et Quinctilianus lib 8. cap 5. *Porro, vt affert lumen clauus, purpuræ loco insertus, ita certe neminem deceat intertexta pluribus notis vestis.* Tunicæ manicis carebant. Ideo Suetonius de Cæsare dixit: Vsum ferunt lato clauo ad manus fimbriato. animaduersum enim significat, non modo quod ad manus demitteretur, verum etiam quod fimbriatus esset Cæsaris latus clauus. & Gellius lib. 7 cap. 12. *Tunicis vti virum prolixis, vltra brachia, & vsque in primores manus, ac prope in digitos, Romæ, atque omni in Latio, indecorum fuit: fœminisque solis vestem longe lateque diffusam decere existimauerunt.* Viri autem Romani primoquidem sine tunicis, toga sola amicti fuerũt: postea substrictas, & breues tunicas, citra humerum desinentes, habebant. hac antiquitate inductus P. Africanus, Paulli filius, P. Sulpicio Gallo, homini delicato, inter pleraque alia id quoque probro dedit, quod tunicis vteretur manus totas operientibus. Quod si manicatæ ciuium Romanorum tunicæ fuissent; non dixisset Cicero illa, quæ leguntur oratione 2 in Catilinam: *Quos videtis manicatis & talaribus tunicis, velis amictos, non togis.* reprehendit enim quod ab improbis luxuque diffluentibus adolescẽtibus præter communem consuetudinem fieret. De longitudine tunicæ, hæc ipsa, quæ proxime recitata sunt, Ciceronis verba, ad talos nõ demitti solitam ostendunt. Idem reprehendit in Verre talarem tunicam, vt indignam viro. quod Quinctilianus lib. 11. comprobat his verbis. *Cui lati claui ius non erit, ita cingatur, vt tunicæ prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites vsque perueniant.* nam infra, mulierum est; supra, centurionum. latum habentium clauum modus est vt sit paulum cinctis summissior. Porro, si quis roget an lati claui pariter & angusti cingerentur: de angustis annuere, de latis negare videor posse. nam, quæ tunicæ latum clauum non haberent, eas cingi solitas esse, declarat Quinctilianus lib. 11. iisdem verbis: *Cui lati claui ius non erit, ita cingatur, vt tunicæ prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites vsque perueniant.* latum habentium clauum modus est, vt sit paulum cinctis summissior. Non cingi solitum latum clauum, & cingi tunicam lato clauo carẽtem, plane cognoscitur. Suetonius quoque de lato clauo, non cincto significat his verbis: *Vsum ferunt lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vnquam aliter, quam super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura.* Quibus verbis aperte notat Cæsaris morem in cingendo lato clauo contra communem consuetudinem. Horatius autem de tunica non lati claui locutus est, cum dixit Sat. 2. lib. 1.

Discincta

Discinctâ tunicâ fugiendum est, ac pede nudo.

Hæc de clauatis tunicis. de simplicibus inde coniicio, quod, vt equites a senatoribus claui magnitudine post ætatem senatoriam distinguebantur: sic eorum, qui equestris ordinis non essent, dissimilem equestri tunicam fuisse, atque omnino clauis caruisse, credibile videtur. nec tribuni nominarentur angusti clauii, quod est argumentum honoris ab Imperatore accepti, si communis inter equites & infimi ordinis homines latus clauus fuisset. Restat color quem fuisse purpureum non modo in latis clauis, verum in reliquis etiam tunicis, veterum testimoniis probabo nam, si tunicæ expertes lati claui purpureæ sunt: cur latos clauos, id est, nobilissimum tunicæ genus, purpura priuemus? tunicas autem lato clauo carentes purpureas fuisse aperte docet lib. II. Quinctilianus his verbis: *Vt purpura recte descendant, leuis cura est: notatur interim negligentia.* Non loquitur de tunica lati claui, & purpuras tamen nominat. Cicero etiam purpuream tunicam non modo in ordine senatorio, verum in plebeiis quoque hominibus videtur agnoscere cum ait de L. Pisone in oratione pro Sextio. *Vestitus aspere, nostra hac purpura plebeia, ac pæne fusca.* *Nostra*, dixit, *qua nos vtimur senatores: Plebeia vero, quia purpurea Pisonis tunica fili crassitudine plebeiæ purpuræ similior, quam senatoria, videretur.* Deinde subiunxit de colore, *Ac pæne fusca: quia varius erat purpurarum color, vt ex Plinio liquet.* Verum de tunica lati claui purpurea, vt omittantur dubiæ fortasse fidei testimonia, satis aperta fit significatio in hoc Ouidii versu:

Induitur que humeris cum lato purpura clauo.

Plinius autem lib. 9 cap. 36. dum dixit: *Purpura distinguit equitem a curia: non significauit, in senatoria tunica purpuram fuisse, in equestri non fuisse: iam enim probauimus, purpuram in omni tunica fuisse:* sed de lato clauo purpureo locutus est, qui, senatorem ab equite purpureũ quidẽ clauũ, angustũ tamen gestante, distingueret. id explanat idem Plinius lib. 33. cap. 1. cum ait: *Anuli distinxere alterum ordinem a plebe, sicut tunica ab anulis senatum. tantum.* quamquam & hoc sero: vulgoque purpura latiore tunicæ vsos inuenimus et præcones. Quis non videt latum clauum significari? nam, si solus purpuræ color senatũ ab equitib. distinxisset, nõ dixisset, Purpura latiore tunicę, sed purpurea tunica Neceuero iis assentior, qui, Festum secuti, si modo Festus ita scripsit, tunicam palmatam a latitudine clauorum dictam, & eandem esse cum lato clauo arbitrantur. quid enim simile habet clauus cum palma? ego tunicam fuisse palmatam existimo, quam triumphantes, toga picta super imposita, tamquam insigne victorię gestarent. propterea Liuius eam simul cum toga picta nominat lib. 10. *Quos, inquit, vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali, laureaque honoratis.* Quo loco latis pa

et non significari latum clauũ: non enim post togam prætextam nominaretur; cum toga prætexta sit honoratior, quia non ea senatores omnes vt lato clauo, sed tantum qui magistratum gererent, vtebantur. magistratuum, & triumphantium insignia posuit Liuius, magistratuum, sellam curulem, togam prætextam; triumphantium autem, tunicam palmatam, togam pictam, coronam triumphalem lauream. sic idem Liuius *libr.* 30. Massanissam Scipio sella curuli eburnea, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat addit verbis honorem: neque magnificentius quidquam triumpho apud Romanos, neq; triũphantibus ampliorem eo ornatu esse. Quis autem putet non differre tunicam triumphantium a tunica senatorum, cum eorundem togas diuersas esse videat? Purpureæ igitur tunicæ & lati claui, & angusti, & fortasse etiam quæ clauorum expertes. Itaq; purpurã plebeiã Cicero nominauit in oratione pro Sextio, & Quinctilianus lib 11. cum dixit, *Purpura recte descendant, de solis equestribus tunicis, quæ angustum clauum habebant, locutus non est, sed de tunicis omnium oratorum, qui latum clauum non haberent: qui tũ equestris ordinis, tum de plebe etiam fuerunt.* In eam tamen sentẽtiam adducor, primum vt equestrem tunicam plebeia, equestri senatoriam colore præstitisse putem: deinde, ipsos clauos clariore purpura, quam reliquam togam, fuisse, vt discerni scilicet possent. ideo dixit in Modio Varro, cuius testimonio vtitur Nonius: *Quorũ vitrea toga ostentant tunica clauos.* Non puto, qui hæc superiora legerit, dubitare quemquam posse, de communi omnium tunicarum purpura: quamquam, cum dixit Horatius, *Tunicato scruta popello*, fateor de purpurea tunica non esse accipiẽdum. absurdum enim, si credamus, qui propter inopiam expers togę tunica tantũ corpus tegat, eum purpura vti. Sed, cum dicimus, cõmunem fuisse omnium tunicarum purpuram, nimirum de tunicis eorũ intelligi volumus, qui toga quoq; vterentur. Hic miror, qui venerit in mentẽ nonnullis opinari, quod etiam literis mandarunt, ius purpuræ solis fuisse aut senatoribus, senatorumue filiis, aut magistratibus, aut patritiis hominibus. iidem, quod togæ fuit, tunicæ lati claui tribuerunt, prætextam purpuram fuisse asserentes, errore ita perspicuo, vt in refellendo superuacanea prorsus opera videatur. non enim tunicæ, sed togæ prætextæ nominantur, nec omnes togæ, sed quibus vterentur quinq; hominum genera, pueri ad ineuntem ętatis annum 17. magistratus omnes, excepto tribuno pl. vt ait Plutarchus; sacerdotes omnes, quorum in numero augures comprehenduntur; senatores diebus festis, magistri collegiorum, cum ludos compitalicios facerent. qua de re aptior alias erit locus. Fortasse hic aliquis requirat; cum tunica lati claui ab imperatoribus dabatur, vtrum equitibus tãtum, an etiam plebeiis hominibus daretur. Licuisse imperatoribus existimo, quidquid libuit:

buit: equitibus tamen solis latum clauum dari solitum, indicat Suetonius in Claudio, cũ ait: *Senatoriã dignitatem recusantibus, equestrem quoq; ademit.* Latum clauum, quamuis initio affirmasset non lecturum se senatorem, nisi ciuis Romani abnepotem, etiam libertini filio tribuit. sed sub conditione, si prius ab equite Romano adoptatus esset. Institutum autem hoc supplēdi ex equestri ordine senatus antiquissimum video fuisse. nam, vt Liuius docet, L. Brutus, is qui Tarquinium eiecit, cædibus regis deminutum patrum numerum, primoribus equestris gradus electis, ad trecentorum summam expleuit. Eos autem equites plebeiarum fuisse gentium, non patriciarum, & Liuius ipse demonstrat, cum subiungit: *Id mirum quantum profuit ad concordiam ciuitatis, iūgendosque patribus plebis animos.* & Festus etiam planius, *Regibus*, inquit, *vrbe expulsis, P. Valerius consul propter inopiam patriciorum ex plebe allegit in numerum senatorum* CLXIV. *vt expleret numerũ trecẽtorum.* Sed, vt aliquãdo de tunica concludamus; subuculam primum, deinde tunicã, postremo togam viri induebantur. ac de subucula sic Varro lib. 4. *Capitium ab eo, quod capit pectus, id est, vt antiqui dicebant, induit comprehēdit: alterum, quod subtus, a quo subucula; alterum, quod supra, a quo supparus.* Et Horatius:

——— *si forte subucula pexa*
Trita subest tunicæ.

Et Suetonius de Augusto: *Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subucula thorace laneo muniebatur.* Varro autem, *lib. 1 de vita populi Romani*, indicat, cum binas tunicas Romæ habere cœperunt, subuculæ, & intusii orta esse nomina, quo scilicet ab inferiore superior tunica distingueretur; & subucula esset interior viri tunica, quod iam exemplis probatum est; intusium inferior tunica mulieris; tunicæ vero nomen in superiore tãtum tunica remaneret. Varronis verba, quæ ad hanc rem pertinent, desiderari non patiar. *Postquam*, inquit, *apud Nonium, binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam, & intusium.* Nec Varro morem suæ ætatis, sed longe superioris ostendit. nam intusium semel & iterum a Plauto nominatur. Intusium autem non fuisse virilem, sed muliebrem inferiorem tunicam, primum ex Plauti [illegible] intelligitur, muliebrem vestem plane significantibus; deinde Varronis verbis, quæ cum palla intusium coniungunt, lib. 4 [illegible] de capitio dixisset, subiũxit hæc: *Alterius generis itē duo* [illegible] *foris, ac palam, a quo palla; alterum, quod intus, a quo* [illegible]
Pallam vero mulierum fuisse, stolęque impositam, [illegible] tii versus perspicue demonstrat, lib. 1 Sat. 2.

Ad talos stola demissa, & circumdata palla.

Nec vero sibi Varronem aduersari quisquam putet, quia [illegible] vetustiore duarum tunicarum vsu scripsisset, in alio [illegible] dicem Nonius testimonio vtitur, de vnica tunica [illegible]

hoc modo: *Mihi puero modica una fuit tunica, & toga, sine fasciis calceamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alueus rarus.* Non enim dicit, *Me puero modica vna fuit tunica.* quibus verbis morem omnium communem ostenderet: sed, *Mihi puero*, vt continentiam suam, domesticamque disciplinam ostenderet. nam, licet ante Varronis ætatem secunda tunica esset inducta, quam in mulieribus intusium, subuculam in viris appellatam dixi: non tamen ita increbuerat Varrone puero hic mos, vt omnium communis esset. Supparus autem, vt Varro, & Festus appellãt, vel, vt Lucanus, & Nonius, Supparum, non virilis tunica, sed muliebris, eaque puellarum fuit, pectus capiens, vt ait Varro, id est, indutu comprehendens, angusta, lacertosque cingens, vt Lucanus lib. I. ostendit:

——humerisque hærentia primis
Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

Inter Varronem autem, Festum, & Nonium in eo non conuenit, quod Varro diuersum a subucula supparum, & a supra dictũ, subuculam a subtus, demõstrant: Festus autem non distinguit supparum a subucula, cum ait: *Supparum, vestimentum puellarum, quod & Subucula appellatur.* Quibus verbis videtur existimasse, quod & Nonius plane narrat, supparum appellatum a subtus, non, vt Varro, a supra. nisi si mutatam consuetudinem putemus: vt, cum supparum Varronis ætate pectus dumtaxat comprehendisset, vel etiam, vt ex Lucano colligitur lacertos cinxisset; postea, Festi, Noniique temporibus, ad talos vsque penderet. ait enim Nonius: *Supparus est linteum femorale, vsque ad talos pendens, dictum, quod subtus appareat.* Quid, si nec Nonius, & Festus inter se satis congruunt? nam Nonius linteum femorale ad talos vsque pendens vocat supparum: Festus autem subuculam: quæ si est capitii genus, vt ait Varro, certe ad talos non descendit, ac fortasse ne ad femora quidem. Hic mihi venit in mentem, posse supparum & a supra, & a subtus vocari: a supra, habita ratione intusii, quæ fuit inter omnes muliebres tunicas, hærebatque carni, vt ait Nonius; a subtus, quia subesset stolæ, & subtus appareret ad talos pendens, vt idem Nonius docet. ita quod ad nominis caussam attinet, non discrepabit a Varrone Nonius. Fuere igitur, vt summatim agamus, & sparsa colligantur, muliebres quatuor vestes, intusium intra tunicas omnes, supparum, stolam, pallam: supparum autem subuculam esse dictum non Varronis ætate, cum præter subuculam esset supparus; quod ipsius Varronis verba declarant; sed scribente Festo, cum subuculæ virilis nomen ad suppari muliebris tunicæ significationem transisset. Ac, ne quis erret in nominibus; tunicam Nonius etiam stolam appellauit, palliũ autem pallam. Palla, inquit, & honestæ mulieris vestimẽtum, hoc est, tunicæ pallium. Aperte tunicam vocat stolam: nam stola pallæ suberat, vt

Hora-

Horatio teste probauimus: pallium autem pro palla accipit. Varro etiam videtur opponere togæ virili pallium muliebre: quod, nisi fallor, accipit pro palla, in quo sentit cum Nonio: tunicæ autem virili stolam muliebrem. eius verba sunt hæc libr. 7. de ling. Lat. *In vestitu, cum dissimilima sit virilis toga tunica, muliebris stola pallio, tamen inæqualitatem hanc sequimur nihilominus.* In viro togam, & tunicam nominat, in muliere stolam, & pallium. ac pallium esse operimentum tunicæ, & pallam significare, Nonii testimonio demonstratum. ita fit, vt, quemadmodum virilis tunica sub toga, sic stola muliebris sub pallio sit, & pallium a palla non differat. idem Varro lib. 8. cum stola muliebri pallium iungit, nulla pallæ mentione; cum tunica virili togam: vt necesse sit, respondere tunicæ virili muliebrem stolam, togæ pallium. Nam, si quis respondere putet pallium virili tunicæ potius, quam togæ: is intra stolam pallium indui solitum opinetur, necesse est. quod absurdum plane videtur, & cum Nonii, & Horatii sententia pugnabit: quorum alter pro palla pallium posuit, alter autem pallam stolæ circumdedit, non stolam pallæ in illo versu:

Ad talos stola demissa, & circumdata palla.

nec aliter Virgilius lib. 2. Æn.

——pro longa tegmine pallæ

Tigridis exsuuia per dorsum a vertice pendent.

& Varro li. 4. inde Pallam nominatam ait, quod foris, ac palam. Vlpianus etiam, *De auro & argento legato, L. vestimentum*, ideo pallium in muliebrium vestimentorum commemoratione omittit, quia pallam nominari satis arbitrabatur. nam, si quis omissum arguat, quia muliebre vestimentum non esset: refelletur duobus Varronis locis, pallium cum stola coniungentibus. Nec tamen negauerim, virorum quoque; & puerorum pallia fuisse: verum, vt hoc idem Vlpianus docet, sic dissimilia palliis muliebribus, id est, pallis, fuisse, declarat his verbis: *Muliebria sunt, quæ matris familias caussa parata sunt, quibus vir non facile vti potest sine vituperatione, veluti stola, pallæ, tunicæ, capitia.* Nam, si palla vir vti non potest, sine vituperatione; & palla pallium est: sequitur, vt virile pallium a muliebri pallio, idest, palla, differat.

III.

De Trabea,

AD IOANNEM DONATVM.

QVi Te norunt, Ioannes Donate, (omnes autem, ob eximiam integritatem, norunt) ita prædicare solent: Te tanquam speculum aliquod pellucidum esse, in quod ceteri intuentes, virtutum singularum imaginem aperte perspiciant: patere aures iustitiæ tuæ omnibus, qui Te alloqui velint: iustum non minus amare, quam nosse; in eoque nemini parcere, dum vnicuique suum

tribuatur: potissimumque eum esse, cuius aditus bonis minime intercludatur: posse autem, qui literarum amore flagrant, omnia ab humanitate tua sperare, quæ eorum rationibus conducant. Quo fit, vt ego, a quo maxima quæque exspectari, cum Patris, & Aui memoriam recolo, præclare noui, & minima præstari posse, imbecillitatis ingenii mei plane conscius, vix confidam, maximum in Teipso patrocinium positum mihi putem: &, tua ope fretus, ea consequi me posse sperem, quorum auxilio tantæ exspectationi non succumbendum mihi dubitem. Hæc igitur ad Te mittere placuit, exiguum meæ voluntatis signum, si rem spectes; si animum, maximum, & quale vix a quoquam desiderari possit.

Trabeatum tria genera Suetonius in libro de vestimentis, auctore Seruio *in lib. 7 Vergilii*, fuisse ostendit, vnum e sola purpura, diis consecratum; alterum e purpura, non sine albo, quo reges vtebantur; tertium augurale, e purpura, & cocco. Secundum genus ab equitibus, cum trabeati idibus Quinct. transueherentur, vsurpatum puto: vt regum potius, quam deorum, aut sacerdotum amictum imitarentur. hoc autem genere vsos esse etiam eos, qui triumphabant, Ausonius poeta docet. Nam, vbi Gratiano imperatori pro consulatu gratias agit, *In procinctu*, inquit, *& tum maxime dimicaturus, Palmata vestis meæ ornamenta dispone feliciter, & bono omine.* namque iste habitus, vt in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. Parum est, si, qualis ad me trabea mittatur, interrogas: te coram promi iubes. Quibus ex verbis primum illud constat, triumphalem Romanis trabeam fuisse; quod alibi non legimus; triumphabant enim in toga picta: deinde, consularem; quod reip. temporibus inusitatum fuit; prætexta enim tunc & consules, & reliqui magistratus vtebantur: postremo, trabeam, & palmatam vestem idem esse: quod cuiusmodi sit, considerandum. aut enim de palmata tunica loquitur, aut de palmata toga. si de tunica, dissentit a Floro, qui trabeam, & palmatam tunicam in Tarquinio Prisco separatim nominat: & Plinius lib. 9. cap. 49. distinguit a trabea tunicam lati claui: latum clauum autem palmatam esse tunicam ostendam. Plinius enim, *Purpura*, ait, *vsum Romæ semper fuisse video, sed Romulo in trabea: nam toga prætexta, & latiore clauo Tullum Hostilium & regibus primum vsum, Etruscis deuictis, satis constat.* Diuersum a trabea latum clauum aperte demonstrat. At latus clauus si post Etruscam victoriam in vrbem venit, certe tunica palmata fuit: quam cum toga picta Romam ex Etruria allatam esse non modo Florus, verum etiam Dionysius asserit. Et videtur Festus idem significare, cum ait: *Tunica palmata a latitudine clauorum dicebatur. quæ nunc a genere picturæ appellatur.* Non igitur de tunica, sed de toga palmata, quam nominat Martialis,

locutus

locutus Ausonius videtur. Quod si ita est; sequitur, vt toga palmata sit idem cum toga picta. nam eodem loco subiungit Ausonius: *Haec est picta, vt dicitur, vestu non magis auro, quam tuis verbis.* Sed reip. temporibus toga picta numquam consules vsi sunt. Aurum quoque trabeæ dat, non solum in hoc loco, sed in extrema etiam gratiarum actione: ait enim: *Trabeam non magis auro suo, quam tuo munere splendidam.* At Suetonius, cum tria trabearũ genera describeret, nullam auri mentionem fecit. Apparet igitur, Gratiano imperante, & trabeatos consules fuisse, qui prætextati antea fuerant; & trabeam fuisse togam auro pictam, contra veterem consuetudinem: fuerat enim aurũ quidem in toga picta, non tamen in trabea: & diuersas ostendit Plinius *lib. 8. cap. 48* seorsum vtramque nominans. *Trabeis*, ait, *vsos accipio reges: Pictas vestes iam apud Homerum fuisse, vnde triumphales natæ.* Quę cum dicit, primum a trabeis pictas vestes discernit: deinde illud ostendit, pictas vestes non trabeas, inter ornamenta triumphalia fuisse. quãquam imperatorum ætate, vt prætexta, sic toga picta cõsulum in pace fuerit: quod, prętêr Ausonium in Alexandro Seuero Lampridius docet. Militarem habitum, post reges, crediderim trabeam fuisse, quo consules in bello vterentur. id mihi venit in mentem, Liuii locum lib. 32. cõsideranti, *Consul*, inquit, *cum Corcyræ hibernasset, vere primo in continente trabeatus ad hostem ducere pergit.* Propterea equestres turmæ, bellicam speciem repræsentantes, idibus Quinct. ante censores transuehebantur. Valerius Max. lib. II. cap 1. *Trabeatos equites idibus Iulii Q. Fabius transuehi instituit.* Et apud Tacitum lib. 3. in funere Germanici: *Præcedebant incompta signa, versi fasces, atq; vbi colonias transgrederentur, atrata plebs, trabeati equites.* Et Suetonius in Domitiano: *Eadem formidine oblatum a senatu nouum & excogitatum honorem, quamquam omnium talium appetentissimus, recusauit: quo decretum erat, vt, quotiens gereret cõsulatum, equites Romani, quibus sors obtigisset, trabeati, & cum hastis militaribus præcederent eum inter lictores, apparitoresq;.* Eodem vestitu Salios quoque sacerdotes vsos esse, Dionysius li. 3. auctor est: sed, quia trabeas illas περιπορφύρους φοινικοπαρύφους vocat, id est, purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto; satis constat, eum locutum esse de tertio illo trabearum genere, quod Suetonius e purpura factũ & cocco sacerdotibus attribuit.

IV.
De Subselliis.

AD PAVLLVM TEVPVLVM EQVITEM.

Etsi nulla mihi tecum Paulle Teupule, consuetudo intercedit, faciundum tamen putaui, vt Te in eorum numero collocarem, quorum auctoritas plurimũ mihi adiumẽti posset afferre. Tu n. ob summam in consuetudine facilitatẽ, in agẽdis reb⁹ gra-

nitatem, ita Senatui Veneto carus es, vt merito Te omnes in oculis ferant. Tu non vita solum, atq; natura, sed sermone etiam comis es. ideoque multorum Tibi amicitiam adiunxisti, qui Te vsquequaque in ore habent, vt propemodum singularem, excellentiam ingenii Tui esse dicant. Ne sit igitur Tibi mirum, si ego hæc in tuo nomine apparere volui: vt, meam summam obseruantiam Tibi indicans, a Te non indignus prorsus tuo patrocinio iudicer.

Subselliorum duo genera fuere, vnum, in quibus ii, qui caussas agebant, siue defenderent, siue accusarent, alterum, in quibus ipsi iudices considebant. de Varrone epist. 10. libr. 13. Fam. ita Cicero scriptum reliquit: *Versatus in vtrisque subselliis, optima & fide, & fama.* Nisi si versatum Varronem dicit in publicis priuatisque caussis, cum in vtrisque fidem, & ingenium ostenderet. Accusatorum subsellia nota sunt ex oratione pro Roscio Amerino. patronorum fuisse quis dubitet, cum accusatorum fuerint? cum præsertim reorum subsellia nominentur in Epistola M. Cœlii, & proximos reis patronos sedisse verisimile sit. Quod ad subsellia iudicum attinet; scire illud oportet, præfuisse iudicio vel eos, qui curulem magistratum gererent, vt prætorem, ædilem curulem; vel qui non curulem, vt tribunum pl. ædilem pl. quæstorem, triumuirum. curulis magistratus in curuli sella sedebat, reliqui iudices, cum eo caussam cognoscentes, in subselliis. quamquam ædiles curules, soli ne, an cum consilio iudicarēt, haud plane liquet. in eo etiam differebant a prætoribus, quod tribunal ædiles cur. non habebant, prætores habebant. Qui vero, magistratum non curulem gerentes, iudicabant, ii vel sedentes in subselliis, non in sella curuli, vel stantes audiebant: sedentes, vt tribuni pl. quæstores, triumuiri: hos enim nominat Pedianus: quibus ego ædiles pl. centumuiros addo: stantes, vt ii, quos Cicero significat in Bruto, cum ait: *Si anguste, & exiliter dicere, Atticorum est: sint sane Attici, sed in Comitium veniant, ad stantem iudicem dicant.* ita subsellia & iudicum erant cum curuli magistratu iudicantium, & ipsorum magistratuum, qui curules non essent. De hoc genere iudicum, qui de maioribus caussis cognoscerent, dixit Cicero in Bruto: *Subsellia grandiorem, & pleniorem vocem desiderant.* Et ibidem: *Volo hoc oratori contingat, vt, cum auditum sit, eum esse dicturum, locus in subselliis occupetur, compleatur tribunal.* Et pro Cluentio: *Accusabat tribunus pl. idem in concionibus, idem ad subsellia.* In eadem infra: *Rem a subselliis in Rostra detulit.* Pro Posthumo: *Dixerunt hic modo nobiscum ad hæc subsellia.* In Vatinium: *Quæro ex te, num quis reus in tribunal sui quæsitoris adscenderit, eumq; vi disturbarit, subsellia dissiparit, vrnas deiecerit?* Quibus locis confutari videtur opinio Pediani, qui maioribus caussis adimit subsellia; &, vbi tribunalia sunt, ibi subsellia negat esse.

Alterum

Alienum, inquit, *alii non nomen proprium putant esse, sed alienum, & alterius iudicis, & non ex auditorio prætoris, maiorumque caussarum, sed a subsellius, hoc est, non a tribunalibus.* Sunt enim subsellia tribunorum, triumuirorum, quæstorum, & huiuscemodi minora iudicia exercentium qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus sed in subselliis considebant. Quod ad tribunos, triumuiros quęstores attinet, recte sensit. ii enim non in sellis curulibus, sed in subselliis, considebant. quod vero subsellia separat a maioribus caussis & a sellis curulibus, & tribunalibus, falsum existimo. nam, etsi magistratus ipsi non in subselliis, verum in sellis curulibus, considebant: iudices tamen, qui erant illis in consilio, sedebant in subselliis. quod Ciceronis testimonio iam probauimus. Illud vero, quod ait idem Pedianus, *Qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus considebant:* non ita accipio, quasi qui in tribunalibus, ii non sederent in sellis curulibus: nam prætor & tribunal habebat, & sedebat in sella curuli: quod exemplis probare facile possum: sed ostendere voluit, non omnes, qui sederent in sella curuli, tribunal habere, vt ædiles cur. cum tamen qui tribunali, iidem curuli sella vterentur, vt prætores. locus autem editior, in quo prætor sedens in curuli sella ius dicebat, tribunal vocabatur. in quo tamen, præter ipsum pretorem, sedisse videntur iudices nonnulli, quod illa verba demonstrant lib. 1. de Orat. *Nobis in tribunali Q. Pompeii prætoris vrbani sedentibus.* & Vitruuius lib. 5. tribunal ita describit, vt locus in eo compluribus fuisse videatur.

V.

De Signo, & Statua.

AD IOANNEM MICHAELIVM EQVITEM.

SÆpe mecum cogitaui, Ioannes Michaeli, quonam modo meum Tibi ostendere beneuolentiam possem. nec tamen in hac mea cogitatione quidquam vmquam dignum occurrit amplitudine Tua. Per opportune accidit nunc, vt, hæc edens, possem huic meæ voluntati satisfacere. Hoc certe affirmare non verear, si tantum Tibi satis fecero, quantum intimis animi mei sensibus oblatam hanc mihi occasionem lætor, rectissime mecum acturum. Nec dubito, Te meum hoc munusculum hilari fronte non acceptu-rum, cum summa Te humanitate præditum omnes dicant.

Quæritur, sit ne idem signum cum statua; an aliquid intersit. ego signis, & statuis communem esse materiam: eandem vtrique nomini rem subesse non opinor. de materia primum, de significatione diuersa mox agemus signorum materia multiplex, aurum, argentum, æs, marmor, ebur. quorum tria prima funduntur, marmor scalpitur, ebur tornatur. &, quamquam aurea signa,

& argentea non nominentur: nihil tamen obstat, quin, vt ex ære fiunt, itidem ex argento, & auro fieri possint; cum præsertim de aureis, argenteisque statuis mentio fiat apud Plinium, & alios. ærea vero, marmoreaque signa appellat Varro *lib 3. de re rust.* & epitome Liuiana *lib 3.* Plinius vero sæpissime idem nominat eburnea *lib. 34 cap. 8. & libr. 36. cap. 15.* & Cicero libr. 4. in Verrem, *Nego, ait, vllam gemmam, aut margaritam fuisse, aut quidquam ex auro, aut ebore factum, signum nullum, æneum, marmoreum, eburneũ, nego vllã picturã neq; in tabulis neq; textilẽ fuisse, quin quæsierit, inspexerit, quod placitum sit, abstulerit.* Eadẽ, quæ signorum, statuarum materia. Nota est aurea Gorgiæ, notæ argenteæ Augusti, ænea Alexandri Magni, & Sp. Cassii, marmoreæ multorum: eburnea Apollinis, ex Plinio, & aliis. Ergo signa, & statuæ materia non differunt. videamus, an differant forma. Fuit aliquando, cum dimidiata signa esse, statuas integras existimarem: nunc opinioni meæ obstare multa animaduerto, primum signa duo, quæ Cicero ibidem appellat, vnum Cupidinis e marmore, alterum Herculis ex ære. Nam neque Cupido, neque Hercules dimidiati finguntur. Nec vero illa signa non integra fuisse existimandum est, de quibus idem Cicero statim hæc subiungit: *Erant ænea præterea duo signa, non maxima, eximia venustate, virginali habitu, atque vestitu, quæ manibus sublatis sacra quædam, more Atheniensium virginum, reposita in capitibus sustinebant.* Canephoræ ipsę vocabantur. idem infra, eodem libro: *Erat admodum amplum, & excelsum signum cum stola.* Nominat etiam Iouis Imperatoris signũ: quod integra totius corporis forma fuisse, nemo, vt opinor, dubitet. Omitto alia eiusdem exempla, quibus integra signa demonstrantur. Quare nec forma differunt a statuis signa. Possit etiam suspicari aliquis, non materia, nec forma distingui statuas a signis, verum eorum conditione, quorum imagines referantur; & statuas esse hominum, deorum signa. Negatur. nam Cicero ipse canephoras illas, quas inter signa nominauit, postea deas nõ fuisse demonstrat. ait enim: *Tibi habe canephoras: deorum simulacra restitue.* Accedit Plinii testimonium *libr. 34 cap. 7.* quo loco ait, in M. Scauri ædilitate tria millia signorum in scena fuisse. Quæ si quis putet deorum fuisse omnia, allucinetur. Idem, cum inquit, fuisse Rhodi, Athenis, Olympiæ, Delphis tria millia signorum, de omni signorum genere loquitur non de iis, quæ deorum tantum essent præterea, canis ex ære, vulnus suum lambens, in cella Iunonis dicatus, & rana, ac lacerta, in columnarum spiris insculptæ, quæ omnia nominat idem Plinius, signa, an statuę dicentur? signa certe. sphingẽ quoque ex ære Corinthio, quam Verres reus Hortensio donauit, & Amazonis simulacrum, quo mire delectatus est Verres, & buculam Myronis videmus inter signa memorari. Non igitur deorum tantum, sed hominum etiam, atq; adeo bru-

torum

torum, signa sunt. Quod si ita est; quæri oportet certiorē notam, qua signa a statuis & secernere possimus, & internoscer. Veeritatem autem rerumque vim, ac naturam, nihil aperit magis, quam definitio. itaque signum, & statuam placet defin re. Signum est e solida materia similitudo vel dei, vel hominis, vel bruti Statua est item e solida materia similitudo dei tantum, & hominis. Latius igitur patet signi nomen, quam statuæ Differunt etiam, vt puto, ratione loci. Nam, quæ in foro statuæ sunt, aut in alio publice, & profano loco, statuæ, non signa, dicuntur. eadem in domibus, ac templis signa vocantur potius, quam statuæ. itaque simulacrum Herculis Tunicati, quod prope Rostra fuit. statuam Plinius appellauit libr. 34. capit. 8. ac simulacra Cupidinis, & Herculis, ablata a Verre ex Heii Mamertini sacrario, signa, non statuas, Cicero nōminat libr. 4. in Verrem: & omnino quæ sustulit Verres ex ædibus deorum, signa semper vocat Cicero, numquam statuas. Quæ igitur statuæ sunt, eædem, si e publico loco in priuatum transferantur, signa erunt: rursusque si e priuato signa in publicum, modo & integra sint, & hominum, aut deorum, statuæ appellari poterunt, Locus igitur nomē mutat, & altera caussa, quod signum de brutis etiam dicitur, statua nō dicitur. Tertium discrimen illud est, quod signa hærēt interdum in eadem, e qua educta, vel in qua intus incisa sunt materia, vt rana, & lacerta, supra nominatæ, quæ insculptæ sunt in columnarū spiris; & illa, quę in gēmis, vel in alia pro anulorum vsu, materia inciduntur. Statuæ vero & expressæ sunt, non in cauo latentes, & ab ea, vnde factæ sunt, materia disiunctæ. Nec eo moueor, quod ait Plinius *libr. 34. cap. 5.* in domibus etiam priuatis statuas fuisse, atque in atriis. Nam idem ait, id esse factum ad exemplum fori, in quo statuę poni solebant, ad prorogandam hominum memoriam, cum in earum basibus honores inscriberentur Quare statuæ proprie, quæ in foro, signa, quæ vel in ædibus priuatis, *vt epist. 3. lib. 7. Fam. & epist. 3. 6. 7. lib. 1. ad Att. declarant*, vel etiam in templis, *vt ex lib. 4. in Verrem intelligitur.* Nam illud Plinii *lib. 33. cap. 3* Harpocratem, statuasque Ægyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt: non vt proprie dictum accipio, sed quod reprehendere luxum sui temporis Plinius voluerit, damnata eorum insolentia, qui figuras Ægyptiorum numinum, & solidas, & immoderatæ magnitudinis in anulis gestarent Quam sententiam statuarum vocabulo, vt significationem augeret similitudo, apte, ac decenter expressit. Hæc si cui non probantur, aliam ineat rationem dubitationis amouendæ. forte enim hoc dici potest, ita statuam a signo differre, vt speciem a genere: & statuas omnes signa esse non contra.

VI.

De Parma, Clypeo, Scuto, Pelta, Ancile.

AD ALOYSIVM CONTARENVM EQVITEM.

SI tantum in me esset ingenii, quantum ad prædicandas eximias animi Tui dotes requiri omnes sciunt, Aloysi Contarene, non vererer in iis prædicandis aliquantisper immorari. Verum, cum ego me optime norim, quid faciam? eas tacita oratione contemplabor, ingenium vehementer admirans; summaque ope enitar, vt aliquando is sim, qui huic meæ voluntati morem gerere possim. Interim nolui hoc, qualecumque sit iudicium de Te meum, non apparere. Hæc ad Te mitto, studiorum meorum fructū; Quæ si tibi non displicuisse intelligam, animos mihi ad maiora aggredienda addes.

De genere primum, tum de generis partibus, dicemus. Genus est scutum, idemque generis pars, Nam & parma, clypeus, pelta, ancile, scuta vocantur: & proprie scutum illud est, quo Romanæ legiones, Latinique socii, atque Itali vtebantur: cuius a Polybio descripta forma, suo loco infra ostendetur. Parma igitur, clypeus, scutum, pelta, ancile, genere sunt idem: corporis enim protegendi, arcendæque iniuriæ caussa sunt inuenta: forma vero, materia, vsu differunt. quod antequam ostendamus, dicendum est de nominibus ipsis. quorum parma latinum est, ex eo vocata, vt lib. 4. de lingua Lat. ait Varro, quod a medio in omnes partes par; clypeus a κλέπτω, quod est tego, quasi καλύπτω. id putauit Seruius in eo Virgilii versu, lib. 7. Æn.

Nec clypei, currusue sonant.

quamquam Plinius a γλύφω, id est, scalpo, ductū existimat: ait enim lib. 35. cap. 3. *Scutis qualibus ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines:* vnde & nomen habuere clypeorum, non, vt peruersa Grammaticorum subtilitas voluit, a cluendo. Scutum a σκῦτος, quia pellibus tegeretur, veteres nonnulli deriuatum tradidere: vel etiam, quod ex pellibus totum constaret: qualia fuisse priscorum scuta, quæ postea ob firmitatem lignea fuerint, Polybius ostendit. Varro autem a sectura deducit: quod minute consectum sit tabellis. Pelta, barbarum esse nomen arbitror, itemque cetra: vel, si Græcum vtrumque, inter ea vocabula referantur, quæ primigenia Varro appellat: quod aliunde non gignantur, sed suas radices habeant. Ancile Latinum est, ab ancisu, quod est ab am & cædo, quasi circum cædo, vt ambio, circumeo, amburo, circumuro. scutum enim fuit ab vtraque parte incisum. quod Varro breuiter, ideoq; subobscure, dixit. Festus autem satis plane: *Ancile, scutum breue, sic appellatum, quia ex vtroque latere erat recisum, vt summum, infimumque eius latus medio pateret.* Iuba & Plutarchus

chus a Græco deducunt: sed Varronem & Festum sequor libentius. est enim certior, præsertim in Latinis vocabulis, Latinorum fides, quam Græcorum.

Parmæ forma.

Parma rotunda fuit: eius formam Polybii verbis exponemus. Τοῖς νεωτάτοις, inquit in libro περὶ τῶν ὁπλιτῶν καθωπλισμένων, παρήγγειλαν μάχαιραν φορεῖν, καὶ γρόσφους καὶ πάρμην. ἡ δὲ πάρμη καὶ δύναμιν ἔχει τῇ κατασκευῇ, καὶ μέγεθος ἀρκοῦντως ἀσφάλειαν. περιφερὴς γὰρ οὖσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει τὴν διάμετρον. Quibus hæc Latine respondent: *Tironibus mandauerunt gladium ferre, & hastas, & parmam. parma vero cum vim habet, ob structuram, tum idoneam securitatis magnitudinem. cum enim rotunda figura sit, diametrum habet tripedalem.* Liuius lib. 38 de parmæ magnitudine idem, quod Polybius, tradit. *Gladiis*, inquit, *a velitibus trucidabantur, hic miles tripedalem parmam habet, & in dextera hastas, quibus eminus vtitur: gladio Hispaniensi est cinctus.* Varro apud Nonium: *Quem sequuntur cum rotundis velites leues parmis. Nonius parmam breue scutum fuisse ait:* quod ita verum est, si cum scuto, quod Polybius describit conferatur. alioqui non breue scutum: cum diametrum habeat trium pedum: aut Nonii ætate parmarum magnitudo nõ eadem, quæ Polybio, & Liuio scribentе, fuit.

Clypei forma.

Clypeus a parma differt non forma, sed materia. nam in Festi fragmentis est: Clypeum antiqui ob rotunditatem etiam coriũ bouis appellarunt, in quod fœdus Gabinorum cum Romanis fuerat descriptũ. Accedit ea ratio, quod Attius poeta comparauit cœlo clypeum: ait enim in Agamemnone: *in altissimo cœli clypeo.* Quibus verbis Varro subiungit: *Cauum enim clypeum.* Ex comparatione igitur cœli, & rotundum, & cauum clypeum fuisse, colligitur. Ouidius quoque vnicum Polyphemi oculum clypeo comparauit:

Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clypei.

Si clypeo comparatur oculus, certe rotundum clypeum esse, constat. quod Virgilius aliquanto clarius demonstrauit: nam lib. 3 Æn. de eodem Polyphemo dixit:

———*Telo lumen terebramus acuto*
Ingens, quod torua solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phœbeæ lampadis instar.

Oculi ingentis, & clypei Argolici, & Solis eandem formam facit, id est rotundam. forma enim & oculi Polyphemi, & clypei Argolici, addita Solis mentione declaratur. Cognoscitur & clypei forma ex ipso nomine. ἀσπὶς enim Græce dicitur; vt infra, collatis inter se Liuio & Dionysio Halicarnasseo, probauimus. ἀσπὶς autem rotunditatem significat: vnde serpens ille, orbiculari sese fo-

ma inuoluens, dictus est. Iam Homerus plane formam expressit ἐν τῷ ψ. cum dixit, ἀσπίδα πάντοσε ἴσην, id est, clypeum ab omni parte æqualem. Et in argenteo vetere nummo imaginis Augusti, quem antea vir omni virtute perpolitus, Hannibal Carus, nunc habet fratris eius filius, rotūda forma clypeus cernitur. Posterioribus temporibus ad quaram speciem clypeos redactos esse, columnæ duæ, Traiani, & Antonini declarant. Ælianus etiam Macedonicos grauis armaturæ pedites. id est, phalangitas ἀσπίσι περιφερέσιν, id est, rotundis clypeis, vsos esse demonstrat, nec maioribus, q̄ octo palmorum, id est, bipedali diametro. quod si Romani quoq; clypei bipedales tantum fuere; quod verisimile videtur; siquidem accepti sunt a Græcis, ideoque a Dionysio, & Plutarcho Argolici vocantur: minores, quam parma, vno pede fuerunt; quam tripedalem habuisse diametrum, ostendimus.

Scuti forma.

Scutum opinor esse, quod Polybius, Dionysius, Plutarchus, Iosephus θυρεὸν appellant, oblonga forma quadrata, ad ianuæ similitudinem, vnde nomen acceperit: curua tamen superficie, vt ostendit Polybius: itaq; non vna perpetua tabula, sed dissectis pluribus fieri oportuit: ex quo Varronis orta etymologia est. audiamus Polybii verba: ἔστιν, ait, ἡ Ῥωμαϊκὴ πανοπλία. πρῶτον μὲν θυρεὸς· οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας, πένθ' ἡμιποδίων, τὸ δὲ μῆκος ποδῶν τεττάρων· ὁ δὲ μείζων ἔτι καὶ παλαιστιαῖος. ἐκ διπλοῦ σανιδώματος. ταυροκόλλῃ πεπηγὼς, ὀθονίῳ μὲν δὲ ταῦτα μοσχείῳ δέρματι περιείληπται τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν. ἔχει δὲ περὶ τὴν ἴτυν ἐκ τῶν ἄνωθεν, καὶ κάτωθεν μερῶν σιδηροῦν σιάλωμα, δι' οὗ τάς τε καταφορὰς τῶν μαχαιρῶν ἀσφαλίζεται καὶ τὰς πρὸς τὴν γῆν ἐξερείσεις προσήρμοσται δ' αὐτῷ καὶ σιδηροῦς κόγχος ὃ τὰς ὁλοσχερεῖς ἀποστέγει πληγὰς λίθων, καὶ σαρισσῶν, καὶ καθόλου βιαίων βελῶν Quæ sic Latine conuertuntur: *Romana armatura est, primum quidem scutum: cuius latitudo est, in superficie curua, pedes duo, cum dimidio; longitudo pedes quatuor: quod si maius, palmo amplius. Constat ex duplici tabulato, taurino glutino cōiunctum, velo intersecto, deinde superficies exterior pelle vitula circumdatur supra & infra extremis partibus ferrea lamina munitur: vt & gladiorum vehementes impetus sustineat; & ne cum humum tangit, atteratur. Apte etiam in eo ferrea constituta cōcha est, qua lapidum, sarissarum, cuiuscumq; demum violeti teli crebros ictus propulsat.* Miror Ianum Lascarem, præstantis ingenii virum, clypeum pro scuto accepisse, vbi locum Polybii cōuertit. hęc est enim scuti, non clypei, descriptio: quod mihi videor affirmare posse multis de causis: primū, quod θυρεὸς ex Polybii descriptione & ex ipso nomine, quadratus est; clypeus vero, vt ostendi, rotūdus: deinde, quod mentio duplicis tabulati, & pelliceum integumentum, clypeo non conuenit, qui totus erat æreus, vt infra probabimus, nec vllis tegebatur pellibus, sed ęre nudo splēdebat: vnde Virgilius, *Ardentes clypeos.* tum, quod non solum ætate illa, qua Poly-

bius

uius literis hæc mandauit, id est, circa Punici belli tertii tempora, sed multo et ante, scutis Romani vtebantur, vt hæc Liuii verba li. 8 de Latinis armatura Romana instructis, declarant. *Clypeis antea Romani vsi sunt: deinceps, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere.* Idem lib. 9 *Arma clypeus, sarissaq; illis, Romano scutum, maius corporis tegumentum.* Et libr. 42 bello Macedonico ademta Romanis esse scuta dicit supra ∞ c. Postremo, quod a Polybio, & Dionysio Halic. vbi agit de Romanorũ armatura, θυρεὸς vocatur, id a Liuio scutum dicitur libr. 1. qui vero clypeus a Liuio, ἀσπὶς a Dionysio, non θυρεὸς afferamus vtriusq; testimonium. *Arma*, inquit Liuius de prima classe. *his imperata galea, clypeus, ocrea, lorica, omnia ex ære.* Et paullo post de secunda classe: *Arma imperata, scutum pro clypeo.* Dionysius autem de prima classe: ὅπλα χάλκεα ἐπισκευάσαι, ἀσπίδας Ἀργολικὰς καὶ δόρατα καὶ κράνη χάλκεα. Latine sic: *Arma ferrea iussit, clypeos Argolicos, hastas, & galeas æreas.* Et de secunda: ἀντὶ τῶν ἀσπίδων αἰτεῖσθαι θυρεοὺς Latine: *Pro clypeis traduntur scuta.* Et Strabo, quam vrbem in Africa Plinius, & alii Clupeam, Lucanus, & alii Clypeam vocant, eandem ait Aspidem nominari: quia scilicet curuatas in Clypei speciem turres haberet.

Clypei, Scuti, Parmæ materia.

De materia, quam secundo loco proposueram, constat Liuii, Dionysiiq; verbis proxime recitatis, ex ære clypeum fuisse. Idẽ Liuius lib. 45 *Edito, ait, ludicro omnis generis, clypeisq; æreis in naues impositis.* Ideo Virgilius Æn. li. 2. Ardentes clypeos dixit. Et Festus Ennianum illud: *Prolato ære adstitit: interpretatur, clypeo ante se protento.* Scutum vero non æreum, sed ligneum fuisse, Polybii testimonio iam demonstratum est, in quo Romanorũ industriam in militari studio licet admirari. non enim e quouis ligno, sed ex arborũ præcipue aquaticarum, scuta faciebant, maxime autem ficus, & salix, quia leuissimæ, probabantur. cur aquaticæ arbores ceteris præferrentur caussam verbis lepidissimis, vt est elegantis admodum scriptor ingenii, Plinius explicauit lib. 16 cap. 40. *Frigidissima, inquit, quæcumq; aquatica, lentissima autem, & ideo scutis faciendis aptissima: quorum plaga contrahit se protinus, clauditq; suũ vulnus, & ob id contumacius transmittit ferrum: in quo sunt genere ficus, salix, tilia, betulla, sambucus, populus vtraq;* Leuissimæ ex his ficus, & salix, ideoq; vtilissimæ. Parmam vero loream fuisse, auctor est Suidas.

Clypei, & Scuti vsus.

Reliquum est, vt de vsu dicatur. Romulus ante bellum Sabinum clypeis Argolicis vtebatur: Sabinis in ciuitatem receptis, eorũ scutis vti maluit. qua de re sic Plutarchus: θυρεοῖς δὲ τοῖς ἐκείνων ὁ Ῥωμύλος ἐχρήσατο, καὶ μετέβαλε τὸν ὁπλισμὸν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν Ῥωμαίων, Ἀργολικὰς πρότερον ἀσπίδας φορούντων, i. e. *Scutis eorũ Romulus vsus est, suumq; & Romanorũ, qui argolicos antea clypeos ferebãt, armorum genus mutauit.*

Ser. Tullio regnante, & clypeos, & scuta Romani gessere, sed clypeos milites primæ classis, id est, præstantiores, scuta vero secundæ: quod vtrumque Liuii, & Dionysii testimonio perspicuum fecimus. postea videntur scutis vsi esse. ait enim Liuius lib. 8. *Clypeis antea Romani vsi sunt: deinceps, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere.* Illud miror, secundo Punico bello triariis clypeos, non scuta, a Liuio tribui. ait enim libr. 2. Spoliare cupientem triarii obiectis clypeis arcuere. Quod si factum dicatur, quia triarii, cum hastas haberent, commode scutis, quæ clypeis maiora erant, vti non possent: rursus quæram, cur igitur tertio Punico bello scutis vsi sunt, nulla triariorum exceptione, legionarii omnes: quantum e scriptore illius ætatis Polybio licet intelligere? vt omittam, quod idem Liuius *lib. 31.* scuta Romana, tamquam omnium communia peditum, appellat & scuti pedestris, numquam clypei, mentio crebra reperitur apud Cæsarem, Tullium & alios. Seruius Grammaticus clypeos cum ait fuisse maiora scuta, & addit: *Clypei peditum sunt, scuta equitum:* in vtroque satis ostendit, armaturæ mutatam esse rationem. clypei enim & scuta & parmis minores fuere, quod supra ostendimus. Scuta vero vt cōcedamus equitibus, quod in epistola Galbæ ad Ciceronem hæc verba declarant. *Equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto reiecto.* Idque Iosephus de Iudaico bello *lib.* 3. confirmat: ademta tamen peditibus non sunt: nisi si Polybii, Liuii, Dionysii auctoritatem aspernamur. vt Ciceronem omittā, qui Phil. 2. *Cum gladiis*, inquit, *agmine quadrato sequuntur scutati milites.* Nihil ne igitur, dicet aliquis, equestria scuta differunt a pedestribus? Crediderim, breuiora fuisse equestria: vt leuitate aptiora essent ad mouēdum: quia maior in equite cursus, quam in pedite, requiritur. Et illud Galbæ, quod recitaui: *Equum immisi, scuto reiecto:* scuti paruitatem demonstrat. Scuto vero pedestri cuius longitudo pedum quatuor fuit, latitudo duorum cum dimidio, qui posset eques vllam, si ante pectus ferret, hostem, scuto interposito, videre non posset; sin ab latere, pectus remaneret intectum.

Parmæ vsus.

Parmam fuisse leuis armaturæ, id est, velitum, ex iis, quæ supra diximus, intelligitur. accedit Liuii testimonium lib. 26 *Ex omnibus legionibus electi sunt iuuenes, maxime vigore, ac leuitate corporum veloces. eis parmæ breuiores, quam equestres, & septena iacula, quaternos longa pedes, data, præfixa ferro, quale hastis velitaribus inest.* Idem lib. 31. *Velites Romano, parmam gladiumque habenti.* Et libr. 44. *Pugnatum vtrimque est leui armatura, missilibus procul regiæ auxilia melius pugnabant: comminus stabilior, aut tutior aut parma aut scuto Ligustino, Romanus erat.* Virg. lib. 9.

Ense leuis nudo, parmaque inglorius alba.

Vbi Seruius *Quasi tiro.* Velites enim, licet, quo primum tempore sunt instituti, ex legionibus electi sunt, postea tamen tirones fuere, et extra legionem. Equestres quoq; parmæ nominantur a Liuio lib. 2. *desiliunt*, ait, *ex equis prouolant in prælium, & pro antesignanis parmas obiiciunt.* Et lib. 4 *Eo se inferunt, obiectis parmis, vbi suorum plurimum laborem vident.* Et lib. 8. *Equus, ad vulneris sensum, prioribus erectis pedibus, magna vi, cum caput quateret, excussit equitem: quem cuspide, parmaque innixum, attollentem se a graui casu, Manlius ab iugulo, ita vt per costas ferrum emineret, terræ affixit.* Et ibidem: *Vexilla se suorum parmasque cernere equitum.* Apud Nonium Sallustius hist. lib. 4. *Solitis nectere ex viminibus vasa agrestia, ibi tum, quod inopia scutorum fuerat, ad eam artem se quisque in formam parmæ equestris armabat.* Equestres tamen a velitaribus magnitudine differebant. dixit enim Liuius de velitibus lib. 26. *Eis parma breuiore, quam equestres. Parmulis pugnare*, ait Festus, *milites soliti sunt: quarum vsum sustulit C. Marius, datis in vicem earum Bruttianis.* Idem alio loco: *Bruttianæ parmæ dicebantur scuta, quibus Bruttiani sunt vsi.* Quibus verbis non hoc dicit, sublatum esse parmarum vsum, sed, pro Romanis Bruttianas esse inductas, non mutata forma (rotundas enim ætate sua Varro, Mario iunior, ostendit) sed magnitudine vel aucta, vel imminuta: auctam tamē verisimilius est, quia Romanas Festus parmulas, Bruttianas vero parmas appellat. Non alienum videtur, id adscribere, quod apud Suidam legimus, Carthaginiēses parma vsos esse. Πάρμαι, inquit, δερμάτινοι θυρεοὶ παρὰ Καρχηδονίοις. Quod est: *Parmæ lorea scuta apud Carthaginienses.*

De pelta siue cetra, forma, vsu, materia.

Pelta, & cetra admodum similia sunt: quod, vt affirmem, his adducor argumentis. Liuius libr. 28. Menippum quendam ex regiis ducibus cum mille peltatis (pelta cetræ haud dissimilis est) Chalcidem mittit. Et lib. 31. *Noctu cetratos, quos peltastas vocant, loco opportuno inter bina castra in insidiis abdiderat.* Iam, quos Liuius li. 42. & 44 ex Persei, Macedonum regis, & exercitu cetratos vocat, eosdem Plutarchus in Æmilii vita peltatos. Interpres tamen Leonardus Arretinus, & postea Gulielmus *Xylander*, cum differre cetram a pelta opinarentur, Κρητικαὶ πέλται, καὶ θρᾴκια γέῤῥα, verterunt: Cretenses peltæ, & Thraciæ cetræ: cum neque γέῤῥα necesse sit esse cetras: est enim vel scutum Persicum, vel scuti generale nomen: & cetræ a peltis, vt ostendi, non differant: Plutarchus autem ita loquatur, vt diuersa Cretensium, Thracumque scuta ostendat. *Tertius interpres Hermannus Cruserius*, dum superiorum interpretum imitari vestigia turpe ducit, dupliciter peccat, primum pro Creticis peltis parmas, deinde pro gerris Thraciis tragulas conuertens. Parmam autem diuersam esse a pelta superiora demonstrant: tragulam vero missile telum esse, non scutum, exēpiis

intelligitur. Lunam semiplenam pelta referebat: vnde Virgilius lib. I. Æn.

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis.

Et Suidas. Πέλτην ἀσπὶς ἴτυν μὴ ἔχουσα: *Clypeus rotunditatem non habens.* Vtebantur eo scuti genere Amazones; (vt antiquissima repetam) quod ex Virgilio, Plinio, Nonio perspicuũ fit; Macedones, vt Liuii, Plutarchi, Æliani testimonio patet; Afri, vt ait Seruius de cetra, quam non differre a pelta diximus; Hispani, vt Cæsar, Liuius, alii; Cretenses, quod in Æmilio docet Plutarchus. De materia, quem sequar, vnum auctorem habeo Seruium, is loreum ait scutum fuisse. Ælianus etsi materiam non nominat, leue tamen scutum, exiguumque vocat.

De Ancilis forma, materia, vsu.

Ancilis formam Festus ostendit his verbis: *Ancile appellatum, quia ex vtroque latere erat recisum, vt summum, infimumque eius latus medio pateret.* Neque ab hac descriptione dissentire Plutarchus videtur: apud quem hæc scripta sunt in Numa: ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα. κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν οὐδὲ ἀποδίδωσιν, ὡς πέλτη, τὴν περιφέρειαν ἀλλ' ἐκτομὴν ἔχει γραμμῆς ἑλικοειδοῦς ἧς αἱ κεραῖαι καμπὰς ἔχουσαι καὶ συνεπιστρέφουσαι τῇ πυκνότητι πρὸς ἀλλήλας, ἀγκύλον τὸ σχῆμα ποιοῦσιν. Latine: *Ancilia vocant propter figuram. circulus enim non est, neque exprimit, vt pelta, orbiculatam formam, sed excisa est, ita vt reuoluta linea fiat: cuius extremæ partes inflexæ & pariter densitate alteram ad alteram conuersæ, curuam figuram efficiunt.* Quæ si cui videntur obscuriora, nummum æreum Antonini Pii, quẽ habet insigni doctrina & humanitate vir Fuluius Vrsinus, inspiciat; in quo ipsam ancilis imaginem, a Festo, & Plutarcho designatam, facile recognoscet. Æreum fuit, eoque Salii sacerdotes vtebantur: quod vterumq; Plutarchus ostendit. & Varro armilustrum ait esse dictum a luendo, aut lustro, id est, quod circumibant ludẽtes ancilibus armati.

VII.

De Castello, Pago, Vico, Opido, Vrbe, Villa.

AD IACOBVM CONTARENVM.

QVamuis Iacobe Contarene, de Te ad Teipsum scribere non deceat, feci tamen, quod meus summus amor amplius a me requiri non est passus, vt, quantum Tibi debeam, quando soluendo esse non possum, profitear saltem. Ingenui animi est, debitum agnoscere. Tuque, conscientia contentus recte agendi, pręmium ipsum non requiris, qui Tibi amplissimum præmium proposueris, Gloriam quam cum bonorum iudicio iam sis assecutus, minimum tibi deesse ad summam felicitatem omnes fatentur. Christianissimus Rex Henricus 3 ex Polonia in Galliam, ob Caroli 9. fratris obitum, rediens, dum Venetam Remp. singulare Italię ornamentum,

namentum, inuisendam sibi statuit, quanti fecerit eximias animi Tui dotes, publice ostendit: Te delegit, cui voce faueret. in quo mirum eluxit Regis iudicium, qui te Regio illo præcone dignum esse iudicauit. Sed, quid ego? quasi hoc exiguo curriculo laus tua comprehendi possit. Volui tamen aliquid in tuo nomine apparere, quod meum de te iudicium omnibus notum faceret.

Castrum, siue castellum, differt a pago, vico, opido, vrbe, villa. est enim locus arte, vel natura munitus, ambitus exigui, factus ad similitudinem castrorum militarium: nisi si castra potius ipsa a castro, quasi ad eius exemplar facta, non acceperunt. quod ego magis existimo, quia ciuilia prius videntur castra fuisse, quam militaria. Et castella vel diu duratura, in quibus tuto habitaretur, vel ad tempus lignea fiebant obsidēdi caussa. prioris generis ea sunt, quæ a se capta Cicero dicit *Fam. epist.* 10. *lib.* 2. Et in Bruto: *Qui Ligurum castella expugnauerunt.* Et ep. 7 lib 3. ad Att. *Castellum*, inquit, *munitum habitanti mihi prodesset, transeunti non est necessarium* Ad posterius genus illud refero, quod est Fam. ep. 4. lib. 15. *Sex castellis, castrisque maximis sæpsi.* Et in Antonium: *Aditus hostium castellis, aggeribusque prohibetur.* Et, quoniam dixi castella vel natura, vel arte fuisse munita: miretur aliquis, cur Cicero Fam. epist. 10. lib. 2 dixerit, *Castella munita.* Et ep. 7. lib. 3. ad Attic. *Castellum munitum*: non simpliciter, *Castella & Castellum.* Verum non omnia castella pariter munita, sed alia magis, alia minus. de parum munitis locutus est Liuius *libr.* 22. cum ait: *Edicto proposito, vt, quibus opida, castellaque immunita essent, in loca tuta commigrarent.* Differre autem ab oppido castellum, eadem verba, proxime recitata, demonstrant: & Cæsar lib. 2 bel. ciu. *Cunctis oppidis*, ait, *castellisque desertis.*

Pagus constare videtur e pluribus vicis, vt vicus e pluribus casis: vt sit regio, nullo mœnium ambitu, accolis dispersis, in plano circa flumina, vel fontes, qui ad vnum locum consilii caussa coeunt. itaque distinguit eos Cicero a montanis, cum ait in oratione pro domo: *Nulli pagani, aut montani, qui non amplissime de meo reditu decreuerint.* Et Festus: *Pagi dicti a fontibus; quod eadem aqua vterentur.* Tacitus etiam a vico diuersum esse pagum ostendit in libro de moribus Germanorum: *Eliguntur*, inquit, *qui iura per pagos, vicosque reddant* Cæsar lib. 1. bel. Gal. *Suenos ipsos, qui pagis habitarent, pagos vocat.* ait enim: *Treuiri nuntiabant, pagos centum Sueuorum ad ripam Rheni consedisse, qui Rhenum transire conarentur.* Vicus duplex, extra vrbem, & in vrbe. Si extra vrbem, constat, vt dixi iam, e pluribus casis, nulla munitione sæptus, ep. 1. libro 14 *Quod scribis te vicum venditurum: quid, obsecro te, quid futurum est?* Et epist. 4. lib. 15. *Quinctum fratrem negotio præposui, vt in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur.* Vicus in vrbe, ædium est continuata series, non ipsa via, quæ suo

nomine appellatur. libr. 3. Off. *Omnibus vicis statuæ facti sunt.* Quia non in media via, sed prope ædes ponuntur statuæ. Et ep. 3. ad Att lib. 4 *Supero Crassum diuitiis, atq; omnium vicos, & prata contemno.* Quo loco diuitiæ primum vrbanæ, deinde rusticæ, demonstrantur. Horatius ep. 10 lib. 1

Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum?

Et Epist. 1. lib. 2.

Deferar in vicum vendentem thus & odores.

Opidum proprie infra vrbem est, vt in ep. Vatinii, 10. lib 5. Viginti opida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi adsciuerunt, amplius sexaginta. Interdum tamen opidi nomen pro vrbe vsurpatur. itaque Athenas, vrbem nobilem, opidum vocat Cicero ep. 7. lib 3. ad Att. præterea quis ignorat, lautam, in primisq; celebrem atque opibus præstantem, vrbem Corinthum fuisse? at eam, & simul Æginam, & Megaram, opida Sulpicius appellat *ep. 5. lib. 4.*

Vrbs nobilius quiddam est, ac plenius, quam opidum. vnde κατ' ἐξοχὴν Roma dicitur vrbs.

Villa, quæ nunc lingua communi plures in agro domus significat, domus olim vna fuit, virorũ nobilium. vnde nominantur Luculli villæ, Metelli, Ciceronis, aliorum præstantium virorum.

VIII.

De Cæstu.

AD NICOLAVM BARBADICVM.

ET antiqua amicitia, quæ tibi cũ Patre meo fuit, & vero, quam mihi ostendis, beneuolentia, postulare a me videntur, Nicolae Barbadice, vt aliquid ad Te scribam. Sed, cum nihil dignũ tua exspectatione præstari a me posse iudicem, sæpe in ipsa scriptione animum abieci. Tandem audacis potius, quam ingrati, crimen incurrendum mihi statui. Hæc ad te mittere libuit, quæ Tuam mihi beneuolentiam conseruent, meque Tibi (quamuis cõmendatum) commendent. Maximum quiddam consecutum me existimabo, si Tu in illa Tua vetere beneuolentia perseuerabis. enitar equidem, vt eam Te non male collocasse iudices.

Cæstus, pugilum arma, non, vt arbitror, clauæ, quibus pilæ plũbeæ loris bubulis appenderentur, quod video doctos viros existimasse, sed lora ex multiplici crudo tergore bouis agrestis, vt ait Homerus, manibus & lacertis inducta, ferreis, plumbeisue clauis, aut squamis, vt ita dicam, clauatis conuoluta, ad similitudinem arietini cornus: quod egregie, vt solet, expressit Plinius lib. 11 cap. 37. *Dedit, inquit, natura in amfractum conuoluta arietum generi cornua, ceu cæstus daret.* Arietum enim cornua non sunt æquali superficie, sed cingulos quosdam habent eminentes, ambitu imperfecto, cum alius oriatur ex alio, vt in cochlearum testis: vnde Plinius, in amfractum conuoluta, dixit: Inde patet cæstus quales sint.

ſunt. Accedit interpres Homeri Euſtathius: Οἱ τῶν πυγμάχων ἱμάντες οἱ βόειοι περὶ τὰς χεῖρας αὐτοῖς εἱλοῦντο συνεργαζόμενοί τι πρὸς πληγὰς καὶ τοὺς δακτύλους δὲ συνέχοντες, καὶ ὡσεὶ ἴσα κορύνην σφαιροῦντες χερῶν. Id eſt: Pugilum lora bubula circo manus ipſis inuoluebantur, plagas non nihil adiuuantia: digitos autem ſimul continebant, & quaſi clauam quandam rotunda forma dure faciebant. Manus igitur loris illis inuolutæ, clauæ quædam eſſe videbantur. atque cæſtus erat: clauis tamen pugiles non vtebantur. Nam, ſi cæſtus vere claua fuiſſet; non dixiſſet Valerius Flaccus lib. 4. *Quos potes, indue cæſtus*: & ibidem infra: *Troianos exſue cæſtus*: &: *Paribus palmas amborum innexuit armis.* Nam induere, innectere, inducere, exſuere, certe manuum integumentis potius, quam clauæ, conuenire, nemo negauerit. Hæc ipſa lora nominauit Propertius lib. 3. ad Sparten de Ludis Laconicis: *Nunc ligat ad cæſtum gaudentia brachia loris.* Quod autem dixi, conuolutos fuiſſe cæſtos ferreis plumbeiſue vel clauis, vel ſquamis; de plumbo, & ferro auctorem habeo Virgilium in eo verſu:

—— ingentia ſeptem
Terga boum plumbo inſuto ferroque rigebant.

De clauis vero, aut ſquamis, etſi iam ſatis Plinii teſtimonio videor probaſſe, tamẽ ex eodem Virgilii verſu coniecturam facere licet: nam verbo, *Rigebant*, horribilem illam ſpeciem oſtẽdit clauorum in loro bubulo eminentium: vt omittam illud Statii lib. 6.

Nigrantia plumbo tegmina cruda boum:

Et illud infra:

Explorant cæſtus, hebetantq́; terendo.

Apparet enim, propterea nigrantia plumbo tegmina illa dici, quia plumbeis ſquamis, aut clauis, prætegerentur. Et illud, *Hebetantque terendo*, acumen omnino clauorum, aut ſquamarum tumorem in acutum tendentem, videtur indicare. Hebes enim opponitur acuto. Euſtathius μύρμηκας appellat, ad ſimilitudinem verrucarum in corpore exſtantium. Item Pollux libr. 3. Ὅπλα τῶν χειρῶν μύρμηκες, καὶ ἱμάντες. Totum certamen dextro pariter ac ſiniſtro pugno fiebat: vnde pugiles dicti: & Virgilius:

Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille ſiniſtra. Et,
Creber vtraque manu pulſat verſatque Dareta.

Iam Cicero in Bruto: *Pugiles inexercitati, etiam ſi pugnos & plagas Olympiorum ferre poſſint, ſolem tamen ferre ſæpe non poſſunt.* Quod ſi quis, huic loco haud omnino acquieſcens, pugiles quidem pugnis, non tamen cæſtibus decertaſſe putet: legat eundem Ciceronem Tuſc. 2. *Pugiles*, ait, *cæſtibus contuſi ne ingemiſcunt quidem.* Et de pugno in aduerſarium illato ſignificat aliquanto poſt, cum ait: *Pugiles, cum feriunt aduerſarium, in iactandis cæſtibus ingemiſcunt.* Hac tota de re ſi quis exempla veterum requirit, ſciat cæſtuũ ſex certamina reperiri, tria apud Græcos, Homerũ, Theo-

eritum Apollonium Rhodium; totidem apud Latinos, Virgilium Valerium Flaccum, Statium, qui fere a Græcis omnia sumſerunt. Manum cæſtu armatam vidimus in æreo nummo Pyrrhi Ligorii, excellenti ingenio viri, & in ſtudio cognoſcendæ antiquitatis eximia cum laude verſati. Huius autem exercitationis hodieque apud Senenſes, ſolemni more, aliqua ſimilitūdo remanet: reducta enim ceruice, prætenta quaſi ſcuto læua manu, ita dextra minantur, vt, intecta ſæpe læua, incauti aduerſarii oculos, & ora contūdant. Quod ad orthographiam attinet: licet vinculum ſit vterque ceſtus, & Veneris, & pugilum: vnde dixit Homerus de pugilibus: τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα: tamen Seruium ſequor, qui cæſtum eſſe pugilum ait, ceſtum Veneris, & ob variam ſignificationem varie ſcribi. quod ideo placet, quia videtur cæſtus a cædendo dictus eſſe.

IX.

De Cælatura, & Scalptura.

AD ALOYSIVM MOCENICVM.

PLurimum mihi gaudeo, Aloyſi Mocenice, oblatam aliquando mihi eſſe, etſi perexiguam, occaſionē, qua Tibi de iſta Tua erga literatos viros voluntate gratuler. Quid enim Tu non agis, quidue præteris, in quo conſulere ſtudioſis poſſit opera tua? Quo maximas Tibi referunt grates ipſa literarum ſtudia, cum earum patrocinium prorſus non abiectum videant lætanturque plurimum Te patrono, quo auſpice, nihil tam arduum putant, quod non poſſe ſe conſequi confidant. Magna Te manent præmia, ſi virtūtem, exſulem fere, apud Venetam Remp. quæ ſemper hanc ſibi præcipuam laudem adſciuit, Tuo auxilio iuuabis. Qua in re cum multos habiturus ſis ſocios, me ſemper laudum tuarum decantatorem habebis.

Cælaturam ſcalpturæ partem facit Quinctilianus lib. 2. c. vlt. & eam ait eſſe in auro, argento, ære, ferro: ſcalpturam autem in his ipſis, & in ligno præterea, ebore, marmore, vitro, gemmis. quo dici poteſt, cælaturam omnem ſcalpturam eſſe, non contra: ſiquidem, quæ materia cælaturę eſt, eadem ſcalpturæ; non item quæ ſcalpturæ, eadem cælaturæ. Cum hac Quinctiliani ſententia congruere videntur ea, quæ ſubſcripſi, veterum exempla. dixit enim Cicero de Diuin. lib 1. *Hanc ſpeciem Praxiteles cælauit argento.* & Tuſcul. 5. *Abacos complures ornauit argento, auroq; cælato.* Liuius lib. 7. *Pictis, & auro cælatis refulgens armis.* Et li 9 *Duo exercitus erant. ſcuta alterius auro, alterius argento cælauerūt.* Virgilius quoque lib. 1. Æn.

cælataque in auro Fortia facta patrum.

Nec diſſentit Plinius multis in locis. idem tamen cælaturam cretæ, vel argillæ, & marmori etiam communicat. Nam lib. 35 cap 12.

Faſt gia

Fastigia, inquit, templorum etiam in vrbe crebra, & municipiis, mira cælaturæ, & artis, firmitatisque aut sanctiora auro, certe innocentiora. Cum vero ait lib. 36. cap. 5. *Ab oriente cælauit Scopas, a septentrione Bryaxis, a meridie Timotheus, ab occasu Leochares*: videtur indicare, cęlaturam etiam ad marmora pertinere. non enim, tantum opus vel auro, vel argento etiam cælatum esse, verisimile est. fallit igitur regula. In gemmis quoque, quas cęlatura Quinctilianus excludit, scalpturæ tribuit, possit aliquis ab eo dissentire. Nã cęlatam a Pyrgotele Alexandri Magni imaginem, ait Appuleius Flor. libr. I. qui quãquam de gemma mentionem nullam faciat. Plinio tamen supplente dubitatio tollitur. is lib 37. cap. I *Confirmat, inquit, hanc opinionem edictum Alexandri Magni, quo vetuit in gemma se ab alio scalpi, quam a Pyrgotele.* Quid, quod ligneo de opere dixit Virgilius Eccl 3.

Cælatum diuini opus Alcimedontis.

Verum detur poetis hæc libertas. vt a verborum proprietate interdum discedant: tria tamen superiora exempla, vnum de argilla, alterum de marmore, tertium de gemma, Quinctilianum coarguunt, cui si quæritur excusatio, dicamus, primis temporibus metalla duntaxat cælari solita esse, paulatim deinde hanc artem reliquis generibus communicatam. sic non omnino abrogabitur Quinctiliano fides. Quod si cælaturam a scalptura, vt illius verba declarant, materia non distinguit; quo signo internoscẽtur? nam, si aurum, argentum, æs, ferrum, communis vtriusque materia est: sequitur, vt, quod cælatum, idem scalptum sit; &, quod scalptum, si modo sit in auro, argento, ære, ferro, idem cælatum. quærenda igitur alia nota est, qua discernantur. ea mihi videtur esse forma, non materia. opinor enim, cælata opera dici a veteribus, quæ vel in materia plana, vel in tumida, vel in conuexa ita fiunt, vt in ipsa materia, quæcumque sit, hæreant, & aliqua parte promineãt: scalpta vero, quæ vel integra vndique, & solida cernuntur, ex quacumque materia scalpendo facta; quo in genere sunt statuæ: vel in cauo depressa neque solidam exprimunt effigiem, neque integram ab omni latere ostendunt, vt sigilla. Nam, si scalptura in statuis tantum versaretur, non dixisset Plinius *libr. 35 cap. 12.* plasticem matrem esse statuariæ, scalpturæque & cælaturæ. Quo loco diuersam esse scalpturam a statuaria, & a cælatura, perspicue demonstratur. tres enim artes, quia differunt inter se, ideo separatim singulæ nominantur. differunt autem eodem modo, quo totum a partibus. Nam scalptura duas reliquas complectitur: scalpendo enim & statuæ fiunt, & cælata opera. nisi si quis obiiciat, cælata ex argilla scalprum non requirere, quod ex incisa lignea tabula, argillaq; impressa, exprimantur. cui responderi possit, sine scalpro tabulam illam non incidi. atq; illud scalpturæ tertium genus est. nã reliqua duo vel solida integraq; sunt opera, vt statuæ

vel dimidiæ eminentiæ, vt cælata: tertium, vt dixi, incisum intus in materia, vel vt ipsum per se delectet, vel vt inde cælata effigies exprimatur: nam & ceream effigiem, e sigillo effictam, inter cælata opera retulerim; quoniam dimidiam habet eminentiam. Vt igitur, qui statuam dicit, signum dicit, sed hominis, aut Dei, neque solum e lapide, sed ligno etiam, argilla, cera, gypso, ebore, auro, argento, ære; non contra, qui signu, idem statuam dicit quia brutorum quoque signa sunt, quæ, vt opinor, statuæ non vocantur, licet communis eadem vtrisque sit materia: sic, qui scalpturam, idem statuariam, & cælaturam dicit, non contra. Cælata vero opera eminere omnia, & subiectam habere, vnde exstent, quaque ambiantur, materiam aliquam, idem ille, rerum pulcerrimarum varietate, & copia excellens, familiaris noster, Plinius libr. 33. capit. 12. indicat his verbis: *Hæc ars ita exoleuit, vt sola iam vetustate censeatur, vsque adeo attritis cælaturis, ne figura discerni possit.* Cælata etiam dici video, quibus ornamenta ex alia materia sunt adiuncta, ita scite, vt ex eadem educta videantur: qualia fuere vasa illa, quibus crustas, & emblemata Verres detraxit. Quod cælatum argentum appellat Cicero. *Negotium, inquit, dedit Archagatho, vt, quidquid Haluntii esset argenti cælati, id omne statim ad mare ex opido deportaretur.* Subiungit autem paulo post: *Omnia deferuntur. Cybiratæ fratres vocantur: pauca improbant: quæ probarant, iis crustæ, aut emblemata detrahuntur.* Sic Haluntini, excussis deliciis, cum argento puro domum reuerterunt. Idem ostendit satis aperte infra, cum ait: *In regiam maximam palam artifices omnes, cælatores, ac vascularios conuocari iubet.* menses octo continuos opus his non defuit, cum vas nullum fieret, nisi aureum. tum illa ex patellis, & turibulis, quæ vellerat, ita scite in aureis poculis illigabat, ita apte in scyphis aureis includebat, vt ea ad illam rem nata esse diceres. Hæc postrema verba cælaturam plane indicant, ex addita materia, non e subiecta, expressa. nec aliter intelligitur ex duobus Liuii locis supra recitatis. arma enim, & scuta auro cælata, tota non sunt aurea, sed auro addito exornantur. omitto alia exempla. nec tamen negauerim, cælata etiam dici, ex quibus ipsis exsculpũtur opera, vt ex Mausoleo videmur posse coniicere. Nam opera illa præclara, in tabulis opinor fuisse marmoreis, educta e subiecta materia, non apposita ex alia. Est igitur cælatura duplex, & eam facit forma, non materia. alioqui esset idem quod scalptura. a verbis enim idem significantibus vtraque deducta, altera a scalpendo, altera a cædendo, d in l permutata, vt ait Festus. & cælare Nonius interpretatur, insculpere. Ab hoc verbo, atque ab illa significatione, quam posuimus, deductum Cœli nomen putauere nonnulli. videlicet eam rationem secuti, quod in cœlo sidera illa, quæ suis perpetuo sedibus inhærent, vt in cute humani corporis verrucæ, prominere videantur.

tur. Hanc analogiam probauit Plinius lib. 2. cap. 4. *Cœlum quidem, inquit, haud dubie cælati argumento diximus, vt interpretatur M. Varro. adiuuat rerum ordo, descripto circulo, qui signifer vocatur, in duodecim animalium effigies.* Plinius ipse quid sentiat, apparet: de Varronis interpretatione quod addit, est cur ambigam. Nam Varronis hæc sunt verba lib. 4. de ling. Lat. *Ego magis puto a chao cauum. & hinc cœlum: quoniam Hoc circum supraque quod complexu continet terram, cauum cœlum.* Alios igitur Varronis libros, qui hodie non extant, Plinius legerit necesse est: in quibus aliter, atque in his, quos habemus, de Cœli sensit etymologia. Nã qui hodie Varronis libri leguntur, in dubium venire non possunt, nominati a Cassio, & Nonio.

X.

De Phaleris.

AD FRANCISCVM MOLINIVM.

NOlui committere, Francisce Molini, vt meam amplius requirere beneuolentiam posses, quæ cũ tacita in animo modo resideret, originemque duceret ab humanitate Tua, & ab illa nũquam satis laudata erga studiosos voluntate, finibus se tenere non potuit: erumpere voluit: &, quantum Tibi debeam, non Tibi solum, cui hæc fortasse superuacanea poterat esse ostentatio, sed aliis quoque, indicare. Tuum erit, hoc officium non respuere, ab animo grato profectum. Et, si me omnia Tua caussa velle, nihilque tam difficile esse, quod cum existimatione Tua coniunctum mihi facillimum non videatur, in animum induxeris, faciam, vt Te recte sensisse omnes iudicent.

Phaleræ videntur esse equorum frontalia, si Suidæ credimus: qui cum φάλαρα interpretetur, hæc subiungit: τὰς προμετωπίδας τὰς ἀσπιδίσκας, τὴν κόσμησιν τὴν κατὰ τὸ μέτωπον τῶν ἵππων. παρὰ δὲ Ἡροδότῳ, ὡς τὰ περὶ τὰς γνάθους σκεπάσματα. id est: *Frontis ornamenta, scutula, id, quo frons equorum exornatur. apud Herodotum vero, circa maxillas tegumenta.* Quod autem dixit Suidas ἀσπιδίσκους, formam ornamenti significauit scutum imitantem, vt a naribus ad frontem inter oculos ducta illustris lamina dilataretur in fronte, attenuata in imo, similitudine veterum scutorum, quæ Virgilius idem Longa lib. 8. nominauit. Verum, siue frons, vt Suidas dixit, siue Herodotus, maxillæ phaleris ornentur, apparet esse ornamentum capitis, deductum a φάλῳ, quem κόσμον idem Suidas esse dixit, τ[illegible] αἰχμῆς, vel a φαλὸς, vt aliis placere video. Seruius Honoratus neque frontem, neque maxillas, sed pectus phaleris ornari solitum ait. & esse idem, quod in mulieribus monilia. sic enim interpretatur in eo Virgilii versu:

Aurea pectoribus demissa monilia pendent.

monile autem a collo propendere, ex Festo, & aliis, constat.

Plinius quoque satis plane distinguit a frontalibus phaleras, & sentire cum Seruio potius, quam cum Suida, aut etiam Herodoto, videtur: ait enim sic libr. 37. cap. 12. de gemma quadam facta: *Quondam tanta magnitudinis fieri, vt equis regum in oriente frontalia, atque pro phaleris pensilia facerent.* Verbum *Pensilia*, quis non putet referri potius ad monile illud, quod collo pendere diximus, quam ad illud scutulum, quo frons, aut maxillæ decorantur? Rursus a Plinio, & Seruio dissentit Gellius, perspicue distinguens a monilibus phaleras, cum ait lib. 5. cap. 5. *Equitum frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem.* Horum scriptorum auctoritas dubitationem parit, vtrum phaleræ sit ornamentũ frontis in equo, vt sensit Suidas; an maxillarum, vt Herodotus; an pectoris, vt Seruius, & Plinius. Nam Gellius, vt a Seruio, & Plinio plane dissentit, cum eas a monilibus separat: sic, verum frontale cum Suida, an, vt ita dicam, maxillare cum Herodoto putet, in dubio relinquit. Equidem controuersiæ dirimendæ gratia, (nam veteres in ea re, quam oculis quotidie cernerent, deceptos esse, non libenter credo) ita sentirem, quidquid equorum frontibus, maxillis, pectoribus ad speciem adderetur, communi vocabulo Phaleras esse nominatas: nisi manifeste eas & Plinius a frõtalibus, & Gellius a monilibus diuersas ostenderet.

HADRIANI IVNII
ANIMADVERSORVM LIBER PRIMVS.

Ritus apud priscos in nuptiis obseruari solitus. Ori Apollinis locus emaculatus, & Scholiastæ Pindari. Item Cœlii error indicatus.

CAPVT I.

Cornicum concordiam Satyrographi versiculo testatam, alicubi in miscellaneis arbitratur contra Grammaticos nonnullos Politianus homo literatissimus, cuius ego iudicium, & eruditionem plurimi feci semper, nequé grauatim ego illius sententiæ accedo: siquidem præter Æliani, quem adducit, testimonium, fidem eius rei Greg. Nazianzenus facit, & Orus Apollo Nilous in Hieroglyphicarum notarum interpretamentis, attestans *Cornices ad mortem vsq; pertinaciter obseruare legem coniugii: atque inde en omen abiisse sinistrum, solitariæ cornicis occursum, velut viduam portendentis vitam: eaq; de caussa in nuptiis auspicato concordiæ societatisq; præsagio accinere identidem consueuisse veteres*, ἐκκόρει κόρει κορώνην, hoc est, *Euerre virgo cornicem atq; eiimina*. Quæ verba nõ intellecta omisit interpres cõniicere ea præteriẽs. Græce autem ita legũtur: τὸ ... αὐτῶν ὁμονοίας χάριν, μέχρι νῦν οἱ Ἕλληνες ἐν τοῖς

γάμοις

γάμοις, ἐκκόρει, κορὴ, κορώνην, λέγουσιν ἀγνοοῦντες, ſed perperam & vitiole, proindeque ad præſcriptam normam corrigenda. Cui ſententiæ ſuccinit Ælianus de animalibus tertio, *Veteres*, inquiens, *in nuptiis post Hymenæum Cornicis nomen inuocant, ſignumq; illud concordiæ dare conſueuerunt, qui liberum quærendorum gratia conuenissent.* Apud Pindari ſcholiaſten in Pythiis in eādē ſententiam legitur ſcriptum, παρεγγυῶντες δ' ἔνιοί φασιν, ἐκκόρει κόρη κορώνας, μεγάλην ἐξονειδίζων, id eſt, *Nonnulli animando inſtigandoq; dictitant, eliminat puer cornices, abolito pudore.* Quo in loco fortaſſe rectius legas κόρ☉ vel κόρυξ pro κόρυς. Locum illum Ori, more ſuo, non addito auctoris nomine, tranſcripſit in ſuas antiquarum lectionum Ferragines Cœlius Rhodiginus multæ lectionis homo, *lib. 9 cap. 18* in hanc formulam: *Et in nuptiis Græci cornicem ἐκκόρει, κορὴ dicebant, etiamſi neſcientes.* Quo quidem loco (dicā enim quod ſentio libere) diſperam, ſi ſe ipſus intellexerit, tantum abeſt vt Ori ſententiam peruidiſſe illum putem.

Statii Papinii ex Achilleide locus nitori priſtino reſtitutus.

CAPVT II.

LEgenti mihi apud Diodorum Siculum *bibliothecæ ſexto* de Balearicis funditoribus quomodo pueros a primo annorum rudimento in rotandis fundis vtiliter exercerent, quod ipſum & Strabo, vt plæraque alia, in ſuæ Coſmographiæ tertium librum retulit, & attigit Plinius lib. 3. *Baleares funda bellicoſas* nominans, venit in mentem, recente adhuc memoria, apud Statium Papinium idem legiſſe videri: itaque adeo librum, vt auctorum inter ſe loca committerem, inuenio ſcriptum in codice Lugdunenſi, hunc in modum; vbi Achilles gloriatur didiciſſe ſe ſub Chirone:

Quo Mageta ſua geſta citent, quo turbine caſtum
Sauromates, falcemq; Getes arcumq; Geſonus
Tenderet, & flexa Balearicus auctor habena.
Quo ſuſpenſa trahens libaret vulnera tractu,
Incluſum quoties diſtringeret aera gyro.
Vix memorem cunctos (etſi modo geſſimus) actus,
Nunc docet ingenti ſaltu me iungere foſſas,
Nunc caput aerii ſcandentem pondere montis
Quo fugitur per plana gradu.

Qui locus quum haberetur mihi ſuſpectus καὶ ὕπουλ☉, viſum eſt eum expendere atque examinare ad fidem manuſcripti codicis, quem forte ex Anglia cum nonnullis aliis aſportatam, diſturbantis illic iam tum bibliothecis cœnobiorum, quo ſi eueniret quod ſperatam, remedium loco adferrem: neque ſpe falſus omnino fui, inueni nanque multo aliam lectionem, eamque meo quidem iudicio ſaniorem, & quæ videbatur operæ aliquo pretio anno-

tanda, & iudicio doctiorum subiicienda. Ea sic habet inter cętera:

Falcemque Getes, arcumque Gelonus
Tenderet, & flexa Balearicus actor habena,
Quo suspensa trahens libraret vulnera torto.

Vbi *librare vulnera* poetico more eleganter dixit, pro *rotare circularique tela factura vulnera*. Et deinde:

Nunc caput aerii scandentem prendere montis
Quo fugitur per plana gradu.

hoc est, libero cursu, quali in plano campi æquore curritur, in cacumen ardui montis euadere scandendo. Ceterum quod de Gelonis Scythiæ gente loquatur, non dubium est: nam Gelonos legas nusquam: de Gelonis vero, Plinius, Strabo, Dionysius, Stephanus, Virgilius, Mela, auctores omnes. Deinde actorem accipio petitum torquendæ fundæ, potiore lectione, quam si aúctorem & inuentorem eius accipias, præsertim quum legamus fundę inuentionis gloriam penes filios fuisse. Plinius enim *lib. 7.* Phœnicas inuenisse cum balista fundam, commemorat. Strabo vero Ætolos in hanc gloriam vocat: cui consentire videtur Pollux *lib. 1.* vbi enumerans præstantissima apud quanque gentem arma, *σφενδόνην ἀκαρνανικὴν*, fundam Acarnaniam commendat. Acarnanas autem Ætolis esse contiguos, quis est qui ignorat? ita vt actor significet tortorem eo loco, quomodo Virgilius alicubi dixit:

Stuppea torquentem balearis verbera fundæ.

Reliqua obuia sunt poetarum lectioni vel leuiter assuetis.

Pausaniæ locus pensiculatius examinatus, de binis reorum & accusatorum lapidibus.

CAPVT III.

AReopagitici senatus, noctu, ne quid gratiæ daretur, iudicare consueti, incorrupta seueritas nulli non audita est. Illud vero obseruatu dignissimum fuerit, cur in eorum consessu lapides duo argentei, vnus reo, alter accusatori, in quibus consisterent, positi fuerint, iique propriis nominibus cognitionem iucundam insinuantes: de quibus Pausanias in Atticis hunc in modum scribit, ἄρειος πάγος, id est, *Martius vicus nomen sortitus est, quoniam Mars ibi primus iudicio stetit, interfecto Halirrhotio. Ibidem & Oresten absolutum fuisse a cæde matris ferunt: estque illic Mineruæ ara, quam ille iudicium sententiis exsolutus vouit posuitque. Lapides vero argenteos, quibus insistunt & rei, qui iudicio sistuntur, & accusatores, nominant vnum iniuriæ contumeliæue, alterum impudentiæ.* Græce sonant postrema ita: τοὺς δὲ ἀργυροῦς λίθους, ἐφ' ὧν ἑστῶσιν ὅσοι δίκας ὑπέχουσι, καὶ οἱ διώκοντες, τὸν μὲν ὕβρεως, τὸν δὲ ἀναιδείας αὐτῶν ὀνομάζουσι. Equidem iniuriæ lapidem accusatoribus dicatum fuisse autumo, certa ratione, quam mox dicam. Cur vero impudentię nomine

minè alter donatus fuerit, ignorare me fateor ingenue, neq; subsidium alicunde video. nihil enim Cœlius (qui diserte hæc verba transcripsit *lib.12.cap 19.*) nihil alii, qui istud commemorant, in medium adferunt. vnde istius Atheniēsium facti ratio exsculpi eliciue queat. Sed si syllabam vnā immutes molliter, & loco *ἀναιδείας* reponas *ἀναιτίας*, cadente æqualiter vocis tractu & syllabarū numero, sonoq; prope eodem clarissima elucescet illorum facti ratio. vt ostendam, nolim tamen in temeritatis scopulum impingere, certo hanc lectionem asserendo: quin potius doctiorum oculos aperire, iudiciumq; acuere est animus, vt mecum expendant an non veritati magis consentanea sit hæc nostra, quam quæ in impressis exstat codicibus. Nam quum inter se opponantur *οἱ διώκοντες*, accusatores qui postulant, & *οἱ δίκας ὑπέχοντες*, rei caussam sustinentes, quos hic Pausanias nominat, quorum vtrisq; suus sit positus lapis: postulat etiam ratio, vt iniuriæ contumeliæque accusatorum (qui tametsi veras caussas defendant, ad opprimendos tamen reos eas persequuntur) opposita sit & reorum, qui in iudicio postulantur, innocentia: nam, vt accusatoris antitheton est reus, ita & iniuriæ innocentia, non impudentia. quid enim hic commune habeat cum miserorum, qui capite & fortunis oppugnātur, sorte, impudentia? Quin & ipse Pausanias *ἀναιτίας* lectionem videtur confirmare, quum paulo post subiūgit, *ἐνταῦθα τε θύουσι μὲν ὅσοις ἐν Ἀρείῳ πάγῳ τὴν αἰτίαν ἐξεγένετο ἀπολύσασθαι*, hoc est, *isthic sacrificant quotquot in Areopago cædis absolui contigerit*: vbi in Græcis verbis magis elucet vocis necessitudo. Ex argento autem conflatos (quod ab ærugine immune est) lapides fuisse existimo propterea, vt innuerent, integritatem vtrobique tam in accusando, quam in defendendo, spectari debere, nihil affectibus illic tribubuendo, crimenque grauando. hic vero nihil dissimulando: nam vt neq; negare solum sufficit, ita neq; accusasse solū satis est: quod lepide regessit Cephidio cuidam noto accusatori Iulianus Imp. Porro quod apud Zenobium legitur ex auctoritate Theophrasti Athenis aras exstitisse *ὕβρεως καὶ ἀναιδείας*, & apud Ciceronem, contumeliæ fanum & impudentiæ factum fuisse Athenis, *suadente Epimenide Cretensi*, alio spectare arbitror: nimirum illi vitiis ea posuerunt, vt Romæ Pallori, Febri, Pauori, templa sacrata legimus: neque vero Pausanias aras templaue nominat, sed lapides. Hinc etiam patet corrigendum esse codicem Alexandri in dierum Genialium *lib.1.cap.13.* vbi legitur Athenienses contumeliæ & impudicitiæ aras sacrasse, corrupta librariorum vitio voce Impudentiæ & deformata in Impudicitiæ.

Agathiæ historici locus vnus & item alter prodigiose peruersus, integritati suæ restituitur

CAPVT IV.

QVi Græcas literas Vatiniano quodam odio persequuntur

peruicaci improbitate suggillant, earum cognitionem vt superuacaneam temerariis linguis traducunt, istorum vecordiam flagellare, quid attinet? aut e diuerso, ostendere summam eius linguæ, imo aqua & igni magis necessariam, vtilitatem, ne ab interpretum fide dubia pendere semper tibi necessum sit quid præstantis operæ contulerit? præsertim quum tot ante me, iique doctissimi homines, ea in re pene ad tædium vsque desudarint: non possum tamen, quin vnico exemplo testatum faciam, quantopere illi hallucinentur, & clara quodammodo in luce cæcutiant, vt ex eo tanquam in speculo errorem suum discant agnoscere. Locus est apud Agathium Smyrnæum historicum, *libro historiarum secundo*, circa calcem de Chosroe Persarum rege, quem percaluisse atque in memoriam traiecisse cuncta Aristotelis Stagiritæ scripta commemorat, vt non fidelius Thucydidis nitidissimi scriptoris historias Demosthenes orator memoriæ continuerit: quod interpres ita conuertit, vt dicam *illum Stagiriten*, id est, *vini amphoram perpotasse longe melius, quam rhetor: & nisi olori perscripsisset fabulam.* Quæ quidem prodigiosa verbo inde nata fuit potissimum, quod trium celebriorum auctorum epitheta non intellexerit, suppressis studio nominibus propriis ab Agathio aut expolitione rhetorica obscuratis. quanquam ne sic quidem a lata culpæ crimine excusari possit interpres: cui enim vel mediocriter literato ignotum est, Aristotelem Stagyris ignobili Græciæ oppipulo Andriorum colonia. secundum Thucydidem natum: Demosthenem e tribu Pæaniensi oriundum: & Thucydidem patrem habuisse Oloram? Sed adscribam totum loci illius tractum ordine longe corruptissimum, ex mea interpretatione primo loco, quæ ita habet: *Chosroem laudibus vehunt atque suspiciunt praeter modum non Persæ soli, sed & ex Romanis nonnulli, velut eloquentia amatorem, & qui ad nostratis philosophiæ fastigium peruenerit, transfusis illi in Persicam linguam, opera cuiusquam, Græcorum scriptis. Quo circa dictitant quod totum Stagiriten melius deuorarit, quam Olori filium Pæaniensis orator: quodque Platonis, qui Aristonem patrem habuit, dogmatibus imbutus fuerit, ita vt ne in Timæo quicquam illum fugerit, tametsi hic dialogus præcipue variegatus sit lineari speculatione, & operosa cum primis subtilitate, ac naturæ motus scrutetur: neque etiam Phædon, aut Gorgias, aliusue quispiam ex dialogorum illorum numero, qui & elegantes & obscuri habentur, illius cognitionem subterfugerint, cuiusmodi est Parmenides. At ego nunquam adduci possim, vt credam ipsum tam præstantis fuisse doctrina, vt eam summam fuerit assecutus. Qui item fieri potuit, vt pura illa verum nominum libertas, quæ, omnino rerum naturam, cumprimis est proficua & opportuna, in agresti quapiam & barbara lingua conseruetur? Qua ratione homo regio fastu a puero educatus, multa adulatione delinitus, vinenatigenus parum ciuile*

secutus,

secutum, quod ad bella & instruendas acies semper spectet, quomodo inquam is, qui ita vitam exegit suam, magnum aliquem & memoratu dignum percipere fructum, exercerique utiliter in iis disciplinis potuit? Si quis igitur laudaret eum, quod quum rex esset, & Persa, ac tantarum gentium pariter & rerum cura illi incumberet, nihilominus degustare has artes concupierit, eaque gloria efferri, certe & ego quoque eiusmodi virum collaudarem, ceterisque barbaris omnibus anteferrem. Quotquot vero sapientem admodum illum appellant, & tantum non antesignanum omnium, qui usquam gentium philosophiæ operam navarunt, usque adeo ut cuiusuis artis atque disciplinæ principia & caussas pernouerit, illi deprehenduntur in primis a vero exorbitare, solamque vulgi famam esse secuti. Vranius quidam nomine, gente Syrus, in regia urbe vagabatur, artis medicæ professione sese venditans, qui quum nullum Aristotelis dogma exacte calleret, plurima tamen scire se iactitabat gloriosus miles, eo quod in concionibus palmam in altercando facile obtineret. Crebro namque ad imperatoriam porticum ventitans, aut in librariis officinis sedens, cum hominibus eo confluentibus disceptabat, & magnifica crepabat, usitata quædam de summo bono verbula identidem ingeminans, cuiusmodi illi natura esset & substantia, an ne affectibus sit obnoxium, an vero simplex & impermixta natura: idque apud eos quorum tamen bona pars nunquam literatoris ludum, ut arbitror, frequentarat, ne dum elegantiore vita educti fuerat. Hactenus Agathii historiam ex nostra interpretatione pertexuimus, cum qua ut conferatur paratius Christophori Personæ translatio, subiiciam eam, cum ut consulam tenuioribus, quibus libri copia nõ est, cum ut *μισέλληνες* isti cœcitatem peruideant suam. Ea talis est: *Non enim hunc Persa solum ultra quam decet laudibus ferunt & demirantur, sed Romanorum plerique, ut eloquentiæ studiosum, & qui ad nostræ philosophiæ summam peruenerit notionem, & Græca opera in Persicam linguam nonnulla transtulerit: addunt tamen & Stagiriten, id est, virum amphoram longe melius perpotasse, quam rhetor Paeanieus olore perscripserit fabulam. Quinetiam Platonicis imbutum dogmatibus tradunt, atque adeo ut ne Timæus hunc quidem præteriat, tametsi lineari speculatione dimaretur, & natura rimatur motum, nec Phædon ipse, neque Gorgias, vel dialogorum auctor alius quisquam, ut Parmenides, & ceteri item, quibus varia sententiarum profunditate sunt multa conscripta. Ipse vero non egregie adeo hunc eruditum fuisse existimauerim, ut summam disciplinarum teneret. Qui enim fieri id poterat, veram illam & liberam ut veterum nominum pronuntiationem, ita & rebus ipsis maxime congruentem lingua quadam tam agresti & rusticor & a Musis penitus aliena servaret? quo inquam pacto vir regio fastu ex immodicis adulationibus ab ineunte ætate illectus, ac vivendi consuetudinem nactus supra modum barbaricam, & qui*

bella semper & acies animo agitarit. exerceri in his poterat disciplinis, ex hisque fructus aliquid sibi vendicare? Quod si quis iccirco hunc laudet, quia quum rex esset & Persa, tantarumque gentium & maximarum rerum curam haberet, utcunque tamen degustare artes literarias voluisse, ex eaque ut gloriam, ita & animi capere voluptatem, profecto & ipse hunc laudarem, perinde præ ceteris barbaris admirandum. Sed qui hunc nimium sapientem appellant, & quasi philosophos ceteros præstitisset omnium artium disciplinarumque caussas nosse affirmant, & qualem fortasse Peripatetici maxime eruditum præfiniunt, deprehendentur is haud dubie nihil prorsus ea quæ vera sunt peruidisse, sed vulgi duntaxat famam sectari. Vir quidam genere Syrus Vranius vocitatus, dum Byzantii versaretur, artem quidem medicam profitebatur, sed Aristotelica disciplina prorsus ignarus, nil denique vera cognitione tenebat, fremebundus tamen & insolens quam multa se percallere iactabat: & quum forte inter cœtus hominum versaretur, ut erat suapte natura contentiosior, sæpe etiam pro regiis porticibus ipsis astabat, plerunque in librariorum tabernis venalitiis assidebat, & ad hominum turmas se eodem cogentium, verba magnifica perinde mirabundus & stupidus factitabat, consueta quædam de Deo longis verborum ambagibus, his qui se circumsisterent postulantibus, qualisnam scilicet illi esset natura, quænam substantia, utrum afficiatur, utrum cura sit expers, & alia quædam eiusmodi, qui vero ista profitebatur, ne Grammaticum quidem audisse unquam crediderim, nec vitam forte rectiorem egisse. At tempus est auctorem ipsum audire Græce loquentem hunc in modum:

ὑμνοῦσιν αὐτὸν (Χοσρόην) καὶ ἄγανται πέρα τῆς ἀξίας, μὴ ὅτι οἱ πέρσαι, ἀλλὰ καὶ ἔνιοι τῶν ῥωμαίων, ὡς λόγων ἐραστὴν καὶ φιλοσοφίας τῆς παρ' ἡμῖν εἰς ἄκρον ἐλθόντα, μεταβεβλημένων αὐτῷ ὑπό του εἰς τὴν περσίδα φωνὴν τῶν ἑλληνικῶν συγγραμμάτων. καὶ τοίνυν φασὶν, ὅτι δὴ ὅλον τὸν σταγειρίτην καταπιὼν εἴη μᾶλλον ἢ ὁ ῥήτωρ παιανιεὺς τὸν ὀλόρου. τοῦ τε πλάτωνος τοῦ ἀρίστωνος ἀναπέπλησται δογμάτων. καὶ οὔτε ὁ τίμαιος αὐτὸν ἀποδράσειεν ἄν, εἰ καὶ σφόδρα γεωμετρικῇ θεωρίᾳ πεποίκιλται, καὶ περὶ τῆς φύσεως ἀνιχνεύει κινήσεως. οὔτε ὁ φαίδων, οὔτε ὁ γοργίας, οὐ μὴν οὐδὲ ἄλλος τις τῶν γλαφυρῶν καὶ ἀγκυλωτέρων διαλόγων, ὁποῖος ὁ παρμενίδης. ἐγὼ δὲ οὕτως αὐτὸν ἄριστα ἔχειν παιδείας καὶ ταῦτα τῆς ἀκροτάτης, οὐκ ἄν ποτε οἰηθείην. πῶς γὰρ οἷόν τε ἦν τὸ ἀκραιφνὲς ἐκεῖνο τῶν παλαιῶν ὀνομάτων ἐλευθέριον καὶ ὥς γε ἡ τῶν πραγμάτων φύσις ἀπαιτεῖ, φορᾷ τε καὶ ἐπικαιρότατον, ἀγροικοτάτῃ γλώττῃ καὶ ἀμουσοτάτῃ ἀποσώζεσθαι; πῶς δὲ ἀνὴρ βασιλείῳ τύφῳ ἐκ παιδὸς καὶ κολακείᾳ πολλῇ γαυρούμενος, διαιτᾶσθαί τε λαχὼν εἰς ὅτι βαρύτατον, καὶ περὶ πολέμους ἀεὶ καὶ παρατάξεις ὁρμώμενος, πῶς δὴ οὖν οὗτος ἔμελλε μέγα τι καὶ λόγου ἄξιον ἐν τούτοις δὲ ἀπὸ παιδὸς τοῖς διδάγμασι καὶ ἐνασχοληθῆναι; εἰ μὲν οὖν ἐπαινεῖν τις αὐτὸν, ὅτι δὴ βασιλεύς γε ὢν καὶ πέρσης ἐθνῶν τοσούτων καὶ πράξεων μέλον αὐτῷ, ὅδε ἐφίετο γοῦν ὅμως ἐμπεπαρῆσθαι τῶν λογίων, καὶ τῇ περὶ ταῦτα φανταστικῇ δόξῃ χαίρειν, ἐπαινοίμην ἂν καὶ ἔγωγε τὰ μάλιστα, καὶ μείζονα θείην τῶν ἄλλων βαρβάρων. ὅσοι δὲ λίαν αὐτὸν σοφὸν ἀποκαλοῦσι, καὶ μόνον οὐχὶ πάντας ὅσοι πώποτε πεφιλοσοφήκασιν ὑπεραλλόμενον,

λεγόμενον. ὡς καὶ ἁπάσης τέχνης τε καὶ ἐπιστήμης τὰς ἀρχὰς καὶ αἰτίας διεγνωκότος. ἐκεῖνοι μὲν μάλιστα φωραθεῖεν οὐ τῶν ἀληθῶν ἐσχεδιασμένοι μόνον, ἀλλὰ τῇ τῶν πολλῶν ἐπαινούμενοι φήμῃ. Ἀνὴρ δέ τις Οὐράνιος ὄνομα, Σύρος τὸ γένος καὶ τὴν ὁμοίως πόλιν ἠλᾶτο, τέχνην ἐπαγγελλόμενος τὴν ἰατρικὴν μάλιστα τῶν Ἀριστοτέλους δογμάτων οὐδὲν μὲν εἰς τὸ ἀκριβὲς ἐγίνωσκεν ἐκομψεύετο δὲ ὡς πάντα εἰδὼς ὑπερανιστάμενος, τῷ δυσερὶς εἶναι παρὰ τοὺς συλλόγους. πολλάκις γὰρ ἰὼν περὶ τὴν βασίλειον στοάν, καὶ ἐν τοῖς τῶν βιβλίων ἥμενος πωλητηρίοις διελέγετο, καὶ ἐμεγαληγόρει πρὸς τοὺς αὐτόθι ἀγειρομένους, καὶ ταῦτα δὴ τὰ εἰθισμένα ῥητορεύων τῶν κρειττόνων περὶ ἀνακυκλῶν, ὁποῖον δή τι αὐτό, ἢ τι φύσεως ἐστὶ καὶ ἡ οὐσία καὶ τὸ παθητὸν καὶ τὸ ἀξύμφυτον, ὧν οἱ πλεῖστοι οὐδὲ εἰς γραμματιστοῦ οἶμαι φοιτήσαντες, ὕμνου οἶμαι δρίστῳ ἐκδεδιῃτημένοι. Venio nunc postliminio ad locū illum, in quo præcipua incuriæ nota vertitur, de Stagirite, quem esse Aristotelem nemo iure dubitabit, si vel illud Laertii legerit, Ἀριστοτέλης νικομάχου καὶ φαιστιάδος, σταγειρίτης id est, *Aristoteles Nicomachi & Phæstiadis filius, Stagirita*, deque Præanico oratore quem Demosth. esse dixi, res est nota ex Suida Harpocratione, & Plut in vitis x rhet. δημοσθένης, inquit iste, δημοσθένους ἐκ κλεοβούλης τῆς γυναικὸς τῆς θυγατρὸς, τὸν δὲ δῆμον παιανιεύς. Rursus per Oloræ siue Olori filium designari Thucydidē, quis est qui nesciat? Marcellinus patrem habuisse eum Olorū dicit cognominem Oloro Thraciæ regi: sic enim habet: θουκυδίδης ὁ συγγραφεὺς, ὀλόρου μὲν ἐστὶν ἐκεῖθεν πατρὸς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχοντος ἀπὸ ὀλόρου τοῦ θρακῶν βασιλέως. ita & Suidas. Legitur & Herodotus, perspecto Thucydidis ingenio, gratulatus fuisse patri de filio, μακαρίζων, inquiens τῆς εὐτεκνίας ὄλορε. id est: *Beatū te prædico Olore, qui talem genueris filium*. Cur autem dicat Cosroen accuratius imbibisse Aristotelem, quam Demosthenes Thucydidē, ex historia petēdum, quæ ex Luciano nota est, qui ad illiteratū, sed librorū copia stulte gloriosum scribens, ait Demosthenē octies descripsisse sua manu Thucydidis historias, non aliā ob caussam, quam vt fideliter eius scripta memoria cōplexus, dictionē floridam imbiberet, familiaremq; sibi redderet. Sed de his abūde multa. Non possum autē q̄n & vnius atq; alteri⁹ loci corrigēdi indiciū faciā, q̄ in e. li. a. historiarū eiusdē auctoris exstat, vbi de Narsetis eunuchi industria in exercēdo & ad militares labores assefaciēdo ad milite loq̄it̄, vbi interp̄s hūc in modū locū vlceravit. *Nā & decurrere eos cogebat. & in equū agiliter desilire, armatosq; tripudiis agitari, & tuba classicū personante, obtūdi*. Græce ita legit̄: τροχάζειν ἀναγκάζων, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ἐν κόσμῳ ἀναπάλλεσθαι ἐς τε πυῤῥίχην τινὰ ἐνόπλιον περιδινεῖσθαι, καὶ θαμὰ τῇ σάλπιγγι κατακεχομβοῦσθαι τὸ ἐνυάλιον ἠχούσῃ hoc est *faciens eos in orbem decurrere, & in equis decenter velitari, & in speciem armatæ cuiusdam pyrrichæ circumuehi, & confestim tuba classicum canēte ad signa turmatim cogi*: id enim est meo quidem iudicio κατεσμοβοῦσθαι instar apum examinis condensari, vel apum more conuolare. Erat autem barbarici agminis species triangularis, & Δ literę

similis: frons ipsa anterior, quæ in acutum claudebatur, frequens quidem & densior erat, quia circumquaque scutis obstruebatur, dixeris sane suis hos caput ex ea instructi agminis serie figurasse. Alæ autem vtrinq; per turmas & agmina condensatæ, & quã maxime introrsus protensæ, placide ab inuicem dirimebantur, in progressuque in vastam terminabantur latitudinem, ita vt in medio vacuus locus relinqueretur, e quo terga nudata ex ordine comparerent: nam terga tergis inuicem verterant, vt facie versi in hostem essent, e tutoque & scutis prælatis certarent: posteriora vero opposita erant, vt se acrius tuerentur. Subiiciam nunc Græca verba, e quibus ceu speculo certa habeatur cognitio: ἦν δὲ αὐτοῖς ἡ ἰδέα τῆς παρατάξεως. εἶον εἰς ἔμβολον, δέλτα τῷ γὰρ ἐοικὸς καὶ τὸ μὲν ἐμπρόσθιον ὅσον εἰς ὀξὺ ἔληγε στερεόν τε ἦν καὶ πυκνούμενον τῷ πάντοθεν τοῖς ἀσπίσι περιπεφράχθαι· φαίης τι ἂν αὐτοὺς συὸς κεφαλὴν τῇ συνθέσει ἀποτυπῶσαι. τὰ δὲ κέρατα ἑκατέρωθεν κατὰ στίχους τε καὶ λόχους εἰς βάθος ξυγκείμενα καὶ ἐπὶ πλεῖστον εἰς τὸ ἑκάτερον παρατεταμένα ὀλίγον τὸ ἀπ' ἀλλήλων ἠρέμα διεκεχώριστο, καὶ προϊόντα εἰς μέγιστον εὖρος ἀπετελεύτα, ὡς καὶ τὸ μεταξὺ χωρίον κενὸν καθεστάναι. καὶ τὰ νῶτα γυμνὰ τῶν ἀνδρῶν στοιχηδὸν διαφαίνεσθαι. ἀπεστραμμένοι γὰρ σφᾶς αὐτοὺς ἐτύγχανον, ὅπως τοῖς μὲν πολεμίοις ἀντιπρόσωποι εἶεν καὶ ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς ἀγωνίζοιντο ταῖς ἀσπίσι προβεβλημένοι, τὰ δὲ ὀπίσθια διὰ τὸ ἀλλήλοις ἀντιτετάχθαι διαφυλάττοιντο. id est: *Erat illius agminis species velut in cuneum conformata, Δ Græcæ literæ assimilis, cuius frons in acutum desinens, impenetrabilis erat, & præ densitate solida, eo quod undequaque clypeis obsepta erat: dixisses eos aprugni capitis effigiem structura agminis referre. Alæ vtrinq; in longum excurrentes seriatim cateruatimue, longissimeq; in transuersum protensæ, paululum a se inuicem dissidebant ac disiungebantur, & paulatim in longissimum iugum desinebant, sic vt inter medium spacium vacuum relinqueretur, & per singulos ordines terga viris nuda interlucerent: etenim auersi sibi inuicem consisterant, vt aduersa sibi inuicem consisterant, vt aduersa fronte hostē exciperent, & tuto præliari possent obiectu clypeis, simulq; caudam exercitus tuerentur mutuo oppositu.* Ceterum libri materiam nasci mihi video, si cunctas quæ in eo auctore latent mendas sanare, vel saltem stibio inducere velim.

De Sirio stella, ibi locus apud Hyginum emendatus: & alter apud Pollucem: item apud Orum Apollinem & Plutarchum.

CAPVT V.

Sirij apud auctores multa passim est mentio, tum pro stella ipsa, tum pro sole quoque. Vtroq; modo exponi potest apud Virgil. in tertio Æneidos, ibi:

Tum steriles exurere Sirius agros.

Sed vt de stella minime dubium est, ita in controuersiam vocari potest, an pro sole vsurpata vox legatur. At enimuero istam ambiguitatem

bignitatem eximit Suidas Grammaticus, diserte annotans σείριον a quibusdam exponi τὸν ἥλιον, hoc est, Sirium solem: cuius testimonium confirmat Archilochi auctoritas, naturali ratione illud de sole efferentis: Πολλοὺς μὲν αὐτῶν σείριος καθαυανεῖ ὀξὺς ἐλλάμπων. id *Multos ex illis col si cabit, astuque suo durabiles reddet*; id nanque solis proprium est, vt sua [illegible]ra corporum humorem rapere atque depascere. Similiter vsus est & Lycophron in Alexandra de Aiacis corpore in littus e mari eiecto loquens, ibi: ἐκβεβρασμένον νέκυν ἀκτῖς σειρίου καθαυανεῖ. id est: *Cadauer expulsum ariset acies solis radius.* Vides manifeste Sirium vtrobique pro sole accipi. Accedit quod Ibycus poeta Rhegynus σείρια astra vniuersa vocaret, testante Suida, vel quod sint quasi τείρεα quædam, & nauigantibus signorum sint loco. vel διὰ τὸ τείρειν τὸ δαμάζειν. Porro admonendus es lector obiter de immutata a nobis nonnihil lectione in versu Archilochi modo citato, in quo apud Plutarchum in Symposiacis legitur κατ' ἀθανανεῖ, quam vocem haud dubie corruptam molliter mutaui in καθαυανεῖ ex Lycophrone, qui ad illum versum parodice allusisse videtur. Ceterum vti consentiunt auctores in Sirio, quod sit stella fulgida in lingua Canis ardens, ita tamen variant cuius sit nam sunt qui Orionis canem faciunt, nonnulli Isidis, rursus alii Cephali: Timosthenes proprium nomen esse voluit: non desunt qui Icarii canem fuisse prodiderunt, qui filiæ eius Erigone cadauer patris indicarit ab agricolis interemti, *vt ex Polluce lib. 5. cap. 5.* discas, vbi male σύριος legitur pro σείριος. quam fabulam latius enarrat Germanicus Cæsar, & item Hyginus in fabulis & astronomicon secundo, edito etiam canis proprio nomine, quem Neæram vocat Germanicus Cæsar probatiore (vt equidem existimo) lectione, quam apud Hyginum legas Meram. Neque minor pugna est de vocis etymo, contendentibus Grammaticis Sirium dictum quasi ζείριον propter feruorem, παρὰ τὴν ζέσιν: vel quia nos diffluentes sudore exinanit, παρὰ τὸ σύρειν quod significat vacuare atque inanire: vel quod faciat canes rictu & aperto ore hiscere, αἴτιος τοῦ σεσηρέναι, vt annotat Lucilius Tarrhæus Hyginus ex arato a σελαίνω originem nominis deriuat, quod lucere & & siccare notat: is enim in Phænomenis ita ferme describit Sirium:

> ἡ δ' οἱ ἄκρη
> ἀστέρι βέβληται δεινῷ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα
> Ὀξέα σειριάει, καί μιν καλέουσ' ἄνθρωποι Σείριον.

Id est:

> *Ora canis summa accendit graue sidus. & acri*
> *Igne micat splendens, quo nomine Sirius audit.*

Præterea sunt qui nomen deducant ἀπὸ τοῦ σείρειν, quod immodico æstu cuncta capiat atque deliccet: vnde rapidi epitheton apud Virgilium, ibi:

Iam rapidus torrens sitientes Sirius Indos
Ardebat cœlo.

Et item apud Lucanum in 10. Pharſ.

Rapidos qua Sirius ignis
Exſerit

Quid, quod & τὸ σειριᾶσθαι, quod ſcintillare & tremulo motu vibrari denotat, nominis anſam præbuiſſe putāt quidam? Feruoris huius ſtellæ ſingularis meminit apud Græcos & Euripides in Hecuba, vbi ait:

ἢ σείριος ἔνθα πυρὸς φλογέας ἀφίησιν ὄσσων αὐγάς
id eſt:
Aut vbi Sirius flammantes ignis radios oculis exſpuit.

Et Valerius Flaccus Argonaut. lib. 1.

Et Calabri populator Sirius arui.

Statius quoque Syluarum lib 1.

Implacito lethalis Sirius igni.

At enimuero, vt ad Critolai libram expenſius rem reuocemus, obſeruandum eſt, ſidus integrum (quod Latini minus recte canis ſtellam nominant) a Græcis ἀστροκύων dictum, præcipuas habere duas ſtellas, in capite vnam, quæ Iſis vocetur, & alteram in lingua, quæ Sirius proprie & Canis nuncupetur. Vnde apud Diodorum *lib. bibliotb.* 1. locus illuceſcit, vbi inter reliquos titulos columnæ Iſidis inſculptum fuiſſe memoratur,

Ego ſum in aſtro canis refulgens.

Hinc etiam melius intelligi poterit Orus Apollo, cuius in Hieroglyphicis hæc verba leguntur: Ἴσις δὲ παρ᾽ αὐτοῖς ἐστὶν, ἀστὴρ αἰγυπτιστὶ καλούμενος σῶθις, ἑλληνιστὶ δὲ ἀστροκύων. id eſt *Iſis illis eſt ſtella, quæ Ægyptia lingua Sothis, Græca Aſtrocyon nominatur:* ita enim apud illum legendum eſt, non ἀστροκύων, vt perperam in codicibus impreſſis legitur, atq; ea lectio etiam apud Germanicum Cæſarem reponenda eſt, *Aſtrocyon* legendo, non *Aſtrocyon.* Fidem facit & Porphyrius in libello de antro Nympharum, vbi inquit: αὐτὸς γὰρ τῆς καρκίνου ἡ σῶθις, ἣν κυνὸς ἀστέρα ἕλληνες φασί.

Locus Claudiani ſenſu non vulgari expoſitus Inibi de miraculis quibuſdam ad viſum ſpectantibus.

CAPVT VI.

NEmo eſt in literis verſatus qui ignoret, haud dubitandum, pro certo, minimeque ambiguo, ab auctoribus vſurpari, vt in illo Virgilii Æneidos tertio:

Longe eo dicta parenti
Haud dubitanda refer.

Sed quia reconditum minimeque vulgarem eius vſum obſeruaſſe mihi videor apud Claudianum, quod eo genere impenſius gaudeat is auctor, lubebit adſcribere auctoris locū ex ſeptima panegyri

gyri, vt obnoxium nostrum studium in adiuuanda re literaria, quacunque licet, probem. Locus ita habet:

Vsque etiam medio populo mirantibus audax,
Stella die, dubitanda nihil, nec crine retuso
Languida.

vbi dubitanda nihil, pro, non parua aut exigua accipitur: siquidem exilia quæque oculorum aciem prope subterfugiunt, præ nimia exilitate dubitationem nobis adferre solēt. Memini ante annos aliquot spectasse me non sine magna animi voluptate Mechlin æ nobili Brabantiæ oppido, cerasi calculum in modum quasilli exsculptum, quo cōtinebantur quindecim alearum paria suis punctis affabre distincta, ita vt acie oculorum dignosci potuerint clare, cui tamen non dubia aut tenebrosa erat illa oculorum lux, ne discedam longius a proposito: istud mecum oculata fide testari plures possunt. Fuerat autem emtus is calculus ab Hageno quopiam apud Confluentes Rheni & Mosellæ. Memorat Plinius *lib.* 7. eiusque plagiarius Solinus, de Iliade Homeri, quam nucis putamini inclusam vidisse se testetur Cicero. Idem Plinius Callicratem quendam formicas eiusque generis alia animalcula tam minuta ex ebore fabricasse scribit, vt earum partes a ceteris discerni nequirent. Rursus Myrmeciden in eo genere clarum, qui ex eadem materia quadrigam fecerit, quam musca alis integeret: item nauem, quæ pennis apiculæ absconderetur. Nostra hac ætate ad miraculum vsque insignem in describendis minutissimis caracteribus Franciscum Alumnum commemorat Petrus Aretinus in epistolarum opere, quod homo Italus sua lingua scriptum adidit, quem ait sine notis (quas abbreuiaturas vocant barbari) descripsisse integrum symbolum Apostolicum, & principium Euangelii Ioannis, quod e sacro recitant sacrifici: atque hæc ambo in spatio denarioli, stupentibus Imperatore Carolo & Clemente Pontifice, reique nouitate vix oculos satiare potentibus.

Ex D. Cypriano locus emendatus.

CAPVT VIII.

INiquum mihi fore spero neminē, si præter artis meæ & bonarum literarum professionē, emendandis etiam sacris scriptoribus manum admoueam, modo res extra dubium poni probarique queat. Locus est apud D. Cypriannm lib. de Idolorum vanitate, vbi de præstigiis & impostura dæmonum, qui vulgus veritatis prodigum seducunt, agens ita inquit: *Et magis inde est ad perniciosa vel ludicra potentatus, quorum tamen precipuus Sosthenes formam Dei veri negat conspici posse, & angelos veros sedi eius dicit assistere.* Qui locus ita est a macula vindicandus, hoc pacto scribendo: *Et magis inde (a dæmonibus videlicet) est ad perniciosa vel*

ludicra potentatus, quorum tamen præcipuus Hosthanes, &c. Quam interpolaturam ne quis vt arrogãtem damnet, aut in culpam vocet, conuinci potest Minutii Felicis verbis eadem de re & eadem ferme lege cadentibus, libro aduersus gentes vltimo: *Eorum*, inquit, *Magorum & eloquio & negotio primus Hosthanes, & verum Deum merita maiestate prosequitur, & angelos, id est, ministros & nuntios Dei. Sed veri, eiusque venerationi nouit assistere.* Quod vero Hosthanes verior sit lectio & magis germana, siue, *vt apud Plinium est*, Osthanes, docebit iste l b 30 *capite 1. Primus*, inquit, *vt equidem inuenio, de Magia commentatus Osthanes.* Et iterum. *Hic maxime Osthanes ad rabiem, non auiditatem modo scientiæ eius, Græcorum populos egit.* & rursus capite sequenti: *Vt narrauit Osthanes species Magiæ plures sunt*, Suidas Hostanes, ὀστάνης, scribit: *Astrorum*, inquiens, *cursus auctore Zoroastre primi Babylonii excogitarunt, post quem & Hostanes.* Idem alibi commemorat *Magos in Persarum gente Hostanas per successionem generis cognominatos fuisse.*

D. Cyrilli locus emendatus, vitio interpretis corruptus.

CAPVT VIII.

CYrilli opus exstat aduersus Iulianum, doctum cumprimis, in cuius lib o primo Orphei versus leguntur hi:

> φθέγξομαι οἷς θέμις ἐστὶ θύρας δ' ἐπίθεσθε βέβηλοις
> πᾶσιν ὁμῶς· σὺ δ' ἄκουε φαεσφόρου ἔκγονε μήνης
> μουσαῖ' ἐξερέω γὰρ ἀληθέα.
> *Quis fas est audire: loquar: munite profanis*
> *Ostia & obstruite: ast autem Musæe nitentis*
> *Progenies Lunæ obuertas mihi vera canenti.*

In his versibus Oecolampadius interpres, pro luna, memoriam vertit, visus legisse μνήμης, pro μήνης, sed manifesto errore; vt ostendam, si prius indicaro discrimen lectionis horum versuũ. Eos enim ita legas apud Iustinũ martyrem in parænetica oratione ad Græcos, aliter apud Eusebium libr. 13. Euang. demonstr. vbi ita citantur:

> φθ. οἷς θέ. ἐ. θ. δ' ἐπὶ βέβηλοι
> φεύγοντες δικαίων θεσμοὺς θείοιο τεθέντος
> πᾶσι νόμου· σὺ δ' ἀ. φ. ἔκγονε μήνης &c.

Illic procul absistere & excludi a mysteriis audiendis profanos vult. hic eosdem deterret ne ad ea accedant, quando iustitiæ diuinæ grauis vltio illis impendeat. Quod autem μήνης vt apud vtrunque auctorem exstat, legendum sit, comprobat Hermesianax Colophonius in tertio elegiacorum libro, vbi de Musæi amatis loquitur:

> ἀ μὴν οὐδ' υἱὸς μήνης Μουσαῖος ἄτιμον ἔθηκεν
> Ἀντιόπην ... [illegible]

Delitia

Delitiæ Charitum, soboles Musæi micantis
Luna, non tacitam liqueris Antiopen.

& Proclus Diadochus lib. I comment. in Platonis Timæum, ἐπείπερ καὶ ἀπὸ μουσαίου τοῦ σεληνιακοῦ τὸ γένος τοῖς ἐν ἐλευσῖνι τῶν μυστηρίων ἡγεμόσιν εἶναί φησι. quandoquidem & sacerdotibus Eleusinorum sacrorum præfectis genus esse a Musæo illo Lunari asserit. Vides clare illic lunæ filium, hic vero lunarem, velut lunæ progeniem, dici. Addendum est & illud, interpretem etiam alium versum sua interpretatione corrupisse illic:

καὶ ποταμοὶ πολιῆς τε βάθος χαροποῖο θαλάσσης.
Flaminaque, & canis spuma maris alta vorago.

vbi interpres loco πολιῆς id est, cani, legisse videtur πόλεις, vrbes, sic namque conuertit: Et flumina, ciuitates, profundumque iucundi maris.

Cur Herculeum Tarentum dixerit in tertio Æneidos Virgilius.

CAPVT IX.

CVr Herculeum Tarentum epitheto vocarit antiquitatis altissimus gurges Virgilius, in eo versu,

Hinc sinus Herculei (si vera est fama) Tarenti Cernitur:

altiore indagine perquirendum esse duxi: quando minime omnium placuerit Seruii annotamentum, quo Herculeum dici vult, a Phalantho auctum octaua generatione ad Herculem genus suum referente. Equidem existimo poetam respexisse (id quod non semel alias fecisse deprehenditur) ad locum Aristotelis in libro περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, de mirabilibus fama cognitis, qui sic habet: λέγεται δὲ μετὰ τὸ παραλαβεῖν τοὺς ταραντίνους, ἡρακλείαν τὸν τόπον καλεῖσθαι, ὃν νῦν κατοικοῦσιν· ἐν δὲ τοῖς ἄνω χρόνοις τῶν ἰώνων κατεχόντων, πολίειον, ἔτι δὲ ἐκείνων ἔμπροσθεν ὑπὸ τῶν κατεχόντων αὐτὴν, σίγειον ὀνομάζεσθαι. quæ verba hoc sonant: *Fertur nomen loco, quem nunc habitant Heraclea (quasi Herculeam dicas) fuisse, postquam Tarentinos sibi adiunxerat bello superatos: superioribus temporibus ab Ionibus Plium a nauigandi argumento: ante illos vero ab incolis primis Sigaum fuisse appellatam vrbem.* Ad quem locum quod poeta respexerit, vt credam, faciunt Virgilii verba illa, *Si vera est fama*: vt Aristotelis fide non plane stare se ostenderet: quippe e fama cognita pleraque illic referentis, id quod & libri titulus facile indicat Herculeum ergo ab Hercule bello deuictũ, vel ab Hercule illic diuersato insessum, quippe quũ ille pleraq; Italiæ loca adierit, non dissimulante hoc & Aristotele. Potest videri Herculeum quoq. appellasse ea ratione, qua poetæ locis propinquis aut eiusdem nominis, diuersis tamẽ, quippiam vni tantũ peculiare attribuunt promiscue: qua in re multus est Pindarus: vt epitheton quod vrbi vicinæ in eodem sinu Tarentino sitæ Thurio debebatur, Tarento adscripserit, quippe vbi sagittæ Herculis. Troiæ fatales,

a Philoctete fuerint repositæ & dedicatæ, vt in libello modo citato scribit Aristoteles, & libro vicesimo Trogus Pompeius: quẽadmodum Pellæum Canopum appellat in quarto Georg. Virgilius, non ab Alexandro positum e Pella Macedoniæ oriundo, sed vicinum Alexandriæ a Pellæo Alexandro conditæ. Attexenda est huc & tertia huius epitheti ratio, vt Herculeum dixerit Herculis numini sacratum. Taras nanque vrbis conditor, Neptuni filius, Herculi pariter & patri bina sacrauit templa, quo fauorem vtriusque numinis coloniæ nouæ conciliaret, vt nimirum Herculis præsidio fortiter ageret ditesceretque, Neptuni vero ope mare haberet propitium, & feliciter degeret, veluti ex Helenii Acronis in Horatium commentariis, discere est. Vtrumque occulte designat numisma Tarentinum, in quo visitur Taras Delphino insidens, læuaque Copiæ cornu præferens cum Græca inscriptione τάρας Fuerit & illud pretium operæ adscribere hoc loco, cur similiter Herculeos Baulos vocarit Sillius Italicus *lib. Punicorum duodecimo*: ibi,

Herculeos videt ipso in littore Baulos.

vbi Herculeos vocat ab Hercule ibi diuersato, quum eo ex Erithya Geryonis armentum egisset: id quod Symmachus testatur his verbis: *Herculem armenta Geryonis agentem peruenisse Baulos, vt nunc dicimus, ante βοαύλια: at inde Gaugos in Phlegræo sinu abegisse gigantes, & regionem liberasse memorant.* Certe & oppido nomen fuit Baulis, quasi βοαύλοις, id est, bubilibus, quod boues Herculis a Geryone abacti eo loco fuerint stabulati: mentionem huius opidi facit Mar. Cœlius Rufus *lib. epist. fam. l.* 8. *Ego*, inquit, *qui scirem Q. Pompeium Baulis schœnobaticam facere, &c.* De eo & Seruius in 6. Æneidos meminit.

Quid Ciborium apud Horatium.

CAPVT X.

APud Horatium Flaccum lib. carminum secundo, oda septima, ibi:

Obliuioso læuia Massico Ciboria exple.

Porphyrion Grammaticus Ciboria proprie dici folia colocasiorum annotat, & pocula in eorum similitudinẽ facta: rectius quidem quam Acron qui Alexandrina poma ea exponit. Verũ quia parum isti mihi satisfaciunt, plenius aliquanto de his perscribenda videtur ratio. Dioscorides *lib. 2 cap. 97*. bifariam enuntiari ciborium & cibotion dicit a scrinioli arculæue similitudine, ostenditq; fabæ Ægyptiæ caulẽ, vbi defloruerit folliculos quasillorum similes producere, in quibus faba operculum excedens protuberat ampullæ in morem. Quo loco dissentire videtur Dioscorides ab aliis auctoribus: nam Nicander, cuius versus mox subiiciã, Ciboria proprie folia fabæ Ægyptiæ accipere videtur. Athenæus in

etiam herbam ipsam, vel potius flores eius, quum ait, γίνεται δὲ ἐκ τῶν κιβωρίων καὶ ἄνθος στεφανωτικόν. id est: *E ciborijs concinnatur & flos ad coronas expetitus.* Alii, inter quos Hermolaus Barb. Ciborium fructum esse fabę Ægyptiæ & colocasiæ ait. Vbi rursus obserua a Diphilo Siphnio medico, Colocasiam peculiariter vocari fabæ Ægyptiæ radicem. Cum Nicandro sentire Plinium autumo, cui⁹ hęc sunt *lib. 21. c. 15.* verba: *In Ægypto nobilissima est collocasia, quam cyamon aliqui vocant, hanc e Nilo metunt.* Deinde subdit: *at Ægyptii adeo Nili sui dotibus gaudent, vt implexis colocasiæ folijs in variam speciem vasorum, potare gratissimum habeant:* vbi per implexa folia colocasiæ, ciboria periphrastice circumscribi arbitror. Versus autem Nicandri in γεωργικῷ. quibus colocasiæ partes omnes, earumque vsus ad amussim descripsit, hi sunt:

Σπείρας κυάμων Αἰγύπτιον ὄφρα θερείοις,
Ἄνθεα μὲν στεφανίσκος ἀένης, τὰ δὲ πεπτηῶτα
Ἀκμῆσιν ποτοποιὰ κιβώρια δαινυμένοισι
Ἐκ χειρὸς νέβιοισι πάλαι ποτὶ κοῖτιν ὀρέξῃς,
Ῥίζας δ' ἐν θοίνῃσιν ἀφεψήσας παρτίθημι.

Quos versus ita obiter pedibus adstrinxi:

Demissaque faba Pharia, quam feueris, hinc tu
Communes fertis flores, protentaque late
Maturo fructu plenoque ciboria, in vsum
Poculorum, manibus verset lasciua iuuentus,
Dum curat genium: at coctis radicibus vtor
In cœnam appositis.

Quod autem ciboria in vsum poculorum vocarint, factum puto propter insignem foliorum amplitudinem, quæ petaso assimilat Dioscorides, pileo Thessalico Theophrastus: ille enim huic herbę tribuit folium μέγα ὡς πέτασον, galeri instar prægrande: hic vero *lib. de plantarũ historia quarto.* τὰ μέγεθη πίλῳ θετταλικῷ ἐοικότα scribit. Hinc etiam natum, quod Ciborii vocabulum pro capaciore poculo acceperint auctores, quo in significatu extulit hic Horatius & Hegesander Delphus de Euphorione loquens: τοῦ γὰρ χαίθωνος τοῦ μάλα παρβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνούρησε. id est: *Dum acriter certatur poculis, arrepto e ciborijs vno velut temulentus imminxit.* Didymus etiam annotat Ciborium esse poculi genus: & addit Athenæus *in vndecimo,* fortassis, inquiens, fuerit scyphium, quod dicitur, eo quod a fundo sursum versus in angustam ceruicem contrahatur, ciborii Ægyptii instar, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια. Meminit huius & Strabo lib. vltimo in hæc verba, de quibusdam rebus Ægypto peculiaribus loquens, οἷον ὁ αἰγύπτιος λεγόμενος κύαμος, ἐξ οὗ τὸ κιβώριον. id est, quale est Ægyptia, quam vocant, faba, e qua ciborium fit.

Qui dicatur Saturnius versus.

CAPVT XI.

SAturnius versus vocatur, iambicus trimeter hypercatalecticus, hoc est, vnica syllaba senarii legem superans, quē ab Hipponactis virulenti poetæ notissima maledicentia, Hipponactiū quoq; dictum ex Honorati Seruii Centimetro liquet. Terentianus Maurus originem huic versui græcam astruit, quum vetustas, *vt inquit*, crediderit Saturnium vocandum, tanquam Italis repertum, neq; tamen ille hoc probat. Sextus Pompeius Saturnios appellatos ait, versus antiquissimos, quibus Faunus fata hominibus cecinisse videtur: quo genere versuum etiam Næuius poeta bellum Punicum perscripserit. Ego, quid hac in re certi dicam non habeo, nisi quod putem Saturnii nomenclaturam referendam esse acceptam diritati ac maliciæ eius dei: quippe quum doceri possit, minarum plenum & contumeliosum fuisse hoc genus versuum, iratisq; congruum. Testatum hoc facit auctor iam dictus lib. de metris, quum ait:

Et Næuio poetæ sic ferunt Metellos
Cum sæpe læderentur, esse comminatos,
Dabunt malum Metelli Næuio poetæ.

Idem docet Patauinus Pedianus Ciceronis interpres vetustiss. sic inquiens: Antiquum Næuii est:

Fato Metelli Romæ fiunt Consules.

Cui tunc Metellus consul iratus versu responderat senario hypercatalecto, qui & Saturnius dicitur:

Dabunt malum Metelli Næuio Poetæ.

Hinc tolli poterit obscuritas omnis in versu a me in Oda quadā conscripto:

Non placet irati Saturnia lima Metelli,

quum significatum vellem, non probari mihi mordacitatem & amarulentiam in carmine. Meminit & Varro *lib de lat. lin.* 6. vbi ait: *Ita vt Faunus & Fauna sint in his versibus, quos vocant Saturnios.* Porro elegans est & non expers salis in Metellos parodia siue allusio ad Næuianum illum versum, in Ciceronis Verrina secunda, in iis verbis: *Nam hoc Verrem dicere aiebat, te* (*Metellum designans*) *non fato, vt ceteros ex vestra familia, sed opera sua consulem factum.*

Euripidis versus explicatus.

CAPVT XII.

TYrannos, qui primi Sicyonem Achaiæ vrbem copiosissimā tenuere, albis mulis inuectos fuisse lego in commentariis Demosthenicis: quo nomine Midiam velut ad tyrannidem aspirantem, aut saltem illorum tyrannidis imitatorem incessit amaro morsu Demosthenes, quum ait: [illegible] λάχε

λευκοῦ ζεύγους τῆς σκευῆς ... id est: *Quodsi quopiam alio pareret, albo Sicyoniorum iugo vehatur.* Ad hunc tyrannorum morem candidos multos curribus suis iungentium, adlusisse crediderim Euripidem in tragœdia, cui Herculi furenti nomen est, vt sub λευκοπώλων, quasi albis pullis iumentisue vtentium, nomine tyrannos designat. Ita enim ait:

τὼ λευκοπώλω πρὶν τυραννεῦσαι χθονὸς
ἀμφίον' ἠδὲ ζῆθον, ἐκγόνω Διός.

Id est: *Priusquam Amphion & Zethus Iouis liberi, albis mulis inuecti tyrannidem huius vrbis inuaserunt.* Narrat enim illic Amphitrion e vetusta fama Lycum primum obtinuisse imperium Thebarum Bœotiæ (quas a septem portarum numero ἑπτάπυργον πόλιν nominat) antequam vrbs in dominatum Amphionis & Zethi Tyrannorum inciderit. Tyrannicum hunc morem perstringit in Hieronymo nepote Hieronis Syracusanorum regis, quem a morte aui, quadrigis alborum equorum ex regia procedere solitum, more Dionysii tyranni scribit, Titus Liuius *decad. 3 lib. 4.* Non abludit hinc fortassis vetus triumphantium apud Romanos, qui curru a quatuor albis equis propter Clitumnum amnem pastis protracto Capitolium ascendebant, veluti digni qui propter fortitudinem rerum potirentur. Quin & Hieronicæ sacrorum certaminum victores, albis equis inuehebantur, *vt ex Suetonio liquet in Nerone Claudio*, Neapolim eiusmodi equis ingresso, more Hieronicarũ. Adde huc, quod Iason apud Pindarum de stirpe regia Crethei & Athamantis ferẽs, eos λευκίππους πατέρας nominat: & albi in tragœdia Agamemnonis & Menelai regum Mycenis oriundorum vates compellantur λευκίππων μυκηναίων στεφῆται.

De pictis vestibus, & quadratis, quædam scitu ex antiquitate eruta.

CAPVT XIII.

VEstes pictas, ἀνθινὰς & ἀνθηρὰς a Græcis dictas, veluti floribus sparsas, antiquitus in vsu fuisse promiscuo cum matronis tum scortis, inuenio, vt de variis gentibus taceam. Illud docet lib. 2 ὀνειρ. cap. 3. Artemidorus Daldianus his verbis: γυναιξὶ δὲ ποικίλη καὶ ἀνθηρὰ ἐσθὴς συμφέρει, μάλιστα δὲ ἑταίραις καὶ πλουσίαις. ἡ μὲν γὰρ διὰ τὴν ἐργασίαν, ἡ δὲ διὰ τὴν τρυφὴν, ἀνθηραῖς ἐσθῆσι χρῶνται. id est: *Fœmina variegata vestis & picta decet, potissime autem meretrici & opulenta matrona talis conuenit: illa siquidem propter quæstum quem corpore facit, hæc vero propter luxum, pictis vestimentis vtuntur.* Suidas in dictione ἑταιρῶν refert legem fuisse apud Athenienses, vt pictas vestes gestarent scorta, τὰς ἑταίρας ἀνθινὰ φορεῖν. Earum vsus apud Syracusios interdictus fuerat, *vt in vicesimoquinto historiarũ Phylarchus refert*, scribens lege fuisse cautum, ne aut auro redimirentur mulieres, aut pictis vterentur vestibus (Græce est, ἀνθινὰ φορεῖν) nisi prostare publice, suique copiam facere vellet. Scribit & Diodorus Siculus bibliothecæ *libro quinto*, Liberum pa-

trem, quauis fœmina molliorem, *ἀνθιναῖς*, id est, pictis vestibus fuisse vsum. Iam vero & Siritas, Sirios Italiæ fluuii accolas, promiscue *ἀνθινοὺς χιτῶνας*, hoc est, pictas tunicas gestasse, ex Timæo cōmemorat Athenæus, & ex eo repetit Eustathius Iliados decimosexto. Et Strabo in 15 refert duces Persarum æstate amiculum gestare purpureum, pictumue, *πορφυροῦν ἢ ἀνθινόν*. Eiusmodi vestes etiam *κατάπαστοι* Polluci dicuntur, & *ζωωτοὶ* siue *ζωδιωτοὶ* ab animantium formis floribusque intextis: ita enim ait: *ὁ δὲ κατάπαστος χιτὼν ἐστὶν, ὁ ἔχων ζῶα ἢ ἄνθη ἐνυφασμένα, καὶ ζωωτὸς δὲ χιτὼν ἐκαλεῖτο, καὶ ζωδιωτός.* Quia vero de vestibus facta est mentio, non omnino operam lusisse me putauerim, si addidero, quas vestes sacræ quibus nostræ religionis diaconi, in templis sacrificanti operam præstantes, quadrangulis vtuntur, assimiles fuerint (non enim dicam occasionem inde sumsisse) regiis vestibus Persarum & Lydorum, quas fuisse antiquitus tales ex Halicarnassæo intelligere mihi videor, qui Romanarum antiquitatum libro tertio, inter cetera regia insignia Tarquinio Prisco ab Hetruscis missa enumerat, *χιτῶνά τε πορφυροῦν χρυσόσημον καὶ περιβόλαιον πορφυροῦν ποικίλον, οἷα Λυδῶν τε καὶ Περσῶν ἐφόρουν οἱ βασιλεῖς, πλὴν οὐ τετράγωνόν γε τῷ σχήματι, καθάπερ ἐκεῖνα ἦν, ἀλλ' ἡμικύκλιον.* Id sonat Latine: *tunicam purpuream lati claui, & amiculum purpureum pictum, cuiusmodi Lydorum reges & Persarum gestare olim solebant, non quadratum quidem illud, istorum ad modum, sed semicirculari forma.* Vbi clare videre licet, quadrangula fuisse regum Persarum indumenta, non in semicirculum fracta, qualia sacris operantium cernimus. Talem fuisse & Græcorum stolam inuenio, quod confirmat apud Athenæum Posidonius Apamensis, de philosopho Athenione loquēs, qui posito supercilio philosophico, arrepta occasione temporum belli Mithridatici, quod Asiaticorum animos ad defectionem, a Romanis alienarat, in concione quam ad Athenienses habuit, professus fuit Romanorum ciuium multos ad deorum statuas confugisse, alios mutato habitu, quadrangulas vestes assumsisse, vt se Græcos (nisi mauis Lydos Persasue) mentirentur, quod suspicor: ita enim sonant eius verba, *οἱ δὲ λοιποὶ μεταμφιεσάμενοι τετράγωνα ἱμάτια.* Quod autem Græcis quoque in vsu fuerit quadrata vestis, testatur Appianus *bellorum ciuilium lib. 5.* vbi de M. Antonio agēs, dicit eum curis exsutum, valedictis imperii ministeriis, quadrangulam stolam Græco more, loco patriæ vestis sumsisse.

Locus Senecæ illustratus præter mentem Cœlii antiquarii.

CAPVT XIV.

APud Senecam controuersiarum lib. 6 locus exstat vel maxime lucis egens, sed non eius quam Cœlius illi addere concedit, *undecimo lib. cap. 13.* Verba auctoris sunt de Osco rhetore. qui

qui natus ad inurendas omnium ingeniis contumelias, nulli non impressit aliquid quod effugere non posset. *Ille*, inquit, *Passieno, prima eius syllaba in Graecum mutata, obscenum nomen imposuit, declamatori subtili sed arido.* Quibus verbis quid innuatur, per obscurum esse non inficiatur Coelius: sed coniectura duci se ait, vt Physienum putet appellatum, veluti esset mentulatus follis, a φῦσα, quod follem significat a spirandi argumento & πέος, quae vox Aristophani mentulam sonet: quod nimis longe petitum, imo extortum verius, cui non suboleat? nam vt omittam compositicious iustius, quod reclamat, quis nescit non vulgari ista esse vsus vocabula in eo sensu? sed Comici peculiare alterum in obsceni membri significatione, quando proprium pene sit illius, obliquis interdum verborum inuolucris potius, quam recto sensu prolatis vti. Ego vero simplicius venustiusque Passienum oratorem (cuius & apud Tacitum fit mentio) calumnioso nomine Paschaenum ab Olco audisse affirmauerim: πάσχαινον nimirum, quod velut pathicum & muliebria patientem designare illum voluerit, spurci nominis aspergine, παρὰ τὸ πάσχειν αὐτὸ, quod infanda pateretur: a quo verbo & παθητικοὶ, Latino vocabulo nō ignotiores pathici & cinaedi nominantur.

Conciliatur auctorum discordia de Leda fabulosa, & Nemesi Helenae matribus. Loci item corriguntur Plutarchi & Theonis. Inibi qua ratione Helena dicatur ex ouo prodiisse.

CAPVT XV.

INter dubitationis Symplegadas iactabitur fortassis vltro citroque, qui Castorem & Pollucem, quos *Dioscuros* vocitāt, cum sorore Helena alias e Leda prognatos, alias Nemesis filios leget. Tarasinus nanque, siue, vt alii scribūt, Stasinus, qui res Cypriacas Heroico carmine prosecutus est, Nemesin eorum matrem facit, in iis versibus:

Τοῖς δὲ μετὰ τριτάτην ἑλένην τίκε θαῦμα βροτοῖσι,
Τὴν ποτε καλλίκομος νέμεσις φιλότητι μιγεῖσα
Ζηνὶ θεῶν βασιλῆι τέκεν κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
Φεῦγε γὰρ οὐδ' ἔθελεν μιχθήμεναι ἐν φιλότητι
Πατρὶ Διὶ Κρονίωνι. ἐτείρετο γὰρ φρένας αἰδοῖ.
καὶ νεμέσει κατὰ γῆν τε καὶ ἀτρύγετον μέλαν ὕδωρ
Φεῦγεν Ζεὺς δ' ἐδίωκε λαβεῖν δ' ἐλιλαίετο θυμῷ,
Ἄλλοτε μὲν κατὰ κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης
Ἰχθύϊ εἰδομένην, πόντον πολὺν ἐξορόθυνεν,
ἄλλοτ' ἀν' ὠκεανὸν ποταμὸν καὶ πείρατα γαίης,
ἄλλοτ' ἀν' ἤπειρον πολυβώλακα. γίνετο δ' αἰεὶ
Θηρία ὅσ' ἤπειρος αἰνὰ τρέφει, ὄφρα φύγοι νιν.

Quod vt potui cunque in Graece nescientium gratiam, vertam,

Tertia post illos Helene pulcerrima prodit:
Auricoma hanc Nemesis peperit compressa Tonanti
Ab Ioue vi. nec enim ipsa dei consortium amabat,
Incestum fugiens. atenim mentem ægra pudore
Carpitur ingenuo, terraque marique volucrem
Molitur furtiua fugam: quin Iupiter instat,
Prendere eam satagens gliscente incendio amoris.
Nunc illa arua subit refluus Neptunia ponti,
Æquoreo similis pisci, & vada cærula verrit.
Hesperium nunc Oceanum, & terra vltima visit.
Nunc habitata petit grauida confinia terræ.
Vtq; Iouem effugiat, formas & mille ferarum
Assumit species.

Vides vt Helenes matrem Nemesin, licet inuitam, nunc in piscium formam mutatam, nunc ferarum speciem assumentem, quo amatorem eludat, fabulose describat. istud & in Græcis cõmentariis legitur ad Cypriorum auctorem relatum, in hæc verba: Διοσκούρους καὶ ἑλένην ἡ νέμεσις ἔτικτεν, ἡ διωκομένη ὑπὸ διὸς μετεμορφοῦτο, id est: *Dioscuros pariter & Helenen peperit Nemesis, quæ Ioue persequente aliam formam induit.* Consentit & Ausonius poeta de Castore & Polluce loquens:

Hos genuit Nemesis, sed Leda puerpera fouit.

Similiter & Pausanias ex Græcorum opinione Nemesin Helenes matrem tradit, nutricem Ledam. ita enim ait in Atticis: Affirmãt Græci Helenæ matrem fuisse Nemesin, at Ledam vbera illi porrexisse & educasse: patrem vero extitisse Iouem, haud Tyndareũ. Ex qua opinione Phidias statuarius effingit Helenam a Leda ad Nemesin deduci. Callimachi quoq; interpres annotat Nemesin apud Rhamnuntem Atticæ ex Iouis congressu peperisse ouum, quod inuẽtum Leda fouit, vnde enati postea fuerint Dioscuri cum Helena: quo nomine Helena a Callimacho Rhamnusis, vocetur epithero. Neq; diuersum prodidit in Astronomicis Hyginus, scribẽs Nemesin somno sopitam ab Ioue in cygnum mutato fuisse compressam, & actis mensibus e cõgressu illo cum volucri ouum produxisse, quod ablatum Mercurius Spartam detulerit, ac sedenti Ledæ in gremium proiecerit, e quo nata sit Helena, quam cum ceteris fœminis formæ præstantia antecelleret, filiam suam nominarit Leda. Subdit deinde alios dixisse, quod in olorem conuersus Iupiter cum Leda concubuerit: sed illud se in medio relinquere ait. Hi omnes fere, Nemesin matrem, Ledam alumnam geminorum & Helenæ faciunt. Pugnare videtur Theon Alexandrinus in Arateis commentariis ita scribens: Iuppiter olori assimilatus secundum multorum opinionem cum Nemesi congressus est, secundum alios vero cum Leda: atq; e Leda quidem Helenam & Dioscuros in ouo extitisse memorant. Vbi obiter emaculandus est

[illegible] Græcus codex, legendumque pro *νεμέσῃ*, est *νεμέσει*. Dissentire videtur & Isocrates in Helenes encomio geminum congressum Iouis in oloris specie cum vtraque describens: *Cygnus*, inquit, *factus Iupiter in Nemesis sinum confugit: iterumque cygno assimilatus Ledam deuirginauit.* Et Euripides in Oreste Helenam Ledæ filiam aperte nominat, insigniens eam epithetis *ὀρνιθογόνου*, quod ab aue fuerit sata: & *κυκνόπτερον*, quod e volucri olore prodierit. Quin & Pausanias in Laconicis scribit, Amyclis (id Laconiæ oppidum est) e laqueato templi fastigio visi suspensum ouum, tæniisque obuinctum, quod Ledam peperisse fabulantur: quod ipsum ouum Plutarchus in Symposiacis *Τυνδάρειον ᾠὸν οὐρανοπετὲς* vocat, hoc est, *Tyndareum ouum de cœlo lapsum.* Ouidius quoque Ledam recubantem facit sub olorinis alis. Hanc auctorum litem discussum iri puto si intelligamus Ledam transnominatam fuisse Nemesin: quod ex Lactantio Firmiano, Germanico Cæsare, auctoritate Cratetis, & Euripidis scholiaste manifestum fit. Ille nanque *lib. de falsa religione 1 cap.* 21 diserte ait, mortuis consecratis apud Ethnicos nomina immutari consueuisse: nam & Romulus, inquit, post mortem Quirinus dictus est, & Leda Nemesis, & Circe Marica. & Ino postquam se præcipitauit, Leucothea, materque Matuta & Melicertes filius eius Palæmon atque Portunus. E quibus verbis patet Ledam mortalitate exutam Nemesis appellationem accepisse: quo modo & Ariadnen immortalitate donatam, Liberam fuisse dictam annotat Probus Grammaticus: & Melicertem a morte Glaucum transnominatum fuisse scribit Nicanor Cyrenæus. Neque vero mortuis solis id tributum fuisse, sed viuorum quoque nomina mutata, & cognomentis obscurata legimus. Siquidem constat Alexandri Macedonis matrem Polyxenam, postea Myrtalen & Olympiada, item Stratonicen fuisse appellatam. Ita Mnesarete, nobilissimum Græciæ scortum, Phrynes nomine notior est, a liuido colore sic nominata. Herophile Erythræa nomine impositicio fuit dicta: Acheus Orestis nomine, Podarces Priami, multo illustrior est. Nunc audi & Germanici Cæsaris verba, quibus indubitatius nihil esse potest: *Cygnum*, inquit, *dicunt inter astra constitutum, eo quod Iupiter in cygnum transfiguratus euolauerit in Rhamnuntem Atticæ regionis, ibique compresserit* (ita enim cum doctiss. Morillono legendum censeo, non ramum) *Nemesin, quæ & Leda dicitur, vt refert Crates tragœdiarum scriptor, quæ enixa est ouum, vnde nata est Helena.* Ex hoc loco pariter & ex Lactantio mutanda constanter est lectio apud Plutarchum in libello, quod Pythia desierit oracula carmine reddere, vbi perperam inter cetera, quæ immutata modo enumerauimus nomina, legitur Ledam Mnesinoen fuisse transnominatam, vbi tu Nemesin repone pro *Μνησινόην*. Adscribenda sunt huc & Euripidis glossematarii verba in Orestem, quæ ita sonant: Ledam perhibent is-

Nemesin mutatam, sic cum cygno concubuisse. Græce ita: φασὶ τὴν λήδαν εἰς νέμεσιν μεταβληθεῖσαν, οὕτω συνελθεῖν τῷ κύκνῳ. Caussam vero, cur ex ouo prognata dicatur Helena, reddere conatur Clearchus in amatoriis, scribens ὠὰ, hoc est, oua antiquitus dictum fuisse cœnaculum locumue editiorem tabulati in ædibus, seu contignationem, posterior ætas ὑπερῷον, quasi superum ouum dixit: in qua ædium parte educata quum esset Helena, opinione sinistra impleuit vulgus hominum, vt ex ouo prodiisse eam crediderint: nam fabula mera est, quam Neocles Crotoniata scripto prodidit, ouum videlicet illud Helenæ parens, e luna fuisse delapsum: & lunares fœminas oua parere: denique ibi natos decies & quinquies antecellere nobis.

De Bupalo locus Horatii in Epodis restitutus: & ab eo facta parœmia. Item Sulpitiæ poetriæ locus enodatus.

CAPVT XVI.

Apud Horatium Epodon carmine sexto legitur:

Aut acer hostis Bubalo.

sic enim habẽt codices omnes, quos mihi videre licuit, simul cum interpretibus, qui locum maculosum conniuentibus oculis prætereunt, quum ibi non Bubalo, quod quadrupedis genus est, sed Bupalo, manifestissime legendum sit: de quo tametsi dissentiant auctores qui fuerit, certum est tamen patria Chium fuisse, Anthermi filium, inuectiuis Hipponactis & amarulentis iambis nobilitatum, qui poetæ istius, acerrimi sibi hostis deformitatem oculis spectantium ad risum exposuisse videtur: erat nanque Hipponax poeta, non pumilæ modo staturæ homuncio, & fœdo vultu, sed gracili quoque corpusculo, vt omnigenæ historiæ libro duodecimo refert Ælianus, & apud Athenæum Metrodorus Scepsius. Dixi autem, in eo qui fuerit, non consentire auctores: siquidem Plinius marmorarium fuisse multis ante inuentam picturam statuariamue seculis scribit. Suidas ἀγαλματοποιὸν, id est, statuarium nominat: *Plasten, qui e luto vultus fingere solet*, Pausanias non vno in loco: Acron *pictorem* eum facit. Sed Plinii verba, quia vtriusque tam Hipponactis, quam Bupali historiam graphice adumbrent, non grauabor describere, explicandæ Horatii in hoc loco sententiæ maxime conuenientem. *Anthermi*, inquit, *Chii filii Bupalus & Anthermus clarissimi in ea scientia* (*sculpturæ videlicet*) *fuere, Hipponactis poetæ ætate.* Deinde subdit: *Hipponacti notabilis fœditas vultus erat, quamobrem imaginem eius lasciuia iocorum ii proposuere ridentium oculis.* (Erasmus circulis videtur legisse) Quod Hipponax indignatus, amaritudinem carminum distrinxit in tantum, vt credatur aliquibus ad laqueum eos compulisse, quod falsum est. Pausanias vero in Messeniacis ita de eo scribit: *Bupalus homo mira industria in ædificandis templis, &*

ſius, & in plaſtice inſignis (ζῶα ἀνὴρ ἀγαθὸς πλάσαι) primus omnium quos nouimus apud Smyrnæos fortunæ ſimulacrum fecit, capite præferentis cælum, &c. Idem in Bœoticis meminit Charitum a Bupalo ſculptarum in Attali conclaui, quas ob artificii præſtantiam Pergameni oſtentent. Celebrat idem auctor & Charitas apud Smyrnæos poſitas ex auro. Suidas vero hūc in modum de eo memoriæ prodidit. *Hipponax patre Pythæo & matre Protide natus, Epheſius fuit, ſed expulſus a tyrannis Athenagora & Coma, Glazomenas habitatum conceſſit:* ſcripſit in Bupalum & Athenin ſtatuarios, quod ipſius imagines ad ludibrium expreſſiſſent. Vbi obſerua *Athenin* dici, quem Plinius paulo ante citatus *Anthermum* nominat. Suidam ſequitur in Nutricia ſua Politianus, ibi,

Nec ferus Hipponax, atro qui felle cruentus
Bupalon & ſtratum morſu laniauit Athenin.

Quia autem extorris patria Glazomenas Ioniæ vrbem cōmigrauit, a Sulpitia poetria epitheto Glazomenius vocatur in verſibus quos ſuper querela reipu. de infelicibus ſub Domitiano temporibus conquerentis edidit, ibi:

Nec qui pede fractus eodem
Fortiter iraſci diſcit duce Glazomenio.

In quem locum non ſatis explicitum, & illud ad notare pretium eſt operæ, quod fractum verſum vocet Scazontem Hipponactium: ſiquidem teſtimonio Halicarnaſſæi, conſtat Hipponactem infregiſſe trimetrum Archilochium in Scazontem, quo inimicos pungeret acerbius, σκάζουσι μέτροις ὀρθὰ ῥηξάσας ἔπη. vt ait Epigrāmat. A Bupalo ſpecie prouerbiali dictum eſt a Iuliano apoſtata, βουπάλειος μάχη, *pugna Bupalia*, pro maledica virulentaque inſectatione, in epiſtola qua Alypio Cæſari fratri gratias agit ob miſſam ad ſe Geographicam pinaca, diligentia magna elaboratam: nanque ait: καὶ κατῃμβίασας αὐτὸ προσθεὶς τοὺς ἰάμβους, οὐ μάχην ἀείδοντας τὴν βουπάλειον κατὰ τὸν Κυρηναῖον ποιητήν, ἀλλ' οἵους ἡ καλὴ Σαπφὼ βούλεται τοῖς ὕμνοις ἁρμόττειν id eſt: *Magna induſtria illud elaboraſti, additis & iambis, non pugnam canentibus Bupaliam, vt cum Callimacho Cyrenæo poeta dicam, ſed quales venuſta Sappho vult hymnis congruere* Ab eodem nomine effictum eſt & alterum prouerbium a Leonide Epigrammatario, βουπάλειον στύγος, *Bupalium odiū*, pro inexpiabili, cuiuſmodi apud Ciceronem audit *Vatinianum odium*. Verſus eius ſunt hi:

ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεπῆ τάφον
τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος, οὗ τε χ' ἁ τέφρα
ἰαμβιάζει βουπάλειον εἰς στύγος.

Dicam & Latine:

Hoſpes ſepulcrum grandinans diras, fuge,
Vbi ferus Hipponax iacet, cuius cinis
Etiamnum in odium Bupali iambos iacit.

Maledicentiæ Hipponactis in Bupalum testes sunt illi versus ex ipsius iamborum libris apud auctores citati:

ὥς οἱ μὲν ἄγαν Βουπάλῳ κατηρῶντο.

id est:

Sic illi scelerato Bupalo diras imprecabantur.

& ille:

λάβετέ μου θοἰμάτιον, κόψω Βουπάλου τὸν ὀφθαλμόν.

Auferte vestem meam, vt Bupali exscindam oculum.

Ad quem versum allusit alicubi Aristophanes, sic inquiens:

εἰ νὴ Δία τις τῶν γνάθους τούτων δὶς ἢ τρὶς ἔκοψεν,

ὥσπερ Βουπάλου φωνὴν οὐκ ἂν εἶχον.

Id est: Per Iouem si quis illorum maxillas bis terue depalmasset, quemadmodum Bupali, obmutuissent facile. Meminit eius in Bupalum iamborum, & Tzetzes Iliacus ibi. *καὶ ὁ Ἱππῶναξ ἐν τῷ κατὰ Βουπάλου πρώτῳ ἰάμβῳ ἱστορεῖ.* Neque illud silentio prætereundum est, Hipponacteum præconium, pro morsu amaro & felleo vsurpari apud Ciceronem: quandoquidem & in parentes suos Iambis debacchatum fuisse Leonidas supra a nobis nominatus testatur, quando de eo ita canit: *ὁ καὶ τοκέων ἐσ ὑλάξας.* id est: Qui in parentes etiam suos delatrauit.

De titulo libelli Senecæ, de morte Claudii inscripti.

CAPVT XVII.

Libellus exstat typis inuulgatus Annei Senecæ a Beato Rhenano viro in iuuanda re literaria sane strenuo, primum (nisi fallor) & inuentus & in lucem emissus, cui titulus est. Ludus de morte Claudii Cæsaris, festiuus quidem ille & salibus iocisque refertus, in quo Claudium Cæs. in cœlum refert per ludum. Eum ego libellum esse censeo, cui ab auctore ἀποκολοκύντωσιν nomen inditum scribit Dion Cocceius historiarum 58. voce (*vt equidem existimo*) ad apotheosin alludente, qua constat ex Herodiano lib. 4. in Deos referri solere imperatores fato functos. Verba Dionis sunt *συνέθηκε μὲν γὰρ καὶ ὁ Σενέκας σύγγραμμα, ἀποκολοκύντωσιν αὐτὸ, ὥσπερ τινὰ ἀπαθανάτισιν, ὀνομάσας.* id est: *Composuit enim & Seneca scriptum, quod Apocolocyntosin, veluti quandam inter indigetes referendi rationem, inscripsit.* Apocolocyntosin autem nuncupauit Seneca, eo quod Claudius medicato boleto, quasi pharmaco purgatorio, quod olim frequens e colocynthide concinnabatur (quã agrestem cucurbitam vocare licet) periit. Infusum autem delectabili cibo boletorum virus, Locustæ nobilis veneficæ ingenio paratum, Agrippinam Claudio porrexisse scribunt Plin. *lib.22. Corn. Tacitus lib.12.* Suetonius & Dion. lib. antea dicto. Quod attigit & Satyrographus Iuuenalis, inquiens:

Boletus domino, sed qualem Claudius edit.

& Martialis eo versu:

Boletum

Boletum qualem Claudius edit, edas.

Huc pertinet & Neronis dictum memoratu non indignum, dicentis: Boletos (fungorum id genus est) esse βρῶμα θεῶν id est, *Deorum cibum*: velut innuentis, per boleti esum ad Deos excessisse Claudium.

Qui fuerint interpretandorum somniorum primi artifices, quiq; de ea scientia scripserint. Item onirocriticon incerti auctoris.

CAPVT XVIII.

TAmetsi Cicero lib. de diuinat. 2 somniorũ coniectores, quos ὀνειροκρίτας Græci vocant, ex leuissimo & indoctissimo hominum, imo sagarum, genere constare dicat, antiquissimum tamen eius peritiæ inuentum, & inde laudem arrogasse suis hominibus gentiles lego, & eius scientiæ præstantiam haud dissimulanter in sacris literis laudari inuenio, idque in Iosepho Iacobi filio, quem ob eximiam in hac arte industriam præ ceteris maximum nomen & præcipuos honores adeptum fuisse clarissimũ est, vsque adeo vt & Trogo Pompeio istud ignotum non fuerit, qui Iustini verbis dicit illum primum somniorum intelligentiam cõdidisse: quanquam Philon Byblius Abrahamo illius proauo laudem istam attribuat. Plinius *lib. 7. Amphictyoni* Deucalionis filio somniorum & ostentorum interpretationem assignat. Pausanias Amphiaraum ὀνειράτων διακρίσει in diiudicandis somniorum euentis excelluisse scribit in Atticis. Clemens ὁ στρωματεὺς refert Telmisseos excogitasse primos τὴν δι' ὀνείρων μαντικὴν, futurorũ per somnia prænotionem. Quod repetit & Tatianus Assyrius, qui pro Christiana fide mortem oppetiit, his verbis:

τελμισεῖς μὲν γὰρ οἱ δοκιμώτατοι, τὴν δι' ὀνείρων ἐξεῦρον μαντικήν.

Fuit autem Telmissus Lyciæ oppidulum Strabone teste, non Cariæ, vt opinatur Cicero deceptus Poetarum, præsertim Tragicorum, qui regiones plerunque confundunt, auctoritate, in qua vrbe aruspicum disciplinam excelluisse fatetur idem Cicero. Et Arrianus lib. 2. *de rebus gestis Alexandri Macedonis*, commemorat Telmisseos vates a natura explicandis diuinis rebus & enunciandis futuris esse deditos. Cõplures autẽ de hac cognitione scripsisse reperio, inter quos commemorantur hi ferme: *Geminus Pyrius tribus ea de re editis libris*: Panyasis Halicarnassæus, Alexãder Myndius, Phœbus Antiochenus, Demetrius Phalereus, cuius de eadem scientia quinque commentarii exstitisse leguntur: Artemon Milesius, qui ad XXII. onirocriticon lib. conscripsit. Nicostratus Ephesius. Astrampsychus, Artemidorus Daldianus e Lydia, cuius vnius exstant libri tres Græce scripti ad Cassium Maximum, & duo ad Artemidorum filium cognominem, tametsi Suidas quatuor tantũ eius auctoris esse prædicet. & Antipho Athen. ẽsis græce

prior Artemidoro. Cui vero auctori arrogari debeant versus Onirocritici, qui singulis senariis somnii coniectionem absoluunt haud facile dixerim: eos tamen, quod nusquam exstent seriatim typis expressi, libuit hic in gratiam studiosorum ordine subiicere Graecè.

ὄναρ καθ' ὕπνους ὀνειροκρίτης λέγει τάδε.
ἄγρως κινεῖσθαι δυστυχεῖς ποιεῖ τρόπους.
ἄρχειν καθ' ὕπνους ἀσθενεῖς ποιεῖ τύχας.
ἄνθρακι βαίνειν, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
βότρυς κατεσθίειν, ὀμβρικὴν δηλοῖ κλύσιν.
βρῶσις σύκων, ὁ σίκυοι φλυαριῶν ψόγους.
τρώγων γλυκερὰ πικρίας ἕξεις τρόπους.
θρίδακας ἐσθίειν, σωματικὴν δηλοῖ νόσον.
ὠὰ κρεάτων ἐσθίειν τε, σημαίνει λύπας.
γελᾶν καθ' ὕπνους, δυσφόρους ἕξεις τρόπους.
κλαίων καθ' ὕπνους παγχαρὴς πάντως ἔσῃ.
εἰ θυμιᾶ σε τις πικρόν τ' ὄναρ πέλει.
πέτρᾳ καθεσθεὶς, ἐλπίδας χρηστὰς ἔχει.
τοίχῳ καθεσθεὶς εὐτυχὴς πέλειν δόκει.
κόπρῳ καθεσθεὶς, ζημίας ἕξεις τρόπους.
δυσωδίαν, νόμιζε τὴν ἀηδίαν.
ἀηδής ἐστι βόρβορος, ψυχῆς ῥύπος.
ἰλὺν πεπλυκὼς, τοῦ νόου ἴσει βλάβην.
πηγὴ διαυγὴς τοῦ νόου λύει λύπας.
ὕδωρ διαυγὲς ἐκπίνειν χρηστὸν τόδε.
ὕδωρ πίνων πηλῶδες, ἐν λύπαις ἔσῃ.
ὕδωρ θολύζον κάτωθεν, ἐχθροὺς μηνύει.
οἶνος ῥυπώδης ἐκταράσσει πολλὰς λύπας.
οἶνος κινηθεὶς ἀργίαν παύει λύπας:
οἴνου μετασχὼν, προσδόκα δ' εἶναι μάχας.
χύσις δὲ ζωμοῦ, δυσμενῆ δηλοῖ κόπον.
νῆξις θαλάσσης ἡμέρας, τοὔναρ καλόν.
νῆξις θαλάσσης δεξιᾶς, δηλοῖ λύπας:
χρυσὸν κρατῶν, ἄπρακτος ὧν θέλεις, ἔσῃ.
ὕλας κρατῶν, τὰ κέντρα τῶν ἐχθρῶν βλέπε.
στρουθὸν κρατῶν φθέγγοντα, προσδόκα βλάβην.
ξύλον κρατῶν, ἔλπιζε τὴν θείαν χάριν.
κίρκους κατασχὼν, ὃ θέλεις πάντως τύχοις.
χερὸς πιασθεὶς κίρκος, ἄρχουσιν βλάβην.
κλεῖδας κρατεῖν δὲ, συνθέσιν δηλοῖ τρόπων.
κλῆμα κρατήσας, ἐγκαλεῖσθαι προσδόκα.
ὅλον καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
χεῖρας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας καθαίρειν, φροντίδων δηλοῖ λύσιν.
πόδας πλατεῖς ἔχοντα, σημαίνει λύπας.

ποδῶν

πεδῶν κρατούντων, μηδόλως ἄρχου τρίβον.
σαπῆναι τὸ σῶμα, δυσκλεὴς ἔσῃ λίαν.
θανεῖν καθ' ὕπνους φροντίδων ἔσῃ δίχα.
καλὸν πέτεσθαι, πράξεως καλῆς τόδε.
φιλεῖν ἑταίρας δυσμενῶν μακρὰς μάχας.
κρημνοῦ πεσόντα, δυστυχῆ δηλοῖ τύχην.
λάκκῳ καθεῖναι σαυτὸν, οὐ καλὸν τόδε.
† πολὸν βλέπειν θέοντα, μυστικὸν τόδε. alias πῶλον,
περιστερὰς ὁ βλέπων τι, προξενεῖ βλάβην.
βόας θεωρεῖν εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει.
νεκροὶ βόες δηλοῦσι τοὺς λιμοῦ χρόνους.
νεκροὺς ὁρᾶν, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
ἵππους μελαίνας οὐ καλὸν πάντως βλέπειν.
ἵππων δὲ λευκῶν ὄψις, ἀγγέλων φάσις.
ὄφεις φανέντες, δυσμενῶν εἰσὶν βλάβαι.
φωστῆρας ἰδεῖν πραγμάτων δηλοῖ φάος.
θάλατταν ἰδεῖν μεθιοῦσαν, δ' ἆθλον.
φλοῖσβος θαλάσσης, πραγμάτων δηλοῖ κλόνον.
λευκὰς ὁρᾶν τὰς σάρκας οὐ θεῖον λίαν.
σάρκας μελαίνειν, οὐ καλὸν πᾶσιν τόδε.
κυνῶν ὑλαγμὸς, ἐχθρικὴν δηλοῖ βλάβην.
χιὼν φανεῖσα, δυσμενῶν ἔχθρας λύει.
λευκὴν στολὴν κάλλιστον ἐν ὕπνῳ φέρειν.
στολὴν φορεῖν μέλαιναν, οὐκ ἀληθεία.
στολὴ δ' ἀλουργὸς, εἰς μακρὰν νόσον φέρει.
στολὴν ἐρυθρὰν, εἰς καλὴν πρᾶξιν φέρει,
στολὴν φορεῖν ἄναπτον, ἐλπίδων λύσις.
χιτὼν ῥαγεὶς, ἔρρηξε φροντίδων βάρος.
ζώνη κοπεῖσα, τὴν ὁδὸν λύει τάχος.
τείχους κρημνῆναι, πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.
τείχους πεσεῖν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν.
μάχην μάχαιρα ζωγραφεῖ κρατουμένη.
σκυθλᾶν μαχαίρας, δυσμενῶν δηλοῖ λύσιν.
βροντὴ καθ' ὕπνους, ἀγγέλων εἰσὶν λόγοι.
γέροντα σαυτὸν εἰ βλέπεις, ἕξεις γέρας.

Conabor pro virili eosdem versus totidem senariis includere.

Celare noli somnium quando liquidum est.
Pigre moueri semitam duram facit.
Actum secundat, somnies si currere.
Calcare prunas, noxiam signat grauem.
Botros edere, notat madores imbrium.
Ficus edere, cauilla scurrarum notat.
Molestias signat vorare dulcia.
Comesa lactuca, indicat morbum grauem.
Oua edere continereque ostendit mala.

Si somnians ridebis, angor te premet.
Sed si fleas, repleberis tunc gaudiis.
Succendi ad iras, hoc acerbum est somnium.
Petra insidens stabili, bonam spem contine.
Muro insidentem sors secunda te manet.
Mulcta grauaberis, super stercore sedens.
Putoris omen esse crede molestias.
Animæ inquinamentum notat, cœno infici.
Cœnosa peragrans, sentiet vitium ingeni.
Fons limpidus, mentem serenam denotat.
Potare limpidam, bonum omen prædicat.
Cœnosam aquam bibens, agit in angustiis.
Ebulliens aqua, perduelles nuntiat.
Serenat animum vappidi potus meri.
Sopit dolores, dolio exhaustum merum.
Vinum bibentem pugna te manet grauis.
Fluuius inundans, hostilem incursum notat.
Æquor serenum nare faustum est somnium.
Æquor natare turbidum, angores notat.
Aurum tenere somnians, voto excides.
Clauos tenens, ab hoste periculum caue.
Iactura certa est, passer euolans manu.
Tenens columnam, numinis speras opem.
Votum obtinebis, si manu accipitrem premas.
Accipiter euolans malum adfert principi.
Claues tenere, stabile fœdus indicat.
Remoram notant flagella certa vitium.
Se eluere totum, exterminat curas graues.
Abluere dextram, curarum fascem fugat.
Eluere plantas, diluit curas graues.
Latos pedes habere, portendit malum.
Viam ingredi nolito, succiso pede.
Ingloriu eris, te vstulatum somnians.
Curis eris liber, necem si somnies.
Volare, successum rei latum notat.
Præsagiunt pugnas hostiles, basia.
Aduersa sors portenditur præcipitio.
Se iacere pronum in fossam signat tristia.
†Est mysticum, cœlum videre voluier. † Aliter: Currantem equi pullum videre, mysticum est.
Damnum ominare, si columbas videris.
Visi boues, sinistra portendunt mala.
Diram augurantur mortui pestem boues.
Visum cadauer indicat necem grauem.
Est ominosa res atros videre equos.

Albos

Albos equos videre, faustus nuntius.
Signant periculum ab hoste, vesparum agmina.
Videre lumen, res loco in claro notat.
Pelagus quietum cernere, est omen bonum.
Fremitus maris, negotiis turbas notat.
Albens caro, res auspicata est admodum.
Nigratio cutis, bonum nulli notat.
Canum latratus, hostium insultus notat.
Hostile conamen cadet, visa niue.
Omen bonum in somno est, amictus candidus.
At pulla vestis, curâ inanem non facit.
Purpurea vestis, non grauem morbum notat.
Rubens stola, euentus rerum felicitat.
Magnam foue spem, regia indutus stola.
Disrupta vestis, curarum fascem eximit.
Præcisa zona, celeriter expedit viam.
Damnum in negotiis coma obrasa indicat.
Discrimen ingens, crinium casus notat.
Tentus manu ensis, auguratur prælium.
Confringere enses hostium stragis nota est.
Tonitrua somni, nuntiorum dicta sunt.
Qui se senem videt, manet eum dignitas.

Obseruationes Latinæ de anni temporum discrimine.

CAPVT XIX.

QVod in ætatibus, idem & in anni temporibus discrimen obseruatum apud auctores video: vt quemadmodũ dicunt, *ineunte*, vel *prima iuuenta*, *& sic deinceps*, ita & *ineunte* vel *primo vere*, quod Virgilius etiam, *nouo*, dixit in Georg. pró *veris initio*, ad imitationem Græcorum, qui dicunt, πρώτου ἢ νέου ἔαρος. Similiter Latini, *medio*, vel *adulto vere* (quo postremo non semel vtitur Marcellinus) efferunt, pro eo quod est, *in medio veris*, quod Græci non absimili ecphrasi, ἀκμάζοντος, ἢ μεσοῦντος τοῦ ἔαρος dicunt. quanquam Corn. Tacitus *æstatem adultam* quodam loco vsurpasse videatur, pro, *sub finem æstatis*, vbi ait: *Æstate iam adulta legionum aliæ in hybernacula remissæ.* Solent nanque autumni tempore, aut si maturius, æstate desinente, in hyberna dimitti milites. Cicero etiam summam hyemem dixit, pro media bruma, in oratione pro lege Manilia: *Nunquam nisi summa hyeme transmiserint.* idem *lib. de nat. deorum 2.* senescentem hyemem vocauit, vbi solstitium circũscribens dicit, Solis inflectentis cursum tempus adiunctum esse senescenti hyemi. Sic Ammianus libr. 21. *Autumno iam senescente profectus.* pro quo & prouectum dicere non inepte poterimus, vti Tacitus prouectam noctẽ dixit. Denique & *ext. emo, prono, & præcipiti vere Latinis dictũ*, loco eius quod vulga-

riter, *in fine veris*, dicimus: Græci πανυστάτῳ ἔαρι καὶ λήγοντι, teste Pollucе: præterea & φθίνοντος & ἀπιόντος, ex Proclo. Cicero pro Pompeio: *Tantum bellum Cn. Pompeius extrema hyeme apparauit, ineunte vere suscepit, media æstate confecit.*

Cur Cupressus feralis arbor fuerit ab antiquis habita, rationes.

CAPVT XX.

CVpressus arbor, quod funebri signo ad domos funestas poni antiquitus consueuerat, & prope rogum depangi, nemo est in literis vel tenuiter versatus, qui ignorat: q̃ vero id ob caussam, nondũ liquido apparet. multiplex n. adducit̃ a variis scriptorib. ratio, q̃ cũ gẽte variat: siq̨dẽ Latini naturã & ingeniũ arboris magis intuiti vidẽt̃, Græci vero fabulosa potius sectari. Varroni nãq; placuit adhiberi rogis cupressos, propter grauẽ vstrinæ nidorem: quod ita interpretatur Isidorus, vt odorem cadauerum dum vrerentur, cupressi iuxta positæ comprimerent iucunditate odoris sui. Plinius *libr. 16. cap. 33.* caussam geminat, cum quod ea arbor Diti sit sacra, tum quod resecto eius vertice intermori, & succisa non regerminare credatur. Quod tenet quoque Sex. Pompeius: *Cupressi*, inquit, *mortuorum domibus ponebantur ideo, quia huius generis arbor excisa non renascitur, sicut ex mortuo nihil iam est sperandum. quam ob caussam in tutela Ditis patris esse putabatur.* Seruius cupressum Proserpinæ dicatam ait, propter morientium luctus. At Asclepiades ex ea caussa lugubrẽ habitam prodidit, quod Boream Celtarum regem commemorent primum in amissæ filię Cyparissę tumulo conseuisse nouum genus arboris huius. Auctor Græcus τῶν γεωπονικῶν, siue de agricultura, Cassianus Bassus Scholasticus (is enim eorum collector fuit, non Constantinus) libr. 2. rationem refert ad lugubrem casum Cyparissarum Eteoclis filiarum, quæ quum in solemni dearum tripudio in puteum prolapsæ interiissent, miserta flebilem sortem Tellus plantas proceritate puellis similes (vti fabulatur) produxit, desiderium quoddam earum & monimentum rei in arborum illis cognominum aspectu volens exstare. Nec defuerunt qui ad tristem euentum Cyparissi cuiusdam id transferunt, qui Telephi filius, quum in Chio insula ceruum mansuetem delicias suas fortuito iaculo ipse (vt refert Probus) Syluanusue pueri amasius (quod Seruio placet) traiecisset in Syluis pascentem, inedia vitam finiuit, præ mœrore contabescens, quem Apollo (nam hunc eius amatorem narrat Ouidius Transformat. decimo, & Seruius parum sui constans in Æneidos tertio) nec medica ope nec consilio ab instituto reuocare quum non posset, in Cupressum luctuosam arborem conuertit, de amasii nomine dictam. quanquam alii Græcam originem illi tribuunt, vt Cyparissus vocata sit, διὰ τὸ κύειν ἐν φύσει παρίσους κλάδους

κλάδους τε καὶ καρποὺς, ab æqualitate fructuum pariter & ramorum, quos producat: vnde natus ille senarius ab Eustathio adductus, καρποῖς παρίσους ἡ κυπάρισσος κλάδους. Illud obiter adiecero, quod Iouis sceptrum e Cyparisso fabulentur fuisse factum veteres, vt Hermippus auctor est: quæ res deterruit Pythagoræos ab vsu Cupressinarum arcularum, quod commemorat Laertius. Fuit & Cyparyssus oppidum in Parnasso monte situm, iuxta Delphos, a Cyparysso Minyæ Orchomeniorum regis filio nomen habens, Eustath. teste.

Virgilii locus illustratus ex tertio Æneidos. Iulianus Aurelius cum Laertii interprete notatus.

CAPVT XXI.

Virgilius haud vulgari sensu illud in tertio Æneidos extulit:

Da pater augurium, atque animis illabere nostris.

tecte namque respicit ad cognomen Apollinis Genitoris, cuius in Delo exstabat ara hoc cognomento, quem Cato in oratione de educandis liberis Genitiuum dixit. Huius meminit in Argonauticon quinto Valerius Flaccus:

Phœbi Genitoris ad aras
Ventum ait.

Cloatius Vereus, *Deli*, inquit, *ara est Apollinis* γενέτορος, *in qua nullum animal sacrificatur, quam Pythagoram velut inuiolatam adorasse produnt.* Idem scribit Aristotelis in Deliorum repub. testimonio Laertius Diogenes li. 8. βωμὸν προσκυνῆσαι μόνον ἐν Δήλῳ τὸν Ἀπόλλωνος τοῦ Γενέτορος, ὅς ἐστιν ὄπισθεν τοῦ Κερατίνου, διὰ τὸ πυροὺς καὶ κριθὰς, καὶ πόπανα μόνα τίθεσθαι ἐπ' αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς, ἱερεῖον δὲ μηδέν. id est: *Adorasse modo Pythagoram Apollinis Genitoris aram in Delo, quæ retro Corneam est posita, quoniam farra, hordeum, placentasque solas citra ignem apponere illic moris sit, victimas vero nullas.* quem locum interpres commaculauit quidem. Sed maioris erroris in luto hærere deprehenditur Iulianus Aurelius, auctoris verba exponens in libro quem de Deorum cognominibus scripsit: nam illud, ὄπισθεν τοῦ Κερατίνου, vertit, *quæ post Ceramicum erat*, qui locus fuit Athenis celebris. Huc respexisse & Ciceronem certum est *in 3. de natura Deorum*, scribens, ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluisse Pythagoram, ne aram sanguine aspergeret. Quam aram, quia in ea nullum animal immolabatur, εὐσεβῶν βωμὸν, id est, piorum seu rite venerantium aram sua etiamnum ætate dictam exstitisse refert Cyrillus *libr. 9. aduersus Iulianum.* Ex his liquere etiam potest, cur Venerandi vocabulo vsus poeta, non hostias mactantem, sed solemni tantum precatione vsum Æneam facit, in eo versu:

Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.

neque enim dubium mihi est, quin doctissimus poeta sciuerit istud, & accuratissime obseruarit. Porro corneam aram vocat La-

ertius eam, quæ ex dextris (sic enim lib. vtra animantia sapientiora sint, aquaticane an terrestria, Plutarchus habet Idem secũ pugnans in Theseo, *læuis*, non *dextris*, ait) cornibus omnibus ibi positam, quem κερατῶνα βωμὸν in Theseo appellat, inter septem orbis miracula habitam vel Martiale teste.

Italiam variis nominibus appellatam esse, & vnde, quodque nomen illi accreuerit.

CAPVT XXII.

Varia apud Poetas Italiæ nomenclatura exstat, quam libet in hoc vnum caput, ceu vnam Myconum, congerere, vt non omnibus cognita, vna eademque opera tradantur. Eam regionem primo Argessam fuisse nominatam, aut secundum alios Margessam, a Margetum gente, quos Halicarnassæus per quartam vocalem Morgetas appellat ex Antiocho Syracusano, constat: deinde a Iano Ianiculam, *quod in Originibus scripsit Cato*: rursus a Saturno, cui sacrata fuit, Saturniam, *teste Halicarnassæo & Trogo*: postea Ausoniam, ab Ausone Vlyssis e Circe filio, vti Zezes, aut vt alii, ab Ausone Itali & Leutariæ filio: Stephanus ab Ausone genito ex Atlante & Calypso: nam Ausoniam proprie dictum fuisse tractum maritimum Auruncorum inter Campanos & Volscos, auctor est Dion Cocceius. At Portius Cato Calabros prius Ausones nuncupatos ait. Iam vero & Hesperia audiit ab Hespero Atlantis fratre ab ipso in exsilium acto, secundum Seruium, & huc appulso. Quin & Oenotria eadem terra fuit dicta: in quo nomine ingens est pugna: siquidem ab Oenotro Arcade Lycaonis filio, qui primus transfretato sinu Ionio Italiam incoluit, ita appellatam scribit Halicarnassæus: cui ferme consentit Myrsilus Lesbius, & Pausanias, qui in Arcadicis sic ait: *Oenotrus filiorum Lycaonis natu minimus, a Nyctimo fratre pecuniis virisque impetratis, in Italiam traiecit, primus omnium qui e Græcia coloniam nauigio deportauit: imo ne barbarus quidem vllus ante Oenotrum alienam terram inuasisse, ei qui diligenter omnia excusserit, inuenietur.* Hæc ille. Antiochus quoque Syracusanus Oenotrium ducem Arcadum in Calabriam appulisse, ibique in ora maritima colonias posuisse memorat. Sed hæc, vt mendacia, refellit in Originibus Cato, nomen illud sortitam Italiam dictitans, ab Oenotro vetustissimo rege Sabinorum & Hetruscorum, penes quem imperium erat. Idem ex quorundam opinione Oenotrium cum Iano eundem facit, qui primus Italis vinum & far ostenderit. Varro Oenotrum Latinorum regem, nomen creasse regioni existimat. Seruius a vino optimo nomen sumsisse Oenotriæ annotat, quod οἶνον Græci vocant, ridicula nominis deriuatione. Postremo Italiæ nomen indidisse Italum quendam Arcadum regulum, Thucydides in sexto refert. Hygimus Italum ducem ex Penelope & Telegono na-

eum comminiscitur. Halicarnassæus Italum Siculorum regem qui primus agricolationis opera in Italiam inuexerit, regionem a se transnominasse scribit. Timæus fabulatur dici ab Italo boue vno ex armento Geryonis, qui abactus ab Hercule Siculi freti angustias tranauerat, Tyrrhena lingua Italum taurum nominante. Hellanicus vero, quoniam opimos boues gignat ea regio, eiusdem vocabuli occasione nuncupatam voluit. Recenset etiam in Originibus Cato, Italum Hesperi fratrem, vnde gemina Italiæ nomina creuerint. Hæc fere de Italiæ appellationibus omnium prope terrarum alumnæ annotare visum est, quæ tot populorum discordes ferasque linguas, Latini sermonis commercio ad colloquia contraxit, vt Plinii verbis dicam.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SECVNDVS.

Septimii Tertulliani locus vnus & item alter, & D. Clementis, restituuntur genuinæ lectioni.

CAPVT I.

PErcurrenti mihi nuper annotamenta Beati Rhenani in Tertullianum secundæ editionis, multa bene retractata probeq; interpolata sunt visa: in nonnullis visus est parum fauente, ne dicam inuita, Delia venari vir ille alioqui extra omnem aleam doctissimus, quiq; in restituendis auctoribus sedulam nauauit operam, e quibus vnum atq; alterum locum subiiciam a me obseruatum. Scribit in libro de Velandis virginibus Septimius Florens his verbis: *Debebunt*, inquit, *etiam & ipsi aliqua sibi defenaere insignia, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum aut stigmata Britonum* Hic pro *crobylis*, *scrobulos* legit atq; exponit in priore editione Beatus, vt scrobuli, voce a diminutiuo scrobe, foramina sint aurium, per quæ barbari traiiciant gemmas & annulos. Deinde in altera, de qua loquor editione, bis in eundem impingens lapidem, dictionem reponit coniecturæ solum obsidem, *strobulos* legens, adiecta annotatione ista: *Strobulus Græcis pineam nucem significat, gestamen ex auro barbarorum quorundam &c.* Speciosa quidem videtur hæc elusio, qua imperitioribus iudicio defectis, velut offusa nebula satisfiat: quibus tamen obtrudere, quod nusquam lectū est, a latæ culpæ crimine non multū abhorret. Est a crobylus crinium plexus in acumē desinēs: de quo & cicadis Thucy-

dides in primo, & *Lucianus in Nauigio*: κόμαν ὁ κρωβύλος χρυσῷ ἀπὸ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. & *præter Plutarchum Theophylactus*, κρωβύλῳ καὶ τέττιγι ὁ γοργίας σεμνύνεται. id est: *Crobylo & cicada superbit Gorgias*: qua de re plura in commentario de Coma. Est & alter eiusdem lapsus in libello de fœminarum cultu commissus, vbi pro, *Scrupulosa Deus auribus vulnera intulit*, scrobulosa maluit legere, vt ad scrobulos illos barbarorum commentitios allusum sit scilicet, quum ludat ironice in temerariam & peruicacem nostram libidinem foramenta auribus sponte impingentium. Porro verisimile mihi fit, Tertullianum antiquitatis omnis scientissimum virum Græcam vocem Crobylos, non suppetente Latina, in Romanam coloniam adoptare, vel vsitata cum temporis vti maluisse: alioqui ætas illa, quæ Plinium, Martialem, Suetonium magisque etiam posteriores tulit, Græcis libenter dictionibus vsa videtur, ad proteruiæ vsque vitium. In quorum numero miror, cur Ruffinus Aquileiensis studio interdum obscurare suam dictionem Græcis vocibus, velut Latinis gestierit, vbi diserte Romanas vsurpare maiore cum luce pariter & gratia potuerit. Adferam e multis vnum, quod apud D. Clementem in sexto, ὑποτυπώσεων exstat, in hæc verba: *Quod etsi lex de his nō admonuisset, nos vt cantharis libenter volueremur in stercore?* Potuisset hic pure puteque Latina voce Scarabæos dixisse, maluit tamen mere Græcam aspergere. quid vero eum mouerit, dicere non habeo: certe caliginem multorum oculis offudit, & iudicio Io. Sichardi, viri non indocti, qui editionem procurauit, imposuit, qui parum cogitans κάνθαρον sonare Græce Scarabæum, multoque minus, quod insectum istud stercoreas pilas voluter (*quod de eo scribunt Plinius lib. 30. cap.2 Orus, Porphyrius lib.4* περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. *Plutarch. lib. de Iside & Osyride, alii*) suspicionem sinistram admodum margini illeuit inter scholia: nam pro cantaris, canterios, forcassis votis eius melius responsuros, quam exiguum insectum istud, substituit. At enim demus humanum esse interdum errare, quando & bono Homero nonnunquam somnus obrepere possit, attamen maiore religione opus est.

De tribus vestium purpurearum generibus distinctius paulo perscripta ratio. Ibi quid ἀλουργὲς propriè.

CAPVT II.

TRia ferme purpurearum vestium genera ab auctoribus enumerata lego, ἁλουργίδα, πορφυρίδα & φοινικίδα, quæ tamen ab iis, qui hac de re ex professo scripsere, pro colorum discrimine non satis distincta, mirari sat nequeo, ac ne a diligentissimo quidem Bayfio, præterquam in voce φοινικὶς, quam phœniceum colorem potius, quam purpuram designare, recte annotat. Certe singulis diuersum fuisse colorem autumo, vt dicam postea: quando &

do & Artemidorus *in Onirocriticis lib. 2. c. 3* clare eas discriminet: quum πορφυρᾶν ἐσθῆτα τὰ αὐτὰ τῇ ἀλουργίδι σημαίνειν, hoc est, purpuream vestem idem portendere in Baccho operatis dicat, quod caeruleam. & iterum, ἀλουργίδα ἔχειν ἱερεῦσι μὲν καὶ θυμελικοῖς. &c. mox, πορφυρᾶ δὲ ἐσθὴς δούλοις ἀγαθὴ καὶ πλουσίοις. Enimuero vocabulorum etyma intuenti mihi atque expensius rimanti, ἀλουργὶς videtur caeruleum paludamentum, siue mauis, trabea exponi posse: nam colorem coeruleum ἀλουργὸν a maris colore dici puto, ἀπὸ τῆς ἁλός: quo modo accipitur quod legimus Odysseam Homericam olim ἐν ἀλουργοῖς ἐσθήμασιν, vt Iliada ἐρυθροῖς ἀφίεσιν, agi consueuisse: caeruleis quidem illam, propter Vlyssis per mare errores: hanc vero rubeis, propter caedes & cruenta bellorum vulnera. Deinde φοινικίδα interpretor, quae palmeum colorem mentiretur, illis φοίνικα palmam nuncupantibus. Postremo πορφυρίδα recte purpuream a cruore saniene piscis purpurae dici posse censeo, nigricantem videlicet magis, a cuius similitudine πορφύρεον κῦμα, & πορφύρεον θάνατον Homerus extulit. Ceterum ad istius rei discrimen, adferunt momenti nonnihil Appiani verba, ex quinto bellorum ciuilium, vbi Sextus Pompeius gloriabundus ob geminum naufragium aduersae partis, phoenicium paludamentum, quo Imperatores vtebantur, in coeruleum conuertit, adinstar Neptuni, cuius filius haberi ambiebat, ob felicẽ in nauigatione successum (quam rem obiter attingit & Porphyrio in Horatii Epodon libr.) Ea sic Graece leguntur: καὶ τὴν συνήθη τοῖς αὐτοκράτορσι χλαμύδα, ἐκ φοινικῆς εἰς κυανῆν μεταλλάξαι φασί.

Locus ex quinto Aeneidos Virgilii accuratius expensus & explicatus.

CAPVT III.

Legenti mihi locum Virgilii, quo certaminum in parentalibus ab Aenea (vt putatur) primum institutis editorum praemia enumerat, nescio quid scrupi animum perculit, quod sacros tripodes inter brabẽia ponit. sic enim ait:

Circoque locantur
In medio sacri tripodes, viridesque coronae.

Placuit itaque Seruium, cuius inter Grammaticos non postrema est auctoritas, consulere, quid in medium ille adferret, ratus illum meae exspectationi facturum satis. qua spe falsus, altius rem examinandam duxi. Ad Graecos igitur fontes, quorum latices pleno ore hausit poeta noster, qui illum a profano vulgo excludunt, cõfugio, ac primum ad ingeniorum parentem Homerum, apud quem in funebrib. ludis Patrocli prẽmia victoribus proponit Achilles τρίποδ' ὠτώεντα δύο & rursus, ἄπυρον κατέθηκε λέβητα. Sciendum itaque tripodas hic accipi pro lebetibus vel cacabis tribus pedibus innixis: sic enim interpretor illud Eustathii in Iliad. ψ.

διὰ τὸ τρίποδα τὴν ἀπόφασιν ἔχειν. Quæ verba transcribens Phauorinus, ἀπόφασιν male legit, nisi chalcographi vitio irrepsit mendũ. Sed repetam rem a principio omnem latius. Constat ex Athenæo *in Dipnosoph. 2* & Eustathio *in nono Iliades*, duo antiquitus tripodum fuisse genera, siue lebetum: alterum ἐμβατήν... qui igni imponitur, dictum quoq; λοετροχόον, quod eo ad balnea vterẽtur: eundem & ab Homero αἴθωνα veluti ab igne candentem nominatum, in quo aqua calefiebat: cuius apud Æschylum est vsus:

τὸν μὲν τρίπους ἐδέξατ' οἰκεῖος λέβης
ἀεὶ φυλάττων τὴν ὑπὲρ πυρὸς στάσιν.

Et apud Sophoclem in Aiace:

ἀλλ' ὡς τάχιστα
τρίποδ' ἀμφίπυρον λουτρῶν ὁσίων θέσθ' ἐπίκαιρον.
Vos tempori arduum lauando funeri
Imponite igni tripoda.

alterum ἄπυρον *ignis expertem*, in quo vinum dilui solebat, a diluendi eius argumento κρατῆρα etiam dictum, quem etiam ἀναθηματικὸν vetus Homeri scholiastes exponit, quod inter templorum donaria, & in ædium suppellectile ad ornatum reponeretur, propterea extitus & albicans e stanno affuso. vt Iliados 23. annotat Eustat. λευκὸς δὲ ὁ χάλκωμα δηλαδὴ κρατηρίον. Quod vero tripus & lebes idem sint, ostendit Homerus: nam quem vocat in ψ ἄπυρον λέβητα, in nono ἄπυρον τρίποδα dixit. Sed præstat ipsius versus citare, quibus Agamemnon pollicetur se Achilli pro iniuria ademtæ Briseidis daturum præter alia multa,

ἑπτ' ἀπύρους τρίποδας, δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα,
αἴθωνας δὲ λέβητας ἐείκοσι.

hoc est:

Ignem haud expertos tripodas septem, atq; talenta
Dena auri, & bis tot candentes igne lebetes.

In vicesimotertio, Achilles victori tertio premium decernens,

αὐτὰρ τῷ τριτάτῳ ἄπυρον κατέθηκε λέβητα, καλὸν &c.
Tertio item expertem flammæ nitidumq; lebetem
Constituit.

Tales autem tripodes, qui ignis iniuriam nunquam sentiũt, temperandoque vino addicti, Libero patri sacri erant, ob veritatem in ebrietate sitam, iuxta illud οἶνος καὶ ἀλήθεια. *Vinum & Veritas.* Vnde & victoriæ præmium in Liberalibus proponi solebat tripus, *quando & veriloquos ex Tripode locutos* prouerbio dicimus. Duas igitur ob caussas poetam sacros tripodas dixisse putarim, tum ἀπύρους, ac proinde Libero sacratos, tum vt ἀναθηματικούς, qui vel ad ædium sacrarum ornatum conuerti possent. Nam Seruii interpretatio frigidior videtur: sic enim exponit: *Sacri tripodes, sic pulcri, vt sacros putares. nec enim sacrilegum erat, vt sacra donaret.* Porro & illud silentio præteriri non debet hoc in loco,

Ionem

Ionem poetam in Agamemnone, ἔκπωμα δακτυλωτὸν ἄχραντον πυρὶ dixisse, poculum ansatum ab ignis iniuria immune, alludendo ad Homericam vocem ἄπυρον, nimirum accipiendæ frigidæ accommodum, vel ad hauriendam bibendamue frigidam appositum. Fuit & lebes nauigii genus (vnde fortassis per paronomasiam lembus dictus est) quo ad Erythiam Hispaniæ insulam mare traiecisse Herculem ferunt apud Alexandrum Ætolum, de Hercule sic dicentem:

χαλκείῳ δὲ λέβητι μέσον διενήξατο πόντον.

Traiecit vastum pelagus ex ære lebete.

Euphorion lebetem æneum, cymbam æneam, hoc est, rostris æneis munitam vocauit, ibi:

χαλκείη ἀκάτῳ ἐπέπλευσεν ἐξ Ἐρυθείας.

abnauigasse Herculem scapha ænea ex opima boum Erythia scribens. Theocritus etiam lebete nauigasse illum ait. Panyasis & Pherecydes Græci scriptores phiala vectum prodiderunt, qua de re plura Athenæus lib. 2. & Macrob. lib. 5. c. 21.

De talorum & tesserarum iactu, multa ab aliis non dicta, nonnulla etiam animaduersa.

CAPVT IV.

Qvum viderem non infeliciter tentasse quosdam Erasmi dictis attexere aliqua de talorum tesserarumque ratione, vsque adeo vt gloriari etiam hoc nomine instituerint, qui tamen vix tria quatuorue auctorum testimonia afferint, putaui & ego me rem studiosis non ingratam facturum, si non parum multa ab aliis tacita, quædam etiam animaduersionem & limam promerita, collectaneis hisce nostris insererem: quare candori nostro fauebunt studiosi. Ἀστράγαλος itaque, quem talum Latini nominant, Ionibus etiam ἀστραγάλη, vt ex auctoritate rhetorici lexici citat Eustathius, sic dictus est, quasi ἀστράβαλος, enallage literæ β, δι' ὃ ἀστραβῶς ἐπὶ βαίνειν, quod ad incessus firmitatem faciat. hinc ἀστραγαλωταὶ μάστιγες celebratæ sunt veteribus, scuticæ talis insertis cõstantes, vt idem Iliad. 23. annotat, quarum apud Plutarchum in libello aduersus Coloten fit mentio, quibus cædi flagellarique solebant in Matris Deorum templis Galli eius Deæ ministri, si quid deliquissent. Eius verba sunt, μάστιγος δ' ἡ μέμφεος τὸ ἀστραγαλωτῆς ὀκνείας, οὓς τοὺς γάλλους πλημμελοῦντας ἐν τοῖς μητρῴοις κολάζουσιν. Hinc & ἀστραγαλομάντεις ab Artemidoro libro secundo recensentur, qui e talorum iactu, futurorum euentuum sortem prædiuinabant. Talos ἀστρίχους dixit Aristophanes, alii poetæ ἀστρίας, Callimachus ἄστριας vbi donatos cuidam fuisse memorat ζορκὸς πέντε νεοσμήκτους ἀστρίας, dorcadis talos quinque recenter rasos expolitos. Vnde & talis ludere ἀστρίζειν dicebatur, & ἀστραγαλίζειν. Hic ludus quaternis fiebat talis, quorũ vnusquisq; casus habebat quatuor, non senos, cubi ad

modum: dyas nanque & pentas hic deerant, hoc est, binarius quinariusque numeri otiosi erant, neque in talis recensebantur: sed positus ipse, siue ratio lapsus, vicem obtinebat numeri, testante Polluce. Vnde apparet status positusue talorum diuersos, nominibus vnionis, ternionis, quaternionis, & senionis fuisse censitos. Cupidinem & Ganymedem talis ludentes puerili more inducit Apollonius Rhodius libro tertio his verbis:

Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
Χρυσείοις, ἅτε κοῦροι ὁμήθεες, ἑψιόωντο.
Vt pueri aequales ex auro ludere talis
Sunt deprensi ambo.

Caluus poeta Curium Romanum talis pereruditum describit, teste Asconio. Pausanias Arcadicis in Herculis specu cognomento Buraici, diuinationis genus exercitum fuisse scribit, quod *astragalis quaternis in pinaca coniectis fiebat, post suas primo ad diuum preces.* Pindari quoque scholiastes in Pythiis annotat, in sacris Deorum mensis repositos fuisse talos astragalosue, quibus proiectis futura augurabantur. Verbi gratia, eiusmodi si iactus obtigerit, tale quid eueniet: sin minus, non cōtinget. Celebris est apud auctores *Siphnius talus*, σίφνιος ἀστράγαλος, ob exiguitatem, vt arbitror, εἰ δύπλάζαι, sicuti refert Eustathius. A talorum ludo diuersus est tesserarius, quem & πεττείαν & κυβείαν illi dixere, licet Athenæus confudisse videatur libro 10 ex Theopompo Rhodiorum insolentiam describens, talorum ludo, vel tesserarum de fœminis liberis ad stuprum solicitandis contendentium: cuius verba non grauabor adscribere: ὥστε καὶ κυβεύειν ἠξίωσαν πρὸς ἀλλήλους περὶ γυναικῶν τῶν ἐλευθέρων. Ἐ διωμολογοῦντο τοὺς ἐλάττω τοῖς ἀστραγάλοις βάλλοντας, ἣν προσταχθῇ τῶν πολιτίδων τῷ νικῶντι εἰς συνουσίαν ἀγαγεῖν, &c. & paulo post, καὶ ταύτην τὴν κυβείαν ἔπαιζον. id est: *Pacti inter se, vt qui minimum talis iecisset, victori quamcunque oppidanarum iussus produceret* & mox: *atque hunc tesserarum ludum exercebant.* Vides vti & κυβείαν & κυβείαν confundat cum astragalis Πεττείαν, hoc est, *tesserarium ludum* inuenisse in Aulide Bœotiæ, οὐ ῥάθυμον παιδιάν, ἀλλ' ἀγχίνουν τε καὶ εἰσαῦ σπουδῆς, *non segnem ludum, sed ingeniosum atque industrium*, Palamedes Euboicus a Philostrato in Heroicis traditur: cui eam gloriam tribuit & Gregorius Nazianzenus in prima inuectiua σηλιτευτικῇ: item Pausanias in Argolicis, dicēs *Palamedem cubos a se inuentos consecrasse in fano Fortunæ.* Sophocles quoque in Palamede fabula, hanc inuentionem illius ita prosequitur:

οὐ λιμὸν οὗτος τόνδ' ἀπῶσε σὺν θεῷ
εἰπεῖν χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας
ἐφεῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις,
Πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Latine sonant:

Non ille (dicam enim) procul famem Deo

Iuuante

Iuuante abegit, otiumque fallere
Docuit sedentes littore in sicco, mare
Vbi murmurat, ludo reperto tessera,
Vita sucum to desidia solatio?

Imo Polemon auctor est, sua ætate monstratum fuisse saxum apud Ilium, super quo pessos Græci iaciebant. Quin & παλαμήδιον ἀβάκιον, *Palamedis abaculus* celebratur ab auctoribus. Plato tamen in Phædro Ægyptios ait inuenisse præter numerandi & subducendorum calculorum rationem, etiam πεττείαν atque κυβείαν. Proci apud Homerum πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον, *tesseris ante fores sese oblectabant.* Ludum hunc in carmine de Virginitate describit Nazianzenus:

ἀλλ' ὥς τις στρεπτοῖσιν ἰαινόμενος φρένα πεσσοῖς,
Πεσσὸς μὲν προΐησι, τὸ δ' ἄρτιον ἠὲ περιττὸν.
οὐ χερὸς, αὐτομάτη δὲ λίθων στροφάλιγξις ἔδωκεν.

id est:

Qualis cui mentem versatilis alea pascit,
Ille quidem iacit, at par impar non manus ipsa
Fingit, fortuita at prabet versura lapilli.

Phanias Comicus Mithylenæum quendam Leonem ἀήττητον καὶ τὴν πεττευτικὴν, in aleatorio ludo insuperabilem nominatim celebrat. At enim quæ fuerit procorum in iactu tesserarum ludendi ratio, ex Ctesonis Ithacensis fide recenset Appion Alexandrinus apud Athenæum in Dipnosoph. 1. Porro in hoc ludo quinque vtebantur tesseris, vnde & nomen fortasse πεττείας, quasi πεντείας ζενὸς fluxit, vt ex Eustathio citauit Phauorinus: (nam ἀπὸ τοῦ πίπτειν, a casu eorum etymon deriuat Hom. scholiastes. Aliter tamen Zenobius, tribus veteres lusisse dicit, quod & adagium videtur innuere, ἢ τρὶς, siue (vt in Zenobio legitur) τρεῖς ἕξ, ἢ τρεῖς κύβοι. Sed quia in huius adagionis mentionem incidimus, paulo latius explicanda erunt quædam, & restituenda nonnulla in Erasmi annotatione. *Cubus*, Græce κύβος, effertur tam de tessera quæ iacitur, quam de puncto ipso & nota insculpta, numerum iactorum reddente, ac præcipue vnione, qui ὄνος quoque asini nomine dicitur. Vbi obserua obiter apud Pollucem lib 9. cap. de conuiualibus lusibus, χαλέπτης legendum esse, non κυλέπτης. Priore modo accipitur illud e Tragœdia, ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est: *Feliciter semper cadunt cubi Iouis.* At posteriore accipiendum Euripidis illud in Myrmidonibus, vbi tesseris ludentes facit Heroas,

βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα,
Duas Achilles vniones iacit & quatuor.

quem versum in Ranas transtulit Aristoph. Item illud Eupolidis: ἀποφθαρεὶς δὲ δύο κύβω καὶ τέτταρα. Sic accipienda sunt quæ paulo obscurius scripsit Zenobius in hæc verba: κύβων γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτὸν

τὸ ῥιπτούμενον, ὅτι πλήρης ἐστὶ, καὶ μή. quæ sic reddidit Erasmus: *Tesseram etiam iactum ipsum appellant, qui nonnunquam plenus est, interdum inanis: atque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis.* Hæc ille, sed falsus est: nam ter sex plenam victoriam apportabant, tres vero cubi hoc est, vniones, succumbere iacentem loquebantur: id quod & Zenobius non inficiatur, qui Ionas appellasse tales cubos monadasue etiam ὄνους testatur: vbi in exemplaria Græca non vulgare mendum irrepsit loco ὄνους habentia οἴνοις, tametsi apud Pollucem alibi etiam οἰνὸν & οἴνην scriptum inueniam. *Quod vero non ter trium iactus felicissimus fuerit*, quod voluit Erasmus, *sed ter senum*, clare ostendit Æschylus in Agamemnone, vbi excubitor conspecta per tenebras face captæ Troiæ indice, eam ter sex iecisse, hoc est, fausta lætaque portendere omnia gaudet: itaque sic ait:

τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.

id est:

Cecidisse res heriles prospere dabo,
Nocturna quando hæc fax mihi ter sex iacit.

Vnione quoque nomen fuit apud illos κύων *canicula* respondet voce Latina: præterea & κῷος & χῖος, quo spectat Leonidæ epigramma in Pisistratum:

τί στοχάσωμαι σοῦ Πεισίστρατε, Χῖον ὁρῶντες
γλυπτὸν ὑπὲρ τύμβου κείμενον ἀστράγαλον.

Quid commentabor de te Pisistrate, Chium
Insculptum tumulo quod videam astragalum?

Ex quo loco apparet Chium etiam in talis, non modo in tesseris obseruari solere. Adde, quod Eubulus Comicus in Aleonibus, κύκλωπα, ni fallor, dixit ab vno oculo monadi respondente. At senio, ἑξίτης dicebatur & κῷος, atque etiam συνωρίτης: de quo fluxit parœmia, Χῖος παρεστὼς, κῷον οὐκ ἐάσει. quomodo Strattis Comicus illud extulit:

Χῖος παραστὰς, κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.

id est:

Hic Chius astans, non sinit Coum loqui.

quo allusit Aristophanes in Ranis, ibi: οὐ Χῖος, ἀλλὰ κῷος. Iam vero *Cubi* vocabulum (quod etiam ad amphoram, iuxta Rhemnium Fannium, & *quadrantal*, a quatuor quadris dictum, extenditur, de quo & Gellius libr. 1. cap. 20.) apud Græcos *panem* etiam *quadratum* notat, anetho conditum & oleo, vt in Dipnosophistis tradit Athenæus: prætereà & lumborum concauitatem vtrinque subsidentem, κύβον dici in Synonymis a Simmaristo proditum est. Arrianus etiam pro verticulo spinæ cubi vocabulum vsurpasse legitur:

αὐχὴν δ' ἐξ ὑπάτοιο κύβοις ἐπιμίσγεται ἰξύος.

Ceruicis

Ceruicis summum a coniungit vertebra spinam.

In eadem significatione *Astragali* voce vsus est Tryphiodorus, ἐπαυχενίους δ᾽ ἀυχένας ἀστραγάλους ἐάγησαν, collapsos altrinsecus Troianos perfractis colli verticulis exspirasse scribens. Quin & pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur: vnde prouerbiale illud apud Æschylum in 7. ad Thebas, ἔργον δ᾽ ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ, id est: *Mars bellis incertus rem iudicabit.* Non est prætereundum silentio quod apud Menodotum, siue eius metaphrasten Galenum in oratione ad artes paraenetica legitur, *Mercurium orationis Deum a veteribus plastis pictoribusque, κύβῳ insistentem fingi pingique, quod cubica figura sit minime instabilis:* qua ratione *cubis* comparauit Socratis rationes Hierocles Alexandrinus philosophus, quod quacunque tandem in partem caderent, stabiles semper καὶ ἀπτῶτες manerent. Quodque Plato in Repub. Archytam Tarentinum geometram primum inuenisse *cubum* refert. Solebant autem pro numero punctorum siue cuiuslibet monadis drachmam aut staterem deponere ludendo, præcipue in eo lusus genere, quod πλειστοβολίνδα nuncupabant ab euentu, quod qui plura iactu numerasset puncta, appositam argenti summam auferret. Vnde in Amipsiæ Comici Pala, vel funda (σφενδόνην inscripsit) τριμναῖον apponitur, *trium minarum pretium, in trium cuborum iactu,* nimirum pro quolibet vnione mina. Porro a punctis tesserarum ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις τρημάτων, aleones dicti sunt τρηματίζαι, vt in Iliad. 16. annotat Eustathius, quos & σκιραφίδας Amphis Comicus dixit: at pergulæ vel tabernæ vbi tesseris ludebatur, κυβευτήρια a cubis, & σκιραφεῖα a peculiari Athenis ei rei dedicato loco nominabantur, quas & πεττεῖα dixit Sophocles. Refertur ab Eustach. in Iliad. ⱺ. tesserarum ludi genus διαγραμμισμὸς dictum quo calculis sexaginta albis pariter & atris, in tritilli alueo ludebatur: ita enim eius verba interpretor, διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψηφῶν ἑξήκοντα λευκῶν τε ἄμα καὶ μελανῶν. Cuius vius est apud Philemonē, πετεύειν, διαγραμμίζειν, κυβεύειν. Redeamus postliminio ad talos. Vt cubus sex habet casus ἐξ ἑξάεδρος κατ᾽ ἀντίθεσιν συγκειμένους, ita vt septenarium constituant numerum cum accessione oppositæ partis: *Nam monadi hexas opposita erat, triadi tetras, & dyadi pentas, quæ in solis cubis senas habentibus superficies, exstant:* ita astragalorum quilibet quaternos habet casus, vti diximus: qui si in excidendo diuersas ostendissent facies, *Venereus iactus* is nominabatur. Porphyrius Grammaticus annotat *Venerium iactum* supremum habuisse numerum in talis, quippe qui tricenarium expleret, quo iactu ἀρχιποσίαν sortiebātur, a quo bibendi ordo inciperet: nisi pro tricenario legendum sit ter senarium, de quo ante in Senione diximus, & in commentariis nostris in Horatium. Eustathius Iliad. ψ. talorum casus vniuersos scribit fuisse numero λε, id est, triginta quinq; (nisi vitiosus fuerit codex manuscriptus,

quem Bononiæ videndum mihi impetrarat Comitum Pepolorum, principis in ea ciuitate familiæ, benignitas) quorum aliqui a diis, ab Heroibus alii & viris illustribus, aut amasiis, nonnulli a fortuitis euentis, vel ad honorem & lucrum, vel ad ignominiam dispendiumue facientibus, nomen sumserunt: inter ques Stesichorus octadem significabat, quoniam eius poetæ tumulus apud Himeram Siciliæ oppidum, octonis constabat angulis. Postea a fracto triginta tyrannorum dominatu, quadraginta qui Reipubl. Atheniensis summam tenuerunt, in gratiam Euripidis poetæ, qui cum iis viuebat familiariter, excogitarunt quendam talorum iactum, quem poetæ nomine donatum Euripidium dixere. Erat in talorum lusu felix iactus *πρηνὴς* dictus quasi pronus, cui *ὑπτιάζων*, id est, supinus aduersabatur, apud Eubulum. Item *αἴγλη* a splendore *fortunatus iactus* erat. In felicium numero censebantur, & *καλλίβολος*, & *ἀγαθοδαίμων*, & *ἱερὸς*, & *λάμπων*, *σωνεὺς*, *ἁρμάλιας*, *κεντρωτος*, *ἐπικαρδιώτης*, *ἐπίθετος*. & quæ alia recenset ex Eubulo Pollux. inter infaustos erant *χεῖος*, *αὔολα μαίνης*, *ἄλιτος*, *πάτραιος*, at *μίδας* e mediis iactibus erat, nec infelicissimus, nec item fortunatissimus, testante Polluce, tametsi Cœlius felicissimum scribat. Addit Eustathius loco supradicto, quod huic loco non est dissonum, quod *κύων*, de quo memini. *δηλοῖ αὐτοκαίρετον εἶναι ψῆφον, ἐν χώραις γὰρ εἰσὶ διαγεγραμμέναις πεττευτικαῖς, πολλῶν κειμένων ψήφων αἱ ἐκεῖ αὐτοκαίρετοι ἐν μὲν χώραις, πόλεις ἐλέγοντο νόμῳ κυνοσυνικῷ, κύνας δὲ αἱ ἀλλήλαις ἐπικλείουσαι ψῆφοι.* Ad talos illud quoque spectat, quod Diogenes in sua repub. censuit *astragalos nomismatis vicem obtinere*, damnato prorsus pecuniæ vsu: quodque Antiochus ille cognomento *ἐπιφανὴς*, i.e. Illustris, imo *ἐπιμανὴς* potius & *insanus*, cum Polybio dicendus, promiscue nullius habita ratione, *his talos dorcadum, illis palmæ fructus, aliis aurum elargiretur*. Memoratur Lysandri Lacedæmonii dictum non incelebre, *viros iureiurando, pueros talis fallendos esse*: nam apud Iul. Pollucem, vt id obiter dicam, libr. 6. cap. 32. *ὅρκοις* legi debet non *ὄχοις* & apud Plutarchum nono segmento problematum, cap. 6. desiderantur hæc verba *παῖδας μὲν ἀστραγάλοις, ὅρκοις δὲ ἄνδρας ἐξαπατητέον*. legitur & Demetrius ex fuga bis infeliciter suscepta retractus secundo, *talis aureis donatus fuisse a Phraate Persarum rege ad exprobationem puerilis leuitatis*, quod commemorat ex Trogo Pompeio Iustinus. Est & illud obseruatu dignū, quod Xenophon equis talos tribuit, præter Aristotelis hoc in genere diligentissimi mentem, negantis *animalia μώνυχα, solidam habentia ungulam talis esse prædita, excepto Asino indico, cui & cornu in fronte produxit natura*. Hæc habui quæ de talis tesserisque, aliis indicta, de myrothecio nostro supplere libuit, rem literariam promouendi studio.

De sortiendi rationibus varijs.

CAPVT V.

LOcus in Horatii Odarum primo prælegebatur a me, *ubi negat a morte nos regna vini sortituros talis*: ibi quum veniret in mentem mihi, pluribus in rebus obseruatam fuisse olim sortiendi rationem, videremque pleraſque sortitiones ab eo loco esse alienas, viſum eſt eam cognitionem huc eſſe reiiciendam, hicque pluſculum verborum ſuper ea re eſſe faciundum, id quod nūc exſequi ſtat animus, ſi prius Mercurio ſuum quoddam ἕρμαιον appendero, nempe quod *omnis sortitio Mercurio fuerit attributa*, vt in Ilia. ſeptimum annotat Euſtath. vnde ἑρμοῦ κλῆρος, id eſt, *Mercurii sors quadam dicta fuit apud veteres: ea erat* ſecundum Suidam *olea folium, quod in vrnam coniiciebant, primumque educebant in honorem huius Dei*: cuius conſuetudinis meminit in Æolo Euripides. *Sors autem siue signum sortitionis, quod vrna immittitur, calculus videlicet, aut concha, aut ascia, aut annuli nota, aut etiam cespes viuus* iuxta Sophoclem, vel ſimile quid, κλῆρος dicitur, alio nomine πάλος ἀπὸ τοῦ πάλλειν, a mouendo: κλῆρος vero ab euentu, quo educta ſorte ad muneris alicuius adminiſtrationem quis vocatur, a κλῶ, quod eſt, *voco*: aut potius ex Herodiani Grāmatici ſententia, a κλάδος, id eſt, *lignum, quod lignorum vsus fuerit potissimus ad sortes faciendas, in quibus symbolum suum tesseramue incidebant*: quomodo Homerus Iliad. 7. ea voce vſus eſt, ibi:

> οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος.
> ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ.
> *Pro se quisque duces sortem obsignare, eamque*
> *Iniicere in galeam.*

Ab hac voce deſcendunt κληροῦχοι, ita coloni nominantur apud Græcos, *velut sorte nacti loca inhabitanda*. ſic Iſocrates in Panegyr. ſic vſus eſt Appianus: βολοῦσκοι δὲ τοῖς πταίσμασι τῶν γειτόνων οὐ καταπλαγέντες ἐστράτευον ἐπὶ ῥωμαίους, καὶ ἐπολιόρκουν τοὺς αὐτῶν κληρούχους. id eſt: *Volsci nihil perculsi finitimorum cladibus, expeditionem in Romanos mouebant, eorumque colonos bello affligebant.* Quibus prælibatis, ſortiendi modos ſubiiciam. Primum igitur omnium in eo reipub. ſtatu, qui penes populum eſt, δημοκρατίαν nominant, magiſtratus ſorte eligebantur. Deinde iudices principio conſcribi de curia ſenatoria, deinceps in vrnam ſortito mitti, vt e pluribus neceſſarius numerus confici poſſet, conſueuiſſe auctor eſt Aſconius Pædianus: ita vt primo delecti, mox ſortirentur: quod ex orationibus Ciceronis ſæpe diſcere eſt. Ea ratione apud Virgilium,

> *Quæsitor Minos vrnam mouet.*

Et apud Statium:

> *Arbiter hos dura versat Gortynius vrna.*

Seruius in 6 Æn. negat auditas fuisse caussas, nisi per sortem ordinatas. *Ordo autem ex sorte dierum petebatur, quo post tricesimum diem caussas suas exsequi poterant. Iudicum autem nomina tabellis insculpta in quis urnam iacta, per sortem promebantur. Præterea Consules, Proconsules & Prætores prouincias sortiebantur: vetabatque lex Curiata prouinciam extra sortem cuipiam cedere,* hoc est, *ne alter alterius prouinciam inuaderet, sed missis sortibus eas ducerent, præcipiebat.* Cicero in famil. epist. *Appius* (inquit,) *dixit sese si licitum esset legem Curiatam ferre, sortiturum cum collega esse pro-*
4. *uinciam. Insuper ducenaris legatis urnam & sortem veteri exemplo positas fuisse, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret, contendit* Mar-
5. cellus apud Corn. Tacitum lib. vicesimo *Adde quod brabeuta sorte ducebant eos, qui curriculo certamina obituri forent,* vt in Electra testatur Sophocles, vbi ait:

ὅθ᾽ αὐτοὺς οἱ τεταγμένοι βραβεῖς
κλήροις ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους.

6. *Luctaturi quoque in circo sortiebantur & sorte ducta manus conserebant: vnde & palæstra nomen,* ἀπὸ τοῦ πάλλειν, *ab vrna motu,* iuxta Seruium. In quo sortitionis genere illud obseruatum legimus apud Lucianum, *vt binæ literæ pares eductæ, binos athletas commit-*
7. *terent.* Apud Homerum Heroes, *obsignatis signaculo cuiusque sortibus & in galeam demissis, sortiuntur, quis cum Hectore sit congressurus. Sortiuntur item Paris & Menelaus, vtri caderent priores*
8. *iaculandi vices.* Iam vero & apud Virgil. in quinto, *duces in na-*
9. *uali certamine, loca sorte legunt.* Apud eundem in tertio, *sortian-*
10 *tur remos,* id est, *rem gandi. Miles quoque sortito excubabat:* quapropter in Theodosio laudat illud Latinus Pacatus, *quod ipse excubi-*
11. *as cum primus sorte ageret.* Annotat in diebus genialibus Alexander Neapolitanus, *Syracusanis in vsu fuisse, vt per literarum elementa sorte legerent, qui in concione sententiam suam exponerent:* vnde cauillum Dionysii manauit, *monarchiam sibi augurantis, quum literam M. esset sortitus. Talis autem sortitio propterea inducta fuisse videtur, ne contentio quæpiam in ordinatione oriretur, aut ne in gratiam alicuius iudicium humanum transuersum ferre-*
12. *tur.* Tacitus lib. 13. refert: *Præfectos quoque, penes quos cura publi-*
13. *carum tabularum esset, sorte duci solere e prætorum numero.* Aristophanis interpres in Vespis adnotat & illud, *quod Ægyptii sortito*
14. *partirentur, quos quisque agros coleret.* Neque silentio prætereundum est, *studiosos antiquitus in Musæis indidisse literarum sortes consueuisse, vt bini quos sortes commisissent, alter alteri eruditas quæstiunculas intentarent:* qua de re lubet Plutarchi ex sympoliacon nono cap 3. verba subiicere: ἔθους δὲ ὄντος ἐν τοῖς Μουσείοις κλήρους περιφέρεσθαι καὶ τοὺς συλλαχόντας ἀλλήλοις ἀνακρίνειν φιλόλογον ζήτημα. *Super hac omnia sortitionum vsus in symposiis non est incele-*
15 *brus, quando talis astragalisue sorte missis symposiarchen seu moderatorem*

Imperatorem a Nonio Marcello sic nuncupatum, ducebant, qui conuiuii præses, conuiuales leges præfigebat: quem nos morem obseruationis mordicus veluti per manus traditum, pridie eius diei quem Epiphania Græca voce indigitamus, patriaque lingua, quem sors præsidem dederit, Regem nominamus cum Græcis, qui eundem quoque βασιλέα vocitant. Cuius moris in Tacito fit mentio libr. 13. vbi inquit: *Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni.* Et Arrianus in Epicteto his verbis: ἐν συμποσιακοῖς λέλογχε βασιλεὺς, προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, σὺ ᾆσον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθέ. Apud Laertium Diogenem lib. 8. symposiarchus tyrannice iubet, πίνειν ἢ καταχεῖσθαι τῆς κεφαλῆς, præcipiens ebibendum esse poculum, aut in caput effundendum. Hactenus fere de sortiendi generibus perscripsimus: nunc quædam ab hoc argumento non aliena adiicienda sunt, nimirum quod sortium Deæ appellatæ fuerint olim Teniiæ, a tenendi argumento: quodque aliquando receptum fuerit, sortes capitales foliis inscribi a iudicibus, vnde ἐκφυλλοφόρησις condemnatio dicta est. Item quod testulis in vrnam coniectis, si sex millium numerum explerent, reus solum vertere cogebatur, non tam facinoris conuictus, quam reipub. grauis, ac virtutis nomine odiosus, quod ὀστρακισμὸν appellabant, ab Hippia tyranno inuectum, vt in libr. de politiis scribit Heraclides: nam Suidas ex auctoritate Theophrasti, tradit omnium primum Athenis ostracismo eiectum fuisse Thesea, multo ante Hippiæ tempora. Neque illud reticendum est, veteres loco calculorum iudiciariorum, vsos fuisse conchulis marinis, quas χοιρίνας vocabant, vt testantur Pollux lib. 8. & Aristoph. interpres. Ad quarum modum fabricatæ fuerunt postea æneæ, quas σπονδύλους & φρυκτοὺς nominarunt. Porro iudicum calculi duplices fuerunt, vt ex Vlpiani annotationibus in Demosthenem constat, quidam pertusi perforatique, & nigri, qui condemnabant: alii qui absoluebant, albi & integri: illi τετρυπημέναι ψῆφοι καὶ μέλαιναι & ἀναιροῦσαι, & τετρυπημέναι dicuntur ab auctoribus: at hi ἄτρητοι, λευκαὶ, σώζουσαι, ἐλεοῦσαι, & apud Æschinem πλήρεις. Sitella vero, quæ & vrna, Græcis καδίσκος, vas erat in quod immittebantur calculi: cuius operculum, per quod iniiciebantur, κημὸς dicebatur. Duas vero fuisse vrnas, priorem mortis, posteriorem misericordiæ nuncupatam, annotatur ab Aristophanis Scholiaste in Vespis.

Locus ex annotationibus Budæi in Pandectas expensus.

CAPVT VI.

Budæus renascentis Græcæ literaturæ alter quasi Camillus, in annotationibus, a quas in Pandectas scripsit doctissimas, annotat παλίνδιον apud Demosthenem in oratione περὶ παραπρεσβείας hoc est, de legatione male obita, significare ἐπὶ τὸ αὐτὸ νόμιμον, cō-

mam ascititiam. Equidē si a tantæ in re literaria auctoritatis viro dissentire fas est, πιλίδιον tiaram aut pilei genus ad defendendum æstum & imbres aliasque aeris iniurias comparatum intelligo, præsertim quum Grammatici dicant id esse, quod vulgo καυμελαύκιον a parcendis solis feruoribus diceretur, παρὰ τὸ ἐλαύνειν τὸ καῦμα, ea enim lectio restituenda est in Suida, pro χαμελαύχιον. in quem vsum hodie feltra dicta, e caprarum aut hircorum villis rudioribusque lanis coagmentantur concinnanturque. Facit huc quod nonnulli eam vocem σκιάδιον siue vmbellam exponunt. exstat apud Aristophanem Telephi πιλίδιον. alioqui & πῖλος cum voce diminutiua idem signat Thucydidis scholiastæ & Suidę: qua voce & significatione vsus est Dion libro 58 de C. Caligula loquens, καὶ σφίσι πίλους τὸν θετταλικὸν τρόπον εἰς τὰ θέατρα φορεῖν, ἵνα μὴ τῇ ἡλιώσει ταλαιπωρῶνται, ἐπέτρεψε, id est: *Senatoribus concessit fultos e lanis coactu galeros ad spectacula adferre, Thessalico more, ne solis feruore molestarentur.* Hephæstion Grammaticus annotat, Thessalicos illos galeros insignes fuisse his verbis: καὶ γὰρ ἐπίσημοι ἦσαν οἱ θεσσαλικοὶ πῖλοι. Thessalici galeri seu petasi, vt prægnani, meminit & Theophrastus *libro quarto de Plantarum historia*, vbi de faba Ægyptia loquitur, quam dicit proferre folia ingentia, ὡς τὸ μέγεθος πιλῳ θετταλικῷ ἴσασιν, id est, magnitudine Thessalicum pileum æquantia: vbi notandum venit, quod iste πῖλον vocat, a Dioscoride πέτασον nominari, quum de eadem herba *libro secundo* in hæc verba scribit: ἔχει δὲ φύλλον μέγα ὡς πέτασον, id est, *folium habet instar petasi magnum.* Sophocles in Oedipo Colonæo, ἡλιοστερῆ κυνῆν θεσσαλίδα vocat talem galerum, velut galeam Thessalicam solem arcentem. Vsum istiusmodi galeri indicat & Callimachus, vbi ait:

> Ἀμφὶ δέ οἱ κεφαλῇ νέον ἄμμενε ἦεν
> Μιμαλλωνὸς πίλημα, πίτρου ἄλκαρ ἔκειτο.

Impositus erat capiti galerus fultus, recenter admodum e Thessalia profectus, solis defensaculum: πίτρον enim solem ex Anaxagoræ opinione dici hic puto. Dionysius Halicarnassæus lib. 2 apices interpretatur Saliorum gestamina, πίλους ὑψηλοὺς εἰς σχῆμα συναγομένους κωνοειδεῖς, hoc est, *pileos galerosue præaltos in coni formam fastigiatos*, quos Græci κυρβασίας appellant. Talis fuit & causiæ vsus, ex Eustath. Iliad. 2. καυσία δὲ ἦν πίλημα κεφαλῆς μακεδονικὸν ὡς πῖλος ὡς τιάρα, σκέπουσα δὲ καύσωνος. id est: *Causia tegmen erat capitis Macedonicum e lanis coactu, vt tiara, æstum defendens.* Quod & in Epigrammatibus lectum est. Neq; aliorsum accipienda sunt Demosthenis verba, quæ Budęus adducit, quibus Æschinis mollities perstringitur: *Tu*, inquit, *in meditandis infelicibus verbulis & exercendis lateribus otium consumens, securus esse de reddenda tantorum criminum ratione putas, si vel imposito capiti galero obambules, mihiq; conuitia facias:* καὶ πιλίδιον λαβὼν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν περινοστῇς, καὶ ἐμοὶ λοιδορῇ.

Locus

Locus obscurus apud Ciceronem in orat. pro Roscio explicatus.

CAPVT VII.

NEscio quomodo mihi placuerit semper impensius vetus illud prouerbium ab omnibus decantatum, *Difficilia quæ pulcra*: ita semper aduersus ardua, quæque plusculum difficultatis primore fronte obtenderent, enitendum mihi esse duxi: itaque quum apud Ciceronem in oratione pro Sex. Roscio Amerino inter legendum occurrisset dignus vindice nodus, quem nemo hactenus, quod equidem sciam, explicare adnixus est, inuenisse me ratus sum quod quærebam. Saxonius, cuius præ ceteris eruditus in eam orationem exstat commentarius, ad eius loci allegoriam, aut ænigma potius perfecte intelligendum, Delio natatore putat esse opus. Neque Syluius aut Latomus momenti quicquam ad loci explicationem adferunt. Accingar igitur ego, & quoad eius fieri potest, senticetum difficultatis omne tollam: quod si in re obscurissima fallar opinione, conatus tamen in parte laudis ponetur. Ciceronis verba sunt: *Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit: multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium vidimus: quis ibi non est vulneratus ferro Phrygio?* Incessit hic Erucium notæ improbitatis accusatorem, qui Syllanæ proscriptionis tempore in calamitoso reipub statu, occasionem bene gerendæ rei nactus, clarum accusatoris nomen acquisierit. Vocat ergo hic allegorice Cannensem pugnam, Syllanam proscriptionem: quod ita esse, perspicuum fit ex Arnobio Lactantii illius magni præceptore, cuius ex libr quinto aduersus gentes verba huc adscribenda sunt. *Nunquid*, inquit, *bellum Iliacum in Socraticam verti condemnationem potest? aut pugna illa Cannensis, proscriptio fieri crudelitasque Syllana? Potest quidem proscriptio (quemadmodum Tullius ludit) pugna dici & appellari Cannensis, sed quæ gesta est dudum pugna, esse non potest, eademque proscriptio, &c.* Vides clare Cannensis pugnæ appellatione, venire & intelligi proscriptionem Syllanam. Sed quæ sequuntur plus habent difficultatis. *Multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium.* Correctio est, de lacu autem Thrasimeno in agro Perusino notum est, periisse illic cæsa ingenti clade, vna cum Flaminio Cos. vicena Romanorum millia, præter captiuorum non parcum numerum. Lacum vero Seruilium, quem Syluius negat se legisse vbi sit, Sex. Pompeius Romæ ab auctore nominatum refert in principio vici Iugarii, basilicæ Iuliæ cõtinentẽ. vbi Hydræ effigies exstiterint a M. Agrippa positæ: quod forum hoc nomine fuisse asserit antiquitatis omnis scientissimus Morillonus. Certe Cicero illic Seruilium lacum appellat tribunal C. Seruilii Glauciæ, longe post homines natos improbissimi, optimorum quorunque ci-

modum: dyas nanque & pentas hic deerant, hoc est, binarius quinariusque numeri otiosi erant, neque in talis recensebantur: sed positus ipse, siue ratio lapsus, vicem obtinebat numeri, testante Polluce. Vnde apparet status positusue talorum diuersos, nominibus vnionis, ternionis, quaternionis, & senionis fuisse censitos. Cupidinem & Ganymedem talis ludentes puerili more inducit Apollonius Rhodius libro tertio his verbis:

> Ἀμφ' ἀστραγάλοισι δὲ τώγε
> Χρυσείοις, ἅτε κοῦροι ὁμήθεες, ἑψιόωντο.
> *Vt pueri æquales ex auro ludere talis*
> *Sunt deprensi ambo.*

Caluus poeta Curium Romanum talis pereruditum describit, teste Asconio. Pausanias Arcadicis in Herculis specu cognomento Buraici, diuinationis genus exercitum fuisse scribit, quod *astragalis quaternis in pinaca coniectis fiebat, post suas prius ad diuum preces.* Pindari quoque scholiastes in Pythiis annotat, in sacris Deorum mensis repositos fuisse talos astragalosue, quibus proiectis futura augurabantur. Verbi gratia, eiusmodi si iactus obtigerit, tale quid eueniet: sin minus, non cõtinget. Celebris est apud auctores *Siphnius talus*, σίφνιος ἀστράγαλος, ob exiguitatem, vt arbitror, δι' εὐτέλειαν, sicuti refert Eustathius. A talorum ludo diuersus est tesserarius, quem & πεττείαν & κυβείαν illi dixere, licet Athenæus confudisse videatur libro 10 ex Theopompo Rhodiorum insolentiam describens, talorum ludo, vel tesserarum de fœminis liberis ad stuprum solicitandis contendentium: cuius verba non grauabor adscribere: ὥστε καὶ κυβεύειν ἐνίοτε πρὸς ἀλλήλους περὶ συνουσιῶν τῶν ἐλευθέρων. καὶ διωμολογοῦντο τοὺς ἐλάττω τοῖς ἀστραγάλοις βάλλοντας, ἣν ἂν πραχθῇ τῶν πολιτίδων τῷ νικῶντι εἰς συνουσίαν ἀγαγεῖν, &c. & paulo post, καὶ ταύτην τὴν κυβείαν ἔπαιζον. id est: *Pactis inter se, vt qui minimum talis iecisset, victori quamcunque oppidanarum iussus produceret* & mox: *atque hunc tesserarum ludum exercebant.* Vides vti & κυβδίνην & κυβείαν confundat cum astragalis. Πεττείαν, hoc est, *tesserarum ludum* inuenisse in Aulide Bœotiæ, οὐ ῥάθυμον παιδιὰν, ἀλλ' ἀγχίνουν τε καὶ οἷον σπουδῆς, *non segnem ludum, sed ingeniosum atque industrium*, Palamedes Euboicus a Philostrato in Heroicis traditur: cui eam gloriam tribuit & Gregorius Nazianzenus in prima inuectiua στηλιτευτικῷ: item Pausanias in Argolicis, dicẽs *Palamedem cubos a se inuentos consecrasse in fano Fortunæ.* Sophocles quoque in Palamede fabula, hanc inuentionem illius ita prosequitur:

> οὐ λιμὸν οὗτος τοῦδ' ἔπαυσε σὺν θεῷ
> εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας
> ἐφηῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις,
> Πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Latine sonant:

> *Non ille (dicam enim) procul famem Deo*

Iuuante abegit, otiumque fallere
Docuit sedentes littore in sicco, mare
Vbi murmurat, ludo reperto tessera,
Vita iucundo desidia solatio?

Imo Polemon auctor est, sua ætate monstratum fuisse saxum apud Ilium, super quo pessos Græci iaciebant. Quin & παλαμήδιον ἀβάκιον, *Palamedis abaculus* celebratur ab auctoribus. Plato tamen in Phædro Ægyptios ait inuenisse præter numerandi & subducendorum calculorum rationem, etiam πεττείαν atque κυβείαν. Proci apud Homerum πεσσοῖσι προπάροιθε θυράων θυμὸν ἔτερπον, *tesseris ante fores sese oblectabant*. Ludum hunc in carmine de Virginitate describit Nazianzenus:

ἀλλ' ὥς τις στρεπτοῖσιν ἰαινόμενος φρένα πεσσοῖς,
Πεσσοὺς μὲν πέμπει, τὸ δ' ἄρτιον ἠὲ περιττὸν
οὐ χερός. αὐτομάτη δὲ λίθων στροφάλιγξις ἔνεικεν.

id est:

Qualis cui mentem versatilis alea pascit,
Ille quidem iacit, at par impar non manus ipsa.
Fingit fortuita at prabet versura lapilli.

Phanias Comicus Mithylenæum quendam Leonem ἀνίκητον κατὰ τὴν πεττευτικὴν, in aleatorio ludo insuperabilem nominatim celebrat. At enim quæ fuerit procorum in iactu tesserarum ludendi ratio, ex Ctesonis Ithacensis fide recenset Appion Alexandrinus apud Athenæum in Dipnosoph. 1. Porro in hoc ludo quinque vtebantur tesseris, vnde & nomen fortasse πεττείας, quasi πεντείας ζηνὸς fluxit, vt ex Eustathio citauit Phauorinus: (nam ἀπὸ τοῦ πίπτειν, a casu eorum etymon deriuat Hom. scholiastes. Aliter tamen Zenobius, tribus veteres lusisse dicit, quod & adagium videtur innuere, ἢ τρὶς, siue (vt in Zenobio legitur) τρεῖς ἓξ, ἢ τρεῖς κύβοι. Sed quia in huius adagionis mentionem incidimus, paulo latius explicanda erunt quædam, & restituenda nonnulla in Erasmi annotatione. *Cubus*, Græce κύβος, effertur tam de tessera quæ iacitur, quam de puncto ipso & nota insculpta, numerum iactorum reddente, ac præcipue vnione, qui ὄνος quoque asini nomine dicitur. Vbi obserua obiter, apud Pollucem lib. 9. cap. de conuiualibus lusibus, χυλόπτος legendum esse, non κυλόπτος. Priore modo accipitur illud e Tragœdia, ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσιν οἱ Διὸς κύβοι. id est: *Feliciter semper cadunt cubi Iouis.* At posteriore accipiendum Euripidis illud in Myrmidonibus, vbi tesseris ludentes facit Heroas,

βέβληκ' Ἀχιλλεὺς δύο κύβω καὶ τέτταρα,
Duas Achilles vniones iacit & quatuor.

quem versum in Ranas transtulit Aristoph. Item illud Eupolidis: διαφθαρεὶς δὲ δύο κύβω καὶ τέτταρα. Sic accipienda sunt quæ paulo obscurius scripsit Zenobius in hæc verba: κύβοι γὰρ ἔλεγον ἰδίως αὐτὴν

τὸ ῥιπτούμενον, ὅτε πλήρης ἐστὶ, καὶ μή. quæ sic reddidit Erasmus: *Tesseram etiam iactum ipsum appellant, qui nonnunquam plenus est, interdum inanis: atque iactus ter trium felicissimus erat, trium inanis.* Hæc ille, sed falsus est: nam ter sex plenam victoriam apportabant, tres vero cubi, hoc est, vniones, succumbere iacentem loquebantur: id quod & Zenobius non inficiatur, qui Ionas appellasse tales cubos monadasue etiam ὄνους testatur: vbi in exemplaria Græca non vulgare mendum irrepsit loco ὄνας habentia οἴνοις, tametsi apud Pollucem alibi etiam οἰνὸν & οἴνην scriptum inueniam. *Quod vero non ter trium iactus felicissimus fuerit*, quod voluit Erasmus, *sed ter senum*, clare ostendit Æschylus in Agamemnone, vbi excubitor conspecta per tenebras face captæ Troiæ indice, eam ter sex iecisse, hoc est, fausta lætaque portendere omnia gaudet: itaque sic ait:

> τὰ δεσποτῶν γὰρ εὖ πεσόντα θήσομαι,
> τρὶς ἓξ βαλούσης τῆσδέ μοι φρυκτωρίας.
>
> id est:
>
> *Cecidisse res heriles prospere dabo,*
> *Nocturna quando hæc fax mihi ter sex iacit.*

Vnione quoque nomen fuit apud illos κύων *canicula* respondet voce Latina: præterea & κῷος & χῖος, quo spectat Leonidæ epigramma in Pisistratum:

> τί σχεδιώμεθά σοι Πεισίστρατε, χῖον ὁρῶντες
> γλύπτον ὑπὲρ τύμβου κείμενον ἀστράγαλον.
>
> *Quid commentabor de te Pisistrate, Chium*
> *Insculptum tumulo quod videam astragalum?*

Ex quo loco apparet Chium etiam in talis, non modo in tesseris obseruari solere. Adde, quod Eubulus Comicus in Aleonibus, κύκλωπα, ni fallor, dixit ab vno oculo monadi respondente. At senio, ἑξίτης dicebatur & κῷος, atque etiam συνεξίτης: de quo fluxit parœmia, χῖος παρεστὼς, κῷον οὐκ ἐάσει. quomodo Strattis Comicus illud extulit:

> χῖος παραστὰς, κῷον οὐκ ἐᾷ λέγειν.
>
> id est:
>
> *Hic Chius astans, non sinit Coum loqui.*

quo allusit Aristophanes in Ranis, ibi: οὐ χῖος, ἀλλὰ κῷος. Iam vero *Cubi* vocabulum (quod etiam ad amphoram, iuxta Rhemnium Fannium, & *quadrantal*, a quatuor quadris dictum, extenditur; de quo & Gellius libr. I. cap. 20.) apud Græcos *panem* etiam *quadratum* notat, anetho conditum & oleo, vt in Dipnosophistis tradit Athenæus: præterea & lumborum concauitatem vtrinque subsidentem, κύβον dici in Synonymis a Simmaristo proditum est. Arrianus etiam pro verticulo spinæ cubi vocabulum vsurpasse legitur:

> αὐχένος ἐξ ὑπάτοιο κύβους ἐπιτέμνεται ἰξύς.

Cervicis summum coniungit vertebra spinam.

In eadem significatione *Astragali* voce vsus est Tryphiodorus, ἐκ αὐχενίοις ἢ λυθέντας ἀστραγάλοις ἰάχοντας, collapsos altrinsecus Troianos perfractis colli verticulis exspirasse scribens. Quin & pro ancipiti euentu κύβος, vt alea Latinis, ponitur: vnde prouerbiale illud apud Æschylum in 7. ad Thebas, ἔργον δ' ἐν κύβοις ἄρης κρινεῖ id est: *Mars belli incertus rem iudicabit.* Non est prætereundum silentio quod apud Menodotum, siue eius metaphrasten Galenum in oratione ad artes paræenetica legitur, *Mercurium orationis Deum a veteribus plastis pictoribusque, κύβῳ insistentem fingi pingique, quod cubica figura sit minime instabilis:* qua ratione *cubis* comparauit Socratis rationes Hierocles Alexandrinus philosophus, quod quacunque tandem in partem caderent, stabiles semper καὶ ἀπτῶτες manerent. Quodque Plato in Repub. Archytam Tarentinum geometram primum inuenisse *cubum* refert. Solebant autem pro numero punctorum siue cuiuslibet monadis drachmam aut staterem deponere ludendo, præcipue in eo lusus genere, quod πλειστοβολίνδα nuncupabant ab euentu, quod qui plura iactu numerasset puncta, appositam argenti summam auferret. Vnde in Amipsiæ Comici Pala, vel funda (σφενδόνην inscripsit) τριμναῖον apponitur, *trium minarum pretium, seu trium cuborum iactu,* nimirum pro quolibet vnione mina. Porro a punctis tesserarum ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς κύβοις σημμάτων, aleones dicti sunt σημαντῆρες, vti in Iliad. 16. annotat Eustachius, quos & σκιραφίδας Amphis Comicus dixit: at pergulæ vel tabernæ vbi tesseris ludebatur, κυβευτήρια a cubis, & σκιραφεῖα a peculiari Athenis ei rei dedicato loco nominabantur, quas & πεσσεῖα dixit Sophocles. Refertur ab Eustach. in Iliad. σ. tesserarum ludi genus διαγραμμισμὸς dictum quo calculis sexaginta albis pariter & atris, in tritilli alueo ludebatur: ita enim eius verba interpretor, διὰ τῶν ἐν πλινθίοις ψήφων ἑξήκοντα λευκῶν τε ἅμα καὶ μελανῶν. Cuius vius est apud Philemonē, ψηφίον, διαγραμμίζει, κυβεύει. Redeamus postliminio ad talos. Vt cubus sex habet casus ἐξ ἑδράδος κατ' ἀντίθετον συγκειμένας, ita vt septenarium constituant numerum cum accessione oppositæ partis: *Nam monadi hexas opposita erat, triadi tetras, & dyadi pentas, quæ in solis cubis senas habentibus superficies, exstant:* ita astragalorum quilibet quaternos habet casus, vti diximus: qui si in excidendo diuersas ostendissent facies, *Venereus iactus* is nominabatur. Porphyrius Grammaticus annotat *Veneris iactum* supremum habuisse numerum in talis, quippe qui tricenarium expleret, quo iactu ἀρχιποσίαν sortiebatur, a quo bibendi ordo inciperet nisi pro tricenario legendum sit ter senarium, de quo ante in Senione diximus, & in commentariis nostris in Horatium. Eustathius Iliad. ψ. talorum casus vniuersos scribit fuisse numero λε, id est, triginta quinq; (nisi vitiosus fuerit codex manuscriptus,

quem Bononiæ vtêdum mihi impetrarat Comitum Pepolorum, principis in ea ciuitate familiæ, benignitas) quorum aliqui a diis, ab Heroibus alii & viris illustribus, aut amasiis, nonnulli a fortuitis euentis, vel ad honorem & lucrum, vel ad ignominiam dispendiumue facientibus, nomen sumserunt: inter quos Stesichorus octadem significabat, quoniam eius poetæ tumulus apud Himeram Siciliæ oppidum, octonis constabat angulis. Postea a fracto triginta tyrannorum dominatu, quadraginta qui Reipubl. Atheniensis summam tenuerunt, in gratiam Euripidis poetæ, qui cum iis viuebat familiariter, excogitarunt quendam talorum iactum, quem poetæ nomine donatum Euripidium dixere. Erat in talorum lusu felix iactus πρανὴς dictus quasi pronus, cui ὑπτιάζων, id est, supinus aduersabatur, apud Eubulum. Item αὔγλη a splendore *fortunatus iactus* erat. In felicium numero censebantur, & καλλίβολος, & ἀγαθοδαίμων, & ἱερὸς, & λάμπων, συννεὶς, ἁρματίας, κεραστὰς, ἱππαγωγὸς, ἐπίθετος, & quæ alia recenset ex Eubulo Pollux. inter infaustos erant χῖος, αὖολα μαίνης, ἄτιτος, πάγκακα, at μίδας e mediis iactibus erat, nec infelicissimus, nec item fortunatissimus, testante Polluce, tametsi Cœlius felicissimum scribat. Addit Eustathius loco supradicto, quod huic loco non est dissonum, quod κύων, de quo memini. δηλοῖ αὐτοκαίρετον κατὰ ψῆφον, ἐν χώραις γάρ ἐστι διαγεγραμμένας πεττευτικῶς, πολλῶν κειμένων ψήφων τὰς ἐγγὺς αὐτοκαιρεῖν αἱ μὲν χῶραι, πόλεις ἐλέγοντο νόμῳ κυβευτικῷ, κύνες δὲ αἱ ἀλλήλας ἐπιβουλεύουσαι ψῆφοι. Ad talos illud quoque spectat, quod Diogenes in sua repub. censuit *astragalos nomismatis vicem obtinere*, damnato prorsus pecuniæ vsu: quodque Antiochus ille cognomĕto ἐπιφανὴς, i. e. Illustris, imo ἐπιμανὴς potius & *insanus*, cum Polybio dicendus, promiscue nullius habita ratione, *his talos dorcadum, illis palmæ fructus, aliis aurum elargiretur*. Memoratur Lysandri Lacedæmonii dictum non incelebre, *viros iureiurando, pueros talis fallendos esse*: nam apud Iul. Pollucem, vt id obiter dicam, libr. 6. cap. 32. ὅρκοις. legi debet non ὅπως & apud Plutarchum nono segmento problematum, cap. 6. desiderantur hæc verba: παῖδας μὲν ἀστραγάλοις, ὅρκοις δὲ ἄνδρας ἐξαπατητέον. legitur & Demetrius ex fuga bis infeliciter suscepta retractus secundo, *talis aureis donatus fuisse a Phraarte Persarum rege ad exprobationem puerilis leuitatis*, quod commemorat ex Trogo Pompeio Iustinus. Est & illud obseruatu dignū, quod Xenophon equis talos tribuit, præter Aristotelis hoc in genere diligentissimi mĕtem, negantis *animalia μώνυχα, solidam habentia vngulam talis esse prædita, excepto Asino in dico, cui & cornu in fronte produxit natura*. Hæc habui quæ de talis tesserisque, aliis indicta, de myrothecio nostro supplere libuit, rem literariam promouendi studio.

De sortiendi rationibus variis.

CAPVT V.

Locus in Horatii Odarum primo prælegebatur a me, *ubi negat a morte nos regna vini sortiri tali*s: ibi quum veniret in mentem mihi, pluribus in rebus obseruatam fuisse olim sortiendi rationem, videremque pleraſque sortitiones ab eo loco esse alienas, visum est eam cognitionem huc esse reiiciendam, hicque pluſculum verborum super ea re esse faciundum, id quod nũc exsequi stat animus, si prius Mercurio suum quoddam ἕρμαιον appendero, nempe quod *omnis sortitio Mercurio fuerit attributa*, vt in Ilia. septimum annotat Eustath. vnde ἑρμοῦ κλῆρος, id est, *Mercurii sors quædam dicta fuit apud veteres: ea erat* secundum Suidam *oleæ folium, quod in vrnam coniiciebant, primumque educebant in honorem huius Dei*: cuius consuetudinis meminit in Æolo Euripides. *Sors autem siue signum sortitionis, quod vrnæ immittitur, calculus videlicet, aut concha, aut ascia, aut annuli nota, aut etiam cespes viuus* iuxta Sophoclem, vel simile quid, κλῆρος dicitur, alio nomine πάλος ἀπὸ τοῦ πάλλειν, a mouendo: κλῆρος vero ab euentu, quo educta sorte ad muneris alicuius administrationem quis vocatur, a κλῶ, quod est, *voco*: aut potius ex Herodiani Grãmatici sententia, a κᾶλον, id est, *lignum, quod lignorum vsus fuerit potissimus ad sortes faciendas, in quibus symbolum suum tesseramue incidebant*: quomodo Homerus Iliad. 7. ea voce vsus est, ibi:

οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος.
ἐν δ' ἔβαλον κυνέῃ.

Pro se quisque duces sortem obsignare, eamq;
Iniicere in galeam.

Ab hac voce descendunt κληροῦχοι, ita coloni nominantur apud Græcos, *velut sorte nacti loca inhabitanda.* sic Isocrates in Panegyr. sic vsus est Appianus: βολοῦσκοι δὲ τοῖς πταίσμασι τῶν γειτόνων οὐ καταπλαγέντες ἐστράτευον ἐπὶ ῥωμαίους, καὶ ἐπολιόρκουν τοὺς αὐτῶν κληρούχους. id est: *Volsci nihil perculsi finitimorum cladibus, expeditionem in Romanos mouebant, eorumque colonos bello affligebant.* Quibus prælibatis, sortiendi modos subiiciam. Primum igitur omnium in eo reipub. statu, qui penes populum est, δημοκρατίαν nominant, magistratus sorte eligebantur. Deinde iudices principio conscribi de curia senatoria, deinceps in vrnam sortito mitti, vt e pluribus necessarius numerus confici posset, consueuisse auctor est Asconius Pædianus: ita vt primo delecti, mox sortirentur: quod ex orationibus Ciceronis sæpe discere est. Ea ratione apud Virgilium,

1.
1.
2.

Quæsitor Minos vrnam mouet.

Et apud Statium:

Arbiter hos dura versat Gortynius vrna.

Seruius in 6 Æn. negat auditas fuisse caussas, nisi per sortem ordinatas. *Ordo autem ex sorte dierum petebatur, quo post tricesimum diem caussas suas exsequi poterant. Iudicum autem nomina tabellis insculpta inquit vrnam iacta, per sortem promebantur. Præterea Consules, Proconsules & Prætores provincias sortiebantur: vetabatque lex Curiata provinciam extra sortem cuipiam cedere*, hoc est, *ne alter alterius provinciam invaderet, sed missis sortibus eas ducerent, præcipiebat.* Cicero in famil. epist. *Appius (inquit,) dixit sese si licitum esset legem Curiatam ferre, sortiturum cum collega esse pro-*
4. *vinciam. Insuper ducenis legatis vrnam & sortem veteri exemplo positas fuisse, ne ambitioni aut inimicitiis locus foret, contendit* Mar-
5. cellus apud Corn. Tacitum lib. vicesimo *Adde quod brabeuta sorte ducebant eos, qui curriculo certamina obituri forent*, vt in Electra testatur Sophocles, vbi ait:

ὅθ᾽ οἱ τεταγμένοι βραβῆς
κλήροις ἔπηλαν καὶ κατέστησαν δίφρους.

6. *Luctaturi quoque in circo sortiebantur & sorte ducta manus conserebant: vnde & palæstra nomen*, ἀπὸ τοῦ παλλειν, *ab vrna motu*, iuxta Seruium. In quo sortitionis genere illud obseruatum legimus apud Lucianum, *vt bina litera pares educta, binos athletas commit-*
7. *terent*. Apud Homerum Heroes, *obsignatis signaculo cuiusque sortibus & in galeam demissis, sortiuntur, quis cum Hectore sit congressurus. Sortiuntur item Paris & Menelaus, vtri cederent priores*
8. *iaculandi vices.* Iam vero & apud Virgil. in quinto, *duces in na-*
9. *uali certamine, loca sorte legunt.* Apud eundem in tertio, *sortiun-*
10. *tur remos*, id est, *remigandi.* *Miles quoque sortitò excubabat*: quapropter in Theodosio laudat illud Latinus Pacatus, *quod ipse excubi-*
11. *as cum primis sorte ageret.* Annotat in diebus genialibus Alexander Neapolitanus, *Syracusanis in vsu fuisse, vt per literarum electa sorte legerent, qui in concione sententiam suam exponerent*: vnde cauillum Dionysii manauit, *monarchiam sibi augurantis, quum literam M. esset sortitus. Talis autem sortitio propterea inducta fuisse videtur, ne contentio quæpiam in ordinatione oriretur, aut ne in gratiam alicuius iudicium humanum transuersum ferre-*
12. *tur.* Tacitus lib. 13. refert: *Præfectos quoque, penes quos cura publi-*
13. *carum tabularum esset, sorte duci solere e prætorum numero.* Aristophanis interpres in Vespis adsonoit & illud, *quod Ægyptii sortito*
14. *partirentur, quos quisque agros coleret.* Neque silentio prætereundum est, *studiosos antiquitus in Musæis indisque literarii sortiri consueuisse, vt bini quos sortes commisissent, alter alteri eruditas quæstiunculas intentarent*: qua de re lubet Plutarchi ex symposiacon nono cap. 3. verba subiicere: ἤθους δὲ ὄντος ἐν τοῖς Μουσείοις κλήροις περιφέρεσθαι καὶ τοὺς συλλαχόντας ἀλλήλοις προτείνειν φιλολόγα ζητήματα. Super hac omnia sortitionum vsus in symposiis non est incele-
15 *bris, quando talis astragalisue sorte missis symposiarchen seu moderatorem*

imperatorem a Nonio Marcello sic nuncupatum, ducebant, qui conuiuii præses, conuiuiales leges præfigebat: quem nos morem obseruationis mordicus veluti per manus traditum, pridie eius diei quem Epiphania Græca voce indigitamus, patriaque lingua, quem sors præsidem dederit, Regem nominamus cum Græcis, qui eundem quoque βασιλέα vocitant. Cuius moris in Tacito fit mentio libr. 13. vbi inquit: *Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum lusu sortientium, euenerat ea sors Neroni.* Et Arrianus in Epicteto his verbis: ἐν συμποσίοις κλῆρον βασιλεύς, … σὺ πῖε, σὺ κέρασον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθέ. Apud Laertium Diogenem lib. 8. symposiarchus tyrannice iubet, πίνειν ἢ καταχεῖσθαι τῆς κεφαλῆς, præcipiens ebibendum esse poculum, aut in caput effundendum. Hactenus fere de sortiendi generibus perscripsimus: nunc quædam ab hoc argumento non aliena adiicienda sunt, nimirum quod sortium Deæ appellatæ fuerint olim Tenuæ, a tenendi argumento: quodque aliquando receptum fuerit, sortes capitales foliis inscribi a iudicibus, vnde ἐκφυλλοφόρησις condemnatio dicta est. Item quod testulis in vrnam coniectis, si sex millium numerum explerent, reus solum vertere cogebatur, non tam facinoris conuictus, quam reipub. grauis, ac virtutis nomine odiosus, quod ὀστρακισμὸν appellabant, ab Hippia tyranno inuectum, vt in libr. de politiis scribit Heraclides: nam Suidas ex auctoritate Theophrasti, tradit omnium primum Athenis ostracismo eiectum fuisse Thesea, multo ante Hippiæ tempora. Neque illud reticendum est, veteres loco calculorum iudiciariorum, vsos fuisse conchulis marinis, quas χοιρίνας vocabant, vt testantur Pollux lib. 8. & Aristoph. interpres. Ad quarum modum fabricatæ fuerunt postea æneæ, quas σπονδύλους & φρυκτοὺς nominarunt. Porro iudicum calculi duplices fuerunt, vt ex Vlpiani annotationibus in Demosthenem constat, quidam pertusi perforatique, & nigri, qui condemnabant: alii qui absoluebant, albi & integri: illi τετρυπημέναι ψῆφοι καὶ μέλαιναι & αὐλίσκοι, & τετρυπημέναι dicuntur ab auctoribus: at hi ἄτρητοι, λευκαί, σώζουσαι, πλήρεις, & apud Æschinem πλήρεις. Sitella vero, quæ & vrna, Græcis καδίσκος, vas erat in quod immittebantur calculi: cuius operculum, per quod iniiciebantur, κημὸς dicebatur. Duas vero fuisse vrnas, priorem mortis, posteriorem misericordiæ nuncupatam, annotatur ab Aristophanis Scholiaste in Vespis.

Locus ex annotationibus Budæi in Pandectas expensus.

CAPVT VI.

BVdæus renascentis Græcæ literaturæ alter quasi Camillus, in annotationibus, a quas in Pandectas scripsit doctissimas, annotat πιλίδιον apud Demosthenem in oratione περὶ παραπρεσβείας hoc est, de legatione male obita, significare …, cō-

Locus obscurus apud Ciceronem in orat. pro Roscio explicatus.

CAPVT VII.

NEscio quomodo mihi placuerit semper impensius vetus illud prouerbium ab omnibus decantatum, *Difficilia quæ pulcra*: ita semper aduersus ardua, quæque plusculum difficultatis primore fronte obtenderent, enitendum mihi esse duxi: itaque quum apud Ciceronem in oratione pro Sex. Roscio Amerino inter legendum occurrisset dignus vindice nodus, quem nemo hactenus, quod equidem sciam, explicare adnixus est, inuenisse me ratus sum quod quærebam. Saxonius, cuius præ ceteris eruditus in eam orationem exstat commentarius, ad eius loci allegoriam, aut ænigma potius perfecte intelligendum, Delio natatore putat esse opus. Neque Syluius aut Latomus momenti quicquam ad loci explicationem adferunt. Accingar igitur ego, & quoad eius fieri potest, senticetum difficultatis omne tollam: quod si in re obscurissima fallar opinione, conatus tamen in parte laudis ponetur. Ciceronis verba sunt: *Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit: multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium vidimus: quis ibi non est vulneratus ferro Phrygio?* Incessit hic Erucium notæ improbitatis accusatorem, qui Syllanæ proscriptionis tempore in calamitoso reipub statu, occasionem bene gerendæ rei nactus, clarum accusatoris nomen acquisierit. Vocat ergo hic allegorice Cannensem pugnam, Syllanam proscriptionem: quod ita esse, perspicuum fit ex Arnobio Lactantii illius magni præceptore, cuius ex libr quinto aduersus gentes verba huc adscribenda sunt. *Nunquid*, inquit, *bellum Iliacum in Socraticam verti condemnationem potest? aut pugna illa Cannensis, proscriptio fieri crudelitasque Syllana? Potest quidem proscriptio (quemadmodum Tullius ludit) pugna dici & appellari Cannensis, sed quæ gesta est dudum pugna, esse non potest, eademque proscriptio, &c.* Vides clare Cannensis pugnæ appellatione, venire & intelligi proscriptionem Syllanam. Sed quæ sequuntur plus habent difficultatis. *Multos cæsos non ad Thrasimenum lacum, sed ad Seruilium.* Correctio est, de lacu autem Thrasimeno in agro Perusino notum est, periisse illic cæsa ingenti clade, vna cum Flaminio Cos. vicena Romanorum millia, præter captiuorum non paruum numerum. Lacum vero Seruilium, quem Syluius negat se legisse vbi sit, Sex. Pompeius Romæ ab auctore nominatum refert in principio vici Iugarii, basilicæ Iuliæ cōtinentē. vbi Hydræ effigies exstiterint a M. Agrippa positæ: quod forum hoc nomine fuisse asserit antiquitatis omnis scientissimus Morillonus. Certe Cicero illic Seruilium lacum appellat tribunal C. Seruilii Glauciæ, longe post homines natos improbissimi, optimorum quotunque ci-

que ci-

que ciuium & senatorum sanguine madens atque restagnans. De quo intellexit & Iulius Firmicus libro primo matheseωn, vbi ait: *Visne aliquid tibi, quia in Syllanis temporibus immoramur, de lacu Seruilio referam? in quo multorum senatorum capita ad ostentationem immanissimi facinoris, secta ceruicibus pependerunt.* Et Seneca lib. de diuina prouidentia: *Videant largum in foro sanguinem, & supra Seruilianum lacum (id enim proscriptionis spoliarium est) senatorum capita.* Quod vt dilucidum fiat & probabile, repetenda est altius paulo historia. Constat enim ob factiones Syllanam & Marianam, sine iure quum esset & sine vlla dignitate respub. C. Seruilium Glauciam cum Saturnino Apuleio gladiis cædibusque omnia commiscuisse, & ad libidinem Saturnini in cunctos mortales seditiosissimis suis conatibus obsistentes grassatum fuisse, tandem a Mario in sexto consulatu occisum: quod auctorum testimonia confirmant. Primum nanque Velleius Paterculus rem omnem satis enodat, vbi de C. Mario loquitur: Non tamen inquit huius consulatus fraudetur gloria, quo Seruilii Glauciæ Saturninique Apuleii furorem continuatis honoribus rempub. lacerantium, & gladiis quoque ac cæde comitia discutientium, Cos. armis compescuit, hominesque exitiabiles in Hostilia Curia morte mulctauit. Ex Valerio quoque Maximo libr. 3. cap. 2. liquet Seruilium Glauciam maximos seditionum motus excitasse, prætoremque ipsum a Mario tam tum sene oppressum fuisse. Plin. lib. de viris illustr. describit Seruilium istum seditiosissimũ L. Saturnini satellitem, ab eoque prætorem creatum. Quod & L. Florus *lib. epitomes tertio cap. 16.* commemorat, in vno tamen falsus, quod Consulem eum faciat, quum constet ex Cicerone *lib. de claris oratoribus*, ad eam dignitatem non emersisse: quanquam non negat eũ in prætura consulem potuisse euadere, si rationem eius haberi licere iudicatum fuisset: ita enim ait: *Is ex summis & fortunæ & vitæ sordibus in prætura Cos. factus esset, si rationem eius haberi licere iudicatum esset: nam & plebem tenebat, & equestrem ordinem beneficio legis deuinxerat. Is prætor eodem die, quo Saturninus Trib. pl. Mario & Flacco Cos. publice est interfectus, homo simillimus Hyperboli Atheniensis, cuius improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notauerunt.* Hunc Seruilium ob vitæ turpitudinem & spurcitiam senatoria dignitate summouere conatus fuit Q. Cæcilius Metellus, *teste Appiano lib. 1. de bell. ciu.* cui ille tantum non aqua & igni interdicendum statuit & proscribendum. De huius ergo Seruilii Glauciæ cædibus loqui Ciceronem, hinc manifestum fieri potest. Quod legitur de ferro Phrygio, non est quod Romanum gladium cum Syluio exponamus, quod a Phrygibus originem ducãt Romani, sed argutius festiuiusque ferrum Phrygium putandus est vocare, seruilis generis arma in rempub. expedita: quippe quum Phryges ignominiose vt serui nominentur, iuxta parœmiam, *Phryx plagis emendatur*

emendatur: quando & Seruilii nomen inde non abludit, & apparet ex verbis Ciceronis modo citatis, e summis & fortunæ & vitæ sordibus emersisse: quibus designari puto & seruilem hominis conditionem, & contaminatam libidinibus, vel saltem egestate insigni affectam vitam. Hęc habui, quibus lucem dare loco isti se admodum obscuro me posse speraui. Porro Saturninum, cuius meminimus, vt turbatorem plebis, nominatim memorat Corn. Tacitus lib. annalium tertio.

Locus ex Martiale pristino nitori redditur.

CAPVT VIII.

EPigramma est elegans apud Martialem *lib. epigr.* 2. quo notat insignem auaritiam & sordes Næuoli cuiusdam, qui cum arcam haberet innumeris synthesibus differtam, nihil tamen in tenuioris fortunæ amiculos erogaret, passurus eas a tineis exedi citius, quam earũ vsu commodaret quicquam, aut succurreret egestati amicorum. Huius epigrammatis postremus versus ita vt in vulgatis codicibus legitur, Venere omni & sale carere mihi videtur. is talis est:

Non metuas mortem Næuole, sed tineas.

At si manuscripti codicis lectionem sequamur, quo vetustissimo emaculatissimoque ab amico quodam Anglo donatus olim fui, sordebit prior & vulgatior lectio statim. & posterior expeditior erit & argutior longe, ac festiuo Martialis ingenio dignior, quæ talis est:

Quod renuis, non te Næuole, sed tineas.

Nam quum Næuolus iste, vt dixi, infinitis abundaret vestium generibus, atque æquis oculis amicos spectaret pannosos, nihil interim largiens: ah miser, inquit, quantulum tandem foret, si detraheres non tibi id quod facere recusas, sed tineis duos pannos: nam multiplex synthesis pascendis modo tineis asseruabatur a Næuolo, vtpote qua ipse non frueretur. Culpandus igitur iure summo, qui renuebat fraudare non seipsum, sed tineas, binis pannis, quos potius quam amico vtendos largiretur, arcæ inclusos a tineis corrumpi atque erodi sineret. Proinde sic ait, & per quam lepide:

Quantum erat, infelix, pannis fraudare duobus,
Quod renuis, non te Næuole, sed tineas.

Vsqueadeo ille Næuolus ad *ἐχθρῶν* quam *χρῆσιν*, amicus esse maluit, Simonidem aliquatenus exprimens, qui in extremo senio cur ad rem esset attentior, interrogatus, si Stobæo credimus, respondit, malle se inimicos a morte ditare, quam viuum egentem, amicorum fidem experiri. Quod dictum hoc seculo multi mordicus tenent. In eodem epigrammate, vt & illud obiter dicatur,

tertius quoq; versus paulo aliter in manuscripto legitur. impressi enim codices ita habent,

Sic tua suppositis perlucent prela lucernis.

At meus,

Sic tua compositis colluceant prata lucernis,

Vbi tamen prela magis probem: nisi si dicamus, in pratis illum interdum explicare solere vestes insolandas, quemadmodum nos lineas consueuimus.

Locus in Epigrammatibus Græcis emendatus.

CAPVT IX.

IMmiscere iuuat subinde Latinis Græca: itaque e collectaneis Epigrammatum libro primo, titulo εἰς εὐχήν, subiiciam hic vnum, in quo vitium est non leue, interpreti Opsopœo ignoratum quod tamen facile sanari queat. Epigramma Philippo tribuitur, e senariis constans, estque tale:

ἔστ' ἐκ ζαέντος λίβυος, ἐκ ζαοῦς νότου
συνιζοφώθη πόντος, ἐκ δὲ νειάτων
μυχῶν ἔθυνε ψάμμος ἐξηρδιζμένη,
ἱστὸς δὲ πᾶς ὤλισθεν εἰς ἅλα πτύσας,
φορτὶς δ' ἐσύρετ' εἰς ἀΐδαν θαλασσόμενος,
ἀρωγὸν αὐτᾷ δ' αἰτήσας Λυσίστρατος
ἐλιπάρησεν οἱ δὲ τῷ ναυκλήρῳ
μόνῳ θαλασσῶν ἀγρίαν ἐκοίμισαν.

Vbi in sexto versu pro ἀρωγὸν αὐτᾷ, quod Opsopœus ad nauim referens [illegible], auxiliatorem ipsi, scilicet naui, legendum est ἀρωγοναύτας vnica dictione, epitheton Dioscurorum & Pollucis, velut Deorum tutelarium & opem ferentium in discrimine nautis, quemadmodum ex Statio in tertio Syluarum, Theocrito in Idyllio Dioscuris nuncupato, & Horatio in Odarum primo liquet. Itaque hic auctor dicit, Lysistratum in summo versantem periculo confugisse ad vota, & Geminorum præsentem opem implorasse, eamque precibus impetrasse. Est ergo ridicula Opsopœi expositio, & locus ita interpolandus, vt a me factum est. Sed quid moror carmen carmine reddere?

Stridentis procellis Africus caligine
Inuoluerat densa mare, & furens notus,
Voluebat æstus imo arenas e sinu:
Rugosa præceps carbasa in mare abierant,
Manesque ad imos iam ferebatur ratis,
Nautarum opiferos quum Lysistratus Deos
Supplex precatur, qui mare insanum nimis
Strauere, nauclerí vnius victi prece.

Locus

Locus ex Ciceronis libro de repub. 6. & simul ex Nonio Marcello integra lectioni restitutus. Item de Symphitio, sympuu'o, & sympulo nonnulla. Inibi quid Samium, Capedo, & Culullus.

CAPVT X.

VEteres in sacris suis fictili vase neutiquam operoso quo libabāt, vsi fuere & quod trifariam efferri inuenio: nam & sympullum, & Sympuuium, & Sympinium dipersimode apud auctores veteres lego, vt mirum sit, cur Bayfius magnæ proculdubio eruditionis vir, sympinium plane reiiciat, contra lecturam doctissimorum etiam virorum, quod ait, a quibus nusquam probari posse hanc lectionem contendit. Ego vero, bona eius viri pace, apud Ciceronem & Arnobium sympina dici ostendam. Locus est Ciceronis in sexto de repub. monstrose deprauatus, etiam apud Nonium Marcellum, in quo clare sympina, ex vetusti codicis eiusque emaculatissimi fide, legendum est. Sed adscribam primo lectionem vulgatam, vt corrupta est, omnem ex Nonio Marcello. *Samium*, inquit, *est testa.* Lucillius Satyr. lib. 14 *Et non pauper me uti samio certoque catino* Mar. Tullius lib. 6. de rep. *Lali quam omnes habemus in manibus, quam si impiria pontifi um diis immortalibus grata sine samio, qua vt hic scribit, capedines.* Quisquis es diligens lector & æquus, obserua lectionis discrimen, & in vtriusque auctoris codice hulcus prorsus Chironium sana, ex ea quam subiiciam lectura, ita scripturus: *Samium est & testeum.* Lucillius Satyr. lib. 13.

Et non pauper uti Samio curtoque catino.

M. Tull. lib 6. de rep *Exstat oratio Lalii, quam omnes habemus in manibus, quam sympina pontificum Diis immortalibus grata sint, Samiaque, vt is scribit, capedines.* Quid hac sententia dilucidius? quid illa prodigiosius? in qua sympini, aut sympinii voce appositissime esse vsum Ciceronem vides. Arnobius quoque libr. aduersus gentes quarto: *Piaculis*, inquit, *dicitur contracta esse commissio, si per imprudentiam lapsum aut in verbo quispiam, aut sympinio deerrarit.* Et iterum lib. 7. *Date quæso Diis immortalibus bibant, scyphos, brias, pateras, sympiniaque depromite.* Quæ vero est ista ratio, ne dicam stultitia, negare sympinium etymi sui originem a cōbibendi argumēto, παρὰ τὸ συμπίνειν, trahere, quum sympinium aut sympullum admittas per y literam Latinis auribus auiam (vt Terentiani Mauri verbo vtar) scriptum? Quænam est ista præpostera sapientia, iteratis editionibus ita ludere nihilq; certi adferre, quo destruas quod probabilius tuo videatur? Nam vt de Cicerone taceam, certum est Arnobium in iis, quos aduersus gētes scripsit, octo libris omnigena eruditione refertis, retexisse abdita sacrorum gentilium mysteria, eaque solennibus ipsorum vocibus

expressisse, itaque receptum verbum non fuisse corrupturum, si aliter se habuisset: qua in re subscribent mihi omnes, quotquot emunctioris esse naris in auctoribus legẽdis decet. Venio ad Sympuuium, si non potius Sympinium scribendum est, cuius vsus est apud Iuuenalem Sat 6.

Aut quis

Sympuuium ridere Numa priscumque catinum.

Vbi pro *priscum*, codices nonnulli *nigrum* legunt. Nonius Marcellus sympuuium vas dicit esse ligneum: diuersum ergo a fictili. Vtitur & Varro: *Non vides*, inquit, *ipsos Deos si quando volunt gustare vinum, derivare ad hominum fana, & tamen tum ipsi illi libero sympuuio venitari?* Idem lib. 1. de vita populi Romani. *Item erant vasa vinaria, sinis* (ita manuscriptum exemplar habet, loco *sicut*, quod in Nonio legitur, cuius vocis vsus etiam alibi exstat) *cymbia, aquil nae, patera, guttus, sextarii, sympuuium.* Et Gelenius vir extra controuersiam doctissimus, apud Plinium lib. 35. cap. 12. *sympuuiis* legit ex antiquorum codicum fide, vbi sic loquitur Plinius: *In sacris quidem etiam inter has opes non murrhinis crystallinisue, sed fictilibus prolibatur sympullis.* Iam vero Simpulum a simplicitate operis fortasse dictum, siue sympullum, vt legit Bayfius, apud Festum legitur, ita describentem: *Simpulum vas paruum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur.* Apuleius quoque vtitur *In hodiernum*, inquiens *populus Rom. diis immortalibus simpulo & catino fictili sacrificat.* Hermolaus Barbarus citat etiã Varronis exemplum, Deos ipsos vili simpulo inuitari: detortum fortassis ex iis quæ paulo ante adduxi verbis eiusdem auctoris, libero sympuuio vinitari. Hæc fere de tribus vocibus, vnum tamen idemq; significantibus, annotare inter disceptãtes Grammaticos visum est. Porro superiorem M. Ciceronis ex 6. de rep. sententiam expressit non semel, sed variato dictionis colore, idem auctor, quę loca lubebit in medium adducere, vt lectionem illam nostrã cõfirment, ne iudiciorum morositas temeritatis crimen in nos distinguere queat. ac primum ex tertio de natura Deorum exẽplum proferam, vbi sic ait: *Doceo me meliora didicisse de colendis diis immortalibus iure pontificio & more maiorum, capeduncula quas Numa nobis reliquit, de quibus in illa aureola oratiuncula dicit Laelius, quam rationibus Stoicorum.* Rursus in libello quem Græco titulo præter morem suum παράδοξα inscripsit ad Brutum. cap. 1. *Quid Numa Pompilius, minus ne gratas diis immortalib. capedines ac fictiles vinulas fuisse, quam delicatas aliorum pateras arbitramur?* quo loco *Delicatas* cum Bayfio lego potius, quam *filicatas* cum Caneiarin. Eadem respexisse & Q. Septimium Tertullianum in apologetico aduersus gentes puto, cap. 25. quando sic dicit. *Nam etsi a Numa concepta est curiositas superstitiosa, nondum tamen aut simulacris aut templis res diuina apud Romanos constabat. Frugi religio, & pauperes*

& pauperes ritus, & nulla Capitolia certantia cœlo, sed temeraria despicite altaria, & vasa adhuc Samia & minor ex illis. Ille vasa Samia vocat, quæ Lælius Samias capedines: ac Samia quidem in genere dicuntur figlina, a luto eius insulæ fictilibus conuenientissimo. Vnde apud Ausonium legitur Agatocles rex abacum onerasse Samio ludo fictiles lances intelligi quum vellet. Et Galli Matris Deum sacerdotes Samia testa virilitatem amputabant, vt ait libro trigesimoquinto Plinius. Capedines vero a capacitate fortassis, nisi a capiendo mauis, quod essent ansatæ, atque ita facile prehendi possent, vt & capidula visitato veteribus vocabulo vinarium vas ansatum legitur: atque hæ etiam erant fictiles, cuiusmodi vasa κεράμια appellat Athenæus, aut κύλικας, quos idem figulina vasa capouit, παρὰ τὸ κυλίεσθαι τὸ τροχῷ, quod rotæ circumactu fingerentur. Notandus ergo oscitantiæ Morisotus, qui in conuertendis in Græcam linguam Paradoxis exemplo Gazæ & Maximi Planudæ multum operæ posuisse vult videri, quod capedines, reddiderit ἀγρούς, qua voce significantur latifundia, & ampla spatiosaque loca: procul extra sententiam Ciceronis. Adeo non est procliue Latium in Græcam coloniam adoptare cuiuis, aut e diuerso; vt neque cuiuslibet Corinthum nauigare. Xystus Betuleius hoc peruidit, admonens πλημοχόην substitui posse ex Athenæi & Pollucis lib. 10 cap. 20 descriptione, propterea quod eius in mysteriis solennis erat vsus. Huc pertinet quod Maurusius Iuba scriptum reliquit, ad Macedonum vsque dominatus tempora vasis fictilibus Samiisue vsos fuisse veteres, quod in Athenæi dipnosoph. sexto lectum est. Addendum est & illud corollarii loco, Culullos fictiles fuisse calices, in sacris pontificum ac vestalium virginum adhiberi solitos.

De supplicandi modis varie apud diuersas gentes obseruatis.

CAPVT XI.

Ritus præcipuus & irrefragabilis supplicandi apud Persas is habebatur, si supplex sumto igne flumen ingressus, minatus fuisset, se ignem aquæ immissurum, nisi voti fieret compos, vt refert Plutarchus in commentario de primo frigido. hoc eo spectat, quod apud eos sacrosancto in honore ignis habebatur. Scribit enim libr. 3 Q. Curtius, ignem, quem Persæ sacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus præferri consueuisse ante Persicum agmen, de quo & Agathius lib. 2. histo. & Procopius libr. 2. belli Persici, & Ammianus Marcellinus lib. 23 ignem cœlitus lapsum apud Persas sempiternis foculis custodiri narrat, cuius portionem exiguam, vt faustam, præiisse quondam Asiaticis regibus, ex aliorum fide commemorat. Apud Assyrios supplicans incuruatis membris, humum pene vultu contingebat, manibus post tergum reiectis connexisque vt scribit libr. 18. Ammianus idem

supplices attingunt, ad hęc manus tendunt, hęc vt aras adorant, forsassis quia inest iis vitalitas, quippe quorum inanitate perfossa, ceu iugulo, spiritus fugiat. Priamus Iliad. vltimo iubetur a Mercurio itineris duce, Hectoris corpus redempturus aduolui supplex ad Achillis genua:

γούνων ἁψάμενοι λιτανεύσομεν, αἴ κ' ἐλεήσῃ.

Idem alibi: Iliad 6

λαβὼν ἐλλίσσετο γούνων.

Sic & Virgilius:

Et genua amplexus, genibusque volutans.

Et iterum:

Et genua amplectens effatur talia supplex.

Sic apud Tryphiodorum Sinon periurus *ἱκεσίαις παλάμῃσιν ὑ-ψαὺς γούνων* extremo aduolutus. Similiter apud Euripidem Orestes supplex Menelai genua contingit, *τῶν σῶν γονάτων* inquiens, *προσ-[illegible]*. Synesius, *ταπεινὸς καὶ γονυπετὴς ἱκέτης γενόμενος*. *Pronus atque ingenuis prouoluens supplex factus.* Liuius lib. 5. quartę decadis vbi de Perseo agit: *Summittentemq; se ad pedes sustulit, nec attingere genua passus.* Claudianus de raptu Proserp.

Genibusq; suis cum supplice fletu Admouere manus.

Apud Q. Curtium mater & coniunx Darii prouolutæ ad pedes Alexandri, orant vt liceat sibi patrio ritu sepelire Darium, quem rebantur in acie cecidisse. Huc spectat quod Homerus Ilia. nono, Litas Deas supplices fingit esse claudas, eo quod *γονυκλινεῖς*, id est, flexis genibus supplicent qui priores offenderint. Prometheus apud Aeschylum vinctus negat se supinas muliebri ritu manus ad Iouem extēsurū, supplicum more, *γυναικομίμοις ὑπτιάσμασι χερῶν*. Fuit & iste mos supplicum, quod Lucillius Tarrhæus refert, vt in foco sedentes verbum nullum facerent, silentio animi demissionem contestati: id quod canit Argonaut. 4 Apollonius:

τὼ δ' ἄνεῳ καὶ ἄναυδοι ἐφ' ἑστίῃ ἀΐξαντες,
ἵζανον, ἥ τε δίκη λυγροῖς ἱκέτῃσι τέτυκται.

id est:

At tacitus mutusq; focis consedit vterque,
Supplicibus qua lex impendet dura misellis.

Istud mutuatus ab Homero, apud quem in Odysseæ 7. Vlysses aduena in Alcinoi ædibus, *κατ' ἄρ' ἕζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι*. hoc est, *humi in lare sedit*. Apud Plutarchum Themistocles rebus accisis, & iam conclamatis, ad Molossorum regem Admetum fugiens, nouo quodam modo, cum regio iuuene, *ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίζει*, ad larem consedisse legitur, quod sanctissimum & irrefragabile supplicii genus apud eam gentem habebatur. Scribit Parthenius de de Neæra Hypsicreontis Milesii coniuge, quod *ἱκέτις προσκαθίζετο ἐπὶ τῆς ἑστίας τῆς ἐν τῷ πρυτανείῳ*, quod supplex in foculo Prytanæi desederit. Quod interpres male conuertit in hanc faciem: *Inuenit*

sedentem in templo Vestæ in Prytaneo, ignarus, vt arbitror, istius moris Ea nanque fœmina, quoniam mariti thorum violarat, sibi metuens confugit ad Naxios, & supplex in foco consedit, veluti asylo certissimo & inuiolabili: neq; maritus Dei in se iram prouocare fuit ausus, vi illata illam deripiendo. Huc faciunt verba Cic. in oratione pro domo sua: *Nihil sanctius: nihil omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium: hic aræ sunt, hic foci, hic dii parentes, hic sacra religionis cerimoniæ continentur: hoc perfugium est ita sanctum omnibus, vt inde arripi neminem fas sit.*

De Cytho & Ceruisia: quid differant, quibus'q; nominibus olim appellabantur.

CAPVT XII.

NEmo est vel mediocriter literis tinctus, cui dubium sit priscis hominibus vsurpatam fuisse vini factitii, siue conficiendi e frugibus potus rationem, iis præsertim regionib. quæ ob soli vitium vineas non producunt: cuius inuentionem Libero patri ascribit Diodorus in fine lib. 4. vbi ita ait: *Dionysius eos quorum regio a vinearum vsu aliena esset, potum hordeaceum conficere docuit, paulo deteriorem vini suauitate.* Sic idem lib 6. a Gallis potum ex hordeo parari scribit ob vitium inopiam, quem zythū appellent. Sed hoc in genere varia lego vsitata fuisse nomina: nam Zythum dixisse Ægyptum inuenio, Celiam & Ceriam Hispanos, Ceruisiam Gallos Sabaiam Illyrios, Parabiam Pæonas, Gurmi barbaros nescio quos, & Alam Anglos, detorta nonnihil voce (vt equidem existimo) Danica. qua Oela appellatur: ea nanque gens olim Angliam immigrauit: nam ab alica appellationem deriuare cum Ruellio, inscitia est. De quibus ita loquitur Plinius lib. 14. cap. 22. *Est*, inquit, *& occidentis populis sua ebrietas, fruge madida, pluribus modis per Gallias Hispaniasque, nominibus aliis sed ratione eadem. Hispaniæ iam & vetustatem ferre ea genera docuerunt. Ægyptus quoque e fruge sibi potus similes excogitauit.* Idem auctor libr. 22. cap. vltimo, e frugibus fieri potus commemorat, in Ægypto Zythum, Celiam & Ceriam in Hispania, Ceruisiam & plura genera in Gallia aliisq; prouinciis. His omnibus tametsi diuersa videantur nominum tenus, vis tamen inebriandi communis est. Ita Leontius apud Constantinum in Geoponicis lib. 6 inter cetera poculenta, quibus inebriandi vis insit, refert barbaricum potum e tritico & hordeo: item ex auena & olyris. Confirmat istud & Dioscorides, qui quum de Zytho & Curmi loquens, cerebrum ista tentare & capitis dolores excitare dicit, vim sine dubio inebriandi illis assignat. Huc accedit & Dion Academicus, scribens excogitatam primum apud Ægyptios fuisse rationem, qua inopes vini indigi, hordeaceo potu sese explerent, quo ita exhilarascerent, vt in cantiones & tripudia soluerentur omnes. Virgilius in tertio

tertio Georgicon de ceruisiâ (quod & Seruius agnoscit) sentiens hilaritatem conciliare vini modo canit, vbi de septentrionalibus populis loquitur:

Hic (inquit) noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento atq; acidis imitantur vitea sorbis.

Aristoteles in libello de ebrietate scribit, vini potu inebriatos, in faciem pronos deferri: at qui hordeaceum hauserint affatim, resupinare capita: quod merum capitis grauedinem conciliet, at vinum ex hordeo factitium, καρωτικὸν sit, & profundo sopore hominem obruat. Supinos autem sterni eo potu temulentos, his verbis ostendit: μόνοι δὲ οἱ τῷ κρίθῳ μεθυσθέντες, εἰς τοὐπίσω καὶ ὕπτιοι κλίνονται· id est: *soli illi, qui ceruisia inebriantur, in tergum & supini cubant.* Quibus testimoniis clarum fit, hordeaceo potui vim inebriandi assignare omnes, quam in Ceruisia nostra agnoscimus quoque: de qua sensit Corn. Tacitus in libello de moribus Germanorum, quum ait: *Potui est humor ex hordeo aut frumento in quandam similitudinē vini corruptus.* Constat autem hac ætate ceruisiā fieri ex hordeo, quod prius madescit, deinde torretur resiccaturq; (βύνην appellat Aetius medicus, maltam nostrates) addita tritici farina, adiectis & lupi salictarii floribus, cum fece ceruisiæ, quę fermenti vicem obtinet. Quem conficiendi modum videtur & Isidorus propemodum agnouisse, vbi ita scribit: *Est*, inquiens, *potio ex succo tritici per artē confecta: suscitatur enim igne vis illa germinis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta molli succo admiscetur: quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adiicitur, quæ fit in iis partibus Hispaniæ, cuius ferax vini locus non est. Hactenus ille. Sed opera pretiū est, & locus* id postulat, annotare discrimen, quo a Ceruisia nostri seculi, Zythum veterū discrepare volūt recentiores, eo pręsertim nomine, quod Aetius Zythum praui succi dicat esse, quippe e putrilagine factum: quod ex Galeno *lib. 6. de simplicium facultat.* transtulit, vbi is addit, etiam flatulentum esse Zythum, partimque acrem esse & calidum, partim frigidum aqueum & acidum. Neq; silentio præteriit hoc & Paul. Ægineta, qui illi acrimoniam ex putredine attribuit, & frigiditatem ratione acidæ qualitatis: quum e diuerso Ceruisiæ salubritatem adscribant sanioris iudicii homines, inter quos Manardus medicus insignis, septentrionalibus nationib. vix alio quam ceruisiæ potu vtentibus, & formam & salubritatem & roboris præstantiam ex ceruisia fere contingere autumat. Differentiam vero hanc esse volunt, quod Zythum ex hordeo computrescente atq; acescente fiat: at Ceruisia ex eodem, sed post macerationem tosto atq; arefacto, ac proinde ēt putredinis omnis experte. Mirum tamen mihi videtur, q̃ cōficiendi Zythi ratio a veteribus clare non sit prodita: nam Dioscorides simpliciter ex hordeo fieri scribit. Suidas non aliter interpretatur, soluminodo

exponens zython, vinum ex hordeo factitium. Et Galenus *in commentario in lib. de morbis acutis, siue de ptisana* (quomodo a Cœlio Aureliano & Athenæo inscribitur) reprehendens Hippocratem, quod prætermisisset parandi cremoris hordei modum, duas enumerat obiter conficiendi eius rationes, sed non explicat, cuius verba hæc sunt: *Satius fuerat docere quem in modum apparandum esset hordeũ, simpliciterne madefieri oporteret, an ex eo zythum huius temporis conficere, &c.* Æque clare explicuit hoc, non tamen ex professo, Diodorus Siculus de Baccho zythi inuentore loquens: εὑρεῖν δὲ καὶ τὸ ἐκ τῆς κριθῆς κατασκευαζόμενον πόμα, τὸ καλούμενον ζῦθον. id est: *Inuenisse illum perhibent & potum ex hordeo confectum, quem Zythum appellant.* Meminit & Strabo libr. 17. zythi, apud quem tamen perperam scribitur per x ζῦθος. vbi ait: τὸ δὲ ζῦθος ἰδίως μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις, καὶ παρ' ἑκάστοις δὲ ἐν σκευασίᾳ διάφορος. id est, *Zythum proprie apud illos conficitur, cuius per singulas diuersa per familias rationes.* Item in aphorismorum secundo Galenus zythũ Alexandrinorum potum nominat, quomodo Iunius Columella lib. agriculturæ nono Pelusiacum illum vocat eo versu:

Vt Pelusiaci proritet pocula zythi.

Qui versus admonet me oscitantiæ summæ Baptistæ Pii, annotantis zythum hic esse compositionem factam ex gith, quod melanthium ab aliquibus appellari, ab aliis melaspermum scribit Plinius. Quod illius indoctum commentum non potuit a me sine cachinno legi. Quicquid sit non obstabit leue illud discrimẽ, vt verear ceruisiam nostram etiam zythi nomine compellare. Reliquum est vt varia, quibus appellatur diuersimode, nomina subiiciam & explicem. De zytho abunde multa. Cereuisiam a Cerere, id est, fruge nomen habere scribit Isidorus: alii a Ceria Hispani idiomatis olim vocabulo nominis appellationem deriuant: nisi potius a cereo colore fluxisse nomen dicamus. Celiam a calefaciendo deducit, sed absurdius, vt mihi quidem videtur, Isidorus, cuius in Numantino bello meminit L. Florus, his verbis: *Quum sese prius epulis, quasi inferiis, impleuissent carnis semicrudæ, & Celia, sic vocant indigenæ ex frumento potionem.* De Sabaia ita Marcellinus lib. 26. *Est autem Sabaia,* inquit, *ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum pauperinus in Illyrico potus: vnde iniuriosum Sabaiarii nomen, quo in obsidione Chalcedonis appellatus fuit Valens Imperator.* Aristoteles eundem potum πῖνον dixit verbis superius citatis, vel a communi bibendi vocabulo, vel a sordibus fæculentis fortasse. Nonnulli Græcorum βρῦτον vocarunt, vt Hellanicus: πίνουσι δὲ βρῦτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν, hoc est, *Potus fit illis a radicibus herbarum, quemadmodum Thracibus ex hordeo.* Hecatæus in Europæ descriptione scribit, Pæonas bibere βρῦτον ἀπὸ τῶν κριθῶν. Sic vsus est & Archilochus poeta, ὥσπερ αὐλῷ βρῦτον, ἢ Θρέϊξ ἀνὴρ ἢ Φρὺξ ἔβρυζε. *Ceruisiam veluti tibia sorbebat,*

bebat, quasi Thrax aut Phryx Citatur & Æschyli auctoritas in Lycurgo dicentis. κἀκ τῶνδ' ἔπινεν βρῦτον ἰσχναίνων χρόνῳ, id est, *hinc bibit cereuisiam a uo fractam*. Porro Ala Anglorum, de qua diximus, hoc differt a ceruisia, quam Bieram nominamus, quod illa ætatem non perinde ferat, vt ceruisia. Caussam referendam puto ad lupum salictarium, cuius flos ceruisiæ additus αὐτοπτίαν quandam conciliat, qua senio tenitatur: nam suauitas, quæ Alæ inest maior, tritici floris ampliori copiæ, accepta referenda est. Hinc fit quod Angli, maioris discriminis gratia, ceruisiam per n. literam pro Ala efferunt, at per u ceruisiam pronuntiantes Bieram intelligunt. Ceterum appendicis loco & illud adiicere libet, non vini modo aut ceruisiæ potu caput tentari atque ebrietate percelli, quando lectum sit mel quoque inebriare: apud Orpheum namque vetustissimum theologum Saturnus ab Ioue filio per mellis poculum insidiis capitur, quo saturatus inebriatur, & acto in vertiginem quandam capite, qualem vini copia excitat, obdormiscit: ita enim apud illum loquitur Nox, quæ Ioui hunc de melle dolum suggessit:

Εὖτ' ἂν δή μιν ἴδηαι ὑπὸ δρυσὶν ὑψικόμοισιν,
ἔργοισι μεθύοντα μελισσάων ἐριβόμβων
Δῆσον. id est:
Postquam illum cernes succo, quem Dædala tectis
Ponit apis, saturum, contende tenacia vincla.

Quod & factum est: nam comprehensus vinctusque virilibus priuatur. Ita & apud Platonem πόρος calamitatis Deus nectare ad satietatem hausto inebriatur.

De voce Pistrix, & Pristis.

CAPVT XIII.

Apud Virgilium Æneidos tertio, vbi monstrosa Scyllæ forma describitur, duplicem lectionem obseruaui, legentibus nonnullis, *Postrema immani corpore Pistrix*: aliis *Pristis*: sed vtramq; approbo apud probatos auctores receptam. Est autem Pistrix siue Pristis cetus marinus, quomodo ibi apud Virg. accipitur, & lib. 10.

Frons hominem præfert, in pristim desinit aluus.

Sed de pistrice dicam primo loco, sic enim Sex. Pompeius, *Balænam belluam marinam ipsam dicunt esse Pistricem & cetum.* Cicero ipse non semel pistricem reddidit, quem κῆτος vocauit Aratus, ex quo ita ille vertit:

Tum vero fugit Andromeda & Neptunia Pistrix

id quod iste sic extulerat:

ἡ δὲ μὲν Ἀνδρομέδης καὶ κῆτος ὅσσ' ἐλέλειπτο.

Ad verbum ita sonat versu redditum:

Nec vel tantillum Andromeda, cetiue relictum est.

Vtitur hac voce & Lu. Florus libr. 3. cap. 5 de Lucullo loquens, *Vi-*

dentibus, inquit, *procul, quasi marina pistrix euaserat.* De Pristi vero pro ceto loquitur Plinius lib. 9 cap 4. vbi maximum animal in Indico mari pristin esse dicit & balænam. Et cap 15. inter ea quæ pilo vestiuntur, animalque pariunt enumerat pristin, balænam, & vitulum. Idem lib. 36 inter Scopæ opera recenset, Chorum Phorci, & Pristes, ac multa alia marina: pluribusque aliis locis pristium meminit. Quin & ita apud Græcos nuncupantur. Epicharmus in Hebes nuptiis, in reliquo apparatu & mensarum delitiis enumerat quoque pristes: ἦν δ', inquit, ζύγαιναι, πρίστιες ῥῖναί τε τραχύδερμοι, id est, *nec deerant libellæ pristes, nec asperi pelles squatinæ.* Et Polycharmus in Lyciæ rerum commentariis scribit, vati e piscibus futurorum euentus auguranti in littore apparere orphos, glaucos interdum etiam balænas & pristes ἐνίοτε δὲ φαλαίνας, ἢ πρίστεις. Videtur autem nomen deductum ἀπὸ τοῦ πρίζειν, a findendo, quod fluctus longo tenuis corporis tractu mire persulcat. Inuenio tamen in eadem significatione & per η scriptum πρῆστιν, vt apud Oppianum primo Halieuticῶn: ἐν δὲ δαφοινὴ πρῆστις. *Truculentaque pristis.* Quo loco Oppiani scholiastes, πρῆστις εἶδος κήτους θαλασσίου. *Pristis species ceti marini.* Deriuantque Grammatici ἀπὸ τοῦ πρήθειν ab incendendo, fortassis quia motu & longo syrmate mare crispari & quodammodo ardere faciat. inuenio & Pistris scriptum, non modo Pristis, pro ceto, vt apud Pedonem, quem citat Seneca:

Qui ferat Oceanum, qui sæuas vndique Pistreis,
Æquoreosque canes ratibus consurgere pansis.

Nisi vitium sit in codicibus impressis. Porro a forma pristium marinarum, inquit Nonius Marcellus, quæ longi corporis sunt, sed angusti, Pristis nauigii genus nomen habet. Claudius Quadrigarius rerum Romanarum libr. 12. *Quin quod nauigium ea forma a marina bellua dicta est Pristis.* Ita enim lego ex vetustissimo exemplari. pro eo quod in vulgatis exstat, *Quiq.* Pristis pro naui etiam apud T. Liuium lib. 4 quintæ decadis ponitur. *Adiecta ad hunc numerum quinque pristes erant.* Sic accipit & Virgil. in 5. ibi:

Velocem Mnestheus agit acri remige pristin.

Vtitur & Polybius Græcus historicus, πέντε λέμβους ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, id est: *Quinque lembis instructus & vnica priste.* Seruius originem deducit vel a tutela depicta, vel a secandis fluctibus, ἀπὸ τοῦ πρίζειν τὰ κύματα. Est & πρίστις poculi genus oblongi apud Diphilum & Athenæum in vndecimo.

HA-

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER TERTIVS.

Plinii locus vindicatus de Orbona Dea. Item cur Quartanæ Saturni filiæ dicantur.

CAPVT I.

FErdinandus Pintianus homo Hispanus, post omnes omnium in Plinium annotationes præclare de eo auctore meritus, Orbonæ Deæ mentionem apud Plinium *lib 2 ca. 7* exterminandam putat, veluti spuriam & adulterinam, vt quam scriptor nullus celebrarit, nullibique omnino, vt ipse ait, compareat. At eum ego, vt haud temere mutandum quicquam in auctoribus, aut veteramentariorum more statim interpolandum, vel etiam inducendum eradendumue censeo, ita Orbonæ lectionem defendo constanter, & seruandam autumo, quum eam agnoscat doctissimus pariter & antiquitatis omnis callentissimus Arnobius, magni illius Lactantii præceptor *libro aduersus gentes quarto*, vbi in reliqua fictitiorum & putatitiorum Deorum turba, quam enumerat, hanc quoque Deam non dissimulanter nominet, his verbis: *Ab erroribus viarum Dea Vibilia liberat: in tutela sunt Orbonæ orbati liberis parentes: in Nænia quibus extrema tempora.* Hic apparet & Orbonæ nomen Romanis sacris templisque non fuisse ignotum, & ipsam orbitatis esse Deam, cui quod matronæ olim sacra fecerint, memoriæ proditum legisse aliquando memini: nam quod Antonius Sabellicus suis in annotationibus scribit, ex Macrobii auctoritate, matronas ad arcendam orbitatem Orbonam propitiasse, vbi infando sacrorum instituto orbari consueuerint, nusquam in eo auctore legi existimo. Proinde retinendam esse vetustam lectionem iudico, in Plinianis codicibus, trãsposito tantum coniunctionis vinculo, hunc in modum: *Ideoque etiam publice Febri fanum in palatio dicatum est, Orbonæ ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Exquiliis.* Quem locum Pintianus ex Cicerone interpolare hoc pacto voluit: *Ideoque etiam publice Febri fanum in palatio dicatum. Et ad ædem Larium, & ara malæ fortunæ Æsquiliis:* propterea quod apud Ciceronem libro de natura Deorum tertio perperam legisset, codicis, vt opinari lubet, vitio deceptus; *Febris enim fanum in palatio ad ædem Larium, & aram malæ fortunæ Æsquiliis consecratam videmus:* vbi melioris notæ codices rectius legunt: *Febris enim fanum in palatio, & ædẽ Larũ, & arã malæ fortunæ Exquiliis consecratã videmus.* Dispescenda sunt igitur vocũ spacia coniunctione copulante, apud Ciceronẽ,

qua occasione Plinio vetus lectio manebit integra. aut pro, *Orbona ad ædem*, legendum erit ex Cicerone, *& ædes larium*. id quod nemo, nisi impudentissimus is sit & præuaricator maximus, tentabit. Quia vero de febris fano facta mentio est, & illud ex Minutio Felice in Octauio (is enim auctor est octaui libri Arnobio ascripti, quod Morillonus admonuit iuuenis extra omnem aleam ingenii positus) addendum est. *Pauorem*, inquit, *Hostilius atque Pallorem coluit, mox a nescio quo Febris dedicata*, quæ verba repetuntur & apud Cyprianum *libro de idolorum vanitate*. Quin & illud appendicis vice adiiciendum est, quod Quartanæ Saturni filiæ ab Octauio Horatiano medico peruetere dicuntur, ob morbi videlicet cum tarditatem tum malitiam insignē, vt equidem existimo: in quarum curatione Democritus censuit, pollutione esse opus, vt sunt cædes, culpæ, menstrua, sanguinis potus, sacratum auium vel vetitorum animalium carnes cibo datæ.

De Aquila in Romano exercitu portari solita, paradoxon.

CAPVT II.

Mirum valde mihi, atque adeo paradoxon visum est quod apud Dionem Cocceium de Aquila scriptum reperi, quam non militare signum, sed fanulum quoddam fuisse prodit, aureum aquilæ simulacrum effigiatum habens, hastæ præpilatę suffixum, quod ita a milite ferebatur, quem cum Cæsare aquiliferum dicere licebit. Auctoris verba sunt ex quadragesimo historiarum libro. ὁ γὰρ ἀετὸς ὀνομαζόμενος, ἔστι δὲ νεὼς μικρὸς καὶ ἐν αὐτῷ ἀετὸς χρυσοῦς ἐνίδρυται, καθίσταταί τε ἐν πᾶσι τοῖς ἐκ τοῦ καταλόγου στρατοπέδοις, καὶ οὐδαμόσε ἐκ τῶν χειμαδίων, πλὴν εἴπου σύμπας ὁ στρατὸς ἐξίοι, κινεῖται, καὶ αὐτὸν εἷς ἀνὴρ ἐπὶ δόρατος μικροῦ εἰς ὀξὺ τὸ σύμπαν ἀπολήγοντος, ὥστε καὶ εἰς τὸ ἔδαφος καταπήγνυσθαι, φέρει. Id est: *In omni exercitu per delectum conscripto apud Romanos collocatur Aquila (id erat fani exigui nomen, in quo aurea iacebat aquila) quæ non mouetur ex hybernis, nisi totus prodeat exercitus. fanum illud paruæ suffixum hastæ aquilifer portat, cuius inferior cuspis acuminata erat, vt humi depangi posset.* Appianus bellorum ciuilium lib. 2. Aquilæ potissimam dignitatem inter militaria signa attribuit, quum ait *Cæsarem fugisse sua manu signiferum aquilam ferentem, quæ præcipuum in bellis signum erat.* Cæsar lib. belli ciuilis 3. spectatæ virtutis aquiliferū tantisper aquilam defendisse pugnando scribit, dum deficientibus iam viribus, equitibus suis accedentibus aquilam multos per annos defensam moribundus tradidit. Certe idem Cæsar a signis militaribus aquilas discriminat, vbi inquit de pugna cum Pompeio commissa: *Signa militaria ex prælio ad Cæsarem sunt relata centum octoginta, & aquilæ nouem.* Plinius refert C. Marium secundo consulatu suo proprie dicauisse Romanis legionibus aquilam, abdicatis reliquis signis, quæ quatuor erant, lupus nimirum, minotaurus,

equus

equus, & aper. A quo tempore obseruatum scribit idem raro legionis castra hybernasse, vbi non esset aquilarum par seu iugum: quæ res in omen fortassis rapta est, vt aquilæ signum non velleretur aut loco tolleretur, nisi in aciem descenderent vniuersæ legiones, id quod ait Dion.

Quæ dicantur dextra aut sinistra mundi partes.

CAPVT III.

IN siderum cursu orientem nominari dextram cœli partem, occiduam vero plagam, læuam sinistramue, ex Hygini obseruatione annotandum est. Vnde & Plinius *lib 2. cap. 8. Naturalis historia,* errantia sidera læuum cursum mundi vertigini contrarium scribit, illo semper in dextram præcipiti: cui consentit & Ptolemæus. Eodem spectat & Orphei vetustissimi poetæ dictum *solem dextrã auroram producere, læuum noctem,* dicentis: hoc est, *in oriente diem proferre, in occasu noctem.* Quid quod apud Græcos σκαιὰ, id est, *læua*, dici τὰ δυτικὰ siue *occidua* annotat diligentissimus Eusthathius? Quin & ex Aristotelis sententia Chalcidius Timæi Platonici interpres, orientem dextram mundi partem statuit. Attestatur item Plutarch. lib. 2. de philosophorum placitis, in hæc verba: *Pythagoras, Plato, Aristoteles, dextram mundi plagam orientalem esse dixerunt, vnde motus initiũ exsistat: occiduam vero læuam. At Empedocles dextram statuit ab ea parte, qua solstitium æstiuum est: sinistram, qua brumale* Similiter *& Cleomedes, &c.* Cleomedes Græcus auctor, cuius opus nuper in lucem exiit, septentrionẽ pro dextra ponit. Similiter Hetrusci aruspices dextram nominabant septentrioni subiectam, sinistram meridiei expositam, quomodo & poetæ accipiunt. Contra *apud T. Liuium in Numa,* augur regiones ab oriente ad occasum determinans, dextras ad meridiẽ partes, læuas ad septentrionem esse dixit. Sed hanc distinctionem ridet Arnobius *libro aduersus gentes quarto*, scribitque pro ratione situs corporis, variare mundi partes, vel læuas, vel dextras: nam quicquid teres est, & ex omni parte rotũditate solida conuexum, definiri aliqua finis aut initii portione non potest. *Itaque cum dicimus,* inquit, *hæc regio dextera est, illa læua, non ad mundi habitum dicimus, qui sui similimus totus est, sed ad positionem nostram, situmque reuocamus.*

De similitudine mundi cum ouo, & cum litera ω mega.

CAPVT IV.

NOn dubium est quin plerique scriptores omnes globosam seu sphæricam figuram mundo attribuerint, vt & Aristoteles & cum Stoicorum schola Homerus quasi princeps sensisse videtur qui *terram ἀπειρεσίαν*, id est, *infinitam* dixit, propter orbicularem figuram circularemue initio pariter & fine carentem, *visi-*

raclides, Eustathius, & Iohannes Grammaticus Aristotelis enodatores exponunt. Et Numa Pōpilius terram pilę formam esse credens, quod a Sex. Pompeio annotatur, ædem Vestæ rotundam consecrasse perhibetur, quum intelligeret Vestam eandem esse cum terra vitæ hominum altrice. Attamen inuenio & qui ὠοειδῆ, hoc est, ouali figura mundum esse prædicarunt, id quod apud Plutarchum de placitis philosophorum secundo, iisdemque verbis in libello Galeno falso attributo legitur: qua in opinione fuit & Sanchuniathon Berytius, antiquissimus rerum Phœniciæ scriptor, a Philone Byblio translatus in Græcam linguam, qui omnem hanc rerum faciem ὁμοίως ᾠοῦ σχήματι, id est, oui instar effigiatam fuisse prodidit scripto, vt ex eo refert Philon Byblius. Eadem est ratio cur initiati orgiis Liberi patris, ouum in sacris suis coluerint venerabundi, vt nimirum e terete forma ac pene sphærali, vndequaque clausa, & intra se vitam includente, mundi simulacrum cognosceretur, *vt a Macrobio Saturnaliorum septimo, capit. 16. proditum est, aut potius translatum e Plutarchi symposiacis, vbi in hæc verba differit:* ὅθεν οὐκ ἀπὸ τρόπου τοῖς περὶ τὸν Διόνυσον ὀργιασμοῖς, ὡς μίμημα τοῦ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, συγκαθωσίωται τὸ ᾠόν. id est: *Quare non absre in Bacchi orgiis ouum sacratum est, veluti simulacrum mundi e quo cuncta nata sunt, cuiusque complexu vniuersa tenentur.* Quin & Varro *in Logistorico, qui inscribitur Tubero de origine humana,* mundum ouo comparauit, cuius hæc verba adducit Probus Grammaticus: *Cælum est testa, item vitellum vt terra, inter illa duo humor quasi in sinum* (sic lege, non *sicinus*) *clusus aeri, in quo calor.* Quanquam is auctor non de mundi forma ouali id extulisse, sed habita quatuor elementorum ratione, mundum ouo assimilasse mihi videtur: atque ita accipere illud videtur & Proclus in Timæum, vt Orphicum ouum sit idē, quod Platonis ens, τὸ πλάτωνος ὄν, καὶ τὸ ἀργύφεον ᾠόν. Fuerunt & qui terrarū orbem in formam literę Græcæ ω effigiarunt, vt extremum lineamentum, quod ω literam ambit, oceanum referat designetque, quem ζωστῆρα κόσμου, id est *mundi balteum,* quidam appellarunt, Probi testimonio. Quo respexisse videtur Cyrillus, ibi:

ὠκεανὸς δ' ᾧ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών.

Tellurem Oceanus circumfluus alligat omnem.

Non possum non appendicis vice adiicere ex Varrone mundi definitionem, operosam quidem illam, sed raro lectam, qui in Cynicis Satyra, quæ inscribitur Dolium siue Seria, sic scribit: *Mundus, inquit, domus est maxima homulli, quam quinque altitonæ fimbriæ Zonæ cingunt, per quam limbus pictus bis sex signis stellimicantibus altus in obliquo æthere Lunæ bigas acceptat, & appellatum a cælatura cælum, Græce ab ornatu κόσμος, Latine a puritate mundum.*

Virgilii versus ex Eratosthene translati: eius item locus expensus accuratius.

CAPVT V.

QVoniam de zonis præcedente capite mentionem fecimus, locus poscere videtur, vt Virgilianos de zonarum descriptione versus, auctori suo vindicemus. Is est Eratosthenes Cyrenæus qui versibus Heroicis librum conscripsit, cui *Mercurio* titulum indidit. Sed audiamus primum Virgilium *in Agricultura primo* ita canentem:

Quinque tenent cœlum Zonæ, quarum vna corusco
Semper sole rubens & torrida semper ab igni,
Quam circum extremæ dextra læuaque trahuntur
Cærulea glacie concretæ atque imbribus atris.
Has inter mediamque duæ mortalibus ægris
Munere concessæ diuum.

Nunc pene eosdem, sed Eratosthenicos, ex Heraclide Pontico subiiciamus *libro de allegoriis Homericis*, qui ita sonant:

πέντε δ᾽ αἱ ζῶναι περιειληγέες ἐσπείρηντο,
αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἐκ πυρὸς, οἷον ἐρυθρή.
συντετμημένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ ῥά ἑ μοῖραν ὑπ᾽ αὐτὴν
κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀειπερέες πυρόωσιν,
αἱ δὲ δύω ἑκάτερθε πόλοις περιπηγέες αἰεὶ,
αἰεὶ κρυμαλέαι, καὶ δ᾽ ὕδατι μογέουσαι

Quos obiter adstricta numeris oratione reddere non pigebit.

Circum hunc funduntur Zonæ quincuplices orbes:
Glaucum ex his superant cyanum nigredine bini,
Torrida zona vna est, fabulosaque tota, rubentem
Quam eadit flammis ferientis Hyperionis acres
Continuis, recto & subiectam tramite torrent.
At geminæ cælo diductæ vtrinque reclinis,
Imbribus vsque madent, glaciali aut frigore torpent.

Sed enim vero poetam nostrum mutuatum esse suam descriptionem ex auctore quem dixi, mecum sentit Probus Grammaticus, id quod deprehendi lectione postea, quanquam versus ipsos non profert: hæc enim eius sunt verba in locum Virg. prædictũ *Hanc tamen*, inquit, *vniuersam disputationem certum est Virgilium transtulisse ab Eratosthene, cuius liber est hexametris versibus scriptus, qui Hermes inscribitur* Porro zonarum (*quas eleganti carmine descripsit Claudianus lib. de raptu Proserpinæ primo, & Transformationũ principio Ouidius*) naturam fabulose expressit in Achillis clypeo Homerus, plicarum nomine πτύχας eas nominãs, duas e plumbo albo fingens, australem innuendo & septentrionalem zonas, frigidas perpetuisque niuibus oblitas: totidem æneas, æstiuam

significando & hybernam, mediæ inter candorem & rutilum colorem temperiei: quintam eamque mediam, auream, hoc est, igneam. Homeri versus est iste:

> *Τὰς δὲ δύο χαλκείας, δύο δ' ἔνδοθι κασσιτέροιο,*
> *τὴν δὲ μίαν χρυσῆν*

Media autem est *ἰσημερινὴ*, id est, *æquinoctialis*: proximæ duæ *τροπικαὶ*, id est, *solstitiales*, a nobis habitata altera. Antichthones alteram incolunt ita dicti *ὡς τὴν ἐναντίαν χθόνα οἰκοῦντες*, teste Probo: *extrema dua inhabitabiles, borealis quidem ob assiduos nimiosque rigores: antarctica vero, qua & νοτὴ siue australis, propter immodicas imbrium humiditates, quibus austrina plaga est obnoxia, unde & nomen habet.* Istud est quod Virg. in versu,

> *Cæsulea glacie concreta, &c.*

innuere & sentire voluit: vt verba illa, *imbribus atris*, ad austrinam plagam: at illa, *cærulea glacie*, ad borealem referenda sint & applicanda: vt respondeant Eratosthenicis, *κρυμαλέας* propter gelu, & *ὕδατι μοχθούσας* propter imbres.

De significatione ebrii non vulgari.

CAPVT VI.

Ebrium præter notam significationem, pro pleno & ad saturitatem vsque referto accepi, Latinis auribus notum est. Similiter *μεθύειν* (*quod inebriari propriè sonat*) pro *πληροῦσθαι* & *compleri* efferunt Græci: quomodo in Dioscuris Theocritus de Amyco Bebrycũ rege loquens, illud extulit: *Ἔστη δὲ πληγαῖς μεθύων*, id est, *Constitit offirmus & ebrius plagis*. Apud nostros Plautus Comicus *ebriam* cœnam dixit pro *opipara & adsiciali copiosaque*. Quid, quod Nonius Marcellus *ebrios* dici posse qualibet re expletos, confirmat auctoritate Varronis, qui in *Eumenidibus* dixit, scholasticas aures scholica dape ebrias? Quin & vestis ostro ebria legitur, quæ purpuræ florem ebiberit: quæ simili metaphora, saturata muricea Martiali dicitur. Deinde, quia ebrietas mentem alienat, & (*vt Enniano vtar verbo*) expectorat, ob immodicum potum, etiam pro dementato & mentis haud compote accipitur ebrium; qua in significatione sumitur apud Horatium *Odarum lib.* 1. de Cleopatra Ægypti regina, quam dicit fuisse fortuna dulci *ebriam*, hoc est, *dementatam nimiumque secundis rebus elatam*, ad exemplum Anacreontis Teii, qui amantem sine modo, & amoris œstro velut extra se positum, *μεθύοντα ἔρωτι* dixit, id est, *amore ebrium*, quod apud Philostratum in Apollonio lectum est. Quam significationem ebrii agnoscas etiam in Petronii Arbitri illo versu,

> *Vilis adulator picto iacet ebrius ostro.*

Quo innuit parasitos & adulatores ad amplissimas fortunas Principum stoliditate euectos priorum vitæ sordiũ non amplius memores, reliquos præ se despicere, rerum successu elatos.

De

De scolii siue obliqui carminis ratione, quaedam lectu & obseruatu dignissima.

CAPVT VII.

DE carminis conuiualis, quod Graeci Scolion, nos obliquum dicere possumus, origine, magna est apud auctores pugna: in vno solo consensus est omnium, quod asseuerent conuiuale esse carmen, & inter pocula concini solitum: cuius etymon tradit Orus Grammaticus inde deriuatum, quod a temulentis, quibus sensuum organa turbata sunt, & oblique se quodam modo habent, cantari soleat. Suidas aliique a contrario sensu ita dictum annotant, quod simplex ac facile sit, minimeque ambagiosum aut obscurum, quippe quum fuerit μέλος ὀλιγόστιχον, paucis versibus contexta cantilena. Quam rationem, vt falsam reiicit Aristophanis interpres. Aliter Hesychius, pro erudito & neutiquam vulgari, quodque non a quibuslibet, sed a doctis tantum caneretur, exponit: quod attingit & Plutarchus *in symposiacis*. Dicaearchus *in commentario de re Musica*, triplex odarum genus enumerat: vnum quod omnes pariter vnico concentu, alterum quod vicitim singuli per ordinem canebant, & tertium hoc, quod a peritissimo & ingeniosissimo quoque, vt res in ordine cadebat, succinebatur, vnde & nomen. Aristoxenus & Phyllis Musicus scriptorum monumentis prodidere, in nuptiis, dispositis variis circa mensam vnam lectis, accumbentes conuiuas myrteis per vices sertis redimitos, sententias amatoriasque cantilenas cantillare solere: & canendi vices ob lectorum positum, obliquo modo peractas fuisse. Proxime omnium ad rem accedere videtur interpres Aristoph. cuius sententiam quam possum lucidissime in Latinum sermonem conuertam. *Vetus, inquit, mos fuit conuiuas canere, ordine sequentes eum qui desierat: quis nanque cantum auspicabatur, laurum myrtumue manu tenens, Simonidis Stesichoriue odas cantabat, quandiu lubitum erat: deinde pro arbitrio suo, cuicunque placitum illi erat, tradebat, non secundum accumbentium ordinem: itaque ille deinceps cantilabat: qui rursus tertio cui visum erat, canendi vices tradebat: unde factum est, vt ob implexum ordinem, scolia dicerentur carmina quae ex improuiso & recitare & fidibus canere quilibet solitus esset.* Parum discordat ab hac ratione Plutarc. *lib. 1. symposiacon*, in haec verba scribens: *Sunt qui myrtum in ordinem ire negent, sed sigillatim de lecto in lectum differri, eumque, qui primus cecinerit, alterius lecti primo cantori transmittere, hunc rursus tertii primo: deinde eodem pacto illum qui in primo lecto secundas vices tenuerit, alterius lecti secundo permittere: ac proinde a variato implexoque circuitus ordine, obliqui nomen fluxisse verisimile est*, διὰ τὸ πολυκαμπὲς τῆς περιόδου. Certiora tradi possent, si exstaret vel Tyrannionis Grammatici lib. C. Caesaris mandato conscriptus de scolio carmine: vel

Didymi Chalcenteri sympofiaca, in quorum tertio libro varias huiusce vocis etymologias explicuisse ab Etymologici autore annotatum est. Ego tamen, vt in caput rem conferam, ita teneo, quum olim in conuiuiis post cœnam lyra circumferri fuerit solita, *vel Quintiliano hoc attestante*, ad quam fidibus canebatur, lyram illam obliquo & sinuoso circuitu in mensa obambulante cõsueuisse autumno, vt *ἐναλλάξ* hoc est, pectinatim quodammodo, non *ἐφεξῆς*, id est, seriatim & per ordinem accubitus, conuiuis tradita fuerit, atq; inde carmina illa quæ ad lyram canebãtur, scoliorum appellationem meruisse. Porro ex professo inter cæ-tera poemata etiam *σκολιὰ* scripsisse commemoratur Ion Chius poeta. Item Origenes scolia conscripsit, in quibus summatim breuiterq; perstrinxit ea omnia, quæ sibi obscura & perplexa viderentur. Quod autem qui canebant, myrtum manu tenerent vel laurum, præter Plutarchum docet Dicæarchus *lib. de musicis certaminibus*, his verbis: *οἱ γὰρ ᾄδοντες ἐν τοῖς συμποσίοις ἐκ παλαιοῦ ἔθους παραδόντως κλῶνα δάφνης ἢ μυρρίνης λαβόντες ᾄδουσι.* id est: *Qui canunt in conuiuiis, ex vetere instituto sumta lauri myrtiue fronde canunt.* Qua in re & illud discrimen obseruatum lego, vt qui versus Æschyli canerent, myrteum ramulum manu tenerent: qui vero Homericos, laureum termitem: Hinc liquet Zenobium *in adagiorum farragine* lapsum esse, quum scribit, eum qui in sympofiis canere nesciuisset, laurea myrteaue accepta virgula, ad eã canere. Quicquid tandem constituere liceat, id obseruasse mihi videor, quod plerunq; scoliis carminibus aut illustrium virorum & fortium laudes canerentur, aut præclaras sententias illa continerent, aut mixtim vtrunq;, quando ex Cicerone, autoritate Catonis, & ex Fabio Quintiliano constat, epulis adhiberi solere tũ fides, tum etiam tibias, ad quas clarorum virorum laudes & facinora virtutesq; canerentur: id quod exempla dilucide docebunt, quorum aliquot non pigebit adscribere, vbi illud vnum dixero, quod Pindari autoritate, Terpandro inuentionem scolii carminis, attribuit *lib. de Musica* Plutarchus. Scolion de Admeto Thessalo Athenis decantatum, ex Pausaniæ Lexico adnotat in Bœotia Eustathius diligẽtissimus Homeri interpres, de cuius autore multa lis inter veteres fuit. eius tale est initiũ: *ἀδμήτου λόγον ὦ ἑταῖρε μαθὼν, τοὺς ἀγαθοὺς φίλει, τῶν δειλῶν δ' ἀπέχου γνοὺς* (perperam enim apud Aristoph. in Vespis *τοῦτ'* scriptum est) *ὅτι δειλῶν ὀλίγα χάρις.* i. e. *Fortes ama, cognita de Admeto historia, & ignauos fuge, id tibi persuasum habẽs, exiguã taliũ esse gratiã.* Quod carmen & clari viri historiã delibat, & ad fortitudinẽ parænetícũ est. Videtur autẽ p *fortes* innuere gen·rosam & mariti amãtẽ Alcest. p *degeneres* vero Admeti patrẽ, q̃ p filio mortẽ oppetere tergiuersatus fuerat. atq; ea verior est ratio, fabulosã n. iudico q̃ Aristoph. interpres & Zenobius adducũt, q̃ quũ diem obiisset Alcestis pro marito Admeto, scolia ac lugubria carmina in illã fuerint decantata, tantisper dũ

miserta eius Proserpina, ipsam ad superos sospitem remisit: aut, quod fabulatur Euripides, Hercules expugnatis inferis eam reduxit: alioqui Phanodemus refert Admetũ Pheris oppido Thessaliæ profugum, hospitium delegisse apud Theseum, Alcestidis & Hippali liberorum natu minimum, ibique sedem fixisse. Meminit huius scolii Aristophanes Comicus *in Vespis, item in πλάργοις sine gruibus*, his verbis:

ὁ μὲν ᾖδεν ἀδμήτου λόγον πρὸς μυῤῥίνην,
ὁ δ᾽ αὐτὸν ἠνάγκαζεν ἁρμοδίου μέλος.

id est:

Canebat ille myrtum tenens Admeti historiam, at alter illum cogebat Harmodii cantilenam. Meminit & Cratinus Comicus ὅταν ἀδμήτου μέλος αὐλῇ, id est: *vbi ad tibiam cecinerit Admeti carmen.* Iam vero Scolion de Harmodio, scriptis auctorum celebre est, qui communicatis cum Aristogitone operis tyrannidem Pisistratidarum conuellit interfecto Hipparcho, cuius initium erat φίλταθ᾽ ἁρμόδι᾽ οὔπω που τέθνηκας, quod negat Harmodium mori posse qui sublato tyranno immortalem adeptus sit gloriam, sempiterna fama victurus. Huc allusit in Acharnensibus Aristoph. vbi ait:

οὐδὲ παρ᾽ ἐμοί ποτε τὸν ἁρμόδιον ᾄσεται ξυγκατακλινείς.

hoc est:

Numquam mecum accumbens Harmodium canet.

Refertur & aliud ab Eustathio *Iliados quarto*, quo canitur fortitudo exsulum, qui se fortiter in obsidione Lipsydrii oppiduli gesserunt, quod ita habet: αἰαῖ λειψύδριον προδωσέταιρον, οἵους ἄνδρας ἀπώλεσας, μάχεσθαι ἀγαθούς τε καὶ εὐπατρίδας, οἳ τότ᾽ ἔδειξαν οἵων πατέρων ἔσαν: *Heu heu Lipsydrium, sociorum proditrix, cuiusmodi viros extitio dedisti, in prælio fortes, generososque, quando sui specimen ediderunt a quibus fuerint orti maioribus.* Fuit autem *Lipsydrium* locus in Spartæ confiniis, quem Atheniensium exules a tyrannis expulsi muro clauserant, inter quos Alcmæonidæ principatum tenebant quibus a Pisistrato debellatis cani cœpta est obliqua ista cantio inter pocula. Non sum immemor hunc locum aliter conuersum ab Erasmo, a cuius sententia dissilio: tu si placet, eum lege in adagio, *in Lypsydrio pugnas.* Commemorat Eustathius & in Aiacem Scolion, quod in prædicanda fortissimi viri virtute consumitur, cuius tale exordium est: παῖ Τελαμῶνος Αἶαν αἰχμητά, λέγουσί σ᾽ ἐς Τροΐαν ἄριστον ἐλθεῖν Δαναῶν μετ᾽ Ἀχιλλέα id est: *Bellator Aiax Telamoniade, te post Achillem Græcorum fortissimum ad Troiam venisse fama est.* Sed exẽplorũ satis de claris viris, nũc subiiciamus vnum aut alterum, quæ sententias non dubias continet, quale est illud Simonidis poetæ quod Platonis verbis referam *in Gorgia* sic dicentis: οἴομαι γάρ σε ἀκηκοέναι ἐν τοῖς συμποσίοις ᾀδόντων ἀνθρώπων τοῦτο τὸ σκόλιον, ἐν ᾧ καταριθμοῦνται ᾄδοντες, ὅτι ὑγιαίνειν μὲν ἄριστόν ἐστι, τὸ δὲ δεύτερον, καλὸν γενέσθαι, τρίτον δέ, ὥς φησιν ὁ ποιητὴς τοῦ σκολίου, τὸ πλουτεῖν ἀδόλως.

hoc eſt: *Arbitror audiſſe te canentes in ſympoſiis obliquum illud carmen, in quo enumerant qui canunt, nihil eſſe in rebus præſtantius, quam integram habere valetudinem: ſecundum locum obtinere pulcram formam: tertias vices tenere, diuitias non fraude partas, vt auctor ſcolii inquit.* Legitur apud Suidam & alterum, Timocreonis Rhodii in opulentiæ deteſtationem, in hęc verba: ὤφελες ὦ τυφλὲ πλοῦτε ἐν γῇ μήτε ἐν θαλάττῃ μήτ' ἐν ἠπείρῳ φανήμεναι, ἀλλὰ ταρταρόν τε ναίειν κ' ἀχέροντα, διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν ἀνθρώποις κακά. id eſt: *Par erat o cæce Plute, nec terra, nec mari, nec in continenti te vſquam exſtare, ſed tartareas ſedes & Acherontem incolere. propter te nanque nihil non malorum in vita mortalium eſt.* Ad cuius ſcolii imitationem leges & plebiſcita promulgaſſe Periclem annotatum eſt, & ab Ariſtophane in Acharnenſibus ſugillatum, cuiuſmodi fuit illud: Μεγαρέας μήτ' ἀγορᾶς, μήτε θαλάττης, μήτ' ἠπείρου μετέχειν, quo communionem cum perduellibus Megarenſibus omnem præciſam voluit. Addamus & exempla duo, quæ vtriuſque rei meminerunt, inter quæ elegantiſſimum legitur Ariſtotelis Peripatetici ſcolion in Hermeam Atarnenſem ſcriptum cum virtutis egregio encomio, quod pluſculis licet verſibus perſcriptum, operæ eſt pretium huc annotare, quod ſic habet: Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ θήραμα κάλλιστον βίῳ, σᾶς πέρι παρθένε μορφᾶς, καὶ θανεῖν ζηλωτὸς ἐν Ἑλλάδι πότμος καὶ πόνους τλῆναι μαλεροὺς ἀκάμαντας. τοῖον ἐπὶ φρένα βάλλεις καρπὸν τ' ἀθάνατον χρυσοῦ τε κρείσσω καὶ γονέων, μαλακαυγήτοιό θ' ὕπνου. σοῦ δ' ἕνεκεν ὁ διὸς ἡρακλῆς, λήδας τε κοῦροι πολλὰ, ἀνέτλασαν ἔργοις σὴν ἀγρεύοντες δύναμιν. σοῖς δὲ πόθοις ἀχιλλεὺς αἴας τε ἀΐδαο δόμους ἦλθον σᾶς δ' ἕνεκεν φιλίου μορφᾶς καὶ ἀταρνέος ἔντροφος ἀελίου χήρωσεν αὐγὰς τοιγὰρ ἀοίδιμος ἔργοις, ἀθάνατόν τε μιν αὐξήσουσι μοῦσαι, μναμοσύνης θυγατέρες. διὸς ξενίου σέβας αὔξουσαι φιλίας τε γέρας βεβαίας. Carmen elegantiſſimum totidem verbis quam poſſum maxime conabor Latinis auribus appendere. *Virtus mortali generi laborioſa, venatus pulcerrimum in vita ſtudium, tuam enim o virgo ob formam, etiam mortem obire Græcia optandum eſt, duroſque perferre & indefeſſos labores: talem animis eumque immortalem fructum inſicis, auro parentibuſque præferendum, & molli ſomno. Propter te Iouis Hercules, Ledæque nati plurima perpeſſi ſunt, tuam venantes factis potentiam. Tui deſiderio Achilles & Aiax ad inferos penetrarunt. Tuam ob deſideratam formam Atarnenſis alumnus ſolis ſplendori ſubduxit ſe, præclara ob facinora nobilis: cuius gloriam ſempiternam propagabunt Muſæ Memoriæ filiæ, Iouis hoſpitalis maieſtatem augentes, firmæque amicitiæ pignus.* Alterum quod loquitur, amore ad pręclara audenda facinora animari homines, ſimulque hiſtoriam Cleomachi viri fortis tegit, qui in gratiam amaſii præ eunis, inuectus in conſertas hoſtium in procinctu ſtantium turmas, diſturbatis eorum ordinibus victoriam Chalcidenſibus peperit: quamuis Alii Antonem quendam eadem fortuna vſum ſignificari

cari autumant. vtcunque sit, constat apud Eretrienses cantari fuisse solitum, *vt in Erotico refert Plutarchus*, quod ita habet, ὦ παῖδες οἳ χαρίτων τε καὶ πατέρων ἔλαχετ' ἐσθλῶν μὴ φθονεῖτε ὥρας ἀγαθοῖσιν ὁμιλίαν. σὺν γὰρ ἀνδρίᾳ καὶ ὁ λυσιμελὴς ἔρως ἐπὶ χαλκιδέων θάλλει πόλεσιν. Perperam enim legitur κάλλει pro θάλλει, quod de industria (ne quis imperitia factum insimulet) ita conuertam: *Puellæ vos quibus contigit bonis nasci parentibus, nolite inuidere viris fortibus vestri commercium: mollis nanque amor vna cum fortitudine in Chalcidensium oppidis viget.* Transiit vero & obliqui nomen ad Epigrammata ænigmatice obscureque prolata, cuiusmodi vnum *in Plutarchi sympostacon quinto* legitur, sed a me paululum emendatum, & in versus senarios distinctum:

ἡ παλλάδος γῆ πυρὶ κατηθαλωμένη,
κεύθει μελανὸν αἷμα διονύσου βόσ,
ἔχουσα κλῶνας ἰσθμικοὺς ἀνὰ στόμα.

id est:

Durata torrido igne terra Palladis,
Condit cruorem nigricantem Liberi,
Ac ramulos in ore præfert Isthmicos.

Innuit autem fictilem vrnam, apii (quo in Istmiis victores coronabantur) ramo circum os coronatam, musto plenam. Quin & eius vsus ad carmina adulatoria fuit detortus: tale est Praxillę poetriæ Sicyoniæ, quod inter ea, quæ παροίνια siue conuiualia inscripsit, a veteribus recensetur:

οὐκ ἔστιν ἀλωπεκίζειν,
οὐδ' ἀμφοτέροις γίγνεσθαι φίλον.

hoc est:

Vulpinari non decet, nec vtrique parti illudere.

Quod in adulatorem competit, qui vt tectius versutiusque imponat, dissimulare se fingit ex composito. Meminit Aristophanes *in Vespis*, & alterius cuiusdam scolii, quod ita incipit: χρήματα καὶ βίαν κλειταγόρα τε κἀμοὶ μετὰ θετταλῶν. Quod de Clitagora Thessalica poetria canebatur, & Thessalis, qui Atheniensibus suppetias tulerunt in bello aduersum tyrannos. meminit eius & Cratinus in comœdia quadam, κλειταγόρας ᾄδειν. Refertur & ab Athenæo li. 13. scolion quoddam quod inter sacrificandum cantatum fuisse ait. a Pindaro in Xenophontis Corinthii gratiam conscriptum, cuius initium est, ὦ κύπρου δέσποινα, quod quia mendosum est, huc adscribere supersedeo. Item alterum eiusdem poetæ ad Hieronem Siculum libr. 14. Fit apud eundẽ lib. 10 mentio scolii Pindarici, quo cottabum, delibat Agathoni amasio. Meminit & Aristophanes *in Auibus*:

δοκεῖ' ἱμάτιον τὸ σκόλιον ᾄδειν μοὶ δοκεῖ.

id est:

Videtur mihi scolion canere vestimenti gratia.

Hactenus de scolio satis superq; multa: cui opponi videtur, si vocis habeamus rationem, τὸ ὄρθιον μέλος, cuius meminit *in lib. de Musica* Plutarchus, scribens Terpandrum Methymnæum inuenisse modum τῆς ὀρθίας μελῳδίας, quasi dicas, recti cantus. Herodotus *in Clio* refert Arionem citharœdum in nauis tabulato (foros vocant) stantem concinuisse νόμον τὸν ὄρθιον, qui cantus erat fidicinis citharœdiue concitatior, & sonora voce prolatus, quomodo apud Homerũ Eris ὄρθια ἤϋσε, *alta voce exclamat*, vt exponit Suidas. Ita legitur Timotheus nobilissimus fidicen, quũ caneret τὸν ὄρθιον νόμον, Alexandrum Macedonẽ versibus vsq; eo impulisse concitasseque, vt ad arma proruerет. Scribit Suidas, Terpandrũ τὸν ὄρθιον νόμον & τρόχαιον nominib. suis donasse, a numeris quibus feruntur. Iulianus in epistola ad Iamblichum, κιθαρῳδῷ τὸν ὄρθιον ᾄδοντι πρὸς τὸ ἐλλεῖπον τῆς χορδῆς ὑπὸ τοῦ τέττιγος, τὸ ἴσον ὁ Πύθιος ἀντεφθέγξατο. *Fidicini Orthium carmen canenti, ruptam chordam committente cicada, æqualibus modulis Pythius succinuit.*

Quo anni tempore conditus sit mundus disceptatio: & quod in Libra signo non absurde statuatur eius nascentis origo.

CAPVT IIX.

NOn ita pridem nata fuit inter me & sacrificum Amsterodamum controuersia non iniucũda in symposiolo, in quod anni tempus inciderit genitalis mundi dies: quem tametsi a concepta opinione (quam altissime imbibitam mordicus tuebatur) dimouere non potui, quicquid tamen extemporanea illa contẽtio disceptanti tunc suggessit, haud prorsus ἀπροσδιόνυσον, visum est in miscellanea ista materia nõ abs re admiscere. Nam ille, quũ ver defenderet, cui primam crescentis mundi originẽ acceptá esse referendam putabat, temperiem eius temporis pro argumento quasi Achilleo minimeq; dubio adducebat: aduocans eodem & astrologorum de Ariete rudimentũ nescio quod: item scripturæ locum de primatu mensium Martio delato, qui *in Exodo* diserte sit perscriptus. Ego cõtra, qui autumnali æquinoctio deferri eam gloriam debere volebam, absolutam perfectionem καὶ πλειότητα rerum creatarum esse spectandã institi. Vt enim, inquam, animãtiũ omne gen⁹, siue gradiatur repteue, siue volucre sit, aut aquis innatans, non incoatum aut nascens, ac veluti ex ouo prodiens, finxit Deus, sed iusto ætatis generationisque libramento robustũ: ita & plantas arboresq; cum suo quanq; fœtu, grandes atq; perfectas, & generando simili aptãs, produxisse illum credibile est, quando & Adamum, e lutea terra & formatum & appellatum, absolutã virilis corporis firmitudinẽ iã tũ ab ipso natali, quo creatus fuit assumsisse constat: similiter & eius coniugẽ Heuam quomodo & lunam non gibberosam, nõ corniculatã, non diuiduam Deum finxisse opinatur Seuerianus (cuius in vetus instrumentum

tum exstant scripta) sed integro orbe plenam adultamque. Neq; enim tyrocinium cœpisse, ac veluti ex informi imperfectoue rudimento adoleuisse mundum verisimile est, in qua sententia fuerũt Ethnici, naturam suam a simplici & imperfecto paulatim ad sui perfectionem, adiumento artis & temporis accessione peruenire somniantes. Alioqui nisi illud statuamus, in eadem nauicula fluctuare videbimur cum illis qui ambigunt, ouumne prius fuerit, an gallina. Quid, quod reuocare mundi ortum ad ver, quasi quo calor genitalis sit temperatus, ex quo animari cuncta & vegetari censent philosophi, est quadantenus negare, quod Deus ex nihilo pulcherrimum hunc mundi ornatum produxerit, sed quod potius ex beneficio prolifici illius & æquabilis caloris exstiterit? Neq; vero communi illa autoritate opinionem nostram stabilire est animus, quæ Dei opera perfecta esse loquitur; nam illa tametsi a quibusdam veluti Aiacis clypeus defensionis loco obiiciatur, nihil huc facit, est etenim aliorsum dicta, nempe in Dei operib. nihil esse quod in reprehensionẽ cadere culpariue queat. Prætereo itẽ autoritatẽ Isaaci Argyri hominis græci, qui in illa monasticæ vitæ tranquillitate, inter cæteras θεωρίας, quas altissimus secessus & philosophicũ ociũ suppeditat, demõstrationib. asseuerare contendit, Septembri mense conditũ fuisse orbẽ, ac princeps anni initium vere existere pridie Calendarum Octobrium. Imo vero, inquam, quod tu modo pro te adduxti, ceu irrefragabile testimonium, e *duodecimo Exodi capite* petitum, pro me facit, tuamque opinionem conuellit prorsus & iugulat: quum nanque præcipit Deus Mosi, vt Nisan mensem, qui Martio nostro nunc respondet, inter anni menses primum habeat, non ordinem hic in annorum curriculo spectari ostendit (quem vel ipse Deus ab æterno a Septembri inchoauit, vel gens Iudæa, cuius in Historiis antiquissima fides est, talem semper tenuit) sed principatũ & dignitatem inter menses immutat, mandans vt primarii honoris prærogatiua Martio mensi deferretur, quo videlicet cõstaret gentẽ Iudaicam iugũ Ægyptiorum grauissimum singulari Dei beneficio exsuisse: quo item mense posteris temporib. a mundanarum potestatũ tyrannide ereptum nos iri, certissimo præsagio & fatali significaretur, nempe teterrimo Christi cruciatu in istum mensem incursuro expiandos. Deniq; quid euidentius indubitatiusue vsquam reperias, quodque mundi primordiũ (cum quo & annum verti necesse est) firmius conuincat ad Septembrem referri debere, quã quod libri eiusdem tertio & vigesimo legitur, vbi mandat obseruari magna religione diem festum collectionis annuorũ prouentuum, quæ fiat in anni exitu, coactis in horrea & frugib. & pomis: quod festũ & tabernaculorũ scenarũue nomine nũcupabatur. Quo ex loco manifeste liquet, sub æquinoctiũ autumnale, exitũ anni metiri

Mosen ex Dei omnia illi dictantis oraculo: nam si eo mense finis anni, eodem proximoue & initium eius sequi par est: ita vt si collectio frugum pomorumque in anni finem incurrit (quam nemini dubium est Sole Libram tenente fieri solitam) extra dubium cadet etiam initium anni in foribus adesse Porro non absurde omnino fingitur primigenia mundi a Deo creati origo extitisse in Libra (si vulgata ista signorũ nomina velut ab æterno imposita feremus) vt nimirum quoniam a sicco in frigidum declinat signum istud (sunt enim duæ istæ qualitates mortis, vtpote aridæ & frigidæ, affines ac consanguineæ) portenderet interitus legi obnoxium mundum fore, id quod indubitatum nobis cum Platonica schola habetur.

Rerum affluentiam communi mortalium vsui a Deo concessam, desinere sæpenumero ob quorundam maleuolentiam, variis exemplis comprobatur.

CAPVT IX.

DEi omnium largitoris munificentiam mortalibus ex æquo cunctis ad vsum præbitam tyrannice flagellasse ingrati quidam & malæuoli gratuitæ illius liberalitatis expensores legũtur, qui ad priuatos vsus, quod publici iuris Deus esse voluit, pro libidine interuertisse videntur, qua vecordia quid aliud cõsecuti fuerint, quam vt iratum numen largissimos beneficentiæ suæ fontes clauserit, exemplis aliquot quum veteribus, tum recentioribus, testatum facere non pigebit. vsque adeo non male nec citra numinis inspiratum cecinisse putandus est Ascræus ille vates, quando improbi hominis & scelesta in publicum consulentis pœnam dependere sæpenumero integras ciuitates ait. Sed ad rem. Salis Tragasæi, celeberrimæ & ab auctoribus omnibus decantatissimę memorantur fodinæ, e quibus asportare cunctis in Troade volentibus quantum libuisset, licuisse scribit Athenæus: sed cessasse euanuisseque salem illum fossitium illico, postquam Lysimachus rex vectigal imposuisset: qua re in miraculum cõuersa declaratoque per regem loco a vectigalium exactione immuni, rursus auctam fuisse salis illam restibilem copiam scribit. Refert idem auctor simile quid in Eresso vsu venisse, vbi non procul a mari subito exsiluerant fonticuli scatebræ frigidam profundẽtis, cuius potu ægri mirum in modum recreabantur: quæ salubris aquæ fama attraxerat multos longinquis e locis medicatum fontem hausturos. Quapropter Antigoni regis præfecti dum rem suam priuatam promouere satagunt, diuersam quandam aquam bibentibus propinandam imperarunt, ea ratione ægros ludificati: statimque ab eo tẽpore exaruit fontis scaturigo. Phylarchus item commemorat, fabam Ægyptiam, Colocasiæ nomine non ignotiorem, quæ nusquam locorum, præterquam in Ægypto, seminari, neque sata crescere soleret, regnante Alexandro Epirota Pyrrhi regis filio su-

ţio, ſubito ad Thyramin Theſprotiæ Epiri amnem paludoſo in ſolo erupiſſe, & adultam vberem edidiſſe fructum, perq; biennium totum ſparſim lateque excreuiſſe: ſed quum ille adhibitis cuſtodibus, interdicto inſuper graui addito cauiſſet, ne quis eo accederet propius ne dum fructus decerperet in tantum exaruiſſe lacum vt de cetero non modo non protulerit fructum, ſed vt ne aquæ quidem veſtigium vllum exſtitiſſe vnquam apparuerit. Tribus vetuſti ſeculi exemplis, totidem recentiorum temporum ſubiiciam. Locum accepi fuiſſe in regno Neapolitano, præſtantiſſimi mellis aerii (quod ἀέριον μέλι Suidas, ἀέριον Galenus, vulgus hominum Manna nominat a voce hebræa Man, quę generice donum ſignificat) prouentu nobilem. quem Neapolitani reges perpetuo muro claudendum curauerant, incertam ob cauſſam, ſiue vberior proventus atque inde optimus reditus, ſiue purior eius collectio eos huc ſtimulauit. quacunque tandem de cauſſa denegato illius cõtactu, cœleſte illud καὶ δωρητὸς donum in vniuerſum cadere deſiit: mox quum iuſſu Regum interrupta fuiſſet muri ſeries, denuo labi affluenter, & a pube ruſtica coli paſſim cœpit. Repetitur iterum magno ſtudio cingendi loci propoſitum, ſed temerarium: ſiquidem circunquaq; præcluſa muri lorica, ſtetit melleus ille imber, neque manauit amplius, donec diſſipata diſiectaque macerię illius crate, libero ingreſſu potitus ruſticus cœtus, auidiſſime defluuium illud mannæ colligere permiſſu regum potuit. Alterum exemplum experta eſt Anglia, quod eo tempore quum vitam ibi degerem, audiſſe memini, haud liquido ſcio an in Suffolkienſi ditione, vbi portus fuit aut ſtatio littoralis, tanta oſtreorum copia ſcatens, vt vicinæ regionis egeſtatem laxare haud dubio cœleſtis affluentiæ oſtento potuerit, donec impoſito aſſis vnius tributo (quod piſcanti pro ſporta qualibet oſtreorum plena pendendum erat) deſiit omnino ac diſtabuit fœcunda illa teſtacei generis captura. Tertio loco ſuggerit ſe haudquaquam ſilentio obliterandum aut oſcitanter prætereundum Hollandicæ reipub. turpe vectigal in ſimilem conchyliorum (quos voce Pliniana *Muſculos* appellat lingua vulgaris) affluentiſſimam piſcationem in Batauiæ inſularum vna: nam ſimulatque ſubita illa & inaudita conchyliacei fętus abundantia crebris multorum ſermonibus ad aulicæ turbæ aures dimanaſſet, illa, vt eſt ad eiuſmodi aucupia quouis Argo oculatior, Harpyis rapacior, aduolat confeſtim, & edicto vectigal, licet minutum, imperat. Sed quid iſto locupletandi fiſci (quem non abs re lienem appellare ſolebat Traianus Imperator optimus, quod augeſcente eo cetera membra carpantur & diſtabeſcant) compendio profectum eſt? nempe vt dicto citius totum illum piſcitis genus euaneſcerent, nunquam viſum poſtea. Quod eadem inſula factum vidit & in anguillarum captura, ſed quæ abolito tributo reſtituta fuerit poſtliminio, vti narrauit

mihi vir ornatissimus magnæque auctoritatis D. Nicolaus Grudius, a commentariis ordini Velleris aurei, studiosorum summus patronus. Nempe salsissime itidem & verissime Aulicos, tineas, soricesque palatiorum appellabat Constantinus, vt apud Sex. Aurelium legitur. Quanto rectius Alexander Macedo idemque liberalius facturos fuisse putabitur, qui dicenti consiliario, quod ciuitates illi vectigales maiora imperatis tributa possent persoluere, respondit, se odisse hortulanum qui e radicibus factitaret olera: idem reipsa sentiens, quod eodem sensu Æmylio Recto Ægypti prætori, grauiora solito vectigalia imponenti, Tiberius Cæsar rescripsit, Tonderi pecus velle sese, non ad viuam vsque cutim deglubi. Nimirum ille qui solaris luminis vsum tam improbis quam bonis impertire se æqualiter profitetur, dona sua non ad potentiorum libidinem diripenda dispensandaque elargitur, sed vt mirificam illius bonitatem ac liberalitatem nulli clausam nos intuêtes, gratitudinis admoneamur, & ad illius vnius cõstantem amorem accendamur. Laudatum est ab omnibus præclarum sanctissimæ Laconum reipub. institutũ, quod ex æquo omnes, ἐπὶ τὰ ἴσα, καὶ τὰ ὅμοια, hoc est, ad paria similiaq; cuncta vocabat.

Quid effata, & Carmen. Theodoriti quoque & Eusebii loci excussi accuratius.

CAPVT X.

Effatum, præter definitionem Ciceronis in Academicis, qua id esse dicitur, *quod aut verum aut falsum est, vt sit idem cum eo quod Græci ἀξίωμα vocant*, aliam quoque non vulgarem significantiam habere videtur, vt effata dicantur cum oracula (vocem hanc proprie accipiendo) a vatidicis vatibusq; edita: tum sententiæ certa lege prolatæ, precationesue certis verbis conceptæ. Siquidem Varro *lib. de Lat. ling.* 5 & Seruius *in* 6. *Æn.* effata proprie dici annotant augurũ preces: vnde & ager post pomœrium vbi captabantur auguria, *Effatus* vocabatur: quod & ex Aulo Gel. *lib.* 13. *cap.* 14. intelligi datur, *Effatum esse agrum extra pomœrium, qui determinat finem vrbani auspicii.* Prior illa significatio clarissime elucet e Cicerone *lib. de legibus* 2. verba legis adducente, quæ ita habent: *Eorum* (loquitur de publicis sacerdotibus) *autem duo genera sunto, vnum quod præsit cæremoniis & sacris, alterum quod interpretetur fatidicorum & vatum effata incognita.* vbi effata ab effando ea dicuntur, quæ ἐκλαλητὰ & ἐκλόγια eadem etymi ratione a Græcis vocantur. siquidem Porphyrius acerbissimus sectæ Christianæ hostis, libros conscripsit περὶ τῆς ἐκλαλητῶν φιλοσοφίας, quorũ apud Eusebium & Theodoretũ frequens est sparsim mentio: quẽ equidem librorum titulum, de effatorum philosophia siue commentatione vertendum latinius pariter & iustius autumo, quam hactenus cõuersus sit ab omnibus quos videre mihi licuit et tum

auctorum

ductorum interpretibus, qui sine caussa illud transtulerunt. De electorum philosophia, quos vocabuli ambiguitas, & materiæ quæ in iis libris tractetur ignorantia fefellisse videtur. Sciendum itaq; trifariam illorum titulum, legi περὶ τῶν ἐκλεκτῶν, & ἐκλογίων φιλοσοφίας, & diuisim ἐκλογίων, de philosophia quæ ex effatis siue respõsis dæmonum vatumque peti possit: rimari namq; & perscrutari Græcæ theologiæ arcana inde contendit. docet istud dilucide Eusebius *lib 5 de præparat. Euangelica*, de Porphyrio verba faciẽs hũc in modum: Διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ὁ γενναῖος Ἑλλήνων φιλόσοφος ὁ θαυμαστὸς θεολόγος, ὁ τῶν ἀπορρήτων μύστης, τὴν ἐκ λογίων φιλοσοφίαν, ὡς ἀπόρρητα θεῶν περιέχουσαν λόγια παρεφαίνει. id est: *Per hæc & his similia insignis ille Græcorum philosophus, admirandus Theologus, ille arcanorum mystes, effatorũ philosophiam, velut continentem deorum arcana, quæ in vulgus eliminanda non sint publicauit.* Et lib. 4 ἐπεὶ τοίνυν ἐν οἷς ἐπέγραψε περὶ τῆς ἐκ λογίων φιλοσοφίας, συναγωγὴν πεποίηται χρησμῶν τοῦ τε Ἀπόλλωνος, &c. *Iste igitur in libris quos inscripsit de effatorum philosophia, collegit oracula Apollinis aliorumq; Deorum & bonorum geniorum, &c.* Ex his abunde liquet, & quanto in errore versentur interpretes, & quod ἐκλόγια illis, effata Latinis, p responsis deorum & fatidicorum accipiantur, quando & Ammianus Marcellinus lib. 19. effata Delphorum solemnia vocet oracula. In altera vero significatione extulit Liuius, sed cõiunctim cum voce id expressius signante, carmine videlicet, vbi ait: *Quæ longo effata carmine non operæ est referre*: loquitur de ritu contrahendi fœderis certo verborum contextu: nam istud Carmen quoq; dicebatur, quod tametsi versibus poeticisque metris non constabat, certa tamen numerorum lege cadebat. Quo sensu apud Liuium in primo illud dictum est: *Lex horrendi carminis erat.* Et rursus: *Paucis verbis carminis mutatis.* Et manifestissime *lib. 9. quartæ decadis*, vbi sic ait: *Concione aduocata quum solenne carmen precationis, quod præfari priusquam populum alloquantur, magistratus solent peregisset consul, ita cœpit.* Et iterum: *Ex carmine sacro, præeunte verba sacerdote, precationes fecerant.* Item ex Cicerone pro Rabirio: *Crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina, quæ tu homo leuis ac popularis libentissime commemoras: Caput obnubito, infelici arbori suspendito.* Tale quid videtur fuisse, quem πόδα, hoc est, pedem appellat Galenus *in sexti Epidemiorum commentariis*, & memorat Iulius Pollux *lib. 4. cap. 12.*

De Campanis earumque vsu, ad varia olim munia apud Gentiles recepto.

CAPVT XI.

PAulinus Episcopus Nolanus diui Hieronymi æqualis, vir sanctimonia vitæ spectabilis, primus in suam ecclesiam campanæ vsum intexisse proditur, quasi priori seculo ignotus fuerit eius

vsus, id quod secus habet: verum sanctissimus vir abusum gentilium sacrorum correxit, & ad pia munia transtulit, vt nimirum eius strepitu exciri possent semotius habitantes ad conciones precationesque. Atque hinc fortasse tenuit consuetudo, vt Nolæ vocabulo cēserentur tintinnabula ab hac Campaniæ Nola, cuius apud Polybium Liuiumque fit mentio. Eisdem vero vsibus deputatas fuisse priscis seculis campanas inuenio, quibus hodie seruiunt. Olim si quis e vita excessisset, æra campanæue pulsabantur, vt peruetus Theocriti scholiastes annotat (qui mos in hunc vsque diem perdurat) quod is sonus credebatur esse καθαρὸς καὶ ἀπελαστικὸς τῶν μιασμάτων, hoc est, auertere spectra & dæmonum ludibria. atque hinc receptum arbitror, cur tonante cœlo campanarū boatu perstrepatur. Non sum tamen nescius, subesse & aliam caussam, nimirum vt illarum complosu aerem longe lateq; diuerberante, vis tonitrui infringatur. Legimus & Lacones rege defuncto, lebetes vice campanarum complodere solere. Iam vero & Apollodorus *in libro, quem de diis inscripsit*, Hierophantam, hoc est, Proserpinæ sacerdotem tintinnabulum siue nolam, ἠχεῖον nominat, pulsare Athenis consueuisse scribit. Deinde campanæ sonitu apud Romanos populū in thermis statis horis vel aduocari vel dimitti solere, ex Martiali constat, vbi ait:

Redde pilam, sonat æs thermarum.

Præterea Græci in piscatorio foro sub cœnam pulsabant nolam, vt locuples est testis Plutarchus, adnotans *sympositac. lib. 4.* φιλόψους idest, helluones obsonatoresque dici, qui in foro piscatorio esitarent, celeriterq; tintinnabuli pulsum exaudirent: Græce est, καὶ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας: quod ipsum & Geographus *lib.* 14. docet, de Iassiis loquens, qui citharœdo artem ostentanti tantisper aures præbuerunt, dum increpuisset nola quæ in in Cupediario erat foro, quo audito cuncti ad cœnam dilapsi solum illum destituerūt, præter surdastrum vnum, qui & ipse, intellecto quod ceteri simul cum nolæ crepitu diffluxissent, valere iusso citharœdo, confestim abierit curriculo: ita enim habet, ὡς δ' ὁ κώδων ὁ κατὰ τὴν ὀψοπωλίαν ἐψόφησε καταλιπόντας ἀπελθεῖν ἐπὶ τὸ ὄψον. Strabo *lib.* 15. scribit Persas in vnum locum cœtus cogere ante lucem nolæ sonitu, ψόφῳ χαλκοῦ περὶ ὄρθρον. Samnæi, quod post Brachmanas secundū Indiæ philosophorum genus est, cœlibem ducens vitam, ad pulsum campanæ (ὑποσημαίνοντος κώδωνι) cœnacula vbi cibum capere solēt ingressi orant, a peractis precibus iterum διακωδωνίζειν, id est, campanulam pulsare, *vti refert libro quarto περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Porphyrius.* Quin & excubitores nocturnis vigiliis nolam antiquitus pulsabant, ad cuius pulsum respondendum erat illico, vt Suidas refert, ex Aristophanis, vt puto, interprete: qui mos etiamnum apud Iccium portum (Caletum vocant) aliisq, locis præsidiariis obseruatur. Antileon in gratiam amasii Hipparini, vt refert Parthenius,

nolam quæ in arce munitissima Heracleæ Italicæ præsidii indicium erat, asportauit clam, occiso custode per insidias. Ita enim ait: λοχήσας τὸν φύλακα τὸν κώδωνα ἐκκεκόμικε. Similiter si qua vis ingrueret, campani æris tinnitu indiciũ eius rei dabatur olim. Vnde *Thebaidos sexto* Papinius eleganter cecinit.

Procul auxiliantia gentes
Æra crepant.

& T. Liuius: *Campanorum*, inquit, *imbellis multitudo cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ silenti nocte fieri solet, edidit clamorem.* Dion Cocceius *libr. 54.* scribit Augustum Cæs. quum ei per somnum visus fuisset Iupiter dicere, vt præsidii loco Iouem tonantem cui ædem vouerat, haberet, postero die Iouis statuę nolam appendi iussisse: cuius apud præsidiarios milites vsus salutaris erat. Eodem spectat illud Statii in Achilleide:

Paulumque exercita pulsu
Æra tacent.

Vbi loquitur de sacris Bacchi trietericis, quæ nocturno nolarum tintinnabulorumq; pulsu perstrepebant. Huc refer & Corybantia æra ex Virgilio. Nobilia sunt & Temesæa æra in succurrendo laboranti lunæ, apud Ouidium. Quin etiam æra Dodonæa multiplici repercussu obstrepera leguntur, de quibus Ausonius:

Nec Dodonæ cessat tinnitus aheni.

Adde quod qui ad consulendum oraculum proficiscebantur, χαλκωμάτων πολλῶν περιφωνούντων, id est, ænearum nolarum crepitu vndique perstrepentium circunsonari soliti fuerint, *Plutarcho teste in capitum Romanorum enumeratione.* Legimus & tintinnabulis explorari equos, an sint consternaces καὶ ψοφοδεεῖς. Sophocles Tragicus tribuit alicubi Troianis σάκος κωδωνοκρότον, hoc est, clypeum nolis quibusdam pulsatilibus sonorum.

An supplicium rotarium veteribus cognitum fuerit. Inibi Ammiani locus animaduersus. Quod item tormenti genus Rota.

CAPVT XLI.

AN dirissimi exẽpli supplicium apud Germanos nimisquam vsitatum, quo in latrones viarum insessores animaduertunt, rotarum radiis incussis membra diffringendo, quodq; lentæ mortis ludibrio, si quod aliud, vel maxime infame est, an illud, inquam, veteribus etiam inter exquisita pœnarum genera fuerit cognitum, inciderat in cõuiuio quæstio: cuius rei cognitio quum ad me esset reiecta, respondi illico, videri mihi atrocissimi huius tormenti genus apud Ammianum Marcellinum Palatinæ historiæ scriptorem exstare, postulatoque codice locum ostendi *ex 21. libro*, vbi sic ait: *Romulus post eum & Sabostius currus axi vincti, fuere dispicati, vt proni in studia scenica: alii rotarum pœna consumti sunt.* Certe, quantum ego peruideo, non subolet mihi alterius sup-

plicii mentionem hic fieri, quam eius, de quo nata controuersia est: duorum enim simul meminit acerbissimorum suppliciorum, vnius quod Metii exemplo quadrigis in diuersa nitentibus corpus passim distrahit, quod iste dispicare vocat (*nisi potius legēdum sit voce Varroniana, displicati, a displicando, quod in diuersum agi distendique significat*) alterius vero quod incussu rotæ diffractis cruribus ceterisq; artubus, dirissimo cruciatu prorogatam mortis lentitudinem adfert, quod ipse rotarum pœna cōsumi vocat, nonnulli crurifragium, quasi σκελοκοπίαν Græce dicas, appellitant. Huius etiam similisue supplicii exemplum in Mario Iuniore factum legitur, apud Iulium Firmicum *libr. 1.* cuius fœditatem operosam auctoris verbis adscribam: *Prætorio*, inquit, *viro minori scilicet Mario, qui iudicio omnium bene meritus de repub. videbatur, Syllana iussione elisa sunt prius crura: deinde deiectis de statu corporis brachia humerum tenus dissoluta, ceciderunt: tertio amputata lingua necem reliquit in faucibus: ad postremum omni parte corporis mutilata, oculi qui fuerant spectatores & superstites, egeruntur: & vix anima tantis vulneribus erogata est cū hinc inde membris fluentibus minutatim spiritus carperetur.* Alioqui olim in cruce suffixis effracta fuisse crura, etiam Euangelii præcones testantur. Diuersum a rotaria hac lacinandi corporis ratione, tormenti genus fuit apud Græcos Rota siue τροχὸς, quo serui rotis illigati, flagris proscindebantur: de quo Aristoph. ἐπὶ τροχοῦ γ' ἐλκόμενος μαστιγούμενος, id est, *Flagellandus in rota trahatur.* Suidas etiam Rotam exponit pro fidiculis eculeoue, quo sontes extensi in quæstione habebantur: sic enim sonant eius verba. Τροχὸς, ὄργανον βασανιστικὸν ἐν ᾧ διατείνονται οἱ μαστιγούμενοι. Aristoph. ἐπὶ τοῦ τροχοῦ στρεβλούμενον δεῖ σ' εἰπεῖν ἃ πεπανούργηκας hoc est: *Oportet te rota extortum, flagitia tua profiteri.*

Quid sit apud Synesium thiasotes, siue socius Cotyos.

CAPVT XIII.

APud Corinthum vrbem Veneri operatam, Cotys Dea colebatur, quæ & Cotytto, turpitudinis & præposteræ libidinis præses: in cuius tutela obsceni infamium amorum sectatores & cinædi erant, quod ex Suida facile constat. Hinc apud Synesium Ptolemaidis episcopum, luculentum sane auctorem, molles & effœminati homines parumque viri, θιασῶται κότυος, id est: *sodales aut asseclæ Cotyos*, prouerbiali specie dicuntur: quod ex ipsius verbis abunde clare liquebit, ac primum in epistola cuius initiū tale est, ὥσπερ ἄλλοτε πολλάκις ἐπὶ τῶν καιρῶν, &c. *Quemadmodum sæpe alias oblata occasione prodesse tibi studui, &c.* Sic inquit, ἀλλὰ καὶ πρᾳότατος εἶναι δοκῇ θαρρῶν ἀποφαίνου τὸν ἄνδρα ἡμίανδρον, αὐτόχρημα θιασώτην τοῦ κότυος. hoc est: *At tu hominē tametsi integerrimus videatur, audacter pronuntia semiuirum esse, & reipsa Cotyos sodalem.* Alibi in epistola ad fratrem, flagitiosæ vitę hominem designans, ait

illum κοτυττοῦ νεωκορεῖν, hoc est, *Cotyttus aeditimum esse*. Clarissime vero ostēdit hoc in Caluitii encomio, vbi postquam dixit Glisthenes, Timarchos, aliosque omnes qui lucro formam prostituunt, molles praeterea & effoeminatos vniuersos esse τριχοπλάστας, hoc est, *calamistratura studiosos*, subinfert. *Nunc*, inquit, *quod quis sit* θιασώτης τῆς κότυος, id est, *Cotys sodalis, nullum aliud huius rei indicium fuerit, quam si cincinnos componat sapius, & vnguento delibutos praeferat, hunc in promptu est dici & Cotyos Deae Chiorum & Ithyphallus*, hoc est, *Priapi sacris operatum esse*. Quo loco *sodalē Cothys* nuncupat eum, qui sit profligatae pudicitiae. Apud Phauor. legitur *Cotys esse αἰσχρουργίας τιμίωσις*, apud Suidam, τῶν αἰσχρῶν ἔφορος. *Eupolis Comicus Corinthiis*, aduersus quos Baptas scripsit, obiicit Cotyn φορτικὴν δαίμονα, *grauem & improbam Deam*, quod apud Hesychium lectum est. Meminit huius Deae & Aeschylus in Edonis, fabulae id nomen est, his verbis: σεμνὰ κότυς ἐν τοῖς ἠδωνοῖς, id est, *Veneranda & sancta inter Edonos cotys*. Et libro decimo Strabo. *Illud vero obserua, Synesio Cotyn Chiorum diuam esse*, quam Suidas *Corinthiacam* faciat.

In Nicolao Alexandrino restituta vox perperam ab interprete interpolata.

CAPVT IV.

IN ea semper fui opinione, quod nunquam temere reponendum sit, aut immutandum quidquam, ex recepta lectione apud auctores, siue Graecos, siue Latinos, nisi aliud euincat vel ratio, vel melioris notae codicum consensus & auctoritas: eosque qui hanc in partem impingunt, latae culpae reos iudicaui semper, qui temeritatis suae conscientiam tueri nequeant. Istud quum Nicolao Alexandrino Myrothecii Medici auctori (*quem Myrepsum nominat Fuchsius*) accidisse animaduerterem, succurrere illi optimum fore ratus, luxatam particulam suoque loco emotam reponere medica ope, & reiecta suppositicia, solidare sum aggressus, quod ipsum non aegre laturum Fuchsium, pro suo candore (*qui germanae eruditionis perpetuus comes esse debet*) existimo. Locus est in descriptione vnguenti Populnei, vbi meminit, adipis suilli recentis salis expertis, Graece legitur ἀπύρου, vt ipse annotat: quam vocem, quia Grammaticorum vulgus *reiunum* significare scribit, reiicit ille, & numero summouet, lectionem esse corruptam affirmans, eiusq; vice legendum potius αὐτοῦ ἄλατος, arbitratur, sed sine sale. Est enim vox illa ἄπαστος longe elegantissimę significationis, pro, *non salito, aut salis experte*, cōposita ex α negandi particula, & πάσσειν, quod signat etiam *condire sale, muriaue conditanea salire*. Ita nanq; apud Phauorinum legas, πάσσειν, τὸ πάσσειν ἅλας εἰς ζεύγμα, *ad condituram salem adiicere*: vnde deductum est illud apud Aristophanem ἐπίπαστα λείχειν, *salgama illingere*. Proinde quicquid sale conditum non est ἄπαστον eleganter dicitur, quomodo iste

lectionis fidem auctorum dictis fulciamus. Nam quod Delos e mari emerserit, præter nominis etymon παρὰ τὸ δηλῶσθαι, confirmat *Aristoteles, Plinius, & Eumenius rhetor.* Quod in Ægeo, inquit, mari semel contigit, vt quę operta fluctibus vagabatur, repente insula Delos exsisteret. Quod autem diuisim Anapho & Rhodus legendum sit, ascribenda erunt propterea Plinii verba hunc locum confirmantia ex *li.2 c.87. Claræ,* inquit, *iampridem Insulæ Delos & Rhodos, memoriæ produntur enatæ, postea minores, vltra Melon Anaphe.* Et paulò post: *Inter easdem Hiera, eademque Automate.* E quibus verbis distinctionis veritas simul & lectionis elucet clarius, quam vt admoneri debeat. De Rhodo vero præter Philonē *lib. de mundo* consentit & Heraclid. *in lib. de Politiis:* ῥόδον τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν κεκρύφθαι λέγουσιν ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἀναφανῆναι δὲ ὕστερον ξηρανθεῖσαν, id est: *Rhodon insulam antiquitus mari opertam fuisse perhibent, postea arefactam emersisse.* Quę quod Ophiusa olim dicta fuerit, idem auctor scribit, & Eustath. a multitudine serpentiū ibi nascentium, quos tempestate eo delatus Phorbas Triopæ filius sustulit, quod Hyginus addit *lib.2. Astro.* An vero eadē insula Pelagia appellata fuerit a Priscis communi omnium maris Insularum cognomine, quo πόντιαν, id est, *æquoream* eam dixit Pindarus, haud scio: certe inter omnia Insulæ cognomenta, quæ varia a Pli. *lib.5.c.31.* recensentur, nullum tale inuenio: *ostendit enim vocitatam esse antea Ophiusam: Asteriam ab astri similitudine, vt suspicor: Æthraeam a serenitate, quæ tanta illic est, vt nūquam tanta nubila obducantur, vt non aliqua hora sol cernatur: Trinacriam a tribus eminentibus oppidis, Lindo, Camiro, & Ialyso: Corymbiam a racemorum hederæ specie: Pœessam ab herbido virore: & Atabyriam a rege.* Addit Strabo lib. 14. *Stadian quoq; appellatam, & Telchinida, a Telchinibus fascinatoribus:* quod reperit & Eustathius, Strabonis verbis libenter sua scripta exornans, nisi quod Stadiæ nomen in commentariis Dionysii, siue quod desideraretur in suo exemplari, siue quod suspectum sibi nomen præterire tacitum, quam proferre maluerit, plane omisit. Quod si diuinationi locus conceditur, pro, *Pelagia,* pręcisa prima syllaba, *Lagia,* legero: siquidem certum est cognomina pleraque Insularum aliis atque aliis esse communia: quando & *Ophiusa* dicta sit *Cythnus,* & *Tenos,* Stephano Plinioque, & *Colubraria* in mari Iberico, testantibus Plinio & Solino. Similiter Asteriæ cognomen, quod Rhodo tribuit Plinius, etiam Delo cessit, si Callimacho, Solino, Stephano, aliis, credimus. Et sic de ceteris. Proinde fieri potuit vt a prouentu venatuue leporum appellari *Lagia* meruerit, ἀπὸ τῶν λαγῶν. Quod cognomen a simili euentu Delon obtinuisse refert Solinus. Quod ad *aureum imbrem* attinet, fabulæ assertores sunt Homerus in Bœotia, & in Olympiis Pindarus, his verbis:

ἔνθα ποτὲ βρέχε θεῶν βασιλεὺς χρυσέαις νιφάδεσσι πόλιν.

Vbi aureo imbre pluit Diuum rex.

De Rhodo loquitur. Quod sequitur, *Eleusin* in Bœotia, hoc aliquandiu suspensum animi me tenuit, quum scirem *Eleusina* ab auctoribus omnibus in Attica poni, *mysteriis Cereris nobilē*: itaq; suspicatus fui, reponi posse loco *Eleusinis*, *Creusis* quod Bœotiæ *oppidulum* tradit esse Stephanus, & in Bœoticis Pausanias, *Thespiensium nauale*, præsertim quum ea vox affinitatis plurimum habeat cum *Eleusin*: putarimque fieri potuisse, quod scriptoris vitio *Eleusin*, pro, *Creusis*, vt ignotiori nomine, illo celebriori, reposita fuisset. Sed ita fluctuantem reduxit in viam Plinius, *capit. 92. secundi lib.* αὐτοῖς ὀνόμασι scribens, *similiter in Bœotia & Eleusina.* Quanquam is locus ex diametro pugnat cum isto: *illic enim haustam a mari Eleusina* prædicat Plinius, hic eandem ponit inter enatarum exempla. Quare hæc verba & Eleusin in Bœotia, transponenda esse arbitror in tertium genus terræmotuū, post illa quę sequuntur, hunc in modum: *Et in Crissæo Helice & Bura, & Eleusin in Bœotia*: quandoquidem in vno capite referūtur etiam a Plinio, *titulo quæ vrbes haustæ sint a mari.* Iudicium eius rei penes doctos esto. De Vulcaniis insulis certa quoque res est, affirmante idem & Plinio *cap.* 88 *lib.* 2. vbi Æolias eas nominat: eædem enim sunt Hephestiades, Vulcaniæ, Liparæorum; & Æoliæ, eiusdem auctoritate *lib. 3. cap. 8.* Porro quod *limus ruentes* legendum sit, non limes, ipse auctor declarat, subdens, & obliqui, vt obscurius a se dictum explanet: aut vt Aristotelis verba reddat, qui inquit, οἱ εἰς πλάγια ῥέοντες. Illud vero maioris momenti est, quod pro *Chryseo*, *Crissaum* reposui: pro quo sciendum Buram & Helicen in sinu Corinthio collocari a Plinio ca 92 in hæc verba: *Pyrrham & Antissam circa Mæotim pontus abstulit, Helicen & Buram in sinu Corinthio, quarum in alto vestigia apparent.* Cōstat autem Corinthium sinum confundi cum Crissęo, sic dicto a Crissa Phocidis emporio qui sinus hodie a Venetis appellatur, *il golfo de Patras.* ita Strabo *lib.* 7 ἔστι δὲ καὶ τὸν ἀμβρακικὸν, καὶ κορινθιακὸν, καὶ κρισαῖον ἐκπληροῖ κόλπον, id est *Quod mare implet ambracium & Corinthiacum & Crissaeum sinum.* De quo & Procopius *lib. 1. de bello Gothico*: Sinus qui Crissæus dicitur in Lechæum desinens, vbi & Corinthus ciuitas est Buræ vero & Helices meminit Strabo *lib* 8 *Arist. lib. de mundo*, & Calisthenes apud Senecam *l b. 6. natur. q: æst.* Quale vero fuerit *oppidum Succunium* in Ciminia, nusquam inueni, pro quo *Fescennium* substitui, nō valde deuium a vocis *Succunii* literarum tractu, ductus auctoritate Virgilii. *qui in 7. Flaminia arua & Ciminis cum lacum montemque coniungit*: nisi mauis *Fescennium*, ex Portio Catone in Originibus, qui in secunda 1 huiciæ gente ad Ciminia iuga *Fescennium* enumerat: aut si quis *Sutrium* malit reponi, cuius ibidem fit mentio: alius aliud substituat, si videbitur, neque enim exploratum est mihi quicquam, vt dicam ingenue: nam Plin. *cap. 96.*

cap. 96. dicit simpliciter in sylua Ciminia loca esse, in quibus in terram depacta, extrahi nequeant, non addito loci oppidiue cõfinio: de cuius rei fabuloso ortu lege Seruii annotata *in 7. Æneid. Montem & lacum Ciminii & iugorum Ciminiorum* meminit Cato, vti syluæ Plinius. Postremo μυκητίας, quam vocem pro *Mycematicas* substituimus, apud Aristot. *lib. de mundo,* vnde hæc per occasionem deflexa sunt, *terræ motus ii dicuntur, qui mugitu quodam terræ viscera quatiunt,* παρὰ τὸ μυκᾶν, *a mugiendo.* Ita enim inquit, μυκηταὶ σεισμοί, σείοντες τὴν γῆν μετὰ βρόμου. Vnde subiicit postea Ammianus: *Iure enim necesse est velut taurinis reboare mugitibus fragores, fremitusque terrenos.* Sed pro loci correctione video me pene iusti commentarii vicem expleuisse.

Galeni commentarium ex lib. 1. de Articulis, germanæ lectioni redditum.

CAPVT XVI.

Apud Hippocratem sub finem *lib. 1. de articulis* perperam legitur στροχωρεῖν quum legendum ibi sit στενυγροχωρεῖν, vt ex Galeno discas, cuius tamen commentario vix quicquam deprauatius inquinatiusue inuenias, quem, vt est mendis prodigiose deformatus non pigebit subiicere, quod doctiores æqua iudicii lance, re ad amussim expensa, suum adiiciant calculum: cuius verba ita leguntur fere: οὐκ ἔστι συνθετὸν ὄνομα τὸ ἐν ὑγρῷ χωρεῖν ἐκ τε τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ στενοῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς ὥς τινες νομίζουσιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στρόχωρον, ὥσπερ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο σημαῖνον τοῦ στενοῦ, καὶ τὴν παραγωγὴν ἔχει γεγενημένης στροχωρείης, μηδὲ πλεῖον δηλούσης τῆς στενότητος. οὐ δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐξ ὧν Σιμωνίδης εἶπε, οὐδ' ἔπος ἐχόντων, ὥσπερ τις οὕτω δ' ἀσκίοις ἐν ὄρεσιν αἴνης λέγονται δίς ἐν οὐδὲν πεπαρέλοιμι καὶ τῷ ἐν ὑγρῷ συντυχὼν ἐν ἀτραπῷ. Quid, Deus bone istis monstrosius? nunc germanam, meo quidem iudicio, lectionem habe. οὐκ ἔστι συνθετὸν ὄνομα τὸ στενυγροχωρεῖν ἐκ τε τοῦ στενοῦ καὶ τοῦ ὑγροῦ καὶ τῆς χώρας γεγονὸς ὥς τινες νομίζουσιν. ἀλλ' ἀπὸ τοῦ στενυγρόν, ὅπερ οὐδ' αὐτὸ πλεῖον σημαίνει τοῦ στενοῦ, καὶ τὴν παραγωγὴν ἔχει γεγενημένης στενυγροχωρείης, μηδὲν πλεῖον δηλούσης τῆς στενότητος. οὐ δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐξ ὧν Σιμωνίδης εἶπεν ἐν ἔπεσιν ἰάμβοις τισίν

> οὐκ ἄν τις οὕτω δ' ἀσκίοις ἐν ὤρεσιν
> ἀνὴρ λέοντ' ἔδεισεν, οὐδὲ πάρδαλιν,
> μοῦνος στενυγρῇ συντυχὼν ἐν ἀτραπῷ.

In quibus ἀσκίοις potest & δασκίοις legi, vtraque lectione sensu accommodato, siue apricos, siue nemorosos montes dicas. Nostram lectionem defendit & Galenus *lib. Epidem. 6. part. 2.* vbi στενυγρῶσαι quid Hippocrati sit declarat. οὐ γὰρ ἐξάπτεται τὸ ὑγρὸν ἐν τῇ λέξει, inquit, καθάπερ αὐτὸς οἴονται μὴ γεγράφασιν ἀπὸ τῶν ἰώνων τὸ στενὸν ὀνομάζεσθαι στενυγρόν. & quæ sequuntur ex Simonide repetita. Hunc locũ tametsi ante annos quatuordecim Bononiæ iam tum agenti mihi correctum, non potui non huc infarcire, vt emaculandi Græci codicis occasionem habeant medicæ rei studiosi.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVARTVS.

Error Grammaticorum in etymo vocis Euhyus.

CAPVT I.

INter varia Bacchi cognomenta nullum est ferme frequentius, quam *Euan*, apud Horatium aliosque poetas, quare mirari subit in voce trita & quotidiana, vt ita dicam, cur Latini Grammatici *Euhyus* scribant litera suis vocibus auia (vt cum Terentiano dicam) y scilicet, quum Græcorum more, a quorum ritibus tracta vox est, *Euius* rectius scribi debeat. Neque vero hoc solum, sed & etymon eius adiiciant ab υἱὸς, cuius in hoc cognomine nullum exstat vestigium, siquidem Cornutus Persii interpres vetustus Baccho cognomen istud additum putat, quod quum desideratus esset in prœlio Gigantæo, Iupiter exclamarit, εὖ υἱὲ, *heu fili*, ratus a Gigantibus interfectum. Neque multo scitius fabulatur Acron, ita dictum annotans, quod mutato in leonem Baccho quum concidisset gigas Iupiter factum speculatus laudansque exclamarit. εὖ υἱὲ, bone fili: quod ego verterem, macte virtute fili. Sed ille ineptius longe εὖ υἱὲ, interpretatur, *heu fili*, quasi legas dictum φεῦ υἱὲ. At enimuero valedicto illorum erroneo commento, *Euium* cum Græcis, qui εὔιον, scribendum assero, nomen deriuans ab εὐοῖ, quæ vox bacchantium propria est, ita in Orgiis suis Deo suo acclamantium: quam Demosthenes *in oratione de Corona*, Æschini obiicit in sacris illis identidem ab ipso acclamatam, & repetit ex eo Strabo li. 10. in hæc verba: τῶν δὲ Φρυγίων μέμνηται Δημοσθένης διαβάλλων τὴν Αἰσχίνου μητέρα, καὶ αὐτὸν, ὡς τελούσῃ τῇ μητρὶ συνόντα καὶ συνθιασεύοντα, καὶ ἐπιφθεγγόμενον εὐοῖ σαβοῖ πολλάκις. id est: *Phrygiorum sacrorum meminit Demosthenes, accusans Æschinem quod cum matre sacris illis operata consuetudinem habeat & commercium sodalitii. acclametque identidem Eua Saba: quæ duæ voces transierunt in Bacchi Euii & Sabasii cognomina.*

Quid sit apud Ammianum, vt Pygmæi vel Thiodamus agrestis: eiusque locus correctus.

CAPVT II.

AMmianus *lib.* 22. vbi Iuliani Imp. animi inuictam constantiam, & susurronum contemtricem laudat prouerbiali schemate illud extulit: *Frustra virum circumlatrabant immobilem occultis iniuriis, vt Pygmæi vel Thiodamas agrestis homo Lindius cum Hercule.* Ita enim legendum autumo, pro eo quod conne-

xavo-

ea vocum serie Homolidius scriptum est. Innuit enim Iulianum nihilo magis commotum fuisse blateronum aulicorum iniuriis dicteriisque, quam Hercules Pygmæorum assultibus exterritus fuerit: imo ea ipsa contemsisse risisseq; veluti Thiodamantis Lindii probra conuiciaq; inultus neglexit Hercules. Ad illud de Pygmæis allusit Alciatus Iurisconsultus *in Emblemate quodam in eos, qui maiora viribus aggrediuntur, suæ imbecillatis non conscii*, quod hunc in modum habet:

Dum dormit, dulci recreat dum corpora somno
Sub picea, & clauam cæteraque arma tenet,
Alcidem Pygmæa manus prosternere letho
Posse putat, vireis non bene docta suas.
Excitus ipse, velut pulices, sic proterit hostem,
Et saxi implicitum pelle leonis agit.

De Thiodamante vero ambiguam inuenio historiam: nam Philostratus & Lactantius Lindium ex oppido Rhodi illum tradunt: Zezes & Callimachi interpretes Dryopem faciunt, quæ gens est furtis latrociniisque famosa. Cum quibus sentit & Pherecydes *in tertio historiarum apud Tarrhæum.* Habet autem fabula ita. Quũ in Thiodamantem Lindium terram aratro proscindẽtem ex improuiso incidisset famelicus Hercules, alterum ex iugo boum iugulat illo præsente & deuorat: quam ille iniuriam maledictis vlcisci fuit aggressus: at iste illum sibi amarissime conuiciantem cum risu & cachinnis audiit. Exinde mansit apud Lindios ritus & consuetudo, vt bos arator Herculi cognomento βουθοίνα immoletur, cum multa dirarum imprecatione. Istud legas apud Philostratum in imaginum libro 2. apud Lactantium *libr. 1. cap. 21.* Et apud Nazianzenum στηλιτευτικῷ *prima*, cuius ista sunt verba: *ὁ βουθοίνας τὸν γεωργὸν τυραννήσας καὶ τὸν ἀρότην βοῦν λαφύξας, καὶ τὴν κλῆσιν λαβὼν ἐκ τοῦ πράξεως*, hoc est: *Boumanducò ille, qui oppresso vi agricola, bouem aratorem abligurriit, ere ipsa nomen adeptus.* Et paulo post:

λινδίοις ὅσιον, τὸ καταρᾶσθαι τῷ βουθοίνᾳ.

id est:

Pium opus habebatur apud Lindios diras imprecari Boumanduconi Herculi, illique conuicia facere, cultus loco erat. Huc spectat illud ab eodem ad Nemesium obscurius dictum, *καὶ λίνδος ἐφυβρίζουσ᾽ ἱεροῖσι. Lindus quæ sacris conuiciatur.* Sunt qui Herculem bis integrum deuorasse bouem scribunt, semel apud Lindum vrbem, & iterum apud Dryopas Thiodamantis bouem. Callymachus hymno *εἰς ἄρτεμιν*, fabulatur Herculem iam in Deos relatum, nihilominus inexplebilis edacitatis esse & gurgitem insignem,

οὐ γὰρ, inquit,
πάνταχ᾽ ἀδηφαγίης, ἔτι οἱ πάρα νηδὺς ἐκείνη,

τῇ ποτ' ἀροτριόωντι συνήντετο Θειοδάμαντι.
Manserat ingluuies, nec dum placata quierat,
Qua quondam occurrit sulcanti vomere terram.
Thiodamanti.

Vbi interpres *in commentariis Græcis* annotat Thiodamantem fuisse Dryopum regem: cui subscribere videtur & Lucillius Tarrhæus ex Archilocho & Pherecyde scribens, Herculem, esuriente Hyla puero, relictoque a tergo pædagogo Licha, forte obuium Thiodamanti, poposcisse aliquantum cibi: cuius quum repulsam tulisset, ira succensum diripuisse e bobus alterum, eoque mactato epulatum fuisse: qua accepta iniuria Thiodamantem in vrbem regressum, compulisse oppidanos ad arma aduersus Herculem: ibi tum necessitate extrema circumuentum Herculem, etiam vxorem Deianiram armasse prælioque superiorem, Thiodamantem neci dedisse, gentemque omnem in alias sedes transportasse. Hæc ille. Legitur autem non semel alias bouem totum absumsisse helluo insignis Hercules: nam refert Pindarus illum Coroni ædes ingressum, integrum bouem, vt ne reliquum quidem os vllum relinqueret, abliguriuisse: quod & Philostratus repetit loco antea citato. Quin & Ælianus *varia historia l. br. 1.* & Athenæus *lib 10.* scribunt illum in contentionem venisse cum Leprea Cauconi, vel vt Ælianus, Glauconis filio, vter prior taurum deuoraret.

Locus apud Athenæum, & apud Io. Zezen, lectioni genuinæ restitutus, de Lityerse gulone.

CAPVT III.

INexplebilis ista Herculis & prodigiosa voracitas, admonet me quasi dedita occasione vt sanare instituam versus Sosithei Tragici scriptoris de simili gulone Lityerse, qui nothus Midę regis filius, Celænis in Phrygia regnauit, homo vultu effero & truculento, sed bibo glutoque supra fidem maximus, qui totum vini dolium vno die ebibendo vacuabat, triumq; clitellariorum asinorum onus, panes deuorabat. Sed præstat auctoris ipsius verba ex fabula Daphnis siue Lityerses inscripta referre, perperam enim apud Zezen Sosibius nominatur versuum auctor, vt & fabulæ titulus Daphthis, pro Daphnis. Adscribam autem prius lectionem, quæ videtur mihi sanior, emendaturus postea corruptam vtrobique apud Athenæum *in decimo*, & Zezen *Chiliade* 2. Versus sunt senarii trimetri:

ὗτος δ' ἐκεῖνα τοῖς παρεξέπλαστος ἐσθίων
γενῆρὸς δ' ὁποίας ἡ τύχη γ' ἐπίσταται,
ἐσθίει μὲν ἄρτους τρεῖς ὅλους, καὶ κανθηλίους
τρὶς τοῦ βραχείας ἡμέρας πίνει δ' ἄγων
καλὸν μετρητὴν, τὸν δεκάμφορον πίθον,
ἐργάζεται δ' ἐλαφρὰ πρὸς τὰ φορτία.

Versum

Versum versu pro viribus conabor reddere:

At filius Mida Celenas nothus,
Qua matre, dubium est. ipsa nouerit parens,
Tres quantum asellos pragrauet panes vorat,
Breui die, simulque deterget bibens
Iustum cadum, decem amphorarum dolium,
Redditque iumentis onus portatile.

Apud Athenæum loco præallegato tres soli iambici leguntur, ad Polycletæam illam normam emendandi:

ἐσθίει μὲν τρεῖς ὅλους κανθηλίους,
τρεῖς τῆς βραχείας ἡμέρας. πίνει θ' ἕνα
καλὸν μετρητὴν, τὸν δεκάμφορον πίθον.

Posteriores duo apud Zezen male quoque scribuntur hoc modo:

τῆς δὲ βραχείας ἡμέρας πίνει θ' ἅμα
καλῶν μετρητήν.

In his pro τῆς δὲ, lege τρεῖς τῆς, & loco καλῶν, καλόν, nisi velis ex Lityersæ æstimatione illud dici, qui dolium vini decem amphorarum capax, Cadi siue Metretæ nomine extenuando, velut rem nihili, & & potatu facilem vocitarit, quum tamen in mensura ingens sit discrimen: nam Metretes seu cadus (idem enim sunt) sextarios duos & septuaginta complet, *teste Nicandri interprete:* tantundem enim continent amphoræ duæ, quod doctissime collegit Georg. Agricola. At dolium decem amphorarum qui epotarit, is trecentos sexaginta sextarios in exhaustam alui voraginem demerserit: cuius rei fidem penes auctorem deposuero. Illud vero de hoc Lityerse proditum quoque memoriæ est, quod viatores compellere consueuerit ad resecandam falce colligēdamue messem, quorum truncatis capitibus, lacera corpora intra manipulos illigabat: occisus ab Hercule postea, iustissimas immanitatis suæ pœnas, grauiores meritos, dedit.

Apud Galenum locus emendatus in Græcis codicibus.

CAPVT IV.

INcredibilis illa & extra controuersiam potentissima Romani imperii maiestas compellit meminisse me Polemonis Laodiceni rhetoris dicti, ne vitio scriptorum vt est corruptum latere possit. Eius Polemonis complura memorātur a Philostrato in Sophistis egregia dicta: ad illud concinnum, & festiua breuitate memorabile est dicterium, quo Romam orbis compendium nominauit, quod a Galeno *libro 1. commentariorum περὶ ἄρθρων*, in scripta relatum est, sed corrupta Græcorum codicum fide, vbi de sua profectione ita loquitur: *Postquam diu multumque Smyrnæ egi, Romam absoluto secundo & tricesimo ætatis anno perrexi vrbem tanta hominum copia inundantem, vt laborasse putandus*

sit rhetor Polemon, dum eam orbis compendium appellat. Græce legendum est, ὥστε πείσεσθαι πολίμεγρα τὸν ῥήτορα τὸ εἰκασμένης ἐπιτεμεῖν αὐτὴν εἰπόντα, perperam enim in expletiuas voculas soluta est dictionis compages, in ἐπὶ τὸ μή. Huc adscribere libet elogium eiusdem vrbis Dionysii Halicarnassæi, vocantis eam ἡγεμόνα γῆς καὶ θαλάσσης ἁπάσης πόλιν, principem terra marique vrbem. Et alterum Iulii Frontini *ex libello de aquaductibus*, in hæc verba: *Regina & domina orbis indies, quæ terrarum Dea consistit, cui par nihil, & nihil secundum:* quod postremum ex Martiali in epigram. 12. mutuatus est ille, vbi sic ait:

Terrarum Dea gentiumque Roma,
Cui par est nihil, & nihil secundum.

Iuuenalis locus explicatus.

CAPVT V.

IVuenalis *satyra duodecima*, inter cetera quæ refert, Catullum naufragii metuentem in mare præcipitasse, enumerat,

Vrna cratera capacem,
Et dignum sitiente Pholo.

vastæ magnitudinis & ingentem designans: quod illum mutuatum esse ex Stesichoro Lyrico poeta arbitror, qui Centaurorum & Lapitharum conuiuium describens, ait Pholũ (quem propterea hospitem Alcidæ nuncupat Lucanus) impleuisse Herculi craterem trium lagenarum capacem, quem prior ipse obbibisset: amplum autem fuisse oportuit, qui vrnam, hoc est, quatuor & viginti sextarios caperet, vt & τριλάγυνον. Est autem lagena vinarium vas sed fictile, in quo vinum asseruabatur in conuiuiis deplendum. Verba autem Stesichori ista sunt:

σκύφιον δὲ λαβὼν δέπας ἔμμετρον ὡς τριλάγυνον
πῖεν ἐπισχόμενος, τό ῥά οἱ παρέθηκε Φόλος κεράσας.

Hercules (de eo enim loquitur) *acceptum in manus scyphũ plenum, trium lagenarum capacem, ori admouens obbibit, quem Pholus ipse infuderat.* Meminit & Herculei crateris Statius, quem duo iuuenes vix portabant.

Vox, quassabundus, interpolata apud Macrobium.

CAPVT VI.

QVatiendi vocabulum ad temulentiam largioremque potationem traduxisse Horatium in Odis, exemplo Menandri in Adelphis, qui κραδαίνειν eo sensu vsurparit, & Philemonis Comici, annotatum est a me in commentariis, quos in eum auctorem scripsi: atque ab ea voce quassabũdum dici videri, pro ebrio, apud Macrobium in saturnal. 5. *cap.* 21. vbi ait, Herculem fictores veteres non sine caussa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quassabundum & ebrium. Sed locum maiore cum retractatione diligentius

gentius examinans, non sectionis vstionisue illum indigere, sed molli tantum malagmate opus esse iudicaui, vti sanaretur: quod futurum est, si pro, *quassabundum* (quæ vox in prædicta significatione Latinis auribus satis peregrina est) reponas, *cassabundum*, quod vocabulum crebro cadentem notat, Sex. Pompeio teste, apud quem tamen male geminato ss scriptum inuenio, deductum a verbo casare, ex iteratiuorum siue frequentatiuorum classe: pro quo receptius est aliud, casitare.

Locus Horatii expositus ex Sermonibus, Cur insani porcum Laribus immolarent.

CAPVT VII.

DE eo qui insania non vexetur, dictum est ab Horatio libro 2. Sermo. sat 3.

Immolet aquis
Hic porcum Laribus.

Cuius dicti rationem ab interpretibus non expendi demiror. Cõstat quidem ex Varrone *de re rustica lib.* 2. Et ex aliis, porco immolato expiari insanos, quod vel ex ioco Plautino *in Menæchmis* liquido ostenditur, vbi ait: *Quibus hic precijs veneunt porci synceri? nummum a me accipe, iube te piari de mea pecunia, nam equidem insanum te esse certo scio.* Et iterum: *Iube, si sapis, porculum afferri tibi:* id quod dicitur homini insani cerebri & emotæ mentis. Cur vero id piaculi genus antiquis vsitatum fuerit, dicam ego quod ex arcanis illorum sacris erutum opinor. Maniam Græci insipientiam insaniamue dicunt, siue quod mentem vltra modum laxet, a μανὸν, quod remissum & molle significat: siue quod pertinacius corpus teneat, & difficulter expellatur, quasi μονίαν dicas: siue quod ea capti solitudinem appetant, παρὰ τὸ μονοῦσθαι, vti a Cælio Aureliano scriptis est proditum. At enim Maniam hanc, vndecũque appellationem sortita sit, Larum matrem fuisse cognominatam pronuntiauit Varro *lib. de analogia* 2. & ex eo repetiit Arnobius *lib. aduersus gentes tertio.* Quin & Sex. Pompeius Maniam Manium Deorum, qui iidem & Lares dicuntur, auiam matremue fuisse scribit: vtriusq; enim opinionis esse auctores. Hinc factum sane puto, vt vecordes homines & insani Laribus sacrificarent, vt qui eiusdem cum matre potestatis essent participes, aut qui propitio numine Maniam genitricem συμβωμὸν καὶ σύνναον placarent insaniæque asperginem detergerent. Merito autẽ videtur immolari porcus Laribus, qui & Grundiles a grunniendi appellatione denominantur.

De nepotino luxu Chiesii cuiusdam Romani ciuis.

CAPVT VIII.

NEpotinis sumtibus superasse prodigorum omnium ingenia Caius Caligula memoratur a Suetonio Tranquillo. Cleopa-

træ luxum immanem cœna vnica refert Plinius. Sed reginæ potentissimæ & Imperatoris maximi ista exempla sunt, & quidem rara: at priuatum hominem ad prodigiosi luxus enormem licitationem, non macelli vnius, sed peregrini quoque orbis conturbatricem, aspirasse quis non merito maximo demiretur? Is fuit Augustinus quidam Chiesius Rom. trapezites, qui Leoni x. Pontifici Max totiq; purpurei senatus cœtui, exterorumque Regum Legatis, ob filium ab illo baptismi lauacro tinctum, splendidissima (vt ita dicam) repotia constituit, in quibus non satis fuit eduliorum omnis generis mistuumq; exquisitissimorum apparatui modum omnem ademisse, nisi etiam lances, pinaces, ceteraque cum escaria vasa, tum potus instrumenta ex argento affabre facta omnia in Tyberis præterlabentis alueum, inani luxus ostento, præcipitarentur, idque non vna modo, sed pluribus quoque vicibus, quotiescunque scenicum illud ferculorum & mēsarum choragium mutandum foret: atque ista paruo constitisse cēsimādum erat, nisi & alieno ex orbe petitarum immani pretio auium (quas Psittacos nominamus) solæ linguæ variis in patinis conditæ, vltimo ferculo omnem luxus ostentationem longe superassent.

De luxu temporum prapostero apud Rom. Item Pacati Drepani locus expensus.

CAPVT IX.

FAmosus istius hominis luxus refricat mihi memoriam plane similis luxuriæ Romanorum, in qua describenda quasi ex condicto certasse duo magni nominis Panegyristæ, qui ex vetustate nobis reliqui sunt, videntur, Mamertinus Promertinus Iuliani prætorio præfectus, & Latinus Pacatus Drepanus: ille *in Panegyrico* Iuliano, hic Theodosio Impp. dicto. Prioris verba sunt: *Quinetiam prandiorum ac cœnarum magnitudines R. P. sanciebat, cum quæsitissima dapes non gustu, sed difficultatibus æstimarentur, miracula auium, longinqui maris pisces alieni temporis poma, æstiua niues, hyberna rosa.* Hæc ille: quæ æmulatione quadam ductus alter exprimere voluisse videtur in hæc verba: Neminem vnum inueniri, qui auderet ad penum regiam flagitare remotorum littorum piscem, peregrini aeris volucrem, alieni temporis florem. Nam dedicati illi ac fluentes, quales tulit sæpe respubl. parum se lautos putabant, nisi luxuria vertisset annum, nisi hybernæ poculis rosæ innatassent, nisi æstiuam in gemmis capacibus glaciem falerna fregissent. horum gulæ angustus erat noster orbis, nanque appositas dapes non sapore, sed sumtu. Illis demum cibis acquiescebant, quos extremus oriens, aut positus extra Rom. imperium Colchus, aut famosa naufragiis mari amisissent, quos inuitæ quodammodo reluctantiq; naturæ hominum pericla rapuissent. Quæ verbosius adscripsi propterea, vt studiosi

loca committerent inter se atque conferrent, quanta breuitas, quanta item exornatio vtrinque hauriri queat ad scribēdi vsum. Illud vero quod sequitur in eodem auctore, expensu dignissimum puto, vbi ait: *Nonne cognouimus cuiusdam retro principis non prandia sæpe, sed fercula sestertium millies æstimata patrimoniorum equestrium pretia traxisse?* Quis enim aut sestertium millies, hoc est, vicies quinquies centena Coronatorum millia, vnico prandio, ne dicam nunc ferculo, absumi posse crediderit? aut ad eā summam ascendisse censum equestrem? fidem enim omnem transcendere magno discrimine videtur vtrunque: siquidem lautitiæ magnificentiæque vnicum exemplum, quod Cleopatra edidit, cui nihil astrui vlterius posset, centies sestertium collegit, hoc est, ducenta quinquaginta aureorum millia: & censum equestrem sub Iulio Cæs. quadringenta sestertia, hoc est, decem coronatorum millia pependisse constat. Interpolandum igitur nonnihil locum dubiæ fidei autumo, & legendum ἀξιοπιστέρως, sestertiis mille, quæ summa etiānū immanis est, quippe quę ad vigintiquinq; aureorum Coronatorum millia ascendat, & propiore aliquanto confinio attingat equestris census limites, quos cum imperio excreuisse verisimile est: vt ita legatur. non prandia sæpe, sed fercula sestertiis mille æstimata, &c. Sentire autem illum puto de Vero Antonino Cæs. qui conuiuium opulentissimum dedit, quod æstimatum fuerit sexagies centenis millibus sestertiorum, vt id verbis Iulii Capitolini repetam, siue quod idem est, sexagies sestertium: qua taxatione audita M. Antonius Imp. ingemuisse dicitur, & publicum fatum doluisse quæ summa in caput collecta, centena quinquagena Coronatorum millia constituit: vt inde colligere liceat, fercula nōnulla ad mille sestertia peruenisse, hoc est, viginti quinque millium aureorum summam. Equidem non detrecto, quin penes Budæum eiusmodi locorum αὐθάδην æstimatorem, aliosq; polyhistoras, æquum sit iudicium.

Locus ex Velleio Paterculo ad examen reuocatus.

CAPVT X.

VTi Cęcias nubes, ferrum Adamas, succinum aceres, catenæ suos nexus ducit, ita trahit loci vnius occasio alterum: controuersia enim illa supputationis iniquioris in apparatu cœnæ, extrahit hanc, quæ in rationem repetundarum cadere posse videtur, quæ talis est. Nocte quæ nefariam necem Iulii Cæs. coniuratorum manibus interfecti secuta est, constat ex Appiano *libro 2.* eius pecunias cum imperii codicillis, siue Antonii, siue Calphurniæ vxoris iussu, quo a minus secura in tutiorem Antonii domum deferrentur, fuisse transportatas, quarum summa immēsum discrepare inuenitur, nisi immutata paululum codicis Velleiani fide, concilietur inter se auctorū consensus mutuus. Velleii

verba sunt: *HS septies millies depositum a C. Cæsare ad ædem Opis occupatum ab Antonio, actorum eiusdem, insertis falsis, ciuitatibusque corruptis, commentariis.* Quæ summa nimis quam immensa est, vt quæ ad Gallicanæ monetæ rationem rem reuocando, contineat centies septuagies quinquies centena Coronatorum millia. Cui tamen nihil derogandum putarem, quum longe maiora coegisse Tiberius dicatur, nisi obstaret Plutarchi auctoritas non vno in loco, quæ ad HS millies hanc summam deducit: sic enim ait in Cicerone: *Donec Cæsar Augustus ex Apollonia veniens, hereditatem C. Cæsaris accepit, & cum Antonio in contentionem descendit ob bis mille quingentas myriades, quas ille e substantia Cæsaris occupabat.* Hæc summa, si Romano more loqui insistamus, efficit HS millies, hoc est, vicies & quinquies centena coronatorum millia eademque fuerit cum Paterculi, si inducas expungasue vocem illam, *septies*: inciditque ferme cum altera, quam idem Plut. *in Antonio* ad quatuor talenta deduxit, quæ vicies & quater centena Coronat. millia constituunt, paululo minore summa, quam HS millies complectatur. sic enim sonant eius verba: *ἥτε γυνὴ καλπουρνία πιςεύσασα τῶν χρημάτων τὰ πλεῖςα κατέθετο πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας, εἰς λόγον τὰ σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων*, id est: *Vxor Cæs. Calphurnia maximam pecuniarum partem in ædes Antonii deposuit, illius fidei eas credens, ad summam in vniuersum quater mille talentorum.* Consensus horum locorum efficit, vt apud Paterculum legendum contendam sestertium millies, non autem septies millies, donec certiora edoceat.

De Batauia locus in Panegyrista restitutus.

CAPVT XI.

IN Panegyrico Maximiano Augusto dicto, de cuius auctore dubia lis est, siue is Mamertinus fuerit, siue Belga, ita scriptum de Batauorum insula inuenio. *Quanquam illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar vendicata atque purgata, quam obliquis meatibus callidis interfluit, quanquam diuortio sui Rhenus amplectitur, pene vt cum verbi periculo loquar terra non est, ita penitus aquis imbuta permaduit, vt non solum qua manifeste paluſtris est, cedat ad nixum, & hauriat pressa vestigium, sed etiam vbi paulo videtur firmior, pedum pulsu tentata quatiatur, & sentire se procul mota pondus testetur, ita vt res est, subiacentibus innatat, & suspensa late vacillat.* Quibus verbis ita graphice & ad amussim Bataniæ solum depinxit, vt nullus pictor melius, nullus rhetor ornatius magisue apposite dicendo assequi queat: nisi quod subesse mendas suspicio est, ita vt restituendam hûc in modum lectionem existimem. *Quanquam illa regio diuinis expeditionibus tuis Cæsar vindicata atque purgata, quam obliquis meatibus Scaldis interfluit, quamque diuortio sui Rhenus amplectitur, pene (vt cum verbi periculo loquar) terra*

ra non est, ita penitus aquis imbuta permaduit, vt non solum quæ manifeste palustris est, cedat ad nixum, & reliqua. Nam quod pro, *callidis*, reposuerim *Scaldis*, non temere nec sine auctore facio. Quid enim aceruata bina epitheta, præter Latinorum ferme auctorum vsum, sibi volunt? quid callidi significatio, huic loco aliena, huc facit? At enim ego facilem fuisse lapsum in duobus verbis non ita multum absimilis soni, ignorante scriptore quid Scaldis esset contenderim: nisi quis pugnet legendum esse *Vahalis*, quod alterius cornu Rheni nomen fuit, vel Cornelio Tacito teste, qui lib. 2. ita scribit: *Rhenus vno alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agri Bataui, velut in duos amnes diuiditur, seruatque nomen & violentiam cursu, qua Germaniam prauehitur, donec Oceano misceatur, ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verso cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, eiusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur.* Quibus ex verbis facile liquet, alterum Rheni ostium, quod Belgicæ oram præuehitur, Mosæ nomine hodie clarum, Vahalin superioribus locis, vbi diuortii initium est, dictum fuisse, fortassis ab arenæ qua tingitur subrufo colore, quem Valum vocant, quo nomine equum (quo Belisarius fortissimus dux inuectus fuisse legitur in Gothorum exercitum) subruffi coloris designabant Gothi, iaculis solum illum appetentes, *vti apud Procopium legitur.* Quoniam autem Bataui æ solum ita ad ingressum intremit, & pressum sidit, concutiturque, quod de hac insula vt elegantissime, ita verissime dixit, hinc ego factum puto, vt Hollandiæ, quæ Bataui æ pars est, nomen a cauitate creatum sit: siquidem ad pedum pulsum concuti eam certum est, & procul etiam pondus videri sentire, atque vacillare, velut aquis innatantem, rideat licet Martinus Dorpius hanc nominis rationem. Addit & suam coniecturam de insulæ huius nomine Petrus Nannius noster *in suis symmictis*, illum legat, si quem iuuat ista cognitio.

Quod ethnici singulas corporis partes peculiaribus suis diis deputarint.

CAPVT XII.

ANilis & friuolæ gentilium superstitionis plenissimi sunt libri omnes: at illud insigniter ridiculam eorum opinionem testatam facit, quod singulas humani corporis particulas, singulos Deos obtinere existimarent: quod Tiberianus *in Prometheo* ita extulit, vt dicat Deos singulares sui partes homini contribuisse, quas sibi vindicent, suæq; tutelæ proprias agnoscant. Caput nanq; Ioui deferunt, Neptuno pectus, cinctum Marti, quo spectasse Homerum putant in Agamemnone describendo:

ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος Διὶ τερπικεραύνῳ,

ἄρει ϑ' ζώνην, στέρνον ϑ' ποσειδάωνι.

Frontem Genio sacram facit Seruius, *unde*, inquit, *Deum venerantes frontem tangimus*. Supercilia in Iunonis tutela fuisse ait Sextus Pompeius, quod iis protegantur oculi, per quos luce fruimur, quam a Iunone tribui putabant. Lucina inde dicta. Oculos Cupidini Veneris filio, in quibus excubet, seu specula quadam, tribuit Philostratus: Mineruæ eos sacros tradit Fulgentius. Autem Memoriæ consecratam refert Seruius, quo respexit & Plinius lib. 11 ita scribens: *Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes attestamur*. Et Virgilius:

Cynthius aurem
Vellit & admonuit.

Locus item retro aurem dextram, Nemesi attributus fuit, quo referimus, vt Plinii verbis dicam, tacto ore proximum a minimo digitum veniam sermonis a diis ibi recondentes. Dextra Fidei sacra est, nam in fide porrigitur, de qua alibi a nobis dictum abunde est. Dorsum & posticæ partes Plutoni propiæ adscribuntur ab Artemidoro *lib. 1. Onirocrit.* vbi ait: νῶτα καὶ τὰ ὀπίσθια πάντα πλούτωνος αὐτὰ καλοῦσιν ἴδια. Renes & inguina Veneri adiudicantur. Pedes Mercurio, *vt in libris τῶν φυσιολογουμένων scripto proditum est a Democrito*. Genua Misericordiæ cōsignauit antiquitas, quod ea supplices attingant, ad hæc manus tendant, hæc vt aras adorent, *vt inquit Plinius*. Misericordiam autem in dearum numero fuisse olim, testatur eius apud Athenienses ara teste Pausania & Philostrato. Tali plantæque pedum in Thetidis potestate fuerunt. Digiti Mineruæ consecrati, *Seruio teste*: quo referri potest illud Epigrammatarii Rufini:

ὄμματ' ἔχεις ἥρης, μελίτη, τὰς χεῖρας ἀθήνης,
τοὺς μαζοὺς παφίης, τὰ σφυρὰ τῆς θέτιδος.
id est:
Lumina Iunonis tibi sunt, digiti que Mineruæ,
Cum Thetidis talis, vbera Cyprigenæ.

De talis mirum Item Fulgentii locus a mendis assertus.

CAPVT XIII.

Illud vero mirum mihi videtur, & feriatis ingeniis altiore indagine exquirendum, an talorum ratio ad libidinis prurigimem aliquid faciat, quod a Fulgentio Placiade annotatum est: ait enim in talo venas esse, quæ ad renum, femorum, atque virilium rationem pertineant. vnde & venę aliquæ ad pollicem vsque tendant, quod tractantes & physici & mulieres ad obtinendos partus, & ischiadicos eodem, vt inquit, phlebotomant loco, & emplastron entaticon (perperam enim ibi scribitur, emplastromentaticum, vna voce) quem styfiden vocauit, Africanus in Astrolophistis pollici & talo imponendum præcepit. Quin & Orphei

ὑφῆς testimonio affirmat illum locum principalem esse libidinis. Emplastron autem ἐντατικὸν vocauit, quod appositum tentiginem virilium concitat, ἀπὸ τοῦ ἐντείνεσθαι: quod & alio vocabulo obscuriore dixit Aphricanus στυτικὴν, ab arrectionis facultate παρὰ τὸ στύειν. Ad quod verbum alludens veterum quispiam Comico sale, seipsum appellat ἀστυάνακτα, non arrigentem, ὡς μὴ στύοντα τινί, ἢ μὴ περιφυλάττοντα ἐντείνειν τὸ αἰδοῖον κατὰ ἔρωτα quod in Iliados 6 apud Eustathium inuenias. Et apud Athenæum Diana virgo σύμμαχον [illegible] dicitur. Itaque mirari satis non potui, quâ fronte indoctus quidam, qui tamen Philomusi nomine gloriatur, in annotationibus illic suis scribere veritus non fuerit, *Emplastromentaticam* vocari omne id quod ad emplastrationem faciat: ac potius legendum contendit, *emplastron mentaticum*, quod e menta herba fieret. Et *Ster din* pro *Sterside*, esse tanquam fulcimentum & columen valetudinis fidelioris, a στερεῖν. Dispeream, si quid vnquam in vita legi ineptius frigidiusque, quod vel Neronianas thermas refrigerare queat.

De Scytale Laconica.

CAPVT XIV.

ACHÆVS Eretriensis poeta, qui pleraque studio obtenebrare didicit, *in Iride Satyrica*, ænigmatice Laconicam Scytalen vocat παλαιὸν σκυτάλην γραπτὸν κύρβιν ac κύρβιν quidè, quod vt in κύρβεσι publicis videlicet tabulis leges exaratæ erant, ita in Scytale præcepta ad duces & imperatores militiæ inscribebantur. Spartanam vero a ciuitate, cui vni recepta in vsu missitandarum scytalarum ratio fuisse legitur. Implexam vero scriptamq́; quoniam Scytalen circumuoluentes candido loro Lacones quæ volebant scribere consueuerant, *vt Athenæus lib. 10 exponit.* Elegantissime vero præter Suidam & Au. Gellium, describit Scytalen Ausonius *in quadam ad Paulinum epistola*, vbi varios enumerat occulte scribendi modos: sic enim canit:

Vel Lacedæmoniam Scytalen imitare, libelli
Segmina Pergamei tereti circumdata ligno
Perpetuo inscribens versu, qui deinde solutus
Non respondentes sparso dabit ordine formas,
Donec consimilis ligni replicetur in orbes

In quibus versibus clarissime nominat Pergameum libellum, chartam Pergamenam designans, quod candidum lorum, ἱμάντα λευκὸν vocant Athenæus & Suidas: Aul. Gellius simpliciter lorum obscuriore sensu. Meminit Scytales Laconicæ Basilius *in epistola ad Candidianum*, ἐφοβούμην ἀποστολήν, ὡς οὐδεὶς ἐν αἰτίαις ὢν Σπαρτιάτης Λακωνικὴν σκυτάλην. hoc est. *Quo tempore ceram soluebam, exposui literas intuens, non minore metu percussus, quam solet Spartanus criminis sibi conscius, inspecta Laconica Scytale.*

Ausonii versus de Mida rege expositi, & Petronii Arbitri.

CAPVT XV.

IN eadem Ausonii epistola, de Mida Lydiæ rege asininis auriculis deformato, eiusque rei indicio occulte a tonsore manifestato, intelligendi sunt versus illi:

Depressis scrobibus vitium regale minister
Credidit, idque diu texit fidissima tellus,
Inspirata dehinc vento cantauit arundo.

Quam fabulam quia cultissimis versibus reddidit Petronius Arbiter, non perinde omnium manibus extritus auctor, lubet hic adscribere eius verbis:

Sic commissa ferens, auidus reserare minister,
Fodit humum, regisque latentes prodidit aures.
Concepit nam terra sonum, calamique loquentes
Inuenere Midam, qualem conceperat index.

Latius ista pertractat *Metamorphoseωs vndecimo* Ouidius.

Celeritatem illaudatam esse in scribendo, exemplis aliquot docetur.

CAPVT XVI.

MVltis placet extemporalis quædam scriptitandi ratio, & in conficiendis libris celeritas, velut expromti atque in numerato positi ingenii argumentum: at mihi secus videtur, probaturque impensius diligentia accurata & longiore tempore iudicii confirmatore expressa: illic verba velut primoribus in labris nata, aut superficiario ingenii æquore natantia eduntur: hic lectionis multifariæ opes tanquam e sanctiore quodam ærario reconditæ promuntur: illic suspecta facit omnia & cicatricosa, scribendi facilitas & cursus: hic habito delectu rerum verborumque pondera examinantur felicius, & exhibentur. Quid, quod celeriter nata, celeriter etiam intereunt? Et Horatius etiam in nonum annum premi, quo feliciter sub incude retractentur, opera monet. Idem reprehendendum carmen ait, quod non coercuerit multa dies & multa litura, ἡ γὰρ ἐν τῷ ποιεῖν εὐχέρεια, καὶ ταχύτης, οὐκ ἐντίθησι βάρος ἔργῳ μόνιμον, οὐδὲ κάλλους ἀκρίβειαν. ὁ δ᾽ εἰς τὴν γένεσιν τῷ πόνῳ προδανεισθεὶς χρόνος, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τοῦ γενομένου τὴν ἰσχὺν ἀποδίδωσιν, *vt in Pericle inquit Plutarchus:* nam operis facilitas celeritasque non addit illi pondus solidum aut duraturum, neque exactam pulcritudinem: at temporis longinquitas labori velut fœnerato accedens, ei quod nascitur, robur firmitatemque adiicit. Seneca nihil ordinatum esse dicit, quod præcipitatur & properat. Agatharchus pictor magnos sibi spiritus sumebat de pingendi celeritate: quod quum intellexisset Zeuxis, *Diu*, inquit, *ego pingo, quia pingo æternitati*, vti refert Valerius Maximus. Similiter

liter pictori parum perito de celeritate glorianti, demonstrataque pinace illam modo a se pictam dictitanti, respondit nobilissimus pictor Apelles: *Etiam tacente te res loquitur ex tempore pictam.* Laudatur Lysiæ oratoris exemplum, negantis se scripturum festinato & præcipitanter composita, velut musteo quodam calore nata: οὐ γὰρ ἔγωγε, inquit, βούλομαι συντιθέναι τὰ ἀπεσχεδιασμένα. Virgilium paucissimos die composuisse versus, auctor est Varus: imo vrsæ more parere se versus, ac lambendo fingere gloriatum ipsum fuisse refert Donatus. Sic scripsisse & Sallustium accepimus, *vt inquit Fabius*: & sane manifestus est etiam ex ipso opere labor. Isocratem decennium prope absumsisse in editione orationis Panathenaicæ commemorant Lysias, Fabius. Plutarchus tres propemodum Olympiadas insumtas refert. Conuenientissimum huic loco est illud Aristiæ Sophistæ dictum, a Philostrato *lib.* 2. in scripta relatum, quo Marco semper sciscitanti quando ipsum auditurus foret, respondit: *Hodiernum diem exime, at cras audies, neque enim vomentium e numero sumus, sed elaborantium.* οὐ γὰρ ἐσμὲν τῶν ἐμούντων, ἀλλὰ τῶν ἀκριβούντων. Ita Mar. Antonius librũ de ebrietate a se scriptum, euomuisse alicubi legitur, in probri loco. Scriptorum itaque præcipitatio ista & veluti abortus, nunquam in laudis loco ponenda est, quod ex tam multis clarorum virorum exemplis abunde colligitur.

Quis extemporalis dictionis monstrator & auctor fuerit.

CAPVT XVII.

Extemporalis orationis, quam αὐτοσχέδιον & σχέδιον λόγον Græci vocant, princeps videtur fuisse Gorgias Leontinus, patre Carmantida natus, neglectum cultus in orationibus approbans, *vt in Eliacõn 2. scribit Pausanias*: is enim Athenis in theatrum progressus, primus ausus fuit dicere, προβάλλετε, id est, *proponite*, indicens nihil omnium latere se, & quauis de re proposita paratum disserere, *vt Flauius Philostratus commemorat.* Quod & Cicero non vno in loco repetit his verbis: *Is princeps ex omnibus ausus est in conuentu poscere, qua de re quisque vellet audire.* Quin apud Platonem Gorgias de omni re quæcunque in disceptationem quæstionemque vocaretur, copiosissime se dicturum profitetur: hinc γοργιάζειν apud Synesiũ prouerbialiter accipi videtur, pro eo *quod effectum est ex tempore*. Et ab huius viri studio Thessali γοργιάζειν dicebant τὸ ῥητορεύειν oratorem agere quod in Philostrati epistolis lectum est. Ad Æschinem Atrometi filium inuenisse τὸ σχεδιάζειν hoc est, ex tempore orare scribunt, qui tempore Mausoli Cariæ regis Rhodum profectus extemporanea oratione illum celebrauit. Sunt qui a Pericle fluxisse σχεδίων λόγων fontes memorant: neque desunt qui ad Pythonem Byzantinum huius inuentionis gloriam trahunt. Pausanias Anaximenem primum αὐτοσχεδίως εἰπεῖν, id est, ex tempore dicere inuenisse scribit.

Erasmi lapsus in apophtheg.

CAPVT XVIII.

POlycleti statuarii dictum est elegantiore & argutiore sensu, quam vt cõniuenter præteriri debeat, quod Erasmus ita reddidit: *Polycletus statuarius dicere solet, eorum opificium esse molestissimum, quibuscunque lutum perueniret ad vngues, plastas opinor ac figulos notans.* Hæc ille: sed toto cœlo a genuina dicentis sententia aberrans: quid enim gratiæ habet aut veneris: aut quam neutiquam verum est dicterium illud, quod figulorum molestissimum sit opificium? Longe aliud indicare voluit eius dicti auctor, nempe tunc maxima in difficultate versari opificem, & quemcunque alium operis auctorem, quando summa illi opera imponenda est quando ad vnguem perpoliendum est illud & elimandum, ne quid hiet, ne quid asperius resultet, neue quid protuberet: ars enim omnis a rudimento informi καὶ ἀτυπώτῳ incipit, deinde paulatim formam addit, cuique rei suam & articulatim effigiat, perfecto demum opere & absoluto vltima manus accedit, quo tempore maximus auctorem manet labor: propterea inquit, χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν ὄνυχι ὁ πηλὸς γένηται. hoc est: *Difficilimum esse opus quando in vngue versatur lutum.* Huc spectat parœmiacus ille loquendi modus, quo vt quidque est absolutum maxime, & exquisitissima diligẽtia curaque elaboratũ, ita ad vnguem illud esse factum dicimus. Illud vero addendum est obiter in Plutarcho, *libro symposiac.* 2. vbi huius apophthegmatis fit mentio, vitiose legi ὄχῳ pro ὄνυχι.

Ammiani Marcellini loci aliquot emendati. Item Morilloni doctissimi hominis iudicium de oratione Iuliani.

CAPVT XIX.

EX Nazianzeno constat, Iulianum Imperat. quem ἀποστάτην nonnulli, vt Christianismi desertorem, Eustath semper παραβάτην, transgressorem nominat, orationem scripsisse duplici titulo inscriptam, ἀντιοχικὸν ἢ μισοπώγωνα: at Antiochicam quidem ab Orientis apice Antiochia, erga quam ciuitatem mirifice affectus fuit ob applausus & lætas acclamationes hominum salutare sidus illum nominantium: vel quod in ea vrbe Christum profitentium ingẽs esset numerus. Misopogona vero quasi barbæ insectatricem a gente Christum profitente, quæ magistri sui exemplo ea tempestate barbam alere consuerat. Istud apud Ammianum quoque legitur lib. 22. sed corrupto altero titulo. Locum vt est vitiosus adscribam. Quo circa in eos deinceps sæuiẽs, vt obtrectatores & cõtumaces, volumen composuit inuectiuum, quod Antiochiense, vel misso Pagonem appellauit, probra ciuitatis infensamenta annumerans. Vbi pro *misso Pagonem*, constanter legendum esse *Misopogonem*

germen, indubitatum ex antedictis fit: rursus pro, *infensamenta*, diuulsim lege, *in fer-samente*. Eodem lib. vbi legitur, *vipereis*, vt ita dixerim, morsibus ab eo sæpius appetitus, *infullionatus*, vt ferebatur scribēdum est, *in fullonia natus*. Et iterum: *Vbiq; propinquans, in specie n alicuius nominis votis excipitur*: repone, *numinis*, loco *nominis*. Apud eundem lib 25. hic lege: *Recolebat sæpe dictum Lyrici Bacchylidis*, quem legebat iucunde id asserentis: vitiose nanque illic scriptum inuenies, *Bassilidis*. Illud vero vt accessorium, sed minime otiosum aut πάρεργον, adscribendum est de iudicio Antonii Morilloni super inscriptione libri Iuliani modo citati: est enim is vir multiiuga doctrina, & omnifaria, si quis alius, lectione, quæ in quæ humanitatis & philosophiæ omnis ἀφροδίτην & χάριτας voces, quod de Porphyrio Eunapius dixit: is ergo retulit mihi ex oculata manuscriptorum codicum fide, orationem illam inscribi non μισοπώγων denominatiue, sed ἀντιόχῳ dentato titulo, ab Antiocho truculento & aspero tonsore, de quo mentionem fecerit Martialis alicubi, vbi ait: *Solus habet cor tonsorem qui timet Antiochum*. Sed an Græculo homini tanta fuerit rerum Romanarum sua ætate longe priorum cognitio, vt in Græcæ orationis inscriptione mordaci aceto condienda, Latini nominis ex hominum memoria vetustate prope aboliti viucapione famam libri titulo acquirere satagerit curiose, excutiendum aliis omitto.

Locus vnus & alter ex Ciceronis libris de Deorum natura, germanæ lectioni restituuntur.

CAPVT XX.

Castigationes nobilis cuiusdam Grammatici longe eruditissimæ in Ciceronis dialogum de claris oratoribus, a me nuper lectæ, concitarunt meatque adeo inflammarunt, vt industria simili, licet impari, pulcerrimo patentis linguæ Romanæ operi ipse quoq; manus admouerem, palmam in medio omnibus propositam, si modo feliciter res pro votis caderet, cum aliis participaturus. Equidem institutionis gloriam nullus mihi arrogo: sed ob diligentiam fortasse aliquantam in obseruando, & inuecta candide communicando præstitam, venire in gloriæ partem inuidebit, vti spero, nemo. Primum igitur vbi *lib. 2. de natura Deorum* in vulgatis codicibus legitur, *Aer autem (vt Stoici disputant) interiectus inter cælum & mare, Iunonis nomine consecratur, quæ est soror & coniunx Iouis, quod & similitudo est ætheris, & cum eo summa coniunctio*: lege ex Probo Valerio Grammatico vetustissimo, quod ei similitudo est ætheris. Rursus paulo post quæ sequuntur de Dianæ nomine: *Itaque vt apud Græcos Dianam, eamque luciferam, sic apud nostros Iunonem Lucinam in pariendo inuocant, quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non a venando, sed quod in septem numeratur tanquam vagantibus*. Ista lectione multum interpolata apud eundem Grammaticum hunc in modū scribūtur,

& quidem meo iudicio scitius. Itaque vt apud Græcos Dianam, eandemque Luciferam, sic apud nos Iunonem in pariendo inuocant, quæ eadē Diana anniuaga dicitur, non a venando, sed quod in septem vagatur, tanquam venatibus, id est, quod inter septem inerrantes stellas vagi celeritate cursus, velut venationi operam dare videatur. Eodem in libro post: *Principio enim terra sita in media parte mundi, circumfusa vndique est hac animabili spirabilique natura, cui nomen est aer.* Probus hic legit, *animali.* Seruius etiam *spiritabili* legisse videtur, sic enim in textum Æneidos annotat, ibi: *Per hoc cœli spirabile lumen. Spirabile*, inquit *vitale, quo spiramus: & est sermo Ciceronis, quanquam ille spiritabile dixerit in libris de Deorum natura.* Aliquanto post qui sequitur locus, totus ex illius lectione annotabitur a me: qui librum illū lectu dignissimum ad manum habuerit, discrimen obseruet. *Quem complexa summa pars cœli, quæ æther dicitur, & suum retinet ardorem tenuem, & nulla admistione concretum, & cum aeris extremitate coniungitur. In æthere autem astra voluuntur, quæ se & nixu suo conglobata continent, & forma ipsa figuraque sua momenta sustentant: sunt enim rotunda, quibus formis, vt ante dixisse videor, minime noceri potest. Sunt autem stellæ natura flammea, quocirca terræ, maris aquarum vaporibus aluntur iis, qui a sole ex agris tepefactis, & ex aquis excitantur, quibus altæ renouataque stellæ atque omnis æther effundant eadem, & rursum trahant indidem, nihil vt fere intereat, aut admodum paulum, quod astrorum ignes & ætheris flamma consumant. Ex quo euenturum nostri putant id de quo Panætium addubitare dicebant, vt ad extremum omnis mūdus ignesceret, quum humore consumto, neque terra ali posset, neque remaneret aer, cuius ortus aqua omni exhausta esse non posset. Itaque relinqui nihil præter ignem, a quo rursum animante, ac deo renouatio mundi fieret, denique ornatus oriretur.* Quod vltimum eo sensu dictum videtur, q̄ ignis esset & efficiens & materialis caussa renouati mundi.

Versus Callimachi apud Plutarchum a mendis vindicati.

CAPVT XXI.

APium coronam fuisse Isthmiaci certaminis victoribus, certum est, translata a Nemæis consuetudine, qui victores suos apio coronabant, more ab Hercule prius mōstrato. Quod & Plinius testatur li. 19. *Honos*, inquiēs, *apio in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nemeæ.* Illud tamen discrimen ponit scholiastes Pindari, annotans in Isthmiis victori coronam fieri ex arente apio, in Nemæis ex virente viuoque. Hac de re leguntur elegantissimi versus Callimachi apud Plutarchum in 5. *sympofiacon*, sed corruptissimi, quibus ille inducit Herculem clarius exponentem de apii corona, quam abolito pineæ vsu, autorauit ipse sacrumq; coronamentum constituit, qui ita legendi sunt:

καί μιν ἀλληλίδαι πουλὺ γηραίτερον
τοῦδε πάρ αἰσιμαῶντι θεῷ τελέοντες ἀγῶνα,
θήσουσιν νίκης σύμβολον ἰσθμιάδος,
ζήλῳ τῶ νεμέηθε, πίτυν δ' ἀποτιμήσουσιν,
ἣ πρὶν ἀγωνιστὰς ἔστεφε τοὺς Ἐφύρη.

Male enim & πολύ, & πυρὰ μιῶνι, & ζηλωτῶν ἐμέηθεν, & ἡ pro ἣ, ibi legitur. quos versus tetrasticho inclusi:

Ante etiam multo ludos Neptune Corinthus
Magne tibi celebrans, æmula iam Nemeæ,
Symbolon Isthmiacæ hoc palma dabit, atque rogabit
Pinum, victori quam dedit ante Ephyre.

Inscriptio siue Epigraphe Odes Horatianæ defensa cõtra Glareanum: Virgilii item locus illustratus, & Sophoclis Scholiastæ restitutus.

CAPVT XXII.

EPigraphe decimæquintæ odæ primi libri Horat. præfert Nerei vaticinium, quod in controuersiam ponit Grammaticus Porphyrion, quippe in cuius commentario, pro Nereo Proteus legitur. Sed Henricus Glareanus vir literatus, testimoniis & Herodoti & Statii innixus (apud hunc enim Thetis agnoscere se veritatem dictorum Protei loquitur: illo etiam Paridi futura mala vaticinantem Proteum memorante) discedit pedibus in eam sententiam, vt pro Nereo Proteus substituatur, addens diserte, nihil tale de Nereo apud auctores inueniri. Sed manifesto in errore versari mihi deprehenditur: nam præterquam quod Pherecydes Syrius Nereum in varias formas mutabilẽ describit, ac vinculis impeditum ab Hercule instinctu filiarum Themidis illud faciente, fuisse compulsum, vt per responsa futurorum euentus panderet: tueri hanc inscriptionem potest & Euripides, qui in Oreste fabula inducit Glaucum Antethonium ex Nerei vaticinio prædicẽtem Menelao, quid suis acciderit: vbi istum appellat νηρέως προφήτην. Pro quo sciendum, fingi illic Nereum per os Glauci oracula enũtiantis, futura aperire, quemadmodum apud Virgilium Phœbus ex oraculo Iouis vẽturorum cognitionem illi dictantis, prædicere hominibus inducitur, quum ait:

Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus Apollo
Prædixit.

Istud Græcis sonat ὑποφήτης & προφήτης, hoc est, effator & oraculorum enuntiator, quemadmodum de Apolline dixit Æschylus:

πατρὸς προφήτης ἐστὶ λοξίας διός. id est:
Apollo acta patris effatur Iouis.

Quod autem ita sit attestatur idem clarius *in ἱερείαις, siue sacerdotissis*, (est hoc tragœdiæ nomen,) sic inquiens:

στέλλειν ὅπως τάχιστα· ταῦτα γὰρ πατὴρ
Ζεὺς ἐγκαθίει λοξίᾳ θεσπίσματα.

Quæ senarii clausula desideratur in Sophoclæis commentariis in *Oedipo Colonæo.* Latine ita sonat:

Quam celerrime permittere,
Inspirat ista Iuppiter Phœbo pater
Oracula.

Item Sophocles *in fabula modo citata:*

ὅσῳ περ καὶ σαφεστέρων κλύω
Φοίβου τε κ' αὐτοῦ Ζηνός, ὃς κείνου πατήρ.

id est:

Quo clarius mentem hauriam
Phœbi, Iouisque ipsius, est huic qui pater.

Sicut igitur *Iouis oraculum* dicitur, quod per Apollinem effatorem suum ediderit: ita & *Nerei vaticinium* dicetur, quod per Glaucum ὑποφήτην responderit, iuxta Euripidem: vel simplicius ex Pherecydis historia, quod iniectis vinculis veri Proteus Homericus, reddere coactus fuerit. Alioqui quid obstiterit quo minus eodem poeticæ ἐξουσίας iure liceat Horatio Nereum vaticinantem inducere, quo & apud Homerum Proteus, & apud Pindarũ Triton Argonautis vaticinatus fuerit?

Ammiani locus assertus, de Diana Orsilochia.

CAPVT XXIII.

Dianam apud Latinos Lucinæ cognomento nuncupatam ignorat nemo, qui vel Terentium triuerit, quanquam in vocis etymo variari video: nam a luco Plinius: quod luci oculisque præsit, Varro: a producendo in lucem fœtu, quo nomine a parientibus inuocetur, maior turba deduci volunt. Ego postremæ sententiæ eo libentius accedo, quo constantius veteres in eo consentire animaduerto, quod Diana cum luna eadem sit, quam cõstat ex philosophorum pariter & medicorum placitis, in pariendi ratione multum adferre momenti vel ad facilitatem, vel secus: Luna etenim sui sideris humiditate laxat & distendit corporis meatus, rimasque aperit, id quod celerando partui salutare cum primis est. Hinc fit quod communiter tam Græci quam Latini eam ἔφορον τῆς λοχείας, velut tutelarem parientibus deam statuerunt: sciteque a Timotheo poeta ὠκυτόκος epitheto dicta est, a promouendo partu, in eo versu: Διὰ κυανέαν (alii legunt λαμπρῶν) πόλον ἄστρων, διά τ' ὠκυτόκοιο σελάνας.

id est:

Per cærulea cœli sidera, & citiparam Lunam.

Quanquam is versus paululum corruptus legitur apud Macrobium *libro septimo,* & Plutarchum *in symposi. c. 3.* Huc spectat quod Græci eam & εἰλειθυίαν & λοχείαν nominant, non aliam quam Lu-

nam

nam innui volentes. Qua occasione apud Ammianum Marcellinum lib. 22. Dianæ epitheton germanæ lectioni restitutum iri putarim, si pro *Orsilodia*, *Orsilochiam* reponamus, Græce ὀρσιλοχίαν, παρὰ τὸ ὀρσεῖν τὴν λοχείαν, a promouendo partus labore. vbi sic legitur: *Diis enim hostias litantes humanis, & immolantes aduenas Dianæ, quæ apud illos dicitur Orsilodia, cæsorum capita fani parietibus præfigebant.* Lilius Gyraldus Arsilochen alicubi, & alio item loco Orsilochen citat, nullam tamen nomenclaturæ rationem adducit.

Qui sero quidem, sed cum profectu literas attigerint.

CAP. XXIIII.

NVllam ætatem quamuis grandem ad discendas literas seram esse, vt inertiæ patrocinium hinc excludatur, exemplorum abunde conquiri potest: sed tribus quatuorue contentus ero, vbi primo loco occurrit Eurydice Illyrica fœmina, quæ quamuis barbara, adultorum iam liberorum parens, ad literas animum applicuit, cuius ardens discendi desiderium epigrammate Musis posito consignatum est, quod commemorat Plutarchus:

γράμματα γὰρ μνημεῖα λόγων μήτηρ γεγαῶσα
παίδων ἡβώντων ἐξεπόνησε μαθεῖν. hoc est,

Eurydice grandæua pubentium iam prolium mater, satagit discere literas eruditionis monumenta. Secundo loco offert se M. Censorius Cato, qui rudi seculo, ætate iam declinata, *vt Fabius inquit*, literas Græcas didicit, vt esset hominibus documento, ea quoque percipi posse quæ senes concupissent. Addam tertio Superianum Sophistam genere Isaurum, qui quum natura tardiore ingenio esset, tantum profecit industria & labore, vt tricenario maior iam tum primum lectitare libros inceperit, & liberalibus disciplinis animum appellere, identidem a se reposcendo quæ didicerat, neque verberibus, neque increpationibus parcendo in ea ætate, quod in pueris solet: etenim in balneis visebatur sæpe a se difflagellatus, vibicibus iniuriam in seipsum exercitam etiamnum testantibus: neq; spe sua falsus fuit. nam ad summum eruditionis culmen peruendit, vti refert Eunapius, qui Sophistarum vitas scripsit. Nostra vero ætate, aut paulo superiore, Aretinus, (qui apud Iurisperitos subtilissimus Doctor audit,) quum quadragenarius tyrocinium eius scientiæ caperet, aspersus fuit a quodam scommate tali, quod videretur sibi ille futurus aduocatus in altero seculo: nihilominus in ea scientia valde claruit. Accursius quoque, vt ferunt, interrogatus simili in re, iam grauis ætate, respondit, se tarde quidem incipere, sed eo maturius se absoluturum: id quod & præstitit in seculo barbaro, silentibus literis & melioribus artibus. Alii tamen istud Aretino quoque tribuunt, ac nescio an constantiore fama.

Quæ dicantur Barbara nomina apud Iamblichum.

CAP. XXV.

IAmblichus Calcidensis nobilissimus sanctissimusque inter Platonicos philosphus, a diuinarum rerum cognitione non alienus, *barbaras* voces plerumque nominat *Hebræas*, aut saltem gentis vicinæ Ægyptiorum: & Barbaros, ipsam gentem, quomodo & Amelius Plotini discipulus. Sed præstat ipsius verba Græce adscribere, eo magis, quod is auctor sua lingua non sit euulgatus: sic enim, inquit in *Theologia Phœnicum*, vbi negat eandem seruare vel vim vel sensum translata verba: οὐδὲ γὰρ πάντως τὴν αὐτὴν διασώζει διάνοιαν μεθερμηνευόμενα τὰ ὀνόματα, ἀλλ' ἔστι τινὰ καθ' ἕκαστον ἔθνος ἰδιώματα, ἀδύνατα εἰς ἄλλο ἔθνος διὰ φωνῆς σημαίνεσθαι, ἔπειτα καὶ εἰ οἷόν τε αὐτὰ μεθερμηνεύειν, ἀλλὰ τὴν γε δύναμιν οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν αὐτήν. ἔχει δὲ καὶ τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, πολλὴν δὲ συντομίαν. ἀμφιβολίας τε ἐλάττονος μετέχει, καὶ ποικιλίας, καὶ τοῦ πλήθους τῶν λέξεων. Quod Latine ita sonat: *Neque vero eandem omnino sententiam seruant nomina in alium linguam transfusa: sunt peculiares suæ cuique genti proprietates, quæ nequeunt voce alterius gentis significari: deinde si vel maxime transferantur, non tamen eandem vim obtinent. Habent autem barbaræ voces magnam efficaciam, & breuitatis gratiam, minusque habent ambiguitatis, minus variationis, neque tanta verborum copia redundant.* Quæ postrema de Hebræis vocibus dicuntur, quibus mirificam inesse emphasin non magices modo periti, sed ex professo omnes fatentur, vsque adeo, vt & Origines aduersus Celsum scribẽs, Hebręas voces transfundi aliam in linguã vetet, sed suis characteribus exaratas conseruari. Adde quod breuitas concisa, & quasi verborum inops, nullas variandi veneres præferẽs, nulla in lingua maior sit. Quod itidem Barbaro nomine intelligat Hebræos, facile ostẽdit *in eodem libro*, vbi Græcorum leuitatem cum Hebræorum constantia cõmittit, his verbis: φύσει γὰρ Ἕλληνές εἰσι νεωτεροποιοὶ καὶ ἄττοντες φέρονται πανταχῇ, οὐδὲν ἔχοντες ἕρμα ἐν ἑαυτοῖς. οὐδ' ὅσα ἂν δέξωνται παρά τινων διαφυλάττοντες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὀξέως ἀφιέντες πάντα κατὰ τὴν ἄστατον εὑρεσιλογίαν μεταπλάττουσι. βάρβαροι δὲ μόνιμοι τοῖς ἤθεσιν ὄντες καὶ τοῖς λόγοις βεβαίως τοῖς αὐτοῖς ἐμμένουσι. διόπερ αὐτοί τε εἰσὶ προσφιλεῖς τοῖς θεοῖς, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῖς προσφέρουσι κεχαρισμένους. διαμείβειν δὲ αὐτοὺς κατ' οὐδένα τρόπον οὐδενὶ ἀνθρώπων θέμιτόν ἐστιν, id est: *Græci natura noua appetunt, leuique momento quouis feruntur, nihil stabile in se habentes, acceptaque ab aliis non continentes, sed ea ipsum amittentes, cuncta refingunt, instabili verborum copia fluctuantes. At Barbari stabiles in affectionibus, etiam in verbis iisdem constanter perseuerant: quapropter Deo cari sunt, eique verba grata offerunt, quæ nulli hominũ fas est quouis modo commutare.* Quæ rursus de Hebręa gẽte dicta esse, non nemo intelliget, qui aut sacra Biblia lectione vel perfun-

ctoria salutaris, & eius linguæ vel tenuem gustum saliua attraxerit. Amelius quoque Platonicus philosophus Apamēsis, qui cum Plotino præceptore & Geminiano Romæ clari nominis fuit, & quem Proclus sæpius τὸν γενναῖον ἀμέλιον appellat, de Euangelio Iohannis sentiens, Barbarum nominat Iohannem, quoniam Hebræus esset ex Hebręis, ἑβραῖος ὢν ἐξ ἑβραίων, *ut Euseb. expenit.* Sic autē sonant Amelii verba: καὶ νὴ δί' ὂν ὁ βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξει τε καὶ ἀταξίᾳ καθεστηκότα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι δι' οὗ πάνθ' ἁπλῶς γεγενῆσθαι, *& quæ sequuntur:* id est: *Ecastor Barbarus ille censet sermonem in principii ordine & confusione constitutum, apud Deum esse, & Deum esse, per quem cuncta absolute creata sunt.* Confirmat id lib. 8. aduersus Iulianum Cyrillus, βάρβαρον ὢν, ὡς οἶμαι, τὸν θεῖον ἰωάννην καλεῖ διὰ τὸ ἀλλόθρουν ἴσως. *Barbarum,* inquit, *(ni fallor) diuum Iohannem vocat, eo quod externa lingua fuerat fortassis, Hebræus enim ex Hebræis fuit.*

Fabii Quintiliani locus qui diuersimode legitur, expensus.

CAPVT XXVI.

QVintilianus *lib. 1. Institutionum oratoriarum cap. 3.* agens de diuersitate ingeniorum in pueris, quorum aliqui calcaribus vrgeri, aliqui frenis reuocari volūt, quod de Ephoro & Theopompo magister Isocrates pronuntiauit, quidam pauoris seruili obsequio in officio continentur, quidam animum deiiciunt, hūc in modum loquitur: *Quosdam,* inquit, *continet metus, quosdam debilitat, alios continuatio extundit* (ita enim habet Lugdunense exemplar, eo sensu) *in quibusdam nihil accedere profectus videas, nisi continuo multum ac sæpe legendi vsu, cum alii solo impetu, & quod dicitur, prima coitione, id omne conficiant: illud in hebete ac stupido ingenio, hoc in industrio & sagace exsistit.* Coloniense legit *continuatio contundit,* hoc est, *adobruit, atque prægrauat, velut fatbili etia ingenia* In manuscripto exemplari scriptum inueni, retundit, id est, absterret. At fortassis haud absurde legetur, comminatio extundit facili lapsu in illa perpetua ciate literarum eodem ductu cadentium, vt sit ista sententia auctoris: Quidam alacrius studia capessunt, non sponte, sed quasi minis ad id adacti, quum alii suopte impetu ad id ferantur: præsertim quum de animorum diuersitate loquatur, non de studiis, alioqui prima ex omnibus lectio integrior fuerit.

Ammiani Marcellini locus vindicatus.

CAPVT XXVII.

NOn est prætermittendus silentio Ammiani locus libro 19. vbi refert fęminas luxisse immaturum obitum adolescentis Cynomolgorum regis filii, corruptus & ἱμεὶπαλώς. Fœminæ in-

quit, miserabili planctu in primæuo flore succisam spem gentis solitis fletibus conclamabant, vt lacrymare cultrices venereæ sæpe spectantur in solennibus Adonidis sacris, quod simulacrum aliquod esse Phrygum * adultarum religiones mysticæ docent. Quem locum saucium esse & hiulcum loquitur vel adiecta asterisci nota: cum tamen sanari aliquo pacto posse existimo ex eiusdem auctoris verbis *libro 22.* vbi ritum Adoniorum exponens, sic inquit: *Euenerat hisdem diebus annuo cursu completo Adonia ritu veteri celebrari, amato Veneris, vt fabulæ fingunt, apri dente ferali deleto, quod in adulto flore sectarum est indicium frugum.* Ex his verbis manifestum fieri potest, priore illo loco legendum esse, non Phrygum, sed frugum: & vice, adultarum, si id minus pleno sensu prolatum est, adulto flore sectarum. Amat etenim is auctor certas quasdam phrases, veluti flosculos, aspergere suæ dictioni iteratis vicibus, quod ex ipsius lectione facilius obseruarit quis, quam vt in eo demonstrando pretium operæ sumatur. Porro ad superioris allegoriæ confirmationem facit quod apud Theocriti scholiasten lectum est, Adonidem mortuum sex mensium spatio perstitisse in Veneris complexu, totidemque in Proserpinæ: qua fabula significetur frumentum a satione, sex menses telluri adhærere: totidem etiam Veneri addictum, nempe aeris temperiei, hominumque vsibus.

Gratii poetæ locus restitutus.

CAPVT XXVIII.

APud Gratium poetam Maroni æqualem, qui Augusti tempore Cynegetica, hoc est, de venatione librum conscripsit, quo, vt Ouidius canit, apta venanti arma dat, inter lini genera texendis retibus accommoda, enumerat Setabinum Hispanici generis ad alios vsus, quam ad conficienda retia propter nimiam exilitatem aptius: sed non sine menda codicis impressi, in quo ad hunc modum legitur:

Hispanique alio spectantur Sutabes vsu.

Quo loco indubie legendum est *Setabes*: id enim oppidi editiore in monte siti nomen est, laudatissimi lini prouentu celebris. quamquam Strabo & nonnulli alii fluuium esse dicant. Certe Plinius *libro 19 capite primo*, Setabino lino secundam palmam tribuit: nam de Retouino, quod in Italia crescit, loquens, ei a Setabi tertiam in Europa palmam dat. Quin & Sillius Italicus *lib. 3.* principatum illi tribuit, ibi:

Setabis & telas Arabum spreuisse superba,
Et Pelusiaco filum componere lino.

Commendat & Catullus sudaria Setaba, ob quæ per illiberalem iocum

ocum subrepta, commotior, Asinio hendecasyllabos inuectorios minitatur.

Sillii locus, & alter Gratii poetæ explicati.

CAPVT XXIX.

IN versibus Sillianis modo citatis, Pelusiacum linum, pro laudatissimi vsus, tenuitatisque raræ, & candoris eximii lino ponitur, vt ex Plinio discas. Id vero sciendum est, fruticem illum, qui regno Neapolitano lætissimos prouentus hodie dat, olim vni Ægypto familiarem, bombycem lanuginemue netilem dedisse, cuius candor inimitabilis, nec æmula vsquam mollities fuisse prædicatur: gossypion xylonue nominant: vnde vestes sacerdotibus Ægypti gratissimæ conficiebantur. de quo lino intelligendi sunt Gratii κυνηγετικῶν auctoris versus, qui sic habent:

Vix operata suo sacra ad Bubastia lino
Velatur sonipes æstiui turba Canopi.

Quibus innuit, ægre tantum lini suppeditari in Ægypti aruis, quantum ad vestes & indumenta sacerdotum Isiacorum sufficiat, qui in morem Saliorum tripudiis per vrbem ferebantur, sistrisque personabant, quos propterea *Sonipedem turbam* appellat: vti sacra Isidis Bubastia ab oppido Ægypti spectabili eius Deæ templo nobilitato, quod Bubastin vocant, cuius & in primo meminit Diodorus: nam & Diana Bubastis dicebatur *Herodoto teste*. Nicomachus Gerasinus *in Theoreticis*, ἐβουβάστιζον, διὰ τὸ ἐν βουβαστῷ τῆς αἰγύπτου ἱδρῦσθαι. Quod vero lineis amicirentur vestibus cultores Isidis sacerdotes notum est ex Iuuenali, qui eos linigerum & caluum gregem plangentis populi nuncupat *in sexta satyra*: & Plutarcho, vbi inquit: ὥσπερ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσιν, οὐδ' ἰσιακοὺς αἱ λινοφορίαι καὶ ξυρήσεις. id est: *Vt neque barba neque pallium philosophos facit, ita neque Isiacos linea amicula, aut rasura*. Facit fidem & Philostratus in epistolis, πάντα μοι ἀρέσκει τὰ σὰ, καὶ ὁ λινοῦς χιτὼν, ὡς ὁ τῆς ἴσιδος. id est: *Omnia tua me delectant, tum lineum amiculum, quale est Isidis*. Hinc est etiam quod Ion Poeta dithyrambicus in Phœnice seu Cæneo, Ægyptum λινόπεπλον epitheto vocat, quod vestes lineas longas trahat.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER QVINTVS.

De M. Antonio Bacchum mentiente. Item de eodem Mineruam ducente in vxorem: deque dote ab Atheniensibus oblata, inter Dionem & Senecam controuersia.

CAPVT I.

MArcus Antonius eo vesaniæ processit, vt se nouum Liberum patrem appellari iusserit, *Velleio Paterculo teste*, quum redimitus hederis, coronaque velatus aurea, & thyrsum tenens, cothurnisq; succinctus, curru velut Liber pater vectus fuit Alexandriæ: neque id spectaculi genus in regia tantum Ægypti vrbe exhibuisse, sed Athenis quoque in medio Græciæ quasi theatro, legitur: siquidem Athenæus li.4. ex Socratis Rhodii de bellis ciuilibus historia refert, Antonium non semel deductum fuisse in arcem Athenarum, tota ciuitate faces illi de tectis accensas præferente: atque ab eo tempore Bacchum se nũcupari edicto præcepisse. Clarissime vero hanc rem memoriæ consignauit Seneca *suasoriarum lib.1.* hisce verbis: *Antonius quum vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi, habitu quoque & comitatu Liberum patrem imitaretur, occurrerunt venienti ei Athenienses cum coniugibus & liberis, & Διόνυσον salutauerunt: bene illis cesserat, si nasus Atticus ibi substitisset: dixerunt despondere ipsos in matrimonium illi Mineruam Musam suam, & rogauerunt vt duceret: & Antonius ait ducturum, sed dotis nomine imperare se illis mille talenta.* Hæc ille prolixius: at Dion breuius idem delibauit, sed in dotis nomine longe dissentit, cuius verba ex 48. historiarum libro a me Latine vtcunque reddita, adscribere est operæ precium. *Antonius nouum se Liberum patrem & ipsus nominabat, & ab aliis nuncupari volebat: siquidem & Athenienses præter hæc & alia, quum Mineruam illi desponderent, recipere se nuptias ait, dotisque nomine myriadas centum ab ipsis exegit.* Discrimen τῶν κεφαλαίων obserua: ille mille talenta pro dote imperata scribit, hic centum myriadas drachmarum. At posterior calculus non transcendit summam centum millium Coronatorum aureorum: nam quum centum drachmæ decem coronatos pendant, decem millia drachmarum (quæ myriadis nomine, Græcis notiore vocabulo dicuntur) ad mille Coron. excurrunt, quæ summa centies cumulata, quadragies sestertium efficiet, hoc est, centena aureorum millia. Quod ita esse, manifestum fit ex Plutarchi verbis in Antonio, qui vigintiquinque myriadas a Romanis decies sestertium dici affirmat, quæ istius capitis

us capitis quarta pars est, vigintiquinque aureorum millia constituens. At multo maius est pecuniarum caput, quod exactum in eadem re fuisse commemorat Seneca, nimirum sextuplo maius, ad sexcenta aureorum Coron. millia sese extēdēs, quod Romano more ducēties quadragies sestertium dixeris. Quid certi ad committendos auctores discordes habeam, haud facile dixero: quid vero suspicer, possem: sed suspicionibus legentium aures onerare nolim. Eandem insaniam in cultu habituque Deos mentiendi, in aliis quoque principibus viris, lectione auctorum deprehendere est. Etenim Antigonus rex in omnibus Liberum patrem imitatus, hederam capiti circumposuit loco causiæ & diadematis Macedonici, thyrsum pro sceptro gerens, si Herodiano fidem habebimus. Et C. Caligula cognomēto dictus a manipulario habitu, quo inter milites vtebatur, non modo nouus Dionysius siue Bacchus appellari voluit, sed & vniuersum Dionysiacum habitum indutus incessit, in eo apparatu etiam iudicia exercens, *vt refert lib. 4. Athenæus:* & latius Dion. Cocceius *lib* 58. in hæc fere verba: *Caligula interdum effœminatior spectabatur, thyrsum & cratera tenens: interdum virili specie clauam & leoninam gestabat, subinde facie leuigata & crassa: mox barbata visebatur, tridentem fuscinam aut fulmen prætentans: nonnunquam Palladi bellicæ virgini assimilatus.* Similiter & Commodus imperat. Herculem se & Iouis filium nominari voluit, & deposito imperatorio cultu omni, leonis exuuio indutus, clauam manu gestauit, quod de eo scribit Herodi. oculatus testis, & lib. 12. Athenæus.

Hugonis Eteriani Theologi antiqui locus emaculatus.

CAPVT II.

PAlma Ægypti, teste Dioscoride, πῦμα nuncupatur a nescio quo operculine an poculi vsu: eadem & ἄδιψος a tollenda leuandaue sitis iniuria, Plinio *lib. 12 cap. 22.* vocatur, quam mali cotonei odore esse dicit. De hac loqui Hugonem Eterianum theologum vetustum, qui de spiritu sancto tres aduersum Græcos libros edidit certum est, mendosis licet codicibus, quum sic ait libri 1. initio: *Atqui dum supremæ philosophiæ principium delibare aggredior, a quatilis videor mihi testudinis esse similis, quæ fretum tranare cupiat: stupore cogitatus obsidetur, mens tabescit, lingua tanquam Ægyptiam palmam (quam apud Græcos ἀδίπεος vocat) extinguit stanneis, retardatur.* Quo loco ἄδιψος repone, vel ex Solino Polyhistore; ex quo locum totum transumsit ille, cuius verba non pigebit adscribere c. 3. cap. *Palma quoque Ægyptia dicēda Res est, proprie adipsos* (male in quibusdam legitur, *ad ipsam*) *vocatur, vt dici oportuit, eaque gustata arcet sitim.* Odor idem, qui & malis cydoniis. Sed demum sitim sedat, si priusquam maturuerit, decerpatur: nam si matura sumatur, sensum intercipit, gressum præpedit, linguam

retardat, obsessisque officiis mentis & corporis, imitatur vitium ebrietatis. Non est opus ostendere, quam feliciter τηρῶ σοι aut alludit theologus ille non contemnendus, ad Solini verba, cuius enim patet conferenti.

Seneca locus restitutus.

CAPVT III.

Apud Senecam *libro de ira* hunc in modum scriptum inuenias. *Sicut rex Persarum, totius populi nares recidit in Syria Tendentio Colura loci nomen est.* Equidem locum sanandum puto, si legas, *in Syria*, inde Rhinocolura loci nomen est, nisi & *Rhinocorura* cum Stephano ethnographo legere mauis. Est autem Rhinocolura siue Rhinocurara, & Rhinocera Diodoro, Ægypti vrbs, Plinio etiam Palæstinæ adnumerata, cuius incolæ trunci omnes & mutilati naribus fuere ex talibus nanque deducta fuit colonia ab Æthiopum rege Artisane, aut quod Seneca maluit, Persarum rege, qui mitiore pœna in sontes animaduertere putans, non gentem totam succidere, sed ad iniuriam superstitem viuere voluit. Euentui attestatur nominis etymon, Græci enim *ῥῖνα nasum* vocant κόλουρον, *quicquid mutilum est, & parte truncatum.* Quod si *Rhinocurara* legas, ἀπὸ τοῦ τῶν ῥινῶν κουρᾶς. sin *Rhinocera* ἀπὸ τοῦ τὰς ῥῖνας κείρεσθαι, vtrobique a demessis truncatisque naribus, nominis rationem elicias. Sed præstat Diodori verba ex Bibliothecæ secundo subiicere, deinde Strabonis, quod in historia, istorum magnus sit consensus de Æthiopum rege, qui noui generis pœnæ delitias excogitarit: sic enim ille de Artisana Æthiope loquens scribit: *Latrocinia nouo more coercuit, noxios neque capitali pœna tollens, neque inultos sinens: quo constituto iudicio, coactos in vnum reos multis enitentiis condemnauit, & amputatis narium spiraculis in deserta loca abire compulit, conditamque ibi ciuitatem, ab excisis nasis Rhinoceram dixit: ea in Ægypti Arabiæque confiniis sita haud procul mari, cunctis vitæ adiumentis indiget.* Hæc ille. Strabo vero in 16. ita εἶτα ῥινοκόλουρα, ἀπὸ τῶν εἰσῳκισμένων τὰς ῥῖνας οὕτω κεκολουσμένων, τῶν γὰρ αἰθιόπων τις ἐπελθὼν ἐπὶ τὴν αἴγυπτον, ἀντὶ τοῦ ἀναιρεῖν τοὺς κακούργους, ἀποτέμνων τὰς ῥῖνας ἐνταῦθα κατῴκισεν, ὡς οὐκ ἂν ἔτι τολμήσοντας κακουργεῖν διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς ὄψεως. hoc est: *Sequitur Rhinocolura, ab incolis naribus truncatis nomen habens: Regum enim Æthiopum vnus Ægyptum aggressus, in maleficos capitali pœna animaduertere nolens, præfectis naribus eo loco habitare iussit, eos post hac a latrociniis temperaturos, ob faciei fœditatem.* Græce videtur mihi locus esse mutilus, vt substituto participio κοπέντων aut simili hunc in modum legatur: ἀπὸ τῶν εἰσῳκισμένων τὰς ῥῖνας κοπέντων, οὕτω κεκολουσμένων: tale quid enim desiderari videtur.

De

De Cereris ἑρμόχου cognomento, a nemine explicata ratio.

CAPVT IV.

POlemon in nono ad Timæum refert Delphis exstitisse fanum Cereris *ἑρμόχου* cognomento, quasi si dicas Mercuriucham, cuius obscura admodum & a nemine, quod sciam, hactenus prodita ratio, vt mirari subeat cur in operoso illo suo Syntagmate, eius ne meminerit quidem Lilius Gyraldus. Equidem quid hac de re sentiam, non grauabor in publicum proferre modo germana sit lectio, & non corrupta apud Athenæum Dipnosoph. decimo. itaque Cereris *ἑρμόχου* siue Mercuriuchæ simulacrum ab Eresiis (est autem Eresus Lesbi ciuitas Theophrasti patria) apud Delphicum Apollinem fuisse consecratum arbitror, vbi pleræque omnes vrbes votiua donaria delphis deponebant, quod ager Eresius præstantissimum candidissimumque frumentum produceret, cuius pollinem Mercurius ad deos, si quando pane vesci voluerint, subuehere fingebatur: quod innuisse puto Archestratum poetam, vt in opere quod *γαστρονομίαν* inscripsit, quo congessit, quidquid ipse deliciarum vsquam viderit, orbem terrarum, abdominis gratia, lustrans. Eius hi sunt versus:

ἐν λέσβῳ κλεινῆς ἐρέσου περικύμονι μαστῷ,
λευκότερα χιόνος τε ἰδίας θεοὶ εἴπερ ἔδουσιν,
ἄλφιτ᾽, ἐκεῖθεν ἰὼν ἑρμῆς αὐτοῖς ἀγοράζει.

hoc est:

Vberi agri diues Eresus circumflua ponto
Fert niue candidius frumentum, atque inde farinam,
Si quando est vsus superis, Cyllenius emit.

Fuit tamen, ne quid dissimulem, quando pro *ἑρμόχου*, legendum suspicatus fuerim *ἑρνόχλου*, a roscido & geminneo virore segetis in culmos assurgentis.

Quid sit recoctum apud Horatium.

CAPVT V.

APud Horatium *lib. 2. sermonum satyra 5. legitur:*

Plerunque recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem.

Vbi per recoctum intelligo veteratorem insignem, qui longo vsu didicerit, quid distent æra lupinis: coctum nanque vocabant quicquid vetus & multi temporis exsistat, vel Seruio teste, cuiusmodi illud Persianum est:

Vt ramale vetus prægrandi subere coctum.

Quomodo & Virgilii illud *Æneidos vndecimo* accipi potest de tolo dictum:

Solidum nodis & robore cocto.

quod ad roborationem artis ingenio quæsitam torquet Donatus. Similiter accipi puto & incoctum apud Aul Persium, vbi quid

potissimum in sacris spectet Deus, ille expendens, iubet nos eo adferre sanctos mentis recessus, & incoctum generoso pectus honesto: ac incoctum quidem, hoc est, duratum & circa virtutum actiones diu multumq; exercitum. Haud absimili ferme sensu dixit *Recoquere* Fabius *lib. 12. c. 6.* de M. Tullio loquens, qui se Apollonio Moloni Rhodi rursus formandum ac velut recoquendum dederit. Acron Recoctos dici ait scribas, qui sæpius pro consulibus ad prouincias missi, exercitatiores facti essent ex ipsa frequentia & vsu: qua ratione veterator Donato exponitur, a multarum rerum gerendarum vetustate deducto nominis etymo.

Vocabula aliquot Germanica e Græco fonte cadentia.

CAPVT VI.

GLoriantur Baysius & Budæus, Gallos ab antiquo fuisse φιλέλλωνας, argumento paucularum vocum eius idiomatis, quæ Græcæ linguæ vestigia conseruent. At quanto iustius nobis gloriari licebit Belgis, quorum in lingua aliquanto plura indubitatioraque symbola ac documenta vocum ex vberrimis Græcæ linguæ fontibus scaturientium exstant: quorum aliquot enumerare iuuat hoc capite: omnes etenim recensere, infinitam otiosi feriatique ingenii operam requirit. Primum enim quis dubitet nostrum, *tonge*, pro lingua & voce, a Græcorum φθογγῇ manare? quam illi γλῶσσαν λίσπαν vocant, *lubricam & suauiter balbutientem linguam*, nos in simili re, *lispe tonge* dicimus, quasi λίσπαν φθογγὴν. fusus quo lanificæ vtuntur in trahendo penso, nobis, *Clos* vocatur, illis κλωστὴρ, & inde verbum, *clothe & closson*, a κλώθειν: sic *clounen*, pro filum torquere, ab illorum κλονεῖν descendit. Nos *grauen* pro sculpere efferimus, vt illi γράφειν pro ξέειν, teste Eustathio, *melken*: pro mulgere, ab ἀμέλγειν. *stroeten*, a στρέφειν pro consternere: *lapper*, pro lorbendo haurire, a λάπτειν & λαπάζειν seu λάπτειν: *crassen*, pro lacerificare cutim, a χαράσσειν: *gripen*, pro inuolare vnguibus, a γρίφω: *hubeiden*, pro contumeliari & conuicia facere ab ὑβρίζειν: *calephaten*, pro consolidare & compingere hiulca, a καλαφατὴς: qua voce naupegus vocatur, cuius munus est nauis commissuras rimasque solidare stuppa aliaue materia, *stiuen*, pro durare roborareue, a στίβειν: deriuatur, vt *stuf*, στύφειν vocem exprimit. rursus in alia significatione stiuen, pro durare & cõstringere amylo lintea seu pepla dicunt fœminæ, voce originem suam referente ad στύφειν, quod cogere ac constringere notat. *Scheren*, pro tondere cæsariem, originem suam debet κείρειν, quod tonsuræ genus est. Crabbe a καραβὸς, ex cancrorum genere, deducitur: *strop*, pro fune intorto, a στροφὸς: *hulck*, pro naue oneraria, ab ὁλκὰς: burgum vocamus quem illi πύργον, vicinia literarum b & p. *neuele*, pro nebula, a νεφέλη, *plat*, pro lato, a πλατὺς. *colp*, pro sinu aquæ, a κόλπος, sic dici-

Vt: fiunt maris *stribling*, pro refractario & peruerso homine, a στρεβλὸς: sic *pinlam* nominamus seu tam, quem Græci φηλον: rum pro gelu & pruina, referre se ad κρυμὸς: *k*[illegible], pro lecto pensili puerorum κρεμάθρα sonat *kuul*, pro specu concauo κοῖλον lapit: sic *koy*, pro cauo loco, a [illegible] manat, quæ vox κοίλωμα significat: *kakken*, qui ditionos esse auribus, a[illegible] deucere notat, a voce κάκκη, quæ τὸ [illegible] significat, vt Aristophanis interpres exponit, [illegible] pro metuere, a φρίζειν: *coppen*, pro truncare capite, at [illegible] *doerrijssen*, pro perstringere, a ῥύσσειν: *ansissen*, pro [illegible] & in aliquē [illegible] exclamationibus, ab ἐπισίζειν: *steken*, a στίζειν, pro notis signare, aut picturatis signis ornare aliquid: *clim*[illegible], pro scalis ascendere, significationem [illegible] includit: *brunst* [illegible], pro pruriginoso & salace homine, spirat originem verbi ὀργιάζειν, quod est, ὀργᾶν εἰς συνουσίαν: sic *buz*[illegible], pro comessari potibusque indulgere, videtur manare a βύζειν, quod contrarium denotat, quando videlicet confertim καὶ ἀθρόως ingestum potum significare volumus, cuius vocabuli apud Arrianum vsus est [illegible] & φοινικίζειν communi imposturæ nomine, pro fuco fallere, nostrum, *vern*[illegible]*ssen*, fecit: nisi potius φοινικίζειν in eam laudem vocemus, a quadam purpurissi significatione iam & βρέμειν pro sonitum edere, nobis produxit, *bremmen*, [illegible] mugiente illa litera: *bauuen vel baffen*, a βαΰζειν fit, pro latrare: [illegible] pro [illegible] a [illegible] *clocken*, pro sonitum reddere, qualem angustioris vasculum solet, a κλώζειν, vnde κλωσμὸς: *stropen*, pro nuc[illegible]re, a [illegible]: *gargelen*, a γαργαρίζειν. Neque illa silentio prætereunda sunt *ka*[illegible], pro homine præparco & sordido, quem & illi [illegible] appellant: *lampe*, a λαμπάς: *tombe*, a τύμβος: [illegible], a [illegible] pro columna: *d*[illegible], & postea *duinen*, pro littoralis arenæ collibus, a θῖνες: *anker*, ab ἄγκυρα. Brabanti mals vocant quod tenellum est & molle, voce μαλακοῦ vestigium seruante: & *abo*[illegible], ab αἰβοῖ abominantis auersantisque aduerbio, quo & Aristophanes vtitur: quin & lampers tenue quoddam & pellucidum velamen nominant fœminæ, relucente in eo & λαμπρου voce: & nostrum *crachen*, vicinitatem habet cum κράζειν, & crolle, cum κρωβύλος: *lueren* cum λῆροι pro nugis: & *ibranen*, a θρηνεῖν pro lacrymari, quod vir [illegible] Nicolaus Grudius admonuit: & quam nos *aerht*, illi *τυχὴν* poetice magis vocant. Annotaui olim *in commentariis de Coma*, scepelscheren dici ab opificibus, qui panni lanei villos longis forficibus detondent, quoties strictim ad ipsam vsque panni cutim, vt ita dicam, illos resecant, quod σκαφιοκουρεῖν composita voce dicere liceat, a σκάφιον, quod [illegible] significat, & κουρὰ tonsura. Quid plura recensere attinet, quum Germanicarum vocum immensum pelagus totum pene ad Græcos fontes arcessi posse putet doctissimus vndequaque Ant. Morillonus?

Tibulli versus explicatus. Cur Venus concha vehi dicatur.

CAPVT VII.

Legenti mihi apud Tibullum *lib 3. elegia 3.* versum illum:

Et faueas concha Cypria vecta tua.

& apud Statium *lib. 1. Syluarum* in Veneris oratione:

Et nostra potuit considere concha.

non satis explicata primo occursu videbatur ratio, cur Venerem sua concha vectam vterque poeta dicat, præsertim nullis adiuto commentariis: itaq; in altiorem cogitationem incubui, vt caussam dicti exquirerem rimando, quod aperte commodum Placiades, qui auctoritate Iubæ Maurusii in Physiologis, scribit, concham marinam toto corpore simul καὶ ἀθρόως aperto, in coitu misceri, atq; inde esse, quod Venus p ngatur concha vehi. Adde huc quod cõchyliacei generis eius, libidinis incentiuum promoueat. Potest in caussæ partem vocari & Cythera insula natalis Veneri, concharum buccinarumq; prouentu copioso olim nobilis, vnde & πορφυρὶς antea dict. fuit: quo facit versiculus ille Martialis:

Lautior & concha Gallæ Cythereiacis.

Illud quoque considerare poterit feriatus lector, cur apud Claudianum Venus exquiri mandat Tritonem marinum Deum, quo vecta per altum deferatur, quum huic Deo concham sonantem, qua inspirare possit tribuat Ouid. *lib. metamorph* 1.

Immerito criminari nonnullos Græcorum librorum conuersionem.

CAPVT VIII.

Non subiacebit, vt puto, criminandi aleæ, si in ista miscellanea materia locum dem & Diamastigosi nostræ, qua flagellare obiter libuit absurdam & præposteram quorundam eruditionis nomine se vẽditantium morositatem atque inuidiam, qui rempublicam literariam e versione Græcorum librorum, insignem accipere calamitatem clamitant, doctos (seipsos innuunt arbitror) sua messe fraudari, laborum fructus intercipi, ipsos in ordinem redigi, nihilque a Latinis hominibus Græcę linguæ imperitis, quos illi pro numeris habent, discrepare lectionis opibus criminantur: quos ego rogatos velim, vt paulisper æquis mea verba accipiant auribus: quod si nolint, secum illos cornicari & dicteria mea moris labris trutinare liberet passurus sim. Nã quum (vti præclare a Stoicis disseritur) ad tuendam societatem humanam coniunctionemque animorum vniendam, qua sine in belluinam feritatem abire omnia necessum est, nihil sit prius, nihil fortius, nihil tenacius ratione atque oratione (quæ duo affinitate vocum parum distincta, re ipsa pene vnum Græci rectius q̃ nostro verbo complectũtur) hę aũt in mutua institutione, cõmunicatione,

tione & iudicio positæ sint: quid obsecro in mentem istis venit, vt lucem de rebus tollere contendant? alios quibus aut non par otium, aut non eadem discendi voluntas in teneris rudibusque annis fuit, doceri prohibeant, vt non dicam, liuore perciti inuideant? Priscis temporibus quum adhuc nuda virtus placeret, vigebāt artes ingenuæ, summumque certamen inter homines erat, ne quid profuturum seculis diu lateret, vt cum Petronio Arbitro dicam: & nunc ista vtilitatis publicæ ac iuuandæ rei literariæ ratio exsolescet, & in culpam vocabitur? procul absit ista ab artibus non sine iusta grauiq; caussa ingenuis dictis, macula. Ac demiror hos ipsos non videre, quam multa Cicero e Platone, Xenophonte, aliis, ad verbum pene transcripserit, illorum flosculis superbiat, vt etiam glorietur alicubi, myrothecion se omne Isocratis consumsisse: sed occæcauit illorum oculos teterrimum liuoris virus. Sciūt Ennium libros Euhemeri de Græca in suam, hoc est, Romanam linguam conuertisse. Plautum, Terentium, quis nescit suarum comœdiarum bonam partem e Menandro, Apollodoro, aliisque Comicis haud dissimulanter conuertisse? Fatetur & Cicero appendisse se suis hominibus aduersarias orationes duorum nobilissimorum oratorum Æschinis & Demosthenis: item Arati Phænomena, & Xenophontis Oeconomicum, Pythagoram a Zora Assyrio pleraque sua hausisse & ab Ægyptiis refert Alexander cognomento Polyhistor *libro de Pythagora symbolis*, quæ ille suis proculdubio communicauit. Quorsum magno memoriæ detrimento tempus teritur in perdiscendis variis linguis, nisi vt audita, lecta compertaque ad nostrum vsum trahamus, aliis communicemus, non solis nobis sapiamus? Quin igitur Pythagoræ, Zamolxi, Platoni, ceterisque Platonicæ scholæ sectatoribus, vt Plotino, Iamblicho, quotquot denique exoticam ab Ægyptiis & Hebræorum libris hausere philosophiam, & eam Græcis ac barbaris, hoc est, suis hominibus communicarunt, diem dicunt? Cur non & Ptolemæum tantopere a scriptoribus laudatum in ius vocant, qui magna cura conquisitos vndique etiam barbarorum libros in Græcum transfundi sermonem curauerit? Monet sapientes Cicero & identidem inculcat, nō solis nobis natos nos esse. Et Aristoteles nebuloni stipem conferens, humanitati illud se dare professus est. Quur non & nos similiter, si quid Græcorum auctorum lectione iuuamur, in commune libenter id proferemus, ac promiscuum genus hominum tum eorum qui nondum adamussim Græca perdidicerunt, tum eorum qui linguæ illius prorsus rudes fuerint, eo munere, quod haud ambiguo diuini nominis beneficio obtinuimus, demereri satagemus? Scio Lysidem Pythagoreum publicari nolle præcepta magnis parta sudoribus, vt in quorumuis manus veniant, exemplo mysteriorum Eleusiniorum, quæ profanos excludebāt. Scio insatiabile Alexādri

Macedonis pectus cõmouisse editionem auscultatoriorum librorum Aristotelis. Nec me fugit Ægyptios *δυσμεταδότους* apud Strabonem audire, quod difficulter sua dogmata peregrinis communicarent. Atenim isti non inuiderunt discendi auidis suarum traditionum cognitionem, sed profanari eas & illotis pedibus proculcari, aut lanionum materiam fieri noluerunt: quomodo & Plato, qui mysteria ex Hebræorum voluminibus altiora, suis passim libris interspersit, Geometriæ imperitos, hoc est, primarum scientiarum cognitione non imbutos a sua schola excludendos censuit, dictante istud scholæ titulo. Enimuero Momo Ligurino hi mihi videntur iniquiores: ille nanque in Venere calumniabatur sandalium stridulum nimisque loquax, cetera collaudabat: at isti Venerem illam transmarinam e Græcia hospitem prorsus denegant & subtrahunt oculis profane eruditorum, sic eos nuncupantes, qui Græca aut non sciutarũt, aut non satis callent. Quorsum vero consumitur ista inuidia? an vt soli sciant, soli sapere existimentur? atqui occinet illis lepide Persius:

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter.

An vero vt in suis scriptis ascititio ex auctoribus raris & quos nisi Græce doctus legere nemo possit, cultu splẽdeant, atq; exuberẽt? Huc eorum si spectat ratio, quid culta illa & nobilia sua scripta cessans ædere, agricolis similes, qui post labores multos subigendæ terræ impensos, maturam messem colligere negligunt: nisi fortassis hoc consilio celandis furtis suis obicem strui posse credant, ne plagii arcessantur, neue iuxta apologum graculi alienis contecti plumis deprehendantur. Atqui diuus Hieronymus iudicat satius esse alieni operis interpretẽ existere, quam informis corniculæ modo, alienis se coloribus adornare. Verum excusabunt forte pudorem quo minus edant: quin ergo aliis industria fortasse neutiquam inferioribus istam prouinciam cedunt? Siue etenim sua publicant, siue non publicant, vtrobique peccant, & inuidiæ suæ pœnas luunt: vt enim edant aliquid, eadem certe edunt, quæ e Græcis mutuati sunt, quos publicatos Latioque donatos calumniantur: siue non edant, socordiæ ista indubie est & maleuolentiæ seges. At hic supersedeo plura verba commutare cum irritabili genere.

Euclidis Geometræ theorema ad Pythagoram relatum, & a Vitruuio explicatum. & dissensio auctorum eodem pertinens. Item Laertii locus emendatus, Ciceronis indicatus.

CAP. IX.

EVclidis Megarensis, quem *στοιχειωτὴν* appellat identidem Proclus, a tradendis Geometriæ elementis tyrociniisque nobile legitur theorema, quod prima fronte obscurum multorum auctorum testimonio ad Pythagoram Samium refertur, ordine quadrage-

quadragesimum septimum, quod ita Latine sonat: *In trigonis rectangulis, quadratum lateris recto angulo subiacentis, æquale est, quadratis laterum rectum angulum circumscribentium.* Cuiusquidem obscuritatem ingeniose admodum discutit Vitruuius architecturæ *lib. 9. cap.* 2. & veluti dispulsa nube ob oculos clare exhibet, tres areas statuens, quarum prima sit trium, secunda quatuor, quinque pedum tertia, quæ tamen prioribus duabus par faciat spatium: namquum prima triplicato nouenarium numerum impleat: secunda quadrifariam increscens, sedecim constituat: tertia pari ratione insurgens, vigintiquinque æquabit, duabus illis quantitate respondens, atque æquale spatium cōplens: quippe quum sedecim superaddita nouenis, in vigintiquinque incurrant, quot pedes area tertia continet. Sed quid moror auctoris ipsius verba adscribere? Nanque si sumantur regulæ tres, e quibus vna sit pedes tres, altera pedes quatuor, tertia pedes quinque hæque regulæ inter se compositæ tangant alia aliam suis cacuminibus extremis schema habentes trigoni, deformabunt normam emendatam. Ad eas autem regularum singularum longitudines, si singula quadrata paribus lateribus describantur, quod erit pedum trium latus, areas habebit pedes nouem: quod erit quatuor, sexdecim: quod quinque erit vigintiquinque. Itaque quantum areæ pedum numerum duo quadrata ex tribus pedibus longitudinis laterum & quatuor efficiunt, æque tantum numerum reddit vnum ex quinque descriptum. Id Pythagoras quum inuenisset, non dubitans a Musis se in ea inuentione monitum, maximas gratias agens, hostias dicitur iis immolauisse. Hactenus ille. Quod autem iste Pythagoræ inuentum vindicat, Thaleti tribuit Pamphila historica fœmina, quem primum trigoni orthogonion descripsisse asserit, ab Ægyptiis edoctum. Sed a Vitruuio stant plures auctores. Siquidem Proclus Diadochus libro 4. Euclidis theorema istud demonstratione astruens, sic inquit: *Qui vetera perscrutare satagunt audire est, theorema istud relegantes ad Pythagoram inuentorem, dictitantes eo inuento bouem immolasse.* Græce est βουθυτεῖν λεγόντων αὐτὸν ἐπὶ τῇ εὑρέσει. Istud dictum alii supra fidem extollunt, hecatomben, hoc est, boum centuriam immolasse illum scribentes: nam Apollodorus calculator, quem λογιστικὸν in *Pythagora* Laertius, ἀριθμητικὸν appellat Athenæus *lib.* 10. scribit eum ἑκατόμβην θῦσαι εὑρόντα ὅτι τοῦ ὀρθογωνίου τριγώνου ἡ ὑποτείνουσα πλευρὰ ἴσον δύναται ταῖς περιεχούσαις. id est: *Hecatomben sacrificasse, quod inuenisset, latus subiectum rectangulo trigono, tantundem valere, quantum ambientia.* Quæ verba apud Laertium & Athenæum paucis mutatis leguntur nisi quod Epigramma eam rem contestans, vel potius Epigrammatis pars corruptius legatur in Laertio, hoc pacto ex Athenæi lectione restituendum:

ἡνίκα Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρετο γράμμα
κλεινὸς, ἐφ' ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην

vel ita ex Plutarcho, *κεῖνο, ἐφ' ᾧ λαμπρὴν ἤγετο βουθυσίην.*

id est,

Pythagoras quando inuenit pranobile schema,
Multa hinc gratificans cæde boum superis.

Vnde elucescit, quidnam sit nouum illud, ob cuius inuentionem Cicero Pythagoram bouem immolasse ait, sic scribens *libr. de natura Deorum 3.* Pythagoras quum in Geometria quiddam noui inuenisset, Musis bouem immolasse dicitur: sed id quidem nō credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit, ne aram sanguine aspergeret. Sentit isthic de ara Piorum dicta, de qua antea diximus nonnulla. Meminit huius rei & Plutarchus *in sympos. lib 8 c. 2.* hunc in modum scribens: Inter maxime geometrica theoremata, vel problemata potius, exstat illud, Duabus formis datis alienam adducere, partim æqualem, partim similem: quo inuento Pythagoram sacrificasse dijs perhibent: multo nanque subtilius istud est & cōcinnius illo theoremate, quod demonstrat latus subiectum idem valere quod latera circa rectum angulum constituta.

Qu. Septimii Florentis locus a mendis vindicatus.

CAPVT X.

EXstat Septimii Florentis Tertulliani, viri antiquitatis omnis scientissimi, sed labante simul cum imperio & Romani sermonis elegantia, in stylo durioris, liber de Pallio, monstrosissime impressus, cui non possum non Pæoniam manum addere, quatenus datur, sanando locum vnum atque alterum: nam omnia mendarum portenta resecare non vnus Hercules queat, vel multis Iolais adiutus. Ac primum vbi legitur: *Quanquam Tullius quingentis millibus non vnum orbem citri emit, quabis tantum Asinius Gallus pro menda eiusdem Mauritaniæ numerat.* Hic ego, loco, *non vnum*, legendum autumo, *nummum*: pro citri, cedri: pro *menda*, *mensa*: idque Plinii auctoritate innixus, vnde ista mutuatus est: is nanque *lib 13. cap. 15.* loquens de Cedri arbore apud Mauros plurima ad mensarum insaniam expetita: *Exstat,* inquit, *hodie M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mirum est, illo æuo empta H-S. decem. memoratur & Galli Asinii H S. vndecim.* Qui locus, si summam pretii spectes longissime exorbitat ab immaiori pretio quod Tertullianus repetit. Etenim Tulliana ista Plinii mensa, decem sestertiis æstimata, hoc est, decem millibus nummūm, ducentorum quinquaginta Coronatorum aureorū sortem implet: at illa Tertulliani, quingentis sestertiis, siue, millibus nummum penditur. hoc est, duodecim millibus & quingētis aureis. Itaq; propiore cōsilio capitum, legendū in hoc auctore putarim hoc pacto: *Quanquam Tullius quingentis millibus nummū orbem cedri emit.* tametsi alterius

alterius vel codicis vel scriptoris fidem secutus, etiam bis tantum in mensam cedrinam insumsisse Asinium Gallum prædicat, vbi vno sestertio plus insumtum refert Plinius. Sed transilio ad ea, quæ mox sequuntur. Itē qua lances centenarii ponderis Sylla molitur: vereor sane ne parua sit ista trutina, quum Rusilianus equidē seruus Claudii quingenaria promulsidem ædificat suprascriptis fortasse an mensis necessaria, cui si officina exstructa est, debuit & triclinium in mergo æque scalpellū acerbitat ei. Ego sic lego: *Quum Drusillanus equidem seruus Claudii quingenariam promulsidem ædificat, suprascriptis fortasse in mensis necessariam, cui si officina exstructa est, debuit & triclinium.* Nam quæ sequuntur verba, me non intelligere fateor ingenue. Res nota est ex Plinio *lib. 33. c. 11.* vbi sic loquitur: *Nostra ætas fortior fuit Claudii principatu, seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat.* Quo loco obiter nota *promulsidem* a Tertulliano vocari q̃ Plinius *lancem* dixit, diuersa significatione q̃ a Grāmaticis exponatur, qui potionē ea voce notari annotant, conuiuiis loco mulsi ad excitādam cibi auiditatē exhiberi solitam. quo sensu apud Ciceronem lib. epistol. nono accipi videtur, ibi: *Non eum quem tu solitus es promulside conficere.* Redeo ad Tertulliani verba, quæ paulo post sequuntur. *Qua Asinius Celer mulli vnius obsonium sex ts detulit.* Huic loco Plin. optime medebitur, qui *li. 9. c. 17.* de pisce mullo verba faciens, ita scribit: *Asinius celer e cōsularibus, hoc pisce prodigus, Claudio principe vnū mercatus octo millibus nūmum.* E quibus verbis in Septimio ita reposuerim: *Qua Asinius Celer mulli vnius obsonium sestertiis octo detulit.* Sestertia n. octo, idem caput cōstituunt quod octona millia nūmum. Fuit aūt procliuis lapsus, quum imperitus exscriptor, ignarus quid sibi vellēt eæ notæ, sex 8 quib. sestertia octo significabantur, imitatus rudem picturam, vocem æque sibi ignotam, sexis delineauit. Rursus in eodem sic legitur: *Qua Æsopus histrio ex auibus eiusdem pretiositatis vt canoris & & loquacibus quibusque centum millium pat. nam consilcauit*: forte legendum rectius, *constituit*. Aliter Plinius *libro 10. cap. 51.* patinam hanc sexcentis sestertiis taxatam ait, vt fortassis non centum, sed sexcentorum millium, Tertullianus ipse scripserit. Sed non minor in verbis contineñti serie annexis error est, vbi ita scriptum inuenio: *Qua filius eius post tale pulpamentum potuit aliquid sumtuosius esurire margarita.* Nanque vel ipso nomine pretiosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset. Ego sic distinguendum scribendumque censeo: *Sumtuosius esurire. Margarita nanque vel ipso nomine pretiosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset.* De Clodio Æsopi tragici histrionis filio, qui margarita ipso nomine pretiosa, hoc est, vniones & singularia naturæ opera absorpserit, & conuiuis absorbenda dederit, vide Plinium *libro 9.*

capite 35. vt toties in Tertulliano accuratam Plinianæ historię lectionem indicemus.

Adagium, Schema & triobolus.

CAPVT XI.

PRouerbium est apud Eustathium *in Iliados 13.* ab Erasmo pręteritum, σχῆμα καὶ τριώβολον, cuius vsus erit in ingeniosos quidem, sed nisi institeris, remissos, & non nisi præmiolis expugnabiles: cui vitio dexterrimus quisque obnoxius ferme esse deprehenditur. Nata parœmia a Tragico Phrynicho, qui studii tantum atque operæ collocasse in saltationes Tragicas perhibetur, vt nouum genus modumue saltandi excogitantibus, triobolum præmii vice numeraret. Refertur ab aliis ad Pythagoram prouerbii origo, quem Iamblichus philosophus scribit, ingenioso dextroq; discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate, triobolum pependisse, vt præmii inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioque discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet.

Quis fuerit Aries Phryxi. Item Pausaniæ locus expensus & Themis: nec non de Chrysomallo libris nonnulla.

CAPVT XII.

DE Phryxi ariete pleni sunt fabulatorum & poetarum libri omnes. Quis autem reuera fuerit aries ille, examinandum esse duxi latius. Scribunt Pherecydes & Hesiodus, Athamantis & Nepheles liberos fuisse Phryxum & Hellen. at Herodorus scribit, Athamanta Æoli filium Thebanorum regem ex Themisto coniuge proles suscepisse numero sex, Schœnea, Erythron, Leuconem (quem Pausanias ante patrem decessisse ex morbo prodidit) Pœum, Tittonum vocat Zezes, natuque minimos Phryxum & Hellen, quos insidiis Inus nouercæ appetitos fugisse patriis sedibus extorres, Hellenque in discessu diem obiisse. Comitem fugæ vectoremque perhibent omnes Arietem *Chrysomallon* (ita enim apud Germanicum Cæsarem lege, pro *Chrysomallus*) quasi dicas, *aureo tectum vellere*, quem ex concubitu Neptuni cum Theophane Altidis filia in ouem transformata natum, fabulatus Hyginus & Germanicus. Eundem mactasse Phryxum victimam Ioui τῷ φυξίῳ, sospitatori, per quem periculum euaserat, iugulatique pellem Æetæ Colchorum regi dono dedisse, refert Eratosthenis auctoritate Theon Arataus interpres: quo loco legendum ne sit φυξίῳ quod cognomen etiam est Iouis exsulum defensoris, teste Apollonii scholiaste, an vero λαφυστίῳ controuersum facit Pausanias *in Atticis*, & clarius etiam *in Bœoticis*, ita pertexēs fabulam; *Athamante*, inquit, *in monte Laphystio Phryxum pariter & Hellen*

im-

immolaturo, ferunt missum fuisse ab Ione pueris arietem, aurea lana insignem, cum quo illi fuga euaserint. Hunc Arietem fuisse ἐπιτρόπον & quæstorem pecuniarum Athamantis Phrygiæ regis, exponit Palæphatus, qui cognita huius de interficiendo filio voluntate, vna cum Phryxo imposita in nauim magna vi opum, abnauigarit in Colchos, vbi Æetæ regis filiam Chalciopen coniugem duxerit. Dionysius in Argonauticωn secundo ait κριὸν siue Arietem, fuisse Phryxi alumnum, qui cognitis insidiis Inus nouercæ, Phryxo auctor fuerit vt saluti suæ fuga consuleret, simulq; profectionis comes in Colchos adnauigarit. Diodorus Siculus Arietem Phryxi pædagogum diis immolatum Æetæ Colcho fuisse refert, eiusque pellem detractam, templiq; parietibus inter donaria more barbaro appensam, deauratamq; adhibitis custodibus seruari iussam fuisse. Alii arietem interpretantur nauim arietina forma, aut saltem arietis insigne in prora præferentem: ita Lucilius Tarthæus Phryxum ex quorundam opinione ἐπὶ κριοπροσώπου σκάφους, in nauicula cuius prora arietem præferebat, mare traiecisse annotat: sic & Diodorus lib. 5. Simili ratione Herculem ad Erythiam siue Gades trãsuectum Scypho, hoc est, scyphiformi naue memorant Panyasis & Pherecydes. Sic Taurum, qui Europam vexit, nauem taurina specie fuisse refert Iulius Pollux: & Nymphis Heracleotes nauem, qua Phryges Bosphorum nauigarunt, insculptam habuisse tauri παράσημον, atque ab eius tauriformis nauis traiectu finxisse illos, quod bos fretum illud transmiserit, narrat. Differẽtem a supradictis opinionibus rationem adfert Suidas in dictione δέρας, dicens arietinum illud vellus a Phryxo donatum siue Æetæ socero, siue secundum alios vxori Chalciope, fuisse libellum arietinis vellerihus, chartis siue pergamenis descriptum, in quo cõtinebatur auri conficiendi διὰ χημείας ratio omnis. Aureum istud vellus e solido auro, πάγχρυσον dicit Euripides; at Simonides *in hymno Neptuni*, ostro purpuræue flore tinctum fuisse ait. Illud vero per occasionem addendum est, libros de auri argentique chymia a priscis Ægyptiis conscriptos, magno studio conquisiuisse, & incentos exussisse Diocletianum Imperat. Quin & Zosimus Alexãdrinus philosophus legitur scripsisse χημευτικῶν *lib. octo* & viginti ad Theosebiam sororem, indito libris & altero titulo, quo χειρόκμητα a manuario labore vocarentur.

Senecæ locus emendatus ex libro ad Albinam.

CAPVT XIII.

NOn possum inconniuenter præterire locum Senecæ non vno modo aut simpliciter mendosum, ex libro de consolatione ad Albinam, vbi sic scriptum inuenio. *Nunc transiliens ab ipsis, quarum amœna positio & opportunitas regionis plures allicit, deserta loca & asperrimas insulas*, *Sciatum*, & *Symphum*, *Giarum*, &

Gorsitam pete. Hæc insularum nomina exiliis nobilitata, in meliorem faciem ita reponenda puto: *Sciathum & Siphnon, Gyarum, & Corcyram pete* nisi pro *Sciatho Cythnon* mauis legere aut Cianon. certe Cianon & Sciathon inter insulas a dispersione nominatas Sporadas, enumerat Plinius, at Cythnum inter Cycladas: inter quas ponitur ab omnibus & Siphnos in Creticum mare vergens, quæ & Siphnium astragalum in prouerbii ludicrum traxit. De Gyaro indubitata res est ex omnium scriptorum fide. Quod vero pro Gorsita Corcyram substitui, facit lubricus facilisq; deflexus literarum in vocibus & sono & tractu affinibus: nam C. maiusculum leui ductus momento in G deuiat, & r in t. Scit autem non nemo, Corcyram Ionii sinus insulam esse, antea Melænam cognominatam, de qua Plinius, & in Dionysium Eustathius: nisi malit quis Cosyram insulam Africi maris substituere, infœcundam illam & sterilem, vt pleraq; exiliorum loca, de qua Ouidius:

Mitte sterili vicina Cosyra.

Quid sit Catastus apud Vitruuium Cælius erroris notatus.

CAPVT XIV.

Catastus Vitruuio est seruus venalitius e catasta profectus, quam compedem ligneum exponunt quidam rectius, quam qui ad Græcam originem referentes vocabulum, locum esse putant, in quo venum exponantur seruilis cõditionis homines, quasi a καθιστᾶν, a sistendo istud fluxerit: priore enim in significato Plinii illud *lib.35.* accipi video: *Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ.* Hic est Chrysogonus oratione Ciceronis pro Roscio Amerino nobilis. Similiter vsus est Tibullus *elegiarum lib.2.* vbi periphrastice catastum describit, ibi:

Nota loquor. regnum ille tenet, quem sæpe coegit
Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Vitruuii vero locus est *libro architecturæ. 8. cap. 4* sic scribentis: *Vt qui ibi procrearentur voces ad cantandum egregias haberent, ideoq; semper transmarinos catastos emere, formosos & puellas maturas, eosque coniungere, vt qui nascerentur ex his, non solum egregia voce, sed etiam forma essent non inuenusta.* Quo loco Calastros legit, exturbata veriore lectione, Cælius antiquarius, a vocalitate fortassis efformata, vt putauit, voce, a καλιστρεῖν verbo, quod *clamare* significat. Hos transmarinos catastos circumscripsit Plinius *libr. 35. cap 17.* decreta loquens vilissima: *Qua, inquit, pedes venalium trans mare aduectorum denotare instituerunt maiores.* De iisdem sensit ibidem. *cap. penultimo*, vbi ait: *Tantum que non cum laureatis fascibus remisit ille, vnde creta pedibus aduenissent.* In quam sententiam Synesius lib. *de insomniis*: [illegible] ἐν πέδαις, καὶ λύει [illegible]

σιν, ὁ

...ᾶ, id est: *Ut vinctus in catasta & liberatur & ducit ordines, & coronatur, mensamque apponit, si lubet, Medicam, aut Siculam, interea pedum oblitus.* Exstat & catasti mentio apud Martialem *lib. 12. epigrammatum:*

Cum tibi Niliacus portet crystalla catastus.

De Asellis animalculis expensum iudicium ex Galeno, Plinio, & Cornario: & de voce Iulus.

CAPUT XV.

Bestiola est multipes, sub hydriis aquiminariisque nascens, & per muros scansim enitens, & ad contactum sese in pilæ modum contrahens, quam Latini multipedam, millepedam, & centipedam nominant, Græci ὄνισκον, quasi Asellum a colore nuncupant, Dioscorides etiam κυβαρίδα, Galenus & Æginera ὄνον, Aristoteles cum adiecto, ὄνον πολύποδα, *quasi asinum multipedem*: Asiana lingua κύαμον ob fabæ similitudinem, Galeni testimonio: nonnulli etiam πολύποδα, alii quoque ἴουλον velut ἴον ὅλον, quod toto corpore obseptis pedibus gradiatur, ut equidem existimo. Marcellus Medicus Cutionem a cutis duritia soliditateq; appellat, quod annotat Ianus Cornarius magnæ eruditionis & multiiugis lectionis vir. Nimirum Zezes apud Lycophronem ἴουλον exponit vermiculum multipedem per muros gradientem: & addit Etymologici auctor ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ τῆς λειότητος τῆς πορείας, *ab incessus facilitate*, siue ἀπὸ τοῦ εἴλω καὶ πυκνῶς εἰλεῖσθαι, *quoniam crebro in orbem volutatur*. cui animalculo, quia scolopendræ instar bipartitum multorum pedum ordinem habeat, Lycophron comparat naues Paridis ob remorum duplicem ordinem, ἰουλοπέδας, quasi multiremes & aselli instar gressiles eas nuncupans. Theophrastus *in quadam ad Phaniam epistola* ὄνον vocari dicit auctoritate Sophoclis *in Surdis Satyris fabula*, sic dicentis: κυλινδεῖς ὥσπερ ὄνος ἰσόπριστος: id est: *volutatus aselli instar serrati crenatiue*: ἰσόπριστον enim dixisse videtur serræ similem, propter crenulas illas, quæ in aselli corpore arcuato visuntur: nisi legendum quis potius censeat κύαμος, argumento descriptionis quam ex Galeno subiiciam, quod in sterquiliniis fere nascatur. Sed quid moror Galeni descriptionem describere ex *tertio de medicamentorum secundum locos compositione*, sic scribentis: ζῶόν ἐστι πολύπουν, ἐν τοῖς ὑδρηροῖς ἀγγείοις καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γινόμενον καὶ ἐπὶ τῇ τῶν δακτύλων ἐπαφῇ σφαιρούμενον. Latine sonat: *Bestia est multipes, in aqualibus sterquiliniisq; nascens, & ad digitorum compressiones in globum se rotans.* Quod testimonium de ea perhibet & Dioscorides. Poterat & Plinius de eodem animalculo videri sentire *lib. 29. cap. ultimo.* vbi hunc in modum scribit: *Millepeda, ab aliis centipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuq; contrahens se, onisci on Græci vocant, alii tilon.* Quam quidem Plinii descriptionem,

velut in re eadem adducit Cornarius. Sed duo sunt in ea quæ suspicionem mihi commouent, de hoc ipso animalculo passim noto fusci coloris aut subliuidi, in maceriis humectis aut vliginosis ruderibus stabulante, pluuiæque tempestatis indice, & ad contractum sese in gyrum contrahente, Plinium non agere: siquidem pilosum esse, & arcuatim repere illud suum prædicat, quorũ neutrum in hoc nostro apparet, quippe cuius in corpore crenato nevestigium quidem pili vllum extet, neque arcus in morem inter reptandum incuruari conspicitur, nimirum toto corpore gradiens. Quapropter Plinium de ea potius bestiola loqui suspicio est, quæ non parum pilosa & arcuato corpore sese promouens, hortos perreptat, frondesque depascitur, quæ conuoluolus a voluendi argumento Catoni dicta videtur. Iudicium penes doctiores, quos ea cura tangit, relinquo. At quod ex Clitarcho in Glossis adfert Etymologici auctor, Polypum piscem a Lacedæmoniis ἴκλον vocari, perperam de pisce perscriptum arbitror, referendumq; puto ad istud de quo agimus, quodque multipedam simili de caussa Latinis dici annotauimus. Habet autem ἴυλος præter dictam, etiam alias significationes: nam & prima lanugo siue flos obsepientium genas mentumue pilorum, ἴουλος Græcis dicitur, vt apud Theodoritum *lib. de prouidentia* 4. *πρῶτον μὲν γὰρ ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τρίχες μετρίως καλύπτει*. id est: *Primo efflorescit lanugo, mox mediocris pilorum sylua genas operit.* Et apud Apollonium Rhodium *lib. 1. argonaut.* *ἴουν πω κροτάφοισιν ἐπισταχύοντο ἴουλοι*, hoc est: *Atque illi culmi lanuginis erumpebant.* Dicitur & ἴουλος capillaturæ contortio, quo sensu & metaphoricῶς extulisse videtur Plinius de auellanis loquens *capite 29. libri 16. Ferunt, inquit, & auellanæ iulis compactilis callo, ad nihil vtiles.* Eratosthenes *in hymno Mercurii* Iulon pro lanificarum cantilena videtur vsurpasse ibi:

ἀχερνῆτις ἔριθος ἐφ' ὑψηλοῦ πυλεῶνος
δινδαλίδας τολύπας, καλοὺς ἤειδεν ἰούλους.

id est:

Lanifica at supero in cœnaclo pensa trahebat,
Farq; parans salsum, scitos cantabat Iulos.

Negat hoc Didymus, contenditque Iulon dici hymnum, in laudem Cereris, quod ex Semo Delio annotat & Athenæus lib. 14. & indicat Theodoritus *lib. de materia & mundo* sic inquiens: *Ne cantemus Iulum Cereri, neque Rhea Lityersan, nec Baccho dithyrambum.*

Fulmen cur telum trisulcum a poetis dicatur.

CAPVT XVI.

CVr a poetis telum trisulcum fulmẽ dicatur, neminem Grammaticorum subtiliore inquisitione consectatum fuisse demiror: quod quia intentatum est aliis & indictum, coniecturę dabitur

bitur locus, & quidem multiplici. Aut enim trisulcum propterea dici putandum est, quia superiorum trium siderum, Saturni videlicet, Iouis, ac Martis, ignes ad terram deciduos, fulmina vocari tradiderunt principes doctrinæ viri, & præcipue sideris medio loco positi, quoniam côtagium nimii humoris e superiore Saturni circulo & ardoris e subiecto Martis, per hunc modum egerat: vnde natum sit, quod fulmen Iupiter iaculari dicatur. quod mitius existimatur, quum Saturni læuum & exsecrabile, Martis cremans habeatur. Ad quam rationem vocari potest diuisio trium generum fulminum a Seruio posita, vt fulmen quod afflat, hoc est (*vt interpretatur Seneca*) quod leui iniuria lædit, Ioui tribuatur: quod punit perimitque Saturno: quod incendit, Martis sideri. Aut secundum Plinianam rationem, quę tria fulminum genera tradit: primum siccum, quod non adurit, sed dissipat: alterum humidum, quod non vrit, sed infuscat: tertium clarum, quo quæ intus latent, liquantur, aut dispereunt, illæsis operimentis. Aut quia Ioui fulminum auctori, ex Hetruscorum in fulguralibus libris sententia, tres sint datæ manubiæ ex vndecim fulminum generibus, nouem numero diis attributis: quarum prima moneat placideque agat, ex sua ipsius sententia: secunda non omnino impune exerceatur ex duodecim deorum (quos Consentes vocat Varro) arbitrio: tertia peruastet: misque summa commutet, neque id absque superiorum siue inuolutorum deorum nutu. Dicuntur autem (vt id obiter dicam) in Thuscorum literis iactus fulminum Manubiæ, *vt est apud Seruium*: quomodo manubias omnes albas & nigras, Palladis esse: rubras & sanguineas, Iouis, scribit Acron. Quid, quod Seneca ex Cecinna, qui de Hetrusca disciplina scripsit, tria fulminum genera tradat, *Consiliarium*, quod sequitur post cogitatum negotium, siue, vt Marcellinus ait, suadet dissuadetue aliquid fieri: *Auctoritatis*, quod re perfecta euentum bonum, malumue denuntiat: *Statim*, quod inopinatos opprimat. Adde huc tres fulminum species a Suida & Grammaticis positas, quorum vnum sit σκηπτὸς siue καταιβάτης, quod transfigit: ἀργὴς, quod afflat infuscatque: & ψολόεις, quod tactu perimit: quib. duo addit Zezes Lycophronis interpres, στεροπὴ siue πυρόεις, de quo Iuuenalis illud loquitur:

Iratus cadat in terras & vindicet ignis.

& ἑλικίας, quod turbine cieatur. Quicquid sit, fulmen trifariam semper armant auctores, vt Seneca tria eius genera facit, terebrans, discutiens, & vrens: & hoc rursus trifariam, vel afflando leuiterque perstringendo, vel accendendo, vel comburendo: Seruius Honoratus nunc quod terreat, afflet, & puniat, inter fulminum genera enumerat: nunc quod afflat, incendit, & scindit: nunc vero quod colorat transfigit, & afflat. Illud corollarii loco addendum est, fulmen diurnum Iouis putatum fuisse, vnde & Dium

fulgur appellabatur, teste Sex. Pompeio. noctugnum vero Summani, quod repetitur & a C. Plinio *lib. 2 cap. 52.*

Martialis aliquot epigrammata auctori suo restituta.

CAPVT XVII.

NOn possum quin Martiali lepidissimo poetæ, epigrammata aliquot sua, hoc est festiua, in impressis codicibus hactenus desiderata, ex venerandæ vetustatis exemplari in Anglia mihi olim descripta communicataque a Bigamo homine candidissimo restituam in hac materierum miscellanea turba: ac primum ex *li. 7. illud ad Ponticum:*

Pontice per reges discurris, & omnia lustras,
Magna quidem sequeris Pontice, magnus homo es.
Pontice si qua facis, sine teste facis, sine turba,
Non adhibes multos Pontice, cautus homo es.
Pontice te celebrem forma natura creauit,
Dignus eras Helena Pontice, pulcer homo es.
Pontice voce tua possis adamanta mouere,
Vox tua dulce sonat Pontice, dulcis homo es.
Pontice sic alios, sic te quoque decipit error.
Vis dicam verum Pontice, nullus homo es.

Ibidem de Vetula.

Tacta places, audita places, si non videaris
Tota places, neutro si videare places.

Ibidem de Milone.

Milo domi non est, peregre at Milone profecto
Arua vacant, vxor non minus inde parit.
Cur sit ager sterilis, cur vxor lactitet, a dam:
Quo fodiatur ager non habet, vxor habet.

Ex libro 12. In histrionem.

Ante Iouis statuam, crepuit fastur histrio: pœnam
Iuppiter indixit, viuere de proprio.

Ad Milonem.

Thura, piper, vestes, argentum, pallia gemmas,
Vendere Milo soles, cum quibus emptor abit.
Coniunx vtilior merx est quæ vendita sæpe
Nunquam vendentem deserit, aut minuit.

In effrontem.

Os ataui, patruique nasum, duo lumina patris,
Et matris gestus dicis habere tua.
Cum referas proauos, nullamque in corpore partem
Mentitur, pone, mihi, cuius habes?

Ex quibus vnum atque alterum ex prioribus non satis Martialem spirant, vt meum libere arbitrium interponam: reliqua illius esse, vel Iouem lapidem deierarim. Hęc eo libentius ascripsi, quod doleam

eamleam lectionem variam Martialis epigrammatum, cum hac ipsa appendice ante sexennium typographo cuidam creditam, nondum in publicum exisse.

De ostracismo, Petalismo, & Ephyllophoresi, relegationis generibus. Inibi locus apud Phauorinum emendatus.

CAPVT XVIII.

OStracismus, quem testularum depositionem vocare licet, relegatio erat, genus exilii temporarium, ac ferme decennale, quo suæ exulanti substantiæ integræ intactæque reseruabantur: neque in deploratos homines & nefarios, sed velut reipub. graues ac virtutis nomine odiosos magis, quam scelerum compertos, exercebatur, quod a Iulio Polluce *lib.* 8 perscriptum est. Nec enim flagitiorum pœna erat exostracismus, vt inquit Plutarchus, sed in speciem fastus grauiorisque potentiæ castigatio deductioque, at re vera liberale inuidiæ remedium & solamen quoddam: constat namque prudentissimum quenque & consultissimum huic legi obnoxium maxime fuisse, & ostracismo exulasse: sic Aristides cognomento Iustus, sic Solon optimatum legum auctor, sic Themistocles, sic Thucydides, sic Xantippus, sic Alcibiades, magni viri omnes, eius legis iniuriam experti sunt. Sed in Hyperbolo extremæ improbitatis homine, quæ etiam in prouerbii ludicrum cõuersa est, desiit atque abrogatum est malignæ legis arbitrium: vt mox dicemus: nam Cimonem (quem falso Aristiden nominat Phauorinus *in dictione ὀστρακίνδα*, vbi pro ἀριστείδης repone ὁ κίμων ex Suida & Athenæo libro 13.), ob nefariam cum sorore Elpinice coniunctionem, incesti reum, merita animaduersione a populo per ostracismum exclusum censeo, grauiore quoque pœna dignum. Quin & Theseum primum omnium ostracismo eiectum prodidit Theophrastus, & ex eo Suidas. Quo nomine miror quod tanto post tempore Hippiam tyrannum legem de ostracismo inuexisse scribit Heraclides in fragmento de politiis, positam, vt ait, propter tyrannice agentes: nam si quem ob nimiam potentiam, aut popularis auræ fauorem, ad tyrannidem viam affectare creditum foret, ciues nomen suspecti testulis inscriptum deferebant. Quem morem obseruasse & Argiui & Milesii & Megarenses leguntur. Eandem legem ab Atheniensibus transumentes Syracusani, priuati eam iuris sibi fecerunt, non testis, sed oliuæ foliis nomen rei inscribentes, & πεταλισμὸν inde, velut foliationem quandam, ἀπὸ τῶν πετάλων, id est, a frondibus, nominantes. Similis est ἐκφυλλοφόρησις, *per fol a exactio*, apud Zezen omnigenæ histor:æ scriptorem, nomine discrepans sed in re consentiens, cuius apud Dinarchum oratorem fit mentio aduersus Polyeuctum, quem ἐκφυλλοφορηθῆναι, hoc est, foliorum suffragio ab aris sociisque exturbatum dicit. Reliquum est, vt ex Polluce Plutarcho in

Ἡνίκα Πυθαγόρης τὸ περικλεὲς εὕρετο γράμμα
κλεινὸς, ἐφ' ᾧ κλεινὴν ἤγαγε βουθυσίην

vel ita ex Plutarcho, κεῖνο, ἐφ' ᾧ λαμπρὴν ἤγετο βουθυσίην.

id est,

Pythagoras quando inuenit pranobile schema,
Multa hinc gratificans cæde boum superis.

Vnde elucescit, quidnam sit nouum illud, ob cuius inuentionem Cicero Pythagoram bouem immolasse ait, sic scribens *libr. de natura Deorum* 3. Pythagoras quum in Geometria quiddam noui inuenisset, Musis bouem immolasse dicitur: sed id quidem nō credo, quoniam ille ne Apollini quidem Delio hostiam immolare voluit, ne aram sanguine aspergeret. Sentit isthic de ara Piorum dicta, de qua antea diximus nonnulla. Meminit huius rei & Plutarchus *in sympos. lib* 8 *c.2.* hunc in modum scribens: Inter maxime geometrica theoremata, vel problemata potius, exstat illud, Duabus formis datis alienam adiicere, partim æqualem, partim similem: quo inuento Pythagoram sacrificasse diis perhibent: multo nanque subtilius istud est & cōcinnius illo theoremate, quod demonstrat latus subiectum idem valere quod latera circa rectum angulum constituta.

Qu. Septimii Florentis locus a mendis vindicatus.

CAPVT X.

EXstat Septimii Florentis Tertulliani, viri antiquitatis omnis scientissimi, sed labante simul cum imperio & Romani sermonis elegantia, in stylo durioris, liber de Pallio, monstrosissime impressus, cui non possum non Pæoniam manum addere, quatenus datur, sanando locum vnum atque alterum: nam omnia mēdarum portenta resecare non vnus Hercules queat, vel multis Iolais adiutus. Ac primum vbi legitur: *Quanquam Tullius quingentis millibus non vnum orbem citri emit, quantum Asinius Gallus pro menda eiusdem Mauritanæ numerat*. Hic ego, loco, *non vnum*, legendum autumo, *nummum*: pro citri, cedri: pro *menda*, *mensa*: idque Plinii auctoritate innixus, vnde ista mutuatus est: is nanque *lib 13. cap. 15.* loquens de Cedri arbore apud Mauros plurima, ad mensarum insaniam expetita: *Exstat*, inquit, *hodie M. Ciceronis in illa paupertate & quod magis mirum est, illo æuo empta H-S. decem. memoratur & Galli Asinii H S. vndecim* Qui locus, si summam pretii spectes, longissime exorbitat ab immani precio quod Tertullianus reperit. Etenim Tulliana ista Plinii mensa, decem sestertiis æstimata, hoc est, decem millibus nummū, ducentorum quinquaginta Coronatorum aureorū sortem implet: at illa Tertulliani, quingentis sestertiis, siue, millibus nummum penditur, hoc est, duodecim millibus & quingētis aureis. Itaq; propiore cōsilio capitum, legendū in hoc auctore putarim hoc pacto: *Quanquam Tullius quingentis millibus nummū orbem cedri emit*. tametsi

alternus

alterius vel codicis vel scriptoris fidem secutus, etiam bis tantum in mensam cedrinam insumsisse Asinium Gallum prædicat, vbi vno sestertio plus insumtum refert Plinius. Sed transilio ad ea, quæ mox sequuntur. Itē qua lances centenarii ponderis Sylla molitur: vereor sane ne parua sit ista trutina, quum Rusilianus equidē seruus Claudii quingenaria promulsidem ædificat suprascriptis fortasse an mensis necessaria, cui si officina exstructa est, debuit & triclinium iu mergo æque scalpeilū acerbitat ei. Ego sic lego: *Quum Drusillanus equidem seruus Claudii quingenariam promulsidem ædificat, suprascriptis fortasse in mensis necessariam, cui si officina exstructa est, debuit & triclinium.* Nam quæ sequuntur verba, me non intelligere fateor ingenue. Res nota est ex Plinio *lib. 33. c. 11.* vbi sic loquitur: *Nostra ætas fortior fuit Claudii principatu, seruus eius Drusillanus nomine Rotundus, dispensator Hispaniæ citerioris, quingenariam lancem habuit, cui fabricandæ officina prius exædificata fuerat.* Quo loco obiter nota *promulsidem* a Tertulliano vocari q̄ Plinius *lancem* dixit, diuersa significatione q̄ a Grāmaticis exponatur, qui potionē ea voce notari annotant, conuiuiis ioco mulsi ad excitādam cibi auiditatē exhiberi solitam. quo sensu apud Ciceronem lib. epistol. nono accipi videtur, ibi: *Non eum quem tu solitus es promulside conficere.* Redeo ad Tertulliani verba, quæ paulo post sequuntur. *Qua Asinius Celer mulli vnius obsonium sexis detulit.* Huic loco Plin. optime medebit', qui *li. 9. c. 17.* de pisce mullo verba faciens, ita scribit: *Asinius celer e cōsularibus, hoc pisce prodigus, Claudio principe vnū mercatus octo millibus nūmum.* E qbus verbis in Septimio ita reposuerim: *Qua Asinius Celer mulli vnius obsonium sestertiis octo detulit.* Sestertia n. octo, idem caput cōstituunt q̄ octona millia nūmum. Fuit aūt procliuis lapsus, quum imperitus exscriptor, ignarus quid sibi vellēt eæ notæ, sex 8 quib. sestertia octo significabantur, imitatus rudem picturam, vocem æque sibi ignotam, sexis delineauit. Rursus in eodem sic legitur: *Qua Æsopus histrio ex auibus eiusdem pretiositatis vt canoris & & loquacibus quibusque centum millium patinam confiscauit*: forte legendum rectius, *conflauit.* Aliter Plinius *libro 10. cap. 51.* patinam hanc sexcentis sestertiis taxatam ait, vt fortassis non centum, sed sexcentorum millium, Tertullianus ipse scripserit. Sed non minor in verbis continēti serie annexis error est, vbi ita scriptum inuenio: *Qua filius eius post tale pulpamentum potuit aliquid sumtuosius esurire margarita.* Nanque vel ipso nomine pretiosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset. Ego sic distinguendum scribendumque censeo: *Sumtuosius esurire. Margarita nanque vel ipso nomine pretiosa dehausit, credo ne mendicius patre cœnasset.* De Clodio Æsopi tragici histrionis filio, qui margarita ipso nomine pretiosa, hoc est, vniones & singularia naturæ opera absurpserit, & conuiuis absorbenda dederit, vide Plinium *libro 9.*

capite 35. vt toties in Tertulliano accuratam Plinianæ historię lectionem indicemus.

Adagium, Schema & triobolus.

CAPVT XI.

PRouerbium est apud Eustathium *in Iliados 13.* ab Erasmo præteritum, σχῆμα κ) τριώβολον, cuius vsus erit in ingeniosos quidem, sed nisi institeris, remissos, & non nisi præmiolis expugnabiles: cui vitio dexterrimus quisque obnoxius ferme esse deprehenditur. Nata parœmia a Tragico Phrynicho, qui studii tantum atque operæ collocasse in saltationes Tragicas perhibetur, vt nouum genus modumue saltandi excogitantibus, triobolum præmii vice numeraret. Refertur ab aliis ad Pythagoram prouerbii origo, quem Iamblichus philosophus scribit, ingenioso dextroque discipulo, sed ad excolendas disciplinas tardiori, pro quolibet mathematico schemate, triobolum pependisse, vt præmii inuitamento supinitatem discipuli castigaret, studioque discendi (quod libera & incoercita voluntate constat) faces quasdam subderet.

Quis fuerit Aries Phryxi. Item Pausaniæ locus expensus & Theonis: nec non de Chrysomalli libris nonnulla.

CAPVT XII.

DE Phryxi ariete pleni sunt fabulatorum & poetarum libri omnes. Quis autem reuera fuerit aries ille, examinandum esse duxi latius. Scribunt Pherecydes & Hesiodus, Athamantis & Nepheles liberos fuisse Phryxum & Hellen. at Herodotus scribit, Athamanta Æoli filium Thebanorum regem ex Themisto coniuge proles suscepisse numero sex, Schœnea, Erythron, Leuconem (quem Pausanias ante patrem decessisse ex morbo prodidit) Pœum, Titronum vocat Zezes, natuque minimos Phryxum & Hellen, quos insidiis Inus nouercæ appetitos fugisse patriis sedibus extorres, Hellenque in discessu diem obiisse. Comitem fugæ vectoremque perhibent omnes Arietem *Chrysomallon* (ita enim apud Germanicum Cæsarem lege, pro *Chrysomallus*) quasi dicas, *aureo tectum vellere*, quem ex concubitu Neptuni cum Theophane Altidis filia in ouem transformata natum, fabulatur Hyginus & Germanicus. Eundem mactasse Phryxum victimam Ioui τῷ φυξίῳ, sospitatori, per quem periculum euaserat: iugulatique pellem Æetæ Colchorum regi dono dedisse, refert Eratosthenis auctoritate Theon Arateus interpres: quo loco legendum ne sit φυξίῳ quod cognomen etiam est Iouis exsulum defensoris, teste Apollonii scholiaste, an vero λαφυστίῳ controuersium facit Pausanias *in Atticis*, & clarius etiam *in Bœotiis*, ita pertexés fabulam; *Athamante, inquit, in monte Laphystio Phryxum & patrem & Hellen immo*

imo laturo, ferunt missum fuisse ab Ioue pueris arietem, aurea lana insignem, cuius quo illi fuga euaserint. Hunc Arietem fuisse ἐπίτροπον & quæstorem pecuniarum Athamantis Phrygiæ regis, exponit Palæphatus, qui cognita huius de interficiendo filio voluntate, vna cum Phryxo imposita in nauim magna vi opum, abnauigasit in Colchos, vbi Æetæ regis filiam Chalciopen coniugem duxerit. Dionysius in Argonauticωn secundo ait κριὸν siue Arietem, fuisse Phryxi alumnum, qui cognitis insidiis Inus nouercæ, Phryxo auctor fuerit vt saluti suæ fuga consuleret, simulq; profectionis comes in Colchos adnauigarit. Diodorus Siculus Arietem Phryxi pædagogum diis immolatum Æetæ Colcho fuisse refert, eiusque pellem detractam, templiq; parietibus inter donaria more barbaro appensam, deauratamq; adhibitis custodibus seruari iussam fuisse. Alii arietem interpretantur nauim arietina forma, aut saltem arietis insigne in prora præferentem: ita Lucilius Tarrhæus Phryxum ex quorundam opinione ἐπὶ κριοπροσώπου σκάφους, in nauicula cuius prora arietem preferebat, mare traiecisse annotat: sic & Diodorus lib. 5. Simili ratione Herculem ad Erythiam siue Gades trāsuectum Scypho, hoc est, scyphiformi naue memorant Panyasis & Pherecydes. Sic Taurum, qui Europam vexit, nauem taurina specie fuisse refert Iulius Pollux: & Nymphis Heracleotes nauem, qua Phryges Bosphorum nauigarunt, insculptam habuisse tauri παράσημον, atque ab eius tauriformis nauis traiectu finxisse illos, quod bos fretum illud transmiserit, narrat. Differētem a supradictis opinionibus rationem adfert Suidas in dictione δέρας, dicens arietinum illud vellus a Phryxo donatum siue Æetæ socero, siue secundum alios vxori Chalciope, fuisse libellum arietinis vellerib⁹, chartisue pergamenis descriptum, in quo cōtinebatur auri conficiendi διὰ χημείας ratio omnis. Aureum istud vellus e solido auro, πάγχρυσον dicit Euripides; at Simonides *in hymno Neptuni*, ostro purpuræue flore tinctum fuisse ait. Illud vero per occasionem addendum est, libros de auri argentique chymia a priscis Ægyptiis conscriptos, magno studio conquisiuisse, & inuentos exussisse Diocletianum Imperat. Quin & Zosimus Alexādrinus philosophus legitur scripsisse χημευτικῶν *lib. octo* & viginti ad Theosebiam sororem, indito libris & altero titulo, quo χειρόκμητα a manuario labore vocarentur.

Senecæ locus emendatus ex libro ad Albinam.

CAPVT XIII.

NOn possum inconniuenter præterire locum Senecæ non vno modo aut simpliciter mendosum, ex libro de consolatione ad Albinam, vbi sic scriptum inuenio. *Nunc transiliens ab ipsis, quarum amœna positio & opportunitas regionis plures allicit, deserta loca & asperrimas insulas, Ciatum, & Symphum, Giarum, &*

Gerſitam pete. Hæc inſularum nomina exiliis nobilitata, in meliorem faciem ita reponenda puto: *Sciathum & Siphnon, Gyarum, & Corcyram pete* niſi pro *Sciatho Cythnon* mauis legere aut Cianon: certe Cianon & Sciathon inter inſulas a diſperſione nominatas Sporadas, enumerat Plinius, at Cythnum inter Cycladas: inter quas ponitur ab omnibus & Siphnos in Creticum mare vergens, quæ & Siphnium aſtragalum in prouerbii ludicium traxit. De Gyaro indubitata res eſt ex omnium ſcriptorum fide. Quod vero pro Gorſita Corcyram ſubſtitui, facit lubricus facilisq; deflexus literarum in vocibus & ſono & tractu affinibus: nam C. maiuſculum leni ductus momento in G deuiat, & r in t. Scit autem non nemo Corcyram Ionii ſinus inſulam eſſe, antea Melænam cognominatam, de qua Plinius, & in Dionyſium Euſtathius: niſi malit quis Coſyram inſulam Africi maris ſubſtituere, infecundam illam & ſterilem, vt pleraq; exiliorum loca, de qua Ouidius:

> *Melitæ ſterili vicina Coſyra.*

Quid ſit Cataſtus apud Vitruuium Cælius erroris notatus.

CAPVT XIV.

Cataſtus Vitruuio eſt ſeruus venalitius e cataſta profectus, quam compedem ligneum exponunt quidam rectius, quam qui ad Græcam originem referentes vocabulum, locum eſſe putant, in quo venum exponantur ſeruilis cõditionis homines, quaſi a καθιστᾶν, a ſiſtendo iſtud fluxerit: priore enim in ſignificato Plinii illud *lib.* 35. accipi video: *Talem in cataſta videre Chryſogonum Syllæ.* Hic eſt Chryſogonus oratione Ciceronis pro Roſcio Amerino nobilis. Similiter vſus eſt Tibullus *elegiarum li.* 2. vbi periphraſtice cataſtum deſcribit, ibi:

> *Nota loquor. regnum ille tenet, quem ſæpe coegit*
> *Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.*

Vitruuii vero locus eſt *libro architecturæ.* 8. *cap.* 4 ſic ſcribentis: *Vt qui ibi procrearentur voces ad cantandum egregias haberent, ideoq; ſemper transmarinos cataſtos emere formoſos & puellas maturas, eoſque coniungere, vt qui naſcerentur ex his, non ſolum egregia voce, ſed etiam forma eſſent non inuenuſta.* Quo loco Calaſtos legit, exturbata veriore lectione, Cælius antiquarius, a vocalitate fortaſſis efformata, vt putauit, voce, a καλιστρεῖν verbo, quod *clamare* ſignificat. Hos tranſmarinos cataſtos circumſcripſit Plinius *libr.* 35. *cap* 17. decreta loquens viliſſima: *Qua,* inquit, *pedes venalium trans mare aduectorum denotare inſtituerunt maiores.* De iiſdem ſenſit ibidem, *cap. penultimo*, vbi ait: *Tantumque non cum laureatis faſcibus remiſit ille, vnde creatis pedibus aduenissent.* In quam ſententiam Syneſius lib. *de inſomniis*: ὥστε ὁ δεδεμένος ἐν πέδαις, καὶ δὲ λύεται καὶ στρατεύεται καὶ στεφανηφορεῖ, καὶ πολλάκις γέγονε τρυφᾶν [illegible] ἐν μὲν ὀνείρασι, μακρὰν [illegible] δὲ οὐδὲ ἐστι. [illegible], καὶ μὴν τοὺς [illegible] πόδας [illegible]

ᾗ, id est: *Vt vinctus in catasta & liberatur & ducat ordines, & coronatur, mensamque apponit, si lubet, Medicam, aut Siculam, interea fodam oblitus.* Exstat & catasti mentio apud Martialem *lib. 12. epigrammatum:*

Cum tibi Niliacus portet crystalla catastus.

De Asellis animalculis expensum iudicium ex Galeno, Plinio, & Cornario: & de voce Iulus.

CAPVT XV.

Bestiola est multipes, sub hydriis aquiminariisque nascens, & per muros scansim enitens, & ad contactum sese in pilæ modum contrahens, quam Latini multipedam, millepedam, & centipedam nominant, Græci ὀνίσκον, quasi Asellum a colore nuncupant, Dioscorides etiam κυβαρίδας. Galenus & Æginera ὄνον, Aristoteles cum adiecto, ὄνον πολύποδα, *quasi asinum multipedem*: Asiana lingua κύαμον ob fabæ similitudinem, Galeni testimonio: nonnulli etiam πολύποδα, alii quoque ἴουλον velut ἴον ὅλον, quod toto corpore obseptis pedibus gradiatur, vt equidem existimo, Marcellus Medicus Cutionem a cutis duritia soliditateq; appellat, quod annotat Ianus Cornarius magnæ eruditionis & multiiugis lectionis vir. Nimirum Zezes apud Lycophronem ἴουλον exponit vermiculum multipedem per muros gradientem: & addit Etymologici auctor ita dictum ἀπὸ τοῦ ἰέναι καὶ τῆς λειότητος τῆς πορείας, *ab incessus facilitate*, siue ἀπὸ τοῦ εἴλω καὶ πυκνῶς εἰλεῖσθαι; *quoniam crebro in orbem volutatur.* cui animalculo, quia scolopendræ instar bipartitum multorum pedum ordinem habeat, Lycophron comparat naues Paridis ob remorum duplicem ordinem, ἰουλοπέζους quasi multiremes & aselli instar gressiles eas nuncupans. Theophrastus *in quadam ad Phaniam epistola* ὄνον vocari dicit auctoritate Sophoclis *in Surdis Satyris fabula*, sic dicentis: κυλινδεὶς ὄνος τε ἰσόπριος: id est: *volutatus aselli instar serrati crenatique*: ἰσόπριον enim dixisse videtur serræ similem, propter crenulas illas, quæ in aselli corpore arcuato visuntur: nisi legendum quis potius cēseat κόπριος, argumento descriptionis quam ex Galeno subiiciam, quod in sterquiliniis fere nascatur. Sed quid moror Galeni descriptionem describere ex *tertio de medicamētorum secundum locos compositione*, sic scribentis: ζῶόν ἐστι πολύπουν, ἐν τοῖς ὑδρηροῖς ἀγγείοις καὶ ἐν ταῖς κοπρίαις γεννώμενον κατὰ δὲ τὰς τῶν δακτύλων ἐπιβολὰς σφαιρούμενον. Latine sonat: *Bestia est multipes, in aqualibus sterquiliniisq; nascens, & ad digitorum cōpressiones in globum se rotans.* Quod testimoniū de ea perhibet & Dioscorides. Poterat & Plinius de eodem animalculo videri sentire *lib. 29. cap. ultimo.* vbi hunc in modum scribit: *Millepeda, ab aliis cētipeda aut multipeda dicta, animal est e vermibus terræ pilosum, multis pedibus arcuatim repens, tactuque cōtrahens se, oniscon Græci vocant, alii tilon.* Quā quidē Plinii descriptionem,

velut in re eadem adducit Cornarius. Sed duo sunt in ea quæ suspicionem mihi commouent, de hoc ipso animalculo passim noto fusci coloris aut subliuidi, in maceriis humectis aut vliginosis ruderibus stabulante, pluuiæque tempestatis indice, & ad contractum sese in gyrum contrahente, Plinium non agere: siquidem pilosum esse, & arcuatim repere illud suum prædicat, quorũ neutrum in hoc nostro apparet, quippe cuius in corpore crenato ne vestigium quidem pili vllum extet, neque arcus in morem inter reptandum incuruari conspicitur, nimirum toto corpore gradiens. Quapropter Plinium de ea potius bestiola loqui suspicio est, quæ non parum pilosa & arcuato corpore sese promouens, hortos perreptat, frondesque depascitur, quæ conuoluolus a voluendi argumento Catoni dicta videtur. Iudicium penes doctiores, quos ea cura tangit, relinquo. At quod ex Clitarcho in Glossis adfert Etymologici auctor, Polypum piscem a Lacedæmoniis ἴουλον vocari, perperam de pisce perscriptum arbitror, referendumq; puto ad istud de quo agimus; quodque multipedam simili de caussa Latinis dici annotauimus. Habet autem ἴουλος præter dictam, etiam alias significationes: nam & prima lanugo siue flos obsepientium genas mentumue pilorum, ἴουλος Græcis dicitur, vt apud Theodoritum *lib. de prouidentia* 4. πρῶτον μὲν γὰρ ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τριχῶν μετρία καλύπτει, id est: *Primo efflorescit lanugo, mox mediocris pilorum sylua genas operit.* Et apud Apollonium Rhodium *lib. 1. argonaut.* ἴσον πω χροιῇ ἐπισταχύεσκον ἴουλοι, hoc est: *Atque illi culmi lanuginis erumpebant.* Dicitur & ἴουλος capillaturæ contortio, quo sensu & metaphoricῶs extulisse videtur Plinius de auellanis loquens *capite* 29. *libri* 16. *Ferunt, inquit, & auellanæ iulos compactili callo, ad nihil vtiles.* Eratosthenes *in hymno Mercurii* Iulon pro lanificarum cantilena videtur vsurpasse ibi:

ἠχερινή τις ἔριθος ἐφ' ὑψηλοῦ πυλεῶνος
ἐνδαλίδας τ' ἄλχυον, καλὰς ᾔειδεν ἰούλους.

id est:

Lanifica at supero in cœnaclo persa trahebat,
Farq; parans salsum, sestos cantabat Iulos.

Negat hoc Didymus, contenditque Iulon dici hymnum, in laudem Cereris, quod ex Semo Delio annotat & Athenæus lib. 14. & indicat Theodoritus *lib. de materia & mundo* sic inquiens: *Ne cantemus Iulum Cereri, neque Rhea Lityersan, nec Baccho dithyrambum.*

Fulmen cur telum trisulcum a poetis dicatur.

CAPVT XVI.

Cvr a poetis telum trisulcum fulmẽ dicatur, neminem Grammaticorum subtiliore inquisitione consectatum fuisse demiror: quod quia intentatum est aliis & indictum, coniecturę dabitur

bitur locus, & quidem multiplici. Aut enim trisulcum propterea dici putandum est, quia superiorum trium siderum, Saturni videlicet, Iouis, ac Martis, ignes ad terram deciduos, fulmina vocari tradiderunt principes doctrinæ viri, & præcipue sideris medio loco positi, quoniam cōtagium nimii humoris e superiore Saturni circulo & ardoris e subiecto Martis, per hunc modum egerat: vnde natum est, quod fulmen Iupiter iaculari dicatur. quod mitius existimatur, quum Saturni sæuum & exsecrabile, Martis cremans habeatur. Ad quam rationem vocari potest diuisio trium generum fulminum a Seruio posita, vt fulmen quod afflat, hoc est (*vt interpretatur Seneca*) quod leui iniuria lædit, Ioui tribuatur: quod punit perimitque Saturno: quod incendit, Martis sideri. Aut secundum Plinianam rationem, quę tria fulminum genera tradit: primum siccum, quod non adurit, sed dissipat: alterum humidum, quod non vrit, sed infuscat: tertium clarum, quo quæ intus latent, liquantur, aut dispereunt, illæsis operimentis. Aut quia Ioui fulminum auctori, ex Hetruscorum in fulguralibus libris sententia, tres sint datæ manubiæ ex vndecim fulminum generibus, nouem numero diis attributis: quarum prima moneat placideque agat, ex sua ipsius sententia: secunda non omnino impune exerceatur ex duodecim deorum (quos Consentes vocat Varro) arbitrio: tertia peruastet miscque summa commutet, neque id absque superiorum fiue inuolutorum deorum nutu. Dicuntur autem (vt id obiter dicam) in Thuscorum literis iactus fulminum Manubiæ, *vt est apud Seruium*: quomodo manubias omnes albas & nigras, Palladis esse: rubras & sanguineas, Iouis, scribit Acron. Quid, quod Seneca ex Cecinna, qui de Hetrusca disciplina scripsit, tria fulminum genera tradat, *Consiliarium*, quod sequitur post cogitatum negotium, siue, vt Marcellinus ait, suadet dissuadetue aliquid fieri: *Auctoritatis*, quod re perfecta euentum bonum malumue denuntiat: *Status*, quod inopinatos opprimat. Adde huc tres fulminum species a Suida & Grammaticis positas, quorum vnum sit σκηπτὸς siue καταιβάτης, quod transfigit: ἀργής, quod afflat infuscatque: & ψολόεις, quod tactu perimit: quib. duo addit Zezes Lycophronis interpres, ἀστεροπὴ siue πυρόεν, de quo Iuuenalis illud loquitur:

Iratus cadat in terras & vindicet ignis.

& ἑλικίας, quod turbine cieatur. Quicquid sit, fulmen trifariam semper armant auctores, vt Seneca tria eius genera facit, terebrans, discutiens, & vrens: & hoc rursus trifariam, vel afflando leuiterque perstringendo, vel accendendo, vel comburendo: Seruius Honoratus nunc quod terreat, afflet, & puniat, inter fulminum genera enumerat: nunc quod afflat, incendit, & scindit: nunc vero quod colorat transfigit, & afflat. Illud corollarii loco addendum est, fulmen diurnum, Iouis putatum fuisse, vnde & Dium

onlcam lectionem variam Martialis epigrammatum, cum hac ipsa appendice ante sexenniũ typographo cuidam creditam, nondum in publicum exisse.

De ostracismo, Petalismo, & Ephyllophoresi, relegationis generibus. Imbri locus apud Phauorinum emendatus.

CAPVT XVIII.

Ostracismus, quem testularum depositionem vocare licet, relegatio erat, genus exilii temporarium, ac ferme decennale, quo suæ exulanti substantiæ integræ intactæque reseruabantur: neque in deploratos homines & nefarios, sed velut reipub graues ac virtutis nomine odiosos magis, quam scelerum compertos, exercebatur, quod a Iulio Polluce *lib* 8 perscriptum est. Nec enim flagitiorum pœna erat exostracismus, vt inquit Plutarchus, sed in speciem fastus grauiorisque potentiæ castigatio deductioque, at venera liberale inuidiæ remedium & solamen quoddam: constat nanque prudentissimum quenque & consultissimum huic legi obnoxium maximo fuisse, & ostracismo exulasse: sic Aristides cognomento Iustus, sic Solon optimatum legum auctor, sic Themistocles, sic Thucydides, sic Xantippus, sic Alcibiades, magni viri omnes, eius legis iniuriam experti sunt. Sed in Hyperbolo extremæ improbitatis homine, quæ etiam in prouerbii ludicrum cõuersa est, desiit atque abrogatum est malignæ legis arbitrium: vt mox dicemus: nam Cimonem (quẽm falso Aristidem nominat Phauorinus *in dictione* ὀστρακίνδα, vbi pro ἀριστείδης repone ὁ κίμων ex Suida & Athenæo libro 13.) ob nefariam cum sorore Elpinice coniunctionem, incesti reum, merita animaduersione a populo per ostracismum exclusum censeo, grauiore quoque pœna dignum. Quin & Theseum primum omnium ostracismo eiectum prodidit Theophrastus, & ex eo Suidas Quo nomine miror quod tanto post tempore Hippiam tyrannum legem de ostracismo inuexisse scribit Heraclides in fragmento de politiis, positam, vt ait, propter tyrannice agentes: nam si quem ob nimiam potentiam, aut popularis auræ fauorem, ad tyrannidem viam affectare creditum foret, ciues nomen suspecti testulis inscriptum deferebant. Quem morem obseruasse & Argiui & Milesii & Megarenses leguntur. Eandem legem ab Atheniensibus transumentes Syracusani, priuati eam iuris sibi fecerunt, non testis, sed oliuæ foliis nomen rei inscribentes, & πεταλισμὸν inde, velut foliationem quandam, ἀπὸ τῶν πετάλων. id est, a frondibus, nominantes. Similis est ἐκφυλλοφόρησις, *per folia exactio*, apud Zezen omnigenæ historiæ scriptorem, nomine discrepans sed in re consentiens, cuius apud Dinarchum oratorem fit mentio aduersus Polyeuctum, quem ἐκφυλλοφορηθῆναι, hoc est, foliorum suffragio ab aris focisque exturbatum dicit. Reliquum est, vt ex Polluce Plutarcho in

Aristide, Aristophanis scholiaste, & Zeze, ritum quo ostracismus peragebatur, subiiciamus ita habet. Quum visum erat potentiorum aliquem a laribus patriisque sedibus extorrem eiicere apud Athenienses, positis pro tempore tabernaculis (vt Pollux habet) aut tabulatis (vt Aristophanis interpres) aut clathris cancellisue (vt Plutarchus) in orbem vndique obsepiebatur forum, relictis decem liberis accessibus, per quos aditus pateret omnibus tributim commeantibus ad deponendas in vrnam appositam testulas, ὄστρακα appellabant, quæ in exilium abituri nomen inscriptũ habebant: quibus collectis omnibus inibatur testularum numerus ab his qui iudicio præsidebãt (ii erant prętores nouem & senatus) quæ si expleuissent sex millium numerum, reo solum vertendum erat intra diem decimum: at si non ascendisset eo numerus, mansitare domi fas erat. exulantẽ autem facultates suæ sequebãtur, & reditus annui ex agris. In eo discrepat Zezes, quod non, vt illi, in forum, sed in Cynosarges, id gymnasii nomen erat Athenis, testulas afferri cõsueuisse annotat. Illud vero memoratu dignissimum est Aristidis factum, quod quum rusticus quidam literarum prorsus rudis illum forte obuium habuisset, quid hominis esset, ignarus, postulassetque ab eo Aristidæ nomen in testula porrecta describi, ille admiratus percunctatusque, ecqua in re fraudi ipsi fuisset Aristides, rustico negante ac ne de facie quidem virum nosse prædicante, sed iusti nomen, quod ille audiret, molestum sibi esse dicente, nihil respondens ille & nomen inscripsit, & testulam reddidit. Quomodo autem in Hyperbolo exterminium istud desierit, quia dicturum me recepi, non possum non addere ex Plutarcho: quum nanque gliscentibus hominum studiis Aristides & Nicias (quorum ea tempestate magna in republica auctoritas atque potentia habebatur) factionibus dissiderent, populo ad testulas discessionem parante, illi animaduerso periculo, quo alterutri testularum suffragio cadendum erat, studia partium sibi addictarum in vnum conciliantes, testulas in Hyperboli caput cuti subornarunt: quo re offensus populus, illusum sibi factamque iniuriam insimulans, lege in vniuersum antiquata Hyperbolum absoluit. Aristophanis scholiastes dicit, hunc non obtemperasse legi patriæ, fractis iam Atheniensium rebus & pessum euntibus. Ostracismi meminerunt & Aristoteles *in Politicis*, *&* *in oratione de corona* Demosthenes. Ab ostracismi, quo florentes hominum fortunæ subito vertuntur, ratione, manasse videtur adagium, ὀστράκου περιστροφὴ, *testulæ conuersio*, quo vsus est Eunapius Sardianus *in Chronographia* in hæc verba scribens. ὥσπερ ὀστράκου μεταπεσόντος ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐχώρησεν ῥωμαίοις. hoc est: *Romanis feliciter præter spem res cecidit, tanquam in diuersum prolapsa testula.*

Quale

Quale vinum fuerit murina, siue myrina.

CAPVT XIX.

MYrtinam, myrrhinum, & murinam, potissima tamen lectione myrinam, vini potionem intelligi inuenio myro odoramento conditi. μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, *ut li. 12. inquit Ælianus*: hoc est, *odore fragrante vinum imbutum bibebant*. Vocatq; vero eam mixtionē μυῤῥινίτην οἶνον, cuius meminerit Philippides Comicus: nisi forte μυῤῥίνην cum Polluce legi præstiterit. Neque a myrrhæ condimento ita appellatur, tametsi myrrhæ odore condita vina ex Plinio intelligamus, præter vetustorum codicum consensum, qui omnes myro legunt, quod ab Hermolao annotatum est: siquidem murinam Plinius *libr. 14. cap. 13 & in Pseudolo* Plautus, vinum esse dulce testantur: sic enim loquitur Pseudolus:

Quid si opus sit, ut dulce promat indidem, ecquid habet?

Cui respondet Charinus:

Rogas, inquiens,

Murrinam, passum, defrutum, mellinam.

Quibus verbis apparere dicit Plinius non inter vina modo murinam, sed inter dulcia quoque nominatum. Ita Fabius Dorsennus, seu potius Flauius:

Mittebam vinum pulcrum, murinam.

A myro ergo, non a myrrha, cuius admixtione amaresceret, appellationis myrinæ fontem arcessere oportet, vtcunq; fulgentius in myrrhæ significationem consentiat: delicatam enim fuisse potionem & ganeæ propriam, præter auctores modo nominatos, docere potest & Suetius siue Succius Comœdiarum scriptor, vbi Glyceram meretriculam a dulcedine nomen habentem introducit ita loquentem:

Myrinū mihi adfer, quo virilibus armis occurram fortiuscula.

Confirmat hoc in primis Iulius Pollux *libr. 6. cap. 2.* sic inquiens: ἦν δὲ τις καὶ μυῤῥίνης οἶνος μύρῳ κεκερασμένος, οἱ δὲ τὸν γλυκὺν οὕτως οἴονται κεκλῆσθαι. id est: *Erat & myrinum vinum, myro odoramento permistum: sunt qui eo nomine dulce vocari existimant.* Quæ verba cū Plinianis consonant. Item Aul. Gellius *lib 10. cap. 23.* de Romanis Latiisque mulieribus verba faciens ex historiis ita scribit: *Bibere autem solitas ferunt loram, passum, murinam & quæ id genus optāt, potu dulcia.* Quæ quidem verba repetita videntur ex Varrone *lib. 1. de vita populi Romani*, vbi sic ait: *Antiquæ mulieres maiores natu bibebant loram, aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murinam quidam Plautum appellare putant.* Quem locum annotans Hermolaus, pro sapam, male *garum*, citat. Adde huc Sexti Pompeii iudicium, qui murinam potionis genus exponit, quod Græce dicatur nectar. Quid, quod in supplicationibus publicis ad pul-

stor, Eumolpo filiū exstitisse Ceryca scribēs, Musæi poetæ proauū, abauū eius Eumolpi, qui primus Hierophanta factus, initia mysteriorum Eleusiniorum condiderit. Præconum autem virtus in vocalitate præcipua fuit habita: vnde clamosus gallus a simili κῆρυξ ἀλεκτρυὼν in tragœdia audit: quo spectat κήρυκος etymō, quod διὰ τὸ γηρύειν, *a clamore* deducit Eustathius. vnde & Eurybatæ præconi nomen apud Homerum, παρὰ τὸ εὐρὺ βάζειν quod eminus sonora eius vox exaudiri facile posset. & Stentorem præconem epitheto εὐρυβίας insignit idem poeta. qua in parte continuato spiritu quam diutissime verba trahere, & quod πόδα quasi pedem nominabant, edicti genus longissimis periodis constans, absque spiritus resorptu, recitare, laudi fuit, & inter examinationis probationisque modos habitum, vt testatur Pollux, & meminit in Epidemiis Galenus, ibi, καθάπερ οἱ κήρυκες ὅταν τὸν πόδα λεγόμενον ἐκφωνῶσι. Præconum, quando populo facere audiētiam iubebant, solēnis erat acclamatio ista, ἀκούετε λαοὶ, *Audi populus*: vnde manauit argutia faceti illius dicti Stratonici citharœdi, qui quum apud Mylassa Cariæ vrbem parum populosam peregrinaretur, cōspicatus multa templa, raros homines medio in foro exclamauit præconum ritu, ἀκούετε ναοὶ, *audite fana*. In postrema dictione gratia est, Latinis auribus inimitabilis, vnica litera sono affini variante dicti sententiam. Meminit huius Athenæus *lib 8 & in Iliados 17.* Eustathius. Ab hoc præconis officio ductum est verbum damnatorium ἐπικηρύττειν *quasi per præconem indicere præmium tollēdi alicuius*: quoties nanque e medio sublatū quempiam volebant, proclamabant cædis mercedem, aut viui capitis: ita Xerxi Græcia ἐπεκήρυξεν χρήματα ei qui viuum interfectiue caput Athenas attulisset, centum talentorum proposito præmio, quod apud Etymologici auctorem lectum est. Ex eodem fonte fluxit ἀποκηρύττειν, & ἐκκηρύττειν, pro *edicto exterminare*. Illius vsus est apud Synesium *lib. de insomniis*: εἰ μὴ καὶ τὸν καθεύδειν ἐκ τῶν ἀρχομένων ἀποκηρύξειεν. id est, *nisi etiam extra suam ditionem edicto expellat dormiendi voluntatem*. Huius vero apud Athenæum de Lysimacho rege, qui præconis voce extra regni sui fines, philosophastros omnes exegit, quod Græce est, ἐξεκήρυξε. Iam vero quod Ceryx etiam pro feciali & caduceatore accipiatur, docet Eustathius *Iliados* 10. vbi θείους & ἱεροὺς κήρυκας Homerico epitheto nuncupari contendit non præcones modo, sed etiam eos qui reipub. nomine legationes obeūt, & feciales, denique sequestros omnes. Græca verba sunt, τοὺς διαπραγματευομένους τὰς εἰρηνικὰς καὶ τὰς σπονδὰς καὶ πρεσβείας καὶ πολέμων λύσεις, φίλους τε γινομένους εἰς ταῦτα καθεστῶτας. indicat & Vlpianus *in commentariis in Demosth. orationem aduersus Timocratem*, annotans duplices esse Cerycas, alterum popularem, alterū belli communem, deductorem legatorum fecialiumue ad conueniendum de pace cum perduellibus, manu gestantem pro symbolo caduceū, quod

κηρύκειον vocitatur. Habebat autem caduceus in summa su parte serpentes binos, spiris circumplexos, aduersa efflantes sibila, ὄφεις καταγλωττίζοντας καὶ ἐμπεπλεγμένους, vt inter annotationes in Athenagoram legisse memini. Hi autem Ceryces idem ius cum fecialibus, & eandem prope potestatem habuisse videntur: penes nanque illos erat fœdera contrahere, inducias pacisci (vnde & σπονδοφόρους & ὁμηχειροφόρους dici illos posse innuit Pollux) pacem itidem ac bellum denunciare, quæ ferme in fecialibus sitis, quos εἰρηνοδίκας velut pacis sequestros interpretatur Dionys. Hal. ca in libro secundo complectitur: quod clarissime liquere etiam potest ex Thucydide nitidissimo scriptore: ac de belli quidem denuntiandi potestate libro primo, προπέμψαντες κήρυκα πρότερον τὸν ἐμὲ πόλεμον προεροῦντα κηρυκείοις. Præmisso feciali qui Corcy au bellum indiceret primus. at de pace, idem lib. 4 de Aristbeo loquens qui ἐπικηρυκεύεται ἕτοιμος ὢν Βρασίδᾳ μεσοδίκῃ ἐπιτρέπειν, Legatos mittebat, paratus Brasida arbitro rem permittere. De horum Cerycum officio Plato libr. 12. de legibus. Vnde deprehendi potest funi lam esse Grammaticorum elusionem in discrimine vocum κῆρυξ & πρέσβυς, illum militiæ, hunc pacis legatum interpretantium. Nouem autem fuisse Cerycas cum præcones tum caduceatores in Græcorum exercitu, traditum est a nonnullis, quorum nomina sint Eurybates & Talthybius Agamemnonis, Asphalion & Eteonæus Menelai, Dius Aiacis, Eurybates alter Vlyssis, Stentor, Thootes, & Calchas. Dixi deinde κήρυκας etiam pocillatores antiquitus fuisse dictos, infundendi cyathis vini ministerio præfectos, quos οἰνοχόους posterior ætas vocauit, quod diserte profitetur in decimo Dipnosophist. Athenæus, sic vsum esse Homerum scribens, ibi:

φέρε δὲ κρητῆρα φαεινὸν
κῆρυξ ἰδαῖος, ἠδὲ χρύσεια κύπελλα.

Et iterum:

αὐτὰρ κήρυκες ἀγαυοὶ
ὅρκια πιστὰ θεῶν σύναγον κρητῆρι δὲ οἶνον
μίσγον.

Vtrobique Cerycis voce pro pincerna accepta, vt ille voluit, adeoque late patuit eius vocis vsus, vt ad coquos etiam extendi auctor sit Clidemus apud Athenæum. Postremo Ceryx etiam purpuræ piscis e turbinato genere species est, qui murex & buccinum Plinio dicitur, atque etiam conchylium quod indubitatum facit Archippus Comicus:

κῆρυξ θαλάσσης τρόφιμος υἱὸς πορφύρας. id est:
Murex marisalumnus, prolesq; purpura.

Eustathius item in 17 Iliad. κηρύκιον præter alia dicit esse θαλάσσιον ὄστρεον ἔχον ἐξοχὰς κύκλῳ, marinum ostreum asperum vndequaque in orbem & salebrosum: a quo occasio ioci festiuissimi arrepta est Stratonico citharœdo, cuius modo memineram, ludente in homonymia

monym a Ceryci. Is etenim Abderam (Thraciç vrbis est) profectus ad certamen ibi propositum, quum animaduertisset suos priuatim cuilibet popularium esse praecones, qui mensis initium ludis celebre proclamarent, eosq; plures propemodum quam pro ciuium numero, cœpit summis pedum digitis ingredi, defixo humi obtutu: quod factũ admirantibus illius hospitibus, interrogatus ecquid subiti mali pedibus accidisset, valere se quidem pedib. professus est, & adulatores ad cœnam cursu praeuertere posse, metuere tamen valdeq; solicitum esse, necubi in Ceryca pedem impingat: ambigue ludens in voce ancipiti, tum praeconem, tum muricem denotante. Quid enim veneris insit in dicterio, si dixerit, *vereri se ne pedem impingat in praeconem*? quid item taciti cauilli mõstretur incessu illo sublimi, si propter praecones in extremis digitorum articulis gradiatur? certe vtrobiq; nihil, quantum ego peruideo. Proinde & iocose fecit, ita inambulans, vt timere illũ agnoscas: & non minus argute metum detexit, vereri se dictitans, ne pedem murici, idem cum pręcone gręce sonanti, suffigeret. Itaq; parum gratiae (bona viri pace dixerim) habere mihi videtur Erasmi versio, quae sic sonat: *Illud vnum metuo, ne ingrediens praeconis pedẽ offendam.* Praeter supradictas significationes κῆρυξ etiam ex accipitrum genere esse legitur apud Suidam, sed quam bene, nescio, suspectus enim mihi locus habetur, & pro ἱέραξ legendum ἱερὸς videtur.

Doctoralem lauream conferendi ritus non multum diuersus a Graecorum agonibus.

CAPVT XXI.

RECte a maioribus nostris viris cum prudentibus tum aequi rectiq; consultis, institutum fuisse hunc nõ dissimilem Graecorum in ludicro certamine ritibus, morem capessendi triumphalem lauream, aut vt dicam simplicius, Magisterii insignia, iudico: illic nanq; absoluto stadii curriculo victor brauium ferebat, non plebeio quouis, sed Agonothetis solis decernentibus: hic decursa studiorum meta, laborum praemium, qui victor reposcit, publico in phrontisterio templiue adyto, decernendis pronunciandisq; praemiis destinato, lauream sibi debitam accipit, non sub arbitris vulgarae & triuialis Mineruae hominibus, quibus facile ob oculos fucus obiici possit, verum a Doctorum (si dicere licet) ἀυδεντικῷ senatu. Iam (vti testatur grauissimus auctor Themistius) Elaei siue Pisatae tanti Olympiacum illum suum oleastrum fecere, vt praeter ingenuos, quiq; parentes legitimos docere possent, & τὴν ῥίζαν τῆς βλάστης ἀνέγκλητον, vt ipsius vtar verbis, ad exercendi cursus munus nullum admitterent, imo tales ceu profanos & reiiculos a sacris illis carceribus quã longissime arcerẽt. Quod si profano in certamine, vbi corporis tantummodo habitus, artuumq; torositas ac firma compactio spectatur, adeo obnixe ge-

tieris labem fugiebant veteres, quid ni & in ingenii (quoad eius fieri possit) certamine idem fiat? vbi qui diuinæ illius auræ particulam, mentem videlicet, parentem potest ostendere, atque a suppositicii fœtus iniuria se vindicare, is demum ad hanc mercedem aspirare merito maximo possit, dum tamen præbito ingenii specimine, studiique peracti ratione reddita, in quæstione habitus, iudicii aleam subierit, ne ad modum Æsopici asini sub Leonis exuuio latitantis fallere quoquo modo possit. Accedit huc, vti omnem sibi viam ad hunc aspirandi honorem præclusam esse, inertes sciant. Neque illud silentio transmittendum esse videtur, quod apud seculum prius, non par erat quouis in loco palmam obtinuisse honos: at præcipuum ex quatuor totius Græciæ ciuitatibus penes Elæos fuisse, ex classicorum scriptorum monumentis constat. Quanquam & reliqui non caruerint sua gloria: nam Delphi Pythiis gloriantur. Isthmiis superbiunt Corinthii, Nemæorum panegyri efferunt se Argiui: omnium tamen vt antiquissima, quippe ab Hercule instituta, ita facile in reliquis celeberrima iure maximo Elæi sua Olympia prædicant. Neq; hoc æuo eadem vbiuis locorum accepti honoris istius habetur ratio: imo vt ingenue dicam, primum locum cum ob antiquitatis reuerentiam, tum propter studiorum natalitia, Bononiensi academiæ vno ore omnes deferunt, cuius est vbique terrarum nominis dignitas, claritudinis fama, vt ceteras suo splendore facile obliteret. In cuius quidem vrbis studiorum parentis præconium digredi, superuacaneum esse puto, quando illa plures sui buccinatores repererit, quam aut procos Penelope, aut encomiastas Helena: & si maxime suis eam dignis coloribus adumbrare coner, nihilo hercle facilius assequar, quam Venerem Apellæam pictor e plebe vnus. Alioqui non sum ignarus, apud priscos Romanos sacra Bonæ deæ alieniore verborum vsu profanasse, inexpiabilis criminis loco fuisse habitum: neque minori crimini obnoxium me fore reor, si sacratissimam illam academiam, quam ceu Musarum quoddam adytum colo, veneror, atq; suspicio, minus digna, quam par fuerit, oratione detterere instituero.

HADRIANI IVNII ANIMADVERSORVM LIBER SEXTVS.

Poemation quod falso Ouidii nomine circumfertur, auctori suo Lucano redditur, emendaturque.

CAPVT I.

MVltæ sunt caussæ, cur scriptores non pauci natiua sua gloria dulcissimo laborum suorum fructu priuati fuerint, vel abolitis penitus operum titulis, vel proprio nomine inducto, adiectoque suppositicio. In caussam vocari possunt aut pudenda plagiariorum furta, aut vetustatis sui nimiũ confidentis error quasi per manus ad posteros transmissus, aut supina librariorum oscitantia, aut iudiciorum morositas. Sic Iornandus compendium historiæ Romanæ ex L. Floro transcripsit: sic Cassianus Bassus scholasticus, qui ex rei rusticæ scriptoribus opus varium (cui γεωπονικὰ ab agriculturæ studio nomen est) concinnauit, filioque dedicauit, nunc Constantini nomine obscuratus legitur. L. Cęlius Arrianus medicus, cuius exstant celerum & tardarum passionum libri, Aureliani nomine notior nunc est. Arnobio, qui septem duntaxat aduersum gentes libros edidit, octauus accreuit, quum sit Minutii Felicis, Octauius ab interlocutorum vno ita vocitatus, noua ratione obliterandi auctoris. Eros Iulia medicus, qui in nomen Iuliæ Augustæ dominæ suæ libertus concessit, corrupta nomenclatura, Trotula quasi Eroiulia nunc audit, minus Latine vitio barbari seculi loquens: quod quidem haud vanum est doctissimi Morilloni iudicium. Eandem iniuriam sensit & Anneus Lucanus, cuius legitur iuuenile carmen ante vicesimum ætatis annum procusum, quodque alieni nominis mangonio inter Ouidiana opuscula subrepsit, reclamante carminis maiestate, Nasonianæ simplicitati longe dissimili. Nomen germanum auctoris, cum eo, ad quem scriptum fuit, integrum, & ab inuidæ vetustatis dente immune seruauit exemplar repertum in bibliotheca ecclesiæ Deiparæ virginis Attrebatensis, quæ Reuerendissimum illustrissimumqueD. Antonium Perrenotum Episcopum agnoscit, præclarum virtutum omnium domicilium, & literatorum Mecœnatem incomparabilem. Carminis talis illic visitur inscriptio: *Lucani poema ad Calpurnium Pisonem ex libro Catalecton* Ex quo perspicitur error impressorum codicum, in quibus legitur, *Ad Pisonem*, ad quem exstat & Horatii Ars poetica: multum etenim discrepat temporum ratio, vt idem fuerit Piso, cui & Horatius scripserit, & cui Lucanus. Fuit autẽ iste C. Piso ex nobilissima

Calphurniorum familia, qui vna cum Lucano Neroniana coniuratione absumtus est, quem iisdem pene verborum lenociniis, & specioso coloribus earundem dotium apparatu descripsit Cor. Tacitus hist. libr. 15. quibus illum depinxit Lucanus, vt vel inde Lucani esse conuincatur. Taciti verba subiicere non abs re fuerit, quod aditum aperiant ad rectius intelligendum poemation: ea habent hunc in modum. *C. Piso Calphurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paterna nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Nanque facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduersus amicos, & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul grauitas morum aut voluptatum parsimonia. Lenitati ac magnificentiæ & aliquando luxui indulgebat, &c.* Quæ verba cum Luciani dictis si expendas, non ouum ouo similius inuenias. Sed præstat totum tamen adscribere, quod multa sint in eo perperam transposita in codicibus vulgatis, multa hic lectione interpolli correctiora, quemadmodum videbit quilibet, quem poema conferre non pigebit, ab humanissimo doctissimoque Morillone nobis communicatum:

Vnde prius cœpti surgat mihi carminis ordo,
Quòsue canam titulos, dubius feror. hinc tua Piso,
Nobilitas, veterisque citant sublimia Calpi
Nomina, Romanas inter fulgentia gentes:
Hinc tua me virtus rapit, & miranda per omnes
Vita modos: quæ, si desset tibi forte creato
Nobilitas, eadem pro nobilitate fuisset.
Nam quid imaginibus, quid auitis fulta triumphis
Atria, quid pleni numeroso Consule fasti,
Profuerint, cui vita labat? perit omnis in illo
Nobilitas, cuius laus est in origine sola.
Felix, qui tantis animum natalibus æquas,
Et partem tituli non summam ponis in illis,
Ipse canendus eris: nam quid memorare necesse est,
Vt domus a Calpo nomen Calpurnia ducat?
Claraq; Pisonis tulerit cognomina prima,
Humida callosa cum pinseret hordea dextra?
Nec si cuncta velim, breuiter decurrere possim:
Et prius æthericæ moles circumuaga flammæ
Annua bisenis reuocabit mensibus astra,
Quam mihi priscorum titulos, operosaq; bella
Contigerit memorare: manus sed bellica patrum
Armorumq; labor veteres docuere Quirites,
Atq; illos cecinere sui per carmina vates.
Nos quoq; pacata Pisonem laude nitentem

Ex-

Exæquamus auis. tamen etsi bella quierunt,
Non periit virtus: licet exercere togata
Munera militiæ: licet & sine sanguinis haustu
Mitia legitimo sub iudice bella mouere.
Hinc quoq; seruati contingit gloria ciuis,
Altaq; victrices intexunt limina palmæ.
Quin age maiorum iuuenis facunde tuorum,
Scande super titulos, & auita laudis honores,
Armorumq; decus præcede forensibus actis.
Sic etiam magno iam tunc Cicerone vigente
Laurea facundis cesserunt arma togatis.
Quæq; patrum claros quondam visura triumphos
Olim turba vias impleuerat agmine denso,
Ardua nunc eadem stipat fora, cum tua mæstos
Defensura reos vocem facundia mittit:
Seu trepidos ad iura decem citat hasta virorum,
Et firmare iubet centeno iudice caussas:
Seu capitale nefas operosa diluis arte
Laudibus ipsa tuis resonant fora. tu quoq; Piso
Iudicis affectum, possessaq; pectora ducis
Victor. sponte sua sequitur quocunq; vocasti:
Flet, si flere iubes: gaudet gaudere coactus:
Et te dante capit iudex, quam non habet, iram.
Sic auriga solet feruentia Thessalus ora
Mobilibus frænis in aperto flectere campo,
Qui modo non solum rapido permittit habenas
Quadrupedi, sed calce citat, modo torquet in auras
Flexibiles rictus, & nunc ceruice rotata
Incipit effusos in gyrum carpere cursus.
Quis non attonitus iudex tua respicit ora?
Quis regit ipse suam, nisi per tua pondera, mentem?
Nam, tu, siue libet pariter cum grandine nimbos,
Densaq; vibrata iaculari fulmina lingua,
Seu iuuat adstrictas in nodum cogere voces,
Et dare subtili viuacia verba catena,
Vim Laertiadæ, breuitatem vincis Atridæ.
Dulcia seu mauis, liquidoque fluentia cursu
Verba, nec incluso, sed aperto pingere flore,
Inclyta Nestorei cedit tibi gratia mellis.
Nec te Piso tamen populo sub iudice sola
Mirantur fora, sed numerosa laude Senatus
Excipit, & meritas reddit tibi curia voces.
Quis digne referat, qualis tibi luce sub illa
Gloria contigerit, qua tu, reticente Senatu,
Cum tua bissenos numeraret purpura fasces,

Cæsareum grato cecinisti pectore numen?
Huc etiam tota concurrit ab vrbe iuuentus,
Auditura virum. si quando indice fesso
Turbida prolatis tacuerunt iurgia rebus:
Tunc enim leuibus veluti proludit in armis,
Compositisque suas exercet litibus artes.
Quinetiam facilis Romano profluit ore
Græcia, Cecropiæq; sonat grauis æmulus vrbi.
Testis Acidalia qua condidit alite muros,
Euboicam referens fœcunda Neapolis arcem.
Qualis io superi, qualis nitor oris amœnis
Vocibus? hinc solido fulgore micantia verba
Implevere locos: hinc exornata figuris
Aduolat, excusso velox sententia torno.
Magna quidem virtus erat, & si sola fuisset,
Eloquio sanctum modo permulcere Senatum,
Exonerare pios modo, nunc onerare nocentes:
Sed super ista mouet plenus grauitate serena
Vultus, & insigni præstringit imagine visus.
Talis inest habitus, qualem nec dicere mœstum,
Nec fluidum, læta sed tetricitate decorum
Possumus: ingenita stat nobilitatis in illo
Pulcer honos, & digna suis natalibus ora.
Additur huc & iusta fides, & plena pudoris
Libertas, animusq; mala ferrugine purus:
Ipsaque possesso mens est opulentior auro.
Quis tua cultorum iuuenis facunde tuorum
Limina pauper adit, quem non animosa beatum
Excipit, & subito iuuat indulgentia censu?
Quodq; magis dono fuerit preciosius omni,
Diligis ex æquo: nec te fortuna clientum,
Natalesue mouent: probitas spectatur in illis.
Nulla superborum patiuntur dicta iocorum:
Nullius subitos adfert iniuria risus.
Vnus amicitiæ summos tenor ambit & imos.
Rara domus tenuem non aspernatur amicum,
Raraque non humilem calcat fastosa clientem.
Illic casta licet mens, & sine crimine constet
Vita, tamen probitas cum paupertate iacebit.
Sed lateri nullus comitem circumdare quærit,
Quem dat purus amor, sed quem tulit impia merces.
Nec quisquam vero precium largitur amico,
Quem regat ex æquo, vicibusque regatur ab illo:
Sed miserum parua stipe munerat, vt pudibundos
Exercere sales inter conuiuia possit.

Ista

Ista procul labes, procul hac fortuna refugit
Piso tuam venerande domum, tu mitis & acri
Asperitate carens, positoque per omnia fastu,
Inter ut aequales unus numeraris amicos:
Obsequiumque doces, & amorem quaeris amando.
Cuncta domus varia cultorum personat arte,
Cuncta mouet studium. nec enim tibi dura clientum
Turba, rudisue placet, misero quae freta labore
Nil nisi summoto nouit praecedere vulgo:
Sed virtus numerosa iuuat, tu pronus in omne
Pectora ducis opus, seu te grauiora vocarunt,
Seu leuiora iuuant. nec enim facundia semper
Adducta cum fronte placet: nec semper in armis
Bellica turba manet: nec tota classicus horror
Nocte diesque gemit: nec semper Gnosius arcu
Destinat, exemto sed laxat cornua neruo.
Et galea miles caput, & latus ense resoluit.
Ipsa vices natura subit, variataque cursus
Ordinat, inuersis & frondibus explicat annum.
Non semper fluidis adopertus nubibus aether
Aurea terrificis obcaecat sidera nimbis.
Cessat hyems, madidos & siccat vere capillos:
Ver fugit aestates: aestatum terga lacessit
Pomifer autumnus, nimbis cessurus & undis.
Ignea quin etiam superum pater arma recondit,
Et Ganymedea repetens conuiuia mensa,
Pocula sumit ea, qua gessit fulmina, dextra.
Temporibus seruire decet: qui tempora certis
Ponderibus pensauit, eum si bella vocabunt,
Miles erit: si pax positis toga gestiet armis.
Hunc fora pacatum, bellantem castra decebunt.
Felix illa dies, totumque canenda per orbem,
Quae tibi, vitales cum primum traderet auras,
Contulit innumeras intra tua pectora dotes.
Mira subest grauitas inter fora: mirus omissa
Paulisper grauitate lepos. si carmina forte
Nectere ludenti iuuit fluitantia versu,
Aonium facilis deducit pagina carmen.
Siue chelyn digitis, & eburno verbere pulsas,
Dulcis Apollinea sequitur testudine cantus,
Et te credibile est Phoebo didicisse magistro.
Nec pudeat pepulisse lyram, cum pace serena
Publica securis exsultent otia terris.
Nec pudeat Phoebea chelys si creditur illis
Pulsari manibus, quibus & contenditur arcus.

Spes animum: dignare tuos aperire penates,
Hoc solum petimus: nec enim me diuitis auri
Imperiosa fames, & habendi sæua libido
Impulerit, sed laudis amor iuuat optime tecum
Degere, cumque tuis virtutibus omne per æuum
Carminibus certare meis. sublimior ibo,
Si famæ mihi pandis iter, si detrahis vmbram,
Abdita quid prodest generosi vena metalli,
Si cultore caret? quid inertis condita portu,
Si ductoris eget, ratis efficit, omnia quamuis
Armamenta ferat, teretique fluentia malo
Possit & excusso dimittere vela rudente?
Ipse per Ausonias Æneia carmina gentes
Qui sonat, ingenti qui nomine pulsat Olympum,
Mæoniumque senem Romano prouocat ore,
Forsitan illius nemoris latuisset in vmbra,
Quod canit, & sterili tantum cantasset auena,
Ignotus populis, si Mecœnate careret.
Qui tamen haud vni patefecit limina vati,
Nec sua Virgilio permisit nomina soli.
Mecœnas Tragico quatientem pulpita gestu
Euexit Varium Mecœnas alta Toantis
Eruit, & populis ostendit nomina Graiis.
Carmina Romanis etiam resonantia chordis,
Ausoniamque chelyn gracilis patefecit Horati.
O decus, & toto merito venerabilis æuo
Pierii tutela chori, quo præside tuti
Non vnquam vates inopi timuere senectæ.
Quod si quis nostris precibus locus, & mea vota
Si mentem subiere tuam, memorabilis olim
Tu mihi Mecœnas tereti cantabere versu.
Possumus æterna nomen committere fama:
Si tamen hoc vlli de se promittere fas est;
Et Deus vltor abest superest animosa voluntas,
Ipsaque nescio quid mens excellentius audet.
Tu nanti protende manum: tu Piso latentem
Exsere. nos humilis domus & syncera parentum,
Sed tenuis fortuna sua caligine celat.
Possumus impositis caput exonerare tenebris,
Et lucem spectare nouam, si quid modo lætus
Annuis, & nostris subscribis candide votis.
Est mihi, crede, meis animus constantior annis,
Quamuis nunc iuuenile decus mihi pingere malas
Cœperit, & nondum vicesima venerit æstas.
Quod si iam validæ mihi robur mentis inesset,

Et solidos primos impleret spiritus annos,
Auderem voces per carmina nostra referre
Piso tuas: sed fessa labat mihi pondere ceruix,
Et tremefacta cadunt succiso poplite membra.
Sed nec diorsnos audet Pandionis ales
Parua referre sonos, nec si velit improba, possit.
Sic & Aedonia superantur voce cicada,
Stridula cum rapido faciunt conuicia soli.
Quare age Calliope, posita grauitate forensi,
Limina Pisonis mecum pete, plura supersunt,
Qua laudare velis inuenta penatibus ipsis.

Ciceronis locus a menda vindicatur. Eiusdem verba in Nonio desiderata reponuntur.

CAPVT II.

INter reliquias laceri de Repub. M. Tullii operis leguntur ex libro primo hæc verba de pietate quę patriæ debetur, transcripta ex Nonio Marcello, vbi de differentia in significato vocis *Antiquus* agit. sic enim inquit: *Sed quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam si quis (vt aiunt) curauerit: maior ei profecto quam parenti debetur gratia.* Quæ verba vt sunt corrupta, nec genuinam Tulliani nitoris facilitatem seruãt, ex vetustissimo nostro codice manuscripto ita persanaueris. *Et est antiquior parens, quam is qui creauit*: vult enim plus deberi patriæ communi plurimorum parenti, quam priuatis vniuscuiusque nostrum genituræ auctoribus. Post superiorem Ciceronis sententiam, in manuscripto meo leguntur ista, in excusis hactenus desiderata. *M. Tull. ad Cæsarem iuniorem libr. 3. Ego autem antiquissimum Scythis oriundum, quibus antiquior lætitia est, quam lucrum.* Sentit, ni fallor, de Anacharsi philosopho sapiente, patria Scytha, qui pecuniam fastumque regium prę animi tranquillitate, quam docet Philosophia, contẽsit, quod de illo alibi lectum est. Ne vero putet quispiam adulterinam esse librorum ad Cæs. iuniorem inscriptionem, euincet facile Nonius, non semel eorum librorum testimoniis vsus: vt paulo ante hunc locum in verbo *Vendicare*: M. Tull. ad Cæs. iuniorem *lib. 1. Quasi si me ad id beneficium accerseres, quo per te me vna cum repub. in libertatem vindicassem.* Quorum verborum prior pars in aliam faciem conuersa, in meo codice legitur hunc in modum. *Qui si nihil ad id beneficium adderes.*

Adagium quo vsus est Varro obliteratum, in vsum reuocatur, emendaturque.

CAPVT III.

ELegans est apud D. Hieronymum parœmia, non dubium ex Græco fonte deriuata, qua simile simili, vt Cascam Calco ob-

tigisse innuere volentes, dignum accessisse patellæ operculum dicebāt. Grece sonat festiuius εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα: ac si dicas, Inuenit olla seu patella operculum. Huius prouerbii emblemate Menippearum vnam exornauit Varro. Constat autem ferme prouerbiales esse illorum librorum titulos, vt ostendunt illæ inscriptiones, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον & γνῶθι σεαυτόν. &, Mutuum muli scabūt. Item, ἀῶν πολέμοι, quod deprauatum est apud Marcellum, in Anoputio, in voce olliceres. Cōsimiliter & illud de quo loqmur adagiū apud eūdē paulo post ita vitiose legitur scriptū: Murmurari ꝑ Murmurare. Varro heurenulo pastopoma περὶ ὑ τῶ μυκήτων: vbi cū ex artificiosa coniectura, tum manuscripti codicis opera, germana talis lectio reponenda venit: Varro εὗρεν ἡ λοπὰς τὸ πῶμα, περὶ γεγαμηκότων: id est, reperit olla operculum, de nuptis. Eam vero lectionem ipse literarum ductus commonstrat, heuren u lopas to poma: nam postremum illud, περὶ γεγαμηκότων, his ipsis characteribus præfert exemplar manuscriptum, quod consonat cum alterius tituli significato, quo Caium Caiæ obuenisse gratulantes, aut mordaci sale Cascam Casco nupsisse insimulantes, dignum patellæ operculum obtigisse prouerbialiter dicimus.

De Myrmecide Varronis locus a menda vindicatus & declaratus.

CAP. IV.

INter minutorum operum, quæque visum præ nimia exilitate pene subterfugerint, artifices, primum locum Myrmecidæ Milesio tribuit antiquitas: is nanque inter cetera laudatæ industriæ monumenta, quadrigam sculpsisse ex ebore legitur, quam cum agitatore suo, musca alis suis cooperuerit, quod a Plinio Polyhistore libro septimo, capite vigesimoprimo, & lib. 36. capite quinto, literis proditum est, & ab Æliano in omnigenæ historiæ primo repetitur. Addit quoque Plinius nauem apiculæ pennis absconditam inter eius opera Ælianus etiam elegiacum distichon in sesamo minuto legumine descriptum aureis literis. Certe Cicero minutorum opusculorum fabricatorem fuisse non dissimulat in Academicis. De eo sentit M. Varro lib. de Latina lingua sexto, corrupta in excusis exemplaribus Myrmetidis voce pro Myrmecide. Ita nanque ibi lego: Etenim facilius obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant, si extrinsecus admoueant nigras setas.

De columbis Æliani locus ab interprete perperam conuersus emendatur.

CAPVT V.

MIrum est quod de columbis in literas relatum ab Athenæo est auctoritate Aristotelis, quod videlicet pullis exclusis co-

lumbus inspuat, saliuaq; eos lustret ad abigendam fascini vim: ita enim scriptum inuenias apud illum libr. 9. ἐπάδει δ' ἐκ διαδοχῆς πᾶν τὸ περιστερῶδες γένος, καὶ γενομένων τῶν νεοττῶν ὁ ἄρρην ἐμπτύει, ὡς μὴ βασκανθῶσι. quæ verba hunc in modum transcripsit in primo Ælianus, ἐκ διαδοχῆς φασὶν ἐπάζειν ἐπὶ περιστερὰς εἶτα τῶν νεοττῶν γενομένων, ὁ ἄρρην ἐμπτύει αὐτοῖς, ἀπελαύνων αὐτῶν τὸν φθόνον φασὶν ἵνα μὴ βασκαίνωσι δι' ἄγος τοῦ. in quibus vertendis operam lusisse interpres mihi videtur, totoque, quod aiunt, cœlo aberrasse, dum ea latinis auribus fide nescio qua sic appendit: *Columbæ successione perhibent oua incubare, deinde pullis effectis, masculum eos souere, repellentem ab ipsis omnem iracundiam, vt inquiunt, ne si non faciat contentiones & lites exerceant.* Cum ego potius hac ratione vertendum duxerim: *Alternis incubant oua columbæ, vti perhibent: deinde pullis enatis mas inspuit, liuorem procul abigens, vt ne quid illis fascinus officiat.* Vbi in postremis Æliani verbis dubito an non rectius legi possit, δι' ἀρὰς, pro δι' ἄγος, vt ad fascinantium imprecationes referatur.

Locus Aristotelis & item Athenæi expensus cum Plinii verbis.

CAPVT VI.

MEntio de saliuatione columbarum prouocat, vt Aristoteli genuinam dictionem, pro adulterina, quæ in vulgatis libris legitur, reponam, vbi de simili columbarum inspuitione verba facit. Locus exstat *libro de historia animalium nono.* ita descriptus: γενομένων δὲ τῶν νεοττῶν φροντίζει τῆς ἁρμοστικῆς τροφῆς, ἧς διαμασσησάμενος, ἐμπτύει τοῖς νεοττοῖς διεγγύς τὸ στόμα, προπαρασκευάζων πρὸς τὴν τροφήν. Hic vox illa ἁρμοστικῆς suspecta mihi habetur & supposititia pro ἁλμυρωδεστέρας, a sciolo quopiam in contextum intrusa: hanc etenim lectionem defendere mordicus neque sine ratione posse mihi videor, ex Plinio ita legente: is nanque verbum pene de verbo reddens sic inquit, libri decimi capite 34. *Pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora inspuunt, præparantes tempestiuitatem cibo.* Accedit Athenæi *in dipnosoph.* auctoritas, verba Aristotelis citantis hunc in modum: ὁ δ' Ἀριστοτέλης φησὶν ὡς αἱ περιστεραὶ γενομένων τῶν νεοττῶν τῆς ἁλμυρωδεστέρας (quanquam impressus codex transposita vna litera λαμυρωδεστέρας præferat) γῆς διαμασησάμεναι, ἐμπτύουσιν αὐτοῖς διοιγνῦσαι τὸ στόμα, διὰ τούτου παρασκευάζουσαι αὐτοὺς πρὸς τὴν τροφήν id est: *Columbas ait Aristoteles pullis enatis salsiusculam terram præmansam aperto ore inspuere, hac ratione eos capiendo cibo præparantes.* Quod autem non careat ratione, cur pullos suos salsioris terræ manso muniant columbæ, salis temperamentum docebit abunde, quod a medicis & physicis discas: nobis satis est non vanam interpolandæ vocis viam commonstrasse.

Theodori Gazæ lapsus in Pyrallidis auis voce manifestatur. Item Catulli versus e Græco fonte indicatus.

CAPVT VII.

NEque vero otiosum fuerit reliquam partem de columbis exsequi data semel occasione, in qua impegisse Gazam hominem doctissimum certo mihi persuadeo, vti mox indicabo. Inuenio autem columbarum plura genera, quam aut quaterna, quod voluit Callimachus *libro de auibus* : aut quina, vt Aristoteli visum est. Nam primo est περιστερὰ seu Attice περιστερὸς, ab amoris vehementia nomine indito, nobis *columba & columbus*, quo postremo vsus est Catullus in epigrammate ad C. Cæsarem, versu ex Alexidis Comici Concurrentibus translato. Vt albulus columbulus Dionæus: sic enim iste antea, ὁ λευκὸς ἀφροδίτης εἰμὶ γὼ περιστερός. Deinde est τρυγὼν, qui nobis *turtur*: proximo loco φάσσα, nostri *palumbem* siue *palumbum* dicunt: deinceps οἰνὰς, quam *Vinaginem* vocat Gaza, syluestris columbæ genus. additur & πελειὰς, ab eodem Liuia coloris liuidi argumento. Adiicitur alicubi ab Aristotele & φὰψ, quam cum φάσσᾳ cōfundens Theodorus palumbem vertere non dubitauit, cuius apud Athenæum meminit & Æschylus Tragicus, ibi:

πτερύγων δίεσμιον ἄθλιον φαβός.

Septimum genus dici πυραλλίδα inuenio, cuius meminerunt præter Aristotelem Athenæus & Ælianus, cuius auis etymon ἀπὸ τοῦ πυρὸς, ab igne deducens Gaza, ignariam vocauit, quum potius ἀπὸ τοῦ πυροῦ, id est, *a tritico*, in quod pabuli gratia inuolet, Frugipetam dixisse debuerit: sonat nanque πυραλλὶς tritici assultatricem, παρὰ τὸ ἄλλεσθαι εἰς τὸν πυρὸν: neque enim in genere columborum itidē vt in insectis inuenias, qui ad lucernas aut ad ignem aduolent, sed bene qui fruges triticeaque sata impetant, vti alii legumina. Longe siquidem alia est hæc pyrallis, ab animalculo illo igniario, quod Pyralis Plinio, nōnullis etiam pyrausta vocatur, quod multo iustius ignarium Gaza nuncupauerit, quam istud columbæ genus.

Nonii Marcelli testimonia duo ex Homero interpolata beneficio codicis manuscripti.

CAPVT VIII.

NOnii Marcelli doctissimi extra omnē aleā Grammatici lectionē plurimū antiquitatis elegantiorisque literaturæ cognitioni conducere, inficias ire potest nemo: sed tam crebris ille vulneribus saucius atq; lacer est, tot tantisque maculis καὶ ὑπωπίοις fœde deturpatus, vt difficilimam suscepturus sit maximeque arduam prouinciam, qui Pæoniam manum illi autori admouere satagat: bonam tamen me operam nauaturum aliquando in

sanando eo confido, idque vetusti codicis manuscripti beneficio, quod vbi commodum videbitur, primo quoque tempore præstiturus sum. In eo igitur auctore, vbi de ventorum proprietatibus agit, ὑποβολιμαῖοι leguntur duo Homerici versus, nihil ad loci intelligentiam facientes, aut etymi rationem, de quo agit, spectantes. Sed præstat integrum locum adscribere, qualis in impressis libris legitur. *Austrum, inquit, qui Græce νότος, dictum ab humore & nebula, quod νότις Græce humor latina interpretatione dicatur, ac si dicas ventum sudoris effectorem, vt est Homeri: σὺν δ' εὖρός τε νότος τε ἔπεσε ζέφυρός τε δυσαής.* Hanc ego versum, Aristarchi ius si vsurpare fas sit mihi, vt suppositicium eius loci iugulo, illiusque vice, exemplaris manuscripti fidem secutus scribo, κατὰ δὲ νότος ῥέεν ἱδρώς: quasi isto hemistichio dicti sui fidem auctor quærat. quod Notus vetus sudoris sit effector, quum Homero νότος ἱδρὼς fuerit dictus, ac si austrinum sudorem dicas, nempe humidum. Nam in altero illo versu nulla visitur aut humoris aut sudorificæ qualitatis mentio. Sequitur deinde: Boream, hoc est, aquilonem ἀπὸ τῆς βοῆς, quod sonorus sit & procellosus. Homerus, καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων. In alio loco, ἐπὶ κραιπνὸν βορέην πρὸ δὲ κύματα ἄξεν. Huius posterioris in locum substituo ex libro scripto non semel antea citato binos Homeri versus ex Iliados decimoquarto, in quibus manifesto Boreæ etymon exprimitur, quod ille indicauit:

οὔτε θαλάσσης κῦμα τόσον βοάᾳ ποτὶ χέρσον
ποντόθεν ὀρνύμενον πνοιῇ βορέω ἀλεγεινῇ.

Varronis monumentorum inscriptiones a maculis asseruntur apud Non. Marcellum.

CAPVT IX.

Tam spissis maculis deturpatæ atque adulteratæ sunt apud eundem scriptorem luculentissimi auctoris M. Varronis librorum inscriptiones, vt conniuenter eos aut dissimulanter non queam præterire. Nihil enim occurrit ibi frequentius quam *Varro Euarmonibus*: sed mutila lectione, quum constanter vbique manuscriptus codex, quem ego magnifacio, & σταθμῷ ταλάντῳ quam Hectoris corpus apud Lycophronem, dignorem iudico, *Eumenidibus* legat: ita γεροντοδιδασκάλῳ passim ex eo reponendum est, pro γέροντος διδασκάλου effictio nomine ad instar αὐτοδιδασκάλου, quem Alexis Comicus docuerat. Rursus vbicunque Tithonio & Titone & Tisone περὶ γήρως inuenitur, scribendum est Tithono περὶ γήρως. Tithonus enim Auroræ deliciæ ad extremum senium peruenit. Item quoties citatur Varro Sciamachia περὶ τέφρας, legi debet, περὶ τύφου. de fastu, cum vmbratili enim pugna commune quid habet iactantia? eam siquidem lectionem in voce Lucuus emendatiorem inuenias. Iam vero in dictione *Vulgus*,

vbi

vbi legitur, Varro Crono περὶ ταφῆς, ex manuscripto substitue, Cycno, pro *Crono*. Eandem vocem ex eodem adde in vocabulo *Iterum* vbi de mutata declinatione agitur, hoc pacto: *Varro cycno περὶ ταφῆς* rectissime nanque titulum illum scriptum inuenias *capite de numeris & casibus*, hunc in modum, Varro κύκνῳ περὶ ταφῆς cõuenit etenim titulus vterque in cygni morte sepulturam suam funusque lugubri cantu præcinentis. Mutuatus autem fuit titulum ab Alexide Comico, quem in κύκνῳ pro teste aduocat Athenæus *lib. 2* Iam vero & corruptissima lectione citatur Varro noprãdis, in dictione *Papauer*, quum Admirandis ibi scribi oporteat hac ratione: *Varro admirandis, Infrisasse papauerem.* pro eo quod est in vulgatis codicibus, *Varro noprandis*: infrias lene papauerem Nostram lectionem confirmat Fl. Sosipater *artis Grammatica libr. 1.* quem vide si lubet. Præterea apud Nonium *in dictionibus Animam & Singultu*, perperam legitur, Varro περὶ πλύτε, *de diuitiis*, quum manifestario scribi debeat περὶ πλῦ, siue περὶ πλῷ, in lustratione terrarum. Sic in vocabulo *Spissum*, pro περὶ πλῦ, περὶ φίλυ, Erraremus, ex manuscripti exemplaris fide l gemus, περὶ πλῷ, περὶ φιλοσοφίας, *Et ne erraremus, &c.* Et certe minus deprauata est lectio in voce *Lucuns*, vbi sic legitur: *Varro periplum libro secundo*, περὶ φιλοσοφίας pro, περὶ πλῦ Insuper in voce *Pracox*, pessime scribitur *Peridebo*, pro, Synephebis, aut saltem Ephebo περὶ ἐμμονῆς, vti alibi rectius legitur. Rursus in voce *Conscribellaui*, pro, *Varro columna* ἡρακλῆς, reponito ex nostro codice, *Varro columna Herculis*, περὶ δόξης. Iterum *in dictione Plaga*, loco eius quod ibi legitur, *Varro lege Maniados*, admirantes quod sereno inde tenuisset: restitue sic, *Varro lege Menia: Admirantes quod sereno intonuisset.* Demum quotiescunque vel Marco vel Bimargo scriptum reperitur, syncera & genuina libri inscriptio reponenda est Margopoli: is enim eius est titulus, quem etiam περὶ ἀρχῆς, de dominatu nuncupauit: per Margopolin vrbem Romam, insanam luxuique deditam, mihi visus innuere. Ceterum quod mendum in voce *Olnitatem* est, *Varro in gloperiton*, certa ratione sanare non ausim, nisi quatenus suspicioni eruditæ locus esse potest, quando legi posse videatur non male γλώττα περὶ σῶν, vel vna dictione γλωττοπερισσῶν, qua voce rabula denotatur: vestigia enim harum literarum ferme mõstrat manuscriptus codex in quo exstat ita, glotto peri oron.

Delentur plurima menda in epigraphis fabularum Plauti, Cecilii, Accii, aliorumque, apud Nonium commissa.

CAPVT X.

QVid obstat quo minus in corrigendis nonnullis aliorũ poetarum epigraphis eandem remediorũ adhibẽdorum viam commõstrem, vibices & hyposphagmata suis spleniis inducturus.

Ac primum quidem festiuissimi Plauti, pro cuius Asinaria fabula notissima, perperam Sisennaria legitur apud Nouium Marcellum in vocabulo Cursura. Neque satis plene legas apud eundem *in dictione Oculitus*, Corni qui amant, pro eo quod est, *Plautus Cornicularia* (est enim & istud fabulæ nomen, sed quæ temporum iniuria abolita est) *Qui amant, &c.* Similiter *in voce Prafica*, parum rite ista leguntur: *Plautus friuola, superboque omnes argutando praficas* Clarius ita, *Plautus Friuolaria:* Superboque omnes, & sic deinceps: nam Friuolariam agnoscit & Charisius. Illud vero deprauatissime omnium scriptum est *in dictione Clunes.* Plautus: *Ambroico quasi lupus ab armis valeo:* pro quo lego constanter, *Plautus ἀγροικῷ, quasi lupus ab armis valeo, clunes desertos gero:* quod spectat ad vulgare dictum, quo lupum armos validos habere, sed impotētem atque imbecillum clunibus prædicamus. Quod autem ἀγροικῷ legendum sit, vel solus literarum ductus euincat: manuscriptum certe exemplar abroico scribit. Constat autem ἀγροικὸν fabulam Plauto fuisse attributam, nam Plauti adulterinam agnoscit apud Aul. Gellium Varro *libro de comœdiis Plautinis*, M. Aquilio eam ascribens: alioqui Philemon Comicus & Antiphanes similiter ἀγροικὸν scripsisse memorantur ab Athenæo. Secundo loco ad Cæcilium (cui primas inter Comicos defert Sedigitus) transeamus, qui Plotium scripsit a Menandro conuersam fabulam, *Gellio teste*, quod nomen deprauatum est apud Nonium in dictione *Opulentias*, vbi *Potio*, legitur male. Scripsit idem & ὀβολοστάτην, quod nomen laceris artubus disparatum est in tres voces, *obolio*, ista te, quum in Nonio dictione Delica, iunctim legi debeat, Cæcilius *obolostate.* Similis luxatio deartuatione in vocabulo *Pulcritas* visitur: sic enim illic legas, *Cæcilius arpaio : Me, ne, dii boni quid illud est pulcritatis.* Ego sic corrigo, Cæcil. ἁρπαζομένῃ: *Dii boni quid illud est pulcritatis.* Rursus in voce, *Collum: Cæcilius Sarpazo: Mane hunc collum ludo præcipi iube.* Ego repono, *Cæcilius ἁρπαζομένῃ*: Hunc collum ludo præcidi iube. quæ lectio integra mansit in dictione *Exlex.* Citat & Sosipater Cæcilii ἁρπαζόμενον, solo masculei sexus discrimine: adducit & ex Philemonis Comici ἁρπαζομένῃ testimonium Athenæus. Neque minor est menda in eodem loco, vbi contiguis verbis ista legūtur: *Idem seenophebis: cadretim res redit, imo collus non res.* Ego restituo ex manuscripto: *Idem Synephebis: Ad restim res redit, &c.* Quo in loco non possum quin etiam lepidissimum Næuii dicterium a menda repurgem. Vbi nanque legitur, *Næuius. Cor vtrum scapula plus angulus colli habeat nescio:* locum ita ex meo codice emaculo: *Næuius Colace: Vtrum scapula plus, an collus calli habeat, nescio.* Quod autem Cæcilii fabula fuerit Synephebi, neminem fugerit qui Ciceronis libellum *de senectute* triuerit, testimonium inde petentis. Scripsit Cæcilius & Hypobolimæum, quasi sub-

si subdititium dicas, cuius fabulæ meminit & Sosipater, quam de Menandro aut Alexi de Comicis conuertisse videtur: quæ lectio apud Non. mansit integra in verbo *Rabere*, nisi quod pro Astrabia, manuscriptus codex habet *Rastraria*: ait in voce *Singulatim*, pro *hypoboli*, *Hypobolymæum* legit: eandemque esse fabulam contenderim, quam Nonius alibi *Subditiuum* vocat, Græcam, vt opinor, vocem exprimere volens. Præter hæc citatur Ennius Hectoris *lustris*, tu λύτροις legito: ita vocantur dona redemtoria, quibus Priamus Hectoris mortui corpus ab hoste Achille redemit. Huc adde Accii Æneadas siue Decium, qua fabula Romanorum ab Ænea genus ducentium, ac præcipue Deciorum, pro patria mortem oppetentium virtutem extulisse videtur, quod indicat versus ille, quo apud hunc poetam Decius iunior se pro patriæ salute diis manibus deuoturum confirmat, ad patris exemplum, sic inquiens: *Patrio exemplo & me dicabo atque animam deuorabo hostibus.* Proinde in verbo *Ignouit*, male scriptum est, *Accius Æneadis decimo*: scribendumque, *Accius Æneadis aut Decio.* ita distinguendum est in voce *Sanguis*, vbi perperam, *Accius Æneadis: Aut Decio vim Gallicam.* rectissime vero in dictione, *Tumulti*, *Accius Æneadis vel Decio.* Neque silentio obmittam Laberii βελονιστρίαν, quam ad imitatioem ἀκεστρίας Comici Antiphanis dedisse illum verisimile est, vtraque voce sarcinatricem significante. Itaque apud Nonium *in aduerbio Efflictim*, quando legitur, *Laberius bello.* instria domina nostra priuignum suum amat efflictim: legendum autumo, *Laberius Belonistria.* Reddamus vero & Afranio Comico suam fabulam & lectionem integram: nam in voce *Spissum* ex manuscripto codice ita lego: *Afranius incendio: itaque spissum videtur fieri, non possum domi meum virum exspectare, quem mihi studeo tamdudum dari*: pro quo vulgati codices habent, *Afranius cado: & pro possum possunt*: pro studeo, studio. Sed forte quis pro Cædo, Cæco reposuerit, quod memoretur & Plauti & Titinnii eo nomine fabula a Charisio. Ego vetusti exemplaris fidem sequor. Neque mihi tempero, quin Pomponii Comici locum interpolem: nam vbi in voce *Primiter*, hunc in modum scriptum exstat: *Pomponius Accius geminis: quin bono animo es, video. eripis primiter dapes:* vetustus codex legit, *Pomponius Maccis geminis: quin bono animo es video, eripuisti primitus de pannib.* quæ lectio confirmatur & ab ipso Nonio postea, vbi docet, *pannibus* dici pro *pannis*. Quin & Pomponium Secundum Maccis geminis prioribus testem aduocat alicubi Fl. Sosipater, ita vt binas hoc nomine fabulas dedisse iste comicus videatur.

Quintiliani locus corrigitur, & Ennii apud Marcellum, item Varronis.

CAPVT XI.

ILlud item, tametsi non magni momenti, apud Fabium libr. 10.

non debet non etiam in hunc ordinem referri, quo de Plauti fabulis censuram fert, sic inquiens: *In comœdia maxime claudicamus*, licet Varro dicat Musas, Ælii Stolonis sententia, Plautino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent. Plerique codices quos secuti videntur Petrus Crinitus & Lilius Gyraldus, vterque in libris de poetis, scripserunt *Elpii Stolonis*: at ego *Ælii Stilonis* legendum arbitror: iudicium enim illud de Plauto ex magistri sui verbis reperisse Varronem probabile est: is autem fuit Ælius Stilo, quod in primo Grammatices a Sosipatro dictum est, & Prisciano *lib.6.* Quin & huius ipsius Stilonis crebra fit mentio *in fragmentis Sex. Pompeii*: velut ibi, vt vnum ex multis adferam, Sonticũ morbum in 12. (videlicet tabulis) significare ait Ælius Stylo certum cum iusta caussa. Meminit eius & Plinius *lib 9. natur. hist. & 33. capit* 1 Item Varro *lib 4 de lingua Latina*, vbi vitiose *Cornelius Stilo* scribitur, pro *Ælius Stylo*. Porro quia similitudinis quid habet cum superiore censura, Ennii sententia, alieno, vt apparet, stomacho prolata de illo ipso, sed prodigiose deprauata apud Nonium, subiicietur a me integritati suæ reddita:

Enni poeta salue. qui mortalibus,
Versus propinas flammeos medullitus.

Iambici sunt trimetri, pro quib. praue legitur *in verbo Propinare*,
En vocas elue qui mortalibus, &c.

Apud M. Varronem libro de lingua Latina versus Pacuuii emendatus.

CAPVT XII.

PAcuuianus versiculus exstat apud Varronem *lib. de Latina lingua 6.* monstruose conspurcatus, hunc in modum:

Halycanis ritu lit. us peruulgans furor.

Hunc ego integritati suæ sic restitutum iri melius, imo indubitatius censeo:

Halcyonis ritus littus peruolans feror.

Videtur autem senarius detortus ex illo Alcmanis Lyrici:

ὅς τ' ἐπὶ κύματ⊕ ἅμ' ἀλκυόνεσσι ποτᾶται.

Nota est de Cæyce Trachiniorum rege eiusque coniuge Alcyone fabula, qui cum eo fastus elati forent, vt propriis nominibus, cõpellari abnuerent, ascitis Iouis Iunonisque nominibus, vindice Le i a extincti in auium formam transierũt, ille naufragio submersus in Gerylum, hæc luctu exanimata ob mariti desiderium, in halcyonem. Porro istud grauis superbiæ exemplum prouocat me ad ad scribendum inauditum Pallantis Claudii Cæs liberti fastidium qui libertos suos non modo non dignabatur alloquio, sed etiam nihil vnquã domi, nisi nutu aut manu significasse proditur a Cornelio Tacito: aut si plura demonstranda forent, scripto vtebatur, ne videlicet vocem cum illis consociaret.

Aul. Gellii & Ausonii poetæ locus a vitio vindicatus.

CAPVT XIII.

Apud Ausonium poetam *in Centone nuptiali* perperam ita legitur: *Quid antiquissimi poetæ Liuii κρυβοπαιγνίων libros loquar?* quo loco ἐρωτοπαιγνίων legendum esse procliui lapsu certum est ex Prisciano & Sosipatro Grammaticis: nam fœdior etiam in Gellianos codices irrepsit error *libr. secundi cap. 24.* hunc in modum: *His us legis Lælius poeta meminit in Grotopegnis*: vbi non titulus tantum libri male habet, sed & auctoris nomen corruptum est, pro Liuio Lælius. Constat autem Liuium Andronicum plusculos libros ἐρωτοπαιγνίων olim scripsisse, quibus Amatorios lusus prosecutus fuit: quam inscriptionem æmulati postero tempore Næuius & Pacuuius Erotopægnion libros edidisse leguntur apud Non. Marcellum, vtrunq; enim auctorem Erotopægnion citat: nam in voce *Latibulet*, mendose scriptum est, *erotopacnion*. Quod vero sequitur in Ausonio: *Quid Euemum, quem Menander sapientem vocauit? Euemerum* lego: is etenim scriptor Messenius patria, libidines obscœnas spurcosque deorum amores carmine euulgauit, ab Ennio postea in latinam linguam conuersus. Vnde sic quoque apud Sex. Pompeium legendum est: *Quam rem in medio (quod aiunt) positam Varro & Eumerus (non Eumerus) ineptis μύθοις inuoluere maluerunt, quam simpliciter referre.*

Hiulcus locus in quo senarii duo Græci desiderabantur, apud Ammianum expletur.

CAP. XIV.

Genios (quos & præstites, quod actionibus humanis præsint, vocat Martianus Felix) hominum custodes cum Hesiodo credidit omnis antiquitas, ita dictos quoniam a genitura vnicuique adsocientur, quos a Virgilio etiam *manes* appellari autumat Seruius. De iis sic Ammianus hist. lib. 21. *Ferũt enim*, inquit, *theologi, in lucem editis hominibus cunctis, salua firmitate fatali, huiusmodi quædam velut actus rectura numina sociari, admodum tamen paucis visa, quos multiplices auxere virtutes: idque & oracula & auctores docuerunt præclari, inter quos est etiam Menander Comicus, apud quem hi senarii duo leguntur.* Hactenus ille: sed quorum testimonium aduocat iambici desiderantur, relicta lacuna, quam ex Eusebio de præparatione Euangelica 13. explere licet: illic enim integri leguntur hi duo, de quibus loquitur, senarii:

> ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαρίσταται,
> εὐθὺς γενομένῳ μυσταγωγὸς τοῦ βίου.

hoc est:

> *Mortalium cuilibet nato simul*
> *Vitæ custos rectorque genius iungitur.*

Hos itaque diligens lector suo in codice adscribete poterit. Citat eosdem non plene tamen Theocriti scholiastes *Idyllio secundo* his verbis: *δαίμων ἀνδρὶ παρίσταται δι᾽ ἦθος γλυοφόρω.*

Quæ dicatur apud Petronium Arbitrum margarita tribacca, ibidemque locus castigatus.

CAPVT XV.

APud Petronium Arbitrum Satyrographum de ciconia legũtur sequentes versus mendis refert:

Ciconia etiam grata peregrinu hospita,
Pietatis cultrix gracilu pes e tota l stria
Auis exsul hyemis, titulus trepidi temporis,
Nequitia nidum in cacabo fecit meo.
Quo margarita cara tribaca indica.
An vt matrona ornata faleris pelagus
Tollat pedes indomita instrato extraneo.

quos ita legendos iudico:

Pietatis cultrix, gracilipes glotoristria,

aut vt alii malunt, choralistria,

Auis exsul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitia nidum in cacabo fecit tuo.

Inuehitur enim in Romæ luxum. Pergit deinde per interrogationem conuitiatoriam:

Quo margarita cara, tribacca Indica?
An vt matrona ornata phaleris pelagiis,
Tollat pedes, &c.

hic tribaccam dixisse mihi videtur margaritam, quę tribus baccis vnionibusue inauri insertis constabat: solebant enim binos ternosque elenchos (ita vocant margaritas in longum fastigiatas) aureabractea coniunctos auribus suspendere. Quod non reticuit Plinius acerrimus luxuriæ Romanæ exagitator, quum *lib 9. ca. 35.* sic ait: *Hos digitis suspendere & binos ac ternos auribus fœminarum gloria est.* At baccarum appellatio pro vnionibus, vel in illo Virgilii elucescit: *Colloque monile baccatum.* Quod autem *Indica* legendum sit, docebit etiam Plinius loco antea citato: nam quum principatum culmenque rerum omnium pretii margaritas teneге dixisset, subiungit, *Indicum eas maxime Oceanum mittere.* Phaleras vero pelagias apposite vocat ipsas margaritas, velut ornamenta fœminarũ cultus e pelago, hoc est. conchyliis marinis quęsita. Quod vero in eiusdem Arbitri fragmento aliquanto post legitur: *Visebamus nos omnia per foramen valuæ, quod paulo ante ansa hostialis rupta laxauerat.* Rectius hunc in modum scribetur, *quod paulo ante ansa ostii disrupta laxauerat.* Item sub finem versus illos,

Cui lesos viridisq; Thasos, quem Lydus adorat
Septifluus, templumque tuis imponit hipeplis.

ita

Ita concinno atque repono:

Cui Lesbos, viridisque Thasos quem Lydus adorat
Septifluus, tempi lumque suis imponit Hypaepis.

Est autem Lydiæ oppidulum Hypœpa, vt in vndecimo Metamorph. testatur Ouidius,

Sardibus hinc, illinc paruis finitur Hypæpis.

Alioqui etiam Dianæ sacer hymnus Hypœpus est, Theodorito teste.

Quam ob caussam Ægyptii olim & Iudæi a suilla abstinuerint.

CAP. XVI.

Qva ratione moti Ægyptii a suum esu abstinuerint, se religione ne, an odio & auersatione quadam animantis, controuersum posuerunt auctores: nam Ælianus *libro de Animalibus decimo*, illos propterea suem odisse commemorat, quod carnibus humanis non abstineat: non immerito ergo illos auersari bestiam anthropophagon. Eudoxus aliam adducit caussam, cur Ægyptii sues non iugulent, quod greges earum aruis immittere consueuerint, vt proculcando rostrisque fodiendo humum euerterent & sata adobruerent, quo sic contecta ab volucrum iniuria immunia essent. Quæ ratio repetitur etiam a Callistrato apud Plutarchum *in sympoſiacon quarto*, vbi ait, Sacerdotes Ægyptios suem ideo colere, quod prima rostri acumine tellurem fiudendo, aratri vsum ostenderit: vnde rustico instrumento Vomeri nomen ὕνις, a sue videlicet, quæ ὗς illis dicitur, quanquam refertur illic & alia caussa, qua suillæ carnis esus contagiosus esse perhibetur, & vitiligines, lepras, cutisque aspredines conciliare, quæ vitia illi non sine iustissima caussa detestati fuerint. Quibus dictis consonat quod a Manethone Ægyptio proditum est, eos qui suillo lacte vtuntur, lepram & alphos incurrere. Annotatur & illud ab Æliano, sues Soli Lunæque inimicas ab Ægyptiis existimari, ac propterea Lunæ immolari, nec alteri Deorum cuiquam. Sic Athenienses in mysteriis Cereri sacris suem mactare, velut segeti satisque aduersam. Equidem bestiæ in victu obscœnitatem, qua præ ceteris luto delectatur, ac in sterquiliniis locisque cœnosis libentissime volutatur, in caussa potissimum fuisse arbitror, cur suillæ esus edicto legis Mosaicæ Iudæis prohibitus fuerit, vt allegorico tropo absterrerentur a peccatorum lutulento volutabro. Cur vero suem Veneri immolasse Argiui legantur (quod Callimachi testimonio scribit Athenæus) euenisse puto, sacrique occasionem natam ex Adonidis Veneri tantopere dilecti nece, quem suis dente occubuisse scribunt auctores. Quod confirmauit & Sex. Pompeius, sic scribens: *Suillum genus inuisum Veneri prodiderunt poetæ, ob interfectum ab apro Adonim, quem diligebat Dea.* Consimilia scribit & Nonnus Panopolitanus *Dionysiacon lib. 41.* dicens, inter ceteras

animantium species Venerem solum aspectum suum aprorum abhorruisse, ἐπεὶ συὸς εἰκόνα μορφῆς ἄρης κερχαρόδων θανατηφόρον ἰδὼν ἰάλλων Ζηλομανὴς ἤμελλεν ἀδώνιδι πότμον ὑφαίνειν.

id est:

Mars quia Zelotypus, speciem suis improbus olim
Mentitus, pulcrum letali vulnere Adonim Conficeret.

De Garo locus Martialis interpolatus & expositus.

CAPVT XVII.

Garum tantopere prisco seculo nobilitatum, constat saniem fuisse cruentam ex intestinis piscium, pręcipue scombrorum quos macquarellos recentior ætas nominat, eliquatam, quod a salsamenti conditaneo iure σαπρὸν epitheto dixit in *Triptolemo fabula* Pherecrates Comicus. Laudatissimum autem maximique pretii fuit, quod *Garum sociorum* vocitabant superbo admodum titulo, vnde pulcre Epigrammatarius in xeniis:

Exspirantis adhuc scombri de sanguine primo,
Accipe fastosum, munera rara, garum.

Sic enim interpollem locum dare placuit ex vetustissimo eoque emendatissimo exemplari manuscripto, pro eo quod in excusis est, fæcosum. qui nanque potuit commendare garum fæcosum, rarissimi muneris nomine, quum illud quod fæculentum aut fæcis instar in cophino delicuerit, halecis nomine notius nuncupatum fuerit? At illud, sociorum superbo nomine dictum, agnouit Plinius libro nono, vbi M. Apitium hominem ad omne genus luxus mirum, mullos in sociorum garo (nam ea quoque res, inquit, cognomen inuenit) necari præcellens putarit. Item Ausonius ad Paulinum scribens: *Scis autem*, inquit, *me id nomen muria quod in vsu vulgi est, nec solere nec posse dicere, cum scientissimi veterum & Græca vocabula fastidientes, Latinum in gari appellatione non habebant: sed quocunque nomine loquar, liquor iste Sociorum vocatur*. Vides vt superbum arrogansque nomen vtrobique audiat garum. At ne quis fastuosum respuat elliptice pro fastuoso, velut alienum a poeticis numeris, exemplum adferam testimonii loco ex Annæi Lucan elegantissimo opusculo ad L. Calpurnium Pisonem scripto, vbi sic legitur.

Raraque non humilem calcat fastosa clientem.

M. Varronis locus apud Nonium Marcellum emendatur.

CAPVT XVIII.

Magnam inuidiam omnibus seculis sustinuit magnatum potentia, quod inferiores se oppresserint semper. Nam sententiam appositissime reddidit Varro in Menippeis *libro quem Margopolim, siue περὶ ἀρχῆς inscripsit*, versibus ita vt nunc leguntur, corruptioribus apud No. Mar. vnde ea ipsa sentētia exsculpi nequeat. sic etenim apud illum *in verbo Comest*, legere est:

Nam humanis omnia sunt paria, qui te plus urget,
Pisces ut sæpe minutos magnus comest, ut aueis enecat accipiter.

Tu repone versus suis numeris ita ex manuscripto codice, cuius fidem sæpius iam antea approbauimus.

Natura humanis omnia sunt paria.
Qui pote plus, urget: pisceis ut sæpe minutos
Magnus comest, ut aueis enecat accipiter.

Citat ita corruptos, vt antea indicauimus, etiam Perottus in glorioso illo suo Copiæ cornu.

Philostrati locus expositus contra Lilii Gyraldi sententiam.

CAPVT XIX.

MOrsimus poeta traducitur ab Aristophane frigidus ac insulsus, quo nomine explosus sæpenumero fuit & exsibilatus e theatro, vt indicant scholia. Hinc putat Lilius Gyraldus multæ alioqui lectionis vir in historia poetarum quam scripsit, profectum esse responsum Apollonii Tyanæi ad Domitianum Cæsarem, οὐ μὲν με κτανέεις, ἐπεὶ οὔτοι μόρσιμός εἰμι, hoc est, vt ipso interpretatur: *Non me rex occides, non enim Morsimus ego sum.* Qua in re pudendus hominis error elucescit, quum μόρσιμος illic a fato neci destinatum significet, volueritque Tianæus Cæsari Homerico versiculo indicare, nondum fatale suum adesse tempus, quo a fatis decretum sibi sit mori: siquidem fidem dicti comprobauit euentus, vti prodidit Philostratus, disparuisse illum ex oculis subito euanidum scribēs: ita rectius versiculum illum conuertere sic liceat;

Non me interficies, nanque hoc tibi fata negarunt.

Repetūtur Philostrati verba etiam a Suida, apud quem perperam ἀομένεν pro δαμάσσεαι scriptum est *in voce μόρσιμος.*

Germanici Cæsaris locus emendatur.

CAPVT XX.

IN Arati phænomena, præter Achillem & Theonem qui Græce scripserunt, circumferuntur hodie Germanici Cæsaris nomine commentaria, quę tametsi docta sint & multam auctorum nobis ignotorum mentionem faciant, haud facile mihi Germanici nomen probant. in iis castigandis operam collocare, esset Augiæ repurgare stabulum: nequeo tamen quin locum vnum atque alterum de luna sub calcem libri a mendis liberem. nam vbi de Lunæ potentia agit, detrimenta eius & augmēta, non solum terram, sed & lapides & cerebra (male etenim legitur, *crebra*) animantiū, & quod magis incredibile sit, etiam lætamina sentire dicit, quæ in lunæ crementis eiecta vermiculos parturiant. Cuius rationem legas apud Plinium lib.18. cap.32. monentē stercus nisi decrescēte

luna non tangendum esse, eo quod omnia quæ cæduntur, carpũtur, conduntur, innocentius decrescente luna, quam crescente fiant. Sequitur deinde in Germanico: *Denique crementis lunæ abscissa ligna furfuraceis tinearum terebra manibus fistulascunt*: tu lege, *terebraminibus*. Illud vero, *Nemoribus quoq; adesse dicitur, quod omnis venatio plus nocte quam die dormiat*: legito ex Placiade, apud quem integrius ista perscripta sunt, *plus nocte pascatur, dieque dormiat*. Postremo quæ mox subnectuntur, in hanc formam reponito. *Siue Endymionem* (expungendo, quod) *amasse fertur, quia nocturni roris humor, quem ἀπόῤῥοια siderum atque ipsius lunæ* (pro, *quæ est siderum quoque animandis herbarum succis insidat*, *pastoralibus prosit successibus* (pro, *& past. prosunt success.*) Porro versus ille Germanici de Iouis nutrice capra Amalthęa, qui sic in vulgatis codicibus excusus legitur,

Sidere quæ claro gratum te gestat alumnum.

purius rectiusque scriptus citatur a Lactantio Firmiano *libro primo capite vigesimo primo:*

Gratum testatur alumnum.

Omissa quædam in impressis Nonii Marcelli exemplaribus suis locis reponuntur.

CAPVT XXI.

NEque male collocaturum me operam arbitror, si quædam in Nonio Marcello omissa a chalcograhis, suis quæque locis interseram: nam omnia quæ sparsim toto opere desiderantur reponere, non vnius libri materia fuerit. Primum vbi agit de vocabulis ab A litera incipientibus, *in voce Absthemius*, adduntur in manuscripto ista: *Absthemius est qui nouit, quo rete leporem tenebat, lupum non teneri.* Deinde in litera B, post explicatam dictionem Biuiras, subnexa leguntur hæc: *Bonimatores quos nunc maliciosos & tergiuersatores dicimus.* Lucilius lib. 11 *Hic strigosus bonimator, ore improbus duro.* Præterea ante dictionẽ Cõspicilliũ, in farcienda veniunt ista quæ sequuntur. *Commemoramentum. Cæcilius Plotio: Pudebat, credo commemoramentum stupri.* Rursus *in voce Depsere*, citatur quidem Homerus *in Odyssęa*, sed omittitur testimonium poetę, loci hiatum commõstrante lacuna, quod ex Odysseæ duodecimo codex meus recte adscribit, κηρὸν δεψήσας μελινδία. Denique quod in vocabulo Satu, ex Accii Telepho corruptissime nunc legitur, *Profecti quanquam est ortus meliori satu*: ita corrigito: *Profecto haudquaquam est ortus mediocri satu.* Id quod corollarii vice adiicere libuit.

Plinii Secundi locus vnus & item alter emaculantur.

CAPVT XXII.

EOrum qui Plinianæ historiæ libris castigandis manum admouerunt, vel sola nomina enumerare difficile fuerit, vsque

adeo

adeo multi sunt: omnes certe in præclaram laudatissimamque operam incubuerūt: & vt res feliciter ceciderit, non tamen potuerunt immensum illud mendarum pelagus exinanire, cum propter altissimam minimeque vniformem rerum abditarum scientiam, tum propter meliorum codicum eorumque præcipue auctorum, vnde opus tam varium consutum est, penuriam. Iuuabit tamen & in hanc partem vocari, optimeque de rerum naturę cognitione merito scriptori opem ferre pro nostra facultate quædam sanando, nonnulla indicando, seduloque lectoris industriam acuendo. Primum enim *lib.* XVIII *cap.* XXVIII. vbi legitur vulgo, *A solstitio ad fidiculæ occasum* VI. *Kalend. Iunii Cæsari Orion exoritur.* Quis non videt, Iulii aut Iulias legi oportere? quippe cum præcesserit illud a solstitio, quod olim ad sextum Kal. Iulii computabant. Illud vero quod mox sequitur de Procyone, *Et autem magnopere pertinens*: lege vti in Cæsaris Dictatoris tabula de astris legitur, ad ęstum magnopere pertinens: est enim illud sidus in primis æstuosum. Deinde illud XVI. *Kalend. Augusti Assyriæ Procyon exoritur:* in Cæsare scribitur loco Procyon, *Chiron*, quod mihi suspectum est. Præterea, *Dein postridie, fere vbique*: alias legitur, *post triduum fere*. Quod autem eodem capite de tempestatum generibus legitur, insigni macula deturpatum est, atque ita ex meliori codice reponendum: *Vnum quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellæ, ceteraque similia intelliguntur: quæ cum plenilunio acciderint, vi maiore impelluntur.* pro quo in vulgatis libris legimus, *quæ cum acciderint, vis maior appellatur.* Quæ lectio fatua est omnino, nihilque salis Pliniani habet: at prior illa plena est, nusquam inanis, & aperta, qua vis ingens plenilunii in tempestates declaratur. Neq; vero otiosum fuerit diuersam lectionem indicare in sequentis capitis initio, ibi: *Nanq; Vergiliæ priuatim attinent ad fructus*: aliter legitur, *primatum tenent*.

Arnobii locus a macula vindicatus, & Eusebii interpretis insignis error

CAPVT XXIII.

ARnobius Lactantii præceptor, pius cumprimis scriptor, & durior licet, abstrusissimæ tamen antiquitatis & omnigenæ eruditionis cognitione refertissimus, septem aduersus gentes libros scripsit, a sciolis & nalutioribus male aliquibus in locis habitos. in quorum quinto, vbi mysteriorum Eleusinorum ritum suggillat, & quid ab initiatis respondeatur, recenset, macula non leuis in excusis libris insedit, quando sic ibi legitur: *Ipsa denique symbola quæ rogati sacrorum in acceptionibus respondetis: ieiunaui, atque ebibi cyceonem, exsta sumsi, & in calathum misi, accepi rursus, in cistulam transtuli.* quum pro illo, *exsta sumsi*, reponendum sit, *e cista sumsi*. Emendationis viam aperuit Eusebius *Euangel. præ-*

par. lib 2. totidem verbis repetens illorum symbolon quod conceptis verbis accinere solebant: sic enim inquit, κἄστι τὸ σύνθημα Ἐλευσινίων μυστηρίων, ἐνήστευσα, ἔπιον τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίστης ἐργασάμενος ἀπεθέμην εἰς κάλαθον, καὶ ἐκ καλάθου εἰς κίστην. hoc est: *Hæc formula est tessera Eleusiniorum mysteriorum: Ieiunaui, cyceonem vibi, e cista sumsi, operatus in calathum deposui, & e calatho iterum in cistam.* Vides aperte, e cista legi debere: nusquam enim extorum fit mentio, victimas non admittentibus his sacris, sed placentas, sesama, papauerum capita, & id genus alia, quæ mysticis illis cistulis includebantur, vti paulo post idem auctor commemorat. Ceterum Eusebii lectio mouit mihi stomachum, interpretis Georgii Trapezuntii verba & ineptam versionem cum Græcis conferenti, quę citatur etiam a Lilio Gyraldo *in syntagmate de Proserpina*, hunc in modum: *Sed nequeo latius huius Pherephatta sacra enarrare, quasillum, rapinam Edonea, terræ hiatum, sues Eubolei quas eodem hiatu simul & duas deas absorptas fuisse aiūt: vnde Megarenses in Thesmophoriis sues immittunt.* Quam absurdissimam versionem ita interpolauero. *Visne Proserpinæ florum collectionem tibi narrem? & calathum, raptum a Plutone factum, terræ discessionem, & Eubulei sues simul cum Deabus telluris hiatu haustas. qua de caussa in Cerealibus edita voce exclamantes, porcos exigunt atque eliminant. Id nanque sonat verbum* μεγαρίζειν. Græca verba, quia cuiuis obuius auctor est, in præsentia omitto, vt prolixitatis fastidium vitem.

Varronis verba emendantur apud Nonium.

CAPVT XXIV.

Laudatissima est & saluberrima eadem sententia, μηδὲν ἄγαν, Nihil nimiū: de cuius auctore varia est disceptatio: nam Chiloni dictum istud ascribunt Pindarus & Critias: Theophrastus Sisypho: plerique Thaleti Milesio: nonnulli Sodamo, vti testatum facit Thegeaticum oraculum, quod ita habet:

> Σώδαμος ἔστ᾽ ἔλεγέν μ᾽ οὐδαμῶς ἐπηρέτου, ὅς μ᾽ ἀνέθηκεν,
> μηδὲν ἄγαν, καιρῷ πάντα πρόσεστι καλά.

Quod innuit Sodamum Epeiati filium, votiuæ tabulæ positorem, has extulisse sententias, *Ne quid nimis*: &, *Tempori omnia recta fieri.* Dictum autem illud, μηδὲν ἄγαν, corrupte legitur verbis Varronis apud Nonium, *in dictione Medioximum*, vbi ita scriptum inuenias *Quid aliud est quod Delphica canat columna literis suis,* ἄγαν μῖθον reposito quod admonuimus, ἄγαν μηδὲν, ex fide exēplaris vetusti manu exarati.

Velleius Paterculus a menda liberatur.

CAPVT XXV.

Apud Velleium Paterculum, qui mira compendii felicitate res Romanas adstrinxit, vbi de Corinthi ruina scribit, error

non

trum vulgatis in impressis codicibus inoleuit. Siquidem vbi legitur, *L. Mummius Corinthum post annos nongentos quinquaginta duos, quam a Belete Hipponis filio erat condita fundisus eruit*: ex historia scribendum, *quam ab Alete Hippotis filio erat condita.* Aletes nanque Hippotis filius ab Hercule sextus Corinthum, antea Ephyren dictam, in Isthmo condidit, vti ostenditur eiusdem scriptoris verbis, & confirmat Pindari scholiastes *in Isthmiis*: vnde & ἀλητίδας, inquit, vocatur Corinthii: quo nomine vsus est & Callimachus versibus a me alicubi superius correctis, ibi:

καί μιν ἀλητίδαι πολὺ γηθόστερον.

Aletes enim de Corinthi regno Dodonæum adiit oraculum, vbi responsum illi fuit, tum de . . . um imperium vrbis obtenturum, vbi glebam illi quispiam porrexerit, addito consilio vt rem aggrederetur solemni festo, quo frequens populus coronatus incederet. Itaque Corinthum veniens, ab agricola panem poposcit, cuius vice glebam donatam accepit, festumque tunc agebatur forte quo ciuitas parentalia defunctorum manibus agebat: quocirca cunctis ad suorum monumenta occupatis adortus vrbem Aletes pacto prius cum natu minore Creontis regis filiarum connubio, reseratis per illam portis, arcem obtinuit, vrbisque imperio potitus est. Hæc paulo prolixius ex Pindari Græcis scholiis in Nemea: quanquam & apud Erasmum in adagio, *Iouis Corinthus*, fabula ista legatur ex eodem transcripta.

In Athenæo repositi duo hactenus desiderati senarii versus.

CAPVT XXVI.

Lepidum miræque elegantiæ ænigma apud Athenæum *Dipnosophistarum decimo* legitur de Somno ex cognomine Alexis Comici fabula sed duobus senariis iambicis mutilatum, quos ex Eustathio Iliad. vltimo reponere libuit, vt & hiatū indecorum velut anteribus additis sanaremus, & sensum pleniorem redderemus: quæ ita habent:

οὐ θνητὸς οὐδ' ἀθάνατος, ἀλλ' ἔχων τινὰ
σύγκρασιν, ὥστε μήτ' ἐν ἀνθρώπου μέρει,
μήτ' ἐν θεοῦ (alias θεοῖς) ζῆν, ἀλλὰ φύεσθαί τ' ἀεὶ
καινῶς φθίνειν τε τὴν παρουσίαν πάλιν
ἀόρατος ὄψιν, γνώριμος δ' ἅπασιν ὤν.
Πυ. παίζεις σὺ χαίρεις ὦ γύναι μ' αἰνίγμασι.
Γυ. καὶ μὴν ἁπλοῦν γε καὶ σαφῆ λέγω μαθεῖν.
Πυ. τίς οὖν τοσαύτην παῖς ἔχων ἔσται φύσιν,
Γυ. ὕπνος βροτείων ὦ κόρη παυστὴρ πόνων.

Vbi coniugata quæpiam, virgini ænigma proponit & explicat, dicens esse quendam neque mortalem neq; rursus immortalem, sed vtriusque temperamento constantem, quippe qui neq; hominis portionem, neq; item dei, viuendo obtineat, sed cuius tempus

nouo quodam modo & nascatur & intereat spectrum, nunc præsens, nunc inuisibile, cunctis tamen illum mortalibus haud ignotum. Respondet virgo, ludi se ænigmatibus. cui illa vicissim se manifesta & obuia prodere profitetur: proinde virgo sciscitatur, quis ille sit puer, cuius tanta vis esse perhibeatur. Demum illa nodum explicat, dictitans eum Somnum esse, qui mortalium laboribus quietem adferat.

HADRIANI IVNII HORMANI MEDICI DE COMA COMMENTARIVM.

De Coma vocabulorumque eo spectantium multiplici supellectile & significatione.

CAPVT I.

VOces instituti operis proprias enumerare singulatim atq; enucleare postremo loco institueram, quia Grammatices propria sit ista tractatio, ac propterea quia fastidii plenior, in calce operis eã reiicere visum erat. Sed ab eo instituto reuocauit me omnium pene eorum qui de re quapiam commentarios scripsere consensus, quos a vocum finitione auspicatos fere video, vt lectori constaret, qua de re institueretur oratio. Accedit eodem quod toto hoc in genere vocum istarum sæpius recurrat mentio in citandis auctorum testimoniis, quorum nisi prius explicata, obscurior foret ratio, præsertim quum non Lælus, sed Consentinis (vt Lucillii vtar verbis) non eruditionis culminibus, sed literarum amantibus parentur ista, a depromturo candide in medium opes lectione non parum multa in penum conditas. Coma itaque (vt inde auspicer) Græcorum κόμη respondet, nomenque habere videtur ἀπὸ τοῦ κομεῖν, id est, a curando & ornando, vt Artemidoro placet, qui vocabulum istud τὸ ἐπιμελεῖσθαι significare ait, quoniam studio excoli requirat, alioqui eo indigna nomine. Sũt qui Comam quasi κόσμον & capitis ornamentum dici autumant: qua ratione & arborum fol a κόμαι dicuntur, quod ad ornatum sint comparata. Vnde hyems ventorumq; iniuria exsuere plantas honore suo & exspoliare comis legitur, vbi frondes decutit. Ita Flaccus, *Arboribus redire comas simul cum vere ait*, & Osiris apud Tibullum, *viridem docuit cadere falce comam*, hoc est, putare ramos & frondes arborum. Nec desunt qui παρὰ τὸ κόπτειν, id est, a cædendo, vocis originem deriuare malint, vt ab eius verbi præterito κέκομμαι descendat. Quorum opinioni refragari videntur Seruius simul & Tib. Donatus, nobilissimi Grammatici, quorum ille Comas esse capillos non tonsos annotat, hic comarum significatione

tione prolixitatem monstrari scribit: vsque adeo non esse fidendum etymologiæ videtur, vt eam non immerito ἀλαζόνα μάρτυρα Galenus dixerit; mendacem videlicet testem. Hinc descendit κομᾶν varie acceptum, modo pro luxuriare capillis, quomodo κομήτης λειμὼν, pascuum læto graminis prouentu abundans a Tragicis dicitur: & quemadmodum Scamander pingebatur minime κομῶν, hoc est, coma exuberans (quod inquit Philostratus) propter incendium, quo iuxta fabulam ripæ eius conflagrauerant: in qua significatione & κουρεᾶν, pro *comare*, efferunt illi, quasi tõsuræ indigere, auctore Polluce, licet eas voces discrepare tradat Ammonius. interdum κομᾶν simpliciter pro *abundare* capitur. Sic Scyron insulam τῇ σχίνῳ κομῶσαν lentisci copia scatentem dixit Philostratus iunior. Et Procopius de fano istud extulit, καὶ ἐκόμα τοῖς ἀναθήμασιν, *denariis refertum est.* Præterea tropice pro superbire cristasque attollere ob res bene gestas, idem accipi annotat Hammonius, Aristophanes *Nebulis*: κἀγὼ μὲν τοιοῦτος ἀνὴρ ὢν ποιητὴς οὐ κομῶ. id est: *Equidem tantus ego poeta nihilo magis ferocio.* Herodotus, ἐπὶ τυραννίδι ἐκόμησε, hoc est, *superbiit ob assumtam tyrannidem*, siue *magnos sumsit spiritus, iam regnum adeptus.* Significat & ἔθειρα comam, sed proprie quam comendo alimus, & in qua nutrienda studium ponimus, iuxta consuetudinis legem, ἢ εἰς θεοὺς τημελουμένην, vt Theocriti scholiastes ait. Eandem & φόβην nominat Tragœdia, vnde illud Sophoclis *in Antigone*:

πᾶσαν ἀκίζων φόβην ὕλης πεδιάδος.

id est:

Omnem deglubens campestris sylua comam.

Quæ quidem vox horroris terrorisue significationem quandam innouare videtur, si eius etymon spectemus. Idem *in Oedipo Colonæo*:

εἰς δ' ἄκραν δεῖμ' ὑπῆλθε κρατὸς φόβαν.

id est:

Metus subiit capitis in summam comam.

Æschylus in Promotheo metaphorice pro solis radio, quem comæ instar diffundit, extulit:

σταλδυτὸς δ' ἡλίου φοίβου φλογὶ
χροιᾶς ἀμείψεις ἄνθος.

hoc est:

Adustus crine solis torrido
Florem nitoris exues.

Eiusdem classis est & κρὶξ, cuius vsus est in eo versu

πορφυρέαν ἥμησε κρίκα.

Purpureum secuit crinem.

quod de Niso dictũ est. Æschylus in *Agamemnone* κόρσας dixit capitis pilos.

λευκὰς δὲ κόρσας τῇ δ' ἐπαντέλλει τρίχα. id est:

Canos capillos morbo in isto nutricat.

Vnde & δοχμοκόρσαι dicuntur qui obliquant cæsariem: & κόρσης cognomen fuit eius qui primus capillitium radi sibi passus est: hinc & κορσοτήριον pro tonstrina apud Athenæum. Vendicat sibi locum in hoc ordine & χαίτη, inproprie tamen, vt quæ *setam* notet. χαίτας πεξαμένη, id est, *comas pectentem Iunonem facit* Homerus: quod vocabulum etiam ad folia trásfert Archestratus, quum ait, μήτηρ οἰνοφόρου βότρυος χαίτην ἀποβάλλει significans vitem pampinos suos exuere. Huc referuntur & τρίχες, istud nomen adeptæ ἀπὸ τοῦ τρίζειν, quod inter tondendum stridorem ædant, vt annotat Phauorinus: vnde & tricæ Latinis dictæ, teste Nonio Marcello, demta aspiratione. Item τρίχωσις, & τρίχωμα, de quo ἀνάσιμον τρίχωμα Hesychio capillitium exponitur, quod sursum per frontem ad verticem assurgit. Addatur huc & λάχνη poeticum vocabulum, vt & σμήνεσις apud Pollucem & Lycophronem in Alexándra. Μαλλὸς quoque accedit, quæ vox tamen hirsutiorem & villorum instar oblongam comam notat proprie: a quo μαλλίον diminutiue Stoicorum familiari more *in Epigrammatis legitur.* Quin & κέρας veteribus capillitium notat, quo sensu κέρᾳ ἀγλαὸν Paridem nominat, sed conuitio, Homerus, quod ad inescandas & ad stuprum solicitandas virgines coma lasciuiret: tametsi Herodotus & Appion Grammatici in istum Homeri locum annotant, esse quoddam plexus crinium genus, instar cornu effigiati, vnde illi nomen: variis siquidem modis ornare capillos satagebant maiores, quemadmodum plenius dicetur postea: alioqui *crinem* κέρας dixisse illos simpliciter, ostendunt voces κείρειν, id est, *tondere*, & κουρὰ *tonsura*, quas a κέρας deriuari vult grauissimus auctor Plutarchus. Archilocho etiam κεροπλάστην nominante hominem ornandæ comæ & componendæ studiosum. Potest & ὀρθόθριξ φρίκη ex Sophocle huius rei fidem facere, *surrectrix pilorum formido.* Superioribus Græcis vocabulis respondent Latina ista, *Coma, pilus, capillus* composita voce quasi capitis pilus, crinis ἀπὸ τοῦ κρίνειν, *a discretione* dictus, auctore Festo Pompeio. adiicit Isidorus, quod vittis discernantur crines, esseque mulierum proprie voluit. Cæsaries, a cædendo, quam virorum tantum vult esse Seruius. Succedunt deinde Antiæ, pili fronte propendentes, quos προκόμια illis dici ex Polluce intelligimus: iidem etiam *Propenduli*, & *Antuenuli* nostris dicti, & *Caprona*, quasi a capite pronæ, vt Nestori videtur. Lucillius satyra septima.

Aptari caput, atq; comas fluitare capronas
Altas frontibus immissas, vt mos fuit illis.

Sequuntur Cincinni & Cirri intorti crines, quos Martialis annulos, Claudianus *orbes*, Plautus etiam *Cinnos* dixit:

Iam ego istos fictes compositos, crispos cinnes tuos
Vnguentatos vsq; ex cerebro expellam.

Græci

Græci ἕλικας ab imitatione capreolorum vitis sese illaqueantium: πλοκάμους a plectendo: βοστρύχους, quod in racemi formam intorti pendeant, ὅτι μετὰ χύματος βοτρυοειδῶς ἀπήρτηνται, iuxta Homeri illud,

πλόχμοι βοστρυόεντες ἐπιῤῥώοντο κάρηνα.

Sic apud Theodecten Phaselitem, Græcum sigma maiusculum Σ ἑλικτῷ βοστρύχῳ, quasi in gradus fracto capillo, id est, cincinno assimilatur: atque itidem apud Euripidem in *Theseo*, vbi rudis literarum pastor Thesei nomen explicaturus, tertiam literam cincinno comparat,

τρίτον δ', inquiens, βόστρυχός τις ὡς εἱλισμένος.

Eosdem Eupolis & Theocritus κικίννους dixerunt. Sic Comicus ἀνὴρ ἑλίκας χρυσοῦς ἔχων κικίννους, id est, *Cincinnos gerens aureos anguillarum instar implicãtes sese:* quos & κρωβύλους in *Vespis* dixit Aristophanes: ita enim interpres exponit περιεστραμμένας καὶ πεπημελημένας τρίχας, circumplexos & compositos cura crines. Hos & ὀσπλίγγας a nitelæ argumento dici annotat Herodianus Grammaticus, *vt in illo Epigrammate:*

αἰεὶ ὀσπλίγγων δ' αἰὲν ἄλειφα ῥέει.

hoc est:

Cincinni semper rore fluunt liquido.

Quin & βότρυς in ea significatione accipitur apud Coluthum Lycopoliten, pro *intorto cincinnorum globo in racemi spissitudinem coacto*, vbi ait:

χρυσείοις δ' ἑκάτερθε τετασμένος πλοκάμοισι
βότρυς ἀκειρεκόμης ζεφύρῳ σφαλίζετο χαίτην.
Crinibus auratis spissatus vtrinq; racemus,
Intonsus motas zephyri nutabat auras.

Hos a delitiarum & comturæ significatione χλίδας appellauit Sophocles: σμηρίας Cratinus, quod præ exilitate stamini sint similes: nonnulli etiam παρωτίδας, quod circum aures in temporibus crispentur, auctore Polluce. Dicuntur præterea πλοκαμοὶ & πλόκοι ab implicando. Sophocles:

ὅπως σφε τόνδ' ἐγὼ τέμνω πλόκον.
Vt eius hunc ipse plexum praseco.

Et in Epigrammate ad Dianam:

σοὶ πλόκον Φινέας τόνδ' ἀνέθηκε κόμας.
Hunc tibi cincinnum Delia sacro comæ.

Et iterum:

παρθένου ἱμερτοὺς κειραμένη πλοκάμους.
Detondens cirros virginis aureolos.

At Lycophron simpliciter etiam pro capillo πλόκον vsurpauit in eo versu:

κρηπῖδα γαίας νίφει κυκνωμένῳ πλόκῳ. hoc est,
Humum proderret albida calua coma.

Sunt inter Grammaticos curiosuli, qui fœminarum πλοκαμὸν

(quem πλοχμὸν Pherecrates priuatim vocat) virorum πλοχμοὺς faciant, cuius vsus apud Homerum & paulo ante est commonstratus, & legitur alio loco:

> πλόχμοι θ' οἳ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ ἐσφήκωντο,
> *Cæsaries nodata auro, argentoque nitente.*

Non desunt qui apud Virgilium in eo versu, *Et rubra cornua cristæ*, cornua pro intortis cincinnis accipiant: neque alia habuisse cornua Molen, quam eiuscemodi cincinnos asserunt: quomodo Armenii & Lydi sacerdotes incedunt hac ætate cincinnis spectabiles, seu potius crobylis, quos Iuuenalis quoque *cornua* appellat. Est autem crobylus crinium vtrinque in acumen intortorum plexus, qui (si Thucydidis scholiastæ credimus) viris attribuitur: in pueris σκόρπιος vocatur in fœminis κόρυμβος: vnde & illud apud Suidam lectum κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκορυμβωμένην, id est, *comam nutriens aureo strophio implexam.* Erat & κρωβύλος reticulum comam constringens quod Etymologici auctor & Creon *in primo rhetoricorum.* annotant Cyprios κορδύλην sua lingua, Persas κίδαριν, vel vt alii κίταριν, Athenienses κρωβύλον appellare. Plutarchus *libello de tacente Pythia*, loquẽs de oraculis vbi sacerdotes antiquitus in aureos crobylos capillitium frangebant, ἐξωθοῦσα, inquit, τὸ περιττὸν ἡ χρεία κρωβύλους τε χρυσοῦς ἀφῄρετο, καὶ ξυστίδας μαλακὰς ἀπημφίασε, καὶ κόμην σοβαρωτέραν ἀπέκειρε. id est, *Vsus superfluitatem nimiam abolens, aureos crobylos sustulit, amicula mollia reiecit, & fastuosiorem comæ syluam detõdit.* Vsus est hac voce Q. Septimius Florens *libro de velandis virginibus. Debuit*, inquit, *etiam & ipsi aliqua sibi insignia defendere, aut pennas Garamantum, aut crobylos barbarorum, aut cicadas Atheniensium, aut cirros Germanorum, aut stigmata Britonum* Qui locus in editione Germanica corruptus est pro crobylis *scrobulos* legẽte Beato Rhenano, & mox *strobulos*: qua de re in Miscellaneis nostris plenius. Theophylactus scholiasticus *in epistola quadam*, κρωβύλῳ, inquit, καὶ τέττιγι ὁ Γοργίας σεμνύνεται, μήπω τοῖς ἰούλοις τὰς παρειὰς σκιάσας τὸ πρόσωπον. *Crobylo & cicada superbit Gorgias, nondum mentum barbæ molli lanugine.* Ceterum cicadas, quarum est crebra apud auctores mentio, aureas crinibus innodabant Athenienses, ostendere volentes eo argumento indigenas se esse. Thucydides *initio libri primi* de Atheniensibus loquens, οὐ πολὺς χρόνος, inquit, χιτῶνάς τε λινοῦς ἐπαύσαντο φοροῦντες καὶ χρυσῶν τεττίγων ἐνέρσει κρωβύλον ἀναδούμενοι τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ τριχῶν. Hoc Latine sonat ita: *Postquam desierũt lineas vestes induere, & vel gestu capitis cirrum aureis innectere cicadis.* Philostratus libr. 2. Helladicorum δράκων ἐν τῇ ἀκροπόλει ὁ ἐπὶ καὶ νῦν ἐν ἀκροπόλει οἰκεῖν, δοκεῖ μοι τὸν Ἀθηναίων ἀσπάσασθαι δῆμον ἐπὶ τῷ χρυσῷ ὃν ἐκεῖνοι τέττιξιν ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐποιοῦντο, id est, *Draco Mineruæ qui etiamnum in arce stat videtur populum Atheniensem salutare, propter aurum quod illi in cicadas capitum ornamenta conuertebant.* Gregorius Nazianzenus:

Tertulliani locus emendatus.

ἀλλ' ἐμὸν εἶ

πτερίδας τέττιγας πλέκων ὑπὲρ γῆν γαίης γηγενέος.

Cecropidæ indigenæ natam tellure cicadam
Innodant cirris.

Lucianus in nauigio: οἱ πρόγονοι ἡμῶν εἰς ἰδεῖν καλὸν εἶναι κομᾶν τοὺς νέους, ἀνάδ κρώβυλον χρυσῷ τέττιγι χρυσῷ ἀνειλημμένον. Quod est: *Maioribus nostris decorum videbatur (enes comam luxuriare, religantes crobylum aurea cicada exceptum.* Quem morem expressit & in Ciri Virgilius, seu quicunque alius eius poematii auctor est, de Niso Pandionide loquens:

Aurea solemni comtum quem fibula ritu
Mopsopio, tereti nectebat dente cicada.

Asius poeta Samius popularibus suis Iunonis festum celebrantibus morem fuisse scribit, vt depexis contortisque cincinnis auro micantibus, ac desuper cicadis redimitis lucum frequentarent: cuius versus est,

χρυσείαις δὲ κόρυμβαι ἐπ' αὐτῶν τέττιγες.

Porro non omiserim illud, Cirros capitis pilos attonsos, a Græco κείρεσθαι, quod *tonderi* significat, manifesto errore interpretatum esse Isidorum & Merulam, cuius occasionem dedisse Ouidius male intellectus, meo quidem iudicio potest, quum de Scylla patricida loquens in auem mutata, κεῖριν, hoc est, Latine si efferas, Cirin (quæ eadem est cum Galerita) nominatam testatur, quod patriam cæsariem attondisset. Habet enim ita: *Isidor error*

Ciris & a tonso est hoc nomen adepta capillo. *7ib.. metamorph.*

Huic autem vocabulo consonat τὸ κείρεσθαι etymon: at Cirrus pure puteque Romana vox est, quasi in circum tortus, vt annotant Grammatici, siue de capitis pilo efferatur, siue Polypi capillamẽtum (quod simili translatione & πλόκαμον & πλεκτάνην illi appellant) significet. In pilorum ordinem veniunt & μυσσῶβας, qua voce intelligit Ammianus *promissas philosophorum barbas*, abigendis videlicet æstate muscis comparatas, quæ ζήλωσιν πώγων Synesius dixit. Fuisse olim in vsu & appositiciam comam legimus (quem morem nec dum in Anglia antiquarum apud matronas videre est) quam & adoptiuam forsitan non male dixerimus cum Palladio rusticarum rerum scriptore, qui arbores per insitionem inoculationemue acquirere adoptiuas comas loquitur: φενάκην communi imposturæ nomine, teste Libanio dicunt Græci, & περίκην: item πρόσθετον κόμην, Ælianus πρόσθετον: præterea & ἐπίθετον & προκόμιον Pollucis testimonio eadem gens nuncupat, Latini *galericulum*, Iuuenalis *galerum*, ibi:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Qu. Septimius Florens sutile & textile capillamentum dixit: *Tranquillus simpliciter capillamentum, quo Othonem Syluium ad obtegendam capillitii raritatem, capiti annexo usum cõmemorat. Insuper*

& πλίδιον Græcis vult dici Budæus *commentariis in Pandectas*, exponens ἐπιπεδόντιν χάμην apud Demosthenem in orat. περὶ παραπρεσβείας, id est, *de male obita legatione*: sed perperam, vt *in nostris Animaduersorum libris ostendimus*. Talis fuit coma emtitia, quam Epigrammatarius Lucilius Nicyllæ cuidam obiicit, quæ nundinata fuerat galericulum atrum, quo canos velaret, vt ætatem mentiretur. Epigramma quia lepidum est, lubet hic ascribere:

Τὰς τρίχας ὦ Νίκυλλα, τινὲς βάπτειν σε λέγουσιν,
ἃς σὺ μελαινοτάτας ἐξ ἀγορᾶς ἐπρίω.

Tingere te perhibent quidam Nicylla capillos,
Quos mercata atros ipsa foro extuleras.

Explicata hactenus vocabulorum quæcunque ad comæ materiam attinent sylua, testare videbantur duæ voces, quę quia momentum omne ducunt in argumento nobis proposito, eas silentio transmittere non duxi operæ fore pretium. Sunt autem hæ, κείρεσθαι & ξυρεῖσθαι: illam *tondendi*, hanc *radendi* vocabulo exprimunt Latini, constantiores in obseruatione harum vocum discriminis tuenda: contra leuiores Græci, qui confundere suas, & promiscue alteram pro altera ponere interdum videntur: vnde multus passim apud auctores ipsos & interpretes irrepsit error, ac forte supiniori oscitantiæ adscribenda caussa. Atque vt plura loca, quorum in hoc commentario fiet sparsim mentio, omittam, ascribam vnum aut alterum, indicasse contentus. Euripides *in Troadibus* coniungit vtranq; κουρὰν ξυρηκῆ, tonsuram acuta nouacula factam, rasuram intelligi volens. Hecubam enim inducit κουρᾷ ξυρηκεῖ πενθίμῳ κρατὸς ἐκ πορθουμένων, id est, *tonsura rasili lugubri capite nudato, miserabilem suam facere sortem*. Iam vero quod *in Actis cap.* 18. legitur, κειράμενος τὴν κεφαλὴν, hoc est, *tonso capite*, Erasmus vir extra omnem controuersiam longe doctissimus vertit, *raso capite*, respiciens (vt arbitror) magis ad lustrationis modum, quam ad vocis significationem. De simili nanque lustratione legitur aliter vicesimoprimo capite, in hæc verba, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλὴν, id est, *vt radant caput*: simulans enim illic se Nazaræum Paulus, traditur nuncupato voto. Nazaræi nanque nouaculæ subiiciebant caput, crines cōsecratos igne adolendos præbentes: quod & in Samsono factum est, *Iudicum* 16. vbi rursus & rasuræ pariter & tonsuræ fit mentio. Eadem censura in prophanis scriptoribus, & quidem frequentius occurrit. Apertissimum vero discrimen inter rasum tonsumque indicauit, qui Æmylio Recto Ægypti Prætori grauiora consuetis vectigalia imperanti rescripsit, *Tonderi pecus se velle, non radi*. Is fuit Tiberius, cuius dictum istud recenset ita Dion, κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλλ᾽ οὐκ ἀποξύρεσθαι βούλομαι: nimirum humaniter, haud mancipiorum modo, tractandos prouinciales innuēs. Nunc missam facientes istam tractationem ad rem ipsam accedamus.

Num. 6.

Lib. 57.

De rasura capillorum pariter & barbæ, utroque non esse eradendam barbam.

CAPVT II.

PRiusquam de rasura verba faciamus admonitum lectorem æquum velimus, nostrum non esse institutum de rasura sacerdotali (quam vitiose minusque Romane tonsuram nūcupamus) agere, aut eam vllo dicterio aspergere: neque enim tam læua nobis mens est, vt priscorum instituta Pontificum reuellere, Ecclesiæ ritus actis per tot iam secula firmissimis radicibus validos oppugnare, in animum induxerimus vnquam: siquidem diserte profitemur, laudabili, quippe vetustissimo, neque mysterii cuiusdam experte ritu sancitam fuisse læuigandi rasili honore sacerdotum verticis rationem, non tam vt detectis capitibus (quod plerique opinantur) exstaret discrimen aliquod inter sacros ordines & inter prophanum genus hominum: verum vel maxime vt partis vnius depili nuditate, deglabrationem vniuersi corporis in Leuitis exprimerent, eoque facto admonerentur ex professo liberationis atq; discessus a curis mundanis, adde huc & perfectionis vitæ & absolutæ sanctimoniæ, quam etiam circulari schemate designari existimant. Sed adducamus huc verba Theodoreti Cyrensis Episcopi, disertissime declarantis, cur Leuitæ radere cunctos pilos carnis suæ iubeantur, hunc in modum: *αἱ τρίχες τῆς νεκρώσεως σύμβολον, νεκραὶ γὰρ αὗται εἰσί, καὶ ὀδύνης αἴσθησιν οὐ δεχόμεναι: τὴν ἀληθῆ τοίνυν ζωὴν ἔχειν κελεύει τοὺς τῷ θεῷ λειτουργοῦντας, καὶ μηδὲν ἔχειν νεκρὸν μηδὲ δυσῶδες.* Quod ita sonat Latine: *Pili mortiferæ conditionis symbolum habent, mortui etenim & ipsi sunt, nec doloris sensum recipiunt: propterea præcipit Deo sacrificantes, veram amplecti vitam, nihilque admittere aut mortuum aut spurcum.* Quibus verbis & legis diuinæ voluntas intelligitur, & mysterium sub illo tectorio latens explicatur. Eam Leuitici generis legem amplexi videntur & Ægyptii sacrifici, quos Synesius Ptolemaidos episcopus commemorat totum leuigasse corpus, erasis pilis, vsque adeo vt ne cilia quidem reliqua fecerint, ne quid scilicet sordium spurcitiæue in peragendis sacris excidens, diuinum cultum contaminaret: quod ex Herodoto desumsit, asserente, illos eam in radendis vniuersi corporis partibus operam nauare tertio quoque die, ea ipsa de caussa. Inficiatur tamen Iulius Pollux ab illis supercilia radi, quod ea, vt & palpebrarum pili, a primo ortu enascantur. Subscribit Herodoto Diogenes Laertius, qui Eudoxum Geometram insignem apud sacerdotes Ægyptios quaternum mēsium spatio supra annum substitisse ait, *rasis & pube & superciliis*, ξυρησάμενόν τε πώγωνα καὶ ὀφρῦν. Artemidorus quoq; in Onirocriticis vsitatam peculiariter Ægyptiis sacrificis totius capitis rasuram ostendit. Sic Isidis Ægyptiæ

Num. 8.

In Euterpe.

Sat. 6. cultores linigeros rasos [illegible] legimus: vnde *caluum gregem* acerbo morsu illos nominat Satyrographus. Quos æmulatus Commodus Antoninus, dum sacris Isidis operaretur, caput rasisse traditur in Capitolini & Spartiani historiis. Huc spectat illud Plutarchi *libro de Iside & Osyride*, quo negat Isiacum esse protinus, cui rasus sit vertex: non hercle plus, quam philosophum, qui barbam crinemque promittat, vilique lacerna induatur. Vnde manauit vox illa D. Hieronymi in Ezechielem commentariis. *superstitionem gentilem rasa habuisse capita.* Adde huc Samanæos ex philosophis Indis homines continentissimos, vitæque austeritate decantatissimos, qui superfluam pilorum materiam deradebant, ξυρώμενοι τοῦ σώματος τὰ περιττὰ, *vt in libris de abstinentia ab animatis testatur Porphyrius.* Ceterum quod ad vetustatis opinionem attinet, qua inter nascentis ecclesiæ primordia rasuram verticis vsitatam fuisse probari possit, documēto est Simonis Magi factum, qui falso Apostolorum æmulus, imo flagitiosissimus fidei corruptor, ad imitationem quandam illorum, quadrangula rasura verticem nudari instituit: quam in positiuam melioremq; hoc est, orbicularem mutari Anicetus prudentissimus pontifex censuit: qua de re Ægidius Massæus & Bedas *annalium libr.* 5. Taceo quod apud Ethnicos Sabinorum Sacrifici æneis vsi fuerint cultris in radendo, idque auctoritate Carminii vetustissimi Grammatici. Atque ista quidem de rasura sacerdotali dicta sunto: nam quod ad reliquam rationem de cura comæ attinet, ne quis aliorsum q̄ dicta sunt accipiat: vtque innocentiæ suus constet honos, cum profanis hominibus rem mihi esse contestor. Fuisse autem senos ferme obseruatos ab antiquis modos, quibus recrementitiam crinium syluam tollerent, inuenio: nam aut tondebant forficula, aut radebant nouacula, aut digitis vellebant, aut volsellis eradicabant, aut deglabratoriis medicamentis estringebant, aut denique pice resinaue exstirpabant: quas quidem omnes decaluandi capitis vias a prima illa eaque sola tondendi ratione sequestrabimus, ac sub rasuræ nomine & capite, velut sub vna Mycono, comprehendemus. Rasura itaque generice loquendo, seruilis mihi habetur ridicula ac morionum propria: mollitiei macula infamis: ignominiæ, calamitatis, damni, noxæque index: indecora, quippe caluitio depili affinis, imo voluntarium vltroque accersitum caluitium: denique scriptis diuinis repugnans: atq; (si de barba sit sermo) impietatis etiam ingratitudinisq; erga Naturam & Deum rea. Quibus dictis vt fidem quæramus, non tam proprio ingenio aut industria freti, quam luculentis auctorum testimoniis, rem docebimus. Diximus primo loco seruilem esse rasuram: certe Græcorum mancipia rasa fuisse constat. testatur hoc ipsum in Auibus Aristophanes:

Cap. 44.

ἔπειτα δὴ τις δοῦλος ὢν κάρην ἔχω. idest:

Quo

Quo iure nutris seruus exsistens comam?

Apud Romanos serui manumittendi rasis capitibus Prætorem adibant, ibique virgula, a Vindicio quodam vindicta nuncupata, pulsati, seruitutem exsuebant: vnde Amphitryone festiuissimus Plautus inquit:

Vt ego hodie raso capite caluus capiam pileum.

Quem morem & in Tito commemorat Plutarchus, & in Mithridatico Appianus: idque in Feroniæ libertorum Deæ templo fieri consueuisse addit Seruius. Hinc est quod grauis auctor Polybius Prusiam Bithyniæ regem indignum tanti nominis maiestate scribit quod pileatus raso capite obuiam procedere Legatis Romanis solitus esset: quod ipsius factum refert etiam loco paulo ante citato Appianus, addens illum Romanis verbis eorum libertum se professum fuisse. Dacas, qui & Daui, seruitiis nobiles solum, rasisse totum caput legimus, relicto in vertice cirro intacto: id quod apud Rutenos & Sarmatas, quos Moscouitas nominamus, obseruari etiamnum audio, vt caput radatur seruis totum, pendula in alterutris temporibus crinium spira relicta. Alanos quoque ἐν χρῷ ξυρεῖσθαι, hoc est, *ad viuam vsque cutem radi solere* annotat Eustathius. Idem & Scythis genti non minus barbaræ receptum fuisse arbitror: quanquam Clearchus ad iniuriam ab hostibus genti illatam referat: atque inde natum verbum ἀποσκυθίζειν, quod est, *cutim capitis simul cum crinium sylua abscindere:* abusiue vero, *comam abradere:* nisi si σκύθην, quod Stephano teste *ferrum* notat, verbum istud deformasse dicamus. Vtitur eo verbo *in Electra* Euripides, vbi illa cæsariem nouacula derasam Oresti commonstrat:

κρᾶτα πλόκαμόν τ' ἐσκυθισμένον ξυρῷ
Caput comamque demessam nouacula.

Apud eundem Hecuba Helenam conuiciis flagellat insolenter se gerentem, quum debuerit ob antea commissa tonso capite pœnitudinis testimonium dare:

φρίκῃ τρέμουσαν, κρᾶτ' ἀπεσκυθισμένην
hoc est:
Metu trementem, & ferro succisam comas.

Itidem Riphæi pariter viri & fœminæ capillos rasisse produntur. Cæsar *in Commentariis*, Britannos omnem corporis partem rasitauisse, præter caput & superius labrum, memoriæ prodidit, quod barbariei illorum attribuendum est. Cicero *in orat. pro Roscio Comœdo*, in C. Fannio Chærea rasuram vix mancipio dignam detestatur his verbis: *Qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne vllum viri boni pilum habere dicatur.* Et iterum: *Nonne ipsum caput & supercilia penitus abrasa, olere malitiam & calliditatem videntur?* Deinde quod diximus, morionibus peculiare esse radi, a veteribus hodierna consuetudo mutuauit, quibus vt- *Morionum propria rasura.*

na cute tenus crineis ancidimus, vt ingenii mentisque inopia omnimoda significetur: eadem ratione, qua seruis dimidium eius ademisse apud Homerum Iupiter dicitur: alioquin & Artemidorus *in primo ὀνειροκριτικῶν*, Gelotopœis, stolido atque ludicro hominum generi ad ciendos tantum risus comparato, rasuram in mores receptam fuisse testatur. Iam vero & in flagitiosæ mollitiei notam abiisse rasuram, præsertim menti, docent eunuchi, quod genus hominum (nam virorum nomine non dignatur eos Epicurus, quod sint animo enerues & fœminei τὴν ψυχὴν ἐκθηλυνθέντας, quæ eius sunt verba) molle & esse, & vocari, nemo inficias ire queat, neque alio nomine, quam quod glabelli sint, virilitatisque signum, barbam videlicet, non producant. Quibus porro assimilari & eadem in classe censeri debent, qui se rasitandos tonsoribus præbent. Neque sine caussa est, quod rasi vulgari conuitio fœminæ audiunt. Fidem facit & Clisthenis rasura, quæ prouerbio Græco locum dedit: nam κλεισθένην ὁρᾶν, *Clisthenem videre*, de homine delicato semper raso efferunt, qui vt iuuentam mentiretur, ridicule, imo flagitiose radi quotidie se passus est: quo nomine & pathicus Straton in comœdia traducitur ab Aristophane:

Mollitiei index rasura.

εὐνοῦχος ἡμῖν ἦλθες ἐξυρημένος.

hoc est:

Eunuchus huc ades rasus nouacula.

Quod ne quis miraculi vice habeat, cur idẽ instituerit Africanus Scipio, obseruandum est eius mollitiem in cultu corporis multorum libris testatam esse, sed gestarum rerum gloria, vel fatali potius felicitate obliteratam fuisse. Cuius exemplum secutus Diuus Augustus, non vno nomine mollitiei notatus, cultris semper vsus est, teste Plinio. Adde huc & Siculi Dionysii factum, malaciæ viro cumprimis indignæ plenissimum, qui cultros metuens tonsorios, vt a Cicerone in Officiorum libris proditum est, filiabus tradebat vstulandos candente carbone crines: quod idem in Tusculanis, candentibus iugulandium putaminibus factum refert: de quo ita Diodorus magnæ in historia fidei scriptor: *Vsque adeo*, inquit, *fidebat, vt plerunque & cæsariem & barbam promitteret, ne cogeretur nouacula subiicere principes corporis partes: quod si tamen ferret vsus aliquando, tondendum vt foret caput, amburebat crines, ita demum securum maxime tyrannidis statum volẽs demonstrare, si nemini fidas.* Sed præstat auctoris verba adscribere, quod plus habeant gratiæ: οὗτος ἐπὶ τοσοῦτον ἀπίστως διέκειτο πρὸς ἅπαντας, ὥστε κατὰ μὲν τὸ πλεῖστον κομᾶν καὶ πωγωνοτροφεῖν, ὅπως μὴ συναναγκάζηται τῷ τοῦ κουρέως σιδήρῳ παραβαλεῖν τὰ κυριώτατα μέρη τοῦ σώματος. εἰ δὲ ποτε χρεία γίνοιτο τὴν κεφαλὴν ἀποκείρασθαι, περιέκαιε τὰς τρίχας, μίαν ἀσφάλειαν τυραννίδος ἀποφαινόμενος τὴν ἀπιστίαν. Refert Clearchus 4. Vitarum li. Tarentinos eo luxus & mollitiei prouectos fuisse, vt totam læuigarent cutem corporis, eiusque nuditatis ex-

Lib. 7. nat. hist.

Lib. 5. Tusc.

emplum

emplum aliis præscriberent. verba eius sunt, εἰς τοσοῦτον τρυφῆς προελθεῖν ὥστε τὸ ὅλον χρῶμα περιαλείφεσθαι, καὶ τὸ φαλακρῶς ξυρᾶσθαι τοῖς λοιποῖς καθάρξαι. Idem prodidit Iapygas luxu eneruatos, extrita facie & rasa primos ascititiis comis vsos fuisse, προκόμια & προσθέτα eas vocat. Quin & prima radendi institutio mollitiem facile arguit: siquidem auctor est Chrysippus *libro de honesto & voluptate quarto*, Alexandri Macedonis ætate primum radendæ barbę morem fuisse excogitatum, antea inusitatum, quando ille luxu Persico fractus atque euiratus, Macedonicam asperitatem prorsus exuisset. Sub idem ferme tempus Romani quadringentesimo quinquagesimoquarto ab vrbe condita anno, in Asiaticam luxuriam degenerante iam pristina virtute, & in exoticam mollitiem rebus defluentibus, tonsores Siculos primum accepere, vt auctor est Plinius *lib. 7. natur. hist.* Et qui Athenis primum radi se passus est, κόρσης conuicii nomine dictus fuit, teste Chrysippo, παρὰ τὸ κείρεσθαι. At enimuero quod mollitiei euidentius indicium, quam in speciem muliebrem transformari, leuique mento, fœminarum in morem conspici? pudenda nimium mehercule metamorphosi qualisq; Tiresiam quempiam deceat, aut Heliogabalum, qui, Herodiano teste, vultum elegantius componebat, quam fœmina. Maiores nostri insigne piaculum reputabant, & monstri cuiuspiam modo procurandum, solo habitu mentiri mulierem: quanto magis læuore & glabritie faciei fœminam exprimere? Præterea, quod probro fuerit habita rasura, vel ex vnico literarum sacrarum testimonio constare potest, quod rex barbarus Hanno durius ignominiosiusq; consulere nesciuit in legatos Dauidicos (nisi etiam sanguine ius gentium maculare voluisset) quam vt derasa illis per contumeliam barba remittere: itaq; reuersi in Hierichunte oppido tantisper iussi fuerunt subsistere, donec ea excreuisset, ne grauis accepta ignominia palam fieret omnibus. Iam si seculis omnibus exosum semper & despectum probrosumq; habitum fuit caluitium, vitio ætatis & natiui caloris defectu natũ, quanto magis spõtaneum caluitium sannis excipi, infamia ignominiaque notari debet, & exsibilari. Propterea rasuram auersatur non sine caussa D. Hieronymus in citatis paulo ante commentariis his verbis: *In cæsarie, inquit, & barba pulcritudinis & virilitatis indicium est, quæ si radantur fœda nuditas apparet.* Deniq; pari ignominiæ loco censeri debet in viris rasura, quo in fœminis tõsura, quippe quibus velamenti loco coma sit data. Neque grauiorem ignominiæ notam vxoribus adulterii suspectis munere poterant Germani, quam si præcisis capillis denudatas foras extrusissent, vti a Tacito proditum est.

Ignominiosa rasura.

1. Reg. 10.
1. Parali. 19.

Cap. 5.

Addidimus calamitatum damnique significationem habere rasuram: planum hoc faciunt non modo sacri scriptores verum & prophana, quibus barbam radere, & caluitium facere, ærumnas,

Rasura calamitosa.

Cap. 7. luctum, perniciemque portendit. Apud Esaiam Deus interminatur rasurum se caput & barbam vniuersam regis Assyrii, nimirum angustiis & afflictionibus opprimendum innuens. Idem rursus
Cap. 15. Moabitarum barbam omnem rasurũ eadem significatione prædicit.
Cap. 48. Item Hieremias imminens malum prænuntians, *Omne*, inquit,
Cap. 3. *caput caluitium, & omnis barba rasa erit*. Apud Esaiam iterum minatur Deus, se denudaturum crinibus & deglabraturum
Cap. 27. verticem Sionidum, propter oppressos egenos. Verbis quoque Ezechielis prædicit Tyriorum vicinos rasuros super se caluitium, superuentura Tyro mala præuiis minis augurans. Rursus
Cap. 20. per eundem Israelitis dira prænuntians, *Accingent se*, inquit, *cili-*
Cap. 1. *ciis, & in vniuersis capitibus caluitium*. Michæas quoq; monet Iudæam, vt decaluetur super filios delitiarum, dilatetque caluitium more aquilæ, cui senio confectæ implume fit caput. Minatur si-
Cap. 8. militer Amos propheta, Deum pertæsum flagitiorum sui populi, inducturum cuilibet capiti caluitium, volens innuere grauibus modis diuinitus eos fore plectendos. Puto exemplorum satis e literis sacris a nobis adductum esse pene ad fastidium vsque, quibus clarissime ominosum rasuræ nomen esse docetur, nunc e profanis scriptoribus haud ambigua eiusdem significationis proferenda documenta. Priamus in illa calamitatum & malorum Iliade faciem cute tenus erasam habuisse legitur, vnde πριαμοθλῶσαι specie prouerbiali, pro, *obradi penitus* apud Suidam legitur. Nuntiato Germanici præstantissimi summæq; spei principis exitu, Regulos exteros barbam posuisse, rasis etiam vxorum capitibus, ad maiorem luctus declarationem, prodidit Suetonius. Sybari vrbe a Crotoniatis direpta, Milesii vniuersi capita raserunt promiscue,
Lib. 9. ingentis luctus testimonio. Neq; aliter fortassis accipiendum q. ab Aul. Gellio in Noctibus Atticis in scripta relatum est, belli Punici temporibus viros nobiles barbam rasitauisse, nimirum calamitosum reipub. statum lugentes. Atque inde fieri potest, cur diutina consuetudine in mores abierit, vt tam ciues quam Imperatores radenda menta præbuerint, quod a Dione Cassio scriptum est. Artemidorus vbi dicit rasuræ somnium portendere nautis naufragium, ægrotis extremum vitę discrimen, rationem subiicit istam, quod naufragi & a diuturno morbo se colligentes, radi cõsueuerint: hunc enim in modum loquitur: ναυαγήσαντες μὲ γὰρ οἱ ἐκ μεγάλης νόσου σωθέντες νέον ξυρῶν), *vt rasura periculi magnitudinem testatam aliis faciant*. Apud Ægyptios, gentem præ ceteris nationi-
Lib. de sacrificiis. bus superstitioni altissime immersam, a mortuo Api boue, nemo non comam radebat, si vel puniceos Nisi cicinnos (vt Luciani verbis vtar) illa superasset: itaq; aliũ quæsituri qui in extincti locum sufficeretur, velut publico luctu præpediti capita radebant, te-
Lib. 8. nat. histor. stante Plinio. Idem faciebant & Byblii in sacris Adonidis, auctoritate Luciani de Dea Syria. Sophocles in re periculosa prouer-

biauer

bialiter vsurpat, τὸ ἐν χρῷ ξυρεῖν, *ad viuum vsq; radere*, pro funditus abolere: in Aiace flagellifero, pro mordicus pungere, & infidendo altius penetrare:

ξυρεῖ γὰρ ἐν χρῷ τοῦτο μὴ χαίρειν τινά.

id est:

Radit cute tenus, absit omne vt gaudium.

vbi vice τοῦτο, Suidas ὥστε legit & citat. Senarii quoque illi ex auctore incerto, qui totam diuinationem per insomnia Iambicis singulis inclusit, desumti per caluram criorum, dispendium, per eorundem defluuium, periculum denuntiari ostendunt. habent autem ita:

τρίχας κομᾶν ξυρῶμενας πραγμάτων δηλοῖ βλάβην.

τρίχας μεσοῦν δὲ, κίνδυνον φέρει μέγαν.

hoc est:

Damnum in negotiis coma abrasa indicat.

Discrimen ingens, si cadant crines, notat.

Quo in loco tonsio iterum pro rasura vsurpatur: siquidem & Artemidorus somnium rasuræ pilorum, ærumnas & tristia atq; indubitata mala portendere in Onirocriticis auctor est, diuersa ab hac tonsuræ ratione, vt infra dicetur. At quod illustrius argumentum præsentis noxæ ex rasura adferri possit, quam quod de Sampsono legimus, qui viribus omnibus defectus fuit, postquam suo ipsius malo nouaculam in caput suum accersisset? mox nanque post derasos pauculos crines, eneruatus est, roburque omne, quo toti exercitui par fuerat, diffluxit, vt reddam Nazianzeni verba in prima aduersus Iulianum inuectiua. ἡ δύναμις ἐν θριξὶ φρατίας ὅλης ἀντίῤῥοπος. Accedit ad hæc, quod ipsum radendi vocabulum non efferant Latini, absque molestiæ cuiusdam acerbæ atque ingratæ significatione. Sic ieiunam & aridam translationem, aures radere dixit Fabius: & veritatem mordacem radere teneras auriculas, propter odium quod parit, ait Persius: quin & auari per fas nefasque corradere opes cum multorum iniuria dicuntur. Sed istum Grammaticis proprium campum relinquo. Iud. 16

Iam quod vltroneum caluitium sit rasura, quod clarius documentum expetatur, quam caluitii ipsius vocabulum? quum nanque glabrum & læue fit caput, caluitium nominamus. Et Hebrææ gentis (cui inter omnes linguas principatus omnium calculis defertur) phrasis est, *facere caluitium*, pro, *radere*: qualis est illa, quæ prohibet super mortuo faciendum caluitium, nimirum luctus argumento non esse radendum caput admonens. & alio loco illa: *Non inducent sacerdotes caluitium in caput suum.* Iam vero quoties nouacula ita funditus pilorum germina succidimus, vt ne vestigium quidem illorum exstet vllum, eodem ferri exemplo in radices quoq; animaduersuri, nisi vulnera cutis & deformes cicatrices metueremus, an non caluitium quoddam inducimus, [...] *Rasura vltroneum caluitium.* Deut. 14. Leuit. 21.

rigata iam cute? Proinde non citra rationem vltroneum siue voluntarium caluitium rasura a nobis dicta est, & æquali loco habenda.

Rasura repugnãs scripturis.

Postremo, quod diuinis scripturis repugnare rasuram, & ingratitudinis erga Deum ream diximus, etsi nemini qui sacra vel a limine salutarit, ambiguum esse arbitror, tamen diserte verba ipsa ascribam, vt temeritatis notam effugiam. Primum in Leuit.

Cap. 19.

Deus ad cœtum omnem Israelis loquens verbis Mosis graui edicto sancit, ne in gyrum tondeant comam, neq; corrumpant angulos barbę, hoc est, nouacula resecent tam supremum, quam infimum barbitii honorem, quo genæ mẽtumque vestiuntur, quod tamẽ forficula fas erat, Latina autem editio simpliciter reddidit, *Neq; radetis barbam.* Mox subiungens pręcepta & leges in sacerdotum familiam, ita pungit: *Ne caluitium inducant capitibus suis, neq; angulos barbæ vitient:* siue, quod idem [illegible] *nec radent caput, nec barbam.*

Cap. 21.
Cap. 44.

Clarissime vero propheta Ezechiel repetit, *Capita sua,* inquiens, *non radent sacerdotes, neq; comam nutrient, sed tondentes attondebunt sua capita.* quem locum D. Hieronymus enucleatius etiam explicat hisce verbis: *Perspicue,* inquit, *demonstratur, nec rasis capitibus, sicut sacerdotes Isidis atq; Serapidis, [illegible] esse debere: nec rursus comam demittere, quod proprie luxuriosorum [illegible] barbarorumque & militantium, sed vt honestus habitus sacerdotum facie demõstretur.* At nos non modo Naturæ residientes, sed & ipsi Deo repugnãtes Gigantum more, contraria sancimus, & diuersam ingredimur viam: nam refragantur scripta diuina modo citata, & cõsonat synodus Carthaginensis, qua sic constat sancitum fuisse ex Gratiano, si vetustorum exemplarium fide non perinde mutilata stabimus: & si locum Prophetæ, vnde eius Synodi verba sunt repetita, expẽdemus integra) vt Clerici, hoc est, asciti ad sacerdotii munus, neq; comam nutrirent, neq; barbam raderent. Cui concilio suffragatur & alterum, quo in Archidiaconorum manus deuoluitur ius & potestas tondendi clericos, qui forte comam promitterent. Epiphanius item vetus auctor & præsul probatæ fidei atq; auctoritatis, *libro cõtra hæreses tertio* inuehitur in Mesopotamiæ fratres monasticam vitam degentes, quod muliebri ritu comas promitterent, & barbam viri formam resecarent: diserteq; ait, filios sanctæ virginis matris Ecclesiæ, in tonsura reuerendos esse oportere, quippe, inquit, cum comæ nutritio a doctrina Apostolica & Catholicæ ecclesię consensu sit aliena. Ac rectissime quidem ille barbam formam viri nuncupauit, vt pote Natura (quæ iustissima parẽs merito nominatur) haud alio discrimine, quod oculorum iudicio sit obuium (reliquis a conspectu semotis) marem a fœmina separante, quam barbæ prouentu, quem siue ex[illegible], siue deradas, naturæ legem penitus vertere velle, vt perduellis, censebere, atque in Heliogabalici senatus præter colos fusosque aliud nihil tractantis, familiam esse adoptandus.

Rasura ingratitudinis erga Deum rea.

Proinde scite Diogenes

coulpi-

conſpicatus quendam eraſo mento læuem, habeſne, inquit, cuius naturam accuſes, quod virum te fecerit non fœminam? Idem interrogatus quade cauſſa barbam aleret, reſpondit, vt ſe virum eſſe ſubinde recordaretur. Quumque vidiſſet aliquando raſa ſimiliter barba equo inſidentem quẽdam, vnguentis delibutum, equeſtris ordinis virum, ait, ſe diu quæſiuiſſe, quid eſſet *ἱππόπορνος* (quaſi dicas equimœchum) nunc tandem inueniſſe, vt in Chryſippo refert Athenæus. Rectiſſime Alexis Comicus in raſos contorſit illud: *Lib. 13. dipnosoph.*

τί γὰρ αἱ τρίχες λυποῦσιν ὑμᾶς πρὸς θεῶν,
δι' ἃς ἀνὴρ ἕκαστος ὑμῶν φαίνεται,
id eſt:
Quid nos moleſ[illegible] [illegible]cre[ſ]centes pili obſecro,
Qui quem[illegible] [illegible]um videri dant virum?

Apud Græcos Chriſtianos ſummi piaculi loco fuit habitum barbam radendo ſuccidere, quod eam virilitatis (vti res eſt) argumẽtum, & ſingulare Dei donum eſſe confiterentur: quam qui deponeret, haud alio ſpectare, quam quo fieret euiratior. Lubet Theodoreti elegantiſſi[mi] ſcriptoris verba hoc loco inſerere, ex 4. de Prouidentia Dei [ſer]mone: *πρότερον μὲν ἴουλος ἀνθεῖ, μετὰ δὲ ταῦτα τριχώσεις μετρίως καλύπτει, ἵνα τῇ προσθήκῃ διδάξῃ τῶν ἡλικιῶν τὸ διάφορον, καὶ πείθῃ διὰ τοῦ σχήματος τῶν παιδικῶν μὲν ἀθυρμάτων ἀπέχεσθαι, τὰ δὲ σπουδαῖα τῶν ἔργων μετιέναι, ἐπειδὴ δὲ γυναιξὶν αἱ ὠδῖνες εἰς ταύτην διδασκαλίαν ἀρκοῦσι, μόνων οὕτω τὰς τῶν ἀνδρῶν παρειὰς ἐστεφάνωσεν.* Subiiciam Latine idem. *Primum lanugo in iuuenilibus malis effloreſcit, inde ſpiſſior paulo crinis integit, vt natura adiectione iſta, ætatum diſcrimen prodat, doceatque eo ornatu nuces relinquendas, & ſeria capeſſenda: quia vero fœminis abunde documenti ſatis præbent partus labores, hinc factum eſt, quod ſolas virorum genas barba coronarit Deus.* Propter iſtud ſingulare Dei priuilegium ſoli collatum viro, interdicto XII. tabularum prudenter cautum fuit in hæc verba: *Mulieres genas ne radunto*, vt a Cicerone libro de legibus ſecundo, & a Plinio poſtea relatum eſt, vt ne diutino radendi vſu ſuccreſcentibus pilis a natura non datis ſub ementito virilis oris honore fallerent: nam vt præter naturam eſt barbatam eſſe fœminam, ita eius occurſus non immerito Italis habetur ominoſus: vnde ioculari eius gentis dicterio barbatam eminus eſſe ſalutandam præcipitur. At enim nos cum Rhodiis & Byzantiis in eadem claſſe cenſeri poſſumus. quid ita? inquies forſitan. Dicam. Apud illos vbi lege cautum eſſet, ne quis raderetur, plerique omnes præter legem raſitare mentum cœperunt: apud hos vero mulcta inſuper propoſita tonſori, qui domi haberet nouaculam non tamen ita deterruit populareis, vt ad nouaculas tantum non confugerent omnes, vt diſertiſſimus philoſophus Chryſippus commemorat. Itidem & nos contra edicta Dei, vatum *Lib. 11. c. 37.*

oracula, Synodi placita, & eruditorum iudicia, insolitam radendi consuetudinem amplectimur mordicus, citius aqua & igni nobis ipsis interdicturi, quam aliena moribus nostris iussa exsecuturi. Nempe vere dictum est a Poeta:

Nitimur in vetitum semper, cupimusq; negata.

Si itaque tantorum malorum, seruilitatis stultitiæ, mollitiei, superstitionis, ignominiæ, damni, calamitatumque index fuit æstimata iam olim, tam capitis, quam barbæ rasura & diuini oris edicto prohibita, quid nec illa ponderamus, & illud contemnimus impii & exleges, iræ diuinæ fulmen despuentes? si iuxta Græcum versiculum concessus, quamuis magnificus cultus auctoritatem addit, testante Fabio, contra muliebris & luxuriosus non modo non ornat corpus, veruminetiam detegit mentem, atq; detrui par insuper: hoc si verum est (quod nemo sanæ mentis inficias ire queat) concessus certa & irrefragabili naturæ prærogatiua barbę honos ad sexus discrimen datus, semoto etiam omni alio iudicio, cur auctoritatis suæ iure cadet? cur obliterabitur? cur indicta caussa occumbet? Quin e diuerso muliebris quidem illa & luxuriam minime ambiguis notis spirans, ornandi læuigandique menti ratio, animi parum virilis testis adeo atq; detectrix, ne dicam labes quæpiam, cur stabilietur mordicus? cur abibit indemnis? cur non explodetur potius? aut saltem in Anticyras proscribetur? Sed ne longius in altum efferar extra modestiæ terminos, vela paulisper cōtrahenda sunt. Abunde igitur ostensum puto, barbam ferro subiici, radique non debere, refragante diuinæ scripturæ immutabili auctoritate, reclamante naturæ lege: quin & doctorum virorum consensus vbique gentium repugnat, qui virum grauem, cōstantem, iusti tenacem, & probitate morum atq; sapientia pręstantem decere barbam uno ore loquuntur omnes. Aaronem principem sacerdotem propexa barba venerabilem facit sacra historia. Socratem virum sanctissimum & sapientissimum mortalium oraculo iudicatum, barbatum magistrum non temere appellat Iuuenalis. Euphratæ philosopho Syrio ingētem & canam barbam plurimum

Lib. 1. Epist. venerationis addere Plin. Iunior cōmemorat. Timotheus insignis tibicen, qui Alexandrum Macedonem cantu in diuersos animi motus impellere potuit, prægrandi barba venerabilis canebat, auctore Chrysippo. Lysandri præclarissimi Ducis statua Delphis posita visebatur prolixa barba, πώγωνα καθειμένου γενναῖον, teste Plutarcho. Æsculapio medico barbam addidit Græcia, ad auctoritatis testimonium, quam auream detraxit per contemptum, non inultus (vt putabatur) Dionysius. Gymnosophistas Indos philosophos πωγωνοτροφεῖν, *barbam nutrire* scribit Strabo & confirmat

Lib. 15 Geog. Diodorus *lib. Bibliothecæ quarto*, vbi & Dionysium siue Liberum patrem cognomento barbatum natione Indum (plures enim eo nomine fuere) enumerat, Indorum more barbam alentem Duces exer-

ces exercitus Romæorum, qui in expeditione Africana cum Belisario fortissimo viro contra Vandalos militarunt barbatos fuisse omnes refert Procopius. Apollinem, qui idem est & Sol, barbatum colebant Hieropolitani, auctore Fulgentio mythologo. Syrios quoque Apollinis γενειήτην, id est, barbati simulacrum coluisse annotat Lucianus de Dea Syria libello: quanquam alii νέον καὶ πρωθήβην coluerint, cui primum lanuginis flos erumpere inciperet, qualem & Callimachus facit: *Lib. 4. belli Vandalici.*

οὔποτε Φοίβου
θηλείαις οὐδ' ὅσσον ἐπὶ χνόος ἦλθε παρειαῖς.
Nec vestit lanugo genas tibi Phœbe tenellas.

Iouem etiam suum Deorum supremum ad maiestatis & venerationis decorem πωγωνίτην, hoc est, barbatum, & quod idem est, γενειήτην, dedicauit gentilitas: licet ἀγένειον imberbem in donariis suis eundem posuerit Smicythus, teste Pausania. Mercurius itidem diuorum ille interpres ὑπηνήτης, labro malisque barbatus, apud Lucianum nominatur. Idem a cuneata barba, qua fingebatur, σφηνοπώγων audit apud Artemidorum. Quid quod ipse Christus, verus ille, (si vana & gentilia veris componere fas est) Mercurius, patris verbum, σφηνοπώγων, cuneata barba effigiatur a pictoribus, inuento non ita pridem reperto, sed antiquissimo, & a maioribus velut per manus tradito? quod fidem facit quare olim Christiani exemplo sui ductoris & domini, barbam aluerint. Quocirca insanus ille fidei desertor Iulianus inuectiuam orationem aduersus Galilæos (eo nomine velut odii inexpiabilis pleno Christianos appellans) scripsit, cui titulum fecerat μισοπώγωνα, quasi dixeris, *barbæ osorem & inimicum.* Neque silentio prætereundum est, quod barbatam Venerem coluerint Romani, cuius superior lumbis pars, maris speciem præ se ferebat, inferior fœmineam, Suidæ testimonio: volentes innuere genitalem Naturæ vim, qua ex mutua diuersi sexus consuetudine, ὁμογενὴς vnum nascitur. Accedit huc, quod pilosus ille oris decor, efferis Gallis, qui duce Brenno Romam occuparant, non admirationem modo, sed & metum incusserit non mediocrem, quando irrumpentes in atria Quiritium, reuerendos prolixa & incana barba senes in curulibus sellis sedentes, ceu numina quædam suspexere primo. mox post acceptam iniuriam in omnes deseuiere. Apud Lacedæmonios vt esset discrimen aliquod inter magistratus & promiscuum vulgus, tum etiam vt plebs in minimis morigera imperio assuesceret, Ephori magistratum ineuntes præcipere solebant, *auctore Plutarcho in Agide*, vt mentum tonderent, legibusque obtemperarent, ne sæuire cogerentur teste Aristotele: Græce enim est, κείρεσθαι τὸν μύστακα: ex quo liquet noluisse eo penitus tollere virilitatis signum: sed intra quosdam mediocritatis cancellos coercuisse. Iam & sæculo præ mollitie luxuque cæcutienti, *Lib. de sacrificiis* *Lib. 2. c. 9.*

primus quasdam animi fenestras aperuisse Hadrianus Imperator, barbam promittendo scribitur, antiquata pristina consuetudine, qua eradi mentum ciues pariter & senatus principes sibi patiebantur, vt auctor est Dion Nicenus: persuasumque mihi est, Romanos citius consensuros fuisse in alenda barba, nisi deterruisset eos vetus mos reorum, impexam ac squallentem barbam promittentium, ad miserationem videlicet. Vnde fluxit responsum illud Sabini ad Cretenses flagitantes, vt summi magistratus (qui barbam capillitiumque alebat) munere fungi apud se non dedignaretur: fertur enim dixisse, Bis se eum magistratum Romę egisse, bis scilicet reum. Sic Lucanus scribit Catonem exoriente bello Ciuili, velut publico in luctu radi se noluisse, sed mœstam genis increscere barbam permisisse. Propterea suspicor Scipionem Æmilianum, iam tum in capitis discrimine reum productum, barbam rasisse præter morem, vel fretum inculpatæ & integræ actæ vitæ conscientia, vel quod antea quoque barbam aluerit: Sed quid singulis istis inhæreo, quum tam sacri scriptores, quam prophani philosophi, ex illis D. Augustinus, ex his Halyabbas Arabs non ignobilis, in barba præcipuum decoris & ornamenti argumentum esse prodiderint. Itaque Cynicus Luciani eodem in loco ponit, & barbam viro demere, & leoni tondere iubam, detracto videlicet vtrique peculiari suo decore. Chrysippus (cuius testimonio non semel in hoc libro vtimur) ab honesti ratione excludi barbæ nutritionem non patitur, rasuram prorsus damnat. Quid multis verbis opus est, quum in confesso sit, virum esse imaginem Dei: neque sit controuersum, viri formam esse barbam. Certe quotquot nos protoplastæ Dei imaginem repræsentare & agnoscimus & profitemur, citra summum piaculi crimen deponere barbam non possumus: sin illud inficiamur, ac pro ludo ducimus, libere etiam euiremur. Quocirca graues viri & literati, qui eruditione cultuque ingenii reliquos antecellunt, quotquot Reipu. habenas moderantur, & ciuilia obeunt munera, deradi sibi barbam nulli patiantur: illi quidem philosophiæ germanam semper & eruditionis testem habitam: hi vero, vt maximum auctoritatis (qua præcipue magistratui in continendis in officio ciuibus opus est) adiumentum nutrituri. Multo his magis principum virorum atque magnatum interest, barbam summittere, & illæsam conseruare, quod augustam maiestatem deceat, imperii dignitatem stabiliat, & decentem reuerentiam popularium animis iniiciat: quem in modum Virgilianus Iupiter barba propexa totum metu tremefacit Olympum. Huc ad se tanto contentiore studio alendæ barbæ patrocinium tueri debere in vniuersum omnes, quanto dissimiliores cupimus esse prodigiosi illius ac dissolutissimi Sardanapali, nusquam quam in morte viri, quem Ctesias in tertio rerum Persicarum erasa barba ac pumice

Lib. 4. de honesto.

pumice

pumice læuigata inter mulierum greges delituisse, memoriæ mādauit, κατεξυρημένον τὸν πώγωνα, καὶ κατακεκοσμημένον: quanto igitur Neronis, vnius immanissimi terrarum omnium portenti, qui, cum ægrotantem inuisisset officii gratia amita, dixissetque eum se haud ægre morte obituram, quum ille barbam posuisset, illico radi eam iussit: quique iuuenales etiam ludos celebrasse legitur derasa sibi barba, & aureo inclusa loculo, vti a Dione historico proditum est. Attamen rasuram licet in homine libero prorsus damnem, est tamen cur in morbis quibusdam & capitis vitiis, valetudinis ergo permittenda sit, id quod sanæ mentis nemo improbandum quoque duxerit: quemadmodum in area, quam alopeciam nominant, quotidie nouacula caput radere elegantissimus scriptor Cor. Celsus præcipit, cui & alii medici suffragantur. Sic etiam fluentibus capillis sæpe radendo succurritur. Inde & Phrenitidi remedium quæritur. Vsqueadeo non sine caussa dixit Synesius, quosdam a capite ceu arce morborum funes dependere. Enimuero huiusmodi rasurā rigida inexorabilis necessitatis lex extundit aliquando, minus itaque improbanda: haud perinde, voluntaria. Nam quod literis prodidit Herodotus, Ægyptios a pueris statim radere capita, vt hac ratione compactiora, neque facile vlli externæ iniuriæ obnoxia reddantur crania, valetudinis respectum quendam habet. Quin & Demosthenis Græce eloquētiæ parentis studium, quamuis plus satis improbum, ignominiæ macula vacare debet, imo meretur aliquam laudem apud studiosos, quod adolescens etiamnum solitus fuerit in specum secedere, raso capitis dimidio, vt prodeundi in publicum pudore, literis incumberet melius: quod de eo scriptum reliquit Plutarchus. Istud accuratioris diligentiæ exemplum non minus certe gloriæ promeretur, quam laudabile per noctis lucernæ crimen eidem a Pythea quondam obiectum, neq; indignum ad quod se compararet studiosus iuuenis, qui perfugium aliud non videret, aut remediū vitandi Sirenæa naufragia, aliaque a literis auocamenta. Opponent hoc loco tetrici nostri Catones, D. Pauli religionis nostræ diligentissimi assertoris ac propagatoris factum, qui raso capite expiatus templum adit: at isti considerent quæso quo scopo illud fecerit, nempe vt falsam Iudaicę gentis opinionem de eo cōceptam destrueret, dictitantis subuerti ab ipso & pessundari legem: proinde cum Nazaræis simul & radi, & expiationis tempus obseruare, velut ex illis vnus, instituit, suam vt illis fidem probaret, exemto offensionis animorum scrupulo. Adiicient iidem & Nazaræorum institutum, semel atque iterum a nobis iam repetitum, qui intactum antea capillitium post magnam vitæ continentiam radebant, sacrificiique igne adolebant: at illi nouaculæ vsu abstinebant, cæsariemque alebant votiuam, in statum quoddam lustrationis tēpus, quo ea consecranda erat semel: neq; enim *Act. xxi*

toties iteratam legimus. Obiicient alii philosophicum barbitium, nusquam non grauiter exagitatum atque despectum: at philosophorum grex ille non ob barbam solum, sed propter intempestiuum eius colendæ studium in demulcendo & summittendo videtur, vt qui ne minimam quidem prælegminis portiunculam truncari sibi, quantiuis passuri fuerint, eo facto sapientiæ quoq; parte fraudatum iri se rati, qui barba sapientiam æstimabant: vnde factum est, quod Cicero frig dos quosdam & ἐπιπολαίως philosophantes, barba tenus philosophos nuncupat. Eodem spectat Lib.2. sermo Horatii morsus, *Sapientem pascere barbam*. Hinc natum illusorium illud Epigramma,

εἰ τὸ τρέφειν πώγωνα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν,
καὶ τράγος εὐπώγων αὖ ὅλος ἐστὶ Πλάτων.
Reddere si valeat sapientem barba profunda,
Esse potes doctus barbiger hirce Plato.

Ita Epicraten oratorem σακεσφόρον appellarunt Athenienses stomatibus nobiles, quod clypei loco promissam gereret barbam, pusillus alioquin homuncio. Sed quid ad nos isthæc? hercle plus, quam quod Alexander Macedo barbam exercitui deradi sub pugnam in Arbelis imperauit, velut ansam hosti ad prehendendum facilem: quod haud deteriore iure fieri potuit, quam quod idem Macedo calceamentorum ligulas detraxit, quum iis impeditus in vinea procubuisset. Tametsi non sit verisimile aut rasum fuisse exercitum omnē, aut fieri hoc etiam potuisse, vt in procinctu iam stanti militi otium fuerit ad præbendum tonsoribus mentum, ne dicam nunc tanto exercitui impares numero sufficere nequiuisse tonsores: quin potius videtur innuere voluisse eo dicto, nihil tum fuisse reliquum, nisi vt militem instructum & paratum pugnæ, iriter hostis in suū exitium, haud aliter, quam si quis leonis iubam resecare tentet. Porro ad rasuram pertinent, aut saltem sub eadem classe recenseri possunt, vel qui superius a me enumerati modi, qui continent trahendi digitis capilli munus. quod depilatrices (παρατίλτριας nominat Philostratus) obibant, & quod per vollellas (τριχολαβίδας appellant nonnulli, Ægineta τριχολαβίδας & τριχολάβια) fiebat, instrumenta ad prehendendos ducendosque pilos comparata, vnde & nomen illis. Atque exstat prouerbium in parum viros, a Varrone repetitum, Vollellis pugnant, non gladiis. Est tertium, quod per medicamenta deglabrantia fiebat, quæ & Psilotra & Dropaces illis dicta atque ex auripigmento & viua calce concinnata, ad exurendam depascendamque genitalem pilorum materiam, Paris Pantomimus (qui Domitiano fuit in delitiis) aliquo excogitarunt & a medicorū filiis peti pollunt. Præterea picationes & visci relinque vsus cinædis familiaris, & a Satyrographo satis acerbe suggillatus, huc spectant. late etenim Iu-Saty.9. uenalis pathicos depilari solitos testatur visco cum resina & cera

quo

quo nitidiores redderentur, vbi Næuolo cinædo exprobrat horridam pilorum suffruticantium syluam:

Nullus, inquit, tota nitor in cute, qualem
Præstabat calidi circumlita fascia visci.

Idem & Martialis non vno in loco affirmat, apud quem & summœniana scorta pilantur. Meminit & Alexis Comicus alicubi his verbis: *Lib.12.Epig.*

πιττοκοπούμενον τιν' ἢ ξυρούμενον ὁρᾷς.
Rasumne quempiam p cene lassum vides?

Duos frugiperdas eiusdem farinæ homines, rasum & pice extritum designans. Quin & Plinium *lib 14.cap.20.* pudet cõfiteri maximum sua tempestate picis honorem fuisse in euellendis virorum corporibus pilis. Clemens Alexandrinus *lib.3. pædagogi*, acerbe increpat effœminatos, οἱ σφᾶς καταπιττοῦσι, καὶ τὰς τρίχας τὰς ἀνακαντώσι πάντα τρόπον παρέχουσι. *qui seipsos picant, pilosque quouis tandem modo vellendos præbent.* Ibidem indigne fert quod totæ vrbes suo tempore abundarent hominibus, qui picandi, radendi, vellendique officia profiterentur. Et Fabius libr. 8. vulsa corpora fœdissima nuncupat. Theopompus in quadragesimo tertio historiarum, Tyrrhenos occidentales omnes publicis in officinis in eum vsum paratis, radi, & picatos velli, auctor est. Insectatur grauiter Artemonem illum versatilem Anacreon, quod coma barbaque esset vulsa, κόμην πώγωνα τ' ἐκτετιλμένος. Inuehitur acriter Seneca in quosdam, quibus apud tonsorem multæ horæ transmittuntur, dum decerpitur, si quid proxima maxima nocte succreuerit, dum de singulis capillis in consilium itur, dum aut disiecta coma restituitur, aut deficiens hinc inde in frontem compellitur, quos parum viros innuit. Scopeliano sophistæ disertissimo obiectum fuit, quod daret se picationi & depilatricibus, ὡς ἐνδιδόναι ἑαυτὸν πίττῃ καὶ παρατιλτρίαις, teste Philostrato. Ephori Lacedæmonii motum quidam cẽsores, iussi fuerunt aliquando edicto promulgare, ne in balnea inferretur pix, vtque eiectis depilatricibus, ad pristinam temperantiam reuocarentur omnia, vt in Suidæ collectaneis lectum est. Cyzicenos quoque velli solere indicat prouerbium, Tinctura Cyzicena, de incluibilis turpitudinis nota dictum, διὰ τὸ τίλλεσθαι, vt Etymologici auctor annotat. Est & apud Lucianum iocus alumni ad Celeripedem Podalirii filium, podagram, qua dil rue abatur, inficiantem, *Lib.1.de Soph. vitis.*

ἢ κατηγμένος
πώγωνα τίλλε κουρίων ὑπ' ὠλέναις.
id est,
Vel desidens,
Euelle barbam sub tonsorum brachiis.

Quum admonere vellet, vt cursu malum dissimularet, aut pateretur sibi remedium adhiberi. Quem locum perperam intelle

ctum ita reddidit Alexander Brassicanus, *Barbam ne velle a puerorum vlnis*, & veluti prouerbialem, pro frustraneo labore interpretatur. Bionis dictum est allegoricum apud Senecam, Non minus molestum esse caluis, quam comatis, pilos velli: volentis (vt puto) innuere, tantũdem vulneris accipere tenuioris fortunę hominem e iactura exigua, quantum locupletem in magnarum facultatum carptu. Accedit huc, quod effrenis quorundam petulãtia, stulte vatiare rasuram aut neutiquam ignominiosum duxit, aut sane præ libidine maculam infamiæ, si qua aspergi possent, neglexit: inter quos antesignanus fuerit Iulius Cæsar, quem in cura corporis morosius se gessisse, Suetonii classici scriptoris testimonio constat, vsqueadeo, vt & tonderi ac radi se, atque insuper etiam velli ad opprobrium vsque passus fuerit. Otho quoque Syluius animosissimus Imperator faciem quotidie rasitasse, corpusq; vulsisse mulierosius, ab eodem auctor memoratur. Martialis iocatus salse plus satis in quendam:

Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est,
Pars vulsa est, vnum quis putet esse caput?

Non sunt hinc excludendi Maxies populi, quos dextram capitis partem capillatam gessisse, læuam rasisse, veterum monumenta prodidere. Eodem veniũt Euboenses, qui syncipur radebant, occipitium comatum relinquẽtes: vnde apud Homerum in Bœotia ὄπιθεν κομόωντες audiunt:

τῷ δ' ἅμ' Ἄβαντες ἕποντο θοοί, ὄπιθεν κομόωντες:
Criniti retro atq; agiles comitantur Abantes.

quod Statium quoque non latuit, qui de illis ita:

Non ego Abantiadas in terga comantes.

Pollux composita voce ὀπισθοκόμας eosdem appellat: quibus id tributum esse ob rei bellicæ præstantiam annotarunt veteres, cuius rei occasionem paucis perstringam. Archemachus Euboicus scripto prodidit Curetas incolas Chalcidis, assiduis prælijs agitatos, & de Lilantæo agro cum finitimis decertantes, posteaquam semel correpti crinibus (quorum alebant ea tempestate lætam in syncipite materiem) profligati fuissent, immutata consuetudine, capillos in occipitio fouere cœpisse, raso syncipite: qua specie visebantur apud illos & Deorum simulacra: Rursus eosdem verso solo in Ætoliam commigrantes, Acarnanas ab intonsis capitib. nominatos fuisse. Hannibal quoq; in Italiam exercitum ducens, mutatis sæpius crinibus, a lubrica Gallorum fide sese vindicasse legitur: quod non putarim aliter accipiendum, quam quod nunc comatus, nunc tonsus rasusq; aut alcititus crinibus eos fefellerit. Hactenus de rasura, eoq; facientibus abunde multa: nunc ad tondendi rationem, proximo ordine assequentẽ, quæ hoc ipsum qualequale sit ingenii rudimentum a nobis expressit, accingamur, si prius nonnulla de comæ nutritione perstrinxero.

De

De nutritione Comæ.

CAPVT III.

COmtus capillitii absolute consistit in eo vel adendo, vel tondendo, id quod a Strabone dictum est totidem pene verbis: ἁπλῶς δὲ ἡ περὶ τὴν κόμας φιλοτεχνία συνίστησι περί τε θρέψιν, καὶ κουρὰν τεχνῶς. Vtrumque in comam incurrit. Sed alteram partem, quæ illam tollit, plenius exsecuti sumus: nunc repugnantem huic prouinciam (ne quid indictum, quod huc pertineat, omittatur) attingere tempestiuum videtur. ea vero promittendi alendique capillitii (quod & summittere crinem Tacitus, Suetonius, & submittere capillum Plinius dixerunt) studium tuetur & tractat: qua in parte includitur etiam comæ encomium, quod eloquentissimus Dion Prusiæus, cui ab aureo ore cognomen dedit facundia, & in aureo curru triumphare cum Traiano dedit existimatio, scripsisse commemoratur. quanquam quid amplius, quidue disertius dici potuit a Rhetore, quam quod D. Ambrosius succincte in hæc verba excudit: *Comam esse reuerendam in senibus, venerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescētibus, cōtam in mulieribus, dulcem in pueris*: quibus verbis summatim cōplexus est ferme, quicquid dici possit de re cuiuis ætati, sexui, conditioni congrua. At quod hic verbo tenus præstitit, istud re ipsa Lycii testatum voluere, tanti comam facientes, vt ne dubitarint quidem æs soluere mulctæ nomine Mausolo Cariæ regi, quo liberis esse & immunibus liceret a legis imperio, quæ crinium tondendorum necessitatem proponebat, vti refert Aristoteles *in Oeconomicis*: quam legem Condalus regis præfectus, cōmentus fuerat, vt ἐπικεφάλαιον, hoc est, congiarium eliceret. Galliæ a comæ studio, vel, vt Plinii verbis dicam ab intōsis capitibus Comatæ nomen fuit. Ligures Cisalpinæ Galliæ populos Capillatos nominatim recenset Plinius: & suffragatur Lucanus in primo Pharsaliæ, quos belli ciuilis tempore tonsos fuisse memorat, vtpote in seruitutem redactos, his versibus:

Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora
Crinibus effusis toti prælate Comata.

Apud Getas Capillati dicti publicis etiam carminibus celebrabātur, Iornande teste. Capillatos Celtiberos nominat Catullus. Cæsar in Commentariis, Britannos capillo prolixo fuisse est auctor. Solinus Indis quoque promissam cæsariem tribuit. Parthos βαθυπλοκάμους ob prolixos crines appellat Oppianus in Cynegeticis. Persas lōgis capillis hirsutos tradit Marcellinus. Apud Homerum exercitus Græcorum vniuersus κάρη κομόωντας, id est, comati audiunt. Apud Ægyptios consuetudo inoleuerat, vt peregrinantes, quoad domum reuerterentur, comas nutrirent, ab Osyride sumpta, qui toto peregrinationis suæ tempore ca-

Dion Chrysostomus.

Lib. 6. Hexaemeron.

Gentes capillatæ.

Lib. 2.

Lib. 23.

pillum non ante posuerit, quam in patriam rediisset. Seneca scribit Parthorum esse capillum effundere, Germanorum iungere, Scytharum spargere. Æthiopes ἀεθλωόκομον γένος, velut comæ nutritiam gentem appellat Tragœdia. Thracas ἀκροκόμους vocat Homerus, hoc est, vt interpretantur nonnulli, *in summo capite comantes*, neque promissam crinium syluam alentes, sed ad iustum & medium quendam statum crinitos, vt eo loco annotat doctissimus Eustathius. Spartani quoque comam nutriuisse leguntur, quam præsens adituri periculum, teste Herodoto, pectere solebant: vnde est quod trecenti illi, qui cum vniuerso Persarum exercitu, duce Leonida, insessis Thermopylarum angustiis conflixere strenue, ædita ingenti strage hostium, ante prælium in comenda cæsarie occupati fuisse perhibentur: quæ res primo despecta Persis, mox in ipso prælio in miraculum fuit conuersa, ac tantum non in luctum. Contra Lacænis comam promittere negat Lex: Heraclides. Hactenus fere gentium nomina recensuimus, quibus capillatis esse concedant auctorum testimonia: nunc deorum hominumque genera & priuatas quasdam personas summatim detaleabimus. Deas nanque soluta coma & per terga fluente (quam ἐπιοδέτην κόμην quasi ventilantem & concussam dixit Lucianus) reuerebantur prisci mortales. Sic Horis, quæ præsides dei anni téporum habebantur, ἐλευθερίαν ἀφίετε κόμης, id est, *liberam laxamque comam* tribuit apud Philostratum vetus pictura. Charites καλλικόμους, id est, pulcricomas celebrat Stesichorus, & eodem epitheto Musas Simonides Lyricus. Pleiadas idem ἰοπλοκάμους a violaceo crinium colore, & Maiam Mercurii matrem ἑλικοβλέφαρον dicit. Venerem βαθυπλόκαμον capillatam Apollonius Rhodius: Isidem Deam solutis crinibus λυσίκομον canit fabulosa vetustas. Homerus & Phidias statuarius comam Ioui diuiduam tribuunt, qua totum tremefacit Olympum, maiestatis scilicet plenam. Neptunus audit κυανοχαίτης, cœrulea cæsarie spectabilis. Bacchus intonsus longos ornat crines: neque contentus capillorum sylua, etiam hederæ serto comat. Apollo ἀκερσεκόμης, & Pindaro ἀκειρεκόμας, intonsus, item χρυσεοπλόκαμος, et aliis Latinis vatibus nominatur: cui propterea ἀκρότομον ... id est, *solutam & fluentem cæsariem* tribuit Christodorus Thebanus poeta. Pan φριξοκόμας ab Anyte poetria, quasi horridus coma nuncupatur. Æsculapius comatus dicitur, atque ea specie in Epidauro colebatur. Iam vero & deorum sacerdotes promissis depexisque & barba & cæsarie veneratâ est antiquitas, quod (vt de aliis taceam) ex Heliodoro colligere est, non deteriore iure, quam & ipsa numina quibus operabantur. Mænades in Orgiis, effusis solutisque crinibus passim vagabundæ discurrebant: quod in fœminis non patitur Nazianzenus, vt sparsam hinc inde comam & ad auræ libitum ventilantem ferant. Succedunt sacrificiis reges, quibus apud Hom-

Iliad. 4.

Dii criniti.

Sacerdotes comati.

Reges Comati.

cos solis licebat esse intonsis: hinc enim præcipuum regiæ dignitatis decus spectabatur, tonsis ceteris subditis omnibus, testante hoc Agathia. Ita Clodionem Pharamundi filium Francorum regem cognomento Comatum in Gallicis annalibus recenset Paulus Æmilius. Traiano optimo principi (cui princeps quoque locus debebatur) crinium promissio nomen dedisse videtur: dictus enim Vlpius Traianus Crinitus Eutropio teste. Recensetur & a Flauio Vopisco Vlpius quidam Crinitus lux Illyriciani & Thracii limitis sub Aurelio Imperat. Scipionem maiorem eximiæ auctoritatis virum Masinissæ obuium adornabat, inquit T. Liuius, promissa cæsaries. Cyclopem pingit Philostratus χαίτην ἀνασείοντα ὀρθήν, καὶ ἀμφιλαφῆ, πίτυος δίκην: hoc est: *iactantem rectos crines & patulos pinus in morem.* Achillæas comas vt prolixas densasque celebrat Martialis, de Menogene parasito loquens, qui dum palpatur, pro exigui incrementi & raris capillis, aiebat se Achillæas disposuisse comas. Quod minime ambigue exstat apud Philostratum Heroicis, de Achille sic scribentem: τὴν μὲν δὴ κόμην ἀμφιλαφῆ αὐτοῦ φησιν εἶναι, καὶ χρυσοῦ ἡδίω, καὶ εὐσχήμονα, ὅπῃ καὶ ὅπως κινοίη αὐτὴν ἢ ἄνεμος, ἢ αὐτός. hoc est, *comam illi attribuit spissam & vtraque manu prehensibilem, auro venustiorem gratioremq; quocunque aut vtcunque agitaretur vel a vento vel ab ipso.* Idem rursus alio loco sparsam & prolixam cæsariem illi iam tum iuueni addit, ἐπισκιάζουσάν τι καὶ θυμοειδὲς φρύαγμα, velut vmbraculũ quoddam frontis, & magni animi quo ferociat magis, incitamentum. Mezentium describit Virgilius sanguine turpantem comptos de more capillos, quod antiquo more receptum fuisset viros iuxta ac mulieres cõponere crines, vt ibi annotat Seruius. Euphorbus Gratiarum cincinnis similes habuisse capillos ab Homero prædicatur, tales enim in interfecto deplorat, quamob caussam ἱεραπλόκαμος a Zeze nuncupatur, vt qui solitus fuerit auri ramenta implicare cirrato capillitio. Idem Zethin & Calain Boreę filios ἁβροκόμας ob capillitii delicias nominat. Absalon Dauidis illius beati filius mortales omnes comæ decore superasse creditus est: vnde prouerbiale illud in Zezis Isacii omnigena historia, καὶ τὸν Ἀβεσσαλὼν αὐτὸν εἰς τρίχωσιν νικῶντες, id est, *Comæ venustate vel ipsum Absalona vincentes.* Nisi & Pterelai aureas comas missas hoc loco facio, ne eadem bis dicamus, quod de illo paulo post sit scribendum. Empedocli Agrigentino βαθεῖαν κόμην, id est, *profundam comam* ex Phauorini testimonio tribuit Laertius Diogenes. Prolixam quoq; cæsariem nutriuisse traditur philosophus idem & magus Apollonius Tyanæus. Deniq; vt huic capiti colophonem imponamus, adscribẽda huc veniunt & Philostrati verba, quibus comæ decorem cõmendat ex quadam ipsius epistola: κεφαλὴ δὲ, inquit, αὔχμηρα, ἡδίων πολὺ τῆς ἀσκήσει ψυχῆς, εἰ καὶ δεῖ καὶ ταύτην τὴν τρίχα πολλὴν μὴ ψιλὴν ὀρθὴν μηδὲ ἀκόσμητον. Latine sonãt ita: Caput

Libr. 8. belli Punici.

Lib. 12.

crinibus luxurians, amœnius est longe Palladis germine: hanc enim arcem minime omnium glabram atque incomtam decet conspici.

De inutili coma alenda studio, quodque præstet caduam crinium syluam tondendo resecare.

CAPVT IV.

CApūt sensuum rationisque arcem, ac princeps quoddam animæ facultatis sacrarium, (ἡγεμονικὸν dicunt Philosophi) fœcundo pilorum plantario conseuit communis parens Natura, partim vt affluxus humorum subrepentium nonnihil ebiberent, partim vt eo velamine aduersus aeris iniurias & animalculorum aculeos vteretur. Deinde & superciliorum piloso honore faciem vestiuit ad ornatum, ac veluti suggrundis quibusdam exstantibus aut vallo, oculis prospexit eadem, aduersus exiguorum corpusculorum incursus. Noluit tamen illa ceu irrefragabili edicto sancire sempiternam permittendorum crinium luxuriem & incoercitam, quin pro arbitrio resecare liceret & ad iustam moderationem reuocare superfluam illam & recrementitiam sobolē, haud deteriore iure, quam & vnguium præsegmina truncamus, ne in odiosam χύπωσιν, ac falcatam curuitatem exeant. Vitis sarmenta quæ se nimis late profundunt falce putamus: pampinos in frondosioribus vineis defringimus: in fruticibus, plantis, herbis, rebus denique omnibus, luxuriem compescimus: excrescentes carnis moles medicamentis domamus, cauteriis obruimus, ferro ancidimus: ecquid dubitamus improficuam crinium materiam tollere, atque libere coercere? Qua in caussa si quis expensius ad Critolai bilancem examinet omnia, aut more saltem Areopagitarum citra affectus iudicet, is facile inueniet, studium nutriendæ comæ non inutile modo esse, vile ac ferum, solosque cum pueros cum fœminas decere, verumetiam seruile, ignominiosum supercilii fastusque plenum esse, ac mollitiei nota seculis omnibus in viris infame fuisse: contra tonsuram decoram, cultuique corporis necessariam, libero animanti & politico, homini videlicet, propriam, salubrem, virilitatis denique argumento honorificam esse habitam. At ne quis ex iure manu consertum me velle istud arbitretur, & dextra laudatæ vbique antiquitatis opinione, & locuplete auctorum testimonio, veritatisque ipsius nudæ comprobatione astruere conabimur, facessat interim liuor. Nam quorsum, aut ad quem tandem vsum superflua capillitii seges alenda sit, quid præstantis emolumenti adferat, non video, nisi fortassis lendium, atque animalculorum (quibus a pedum multitudine nomen est) prouentum beneficii loco ponere velimus, aut vuidos sudores in furfuracea corpuscula cōcrescentes, & sordium copiam lucro apponamus, more Hybernorum, quæ gens, vt est ab omni humano cultu longe alienissima, vix alium capillitii vsum

Galen. lib. 11 de vsu part.

Coma alimonia inutilis, vilis, & fera.

tii vsum agnoscit, quam ad detergendas manus a pinguibus cœnæ sordibus, ceteraque omni illuuie: qua de caussa ingentes concretorum crinium spiras alunt in humeros vsque dependulas, quibus vice mantilium diffluentes pinguedine ciboque digitos solent iniicere, eoque pacto extergere. Alioqui vt quidque vilissimum est, aut veneno armatur letali, aut ferum & immitte cultum fugit, ita ferme pilis horret. Τριχίας vilis pisciculus, quem Sardam Latini dicunt, nomen habet a pilari exilitate. Lendes qui pilos erodunt τριχοτρώκται & τριχοβρῶτες, quasi piliuori, non absq; vilitatis nota, Græcis dicuntur: quomodo apud Aristophanem abiectæ concinnatrices crinium, lēdium instar, corrosisse sibi verticem deplorat quidam, τριχοπτριχας allusorio vocabulo nuncupans: sic enim ait,

ἀλλ' αἱ τριχοβόσρυχες τ̃ λόφον μυ κατέφαγον.

Quin & contemtus indicium, de lana (quod aiunt) caprina disceptare, prouerbiali schemate τριχολογεῖν dixerunt Græci. Rursus vsitata illa omnibus pene nationibus, Latinis auctorib. vel receptissima hyperbole, *Ne pili quidem facio*, abunde declarat, quam abiecta & vilis res sit capillus. Imo ortus ipse capillorum vilitati facile attestatur suæ: nam e fumido crassoque vapore exsistunt, siccissimi pariter & frigidissimi ex omnibus humani corporis partibus si Galeni auctoritate stabimus: ac propterea mortuum quiddam & inanime præferentes, quippe siccitate & frigore, in quibus mors consistit, illi affines, & qui libenter in defunctis corporibus crescunt, quod ipsum non inficiatur doctissimus Aristoteles, cui fidem facit & Ægyptiorum factum, qui e cadaueribus cute tenus erasis, insequente anno comam barbamque eripuisse obseruarunt, quemadmodum & quotidiana experimenta attestantur: vereque dixisse putatur Synesius, τρίχες, inquiens, κἀν τοῖς ζῶσι ἀεὶ νεκρόν. hoc est, *Crines etiam in viuis mortuum quiddam sunt.* Quid quod bruta animantia orationis expertia, pilis vestita, solo homine præ ceteris læui, certo naturæ consilio videmus? Præterea a superfluo comæ onere, dæmonum quoddam genus tenebricosum, & materiæ mancipatum, τριχίοεις dictum (quos & ὀνοκενταύρους nominant) *quasi pilanos* nomines. Histrix & Echini setarum iacula crinium vice erigunt, vnde ὀξυκόμους velut acutis comis infestos epitheto vocat Oppianus. Sclopendra, venenatus vermis, pilis obsitus est. Lupus immitis ac subdola fera, horrida & cinericea pilorum sylua riget. Aper rectis horret setis, hispidus idcirco Statio dictus. Apud Virgilium in quarto, *pubentes*, hoc est, *pilosas seu lanuginosas herbas* ad veneficium exquirit scelerata maga: sic enim locum illum intelligo: nec enim placet *viridiores* cum Seruio exponere. Gorgonis illius, quæ solo aspectu saxeos reddebat homines, os crinitum anguibus legimus. Cilices, immane genus & piratica viuens, intonsi Tibullo dicuntur.

Libr. Metam. 13. Geras nationem a barbaram ac truculentam hirſutos intonſoſq; appellat Naſo. Idem Polyphemo rigidis ſetis denſum corpus horrere ſcribit. Auſonius Philonem quendam ruſticanum hominem deſcribens, horrere capillis aſperis, non aliter atq; mar num echinum dicit. Caligulæ orbis portento hirſutum corpus tribuit hiſtoriæ fides, quo forte prætereunte, capræ nomen, quamuis tādem de cauſſa citatum, exitio erat illi, qui nominaſſet, quod ea quoq; hirta ſit Orpheus Gigantes Iouem regno detrudere affectantes, vaſtos & immanes homines comatos prodidit eo verſu:

Τιτῆνας τε κομῶντας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας.

id eſt:

Titaneſque comati immania corda ferentes.

Indorum populos efferos quidem illos, & ſolitudine commercij- que iure denegato immites, vnguibus nunquam reciſis, & hir- *Lib. 9.* ſutis intonſiſque comis aſperos damnat Q. Curtius Rufus. Luſitanos quoque qui in montibus horridam & incultam vitam humi ferarum ritu ſtrati degebant, profundam comam nutrire ſoli- *Coma alimonia puerilis.* tos ſcribit Strabo. Deinceps quod pueros ſolos deceat, & virgines pariter cum mulierum grege, coma, non itidem viros, teſtantur clariſſime poetæ, qui abſolute capillatos appellant pueros: veluti *Lib. 5. Epig.* Martialis ibi:

Et pædagogo non iubente laſciui
Parere gaudent villico capillati.

Idem venuſte pueros nominat crinitam turbam, & ludi magiſtrū crinitæ turbæ pædagogum. Sic Perſius cirratos nominans pueros intelligit. Rurſus Martialis imprecatur Theſtilo puero, vt iam adultus nihilominus ametur, depoſitis ſcilicet capillis: nam quod huic idem ſit ponere capillos, & ſumere togam virilem, paulo poſt dicemus. Philoſtratus delicatum adoleſcentulum, qui ſibi ipſe capillos trūcauerat, ſuo ipſius capiti iniurium nominat, quod voluntario vulnere venenum illum pueritiæ decorem reſecuerat. Smerden, Samii tyranni Polycratis delitias, impēſius carmine laudatum in ſuum amorem traxerat Anacreon Teius poeta: re intel- *Lib. 9. varia hiſtoria.* lecta riualis, vt poetam pungeret, puero præſcindi comam imperauit, teſte Æliano: quod diſſimulans poeta, culpam in puerum tranſtulit, ferocem fuiſſe dictitans & proteruum, qui in ſuam ipſe cæſariem manus flagitioſe armarit. Menander inducit Polemonem quendam moroſum ac difficilem hominem puellæ capillos in ira præcidere: eundem, vbi ad ſe rediiſſet, humi ſtratum, agnitam culpam pluribus verbis proſequi: quo alluſit Græcum Epigramma, quod lib. 7. exſtat:

En Polemona trucem, docti quem ſcena Menandri
Tondentem inducit virginis ab ore comas.
Expreſſit iunior Polemon, dum audace Rhodantes
Aggreditur cirros depopulare manu.

Commer-

Commendat & Tibullus in puellari forma prolixos crines, & Martialis requirit in amica, vt molles comæ flagellent colla sic: γαυρνίθειρα. Semelen a promissi capillitii ornatu celebrat Pindarus. Theseus Athenas veniens ignotus omnibus, quod comam haberet decore plexam, a fabris tignariis, Delphinii Apollinis fano tectum imponentibus, dicterio illo fuit exceptus, παρθένος ἐν ὥρᾳ γάμου πλανᾶται μόνη. id est: *Virgo matura viro oberrat sola:* nimirum in iuuene muliebrem cultum notantibus merito illis. E diuerso apud Hyginium Agnodice virgo quum præter legem medicinam addiscere vellet, vt muliebribus vitiis opem ferret, capillos detondisse legitur, vt habitu virili falleret. Diogenes Xeniadæ Corinthii liberos, quos erudiebat, tondere cæsariem iussit, vbi ceteri pueri ad formæ commendationem alerent. Non sine causa Diogenes adolescenti cincinnato, qui quæstiunculam intentarat negauit responsurum se prius, quam constaret, vtrum mas esset an fœmina. Quomodo & in alium studiosius sese comentem inuectus fuit, dicens: *Si vt viris placeres, cultus ille institueretur, spe tua frustraris: sin vt fœminis, scelerate agere.* Profecto si rē pressius examinemus, quorsum virilis naturæ sequestrem litem cū fœminea vel miscebimus, vel mutabimus? Manicarū diuersitas, panni color, capillitii ratio, vt olim, ita & nunc apud plerasq; nationes herum a famulo, liberum a seruo distinguere solent: quid obstabit cur non & viria muliebri sexu dinoscamur? In omni animantium genere quolibet in sexu Natura posuit aliquam discriminis notam. In pauonum gente versicolores pennas & gemmeas admiramur, inter mares solos: at fœminæ non item pennarum vario decore pinguntur, vt est apud D. Ambrosium: sic Phasianis diuersus color sexus discretionem distinguit. Imo naturæ ipsius iudicium neutiquam ambiguum est, quæ auctilis capillitii vel ad talos vsq; promissi decus vnicum fœminis indulsit, denegato barbæ honore in viris aliam se ostendit in barbæ incremento, quam cæsariei, liberalior. Concesserit itaque illarum glabritiæ pro ornamento prolixos capillos natura. vius contorseritnos quo & cultu simus non minus dissimiles quam sumus sexu, resecemus illos. Neq; vero par est magis, nos mentiri fœminas, quam illas viros: vtrunque turpissimi propudii loco semper habitum fuisse, negare potest nemo. Libet prope exclamare cum D. Ambrosio: *Ergo & pariant, ergo parturiant, qui nutriunt, qui crispant comam, sicut fœmina.* Ceterum quod Seruile quiddam sit coma, testantur serui, qui libertate donandi capillos ponebant, vt nullæ sordidi aut seruilis status reliquiæ extarent in eo, qui inæstimabile illud dulcissimæ libertatis pignus esset accepturus. Cicero in Pisone genas pilosas agrestis ingenii argumētum traducit: at quod dedecori fuerit ingenuum comam alere, ostendit qui apud Lucianum sic ait. ἡ κόμη καὶ οἷς τύποις ὁ πλόκαμος τυραννεῖ ...

Lib. 4. epist.
Seruilis coma nutritio

id est, *coma & cincinnus retro sparsus, haud ingenuæ conditionis esse hominem loquitur.* Plato stupidum, indoctum, & vecordem designans, seruiles in animo pilos habere dicit ἔχων ὡς ἀνδραποδώδεις ἐπὶ τῆς ψυχῆς τρίχας. Sic & Pythagoricus Lysis, spissum atque hirsutum vepretum innasci in illorum animis ait, qui non rite & pure disciplinis sint inaugurati: in vituperium videlicet traxit, quod ad laudem conuertisse Homerus ab aliis male iudicatur, vbi crinitum hirsutumue pectus tribuit Achilli & Patroclo, metaphorice quidem istud a densitate consiliorum in illis confertim se suggerentium: non quod re ipsa pilosum habuerint cor, cuiusmodi in Lysandro & Aristomene Messenio, historiæ prodiderunt.

Ignominiosa coma nutritio.

1.Cor. 11.

At quod probrosa viro sit coma, quodnam luculentius optemus testimonium, quam quod exstat in hæc verba D. Pauli elogium? *An ne*, inquit, *natura quidem ipsa hoc docet vos, quod viro si comatus fuerit, probro sit: cōtra mulieri si comata fuerit, decori sit? eo quod coma pro velamine illi data sit.* Certe Ambrosius ait D. Paulum secundum legem extulisse illud, *Quia vir si comam habuerit, ignominia est illi: prohibet enim*, inquit, *lex virum esse comatum.* Hinc Origines ait Iobum tondentem caput facto præstitisse, quod acerbius postea ab Apostolo interminatum est verbo, quod vir si comam nutrierit, ignominia illi sit. Et D. Hieronymus super illud Paulinum, *Vir non debet velare caput suum: ergo*, inquit, *nec comam nutrire.* Legitur & alio loco: *Vir comam alere non debet, quum sit imago & gloria Dei.* Phocylides quoque, cuius versus plane aurei diuinum mereque Christianum pectus spirant, eandem cum Paulino dicto extulit sententiam, vbi negat masculis alendos esse cincinnos, aut contorquendam cæsariem, præter virilis sexus decorum. Dein subiicit:

> ἄρσεσιν οὐκ ἐπέοικε κόμαν, χλιδαί δὲ γυναιξί.
>
> *Cæsaries decet haud marem, sed fœmina comtu Gestiat.*

Aristophanes quoque in Auibus, comæ promissuram ignominiæ macula aspergit eo versu:

> ἐκόμων, ἐπείνων, ἐῤῥύπων, ἐσωκράτων. id est:
>
> *Comabant, esuriebant, squallebant, socratissabant.*

quod in philosophorū squallorem contorsit, qui vel ob parsimoniam comam summittebant: quod obiicit illis idem Comicus Nubibus, neminem eorum tonsum vnquam ob parcitatem dictitans,

> ὧν ὑπὸ τῆς φειδωλίας ἀπεκείρατ' οὐδεὶς πώποτε.

Vel quod Flaccus innuit, eam alebant, ne simul cum crinium vnguiumque præsegmine mutilarent aliquam sapientiæ particulam per artus diffusam. Quid, quod & prouerbiali schemate ὄνος κεκαρμένος τὰς πλοκάμους, pro ludibrio habitum dixit Lucianus? vt annotat Erasmus, eo quod cincinni aut tollendi aut alendi omnino sint, in quibus forficula (quod nunc fit) circum attondendis operæ

pere multum ponere, infamiæ macula dignum est. Comatum in stadium prodire, sibilos olim & posticas sannas merebatur. Laertius ex Phauorini omnigena historia scribit, Pythagoram quendam (plures enim fuere eo nomine) qui primus pugilatū in artem redegit, a pueris exsibilatum fuisse & subsannatum, eo quod comatus in certaminis locum, vbi virili robore sit opus, ingressus fuisset. Accedit ad hæc quod apud veteres effœminati & meritorii habiti fuere, quotquot impendio comam curabant, quod a Synesio elegāter expressum est iis verbis, καθάπαξ οἱ θηλυδρίαι πλοκάμων πλάσται πάντες εἰσίν, in vniuersum effœminati omnes capillorum concinnatores sunt: e quo ludo Autoclides, Thersandri, Antimachi & Timarchi, molles & decantati cynædi prodierunt. Sic Plautus calamistratum cynędum appellat. Quid, quod & pictores, si quādo pathicum depingebant aut adulterum, comatum faciebant: quomodo Horatianum illud intelligi debet de Getarum vxoribus, quas negat nitido fidere adultero. Apud Philostratum Antoninus Imperat. Alexandrum sophistam mollem designans, comæ studiosum illum vocat, unguentatum, denseśque læuigantem. Apud Corinthios Cotyi deæ turpitudinis ara erat posita, cui libidinosi & calamistraturæ studiosi, suamque formam quæstui prostituentes, sacra factitabāt, si Suidæ credimus. Vnde Cotyos thiasotæ prouerbialiter Synesio dicuntur effœminati & profligatæ vitæ omnes, de quo in Miscellaneis nostris. Singularis vero testimonii fidem facit vetus prouerbium, vel verius oraculum, οὐδεὶς κομήτης, ὅστις οὐ ψωλίζεται: hoc est, si verbum verbo reddatur tectius propter obscœnitatem: *Nemo comatus, qui non præciditur.* Ita autem in doctissimis Synesii præsulis Ptolemaidos epistolis legitur, quanquam alibi Suidas ἀφαίνεται citat: cuius senarii postremam dictionem vt & vocabulo & reipsa obscœnam exprimere nolens idem Synesius in libello περὶ φαλάκρας, id est, de caluitio, ad resonantiam senarii versus lege sua cadentis, relegat non illepide. cuius hæc sunt verba: οὐδεὶς κομήτης ὅστις οὐ, τὸ δ' ἀκροτελεύτιον αὐτὸς σὺ πρὸς τὴν ἠχὼ τοῦ τριμέτρου συνάρμοσον, οὐ γὰρ ἔγωγε φθέγξομαι τὸ δεινὸν ἐκεῖνο πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Quod ita sonat Latine, propter linguę Grecæ ignaros: Nemo comatus, qui non: at postremam vocem tu ipse ad trimetri resonantiam adapta, neq; enim efferam ego sceleratam illam rem pariter & vocem. Pherecydes comato iuueni factus obuiam, pallio obducto velauit oculos, morbum designās, atque innuens, e cultu corporis pathicum videri. Hector Homericus Paridi obiicit probri loco studium comēdi capillitii, appellans eum κέρᾳ ἀγλαέ, id est, *cæsarie nitētem*: id quod Philostratus nō dissimulauit, vbi de Hectore ait in Heroicis: διεβέβλητο δέ, inquit, πρὸς τὸν πάριν ὡς δειλόν, καὶ ἥττω τῆς κομμώσεως: hoc est, inuectus est in Paridem, vt meticulosum, & comturę studio plus ęquo deditū. quin & Horatius comtos crines adulterę Paridis arsisse Helenam dicit,

Cicero dicere solebat de Cæsare, se, quo minus crederet eum ad tyrannidem aspirare, adduci capillorum molliter fluctium argumento. Petronius quoq; Arbiter Satyricus poeta crines laxos inter luxus titulos recenset, vbi ait:

Scorta placent, fractique eneruis corpore gressus,
Et laxi crines, & tot noua nomina vestis.

Præterea Panas & Satyros suos libidinosissimos, antiquitas finxit hispidos: & salacissima natio celebrántium Liberi patris Orgia fanatico cursu, comata erat. Postremo & vox illa ἀβυδοκόμας, apud Hesychium, ni fallor, mollitiem indicat, qua notatur is qui cadétes molliter crines alat: siquidem Abydeni delicati & molles olim audierūt, vt in Bœotiā Homeri annotat doctissimus Eustathius: & alioqui Hermippus καλὴν κόμην illis tribuit: quod facit cur hanc lectionem amplectar magis, quam ἀβυδοκόμας per μ, vt quidam legunt. Sic capronas pilos a fronte promissos libidinis indices recte dixit Nestor Grammaticus.

Fastus vera comæ nutritio. Quid dicam de fastus argumento, quo comæ nutritionem insimulant non temere: sed quam assequitur mox luctuosa ærumna velut comes, quemadmodum sponsioni præsto solet esse noxa Nisus Megarensium rex, aurea, vel vt Pausanias, purpurea cæsarie spectabilis memoratur: & Pterelaus rutila auri instar coma superbus Sed quid? ille truncato a Scylla filia (quæ amore Minois deperibat) fatali crine: hic insidiis Comethus filiæ similiter præsecta coma, vterque regno exsuitur. Idem documentum præbuerunt Zethus & Calais Boreadæ, quos præ fastu nimio, volasse etiam crinium remigio fabulatores non tacuere: iidem postea oculis orbati superbiæ pœnas dederunt. Absalona quoque illum omnibus seculis notissimum, ad hoc intolerabilis superbiæ exemplum, comæ nitor impulit, vt non dubitarit impia in patrem arma sumere: itaq; dignum eo fastu exitum nactus est, vt de refugo capillo sublimem implicaret arbor, qui ad sublime solium scelerate aspirauerat. Insuper & aureos Medusæ crines superbia mutauit in anguium flagella, vt ad nostri institutionem loquuntur fabulæ.

Mortuum quiddam coma. Deniquc quod inanime quiddam & mortuum sit coma, docet dictum superius testimonium de emortuis corporibus, quæ suo nomine, hoc est, morte dignam propaginem gignunt pariter & fouent alimento infrugifero: docet item quod in phthisi mortis germana, & similiter in senecta leto vicina excrescere pilos refert Plinius. *Lib. 11.* Confirmat istud ipsum metus, qui vt est exsanguis & & mortis tantum non consanguineus, ita vbi adest, cæsariem surrigit: vnde a Sophocle ὀρθοκόμος φρίκη, hoc est, formido pilorū arrectrix eleganti epitheto dicitur: & ab Æschylo ὀρθόθριξ φόβος eodem sensu. *In Agamē.* Propterea de pauido alibi inquit, τρίχες δ᾽ ὀρθαὶ πλόκαμοι ἵσταται id est: *Stat villus recti capilli, & rerum naturæ peritissimus Maro.* *In 7. ad Thebas.*

O bstupui

Obstupui, steteruntque comæ.

Ouidius quoque de seipso in Fastis: *Lib. 1.*

Extimui, sensique metu riguisse capillos.

Et apud Homerum *Iliad. vltim.* Priamo arrecti steterant crines ad vocem Mercurii. Nec minus acriter quam metus, ira immanis bellua pilos facit inhorrescere, veluti in apris iram colligentibus obseruare licet. Et Polemoni Laodicæo Sophistæ natura biliosiori, barbam & capitis pilos obrigescere ac stare solitos, non aliter quam solent leonum iubæ in ira, auctor est Philostratus. Synesii verba hic diserte apponam vice coronidis, quibus nullum potest luculentius testimonium & explanatius inueniri, natiui scilicet crinium decoris: ea exstant in libello non semel citato περὶ φαλάκρας, quæ eo libentius adnoto, quod is perquam eruditus in publicum nondum exierit: τρίχας, inquit, ἀτίμους ὄντως τοῦ ζώου, καὶ περιττώματα, ἃ ἐγγίνεται φύσεως, ὕλης ἀπλῶς ἐξωθουμένης. Quæ vt possum Latinis auribus appendere conabor: *Crines sunt quisquilia & glumæ animantium, ac putamina quædam fructuum, naturæ ludibria, & imperfectæ materiæ suffrutices.* I nunc & quisquiliis istis, putaminibusque reiectitiis, ridicule comatus incedito. At hercle iniquum fuerit in hoc nos luto hærere, quin modis omnibus inde eluctandum, valedictoque alendorum crinium studio, tonsuræ opera danda, quæ quod in primis homini sit propria, demonstratione non indiget, clareque liquet e superius dictis, aut agrestia, mollia, mortua denique omnia pilis horreant, cadauera, monstra, gigantes, semiferi Fauni, & vnoculus ille Polyphemus, laudans hirtas virili in corpore setas, fidem arrogat veteri prouerbio, quo dicitur, *Similes habere labra lactucas.* E diuerso virum decere tonsos crines, qua in parte plurimum momenti, imo omnis fere cardo rei vertitur, docebimus. Loquitur illud abunde mos antiquissimus, quo adolescentes ad consistentem vsque ætatem comam nutrire soliti, subsequente deinde tempore patriis eam fluminibus detonsam consecrabant, tribuentes hunc honorem aquæ, vt alimoniæ parenti, vitæque conseruatrici: vnde & κουροτρόφοι epitheto dicti fuere poetis diuii. Sic Achillem Sperchio Thessaliæ amni rutilum crinem vouisse, & Memnonem Auroræ filium Nilo, ex Philostrato constat. Sic Apollini cognomento κουροτρόφῳ votiuam cæsariem pubertatis annos ingressi adolescentes appendebant. Cato in de liberis educandis, Ambraciæ primum capillum puerilem detum; item cirros ad Apollinem ponere solere ait. Refert & Plutarchus temporibus Thesei morem fuisse, vt excedentes ex ephebis Delphos profecti, detonsæ comæ primitias Phœbo consecrarent. Testatur hoc & Epigrammatarius: *Virum decet tonsus capillus.*

ὤλεσ' αἰθηταῖς ὑπὸ κουροτρόφοισιν ἰούλους
κειράμενος ζήνων ἄρμενος ἀγλαΐας,
Φοίβῳ ... λύκαιε παρὰ τὴν χέρας. hoc est.

Tempora succingens, vultus lanugo virilis
Nuntia, mature florida, tonsa cadit,
Phœbo hanc primitias sacrat Lyco, &c.

Lib.1.Epigr. Martialis quoq; consuetudinem eam Romanis fuisse indicat:
Hos, inquiens, tibi Phœbe vouet totos a vertice crines
Encolpus domini Centurionis amor.

Similiter Æsculapio appensum fuisse crinem pueritiæ idem in Epigrammatum nono ostendit, vbi de Earini pueri coma loquitur in hæc verba:
Dulcesque capillos Pergameo posuit dona sacrata Deo.

Statius quoque de eadem Earini liberti Domitiani coma agens, eam cum gemmata pyxide & speculo ad Pergameum Asclepium missam fuisse prædicat. Eam ob caussam cirratos appellat pueros Aulus Persius, qui crines numini detondendos in ipso pubertatis limine, nutriebant. Testatur Festus Pompeius Capillarem arborem Romæ appellatam, in qua tonsum capillum Deo consecratum suspendebant adolescentes. Sic Vestalium virginum crinis ad Loton arborem Romę vetustissimam, cognomento Capillatam (sic enim a Plinio Polyhistore, literarum monumentis proditum est) deferebatur consecrandus: qui mos (vt pleraque alia a superstitionis omnis auctoribus Ethnicis quasi per manus tradita, in nostram religionem irrepsere) etiamnum obseruatur in nostris Vestalibus virginibus, vt initiandæ cirros capillorum detondeant, peculiaribusque diuis voueant, velut eiurantes fastus seminaria, & perpetuæ castitatis (cuius auocamentum esse queat comtus capillus) obseruationem professæ. Apud Ægyptios item pueri omnes ingenui, crines gerebant intortos ad pubertatis vsque annos testis Lucianus in Nauigio, deinde tondebantur. Hesychius scribit ephebos Athenis, qui virilem togam commutabant, οἰνιστήρια, id est, vinalia celebrare solere, antequam tonderent cæsariem. Apud Troezenios lege vetabantur puellæ nubiles & adolescentes connubio iungi prius, quam cæsariem totondissent, vt refert Lucianus: idemque Assyriis etiam obseruatum commemorat libello de Dea Syria. Huc spectat nomen tertii diei feriarum Apaturiarum, quem mense Octobri solemnem κουρεῶτιν dictum celebrant Athenienses, quo puberes adolescentes detonsis crinibus, ac exuuiarum instar Dianæ appensis, virilem togam sumebant. Is autem crinis Græcis θρεπτήριος velut nutritius, & apud Tragicos κούριμος θρὶξ, quasi tonsilis appellatur: præterea πλοχμὸς & κρωβύλον: (quæ vox apud Pollucem depravata in σκόλλυν legitur) hoc est, vt exponunt Grammatici, verticis capillos, qui tantisper intonsus seruabatur, dum diis consecraretur: cuiusmodi Samsoni capillum vocare possumus, ab vtero matris Deo consecratum. Hisce auctoritatibus omnibus elucere potest & probari, idem ferme esse tondere comam, & virilem habi-

Pollux emunctatus.

Iudicum 16.

rum assumere, ac proinde relictis nucibus, viriles quoque animos & mores induere: id quod clarissime indicat Epigrammatarii versus: qui libro nono extat:

At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles.

Præterea huc facit quod commemorat Tacitus, apud Germanos adolescentes crinem & barbam non resecasse prius, quam cæso hoste votiuũ oris onus ex lege deponere liceret: propterea Ciuilis Batauorum Regulus, deletis Romanis legionibus propexum & rutilum crinem tum demum posuisse, suæ gentis ritu, apud eundem scriptorem legitur: velut virilitatis fortitudinisque inuictæ argumentum, attonsam illis cæsariem æstimantibus. Nam quod ex historia Pliniana refert Solinus, apud Arimphæos strenuissimam Scythiæ gentem viros iuxta ac fœminas pertæsum fuisse crinium, nullus laudo. Accedit ad hæc integritatis pariter & lætitiæ argumentum ex tonsura: siquidem triumphales viri & qui amplos honores gesserant, consa coma ad rem diuinam accedebant. Diali Flamini, qui dignitate ceteros antecellebat, intonso esse non licebat: quo spectat illa lex ab Au. Gellio recitata. Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detondeto. Iosephus deposito squalore tonsus e carcere Pharaoni regi sistitur, somnii interpres futurus, amplissimamque ad dignitatem euehendus. Ionathæ filium Dauidi a profligato Abesalone reduci obuium, totondisse comam, velut publicum luctu exsuto liberatum, interpretatur Origines. E diuerso rei, intentati criminis fasce grauati mœstique, capillum, vel Plinio teste, submittebant: quod & Artemidoro dictum est, τὴν ἀτημέλητον ἐν συμφοραῖς αὔξεσθαι τρίχα. Quid quod ipsum tondendi verbum apud Græcos κείρεσθαι, a verbo κηρῶσαι, vt ita dicam, quod permutatione vnius literæ χαρῶσαι, est, gaudii & hilaris animi significationem habet, vt idem testatur, ita scribens: ἔστι γοῦν, ὡς εἰπεῖν, ἀπὸ τοῦ κηρῶσαι, καὶ τὸ χαρῶσαι κατὰ παραλλαγὴν στοιχείου ἐκδέξασθαι. Proptcrea boni ominis loco accipit Plinius Epistoliographus libr. 7. recisos suorum capillos per somnium a manibus nescio quibus amputatos, depulsi quod imminebat sibi periculi signum fuisse auguratus, haud alio argumento, quam quod reis moris fuerit capillum submittere. Sed vnde ad confirmandam tonsuræ rationem aptius testimonium quærere velimus, quam quod valetudine corporis congrua, salubritatis argumento sis admittenda. Siquidẽ in multis morbis præsentaneo propemodum remedio efficacem experimur tonsuram: certe in phreneticis ac lymphaticis similibusq; certum est. Tonderi ad cutem in diuturno pituitæ cursu (qui morbus studiosis plerunque familiaris ac molestus esse solet) consulit nitidissimus Celsus: qua auctoritate vel sola permoueri deberẽt, quibus animi cultus cordi est, vt insensilem illam ac mortuam crinium materiam truncarent. Profecto capitis vapores, qui cerebrum percellunt, attonsę

Lib. 20. Annalium.

vertice euentari atque dissipari melius, omnium consensus est. Neque caret mysterio quod Hygiæ, hoc est, sanitati (id vni ex Æsculapii filiabus nomen fuit) mulieres Sicyoniæ valetudinis curam habentes, comas suas detonsas consecrabant, vt apud Pausaniam lectum est. Ægyptii quoque conceptis verbis capillum puerorum desectum diuis suis nuncupabant, vt ab aduersa valetudine respirarent. Neq; aliorsum Aristotelem Peripateticorum numen quoddam, κουρᾷ, id est, attonso vertice visum fuisse (quod de eo prodidit Laertius) crediderim. M. Antoninum cognomento Philosophum, optimum Imp. ἐν χρῷ, id est, viua cute tenus tonsum fuisse, & cum eo medicos omnes, testatur Galenus *lib. Epid. 6.* Quod patris pientissimi factum degener patrique longe dissimillimus filius Lu. Cōmodus aurea coma superbiens mutauit, eiusq; exemplo turba familiarium, quos propterea iusto dicterio μιμογάλους nominauit. Sosicrates iu tertio de philosophorū successionibus, testatur Pythagoræos olim crinem de more attondisse, κουρᾷ συνήθει χρωμένους: quem morem postea nouitatis studio fastuq; elatum Diodorum Aspendium immutasse refert. Quin & Palamedes sagax rerum naturalium ventilator, & medicæ rei non imperitus, iam tum Troianæ expeditionis temporibus, ad ipsam vsque cutem tonsos fuisse perhibetur, quod & effigies ipsius ἐν χρῷ τὴν κόμην habentis apud Philostratum testatum facit. Inter athletas (qui in promouenda corporis firmitudine & euexia studium omne ponebant) qui viriliores erant, ad cutem vsque tondebant capillos, vt in amatoriis Dialogis ostendit Lucianus his verbis: ἐν χρῷ ὤφθη αὐτή, καθάπερ οἱ σφόδρα ἀνδρώδεις τῶν ἀθλητῶν, ἀποκεκαρμένη. hoc est, *visebatur ipsa cute tenus attonso capite, more athletarum qui ceteros robore antecunt.*

Satis superque multis testimoniis & documentis declaratum esse arbitror, tonsuram non antiquitatis modo gloria inniti posse, sed & integritatis notis ac salubritatis commendatione illustrem, ceu telamonibus quibusdam sustineri: nec non virilitatis titulo bene audientem, amplexandam esse, neq; leuitatis nomine (vt belli homines insimulant) contemnendam, aut reiectitiam habendam, nisi cum illis vna malimus esse pueri hoc est, capillati. Porro D. Hieronymus, cuius sacrosancta vbique auctoritas legis loco haberi potest, nostrum illud tondendi consilium approbat diserte in hæc verba, super illo Ezechielis: *Capita sua non radent sacerdotes, neque comam nutrient, sed tondentes attondebunt capita sua. Iuxta quod discimus,* inquit, *nec caluitium nouacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondendum caput, vt rasorum similes esse videamur, sed in tantum capillos dimittendos, vt operta sit cutis.* Huc spectat Aniceti institutum, qui ex Apostolicis decretis sancit, ne clerus comam nutriat, veratque sacerdotes tam barbam, quam comam prolixas gerere, damnans nimiam superfluitatem

suitatem omnem. vt cultui corporis contrariam, quo videlicet iusta moderatio vtrobique seruaretur. Neque dissonat huic Diodori cuiusdam factum, quem refert Marcellinus exanimatum fuisse a populo, quod cum præesset ecclesiæ, cirros puerorum licentius detondisset, putans hoc quoque pertinere ad cultum diuinũ. *Lib. 22.* Insurgent hic nostri Solones, oppositur superiore capite de nutritione comæ adducta exempla & dicta, quæ promittendæ cæsar. ei attestantur in speciem: reuera tamen contra nos nil faciunt, imo malefirmis innixa sed bus labascunt ac nutant, leuique momento conuelli possunt. Nam vt a Dione exordiar, scripsit quidem ille de comæ laudibus orationem decantatam, non tamen ita, vt non alicubi in Synesii censuram impingat: sed adulatoris potius persona assumta, quam philosophi, in gratiam sui Principis, cui ab ipso argumento nomen erat, & cui fortassis vel a familia, vel puerili ioco ab ipsis vsque incunabulis illud creatum, in cognomen perpetuum abierat. a quo tantopere honoratus, vt triumphanti assessor esse meruerit, non potuit non comminisci aliquid, quo illi vicissim gratificaretur. Aut quasi non & immanis Busyris, & cruore expiari solita Quartana Saturni filia, suos Encomiastas in inuenerint. Sed conniuendum est ad simulatricem illam philosophorum vel sophistarum potius familiam. Alioqui non est dissimile veri, quod a puero crinitus fuerit Traianus fatali quodam præsagio: quemadmodum de Homero legimus apud Heliodorum rerum Æthiopicarum scriptorem, ipsum iam inde a primo ortu prolixam pilorum syluulam in alterutro femore enatam habuisse, vnde & nominis occasionem inuenerit apud eos, qui notæ istius conscii, inditio nomine vti maluerunt, *ὁμηρὸς.* quasi prolato digito femur illud designantes. Deinde Lycii, an non extremæ dementiæ notandi veniunt, si non damnandi magis, qui maluerint fiscum regis, alioqui inexplebilem, & hydropis instar semper siticulosum, explendo, suum defraudare genium, suis se opibus exspoliare, quam inutilem molem nulli futuram vsui, præterquam inani ostentationi, deponere? quum hac via legem industria Contali præfecti ad emungendum ęs impositam eludere, ac maiori aliquanto vsui pecuniam asseruare potuerint, dignissimi omnium, qui hisce artibus circumuenirentur. Gallis, Liguribus, Getis, Celtiberis, Britannis, Indis, Armeniis, Persis, Scythis, & si quæ aliæ fuerunt nationes nondum ad cultum ciuilitatemque illam Græcanicam aut Romanam traductæ ea tempestate, capillaris suo more fuisse concesserim: siquidem & D. Ambrosius excusationis fenestram illis aperit, patrios in eadem re ritus sequentibus. ita enim ait: *Verum excusationem habeant qui patrios vsus sequebātur, sed tamen barbaros, vt Persæ, vt Gothi, vt Armenii. Nam dearum gentis & nympharum derogare neutiquam possimus, nisi toti fœminarum nationi (cui pro peculiari ornamento coma dā-*

ta est iniuriã faciamus. Habeat quoq; Iupiterũ comã, dign videlicet patella operculum, egregius isti stupri artifex, & prodigiosus luparũ omnium insessor. Idem priuilegii cedat Apollini, amatori non minus strenuo, & in pathicos furiato. Neq; abeat hinc asymbolus Neptunus, cuius libidinum feruorem marinæ vndæ nullæ exstinguere potuerunt, quin omne nympharum genus efferuesceret. Baccho delitiis diffluenti, semperq; puero, & assidue præter pocula aliud non tractanti, otium non suppetisse tollendæ comæ verisimile fit, propterea intonso semper. Egregiam vero laudem hinc reportent Tyanæus impostorum columen, &, si diis placet, medicus Aesculapius, circulator & lucripeta (summus qualis a Cyrillo & Pindaro describitur) quem auri sitis & intolerandus fastus, quo supra hominem se gessit, excusent comatum. Eodem iure absoluemus & Simonem magum illum insignem & Christi plagiarium, quem etiam κομήτην, hoc est, comatum fuisse constat: & illum diuorum contemptorem Mezentium Virgilianum, cui compti tribuuntur capilli. Græcos vero ab hac culpa absoluimus, vt bellatores & militiæ, vbi humano cultui honos omnis denegatus est, operatos, ad mutuam lanienã ritu ferarũ ruentes. Similiter longa cæsaries inumbret Scipionẽ inter media arma. Achilli quoq; danda est venia, cui deuotũ Sperchio capillũ tollere religio erat, iam olim inter Lycomedis filias virginali habitu delitescere, & muliebria arma tractare assueto. In Gelope laxa cæsaries, immanitatis: in Mænadibus, furoris: in Euphorbio, Boreadibus, Absalone, intolerabilis superbię morbũ arguisse facile perspicitur. Neq; aliter de Empedocle sentiendum est, qui & dum viueret, & a morte Deus immortalis haberi, stultissime gloriosus voluit, vt ex Laertio, Horatio, Nazianzeno liquet. Ægyptiis etiam ignoscendum est, quod in peregrinatione cæsariem non resecarent, ad doloris quandam significationẽ coma squallentibus, dum ab patriis sedibus & penatibus velut extorres peregrinarentur. Spartani itidẽ iustã habuere promittẽdi capillitii caussam, vt hoc discrimine ab hostibus Argiuis internoscerentur, qui diuersam, vti dictum est, legẽ sanxerant. Quod vero Philostratus in adolescentulo deplorat crinium resectionem, eorumq; promissuram laudat, suo se ipse indicio sorex (quod aiunt) prodit: lasciuus amator & pædotriba, non potuit non in cynædo comæ lenocinium commendare, alioqui pueris conuenientis alendæ comæ studium ostendimus antea. Verum difficultatis plusculum afferre D. Ambrosii verba videbũtur fortitan: at si quis penitius rem ponderet, nihil repugnant nostris dictis, qui quum in senibus commendat comam inerito id maximo facit, vtpote quos in mortis limine stantes, mortua (quod diximus) coma deceat, vt res maxime affinis: nam in sacerdotibus, ethnicis præsertim, maior gentium consensus aliquam iuris prærogatiuã obtinu-

obtinuerit, in nostræ vero religionis sacrificis reclamare videntur auctorum sacrorum edicta. Quod vero in militibus terribilẽ esse dicit, nobiscum facit: quippe a politico animante & mansueto, atq; ad pacis munia nato, homine videlicet, horrorem omnẽ abesse debere contendimus: contra laniones illos sanguinarios non dedecere permittimus: siquidem & Homerus istud perspexerat, καρηκομόωντας hoc est, *comatos* faciens Græcos milites, nõ ad formæ commendationem, sed argumento terroris, ad percellendos hostes comparari, cruenti leonis instar, cui iubæ & villorum hirsuties terrorem addit: quemadmodum & crinitæ stellæ, quos Cometas dicimus, horrentes crine sanguineo, & comarum modo in verticehispidæ, terrificum quiddam terris plerũq; portendunt, testante Plinio. At in adolescentibus, qui pueritiæ crepundia nuper deposuerunt, ignaris etiamnum quid virilem grauitatem deceat, decoram pari iure statuamus, quo in pueris cultcem, quibus imbellis naturæ mollities capillatis esse concesserit. Quanquam & ipsius verbis D. Ambrosiũ refellere, comæq; præconium retundere & eleuare possimus, quippe qui diserte dicit alibi, lege prohiberi, vt vir sit comatus: & iterum optat eos etiam partus molestiis affligi, qui comam nutriunt. Sed ita est hominum ingenium, vt ad quamlibet occasionem, sententiam facile mutemus, aliud atq; aliud pro re nata affirmantes.

De recepto antiquitus in luctu tondendi capita more.

CAPVT V.

INstitutum de tonsura argumentum appendice sua, quamuis a proposito nostro abhorrente, defraudari non patiar. Nã quod tonsura mœroris interdum atq; luctus argumento obseruata fuerit, inficiari non possum, ac præsertim in funere, quod celebre esse voluerunt non tondendis solum, sed radendis quoq;, & pilis insuper laniandis atq; euellendis, honorificæ scilicet consecrationis ratione. Cuius tamen illorum facti ratio speciosum patrocinii prætextum habere videtur, superflui naturæ ornatus contemptum Xenophon in primo rerum Græcarum, subornatos scribit fuisse pullatos, ἐν χρῷ κεκαρμένους, cute tenus attonsos. Archelaus Alexandri Amyntæ in regno successor, defuncto Euripide Tragico scriptore crinẽ totondit, vt quem animo conceperat mœrorem, vultu quoq; publicaret, vti Solinus refert. Apud Theocritum Cupidines necem Adonidis lugent κειράμενοι χαίτας, *detonsis crinibus*. Bacchus exstincta coniuge cæsariem totondit, intonsus alioqui. Vellus ob Phaetonteum incendium lamentans, comas suas vellit. Sappho Ouidiana mœrenti sibi condolere arborum ramos ait, deposito frondium honore. Bacchiadæ Corintho exsules, squalidi detonso capillitio Lacedæmona profugerunt, vt in Lysandro refert Plutarchus. Argiuos ob amissam

in campis Thereaticicis victoriam, accisis in rebus lege cauisse, ne quis comam nutriret ante recuperatum pristinæ gloriæ decus, ab Herodoto proditum legimus, derelicto priore comam alendi studio. E diuerso Lacones cum victores sanxere, ne quis comam tonderet, abrogato more isto ipsis solemni. Quo spectat quod apud Platonem Socrates demulcens caput Phædonis, ioculari dicterio ipsum perstringit: *Si essem*, inquiens, *qui tu, sacrosancte iurarem, quod Argiui fecerunt, comam non prius alere, quam expugnatis Simmiæ & Cebetis rationibus, victor exstiterim. Athenienses in Æginam exercitum miserant, qui occidione perijt, deletus ab Æginetis Laconum subsidio vsis, solo relicto cladis nuntio, quem interfectorum coniuges circumstipatum fibulis confoderunt: eam ob caussam senatusconsulto interdictus fuit fibularum vsus: virique comam alere iussi, mulieres tonderi præter naturæ legem, vt in Euripidis commentarijs lectum est.* Quin & iumentis cæterisque animalibus in funere tondebant pilos antiqui, nedum sibiipsi, vti de Mardonio proditum est apud Herodotum, qui extremæ mœstitiæ significationem ipse cum toto exercitu dedit, derasis & sibi & equis crinibus. Alexander Macedo præter alia doloris indicia, in funere Hephæstionis, equos mulosque totondisse apud Plutarchum legitur, ad exemplum Achillis comam quoque suam detondens: neq; intra hosce terminos substitit dolor, quin insuper in Ecbatanorum arcem erumperet, dum illius mœnia circumscindit, ac solo tenus detondet, vt Æliani vtar verbo, huic loco appositissimo, ἀποκείρας. Nam quod coma tonsa funus honorarent veteres, nouit & Homerus, apud quem Pisistratus Nestoris filius ita loquitur:

Odyss. δ.

> τοῦτό νυ καὶ γέρας οἶον ὀιζυροῖσι βροτοῖσι
> κείρασθαί τε κόμην βαλέειν τ' ἀπὸ δάκρυ παρειῶν.
> *Nanq; hæc sola manent miseros solatia mortis,*
> *Et tondere comam, & lacrymis aspergere vultus.*

Iliad. ψ'.

Apud eundem negat Achilles lauacro daturum se operam prius, quam rogo imposuerit carissimi Patrocli cadauer, comamq; sibi detonsam. Eodem loco Patrocli manibus parentatus, post mactatos duodecim adolescentes Orco inferias idem Achilles:

Ibidem.

> στὰς ἀπάνευθε πυρῆς ξανθὴν ἀπεκείρατο χαίτην,
> τήν ῥα Σπερχειῷ ποταμῷ τρέφε τηλεθόωσαν.
> *Ante pyram assistens, rutilantem præsecat vltro*
> *Cæsariem, quam Sphercheis nutriuerat amnis.*

Nicolai Vallæ oscitantia.

Quem morem videtur ignorasse, neque Homerum intellexisse interpres Nicolaus Valla, dum postremum hoc, illum in modum reddit: Crines

> *Quos toties Sperchius suis madefecerat vndis.*

Nam Peleus pater Sperchio Thessaliæ amni vouerat filii comam si sospiti in patriam redire contigisset. quod Statius etiam attigit *Syluarum libro tertio:*

Et quam Sphercbio tumidus seruabat Achilles.

Istud Achillis factum stulte imitabundus exprimere voluit Antonius, de quo ita scribit Herodianus elegans cumprimis scriptor, quod quum apud Ilium Achillem mentiretur, Festum libertum carissimum mortuum efferri iussit magnifico funere, rogoq; extructo imponi, cui subiecto igni ipse, inquit, manu phialam tenens, vinumque libans, ventos precabatur, cumque esset raro capillitio & crinem quæreret, ridiculus fuit omnibus, nihilominus tamen quos habuit capillos totondit. Electra apud Euripidem laticem fluuialem attonso vertice ad patris tumulum offert. Eadem ponere se capillitium tonsile patris manibus dicit, κέρσιμα χερὶ τ' ἀπαρχὰς τε ... : ita enim lego, non χέρα, vt vulgatus codex habet, iuxta Homeri illud κὲρ ἀγλαόν. Antipater Epigr. quodam ait Græciam vniuersam lugere Alcæum poetam, Euripidis locum.

ἀπλεκτον χαίτην ἐν χροὶ κειραμένην.

id est:

Attonso implexo vertice ad vsque cutim.

Apud Qu. Calabrum Myrmidones in funere Achillis circumtōdent comas, ibi:

ἀμφὶ δὲ χαίτας μυρμιδόνες κείραντο.

Quin & Briseis ipsa κειραμένη πλοκάμους, id est, *tonsis crinibus*, hoc officii genere herum suum prosequitur. Agathias Scholasticus ait ad tumulum sororis suæ Eugeniæ crines totondisse Musas, Venerem & Honestatem, in eo versu:

αἱ δ' ἐπὶ τύμβῳ κείραντο πλοκάμους μοῦσαι, θέμις, παφίη.

Latine sonat ita:

Ad busta secarunt cæsariem Musæ,
& cum Themide alma Venus.

Teucer in Aiace Sophoclis fabula, capillos ad tumulum detonsos manibus tenet, ἱκτήριον θησαυρόν, id est, *monumentum supplex appellans.* Orestes Euripidis noctu ad Agamemnonis patris sepulcrum κόμης ἀπαρχὰς, comam præfectam libauit. Helena apud eundem in funere ἄκρας ἀπέθρισε τρίχας, crinium summitates truncauit, astute admodum, seruans anteriores cincinnos intōsos, atque ita dolorem vultu simulans, κόμης ἀπαρχὰς ad Clytemnestræ vrnam offerre se dictitat. Heraclides scribit, apud Coos aliud nullum luctus argumentum in funere exstitisse, preter tonsuram. Calanus Gymnosophistarum princeps postremæ pyræ, in qua, iam affecta ætate mori certus, exuri maiorum ritu voluit, cæsariem imposuit, τριχῶν ἀπαρξάμενος, vt in Alexandro refert Plutarchus. Anna apud Ouidium euulsos e vertice crines Didonis rogo inspergit. Cassandra vates apud Tryphiodorum Ægyptium in Ilii excidio, adducto in vrbem equo ligneo, dementiam ciuium castigans ob receptum equum, crines identidem vellit sciditue, ut miruna conicta ingruentis calamitatis Ita enim habet:

πολλὰ δ᾽ ἐχαίτην
...καὶ στέρνον ἀμύξασ᾽ ... φωνῇ. id eſt:
Dilaniata comas furiata mente profatur.

Homericus & item Accianus Agememnon, præ dolore ſcindit intonſam comam, in quo facetum illud fuit Bionis (vti commemorat Cicero) perinde ſtultiſſimum regem in luctu capillum ſibi euellere, quaſi caluitio mœror leuaretur: quippe quum crines in luctu vellere, ſit cruciatum cruciatui addere, nec enim id citra dolorem fieri queat. Chariclæa apud Heliodorum Æthiopicæ hiſtoriæ ſcriptorem, extincto ductori ſuo Calaſiri vulſos e vertice crineis libat cũ gemitu, dicẽs: ἐπιφέρω σοι χοὰς ἐκ τῶν ἐαυτῆς πλοκάμων. Iornandes in rebus Geticis ſcribit exercitum Attilæ, regem ſuum truncata crinium parte luxiſſe. Neque vero apud ſolos Ethnicos receptus fuit mos iſte tondendæ comæ, verum & Iudæi quoque in rebus luctuoſis & aduerſis idem feciſſe & obſeruaſſe leguntur: vnde Hieremiæ illud, *Tonde capillum tuum & abiice*. Et Iobus audita liberorum ſuorum nece, cæſariem totondit. ea erat tum temporis lugentium conſuetudo, quod & Hieronymus ibi annotat, tam etſi refragetur Origenes, haud probabiliter ſatis, dictitans eum totondiſſe capillitium, non lugentis in morem, ſed vt luctum deponentem, omnique luctu, per tolerantiam, ſuperiorem exſiſtentem. Porro tonſilis ille crinis funerum index, apud Græcos auctores πενθητήριος ſiue πένθιμος θρὶξ, & πένθιμος κουρά, id eſt, lugubris dicitur. Ariſtophanes tales crines στενοκηκύτους τρίχας laciniosa voce dixiſſe videtur, qui a lugentibus in funere vellebantur. Æſchylus in Agamemnone θυμοῦν βόστρυχον hoc eſt, cæduum capillum: & in eadem fabula κουραὶ κηδείου τριχὸς, quaſi ſegmentum & conſuram funeralium crinium: & Sophocles τομαῖον χλιδὴν nuncupauit. Atque eiuſmodi capillus ... φθοραὸ vel φθείρεσθαι κείρεσθαι, quaſi dicas ad interitum tonderi dicebatur: ſic enim Eubulus Comicus vſus eſt. A funebri iſta coma nomen habuit Comana Cappadociæ opulenta ciuitas, vbi detõſos pilos depoſuere oraculi monitu Oreſtes & Iphigenia ſoror: ita nanq; de ea loquẽs Strabo teſtatur, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν πένθιμον κόμην ἀποθέσθαι λέγουσι ἀφ᾽ ἧς καὶ τοὔνομα τῇ πόλει: quod ipſum tam de Comana Capadociæ, quam de Comana Ponti vrbe (idem enim vtrique nomen eſt) ſcribit in bello Perſico Procopius. His teſtimoniis clariſſime commonſtratur, mœſtitiæ ſignificationem habuiſſe & tõſuram pariter & raſuram vulſionemq; crinium. Attamẽ quia ſingulis fere ſeculis, ne dicam annis, immutantur affectiones hominum & conſuetudines, in modum æſtuarii augeſcendo ſimul & decreſcendo: vt taceam quod peculiare ſuum ſtudium ſectari quælibet natio ſoleat, non debet videri mirum ſi fluẽtes, ſparſaſq; comas in funeribus receptas legimus. Cuiusmodi illud eſt apud Naſonem de Druſi Germanici nece ad Liuiam:

Tuſc. Quæſt. lib. 3.

Cap. 7.

Vidimus

Vidimus attonitum fraterna morte Neronem
Pallida proiecta flere per ora coma.

Et apud Virgilium:

Iliades mœstum crinem de more solutæ.

Apud eundem passi quoque crines in mœrore leguntur, hoc est, inculti & in humeros negligenter reiecti, vt exponit Donatus. Sic apud Cæsarem in commentariis de bello Gallico, Gergobienses mulieres passum capillum more Gallico ostentant in rebus angustis. Ægyptios sub mortem tam capitis quam menti pilos promittere, rasos hactenus, scribit Herodotus. Rursus Ouidius in Epistolis: *Lib. 7.* *In Euterpe.*

Aspice, inquit, demissos lugentis more capillos.

Hoc est, in nodum non substrictos, vel non delectos. Germani inita cum Romanis pace crinem propter assidua & luctuosa bella neglectim fluentem collegisse leguntur, seu quod idem est, in nodum adstrinxisse id quod & Ouidius innuit, pacatam significans;

Sparsos, inquit, Germania crines
Colligit.

Apud Siculos quoque fluens ac promissa coma ad reuocandam luctus memoriam obseruata olim fuisse videtur, vti de ea insula loquens Lycophron ostendit:

χαίτης δ', inquit, ἄκουρος νῶτα καλλυνεῖ φόβος,
μνήμην παλαιῶν πημάτων ὀδυρμένοις.

id est:

Intonsa per tergum fluet capitis coma,
Doloris antiqui memoriam refricans.

Quid, quod Curius ille incorruptæ continentiæ exemplum, nunquam totondisse cæsariem propter repulsam præturæ apud Acronem legitur? quod an in illum virum cadat, viderit ille. certe Horatius in comtis Curium capillis nuncupauit. Solebant insuper in luctu sordidare capillitium cineris & puluisculi aspergine: neque enim consentaneum fuerit, vbi defuneralis luctus indiciis loquimur, hoc loco ritum priscorum silentio pertransire. Facit istud Homerum antiquitatis omnis locupletissimum testem Achilles comperta Patrocli nece, caput cinere respergens. Et Priamus puluere aspersus Hectoris filii mortem luget: quod & præficæ apud Romanos in monodiis factitabant Idem in sacris Biblicis plerique fecisse commemorantur, inter quos primatum tenet Niniuitanus rex, regisque factum imitatus vniuersus populus, auditis minis iustaq; Dei in se ira. Electra apud Euripidem πιναρὰν κόμαν, sordidam & puluerulentam comam a patris nece ostētat. Seneca in Hercule Oetheo crines puluere sordidos memorat. Apud Virgilium in Ciri & istud legitur: *Lib. 1. Odar.* *Iliad. ω*

Intonsos multo deturpat puluere crines.

Appēdicis vice lubet adiicere, πλοκαμὴν illis dici quicquid accisis sit

comis vsqueadeo vt & ad frutices plantariaque, quibus attonsæ sunt frondes, referatur.

De tonsuræ generibus.

CAPVT VI.

POstquam satis multis ostensum est tondendos esse capillos, inutiliterque eos promitti, eamque rationem in luctu obseruatam quoque demonstrauimus. nunc velut postliminio de tonsuræ vocabulis generibusque adtexere quædam operæ videtur precium: quam quidem vindemiolam eo libentius in hûc locum reseruauimus, quo series materiarum coniunctarum indiuulsa maneret, nec vocabulorum tractatione disrumperetur. Tonsuram igitur κουρὰν vocant Græci: veteres etiam χείρειν, cuius vocis (vt equidem arbitror) in vernacula nostra lingua vestigium mansit, vbi radere barbam comamue, scheren dicimus. Æschines ἐπιξύρειν κεφαλῆς extulit: quam etiam σπαραγμὸν ex Herodoto dicere licebit, vt cui tondere σπαράζειν sit. A κουρὰ nomen habet κουρεῖον, quam tonstrinam dicimus. Plato Comicus, τὸ σπορχίλου κουρεῖον ἔχθιστον τέγος, Sporgili tonsoris tõstrina inuisa domus. Hãc Theophrastus lepide ἄοινον συμπόσιον appellauit, ob garritus & cõfabulationes illic considentium, teste Plutarcho. Inde & ἀπαρτίκουρος λειμὼν pratum dicitur, quod primum falce tondetur, metaphoricè. Alexis Comicus κουρίδα, id est, tonstricem fabulam scripsit Athenæi testimonio. Curetes nomen habuere, vt a Geographo annotatum est, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, κουρῆτες dicti, idq; ex ea occasione. quod posteaquam in conflictu non semel succubuerant, vti antea quoque memorauimus, hostibus pro ansa vtentibus anteriore coma, quam nutriebãt: damnato instituto, meliore ratione eam syluam in posterum præciderunt. Eustathius in 23. Iliados in hæc verba scribit: κουρῆτες χλιδῶντες πλόκαμον τρέφοντες, ὥσπερ παρθένοι ἁβροί, κουρῆτες ἐκλήθησαν κουρᾶς ἕνεκεν. hoc est: *Curetes ad delitias alentes cincinnos venustatum virginũ more, a tonsuræ nomen sunt adepti.* Quę verba Eustathii detorta sunt ex Æschylo, volente nominis originem a κόρη, quæ vox virginem aut puellam notat, esse deductam, cuius hos senarios adducit ex Phylarcho Athenæus:

Lib. Sympos. 5. cap. 5.

> χλιδῶντι πλόκαμον ὥστε παρθένοις ἁβραῖς
> ὅθεν καλεῖν κουρῆτα λαὸν ἤνεσαν.
>
> id est:
>
> *Fluens capillus mollium instar virginum,*
> *Hinc virginalis dicier gens ambiit.*

Priori etymo ipsi Curetes succenturiantur apud Comicum Agathonem in Thyeste fabula, gloriantes nomen se accepisse a detõsa coma, postquam a connubio ambitæ puellæ reiecti fuerant.

> ἐπεὶ τὴν περίσαμον
> ἐμνηστεύομεν, ἐκ μνηστεύοντες σὺν ἐπιχορῶν

χάμῃ

γάμου, κόμας κείραμεθα, μάρτυρας τρυφῆς.
ἥπου ποθεινὸν χρῆμα παιζούσῃ φρενί.
ἐπώνυμοι γὰρ εὐθὺς ἤχομεν καλοί.
κουρῆτες εἶναι κουρίμου χάριν τριχός.

Hos tumultuaria opera ita Latine reddidimus:

Pronactis amittentes gnota nuptias,
Passi repulsam, mox testes libidinis
Comas totondimus, animi solatium
Frustrati: gloria hinc sequitur cognominis
Tonsum ob capillum quod Curetes dicimur.

Eadem gens postea ἀκερσεκόμαι nominati, διὰ τὸ ἀκούρους φυλάττειν τὰς κεφαλάς, quod intonsi manerent, teste Strabone. Commemoratur autem apud scriptores duplex tondendi genus. Suidæ testimonio, κῆπος siue κήπιον Thucydidi, & σκάφιον. κῆπον interpretatur Ælius Dionysius generice nimium, καλλωπισμὸν τῆς κόμης, id est, decorationem capillitii: itidem Eustathius, κουρᾶς διάθεσιν τῶν κεφαλῆς τριχῶν, formam tonsuræ pilorum capitis: & κηποκόμην Comico vocabulo dici ait, qui certa ratione attonsam habeat cæsariem. Similiter a σκαφίον denominatur σκαφιόκουρος, & σκάφιον κείρεσθαι apud Aristophanem. Equidem vt in rebus ambiguis atq; obscuris, & tot iam seculorũ decursu obliteratis, aliquid adferam quod non prorsus a Musis alienum sit, & lucem addere auctorum scriptis queat, κῆπον tonsuræ genus intelligo, quo cæsaries frontem obumbrans ornatus gratia resecatur, exæquando capillos pendulos ad instar tonsilis frutici herbarum hortensium, quibus muscaria & cacumina amputant hortulani, ne inæqualitas areolas deformet: σκάφιον vero, quando ad ipsam vsque cutem caluam ambientem succiditur: cuius non absurda ratio est, quod vbi totum cranium tondetur, piscatoriæ scaphæ inuersæ formam delineat, cuius vti prora puppisq; eminentiores exstant, ita latera hinc inde subsident depressa, quod in temporibus videre est: qua occasione fortitan & ipsum caput σκάφιον nominat Aristophanes ibi:

ἵνα μὴ κατὰ γῆς σκάφιον πληγεὶς ξύλῳ.

id est:

Ne baculo caput ictus, humi procumbam.

Docent istud, sed parcioribus verbis, Aristophanis commentaria, ita enim illic lego: κῆπος τὸ πρὸ μετώπου κοσμηθῆναι. σκάφιον δὲ τὸ ἐν χρῷ. Dicam idem Latine: *Hortus seu cepus, ante frontem decorari: scaphium vero cute tenus.* Aristophanes Auibus:

σὺ κατέψιχας γε σκάφιον ἀποτιλμένον. hoc est:

Tu mercam refers plumis verticis euulsis nudatam.

Mansit & huius vocis haud tenue vestigium in nostrate lingua, qua qui villosos pannos longis forficibus attondent, schepe scheren appellant (quasi σκαφιοχείρειν dicas) quoties strictim ad ipsam vsque panni carnem, vt ita dicam, detondent villos. Censores

nostri laudant κῆπον, vsu in intimas usque medullas imbibito: nos vero neque κῆπον neque σκάφιον omnino probamus, quod ad viuam vsq; cutem fiebat, ἐν χρῷ, siue, quod pro eodem extulit Archilochus, ἰξυῒ, veluti in cute, vbi ait:

χαίτην ἀπ' ὤμων ἰξυῒ κεκαρμένη.

Plautus dixisse videtur strictim in Captiuis:

Sed vtrum strictim ne tonsurum esse dicam, an per pectinē, nescio.

Quomodo legimus solaciores fœminas & prostitutas σκάφιον κείρασθαι solere, quin potius ad iustam quandam moderationem reuocari tonsuram censemus, qua de re iam antea plus satis. Celebratur a scriptoribus & ἐκτόρειος κουρὰ, tōsura Hectorea, cuius meminit Anaxilaus Comicus:

τὴν ἐκτόρειον τὴν ἱμερόεσσαν κόμην.

id est:

Hectoream & amabilem cæsariem.

Lycophron quoque ille tenebricosus in Alexandra, τοὺς ἑκτορείοις ἀγλαϊζομένους κόμαις, hoc est, Hectoreis superbientes crinibus. item Eustathius, ἄλλοι δὲ καὶ ἑκτορείαν φιλοῦσι κουρὰν, ἣν παραλαλεῖ καὶ Λυκόφρων id est: *Nonnulli tonsuram amant, cuius mentionem facit & Lycophron.* Porro Hectorea tonsura, vt vult Isacius Zezes, retro pendulam crinium syluam promittebat, anteriore præsecta, quēadmodum de Theseo apud Plutarchum legitur, qui Delphico Apollini sacrata iuuenili coma, antias deo detonsas, non autem abrasas (vt male reddidit Lapus Florentinus interpres) appendit, intonsis posterioribus: vnde & nomen ei tonsuræ generi Theseidi fuit, vt ibi refert Plutarchus. Certe Timęus eo tonsuræ genere caproneas pręcidi, posteriores crines per ceruicem sparsos diffluere testatur. Ab hac diuersa erat σκαφίτις, quæ anteriorem crinium materiam relinquebat intōsam, reliqua omni succisa, ἀπὸ τῆς κορυφῆς, qua voce Dores caput notant. Memoratur & σκαφίτης tonsuræ genus ad formæ gratiam cōparatum: vt & Mæchus, infame in cynędis, pathicis effœminatisque notatum, qua gratia Cratinus poeta Comicus ab Aristophane traducitur, κρατῖνος ἀεὶ κεκαρμένος μοιχὸν μιᾷ μαχαίρᾳ, id est, Cratinus vsq; tonsus est Mœchum vno forfice. Enumerat & illud tonsuræ genus Pollux, περιτροχάλαιον, non explicat tamen, quod suo more facit Grææ linguæ diuitias non enucleare, sed tantum indicare satis ducens. Equidem ea voce id tondendi genus significari autumo, quo in orbem æqualiter capillitii villos præsecabant, quem morem nondum obliteratum in Anglia videre est: atque ita fortasse Iudæos τροχοκουράδας dixit Chœrilus poeta, Alexandri Macedonis notabili ssentatione insignis, forte quod eam rationem quam dixi, in tondenda in orbem coma obseruarent, quibus tamen id vetitum fuisse lege constat: nisi poetice vicinarum gentium morem Iudæis tribuisse illum dicamus. Eusebius Euangelicæ demonstrationis libro nono, citat

mo, citat hunc illius versiculum, de Iudæis Solymos montes incolentibus:

αὐχμαλέοι κεφαλὰς τροχοκουράδες.

hoc est:

Squallentes capita, & tonsi orbiculariter omnes.

Quomodo & Arabes fere apud Herodotum Thalia,

κείρονται, inquit, ὑποτρόχαλα, ὑποξυρῶντες τοὺς κροτάφους.

Tondentur in orbem leuiter, rasis circumquaque temporibus. quo tondendi modo vsum fuisse Liberum patrem opinabantur. Plutarchus in mulierbrium virtutum elogio scribit Aristodemi Cumanorum tyranni iussu puellas περιτρόχαλα κείρασθαι coactas fuisse. Fit & Thraciæ tonsuræ mentio apud Theocritum ibi, οὐδ' ὅγε Θρηϊκίως κέκαρμαι, haud Thracum more sum attonsus, quum vellet innuere, non ad viuam vsq; cutem detersos esse capillos.

De lenocinio ornandi, fucandi, vnguentis perfundendi, sertisque cingendi capillitii.

CAPVT VII.

COmendo capillo varia exquisiuit tormenta pariter & instrumenta luxus ille opum conturbator, & effrænis petulantia, quum alioqui soleant esse optima, quæ minime sint accersita, & quæ simplicibus atq; ab ipsa veritate profectis similia sint, vt a Fabio dictum est. Neq; enim satis fuit initio capillos promittere, quin eosdem in nodú colligere, in cornua torquere, crispare, tingere, ornamentis additiis redimire, libido sui intemperans doceret: ex qua officina prodiere non modo pectines, acus, nouaculæ, forfices, verumetiam pigmentorum non vnum genus, vnguenta, lixiuia, fasciæ, vittæ, teniæ, eiusq; generis alia, de quibus vt in sermonem quidq; incidet, singulatim pauca delibabimus. Ac de pectine quidem primo loco: cuius vsum inculpatum esse assero, non in complanando solum crinium horrore, & deducendis lendibus pediculisq;, sed & ad excitandas consopitos spiritus laudatum, dum assiduo ictu denticulorum meatus cuticulareis reserat, tumidosq. vapores discutit. Pectinem, quia capillos explicet (inde namq; vult illi nomen esse Varro) atq; complanet κόσμον κόμης κτένα epitheto dixit Epigrammatarius: & στεγανὸν σχίδακ κρατός, vt vult Suidas. Et alius, τριχῶν οὐλοδρόμον πύξινον κτένα, hoc est, crinium euerriculatorem buxeum pectinem: ac buxeum quidem quod e buxo, vt etiamnum, comparabatur: quanquam & eburneum legimus, & Callimachus aureum quoq; agnoscit, vbi talem a Nymphis adferri ad Palladis lauacrum iubet, his versiculis:

οἴσετε καὶ κτένα οἱ παγχρύσεον, ὡς ἀπὸ χαίταν
πέξηται, λιπαρὸν σμασαμένα πλόκαμον. id est:

Pectinem & ex auro producite, possit vt vdos
Extergens crines pectine diuidere.

Officium pectinis eleganter hisce versibus expressit Claudianus poeta in nuptiis Honorii, ita scribens:

Largos hac nectaris imbres,
Irrigat, hac morsu numerosi dentis eburno
Multimodum discrimen arat, sed tertia retro
Dat varios nexus & iusso diuidit orbes
Ordine.

Vbi non modo fœminarum in comendo capillitio operam curiosamque diligentiam commode reddidit: sed etiam vnguentis imbuendi atque in annulos cõtorquendi vsum notauit haud dissimulanter. Idem alibi:

Thessalico roseos nectebat pectine crines.

Iliad. ξ. Iuno apud Homerum Ioui marito pellaciæ astum pectendo meditatur,

χερσὶ πεξαμένη πλοκάμους ἔπλεξε φαεινούς.

hoc est:

Depexos nitide nodo substricta capillos.

Veneris simulacrum Romæ pectinem gerebat, idque ex tali caussa. Grassante inter Romanas mulieres pruritu quodam capillis exitiali, quum in mali remedium nouaculis deradi capillos iussissent vniuersæ, inutili iam tum pectinum vsu, vota nuncupantes Pectinigeræ simulacrum Deæ dicarunt: quo facto rediit capillitii decor pristinus, vt apud Suidam lectum est. Electra Euripidis e pexura capillorum discrimen sumit: nam quum senex eius nutritius attulisset illi derasos capillos, quos ad Agamemnonis tumulum inter litandum offenderat, Orestis eos esse persuasus, illa eximit scrupulum, dictitando illos esse palæstritæ cuiuspiam, hos vero molliores, quam qui viri sint, vtpote pexos sæpius. ita enim habet:

ἢ μὴ παλαίστρας ἀνδρὸς εὐγενοῦς τραφείς
ὁ δὲ κτενισμοῖς θῆλυς.

At enimuero vt in barbaris Turcisque impexos squalentesque crines damnat Agathias, ita & immodicum pectendi studium in viris infame est, in fœminis tolerandum. Horatius Paridi obiicit, quod Veneris præsidio stulte ferociens cæsariem nequicquam pectat. (Odar. libr. I. Od. 15.) Qu. Calenus Fusius Ciceroni obiicit depexos canos, mollitiei notia iniusta. *τίς δ' οὐκ ὀσφραίνεται τῶν πολιῶν σου τῶν κατεκτενισμένων:* Quis est cui non subolent depexi isti tui cani? Quod ipsum in Catilinariis criminatur Cicero, vlceribus, quibus in aliis offenditur, ipse scatens, quos pexo capillo nitidos vocat. Duris Samius luxui populariũ suorum adscribit, quod in Iunonalibus incedere solerent depexis in humeros vsq; crinibus: id quod & Asius poeta genere Samius confirmat, dicens:

φοίτεσκον δ' ὅπως πλοκάμους κτενισάμενοι
εἰς Ἥρας τέμενος. id est:

Iunonis

Iunonis subeunt lucum, quo pectine sulcant
Cincinnos.

Istud olim in Francorum regibus notatum fuit, qui diligentius pectendo crines comere solebant, testante Agathia. Quin & Indos multum posuisse studii in pectendo, testimonio Ouidii innotescit, epitheto isto eos insignientis, *Depexos crinibus Indos.* Quod & Qu. Curtius ostendit, dicens Indos sæpius capillum pectere, quam tondere: quinetiam regem ipsum in pectendo ornandoque capillo, responsa legationibus, & iura popularibus reddere solitum, idem auctor scribit De Lacedæmoniis in ipso conflictus ac vitæ discriminis limine sese pectentibus, supra dictum est. Attamen crines pexos disponere atque fingere ad speculi censuram, tanquam improbum exemplum, famæq. integræ parum conueniens, Electra apud Euripidem in cognomine sibi fabula, damnat in Clytemnestra matre, in mariti absentia illud formæ lenocinium quærente, sic inquiens: Lib. 1. Lib. 8.

ἥ ξαν θὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης.

id est:

Quæ flauos crinium orbes ad speculum studiose componebas.

Superstitionem ethnicã spirat, quod vxori Flaminis Dialis nunquam pectendo comere capillum fas esset, quod de se ipsa testatur apud Ouidium in Fastorum libris: Lib. 6.

Non mihi detonso crinem depectere buxo,
Non vngues ferro subsecuisse licet.

Sequuntur forfices (*μαχαιρίδας & μαχαίρια, κνείδας, & ψαλίδας* Græci nominant) quorum vsus non est minus inculpatus & necessarius quam pectinis, ad tollendam crinium luxuriem comparatorum: videnturque mihi a foruos faciendo nomen recte accepisse, vtpote qui relecato crinium horrore, ruborem formæ, qui e calore sanguinis nascitur, reuocare atque ostendere videantur, veteribus foruum calidum appellantibus: vnde & forcipis nomen, quod ferrum calidum capiat, Sosipatro teste, qui has de quibus loquimur, forpices dici ait, tonsorum videlicet, quibus pilum secent, quum forfices sint sartorum. Neq; superuacaneum fuit quod Iunonis simulachrum prætulerit æneum forficem, vt testatur Suidas, propter repræsentationem munditiæ, ex metaphora forficulæ tonsoriæ, corpus nitens reddentis: quamuis in odiosam partem prouerbiali schemate apud Iul. Pollucem legatur *διπλῇ μαχαίρᾳ κείρεσθαι*, hoc est, binis tonderi forficibus, quod in eos qui plus nimio componendo corporis decori impendunt studii, torqueri potest.

Proximo loco est acus, qua ad componendam cæsariem vtebantur, in viris reprobi omnino vsus: hanc Græci *βελόνην & ξανίον*. Plutarchus etiam *κνηστίδα* a pungendo: Latini discriminale, & discerniculum, teste Nonio, appellant, cuius postremi vocabuli

apud Lucillium mentio, quum inquit: *Euplocamo deligit discerniculum capillo:* ita enim lego ex manuscripto codice vetustissimo non autem *digitis*. Ouidius insuper *crinale* dixit in Transform. libris. Acus officium consumebatur in reiicienda in partes diuidua coma, discriminando capillorum æquamentum, λύσιμμα Aristo-storeii dictum. Sic calamistri hoc est, acus maioris erat, crinem in cincinnos contorquere & vibrare, qua de re proximo capite fusius agemus. Petebatur olim acus ex arundine, vnde καλαμίς ⊙ nomen apud illos: cuius in locum successerunt argēteæ, eburneæ, crystallinæ, & vitreæ. Acus vsum clarissime demonstrat Claudianus eo versu:

Illi multiplices crinis sinuatur in orbes
Idalia diuisus acu.

Et Martialis in secundo:

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

Et iterum in Distichis:

Figat acu tortas sustineatque comas.

Iuuenalis de crinium concinnatrice suo munere defuncta loquēs inquit:

Emerita quæ cessat acu.

In Dionis historia lectum est Cleopatram Ægyptiam consciuisse sibi necem acu, qua capillos discriminare consueuerat, veneno præsentissimo imbuta, quod solo sanguinis contactu citissimam & doloris expertem mortem accelerabat: quod in Antonio Plutarchus quoque tetigit. Item Fuluia M. Antonii vxor, Ciceronis crudeliter obtruncati linguam ab intimo faucium recessu eductam, acu qua in componendis crinibus vtebatur, iteratis ictibus
Lib. 47. confodisse apud eundem Dionem proditur. Nobilis illa heroina
Judith. 10. Iuditha, hosti insidias moliens, discriminato acu capillitio splen-
Lib. 1. dide exculta in castra proficiscitur. At quod ab Agathia scholastico literarum monumentis traditum est, morem habuisse Francorum reges, vt a fronte vtrinque discriminatos crines reiicerent, istud factum viris neutiquam in exemplum trahendum, imo vt
Nouacula. muliebrosius damno prorsus. Nouaculæ vsus reprobus, in caput
Fascia. de rasura incurrit. Est & damnandus vetus fasciarum (ἀναδέσμας vocant) vsus fœminis receptus olim in fastigando, & crinem aggestum (quem ἀφεστάναι dicunt illi) in turrim quodammodo aut metam primore in capitis parte exstruendo: cuiusmodi structuram Tutulum vocari auctor est Fest. Pompeius, & de lingua Latina Varro, eo quod tutissima in arce capitis, aut tuendi capilli gratia fieret: de qua eleganter Papinius in Violantillæ Epithalamio:

Celsæ procul aspice frontis honores,
Suggestumque comæ.

Et

Et pauló clarius Iunius Iuuenalis, vbi fœminas perstringit, quod ea ope proceritati adminiculum quærerent: *Satyr. 6*

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput, Andromachen a fronte videbis,
Post minor est.

Notauit istud erudite Nazianzenus Gregorius, mulieres cincinnos in modum turris aggerentes taxans eo versiculo:

μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι γυναῖκες.

Nec caput ad fines ascito fœmina crine.

Qu. quoque Septimius libro de fœminarum cultu docte idem exequitur his verbis: Præterea nescio quas enormitates sutilium & textilium capillamentorum, nunc in galeri modum quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in ceruicem retro suggestum. Vbi obiter velut in transcursu admonendus est lector mendæ, quæ vice sutilium habet subtilium, in prioris editionis Germanico exemplari. Quæ res multo intolerabilior in viris est, quũ Strabo ex auctoritate Clitarchi, Indicum quoddam philosophorum genus, implexos crines in modum tiaræ aggerere prodiderit: ita enim vertere libuit αὐτοπλοκοκεφάλους δὲ μιτροῦσθαι τὰς κόμας. Quid quod aureis fasciis comas substringere solere Arimaspos populos indicat Lucanus: Huc spectat & reticulum, & vitta, teniaue, quibus crines religabant, aut inuoluebant, cuius modi supellex apud Græcos ἄμπυκας habet, κεκρυφάλους, κρήδεμνα, ἀναδέσμας, & ταινίας, quorum in Homero extat mentio. & in Epigrammatibus lego, *Lib. 15.* *Vitta.*

πορφύρεον χαίτης ἐκδέσμιον κρύφαλον.

hoc est:

Purpuream vittam quæ coma vincta manet.

Vbi notandum est bifariam legi, & ἐκδέσμ. & ῥύτειρ., vocibus propemodum conionis, eiusdemq; significationis, vt sit vitta vel retinaculum comæ, vel conseruatrix. Et iterum alibi:

ἀδὲ φιλοπλεκάμοιο κόμας σφιγκτῆρα φιλαυγῆ
βάπτον ἁλὸς πολιῆς ἄνθεσι κεκρύφαλον.

Atq; comæ implexæ retinaculum, murice tinctam
Cæruleo vittam lauta Philænis habet.

Apud Philostratum in Helladicis coma Critheidos, sub aerem reuincta, κρηδέμνῳ ἁλουργῷ cærulea vitta religata fuisse legitur. At minime ferendum videtur, quod idem auctor scriptis cõsignauit, Empedoclem Agrigentinum philosophum vitta purpurea crines succinctum, per compita incedere consueuisse: quomodo purpuratorum in aulis degentium grex, aureis vti solet, proxime accedens ad fastum atq; proteruiam Colophoniorũ, quos tradit Phylarchus propter commercium cum Lydis tantum mollitiei in mores transumsisse, vt aureis redimiculis crines digestos concinne exornarent: quod & Xenophanes poeta cõfirmat, dicẽs inuti-

lem eos a Lydis hausisse dementiam. cum quibus in eadem naui fuit, qui Comam nutriebat aureo reticulo in corymbos implexa, apud Suidam, ὁ κόμην τρέφων χρυσῷ στρόφῳ κεκρυφαλωμένην. Ad crinium comp*t*uram faciunt frequens lotio, quæ sapone siue smegmate, & pilis Mattiacis a Martiali dictis, obitur: item Lixiuium, quod κονίαν στακτὴν illi dicunt. Lectum est in Strabonis Geographicis, Indos solennis festi in loco habere diem quo rex lauaret cæsariem. At smegmatis meminit Martialis non semel, vt ibi:

Lixiuium.
Lib. 15.

Caustica Teutonicos accendit spuma capillos.

Et iterum:

Et mutat Latias spuma Batana comas.

Tinctura capillorum

Commodus hic patet ad pigmenta traiectus, vbi inprimis illud occurrit, capillorum tincturam primum a Medea excogitatam, quéadmodũ in στρωματεῦσιν edisserit libris Clemens: αὕτη γὰρ, inquit, ἡ Αἰήτου ἡ Κολχὶς, πρώτη τριχῶν ἐπινόησε βαφὴν, præclarum scilicet lenocinii rudimentum. Deinde Cleopatra, opere quod fucatorium inscripsit (ita nanq; κομμωτικὸν reddere libet) diuersas tingendi ornandiq; capillitii rationes exsecuta est. Quæ res vt in viris summe pudenda, imo detestanda, ita e diuerso impotenti natura atq; indomito animali fœminæ (cui munditias, ornatum, cultumq; pro insignibus esse permittenda scite disserit apud Liuium Lu. Valerius) eatenus indulgenda, dum certis finib. coerceatur licentia nimiaq; curiositas, atq; intra fucum consistat: siquidem fucata omnia ipso formæ labore fœdissima esse vere dixisse putatur Fabius. Inuehitur Clemens ὁ στρωματεὺς acriter in eos qui meretricio more vultum pingunt, cæsariemq; tingere non cessant. Lepide iocatur in anum canos tingentẽ Lucillius Epigrammatarius, dictitans fuco nunquam effici, vt ex Hecuba fiat Helena. Cæus quispiam magno natu homo, cætera futilis, ob senectã tamen venerabilis, inducto fuco canos tegere conatus, legationem, cuius causa Lacedæmona venerat, exponere cum cœpisset, Archidamus rex animaduerso dolo assurgens, *Quid*, inquit, *sani dixerit iste, qui non animo tantum, verum etiam capite mendaciũ circumfert?* simulque cum dicto orationem hominis explosit, ac pro indicta habuit, vti refert Ælianus lib. omnigenæ historiæ septimo. Similiter Philippus Macedo Antipatrum, quem ex amicis in iudicum ordinem cooptarat, capillos pariter & barbam fucantem, vt mendacem summouit. dictitans in crinibus infidũ, nihilo fideliorem in rebus gerendis fore. Huius filius Magnus haud vano cognomine Alexander, senem capillos inficientẽ conspicatus, *Ne Comam*, inquit, *tingas, sed si potes, genua*, vt a Plutarcho scriptum est. Ridet pulchre Lentinum quendam Martialis:

Lib. 4. belli Maced.

Mentiris iuuenem tinctis Lentine capillis,
Tam subito coruus, qui modo cygnus eras.

Aristophanes quoq; traducit Lysicratem quendam exercitus ducem

cem, qui pigmento quopiam crines denigrabat: ita enim ait: οὐδ' ἂν εἰ τὸ φάρμακον ἔψων ἴσχεις ᾧ Λυσικράτης μελαίνεται. id est: *Ne si coxeris quidem pigmentũ quo Lysicrates atratur. Propertius in Cynthia sua infectionem capillorum detestatur, quæ cæruleo colore eos more Britanno inducebat*, his versibus,

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, sic omnis recta figura.

Imprecatur denique mala multa puellæ,

Quæ mentita suas vertit inepta comas.

Pyrrhus tamen Epirotes coma fucata incedere solitus interdum legitur. Et Martianus Capella Indos omnes comatum fuco decorati ait: quod Solinus Polyhistor his verbis confirmat: *Indis omnibus promissa cæsaries non sine fuco cærulei* aut crocei coloris. Duris historicus refert Demetrium Phaleræum solitum rufare, id est, ξανθίζειν, crinem capitis. Eiusmodi homines fuco cęsariem inducentes λευχοβάπτας appellat Synesius libello toties iam citato.

Reliquum est, vt vnguentorum & corollarum delitias percurramus. Μυροβρέχους vocant Græci, qui delibutos vnguentis capillos habent, sed vbique mollitiei & luxus argumento. C. Titius in oratione pro lege Fannia, prodigos sui temporis mores describens, ita ait: *Ludunt alea studiose, vnguentis delibuti, scortis stipati.* Cicero de L. Pisone contumeliose illud, *Erant*, inquit, *illi compti capilli, & madentes cincinnorum fimbriæ.* Item de eodem in oratione post reditum in Senatu habita: *Primum processit qua auctoritate vir? vini, somni, stupri plenus, madente coma, composito capillo.* Idem in Gabinio consule, vnguentorum fragrantiam suggillat. Sic in oratione pro Pub. Sestio: *Consul*, inquit, *vnguẽtis delibutus, calamistrata coma.* Rursus pro Sex. Roscio capillum compositum ac delibutum, fastus & mollitiei symbolum notat. Varro in sesquiulysse, Trossulis, hoc est, equitibus Romanis obiicit, quod nardo nitidi vulgo incederent. Martialis alicubi mulierosum & mollem hominem, crine nitentem & vnguento nigrũ traducit. Idem luxu diffluentem describit ita:

Cuius olet toto pinguis coma Marceliano.

vnguento nimirum a Marcelo quopiam pigmentario nobili concinnato. Agathii historia aulicum mancipium mollitie fractũ, delicata vnguenti latice cincinnos simul cum fronte imbuẽtem, his verbis insectatur, ἀβρεγμένος ἔχων αἰεὶ τὸ μέτωπον καὶ τοὺς βοστρύχους. Diogenes quendam capillos vnguento delibutos habentem hoc pacto momordit: Caue, inquiens, ne capitis fragrantia, vitæ maleolentiam adferat: innuere volens, mollitie, quæ vnguẽti vsu notetur, famam denigrari. Testatur Galenus delicatas fœminas Romæ comparato e malobathro vnguento, quod foliatum vocabant, crines imbuere consueuisse. Demum corruptis iam priscis

moribus, & in Asiaticam luxuriem commutata pristina virtute, inoleuit apud Romanos consuetudo, vt quoties liberet ingenio indulgere, delibuti comas vnguentis ac sutilibus textilibusq; sertis redimiti potarent: ad quod hortator etiam exstitit Epigrammatarius lib. octauo, vbi ait:

Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea serta caput.

Sic & Horatius oda prima:

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terra quem ferunt soluta.

Lib. 11. Sic apud Sillium non pugnat Hannibal, crinem amomo Assyrio perfundere. Horatius lib. Carminum secundo, suadet vt niteant Syrio malobathro capillis, ei q velit viuere. Archestratus in γαστρονομίᾳ opere a veteribus plurimum decantato, morem hunc exponit ita:

ἀεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζου
παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθῇ,
καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Quos ita conuerti in transcursu:

Inter cœnandum circundato tempora sertis
Omnigenis florum, tellus quos funditat alma,
Pigmentis certa & liquidis perfundere crines.

Anacreon quoque poeta melicus de se ita canit:

ἐμοὶ μέλει μύροισι
καταβρέχειν ὑπήνην,
ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
καταστέφειν κάρηνα.

id est:

Cura est mihi perpluere pigmẽtis barbã, rosisq; vallare tẽpora.

Eodem pertinet illud Martialis:

Quum regnat rosa, quum madent capilli.

Nec abludit hinc Nasonis illud:

Habent vncta mollia serta comæ.

Refert Valerius Maximus, Ionas primos induxisse consuetudinem vnguentorum & coronarum in conuiuiis, luxus incitamenta. Nam quod Ægyptii inter pocula simul cum sertis mortificantes auiculas (ἀκανθίδας vocabant) adhiberent, quæ somnum interpellarent, degeneris petulantiæ exemplum videtur. Sed ad vnguenta redeat sermo. Tibullus de Amasia loquens:

Stillabat Tyrio (inquit) myrrhea rore coma, hoc est, myrrha imbuta: ea nanque germanior videtur esse lectio, quam vulgatis in codicibus quæ habetur, myrrea. Ita Flaccus, myrrheum nodo cohibere crinem dixit: & myrrha madidos capillos celebrat Ouidius, apud quem Sappho negat suum capillum olere Arabico rore. Martialis madidas nardo comas habet alicubi Sidonio

ionio Apollinari describitur Indus pinguis amomo crinem: sic enim legendum, non crimen. At Naso vnctos & odoratos nominat capillos, quos Homerus Ambrosios, & ex eo Virgilius de Venere, ibi:

Ambrosiaque coma diuinum vertice odorem Lib. 1. Æn.
Spirauere.

Quin & croco imbuere crines, in mores receptum legimus, quod indicat Propertius:

Te que lauet nostra spica Cilissa comas. Lib. 4.

Indos etiam croceo medicamine crinem tingere testatur in Pharsalie tertio Lucanus. Porro imbuendis crinibus comparatum vnguentum, Capillare dixit Epigrammatarius, vt a Cœlio annotatum est. Sed de his, vt parum virilibus, abunde multa: nunc ad dubii generis materiam transcendamus, quæ videlicet & natiuæ sedis priuato iure tueri se potest, & adoptiuo mancipari, legitima eadē & notha: crispaturam dico, quæ tā est ascititia, quam est naturalis, vti declarabimus.

De crispatura & contortione capillorum.

CAPVT VIII.

CRispitudo naturalis, quam velut βλαισότητα, id est, blęsitatem quandam pilorum in problematibus interpretatur Aristoteles, duplici fit ratione, vt a Galeno in secundo de temperamentis proditum est, aut vi caloris siccitatisq;, aut cuticularium meatuum tortuoso anfractu, per quos capilli exeunt: id quod Onesicritum latuit, qui conatus rationem explicare, cur exigui incrementi capillos, crispos tamen habeant Æthiopes, caussam solis viciniæ acceptam ferendam autumat, cuius hi versus apud Geographum leguntur: Sect. 14.

οἷς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν Lib. 15.
σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέστρεψεν κόμας
μορφαῖς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός.

id est:

Priore qua Titan agens axem orbita,
Fuliginis nigrore tinxit corpora
Virorum, & ignis vi parum auctiles comas
Liquando adussit.

Nimirum ille deliquio atq; inopiæ superficiarii madoris, crinibus alimentum præbentis caussam adscribere debuerat potius: quam inopiam torridus solis feruor conciliat, exsuccam reddēdo cutem, & exurendo, dissipandoq; per superficiarios poros, vapores crassos, materiam genitalium crinium: vnde fit quod in vniuersum meridionales gentes οὐλότριχας, hoc est, crispas, vt septentrionales ἁπλότριχας a plano crinium æquore nominant Adamantius &

Polemon diligentissimi physiognomonicωn scriptores: quod his accidere tum propter naturæ & temperiei, tum ab ambientis etiam aeris humiditatem: illis e diuerso ob earundem rerum siccitatem, differit Aristoteles in lib de generatione animalium. *Lib. 5. cap. 3.* Itaque crispitudinem illic definit esse conuulsionem pilorum ob humoris inopiam ab aeris ambientis ardore. Huc facit Indi species a Callistrato descripta, habentis *δίβαλῆ καὶ οὔλην τὴν χαίτην οὐκ ἀκράτῳ τῷ μέλανι λάμπουσαν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἄκρων τῶν πλοκάμων πορφύρας ἄνθος ἐρίζουσαν*, id est, copiosum crispumq; capillitiũ, non mero nigrore resplendens, at superficie tenus cum Tyrii muricis flore certans. Est & altera crispitudo arte conciliata, videlicet sartagine, lamina, acu, calamistroque candentibus, necnon & causticis medicamentis: quam rem qui profitebantur, Ciniflones Horatio & Senecæ appellantur, a calefaciendis in cinere calamistis, id est, acubus maioribus, siue verubus ad crispandos crines comparatis, quasi in cinerem flantes, vt annotat Acron vetus Grammaticus. Cinerarii iidem Catullo dicti ab eadẽ occasione, quod muliebre esse ministerium dicit Sosipater. Hos Iunius Columella capitum & capillorum concinnatores dixit, Tertullianus structores capillaturæ, Græci *βοστρυχοπλόκους* & *κομμώτας*. Aristophanes salse *τριχοβόστρυχας* eiusmodi concinnatrices vocat. alii etiam *κομμωτρίας* & *ἐμπλεκτρίας*. Munus vero ipsum Latini eleganter dixerunt, comam in gradus frangere (Virgilius etiam vibrare ferro crines,) quando delicati & molles homines inurendo contorquendoque scansilem faciunt capillum velut gradibus quibusdam, atque vndis quodammodo crispantem. Sic ferme apud Epigrammatarium, epaphæresin exponunt recentiores, cæsariem videlicet quæ tondendo in gradus quodammodo scansilis succiditur, vt in annotatiunculis obiter illic annotauimus. At enimuero summa inuidia semper laborauit & mollitiei macula, calamistratura, neq; id sine causa. Phocylides grauissimus poeta masculis pueris non vult complicari crines verticis, aut in cincinnos cogi:

μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμίδας χαίτην
μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μηδ' ἄμματα λοξὰ κορύμβων

id est:

Cæsariem ne mas crispos producat in orbes,
Vincula neue plicent crines contorta corymbis.

Portius Latro, siue is Vibius Crispus fuit (id enim controuersum esse video) in Catilinaria inuectiua acerbe suggillat Romanos iuuenes, qui in oculis ciuium calamistrati obuolitabant passim. Et Cicero Pisonem vt profligatæ vitæ hominem, cincinnatum ganeonem appellat. Idem in Gabinio consule frontem calamistri vestigiis notatam, capillumque compositum traducit: rursus eundem calamistratum saltatorem nominat. Nonne ista aper-

tissime prodigiosam mollitiei in calamistratura significationem loquuntur? Quid clarius illo Aristodemi Cumani Tyranni facto qui liberos optimatum calamistratos crinibusque intortis incedere præceperat, vt ea ratione mollitiæ assuescerent, quo vitæ suæ metueret minus. Quid, quod in fœminis quoque imbecilliore sexu, cultum corporis, qui in crispandis capillis ponitur (τὸν ἐν πλοκῇ ἐμπλέγμασι) grauiter improbat D. Petrus? Quin & assertor gētium Paulus, vult fœminas modestiam seruare, non intortis crinibus componere sese. Sed audiamus Q. quoque Septimium libro de fœminarum cultu istam operositatem damnantem: *Quid, inquit, crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis? alia gestiunt in cincinnis coercere, alia vt vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate affligitis.* Quibus verbis complexus est fere tormenta omnia, quibus annum consumunt fœminæ, dum moliuntur, dum comuntur, vt est apud Comicum. Adde huc, quod ipsi quoque Cupidini mollitiæ omnis duci atque auctori, caput inumbrant crispis cincinnis & Moschus Bucoliastes, & Callistratus. In Calamistratúræ viciniam venit & capillorum curiosa contortio, apud varias nationes olim recepta. Seneca libro de ira tertio, crinem in nodum coactum Germanis tribuit. Tacitus libello de Germanorum moribus, insigne ait fuisse Sueuorum gentis, obliquare crinem, nodoque substringere, quæ nota eos a reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem a seruili separabat. Martialis de Sicābris Germaniæ populis subactis idem testatur: *Crinibus*, inquiēs, *in nodum tortis venere Sicambri*. Sylires occiduæ Britanniæ populi tortos plerique crines habuere, auctore Tacito. Marusii apud Strabonem καλλωπίζονται κόμης ἐμπλοκῇ & πώγωνι. id est: *Ornare se satagebant comæ implexu & barba:* quo fiebat vt inter ambulãdum rarissime se mutuo contingerent, vt intactum maneret capillorum decus. Erat & apud Athenienses festum ἐμπλοκία dictum, quo plexis crinibus incedebant fœminæ, Hesychio teste. Quin & Deorum quosdam capillorum intortionibus crispulos, gētilium erroribus adnumerat Arnobius vetus auctor. Iulius Pollux duo plectendorum crinium genera facit, στεῖραι & ὑπόρπαξον, qui locus sine dubio vlcerosus est, quem quia ab aliis quoque citatum inuenio absque remedio, primus integritati suę restituere conabor. Constanter itaque lęgendum censeo σπεῖραι, priore loco, vt posteriore, ὑπόσπαιρον. In illo procliuis fuit lapsus ob affinitatem literarum τ & π: nec minor in hoc, in ον & ος. Quid vero commune est crinium plexui cum carina nauis, quæ στεῖρα Græce dicitur? At quanto rectius implexi crines assimilabuntur vel intorto funi, vel serpentium voluminibus, quam vtranque significationem spiræ vocabulum tam apud Latinos, quam apud Gręcos complectitur, id quod notius est, magisque obuium, quam vt indubitatæ rei do-

1. Timoth. 2.

Lib. 17.

cumenta ex auctoribus huc aduocauda sint. Quapropter στεῖραν, siue spiram, illam plexus formam innui existimo, qua lubricis tractibus inerrant capillorum volutæ, in morem anguium caudas nodantium (quod in veteribus marmoreis signis et nũ videre est, eorumque æmulis picturis) qua in fastigiandis crinibus fere vti consueuerant fœminæ. Atque ea quidem est mea, in re parui licet momẽti, sententia, cui subscripturos non dubito qui pressius verba ponderabunt: atque ab ea quidem voce alterum quoq; plexus genus descendere, vt priori non absimile, puto. Huiusmodi spiras Naumachius σπείρας, hoc est, catenas appellat, eo versu:

μηδὲ κόμης περίαλλα πολυχιδέας πλέκε σπείρας.

Neue comæ intortas temeraria necte catenas.

Atenim complicare crines satis non fuit, vsque adeo vt auro argentoque nodatos insuper commemoret Homerus. Sic aureis cicadis eos innexuerunt Athenienses, quod antea dictum nobis est. Et Sophron nobilis mimorum scriptor κορώνας ἀναδυμένους dixit, eos, qui cincinni in modum cornuum arcus fastigiarentur, aut certe quorum capilli aureis argenteisue cornicibus religati forent (nam vtrunque notat vox κορώνη) cuiusmodi comas cicadis cornicibusque nodatas, Martianus Capella bracteatas videtur dixisse: nisi de scobe auri intelligamus istud potius, quam crinibus suis aspersere nonnulli, quod de L. Vero & Gallieno Imp. retulit præter alios Trebellius Pollio. Caligula omnibus turpitudinis notis infamis eo vesaniæ prouectus fuisse proditur a Suida, vt muliebri non contentus habitu incederet, capillitium quoque in cincinnos contorqueret, τὴν κόμην πλοκάμοις καὶ πλοκαῖς ἐνίοτε περιπλέκων, καὶ γυναικιζόμενος. Redeo postliminio ad crispitudinem natiuam, in qua memorabile est quod idem auctor refert, exactissimos quosque & classicos scriptores crispum quidem, sed tamen rarum capillitium Christi redemtoris effigiei, peculiari ratione appingendum censuisse. Vlyssem quoque illum sapientem οὐλοκάρηνον, id est, crispo capite describit Homerus. Apud Epigrammatarios exstat prouerbiali schemate dictum illud οὐλότερον σελίνου, apio magis crispum. quo spectat illud apud Aristotelem in Rhetorices tertio, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ, apium crispa habet crura. Et Lucianus in Amoribus, πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων, multo crispiores pratensi apio. Porro talem hominem τρίχουλον vocat Archilochus: quem immutata vocum textura οὐλότριχα Herodotus: οὐλόκομον Alexis & Pherecrates Comici: οὐλοκάρηνον ceteri: Telesilla poetria οὐλοκίκιννον: cuiusmodi hominem φριμβολόκομον, refugum habere capillum durius extulit Sophocles. Crispos autem capillos contortosque ἐπιστροφίδας dici auctor est Eustathius. Æthiopum crines refugos eleganter dixit Lucanus, quomodo & Theodorici Gothorum regis cæsariem in verticem refugam crispari scribit Sidonius. Pari ratione & renodem capillum videtur crispum.

Suidas in dictione εἰκών.

crispum dixisse Iulius Capitolinus, & Plinius Iunior vibratum capillitium. Lubet auctarii vice & illud adiicere, quod priscorum nonnulli in inculta coma gratiam videantur quæsiuisse. Tragicus Seneca Hippolytum Apollini comparãs, in hoc laudat cæsariem nesciam colligi, in illo nulla lege iacentem & incompositam Diomedes crispo, sed squallido capillo, σὺν αὐχμῷ, in Heroicis a Philostrato describitur. Ibidẽ Marcus Byzantius Sophista γενειάδος καὶ κόμης αὐχμηρῶς ἔχει, incomtam & squallentem barbæ pariter & comæ syluam gerens: ac præter hunc alii nonnulli Sophistæ. At Martialis in Amasia fusas per colla comas, tortis præfert.

De capillitii coloribus.

CAP. IX.

CApillorum ornatus colorum varietate distinguitur, vel natiua secundum gentes & familias, ac pro humoris in corpore exuberantis qualitate, vel acquisititia, artis ope aut per medicamenta, quæ quomodo comparari possit, nõ est instituti huius exponere: si quem hæc cura tangat, is adeat Galenum, Aetium, Æginetam, Trallianum Alexandrum, scholæque Arabicæ primores medicos, pluraque offendet, quam quæ æquis oculis deuorare queat. Flauiæ genti nomen creauit flaua cæsaries, vt Ænobarbos barba æris instar fulua nobilitauit. Tacitus Germanis rutilas comas attribuit: eaq; de caussa in Agricolę vita, Calidonios Britanię populos, qui inter Scotos censentur, rutilas habere comas idẽ auctor est, Germanicæ videlicet originis testimonium. Vnde Lucanus poeta de Cleopatræ pedissequis loquens: *Lib. 10. Pharſ.*

Tam flauos, inquit, gerit altera crineis,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas vidisse comas.

Et Iuuenalis: *Satyra. 13.*

Cœrula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Eodem sensu ruffum crinem dat Germanis Senecą. Iam & Sicambros subactos flauam sparsisse cæsariem Claudianus ait. Vsipios similiter Germaniæ populos flauos nominat Martialis: nec aliorsum auricomos Batauos dixit Sillius. Britannos flauos appellat Lucanus, cæruleos Martialis: illud ad capillorum colorem, hoc ad infectionem cutis, quæ glasto fiebat, pertinet. Mametrinus Francos in Britannia a Maximino fusos prolixo crine rutilasse ait. Getas quoque flauos vocat Claudianus: similiter flauos Arimaspos Callimachus. Itidem ξανθοκόμας, id est *flauicomos* Danaos Pindarus. Agathyrsos cæruleo capillo notabiles facit Plinius. Crathis Italiæ fluuius flauos conciliare crines putatur eius vnda ablutis: quod confirmant Strabo, Sotion, Hesigonus historicus, & tragicus Euripides, vbi ait:

αὖ ὑγραίνει καλλιρόων ὁ ξανθαὶ χαίτην πυρσαίνων κρᾶθις hoc est, *quam rigat pulcre qui flauos rutilare facit crines Crathis*: est enim ea emendatior lectio, quam quæ in impressis legitur codicibus, hunc in modum, *αὖ ὑδραίνει καλλιρόων ὁ ξανθαὶ χαίτην πυρσοῦσιν κραῖθις*: illam agnoscit Eustathius. Idem de hoc amne testatur Ouidius, & de Sybari fluuio similiter. Cineris vnguem rutilum producere crinem, dicit in Originibus Cato: Mulieres, inquit, nostræ capillū cinere vngitabant, vt rutilus esset crinis. Menelao flauū capillum ab Homero attribui putant, propterea quod is color mori Spartanæ gentis in comæ studio operosioris, peculiaris assignetur, veniamque mereri in eo qui patrium ritum obseruarit, vt in Heroicis scribit Philostratus: alioqui adolescenti magis consentaneum studium, quam ea ætate rerumque gestarum gloria dignum: quapropter non abs re *μειρακιωδῶς κομᾶν*, id est, adolescētuli more comatum esse ait. Propterea quem Homerus *ξανθὸν* appellat, eundem composita voce *καρηξανθον* dixit Tatianus Assyrius. Meleagrum quoque & Achillem flauos nuncupat Homerus, quem postremum flauis crinibus prehendit Minerua, *ξανθῆς κόμης ἑλεπτλεκαῖα*, quo loco inter Grammaticos nonnulli *ξανθὴν κόμην* floridum luxuriansq; capillitium exponunt, *ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν* quod læto prouentu exuberet. Alii *παρὰ τὸ ξαίνειν* deriuantes, comi pectique dignam reddunt, ego vero rutilam: antiqui enim in capillis rutilam illam flauedinem commendarunt: vnde delectabilis illa vocum varietas, vt *ξανθὴ κόμη*, & *πυρσή*, & *αἴθη* ab igneo quodam fulgore, & *ἡλιώδης* siue *ἡλιῶσα*, quasi solis instar micans, pro eodem positæ legantur, vt ex Eustathio obseruare licet. Sic Philostratus, *ξανθὴν κόμην οἶδε γραφικὴ καὶ πυρσὴν, καὶ ἡλιῶσαν*, id est, flauam comam agnoscit pictura, & rutilam, & solarem: cuius postremæ vocis amantior esse idem auctor videtur, toties eam inculcando, quum Oeneo Ætolo Meleagri parenti *ἡλιῶσαν κόμην* tribuit, & Memnonem Auroræ maritum *κομᾶν ἐν ἡλιώσῃ κόμῃ*, id est, *comam solare iubar mentientem* habere prodidit. Tales crines etiam *κηροχαῖτας* a ceræ colore dicentur ex Chæremone, *κόμαι δὲ κηροχαῖτες ὡς ἀγάλματος*. Commodo Imp. statua coma velut auri scobe resparsa, diuinitatis opinionem attulit, dictitantibus Romanis, cœleste quoddam iubar caput eius circumdare, vt scribit oculatus testis Herodianus. Aurea coma Bacchum *χρυσοκόμαν* decorauit: item Narcissum illum formosum Apollinis delitias, testante Philostrato. Critiam ex triginta tyrannis vnum *πυρότριχα*, ab igneo capillitii colore, dixit Solon in Elegiis. Sylla quoque faustus cognomento comam habuisse auream, ignique concolorem proditur. Sic Comætho formosissima virgo Melanippi amore nobilis, ab aurea coma ignis in mōdum micante apud Pausaniam nomen habet (id enim est *τῷ κόμῃ αἴθειν*.) Circen similiter aureos habentem crines describit Orpheus:

Lib. 15. Metamorph.

Eustat. Iliad. 1.

ἀπὸ

ἀπὸ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσοῖς ἀκτῖνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηνται.
At radiis similes solaribus vndique crines
Se fundunt humeros circum.

Cyclops apud Philoxenum Cytherium miratur & laudat χρυσεοβόστρυχον, hoc est, aureis cincinnis exornatam Galateam. Celebrat auream Berenices comam inter astra relatam Catullus: nam Pterelai & Nisi aureas comas fatales supra memorauimus. Apollo quoque audit χρυσοκόμης apud Cornutum. Fingitur & Cupido χρυσοκόμας, vt notat Philostrato. Iris quoque apud poetam χρυσοκόμα ζεφύρῳ μιχθεῖσα legitur, vbi Fauonius aureis crinibus donatur. Herodotus fabularum pater Phœnici aui χρυσόκομα πτερά, id est, *auricomas alas* addit. Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat vim miram vnguinis cuiusdam, quo χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥὰν, id est, auream flauamque comam redderent Romanæ matronæ, in inflanda cutis mole. Illud vero tacendum hic non est, quod flaua coma meritoria fuerit olim habita: vnde augusta illa meretrix Messalina apud Iuuenalem saty. 6. fornicem adit:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Et Virgil. subindicans parum pudicam Didonem,

Nondum, inquit, illi flauum Proserpina crinem
Abstulerat.

Huc spectat morsus Electrę in Clytemnestram matrem apud Euripidem:

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης.

id est:

Flauos speculi iudicio cincinnos componebas.

Quin & Flaccus nobile scortum Pyrrham interrogat, Cui flauam religet comam? Amor, inquit Euripides, φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα, *amat speculum & crinium ruffationem.* Quid, quod apud Ægyptios despicatui fuerit coma flaua, legeque cautum ne quis talem nutriret, eo quod Typhonis eiuscemodi fuisse diceretur? quemadmodum Agrigentini cæruleum colorem ciuibus interdixerunt olim, quod eo Phalaridis satellites vsi fuissent. Comici flauum colorem seruis tribuerunt, non in corporis solius, sed pilorum etiam colorem ludentes: hinc πυῤῥίας, qui & ξανθίας, Comicis seruilia nomina fluxere. Ac fortasse Terentius non Birriam, vt passim legitur, sed Pyrrhiam scripserat in Andria, vt Ennius Burrũ pro Pyrrho teste Cicerone. Certe mirum est adeo ꝙ qui nomenclaturas personarum fabulæ ad etymi rationem vocãt, de huius nominis ratione scriptum nihil reliquere, in exquirendis aliis oculati nimis & curiosi, quum tamen facile perspici potuerit in lubrico positum errorem, vocemq; alioqui nihil significantem, ad Gręcum fontem esse referendam simul cum reliquis

nomnibus, neq; ita neglectim silentio prætereundam. Porro flauedinem esse quandam capillorum imbecillitatem, prodidit Aristoteles: qua occasione celerius canescere flauum quam nigrum crinem dicit. At nigrum capillum matronis tributum lego: vnde Martialis illud,

Lib. 5 de generatione animalium. Lib. 8.

Sit moro coma nigrior caduco.

Apuleius in Photide amica commẽdat crines coruina nigredine. Salomon regum sapientissimus, in sponso lectissimæ formæ laudat nigram corui instar comam. Horatius talem quoque commendat, vbi ait:

Et Lycum nigris oculis nigroque
Crine decorum.

Meridionales populi μελανότριχες, id est, capillis nigris, vt Arctoi λευκότριχες, albis describuntur a Polemone, eiusque metaphraste Adamantio.

De Canitie.

CAPVT X.

Est & de Canitie (quam etiam Canitiam, nec irrationabiliter nec abhorride dici vult Sosipater) nobis dicendum hoc loco nonnihil, ne quid, quod ad crinium materiam faciat, omittamus intactum. Est autem canities capillitii morbus, Aristotele teste, ætatis vitio accidens, quam imbecillitas & defectus natiui caloris conciliat: definiturque ab eodem velut situs quidam & rancida putredo alimenti pilorum non concocti, ac proinde in putredinem abeuntis. Vnde manauit illud ex Comicorum schola, αἱ πολιαὶ γήρως εἰσὶν εὐρὼς καὶ πάχνη, id est, Cani, senectutis sunt situs ac pruina. Idem auctor caussam cur sit candida, hanc adfert, quoniam & situs cariosorum plerunq; albeat, pruinę quam proxime respondens. Eam propterea nõ inuenuste spumam nominat Q. Calaber, a squallida nimirum albedine, vbi sic inquit:

Lib. 5. de gener animal. Ibidem, & problem. sect. decima.

ἀφρῷ ἄδην λεύκαινε κάρη, λασιόν τε γένειον

hoc est:

Albebant nimia spuma caput hirtaq; barba.

Haud absimili ratione niuem capitis eam appellat Aurelius Prudẽtius: Plumam Flaccus ab imitatione candoris cygnearum plumarum, vbi Ligurinum formæ venustate superbientem, modestiq; admonet his verbis:

Insperata tuæ quum veniet pluma superbiæ.

Naso quoq; apud Getas exsulans in extremo senio, queritur iam sua tempora imitari cygneas plumas. Tale est Aristophanis illud in Vespis:

τρίχας ἐπανθοῦσι κύκνου πολιώτερον.

Olore canior coma sylua emicat.

Hinc πολιόχρως κύκνος epitheto canicolor cygnus apud Euripidem. Hipponax poeta Græcus canos nominat senii flores, cuius iste versus apud Stobæum legitur:

παυρεγλόγγοι πολιοὶ, ὃ γῆρας αὔθια θνητοῖς.

Nonnus Panopolitanus λευκαδῆα χαίτην eos vocat: Agathius scholasticus, amoris Nemesin: τὴν πολιὴν, inquit, ἠλίω νέμεσιν πόθων. Quum vero canities efficiatur putredine quadam (cui rei argumento est, quod pili operti tegmine quopiam seu pileo, celerius canescant ob prohibitam videlicet transpirationem) eorum ratio infringitur & labefactatur, qui ariditati referunt acceptam canitiei occasionem: quam pluribus verbis oppugnat Aristoteles: quanquam idem libro de coloribus, infirmitatem paucitatemq; alimenti pro caussa adscribat; facili momento in Caluitii viciniam descensurus, si quis oculatius Argum aut Aristarchum velit agere. Canities homini tantum & equis accidit, si Stagiritæ & Plinio credimus. Eius initium homini ferme a temporibus incipit. Theocritus: *Lib 5 de generat. animal. cap. 5. Lib 3. de histor. animal.*

ἀπὸ κροτάφων πολιώμεθα πάντες γηραλέοι.

Ad tempora vtrinque senescimus omnes.

Qua de caussa πολιοκροτάφους epitheto appellasse homines Homerus, ab Aphrodisæo Macrobioque adnotatur, nimirum humectioribus locis illis & pituitæ copia redundantibus. A primo ortu canos extitisse nonnullos lectum est non semel: veluti Tarchonta, qui a Tyrrheno oppidis duodecim in Hetruria conditis præfectus fuit, quod innatæ illius a puero prudentiæ tributum a poetis verisimile est. Ita Cygno Neptuni filio canities primis annis nata, nomen dedisse putatur. Tarquinium Priscum prudentissimum regem ab ineunte pueritia canum fuisse memorat Strabo. Numam quoq; Pompilium a prima ætate canũ fuisse asserit Seruius Honoratus, qua fide nescio: quanquam Virgilius illi incanũ mentum crinesq; tribuat iam tum seni. Quin & ab ipso natali canescere Albanos Scythiç populos, qui se posteros Iasonis credi voluerunt, refert Polyhistor Solinus, in hæc verba: *Albo crine nascuntur, canitiem habent auspicium capillorum, sic coma color genti nomen indidisse videtur.* Scribit & Ctesias in Indiæ quadam gente fœminas semel tantum parere, eoque conceptu genitos confestim canescere. Refert item Hesiodus, Græas Phorci filias mox a partu canas fuisse, quas e sorore Ceto susceperat. Neque temere in Atheniensi gymnasio Socratem candente coma positum legimus, vt testatur Sidonius Apollinaris, nempe prudentiæ argumẽto, quod longa ætas, qualis est senum, rerum peritiam maturet, promoueat, perficiat denique. Quo spectat Ægyptii hominis pictum apud Platonem in Timæo, exprobrantis illi, nullum esse inter Græcos semper pueros senem nullam doctrinam canam: ita enim habet, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ Ἑλλήνων οὐδείς, οὐδὲ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. Nazianzenus in Euandro Monacho, πολιῆς λευκοτέρας πραπίδας, mentẽ canitie ipsa candidiorẽ commendat, prudentiæ argumento. Ab eodem describitur pater ipsius *Lib. 6 Æn. Cap 25. rerũ memorabilium.*

moribus, & in Asiaticam luxuriem commutata pristina virtute, inoleuit apud Romanos consuetudo, vt quoties liberet ingenio indulgere, delibuti comas vnguentis ac sutilibus textilibusq; sertis redimiti potarent: ad quod hortator etiam exstitit Epigrammatarius lib. octauo, vbi ait:

Si sapis, Assyrio semper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea serta caput.

Sic & Horatius oda prima:

Nunc decet aut viridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terra quem ferunt soluta.

Lib. 11. Sic apud Sillium non pugnat Hannibal, crinem amomo Assyrio perfundere Horatius lib. Carminum secundo, suadet vt niteant Syrio malobathro capilli, ei q velit viuere. Archestratus in γαστρονομίᾳ opere a veteribus plurimum decantato, morem hunc exponit ita:

ἀεὶ δ' στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζευ
παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθῇ,
καὶ στακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίτην θεράπευε.

Quos ita conuerti in transcursu:

Inter cœnandum circundato tempora sertis
Omnigenis florum, tellus quos fundit at alma,
Pigmentis certa & liquidis perfundere crines.

Anacreon quoque poeta melicus de se ita canit:

ἐμοὶ μέλει μύροισι
καταβρέχειν ὑπήνην·
ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι
καταστέφειν κάρηνα.

id est:

Cura est mihi perpluere pigmētis barbā, rosisq; vallare tēpora.

Eodem pertinet illud Martialis:

Quum regnat rosa, quum madent capilli.

Nec abludit hinc Nasonis illud:

Habent uncta mollia serta comæ.

Refert Valerius Maximus, Ionas primos induxisse consuetudinem vnguentorum & coronarum in conuiuiis, luxus incitamenta. Nam quod Ægyptii inter pocula simul cum sertis morsicantes auriculas (ἀκανθάδας vocabant) adhiberent, quæ somnum interpellarent, degeneris petulantiæ exemplum videtur Sed ad vnguenta redeat sermo. Tibullus de Amasia loquens:

Stillabat Tyrio (inquit) myrrhea rore coma, hoc est, myrrha imbuta: ea nanque germanior videtur esse lectio, quam vulgatis in codicibus quæ habetur, myrrea. Ita Flaccus, myrrheum nodo cohibere crinem dixit: & myrrha madidos capillos celebrat Ouidius, apud quem Sappho negat suum capillum olere Arabico rore. Martialis madidas nardo comas habet alicubi Sidonio

ionio Apollinari deſcribitur Indus pinguis amomo crinem: ſic enim legendum, non crimen. At Naſo vnctos & odoratos nominat capillos, quos Homerus Ambroſios, & ex eo Virgilius de Venere, ibi:

Ambroſiaque coma diuinum vertice odorem Lib. 1. Æn.
Spirauere.

Quin & croco imbuere crines, in mores receptum legimus, quod indicat Propertius:

Te que lauet noſtra ſpica Ciliſſa comas. Lib. 4.

Indos etiam croceo medicamine crinem tingere teſtatur in Pharſalie tertio Lucanus. Porro imbuendis crinibus comparatum vnguentum, Capillare dixit Epigrammatarius, vt a Cœlio annotatum eſt. Sed de his, vt parum virilibus, abunde multa: nunc ad dubii generis materiam tranſcendamus, quæ videlicet & natiuæ ſedis priuato iure tueri ſe poteſt, & adoptiuo mancipari, legitima eadē & notha: criſpaturam dico, quæ tā eſt aſcititia, quam eſt naturalis, vti declarabimus.

De criſpatura & contortione capillorum.

CAPVT VIII.

CRiſpitudo naturalis, quam velut βλαισότητα, id eſt, blæſitatem quandam pilorum in problematibus interpretatur Ariſtoteles, duplici fit ratione, vt a Galeno in ſecundo de temperamentis proditum eſt, aut vi caloris ſiccitatiſq;, aut cuticularium meatuum tortuoſo anfractu per quos capilli exeunt: id quod Oneſicritum latuit, qui conatus rationem explicare, cur exigui incrementi capillos, criſpos tamen habeant Æthiopes, cauſſam ſolis viciniæ acceptam ferendam autumat, cuius hi verſus apud Geographum leguntur: Sect. 14.

οἷς ἀγχιτέρμων ἥλιος διφρηλατῶν Lib. 15.
σκοτεινὸν ἄνθος ἐξέχρωσε λιγνύος
εἰς σώματ' ἀνδρῶν, καὶ συνέτρεψεν κόμας
μορφὰς ἀναυξήτοισι συντήξας πυρός.

id eſt:

Priore qua Titan agens axem orbita,
Fuliginis nigrore tinxit corpora
Virorum, & ignis vi parum auctiles comas
Liquando adusſit.

Nimirum ille deliquio atq; inopiæ ſuperficiarii madoris, crinibus alimentum præbentis cauſſam adſcribere debuerat potius: quam inopiam torridus ſolis feruor conciliat, exſuccam reddēdo cutem, & exurendo, diſſipandoq; per ſuperficiarios poros, vapores craſſos, materiam genitalium crinium: vnde fit quod in vniuerſum meridionales gentes οὐλότριχας, hoc eſt, criſpas, vt ſeptentrionales ἁπλότριχας a plano crinium æquore nominant Adamantius &

Polemon diligentissimi physiognomonicῶn scriptores: quod his accidere tum propter naturæ & temperiei, tum ab ambientis etiam aeris humiditatem: illis e diuerso ob earundem rerum siccitatem, disserit Aristoteles in lib de generatione animalium
Lib. 5. cap. 3. Itaque crispitudinem illic definit esse conuulsionem pilorum ob humoris inopiam ab aeris ambientis ardore. Huc facit Indi species a Callistrato descripta, habentis *δίθαλῆ καὶ οὔλην τὴν χαίτην οὐκ ἀκράτῳ τῷ μέλανι λάμπουσαν, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἄκρων τοὺς κόχλους τοῖς ἄνθος ἐρίζουσαν*, id est, copiosum crispumq; capillitiũ, non mero nigrore resplendens, at superficie tenus cum Tyrii muricis flore certans. Est & altera crispitudo arte conciliata, videlicet sartagine, lamina, acu. calam stroque candentibus, necnon & causticis medicamentis: quam rem qui profitebantur, Ciniflones Horatio & Senecæ appellantur, a calefaciendis in cinere calamistris, id est, acubus maioribus, siue verubus ad crispandos crines comparatis, quasi in cinerem flantes, vt annotat Acron vetus Grammaticus. Cinerarii iidem Catullo dicti ab eadẽ occasione, quod muliebre esse ministerium dicit Sosipater. Hos Iunius Columella capitum & capillorum concinnatores dixit, Tertullianus structores capillaturæ, Græci *βοστρυχοπλόκους* & *κομμώτας*. Aristophanes salse *τριχοβοστρύχους* eiusmodi concinnatrices vocat. alii etiam *κομμωτρίας* & *ἐμπλεκτρίας*. Munus vero ipsum Latini eleganter dixerunt, comam in gradus frangere (Virgilius etiam vibrare ferro crines,) quando delicati & molles homines inurendo contorquendoque scansilem faciunt capillum velut gradibus quibusdam, atque vndis quodammodo crispantem. Sic ferme apud Epigrammatarium, epaphæresin exponunt recentiores, cæsariem videlicet quæ tondendo in gradus quodammodo scansilis succiditur, vt in annotatiunculis obiter illic annotauimus. At enimuero summa inuidia semper laborauit & mollitiei macula, calamistratura, neq; id sine causa. Phocylides grauissimus poeta masculis pueris non vult complicari crines verticis, aut in cincinnos cogi:

μὴ μὲν ἐπ' ἄρσενι παιδὶ τρέφειν πλοκαμίδας χαίτην
μὴ κορυφὴν πλέξῃς, μηδ' ἄμματα λοξὰ κορύμβων

id est:

Cæsariem ne mas crispos producat in orbes,
Vincula neue plicent crines contorta corymbis.

Portius Latro, siue is Vibius Crispus fuit (id enim controuersum esse video) in Catilinaria inuectiua acerbe suggillat Romanos iuuenes, qui in oculis ciuium calamistrati obuolitabant passim. Et Cicero Pisonem vt profligatæ vitæ hominem, cincinnatum ganeonem appellat. Idem in Gabinio consule frontem calamistri vestigiis notatam, capillumque compositum traducit: rursus eundem calamistratum saltatorem nominat. Nonne ista aper-

tissime prodigiosam mollitiei in calamistratura significationem loquuntur? Quid clarius illo Aristodemi Cumani Tyranni facto qui liberos optimatum calamistratos crinibusque intortis incedere præceperat, vt ea ratione mollitiæ assuescerent, quo vitæ suæ metueret minus. Quid, quod in fœminis quoque imbecilliore sexu, cultum corporis, qui in crispandis capillis ponitur (τὸν ἐκ πλοκῆς κόσμον) grauiter improbat D. Petrus? Quin & assertor gētium Paulus, vult fœminas modestiam seruare, non intortis crinibus componere sese. Sed audiamus Q. quoque Septimium libro de fœminarum cultu istam operositatem damnantem: *Quid, inquit, crinibus vestris quiescere non licet, modo substrictis, modo relaxatis, modo suscitatis, modo elisis? alia gestiunt in cincinnis coercere, alia vt vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate affligitis.* Quibus verbis complexus est fere tormenta omnia, quibus annum consumunt fœminæ, dum moliuntur, dum comuntur, vt est apud Comicum. Adde huc, quod ipsi quoque Cupidini mollitiæ omnis duci atque auctori, caput inumbrant crispis cincinnis & Moschus Bucoliastes, & Callistratus. In Calamistraturæ viciniam venit & capillorum curiosa contortio, apud varias nationes olim recepta. Seneca libro de ira tertio, crinem in nodum coactum Germanis tribuit. Tacitus libello de Germanorum moribus, insigne ait fuisse Sueuorum gentis, obliquare crinem, nodoque substringere, quæ nota eos a reliquis Germanis, & ingenuorum conditionem a seruili separabat. Martialis de Sicābris Germaniæ populis subactis idem testatur: *Crinibus*, inquiēs, *in nodum tortis venere Sicambri.* Sylures occiduæ Britanniæ populi tortos plerique crines habuere, auctore Tacito. Marusii apud Strabonem καλλωπίζοντες κόμης ἐμπλοκῇ & πώγωνι. id est: *Ornare se satagebant coma implexu & barba:* quo fiebat vt inter ambulādum rarissime se mutuo contingerent, vt intactum maneret capillorum decus. Erat & apud Athenienses festum ἐμπλόκια dictum, quo plexis crinibus incedebant fœminæ, Hesychio teste. Quin & Deorum quosdam capillorum intortionibus crispulos, gētilium erroribus adnumerat Arnobius vetus auctor. Iulius Pollux duo plectendorum crinium genera facit, τρόπιν & ὑπόπεζον, qui locus fine dubio vlcerosus est, quem quia ab aliis quoque citatum inuenio absque remedio, primus integritati suę restituere conabor. Constanter itaque legendum censeo στρόφιον, priore loco, vt posteriore, ὑπόπεζον. In illo procliuis fuit lapsus ob affinitatem literarum τ & π: nec minor in hoc, in ϕ & Θ. Quid vero commune est crinium plexui cum carina nauis, quæ τρόπις Græce dicitur? At quanto rectius implexi crines assimilabuntur vel intorto funi, vel serpentium voluminibus, quam vtranque significationem spiræ vocabulum tam apud Latinos, quam apud Gręcos complectitur, id quod notius est, magisque obuium, quam vt indubitatæ rei do-

1. Timoth. 2.

Lib. 17.

cumenta ex auctoribus huc aduocanda sint. Quapropter στεῖραν, siue spiram, illam plexus formam innui existimo, qua lubricis tractibus inerrant capillorum volutæ, in morem anguium caudas nodantium (quod in veteribus marmoreis signis etiãnũ videre est, eorumque æmulis picturis) qua in fastigiandis crinibus fere vti consueuerant fœminæ. Atque ea quidem est mea, in re parui licet momẽti, sententia, cui subscripturos non dubito qui pressius verba ponderabunt: atque ab ea quidem voce alterum quoq; plexus genus descendere, vt priori non absimile, puto. Huiusmodi spiras Naumachius σφεῖρας, hoc est, catenas appellat, eo versu:

μηδὲ κόμης σπείραισι πολυχιδέας πλέκε σειράς.

Neue coma intortas temeraria necte catenas.

Atenim complicare crines satis non fuit, vsque adeo vt auro argentoque nodatos insuper commemoret Homerus. Sic aureis cicadis eos innexuerunt Athenienses, quod antea dictum nobis est. Et Sophron nobilis mimorum scriptor κορώνας ἀναδουμένους dixit, eos, qui cincinni in modum cornuum arcus fastigiarentur, aut certe quorum capilli aureis argenteisue cornicibus religati forent (nam vtrunque notat vox κορώνη) cuiusmodi comas cicadis cornicibusque nodatas, Martianus Capella bracteatas videtur dixisse: nisi de scobe auri intelligamus istud potius, quam crinibus suis aspergere nonnulli, quod de L. Vero & Gallieno Imp. retulit præter alios Trebellius Pollio. Caligula omnibus turpitudinis notis infamis eo vesaniæ prouectus fuisse proditur a Suida, vt muliebri non contentus habitu incederet, capillitium quoque in cincinnos contorqueret, τὴν κόμην πλοκάμοις καὶ πλοκαμῖσι περιστέλλων, καὶ γυναικιζόμενος. Redeo postliminio ad crispitudinem natiuam, in qua memorabile est quod idem auctor refert, exactissimos quosque & classicos scriptores crispum quidem, sed tamen rarum capillitium Christi redemtoris effigiei, peculiari ratione appingendum censuisse. Vlyssem quoque illum sapientem οὐλοκάρηνον, id est, crispo capite describit Homerus. Apud Epigrammatarios exstat prouerbiali schemate dictum illud οὐλότερον σελίνου, apio magis crispum. quo spectat illud apud Aristotelem in Rhetorices tertio, σέλινον οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ, apium crispa habet crura. Et Lucianus in Amoribus, πολὺ τῶν ἐν λειμῶνι οὐλότεροι σελίνων, *multo crispiores pratensi apio*. Porro talem hominem τρίχυλον vocat Archilochus: quem immutata vocum textura οὐλότριχον Herodotus: οὐλοκόμην Alexis & Pherecrates Comici: οὐλοκάρηνον ceteri: Telesilla poetria οὐλοκίκιννον: cuiusmodi hominem ψαμμοολοκόμαν, refugum habere capillum durius extulit Sophocles. Crispos autem capillos contortosque ἐπιστροφίδας dici auctor est Eustathius. Æthiopum crines refugos eleganter dixit Lucanus, quomodo & Theodorici Gothorum regis cæsariem in verticem refugam crispari scribit Sidonius. Pari ratione & renodem capillum videtur crispum.

Suidas in dictione κίνα.

crispum dixisse Iulius Capitolinus, & Plinius Iunior vibratum capillitium. Lubet auctarii vice & illud adiicere, quod priscorum nonnulli in inculta coma gratiam videantur quæsiuisse. Tragicus Seneca Hippolytum Apollini comparās, in hoc laudat cæsariem nesciam colligi, in illo nulla lege iacentem & incompositam. Diomedes crispo, sed squallido capillo, σὺν αὐχμῷ, in Heroicis a Philostrato describitur. Ibidē Marcus Byzantius Sophista γενειάδος καὶ κόμης αὐχμηρῶς ἔχει, incomtam & squallentem barbæ pariter & comæ syluam gerens: ac præter hunc alii nonnulli Sophistæ. At Martialis in Amasia fusas per colla comas, tortis præfert.

De capillitii coloribus.

CAP. IX.

Capillorum ornatus colorum varietate distinguitur, vel natiua secundum gentes & familias, ac pro humoris in corpore exuberantis qualitate, vel acquisititia, artis ope aut per medicamenta, quæ quomodo comparari possit, nō est instituti huius exponere: si quem hæc cura tangat, is adeat Galenum, Aetium, Æginetam, Trallianum Alexandrum, scholæque Arabicæ primores medicos, pluraque offendet, quam quæ æquis oculis deuorare queat. Flauiæ genti nomen ereauit flaua cæsaries, vt Ænobarbos barba æris instar fulua nobilitauit. Tacitus Germanis rutilas comas attribuit: eaq; de caussa in Agricolę vita, Calidonios Britanię populos, qui inter Scotos censentur, rutilas habere comas idē auctor est, Germanicæ videlicet originis testimonium. Vnde Lucanus poeta de Cleopatræ pedissequis loquens: *Lib. 10. Pharſ.*

Tam flauos, inquit, gerit altera crineis,
Vt nullas Cæsar Rheni se dicat in aruis
Tam rutilas vidisse comas.

Et Iuuenalis: *Satyra. 13.*

Cœrula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Eodem sensu ruffum crinem dat Germanis Seneca. Iam & Sicambros subactos flauam sparsisse cæsariem Claudianus ait. Vsipios similiter Germaniæ populos flauos nominat Martialis: nec aliorsum auricomos Batauos dixit Sillius. Britannos flauos appellat Lucanus, cæruleos Martialis: illud ad capillorum colorem, hoc ad infectionem cutis, quæ glasto fiebat, pertinet. Mametrinus Francos in Britannia a Maximino fusos prolixo crine rutilasse ait. Getas quoque flauos vocat Claudianus: similiter flauos Arimaspos Callimachus. Itidem ξανθοκόμας, id est *flauicomos* Danaos Pindarus. Agathyrsos cæruleo capillo notabiles facit Plinius. Crathis Italiæ fluuius flauos conciliare crines putatur eius vnda ablutis: quod confirmant Strabo, Sotion, Hesigonus historicus, & tragicus Euripides, vbi ait:

ὧν ὑγραίνει καλλιςρέων ὁ ξανθαὶ χαίτας πυρσαίνων κράθις hoc est, *quam rigat pulcre qui flauos rutilare facit crines Crathis*: est enim ea emendatior lectio, quam quæ in impressis legitur codicibus, hunc in modum, αὐ ὑδραίνει καλλιςρέων ὁ ξανθαὶ χαίτας πυρσεύων κραίθις: illam agnoscit Eustathius. Idem de hoc amne testatur Ouidius, & de Sybari fluuio similiter. Cineris vnguem rutilum producere crinem, dicit in Originibus Cato: Mulieres, inquit, nostræ capillū cinere vngitabant, vt rutilus esset crinis. Menelao flauū capillum ab Homero attribui putant, propterea quod is color mori Spartanæ gentis in comæ studio operosioris, peculiaris assignetur, veniamque mereri in eo qui patrium ritum obseruarit, vt in Heroicis scribit Philostratus: alioqui adolescenti magis consentaneum studium, quam ea ætate rerumque gestarum gloria dignum: quapropter non abs re μειρακιωδῶς κομᾶν, id est, adoleścētuli more comatum esse ait. Propterea quem Homerus ξανθὸν appellat, eundem composita voce καρήξανθον dixit Tatianus Assyrius. Meleagrum quoque & Achillem flauos nuncupat Homerus, quem postremum flauis crinibus prehendit Minerua, ξανθῆς κόμης ἑλεπτηλεαίνα, quo loco inter Grammaticos nonnulli ξανθὴν κόμην floridum luxuriansq; capillitium exponunt, ἀπὸ τοῦ ἐξανθεῖν quod læto prouentu exuberet. Alii παρὰ τὸ ξαίνειν deriuantes, comi pectique dignam reddunt, ego vero rutilam: antiqui enim in capillis rutilam illam flauedinem commendarunt: vnde delectabilis illa vocum varietas, vt ξανθὴ κόμη, & πυρσὴ, & αἴθη ab igneo quodam fulgore, & ἡλιώδης siue ἡλιῶσα, quasi solis instar micans, pro eodem positæ legantur, vt ex Eustathio obseruare licet. Sic Philostratus, ξανθὴν κόμην οἶδε γραφικὴ καὶ πυρσὴν, καὶ ἡλιῶσαν, id est, flauam comam agnoscit pictura, & rutilam, & solarem: cuius postremæ vocis amantior esse idem auctor videtur, toties eam inculcando, quum Oeneo Ætolo Meleagri parenti ἡλιῶσαν κόμην tribuit, & Memnonem Auroræ maritum κομᾶν ἐν ἡλιώσῃ κόμῃ, id est, *comam solare iubar mentientem* habere prodidit. Tales crines etiam κηρόχρωτες a ceræ colore dicentur ex Chæremone, κόμαι δὲ κηροχρῶτες ὡς ἀγάλματος. Commodo Imp. statua coma velut auri scobe resparsa, diuinitatis opinionem attulit, dictitantibus Romanis, cœleste quoddam iubar caput eius circumdare, vt scribit oculatus testis Herodianus. Aurea coma Bacchum χρυσοκόμαν decorauit: item Narcissum illum formosum Apollinis delitias, testante Philostrato. Critiam ex triginta tyrannis vnum πυρότριχα, ab igneo capillitii colore, dixit Solon in Elegiis. Sylla quoque faustus cognomento comam habuisse auream, ignique concolorem proditur. Sic Comætho formosissima virgo Melanippi amore nobilis, ab aurea coma ignis in mōdum micante apud Pausaniam nomen habet (id enim est τῷ κόμῃ αἴθειν). Circen similiter aureos habentem crines describit Orpheus:

Lib. 15. Metamorph.

Eustat. Iliad. 1.

ἀπὸ

ἀλλὰ κρατὸς γὰρ ἔθειραι
πυρσοῖς ἀκτῖνεσσ' ἐναλίγκιοι ἠώρηντο.
At radiis similes solaribus vndique crines
Se fundunt humeros circum.

Cyclops apud Philoxenum Cytherium miratur & laudat χρυσεοβόστρυχον, hoc est, aureis cincinnis exornatam Galateam. Celebrat auream Berenices comam inter astra relatam Catullus: nam Pterelai & Nisi aureas comas fatales supra memorauimus. Apollo quoque audit χρυσοκόμης apud Cornutum. Fingitur & Cupido χρυσοκόμης, vt vola Philostrato. Iris quoque apud poetam χρυσοκόμῳ ζεφύρῳ μιχθεῖσα legitur, vbi Fauonius aureis crinibus donatur. Herodotus fabularum pater Phœnici aui χρυσόκομον πτερὸν, id est, *auricomas alas* addit. Plutarchus in ἐρωτικῷ memorat vim miram vnguinis cuiusdam, quo χρυσοειδῆ καὶ πυῤῥὰν, id est, auream flauamque comam redderent Romanæ matronæ, in inflanda cutis mole. Illud vero tacendum hic non est, quod flaua coma meritoria fuerit olim habita: vnde augusta illa meretrix Messalina apud Iuuenalem saty.6. fornicem adit:

Nigrum flauo crinem abscondente galero.

Et Virgil. subindicans parum pudicam Didonem,

Nondum, inquit, illi flauum Proserpina crinem
Abstulerat.

Huc spectat morsus Electræ in Clytemnestram matrem apud Euripidem:

ξανθὸν κατόπτρῳ πλόκαμον ἐξήσκεις κόμης.
id est:
Flauos speculi iudicio cincinnos componebas.

Quin & Flaccus nobile scortum Pyrrham interrogat, Cui flauam religet comam? Amor, inquit Euripides, φιλεῖ κάτοπτρα καὶ κόμης ξανθίσματα, *amat speculum & crinium ruffationem*. Quid, quod apud Ægyptios despicatui fuerit coma flaua, legeque cautum ne quis talem nutriret, eo quod Typhonis eiuscemodi fuisse diceretur? quemadmodum Agrigentini cæruleum colorem ciuibus interdixerunt olim, quod eo Phalaridis satellites vsi fuissent. Comici flauum colorem seruis tribuerunt, non in corporis solius, sed pilorum etiam colorem ludentes: hinc πυῤῥίας, qui & ξανθίας, Comicis seruilia nomina fluxere. Ac fortasse Terentius non Birriam, vt passim legitur, sed Pyrrhiam scripserat in Andria, vt Ennius Purrũ pro Pyrrho teste Cicerone. Certe mirum est adeo q qui nomenclaturas personarum fabulæ ad etymi rationem vocãt, de huius nominis ratione scriptum nihil reliquere, in exquirendis aliis oculati nimis & curiosi, quum tamen facile perspici potuerit in lubrico positum errorem, vocemq; alioqui nihil significantem, ad Græcum fontem esse referendam simul cum reliquis

πανυγηλόγοι πολιοί, ὃ γήρας δ' αὖθις θνητοῖς.

Nonnus Panopolitanus λευκάδα χαίτην eos vocat: Agathius scholasticus, amoris Nemesin: τὴν πολιὴν, inquit, κρατέω τίμιον πόθον. Quum vero canities efficiatur putredine quadam (cui rei argumento est, quod pili operti tegmine quopiam seu pileo, celerius canescant ob prohibitam videlicet transpirationem) eorum ratio infringitur & labefactatur, qui ariditati referunt acceptam canitiei occasionem quam pluribus verbis oppugnat Aristoteles: quanquam idem libro de coloribus, infirmitatem paucitatemq; alimenti pro caussa adscribat; facili momento in Caluitii viciniam descensurus, si quis oculatius Argum aut Aristarchum velit agere. Canities homini tantum & equis accidit, si Stagiritæ & Plinio credimus. Eius initium homini ferme a temporibus incipit. Theocritus: *Lib. 5 de generat. animal. cap. 5.* *Lib. 3. de histor. animal.*

> ἀπὸ κροτάφων πολιώμεθα πάντες γηραλέοι.
> *Ad tempora vtrinque senescimus omnes.*

Qua de caussa πολιοκροτάφους epitheto appellasse homines Homerus, ab Aphrodisæo Macrobioque adnotatur, nimirum humectioribus locis illis & pituitæ copia redundantibus. A primo ortu canos exstitisse nonnullos lectum est non semel: veluti Tarchonta, qui a Tyrrheno oppidis duodecim in Hetruria conditis præfectus fuit, quod innatæ illius a puero prudentiæ tributum a poetis verisimile est. Ita Cyguo Neptuni filio canities primis annis nata, nomen dedisse putatur. Tarquinium Priscum prudentissimum regem ab ineunte pueritia canum fuisse memorat Strabo. Numam quoq; Pompilium a prima ætate canũ fuisse asserit Seruius Honoratus, qua fide nescio: quanquam Virgilius illi incanũ mentum criniesq; tribuat iam tum senis. Quin & ab ipso natali canescere Albanos Scythiç populos, qui se posteros Iasonis credi voluerunt, refert Polyhistor Solinus, in hæc verba: *Albo crine nascuntur, canitiem habent auspicium capillorum, sic coma color gentis nomen indidisse videtur.* Scribit & Ctesias in Indiæ quadam gente fœminas semel tantum parere, eoque conceptu genitos confestim canescere. Refert item Hesiodus, Græas Phorci filias mox a partu canas fuisse, quas e sorore Ceto susceperat. Neque temere in Atheniensi gymnasio Socratem candente coma positum legimus, vt testatur Sidonius Apollinaris, nempe prudentiæ argumento, quod longa ætas, qualis est senum, rerum peritiam maturet, promoueat, perficiat denique. Quo spectat Ægyptii hominis pictum apud Platonem in Timæo, exprobrantis illi, nullum esse inter Græcos semper pueros senem nullam doctrinam canam: ita enim habet, Ἕλληνες ἀεὶ παῖδές ἐστε, γέρων δὲ Ἕλλην οὐκ ἔστιν, οὐδέ ἐστι παρ' ὑμῖν χρόνῳ πολιὸν μάθημα. Nazianzenus in Euandro Monacho, πολιῆς λευκοτέρας πραπίδας, mentõ canitie ipsa candidiorẽ commendat, prudentiæ argumento. Ab eodem describitur pater ipsius *Lib. 6 Æn.* *Cap 25. rerũ memorabilium.*

Nazianzeni sacrificus, πολιός τε νόον πολιός τε χάρηνον, mente pariter & capite canus. vbi turpissime omnium impegit Aldus Manutius perperam ita vertens, *Ciuitatisque mens, ciuitatisque caput.* Ouidius magnam fuisse quondam reuerentiam cani capitis, propter multarum rerum perspicientiam, & multiplicis prudentiæ opinionem, vel ait: quando & Deus ipse coram cano capite consurgendum præcipit, quo refertur & Salomonis illud elogium:

Leuit. 19.

Prouerb. 20. *Vt iuuenum gloria in robore posita est, ita senum dignitas in canitie.* Eleganter canitiei dignitatem extollit his verbis Heraclides: πολιὰ ἢ καὶ γῆρας ἱερὶ τῆς πολυετίας χρόνων λιμένες ἀσφαλὴς ἀνθρώποις ὅρμισμα, ἕως ὅσον ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς ὑποφθίνει, τοσοῦτον ἡ τῆς διανοίας αὔξεται ῥῶσις. id est. *Canities atque senium, sacri quidam portus sunt extremæ ætatis, secura hominibus statio, quantumque corporis tum decrescunt vires, tantum animi vigor augescit.* Neque absurdum

Malach. 6. fuit, quod despectui habita canities Eleazari viri magno natu generosum pectus ita perstrinxit, vt lubenter e vita excedere optaret. Cano seni in theatro vniuersi assurrexere Spartani, quem reliqui Græci exploserant. Apud Gentiles castitatis dea habita Vesta, cana Virgilio dicitur. Et Fides, cuius sanctissimum numen, cana eidem nominatur. Eadem dignitate Veritas cana apud Varronem audit. Naturę longæuæ rerum parenti canitiem dat Claudianus. Æternitatem eadem insignit Nonnus, sic inquiens:

ἕως δολιχὴν γενειάς
ἀμφιλαφὴς πολιῇσι κόμῃ λευκαίνεται αἰών.
Dum suffultum aue canis albescere barba
Æuum perget.

Sic Diphilus Comicus tempus appellat πολιὸν τεχνίτην, canum opificem. Apud Romanos vetusto more nubentes canis senum ornabantur, vt & Vestales virgines, castitatis vitæque integritatis exemplo, vt e Sex. Pompeio liquet. Thebę Bœotiæ habebant πολιὸν canum Apollinem teste Pausania in Bœoticis. Apud Cimbros sacerdotes & vates canæ, πολιότριχες, castra sequebantur, magno in honore habitæ, quæ de præliorum euentu vaticinia ædere solebant, vt Strabo est auctor. Ver iucundum, Græcis poetis canum ępitheto dicitur, ab amœno florum aspectu, sua albedine pratorum virorem interstinguentium. Phorco Ponti filio lucidam canitiem, quæ maiestatem adderet, tribuit Claudianus: & Glauco marino Philostratus his verbis. γλαύκῳ πολιὴν ὑγρὰ γενείων βεβρεχμένῳ, λευκὴν δὲ ἰδεῖν, καθάπερ κρουνοί. Romæ etiam nobilem Canorum familiam fuisse legimus, cuius meminit Spartianus. Caninis similiter (quos hodie Grisones nominant) adultiori & præstantiori inter Heluetios gēti, canities nomen creauit. Memorabile est Laconis dictum, qui ętate prouectior interroganti cuidam cur promissam aleret barbam canam: respondit, vt canos intuens nihil cōmittam illis indignum. Neq; vero derogat quicquam canitiei

auctori-

auctoritati, dictum Varronis in Aboriginibus, quando negat canitudinem (eo nanque verbo vtitur) semper comitem esse virtutem, quum nihil sit in rerum natura vndequaq; absolutum & beatum: interim tamen plerunque coniunctam illi esse virtutem non inficiatur. Neque item Menandri Comici dictum elevabit canitiei dignitatem, dicentis eam non adferre prudentiam, quum interdum etiam in iuuenibus cani succrescant, nihilo propterea prudentioribus. Ita enim ait:

οὐ γὰρ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν.

Canus capillus non parit prudentiam.

quod & Pindarus in Olympicis confitetur his versibus: φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον, id est, *Nascuntur & in iunioribus frequenter cani præter iustum ætatis tempus.* Id quod & Ergino Clymeni filio vsuuenisse dicit, qui virentibus etiamnum annis ante tempus canus, quum in funerale certamen ab Hypsipyle in exsequiis mariti Thoantis propositum descendisset, cum Boreadibus certaturus, a Lemniis mierculis risu fuit exceptus: vnde & in prouerbium abierunt, *Ergini cani*, de intempestiua canitie. Solet enim odiosa plerunque esse canities, imo vocabulum quoque ipsum laborat hoc nomine. Absinthium herbam amarissimam, canum dixit Ouidius, ab inamœna quam præ se fert, & cineritia albedine. Lupi non sunt modo, sed & a poetis cani dicuntur ob ingratum aspectum, vt qui non raucedinem solum concilient visi, sed vocem quoque ipsam expectorent. Mare etiam canum iidem nominant, ob albescentis spumæ squallorem. Decembrem mẽsem canum appellat Martialis propter inamœnum niuis omnia operientis spectaculum. Ferrum quod attritu candescit ad cædes & latrocinia infame, canum epitheto appellat Homerus, πολιὸν σίδηρον. Comici Græci non sine dicterii morsu canos appellant ἀλφιτοχρώτας, veluti polline albicantes. Horatius obiicit Lycæ meretriculæ iam emeritæ, capitis niues, canitiem ita nominans per calumniam. Sic Domitianus conspicatus quendam albicante pariter & flauente capillo varium, niuem mulso peruulsam gestare dixit, vt a Sexto Aurelio Victore literis proditum est: cuiusmodi hominem μιξότριχα Babrius fabulator (ita enim passim eum citat Suidas: siue mauis Gabrias, quod nomen in exemplaribus excusis legitur) appellat, non dissimili specie ab Api boue, cuius cauda duplici pilo variabatur, testante in Thalia Herodoto. Sed vt illud intra iocos stetit, ita ad immanitatem tetendit Antonini Commodi factum, quem scribit Lampridius sturnum adhibuisse iis, qui albescentes capillos inter nigros haberent, & eos capite suggillatos suppuratosque dimisisse. Anacreon Lyricus iuuentæ florem sibi effluxisse grauiter conquceritur, canosque successisse.

πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη

κρόταφοι, κάρη δὲ λευκὸν,
χαρίεσσα δ' οὐκ ἔθ' ἥβη
πάρα. hoc est: *Canescunt iam nobis tempora, albet caput, fugit amabilis iuuenta.* Illud vero minime silentio pertransiri debet, nulla re citius promoueri canitiem, quam curis, mœrore, & metu. Noui qui e naufragio præter spem salui enatauerant, repẽte canos euasisse. Commemorant alii nonnullos qui in prę ruptas rupes aucupii gratia, θήρης μελιτόεντα γλυκερὸν πόνον, vt verbis vtar Nazianzeni, funis ope perualserant, soluto eo aut delapso, desperabundos pręproperam canitiem accersiuisse. Memoratu non indigna est hoc in loco historia, narrata mihi olim a Francisco Dilpho, non gentilitiis magis imaginibus, quam singulari eruditione clarissimo equite, Cæsareæ Maiest. apud Serenissl Angliæ regem tum temporis Oratore: ea sic habet. Hispanus nomine Didacus siue Diegus Osorius nobilissima familia ortus, aulicæ puellæ amore captus, communicato prius cum ea consilio, in patula arbore & frondosa absconderat se (ea crescebat in Hispaniis intra regii horti septa.) Interim fortuito catelli melitæi latratu prodita colloquii fides, satellitum manui illum obiecit: comprehensus carceriq; inclusus, quod capitale fuerat illic deprehendi, dictata vltima sententia ita inhorruit totus, vt nox vnica iuuenem eundem & senem incanum viderit. Quo spectaculo motus carcerarius, delato ad Ferandum Regem catholicum prodigiosæ rei indicio effecit vt capitalis legis rigore in benignitatem conuerso, Rex illum absoluerit, dictitans pœnarum satis dedisse, qui præmaturam senectutem cum iuuentæ flore commutasset. Cui rei attestatur & Petri Messiæ Hispalensis auctoritas, euentum hunc imaginationi ascribens. Alioqui & amoris flagrans desiderium, Theocrito citam canitiem vel vno die accelerat, quum inquit:

Syluæ lectionum lib. 2. cap. 7.

οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἄματι γηράσκουσιν.

Eiusmodi hominẽ προπόλιον dici testatur Ælius Dionysius, quod ante tempus canos producat, eundemq́ue & ἀνεφάλαιον. quãquam ego ἀνεφάλαιον intellexerim potius eum, qui præpropere caluescat seu læuis fiat, si a tanti auctoris sententia dissilire par est, qui ab Horatio præcanus vocatur. At canum simpliciter πολιὸν appellant illi, & λευκοκραίταν, quasi albicipitem, & ἀλωπεκίζειν insuper teste Suida in collectaneis. at cui rari capillitio interspersi sunt cani, σπαρτοπόλιον talem vocari legimus. De spartopolio lege Pollucem & Hermolaum. Annotat præterea Eustathius ἄνθος (quo vocabulo proprie flos significatur) canum capillum notare: vnde φάλανθος dicatur caluus, sed non nisi præ senio, vt equidem reor: quem & λευκόκρανον dixit Sophocles. Illud vero inter naturæ miracula ascribendum quod refert Aristoteles, Grues senescentes magis nigrescere, contra quam cetera animantia.

De Caluitio.

CAPVT XI.

A Canitie ad Caluitium, non velut in diuerticulum, sed in cognatam viciniam (quippe senio magna ex parte peculiaris est vtraque) commigremus. Comam id propemodum capiti esse volunt, quod plantis germinibusque sunt folia, a rerum natura producta ad fructuum conseruationem, quorum fotu pariter & refrigerio, aeris iniuria tum auerteretur, tum retunderetur: quo fiat, vt auulsis frōdibus arbores & plantæ indecoro vulnere, ac depelli nuditate affectæ mœreant quodammodo, morsumque sentiant, vt in Symposiacis disserit Plutarchus: qua occasione Empedocles præceperit illud, τῆς δάφνης φύλλων ἄπο πάμπαν ἔχεσθαι, a lauri foliis abstinendas omnino manus esse admonens: nec iniuria, quippe quum natura ipsa loca glabra, nulla herbida lanugine vestita, velut effœtæ sui probrum damnet atque despecta habeat: quo respectu Iunius Columella castaneta caluescere e pluribus soli humorumque vitiis, dum nudatæ frondibus arbores visuntur, dixit. Huc spectat, quod Aristotel. id esse ait in homine caluescere, quod in auibus depennescere, πτερορρυεῖν: in foliis arborum, defrondescere, φυλλορροεῖν. Proinde nil mirum, si caluitium, quo caput fere depilatur, nimirum exstincto humore pilorum alūno (vti a Galeno scriptum est) apud omnes ætates opprobrii loco habitum fuerit semper. Quod confirmat Nasonis illud. *Lib. 4. ca. 35.* *Lib. 5. de gener. animal.* *Lib. 14. Therap.*

Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Qua ratione hirsutiem quoque suam excusat Polyphemus Ouidianus apud nympham Galateam. Helisæus propheta caluus a puerorum caterua sannis exceptus ludibrioque fuit habitus, quanquam nō inultus, quippe quos diris deuotos, proteruiæ pœnas vrsis dedisse constat. Caluitii deformitatem iniquissime tulisse Iulius Cæsar memoratur, eaque de caussa deficientem capillum a vertice reuocare cōsueuisse, teste Suetonio Tranquillo: cui attestatur & Dion, laurea semper vsum, postequam rerum potitus est, prædicans, διὰ τὴν αἰσχύνην τῆς φαλακρότητος. Domitianum Cæs. caluitio ita fuisse offensum a Suetonio scriptis proditum est, vt pro sua ipsius contumelia duceret, si cui alii obiicerentur: quanquam in libello quodam de Capillorum cura, ab eo conscripto, hoc ipsum dissimulare studuerit, patienter ferre se comam in adolescentia senescentem, scribens. Quo spectat quod Iuuenalis satyrice eum appellat Caluum Neronem. Thersiti portentorum omnium prodigiosissimo ψεδνὴ ἐπενήνοθε λάχνη. vt loquitur Homerus, per capillitii nudam raritatem, caluitium designans. Aristophanes nasutorum omnium facile princeps, suum ipsius caluitium nō dissimulanter in suis scriptis, ac præsertim in Pace Comœdia inuulgat, *Libr. Metamorph. 13.* *4. Regum. 2.*

Agathoclem Siciliæ tyrannum turpi caluitio deformem prodidit Græcus auctor Ælianus, quem cum puderet defluentis capilli, myrteam corollam, τὸ ψιλώσεως περίβλημα, idest, *glabritia velamen*, quo nuditas tegeretur, adornauit: cuius rei conscii licet Syracusani, tamē ne mutire quidem sunt ausi. Acerbe Iuliam filiam suggillauit Augustus, qui aliquando improuisus quum oppressisset Cosmetrias siue concinnatrices, præmaturam canorum segetem vellentes, percunctatus illam fuisse dicitur, mallet ne cana esse an calua post paucos annos: respondentique canitiem se præoptare regessit ille mendacii notam isto dicterio, Quid ergo istæ tam cito caluam te reddunt? vt a Macrobio traditum est. Vespasianus lepide caluitium arguta ostenti cuiusdam elusione non dissimulauit: nam viso Comete, qui mortem ipsius portendere credebatur, non sibi, sed Parthorum regi minitari dixit, illum nanque comatum esse, se vero caluum: ita enim Dion, ἐκεῖνος γὰρ κομᾷ, ἐγὼ δὲ φαλακρός εἰμι. Modeste tulit caluitii sui opprobrium Tiberius Cæsar a Seiano prætore ludibrio habitus, quando in Floralibus per caluos omnia peragi curauit ille, qui postea ab ipsius nomine Seiani nuncupati fuerunt: ac rursus e theatro descendentibus faces præferri per quinquies mille rasos pueros, qui caluitium glabris capitibus mentiebantur, curauit, vti literarum monumentis consignauit Dion Cocceius historiæ Romanæ 57. libro. Apud Petronium Arbitrum Eumolpus ita deplorat caluitii deformitatem:

Lib. 2. satur. cap. 5.

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesque comas tristis abegit hyems.
Nunc vmbra nudata sua iam tempora mærent,
Areaque attritis ridet adusta pilis.

Attamen Socratem recalua fronte depingit D. Hieronymus, sapientiæ argumento, ab oraculo illi tributæ: quo nomine assimilari ipsum Sileno caluo existimat Synesius. Æsculapium caluum ostendunt Ægyptii eandem ob caussam. Vlyssem item caluum nominat Synesius. Isocratem quoque oratorum omnium facile sanctissimum, caluum fuisse cōstat, in quo viro caluitii nota, prudentiæ testimonium dedit, quum dicerent de eo faceti homines, nosse se virum caluum, atque ita, vt eluceret atque spectaretur e caluitio viri cerebrum. Apuleius in Floridorum libris relicinam frontem, id est, capillitio nudatam probat in Alexandro. Temporis deus, quem καιρὸν illi, nos vt deam, Occasionem nominamus, recaluaster occipitio a coma libero capillis in supercilia diffluentibus, antiquitus pingebatur, vt refert Callistratus, talemque primus finxit Lysippus Sicyonius plastes. Refert Herodotus Scythicam quandam gentem a natali in perpetuum caluescere. Cenestellis gentilitii nominis originem dedit caluities natiua, vt Ale-

Lib. 4.

xander Neapolitanus annotat. Myconii quoq; pilis carentes nascuntur, quod præter Strabonem & Plinium testatur Lucillius vetus satyrographus, ita inquiens: Lib.10

Myconi calua omnis iuuentus.

ita vt Strabonis testimonio calui quicunque Myconii appellari prouerbiali dicterio consueuerint, ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ. Præter hominem (cui vni tantum animalium accidere caluitium, præterquam innatum, asserit Plinius) struthiocameli quoque naturaliter caluent, eodem auctore: item corui aquatici, quos a caluitii nota φαλακροκόρακας Græci nuncupant. Galba Imp. ita fuisse glaber traditur, vt Fabius Fabulus caput eius præcisum, vestis sinu exceptum portare coactus fuerit, quum ob pilorum raritatem difficilime prehendi posset, vti Plutarchus testatur. Colebatur apud Romanos olim Veneris cognomento Caluæ simulacrum, teste Lactantio, Cypriano lib. de idolorum vanitate, & Iulio Capitolino. Nominis occasionem dedit parata fœminarum promtitudo, ad catapultas tendendas capillos offerentium, obsesso iam tum a Gallis Capitolio. Fuit & Romanus orator insignis nomine Caluus, quem Latinum Demosthenem dixit Plinius, cuius & Fabius meminit. Carolus Ludouici Pii Imp. filius cognomento Caluus fuit dictus a Caluitio, in cuius laudem Hugbaldus Monachus, vir, vt tum ferebant tempora, haud indoctus, Eclogam conscripsit non illaboriosam, cunctis vocibus initialem literam c præferentibus, cuius tale est initium:

Carmina caluitii cirratus carpere caluos.
Conatus cecinit, celebrentur carmina calui.

Caluitii patrocinium suscepit caluus & ipse Synesius. Porro paucissimos habuisse caluos Ægyptus prædicatur, quod soliti fuerint ad viuam vsque cutem radi, quo compactius spissiusque redderetur craniū, vt in Thalia auctor est Herodotus, & ex eo Eustathius commentariis in Dionysium Periegeten: quanquam isthic perperam legatur ξηρᾶσθαι, quod verbum ad insolationem, & intorrido sole cutis densationem pertinet, quum ex Herodoto ξηρεῖαι legi debeat. A Caluitio plures fluxerunt parœmiæ: nam φαλακρὸν τίλλειν, id est, Caluum vellere dicitur, qui in cassum laborat, vt annotat Suidas. Et φαλακρότερος λίθιας, magis caluus quam ipsa tranquillitas: quod inde natum est, quod tempestate crispentur omnia & horreant, contra serenitate nuda & quodammodo calua iaceant. Item illud, Ouo depili nudior, quod e Niciæ Epigrammatarii dicto torqueri potest, quod tale est, ὠὸν ἅπαξ γέγονεν, quasi dixeris, Ouum totus euasit: exstat nanque in comatum prius, mox caluum redditum e multo pigmentorum vsu ad tingendos crines comparatorum, epigramma tale: Lib. 2 Epigr.

τὴν κεφαλὴν βάπτων τις, ἀπώλεσε τὰς τρίχας αὐτός,
καὶ δασὺς ὢν λίαν, ὠὸν ἅπας γέγονεν.

id est:

Amisit quidam crines, caput inficiendo:
Qui nunc est ouo nudior, hirtus erat.

Cuius simile est illud apud Petronium, Læuior ære vel rotũdo. Et illud Apuleii in Asino aureo, Cucurbita glabrior. Item, Concha læuior, vt apud Martialem:

Leuior & conchis Galle Cytheriacis.

Præterea parœmiacum illud, quo immanissimus Caligula vsus legitur, quum magnam carceratorum manum quodam tempore conspicatus, cunctos a caluo vsque ad caluum trucidari pręcepit, Lib. 58. ἀπὸ τοῦ φαλακροῦ μέχρι φαλακροῦ, vt refert Dion. Commemoratur & in glabros prouerbium, siue dicterium potius ab instituto sermone haud alienum, in rariorem barbam habentes, εἰς τροιζῆνα δεῖ βαδίζειν, Troezenem proficiscendum est: inde natum, quod πώγων, aut vt alii, γένειον (vtraque vox barbam signat) portus fuerit Troezenis, cuius accolæ prolixo capillo barbaque horridi fuisse decantantur. Porro caluum Græci φαλακρὸν, φάλανθον, ψιλὸν, μαδῶντα, λειοκάρηνον, & Homerice ψεδνὸν dicunt, vt apud Pollucem legere est: Suidas etiam ψιλνὸν: inuenio & ἐρημοκόμον in Epigram. collectaneis. Caluitio magis degener & infame vitium est pilorum deglabratio, Alopecia, dicta a vulpe, quæ sterilem toto anno locũ reddere lotio suo conspersum scribitur, si Callimachi Scholiastæ fides habenda est: imo ipsemet Callimachus istud innuere videtur in hymnis, inquiens:

ὡς ὅτε κόρσης
φωτὸς ἐνιδρυνθεῖσα κόμην ἐπενείματ' ἀλώπηξ.

id est:

Alta immersa velut capitis depascit honorem
Vulpes.

Cuius vitii originem & curationem abunde docebunt Galenus, Trallianus, alii.

IOSE-

JOSEPHI CASTALIONIS I. C. VARIÆ LECTIONES.

Qui sit equus dexter, qui sinister, in agitatione, & bigarum certamine.

Turnebus reprehensus.

CAPVT I.

HAdrianus Turnebus libro Aduersariorum XIV. cap. XXIV. ad illud Horat. Sat. V. lib. secund.

Vis ne tegam spurco Damæ latus,

vel, vt in manuscriptis legitur,

Vt ne tegam,

Ouidii sententiam assecutus non videtur: qui *Exterior*, pro *Interior*, reposuerit. Nam quod Ouidius seni dederat, ille ad iuuenem retulit. Cum senectuti Poeta plurimum semper tributum fuisse, senioresque a iunioribus summo cultu, obseruantiaque affectos testaretur, Fastorum quarto sic extulit:

Et medius iuuenum non indignantibus ipsis
Ibat, & interior, si comes vnus erat.

id est: Si cum duobus, pluribusue senex iunioribus progrederetur, in medium recipiebatur: si vero cum vno tantum comite natu minore incederet, interior erat senior, eiusque latus a iuniore officii caussa tegebatur. Grauius etiam peccant, qui *Anterior*, legūt: vt sit secundum eos sensus præire, ac præcedere grandiores natu, iuniores subsequi honoris gratia consuesse. Quid hoc ineptius dici potest, inter duos vna, & pari passu ambulare senem, vni vero additum antecedere? Sed redeo ad Turnebum. *Tegere latus* interpretatur esse, latus sinistrum eius, qui potentior sit, claudere: & eiusdem Satyræ versum explicans,

Ne comes exterior, si postulet, ire recuses.

exteriorem enim, qui ad læuam sit, & sinistræ locum, vt hodie Romæ quoque receptum est, inferioris esse opinatur, neque in eo fallitur. Addit præterea nonnulla, opinionis suæ confirmandæ gratia, quæ omnino falsa sunt: dextræ videlicet maiorem esse habilitatem, & agilitatem, quam læuæ, nosque facilius in dextrá, quam in sinistram conuertere solere; flexumque ad metam dextrum esse interiorem, exteriorem sinistrum: totam denique agitandi rationem peruertit. Nam, vbi ad metam flectebatur, breuior quidem gyrus erat interior, longior autem exterior: sed interior *Læuus*, exterior *Dexter* dicebatur. quod non vidit Turnebus, qui sic scripsit: *Ita dexter qui erat interiore flectebat gyro, vt læuus exteriore.*

Sed & equus sinisterior ampliorum lustrabat orbem, quam dexterior. Hæc ille. quæ longe aliter dicta sunt quam in vsu res ipsa fuerit, & literarum monumentis prodita. Apud Homerum ἰλιαδ. ψ. Antilochum filium Nestor monet, vt in curriculi agitatione equũ dextrum incitet, sinistrum vero metæ circumducat.

> αὐτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον
> κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τέ οἱ ἡνία χερσίν.
> ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω.

quod sic Latinis versibus sumus complexi:

> *Quadrupedis ferias dextri sed verbere dorsum*
> *Vociferans, laxasque immittas pronus habenas,*
> *Ad meta vero lauus tibi saxa propinquet.*

Silius lib 16. de bello secundo Punico ludis funebribus:

> *Non vnquam effusum sinuabis demens axem,*
> *Sed lauo interior stringebat tramite metam.*

Papinius Statius Thebaidos 6. ludis item funebribus:

> *Sperauit flexa circum compendia meta*
> *Interius ductis Phœbeius augur habenis*
> *Anticipare viam, nec non & Thessalus heros*
> *Spe propiore calet, dum non cohibente magistro*
> *Spargitur in gyros, dexterq; exerrat Arion.*

Vergilius Æneidos lib 5.

> *Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige cursum:*
> *Litus ama: & lauas stringat sine palmula cautes.*
> *Altum alii teneant, &c.*

Et paullo post:

> *Ille inter nauemque Gya, scopulosq; sonantes*
> *Radit iter lauum interior: subitusq; priorem*
> *Præterit; & metis tenet aquora tuta relictis.*

Hic de nauali certamine, illi de bigarum agitatione præclare scripserunt. Neque motus, flexusque in dextram facilior agiliorque vmquam est habitus, sed multo nos facilius in læuam conuertimus: quod bene periti architecti in scalarũ flexu obseruant. Hæc ego non accusandi Turnebi studio notaui, sed ne quem tanti viri auctoritas in errorem induceret. Multa doctissime Turnebus vir eruditissimus scripsit, quædam minus recte ad grauiora properãti exciderunt.

An Britannos viceris Augustus. Horati, & Suetoni loci collocati.

CAPVT II.

Britannis non solum bellum intulisse Augustum, sed de iis etiam triumphasse, ex iis, quæ infra scripta sunt, est cognoscere. Seruius, enarrans versus illos in 3 Georg apud Verg.

> *Et duo rapta manu diuerso ex hoste trophaa,*

Bisque

Bisque triumphatas vtroque ab litore gentes.

Occidentis, inquit, *propter Britannorum Triumphum*. Idem paulo supra, ad illum, *Purpurea intexti tollãt aulaa Britanni. Nam Augustus, postquam vicit Britanniam, plurimos de captiuis, quos adduxerat, donauit ad officia theatralia.* Christophorus Lãdinus in Oden 35. lib. 7. Horat. secutus Seruium, *Defecit*, inquit, *Britannia post mortem Iulii, quam Cæsa. recuperauit. ergo & de Parthis, &c. & de Britannis triumphauit, &c.* Vtque hæc parui roboris sint, possunt tamen grauissimis ipsius Horatii sententiis niti. Is libr. 1. Ode 35. sic precatus est Fortunam:

Serues iturum Cæsarem in vltimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.

Et lib. 3. Od. 5. aperte confirmat Britannos ab Augusto subactos, his carminibus:

Cœlo tonantem credidimus Iouem
Regnare, præsens diuus habebitur
Augustus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusq́; Persis.

Quem locum explicans Landinus, inquit, *Ex iis, quæ proueniũt a Ioue, illũ regnare credimus, nusquã tamen videmus. Augustum aũt præsentẽ intuemur, deũq; cognoscimus ex immortalibus beneficiis in nos collatis, cũ & Britannos & Parthos superauerit.* Coiunxit aũt & lib. 1. carm. ode 21. Horatius has duas nationes, quæ P. R. erant infestæ antequam ab Augusto essent domitæ. Horat. ad Apollinem:

Pestemque a populo & Principe Cæsare in
Persas, atque Britannos
Vestra motus aget prece.

Sed hi, & quos subscripsi, versus sunt compositi ante expeditionem. Epod. Od. 7.

Intactus aut Britannus vt descenderet
Sacra catenatus via, &c.

Quare ex iis necessario sequitur, vt Augustus non bello solum persecutus sit Britannos, sed vero etiam domuerit. Id quod Leuinus Torrẽtius, vir doctissimus negat in Suetoni Claudio, ad illũ locum, *Britanniam potissimum elegit neq; tentatam vlli post Diuum Iulium, & tunc tumultuantem ob non redditos transfugas.* Horatiũ autem ea de Britannica expeditione & victoria dixisse opinatur Torrentius, quæ non re vera fuerint, sed quæ ipse Poeta futura crediderit. Suetonii locus de mendo suspectus esse potest. Nam in altero meo antiquo non *Tentatam*, sed *Depradatam* est legere. Præter quam quod Strabo lib. 4 aperte narrat, *suo tempore Britannorum legatos Augusto Cæsari, Populoque Romano vniuersam fere Insulam propriam, familiaremque instruxisse.*

Hadriaticum Mare æstuosum.

CAPVT III.

QVæsitum est, cur ab Horatio in mari Hadriatico fœdiores, quam alibi, tempestates excitari dicantur. Ego quid sentiam, paucis exponam. Primum nego apud Horatium esse scriptum expresse, Hadriam præter cetera maria sæuire: quamuis ex subiectis locis & tempestuosum esse, & æstus maximos vento, in primis Austro flante commouere, facile intelligam. Ode 3 lib. 1.

——nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadria
Maior, tollere, seu ponere vult freta.

Ode 14. lib. 2.

Fractisque rauci fluctibus Hadria.

Ode 3. lib. 3.

————neque Auster
Dux inquieti turbidus Hadriæ,

Ode 9. lib. 3.

———— & improbo
Iracundior Hadria.

Ode 27. libr. 3.

—— ego quid sit ater
Hadriæ noui sinus, & quid albus
Peccet Iapix.
Hostium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus Orientis Austri, &
Æquoris nigri fremitum, & trementes
Verbere ripas.

Deinde, vt demus, ex iis locis colligi, quod in quæstione positum est, & vtamur philosophorum aliqua ratione, dico, in mari Hadriatico atras, & sæuas tempestates excitari truculentius, propterea quod arcte, & anguste conclusus est is sinus. id quod in fretis propter angustias accidere ignorat nemo. Illud sane frigidum est, non esse Hadriam reuera adeo violentum, sed videri solitum Romanis, qui in prouincias, addo etiam in Græciam studiorum caussa ex Italia nauibus transmittebantur. Quid enim respondebimus nostri temporis hominibus, qui frequenter quidem, sed summo cum periculo vitæ, & fortunarum, eo mari vtuntur? Quid Græcis, & iis, qui, ante quam Romanorum arma transmarinis cognita essent, valde Hadriam formidabant? Æschines quidem certe, cum in mores Demosthenis inueheretur vehementius, inquit, illum ita difficilem, durum, morosum, atque inconstantem fuisse, vt cum Hadria satius fuerit, quam cum illo negotium habere. Hæc sunt, quæ de proposita quæstione habui dicere.

Num

Num veteribus insignia fuerint, Collati Illustrium Poetarum loci.

CAPVT IV.

QVærebatur apud amicum meum, num veteribus Insignia fuissent: cumque ipse forte interessem, dixissemque, multa esse apud Latinos Poetas huius rei exempla, vnumque ex Ouidio de Thesei agnitione exstare dixissem, subinde amicus meus, longe aliter a Plutarcho rem exponi, dixit, quippe qui cultello super mensa ad carnes appositas incidendas districto ab Ægeo patre Theseum filium agnitum scripserit, neque de insignibus in cultello inscalptis mentionem fecerit. eaque tantum filii indicia esse voluerit, quę Pater apud Matrē grauidam calceos scilicet, & cultellum sub cauo lapide reliquerat. Ego vero, digressus domum, Ouidium sumsi reperi, vt dixeram, libro Metamorphoseos septimo sic scriptum:

Agrestes Aconita vocant. ea coniugis astu
Ipse parens Ægeus nato porrexit, vt hosti.
Sumserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii cognouit eburno
Signa sui generis, facinusq; excussit ab ore.

Vergilius libro septimo nonnulla militum in Clypeis expressa signa explicat, his versibus:

Pulcer Auentinus: clypeoque insigne paternum
Centum Angues, cinctamq; gerit serpentibus Hydram.
Et infra:
Ipse inter primos præstanti corpore Turnus
Vertitur, arma tenens, & toto vertice supra est.
Cui triplici crinita iuba galea alta Chimæram
Sustinet, Ætnæos efflantem faucibus ignes.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnæ,
At leuem clypeum sublatis cornibus Io
Auro insignibat, iam setis obsita, iam bos,
Argumentum ingens, & custos virginis Argus,
Cælataq; amnem fundens Pater Inachus vrna,

Valerius Flaccus lib. 6. Argonaut.

Cuncta phalanx insigne Iouis, cælataq; gestat,
Tegmina, dispersos trifidis ardoribus ignes.
Nec primus, radios miles Romane, corusci
Fulminis, & rutilas scutis diffuderis alas.
Insuper auratos collegerat ipse Dracones,
Matris erat specimen, linguisq; aduersus vterq;
Congruit, & tereti serpens dat vulnera gemma.
Et paullo infra:

Vergilii & Stati loci collati.

CAPVT VI.

DIligentissimus Vergilii obseruator, & imitator Papinius Statius exstitit. id quod & ipse testatus est libro Siluarum quarto ad Marcellum:

—— tenues ignauo pollice chordas
Pulso, Maroneique sedens in margine templi,
Sume animum, & magni tumulis accanto magistri.

Quare mirandum non est, si ad magistri imaginem carmen suum plerumque format. Quis non voluptate perfunditur summa, cum libro Thebaidos primo cõuiuium Vergilianum, & Regium cultum expressum videt?

—— adolere focos, epulasque recentes
Instaurare iubet. dictis parere ministri
Certatim accelerant. vario strepit icta tumultu
Regia, pars ostro tenues, auroque sonantes
Emunire toros, altosque inferre tapetas.
Pars teretes leuare manu, ac disponere mensas.
Ast alii tenebras & opacam vincere noctem
Aggressi, tendunt auratis vincula lychnis.

Reliqua hic, ne longum faciam, supersedeo describere. Ea si conferet harum rerum studiosus cum Vergiliana cena, quam Æneæ Dido exhibuit, operam non ludet. Veram enim imitandi rationem præcipiet.

Vergilii locus a Statio expressus.

CAPVT VII.

PApinius item Statius luculenter Vergilianum illud expressit, quod libro Æneidos secundo legitur:

—— neque enim responsa dabantur
Fida satis.

Sic enim libro Thebaidos secundo ille:

—— nec reddita contra
Vox, fidamque negant suspecta silentia pacem.

Infrenis quid sit, aduersus Seruium, & Donatum.

CAP. VIII.

MAle Seruius interpretatur apud Vergilium libro decimo vocem *Infrenis*, ad illum versum,

Illum infrenis equi lapsu tellure iacentem.

Infrenum enim, esse asperrimum, dicit. Nos vero *Infrenem*, siue *Infrenum*, dictum contendimus, quod nullo regeretur freno. Pessime autem Donatus ad illud lib. Æneid. 4.

Et Numidæ Infreni cingunt.

Infrenos enim, indomitos esse, comminiscitur. Optime omnino Silius Italicus orator, & poeta clarissimus, quiq; Latinę linguę vim, proprietatemq; optime callebat, li. 1.

Hic passim exsultant Numidæ, gens inscia freni,
Queis inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Et lib. secund.

——nullaq; leuis Getulus habena.

Olympi apud Vergilium recte scriptum, Reiectæ multorum castigationes tertiam vocalem in soluta quoque oratione contra Prisciani sententiam scribendus.

CAPVT IX.

PRimus decimi Æneidos libri versus multorum ingenia multum exercuit: variarumq; in lectione & sensu duarum vocum postremarum fuisse inuenio. Nam fuere, qui non *Omnipotentis*, sed *Omnipatentis*, quod cœlum ab omni parte pateat, vel potius *Omniparentis*, nec defuerunt, qui *Omnipotentes*, quod Iouis epitheton est, reponendum censuerint; sed pro *Olympi*, substantiuo adiectiuum substituerint, & ad *Domum* retulerint, vt esset, *Domus Olympia*. quorum omnium sententias, atque opiniones subuertit doctissimus L. Cæcilius Minutianus. Is libello de Orthographia hac de re sic scriptum reliquit:

Olympius appellatur Iuppiter. Ennius:
Decessit Olympius.

Vergilius:

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.
Domitius Marsus inter cognomina Iouis ponit Olympius.
Naeuius:
Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Hæc Cæcilius.

Hinc factum videtur, quamobrem in manuscriptis libris sit,

Omnipotentis Olympi.

Cum enim Olympius, Iouis cognomen sit, & Domus Olympi, id est, Iouis domus a Vergilio dicatur, recte *Omnipotentis* epithethon adiunctum est. Quod tamen non viderunt plerique doctissimi viri. Neque est, quod Olympi, patrio casu, per simplicem tertiam vocalem, non autem per geminam, hoc modo, Olympii, negotium facessat. Frequentior enim est eius vsus apud optimum quemque Latinitatis auctorem, quam nos recensere possimus: Verg. Ecloga 1.

Nec spes libertatis erat, nec cura peculi.
Et:
Pauperis & tuguri congestum cespite culmen.

Et libro Æneidos primo:

Hic

Hic tamen ille vrbem Pataui sedesque locauit
Teucrorum, Pro, Peculii, Tugurii, Patauii.

Hortensi, pro, Hortensii. Lucanus lib. 2.

Pulsata sonuere fores: quas sancta relicto
Hortensi merens irrupit Marcia busto.

Terenti, pro Terentii. Horatius Sat. lib. 1. Sat. 2.

——pater ille Terenti, &c.

Et Carm. primo, Od. 29.

Libros Panæti, Socraticam & domum.

Pro, Panætii. Quod multis in locis factitauit. lib. 1. Sat. 5.

Inde forum Appi.

Et Epist. lib. 1. epist. 6.

Porticus Agrippæ, & via te conspexerit Appi.

Et ibidem, epist. 18.

Brundusium Numici melius via ducat, an Appi.

Et Epist lib. 2. epist. 9.

Septimius Claudi nimirum intelligit vnus.

Et ibidem, epist. 12.

Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis
Armenius cecidit.

Appi, Claudi; pro, Appii, Claudii.

Priscianus libro septimo fatetur quidem, veteres poetas subtrahere solitos alteram in genitiuis geminantibus tertiam vocalem. vt Verg. Georg. quarto:

Illo Vergilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, studiis florentem ignobilis oti.

Sed id metri caussa factum adiungit. Ego vero nec vlla carminis necessitate factam eiusmodi vocalis abiectionem dixerim. nam in soluta oratione idem factitatum. quod facile iis probabo, qui oculos, mentemq; ad veteres inscriptiones conuertunt.

I. O. M. D.
PRO. SALVTE. AVGG. NN.
L. SEPTIMI. SEVERI. PII
PERTINACIS. ET. M.
AVRELI. ANTONINI. PII
FELICIS . AVG . ET
IVLIAE. AVG. ET. S. P. Q. R
SEMNVS. AVGG. NN. LIB. OPTIO
TABELLARIORVM. STATIONIS
MARMORVM. ARAM. POSVIT.

Vides, Septimi, Aureli; pro, Septimii, Aurelii.

Apud Delphinos.

TI. CLAVDIVS
LEMNVS

DIVI. CLAVDI
AVGVSTI. LIB
A . STVDIIS
Ibidem:
STATI. CASSI. AELI
STATILI. est legere, pro, Statii, Cassii, Aelii, & Statilii.

Quid sibi velit aratrum muris inducere, collatus Modestini I.C. locus cum Horatiano.

CAPVT X.

ARatri in vrbes demolitas, ac dirutas inductione, ius ciuitatis amissum significari, atque ex vrbe agrum factum, notum est. id quod a nostris Iurisconsultis diserte traditur. Modestinus l. si vsusf. D. Quibus modis vsusf. amittatur. *Si vsus fructus,* inquit, *ciuitati legetur, & aratrum in eam inducatur, ciuitas esse desinit, vt Carthago passa est. Ideoq; quasi morte desinit habere vsumfructum.* Horatius vero libro Carminum primo, Ode 16. hoc ipsum tetigit:

Ira Thyesten exitio graui
Strauere, & altis vrbibus vltimæ
Stetere caussæ, cur perirent
Funditus, imprimeretque muris
Hostile aratrum exercitus insolens.

Sidera pro singulis stellis. Æger, pro Ægroto: reiecta quorundam scrupulosa proprietatis obseruatione.

CAPVT XI.

AMicus meus, homo pereruditus, valde proprietatis amator, neque Sidera pro Stellis, neque Ægrum pro Ægroto Latine dici contendebat. Quod Sidus proprie sit plurium stellarum signum, & Ægritudo, vnde Æger, ab Ægrotatione multum differat. hæc enim corporis est, illa vero ad animum pertinet. Quæ quamquam ita sint, & vere, atq; erudite disserantur, aliter tamen vsurpari passim video. Hæc autem a me libere libenter vindicantur, quod Latinæ linguæ studiosis consultum volo, ne qua sollicitudo, aut scrupulus scribentes torqueat, aut remoretur. Vergilius pro singulis stellis, non autem pro stellarum conuentu, libro Æneidos quincto Sidera extulisse facile videtur:

—— cælo ceu sæpe refixa
Transcurrunt, crinemq; volantia sidera ducunt.

Et libro secundo:

—— & iam nox humida cælo
Præcipitat: suadentque cadentia sidera somnos.

Non enim cum ipsa nocte Nauis, Anguis, Coruus, Orion, Erigone, & reliqua signa, sed singulæ stellæ occidunt. Sexcentis

prope locis Sidera a Vergilio, & Horatio large pro Stellis quibuscumque accepta dixerim. Cicero Tusculanis quæstionibus lib. v. *Cum sidera viderit innumerabilia cælo inhærentia cum ipsius mundi motu congruere certis infixa sedibus, septem alia suos quoq; tenere cursus multum inter se aut altitudine, aut humilitate distantia.* Eodem sensu aliis in locis ab eodem Sidera efferuntur.

Æger autem quamuis animo quis dicatur, & ab ęgritudine non multum absit, tamen Ægrum ad corpus referri, sæpe numero reperio. Cicero Epist, ad Tironem decima: *Ne nausea molestiam suscepisti æger.* Et Epistol. x i. *Cau: festines, aut committas, vt aut æger, aut hyeme nauiges.* Et ad Atticum libro sexto: *Tiro ad te dedisset literas, nisi eum grauiter ægrum reliquissem.* De Natura Deorum libro secund. *Ne ægri quidem omnes conualescunt.* Horatius Sat. 4. lib. 1.

—— auidos vicinum funus vt ægros
Exanimat, mortisque metu sibi parcere cogit.

Idem ad Valaam:

——— vicus gemit inuidus ægris,
Qui caput & stomachum supponere fontibus audent.

Et ad Pisones:

—— velut ægri somnia.

Vergilius lib. Georg. 3.

—— & quatit ægros
Tussis anhela sues.

Lucretius lib 3.

Non alio pacto, quam si pes cum dolet ægri.

Idem lib. 2.

Quæ non audierit mixtos vagitibus ægris.

Lib. 3.

—— doloribus ægris.

Et:

—— quod nimis ægris
Luctibus indulges.

Hinc intelliges, licere pro arbitrio, & vt commodum est, modo præponere, modo postponere adiectiua; & Ægrum, tum ad corpus, tum ad animum referri.

Matrimonia cum fratrum vxoribus damnata. Ægyptiorum, & Iudæorum instituta super ea re. Defensus Imp. Zeno. Conanus reprehensus.

CAPVT XII.

IVre Pontificio quantumuis exstincta affinitas prohibet matrimonium viri cum omnibus vxoris mortuæ vsque ad quartum gradum, & item mulieris cum omnibus, qui virum suum defunctum ea proximitate attingebant. cap. 1. de consang. & affin.

Tantum abest, vxorem fratris mortui ducere vt nobis liceat. c. vlt. de diuortiis. & l. fratris vxorem. C. de incest. quamuis id necesse esset fratri superstiti apud Iudæos, facere, si frater eius liberos ex vxore sua non suscepisset Deuteronomii cap. 25. vbi sic legitur: *Si simul habitauerint, mortuusque fuerit alter eorum, ne nubat vxor mortui alieno viro foris, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & primogenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel* & quæ sequuntur. Hanc esse legẽ putat Connanus libro Iuris Ciuilis 18. capite. 5. quam imp. Zeno Ægiptiis tribuit. lege licet quidam. C. de incestis nuptiis, qua fratrum vxores licet virgines ducendi facultas adimitur: ac Zenonem halucinatum esse ostendere conatur. Ego vero Principem prudentissimum non adeo in sua ditione peregrinum, neque adeo instituti Ægyptiorum imperitum puto, vt hęc ignoraret. Nemo autem est, qui nesciat, alios esse Iudæos, alios Ægyptios. neque est, quod quisquam obiiciat fuisse Iudæos diu apud Ægyptios. Nam eius rei apud Populum Romanum orbis terrarum dominum ratio non habebatur, qui Iudnam, qui Ægyptum in prouinciæ formam redactas, & discretas haberet. Illud sane constat, aliam fuisse legẽ Ægyptiorum ab ea, qua Iudæi vtebantur. Siquidem Imp. Zeno permissas Ægryptiis cum fratrum vxoribus matrimonio nondum consummato ciuibus Romanis ademit. Nam, quamuis corpore vxor mortui fratris cum eo numquam copulata esset, voluntate certe, & iure coniuncta videbatur. Iudæorũ vero lex vxorem fratris, cognitam quidem a defuncto, sed non grauidam, neque matrem factam, fratri superstiti ducendam dabat, vt ex ea ipse filium susciperet, qui fratris mortui & nomen referret, & filius diceretur. Quare Imp Zenonem nulla in re halucinatum arbitror, qui Ægyptiorum institutum nominatim damnarat; quod apud eos liceret fratri fratris vxorem ducere, modo esset virgo, neque se cum altero fratre commiscuisset: cuius conditionis ratio Iudæis non erat habenda.

Libertini Qui

CAPVT. XIII.

SVetonius Tranquillus in D. Claudio scriptum reliquit, *Libertinos antiquis resp. temporibus dictos fuisse, non eos ipsos, qui manumissi essent, sed eorum filios.* Quod nusquam apud bonos auctores reperio. Quare verius esse opinor, quod a plerisque doctis viris receptum est, Libertos dici, cum ad Patronos referuntur, eosdem vero Libertinos appellari, cum ingenuis opponuntur, & condicionis libertinæ homines significamus. Plautus Libertinam non Libertam, quæ vindicta manumissa esset, aperte ostendit in Milite glorioso:

Pyrgopol.

Quid? ea ingenua, an festuca facta, serua an libera est?

Palæstrio

vah, egone vt ad te ab libertina esse auderem internuntius.

Donatus in Terentii Andriam, *Feci e seruo vt esses libertus mihi.* *Mihi*, inquit, *ideo additum est, quia libertus ad aliquem, dicitur.* Dionysius Lambinus ad illud Horat. Sat. vi. libro. I,

Cum referre negas, quali sit quisque parente
Natus, dum ingenuus.

Ingenuus, inquit, *erat Horatius, si ingenuus est is, cuius pater seruitutem non seruiuit. Nam antiquo iure ciuili Libertini a Libertis differebant. Cum Liberti sint serui manumissi, Libertini autem libertorum filij quam distinctionem Imperatores sustulerunt.* Hæc vt ita Lambinus dissereret, Suetonii locus, opinor, effecit. Vnde autem didicerit, libertinorum, & libertorum discrimen ab imperatoribus sublatum, ignoro, somniasse hominem puto. Plautus certe, qui longe ante libertatem ab Imperatoribus oppressam vixit, nullam talem inter eiusmodi appellationes differentiam extitisse ostendit. cum libertinam eam ipsam nominat, quæ patroni sui liberta erat. Equidem Liuius libro nono extremo, libertinorum filios ab Ap. Claudio Censore in senatum lectos prodit, sed libertorum filios fuisse libertinos non adscribit. Quod est apud Suetonium mendose, vt mea fert opinio, his verbis:

Latum Clauum Libertini filio tribuit. cuius rei reprehensionem verens, etiam Ap. Cæcum Censorem, generis sui proauctorem, libertinorum filios in Senatum allegisse docuit ignarus, temporibus Appij, & deinceps aliquandiu Libertinos dictos, non ipsos qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos. Læuinus autem Torrentius ad eum Suetonii locum multa erudite congessit. Verum duo ibi ab eo disputata sunt, quæ mihi non probantur, primum ex libro de viris illustribus locũ profert, eoq; mirũ in modũ innititur, neque locum, neque librum suspectum habet deinde, credit, libertinæ conditionis homines ab Appio in Senatum lectos; proindeq; lectionem eius infamem, & ignominiosam a Liuio dici, qui libro non extremo, vt diximus, non libertinos, sed libertorum filios in Senatum legisse Appium, scriptum reliquit. quæ ipsa Appii lectio infamis, & ignominiosa est habita. Nam libertinorum filii, quamquam ipsi ingenui, qui numquam seruitutem seruissent, dicerentur, & liberi nati non facti essent, inter obscuras, & viles personas numerabantur, quod non ex ingenuis essent orti parentibus Libet hoc loco proferre legẽ septimam, C. de incestis & inutil. nuptiis, quæ ad hanc rem mire facit, & tenuiorum dignitatem tuetur: *Humilem vel abiectam feminam minime iudicamus intelligi, quæ licet pauper, ab ingenuis tamen parentibus nata sit. Vnde licere statuim⁹ Senatorib. & quibuscũq; amplissimis dignitatib.*

praditis, ex ingenuis parentibus natas, quamuis pauperes, in matrimonium sibi accipere, nullamque inter ingenuas, & opulentiores ex diuitiis, & opulentiore fortuna esse distantiam. Humiles vero, abiectasque personas eas tantummodo mulieres esse censemus: ancillam, ancillæ filiam, libertam, libertæ filiam; scenicam, scenicæ filiam, tabernariam, tabernarii, vel leonis, aut arenarii filiam, aut eam, quæ mercimoniis publicis præfuit. Ideoque huiusmodi inhibuisse nuptias Senatoribus harum fœminarum, quas modo enumerauimus. æquum est Torrentii verba subiiciam: *Sic enim auctor de viris illustribus: Ap. Claudius Cæcus in Censura libertinos quoque in Senatum legit. quam ob caussam, vt puto, Liuius lib. 9. lectionem eius in Senatum infamem, & ignominiosam vocat. Ceterum cum libertinos ille, Suetonius vero Libertinorum filios ab Appio in Senatum lectos scribit, Libertinos illic pro his qui libertini generis fuerunt, accipio: vt Libertinitas, & Ingenuitas, pro libertini vel ingenui statu ponitur apud Sabinum, l. 2. Si libertus ingenuus esse dicatur, alioqui sequeretur, Appium libertorum filios allegisse, quod Sueton. negat, & recte sane.*

De Tribu Camilia extra XXXV. numerum.

CAPVT XIV.

PRæter triginta quinque illas insigniores Tribus, reperiuntur aliquot aliarum nomina, quæ diligenter Onuphrius Panuinus in libro ciuitatis Romanæ congessit. CAMILIAE verò nomen incertius, est quo modo legẽdum sit in antiquis monumentis compendio literarum notatum. Non enim absolute, & integre insculptum est, sed vsque ad tertiam literam, vel quinctam perductum, sic, CAM. CAMIL. Quare interpretatus est varie, CAMILLAM CAMILLIAM. & CAMILLINAM. Nos sine vlla dubitatione vnico L. per octo literas scribi oportere, ex inscriptione, cuius exemplum infra scriptum est didicimus, hoc modo, CAMILIA. Is autem lapis Via Salaria nuper effossus apud Alexandrum Rondonum statuarium ad Montem Pincium visitur.

D. M
L. AVRELIVS. L. FIL
CAMILIA. FIRMVS
BAGENNIS. MIL. COH
XI. VRB. >. NIGRINI
VIX. ANN. XL MIL. AN. XXI
TESTAMENTO PON
IVSSSIT

Ex consule ex quæstore qui vocarentur.

CAPVT V.

VAriæ a viris eruditissimis de his vocibus, Ex Consule, Ex Quæstore Ex Præfecto Ex Prætore, & id genus reliquis, disputatum est. Alciatus libro Dispunctionum quarto, capite tertio, in eam

in eam potius sententiam discedit, quam Mysingerus Institutionum initio amplectitur. Atque Ex Quæstore eundem esse putat, qui sine præpositionis adiectione Quæstor dictus est idem etiam de ceteris dicendum censet. Quanquam incertus est,& parũ constans. Ego,præter P. Criniti opinionem, quæ Alciato probatur, Autores laudabo,quod vnum in Crinito Alciatus desiderat,grauissimoque veterum Conciliorum testimonio eiusmodi appellationes perinde valere, ac si Consularem, Quæstorium, & Prætorium diceret, quo modo olim,qui Consulatum, Quæsturam, & Præturam gesserant, vocabantur. Nam cum Imperatores ius Consulariratis, Prætoriatus, Quæstoriatus quibusdam dare cœpissent, qui numquam illos magistratus gesserant, cœperunt ii, qui vere fuerant in magistratu,non iam amplius Consulares, aut Quæstorios se vocare: ita enim vocabantur etiam, quibus hoc Principali tantum beneficio tributum erat: sed Ex Consule, Ex Quæstore,& sic in ceteris. Scribendum autem, atque efferendum sexto casu, vt Ex Cubiculariis, Ex Archiatris, & Ex Protectoriis, qui iis muneribus functi sunt. quod Antonius Augustinus libro Emendationum tertio, capite tertio, erudite confirmat. Ex eo autem quod lib. x i i. C. de Quæstoribus, l. vnica, initio habetur in libris impressis, *Qui ex Quæstura honore*, putant nonnulli vnicam dictionem esse,auctam præpositione, per omnes casus, numerosque variabilem: vt Quæsturæ nomen,sine præpositione,Ex. Ego falli eos puto;ac duas orationis partes seiunctas esse, neque in vnam dictionem coalescere posse existimo;prępositionemque, Ex,pertinere non ad proximam vocem Quęsturæ,sed ad alteram longius dissitam puto;vt sit,Ex honore Quæsturæ:quod transpositionis genus elegans est,& Latinis consuetum. Præterquam ꝙ in manuscriptis libris est legere, sine vlla præpositionis adiectione, Quæsturæ honore. Nunc ad testimonia veterum Sanctorum Conciliorum venio,quibus confirmem,Ex Consulibus, Ex Prætoribus,Ex Quæstoribus,fuisse dictos,qui eos honores gessissent, non qui gererent. quasi dixeris,non esse Consulem, sed Ex Consule,id est,Ex Consulis honore,& imperio abiisse. Hoc autem ita esse, facile iudicabit,qui,cum duos tantum singulis annis Consules ordinarios fuisse norit, longe vero plures vno tempore in sacris Conciliis recenseri Ex Consulibus animaduertet. Illud adiungo,in iisdem Conciliis Præfectos dici, qui Præfecturam gererent;Ex Præfectis autem,qui Præfectura functi essent; additumq; numerum,quotiens quis eum honorem gessisset hoc modo, vt habetur in Actione prima Synodi Chalcedonensis, *Ex Præfecto Prætorii sexies*:Eius initium adscribam.

In Nomine Domini Nostri Iesu Christi, Consulatu piissimi, & amatoris Christi Imperatoris Flauij Marciani perpetuo Augusti, & qui fuerit nuntiatus sub die octauo idus Octobris, indictione quarta,

in Chalcedonensi ciuitate, Metropoli Prouinciæ Bithyniæ facta est synodus ex decreto piissimorum, & fidelissimorum Imperator Valentiani. & Marciani, congregatis in Ecclesia sanctæ ac triumphatricis Martyris Euphemiæ gloriosissimis iudicibus, id est, magnificentissimo, & gloriosissimo Magistro militum, & Ex Consule ordinario, ac Patricio Anatolio; & magnificentissimo, & gloriosissimo Præfecto sacrorũ prætoriorũ Palladio: & magnificẽtissimo & gloriosissimo Præfecto Vrbis Daciano; & magnificẽtissimo. & gloriosissimo Vincemalo, & magnificẽtissimo, & gloriosissimo Ex Magistro Martiali; & magnificẽtissimo Comite deuotissimorum domesticorũ Sporatio; & magnificentissimo comite rerum priuatarum Genethlio. Appositis etiam e glorioso Senatu, id est, magnificentissimo & gloriosissimo Ex Præfecto Prætoriis sextos & ex Consule ordinario, ac Patricio Florentio; & magnificentissimo, & gloriosissimo Consule ordinario, & Patricio Senatore; & magnificentissimo, & gloriosissimo Ex Magistro officiorum, & Ex Consule ordinario, ac Patricio Nomio; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præfecto, & ex Consule Ordinario, ac Patricio Protogene, & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præfecto Vrbis Theodoro, & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præfecto Vrbis Apollonio; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præposito sacri Cubiculi Romano; & magnificentissimo, & gloriosissimo. Ex Præfecto Illyrici Theodoro; & magnificentissimo & gloriosissimo, Ex Præfecto Prætoriorum Constantino; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præposito Sacri Cubiculi Artaxerxe; & magnificentissimo, & gloriosissimo, Ex Præfecto Illyrici Eulogio.

Vides hic recenseri quinque Ex Consulibus, id est, Consulares: quos si Consules interpretaris, vno eodemque tempore sex Consules ordinarii, ne suffectos putes, extitisse videbuntur. Nam Imperator Flauius Martianus Cõsulatum eo ipso anno gerebat. Idem dicendum de Præfecto Vrbis, Præfecto Prætorii, Præfecto Illyrici, quos vno eodemque tempore magistratus a pluribus gestos absurdum est fateri: plures autem vni tantum honores congestos eodem tempore, putidum est affirmare. Quare dicendum est, Ex Consulibus, Ex Prætoribus, Ex Præfectis, Ex Quæstoribus, non esse Consules, Prætores Præfectos, Quæstores, sed Cõsulares, Prætorios, Præfectorios, & Quæstorios, id est, qui his magistratibus functi essent actu, & opere, ad differentiam eorum, qui honorarii dicebantur. Quibus tantum Consularia, & Prætoria ornamenta, non autem Consulatus & Prætura beneficio Principis concessa essent. Vides item hic, Palladium, Præfectum Prætoriorum; & Tatianum, Præfectum Vrbis, qui Præfecturas gererent, Florentium autem, Ex Præfecto Prætorii. & Constantinum, Ex Præfecto Prætoriorum; & Theodorum, Ex Præfecto Vrbis; & Apollonium item, Ex Præfecto Vrbis, qui Præfecturis eiusmodi functi essent. Plura qui volet, ex reliquis eiusdẽ

Synodi

Synodi actionib. petet. Plura itē in Cōstantinopolitani Concilii actionibus habentur, quæ ad hanc rem pertinent. Non posse autem hæc nomina per casus flecti, sed prælatæ præpositioni sexto casu tantum seruire, argumento est lapis apud Glorierios, ad læuam excisus, quem punctis, notato literarum, quæ desiderantur, numero, suppletum excudendum curauimus.

D. D. N. N. FL. VALENTINIANO. ET. GRATIANO
... RATORIBVS. SVIS

CEIONIVS . RVFIVS . VOLV . . SI
ANVS . V . C . ET . INLVSTR . . IS
EX . VICARIO . ASIAE. ET . CEIO
NI. RVFI . VOLVSIANI . V . C
ET. INLVSTRIS. EX PRAEFECTO . . PRE
TORIO. ET. EX. PRAEFECTO VR . . BIS
ET. CECINE LOLLIANE. CLAR . . ISSI
MAE. ET. INLVSTRIS . FEMIN . . . E
DEAE. ISIDIS SACERDOTIS. FI . . LIVS
ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX P . . ERCE
PTIS. TAVROBOLIIS VI. ARAM. CONSTITV . . IT
ET CONSECRAVIT. X KAL. IVN. D. N. VA . . LEN
TINIANO. AVG. ET. NEOTERIO. C . . . ONSS

Grates agi recte dicuntur.

CAPVT XVI.

Friuola sunt pleraque de differentiis, & proprietate sermonis, quæ circumferuntur. Illud in primis falsum est, quod dicitur, inter Grates, & Gratias hoc interesse, quod Grates referimus, Gratias agimus. Nullum enim discrimen harum vocum apud veteres animaduerti. Ouidius certe Agendi verbo Grates coniunxit, in Ibin:

Huic igitur meritas grates, vtcumque licebit,
Pro tam mansueto pectore semper agam.

Cicero de Somnio Scipionis: *Et grates,* inquit, *tibi ago, summe Sol, vobisque reliqui Cælites.* Liuius lib. 10. *Læti, atque alacres, Diis, Populoque Romano grates agunt.*

Vergilius lib. Æneid. primo Persoluendi, id est, referendi verbo adiunxit:

——grates persoluere dignas
Non opis est nostræ.

Quemadmodum autem Gratias Agere, & Referre; sic Grates Agere, Persoluere, & Referre, Latine dicimus. Quod si qd interesse

quispiam velit, Grates vel carminis necessitati, vel antiquitatis honori concedi, libentius dixerim.

Solstitium siue solstitia numero multitudinis, pro Æstiuo tantum. Vergilij locus illustratus.

CAPVT XVII.

MVltos, linguæ Latinæ ignoratione, in magnos errores incidisse, animaduerti. Mirari autem satis non possum, quamobrem viri quidam bene docti, & in literis exercitati, quorum certe famæ detractum nolim, aliter omnino, quam sententia postulet, Vergilii versus Georgicorum libro primo interpretentur:

Humida solstitia, atq; hyemes optare serenas,
Agricolæ. hyberno lætissima puluere farra.
Lætus ager.

Non enim defuere, qui, dum se Astrologos ostentarent, ridicula quædam ad eum locum, libris editis, tradiderunt: duo esse Solstitia, æstiuum alterum, alterum hiemale. de vtroque Vergilium sensisse, pluuiamque iis tum ęstate, tum hieme aliaque id genus monstra.

Longe vero aliter exponendum esse Virgilii locum, optimi Latinæ linguæ auctores ostendunt. Solstitium enim pro Æstate, cui Hiems opponitur, ab ipso Vergilio vsurpatum est, Ecloga septima:

Muscosi fontes, & somno mollior herba,
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus vmbra:
Solstitium pecori defendite: iam venit æstas
Torrida: iam læto turgent in palmite gemmæ.

Lucretius lib. quinto & ipse pro Solstitio æstiuo, vt isti loquuntur, accepit:

Nec ratio Solis simplex, nec certa patescit,
Quo pacto æstiuis e partibus Ægocerotis
Brumaleis adeat flexus, atq; inde reuertens
Canceris vt metas vertat se ad solstitialem.

Ouidius lib. 1. de Ponto, eleg. 4.

Longa dies citior brumali sidere, noxque
Tardior hiberna solstitialis erit.

Antequam, inquit Ouidius, ex Attici memoria mutua beniuolẽtia effluat, æstiuus dies, qui longiss. est, breuior fiet hiemali, & nox solstitialis, id est, æstiua, quæ breuissima est, productior hiemali fiet. Idem lib. Fastorum sexto:

At, si non esset potus, dixisset eadem
Venturum tempus solstitiale die.

Horatius lib. Epistol. 1. ad Bullatium:

Incolumi Rhodos, & Mitylene pulcra facit, quod
Pænula solstitio, campestre niualibus auris.

Solstitio

Solstitio, id est, per æstatem: cui opposuit, *Niualibus auris*, id est per hiemem. Brumam porro solstitio opponi, ex ipso Cicerone intelligimus; qui libro de natura deorum secundo sic scriptum reliquit: *Solis accessus, discessusque solstitiis, brumisque cognoscitur.* M. Varro aperte eandem rem explicat lib. de lingua Latina quincto, his verbis: *Alter motus Solis est, alter cœli, quod mouetur a Bruma ad Solstitium. Dicta Bruma, quod breuissimus dies est; Solstitium, quod Sol eo die sistere videatur; aut quod Sol ad nos versum proximum est Solstitium. Cum venit in medium spatium inter brumam, & solstitium, quod dies aquus sit, ac nox; Æquinoctium dictum.* Ex iis igitur constat, a maioribus seruatum religiose, quod a minoribus deprauatum est. Nam apud bonos Latinitatis auctores Solstitii nomen Solstitium æstiuum duntaxat significat. Vergilii autem sententia ea est: adulto vere, qui proxime æstatem attingit, pluuiam frugibus necessariam esse, vnde alantur. Per brumam vero, & hiemem, serenitatem conducere. Macrobius li. Saturnalium quincto, ca. 20. hos versus enarrat; & carmen rusticum antiquum profert:

Hiberno puluere, verno luto, grandia farra, Camille, metes.

Pecunia in nominibus occupata, id est, mutuo data, vel ad nomina facienda destinata, nostra non est. Ciceronis, & Iurisconsultorum loci comparati.

CAPVT XVIII.

SVbtilis Kalẽdarii ratio quibusdam, & ob id obscurior videtur: Kalendarii autem nomen hoc loco interpretor, tabulas, seu librum fœneratorum, quo in libro eorum nomina scribebantur, quibus pecunia ferebatur expensa, & mutuo data. At, quoniam plerumque Kalendis collocabantur nummi, Kalendarium eiusmodi librum appellarunt. Horatius de laudibus vitæ rusticę, exigendorum, faciendorumque nominum tempora eleganter tetigit:

Hæc vbi locutus fœnerator Alphius,
Iam iam futurus rusticus,
Omnem relegit idibus pecuniam.
Quærit Kalendis ponere.

Quod autem dixeram Kalendarii rationem obscuriorem, eo spectat, quod Cicero in Topicis de Loco differentię sic scriptum reliquit: *Non, si vxori vir legauit omne argentum, quod suum esset, iccirco, quæ in nominibus fuerunt, legata sunt. Multum enim differt, in arca ne positum sit argẽtum, an in tabulis debeatur.* Ad eũ locum Seuerinus Boetius optime disputat: *legato genere, videlicet excepta differentia, legatas esse species tantum. argẽti autem species esse signatum, non signatum, differentias vero seu qualitates pecuniæ in possessione posita vel non posita, exceptas, legato non contineri propter illud*

pronomen adiectum, quod suum esset. nummi enim in nominibus, siue mutui dati, in possessione eius, qui dedit, non videntur. si quidē ea mutui vis est, vt quod mutuum datur accipientis fiat. Huc accedit, quod non solum nomina, & crediti nummi excepti videntur, sed vero etiam quidquid argentum ad Kalendarium & nomina facienda dūtaxat destinatum in arca sit, vel a debitoribus exactum, vel aliunde redactum. Qua de re copiose eleganterque a nostris Iurisconsultis disseritur. Scæuola l. vxorem, § legauerat. de leg. & fideicomm. *Legauerat*, inquit, *per fideicōmissum Maeuius, ita: Quidquid in patria Gadibus possideo, &c. Item quæsitum est, Kalendariis quod in patria sua, vel intra fines eius defunctus exercuit, instrumenta in domo, quam in patria sua habebat, reliquit, an id quoq; Kalēdarium propter verba suprascripta Maeuius, ex caussa fideicommissi deberetur. Respondi, non deberi. Item quæsitum est, an pecunia, quæ in arca domi Gadibus inuenta esset, vel ex diuersis nominibus exacta, & ibi deposita, ex fideicommisso debeatur. Respondi supra responsum esse.* Et Africanus l. qui filium, eodem: *Qui filium, & nepotem heredem instituerat, certa prædia, quæque in his mortis tempore sua essent, nepoti per fideicommissum dederat, excepto Kalendario. Mortis tempore in ea arca, in qua instrumenta, & cautiones debitorum erāt, pecunia numerata inuenta est. plerisq; videbatur vix vero simile esse, vt testator de pecunia numerata sensisset. Ego autem illud dignum animaduersione existimabam: cum quis Kalendarium præstari alicui voluerit, vtrum nomina dumtaxat debitorum præstari voluisse intelligendus sit, an vero etiam pecuniam, si qua ab his exacta, eidem tamen Kalēdario destinata fuerit. Et magis puto, quemadmodum si exacta pecunia, & rursus collocata essent, permutatio nominum non perimeret, vel minueret fideicommissum: ita ipsas quoq; pecunias, si adhuc Kalendario, id est, nominibus faciendis destinata essent, eidem fideicōmisso cedere debere. Quinetiam illud quoq; putem defendi posse; vt non modo a debitoribus exacta pecunia, sed quacumq; de caussa redacta, eidem tamen rationi destinata, fideicommisso cedant.* Cellus præterea ex ipsa antiquitate petitam aliam eius rei rationem affert, l. si chorus eodem. *Quæ, ibi*, inquit, *mobilia mea erunt, do, lego, nummos ibi repositos, vt mutui darentur, nō esse legatos, Proculus, ait. at eos, quos præsidii caussa repositos habet, (vt quibusdā bellis ciuilibus factitassent) eos legato contineri, & sæpe audisse se rusticos senes ita dicentes, Pecuniam sine peculio fragilem esse. Peculiū appellantes, quod præsidii caussa reponeretur.* Ex iis igitur grauissimorum auctorum locis facile intelligimus, hoc nos iure vti, vt ea tantum nostra sint, quæ possidemus; Pecuniam autem mutuam collocatam, siue etiam in eum vsum comparatam, nostram non esse. Proinde, cum quis, quod suum est legat, non videtur instrumenta, & cautiones debitorum legare, aut etiam pecuniam ad fœnus destinatam, vt olim fiebat.

Lustrum

Lustrum quinque annorum spatium. Horati locus illustratus.

CAP. XIX.

VIdeo a nonnullis Lustri nomen, cum annorum spatium significat, pro quatuor duntaxat annis accipi, quamuis quincto quoque anno Vrbem lustrari, Ciuitatem censeri, ac Lustrum condi fateantur. eorum autem opinio inde fluxit, quod, peracto quadriennio, ineunte quincto anno, censum peragi putarent. Quare faciendum mihi esse duxi, vt, quæ inter legendum auctorum loca notarim, in medium proferam. Statius lib. Siluarum 2. de Surrentino Polli:

Huc me post patrii lætum quinquennia lustri.

Et lib. 3. ad Claudiam vxorem, quam vel ipsa Penelope castiorem dicit, quæ viginti annos Vlysse marito caruit:

——— & si ego met patrio de litore raptus
Quatuor emeritis per bella, per æquora, lustris
Errarem, tu mille procos intacta fugares,
Non intertextas commenta retexere telas,
Sed sine fraude palam, thalamosque armata negasses.

Martialis libro primo de Demetrio puero amanuensi, ægrotante, ac moriente, manumisso: quod Epigramma, propter summam elegantiam, & antiquitatis notitiam, totum adscribere libuit:

Illa manus quondam studiorum fida meorum,
Et felix dominis, notaque Cæsaribus.
Destituit primos virides Demetrius annos,
Quarta tribus lustris addita messis erat.
Ne tamen ad Stygias famulus descenderet vmbras,
Vreret implicitum cum scelerata lues,
Cauimus, & domini ius omne remisimus ægro,
Munere dignus erat conualuisse meo.
Sensit deficiens sua præmia, meque patronum
Dixit, ad infernas liber iturus aquas.

Quid hoc apertius? cum quarta messis, id est quartus annus tribus lustris addi dicatur, continuo sequitur, Lustrum non ex quatuor annis, vt isti volunt, constare. Præterea, si quadriennio Lustrum absolueretur, non tria lustra, sed quatuor dici debuissent ætatis Demetri, qui decessit tertio exacto lustro, & quarti lustri quarto anno. id est, vndeuigesimo, siue decimo nono ætatis anno. Est autem hoc dicendi genus perelegans, ac Poetis in describendis annis perfamiliare. Horatius libro Carminum secundo, Ode quarta:

Cuius octauum trepidauit ætas,
Claudere lustrum.

Quadragesimum ætatis annum Horatius exegisse se significat. Et lib. 4 Ode 1.

Circa lustra decem flectere mollibus
Iam durum imperiis.

Annum agebat quinquagesimum. Quod Ouidius in Ibin dixit:

Tempus ad hoc lustris bis iam mihi quinq; peractis.

Idem libro Fastor. secundo, de puero quinctum decimum annum agente:

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.

Ad quem locum interpres inepte hac de re disputat. Sed & Horatii locus est in Carmine sæculari:

Si Palatinas videt æquus arces,
Remque Romanam, Latiumq; felix,
Alterum in lustrum, meliusq; semper
Proroget æuum.

Ad quem locum interpretes Lustrum improprie pro sæculo sumi scripserunt. Ego vero Horatium proprie locutum censeo, & de quinquennio proxime futuro, non autem de centesimo anno sollicitum fuisse.

Nam singulis lustris, id est, quinquenniis vota pro Reipublicæ incolumitate concipiebantur. Qua de re sic Suetonius in Augusto: *Mors quoque eius, de qua dehinc dicam, diuinitasque post mortem, euidentissimis ostentis præcognita est. Cum lustrum in campo Martio magna populi frequentia conderet, Aquila eum sæpius circumuolauit; transgressaque in vicinam ædem super nomen Agrippæ, ad primam literam sedit, quo animaduerso, vota, quæ in proximum lustrum, suscipi mos est, collegam suum Tiberium nuncupare iussit. Nam se, quamquam conscriptis, paratisque iam tabulis, negauit suscepturum, quæ non esset soluturus.* Hæc Suetonius. Huc accedit, quod, vt tradit Dio, eo ipso anno sæculari, qui erat vrbis conditæ DCCXXXVI, finito decennio, in quinquennium Reipublicæ constituendæ potestatem accepit Augustus: cui eadem mox in alterum quinquennium decreta est: ac rursus in decennium. Quo more vsi sunt in Republica administranda, qui secuti sunt, Imperatores. Quare in veteribus monumentis Vota Quinquennalia, Decennalia, & Vicennalia, & Tricennalia leguntur, quæ primo, secundo, & tertio decennio imperii soluebãtur. Est in hortis Farnesianis Palatinis marmor, cum victimis, & inscriptione:

CAESARVM
DECENNALIA
FELICITER

Et in Arcu Imper. Constantini.

VOTIS. X VOTIS. XX

Versus

Versus obelisci Constantiniani aliquot locis illustrati, Metallum pro ma mori fodinis.

CAPVT XX.

IN basi Obelisci, quem e Circo Maximo effossum ante Basilicam Lateranam Sixtus V. Pontifex Maximus statuit, complures erant inscalpti versus, quibus Imperatoris Constantii donum significabatur. Eos versus a nobis descriptos, cum erueretur basis, nostris libris inserendos, ac posteris transmittendos curauimus, quando ea basis confracta in alios vsus concessit.

Patris.opus.munusque.suum.tibi.Roma.dicauit
Augustus.toto.Constantius.Orbe.recepto
Et.quod.nulla.tulit.tellus.nec.viderat.ætas
Condidit.vt.claris.exæquet.dona.triumfis
Hoc.decus.ornatum.genitor.cognominis.vrbis
Esse.volens.cæsa.Thebis.de.rupe.reuellit.
Sed.grauior.Diuum.tangebat.cura.vehendi
Quod.nullo.ingenio.nisuque.manuque.moueri
Caucaseam.molem.discurrens.fama.moneret
At.dominus.mundi.Constantius.omnia.fretus
Cedere.virtuti.terris.incedere.iussit
Haut.partem.exiguam.montis.pontoque.tumenti
Credidit.&.placido.vexerunt.æquora.fluctu
Litus.ad.Hesperium.populo.mirante.carinam
Interea.Romam.tetro.vastante.tyranno
Augusti.iacuit.donum.studiumque.locandi
Non.fastu.spreti.sed.quod.non.crederet.vllus
Tantæ.molis.opus.superas.consurgere.in.auras.
Nunc.veluti.rursus.rufis.auulsa.metallis
Emicuit.pulsatque.polos.hæc.gloria.dudum
Auctori.seruata.suo.cum.cæde.tyranni
Redditur.atque.aditu.Roma.virtute.reperto
Victor.ouans.Vrbisque.locat.sublime.tropæum
Principis.&.munus.condignis.atque.triumphis.

Cognominis vrbis. Constantinopolim significat. Cognominis autem ὁμώνυμος, id est, eiusdem nominis. Vt apud Plautum:

Quid agunt duæ germanæ meretrices cognomines.

vocabantur enim Bacchides Eiusdem vero nominis Cōstantinopolim accipio, non quod Constantini nomen, sed quod Vrbis

Romæ nomen referret. Nam Cõstantinopolis Noua Roma dicta est. Duæ igitur Vrbes erant cognomines, id est, eiusdem nominis. Ad vitandam vero ambiguitatem, addebatur alteri, Noua Roma; alteri, Vetus, Senior, Antiqua Roma. Senioris, & Nouæ mentio est in secunda cognitione Sancti Chalcedonensis Concilii his verbis: *Conuenientе vero, & sancto Concilio & vniuersali Concilio secundum sacram Sanctionem in Chalcedonensi ciuitate congregato, idest Paschasino, & Lucentio Reuerendissimis Episcopis, & Bonifacio Reuerendissimo Presbytero, agentibus vices sanctissimi, & Deo amantissimi Archiepiscopi Senioris Romæ sancti Leonis, & Anatolio sanctissimo Archiepiscopo magni nominis Constantinopolitanæ ciuitatis Nouæ Romæ.* Et libro XI. C. de priuilegiis Vrbis Constantinop. *Vrbs*, inquit, *Constantinopolitana non solum iuris Italici, sed etiam ipsius Romæ veteris prærogatiua lætetur*, & l. intra, C. de operib. pub. *Intra vrbem Romam Veterem & Nouam nullus iudicum nouum opus informet.*

In versu autem, *interea Romam* TARO, cum duæ litteræ fracto marmore desiderarentur, fuerunt inductę PO, a viro non indocto, vulgatumque impressis versibus TAPORO, vt Tyranni cognomen esset quod Fuluio Vrsino viro litterarum cognitione præstantissimo, non satisfecit. itaque loco illarum repositæ sunt ab eo hæ duæ E, T, factumque TAETRO, quo nihil aptius fieri potuit. Tantum enim abest, vt publicis priuatisque monumentis perduellium, damnatorumque nomina mandarentur, vt inde abraderentur. Quod si victoria de hostibus a Senatu iudicatis esset incidenda, sine nomine hostis oppressi conscribebatur. Exprimebatur tamen verbis communibus Tyranni, & Tyrannidis factio oppressa, & exstincta, adiecto etiam nomine ad Tyrannidem, Tyrannumque detestandum idoneo, vt hoc loco factum est: *TÆTRO Tyranno.* est & in hortis Farnesianis Palatinis eiusdem temporis basis quæ huc pertinet:

RESTITVTORI. VRBIS ROMAE. ADQVE. ORBIS
ET. EXTINCTORI. PESTIFERE. TYRANNIDIS
D. N. FL. CONSTANTIO. VICTORI. AC. TRIVMFATORI
SEMPER. AVGVSTO

NERATIVS. CEREALIS. V.C. PRAEFECTVS. VRBI
VICE. SACRA. IVDICANS. D. N. M. QVE. EIVS

Et in Arcu Imperatoris Constantini:

IMP. CAES. FL. CONSTANTINO. MAXIMO
P. F. AVGVSTO. S. P. Q. R
QVOD. INSTINCTV. DIVINITATIS. MENTIS
MAGNITVDINE. CVM. EXERCITV. SVO
TAM. DE. TYRANNO. QVAM. DE. OMNI. EIVS
FACTIONE. VNO. TEMPORE. IVSTIS

REM-

REMPVBLICAM . VLTVS . EST . ARMIS
ARCVM. TRIVMPHIS. INSIGNEM. DICAVIT
LIBERATORI. VRBIS FVNDATORI. QVIETIS
VOTIS. . X. VOTIS XX

Illud quoque notandum est quod sic inibi legitur:

——*rufis auulsa metallis,*

Metalla esse hoc loco marmoris fodinas apparet. quo sensu apud Lucanum accipiuntur libro quarto:

Extrahitur, durus silicum lassata metallis.

Idem libro sexto:

Ingentes cautes, auulsaque saxa metallis.

Papinius item Statius libro Siluarum primo, de balneo Etrusci:

Sola nitet flauis Nomadum decisa metallis.

Idem libro quarto, ad Marcellum:

An ne metallifera repetit iam mœnia Lunæ.

Titulus etiam est libro XI. C. de metallariis & metallis: vbi in prioribus legibus de metallico canone cautum est. In l. autem, Cuncti, *Metallum saxorum venam* interpretantur Imperatores Gratianus, Valens, & Theodosius, his verbis: *Cuncti qui per priuatorum loca saxorum venam laboriosis effossionibus persequuntur, decimas fisco, decimas etiam domino repræsentent, cætero modo propriis suis desideriis vindicando.*

Prætor tutelaris.

CAPVT XXI.

IVstinianus, dandi tutores ius penes Prætorem fuisse, ex Constitutionibus, id est, ex Imperatorum placitis, scriptum reliquit, Instit. de Atiliano tutore, §. Sed ex his. Hunc autem Prætorem Tutelarum vocatum, & a M. Aurelio factum, scribit Iulius Capitolinus: *Prætorem*, inquit, *tutelarem primus fecit, cum antea tutores a Consulibus poscerentur, vt diligentius de tutoribus tractaretur.* Hæc Capitolinus. Quod autem ad Consules id spectasse dicit, sic Suetonius in Claudio: *Sanxit, vt pupillis extra ordinem tutores a Consulibus darentur.* Ceterum ad Prætorem Tutelæ cognitio, & Tutorum datio pertinebat, id quod ex l. 1. C. de Tutorib. vel curat. illustr. cognoscitur & ex l. 2. C. Quando mulier tutelæ officio fungatur his verbis: *Accito Prætore, qui impertiendis tutoribus præsidet.* De Prætore Tutelari in antiquis inscriptionibus mentio est:

Romæ ad Columnam Antonini

POPVLONII
L. ARADIO. VAL. PROCVLO
AVGVRI
PONTIFICI. MAIORI
QVINDECEMVIRO. SACRIS. FACIVNDIS

PONTIFICI. FLAVIALI
PRAETORI. TVTELARI
LEGATO. PROPRAETORE. PROVINCIAE. NVMIDIAE
PEREQVATORI. CENSVS. PROVINCIAE. GALLECIAE
PRAESIDI. PROVINCIAE EVROPAE. ET. THRACIAE
CONSVLARI. PROVINCIAE. SICILIAE
COMITI. ORDINIS. SECVNDI
COMITI. ORDINIS. PRIMI
PROCONSVLI. PROVINCIAE. AFRICAE. VICE
SACRA. IVDICANTI. EIDEMQ. IVDICIO. SACRO
PER. PROVINCIAS. CONSVLAREM. ET
NVMIDIAM. BYZANCIVM. AC. TRIPOLIM
ITEMQ. MAVRETANIAM. SITIFENSEM. ET CAESARIENSEM
PERFVNCTO. OFFICIO. PRAEFEDTVRAE. PRAETORIO
COMITI. ITERVM. ORDINIS. PRIMI. INTRA PALATIVM
PRAEFECTO. VRBI. VICE. SACRA. ITERVM IVDICANTI
CONSVLI. ORDINARIO

HVIC. CORPVS. SVARIORVM. ET. CONFECTVARIORVM
AVCTORIBVS. PATRONIS. EX. AFFECTV. EIDEM IVRE. DEBITO.
STATVAM. PATRONO. DIGNO PONENDAM CENSVIT.

Ad Forum Traiani.

AVCHENII
ANICIO. AVCHENIO. BASSO. V.C. QVAESTORI CANDIDATO
VNO. EODEMQVE. TEMPORE. PRAETORI TVTELARI. PROCONSVLI
CAMPANIAE. PRAEFECTO. VRBI. TRINI. MAGISTRATVS
INSIGNIA. FACVNDIAE. ET. NATALIVM SPECIOSA. LVCE. VIRTVTIS. ORNANTI &

Aurelii

Aureli Prudenti locus emendatus.

CAPVT XXII.

Latinus Viterbiensis, qui summo bonorum dolore proxime decessit, vir venerandæ formæ & doctrinæ prope singularis semper est habitus. Is cum esset fere octogenarius, & per ætatem, neque domo, neque lectulo commouere se posset, frequentes ad illum Viri bene docti confluebant: erat enim prope Ciuitatis Oraculum. Admiratione dignum videbatur, quod in summa senectute oculis caligantibus, effeto corpore, vigebat tamen in illo animus, mens, memoria, multa acute disputabat, aliena scripta iudicabat, veterum libros corrigebat, & apposite restituebat. Nihil mihi admirabilius visum est, quam quod omnes fugisset, ac fefellisset in Prudentio, id ipsum post omnium librorum editiones, vidisse atque egregie emendasse Sic enim legitur in præfatione libri primi aduersus Symmachum:

Spes insueta subit serpere flexibus,
Et vibrare sagax eloquii caput:
Sed dextra impatiens vulneris, irritos
Oris rhetorici depulit halitus,
Effusum ingenii virus inaniter
Summa Christicolis in cute substitit.

Nemo locum de mendo suspectum habuit. Latinus hoc subodoratus est, & vnius literæ secundæ vocalis transpositione in ververbo SPES, nullo ibi plane sensu, locum illustrauit, hoc modo, SEPS. loquitur enim Prudentius de Serpente metaphoricos. Serpentis autem genus Seps, non Spes. Spei certe neque flexus corporis, neque capitis vibratio est. Seps autem mire in hunc locum serpit Lucanus libro nono de hoc serpente sic:

Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps.

Et Ausonius:

An Libyæ ferale malum, sit Romula vox Seps.

Huiusmodi mendum in libros typis excusos e manuscriptis emanauit. est enim in Bibliotheca Vaticana Prudentii miræ antiquitatis liber, quem Federicus Rainaldus, harum rerum, quam diu vixit diligens indagator, emtum in bibliotheca collocauit. Spes, tamen in eo legitur, mendose omnino.

Enni versus apud A. Gellium explicati frustrari, & frustra esse, quid.

M. Antonius Muretus laudatus.

CAPVT XXIII.

Magna mihi familiaritas, & consuetudo cum M. Antonio Mureto fuit; multumque hominis doctissimi vtebar eruditione. Nam, præterquam, quod publice profitentem summa cum

ingenii, doctrinæ, & eloquentiæ gloria in Romana Academia quotidie fere audiebam, antelucanis quoque horis domi ius Ciuile priuatim docenti operam dabam. Quare multa quæ præclare dicta essent, raptim excipiebam. Eius generis est, Q. Ennii versuum, qui apud A. Gellium sunt, explicatio. is enim libro XVIII. capite 2. sic scriptum reliquit. Enarratio horum versuum, qui sunt in Satyris Q. Ennii vno multifariam verbo concinniter implicati, quorum exemplum, hoc est:

Nam, qui lepide postulat alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse:
Nam, qui sese frustrari, quam frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est: si non ille est frustra.

Sic explicabat Muretus: Qui vult alium lepide fallere, dicere non debet errare, ac falli, eum, quem ipse fallere cogitat. Nam, vbi quis sentit frustra alium operam dare, vt se fallat, tum, nisi is, cui dolus tenditur, fallitur, is ipse frustra est, qui eum frustrari volebat, frustrari, est fallere; Frustra esse, falli, ac decipi.

Mortales inuocari. a Poetis non esse insolens, aut nouum,

CAPVT. XXIV.

CArmen quod nuper quatuor Cardinalibus a Clemẽte VIII. Pontifice optimo Maximo cooptatis gratulabundus conscripsi, viro doctissimo legendum dederam, vt si qua imprudenti mihi excidissent, libere admoneret. Quare candidi iudicis officio functus nonnulla adnotauit, quæ de eius sententia libenter correxi. Vnum mihi persuadere non potuit, Inuocationem esse commutandam, quod Dii, non homines inuocari solerent. Respondi enim habere me locupletes auctores, quorum exemplo id fecissem. Nouum hoc ille plane sibi videri dicebat, qui memoria non teneret mortalium inuocationes. Facturus igitur operæ pretium mihi videor, si scribentibus æque, ac iudicantibus rem gratam faciam; omnemque ambiguitatem, ac scrupulum eximam; prolatisque in medium testimoniis, non esse hoc nouum, atque insolens, sed a bonis Poetis frequenter vsurpatum, doceam. Papinianus Statius Gallicum, de quo libro Siluarum primo scribit, his versibus inuocat:

Ast ego nec Phœbum (quamquam mihi surda sine illo
Plectra) nec Aonias decima cum Pallade diuas,
Aut mitem Tegeæ Dircesue hortabor alumnum.
Ipse veni, viresque nouas, animumque mini stra,
Qui caneris.

Sed Statius Ouidium imitatus est, quod facile cognoscet, qui vtriusque locos conferet. Ouidius sane Germanicum Fastorum 1. initio inuocat. his versibus:

Excipe

Excipe pacato, Cæsar Germanice, vultu
Hoc opus, & timidæ dirige nauis iter.
Officioque, leuem non auersatus honorem,
Huic tibi deuoto, numine dexter ades.

Et infra:

Annue conanti per laudes ire tuorum,
Deque meo pauidos excute corde metus.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires:
Ingenium vultu statque caditque tuo.

Vterque vero Vergilium auctorem habuit, vnde mortales inuocandi rationem hanc didicerunt. is enim, Eclog III.

Tu mihi, seu magni superas iam saxa Timaui.

Mortalem sine contro uersia inuocat.

Et libro Georgicor. secundo ad Mæcenatem orationem conuertit, his versibus:

Tuque ades, inceptumque vna decurre laborem,
O decus, o famæ merito pars maxima nostræ
Mæcenas, pelagoque volans da vela patenti.

Augustum quoque idem inuocauit, virum nondum immortalitate donatum, nondum Diuum, Georg. primo:

Tuq; adeo, quem mox, quæ sint habitura deorum
Concilia incertum est, Vrbis nec inuisere Cæsar,
Terrarumq; Velis curam, & te maximus orbis
Auctorem frugum, tempestatumq; potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto:
An deus immensi venias maris, ac tua nautæ
Numina sola colant; tibi seruiat vltima thule;
Teque sibi generum Thetis emat omnibus vndis;
Anne nouum tardis sidus te mensibus addas;
Qua locus Erigonen inter, Chelasq; sequentes
Panditur; ipse tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli iusta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec sperent Tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
Quamuis Elysios miretur Græcia Campos;
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)
Da facilem cursum, atque audacib. annue cœptis,
Ignarosque viæ, mecum miseratus agrestes
Ingredere, & votis iam nunc assuesce vocari.

Quem locum omnes fere qui secuti sunt Poetæ imitandum sibi proposuerunt. Lucanus Neronem inuocat:

——— *te, cum statione peracta*
Astra petes serus, prælati regia cœli
Excipiat gaudente polo; seu sceptra tenere,
Seu te flammiferos Phœbi transcendere currus.

Sollicitet, licet igni pedum fr enator equorum
Ipse tuis alter adiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter æqua
Parte poli, maneat hominum contentus habenis
Vndarum, terraque potens, & sidera dones.
Tempus erit, cum laurigero tua fortior æstro
Facta canam.

Et in Achilleide:

At tu, quem longe primum stupet Itala virtus,
Graiaque, cui geminæ florent vatumque ducumq;
Certatim laurus, (olim dolet altera vinci)
Da veniam, ac trepidum patere hoc sudare parumper
Puluere, te longo, nec dum fidente paratu
Molimur, magnusque tibi præludat Achilles.

Horatii & Valeri Flacci loci collati.

CAPVT. XXV.

BArbaras gentes Corallos non lituo, tubaue, aut tympano, in conflictu vsos esse ad animos militum incitandos, sed fortium virorum laudibus, lib. VI. commemorat Valerius Flaccus his versibus:

Prælia nec rauco curant incendere cornu,
Indigenas sed rite duces, & prisca suorum
Facta canunt, veterumque viris hortamina laudes.

Quod & multo ante, Horatius ad Pisones de Arte Poetica scripsit a Tyrtæo tale quid factum:

Tirtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

Ouidi Loci ex Epistola Penelopes vindicati.
Iulius Cæsar Scaliger reprehensus.

CAPVT. XXVI.

IVlius Cæsar Scaliger in Hypercritico illud apud Ouidium ex epistola Penelopes reprehendit:

Illi victa suis Troica fata canunt.

Non erunt inquit *victa fata. immo Troianum fatum vicit. vicit enim Troianorum vota, quia in fatis erat Troiam capi.* Nullo negotio Scaligeri argumentum dissolui, & Ouidium defendi posse, existimamus. Ouidius siquidem particularia, vt ita dicam, Troianorum fata, seu oracula, vt Seruio placet ad illud Verg.

——*fracti bello, fatisque repulsi*
Ductores Danaum.

intellexit Palladium, Troilum & Laomedontis sepulcrum, Scaliger vero ad generale videlicet Troianorum fatum respexit. Fuisse autem plura fata, eademque superata a Græcis, vt recte ab Ouidio dictum est, Plautus in Bacchidibus auctor est:

Ilio tria fuisse audiui fata, quæ illi exitio forent:
Signum ex arce si perisset, alterum etiam est Troili mors.
Tertium cum portæ Scææ limen superum scinderetur.

Ibidem Scaliger ex eadem epistola *Namque* tollendum pronũtiat ex eo versu:

Omnia namque tuo senior ■ quærere misso
Retulerat nato Nestor, at ille mihi.

Neque, inquit, Scaliger *hic vlla caussa reddenda est. igitur illud Namq; dispungendum est. non enim relatio Telemachi efficiebat, vt Græcia prælia pingerent vxoribus.* Immo, inquam, ex Telemacho Penelope cognouit, quæ a Græcis in patriã reuersis de bello Troiano coniugibus suis narrarentur, quod Telemachus, apud Nestorem dum esset, perceperat. Neminem Ithacam rediisse, verisimile est, cum Ithacenses Ducem suum sequi oporteret. Durum quoque ibidem esse scribit, quod legitur:

Murus, quod fuit ante solum.

Murus enim, inquit, *numquam fuit solum.* Ego non fuisse adeo ineptum Ouidium arbitror, vt hoc excogitarit. Illud sane affirmo aliter ordinandas esse voces, atq; Scaliger accepit.

Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios? & murus quod fuit ante solum?

Quid mihi prodest Ilios disiecta, & solum, quod ante fuit murus? Estque repetitio Poetis persamiliaris. Hæc autem sententia est: Vrbem Troiam disiectam, & dirutam, ac solo æquatam, nihilo magis vtilem, quam cum staret Penelope, videri, cui post Vrbis Troianæ excidium marito carendum esset.

Vergili & Liui loci collati. De Etruscorum imperio.

CAPVT XXVII.

ETruscos in duodecim partes distributos late a supero ad inferum mare imperio Italiam tenuisse, Liuius libro quinto scriptum reliquit. Eius hæc sunt verba: *Tuscorum ante Romanum Imperium late terra marique opes patuere. mari supero inferoq; quibus Italia insula modo cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento, quod alterum Tuscum communi vocabulo gentis, alterum Hadriaticum mare, ab Hadria, Tuscorũ colonia, vocauere Italicæ gentes. Græci eadem Tyrrhenum, atque Hadriaticum vocant. Ii in vtrumque mare vergentes, incoluere vrbibus duodenis terras, prius cis Apenninum, ad inferum mare; postea trans Apenninum, totidem quot capita originis erant, coloniis missis. quæ trans Padum omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui sinum circumcolunt maris, vsque ad Alpes tenuere.* Hæc Liuius. Nemo igitur miretur, cum apud Vergilium de Mantuæ opibus legat, quæ Tuscorum caput esset, Æn. x.

Mantua diues auis, sed non genus omnibus vnum.

Geni

Gens illi triplex, populi sub gente quaterni.
Ipsa caput populis Tusco de sanguine vires.

Fului Vrsini, & Iosephi Scaligeri opera, in Festo explendo.

CAPVT XXVIII.

FEsti Pompeii semiustos libros egregie Fuluius Vrsinus expleuit. Eandem prouinciam Iosephus Scaliger nactus, multa feliciter assecutus est. In dictione Mutini felicior Vrsinus. Nam quę in libro exeso desiderantur, literarum, spatia & interualla adamussim dimensus, apposite restituit: &, cum Scaliger *extra Vrbem, aediculam* fecisset, Vrsinus *via iuxta diuerticulum via* reposuit. Eius coniecturam postea confirmauit vetus Inscriptio, quę nunc apud illum est:

VIA . QVAE . DVCIT
PER . AGRVM
NONIANVM
A. M. XX. DEVERTIC
SINISTROSVM
PER . COMPITVM
SECVS . PISCINAM
IN . FVNDO
D E C I M I A N O
T H A L A M I A N O
IVNCTIS . DEBETVR
IT . A . VTI . HODIE
IN . VSO . EST

Penultimi versus principes Syllabæ punctis distinctæ apte exponi possunt. *Iter Actus*, vt est in l. inter actum, & iter, de ser. rust. præd *Inter actum & iter*, inquit Modestinus *nonnulla est differentia. Iter est enim, quo quis pedes, vel eques commeare potest; Actus vero, vbi & armenta traiicere, & vehiculum ducere liceat.*

Posset etiam commode quis interpretari primam illam vocalem, A, *Aditus*, *Ambitus*, si de quopiam ædificio ageretur: vt in subiecta inscriptione diserte expressum est apud Delphinios:

HVIC
MONIMENTO . ITER
ADITVS. AMBITVS DEFERTVR
EX. SENTENTIA. EROTIS. AVG. L.
IVDICIS. A. VIA . CAMPANA
PVBLICA. DEXTRORSVM. INTER
MACERIEM . CALAMINIAM
ET. INSVLAM. EVCARPIANAM
..ER. LATITVDINEM PENES. DVOS

.. SEMIS . VSQVE . AD . HOC
MONVMENTVM . ET . HINC
PER . CIRCVITVM . TOTIVS
MONVMENTI. VSQVE. IN . VIA
QVAE. DVCIT. IN. ACRO. ITEM
IDEM . MONVMENTI. ITER
ADITVS . DEBETVR . HINC
SECVNDVM . MONVMEN-
TVM. APINIAE . TYCHES . ET
INDE. SECVNDVM. MACERIEM
EVCARPIANAM.IN.QVA.OLLAR
SVNT.ET.INDE.RECTO VSQVE.AD
.. AM.PVBLICAM.CAMPANAM

Vnde quis sit nominandus.

CAPVT XXIX.

EX parentibus liberos, non autem ex liberis parentes ostendédos esse, errareque eos, qui pueri, aut etiam infantis Patrem, Auum, aut Proauum scribunt, ignorat nemo, qui in bonis auctoribus versatus sit. Clarius enim, illustriusque parentum nomen, quam liberorum esse consueuit, nisi filius ad eam propria virtute gloriam peruenerit, vt maioribus suis facem prætulisse videatur. id quod M. Catoni, qui se Vticæ interemit, vsu venit. qua de re diserte a M. Tullio Cicerone libro de officiis tertio scriptum est. *M.* inquit, *Cato sententiam dixit, huius nostri Catonis pater, vt enim ceteri ex patribus, sic hic, qui illud lumen progenuit, ex filio est nominandus.* Hæc ille. Præterea naturæ ordo postulat, vt, vnde quis ortus sit, non ignoretur, & prior sit pater, quam filius. Quam scribendi consuetudinem Romani vel in primis secuti sunt, vt est videre in veteribus monumentis, in Tabulis Capitolinis:

M. VALERIVS. M. F. VOLVSI. N. CINCINNAT
P . SESTIVS . Q . F. VIBI . N . CAPITO
AP . CLAVDIVS . AP . F . M . N. CRASSIN

Et apud Fuluium Vrsinum lapis est perantiquus valde antiquis literis notatus, qui nuper inuentus, & effossus est extra portam Capenam:

MARTEI
M. CLAVDIVS. M. F
CONSVL . DEDIT

Lucani aliquot loci defensi, Aduersus Iulium Cæsarem Scaligerum.

CAPVT XXX.

NImius mihi videtur in poetis exagitandis Iulius Cæsar Scaliger, in Hypercritico. Lucanum in primis notat, quod Poe-

ma de bello Ciuili Pharſaliam appellarit. plura enim bella, & pluribus in locis a Cęſare cum Pompeio, Pompeianiſque geſta ante, & poſt Magni necem proſequitur, Corfinienſe, Brundiſinum, Marſilienſe, Dyrrachinum, Hiſpanicum, Africum, Alexandrinũ. Ego indignum eſſe Lucanum cenſeo, vt contra veterum ſententiam a quoquam accuſetur: Pharſalicamque optima ratione inſcriptam puto, quod eo bello de Pompeianis partibus, deque vniuerſa optimatum cauſſa actum ſit. quod & Cic. teſtatur, qui, victo apud Æmathiam Pompeio, neque reliquias belli, neque ſpem ſequi voluit inanem. Cetera ſiquidem bella ad hoc vnum prælium, tamquam ad caput, referenda ſunt. Quare ſic ipſe Lucanus exorſus eſt:

Bella per Æmathios pluſquam ciuilia campos,
Iuſq; datum ſceleri canimus.

Ac ſane Papini Stati iudicium, doctiſſimi Poetæ, ceteris prætulerim. is de ingenio, carminibuſque Lucani libro Syluarum ſecundo multa honorificentiſſime ſcripſit, quæ ad hanc rem pertinẽt:

Mox cœpta generoſior iuuenta
Albos oſſibus Italis Philippos,
Et Pharſalica bella detonabis,
Et fulmen ducis inter arma diui,
Libertate grauem pia Catonem,
Et gratum popularitate Magnum.
Tu Peluſiaci ſcelus Canopi
Deflebis pius, & Pharo cruentæ
Pompeio dabis altius ſepulcrum.

In Lucano item damnat Scaliger dicendi genus, quo vſus eſt libro IX.

Quid prodeſt miſeri Baſiliſcus cuſpide Murri
Tranſactus?

Latine, inquit, Scaliger *dicemus; Quid prodeſt Baſiliſcum trãſactum cuſpide fuiſſe?* Ego, num Latine ſit dictum, non quæro. Vtinam tam Latine ſciremus, quam Lucani ſeruus. Illud certe dico, eadem orationis forma Ouidium vſum eſſe in Penelopes epiſtola:

Sed mihi quid prodeſt veſtris diſiecta lacertis
Ilios? Reliqua per otium perſequemur.

Recondita Nominum & verborum per numeros Figura.

CAPVT. XXXI.

Figuram per numeros fieri, nemo eſt paulo in literis exercitatus, qui non ſciat, cum dictioni, quæ numeri vnitatis ſit, verbũ numeri multitudinis adiũgitur; vt, *Turba ruunt; Pars in fruſta ſecant.* Virg. Æn. lib. 6.

Pars calidos latices, & ahena vndantia flammis

Expediunt. Illud autem non cuiuis obuium est, vt ad idem nomen collectiuum numeri singularis, duo referantur verba, alterum singulare, alterum plurale. Exempla ex Vergilio petenda lib. Æneid. 1.

Ac, veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus;
Iamque faces, & saxa volant; furor arma ministrat;
Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant.

Vides primum, dici, *Ignobile vulgus sæuit* deinde, *Conspexere, silent, Adstant.* Eadem quoq; figura vsus est in secundo Æneidos:

Pars stupet innuptæ donum exitiale Mineruæ,
Et molem mirantur Equi.

Et paulo infra, sunt, qui eandem figuram retinendam esse contendant:

Vndique visendi studio Troiana iuuentus
Circumfusa ruit; certantque illudere capto.

Luna Silentium. Vergilius & Statius collati.

CAPVT XXXII.

QVæ sint Lunæ silentia, facilius ex Papinio Statio, Poeta Vergili studiosissimo, disces, quam ex Grammaticis. is enim lib. Thebaidos secundo, de Mercurio, Latium Regem ab inferis reducente, sic inquit:

Hac & tunc fusca volucer Deus obsitus umbra
Exsilit ad superos, infernaque nubila vultu
Discutit, & viuis afflatibus ora serenat.
Inde per Arcturum, mediaque silentia Lunæ
Arua super, populosque meat: sopor obuius illi
Noctis agebat equos.

Vergilius lib. Æneidos secundo:

Et iam Argiua phalanx instructis nauibus ibat
A Tenedo, tacitæ per amica silentia Lunæ.

Vergili & Valeri Flacci, loci collati.

CAPVT XXXIII.

INgeniose a Vergilio dictum Quinctilianus affirmat, *Demissum lapsi per funem*, Æn. lib. 2. cum Equi lignei altitudinem exponere voluisset.

Valerius autem Flaccus, ad ostēdendam arboris proceritatem, alia ratione vsus, admirabile ingenium suum declarauit libro sexto:

Densior haud vsquam, nec celsior extulit vllas
Silua trabes, fessæque prius redire sagittæ,
Arboris ad summum quam peruenere cacumen.

Sed &

Sed & Vergilium imitatus videtur, qui Georgicor. secundo sic inquit:

—— ubi aera vincere summum
Arboris haud ulla iactu potuere sagitta,
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.

Viduare ad mares quoque referendum, Seruius reprehensus. Vergilius & Silius collati.

CAPVT XXXIV.

Seruius ad illud Vergili lib. Æneidos 8.

—— tam multis viduasset ciuibus vrbes.

proprie Viduare ad Vrbes relatum, quæ generis sunt fœminini, scripsit; Horatium vero abusiue, & satis incongrue, genere masculino posuisse, libro primo Carminum:

—— viduus pharetra
Risit Apollo.

Seruium, Sili Italici, viri grauissimi, & in arte dicendi exercitatissimi, auctoritas refellit. is lib. 2. ad genus masculinum Viduandi verbum retulit:

At viduus teli, frustrato proditus ictu.

Viduus, translate, *pro Exsuto accipitur.*

Caput Mundi Roma, loci Poetarum collati.

CAPVT XXXV.

Romam Orbis caput dictam, in Claudi Rutili Numātiani adnotationibus nostris multis auctoribus probauimus:

Qui domina arces, & caput orbis habet.

Eo etiam spectat, quod apud Ouid. lib. 5. Fastorum inter legēdum, vt fit, notauimus:

Hic, ubi nunc Roma est, orbis caput, arbor, & herba,
Et pauca pecudes, & casa rara fuit.

Et Metam. 15.

Iamque caput rerum Romanam intrauerat vrbem.

Horati & Ouidi locus collatus.

CAPVT XXXVI.

Quæ de Mercurii laudibus Horatius scripsit Ode 10. li. 1. eadem fere Ouidius vsurpauit lib. Fastorum 5. Eodem quoq; dicendi genere vterque vsus est. Sic Horatius:

—— superis Deorum
Gratus, & imis.

Ouidius autem:

Pacis, & armorum superis, imisque Deorum
Arbiter, alato qui pede carpis iter.
Lato lyra pulsis, nitida quoque lete palestra,
Quo didicit culte lingua docente loqui.

Horati & Claudiani loci collati.

CAPVT XXXVII.

CLaudianus in VI. Honorii Consulatu ostendit, se non ingenii solum viribus excitatum, sed optimorũ quoq; Poetarum lectione assidua, ad Poeticum decus, & gloriam peruenisse. Nam ita Horati ornamenta vniuersa, quæ de naue quassa, & naufraga congesta sunt Ode 14. lib. 1. in suam transtulit, vt nihil aptius, elegantiusue fieri posse videatur.

—— qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infensa fretis, scelerumque referta
Diuitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam, bellatricemque triremem,
Dum prædam de more putat, viduataque castis
Remigibus scissis velorum debilis alis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur, & vnda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo.

Horatius sic:

O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus: o quid agis? fortiter occupa
Portum. non ne vides, vt
Nudum remigio latus?
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea.

Et paulo infra:

—— tu nisi ventis
Debes ludibrium, caue.

Quid sit apud Vergilium mare stare. Seneca emendatus.

CAPVT XXXVIII.

MAre semper agitari, fluere, numquam stare, suapte natura, & re ipsa constat, & a Philosophis proditum est. Quamobrem sunt, qui Vergilianum illud, Eclog. 2. non satis probent:

Cum placidum ventis staret mare.

Seneca lib. Naturalium V. Vergili locum interpretatur, ita tamen, vt a rei natura non discedat. *Sic tranquillum,* inquit, *mare dicitur, cum leuiter commouetur, nec in vnam partem inclinatur. itaq; si legeris,*

Cum placidum ventis staret mare

scito illud non stare, sed succuti leuiter, & duci. tranquillum est, quia nec huc

nec huc, nec illo impetum capit. Sic est in vetustissimæ impressionis libro: ac mihi magis placet, quam quod in aliis legitur, *Et dici tranquillum, quia nec huc, nec illo impetum capiat.*

Vergili & Tibulli, loci collati.

CAPVT XXXIX.

Vergilium lib. Æn. VII. eadem comparatione vsum in Amatæ Reginæ, furentis, & per vrbem; sine vllo aut Regiæ Maiestatis decoro, aut matronalis personæ pudore, discurrentis, expositione, quam Tibullus de se extulit lib. 1. Eleg. 5. notauimus. Illud certe discrimen esse animaduertimus, quod apud Carisium lib. Institutionum Grammaticarum primo, est legere. Nam Turbonem a Vergilio, quem Turbinem a Tibullo, dictum doctissimus Grammaticus testatur Tibulli versus:

Namque agor, vt per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Vergili autem:

Tum vero infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per vrbem,
Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur spatiis stupet inscia turba,
Impubesque manus, mirata volubile buxum.
Dant animos plagæ.

Ad quem locum Seruius *Turben, vt Carmen, a Catullo dictum,* scribit: sed a Carisii sententia discedit: & locus omnino mendosus mihi videtur.

Vergili locus a Claudiano expressus.

CAPVT XL.

Claudianus merito Vergili mentem habuisse dictus est, qui Vergilianæ Maiestatis non sententias solum admiratus, atque imitatus est, sed verba etiam, & dicendi genera eleganter reddidit. In Rufinum porro Eclogæ primæ, illud feliciter expressit Vergilianum:

Ite meæ, quondam felix pecus, ite capellæ:

Sic Claudianus:

Ite mei quondam socii.

An vlla vis veneficiis in amore fuisse sit credita.

CAPVT XLI.

Veneficas insectatur Horatius, & irridet; Canidiamque sibi insultantem, sic loquentem facit:

Plorem artis in te nil habentis exitum?

Afranius autem, vetus poeta, optimo argumento veneficiis non eam habere vim, vt misere quampiam depereas, acutissime, & suauissime probat:

Si possent homines delenimentis capi,
Omnes haberent nunc amatores anus.
Ætas, & corpus tenerum, & morigeratio,
Hæc sunt venena formosarum mulierum.

Formam & obsequium Glycerii plurimum potuisse in Pamphilo, Terentius scriptum reliquit:

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

Hæc duo coniunxit Ouidius in Hypsipile:

Moribus, & forma concil andus amor:

Quibus sane artibus si vxores in viros suos vterentur, nullæ omnino altercationes inter eos exorirentur. Illudq; profecto contingeret, quod ad coniugalem felicitatem Horatius pertinere prędicat:

Felices ter & amplius,
Quos irrupta tenet copula: nec malis
Diuulsus querimonijs.
Suprema citius soluet amor die.

Hæc recte Ethnicos sensisse constat. Certius autem nos Christiani credimus, nullam cogendi vim habere veneficia, inanemque esse dæmonum operam ad compellendam animi nostri libertatem. quod illustri sane exemplo S S. Martyrum Cypriani & Iustinæ redditur indubitatissimum.

Explicatus Vergilii Locus. Seruius reprehensus.

CAPVT. LXII.

PRoprium pro diuturno, & perpetuo, Vergilius vsurpauit, li. vi.

——— nimium vobis Romana propago
Visa potens, superi, propria hæc si dona fuissent.

Eadem plane significatione hoc ipsum verbum A. Hirtius de bello Africo extulit: *Quod proprium* inquit *gaudium cellantibus fortuna tribuere non decreuit.*

Seruius ad illum sexti libri versum, *propria dona*, *Perpetua* significare cum docuisset, sententiamque suam exemplo confirmasset ad illum primi libri locum se contulit:

Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ,
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deiopeiam
Connubio iungam stabili, propriamque dicabo.

Sed tamen in explicatione eius longe aliter sensit. Propriam enim idcirco dictam scribit, vt adulterii suspicionem remoueret. Quare aut Seruius sibi non constat, aut locus corruptus est, & inte. po-

interpolatus: quod & verius puto. Equidem non adulterii suspicionem, sed diuortii summotam, propriæ vocis adiectione, crediderim. estque repetitio, siue expositio eius, quod dictum est: *Connubio iungam stabili.* Quæ repetitio, & expositio perfamiliaris est Vergilio.

Cur picti Geloni a Vergilio dicti. Claudiani locus collatus.

CAPVT XLIII.

EXpressit luculenter Claudianus illud Vergilii Georg. 2.

Pictosque Gelonos.

Qui sic libro in Ruffinum primo scripsit:

Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus.

Recte igitur Seruius ad Vergilium *Pictos* interpretatur *stigmata habentes.*

Vergili locus a Claudiano expressus.

CAPVT XLIV.

VErborum, vt diximus, Vergilianorum obseruator diligentissimus, atque imitator Claudianus fuisse videtur: quibus sua Poemata quasi luminibus quibusdam, respersit. Bis in vsum suum conuertit illud libri Æneidos primi:

Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?

De bello Gildonico:

Tanta ne deuinctes tenuit fiducia Mauros?

Et de bello Getico:

Tanta ne vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit?

Vergili & Stati loci collati.

CAPVT XLV.

NVmeros, vocesq; Vergilianas expressit Statius lib. Theb. 2

Impositæ fugistis aues, rabidamq; canum vim.

ad illud lib. Æneidos quarti respiciens:

Massylique ruunt equites, & odora canum vis.

Vergili locus explicatus. Prudenti collatus, Seruius, & Turnebus reprehensi.

CAPVT XLVI.

PRudentius aduersus Symmachum videtur Vergilium interpretatus, qui sic scripserit:

Nec non Thessalicæ doctissimus ille magiæ
Traditur exstinctas sumtæ moderamine virgæ
In lucem reuocasse animas, Cocytia leti
Iura resignasse, sursum reualescentibus vmbris

Ast alias damnasse neci, penitusque latenti
Immersisse Chao.

Vergilius vero sic, Æn. lib. 4.

Tum virgam capit. hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.

Turnebus lib. Aduersarior. 24. cap. 26. Seruium hoc loco reprehendit, qui *Resignat*, exposuerit, *claudit, perturbat*; eamque interpretationem ineptam dicit; ac suam ipse affert longe ineptiorem. voluit enim Maronem respexisse ad veterum Romanorum consuetudinem, qui mortuis in rogo collocatis oculos domi a familiaribus clausos aperiebant. Quid, quæso, commune hominibus cum diis esse poterat? Num vero, quod erat cognatorum officium ad Mercurium pertinere opinatus est? Rectius, petendam eius loci, & verbi expositionẽ a Prudentio, dixerim, qui, repetitione elegantissime vsus, *Resignat*, esse, *ab inferis excitare*; testatur. *Resignat* enim *lumina*, est repetitio, siue exegesis, & expositio eius, quod præcesserat, *Adimit somnos*.

Ante ne an post substantiuum collocandum sit adiectiuum.

CAPVT XLVII.

ADiectiua præcedere semper, nunquam subsequi substantiua nomina oportere, amicus meus putat; aliter si fiat, carmen esse humile, & ineptum, affirmat. Hunc ego scrupulum exemptum ex adolescentium animis volo. Quare faciendum est mihi, vt totam hanc adiectiuorum subsequentium rationem optimorum Poetarum cõfirmem auctoritate. Afferam igitur in medium versus aliquot, qui mihi sese primi obtulerunt. lib. Æn. 5.

Et saeuire animis Entellum haud passus acerbis

infra:

—— *malo suspendit ab alto.*
—— *primus clamore secundo.*
—— *& vincula linea* ——
vitamque reliquit in astris
Ætheriis ——
—— *donat post exitus ingens,*
Muneribus cumulat magnis ——
Quamuis solus auem texto deiecit ab alto.
—— *pectore summo.*
—— *creta Labyrinthus in alta.*

Ecl. 7.

—— *in montibus altis.*

Ecl 7.

Maioresque cadunt altis de montibus vmbræ.

Statius

Statius lib. Siluarum tertio, de Coma Earini.

—— quos molenoua pater inclytus vrbis
Excolit.

Verg. Ecl. 3.

—— quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Ecl. 4

—— siluæ sint consule dignæ.
—— cœlo demittitur alto.
—— cœlumque profundum.

Ecl. 1.

—— lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducat pascua iunco.
—— hic inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.

Georg 4.

—— luco, que sonantes.

Ecl 1.

Florentem cythysum & salices carpetis amaras.

Et:

Frondes super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles.

Ecl. 2.

Montibus, & siluis studio iactabat inani.
Allia serpyllumque herbas contundit olentes
At mecum raucis tua dum vestigia lustro
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Lac mihi non æstate nouum, non frigore desit.
Pan primus calamos cera coniungere plures.

Immensi operis esset, quæ apud Latinæ linguæ optimos auctores ea de re exstant exempla huc congerere. Illud tantum adiungo, ex his paucis constare, ordinem in collatione adiectiuorum obseruari non oportere.

Literarum monumentis, Præstantissimorum hominum memoriam conseruari. Eius rei aliquot Poetarum, Ciceronisque, & Senecæ sententiæ congesta.

CAPVT. XLVIII.

Libenter facio, quod a doctissimis viris factitatum scio, vt eiusdem sententiæ locos vndique collectos sub vno fere aspectu statuam. sic enim fit, vt multorum sententiis, quod volumus, facile consequamur. Scriptorum beneficio fortium virorum nomina viuere; cōtra vero, extingui, & aboleri, Poetarū præsidio destituta, Horatius elegantissime disseruit, libro Carminum 4. Ode 8.

——neque
Si chartæ sileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Ilia,
Mauortisq; puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stigijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis,
Dignum laude virum Musa vetat mori.

Et Ode nona:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi: sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq; longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paullum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus.

Sed & Tibullus carminibus æternam comparari famam dixisat, libro primo, Elegia quarta:

Carmine purpurea est Nisi coma: Carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musæ, viuet, dum robora tellus,
Dum cœlum stellas, dum vehet amnis aquas.

Lucanus libro nono idem sensit:

O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuum.

Et paullo infra:

Venturi me, teque legent, Pharsalia nostra
Viuet, & a nullo tenebris damnabimur æuo.

In eandem sententiam omnes eunt Poetæ, quibus assentitur Cicero: is enim pro Archia sic inquit: *Plena exemplorum vetustas, quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lumen accederet.* Et infra: *Nisi Ilias exstitisset illa, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset.* loquitur de Achille, & Homero.
Seneca vero epistola ad Lucilium XXI. Oratorum quoque, & Philosophorum libris eam vim esse testatur. *Quis Idomenea* inquit, *nosset, nisi Epicurus illum suis litteris incidisset? omnes illos Megistanas, & Satrapas, & Regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, obliuio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistolæ non sinunt: nihil illi profuisset gener Agrippa & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum aperuisset. Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exserent, & in idem quandoque silentium*

silentium abitura oblinioni resistent, ac se diu vindicabunt. Quod Epicurus amico suo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. habeo apud posteros gratiam. Possum mecum duratura nomina educere. Vergilius noster duobus memoriam æternam promisit, & præstat;

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vmquam memori vos eximet æuo,
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumque Pater Romanus habebit,

Quoscumque in medium fortuna protulit, quicumque membra ac partes, alienæ potentiæ fuerant, horum gratia viguit, domus frequentata est, dum ipsi steterunt, post ipsos cito memoria defecit. Ingeniorum crescit dignatio: nec ipsis tantum habetur, sed quidquid illorum memoriæ adhæsit, excipitur. Hæc Seneca, sapientissimus Orator, & eloquentissimus Philosophus, pro rei magnitudine, grauissime tractauit. Quæ quam vere dicta sint, nihil attinet disputare. Eorum enim tantum nomina ad nos peruenerunt, qui aut ipsi victura scripserunt, aut alienis scriptis irrepserunt.

HOMERI, HESIODI ET VERGILI LOCVS COLLATVS.

Numisma

INICI DAVALI

CAPVT XLIX.

HOmerus in Achillis clypeo Mundum a Vulcano effictum multis versibus, quorum vnum apposuimus, Illiados Σ prosecutus est:

ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽ ἐν δ᾽ οὐρανὸν ἐν δὲ θάλασσαν

quem versum sic Latine reddidimus:

In clypeo terram, cælumque effinxit, & æquor.

Eiusdem argumenti est Hesiodi ἀσπὶς, vbi multa de Herculis clypeo narrantur.

Vergilius vero vtrumque imitatus in Æneæ clypeo Æneæ progeniem, & Romanorum res gestas, Augustique naualem ad Actium victoriam, & triumphum expressum fuisse libro octauo extremo testatus est. Ad Homeri autem Commentum propius accedit amplissimum ex ære Numisma, siue, vt in Italia vulgari sermone loquimur, il Medaglione, quod proximo superiore anno ALOYSIVS OFRICELLARIVS, HORATII Clarissimi viri, Filius, nobis dono dedit, quo in Numismate ex altera quidem parte INICI DAVALI effigiem, & nomen, ex altera vero Mundum, Terram scilicet, Cælum, ac Mare Pisanus Pictor cum suo nomine, & sententiola vulgaribus verbis concepta, PER VI SE FA, id est, Tibi fit, centum, & eo amplius abhinc annis excuderat.

De recta scribendi Vergili nominis ratione Disputatio aduersus Pierium Valerianum.

CAPVT I.

INcredibili me nuper voluptate perfudit Vergiliorum nomen in marmore peruetusto insculptum, quod extra Vrbem superioribus mensibus effossum, nunc apud Lapicidinam, in area sancti Laurentii in Lucina, prostat. Vergilia M. L. Helena. Eius enim testimonio doctissimorum hominum sententiam de recta Vergiliani nominis scribendi ratione confirmari, eorumque refelli argumenta, qui Foeminas præ nominibus vsas esse contendunt, animaduerti. Angelus quidem Politianus Miscellaneorum capite LXXVII. *Vergilium* per secundam vocalem, non autem per tertiam, efferendum, ac scribendum esse Latine, perinde ac vulgari in Italia sermone proferimus, & lapidibus antiquis, & libris manuscriptis auctoribus, censuit. Ei Achilles Statius Lusitanus, vir totius antiquitatis peritissimus, qui mihi in his studiis, dum vixit, maximo adiumento fuit. astipulatur, quod ex eius in Verg notis, & in Horatium luculentis Commentariis, si quando alicuius potentis viri beneficio in lucem prodibunt, intelligetur. Ego in tantorum hominum sententiam, qui semel concesserim, ab ea numquam diuellar. Nec me mouet, quod Pierius aduersus eam scripserit. si quidem gentem Vergiliam in antiquis monumentis est legere. Et apud Cic. & Hirtium M. & C. Vergiliorum fit mentio. In hanc autem ipsam gentem adscitum esse Maronem nostrum Mantua ortum, facile mihi persuadeo; eiusque prænomen, ac nomen sumsisse cuius vel beneficio ciuitatem Romanam consecutus, vel familiaritate vsus sit, crediderim. Exstant vtriusq; caussæ apud Ciceronem exempla; qui ad Acilium Proconsulem libro Epistolarum Fam. 13 sic scribit:

C. Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitiũ, valde etiam familiaris: quem Cæsar, meo beneficio, in Nouocomenses retulit. nomen autem Auiani consecutus est, quod homine nullo plus est vsus, quam Flacco Auiano. Et ad eundem: *Cum Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei Dolabella, rogatu meo, ciuitatem a Cæsare impetrauit qua in re ego interfui. itaque nunc P. Cornelius, vocatur.* Hæc Cicero Itaque statuamus, Poetam Vergiliæ gentis nomen tulisse. Gentis autem & familiæ Romanæ, Vergilius, nomen est antiquum, ac longe supra Poetæ memoriam. Ridiculum sane est, quod nonnulli de *aurea Virga* somniarunt, vnde factum Poetæ nomen sunt commenti. Non enim, dicam iterum, ac tertio, Vergilium nomen Poeta primus inuenit, neque Vergiliani generis auctor fuit. Sed multis ante ipsum natum sæculis gentem Vergiliã, & Vergilium nomen inuenio. Ac scio, nouos ciues veterum ciuium nomina accepisse, non sua in ciuitatem intulisse.

Cum

Cum vero tria nomina, quibus Ciues tantum Romani vtebantur, prænomen, nomen, cognomen, poetarum principi Vergilio Maroni fuisse constet, eidem quoque ciuitatem datam gentem, & tribum fateamur necesse est. Gentis autem Vergiliæ nomen. vel ex hoc, quod supra laudaui, marmore quomodo scribendum sit, intelligi potest.

M. VERGILIVS. M. L. ANTIOCHVS. VNGVENT
VERGILIA. M. L. HELENA
M. VERGILIVS. M. L. HILARVS. MAIOR
M. VERGILIVS. M. L. LVCVLLVS

Eandem scribendi rationem retinet aliud marmor, quod est ad S. Onuphrium:

M. VERGILIO
M. F. LEM
PROCVLO

Et aliud in hortis Carpensibus:

D. M. FESTO.
VERGILIO.
FORTVNATAE SER
OPTIMO. BENEMER
FECIT. IPSA. QVI. VIXIT
ANN. XIII.

Et in Hortis Colotianis:

C. VERGILIVS. MARTA
NVS. COLONVS. &c.

Hos ego lapides conspexi, legi, descripsi. quorum cõsensu Vergilium, non Virgilium, scribendum esse constituo. Huc accedit, quod Vaticanæ Bibliothecæ liber ille vetustissimus hanc ipsam tuetur secũdam vocalem in Vergilio. Eandem scripturam retinet Carpensis liber, qui nunc est Florentiæ cum Pandectis.

Ex Aldi Orthographia:

C. VERGILIVS. STRABO

Ex Pieriis:

M. VERGILIVS. NARCISSVS
VIXIT. ANN. XIIII

Ex Politiano:

TI. VERGILIVS. DONATVS

Et:

PAPIRIVS. CESTVS. VERGILIAE
OPTATAE. VXORI. SVAE. BENE
MERENTI. DE. SE

Volsiniy:

VERGILI

Horati & Claudiani loci collati.

CAPVT XXXVII.

CLaudianus in VI. Honorii Consulatu ostendit, se non ingenii solum viribus excitatum, sed optimorũ quoq; Poetarum lectione assidua, ad Poeticum decus, & gloriam peruenisse. Nam ita Horati ornamenta vniuersa, quæ de naue quassa, & naufraga congesta sunt Ode 14. lib. 1. in suam transtulit, vt nihil aptius, elegantiusue fieri posse videatur.

——qualis piratica puppis,
Quæ cunctis infensa fretis, scelerumque referta
Diuitiis, multasque diu populata carinas,
Incidit in magnam, bellatricemque triremem,
Dum prædam de more putat, viduataque cassis
Remigibus scissis velorum debilis aliis,
Orba gubernaclis, antennis saucia fractis,
Ludibrium pelagi vento iactatur, & vnda,
Vastato tandem pœnas luitura profundo.

Horatius sic:

O Nauis, referent in mare te noui
Fluctus: o quid agis? fortiter occupa
Portum. non ne vides, vt
Nudum remigio latus?
Et malus celeri saucius Africo,
Antennæque gemant? ac sine funibus
Vix durare carinæ
Possint imperiosius
Æquor? non tibi sunt integra lintea.

Et paulo infra:

——tu nisi ventis
Debes ludibrium, caue.

Quid sit apud Vergilium. mare stare. Seneca emendatus.

CAPVT XXXVIII.

MAre semper agitari, fluere, numquam stare, suapte natura, & re ipsa constat, & a Philosophis proditum est. Quamobrem sunt, qui Vergilianum illud, Eclog. 2. non satis probent:

Cum placidum ventis staret mare.

Seneca lib. Naturalium V. Vergili locum interpretatur, ita tamen, vt a rei natura non discedat. *Sic tranquillum,* inquit, *mare dicitur, cum leuiter commouetur, nec in vnam partem inclinatur. itaq; si legeris,*

Cum placidum ventis staret mare

scito illud non stare, sed succuti leuiter, & duci. tranquillum est, quia nec huc

nec huc, nec illo impetum capit. Sic est in vetustissimæ impressionis libro: ac mihi magis placet, quam quod in aliis legitur, *Et dici tranquillum, quia nec huc, nec illo impetum capiat.*

Vergili & Tibulli, loci collati.

CAPVT XXXIX.

VErgilium lib. Æn. VII. eadem comparatione vsum in Amatæ Reginæ, furentis, & per vrbem, sine vllo aut Regiæ Maiestatis decoro, aut matronalis personæ pudore, discurrentis, expositione, quam Tibullus de se extulit lib. I. Eleg. 5. notauimus. Illud certe discrimen esse animaduertimus, quod apud Carisium lib. Institutionum Grammaticarum primo, est legere. Nam Turbonem a Vergilio, quem Turbinem a Tibullo, dictum doctissimus Grammaticus testatur Tibulli versus:

Namque agor, vt per plana citus sola verbere turbo,
Quem celer assueta versat ab arte puer.

Vergili autem:

Tum vero infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more furit lymphata per vrbem,
Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent, ille actus habena
Curuatis fertur spatiis, stupet inscia turba,
Impubisque manus, mirata volubile buxum.
Dant animos plagæ.

Ad quem locum Seruius *Turben, vt Carmen, a Catullo dictum,* scribit: sed a Carisii sententia discedit: & locus omnino mendosus mihi videtur.

Vergili locus a Claudiano expressus.

CAPVT XL.

CLaudianus merito Vergili mentem habuisse dictus est, qui Vergilianæ Maiestatis non sententias solum admiratus, atque imitatus est, sed verba etiam, & dicendi genera eleganter reddidit. In Rufinum porro Eclogæ primæ, illud feliciter expressit Vergilianum:

Ite meæ, quondam felix pecus, ite capellæ:

Sic Claudianus:

Ite mei quondam socii.

An vlla vis veneficiis in amore fuisse sit credita.

CAPVT XLI.

VEneficas insectatur Horatius, & irridet; Canidiamque sibi insultantem, sic loquentem facit:

interpolatus: quod & verius puto. Equidem non adulterii suspicionem, sed diuortii summotam, propriæ vocis adiectione, crediderim. estque repetitio, siue expositio eius, quod dictum est: *Connubio iungam stabili*. Quæ repetitio, & expositio persamiliaris est Vergilio.

Cur picti Geloni a Vergilio dicti. Claudiani locus collatus.

CAPVT XLIII.

EXpressit luculenter Claudianus illud Vergilii Georg. 2.

Pictosque Gelonos.

Qui sic libro in Ruffinum primo scripsit:

Membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus.

Recte igitur Seruius ad Vergilium *Pictos* interpretatur *stigmata habentes*.

Vergili locus a Claudiano expressus.

CAPVT XLIV.

VErborum, vt diximus, Vergilianorum obseruator diligentissimus, atque imitator Claudianus fuisse videtur: quibus sua Poemata, quasi luminibus quibusdam, respersit. Bis in vsum suum conuertit illud libri Æneidos primi:

Tantane vos generis tenuit fiducia vestri?

De bello Gildonico:

Tantane deuinctos tenuit fiducia Mauros?

Et de bello Getico:

Tantane vos, inquit, Getici fiducia belli
Erigit?

Vergili & Statii loci collati.

CAPVT XLV.

NVmeros, vocesq; Vergilianas expressit Statius lib. Theb. 2

Impastæ fugistis aues, rabidamq; canum vim.

ad illud lib. Æneidos quarti respiciens:

Massylique ruunt equites, & odora canum vis.

Vergili locus explicatus. Prudenti collatus, Seruius, & Turnebus reprehensi.

CAPVT XLVI.

PRudentius aduersus Symmachum videtur Vergilium interpretatus, qui sic scripserit:

Nec non Thessalicæ doctissimus ille magiæ
Traditur extinctas sumtæ moderamine virgæ
In lucem reuocasse animas, Cocytia leti
Iura resignasse, sursum reuolantibus vmbris

Aſt alias damnaſſe neci, penituſque latenti
Immerſiſſe Chao.

Vergilius vero ſic, Æn. lib. 4.

Tum virgam capit. hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alias ſub triſtia Tartara mittit:
Dat ſomnos, adimitque, & lumina morte reſignat.

Turnebus lib. Aduerſarior. 24. cap. 26. Seruium hoc loco reprehendit, qui *Reſignat*, expoſuerit, *claudit, perturbat*; eamque interpretationem ineptam dicit; ac ſuam ipſe affert longe ineptiorem. voluit enim Maronem reſpexiſſe ad veterum Romanorum conſuetudinem, qui mortuis in rogo collocatis oculos domi a familiaribus clauſos aperiebant. Quid, quæſo, commune hominibus cum diis eſſe poterat? Num vero, quod erat cognatorum officium ad Mercurium pertinere opinatus eſt? Rectius, petendam eius loci, & verbi expoſitionē a Prudentio, dixerim, qui, repetitione elegantiſſime vſus, *Reſignat*, eſſe, *ab inferis excitare*; teſtatur. *Reſignat* enim *lumina*, eſt repetitio, ſiue exegeſis, & expoſitio eius, quod præceſſerat, *Adimit ſomnos.*

Antene an poſt ſubſtantiuum collocandum ſit adiectiuum.

CAPVT XLVII.

ADiectiua præcedere ſemper, nunquam ſubſequi ſubſtantiua nomina oportere, amicus meus putat; aliter ſi fiat, carmen eſſe humile, & ineptum, affirmat. Hunc ego ſcrupulum exemptum ex adoleſcentium animis volo. Quare faciendum eſt mihi, vt totam hanc adiectiuorum ſubſequentium rationem optimorum Poetarum cōfirmem auctoritate. Afferam igitur in medium verſus aliquot, qui mihi ſeſe primi obtulerunt. lib. Æn. 5.

Et ſæuire animis Entellum haud paſſus acerbis
infra:
——— *malo ſuſpendit ab alto.*
——— *primus clamore ſecundo.*
——— *& vincula linea* ———
vitamque reliquit in aſtris
Ætheriis ———
——— *docuit poſt exitus ingens,*
Muneribus cumulat magnis ———
Quamuis ſolus auem cælo deiecit ab alto.
——— *pectore ſummo.*
——— *creta Labyrinthus in alta.*
Ecl. 7.
——— *in montibus altis.*
Ecl. 7.
Maioreſque cadunt altis de montibus vmbræ.

Statius

Statius lib. Siluarum tertio, de Coma Earini.

——— quos molenoua pater inclytus vrbis
Excolit.

Verg. Ecl. 3.

——— quisquis amores
Aut metuet dulces, aut experietur amaros.

Ecl. 4

——— silua sint consule digna.
——— cœlo demittitur alto.
——— cœlumque profundum.

Ecl. 1.

——— lapis omnia nudus,
Limosoque palus obducat pascua iunco.
——— hic inter flumina nota,
Et fontes sacros, frigus captabis opacum.

Georg 4.

——— luco, que sonantes.

Ecl. 1.

Florentem cythysum, & salices carpetis amaras.

Et:

Fronde super viridi: sunt nobis mitia poma,
Castanea molles.

Ecl. 2.

Montibus, & siluis studio iactabat inani.
Allia serpyllumque herbas contundit olentes
At mecum raucis tua dum vestigia lustro
Sole sub ardenti resonant arbusta cicadis.
Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Lac mihi non æstate nouum, non frigore defit.
Pan primus calamos cera coniungere plures.

Immensi operis esset, quæ apud Latinæ linguæ optimos auctores ea de re exstant exempla huc congerere. Illud tantum adiungo, ex his paucis constare, ordinem in collatione adiectiuorum obseruari non oportere.

Literarum monumentis, Præstantissimorum hominum memoriam conseruari. Eius rei aliquot Poetarum, Ciceronisque, & Senecæ sententiæ congestæ.

CAPVT. XLVIII.

Libenter facio, quod a doctissimis viris factitatum scio, vt eiusdem sententiæ locos vndique collectos sub vno fere aspectu statuam. sic enim fit, vt multorum sententiis, quod volumus, facile consequamur. Scriptorum beneficio fortium virorum nomina viuere; cõtra vero, extingui, & aboleri, Poetarũ præsidio destituta, Horatius elegantissime disseruit, libro Carminum 4. Ode 8.

——neque
Si chartæ sileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Ilia,
Mauortisq; puer, si taciturnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stigijs fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insulis,
Dignum laude virum Musa vetat mori.

Et Ode nona:

Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, sed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotiq; longa
Nocte, carent quia vate sacro.
Paullum sepultæ distat inertiæ
Celata virtus.

Sed & Tibullus carminibus æternam comparari famam dixisset, libro primo, Elegia quarta:

Carmine purpurea est Nisi coma: Carmina ni sint,
Ex humero Pelopis non nituisset ebur.
Quem referent Musæ, viuet, dum robora tellus,
Dum cœlum stellas, dum vehet amnis aquas.

Lucanus libro nono idem sensit:

O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato
Eripis, & populis donas mortalibus æuum.

Et paullo infra:

Venturi me, teque legent, Pharsalia nostra
Viuet, & a nullo tenebris damnabimur æuo.

In eandem sententiam omnes eunt Poetæ, quibus assentitur Cicero: is enim pro Archia sic inquit: *Plena exemplorum vetustas, quæ iacerent in tenebris omnia, nisi literarum lumen accederet.* Et infra: *Nisi Ilias exstitisset illa, idem tumulus, qui corpus eius contexerat, nomen etiam obruisset.* loquitur de Achille, & Homero.

Seneca vero epistola ad Lucilium XXI. Oratorum quoque, & Philosophorum libris eam vim esse testatur. *Quis Idomenea* inquit, *nosset, nisi Epicurus illum suis litteris incidisset? omnes illos Megistanas, & Satrapas, & Regem ipsum, ex quo Idomenei titulus petebatur, obliuio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistolæ non sinunt: nihil illi profuisset gener Agrippa & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum apperuisset. Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exserent, & in idem quandoque silentium*

silentium abitura obliuioni resistent, ac se diu vindicabunt. Quod Epicurus amico suo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. habeo apud posteros gratiam. Possum mecum duratura nomina educere. Verg.lius noster duobus memoriam æternam promisit, & præstat;

Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,
Nulla dies vmquam memori vos eximet æuo,
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumque Pater Romanus habebit,

Quoscumque in medium fortuna protulit, quicumque membra ac partes, alienæ potentiæ fuerant, horum gratia viguit, domus frequentata est, dum ipsi steterunt, post ipsos cito memoria defecit. Ingeniorum crescit dignatio: nec ipsis tantum habetur, sed quidquid illorum memoriæ adhæsit, excipitur. Hæc Seneca, sapientissimus Orator, & eloquentissimus Philosophus, pro rei magnitudine, grauissime tractauit. Quæ quam vere dicta sint, nihil attinet disputare. Eorum enim tantum nomina ad nos peruenerunt, qui aut ipsi victura scripserunt, aut alienis scriptis irrepserunt.

HOMERI, HESIODI ET VERGILI LOCVS COLLATVS.

Numisma

INICI DAVALI

CAPVT XLIX.

HOmerus in Achillis clypeo Mundum a Vulcano effictum multis versibus, quorum vnum apposuimus, Illiades Σ prosecutus est:

ἐν μὲν γαῖαν ἔτευξ᾽ ἐν δ᾽ οὐρανὸν ἐν δὲ θάλασσαν

quem versum sic Latine reddidimus:

In clypeo terram, cœlumque effinxit, & æquor.

Eiusdem argumenti est Hesiodi *ἀσπὶς*, vbi multa de Herculis clypeo narrantur.

Vergilius vero vtrumque imitatus in Æneæ clypeo Æneæ progeniem, & Romanorum res gestas, Augustique naualem ad Actium victoriam, & triumphum expressum fuisse libro octauo extremo testatus est. Ad Homeri autem Commentum propius accedit amplissimum ex ære Numisma, siue, vt in Italia vulgari sermone loquimur, il Medaglione, quod proximo superiore anno ALOYSIVS OFRICELLARIVS, HORATII Clarissimi viri, Filius, nobis dono dedit, quo in Numismate ex altera quidem parte INICI DAVALI effigiem, & nomen, ex altera vero Mundum, Terram scilicet, Cœlum, ac Mare Pisanus Pictor cum suo nomine, & sententiola vulgaribus verbis concepta, PER VISEVA, id est, Tibi sit, censum, & eo amplius abhinc annis excuderat.

Cum vero tria nomina, quibus Ciues tantum Romani vtebantur, prænomen, nomen, cognomen, poetarum principi Vergilio Maroni fuisse constet, eidem quoque ciuitatem datam gentem, & tribum fateamur necesse est. Gentis autem Vergiliæ nomen, vel ex hoc, quod supra laudaui, marmore quomodo scribendum sit, intelligi potest.

M. VERGILIVS. M. L. ANTIOCHVS. VNGVENT
VERGILIA. M. L. HELENA
M. VERGILIVS. M. L. HILARVS. MAIOR
M. VERGILIVS. M. L. LVCVLLVS

Eandem scribendi rationem retinet aliud marmor, quod est ad S. Onuphrium:

M. VERGILIO
M. F. LEM
PROCVLO

Et aliud in hortis Carpensibus:

D. M. FESTO
VERGILIO
FORTVNATAE SER
OPTIMO. BENEMER
FECIT. IPSA. QVI. VIXIT
ANN. XIII.

Et in Hortis Colotianis:

C. VERGILIVS. MARTA
NVS. COLONVS. &c.

Hos ego lapides conspexi, legi, descripsi. quorum cõsensu Vergilium, non Virgilium, scribendum esse constituo. Huc accedit, quod Vaticanæ Bibliothecæ liber ille vetustissimus hanc ipsam tuetur secũdam vocalem in Vergilio. Eandem scripturam retinet Carpensis liber, qui nunc est Florentiæ cum Pandectis.

Ex Aldi Orthographia:

C. VERGILIVS. STRABO

Ex Pieriis:

M. VERGILIVS. NARCISSVS
VIXIT. ANN. XIIII

Ex Politiano:

TI. VERGILIVS. DONATVS

Et:

PAPIRIVS. CESTVS. VERGILIAE
OPTATAE. VXORI. SVAE. BENE
MERENTI. DE. SE

Volsiniis:

VERGILI

Ceterum Maronis cognomen Valeriæ quoque genti appositum reperio in peruetusto lapide, qui est apud Moronos:

SOMN. AETER
Q. VALERIO
MARON. IVN.
QVI. VIX
ANN. IIII
MENSIBVS. VI
DIEB. VII

Somnum item æternalem Patauina inscriptio tuetur, cum quo Horatianum illud conuenit:

Ergo Quinctilium perpetuus sopor
Vrget?

De Tribu, in qua censeretur poeta, quid dicam non habeo: non enim in libris Vergilianis est addita: & in illa inscriptione, quam supra retulimus.

M. VERGILIO
M. F. LEM

id est, Lemonia, nomen Tribus: vt sit ex Tribu Lemonia, cuius & Seruius Sulpicius Rufus fuerat: de quo Cicero Philippica IX. *Ser. Sulpitius Q. F. Lemonia Rufus.* Nomen autem Tribus post patris prænomen, & ante familiæ cognomen plerumque interponi solebat: et ex hoc Ciceronis loco apparet, & ex Cœlii ad Cic. Epistola, lib. VIII. Veteres quoque fere ad vnum inscriptiones assentiunt, quas multas Didacus Couarruuias Iurisconsultorum sui sæculi Coryphæus, lib. IV. Variarum Resolutionem attulit. Planum itaque cum ex nominis gentilitii vestigiis, tum ex Romanorum more, VERGILIVM Maronem poetarum prope Deum, Romanam ciuitatem iure consecutum, Vergiliæque genti insertum & marmorum auctoritate, atque Politiani sententia per secundam, non tertiam vocalem scribendum. Quale & domi meæ marmor ingens, ære emtum, Vergili inscriptione asseruari, familiares citra controuersiam testari queant.

EIVSDEM.

Castalionis Iurisconsulti. Ad l. Vsufructuarius D. de Vsufr. Rudes parietes, & Tectorium quid.

RVdes *parietes* qui vocentur, & quid *Tectorium* sit, non recte per Glossam explicatum videtur in l. Vsufructuarius, de vsufruct. Nam *Rudes* pro nouis, *Tectorium* pro tecto perperam accipitur, ibi, *Vsufructuarius nouum Tectorium parietibus, qui rudes fuissent, imponere non potest.* Glossæ error errandi ansam aliis, opinor, præbuit, in §. His igitur, Inst. de iust. & iur. in verbo *Rudem animum.* Ego vero *Rudes parietes* interpretor nondum expolitos

non tectorio obductos, non loricatos, non conuestitos. tales dicuntur hodie vulgari sermone *Riccitati*: quorum plerique veteres cum sint, rudes tamen adhuc conspiciuntur. Quis enim non intelligit, apud Neratium cautum esse, incrustationem parietibus, quibus numquam fuisset, vsufructuario inducere non licere, cum et, si quid inde vetustate corruisset, reponere permissum esset. *Rudes* enim I. C. *parietes* dixit, non quod essent noui, & recentes, sed nudi, horridi, hirti, & non exornati. Hinc ducta metaphora, hominum animi, quantumuis prouectæ ætatis, qui nulla disciplina exculti, nulla doctrina, & institutione imbuti sunt, *Rudes* appellantur. *Tectorium* autem non esse tectum, sed parietis illinimentum, siue incrustationem, inde facile percipi potest, quod l. Hactenus, de vsufr. Celsus ait, *vsufructuarium posse non solum necessarias refectiones, sed etiam voluptatis caussa, vt tectoria, & pauimenta, facere.* & l. quod si seruus, §. 1. de in rem verso. vbi diserte Vlpianus *Tectorium* in his recenset, quæ ad voluptatem magis, quam ad vtilitatem, spectant. quod de tecto ad imbres, cœlique iniuriam summouendam comparato non est dicendum Tectum enim nemo est, qui non numeret in rebus vtilibus, & necessariis. Ceterum Tectorii multas fuisse species, eiusque conficiendi rationem, apud Vitruuium libro de Architectura septimo capite tertio est legere. Tanta vero fuit tectorii apud antiquos crassitudo, & duritia, vt idem Vitruuius dicat, e veteribus parietibus crustas excidi in mensularum, & speculorum vsum solitas esse. Hinc est, quod eximi tectorium a creditore posse Vlpianus, dicit. d. l. Quod si seruus, his verbis: *Pati debet dominus creditorem hoc auferre sine domus sua videlicet iniuria, ne cogendus sit dominus vendere domum, vt quanto pretiosior facta est, id præstet.* Et Celsus l. in fundo alieno, de rei vend. *Sufficiat tibi permitti tollere ex his rebus, quæ possis, dum ita ne deterior sit fundus, quam si initio non foret ædificatum. Constituimus vero, vt, si paratus sit dominus tantum dare, quantum habiturus esset possessor, his rebus ablatis, fiat ei potestas. Neque enim malitiis indulgendum est. si tectorium, puta quod induxerat picturasque corradere velit, nihil laturus, nisi vt officiat.*

Ad legem CXXXI. D. de Verb. signif. De illo, ante diem decimum Kalend. pro Ant. Augustino aduersus Pet. Rebuffum disputatam.

QVam esset illud loquendi genus apertum, & tritum, quod apud optimum quemque Latinitatis auctorem legitur, *Ante diem decimũ Kalẽdarum*, pro eo quod efferri concisius solet, Decimo Kalendas, vel ex Paulli interpretatione facile intelligi potest. is enim libro tertio ad legem Iuliam, & Papiam, ex sermonis consuetudine, veluti illustriori quodam, & magis noto exemplo verbum paullo obscurius declarat. Quærebatur porro, an,

qui extremo anni die mortuus esset, *Anniculus amissus*, id est. an exegisse annum videretur: & erat qui rem in dubium reuocaret, contenderetque eum omnino Anniculum dici oportere, qui anno circumacto, eo ipso, quo natus esset, die obiisset. Paullus longe aliter controuersiam decidendam arbitratus, *Anniculum* interpretatus est, non qui ipso recurrentis anni natali, sed qui nouissimo anni die, hoc est (vt idem paullo infra exponit) tricentesimo sexagesimoquincto die decessisset. Quo autem Iurisconsultus sententiam suam recepto, & minime ambiguo dicendi more confirmaret, ita scriptum reliquit, vt esse in Pandectis Florentinis testatus est Antonius Augustinus, vir vndecumque doctissimus, libro Emendationum quarto, capite sexto. *Anniculus amittitur, qui extremo anni die moritur. & consuetudo loquendi ita esse, declarat, Ante diem decimum Kalendarum, Post diem decimum Kalendarum. Neutro enim sermone vndecim dies significantur.* Huius legis sententia ea mihi videtur, non esse natalis diei recursum expectandum, vt quis Anniculus dicatur, quemadmodum nec significari vndecimum praecedentis mensis a Kalendis. exempli gratia, Ianuarii: Cum dicimus, *Ante diem decimum* Kalendar. *Ianuar.* sed decimum ipsum a Kalendis Ian. qui est vicesimus tertius dies Decembris.

Item non intelligi vndecimum Ianuarii diem, sed decimum ipsum, quando sic loquimur, *Post diem decimum Kalendarum.* Dies enim Kalendarum, & dies decimus intra numerum accipiuntur: estque plenior loquendi modus, quam si pronuntietur Decimo Kalendas per compendium. Nam integra elocutio esset *Decimo die ante, vel post Kalendas.* id quod multis ac magnis auctoribus possem docere, nisi recitandis exemplis abstinere decreuissem: vnico tantum vtar testimonio quinctae epistolae Cic. ad Tironem. *Nos apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras ante dederamus, vnum diem commorati sumus, quod Quinctus nos consequutus non erat. is dies fuit Non. Nouembris, inde ante lucem proficiscentes ante diem octauum idus Nouembris has literas dedimus.* Plane, vt hoc quoque obiter adnotemus, in plerisque Ciceronis, atque adeo veterum omnium scriptis, pro *Ante diem* 3. & 4. *Ad* 3. & 4. corrupte legi, a doctis indicatum est viris. Huiusmodi autem passim erratum facile deprehendet, qui ex duabus dictionibus litteris singularibus sic notatis A. D. quae ante diem significant, *Ad* praepositionem ab ignaro librario temere conflatam cognouerit. Esse autem hunc locum Pandectarum in vulgatis mendosum, in quibus sic legitur, *Vtroque sermone vndecima dies significatur*, illud indicio est, quod malam hanc litteram appellat Accursius. *Mala* autem *littera* apud doctores nostros accipitur pro textu corrupto. *bona* vero *littera* pro lectione germana, & non vitiata, vt ex Bartoli verbis colligitur in lege hoc articulo,

de

de hered. institu. *Et est*, inquit, *aduertendum, quod quidam habent hic Quisque, & ista est bona littera; Alij habent hic Quisquis, & ista non est bona.* Hæc ille. Quod si Petrus Rebuffus diligentius expendisset, ac rectius intellexisset, numquam profecto in illo suo ad tit. de verbor. signification. libro Antonii Augustini correctionem, & sententiam repudiasset. equidem Augustino assentior, & Rebuffi opiniones reiicendas censeo.

EIVSDEM

Ad l. 1. C. quæ res pignori oblig. possit Alumnum in eo qui alitur, non qui alit adhiberi.

ALumnum, *Alumnamque*, esse qui, quæ ve alitur; non item, qui quæ ve alit, facile doctis viris probabo. Illud autem difficilius explicatu est, quod in l. 1. C. quæ res pign. oblig. poss. legitur. Nam ibi Accursius, parum constans, modo filios ex concubina, modo eos, qui aluntur, aut qui alunt *Alumnos* interpretatur. Ac Prateius se non legisse scribit, qui significatum proprium *Alumni* explicet in specie, d. l. 1. §. Semproniam. l. Codicillis. ff. de vsu & vsu fructu leg. Ego, quid censeam, vt potero, exponam, si prius eorum sententiam, qui *Alumni* vocabulum actiuæ significationis esse contendunt, refutaro. Equidem mirari satis non possum, quid iis in mentem venerit, quamobrem contra veterum optimorum Latinę linguæ auctorum vsum *Alumnos* interdum eos dici, qui alunt asseuerant. Plautus certe Mostellaria notæ significationis nomen ad amatorem festiue transtulit; ducta similitudine a puero, qui ad nutricem se confert. Apud illum Callidamantes sic loquitur:

Ecquid tibi videor mammam adire.
O, Ocellus es meus, tuus sum alumnus.

Idem Pœnulo proprie:

Herus meus hic quidem est, mearum alumnarum pater.

Verba sunt Giddenemes nutricis. Verg. lib. Æn. sexto:

———— nec Romula quondam
Vllo se tantum tellus iactabit alumno.

Idem lib. vndecimo:

———— sed non felicibus æquo
Tum comes auspiciis caro datus ibat alumno.

Horat. epistolarum lib. 1. ad Tibullum:

Quid voueat dulci nutricula maius alumno.

Ceterum Alumno, Alumnæque, Nutrix, Altrix, Educatrix, Nutritor, Altor, Educator, Respondent. Instit. quibus ex caussis man. §. eadem lege: *Iustæ autem manumissionis caussæ hæ sunt: veluti si quis patrem, aut matrem, filium, filiam ve, aut fratres, sorores ve naturales, aut pædagogum, aut nutricem, aut educatorem, aut*

alumnum, alumnam ve, aut collectaneum manumittat. Laurentius quidem Valla egregie hanc partem tuetur, sed iniuste Nonium Marcellum accusat. Non enim exẽpla ex auctoribus, quos eruditissimus Grammaticus laudauit, eo producta sunt, vt *Alumnum* pro educatore acceptum ostendant. neque id Nonius scripsit. Verum mendoso Valla vsus exemplari,(in quibusdam enim libris pro Aluntur, Alunt est legere.) Nonium errasse pronuntiauit. Inepte autem faciunt, qui actiuam in suis lexicis Alumno significationem attribuunt; neque auctorum locos recte expendunt; sed contra, quam scriptum est, accipiunt, atque commiscentur multa somnia. Nam quod apud Plinium legitur lib. 3. caput 5:

Terra omnium terrarum alumna eadem & parens, de Italia loquitur, cum Alumna pro altrice interpretantur, nę ipsi nihil intelligere videntur. Italiam Plinius terrarum omnium parentem, quæ omnium gentium, nationum, populorum rem, salutem, honestatem, legibus, ac legionibus tueretur; eandem *Alumnam* terrarum dixit, id est, quam vicissim vniuersus terrarum orbis aleret, commeatu iuuaret. Huc pertinent versus Claudii Rutilii Numatiani, cuius Itinerarium elegis elegantissime conscriptum, a nobis emendatum, & adnotationibus illustratum, superioribus annis edidimus. Romam alloquitur:

Æternum tibi Rhenus aret, tibi Nilus inundet,
Altricemq; suam fertilis orbis alat.

Siquidem Populus Romanus frumento ex Ægypto, atque Africa importato vtebatur. quod ex Claudiano discitur, initio libri de bello Gildonico:

Tot mihi pro meritis Libyam, Nilumq; dederunt
Vt dominam plebem, bellatoremque Senatum
Classibus æstiuis alerent geminoque vicissim
Litore diuersi complerent horrea venti.

Eodem libro tantæ rei frumentariæ comparandæ caussam exponit:

Quid mihi septenos montes, turbamq; dedistis,
Quæ paruo non posset ali? felicior essem
Angustis opibus. mallem tolerare Sabinos,
Et Veios. breuior duxi securius æuum.
Ipsa nocet moles. vtinam remeare liceret
Ad veteres fines, & mœnia pauperis Anci.
Sufficerent Etrusca mihi, Campanaq; culta.

Idem dicendum esset de altero Plinii loco, qui libro naturalis hist. extremo corrupte ab istis producitur, si ita legeretur, vt adnotarunt: *Italia rectrix, parensq; mundi alumna.* Non enim *Alumna*; sed *Altera*, rectius omnino in libris emendatioribus legitur. Iam vero, quod ex Q. Curtii libro octauo affertur, non efficit, quod

quod voluat, *Alumnum*, inquit *vestrum Regem ne deseratis*. Milites monentur, ne Regem suum, apud quos Rex ipse natus, altusque esset, quemque ipsi prope aluisse videbantur, destituerent, non esse peregrinum Regem, non externum, aut alienum, sed ciuem, natiuum, indigenam, atque adeo alumnum profitetur. illud profecto ridiculum est, quod agmen claudit. Producitur e libro primo Cic. de Diuinatione versus:

Vos quoq; signa videtis, a quai dulcis alumna:

atque ita exponitur: *Aqua alumna*, idest, quæ alit. idque sensit Marius Nizolius. Quid hoc pinguius, quid ineptius fieri potest? Aquæ attribuitur, quod ad Ranas referendum est. Alloquitur enim auctor ranas, aquarum alumnas. id quod manifestum fit versus ipsos attentius legenti:

Vos quoque signa videtis, aquai dulcis alumnæ,
Cum clamore paratis inanes fundere voces,
Absurdoq; sono fontes, & stagna cietis.

Quam isti longe a sententia feruntur quam toto errant cælo. Sed & Iacobus Cruquius in Horatium ad Od. VIII. lib. III.

——————*abeasq; paruis*
——————*Æquus alumnis.*

aduersus Vallam Varronis locum apud Nonium actiue interpretatur Varro Eumenidibus:

Et ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas,
Attica philosophia alumna, &c.

Ad quem locum Cruquius inquit, *Ex veritate namque philosophia, non etiam ex philosophia veritas nata est.* Quid absurdius? Immo a philosophia veritas fouetur, alitur, educatur, si non nascitur. Veritatis igitur altrix, nutrixque philosophia est. quod Cruquius non vidit. Neque aliter accipiendus est Cor. Taciti locus de claris Oratoribus: *Est*, inquit, *magna ista, & notabilis eloquentia alumna, licentia, quam stulti Libertatem vocant.* Hæc Tacitus. Licentia enim eloquentiam notandam, & animaduersione dignam foueri, alique significat, non ex eloquentia licentiam ortam esse, vt inapte putat Cruquius. Cicero quoque de claris Oratoribus hoc dicendi genere vsus est: *Pacis est*, inquit, *comes, otiique socia, etiam bene constitutæ ciuitatis quasi alumna quædam eloquentia.* Quis non videt, bene constitutam Ciuitatem esse eloquentiæ altricem? Nunc ad primam Legem Codicis, titulo, quæ res pignori obligari possunt, aggrediamur. *Alũnos tuos & cæteras res, quas neminem credibile est pignori specialiter daturum fuisse, generali pacti conuentione, quæ de bonis tuis facta est, in caussa pignoris non fuisse rationis est.* *Alumnos* Accursius, vt dixi, incertus est quo pacto accipiat, nam modo filios ex concubina, modo eos, quos aluisti, aut qui te aluerunt, opinatur. In Accursii sententiam a Doctoribus passim itur. Ego *Alũnos*, de quibus mentio fit in d. L. I.

nem seruum Drusus Cæsar, Ti. Augusti filius, sibi educauerat. Eundemque postea manumissum a Ti. Aug. patre, libertumque Augusti dictum, Accensum esse suum voluit. Accensi autem erant liberti, qui magistratibus apparebant, ac præsto erant.

Est & alia inscriptio apud Albertinos.

AVIDIO. SPARTACO
PATRONA
ALVMNO
B. M.
P. Q.

Cum lapidibus faciunt digestorum libri. l libertó suo, §. largius de annuis legatis. *Pecuniam*, inquit, apud Scæuolam testator, *quam Titio liberto meo, & alumno legaui, esse volo penes Publium Mauium vsque ad vigesimum quinctum annum ætatis eius, proque ea computari cum eo vsuras quadrantes.* Vernas quoque non seruos sed libertos, in veteribus monumentis reperio. E vernis scilicet seruis libertos factos dixeris.

In Colle Hortulorum, siue Monte Pincio, in hortis, quos magnificentissime exstruxit, atque instruxit Regio sumtu statuisque, tabulis, & inscriptionibus antiquis exornauit clarissimus antiquitatis vindex, Ferdinandus, Magnus Etruriæ Dux.

SECVRITATI
COGNATIONIS SVAE
FORTVNATVS AVG L.
VERNA. PATERNVS
AB. EPISTVLIS
ACCENSVS. PATRON
DIVO. AVG. VESPASIANO
LICTOR. CVRIAT
VIAT. HON ORD DEC COS. ET. PR.
ET. SIBI. ET
EPAPHRODITO. AVG. L
AB. EPISTVLIS. FRATRI. SVO

Cum hac consentit lapidis inscriptio, a nobis in Capitolio descripta: vnde feminam feminæ libertam, eandem & vernam intelliges.

DIIS. MANIBVS
IVLIAE. Ɔ. LIB. HELPIDIS
VIXIT. ANNOS. XVI.
MENS. VIIII. DIES. DVOS
IVLIA. IRENA. FECIT
VERENTAE. SVAE. CARISSIMAE
BEN EMERENTI. ET. SIBI. SVIS
LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
EORVM

Et apud Fusconios:

DIIS. MANIBVS
N. SATIRI
AVGVSTALIS
SATRIA
NYMPHAE
VERNAE. SVO
CARISSSIMO
VIXIT. ANN.XXII
M. I. DIEBVS. IV

Libertum fuisse Augustalem, non autem seruum, intelligo, quem Satriæ gentis nomine, & Numerii prænomine auctum video. N. Numerium significat.

Ad rem quoque facit lapis in hortis olim Carp.

D. M.
Q. VOLVSIO. AVGVSTALI
VIXIT. AN. XI. D. XXI.
Q. VOLVSIVS. DEXTER
VERNAE. SVO

Vernam hoc loco non seruum, sed libertum, dixeris. Cui enim prænomen, & familiæ Romanæ nomen adiungitur, Liber, & Ciuis Romanus sit, necesse est. Quod vero sequitur, in dubio esse potest, num de seruo, an de liberto dicatur:

EVHEMERO
CAESARIS. N
VERNAE. PAEDI
SEQVO. VIXIT
ANNIS. XXIII. MENS
IBVS. VIII. DIEBVS
V. AELIA. SVCCESSA
MATER. FILIO. BENE
MERENTI. FECIT

Libertum potius puto, cuius mater ex gentilicio nomine libera cognoscitur, quique tum matris commendatione, tum suis meritis facile libertatem ab indulgentissimo Principe impetrare potuit. Neque solum Vernarum, Alumnorumque vocabula ad libertos extendi, sed etiam seruorum appellatione in ipsa libertate retentam video.

DIS. MANIBVS. DEXTRI
CAESARIS. SERVO. DI
AETARCHO. DOMVS
AVG. TREBONIA. LAV
DICE. FEC. CONIVG. B. M
CVM. DVABVS. FILIS. FOR
TVNATA. ET. FELICE

Seruus dicitur, quem libertum esse constat, coniunx enim seruo non

no non erat, sed contubernalis, neque ex libera seruus libero: suscepisse dicebatur. liberam autem eius vxorem fuisse, ex eo cognoscimus, quod nomini proprio peregrino, familiæ nomen Romanæ proponitur Trebonia Laudice.

DIS. MANIBVS
FLAVIAE. ATHENAIDI
APOLLONIVS
IMP. DOMITIANI. AVG.
GERM. SER. PECVL. ET
FLAVIA. PALLAS. PARENTES
FILIAE. CARISSIMAE. FECER
VIXIT. MENSIBVS. VIII. DIEBVS. XXVI

Seruum peculiarem imperatoris, non qui seruus eo tempore esset, sed qui olim eius loci fuisset, dictum puto. Papin. Statius Earinum Domitiani Libertum in præfatione libri tertii Siluarum his verbis nominat: *Earinus præterea, Germanici Dei nostri libertus.* Eundem Cæsaris seruum in Coma dicit: *Quos tibi Cæsareus donat puer.* Cæsareum puerum Cæsaris seruum interpretor, non qui seruus re ipsa sit, sed qui fuerit antequam manumitteretur. Huc accedit, quod non libertinæ tantum conditionis homines, sed plane ingenui seruos se Imp. Domitiani profitebantur, quod ille Dominum se, Deumque ab omnibus dici præcepisset. auctor Suetonius.

Apud Casios.

FLAVIA. AVG. L. DORIS
FECIT. SIBI. ET
IDEO. CAESARIS. N. SER
CONIVGI. SVO. ET
EPAPHRODITO. FIL
LIBERTIS. LIBERTABVSQVE
EORVM

Et apud Fusconios.

QVINTILIA. DONATA
FECIT. SIBI. ET. CONIVGI
SVO. ACMAZONTE
CAESARIS. NOSTRI. SERVO
ET. DAPHNICO. FILIO. HVIVS
QVI. VIXIT. ANN. XVII. ET. LIBERTIS
LIBERTABVS QVE. POSTERIQVE
EORVM

Et in templo S. Mariæ de Monte Serrato.

FORTVNATVS
CAESARIS. SER
NICOMACHIANVS
PATER. ET

SEXTILIA . PRIMA
MATER. FILIAE
PIISSIMAE . FECERVNT
ET. SIBI ET
MOSCHINI . CONLACT
VIXIT. ANNIS XV MENS. IIX

Illud obiter hoc loco notandum est, in nomine Nicomachianus literam illam inuersam, siue dimidiatam, ⊣ adspirationis esse notam, pro integra H, quæ ad MOSCHINI nomen adhibita est. Huius notæ confirmandæ gratia libet proferre *inscriptionis exemplum ex ædibus Hieronymi Pici a nobis desumptum.*

STATAE. FORTVNAE. AVG
SACR.
SEX. FONTEIVS. O.L. TOP⊣IMVS
CN. POMPEIVS. CN. L NICEP⊣OR
MAG. VICI
SANDALIARI REG
IIII. ANNI. XVIII
D. D

Ex iis, quæ a nobis allata sunt, constare arbitror, *Alumnos* esse quicumque alerentur, non autem qui alerent, siue liberi, siue serui, siue potentiores, siue tenuiores. Nunc videndum est, an recte Accursius *Alumnos* filios interpretetur. Dicam libere. Accursio imposuerunt Grammatici. Vnde ille didicit, *Alumnos* esse interdum nutritores, interdum filios. Seruius ad illum Vergilii versum lib. Æn. sexto,

Nec non & Tition terra omnipotentis alumnum, Terra alumnum Tition a terra enutritum, & terra filium dicit, *secundum varias de Titii matre opiniones: ac Vergilium sermone, quo vtrumq; significaret, vsum esse, scriptum reliquit.* Ego, quamquam Poetis summam in verbis licentiam esse sciam, censeo tamen apud Vergilium proprietatis amatorem proprie *Alumnum* pro alto, atque a terra educato, non autem pro filio, positum. Tition enim, Iouis, & Elaræ filium, a terra nutrice, non parente, enutritum, fabulantur Poetæ.

Petrus Victorius libro Variarum lectionum vigesimo tertio, apud Nonium pro Filia *Alumnam* a Varrone dictam putat: cum Eumenidibus inquit:

Et Ecce de improuiso ad nos accedit cana veritas,
Attica philosophiæ alumna. &c.

Ego vero Atticam philosophiam veritatis non parentem, sed nutricem existimo. Nam veritas, vndecumque orta ab Attica Philosophia nutritur. Quis enim dixerit solis Athenis philosophorum præcepta veritatem enixa? Num sine philosophia verū quis non

non loquitur? num mendaces omnes homines, præter Atticos? Alit quidem philosophia veritatem, non gignit. Sic Cicero *Ciuitatis bene constitutæ alumnam eloquentiam*: sic Tacitus *licentiæ alumnam notabilem eloquentiam* dixit, quæ aleretur, atque enutriretur. Ceterum, qui fieri potuit, vt Accursius, qui omnes fere leges euoluit, excussit, contulit, hoc scripserit? ego in Iuris ciuilis, qui exstant, libris nō inueni *Alumnos* neq; pro nutritoribus, neq; pro filiis acceptos. Imo ne loco quidā filiorū *Alumnos* fuisse, disertissime sancitū est l. si qs alūnam. C. de nuptiis, *Si quis* inqt Imperator, *alūnā suā libertate donauerit, & in matrimonio suo collocauerit, dubitabatur apud antiquos, vtrū ne huiusmodi nuptiæ legitimæ esse videantur, an non. Nos itaque, vetustam antiquitatem decidentes, non esse vetitum matrimonium censemus.* Quid igitur Accursius somniauit, *Alumnos* esse ex concubina filios? Num patri cum filia naturali imperator Christianus matrimonium legitimum esse statuit? Apage nugas istas nefarias. & *alumnos* interdum seruos, interdum liberos fuisse, referrique ad altores, educatoresque concludamus: vt sint hæc distincta, Alumnus, Altor, siue Nutritor.

Apud Delphinos sic legi.

D . M
M . AVRELIO . AVG
LIB . ISIDORO . MEL
LO . PROXIMO . ARATIO
NIBVS . AVRELII . HER-
MES . ALVMNVS . ET . GLY
CON . NVTRITOR . ET
MAXIMVS . BENE
MERENTI . FE-
CERVNT

Et l. xiii. ff. de manumissis vindicta: *Si collactaneus, si educator, si pædagogus ipsius, si nutrix, vel filius, filia ve cuius eorum, vel alumnus.* Iam vero pro seruis, quos Dominus educasset, supra citatis legibus ostendimus, eosdemque manumissos, & liberos factos, *Alumnos* tamen appellatos docuimus, vt l. legem, C. de pact. *Legem*, inquit Imp. Alexander, *quam dixisti, cum dotem pro alumna dares seruari oportet, &c.* Et l. 14. ff. de manum vind. *Alumnos magis*, inquit Martianus, *mulieribus est conueniens manumittere, sed & in viris receptum est: satisque est permitti eum manumitti, in quo nutriendo propensiorem animum fecerint.* l. Codicillis, §. qui Semproniam, ff. de vsu, & vsufr. leg. *Qui Semproniam*, inquit Scæuola, *ex parte decima, & Maniam ex, parte decima alumnum ex reliquis partibus instituerat heredes, curatorem alumno dedit, cum in-*

ra facere putaret, & curatoris fidei commisit, ne pateretur fundum venire. sed, cum Sempronia, & Mania nutricibus suis frueretur reditu eius, & in ima parte testamenti ita adiecit, omnem voluntatem meam fidei heredum meorum committo. Quaesitum est, an tertia pars vsusfructus fundi nutrices ex fideicommisso petere possint, quamuis curator ei receptus sit, quem iure dare non potuit alumno. Respondi, secundum ea, quae praeponerentur, vtiliter fideicommisso voluntatem suam confirmasse. Id igitur cuique dedisse, vt & nutrices vna cum alumno reditu fundi vterentur. Apertum, manifestumque esset iam credo, *Alumnos* seruos fuisse, quos dominus penes se natos speciali affectu aleret, eosdemque, cum visum esset, libertate donaret, legatis insuper prosequeretur, ac fidei suorum commédaret, si quis id aetatis esset, vt aliena tuitione egeret. l. a filio, ff. de alimentis, & lib leg. *Maeuio infanti alumno meo quadraginta dari volo, quae peto a te suscipias Seia, & vsuras eis quincunces in annum vsque vigesimum aetatis praestes, eumque suscipias, & tuearis.* Iucundum vero, atque in primis elegans Angeli Colotii epigramma, neque omnino ab hac nostra de *Alumna altricisq;* vocabulis disputatione alienum videtur, quod pari memoria, pronunciandique suauitate mihi Fuluius Vrsinus, vir singulari ingenio, iudicio, eruditione, ac virtute, recitauit.

Surgentem hederam trabeati in colle Quirini
Nutrierat densis quercus opaca comis:
Nunc, quia, victa aeuo, viduata est frondibus arbor,
Pro merito altricem vestit alumna suam.

FINIS.

IAN. MELLERI PALMERII SPICILEGIA.

Multa desperata & deposita, quæ videbantur, Plauti Truculento emendata: pauca ad hoc Catulli.

CL. V.

D. IOH. FICHARDO, I. C. COMITI PAlat. Cæsareo; Reip. Francof. Syndico & Aduocato primario.

POrro *Quirites, latinitatem amisimus*. at id negant, qui homines? qui me hercule, nisi ex se, refelli nequiuerant. Non tu, Fichard, Icto. Sic enim sentis, & mecum sentis, quæ Augusti obitum excepit ætas, antiquas literas: qui sine (Barbaria audiente dicam) Poetarum illa iuga & nemora nihil solidum crepant: luce, certe publica illa, priuasse: quod qui minus est, quam exstinxisse? Desidere, ac minari, id iam ante fuerat: & hac fini stitisset malum ferremus: postea sublabi retro omnia, ac referri: tum præcipitare cœperunt: reliqua deinde iactura quasi vno bolo facta est: donec centum, cum neque vitia intelligimus, & properare remedium, hoc (o scelera) insania vocatur. Est mihi tanti, audire, quicquid istis in mentem venit, dum ab iis seorsim Fichardus sentiat: qui nisi virtutibus suis mihi in oculis est, quantum præterea pauci Dii me salua vrbe & arce ita eiiciant, vt ego nunc has nugas. Et id satis est. Nam peius esse mihi, nihil miror: quæ quidem ab omnibus vsque eo vapulaturæ sint.

PLauti Truculentus est, nisi quod pleraque in ea Latina nimium, ceteroquin nulli comœdiarum secunda. eius initio thesaurum mendorum tenemus:

Primum dum mœret animus, præmium si obtulit, obeunt tres noctes.

Ducunt interea loci, aut vinum, aut ara, aut oleum, aut triticum.

Tentant benignus ne, an bonæ frugi fiet: quasi in piscinam. Act. 2. Scen. 1

Rete qui iaculum parat: quando abiit recte pessum abducit.

Infra sin iecit rete, piscis ne effugiat, cauet:

Dum huc, dum illuc rete ore impetit piscis,

Vsque adeo donicum eduxit foras.

Libet clamare: Eho puer, aquam manibus. Nam quid hac scri-

ptura contaminarius? Et Camerarium quidem Germaniæ; quod vere liceat; ocellum, quantus heic æstus iactarit, quid me attinet scribere? res ipsa loquitur. Elephanti ille partus abortiuus tamen, &, quo magis doleas, posthumus, qui non pridem, vt ait Lucretius, in dias luminis oras prodiit, has meas nugas, seu quo alio nomine dignaberis, an reprimere, Fícharde, debuerit, tua in primis existimatio valebit; secundum te, aliorum. Quod ergo per istos liceat, ita legerim:

Quot illic iracundiæ
Sunt, quot pericula viandæ? di vestram fidem, hui,
Quid peierandum est, etiam præter munera?
Promendum moinera annua: is primus boluit:
Ob em tris noctis doucod: interea loci.
Aut aera, aut vinum, aut oleum, aut triticum meret.
Tentat benignusne, an bona frugi sies.
Quasi in piscinam rete qui iaculum datat:
Quando abiit rete pessum, atque adducit sinum:
Si inegit rete piscis, ne effugiant cauet:
Dum huc, dum illuc rete dorta impedit:
Piscis vsque adeo donicum eduxit foras.

Ni ad has coniecturas prope cogitauit Plautus, niue adeo id vero vicero, seruitum me abducito, Ficharde, & ego me tibi mancipio dabo. *Vtarescier*, eleganter Lucilius:

Aut cum iter est aliquo, & caussam commenta viasit,
Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam.

Loquitur de incommodis vxorum. Præterea Africanius Diuortio:

Quam perspicace, quam benigne, quam cito,
Quam blande, quam miti vias pectore.

Sic emendo Nonium, perspicace: neque ausculto Hadrianum Iunium. Non refugit quoq; Plinius: neq; Lucretius in quarto:

Perscinduntur enim, nisi recta foramina tranant,
Qualia sunt vitri: species qua trauiat omnis.

Item in sexto:

Incolumisque venit per res, atque integra transit
Multa foraminibus liquidis quia transuiat ignis.

Sic in V. C. docti adolescentis, mihique amici Francisci Modii. At interpres Lucretianus, natus corrumpendis libris, hæc omnia contaminat: post deinde culpas sibi suas ereptas dolet. Hoc ergo nisi verbum arbitrarer apud Plautum, scriberem *quot pericla amanda*? Damnum enim, & periculum amant iidem, qui scortū. Postea *moinera annua*, valet, munera annua. neque enim geminabant in scribendo literas. & oi diphthongus in antiquis marmoribus annos pertulit. hoc loco eam fuisse in libris calamo exaratis, subiit suspicari, quia Camerarius edidit, *mirei annua*: portentum sermonis. Ab

Ab ea minimo minus descrepabat, œ: quam heic plerisque codicibus hæsisse, vnde suspicer, dicam. *mœret animus*, fecerunt: id manasse, ex illo, mœnera anua, vtinam omnium rerum, difficillimum sit coniicere. In eadem caussa sunt illa Truculento:

Ast. Est ne ille violentus? S.T. Suam non enim ille meretriculis
Moliendis rem coegit, verum parsimonia,
Duritieq; qua nunc dico sciam exportatur pessuma,
Em tu es Exungula, male vinitis. Egone heic musicem?
Iam enim eccere ibo ad forum, atque heic facta narrabo seni.
Neque istuc in se gestit Ergo cogit exanimem mali:

Se quis illic est.

Qui versus si vlli alii, mendosissimi sunt, sed gloriari liceat bene restitui:

Est ne ille violentus? St. Suam non enim ille meretriculis
Meiniendis rem coegit: sed parsimonia
Duritiaq; qua nunce domo sic iam exportatur pessum.
Ehem tu sexungula, malo vites. Egone heic mussitem?
Iam enim accere ibo in forum, itque hac facta narrabo seni:
Neque te istuc in segestri tergo coget examen mali:

Numerorum rationem habui, sed vt Horatii de Plauto iudicium meminerim: & ea mihi effugia patere voluerim, quæ ipse sibi. Primo versu delitiæ Musarum, vir doctissimus, sum, reponit, pro, suam: cui non assentior. De Stratilace enim si loqueretur, non violentum, sed truculentum vocasset ad celebrandum fabulæ nomen. tum, ipsi Stratilaci responsionem affinxisset, quæ id nomen reuocaret. Id videas, quoties ab epitheto nomen fabulæ inditum: vt Terentii Andria, & Hecyra: maxime autem hac ipsa Truculento. Altero versu, *meiniendis*, certum est. Vaticani enim V.C. moniendis habent, aut mouendis. *moiniendis* autem valet, *moeniendis*: Et *moeniendis*, pro *muniendis*, notum. Porro, muniuntur meretrices, cum illis munus datur, hoc est, cum quis eas mœneratur. nam a *mœnus*, *mœnio*: a *mœneris*, *meneror*. Tertio deinde, *sexungula*, de coniectura feci: quoniam furum sex manus alibi appellat: & vngulas item: quomodo Catullus, *vngues Tuis* (inquit) *ab vnguibus reglutima*. Quæ ergo rapiendo, trahendo intenta, esset, quidni lepide sexungulam appellare potuerit? Possem alias cōiecturas expromere, si esset tāti. *Vitari malo*, eleganter, & ad veterum consuetudinem. Petron. Arbiter. *Cum deinde vultu atq; ipsa trepidatione mendacium prodidissem, ponere iussit arma, & malo cauere.* Plautus ad id exemplum, *vitare infortunio*, dixit Curculione:

Segestre panniculorum erat. Lucill. 15. lib Satyr. penula, si quaris, cantorius, seruus segestre.

Epigram. in Thallum

Se Dato viam.

Proinde se domi contineant: vitent infortunio.

Quod enim, *infortunia*, Exceditur, mendum est. Terentii Adelphis ignoratur, & ob id corrumpitur:

Scen. 1. act. 1.

Malo, coactus qui suum officium facit;
Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet.

Ita enim interpungendum: & illud, *malo*, non ad, *coactus*, sed ad *cauet*, referendum. Qui, inquit, coactus suum officium facit, is tantisper cauet malo, dum, id credit rescitum iri. Si quomodo reposui, scribatur, de sene ipso accipietur: sin, vt nunc monebo de seruo: *neq; is ist ein sequestri tergo ogei examen mali:* Nō, inqt, hæc clāsene habbeo, ne, si postea rescīuerit, Strabax in sequestri tergo coegerit mali examen, & ego pro eo pœnas sufferam. ita *sequestre tergum*, aut *sequestri tergum*, erit *succidaneum*: cui ex eo etiam gratia quæretur, quod Stratilax herilem filium sectaretur. Phœbadius vetus, & elegans Theologus, libello de Trinitate contra Arrianos, sequestrum appellat, Christum, qui nos inter, & Deū medius pœnas nobis paratas exceperit, & scelera aliena expiarit. Scriptum fortasse fuerat, *secestri*, pro *sequestri*, vt solebat olim: inde factum, *segestis*. Tandem aliquando procedamus. Scripsi igitur: *in premos bolust*. *Premos* est *primū*. i enim pro e scribebant sæpe: nōnarius contra. Itaque reperimus passim in antiquis marmoribus, *cepet*, *vicet*, *pugnauet*, & infinita talia. In veteri libro Bēbi. *interea sibi clam aurum mulier demet*. In doctissimi Cuiacii Catullo similia. *E premos* ergo *pramium* fecerunt: & *n* illud hæsit sequenti dictioni, vt fieret *ex bolus obulus*. Mirum hoc imponere Camerario potuisse eo versu: *Quia nihil habeo, vnum animos moui mihi, omnia agam precario* Sic enim edidit ꝙ rectū erat: *vnum animos mouit mihi*. animes enim pro animus: &, *animus monuit mihi* valet, subiecit & suasit mihi. id leuius duxissem, quam vt monerem, nisi æstuare Lābinum viderem, neq; nihilum ꝓficere tamen. Caue Grammaticos audias qui negant u in o migrare, nisi vbi geminetur, vt in *Dauos, lāuos prauos*. Sunt enim hæ, vt eorum multæ, ædilitiæ editiones sine populi suffragio. Nos certe iis multa ex his nostris ꝓbatum iri ne speramus quidem: sed nec optamus. ac vide fortunam meā. Pridem cum nescio quas gerras Siculas (is titulus libro) daturus essem, vt excuderentur, in quibus de Vergilii versu illo controuersiam mouetam:

Truc. Sce. Neq; prætum est.

Ad sis o tandem, & propius tua numina firmes:

Et de coniectura restitueram,

Adsis o tandem, & propius tua omina firmes:

fuit, qui negaret tanti esse, excudi gerras Siculas, vt vnus Vergilii corrūperetur versus. Neque enim oculis me vti, quem fugeret, versum ita ruere. Nam quod ego perseuerarem, nullum esse incōmodum, vocalem non elidi, & fecisse id Virgiliū sæpius q̄ vt quisquam facile credere posset, id minoris etiam fuit, quā quod nullius. Itaque damnatæ tum gerræ ne nunc quidem audent lucem adspicere. Sed quod ad Virgilii versum attinet, paratus sum pignus dare in meum talentum, in ipsorum teruntium, ni vere restitui. Solebant tum, qui omina, vel auspicia captabant, non continuo, si ostentum dextrum fuisset, aut semel aues addixissent

rissent, animis quiescere, nisi accederet etiam, quo omen illud firmaretur. Priore enim monebantur, & in spem erigebantur: altero, se confirmabant, sublata suspicione, casu omen exstitisse. Itaque post repentem flammam, quæ Iuli comas corripuerat, Anchises:

Da deinde auxilium, inquit, *pater, atq; hæc omina firma:*

Mox læuum intonuit, & visa stella lapsa facem ducere: quibus ille victus, filio concessit. Apud Ciceronem augurium Mario ostentum non ante fidem inuenit, quam tonitru a Ioue firmaretur. de qua re versus reliquos ibi hic claudit:

Sic aquila clarum firmauit Iuppiter omen.

Geminus locus in Statio:

Assistas operi, tuaq; omina firmes.

Ita cum dormienti Æneæ omen a Tyberino obiectum esset, postquam euigilauit, orat Deum, velit etiam aliud dare, quo magis credat. nec fefellit Deus. Sus enim reperta sub ilice cum fœtu triginta sucularum: præterea ita fluctus suos omnes composuit, vt facile Æneam, ad iter sibi stratum fluuium existimantem, inuitaret. Quod autem ait, *propius firmes*, quid accuratius? Dormienti enim ostentum obtulerat: reliquum erat ergo, vt nunc etiam vigilanti. Ceterum ad numeros quod attinet, ita quoq; Bucolicis: *Hoc Vergilius dicit, omina propinquare.*

Credimus? an qui amant, ipsi sibi omina fingunt?

Neque enim ibi de somniis verba sunt: sed de ominibus, quod & cinis ipse altaria corripuisset, & Hylax in limine latraret. Præterea Æn.

Contra fata Deum peruerso omine poscunt:

Quod & sententia, & veteres codices probant. Sed reuertamur aliquando ad Plautum. Scripsimus: Promendum moinera anua: quo exemplo pleraque dixerunt olim. Varro: *Excusi pulli, subducendum ex singulis nidis, & subiiciendum ei, quæ paucos habeat: cum iam pinnas habebunt, consuefaciendum, vt vnam vel duas Gallinas sequantur. Pullos subducẽdum, & consuefaciendum*, aliter profecto dixit, quam nostras aures nunc fere terit: & mirabilius paulo in nominandi casu, quam in accusandi Lucretius:

Æternas quoniam pœnas in morte timendum.

Quamuis ne hoc quidem nunc scholasticum. At Quadrigarius in Buslidiano Gellio magis etiam ad nostras aures noue: *Is* (Manlius) *processit: neq; passus est virtutem Romanam a Gallo turpiter spoliari: scuto pedestri & gladio Hispanico cinctus contra Gallum constitit. Metu magno eam congressionem in ipso ponte inspectante vtroque exercitu factum est.* Hoc verum est: sed tamen valde Comica scriptura illa quoque:

Primum dum moinera anua. is primus boluit,

In illis verbis: *ab em tris*, &c. *em* accusandi casus est, pro eum:

vt Phormione, *in Faxo, tali immastum, vt hic nunc est, infer tumid.* Ita restituo ex vetere interprete, *im*, inquit, *pro eo q est, eũ Ennius:*

Omnes corde patrem præbent, animoque parentem,

Circumfusi im. Ita restituo verba interpretis: quæ nunc legas. vt in peruulgatis: *Eum pro eo quod est eum*: ridebis ne, obsecro? si non ridebis miraberis tamen. Quid enim hoc est, *eum poni pro eo quod est eũ*? an quæso id nõ est nugari? deinde, cur addit, ita frequenter locutos veteres, si a Terentio scriptum est, *eum*, quasi illi, *eum* dixerint, ac non potius *im* vel *em*, aut p' productionem, *enim*: & si maxime, *eum* vsurparint ita ipsi soli loquantur: ac non hac ætate id agnoscamus, neque aliud præterea. Ennii autem versum p exemplo esse noluisset, nisi & apud Terentiũ legisset *im*: quomodo vt emendemus, versus monet. Protinus sequitur: *tris noctein.* De hoc vt verbis parcam, cõsulendus Gellius. Vnum dicam, qui sordida plane, iacẽtiq; aure nõ sit, Vergilii in simplicib. collocandis iudiciũ ante hoc nostri Plauti nõ positurum. Immane enim quantum de lenitate concinnitateque decedit, si ita mutes, *tret nocteis. Tris*, autem accusandi casus, vt postea *piscis*, quod ignoratum non facile credas quot menda dederit. Terentii Heautom.

Noui ego animantium animum: aduortunt grauiter quæ nõ censeas, Ita vulgatur. sed nihil mihi in posterũ diuini aut humani credas, nisi verũ est: *noui ego amãtis: animũ aduertũt grauiter, quæ non censeas.* Vetustatis auctoritas facit, etiam vbi singula vocabula in vsu retinẽtur, figura tamẽ orationis detractis, additisq; vt variet. *Animum aduertere, animo aduertere*, præterea *attendere animum*, siue *animo* mallent, licebat dicere: attẽdere, vel aduertere, vt non adderent, non facile. Itaque liquet mihi adfirmare, toto Plauto, toto Terentio, non reperiri *aduertere* aut *attendere*, vt, *animum*, supprimatur. Mecum est etiam interpres vetus, Donatus is, siue alius fuit, cui tantum debemus. At ita postea Cicero, quorumue in idem tempus ætas incidit, passim. Sed in Terentio cum reperissent, *noui ego amantis*, rati; *amantis*, genitiuum esse deprauarunt, iidem illi inflexionem hanc veterem agnouerunt Adelphis, vbi ignorasse magis e re erat.

Qui in sui gremio puerum positurum dicebat patris, ita obsecraturum.

Patris, acceperunt accusatiuum antiquum itaque interstinxerunt: *Qui in s. g. p. p. dicebat: patrem ita obsecraturum*: & nunquam in Senatu Romano vna consiliatione tot sententię dictæ, quot de hoc loco, grãmaticorum. quasi vllus facilior foret. Scriptura germana est, quam dixi: sententia hæc: dicebat in gremio patris sui positurum puerum, & conspectu infantuli nepotis misericordiam eius sollicitaturum, easque preces adhibiturum, quibus expugnaret. Quod autem veterum grammaticorum partim scribunt, hæc huiusmodi accusatiuum in *eis* facere, alii in *is*, non est

exi stiman-

existimandum ob id inter se mutare, differreque: tametsi hoc arbitrantur eruditi multi, in iis Riuius. nam *ei*, valet *i*: & e addebāt vt pinguius paulo fieret. id tū si longum esset i: vt quidem Lucillii de orthographia versus ostendunt. Neque igitur, vt nunc disciplina est. in scholis, pronuncianda est diphtongus *ei* ore vsque eo prauo & valgo, vt credas Epicuron oscitari. *Ducod*, & postea, *retod*, pro, *duco*, & *reto*, ad sustinēdam versus ruinam d inserto: quod vtinam Lambino altius sedisset: non tam multa, dum se numeris obsequi studet, deprauaret. & quod comicis licet, licere voluisset. Quamuis non ita solę comœdiæ, etiam cum solutam orationem scriberent, multis vocibus vltimam d adiiciebant: & quo magis mireris, consonanti sequente. Nec longe abierimus, fragmentum columnæ rostratæ Duilio in foro positæ, cuius argumento vtitur Quinctilianus, in eo hæc ita reperiuntur: *MARCEL. PVGNANDOD CEPET.* item: *IN ALIOD MARID PVGN*: neque, qui veterum marmorum notas inspiciat, frustra huius exempla petat, Camerarius tamen, & secundum eum Lambinus reponunt: *Tris nocteis vxor*: quam prope ad ipsorum membranas, nescio: ab excusis vetustioribus nimium quam longe coniecturam abducunt. Et vt dicam, quod sentio, *vt nocteis*, non Latinum. quod ad nostrum hoc, *ducttis nocteis* non ipse Plautus potuisset elegantius. Ita post· *Se multas vos.*

Si raras noctes ducit, ab animo perit.

De eo versus Trinum, mendosus —— *non sat id est mali, ni amplius etiam quod ebibit, quod comest, Quod facit sumpti, nox datur, ducitur familia tota, Vestispica, vnctor, auri custos*, corrigo.

Quod facit sumti, datur, nox ducitur, familia tota, vest Si, inquit, amatori suauium dedit scortum, illico res foras labitur. liquitur: ibi ille pendet de scalis, cæditur: si alia delinimenta verborum addit, non munus solum, etiam quicquid sumtus facit, amatoris dispendium est: at nox si ducitur, tum vero exhauritur amator. Preterea prologo Pœnuli:

Vbi quamque est in vrbem ingressus, illico
Omnes meretrices, vbi quę sque habitant inuenit.
Dat aurum, ducit, noctem rogat post ibi
Vnde sit & c. distinguo:

Dat aurum, ducit noctem: rogat post ibi, Vnde sit. Fecisse pretium nobis videmur, qui nouum tribus vnius scriptoris locis reposuerimus. Porro est: *Aut ara, aut vinum, aut oleum, aut triticum meret.* *Meret* diserte in Basil. positum. vt sæpe Pseud. *Chlamidem hanc commores quanti conducta est* H. A. *quid est?*

Ba: *Quid meret machæra?* Sed hoc quidem cui ignotum, corpore merere meretrices? Neque est autem vt aliter, quam, *datat*, legi possit.

Postea deinde in his verbis; *atque adducit sinum, atque* aduerbium est, & valet, *continuo*: quomodo Terentius:

Siquidem hercle possis, nil prius neq; fortius:
Verum si incipies, neque pol tendes nauiter,
Atq;, vbi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace vltro ad eam venies.

Nemo aduerbium. Neno expetet, id est, minime opus erit. Sic recte Ioseph' Scaliger.

Vbi *atq;* eandem vim habet, quā *illico*, aut *statim*. hac sententia: cōtinuo vbi pati non poteris. aliter non quisquam horum verborum sensum assequetur, Ponitur ita a Vergilio, vt sentit Gellius. Præterea lex erat in XII. *Si quis in ius vocarit, atq; ito*. legis sententia: si quis in ius vocauerit, e vestigio sequitor: nisi si mauis prehēdi & rapi. Solebant enim tum, nisi vocantem ad Prætorem sequeretur reus, qui primus occurrisset, eum rogare, liceretne antestari: si opponeret auriculam, quem vocassent, ei collum obtorquere. Plauto multus eius vocabuli vsus est.

Epidico Sc. St. tacete.

Cum ad portum venio, atque ego illam hic video præstolarier, commodum, inquit, veneram, cum illam video.

Tum illud Tranionis:

Mostellaria Sc. qui homo.

Capio consilium, vt senatum congerronum conuocem:
Quem cum conuocaui, atque illi me e senatu segregant: hoc est nullam sibi moram adferunt, quin me segregent. Casina in mendo latet:

Sc. neq; quo fugiam.

Colloco, fulcio, mollio vt quam senex, ad te decumbem. legebam, *adee decumbem*, id est *atque*. nam d pro t, c pro g. & vicissim in antiquis libris nusquā non reperiri, sciunt q terunt. Hoc cum ita sit, licuit mihi, q feci, e Basil. libri, *adq; ducerem*; emendare, *atque ducerem*. Proximū est: *Si inegit rete pisceis*. Nisi valde animi fallor, qui cōtra sentiat, nihil sentiat. *Inigere* sæpe apud Varronem, in de re rustica: vbi non abierit in hoc, iniicere, nusquam. caussa est, quæ multarum macularum, quod C scriberent tanquam G. Itaque apud Gellium de cassita peccatū: *Ea*, inquit, *cassita in sementes forte concesserat tempestiniores.* lego *congesserat*, id est, nidificarat. ——*aeria quo congessere columba* Plautus: *quin tu in paludem is, exiciaq; arundines?* lego, exicisque arundines? nam sico, pro seco: & ita sica a secando, ac sicilicum. etiam Sicilia, quod mare eam ab Italia sicarit. Iocum illum Plautinum intelligere aliter non est, Capteiuis, prima fabula:

Velrectius Siicit retem pisc.

Rudente, Sc. Et vos a vostris.

Prolatis rebus parasiti venatici
Sumus: quando res redierunt, molessici
Odiosiq;, & multum in commedestici sic restituo, vel vt est in V. L Langii *in commodestici*: vt quæsitus sit ioco risus in verbis sicandi et edendi. parasiti, inquit, sicando atque edendo odio & incōmodo sumus. Ita *prosico*: atque inde *prosicia*. Risi suauiter eum, qui Isidorum emendauit: *Prosities*, inquit, a πρὸς & εἶκος. vellē illi hoc tantum nefas non excidisset. Sed redeamus. Prima, inquam, coniugatio, & tertia in multis iisdem verbis erant: tum etiam tertia, & secunda. q rarum animaduersum corrupit Terentiū Heaut.

Sc. I.

Concur-

Concurrunt multa opiniones, qua mihi animum exangeant. *Angeo* enim dicebant, & *exangeo*, quod nunc *ango*, & *exango*. simillima labes Plauti Sticho: *Scio, atq; in cogitãdo mœrore augeor*. lege: *ãgeor*. Hoc cũ nihil verius sit, tamẽ Calpurnius, *exangeri*, inq t *animus dicitur, cum opinionibus ac suspicionibus in alteram partem inclinat*. Quid audeo folia Sybillæ. Huc legunt pueri, & sequuntur: putantque cum ita fecerunt, magnifice locutos. quid ni? cũ Terẽtio At p me licet alii Calpurnium in delitiis, ꝙ faciunt, habeant, dum sciant huiusmodi monstra dedisse, quot ne Africa quidem. Plauti versus sunt Pseud. Ac. 1. Sc. 2 in fin.

Num cuspiam est hodie tua tuorum opera conseruorum
Nitidissimum caput? aut num ipse ego pulmento utor magis. Sc. ite, agite.
Vnctiusculo? Sed scio tu oleum haud magni pendis vino te
Deuincis. iis vitium idẽ obfuit, C pro G. scripto repono: *nitidiusculũ caput*. & postea: *Vino ted vncis*, id est, te vngis d immisso, vt, *te*, sustineatur, non elidatur. Sententia id probat, & q̃ a sequitur vnctiusculo. sane mentem vincire limo. Vt semel absoluam, antiquitus maiusculis, quibus nunc in capitibus ꝓpriorum nominũ & versuum initiis locus est, iis totos libros perscribebant: minusculas has notariis relinquebãt: quarum vsum Papirianus nõ nisi negotiosis & occupatis indulgebat. Itaq; quę de literarum forma Quintilianus, & Plinius, nisi de maiusculis nostris, audiri non possunt. Id est, cur E & F, C & G, P & R, ꝗtoties inuicem locum commutarint: quod abfuisset, si minusculas vsurpassent. Superest, quem enarremus, vnus etiam versus.

Dum huc, dum illuc reted oria impedit. Oria est Fulgentio, quæ Nonio *horia*: rectius fortasse illi: nec desunt qui ab ora deducant, q̃a ea legere orã tantum piscatores soleant: non item alto se credere. His vt ad Plauti mentem non peruenerim, ꝑ Lambino tamẽ fecisse pretiũ operæ opinor: q multis verbis nihil dicit: & eo ꝓcedit, vt hoc versu verborum Plauti nec volam, nec vestigiũ relinquat: scilicet ne h. aliquãdo littera sit, aut hiet versus m nõ eliso: res ipsi Virgilio, non comicis tantũ vsitatissima. Neque autẽ qc-q̃ plus ꝓmisimus nobis, ꝙ minus debuerimus: sed via peruulgata, quam affinitas litterarum fraudem fecisset, aperuimus. Cæterum non minores turbas dedit n, cum pro b imponit: aut vicissim, vt:

Verterunt sese memoria. Stultus sit, qui id admiretur. Truculento
Si eget, necesse est nos patiatur ani. ita æquum factum est. Sc. ad fores
lego. auscultate.

Verterunt sese memoria vicissim: qui id admiretur?
Si eget, necesse est nos patier. abi, ita æquum factu est.

Qui iudicare volet, veteres editiones adhibeat. post deinde ne cucurbitæ caput habeat *Abi* est exultantis: vt Terent. Adel.

Laudo Ctesipho: patrissas: abi, virum te iudico.

Illud aliter eadem fabula:

Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines,
Sannio.

Aui, ergo apud Plautum est, *abi*. sic illo quoq; loco:

Par pari respondet: verum nunc saltem, si amas, da tu mihi de tuis delitiis summis.
Quicquid pauxillulum. Mi. *quid ita?* Ph. *ab auo est quod dem.*
Dictum superfert compasticis abaui consultor istuc.

Hercules tuam fidem: sentina vitiorum: quam vt emantlemus, sic forte, restituimus:

Ph. *Par pari respondet. Verum nunc saltem, si amas, mihi*
Da tu de tuis delitiis summis quid pauxillulum.
M. *Quid id, amabo, est quod dem? dic dum: si superet, feres.*
Ph. *Campas dicis: abi, consultaui istuc.*

Non fallor: & profecto aut hæc vera est emendatio, aut paulo minus. Lambinum heic non miror: paucis additis literis, misereor. Quod plurimum ei loco obfuisse videatur, dicam. Duos versus compulerant in vnum. & quando iam stadium chartæ defecisset, tertiata & quartata verba notarant. *Superare*, autem pro, *superesse*: de quo, ne longior sim, videndus Gellius. Campas dicis, quid sit, consulendus Festus. Abi. abi: ita solebant; vbi fastidiose & contemtim aliquem amolirentur; ac pro eo quoque, ii modo. Exempla sunt Pœnulo. sc. Quid nunc. & Trin. sc. Minus quindecim. Sticho, mendosum est:

Campagas dicere, pro nugari, res magnas & inanes loqui

——G. Quid grauare? censeas.
Nescio quid vero habeo in mundo, ii modo. Ep. Alium conuiuam quærito tibi in hûc diem. Commuto personas: Nescio quid vero habeo in mundo. Ep. I modo, Alium con. q. Cogamus etiam aliud nobis debere Plautum: apud quem, auiniæ, pro, abin? io, scriptum suspicamur Truculento:

Sic libros inspexi.

Aduenisti huc ostentatum cum exornatis ossibus,
Quia tibi insuaso infecisti propudiosa pallulam?
An eo bella es tu, quia accepisti arme aduenias.
As. *Nunc places cum me illi vel in mentiri dicis.*
S. *quod te rogo?*
Muncupi vin quia accipimus? gesta tecum benes annos?
AST. *Dignis dant* ST. *Lauinia heic sunt, quas habes, victorias.*

Sc. quis illic est.

Arbitror propemodum emaculata fore, si reponas:

An eo bella es tu, quia cœpisti armeas? venias: nunc places,
Cum ma limulo. *Ast.* *mentire* S. *dic sis id quod te rogo:*
Mancupi vin quas accipias? e spe eccos abi mos anulos.
Ast. *Dignis dant. abin?* St io, *heic sunt quas habes victorias?*

Armeas pro diminutiuo *armellas*, vt rusticus, non male vsurpat Stratilax. *armea* enim & *armella* eædem quæ *armia* & *armilla* Subiit aliquando suspicio, scribendum:

An

An te bella es tu, quia caui ʃti? at me aduenias

Vt *ar me*, ſit antique pro, *ad me*. Qui, quam pro more, compτior eſſet & elegantior, geſtuq; ac inceſſu mimicus ac moleſtus, ioco rogabant, an cæueret. Hæc enim loqui mollitiem & laſciuiam, non magis quam res eſt, arbitrabantur. hinc illud Perſii: *Prior emendatio verior*

——an Romule caues?

Et eſt quidem vt cæuere marium ſit potius, criſſare mulierum: ſed & ruſticæ perſonæ conuenit proprietatis non maxime eſſe in verbis retinentem: & præterea prouerbium ita ferebatur, an cæues? non, an criſſas? Quod deinde ſcripſi: *cum me limulis*: id quoque in laſciuiæ notis, *limulis aſpicere*: & per ludum obiici ſolitum. Bacchidibus: *——at bonas fuiſſe credo.*

Viden limulis obſecro vt intuentur?

Quod autem armilllas cœpiſſet Aſtaphium, rogat eam Stratilax, velletne potius quæ mancipio caperet, ahenos anulos. eos intelligendum eſt vel ruſticum inſtrumentum, quod in manu geſtaret Stratilax: vel compedes & manicas, quæ in proſcenio erant, ad repræſentanda, ſi ita ex argumento fabulæ eſſet, noxiorũ vincula. Nam in mimis ac fabulis vapulabant nonnunquam ſerui: amplius etiam, e vinculis ſæpe cauſſam dicebant: quibus rebus ſcena, quod dubitare nemo poſſit, apparabatur. Hos ergo fortaſſe anulos mõſtrat illi Stratilax. At Aſtaphium iubet dignis dare. Facit huic rei, quod anulos pro compedibus apud veteres poetas notãt Grammatici. Mancupi, inquit autem, quia mancupium quod manucapiatur: illa autem ſiue ruſtica inſtrumenta, ſiue vincula, vere manucapiuntur. ſed et quæ mancipio capimus, propria perpetuaque nobis ſunt: neque alienantur facile. Sic ergo iubet illam in vincula indui, aut geſtare, quæ ipſe in manibus præferret, vt ne facile deponere, neue ſine iis eſſe poſſit, etiam cum velit. *Mancupi capere*, quod nos dicimus, mancupio capere. ita ſolebant olim. & elegantius eſt. Milite glorioſo:

Periuriorem hoc homine ſi quis viderit,
Aut gloriarum pleniorem, quam illic eſt,
Me ſibi habeto, & ego me illi mancupi dabo.

ſic v. l. & edit. non recte ergo Game. & Lamb. mutarunt. Poſtremo: Io, *hæc ſunt quæ habes, victoria? Io* triumphale eſt in victoria. & dicuntur hæc a mulierem contrectabundo: ac qui manum ferret ad eam partem, vbi amicitia habitat. Addam nunc locum extrema pœne Caſina: fere vt a clariſſimo Sambuco editus eſt:

Vbi intro hanc nouam deduxiſti via recta, clauem
*Adduxiſti, ſed tamen tenebra ibi erant ** tanquam*
*Colloco, fulcio mollio, *** Senex ad te decumbens*
Vt prior quam ſenex nup
Tardus eſſe illico cœpi quoniam.
Reſpecto identidem ne ſemel

Illecebram stupri, principio eam suauium posco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare sibi suauium me-sinit:
Enim iam magis, iam approperò magis, iam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere, forem obdo ne senex me opprimat
Mu. *Agendum tu adi hunc* Cl. *vbi tua noua nupta est?*
Ol. *perii hercle manifesta res est.* Cl. *omnem ordine rem.*
Fateri ergo æquum est. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin morigera est? Ol. *pudet dicere me.*
Cl *Memora ordine vt occœperas* Ol. *pudet hercle*
Cl. *age audacter.*
Quam debuisti, inde volo memorare, quid est factum?
Ol. *At flagitium est.* Cl. *cauebunt qui audierint, faciant.*
Hoc magnum est primum pergis quin tu pergis. seruus.
Vbi locus sumptus porro
* * *Quid* * * *pate quid* * * *pape*
* * *est* * * * *Adhæreat maxumum*
Haberet metui vt quæreret occœpi.
Dum gladium quæro ne habeat. arripio capulum.
Sed quom cogito, non habuit gladium, nam & esse frigidius eloquere.
Ser. *At pudet.* Mu. *Num radix fuit?* Ser. *non fuit.*
Mu. *Num cucumis?*
Ser. *Profecto hercle non fuit quicquam olerum,*
Nisi quicquid erat calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita quicquid erat grande erat.
Mu. *Quid deniq; edisserta.* Ol. *appello Casinam inquam,*
Amabo mea vxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle immerito meo mihi hæc facis.
Quia te mihi expetiui: illa haud verbum facit.
Illa haud verbum facis, & sepit veste id qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo vt altero sinat ire.
Volo vt obuertam * *cubitissim* *
Illum mittite
Surgo vt meam vi * * * * *atque illa vi*
Perlepide narrat
Suauium
Ita quasi * *sentis* * *labra mihi compungit barba*
Continuo astanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus proficiscens, exeo hoc ornatu quo vides.
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet Cl. *optume est.* Nihil deprauatius: &, credo, obtēperarūt pudori suo qui tā neglige-

ter descripserunt. nec displicet exemplum: nisi quia video doctos homines in restitutione laborasse, mihi quoque libet idem ingredi. Non si non potuero indagare, eo ero tardior; sed velocior ideo, si quiuero inquit Varro.

Vbi intro hanc nouam nuptam deduxi, via recta clauem
Obduxi: sed tamen tenebra ibi erant, tanquam nox.
Colloco, fulcio, mollio: vt prius quam senex. atque, decumbe, inquam.
Taurus esse illico cœpi: respecto identidem, ne senex.
Ille cebram stupri, principio eam sauium posco:
Reppulit mihi manū, nec quietum dare sibi sauium me sinit.
Enim iam magis, iam appropero magis, iam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere: forem obdo, ne me opprimat
Mu. *Agedum tu adi hunc.* Cl. *vbi tua noua nupta est?*
Ol. *Peris hercle. manifesta res est.* Cl. *omnem ordine rem*
Fateri ergo æquum est. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin morigera est? Ol. *pudet dicere me.*
Cl. *Memora ordine. vt occeperas.* Ol, *pudet hercle.* Cl. *age audactor.*
Quando habuisti, inde volo memorare, quid est factum?
Ol. *At flagitium est.* Cl. *cauebunt qui audierint, faciant.* Ol. *Oh. magnam.* Cl. *vah.* Ol. *rimam.* Cl. *perdis quin tu pergis?*
Ol. *Vbi lucus humidus.* Cl. *porro: quid porro est?*
Ol. *continuo stricto gladio.*
Cl. *Quid* Ol. *at at papa, baba* Cl. *quid? quid papa?* Ol
Flagitium, ah, erat maximum:
Gladium ne haberet, metui: id quærere occœpi.
Dum gladium ne habeat, quæro, arripio capulum.
Sed cum cogito, non habuit gladium: nam & esset frigidus.
Mu. *eloquere.* Ol. *at pudet.* Cl. *memini, radix fuit.* Ol. *non fuit.*
Cl. *Num cucumis?* Ol. *profecto hercle non fuit quicquam olerum:*
Nisi quicquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam:

Et quæ porro sunt. iam enim piget. Ex *tardo, taurum* mutaui ducente sententia. nam tardus nemo erat hominum qui viueret minus. Quin omnibus his verbis properationem suam narrat, vt seni operam illam surriperet. *Taurus*, autem scribendū, satis argumenti est in iis, quæ dehinc sunt *Respecto identitem, ne senex.*

Notum enim, vbi plures in grege tauri sint, de vsu iuuencarum inter sed imicare: qui impar sit, non nisi ex insidiis conari, & identidem respectare, cum operam aliquam valentiori surripit. Adiuuat, quod in ea palæstra taurus pro valido frequentatur. Horat.

Lib. 2 Car. ode 5.

——nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus. Item:
——pereant male, quæ te
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem. Recte autem, vt in tali re, sermo ellipticus est: vt hic fere vsquequaque. Illud autem *atque, decumbe, inquam:* sic est in Langii co dice: in quo codé, *primum:* ex quo, *rimam*, nos putamus vere coniecisse. verbis autem interruptis, & crebro intercepta sententia omnia dicit, vt rideatur affatim, neque res tamen tota dicatur. Ita enim etiam, *locus sumptus*, deprauatum putamus, ex, *lucus vmidus*. Attexamus nunc reliqua:

Nimis tu quidem hercule audax es: immerito meo mihi hæc facis
Quia te mihi expetiui.
Illa haud verbum facit, & sepit u. i.q.e.
Vbi t.s.u.o.r.u a.s.t.
Tollo vt obuertam cubitissim: verbum nullum mutit.
Surgo vt ineam, atq; illi impingo sauium. Mu *perlepide narras.*
Ol. illa quasi sentis, labra mihi compungit barba.
Continuo ingenua astituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto praceps subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus præfiscini exeo, hoc ornatu, quo vides:
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.

Quæ postrema pleraque iam ex Roueriano libro vir doctus restituerat. *Præfiscini* e lituris u. c. cuius vocis insolentia factum, vt in antiquioribus editionibus omitteretur. In Langiano codice hoc eius vestigium, *proficiens:* In Basiliensi, *profisisci*. Cæterum, ait se præfiscini exiisse, vt eodem scilicet poculo senex biberet. Posteriora enim hæc prioris ratio sunt. Rudente:

Sc. proh dii immortales.

Nimio minus altus puteus visus est, quam prius:
Vt sine labore hanc extraxi præfiscina. Idem verbum alibi apud hunc quoque: et meminit Sosipater. Quod autem hæc traducit Lambinus, quis illi hominum credat, homo quis sit? Primum illa verba *Memora ordine vt occeperas:* vincunt, iam ante eum sermonem ingressum Olympionem. tum illud: *quem tu habuisti unde volo memorare:* ostendit, hucusque narrando peruenisse. *Habuisti*, auté hoc loco, vt illud: *Quis heri habuit Chrysidem?* Sed illo versu:

Asinaria Scen. quid hoc est negotii. Titinnius eodem modo, & alii.

Sed tamen tenebræ ibi erant, tanquam nox: si verum est, quod inopia melioris e libris pro vero arripimus, *nox*, valet *noctu*: vt apud hunc sæpe Truculento:

Sc. Ne expectetis.

——quid ais nunc tu? nonne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? nox ad te huc cubitum venero.
Et Trinumo:

Sc. Huic ego dici.

Loca contemplat, circumspectat sese, atque ædis noscitat.
Credo edepol, quo nox furatum veniat, speculatur loca. Rudente.

Sc. quis est.

——accipiam hospicio, si nox venit.

Qui-

Quibus locis omnibus non bene per libros propagatur, *mox*: & locus quidem Gellii, atque ex eo Macrobii, vbi narrant, vt nox p.o noctu veteres dixerint, & verba legis XII. tabularum commemorant: *Si nox furtum factum esse, si im aliquis occisit, iure esto*; in medio sunt: illud minus, Ennium ita quoque locutum 16. Annal.

Si luci si nox si mox, si iam data sit frux

Nox enim manifesto hic aduerbium pro *noctu*, & opponitur illi, *luci*: vt iam mirari possis Macrobium, qui inusitatissime dictum scribat. Et quo magis dicas, *lux*, quoque ita, pro *luci*, vsurparunt, nec istos dico subrancidæ antiquitatis; sed Catullus ipse in venustissimo poemate de Coma Berenyces:

Sed quanquam me nocte premunt vestigia diuum,
Lux me autem cana Tethyi restituem:
Pace tua fari hic liceat Rhamnusia virgo:
Namque ego non vllo vera timore tegam,
Non si me infestis discerpant sidera dictis,
Condita quin veri pectoris euoluem.

Vt scripsi, ita in u. c. esse testatur Achilles Statius: in quibus *euoluem* & *restituem*, noto illo antiquitatis more scribitur, pro restituam & euoluam. Qui minus autem *lux* pro *luci*, quam *nox* pro *noctu*, aut, quod propius est, *frux* pro *frugi*? quomodo Ennius in 9. Annalium:

Sed quid ego hæc memoro? dictum factumq;, facit frux:

Vbi *frux facere*, est *facere frugi*: qua ratione apud Plautum Pœnulo restituo: *Si herum tuum voles facere frugi*: pro quo perperam vulgo, *facere frugem*: vt alibi ostendo. Et quia hic sum, non decrero adscribere sententiam meam de fine illius poematii:

Tu vero, regina, tuens quum sidera, diuam
Placabis festis luminibus Venerem:
Sanguinis expertem non sineris esse tuam me,
Sed potius largis affice muneribus.
Sydera cur retinent? vtinam coma regia fiam;
Proximus Arcturo fulgeret Erigone

Magnas lites hic locus dedit: neque facile vir doctus fuit his centum annis & quod excurrit, quem nō exercuerit. Ceterum omnes hanc sententiam subesse arbitrantur, restitui regio capiti velle comam, & deligi cœlo: quod quidem mihi nō videtur. Nam si ita vetus scriptura esset: *sidera cur retinēt?* existimari hoc poterat: sed cum omnes scripti codices habeant: *sidera cur iterent?* quid hæc lectio ei sententiæ facit? Iam & sine gratia præcedentes versus sint, si sententia ante hoc postremum distichon sistat: O regina, caue me contemnas tuis sacrificiis: sed potius largis muneribus affice. Quæ ergo prima sententia mihi fuit, manet: continuanda hæc ita, vt scribam:

Sed potius largis affice muneribus.

Sidera cur iterent: Vtinam coma regia fiam,
Proximus Arcturo fulgor & Erigona.

Ita, inquit, mihi cumulate facito, vt reliqua sidera, quando tantum honorem mihi haberi vident, nullum eorum sit, quin coma Berenyces esse velit & subinde dicat: vtinam fiam coma regia, proximus scilicet ille fulgor Arcturo & Erigonæ. Manifesto enim hoc dicit, velle, vt sibi reliqua sidera inuideant, aut certe mutari suas fortunas eius felicitate studeāt. *Sidera cur iterent*, hoc est, quę quidem caussa sit, cur sæpe iterent sidera. Quod autem diuersa lectio in multis vetustis libris inuenitur, non me valde mouet, quando etiam hanc, quam dixi, in quibusdam exstare, sint qui memoriæ prodiderint: & scio duplices libros veteres Catulli propagatos, antiquissimæ notæ vtrosque, vt in alterutro menda esse non possint, nisi ab olim —— doctis. Nam illas cercolipas, quis credat, vel ipsas etiam crepidas carbatinas a nuperis & semidoctis emendatoribus natas, quando neque crepidæ carbatinæ in publicum notissimæ, & cercolipas ipsi, qui curati sunt, non intellexerint. Quod autem ad sententiam attinet, quam ego conficio, arbitrabantur Deos delectari, si sibi res diuina multa fieret, & ea re felicitatem eorum augere. Itaque etiam verbis *augendi* & *mactandi*, itemque ab his *augmenti* & *magmenti* in sacrificiis vtebantur: atque ita loquebantur: *augere Deos victimis: mactare Deos extis*: vt Cicero: *puerorum extis Deos manes mactare*. Idem: *Ex isto mactasti lacte Latinas*. Amphitruone: *Sacrifico ego tibi. A quinam? So. quia enim macto te infortunio*. Sed hæc nota: & qui non aliunde, ex Arnobio discere possit: qui has ineptias refutat. In eodem carmine non recte vulgantur illa:

Vidulam a fletu cedentem ad templa deum me,
Sidus in antiquis diua nouum posuit.
Virginis & saui contingens namq; leonis
Lumina, Callistoe iuncta Lycaonia,

Vertor in occasum. Placet mihi vetus mea restitutio:

Viuidulo a fluctu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diua nouum posuit.

Virginis & saui: contingens namq; leonis Sidera, &c. Posuit, inquit, me nouum sidus in antiquis illis virginis & sęui. Sic enim hęc continuanda sunt. *Sauum* epitheton leonis pro ipso leone dixit: vt *ferus* pro *equo* apud Vergilium & Petronium; & *trux* apud Ausonium item pro leone. *fluctu* autem, non *fletu* est in scriptis libris, recte. Fluctus enim aeris ventus: neque aliud significat Catullus. Ergo, *cedentem me a fluctu viuidulo*, hoc est, vehementiore aura. neque non tamen, opinor, bona quoque lectio ita sit: *Vuidulam a fluctu. Vuidulam* quidem, quia vnguentata: *a fluctu*, quia vēto impulsa. Est ibidem:

Qui cum ego, quum virgo quondam fuit omnibus expers,

Vnguen-

Vnguentorum vna millia multa bibi.

Hic quoq; sexcentæ sententiæ sunt. Veterem scripturam rectam puto: *Cum virgo fuit omnibus expers,*

Vnguentis vna millia multa bibi.

Milia multa, non ad vnguenta referendum: sed ad precium vnguentorum. Multa milia numum se vnguentis bibisse: qui tritior sermo esset, sed indoctior: Vnguenta bibisse precio multorum milium. Sermo, *virgo omnibus expers*, multis exemplis innoxius est, & id alii docuerunt: Tantum de hoc carmine Catulli: nunc quod reliqueramus, ad Plauti illud, *nox*, reuertamur. E Pœnulo laudauimus:

Salue adolescens. Sc. tu multum salueto adolescentula.

Am. *Ad vos venio. Sc. accipiam hospitio si nox venis, item*

Vt affectam: nam nunc nihil est qui te inaniam.

Ita lego. *Affectam mulierem* hic agnoscit & interpretatur Pompeius. *Venis*, antique, pro *veneris*, vt *scis* pro *scieris*. *Inanire* autem vsurpasse ita videntur, pro, in locum aliquem, qui vacet, hospitem accipere: cum alioquin *inanire* frequẽtetur a Lucretio, & aliis pro *exinanire*. Sed ludit Plautus tanquam ficto vocabulo ab *ano*. Nihil enim esse quo mulierem inanet (sic enim etiam forte scripserit, vt verbum sit *inano*, pro, vacuo loco recipio.) quæ aliter habilis viro sit. Ita *inforare* finxit Curculione: & in verbo *incomitiare* lusit, quia *comitium*, *coitus*.

EMENDATVS MVLTIS LOCIS SALLVSTIVS.

V. CL. Io. Sambuco Tirnauiensi Pannonio.

VErum est, Sambuce: quibus hoc primum, hoc postremum fuit, vt vetustos codices, qua cuique proximum esset, anquirerent, viam ad iuuandas literas vnicam instituerunt: ita, si etiam communicant: ne isti dictum pro se putent, qui antiquos libros habent, atque id hactenus: vti neque sciunt ipsi, neque, qui sciant, facile patiuntur: hoc primum: deinde, cum diis tuis æquis librum e turba vtendum abstuleris, si hoc tantum, diem non repræsentes, quiritantur: clamant, deum atque hominum fidem: flagitium, facinus, perfidiam, quicquid ipsis libuit, vocant. At vbi æquum bonum? tu mihi quo iure, qua iniuria publicũ occuparis, atq; id licere tibi postules, præterea nemini? Sed de horum hominum, audebo dicere, scelere, non addam, ne lacessiuisse conuicia videar: & quia pridem sunt, vt scite potes, Duzæ nostri Hipponactæo præconio addicti: ad te ibam, clarissime Sambuce, dignissimum, qui omnibus, quantum est, poetis carmen esses. Nam quis o dii, bonum hoc hominum generi dedit? tãtum optimorum codicũ vis aceruasse, laborantibus, ac diu extremum spiritũ trahentibus mulis, remedium fuit: contulisse, adnotasse, emisisse, vita:

quid communicasse? Itaque ergo paucas, ad Sallustium notas misi: paucas, vt hic fabulator errat: tibi, sat scio, nimium quam multæ videbuntur: nimirum,

Sic quondam tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

De libris antiquis ne ignores, nullum inspexi: tres in totidem Abbatiis repertos, & accuratissime a se collatos Frãciscus Modius Brugensis, adolescens doctus, quem de edito Curtio nosse potes, mecum communicauit: vnum Sigebergensem mea caussa diligenter legit amicus meus, Ioannes Guilhelmus Lubecensis: reliqui domi C. Hieronymi Berchemi fuerunt.

Q*uærer: conuiuiis*, dixerat Sallustius, in de bello Iugurthino: belle, si ita visum esset librariis: qui alii aliud: plerique *gloriam*, aut *gratiam*; quidam etiam, *amicitiam*, inculcarunt. *Atque ego credo fore, qui, quia decreui procul a rep. ætatem agere, tanto tamque vtibili labori meo nomen inertiæ imponant: certe, quibus maxima industria videtur, salutare plebē, & cõuiuiis quærere.* *Vtibile*, fuit antiquo, & musis gratia, cum bene fuit. Vsi eo multi, in multis Terentius:

Phormine act. 4. sc. 4 *Quid minus vtibile fuit, quam hoc vlcus tangere?*

Sedq; cœpimus, conuiuiis quærere, est anquirere de apparatu: qui addit, deprauat, & q; poterat esse venustũ, vetat. Petronius Arbiter.

——Si quis sinus abditus vltra,
Si qua foret tellus, quæ fuluum mitteret aurum,
Hostis erat: fatisq; in tristia bella paratis
Quærebantur opes: non vulgo nota placebant
Gaudia.

Quærere opes, Petronius dicit, quod audiri vult, protritas & proculcatas has aspernari. Neque alia sententia iis quę mox sequuntur: *——in vda*

Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.

Quod enim arbitreris quæsitum nitorem hic esse acquisitum, non, anquisitum: dixit itaquoque quæsitissimas epulas Sallustius, cum cogitaret accuratissimum paratum lib. 2. Historiarum, de Metello Numidico: *Toga picta plerunque amiculo erat ei accũbenti: epulæ quæsitissimæ; neque per omnem modo prouinciam, sed trans maria, ex Mauritania volucrum & ferarum incognita antea plura genera.* Imitatus Cornelius Tacitus 2. Annall. *Excepere Græci quæsitissimis honoribus, vetera suorum facta, dictaq; præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet.* Pro hoc nunc solum agnoscimus, *exquisite*: sed ita tum erat, simplicia fere pro compositis malebant. Itaque aliter etiam quam recte factum ab iis qui illo loco mutarunt: *Cuius legationis princeps fuit L. Opimius, homo clarus & tum in senatu pollens* (ita rectum est; non, vt per omnes libros propagatum, *potens*: & ei rei argumentum est optimus codex

codex Thosanus) *quia consul. C Graccho, & M. Fuluio Flacco interf. ctis, acerrime victoriam nobilitatis in plebem exercuerat, cum Iugurtha, tametsi Romæ in amicis habuerat, tamen curatissime accepit.* Notatum id a librario ad oram vetusti codicis: nec me pœnitet meæ olim sententiæ, recepisse, qui Tacitum in eodem verbo meminerim; *Maiores quoque non abhorruisse spectaculorum oblectamentis, pro fortuna quæ tum erat: eoque a Thuscis accitos histriones, a Thurijs equorum certamina & possessa Achaia, Asiaque ludos curatius editos.* Apud eundem Sallustium coniuratione Catilinæ est, *anquirere vescendi: Sed libido stupri, ganea, ceterique cultus non minor incesserat: viri pati muliebria: mulieres pudicitiam in propatulo habere. vescendi terra marique anquirere: dormire prius quam somni cupido.* Sic scripserat Salustius. sed vt prolixa est imperitia, mutarunt: *vescendi caussa terra mariq. omnia, exquirere,* Os hominum? at dii me omnes oderint, nisi Orbilius multas prægnantes plagas inflicturus fuit discipulo, qui ita loqueretur. Liber Thosanus, *caussa*, omittit: &, quod vere liceat, non facile eo melior alius est: Coloniensis neque illud, *omnia*, agnoscit, &, *inquirere*, repræsentat: e quo nos fecisse *anquirere*, crimen nostrũ sit, nisi vsquequaque iniuriam eam hoc verbum accepit: vt Iugurtha: *Igitur rex, vti constituerat, in castra venerat* (ita repono ex Thosano) *ac pauca præsenti consilio loquutus de inuidia sui facti, atq. vti in deditionem acciperetur: reliqua cum Bestia, & Scauro secreta transegit: dein postero die, quasi per saturam sententijs anquisitis, in deditionem accipitur,* Thosanus, *inquisitis.* Quod autem, *anquirere de reo, &, capitis anquirere,* hæc talia frequentantur, itemque, *anquirere sententijs*, lubuit credere idem hoc Sallustii loco fuisse. Tacitus 3. Annali: *id solum Germanico super leges præstiterimus, quod in curia potius quam in foro, apud Senatum quam apud iudices de morte eius anquiritur.* Hoc ipso Iugurtha: *Itaque paucis diebus cum argento. auroq. multo Romam legatos mittit: quis præcipit, vti primum veteres amicos mactu muneribus explerent: deinde nouos anquirant: postremo, quæcunque possit, largiendo parare ne cunctentur:* Vulgo, *acquirant*, aut, *inquirant*: neutrum ex sententia: alterum ne ex consuetudine latina quidem. Neq; vero præceperat vt acquirerent amicos: quippe exitus in dis erat: sed vt operæ ne parcerent anquirere. *Mactu*, ausi sumus, quia nobis libertatem hanc præibat vetus scriptura, *Mactatis*: tametsi hoc in cõtextu verborum Sallustii (ne frustra sis) nusquam reperimus: verum mentionem faciebat commentator barbarus, cuius erant manu in eum annotationes. refectę sane: & quo magis ducas, Catonis verbum est. Quam *macta arbor*, apud eum, itemq; Plinium reponenda, quæ est arbor valde aucta, in altum, quo, vt inquit Sallustius, gignentia omnia natura fert. In vulgatis est *alta arbor*, Mendose. Nam v. c. *macta*: quod etiam doct... [illegible]

perarat, sed quid eo faceret, non inueniebat. Ita est autē hic *macte* vt in sacrificiorum formis: *macte hoce vino inferio esto: macte hisce suouitaurilibus esto.* Tertiū ēt hoc loco addidimus peccare in his verbis, *quæcunq; possit:* audacter, dicent isti. nā sequitur, *parare ne cunctentur.* at *possit.* liq de. u e. Modii: q; dictū est ad illud exēplum.

Quæso adepol Charine te, quoniam iam id, quod vis, non potest. Velis id quod possis. & Adelphis: *Tu quantum potest, abi.* subauditur n. *fieri. Quæcunq;* autē aduerbiū factū, vt ex qui, quicunq; ex quantū, quantūcunq;. Hoc proximū est mutasse ex, *quemcunq;* alioqn forte an scripserit Sallustius, *quod possit, largiendo parare ne cunctētur.* Vulgatā lectionē ne nobis ꝓbemus, sentētia prohibet. neq; n. ea subest: quēcunq; amicū possint parare: nā q iā ante dixerat vnicus magister breuitatis: sed *parare*, ꝓ, *moliri*, hic valet, vt apud hūc alias sæpe: *Itaq; ex eo tempore ira & metu anxius, moliri, parare, atq; ea modo in animo habere, quib. dolo Hiempsal caperetur.* Item: *defensorib. mœniū præmia modo, modo formidinem ostentare, suos hortando ad virtutem arrigere: prorsus intentus cuncta parare.* Quod autē supra legebamus, *vescendi anquirere*, in eo, *vescendi*, sunt res victui seu, q̄ palato faciūt Forma est nūc rara: atq; id sufficit. nāq, eo lepida. Sic Liuio. *igni exstinguendo* sunt. q b. ignis exstingui possit. *Igitur, pro se quisq;, inermes, vt quib. nihil hostile suspectū esset; omnib. portis, qua cuiq; proximum erat, ea modo, quæ restinguendo igni forent portantes, in agmen Romanum ruebant.* Hoc ipso Salustii lib. locus alter est: *Igitur omnia iumenta sarcinis leuari iubet, nisi frumēto dierum x. Ceterū vt res modo, & alia aqua idonea portari præterea conquirit ex agris, quam plurimum potest, domiti pecoris: eoque imponit vasa* paucos libros vidi veteres, q nō magna vestigia veræ lectionis ostēderent: *Et alia aqua portanda conquiri, præterea ex agris:* & mox: *eoq; imponi. Aqua portanda*, vt illud: *Qua postquam gloriosa modo, neq; belli patrandi cognouit.* Sic n. & boni libri, & Priscianus. Ab eo sono tantū discrepat, *res victui:* vt si dicas: *victum terra marique anquirere.* Varro lj. 4. de lingua latina: *Prius de indutus, aut amictui quæ sunt, tangam.* Ibid. *Et quod amictus habent, purpuram vocant circumtextum.* Cornel. Tacitus: *Potui humor ex ordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corruptus.* Ibidē: *Fennis mira feritas, fœda paupertas: non arma, non equi, non penates: victui herba, vestitui pelles, cubile humꝰ.* Hęc addidi vt Plauti locū emēdarē curculione:

At ita mea volsella, pectē, speculum, calamistrum meum
Bene me amassint, meaq; axitia, linteumq; extersum.

Lego: *linteumq; extersui* i. e. linteū ad extergēdū cōparatū. Erat in iisdē verbis: *libido stupri, ganea:* hoc Valla ne recte accipit. *ganeam* aūt ēt Tacitus li. 2 hist. *Nemo in illa aula probitate aut industria certauit. Vnum ad potentiam iter prodigis epulis, & sumptu Caiana aqua satiare inexplebiles Vitellii libidines.* Ne diutius necesse habeamus au lire aliorū nugas de Caianis aquis, restituo: *vt sumtu ganeaque satiare*

Liuii verba sunt de incensis a Scipione Syphacis castris.

Facta belli patrandi, quibus finiri bellum potest.

t. bello de moreb. Germanorum.

satiare inexplebiles Vit. l. Verũ redeamus. Vt *vescendi*, ita *impetrandi* quoq; dixit Sallustius, in oratione Adherbalis: *Si impetrandi nihil haberem, præter miserandam fortunam; quod paulo ante rex genere, fama, atq; copiis potens: nunc deformatus ærumnis, inops, alienas opes specto: tamẽ erat maiestatis populi R. prohibere iniuriam.* Meus v. l. *impetranda* [illegible]*m.* & q emaculare Sallustiũ se postulet, vt nihil sibi in cõiectãdo pmittat, nec suspicionib. scripturas veteres adiuuet, nugas agat. Mihi vero stat, vbi fenestrã aliq̃ aperiũt libri, vti porro ingenio, & ꝙ alii ante sibi in deprauãdo indulserũt, in corrigẽdo vsurpare. Caue n. existimes minus quoquã scriptore a glossis laborare Sallustiũ. Hoc ẽ: mẽdosum est, vt excuditur: *Romani, pro ingenio quisq; pars eminus glande, aut lapidib. pugnare: alii succedere, ac mirum modo suffodere, modo scalis aggredi: cupere prælium manibus facere.* tanq̃ eminus pugnare, non sit præliũ manib. facere. & mirũ ni sic quoq; corrupturi fuerũt. si *prælium e manib facere* scriptũ reperissent. Rectũ est. *prælium in manib facere.* In manu, e manu, hoc est, *comminus, eminus.* Ennius Hectoris Lytris: *Quem mea machara cominus, atq; hasta hostiuit e manu.* Itaq; *in manibus*, hic cõtra est q̃. *e manibus.* Eodẽ bello Iugurthino p libros vulgatur: *Ea fuga Iugurtha impensius modo rebus suis diffidens, cum perfugis, & parte equitatus in solitudines, dein Thalam peruenit*, Itẽ alibi: *Inter hæc Iugurtha impẽsius modo legatos supplices mittere præter suam liberorumq; vitam, omnia Metello dedere.* Vtrobiq; scribendum, *impensimodis*: vt, *omnimodis, multimodis* Forte rectius fit, *impensimodo*, vt *omnimodo*, pro deiũcto, *impensis modis*: nisi eodẽ res redit, & non verius, Sallustiũ fuisse, q̃ ita eũ scripsisse. Impensius ad eũ modũ Curtius in 3. *Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius, ob nimiam festinationẽ concitato spiritu, capesserent bellum.* Emendabam: *inhibens, ne impensius concitato spiritu capesserent bellum.* Illa: *acrius ob nimiam festinationem*, glossema putabam: aut certe, *acrius*: vtcũq; de ceteris iudicia essent. inde, *homines impensi.* Plautus Capteiuis.

Væ misero illi, cuius cibo iste factus est imperiosior. Ausculto libros veteres: *factus est impensior.* In Sallustio oratione illa aurea, q̃ Seuerus imperator appellabat: *Paruum ego te Iugurtha, amisso patre, sine spe, sine opibus, in meum regnum accepi, existimans nõ minus me tibi, quam liberis, si genuissem, ob beneficia carum fore.* Illud, *accepi*, non nauci est, hoc loco quidẽ. scribo: *in meum regnum asciui*: & porro: *nõ minus me tibi, quam si genuissem, ob b. c. f.* nã, *liberis*, inculcatũ. Accipere sexcẽtos vndeũde pfugos in regnũ poterat: sed hoc non est communicare sceptrum. *Asciscere* & *adoptare* & *sumere*, vocibus differunt solum. itaque apud Ciceronem, aliosq;, *ascitus color orationis*, idem qui adoptiuus: & in oratione maledica, quæ Sallustium auctorem mẽtitur, *Cicero ascitus, ac paulo ante insitus vrbi ciuis* audis: nisi ꝙ, *accitus*, ibi vitio legitur: vt item Catilina.

Illecebram stupri, principio eam suauium posco.
Reppulit mihi manum, nec quietum dare sibi suauium me-
sinit:
Enim iam magis, iam appropero magis, iam lubet in Casi-
nam irruere.
Cupio illam operam seni surripere, forem obdo ne senex me o-
primat
Mu. *Agendum tu adi hunc* Cl. *vbi tua noua nupta est*
Ol. *perii hercle manifesta res est.* Cl. *omnem ordine rem.*
Fateri ergo æquum est. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin morigera est? Ol. *pudet dicere me.*
Cl. *Memora ordine vt occœperas* Ol. *pudet hercle*
Cl. *age audacter.*
Quam debuisti, inde volo memorare, quid est factum?
Ol. *At flagitium est.* Cl. *cauebunt qui audierint, faciant.*
Hoc magnum est primum pergis quem tu pergis. seruum.
Vbi locus sumptus porro
* * *Quid* * * *pate quid* * * *pape*
* * *est* * * * *Adhæreat maxumum*
Haberet metui vt quæreret occœpi.
Dum gladium quæro ne habeat. arripio capulum.
Sed quem cogito, non habuit gladium, nam & esse frigidior
eloquere.
Ser. *At pudet.* Mu. *Num radix fuit?* Ser. *non fuit.*
Mu. *Num cucumis?*
Ser. *Profecto hercle non fuit quicquam olerum,*
Nisi quicquid erat calamitas profecto attigerat nunquam.
Ita quicquid erat grande erat.
Mu. *Quid denique edisserta.* Ol. *appello Casinam inquam,*
Amabo mea vxorcula, cur virum tuum sic me spernis?
Nimis tu quidem hercle immerito meo mihi hæc facis.
Quia te mihi expetiui: illa haud verbum facit.
Illa haud verbum facit, & sepit veste id qui estis.
Vbi illum saltum video obseptum, rogo vt altero sinat ire.
Volo vt obuertam * *cubitissim* *
Illum mittite
Surgo vt meam vi * * * * *atque illa vi*
Perlepide narrat
Suauium
Ita quasi * *sentis* * *labra mihi compungit barba*
Continuo astanti pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps, subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus proficiscens, exeo hoc ornatu quo vides
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet Cl. *optume est.* Nihil deprauatius: &, credo, obtéperarũt pudori suo qui tã neglıgé-
ter

ter descripserunt. nec displicet exemplum: nisi quia video doctos homines in restitutione laborasse, mihi quoque libet idem ingredi. Non si non potuero indagare, eo ero tardior; sed velocior ideo, si quiuero inquit Varro.

Vbi intro hanc nouam nuptam deduxi, via recta clauem
Obduxi: sed tamen tenebræ ibi erant, tanquam nox.
Colloco, fulcio, mollio: vt prius quam senex. atque, decumbe, inquam.
Taurus esse illico cœpi respecto identidem, ne senex.
Ille cebram stupri, principio eam sauium posco:
Repptulit mihi manū, nec quietum dare sibi sauium me sinit.
Enim iam magis, iam appropero magis, iam lubet in Casinam irruere.
Cupio illam operam seni surripere: forem obdo, ne me opprimat
Mu. *Agedum tu adi hunc.* Cl. *vbi tua noua nupta est?*
Ol. *Perii hercle. manifesta res est.* Cl. *omnem ordine rem*
Fateri ergo æquum est. quid intus agitur? quid agit
Casina? satin morigera est? Ol. *pudet dicere me.*
Cl. *Memora ordine. vt occeperas.* Ol, *pudet hercle.* Cl. *age audacter.*
Quando habuisti, inde volo memorare, quid est factum?
Ol. *At flagitium est.* Cl. *cauebunt qui audierint, faciant.* Ol.
Oh. magnam. Cl. *vah.* Ol. *rimam.* Cl. *perdis quin tu pergis?*
Ol. *Vbi lucus humidus.* Cl. *porro: quid porro est?*
Ol. *continuo stricto gladio.*
Cl. *Quid* Ol. *at at pape, baba* Cl. *quid? quid papa?* Ol
Flagitium, ah, erat maximum:
Gladium ne haberet, metui: sed quærere occœpi.
Dum gladium ne habeat, quæro, arripio capulum.
Sed cum cogito, non habuit gladium: nam & esset frigidus.
Mu. *eloquere.* Ol. *at pudet.* Cl. *memini, radix fuit.* Ol. *non fuit.*
Cl. *Num cucumis?* Ol. *profecto hercle non fuit quicquam olerum:*
Nisi quicquid erat, calamitas profecto attigerat nunquam:

Et quæ porro sunt. iam enim piget. Ex *tardo, taurum* mutaui ducente sententia. nam tardus nemo erat hominum qui viueret minus. Quin omnibus his verbis properationem suam narrat, vt seni operam illam surriperet. *Taurus*, autem scribendū, satis argumenti est in iis, quæ dehinc sunt *Respecto identitem, ne senex.*

Notum enim, vbi plures in grege tauri sint, de vsu iuuencarum inter sed imicare: qui impar sit, non nisi ex insidiis conari, & identidem respectare, cum operam aliquam valentiori surripit. Adiuuat, quod in ea palæstra taurus pro valido frequentatur. Horat.

Lib. 2 Car. oda 5.

——nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus. Item:
——pereat male, quæ te
Lesbia quærenti taurum, monstrauit inertem. Recte autem, vt in tali re, sermo ellipticus est: vt hic fere vsquequaque. Illud autem *atque, decumbe, inquam*: sic est in Langii codice: in quo codé, *primum*: ex quo, *rimam*, nos putamus vere coniecisse. verbis autem interruptis, & crebro intercepta sententia omnia dicit, vt rideatur affatim, neque res tamen tota dicatur. Ita enim etiam, *locus sumptus*, deprauatum putamus, ex, *lucus vmidus*. Attexamus nunc reliqua:

Nimis tu quidem hercule audax es: immerito meo mihi hæc facis
Quia te mihi expetiui.
Illa haud verbum facit, & sepit u. i. q. e.
Vbi v. s. u. o. r. u a. s. e.
Tollo vt obuertam cubitissim: verbum nullum mutit.
Surgo vt ineam, atque illi impingo sauium. Mu *perlepide narras.*
Ol. illa quasi sentis, labra mihi compungit barba.
Continuo ingenua astituto pectus mihi pedibus percutit.
Decido de lecto præceps. subsilit, obtundit os mihi.
Inde foras tacitus præfiscini exeo, hoc ornatu, quo vides:
Vt senex hoc eodem poculo, quo ego bibi, biberet.

Quæ postrema pleraque iam ex Roueriano libro vir doctus restituerat. *Præfiscini* e lituris u. e. cuius vocis insolentia factum, vt in antiquioribus editionibus omitteretur. In Langiano codice hoc eius vestigium, *proficiens*: in Basiliensi, *profiscisci*. Cæterum, ait se præfiscini exiisse, vt eodem scilicet poculo senex biberet. Posteriora enim hæc prioris ratio sunt. Rudente:

Sc. prob dii immortales.

Nimio minus altus puteus visus est, quam prius:
Vt sine labore hanc extraxi præfiscine. Idem verbum alibi apud hunc quoque: et meminit Sosipater. Quod autem hæc traducit Lambinus, quis illi hominum credat, homo quis sit? Primum illa verba *Memora ordine vt occeperas*: vincunt, iam ante eum sermonem ingressum Olympionem. tum illud: *quando habuisti vnde volo memorare*: ostendit, hucusque narrando peruenisse. *Hæc ... sie,* autē hoc loco, vt illud: *Quis heri habuit Chrysidem?* Sed illo versu:

Asinaria Scen. quid hoc est negotii. Titinnius eodem modo, & alii.

Sed tamen tenebræ ibi erant, tanquam nox: si verum est, quod inopia melioris libri e pro vero arripimus, *nox*, valet *noctu*: vt apud hunc sæpe Truculento:

Sc. Ne expectetis.

——quid ais nunc tu: nonne vis me, voluptas mea,
Quo vocatus sum, ire ad cœnam? nox ad te huc cubitum venero.
Et Trinummo:

Sc. Huic ego dici.

Loca contemplat, circumspectat sese, atque ædis noscitat.
Credo edepol, quo nox furatum veniat, speculatur loca. Rudente.

Sc. quis est.

——accipiam hospicio, si nox venit.

Qui-

Quibus locis omnibus non bene per libros propagatur, *mox*. & locus quidem Gellii, atque ex eo Macrobii, vbi narrant, vt nox pro noctu veteres dixerint, & verba legis XII. tabularum commemorant: *Si nox furtum factum essit, si im aliquis occisit, iure esto*; in medio sunt: illud minus, Ennium ita quoque locutum 16. Annal.

Si luci si nox si mox, si iam data sit frux

Nox enim manifesto hic aduerbium pro *noctu*, & opponitur illi, *luci*: vt iam mirari possis Macrobium, qui inusitatissime dictum scribat. Et quo magis dicas, *lux*, quoque ita, pro *luci*, vsurparunt: nec istos dico subrancidæ antiquitatis; sed Catullus ipse in venustissimo poemate de Coma Berenyces:

Sed quanquam me nocte premunt vestigia diuum,
Lux me autem canæ Tethyi restituem:
Pace tua fari liceat hic Rhamnusia virgo:
Namque ego non vllo vera timore tegam,
Non si me infestis discerpant sidera dictis,
Condita quin veri pectoris euoluem.

Vt scripsi, ita in u. c. esse testatur Achilles Statius: in quibus *euoluem* & *restituem*, noto illo antiquitatis more scribitur, pro restituam & euoluam. Qui minus autem *lux* pro *luci*, quam *nox* pro *noctu*, aut, quod propius est, *frux* pro *frugi*? quomodo Ennius in 9. Annalium:

Sed quid ego hæc memoro? dictum factumque, facit frux:

Vbi *frux facere*, est *facere frugi*: qua ratione apud Plautum Pœnulo restituo: *Si herus tuus volet facere frugi*: pro quo perperam vulgo, *facere frugem*: vt alibi ostendo. Et quia hic sum, non deero ascribere sententiam meam de fine illius poematii:

Tu vero, regina, tuens quum sidera, diuam
Placabis festis luminibus Venerem:
Sanguinis expertem non siueris esse tuam me,
Sed potius largis affice muneribus.
Sydera cur retinenti? vtinam coma regia fiam,
Proximus Arcturo fulgeret Erigone

Magnas lites hic locus dedit: neque facile vir doctus fuit his centum annis. & quod excurrit, quem nō exercuerit. Ceterum omnes hanc sententiam subesse arbitrantur, restitui regio capiti velle comam, & deligi cœlo: quod quidem mihi nō videtur. Nam si ita vetus scriptura esset: *sidera cur retinēti*? existimari hoc poterat: sed cum omnes scripti codices habeant: *sidera cur iterent?* quid hæc lectio ei sententiæ facit? Iam & sine gratia præcedentes versus sint, si sententia ante hoc postremum distichon sistat: O regina, caue me contemnas tuis sacrificiis: sed potius largis muneribus affice. Quæ ergo prima sententia mihi fuit, manet continuanda hæc ita, vt scribam:

Sed potius largis affice muneribus.

Sidera cur iterent: Vtinam coma regia fiam,
Proximus Arcturo fulgor & Erigone.

Ita, inquit, mihi cumulate facito, vt reliqua sidera, quando tantum honorem mihi haberi vident, nullum eorum sit, qpin coma Berenyces esse velit & subinde dicat: vtinam fiam coma regia, proximus scilicet ille fulgor Arcturo & Erigonæ. Manifesto enim hoc dicit, velle, vt sibi reliqua sidera inuideant, aut certe mutari suas fortunas eius felicitate studeat. *Sidera cur iterent*, hoc est, quę quidem caussa sit, cur sæpe iterent sidera. Quod autem diuersa lectio in multis vetustis libris inuenitur, non me valde mouet, quando etiam hanc, quam dixi, in quibusdam extare, sint qui memoriæ prodiderint: & scio duplices libros veteres Catulli propagatos, antiquissimæ notæ vtrosque, vt in alterutro menda esse non possint, nisi ab olim ~ doctis. Nam illas cercolipas, quis credat, vel ipsas etiam crepidas carbatinas a nuperis & semidoctis emendatoribus natas, quando neque crepidæ carbatinæ in publicum notissimæ, & cercolipas ipsi, qui tutati sunt, non intellexerint. Quod autem ad sententiam attinet, quam ego conficio, arbitrabantur Deos delectari, si sibi res diuina multa fieret, & ea re felicitatem eorum augere. Itaque etiam verbis *augendi* & *mactandi*, itemque ab his *augmenti* & *magmenti* in sacrificiis vtebantur: atque ita loquebantur: *augere Deos victimis: mactare Deos extis*: vt Cicero: *puerorum extis Deos manes mactare*. Idem: *Ex iato mactasti lacte Latinas*. Amphitruone: *Sacrifico ego tibi. A quinam? So. quia enim macto te infortunio*. Sed hæc nota: & qui non aliunde, ex Arnobio discere possit: qui has ineptias refutat. In eodem carmine non recte vulgantur illa:

Vidulam a fletu cedentem ad templa deum me,
Sidus in antiquis diua nouum posuit.
Virginis & saui contingens namq; leonis
Lumina, Callistoe iuncta Lycaonia,
Vertor in occasum. Placet mihi vetus mea restitutio:
Vuidulo a fluctu cedentem ad templa deum me
Sidus in antiquis diua nouum posuit.

Virginis & saui contingens namq; leonis Sidera, &c. Posuit, inquit, me nouum sidus in antiquis illis virginis & sęui. Sic enim hęc continuanda sunt. *Sauum* epitheton leonis pro ipso leone dixit: vt *ferus* pro *equo* apud Vergilium & Petronium; & *trux* apud Ausonium item pro leone. *fluctu* autem, non *fletu* est in scriptis libris, recte. Fluctus enim aeris ventus: neque aliud significat Catullus. Ergo, *cedentem me a fluctu vuidulo*, hoc est, vehementiore aura. neque non tamen, opinor, bona quoque lectio ita sit: *Vuidulam a fluctu. Vuidulam* quidem, quia vnguentata: *a fluctu*, quia vero impulsa. Est ibidem:

Quicum ego, quum virgo quondam fuit omnibus expers,

Vnguen-

Vnguentorum vna millia multa bibi.

Hic quoq; sexcentæ sententiæ sunt. Veterem scripturam rectam puto: *Cum virgo fuit omnibus expers,*

Vnguentu vna millia multa bibi.

Milia multa, non ad vnguenta referendum: sed ad precium vnguentorum. Multa milia numum se vnguentis bibisse: qui tritior sermo esset, sed indoctior: Vnguenta bibisse pretio multorum milium. Sermo, *virgo omnibus expers*, multis exemplis innoxius est, & id alii docuerunt: Tantum de hoc carmine Catulli: nunc quod reliqueramus, ad Plauti illud, *nox*, reuertamur. E Pœnulo laudauimus:

Salue adolescens. Sc. *tu multum salueto adolescentula.*

Am. *Ad vos venio.* Sc. *accipiam hospitio si nox venis, item*

Vt affectam: nam nunc nihil est qui te inaniam.

Ita lego. *Affectam mulierem* hic agnoscit & interpretatur Pompeius. *Venis*, antique, pro *veneris*, vt *scis* pro *scieris*. *Inanire*. autem vsurpasse ita videntur, pro, in locum aliquem, qui vacet, hospitem accipere: cum alioquin *inanire* frequẽtetur a Lucretio, & aliis pro *exinanire*. Sed ludit Plautus tanquam ficto vocabulo ab *ano*. Nihil enim esse quo mulierem inanet (sic enim etiam forte scripserit, vt verbum sit *inano*, pro, vacuo loco recipio.) quæ aliter habilis viro sit. Ita *inforare* finxit Curculione: & in verbo *incomitiare* lusit, quia *comitium*, *coitus*.

EMENDATVS MVLTIS LOCIS SALLVSTIVS.

V CL. Io. Sambuco Tirnauiensi Pannonio.

VErum est, Sambuce: quibus hoc primum, hoc postremum fuit, vt vetustos codices, qua cuique proximum esset, anquirerent, viam ad iuuandas literas vnicam instituerunt: ita, si etiam communicant: ne isti dictum pro se putent, qui antiquos libros habent, atque id hactenus: vti neque sciunt ipsi, neque, qui sciant, facile patiuntur: hoc primum: deinde, cum diis tuis æquis librum e turba vtendum abstuleris, si hoc tantum, diem non repræsentes, quiritantur: clamant, deum atque hominum fidem: flagitium, facinus, perfidiam, quicquid ipsis libuit, vocant. At vbi æquum bonum? tu mihi quo iure, qua iniuria publicũ occuparis, atq; id licere tibi postules, præter te nemini? Sed de horum hominum, audebo dicere, scelere, non addam, ne lacessiuisse conuitia videar: & quia pridem sunt, vt scire potes, Duzæ nostri Hipponacteo præconio addicti: ad te ibam, clarissime Sambuce, dignissimum, qui omnibus, quantum est, poetis carmen esses. Nam quis o dii, bonum hoc hominum generi dedit? tãtum optimorum codicũ vis aceruasse, laborantibus, ac diu extremum spiritũ trahentibus musis, remedium fuit: contulisse, adnotasse, emisisse, vita:

quid communicasse? Itaque ergo paucas, ad Sallustium notas misi: paucas, vt hic fabulator errat: tibi, sat scio, nimium quam multæ videbuntur: nimirum,

Sic quondam tener ausus est Catullus
Magno mittere passerem Maroni.

De libris antiquis ne ignores, nullum inspexi: tres in totidem Abbatiis repertos, & accuratissime a se collatos Fräciscus Modius Brugensis, adolescens doctus, quem de edito Curtio nosse potes, mecum communicauit: vnum Sigebergensem mea caussa diligenter legit amicus meus, Ioannes Guilhelmus Lubecensis: reliqui domi C. Hieronymi Berchemi fuerunt.

Q*Værere conuiuiis*, dixerat Sallustius, in de bello Iugurthino: belle, si ita visum esset librariis: qui alii aliud: plerique *gloriam*, aut *gratiam*; quidam etiam, *amicitiam*, inculcarunt. *Atque ego credo fore, qui, quia decreui procul a rep. ætatem agere, tanto tam utibili labori meo nomen inertiæ imponent: certe, quibus maxima industria videtur, salutare plebem, & conuiuiis quærere.* Vtibili, fuit nemini, meo, & musis gratia, cum bene fuit. Vsi eo multi, in multis Terentius:

Phormione act. 4. sc. 4. *Quid minus vtibile fuit, quam hoc vlcus tangere?*

Sedq; cœpimus. conuiuiis quærere, est anquirere de apparatu: q; addit, depranat, & q; poterat esse venustū, vetat. Petroni⁹ Arbiter.

——*Si qua sinus abstitus vltra,*
Si qua foret tellus, quæ fuluum mitteret aurum,
Hostis erat: fatisq; in tristia bella paratis
Quærebantur opes: non vulgo nota placebant
Gaudia.

Quærere opes, Petronius dicit, quod audiri vult, protritas & proculcatas has aspernari. Neque alia sententia iis quæ mox sequuntur: ——*in vda*

Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.

Quod enim arbitreris quæsitum nitorem hic esse acquisitum, non, anquisitum: dixit ita quoque quæsitissimas epulas Sallustius, cum cogitaret accuratissimum paratum lib. 2. Historiarum, de Metello Numidico: *Toga picta plerunque amiculo erat ei accumbenti: epulæ quæsitissimæ; neque per omnem modo prouinciam, sed trans maria, ex Mauritania volucrum & ferarum incognita antea plura genera.* Imitatus Cornelius Tacitus 2. Annali. *Excepere Græci quæsitissimis honoribus, vetera suorum facta, dictaq; præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet.* Pro hoc nunc solum agnoscimus, *equisita*: sed ita tum erat, simplicia fere pro compositis malebant. Itaque aliter etiam quam recte factum ab iis qui illo loco mutarunt: *Cuius legationis princeps fuit L. Opimius, homo clarus & tum in senatu pollens* (ita rectum est; non, vt per omnes libros propagatum, *potens*: & ei rei argumentum est optimus codex

codex Thosanus) *quia consul. C. Graccho, & M. Fulvio Flacco interfectis, acerrime victoriam nobilitatis in plebem exercuerat, cum Iugurtha, tametsi Romæ in amicis habuerat, tamen curatissime accepit.* Notatum id a librario ad oram vetusti codicis: nec me pœnitet: meæ olim ‿ sententiæ, recepisse, qui Tacitum in eodem verbo meminerim; *Maiores quoque non abhorruisse spectaculorum oblectamentis, pro fortuna quæ tum erat: eoque a Thuscis accitos histriones, a Thuriis equorum certamina & possessa Achaia, Asiaque ludos curatius editos.* Apud eundem Sallustium coniuratione Catilinæ est, *anquirere vescendi: Sed libido stupri, ganeæ, ceterique cultus non minor incesserat: viri pati muliebria: mulieres pudicitiam in propatulo habere. vescendi terra marique anquirere: dormire prius quam somni cupido.* Sic scripserat Salustius. sed vt prolixa est imperitia, mutarunt: *vescendi caussa terra mariq; omnia, exquirere,* Os hominum tardii me omnes oderint, nisi Orbilius multas prægnantes plagas inflicturus fuit discipulo, qui ita loqueretur. Liber Tholanus, *caussa,* omittit: &, quod vere liceat, non facile eo melior alius est: Coloniensis neque illud, *omnia,* agnoscit, &, *inquirere,* repræsentat: e quo nos fecisse *anquirere,* crimen nostrũ sit, nisi vsquequaque iniuriam eam hoc verbum accepit: vt Iugurtha: *Igitur rex, uti constituerat, in castra venerat.* (ita repono ex Tholano) *ac pauca præsenti consilio loquutus de invidia sui facti, atq; uti in deditionem acciperetur: reliqua cum Bestia, & Scauro secreta transegit: dein postero die, quasi per saturam sententiis anquisitis, in deditionem accipitur,* Thosanus, *inquisitis.* Quod autem, *anquirere de reo,* &, *capitis anquirere,* hæc talia frequentantur, itemque, *anquirere sententiis,* lubuit credere idem hoc Sallustii loco fuisse. Tacitus 3. Annali: *id solum Germanico super leges præstiterimus, quod in curia potius quam in foro, apud Senatum quam apud iudices de morte eius anquiritur.* Hoc ipso Iugurtha: *Itaque paucis diebus cum argento auroq; multo Romam legatos mittit: quis præcipit, uti primum veteres amicos mactu muneribus explerent: deinde novos anquirant: postremo, quæcunque possit, largiendo paratione cunctentur:* Vulgo, *acquirant,* aut, *inquirant:* neutrum ex sententia: alterum ne ex consuetudine latina quidem. Neq; vero præceperat vt acquirerent amicos: quippe exitus in dis erat: sed vt operæ ne parcerent anquirere. *Mactu,* ausi sumus, quia nobis libertatem hanc præibat vetus scriptura, *Mactatis:* tametsi hoc in cõtextu verborum Sallustii (ne frustra sis) nusquam reperimus: verum mentionem faciebat commentator barbarus, cuius erant manu in eum annotationes. refectæ sane: & quo magis ducas, Catonis verbum est. Quam *macta arbor,* apud eum, itemq; Plinium reponenda, quæ est arbor valde aucta, in altum, quo, vt inquit Sallustius, gignentia omnia natura fert. In vulgatis est *alta arbor,* Mendose. Nam v. c. *macta:* quod etiam doctissimus [illegible]

satiare inexplebiles Vit. l. Verũ redeamus. Vt *vescendi*, ita *impetrandi* quoq; dixit Sallustius, in oratione Adherbalis: *Si impetrandi nihil haberem, præter miserandam fortunam; quod paulo ante rex genere, fama, atq; copiis potens: nunc deformatus ærumnis, inops, alienas opes specto: tamẽ erat maiestatis populi R. prohibere iniuriam.* Meus v. l. *impetranda* [illegible]. & q̃ emaculare Sallustiũ se postulet, vt nihil sibi in cõiectãdo pmittat, nec suspicionib. scripturas veteres adiuuet, nugas agat. Mihi vero stat, vbi fenestrã aliq̃ aperiũt libri, vti porro ingenio, & q alii ante sibi in deprauãdo indulserũt, in corrigẽdo vsurpare. Caue n. existimes minus quoquã scriptore a glossis laborare Sallustiũ. Hoc ẽt mẽdosum est, vt excuditur: *Romani, pro ingenio quisq; pars eminus glande, aut lapidib. pugnare: alii succedere, ac mirum modo suffodere, modo scalis aggredi: cupere prælium manibus facere.* tanq̃ eminus pugnare, non sit præliũ manib. facere. & mirũ ni sic quoq; corrupturi fuerũt. si *prælium e manib facere*, scriptũ reperissent. Rectũ est. *prælium in manib facere*. In manu, e manu, hoc est, *cominus, eminus.* Ennius Hectoris Lytris: *Quem mea machæra cominus, atq; hasta hostiuit e manu.* Itaq; *in manibus*, hic cõtra est q̃. *e manibus.* Eodẽ bello Iugurthino p libros vulgatur: *Ea fuga Iugurtha impensius modo rebus suis diffidens, cum perfugis, & parte equitatus in solitudines, dein Thalam peruenit*, Itẽ alibi: *Inter hæc Iugurtha impẽsius modo legatos supplices mittere præter suam liberorumq; vitam, omnia Metello dedere.* Vtrobiq; scribendum, *impensimodis*: vt, *omnimodis, multimodis* Forte rectius fit, *impensimodo*, vt *omnimodo*, pro deiũcto, *impensis modis*: nisi eodẽ res redit, & non verius, Sallustiũ fuisse, q̃ ita eũ scripsisse. Impensius ad eũ modũ Curtius in 3. *Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne suspensi acrius, ob nimiam festinationẽ concitato spiritu, capesserent bellum.* Emendabam: *inhibens, ne impensius concitato spiritu capesserent bellum.* Illa: *acrius ob nimiam festinationem*, glossema putabam: aut certe, *acrius*: vtcũq; de ceteris iudicia essent. inde, *homines impensi.* Plautus Capteiuis.

Væ misero illi, cuius cibo iste factus est imperiosior. Ausculto libros veteres: *factus est impensior.* In Sallustio oratione illa aurea, q̃ Seuerus imperator appellabat: *Paruum ego te Iugurtha, amisso patre, sine spe, sine opibus, in meum regnum accepi, existimans nõ minus me tibi, quam liberis, si genuissem, ob beneficia carum fore.* Illud, *accepi*, non nauci est, hoc loco quidẽ. scribo: *in meum regnum asciui*: & porro: *nõ minus me tibi, quam si genuissem, ob b. c. f.* nã, *liberis*, inculcatũ. Accipere sexcẽtos vndeũde pfugos in regnũ poterat: sed hoc non est communicare sceptrum. *Asciscere & adoptare & sumere*, vocibus differunt solum. itaque apud Ciceronem, aliosq;, *ascitus color orationis*, idem qui adoptiuus: & in oratione maledica, quæ Sallustium auctorem mẽtitur, *Cicero ascitus, ac paulo ante insitus vrbi ciuis* audit: nisi q, *accitus*, ibi vitio legitur: vt item Catilina.

Vulturtium, interrogatus de itinere, de liter. postremo quid, aut qua de caussa cōsilij habuisset, primo fingere alia: Dissimulare de coniuratione: post, vbi fide publica dicere iussus est, omnia, uti gesta erāt, aperit, se paucis ante diebus a Gabinio, & Cepario socium ascitum. Vbi in vulgatis omnib. post, *aperit*, infertiūt. *docetq;* male. nam nec sensus patitur, & sermo non desiderat. *Docere* enim nunquā est sine studio, & persuadendi siue illecebra, siue conatu Vulturtius autem inuit° indicium faciebat. Mendum in eodē vocabulo alio quoq; Iugurthæ loco, oratione Adherbalis: *Postremo Massinissa nos ita instituit, P.C. ne quem coleremus nisi populu R. ne societates, neu fœdera noua acciperemus.* scribendū, asciremus. Idem verbum quod suis locis pulsum erat in Sallustio, aliena inuasit. Coniuratione Catilinæ: *Ea tempestate plurimos cuiusq; generis homines ascisse sibi dicitur, mulieres aliquot etiam, quæ primo* &c. Amo Thosanum librū, in quo ita legitur, *adsuisse*. nil pote elegantius. Iugurtha quoque *Quæ postquam Massina agitare cœpit: neque Iugurthæ in amicis satis præsidij est: quod eorum alium conscientia, aliū mala fama, & timor impediebat: Bomilcharis* (ita Thosanus semper) *proximo, ac maxime fido sibi imperat, pretio, sicut multa confecerat, insidiatores Massiuæ paret:* Thosanus *sicut multa consuerat* quanquam, verum vt dicā, Bertinianus is est. *consuerat* autem a *cōsuo* est, non a consuesco ne erres. *Adsuere* autem & *consuere* in fraude, dolis, lenociniis dicuntur: vnde *sutela* pro fraudibus, & *consutidolis* Amphitruone:

Na tu istic hodie malo tuo, cōpositis mendacijs,
Aduenisti. audaciæ columen, cōsutis dolis, Idē Pseudolo & Casina

Pessime, nec nos clamme, sutelis tuis
Præripere Casinam vxorem.

Vbi de Vacensium perfidia est apud Sallustiū, hoc legitur *Rom. milites perculsi improuiso metu incerti, ignariq; qd potissimū facerent trepidare. Arcem oppidi, vbi signa, & scuta erant, præsidium hostiū, porta ante clausa fugā prohibebāt.* Æstuant emendatores — *vibes minuta magno Deprensa nauis in mari vesaniente vēto* emaculandum autem: *Rom milites improuiso metu incerti, ignariq; quid potissimū facerēt, trepidare ad arcē oppidi, vbi signa & scuta erant: p̄sidiū hostiū. porta ante clausa fugā vetant.* ita Bertinianus & Sigebergēsis: nisi quod in hoc, *prohibebāt*, legebatur: *Perculsi*. autem abesse a Lec. ne Riuius tacuit quidem. *Trepidare ad arcem* optime. Liuᵛ: *Mox quū in sua quisq; ministeria discursu trepidat ad prima signa* Horat.ᵈ:

Quam qua per pronum trepidat cum murmure riuum.

Hoc ergo exēplo vetusta & venusta sunt, *trepidare domū, trepidare in nauis:* aliaq; talia. De eorundem Vaccēsium re inf. *Sic animus eorū arrectis equites in primo latere, pedites quā arcissime ire pergere, & signa occultare iubet.* Nugantur alii. vnus Glareanus, more maiorum, sine fuco & fallaciis, negat se intelligere. Et melius ille, quam qui vbique intelligendo faciunt, vt nihil intelligant. Lego,

equites inprimo late; pedites quam artissime ire, & f.e.i *Ire*, in plerisque u.c *Erant Metello equites auxiliares Numidæ, hos sparsos iubet percurrere, vt Vaccenses inducantur: Romanos pedites cõferto agmine sequi*, eadem de caussa. hæc sententia aliter q̃ verbis a me restitutis nõ cõficitur: *at* illud *artissime*, postulat cui referatur ac cõponatur in priore mẽbro. Sed fefellit bonos viros aduerbium *imprime*, paulo minus quã proculcatũ. De, *trepido*, autem non tacebo aliũ insignẽ locũ *Qua o, reputate cum animis vestris, num id mutari melius sit: ecquẽ ex illo globo nobilitatis ad hoc aut aliud tale negotiũ mittatis, hominẽ veteris prosapiæ, ac multarum imaginum, & nullius stipendij; scilicet vt in tãtarum ignarus omnia trepidet, festinem*. Sic verũ puto: & proxime verum fuisse in meo: *ad omnia trepidet*. At vulgati omnes: *ignarus omniũ trepidet. Trepidare negotia*, vt *properare*. idem: *Sed rex nihil iam infectũ Metello credens, quippe qui omnia arma, tela, locos, tempora, denique naturã ipsam, ceteris imperitantem, industria vicerat, cũ liberis, & magna parte pecuniæ ex oppido noctu profugit: neque postea in vllo amplius vna die, aut vna nocte moratus: simulabat sese negotium properare*. Sic Coloniensis & antiquitus cusus Argentinẽsis: quod me Stançum monuisse, fateri debeo. Vulgo: *simulabat sese negotij gratia properare*. Illo modo Truculento: *Dic me adesse, cui properet sauium*. Et ita sæpe Horatius. Nunc aliũ ẽt locum adoriamur: *Namque haud longe, a flumine Mulcha q Iugurthæ, Bocchique regnum disiungebat, erat inter ceterã planitiem mons saxeus, mediocri castello satis potẽs, in inmensum editus, vno perangusto aditu relicto: nam omnis natura velut opere, atque consulto, praeceps*: Nimium inepte tandem, *inter ceteram planitiem mons saxeus*: tanquam mons quoque planities esset. nam ea vis est huius, *ceteram*. emendo: *erat inter cetera planitiem mons saxeus, mediocri castello satis patens, imensum editus, vno perangusto aditu relicto. nã omnia natura, velut opere, atque consulto, praeceps*, hæc emendatio est: nunc videamus argumenta. Thosanus codex nũquam satis laudatus: *erat inter cetera planitie*: ita ille diserte Quis dubitet saltem cui cor sapiat, quin verum sit *inter cetera planitiẽ? cetera* vt illo Vergilii: *consertum tegmen spinis: at cetera Graius*.

Et apud Tacitum in vita Agricolæ: *Hic cum egregius cetera, arroganter in deditos, vt sua quoque iniuria vltor cõsuleret durius*. Erat ergo cætera planities, id est. ad cætera quod attineret; sed vnus inibi mons saxeus Postea: *nã omnis natura* alii: *istur per omnia natura* Varie hic per libros vulgatur. nã aliã *per omnia natura*: quidam *nam omni natura*. quæ omnes scripturæ, vt verbo dicã, assis nõ sunt: vna aut ẽ recta nostra. quia enim facio, *cetera* eadẽ, *omnia*, accusandi casu ponitur, pro, omnes in partes vsquequaque. Acceptum hoc est in vulgus: *homo est nisi quod superbus, cetera bonus*: id est, sine exceptione. ad vtrunque eadẽ forma, & pari: Illud insolentius: *homo est, omnia bonus*, veterum vsu. Sic ergo Sallustius. *mos omnia praeceps* nihi-

lo aliter, quàm antea ausus erat, *inter catera planitiem* Hæc iam dictaram, cum Riuium consului, is codex, inqt, Badianus, ad hunc modum. *Nã omnia natura velut opera atq; consulto praceps habebat.* Quid quæris? plausi mihi, qui, cõiectura ad verum peruenissem. nã illud, *habebat*, quis insertum nõ videt: q scripti nulli libri repræsentãt? *Catera* autem, & *omnia*, hac figura e Græcia sunt: vt pueri sciunt. Vnum addam: recepta lectio: *omnis natura*: ab emendatorum ingenio est, q eo volui, ne quis illã nobis imputaret. Sed sequamur. *Marium fatigantem de profectione. simul & inuisũ, & offensum, sibi parum idoneum ratus, domũ dimittit: & Roma plebes, literis, qua de Metello ac Mario missa erãt, cognitis, volenti animo eas ambobus acceperãt.* repono: *simul & inuisum & offensum* ac postea: *cognitis, volẽtia de ambob. acceperãt* Pri⁹ ex Tholano & Bertiniano simile illi: *suspectus regi, & ipse eũ suspiciẽs.* Si cusam scripturã pbes difficile est vt leges breuitatis suæ nõ migrarit Salusti⁹. Erat autẽ inuisus Metello Mari⁹, & vicissim offensus, de caussis, quas arcessere ex ipso Salustio, q̃ a me discere, cuiuis multo facili⁹ est. *Volẽtia* cõieci, quia recepta scriptura latina no est sic enim dicẽdũ fuisset potius: *Plebs volentib. animis acceperãt.* In meo quidẽ *animo*, nõ apparet: pcętero, *volẽter*: q fuit cur minus me sentẽtiæ pœnitteret Positu ita, *volẽtia*: vt in historiarũ libro. 4. *Nã Pompeius multis suspicionib. volẽtia plebi facturus habebatur*, Tacitus: *Isq; omnes de festinatione Primi ac vari sinistre. & Muciano volentia scripsere.* Ab hac diuersa forma est hoc ipso libro: *Vt militib. aquatus cũ duce labor volentib. esset.* Item: *Neq; ille senatus: quanquã, auersus* (ita repono: Vulgo, *aduersus*) *erat: de vllo negotio abnuere audebat: caterũ supplementũ ẽt latus decreuerat: q a neq; plebe militiã volẽte, putabatur Marius aut belli vsum, aut studia vulgi amissurus.* Nusquã tã similes sui sunt emẽdatores: sed Tholani lectio, q̃ eadem in veteri excuso Romano reperitur, & in Veneto, de quo nobilem adolescentẽ, & mihi amicũ, Casparũ ab Halborussum, pinde vt debeo, amo: ea ergo sola vera est: *q neq; plebei militia volenti putabatur. & Marium aut belli vsum, aut studia vulgi amissurus.* Qua cũ Priscianus quoq; facit, & hãc Græcã cum ea contendit, *ἐν βουλομένοις ἦ τούτοις ἀκηκόε.* Id ita reddidisset Sallustius: *illis audire volentib. fit*: aut *q̃ illi volentia audiãt.* Vsus Curtius quoq; si emendati libri sint, in 7. *Archosiis datus Memnon prator quatuor millib. peditũ, & DC. equitib. in prasidiũ relictus. Ipse Rex nationem ne finitimis quidem satis notã, quippe nullo cõmercio volentem mutuos vsus, cũ exercitus intrauit.* Illa, *mutuos vsus*, s.l. nõ habẽt & p *volentem volentia.* sed rectũ est: *quippe nullo cõmercio volentem, c ũ e.m.* Sic Tacitus in vita Agricolæ: *Eoq; initio erecta puincia, vt quib. bellũ volentib. erat* & sępe alias. Sed ordo tamen hic aliquis esto. Principio ergo de cõiuratione Catilinæ: *omnis homines, qui sese studẽt prastare cater is animalib. summa ope niti decet, ne vitã silentio transigant.* lego *student.*

Qui

Qui aliter excudũt, vim vocabuli nõ aſſequũtur Probabit ꝑ me Cornelius Tacitus in vita Agricolæ: *Mox inter q̃ſturã ac tribunatũ plebis atq; ip ſum tribunatus annũ quiete & otio trãſit, gnarus ſub Nerone tẽporũ quib. inertia pro ſapientia fuit.* liquet mihi affirmare hũc Salluſtii locũ Tacitus reſpexit: & cũ qui mox eſt: *indocti, incultiq; vitã ſicut peregrinantes tranſiere.* Neq; erg. inertes agũt vitã, verius trãſeũt Inibi: *Animi imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. alterũ nobis cũ diis, alterũ cũ beluis cõe eſt*: In meo l. *cõe* abeſt, recte. ſic Iugurtha: *Is vbi primũ magiſtratũ ingreſſus eſt: alia omnia ſibi cũ collega ratus, ad bellum, quod geſturus erat, animũ intẽdit*: Ita Thoſanus & Bertinian. In vulgatis omnib. inculcatur vox, *cõmunia: ſibi cũ collega cõmunia ratus.* ꝑ eo in Sigebergenſi reperio. *certa*: ad marginẽ *leniora & cõmunia*: q̃ omnia in librariorũ officinis cuſa ſunt. Porro ita vulgo dicimus: *nihil mihi tecũ eſt? quod mihi cum illo eſt?* & ſc. hic ſermo aures noſtras vulnerat: *omnia mihi tecum ſunt.* ac qui ita loquatur, exempla poſcatur: q̃ nunc literarũ ętas eſt. Poſtea. *Quo mihi rectius eſſe videtur, ingenii q̃ virium opib. gloriã quærere.* Sigebergẽſis delet, *eſſe*: & in Colonienſi, *melius* ꝑ *rectius.* Equidẽ pignus dem in omnes fortunas meas, ni ſcripſit Salluſtius: *Quo mihi videtur, ingenii q. vir. o. g. q.* Illud, *videtur*, vnicus huius rei nodus, eã ipſam vim habet Iugurtha: *Scio ego Quirites, pleroſq; nõ iiſdem artib. imperium a vobis petere, & poſtquam adepti ſunt, gerere: primo induſtrios, ſupplices, modicos, eſſe. de hinc per ignauiã & ſuperbiã ætatem, agere. ſed mihi cõtra videtur. Videtur*, h. loco ꝑ. *rectum vid.* vt apud Tacitũ. *Illic agitant re, placeretne obſtrui Pannonia alpes donec a tergo vires vniuerſæ cõſurgerent, an ire cominus, & certare ꝓ Italia cõſtãtius foret. Quib. opperiri auxilia, & trahere bellũ videbatur, Germanicarũ legionum vim famãq; extollebãt.* Initio lib. [illegible] hiſtor. Iulius Cæſar: *Sed Pompeius ſuis prædixerat, vt Cæſaris impetũ exciperent, neue ſe loco mouerent, aciemq; eius diſtrahi paterẽtur.* & multis interiectis verbis: *Quod nobis quidẽ factũ a Pompeio, non videtur* Comm. 3. de bello ciuili. Sic vulgares libri habent: Nollem factum, vt inuitis libris omnibus nuper viri docti eum locum apud Cæſarem deprauarent. Apud Salluſtiũ ſequitur: *Nã & prius quam incipias, cõſulto, & vbi cõſulueris, mature facto opus eſt ita vtrũq; per ſe indigens, alterũ alterius auxilio eget.* Di melius q̃ vt ita breuitati Salluſtiũ ſtuduiſſe putemus: *vtrũq; indigẽs eget.* & Bertinianus magis ẽt ineptus, *indigẽs indiget.* Coniiciebã olim: *Ita vtrũq; per ſe indigẽs alterum alterius auxilio.* Id ita explicabã: vtrũq; indigens auxilio, alterum alterius ſcilicet nec ea opinione erubeſco. ſed ꝓpior ſum, vt verũ putẽ: *alterũ alterius auxilio veget*: Eo verbo vſus Põponius Maiali. *Animos Venus veget voluptatib.* Ennius Ambracia: — *æquora ſalſa veges ingentib. ventis.*

Et q̃ ibi agendi ſignificatione eſt, nihil huic rei diſconducit. nam hæc talia, naturæ actionem oſtendunt, agendi ſine ſæpe perpeſſionem ſignificare, ne ſcholæ quidem iſtæ negant.

Quamuis, ne dissimulem, nihil vetat actiuum esse. inniceem enim animus & corpus vegent. De hac emendatione placui mihi, postquam eam alios in v. l. reperisse audiui. sed qui nunc nuper Sallustium multis millibus emendatum ex officina Plantini emisit, cũ hoc de amico meo didicisset, qui ex me referebat, pbauit, & in contextum postea recepit. Sequitur: *Verum vbi pro labore desidia, pro continentia, & aequitate libido, atq; superbia inuasere: fortuna simul cum moribus immutatur; ita imperium semper ad optumum quem a minus bono transfertur.* Sigebergẽsem & Coloniensem sequor: *ad optumum quemq; animi a minus bono transfertur. Optimus animi*, vt Tacitus, *nimius animi*: &, *animi immodicus*, Sallustius ipse apud Arusianum Messum. Post inde ex interuallo: *Vastus animus immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat.* lego: *Vastus animi, immoderata, &c.* Ante eum locum: *Ac mihi quidem, tametsi haud quaquam par gloria sequatur scriptorem, & actorem rerum; tamen in primis arduum videtur, res gestas scribere: primum, quod facta dictis sunt exaequanda: dehinc, quia plerique quae delicta reprehenderis, maliuolentia & inuidia dicta putant: vbi de magna virtute atq; gloria bonorum memores; quae sibi quisque facilia factu putat, aeque animo accipit, supra ea, veluti ficta pro falsis ducit.* Scribo: *quia plerique delicta reprehenderis, maliuolentia & inuidia putant: vbi de magna virtute gloria bonorum memores; quae sibi facilia quisq; facit, aequo animo accipit; supra velut ficta pro falsis ducit. Maliuolentia putare*, ex forma, qua Eunucho est:

——dum hac puto,
Praeterii imprudens villam. Item Caecilii Exsule
Non hac putas? non hac in corde versantur tibi?

Sententia Sallustii est: quae reprehenduntur, ipsi ita cogitant, maliuolentia & inuidia scripta esse. Elegantius aliquanto fit, & dignius Sallustio, quia remotius sumtũ, *putare maliuolẽtia*, pro, putare tanquam maliuolentia alius putarit. Ceterũ totius huius loci emendatio a Coloniensi libro est: nisi ea vni, qua, *gloria*, scripsi, pro, *gloria*, sententiae obsecutus: & in Coloniensi altero, *at*; in Sigebergensi, *ac*; in reliquis, *atq;*, erat. ea inconstantia argumentũ fuit, nullum eorũ rectũ esse. *gloria alicuius memorare*, pro ad gloriam, nota ratio Sallustio, & Sallustianis. Simile: *Igitur quaestori mandata Bocchi patefaciunt: simul ab eo petunt, vti fautor consultorq; sibi adsit: copias, fidem, magnitudinẽ regis sui, & alia, quae aut vtilia, aut beneuolentiae esse credebant, oratione extollunt. Pieri*, in plerisq; meis est: & eius hoc quoq; indicium in Sigebergẽsi, q ita legitur: *plerisq; delicta quae reprehenderis.* nec periculũ sit, si coniectura sola innixus, & aurium lenocinio obsecũdans, reposuerim verbũ apud Sallustium, quo, uondico Claudius, sed Liuius atq; Suetonius (nã apud hunc in bonis libris saepe, pleri, reperias) vti amarũt; ne peritus imperite fecisse videar. Insuaue enim hoc est, aures modo qui habeat,

quod

quia pleriq. qua delicta reprehenderis lenius, *quia pleriq. que delicta.* superest: *Quae sibi quisq; facilia facit.* ita Cicero propemodum: *Itaq; facio me alias res agere.* Idē: *Plato facit mundum adificari a deo.* Idē: *Isocratem Plato in Phaedro laudari facit a Socrate.* Et Sedigitus:

Post insequi Licinium facio Attilium.

Neque longe discedit illud Curculione:

Ne te mihi facias ferocem, aut supplicare censeas.

Et Mostellaria.

Ferocem facis, quia te herus tam amat.

Cicero Famil. epi libr. 15. epi. 18. ad Caesarem Donat. de. 1. De Opt. ge. orat.

Continuo est apud Sallustium: *Sed ego adolescentulus initio, sicut pleriq; a studio ad rem publ cam latus sum.* Et fragmentum Coloniense, & Thosanus, a, nulli habēt. Itaq; lego: *studio ad rempub. latus sum.* neque enim a literarum studio digressum se ad remp. ait: magis, studio illo & ambitu, quo Romę mos erat. Mox: *Ac me, cum ab reliquis malis moribus dissentirem, nihilominus honoris cupido eadem, qua ceteros, fama, atque inuidia vexabat. igitur, vbi animus ex multis miseriis, atq; periculis requieuit.* Scribo: *nihilominus honoris eadem fames, atq; inuidia necabat. igitur, vbi animum ex multis miseriis atque periculis requieui.* Illa verba *qua ceteros,* Thosanus non agnoscit, hoc primum; deinde, ipsis vestigiis odoratus sententiam *cupido,* glossema scilicet, eieci: *fama, fames* mutaui. sic extremo Petronio Arbitro, *fama auri,* pro *fames,* in omnibus libris vulgatur. *Necabat,* in fragmento Coloniensi scriptum erat: & solebant veteres illa, *necat ambitio, necat auaritia.* Neque eo dico, quod ignorem, *vexat,* ita cum ratione esse, & multis exemplis probum: sed non quid dici potuerit; magis, quid potissimum Sallustius voluerit, agitur. postrema verba e Coloniensi emaculauimus, atque eam coniecturam nostram praestare audemus. in illo erat: *vbi animo ex multis mis. a. p requieui. Requiescere animum,* inquiete sistere. Vergilius:

Et mutata suos requierunt flumina cursus. Geminum:

Iuppiter Alcmena geminas requierat Arctos. Deinde

Hunc post dominationem L. Sylla, libido maxima inuaserat reip. capiunda: lego: *reip. rapiunda.* Neq; enim capere remp. volebat Catilina: quippe qui legibus capitur: sed rapere. Ostendunt quę deinceps sunt: *neq; id quibus modis assequeretur, dum sibi regnum pararet, quicquam pensi habebat.* Et regnum parare, est, rapere remp. capere remp. est, regnum prohibere. Orosius ait, *triumuiros remp. rapuisse:* Cornelius Tacitus, *milites imperium rapere:* Spernuntur, inquit, *Centuriones, tribuniq; ac ne vox cuiusquam audiatur; quatiunt arma, rapturi imperium ni ducantur.* Postea: *Res ipsa hortari videtur quoniam de moribus ciuitatis tempus admonuit, supra repetere, ac paucis instituta maiorum domi, militiae que quomodo remp. habuerint quantamq; reliquerint; vt paulatim immutata, ex pulcerrima, &c.* Scriptus Modii l. *quo more remp. habuerint.* optime: nec dubito

Lib. 3. hist.

alius & aliter, pro malus, & male: vel, infelix, & infeliciter. Iugurtha. *Cæterum ante te, qui ætate & sapientia prior es ne aliter quid eueniat, prouidere decet.* Sticho:

Et si improbi sint, atq; aliter in nos faciant, secus
Quam æquum est. Cicero siue quis alius, ad Herennium:
Quintus locus est, per quem ostendimus, si semel aliter iudicatum sit, nullam rem fore, quæ incommodo mederi, aut erratum iudicum corrigere possit. Item secus pro male Tacitus: *Interrogatus a consule, quid de his censeret, quæ de matre eius locuta secus argueretur, reticuit.* Non recte ergo, qui hoc vbique in, *setius*, mutant, cum eo exemplo occurrit. Ante hunc locum: *Fuere ea tempestate, qui dicerent, Catilinam oratione habita, cum ad iusiurandum populares sceleris sui adduceret humani corporis sanguinem vino permixtum in pateris circumtulisse: inde post execrationem omnes degustauissent, sicuti in solemnibus sacris fieri consueuit. aperuisse consilium suũ: atq; eo dictitare fecisse, quo inter se magis fidi forent, alius alij tanti facinoris conscij.* Emendo *cum iusiurãdum populares sceleris sui adigeret, humani corporis, &c. ac postea dictitarent, quo inter se magis fidi forent, alius ali tanti facinoris conscij. Adigere iusiurandum* in pandectis Florentinis multis locis, sed fere corruptum, in, *adicere*, nota authoritate literarum c & g. Sic quoq; fuit hic in Thosano. Deinde: *alius alij*, pro *alius alius* nam in fragmẽto Coloniensi *alius alij* Iugurth. *pauci, quos medios cohors prætoria disiecerat, paullo diuersi, alius alio restantes, omnes tamen aduersis vulnerib. conciderunt.* Quem locum in vulgatis corruptum Priscianus tamẽ, & Sosipater Carisius, & Diomedes, ita vt posui, legũt *Alis* pro *alius* Catullusquoq;

Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es
Coniugium? quod non fortior aut sit alis:

Quæ nunc adferam, miserabiliter a glossemate polluta sunt: *Quib. rebus confectis, omnia propere per nuncios consuli declarantur. Ad illum ingens cura, atq; lætitia simul occupauere. nam lætabatur, intelligens, coniuratione patefacta, ciuitatem periculis ereptam esse. Porro autem anxius erat, dubitans, in maximo scelere tantis ciuibus deprehensis, quid facto opus esset. Pœnam illorum sibi oneri, impunitatem perdunda Respub credebat.* Quæ omnia longe sunt a breuitate Sallustii, & ita potius scribenda: *At illum ingens cura atq; lætitia simul occupauere, coniuratione patefacta: porro a. in maximo scelere tãtis ciuibus deprehensis, quid facto opus esset: pœnam illorum sibi oneri, impunitatem perdunda reipub fore.* nam hoc quoq;, *credebat*, in maximam malam rem ablegandum, vt supra, *putabant*: itemq; illis verbis: *Namq; alia belli facinora præda magis quã detrimento fore: incendium vero crudele, immoderatũ, ac sibi maxime calamitosum putabat.* Hoc *putabat*, inducendũ est. neq; enim a Sallustio: quis nõ videt tantũmodo horum qui aliquid vidẽt? illo loco *Ad ea rex aliter atq; animo gerebat, placide respõdit: Bomilcare, atque*

alijs

Annal. 2.

Prisc. lib. 10.
Caris. lib. 1.
Diom. libr. 1.

mulierē appellat à nota impudicitiæ *Ignobilis*, p ignoto Pseudolo:

Peregrina facies videtur hominis, atq; ignobilis.

Apuleius, *rem sibi non nobilem*, pro, *ignotam*. Deinde de Catilina: *At Catilina crudelis animus eadem illa mouebat: tametsi præsidia parabantur: & ipse lege Plautia interrogatus erat ab L. Paulo postremo, dissimulandi caussa, aut sui expurgandi; sicuti iurgio lacessitus foret; in Senatum venit.* In quibusdam, *& sui expurgandi*. mihi liquet, rectū esse: *dissimulandi caussa, an quasi sui expurgandi.* Sic Tacitus: *Simul Ciuilis ausus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum.* Item. *is magnitudine subiti sceleris, an corrupta latius castra ac si contra tenderet, exitium metuens, præbuit plerisq; suspicionem conscientiæ.* Curtius: *Sed metune, non traditur, an oborta seditione inter ipsos, subito profugerunt barbari.* Facile coniectare, illud, *non traditur*, aliunde quam a Curtio esse. Itaque eiiciebam: & sermonem ad hanc ipsam formam, de qua agimus, reuocabam De supplicio cōiuratorum: *est locus*, inquit *in carcere, quod Tullianū appellatur: vbi paullulum adscenderis ad læuam, circiter XII. pedes humi depressus: eum muniunt vndiq; parietes, atq; insuper camera lapideis fornicibus iuncta: sed inculta tenebris, odore fœda, atq; terribilis eius facies est.* Emendandum e Tholano: *vbi paullulum escenderis ad læuā. circiter XII pedes depressus. eum muniūt vndiq; parietes, atq; super camera lapideis fornicibus, iūcta: sed inculta, tenebris, odore fœda, atq; terribilis eius facies est. Incultu* quidem, in illo libro scriptum non fuit: sed ita suspicione feci, inuitāte cōcinnitate ipsa orationis. nam si quid tertium cum illo, *terribilis*, iungeretur, videri poterat Sallustii. nunc ibi hiat sermo. *Inculta tenebris, odore fœda aspectu terribilis eius facies erat.* ita ferri, opinor, poterat. *terribilis*, sine suo auferēdi casu, nō placet iam nec illi, *tenebris*, cum, *inculta* conuenire potest. Aliud enim *incultus*, aliud *tenebræ*. De bello Iugurthino: *Erat inter ingentes solitudines oppidum magnum atq; valens, nomine Capsa: cuius conditor Hercules Libys memorabatur. eius ciues apud Iugurtham immunes, leni imperio, & ob ea fidelissimi habebantur: muniti aduorsum hostes non mœnib. modo & armis, atq; viris, verum etiam multo magis locorū asperitate. nam, præter oppido propinqua loca, alia omnia, vasta, inculta, egentia atq; infesta serpētib.* Hic quidem quadra illa orationis postulat: *nā præter oppidum propinqua, alia omnia vasta incultu, egentia aqua, infesta serpentibus.* Sic prope arbitrabar scribendum apud Terentium.

lib. 4. hist.
lib. 1. hist.
lib. 9.

——— *præterea vna ancillula*

Erat: ea texebat vna pannis obsita.

Neglectu, immūdu, illuuie. Obsita pannis, neglectu, immundu, illuuie. *Pannis*, hoc ad vestitum: *neglectu*, hoc ad capillum: *immundu*, ad aurum atque argentum: *illuuie*, ad imbalnitiem, quam appellat Lucilius. *Immundum autem*, Plautus mercatore dixit:

Scen. 1, Act. 1. S. emendo: vulgo mendosum est,

Adeo arte cohibitum se esse a patre:

Multopere immundo rustico se esse exercitum. quamuis, *in mundo* duabus dictionibus legi malim. In eodem Sallustii exemplo ex Tholano legendum est: *lenis imperio, & ea fidelissimi habebantur.* scriptura tuta auctoritate antiquitatis: apud quos *ea* pro, *propterea* notum Asinaria:

Act. 1. Sce. 1. *Istud dictum tibi non amplius irascor.*

Sic scripsit Plautus: sensit, *propter istud dictum.* Numero multitudinis, Persa:

Cum bene nos, Iuppiter iuste, dijq; alii omnes calipotentes,

Ex vobis grates habeo, a que ag. Sed ad priora illa e Catilinaria redeamus. Feci, *escenderis*, quia in Tholano, *descenderis*. & sic fere semper in vulgatis vox ea periit: vt item occiderat illo belli Iugurthini loco: *Qui omnes trepidi improuiso metu, attamen virtutis memores aut arma capiebant, aut capientes alios ab hostibus defensabant: pars equos escendere, ire obuiam hostibus: pugna latrocinio magis, quam praelio similis fieri:* absque Frontone fuisset, qui *escendere*, legit & mirum, Manutium suspicari, mendum subesse in Frontone, cum constet vix aliter Varronem, & Sallustium, Tacitumq;, & verbo vt dicam, omnes bonos, locutos. Sed quia in ibi sum, quae dehinc hoc proximo primo loco apud Sallustium sequuntur, quia manifesta sunt turpissimi mendi, & emendatores omnes pueriliter errant, vna opera emaculabo. *Pugna latrocinio magis quam praelio similis fieri: sine signis, sine ordinibus. equites, pedites, permixti cadere alios, alios obtruncare: multos contra aduersos acerrume pugnantes a tergo circumuenire.* Scribo. *cadere alij, alij obtruncare: multi contra auersos acerrume pugnantes a t. c. Escendere.* verius etiam fit iis verbis scribi. *Itaque Marium propere adit, acta edocet: hortatur, ab ea parte qua ipse escenderat, castellum tentet: pollicetur sese itineris ducem periculiq; nihil esse docet.* Quod ita in Tholano est: *atque super* camera lapideis fornicibus iuncta: in eo super valet, *insuper.* Ad eundem modum idem Sallustius in historia vsu parat, vt Censorino videtur, de quo Priscianus libro 14. *Super praepositio est apud Vergilium, primo, Aeneidos: vt scribit Censorinus:*

Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.

Sallustius vero in historia aduerbium hoc protulit Vbi multa nefanda casu super amisi sua mihi videtur Sallustius quoq; loco praepositionis hac praepostere protulisse quibus postremis verbis frustra Priscianus a Censorino dissentit Sed verba quidem Sallustii etiam ab iis qui postremum fragmenta, dederunt, mendose scripta, corrigenda sunt: *Vbi multa nefanda casu super ca su a quo ssi*: vt in veterib. editionib: est S. per, hoc quoque modo alibi: *At Metellus, vbi oppidanos praelio intentos, simul oppidum & operibus & loco munitum videt, vallo fossaq; moenia circumuenit, deinde iubet locis ex copia maxime idoneis vineas agere superq; aggerem iacere, & super aggere impositis*

impositis turrib. opus, & ministros tutari. Lego: *vallo fossaq. mœnia circumuenit: deinde locis ex copia idoneis vineas agere aggerē iacere, turribus super opus & administros tutari.* Glareanus idem hic est. Badius atque alii nouum docent, & fando hactenus nemini auditum, aggerem vineis instructum fuisse. Nec desunt id sonare verba Sallustii. Sed ille hoc insuper, fortissimo fundamento (verba hominis sunt) stabilitas fuisse vineas. caute. Oportuit enim noua forma esse, quæ aggerem tolerarent: nisi nos vineas in obsidionib. ignoramus. Longe autem hæc sententia Sallustio fuit. *Iubet* recte in Aldi, & Gymnici editionibus, atque scriptis aliquot veteribus abest. nam, *agere iacere, tutari*, pro, *agebant, iaciebant, tutabantur*, actione frequentant. *Ex copia*, valet, *pro copia, pro opportunitate locorum.* Erant enim loca vineis atque aggerib. minus quā opportunissima. ita solens Sallustius loquitur. Quæ porro sunt: *turribus super opus & administros tutari*: in iis, *super*, aduerbium ꝙ fefellit credo homines, vt clementissime dicā, nō doctissimos, vt de suo benigni donarent Sallustio, *super aggerem impositu*, si quis tamen ꝓbabit, *aggerem iacere, impositis super turrib. opus, & a. t.* per me liceat, dum alterum, quod verius est, mihi relinquat. *Administros*, ꝙ pro, *ministros*, hoc loco dānat Glareanus, non meminit scilicet alterius loci: *Milites neq; pro opere sistere, propter iniquitatem loci; neq; inter vineas sine periculo administrare. optimus quisq; cadere aut sauciari ceteris metus augeri.* Verbum *administrare* proprium in obsidionum machinationibus. Hoc quoque etiam mēda non caret in Catilinario: *Sed vrbana plebes ea vero praeceps erat multis de caussis.* Scribo *praeceps ierat.* Idē Iugurtha, *præcipitē cadere. Si permanere, inquit vellet in suis artib. vltro illi & gloriā & regnū venturū, sin properātius pergeret, pecuniā & ipsum præcipitē casurū.* Illo aute loco mirabar fuisse qui ferrent vulgatā lectionē *Ipse cū liberis, & colonis propter aquilā adsistit, quā bello Cymbrico C. Marius in exercitu habuisse dicebatur.* Qui enim isti liberi Catilinæ, cui liberi nulli erant. nā ex Cicerone atq; ipso Sallustio discimus, captum amore Aureliæ Orestillæ; quod ea nubere illi dubitabat, timens priuignum adultum ætate necato filio, vacuam domum scelestis nuptiis fecisse. Cicero addit, etiam vxore. Itaque ꝙ dubitare nemo possit, reponendum est, *libertis*, maxime cum ei hæreat, *colonis.* Quanto autem fere agmine colonorum ac libertorū innixi irent Romani nobiles, exemplum est apud Iulium Cæsarem commentariorum de bello ciuili primo, Domitius, in obsidione Massiliæ. Facit eodem illud paullo ante. *Cethegus autem per nuntios familiam, atq; libertos suos lectos & exercitos in audaciam, orabat, vt grege facto cum telis ad sese irrumperent.* Eam rem diserte explanat Dionysius Halicarnassæus: solitos esse homines dites & nobiles Romæ seruorum vim commercari; plerunque deterrima mancipia: eos manu emittere, vomicā postea ciuitatis, & instru-

Et in 5. ——— *cornicum vt secla vetusta,*
Coruarumque greges.

Deinde: sæpe tentantes agros: feci, *sæpe tendentes,* quia *agros,* taceo a scriptis multis, etiam a cuso Argentinensi abest. Putaui ergo verum esse, *tendentes,* hoc est, alibi atque alibi tentoria (quæ eadem, vel paullo minus *magalia*) figentes: A tendendo enim Numidarum vocabulum sua lingua factum, non a tentando; & in tendendo mapaliorum vsus. Et qui, *tendere,* hic locum habere posse putat, legat, si integrum est, Gellii de eo verbo disputationem, & quomodo præterea illo Lucretius passim vtatur. Continuo sequitur: *Cæterum adhuc ædificia Numidarum agrestium, quæ mapalia illi vocant, oblonga, incuruis lateribus tecta, quasi nauium carinæ sunt.* recte Thosanus: *incuruis lateribus tecto.* tectum enim habent mapalia lateribus incuruis. At illud alterum, si attendas, ne latinum quidem. neque enim dicimus, *domum latere tectam,* vt, *latere,* a *latus,* sit. Mox. *Postea Phœnices, alij multitudinis domi minuendæ gratia, pars imperii cupidine sollicitata plebe, & alijs nouarum rerum auidis, Hipponem, Adrumetum, Leptim, aliasq; vrbes in ora maritima condidere: hæq; breui multum auctæ.* Priora illa ita Bertiniensis & scriptus Modii: *pars imperij cupidine s. p. alij rerum nouarum auidi* Et non hanc tantum varietatem alii notarunt. sed nisi valde animi fallor, verum est: *pars imperij cupidine sollicitant; plebs nouarum rerum auidis.* Primum membrum ad optimates: quod sequitur, ad reges, aut regni auidos; postremũ, ad ipsam multitudinem refertur. Fuisse enim qui sollicitarentur spe regni; hos plebem sequutos esse, auidos rerum nouarum. In sequentibus verbis Glareanus scribit vetustos quosdam codices referre: *eaque breui multum auctæ:* quid eo faciat, non habet. Vera, autem ea lectio est; & *ea* aduerbium, opinor, respicit illa: in ora maritima condidere. quod enim maritimæ essent ciuitates, ea breui immensum auxerunt. Deinde *Igitur ad Catabathmon, qui locus Ægyptum ab Africa diuidit, secundo mari prima Cyrene est, colonia Thereon.* Sic omnes libri: & imitatur Orosius: *Inde secundo mari vsque ad aras Philenorum extenditur.* sed plane durum non est dicere, Orosium errasse: & scripsisse Sallustium: *secundo mare prima Cyrene est secundo mare, id est, secundum mare.* sic enim scribebant: nos, *secundum,* tantum dicimus. *secunda,* & *secundo,* pro, *secundum,* antiqua fuisse vel vnus Varro satis dederit: & accedant, tanquam supernumerarii testes, fragmenta veterum Poetarum apud Marcellum: de re rustica lib. secundo. *Innutricatu, quam porculationem appellabant, binis mensibus porcos sinunt cum matribus, secundo ea, cum iam pasci possunt, secernunt.* Secũdum mare, Cicero ad Atticum: *Qua iter secundum mare faciunt.* Pompeius Magnus ad Domitium: *Literas abs te M. Calenius ad me attulit a. d XIIII Calẽd. Martij in quibus literis scribis tibi in animo esse obseruare Cæsarem & si secundũ ma-*

Secus, non sexum: tametsi id veteres Grammatici dicunt: sed seculum potius significat. Ausonius Corrupit totum qui puerile secus.

Quidni etiã ea, pro, propter ea: de quo supra. libr. I. cap. 2.

In proœm. li. 8 & c. 1. & 5 Lib. 2 Meteo. Lib. 4. cã. 13.

re ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum Neque autem quia Plinius scribit per Gaditanum fretum irrumpentem Oceanum in maria diffundi, contra q̃ de Ægeo & Tyrrheno Aristoteles affirmat; (fuisse n. etiam qui aliter existimarent idem Plinius ait) ob id secundum mare, volo, non secundo mari neq; enim hæc spectarunt historici, magis, quia ita Cato loquitur, cuius fragmentum est apud Lactantium Firmianum. Aliquot paginis infra: *sed ubi illa formido mentibus decessit: scilicet ea, quæ secundæ res amant lasciuia, atq; superbia incessere.* Mẽdum abest Nam pro. *scilicet*, reponendum, *ilicet*. Carthagine, inquit, deleta, ilicet lasciuia incessit. Ita Comici eam vocem frequentant: Infra: *Erat haud longe ab eo itinere, quo Metellus pergebat, oppidum Numidarum, nomine Vacca, forum rerum venalium totius regni maxime celebratum; vbi & incolere & mercari consueuerant Italici generis multi mortales. huc consul, simul tentandi gratia, & si paterẽtur opportunitates loci, præsidium imposuit: præterea imperauit frumentum, & alia, quæ bello vsui forent, comportare: ratus id, quod res monebat, frequentiam negotiatorum, & commeatuum iuuaturum exercitum; etiam paratis rebus munimento fore.* Quæso quæ sententia his verbis subest: *huc consul, simul tentandi gratia, & si paterentur opportunitates loci præsidium imposuit?* Et ridere possis emendatores, qui conantur. lego: *huc consul, simul tentandi gratia, si paterentur; & opportunitate loci, præsidium imposuit.* Inuadenti in Numidiam consuli, signa omnia deditionis occurrebãt. ea ipsa deditio an simulata esset, cum experimentum capere vellet, simul inuitatus opportunitate loci, Vaccæ oppido præsidium imposuit. Si, in hac oratione est, pro, *an* vt sæpe alias: ea res mendum peperit Eunucho: *Idq; ad eum visam, si domi est.* Propertius:

> *Mane erat, & volui si sola quiesceret illa,*
>
> *Visere at in lecto Cynthia sola fuit.*

Supra: *vbi colere & mercari: colere*, pro, *habitare*, seu *viuere*. Pl.

Exercere vocem, quam per v. nu & colu.

Item milite:

Libera sunt adis, liber sum egomet, cõlo libere. Sic enim eum locum restituo. Supra apud Sallustium: *neq; Metellus iccirco minus, sed pariter ac si hostes adessent, munito agmine incedere, late explorare omnia, illa deditionis signa ostentui credere, & insidiis locum tentare.* Varietatẽm lectionis in scriptis libris e Riuio, & aliis discos: neq; tum negabis, minimum nobis permisisse, vt hæc emacularemus: *late explorare omnia, illa deditionis ostentui credere insidiis locum tentare. deditionis ostentus*, sũnt, *signa deditionis*; sed amplius, ad ostentationem ẽt cõparata. Ita, *virtutis ostentui, roboris ostẽtui*, sunt harũ rerum signa, & exempla. Eodem hoc libro: *Sed quoniam ho natus sum, vt Iugurthæ scelerum ostentui essem.* Tacitus lib. 1. hist. *Noua iura Cappadociæ, noua Africæ, ostentui magis quam mansura.*

Quod

Quod autem supra neglegimus monere, illis verbis: *ratus frequentiam negotiatorum, & cōmeatuum ınuaturum exercitum, et paratis rebus præsidio fore*; audio antiquitus excusos, qui verba illa *ınuaturum exercitum* nulla habent; non quia nusquam legitur, *ınuaturū*. neq; Priscianus, qui non temere talia omittit, mentionem vllam facit: nam exempli satis erat vnicus locus Plinii Iunioris in epistolis: sed quod inferta esse res ipsa loquitur: neq; olim eius ver b. scripta exemplaria defuerunt. Postea etiam, *pacatis*, pro *paratis*, extra controuersiam est: vt totus locus scribatur: *ratus frequentiam negotiatorum, & cōmeatuum etiam pacatis rebus munimento fore.* vt enim illa erant deditionis signa pacem, an bellum agitaturus Iugurtha foret, in incerto erat: & vt maxime pax esset, commeatum tamen, subsidium exercitui parabat. Sub finem: *Sed nocte ea, quæ proxima fuit ante diem colloquio decretum, Maurus, adhibitis amicis, ac statim immutata voluntate, remotis ceteris, dicitur secū ipse multa agitasse, vultu colore, ac motu corporis pariter atq; animo varius: quæ scilicet, tacēte ipso, occulta oris immutatione patefecit.* Hęc recepta scriptura est: scripti magis turbant. Quidam: *Quæ scilicet, tacente ipso, occulta pectoris sp ecie oris patefecissent* alii: *quæ scilicet, ipso tacente, occulta pectoris oris immutatione patefecisse*. alii etiam peius. neq; tamen fallor, quin emendatum sit hoc pacto, *dicitur secum ipse multa agitauisse, vultu, atq; oculis, pariter atq; animo varius: quæ scilicet occulta, oris specie patefecisse. Specie* Thosanus & optimus quisque. Illa, *tacente ipso*, inculcata: vt item *pectoris*, & *cordis*, & quæ alia adduntur. Ei rei multa argumenta dicere non attinet. Nam nec latine ita potest: *ipso tacente occulta oris immutatione patefecisse.* Sic scriberetur: *tacentem ipsum oris specie patefecisse*; aut, *tacente ipso oris speciem patefecisse*; non damnaretur. neque autem *occulta* refertur ad *speciem*: sed ceteroquin occulta, ipsa oris specie patefecit. Caput autem est huius emēdationis, *scilicet*, cum infinitiuo. Sic Lucretius:

Scilicet esse globosa, tamen cum squalida constent.

In oratione Philippi libro primo historiarum: *At scilicet, ij qui ad postremum vsq; legatos, pacem, concordiam, & alia huiuscemodi decreuerunt, gratiam ab eo peperere* sic coniectura fecit, qui Sallustii fragmenta edidit: & addit, nihil in hac sua significatione difficultatis inesse quasi hac fine libri emendandi sint. Veterū editionum scriptura paullulum immutata vera est: *at scilicet eos qui legatos pacem, concordiam, & alia huiuscemodi decreuerunt, ad postremum gratiam ab eo peperisse: scilicet peperisse*, hoc est, scire licet peperisse. quod enim in his verbis, *aueo*, pro, *habeo*, somniat collector fragmentorum, delirat. Vt, *scilicet*, eadem ratione, *videlicet*, amat iungi infinitiuo: & rationem volunt esse, quia sit tanquam scire licet, videre licet: verum mihi non probant. nam etiam, *fortasse*, eo modo Titinius Veiterna:

Fortasse notum fuisse, quo die liber foret:
Nunc eius voti condemnatus immolauit hostiam.

Priorem versum vel pueri emendent:

Fortasse votum fecisse, d.l.f. ita Pænulo:

Fortasse medicos nos arbitrarier.

Sic enim lego: & plane mendose alii, *arbitratur.* Sed vt hoc taceam: potest enim esse *fortassis*, pro, *forte an sit*, quomodo, *forsit*, apud Vergilium; & Propertium; quid de illo dicent Aulularia?

Ædepol senem Domanetum lepidum fuisse nobis,
Vt assimulabat Sauream med esse, quam facete.

Ita non dubitem quoque dicere: *Nimirum fuisse illum senem nequam:* quod Plautus Sticho iterauit: *videlicet fuisse illũ nequam.* In oratione Memmii: *Nam & illis quantum importunitatis habẽt, parum est impune malefecisse, nisi deinde faciundi licentia eripitur: & vobis æterna sollicitudo remanebit, cum intelligetis aut seruiẽdum esse, aut per manus libertatem retinendam.* Scribo: *& vos alterna sollicitudo manebit.* Vt Horatius:

Te manet Assaraci tellus: Idem:

Si tardiora fata te votis manent. Ita quidem malim: sed Catullus etiam cum dandi casu vsurpat:

Scelesta, te neque tibi manet vita? Vergilius:

O mihi tam longæ maneat pars vltima vitæ.

Hoc ergo ambiguũ hic relinquetur, quo casu Sallustius vsus sit. In oratione Adherbalis: *Quæ præcepta patris cum agitarem: Iugurtha homo hominum, quos terra sustinet, sceleratissimus, contempto imperio vestro, Massanissæ me nepotem, etiam ab stirpe socium atque amicum populi R. regno fortunisq; expulit.* Bertiniensis: *vt ab stirpe socium.* gratia illi, cum elegantem formam, & germanam Sallustii nobis restituit: *Massanissæ me nepotem, vtiq; ab stirpe socium.* Tale Catilinaria: *Neq; his modestiã neq; modus contentionis erat: vtique victoriam crudeliter exercebant.* Hoc ipso libro, adeoq; oratione Adherbalis: *Atq; ego, P.C. quoniam eo miseriarum venturus, vellem potius ob mea, quam ob maiorum meorum, beneficia me posse a vobis auxilium petere; ac maxime deberi mihi beneficia a populo R. quibus non egerem; sed ea si desideranda erant pro debitis vterer.* L.S. *Vellem ob mea, quam ob maiorum meorũ beneficia posse auxiliũ petere ac maxime deberi mihi beneficia a populo R. quibus non egerem; secundum ea, si desideranda erant, vt expenso vterer. Maiorem meum,* nulla alia de caussa scripsi, nisi quod aliter aures improbant. & solitũ ita veteribus. Adelphis. *spero, est similis maiorum suum a nobis*, ea duo absunt a Bertiniensi *secundum ea*, u.c. Modii. Id probat; vt reliqua mittam: Prisc li.13. qui notat hic pro μετὰ accipi. Porro in meo, non vere erat, *ss expensis* proxime verum erat *nam expenso vti*, est, *debitis vti*: vti iis, quæ iam ante expensa feras. Sunt autem in hac oratione

zione Adherbalis quędam glossemata sane manifesta, vt mirari supinitatem emendatorum possis: *Quorum progeniem vos, P. C. nolite pati me nepotem Massanisæ frustra a vobis auxilium petere* nam ita viuam, vt nunquam illa Sallustius scripsit, *me nepotem Massanisæ*: Iam n. dixerat, *quorum progeniem*. Postea: *Ecce autem ex improuiso Iugurtha intoleranda audacia, scelere, atq; superbia sese efferens*, illa, *ex improuiso*, ex ora irrepserunt, glossa ad *ecce*. sic n. hoc crepant Grammaticorũ scholæ, *in* & *ecce* in re subita poni. Itaq; bella scilicet manus e regione notarat: *ecce ex improuiso*: & postea fuit, qui doleret eum ornatum abesse Sallustio. Non longe: *Pater nos duos fratres reliquit: tertium Iugurtham beneficiis suis ratus est nobis coniunctum fore. alter eorum necatus: alter ipse ego manus impias vix effugi* Etiamne est, qui ista, *ipse ego*, concoquere hic possit? scripserat Sallustius *alter manus impias vix effugi*. veriti sunt esti, ne flagitium esset, *alter effugi*: quippe personis discordare. ita cauta est imperitia. Sed hæc quidem talia qui tollere omnia e Sallustio velit, negotii vim quærat. In epistola Adherbalis: *Plura de Iugurtha scribere dehortatur fortuna mea: etiam ante expertus sum, parum fidei miseris esse: nisi tamen intelligo illum, supra quam ego sum, petere: neq; simul amicitiam vestram & regnum meum sperare*. Glareanus in sententia torquetur, hoc est, terebratum pertundit. Veteres tamen, inquit, quidam: *nisi annum intelligo illum*. sic Coloniensis quoque: & labebar vt scriberem: *nisi anno intelligo illũ, supra quam ego sum, petere*, *Anno*, pro, *pridem*. Amphitruone:

Etiam histriones anno cum in proscenio hic
Iouem inuocarunt, venit. Truculento:
——— *qui quasi vxorem sibi*
Me habebat anno, dum hic fuit. Lucilius: *Veram anno an horno te abstuleris a viro.* Ita ergo fortassis hic Sallustius: & id tamen in medio relinquo. de cetero, nihil mutandum. hoc enim dicit: intelligere se, supra quam ipsius fortunæ sint, spirare Iugurtham: & per suum latus Romanos petere, bellumq; cum ipsis etiam sibi deposcere. aliter enim nunquam venturum fuisse, vt se regno spoliaret: quod facere sciret se non posse, quin Romanorum arma lacesseret. Hoc hactenus. Illud etiam in mendo est: *Nam callidus id modo festinabat, Bocchi pacem imminuere, ne moras agitãdo, aliud, quam bellum, mallet.* Coloniensis: *aliud bellum mallet.* Fallor? an iam nũc veram scripturam vides Sambuce? namqui reponẽdum esse: *aliud bello mallet.*

Neue putes alium sapiente bonoque beatum. *Horat. lib. 1. epist 16.*
Edicto vetuit, ne quis se præter Apellem
Pingeret, aut alius Lysippo duceret æra. *Id. lib. 2. ep. 1.*

Itaque, *alius huic. est, alius ab hoc*: quomodo, *idem*, cũ dandi casu passim quoq; reperias, & fuit ex emendatorib. Sallustii, qui positum ita acciperet eo loco: *Quod sine iure despiciũt me, faciãt idem*

maioribus suis; quibus uti mihi, ex virtute nobilitas cœpit: & in eam rem paginam exemplis vndequaque implet. Sed hæc, aliaq. pauca condonanda sunt ætati, qua scripsit Quiduis enim potius ei loco conuenit, quam ea significatio. Ceterum me non piget credere, ita scripsisse Sallustium: *Quod ne iure despiciunt me. Neiure*, id est, *non iure, iniuria:* vt *ne recte.* Asinaria:

Malo hercle iam magno tuo nunc isti ne recte dicis. Ita pleraque omnia componebant *nefunera*, Catullus:

Funera Cecropia nefunera portabantur Ouid. ad eundē modū, *nemunera. nepurus* itē apud Festū S c facta omnia illa, *nefas, nefastus. nefandum nefrendes, nemo, nequeo neq. negotium*, & alia. & pōt sane, vt cū multis cusis legas constare sensus, nisi mihi magis hoc pbatur De Mario: *Ergo vbi primum tribunatum militum a populo petit: plerisq. faciem eius ignorantib. facile notus per omnes tribus declaratur.* nō cohærent. Scribo: *plerisq. f. eius ig. factis notus p. t. d.* Cū in petit one f. cie eius a plerisque ignoraretur, ipsis factis nobil s declaratus est per tribus. Non procul fine: *Igitur Sylla respōdit, pauca se coram Aspare locuturum, cetera occulte, aut nullo, aut quā paucissimis præsentibus* Quod in Coloniensi hæc omissa sunt, *aut nullo*; in aliis quibusdam traducta, *aut quam paucissimis, aut nullo præsente*: in nōnullis, scilicet Thosano & Bertiniensi, *aut nullo præsente aut q. pauc* vide, ecqd Sallustius maluerit: *cetera occulte, aut quam paucissimis præsente.* raro n. aliter veteres. Eunucho id omnibus in ore est: *Nescio quid absente nobis turbatum est domi.*

Tamen ita habent. quia, *nobis*, pro, *mihi*, valeat, rem spectari. verum non ita Pomponius:

Quidam apud forum præsente testibus mihi vendidit.

Nec Accius:

Est res aliqua, qua præsente his prius mature institit.

Et Fenestella, *præsente suis*, & Nonius, *præsente omnibus*, eadem ratione, apud Noniū. Nihil argumenti dico, cur necesse fuerit Sallustium ita scribere, nec eo desinit verisimile esse in antiquario, suspicionem facientibus libris. Paullum ab eo loco: *Sed ego comperior, Bocchum magis Punica fide, quam ob ea, quæ prædicabat, simul Romanos & Numidam spe pacis datinuisse.* melius Thosanus & Sigebergensis *attinuisse* Milite glorioso:

Nam nihil miror, si libenter Philocomasium hic erat.

Forma huius, mores, virtus animum attinuere hic tuum. Vbi de oppugnatione Zamæ: *Neq. inqt, diutius Numidæ resistere quiuissent, ni pedites cum equitib. permixti, magnam cladem in cōgressu facerent: quibus illi freti, non, vti equestri prælio solet, sequi, dein cedere, sed aduersis equis concurrere, implicare, ac perturbare aciem.* Bertiniensis: *sed aduersis equis currere.* ego ex eo coniicio, *corruere*: & ne me neges audacē, verissimū puto neq. n. *cōcurrere*, sententiam assequitur: q semper est equestris prælii: sed *corruere*: (verbū actiuū) cum

eum illo *implicare ac perturbare aciem*, preterquam quod pulcrè conuenit, mistos etiam & implicatos in mutuam perniciē pedites, equites tantum non ob oculos ponit. Curtius in 3. *Cultus regis inter omnia luxuria notabatur, purpurea tunica mediū albō intextā erat: pallam auro distinctam, aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant, & zona aurea muliebriter cinctus acinacem suspenderat, cui ex gēma erat vagina.* Antea in omnib. libris erat, *rostris inter se concurrerent.* sed scripti, *corruerent*, habēt. *Ruere* actiue passim Vergil. *Ruit omnia late.* Et fragmentū Sallustii *Ictu eorū, qui in flumine ruebant, necabantur.* De deditione Albini: *Dein de Iugurtha postero die cum Aulo in colloquio verba facit: tametsi ipsum cum exercitu fame, ferroque clausum tenet, tamen se humanarū rerū memorem, si secum fœdus faceret, incolumes omnes sub iugū missurū: praeterea, vt dieb. decē Numidia decederet. Quæ quanq̄ grauia, & flagi ij plena erāt: tamen quia mortis metu mulctabantur, sicut regi libuerat.* ꝓ illo *multabantur*, ēt hæc reperias in libris, *tenebātur, minabātur, minitabātur, nutabāt. mutabātur.* alii aliud maluerūt: nemo recte: nisi ꝙ nuper fuit. q *minabantur*, ꝓbaret passiue: & de hoc tam præclare reperto triumpharet sed optimi libri, ꝙ Riuius etiam monuit, *mutabant*: proximi, *mutabātur*. verum est, *mutabant.* Leges Iugurtha ferebat, vt sub iugum mitterentur, & Numidia decederent. eæ leges vna remutabant, morte. alterutrū enim legendum erat. *Mutabant*, illi dicebant: nos *mutabantur*. Catullus:

Hac cum legas, tum bellus ille, & vrbanus
Suffenus vnus. caprimulgus, aut fossor
Rursus videtur: tantum abhorret ac mutat. Liuius:

Mores quidem populi Romani quantum mutauerint, vel hic dies argumento erit. Alibi hoc agimus: neque libet idem sæpius: ac sunt alia potera. *Numidæ alij postremos cadere: pars a sinistra, ac dextra tentare: infensi adesse, atq; instare; omnib. locis Romanos ordines cōturbare.* Lego: *Numidæ alij postremos incedere.* Eodē libro *Primo cōuentu, quē ab regulis factum supra memoraui propter dissensionem placuerat diuidi thesauros, finesq; imperij singulis cōstitui.* Elegāter in ducta voce e Thosano scribi, *Primo cōuetu ab regulis, quē supr. memoraui. Cōuentus ab regulis* vt dicim⁹, *cōuenitur ab regulis.* Vt sup. *incedere*, sic iis quoq; verbis, sed cū ꝑpositione, ponitur: *simulq; barbari animos tollere, & in perculsos Romanos acrius incedere* Absq; repetitione ꝑpositionis, *insultare*, nih. mutata ab hac forma vsurpauit in fregmēto: Multos tamen a pueritia bonos insultauerat. In oratione Marii: *No sunt cōposita verba mea parui id facio: ipsa se virtus satis ostēdit: illis artificio opus est, vt turpia facta oratione tegant.* Ex Thosano & Coloniensi: *Parum id ago.* optime. Quod, inqt, nō est cōposita oratio mea, indiligēter ibi sum *Hoc agere*, est, *animum adhibere, operam sumere*. ita Comici, Et contrarium, *aliud agere.*

Verum

Verum ex his magistratus & imperia postremo omnis cura rerum publicarum minime mihi cupienda videntur Perperam ita cusi. Quid ni enim cupienda essent? nec quicquam dicit, cur minus sint. recte Thosanus: *competenda.* Cōpetebantur magistratus: hinc *competitores.* Ambitū autem damnat, & malorum præmia. Sub exitum historię de Dabare memoratur: *Præterea Dabar, Massugradæ filius, ex gente Massanissæ, ceterum materno genere impar (nam mater eius ex concubina orta erat)* Hoc vnus excogitauit: sed omnes postea amplexi sunt: credo, quia de materno impari genere dixerat. Recte tamen Thosanus & Bertiniensis: *nam pater eius ex concubina ortus erat.* Impar erat materno genere, quia auia concubina fuerat Massanissæ, e qua sublatus pater Dabaris. Quid enim referebat matrē non esse regia stirpe, aut ex concubina ortam; quod amplius est; si pater e gente Massanissæ legitimus esset? Oratione Marii: *Bellum me gerere cum Iugurtha iussistis: quam rem nobilitas ægerrume tulit,* optime scripti, qui; *Bellum me gerere Iugurthæ iussistis,* habent. Bella Romani a victis partibus appellabāt. Bellum Crassi, Pompei, Antonii, ea quibus hi victi sunt. nec aliter vnquam: si dubiū ita esset, adiiciebantur, bellum Antonii Parthicum: quippe quod male cessit Antonio. Iam ergo, ominis caussa, Iugurthę bellum vocat Marius, qua re nihil anxius cauebant Romani, tum maxime cū ad bellum profecturus erat siue consul. siue pro consule. De Capsa, vt eam insidiis interceperit Marius: *Dein tertia multo ante lucis aduentum peruenit in locum tumulosum, ab Capsa non amplius duum milium internallo.* Coloniensis: *non multum ante lucem:* alii, *ante lucem aduenientem.* mihi suspecta est inconstantia, & mirum ni scripsit Sallustius: *ante lucem aduentam.* Andria:

Ego commodiorem hominem aduentum ad tempus non vidi.
Homo aduentus, qui aduenit. Phormione:
Adeon' rem redisse, quod mihi consultum esse optime velit,
Phædria, patrem vt extimescam, vbi in mentem eius venit.
Patris venti; dixit, vt *lucem aduentam*, hic noster.

Scio aliter circūferri: sed vetus interpres, quod ego restitui, in veteribus esse fatetur. Nihilo secus. *sol occasus.* In XII. qui occidit. *Sol occasus suprema tēpestas esto:* quomodo Q. Claudius in Annali. De rebus Albini ad oppidū Suthul. *Quod quanq̄ & sæuitia tēporis, & opportunitate loci, neq; capi neq; obsideri poterat: (nā circū situ in prærupti mōtis extremo planities limosa hiemalib. aquis paludē fecerat.* Thos. *nā circū murū situm:* & postea, *gelualib. aquis.* lego: *hiemantib. aquis:* cetera bona vulgata lectio. Seneca de hoc loco intellexit, cū scribit, Sallustiū dixisse, *aquis hiemantibus.* Id Aruntiū nō desinere locis omnib. inculcare: adeoq; cū dicere vellet, frigidū annū fuisse ita fecisse: *Totus hiemauit annus.* In historia sane hoc ait dixisse Sallustiū. sed neq; perpetuū, vt in mētione scriptorū Sallustii illos tantū historiarū libros ea appellatione communicent: & simile

mile veri, Sallustium suum verbum vbiq, retinuisse: cuius eo maiore amore Aruncius deperiret. In oppugnatione Zamæ: *Cõtra ea oppidani in proximos saxa voluere, sudes, pila, præterea picem, & sulphure tædam mixtam ardenti mittere.* Non facile locus alius est, in quo scripti codices magis variẽt, vt alii notarũt iã ante. Quidam: *Pice & sulphure tædam ardenti mitte:* quos optimos fuisse oportet. Nã illud, *mistam*, recte abest. alii: *Picem sulphure, & tæda mistam omnia hæc ardentia mittere.* hi pessime. nã ab ingenio librariorũ est ea scriptura. Melius nõnulli: *Picẽ & sulphur & tædã mixtã ardẽtia mittere* quenim in iis, *ardentia*, scribitur, nõ potuit melius. Totum locũ scribo: *præterea pice, & sulphure tædam, ardentia mittere.* Ceteri scripserant, tanq̃ tæda diuersa a pice & sulphure esset. At tęda erat pice & sulphure; sermo, vt ille: *Auro solis erat supra fastigia currus.* *Auro currus*, auro adornatus Itẽ hic: *Ære cauo clypeus.* *Ardentia*, prorsum Sallustiane: quo qui peruidere nõ potuerant, diserte corruperũt: *omnia hæc ardentia mittere.* In illis verbis: *Ibi cum Boccho Numida quidam Aspar nomine, multum & familiariter agebat, præmissus ab Iugurtha, postquam Syllam accitum audierat, oratum, & subdole speculatum Bocchi consilia:* quiescere cõsensu editorum codicũ poteramus: absq; scriptis calamo esset: *orator & subdole speculator Bocchi consilia speculator cõsilia*, vt *speculor consilia*. Nec insolens Sallustio, vt verbi casum det nomini. Libro 3. histor. *Sed Pompeius a prima adolescentia sermone fautorum, similem se fore credens Alexandro regi, facta consultaq, eius quondam æmulus erat. Æmulus facta*, quia dicimus, *æmulor facta*. Rursus oratione Marii: *Huiusce rei ego inopiam patior Quirites. Verum id quod multo præclarius, meamet facta mihi dicere licet.* Bene scriptus: *inopiã potior.* potiri enim non bona solum, etiam mala dicebant. Plautus.

Fortiter qui malum potitur, idem post potitur bonum.

Terentius Phormione.

Nam, vtut erant alia, illi certe consuleres, quæ nunc tua est domi:
Nequid propter tuam fidem decepta poteretur mali.

Pateretur vulgo, male: nec tacuit vetus interpres, in antiquis esse, *poteretur*. Oratione Memmii: *At: qui sunt hi, qui remp. occupauere? homines sceleratissimi, cruentis manibus, immani auaritia, nocentissimi, iidemque superbissimi.* Melius Coloniensis: *immuni auaritia.* Id positum, vt Trinumo.

Amicum castigare ob meritam noxiam,
Immune est facinus: verum in ætate vtile.

Apud Terentium Adelphis.

Leno sum, fateor, pernicies immunis adolescentium, Periurus, pestis; tamen tibi a me nulla est orta iniuria. Hoc ibi quoq; verius est, quã vel in Brunii scripto codice, vel in veteri Argentinẽsi, *immanis*: & sic in suo mihi ostẽdit Stanæus. Meminit Festus quoq; & pro, *improbe*, valere dicit. *Immani auaritia* non male scribitur, nisi quod

temere

temere, *immune*, in veteri nusquam hac facie est, vt germanũ non sit. In eadem: *Nam illa quidem piget dicere, his annis quindecim quã ludibrio fueritis superbia paucorũ, quam fœde, quamq; inulti* (ita rectum est: male alii, *multi*) *perierint vestri defensores, vt vobis animus ab ignauia, atq; secordia corruptus sit: qui ne nunc quidem obnoxij inimicis exsurgitis.* Sic omnes: & parũ est male scribi, nisi etiam sint qui id propugnẽt. Quanto autẽ verius erat: *obnoxiis inimicis*? quomodo v. c. Hoc ait Memmius, nisi illis animus secordia atq; ignauia diffluat, vtiq; vsuros occasione; & excitaturos industriam suam in tanta opportunitate, fractis & iacentibus, atq; flagitii manifestis aduersariis nunc, quia occasione vti cunctentur, quid aliud esse, quam deuota seruituti corpora? Antea, quamuis audaciam nobilium sua desidia aluerint, fuisse tamen caussam, patriciorum potentiam: nam eos ipsos obnoxios esse. *obnoxius*, hic non ita, vt significatione vulgatur. Est enim idem qui opportunus & expositus siue vindictæ, siue iniuriæ: mista ẽt altera significatione, p̃ scelerato & noxio: atq; eo elegantius. Sic, *innoxius*, pro florente, qui procul noxa sit, siue, cui nocere nemo vel possit, vel ausit; de coniuratione Catilinæ: *Hi magistratus, prouincias, aliaq; omnia tenere: ipsi innoxij, florentes sine metu ætatem agere, ceterosq; iudiciis terrere quo plebem in magistratu placidius tractarent obnoxium.* Tacitus ad hoc exemplum: imitatus credo, Sallustium: *Ipsisq; milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos in prædam, aut si repugnatũ foret ad excidium destinabant, obnoxiis ducib. & prohibere nõ ausis.* *Obnoxij duces*, quorũ erat precariũ imperiũ apud milites: si iubere aut vetare vellent, ferro petebantur. Libro de Catilinæ coniuratione; *ipse equo circuiens, vnumquemq; nominans, appellat, hortatur rogat, vt meminerint se contra latrones inermes, pro patria, pro liberis pro aris, atq; focis suis certare.* Bertiniensis *pugnare*: Thosanus: *decernere.* ex his facile, & vt mihi videtur, vere conieci, *pro aris atque focis suis cernere.* nam τὸ *pugnare*, interpretatio fuit illius, *cernere.* Ennius: *Ter malim vitam sub armis cernere, quam semel modo parere.* *Armis cernere*, apud Marcellũ Accius. Sed res vulgaria est. Bello Iugurthino, de Mario: *Itaq; & illũ, & equites Romanos, milites & negotiatores, alios ipse, pleroq; spes pacis impellit, vti Romam ad suos necessarios aspere in Metellum de bello scribant, Mariũ imperatorem poscant.* Libri veteres paullo minus q̃ omnes; in his Bertiniensis & Thosanus, *spe pacis* p̃ximũ sit reponere: *alios ipse se, plerosq; spe pacis impellit.* oẽs impulit Iugurtha: alios fauore sui, hoc est, ipse se; alios studio & cura rerũ suarũ, i. e. spe pacis. Eodẽ de Iugurtha, in obsidione Cirthæ: *Ille vbi accepit, homines claros, quorum auctoritatem Romæ pollere audierat, contra inceptum suum venisse; primo cõmotus metu atq; libidine, diuersus agitabatur. timebat iram senatus, ni paruisset legatis porro animus cupidine cæcus ad inceptũ scelus rapiebatur.* Verius Bertiniẽsis: *Ad inceptũ scelerandũ rapiebatur.* Accũ vnũ.

Igitur explorato hostium itinere, in spem victoriæ adductus ex opportunitate loci quam maximas potest copias omnium generum parat, ac per tramites occultos exercitum Metelli antevenit. Erat in ea parte Numidiæ, quam Adherbal in diuisione possederat, flumen a meridie oriens, nomine Muthul, a quo mons aberat ferme millium passuum XX. tractu pari vastus ab natura, & humano cultu; sed ex eo medio quasi collis oriebatur, in immensum pertingens, vestitus oleastro ac myrtetis, aliisque generib. arborum quæ humi arida atque arenosa gignuntur. Scribendum e Bertiniensi: *quam maximas potest copias omnium generum parat.* hoc primum: deinde Coloniensi *Sed ex eo medio quasi collis oriebatur immensum pertinens, vestitus oleastro ac myrtetis, aliisque generibus arborum quæ humi arido atque arenoso gignuntur* volui, ex vitiosa scriptura, quam alii et in veteribus libris obseruarunt, *quæ humi arido atque arenoso genere gignuntur.* neque dubium, libenter vsum Sallustium, quo Lucretius, Varro & quis non? singulis paginis vti sustinuerunt. *Humi arido atque arenoso*, Prisciani lectio est & de ea iam alii. *Immensum pertinens*, vel quod eo rectius est, vt diuerso hoc modo, *pertingens.* nec Latinum est quidem. Enim *pertingere* ad aliquid est, & rem certam postulat, quam pertingat. Pertinere autem sic sæpe Cicero de natura deorum: *Ratio quædam pertinens per omnem rerum naturam.* Simile ibidem. *Vim vitalem per omnem mundum pertingentem.* mendosum puto, & scribendum *pertinentem.* vt in eiusdem operis lib. 2. *Atque inde alia in venas pertinentes sunt, per quas cadit cibus a iecore delapsus.* Sed exemplorum nemini deesse copia potest: & ibi Cicero decies repetit. Dicatur deinde alia, vt pagella hæc impleatur: *Cæterum in itinere quotidie pecus exercitus per centurias, item turmas æqualiter distribuerat, ex eorum vtris vti fierent, curabat: simul & inopiam frumenti leniret, & ignaris omnibus, parare, quæ mox vsui forent.* Veteres codices, *maxime*: & eo fuerunt qui sic ederent; *& ignaris omnia parare*: & post etiam (o stultitiam) in annotationibus de eo, si diis placet, se iactarent. Scribo: *& gnauiter omnia parare, quæ mox vsui forent.* Alibi: *Deinde vbi ea impetrata forent, semper bonis fideleque mansere, & cuncta a Bestia, Albino, Metelloque imperata gnauiter fecerunt.* In scriptis: *nauiter fecerunt.* Oratione Adherbalis. *Vtinam emori fortunis meis honestus exitus esset: ne viuere contemptus viderer, si defessus malis iniuriæ concessissem.* Non frustra quærunt sententiam, quia etiam frustra nulla eius apta lubet, quam quidem cogitanti mihi se aperiat. Et de me alios iudico. Scilicet maculosum locum esse, & emendandum: *ne vixe contemptus viderer.* Si defessus malis sibi necem consciuisset Adherbal, videri poterat contemptissimus & extremus hominum vixisse, atque eius sibi fortunæ faber fuisse. Neque enim quisquam rex, regium qui animum habeat, cito spes suas recuperandi regni deleuit, vt eo sibi manus adferat. In Oratione Cæsaris: *De pœna possum equidem dicere id quod res habet, in luctu atque miseriis mortem ærumnarum requiem non cruciatum esse, eam cuncta mortalium mala dissoluere: vltra neque curæ, neque gaudio locum esse.*

Sane non abhorruisse hanc sententiam Cæsarem apparet, post mortẽ gladio locũ non esse: quantũ verba hæc sonant. Qui n. curam post obitũ tollit, gaudiũ item demit. Sed q d hoc verbum ad coniuratos, quorũ supplicia tantum aguntur; non item gaudia? Thosanus: *Neq; cura neq; gladio locum esse.* Verum est: *neq; cura, neque cladi.* Item: *Sin opportunior fuga collis quam campi fuerãt, eo vero consueti Numidarum equi, facile inter virgulta euadere: nostros asperitas & insolentia loci retinebat.* E Bertiniano: *Ea vero consueti Numidarum equi, facile inter virgulta euadere: nostris a. e. i. l. retinere.* Nam post vocem, *equi,* interstinguendum. *Consuetus rem aliquam,* vt, *consuescere rẽ aliquam.* Infra: De coniuratione Nabdalsaris & Bomilcharis: *Igitur vtriusq; consilio dies insidiis statuitur: cetera, vti res posceret ex tempore parari placuit.* Recte Bertinianus: *vtriusque consilio.* Quod scripsi, *Nabdalsari, ita vet. c.* Thosanus illo quoq; loco: *Sed cum hæ literæ allatæ sunt, forte Nabdalsar exercito corpore fessus, in lecto quiescebat.* Eodem libro. *Sed quia diuersi redeuntes alius ab alia parte, atq; omnes idem significabant, consul incertus quonam modo aciem instrueret, nullo ordine commutato, aduersum omnia paratus ibidem opperitur. Igitur Iugurtham spes frustrata, qui copias in quatuor partes distribuerat, ratus ex omnibus æque aliquos ab tergo hostibus venturos.* E Bertiniano, *diuersi redeuntes alius alia.* Et inde *Igitur Iugurtham spes frustrata, qui copias in quatuor partes distribuerat: e quis aliquos ab tergo hostibus venturos.* Quia, *ratus,* aut simile aliud historice omiserat Sallustius, alii id inculcarunt. De paratu Metelli: *Igitur diffidẽs veteri exercitui, milites eligere, scribere præsidia, vndiq; accersere: arma, tela, equos, & cetera instrumẽta militiæ parare: ad hoc commeatum affatim, denique omnia quæ in bello vario & multarum rerum egenti vsui esse solent.* Principio illud *eligere,* exturbandum est. In optimis enim libris nullum eius vestigium: & si aures consulas, quadra orationis ipsa repudiat. Deinde sequendus est Thosanus: *denique omnia, quæ in bello vario multarum rerum, vsui esse solent. Bellum rerum varium,* vt *homo animi varius.* Ita *insignem* cum gignendi casu dixit Tertullianus: *Sardanapalum taceendum est, & auos libidinum insignes.* Illo loco: *Ipse paullatim dispersos milites, neq; minus hostibus conturbatis, in vnum contrahit: dein custos pleno gradu in collem subducit:* quod sic plerique scripti codices repræsentant, non est existimandum subesse aliud, quam quod ita scripserit Sallustius, *cuctos* Sic enim dicebant: Itaq; *cuctionem* pro arilatore ab eadem origine interpretantur Isidorus & alii, quia per cuncta licitando eat.

Equus consuetus rem aliquam.

PLAVTVS MVLTIS LOCIS EMENDATVS,

Hugoni Blotio I. C.

Atqui putidum sit, *moinera,* scribere: cogitare *munera:* q, *premos,* exarauerís, *primus,* audiri velle. quasi hoc agatur. Aurea illa,

illa quam Hadrianus noster, nihil hercle nimium, appellat. Ciceronis ætas pleramque at auorum rationem antiquarat, exemplũ, quid ipsi a minoribus patiendum esset. quid? an id satis est, cur, quod ille quondam in Dionysii Siculi tragœdia, vna litura veterum omnia inducamus, si quid vetustatis inuidia reliqui fecit? Et sunt tamen antiquitatis scabra ac horrida multa quis negat? sed dii istuc, vt lenitatem, & quicquid hæc ætas suum numerat, nobis debeat. Miseram vero, si a posteris legem scribendi accipit: & diuina illa ingenii monumenta in publicum dedit, vt vltima manus tum adderetur, cum tantum iam id in suis quisque posset, quantum ipsis illis antiquis acceptum referret. A me quidem etiam qui pandectas Florentinas dederunt, gratiam inierunt, nemo vt eo genere maiorem: non quin multa non proba in iis vetustate: nam hoc quidem qui neget, cum a se exiisse oporteat: sed quod, vt in venusto corpore, ipsi nævi delectant. Et tuam fidem, Blotii: si quis deus Plauti manu eius comœdias det, quisquamne hoc vngue discedere ab illis operas leuiter ferat? Quanquam ego sane nulla grauiore caussa feci: tantum vt mendarum originem aperirem: quod tibi si a nobis factum videtur, cuius iudicium & eruditionem immensum fama extollit, reliquis deinde, plorare.

PLaut. Cap.

Age sis roga. P emptum nisi qui meliorem offeret, Se. aduorte animum.
Qua mihi atq; amicis placeat conditio magis.
Heg *Quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.*
P, *Prob fundum vendis tu quidem haud fundum mihi.*
Heg. *Sed si venturus tempori. P. hem mihi iam otium est.*
Heg *I modo, venare leporem: nunc i, rem tenes:*
Nam meus scruposam victus commeat viam.

In equuleo tortos olim memorant nugas maximas fuisse opinor, præ vt quomodo in his versibus emaculandis plerique omnes afflictarunt. Non fallor, & profecto aut vera est restitutio, aut proxime veram:

P Age sis, roga amptum: nisi qui meliorem feret,
Qua mihi, atque amicis placeat conditio magis;
Quasi fundum vendam, meis me addicam legibus.
Heg *profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi.*
sed si venturus tempori. P. hem, olus iam otium est.
Heg. *I modo, venare leporem; iam enim tenes:*
Nam meus scruposam victus commeat viam.

Solebant in contrahendo & obligando rogationibus ac responsionibus vti: quarum rerum formulas condebant I.C. Varro in de re rusti. Cic. in ea pro Mur. I.C. multis Digest. locis. Hoc est ergo emptũ, conductum, mutuum rogare. Et ex sua persona hæc concinne parasitus: vt item alter ille Sticho auctionẽ facit, *Ferre*

conditionem, quod post de hinc est, aptissime; aptius etiam verbis Hegionis illa; *profundum vendis*. *Profundum* enim significare *ventrē*, magister nobis Caper est: qui exemplum laudat, verba antiqui scriptoris: *In profundum num. ne arcā condun: &c.* quæ sententia prope est, vt verbis tātum mutet ab illis Varronis Octogesi. *In quo nobilis est Philippeum, quod accepimus, quam quod bibimus, cum alterū addamus in vulgam, alterum in vesicā.* Ita est ergo: venusta, si qua alia, metalepsi, per *profundum*, ventrem; & per hunc porro parasitum anfractu notat. nā *ventrem* quidē pro *parasito* comici passim. Parcam addere, alii heic quam multis verbis, q̄ nihil dicant: qui nec *emtum*, respicere illud, *rogat*: nec, *ferre*, spectare hoc, *conditio*, vident: & verba ista, *meis me addicam legibus*; trahunt quo neque mens Plauti, neque ius latinitatis patitur. Quoniam autem *addicere in seruitutem*, sermonibus vulgatur: atque hoc in emtionibus verbum domi est: itemque *addicere & condicere ad cœnam*: in orationibus doctorū multa sunt: ob id voce ea, opinor, lusit iis verbis: *Olis iam otium est olis* valet *illis*: ita enim olim.

Risit pater optimus oli.
Oli dura quies oculos & ferrea clausit

Nox. Et totum in gestu est. His, inquit, dentibus meis vel iam nunc operæ est. Vnde cōiecturam duxerim, iam dicam. In v.c erat *amulis*. Postea: *venare leporem: nunc erim tenes*. Potui, vt Camerarius ille musarum animus: *I, rem tenes*: sed & quod præcessit, *leporē*, & quæ deinceps sunt, Camerarii illam cōiecturam damnant. asperum enim quid nominasse indicio sunt: atque id viuum, crudumque ostendit verbum, *venare*. Accepi autem etiam nostrariū venatorum querelas, in Erinaceos incidere sedum lepores sectētur: & habere eos nescio quid ἰλιγγιῶν: vt vltro canes vestigiis leporum desistant, si præsagierint Ericium. Quæ de *ictis* Erasmus, de *phasiano* & *carduelis*, alii, gerræ. Nam de Turnebo libenter sileo. quæ enim heic errat, ceteris eius in Rempub. literariā meritis cōdonanda sunt. Nam insanum quantum a se exiit. Qui enim minus potuit Plautus, quam ab ipso sentire: qui & continuo asperū victum iteret, diserte: & calceatos dentes loquatur?

——— *est illic mihi vna spes cœnatica:*
Sina decollabit, redibo huc ad senem ad cœnam asperam.

Eres autem huicrei vnicus Horat. Epodis:

Horret capillis vt marinus asperis
Echinus.

Contra leporum ac cuniculorum mollicies prouerbium sustulit Catullus:

Cynade Thalle, mollior cuniculi capillo.

Licuit mihi probare *erim*, & libuit:

Venare leporem: nunc erim tenes: atque ita credere. ex apologo esse: vt haliæetus qui cirim teneat, nullam hanc accipiatur facere, & lepo-

& leporem consectari: sed quod mihi videretur magis, sequutus sum. Menæch. hoc mendosum est

conditiones
Tetuli tortas, confragosas, aut plus;
Aut minus, quam opus erat multo dixeram
Controuersiam vt sponsio fieret. Scribo:
Confragosas aut plus,
Aut minus, quam opus erat mulctam dixeram, in
Controuersiam vt sponsio fieret.
Quid ille? qui prædem dedit.

Dicit se, post latas tortas & confragosas conditiones, auctorem fuisse vt in certam pecuniam sponsio fieret, ni actor calumniaretur, aut reus nocens esset, clientem suum, eundem reum, prædem dedisse sed caussa cecidisse. *Mulctam* appellat sacramentum, siue æs, quod pœnæ nomine penditur, inquit Pompeius, siue eo quis interrogatur, siue contenditur. Gnarus mos antiquitatis, solitos, qui iudicio contenderent, inuicem prouocare sacramento, & certum aliquem pecuniæ conspectum deponere, malo eius, qui damnaretur. Pro ea pecunia, si forte dare damnas esset, prædem dabant sæpe, & porro, quanti alterutrius intererat. Huc respicit. in eodem verbo etiam Trinumo commissum: *Sacramentum.*

Non enim possum quin exclamem, euge, euge Lusiteles,
Facile palmam habes. hic victus, vicit tua comœdia.
Hic agis magis ex argumento, & versus meliores facit.
Etiam ob stultitiam te tueris multa abomina: *Scen. Scalis. so.*

Scribo:

Etiam ob stultitiam tuam te tueris: mulctam abomina. *Scio alios velle scribi, multa: sed non sequor.*

Peccatum ignoratione antiquitatis. Qui bene egerant histriones, secundum actionem præmio afficiebantur: contra mulctabantur. Ei rei probandæ multa sunt: nunc vnum contentus ero adscribere. Cistellaria:

Ne exspectetis spectatores, dum illi huc ad vos eant. *In fine fabulæ.*
Nemo exibit, omnes intus conficient negotium.
Vbi erit factum, ornamenta ponent. Postidea loci,
Qui deliquit, vapulabit: qui non deliquit, bibet.

Itaque vernilliter seruus, cum palmam dedisset Lusiteli, addit ad herum Lesbonicum: tunc etiam te tueris, & audes committere, vt componaris & contendaris cum Lesbonico, tot reb. meliore: qui ita varie deliqueris, vt mulctam abominari debeas? pulcre abeas si non vapules. *Abomino*, pro, *Abominor*, verbum sibi fieri non postulat. Casina:

Asate, cadendus tu homo es, nimias delicias facis. *Sc: Nunc amici.*
St. Quid me amare refert, nisi sim doctus, & dicax nimis?

Sine gratia est, addo, sine sententia. neque vero me fallit, scribendum esse: *nisi sim doctus, dicax mimicus.* Mimorum eo genere

propria dicacitas: ac poteram hic centones farcire, sed nihil moror non esse etiam me ineptiores Cicero de Oratore: *Illud admonemus tamen, ridiculo sic vsurum oratorem, vt nec nimis frequenti, ne scurrile sit: nec sub obscœno, ne mimicum.* Et de Oratore lib. 2. *Vitandum est oratori vtrumq;, ne aut scurrilis iocus sit, aut mimicus.* Quod autem ait, *nisi sim doctus*, eodem facit. histrionum enim & ludiorum id quoque, doctus esse. Pœnulo:

Fac modo, vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.

P. *Quin equidem condoctior sum, quam tragœdi aut comici.*

Male enim Camerarius noster, *conducta* & *conductior*. Quis enim *docta dicta* toties apud Plautum iterata ignorat? & ea propria histrionum in scena? *condocta* autem, hoc est ad fallaciam accommoda, enim non docta solum: nam quid ineptius? sed etiam quod caput, ad rem. Captiuis:

Sce. quanto in pecore.

Tum pistores scrophipasci, qui alunt furfuri sues,

Quarum odore praterire nemo pistrinum potest;

Eorum si cuiusquam scropham in publico conspexero,

Ex ipsis dominis meis pugnis exculcato furfures.

Lego:

Ex ipso abdomine meis pugnis e f.

Vulgata inepta est.

Primum enim, an si scrophas pascerent furfure, ob id se etiam pistores? tum si in scropham cuiusquam incidisset, continuo in manibus erat dominus quoque, in quem pugnos exerceret? Hoc ergo dicit, se ex ipso abdomine suis emiturum furfures. nisi ita putes, totam orationem de industria ridiculam esse: quod non opinor. Cistellaria:

Sce. audire vocem: circiter media.

Auecta est, inquit, peregre hinc habitatum M. obsipat

Aquulam La. *quo auecta est, eo sequemur. siccine*

Agis nugas? peristi, ni hercle hoc ediff ris.

Instare vsq; adeo donec se adiurat anus

Iam mihi monstrare Langii codex: ——— *siccine*

Agis nugas? persistens hercle longe dedisti. Emendo:

Periisti, nei hercle onge ediſſeris: & dii bene, cum recte ita emendo, *onge ediſſeris*, id est, ad vnguem; vetus scriptura. Hoc verum est. nam quod mihi deinde in mentem veni bat, priore hoc posterius est: *ne hercle vngue hoc hices.* hoc eo ntundem esset, atque; non

Scen. malus nequam.

hunc vnguẽ latum abibis, priuſquã verum exsculpſero. Pseudolo:

Quisquis es adolescens, operam fac compendi quarere.

Ha. *Quid iam?* Ba. *quia te is ipsus coram præsens præsentem videt.*

Ha. *Tun' is es?* Si. *chlamydate caue, sis, tibi a curio infortunio,*

Atq; in hunc intende digitum. hic leno est

De malo curio quæ hic alii nugantur, ea scilicet ad Luciani

libros

libros referenda sunt, quibus is titulum facit, *de veritate historia.* Puto verum esse, *Thurio infortunio.* nam Langobardicis notis hæ literæ eiusdem speciem præbent. Thurii iidem sunt Sybaritæ. hi luxu & lenociniis perierunt, vt locum prouerbio facerẽt. De luxu sentit Lampridius, qui cecidisse eos scribit, cum missum ex oleo & garo repperissent. De libidine & contemptu deorum etiam Athenæus & Sthephanus. Qui ergo hoc per iocũ monebat, vt a lenone caueret, ita potuit facere familiariter: *caue a malo Thurio.* Id quanto verius est, quam illud malum curium, cui neque a seneque ex coniectura fides est? Et maneo tamen in eo quod adolescens cœperam, vt suspicer, literis dictionem aberrasse. Casina:

——nunc præside hic Pardalisca:
etiam qui hinc exeat, eum vt ludibrio habeas
Par. *Lubens fecero, & solens.* Mu. *spectatis hinc omnia*
Intus, quid intus agant. Pa. *pone me amabo.*
Mu. *Et illi audaciæ licet quamuis libere*
Proloqui Pa. *tace: vestra foris crepuit.* Emendo:
Mu. *specta sis hinc omnia,*
Intus quid agant: pone me, amabo.
Ei, illi audaciæ licet quamuis libere

Sca. Accepta bene & commode.

Proloqui. Hortatur Murrina ancillam pone se latere. sic enim liberius herum irrisuram. *Sis*, valet, *si vis.* Petronius: *At ille non indelectatus nequitia mea postquam diu questus est deceptũ se & irrisum, traductumque inter condiscipulos, quibus iactasset sensum meum, vide sis tamen, inquit, non ero tui similis.* perperam nunc apud Petronium legitur *videris Ei*, pro *ij*, imperatiuus ab *eo*: quem nunc scribimus, *i.* cæterum illi semper *ei.* Heautontimorumeno:

Illi pro illic aduerbium.

Cape hoc argentum ac defer. S. ei, quid stas lapis?
Quin accipis?

Vbi deprauarunt in, *hei*: quod huic loco tam conuenit, quam si personæ saltanti togam inducas *Hei* autem plerunque porro in *&*, degenerauit: vt hic loci, & in lusibus Vergilii. itemque apud Petronium

Sed contemptus amor vires habet, & mihi fata
Hos inter fluctus quis raptis euocat armis?
Cui non est mors vna satis? ne vincite pontum,
Gurgitibusque feris alios immittite fluctus.
Scribo,
Sed contemptus amor vires habet hei mihi; fata
Hos inter fluctus quis raptis? sinocat armis?
Cui non est mors vna satis ne pingite pontum.

Secundo versu sententia est medio mari inter fluctus, vbi ea mortis facies ob oculos versatur, arma mouere, & miscere ma-

nus est aliorsum fata seuocare. Tertii autem versiculi emēdatio e quarto fidem accipit. Item in Troiæ halosi

O patria, pulsas mille credidimus rates,
Solumq; bello liberum: hoc titulus fero
Incisus, hoc adfata compositus Sinon
Firmabat, & mendacium in damnum potens.

Scripserim: *hei mendacio in damnum potens* Non præteribo insignem corruptelam venustissimi Epigrammatis Catulliani, ab iisdem caussis:

Passer, delitiæ meæ puellæ,
Qui cum ludere, quem in sinu tenere,
Cui primum digitum dare appetenti,
Et acres solet incitare morsus,
Cum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet iocari,
Et solatiolum sui doloris,
Credo, vt cum grauis acquiescet ardor:
Tecum ludere, sicut ipsa, possem,
Et tristeis animi leuare curas,
Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

Et lepidum & facile est Epigramma, quod tamen præter me vix quisquam putat. hoc solum in medio peccatum, *&*, pro *hei*:

Cum desiderio meo nitenti
Carum nescio quid lubet iocari,
Hei solatiolum sui doloris,

Credo. Desiderium, significare ipsam amicam, quæ passerem in sinu tenere soleret, vt alia omittam, rationis satis est in illo, *nitenti.* Quis enim sic hoc dicat, *nitens desiderium*, cum significet, *sibi ludum dare*, ita vt docti viri arbitrātur? Totius epigrammatis sententia est: Passer, qui cum ludere solet puella mea, cum ei lubet iocari nescio quid, credo tamen, solatium amoris sui; vtpote quando tum grauis ille ardor acquiescat; si ego quoque etiam tecum ludere ita possem, & remedium doloris mei a te petere, tam gratum id mihi futurum esset, quam Atalantæ pomum aureum, quod eam voti compotem fecit. Vnicus nodus est, vt, pro vtpote: vt cum grauis ardor acquiescit, pro, quia scilicet tum grauis ardor acquiescit. sed hoc si aliter maluisset Catullus, minus elegans fecisset. Nam quod, *si*, subauditur, nihil attinet ei rei verbum fieri: quippe vsitatissimæ. Ouidius:

Si, subauditur de eo in Spicileg. 8. Scen. omnib. vrbes.

Orta dies fuerit, tu desine credere ventis.

Atq; hoc erit locus vbi agamus. Quæ in hoc epigramma postremo vir eruditissimus scripsit, ea vt docta esse omnes mecum fatentur, ita vera, res ipsa negat. Eadem Casina:

Super

Super ancilla Casina, vt detur nuptum nostro villico.
Seruo frugi. atq; vbi illi bene sit, ligno, aqua calida, cibo,
Vestimentis: vbiq; educat pueros, quos pariat. bene,
Potius quam illi seruo nequam des armigero mihi nihilo, atque improbo.

ita liber Sambuci. Facile eluere maculam:

Potius quam illi seruo nequam des armigero, nihili, atque improbo.

Seruus nihili, seruus nulli pretii. Aulularia, sub finem:

Reperi Ly. quid reperisti? Str. non quod pueri clamitant
In faba se reperisse. Ly. Iamne autem, vt soles, deludis. Verius:

Iamne autem, vt soles me delicis? Delicere, delicias facere, oblectare per iocum. Vitinnius:

Quod ea parasitus habeat: quis illum sciat,
Delicere, & noctem facere de dis,

Terentius Hæcyra:

Vide mi Parmeno etiam sodes, vt mihi hæc certa, & clara attuleris,
Ne me in breue hoc coulicias tempus, gaudio hoc falso frui.

Raro est, vt non hoc modo l in i, & viciſſim migrarit: quod me sciunt verum dicere, qui scriptos codices triuerunt. Versus quidē hoc postulat: cui Lambinus vt cōsulat, reponit, me lamberas: sed quæ per deum, hęc stultitia est; ex, me deludis coniicere, me lamberas Cistellaria:

Quid quæritas? Ha. Cistellam, hic mihi, adolescens, euolauit.

La. *Incaueam latam oportuit.*

Vix mihi vulgarii codices hanc scripturam probant, *in caueā latam*: & ausim credere, *incaueatam*, rectum esse. *Incaueare* autē, quomodo *inlatebrare incarcerare*. Et profecto valde placet. *incauerare auem*, pro, *in caueam dare*. Mostellaria:

Perij hercle, ni ego ollam pessumis exemplis enicasso.
Illa hanc corrumpit mulierem malesuada vitij lena.

Sic legunt: & malesuadam vitii interpretantur: cum reponendum sit *malesuada vitilena*. hoc propemodum Vgoletus & Grapaldus repererant in veteribus & coniecerant, *volgi lena*, monstrū sane lectionis. *Vitilenam* autem, & hæc talia componebant olim. Sic Cato *vitiligatores* ex vitio & litigatoribus fecit, vt inquit in præfatione Plinius maior. Sed & *viti magistratus* Sallustius, Marianos & Cinnanos, qui vitio & per vim creati erant. *Namq; quis, præter solita vitimagistratibus, cum per omnem prouinciam infecunditate biennii proxumi grauis pretium fructibus esset.* Sic fere Perottus inuenisse se ait: sed verum suspicione attingere non

Sce. dii immortales.

Scen. vitā. vulgo mendose, coniicias.

Scen. nisi quid miopis.

Gellius ex Annal. Claudii.

Scen. iam pridem a castor.

Hist. libr. 3.

potuit. quamuis hic quidem *vitimagistratus*, omnes esse videntur alii, quam boni. Igitur heic *vitilena*: at Truculento, *scorti lenones* appellantur.

Act. i. Scen. i

Nam nunc lenonum & scortorum plus est fere,
Quam olim muscarum est, cum caletur maxime.
Nam nusquam alibi si sunt, circum argentarias.
Scorti lenones quasi sedent quotidie.

Quod mihi tamen suspectum est, & restituendum videtur:

Nam nusquam alibi sic sunt, circum agentarias
Cortis lenones quasi s. q. nusquam, inquit, plures sunt lenones, quam circum argentarias cortes, hoc est, tabernas. Namque eæ circum forum cortes erant. *Vitilena* alius loci nos admonuit, qui Cistellariam medicinam postulat:

Pergo: illam subagito blandus & benedicis
Dictis illac forte fortuna fortiws.
Aures obseras. ego Lemniam feras voco.

Tuam fidem, Bloti: examen mendorum: & profecto Claudius Cæsar esset, carn ficem ac ciri cum machæra mensaque laniona flagitaret, qui falsariis his manus amputarentur. Ex contentione exemplarium restituebam:

Pergo: illam his colloquor dictis: illæc anus
Orcina forte matrem ne deseras, vocat.

Ex illo *forte fortuna fortius*, feci, *orcina forte*; audacter: quis negat? sed quæ penitus adacta sunt vulnera, leuiter curari non solet. Qui a scorti non erant, *orcinos*, appellabant, argumento loci apud Suetonium: vbi, qui in curiam irrepsissent, senatores ignobiles, in sermonibus vulgi fuisse *orcinos* scribit hoc ita reddit Plutarchus, χαρωνίτας. Iidem *terræ filij*, non hercle, vt Erasmus putat quia gigantes terræ filios fama vulgauit: nam iis quidem quid clarius? neque quod vere liceat, quicquam eius similitudinis gigantes capiunt: quorum vt s. p. ortus fuerit, ignobilitatem eam memorabile facinus postea omnem exhausit: sed, vt rectius Liuius, vetere consilio condentium vrbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem mentiebantur: quo eodem fabula spectat de Thebarum a Cadmo origine Etiam *sine patre filij* vocabantur. Nam vt Plutarchus memoriæ prodidit, quiqui patrem ciere non possent, s. p filii proscribebantur: postea lapsi sunt, vt ex his capitalibus notis *spurium facerent*. Itaque puellam hanc expositiciam, *orcinam* appellat. Et de hoc quidem fortasse nimium multa. Quod sequitur, *forte matrem*, primore facie intuenti, nihili videtur, quantumuis elegans, Ei rei argumenta dicam. Qui genuerat, pater erat: si e compressu alius, quam vxoris, *vitio* — *pater*. Martialis: *Huic semper vitio pater fuisti*. Plautus Mercatore dicit *sua culpa patrem esse*:

Scena i. Iam vadeo. De hoc loco opera sit videre Iosephũ Scaligerum in notis ad Varronem.

Qui bono sunt genere nati si sunt ingenio malo,

Suapte

Suapte culpa genere capiuntur: genus ingenuum improbant.

Genere

Enim in hac oratione est pro *gignere*. Ouidius:

Vt vitio factus sit pater ille meo.

Tum enim vitium facit puella. id eo exemplo, quo *turris vitium facit.* apud Hirtium de bello Hispanico. At qui alienum partum sustulissent, aut sibi supposuissent, *fortuito parentes* erant. Sic ergo, hæc, inquit, se fortuito matrem appellat, ne se deleias. ceterum nutrix est, non mater. *Forte mater*, vt *vitio pater*: & est hic locus ei rei vnicus. Casina: *Esurio hercle, atq; adeo haud sitio.* St. *at ego amo.* Ol. *at ego hercle.* Scen. Age tibicen.

Nihil facio tibi amor pericli: mihi inanitate iamdudum intestina murmurant.

Optimi fere libri, in iis Langii: *atq; adeo haud spicio.* Ne me neges temerarium, Bloti, affirmo reponendum:

Esurio hercle, atq; adeo auspicio. Val. Maximus cap. de ominib. & auspiciis: multiq; aliis

Fabula de nuptiis est. in quibus omina atque auspicia contra curi captabant, vt si alias vnquam. Nec vero nisi auspicato nubebant, aut ducebant Itaque Olympio, qui iam vxorem duceret, se ait pro auspicio esurire. siue (ridiculum) auspicato. & fallor? an eo sibi augurabatur perpetuam deinde cũ sua vxore famem *l Au*, in *haud* ita passim abiit: vt Curculione: *haud male meditate, maledicax es.* melius: *Au male meditate.* Cicero in ea pro Cœlio: *Ceterum cum scires quantum ad facinus aurũ hoc quæreretur, ad necem scilicet legati, ad L. Lucei sanctissimi hominis atq; integerrimi labem sceleris sempiternam, huic sceleri tanto tua mens liberalis conscia tua domus popularis ministra, tua deniq; hospitalis illa Venus adiutrix esse non debuit.* Sic post sexcentos emendatores in Cicerone excuditur, tametsi nulla subiecta sententia. Scribo: Scena I tu pra virgo.

Tua deniq; auspicalis illa Venus.

Vnum præcipue deum domi in sacrario habebant, cuius in auspicando pacem poscerent. hunc Clodia, quod ipsam decebat, Venerem optarat. Rursum Cistellaria: Scen. Anum sectatus sũ.

Quot illi blanditias? quid illi promisi boni?

Quot admonũi illi fabricas? quot fallacias?

Lepidum verbum periit:

Quot admœnui fabricas.

Verissima emendatio est: & admonent vestigia veteris scripturæ. Sic alibi Pseudolo: Scen. pro Iuppiter.

Hoc oppidum admœnire ego, vt capiatur, volo.

Tanquam de molimento oppugnandæ vrbis loquitur, cui fabricæ admœniuntur Nam se expugnandæ lenæ machinas admolitum esse. Eadem Cistellaria: Act. 1. Sc. 1.

Æ castor haud me pœnitet, si, vt dicis, ita futura es.

Nam siquidem eris, vt volo, nunquam ætate Hecata fies.

Malo: *Hecale fies*. &, *Hecata*, quidem non improbo: sed prę ve. *Hecale* placet, repudio. Ad Deam quidem Hecaten non respexit. Nam quid ea pulcrius? nisi Valla hic sibi placet in nugis, & suas cogitationes amat sine riuali. De Luna enim insanit illo seculo digna: nam se, nolo dicere. Vt ad numerum centenarium alluserit, longinquum est. Hecales autem ætas, & ex ea deformitas; adde etiam tenuitas, prouerbium sustulit. Vergilius in lusibus:

Quadam senior Hectoris parente,
Cumea soror, vt puto. Sibylla;
Æqualis tibi, quam donum reuertens
Theseus reperit in rogo iacentem.

Et Hecalesium sacrificium, honoribus eius institutum, vt auctor est in Theseo Plutarchus, annos deformitatemque eius in vulgus celebrauit. Paupertatem Petronius loquitur, & Ouidii ille versiculus:

Cur nemo est Hecalen, nulla est quæ ceperit Irum?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.

Ita ergo omnia dixerit. Quod enim sine gratia Valla id esse arbitratur, quando etiam Hecale adolescentula aliquando fuerit, & per omnes ætatis gradus ascéderit, en cor Zenodoti. quasi non ita res nominum audiantur, vt eas fama memoriæ prodidit. Hecalen adolescentulam historiæ tacent, quæ a senectutis tantum factis famā inuenerit quod anus iuuenes multos, in multis Thesea hospitio demeruerit. Neque certe, si Entellus ab temeraria iuuenta fabula fuit, ob id necessarium est, ante senectutem decidisse. & Troilus puer, atque impar congressus Achilli, potuit sermonem hominibus dare, vt ingloriæ suæ superstes tamen esset. Vallam quidem sequentibus Martialis barbatus sit:

Cum possis Hecubam, non potes Andromachen?

Menæchmis excuditur:

Numquam quicquam facinus feci peius, neq; scelestius,
Quam hodie, quando in concionem mediam me immersi miser:
Vbi dij mihi Menæchmus se subterdixit mihi.

Camerarius edidit, *Vbi dum hæreo*. Verum erat: *Vbi dum inhio, Menæchmus se s_m.* *Inhiare oculis*, optime: neque designatius potuit: atque ita Mercatore, *hiantes oculi*. Quod autem Camerarius, *hæreo*, suffecit, si ex libris, aut vestigiis antiquæ scripturæ, credam scripsisse Plautum, *dum histo*, prisco verbo, & ad hunc locum vnico. Diomedes Grammaticus lib. 1. *Histare, & hiatare veteres dixerunt. Plautus:*

Si qua forte concio est, vbi eum histare nondum in mentem venit.

Vides vt etiam ibi de concione Plautus hoc verbum vsurparit: vt dubium non sit, quin hic quoque fuerit: aut certe *inhio*. Addit

alia

exempla: *Ille hiatans herbam moribundo ore.* Et Cæcilij: *Sequere me tu qui mihi oscitans hietansque restas. Laberius etiam*, inquit, *in Tauro passiuo modo anuntiauit: Hietantur fores, pro eo quod est hietant, id est patent.* Captiuis: ——————— *huic illud dolet,*

Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Pa. *Nullumne interea nactus qui posset tibi*
Remissum, quem dixti, imperare exercitum?
He. *Quid credis? fugitant omnes hanc prouinciam.*

Qua a distinctione, qua a verbis laborat locus. lego:

Quia nunc remissus est edendi exercitus.
Nullumne interea nactus, qui posset tibi
Remissum, quem duxti, reparare exercitum?
Pa. *Quid, credis? fugitant omnes hanc prouinciam,*
Cui obtigit, postquam captus est Philopolemus.

Dixti, corrupte in omnibus, pro *duxti*, abstulerat sententiam. In edendo autem quia facile primus erat parasitus, ducem cum exercitus illius facit. *Omnes cui obtigit*, pro, vt cuique obtigit, comica & antiquæ notæ oratio est. Sic autem fuisse etiam in veteribus Lambini, ex eius verbis coniicias. Casina:

Vnde auscultare possis, quum ego illam osculer:
Quum mihi illa dicet, mi animule, mi Olympio,
Mea vita, mea medulla, mea festiuitas,
Sine tuos ocellos deosculer voluptas mea,
Sine amabo ted' amari, meus festus dies,
Meus pullus passer, mea columba, mi lepus.
Quum mihi hæc dicentur dicta, tum tu furcifer
Quasi mus in medio pariete versabere.

Selacissima quæ sunt ac venustissima animalia, commemorat, columbam, passerem, leporem. Neque non tamen scribendum hic est, *mi lepos*. nam *lepus* vbi inter blanditias sit, nusquam memini; inter contumeliæ verba domesticum. Hac eadem Casina:

——— *respice o mi lepos* Cl. *nempe ita vti tu mihi es.* *Act. 1. Sce. 1.*

Iam in contumelia *lepus* notus est vel de dicto ille Liuii Andronici: *lepus tute es & pulpamentum quæris?* Leporem enim mutare sexum, atque alternis salire & subsidere. In iisdem versibus pro, *mea medulla*, mutandum e veteri codice, *mea mellilla*. Non me fugit Cethegum ab Ennio *suada medullam* audire, sed & hoc scio, nihil id ad hanc rem esse, non hercle magis, quam, *flos delibatus populi*: a qua mente Lucretius florem ætatis vocat *Lucr. lib. 4.*

Id, quod sponte sua solet remitti, *Qui versus*
Cum mens est pathica memor puella. *miserabiliter*
Denique cum membris collatis flore fruuntur *ter vulgo*
Ætatis, iam cum præsagit gaudia corpus: *corrumpi-*
Atque in eo est Venus, vt muliebria conserat arua. *tur.*

Florem enim appellat id, quod dixi: & *lauuntur*, quam hic proprie sit, nemo ignorat, qui hoc sciat modo, vbi perficiunt, solui. Id ita postea: *Membra voluptatis dum vi labefacta liquescunt*. Florem sic quoq; interpretatur Vergilius in lusibus:

Hinc legitur radix, de qua flos aureus exit:
Quem cum moly vocat: & quæ deinceps sunt.

Atqui operæ pretium est cognoscere, qua via ad corrumpendũ eum Lucretii versum Lambinus grassetur. Aulularia:

Se. Narrans amicis.

Quorum animis auidis, atq; insatietatibus
Neq; lex, neq; tutor capere est qui possit modum.

Merito rem sibi non explicat Lambinus. Scribo:

Neq; lex, neq; tutor cauere est qui possit modum.]

Itaq; I.C. Cicero pro Mur. cautores formularum appellat, vbi male excudunt cantores.

Neque enim similia hæc, *capere modum*, & apud Terentium bis Heautont: *rationem capere*. Cauere autem proprie legum & I.C. torum, ac tutorum. Tertia inflexione eo vtebantur veteres. Corrupta dictio quoque apud Varronem *Modio*: *Quid aliud est, quod Delphice canet columna literis suis ἄγαν μηδὲν, viduam nos facere ad mortalem modum medioxime; vt quondam patres nostri loquebantur*. Restituo: *quid aliud est quod Delphis cauent columna literis suis, ἄγαν μηδὲν, ni viam nos facere ad m. m. m.* Hoc, inquit, præit nobis Delphica columna, vt media via tutissimi eamus. Eadem Aulularia:

Se. vbi tu es.

——— *Heus Staphyla, te voco.*
Ecquid audis? vascula intus pure propere, atq; elue.
Filiam despondi ego hodie; huic nuptum Megadoro dabo.

Fatendum est. & Camerarius nihil sani: & non vno modo restitui bene poterat:

Vascula intus pura propera, atq; elue. Propera pura, hoc est, propere fac pura.

Horatius:

Muricibus Tyriis iterata vellera lana
Cui properabantur?

Vergilius:

——— *pulcram properet per vulnera mortem.*

Idem:

Multa forent cælo quæ mox properanda sereno,
Maturare datur.

Se. fine modo

Ita Casina:

Scin' quid nunc facias? Ol. loquere, St. tene Marsupium:
Abi atq; obsona: propera: sed lepide volo
Molliculas escas, vt ipsa mollicula est.

Vetus codex: *Abi, atq; obsonia propera* & ita Langii liber quoque. Atque hoc primum est: deinde emaculari potest: *Vascula intus pura propere. purare* enim verbum pro *purgare*: quo vtitur Varro, parum ab aliis animaduerso: & Cato in de re rustica: quæ exempla

empla, quia alibi refero, non ero nunc odiosus. Alterutrum ergo verum est, tametsi posterius hoc melius; vt alibi item doceo. Iterum Casina:

Loricam induam mihi optimum esse opinor. quid vxor
Mea non adiit, atque ademit? Par. Nemo audet prope accedere.

Ferri ita poterat, nisi u. c. & in iis Langii, coniectandi copiam facerent: —— *quid vxor mea, non adyt? Par. non admittit prope, nemo audet accedere.* Ita ait furore percitam, vt neminem quemquam prope admittat Ex *admittit* ergo male isti fecerant, *ademit*, Cistellaria.

Ne obloquere La. *taceo, mulier perge dicere:*
Vbi ea est, quæ gestitauit? Ha *hic in proximo.*
Pf. *Isthic quidem ædepol mei habitat v. ri gener.*
La. Na. Ph. *obloquere, rursus perge porro dicere*
Quot annos nata dicitur? Ha. *Septem & decem.*
Ph *Mea est.* La *Ea est, vt numerum annorum attulit.*
*Quid qua **** iam quæro meam.*
*Pol ** sunt quæro terti am.*
Ph. *Quod quæritabam filiam inueni meam.*
Ha. *Æquum est tenere per fidem quod creditum est.*
Ne bene merenti sit malo benignitas
Nostra, hæc alumna est profecto filia.

Sic quidem Camerarius: & negat exsculpi aliud e veteris scripturæ vestigiis posse. Mihi tamen liquet affirmare, proxime verá esse scripturam, quam dicturus sum.

Istic quidem adepol mei habitat viri gener.
La. *Ne adbinnire equulam, soli si detur, possim ego hanc:*
Nam ita mustulentus æstus nares attigit.
Ph. *Ne obloquere. rursus perge porro dicere.*
Quot annos nata dicitur? Ha. *septem & decem.*
Ph. *Mea est.* La. *Ea est, vt numerum annorum.* Ha *at tu id*
Quod quærebas, reperisti, iam quæro meam. La. *at*
Pol hæ suas nactæ sunt, quæro tertiam.
Ph. *Quod quæritabam, filiam inueni meam.*
Ha. *Æquum est temere per fidem quod creditum est,*
Ne bene merenti sit malo benignitas.
Nostra hæc alumna est tua profecto filia.

Illi versus integri duo, quin huc e Prisciano & Nonio, a quibus laudantur, inserendi sint, dubitare non oportet. Nam & mirifice huic loco faciunt & sine illis verba inuicem parum apta hærent. Ille quidem versus:

Pol hæ suas nactæ sunt, quæro tertiam; fidem facit omnino, aliud

etiam lasciuiuscule de Halisca dixisse seruulum. Sed & eo loco, vt in vulgatis legitur:

Isthic quidem adepol mei habitat viri gener.
Ne obloquere.

Deficere verba Lampadionis, manifestum est, quia alioquin stultum sit, Phanostratam eum obloqui vetare, qui verbum interea non fecerit. Postremis versibus corrumpendis fuit elegans ἀ-κολουθία æquum est, quod temere creditum est, a me per fidem, ne mihi malo sit benignitas mea. Auditur, *in eo; ne in eo mihi sit malo benignitas.* Aulularia:

Coquite, facite, festinate nunc iam quantum lubet.
Con. *Tempori postquam impleuisti fustibus istorum caput.*

Scribo:

Postquam impluisti fustibus istorum in caput.

Lepide sane. Ita Mostellaria:

Lubet cauere malam rem prius,
Quam vt meum tergum exsinceratum fiat.
Vt adhuc fuit, mihi corium esse oportet
Sincerum, atque vti vetem verberari,
Si huic imperabo, probe tectum habebo:
Malum cum impluit ceteris, non impluit mihi.

Curculione:

Quoi homini dei sunt propitij, lucrum ei profecto obiiciunt.

Quis suspicetur de mendo? at ego paratus sum contendere sacramento quinquagenario, ni corruptum sit. neque tu hoc negabis, Posthi. Quid enim hæc sententia verbis præcedentibus facit?

Nam illam minis olim decem puellam, paruolam emi:
Sed eum, qui mihi vendidit illam, nunquam postilla vidi.
Periisse credo. quid id mea refert? ego argentum habeo. nimirum hoc dicit, argentum se habere. scelesté. Nam olim puellam eam subreptitiam vendidisse prædonem: & se liberam virginem ad quæstum emisse. Sed quid id sua referat? cui dii irati non sint, nihil ante lucrum ponere. ergo reponendum:

Quoi homini Dei sunt propitij, lucrum est profecto optimum.

Qui ne recte quid facerent, sentirentue, vt si se mala superstitione fraudandi genii sui obstrinxissent, aut aliud quid perperam perseuerarent, ita credebant, deorum ira fieri. & prouerbii vicem vsurpatum fuit, qui se ipsos vita fraudarent, propitios eis Deos non esse. Cicero in ea pro Cælio: *Quamobrem si quem forte inueneritis, qui aspernetur oculis pulcritudinem rerum, non odore vllo, non tactu, non sapore capiatur, excludat auribus omnem suauitatem:*

Huic homini ego fortasse, & pauci deos propitios, plerique autem iratos putabunt. Catullus ita *deos male aduocatos* appellat. Aulularia:

Cererin Strobile istas facturi nuptias

Lego:

C. St. estis facturi nuptiis:

Quid? inquit, istæ nuptiæ non nuptiæ erunt, sed res diuina Cereri: quia temetum allatum non est?

Facere pro sacrificare scholasticum iam: & recte omnes editiones habent versus illos Rudente.

——Istbuc volueramus: Iubt modo accedat prope

Legirupionem hunc hic nobiscum dis facere postulas?

Dæ. pugnum in os impinge.

Nollem a Camerario mutatum. Tale mendum in Curtio quoque fuerat. *Rex locorum magis quam hostium victor, tamen Magnæ victoriæ sacrificiis, & cultu deum fecit.* Vulgo: *tamen magna victoria sacrificiis & cultu deum satisfecit.* Non erat magna ea victoria Alexandri, qui locorum tantum victor fuisset: sed ipse, vt si magna esset, Magnæ victoriæ fecit. Nota hæc appellatio Deorum: qua illi in sacrificiis mactandis diis fere vtebantur. Eadem Aularia: *Magna victoria dea.*

——neq; quicquam melius est mihi, *Act. 2. Sce. 2. in fine.*

Vt opinor, quam ex me vt unam faciam literam

Longam, meum laqueo collum quando obstrinxero.

Lego *——quam ex me vt vnam faciam, aut literam*

Longam. Vnam pensilam ex se facere, est laqueum sibi nectere. Ita Pœnulo:

Quid tibi opus est v. xisse?

Ausculta mihi modo, ac suspende te.

Mi. Siquidem tu es mecum futurus pro vna passa, pensilis.

Hoc moneo, versum illum Casinæ, quem ita restituimus: *Quid me amare refert, nisi sim dicax, doctus, mimicus?* si veteris scripturæ vestigia spectes, propius esse vt sic scribi debeat: *doctus dicax mimus?* quos numeros si quis sibi probabit, liceto. Epidico: *Act. 2. Sce. 2.*

——corium perdidi. nam iam vbi senex senserit.

Sibi data esse verba, virgis dorsum despoliet meum.

Solœcismus, *despoliet*, pro, *despoliabit* nusquam enim aliter lectum hoc verbum, quam in prima coniugatione. Scribo, *depoliet. Depolire corium.* contrarium illi, *polire*: ergo idem quod, *exsincerare, depectere tergum.*

MILITE GLORIOSO MVLTA MENDA SVBLATA:

C. V. Ioanni Posthio, Medicinæ Doctori, Illustrissimi Principis VVirceburgensis Archiatro.

ET qui minus tandem? an quia non ita Ciceronis? ridiculum: sed & ... tamen ad hæc exempla quoque. Nec me audiri volo: rem te ... dabo. Qui annis his triginta, & quod excurrit, purgãdo illi operam sumserunt, (sine figura dicam) quotquot paginas in ... licarunt, quæ nisi a Cicerone scriberentur, scribi non debuisse affirmaturi isti fuerint. Quid? Lucretius paulo etiam natu minor, necne, si antiquitatis venia est, qua fini isti statuunt, inter Faunos & Aborigines scripsisse videri potest? iam non alius Catullo venustior: at huic mentior si multi versus sine archaismo exierunt: vt nunc quidem archaismis nomina faciunt. Adde Varronem, & nomen cum dico, sat est. Nec me fallit, Ciceronis, Terentii, Vergilii, quod minus scripta vetustatem retinent, plus iniuriæ ab imperitis accepisse. Neque mirum quidem, qui tam omnium manibus detriti sint. Nam reliquis hoc profuit, in manibus non esse. Et patimur tot iam annos indicta caussa, istis iudicibus, damnatam antiquitatem, non hiscere, non oculos tollere contra audere? nos sedemus: & qui patrocinium suscepimus caussam aduersarius tradimus: qui minus quam præuaricatores? non ego. nam, quod potero, propugnabo: verum id frustra faciam, an non rem, studiosis in manu est: quibus hic labor excubat. Vt illi tamen debere nobis nolint, non me deficiet auctoritati tuæ, Posthi, & cõsilio obtemperare: qui secundum Berchemium nostrum, maximum huic editioni meæ hortamentum, & quasi protelum fuisti. Et eruditionem tuam iam ante fando acceperam: virtutem, bonitatemque (hac apud me magnus es) si quid in me literarum est, nulla vnquam (deprecor læua numina) deinceps ætas tacebit. Vale.

Sc. Rem omnem

A *Runcina, deruncinare*, ab *ascia, deasciare*, verba sunt. vtroque vsus Plautus Milite glorioso.

Tibi dixi, miles quemadmodum potis esset deasciari.

Facta coniectura e vestigiis scripturæ antiquæ. Ita Prudentius:

Vulgati lib. asscari, pessime.

Deasciato supplicare stipiti.

Exasciare, ab eodem.

Quod apud nos fallaciarum est exasciatum, certo scio,

Sc. sequimini.

Oppidum quod vis videtur posse expugnari d his.

Alii excitũ, inepte.

sic restituo. Nam Camerarii emendatio probari mihi non potest: neque opinor, cuiquam, cui in his literis tenebræ non sint. Non dissimulabo tamen inclinare me, vt reponam:

Quod

Quod apud nos fallaciarum est exercitus.

Suo enim more solens Plautus fecerit, si de dolis, tanquam de exercitu, laudat; & oppidũ vocet eum, ad quem machinas moliatur. Videre id est Pseudolo & Bacchidib. Fuerit ergo velut dixerit: *Prius probo.*

Qui apud nos fallaciarum est exercitus.

Deruncinare eo versu restituo: *Mil. glorioso, Sc. Sequimini.*

Nimis facete, nimisq; facunde mala est.

Vt lepide deruncinauit militem.

Detruncauit, vulgatur, nimium illepide. Dixit autem, *deruncinauit*, vt item illo loco:

Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser.

Nam quod alii heic, *ærumnatus*, reponunt, hariolantur. Illud eadem fabula mendosum est: *Captiuis. Scen. Qua illum.*

Quasiq; istius caussa amoris ex hoc matrimonio

Abierim, cupiens istius summa nuptiarum ordinis.

PA. *Nisi modo vnum hoc.* Lego:

cupiens istius summe nuptiarum. PA. *Mil. glo. Scen. Sequimini.*

ordine is,

Nisi modo vnum hoc. Neque enim tormenta illa & fidiculas probo, quas huic loco vir doctiss. amicus meus adhibet. *Summe cupiens nuptiarum*, hoc est, vehementer cupiens nuptias. *ordine is*, pro rectam instas viam: qualia sexcenta alia dicit Plautus. Prologo, seu argumento potius.

Erat herus Athenis mihi adolescens optimus;

Is amabat meretricem aque Athenis Atticis.

Melius in quibusdam: *amabat meretricem macte Athenis Atticis. Macte*, id est, valde & afflictim. Apud Sallustium, *macta munera*; Terentiũ, *mactas partes*, & *mactum infortunio Chremem*, quæ in libris scriptis recte exstabant non omnibus probo, sat scio. Lucretius:

Vt nunc sæpe boues Luca ferro male macta. Ita lego, Quoniam auspicato & bene ominato verbo vtitur, quo in sacrificiis ii q dis facerẽt, ob id addit, *male* Nec me mouet, quod aliter interpres Lucretianus: qui hoc etiam grauissimum peccat, quod de hostiis locum audiri vult; nullum sane argumentum iis rebus, quas Lucretius intendit. *Mactas* in sacrificiis interpretatur Varro libris de lingua latina. Liuius libr 2. *Tu vero abi, inquit, in te magis, quã in me, hostil.a ausus. Iuberem macte virtute esse, si pro mea patria ista virtus staret.* Hoc nunquam secus quam mendosum credidi. Neque vero aliter potest Nam, *iubeo te macte esse*. nihilo aliter dicitur, quam, iubeo te bone & fortis esse *Macte*, enim vocandi casus. Itaque restituendum, *iuberem mactum te virtute esse*. Nam, *macte*, aduerbium esse, neque variationem finis admittere, nunquã quicquam mihi persuasit. Perinde est enim, ac si dicas, *aucte* aduer-

bium esse. nam *macte*, magis aucte. Catullus: *Teque adeo eximie tadis felicibus aucte*, potuit, *macte*: & quod Vergilius: *Macte puer*, hoc idem erat, *aucte puer*. Quod Lucretius, *ferro macte boues Luca*: hoc Terentius, *herum damno auctum*. Vera hæc sunt: tamē apud Plautum probaui aliquando:

Is amabat meretricem in acte Athenis Atticis.

Vt creticum admitterem: quomodo Eunucho Terentii:

——— ibi tum matri paruolam

Puellam dono quidam mercator dedit,

Athenæ in acta, dicebant, pro, Athenæ Attica: vt in Græcorum Grammaticorum Commentariis. Quod tamē ante in suo mihi Stanæus monstrauerat. Sequantur.

Ex actam illam hinc abreptam. Et Ciceronis epi. ad Att. *Macte Athenis statio mea nunc placet.* Sic testificantur esse in scriptis libris Victorius, & alii. Probabam olim: *In acte Athen. st. m. n. p.* nec demuto. Nam Terentii quidem illo loco, vt scripsi, sic est in Bruniano. Sed ad Militem redeamus.

Nego hercle vero: nam ille vetuit dicere.

Neque equidem heminas octo expromsi in vrceum,

Neque illi hic calidum ebibit in prandium.

PA *Neq; tu bibisti?* LV. *dij me perdant, si bibi,*

Si bibere potui. PA *qui tam?* LV. *quia enim obsorbui.*

Nam nimis calebat; amburebat gutturem.

Alij ebrii sunt, alia postquam potant via.

PA. *Bono suppromo, & promo cellam creditam.*

Restituo:

Neque equidem heminas octo expromsi in vrceum:

Neque aque illic cadum exbuuijt in prandium.

PA. *Neq; tu bibisti?* LV. *dij me perdant, si bibi,*

Si bibere potui. PA. *qui tam?* LV. *quia enim obsorbui.*

Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

PA. *Alij ebrI sunt, alij poscam potant trua.*

Bono s & p. c. c.

Noluit, inquit, Lucrio, me dicere: & vt paream, nego Itaque neque ego octo heminas promsi, neque ille cadum vini hausit. intelligi vult autem contra plane, & se hausisse, & bibisse illum: quæ omnia mirifice Plautus, vt illi solitum, ad risum mouendum Ceterum illud *neque aque*, comicum prorsus est: ne quid amplius dicam. Terentius Heautontim ———

——— Qui harum mores cantabat mihi:

Monuisse frustra dolet, neque eum potuisse vnquam ab hac expellere.

Repono e Colon. & Mogunt. ——— *qui harum mores cantabat: mihi,*

Frustra: neque aque eum potuisse vnquam me ab hac expellere.

Mendum in eo Phormione quoque:

Neq; Antipho alia cum occupatus esset solicitudine,

Tum

Tum mihi hoc esse obiectum mali:

Repono:

Æque Antipho alia occupatus cum esset solicitudine.

Secutus sententiam, & ne aut in trochaico locum iambo facerem, aut inter tot trochaicos iambico. *Æque* autem, vbi ita superfluat, passim in comicis reperitur. heic id insuper significat, verum esse, Sceledrum cadum vini non eduxisse, quam illud sit, se octo heminas non expromsisse. *Exbuit, vel ebuuit*, subieci ex c. nisi quod *cuunt*, aut *exuunt* reperitur: quomodo in suis etiam libris inuenerunt Grapaldus & Sarracenus. Sed u pro b tralatius error. Ad rem quod attinet, ita tibi placeam, vt Plautus non Plautinius potuit: & sic quoque Lucilius ridiculi caussa *vinibuas* vocat, quos intelligi vult auidos vini. *Bua* enim nutricum ineptia est inter infantiæ nænias, pro potu: Varro de lib. educand hoc, vt pleraque alia vetera, indicat: *Cum cibum ac potionem buas ac papas vocent, matrem mammam: patrem tatam.* Sed & infantes *exbuas* dicebant, ablactari cum essent, vt *agnos abrumos*. Hoc si sequius esset, sufficerem, *eduxit*, verisimili coniectura. Nam *educere* & *obducere* Ciceroni valet, *ebibere*, ac Plauto Amph.

Hirneam, vt matre fuerat natum vini eduxi meri. Sed Milite sequitur:

Alij ebri sunt, alij poscam potant trua.

Indignatur suppromum ebrium esse, alios seruos poscam (erat is seruorum potus) posta trua bibere. Si tamen Lucrionem hæc putabis dicere, restituam:

Alij ebrij sunt, alij post tam potant ama

Sententia erit, reliquos iam non scyphis aut trullis, sed ipsis aqualibus (nam eæ sunt amæ, vel hamæ) vinum inuergere. Sed nihil certius, quam Sceledrum hæc loqui, & *poscam*, scribendum. de cetero ita potest videri rectum:

Alii ebri sunt, alij poscam potant de bama: vt *hama*, præter quod aqualis, etiam sit, in quo posca. quale Truculento: Scen. vlt.

Non enim possunt militares pueri, & a via exducier. Scripserim:

Non enim posca militares pueri de hama exducier, tametsi leuius sit.

Non enim possunt militares pueri de hama exducier de quo tamen versu alibi. Spicil. 7.

Mox deinde apud Plautum sequitur:

Hunc illecebroso capite sistebas cadum.

LV. *Non hercule tam istoc valide quassabant cadi.*

Sed in cella est paullum intus loculi lubrici,

Ibi erat bilibris aqualis, hæc propter cados:

Ea sæpe decies complebatur plena die.

Scribo:

Hui illecebrose, capite sistebas cadum?
LV. *Non hercle: tam istoc valide quassabant cadi:*
Et postremo deinde versu:
En sæpe decies plena depletur die.
Hui, deprauatum in *huic*, vt Terentij And.
Si id facis, hodie postremū me vides. P. *quid illud?* C. *hei mihi.*
Vereor dicere PA. *hui* CH. *dic quæso Byrrhia.*

Sic in Bas. & maxima eius vestigia in Bruniano. Tun illecebrose, inquit, Palæstrio, capite sistebas cadum? negat Lucrio. tā enim valide quassasse cados, vt non posset: sed propter cados aqualem bilibrem fuisse: eo se vinum indidisse, ac postea deplesse. *Deplere vinum* aut *vas*, quid sit, non es a me docendus, Posthi, qui hæc talia omnes quotidie doceas. Nec autem, *plena*, ad *diem* referendum, sed ad *aqualem*. Eadem fabula maculosum est illud:

Sc. Iā ne est ante ædis.

Enim cognoui nunc: fecisti modo mihi ex procliuo palam rem.
e vestigiis veteris scripturæ restituo:
Fecisti modo mihi ex procliuo patale.

Procliue & *patale* contraria sunt. Patalia eadem loca, quæ patentia, a patendo. Itaque *patales boues*, quorum cornua patentia: & ita cum legeretur Truculento Plauti:

Scen. vlt.

Vt ego me ruri hamaxari mauelim patalim bouem;
nugæ hominis, Baptista Pius mutauit:
——— *examauerim patulum moueri*
Quod eadem comœdia legitur:

Sc. Hera eccum.

——————*Cum eo pol sum secuta.*
Placide ipsa, vt libitum est mihi, otiose meo arbitratu:

In eo, *sequi cum aliquo est, sermonem cadere.* Sic enim olim vulgabatur. Cato: *Scelera nefaria, quæ neq; homines in secenda, neque legenda audiuerint.* nam *in secenda*, valet, *in sequenda*: hoc est autem, *fanda*. Ennius:

In secemusa manu Romanorum induperator,
Quod quisq; in bello gessit cum rege Philippo.

Liuius Andronicus: *Virum mihi Camæna insece versutum.* Secere est secare & secare, pro, sequi, etiam Vergilius *illo viam secat ad naues.* Ac illustriori exemplo:

Quæ cuiq; est fortuna hodie, quam quisque secat spem.

Porro hinc *insectiones* pro narrationibus dici; hinc *sectionem*, ac *sectores*, & recte sensit Gellius, & postea confirmauit Seruius. *Sectores*, qui empta sua persequuntur: ea ipsa persecutio, *sectio*. Ita Cæsar de bell. Gall vsurpat, præter alios: *Sectionem eius vniuersam Cæsar vendidit.* Sed & hinc *seculum*, & *secundus* & *secta*. *Sectius* ab eodem: vt nos docuit fragmentum Gellii e bibliotheca Buslidiana. Ac nunc primum latebra illa aperitur, vbi multorum Vergilii versuum emendatio reperiatur.

Curris iter tutum non sectius æquore classis.

Et

Et libr. VII.

Filius ardentes non secius aequore campi Exercebat equos.

Ibi quoque ita Seruius legisse videtur:

—— instat non sectius, ac rotat ensem
Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore
Condidit aduerso.

Item. *interea tota non sectius aere nengit.*

Apud Terentium idem suspicabar, Andria.

Sed nihilo sectius huc puerum mox deferent ante ostium.

Nam in V.C. Coloniensi, qui publicus ibi est Academiae, *segnius*, scribitur. C autem & G in antiquis codicibus promiscue fere scribuntur, Hoc addam, *secius*, & *sectius* a *seco*; ac *sequius* a *sequor*, idem esse: cuius ignoratione offendit Muretus. Recte enim scriptum erat apud veterem interpretem Terentii: *Nihil ergo secius factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserunt.* *Secius*, enim antiquius est, *sectius*, recẽtius. Sed redeamus. *Sequor* ergo pro *sermocinor*, etiã Cicero in plerisque omnibus suis dialogis vsurpat; & pro, *narrare*, Liuius de Cicerone: *Ad laudes eius insequendas.* qui locus apud Senecam in controuersiis extat: si ex Senecae sunt. Et hęc quidem omnia volui fusius: quia amicus noster apud Plautum de mẽdo suspicatur. Plauti milite hoc quoque etiam contaminatum est, si quod aliud: *Scen. Iam ne est ante adi*

Tum ipsa est nimium lepida, nimisq; nitida femina.
Hercle vero iam allubescit primulum Palaestrio.
PA. *Prius nequam illam oculis tuis. Pyr. ideo id quod credo tibi,*
Cum hac locutus. Illa autem absens adigit me vt amem hercle hanc quidem. Lego:
Prius nequam illam, oculis tuis? Pii, video: idque credo tibi,
Cum hac celox tam bella; illa autem absens subigit me, vt amem hanc quidem.

Bucco miles, qui non nisi de verbis serui saperet, quando is ancillam illam internuntiam, *celocem* appellasset; quia inquit, haec celox tam bella est, fidem mihi facit, lepidiorẽ esse longe dominam. Sed nimis quam elegans erit, si scribamus:

—— video: idq; credo tibi,
Cum hac celox tam: illa autem absens subigit me.

Ita enim militi verba defuerint imperitia: aut alioquin de triuio inepti hominis similis oratio exierit. Id monet vetus interpres eo loco Eunucho: *—— tum sicubi eum satietas*
Hominum aut negoci si quando odium ceperat,
Requiescere vbi volebat, quasi: nostin?

Sed & poni ita amat illud, *tam*. Casina: *Scen. Sensim superat solle*

———— Pectus mihi icit nunc hac cubito.

Sane nollem dictum. Minus vero aberat, *laudam* esse, quæ desisset virgo esse: nec hoc ad publicas lauationes referendum fuit: ad quod cótinuo, si caput cum viro limassent, aquam sumerent: qua de re Ouidius:

Dedecus hoc sumta, dissimulauit aqua.

Et ludicrum Vergilii:

Vade per has vites, quarum si sumseris vuas,
Quas aliter sumas ho,pes habebis aquas.

Et Cicero in ea pro Cœlio: *Num ideo aquam ego adduxi, vt ea tu inceste vterere?* Sed & eo modo Martialis, & multi alii sæpe. Ne hoc quidem verum. Quid enim ita attinuisset quæri? nam iam præcesserant illa:

Ingenuamne, an libertinam? PA. *parui istuc facio, dummodo*
Eam des, quæ sit quæstuosa, quæ alat corpus corpore.

Nil pote illustrius: neque committam, vt campum hunc nacta frustra se iactet oratio nostra. Satis enim explicate & aperte hoc ait, meretricem velle se: ne addam, illa de lauationibus publicis ad ingenuas spectare: quibus virginibus loqui in scena non licuisset? multo minus sycophantiari. Et illud cogitasse Plautum ostẽdit Palæstrionis responsio. Omnino autem *lauta* est, Lucinam experta. nam a partu lauationibus multum vtebantur. Ostendit Sosia Amphit. ———— *hei perii miser.*

AM. Quid tibi est? SO. *ad aquam præbendam adueni domum*
Decumo post mense, vt rationem te dictare intelligo.
AM. *Bono animo es,* SO. *scin' quam bono animo? si situlam iam cœpero,*
Nunquam edepol tu mihi diuini quidquam creduis post hunc diem,
Ni ego illi puteo, si occepso, animam omnem intertraxero:

Sed & *lautos pueros* appellatos opinor, qui nouæ nuptæ cereum lucerent, quod ante nimisquam lauarent. Ille locus insigni Æschrologia sententiam occultat, vt mihi quidem videtur, venustissimam: *Curculi. Act. 1. Scen. 1. initio.*

Nam mulier nunqua molitori supplicat, si qua est mala:
Domi habet hortũ, & condimenta ad omnes mola maleficas.

S.cen, nisi hercle

Sic enim corrigo. Videtur hoc dicere; *mulier nunquam olitori supplicat:* reuera dicit, *nunqua molitori supplicat.* *Nunqua* scribebant sine m. Epidico: *Qui pro. quin, vbique fere scriptus Catullus & sæpe Nonius*

Nunqua hercule hodie, n' si me orassis, solues,

Sic enim vetus codex Langii. Ita *promisca* pro *promiscam*: *Etiam, nequã dicendum; non, neq.uam, sit Sosipater*

Nunc ego Simonem mihi obuiam veniat velim:
Vt mea lætitia lætus promisca siet,

V. L. Camerarii. Et *eni* pro *enim* Ita semper *eniuero*, scribedũ apud Terentiũ: non *enim uero*, vt nugantur isti. & *eniuero*, sæpe

habet excusus Gruningeri. Verum ergo est, *nunquam molitori supplicat.* Et *molitor* quis sit notum in vulgus de illo Horatii:

—— *non alienas*

Permolere uxores ——

Vtitur ita *molendi* verbo Lucilius apud Nonium Euannerat: Varro, Depsere: Pomponius, Manducatur: Petron. Arbiter in Satyra: in sacris literis, lobus. In illo autem, *molu*, allusum as *molas:* & id in quibusdam libris reperitur. In *malificas*, ad *melificas*, adfinitas & cognatio soni quæsita: quæ item varie per exemplaria propagata. Hortum autem quem dicat, non est Delphis petendum: aruum scilicet muliebre. Noti sunt horti Hesperidum, qui profecto non alii in fabulis, quam id, quod in puellis honeste nominari nequit: & in iisdem hortis poma illa decantatissima nil nisi colei, alii quam Lanuuini: quod multis poetarum locis manifestum fit. Eandem partem in fœminis vocat *saltum* Curculione:

Act.i. Sce.i.

Tam a me pudica est, quasi soror mea sit; nisi
Si est osculando quippiam impudicior.
PA *Semper tu scito, flamma fumo est proxima.*
Fumo comburi nihil potest, flama potest.
Qui e nuce nucleum esse vult, frangit nucem:
Qui volt cubare, pangit saltem sauium:

Lego enim —— *pandit saltum sauiis*: cui emendationi maxima fides est e V. C. Langii. Neque sententia patitur aliud. Qui, inquit, nucleum esse volt, frangit nucem: ita qui potiri muliere, sauiando aperit saltum. Et, *pandendi*, verbum ita proprie. Illum versum:

—— *Et quidem ego ibo domum.*

Sc. nisi hercl.

Ad quem hominem inuestigando sumam operam, hunc dissimulauero.

Qui fuerit conseruus, qui hodie fuerit sectatum simiam:

Emendo:

Atque em hominem inuestigando sumam operam, hinc dissimulans numero,

Qui conseruos fuerit. Em, accusatiuus antiquus. *Numero*, vt in illis:

Amp. hact. i Scen. i.

—— *Numero mihi in mentem fuit,*
Diis aduenientem gratias pro meritis agere, atq; alloqui.

Et Casina: —— *hera mi.* ST. *quid vis mea ancilla?* PA. *nimium scauis.*

ST. *Numero dicis.* quod quid sit, veteres Grammatici non parcunt operæ tradere: & sine iis scire possis. Milite etiam hoc legitur pollutum:

Scen' satin. abiit. Act 1. Sce. i.

Nunc pol ego metuo, ne quid infuscauerit:

ego: *ne quid infuscauerit*, Simile Cistellaria:

Raro dabat vinum quod biberem; id metum Infuscabat. lego: *infutabat.* idque probat Sambuci C. V. Futari vinum docet Festus, cum miscetur lympha. Quod ergo metum non est, id est infutatum: & ita Milite accipiendum; vt quidem mihi videtur, lepide: nec abhorrent veteres editiones, in quibus legas, *infutauerit.* Præterea: *Scena. nisi quidem.*

Quod id est facinus? SC. *impudicum.* Pa. *tute scis soli tibi:*
Mihi ne dixis: scire nolo. lego: *tute scis solite.*

Et eam scripturam vehementer sensus approbat. Continuo enim hæc præcedunt:

Nescis tu fortasse, apud nos facinus quod natum nouum, impudicum.

Quare Palæstrio: *ego nescio, at tu solide scis.* Impudicos enim & muliebria passos, *consuetos* & *solitos* vocabant. hoc eo, quia *consuescere* & *solere* vsurpant pro, *rem habere cum quiquam.* Cistellaria:

Viris cum suis prædicant nos solere:
Suas pellices esse aiunt. Asinaria:

Asta igitur vt consuetus es puer olim scin' vt dicam? neq; enim is versus a Camerario omitti debuit, & certum est Ganimedeum officium intelligi. Nec est obscurum genus libidinis, *equus.* Martial. *Scen. cur me retentas.*

Hectoreo quoties sederat vxor equo.

Alludit & Petronius: *Nunquam,* inquit, *nisi in equestribus sedeo.* Plautus Pseudolo:

Etiamne facere solitus es puer? scin' quid loquar *Scena, mal & nequam.*
Male hoc modo. nam legendum est:
Etiamne solitus es puer? scin' quid loquar?

Neq; enim meritorii pueri faciunt, sed patiuntur. Verum ignorata vis est illius, *solitus.* Ab eadem mente, *consuetum puerum,* alibi quoq; vocat Plautus: & Lucretius, *canes consuetos,* absolute, sine præterea verbo, exemplo eodem, sensu alio: *Lib. 4.*

At consueta domi catulorum blanda propago
Sciscire, & corpus de terra corripere instant,
Proinde quasi ignotas facies, atq; ora tuantur.

Nam, *consuetos domi,* pellepide, quantum quidem eius iudicare possum, appellat, contra quam qui venatici. *consuescere* autem *domi,* quemadmodum, *curare domi,* Plautus: *seruare domi,* Terentius: alii alia. At interpres Lucretianus suum hoc loco versum inculcat; si diis placet. Et quasi parum sit, alibi hunc delet libro III.

Quæ quasi consuerunt, & sunt munita viai.

Vt autem pueri consuescere dicuntur, atque hinc *consueti,* qui, vt Petronius ait, teruntur; sic *via consuescere;* & ea sunt *munita viarum:* Græca figura scilicet, *via munita.* Sed ad Plautum:

Habes tabellas. AR *vis rogare, habeo & stilum.* *Act. 1. Sc. 1.*
Lego: *Habes tabellas?* AR. *vah rogare? habeo*

Item illic:

Scen. rem orn em.

Nempe ergo tu novisti militem meum herum? AR. *rogare mirum est.*

Emendo: AR. *rogitare?* Illa, *mirum est*, deleo, nec consuetudo aliter latini sermonis, aut numeri patiuntur. Pariter Hecyra:

Peperit filia. taces? hem, ex quo? My. ex quo? istuc rogitare patrem?

Perij: ex quo censes, nisi ex illo, cui data nuptum, obsecro?

Plaut. *Credo, neq; adeo arbitrari patris est aliter: sed demiror,*
Quid sit, quod tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum. praesertim, cum & recte, & tempore pepererit suo.
Adeon' pervicaci esse animo, vt praoptares perbitere,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam post scires,
Quamde esset cum illo aduersus animi lubidinem tui?
Ego etiam illorum esse culpam credidi, quae te est penes.

Qui versus contaminatissimi ab aliis eduntur: a me restituetos vincam suo loco. Sed illud:

——— ——— *istuc rogitare patrem?*

Dictum est, quomodo Eunucho:

Ah, rogitare? quasi difficile sit. ——— ———

Et Heautontim.

——— *Tantamne esse in animo insipientiam?*

Et hoc ipso loco:

Adeon' pervicaci esse animo? ———

Act. 1. Sce. 1. Non procul initio Militis:

Nam ego hanc macheram mihi consolari volo,
Ne lamentetur, neue animum despondeat,
Quia se iam pridem feriatam gestitem:
Quae misera gestit fratrem facere ex hostibus.

Muretus emendat, *fartum facere ex hostibus*: hoc Lambinus probat. Ne tamen nihil noui reperisse videretur, mutat, *fartum*. nugas hominis, addit, quod ego non credo, in suis vetustis ita esse. at in Camerarii, quod optimum fuisse res ipsa loquitur, diserte, *fratrem*: nec aliter vetustissima quęque, vt ex Vgoleti & Grapaldi, atque etiam Baptistæ Pii, tum Sarraceni editionibus constat. Primi ii coniecerunt, *fractum*, ex, *fratrem*; non ex *fartum*; ne putes. *Fratres* qui sint hoc loco, Arnobius docebit: Si *enim*, inquit, *quaecunque ab hominibus fiunt, maximeq; in re sacra, debent habere suas caussas, nec sine ratione est quicquam in negotiis omnibus, atque in omni administratione faciendum, ed. sseritate nobis, & dicite, quae sit caussa, quae ratio, vt haec etiam diis dentur, sacrisq; adoleantur altaribus? In hoc enim diutius loco huic caussae vel maxime necessario immoramur, insistimus, inhaeremus, cupientes addiscere, quid cum pultibus deo sit, quid cum libu, quid diuersis cum fratribus, consf. et omis iure multiplici, atq; impensarum varietate conditis*: Itaq; sacrorum

Fratres pro insitiis, ex concisa carne verbum sacrificiorũ.

verbum

verbum est; quæ extra rem diuinam non fere profanabantur: neq; magis repudiandum, quam aut *apexabo*, aut *longauo*, aut *offa penita*: quam ipsam tamen *offam penitam* male quoque hac fabula Camerarius in porcinam mutauit:

Sed ijdem homines nunquam dicunt, quanquam appositum est ampliter, *Sc. Cohibete intra limen.*

Iube illud denuo tolli: hanc patinā remoue: pernā nihil moror.

Aufer illam offam penitam. probus hic conger frigidus.

Nam & Festus penitam offam esse ait, porcinam cum coda, quæ olim penis erat: & Arnobius: *Quid duceda? quid nania? quid offa? non vulgi, sed quibus est nomen, appellatioque penita: ex quibus quod primum est, in exiguas aruina est miculas, & minutim insecta de more: quod in secundo situm est, intestini est porrectio, per quam proluuies editur, succis per rex siccata vitalibus: offa autem penita est, cum particula visceris cauda pecoris amputata.* Hoc ergo maneat, & *offam penitam* apud Plautum relinquendam; & *fratres* qui quidem fiant ex concisa & comminuta carne.

Eadem fabula:

Rogitabant, hiccine Achilles est, inquit, tibi? *Act. 2. Sce. 1.*

Imo eius frater, inquam: innuit illarum altera:

Ergo mecastor pulcer est, inquit, mihi,

Et liberalis visus Caesaries quam decet:

Putem verius scribi:

Imo eius frater inquam: infit illarum altera,

Ergo m. p. e, inquit, mihi, Et l. vis.

Sub finem comœdiæ:

——— *obsecro mitte mulierem,*

Ne affligatur. PY. *Quid istuc?* PA. *postquam abs te abit, animo male* *Sc. quid modi.*

Factum est huic repente misera. PY. *accurrite intro atque afferte aquam.*

PA. *Nihil aquam moror.* PY. *cur?* Pa. *malo ne ipse intertenueris.*

Quaeso dum respicito, capita inter se nimis nexa hic habent.

Non placet: labra & labella inter se ferunt admodum.

Ple. *Tentabam spirarct, an non. at eam ad nos iam oportuit.*

Sin magis vis, ambos mittam. Pa. *nolo retineat, fleo miser.*

Ita Camerarius: sed nihil, hoc quidem loco sibi explicauit. Nos, quod musæ approbent, non longe a scriptura Plauti confidimus discessisse coniecturam nostram, cum Basil. cod. consulimus:

——— Pa *obsecro retine mulierem,*

Ne affligatur. Py. *Quid istuc?* Pa, *postquam abs te abit animo male,*

Factum est huic repente misera. Py. *accurrite intro atque afferte aquam*

Pa. *Nihil aquam moror.* Py. *cur?* Pa. *malo merum ne ipse internaneris.*

Quaso dum resipiscit. Py. *capita inter se nimis nexa hic habent.*

Non placet. labra labellis ferrummauit admodum.

Pl. *Tentabam spiraret, an non: at eam ad nos iam oportuit.*

Pa. *Sin magis vis, ambos mittam.* Py. *nolo retineat.*

Pa. *fleo miser.*

Res tota in aperto. Qui deperibat Philocomasium, Pleusides eam venit habitu thalassico arcessere. illa quod æque insaniret Pleusidem abire a milite studebat: hoc suspicari ipsum militem tamen nolebat. itaq; inuitam discedere simulans, afflet identidem: &, vt postremum liceat amplecti, illum, rem scilicet magnam, exorat: atq; inde digressa, auersaque simulat animo linqui se, & iam casuræ speciem præbet. adiuuat scenam Palęstrio, quod in se est: & memoriter, retinere, inquit, istam, ne cadat. Pleusides impotentissimus amator, siue vero ratus, animo eius male fieri, siue quamuis minimam amplectendi caussam, occasionem suam putans, vt ruituram suscipit. Inter hæc miles, quando dolum non suspectat, aquilam iubet obsipari: quod defectis solet: Palæstrio negat opus esse: &, vt curam illam periculumq; discutiat, ioco rem diluit malle merum se, quam aquam, aut vinum futatum: simul quod osculantes inter se (vt est impudẽs & incautus amor) Pleusidem ac Philocomasiũ videt, veritus ne suboleat militi, vetat accedere ipsum propius, dum resipiscat Philocomasium: secus, renouatum iri eius conspectu dolorem. neq; latere tamen potuerunt, quin limantes capita, &, vt ait Laberius, collabellantes manifesti prope fierent. Quare dubio procul est, illa militem dicere: *Capita inter se nimis nexa hic habent*: & quæ deinceps sunt. Neq; enim Palæstrioni vllo modo conueniunt: ne addam, quod mussaturus erat, ne se indicaret. at audisse ea verba etiam Pleusidem, argumentum est responsio. Ceterũ illa rursum Palæstrionis sunt: *sin magis vis, ambos mittam:* quippe qui illorum impotentiam videret, & metueret, ne ipsi palam facerent omnia, hoc operã dabat, vt illos quamprimum ad nauem dimitteret. Porro autem miles ita missam Philocomasium fecerat, vt videre tamen coram basiantem alium minime sustineret. itaque nolo, inquit, naucletus retineat Philocomasium: versusq; inde ad curam mittendi, iubet sarcinas efferri foras Hęc ita ego opinor. Quod autem eum versum sic scripsimus: *labra labellis ferruminauit admodum*: hęc simus veteris scripturę vestigiis in Basiliẽ. & vero antiquissimos eodẽ modo repræsentasse, de veteribus editionibus coniecturam facimus. Eleganter, *labra labellis ferruminare*. *Ferrumen* autem quid sit & *ferruminatio*, vel pueris notum. Veteres glossæ: *Ferrumen*, σύμμιγμα: *ferruminat*, συμμ. Plinius solens vtitur, vt libr. 16. cap. 36. *Ceterum gracilitas nodis distincta*

distincta laui fastigio tenuatur in cacumina, crassiore panicula coma, neque hac superuacua. aut enim pro pluma, strata cauponarum replet aut vbi limosiore callo induruit, sicut in Belgis, contusa, & intersecta nauium commissuris, ferruminat textus, glutino tenaci, rimisq; explendis pice fidelior. Restituit id aliquot locis Politianus quare iocus Scalæ, & id genus ineptis nebulonibus fuit. alii V.C. si vt Lābinus scribit, *firmant,* referunt, malæ fidei sunt. Nam *firmare inter se labra,* non Latinum. Haud longe hinc ita scribitur:

Metuoq; & timeo, ne hoc tandem propalam fiat nimis.

Py. *Quid id est?* Pa. *nos secundum ferre nunc per vrbem hac omnia.*

Optime, & caue libros illos audias, qui habent: *nos palam ferre nunc per vrbem hac omnia.* Nam *secundum ferri* dicuntur, quæ a seruis sectatoribus feruntur: ipsiq; pueri a pedibus, secundum ire. Amphitruone:

I tu secundu sequor. So. *subsequor te.*

Infra Milite:

Præcepta facito vt memineris. PH *totiés monere mirum est.*

Pa. *At metuo, vt satis sis subdola.* PH. *cedo vel doctas docebo.*

Memini malas vt sint mala: mihi pol e quo supersis.

Gellius lib. 1. Cap. 22. damnat formam illam, qua *superesse alicui,* pro, esse patronum, aut aduocatum, dicatur non in compitis solum, sed comitio ad tribunalia. Ego (nam fatebor) dubitaui adolescens semper. Legebam enim in Instit. lib tit. de curato: *Sed & mente captis, & surdis & mutis, & qui perpetuo morbo laborant (qui superesse rebus suis non possunt) curatores dandi sunt.* Et quod dicas hoc illius ætatis esse, qua latine loqui obliti erant, scilicet fuisse Institutiones e veterum I.C. commentariis, maxime Cai, consarcinatas: eorumque verbis loqui Tribonianum. Sed & elegantissimus Vlpianus l. his qui. D de tutoribus & curatoribus dan. *His,* inquit, *qui inea caussa sunt, vt superesse rebus suis non possint, dare curatorem prosonsulem oportebit.* Accedit Suetonius Augusto: *Cum Asprenas Nonius arctius Augusto iunctus, caussam veneficij, accusante Cassio Suero, diceret: consuluit Senatum, quid officij sui putaret. cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus reum; sin deesset, destituere ac prædamnare amicum existimaretur.* Quod quidem eo efficacius est, si Augusti verbis dicitur: quem munditias patris in sermone æmulum ne Gellius quidem negat. Postremum ad hāc rem Plauti hunc locum vocabam: quem e nouis veteribusque editionibus concinnabam;

Sic etiam Arnobius, & Tacitus Ann. III. Fide, inquit, ac virtute legatos, se consiliis superfuisse.

At metuo vt satis sis subdola PH. *cedo, vel doctas docebo:*

Memini malas vt sint mala: mihi pol ego superſum.

Nam hæc extrema ita diserte omnes ante Camerarium. Neq; non tamen mihi placet alterum illud: & potuit nasci mendum ex antiqua scriptura, E C O. hoc enim aut, ego, signat, aut *e quo.*

Sed eo dixi, vt viderent alii, quid mallét: mihi vtrumuis probatur.
Infra alia Scena:

Nam mihi, ajum virtute dicam propter, diuitiis meas
Licuit uxorem dotatam genere summo ducere.
Sed nolo mihi oblat ratricem in ædis intromittere.
Pa. Cur ne vis tnam procreare liberos lepidissimum est.
PE. Hercle vero,, verum, liberum esse, multo est lepidius.

Coniecturam facio e.v c.

Cur ne vis tnam procreare liberos, lepidust honos. recte sane. nam quæ illa tempora erant, publice honos lepidior non erat alius, quam liberorum parentem esse. Hinc apud Græcos, barbarosque præmia ipsis procreantibus: & ius trium liberorum, Romæ; aliaq; talia. Paullo ante hunc locum:

Es, bibe, animo obsequere mecum, atq; onera te hilaritudine.
Libera sunt ædis, liber sum egomet, volo libere.

Paruum mendum. Scribendum enim: *colo libere. Colere*, pro, *viuere*, perquam belle, aut ita simpliciter, aut vt Terentius, *vitam colere.*

——— nam vsq; dum ille vitam illam colet inopem.

Potest ita quoque: se liberum liberas ædes colere. *colere*, habitare. ita Marcellus quoque, & laudat Vergilium: *Hic mater cultrix Cybele: ———* id est, hic habitat Cybele. Item:

Prologo. *——— ——— quas dira Celeno,*
Harpyiæq; colunt alia. Et noster Aulularia: *Hanc domum iam multos annos est, vt possideo & colo.* Mostellaria:

Nunc hinc exemplum capere vult, nisi tune vis.
Nam eo magnopere ex te sibi exemplum expetit,
Quia hic audiuit esse æstatem per bonam:
Subdiu coli hasce solere perpetuum diem

qui postremus ita scribendus est: *sub dio* &c *Sub dio*, quod Horatius: *Sub Ioue*: quod tamen nemo nesciebat, etiam priusquam Theognis nasceretur. Hoc ergo heic est *colo*. Lambinus alia via nititur, minus recte. Initio huius scenæ:

Sc. cohibete. *Nam bene consultum, inconsultum est, si inimicis sit vsui:*
Neq; potest, quin si id inimicis vsui est, obsit mihi.
Nam bonum consilium surripitur sæpissime, si minus cum cura aut catalogo lectum est.

De catalogo profecto aliorum meræ gerræ sunt: & iam tum puer emendabam:

Locos nominandi casus pro locus. *Si minus cum cura, aut cate locos loquendi lectust.*

De loco enim dicit, vbi sermones conferant: quem esse lectum vult, ne quis arbitrari dicta ipsorum possit. Hoc gaudeo doctissimo Lipsio quoque placere. Eadem:

Sc. cohibete. *Ecquam tu potes reperire forma lepida mulierem,*
Quæ facetiarum cor, corpusq; sit plenum, & doli.

Ita Ca-

Ita Camerarius, alii omnes, *fallaciarum*. mihi lubet verum esse, *pellaciarum*: neque cum sententiam specto, dubium habeo, quin germanum sit Plauti. Facetias in corpore non agnosco: nec fallacias admodum. *Pellacia*, autē heic proprie, vt apud Arnobiū in 4. *Quis est, inquam, qui credat, ad humanas accubuisse Deum mensas? interemtum auaritiæ caussa? fefellisse supplices ambiguitate responsi? præcellere in furum ordine? adulterasse? seruisse? vulneratum esse? & adamasse? & per omne in libidinum formas incestarum, cupiditatisque circumegisse pellaciam.* Quod autem e liberis fugerit, vbi manait?

At vos, deducta quibus est fallacia luna;
Et labor in magicis sacra piare focis.

Lib. 1. el. 1. Propertii.

Ita cum apud Propertium lib. 1. eleg. 1. vulgetur, reponendum est tamen e V.C.

——— deducta quibus est pellacia luna.

Pellicere lunam, vt *elicere manes*: & Iupiter Elicius non alia ratione appellatus, vt scribit Varro: de quo item multa Arnobius in quincto ex Antiate: & Ouidius:

Eliciunt cælo te Iuppiter, vnde minores
Nunc quoque te celebrant, Eliciumque vocant.

Ille quoq; versus commentatores sollicitos habet:

At nemo solus sapit. nam ego multos sæpe vidi
Regionem fugere consilij, priusquam compertam habere.

neque tamen facilior cuiusquam loci restitutio:

——————— nam ego sæpe multos vidi
Regionem fugere consilij, prius quam compertam habuere.

multos, inquit, vidi, quos regio consilii fugeret postea; quantumuis eam compertam habuissent ante. De memoria enim loquitur: & id manifestum faciunt, quæ sequuntur, verbis Acroteleutii.

MVLTA PLAVTI EMACVLATA, PRÆCIPVE ASINARIA.

Nobilissimo viro, Iano Duzæ, Nordouici Domino.

ORdiar a querela. Hem, tot iam menses, neque quicquam interea a Duza: & illa, ocelle noster, cor mutatum, flos Agrippinensium, verba erant? Dices: adde istuc, iam hercle ego totidem in Palmerium. Fateor, & taceo. Enimuero quod non ex formula, Vt vellem, fuisse apud vos arbitreris, ita me Apollo vellet, vt nusquam libentius. Nam de adventitia, dispeream, quantum qui pote pessime, si cœna iucundior vlla fuit. quam medius fidius adhuc ruminor: & immortalis, credo, eram, nisi Artocreæ illam (cui quam? hei mihi, discendenti prandium dedit) ructarem, iā ludo-

re credes, & redire ad ingenium: quod te per salem & fel Satyrarum, per genium scriptorum tuorum rogo, ne aliter quid esse me suspiceris. Ego ne vt non meminisse queam, quo me vultu, quam prolixe, parum est verbis, etiam rebus semper acceperis? non faciam, neq; me deus ille seuerit. Tantum literatarum fabularum, tot ioca, seria communicata, toties, o dii conuiuia, quæ tua beneficentia erat, Saliarem in modum nobis acta obliuisci, ne cum volam quidem, potero. Etiam ausus es, homo candidissime, magna tibi de ingenio nostro polliceri, & si esse pars ibi Academiæ vellem, amplissimam conditionem ferre: qua ego tametsi vsus non sum, iudicio tamen tuo, siue id error fuit, delector: & quo de homine mereri volueris, quod musæ meæ poterunt, testificari nusquam desinam. Sed quid Lipsius, quid agit? ille musarum amor: ecquid moginatur Menippeas? quid Hautenus autem? quid Tiara? & tota illa cohors doctorum hominum, Rhambertus Horæus, Drusus, Alexander Rhatlo, Hácius? En vnquam erit, cum vos, dulcissimæ animæ, amplectar? *Cum vestum Ibericis fastus*: sed obe Apollo, cedo quibus Plautus locis aliquot emendetur: si Duzæ videtur ac primum id quod Milite glor. vulgatur:

SCE. *Timeo quid rerum gesserim hic, ita dorsus totus prurit.*
Pa. *Scin' te perisse nunc quidem domi certo?* SCE. *certa res est*
Nunc nostrum obseruare ostium voluisse. Repono:
——— *Certa res est,*
Nunc nostrum obserare ostium, ne euolet.

Qui se Philocomasium per ostium foras edidisse putaret in posterum ait obseruaturum ostium, ne euolare illa tam facile possit. *Obserare*, passim in *obseruare* degenerauit Asinaria:

Illic homo a tis compilauit, mor. si fecit suo.
Vt illi qui tam indiligenter obserauit ianuam.

Sic enim rectum est, non, *obseruauit*. Curtius lib. 10. extremo: *Igitur Perdicca territus, conclaue, in quo Alexandri corpus iacebat, obserari iubet.* Ita emendaui, cum esset in omnibus, etiam scriptis codicibus, *obseruari*. Sequitur enim: *Ceterum haud difficulter a tot milibus armatorum claustra fracta sunt.* Casinæ quoque initio versus est, quem nunc quia commodum in mentem venit, lubet emaculare:

Ita te aggerunda cernuum aqua faciam, probe vt postilena possit ex te fieri.
Post autem nisi ruri tu eruum comederis,
Aut quasi lumbricus terram. Legendum:
Post autem nisi tu ruri acus eruum eueris.

Eruum concrete: quo exemplo in epitaphio Sergii Polensis parasiti: *Abite in rem vestram viatores optimi, his nugis ambagibus*

condonati

condonati posthumis. Nugæ ambages, abstractum cum concreto quasi, nugaces ambages, aut nugæ ambagiosæ. Sed & Isidorus, *veto iaculum*: & Horatius, *Stertinium acumen*: & Sallustius, *mulierem Galliam*. Et ita, *Italiam*, pro *Italicam*, Iustinus historicus; aliaque multa multi ad eam faciem dicunt. Terentius Phormione:

Nam iam adolescenti nihil est quod succenseam.
Scillum minus notat: quippe hom. iam grandior,
Pauper, cui in opera vita erat, ruri fere
Se continebat. Legendum: —— *Cui opera vita erat.*

Opera adiectiuum, aut adiectiui facie, pro, *operaria*. est enim nominandi casus, *opera vita*. neque mirum adeo. Sic enim omnes, Cicero maxime, *operas* pro operariis dicunt Scio interpretem veterem dissentire. &, *opera*, auferendi casu accipere, ac vitam pro victu interpretari: quomodo sane Sticho:

Auspicio hodie optimo exiui foras,
Mustela murem mihi abstulit prater pedes:
Eum strenam obsonauit. spectatum hoc mihi est.
Nam vt illa vitam reperit hodie sibi,
Item me spero facturum.

Sine controuersia heic vita pro victu Plautus. Sed alterum magis placet. Trinumo:

Cœna hac annona est, sine sacris hereditas. *Sc. Minus quindecim.*

Cœnam annonam, tanquam cœnam annonariam vocat. *Annona* enim hic adiectiuum. Cœnas parasiticas, & annonas, quod sine impensa, alieno sumtu darentur. & hic, & Captiuis hereditatem sine sacris appellat. Nam quod vir doctus, amicus tuus, emendat;

Cœna hac an non est sine sacris hereditas? hariolatur. Ita propemodum arbitrabar Amphit. *lectum locum* dici:

Experiere istuc mauellem me, quam mi memorarier.
Prius abis quam lectus, vbi cubuisti, concaluit locus. *Sce. Bene vale.*

Priscianus tamen, *lectus*, hoc loco genitiuum putat: sed qui minus sit *lectus locus*, quam *manubia machara*, Truculento; aut *commeatus cibus*, Captiuis.

Non ego nunc parasitus sum; sed regum rex regalior:
Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus. *Sc. Quanto in pectore.*

Cibus commeatus, quia alius etiam cibus non commeatus; & quidam commeatus non cibus. magnifice autem, & militariter, quia se magnum fecerat, *commeatum* appellat. illud, *cibus*, vt parasitus. Nunc redeamus. Nisi tu ruri, non eruum, sed paleam erui (id enim est acus eruum) comederis, ieiunabis. Eruum ipsum non sensisse Plautum, coniecturam facias, quia non vtilissimum, neq; sordidissimum est: & continuo *lubricum* ac *terram* nominat. Nunc Asinariam percurramus.

Nam si huic occasioni tempus se subterduxerit, *Sc. vbi ego nunc.*

Nunquam pol indipiscet quadrigis albis postea.

Sine controuersia legendum:

——— *ind pisces quadrigis Argis.*

Argæ autem quadrigæ eædem, quæ Argiuæ. Amphitruone ——— *in illisce habitat ædibus*

Amphitruo natus Argis ex Argo patre.

Meminit & Nonius Argiuæ quadrigæ omniũ scriptis eximiæ. Vnde illud: *Aptum equis Argos.* in quo risi equidem multum Lãbini interpretationem. Sed *Argos aptum equis*, ita dixit propemodum Horatius, vt Varro: *Vbi lucus opacus teneris fruticibus aptus:* & Ennius:

Cœlum stellis fulgentibus aptum.

Copiam enim & pulcritudinem, duo hæc significat. Quamobrem non est nobis hic V. C. Roueriani scriptura damnanda: quando omnibus in ore est Argos ἵππειον καὶ ἱππόβοτον. Eadem: *Ead. Scena.*

Iussit vel nos atriensem, vel nos uxorem suam

Defraudare. dixit operam sese promissam dare.

mendum nimis apertum lego:

——— *dixit operam se promiscam dare.*

Siue, inquit, vxorem, siue atriensem defraudare institerimus, se promiscam (valet *promiscue*) operam daturum. Sic Pseudolo:

Nunc ego Simonem mihi obuiam veniat velim,

Vt mea lætitia lætus promisca siet.

Eadem Asinaria:

Scen. Quid hoc est.

Si dedero priusquam credidi, vix anno post exegi:

Doctissimus Camerarius non est adsequutus sententiam. Distinguo:

Sic dedero: prius quam credidi, vix anno post exegi.

Nunc sat agit.

Sic dedero, triumphus est: atque ita solent in comœdia, quibus successit. Phormione:

Sic dabo: age age, nunc Phormionem, qui volet, lacessito

Pœnulo:

Sce. Si ego minam.

Vbi nec leno. neque illa redeunt, nec quod eram, quicquam datur.

Pro minore parte prandii pignus cœpi: abij foras.

Sic dedero; ære militari tetigero lenunculum.

Lego: *Vbi nec leno, nec illa redeunt, nec quo de eram, quidquam datur,*

Pro mina oreid. arram prandij, pignus cœpi: abij foras.

Sic dedero, ære m. t. l.

Quod ad illud. *quo de eram*, arbitratur studiosorum vulgus esse, hoc modo venire ab *edo*, non a *sum*; quorum error eripiendus est. Truculento:

Dedi equidem ei quinq; argenti deferri minas:

Præter-

Praeterea vnam in obsonatum. AS. *idem hoc delatum scio:*
De eo nunc bene sumus tua virtute.

Menæchmis *Minore nusquam bene fui dispendio.* Mercatore: *Quid stamus? quin ergo imus, atq; obsoniũ curamus, pulcre vt simus:* Sequitur: *pro mina oreid. orei,* est, auri: & appenditur d, vt ruina versus sustineatur. *Plostrum, clostrum, codex, pollus,* & ad id exemplum *orum.* Terentius Adelphis: *Est alius quidam parasitaster paullulus:*

Nostin? —— ita V. C. Coloniensis, itemque alius ibidem in bibliotheca summi templi: quomodo Titinius:

Coquus magnum ahenum, quando feruit paulla confutat trua.

At idem pro eodem *pollus*:

Paussa, mea, ama bo pollulam laudem addito præfiscini.

Ita cum versum restituo. *Pausa,* verbum, idem quod *striga* siue *interquiesce.* Illud, *mea,* dicitur quomodo Adelphis:

—— *modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.*

Ad rem quod attinet; minam lenoni miles dederat pro prandio: eo postea nusquam apparente, arram prandii, pignus ex ædibus, lenonis secum abstulerat. Et verissimam esse opinor hanc emendationem. Quod addit,

—————— *are militari tetigero lenunculum:*

Ad rem quoque eam spectant versus Aullularia:

Ibi ad postremum cedit miles: as petit.
Itur: putatur ratio cum argentario:
Impransus miles estat, as censet dare:

quos versus explanat Varro de ling. latin. Eadem Asinaria:

Quid nunc? quid est? quin tradis huc cruminam herum pressatum.

Sambuci V. C. & vetustis editionibus adiutus coniiciebam.

Quid nunc? LE. *Quid est?* AR. *Quid tardas, hac crumina herum pressa tu.*

quod quidem rectum videtur. nisi mihi magis probatur:

Quin tradis huc cruminam are impressatam?

id est, cruminam grauidam ære.

Neq; vllum verbum faciat perplexabile.

Lego: —— *Verbum iaciat perplexabile*

In Hedorpii enim, *adeat*: in Sambuci, *audat.* Per sententiam non est, vt aliter scribi possit. De obscure enim & perplexe dictis, tum si quæ oblique vibrantur, ita Latini, vt dicant *iaci.* Cicero ad Att. *Sed illud scire cupio, quod iacis obscure:*

Lucretius perspicue:

Aut quod in ambiguo verbum iaculata reliquit.

Iacere sermones, Cornelius Tacitus, quod Virgilius, *spargere voces in vulgum ambiguas.*

Polulum lebellum, Cato de re rust. cap. 10 Afranium suspecta: Tamen animo ordiri me oportet paullula paullulũ, hoc est, paruа paruum. Sce. Cur me retentas.

Forte, si tussire occepsit, ne sic tussiat,
Vt quoiquam linguam in tussiendo proferat.
Quod illo autem simulet quasi grauedo profluat,
Hoc ne sic faciat, tu labellum abstergeas.
Potius quam quoiquam illa sauium faciat palam.

Quæ de his sauiis vulgata sunt non me fugiunt, esse formationem oris in lasciuiam, tanquam si ad basiandum compararetur: & in ea sententia Turnebum: qui tamen Arbitri testimonio minus iuuatur quam nihil *Et quia considerantium hæserant vultus, quidquid a spectaculo vacabat, commouebat obiter labra, & me tanquam furtiuis osculis, subinde verberabat.* Neque enim de lasciua oris confirmatione Arbiter. sed qua os ad deridendum ducitur, & spargitur: ne addam quod mendosissimum locum Petronii adducit. Legendum enim: *commouebat valgiter labra, & me tanquam furtiuis osculis subinde verberabat*, quod e Fulgentio Planciade cōstat. Et scis tu, Duza, non dicere aliud Arbitrum, quam illum Milite glorioso:

Itaq; hic meretrices labiis dum ductant eum,
Maiorem partem videas valgis sauiis.

Me non pœnitet V. C. sequi:

Potius quam cuiquam illa saliuiom faciat.

Nota veterum oscula: solitos transdere linguam ac proserpentem bestiam facere, & inuicem saliuas oris miscere. Itaque eleganter Catullus, vt omnia:

Sed nunc id doleo, quod pura impura puella
Suauia comminxit spurca saliua tua.

& osculantes, vt sunt ineptiæ amantum, rogabant amicam, saliuium sibi faceret. Hoc etiam addam, tametsi nihil attinet:

Scena. Vnū quodque. *Quam magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert:*

Scribendum e V. C. Langii, *tam æstus te portum refert.* Grammatici sanciunt, duo ne propria nomina, *rem* & *domus*, præpositionem repudiare: atque ea sola: qui profecto non heic tantum legibus suis frangere, vt ait ille, ceruices possunt, vt nihil nimis faciant. Ita in alio verbo Casina.

Certum est hunc Acherontem præmittam prius.

Sic *Acheronti*, vt *domi*, Captiuis:

Facito ergo vt Acheronti cluas gloria.

Accius Phœnissis:

Iussit proficisci exilium quouis gentium.

Proficisci exilium, vt *proficisci domum*. Item Catullus:

Cur non exilium, malasq; in oras itis.

Scen. 2. Sed reuertamur:

Verum meam vxorem Libane nescis qualis sit?
L. Tu primus sentis, nos tamen prænoscimus.

Conan-

Conantur omnes; etiam Cammerarius: sed conantur tantum. Langii V. C. *nos tamen in pretio sumus.* Scribo: *nos tamen inprimo sumus.* Tu quidem, inquit, sentis primus, nos tamen in illo ipso primo sumus. Nam, *premos*, hic vetuste pro *primus*: atque ea mendi origo. Ridicule ait, Demænetū ipsum sentire primum vxoris importunitatem & duritiem, se tamen in ipso illo primo esse. nam non abesse, quoties ea feruere incipiat, quin ipsi loris cædātur, cum maritus verba sola audiat. Hæc sententia est: quæ vel ita conficitur, vt intelligamus, seruorum fortunam cum heri ipsius coniunctam esse: vel hoc dicere Libanum, nihil esse quod queritur senex: se reuera sentire, quid mulieris ille vxorē habeat. Atque hanc veram lectionem opinor. Poterat quoque:

Primus sentis, nos tamen imprimo scissimus.

Atq; ita, *inprimo*, aduerbiū sit, vt, *inprimus.* Sall. Iugurthi: *Sic animis eorum arrectis, equites in primo latere, pedites q̄ artissime pergere, & signa occultare iubet.* Quid hoc est, *in primo latere*? Deinde. quid ei refertur quæso: Sequitur: *pedites quam artissime.* Sed quomodo id prioribus aptum est? Scribo: *equites imprimo late, pedites quam artissime pergere.* Vt enim suspicio fieret oppidanis, Iugurtham esse, qui veniret, auxiliares Numidas equites dilatare, & spargere agmen: pedites cōtra iubet: qui Romani essent. Quod ad Plauti versum, mutarant fortasse, qui hoc exemplo, *scissere*, Amphitruone, & præterea apud Terentium non legerant, aut legisse non meminerant. Eadem fabula:

Interij si non inuenio ego illas viginti minas. Scena. vnā quodque.
Et profecto, nisi illud perdo argentum, pereundum est mihi.
Nunc pergam ad forum, atq; experiar opibus omni copia.
Scribo: —— *atq; experiar opibus omnibus copiam.*

Experiri copiam fallor? an valet, sollicitare aliorum benignitatem, vt tibi copiam faciant? *omnibus opibus*, hoc est, accuratissimis precibus. Nam verba plus, minus nihil valent, quam hoc, diligentissime. Mercatore

Ex summis opibus viribusq; vsq; experire, nitere.
Sed & alias admodum quam sæpe. Eadem Asin: Scena. Vbi ego nunc.
—————— *hem istuc ago,*
Quomodo argentum interuortam. & aduentorem & Saureā
Lego:
Quomodo argento interuortam e, a, e, s,

quomodo, inquit, vtrumque argento circumducam atque euortam? Petronius: *Si hercle interuertissent pecunia vos, si fidem proditione lasissent, satiari tamen potuissetis. pœna hac quam videtis.* Sic lego. Vulgo: *interuertissent pecuniam vestram.* sed meæ lectionis vestigia memini in Britannico condice esse. Eadem fabula glossema irrepsit in illum versum: Scena. Persi dia laudes.

Perii hercle. Si verum quidem est decorum herū vehere seruū.

Decorum, enim irrepsit, interpretatio illius, *verum*. Nam, *verum*, id est, *decorum*. Horatius:

Metiri se quemq; suo pede verum est.

Scena perfidia laudes.

Aduorsum stimulos, laminas, cruceſq; compedeſq;
Neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias,
Inductoreſq; acer rimos, gnaroſq; nostri tergi:
Eas nunc legiones, copias exercitumq; eorum
Vi pugnando periurijs nostris euge potiti.

Repono: *Inductoreſq; acerrimos*: & postea:

Ea nunc legiones, copia exercitusq; erorum
Vi pugnando, periur. nost. e. potiti.

Inductores pro ductoribus dixit, quod exercitum vlmorum in terga & scapulas inducerent: adde compedes & manicas quoque. Vetus glossarium *inductorem* interpretatur ἰμβιβάστην. Sequitur: *Herorum potiti*: quæ vera est scriptura. Quia idem librarii fecerant, quod semper, &, *erorum*, pro, *herorum*, scripserant, ob id mendi eius indoles in omnibus libris inoleuerat, neque tolli hactenus a quoquam potuerat. Pararat vxor Demæneti exercitum. eum Leonidas commemorat, stimulos, laminas, cruces, & quæ porro addit: ac ne quid iusto bello deesset, ductores etiam præfecerat, Sauream atriensem, hunc primum: deinde seruos lorarios. ob id nunc triumphant Leonidas, & Libanus, eas legiones & copias herorum suorum potitas: quam victoriam ii suis periuriis debeant. *Potiri herorum*, est, in herorum potestatem venire. Captiuis:

——— *perdidi vnum filium*
Puerum quadrimum quem mihi seruus surpuit:
Neq; eum seruum vnquam reperi, neq; filium.
Maior potitus hostium est.

Potiri hostium cadere in ditionem & potestatem hostium, contra quam fere solet. Sic locum hunc, qui viris doctis tantum negotii facessiuit, enucleauimus. Eadem:

Scen. quid. hoc est nego tij.

Iam nunc secunda mihi facis: sciebam huic te capitulo hodie
Facturum satis pro iniuria.

Paruates, nosse, olim quid quomodo scripserint: parua fateor; & adde, si quid vis: at parua res quoties non paruas turbas dedit? Scripserat Plautus:

IAM NVNC SECVNDAS MIHE ACIS

id est *secundas mihi agis*. at quia E & F tantum non eædem, ac C itē & G in V. L paruo discrimine sunt, abiit illud *mihe acis*, in, *mihi agis. mihe*, autē, q̄a vetuste E. p̄ I. Quando igitur Mercator, quicq̄d diceret Leonidas, idem dē fateretur; (& paret id ipsius responsionibus: *scilicet, ita res est: fortasse: non negassim*) iam nunc, inquit Leonidas, mihi agis secūdas, hoc est, adsentaris, neque contra tendis Seneca de ira lib. 3 *Optimum iudicauit, quidquid dixisset, sequi,*

ſsqui, & ſecundas agere Qui hoc in ſcena faceret, *ſubdigam* vocant gloſſæ veteres, & interpretantur ὑποκριτήν. De ſecundariis quidem & tertiariis nota res: & ait Cicero, ſæpe qui ſecundarum ſit partium hiſtrio, non actuoſiſſimum eſſe, non quin poſſit; ſed enim remittere contentionem, & gratificari ei, qui primarum ſit partium. Suetonius: *Et cum in Laureolo mimo, in quo actor proripiens ſe ruina, ſanguinem vomit, plures ſecundarum certatim experimentum artis darent, cruore ſcena abundauit.* Horatius. *ſic nutum diuitis horret,*

> *Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,*
> *Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro*
> *Reddere, vel partes mimum tractare ſecundas.*

Sic ergo *ſecundas agere*, hic dixerit Plautus. Quod tamen verius ſit, vt plerunque alias, *iacit*, in *facit*, abierit. Vere dico: nunquã fere aliter reperi: Sit igitur: *Iam nunc ſecunda mihi iacis* Iacis autem, ita pro *dicis*, notiſſimum, & verbum ſat eſt. Eadem.

> *Quid tandem? an me fœtet ne vxoris?*
> DE *Murrham olet.* V. C. *ſmyrnam olet.*

Sic enim veteres myrrham vocarunt. Cinna poemation ſuum Smyrnam inſcripſit, quod de Myrrhæ inceſto condiderat. Lucr. lib. 2. in V. edit. & in ſ. c.

> *Et contemtus odor ſmyrnæ, melliq; ſapores:*

quam ſcripturam interpres ne verbo dignatus eſt: vſque eo facilius illi fuit quiduis facere, quam ſua verba Lucretio reddere. Atque ibi mox quod de curru Cybeles addit, omnino ſcribendum eſſe:

> *Sublimem in curru bijugos agitare leones:*

Vbi omnes libri: *Sedibus in curru*; quale eſt tandem? quid ſimile, *ſe libus* & *ſublimem*? At ille tamen ad ſua ſomnia abit, & quomodo mendum inoleuerit, inaniſſimus coniectator, comminiſcitur. Nec eo dico, quod ſtudium improbem: ſed quod eum mundo impoſuiſſe, & qui non aliter eſſet, noluiſſe a quoquam leuiter reprehendi, æquo animo non fero. Quanto verius, ſcripſiſſe Lucretium:

> *Sedulus in curru bijugos agitare leones:*

Vt *ſedulus* aduerbium ſit, qua forma alia multa: aut; *ſeduli in curru*. Vt enim *ſella*, aut *ſedes curulis*, ita. *currus ſedulis*. Neque mala ſcriptura: *Sedulem in curru*; vt, *curulem* dicimus: quæ omnia vulgato mẽdo affinia ſunt. Sed & hæc comœdia, quod de *quaſſantis capite* addit quam ridiculum eſt, dii boni? quam ſine vlla ratione? quod doctiſſimo Turnebo imprudenti exciderat, hic arripit: & tanquam pœniteret, quantũ ſerraſſet, producit & trahit in conſequentias quoque. Quis vero neſcit & quod in veteri comœdia lectum eſt, *caſabundus*, & quod poſtea imitatus eſt Macrobius, alia forma, quam hoc *quaſſanti capiti*, dici? Quid?

quod etiam negat iratum fuisse Sauream: & tristitiæ fuisse hunc gestum: quippe qui demisso capite iret? cum illum refellant omnia, in omnibus maxime versus ille, qui sequitur: Apulei vero locum quod laudat: & ibi quoq; quiduis potius quam iratá anú quę quassarit caput, concedat fuisse. subiit mirari. an apud se fuisset. Et quid illis agas, quibus mero meridie tenebræ sunt? Sed nimirum veritus est, ne dare hoc aliquando cogeretur, actiuum, quod appellāt verbum absolute capi. Itaque quam ridicule interpretatur versum illum Mercatore?

Domi me ergo maneto. CHA *actutum face cum præda ut recipias.*

Lege, sodes; ridebis. At enim alia in Plautum sunt, quare ei debeamus. Illud opinor, cum Casina *tendacem equum* perseuerat, qui hactenus per omnes libros calamo & prelo scriptos, *tenax*, propagatur. nā, qs, inquit, est equus tenax? attētax is est, qui immodice arget in Venerem: a tentigine scilicet, & prurigine. Poterat mutasse sententiam, si Varronem saltem meminisset de lingua latina: vbi ita scribit, pertinacem a pertentendo dici, potius quam a pertinendo. Hoc quidem etiam Propertii versus loquuntur:

Scen. Agitatoren.

Quod si pertendes animo vestita cubare,
Scissa veste meas experiere manus.

Et illud Terentii:

Quid istuc video non licere hoc ut cœpi, pertendere.

Pertinax a pertendendo: quid non etiam tenax a tendendo? & exemplum est Terentii in eam rem quoque:

Verum si incipies, neq; vel tendes nauiter.

Ita enim Sosipater Charisius. Item Eunucho:

——— *Illa exclamat, minime gentium.*
In conuiuium illum? miles tendere inde ad iurgium:

Hoc ergo stet, tenacem equum esse apud Plautum, plus satis tensum, & vt ille ait, ostreolum. Sed Lambini quidem illud quoque tale est, M. stellaria:

Scena Melius anno

Velim vt velles Tranio Sed quid est negotii:
Tra. *Eloquar. herus peregre venit* Si *nunc tibi*
Chorda tenditur: inde in ferri cernuum,
postea in crucem vecta.

Sic enim emendauit Lambinus, quod in omnibus aliis mendosum erat. Sed profecto, si me negem scire quid sit, *venire in ferri cernuum.* nemini sapienti infelicior videar: ne ipsum Apollinem scire opinor. Non me fugit, Verrium Flaccum, & Isidorum, *cernuum*, calceamēti genus facere: sed & hoc scio, illos de male intellecto Lucillio errasse. Sed fuerit sane, vt illi volunt, calcei genus, quid id ad hunc locum? Quanto verius erat e vestigiis scripturæ veteris restitui:

——— *Tunc tibi*

Chorda tenditur: inde in ferriterinium:
Postea in cr.x.

Ferriterinium, carceres & catenas vocat, quod ferrum in iis teratur. Nemo quisquam ei rei locupletior testis, quam ipse Plautus sibi. namqui alibi *ferritribus* & *ferriteros viros* appellat. Trinumo:

Thruchus fuit, Cerconius, Crinnus, Cercobulus, Collabus. Sce. Stasime face te.
Occultcripeda, cruricrepida, ferriteri, mastigia.

Vbi tamen malim, *Cottabus*, pro, *Collabus*, a cottabo scilicet illo flagellorum. Sed hoc alias. Neque vero eius, quod præcedit. *Tum tibi chorta tenditur*; ea interpretatio est, quam ipse anquirit: sed simpliciter hoc dicit; tum tibi vincula nectuntur. Ante hunc locum eadem Scena est, vbi magis etiam delirat: Sce. Melius anno.

Quid agis? TR. *hominum optimum teneo.* SI. *amice facis.*
Cum me laudas. TR. *decet certe.* SI. *certe hercle, at ego te.*
Haud bonum teneo seruum. TR. *quid ita vero Simo?*
SI *Eia mastigia, a meridie amisti sero.*

Hæc postrema a Lambino sunt: quæ tamen ita fere in quibusdam scriptis codicibus reperiuntur, nulla sententia: tametsi Lambinus interpretatur: qua quidem interpretatione si quicquam ineptius fuit, caussam non dico, Duza, quin me cum tota mea gente vendas. Veteres codices sequor, & minima licentia lego:

Eia mastigia. nam quid a merenda auisti cero?

Primum fefellit, quod *auisti*, pro, *abisti*, scriptum esset: & de hoc primo Spicilegio. Deinde, *cero*, (quod verbum in vetustis libris liquet) pro, *gerro*. nam neque consonantes geminabant, & C ac G promiscuæ literæ in veteribus. Quid, inquit, tu gerro abisti a merenda? Quando enim totos dies cõuiuari solerent, miratur Simo, Tranionem, qui caput eius rei esset, a congerronibus discessisse. Congerrones suos ipse Tranio postea appellat:

Capio, inquit, consilium, vt senatum congerronum conuocem. Gerro autem contumeliæ verbum etiam apud Terentium extrema Heaut. *Concerras* pro congerris legimus in antiquo carmine Lucilii:

Tapullam rident legem concerræ Opimi.

Qui versus vehementer huc facit. Addam alium locum. Pœnulo: Scen. Satis spectatum.

Diespiter me sic amabit. MI. *vt quidem Adepol dignus es.*
SI. *Vt ego hanc familiam interire cupio.* MY. *adde operam, si cupis.*
ST. *Heus tu, sine pennis volare, haud facile est: meæ alæ pinnas non habent.*
MY. *Nolito adepol deuellisse, iam duobus mensibus volucres tibi erunt hircina.*

Longum sit referre, quam ridicule hæc omnia interpretetur

Lambinus: tum quo ineptiarum veniat emendando. Leniter autem emaculandum est: *Nolito adepol te vellisse.* cetera sana sunt. Negarat Syncerastus suas alas pinnas habere: vbi alæ volucrium sunt: Milphio accipit, tanquam axillas dixisset: simul impudicitiæ hominem arguit: si, inquit, hoc tantum, vnum mensem desieris vellere te (vellebantur autem & pilabantur homines cinædi) habebis alas hircinas. Volucres alæ hircinæ, quia impudicis hircus fere sub alis habitabat. ita audiendus locus ille Pseudolo:

Sed isthic seruus ex Carysto huc qui aduenit, quid sapit?

CH. *Hircum ab alis.* PH. *manuleatam tunicam habere hominem decet.*

E quo colligas, qui se aliis substernerent, vix aliter, quam hircum ab alis oboluisse. nam meritorii pueri, quos eosdem cauponios appellabant, manuleati erant. Pascitur animus opere: & iam libet porro. Versus sunt Mostellariæ:

Scen. Serui, qui cum culpa.

Nam illi, qui nihil metuunt, postquam sunt malum
Meriti, stulta sibi expetunt consilia:
Exercent sese ad cursuram; fugiunt. Sed
Hi si reprehensi sunt, faciunt a malo,
Peculio quod nequeunt facere suo.

Scribendum omnino:

Hi si reprehensi sunt, faciunt a malo
Peculium quod nequeunt facere suo.

Peculium facere a malo, quemadmodum, *as, diuitias parare a malo*, quod antiquum est, & elegans: nec committendum, vt diutius fugiat. Apuleius in Asino libro 6. *Quin tu, quicunque es, homuncio, lucernam mihi actutum expedias; vt, erasis intrinsecus sordibus, diligenter vsui aptum possim dignoscere, nisi nos putatis as de malo habere. De malo as*, furtis, latrociniis, rapinis, fraudibus partum. Sed Plautus in ambiguo ludit. De malo enim peculium, vocat offerrumentas & vibices e verberibus: quia, *dare malum*, est, *verberare & plectere.* Prologo quoq; Capteiuorũ frustra est Lambinus:

——————— iam hoc tenetis? optimum est.
Negat hercle ille vltimus, accedito.
Si non, vbi sedeas, locus est, est vbi ambules:
Quando histrionem cogis mendicarier.

Vix putem aliter scripsisse Plautum, quam emendaturus sum:

Quando histrionem cogis mendice rauier: aut, *cogis mendice rauiere. Rauere* vel *raui*, id est, raucescere, ad rauim clamare. Pœnulo:

Negasne apud te esse aurum, nec seruum meum?

LY. *Nego: & negando, si quid refert, rauio.*

Hanc

Hanc autem scripturam veram esse, aut proxime veram, affirmantes audiamus versus, qui sequuntur:

Ego me tua caussa, ne erres, non rupturu' sum.
Vos qui potestis ope vestra censerier,
Accipite reliquum.

Quando tu, inquit, qui te negas tenere, & histrionem cogis fauere mendicus es, non sum tua caussa rupturus ramices: at vos, qui assidui ciues estis, & locupletes, ac vestris opibus potestis censeri, audite reliquum. Etiam hoc in numerum venit, Trinummo:

Scena. Huic ego dici.

——— *agedum, nomen tuum primum memora mihi.*
SY. *Magnum facinus incipiscis petere.* Ch. *quid ita?* SY. *quia, pater,*
Si ante lucem ire occipias a meo primo nomine,
Concubium sit noctis, priusquam ad postremum perueneris.
Ch. *Opus facto est, & viatico ad tuum nomen, vt tu praedicas.*

Manifestarium mendum est. itaque emendat Lambinus: *opus farto est.* O quem te appellem nescio. Sed iuuet ineptae lectionis ineptiorem interpretationem apud eum legere. Mihi abunde est tam multos conscios habere sententiae, quomodo adolescens emendauerim:

Opus sacco est, & viatico ad tuum nomen: vel, *opus face est, & viatico.* Quod enim sycophanta diceret, tantum operis esse in nomine suo, vt, si ante lucem occipiat ire, concubia nocte venturus sit, respondet Charmides, face & viatico ad nomen eius opus esse: Epidico autem primo, sententiam rectam ex verbis non rectis euocat:

Quid tu? agis vt velis? TH. *exemplum adesse intelligo.*
EP. *euge:*
Corpulentior videre atq; habitior.

Ita enim emaculandum fuerat:

Quid tu? agis vt velis? TH. *exemplum habet.* EP. *intelligo euge,*
Corpulent. v. a. h.

Hac sententia: Quod quaeris, quomodo agam, exemplum habes meipsum. Hic enim nitor, haec habitudo mea testificatur fuisse mihi, vt vellem. & intellexit statim Epidicus, ac scilicet hoc, inquit, dicis, quando corpulentior ac habitior redieris, argumentum esse, bene te vsque habuisse.

MVLTA MACVLOSA QVÆ ERANT, TRVCVLENTO PLAVTI correcta.

V. C. Hieronymo Berchemio. I. C.

HAbes, Berchemi, sero, fateor, sed habes, quas tibi debebas, nugas: illas quidem partum meum, ceterum te obstetrice. Meminisse potes mensem hunc decimum, cum cœpimus impetum: interea temporis multa fastidia, multas; vt fit, nauseas: ac inibi sæpe fuisse, vt abortiremus, nisi bonitas tua sustinuisset. Et verum vis dicam? sæpe me, measque spes proieceram: simul aspexeram te, silescebant turbæ illæ, & venti ponebant. Siue hoc amor facit, siue genius tuus, sine te muta erant futura nostra omnia. Vides quam tibi personam beneficentia tua imposuerit. Qui eo animo, in parentem semper fueris, partum ipsum non potes quin tuearis. Hoc etiam negotium in benignitate reperisti. Vale,

O & præsidium, & dulce decus meum.

TRuculento:

Quid multa? atas huic si superet mulieri,
His cum anima ad eum habenti ersoteritur:

Lego:

Prologo. *Is cum anima ad eam habentiam ἔξω euerrerit.*

Omnibus fabulis Græcas voces ponere amat Plautus: nulla magis quam ipsa Truculento. Sed & illud *ἔξω euerrerit*, bis terue hac Comœdia. quare, vt solet, in argumento ponitur quoque. Lambinus alienam coniecturam secutus, de suo nugatur insuper, hoc est, cum populo risum mouere vult, pedit. *Habentiam* pro possessionibus Claudius dicit quoque apud Non.

In melle sunt lingua sita vestra atque orationes.

Sc. ad fores. Lego: *In mede s. l. s. v.* Sic enim libri Vaticani. Apud Propertium, *persuadent*: eodem exemplo, pro, *persquallent*.

Littora natiuis pellucent picta lapillis.

Nam in v.c *persuadent*: quod verius erat *persquadent*. Et ita me amet, Berchemi, ita te musæ ament, vt efficacius verbum, si quæreret Propertius non reperiret. Copiam enim densitatemque loquitur, quantum non verbum aliud: adde etiam, auram & nitorem lapillorum, quasi auri argentique. Proprie enim squalor in re inculcata, obsitaque congeriem, & splendorem, hæc duo significat: aut quod splendori pugnat: quo modo Accius Pelopidis, *auri squalorem*: Vergilius, *tunicam squalentem auro* quę omnia ita Gellius, vt mihi ne cincinnis quidem inurere reliquerit. Apud Manilium etiam *coda* pro colla:

——— *nec crede seuera*
Frontis opus signi, strictos in coda Catonis,
Abruptamq; patri Torquatum, & Horatia facta.

Ita enim in optimo V.C legerim:

——— *nec crede. s.*
Fro. opus signo: strictos in coda Catones,
Aut Brutos, aut par Torquatum, & Horatia facta.

Quod Roma seuerissimorum hominum habuit, commemorat in his Catones: quos strictos vocat a nota accuratæ virtutis, qui ad legem viuerent: vt; quod Sallustius de se scripsit, de Catone fortasse sensit; *nullius sibi vnquam delicti gratiam facerent*. Sed belle & poetice sane *strictos in colla Catones* dicit, tanquam si Catones secures ipsę in improborum colla essent & hoc amplius, eorum ceruicibus semper imminerent. Illud autem, *par Torquatum* eo quia duo Manlii, iuxta seueri vterque: & ab iis Manliana imperia. Quin etiam proditum memoriæ a quibusdam, ab vtroque filium securi percussum, illud tamen non recte fortasse. Sed Manilius poeta est. Quod autem alter horum tantum Torquatus, nihil in hac re mouet: quia postea omnes Manlii Torquati etiam: vt ita cum dicimus, Torquatus, audiri Manlium velimus. Et solitum hoc poetis; atque ita apud Vergilium *portus Velini*, & alia talia excusantur. Sic quidem restituta hæc sunt: nisi quod rectius videtur.

Aut Brutum, atque parem Torquatum. Ita ergo reponamus. Torquatus enim Bruto factis par, quia vterque liberos suos legibus gratificatus est. Eadem fabula: *Sct. ad fores.*

Hoc nobis vitium maximum est: cum amamus, tum perimus.

Si illud quod volumus dicitur, palam cum mentiuntur, Verum esse inscitè credimus ne vt in astu mutuamur ira. Lego: *Velut in astu mutitamus ira.* Gellius libr. 2. *Legi adeo nuper in Capitonis Attei Collectaneis, senatus decretum vetus C. Fannio, & M. Valerio Messala Coss. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua conuiuia agitarent, iurare apud Coss. verbis conceptis non amplius sumtus in singulas cœnas esse facturos, quam centenos vicenosque æris* Et 18. *Quam ob caussam Patritij Megalensibus mutitare soliti sunt, plebs Cerealibus?* Corrigendus Varro apud Marcellum *in Sumt*: *Cum nouissime mitteret, quantum sumti faceret.* Scribendum enim: *cum nouissime mutitaret*: & scilicet esse Varronis verba de eadem re, qua de scripsit Capito. Venuste ergo Plautus *mutitare* ita, pro, iræ atq; amoris vices variare: quomodo Patritii conuiuiis mutitabant. Et profecto ita est amor, vt vicissim pœne amator atq; amica arrideant, & succenseant: sin minus, quod proximum est, assimulent. Sed & *mutitamus*, patiẽdi significatione esse, vt item *mutamus*, pro, *mutamur*, nihil vetat: quo exemplo post:

Sc. Puero isti
Cruciare,
pro, cruciari

Vt miseræ matres, sollicitaque
Ex animo sunt, cruciantque

Non enim recte Camerarius, *crucianturque.* Atq; ad hanc faciem Ausonius dixit, *crucianti cauterio.* Ibidem:

Ne exspectetis spectatores, meas pugnas dum prædicem.
Manibus duellis prædicare soleo, haud in sermonibus.

Hoc mendum ex iis est, quæ nisi pueri in ludo scissent tollere, ab Orbilio vapulassent. Quis enim non videt reponendum *duelli*, aduerbialiter, pro, belli, hoc est, in bello? Ostendit id quod continuo est: *non in sermonibus.* Plautus Captiuis: *Domi, duelliq; duellatores optimi.* Nam ita in v.c. Samb. Lambinus tamen, *manibus*, inquit, *duellis, hoc est, bellicis.* Piget, pudetq; ineptiarum. Simile apud Petronium arbitrabar: *Itaq; conspicata eum Quartilla, cuius esset puer, diligentissima sciscitatione quæsiuit. Cum ego fratrem meum esse dixissem, quare ergo, inquit, me non basiauit? vocatumq; ad se, in osculum applicuit, mox manum demisit in sinum, & pertractato vasculo tam rudi, hæc, inquit, belle cras in promulside libidinis nostræ militabit. hodie enim post asellum diaria non sumo.* quæ quidem mendosa restituo: *& pertractato vasculo, rude hæc, inquit, belli cras in promulside libidinis nostræ militabit. Rudis* lanista ac gladiorum est, qua illi gladiorum vicem ad pugnam exercebantur: & baculū esse pueri sciunt, vel de prouerbio illo, rude donari. Venustissime ergo Quartilla pueri vasculum illud, rudem vocat, qua in primo cœtu, tanquam ferentariis armis in velitatione, libido, ceu pugna irritaretur. & continuo Rhetorum legem migrat, qui vetant a metaphora transire. Venit enim ad cœnæ promulsidem; quæ est tanq̃ in prælio ferentariorum initium. Quod deinceps est: post asellum *diaria non sumo*: eodem facit. Asinus enim in viris id quo sumus: si ita sit, vt extrema Casina describitur, quod calamitas nunquā attigerit: ideo quia nullum animal asino ostreosius. quod quidē etiam Apuleius innuit. Itaque in sacris queritur vates, mulieres Iudaicas animum tradidisse viris Assyriis, quorum caro sit, velut Asinorum & equorum. Neq; enim ad solam recutitionem referendū. Itaque *belli* heic est, in bello illo Venerio. Sed & vulgatum *belle*, bellum est Eadem Truculento:

Sc. Rus ma-
ne dudum.

Quid isthuc alienum est? amabo, mi Strabax,
Qui non extemplo ire si anne oportuit
Ita te quidem qui es familiaris Stribitur:
Ne me morari censeas. Leuiter deprauata sunt. Lego:
Quid isthuc; alienus ne es, amabo, mi Strabax,
Qui non extemplo inieris? anne oportuit
Ita te quidem q. e. familiaris? Quod sequitur:
Ne me morari censeas, in eo *morari*, prima longa efferēdum est. quod certum habeo fecisse poetam in stultissima persona ad mouendum risum. Sic enim sub finem fabulæ de eo ipso: *Stultus &*

insanus

Insanum damnis certant, nos salua sumus. Suetonius Nerone: *Morare eum inter homines desiisse producta prima syllaba iocabatur.* Eadem: *Saluus sum quia pereo, si non peream, pane vicem.* scribo: *plane euitor*: id est, interimar. Casina; *Casinam intus habere gladiũ aiunt, qui me, atq; te inuitet.* Sic olim: & agnoscit id Alciatus: tamersi Camerarius ediderit: *qui me atq; te interimat.* Apud Ciceronem vetus poeta:

Hac omnia vidi inflammari;
Priamo vitam vi euitari Eadem:

Hem mea voluptas, attuli eccam pallulam ex pari gratia tibi. St. Ne exspectetu.
Tene tibi. PH. *hoccine mihi ob labores tantos tantillum dari?*
St. *Perij hercle, iam mihi auro contra constat filius.*
Etiamnum me vili pendit. addit purpuram ex arat tibi.
Attuli duas Ponto amœnas.

Quæ omnia partem nullam sanam habent: habebunt fortasse, si scribamus:

attul. eccam pallulam ex parua Gracia tibi,
Tene t. PH. *h. m. o. l. t, t. d.*
St. *Perij b. i m. a. c. c. f.*
E. m. vilipendit. ad id purpuram ex Sara tibi
Attuli, & induuias Ponto amœnas.

Parua Gracia, scripsi, quia quam Italiæ partem Græci ipsi magnam Græciam appellabant, eam Itali, paruam Græciam. Iam ergo Plautus in palliata, tanquam si togata sit, loquatur: quod solet. In Italia autem lana Tarentina, primæ notę est. & oues illę Græcę appellantur. Plautus in Mercatore.

Quin etiam tibi ancillam dabo, natam annos sexaginta, Peculiarem. PA. *mi senex, tam vetulam?* Ly. *generis grati est. Eam si curabis, perbona est, tondetur nimium scite.* Quæ legenda sunt:

Quin etiam tibi eccillam dabo. n. a. s.
Pecul. Pa. *mi. s. t. v.* Ly. *generis Graij est.*

Camerarius, amor & cor musarum, *ancillam* edidit. Sed quid hoc est, *ancillam dare, qua generis Graij sit, & tondeatur?* quin ille tanquam de oue loquitur, & eę proprie peculiares. Nam *peculiaris* a *pecu.* ac *pecus* oues maxime: vt hoc cum dicimus, *pecus*, neq; addimus, oues accipiendæ sint. Sic Terentii Hecyra.

Partim qua perspexi his oculis, partim qua accepi auribus. E Bas. & Col. muto: *Partim qua persp. xi eccillis, partim, q. a. h. a* δεικτικὸν enim est, *eccillis*. pro. ecce illis oculis. Vt oues quædam Græcæ, ita Asiaticæ aliæ, siue Bithynæ, quas commemorat Plinius. Bacchidibus extremis.

Rerin ter in anno tu has tonsitari? So. *Pol hodie*
Altera iam bis detonsa certo est. BA. *vetula sunt thymiamina.* repono: *vetula sunt, Thyna, mina.* Cũ altera quæsisset, ecquid putet ter anno eas oues tonderi, quoniã toties Græcę oues tonde-

bantur: tum reliqua, quod, inquit, tu generis Græci esse illas arbitreris, Thynæ sunt, & amplius etiam, minæ *Thynæ*, sunt *Bithynæ*: quomodo *Thynas* merces legimus: & *Thynia*, *Bithynia*. Catullus:

Remitte pallium mihi meum, quod inuolasti,
Sudariumq; Setabum, chyrographosq; Thynos.

Item:

Quam te libenter, quamq; lætus inuiso,
Vix mi ipse credens Thyniam, atque Bithynos
Liquisse campos.

Minas autem oues esse, glabras, de Varrone notum. Turnebus hoc loco emendando plus decem pondo auctoritatis amisisse videri potest. Nam quid ineptius? quid, quod minus in mentem Plauto venerit? quid tam sibi ipsi repugnans, quam quæ ille multis verbis errat? Nam de Lambino non dicam: qui nusquam magis Lambinus est. Sed longius discessi, quod nollem. Aut itaque paruam Græciam pro Italia dixit, aut pro ipsa Ionia: quæ parua Græcia est; vt altera illa magna. & Ionia lanificio commẽdatur. Quarto versu *Sara* est Tyrus, quod a Festo Pompeio notatur. Ex Tyro autem purpura aduehebatur, quæ ob id Tyria, proprio epitheto. Postremo versu nihil affirmo: sed quod primum obuiam fuit, scripsi. Menæchmis: *Quid hoc est?* Me. *induuiæ tuæ, atque exuuiæ vxoris, rosa.* Hæc itaque militaria sunt, *induuiæ, exuuiæ*. Et qui diuersissimas orbis partes nominaret, Italiam, Asiam, Pontum; militariter tandem illud addiderit, induuias hæc esse, quas ille armis belli pepererit. Et induuias potius quam exuuias, ominis caussa. Sed tu videris. Berchemi Nam ego heic nihil scio, nisi nescio. Vereor enim, ne vnius vocis lacuna pateat: quod si est, relinquo coniiciendam Apollini. *Induuiæ autem Ponto*, vt Mercatore, *hospes Zacyntho:* & mox deinde, *ficos Zacyntho.* quomodo plane Terentius:

Opportune adeo nunc mecum argentum attuli,
Fructum quem Lemno vxoris reddunt prædia.

Sic enim omnino scribendum ex vetustissimis libris: non vt vulgatur, *Lemni*, Et Heautontimorumeno:

Minime: sed erat hæc anus Corintho haud impura: ei dedi exponendam.

Non, vt receptum est, *anus Corinthia*: quod vel numeri ipsi probant. Sic Asinaria:

——etiam nunc dico; Periphanes Rhodo, mercator
Diues, absente hero, solus mihi talentum argenti
Soli annumerauit, & mihi credidit: neque deceptus in eo. Postea

Sc. Lepido. hac fabula:

Prome venustatem amanti tuam, vt gaudia compares.
Ego interim hæc restitrici præsidebo; iste dum sic faciat
Domum ad te exagogam: nec quenquam interim istuc ad nos,

Qui

Prome venustatem, amantiam tuam: gaudia copies:
Ego interim heic restricis præsidebo, iste, d.s.f.
Domum a.t.e.n.q. interim i.a.v.
Qui.s.o. i.tu perge, vt lubet, ludos stos.

Quod ad primum, verbum id suspicabar etiam paulo post eadem tabula reponendum: *Sc. eadem.*

Nihili me: perdidi omne quod fuit: fio impudens:
Nec mihi adest ad illum pensi iam quos capiam calceos. legos
Nec mihi adest hillum pensi iam, quo copiem calceos.

Facilis enim & in multo vsu est illa syllabarum collisio. *Copiari* passiuo vsus est Cœlius: *Armis & magno commeatu copiantur. Hillum* pro, *hilum.* Sic enim scribebant. Et lepide Cicero ac Cælius litteris vnis atque alteris ludunt de Hirro, balbos esse se, & hillum dicere, quom hirrum velint. Contemtim enim appellāt qui minimi pretii sit. Sed ne quid dissimulem, scripturam illam.

Prome venustatem, amantiam, gaudia, copes amores; non damno. & meam sententiam libenter Scaligero condonauerim. Sequente deinde versu, *restrica,* sunt in aucupio funes, quorum ministerio potissimum aues irretiuntur. Festiuissime ergo ait, *restricis præsidere se velle:* & vna interim operam daturam, ne quis interueniat, quem abesse velint: vt item in aucupiis cauent ii, qui restricis præsident, ne quid animalium admittant, quod turbas det, & illicium comedat. De lenonia quidem arte, vt de aucupio, libenter poetæ loquuntur: & lena quidem illa Asinaria disertet

Non tu scis? hic noster quæstus aucupij simillimust.

Auceps quando concinnauit aream, offundit cibum: & quæ porro sunt Ouidius quoque hac de re,

Incidit, inquit, *in casses præda petita meos.*

Sed ne quid plus, minus dicam, cum scriptos libros in consilium adhibeo, & mentem Plauti coniecto hariolus, verius videtur: *Ego interim heic restitrix tricis præsidebo.* Sunt enim, vt ait Marcellus, *tricæ,* remorationes: & *tricari* idem quod morari. Itaque mala nomina; & qui soluendo ægre sunt, *tricantur:* quos *tricones nummarios* Lucillius vocat. Sic ergo se ait Asthaphium, dum hera intus rem suam amat, foris velle restitricem præsidere tricis, hoc est, quod continuo dicit, moraturam eum, qui odiosus interueniat. Quid si etiam *tricas* appellet tricones ipsos & inanes amatores, qui ferant docta dicta pro datis, & dare lenti non sint, vt ait Lucillius: vt alii, lenti sint? His ergo præsidere se dicit, sed restitricem. Lambin' ὁ πάνυ *vsus.* Enim, rei triticeæ, legi omnino nō debet. Hāc enim prouinciam heræ mandat: sibi alias partes sumit: ipseque adeo exitus eam coniecturam refutat, quæ nulli bono fuerit, nisi quod moras Dinarcho iniiceret. Ad extremum id dico tamen, simplicius esse, priori illi de restricis coniecturæ acquiescere. *Pergere ludos* postremo versu elegantes dixit: & tamen vsitatissime.

Tacitus Annali 1. Prospereq; cesura, qua pergerent. quem locum iniuria de mendo suspiciunt.

Nam *pergere iter, culpam, librum*, hæc talia, pro, in itinere, in libro perficiendo, in culpa pergere, meministi, sat scio, apud plerosq; omnes antiquos. Atqui id e medio nunc excessit: qui minus, quam alia sexcenta? nam vetusta abierunt, sic demum, si etiam venusta. Quod autem de hoc loco semper existimaui ..ó cam: scribendum videri; *tu perge, vt lubet lud' stes*, aut, *lud istos*. Modus sane carminis non postulat aliter: cui numeros restituere hinc a me non sentienti difficile sit. Sed & occasio mendi ex eo apparet, quod per libros vulgatur, *ludi isto*, aut *ludin istos*. Neque sane illa leuiora sunt, quæ a Cicerone referuntur in de Oratore, *vi surgentis, possicrentibus, so. Ahsfractis*, Redeamus ad Trucul

Docet Cicero antiquitus prioris fine eliso duas ita voces cōpelli in vnā solitas vt omnibus mediis, omnimo dis. Scan.ite hac. Sc.ite ite .hac.

Si aquum facias, haud meos aduectores incus s.

Lego: *meos aduentores incuses. Aduentores* in coponis & diuersoriis hospites: apud scorta, qui rei caussa veniebant: & ita præter alios Apuleius, & Petronius. *Incuses* autē leuius heic est quam pro re. Deinde:

emorierre ecyus si manu viceris.

Quid manu vicerim? fac quod iussi, mane, iā ego te heic offatim cōficiam. GE. *occidi optimum est, captio est: istam Macharam longiorem habes quam hac est: Sed verum sine dum petare.* Lego & distinguo.

——— *emori: re cocio. si in manum biteris.*

GE. *Quid manum biterim?* ST. *Vah, quo iussi? mane, iam ego te heic*

Off. c. GE. *occidi oppido: captio est.*

Sce. Quantas res.

Cocionis vocabulum contumeliosum notare multis locis visus sum, ducentibus sane vestigiis scripturæ. Milite quidem aperte in V. Bas.

Atque vt tu scire possis, edico tibi,
Si falsa dixis cocio excruciabere.

Contemtos fuisse ostendit prouerbium, Nihili cocio: de iisdem prouerbia iaci & sumi solita, illud Laberii, *Duas vxores, hoc hercle plus negoti, inquit cocio: sex adiles viderat. In manum bitere*, feci secutus sententiam. Et hoc quidem quid sit, *ire, venire hosti in manum*, scholæ sciunt. Sallustius ita: *Cupere prælium in manibus facere*. Verg. *Martem in manibus esse.*

In manibus Mars ipse, viri.

Poteram aliter: *Si manum iceris*: vt hoc militare sit: quomodo Persa: *Hei mihi, pugnum icit.* Quod enim mutandum suspicatur Lambinus, is est, quem ille quendam suum in Lucretio riualem vocat. Sed profecto nihili cocio: & quoi sum argutari, cū primam coniecturam veram putes? Postremo versu, *verum*, est pro *veru*. Et minus recte, verutrum, aut veruina scribitur: contraq; quam Lauzus sentit. Sic enim supra Geta:

——————— *tange,*

Modo, iam ego te heic agnum faciam, & medium distruncabo, si tu

Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.

Huc spectat, & se e culina veru allaturum minatur. *vtrum* pro *veru*, Rudente:

Namq; quidem hoc vere na um est verum: ita in manibus consenescit. Et paulo post idem Eadem:

———— *totus gaudeo.*

Mea illa est si repudiatur mihi; mecum mulier erit. reponendum erat.

Mea pila est: si. r. m. m. m. perit.

Nam illud, *mea pila est* prouerbialiter dictum, & venuste. Et meretrices, quæ se publicant, tanquam pilæ sunt. Næuius Tarentilla:

Scen. Neque gnatus est.

——*Quasi in foro pila*

Ludens datatim dat se, & communem facit.

At si non ipsæ pilæ, quasi ludunt pila. Vnde illud Afranii: *Datatim vxorem vt ludas.* tanquam de pila loquatur. Et hoc Pomponii: *quod ille dicit, cum datatim in lecto tecum lusi*: tanquam de ea, qua cum ludas pila. nisi scripsit Pomponius: *cum datatim in lecto te lusi.* Sed quanto verius est, bene habere Pomponii versum, & in Afranii sensum hunc subesse. vxorem tuam vulges? Sic ergo rectum opinor, *mea pila est*: tametsi fuerit cum suspicarer scriptum *Mea ila est*: & hinc natum mendum, non multo alia occasione, quam Terentii Hecyra:

Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres. Quem versum crede meæ fidei ita restituendum:

Quamobrem tetum orabam, vt ilam remitteres. Qui, *filiam*, scripserunt, stomachum indignabundi lenis sustulerunt. Habet enim hoc, *filiam*, nescio quid fauoris: illud alterum inuidiæ & caloris. Simile Heautontimorumeno:

Gnate mi, ego pol dabo tibi puellam lepidam, quam tu facile ames.

Sic in legem septenarii committitur. emendo: *ego pol tibi dabo illam lepidam.* Cuius ignoratione vocem mancam rati, *puellam*, fecerant: & in colenda elegantia, retinendaq; etiam sententia minus ingenio vsi fuerant. Nihil quidem potuit vt magis comicum esset ita Andria:

Nescio qui senex modo venit: ellum, confidens, catus. Similimum mendum Pomponii Pappo apud Nonium, *Manducatur*: *Nescio quis sellam vrget, quasi asinus, vxorem tuam, ita apertis oculis simul manducatur, ac molit.* Scribo: *Nescio quis illam vrget, quasi asinus, vxorem tuam.* Res in conspectu geritur. Itaque, *illam*, inquit, *vxorem tuam.* Lusum insigniter in vocabulo molendi. Asini enim certo in pistrino & molunt simul, & manducant. Truculenti quoque prologo in antiquis reperio:

Athenis tracta ita, vt hoc est proscenium.

Emendo: *Athenæ in acta sito, vt hoc est proscenium.*

Athenæ plures erant: in his Athenæ Atticæ: quæ eædem Athenæ in acta: de quo quia alibi ex instituto dico, heic non addam. Sententia est: vbi hoc proscenium est, illud sito Athenæ in acta. *Vt* pro, *vbi* apud Catullum, Horatium, & hunc ipsum Plautum alias; & vbi non?

Iussit operare, vt hac grata haberes tibi.

PH. *Grata acceptaq; ecastor habeo.*

Sce. Ite ite hac.

Scribo:

Iussit opere orare. Opere, id est, *magnopere*. Cic. ad Atticum libr. 4. *Nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te opere delector.* Sic in omnibus L. V. lego: *ne mihi sermo desit abs te, eo opere delector. eo,* id est, *quo*. At in vulgatis omnibus *magnopere*, reperias: nec defuerunt nuper, qui alia via ad deprauandum grassati sint: quibus per me quidem quiescere licet, & Ciceroni suũ sermonem relinquere. Vt *opere*, dicebant, pro *magnopere*: ita *magno* pro eodem: Infra hac fabula:

Scena vltima.

Mi homo, caue faxis vulnus tu iam, cui sunt dentes ferrei:

Vulgo ad se omnes intromittit: abstine istac tu manum,

STR. *Iam herele, iam magno tu vapula vir strenuus.*

Sic enim legendum & distinguendum. *Vapula magno*, hoc est, *magnopere vapula*. Atque ita paulo ante:

ST. *Malam rem i, & magnam.* SIRA. *magnopere serua tibi viaticum.* Terent. Heautont.

Meministin me esse grauidam, & mihi te magnopere interminatum.

Qui aliquid in hoc genere intelligunt, videre possunt, versum omnino non constare: & mihi hanc veniã dabunt vt *Bas.* secutus, scribam:

& mihi te interminatum opere,

Si puellam parerem, n. t.

Sce. Ite ite hac.

Ibi est, interminatum magnopere quod ego feci, rectum puto. *opere* pro *magnopere*, vt dixi.

Truculento illa quoque mendosa sunt:

Meretricem ego item esse reor, mare vt est: quod des, deuorat, nec vnquam

Abundat, at hoc saltem seruat vbi est ea apparet, huic des

Quantumuis, nusquam apparet neque datori, neque acceptrici.

emendo: *meretr. ego it. e. r: mare vt est: quod des, deuorat, nec vnquã*

Abundat: hoc saltẽ, si serenat: at vbi æstuat, eccum apparet: huic des

Quant.

Meretricem cum mari componit. quod enim des, neutri apparere: mari quidem, cum serenet, nihil: at si æstuet, tamen apparere: meretricem hoc peiorem esse, quod nusquam quicquam appareat.

pareat. *Mare serenat*, vel simpliciter, *serenat*. scis qua cum gratia heic sit. Aut hoc verum fateberis, aut quod nunc dicam: *nunquam Abundat: at hoc saltem seruat, & eccum, vbi aestuat, apparet*: vel *at hoc saltem seruat secum: vbi aestuat, app.* At mare, inquit, tametsi nunquam abundat, seruat tamen naufragia, & iacturas sibi. quinetiam, cum aestuat, apparent, & saepe in littora excernuntur. Meretrici neque ipsi apparet quicquam, neq; datori. Illud ibidem nihilo emaculatius:

Molestus ne sum? Ast. *nunc magis quam fuisti. nam si qui haud*
Nobis vsui est, nobis molestust. Sed obsecro da mihi operam vt Sce. Lepide
Narrem qua volo. D. *nam quid est?* Ast. *nam ea refert non* efficiam.
musset.
Intus bolos quos dat. Scribo: *nam si qui haud*
Nobis vsui est, nobis molestust. D. *obsecro da mihi operam, vt*
Narrem qua volo. Ast. *nam quid id mea refert, num mussest?*
Sed intus bolos quos dat? D. *quid? amat er nouus quispiam?*
Illa verba, *nam quid mea refert num musses?*

Astaphio dedi, ne alius esset heic Dinarchus, quam tota reliqua fabula: qui quidem se curiosissimum audiendi, si quid intus ageretur ostendit: & Astaphium vt eadem esset. Neque enim nunc primum fastidiose & fastose hominem reiicit: & contemtim habet. Illud *intus bolos quos dat?* cum admiratione proferendum, tanquam dicat, maximos. Sed si prodeuntem domo ancillam quaerere putabis ex argumento fabulae, cui narret quid intus geratur: quod, vt rem ipsam dicam, cum ratione magna est, ne praeter institutum comicum exeat, nisi quae narratura veniat, sic reposuerim, sub Astaphii persona:

——obsecro da mihi operam, vt
Narrem qua volo. D. *nam quid id mea refert, num mussest?*
Ast: *Intus bolos quos dat.——*

Fuge credere, quae hoc loco Turnebus, ne ipsi quidem auctori, sat scio, probata. nam quos nobis cudit numos & obolos, aerati sunt. quod quidem inuitus de tanto viro scribo. Eadem comoedia ita excuditur: *At te quidem.*

D. *Imo istac ad vos.* Ast. *ire non potes tu nimium pati.*
D. *Experiri sine.* Ast *imo operire.* D. *meliust experirier.*
Dicam adesse D. *vbi est?*
Ita quidem deliciae nostrae Camerarius. Lego tamen: Eadem Scena.
Imo istoc ad vos. Ast *iri non potestur.* D. *nimium potest.* Natum mendum; quia,
experiar sine Ast, *imo opperire: veis est experirier.* veis scriptu antiq.
Dicam adesse.

Multum haesi veteribus edit. Illud, *veis est*, prouerbialiter efferebant. Suetonius de Iulio Caesare: *Clamantem, haec quidem vis est, alter Casca aduersum vulnerat, paullum infra iugulum.* Plaut. Cap.

Vis hæc quidem est & trahi, & trudi simul.

Terent. Adelph. *Non omittis?* ✝c. *non,*

Nisi exôrem. M. *vis hæc quidem est.*

Itaque, experiri, inquit, & me inuito intro te coniicere, priusquam commodum sit, necne heræ meæ, scias, hæc vis fuerit. Deinde ludit in vocabulo, *experiri*, quod de certamine, & pugnis fere vsurpatur: vt, *experiri cum aliquo*, sit, *virium periculum facere. Potestur* verbum, vbiq; vetustatis legitur. Deinde excuditur:

Sæpe apud Lucretium.

Quam potest vno verbo eloquere, mittin me intro? Ast. *mendax es. Vnum aiebas, stridia dixit verba, atque mendacia.* D. *Abijt intro hinc iuit* Scribo:

Quam potest vno verbo. Ast. *eloquere.* D. *mittis me intro?* Ast. *mendax es:*

Vnum aiebas, tria iam dixti verba, & mendacia.

D. *Abijt, intro inruit.*

Initio, *quam potest vno verbo*, vt plenum sit, intelligendum est, *dicam*, vel, *audi me*: nisi continuandum: *quam potest vno verbo eloquere, mittis me intro?* tumque iocus & sententia omnis in distinctione. Dixerat Dinarchus, *verbo vno eloquere. mittis me intro?* respondet illa tanquam dixisset, *vno verbo, eloquere, mittis me intro.* Itaque duobus, inquit, nominibus mendax es: vnum verbum promiseras, dixisti tria: tum iis ipsis tribus mentitus es. neque enim intro te mitto At non se Dinarchus verbo vno dicturum spem fecerat: neque se mitti intro dixerat: sed illam verbo vno eloqui iusserat, mitteretne se intro, an non. Quare scribendum est, *mittis? non mittin?* ne sententia tota obruatur In distinctione tamen menti Dinarchi seruiendum est, vt semper in ambiguis, quæque ancipitem cogitationem audienti relinquunt. Vt enim dicuntur scribenda sunt non, vt audiuntur. Nam hoc quidem modo verba omnia ambigua sunt: quomodo Chrysippus dicebat. Itaq; Milite glorioso scribendum est:

Sed vt ante posui, ita meum esse volo vt, eloquere dicat Astaphium: & sensus hic manet.

Scena Sialtera alio.

Quid istuc quæso, quid oculo factum est tuo?

Pl. *Habeo quidem hercle oculum.* Py. *At læuum dico.* Pl. *eloquar.*

Moris caussa hercle isthoc oculo ego vtor minus.

Nam si amare abstinuissem, tanquam hoc vterer.

Ita enim scribendum: *non amare*: tametsi hoc intellexerit miles: quod commentum cur sibi vir quidam doctus asscriberet, caussæ non erat: de quo Vgoletus cum Sarraceno & Baptista Pio contenderat. Mecum faciunt v c. qui repræsentant, *amore*, & priore versu, *moris* pro *amoris*. Nam *a* in *amoris* vsque eo tenuiter, & exiliter sonabat histrio, vt. *moris*, fieret: atque id deinde pronuntiatione temperabatur, ac dissimulabatur, ne aliud audiri quam *maris* videretur: quomodo Pseudolo:

Sc. Pseudole, non audis.

Nolo victimas: minimis me extis placari volo.

Ca. *Propera, quid stas? accerse agnos: audin' quid ait Iupiter?*

Ita, *minimus*, proferendum, vt *minimis*, accipiat non præsentissimus. Tamen elegantior iocus, si legas, *minus*. Minæ enim oues vocantur: leno ouium exsta tanquam mina appellat: quod dictum extra lenonem neminem alium valde deceat. Aliud dico, cũ non fallendi caussa facit. qui dicit, sed captandę vocum affinitatis gratia: vt hac ipsa fabula:

Simplicius tamen & verius, legi: Minimis me extis p.v. Nam agni minores victima sunt, & man ... affinitas, minimis, minis. Initium Scenæ.

Eo mihi amare, fero supplicium damnis ad amicam meam:

Quem versum non vno modo restituebam. Modo:

Ei mihi, amare Eros: supplicium do minis ad amicam.

Seruare enim suum illud Plautum, vt Gręcis vocibus hac fabula veatur, cum possit Latinis. Itaque, *amare fero supplicium*, in his verbis F natum ex illo E in fine præcedentis cognatione literarum: & S abiectum in principium sequentis, cui ea litera capitalis est. Queri igitur eum amarum amorem, in quo ille non nisi supplicium det suis minis. Modo:

Eu mihi amare Eros supplicium do iam bis ad amicam.

Sed verum est:

Eu mihi amare: fero supplicium iam bis ad amicam.

Amare, mare est: & cauendum amare, tanquam a mare. Eadem:

D. *Mulier assum, profectum est.* P H. *Quid agitur voluptas mea?*

Scena Blitea & lutea.

Scribo:

Mulier assum. PH. *profestum est. quid ag. vo.m.*

Ludit voce, *assum*: quæ nunc verbum est, pro, *adsum*: nunc nomen pro assa carne. Itaque Phronesium, assum, inquit, postulas? at nunc profestum est. Elixæ enim carnes viliores: & quibus profestis vescerentur magis. Hi sane Plautini ioci: quos in iocandi perpetuo conatu, vt fit, sæpe frigidos notarunt multi. Ita in eodem verbo, Pœnulo:

Sce. vltima.

Milphio, heus Milphio, vbi es. Mi. Assum apud te eccum.

Ac. *At ego elixum volo.* Eadem Truculento:

Supplicium ad te hanc minam fero auri si mihi ridespice.

Turnebus reponit, *rides, spice.* Lambinus corrigit, *rides, spece.* Sed profecto nugæ sunt istæ. Lego: *si mihi rides: espice. Escendere, estare, espicere*, olim scribebant, pro, *ascendere. astare aspicere.* Lucillius apud Marcellum in detrahere: *Cum ipsi in locum descendant cum alios detrahant* Scribo: *Cum ipsi in locum escendant*: neq; ei emendationi verbum opus est. Plautus Casina:

etiamne estas?

Enimuero πρᾶγμα μοι παρέχεις ——— Ibidem:

Scen. Blitea.

Bene vale Phronesium PH *iam me tuum oculum non vocas?*

D. *Id quoq; interim futatim nomen commem rabitur.*

Amicus noster, vir doctissimus, emendat, *furatim*, aut *furtim*. sed cur non, *fututim*? Equidem sententia non possit aliter.

Et quidem apud Suetonium in Iulio versum illum triumphalem:

Aurum in Gallia effutuisti, heic sumsisti mutuum:

per omnes libros propagarunt mendose:

Auro in Gallia stuprum emisti. nec viderunt homines doctissimi, glossam esse scioli, neque illam non ineptissimam. aut ab iis mutatum, per quos in nulla pagina, vt ille ait, latine loqui licet. Et quæ malum, religio est, ita lasciuiam verborũ fugere, vt veteres scriptores suis verbis loqui: atque alienos versus scribas? At si æmulari non libet, nec licet. saltem ne suis locis inuideantur. Neque enim charta erubescit. Hanc eandem sententiam cum de eodem Iulio redderet Catullus, *expatrare*, dixit: quod tantundem est, atque *effutuere:*

Parum expatrauit? an parum helluatus est?

Cusa lectio apud Suetonium inepta est, vt dixi: & hoc significat, Cæsarem auro suo parasse, quibus ipse culcita esset. At contra habet. In Truculento etiam deprauatum illud est: *Nam quanquã es bella malo tuo nisi tu ego alioqui gaudeo.* Emendo:

Scen. ultim.

Nequicquam es bella. bel o . uo ne simtu & ego alioqui gaudeo.

Frustra bella es, nisi mihi fruendam das pulcritudinem tuam. Ibidem:

Omnes homines ad suum quæstum callent, & fastidiunt.

Non tamen, vt negem retineri vulgatam scripturam posse & doctam esse eius interpretationem in Notis Scaligeri ad Append. Vergilii: sed vt hoc ostendã ad vestigia v.c. pp e esse

E vestigiis antiquæ scripturæ restituisse gloriatur Lambinus, *callent & satis vident.* Quærat in Africa quibus persuadeat: in Europa quidem, satis scio, neminem reperiet. Emendo: *callent & satis eluunt*; vel etiam diuisis, *satis eluunt. Satis eluere*, vt *sat agere*, *satesse*.

eluat, verbum notissimum: *Qui recte consulat, consul eluat.* Ita in Allobrogibus olim emendaui versum hunc Attii Bruto: quam coniecturam doctissimo Scaligero probaui. Addamus e Truculento:

Verum est verbum, quod memoratur: vbi amici, ibidem sunt opes.

Propter hunc spes etiam sc hodie militem.

Quem ego ecastor mage amo. Scribo e literis v. l.

Propter hunc spes etiam st hodie exinaniuit militem,

Quem ego e m. a. Vel: *præter hac spes e e.* vt Sticho:

Præter hac si me irritassis. D. Ædepol esuries male Exinanire de eadem re supra quoque:

anim quod decet, rem tuam: istum exinani.

Im pro *eum*, antique. Quod dixi, verum arbitror, Proponam etiam alias coniecturas:

Propter hunc spes etiamce hodie viuit in militem.

Etiamce pro *etiamque*; idem, *etiamnum*. *Viuit* autem, quia supra dixerat:

Si

Si auferas puerum, a milite omnis tum mihi spes animam efflaverit. Quid si etiam?

Propter.h.s etiam se hodie nutrit in militem. Quid si:

Propt. h.s.etiam ne hodie interbitat in mil.ne pro *non*: Videlicet, *vana finguntur species.* Ego in primo acquiesco. Itidem Truculento:

Ha, ha, ha, hercle quievi, quia introivit odium, tandem sola sum. Scribo:

Ha ha ha he, ecere quievit, quia intro. o.

vt ex, *he ecere*, fecerint, *hercle*. Hoc nisi, aut tale quid faciemus, erit scilicet in Plauto monstrum Hercules, quantum ne Hercules domuit vnquam, vt in Comœdia mulier per Herculem deieret. Negant enim Varro. & Gellius, vsquam apud idoneum scriptorem reperiri, aut, me hercle, feminam dicere, aut mecastor, virum: Et nefarium id, ac piaculare adeo fuisse. quia feminæ Herculaneo sacrificio abstinerent: viri Eleusiniis initiis. An id nos fugere, aut prius in cogitando Plautum potuisse, aut postea in discendo histriones, aut demum in audiendo spectatores arbitramur? Illo loco:

Egone tibi maledicam, aut tibi adeo male velim? vt animus meus est, Scena initium.

Propemodum experta estis, quam ego sim mitis, tranquillusq; homo.

Libentius scripserim:

Egone, t.m.a.t.a.male velim? animo meo,

Propemodum experta estis. Delitiosa illa forma sermonis, & quæ sit notæ Opimianæ *animo meo*, pro, quantum eius iudicare possim? vt opinor: vt mihi videtur. Menæchmis:

Nulla est voluptas nauitis Messenio

Maior, meo animo, quam quando ex alto procul Terram conspiciunt.

Sed illud malo, quod excusum est. Non procul initio fabulæ: Scen. prima

Atq; vt cum solo pergræcetur milite,

Cum isti suppositum puerum opus pessima.

Mihi verba retur dare se.

Lego:

Eum isti suppositum it puerum, pus.pessuma,

Mihi verba retur dare se?

Ire suppositum, conari supponere: atque vt meretricem, *pus* vocet, contumeliose. Horatius:

Proscripti Rupuli regis pus atq; venenum. Lucillius:

In numero quorum, nunc primus. Trebellius multo

Lucius marcebat febris, senium, vomitus, pus.

Veruntamen quod in edit. Roberti Stephani exstat, si e lib. vet.

acceptum est, retinendum censeo *optant*, pro illo *opus*: & tum scripsero:

Atq; vt cum solo pergraecetur; militi
Eum isti suppositum puerum optant. Et si quaeris, hoc, vt in tali re, maximè probo. *Optant* pro *adoptant* Petronius:

Hac vbi calcauit Caesar iuga milite lato,
Optauitq; locum. ——— Vergilius.
Pars optare locum tecto, & concludere sulco.

Belle ergo hoc Dinarchus, eas puerum istum adoptare militi. Qui enim adoptantur alieni atque extrarii, in locum filiorum veniunt. Haec, vt mihi videntur, leuissima, neque opinor mutabis a me Berchemi, notabam: atque id tantum. nam iudicium tuum facio. Erant alia, quae si pergam, extorquebo tibi. esse aliquid leuissimo leuius. Sed fallor? an te pigeat legere? me quidem certe pudet scribere. quid pudet autem? quasi eum, qui semel verecundiae limites transgressus sit, non oporteat iam deinde nauiter esse impudentem: Itaque para assem & nugas accipe.

Scen. Quis illic.

Imprudens, per ridiculum vt rustica suadet stuprum.
AST. *Iram dixi.* ST. *vt esse coepisti si dem, vt est vna altera*

Lego:

Impudens per. r, v. r. s. s.
AST. *Iram dixi.* ST. *vt esse coepisti, sic es tu, ἅλς mera.*

Terentii Phormione eodem modo deprauatur:

Seruum hominem caussam orare leges non sinunt:
Neque testimoni dictio est. DE. *mitto omnia: adde*
Istuc: imprudens timuit adolescens: sino.

Magno probo tot emendatorum hactenus ii versus maculosi leguntur: qui ne a numeris quidem admoniti, sententiam restituerunt: & vt motus instaurarent, contra libros veteres conati sunt. Emendo:

mitto omnia:
Adde istucce: pudens timuit adolescens: sino.

Spectat illum locum:

Functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita illi eum tum timidum obstupefecit pudor.

Neque id, non posse cogitata proloqui, imprudentia est, pudor est. Quod altero versu reposui, ἅλς, id contumeliae verbum est. Hinc Curculione, *halophanta*: Poenulo, *halagoras*, seu, ἁλς agoras. Forte sit qui probet potius.

——— *Vt esse coepisti, fidem dem.*

Si est vna altera. Nam in vet. quibusdam est, *fidem* Atque tum quadam loquendi consuetudine, quae legi imperat, imperfecta fuerit oratio. Sed mihi placet:

——— Vt

——*Vt esse cœpisti, ei dem me, Si est vna altera.*

Nam ex, *ei dem*, deprauarunt, *fidem*: fuitque ei dictioni fraudi affinitas F & E Si, inquit, altera est tui similis, ei me ego mancipio dabo: dedam me illi in seruitutem: quasi dicat, nulla alia tam mala est. Eadem: Sc. Num tibi

Non audes aliquod dare munusculum mihi In v. edit. *munus ciuilium.* additurus iam dudum fui, emaculandum ita *munus cimelium*: nisi ab Alciato notatum putarem. Nescio quid enim tale quasi per nebulam memini. Mihi autem in multis consiliis hoc primum est, ne quid alienum in armum tollam. *Cimelium*, tamen, vt dixi rectum est, quæ qualia sint de vulgatis Commentariis discere possit, qui aliunde nequierit. Ille locus etiã mendosissimus est:

——*Sed quinam illic homo est,*

Qui ipsus se comest, tristis, oculis malis? animo hercle homo est suo m se.

Quisquis est, PH *dignus est mecastor.* GE. *Ecquis est?* PH. *non nosti obsecro?*

Qui illic apud me erat, huius pater pueri, vsq; adiectaculum

Iussit ali, mansi, auscultaui, obseruaui quem pernam noui hominem &c. Scripserim:

Qui illic apud me erat, huius pater pueri, vsque ad spectaculũ.

GE: *Hem vernam, noui hominem nihili.*

Illa verba, *iussit ali, mansi, auscultaui, obseruaui*, e glossemate irrepserunt. Qui enim inuenerunt, *pater pueri illic est*, *vsq; ad adtentaculum*; (quomodo scribi etiam nihil vetat: vt significet astrictum militem & tenacem, qui tenuissime sumptus infanti suppeditet: sed alterum verius:) addiderunt de suo, *iussit ali*: qui *vsq; ad spectaculum*, repererunt, de suo inferserunt, *mansi, auscultaui, obseruaui.* Ait autem, vt solet Plautus, militem illum tantisper esse pueri patrem, dum fabula transigatur. Est illud quoque Sc. vltima. sub finem comædiæ:

Vbi est quod tu das? solue Zonas. PH *prouocatur.* St. *quid times*

Str. *Tu peregrinus, hic habito: nunc meos non ambulo.*

Pecua ad hanc collo in crumina ego obligata defero. Scribo:

Tu peregrinus: hic habito: nuui meos: non ego ambulo.

Nuui meos, pro, *noui meos.* Ea enim est affinitas harum literarum a & v. vt item hac fabula:

Sed tandem loquere, qui is homo est, Astaphium?

Vnumne amator? emendo *Nuuus ne*, id est, *nouus.* Hac forma autem hic est, *noui meos*, qua Eunucho: *Non noui vostrum tam superbum*: & numero multitudinis aliquoties apud hunc ipsum. Epidico:

Facile tu istic sine periculo, & cura, corde libero

Fabulare. noui nostros. tergo dolet, cum ego vapulo,

Et initio Stichi: *noui nostros: spero exorabilis est.* Sequentis ver-

sus vulgatam scripturam falsi damnant exemplaria Prisciani; apud quem est:

Pecua ad hanc collo in nerumina ego obligata defero.

Et rectius est. Fingit enim Plautus subinde sub rusticis personis vocabula, atque ea rustica profecto, vt decoro seruiat. Supra *caulatorem* pro *cauillatore*, & *rabonem* pro *arrabone* Itaque cùm obærati & nexi in neruum raperentur: (Phormione: *Vereor ne istac audacia in neruum erumpat denique*) atque ii homines ligati & obligati sint: pro *crumina* vocabulum, *nerminam* fecit, a neruo scilicet: quod obligatos numos ferret. Hoc probari potuit, vt quod maxime: sed enim in veteri codice Prisciani inuenio, vt manu Modii ad oram libri notatū est *nerumina*. q pura puta Plauti scriptura est? *Nerumina* oues sunt vitiosæ, quę ruminare nequeunt. Quas ergo paulo ante *perperas minas oues* appellarat, eas nūc *pecua nerumina*. Et hoc quidem verius, nerumina oues esse, quas dixi. nam morbum eum sæpe opiliones in pecu queruntur. Poterant tamen etiam videri, *nerumina*, quæ rumen non habent: quę esse perpera necesse est. *Rumen* ita pro mamma: quomodo olim in vsu fuisse, Varro: & Cato memoriæ produnt. vnde arumos & subrumos agnos appellari. Apud eundem Priscianum in altero

Sce. vt as scripto codice, de quo mihi commodasti Hieronyme Berchemi, versus ille:

Haud male illanc amoui; nunc hunc ego impurissimum,
Barbatum, tremulum, Titanum, Cygno prognatum patre;

Ita mihi imperas. &c. medium, inquam, hunc versum ita ibi lego: *Titanum, qui Cygno lucet patre*: e quo manifesta scriptura emēdandum est: *Cygno qui cluet patre*. Vt autem *cluet*, pro *dicitur*, *fertur*, *celebratur*, ita *audit* quoque. Catullus ad Manlium:

Quod quondam cæsis montis fodisse medullis
Ausus falsiparens Amphitrioniades. Lego:

Audit falsiparens, id est, dicitur. Nam in v.c. *audet*. Sunt alia hac præterea fabula in mendo:

Scena.I: *Nam me fuisse huic summum fateor atq; intimum:*
Quod amantis multo pessimum est pecunia. Forte rectius:
Quoad amantis multa pessum ijt pecunia. Et probare id se-

Sce. Neque gnatus. quentia videntur. Item:

Procul hinc obseruabo, miles quid fortunis facit. Lego:

Sce. Ad res. *Miles ecquid fortis fuat.* Et:

Quis vbi nostrarum quāq; videt prope adis, hac si aggredier.

Primum suspicabar: *videt prope ades hasce aggredier*. deinde: *prope ades hac sic aggredier, has* &c & id probo. Item.

Sc Lepide efficiam. *Nugæ sunt, si stimulos pugnis cædis, manibus plus dolet.*
De nihilo nihil est irasci, quæ te non flecti facit. Scribo:
De nihilo illi est irasci, quæ te n. fl. f. De nihilo est vt Hecyra:
Non hoc de nihilo est, quod Laches nunc me conuentam esse expedit Mox:

Pertimui

Pertimui postquam vna cura cor monuit modo: Eadē Scena.
Timeo ne malefacta antiqua mea nunc inueniam omnia.
Lego:
Pertimui: plus quam vna cura cor meum mouit modo.
Non vna, inquit, cura nunc me angit; multæ sunt.
Postea: *Loquere, filiam meam quis integram stuprauerit.* Sc. Egone.
An. *Video ego te propter.* C. *mala, qui est.* Emendo:
Quis is, malum est? malum, nota aduerbii specie. Ibidem:
Scio equidem, qua nolo, multa mihi audienda obnoxia.
Scribo: *Audienda obnoxiam.* Neque negauerim, *obnoxia,* defendi posse, & ei rei multa verba fieri: sed alterū probabilius. Sed & illum versum corrupte legunt: ego emendatum ponam:
Vbi id audiui, quamquam penes est me eius omnis res & liberi. Liberes de vno filio dixit, vt item Cicero, & alii. Postea: Scen. Blitea & lutea.
——— ——— *Dic ob hac dona,* Sc. Ite ité hac.
Qua ab miseris, me illum amare plurimum omnium hominum:
Erga eumque honorem eumque haberi omnium maximum. Lego:
Erga eumq; honorem habere, cumq; omnium maximum.
Omnium cumque, vt quicunque. Sed & *cumque,* pro, *quicunque* aut *quandocunque.* Horatius:
O decus Phœbi; & dapibus supremi
Grata testudo Iouis, o laborum
Dulce lenimen mihi cunque salue
Rite vocanti.
Eadem comœdiæ: (Sc pueri isto.)
Cumq; eam rem in corde agito; minus multo perbibemur
Mala, quam sumus ingenio. ego prima de me modo ista dicta dictito. Lego: *Ego prima domes docta dictito.*

QVOTIES, QVAM APERTE POST TOT EMENDATORES ADHVC IN BONIS scriptoribus capital fiat, leuibus aliquot emendatiunculis ostensum.

R. V. PAVLLO RVICKHOVIO RVREmundensi ad D. Petri in Colonia Agrippinensi Canonico.

TEcum sentio, eruditissime Ruichoui: adderem isthuc, nisi periculū sit, ne dari auribus tuis putes. sic es enim: quas omnes in te virtutes alii, tu solus nō agnoscis. Sed profecto tecum sentio, quibus in sola emendatione scriptorum vita est; vt tum Chrysippi ipsius, & quicquid ingeniosorum fuit, acumen adeptos se arbi-

trentur, cum alienos libros (quam bene, non agitur) scripserunt, indignos esse, quibus illæ faces ad laudem ac gloriam præluxerint. Recte enim hoc dicere illum apud Plinium, sic cognoscere, iudicare, negotium publicum gerere, & quæ sunt hoc genere alia, e rebus humanis excipias, reliqua non esse, in quibus impense sumere operam vir sapiens velit: qui in his velit, esse deum inter homines, certe, si etiam possit. Neque me fallit tamen, plus dicere te, quod minus sentias, vt me ad rem pub. traducas: hanc esse scilicet rem dignam, vbi neruos contendam meos, vt ait noster. Et credes ne? volentem, lubentem vocas. Nam quod hanc nunc operam a me imperatam auferunt homines docti, verbis imposuerunt: digna esse quæ lucem adspicerent: futurum in rem literariam: decus mihi, laudem, auxilia, alia nosti vt hæc talia soleant. Et hoc facilius passus sum falli me, quia eos ipsos falli videbam. Vides autem quo hæc res peruenerit. dum confecta iam, aut affecta quæ erant, efflagitant, noua alia, neque inepta minus, excuderũt: quæ tu Kuickhoui, cum iuuabat nihil agere, leges, & ne nihil agas, quod poteris, defendes.

Heauton. act. 2. scena. 3

FRequentes mendæ in libris sunt prona ac præcipitata litera, aut contra. Terentius: *Imo vt patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam puras dabit.* Vulgo, *duras dabit.* Et audi, sodes, Calpurnium: *duras*, inquit, intelligendum vel partes, vel lites. Sic illi videtur. quærat cui persuadeat neque enim vnquam fando auditum vbi in hoc concreto, *duras*, alterutrum horum dissimuletur. At si id demus, fuisse qui *duras*, dicerent, partes in cogitatione relinquerent, quæ heic, vbi sine æmulo & riuino erat, partes Clitiphonis essent, si ego me videre negem, minus mirum sit: ne ipsum quidem scisse opinor. Quod autem addit, *lites*, obsecro te Kuickhoui, qui tantum iudicio vales, quicquam illi venire ineptius in mentem potuit? credo, inibi cum non fuit, neque enim venturus erat, vt iscriberet, *lites dare*, esse litigare. Ego vero *puras*, repono, & *noctes* accipio. Eæ sunt contra quam quæ impuræ, quibus secubatur. Sic *ferum* sic *Numidicum*, sic *Africanas*, concreta pro abstractis dicimus. Sic Corinthia pro vasis Corinthiis. Petronius: *Caterum in promulsi dari asellus erat Corinthius cum bisaccio positus.* scribo: *Caterum in promulsidare*, eo exemplo quo postea: *Nos vt tristiores ad tam viles accessimus cibos, suadeo, inquit, Trimalchio, cœnemus. hoc est in ius cœna.* Ita V.C Britannicus, *in ius*: & minus recte vulgo, *hoc est ius cœna.* Eo item modo dicimus *esse aliquid in panem*, Græca scilicet forma, Gell. lib. VIIII. cap. II. *pepit as sibi dari εἰς ἄρτυς.* Ea facie est, quod Cicero & Æmilius Probus, si is auctor est, dicũt, in more fuisse Persarũ regib. bene meritis dono dare aliquot vrbiũ reditus, in panẽ, in veste, in vinũ, inquiunt. Sic quidem ẽt, *Lunensi* dicimus, hoc amplius marmor intelligimus. Suetonius Nerone: *In eo monumento solũ Porphyretici*

operis

operis superstante e Lunensi ara, circumseptum est lapide Thasio. qui locus Suetonii mendose excuditur. Apud Plautum, *puras*, pro, *noctes puras*, audimus:

Asinaria: *Si forte pure velle habere dixerit,*
Tot reddat spurcas, quot puras habuerit.

Propertius: *Redde etiam excubias diua nunc ante iuuencae,*
Votiuas noctes & mihi solue decem.

Quod decem perpetuas noctes puras Cinthia Isidi peruigilasset, tanquam expenso eas refert Propertius: & reposcit spurcas. Non alio fonte in elegiis crebriores amatorum querelae. Quando enim in casto aut peruigilio secubandum foret, neque aliter rem diuinam facere sine piaculo esset, assidue sacra postridie meretrices caussabantur. id eo, vt cupidos amatorum animos inopia incenderet. Neque praeteriit inter praecipiendum lena illa: *Vtere causis:*

Maior dilata nocte recurret amor.

Scilicet hoc est, *arte tractare.* Terent. Heaut. *Hac arte tractabat virum.* Errant enim opinor, qui, *arte*, nomen auferēdi casu accipiunt, cū aduerbium sit, q alii quando scribunt, *arcte*, fit. ita Sall. *Namque edicto primum adiumenta ignauiae sustulisse, ne quisquam in castris panē aut quē aliū cibū coctum venderet, ne lixae exercitū sequerentur, ne miles gregarius in castris, neue in agmine seruum aut iumentum haberet. caeteris arcte modum statuisse.* male heic quoq; in peruulgatis *arte*. Vnum addam: si a me sis, iocū sale puro puto Attico spargas, & Terentio suā, vt mihi qdē videtur elegantiā restituas. Cum enim impotens animi adolescens: vt est amor: a se impetrare nō posset, quin amicae osculū aduenienti ferret, imo, inqt seruus, quo tu minus scis difficultates tuas pater, quantū eū vidi, diu etiā puras dabit. Quid lepidius? Dionysia erant, & p ea puras dare atque accipere, ridiculum: id eo magis, q puras daturus pater, quae filii erant partes. At si maxime alterum illud, *duras*, & re, & verbo conueniat, dicto tamen gratia aberit. Videbitur enim iocari voluisse seruus, sed nihil fecisse minus, & euanescet conatus ille facetiae: quantum eius indicare possum. Sed vnum etiam abest, vt emaculatus sit versus. Lego:

Imo, vt patrem tuum vidi esse, diu etiam puras dabit.

Nam, *vidi patrē esse habitū* quisquilia sermonis, & illud *habitū*, si recipias, manifesto ruit versus. Emēdabā olim: *Imo vt patrē tuū vidi ante habitū diu et p. d.* vt Eunucho, *Quantum ego eū vidi, nimirū dabit hic miles aliquam turbā.* Sed ita numeri labarēt quoque, Vt noctes *puras*, ita ipsas mulieres dicebant: & contra *pollutas*. de quo Plauti versum legunt Rudente: *Non sum polluta, apage, potin vt abstineas manū?* sed q eorū pace liceat, ne ipsorū qdē caussa probare possū nā, polluta pago, veteres editiones. & q minus id ita q similia multa alia; poteramus tū seq si sētētia pbaret q cōtra est q duis Sc. *Nunc id est.*

enim potius quam pura erat. itaque postea ad aram deuenerantur iram Veneris:

Ne inuisus habeas, neue idcirco vitio nobis vortas, Si quippiam est minus, quod bene esse lautum tu arbitrare. Quid id minus lautum esset, innuit Trachalio:

Te ex concha natam esse autumant; caue tu harum conchas spernas.

Si enim choncham accipit, qua mulieres sunt, (& quis ille fungus qui hoc neget?) difficile est, vt polluta non fuerit. Quod ait autem, *te e concha natam autumant*, eodem facit. hoc enim commento ad naturam muliebrem alluserunt: non quod e cōcha ortam Venerem arbitrarentur, sed quod consimilis est concha, quali id, quod nolo dicere. Et hac fini ista: nunc illuc redeamus. Sticho, contra d in p mutatum:

Sc. quisnam obsecro.

——Salua sum. D. at ego perij, cui medullam lassitudo perbibit.

Gel. *Quid ego, cui medullam misero ventris perrepit fames.* restituo, *peredit fames.* Dinacium, mihi, inquit, medullam lassitudo perbibit: tum parasitus, at mihi eam peredit fames. aliter quæ tandem dicti gratia est? At vir doctus emendat *perrepit.* ita priore versu reponendum esset, *cui medullam lassitudo perbitat.* Sed ita tibi placeam vt suum verbum Plauto reddidi: quod non dubitabis, si parasitos cogites: quorum omnia dicta de pulmento sunt. itaque addit, *ventris*, ridicule: quippe ossium medulla est: sed ventrem totum parasitum vocat: quomodo Terentius: *pugnos in ventrem ingere.* & hic ipse infra: *Eum qui ventrem vestiam.* Etiam Lucilio *ventres* sunt comedones & lurcones. Quid ergo elegantius illo Eunucho: *Hunc comedendum & deridendum vobis propino?* & apage viri illius diligētiam, qui id tanto opere mutare contendit. Miratur, (quod mireris) dictum insolenter & absurde, *propinare comedendum*, cum in ipso propinandi verbo, bibendi sit, non comedendi significatio: quasi non eo ipso lepidum fiat, quod aliorum a vi verbi ex disciplina parasitorum capiatur. Nam quis dicat, hoc primum est: deinceps, quid dicatur. Ac profecto si parasitus sumē, aut glandium, aut tergus, aut eo genere quiduis aliud propinet conuiuæ, personam agat concinne: vbi rem non verbi primogeniam vim spectet, nisi qui desipiat. A cibo enim factū parasito nomen, non a potu: neque vsquam fere illi bibuli, aut madullæ inducuntur: edaces vbique: de potione non temere loquuntur, de esca verba omnia. *Nolo*, inquit, ille, *in vesicam quod eat, in ventrem volo.* Quare etiam improbat ius colyphicum, nisi quod crasso cremore sit. Curculio autem aquam poscit ita demū si frustulēta sit. Itaque parasiti *canes* appellantur, vt Eunucho: Ch. *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis.* Gn. *ain' vero?* CH. *canis.* Gn. *siccine agis?* Quod enim aliter personæ distinguūtur in libris manife-

Act. 4. sc. 7. Vulgo hoc dicit Gnatho, ridendo errore.

manifesto vitio est spectauit id Terent. illo versu: *Viden offuum, & cibus quid faciat alienus* sic enim & v.c. optimæ notæ & numeri postulant; & ex hoc corruptum in vulgatis, *otium*. nam *offuum*, & *otium*, affini sono, iis præsertim, quibus in pronuntiando t parum abest quin s sit. At id diuidere libuit Langio nostro, tanto quidem caueæ totius plausu, vt nulla emẽdatione, maiorem laudẽ reperisse videatur. Alia sunt eius viri multa, quæ miremur: hoc quidẽ adeo inuitis & auersis musis dixit, vt eas ingemuisse putem. Quod enim quæso os habet parasitus? sane nullum: vt in veteri epigrammate:

Qui caput ad leuam deicit, glossemata vobis
Tradidit, os nullum, vel potius pugilis.

Significat Palæmonem Grammaticum facere, quod Eunum dicit Ausonius:

Eune quod vxoris grauida putria inguina lambis,
Festinas glossas non natis, tradere natis.

Hoc est, *glossemata tradere*: & id notat verbum *deicit*. *Inclinare* enim, *deijcere*, *occultare caput*, in ea libidine proprie dicũtur, quod, ne alios nominem, Cicero aliquot locis, significat de Sexto Clodio, prægustatore, vt appellat, libidinũ P. Clodii. Nunc illuc redeam. Impudentibus os esse consuetudo latini sermonis negat, cuius si exempla ponã, & meo, & tuo otio abutar. Iã si aliquod parasiti os habet quiuis potius quam suum habent; multoq; magis, canis. vt κυνῶπες recte a Græcis audiant: ne adeã, quod caput est, potius dicẽdũ Terentio fuisse: *Viden' os & cib. alienum*. Parasiti n. nõ magis cibo alieno vtuntur, quam os alienum habent. quare id genus Horatius alienis maxillis ait ridere:

Cum rapies in ius malis ridentem alienis. & Ter. Andria:

Hoccine? tanta vacordia quisquam vt siet,
Vt malis rideat alienis; incommodis
Atq; ex alterius sua comparet vt commoda.

Malis, enim, id est, *maxillis*. Omnino autem parasiti eiusdẽ sui regis os sumunt, cuius cibum contruncant: vultumq; ex vultu cõparant. Neq; dicturus erat Terentius, *os suum*; potius, *lingua sua*. ita enim solent Latini, cum de infami facundia, & scurrili dicacitate verba fiunt, vt linguam parasitorum, lenonum, lanionũ, rabularum, dicant: quando ii os non habent. At *os*, de graui facũdia: vt apud Vergilium in heroibus *sic ore locutus*: *sic ore profatur*. hinc *orare* & *oratores*: contra a lingua, *linculaca*, contumeliæ verbum, cuius in edendo & loquendo item officium; quoniam de cibo & parasitis mentio: quod solere ostendit leno ille:

Referunda ego habeo linguam natam gratia.
Eodem mihi pretio sal perhibetur, quo tibi.
Nisi me hæc defendat, nunquam delinget salem.

Lingua autem, *dentes*, *guttur*, *fauces*, *venter* lurcationis & po-

Verum hoc est, nam. Suetonius Palæmonem ait libidine flagrasse vsque ad obscenitatem oris.

Act. 1. sce. 1.

Ridicant, in Brunsiano v. c. qui Colon. ad D. Panthaleonis est, & caso v. Argentin. Anno. M. D III.

pinationis vocabula sunt: *os*, non item. Nihil itaq; certius quam, *ossuum*, reponendum. Sunt autem *ossua*, eadem quæ *ossa*, vt *artua*. Sexcenta eius exempla in veteribus saxis & marmoribus. Qui *ocium*, defendunt apud Terentium, indignos puto, quibus respondeatur, post optimorum codicum auctoritatem, quasi quicquam otii caussa parasiti facerent, & non ventris potius. Et erret longe, qui otiosos fuisse parasitos putet: quorum opera illi fidelissima in præcipiti & difficili vtebantur. Phormione:

Opus est mihi Phormionem adiutorem ad hanc rem dari.

An. *Prœs est: audacissime oneris quiduis impone, & feret.* Milite glorioso:

Nam ego hodie ad Seleucum regem misi parasitum meum,
Vt latrones quos conduxi, hinc ad Seleucum duceret. Curculione:

Nam parasitum misi nudiusquartus Cariam petere argentum. Sticho:

Eho Crocotium, i, parasitum Gelasimum huc accersito.
Tecum adduce: nam illum ecastor mittere ad portum volo.

Denique facile reliqua patiebantur parasiti, ventres saburrarent modo. Et quid illud tantum, otiosos esse parasitos, vbi plerique omnes vrbani otiosi esse? Ipsius mehercle Parmenonis ministerium otiosum erat, qui herum sectaretur: & non alii vsui esset Phædriæ, quam parasitus Thrasoni. Tamen non desinent nugari isti, & *ossuum*, vt. deculpatum, improbũq; verbũ repudiare: quod tam multi vti sustinuerũt? Nam quod Augustinus sordidũ putat, non meminit scilicet veterũ: neq; is tamen aliud Charisio, & Plinio facit. Sed referamur vnde abiimus. *propinare edendum*, parasitorum est. Qui minus ergo ita potuerit Terentius, quam Demosthenes; προπίνειν τὴν πόλιν. & ad eũdem modũ Euripides? Quod vetustos codices nominat, scimus nos antiquissimos quosque propino, habere: & hoc modo Nonium legere, atque veteres interpretes. Nam de *præbeo*, id quoque verbum in conuiuiis dici solitum, nugæ; non enim in solis conuiuiis *præbeo*, dominatur, vt risus continuo audientiũ sequatur, si dicas *præbeo ridendum*: tanquam de conuiuio sermo fiat. At *propinare*, alibi quam in conuiuio, non dicitur: et si dicatur, ridiculo est: quod significat interpres: De modo syllabæ dispeream nisi hominis caussa vellem, tacuisset. Quod enim Martialis versum laudat, eiusdem hic quoque est:

Hoc quoque nominis l, si quod propinabis in istis.

Et ad hunc modum scimus eum sæpius aliquanto solere, quã contra. Neque est qui nesciat, *propino*, si Grammaticos audias, ancipiti prima esse: alios etiam in eo manere, produci oportere: si cõtra fiat, licentiam poetæ appellant. Quod autem propinandi verbum potionis esse non etiam escæ putat, frustra se habet Gell. lib. x. cap. x x i. *Et enim persona quæ hoc apud Laberiũ dicit, diuitis*

auari

auari & parci, sumptum plurimum, asotiam, & propinationem adolescentis filij detestantis. Ne quid tamen dissimulem, suspicor scribendum apud Geil. *popinationem.* Cæterum quod arbitratur, dicendum potius fuisse, *bibendum propino*, quis vnquam ita locutus est, vt non fuerit, *bibere aliquem*, aut *bona alicuius?* at *comedere Titium*, aut *Titij substantiã*, p rem eius dilapidare, lacerare, & diffundere, elegãter. *Comedere*, n. simpliciter *decoquere.* Mostell.

Propinare comedendũ, est, substantiam eius dilapidandam ponere.

Pater, sine modo adueniat senex:
Sine modo venire saluum, quem adsentem comes.

Atque eius deinde sunt migrationes in alienum, vt cum Petronius vsuram edere inquit:

Præterea gemino deprensum in gurgite prædam
Funeris illuuies, vsusq; exederat æris.

Vbi mendum subest: lego, *fœnoris ingluuies. ingluuies* enim fœnoris est, non *illuuies.* Atque id conuenit cum eo, quod porro est, *exederat.*

Terent. Eunucho, vt in V. L. Stanæi:

Ita vt fit, vbi quid antipium est molestia: min, animum sustinetur *est pro edit*; quod pueri sciunt. Varro Ephebo: *Crede mihi, plures dominos serui comedere, quam canes. quod si Actæon occupasset, & prius suos canes comedisset, non nugas saltatoribus in theatro fieret.* Quo in exẽplo Varronis legerẽ: *Crede mihi plures dominos ceruũ comedere, q̃ canes ad inopiã deciderunt.* Hoc n. significat, fabulã illam non vsquequaque pertinere: & qui finxerint Actæona in ceruum mutasse, deinde a canibus discerptum periisse, aliquanto rectius facturos fuisse, si a ceruis comesum finxissent. Et quæ sequuntur verba, magis id etiam videntur ostendere. *Cerui* autem, serui sunt nequam, & fugitiui. Terent. Prologo Heaut.

A canibus, hoc est, parasitis. plures comesti sunt a ceruis quam a canibus, hoc est, plures per seruos malos quam parasitos ad inopiam deciderunt.

Qui nuper fecit cerno currenti via
Decessi populum. cur insano serniat? In libro Basiliensi: nec me mouit, quod eadem manu emendatum. nam ego mendosum illud *cerno*, malui. Sextus Pompeius, *Seruorum*, inquit, *dies festus, vulgo existimatur, Idus Aug. quod eo die Seruius Tullius natus. idẽ que Dianæ ædem in Auentino dedicarit, cuius tutela sunt cerui: a quorum celeritate fugitiuos, vocant ceruos.* quod quidem fragmentum Petro Crinito debemus. Martialis epigrammate de Achylla eundem fugitiuum & ceruum appellat:

Suppositam fama est quondam pro virgine ceruam,
At nunc pro ceruo mentula supposita est.

At supra dixerat:

Act.5. Sc.4.

Hunc comes baiebat domini fugitiuus Achillas

Quæ apud Donatum huc spectant, deprauata sunt, sed ita corrigentur: *Quadrupes*, inquit, in Andriam, *ligatura genus: aut item posuit quadrupedem pro ceruo & fugitiuo; vnde illud Vergilianum:*

Sancius at quadrupes nota intra tecta refugit.

Apud Terentium porro restituendum, *cerno*, ostendunt illa: *cur insano seruiat?* itaque fugitiuus erat. At serui currentes, alii, Dromones scilicet, qui sursum deorsum cursitant: de quibus heic non agit: Cœperamus quid sæpe vna littera mali dedisset. exemplum etiam eius est. Lucilii in versu:

Apud Nonium, Deblaterare.

Deblaterat plenus bonus rusticus, concinit vna.

Lego: *Deblaterat, blennusq; onos rusticus concinit vna.* Ille, inquit blēnus rusticus asinus. Afranius Vopisco: *Voluptatem capio maximam, cruciari tua te culpa.*

Nonius in veretur.

Qui det, & dei illa pessima, quam deamus, promerere. Lego: *Quippe & de illa pessime, quam deamas, promerere.* Item Simulante: *Tui veretur, me ad te misit oratum peteret.* lego: *Tui veretur: me ad te misit oratum betere*, id est, ire. Lucilius: *Redisse ac repedasse vt Romam vitat gladiatoribus.* Lego: *vt Romam bitet gladiatoribus;* &, *gladiatoribus*, est, ludis gladiatoriis: vt Cicero ad Atticum sæpe. Plautus Amphit.

Gladiatoribus Romæ esse, id est, tempore ludorum gladiatoriorũ, & e Cicero. Prologo. Sirempse vox in forma promulgandarum legum vsitata.

Sirempse in lege iussit esse Iupiter,
Quasi magistratum sibi alteriue ambiuerit,
Virtute dixit vos victores imbitere, non
Ambitione: aut:

F. stus. Scena. Mea ne ille.

Victores dixit vos virtute imbitere. Sirempse, recte Fruterius *Bitere* etiam Rudente: *Sicceine me spernis?* Da. *Sic ago: simul bibo.* legerim: *sic age, simul bito*, id est, simul eo. ibat autem simul, vt sua opera facilius addiceretur. Apud Terentium fuit cum idem arbitrarer:

Dum tibi sit quod placeat: ille ringitur, tu rideas;
Prior bibas, prior decumbas. Nam, *bibas*, ante illud, *decumbas*, vix probabam: & de esca magis parasitum loqui ex arte arbitrabar: non de potu primum. Nihil moueo tamen. nam ex Petronio Arbitro conicere est, potionem etiam, priusquam discumberent, poscere solitos: vt id fortasse spectarit parasitus. Atque huius generis quæ sunt, in eis literarum affinitatem cogitanti, non difficilimum est oram aliquam euoluere: quæ longius discesserunt, aut a Grammaticis veteribus, aut a libris opem poscunt. Phormione:

Semul, vbique reperio pro simul. Phor. act 2. sc. 1. Plane id opi tor. Eam potionem Apuleius libr. 9 antecursoriam vocat. Act. 5. Scæ. 7.

Quodne ego perscripsi porro ijs, quibus debui.

Cui in mentem heic de mendo veniat, absque interprete fiat ex eo certum, ita legendum esse:

Quodne ego perscripsi porro aliis, ac dididi.

Multis inquit interprês, *per scripturam reddis id: multis dedi:* vt apud Vergilium:

Diditur interea Romana per agmina rumor.

Hæc sola ad reuocandum illud, *dididi*, sufficerint. Nam illa verba:

Quod

Quod ne ego perscripsi porro iis, quibus debui:
non vtique hanc explanationem postulant; *multus reddidi per scripturam, multis dedi*; sed illud primum solum. Deinde Vergilii versu quorsum vtatur, non apparet, nisi & apud Terentium *dididi*, reponas? Quid ergo, malum, hoc est, *dididi?* Non meis verbis dicam, sed Plautini illius Stasimi:

Comesum, expotum, exsutum, elotum in balneis.
Piscator, pistor abstulit, lanij coqui,
Olitores, myropola, aucupes: confit cito,
Quam si tu obijcias formicis papauerem

Homo dididerat nimirum. Ita emendo Ciceronem in ea pro Cœlio: *Dede te, ac disjice.* lego. *dide ac disjice*: & quiduis dicant isti, rectum puto. Nec hæc verba Ciceronis sunt, sed Cæcilii. Talia vix credas quot apud Terentium reliqua sint. Eunucho:

Vera lectio est, quam v. c. probant. Lambino ibi tenebra sunt.

Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.

Belle hoc. *satias cœpit fieri.* Equidem audire mihi Terentium videor, si diis placet. Poterat restitui e Marcello.

Scena, ex meo propin quo rure.

Vbi satias forte cœpit, commuto locum.

Sed neque, *forte*, valde locum heic habet: & in veteri Veneto est, *simul*. Procliuior lapsus fuit, *me*, omisso; quo addito minus obnoxium fuisset. Deinde turbauit, quod, *simul*, esset pro *simulac* vel *simulatque*. Hoc modo Cicero. *Simul literæ a Cæsare, quas exspectaret, remissæ essent.*

Et Catull.

Quæ, simul optatæ finito tempore luces
Aduenere. Horatius incredibile quot locis. Omnia autem impediit illud, *simitu*. Sic enim repono.

Vbi satias cœpit, muto simitu locum.

De hoc tamen in medio relinquo; quippe nata ex leui mihi suspicione. Et fallor? an verum est?

Vbi satias cœpit, simul muto locum. plane opinor. Hoc ergo iuuit Nonii exemplar paulo emendatius, eo quidem loco. Illud autem non potuit nisi e V. C. emaculari:

In tempore ad eam veni, quod est rerum omnium
Primum. Nam mi e re quendam offendi ibi militem
Eius noctem orantem. Comodum, inquit, veni, cum ibi militem offenderem. Eunucho?

Indicare se, prodere se. in ceteris Comica ellipsis est.

Infecta pace vltro ad eam venies, indicans
Te: amare, & ferre non posse. actum est, illicet,
Peristi: eludet vbi te victum senserit.
Proin tu, dum est tempus, etiam atq; etiam cogita
E re: quod in se neq; consilium, neq; modum
Habet vllum, eam consilio regere non potes.

qui versus ita & distinguendi & scribendi sunt. *Cogitare* autem *e re*, est, consilium capere ita vt in rem ipsam putes esse: &

probat quod continuo est: *Quæ (res) in se neque consilium habet.* Sed erit, qui ne hanc emendationem accipiamus, audiendum Horatium putet. is enim hunc locum expressit:

Sc. Nunc id est.

O here quæ res
Nec modum habet, neq; consilium, ratione modove
Tractari non vult. me nihilo tamen magis mouet. prætexenda enim illi hoc modo oratio fuit cum ab eo loco ordiretur, etiamsi apud Teren. verbum id non reperiret. Atque adeo si valere hue vsq; id argumentum volumus, quidni admittamus, etiam receptam distinctionem apud Terentium?

Pam. *Proin tu dum est tempus etiam atq; etiam cogita.*
Par. *Here, quæ res in se neq; modum habet.*

Sic enim Horatium sequentibus probandum foret. at constat falsum esse. Libri quidé antiqui omnes, quos ego quidé viderim, *e re* & *here.* ita referunt, vt discernere non possis. Hoc quantas turbas dedit illo loco Adelphis? *E re nata melius fieri haud potuit.* In Digestis autem capite de rebus creditis primo, illd *e re*, etiam, in, *bene*, degenerauit: quamuis, *here*, retinuerint, qui plusculum se sapere postularent. id quas pugnas dedit? dum, quod Accursio, non itidem Castrensi probatur? & huic aliud quam Bartholo. Idem in mendo iacet hoc versu Accii Neleagro?

Act 3. Scen. 1. ff. de reb. cred l prima Non in Eliminos.

Timide eliminore clamore, simul agnita vox ad aures accimit. Lego:

Timide eliminor Clam hero simul agnita vox ad aures accidit. Nam *accidit*, reponendum; vt Hecyra:

Pamphile, ad aures haud inuito sermo mihi accidit tuus;

e Basil. non, accessit, vt vulgatum. Cicero: *Quod vetas suspicari me, quicquam ad animum tuum accessisse.* omnino legendum, *accidisse.* Sallustius Iugurtha: *Quo accedam? quem appellem?* Lego, *quo accidam?* e cornuto, siue Asper est, aut Donatus. Cicero in Vatinium: *Non putas fas esse verbum ex ore exire cuiusquam, quod non iucundum & honorificum ad aures tuas accedat.* Lego accidat. Idem: *Ad pedes singulorum accedente Clodio.* Cui dubium esse potest, legendum *accidente*? Enimuero quod in ea pro Cœlio est. *oratio ad animũ accederet*: cõstat reponẽdũ, aut animũ *accẽderet*, aut, *ad animum accideret.* Sed illud potius Quod, *Erus*, scriberent pro, *Herus*, caussa fuit, cur Truculento quoque labes sederit:

Ad Atticũ De Bello Iugurthino oratione Adherbalis.

Initium Scenæ.

Ite hac simul muliers damnigeruli, foras gerones.
Bonorum hamaxagoga. satine qui amat, nequit quin nihili
Sit: neque improbu in partibus expoliet. nam hoc quis sciam, ne quis
Id quærat ex me; domi est qui facit improba facta amator,
Qui bona sua pro stercore habet, foras iubet ferri, metuit
publicos: mundissimum est, Purus sibi vult ædes esse:
Domi quicquid habet, perditur, exeo. lego.

Ite, ite hac simul muli beridamnigeruli, foragerones,
Bonorum hamaxagoga: atin' qui amat, nequit quin nihili
Sit: neque improbus sed artibus exspolitus? Nam hoc qui sciam, ne quis
*Id quærat ex me, domi scio. * qui facit improba facta amator,* Comica intelligitur: Nam domi is est.
Qui bona pro stercore habet: foras iubet ferri metuit
Puplicos: mundissimust. puras sibi esse vult: adus,
Domi quicquid weret, virritur ἴξω.

Nomina illa, *beradamnigeruli, foragerones*, facta sunt Plautino more: vt Persa:

Vaniloquidorus, virginisuam donides,
Nugipolaloquides, argentiexterebronides
Tedigniloquides, nummorumexpalponides.

In quibus versibus, *Tedigniloquides*, de culpa suspicio. supra enim iam semel atque iterum hoc dixit: *Vaniloquidorus, nugipolaloquides*: & istud, *loquides*, ex eo versu venisse arbitror. Legerim, *Tetechnilocrides.* significabit, technis se ab eo facere lucri. iuuat, quod virgini nomen fecerat, Locridi. nam *locrum* & *locellum* pro lucro & lucello dicebant. Trinumo:

Oculicrepidæ, crucicrepidæ, ferriteri, mastigiæ,
Inter eos ne homines condalium te redipisci postulas,
Quorum eorum vnus eripuit currenti cursori solum?

Vbi malim, *occulcrepidæ, cruricrepidæ. Occulcrepidæ* autem valet, *occulcrepidæ. Sed artibus*, pro *se artibus*, d immisso. *Domi scire*, est, domi a se coniecturam facere. Amphit:

Nam ego nunc id experior de me, atque ipsa de me scio.

Non recte ita Camerarius. Lego: *Nam id ego experior domi* id est, *domi*. Heautonti. corrigendum: *Egon mea bona vt dem Bacchidi domo? sciens non faciam.* significat extra domum & familiam. idque in Mogunt: liquet. ita Mercatore: Initio fabulæ.

Trahere, exhaurire me, quod quirem, abs se domo.

Quia autem de iis ingressus eram dicere, quæ nisi e veteribus codicibus, vel interpretibus reduci ad integritatem non possunt, non discedemus, quin talia demus aliquot. Eunucho:

Estne vt fertur forma? Pa. *sane.* CH. *at nihil ad nostram hanc* Pa. *alia res.* lego: *alium est*:

Thais, inquit, formosa est, quod negari nequeat, sed si cum hac nostra componatur & contendatur, *alium*. Sic mihi lubebat verum esse in Bruniano codice, qui in bibliotheca Panthaleonis apud vos seruatur. Neque tamen iusto scriptum id a Terentio. Ex ingenio quisque demat, aut addat fidem. Ego ratione ducor. *Alia res*, apud Terentium sine Venere. *Alium* autem, & *blitum* (fatuum frumentum) & alia talia contumeliæ verba erant in meretrices, quæ sine sale, sine lepore viuerent: quia vilissimus cibus,

messorum, & remigum, alium. *blitum*, non magni item pretii. Hinc *blitea* ex Truculento.

Blitea & lutea, est meretrix, nisi quæ in vino sapit ad rem suã.

Sce. vltima. Et pœnulo vocat *amatorem plenum alij Vlpici.* quem eundem, opinor, potuit, *alium Vlpicum*. Truculento, *Setania*, fortasse scribi poterat, pro, *& a via*, quod inibi deprauatissimum est.

Non enim possunt militares pueri & anio educier. quamuis lego.

Setania cepa genus minima, sed sapidissima & dulcissima Plin. libr. 19. ca. 6 vt heic fortasse reponi vox ea possit pro, & auia, sed nõ censeo.

Non enim posca militares pueri, & allio educier.

Alciatus emendabat, *a via educier*, inepte. & tamen inuidere ei hanc gloriam Turnebus, & illius hereditatem voluisse cernere videtur. *Posca* nihili potus est, & seruilis; vt, *alium*, cibus. Verbo deficitur oratio: hoc illis imposuit. At id solet Sallustius: *quam rẽ alij in superbiam vertebant, alii contumelia bonum ingenium accensum fuisse: multi quodiam parta victoria e manibus eriperetur.* Par Horatii illud:

Fore enim tutum iter ac patens
Conuerso in pretium deo. Ita ff. de acq. poss. l. 7. de aq. cot & æst. & mille aliis locis. Apud Plautum quidem taceri verbum eo maior ratio est, quod nullum certum sensus postulat: &, *possunt*, scribas, an *debent*, an *solent*, nihil interfit. Sic sane consuetudinis est. Vlpianus libro tertio de it. & act. priuato: *Qui enim vult ire agere tantũ iter, quoad de seruitute constat, non de iure suo docere.* ita enim in Florentinis. Illud non silebo, vitium hærere Hecyra tale quoque:

Ceterum de reducenda id fac, quod in rem sit tuam,
Act. 3. Sce. 3. *Parturire eam, neq; grauidam esse ex te, solus conscius.*
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus. Lego:
Parturire eam, neq; grauidam e. e. s. conscius
Nam tecum duobus post concubuisse eam mensibus.

Contaminauerunt inserta non suo loco alienissima voce. Et qui aiunt tandem? an non præcessit: *Neq; grauidam esse ex te, solus conscius?* Sua ergo habeãt sibi somnia interpretes: quibus quidem cum aqua hæret nihil tam ineptum venire in mẽtem potest, quia sibi faciant satis Eunuch.

Parmenonis tam scio esse hanc techinam quam me viuere.
Act. 4. Sc. 4. Lego:

Parmenonis esse hancce scio techinam, quam me viuere.

Monet enim interpres, vt plena sit oratio, desiderari, *magis*; cõficerique sententiam, *magis scio quam me viuere*: quæ omnia dicta ab eo commode intelligi non possunt, nisi, *tam*, eximas, eodem exemplo, quo Verg.

At vero ingentem quatiens Mezentius hastam,
Turbidus ingreditur campo q̃ magnus Orion. Et Georgic. 3.
Quam magis exhausto spumauerit vbere mulctra

Læta

Læta magis pressis manabunt vbera mammis. Trinumo:
Confit cito, quam si tu obiicias formicis papauerem.

Mirum autem non vidisse id alios? quasi non meridie ipso caligarint. nec verbis opus est: rem testem dabo. Adelphis:

——————— hei mihi,
Pater esse disce ab aliis, qui vere sciunt. Act. 1. Sce. 2.

Omitto nunquam ita locuturum Terentium fuisse, *qui vere sciunt esse patres*; potius, *qui sciunt esse patres*: atque ita Latini. Sed hoc vt non sit, *sciunt*, eo loco non feram. Primum arrogantius est, quam pro persona: *Disce a me pater esse, qui scio*: ac nescias insulsius an impudentius; prorsum vt a Thrasone esse videatur. Deinde nullam vim habet. Poterat enim manere in eo Mitio, & negare patrem illum scire esse. Vera lectio est:

Pater esse disce ab aliis, qui fere sient; aut, *qui vere fuint*. Demea vere pater erat; Mitio adoptione, itaque quando controuersia esset, vter magis sciret pater esse, Demea, disce, inquit, pater esse ab iis qui vere sint. Et ostendit Mitionis responsio:

Natura tu illi pater es, consiliis ego.

Ibidem: *Rursum Demea*
Irascere? DE. ah non credis? repeton quem dedi?

Vbi interpres nescio qui: *non credis*, inquit, *irasci?* matulam, qui non viderit mendum. Lego:

Rursum Demea,
Irascere? DE. ah non. cedo, repeton quem dedi?

Quid enim hoc est. *non credis irasci?* Quin & Mitio credebat, & illum qui irasci tam celer esset, comiter reprehendebat: Demea vero, id quod erat, videri iratus nolebat. Quid quæris? narro tibi omnibus Terentii, aliorumq; scriptorum locis aliquibus libris semper sedes inuicem mutasse, *an* & *ah*; *cedo*, *credo*: & id ad huius versus emaculationem argumenti satis est. Andria:

Ausculta, C. audiui iam omnia. D. anne tu omnia?

Varie hic versus scribitur; sed vnus Brunii liber recte habet: *audiui iam omnia. DA. ah, ne dum omnia.* Ibidem Adelphis:

Cum placo, aduorsor sedulo, & deterreo,
Tamen humane vix patitur: verum si augeam.

Mendum ferula & scutica dignum. Lego: *Verum si angeam*: *angeo* enim pro *ango*, veteres vsi: & priora illa: *placo, cum aduersor sedulo*: Dicit enim se aduersando eum placare. Ibidem.

Coemisse, hinc quæ illuc veheres, multa: nauem conductam: hoc scio. Act. 2. Sc. 2.

Animus tibi pendet: Distinguo: *nauem conductam, hoc scio: animus.* Hoc, inquit, scio, nauem conductam. Ita quidem interpunctiones sæpissime adhuc perperam in hoc auctore collocatæ. Ibidem: Act. 3. Sce. 1

Æschinus amare occepit aliam. S. Væ miseræ mihi.

S. Neque id occulte fert: a lenone ipsius eripuit palam.

Libentius distinxerim *neque id occulte fert: a lenone: ipsius eripuit palam.* Amat a lenone aliam, inquit, & ipsus palam eripuit. Amare a lenone, elegans. Pœnulo:

Amat a lenone hic. P. facere sapienter puto.

Duo ergo dicit, & amare eum a lenone, quod occultum esse non posset, & palam eripu sse Ibidem:

Act. 4. Sc. 5.

Quid ista? quid ais? M. quid istas censes? nihil enim.

Commenta mater est. interpungo: *quid istas censes? nihil. enim*

Commenta mater est. *Enim*, ita eleganter orationem incipit. Mostellaria:

Maxime, accipito hanc ad te litem T. Enim captio est. Milite:

Enim cognoui nunc. Vide ne etiam rectum sit Trinumo:

Enim non possum, quin exclamem, euge, euge.

Sed est vbi alieno loco scilicet totam sententiam abstulerit. Heautontim.

Aliquammultis locis Terentij & Plauti, enim. ita praeponendum videtur vbi in vulgatis contra sit.

—— Scio tibi esse grauius multo, ac durius,

Cui fit, verum ego haud minus agre patior, id qui nescio,

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene volo.

Cedo mihi decem, qui vspiam sunt, optimos Grammaticos: si se hinc explicabunt, vt nihil esse incommodi in oratione appareat, caussam non dico, quin soli sapere videantur. Lego:

Act 5. Sce. 2.

Verum ego haud minus agre patior: id qui, nescio;

Nec rationem vllam capio. scio, inquit, tibi ægerrime esse: neque non ego tamen iniquissime etiam fero. id quare, quaue ratione mihi eueniat (id enim significat qui) nescio. Phormione amplius turbatum:

Sc. Penult.

Non hercle ex re istius me instigasti Demipho.

An tu cum peregre, tibi quod lubitum fuit, feceris,

Neque huius sis ver tus femina primaria,

Nouo modo ei quin faceres contumeliam,

Veniam nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo.

Lego:

Ain tu tandem? vbi peregre tibi quod lubitum fuit, feceris,

Neque huius sis veritus, femina primaria,

Nouo modo ei quin faceres contumeliam;

Venias n, p, l, p, tuum?

Hisce; ego illam dictis tibi ita incensam dabo.

Illa verba, *ain tu tandem?* a nouis editionibus absunt, magno flagitio: credo, quia versus ita iusto longius excurrit: quod quidem non est sine magna gratia, vt talia extra numeros censeantur: Præterea, si quæ iterum eodem versu ponuntur:

Color

Color verus, corpus solidum, & succi plenum. P. *anni?* Ch. *anni sedecim.*

Nollem id mutatum. Nam quid est contaminare scriptores, si hoc castigare est? Mihi quidem, cum illud detraxeris, geminum atq; animam versus amisisse videtur. Hecyra:

Tu sola exorere, quæ perturbas hæc tua impudentia.

Sost. *Ah exorere: egone?* L. *tu inquam, mulier.* Act. 2 Sce. 1.

Ita vetus liber omnibus integris literis, sine litura, nullo scribendi compendio. Sed ad syllabarum dimensionem tantum incommodi accedit, facile vt cuiuis sit, digitis atque aure callere & deprehendere, si eius libri auctoritati stemus, stare versum non posse. Neque continuo damnandum est, quia verba in versum non quadrant. Perquam eleganter enim Sostrata, indignitate accusationis commota repetit illa, *ah, exorere*, quod est, ac si dicat, *ah, egone exorior, quæ perturbem hæc mea impudentia?* quæ extra versum assumta in numeros cogi non debent: cuius exempla sunt multa; maxime in Interiectionibus, quas appellant, quæ ad explendum orationis & conficiendum cursum nihil faciunt: tantum animi habitum extra ordinem, vt sic dixerim, expromũt. Et quanta ratio est eius rationem non haberi in versu, quod orationem non contexat? Proxime in iis, quæ ad gratiam repetuntur: quæ quoniam ipsa quoque orationis filum non perducunt & pertendunt ne id quidem habent, quod Horatius inertissimis hominibus relinquit, vt numerus sint. quid ni? cum etiam diuerbia extra ordinem, & exodia accinerentur? Itaque non me perturbat quod in Brunii libro est:

Coloniensis V.C. e bib. publica.

Aliuenióri ætate post faceret tamen: tenes?

Quamuis manifesto a versu repudietur, *tenes*: sed eliam numeris omnibus absoluto, adiicitur supernumerarium: vt istis adscriptiuis ad legionem fieri solet. Multa sunt eiusmodi: hæc retuli, ne, qui aliquid vltra mensuram trahant versus, eo repudiemus. *Ain' tu?* autem extra contextum orationis assumi, manifestum facit, quod Græcis ἦδαι, ita vsurpatur. Id Latini cum reddunt, *ain tu?* faciunt. Sic enim in Platonis Gorgia mutauit Cicero. Hecyra.

Sc. 2. Act. 1. Verũ dicam videtur eadem manu, atramento alio. Sed assit non interest. Act. 3. Sc. 4.

Ain' tu? tibi hoc incommodum euenit itiner?

De Stanæi libro: tametsi interpunctio ibi absit, & iter scribatur: sed melius meo modo puto: ne addam, numeris male consuli. Itiner, autem exemplis non eget. Superioribus versibus quod scripsi: Act. 3. Sc. 4.

Neque huius sis veritus, femina primaria,
Nouo modo ei quin facias contumelias.

Puto, *huius sis veritus*, verba esse floccum ostẽdentis, aut aliam rem nauci neque tanti, inquit, feceris. Illud autem, *femina primaria, eis* repetitio comica est, & concinna, multisque exemplis

celebris. *Hisce*, verbum opinor ab, hisco. Si, inquit, hisces tantum, non modo, si me in ius rapies, ego tibi ita gratiam reddam. *Dicta*, pro conuitiis, accusationibus, criminationibus, etiam Ciceroni vsitata: & omnino, quod maledicta, idem eius simplicia, *dicta & mala*. Andria:

Sed exemplo deficior.

Ingeram mala multa.

Plautus:

Sce. 2. act. 1.

Iam ego te dictis differam. Locus quoque Adelphis a distinctione laborat:

Tuum dedisti filium adoptandum mihi:
Is meus est factus, si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi a mactam partem feram.
Scortatur? potat? olet vnguenta? b Demea,
Obsonat? dabitur a me, dum erit, commodum
Vbi non erit, fortasse excludetur: c fores
Effregit? restituentur: d vestem discidit?
Resarcietur; est diis e grata gratia, quia
Est vnde haec fiant.

a Brunij v. c
b Colon. in bibli. publ.
c Brun. & Bas.
d Cicero pro Caelio in meo v. c.
e De coniectura.

Quem locum e multis libris persanauimus, e quo se, quod vere liceat, alii non extricarunt. Sed quod nunc agitur, vulgarem interstinctionem: *dabitur a me, dum erit commodum*; non valde probabam. Quando enim commodum est dare filio, quod in lustris comedat, & congraecetur? Quoniam igitur praecessit, si quid requirat Aeschinus, se laturum sumtus, Demeam indemnem fore; verebar ne heic scribendum esset: *dabitur a me, dum erit commodum*: *Commodum dabitur*, vt cum *commodas minas* dicimus. Plautus Asinaria, & Mercatore. Sed haec quidem non leuissimae operae sunt. Nos de iis ingressi eramus dicere, quae praeterisse quenquam miraculum sit, aut miraculo proximum. Heautontim. igitur:

Commodū dare, aut aliquam rem commodam dare, pro ampliter & prolixe dare.

Act. 5 scen. 3.

———————— At
Si rogitem iam, quid est quod peccem, aut quamobrem id faciam?
nescias.
In qua re nunc tam confidenter restas stulta. SO. ego nescio?
C. Imo scis potius, quam quidem redeat ad integrum oratio.

Lego:

Si rogitem iam, quid est quod peccem? aut quamobrem id faciam?
nescias.
In qua re n. t. c. r. st. So. ego nescio?

Ch. *Imo scias potius, q. q. r. a. i. v.* Obtundebat maritum vxor odium, quae illi, quod minime vellet, restitabat. Quare is, scias, inquit, potius quam vt te iterum audire cogar. Id vincitur etiam sequenti versu:

Oh iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.

Hoc igitur in exiguo peccatū: illud minimo minus, est, Heaut.

Mutaui. Nā scis vetus est, pro sciris. Imo, inquit, scieris potius, sed &, scis, vetuste valet scias. Hoc tamen verum est, ante locum intellectum in scholiis non esse.

Si

Si certum est tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror, Act. 3. scen. 1.
Vt nescientem sentiat te id sibi dare. Dirimendæ voces: *vt ne sciantem, ne,* enim cum illo, *vt* rationem habet: non cum, *scientem*. ad rem quod attinet, cui in Cicerone ignorantur iunctæ voces: *vt ne?* Post paulo idem fere error: *Scin' esse factum vt dico? Ch. quid ego nesciam?* lego: *quid ego ni sciam?* Quid ni sciam? inquit. *Quid ego ni*, eleganter: quomodo Plautus aliquando. Ante hunc locum paruus est næuus, non scribentium vitio, sed legentium: Act. 3. sce. 2.

Cl. *Sine.* Sy. *non sinam, vnquam.* C. *quaso paulisper.* Sy. *Veto.*
C. *Saltem salutare.* S. *abeas si sapis:* Cl. *eo quid isthic?* Act. 2. sce. 1. in fine.

Errant, &, *eo*, verbum accipiunt. Nondum enim abibat Clitipho, vt post apparet.

Lego:

——— *Eo quid isthic?* vel,

Eho quid isthic? nam hilum non interest: sępiusq; non aspiratur. Minutissimum diximus: dicemus minutius:

Scilicet equidem isthuc factum ignoscam: verum Sostrata Act. 4. Sc. 1.
Male docet te facilitas mea inulta. Inulta facilitas, recte: &, *male docet*, vt nihil adiiciatur, non ineleganter. Sallust. Iugurth. *Nam illa quidem piget dicere, his annis quindecim, quam ludibrio fueritis superbia paucorum: quam fœde, quamque multi perierint vestri defensores.* Lego: *quam fœde, quamq̃ inulti.* Idē libro tertio historiar. *Dedecores multique terga ab hostibus cædebantur*: legō: Dedecores inultique, terga ab hostibus cædebantur. Errat, qui contra pertendit in notis suis ad fragmenta Salustiana. Ne longius a Terentio discedamus, Eunucho cęperamus:

Nam parua caussa est, aut parua ratio. quisquiliæ sunt istæ, non Terentii veneres. Qui multa talia notarim, lego: Act. 3. Sce. 5.

Num parua caussa est, aut praua ratio? lusit in, *parua, praua*: Vt Cicero: *Consul noster paruus & prauus.* Piget sequi reliqua, & hęc vel ineptissimo satis sunt: quæ ego ita omnia ex animi sententia: nisi quod illo loco mittam cum vulgata scriptura pugnare:

Neq; huius sis veritus femina primaria

Sic enim Apuleius lib. 2 Milel. *Quin, inquit, etiam vel ipsam parentem tuam accedis & salutas? Vereor inquam, ignota mihi femina*: quem huc respexisse credere possis. Sic locutum docet Marcellus, Paccuuium, Attam, Accium, Afranium sæpe: neque ego hoc loco meam coniecturam amo.

TERENTII CONTINVI VERSVS MVLTI EMACVLATI LOcis aliquot.

Joanni Bendelio Bambergo.

IAm quidem pudet leuium scelerum, Bendeli: literam sollicitare: traiicere syllabas: via peruulgata emendatorum dictiones aliquot ex edicto, vnde vi, restituere. Fatendum est: ludus hæc sunt & quæ, si laudare aliquando possis, nolis, quia vetera sunt. Ceterum, versus inculcatos: totam sententiam amissam: iacturam esse antiquæ & elegantis formæ, an hæc quoque ludus sunt? Nec hoc quisquam mihi, quia Palmerio videtur. Neque enim iudicium vsurpo:

——— *Sedeant, spectentque Latini:*

tu imprimis, mi carissime Bendeli: quem ego quibus verbis laudem satis: Habuisti, amasti a paruulo: elementa prima, vt eius ætatis captus erat, præiuisti. postea discedentem, quod solum poteras, votis & fauore prosecutus es: donec etiam mirari (sed ego tibi non credo) tandem cœpisti. Et ignosco errori, quia in me tua munera amas: cuius a fontibus fluxi ad famam aliquam hominum, paruam illam, & adde si quid vis, sed tamen fama quæ sit. Vale.

TErentii Andria:

Act. 1. Sce. 5. *Hoccine est humanum factum aut inceptum? hoccine officium patris?*

M. *Quid illud est?*

PA. *Proh deum atq; hominum fidem, quid est si non hæc contumelia est?*

Vxorem decreuit dare sese mi hodie: nonne oportuit

Præscisse me ante? nonne communicatum oportuit?

M. *Miseram me quod verbum audio?* P. *quid Chremes, qui denegauerat*

Se commissurum mihi gnatam suam vxorem? id mutauit,

Quoniam me immutatum videt.

Itane obstinate operam dat, vt me a Glycerio miserum abstrahat?

Quod si fit, pereo funditus.

Adeon' hominem inuenustum esse aut infelicem quemquam, vt ego sum?

Pro deum atq; hominum fidem: nullon' ego

Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quot modis

Contemtus, spretus? facta transacta omnia. hem,

Repudiatus repetor: quamobrem? nisi si id est, quod suspicor,

Al quid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,

Itur ad me. M. *Oratio hac me miseram exanimauit metu.*

Pa. Nam quid ego dicam de patre? ab
Tantamne rem tam negligenter agere? praeteriens modo
Mihi apud forum; vxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, inquit, para:
Abi domum id mihi visum est dicere; abi cito, & suspende te,
Obstupui, censen' vllum verbum me potuisse proloqui?
Aut vllam caussam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quod si ego prius id rescissem, quid facerem, si quis nunc me roget:
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. sed nunc primum quid exsequar?
Tot me impediunt curae, quae animum meum diuersa trahunt;
Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo vsq; adhuc,
Quae meo cunque animo libitum est, facere, ei ne ego vt aduerser? hei mihi,
Incertum est quid agam.

Insanum magnum molior negotium, vt hos versus; quid versus? quasi vspiam numeris constent: veruntamen vt, quod in me est, emendem: tu quod in te est, facito, vt mihi in subsidiis adsis succenturiatus, si quid deficiam. Modi carminis maxime laborant: in verbis minus peccatum: quamuis etiam.

Hoccine est humanum factu, aut inceptu? hoccine patris? My. *Quid illud est?*
P. *proh deum atq; hominem fidem, quid est, si hac non contumelia est.*
Vxorem decreuerat sese mi hodie: nonne oportuit
Praescisse ante? nonne prius communicatum oportuit.
M. *Miseram me, quod verbum audio?*
P. *Quid? Chremes qui denegarat se commissurum mihi*
Gnatam vxorem: id mutauit, quoniam me mutatum videt.
Itane obstinate operam dat, vt me a Glycerio miserum
Abstrahat? quod si fit, pereo funditus, adeon' hominem
Inuenustum, aut infelicem quenquam? pro deum atque hominum,
Nullone Chremis ergo pacto affinitatem effugere ego
Potero? quot modis contemtus, spretus acta transacta. hem,
Repudiatus repetor: quam nam ob rem? nisi si (id quod suspicor)
Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itum ad me.
My. *Oratio hac me miseram exanimauit metu.*
Pa. *Nam quid ego dicam de patre? ah tantamne rem tam*

Negligenter agere? praeteriens modo mihi apud forum,
Uxor tibi ducendum est Pamphile hodie, inquit: para.
I domum. hoc mihi visust dicere, i cito & suspende te.
Obstupui, censen' me verbum potuisse ullum proloqui?
Aut caussam ullam, ineptam saltem, falsam, iniquam obmutui: quod
Si ego rescivissem id prius, quid facerem? quis nunc me roget.
Al quid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc quid primum exsequar?
Tot med impediunt curae; quae meum animum diuorse trahunt:
Amor, vis, ius, miseratio, nuptiarum sollicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni passust animo usq; huc,
Quae meo cunq; a. l e. facere: ei ne. e. v. aduersarier mihi.

Quanta in Charybdi laboramus? & scio quid periculi adeam; sed non fit sine periculo facinus magnum, & memorabile. Prima labes hinc, quod Mysidis sermonem eosdem in numeros coniecerunt cum Pamphili. Atqui Terētio, cur separaret, ratio fuit, quo iniam inuicem verba non peruenirent: quippe Pamphilum Mysidis oratio praeterit. quid ergo ineptius, cum Pamphilus pro se versus loqueretur, velle eos impleri Mysidis verbis, quae sermonem segregasset? velle, inquam, aliter nō posse: nam esse vbi fiat, scio iam vehemens indignationis, concitataque Pamphili actio aptissime septenariis feruet; verba trepidae & metuentis Mysidis commode senariis remittuntur. Quid tam inuenustum, quam haec eosdem in numeros redigere, vt versus qua tumeat, qua serpat? Senarii Mysidis his verbis continentur:

Quid illud est? miseram me, quod verbum audio.
Oratio haec me miseram exanimauit metu.

Nam ex interuallo impletur, vt is quoque sermone Mysidis interruptus.

Itum ad me. nam quid ego dicam de patre? ab tantamne rem.

Quod eo maiorem rationem habet, quia intelligendum est, Myside interloquente nihilo magis siluisse Pamphilum, cui illius verba ad aures non accidebant. Quod autem inter reliquos septenarios senarium illum interiicit:

Uxor tibi ducendum est Pamphile hodie, inquit, para. mirari in eo Terentii industriam non satis queas. Ob haec sane aliaq; talia, dictus est vincere arte. neq; id negligere potuit, si vellet esse, qui solet. Imitatio enim est verborum Simonis: idq; seorsim in numeros coguntur: maxime quando haec sine vlla contentione animi dixisset Simo. nec enim ea Pamphilus suis verbis, sed patris, eoq; odiosa et & superba orationis figura vtitur: *vxor ducendum est.* non posset imperiosius. Ceterum primā vocis, *vxor*, a praecedenti versu vocē, *officium*, deleui. neq; aliter debet, si numeris studeas. versu quoque illo idem faciundum:

Nunc

Nunc tuum officium est, hos bene vt assimules nuntias Lego: *Tuum nunc est, has bene vt a. n.* Inepta est & falsa vulgata lectio: neque enim Sosię officium erat, simulare nuptias: coquere, & quę eo spectarent, id erat. Quod enim aliud est coci officium? Neque vero ita loquimur: *mentiri non est meum officium.* sed, *mentiri non est meũ* & similia similiter. Quæ res Italiæ afflictas secuta est ætas, inscitia meliores ad sordes redijt: & in multis næuis amaui tunc quoq;, vt insereret quod abesse, nõ deesse iudicarat antiquitas *Decreuerat*, volui: nec me mouit, quod alij, *decreuit*, probant. *Decreuerat*, vetusti: & hoc deprauatũ esse, maior multo suspicio, quàm *decreuit*. Libet quoq. interrogare si *decreuerat* falsum est, quomodo sequatur illa: *Non oportuit præsciße me ante? nonne communicatum oportuit?* nam illud, *antea præsciße*, ostendit, remotioris tẽporis præcessisse verbũ, atque vt grammatici vocant, plusquam perfecti. Et profecto quo lõgius repetitur, eo est oratio in Simonem inuidiosior. Si autem subito consilium nuptiarum cœpisse patrem arbitratur, quam tandem orationem habet eius querela? *Nonne communicatum oportuit*? Quod enim Chremes nuntium remiserat, pridem factum erat & interea arbitratur rediisse eodẽ, & conuenisse senibus, neque tamen multis diebus secum communicasse, nisi nunc, cum nulla mora sit, prӕterquam in quæ in ipso. Et si maxime paulo ante consilium cepisset Simo; non erant hæc tamen ex re putanda: sed ꝑ animo adolescentis amantis atq; amentis: qui iẽ verbis inuidiosam faceret. Quam autem Muretus suæ castigationis rationem reddit, de altero consilio nuptiarum queri Pamphilum quod patrem cepisse ex tempore arbitretur, non de primo illo, quo olim in hunc diem constitutæ erant nuptiæ, totum hoc verbis aliquid est, re nihil. neq; enim eo efficitur, vt *decreuerat*, locum non habeat. Sed de hoc nimiũ verborum. Illo loco: *quot modis cõtemptus, spretus: acta transacta, hem* secutus sum Coloni & Brunii librum; neque certius solem istũ lucere, quam, *omnia*, in fertum a sciolis esse. Cum olim aduertissem animum, *facta*, non solere huic *transacta* hærere, labebar vt reponerem, *pacta transacta*, mouebat quod hæc fere apta, coniugataq; reperiantur: & sic sint etiam in edicto prætoris: quod propriæ in nuptiis dicantur: quod interpretis commentatio huc quadret, qui, *facta*, inquit, *a Pamphilo, transacta etiam a Chremete*. Id enim hoc modo verũ non est: erit, si substituas *pacta*. Probauit tũ id, vt quod maxime Bonęfidius quo viro nihil sol ille melius illuxit: sed alteri cuidam I.C. maximi nominis persuaderi non potuit. In his omnibus me frustra fuisse ostenderunt v. c. in quibus *acta transacta*, reperitur. In Brunii quidem libro, pacta, fuit, sed princeps litera nescio cuius manu erasa. Id ego si fallo, tum me ille faciat deus, vt semper coniectem, neque vnquam verem. agnoscis hoc Ennianum. *Facta transacta*, qui deinceps probabit, cum musis iubebo facere, & quoque etiã Bonæ

Menti. *Acta transacta*, solemne est formularum. itaque est in formula obligationis ex Bibliotheca Alciati: *Hacce sicce conuenere et hisce verbis, hisce conditionibus, acta transacta sunt.* nec parum ad latinam linguam refert, vtrum dicas. nam in his rebus duo copulari solēt, simplex & eius ipsius compositum. quare, *acta*, requirit *transacta*: at illi, *facta*, referetur, *perfecta*: ne addam, quod, *facta* nunquā in formulis dicitur. De, *acta*, significat Plautus Pseudolo:

Vt concepisti verba, vigenti minas

Dabin'? D. dabuntur. S. hoc quidem actum est haud male.

Itaque minus vident quam se arbitrantur, qui receptam scripturam etiam laude dignantur. versu;

Tum patris pudor, qui me tam leui passus est animo vsq; huc.

Qua meo cunque animo libitum est, facere; in eo discessi a vulgatis, in quibus est, *vsque adhuc*. Volo cognes de eo, quot Plauti & Terentii locis ita commissum. sunt amplius decem sunt. Sic vero Cicero: *Nec vero sapienti vsque plaudite viuendum. Erant accepta pecunia a C: Veratio sic tamen vt vsque alterum V litera constarent integra.* Sequenti *his* extra versum est; ratione quanta esse potest maxima. Quæ enim dolore expressa nihil habent præter affectū & testificationem doloris interiectiones, extra contextum versuum innumera sunt. itaque quod sunt, appellantur. Iam deinceps, quia Mysis sermonem confert, ad aliud genus carminis abitur. Litemus nunc Hecyræ, cuius a distinctione corrupti loci multi, nullus magis quam is, quem dicam:

Act.3 sce.1. PAM. *Abi Parmeno intro, ac me venisse nuncia.* PAR. *quid hoc?* PAM. *tace:*

Trepidari sentio, cursari rursum, prorsum: agedum ad fores

Accede propius. PAR. *hem sensistin'* PAM. *noli fabularier.*

Pro Iuppiter, audio clamorem PAR. *tute loqueris, me vetas?*

M. Tace obsecro, mea gnata. PAM. *matris vox visa est Philumena.*

Nullus sum. PAR. *qui dum?* PAM. *perij.* PAR *quamobrem?* PAM. *nescio quod magnum malum.*

Profecto Parmeno me celant. PAR. *vxorem Philumenam*

Pauitare nescio quid dixerunt: id si forte est nescio.

Reddam nunc ea omnia, quomodo recudenda arbitror.

PAM. *Is Parmeno intro, ac me v. n.* PAR. *hem quid hoc? tace*

St, tace trepidari sentio rursum prorsum, agedum ad fores

Accede propius: hem, sensistin' Pam *noli fabularier.*

PHIL *pro Iuppiter* PAM. *audio clamorem.* PAR. *tute loqueris, me vetas.*

M. Tace obsecro, mea gnata PAR *matris vox visa est Philumena.*

PAM.

PAM. *nullus sum.* PAR. *qui dum?* PAM. *peri.* PAR. *quamobrem?* PAM. *nescio quod magnum malum*
Profecto Parmeno me celant uxorem Philumenam
Pauit aro nescio quid dixerunt. Par. *id si forte est, nescio.*
PAM. *interij: cur mihi id non dixit?*

Quantum interest? tantum scilicet, quantum inter veritatem & errorem potest maximum. Secundo versu (id enim primum nobis erit (*cursari*, verbum sustulimus: & continuauimus: *Trepidari sentio rursum, prorsum*: secuti auctoritatẽ Basiliensis libri, & præterea Bruuiani. *Trepidare* autem quid sit, non doctissimis etiam notum est: festinare scilicet, & satis agere, ac multo cum metu circumagi. Vergil.

Ne trepidate meas Teucri defendere naues. Varro ait, an apes congeminauerint, ex ipsis coniecturam capi, si intus bombum faciant, ac foras trepident. Aliquot scriptorum locis corruptum reperi: ex his nunc vnum Sallustii adferam, quia in multis emendatoribus nemo castigauit: reliqua vbi videbitur: *Romani milites perculsi, improuiso metu incerti, ignariq;, quid potissimum facerent, trepidare ad arcem oppidi, vbi signa & scuta erant.* Quod autem in personarum distinctione a libris discessimus, res ipsa nobis persuasit, aliter ad mentem Terentii non peruenturos. Solebant olim, qui peregre redibant, ne improuisi suis se restituerent, priusquam in conspectum suorum se darent, præmittere, qui nuncium reditus adferret: cuius rei a Plutarcho caussæ aliquot, vt in re tali, probabiles redduntur. Pamphilus ergo antequam se in ædes inferret; *i intro*, inquit, *Parmeno ac me. venisse nũcia.* Abit Parmeno: sed cum iam intro esset, vt limen pedes transferret, audit intus trepidari. Itaque quid hoc, inquit, est? tace Pamphile, ne mihi obturbes: audio enim nescio q̃d tumultuari: vt vero etiam tu audire possis, accede ad fores. cum accessisset, hem sensistin'? inquit. tum demum loqui eum Pamphilus vetat. Omnia in actione posita sunt: neque intelligi possunt, nisi animum in re præsenti sistas. vulgata distinctio scripta refellit. Primum cum Pãphilus Parmenonem præmisisset, ipse se remouisset ac continuisset tam diu, dum certior fieret vxor, reducẽ pro foribus esse; quomodo nunc demum eũ accedere iubet? Parmeno enim iam accesserat ostiũ; Pamphilus minime. Deinde quid rationis habet, quod vno interiecto versu e Parmenone quęrit: *hem sensistin'?* quasi is non prior senserit, ac ob id supra iam dixerit: *Hem quid hoc?* Hic in personarum interstinctione primus error est, grauis: alter etiam grauior. illa verba: *Pro Iuppiter. clamorem audio*: libri cuũ Pamphilo tribuunt omnia. inepte. q̃d uis enim potius conuenit ei q̃ silentium Dauo imposuerit, q̃ ipsum clamare: tũ ridiculũ est Pamphilũ, q̃ clamorẽ audiat ob id dicere, *p Iuppiter.* hęc n. exclamatio doloris summi est, nõ eius, q̃ incerti aliq̃d clamoris audiat p̃terea Pãphil.

cum Parmenone consusurrabat solum: tantum abest vt vocē miserit, quam cum legimus, summum clamorem fuisse intelligimus. Neq; certe si exclamasset Pamphilus, dicturus erat Parmeno: *Tute loqueris, me vetas?* potius si quid iudicare ego possum: *tute clamas, me vetas loqui?* sed quid nugamur: Pariebat Philumena: in quo nihilo certe, q̄ reliq̄ puellæ, meliore cōditione fuit. Quæ igitur vteri dolorib. cōflictaretur q̄uis id ageret sedulo, vt partū cęlaret, non imperauit tamē sibi quin clamorē ipsi dolor exprimeret. cæteræ fere parturientes exclamabant: *Iuno Lucina, fer opē, serua me obsecro.* hæc illa nō audet, q̄ alium morbum caussaretur. Itaq; diuerso genere vtitur: *Proh Iupiter.* Eum clamorem audit foris Pāphilus, & eodem cōsternata Myrrhina, *tace obsecro*, inquit, *mea gnata*: quam quidem Myrrhinæ orationem cum foris acceperit Pamphilus, quidni debuerit quoque Philumenæ clamorem? Tertium in eodem mendum sequitur:

Pam. Nescio quod magnum malum
Profecto Parmeno me celant. Par. *vxorem Philumenam*
Pauitare nescio quid dixerunt: id si forte est, nescio.

Captabat foris Pamphilus sermonem, quid intus turbaretur: Pauidę tum ancillæ in ipso puellę nixu concurrunt, & Philumenam trepidant parere. Id ergo cum audisset Pamphilus, intus dicere illas, eam parere, siue parturire; accipit tanquam dixerint, pauere, aut pauitare: quia consimile *parit*, quasi dicas, *pauit*: eoque magis, quod vicissim dicebant *paret*, & *pauet*. An vero mirum? qui nihil vnquam sequius de vxore existimauerat, & tertio abhinc mense primum rem cum illa cœperat: profecto ratio fuit potius cur pauere, quam cur parere putaret. Iam igitur, *nescio*, inquit, *quod magnum malum me celant Parmeno: modo heic intus vxorem pauitare dixerunt*: respondet Parmeno: *id si fert: est, nescio.* At isti fungi Parmenoni affinxerunt ea verba: velut Philumena Parmenonis vxor esset. Est aliud etiam quod errorem illorum corrigere potuerit. Instabat Parmeno hero ipsi, vt diceret, cur intermisset: neque igitur desistere debuit, prius quam responsum ab eo exprimeret. at si receptam distinctionem nobis probauerus, nunquam respondebit Pamphilus: sed Parmeno, quam ab hero tantopere requirebat caussam, & sibi, & illi reddet. Id enim pauebat, quoniam vxorem Philumenam pauitare dixerant. Heic tanquam in clara luce videas, quantis in tenebris fuerit Seruius. nam in illum Vergilii versum.

Extemplo Æneæ soluuntur frigore membra.

Reciproca, inquit, *translatione & timor pro frigore, & frigus pro timore, ponitur, vt in Terentio vxorem tuam pauitare aiunt. non timere: sed laborare frigoribus. vtrūq; enim in eundem exitum cadit sicut & de calore, & frigore, vrere dicimus.* Hæc Seruius. Errauit quia Parmenonis esse verba credidit, quæ Pamphili sunt. Tantum

hoc

ſine libris auſi ſumus: quod cui non placebit, tam facile nos eum contemnemus, quam ille nos reprehendet. Quin auſus ſum aliud quoque Eunucho:

Dic dum hoc rurſum, Chaerean' tuam veſtem detraxit tibi? Act. 4. Sc. 4.

D. *Factum.* P. *& ea eſt indutus?* D. *Factum.* P. *& pro te huc deductus eſt?* D. *ita.*

P. *Pro Iuppiter magne, o ſceleſtum atq; audacem hominem.* Py. *va mihi.*

Etiam nunc non credis indignis nos irriſas modis.

P. *Mirum ni tu credas, quod iſte dicat. quid agam, neſcio.*

Hem tu, negato rurſum. poſſumne ego hodie ex te exſculpere

Verum? vidiſtin' fratrem Chaream? D. *non.* PH. *non poteſt ſine*

Malo fateri, video: ſequere me hac. Lego:

Dic dum rurſum, Chaerean' tuam veſtem detraxit tibi.

D. *Factum.* P. *& eam eſt indutus?* D. *Factum.* P. *& pro te ductus eſt?* D. *ita.*

P. *Iup. m. o. ſ. a. a. h.* Py. *va mihi,*

Etiam non credis indignis nos eſſe irriſas modis?

Ph. *Mirum ni tu c. q. i. d. q. a. n.*

Hem negato rurſum, poſſumne e. h. e. t. exſculpere

Verum: vidiſtine fratrem Chaream? D. *non.* PH. *non.* Py. *non poteſt*

Sine malo fateri, video. Pa. *ſequere hac.*

Principio ſcripſerant: *Et pro te huc deductus eſt?* miror vbi animi mentem habuerint. Aguntur hæc in ædibus Pamphili. quare verum non eſſet: *huc deductus eſt*: ſed; *hinc deductus eſt illuc* namqui ex illo loco, vbi hæc dicuntur, ductus erat ad Thaidem. poſtea vetus interpres ait, apud Terentium duci volentes, deduci inuitos. Sequitur non fuiſſe deductum Chæream, ſed ductum: qui adeo non inuitus ierat, vt non nollet duci. Col. V. C. & Brunii habent: *pro te ductus eſt.* veriſſime. Extremis verſibus quiduis fiunt, recentiores, vt numeros expediãt: veteres, illi, vt ſentẽtiam reddãt: in quo me quidem illorum miſeret. Nihil contra libros tentandum; & in, *Chaream*, media ſyllaba colliденda. Sententia in propatulo eſt. Primum Phędria. *vidiſtine*, inquit *fratrem?* negat Dorio. tum Pamphilus, *non?* repetit negationem, vt indignari videatur, & ſuccenſere inconſtantiæ ſerui. Præterea quia ſubmiſſius Dorio, & timidius dixerat, *non*, vt planius audirent Pytias & Dorias negare eum, quod modo affirmaſſet. Sed Pytas, non, quit. poteſt ſine malo fateri: qui mirum eſt negare? Tum Pamphilus, qui defungi, & aliqua ſaltem extricari ſtudet, *ſequere hac*, inquit, & ita ſine, *me*, Colonienſ. L. V. Reiiciamur in Andriam:

Adhuc Archillis qua aſſolent, quaq; oportent. Act. 3. Sce. 2

Signa ad salutem esse omnia huic esse video.
Nunc primum fac istha: ut lauet: post deinde
Quod iussi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Date: mox ego huc reuertar.
Per Æcastor, scitus puer natus est Pamphilo:
Deos quaeso, ut sit superstes: quandoquidem ipse est ingenio bono:
Cumque huic veritus est optimae adolescenti facere iniuriam.

In his versibus multi multa conantur, quam aequis suis diis, nescio: sed certe Erasmi eruditionem agnoscas, Glareani ames diligentiam, Goueani etiam mireris ingenium. Et fortasse ipsos quantum profecissent iis restituendis, non poenituit: me probare piget. Iudam eandem aleam, exitu, quo diis videtur.

Adhuc Archilla, quaeq; oportent quae assolent,
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.
Nunc primum fac istha ut lauet: deinde post,
Quod iussi ei dare biber, & quantum, date:
Mox ego reuertor.
Per ecastor, scitus puer gnatust e Pamphilo: deos
Quaeso, superstes ut sit, quandoquidem ipse est ingenio bono:
Cumq; & huic veritust optimae adolescenti facere iniuriam.

In primo natum opinor vitium, quod *quaeq;* pro *quaecumque* a Terentio scriptum, ab aliis non intellectum fuerit. qui, *quaque,* acceperint pro, & *quae*. Sic ergo cum scriberetur: *Quaeq; oportent, quae adsolent;* nemo fuit, opinor, quin traiicienda putaret, ob vim illius, que: *Quae assolent, quaeque oportent. Quaeque,* pro, *quaecumque,* non est nouum. Plautus:

Nisi hercle diffregeritis talos, posthac quemq; in tegulis videritis alienum. Ausonius:

Pareto legi quisq; legem sanxeris.

Quarto deinde versu Goueanus negat latitine dici, *dare bibere*: & cum interprete expostulat, atque exempla requirit. sed res ingenii non fuit. Namque apud Catonem in de re rustica reperimus: qui praecipit gallinae, quam farcire velis, meridie dare biber. Quid? quod aliquot exempla eius Solipater Charisius laudat? Fannii: *Domina eius ubi ad villam venit, iubebat biber dari*: Titinnii: *Date ei biber, iracunda haec est*. Addit Catonis Originibus: sed eius verbis supersedet. Maximum est autem quod Seruius illo versu: *Dederatq; comas diffundere ventis*: graeca figura dictum ait: quasi illud: *Argenti magnum dat ferre talentum*. *unde*, inquit, *vsus obtinuit, dare bibere: quod alioquin faciendum non est.* Quid? an non Seruius cum Aspero sensit, tantum non verbis iisdem: qui ait, consuetu sine ratione dictum? At ipse suo se gladio Goueanus, qui affirmet omnem de medio sumptam comicorum orationem. Ceterum, quia, *biber*, eo tantum exemplo probat Solipater; & Seruius vsu solum obtinuisse atque inualuisse ait, libenter, *biber*, quoq; apud

Ita in epigram. de Vergilio: Longe erit a primo quisque secundus eris, hoc est quicunq; secundus erit.

apud Terentium scripserim. quæ enim consuetudine omnibus in ore erant, in iis fere etiam contra rationem faciebant, vt vulgo obtemperarent. Sed vtrum scribas non magni interest: dum scias vtrumque posse. Hoc bene Priscianus, quod verba illa, *Mox huc ego reuertor*, quæ e præcedentibus superfluunt, separatim sumit, distinctionis, vt ait, caussa. Quid multis? valde id Priscianus ex disciplina comica: quod vtinam attendisset Goueanus. mirifice enim eius ingenio faueo. Heic ego autem omnium interpretum & grammaticorum veterum auctoritatem proieci, cum illud, *imperaui*, exclusi: quoniam arbitrarer antiquitus ex glossa esse, ac repetendum huc quod præcesserat, *iussit*. Secutus sum numeros, qui manifesto eo ducunt. Alii scio quomodo restituant: Sed ita si versus sunt, nescierunt neque Terentianus Maurus, neque Rufinus, neque Priscianus comicos numeros condere. Accedit, quod nec ita euoluunt, nisi perpetuos creticos, collisiones, distractiones, aliaque rerum, & verborum portenta, ac tormenta comminiscantur. Postea legunt:

Per ecastor scitus puer natus est Pamphilo.

Nec vident se Terentio sermonem non latinum dare. neque enim Pamphilo natus puer erat, sed plane omnibus. Quisquis ergo Atheniensis erat, fortasse & Græcus, natum sibi ciuem puerum dicere poterat, vt non mentiretur. Puer enim omnibus est: & huius in ipso nominis ratio est, non in relatione. At sic *filius natus est Pamphilo*, recte, & ad Latii consuetudinem: vt Hecyra: *Natus est nobis nepos.* præterea non erat natus Pamphilo, quippe extra matrimonium, & sine patre filius: qui scilicet matrē sequeretur: erat tamen e Pamphilo. Quare apparet, quo flagitio vulgatam scripturam retinuerint, velut vxor esset Glycerium, quæ amica erat, & tanquam filius esset Pamphilus, nihil amplius quam ex eo natus. Tandem est: *Cumq; & huic veritust.* ita vetus Venetus & Argent. ex officina Gruningeri. Indicium eius hoc in V. C. Brunii: *cum & huic.* Eleganter ita geminatur: & miror non restitutum versum Heautont. quem e V. C. Col. & Moguntino emendabo:

Cumq; tuo inuento, cumq; incepto perduint.

Multa ita passim in hoc scriptore mendosa sunt: vt illud Heautont. si quid optimo libro, quem beneficio Brunii nactus sum, credimus:

Quid si hoc incipiam nunc? nihil est. quid si sic? tantundem egero. Act. 4 scē 4.

Ac sic opinor. non potest. imo optuma: euge optimam habeo. Nihil melius, hac [?] pictura [?] neque & verius, meridia [?] luce.

In illo libro est: *Ac sic opinor. non potest. imo optime euge optime habet.* Sane elegantissime. Triumphale est, *habet*, & iacēti hosti insultat. Verg.

Hoc habet: hæc melior magnis data victima diuis.

Apud Plautum Mostellaria in simli re:

Hoc habet: reperi, qui sen..m ducerem.

Hoc habet, perinde est id, ac si dicat, *tactus est.* Sed hæc talia quidem sexcenta: nunc, vbi perpetui multi versus corrupti sunt, referamus, Andria:

Act. 4 Sc. 1. in vulg. lib.

Hoccine credibile est aut memorabile,
Tanta vacordia innata cuiquam vt siet,
Vt malis gaudeat alienis, atque incommodis
Alterius sua vt comparet commoda? ah.
Idne est verum? imo id genus est hominum pessimum:
In denegando modo queis pudor adest paululum:
Post vbi iam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessario se aperiunt, & timent.
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus.
Proximus sum egomet mihi. attamen vbi fides est,
Si roges, nihil pudet. heic, vbi opus est,
Non verentur, illic, vbi nihil opus est, ibi verentur.

Hos ego versus, Bamberge, tantopere corruptos, in numeros reponam, & vulnera, quæ scis esse plurima, faueant modo musæ, sanabo Edepol, inquies, mortalem graphicum, si seruat fidem. Atqui minimum conabor: quamuis, ne quid dissimulem, in meis libris nihil variet, præterquam secundo versu, *videat*, pro, *gaudeat*, & nono, *premit*. pro, *cogit*. Sed speramus, cum tantam iis labem vetustas importarit, quanto lapsus proclinior, tanto nobis, sicubi offenderimus, paratiorem veniam fore: apud bonos certe, etiamsi plusculum sumere videbimur. Nam de ceteris nunquam laborauimus.

Hoccine? tanta vacordia cuiquam vt siet,
Vt malis videat alienis, incommodis
Atque ex alterius sua comparet, vt commoda? ah,
Idne est verum? imo id genus est hominum pessimum,
In denegando modo queis pudor est paululum:
Post. vbi iam tempus est promissa perfici,
Coacti sese aperiunt: & timent tamen,
Et res tamen premit eos denegare. ibi
Eorum nunc impudentissima tum oratio est.
Quis tu, quis es? quid mi es? quid? cur meam tibi? heus,
Proximus egomet mihi sum. attamen, vbi fides?
Roges, nil pudent. heic vbi opus est, nihil
Verentur: illi ibi verentur, vbi opus est nihil.

Principio cum esset antique & eleganter: *Hoccine?* suspicati fortasse in eo supplendum, vel, *credibile*, vel, *memorabile*: quę deinde in contextum defluxerunt. Ceterum Latini moris est, in re indigna, *hoccine?* vt Heautontim.

Hoccine

Ho-cine? non licere meo modo ingenio frui:

Vbi, quia non intellexerunt vulgo, non etiam interpunxerunt. Is tamen versus ita scribendus:

Hoccine? non l.m. modo genio frui. quod erit vbi probemus. Sunt eum eadem gratia *siccine? simulitane?* Pseudolo:

Quid hoc? siccine? ; edes statin' statim?

Accessit grauius, quo cumularetur error. *Tanta vacordia quiquam vt siet.* Nemo vidit, eorum certe qui corruperunt, *vacordia*, heic esse auferendi casu: quomodo dicimus, *hominem magno ingenio, audacia, auctoritate:* quę cum multis locis nō perciperēt: quid illi autem perceperūnt? inculcarunt, *praditus, affectus*, aliudue quiduis potius, quam vt integrum & sanum esse paterentur. Quando ergo ipsis, *vacordia*, pro nominandi casu probaret, nihil prius erat, quam ei vt adminiculum quæreretur, inuenerunt, *innata*. at hoc quidem non nimium conuenit. neq; enim hilum refert ad hanc profecto rem, innata sit væcordia, an consuetudine peccandi in naturam vertetit. Et me hercle nouum sit genus, qui se iniuriam accepisse sentiat, queri, vitium innatum esse inimico. Satis super est, maleficum esse, & damnum vel malum dedisse; si aliud non sit, consilio, instinctuque cuiusquam: nedum vt referat a natura esse crimen. Scio militem illum dicere: *Nunquam mihi auaritia innata est*: sed id heic nihil mouet. Proximum deinde, vnde proseminaretur error, fuit, quoniam, *quiquam*, seu cuiquam, dandi casu acceperunt, quod est nominandi. nota iam est affinitas literarum q & c, & ēt iis, quibus hoc tantum: alteram alteri iuuandæ repertā, & sæpe mutuas operas præbere: *cocus, coquus: quotidie cotidia: cum, quum*, apud Nonium fons multorum mendorum: *coq, quoq*, in peruulgato Ciceronis ioco: *com, qom*, & nota ad id Grāmaticorum nemini ignota: *cointus, quintus*, in marmoribus: *cuando, quando*, in libello Velii: *coipe, quippe*, in Pādectis Flor. & alia tot, quot me scribere, te fortasse legere piget. Sequitur: *Milite glorioso. Scen. Iam nunc est ante adu.*

Vt malis rideat alienis. malis, opinor, pro, *maxillis*. Malis vel maxillis alienis rident, qui verbis assentantur: & sensum suum gratificantur alteri, qua fini ipsis commodum est. Etiam parasiti, qui ad regem se componunt, & de eius vultu vultum sumunt: quo exemplo Horatius:

Cum rapies in ius malis ridentem alienis.

Eam certe sententiam & heic, & apud Terentium syllabæ modus requirit. cui id tamen acutius, quam verius videbitur, per me licet, scribat. *Malis vt rideat alienis.* Quod ego cōiectaui, probant & Porphyrio, qui ait, *malis alienis ridere*, esse, *aliter facere quam sentias:* & quæ post sequuntur:

——in denegando modo queis pudor est paullulum.

Quod autem deinceps: ———— *ah,*

Id ne verum? quotusquisq. istorum intelligit? Et nisi multum interpretem

pretem veterem. *Primum*, inquit, *negat veros homines esse, deinde etiam esse pessimos ait.* nugæ. neque enim quisquam ita loquitur, *malos non esse verum hominum genus*: potius, *non esse veros homines* ac ne sic quidem ii, qui in Terentii ordine stant auctores: sed, *non esse homines*: præterea hæc interrogatio requirit, vt inferatur, non esse verum hominum genus: nisi ratio sit, quæ apud Plautum:

Nullus sum, imo aliquis. iam m:s rum dices.

Accedit: sed hæc argumentis refellere putidum sit. *Verum* heic est, *aquum, honestum, probum.* Cæsar: *Neque verum esse, qui suos fines tueri nequiuerint, alienos occupare.* Vergilius:

——— *me verius vnum*

Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro Sallustius,

Si vera & honesta flagitium superauerit.

Verum apud hunc quidem nullus horum exemplorum modus. Neque aliter est intelligere Adelphis: *Non fieri,* inquit *ex vera vita.* Item Heautontim:

Scen. vltima. in fine. Act. 1. Sce. 1.

Hoc vbi fit, ibi non vere viuitur Porro est:

Coacti sese aperiunt, & timent tamen:

Et res tamen premit eos denegare. Hæc aliter sunt in vulgatis:

Tum coacti sese necessario aperiunt, & timent;

Et res tamen cogit eos denegare.

Primum, quorsum additur, *tum*, nisi ad corrumpendum versum? quid vero illud, *coacti necessario*? an non id nugari est, & alterum qui dixit, reliquũ dixit quoq;? Postea, *tamẽ* e libris geminauimus, obsecuti numeris, & quia gratia non caret Continuo:

Eorunc impudentissima tum oratio est.

ordo e Libr. Coloniensi est: sed c de nostro addidimus: quia librarii imperitia intercidisse rati sumus: quomodo vacillarent numeri. Vt autem h spiritum multis vocibus roborandis, firmandisque immittebant, ita c appendebant atque affigebant, intendendæ hoc quasi neruo dictionis. *Illim, istum*, (hæc enim aduerbia apud priscos lecta sunt, etiam Ciceronem & Terentium) *illum istum*, leuiter atque exiliter dicuntur: sed quia in iis aures nimiumquam requiescunt, c nonnunquam ad finem sufficitur; & in aduerbiis quidem plerumque, eo magis, quod m litera, supra quam alia vlla, liquescat. Manet ea ratio etiam in, *hi*, & *ha*. Eunucho:

Interea dum hæc (puella) lauant. Phorm.

Hac erant itiones crebra, & mansiones diutina?

Et ride, sodes Grammaticos, qui heic generis mutationem somniant. neutrum enim inquiunt. pro feminino positum. nugæ *Hæc*, femininum est, & appensum c; vt in illis, *eorunc, istunc, illunc.* Argumento est, ꝙ addito insuper e, nulla suspicio mutati generis;

generis; *haec hice.* quod fit ad productionem vocabuli, vt, *sice, name, quame,* cui inserunt d, vt exeat, *quamde*: pro *sic, nam, iam, quã.* In formula illa obligationis ex bibliotheca Alciati, edita in Italia: HAECCE SICCE CONVENERE. Plaut. Rudente:

Non licet te sicce placide, bellum belle tangere?

De name, Festus *quamde,* etiam pueris notum. *Iame,* multis locis apud Comicos: vbi quidem male se habent emendatores, qui, *iam*, in versu: non quadrare vident: ac huc veniunt tandem, vt diuidant, *iam*, cogantque duas syllabas fieri; vt quidem mihi videtur, inuitis musis Sequitur:

Quis tu, quis es? quis mies? quo modo restitui, ausu quidem maiore, quam alia omnia: sed vt peruenisse ad verum me putem. Sic alias Andria: *Quid tu, quid ais?* Eunucho: *Quid tu, quid trepidas?* quæ ipsa etiam corruperant. Quod porro repono: ——— *quid mies?* facio cum multis libris: & vides quanto indoctius sit masculino genere, Mox: ——————— *attame, vbi fides?*

Roges, nil pudent. Hæc qui intelligant, puto non multos esse: vt quidem in publicis libris scribuntur & interstinguuntur. Solebant, qui fidem non seruatam quererentur, inter expostulandum rogare, *vbi est fides?* quale illud: *Resistentem, clamantemque, vbi est fides? milites arripuerunt*: Et Heauton. *O Iuppiter, vbi est fides.* Nero Imper. cum sibi manus attulisset, irrumpenti quasi in auxilium centurioni, nihil aliud respondit, quam, *sero* &, *hac est fides?* inquit, Suetonius. Cato de falsis pugnis: *Vbi societas? vbi fides maiorum? insignitas iniurias plagas verbera, vibices,* & quæ deinceps sunt. Totus enim locus apud Gellium libr. 10. capit. 3. & Non. in *Vibices* refertur. Dixi quæ mentem nobis Terentii aperirent; quam esse oportet hanc: Si cum illis expostules, & roges, vbi est fides? nihil pudet. Scripsi præterea, *roges*, deleto *si.* Qui versum restituere volet, si alia via poterit, rex sit. Neque autem capital feci. Ita sæpe alias. Ouidius:

Orta dies fuerit, tu desine credere ventis.

Valet, si orta dies fuerit Catullus.

Istud, quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio, meus sodalis
Cinna est Caius, is sibi parauit.
Verum vtrum illius, an mei, quid ad me?
Vtor tam bene, quam mihi pararim.

Simile Paulli in Pandect. ad S.C. Trebell. *Ergo non aliàs cogetur restituere, quam ei caueatur*: id est, *quam si ei caueatur*. Hinc apparet, quam vere in Brunii V.C. legatur: *Act. 4. Scen. 2.*

Eho impudens, non satis habes, tibi dieculam addo?

Vbi, *quod*, inseritur in lib. publicatis. Quamuis eum locum aliter lego: *Act. 2. sce. 5. in vet. Brun.*

Eho imp. nõ s. habes? tibi dieculã addo, q. h. p. n. Hecyra: — nãnũq̃ sec

Habui illam, ac ex me esset nata. vbi prælis excusi, *ac si ex me.e.n.* Quæ quamuis ita sint, fuit tamen cum suspicarer reponendum: *attamen vbi fides? Si orges, nihil pudent.* vbi primum indignatus, suis verbis hoc dicat Charinus: *attamen vbi fides?* tantisper sermonem interrumpens: mox eodem redeat: Si *orges promissa, & ea repræsentari vis, n.p. orges* pro *vrges*, ita peruulgatum, vt pigeat verbum facere: & facile mendum, *vrges, orges.* Tandem ad calcem veniamus. *Illi, ibi verentur. Illi,* non, *illic,* in v.c fuit. Quod autem geminatur, *illi ibi,* non tacuit id interpres vetus; & comperi hoc modo, alioque etiam magis miro olim locutos. Hæc Varronis pro multis sint *Quo inde suscipiunt perpetuo, flumen. Quo inde,* valet, *vnde.* Item: *Lacuna, in qua ibi aqua.* Habes, Bendeli, ab homine non nimis verecundo: sed habes, quid secutus sim. aliquid amplius opinor; neque aliter videri tibi arbitror, quam meum sensum. Alii non probabunt fortasse. Sed nosti in Barbaria liberta suæ quod dixit patronæ: Liberta salue: vapula Papyria. Neque autem hæc sunt tanquam Delphis responsa: tantum, quibus liberius quam pro iure fecisse videbor, Goueani emendationem cum mea contendant: nisi vno versu plus licere sibi voluit, quam omnibus ego, caussam non dico, quin exsulem in posterum Terentii me faciant. Nam Erasmi quidem & Glareani contentio materia esse tragœdiæ potuit. Vnum effugit, *nihil pudent.* Hoc verberat, credo, aures istorum, qui pudet, tantum norunt. Equidem cur ita mutarem, versus fecit neque tamen vtrum scribas, ciccum interdem. Casina:

Illi agnoscit interpres vetus.

De lingua Latina.

Ss. plerique homines.

Ita nunc pudeo, atque ita nunc paueo. Epidico:

Pleriq; homines quos, quum nihil refert, pudet; vbi pudendum est,
Ibi eos deserit pudor, quum vsus est, vt pudeat. is adeo tu es, qui
Des, quod pudendum siet, genere natam bono, pauperem domum
Vxorem ducere; præ ertim eam, qua ex tibi commemores
Hanc, quæ domi est, familiam pregnatam.

Ita edidit Camerarius, diuerse a mente Plauti, & nulla sententia. Legendum autem:

Ibi eos deserit pudor. q. v. est vt pudeant. Is a. t. es. pu-
Des quod pudendum siet. & vltimo versu *filiam,* pro, *familiam.*

Sustulerat Periphanes filiam e muliere: posteaque aliam duxerat: qua defuncta, quin primam illam vxorem sumeret, pudore filii deterrebatur. Itaque Apœcides, *pudes,* inquit, *quod pudendum siet:* id est, *pudor ille pudendus est.* Induxit Camerarium secta vox, & sparsa in duos versus. at id quidem nimium quam frequens est, vt quæ priorem absoluerit, initium sit sequentis. Sed non tacebo, aliter emendari bene etiam posse, & id Lambinum iam significasse.

A M-

AMPHITRVO ET TRINVMVS EMENDATÆ.

Nobili Adolesc. Caspаro ab Hall Borusso.

MOdo vt eum esse memineris: neue, quem ab ineunte ætate cursum petisti, desinas. Mihi crede, non aliter tanti nominis mensura impletur. Fuit, vt meminisse potes, cum te in Græciam vocarem: auctor essem, vt omne illud Latium vetus peragrares: non tu quidem, vt multorum ibi vocabulorum radices quæreres: quamuis id quidem maximũ est: sed ad illos tandem etiam fontes peruenires, quibus in nostros libros antiquæ facundiæ flumina manarunt: ac, quod caput, prudentia (liceat verum dicere) omnis aut paulo minus, fluxit: quod quidem non posses, nisi in Lycei ambulationibus, sed multo maxime vestris illis legum spatiis habitares. Sed hæc quidem, vt ætas tua est, in integro etiamnum sunt: illa autem, oratores, poetas, historicos tractare: experiri de te, ecquid ad illos possis: &, ne parce dicam, conari librariorum imperitia circumuentis opem ferre: quibus medicinam nequeas, saltem questus & dolorem commodare: hæc iam te annus, opinor, vigesimus admonere potest, si parum fecisti, (tametsi, vt quod sentio, dicam, vestro ex ordine, ea ætate qui magis ista curaret, hominem Germanum nondũ videre mihi fuit) damnes ipse te: & quod cessatum sit vsque huc, nunc iam porro expergiscaris. Difficile credas, quid tibi voluptatis: voluptatis autem? imo quid emolumenti laturum sit. Nam, vt alia mittam, vnum vide, iudicium acuet: qui prius per quietem legisse scriptores, & mentem procul habuisse, acumen omnino non habuisse te putabis, vt nunc vltro illis audeas præscribere, quid scribere debuerint. Hoc nusquam minus feci, quam in his notis paucis, quas eo misi, vt lacesserem tuas.

Prologo Amphitruonis extremo:

Adest, ferit: opera pretium hic spectantibus
Iouem & Mercurium facere histrioniam.

Nusquam adiit quaquam prope ostium Sosia: vt res ipsa loquitur. ante enim a Mercurio vapulat. tum si fores ille feriisset, nondum erat inibi, vt posset: quippe qui non amplius quam e portu nunc prodiret. neq; tamen mirum facit Lambinus. Restituo:

Adest: erit operæpretium spectantibus.

Citat animum auditorum: operæpretium enim esse. F & E. paruo discrimine sunt; & hæc mendi origo scilicet postea:

Distributi viri, distributi ordines.

Non eleganter hæc ita geminantur. Sequor ductus literarum in vet. cod. & repono: Sc. prir. a.

Distributi viri, diribiti ordines.

Diribere valet, *distribuere*: & hoc quis nescit? *Diribitas tabellas, diribita suffragia*, apud Ciceronem passim. Post reditum in Senatu: *Quando illa dignitate rogatores, diribitores, custodesque vidistis?*

Sc. Num quid parua.

Eadem fabula:

Recte dicit, vt commeminit somnium narrat tibi, mendóse ita. hæreo vestigiis antiquæ scripturæ, & haud dubie emendo:

Recte dicit: vt conniuit somnium narrat tibi.

Et *conniuit*, non ad, *narrat*, sed ad, *somnium*, referendum. *Somnium vt conniuit*, est, quod somniauit, dum conniueret. Manifestum hoc legenti sequentia:

Sed mulier, postquam experrecta es, prodigiali Ioui
Aut mola salsa hodie, aut thure comprecatam oportuit.

Nam *experrecta es*, contenditur cum illo, *conniuit*; & proprium hoc in somniantibus. minus enim ii, quam dormiunt. Eadem fabula:

Sc. prima.

Hoc vbi Amphitruo herus conspicatus est meus,
Ilico equites iubet dextra inducere.

Pessimo iam pridem exemplo accepta in vulgus opinio est, quæ in verbis inflexionum varietas, eandem olim fuisse: qua patefacta semel ad corruptelas librorum fenestra, quid ab istorum iniuria tutum: atque illæsum mansit? Lego e v. c.

——*equites iubet dextra inundere.* Vetuste, *inundere*, pro, *inundare*. Sane eleganter: & ita inundationes atque illuuiones barbarorum in Italiam legimus: & alioquin libenter a fluuiis ac torrentibus præliorum similitudines capiunt. *Fluctuantem aciem*, Liuius & Tacitus libro 5. Hist. *Assumptu, qua iaciuntur, & ardente pugna, procursum ab hoste infestius, immensis corporibus, & prælongis hastis fluctuantem, labantemque militem, eminus fodiebant.* Neq; enim eo fluctuantem, quia in palude conserebatur pugna. nam Romanos paludem ingressos negat. Quod autem in vetustis libris, inudere, legitur, scilicet ita solitos illos n abiicere. In Pandectis Florentinis, *pregnas*. pro, *prægnans*: apud Plautum, *mussas*, pro, *mussans*, prologo Mercatoris:

Summo hac clamore. interdum missa conloqui
Abnuere: negitare adeo me natum suum.

Restituo:

Summo hac clamore: interdum mussas, conloqui
Abnuere ——————

Apud eundem, *stas*, Sticho.

Ædepol te vocem lubenter, si superfiat locus.

GE. *Quin tu stas; obstrusero aliquid strenue*: Emendo.

Quin stas obstrusero aliquid strenue.

Sc. sed ita.

Vbi, *stas*, participium est, pro *stans* Cum enim Epignomus negaret locum esse, vbi reciperetur, alioquin se illum vocaturum parasitus, qui nihil magis metuebat, quam ne Epignomo caussa

esset

tiſſet, ſoluit hominem ea cura. Non, inquit, moror ſedere: ſtans comedero. *Obſtrudere* autem, *tuburcinare*, & vt inquit Plautus, *ceruidare*, hæc omnia pro eodem dicebant, nempe *auide veſci*: idque etiam Feſtus notat. Ibidem Amphitruone:

Age tu ſecundum. So ſequor ſubſequor te.

In pre: & quorſum repetitur? Lib. vet. habent:

Age i tu ſecundo, ſequor So. ſubſequor te.

Lego: *Age i tu ſecundu ſequior. So. ſubſequor te.*

Idq; initium ſc. eſt.

Sequior valet, *deterior, peior ſceleſtior*: & factum eſt nomen a verbo *ſequor*. Itaque captat gratiam vocum alluſione; *tu ſequior ſequere*. Sunt enim verba ſtomachantis heri. Ita *ſequiorem ſexum* vocat Apuleius, *muliebrem*. *Secundu* autem & *ſecundo*, idem. Plautus Ciſtellaria:

Sc. niſi quid mihi.

Sed memet moror cum hoc ago ſecordius

E. v. c. repono: ——— *cum hoc ago ſecius*

Prologo Amphitruonis.

Quod ego huc proceſſi ſic cum ſeruili ſchema.

Recte hoc modo, & ita Perſa quoque:

Sc. Nunquid moror.

Tiara ornatum lepide condecorat tuum.

Reſtituo:

Tiara tuum lepida lepide decorat ſchema:

tametſi vulgata Priſciani exempla ſequenti legendum foret: *theatrum*, pro, *tiara tuum* Sed falſum eſt. Quid enim? theatrum totum is decorabat, qui prçter tunicam, zona, chlamidem, cauſiam, veſtes itineri, ſeruus nihil ſumſerat? diceret *proſ enium*, ferreatus fortaſſe: quamuis ne ſic quidem. quin, quoniam omnia ſupra præter tiaram nominarat, hic gaudet ſibi iſto paraſiti ingenio, qui amplius cogitarit, vt tiaram de ſuo adderet. Et non hoc ſolum Plautus ad inſtruendos obiter hiſtriones, ſi qui ab obitu ſuo eam fabulam diſcerent, dixit: ſexcenta ſunt alia. Quid verba facimus? ſequens verſus neminem dubitare ſinit. Quod autem Lambinus huc verſum corrumpit, numeris, vt ait, obſecutus nihil nouum facit. Quid ni autem & *crepidam*, & *aratrum*, & alia multa verſibus latinis exturbet, quia apud Græcos alio modulo ſint? ſchemam vſu ſuo fecerant Latini. Itaque vt inflexionem, ita ne modo quidem ſyllabæ attenderunt. Eſt hoc quoque apud Petronium in mendo:

Iocari ego ſenem poetica leuitate credebam, cum ille, utinam quidem ſufficeret largior ſcena, id eſt, veſtis humanior, veſtimentum latius q̃ praberet mendaci fidem, non mehercules pœnam iſtam differrem. Legendum: *cum ille: utinam quidem ſufficeret largior ſchema, qua praberet mendacio fidem: non mehercules peram iſtam differrẽ.* Illa verba: *veſtis humanior, veſtimentum latius*, manifeſto e gloſſa ſunt. *Pera* eſt græcorũ πήρα. Non, inquit, differrẽ experiri. Nam iocoſe illum Ennii ore locutũ: *ſperem iſtam differrem* ꝑ *ſpem* non

auſim

Nonius in Derepente.

ausim dicere. Mouius Macco: *Scalpis dentes derepente in cœnam si peccaueris*, Lego: *in schemam si peccaueris* Sententia subest lepida. Si tantillum, inquit, gestu achorrusti, sudas, rubes, scalpis dentes. Facit huic emendationi titulus ipse. *Maccum* enim significare hominem silicem & absurdum, sciunt omnes. Apud Apuleium bis terue & Nomium in, *Petaurista*, item in *sanniones*, idem corruptum est in, *scenam*: quæ menda tollere cuiusuis hominis est. Eadem Amphitruone:

Sed fugam in se nemo tamen conuortitur.

Quæ de hoc loco Nonius, ea poterat quiuis de triuio: neque mihi auctoritas eius maioris est, quam esse debet Scribo:

Sed fulgam incc tamen nemo conuortitur

Puto, *ince*, vsurpasse, pro *in*. Qui enim aliis multis vocibus quæ in primam syllabam desinerent, *se* aut *de* adderent, (*horunce, sicce, mame, quamde*) cur in hac vcce eam productionem refugerint? Catullus:

Paterna prima lancinata sunt bona:
Secunda præda Pontica: inde tertia
Hibera, quace it amnis aurifer Tagus,
Vulgo:——*quam scit amnus aurifer Tagus.*

inepte: & in v.c. est, *qua*, non, *quam*. Scriptum esse epigramma Pompeio superstite, loquitur postremus versus, in ipsum Pompeium inuidiosissimus. Et si natum esset flagrante bello ciuili Repub. parcere Pompeio debuit, qui a Cæsare non esset. Qui imponere autem perpetua stigmata Cæsari post Pharsalicam, & Hispanicā victoriam potuit, aliterquam exul? nec fuisse exulem apparet quod nihil amplius quam satisfacientem sibi in gratiam recepit Cæsar. Iam cum Sueto. scribat post reconciliationem non destitisse patris eius hospitio vti Cæsarem, ante id factum sit oportet, quam is multum esse in Gallia cisalpina desierit. Nō dubium ergo quin inimicitias cum eo Catullus gesserit Bibuli consulatu, & postea Gallias illo tenente: cum quidem pariter Pompeius & Cæsar inuidia laborarunt. Ponticam autem prædam accepi semper, cum prima stipendia fecit in Asia Thermi contubernio: inde & Liberā, quando ex prætura Hispaniam sortitus Calæcos & Lusitanos domuit. Nam ea fluit Tagus. Vt autē hac facie, *se*, quod in v.c. est, *ece*, fiat, non est hoc primum, neque vltimum: nec *ince*, pro, *in*, mirabitur, qui meminerit *inc tegam*, pro, *integam*: *reciprocare, recuperare, concipilare*, pro, *reprocare, reparare, compilare*. Versu, qui deinceps est, quid faciam, nescio. Si cum patribus sentirem, & spondæum semel admitteram, restituebam:

Nunc Galliæ tument, timent Britannia.

Quando prædas Ponticas & Hiberas comedit, vt sumptibus suppeditare queat, Galliæ & Britanniæ turbantur. Quod enim in scriptis lib. est: Galliæ tellus timet, & Britanniæ; factum, quia librarius

librarius, *Gallica*, & *Britannia*, numero multitudinis non probauit. Itaque qui gignendi casu acciperet, glossam addidit, *tellus & timent*, vbi hoc modo iteretur, aliudue quid simile, nec scribarum culpa semel desideretur, vix vllquam est. Sic opinor: neque vlla hic exquisitiora tormenta adhibenda. *Tumore pronunciu m*, & *rerum tumores*, hæc qui latine nesciet, rem omnium notissimam, per me semper ignorabit. Eadem Amphitruone:

Lassus sum, hercle, e naui vectus vt sum,
Etiam nunc nauseo.

Conatur hic aliquid Lambinus, sed hæc aliaque talia diligentiæ eius condonanda sunt, ad quam si par ingenium habuisset, minus ægre nobis esset, Lucretium aut Plautum emendare ausum fuisse. Scribo:

Lassus sum e naui: vt vectus huc sum,
Etiam nunc nauseo

Lassus sum e naui, hoc est, *dum huc e naui, eo*, eleganter: quomodo, *lassus sum de via*, illa, *vt vectus sum*, referenda ad verbum, *nauseo*. Licet hoc quoque modo:

Lassus sum e naui, vt vectus huc sum,
Etiam n. n. Nauseo e naui, vt videlicet huc vectus sum. Atque hoc fortasse an erit qui magis probet. Ibidem:

Ain vero? So. *aio enim vero*, Mer. *verbero*. So. *mentiris nunc iam.*
Mer. *At iam faciam, vt verum discas dicere.*

Sic recte scribitur. Cum Mercurius hominem verberonem appellasset Sosiam, ille tanquam si verbum esset, *verbero*, mentiris, inquit: non enim verberas. Tum Mercurius, at iam faciam, inquit, vt discas ac fatearis me non mentiri: atque inter hæc parat se ad verberandum. Vt discas verum dicere; referendum est ad Mercurium, non ad Sosiam. Iam ergo apparet quam inuita Minerua hæc mutarit Lambinus. Ibidem:

Pro fidi Thebani ciues. Mer. *etiam clamas carnufex.*

Cui dubium esse potest. scribendum:

Pro fidem Thebani ciues. Qualia illa sunt: *Pro deum atque hominum.* & aliquando sine illo *pro* vt in Satyræ Varronianæ titulo, *Hercules tuam fidem.* Curculione: *Tuam fidem Venus noctuuigila.* Ita fidem Cæsaris implorabant, *Pro fidem Cæsaris*: aut, *Tuam fidẽ Cæsar*: vt apparet in Apulei Asino. Illud autem, *Pro fidi Thebani*, non assis est. Eadem: —— *pessimum est*

Facinus nequiter ferire malam male discit manus,
Alia forma oportet esse, quem tu pugno læseris.

Sermonicatio est quasi lanistæ, qui gladiatorem erudiat. Cum Langii v. c. & aliorum editiones consulo, ita restituo:

—————— *pessum ij:*
Facinust nequiter ferire malam: male discis manus.

Vera sententia & scriptura est Lassus sum hercle e naui, vt huc vect. sum. Lassus e naui id est, e nauigatione.

Similis versus Bacchid. S. prima NA vt in naui vecta es, credo timida es.

vt scias me verum dicere; non (quomodo Lambinus) vt te doceã alias verum dicere. Sc. prima.

Alia forma oportet esse, quem tu, pugne, legeris.

Sunt enim verba Mercurii ad pugnum suum, quibus eum tanquam emendans increpat, quod parum bene discat colligere se, atque exercere in alios: *Pessum ij*; hoc videlicet, vt tractim tangat. & *ij* valet, *i*, quod ita semper scribebant. Ea vox nunc in dissyllabam spargitur: vt item *dij*, de quo Quintilianus. *legeris*, heic recte: vt Asinaria, delegit.

Ii & ei idē, pro, i, nostro.

Hinc med amantem ex adibus delegit huius mater.

Item Terent. Adelphis:

——& tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere dum per atatem licet,
Potius quam vbi exspectatum elegisses foras.

Quod enim excuditur. *eiecisset*, minus placet. Quamuis non ignorem eiectos aliquando, elatos dici, & defunctos: & eius sermonis rationem quærere Turnebum in aduersariis. sed elegisset, eam vim habet, quam Lucilii libro 29 apud Marcellum in Eligere: Corrumpat prorsus, ac neruos omnes eligat: qui fortasse an versus magnus est:

Corrumpat prorsus, ac neruos eligat omnes. Propertius lib 2.
Tu prius & fluctus poteris siccare marinos,
Altaque mortali deligere astra manu.

Lucret. in 6.

Inde sonus sequitur, qui tardius adligit aures. Ita lego, quia in vetustis, adlicit. Poterat, accidit; nisi & longius abesset, & de immenso illo sono, qui prope eligit, vel adligit aures, suo loco poni id verbum arbitrarer. *Elegisses* autem, si velis apud Terentium, possis recte probare. Calorem enim illum, & gaudium gestientis adolescentis in efferendo expecto sene exertissime notat: & multo designatius hoc est, *deligere foras*, quam, *deijcere*. Quibus in rebus omnibus facile patior me a Lambino dissentire, qui legere & diligere, non nisi vulgata significatione nouit. Cæterum, *elegisse*, in *eiecisse*, facile mendum. Nam i & l fere promiscue sunt in libris vetustis: Terentius Hecyra: *Ne mei breui hoc conlecius tempus* quod insigni mendo vulgatur:

Apud Plautum scilicet

Scena vlt.

Ne me in breue hoc conliciat tempus, gaudio hoc falso frui.

Conlicere & delicere a veteri verbo *lacio*, pro, *ductare*, & *falso gaudio perfundere*, accipiuntur: quod idem verba ab iis frequentatiua ostendunt, *delectare*, & *conlectare*, Ennius Thyeste:

Non. in delectare.

Nec me Apollo ipse delectat, ductat Delphicus.

Item Quadrigarius: *Fabius de nocte cœpit hostibus castra simul oppugnare: eum hostem delectare, dum conlega id caperet quod captabat.* Quæ tamen mendo non vacant. Restituo: *cœpit hostium castra simule oppugnare. simule est. simulate & ficte*: verbum nouum, & quod nunc, opinor, primum a me restituitur. Nam etiam apud Plautum repono, Trinumo:

Sed quis hic est qui in plateam ingreditur, cum nouo ornatu specieq;
Simula? Sc. Salsipotens: in fine.

Vt *species simula*, sit, *personata*, quamuis vulgatur, *simul*, sane inepte. Ita ergo, *conlicere*, vt dixi. Neque tamen Lambinum laudo, qui vbicunque apud venustissimum poetam reperit, *iacere* aut *conijcere in fraudem, in laqueos, in plagas*; sustulit; & reposuit. *lacere* ac *conlicere*. Quin ergo prius ille ex Plauto id tollit, quando omnia in omnes licent?

Nunquam amor quenquam nisi cupidum hominem postulat se in plagas

Conijcere qui locus Trinumo est, sc. *Multa res.* & ita idem alias. Neque culpo, lacere aut conlicere in fraudem, sed, iacere, & coniicere, inuicta caussa damnari ab inscio iudice, non fero. Eadem Amphitruone: Sc. Satin' parua.

Va capiti tuo. So. *tua istac refert si curaueris.*

Lego *Va capiti tuo.* So. *tuo. istac refert si curaueris.*

Plautinus iocus: & sæpe ab eo repetitus: vt Captiuis: Sc. Quanto in pectore.

Iuppiter te, dijq; perdant. ER. *te hercle mihi æquum gratias agere.*

Videtur dicere: *æquum est te mihi gratias agere*: reuera autem post, *te*, subiiciendum est punctum, vt sit sententia: *te potius dij perdant.* Milite glorioso:

Dij te perdant. PAL *te, istuc æquum quoniam occepisti, eloqui.*

Sic enim omnia hæc distinguimus Pœnulo. S. Nisi quidem ego dormiens.

Dij te perdant. MI. *vos quidem hercle: commendo quum quiqui tamen*

Et bene & benigne facitis. Iocus in distinctione est, vt post hercle. interpungatur. Nam quod Turnebus hęc mutat, tollit ex hoc versu, quod Plauti est, vt sine ioco exanimus frigeat. Ita ergo Amphitruone loco hoc videtur dicere, *tua interest*, & ad aures Alcmenæ sic accidit: sed ille sentiebat tamen, *væ tuo capiti.* Ac fortasse an intellexit Alcmena. nam continuo subiicit: Sc. Iam tamen.

Iterum iam hic in me inclementer dicit.

Hoc ex veterum superstitione, qui, si quis male precatus esset, continuo deprecabantur, & in eius caput amoliebantur. vnde illa nata: *tuo capiti: quod illis sit potius: tua ætati dic.* Catullus,

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet vnquam
De me. Lesbia me, dispeream, nisi amat.
Quo signo? quia sic totidem mox deprecor illi
Assidue: verum dispeream, nisi amo.

Eadem tabula:

Pro se quisq; id quod quisq; potest & valet,
Edit, ferit: tela frangunt: boat
Cœlum fremitu virum: ex spiritu & anhelitu
Nebula constat.

Varie hac scena numeri procedunt: & aliquando nihil omnium rerum minus, quam de iis cogitasse Plautus videtur. Si modorum rationem habere vellem, quo me ducerent, videbam. Sed neque hoc ago: & cuius dementiæ tandem esset, alienos versus scribere, cum vetustorum cod. auctoritatem desideres: in eo præsertim, qui sæpe leges carminum industria migrarit? Ex variis exemplaribus, præterea coniecturis innixus scribo.

Pro sequisq; fœdit, ferit. talia tela fragunt: boat
Cœlum fremitu virum: ex spiratu & anhelitu
Nebula constat.

Illa verba, *quod quisq; potest & valet*, e glossa sunt: interpretatio huius *pro se quisq;*. Vergil.

Pro se quisq; viri summa nituntur opum vi,

Terent. Heautont.

——Pro se quisq; sedulo
Faciebant, vt illam mihi lenirent miseriam.

id est, *quantum quisque poterat*, *Fœdit* valet, *fœdat* Prima enim & tertia coniugatio antiquitus eadem. Cum autem ita scriptum esset Quis Que Fedit, fecit illa, quam dixi, literarum F & E affinitas, vt inquinaretur. *Fœdare* autem & *fœdum* propria in vulneribus ac strata acie. testes Liuius & Vergilius.

Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.

Item: *Obscœnæ pelagi ferro fœdare volucres.*

Et Plautus ipse paulo post.

Fœdant, & proterunt hostium copias.

Poterat tamen, *cedit & ferit*. Ego cur *fœdit* maluerim, fecit, quod pronior menti occasio, tum quia magis ad Plauti consuetudinem, vtriusque vocis eadem capitali litera. Porro veteres dicebant, *tago. frago*, quod nos *tango frango*. A *tago* Lucillu *tagax*, pro *fure*: & hinc *attigo* Terentii Andria.

Act. 4. scena. 5.

Noui omnem rem. scast Simo intu'? D. est. M. ne me attigas.

Sceleste. si pol Glycerio non omnia hæc.

Ita enim v. c. quomodo Turpilius Leucadia.

Ne me attigas atque aufer manum. Sic Plautus Bacchidibus, & Accius Erigonis. *Fragere*, ergo pro, *cum fragore collidi & frangi*. A *frago* enim *fragor*. Eadem. Amphitr. sc concedite.

Marcellus in Attigas.

Nec quisquam tam audax fuat homo, qui obuius obsistat mihi.

V. C. *Nec quisquam tam ausu fuat homo* Certe legendum:

Nec quisquam tanto ausu fuat homo. Ausus & *ausum*: *auctus*. & *auctum*; aliaq; talia dicebant, Gellius: *Eam caussam esse dicunt sacerdotes Ægyptij cur Pelusiota cepe non edant: quia solum holerum omnium contra luna aucta atq; damna vices augendi & minuendi habeat contrarias.* Male apud Gellium nunc circumfertur, *contra luna atq; damna*. Hoc quoque monebo, tametsi leue est, legendum

dum e v.c. illum versum.

Heic in ædibus vbi tu habitas. AM. PH. nusquam factum est: non vt vulgo *nunquam factum est*. Terentius Andria: Sen. Satis parua.

Ego dicam? Da. cur non? Pam. nusquam faciam. Act. 2. scen. 3

Sic vetus Venetus; nimium bene: Aduerbia enim temporis & loci mutua vice cōmeāt ac vertūtur: neque q̀ illa iam hominum sermo desierit, me quidq̃ mouet, dum cōstet, desiisse. Eadē fabula:

Itidem habet petasum ac vestitum: tam consimilist atq; ego. Sc. prima.
Sura, pes statura tonsus, oculi, nasum, vel labra.

Legerim nulla licentia:

Sura, pes, statura, t. o. nasum vella labra: id est, *bella labra*, Nam illa ætate librarios b & v promiscue vsos scimus. & facit huc, quod fere proprio ephitheto *bella labella* vocantur. & dixisse hoc histrio potuit ad mouendum risum. Si tamen verum est, quod alii scribunt, extare in sc. lib. vestigia litterarum, quibus comprehensis propemodum. *dens*, fieret, restituerim

Sura, pes, status, tonsus, oculi, nasum, tempus, labra

Nam Grammaticis, qui multitudinis numero tantum admittunt, *tempora*, malum. *Status*, autem habitus est & facies standi, vt Pseudolo:

Statum vide hominis, Callipho, quasi basilicum.

Et Eunucho:

Quis esset status; flabellum tenere te asinum tantum.

Pugilibus & athletis eo statu collocabantur statuæ, in quo vicissent. Bene autem Plautus, post pedem deinde statum commemorauerit; neque vetat relinqui, *statura*, vt rectum nihilominus sit, *tempus*. Ibidem: Scen. Sequare.

Quid tibi est? So. ad aquam prabendam commodum adueni domum,

Decumo post mense, vt rationem te dictare intelligo. Forte: *vt rat. dictare int.*

Trinumo locus est minime obscurus, sed tanquam sit, omnis eius sententia corruptela scripturæ amissa est. Scen. Huic ego dici.

Quod in manu teneas, atq; oculis videas, id desideres.

Literis recomminiscar. Ch. est principium nomini Callicles? Sy. non est. Ch. Callipus? Lego:

Literis recomminiscar: C. est principium nomini. Ch. Callicles? Sy. non est. Ch. callipus? Sy. non est.

Cum enim Charmides de nomine percontaretur, neque reperiret sycophanta, tandem ait literis recomminisci velle; & quidem C esse capitalem literam. Iam ergo coniectat Charmides: sed vt de industria ducat hominem. Qui mox locus sequitur, eodem vitio laborat:

Quod ad exemplum est? coniectura si reperire possumus. Ibidem.
At hoc exemplum est? an Chares? an Charmides?

Lego:

quod ad exemplum est? coniectura si repperire possumus.

Sy. *ad hoc exemplum est.* Char. *Chr. an Chares?*

Quærit Charmides ad quod exemplum sit nomen; si forte ita tandem ad verum perueniri posset. respondet, Char esse initium. Sic quidem vbi solum literarum res est, facilime multis locis amissa sententia est. Nam ne id quidem, quod eodem loco integerrimum & probissimum videtur, sine labe est.

Eadem Sce.

Quod est ei nomen? Sy. *quod edepol homini probo.*

Lubet audire. Sy. *illi edepol, illi, illi, va misero mihi.*

Lego.

Il, il, edepol, il, il. Neque enim hæc vlla cum significatione sunt: sed voces effutitiæ, comminiscentis nomen quod exciderit facilius ante, quam nunc in mentem redeat. Equidem *il, il, il*, striblígo est, & conatus reddendæ vocis. Sed & Milite quod in Hedorpii repperi, pro certo amplexus sum:

Scena. Heræ eccum præste.

Nisi, io vbi hæc prope adest, quam expeto videre, huic olet profecto.

PAL. *Naso poliam hac quidem videt plus quam oculis*, sed leuiter immuto: *hu. hu, olet profecto.* vera est emendatio. quam tamen amicis quibusdam meis nulla vi persuadere potui. Non enim solum imperium silentii scribebant: sed & olfactandi, & videndi, & & lugendi notas. Ea autem, quam dixi, olfactus, seu vestigationis atque indagationis nota *hu*, erat. id probat Aristophanes, maxime Pluto extremo: vbi in simili, hac nota sæpe iterata vtitur. Hu autem scribas, an hy, tantillũ non refert. Quamuis Trinumo quidẽ non solæ effutitiæ illæ voces, aut quartata verba obfuerunt, sed & intercedentia personarum nomina: vt item Pseudolo:

Scen. Dulcia atq; amara

Quin tu, quicquid opus est, mihi heic audacter imperas.

Ps. *Bene sit Charine. nolo tibi mol. stos esse nos.* lego:

Χαῖρε Charine: nolo tibi. Nã in aliis fere legitur: *Gratia sit Charine.* neque tamen heic tam personæ nomen, quam glossa ipsa detrimento fuit. Facile id tollere contendenti & conferenti diuersa exemplaria: neque eo magis miror, non sublatum. nam continuo fœdissime commissum est, atque id impune hactenus.

Bene iuuas: sed quinq; inuentis opus est argenti minis

Mutuis, quas hodie reddam: Nam vnam mihi huius debet pater.

Quorsum illud: *vnam mihi huius debet pater?* an, vt sex fierent? at quinque solis opus erat ad denunciandum lenonem. an quia mox reddendæ quinque? at quid ineptius? rogare mutuas quinque, quas quidem mox reddas, quod vna tibi debeatur? ne addam quod falsum erat. Viginti enim ex sponsione debebat Simo: quæ vox reponenda est: *Nam viginti mihi huius debet pater.* Natus error ex compendio scripturæ. Quod autem diximus, cum sententiæ res non est, sed literarum, facile subolescere menda, id in vniuersum

sum ita habet, etiam cum dictiones integræ sunt; quarum sola vis in agendo conspicua. Terent Hecyra. *Act. 3. Sce. 2.*

Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli.
Quæ inter vos interuenit, unde ortum est initium iræ atq;,
atq; eccum video ipsum egredi. Sic enim, *atq;*, geminatur in optimo illo libro Brunii: quam scripturam Terentii esse quouis pignore contendam: primum, quia illius codicis est: tum quod ita numeri postulent; quos aliter expedire, difficile. Postremo, quod sententia sequitur apta: nec ea exsculpitur, sed elicitur. Nam cum Parmeno disputando tenderet, & orationis reliquum exsequiveller. subito ex ædibus prodit Pamphilus: ac verba iam iam locuturo aufert. Cum igitur dixisset: *unde ortum est initium iræ;* velletque fortasse addere, *atq; dissidij.* seu quiduis aliud, (neque enim, præter coniecturam, nobis reliquit) regressu suo Pamphilus locuturo porro orationem ex ore eripit, vt, *atq;*, finis esset, quod nouæ sententiæ initiũ debuerat. Hoc qui non videt, fungus est qui videre dissimulat, liuor. Dabimus tamen in quo acquiescat, si satisfieri sibi forte patiatur. Sit ergo alterum illud, *atque*, aduerbium, pro, *continuo, nunc ipsum: commodum*: quomodo vsi eo verbo. Sic eadem Hecyra in v.c. Colon. *Scen. eadem.*

O mi Gnate, o. In publicis libris, o, alterum nusquam: quod nos eo restituendum putamus, vel quia matrem addituram occupauit Pamphilus: vel quod lætitia significatur, quam vix animus caperet; certe cui orationem parem non reperiret. Rudente in veteri quodam Veneto excuso reperi: *Scen. meam ne ille amicam.*

LA. Non auexi. PL. cur negauto.
LA. Quia pol prouexi, auehere haud quiui miser.

Nam illud, o, est meditantis conuitium facere, nec reperientis quicquam, quod digne in lenonem iaceretur. Neque feruor iratissimi adolescentis re alia exprimi designatius, efficaciusue, potuit. Quę quidem omnia quamuis leuiora sunt, quam quæ leuissima, mentem tamen aperiunt multo magis, quam quæ alii prolixis suis commentariis insaniunt. Ad eundem modum interiectiones cum reliquis vocibus hæserunt, sine turbis raro res abiit. Milite glorioso: *Sce. Nisi hercle.*

Tibi ego dico, an ne? heu feriatus ne sis.

Vbi Turnebi emendatio quouis potius quam auctore suo digna est at *ebriatus* Lambini sane illo dignissimus. Mea si vera non est, propius vero abest. Mendum ex eo, quia E & F non multo plus quam nihil differunt. Menæchm: *Sce. sint. fores.*

ecastor haud inuita facero
Sed scin' quid te amabo vt facias impero. ME. quid vis modo?

Nimis apertum mendum: neque sustulerunt tamen.

Sed scin' quid te amabo vt facias? ME. impera quiduis modo.

Nam hoc quidem quam durum est, vt dicat amica, impero. Post deinde, *amabo*, valet, *precor*. itaque idem sit, ac si dicas: *precor impero facias. Amare*, autem pro, *orare*, illustrius etiam Terentii Hecyra:

Sce. penultima.

Parmeno. opportune te affers: propere curre ad Pamphilum.

PA. *Quid est? D. dic me amare, vt veniat.*

Quæ scriptura non auro contra chara est & me hercle multum de ea amaui B. C. qui heic seipsum fide & bonitate superauit. Plaut. Menæchmis:

Initium Sc. est.

Mena. bmi amare te ait multum Erotium,

V. hoc vna opera ad aurificem deferas. Ita quoque aliquando, *amo* vt signifi et *gratiam habeo.*

Act. 1. Sc. 2. Eunucho: —— *scilicet,*

Faciundum quod vu. Th. merito amo te. P. benefacis.

Ridicule. E verbis interpretum in veteri Venete restituere possis. —————— *scilicet,*

Faciundum quod vis. Th. bene facis: merito te amo.

Sunt enim verba Thaidis, quibus gratiam Pamphilo agit, quod biduum concedere se tus dicat. Ita sæpe perperam traductæ personæ. Et ne promtius nobis esse putes dicere, quam facere, rem testem dabimus. Casina:

Sc. Age tibicen.

—— *Perii hercle ego miser; dirupi*

Cantando hymenaeum licet illo morbo quo dirumpi cupio, non est copia. Interstinguo: *dirupi*

Cantando hymenaeum Cl. *licet*. ST. *illo morbo, quo cupio, n. v. s.*

Sce. vltima. sumitur *licet*, vt illo Persa:

———— *Hei nutes peruellit.*

Sc. cohibete. Pa. *Licet: dein sæpe sunt expuncta.* vbi male distinguunt.

Mil. glor. —— *nunc tu ausculta Pleusides.*

Pl. *Tibi sum obediens hoc facto. Pa. miles domum vbi aduenerit.* Scribo:

Tibi sum obediens. Pa. hoc facto miles dom. v. a.

Sc. Vt arma mea est. Nisi quis verius putabit *Tibi sum obediens facto*: vt quemadmodum *audientem dicto esse*, dicimus, ita *obedientem facto*. Menæch.

Ibo, adducam, qui hunc hinc tollant & domi deuinciant,

Priusquam turbarum quid faciat. ME. amplius enimuero nisi Occupo.

quis tantus stupor, quin videat legendum?

Priusquam turbarum quid faciat. amplius M. enimuero nisi o.

Scena, Secunda. Sticho:

Tua pol refert enim. GE. si quidem mea refert, opera vtere.

EP. *Posse Ædepol tibi opinor etiam vnū locum conspicor.* emendo:

Siquid iam mea refert, opera vtere

Posse. EP. Æ. depol tibi. c. e. v. l. c. Eleganter. Qui beneficium alicui offerebant, atque vt cum amicis iuuabant, his fere verbis id faciebant:

faciebant: *Tua opera est, utere, posce.* Iam ergo parasitus, quod cum deceret, Epignomum poscere suam operam, & uti ea in edendo iubet; qui ipsi tam amicus sit, quam quisquam possit in hac ipsa autem fabula punctum & sicilicum saepe unum, atque alterum fecit, ut minuta quaedam, senes docti intellexerint parum.

Nam ut illa vitam reperit hodie sibi,
Item me spero facturum. augurium hoc facit Epignomus.

Scena. libros inspexi.

Dicit Epignomum suam auem esse, a qua augurium capiat. Hunc quia prodiens domo videat, bene se de vita ominari. Eadem.

Propterea Dinacium pedes hortare honesta dicta factis.

Honesta, nomen accipiunt, hoc est, sententiam amittunt verbum est. & *honestare dicta factis*, valet, *verba ad re conferre.* Inhonesta enim oratio est, cui fidem re non facias. itaq; distinguendũ:

Propera Dinacium: pedes hortare: honesta dicta f.

Sce. Mercurius. Scen. 1.

Hoc etiam Sticho traiectis verbis plane corruptum:

tamen pol
Ne quid magis simus omnibus obnoxia opibus;
Nostrum officium meminisse decet. Scribo:
Ne quid magis simus obnoxia opibus omnibus
Nostr.. ff n.a.O; ibus omnibus meminisse officium.

id est, summo opere meminisse ut officium faciamus. Mercatore:

Ex summis opibus viribusq; usque experire, nitere Most.
Iuppiter supremus summis opibus atq; industriis
Me perisse & Philolachetem cupit herum.

Summis opibus niti; *summa ope niti.* Grammatici, qui *opem* significare, *auxilium*; *opes*, *diuitias*, cẽsent Sallustio respondeant, & pereant. Non autem eo tantum nobis debet Plautus, quod heic ei sententiam reddiderimus: verum etiam quod ea significatione verbum, *obnoxia* vindicauerimus. Ennius Phœnice.

Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.

Aliæ res obnoxiæ nocte in obscura latent. Sall. *Minari etiam ferro, nisi sibi obnoxia esset.* Illud Sticho sine ullo vitio interstinctionis mendosum est:

Sce. Mercurius.

Contundam facta Talthybii, contemnamque omnis nuncios. Scribo: *conteramque omnis n.* ut aptum sit cum illo, *contundam.* Nam *contemnam*, alienum est. Curculione.

Leno minitatur mihi;
Meaque pugna prœliares plurima
Obtrita iacent. Ut heic, *obterere*, ita illic, *conterere.* Eadem fabula.

Tibi propino decimo fonte, tibi tute inde si sapis. Scribo.
Tibi propino decimo a fonte tibi tute inde si sapis.

Scen. Agite, ite foras.

Duas prouincias nominauit, ut Libero, aut ut Fontinali imperium perhiberet. Heic igitur *fontem* intelligit, *aquam* quæ tem-

perabat vinum. Itaque ego, inquit, tibi decem vini cyathos propino: aquæ tibi tute a fonte, quantum voles, indito. *Inde*, verbum est ab *indo*, proprium in hac re Illud autem quam elegans est?

Fine Stichi.

Vos spectatores plaudite, atq; ite ad nos comessatum:

Emaculatum sit modo, & legatur: *Ite ad vos commessatum*. Comessatum, inquit, ite, sed domum quisque suam. Nam, *vos*, id est, *vestram domum*.

Menæchm.

Sc. Vt atas vna.

Quid tu au? num hinc emigrasti? ME. *quem in locum, aut rem obsecre?*

S E. *Non Ædepol scio.* M E. *profecto ludit tu hic.* S. *non tute tenes?*

Tute, pronomen vna voce accipiunt: & esse verba senis ad filiam. ut scribendū est, *non tu te tenes?* te, id est, *domum tuam*. ac sunt ea ad Menæchmum. Eadem: Trinum. Sc. multas res.

Mille modis amor ignorandus est.

Procul adhibendus est, atq; abstinendus.

Scribendum.

Procul adhibendus est. Sallust. dixisset, *procul habendus est*: vt de Cat. coniuratione: *Mihi reliquam ætatem a rep. procul habendam decreui.*

Ibidem Trinumo.

Sc. Multas res.

Certum est ad frugem applicare animum, quamquam ibi animo

Labos grandis capitur, boni sibi hac expetunt, rem, fidem, honorem,

Gloriam, & gratiam: hoc probis pretium est.

Emendo:

—— *bonis ibi hac expetunt, res, fides, honor*

Gloria & gratia. Qui vim huius, *expetunt*, norit (& possunt omnes de Plauto) non metuo ne coniecturam meam damnet. Sic eadem Scena:

—— *primum omnium*

Amoris artes eloquar quemadmodum expediant.

Vbi manifestum est, corrigendum: *quemadmodum expetant*, hoc est, *quem successum, quem exitum ferant*. Multa talia Amphitruone: vt:

Nequiter pæne expetiuit prima supparasitatio.

Et:

Nam mea sit culpa, quod egomet contraxerim,

Id Alcumena si innocenti huic expetat.

FRA-

FRAGMENTA VETERVM ALIQVOT, QVÆ APVD MARCELLVM reliqua iniuria vetustatis fecit, tentatum an emaculari possent.

NOBILI VIRO, NICOLAO ISTbuanffu Pannonio, Sac. Cæs. Maiest. in regno Hungariæ Secretario.

NOn ita abis, Nobiliss. Isthuanffi, it ad te recta morbus quoque. Scilicet hoc aberat: & parum fuit qua priuatim, quà publice distentissimum esse, nisi hic homo in nugis otium tuum occuparet. Ita sumus ingenio: vltro ciemus testes imperitiæ: & id, vt in peccatis, ferendum: etiam quærimus cui errorem nostrum cõmendemus: nec contenti næuos & vomicas nostras publicasse, vt amentur, viam affectamus. Ac vide peruersitatem: qui diu parturiuimus, tamen aliquando parimus, quod Thetys si videat, deieret mõstrum esse, & se neget eluere omnibus vadis posse: nec tum solas terras, aut (quod verius erat) Veneris maritum cogitamus: ne quidem æmulum, quem fuisse velimus: sed amicum: sed Mecœnatem, sed eum, cuius eximium aliquid loquatur fama. Quid verbis opus: nulla res neque tam parua, neque tam magna est, quæ amorem suadeat, quin esse caussam nobis arbitremur, vt amando enecemus. Tantum nobis gaudium est in omni culpa, in qua sceleris aliquid suscipitur. Atqui ego te viuum, Isthuanffi, volebam: quippe publice interesse: & viueres, absque amicis aliquot meis fuisset, qui virtutem tuam, doctrinam, humanitatem ad cœlum ferebant: esse Latine doctissimum: poetam insignem: facere Lotichium maximi, argumenta, quid tibi literæ debere possent, quid tu literis, si in his studiis habitares: qui, nunc, quando peregrinaris, ita hospes sis, vt nemo videatur omnium qui viuat minus. Nam illa, deliciæ Hungarorum, Cæsaris ipsius amores: cetera, non addam. ne figuram suspiceris, & esse mea, quæ aliena memorem. His hercle caussis visus es mihi, qui perires: neque quisquam dignior. Et quod Catullianum illud suburbanum cogites, vbi ocymoq; & vrtica: nosti reliqua: dico tibi,

Si vndecim deos præter se secum adducat Iupiter,
Ita non omnes e calamitate poterunt eximere

Isthuanffium: tangat modo has nugas. Sed & si pergam, sic tamen sine vllo Spicilegio perierit. Vale, si potes.

IN IMPERTIRE.

QVod olim operam dabant, vt primus miles nomine atq; omine bono exiret, de eo ego susq; deq; qui hęc (dicã vere)

vt sub calamum successerint. quæ igitur Marcellus in voce *Impertire* ex Nouio adfert, in iis vox vna in mendo cubat: *Si ignotis impertit fleuit facilius.* restituo: *eluit facilius. Eluere*, est, *decoquere, substantiam lancinare.* Asinaria:

Nam mare haud est mare: vos mare acerrimum:
Nam in mari reperi, hic elaui bonis. Rudente:
——————— *eho tu, an pœnitet,*
In mari quod elaui, nisi hic in terra iterum eluam?

Sic *proluere*, quoque. Itaque *proluuium*, pro immoderata & effusa largitate. Neque enim recte iudicauit Turnebus, qui id Adelphis extremis mutauit in, *prolubium*: quæ vox Gellii vulgatis codicibus excidit libri 5. cap. 10. *Potui*, inquit, *huic tuæ tam ancipiti captioni isse obuiam, si verba non ipse facerem, sed alio patrono vterer. sed maius mihi in ista victoria prolubium est, cum te non in caussa tantum, sed in argumento quoque isto vinco.* Neq; enim probo vulgatam scripturam, *proludium*. Hoc ergo apud Terentium reponendum non est: quippe quod in laude ponatur: sed *proluuium* quia in vitio est. Nouii sententia est: Qui vsque eo rem familiarem aperit omnibus, vt nemini etiam ignoto claudat, eo facilius possessionibus se exsuit. Meminisset Turnebus apud Tacitum *proluere opes*, mutasset.

IN PILARE.

Nouius Exodio:
Pati dum poterunt, antequam pugna pilant.

Lego: *antequam puga pilant. puga* sunt, *nates*: & sermo est de pueris meritoriis ac Pathicis.

IN COMITASSET.

Sed titulus mendosus est. Scribendum enim potius: Accius Antigone

Accius Erigone: Tum autem Ægisthus si me esse eodem lecto comitasset patri. Quid hoc hominis sit? Accius scripserat:

Tum autem Ægisthus, si med eodem letho comitasset patri.

Absolutus octonarius est. Querebatur secum fortunas suas Antigone, quod non eodem letho data esset comes patri suo Agamemnoni ab Ægistho. At ille fungus legit pro *letho, lecto*: & *comitasset*, exponit, *cubuisset*. Sed ab his notis Marcellus nobilis est. Hoc tamen non triuiale, Accium dixisse, *comitasset*, pro, *comitem misisset*.

IN ASSVLATIM.

Nauius pullis escam: Hic iure inops paullo da assimile, simul assimulatim vis aius, sumit cibum. Lego:

——————— *escam hic e iure inops.*
Pullo dat: ille simul assulatim viscerat Cibum:

Vt senariorum in legem reponantur. Esca e iure inopum erat. Itaque Thusculanis, cœna tenuis, & si lautiores audires, sordida desci-

describitur, cuius caput esset, ius atrum. Germanum huic Eunucho:

Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent.

Vbi non defuerunt qui reponerent, *iure externo*: sed ii hostibus nostris persuadeant. *Pullo* autem valet, *puello*, diminutum e *puro*, hoc est, *puero*. Lucretius lib 4.

Puri sæpe lacum propter se, ac dolia curta, Somno deuincti, credunt extollere vestem. Totius humorem saccatum vt corporis fundant. Puri est pusi. Vnde apud Lucilium, & Ausonium, *pullipremones*, & *folles pullaria*.

Pusum e puro neuia & blanditia matrum finxerunt. S enim blæsum est, & inter mulierum ineptias. Ita pese, mese, masia, Parisijsees mulierula.

IN PETAVRISTÆ.

Nec minus alio in genere sunt ludi velitis Galli, aut Germani petaurista. Scribo: *Nec minus salio in genere sunt ludij velites Galli.* De ludiis enim, credo, & saliis agit Varro: in quo genere salio seu salisubsulorum etiam esse velites Gallos & petauristas sentit. Labebat Plauto, vt vetustos libros sequerer Menæchmis:

Post autem illo hircos salius, qui sæpe ætate in sua ciuem innocentem perdidit.

Vulgatur nunc: *hircos alius*. *Hircum salium* accipio, vt, *equum admissarium*; qui capras saliat. Hoc quidem sententiæ conuenit. Qui enim saliunt hirci, fœdissimi ac teterrimi sunt odoris, magis etiam si vetuli: & hoc dicit Plautus; certe voluit. Vt igitur Mostellaria, *capra commista*; ita hic, *hircus salius*.

Hoc ego, vt nihil affirmem. Nam vulgata scriptura, non mala.

IN MASCVLVM.

Varro ὄνος λύρας: Si non plus testiculorum offenderis, quam in castrato pecore in Apulia, vincor non esse masculum ad rem. Scribo: *non esse masculum Arem.* Probaueris ipsum Martem non esse masculum, prouerbialiter dixit. Quid enim magis masculum, quam deus belli præses, & idem Veneris maritus? Mendum exiguum, & adde, si quid vis: sed quod sentẽtiam bonam male perderet. *Arem* pro Marte etiam Plautus Truculento:

——————— *Si tu*

Ad legionem bellator clues, at ego in culina Ares.

Recte enim ita e veteri codice Erasmus.

IN EXAMVSSIM.

Varro: Quare si diu gens est ad amussim, per me licet assumas: Scribo:

Quare si diuum genus es ad amussim, per me licet assumas: teneo μακρόν. Si, inquit, plane a diis oriundus es, atque adeo ad amussim: neque enim debet esse quo nobilitas illa exsinceretur. Ridet ineptiam eorum, qui in generis nobilitate putanda fastidiunt.

IN PVRITER.

Pomponius Haruspice: Fac puriter bucco, vel pectore rustico vel tractes, laui iam dudum manus.

Mire corruptum:—— *fac puriter.*

Bucco, vel pecorei rustico coutem tractes N. *laui dudum manus.*

Iubet puris manibus facere, aut, si nolit, ruri pecori veterino cutem tractare. tum ille, *dudum*, inquit, *laui manus*. *Coutem*, scribebant, ou, pro u. Itaque Ausonius:

Vna fuit tantum, qua respondere Lacones,

Litera, & irato regi placuere negantes.

Ea litera est, u. At Lacones rescripserant, οὐ. Plautus Menaechmis:———— *tu istic, inquam: vin afferri noctuam,*

Qua tu tu vsque dicat tibi?

Noctua enim vberius illud Germanicum tu sonat; non exilius hoc Gallicum. Quod autem Lambinus arbitratur, u Germanicum vsurpasse, si producere vellent; contra, gallicum illud, tanquam si y esset; multa sunt argumenta eum falli. Vt ad pauca redeam, amabo an ypsilon breue est? Quid autem est, quod, *vlulare*, breui prima syllaba dicunt, atque ipsas *vlulas*, vocem ad noctuarum atque vlularum commentam, si, u, illud longum est?

IN ELIMINARE.

Pacuuius Dulorest:

Vbi illic est? me miser am, quoniam clam vos eliminat. Lego: *quianam clamore eliminat? Quia nam*, vt apud Vergilium:

Caelicola magni, quianam sententia vobis

Versa retro? Et:

Hei quianam tanti cinxerunt aequora venti?

Quod autem Iouianus Pontanus huic verbo status controuersiam mouet, & quidem ei Latio vniuerso interdicit, praeturam scilicet gerit sine populi suffragio. Plautus Trinumo:

Cetera rape, trahe, fuge, late. lacrumas haec mihi cum video,

Eliciunt. Quia ego ad hoc genus hominum duraui, quin prius

Me ad plures penetraui. Scribo ex Sententia: *quianam ego ad hoc genus hominum duraui?*

Phormione:

———— *hei mihi*

Quia nam timeo aduentus huius quo impellat patrem.

Ita feci ex Moguntinensi & Bruniano. *Huis*, ad regulam factum inde, *huic*. Poenulo:

Eheu quam ego habui ariolos, haruspices. Scribo:

Eheu quianam ego adiui ariolos, haruspices.

Forte verius: Eheu, quam ego adiui. Sic Menaech. Hei mihi. Cũ nihil est illi qui homini diminuã caput. Ter. Andr. Hei mihi, Cum non habeo spatium, vt de resumam supplicium. Sed & habui, retineri potest.

IN TOGA.

Titinnius Gemina: Syrus cum scorto constituit ire, claues ilico abstrudi iubeo, rustica toga ne sit copia, id est, tecti. Lego:

Si rus

Si rus scorto constituit, claues ilico
Abstrudi iubeo, rustica ne sit tega
Copia, id est, tecti.

Scorto rus constituit, vt illud Ciceronis: *Vellem non constituisse Scipioni in Thusculanum.* Et Iuuenalis:

Hic vbi nocturna Numa constituebat amica.

Cicero in ea pro Cælio dicit, *constitutum facere.* Propriè enim in Veneris re, *constituere*, dicitur, ea facie, qua restitui; vt monet interpres vetus Hecyra:

Nam constitui cum quodam hospite, me esse illum conuenturam.

Qui tamen versus mendosus editur, corrigendus e Coloniensi & Moguntino:

Equidem vero ego: nam constitui quoidam hospiti,
Me esse illum conuenturam. Natus error ex antiqua scriptura, *quoidam*: vt item paullo post eadem fabula:

Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quoad dixi fidem. Lego: *quoi addixi fidem.* Vt, *constituere*, ita eodem versu, *conuenire*, meretricium est: quæ res materiam irridendi præbet Parmenoni: *Dii bene vertant*, inquit, *quod agas*: vt scilicet illũ hospitem exspolies. Lusit in eo quoq; Plautus Milite:

Neminem pol video, nisi hunc, quem volum us
Conuentum. Pal. *& ego vos.*

Itaque versum Cistellaria restituo:

Meretrices fuimus: illa te, & ego hanc educaui,
Ex patribus conuentis, aut sane, *conuentitiis*.

Camerarius quod, *commentitiis*, reponit, & restitutum putat, non potitur destinato. Primo lena ista suam filiam, non alienam, educarat: & id liquet processu comœdiæ. Deinde etsi supposita Silenium erat, totam eam scenam celabatur: neque aliter illa existimabat, quam esse se illius lenæ, quæ se matrem ferret: eamque rem sua simulatione hæc anus adiuuabat; totosq; adeo dolos eos exstruxerat. Præterea, ita matres commentitiæ fuissent: patres nihil necesse erat Sed ad Titinnii exemplum nos referamus Scripsi: *Si rus scorto constituit.* nam proculdubio querelæ sunt vxoris, quæ mariti crebras rusitiones in suspicionem adulterii arcesseret. Itaque quoties ille furta ea pararet, se ait claues villę abstrudere, ne illi tecti copia ibi sit. Maritum autem palam rus ire cum scorto, durum. *Toga* pro *tecto*, lepide: & ob id Vergilius, homo cum antiqua multa & recondita doctrina, eleganter, vt in Bucolico carmine, dixit, *tegmen fagi.* At homines vappæ, qui Vergilii æmuli essent tanquam de vestimento solo *tegmen* & *toga* dicerentur, se seculis traduxerunt:

Tityre num toga calda tibi est quo tegmine fagi?

Neque autem hæc peruertenda sunt, quod quidam in suis Antiquis facit; vt scribatur: *claues ilico abstrudi iubeo, rustici tecti ne sit*

copia; id est, toga. Nonius enim *toga a tegendo* nomen ducit, quia Titinnius *togam* pro *tecto* dicit: quod aliter non possit, nisi sit tanquam *toga. tectum*, enim a *tegendo*, sine controuersia. Iam cum vocem *toga*, posuerit, cuius exemplum aduocaret, vt *tecti*, exemplum e Titinnio laudaret si Nonii fuit facere nostrum arbitrari non est. Ita enim exemplum titulo non responderet. Cedo autẽ, an si, *tectum*, pro *toga* in vsu sit, ob id *toga a tegendo*? Et dii aliter quam vt, Sirus, locum habere statuamus, & *togam* tamen pro vestimento ibi esse putemus. Quid enim? an toga seruile vestimentum? an non ciuium tantum: vt propterea Vergilius dixerit.

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Quin etiam togæ vsum populis quibusdam & prouinciis beneficium indulgebant. Hæc debui, non vt volui, quia sunt quos homo ille non hoc tantum loco in errorem impulerit.

IN TESTVDINES.

Sisenna historiarum libro 3. C. Titinnius quidam, cui minus proprietas metus ab natura tradita videretur, primo ante testudinẽ constitit: deinde apud consulem caussam atque excusationẽ praeferre cœpit. Sententiam videor coniicere posse: verba non perinde: nisi hoc fere modo reponendum: *C. Titinnius quidam: cui mœnius proprie id ab Nasica traditum, vt sine metu videretur, primo ante testudinem constitit: deinde apud consulem &c.* aut: *cui mœnus proprie id ab Sura traditũ.* Is enim res sub Syllaba gessit. *Mœnus* valet *munus.*

IN FASTIDILITER.

Varro, cras credo, hodie nihil: Quibus instabilis animus ardens mutabiliter non habere fastidiliter inconstanti pectore. Scribo: *Quibus instabilis animus a venis mutabiliter, auet habere, & non habere, fastidiliter inconstanti pectore.* Tangit homines varios & fastidiosos quibus pectus inconstanter ardeat, vt vicissim nunc diuitias, nunc paupertatem sequantur. Tigellius ille apud Horatium pro multis vnus esse exemplum potest.

IN DIFFERRE.

Lucilius: Tamen alii verruca, aut cicatrix, medius papilla differunt. Scribo: *tamen alij verruca aut cicatrix, naeuus ve, vel papula differunt. Alij,* dandi casus. Sententia est: etiam, quibus forma discrimen nullum faciat, habere tamen aliquid diuersum.

IN DEDVCERE.

Lucilius:

Deducta et hunc voce leo: cur tu ipsa venire non vis huc. Scribo: *Deducta ad hunc voce leo.* Ex Apologo de leone cubante in morbo, & præterquam vulpem, omnia alia pelliciẽte: quem locum ex Lucilio

Lucilio imitatus est Horatius. Itaque scribendum, *deducta voce.* quippe qui æger esset, & parum etiam ægrotaret, præ vt simulabat. Terentius.

Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,

Deducta oratione, & scriptura leui. Ita feci e Basiliensi non dubiis scripturæ vestigiis: nec dissentit interpres vetus *Deducere, est, tenuare, deductum, tenue:*

Cum canerem reges & prœlia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit, pastorem Tityre pingues
Pascere oportet oues, deductum dicere carmen.

IN VERECVNDITER.

Pomponius Macco: Virginem præteriens duos semsim in ludo verecunditer non docentem discipulum, sed scalpentem nates Lego. *Indidem præteriens. vidit dominos senium in ludo, verecunditer non docentem discipulum. s. d. s. n. Dominos,* pro, *dominus,* antique: & ex cōpendio scripturæ mendum. *Senium,* pro *sene,* comice. Eunucho: *Vt dij illum deæque senium perdant. Scalpere nates* autem dixisse Varro videtur, pro, *virgis cadere* quamuis populariter potest.

IN INCILARE.

Accius Clytemnestra:

Matre meo iure factum incilas, genitorem iustum approbas,

Lego:

Mater, me eiuras; astu incilas: genitorem iniustum approbas:

Vt esse Antigonæ ad ipsam Clytemnestram intelligantur. *Astu* ciuitatem appellat: vt Eunucho: *An in astu venit?* Scribi etiam potest: *matrem eiuras, astu incilas.* Ita dehortatio est, ne matrem Orestes interimat. Hoc enim facto & matrem eiurare; (neque enim simile veri esse afferre manus filium matri posse, & ciuitatem traducere opprobrio. ac funestare totá: & patrem improbare. neque enim credibile esse, Agamemnonis filium tantum facinus obstinauisse.

Hoc rectum opinor. nisi tale quid scribendum: *Mater mea, iure factum incilas, g. i. a. sed. nox est.*

IN RARENTER.

Cæcilius Pausimache:

Ædepol voluntas homini rarenter venit.

Neuius exodio: Multum ames, paullum dis crebro, venias rarenter. Ennius Androma. Sed quasi ferrum aut lapis durat rarenter gemitum conatur trabem ergastulo longe ab vrbe vill. carier. Scribo:

Ædepol voluptas homini rarenter venit.

Næuius exodio: Multum ames, es paullum, des crebro, venias rarenter. Ennius Andromach: Sed quasi ferrum aut lapis durat: rarenter gemitum conatur. Trabea Ergastulo: Nam longe ab vrbe villicarier, quo herus rarenter venit. Næuii sententia lepida est; & simili

etiã populari ioco celebraretur. Si placere vis igni tuo, ama multum, es (valet autem, *edes*) parum, des crebro. quod addit, *rarenter venias*: spectat eo opinor, ne proiecta & vulgata copia vilescat amor, aut quod vni se soli non libenter dant meretrices.

IN PENVS.

Pomponius Dogali: vnum penum qua omnem.

Caterum aliam praberem penum. Nauius do facta meum in penũ, componam satius est. Lego: *Pomponius Dotata: Vinum penum quæ omnem Nouius Dotata: Caterum aliam praberem penum. Atta: Meum in penum componam satius est.* Quod itaque de hoc loco suspicer, dicam. Pomponius Dotatæ titulo fabulam scripsit, vt videre est apud Marcellum in *Aliquantisper*: scripsit quoq; Dotatã Nouius. Hac occasione scribæ locum hunc contaminarunt. Atta autem togatarum scriptor: de quo Horatius:

Recte necne crocum floresq; perambulet Atta Fabula.

IN EXERCITVM.

Afranius Epista: Ita vt huic ero adolescenti cui suspiriũ tradidit, qui me est animi exercitus.

Scribo:

Ita vt huic ero adolescenti, ipsius spiritum
Cui tradidi, qui med est animi exercitus.

Spiritum alicui tradere, vt Catullus: *animam tradere*:

Certe tuta iubebas animam tradere inique me,
Inducens in amorem, quasi tuta omnino mi forent,

Med autem in hac oratione auferendi casu est. Poterat etiam

Ita vt huius hero, adolescenti, ipsa spiritum
Cui tradidi, qui mei est animi exercitus.

Exercitus animi mei, pro, *qui me animi exercet.*

Med est animi exercitus, hoc est, cuius ego animum exerceo.

Castellaria eodem modo:

Noli obsecro lacrymis tuis mihi exercitum imperare.

Scena prima.

Imperare exercitum dolorum afferre hoc quidem loco

IN CREPERA.

Lucilius Satyrarum li. 5. Sanuto sal mihi in magno mœrore, tristitia in summa crepera iuuentus salutis. Emendo: *Sane tute sole mihi in magno mœrore, crepera re inuentus ventus salutis.* Tu solus, inquit, in rebus asperis mihi fuisti ventus ad salutem. Quæsita venustas in affinitate vocum.

IN RECIPROCARE.

Ennius Andromacha: Riscus prorsus reciprocat fructus feram. Leue mendum: *Rusus prosus reciprocat fluctus feram. Fera* significatur cetus ingens, cui Andromacha obiecta erat prædæ. *Rusus, prosus*, p *rursus prorsus*. Caue Mureto credas, qui plam orationẽ

dici

dici latine negat. libenter enim r extrito effugiebant, ne irritent, ut ait Poeta nescio qui apud Diomedem: *Quartum lacryma irrinunt*, sic enim lego: tametsi Diomedes ipse probat, *irriaunt*, pro, *irrident*. Sed illum semel Marcellum fuisse suspicor. Hoc enim dixisse poetam illum, suspiciendas fraudes meretricum, quarum lacrumæ irriunt. ut cum se ad mordendos & comedendos amatores parent. cum fleant. Plautus Curculione: *Exemplũ id alibi reperi: Diomedes ipse ad manũ non est, ut considerem.*

Pater tu dum meus gestauit. CV. *At mea matertera.*
PL. *mater et utendum dederat.* CV. *Pater mios risum tibi.*
Scribo: *Pater meos rusum tibi. Meos* pro *meus.*

Eunucho quidem eo loco:

Concurrunt læti mi obuiam cupedinarii, coqui,
Lar.ij, cetarij, fartores, piscatores, aucupes,
Quibus & re salua, & perdita profueram & prosum sæpe;

Prosum esse, *prorsum*, minus dubitabit, qui meminerit ibi in multis libris, *prorsus*: & Sallustium non frustra legerit, cui *prosum*, ita ponitur, ut sit, *ad summum*. Iugurthino: *Ubi eos Africa decessisse ratus est, neque propter naturam loci Cirtham armis expugnare potest, vallo atq; fossa mœnia circumdat; turres exstruit, easq; præsidijs firmat. præterea dies noctesq; aut per vim, aut dolis tentare defensoribus mœniũ præmia modo, formidinem ostendere; suos hortando ad virtutem arrigere, prosus intentus cuncta parare.* Et de Catilinæ coniuratione: *Verum ingeniũ eius haud absurdum: posse facete iocum mouere: sermone uti vel modesto vel molli, vel procaci; prosus multa facetia multusq; lepos inerat.* In Catullo ita emendabam:

O funde noster seu Sabine, seu Tiburs,
Nam te esse Tiburtem autumant, quibus non est
Cordi Catullum lædere. at quibus cordi est,
Quouis Sabinum pignore esse contendunt.
Sed seu Sabine, siue verius Tiburs;
Fui libenter in tua suburbana
Villa aliamque petere expulsus sum
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum sumptuosas appeto, dedit, cœnas:
Restituebam: *aliumq; pectore expui tussim:*
Non immerenti quod mihi meus venter,
Dum sumptuosas appeto, dedit, cœnas.

ideo quia raro aliter, quam ipsum illud, *quam* pro, *quod*, per exemplaria Catulli proseminatum, ex Achillis Statii vetustis codicibus discimus. *Alium* autem huic loco facit, quia virosum, deinde, quod, ut inquit Horatius, sæuit præcordiis. Quod enim contra Horatium de salubritate alii, & remedio contra venena ę Græcis scriptoribus notant, nõ hoc negauit tota illa C da Horatius. Neq; tamen hic meam coniecturam aliorum emendationi præfero: ut neque illo loco:

O colonia, quæ cupis ponte ludere longo,
Et salire paratum habes sed vereris inepta
Crura ponticuli ac sulcus tantis in rediuiuus

Coiiciebam: *crura ponticuli, ac sulcas, totus inrediuiuus*
Ne supinus eat.

Quia enim plerisque omnibus scriptorum locis *totus*, & *tantus* inuicem mutasse locum obseruatam, non pigebat hæc ita suspicari. *Sublica*, autem, seu *sublica*, eadem quæ *crura ponticuli*. Sed redeamus ita ergo nunc certum est passim in melioribus libris, *prosus, sussus, deosus*, aut *deossus*. *Prosus*. aduerbium pro *recta* Plautus Milite:

Ille iubebit me ire cum illa ad portum, ego adeo vt tu scias
Prosus Athenas protinus abibo tecum. Et Persa:
Audin' tu Persa? vbi argentum ab hoc acceperis,
Simulato quasi eas prosum in nauem. At *prosus* nomen pro, *erectus*, apud Varronem de lingua Latina: *Nam Flamen dialis auspicatur vindemiam : & vt iussit vinum legere. agna Ioui facit: inter cuius exta cæsa & porrecta Flamen prosus vinum legit*. Heic enim, prosus, nomen, vt cum *prosam orationem* dicimus. Ominis caussa Flamen prosus, non cernuus, vinum legebat: vel quod Bacchum prosi venerarentur, et aliter piaculum fieret. neque enim deos omnes statu gestuque eodem adorabant, sed alios supini, vt superos, proni alios, vt manes. id notat Seruius in Vergilium. itaque manes cum adeuntur cultu, defundi preces dicuntur. *Prosus*, nomen apud Senecam Troade:

Et qui renatum prosus aspiciens diem,
Tepidum rubenti Tigrin admiscet freto.

Male alii fiat.

Idem apud Terentium arbitrari possis: *Vtinam quidem,*
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo prorsu' e lecto nequeat surgere: hoc est, *rectus nequeat surgere*. sed non vltra alios heic sapere volo.

IN CVLINA.

Varro de vita populi Romani lib. I. Qua finis it antica & postica In postica parte erat colina, dicta ab eo, quod ibi colebant ignem. lego: *lib. I. qua fini sit antica & postica: In postica parte*. illa enim verba, *qua fini sit antica & postica*, inserit Varro, quomodo solet ipsa rerum capita, de quibus acturus sit. vt de re rustica: *De familia: Cato dirigit* Item: *De indomitis quadrupedibus ac pecore: si parata sunt infondo Qua fini sit*, hoc est, *quatenus*: quæ forma multis locis Pandectarum exciderat, restituta e Florētino exemplari. Cassius Hemina: *Qua fini omnis res, atque omnes artes, humanitasq; aguntur*. Sallustius apud Arusianum Messum: *Fine inguinum ingrediuntur mare*. id est, vsque ad inguina. Sed consarcinator fragmentorum Sallustianorum mendum iis verbis subesse suspicatur. Scire possis

non

non intellexiſſe. Imitatur autem hoc Apuleius in ſecundo Mileſiæ fabulæ: *Paull ſper inguinum fine lacinia remota, impatientiam Veneris Fotidi mea monſtrans, miſerere, inquam, & ſubueni maturius.* ita enim dandū, cum in libris ſit, *ſine inguinum*: e quo Beroaldus mutat, *ſane inguinum*: nulla ſententia. Gellius lib 1. *Hac fini ames, tanquam forte fortuna oſurus: hac itidem tenus oderis, tanquā fortaſſe amaturus.* Ita ſine controuerſia rectum eſt, & elegans: neque audiendus codex Buslidianus: quod (o ſtultitiam) collector Salluſtianorum fragmentorum facit. Lucretius lib 1.

Sic paulo ante libro eodem: ſed pronus in illam, qua fine ſummū cacumen capillus aſcendit Vbi item ſcribēdum qua fina.

Praterea ſic iam finitum conſtituatur.
Omne quod eſt ſpatium ſi quis procurrat ad oras
Vltimus extremas, iaciatq; volatile ferrum;
Hinc validis vtrum contortum viribus ire,
Quo fuerit miſſum, mauis longeq; volare;
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe;
Quorum vtrumque tibi effugium praecludit; & omne,
Cogit. vt exempta concedas fine patere.
Nam ſiue eſt aliquid, quod proibeat officiatque
Quo minus, quo miſſum eſt, veniat fin: que locet ſe;
Siue foras fertur, non eſt a fine profectum.
Reſtituo: *non eſt ea fine profecto:*

Negat mundi eſſe memorabile ſpatium: ac vndecunque miſſum telum quocunque accidat ad extremas mundi oras, non eſſe mumdum ac fini, *Ea fini eſſe*, hoc eſt, *eatenus patere, ibi terminari.* Idem Lucretius lib. 4.

Deinde voluptas eſt e ſucco in fine palati:
Cum vero deorſum per fauces praecipitauit,
Nulla voluptas eſt, dum diditur omnis in artus.

Mendoſiſſime: ita corrigebam: *voluptas eſt e ſucco fine palati*, id eſt, *quouſque palatum pertinet.* Eo vſque enim ſuauitas ſaporum percipitur, quatenus palatum eſt eam emendationem meam confirmat ſcriptus codex. Catullus Epithalamio:

En tibi domus vt potens,
Et beata viri tui:
Quae tibi ſine fine ſeruiet:
Io Hymen Hymenaee io,
Io Hymen Hymenaee:
Vſq; dum tremulum mouens
Cana tempus anilitas,
Omnia omnibus annuit.

Vitioſum hoc eſt. lego: *Quae fini tibi ſeruiet*. Refertur enim ad illa: *vſq; dum tremulum*. *Fini vſq;* id eſt eo vſq;

De hoc loco aliter Scaliger & bene.

IN TANGO.

Turpil us Leucidia: Hoc quaero ignoſcere Id iſtic ſolam vt ne habeas minoris noxia ſerum. ſi forte quaſi alias res vini cauo. Difficile

in tantis tenebris aliquid videre: sed quantum coniectura assequi possum, non aberit longius:

———— hoc quæro, ignoscere
Istbic solent, vel habere minoris noxiæ
Seruum si forte quasillarias inibit tago.

Fuisse videtur serui cum nescio quo contentio, qui cum iniuriam factam, verbis patuam faceret, quia eam seruus accepisset; quid, inquit seruus, an seueri isti & difficiles heri eo minus plectere seruum solent, si is fortasse conseruam suam stuprauit, quia ipsa conserua quasillaria sit? Quasillariæ sordidissima familiæ pars erant. Tibullus:

Sit tibi cura togæ melior, pressumque quasillo
Scortum, quam Serui filia Sulpitia.

Petronius: *Nec contenta mulier tam graui iniuria mea, conuocat omnes qu-ssitarias, ac familia sordidissim. am partem, ac me iubet conspu:.* Turnebus emendat, *quæsitarias*; inepte; cum in promtu esset manifesta veritas: *conuocat omnes quasillarias.* Quasillariæ ergo eædem fere quæ codicariæ. *Inibi tago*, valet, *tango id, quod suo nomine Numa non appellasset.*

IN GRALLÆ.

Grallatores sunt collobathrarij. Gralla enim sunt fustes, quis innituntur. Varro Mutuum muli scabunt, Græce περὶ ἀχωρισμοῦ: Grallatores qui gradiuntur grallis. quæ sunt pertica lignea, finare molet, ab homine isto, qui in ista tangitantur. sicilianimi nostri sunt galea crura, ac pedes nostri cissi are ἀκίνηθοι, sed ab animo mouentur. Primum verba emendabo: *Gralla enim sunt fustes, quis innituntur. Grallatores, qui gradiuntur grallis, quæ sunt perticæ ligneæ in arena, & ab homine, qui instat, agitantur. Varro Mutuum muli scabunt, περὶ ἀχωρισμοῦ: Sigilla, animi nostri sunt; grallæ crura: ac pedes nostri, cisia, τὰ ἀκίνητα, sed ab animo mouentur.* Sigilla, sunt ἀγάλματα νευρόσπαστα siue αὐτόματα, quæ scilicet neruis quibusdam mouentur: qualis Petronii larua argentea, sic apta, vt mobilius catenatio aliquot figuras exprimeret. Horatius:

Duceris, vt neruis alienis mobile lignum:

Varro Aboriginibus: *Itaque breui tempore magna pars in desiderium puparum & sigillorum veniebat.* Neque autem omnia sigilla αὐτοκίνητα: ne quis hoc sentire me erret. In Nonio autem illa verba: *Grallatores, qui gradiuntur grallis*, &c. adiecta ab aliquo ad oram libri in ordinem verborum Marcelli irrepsisse videntur, non tantum, quia iam semel dixerat quid grallæ, quid grallatores; sed etiam, quia nomen Varronis & titulum libri a verbis dirimebant.

Vox Græca inserta videtur: & certe est.

Animus in homine quasi sigillū automatū est, crura, quasi grallæ; pedes cisia, quæ ab animo aliūde mouētur.

IN SILICERNIVM.

Varro Meleagris: Funus exsequiati, cum laude ad sepulcrum antiquo

tiquo more silicernium confecimus emendant *laute, &c.* Mihi non probant silicernium lautum fuisse: & vt fuerit, vnde in veteribus illud, *cum.* Scribo: *Funus exequiatis cum lauso.* Lausum accipio funebrem, qui cognatorum & præficarum esse solet: quod in mentem venisse Ioanni Gulielmo Lubecensi; quo ego adolescéte nihil animo meo carius habeo, neque facile habiturus videor; gaudeo. In duodecim ita scribendum: *Neue funeris ergo lausum habento*; non eo arbitrabar; quod apud Plautum ita esse in scriptis codicibus alii notarunt: —— *Thetis quoque etiam*

Lamentando lausum fecit filio —— quamuis etiam: Sed quod mihi nescio quo modo visa semper est Vergiliani illius Lausi historia eo spectare:

At Lausum socij exanimum super arma ferebant
Flentes ingentem atq; ingenti vulnere victum:

& quibus porro lausum Mezentii pingit.

Lausum eiulatum lugubrum significare, est etiam apud. Cicer. de legibus: sed ibi lessum circumfertur, vt fere vbique alibi. Vt fere hæc talia solet Vergilius & fortasse aut Lausus ille a Lauso funebri, vt Protesilaus, Hippolytus, alij quidam omen, siue rem habuerunt nomen: aut a Lauso eo lausus.

IN PARTICVLONES.

Pomponius Pracone posteriore: Age modo Stagari, particulones producam tibi. Melius opinor: *Age modo, sta, Cai; particulones producam tibi.* Faciunt huic emendationi omnia, titulus fabulæ Particulones, & quod Caius & Mæuius id sunt I. C. quod Aristoteli, Socrates & Plato. Sunt alia item leuiora, neque satis digna quæ chartæ huic committantur: vt in Virosa,

Dixi. Ad principium venio: vetulam, atque virosam vxorem cadam potius. ita enim interstinguendum. *Dixi,* finis oratorum est Peccatum id Nonii, qui indiligenter citarit: vt item in *Feruere.*

Feruere ne longum vero hoc lectoribus tradam. Scribo: *Feruere. Ne longum; verbo hoc lectoribus tradam. Feruere* ad antecedentem sententiam spectat: tum porro, ne inquit, longum faciam, verbo dicam. Leue hoc quoque in Broncus.

Broncus nouit lanius, dente aduerso eminulo, hic est Rhinoceros. Rectius: *Broncus obit lanius:* & *obire,* hic fortasse pro, *aduenire,* aut *obuiam occurrere.* Hecyra:

Antiquamq; adeo tuam venustatem obtines,
Vt voluptati obitus sermo, aduentus tuus, quocunq; adueneris:
semper siet. Turpilius Epiclero:
Ecquis est, qui interrumpit sermonem meum obitu suo.

Addam, quia ingressus sum, nihilo grauius aliud. In *Vestibula: Inuenitur etiam apud veteres doctos vestibula ob eam significantiam, dicta quod in hic locis adsalutandos dominos domorum quicunque venissent, stare soleant, cum introeundi daretur copia; atque ob hanc cognitionem, & quasi stabulationem primos ingressus domorũ vestibula nominatos.* Restituendum: *ob hanc constitionem, & quasi stabulationem:* quod hic monuisse leue est, sed apud Gellium lib. 16 cap. 5. vnde Nonius verba sublegit. idem mendum inoleuit:

In eo loco qui dominum eius domus salutatum venerat priusquam admitterentur, consistebant, & neque in via stabant, neque intra ades erant. Ab illa ergo grandis loci constitutione, & quasi quadam stabulatione vestibula appellata sunt. Rectum enim hic quoque est: grandis loci constitutione. A stando enim stabula: & quia magna ob id, vestibula. Leue etiam in Armillum: Hinc ad me, hinc licet anus rursum ad armillum. Magis Probem: hinc ilicet anus rursus ad armillum. In Arcera, confusa sunt duo exempla: Varro [illegible]: Vehebatur cũ uxore vehiculo semel aut bis anno cũ arcera non vellet, si nõ vellet, nõ sterneret. Scrib. Vehebatur cũ uxore vehiculo semel aut bis anno cum arcera. In duodecim tabulis: Si in ius vocato: si morbus aeuitasq; vitium escit, qui in ius vocabit, iumentũ dato: arceram ne sternito. Lex ea XII. extat apud Gellium cap. 1. lib. 20. Addam vnum. In Depilati: Narro quod dictum est: depilati omnes sumus, Sic excudendum fuit. Sed iam quidem piget.

Duo exẽpla coaluerant.

IN BIPENNIS.

Varro Marcipore: De lime bipennis, vt lebis passeruulus. Scribo: Delmat bipennis velut passer suaculus. Docet Marcellus gubernaculorum pinnas dici: & continuo adfert exemplum, vbi bipennes pro gubernaculo dicuntur. Delmare, hoc loco quod Vergilio obliquare, obtorquere. Limus, enim idem quod obliquus. Seruaculus est gubernator: vt, seruaculum, in veteri Glossario.

Gubernaculorum enim palmæ, tanquam bipennes.

a Et l. Quemadmodum. ff de lege Aquil.

IN COPI.

Turpilius Epiclero: Te quidem omnium iam pater copem, caussarem facit. Non male fortasse ita: iam pater copem, caussam facit. Sed propius sit ad vestigia scripturæ: casnarem facit: vt senem & depontanum significet, cui omnium voluptatum vastities veniat spurcitia patris: quomodo est Varronis Sexage. Vix effatus erat, cum more maiorum vltro casnares arripiunt, de ponte in Tibrim deturbant. Hoc enim puto, non tam ad ætatem spectare hic, casnarem, quam quod ii muneribus omnibus & honoribus priuarentur.

IN CATVLIRE.

Laberius lacu Auerno: Scinde vnam ex eleto impatienti catulientem lupam. Scrib. Scinde inam ex eleto. Inam scindere, idem quod, cadere, bellus. Laberii Catulario: Quemodo video, adolescens nostro catu bellas. Pro eodem dixerunt, diuidere. Petronius in Satyrico. Quid age, as, inquit, frater sanctissime? quid vesticontuberninm facis? nec se solum intra verba continuit: sed lorum de pera soluit, & me cœpit non perfunctorie verberare, adiectu etiã petulantibus dictis: sic diuidere cum fratre non voluisti. Lege. Sic diuidere fratrem voluisti. Spectat id, quod præcessit, ob iniuriam se Ascylti communes cum eo sarcinulas partiri, & priuos quæstus sequi voluisse. itaque hoc, inquit, erat, quod diuidere tu volebas? Veruntamen qui apud Petronium malit, sic diuidere cum fratre voluisti? me non pugnante faciet, dum sciat, idem hoc spectari.

Inam cadere, in obsceno sensu est. Catuliens lupa scortum pruriẽs.

IN

IN NIDVS.

Varro Quinquatribus: Quam lympham melius e fontium lacuna allatam, nidos potili permisceant. Hoc exemplo Marcellus putat, *nidos*, valere *nidus* & pro poculo capi, cum *nidos* nidorem potius significet, & scribendum sit: *nidos pocilli permisceat.* Possunt esse Verba Varronis de luxu suorum temporum, cum aquam niuatam miscerent, quæ salubrius certe e lacunis fontium hauriretur, vt eam deinde nidor pocilli permisceat, hoc est, vt vinum ea lymphetur.

Capitalis Nummus.

Minus multo vini esse quam aquæ valt. itaque vinum, inquit, aquam misceat: contra enim soles aqua vinum miscerit vulgo, latâ tem.

IN PVTIDVM.

Cato Originum lib. 2. Si inde ignauus putidas, atque senticosas commeatu monere volebat. Scribo: *Is endo naues putidas atque senticosas commeatum moinire volebat* Commeatus, aliaque instrumenta belli etiam nunc municiones appellant: quo minus dubitemus Catonem ita latine & vetuste dixisse, *commeatum munire* (id enim est, *moinire*) *in naues.* Paulo post in *Perbitere* scribendum est: *ancilla subdam lactantem mea.* Neque longe in *Præsente*, vbi vulgatur in exemplo Penestellæ: *Et quadam exta præsente suis, quadam absente proieci ssem*; emendandum, *extra*, & post, *porrecissem. Exta porrici*, quid sit, pueri sciunt. Ante hunc locum in *Nitidant*: *Ennius Cresphonte: Opia eam secum aduocant, eunt ad fontem, nitidant corpora.* Verius fortasse: Obuiam eam secum auocant.

Porricere exta.

IN PRÆCOX.

Verere, ne manu non mittat, cum tot eromedicarios honestos audissemus clare possis. mittet. quod si non mittet, fugies, si me audies. cum tempus reuocat, ea præcox est fuga. Verba sunt eius, qui seruum metuentem, ne herus manu se emittere nolit spe multa impleat. Poterat legi: *cum tot eremodiciarios boues hos*: sed longinqua interpretatio. Quid si igitur hoc potius modo *Verere, ne manu non mittat cum hero medicari hos boues tot aut HS semis dare possis.* Effusissimi erant in danda libertate, si qui eam pecunia redimerent atque id iam tum etiam seueris moribus. Casina:

Eremodicium notum apud Iureconsultos.

Quid tu me vero libertate territas?
Quid si tu nolis, filiusque etiam tuus?
Vobis inuitis, atque amborum ingratijs,
Vna libella liber possum fieri.

Itaque metuendum non erat, ne, qui sestert. semis daret, libertatem non impetraret. Posterior verborum pars supra quoque ponenda est in *Præcox*: & ita dirimenda ab exemplo Lucilii: *Amicula aspera atque præcox. Varro Synephebo: cum tempus reuocat, ea præcox est fuga.*

IN SCHEMA.

Pomponius Prostibulo: Si valebit plus in buccam vetet si diem schema. corruptissimum esse opinor, & recte emaculari *Si valebit*

puls, in buccam betet: si licium, in schemam. Nihil licio cum bucca: nihil pulti cum schema: quæ puls in buccam ire solet.

IN CALLET.

Cæcilius Asoto: *Tu iam callebis; ille festum desidet.* Confirmo legendum: *ille festum desidet. Desidere festum*, est, *festum agere.* Captiuis:

Itaq; venter, gutturque resident esuriales ferias.

Et emendo eleganter, vt mihi videtur, locum Epidico:

Sc. Miser est.

Sexaginta mihi si denumerantur minæ,

Tuas possidebit mulier faxo ferias.

Non dubie legendum: *Tuas sedebit mulier faxo f.*

Tuas ferias sedebit, tibi seruibit, tua erit.

IN TEXTVS.

Aura Vulcani, id est, ignis.

Actius Nyctege. *Ascendit hora laterum texta Vulcani vorax.* Non est triuiale hoc, *aura*, siue *ora* (idem enim valent) *Vulcani* pro *flamma*. ita enim restituendum est: *Ascendit aura laterum t. V. v.*

IN OSTREA.

In ore ostrea quia os non habent. Gel. lib. 7. cap. 6.

Turpilius Demetrio: In acta cooperta age in oras ostreas. Scribo: *In acta cooperta alga. Alga* enim in acta est. *Acta*, pro *littore.*

IN MODICVM.

Quadam animalium alia alio cacant: & aut cacanatura gignuntur, aut in ora, inauritaue. Catere, seu quatere thyasum, est Baccharum.

Accius Bacchis: Agite modico gradu iaceat visus leuis. Scribo: *iacite thyasos leues.* Bacchas alloquitur: ex iacere thyasos solent. Sic supra in *Melos: Pacuuius Peribœa: Thyseantem, fremitu concedi melum.* Lego: *Thyasum cate, fremitu concine melum. Cata*, est, *quate.* Quæ ibidem sequuntur ex Varrone, ita scribenda sunt: *Palimbacchius nascuntur pureis rhythmus, & meles.*

IN FACESSERE.

Facesse dicta, pro, tace

Pacuuius Tenero: Terepudio, nec recipio naturam dico facessi. Verba sunt procul dubio, quibus in exilium iubet facessere Teucrum pater, quia is sine fratre Aiace Troia redierat: & restituenda: *Te repudio; nec recipio. matura: dictum facesse.* Hoc postremum, vt illud Plautus Menæchmis:

Dictum facessas doctum, & discaueas malo.

IN PVLLVM.

Sc. Nulla est voluptas.

Varro Sesquiulysse: Vbi nitida Phœbi veste pulla candidi modeste amicti pascunt pectore; Scripsit Varro: *Vbi nitidei ephebi, veste pulla candidi, modeste amicti pascunt pecora.* Verius ita, credo, quam quod mihi deinde succurrebat: *veste pulla pascunt pectora: pascere*, sic esset pro, *compescere*: quomodo, *pascere linguam*, id est, *silere.* Festus Pompeius.

IN MANIPVLATIM.

Sisenna hist. lib. 3. Requiescendi spatium nacti condensiores manipulatim resistere hostibus instituissent. Emendo: *Cum densi in orbes manipulatim r. h. i. Orbes facere, in orbem pugnare*, nota in re militari.

IN PECVDES.

Varro Sexage: Neque quas agi pennis anates tremipedas, buxeis rostris pecudes, palustribus, nocte nigra, ad lumina lampadis sequens. Repono: *Neque quassagi pennas anates, tremipedas, buxeis rostris pecudes palustres, nocte nigra ad lumina lampadis sequens: Quassagipenna anates*, lepide, quia quassis pennis aguntur.

POST SIFILLARE.

Nubentes veteri lege Romana asses treis ad maritum venientes solere ferre, atque unum, quem in manu tenerent, tamquam emendi caussa, marito dare: alium, quem in pede haberent, in foco Lariũ familiarium ponere: tertium in sacciperione cum condidissent, compito vicinali solere resonare. Lego: *Solere reZonare. ReZonare*, soluta zona promere, vt *recingere, remittere* pro *laxare*; *resoluere*, dicimus.

IN TVNICA.

Titinnius: Quin togis cum candidis, tunicis sordidis sint, & dicis. Lego: *tunicis sordidis synbeticis. Tunica synthetica*, ipsæ syntheseis. Synthesin nõ honestissimam vestem fuisse Tertullianus de pallio ostendit & Suetonius Nerone: *Circa cultum*, inquit, *habitumque adeo pudendus, vt comam semper in gradus formatam peregrinatione Achaica etiam pone verticem summiserit. ac plerunque synthesin indutus, ligato circum collum sudario, prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus.* Nõ eo, quod sordida synthesis, sed quod parum decens.

IN CORTES.

Varro Pap. Dum vixi, promiscaris meis in cortibus pauit. Facilimum sit ita emendare: *Dum vixi, promisca is me meis in cortibus pauit*: vt dicat nescio quem, qui seque illumque promiscue pauerit. Sed potest hoc quoque etiam modo: *dum vixi promus caris meis, me is in cortibus pauit.* Imitatio Plautina Menæch.

Sed mihi interuallum iam hos dies multos fuit.
Domi domitus fui vsque cum caris meis.
Nam neque edo, neque emo, nisi quod est carissimum.
Id quoque iam cari, qui instruuntur, deferunt.

quem locum vt constituat Adrianus Turnebus, multis verbis laborat; nec eo magis versum emendat: qui ita recte habet: Sc. r. Iuuentus mihi.

Id quoque iam, cari qui instruuntur, deserit.

Caro suos appellat *escas*. ex instruuntur pecunia. ceterum pecunia iam deficiebat parasitum. Ergo fuerit apud Varronem, *promum esse caris suis*, promere res suas caras, pecunias scilicet. Ego inquit, sumtus feci: ita me ille pauit.

IN MISERETE.

Ennius Hecuba: Miserete manus, date ferrum, qui me anima priuem. Certe Hecuba loquitur, afflicta Troiæ, & viri, liberorumque exitio: *Miserete mei anus, date ferrum.* Leuiusculum mendum: sed non vulgatissima figura *mei anus*. Pseudolo: Mei anus; mei, quæ sum anus.

Si ex te tacente fieri possem certior,

Here, quæ miseria te tam misere macerant,
Duorum labori ego hominum parsissem lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.

IN SPOLIOR.

Hic referam quæ vix vllum operæpretium habeant, nisi quod Nonius emendatur. Quadrigarius *Annal. Ita per sexennium Lugatiam, Polam atq; agrum Campanum, quod bis per militem licebat exspoliabantur.* Lego: *Lucaniam, Apoliam, atque a. C quod eius per m. l. e.* Sic in *Deducere* item leue est emendare: *Ab armis stet recedere, præsidia locis deducere:* pro, *det recedere. Stat,* vt apud Vergilium: *Stat casus renouare omnes.* Item illud in *Ibus: Titinnius Gemina: Eia Castor, si morata sitis ambæ, ibus vt pro ego maioribus:* scribendum: *Eu ecastor, sic morata sitis ambæ, ibus, vt pote ego, moribus.* Æque graue in *Artiatis: Nonius Hote-a: Conatus artuit matri inter femina fortiter.* Reuoco vetustum verbum, neque inelegans.

Ad meum exemplum morata sitis Interfeminia, pro concha mulierum.

Cum natus artuit matri interfeminia fortiter.

Vtitur & Apuleius. In *macerare* reponenda vox *quot calendis:* quę item repetitur Pseudolo:

Vos meministis quot calendis demensum cibum petere.

Dictum, vt, *quot annis, quot mensibus, quot diebus.* In *Deijcere* quoque aliquot literis peccatum: *Adest alba nescio cuius Clodij, quam cum restitui iussisset Aucona cum eo deiectum esset ex Senatus consulto.* Corrigendum: *At est statua nescio cuius Clodij, quam cum restitui iussisset Ancona cum ea deiecta tum esset ex Senatus consulto.* Iam in *Latitudo*, Accii verbis emendandum est: *Vt me depositum, & merentē repentino nuncio alacrem reddidisti:* non, *repositum immarentem. Depositus,* enim pro, *desperatus,* tralatitium. Lucilius: *Symmachus præterea iam nunc depostus bubulus.* in *Exercitis* verba Varronis ita scribenda sunt: *Quibus cum turpe fecerant fœdus, sine publico consilio, dediderunt hosti. Quid? quod Decius Imperator pro exerciti salute se dijs manibus deuouit?* In *Velitatio*: Cœlius *Pausimache. Velitari te res tamen.* Scribendum: *Velitariter restamus,* hoc est, vt velites solent sumtis & datis tergis. In *Aptum:* elegantissimi versus Lucilii sic reponendi sunt:

Ibat forte aries, inquit, iam quod genus? quantis
Restibus? vix vno filo hacce hærere putares?
Pelliculа extrema ex aptum pendere onus ingens:

pro, *aptum ex pellicula.* ibidem: *Vnus consternit nouis vetus pestibus aptus.* Emendo: *Imus consternitur nobis lectus vestibus aptus.* Eodē loco hoc Accii legitur: *Obuia mens, idq; aduersum aptus alterius promptu occupat.* Rectius: *Obuiat amens, itq; aduorsum: aptus alter in p. o.* Item illud Ciceronis: *Eademq; obiecto suo vmbram noctemq; efficiat, cum ad numerum dierum aptum, tum ad laborum quietem.* Ita enim emaculandum esse, quis non videt? At Iunius contaminatissimum edidit. Sed hæc talia sequi in Marcello, longissimum sit,

fit: & me profiteor in posterum non facturum: tantum quę vulgus studiosorum non pigeat legisse, pauca allaturum. Hoc tamen addam peccare: absque Nonio esset, qui notat, *cadere*, ibi esse, *frangere*; legerem exemplo Lucilii in *Cadere: Cadem hostium gnaue vrgerestant: perimus*: pro quo apud Nonium est: *cade ostium, grato vrgere istam: perimus.*

IN SANITER.

Atque vt hoc in medio relinquo, ita plane affirmo errore suo Nonium legisse Afranii Megalensibus, *saniter*, pro, *sauiter*: *Adesto, assentio te amare me, adorare saniter*: quę verba ita restituo: *Adest: eat st: sentio te amare me, adorare sauiter*. Nam qui sauiis atque osculis solebant salutare: vnde apud Tacitum de Othone: *Nec deerat Otho protendere manus, adorare vulgum, iacere oscula. Adorare* autem dixit Afranius, pro *salutare*, quia hæc eadem: & ita vicissim *salutare* pro *adorare*. *Salutare solem orientem: Salutare Deos*; Phormione & Curculione. Ipsos autem deos osculo quoque salutabant. Arnobius in 8. *Itaque cum diluculo ad mare in ambulando littori pergeremus, vt & aura aspirans membra leniter vegetaret, & cum eximia voluptate molli vestigio cedēs arena subsideret, Cæcilius simulacro Serapidis denotato (vt vulgus superstitiosus solet) manum ori admouens, osculum labiis pressit.* Sed & de amica, vt dea, loquebantur ex disciplina: Quin de amatore quoque Petronius: *Habes tu quidem & fratrem; neque enim me piguit inquirere: sed quid prohibet & sororem adoptare eodem gradu? venia tu tantum dignare, & meum osculum, cum libuerit, agnosce.* & quæ deinde sequuntur. Ita autem hæc Petronii verba restitui, cum in vulgatis omnibus male sit: *quid prohibet & sororem adoptare? Eodem gradu venio, tu tantum. Venia* & *pax* proprie in Deorum suppliciis dicuntur: *poscere pacem, aut veniam Deorum: dare veniam dij*, cum exorantur. *St.* nota est apud Catullum:

St. non omnia displicere vellem
Tibi & Fuffitio seni recocto.

Sic enim perspicuum est restitui eum locum, alii id in *si*, alii in *sed* mutarunt. Quia leuiter & scurriliter videbatur priora illa, reprimit se, & quasi silentium indicit.

IN DESCOBINATIS.

Varro Meleagris: Sin autem delectationis caussa venamini, quanto satius est saluis cruribus in circo exspectare, quam his descobinatis in silua currere? De vēnatorum studiis legisse Varronem titulus Satyræ loquitur. Ex vetusta scriptura, *curare*, non male restituatur *in silua gurare*. hoc est, vt interpretatur Glossarium vetus, γυρεύειν, quomodo Fulgentius, *Catillare*, inquit, est *per alienas domos gyrare*: sed nimio magis verum, *curare*. *In siluis curare*, est, *curare venatorem*: hoc autem significat, *venari*. Propertius 4.

Pastorem ad baculum possum curare, vel idem

Sirpiculis medio puluere ferre rosam.

Curare pastorem, idem est quod, *curare in grege*; pastorem scilicet esse. Sallustio simile, *curare in agmine*, pro, ducem esse. Ita fere *curationes scurrarum*, apud Tacitum, sed insigniter mendoso loco: *Erat Cappadocia Iulius Pelignus, ignauus animi, & deridiculo corporis iuxta despiciendus: sed Claudio quondam perfamiliaris, cum priuatus olim curatione scurrarum iners ptium oblectaret.* Vulgo: *Cum priuatus olim conuersationes curaret.* in Vatic. *cursationes curaret. Curare scurras*, Tacitus de Claudio, vt de Hadriano Spartianus, *curare delicatos: Corrupisse eum Traiani libertos, curasse delicatos, eosdemque sæpe pil-sse.* Neque enim munus hoc Hadriani, *curare & pilare*; sed studium & amor. Ad eundem modum, *curare deum, curare religiones*, pro, sacrificum esse, administrum diuinorum officiorum, apud Tertullianum, & alios. Quare ergo, *procurationes*, verbum sacrorum proprium, sustulit Lambinus in oratione de Haruspicum responsis, nihil nisi sensum suum secutus? Vt illuc redeam; *gurare*, ergo, & *goerare*, idem: quod ita dicebant, vt item videntur, *Soedera*. Sic enim illud Lucilii in *Tollere* verius fortasse sit:

Sœdera, quod nunc tantum sidera.

Tantis emporiis mentes ad sædera tollent:

pro mendoso illo:

Tanti se temporis mentes ac fœdera tollent:

Nisi quod pro, *emporiis*, scribi, *imperiis*, possit.

IN PLAGA.

Afranii illud: *Palam facito Demeam, & plagulam de lecto, pallis dimitto ordine*; sic putem emendandum esse.

Pallam * * *

Farcto deme, & plagulam de lecto pallis demitte ordine.

Posterior absolutus octonarius iambicus. Priori ad finem deesse nomen personæ, aut aliud quid, quod Marcellus omiserit, videtur. *Farctum* est ipsa culcita, quæ tomento farcitur. *Plaga*, autem, inquit Nonius, aliquando pars lecti, aliquando omnis. Vera est scriptura, quam dixi, argumento etiam similis loci apud Pacuuium: *Etsi metuo picta de plaga pallam*: quo significatur palla demissa de plaga sigillata.

IN CATAPVLTA.

Non pigebit hoc quoque ostendere: *Titinnius Setina: Quem procul aspexit, immittere voluit, reuortit, quoniam catapulta volat.* Scribo:

——————— *quem procul aspexit imbitere, volat,*
Reuortit, quam catapulta volat ———————

Narrat, cum nescio quem procul ire viderit, tanta celeritate reuersum, quanta esse catapultæ solet. Volui hoc, ne fugeret sermo ille: *reuortit q̃ catapulta volat*, pro *tã cito quã catapulta volat*: quæ forma alias quoq; in manu nobis fuit. Plaut. Trinummo:

Consti

Consit cito, quam si tu obiicias formicis papauerem.

IN ABOLLA.

Toga tracta est, & abolla data est ad turbam, vbi fera militia in munera velli vt prastarem. Verba Varronis sunt: in quibus, amabo, an non tubam, & tonantem sermones suos militem audis? Id tum magis dices, vbi emendauero. *Toga detracta est, & abolla data est ad tubam mihi: fera militiai munera belli vt praestarem. Belli, hoc est, in bello.* Capitur enim, vt Grammatici aiunt, aduerbialiter. Etiam hoc ordine potest. *abolla data est, ad tubam ibi fera m. m. b. v. p.* Sed scire licet, cum adolescentibus nobilibus abolla dabatur, ad tubam fieri id solitum.

Abolla, militaris: toga pacis.

IN CONTENDERE.

Afranius Epistola: Non licet me, quo contendisset ita peruenire? Scribo: *Non licet me, quo contendi, sed te ita peruenire?* aut, vt personæ nomen sit: *Sed te, Tita, peruenire, Sed te,* hoc est *sine te.* Sic Lucilius in Curatum: *Et circumuolitant ficedulæ turdi, curatis coci.* Lego: *turdi curatis se cocis,* id est, sine cocis. *Se* & *sed* pro *sine,* Comici nostri quoque: in iis Terentius Andria: vt in loco monemus. In formula antiqua: SE DOLO MALO: SED FRAVDE FACERE: & Festus Pompeius.

IN ERVVM.

Sed vt is erat, hæc legumina arte praua pauca cicer, eruillam, ac paregia alia spira ceteris. Ea Varronis verba e Satyra, *Longe fugit, qui se fugit,* tentemus an emendari sic possint: *Sed is viscerat has, legumina sarta, rapa pauca, cicer, eruillam, cepa regi; allia ac pyra ceteris.* Iocose viscerationem hominis agricolæ tenuioris vocat, rapa, cicer, alia; quæ non esse nisi carnium potest. Sarta legumina accipio, fricta. Sic enim Horatius *frictum cicer,* & Plautus, *nuces frictas;* tametsi in sartagine fricta esse nihil necesse. Si scriptura antiquitate aberrauit, verum esse possit, *legumina atque rapa pauca.* Nam olim, *atce,* e quo facile potuit *arte.* Neque male: *legumina arcte raua pauca.* Nam *arcte,* siue verius *arte viscerare,* contra est quam prolixe & effuse. Raua autem legumina, vt frumenta raua dicimus, non de colore tantum, quomodo Horatius rauos lupos; sed de vitio quoque. Sed & hoc discrimen paratus, *cepa regi, ceteris allia.* cepa enim allio melior, & cibus honestior. Itaque Terentio Thais allium est præ virgine ea quam amabat Chærea. Regem esse dominum conuiui, & quemuis ditiorem de Horatio, Plauto, Terentio omnes sciunt. Phormione:

——— *Ob regem me esse oportuit.* Et:

Imo enim nemo sat pro merito gratiam regi refert.

Non mihi displicet: *allia spireia.* Ita enim sunt allia; ac quo magis spirea, eo deteriora, credo. Spireũ, quicquid lentũ & vitile, ac torqueri facile: & sic spireon herbam Græci vocarunt. Etiã spirę in arboribus, vbi sese conuoluere venæ atq; nodi, inquit Plinius.

IN PROSECTA.

——— *Vulcani tosta vapore*
Cum virgis prosecta ferunt ———

An verum est, *cum fibris prosecta ferunt?* an potius? *cum virgis.* Hoc certum puto: vt Nonii Callinar: *Macto te hisce virgis verbenis: macta tu illa infortunio.*

IN RICTVM.

Ante auris modo ex sobolibus paruuli intorti demittebantur, sed cincinni oculi suppatuli nigellis pupillis quam hilaritatem significantes animi rictus paruissimus, vt refrenato risu roseo. Formosam & ornatam puellam pingit Varro, dii boni, quam deformatis verbis vt ea circumferuntur. Liceat ita conicere: *Ante aures nodo ex sobolibus paruuli intorti demittebantur cincinni. sed & oculi suppaetuli nigellis pupulis quandam hilaritatem sig. animi, rictus paruissimus; ore frenato, risu roseo.* Crines nodari solent: atque ita Vergilius. Solent etiam intorti crispi cincinni demitti ante aures: quos scilicet cincinnos nodo descendisse. Truculento:

Iam ego istos fictos, compositos, crispos concinnos tuos,
Vnguentatos v q; ex cerebro exuellam. *Suboles* autem capilli ima parte capitis, ab subolescendo, quia aliis succrescunt.

IN RVMINATVR.

Vide ecquid probes: an non error Nonii sit potius quam meus. *Erras, inquit, Marce, accusare nos ruminaris antiquitates.* Ille, *ruminaris*, verbum esse vult in his verbis Varronis, a *ruminor*: mihi nomen videtur; & hoc non dubitem asseuerare. Nam ruminales, seu ruminares antiquitates vocat, res obsoletas, & priscas, fugientesq; quæque incerta fide sint, quia ficus Ruminalis in iis rebus Romæ fuit. Ita ergo prouerbio dictum accipio, *antiquitates ruminares*, vt, *lecti Sotherici*, & alia talia. Vt credas verum dicere, enarrabo. Fama erat Romulum & Remum expositos ad necem, sub ficu arbore repertos, & iuxta lupam, quæ infantibus rumen, id est, mammam daret. Eam ficum, ex euentu ruminalem appellatam, postea creditum est miraculo sponte in comitium transisse: ibique culta est, fulguribus ibi conditis sacra. Hæc tota Originum Romanarum prima erant, & fabulosissima, & neque vetustius in Romana antiquitate quicquam, neque incredibilius. Erras, inquit Varro, accusare nos: hoc est, non recte putas accusare nos. Nam, *ruminaris*, verbum hoc loco locum non habet.

IN PICVMNVS.

Picumnus est parca veste picus Martis. Quid hæc verba Hygini balbutiant, difficile dicam, nisi paullum traiecta sunt; *Parra est Vestæ: Picumnus, picus Martis.* & verum opinor: vt dicat, parram esse Vestæ sacram auem, vt picumnus Martis, vt item aliis diis suæ aues; noctua Mineruæ, cornix Apollini, columbæ Veneri. Aliquot Paginis post apud Nonium: *Cuius vbi annis multis masculini vestigium*

stigium inuentum est. Locus significatur, Asculum in Italia. Itaque scribendum: *Cuius ibi a. m. Asculi vestig. in.*

IN OBBA.

Quos cumanos calices in libris inuenimus, eos nescio an hoc loco decumanos potius esse dicam: *Dolia, atque apothecas trilinares, melicas, calonas, obbas, & cumanos calices.* legerim, *obbas decumanos calices.* Nam grandiora vasa commemorat Varro: inter quæ esse calices nequeant, nisi decumani sint, id est, grandes. Lucillius ita acipenserem decumanum vocat.

Muranam, squillas, acipensere cum decumano.

Decumanus fluctus, maximus est. inde transiit protinus nomen.

IN PASCEOLVS.

Lucilii verba:

Adde Syracusis sola, pasceolum, alutam:

Et Catonis deinde: *Pueri in ludo solent tellos pasceolos furari*; emendo: *Adde Syracusis soleas, pasceoli aluta* Cato in *Vansam. Pueri in ludo soleas, & sacellos pasceolos furari.* Syracusis solea, eleganti loquendi forma, sunt *solea Syracusana*: Vt Trinumo, *ficus Zacyntho*, ficus Zacynthiæ: apud Varronem, *cultri Bithynia*, pro, Bithyni cultri, Satyra περὶ ἐδεσμάτων: *Noctu cultro coquinari se traiecit nondum enim mihi inuenti erant cultelli empestate Bithynia*: quæ ita scribo: *nondum enim mihi reperti erant cultelli ella tempestate Bithynia. Ella temp. state*, id est, illa ipsa. Quid si sic quoque Lucillius, in *Caries*: *Plana vna est, pedibus cariosis, mensa Libano.* Nam *mensa Libano*, esse possit, cedrina e mõte Libano. Tamen ibi lego:

Planta vna est, pedibus cariosis, mensa elephanti.

Nam de vxorum incommodis, & mendis feminarum, dubio procul Lucillius: inter eas esse quasdam, plautas, pedibus morbosis, enormi corpore. *Pasceolus aluta*, est pasceolus ex aluta confectus: vt Sallustio, *tæda pece & sulphure*: Vergilio *are clypeus*. In exemplo Catonis *sacelli* sunt parui sacci. Pantam incusauit, quod is iam tum puer in schola insuerit furari.

sola tamen etiam pro soleis retineri potest; itemque separatim, pasceolum, alutam. Etiam hexameter videtur, vt aliquid desideretur.

IN TRACTVS.

Vt venalem tuniculam poneret quotidie vt videret, totum denique etiam sua manibus lanea tracta ministrasset infectori. Commemorat his verbis inopiam nescio cuius, qui ad quasuis sordes descenderit, vt famem propulsaret: in his puto fuisse etiam, quod funes torqueret. & sertas nam hoc quoque in argumento egestatis Legamus ergo: *Vt fieret tortam: denique etiam s. m. Lt. ministrasse infect.* nam, *tortam viere*, est, *restim nectere.*

IN CREPARE.

Ita est, nihil doctius Varrone, nihil eius in componendis vocibus audacia felicius. Itaque opinor finxisse verbum, *perterricrepare* pro, *crepando perterrere*. Eumenidibus: *Perterricrepis vocibus*

volitans aures vulgi. Sic enim emendo, quod in libris est; *Propter crepas vocibus*, nulla recta sententia. Probat correctionem eam titulus fabulæ, Eumenides: & de fama esse sermo videtur, quæ reuera volitans aures vulgi perterricrepat. Nomine *perterricrepus*, vtitur Lucretius:

Tum perterricrepo sonitu dat missa fragorem.

IN CONSTERNARI.

Pacuuius Periboea:

Consternata anima ex pectore hac & voluere,
Consilium subit omnes, quod de nata est modo.

Lego:

Consternata animum expectorata voluere:
Consilium subit omnes e re nata modo.

Animum expectorata sunt, quibus animus ex pectore excessit: de quo verbo Cicero de oratore meminit: & exemplum laudat:

Tum pauor mihi sapientiam examimo expectorat.

IN MERET.

Lucillius: Dum miles hibernas ac meret ter sa ex ætate quasi annos. Idem libro XI. Annos hic errat iam plures miles, hyberna nobiscum meret. Quia constat Lucilium diu in Hispania fuisse, ob id certior emendatio est:

——————— *dum miles Hibera.*
Has meret in terra ter sex, ætate quasi, annos.
Idem lib. XI.
Annos hic terra iam plures miles Hibera
Nobiscum meret.

In primo versu ait, octodecim annos, tanquam ætatem esse.

IN REVORTIT.

Pomponius Maial: Cœnam quæritat, si eum nemo vocat, reuortit mœstus ad me. nam miser. Iungenda sunt: *reuortit mœstus ad me. nam miser.* Plane ita loquitur, vt ille Captiuis:

——————— *est illic mihi vna spes cœnatica,*
Si ea decollabit, redibo huc ad senem, ad cœnam asperam.

Mena, vilis & plebeius piscis. Itaque Cicero 2. de Finib. *Qui omnes voluptates spias contemnunt, eis licet dicere se accipenserem menæ non anteponere.* Iunius proprium nomen putauit viri, *Menam*: & verum est: sed hic ei locus non erat.

IN POLLICERES.

Et hic quoque Nonii errorem suspicor, qui, *polliceres*, apud Varronem legerit, quod is scripserat *polluceres: Ne dares, ne polluceres, quod datum est.* Nam si, *polliceres*, Varronis verbum est, pro *pollicereris*, qua sententia tandem est, polliceri quod datum sit: Dari autem prius diis dicitur; deinde quod datum sit, pollucit: & is in sacris iustus ordo est, datum, polluctum. Mox in *Commiseresceite*

paruum

parunm mendum turpat versum Ennii Hectoris Lytris; sed quia verba sunt Priami ad excubias Graecas, cum noctu ob lustra Hectoris ad Achillem iret, tanti est, vt emendemus. *Per vos, & nostrum imperium & fidem Myrmidonum, vigiles commiseriscite.* Atque ea verba admonent, Isthuanffi, vt tui quoque ego tandem aliquando commiserescam. Quod tamen effugerat, nunc dicam. Supra reposuimus in *Praecox, hero medicari hos bones tot*: hoc est, *dare*: quos furto sustuleris scilicet.

PROPERTIVS ET PETRONIVS IN VERSIBVS EMENDATI.

ILLVSTRI ET GENEROSO IOANNI Cyriaco, libero Baroni in Polheim, & Wartenburg.

QVae quidem me, vt par est, ingredientem haec scribere, terrent. sed enim quando te (quem virũ, dii boni? quibus maioribus? quibus opibus?) in libris esse: atque etiam (o magnum hominem) ipsum scriptitare videam, quod eruditis auribus, absit modo liuor, probes, cur desperem tibi tuis in castris placere me posse? enimuero studio? non opera, inquam. Et quid dissimulem? nisi rumor mentitur, vnus es, & vnicus prope, isto numero, qui famam temporum nostrorum sustineas. Nec fando solum te accepi: vidi carmẽ, quod Rostochio discedens dederas, tersum, numerosum memini videre, litum multis ingenii atque eloquentiae luminibus: cum notis, & insignibus antiquarum literarum sparsum, etiam vt esset, quod in arcana ipsa & adyta musarum sequeretur animus, non modo vt sono verborum aures impleret. Macte hoc iudicio. Nam non id est, quod nostri Heliconem appellant, pedibus versum struere, magnos sensus numeris frangere, aut (tametsi haec quidem res coronari iam solet) paululum quiddam calamistro inurere: sed per artes omnes iisse, nihil magnum, nisi quod aetatem ferat, de veterum scriptorum fontibus, probare: non pati iners, non inane quicquam: denique amplius in recessu habere, quam in fronte promittas. Itaq; cum vulneribus aliquot Propertii medicinam, si forte, facturus essem, non reperi, cui existimanda ea permittere mallem: bona cum spe, quando tibi versus suos dictaret Propertius, fore vt iudicium illi tuum vicissim non negares. In hac opera debeo sane veteri codici, quem vtẽdũ mihi dedit V.C. Ioannes Posthius: & alteri a C.V. Hieronymo Berchemio, in quo item ad oram paucae leuiusculae coniecturae adscriptae erant: quas si quis nõ potuisse aliter in mentẽ venire nobis putat, liceto,

dum sciat in difficili atque arduo, vbi ὕπαλον hulcus suberat, nusquam mihi, nisi in me, spem fuisse.

Laudationē nostram ad vulgatos libros accommodabimus. Lib. 1. eleg. 6. Non ego nunc Adria,

AN mihi sit tanti doctas cognoscere Athenas,
Atq; Asia veteres cernere diuitias,
Vt mihi deducta faciat conuicia puppi
Cynthia, & in sanis ora notet manibus;
Osculaq; opposito dicat sibi debita: vento:
Et nihil infido durius esse viro?

Scribo: *dicat sibi didita vento.* Et dicat, inquit, tot oscula sibi periisse, tanquam si non viro illa data sint, sed vento potius: qui hoc solet, quicquid tetigit, diripere & differre. Itaque etiam, cum beneficium querebantur periisse, sic dicebant, ventos discerpsisse & diripuisse. Catullus:

Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq;
Ventos irrita ferre, & nebulas aerias sinis.

Lib. 1. el. 1. Basiantes autem ora opponunt. sic ergo hic *opposito vento.*

Ferte per extremas gentes, & ferte per vndas,
Qua non vlla meum femina norit iter.

Qua n. v. m. semita norit i.

Auium se ferri vult terra marique, qua nemo præterea quisquam pedem tulerit. & id rectius ad sententiam. propterea enim extremas gentes, & vndas loquitur, vias inuias. Continuo ante eum locum:

At vos, deducta quibus est fallacia luna.

Reposuimus alibi eodem hoc libro, *pellacia.* Lunæ autem pellaciam innuit, qua illi, vt despumaret, subigi carmine, scilicet putabant: Apuleius Milesiæ fabellæ primo: *Ne, inquit, illud mendacium tam verum est, quam si quis velit dicere magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, ventos inanimes exspirare, solem inhiberi, lunam despumari, stellas reuelli, diem tolli, noctem teneri.* Paria Lucanus in texto, & alii.

Eleg. 9. lib.

Dicebam tibi venturos irrisor amores,
Nec tibi perpetuo libera verba fore.
Ecce taces supplexq; venis ad iura puellæ,
Et tibi nunc quæuis imperat empta modo.

Traductæ literæ, & rectum est, opinor:

Di tibi nunc quæuis imperat empta domo.

Sic Virgil. Qui genus? vnde domo?

Et tibi nunc, inquit, vndecunque domo imperat. Vergilius: *Quis Cerete domo* hoc est, *Ceritès.* Ita in vetustis marmoribus *Domo Praneste. Domo Cremona, &* alia sexcenta tanta, pro prænestinus, Cremonensis. Paulo aliter in iisdem, *domo Pranestinus.* Solinus capite tricesimo:

Vrbem istam, vt Cato in oratione senatoria autumat, cum rex Hiarbas rerum in Lybia potiretur. Elissa mulier exstruxit, domo Phœnix. Ceterum fere Romæ, qui certam curam non haberent, triumpho

umpho aut victoria aliqua reperiebant negotium in captiuis: vt & Ouidius, & hic ipse multis versibus commemorat. Vilius et sordidius autem ii deperibant, quam si qui in ingenua Romana vterentur. Sed & hic quamuis libertinam significat. *Eleg. ead.*

Nec te decipiat, quod sit satis illa parata,
Acrius illa subit, Pontice, si qua tua est.
Quippe vbi non liceat vacuos seducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat amor.
Qui non ante patet donec manus attigit ossa:
Quisquis es, assiduas aufuge blanditias.

Legerem:

Qui non ante patet, donec malus ah tagit ossa:

Nam illud, *a*, ita in veteribus libris plerunque reperitur, scholiasticum, quod nos vulgamus aut *ha*, aut *ah*, sic ergo suspicarer, si prope esset, ausum Propertium quod ante illum alii. Et profecto, *pagenda*, pro *pangenda*, scripsit illo versu: *lib. 4. eleg 1.*

Poscit ab inuita verba pigenda lyra.

Mihi enim in mentem veniebat, *verba pagenda* restituendum esse. *Pago*, pro *paciscor* etiam auctor ad Herennium. in secundo: sed nihil ad hanc rem. Ita *Quitus* pro *Quintus*. Sallustius libro quarto histor. *At Cn. Lentulus patriciæ gentis, collega eius, cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an vanior, legem de pecunia, quam Sylla bonorum emtoribus remiserat, exigenda; promulgauit.* Scribo: *cui cognomentum Clodiano Quitipori, incertum stolidior an vanior. Quitipori* pro, *Quintipori.* & eum significari puto, cuius ineptias Varro irridet epistola ad Fusium *Quintiporis Clodiani forias ac poematia gargaridsans, dices O fortuna, o fors fortuna.* quem locum Varronis caue aliter scribendum putes: aut homini Clodiani ipsius gemello credas, qui in suis Antiquis mutat. Idem Sallustius in oratione Cottæ: *Macedonia plena hostium est: nec minus Italia maritima & prouinciarum: cum interim vectigalia parua & bellis incerta vix partem sumtuum sustinent. Ita classe, qua commeatus vehebatur, minore quam antea nauigamus.* melius fortasse: *vix partem sumtuum sustinent cuitam. classe &c. cuitam*, hoc est, *quintam* Vulgata scriptura hoc diceret, quia vectigalia parua & incerta sint, classe etiam minori nauigari; fortasse quod sumptum ferre non esset: sed ei sententiæ diuersus sum, neque enim hoc illius ratio est, credo; & *partem*, solum ita, non probo. Catullus:

Caipor. Publipor, Quintipor. pro, Caius, publius, Quintus puer: tametsi heic quidem destoliditate Clodiani nihil.

Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deseruisse fidem.
Non, ita Cæcilio placeam, cui credita nunc sum,
Culpa mea est, quanquam dicitur esse mea:
Nec peccatum a me quisquam pote dicere quicquam,
Verum isti populo ianua quid reficit.

Quin quacunq; aliquid re peritur non bene factum,
Ad me omnes clamant, ianua, culpa tua est.
Non istuc satis est vno te dicere verbo;
Sed facere vt quiuis sentiat & videat.
Qui possum? nemo quarit, nec scire laborat.
Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

Sexto versu alij v. c. habent, *Ianua qui te facit*: vt non dubitem, quin verum sit:

Verum isti piple ianua, Quit e, facit.

Verum enim, inquit, isti conuicio ianua prorsus facit, hoc est, idonea est male audire: ita se mores habent, vt suam auctores quique culpam in ianuam conferant: *Piplum* siue *pipulum* pro conuicio Aullularia:

Ita me bene amet Lauerna, te iam, nisi reddi
Mihi vasa iubes, pipulo hic differam ante adis.

Neque vero magni refert, credo, *pipulo*, etiam scribi apud Catullum; quippe vocem tantum non effutitiam. Quod hũc totum locum Catulli mutat vir doctus, & interpretationem suam abducit, inuita sententia facit. Sed audiendi scripti libri illo versu quoque:

Qui possit? nemo quarit, nec scire laborat.

Possit, quod nos frequentamus, *possibile sit*. Quomodo, inquit, fieri potest, vt quisquam per me certior fiat, quando nemo quisquam percontetur? sic Comici semper:

Et istum amulum, quantum potest, ab ea pellito.
Quantum potest, conueniendus nunc Phormio est.

Sed enim ad Propertiũ reuertamur. Verius sit, vt Modio nostro in mentem venit: *donec malus attigit ossa*. Vim enim & tela amoris non significat: sed dolos per insidias subeuntis ac subrepentis. Eo vsque enim fallere, quo ad penes successerit atq; insinuarit: & vltro intemperare ac moderari, primum: postea furere ex tuto, medullis scilicet ipsis receptum. Itaque malum vocat, id est, catum fraudulentumque. Viri quidem docti *ossa* non puto esse cuius palato faciat: ac cogitasse hinc Propertium, & ante ostendit verbum. subit, & post totus versus. Sed sequamur.

Lib. 1 eleg. 16 *Te non vlla mea lasit petulantia lingua,*
Qua fue- *Qua solet irato dicere tuta loco.*
rat magnis *Iratus*. v. c. & *tuta* pro *trita*, perperam, vt sæpe. Præterea peccatum e pro g quomodo plerunque. Scribo.

Qua solet iratus dicere tritalogos

Tritalogi enim, vt aretalogi, voce hybrida, qui tritas illas nugas loquuntur, quas significat leno Pseudolo:

Quid ait? quid narrat? quaso, quid dicit tibi?
Le. Nugas theatri, verba qua in Comœdiis
Solent lenoni dici: qua pueri sciunt:

Malum

Malum, & scelestum, periurum aiebant esse me,
Sed fallor? an ita verum est?
Quæ solet iratus dicere trita logo.

Logi enim vocabulo pœne iam vt vernaculo vtebantur: & *logos* in nugis, tanquam suam vocem dicebant.

Hæc certe deserta loca, & taciturna querenti, Lib. 1. el. 18.
Et vacuum Zephyri possidet aura nemus.
Hic licet occultos proferre impune dolores:
Si modo saxa queant sola tenere fidem.
Vnde tuos primum repetam, mea Cynthia, fastus?
Quod mihi das flendi, Cynthia, principium?
Qui modo felices inter numerabar amicos,
Nunc in amore tuo cogor habere notam.
Quid tantum merui? quæ te mihi carmina mutant?
An noua tristitiæ caussa puella tuæ est?
Sic mihi te referas leuis, vt non altera nostro
Limine formosos intulit vlla pedes.
Quamuis multa tibi dolor hic meus aspera debet,
Non ita sæua tamen veneris ira mea.
Vt tibi sim merito semper furor, & tua flendo
Lumina deiectis turpia sint lacrymis.
An quia parua damus mutato signa calore?
Et non vlla meo clamat in ore fides?
Vos eritis testes, si quos habet arbor amores,
Fagus & Arcadico pinus amata Deo.
Ah quoties teneras resonant mea verba sub vmbras:
Scribitur & vestris Cynthia corticibus.
An tua quod peperit nobis iniuria curas?
Quæ solum tacitis cognita sunt foribus.
Omnia consueui timidus perferre superbæ
Iussa, neque arguto facta dolore queri.
Pro quo diuini fontes & frigida rupes,
Et datur inculto tramite dura quies.

Totum locum asscripsi, quod eum corrumpi ita ab aliis videam: Principio hoc eleganter dicit; *Zephyrus possidet nemus*. Sic enim loquebantur, *ventum possessorem esse*, qui tum maxime flaret. Petronius: *Siciliam modo ventus dabat: sæpissime in oram Italici littoris aquilo possessor conuertebat obnoxiam proram.* Sed iam orditur querelam. Fuit, Cynthia, cum ego in paucis amatoribus essem. nunc ex ea pristina fortuna solum hoc queri mihi relinquis. Quid caussæ est? quæ mea culpa te mutauit? Fortasse an de noua aliqua mea cura inaudiuisti, & me suspicaris alii amorem transtulisse. Ita te mihi restituas, vt tu vna modus amoris mei es. Ergo scribendum: *quæ te mihi crimina mutant?* non enim de carminibus hic Propertius, sed quod culpa aliqua sua excidisse

Eleg. 11. Ecquid te mediis cessantē Cynthia Baiis.

amore poterat. Supra quoque pro, *crimina*, subrepserat, *carmina*:

An te nescio quis simulatis ignibus hostis
Sustulit e nostris Cynthia carminibus?

Scribendum enim:

Sustulit he nostris Cynthia criminibus.

Lib. 2. el. 12. Quicumq; ille fuit, puerum qui pinxit amorem

He, interiectio ibi quoque:

In me tela manent. manet & puerilis imago:
Sed certe pennas perdidit ille suas,
Euolat he nostro quoniam de pectore nunquam.

Primo. el. 16. Quæ fuerā magnis.

Vbi tamen ante me scribitur: *euolat e nostro*, ineptissime. Alibi hoc libro, *hei*, amissum:

Hec ille. & si qua miseri nouistis amantes,
Hei matutinis obstrepit alitibus.

Male enim omnes & *matutinis*: scilicet quia spiritum omittebant, *ei*. Sed ad querelā Propertii redeamus. An vero, inquit, non sat argumenti est in vultu meo, & ipse hic pallor dicit amare me, quantum qui maxime? Itaq; reponendum:

An quia parua damus mutato signa colore?

In illo quod sequitur, non ea sententia est, & *incerto colore sum*: sed: & *ipsa e vultu meo clamat fides me demori*. Porro, *an quia*, eleganter hic, vt Hecyra:

Censen te posse reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?

Sine interrogatione, Eunucho:

Sane, quia vero hæ mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus.

Dehinc iam, quoniam argumenta omnia consumsit, ad loca ipsa conscia vertitur; testesque laudat ardoris sui:

Ah quoties teneras resonant mea verba sub vmbras,
Scribitur & vestris Cynthia corticibus?
Ah tua quot peperit nobis iniuria curas:
Quæ solum tacitis cognita sunt foribus.

Sic enim lego. & procul vero abfuisse alios puto. Mox etiam.

Pro quo, e diij, vinum fontes, & frigida rupes,
Et datur inculto tramite dura quies.

Nam si aut, *diuini fontes*, aut, *viui*, scribas, hæc ipsa laudi sunt, & amœnum sonant, cum hoc Propertius non voluerit, & diuersum in aliis omnibus tenuerit: *frigida rupes: incultus trames: dura quies*. Sed duo queritur: cum in ioco atque vino libidinari cum amica soleret. & in lectulo delitiose accubare, nunc pro vino fontes reliqua illa pro strato esse.

El. 3. lib. 1.

Hanc ego nondum etiam sensus deperditus omnes,
Molliter impresso conor adire gradu.
Et quamuis duplici correptum ardore iuberent,

Has

Hac Amor, hac Liber, durus vterq; deus,
Subiecto leuiter positam temptare lacerto,
Osculaque admota sumere & arma manu.

Coniiciunt docti viri, *sumere tarda manu*; aut, *certa*: sed, vt mihi videtur, taceri potuit. Quæ enim impudentia, amatorem dormienti puellæ suspendere basiolum? At enim ne turbet quietem. Sane, qui etiam sertis eam interim redimiret, & capillos reformaret, & poma daret manibus. Quid? num his rebus minus somnus pellitur? Quando ergo diserte Amoris ac Liberi impudentiam præfatur:

——— *durus vterq; deus.*

suspicor, quæ vulgata est scriptura, eandem optimam esse. *Durus*, hoc loco, *impudens*: vt Eunucho, *os durum*. neq; fortasse aliter Vergilius in 2. Georgicorum:

Quid iuuenis, magnum cui versat in ossibus ignem.

Durus amor? Arma, hic sunt, quæ gestare sola per Legem Corneliam licet. Sic quoque libro 4.

Atq; ita mutatis per singula pallia lectis,
Respondi, & toto mouimus arma thoro.

Item in tertio:

Quam multa ante meis cedant sermonibus hora,
Dulcia quam nobis concitat arma Venus.

In Posthii tamen libro erat, *sumere arma manu*. Si quid mutandum putarem, mallem, *sumere inerma*. Illa enim inerma sunt oscula, cum in vnum omnia vota non coniunguntur: armata tum, cum armis res geritur, hoc est, summa linea amatur: si cui fidem facit, & amantem, & ebrium, &, quod caput est, Propertium hac fini amasse, vt oscula raperet, atq; ea solum. Et profecto, verum vt dicam, hactenus potuit: cetera somnus vetuit. Sic est autem, pleraque, non, vt scripsit Propertius, accipiuntur.

Non ego nunc vereor, ne sis mihi vilior istis,
Vni si qua placet, culta puella sat est.

Libr. 1. el. 2.

Mos ab antiquitate, quem non omnes sciunt. *Qui vocatat*, inquit Sosipater, *si ea res exhibenda indiceretur, quam requiret, ita respondebat, isto vilius eritis: aut, isto vilius erit hodie cœna.* Itaque reliquis etiam in rebus vsurpatum, vt, si quid ad summam defuturum esset, responderet is, qui poscebatur, *isto vilius*. Terentius Adelphis extremis:

Vilius esse, hoc est, non tam ampliter cœnare.

Syre, processisti hodie pulcre. De. siquidem porro Mitio
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paullulum pra manu
Dederis, vnde vtatur: reddet tibi cito. Mi. isthoc vilius.

Omnia enim iam a se auferri impetrata passus erat: hoc postremum abnuebat. ergo isthoc vno vilius erat eius beneficium. Et in puella, cui omnia ad formam adsint, si mundus desit, isthoc vilior fit.

At Propertius: non eris, inquit, mihi vilior illis. Itaque recte sic scribitur: quod iam ante vir doctus viderat.

Ibid.

Quid iuuat ornato procedere vita capillo,
Et tenues Coa veste mouere sinus?
Aut quid Orontea crines perfundere myrrha,
Teq; peregrinis vendere muneribus?
Naturaq; decus mercato perdere cultu:
Nec sinere in propriis membra nitere bonis?

Non male ita: neque non tamen melius aliquanto in Posthii libro: *mercato pendere cultu.* Præcessit enim:

Seq; peregrinis vendere muneribus.

Pendendi autem verbum in venditionibus domesticum. Hoc sensu est ergo: *& quæ natura est, formam cultu quærere atque æstimare.* Sallustius Iugurth. *Familia nostra cum populo R. Bello Carthaginensi amicitiam instituit: quo tempore magis fides eius quam fortuna petenda erat.* Ita quidem plures libri; sed meliores pendenda erat.

El. 6. libr. 1. ad Tullum.

Nam tua non ætas vnquam cessauit amori:
Semper at armatæ cura fuit patriæ.

E Posthii u.c. lego: *semp. inarmatæ cura f. p.* Cõtrariũ *exarmatæ.* *Exarmare*, est, *arma eripere.* Ceterũ omnib. prope exarmatis vni Romani in armis fuerũt. *Inarmari* ergo in armis esse arma tracta re. Cõpositũ ad hoc exẽplũ, *inaurare, inargẽtare, indurare, inuestire*

El. 7. ad Ponticum.

Te quoque si certo puer hic concusserit arcu:
Quod nolim nostros euiolasse deos.

Non abhorreo coniecturam, vt scribatur:

Quod nolim nostros he violasse deos.

Hoc enim videtur dicere: Si ti quoque peribis, lapsus in amorem: quod ferre possum, hactenus, si Cynthiam meam amare abstinebis nam in hac te riualem mihi videre ægrotem: aliam quãuis habere te, pati possim. Ita Cynthiam ipsam suos deos vocet: vt item fecisse apparet alibi libro secundo:

Eleg. ad Lynceum: Cur quisquam faciem domina iam credit amori?

Lynceus ipse meus seros insanit amores.
Solum te nostros lætor adire deos.

Dii bene inquit, inquit, quod præter Lyncea, nemo quisquam Cynthiam meam adit. Nam vt ego hanc rem video, sexcenti si adeant, totidem mihi æmuli sint. Ouidius I. Amorum in eandem sententiam:

Et dicam, nostros aduehit illa deos.

Sed magnum momentum est contra, quod plane gemino huic loco, *euoluere.* Ita Ouidius quoq; dicit: *dij euoluunt.* Locum in aduersariis notaram. nunc non succurrit. sed liber teritur: & sufficit monuisse. *Deos nostros*, vt Phormine: ——*mihi vsu venit hoc, scio: Memini me relinqui deo irato meo.* Vergil.

——*nec dij texere Cupentum*

Ænea

Ænea veniente fui. ———

Et frustra cupies mollem componere versum; Ead. eleg. ad Ponticum:

Nec tibi subiiciet carmina sauus amor

Non hoc damno; non etiam, *seruus*: sed c. Posthii: *seruus amor.* Tunc, inquit, deiectus ille amor, &, rem vt dicam, seruus quærenti tibi blanditias nulla subiiciat carmina. Nam sententia, seruus, laudat. *Seruus amor*, pro seruo amante. hoc enim ait, ipsum seruiliter amantem preces has, & querelas, quas nunc ex tuto rideat, nequiquam ingressurum.

Tu caue nostra tuo contemnas carmina fastu: Ibid.

Sæpe venit magno fœnore tardus amor.

Nemo damnet hanc lectionem: nisi temere non est in v. c.

Tu caue nostra tuo contemnas carmine sacra:

Et credam verius esse. *Contemnere carmine sacra*, quomodo supra, *contemnere fletibus aras:*

Nullas illa suis contemnet fletibus aras;

Et quicunq; sacer, qualis vbiq;, lapis.

Itaque sententia est: ne exequias & manes nostros contemnas, quin tuo quoque carmine digneris. Respicit autem vltima hæc.

Nec poterunt iuuenes nostro reticere sepulcro.

Ardoris nostri magne poeta vale.

Tum enim ait ne Ponticum quidem debere sibi inuidere carmen, ne, si officium vltimum amico neget, pœna superbiam sequatur. *Sacra* id est, *manes.*

Callimachi manes, & Coi sacra poetæ;

In vestrum, quæso, me sinite ire nemus.

Nec ab alta mente Horatius: *Quos Libitina sacrauit.*

Dum tibi deceptis augetur fama puellis, Libr. 1. el. 13. ad Gallum: Tu quod sæpe soles.

Certus & in nullo quæris amore moram;

Perditus in quadam tardis pallescere curis

Diceris, & primo lapsus adire gradu.

Emendo: *lapsus abire gradu*: si literas spectes, paruo discrimine, si rem, in hac scriptura omnia sunt, quæ par est in optima; in vulgata, ne sententia quidem. *Abire*, mori est. Itaque *abitionem* Festus pro morte dixisse veteres ait. Lucretius in secundo.

Nam quare potius lethi iam limine ab ipso

Ad vitam possint conlecta mente reuerti,

Quam quo decursus prope iam siet, ire, & abire.

Pro eodem, ire, in sexto:

Quo nisi respirent venti, non vlla refrenet

Res, neque ab exitio posset reprehendere euntem

Item in tertio:

Denique sæpe homines paullatim cernimus ire.

Iam autem ista frequentantur: *Titius ardet, moritur, perit amicam:* & idem, *demoritur, deperit.* Pœnuli Prologo:

Earum hic adolescens alteram efflictim perit.

Lib.2.eleg. Praetor ab Illyricis.

Infra:

Iuppiter, indigna merce puella perit.

Lib. 1. eleg. Ecquid te mediis.

Repono e Posthii: *indignum m. p. p.* Non enim indigna merce, sed indignum hominem perit merce, hoc est, pretio deducta & deprauata. *Labi* autem pro, *in amorem praecipitati*: quomodo hic idem:

Libr.1. eleg. ad Gallum. Tu quod saepe soles.

Vt solet a moto labi custode puella,

Illum versum ita Posthii liber:

Et quae deinde meus celat amore pudor.

Postea:

Nec tibi praeteritos passa est succedere fastus,

Eadem eleg.

Nec sinet abduct. te tuus ardor aget.

Lego:

Nec sinet. ah, dulci te tuus ardor aget.

Non, inquit, sinit, neque porro sinet succedere tibi fastus: & amor suo illo dulci te aget. Huc enim (ad dulce illud) refero sequentia:

Nec mirum, cum sit Ioue digna, & proxima Leda.

Itaque τὸ γλυκύπικρον amoris significat.

Libr.2. el. O me felicem.

Tu modo, dum licet, hunc fructum ne desere vitae,

Omnia si dederis, oscula parua dabis.

Hoc falsi damnant scripti codices. Posthii liber: *dum liceat, fructum n. d. v.* Alius u. c.

Tu modo, dum lucet, f. n. d. u. optime.

Dum lucet, dum via suppetit. Namque etiam vitam pro luce dicimus. Catullus.

Nobis cum semel occidit breuis lux,

Nox est perpetua vna dormienda.

Viue, inquit, dum viuis.

Aspera Centauros eadem dementia iussit

Frangere in aduersum pocula Pirithoum.

Lib.2.el. Nō ita complebant.

Cur exempla petam Graium? tu criminis auctor

Nutritus duro Romule lacte lupae.

Posthii liber: *Cur extrema petam Graium*: nimirum quia rectum est, *externa*. Cur Graecorum externa exempla petam, cum sint domestica Romana? Sic per domestica & externa Valerius Maximus exempla dictorum ac factorum memorabilium descripsit.

Illa deos currum conscendens dixit iniquos,

Inuitum & terris praestitit officium;

Lib.2. Assidue multis odium p. q.

Cui (sic recte Posthii liber) *maiora senis Tithoni gaudia viui*

Quam grauis amisso Memnone luctus erat.

Cum senis non puduit talem dormire puellam,

Et cana toties oscula ferre coma.

Mirum

Mirum si ita verius est, quam vt in Posthii: *oscula ferre gena.* Quis enim comæ fert oscula?

Incipiam captare feras, & reddere pinu
Cornua, & audaces ipse monere canes
Non tamen, vt vastos ausim tentare leones.

Eleg. sequenti, Etsi me inuito d. C.R.

Bene liber Posthii, *temerare leones.* temere adoriri. Ouidius, *temerare capillos:* & *temerare verberibus corpus, temerare virginem, pudicitiam*: atque hinc *temerata puella.* Ita ergo elegantius:

Nec tantum Niobe bis sex ad busta superba.
Sollicito lachrymans defluit a Sipylo,

Eleg. sequenti Quid fles. a. g: B.

E libro Posthii repono: *lachrymas depluit a Sipylo. puero lacrymas,* de Sipylo, nisi memoria fallor, aut simile, etiam Ouidius.

Quæ si forte aliquid vultu mihi dura negaret,
Frigida de tota fronte cadebat aqua.

Lib. 2. Scis here mi multas. p. p. p

Posthii, *calebat aqua.* Optime. Sudor aspergebat tempora; sed is frigidus; vt in exsternatione. Sudorem sine calore cogitare non est: neque calorem in metu. Sic ergo frigida aqua de fronte calebat. *Cadebat*, sane hic miraculum. Neque enim defectis sudor stillare solet: imo ne stellare quidem. Et illa oppositione verborum venustum fit.

Sic me nec solæ poterunt auertere siluæ,
Nec vaga muscosis flumina fusa iugis;
Quin ego in assidua mutem tua nomina lingua,
Absenti nemo non nocuisse velit.

Lib. 2 Etsi me inuito d. C. R.

Suspicor mendum subesse, & forte corrigendum:

Quin ego in a. mussem tua n. l.
A. n. ne nocuisse u.

Posteriorem sane ita habet Posthii Assiduo, inquit, mecum nomen tuum mussem, & ab absente noxas deprecer. Nam, *mutare secum*, non se mihi probat latinum: quod tum demum recte dicitur, cum duo, pluresue sermonem cædunt: vt apud Q. Claudium: *Putabant eos, qui foris, atque qui in arce erant, mutationes & consilia facere.* Ita apud Lucretium quoque videtur fuisse:

Denique, nil sciri, si quis putat, id quoq; nescit,
An sciri possit, quum se nil scire fatetur.
Hunc igitur contra mittam contendere caussam,
Qui capite ipse suo instituit vestigia retro.

quos postremos duos Lambinus veru configit, quod illi promptissimum est in grauioribus omnibus mendis. E notis autem antiquæ scripturæ videbatur restitui posse:

Hunc igitur contra mutim iam, aut tendere cusem,
Qui capite ipse suo instituit vestigia sese?

Describit asystaton. Si nihil sciri potest, ne id quidem sciri potest, an nihil sciri possit. Id appellat, sese capite in ipsa vestigia insistere.

stere. *Insistere*, actiue. hoc enim valet, prono capite librare pedes. Sic, *consistere*, idem in sexto:

Et per quæ possent vitam consistere tutam

Vt quidem alii accipiunt: quomodo Taciti locum item emendant. Apud Sallustium, *stitit*, scribendum, bello Iugurthæ: *Cum interim Metellus ignarus hostium, monte digrediens cum exercitu conspicatur: primo dubius, quid nam insolita facies ostenderet; (nam inter virgulta equi, Numidæque consederant, neque plane occultati humilitate arborum, & tamen, quidnam essent, incerti; cum natura loci, tum dolo ipsi, atque signa militaria, obscurati) dein breui cognitis insidiis, paulisper agmen stitit.* In vulgatis, *constituit*: in Bertiniensi, aliisque quibusdam, *instituit*: vnde certa coniectura *stitit*, emendandum esse quidam, *constitit*: hoc placere poterat, absque Bertiniensi esset. *Constituit* autem, id est, *repressit*, *consistere iussit*: quale *feras subsistit*. *Constituit*, quidem falsum esse, sensus vincit. Neque enim ita addecetur, *paullisper*: neque statim subiiceretur: *ibi commutatis ordinibus*. Propterea enim paullisper stitit agmen, vt ordines commutaret. Apud Lucretium in priore versu, *contra mutare*, foret, *verba commutare*: *ensem* autem (quod verbum habent V C.) pro curem antiques pro r. Et miror Liuium libro tertio Fusium, & Furium; itemque Vetusium, & Veturium, ab aliis atque aliis proditos, tanquam variantibus auctoribus, scribere; cum constet eosdem esse, & olim S, post R. mutatum: vt Papisii, dein Papirii. Poterat tamen sine interrogatione apud Lucretium scribi:

Liuij hoc est subsistit feras.

Hos igitur contra minuam contendere caussam:

Poterat, *mittam*: & quiduis denique potius, quam vt ii versus inducerentur. *Tendere*, vt apud Liuium quarto: *Interrex & senatus consulum comitia, Tribuni plebis & plebs tribunorum militum vt habeantur, tendunt*. Quod Lucretius, *insistere sese in vestigia capite*, dixit, hoc fortasse Cicero Hortensio. *seipse comesse*: *se ad extremum pollicetur prolaturum, qui se ipse comest, quod efficit dialecticorum ratio*. Legitur apud Nonium, in Comest.

Hoc tamen aliter pot: st vt sit Dialecticorũ ratio qua ad incommodum ij redigunt; aut absurdũ cogunt concludere.

Hoc perdit miseras, hoc perdidit ante puellas,
Quicquid iurarunt, ventus & vnda rapit.

Post hic: *quicquid iurantur*. recte. vnde iuratæ. Quicquid iuratæ dicunt. Statius in septimo.

Lib. Iuppiter affecta tãdem m. p.

Numina captiuus etiam iurabere Thebis.

Sunt apud infernos tot milia formosarum:
Pulcra sit in superis scilicet vna locis.

Eadem el.

Diuidendum, si licet Inuidiose, & tamen, vt ad deos, suppliciter ac deiecte. Multæ inquit, iam puellæ ad plures descenderunt; vna Cynthia, si fas est, superet potens facies.

Sequent. ele. Hesterna rubea lux. e. p. n. v.

Parcite iam fratres, iam certos spondet amores,
Et iam ad mandatam venimus acce domum.

Atque

Atq; ita me iniecto duxerunt rursus amictu:
I nunc & noctes disce manere domi.

Quo duxerunt porro, si ad mandatam domumvenerant? quorsum autem illud, *rursum?* hoc quidem significat, rursum prorsum duxisse: sed falsum. recte Posthii:

Atque ita me iniecto direxit rursus amictu.

Hoc quidem omnino ibi est, aut *direxit*: Irretierant supra iis versibus:

Pars etiam visa est vincla parare mibi.
Hic erat, hunc mulier nobis irata locauit:
Dixit, & in collo iam mibi nodus erat.

Mirabiliter ait se vinctum ab iis fuisse, vt diretiendus rursum foret. Contraria igitur, *irretire, diretire*. Si, *direxit*, probes, eadem prope sit significatio, quæ in *directus*: quod tamen male, opinor, interpretatur Marcellus pro, *crucifixus*. Elegia, cuius initium: *Hoc verum est*, festiuiter sane nugatur, scripturum se magnum crimen Cynthiæ, quod nulla ætas deleat, & deinde ineptit versum:

Verum est, direxit, aut; dierexit vt in Posthii li. quod ex Comicis liquet esse tãquam patibulatũ plectere.

Cynthia forma potens, Cynthia verba leuis.

Sane diuine: neque minus, quod in quibusdam veteribus codicibus reperitur:

Cynthia forma potens, Cynthia forma leuis.

Priorem illam figuram, *verba leuis*, e Græcia esse, & hoc dicere, verborum tenus; non necesse est me monere. Enimuero vir doctus mutat:

Li.2. el. Hoc verum est, tota te ferri C.R.

Cynthia forma potens, Cynthia verba lues.

quæ quidem subrusticæ minæ sint, cum ille se ostendat venuste aliquid leue crimini daturum. An vero non hoc res ipsa loquitur, de industria illum insanum magnum conuicium minari, vt inde leuitas ipsa rideatur? Huc enim etiam magnifica illa clausula spectat, lepida in amatoris expostulatione, quia de leuitate puellæ tam minax, & verbis ambitiosa. Præterea cum se crimen eius dicat scripturum, quid ita continuo sibi excidit, & minas iacit? Neque vero, qui se profitetur scelus aliquod ad memoriam posteritatis proditurum, ita hoc solet facere: *tuum scelus lues*: sed ipsum scelus proscribere. Quid? hoc famæ murmur est, *verba lues*; vt ob id sequatur:

Crede mihi quamuis contemnas murmura famæ?

Pallorem autem pro rubore dixit: quod qui dubitat, discat ex Diogenis responso quærenti, cur aurum tam palleat, quia, inquit multos insidiatores habet. At auri rubor est, qui hic pallor appellatur.

Lib.2. eleg. Tristia tam redeunt iterum s. m.

At tu quæ nostro nimium es placata dolori,
Noctibus his vacui ter faciamus iter.

Iter facere, rem turpiculam significare putant. neque hæ nuper

nugæ sunt. Nam etiam libro tertio, elegia, *Mirabar quidnam*, extrema, in Posthii reperi:

Annua soluamus thalamo solemnia nostro,
Natalisque tui ter peragamus iter.

Credibile, auorum memoria ab Italis mutatum esse, qui multis locis in has nugas ingeniosi fuerunt. Mihi autem liquet scripsisse Propertium:

Noctibus his vacui rem faciamus item.

Decem iam noctes Isidi operata fuerat Cynthia. hoc erat rem diuinam facere. ergo Isidi rem fecerat. at, *res*, etiam aliter dicitur. Itaque quærit Ausonius.

Imperium, litem, Venerem cur vna notet res.

Rem cum Cynthia habere quærebat, non vt ipsi cum Iside fuerat. Quando, inquit, nimium iam Isidi dolori nostro (nam qui Isidem dolorem suum vocat, cuius in casto puella secubaret) placata es; nos quoque etiam tandem nunc vacui, quos negotium nullum vocat, rem faciamus. Initium Elegiæ quæritur operata adhuc Cynthia: reliqua accipienda sunt secundum peruigilium: vt illa quoque Elegia, *Iuppiter affecta tandem miserere:* vbi cetera de ægrota Cynthia sunt, finis de restituta iam & valida. Illos versus hoc modo scribo:

Lib. 2. el Nõ ita Dardanio g. A. t. e.

Nunc ad te, mea lux, veniet mea littore nauis
Seruata, an medijs silet onusta vadis?
Quæ si forte aliqua nobis mutabere culpa,
Vestibulum iaceam mortuus ante tuum.

Posteriora ita in Posthii libro. Neque vero hæc esse sententia potest: Solutus curis, siue in eas inductus, ante vestibulum tuum moriar. Quod enim tantum malum in amore propitio, vt beatus & superfluens ante vestibulum iaceat? Quin hoc dicit, qui nunc medio mari, passis velis, cum quidem operam det ventus amoris, nauiget, si, vt sunt humana, tempestas oriatur, & nauis sidat, moriturum. Metuit enim amori, qui in cursu sit. Et, ne longe abeamus, plane huic loco facit alter hoc ipso libro:

Eleg. vnica nata meo p. c. d.

Tu quoq; quod pleno fastus assumis amore,
Credule, nulla diu femina pondus habet.
An quisquam in medijs persoluit vota procellis,
Cum sæpe in portu fracta carina natet.

Horum autem versuum male primus in vulgatis omnibus scribitur:

Tu quoque, qui pleno fastus assumis amore.

Quod, enim hic est, quomodo apud Ouidium:

Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit,
Multa dedit multis vulnera, multa dabit.

id est, quamuis virgo est, quamuis odit tela Cupidinis. Eunucho:

Quod dicas mihi, iter hac habui, alium quærebam, periste.

Tu tamen

Tu tamen intereà, quamuis te diligat illa,
In tacito cohibe gaudia clausa sinu.
Namque in amore suo semper sua maxima cuique Ibidem.
Nescio quo pacto verba nocere solent.
Quamuis te per sæpe vocet, semel ira memento:
Inuidiam quod habet, non solet esse diu.

Faceret vetus codex, probare poteramus:

Namque in amore suo semper sua maxuma cuique:
Nescio quo pacto verba nocet Nemesis.

Secundo amore suam quisque fortunam magnam, verbis maxumam facit. non impune quidem, neque ea prætereunt Nemesim. Nemesim deam, notum est, coluisse eos, quæ superbe dictorum factorumque pœnam exigeret: qua de caussa secundam fortunam reuerenter haberi iubebant; cauebantque etiam anxie, ne quod arrogantius verbum imprudêtibus ore excideret, quod nocare Nemesis posset. *Suum* autem *amorem*, secũdum atq; æquum appellat: vt Sallustius, suum locum: *Denique Metellus, vbi videt neque oppidum capi, neq; Iugurtham, n si ex insidiis, niti; aut suo loco pugnam facere, & iam æstatem exactam esse, ab Zama discedit.* Ibidem.

Et si secla forent antiquis grata puellis,
Essem ego, quod nunc tu: tempore vincor ego.
Non tamen ista meos mutabunt tempora mores.

Crediderim scripsisse Propertium:

Et si secla forent antiquis gnata puellis.

Si, inquit, ea secula essent, quæ nata sunt olim, cum quidem aliis puellis sol luxit, vltro a te peterer, Cynthia. Neque eo magis fidem tecum mutabo, quod tu tui seculi mores possides. Scitum est enim, vt tempora sunt, sic morem gerendum esse. Hanc esse horum verborum sententiam puto: nec ad riualem referenda; quæ tamen ipsa sententia manet, si, *grata*, relinquas. Libr. 1. Eleg.

Ergo muneribus quiuis mercator amorem? Prætor ab
Iuppiter indignum merce puella perit. Illyricis.

Perire merce, vt, *amare*, *odisse munere*, *facto aliquo*. Catullus:

Ni te plus oculis meis amarem,
Iucundissime Calue, munere isto
Odissem te odio Vatiniano.

Est etiam vbi addatur præpositio. Eunucho:

——— *ecquid nos amas*
De fidicina istbac?

At Catulli venustissimum, si quod aliud, epigramma corruperunt:

Nam sudaria Setaba ex Iberis
Miserunt mihi muneri Fabullus,
Et Veranius, hoc amem necesse est
Vt Veraniolum meum & Fabullum.

Repone scriptam lectionem:——*hoc amem necesse est,*

Et Veraniolum meum, & Fabullum.

Hoc, inquit, munere mihi amandi sunt. Et procliue hinc discere, qui mnemosynum darent, fere his verbis tectile: *hoc munere me ames. pro hoc pignus & monumentum amoris habe.*

Contra reiecto quæ libera vadit amictu,

Custodum & nullo septa timore, placet.

Lib. 2. Cui fuit indocto fugienda h. 5. v.

Frustra u. c. & liber Posthii, *timore*. Nam *tumor* est densa corona, & fretum illud turbæ.

Plautus captiuis: *Se. Quid est?——ubi quisq; vident, eunt obuiam,*

Gratulanturq; eam remissam me miserum tollitando,

Retinendoque lassam reddiderunt.

Vix ex gratulatione miser iam eminebam.

Restituendum ex scripto codice, *extumebam.*

Lib. 2. el. Eripitur nobis iampridem c. f.

Viderat ille fuga tractos in littore Achiues,

Feruere & Hectorea Dorica castra face.

Melius vet. c.

Viderat ille fugas, fractos in littore Achiuos.

Porro addamus.

Siue lyræ carmen digitis percussit eburnis,

Miramur faciles vt premat arte manus.

Lib. 2. el. 1.

V. c. *vt tremat arte manus.* Vergilius:

——*tum, si qua sonum procul arma dedere,*

Stare loco nescit: micat auribus, & tremit artus.

Lucret. lib. 3. Concidit, & spumas agit, ingemit & tremit artus.

Nimium quantum elegans est, qui fides increpet, tremere arte manus: quod nostri, ita colorare. Tametsi etiam extra eam, rem manum tremit fidicina:

India quin Auguste tuo dat colla triumpho,

Et domus intactæ te tremit Arabiæ:

Et si quæ extremis tellus se subtrahit oris,

Sentiet illa tuas postmodo victa manus.

Lib. 2. el. Iam tempus lustrare aliis A. c.

Scriptus liber elegantius:

Sentiet illa tuas post mihi victa manus.

Mihi, abundat. Cicero ad Atticum: *Hic tibi restra Cato aduolat:* quibus verbis, *tibi*, superflua. Catullus:

O qui flosculus es iuuentiorum,

Non horum modo, sed quot aut fuerunt,

Aut post hac aliis erunt in annis:

Mallem diuitias mihi dedisses

Isti, quoi neq; seruus est, neq; arca;

Quam sic te sineres ab illo amari.

Lib. 2. el. Non tot Achæmeniis armantur Susa.

Ita recte scripti libri omnes: quem tamen locum fœde corruperunt.

Desit odoriferis ordo mihi lancibus: adsint

Plebeii parui funeris exsequiæ:

Posthii

Posthii liber, *obsequia*, & accipio. funebria enim obsequiæ sunt defunctorum. nam manes vltimos honores postulare arbitrabantur. Vergilius:

Spargite humum foliis, inducite fontibus umbras,
Pastores: mandat fieri sibi talia Daphnis.

Itaque, *iusta*, vocantur, quia poscuntur. Propertius:

Ostendit eo versu Propertius, quæ sint iusta: scilicet, quæ poscantur. El. ead.

Surge, & poscentes iusta precare deos,
Non ut Pieriæ quercus mea verba sequantur,
Aut possim Ismaria ducere valle feras:
Sed magis ut nostro stupefiat Cynthia versu:
Tunc ego sim Inachio notior arte Lino.

Bene u.c. *notior ante Lino. Ante Linus* ἦρεν, antiquus Linus. Vergilius —— *neq; enim ignari sumus ante malorum.* Ita idem hic *ante com es*, quæ iam de fluxerunt.

Lib. 2 Quæris, cur veniam tibi tardior?

Quæris cur veniam tibi tardior? aurea Phœbi
Porticus a magno Cæsare aperta fuit.
Tota erat in speciem Pœnis digesta columnis,
inter quas Danai femina turba, nurus.

Melius enim, opinor, Posthii:

Inter aquas Danai, f.t.n.

Continuo orditur numerum picturarum, Tota illa turba Danaidum erat in speciem digesta inter aquas. namqui vt illis aquã in dolium pertusum ingerentib. identitẽ in orbem labor redeat.

Lib. 2 eleg. Gaudes est certe sublatam C. leg.

Nam citius paterer caput hoc discedere collo,
Quam possum nuptæ perdere amore faces,
Aut ego transirem tua limina clausa maritus,
Respiciens udis prodita luminibus.
Ah mea tunc quales caneret tibi Cynthia cantus,
Tibia funesta tristior illa tuba.

Aliam scripturam amplectitur vir doctus: & hanc a patre Beroaldo esse putat. Equidem nihil tale diserte Beroaldus: & cum hac nostri u. c faciunt. Sententiam autem tametsi etiam quærit ille, quem dixi, vir eruditus, non amplius tamen quam longinquum & morosum quiddam, neque adeo verisimile extundit. Quanto autem verius querelam tibiæ significari eandem apud Horatium libro tertio, ad Asterien.

—— *at tibi*
Ne vicinus Enipeus
Plus iusto placeat caue;
Quamuis non alius flectere equum sciens.
Æque conspicitur gramine Martio:
Nec quisquam citus æque
Tusco denatat alueo.
Prima nocte domum claude: neque in vias

Sub cantu querula despice tibia:
Et te saepe vocanti
Difficilis mane.

Primam noctem, concubiam dicit: qua discimus, solitos ante fores adamatae mulieris tibia canere, quod hic Propertius dicit *somnos canere*: scilicet, quia naenias.

Lib. 2. initium eleg.

Hoc verum est, tota te ferri Cynthia Roma,
Et non ignota viuere nequitia?
Hoc merui sperare? dabis mihi perfida poenas:
Et nobis aquilo cynthia ventus erit.

Beroaldus, & post eum alii ita interpretantur, Aquilonem αἰθρηγενέτην, & sudificum esse. Itaque hoc dicere Propertium: *& nobis erit luda tempestas*; cum manifeste de profectione sua loquatur: se enim diutius ludum iocumque, et non fore, & quouis discessurum potius.

Nunc est ira recens: nunc est discedere tempus:
Si dolor abfuerit, crede, redibit amor.

Quid? non aperte mecum itineris inicit. Siue igitur Athenas cogitabat;

Magnum iter ad doctas proficisci cogor Athenas,
Vt me longa graui soluat amore via:

siue (quod verius est) quouis alio, sententia est, quam dixi, Aquilo pro quouis alio vento: vt de naufragio Paeti:

Sed & Aquilo benigna significatione, vt Iapix etiam continetur: vt solent poetae.

At tu saeue Aquilo nunquam mea vela videbis
Ante fores domina condere oportet iners.

Sed de hoc plus satis.

Lib. 3. Visus eram molli H.i.v.

Hac ederas legit in thyrsos, hac carmina neruis
Aptat, & illa manu texit vtraque rosam.

Non pudeat coniecisse, *manu texit vtramque rosam*: albam, & puniceam scilicet: quoniam sic positae suauiter inuicem pinguntur. Ita apud Apuleium, vtriq; Aethiopes: *Nam vt se amet afflictim non tantum incolae, verumetiam. Indi, vel Aethiopes vtriq; vel etiam Antichtones*, quoniam duo Aethiopum genera apud scriptores.

Lib 3. eleg. Arma deus Caesar.

Nec mihi mille iugis Campania pinguis aratur,
Nec miser aera peto classe Corinthe tua.

V. c. & Posthii liber, *clade Corinthe tua*. Notum, deleta Corintho, cum vrbs conflagraret, aeris, auri, argentique riuos fluxisse, & misturam factam illam commemorabilem aeris Corinthii, quod post deinde magno cum honore fuit. Nec me praeterit, disputari contra ab hominibus doctis, ac fuisse iam aes Corinthium in laudibus hominum stante adhuc vrbe: sed non capiunt ii Plinii verba hoc sonare, notam aeris ipsa opulentissimae vrbis iniuria factam pretiosiorem. Et quando ante apud Romanos aes Corinthium in nullam dignationem venisset, cum Corinthi exitio illis monstratur, cui aliter videatur, quam, plerosque eam famam occupasse,

Verba sunt Flori de hac re.

finem

finem vrbis principium æri Corinthio fuisse? Quid autem hoc est, *classe Corinthia petere ast?*

Et mea cum multis lacrymis mandata reporta:
Iram, non fraudes, esse in amore meo.
Me quoq; consimili impositum torquerier igni.

Scribendum videtur, *torrerier*: maxime propter illud, *impositum* Catullus:

Lib. 3. ele. ad Lygdamum Dic mihi de nostra q. s. v. p.

Nam mihi quam dederit duplex Amathuntia curam,
Scitis; & in quo me torruerit genere.

Apuleius in secundo: *Quid istud, inquam? cum sim paratus, vel vno basiolo interim recreatus, super istum ignem porrectus assari?*

Felix Eois lex funeris vna maritis,
Quos aurora suis rubra colorat equis.
Namq; vbi mortifero iacta est fax vltima lecto,
Vxorum fusis stat pia turba comis.

Posthii, *positis*. Scribendum videtur, *passis*. Idem verbum, non ab eadem mente tamen, reponendum postea hoc eodem libro:

Lib. 3. eleg. Quaeritis vnde auidis. Post hic liber parso.

Inde Bytheronis timido pede curret in arces,
Nox erat, & passo triste cubile gelu.

Passum gelu, ab effectu, quia eo exarescunt omnia, tanquam passa: vt Lucilius *passos senes* vocat:

Rugosi passique senes eadem omnia quærunt.

Lib 3. el. Sic ego non vllos iā norim in a. t.

Sed & ab eadem caussa Horatius, *rugosum frigore pagum*, qui contrahat frigore & corruget, lib. epist. 18. ad Lollium:

Me quoties reficit gelidus Digentia riuus,
Quem Mandela bibit, rugosus frigore pagus.

Et (mirum) etiam passa calore dicuntur; vt item vri frigore. Catullus:

Qualis in aerei perlucens vertice montis
Riuus, muscoso prosilit e lapide:
Qui cum de prona praceps est valle volutus,
Per medium densi transit iter populi,
Dulce viatori basso in sudore leuamen,
Quum grauis exustos æstus hiulcat agros.

Passus viator. id est, *æstu immoderato fatigatus & quasi exsiccus.* Itaque restituo, *viatori passo*, *Basso*, veterum codicum scripturam notauit Achylles Statius Lusitanus. Quod dixi retineo: nisi fuit, *asso in sudore leuamen*: vt magister aliquis, qui concoquere hiatum illum in versu non posset, *lasso*, faceret. *Assus* autem *sudor*, vt apud Ciceronem *assus sol*: qualia item Græci dicunt. An tamen verum est in superiore versu, *positis comis?* Nam in luctu Persæ, aliæq; ad orientem solem gentes radebantur: vt ex Herodoto discimus. Et quod viros cogites; etiam vxores radebant. Diserte hoc Curtius, atque alii.

Lib. 3. el. Sic ego non ulbs iam norimus a. r.

Ac veluti magnos cum ponunt aequora motus,
Eurus in aduersos desinit ire notos,
Littore si tacito sonitu rarescit arena:
Sic cadit inflexo lapsa puella genu.
Sera tamen pietas, natis est cognitus error.

Posthii: *natis est cognitus ordo.* Optime. *ordo,* id est *series te-tâ, historia corpus.* Casina:

——*omnem ordinem*
Fateri ergo aequum est. Quid intus agitur? Paccuuius:
Gnato ordinem omnem, vt dederit enotat patri.

Restituo:

Gnato ordinem omnem, vt ut erit, enoda patri.

legitur apud Nonium in *Enodare.*

Non hac Roma fuit tanto tibi ciue verenda,
Dixit & assi suo lingua sepulta mero.

Non cohaerent: & cur dissimulem? quid sibi velint, non intelligo. neque autem negabis bene me restituisse.

Lib. 3. Quid mihi ave mea si versat f. v

Nunc haec, Roma fuit: tanto tibi ciue verenda
Bixit & assidua lingua sepulta mero.

Tota elegia Augusti laudes struit. Itaque postquam molem belli descripsit, nunc, inquit, Cleopatra fuit, hoc est, mortua est,

——*fuit Ilium & ingens*
Gloria Dardanidum. Truculento:
Quam paene tibi fuit Phornesium?

Altero versu, Bixit est, Vixit.

Illubenter dicebant, mortuus est: pro eo, Vixit fuit, frequentius.

Viximus. hic omnes exitus vnus habet.

Hominis caussa faciebant, ne obscenarent voce illa, *mortuus est.* Cicero de coniuratis supplicio affectis: *Vixerunt.* Auctor Plutarchus. *Tanto tibi ciue verenda:* vt maiorem laudem Augusti faceret. Ne nihil actum putetis, Romae ipsi metuenda fuit Cleopatra: quae quamuis gnara omnia virtuti suae prona esse & obedientia Augusto superstite, timuit tamen. Reliqua illa: *& assidue lingua sepulta mero:* Antonium signant, cuius de temulentia & luxu pleni veterum libri.

Nam quid ego heroas, quid raptem in crimina diuos,

Vt coniectura feceram, sic in Posthii libro reperi: *quid raptem in crimine diuos?* nam *raptare pro se, ei, illo,* & *raptare in crimine,* vtrunque idem, pro *conuiciari,* mala ingerere. Amphitruone in argumento

Turbas vxori ciet Amphitruo: atque inuicem
Raptant pro moechis.
Venturum melius praesagit nauita mortem.

Rectior altera lectio, *noctem.* Neque enim vnquam nauta bene praesagit mortem. Nam si ea occupat, male praesagit hic, neque ita bene praesagit, quia non occupat. Sed, *noctem,* pro, *tempestatem,* eleganter. Vergilius:

Cum

Cum mihi cæruleus supra caput astitit imber,
Noctemque hyememque ferens.
Quæritis unde auidis vox sit pretiosa puellis,
Et Venere exhausta damna querantur opes?
Certe equidem tantis manifesta est caussa ruinis;
Luxuria nimium libera facta via est.

Lib. 3. Elig. Quæritis unde auidis v. s. p. p.

Posthii, *lubrica.* hoc illa postulare videntur:
Hac etiam clausas expugnant arma pudicas,
Quæq; terunt fastus Icarioti tuos

Nimium lubrica est luxuriæ via, quoniam facile ea expugnat puellas. Itaq; lubricam adolescentiam Cicero appellat, quæ his talibus rebus non difficulter capitur Sed, *libera*, nihilo deterius.

Illis pompa fuit decussa Cydonia ramo,
Et dare puniceis plena canistra rubis:
Nunc violas tondere manu, nunc mista referre
Lilia, virgineos lucida per calathos:

El. eadem.

Placet coniectura: *vimineos lucida per c.* nam in illo, *vimineos,* caussa est, cur per calathos lucida. Calathi enim ii raro vimine texebantur.

Pinus & incumbens latas circumdabat umbras,
Nec fuerat nudas pœna videre deas.
Corniger Idæ vacuam pastoris in aulam
Dux aries saturas ipse reduxit oues.

Eadem.

Posthii, *lentas umbras. Lenta,* quia sequaces. ita *lentum vimen: tera lenta.* Milite glorioso:

Nunquam ego me tam sensi amari, quam nunc, ab illa muliere.
PA. *Quid iam?* PY. *ut multa verba fecit: ut lenta materies fuit,*

Præterea *lenta umbra,* quia in iis lenta:

Nos patriam fugimus, tu Tityre lentus in umbra.

In eodem codice: *Corniger atq; dei vacuam.* plane vere: & vulgata inepta: ad quam tamen Beroaldus nihil male dicit. Et in ipsius, inquit Propertius, Panis antro (is enim est deus corniger) greges stabulabantur. Siue autem pastorem deum, siue pastoris oues accipias, nihil interdem.

Dulcior ignis erat Paridi, cum grata per arma
Tyndaridi poterat gaudia ferre sua.

Procul dubio emendandum, *Graia per arma*: & id puer de trivio videat. *Graia autem arma,* sane docte, quibus Graii vincebant. Hoc enim continuo explanat:

Libr. 3. Eleg. Dulcis ad hesternas fuerat mihi r. f.

Dum vincunt Danai, dum restat maximus Hector.

Sic infra lib. ultimo:

Lychdamus ad cyathos, vitriq; æstiua supellex,
Et Methymnæi grata saliua meri:

cum scribendum sit, Graia saliua:

Lib. 3. el. Magnum iter ad doctas p. c. A.

Inde vbi Piraei capient me littora portus,
Scandam ego thesea brachia longa via.

Bene Posthii: *capient mea lintea portus.*

Lib. 3. el. Claus ab vmbroso qua ludit Pontus Auerno: quduis recte Scal. Plausus.

Exoranda canis tria sunt latrantia colla,
Scandenda est torui publica cymba senis.

In Posthii, *curui*: recte. Senes enim plerique curui. Sic supra: *cum sis*

Ipsa anus haud longa curua futura mora.

Lib 3. Nunc o Bacche tuis h. a. a.

Nunc o Bacche tuis humiles aduoluimur aris.
Da mihi pacato vela secunda pater.

Pacatum, quid hic sit, dicat qui me felicior est. *Pacatus*, esset aliquid, et ad Bacchum ipsum referatur. Posthii, *baccato*. minima minor menda. tantum enim spiritus deest, *bacchato*. Fingit bacchatum se pacem Bacchi poscere. Simile mendum apud Ouidium Metamorphoseon 6

Vberaque ebiberant auidi lactantia nati. Nam scriptum exemplar Prisciani repraesentat, *baccantia*. Papilla enim *baccantes*, lepidissime, quas Catullus luctantes appellat, tuberantes scilicet, & instar baccarum turgentes.

Lib. 3. Mecoenas eques Hetrusco de s. t.

Crede mihi magnos aequabunt ista triumphos
Iudicia, & venies tu quoq; in ora virum:
Caesaris & famae vestigia iuncta tenebis,
Mecoenatis erunt vera tropaea fides.

Bona coniectura, *famae fastigia*. Nam & *fastigium famae* dicitur non, *vestigium*: & *tenere fastigium*, ita recte: alterú illud, non ita.

Eadem.

Non ego velifera tumidum mare findo carina:
Tota sub exiguo flumine nostra mora est.

Recta Posthii: *tuta sub exiguo f.*

Illum turgentis ranae portenta rubetae,
Et lecta exsectis anguibus ossa trahunt.
Et strygis inuenta per busta iacentia plumae,
Cinctaq; funesto lanea vitta viro.

Suspicabar, *busta tacentia*, silentio enim id noctis sagae faciebant: & alioquin manium silentium busta sunt: qui ob id silentes apud priscum seculum. Horatius Epodis:

——————o rebus meis
Non infideles arbitrae
Nox & Diana, quae silentium regis,
Arcana cum fiunt sacra.

Sed Posthii, *per busta rotantia*: quia formae scilicet bustorum rotantes Vergilius in 9.

Ipparte ex alia, qua saxa rotantia late
Insulcerat torrens arbustaq; diruta ripis

Et quidem in bustorum ruinis multa rotantia saxa. Atqui, *iacet*, elegans quoque de horridis incultisque locis, pro *sordet atque alget.*

gret. Virgilius Georgicorum 3.

Sed iacet aggeribus niueis informis, & alto
Terra gelu late.

Et manifestius ibidem:

Sæpe diem, noctemque, & totum ex ordine mensem
Pascitur: itq; pecus longa in deserta sine vllis
Hospitiis: tantum campi iacet. & eleganter Gellius, sordidam iacentem aurem, coniungit: *Qui modo*, inquit, *sordida iacentique aure non sit.* Item in comparatione Cæcilii & Menandri, illum præ hoc nimium quantum iacere & sordere ait. Veruntamen vt, *rotantia*, probemus, si res nequeat, scriptus codex impetrare debeat.

Huic fluctus viuo radicitus abstulit vngues,
Et miser inuisam traxit hiatus aquam.

Lib 3. el. Ergo sollicita tu caus. p. v.

Scio quid de toto loco vir doctus: sed profecto scribendum est, *viuos radicitus abstulit vngues.* Ita est enim: naufragis radicitus vngues auferuntur. atque id nunc Pædo accidisse ait. Alterum illud. solitos, qui tempestate conflictarentur, capillos ponere, & præsecare vngues, vltimo scilicet periclitantium voto, vt ea re quasi satisfacerent fatis, & naufragium a se deprecarentur; quid ad hanc rem facit? Si de Vlysse accipienda sunt, & eum existimandum est sibi in periculo vngues demsisse, quo illud, radicitus? tum, non ita dicturus fuit *fluctus abstulit vngues.* Et profecto, nisi de ipso Pæto, vt vulgo leguntur, recte leguntur, non suo loco ille versus est:

Pætus vt occideret, tot coiere mala.

Iam, Vlyssem interdiu tabella tulit; & quicquid hic commemoratur de Pæto, de Vlysse nusquam fama narrat. Præterea, quid ei terra marique pectus non tulit? At Pætus nunquam mare ingressus antea, domi citrio, aut terebinthino thalamo cubauerat, non in transtris: nec reuocantem & terrentem Propertium teneret mari credere, audiit. Quomodo autem *teneras Vlyssis manus* dicat; et non tulisse eum duro rudente illas lædere? sane non ea fama Vlyssem sequuta est. *Viuos* autem *vngues*, id est, *ad viuum*, & porro etiam, sic enim dicimus, *ad viuum resecare*, Etiam emendandum est:

Et niger inuitam traxit hiatus aquam.

Niger hiatus, per metalepsin, *profundus*: vt illud dictum est: *Speluncis abdidit atris*: Niger enim, quia sine luce: hoc, quia altus. *Inuitam aquam*, quod ne illa quidem necem Pæto festinabat, tam bono, tam formoso. nec enim, nisi quod per fata aliter copiæ non erat, mersura fuit.

Diique deæque omnes, quibus est tutela per agros,
Præbebant vestris verba secunda focis.

Lib. 3. Quæritis vnde au:dis n. s. p p.

Suspicor scriptum fuisse: *tascus verba benigna focis.* Sic enim et-

Lib. 4. Eleg. Amphitryoniades qua tempestate.

iam in quarto: *Vos precor o luci sacro qua luditis antro,*
Pandite defessis hospita tesca viris.
pro quo male alii, *hospita vestra. Hospita phana*, & conieci ante aliquot annos, quia in v. quibusdam, *vana* (quo modo item Captiuis & aliis Plauti fabulis in scriptis libris, *vanū est*, quod rectum erat, *phanum*, pro, *perspicuum*, *manifestum*: in vulgatis pessime, *planum*) & nunquam tamen ita recepi, vt, *tesca*, damnarem. *Tesca*, adiectiuum. *Tesca loca*, apud Attium Philocteta. Quando igitur ea deserta, agrestia sunt, augurio designata, sacra deo alicui, non aperta, sed vndique septa; quod e Pompeio & Varrone discimus: & in inauguratione hæc coniunguntur, *templum tescum*: *Templum, tescumque incita sunto*; hæc, inquam, cum sint, semper ita habui, *tesca*, scriptum a Propertio, & inde esse illa, *tecta*, *vestra*. *Fana*, autem, interpretamentū ipsum, postea quoque corruptum, in vana. Sed & heic siluestria loca, diique agrestes probant illud, *tescis* vocem.

Lib. 2. el. Arma deus Cæsar.

Non maris in tantum ventis iactamur, & hostem
Quærimus.

Bene v. c. *infandum ventis iactamur*. Hæc enim talia aduerbiascunt, *immensum*, *infandum*, *horrendum*. *Immensum aucto mari, & vento glisceente*, inquit Sallustius:

Lib. 4 Epist. Arethusa ad Lycotā.

Hiberniq; Geta, pictoq; Britannia curru,
Vstus & Eoa discolor Indus aqua.

Excusari hoc potest, placere vix potest. Facilimum autem mendum, *aca*, *acu*. Sic enim lego:
Vstus & Eoa discolor Indus acu:
& significari puto, quod Indi calida acu compungere se notis, & inurere solerent: vt item Threces. Petronius: *Nunquid* (vt Indi aut Æthiopes videamur) *labra possumus minore teterrimo implere? nunquid & crines calamistro conuertere? nunquid & frontes cicatricibus scindere?*

Li. 2. el. Iam tempus lustrare aliis H. c.

Sic nos nunc inopes laudis conscendere carmen,
Pauperibus sacris vilia dona damus.

Quid sermonis hoc sit, *conscendere carmen laudis*, nescio: & malim: *Laudis conscendere in arcem.*

Lib. 2. Eleg. Qui videt is peccat.

Sed de me minor est famæ iactura pudicæ:
Tanta tibi misera, quanta mereris, erit.

Simile Terentii Hecyra: *De te peccando detrimenti fieri nil potest.* Sic enim Propertius: *de me minus detrimenti fit: tu videris.* Addit: *Nuper enim de te nostras me lædit ad aures*
Rumor, & in tota non bonus vrbe fuit.

Elegantes emendabitur e Pesthii:
Rumpor. Enim de te n. m. l. a. Rumor.

Rumpi, & vti male se ait, cuius ad aures rumor ille verberet. Piget iamdudum, hæc leuia sequi: sed quid faciam? qui spicas legere ingressus

pressus sim, non possum præter quam mihi aliorum diligentia reliquit.

Nunc demum vasto fassi resipiscimus æstu,
Vulneraq; ad sanum nunc coiere mea. Lib. 3. el. penult.

Posthii, *ad saniem.* nondum plane resipuerat; sed commodum resipiscebat, & vulnera illa latissima, ac penitus adacta coierant ad saniem: quod cum sit, paullum a sanitate absunt.

Colla caue inflectas ad summum obliqua theatrum, Lib. 4. Eleg. Disce quid Esquilias hac n. f. a.
Aut lectica tua sudet aperta mora.

Malo: *sidat aperta.* magis enim conuenit cum illo, *mora.* Neque enim poni lecticam apertam vult in publico, & epulas oculis dari. Quamuis eam sententiam non tollat positum, sudet.

Incola Cacus erat metuendo raptor ab antro, Lib. 4. Amphitruoniades.
Per tria partitos qui dabat ora sonos.

Inepte ita: nisi quod ariolandum relinquit flammas sonuisse. Sed verissime Posthii liber, *qui dabat ore focos.* Hoc de Caco prolixe Ouidius, & Liuius, vt flammas vomuerit: quod Propertius dicit *focos dare.* Neque sane ad vim raptoris quicquam interest, multa ora sonos dedisse. Si eloquentia, non robur, & efficacia virium ageretur, ita hoc ponendum fuerat, *sonos.* Sed, vt dixi, tum sonus flammarum acciperetur.

Di tibi dant alios fontes: hæc lympha puellis Ead.
Auia secretis limitis vna fuit.

Certa coniectura, *fluit,*

Damnata noctes, & vos vada lenta, paludes, Lib. 4. Cornelia ad Paulum.
Et quæcunq; meos implicat vnda pedes,
Immatura licet, tamen huc non noxia veni,
Det pater hic vmbræ mollia iura meæ:
Aut si quis iudex posita sedet Æacus vrna,
In mea sortita iudicet ossa pila.

Suspicione aliqua criminis perstricta Cornelia, vt mortuam etiam tanquam lacuna infamiæ sequeretur, quietem orat manibus: aut, si suum aliquod scelus exstet, iure in se vindicari caussa dicta. Bene ergo in Posthii.

In mea sortita vindicet ossa pila.

Neque enim inauditam plecti debere.

Quaslibet austeras de me ferat vrna tabellas:
Turpior assessu non erit vlla meo:
Vel tu, quæ tardam mouisti fune Cybellem
Claudia turritæ rara ministra deæ:
Vel cui, commissos cum Vesta reposceret ignes,
Exhibuit viuos carbasus alba focos.

Totum locum adscripsi vt viderent omnes, quam sine vlla sententia esset: idq; non amplius quam corrupto secundo versu:

At prior assensu non erit vlla meo. Sic Posthii. licet, inquit seuerissime

simus iudex de me sententiam ferat, non concedam vllam aliam feminam Romæ me honestiorem fuisse, non Claudiam Vestalem, non Æmiliam: quantumuis earum laudes in annalibus viuant. Elegantius fit, quia damnatis fere ipsis confessio scelerum exprimebatur, Romæ quidem figura quadam orationis; apud Athenienses lege: vbi reum dicere iubebant, qua se pœna damnaret: vt de Socrate memoriæ proditum est.

Libr. 4. Sunt aliquid manes.

Spirantes animos, & vocem misit, at illi
Pollicibus fragiles increpuere manus.

Animos ita, Latino cœlo incognitum: & Propertius scripsit, *animas*: neque ea coniectura est. *Anima*, autem pro sono & voce, hoc est, sono animato: quia quid aliud, vox est, quam ventus, seu spiritus? Adelphis: —— *quid festinas, mi Geta?*

Ead.

Animam recipe.

Qua munerosa fides, quaq; errat turba Cybelles.

Posthii: *quaq; æra rotunda Cybelles,*

Hac summa æternis queritur linere catenis
Brachia, nec meritas frigida saxa manus.

Idem liber: *Hac sua maternis*: quæ emendationes, vt eo quoque commendatiores in vulgus essent, volui eius codicis fidem arcessere. In eodem illo libro paullo post:

Sic mortis lacrumis in te sanamus amores:

Quod rectius est, quam, vt omnes alii, *vita sanamus amores*. Sed & illum quoque ita habet Posthii:

Ossaque legisti non illa ætate legenda
Patris, & in tenues cogeris ipse lares.

ne diutius viri docti sibi probent, & interpretentur illud, *cogeris ipse lares.*

Et bene cum fixum mento discusseris vncum,
Nil erit: hoc rostro te premet ansa suo.

E veteri formula restituo:

Nil erit hoc: rostro te premet ansa suo.

Cum frustra sumi operam dicebant, forma hæc erat: *hoc nihil est.* Phormione

—————— *hoc nihil est, Phædria.*
Ilicet, quid conterimus operam frustra?

Ele. de Fato: Ergo sollicita.

Quod si contentus patrio boue verteret arua,
Verbaq; duxisset pondus habere mea;
Viueret ante suos dulcis conuiua penates,
Pauper, & in terra, nil vbi flere potest.

Literula non amplius e veteri codice restituta totam sententiam animat:

Pauper; at in terra, nil vbi flere pote.

Occurrit obiectioni. Si mihi auscultauisset, viueret. Pauper, inquies. quid tum? at in tuto

Cum

Cum tibi Romano dominas in honore secures,
Et liceat medio ponere iura foro:
Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes:
Atq; onerare tuam fixa per arma domum.

Post hii: *pugnatos ire per hostes:*
Atque honerare tuam f. p. a. d.

Pugnatos, pugna victos. hoc enim ostendit, *ire per hostes*: qualia multa dici solita olim; ne semper eo descendere cogar; Priscianus monstrat, *Honerare*, quia dicebant. *honerem*, sæpe pro, *honorem*: quod in Pandectis quoque Florentinis videas. Contra, *honore*, pro *onere*, Arbiter:

Prima quidem glacies, & cana vincta pruina,
Non pugnauit humo, mitique quieuit honore:
Sed postquam turma nimbos fregere ligatos.

Sed & *honere*, pro, *honore*. Paccuuius Iliona apud Nonium *Pets*:
Vsum honere credo adhuc sceptrum patienter pots.

Prosequar & currus vtroq; ab littore ouantes:
Parthorum astuta tela remissa fuga:
Castraque Pelusii Romano subruta ferro:
Antonique graues in sua fata manus.

Lego: *claustraque Pelusii*, vt apud Petronium:
Cerno equidem gemino iam structos Marte Philippos.
Thessalaque rogos, & funera gentis Ibera.
Iam fragor armorum crepitantum personat auras:
Et Libyen cerno, & tua Nile gementia claustra.

Non recte excudunt:
Gemina iam stratos morte Philippos. Et:
Iam fragor armorum trepidantes personet aures:
Et Libya cerno, & tua Nile gementia castra.

Neque vero trepidabant aures fortunæ eo armorum fragore, quæ eum sibi volenti esse non dissimulet. Apud eundem Petronium in Epigrammate de caluis, stichmosisque vna etiam leiuiuscula menda hæsit:

Quod solum formæ decus est, cecidere capilli,
Vernantesq; comas tristis adedit hiems.
Nunc vmbra nudata sua iam tempora mœrent;
Areaq; attritis ridet adusta pilis.

Scribo: *nidet adusta*. Læuia enim & glabra quæ sunt, nidentes quomodo Vergilius: *Ære renidenti*. Illud eiusdem:

Nam nihil est, quod non mortalibus adferat vsum:
Rebus in aduersis, quæ iacuere, iuuant.
Sic rate demersa fuluum deponderat aurum.
Remorum leuitas naufraga membra vehit.
Cum sonuere tubæ, iugulo stat diuite ferrum:
Barbara contemtu prælia pannus habet.

Leuissi-

Leuissimam maculam reliquerunt docti viri:

Sic rate demersa fulvum deponderat aurum.

Eiusdem exhortatio est ad peregrinationes:

Linque tuas sedes alienaq; littora quære.
O iuuenis, maior rerum tibi nascitur ordo.
Ne succumbe malis. te nouerit vltimus Ister.
Te Boreas gelidus, securaq; regna Canopi,
Quiq; renascentem Phœbum, cernuntq; iacentem.
Maior in externa sita cui descendat arena.

qui postremus scribendus est:

Maior in externas Ithacus descendit arenas.

Nam Vlyssi peregrinatio prudentiam attulit. Aliud de aulicorum vanitate:

Sic commissa ferens auidus seruare minister,
Fodit humum, regisq; latentes prodidit aures,
Excepit nam terra sonos, calamique loquentes
Inuenere fidem qualem narrauerat index.

Pleraque ex Fulgentio restitui possunt:

Sic commmissa verens auidus reserare minister,
Fodit humum. & postea:
Incinuere Midam, qualem narrauerat index.

Quæ scriptura ex notissima illa fabula de Mida rege fidem accipit. Veritus enim in publicũ efferre minister de auribus Midæ, tellurem subiit; & quæ porro non necesse est repetere. Eiusdem:

Cui vultur iecur vltimum pererrat,
Et pectus trahit, intimasq; fibras,
Non est, quem timidi vocant poetæ:
Sed cordis, mala, liuor, atq; luxus.

Iam dudum pudet operæ in his friuolis. quis enim non ita videt emendandum esse:

Non est, quem Tityum vocant poetæ:
Sed cordis mala, liuor, atque luxus.

In Epigrammate in luxum:

Non satis est, quod nos mergit furiosa iuuentus:
Transuersosq; rapit fama sepulta probris?
Anne etiam famulis cognata fæce sepulti
In testa mersas luxurientur opes?
Vilis seruus habet regni bona, cellaque capi:
Deridet festam Romuleamque casam:

Coniiciebam *deridet festram* & [illegible] Antonius Gniphō librum scripsit de fest[illegible] in veterum libris & sacris significet. in eo libro pleraq; [illegible] vetustate exsoletæ persecutus erat, vt in [illegible] Macro[illegible] le mus. Itaque hoc putem dicere Petron[illegible] quod antiquitas suum habuerit [illegible]

bus

bus libris irrideri. Non enim magis res antiquas & obsoletas significari, quam librum de festca, illum, & si quis præterea aliud quam farinam curarunt. Epigrammate in superstitionem:

——— hinc signa effusa per orbem.
Et permutatu disiunctus mensibus annus.

Proiecit vitium hoc. non ausim mutare, *porrexit vitium hoc*: vt *porrigere*, sit, *porro propagare*. Nam, *proiicere*, ita docte. Vt enim *proiectam libidinem*, *proiectam audaciam*, pro effusa & immodica dicimus, sic *proiicere libidinem*, *lasciuiam*, pro, *effundere*. Ergo *proiicere vitium*, cuius iam modus nullus esset.

Victa erat ingenti tellus niue, victaq; cœli
Sidera, victa suis hærentia flumina ripis;
Nondum Cæsar erat: sed magnam nixus in hastam
Horrida securis frangebat gressibus arua. Lego:

Sed magnum nixus in hastam. Magnum, aduerbialiter, vt ad ipsum Cæsarem referatur. In eodem Petronii carmine quædam etiam mendosa alia circumferuntur.

Ac spireum laudabat miles in vnda.
Quæsitus tellure nitor certauerat ostro.
Hinc Numidæ accusat, illinc noua vellera Seres
Atq; Arabum populus sua despoliauerat arua.
Ecce alia clades, & læsæ vulnera pacis:
Quæritur in syluis auro fera, & vltimus Hammo
Afrorum excutitur, ne desit bellua dente
Ad mortes pretiosa fame: premit aduena classes
Tigris, & aurata gradiens vectatur in aula,
Vt bibat humanum populo plaudente cruorem.
Heu pudet effari, perituraque prodere fata. Emendo:
Ars Ephyreaum laudabat miles in vda
Quæsitus tellure nitor certauerat ostro;
Hinc Numidæ lapides, illinc noua vellera Seres:
Atq; A. p. s. d. a.
E. a. c. & læsæ vulnera pacis:
Quæritur in siluis Mauris fera, & u. H.
A. e. n. d. b. d.
Ad mortes pretiosa: fames premit aduena classes;
Tigris & aurata gradiens iactatur in aula,
Vt b. h. p. p. c.
Heu pudet effari, perituraq; prodere fata.

Illud, *accusat*, emendarat Turnebus, *accurant*: & erat aliquid, si in u.c esset, *accusant* At, *accusat*, quidem qua alia occasione subreptitie suspicari possumus, quam quod scriptum esset; *Hinc Numidæ lapides*. id ne quis arbitraretur nominandi casu esse, *lapides*, tanquam si Numidas ipsos lapides appellasset: fuerat, qui

ad oram adscriberet, accusatiuum esse; hoc modo, *accusat.* vt vulgo hæc solemus curta scribere, *ablat.genit.accus.* *Numidas Lapides;* columnas & marmora Numidica vocat, contemptim, & vt solet cætera. Itaque infra quoque:

——— *Et dum Parius lapis inuenit vsum.*

Eadem occasione corrupta illa puto:

Mox & Socratico plenus grege mittat habenas
Liber, & ingentis quatiat Demosthenis arma.

Scribo:

Mox & Socratico plenus immittat habenas
Liber. Præcessit enim:
Mæoniumque bibat felici pectore fontem.

Itaque ἀπὸ κοινοῦ repetitur ὁ *fonte: Mox & Socratico fonte plenus.* Ad illa verba: *Mox & Socratico plenus;* adscripserat quidam ad marginem, *græce:* id & propter similitudinem, & vt numeris fieret latis, abiit in, grege. Ordinem enim studiorum Petronius hunc facit, vt poetice initium sit: tum philosophia: mox oratores Græci: de hinc ad eloquentiam Latinam veniatur; vbi aut verti de Græco, aut controuersias atque orationes componi censet. Ea sententia est in his versibus:

Hunc Romana manus circumfluat: & modo Graio
Exonerata sono mutet suffusa saporem:
Interdum subducta foro det pagina cursum,
Et fortuna sonet celeri distincta meatu.

Vbi tamen ita potius suspicabar:

Hinc Romana manus circumstruat: hoc est, *Romani homines coronam faciant. in corona Romanorum hominum Latine dicatur.* Et postremo versu: *Et cortina sonet. Cortinam theatri,* Seuerus quoque dixit in Ætna. Sed & *cortinam,* locum, in quo dicatur, Cornelius Tacitus: *Nec mirum. erant enim hæc noua & incognita: & ipsorum quoq; oratorum paucissimi præcepta Rhetorum aut Philosophorum placita cognouerant. At hercle peruulgatis iam omnibus, cum vix in cortina quisquam assistat, quin elementis studiorum etsi non instructus, at certe imbutus sit; nouis & exquisitis eloquentiæ luminibus opus est.* nisi cortinas vilium operarum intelligit. Acutius quidem & plausibilius enarrari eum Taciti locum, vt item verius sit, non putem posse. Sed ad priorem Arbitri locũ reuertamur tamẽ *Æs Ephyreaum,* est Corinthium. Iuuenalis, Ephyræum; Vergilius, Ephyreium, vocant. hic est Ephyreæum, tanquam ab Ephyræa. Quam Apollonii scholiastes, Cithæram. eã Stephanus, Citham. Sic opinor. Ephyrã, & Ephyræã dici nihil interesse. Belle autem queritur, æs Ephyræũ in amoribus esse militi, quod armis non faciat: illud, quod faciat, non esse. Vsum enim alius æris quærere in clypeis, & galeis debere: non pretium Corinthii. Nam quod Græci veteres etiam ad armorum vsum æs Corinthium laudant,

Atque id viri docti faciunt.

laudant, non id eſt, quod in ſignis & vaſis commendatur. *Mauras ſiluas* dixit, vt Horatius *Maura iacula*. Amplius etiam turbatum eo quod ſequitur, ab aliis: a me reſtitutũ Claſſe ex Ægypto & Africa Romam commeatus portabatur. Ceterum imperatores eo iã dementiæ venerant, vt ea ipſa annonaria claſſe feras, ac circo arenam peterent. Itaque quid aliud quam fames aduena vehebatur claſſe? Fidem emendationi facit Suetonius Nerone: *Ex annona quoq; caritate lucrantium accreuit inuidia. Nam & forte accidit, vt in publica fame Alexandrina nauis nuntiaretur arenam luctatoribus aulicis aduexiſſe.* *Paritura fata*, in veter. cod. hoc eſt *grauida & fœta malis*. Iam pridem enim fata perniciem parturiebant Romanis: nunc aliquando paritura erant.

Ingenioſa gula eſt. Siculo ſcarus æquore merſus
Ad menſam viuus perducitur: atq; Lucrinis
Eruta littoribus vendunt conchylia cœnas,
Vt renouent per damna famem. iam Phaſidis vnda
Orbata eſt auibus: mutoq; in littore tantum
Solæ deſertis aſpirant frondibus auræ. Scribo:
Mutoq; in littore cantum
Solæ deſertis a. f. a.

Lepide, *auræ aſpirant cantum frondibus*: Lucretius quoque canere ait ſiluas: eodem modo Virgilius, loqui ſiluas: idemque Catullus:

Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.

Itemque hic ipſe:

Mollia diſcordi ſtrepitu virgulta loquuntur.

Porro:

Præterea gemino deprenſam gurgite prædam
Funeris illuuies, vſúſq; exederat æra.

Nihili hoc eſt. Putabam emaculandum:

Fœnoris ingluuies vſura exederat æra.

Simplicius eſt: *Fœnoris ingluuies, vſuſq; æra.*

Omnium aliarum rerum ingluuies, nugæ, præ quam vt fænus comeſſe omnia, quaqua attigit, ſolet. Nam etiam, ſortem ipſam tandem æquat, hoc eſt, vt ita dicam, deuorat.

Si modo vera mihi fas eſt impune profari,
Vota mihi cedunt. nec enim minor ira rebellat
Pectore in hoc. Lego: *nec enim minor ira rebullat.*

Definire voluiſſe iram videtur. Eſt enim ea fretum (feruorem dicunt, ſiue rebullitionem) ſanguinis circa cor.

Parte alia plenos extinxit Cynthia vultus,
Et lucem ſceleri ſubduxit. rupta tonabant
Verticibus laſſis montis iuga. Scribendum, *lapſis*.

Labes enim ſignificatur, & hiatus, quæ ipſa quoque in oſtentis numerata ſunt: vt apud Liuium multis locis videas, & Iulium

Obsequentem. Pro hac emendatione est verbum, *rupta*. *Lapsus* autem & *lassus*, ibi quoque inuicem loca mutarunt: *Exsecratus itaque anicula insidias, operui caput, & per medium lupanar fugere cœpi in aliam partem: cū ecce in ipso aditu occurrit mihi aque lapsus ac moriens Ascyltos.* Scribendum enim, *lassus*: quod pigeat monuisse, & certe pudeat, nisi videam quærere etiam interpretationem hic illius, lapsus, alios, & sibi adeo in eo satis facere.

Iuppiter omnipotens, & tu Saturnia tellus,
Armis læta meis, olimque onerata triumphis:
Testor ad has acies inuitum arcessere Martem,
Inuitas me ferre manus.

Non hoc dicit, quod ipse Cæsar in Commentariis, cum apud milites perorarет negasse se vnquam abuti militum suorum sanguine: testatum memoriam ipsorum, quantopere paci studuisset semper: neque per se stare, quin ea coiret: non, inquam, hoc dicit: nam tum quomodo testaretur Saturniam tellurem? quomodo autem illa adderet: *Inuitas me ferre manus?* neque enim ille vim propterea suis militibus faciebat: sed scribendum, *arces*. Massiliam significat, & subiecta Insubriæ oppida. Id postea etiam clarum fit:

Dum Cæsar tumidas iratus deprimit arces.

Corruptum hoc, vt illud quoque sub finem:

——— *nescis tu, Magne, tueri*
Romanas acies: Epidauria mœnia quære.

Vbi scribendum: *nescis tu Magne tueri*
Romanas arces: Epidamnia nomina quære.

Nescit enim Romam tueri Pompeius, totamque adeo Italiam vacuam & nudam præsidiis Cæsari occupandam relinquit: atque ita Dirrachium cum exercitu tramisit, cui Epidamni nomen vetus mutarant Romani, ominis caussa, inquit, Plutarchus. Plautus Menæchmis:

Propterea huic vrbi nomen Epidamno inditum est,
Quia nemo ferme huc sine damno diuortitur.

Itaque eleganter, *Epidamnia nomina*, dicit, alludens ad significationem vocis. Neque non tamen *nomen* pro *re* dicunt scriptores. Albinouanus:

Fluminaque & fontes, & nomina magna locorum.

Cato Grammaticus Diris: *Et felix nomen agelli.* Accius Neoptolemo: *Quid si ex Gracia omne nomen Ilium par nemo reperiri potest?* Scribo: *Quid si ex Græcia omni nomen illius par nemo reperiri potest?* Mire, *nemo nomen* pro, *nemo homo*.

Pulsus ab vrbe mea dum Rhenum sanguine vinco.

Caret gratia. Itaque malo: *dum Rhenum sanguine pingo.*

Namque omnes vnum crimen vocat, omnibus vna
Impendet clades: reddenda est gratia vobis.

No hoc quidem satis facit. Putem: *reddenda est gratia votis.* Votis iam & exsecrationibus inimicorum Cæsareani omnes perierant: quomodo infra:

——— & absentem votis interficit hostem.

Hanc tam impensam voluntatem negat Cæsar commissurum se, quin remuneretur. Hoc non dubitem asseuerare, cum præcedentia considero, quæ tamen dehinc sunt, vetant temere quicquam affirmare.

Ecce etiam rigido concussæ flamine nubes
Exonerabantur: nec rupti turbine venti
Deerant: ac tumida confractum grandine cælum.

Scribo, *consarctum*, propter ipsum illud, *tumida.* alterum enim alteri aptum est: &, *confractum cælum*, sic nostri rure loquuntur, Etiam rectius sit fortasse, *rupto turbine*, quia ita Vergilius:

Aduersi quondam ceu rupto turbine venti
Confligunt.——————

——— Ergo pulsata tumultu
Pectora, perque duas scinduntur territa partes.

Lego: *Perque duas scinduntur tertia partes.*

Tertium illud sequi vellent sed enim id per duas sententias non easdem illas scinditur. Quod tertium sit, quæ duæ illæ partes, commemorat:

Huic fuga per terras, illi magis vnda probatur:
Et patria est pontus iam tutior. est magis arma
Qui tentata velit. Ibidem illud legitur.
Iam classes fluitare mari totasque per alpes
Feruere Romano perfusas sanguine turmas,
Arma, cruor, cædes, incendia totaque bella
Ante oculos volitant.

Non malum hoc, *tota bella*: sed mihi suspicio aliquando incidit, scripsisse Arbitrum, *notaque bella*, hoc est, quæ cruentum & anceps bellum fere comitantur. Sic loqui Cornelius Tacitus solet. Ne pigeret suspicari, faciebat, quod, *notus, totus, motus*, vicissim eam iniuriam fecerint atque acceperint: vt apud Propertiũ

Tu loqueris cum sis noto iam fabula libro.

Apud hunc ipsum supra: *Cum hunc diligentius audio, non notaui mihi Ascylti fugam: & dum in hoc dictorum æstu motus incedo, ingens scholasticorum turba in porticum venit.* Simile hic mendum: *Et dum in hoc dictorum æstu totus incedo. Totus*, vt apud Horatium:

Nescio quid meditans nugarum, totus in illis.

Ita apud hunc ipsum in epigrammate de vitando fastidio:

Nolo ego semper idem capiti suffundere costum,
Nec toto stomachum conciliare mero.

Vbi legendum: *Nec noto stom. c. m.*

Quid me constricta spectatis fronte Catones,
Damnatisque nouæ simplicitatis opus?

Sermonis puri non tristis gratia ridet,
Quodque facit populus, candida lingua refert.
Nam quis concubitus, Veneris quis gaudia nescit?
Quis petat in tepido membra calere thoro?
Ipse pater veri doctus Epicurus in arte
Iussit, & hanc vitam dixit habere deos.

Non temere apud alium reperias *purum sermonem*, pro, *Latine*, hoc sensu. Latina enim oratio est, nuda, & obscœna: quæque nulla circuitione spurcas res prætextatis verbis loquatur. Sic Martialis: *Per quos*, inquit, *in nulla pagina Latine loqui licet*, hoc est, *suis nominibus res appellare*. Et ita in iocoso carmine apud Vergil.

Simplicius multo est, da prædicare, Latine
Dicere:

Aliquanto occultius Ausonius in Eunum liguritorem: cum flagitium eius literis Græcis collegisset:

Dicere, inquit, *me Latium non decet opprobrium*. At Petronius, pro, *Latine, puri* dicit. Illum ita scribo:

Quis vetat in tepido membra c. t.

& deinde:

Ipse pater veri doctus Epicurus in arce
Iussit, & hoc vitam dixit habere telos.

Nam deos quidem plane tollebat Epicurus, aut certe, coniugium inter deos, & florem amoris. *Arx* autem *Epicuri* etiam apud Lucretium dicitur: item *arx philosophorum* apud Verg. Ciri:

Si me iam summa sapientia pangeret arce,
Quattuor antiquis quæ heredibus est data consors.
Non Indum fulgebat ebur, quod inhæserat auro;
Nec iam calcato radiabat marmore terra,
Muneribus delusa suis: sed crate saligna
Impositum Cereris vacuæ nemus, & noua terra,
Pocula, quæ facili vilis rota finxerat actu:
Hinc mollis stillæ latus, & de caudice lento
Vimineæ lances, maculataque testa Lyæo,
Et paries circa palea satiatus inani,
Fortuitoque luto clauus numerabat agrestis.

Forte rectum sit: —— *sed crate saligna,*
Impositum Cereris munus, baccæ, & noua t. p. Et deinde: *& mollis tiliæ laus*. Laus enim tiliæ, mollem & sequacem esse, ac lentam. Tamen. Et *mollis stillæ lacus*, non reprehendo. Scio etiam de vacuæ Cereris nemore dici multa posse, nisi coactum sit. Post:

Et p. c. p. s. i.
Fortuitoque luto clauos numerabat agrestes.

Nam in templis quotannis clauus figebatur, annorum index. Liuius, & alii. Ita paries ille agrestis sacelli, de quo Petronii carmen,

men, numerabat clauos, hoc est, per clauos recensebat annorum numerum. In Troiæ Halosi:

Temtant in armis se duces, ceu vbi solet
Nudo remissus Thessals quadrupes iugo
Ceruicem, & altas quatere excussim iubas.

Lego: —— *ceu vbi solet*
Nodo remissus Thessalus quadrupes iugi
Ceruicem, & altas quatere ad excursum iubas.

Erant sexcenta præterea, sed leuia, maxime in Propertio: quæ sequi nunc quidem longum esset.

ANDRIA TERENTII EMENDATA.

Francisco Modio Brugensi.

IN Propertium notas meas an dare vellem, Modi, duæ sententiæ in animo meo certabant. Si gloriæ meæ studerem tantum, omittebam. erant enim, quod necesse erat post Scaligerum, leuissimæ fere omnes. si scriptorem ipsum & quibus nos vigilamus, indoctiores respicerem, nihil parum graue videbatur. Et vicerunt multi vnum. Restabant in Andriam, quæ erant olim ab adolescēte me dictata, vt tum videbatur, docta satis, acuta etiam amplius: cum post annos aliquot eo redii, me miserum, quam id, quod erant apparuerunt. Aude credere, nunquam illi Annales Volusii tanto periculo fuerunt, ita sæpe libuit ea tardipedi deo dare, vt ille inquit Atque vtinam effugissent infamiam, quando non possunt peruenire ad famam: quod quia optare est, sperent a tuo genio, quod a meo ingenio capere non potuerunt.

ANdria:

Enimuero Daue nihil loci est segnitia, neque socordia,
Quantum intellexti modo senis sententiam de nuptiis:
Quæ si non astu prauidentur, te, aut herum pessum dabunt.

Iouem lapidem iuro, sic restituisse me versus, de quis alii, secunda persona in tertiam deprauata, male meriti fuerant. Non maximi iudicii fuit hoc emendasse, ingenii intra etiam mediocre. neque enim certe quisquam est, quin videat hæc Dauum sibi: qua ratione, *intellexti*, huc reuocandum fuerit. Nam primo versu secundam esse, inde mox rediti ad primam, priusquam is verborum ambitus decursus sit, & orationis velut habenæ flectantur, hoc quidem tam mihi absurdum videtur putare, vt putare neminem putem. Quidni enim illa secum sermocinatio hac fini ducatur, quo vsque ad diuerticulum veniatur; nec iam oratio iisdem vestigiis progredi possit. Quæ cum disputo, in clarissima mihi veritatis luce versari videor, & rem manibus, non suspicionibus tenere. quis tamen non aurem mihi, si copiæ sit,

Vellet, & admoneat, pastorem Tityre pingues

Pascere oportet oues: non tantum sibi in castigandis scriptoribus permittere, nisi & in v.c. meo ita fuisse appareret, & apud Rufinum in libro de metris idem legeretur, duntaxat quod ego oculis meis debeam. Illo autē loco ignoscāt mihi magistri, si multis millibus abesse hactenus omnes a Terentii sententia dico:

Ab Andria est ancilla hæc. quid narras? Da. *ita st.*

M *Sed hic Pamphilus.*

Primum enim post illa verba: *Ab Andria est ancilla hæc*, aptum esse, *quid narras*? hoc credant, qui absurda omnia solent: ego scio dicturum fuisse, *quid ais? quin respondes? taces?* Si quis enim nos tam non hoc agere postulat, cum in libris sumus, vt nostras partes putemus, legere, atque id hactenus; quid legamus, cursorum tantum esse & librariorum: is se post alet (dicam Latine) fibulam a Priapo. Præterea nihil interrogat. quorsum ergo, aut vnde illud, *quid narras?* Et qui in bi si, facile de exitu proximæ prioris scenæ intelligat, paululum digressos Simonem & Dauum: atque ipsum Simonem hoc fecū. Auxilium venit qui sæpe alias, vetus Venetus:

Ab Andria est ancilla hæc: quid narrat? DA. *data est.* Præsto veram lectionem esse: *quid narrat? D. at at, st.*

Persuaserat modo Dauus seni, nihil esse Pamphilo cum ipsa Glycerio amplius: expediuisse iam ab ea occupatum animum, & vxori amorem transtulisse. Tantum hæc eo fabulato procedunt mulieres; quæ narrant, vt Glycerium partui vicina sit: vt ei Pamphilus fidem firmarit, & tolli puerum iusserit. Hæc audit, quem minime omnium Dauus vellet, Simo. Itaque consternatus, *at, at*, inquit, quod est perturbati; vt ait interpres eo versu:

At at, hoc illud est: hinc illæ lacrymæ.

Quod sequitur, *st*, hoc ad mulieres: quibus silentium adferre, si posset, vellet. quo attinent: quæ deinde sunt:

Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Deprauatam esse hanc, vt scribit Velius Longus, silentii notā Hippocraticam, st, quid mirum est, quæ etiam apud Ciceronem multis locis amissa fuerit? Casina quidem indignantis significationem habere videtur, at st.

Vnde is nihili? vbi fuisti? vbi lustratus? vbi bibisti?

At st mecastor vide, palliolum vt rugat.

Coniectura e v. c. & vero quod Adelphis corruptum vulgatur, scripti codices suspicandi copiam dant, ita emaculandum:

Act. 4 sc. 1. ———— *hem tibi autem? G. quidnam est?* S. *lupus in fabula.*

Ct. pater? S. *at st. ipsust.* Simile est illud Pomponii Attellanatii:

Pater? N. *at st* N. *negato esse heic me, opperibo caput.*

Ceterum illud: *quid narrat?* sibi ipsi Simo: neque interrogantis est, sed admirantis. Præterea quo sensu illa dicantur.

Quid

Quid Dauus narrat? D. *aque quicquam nunc quidem.* Act. 2. Sc. 6.
S. *Nihil ne? hem,* D. *nihil prorsus.* Si *atq; exspectabam quidem?* non satis assequor: meo vitio nescio, an scripturæ. esse scripturæ censeas, quia nihil rationis habet. Si enim illa; *Quid Dauus narrat?* loquitur Simo, vt Dauus audiat; ridiculum est; sic vt nihil magis, Simonem quærere quid narret: idque alia, quam oporteat persona: tum Dauum semel atque iterum respondere, vt herum aperte ludos faciat. Sin prætereunt ea verba Dauum, qui reddit tandem? Quid autem est, cur tantopere miretur Simo, nihil Dauum narrare: Sed opinor fatebuntur scholæ, se eos versus hucusq; non intellexisse Scribendum enim: *Quid, Daue, narrat?* Quærit enim quid narret, non Dauus ipse, sed Pamphilus: quem quod sermonem cum eo cōferentem viderat, suspicatur, quod res est, quedam illum de nuptiis. id quia negat Dauus, mirari senex cogitur: quippe qui aliud exspectasset. Neque enim, vt Dauus quoq; odoratus erat, dubitabat, quin filius ducturum se negaret. Itaque sibi quoq; consilio de simulatione tacite plaudit Dauus:

Præter spem euenit: sentio: hoc male habet virum.

Totum id vincunt quæ sequuntur:

Potin' es mihi verum dicere?

Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ?

Nihilo minus ignoratione antiqui vsus peccatum est eo versu:

Itan credis? D. *haud dubium id quidem' st* P. *Vide quo me inducas.* D. *quin taces.*

P. *Dicam: puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est.*

Vel reponendum, vt in libro Colo. *Vide me inducas.* Ita, *vide*, erit, pro, *caue.* Phormione: Act. 2. Sc. 3

Recte ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam.

Vt ergo, *caue*, sine illo, *ne*, elegantet: *caue facias:* (& ita solum censuit Seruius Honoratus: illud tamen non recte) sic quoq; *vide facias.* Id cui minus probatur, certe non abnuet verum esse: *vide, ne inducas*: quo quidem loco, *inducere*, est, *fraudem creare, malo prauoque consilio in locum iniquum præcipitare.* Cicero in vndecima Philippica: *Nihil queror de Dolabella, qui tum est impulsus, inductus, in lusus.* Et in Pisonem: *Hic in errorem homines impulit: hic eos, quibus erat ignotus decepit. fefellit, induxit.* Idem, *subducere*, hac eadem fabula:

Etiam me subducere istis dictis postulas?

Credo, quia, ὑπάγειν, in Græco fuerat. Sic enim eo verbo Græci vtuntur. Apud Cæsarem, *deductus*, pro eodem reperias. *Ab his persuasas*, inquit, *& deductas Galliæ ciuitates.* Etiam queritur ab aduersariis deductum & deprauatum Pompeium. Pro eodem, *productus*, libr 3 de bello ciuili, vbi de cæde Pompeii. *Quadam*, inquit, *notitia Septimii productus.* Hoc ergo dicit Pamphilus: *vide ne*

mihi fraudi sit consilium tuum: quod quos fugerat, contra libros, Act. 2. sce. 1. etiam eo ueteris refragantibus inculcarant *quo*. Est supra illud:

Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.

In his nil mendi erit quod sciam, si restituatur:

Cum is nil mereat, postulare gratia poni sibi.

Et v. certe codicis fide potest Et, *poni gratia*, vetuste, ac venuste *apponi*, magis ad officinas. Sallustius, Bello Iugurthæ, *in gratiam habere. Quod amplius bello valuisset, non in gratiam habituros.* Qui, *promereat*, fecerunt, mirum, ni ignorarunt, quid esset, *mereat*. Valet autem: *cum nihil illi ex eo commodi sit*. Pati cheri ad scriptorum exemplis potest: Mostellaria: *Quid meream vt mentiar?* hoc est, quod eadem dicit, *quid mihi sit boni?* Sticho:

Per sarum montes, qui aurei perhibentur, non meream.

Id ita Casina: *Tribus conduci non possim libertatibus.*

Bacchidibus: ——————*quem quidem ego vt non excruciem,*
Alterum tantum auri non meream.

Non id ergo dicit: *cum is nihil promereatur*: tametsi hoc arbitratur: sed *cum nihil vtilitatis capiat*. Is enim non ad liberum hominem refertur: potius ad eum, a quo sibi postulet gratiæ poni. Postulate, inquit, acceptum sibi ferri ab altero illo, qui nihil mereat. Atque ita interpres vetus: & laudat exemplum Pseudolo: *Quid meret machæra*: quod quos fefellit, poterant a versu admoneri. Hoc quoque aliter sensisse Terentium puto, quam accipiatur.

Sensus est. Non est liberi hominis gratiam petere eius, qui beneficium ab illo non acceperit

Act. 4. Sce. 2

Si, mane: crepuit a Glycerio ostium:

Pa. *Nihil ad te.* leuiter emaculandum e v. Colo.

Nihil a te? A Glycerio ostium crepat: nihilne a te? cui infertur deinde: quæro. Nihilne, inquit, a te das consilii. Et fortasse fac es aliqua ridiculi: nihil a te crepat: Horatius.

Si quid Stertinius veri crepat.
Aut immunda crepent, ignominiosaque verba.
Sulcos & venera crepat mera.

Et mens poetæ, & ipsa orationis sententiæque inuicem apta series hoc probat. Proximum est vt explicemus, quod a Glycerio ostium crepuit, nihil a te facit. Illi dicerent: nihil pro te facit. Cicero: *vide ne hoc totum sit a me. Dicendi ab reo potestas non erat.*

Sed hoc leue, & quod dicam, quoque.

Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet,
Tum illæ turbæ fient. Pa *quidum patiar. D. pater est.*

Verum est, & liquet mihi affirmare: tollendæ sunt personæ interiectæ ac continuandum:

Tum illæ turbæ fient. quid? vis? patiar? pater est.

Cum dixisset turbas futuras, addit quoque, quæ ex futuræ essent: hæc nimirum: *quid? vis? patiar?* quæ quidem verba sunt stomachantium atque indignantium. illud, *vis*? filii: *patiar*? patris:

quid

quid? vtriusque. Neque vero, *vis*, heic verbum est, sed nomen. Sequitur act. 1 Scen. 5.

Bene & pudice doctam atque eductam sinam,
Coactam egestate, ingenium immutarier?

Ita lego. vulgo:

Bene & pudice doctum atq; eductum sinam,
Coactum egestate, ingenium immutarier?

monstrum, ita me dii ament, sermonis. Puellæ bene pudiceque docentur atque educantur, quæ in quæstu non sedent: neque in eam spem producuntur. sed tales habentur etiam, si quæ vni soli se dant: vt est Antiphila Heautont. heic Glycerium: Cistellaria, Silenium: quæ se meretrices dici nolunt, quamuis muliebris patientiæ legem acceperint: dum ne corpus vulgarint. quo exemplo Tibullus suam esse pudicam optat. Et in scena tamen loquebantur, contra quam ingenuæ virgines: qua in re cum interpres vetus a Mureto reprehenditur, iniuriam accipit Nam de liberis virginib. sensisse interpretem, res ipsa loquitur. Itaque quod de Stratiphoclis sorore Epidico addit, tantidem est, & totum illud peius ipse negat, quam interpres affirmat Quamuis in iis stuprum, vis non esset: in virginibus esset nam Plautus:

Dum tete abstineas nupta, vidua, virgine,
Iuuentute, pueris, liberis, ama quidlibet.

Itaque qui in virgine prehensus esset, pro mœcho veniebat in periculum, ne mox sine vito esset. Fallitur Muretus, qui aliter interpretatur illa:

Nunc minatur porro sese id quod mœchis solet.
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim.

Cedo enim, nisi ita habeat, quorsum dicit Pythias: *Neque velim.* nam mulier nulla viros castrari velit ad illud, pilari nates, mox deinde tundi & peruerti raphanis ac mugilibus, nihil ad ipsas. Quæ bene & pudice docebantur, bonæ appellabantur:

Illa enim se negat.
Neque eum æquum ait facere: illam ciuem Atticam,
Bonam bonis prognatam.

Non eum negat æquum facere anus, quia ciuis; sed quia virgo: et parum etiam: itaque quia bona. Iam apparet, quam imperite factum sit, quod Eunucho, *bonam*, exciderit, reponendum e veteri Veneto, illis versibus:

An paululum esse hoc tibi videtur, virginem
Vitiare bonam, ciuem Profecto enim virginem ciuem per leges etiam licuisset, nisi hoc quoque, bona esset Et quoniam in domo meretricia bene pudiceque educari non existimabantur, nemo homo ibi pro mœcho prehēdebatur. Porro non exspectas, credo, dum rationem reddam eius sermonis, *ingenium immutari*: quæ Synecdoche sit & pueris in ludo nates auferat. nam, mutatue

ingenium dicitur, qui ingenium mutauit. Laborat etiam illud:

Herum relictis rebus, iussit Pamphilum
Hodie obseruare, vt, quid ageret de nuptiis,
Scirem: id propterea nunc hunc venientem sequor.

Si sic scripsit Terentius, *id propterea*, non mihi est quem eum Cicero facit. At tanquam parum foret, nunquam verbo de hac scriptura controuersiam mouisse, reperti sunt etiam qui imitarentur viri docti. Sunt antiquitus cusi, in quibus *sciret*, legitur: & id sententia postulat. legebam:

vt, quid ageret de nuptiis,
Sciret: & id propter nunc hunc venientem sequor.

Et, repeti a fine præcedentis. non est durum. Nam ita vbi non peccatum est, positis semel, quę iterum debuerant, vocibus? Quin & more industriaque ita faciebant, parcentes in scribendo operæ; vt quod semel exaratum esset, non semel tantum legeretur. testes Πandectæ Florentinæ. Postea visus sum ad verum coniectura venisse:

vt, quid ageret de nuptiis,
Sisceret: & id nunc hunce venientem sequor.

Sciscere ita quoq; Afranius dixit, vt refert Sosipater: et exemplum ponit.

Hoc verbo vtitur Plautus Amphit.

Herilis prauortit metus. accurro vt sciscam, quid velit,

Similiter commissum extrema Hecyra:

—— placet hoc non fieri itidem vt in comœdiis,
Omnia vbi omnes resciscunt: heic quos par fuerat resciscere,
Sciunt: quos non autem scire æquum est, neque resciscent, neque scient. Scribo:

Omnia vt omnes resciscunt. h. q. p. f. r.
Sciunt: quos non autem scire est æquom, neq; sciscent. neq; rescient.

& ita propemodũ Brunii sc. & vetus Venetus. vt, pro, *vbi*, ex Col. v. 1. optime mutauimus. sic ponebant, qui elegantius loquebantur. Inter quos cecinit carmen quoque tale Catullus:

Quendam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caputq; pedesque;
Verum totius vt lacus, putidæque paludis
Liuidissima, maximeq; est profunda vorago.

Præterea:

Hesterno Licini die otiosi
Multum lusimus in meis tabellis,
Vt conuenerat esse delicatos.

Vulgata lectio quin contaminata sit, arbitror dubitare illiteratos tantum. An enim qui resciuerint, non sciunt? an vero etiam non possunt, qui sciunt, resciuisse? & si ita hæc distinguuntur, cui rei solum scire, præcessit? Profecto enim sic habet, vt dicendũ fuerit: quos non autem scire, aut resciscere æquom est. Quod ad superiorem illum versum attinet, quem reliquimus: *Et id nunc hũce venientem sequor*: in eo, *id*, valet, *propter id*. Plautus:

Istud

Istud dictum tibi non amplius irascor. est, *propter istud dictum.* Mostell.

Nunc hoc, quod ad te noster me misit senex.

Itaque *propterea*, e glossa est. Ita ipso sæpe meridie cœcutimus, nisi duces sint vetusti codices. absq; iis fuisset, nunquam venturus fueram, vt flagitium fieri, & hærere vitium Latini sermonis illis verbis suspicarer:

——— *Quamobrem id tute non facis?*

D. *Quia si forte opus sit ad herum iusiurandum mihi.* nouum genus: quare ita facis? quia vt mihi bene sit. Scribo:

Qui si forte opus sit a. h. i. m.

ita extra sententiam, *qui*, erit ad ornatum quæsitum: vt Heautontim.

S. Eho, quæso, laudas qui heros fallunt? S. loco — E. v. c. & numeris.

Ego ni vero, Syre. Sy. *recte sane.* Ch. *quippe qui*

Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est.

neq; enim heic, qui, nisi ornat: neq; item apud Plautum:

——— *hercle qui, vt tu prædicas,*

Cauendum mihi est abs te irato. Emendandus versus Andriæ ē v. 6. Coloniensi, quem fuisse bibliothecæ publicæ dixi:

Qui tandem? C. *etiamne me subducere istis dictis postulas.*

P. *Quid isthic?* Ch. *qui postquam me amare dixi, complacita est tibi.*

nihil elegantius: & frustra sunt viri docti, cum id mutant Amphitruone:

An etiam id tu scis? M. *quippe qua ex te audiui.*

sic enim putant rectum esse, non, vt olim fuit, *quippe qui*, quoniam Alcumena loquatur. inepte. *qui* enim aduerbialiter superfluit. De eo quamuis hoc non sederit, turbatum mihi nunc aliquid dandum. Qui ergo Hecyra excuduntur versus:

Quem cum isthoc sermonē habueris, procul hinc stans accepi uxor. — Act. 4 Sc. 5.

Isthuc est sapere, qua, vbiq; opus sit, animum possis flectere:

Quod faciundum fortasse sit post idea, hoc nunc si feceris: eos lego:

Quem cum isthoc sermonem habueris, procul heic stans accepi uxor.

Isthuc est sapere, qui vbiq; opus sit, animum posse flectere:

Quid faciendum forsit postidea, hoc nunc sic feceris,

Scripsi, *procul heic*, quia, *procul*, hoc loco est, *prope*. Ita interpres vetus: & nos probamus, adducti nō eius magis auctoritate, quam re ipsa. Sentit idem Seruius illo versu:

Serta procul tantum capiti delapsa iacebant.

quanquam certe errat: sed nihil nunc ad me. Culice extra cōtrouersiam est:

——— *Et procul illam*

Turba ferox iuuenum telis confixa procorum.

Proximo versu. *vbique*, est in Bas. *posse*, in vet. cuso Argentinensi, ex officina Gruningeri: ordo verborum e Coloniensi. Hanc seriem ad illa verba transtuli, & Terentio opem, quam nemo ne aggressus erat quidem, tuli. Nam in recepta scriptura numeri labat. nos eos in septenarii legem reposuimus. Omnes quod sciam, *qua*, heic acceperunt, ac si, *qua*, esset. Ita nodus vindicabatur. sed hoc est, Gordium nodum secare. *Posse*, rectum esse, non, *possis*, interpres dat coniectandi copiam. ait enim, *qui*, superesse. at id qui potest, si pro, *qua*, est in hac oratione; & sequitur, *possis?* Falsum est etiam, *qui*, fungi munere illius, *qua*. Nam quod apud interpretem id legitur, non abest vero, a sciolis ei pittacium hoc impactum. In vetustis enim editionibus ea verba non apparent. sed pro iis lacuna patet: quod tum solet, cum Græca verba, aut aliquid ex vltima antiquitate repetitum desideratur. At si ita scripsisset interpres, *qui*, accipi pro *qua*, verumne prope est ea verba librariorum intelligẽtiam effugisse? Demsimus velum, vt aliquid iam lucis ad oculos non imperitissimorum effulgere possit:

Quale fere silua lumen habere solent.
Qualia sublucent fugiente crepuscula Phœbo:
Aut vbi nox abiit, nec tamen orta dies.

Vident enim omnes, sententiam subesse: Isthuc est sapere, posse animum flectere, vbicumque opus: *qui*, abundare, & asseuerationem tantum, affirmationemque maiorem orationi afferre. *Vbique*, autem valet, *vbicumque*. Ita in Pandect. a Iauoleno vsurpatur, de contrah. emt. *In lege fundi vendundi, lapicidinæ in eo fundo, vbique essent, exceptæ fuerunt.* Ita, *quisq*, *quandoque*, pro, *quicunque*, *quandocunque*. Petronius:

Id est, quandocunque.

Et quandoque mihi fortuna arriserit ora.

Postremum versum ita reposuimus:

Quod faciundum for sit postidea, nunc hoc sic feceris.

In Bas. *forsan sit*, reliquo verborum ordine, quo diximus: vnde fecisse nos, *forsit*, nemo reprehendet, qui rationem dimetiendorum versuum tenebit. Et liberat nos maiore culpa, quod sexcentis locis id vitium commissum. Apud Horat. Prisci. legit:

Dissimilis hoc illi est, quia non, vt forsit honorem
Iure mihi inuideat quisquam. Et apud Verg. Seruius:
Forsit vota facit, cumulatq, altaria donis.

Sic Lucretius, Propertius, alii. Sed maximum est hoc loco, quod *sic*, reponimus, vbi est, *si*. nam, *si*, quam diu scribetur, quid sit toto versu præter verba, non videbo. Facias, non quod e re omnino tua sit; aut tanquam melius non possis: sed quod illud optabile malorum collatio fecit Primum erat, vt vobis inuicem conueniret: quod quia nescio per quem stat, cur aliter ceciderit, facias ꝙ quod proximum est. *Sic*, neq; bene, neque tamen vt pessimum sit. Ea enim subest vis huic, *sic*. Andria:

Quid

Quid vos? quo pacto heic? satisne recte? M. *nosne? sic.*

Valet, *mediocriter*; *fortuna in neutram partem spectabili.* neque enim, *sic*, ibi porro deinceps respicit; sed in se finitur; & est, vt hoc addam, languoris cuiusdam ac lentitudinis. Phormione interpres cum gestu dicendum ait: *Quid res gerit? G. sic tenuiter.* Friuola esse sentio; in quibus tamen multi sibi placent, magnoque ea inscribunt. Quorum stultitia ignominiam a nobis deprecabitur. Eadem fabula:

Mysis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem expromta memoria atq; astutia.

Conatur hic interpres, neque, vt ait Ennius, proficit hilum: & fuit, cum ego me plane negarem videre, quid isti, *memoria*, heic loci esset. quorsum enim opus memoria? an, ne mandata exciderent? quæ erant hæc, *appone puerum*? gerræ. addebam, non Latine dici, *expromere memoriam*. Quiduis ergo illi nugarentur, vere esse in meis v. l. *expromta malitia atque astutia.* Enim malitiam expromtam esse illorum hominum, qui possunt, vt ait Plautus, quamuis de subito facere malum; qui ingenium, quoties maleficium res postulat, habent in numerato. Aliud etiam posse: *Opus est mihi expromta tua malitia*, pro, *opus est, vt mihi tuam expromas malitiam*. Neque certe, memoria, bene hærere huic, *astutia*, *malitia*, optime. Hæc tum ego: nunc alia mens est. Memoria enim est, non id, quod errant interpretes, ad retinenda mandata: nam quid ineptius? sed dexteritas agendi, & in ciendo iurgii simulacro ad verum peritia. idque est, *memoriter facere*, vt ne compecto & composito, nec tanquam præmeditatus; sed ex tempore dicere, facereque videaris. Talem Mysidem postulabat Dauus, ne Chremeti de fuco suboleret. Itaque parum, inquit, interesse censes, ex animo omnia, vt fert natura, facias, an de industria, hoc est, memoriter, nec vt simulare videaris. Ita sæpe Asper: & Plautus: Hem isthuc si potes memoriter meminisse. hoc enim dicit, si ita potes isthuc assimulare, vt ne ille suspicari possit, nobis de eo ante conuenisse. Eunucho:

Cognoscitne signa? Ch. *Ac memoriter*: eodem sensu, opinor. Tum Asinaria:

Ædepol senem Demanetum lepidum fuisse nobis.
Vt assimulabat Sauream med esse: quam facete:
Ægre nimis risum continui, vbi hospitem inclamauit.
Quod se absente mihi fidem habere noluisset:
Vt memoriter me Sauream vocabat atriensem.

Neque abhorreo tamen, vt alterum illud, *malitia*, probem: ac tum, vnde fluxerit labes, quod opinor, dicam. *Memoriter facere astute*, glossema est ad illud, *expromta malitia*: quod fortasse an ex ora libri in contextum orationis irrepserit. Hoc an dignum fuerit quod notaretur, tuum iudiciũ esto: mihi quidẽ videtur, vt sum

arrogans. Neque hęc vendito: hoc tamen ausim, locum huc vsque intellectum non esse. Quod postea legitur:

Mirum vero impudenter mulier si facit meretrix?

Ch. *Ab Andria est ancilla hac quantum intellige.*

in eo manifesto laborant numeri: sed emaculandum:

Mirum v. i. m. si facit

Meretrix. Ch. *ab Andria est hac, quantum intel.* perspicue verum. Nam, *ab Andria esse*, valet, *esse ancillam Andr.a:* quod pro interpretatione additum inuasit in versum. Ita & numeros corrupit, & elegantem figuram sermonis abstulit. Plaut. Pseud. *Videt te esse ab illo, ita nugas blatis.* hoc est, *illius esse seruum.* Muretus, vt versui opem ferret, sustulit vocem, *meretrix*; in quo iudicium eius requiro. Nam improbauit sententiam. Neque enim mulieres omnes omnia impudenter faciunt: & vt hoc concedam, imprudēter; impudenter, negabo. Præterea, cum vellet conuiciari Dauus, nihil illi præter ceteras obiecisset, si mulierem solum vocasset: quod & Egeria, & Penelope, & Iuno ipsa fuerant. Postea, quando videri Dauus vellet cum Simone & Chremete facere, atq; eadem omnia de Glycerio sentire, mulierem meretricem vocat. Id enim verebatur Simo, quantum non aliud, ne appareret ciuem esse, bene pudiceque doctam: & is totius fabulæ nodus. At si tantum mulierem dixisse arbitrabimur, aut Terentius imperite id, qui scripserit, aut nos, qui arbitremur. Quid enim hoc ad argumentum Comœdiæ? Plane vincit eum virum nihil omnino cogitasse, id quod sequitur.

Ab Andria est hæc, quantum intelligo.

Quia Dauus meretricē dixerat, intelligit Andriam esse. Quod enim Andria, ob id peregrina: peregrina autem, & meretrix, idem. Vt Eunucho:

Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi.

D. *Potest taceri hoc.*

Quia enim Samia Rhodi habitabat, peregrina erat: eoque meretrix. Accedit, quod loquendi modum doctum sustulit, *mulier meretrix.* Plautus:

Nescio qua mulier est heic intus in adibus.

D. *Quid mulier?* S. *mulier meretrix.*

Et:

Nimioq; sibi mulier meretrix repperit odium ocyus.

Turpil. *Mulier meretrix, qua me quæsti caussa cognouit sui.* Mulierem ancillam, Sallust. dixit Iugurthino. Hæc volui prolixius, ne quis Muretum mihi diceret. Ante hunc locum ille est:

Act.3. Sce. 5. ——— *hem, quo fretus siem,*

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.

An non dixi hoc esse futurum? D. *dixti.* P. *quid meritus?* D. *crucem.*

Alii,

Alii, vt cuique lubebit, mihi sic videtur, nihil Ælii lectione melius esse, quam is libro Æneidos XI. laudat: *quid merita?* cui inquit, dicto responsum est, *crucem:* vt simile sit Vergiliano illi: *Turnum gnatoque patrique*

Quem debere vides meritis vacat hic tibi solus,
Fortunaque locus.——

Eleganter, *quid meritu es?* pro, *quid meritus es? Quid sermone? quid verbis? quid factis est?* potes cum antiquitate, cum voles, *qualibus verbis, aut factis* Recte notant in hanc rem Casina:

Quid(me) *fide* (arbitrare?) EV. *bona.* ME. *quid factis?* EV. *neque malis, neq; improbis.* Terentius Hecyra:

Iam ætate ea sum, vt non siet peccato mihi ignosci æquum.

Hoc, *non siet mihi peccato ignosci æquum*, verbis tantum discrepat ab illo: *Non siet mihi malis factis ignosci æquum.* At alii heic esse, *peccatum*, errant. Tacitus lib. vndecimo: *Per idem tempus Chauci, nulla dissensione domi, & morte Sanquinij alacres, dum Corbulo aduentat, inferiorem Germaniam incursauere, duce Gannasco, qui natione Caninefas, auxiliaris, & diu meritis, post transfuga, leuibus nauigiis prædabundus, Gallorum maxume oram vastabat.* Sic I. l. contra quos faciendum non est Mira autem forma: *Diu meritis*, pro, *qui diu auxiliaris inter Romanos meruerat:* vt hele Terentius, *quid meritis es?* Vergili Culice:

Effigies ad eum Culicis deuenit, & illi
Tristis ab euentu cecinit conuicia mortis.
Quid meritus, inquit, aut quæ delatus acerbas
Cogor adire vices? Sic enim recte viri docti. Mostellaria:
——*An mauis, vt aliquo abeat foras,*
Vrbem exsul linquat factis hic caussa tuis?

Exsul factis caussa tuis, eandem formam habet. At alii contra: & scilicet errant. Quod enim Quintiliani locum adducunt: *Qui vero iudicem rapere, & in quem vellet, habitum animi posset perducere, quo dicto flendum & irascendum esset, rarius fuit*: non viderunt scilicet veterem editionem Argentoratensem; quæ habet: cui dicto flendum & irascendum esset Plautus Amphitruone, arbitror, sic quoque:

Opulento homini hoc magis seruitus dura est,
Hoc magis miser est diuitis seruos;
Noctesq; diesque assiduo satis superq; est:
Quod facto aut dicto adest opus, quietus ne sis.

Assiduus, id est, diues semper ad fuit? sed ei opus nũquã desit serui quod faciat. Hoc probat sequentia.

Vt enim ante scribebantur, mendosa fuisse puto. Neque autem cum aliis expono, neque, *assiduo*, aduerbium accipio; quippe nomen est potius, assiduus, pro diuite. quomodo in XII. Assiduo assiduus vindex esto. Et tamen, vt legas, *quo facto aut dicto*, forma ea manet. Quæ ad nouandum, hoc est (adeo res rediit) veteres formas conandas, atque audendas, locum aperiunt.

Te Salaminius, Teucerq; & Sthenelus sciens
Pugna, siue opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Item:
——— *turdus,*
Siue aliud primum dabitur tibi, deuolet illuc. Catullus:
Lana, siue dextera
Opus foret volare ———

Neq; tamen in re peruulgata exemplis opus fuit. Vt porro veniamus, sæpe ita dicimus; *quo iure, qua iniuria facit:* etenim libenter cum Terentio loquimur, cuius hic versiculus est: Act.1.Sce.3.

Quo iure, qua de iniuria præcipitem in pistrinum dabit.

Mihi tamen aliquando subiit vereri, ne verum esset:

Qua me iure, qua de iniuria præcipitem in pistrinum dabit.

Erit, *siue iure, siue iniuria: partim iure, partim iniuria: ceterum iure, an iniuria, ille non reputabit.* Certe hæc, *iusta, iniusta: æque, inique: boni mali,* eam vim habent vt si dicas, *partim iusta, partim iniusta:* atq; ad eum modum cetera. Vsus ita verbo eo Cicero: *Gladiatoribus qua patroni, qua aduocati sibilis conscissi.* Milite Glorioso:

Ne tu hercle scitus equa admissarius
Qui consectare qua mares, qua feminas.

Plinius ait, patruum districtissimum fuisse negotiis, qua priuatis, qua publicis. Neque vero hoc affirmo: non: quæro tantū. Non te ignorare puto, illum versum:

Nunc si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

vt excuditur, in regulas peccare. Neq; n. sic potest: *si tu, aut hic potes:* sed, *si quid tu, aut hic potest tu.* namq; hoc *potes,* cum, *hic,* conciliari nequit. Purgatus est, vt alicubi in V C. reperitur: Act 2. Sce.1.

Nunc si quid potes, aut tu, aut tu Byrrhia.

Heautontim. quoque:

Nihil succenseo, nec tibi, nec huic: neque vos est æquum, quod facio mihi:

restituendum e v. l. *Nihil succenseo nec tibi, nec tibi.* Sic Aristophanes Pluto ὦ φίλτατ' ἀνδρῶν, καὶ σὺ χαίρετε. neque video quæ alia orationis structura esse possit, vt bona sit. Eadem fabula: Act.1.Sce.5.

Bona nostra hac tibi committo, & tua mando fidei.

Leue est: sed monebo tamen, reponendum e libro Acad. Colon. *Bona nostra hæc tibi permitto:* vt illa Terentii:

Tibi pater permittimus.
Plus scis quid facto vsus sit. ——— Ciceronis:

Totum negotium ei permisi. Hoc postulat ratio. Mandat amico, & tutori: permittit viro, ac patri. Permittimus enim potestati, committimus fidei, inquit Cicero. Si, *committo,* retineas difficile est, vt non idem repetatur. Hac etiam Comœdia rectum est.

Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui auscultauerim.

Quia ergo tot bona congruissent, etiam ad puerum quod attineret, solum esse ait, quem diligant dii. De puero ipso non recte accipitur. Sic illud: Act. 3. Scen. 5.

Namque hocce tempus praecauere mihi me, haud te vlcisci sinit: capital videtur. neque enim opinor ad finem verbum apposuisse, quod medio non quadraret. Amplius autem dicere voluit, quam *hoc tempore praecauere mihi me sinit*; quando eum tempus illud vehementer hortaretur; neque per id liceret aliud. Et inuenio in omnibus: *praecauere in monet, haud t. v. sinit*. Ita res suspicari me cogit, scriptum fuisse: —— *praecauere mihi me; haud te vlc. monet.* Deprauatus est ille quoque: Act. 4. Scen. 1.

Nondum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te. lib. v. mei:

Nondum etiam scis. C. equidem illam ducturum esse te.

Etiam, pro, *adhuc*: vt Hecyra:

Mane, nondum etiam dixi, quae volui.

Praeterea libenter e l. Acad. Colon. & aliis ita scripserim:

Quid tibi istic negotii est? D. mihine? S. ita mihi. Act. 5. Scen. 2.

Mihine? M. *tibi ergo.*

Bene hercle. Iratus enim, vt fit, repetit verbum Daui: qui cum dixisset, *mihine?* retulit hic, *mihi*: quae caussa fuit Dauo, cur iterum quaerere auderet: *mihine?* & Simoni, cur mutaret responsionem: *tibi ergo. Mihi*, autem illud Simonis extra sententiam est. Itaque, quae summa ratio est, in numero non vocatur. Porro, pro illo vulgato:

Itane attemperate venit hodie in ipsis nuptiis, vt veniret ante hac nunquam? reponendum: *Itane attemperate euenit, hodie in ipsis nuptiis vt veniret, ante hac nunquam?* Vult enim non euenisse attemperate: sed factum de industria & compecto. Alterum pugnat cum sensu Simonis *Itane attemperate venit?* est; *non venit attemperate*: at contra est: sed nõ euenerat. Restat igitur illud: Act. 5. Scen. 4.

Quid video? C. miser aque, atque ego. D. consilium quaero. C. fortis Scio quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddam. Act. 4. Sc. 4.

Frustra est interpres. neque, quod sine inuidia liceat, a quoquam locus intelligitur. vno autem apice minus integer est: *Fortis es; scio, quod conere.* Verba sunt Charini collaudantis, atque animum addentis ipsi Dauo. velis modo, inquit, & conere? vt ego fortitudinem tuam non perficies facile. Bonos viros induxit, quia comicus venustius paullo, quam ipsi solent, hoc dixit: *Fortis es, quod conere.* Simile autem Eunucho:

—— —— *Perfice hoc*

Precibus, pretio, vt haeream in partem aliquam tandem apud Thaidem.

G. *Difficile est.* T. *Si quid collibuit, noui te.* tantundem fuerat: *si quid collibuit, fortis es.* Addit porro:

——— *quid tu? quo hinc agis?* C. *verum vis dicam?* D. *imo etiam Narrationis incipis mihi initium.* C. *quid me fiat?*

D. *Eho tu impudens, non satis habes: tibi diculam addo.* Sic hæc emendanda sunt. Plerique libri, *incipit*; pessime, contra v. c etiam v. Venetum: neque recte accepit interpres. Hoc enim dicit poeta: initium sed sturbandarum nuptiarum a Charino facturum: cuius scilicet Pamphilo sperata sit. Vt enim animum faciat Charino moliendi quoque, & quaqua posset, turbandi, tantum sibi in eo momentum esse mentitur, vt speret ea re confuturum se, ne Pamphilo detur. Narrationem pro actione dixit: quia sibi negat otium ad narrandum esse: & ipsa actione repræsentaturum narrationem. Illis autem verbis allusit scenam:

——— Dies hic mi vt sit satis, vereor,

Ad agendum. ———

Plane vt nescias, rem, an fabulam agi dicat. Melius hoc noster, quam Plautus. Is enim apertius: *Satis*, inquit, *sic longa sunt fabulæ.* Et:

Horum hæc agitur fabula spectatorum caussa: hi sciunt.

nimis rustice tandem. Quid? quid aliud volui monere? etiam. ita scribendos illos versus:

Act. 2 Sc. 4. *Subtristis visust esse aliquantulum mihi.*

D. *Nil propter hanc rem: sed st quod censeat tibi.*

S. *Quidnam est?* D. *puerilest.* S. *quid est?* D. *nihil* S. *quin dic quid est?*

D. *Nimium perparce facere sumtum.*

Censeat e v. c. Acad. Colon. & Stanæi: quod rectum est. Hoc enim veteres, nullo fere composito vti solebant, quin simplex pro eo sæpe valeret. Et, *censeo*, quidem pro, *succenseo*, Pacuuius: *Ne vobis censeam, si ad me referretis.* quod audire aliter poteramus, nisi Varro diserte pro, *succēseo*, enarraret: quo quiescere debemus. Quod postremo versu, *parce*, scripserant, &, *ait*, inculcarant, illud contra v. lect. & Prisciani auctoritatem fecerant. atque apud hunc quidem sine mendi suspicione. *Ait*, inferserant, vt planissime versum perderent; & quia non videbant, *succenseo*, huc spectare. *Censet tibi, nimium perparce sumtum facere.* Est illud eadem fabula:

Scen. vlt. ——— ——— *Charine, in tempore ipso mi aduenis.*

C. *Bene factum* P. *hem, audisti?* C. *omnia. age, me in tuis secundis respice.*

Et hic quoque V. C. audio: *age, me in secundis respice.* De te, inquit, prima tibi cura fuit: qui quando rem tutam habes, me nunc in secundis cura. Cicero ita, *in secundis, tertiisque consistere.* Ceterum, ad scenam spectat, in qua primæ, secundæque partes. Andria quidem ipsa duplex est, vt item Heautontimorumenos. Nam in Pamphilo & Glycerio fabula tota transigitur: sed vt res misceātur

magis

magis,& in personas spargantur, vberiori argumento, Charini amor secundario in periculum vocatur. Itaque ille in secundis est. Paruum hoc: *Act.5.Sc.4.*

Is hinc bellum fugiens, meq; in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam relinquere est veritus. post illa nunc primum audio,
Quid illo sit factum: legendum: *postilla*, aduerbio. Catullus:
Nec sibi post illa metuebant talia verba.
Propertius:
Hypsipyle nullos post illa sensit amores.

E TERENTIO EMACVLATA, VT IN SOLVM VENERANT.

DIVIS MANIBVS OPTIMI ET DOctissimi viri, Joannis Bremari Efferensis.

QVod quidem, quæ tua virtus fuit, Bremare, fidenter scribo. Atq; vtinam, si pium est optare tibi potius ad salutem moram fata produxissent, quam ad exitium patriæ diem repræsentassent. Non metuo ne nimium hoc cuiquam bono dicere videar: aut tu is eras, qui doctrina, moderatione, exemplo, quod homo vnus posset, fugam antiquitatis sisteres, aut, opinor, sexcenti alii præter numerum nihil adferant. Diis aliter visum: & ego nunc, quod solum per eos licet, has tibi studiorum meorum primitias libo, affini, præceptori, parenti meo. Citius melius debui, & sane volui, audeo etiam, potui, nisi quæ ipso obitu tuo ordiri mihi sæua & aduersa omnia cœperat fortuna, sic porro deinde incubuisset, vt finem nullum, nisi finem meum, factura videatur.

EVnucho, in periocha Apollinaris:
sed Atticus
Ciuis repertus frater eius collocat
Vitiatam ephebo. hoc graui mendo non caret. Lego ex vet. Veneto: —— *Sed Atticus*
Ciuis in primis, repertus frater, collocat
Vitiatam ephebo. Ciuis in primis, est, *ciuis ex primis*. Sallustium *Leonem primus, aut in primis ferire.* Refertur ergo ad illud:
Nam me eius spero fratrem propemodum
Iam reperisse, adolescentem adeo nobilem.
In prologo Eunucho:
Si quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, & minime multos lædere.
Lego:
Qui placere se studeat bonis,

Quam pluribus, & minime multis os lædere.

Nodum iam ex Nonio Marcello, *quam pluribus*, duabus seiunctim dictionibus scribendum, hac sententia: *si quis malet bonis potius quam malis placere. Plures* enim pro *malis* dici: cuius ille exempla refert: deesse ad plenum particulam, *potius*, vt alias sæpe. apud Tacitum: *Agrippina claris maioribus, quam vetustis*: & Ann. primo: *Pacē quam bellum probabam. Pluribus*, erat in Stanæi libro: & miror id alios ex Nonio nō deprehendisse. Pro *multos lædere*, scripsimus, *multis os lædere*. sed & sententia probat, si hoc modo fatemur, Terentium ad rem loqui. nam palam & coram conuiciari aut maledicere, est, *os lædere*. Adelph.

——— *Clemens, patiens, nulli lædere os.*

contra, *in os laudare*: sed ab eadem forma. Cicero, *præbere os ad male audiendum*. Sed hoc tamen Terentii, qui tantum sententiam quæreret, præterire potuit, illud, nisi qui me acutior, nemo quisquam assequetur:

Act. 1. Scen. 2.

Nil. nam quæsiui nunc ego eam, mi Phædria,
Multa sunt caussa, quamobrem cupio abducere.

Quid enim hoc, malum, est, *nam quæsiui*. Lego: *Nil nam quæsiui.* nihil, inquit, amplius est, quod dicam, nam desiui. Vt qui perorauerunt, ad finem addunt, *dixi*: ita, qui sermonem conferunt, cum partem dare alteri volunt, *desiui*, aut. *sini sinere sermonem*, est *finisse*. Ita sæpe, vbi minimo minus peccatum literis, ad sententiam immane quantum amissum est. Nam illos Heautontim. qui hactenus intellexerint, nescio: sane docti se negant:

Act. 1. sc. 1.

Homo sum, humani a me nil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percunctari puta.
(Rectum est) ego vt faciam, non vt deterream.
ME. *Mihi sic est vsus, tibi vt opus est facto, face.*
CH. *An cuiquam est vsus homini, se vt cruciet.* M. *mihi est.*
CH. *Si quid laboris est, nollem: sed istuc quid mali est?*
Nec mirum, qui tam mendosi sint. Lego:
Vel me mouere hoc, vel percunctari puta.
Rectum est? ergo vt faciam, non te vt terream.
ME. *Mihi s. e. v. tibi v. o. e. f. f.*
CH. *An c. e. v. h. s vt cruciet?* ME. *mihi est.*
CH *Si quid laboris, nollem: sed stuc quid, malum, est?*

Pessime huc vsque lectum est, *monere*, & vnde sententia nulla idonea educi posset: *mouere*, autem nunc optime. Quod ne cui parum liqueat, sententiam aperiamus, & viam, qua huc perueniatur. Sciscitabatur Chremes, quid tantopere animum Menedemi ageret. hoc Menedemus ita interpretatur, tanquam si curet aliena. At Chremes negat consequi. quamuis, inquit, homo sum: & si faciam, non inhumane faciam. Sed enim non continuo curo

aliena

aliena si quæro. Itaque vel curare me id puta, vel etiam percun-ctari tantum. Curare, mea caussa: percunctari, tua Si enim recte facis, percunctari, vt idem faciam; sin praue, curare; vt de senten-tia te deducam. Ea vis est hoc versu:

Rectum est? ergo vt faciam, non te vt deterream:

Cui suo loco deinde infertur:

Mihi sic est vsus, tibi vt opus est facto, face.

Mouere, ergo heic est, *curare*: vt Andria:

Ergo istuc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres.

Postremo: *Si quid laboris, nollem. Labor* pro molestia capitur. Andria: *Tantum laborem capere ob talem filium.*

Hecyra:

Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus est labos

Ita Græcis πόνος: & quod Paccuuius: *Exanclare laborem*: Cicero maluit, *dolorem*. Scripserunt etiam, *sed istuc quid mali est?* quod mihi conuenire non videtur. adhuc enim pendet, malum sit quod illum ad laborem impulerit, an animo illius bonum itaque si, inquit, molestia est & mœror, qui te subigit, vt seruorum munera fungaris, nollem: sed omnino tamen, quid est? Andria, *mali*, reponendum: Thusculanis.

Sed Dauus exit: mi homo, quid istuc obsecro est?

Quo portas puerum, Lego:

Sed Dauus exit: mi homo, quid istuc mali obsecro est?

veteris Veneti, & multorum scrip. codicum fide. Postea lege, quod plane suadent vestigia v. scripturæ in Stanæi:

Domum reuertor mœstus, atq; animo fere
Conturbato, atque incerto præ ægritudine.
Assido: accurrunt serui: soccos detrahunt:
Et alij festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulo
Faciebant. Festinare, sternere, apparare, præteriti temporis, *festinabant*, *sternebant*, frequentatiue in narrationibus, vt solet. mox deinde:

Ancillas seruos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile victum exercerent suum.

Omnino legendum: *facile sumptum exsercirent suum.* In nostro Colon. lituræ indicant (minus enim hoc loco; quod nusquam fere alias, scriptura liquet, etiam compendio) aliud esse exaratum, quia, *exercerent*: & id esse, *exercirent*, putes, quia in Stanæi reperimus. *exerciunt. Exsercio* (apud Pompeium, extrito s: *exercio*, scribitur) a *sarcio*, est vt a *fatiscor*, *defetiscor*: a *parco comperco*: a *paciscor. depeciscor. compeciscor*: atque inde. *compectum*. Scribendum ita apud Plautum Captiuis:

———— *Scivi extemplo de compecto rem geri*. Ac mox:
Omnes compecto rem agunt, quasi in velabro olearij. Pseudolo

Aut de compecto faciunt.consutis dolis Sueto. in Augusto vitium sed in mendo cubat: Extiterunt qui traderent, conspecto eum ad arma iisse. Emendo: *Compectā eum ad arma iisse.* Quod Turnebus *conspecto*, retinet, & tuetur, possis arbitrari de industria eum nugatum esse. Nam non fuit ille vir, a quo tantæ nugæ proficiscerentur. Quæ in Suetonio vulgantur, e glossa sunt. Sed viri docti, Bembus, Turnebus, Muretus, Marcoduranus, *facile sumtum exercerent suum*, probant apud Terentium: & antiquissimum Venetum laudant, in quo ea scriptura non sola pateat: verum comitata interpretatione etiam ad oram. Ego, antequam statuā, quid in controuersia ponatur, rerum omnium primum quærendum puto. Nam si hoc agitur, vbi Venetum vsquequaque audire decreueris, sit ne, *exercerent*, reponendum, res dubitationem habere desinit: sin acceptum nobis est, Venetum antiquissimum quidem esse librum; sed & librum, & vnum; neque, vt nunc quidem ætas est, reperiri tam probum, & fidum quenquam, quin multum sæpe male habeat; neque tam improbum, quin boni interdum aliquid, difficile est, vt non verior sit altera illa scriptura, *exercirēt.* Quod si autem ad laudem, ac vitium scripturæ hoc vnum sufficit, probari, damnariue Veneto, quin nos ergo Hecyra legimus:

Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente inuasit?

non potius, quomodo scribendum est:

——An dolor repens inuasit?

quin Phormione:

Id quidem tibi iam fiet, nisi restitis verbero.

quin etiam hunc versum Eunucho ei libro gratificemur: *Ibo ad eum visam: visam si domi est:*

quem, mendosum in omnibus libris, corrigo:

Idq; ad eum visam si domi est.

Id, valet, *propter id; ad aliquem visere*, milies Plautus, Terentius, Varro, Gellius. recipiamus etiam Heaut. ineptissimam scioli cuiuspiam glossam, si Venetus liber Sibylla est:

Pergin mulier odiosa esse? nullamne ego rem vnquam in vita mia volui.

scribamus illum versum hoc modo:

Sustul isti. So. *sic est factum.* Ch. *domin?* Sy. *ergo herus damno auctus est:*

exturbemus eadem fabula illa verba: *Paullo qui est homo tolerabilis*: denique sexcentis locis cum eo codice erremus. Sed interpretationem eius videamus. *exercerent sumtum*, esse, *in sumtum exercerentur*: vt apud Vergilium: *Ferrumq; exercebant*, pro, *in ferri fabrica exercebantur.* Cui intelligenti probabit, *ferrum exercebant*, esse, quod dicit: non id potius, *subigere*, *&* *crudire ferrum*, *&* *multis ictibus tundere, ac tanquam miserum habere*, quomodo Adelphis:

I sane:

I sane: ego te exercebo hodie, vt dignus es, scilicet nimium.
quo exemplo idem Georgicis:

Exercet crebro tellurem atque imperat aruis.

Tellurem exercere, non est, *exerceri in colenda terra*; sed id quod continuo addit, *imperare aruis*. Ab eadem mente, *domare terram*. Sic quoque se alibi vti ostendit: *Exercent terram*; quando subiicit: *rastris & vomere duro*: tum eo loco:

At si triticeam in messem, robustaque farra
Exercebis humum;

Bembanam illam interpretationem excludit. Nam illud, exercebis, ad *robusta farra* spectat. Neque sane idem est, *exerceri in arte*, &, *exercere artem*. Alterum enim ἕξιν significat, alterum διάθεσιν. Iam, an hoc quæso dicere Terentius voluit, *qui in sumtu suo exercerentur*? minime. exerceri enim omnes poterant: exsercire sumtum, nisi qui robustiores essent, & occalluissent, non item. Quid? quod imbecilliores maxime omnium laboribus exercentur. facile enim iis fit, vt laborando miseri sint. at firmiores & valentiores, pares ferendo labori, nullum laborem in labore capiunt. Quid ergo metuẽdum erat ne in opere exercerentur, eos vẽdidit Menedemus. Sic in Adelphis Syrus exercere se inquit senem, cui ea ambulatio allatura lassitudinem erat. adolescentulum quidem certe re tam modica non exercuisset. Quid autem hoc, *facile exercerent*? an nõn ipsum exercendi verbum difficultatis & ægritudinis est, ac laboriosum sonat, quare huic, *facile*, hærere non potest. Apud Ambrosium 2. lib. offic. eodem modo scribo: *sed direptione alicuius & amissione patrimonij in eam recidere iniuriam, vt sumtum exsercire non queant*. Eiusdem Heautont. prologo nulla cum ratione illud est: *Nisi iam tũ corruptum Ambrosius legit.*

Ne cui sit vestrum mirum cur parteis seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium;
Id dicam primum: deinde quod veni eloquar.

Nam continuo, quid venerit, eloquitur: post demum eo accedit, cur senum atque adolescentium vices verterit. Itaque traiicienda verba:

Id dicam deinde: primum, quod veni, eloquar.

Mox legitur:

Nouam esse ostendi. & quæ esset: nunc, qui scripserit,
Et cuia Græca sit; ni partem maximam
Existimarem scire vestrum, id dicerem.

aliter hoc quam recte scribitur: siquidem recte habet Basiliens.

—— ni partem maximam
Existimarem scire vos, id dicerem.

Gellius in eodem corruptus: *Amici, inquit, isti magnam in partem cessatores sunt*. Restituẽdum magnam partem cessatores sunt. Sed & ibi mendum:

Heautõtim. Act. 3. Sc. 4.

Primum te hoc oro, ne quid credas me aduorsum, dictum tuum.
Facere ansam. CH. *vin tibi me istbuc, et si incredibile est, credere?*
Credo. Sy. *nescio quid peccati portet hac purgatio.*

Non est deterius in Bruniano: *portendat hac purgatio.* Monstri enim nescio quid dictura videbatur Sostrata: vt ridiculi caussa aptissimo verbo vti voluerit. Atque etiam sine eo melius sit, quam *oportet.* Est item Heautontimorumeno, initio:

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitia puto,
Facit, vt te audacter moneam.

Visa est heic caussa nonnullis, cur primo versu, *me*, eiicerent; credo, quod cum se ad Græcos Latini conforment, in eo genere ita fere faciunt, vt verbum ante nomen sit: *Fac me vt sciam*: ita Gellius, non facile, opinor, dicturus erat: *me vt sciam face.* Et aliquid etiam, vt in huiusmodi re, rationis habet: quam animo sequi, & verbis dicere, non perinde facile est. Quamuis sane non careret exemplo veterum scriptorum, vbi forma ea verbum dehinc sit. Frequentius præcedit: in quo quidem valde ei figuræ indulsetunt comici. Phormio.

Act. 3. Sc. 2.

Hei metuo lenonem ne quid suat, suo capiti.

Simplex erat & obuium: *hei metuo, ne quid leno suat.* Sed venustius fecit mutatione: vt Hecyra quoque:

Simul vereor Pamphilum ne orata nostra nequeat diutius
Celare: ——— cum ita vellet; *ne Pamphilus nequeat celare.* Plautus sine figura dixit, Persa:

Ne non sat esses leno, id metuebas miser,
Impure, auare, ne cruminam amitteres?

Esse quid lenonem, valet sceleris aliquid, & fraudis parare. Vulgo *suat*, est, pro *suat*: & de eo non idem omnes: ceterum, *suat*, rectum est. Qui tamen illud, *suat*, adhuc probabit, ego satis habebo, risisse. Namq; ipsum potius esse qui ita scribere debeat, quam Terentium quippe sine gratia est, nec quicquam in lenonem præter alios iacit. Quod continuo sequitur: *idem ego metuo.* ne hoc quidem a Terentio scriptum est. Nam in plerisque, qui in meas manus venerunt, vel *idem hoc metuo*: quod quia nihil mutat a sensu Antiphonis, neq; addere Syrus apud Terentium quicquam debuisse videtur, nisi ab eius verbis nouum, nulla licentia traduco literam: *diem hoc metuo.* Ait enim Syrus, se iam non primum hoc metuere, sed diem vereri cœpisse. *Diem*, aduerbium, pro, *iamdiu*, aut *iamdudum*, vel *iampridem.* Milite glorioso;

Sic lego: Atque, est, continuo.

——————— *viden' vt tremit? atq; extimuit,*
Postquam te aspexit. PY. *viri quoq; armati diem istbuc faciunt.*

Hoc enim viro docto assentior, male in recẽtioribus mutatum esse, *idem*, & veteres q; habeant, rectũ habere, *diem.* Atq; eadẽ hac Phormione, miror esse quibus Aldina vetus editio non probet:

Alius

Alium ab oculis meis illam ignotum hinc abducet locum? hem,
Dum igitur diem licet, dumq; adsum, loquimini mecum Antipho. Act. 5. Sce. 5.

Hæc qui renuent, scio fore. Vt lubet; quando & mihi reperisse, palmarium est: & gemina semper inscitiæ fuit inuidia. Quid autem mirum hoc corrupisse, qui eodem loco neque iustum versum neq; sententiam manere voluerunt, vt deprauarent?

Nequeo exorare vt maneat, & cum illo vt mutet fidem.

Dispeream si aliter magistri putant, quam, *manere*, heic idem esse quod, *non discedere*: vt hoc scilicet dicat Phædria: *Impetrare nequeo, vt Athenis etiam maneat hoc triduum: neue Pamphilam abducat leno.* Itaq; pro suo scilicet iure iambum in trochaicum admittunt reponendum autem erat potius:

Nequeo exorare vt maneat m', & cum illo vt mutet fidem.

Neque enim leno abducturus erat Pamphilam; sed emerat iam qui abduceret, alius. *vt maneat me*, id est, *vt me aliquamdiu opperiatur.* Sic eadem fabula:

Postquam vidit me eius mater esse heic diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam.

Menæchmis:

Saluum ita, vt mihi dedisti, redibo. heic me mane.

Quod autem supra traduximus verba:

Hei metuo lenonem ne quid suat, suo capiti:

cum vulgata hunc ordinem postulent: *ne quid suo suat capiti*, vtrum scribas, manum non verterim: tamen venustior videtur hæc vulgata, illa altera explicatior. Qui enim dicturus erat, *Phædriæ capiti*, mutauit δι' εὐφημισμοῦ *suo capiti*: quod est lepidum, quia inexspectatum atque ita vetus interpres. Abiimus illinc, quod cœperamus:

Tamen vel virtus tua, vel vicinitas
Facit.

E Bas. & Col. qui Bibliothecæ est publicæ, scribendum videtur:

Tamen vel virtus tua, mea vel vicinitas.
Quod a. i. p. p. v. p.
Facit, v. t. a m.

Ita poetæ suam in opponendo & contendendo elegantiam restituimus: *virtus tua, mea vicinitas.* Quamuis mihi quidē exilius ad calculos reuocanti, sententia etiam ipsa postulare videtur, ne ab hoc discedamus. Nemo enim fere ad consulendum accedit, nisi & in se habeat, quo excitetur: & in altero videat, cui consiliūm perhibet. Ita vt consulam, inquit, in rem tuam, facit, a te quidem, virtus tua; a me, quod vnum potest, vicinitas: quorum illud erat, cur vellet, hoc vt honeste posset. Proximum est:

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre deniq;.

Non Sibyllæ oraculum verius, quam sic emaculandum esse:

aut aliquid facere denique. Ita v. Venetus; & eodem modo citatur Phorm. act, 1. Sc. 2. vulgo in illo, *ferre*, vis est & contentio, mihi in, *aliquid*. Video te fodere, aut arare, aut, si horum neutrum, aliquid facere tandem. Aliter si scriberetur, illud *denique* ad sequentem versum spectaret: quod & Cicero. 1. de finibus, & interpres vetus Phormione, manifeste ac diserte cum præcedentibus iungunt. At viri docti mirantur, & Ciceronem, si diis placet, memoria lapsum arbitrantur. Sane, si, ferre scripsisset Terentius, quia *facere*, scripsit, non potuit aliter quam, vt ei adderet, *denique*. Tum demum enim ita collocatur *denique*, vt ad præcedētis respiciat cum in postremo verbo cohibentur, quæ præcesserunt. Heic qui alterutrum, aut arat, aut fodit, certe facit. at fert. non item. *Ferre*, autem deprauatum pro *facere*, etiam in epistolis Ciceronis, & in versibus Cæcilii apud Gellium:

Ferre ita me vxor forma & factis facit.

Rectum est: *Facere ita me v. f. e. f. f.*

ac Plauti Epidico:

——Si hercle ego illum semel prehendero,
Nunquam irridere nos illum inultum sinam seruum hominem.
Quid illum ferre vis? qui tibi, cui diuitiæ domi maxumæ
Sunt, is numum nullum habet; nec sodali tuo in te copia est.

Non mihi persuadet Camerarius hanc emendationem, quin legam:

Nunquam irridere n. ill. i. s. s. hominem.
CH. *quid illum facere vis?* St, *quid tibi, cui diuitiæ, d. m.*
Sunt, is n. n. h.

Quid, pro *quid* hoc enim antiquarium est. Vt autem relatiuum cum pronomine concordet, priscæ id quoque etiam elegantiæ. *Tibi cui sunt diuitiæ, nullum numum habes.* Non longe Heautontimorumeno.

Si nihil mali esset, iam heic adessent, Clit. *iam aderunt.* Clin. *quando istuc iam erit?*

Clit. *Non cogitas hinc longule abesse? & nosti mulierum moras:*
Dum moliuntur, dum comantur, annus est.

Primo versu in editis: *quando istuc erit?* omisso, *iam*. quod in l. v. Stanæi est. multum eo detracto de elegantia deperit. altero, *mores mulierum*, in vulgatis: qua deprauatione interiit ipsum illud, quod dicere vult, prouerbium. Id erat autem, *Mora mulierum.* Milite glorios.

Mulier profecto nata est ex ipsa mora
Nam quæuis alia quæ mora est æque mora,
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem est.

vbi medio versu, *mora*, longa priore, idem quod *stulta*, est: quamuis alios non ita accipere sciam. Paucos vidi v. l. in quibus nō hoc modo esset; *& nosti mulierum mores.* Ita numeri ipsi hanc emendationem

ditionem inuitant. nostr. inquit, prouerbium, *Mora mulierum.* Deinde in his verbis: *Dum moliuntur, annus est*; alii nodum in scirpo fere quærunt. *Moliendi* autem verbo ita Lucilius vtitur quoque:

——— *molimur subducimur.* & Cæcilius:

Lætitia me mobilitat, mæror molitur meus.

Molimenta mulierum eleganter exprimit: quod verbum a moliendo est. Iustinus initio 9. *In Græciam Philippus cum venisset, sollicitatus paucarum ciuitatum direptione, & præda modicarum vrbium, quanta opes vniuersarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græciæ inferre statuit: ad cuius emolumentum egregie pertinere ratus.* restituo: *ad cuius molimentum.* Varro libr.3. de re Rustica: *Nec de cocleis ac gliribus quæro, quod reliquum est: neque enim magnum emolumentum esse potest.* Ita cum sit in omnibus etiam in scriptis libris, emendandum tamen: *neq; enim magnum molimentum esse potest*; quo præter Sisennam, & Liuium, ac Iulium Cæsarem in primo de bello Gallico; fallor? an etiam Lucretius vsus est: Lib.4.

Huc accedit item, quare queat id magis esse.

Hæc quoque res adiumento, motuq; iuuatur.

Quem posteriorem versum Lambinus obelisco configit. Nam quod in veteribus cod. omnibus reperitur, Lambinus vnus pro sexcentis codicibus est. Cæterum, legebam:

Huc accedit item quare queat id magis esse,

Hæc quoq; res; molimento, motuq; iuuatur.

Cum enim anelli rarior aer factus est a fronte, & locus inanitus & facefactus, vt inquit, aer a tergo protelo pellito molitur. Hanc coniecturam probabilem arbitrabar. *Molimentum*, enim vox non intelligebatur: quæ huic proximæ erant, in quas plerũque ea corrumpitur, *emolumentum, monimentum*, in versum non quadrabant. Etiam côuciebam: *ad iumento motuq; iuuatur. Iumẽtum*, enim quoduis vectabulum, & quocũque res proripitur. Gellius libr 20. Cap.1 Sed iam regrediamur ad Terentium Heauton:

——— *imo alius si licet, tibi non licet.* Act.4: Scena.4.

Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

Recte Brunianus, & alii: *te in lauta, & bene vncta parte putant. Bene auctares*, ea est, quæ per fas creuit, nullius iniuria. At hoc hic non vult Syrus: sed Menedemum in ampla & bona re esse; vt possit mutuum reddere. Vnctam rem dicebant eandem, quam lautam Catullus in Mamurram:

Quis hoc potest videre, quis potest pati,

Nisi impudicus, & vorax, & helluo;

Mamurram habere, quod comata Gallia

Habebat vnctum, & vltima Britannia? Item:

Quid hunc, malum, foueti? aut quid hic potest,

Nisi

Nisi uncta deuorare patrimonia?

Iam, *uncta*, legendum apud Terentium, vincit illa vox, *lauta*. Hæc enim ita coniungi solent Phormione:

Tene asymbolum venire, unctum, atq; lautum e balneis. *Vnctum*, autem vbi eam iniuriam aliquibus saltem libris ab illo, *auctum*, non acceperit, vix vnquam est Propert. lib. 4. elegia vltima:

Et seris fulcite genus mihi cymba volenti
Soluitur aucturis tot mea fata malis.

Varie hunc versum torquent. mihi placebat: *vincturis tot mea fata meis.* Et, *vncturis*, quidem postea in codice Posthii reperi. vngebantur mortui proximorum manibus. Itaque Cornelia post commemoratos cognatos suos & liberos admonitos, quibus rebus nouercæ placere possent; quod ad me attinet, non inuita, inquit, morior, quando vos superstites relinquo. *Fata*, pro cadauere, aut reliquiis, sæpissime Propertius: vt lib. 2.

Illa sepultura fata beata tua. Et:
Tu quoq; si quando venies ad fata, memento
Hoc iter, ad lapides cana veni memores.

Et in primo:

An poteris siccis mea fata reponere ocellis?
Ossaq; nulla tuo nostra tenere sinu?

Ita ergo de hoc Propertii loco censebam. Deinde verebar, ne Propertius scripsisset: *Vncturis tot mea fata bonis:* quod qui sententiæ non conuenire putarent, reposuisse, *malis*. Boni dicebantur, qui funus curarent.

Tarquinij corpus bona femina lauit, & vnxit. De his plus satis. Terentius Adelphis:

Act. 2. Sce. 2. *Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:*

Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis?

Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem,

Vt cerebro dispergat viam:

Adolescenti ipsi eriperem oculos.

Si, vt irati seruuli, conturbatam orationem putabimus, non male hoc; *capite primum in terram statuerem*: alioquin non est quin vitium subsit. Sed & hic quoque durum est, præcedere, *primum:* nihil sequi: & profecto, *primum*, & *pronum* plerunque ita mutata sunt. ita enim repono: *& capite pronum in terram statuerem.* Apud Lucretium, *pronum*, *primum*, *prunum*, quas turbas inuicem dederint, notum est, quibus Lucretianorum interpretum commentarii noti sunt. lib. 6.

Nocturnumque recens exstinctum lumen vbi acri
Nidore offendit nares, consopit ibidem

Concidere

Concidere vt primos qui morbo mittere sueuit.

Aristarchus noster posteriorem versum inducit, & suum supponit. Scilicet, hoc est Lucretium emendare. Legendum autem:

——————— *consopit ibidem*

Concidere: vt pronos qui morbus mittere sueuit.

Describit enim morbum comitialem, qui pronos terrę affligit. Sed fugit Lambinum forma illa, *consopit concidere*, pro, *consopiendo cogit concidere*. Cornelius Tacitus histor. lib. 2 *Terrore & propria vi Crispus incubuerat delatorem fratris subpervertere.* Incubuerat peruertere, incubuerat vt perverteret. Idem: *Cunctantem super tanta re Flauium Sabinum Triaria L. Vitellij vxor, vltra feminam ferox, terruit e periculo principis famam clementiæ affectare.* Vergilius Culice:

——— *& in fessos requiem dare comparat artus.*

Item:

Riuum propter aquæ viridi sub fronde latentem.

Conformare locum capit impiger. Quod autem eodem loco Lucretius addit:

Castoreoque graui mulier sopita quiescit:

eodem modo, *graue castoreum*, dixit Varro Quinquatribus: *Quid medico mihi est opus, nempe tuo absynthium vt bibam, grauem & castoreum leuemque robur:* in quo tamen exemplo nugator Nonius, *grauem*, ad *absynthium* refert, & id dici masculino genere putat. Eadem fabula:

Illum diligunt: apud illum sunt ambo; ego desertus sum: Act. 5. Sce. 4.

Illum, vt viuat, optant; meam autem mortem exspectant scilicet.

Omnino restituendum: *exspectant, sliset:* & liceat hic multa verba facere, cui consilium sit verba dare velle. Heautont. Act. 3. Sce. 1.

Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio

Dici. Certum est, scripsisse Terentium:

Aut ego profecto genio egregio ad miseriam natus sum.

Genium infantibus, cum nascerentur, præficiebant: atq; is deus a genendo dicitur: quem vt quisque habuisset, cum nasceretur, ita postea vitam viuere. Plautus Bacchidibus:

Petulans, proteruo, iracundo animo, indomito, incogitato, Scen. cuius

Sine modo, & modestia sum, sine bono iure atque honore: hoc idem

Incredibilis, imposq; animi, inamabilis, illepidus viuo; initium.

Maleuolante ingenio natus. Scribo: *Maleuolente Genio natus.*

Hac ipsa Comœdia Terentius:

——————— *Syre, vix suffero.*

Hoccine me miserum non licere meo modo ingenio frui? Act. 2. Sc. 3.

Ita legunt omnes, & , *modo*, aduerbium esse putant. Ceterum non ita Terentius; sed hoc modo potius: *non licere meo modo*

genio frui. Modo, nomen est. *Quo modo aliquid facere*, est, *obtemperare libidini: vt sibi rectum videatur, sic facere*. Menæchmis:

Scen. Nulla est voluptas. *Molestus ne sis: non tuo hoc fiet modo*. Eunucho:

——*vide vt otiosus it, si diis placet.*

Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo. Phormione:

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

Vlcisci. Genio frui, sciunt omnes, esse, *cupiditati suæ indulgere*: vt contra, *fraudare genium*. Paullo ante sic emendabamus: *Meam autem mortem exspectant Ilicet*. Addam nunc, simillimum mendum esse Phormione:

Act.4. Sce.3. ——*An legibus*

Daturum pœnas dices, si illam eiecerit?

Iam id exploratum est: e a, sudabis: Scribendum: *an legibus*

Daturum pœnas elicet, : Iam si eiecerit?

Illa quidem ellipsis: *an legibus daturum pœnas?* elegans est, & comica: & corrumpendo loco fuit. Sic autem Brunii. & Stanæi l.v. Plautus Persa.

Par pari respondes dicto abi iã, quando ita certa res est. Emendo:

Act.1. Sce.2. *Par pari respondes. elico abi iam*. Phormione:

In quo hæc discebat ludo. ex aduersum elico

Tonstrina erat.

Pessime meriti sunt de hoc loco, qui vulgarunt, *ei loco*. Vt enim taceam antiquos codices, ne vetus interpres omisit quidem, *elico*, in vetustis fuisse. *Elico* & *ilico*, eo vel illo loco. Quod autem sæpe dicimus pleraque Terentiana ab istis magistris parum intelligi; quæso an quid nimium facimus? etiam hoc ipso loco scribunt: *iam id exploratum est eia sudabis satis*: & *exploratum est*, interpretantur, *certum est*, vel, vt Cicero loquitur, *firmum & stabile est*. Sed meliores libri, in iis Coloniensis, qui in Bibliotheca publica fuit. *iam id explorandum est*, neque id significat; *perquirendum, inuestigandum est*; sed, *ploratu commiserando & quibus aliis oratores solent, apud iudicem impetrandum*. Iustum & obuium erat, *exorandum est*. verum amplius maluit, *explorandum est*. Ponamus inquit, pœnas daturum. Miserum te, qui hoc apud iudicem explorabis, cum quidem rem ceptes cum eo homine. Eadē Phormione:

Act.4. Sc.4. *Spatium quidem tandem apparandi nuptias,*

Vocandi, sacrificandi dabitur paullulum:

Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt.

Id ille istis reddet. A. quamobrem, aut quid dicet?

Quis culpet? sed vetus Brunianus: *quamobrem, aut quid dicis?* optime: & si minus credis, vide editionem Moguntinam Gruningeri, qua vsum Riuium quoque video In ea hanc quoq; scripturam reperies. Notum illud Ciceronis, et Iureconsultorum, *dicis ergo facere* pro, *in speciem facere*. Eodem modo Terentius, quare, inquit, reddet, aut quid dicis? vbi *dicis*, nomē est gignēdi casus,

sed

ſed quod alium vllum finem non capiat: hoc eſt, *quid ſimulabitur? quid prætextum erit?* Eadem fabula: *Act.3.Sce.3.*

Sed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

P. Præſto eſt: audaciſſume oneris quiduis impone.

Melius: *præſeſt*. Nam, *præſto*, vix locum hic habet. Sed cum in iudicio, ſi reus prædem poſceretur, amiciſſimus qui erat, & certiſſimus, neque detrectabat præeſſe, reſpondebat, præs: & quod ad vocem magiſtratus, an præs eſſet, reddebatur illud, præſeſt; ob id ſcilicet hic Phædria, ad illum morem iudiciorum reſpiciens, præſeſt, inquit. Feſtus: *Præs eſt is, qui populo ſe obligat, interrogatusque a magiſtratu, ſi præs ſit, ille reſpondet, præs.* Varro de lingua latina libr. 5. *Is quoque præs qui a magiſtratu interrogatus, in publicum vt præs ſiet, a quo & cum reſpondet, dicit præs.* Sic enim legendum: non, *interrogatus vt præſtet.* Hac fabula ſupra:

Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt: *Act.1.Scen.3*

Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.

D. Hic in noxia eſt, ille ad dicendam cauſſam adeſt:

Cum ille eſt, hic præſeſt: tradunt operas mutuas.

Sic enim ſcribendum: quippe de iudicio loquitur, & cauſſæ dictione. Prædes, inquit, inuicem fiunt. Plautus Perſa:

Abi in malam rem. Pag. *at tu domum. nam ibi tibi parata præſto eſt.*

S. Vadatur hic me. P. vtinam vades deſint, in carcere vt ſis.

Cui dubium eſſe poſſit, quin legendum ſit: *nam ibi tibi parata præs eſt.* Quod enim de præde dixerat Pægnium, ſubiecit Sagariſtio de vade; & quid refert, inquit, domi mihi malam rem prædem eſſe, quæ hic me vadetur? Eleganter Auſonius de dictis ſeptem ſapientium: *ſponde; noxa præſ ſit.* Eadem:

Quid faciam? vnde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer, *Act.3.Sce.3.*

Cui minus nihilo eſt? videtur huic ſcripturæ ſtabiliendæ eſſe, quod Varro ſcribit libr. 4. de lingua latina: *Pauper a paulo lare. Miſer, a minus, cui, cum opus eſt, minus nullo eſt.* vbi videri poſſet reſtituendum, *minus nihilo eſt*: niſi verius foret vtrobique *hillo*:

——— *vnde ego nunc tam ſubito huic argentum inueniam miſer,*

Cui minus hillo eſt? Poſtea: *Act.5.Sce.1.*

Noſtrapte culpa facimus, vt malis expediat eſſe,

Dum nimium dici nos bonos ſtudemus, & benignos.

Ita fugias, ne præter caſam, quod aiunt.

Ita legunt, facilius illud, quam explicant. Nam æſtum interpretum veterum commentaria eorum loquuntur. Non dubito autem quin Terentii ſit, quod in Bruniano inuenitur: ne *præter caſſam*: quod interpretes pro *caſa* acceperunt, cum verius eſſet: *capſa*. Pleriſque enim verbis hoc quoque dabant auribus, vt priorem conſonantem poſteriori conformarent: quod in compoſitione *Caſſa, pro capſa, euphonia caſſa.*

multarum vocum apparet. Neque autem de furibus locum accipio; sed de seruis fugitiuis: quos prouerbio monebant, ne ita fugerent, vt capsam relinquerent. Sine enim sarcinula, sine viatico fugere, quid aliud est quam in extremam miseriam se inducere? Itaque supra Geta: —— *Nam absque eo esset,*

Recte ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam:

Aliquid conuasassem, atque hinc me conicerem protinam in pedes.

Ibidem:

Ita faciam, vt frater censuit, vxorem huc eius adducam,

Cum ista vt loquatur. tu Geta abi; prænuntia hanc venturam.

Prorsus scribendum: *Tum Geta i pra, nuntia hanc venturam.* Eunucho:

Sed Thais exit. Th. abi: præcurre, vt sint domi parata.

Emendandum: *i pra, cura vt sint domi Parata.* Ibidem Phormionis:

Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsura soluis

Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt.

Brunianus: *in diem abit: plagæ crudescunt.* Recte. *Abit*, pro, *abiit*, semper dixisse Terentium, Probus notauit. *Pugna crudescit*, multi dixerunt. Vergilius:

Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor

Sidera: deiecta crudescit pugna Camilla: Et in 7.

Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,

Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnæ.

Et hic quidem eo magis probandum, quod, qui versura soluit, eius ipso spatio velut crudescunt vulnera. Ibidem:

Nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo.

Nequid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

Pugnat cum re oratio. Nam neque Phormio conuenturus puellam erat; neque si conueniret, quicquam dicturus, quo ea augeretur: consolaturus magis, & errorem inspe ei erepturus. Itaque scribendo: *ne quid vereatur Phormionem, aut senis orationem.* Nam etiam in vulgata scriptura numeri hærent. Senem, Demiphonem dicit. Hoc placet, præ quam vt scribatur: *aut amiæ orationem.* *Amiæ*, esset Nausistrata. sed & numeri repudiant, neq; tam verisimile est illo loco:

Act. 4. Sc. 5. —— *Quid tua, malum, id refert? Ch. magni Demipho.*

D. Non sat tuum te officium fecisse, si non fama approbat?

Ch. *Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne eiectam prædicet.* Sic distinguunt, cum ratio tamen contra sit. Nam, qui quærerat, Demipho sibi ipsi caussam reddit. Ob id enim Chremetis, referebat, quia non sat est, fecisse officium, si fama improbet: quod qui neget, idem nihili faciat, si eiectam prædicet. Ita interstinguendæ sunt personæ:

—— Ch. *Magni Demipho:*

Non sat tuum te officium fecisse, si non fama approbat.
Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne eiectam prædicet.
De. *Idem ego istuc facere possum.* Male collocatæ etiam personæ sub finem fabulæ:

Vxorem duxit. N. mi homo, dij melius duint.
P. Sic factum est. N. perij misera. P. & inde filiam
Suscepit iam vnam, dum tu dormis. Ch. quid agimus? Scen. vlt.
N. Proh dij immortales, facinus indignum, & malum.
P. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?

Illa verba; *hoc actum est*; Phormioni tribuunt, cum sint ipsius Chremetis, qui post exclamationem illam vxoris ad indignitatem rei, consternatus; *actum est*, inquit, id est, *perij*. Nam vox, *hoc*, inculcata est, & delenda. Sic Eunucho vetus interpretum distinctio non placet, illo loco:

——Hunc pro mœcho postea Act. 5. Sc. 4.
Comprehendere intus, & constrinxere. L. occidi.
P. Audaciam meretricum specta. L. nunquid est
Aliud

Coloniensis omnia hæc sub vna Lachis persona: *occidi: Audaciam meretricum specta*: vt sibi illa dicat Laches, nota figura. & melius est. Sed in Phormione lubet paucula etiam libare; inter quæ leniusculum sit:

Etiamne vt a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercule satius est. Rectum: *emori hercle suauius est*: quomodo in Bruniano illa:

Vtcissim partes tuas acturus est. A. quas? P. vt fugitet patrem: Act. 5. Sc. 1.
Te suam rogauit rursum vt ageres caussam, vt pro se diceres.

inepta scriptura est, & putida. namque in priore membro tantundem est, & amplius etiam, quam in posteriore. *Rogauit, vt ageres suam caussam*: amplius dicere non potuit: quorsum ergo illud: *vt pro se diceres.* neque respondent inuicem membra: *tuas partes acturus est. te rogauit vt agas suam caussam*: sed *te rogauit vt agas suas partes*: quomodo reponendum est:

Te suas rogauit rursum vt ageres, caussam vt pro se diceres.

Supra paullo: *Nam aliquot hos sumam dies*: id ita dicitur, vt hoc Adelphis:

Ita quæso, quando hoc bene successit, hilare hunc sumamus diem. Ita enim scribendum. Male vulgo *hilarem*. *Hilare*, aduerbiũ: quod notant Charisius & Marcellus. Afranius Priuigno: Act. 2. Sce. 4.

——Et propter patruelem tuam
Vt constitit hilare anhelans, detecta coma.

Sumere diem, tanquam si cibus sit, *carpere lancinare*. Sic enim, sumere, proprie. Cicero: *Tantum cibi & potionis sumendum.* & alii. res enim vulgata. Varie hæc talia dodie Plautus, *Sepelire diem, excruciare, comburere*: Vergilius, *condere*: quod ibi quoque esse,

Act. 1. Scena. 2.

tanquam *sepelire*, notat Seruius. Iterum Phormione: —— *ad procatorem abeam, credo, qui mihi*

Sic oret: nunc amitte quaeso hunc: caeterum
Posthac si quicquam, nihil precor. tantummodo
Non addas: ubi ego hinc abiero, vel occidito. Lego:
—— *Tantummodo*
Non addas: ubi ego hinc abiero, vel occidito.

Additus, idem quod *infensus*. Vergilius: —— *Nec Teucris addita Iuno Vsquam aberit.* Seruius notat, verbum antiquorum esse & vsum etiam Lucilium, ac Plautum. Versus quidem is Plauti Aulularia est:

Quos si Argus seruet, qui oculeus totus fuit,
Quem quondam Ioni Iuno custodem addidit,
Is nunquam seruet. Caeterum ex hoc loco Seruii, qui notat, *additus* esse, *inimicus*; & ex Nonio in *Peruicus*, repono:
Quem si Argus seruet, qui oculeus totus fuit,
Is qui quondam peruicus Ioni additus.

Hoc propius esset ad sententiam Seruii: sed in Nonio est vox, *custodem*. Ita verius foret:

Hoc deterius est.

Is qui quondam Ioni custos peruicus additus.

Ergo, *addere*, hic est, *malum dare*. Sed & in verberibus proprie dicitur. Liuius de supplicio Tauteae Campani: *Adde virgas viro forti.* Ibidem:

Act. 1. Sce. 2.

Puer heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

Versus claudus: quem restituit lib. Coron: *nemon' huc procedit.*

Act. 1. Scen. 3

Infra:

Nunc prior adi tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. Idem recte: *in subsidiis hic ero.*

Qui enim succenturiantur, in subsidiis sunt. Et voluisse illum secundam aciem dicere, de illis verbis capessas: *si quid deficies.* Neque enim quisquam tam rudis esse historiarum potest, quin sciat, quae deficientibus primis submittitur acies, *subsidia* dici, non *insidias*. Infra etiam locus mendosissimus:

Quot me censes homines iam deuerberauisse usque ad necem,
Hospites? tum ciues quo magis noui, tanto saepius. imo vero: *quo saepius tanto noui magis.* Hoc enim dicit, cum iam tam multos homines deuerberauisse, impune sibi fuerit, etiam imperito, & minus callido, nihil iam veteratori periculi metuendum. Ibidem:

—— *cum ille & cura, & sumtu absumitur:*

Act. 2. Scen. 1.

Dum tibi fit, quod placeat. Rectum: *dum tibi sit*: vt Eunucho:

Quando illud, quod tu das, exspectat atque amat,
Iam dudum amat te: iam dudum illi facile fit

Act. 4. Scen. 2.

Quod doleas. Simile infra: *at at te, Phaedria*
Pater venit. sed quid pertimui autem? belluas
An quia quos fallam, pro vno duo sunt mihi dati?

Com-

Commedius esse opinor duplici spe vtier.
Petam hinc, vnde a primo institui: is si dat, sat est:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hospitem. Act.2.Sce.2.

Legendum: *si ab hoc nihil fuat.* Eadem fabula:

At quem virum? quem ego viderim vita optimum.
G. *Videas te atq; illum, vt narras.* P. *in malam crucem.*

Lego:

Videas ted, illum vt narras. P. *malam crucem.*

Formula hæc est ex antiquitate, *videas te*, pro, *cogita vide, quid dicas, quid agas.* Contraria; *me vide*, pro, mihi curam illam relinquito:

Hæc fient. An. *vt modo fiant.* C. *fient: me vide.*

Hoc quidem dicere Getam Phormionis responsio arguit. Nam interpretes veteres, qui vulgatam lectionem agnoscunt, quid sani adferunt? sex, septem interpretationes diuorsas, tam dissidentes menti Terentii, quam sibi ipsi. Quid verbis opus est? si vna e tam multis est, quam non refellant Phormionis verba vincor errare. Eadem: Act. 5. Scen. 4.

Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit:
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis.

Non paullo rectius Brunianus: *euoluere ex his tricis.*

Tricæ quibus pullorum pedes impediuntur: eædemque euolui, & inuoluere proprie dicuntur. Adiuuat prior versus: *cura sese expediuit.* de eadem enim re domestica vocabula sunt, *impedire expedire.* ita manet in translatione. Neque adeo de turbis optime dicitur, *euoluere*: sed, *emergere, effugere, eripere se*: Sumam operam porro. Adelphis:

Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quomodo Act.4.Scen.3.
Suspiciosi. In Bruniano est: *res sunt minus abundæ.* lego: *abundæ.* Gellius lib 1.cap.2. *Atque ibi tunc cum essemus apud eü in villa cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere auctumni flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda, lucorum vmbra ingentium, longis ambulacris & mollibus aedium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus.* Longius abest a mēte Terētii, *secundæ*, quam, *abundæ*. Tenuiores enim propter impotentiam suam se negligi putant, etiam rebus, vt in sua fortuna, secundis. Neque enim pugnant, pauperem esse &, rebus secundis non agere. Meiosis est de industria Hegionis; *res minus abundæ*, pro, *res paupercula.* Eunucho: Act 2 Scen 3.

An id flagitium est si in domo meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramq; adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis.
Nunc referam gratiam. Ex illo libro lego: *Adolescentiam habent despicuam.* Quam scripturam amicis meis ex vestigiis literarum probaui. etiam eam poscunt numeri: & hac forma est, *conspi-*

aut aliquid facere denique. Ita v. Venetus; & eodem modo citatur Phorm. act. 1. Sc. 2. vulgo in illo, *ferre*, vis est & contentio, mihi in, *aliquid.* Video te fodere, aut arare, aut, si horum neutrum, aliquid facere tandem. Aliter si scriberetur, illud *denique* ad sequentem versum spectaret: quod & Cicero. 1. de finibus, & interpres vetus Phormione, manifeste ac diserte cum præcedentibus iungunt. At viri docti mirantur, & Ciceronem, si diis placet, memoria lapsum arbitrantur. Sane, si, ferre scripsisset Terentius, quia *facere*, scripsit, non potuit aliter quam, vt ei adderet, *denique* Tum demum enim ita collocatur *denique*, vt ad præcedētis respiciat cum in postremo verbo cohibentur, quæ præcesserunt. Heic qui alterutrum, aut arat, aut fodit, certe facit. at fert, non item. *Ferre*, autem deprauatum pro *facere*, etiam in epistol s Ciceronis, & in versibus Cæcilii apud Gellium:

Ferre ita me vxor forma & factis facit.

Rectum est: *Facere ita me v f. e. f. f.*

ac Plauti Epidico:

——*Si hercle ego illum semel prehendero,*
Nunquam irridere nos illum inultum sinam seruum hominem.
Quid illum ferre vis? qui tibi, cui diuitiæ domi maxumæ
Sunt, is numum nullum habet; nec sodali tuo in te copia est.

Non mihi persuadet Camerarius hanc emendationem, quin legam:

Nunquam irridere n. ill. i. s. s hominem.
CH. *quid illum facere vis?* St, *quid tibi, cui diuitiæ. d. m.*
Sunt, is n n. h.

Quid, pro *quid* hoc enim antiquarium est. Vt autem relatiuum cum pronomine concordet, priscæ id quoque etiam elegantiæ. *Tibi cui sunt diuitiæ, nullum numum habes.* Non longe Heautontimorumeno.

Si nihil mali esset, iam heic adessent. Clit. *iam aderunt.* Clin. *quando istuc iam erit?*
Clit. *Non cogitas hinc longule abesse? & nosti mulierum moras:*
Dum moliuntur, dum comantur, annus est.

Primo versu in editis: *quando istuc erit?* omisso, *iam*. quod in l. v. Stanæi est. multum eo detracto de elegantia deperit. altero, *mores mulierum*, in vulgatis: qua deprauatione interiit ipsum illud, quod dicere vult, prouerbium. Id erat autem, *Mora mulierum.* Milite glorios.

Mulier profecto nata est ex ipsa mora
Nam quæuis alia quæ mora est æqua mora,
Minor ea videtur, quam quæ propter mulierem est.

vbi medio versu, *mora*, longa priore, idem quod *stulta*, est: quamuis alios non ita accipere sciam. Paucos vidi v. l. in quibus nō hoc modo esset; *& nosti mulierum mores.* Ita numeri ipsi hanc emendationem

ditionem inuitant. nosti, inquit, prouerbium, *Mora mulierum.* Deinde in his verbis: *Dum moliuntur, annus est*; alii nodum in scirpo fere quærunt. *Moliendi* autem verbo ita Lucilius vtitur quoque:

—— molimur subducimur. & Cæcilius:

Lætitia me mobilitat, mæror molitur meis.

Molimenta mulierum eleganter exprimit: quod verbum a moliendo est. Iustinus initio 9. *In Græciam Philippus cum venisset, sollicitatus paucarum ciuitatum direptione, & præda modicarum vrbium, quanta opes vniuersarum essent, animo prospiciens; bellum toti Græcia inferre statuit: ad cuius emolumentum egregie pertinere ratus.* restituo: *ad cuius molimentum.* Varro libr. 3. de re Rustica: *Nec de cocleis ac glirobus quæro, quod reliquum est: neque enim magnum emolumentum esse potest.* Ita cum sit in omnibus etiam in scriptis libris, emendandum tamen: *neq; enim magnum molimentum esse potest*; quo præter Sisennam, & Liuium, ac Iulium Cæsarem in primo de bello Gallico; fallor? an etiam Lucretius vsus est: Lib. 4.

Huc accedit item, quare queat id magis esse.
Hæc quoque res adiumento, motuq; iuuatur.

Quem posteriorem versum Lambinus obelisco configit. Nam quod in veteribus cod. omnibus reperitur, Lambinus vnus pro sexcentis codicibus est. Cæterum, legebam:

Huc accedit item quare queat id magis esse,
Hæc quoq; res; molimento, motuq; iuuatur.

Cum enim anelli rarior aer factus est a fronte, & locus inanitus & facefactus, vt inquit, aer a tergo protelo pellito molitur. Hanc coniecturam probabilem arbitrabar. *Molimentum*, enim vox non intelligebatur: quæ huic proximæ erant, in quas plerũque ea corrumpitur, *emolumentum, monimentum*, in versum non quadrabant. Etiam cõiiciebam: *id iumento motuq; iuuatur. Iumẽtum*, enim quoduis vectabulum, & quecũque res proripitur. Gellius libr 20. Cap. 1 Sed iam regrediamur ad Terentium Heauton:

—— tuo alius si licet, tibi non licet. Act. 4: Scena. 4.
Omnes te in lauta, & bene aucta parte putant.

Recte Brunianus, & alii: *te in lauta, & bene vncta parte putant. Bene auctares*, ea est, quæ per fas creuit, nullius iniuria. At hoc hic non vult Syrus: sed Menedemum in ampla & bona re esse; vt possit mutuum reddere. Vnctam rem dicebant eandem, quam lautam Catullus in Mamurram:

Quis hoc potest videre, quis potest pati,
Nisi impudicus, & vorax, & helluo;
Mamurram habere, quod comata Gallia
Habebat vnctum, & vltima Britannia? Item:
Quid hunc, malum, fouetis? aut quid hic potest,

Nisi

Nisi uncta deuorare patrimonia?

Iam, *uncta*, legendum apud Terentium, vincit illa vox, *lauta*. Hæc enim ita coniungi solent Phormione:

Tene asymbolum venire, unctum, atq; lautum e balneis. Vnctum, autem vbi eam iniuriam aliquibus saltem libris ab illo, *auctum*, non acceperit, vix vnquam est Propert. lib. 4. elegia vltima:

Et serie fulcite genus. mihi cymba volenti
Soluitur aucturis tot mea fata malis.

Varie hunc versum torquent. mihi placebat: *vincturis tot mea fata meis*. Et, *uncturis*, quidem postea in codice Posthii reperi. vngebantur mortui proximorum manibus. Itaque Cornelia post commemoratos cognatos suos & liberos admonitos, quibus rebus nouercæ placere possent; quod ad me attinet, non inuita, inquit, morior, quando vos superstites relinquo. *Fata*, pro cadauere, aut reliquiis, sæpissime Propertius: vt lib. 2.

Illa sepultura fata beata tua. Et:
Tu quoq; si quando venies ad fata, memento
Hoc iter, ad lapides cana veni memores.

Et in primo:

An poteris siccis mea fata reponere ocellis?
Ossaq; nulla tuo nostra tenere sinu?

Ita ergo de hoc Propertii loco censebam. Deinde verebar, ne Propertius scripsisset: *Vncturis tot mea fata bonis*: quod qui sententiæ non conuenire putarent, reposuisse, *malis*. Boni dicebantur, qui funus curarent.

Tarquinij corpus bona femina lauit, & vnxit. De his plus satis Terentius Adelphis:

Act. 2. Sce. 2. *Seni animam primum exstinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:*
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis?
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi eriperem oculos.

Si, vt irati seruuli, conturbatam orationem putabimus, non male hoc; *capite primum in terram statuerem*: alioquin non est quin vitium subsit. Sed & hic quoque durum est, præcedere, *primum*: nihil sequi: & profecto, *primum*, & *pronum* plerunque ita mutata sunt. ita enim repono: *& capite pronum in terram statuerem*. Apud Lucretium, *pronum*, *primum*, *prumum*, quas turbas inuicem dederint, notum est, quibus Lucretianorum interpretum commentarii noti sunt. lib. 6.

Nocturnumque recens exstinctum lumen vbi acri
Nidore offendit nares, consopit ibidem

Concidere

Concidere vt primos qui morbo mittere sueuit.

Aristarchus noster posteriorem versum inducit, & suum supponit. Scilicet, hoc est Lucretium emendare. Legendum autem:

———————— consopit ibidem

Concidere: vt pronos qui morbus mittere sueuit.

Describit enim morbum comitialem, qui pronos terrę affligit. Sed fugit Lambinum forma illa, *consopit concidere*, pro, *consopiendo cogit concidere*. Cornelius Tacitus histor. lib. 2 *Terrore & propria vi Crispus incubuerat delatorem fratris superuertere. Incubuerat peruertere*, incubuerat vt peruerteret. Idem: *Cunctantem super tantare Flauium Sabinum Triaria L. Vitellij uxor, vltra feminam ferox, terruit e periculo principis famam clementia affectare.* Vergilius Culice:

——— & in fessos requiem dare comparat artus.

Item:

Riuum propter aqua viridi sub fronde latentem.

Conformare locum capit impiger. Quod autem eodem loco Lucretius addit:

Castoreoque graui mulier sopita quiescit:

eodem modo, *graue castoreum*, dixit Varro Quinquatribus: *Quid medico mihi est opus, nempe tuo absynthium vt bibam, grauem & castoreum liuemque robur:* in quo tamen exemplo nugator Nonius, *grauem*, ad *absynthium* refert, & id dici masculino genere putat. Eadem fabula:

Illum diligunt: apud illum sunt ambo; ego desertus sum: Act. 5. Sce. 4.

Illum, vt viuat, optant; meam autem mortem ea spectant scilicet.

Omnino restituendum: *exspectant, ilicet:* & liceat hic multa verba facere, cui consilium sit verba dare velle. Heautont. Act. 3. Sce. 1.

Aut ego profecto ingenio egregie ad miseriam

Natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio

Dici. Certum est, scripsisse Terentium:

Aut ego profecto genio egregio ad miseriam natus sum.

Genium infantibus, cum nascerētur, præficiebant: atq; is deus a genendo dicitur: quem vt quisque habuisset, cum nasceretur, ita postea vitam viuere. Plautus Bacchidibus:

Petulans, proteruo, iracundo animo, indomito, incogitato, Scen. cuius

Sine modo, & modestia sum, sine bono iure atque honore: hoc idem

Incredibilis, imposq; animi, inamabilis, illepidus viuo; initium.

Maleuolente ingenio natus. Scribo: *Maleuolente Genio natus.*

Hac ipsa Comœdia Terentius:

———————— Syre, vix suffero.

Hoccine? me miserum non licere meo modo ingenio frui? Act. 2. Sc. 3.

Ita legunt omnes, & , *modo*, aduerbium esse putant. Ceterum non ita Terentius; sed hoc modo potius: *non licere meo modo*

genio frui. *Modo*, nomen est. *Suo modo aliquid facere*, est, *obtemperare libidini: vt sibi rectum videatur, sic facere*. Menæchmis:

Sem. Nulla est voluptas. *Molestus ne sis: non tuo hoc fiet modo*. Eunucho:

——— vide vt otiosus sit, si diis placet.

Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo. Phormione:

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

Vlcisci. *Genio frui*, sciunt omnes, esse, *cupiditati suæ indulgere*: vt contra, *fraudare genium*. Paullo ante sic emendabamus: *Meam autem mortem exspectant Ilicet*. Addam nunc, simillimum mendum esse Phormione:

Act.4. Scé.3. *——— An legibus*

Daturum pœnas dices, si illam eiecerit?

Iam id exploratum est: e.a, sudabis: Scribendum: *an legibus*

Daturum pœnas elicet, iam si eiecerit?

Illa quidem ellipsis: *an legibus daturum pœnas?* elegans est, & comica: & corrumpendo loco fuit. Sic autem Brunii. & Stanæi l.v. Plautus Persa.

Par pari respondes dicto abi iã, quando ita certa res est. Emendo:

Act.1. Scé.2. *Par pari respondes. elico abi iam*. Phormione:

In quo hæc discebat ludo. ex aduersum elico

Tonstrina erat.

Pessime meriti sunt de hoc loco, qui vulgarunt, *ei loco*. Vt enim taceam antiquos codices, ne vetus interpres omisit quidem, *elico*, in vetustis fuisse. *Elico* & *ilico*, eo vel illo loco. Quod autem sæpe dicimus pleraque Terentiana ab istis magistris parum intelligi; quæso an quid nimium facimus? etiam hoc ipso loco scribunt: *iam id exploratum est. eia sudabis satis*: & *exploratum est*, interpretantur, *certum est*, vel, vt Cicero loquitur, *firmum & stabile est*. Sed meliores libri, in iis Coloniensis, qui in Bibliotheca publica fuit. *iam id explorandum est*, neque id significat; *perquirendum, inuestigandum est*; sed, *ploratu commiserando & quibus aliis oratores solent, apud iudicem impetrandum*. Iustum & obuium erat, *exorandum est*. verum amplius maluit, *explorandum est*. Ponamus inquit, pœnas daturum. Miserum te, qui hoc apud iudicem explo-

Act.4. Sc.4. rabis, cum quidem rem ceperis cum eo homine. Eadẽ Phormione:

Spatium quidem tandem apparandi nuptias,

Vocandi, sacrificandi dabitur paullulum:

Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt.

Id ille istis reddet. A. quamobrem, aut quid dicet?

Quis culpet? sed vetus Brunianus: *quamobrem, aut quid dicis?* optime: & si minus credis, vide editionem Moguntinam Gruningeri, qua vsum Riuium quoque video In ea hanc quoq; scripturam reperies. Notum illud Ciceronis, & Iureconsultorum, *dicis ergo facere* pro, *in speciem facere*. Eodẽ modo Terentius, quare, inquit, reddet, aut quid dicis? vbi *dicis*, nomẽ est gignẽdi casus.

sed

sed quod alium vllum finem non capiat: hoc est, *quid simulabitur? quid prætextum erit?* Eadem fabula: *Act.3.Sce.3.*

Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adiutorem dari.

P. Præsto est: audacissime oneris quiduis impone.

Melius: *præsest.* Nam, *præsto*, vix locum hic habet. Sed cum in iudicio, si reus prædem polliceretur, amicissimus qui erat, & certissimus, neque detrectabat præsesse, respondebat, præs: & quod ad vocem magistratus, an præs esset, reddebatur illud, præsest; ob id scilicet hic Phædria, ad illum morem iudiciorum respiciens, præsest, inquit. Festus: *Præs est is, qui populo se obligat, interrogatusque a magistratu, si præs sit, ille respondet, præs.* Varro de lingua latina libr. 5. *Isque præs qui a magistratu interrogatus, in publicum vt præs siet, a quo & cum respondet, dicit præs.* Sic enim legendum: non, *interrogatus vt præstet.* Hac fabula supra:

Ecce autem similia omnia: omnes congruunt: *Act.1.Scen.3.*

Vnum cognoris, omnes noris. P. haud ita est.

D. Hic in noxia est, ille ad dicendam caussam adest:

Cum ille est, hic præsest: tradunt operas mutuas.

Sic enim scribendum: quippe de iudicio loquitur, & caussæ dictione. Prædes, inquit, inuicem fiunt. Plautus Persa:

Abi in malam rem. Pag. at tu domum. nam ibi tibi parata præsto est.

S. Vadatur hic me. P. vtinam vades desint, in carcere vt sis.

Cui dubium esse possit, quin legendum sit: *nam ibi tibi parata præs est.* Quod enim de præde dixerat Pægnium, subiecit Sagaristio de vade; & quid refert, inquit, domi mihi malam rem prædem esse, quæ hic me vadetur? Eleganter Ausonius de dictis septem sapientium: *sponde, noxa præsto.* Eadem:

Quid faciam? vnde ego nunc tam subito huic argentum inueniam miser, *Act.3.Sce.3.*

Cui minus nihilo est? videtur huic scripturæ stabiliendæ esse, quod Varro scribit libr. 4. de lingua latina: *Pauper a paulo lare. Miser, a minus, cui, cum opus est, minus nullo est.* vbi videri posset restituendum, *minus nihilo est:* nisi verius foret vtrobique *hillo*:

——— *vnde ego nunc tam subito huic argentum inueniam miser,*

Cui minus hillo est? Postea: *Act.5.Sce.2.*

Nostrapte culpa facimus, vt malis expediat esse,

Dum nimium dici nos bonos studemus, & benignos.

Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt.

Ita legunt, facilius illud, quam explicant. Nam æstum interpretum veterum commentaria eorum loquuntur. Non dubito autem quin Terentii sit, quod in Bruniano inuenitur: ne *præter cassam*: quod interpretes pro *casa* acceperunt, cum verius esset: *capsa.* Plerique enim verbis hoc quoque dabant auribus, vt priorem consonantem posteriori conformarent: quod in compositione *Cassa, pro capsa, euphonia cassa.*

multarum vocum apparet. Neque autem de furibus locum accipio; sed de seruis fugitiuis: quos prouerbio monebant, ne ita fugerent, vt capsam relinquerent. Sine enim sarcinula, sine viatico fugere, quid aliud est quam in extremam miseriam se induere? Itaque supra Geta: ——— *Nam absque eo esset,*

Recte ego mihi vidissem, & senis essem vltus iracundiam:
Aliquid conuasassem, atque hinc me coniicerem protinam in pedes.

Ibidem:

Ita faciam, vt frater censuit, vxorem huc eius adducam,
Cum ista vt loquatur. tu Geta abi, praenuntia hanc venturam.

Prorsus scribendum: *Tum Geta i prae, nuntia hanc venturam.* Eunucho:

Sed Thais exit. Th. abi: praecurre, vt sint domi parata.

Emendandum: *i prae, cura vt sint domi parata.* Ibidem Phormionis:

Quid fiet? in eodem luto haesitas: vorsura solues
Geta: praesens quod fuerat malum, in diem abiit: plagae crescunt.

Brunianus: *in diem abit: plagae crudescunt.* Recte. *Abit*, pro, *abiit*, semper dixisse Terentium, Probus notauit. *Pugna crudescit*, multi dixerunt. Vergilius:

Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor
Sidera: deiecta crudescit pugna Camilla: Et in 7.
Tam magis illa fremens, & tristibus effera flammis,
Quam magis effuso crudescunt sanguine pugnae.

Et hic quidem eo magis probandum, quod, qui versura soluit, eius ipso spatio velut crudescunt vulnera. Ibidem:

Nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

Pugnat cum re oratio. Nam neque Phormio conuenturus puellam erat; neque si conueniret, quicquam dicturus, quo ea angeretur: consolaturus magis, & errorem inscitiae excepturus. Itaque scribendum: *ne quid vereatur Phormionem, aut senis orationem.* Nam etiam in vulgata scriptura numeri haerent. Senem, Demiphonem dicit. Hoc placet, prae quam vt scribatur: *aut anus orationem.* Anus, esset Nausistrata. sed & numeri repudiant, neque tam verisimile est. illo loco:

A.S. 4. Sc. 5. ——— *Quid tua, malum, id refert?* Ch. *magni Demipho.*
D. *Non sat tuum te officium fecisse, si non fama approbat?*
Ch. *Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne eiectam praedicet.* Sic distinguunt, cum ratio tamen contra sit. Nam. qui quaesierat, Demipho sibi ipsi caussam reddit. Ob id enim Chremetis, referebat, quia non sat est, fecisse officium, si fama improbet: quod qui neget, idem nihil faciat, si eiectam praedicet. Ita interstinguendae sunt personae:

——— Ch. *Magni Demipho:*

Non sat tuum te officium fecisse, si non fama approbat.
Velo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne eiectam prædicet.
De. *Idem ego istuc facere possum.* Male collocatæ etiam personæ sub finem fabulæ:

Vxorem duxit. N. *mi homo, dij melius duint.*
P. *Sic factum est.* N. *perij misera.* P. *& inde filiam*
Suscepit iam vnam, dum tu dormis. Ch. *quid agimus?* Scen. vlt.
N. *Proh dij immortales, facinus indignum, & malum.*
P. *Hoc actum est.* N. *an quicquam hodie est factum indignius?*

Illa verba; *hoc actum est*; Phormioni tribuunt, cum sint ipsius Chremetis, qui post exclamationem illam vxoris ad indignitatem rei, consternatus; *actum est*, inquit, id est, *perij*. Nam vox, *hoc*, inculcata est, & delenda. Sic Eunucho vetus interpretum distinctio non placet, illo loco:

—— *Hunc pro mœcho postea* Act. 5. Sc. 4.
Comprehendere intus, & constrinxere L. *occidi.*
P. *Audaciam meretricum specta.* L. *nunquid est*

Aliud Coloniensis omnia hæc sub vna Lachis persona: *occidi: Audaciam meretricum specta*: vt sibi illa dicat Laches, nota figura. & melius est. Sed in Phormione lubet paucula etiam libare; inter quæ leniusculum sit:

Hiscine vt a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens? emori hercule satius est. Rectum: *emori hercle suauius est*: quomodo in Bruniano illa:

Vicissim partes tuas acturus est. A. *quas?* P. *vt fugitet patrem:* Act. 5. Sc. 1.
Te suam rogauit rursum vt ageres caussam, vt pro se diceres.

inepta scriptura est, & putida. namque in priore membro tantundem est, & amplius etiam, quam in posteriore. *Rogauit, vt ageres suam caussam*: amplius dicere non potuit: quorsum ergo illud: *vt pro se diceres.* neque respondent inuicem membra: *tuas partes acturus est te rogauit vt agas suam caussam*: sed *te rogauit vt agas suas partes*: quomodo reponendum est:

Te suas rogauit rursum vt ageres, caussam vt pro se diceres.

Supra paullo: *Nam aliquot hos sumam dies*: id ita dicitur, vt hoc Adelphis:

Ita quæso, quando hoc bene successit, hilare hunc sumamus diem. Act. 2. Sce. 4. Ita enim scribendum. Male vulgo *hilarem*. *Hilare*, aduerbiũ: quod notant Charisius & Marcellus. Afranius Priuigno:

—— *Et propter patruelem tuam*
Vt constitit hilare anhelans, desecta coma.

Sumere diem, tanquam si cibus sit, *carpere lancinare*. Sic enim, sumere, proprie. Cicero: *Tantum cibi & potionis sumendum.* & alii. res enim vulgata. Varie hæc talia dedit Plautus, *Sepelire diem, excruciare, comburere*: Vergilius, *condere*: quod ibi quoque esse,

Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde a primo institui: is si dat, sat est:
Si ab hoc nihil fiat, tum hunc adoriar hospitem. Act.2.Sce.2.
Legendum: *si ab hoc nihil fuat.* Eadem fabula:
At quem virum? quem ego viderim vita optimum.
G. *Videas te atq; illum, ut narras.* P. *in malam crucem.*
Lego:
Videas ted, illum ut narras. P. *malam crucem.*
Formula hæc est ex antiquitate, *videas te*, pro, *cogita vide, quid dicas, quid agas.* Contraria; *me vide*, pro, mihi curam illam relinquito:
Hæc fient. An. *ut modo fiant.* C. *fient: me vide.*
Hoc quidem dicere Getam Phormionis responsio arguit. Nam interpretes veteres, qui vulgatam lectionem agnoscunt, quid sani adferunt? sex, septem interpretationes diuorsas, tam dissidentes menti Terentii, quam sibi ipsi. Quid verbis opus est? si vna e tam multis est, quam non refellant Phormionis verba vincor errare. Eadem: Act. 5. Scen. 4.
Hic simul argentum repperit, cura sese expediuit:
Ego nullo possum remedio me euoluere ex his turbis.
Non paullo rectius Brunianus: *euoluere ex his tricis.*
Tricæ quibus pullorum pedes impediuntur: eædemque euolui, & inuoluere proprie dicuntur. Adiuuat prior versus: *cura sese expediuit.* de eadem enim re domestica vocabula sunt, *impedire expedire.* ita manet in translatione. Neque adeo de turbis optime dicitur, *euoluere*: sed, *eximere, effugere, eripere se*: Sumam operam porro. Adelphis:
Omnes quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quomodo Act. 4. Scen. 3.
Suspiciosi. In Bruniano est: *res sunt minus abundæ* lego: *abundæ.* Gellius lib 1. cap. 2. *Atque ibi tunc cum essemus apud eũ in villa cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere auctumni flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda, lucorum umbra ingentium, longis ambulacris & mollibus ædium positum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus.* Longius abest a mẽte Terẽtii, *secundæ*, quam, *abundæ.* Tenuiores enim propter impotentiam suam se negligi putant, etiam rebus, vt in sua fortuna, secundis. Neque enim pugnant, pauperem esse &, rebus secundis non agere. Meiosis est de industria Hegionis; *res minus abundæ*, pro, *res pauper, cula.* Eunucho: Act 2. Scen 3.
An id flagitium est si in domo meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramq; adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam. Ex illo libro lego: *Adolescentiam habent despicuam.* Quam scripturam amicis meis ex vestigiis literarum probaui, etiam eam poscunt numeri: & hac forma est, *conspi-*

cua. Quid enim caussæ sit, cur alterum altero magis dicatur? Vt ergo, *conspicuus honos, virtus conspicua*; ita, *amor despicuus*, si scriptum librum audis. Heautont.

Act. 5. Sce. 4. *Si vnquam vllum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi Fuerim*. Multa ille liber omittit, & rectius repræsentat: *Sid vnquam fuit mater, ego cum voluptati tibi fuerim*.

EMENDATVS ITEM TERENTIVS.

CL. V.

IACOBO CAMPIO, I.V. DOCTORI, Decano & Officiali Bonnensi.

VIdeo quid agas, Campi. Decimus hic mensis, postquam a te abiimus: neque interea verbum ad me. At enim templum, tribunal, aduocationes: & quæ tres homines onerare solent, in vnius humeris. Audio: sed, somnus, prandium, spatia illa in area ante cœnam post, fabulæ, quid? hæc etiam sunt templum, tribunal, aduocationes? Tū tu igitur epistolas nullas scribis, si nullam horam vacas? Credant istud, qui absurda omnia solent: nos stature caput non habemus. Non est illud occupatio: consilium est. Metuisti, si scripsisses, ne ego Spicilegia ad te mitterem: & tibi postridie funus amici ducerent. Sapienter: sed vides quorsum eualerit. Obsecrauisses me pro salute tua, fortasse pepercissem: qui vsque tacueris, quid aliud quam exitium tibi maturauisti? Atque etiam, vt scias, si tu incipias odisse me, ego amando potissimum vlciscar. & id satis sit, vt peccas. Hoc tu mali non pridem inuenisti: cum quidem ita tua me, auspicato proficiscentem, bonitas cœpit, tantum vt mihi de cetero, hoc omine bene augurarer. De eruditione Berchemio nostro iam credebam: esse te in paucis I. C.tis, qui bonam mentem amares, dissimilimum iis, apud quos maxima imperitia, scientia iuris appellatur: quibus per me quidem frui errore suo apud se licet, dum ne apud sapientes prosit, quod, vt sunt, esse stolidi videntur.

QVod omnes facimus, vt conuicia in librariorū inertiam increpemus; neque vlla nobis sine querela pagina impleatur; id me piget: qui (dicam vere) stomachum plane iam amisi. Et est tamen vt nullæ nimiæ, vel parum æquæ querelæ esse possint: quæ quidem istorum hominum imperitia, an negligentia fuit. Vel in vno verbo quot commissa? *verbum, verum, vtrum, v.rum*, promiscue exararunt, aut cuderunt. Adelphis:

Sc. 2. *Leb... ...: vnum hoc habeo, vide, si satis placet:*
Potius quam venias in periculum, Sannio;

Serues ne, an perdas totum; diuiduum face.

Heic dicam, quod non suspicaberis: nec multi accipient (sed multos cum dicebant olim, deteriores significabant) mendosum esse primum versum; & forte emendandum:

Labascit: virum hoc habeo. vide si satis p.

forma, quantum in tali sententia potest, elegantissima. Nam illa secum Syrus: *Habeo virum.* gaudet enim sibi, & lætatur, tactum a se lenonem, quem dolis suis redegerit, irretiuerit, constrinxerit. In simili Plautus: *Habeo*, inquit, *virum.* Et prouerbii faciem habet. nam Varro Menippæam scripsit hoc titulo, ἔχω σε, quam citat Nonius in voce *Torquis.* Mendum in eo Casina:

Vt ego hodie Casinam deosculabor: vt mihi
Bona multa faciam clam meam vxorem. CH. at at te,
Nunc pol ego demum in rectam redij semitam.
Hic ipsus Casinam deperit. St. abeo rus: iam
Hercle amplexari, iam osculari gestio.

Ita quidem etiam Camerarius edidit; & reliquit Lambinus. male sane. Scribendum enim continuata persona Chalini:

Hic ipsus Casinam deperit: habeo viros. St. iam.

de quo verbum non attinet dici. Vt enim illi ediderunt, sententia nulla, quæ ei loco faciat, subest: & ea veræ lectionis vestigia exstat in v. c. maxime in libro Clariss. Sambuci, vt vix vllæ meæ partes heic fuerint. Vna res obiecit errorem, quod spiritum omiserunt passim librarii, & *abeo*, scripserunt, quod volebant, *habeo*: nec vnquam in v. c. reperi aliter. Quod autem Terentius ait, *hoc virum* lepide ita facit. Solitum enim antiquis, per contemtum neutro articulo vti, vbi masculinum reliqua dictio posceret: & esse id comicum, tot eorum exempla vincunt. Vnum etiam mendosum Phormione v. c. Coloni. emaculat:

Non triumpho, ex nuptiis tuis, si nil nanciscar mali,
Ni etiam nunc me huius quærere caussa in malo iubeas crucem?

Ant. *Verum hoc dicit. hoc*, videlicet, *Geta.* Afranius Epistola:

Pulcre hoc incendi rogum, ardet tenetur, hoc sepulcro sepeli licet.

Hoc rogum, inquit, eodem exemplo: quamuis verba quidem mendosa sunt: *Pulcre hoc incendi rogum: ardet: tene tu: hoc sepulcro sepeli slicet.* vel, *ardet: tan ne fer: hoc s. s. slicet.* Tæniæ sepulcrorum sunt; quibus ea velantur. Cæcilius:

Sepulcrum plenum tæniarum, ita vt assolet. Verumtamen ex his emendationibus prior illa, prior est. Non tacebo posse interpungi: *hoc sepulcro sepeli.* N. *licet*, vt, *licet*, alterius personæ sit: quomodo quidem sexcentis locis apud Comicos vsurpatum inuenias pro eo, quod nunc vulgatur, *fiet.* aut, *faciam.* Quod autem Marcellus, *rogum.* neutro genere esse apud Afranium censuit; malam rem. Neque enim si neutri iungitur, figura quadam loquendi, ob id neutrum est; non hercle magis, quam, scelus, masculinum.

quia Terentius dixerit, *vbi ille scelus est, qui me perdidit?* Bene hæc ita disputantur, opinor: qui tamen a me Terentiani illius versus veram emendationem poscet, sic accipiet:

Labascit: hoc habet: vide, si satis placet.

Ne dubitare possis, audi. Gladiatorum vbi paria composita erant, si alteruter vulnus sustulisset, quod ad mortem esset; acclamabat aduersarius, sed & spectatores: *hoc habet*: idque deinde vsurpatum, cum quis ingenti fraude circumscriptus, aut tactus pecunia esset. Vergil. in XII.

——telóq; orantem multa trabali
Desuper altius equo grauiter ferit; atq; ita fatur:
Hoc habet: hæc magnis melior data victima diuis.

Terent. Andria:

Egomet continuo mecum: certe captus est:

Habet iusto scilicet ordine, vt primum captus sit: post deinde interfectus. sic heic quoque cùm dixisset quod leuius est: *timet. Iniec scrupulum homini*: grauius nunc, *labascit*, inquit: quod est vulneratorum, & ægre consistentium: tandem; *hoc habet*: tanquam quem plane confecerit. Seneca vtitur eo sæpe, more quodam suo, domestico Hercule Oetheo:

Habet: peractum est, fata se nostra explicant.
Habet: peractum est: quas petis pœnas dedit.
Habet: peractum est: quercus hanc sortem mihi
Fatidica quondam dederat.

Ita ergo Terentium scripsisse scio. confidenter, inquies: sed ego scio: neque enim Pyrrhonius sum. Plauti Mostellaria paucis ante annis in vitio latuit:

Hoc habet: reperi qui senem ducerem.

Tantum repertis dolis velut iam senem iugularit, *hoc habet*, inquit. Item Prudentius Psychomachia:

Tunc exarmata iugulum meretricis adacto
Transfigit gladio: calidos vomit illa vapores,
Sanguine concretos cœnoso: spiritus inde,
Sordibus exhalans, vicinas polluit auras.
Hoc habet, exclamat, victrix regina.

Vt minus iam mirum sit, delituisse in menda apud Terentium, quod apud alios quoque scriptores degenerauerat. Nam quod interpres vetus dissentire videtur, quisquam ne in commentariis vsque adeo hospes est, qui non sciat amplius quam quartata esse. hoc primum: deinde, inculcata a nugatoribus istis, quæ ipsi domi nata erant, mera monstra: nec minus in illorum copia, quam in veterum inopia incommodi acceptum. Non dicam iam, sexcentas interpretationes ridiculas esse & putidas: id dicam, quæ ad priscam lectionem conijciendam esse poterant, aut eiecta, aut, quod proximú est, ita verbis coacta, vel deprauata, vt præter Oedipum

loqui

loqui non cuiquam liceat. Iam, varia sunt exemplaria illorum commentariorum: & vidimus nos manu exarata multis locis auctiora, quibusdam vero etiam locis male mulcata. Sed suum cuique Ego scio inepte hæc ita scribi: *Vnum hoc habeo: vide si satis placet*: quod tamen vt omnibus probem, ne conabor quidē. Rursum indignum flagitium fit eodem loco:

Credo istbuc melius esse: verum ego nunquam adeo astutus fui, Act. 2. Scen.
Quin, quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
Sy. *Age, noui tuum animum: quasi iam vsquam tibi sint viginti minæ,*
Dum huic obsequare.

Primum, in *animum*, inquit intelligitur, *liberalem*: deinde ad hæc verba, *quasi iam vsquam tibi sint decem minæ*: adscribit enarrationem. *Quasi numero in aliquo ducas, & in aliqua æstimatione constituas: & non, si velis, penitus contemnas viginti minas, dummodo huic obsequi velis.* Quid quæris? tam inepte vtrumque, & seorsum quam cogitauit Terentius, vt putem, si quod præmium nugatoribus positum sit, id hunc ablaturum esse Sed induxit hominem deprauata scriptura: quæ procul dubio recta est:

Age noui tuum, Sannio: quasi iam v. t. s. v. m

Neque enim de animo & voluntate Syrus: sed de re & familia Sannionis. Ita autem loquitur Terentius Eunucho quoque:

Non cognosco vostrum tam superbum. Et Trinumo Plautus:
Meus natus me ad te misit, inter se atque vos
Affinitatem vt conciliarem & gratiam:
Tuam volt sororem ducere vxorem: & mihi
Sententia eadem est, & volo. Le. *au, nosco tuum:*
Bonis tuis rebus meas res irrides malas.

Quem locum quod corrumpit Lambinus, recte, & ordine facit. Ita enim suum illud pergit. Sticho genus mutatur:

Verum vt exoremus. noui ego nostros: exorabilis est.

Neque vero sententia est, quam arbitratur interpres: sed omnino illius abnutiua. hoc dicit enim, in magna æstimatione viginti minas ponere lenonem. Mihi quidem contra veterem interpretem tendere religio maior esset, si heri aut hodie, vt Catullus ait, hæc librorum corruptela incepisset; quæ ne trecentis quidem annis ante Cornutum, aut Asperum nupera erat. Vel illud qua'e est, quod ibidem legunt:

Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat. suum ius postulat,
Age iam cupio. quod magis est, vt ita scripserit Terentius:
Verum eni, quando bene prouenit, fiat. Eni. pro enim.

Promeruit, alieno loco heic est etiam per ironiam: modo enim præcessit; *ob malefacta hæc tantidem postulat sibi tradier.* neque ita solet, vt cum iniurias omnes recta oratione exaggeraris, tum

demum protinus verbo vtaris ad ironiam. Ignoratus, credo, est sermo; *bene aut male prouenire.* Truculento;

Cum tu recte prouenisti, cumque es aucta liberis, gratulor.

Eadem:

Cumq; bene prouenisti, gaudeo. Menæch.

Quid ego nunc faciam? domum ire cupio: at uxor non sinit.

Huc autem nemo intromittit. nimis prouentū est nequiter. Sticho:

Enimuero Gelasime, opinor prouenisti futile,

Si neq; ille abest neque hic, qui venit, quicquā subuenit: Rudēte:

Ædepol, prouenit nequiter multis modis.

Terentio idem valet, *pulcre procedere:*

Syre processisti hodie pulcre.

Itaque quando, inquit, Sānio, bene hodie prouenit, qui & pugnis me contuderit, & virginem eripuerit, & porro in ipso articulo oppresserit atque occuparit, fiat sane. Sed nimium discessi longe. Initium fuit. *verum, verbum*; *verum, verum*, hæc inuicem passim sedes mutasse. Eunucho igitur: *Rex te ergo in oculis?* T. *scilic.*

Act.3. Sce.1. *Gestire vero credere omnem exercitum.*

Et heic quoque, *verbo*, aliquot libri mei: ac potest bonam sententiam habere: vt tanti fuerit apud regem, qui satis habuerit, verbo vno illi credere omnia, postea sui incuriosus. neque enim hoc dico, quod probem. nam, *vero*, germanum est & *verbo*, si legas, in illo, *consilia*, non elegantia tautū; prope etiā sententia cludet. Valde autem militariter hoc totum Thraso: *Gestire vero credere omnem exercitum.* non, *credere*, tantum; velut inopia melioris, sed: *gaudebat*: neque id solum; sed adeo, *gestiebat.* Ceterum, morosus sermo, *gestire credere*, pro, *gestiebat credere*: morosus, fateor, adde etiam, morus: sed eo ipso festiuiter cogitatus, quia militis. nam eiusdem hoc est, cuius postea, *moriri.* cui interpretes colorem quærunt, quoniam in militis persona dicatur: quibus tamen non assentior. Idem ille postea verba non reperit, quibus loquatur:

Requiescere vbi volebat, quasi, nostin?

Ita autem locum hunc interpungendum auctores mihi sunt v. c. mei: vt item illum inibi:

Regem elegantem narras T. *imo sic: homo*

Est perpaucorum hominum. G. *imo mulorum, arbitror,*

Si tecum viuit. ——————

Mulum, pro homine vappa & fungo, Catullus quoque dixit:

Lesbia mi præsente viro mala plurima dicit:

Hoc illi fatuo maxima lætitia est.

Mule, nihil sentis:

Natum mendum, quia, vt geminabant multi consonantes, vbi contra ratio erat, etiam vicissim alteram, si iteraretur, libenter exterebant. Auctor Varro, & veteres Grammatici. Ita, *mulorum* & *mul-*

&, *mulierum*, per libros proseminatum. Et quia heic sum, emendabo locum, audacter dico fœdissime contaminatum: in quo enarrando nemo est, quin sibi satis faciat: qui fere publicus stupor est:

——Dum apparatur, virgo in conclaui sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam; vbi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.

Quid? an non hoc sonant verba, Iouem, qui quidem ipse imber aureus non fuerit, misisse aurum in sinum Danaes per impluuium; quo, obsecro, absurdius quicquam dici potest? aut magis ei fabulę pugnas? quæ prodidit Iouem se ipsum in aurum destruxisse, atque in gremium Danaes impluisse: ac sub auro fefellisse. Quãdo ergo verior scripta mea lectio: *nisisse*, aut, *ninsisse*: *— Iouẽ*
Quo pacto Danaa ninsisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.

Nam, *Iouem imbrem aureum*, appositio est. Iupiter ergo in gremium ninxit: pro quo olim in vsu erat, ninsit aut nisit, affinitate ea, quæ fuit S cum x. Itaque pugnarunt Grammatica, atque vsus, *Vlysses* dici oporteret, an *Vlixes*: *asso*. an *axo*, etiam *nisi*, an *nexi*: *quasi*, an *quaxi*. Suetonius Augusto: *Neque ego id notarem, nisi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato eum consulari successorem dedisse, vt rudi & indocto, cuius manu ixi pro ipsi notatum vidisset*. N autem hauriri atque exteri, vt, *nisi*, fiat, pro, *ninsi*, tralatitium est. Etiam Cicero opinor, *pos mos*, dixit; quæ nos, *pons mons*. auctor esse potest Varro. Sed & *tusus*, *prasus*: quæ nunc *tunsus*, *pransus*. Hæc ergo occasio maculæ. Quod diximus Iouem conuersum in aurum, id ita Horatius:

Varronis ætate mos, pos dicebant: vt ipse locupletissimus testis est.

——fore enim tutum iter & patens,
Conuerso in pretium Deo.

Et Pindarus Danaæ filium ait, ἀπὸ χρυσοῦ αὐτορρύτου ἔμμεναι neque pugnat quod heic Terentius conuertisse cum se in hominem dicit. ante enim in hominem abditus; tum in imbrem aureum deformatus est: alioquin quomodo illa dicantur. *Fucum factum mulieri*. Neq; vero interpres aliud ex his verbis proscribit, q̃ ipsum Iouem imbre illapsum fluxisse in sinum mulieris. Sed de hoc nimium fortasse multa. Ad *verum verbum*, &, *vtrum*, redeamus Hecyra:

Impune istuc optare licet,
Ille reuiuiscet iam nunquam: & tamen viuum malis, scio.

Quis enim dubitet verum hoc esse? non, quod in omnibus libris incubat? tametsi arbitror diu esse, quod irrepserit: *Et tamen, vtrum malis scio*. Iacet hoc quidem modo sententia: neque, qui videbatur dicturus aliquid, quicquam dicit. Præ se ferebat Laches,

maiorem ex obitu amici dolorem, quam ex hereditate lætitiam capere. Itaque vellem, inquit, viueret. tum Phidippus, impune, inquit, optare licet: neque enim istis votis postliminio ad vitam restituetur. neque eo dico, quod te non luctum maximum e ius obitu hausisse putem. Nam, sat scio, viuum malis. quid apertius: at si legas, *virum malis*: elanguescet sententia, si vlla est sententia. neque ita apta sunt verba cum iis, quæ præcesserunt: maxime cum ad illud, *rem mis. as*, spectes, & vim ipsius, *tamen*, animum attendas. Et sane hæc eo pertinent, vt credere se Lachi Phidippus ostendat, quod nisi esset: pergeret is asseuerare, complorareque obitum amici: neque continuo transiret. Hoc qui improbabit, ei nos homini animam pro sale datam arbitrabimur. Referam nũc meam adolescentis coniecturam de versu Eunuchi:

Sed quid videtur

Hoc tibi mancupium? P. *non malum hercle.* Gn. *vro hominem.* P. *vt falsus animi.*

Nullam controuersiam huic sermoni moueo: *falsus animi*: & dii isthuc: sed quod in tam multis libris, *falsus*, reperirem; in quibusdam, *falsus an mo*: in aliis, *fa s anima*, delirabam scribendum, *vt falsus anima*. De Chrysippo vulgatum, dix ille eum, sui pro sale animam datam, ne put isceret. Itaque, quæ illa ætas erat, suspicabar rideri Gnathonem, qui ridiculus esse, & videri studeret: quo esset, nihil haberet, nisi ipsam stoliditatem. Bucones enim, quos vocat Comœdia, animam pro sale habent. Mouebat, quoniam parasiti duo habent sua, ridiculi vt sint, & vt edaces: quod est plane, sues. Alterum ergo ita illi Parmenonem dare, vt adimat, & reliquum tribuat: quippe, *falsum animæ esse*, est, *suem esse*. Valde me in hac sententia retinebat, quod paucis ante versibus Parmeno ab Thrasone sus audisset:

——— *Plurima salute Parmenonem*

Summum suum impertit Gnatho.

Nam, *suum*, ibi valet, *porcorum*. Vulgatum prouerbium, de sue Parmenonis, adeoque Parmenone sue: de quo in Symposiacis Plutarchus, ita Parmenonem grunnire solitum, vt, nisi qui cominus videret, fidem faceret omnibus, veram suem esse. Quare in prouerbium abiisse. Quando ergo contumeliæ caussa appellatus Parmeno a Thrasone esset, arbitrabar nunc illum par reponere, & suum ei reddere. Sed hoc meum somnium esto: illud verius, bene me emendasse versum, qui huic continuo hęret:

Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse. Pa. *hoc nunc dicis,*

Eiectos hinc nos. omnium rerum heus vicissitudo est.

Lego:

Pa. *hos nunc dies*

Eiectos hinc nos. omnium rerum h. v. e.

Ita mihi persuasi hoc verum esse, vt Terentius si ab inferis exsistat,& neget, erepturus mihi errorem non sit. Quod ad verba, comica plane ellipsis est: nec pote elegantior. Sensus non aliter patitur. Sequitur enim: *omnium rerum vicissitudo est*. vt hos dies isthinc nos excludimus: ita post paullo vos risus eritis. Magis etiam id probat, quod deinceps est:

Sex ego te totos Parmeno hos menses quietum reddam.

Quod, inquit, hos tu dies putes, sex totos menses excludemini. Phormione legimus:

Itane es pactus facere med aduersum omnia.

Inlex? P. metuis hic nos, tametsi sedulo

Dissimulat. Vbi alii, *infelix*,& *paratus es.*

Ceterum Stanæi V. C. diserte habet, *pactus*: ac qui mendosam illam & distractam interpretis enarrationem legat, facile videat rectius sic legi. Et quidem, quod res est, dicit senex. Nam de compecto faciebat omnia Phormio. Heautontim. quoque corruptum est:

Perij hercle; Bacchis mane, mane: quo mittis istam quæso?

Iube maneat. P. ij. Sy. *quin est paratum argentum.*

repono e V. C. Coloniensi, qui est ibi publicæ Bibliothecæ; *quin do pactum argentum.* In quo paruam veniam peto, vt puto, pudenter. In libro enim illo est: *quando est pactum argentum*: vnde hoc mutaui, quod vides. neque negabis, verum esse. Cum enim Bacchis vt concalfaceret Syrum, abitum verbis præferret, Syrus, qui serio id metuebat; quin iam, inquit, do argentum: quo nihil ad obtinendum scortum efficacius dici poterat. Itaque Bacchis, quin, inquit, maneo; in eodem scilicet tempore. At, *dabo*, si diceret, respondendum erat, *quin ego manebo*. Spissum autem, vt ille ait, verbum est, *dabo*. Si etiam dicat Syrus, *paratum est argentum*; quidni occurrat continuo meretrix; *quin das igitur, si paratum est? quid me ductas?* Notum est hoc enim e disciplina meretricia: *Manus nostræ oculatæ sunt: credunt, quod vident*. Nunquamne autem concedent mihi, neque intelligent isti, nihil ad rem dici; *quin est paratum argentum?* Hoc enim illa iam tunc ab initio queritur, se promissis duci: quod qui faciunt, ita fere solent, vt dicant, *paratum est*. nihil itaque hoc ad sistendam illam. Recte ergo, opinor, scriptus ille codex, *do pactum argentum*. Illud autem, *inlex*, ausus sum de veteri interprete Petri Stanæi, qui de illice & illege vulgata illa referebat; vnde mihi suspicio: & probabat Stanæus, *illix*, eum, vel. *illex*, apud Terentium legisse. absque hoc sit, quorsum ea commemoratio? Sane ita veteres interpretes habemus, vt de huiusmodi illorum quasi nutibus nobis aucupandū sit. *Inlex*, autem *parasitus*, designat: vt aues illices, illecebrosæ scilicet, quæ alias cantu inducunt. Asinaria:

Esca est meretrix, lectus inlex est, amatores aues. Pœnulo:

quippini, si tu voles
Operire capita, ne nos leno nouerit,
Qui illi male rei tanta fuimus illices.

Cistellaria germanum huic Terentii loco est:

Actum est ilicet, med illicem & scelestam.

Hoc itaque promouit interpres, quicumque is fuit tandem. Atqui id, quod nunc addam, vulgatus hic, qui circumfertur:

At primo homo insanibat. C. cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium quantum libuit. C. dic. G. si quis daret
Talentum magnum.

Cum V.C. Academiæ Colon consulebam, reponebam:

At primo homo insanibat. C. cedo, quid postea
Tulit? G. quid? nimium quantum. Ch. dic. G. si qui daret
Talentum magnum.

Tulit, autem heic est, quomodo passim per libros spargitur, *quid fers?* Apud Cic. de orat. l. 2. *Quid fers Cincinnolo?* vt emas, si vti velis. Ita, *ferre legem. ferre conditionem.* Sed cum Bas. & Brunii librum audio, proprior sum, vt restituam:

Cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium quantum. C. quantum? dic. G. si quis daret. T. m.

Nimium quantum, coniunctim, manifestum est in verbis interpretis. Adiuuat Sosipater Charisius, qui Celsum ita legisse ait, & accepisse pro, *mirum quantum, incredibile quantum*. Locuti sunt certe ita optimi quique: in iis sæpe Cicero: *vt sales nimium quantum in dicendo valent. Differre inter honestum & turpe nimium quantum.* & alia multa. Gellius in eo semel atque iterum mendosus. De Laide meretrice: *Poscebat*, inquit, *nimiam quantitatem.* Plane rectum est: *Poscebat nimium quantum.* Quibus castigationibus, si in quo multi insaniunt, vendita[illegible] me vellem, quantumlibet multi laudari a me poterant, Baltica[illegible] Rauracorum: tum Agrippinæ Vbiorum; præterea in Anglia, & Lugduni Batauorum, quibus cum eas ante septennium, ac post deinceps communicaui. Sed inanes hoc iuuat. Tibi, V.C. Pauli vt Ciceroni Plato quondam, pro multis erit Hieronymus Berchemius. I.C. doctissimus, mihi, poteram dicere, amicissimus, nisi vni tibi amiciorem arbitrarer. Et nihil attinet, sed dicam tamen: libri adhuc mihi de iis rebus sunt, quos quintum iam annum hab[illegible], in publicum constat. neque tanti tamen est: quippe facillimum fuit restituere.

Quid? quod hoc quoque ita [illegible] est, ex interprete: *Quoniam ego perferri, si porro adsis*, ac [illegible] nos, vt frequentatur, *illis quibus debui?* Quid quod eadem fabula illud?

In eius tamen. P. immo huc si quid usus est.
D. Assequere, ac retine, dum ego huc seruos euoco.

C Enim

C. Enim nequeo solui: accurre huc: P. una iniuria st

Tecum. C. lege agito ergo P. altera est tecum, Chreme:

restituendum est, obscure præeunte interprete, sed præeunte tamen: *vna iniuria est tecum.* Subauditur enim, *actio: vna mihi tecum actio iniuria est*: vt in Rubricis Digestorum: *De aqua, & aquæ pluuiæ arcenda. De finium regundorum.* Et l. 8. ff. de in off. testa. *Si ex caussa de inofficiosi cognouerit iudex. & pronuntiauerit*: aliaque talia sexcenta. Vnde autem semel atque iterum digressi sumus; *verum*, & *verbum*, sæpe inter se locum commutare; id nunc resumamus: Adelphis:

Postremo non meum illud verbum facio, quod tu Mitio

Bene & sapienter dixti dudum.

Sensum ita nullum habet? aut eum, qui non sit a mente Demeæ. Suspicabar legendum,

Postremo, nunc verum illud verbum facio.

Tu, inquit, verbum illud dudum bene sane dixisti: *Vitium commune omnium est, quod nimium ad rem in senecta attenti sumus.* id ego nunc verum facio. Quando enim, quod negare nemo possit, sapienter hoc tum dixeris, fieri re ipsa debet atque huic coniecturæ fides quæri duobus locis a vete. Veneto videtur. Sed potius est vt scripserit Terentius: *Nunc meum illud verbum facio.* & persuadet mihi antithesis, *meum*, & *tuum*. Dudum tuum erat; nunc meum facio. Res leuis: quis negat? sed rem leuem nemo vidit hactenus. Atque vt aliquando rem agamus; dicemus, in quo vno millies apud scriptores impune peccatum sit. Amarunt antiquitus agentia pro patientibus verba ponere; atque hac vice inter se mutua vertere. Itaque Cicero ad Atticum: *Qua*, inquit, *quoniam ratio misit.* voluit dicere, *ratio omissa est.* Et ita nunc solum loquimur: alterum illud longe sumus, vt admittamus, tametsi video, aliter etiam posse accipi. Itaque, *mutare*, pro, *mutari*, Varro *Inter duas filias regum quid mutet, Antigonam & Tulliam.* Terentio id vocabulum ea forma excidit, imperitia scribarum, initio Andriæ:

In memoria habeo. SI. *haud muto factum.*

So. *Gaudeo, si quid tibi feci.* Cuius probitatem qui in controuersiam vocaret, nondum fuit: at ego eum, non vno vulnere defunctum, ita sanabam:

So. *In memoriam habeo.* Si. *haud muto.* So *factum gaudeo,*

Si quid tibi feci In memoriam habeo, feci ex coniectura. Postea in vetusto exemplari bibliothecæ ad XII. Apostolos Coloniæ, quod ibi in vinculis est, inueni idem. Reperi etiam, quamuis id tum non agerem, in libro doctissimi Brunii. Id placuit, tum maxime, cum animum ad antiquitatem reuocabam; cui placuisse hunc casum præ illo auferendi, iam olim compereram. Ita Plautus, Pænul:

Patrue, in memoriam habeas, tuam maiorem filiam

Mihi te despondisse. Sic enim editiones omnes fere: nisi quod id nuper mutarunt homines docti: qui vellem alibi operam lusissent. Atqui si hoc facerent imperiti, ferrem: nunc, primæ notæ viros vulnera infligere, vbi medicinam profitentur, perinde mihi videtur, ac de medicis affirmat Seneca, quorum tituli remedia, pixides venena habeant. Eodem, quo Terentius, iudicio fecit Cicero, cum maluit, *in potestatem habere*, quam, in potestate. Ac minus quam pro sua eruditione fecit Riuius, qui apud Sall. cum legeretur: *Talem virum in potestatem habuisset*; induxerit hoc, quod rectum erat: & falsum suffecerit, *in potestate*. Nam etiã apud Cæsarem de bello Alexandrino quibusdam in libris mansit: *Vt regem in potestatem haberet* & apud Suetoniũ Augusto, capit. 13. in omnibus: *Vt quidem vni supplicíter precanti sepulturam respondisse dicatur, iam istam in volucrum potestatem fore.* quod cur mutare Turnebus voluit? Mihi cum id curæ esset, vt similia notarem, & in aduersaria conijcerem, tanto se numero obtulerunt, vt studio habere desierim. Quod in l. v. Coloniensi reperi Eunucho, id scribam:

Bello Iugurtha.

Perfice hoc

Precibus, pretio, vt hæream aliquam in partem tamen apud Thaidem.

ceterum est, vt dicam, cur in personis distinguendis nouum attulerim.

——SI. *haud muto* So. *factum gaudeo.*

Mutare, si vetustatem audias, id est, quod nos, *mutari* dicimus: nempe, sibi non constare: non permanere in eo, quod semel arripueris denique, vultus varios sumere. Liuius: *Mores quidem populi Romani quantum mutauerint, vel hic dies argumento erit.* Præterea Cornelius Gallus; si is modo auctor est:

Et iam pi a. larum, quod male mutat opus.

Ante Auantiuum in Catullo legebatur:

Hæc cum legas, tum bellus ille & vrbanus

Suffenus, vnus caprimulgus, aut fossor

Rursus videtur: tantum abhorret ac mutat.

Primus ille fecit, *nutat*: quem paratam pridem vt male haberem, nisi occupassent alii. Sallustius in eodem verbo corruptus est: *Quæ grauia quanquam, & flagitij plena erant; tamen quia mortis metu nutabant, sicuti regi placuerat, pax conuenit.* In scriptis plerisque, *mutabantur*: in reliquis, *nutabant*; e quo verum elicui: Riuius voluit; sed rostri satis ad eruendum non habuit. Non abest quin Gellio eadem labes hæreat: *Sed enim postquam in manum Menander venit, a principio statim, dij boni. quantum stupere atq; frigere, quantumque nutare a Menandro Cæcilius visus est.* Quis enim dubitet reponendum, *mutare*? Alibi apud eundem mansit:

Iugurthino.

Risu

Risu prorsus atque ludo res digna est, cum plerique Grammaticorum affirmarent necessitudinem & necessitatem mutare longe, diuersereq. Sic ergo his locis est, *mutare*, vt cum dicimus, *mutat mare*: quomodo Vergilius, *venti ponunt*, Cicero, *terra manet*: Liuius, *tempestas sedat*: Plautus, *ira leniunt*. Dixerat Simo nunquam se Sosiam, dum eo seruo vsus esset, arcte, contentreq. habuisse: postea etiam, ne parum eius liberali operæ responderet, donauisse libertate. Is hoc respondet, se ea memoria tenere repetit herus, eodem in illum animo esse hoc est, non mutare Sic ego lectio, in quo vtrum neque mihi satis liquet, neque, si liqueat, vt nunc quidem est, ausim dicere; alterutrum, certe necesse est, vt aut solus ad verum aspirarim, aut solus errem Sed habeo sic quoque quo errorem purgem. Namque & interpres mirum quam sudat; maximum indicium, subesse mendum. Non temere aliter reperias: vt Phormione:

G *Iratus est* P. *tute idem melius feceris.*

vbi, si non aliud, pugnæ ipsæ illæ interpretum argumēti satis sint, vulnus subesse: cui alibi medicinam faciemus: nunc, quod in manu est.

Operæ pretium itaque est cognoscere, quæ ibi vulgatæ scripturæ enarrationes adferantur, cum iidem tamen illi fateantur; quod certe aliter non potuerunt; neque factum infectum fieri potuisse: neque Sosiam, qui talem se gessisset, in seruitutem reuocari licuisse. Nam quod Horatius ait: *Factum mutare laboret*; nimium quantum distant, velle, & posse. Non nimium metuo, ne castigationem meam parum probet, qui videat, quam commode hæc, & apte hæreant: *Gaudeo factum, si quid tibi feci, quod placet.* Id antiqui moris erat, tum, quando non pœnitere se facti dicerent, & voluptatem ex eo capere. Most.

Iam minoris omnia facio praquam quibus modis,

Me ludificatus est. TR. *Bene hercle factum & factum gaudeo.*

Contrarium est, *nollem factum*; vt in veteri verbo; *Quod datū est, nollem datum: quod non autem datum est, non dabo.* Vnus etiā scrupulus restat, quem eximamus. Mirari enim quispiam posset, vnde hæc in libros nostros distinctio peruenerit, si falsa est Huic id respondebo, primum, vnde omnia menda. Deinde, personarum distinctionem non esse a poetis; sed a litteratoribus: apud Latinos quidem: sed & apud Græcos. Hoc enim Euripidis interpretem dicere: & præterea argumento esse, deliberationem illam, qua nihil apud interpretes frequentius, vbi personarum nomina collocanda sint: quam nullam res dedisset, si ipsi auctores huic dubitationi prospexissent. Quin etiam eo processerunt, si personæ nomen poeta non prodidisset, vt ipsi de suo adderent Nam Eunucho, senex pater Pamphili, qui e suburbano suo redit, apud Terentium sine nomine est: apud Menandrum Simo audiit, inquit interpres.

At nostri illi Lachis nomen posuerunt. Has meas emaculationes ita demum amabo, si eas a te probari sensero. Atque adeo de eadem nota adiiciam alia. In Coloniensi est, Andria:

Proinde hinc amolimini: nam mihi impedimento estis.

Prælis nunc excuditur: *Proinde hinc vos amolimini.* Sed locus medicinam ita postulabat nam accusandi casus, quem, vt nunc ęcas Latinæ linguæ, postulare id verbum videtur, rectius omittitur. Eodem loco in Colon. legitur:

Ego hanc visam. Da. quid tu, quo hinc agis?

Et sic scripserat Terent. sed homines inepti ita demum esse plenum arbitrati sunt, si, te, superflueret Plaut. Bacchid.

Salue Philoxene. Ph. *vnde agis?* N. *vnde homo m fer.*

Moueo pro, *ire pergo*, ex ratione Latinæ linguæ: casu, quem appellant, inculcato, non perinde eleganter. Eunucho:

Moue vero ocyus te nutrix S *moueo.* C. *video: sed nihil promoues.*

Repererat in multis libris Riuius: *Moue vero ocyus te mea nutrix.* videbat, si reciperet, vacillare numeros. Reddamus igitur suam Terentio scripturam:

Moue vero ocyus mea nutrix. S. *moueo.* Non est difficile coniectare e commentariis, interpretem agnouisse, quod nos asserimus: cui accedit responsio Sophronæ; *moueo.* non enim ait, *moueo me*: ne addam, quod continuo est, *nihil promoues. Promouere*, dicimus, nec addimus quicquam: quidni etiam, *mouere?* tantillum enim non interest. Atque iis, qui ita in Terentio emaculando versati sunt, vt alio mentes, alio aures diuiderent, ignosco: qui hoc egerunt, ne quid mendorum relinquerent, quomodo perfecerint, non dico: cuiuis aparet. Phormione:

Qua via isthuc facies? G. *dicam in itinere: modo te hinc moue.* Scribendum est; modo hinc moue, reiecto illo, te, ex auctoritate Veneti veteris. Quod autem ita numeri labant, solet hoc postremis scenæ versibus. aut restituendum; *Modo modo hinc moue* vbi alterū *modo*, temporis est: alterum valet, *tantum.* Neq; mirum, corrupisse librarios: non corrupisse, id mirum foret. Adelph.

Insanis: aufer te. D. *age, da veniam filio.* Phormione:

Age, age iuuentas reddam. Ph. *o lepidum caput.* G. *aufer te hinc.*

Vtroque hoc loco, *te*, delendum est, & scribendum solum, *aufer*, ex auctoritate scriptorum codicum. Neque tamen est significatio quam suspicantur, *aufer manus, palpationes:* quid igitur? *aufer*, est, *abi*, etiam cum solum capitur. Adelphis præterea scripsit Terentius:

Quomodo ex hac expediam turba. vt quidem in Colon. est. Isti mutarunt, *quomodo me ex hac exped. t.* Fecerunt, dum volunt explere, vt minus elegans sit. In Brunii præterea codice inuenio:

Eas ad mulieres huc intro, atq; isthuc iusiurandum idem
Pollicearre illis: exple animum his, atq; hoc crimine expedi:

vbi

vbi vulgo, *teq; hoc crimine expedi.* Nihilo aliter Hecy.

Postquam aspexi, o facinus indignum, inquam: & corripui ilico

Ardens lacrymans Nam, *me*, abest, non modo a scriptis; sed etiam excuso Argentinensi ex officina Gruningeri. præclare. id enim est magis e lingua latina. *Ardens*, addidi e Moguntinensi: & id manifestum est verbis interpretis. Neque dubium quin vetustæ membranæ eum Vergilii versum recte habeant:

Sternimus optata gremio telluris ad vndam.

itemque:

Irru mus, densis & circumfundimus armis. Talia apud optimos quosque non dici potest quot reperiantur. Ennius:

Neq; sepulcrum, quo recipiat, habet portum corporis.

Certe, *recipiatur*, postulant vulgares aures: si Ennii aures vulgares essent.

Res quæ in vita vsurpant homines, cogitant, curant, vident:

Quæq; agunt vigilantes, agitantq; ea si cui in somno accidunt,

Minus mirum est: sed in re tanta haud temere improuiso offerunt.

Se offerunt, dicerent isti, quibus præter præsentia nihil placet. Terent. Andria:

P. *Mysis.* M. *quid est? hem Pamphile, optime te mihi offers*; Scribendum, *optime mihi offers*; inducto illo, *te*: & ita veter. cod. Colo. Ac nescio an apud Ciceronem quoque & Varronem, doctissimum alterum, alterum eloquentissimum, vbi legitur; *Calor se dies fregerit, se*, exemto scribatur, *Calor dies fregerit.* Terent. Hecyra.

Perij, quid agam? quo me vortam? quid meo respondebo viro?

Scribo:

Peri, quid agam? quo vortam? quid. neq; aliter patiuntur numeri. Eunucho in Mog reperio:

Cum huc respicio, illa ce interea commodum huc aduorterat. Ad eũ modũ multa Cicero, Liuius, Sallustius, Tacitus, quorum exempla referre possem, si hoc ageretur. Hæc ipsa, quæ sunt animaduersionis potius, quam ingenii, prolixius recensui, quia in vulgus parum adhuc probata est hæc orationis figura: & vt ostenderem, quoties eodem in genere apud vnum Terentium peccatum esset. Recte ergo (quod ante quadrienniũ persuadere nemini cuiquam potui) recte e veteri cod. emendaui, Hecyra:

Aliquid tulisse comminiscentur mali,

Capitis atq; ætatis illorum morbus qui auxerit.

Vulgo, *auctus siet*: in quo multi, vt versui consulerent, non illi sane sudarunt; ac ne laborarunt quidem: erat enim prope quo confugerent: veruntamen hæserunt. Veriti sunt, ne Latine ita non posset, *morbus auxerit*: quod ansam dedit, vt deprauarent. Tibi ergo Latinum est? inquies. mihi vero, ac maxime; & nescio an aliter possit, vt tam elegans sit. Mirentur hoc quibus in

his studiis tenebræ sunt: tu qui potes, qui apud Catullum legeris:

O decus eximium magnis virtutibus augens:

& apud Plinium de natu. hist. cum ait, quæ Agrippa Romæ balinea fecerit, ad infinitum auxisse numerum. *Augens magnis virtutibus*, est, *auctus*: & hoc, *Peleus augens virtute*; tanquam si dicas, *macte virtute*. Sall. in orat. Philippi: *Ignoscendo populi Romani magnitudinem auxisse*. Cato originib. *Eodem nomine plures ex agro accessitauere: eo res eorum auxit*. Itaq; quod in Lucretio mutat Lambinus lib. 3.

Vnde homines dum se falso terrore coacti,
Effugisse volunt longe, longeq; remosse:

qui tam altum dormierit, melius dormiisset. Atque operæ pretium est cognoscere, qua conscientia homo is heic ex se reliquos iudicet. Quidni autem, vt *mouere*, & *promouere*, absolute dicuntur, sic item *remouere*? Etiam illo versu Lambinus angitur:

Coqua est hæc quidem Agorastocles, vt ego opinor;
Scit, muriatica vt macerent: & metuit ne Plautus in Grammatica flagitium fecerit: mutatque ob id in, *macerantur*. agnosco acumen. Illa minus grauia ad aures nostras accidunt, *palisum rugat, vestibulum puluerat*: at miramur tamen: vt & Gellii illud, *verba maculantia*, cum audiri vellet, *sordida*. Quid autem caussæ est, cur ad ista aduertamus animum: ad hæc non item, *pallentem faciem, rubētes malas, hominem dolentem*? ratio certe non alia subest, nisi quod vsu minus detrita sunt. Sed ista tamen actiua sunt, hæc neutra: quam disputationem relinquamus scholis. Lucretius etiam, *mutare*, pro, *mutari* in 5.

Quandoquidem quæcunq; in terris cernimus ignes,
Dum tremor est clarus, dum cernitur ardor eorum,
Perparuum quiddam in erdum mutare videtur
Alterutram in partem filum, quo longius absint.

Neq; enim hoc dicit, *filum mutat ignes*, sed, *filum mutatur paullum quiddam, vt quidem videtur*. Sed siue lib. secund. quantas turbas hæc res dedit?

Conterimusq; boues, & viris agricolarum
Conficimus ferrum, vix aruis suppeditati:
Vsq; adeo pereunt fœtus, augentq; labores, quos delendos Lambinus censet. Breuius non potuit. Sed illinc sunt v. c.

Conterimusq; boues, & viris agricolarum
Conficimus, feris vix aruis suppeditati.
Vsq; adeo parcunt fœtus, augentque labores.

Vix, inquit, suppeditamus aruis; quod ita rudius dicitur: *Vix nostro labore sufficimus colendis aruis*: vt ille sermo est, *suppeditare sumtibus*. Heautontimorumeno: *suppeditare amori*, Eunucho. Melior interpretatio, *suppeditati aruis*, quibus arua suppeditant. Sera autem

autem *arua*, tristia, & laboriosa, ac grauia sunt. Ita interpretatur Seruius lib. 5. Æneid.

Seraque terrifici cecinerunt omnia vates.

Addit ex Hist. Sallustii: *Serum bellum in angustiis futurum.* Et in 6.

Distulit in seram commissa piacula pœnam.

qualiter item Propertius:

Sed postquam sera captiua est reddita pœna.

Sed & *sera arua*, quod tarde, ægreque fructum reddant. Quod sequitur, non concoxit Lambinus:

——— *parcunt fœtus, augentque labores:* pro, *parcius redduntur fœtus, & augentur labores.* hoc, vt supra in Terentio reposuimus, morbus auxerit. Quod eo etiam volui, ne quis in bonam solum partem dici ita, *augere*, puret; non item in sequiorem. *Sera*, autem alibi quoque ita Lucretius, initio lib. 3.

Hinc licet aduortas animum, magis omnia laudis,

Aut etiam vetiti, si fert ita fera voluntas,

Iactari caussa. Emendandum est enim: *sera voluntas.* Nam, fera, numeri etiam respuunt. quo modo tamen est in v. c. &, *voluntas sera*, est, sinistra, stulta, turpis, inutilis.

MEDICINA PLAVTI MVLTIS VVLNERIBVS.

V. CL.

ADAMO A WACHTENDORFF, Hanseatici fœderis Londinensi Secretario.

Fatendum est: pecco largiter, vir doctissime, qui tanto iam tépore, quo a vobis absum, taceo. Conuictus noster Londini iucundissimus, & tua illa humanitas, quæ in me præclarissima luxit, ne sermonibus quidem meis, quod minimum est, lacessita, postulare aliud videbantur. Sed scilicet reducem me domum fluctus eos excepisse, vt reperire exitum rerum meatum, aut oram aliquam consiliorum euoluere non facile possem: quæ mihi ægritudo non lubidinem solum vitæ illius iucundioris ademit: verũ etiam ipsam prope sapientiam, verbo antiquo, expectorauit. Nũc quando occasio esset testificandi amoris erga te mei, paucas has notas in Plautum misi: quas tu probabis fortasse: mihi tamen non probabis.

MERCATORE

Ita *animi decem pectore incerti certant.* Scribo:

Ita animi mede cura in pectore incertant. *Scen. Homo me miseretur.*

Mede, pro, *me*. sententia est: ita me curę animi incertũ reddunt. hoc enim est, *incertare animi*. Epidico:

Scen. Duas res simul.

——— *longa*
Dies meum incertat animum. Paccuuius Dulorefte:
Sed me incertat dictio. Ibidem:
Conuicium tot me annos iam si pasceret. Lego:
Conuitium tot me annos iam sic pascere.

Conuitium domus & familiæ, filius nequam: certe venuste. vitium enim domus, pars aliqua corrupta: cum plures partes vitium trahunt, conuitium: vt est in vetusto monumento Veronæ, quod a doctissimo Scaligero laudatur: *Conuitium refecerunt: valuas, limen de sua pecunia Latibus dant.* Ita accipiendum est igitur, vt se dicat pater conuitium domus pascere. filii enim flagitiis casurum decus familiæ: vt, cum plures partes ruinam trahunt, parua mora est, & tota domus eo inclinatur; Aut vt filius ipse dicatur conuitium domus pascere: & exemplo illa sunt, *alere probrum, & probrum expergefacere*, Curculione. Neque vero scripturam illam veterem damno: commulcium pascere. Nam vt Augustus Iuliam filiam, vomicam suam appellabat: Catullus Pisonis scabiem, Porcium quendam: alii alia; sic, commulcium patris, filius nepos: tanquam dicas vibicem. Eadem fabula:

Scen. Tandē impetraui,

Adolescens cum sis, te, cum est sanguis integer,
Rei quærendæ tuæ conuenit operam dare:
Demum igitur, cum senex sis, tunc in otium
Te colloces dum protestor, id iam lucro est,
Quod viuis.

Emendatum ita putat Camerarius: sed longe vrfisse a vero opinor scribo:

Demum igitur, cum senex sis, tunc in otium
Te colloces: pota, es, sauies: id iam lucro est,
Quod viuis Sauiare, pro tota illa re Veneris, non male. Certe quæ sunt veteres editiones, magna vestigia huius lectionis ostendunt. Postea:

Scen. Adductum ago.

Quid si igitur vnum, factum hoc, si censes, quoquum
Aliquem arripiamus.

Inepta lectio, cui tamen inopia melioris acquieuit Camerarius. Lego: *quid si igitur, si bonum factum censes, coquum Aliquem arripiamus.* *Bonum factum*, formula erat huius rei vsitata: & in edictis adscribebatur, inquit Tertullianus. Isidorus compendio notari ait, B F. Pœnuli prologo:

Hæc, imperata quæ sunt pro imperio histrico,
Bonum hercle factum, pro se quisq; vt meminerint.

Sueton us *Bonum factum, ne quis senatori nouo curiam monstret* Hic illud esse: ex eo, quod vna est, *censes*: colligitur: & quod respondet; tanquam in senatusconsulto Lysimachus: *Istuc censeo,*

Se, soli mē ego.

Nunquid restat? eheu disperij. vultus neutiquam huius placet.
Tristis incedit, pectus ardet, hæreo. quassat caput. Lego:

Nam

Nam quid restat? eheu d speriij u.n.h.p.

Tristis inceaet: pectus sarret: haereo Sarrret. est *sarrit.*

Quod enim digitis tanquam sarriret pectus, ergo dicit: Sic Militeglorioso:

Pectus digitis pultat. cor credo euocaturus est foras.

Plana emendatio e veteribus editionibus Hedorpii, & Moguntinensi. Eiusdem fabulæ Prologo:

inhaeret etiam auiditas, desidia, iniuria. Sarraceni editio, *vesidia* rectum puto: vt *vecordia, vesania.* a sedendo, *ses.* atq; deinde *veses.*

Quaeso hercle, animũ ne despende. Ch. *nullus est, quem despondeã.* Sc. Sum ni ego.

Loquere porro aliam malam rem: cui est empta, Scribo:

Loquere porro alia: quoi, malum, est empta:

Malum, aduerbium, vt sæpe alias. Fuit cum suspicarer verum esse: *Loquere porro, Aliensis.* Alia enim flumen, & Aliensis clades perniciosa Romanis fuerunt. vnde ominosa &, exitiosa dicebantur: vt a Cannis, Cannenses, qui fugaces essent. ibidem.

Sed tandem si podagrosis pedibus esset Eutychus. Lego: *pedibus isset Eutychus.* Ibidem.

Quid me facere vis? Ch. *quod me vides,*

Vt pereas. Lego: *quod me de uu.* Sic enim inuidiosius est, vt cætera Paulo ante.

Si opprimit pater, quod dixit exulatum abijt salus. Tu me vis perire, cum his tuis verbis: hoc idem te volo.

Sublego vestigia veteris scripturæ, & repono:

Si opprimit pater nos. vixid: exulatum abiit salus.

Vixid, pro. *vixi*; id est, *perij.*

Quid illuc est, quod solus secum fabulatur filius?

Sollicitus mihi nescio quare videtur. Ch *At tace.* Eadem.

Meus pater hic quidem est Scribo! Ch. *atate, Meus pater hic quidem est. Atate*, interiectio in re subita & timida.

Imbrem perpetiar, laborem sufferam, solem, sitim. Non concedam neq; quiescam vsque noctu, aut interdius. Scribo: *Non considam, neque quiescam.* Videret, *considere*, se ad sedendum & quiescendum componere, Sc. Homo me mis. Sc. Diuum atq; hominum.

Nihil opus nobis ancilla nisi quae texat, quae molat,

Lignum caedat, pensum faciat, adis verrat, vapulet:

Quaeq; habeat quotidianum familiae coctum cibum. Sc. Hom me mis.

Lego: *quaeque aueat quotidianum familiae c. c.* Quæ, inquit, auide vescatur miseris his quotidianis seruilibus escis. Ibidem leuiter emendandus versus:

Vbi qui amici, qui infideles sint, nequeas pernoscere.

Eadem fabula:

Simul autem plenissime eos, qui aduersum eunt, aspellito. Sc. Lime superium.

Lego. *Simul autem planissime eos, qui aduersum eunt; cispellito.* Miror non plus cogitasse viros doctos, qui hic reliquerunt, *aspellito*, contrarium plane ei, quod significare vult Plautus. Cispellere Sc. Ex nostris opibus.

enim est, diuersim & ex eo loco pellere: *aspellere*, contra. Plautus captiuis:

Neque exsilium est, neque adeo spes, quæ mihi hūc cispellat metum: non recte in vulgatis, *aspellat*. Sed &, *cispellat*, v. l Sambuci. Titinnius Gemina: *Non ex secratis parasitum, nec virum cispellitis domo!* Amphitruone: *Atque illuc susum ascendero: inde optume sic cispellam virum*

Desuper: quod Lambinus mutauit non recte.

Sc. Profecto ergo. *Humanum amare est: humanum autem ignoscere est.*

Nescius ne obiurga hoc, non voluntas me impulit.

Lego: *Ne, sis, ne obiurga: ...; non voluntas me impulit*

Sc. Amice amico. Ne, eleganter iteratur. *sis*, est, *si vis*. Illo versu:

Quasi tibi, vnde huc aduecta sum, malis bene esse solitum est:

risum captat Plautus ambiguitate vocum. Nam, *malis*, valet, *maxillis* &, *esse*, edere. Solitum est autem, maxillis esse.

Sc. Agite, ite. *Hæccine tua est amica, quam cudum mihi*

Te amare dixis, cum obiectabas? Ly non taces?

Ca. Satis scitum filum mulieris: verum hercle amat.

Inepta lectio hæc in Camerarii, & Lambini: illa veterum editionum: *verum hercle an nec hoc?* supposita est. scilicet, quia præcessit *filum*. coniiciebam e Camerarii editione:

Satis scitum filum mulieris: Nereum hercle amat

Hominum omnium formosissimus Nireus celebratur. Itaque Plautus: Bella est, inquit, amica tua: sed & ipsa Nirea amat, cum te deperit. vt ironia sic in formam Lysimachi. Valla, pro, *amnes*, agnoscit, *auet*. ita non pigeat coniecisse:

Satis scitum filum mulieris. LY. verum hercle, abei, vh,

Abin dierectus? Multa hac Comœdia inserta sunt a nescio quo cui, vt a Plauto edita fuerat, visa st non perfecta esse. Ex iis hoc est:

Nec podagricum, nec articularium est, quem rus aiunt pedes.

Do. *Non domi? S. non. D. vbi? S. ruri esse autumant:*

Atque num quid redeat, incertum, hodie: cum villico rationis satis.

Do. *omnia mihi hodie eueniunt præter sententiam.*

Scripserat ille: *cum villico rationis putat.*

Do. *Satin? omnia mihi hodie eueniunt p. s.*

Eiusdem hominis adiectanea negotii vim exhibuerunt Camerario:

Sc. initium. *Quasi tu nunquam quicquam assimile huius facti feceris,*

LY *Nam mea vxor propter illam tota in fermento iacet.*

Ædepol, nunquam caui, ne quid facerem: vix viuus sum miser.

D. *At ego eam expurgationem habebo, vt ne quid succenseat.*

Scripsit Plautus:

Nam mea vxor propter illam tota in fermento iacet.

Vix viuus sum miser.

D. *At ego eam expurgationem habebo v. n q s.*

Post

Post primum versum deesse aliquid videbatur: cui is, quem dixi lacunarius, explendæ, vt putabat, sententiæ, hunc subiecit: *Ædepol nunquam caui, ne quid facerem.* Cistellaria:

Neq; prorsum iit hac: hic stetit: hinc illuc exiit: hic
Concilium fuit: ad duos attinet. hi qui sunt?
Atat. singulum video vestigium hoc fecit Camerarius: non probo: tametsi Lambinus relinquit. otiosum est enim & inculcatum. priores editiones: *ad duos hoc attinet. Si quis, atat.* Mihi simplicius videbatur:

——— Ad duos hoc attinet, quiqui sunt:

sed verius: *Ad duos hoc attinet: hic quiniscunt:* quippe videtur signa quiniscentium in puluere notasse. & spectasse illum locum præcedente scena:

Faciundum est puerile officium, conquiniscam ad cistellam.

valde hoc placet. Diligenter enim consistentium & progredientium vestigia oculis legit, vt non videatur quiniscentium præterire debuisse. Ibidem:

Ecquem vidisti quærere hic, amabo, in hac regione
Cistellam cum crepundiis, quam ego hic amisi misera?

Quærere, non conuenit. Lambinus mutat, *auferre*: & certam scilicet coniecturam putat, ex vestigiis veteris libri, *quærere*: sed quid simile *quærere*, &, *auferre*? ne addam, quod credibile non est, vocem vulgatissimam ita deprauatam. vere, opinor, emendaui: *ecquem vidisti ciere hic cistellam*, hoc est, *ciere*. *Ciere aliquid*, est, *sollicitare*, & *loco mouere*: quod qui nesciebant, quiduis supposuerũt, quam vt per eos regnaret vera lectio. Ibidem:

Mala merx hera hac, & callida est. PH. *ecastor ita videtur.*
L. *Imitatur nequam bestiam & damnificam.* PH. *quamnam amabo?*
L. *Inuoluolum, qua in pampini folio interta, implicat se.*

scribo: *qua in pampino filo tortam implicat.* Cõuoluolus enim tamquam filo se implicat: atque ea voce ad viuum res pingitur. Quin & in Langii codice est, *filo*. *Torta*, autem pro reste hic est: & eo dicitur, quia tanquam funem implicat & nectit suo se filo conuoluulus.

Persa:

Nunc huc introibo: visam hesternas reliquias,
Quis euerint recte, nec ne, num infuerit febris. Lego: *num ineiuerit febris*. Nam vulgatum illud non latinum. Neq; tamen hic locus est, cuius mentionem Pompeius facit: sed Curculione: Sc. I. *Sc. Veterem.*
Salue: valuistin' ostium oculissimum?
P. Caruit ne febris te here, vel nudius tertius. scribo: *Iniit ne febris te. Init. febris*, pro, *corripuit, percepit.* Ibidem: *Persa Sc. omnem rem*
Curate isthic vos, atq; approperate ocyus,
Ne mihi mora sit quicquam, vbi ego intro aduenero.

Commisce mulsum: struthea, colutheaq; appara:

Bene vt in scutris concaleat, & calamum iniice. posteriora mendosa sunt: quæ restituebam:

Commisce mulsum: scutra, A coluthe, acamque appara,

Bene vt in soutris concaleat. Sed enim pœnitet: & affirmo rectius esse:

Misce mulsum, struthea, coluthea: myrrhina

Bene vt in scutris concaleant, & calamum iniice.

Hoc ita esse, ex Plinio discimus, qui lib. 14. Cap. 3. *Lautissima,* inquit, *vina erant apud priscos myrrha odore condita, vt apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur: quamquam in ea & calamum addi iubet.* Ecquid satis clare Plinius significat, *myrrhina,* hoc loco restituendum. Magnas autem iam tum olim lites dedisse hunc locum, neque conuenisse Grammaticis de interpretatione, Varro ostendit lib 1. de vita populi Romani: *Antiqua,* inquit, *mulieres maiores natu bibebant loram, aut sapam. aut defrutum, aut passum, quam murrhinam quidam Plautum appellare putant.* Meminit quoque Varro Anthropopuli: *Non modo vinum dare, sed etiam (vt Plautus ait) murrhina, passum defrutum.* Eadem Persa: Sc. Satis.

Amas pol misera: id tuum scatet animus: ego isthuc placidum tibi

Vt sit faciam. Scatet, quomodo dicatur video; vt spectet illud, *placidum.* Quæ scateant enim fretum atque æstum, ac bullas fluctuantis aquæ imitari. Neq; hæc faciunt tamen, quin leuiter corruptum versum suspicer: *id tuus caret animus. caret,* cum accusandi casu, plerunque: & *tuus,* id est, *tu* Eadem:

Quid ais? certumne est celare, quo iter facias pessuma?

S. Offirmastin' occultare, quo te immittas, pessume?

Fortasse verius, *quod imbitas. pessume? quod* pro, *quo;* vt numerorum ratio habeatur: quod sæpe monemus. Eadem:

Nam id demum lepidum est, triparcos homines vetulos, auidos, auidos

Bene admordere, qui salinum seruo obsignant cum sale.

Sc Ioui opulento. *Virtus est. vbi occasio admonet, dispicere quid faciet mihi?*

Verberibus cædi iusserit? compedes imponi? vapulem?

Ne sibi me credat supplicem fore. Non Appollinis oraculum verius est, quam quod dicam. Scribendum est:

Verberibus cædi iusserit? compedes imponi? vapulet:

Ne sibi me credat supplicem fore. Hoc officium est serui nequam, verbera, compedes, omnia flocci facere, & super etiam, hero malum mandare. Quod, inquit, malum mihi dare herus possit, vapulet Sic enim, quem insigniter contemni a se ostenderent, vapulare iubebant, vt Græci οἰμώζειν: In vulgato illo dicto libertæ: *Salue liberta: vapula Papyria.* Asinaria.

Pergin' precari pessimo? M. quæ res? tun' libero homini

Male seruos loquere? Le. vapula. Eadem Persa:

Eho

E ho lutum lenonium,

Commixtum cœno, sterquilinium publicum. Lego: Sc. Curcul.

Lutum lenonium, cõmictum cœnum. Obsecro hoc nõ melius est, quam illud, *ludum commictum cœnum?* quod quo modo dicatur, Plautus ipse docere nequeat. *Cõmictum*, vel *comminctum cœnum*, res fœdissima quæ quo turpior, eo melior lenonis definitio.

Statuite hic lectulos, ponite hic, quæ assolent. hic statui volo, primum, Sc. Host.

Vnde ego omnes hilaros ludentes lætificantes faciam, vt fiant aliqua mihi.

Quorum opera hæc mihi facilia factu facta sunt, quæ volui effieri. verba traiecta sunt:

Statuite hic lectulos, ponite hic quæ assolent. hic statui volo

Primum aquilam. inde ego omnes hilaros, ludentis lætificantes faciam, quorum

Opera hæc mihi facilia factu facta sunt. quæ volui effieri, vt fiant. Aquilam statui vult manibus; vel vino lymfando. *Aquilam*, ipsam aquam dicit: vt Cistellaria: *obsipat aquilam.* Vltima verba: *quæ volui effieri, vt fiant:* ea sunt ad familiam, & hanc sententiam habent: *hæc, quæ mandaui vobis, memineritis facere.* Ibidem. Aquila sius aquula (perinde est enim) demi nutum ex aqua.

Tu Sagaristio accumbe in summo. Sa. ego nihil moror:

Cedo parem, quem pepigi. In Sambuci, *partam.* ex eo emendabam *cedo par, campepert.* Errat enim, si quis aliam mentem Sagarist. ōnis putat, quam sibi quoque suam amicam in conuiuio, quam a Toxilo pepigerat, poscentis. Quando tu tuos amores habes, cedo meos. *Par*, ita pro, *compar*: quod solitũ esse Latinæ linguæ, mox apparebit. Minus audacter: *cedo parem, quam pepigi.* In Diris:

Tuq; eris ipsi par, & prima nouissima nobis.

Sidonius Apollinaris:

Et te Massiliensium per hortos

Sacri stipitis Arbiter colonum,

Hellespontiaco parem Priapo. Petronius: *Non delectauit me tam curiosum principium, timuique ne in contubernium recepissem Ascylti partem*: Lego: *Ascylti parem.* Quamuis hic quidem malim, *Ascylti par* Sic enim solebant, hunc illius par dicere, cum geminum moribus significabant. Plautus Rudente, ipso prologo:

Is leno, vt se æquum est flocci non fecit fidem,

Neq; quod iuratus adolescenti dixerat.

Et erat hospes, par illius, Siculus senex, scelestus:

nisi quod, *par*, hic fortasse masculino genere est, *compar.* Eadem:

Nequeo leno, quin tibi saltem dem staticulum, olim quem Hegea

Faciebat. Ita non male veteres editiones, vt, *saltem*, sit hic aduerbio. Neque enim alibi aliter, quam, *staticulum dare*, legimus: vt apud Macrobium: *voces demutat, staticulos dat.* Et in verbis Catonis: *Staticulos dare, ridicularia fundere.* Illo versu.

Hostibus victis.

Cum bene nos Iuppiter iuuisti, diqua alij omnes cœli potentes; quod, *iuuisti*, l.v. habet, non est mendum: Nam ex hoc natum etiam in Sambuci codice illud, *vidisti*. Ceterum a, *iuuo* præteritum est, *ius*, supinum, *itum*. Terentius Phormione:

——————— *Itane hunc patiemur Geta*
Fieri miserum, qui me dudum, vt dixti, adiuerit comiter? Adiuerit, præteritum ab *adiuuo*. Interpres vetus notat, v exteri, ne numeri labascant: Hoc quidem etiam apud Catullum videri poterat:

Non ita me diui, vera gemunt, iuerint:

Sed nulla talis numerorum necessitas subegit Ciceronem scribere in Epistola ad Seruium: *Si T. Manlium quam maxime, quibuscunque rebus honeste ac pro tua dignitate poteris, iueris, atque ornaueris*: neque Liuium libro vigesimoquarto: *Profectus Carthaginem, aditumq; ibi & ab legatis Hippocratis & literis; Annibalis, qui venisse tempus aiebant Siciliæ per summum decus repetendæ &c. Aditus* enim, Liuio, quod nos tantum dicimus, *adiutus*. Recte etiam apud Ciceronem in Epistola ad Trebatium scribitur versus ille Heautontimorumeno:

Aut consolando, aut consilio, aut re iuero:

Quomodo in libris calamo exaratis repræsentari, fides sit penes Petrum Victorium. Id probant aures. nam versum quidem hiatus corrigit. Menæchmis.

Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere coniecturam? captum sit collegium augurum:
Age dum odorare hanc, quã ego habeo, pallam, quid olet? abstines:
P. Summum me olfactare oportet vestimentum muliebre:
Nam ex istoc loco spurcatur nasum odore illutibili.

Sc. Ni mala.

Ita me illæ Musæ, vt valde maculosum est. Sed & non valde dubito, quin omnes labes ex eo exegerim:

Ecquid tu de odore possis, si quid forte olfeceris,
Facere coniecturam? captum sit conregium, augura:
Agedum odorare hanc, quam ego habeo, pallam, quid olet?
P. abstine:

Summum me olfactare oportet. Conregium, pro, *conregione*: vt pleraque talia nomina vtroque fine dicebantur. *Conregio* autem, verbum augurum, notum: & in finiendo templo clausula: *inter ea conregione, conspicione, cortumione, vtiq; ea rectissima sensi. Capere* autem ipsum quoq; verbum auspiciale & augurale. *Capere conregium*, aut, *conregionem*, capere locum contegione. Ergo omnia hic, quæ in effatis solent. Hoc mihi maxime omniũ probabatur: qui aspernabitur, poterit hoc etiam modo; *captum sit collegium: augura.* vt quid dicimus, *captus augur*, idem sit, *captum collegium*, quippe augurum. Nam *augura*, hoc loco vetus codex: nec mutandum fuit. Ego priore emendatione quiesco. Captiuis:

Adue-

Adueniens deturbauit totum cum carne carnarium.

Arripuit gladium, praetruncat tribus tegoribus glandia.

Deturbauit, non conuenit: & mutaturus eram, etiam sine veteri codice fuisset. *decribrauit*: quod valde placet. Mostellaria. *carnificinum cribrum* est, quem crebri per vias forant. *Concribari*, multimodis confici. Ita ergo, *decribrauit* Sticho:

Sed ego ibo intro, & gratulabor vostrum aduentum filiis.

Postea ibo lauatum in pilum, ibi fouebo senectutem meam.

Quae Alciatus, aliique de pilis, & coactilibus nugantur, ea ne meminisse quidem sine risu possum. Duobus autem modis mederi posse loco videbar, vel ita vt scriberetur: *ibo lauatum a pila*. Primum enim, pila lusitabant: inde ad balineum: tum coenabant. id etiam senes: vt apud Petronium Trimalcio pila sparsiua exercetur ante lauationē post demum se dat conuiuio. Validiores qui essent, & flos ipse, maioribus pilis vtebātur: quas duplices appellabant. Lucilius: *Cum in stadio, in gymnasio, & duplici corpus siccassem pila. Duplex pila*, p crassiore, vt, *duplices ficus, duplex pān.*

Contra, quem duplici panno patientia velat.

Vbi non significari diploidem, vt interpretantur, sed crassiorē pannum, non sinit quenquam dubitare ipse Horatius, verbis iis, *quem patientia velat*: quibus vestem significat pinguem, vt Suetonius appellat in vita Augusti. Pilę molliores Graecae, puellarum erant. Varro Sesquiulysse: *Suspendit Laribus marinas molles pilas, reticula, ac strophia*. De his pilis scribere Arnobius videtur in quinto: *Talos, speculum, turbines, volubiles rotulas, & teretes pilas, & virginibus aurea assumta ab Hesperidibus mala, erat nobis consilium praeterire: praeteruehi illa etiam mysteria, quibus Phrygia initiatur, atque omnis gens illa, nisi, nomen interpositum histonis prohiberet nec iniurias eius, ignominiamq; transire*. vt haec duplicia, sic duplā agninam vocabant, op nor, si grandiores iam agni & ablactati essent. Nā subrumorū carnes delicatiores sunt. Plautus Captiuis:

Tum lanij autem qui concinnant liberis orbas oues,

Qui locant caedundos agnos, & duplam agninam danunt.

Turnebus ita maluit interpretari. pro vna arietina offa duplam vendunt clam suppositam pro ea fallaciter agninam: cui nō assentior. Primum igitur, vt dixi, hanc sentētiam arbitrabar: alteram hanc: *Postea ibo lauatum in pyelo*. Nam in pyelo lauatio, mollior, & seni idonea. Poenulo.

Quid iam? S. quasi tu tacere quicquam potis sis rectius. M. Tacitus tibi resistam, quam quod dictum est mala mulieri. Non intelligitur:

——*quasi tu tacere quicquam potis sis M. tectius,*

Tacitius tibi rem sistam, quam quod dictum est mala mulieri.

Sic opinor legendum. *Tectum tacitum, tectius tacitius*, ita iuncta in formula latinae linguę erant. Hecyra.

Quaeque fors fortuna est, inquit, nobis quae te hodie obtulit,

Sc. Iuppiter te.

Inde concribellare flagellis, apud Catulum.

Sc. Ita me dij.

Caput 80.

Sc. Satis spectatum.

Per eam te obsecramus amba, si ius, si fas est, vti

Aduorsa eius per te tecta tacitaq; apud omnes sient. Tecta tacitaq; vt, *sarta tecta*. Hæc ergo sententia est: magis tectam tacitam rem tibi præstabo, quam quod malæ mulieri dicitur. *Sistere alicui rem integram*, eleganter ex hoc loco, pro, *non corrumpere rem* At Synceraſtus futiliorem etiam eum ait, esse muliere mala. Ibidē quod sequitur:

Herus si tuus volet facere frugem, meum herum perdet; non putem ita Latine dici, *facere frugem*, sed, *facere frugi*: vt illud, *facere nequam, facere lucri, facere satis*:

Ait se peregrinum esse, huius ignotum oppidi.
Locum sibi velle liberum præberier:
Vbi nequam faciat. Sticho:

Sc. *Agite, ite* *Ohe, iam satis: nolo obcades catuli vt ludum nunc volo.*

Conijciebam, *nolo obscaues, catuls vt ludunt bolo*. Videtur enim violentius lusisse seruulus, & reptauisse, tanquam catulus obscæuaret bolum. *Obscauare*, pro, *auidius vesci*, video aliquot locis obseruasse, sed iis ipsis corruptis. Hac fabula:

Sc. *Libros in sp. xi.*

Auspicio hodie optumo exiui foras:
Mustela murem mihi abstulit præter pedes
Eum strenua obsonauit. Adulterinum hoc esse priores editiones ostendunt. Lego: *eum strenam obsceuauit*. In libris enim, *obsecrauit*: quod corruptum est ex, *obscauauit*. *Strenam*, optime; neque aliter scripsit Plautus. Mus enim erat strena mustelæ. Sed &, obscæuauit, recte a me repositum, vincit illa vox, *strena*. Hæc enim ita coniugari solent, *scaua, strena*. Hac Comœdia item:

Sc. *Salute Athena.*

Sequor: & domum redeundi principium placet.
Bona cœna, strenaq; obuiam accessit mihi:
Quem locum haud dubitanter emendo.
Bona scæua strenaq; hoc bolo accessit mihi.

Ea huius scripturæ vestigia sunt in prioribus editionibus, vt de synceritate non dubitem. Ad primum locum vt reuertamur, vera scriptura esse videtur.

Nolo obcades quate aliud; lumbum volo nunc.

Lumbum quatit, qui malaca cinædica saltatione, perpruriscit, quod facere Stichum vult. Captiuis.

Sc. *Quanto-ni pectore.*

——— *Iube*. H. *quid iubeam?* E. *ignem ingentem fieri.*
H. *Ignem ingentem?* E. *ita dico: magnus vt sit*. H. *quid in eo vols vrier?*

Tuan' caussa me adeis incensurum censes? Illa verba, *in eo*, inculcata sunt. Neque enim in vetustis editionibus reperiuntur. Emendo: *quid volturie*,

Tuan' caussa me adeis incensurum censes? Volturium vocat, parasitum edacem. At belli homines, *vols vrier*, fecerant, credo, quia ignis non est, vt non item vrat. Ibidem.

——— *Hoc*

———*Hoc mihi dono datum est.*
S. Quis somniauit aurum, St. quid id ad te attinet?
Proin tu lauare propera. Turnebus hanc sententiam facit: *quis furatus est aurum?* *Somniator*, inquit, idem, qui, *dormitator.* Addit deinde exemplum Trinumo, vbi dormitator nocturnum furem significet. quæ omnia sane illo viro indigna sunt. Nam si ea sententia spectaretur, reponendum fuit: *quis summanauit aurum?* *Summanare* enim subducere, & furari est. Sed mihi simplicissimum quod est, probatur: Sce. Salucte Athen.

Sa. Quis obsonauit? St. aurum. quid id ad te attinet? Stichus, cœna, inquit, dicta est, & vinum mihi dono datum. tum Sagarinus, quis ergo, inquit, obsonauit? Nam de cado dixerat solum Stichus? de esca nihil. Mostellaria:

Verum id videndum est. id viri docti est opus, Scen. Iuppiter supremus.
Quæ designata sint, & facta nequitia.
Nequid patiantur, quamobrem pigeat viuere.

Hærent verba: libri quidem omnes, *patiantur:* Lambinus mutauit, *patiatur*, atque in hoc triumphat. & caue tamen putes quicquam ineptius cogitari potuisse. Mihi in mentem veniebat: *Nequid pariant.* Sic enim Mox:

Neque quicquam nobis pariant ex se incommodi,

vt hoc probari poterat, ita nego aliter scripsisse Plautum, quam, vt nunc dicam: *Q. d. sunt, & facta nequia,* Nequia, prorsum numeri postulant facta nequia. sunt nequam facta.

Nequid potiantur, quamobrem pigeat viuere. Hæc vetera sunt: *Consilia potiuntur malum: facta potiuntur cladem*, hoc est, *male cadunt.* Aulularia:

Caupones. patagiarii, intusiarii,
Flammearij, violarij, cerinarij,
Aut manulearii, aut murobathrarij. Scena. Narrant amicis

Maneo in sententia, & affirmo scribendum esse, *malolathrarij*, a malouathro, scilicet. Reliquæ scripturæ, *myrobrechiarij, myrrobathrarij*, partim nullo sensu, partim commentitiæ sunt. Turnebus conijcit, *aromatarij* sed hanc licentiam ita suspicandi nemini alteri dedisset. *Myrobathrarios* non improbarem, & illam interpretationem de crepidis, si verisimile esset, artificium eius rei fuisse. Nam crepidas quidem si perfuderunt vnguento vulgo magis est vt id domi suæ fecerint. *Mullobathrarios*, a mulleis calceis scriberem, nisi longiuscule abesset a murobathrariis *malobathrarios* ergo retineo: reliqua somnia. Epidico:

Herclemiserum est ingratum esse hominem id quod facias bene: Scenam tibi.
Ego quod bene feci, male feci, quia amor mutauit locum. Lego: *ingratum esse homini:* paulo aliter hoc quam nostri loquuntur *ingratum homini*, quod is qui accipit beneficium, nulli gratiæ ponit Heautont. *Ignosces tamen post: & id erit ingratum. Id tibi erit ingratum*, hoc est, *nullam gratiam tibi habebit filius.* Eadem: ———

nunc

Scen. Nullam ego. *nunc faciam: Cum gratum mihi esse potuit, nolui, gratum mihi*, hoc nos ita, *gratum illi*. Cistellaria: ——— ———Si mihi

Alia mulier istoc pacto dicat, dicam esse ebriam.

P. *Non ecastor falsa memoro, nam obsecro unde hac gentium: Falsa*, coniecit Camerarius: ante illum e vestigiis literarum fecerant, *cassa*. Ego illinc non sum, vt credam proculcatam, & protritam vocem, *falsa*, in litura imperitia librariorum delituisse: qui autem coniecerunt, *cassa*, paullulum opinor a vero abfuisse, & hoc potius vestigia illa literarum significasse: *non ecastor campas memoro. campa*, res fabulosæ, & fando tantum auditæ: quæ nusquam sunt, nisi in aere apud Aristophanem. Ergo, *campas memorare*, dicere, quod nusquam sit: Menæchmis:

Atq; adeo, ne me nequicquam serues, ob eam industriam

Hodie ducam scortum ad cœnam, atque aliquo condicam foras.

Perperam interstinctum.

Scen. 2. Act. 1. *Hodie ducam scortum, atque ad cœnam aliquo condicam foras.* Nam &; *ducere scortum*, simpliciter dicimus, vt nihil addatur: &, *condicere ad cœnam*, iunctim; non item, vt alterum omittat Mercat.

Scena. Amice amico. *Bonam hercle te, & frugi arbitror: matura iam inde ætate*

Quoniam scis facere officium tuum mulier. Pa. *pol docta didici,*

Operam accusari non sinam meam. Lego: *pol docta dico.* E vetustate est: *docta dico*, pro, *docta sum*. scio, inquit, facere sed & operā addam facere. Eadem fabula ille versus est.

Prologo. *Dico eius promeritis gratum me, & munem fore.*

Scripserat Plautus, *mimor fore*: vnde natum in quibusdam scriptis codibus, *mœnem fore*: quam scripturam ita probat Lambinus, vt contra hiscendi potestatem, nemini, si dis placet, esse velit. atqui non certius est, solem illum lucere quam, *mœnem*, scriptum a Plauto: vt *commœnem* Pseudolo:

Scen. Prob. Iuppiter. *Nunc inimicum hunc commœnem meum, atq; vostrum omnium,*

Ballionem exballistabo. in Sambuci enim codice, *cōmens*, deprauatum ex, *commœnem*. Trinumo:

Feceris par tuis cateris factis, patrem

Tuum si percolas, per pietatem. nolo ego cum improbis te viris,

Gnate mi, neq; in via neq; foro vllum sermonem exsequi.

Scen. Quo illuc homo. Credidi legendum? *tuū si patrem percolas, pies pietatem.* Asinaria:

Vti piem pietatem. si isto more moratam tibi

Postulem placere. Corruptum hoc quoque est apud Ciceronem de finibus in poetæ antiqui versibus, *piare pietatem*: quem locum quod memoria non teneo, neque libri ad manum sunt, frustra est velle adscribere. Sed non præsto apud Plautum hanc emendationem. Verius fortasse: *patrem.*

Tuum si percoles. Per pietatem, nolo ego te,

Gnate

O nate mi, neque in via, & c. *Per pietatem*, obtestatio est atque obsecratio: vt illa, *per deos, per te, per vitam tuam.* Trinummo: Scen. Stasi-ne.

Emere meliust, cui imperes. C. *pol ego emi, atq; argentum dedi.*

Sed si non dicto audiens est, quid agoʔ S. *damnum malum.*

C *Bene mones.* Lego: *quid agoʔ* S. *dane malum* perspicue verum. *Dano*, pro, *do*, vetustum. Laudauimus supra versum: *locant caduandos agnos & duplam agninam danunt.* Eadem Trinumo:

Hic homo est omnium hominum praecipue voluptatibus gaudijsq; ante ponendus, Initium Sce.

Ita commoda, quae cupio, eueniunt. Lego: *Ita commodum, quae cupio, eueniunt*: aut etiam *commodo.* Sisenna:

Atque ipse commodo de parte superiore descendebat. Hic ipse Mercatore:

S. istac ibis, commodum obuiam venies patri. Rudente:

Easque res agebam commodum Alularia:

At at perij hercule miser, aperitur Bacchanal, adest.

Scilicet tantū otii in fuga etiā Congrioni fuerit, vt fores clauderet; & nūc eas necesse habuerit in exaudo Euclio aperire. Scribo

At at, perij hercule miser: ah perij Baccanal adest. Scen. optationes.

Scriptum fuerat illo more, *aperij*: ex eo factum *aperitur.* Curculione;

Sed eccum lenonem incedit thesaurum meum. Langii:

Sed eccum lenonem incudis thesaurum Lego: *eccum lenonem, incudem thesaurum meum. Incudem*, militariter: quem ille verberibus habiturus sit vt incudem, atque vnde multos nummus procudat. Amphitruone: Scena, Phaedrome propera.

Quasi incudem me homines octo validi cadant.

Pseudolo:

Nam hic mihi incus est: procudam ego hodie hinc multos dolos.

Pseudolo:

Vae tibi: tu inuentus vero meam qui forcilles fidemʔ

Quasi mihi non sexcenta tanta soli soleant credier. Scen. Hi loci

Nescio quid illud verbi sit, *forcilles.* Nam Lambini quidem interpretatio huiusmodi est, vt absurdiorem aliam reperire, praeter eum possit nemo. *Floccilles*, commentitium est neque tamen sententiam assequitur. Si credere velles, poterat videri rectum verbum, *sucilles*, pro. *sugilles*: &, *sugill are fidem*, aperta oratio. *Sucilles, fuciles. fureiles*: his gradibus iri solet ad deprauationem. Sed longuscule abest. Coniiciebam ergo ex *forcilles, forilles.* a foriis: vnde item ductum verbum. *conforiare.* Ita ergo *foriare*, & *forillare*, vt Trinumo, *lutulare*: nisi tamen propius vero abest, *fureilare*, a *fure* & *incilando* compositum. Atque etiam alia verba componere hic iis est, quibus licet esse tam disertis: mihi nullum horum valde placet. Totam ergo hanc partem ne legito; aut si legeris, obliuiscitor; aut si non obliuisceris, ne nihil agas, emendato. Hoc qui- Conforiare, lectum est apud antiquos, idem quod (salua honos auribus praefandus est) concacare, a foriis scilicet.

dem esset, nihil agere. Sed discedamus hinc tamen. Trinummo:

Scena, vt mihi rem narras.

——eo ego igitur intro ad officium meum:
Tu istuc age. M. actum reddam, nugæ hæ sunt.

Hoc sublegit Camerarius ex vestigiis literarum. Malo ita legi: *Actum reddam. iam nugas hic sunt.* Nugas, est sycophanta; cum redditurum se ait, vt iam nunc ibi sit. *Nugas*, pro nugatore, verbum probum: & agnoscit Priscianus libro quinto, Comminianus, & Carisium. Epidico: ——— *Sed eccum ipsum aute ades conspicor Apacida.*

Scen. St. tacete

Qualis volo vetulos duos iam ego me conuertam in hirudinem. Non est de nihilo, quod in optimis scriptis libris lacuna patet illo loco, *qualis volo.* lego: *iactam bolum: duo senes, iam ego me conuertam in hirudinem,*

Atque horum exugebo sanguinem. Errori ansam præbuisse putem comicam ellipsin. Melius tamen esset: *vno bolo duo senes:* Et hoc tueor. ibidem Epidico:

Tum tute igitur calide iam, quicquid acturus es age.

Sc. St. tacete

Procul dubio scribendum, *calede. Calidum*, alias præceps & inconsultum hic, festinatum atque acceleratum. Varro, *Cum dixisset Bibulus, ecce calidis pedibus quidam nauiculariis semiustulatus irrupit se in curiam.* Ergo, *calide age*, hoc est, *sine mora.* Ibidem minimum mendum est illo versu:

Scen. nisi quid mihi

Tace modo, est lucrum hic tibi amplum P. deos quidem oro. E. impetra. Scribendum enim *impetras.* Cistellaria:

Mi homo, obsecro, alias res geris: ego tibi meas res mando.
L. istuc ago, atque istic mihi cibus est quod fabulare:
Sed inter rem istam agendam, hera huic respondi quod rogabat.

Melius est, quod mihi in mentem veniebat:

Scen. Agite, ite.

Sed inter rem istam agendam e re huic respondi quod rogabat. E re respondi, in istam rem respondi quam agimus. Mercatore:

Num metuis tu istanc? L. sapio, nam mihi vnica est.
C. *Vin me experiri?* L. *volo* Scribendum: *Vin me expediri?* hoc enim colligitur ex iis quæ sequuntur: *mercedem cedo. experiri*, huc quo spectet, non facile dicas. Casina:

Act. 1. Scen. 1

Ita te aggerunda cernuum aqua faciam probe,
Vt. postilena possit ex te fieri. Scribendum, *cernuum* Hoc leue est peccatum tamen etiam ita apud Ciceronem in Arato:

Tum magni coruus Capricorni corpora propter
Delphinus iacet: reponendum pro, *coruus cernuus* Nam in scripto libro Prisciani, *cornuus*, legitur. Delphinus autem tanquam cernuare videtur. & identidem pisces cernuant: quem gestum imitabatur ludus pastorum: qui, vt inquit Varro, in vncto corio cernuabant Menæchmis:

Sce. Sine fores.

Eho Messenio accede huc. Mes. quid negotij est? M. scire vis?

Mes

Mel. Quid ergo opus est? M. opus est. Mel. scio vt medices. M. tanto nequior es.

Habeo pradem. Lego, & presto eam scripturam: quid negotij est? M. st. scire vis?

Mel. Quid ergo? M. opus st. Mel. quid opus? M. scio, vt me dices. Mel. tanto nequior,

M. Habeo pradam. Silentii illam notam de sententia conieci, quod eam postulant sequentia illa mellenionis: quid ergo? verum hoc esse in veteribus editionibus, apparet, quæ habent pro illo, vis scire, suscire. Captiuis:

Philocrates, vt adhuc locorum feci, faciam sedulo, Scen. Quaeso:
Vt potissimum, quod in rem recte conducat tuam,
Id petam, idq; persequar corde & animo, atq; viribus.

Lego:

——————*faciam sedulo,*

Vt potissimum: quod in rem &c. Vt possum, inquit, faciam, quod in rem tuam sit. Bacchidibus:

Vix videtur fieri posse. M. perge, ac facile hac feceris.

Qui corruperunt, inuenerant, ac *facile ecfeceris*. Sic enim tum scribebant, pro, *effeceris*. Cistellaria:

Ego te reuoco, & voco ad diuitias, vbi Scen. Anim sectatus sum
In collocare in luculentam familiam.
Vnde tibi talenta magna viginti pater
Det dotis non enim hic, vbi ex Tusco modo
Tute tibi indigne dotem quaeras corpore.

Modus hic est ludicinus & tibicinus. Hoc enim notum est, antiquitus fuisse Romæ Tuscos augures, haruspices, ludios, tibicines. inde tuba Hetrusca. Sed & Tusci e Lydia, vnde modi Lydii. Ibidem in Tusco vico habitabant scorta. apud Horatium: *Tusci turba impia vici.* Iam ergo ludit his verbis, *Tusco modo*. Significat enim numeros lascivos in re Veneris, & schemata libidinis: Fugit ratio Camerarium, qui, *modo*, hic aduerbiū facit. quæ caussa fuit cur hæc adderem. Pœnulo:

Postremo modus muliebris nullus est. Scena Negotii sibi.
Neq; unquam lauando & fricando scimus
*Facere * Nam quæ elauta est, nisi*
Perculta est, meo quidem animo, quasi illauta est.

Primum, lacunam illam implendam puto hoc verbo, *pausam*: *scimus facere pausam*: deinde scribendum: *meo animo quasi musta est*: vt scripti codices habent. nam, *illauta*, ab emendatoribus suffectum est: quod quidem verbum hic fere nihil dicit, & absurdo, *quasi*, refutatur. hoc vincit, verbum aliquod per similitudinem, dictum a Plauto. *Musta*, adiectiue positum, vt *epula*; quomodo *epula oues*, præpingues, apud Varronē: quod Bonofideo, præceptori meo, cuius morte tū magnū detrimentū acceperunt literæ,

ante annos aliquot probabam; & video in ea quoque sententia Scaligerum. Bacchidibus:

Sc. Atrito duo. ——— *Mnesilochus Sinon est.*

Relictus ille non in busto Achylis, sed in lecto accubat:

Bacchidem habet secum: ille olim habuit ignem, qui signum daret

Hunc ipsum exurit.

In his postremis vitium est Lego:

——— *ille o.h.i.q.s.daret:*

Hac ipsum eccum vrit.

Ait Mnesilochum Simonem esse: & quidem vt ille olim intentus occasioni, ignem apud se habuerit, ita Mnesilochum suum quoque ignem, hoc est, amicam apud se habere Et quidem, inquit, eccum nunc ignis ille vrit.

BENIVOLO LECTORI.

Narro, quod actum est. cum, quicquid scriptum spicilegiorum habebam. & (quæ maior pars est) quod interea, dum illa exprimuntur, nasceretur, in vnum Commentarium conferre vellem, longe aliter, ac ratus eram, euenit, vt medium operis in ipsum mercatum Francofurtensem incideret. Enimuero tremere bibliopola, & cum culore expostulare: queri iacturam suam niui tum prodirent: & redire in me inuidia, per quem, succenturiantem identidem, & alia aliis sufficientem, stetisset, ne propositum tenerent, aut numerum paginarũ inire possent. Itaque feci, quod aliter copiæ non erat, in duos commentarios illa tribui: quorum priorem nunc habes: alterum & secundum mercatum dabimus: & breui, spero, tertium accudemus: neque imitabimur eos, qui te pollicendo annos multos ductant. & tanquam pmittere, dare sic satis sibi ea re ad gloriam profectum putant. In eo commentario hæc sunt

I. Sallustius emendatus in fragmentis.
II. Lucretius libro sexto correctus.
III. Terentius Andria act. I Sc I. emendatus.
IV. Reditum ad Lucretium libro quinto.
V. Sallustius emaculatus.
VI. Hecyra Terentii, vt captus noster est, tota emendata.
VII. Lucretii vulneribus facta medicina libro quarto.
VIII. Lucretio item litatum libro tertio.
IX. Cornelius Tacitus, vbi alii conclamarant, quod potuimus, restitutus.
X. In Petronio Arbitro, quæ laborabant, sanata multa.
XI. Lucretius libro secundo, & primo emendatus.
XII. Quæ peruiam hoc libro tetigeramus, quædam vberius explicata

FINIS.

LECTOR,

Siste. Hæc vide, & crede.

PRimum, quæ legis heic, mea esse. si aliquid ex iis quis alius notauit, obseruauit, libenter, volenter iam nunc suum rescribo, tamen non vidi, non legi, ex animi sententia dico: iusiurandum darem, ni rectissime insusurraret Simonides;

Πρὸς ἀπάτην ὅρκος σοφιστὴς ἐὰν ἀξιόχρεως.

Et facile, vbi degimus, locus excusaret. Deinde, in laudandis referendisque librorum cum editorum, tum manuscriptorum scripturis vsum fide antiqua, & Germana. Notores non dedi, noui patricias istas arteis, ac odi. Lectiones hactenus inuisæ, & e Manuscriptis platæ apud multos vix inuenient fidem, nec laboro: modo apud illos, quos amat fides & virtus; e quorum ingeniis meum comparatum profiteor. Quod superest, te mihi æquum, & volentem oro: vt sicubi lapsus sum, aut aliquid minus commode elapsum, homini adulescenti humanum te præbeas, & legem Persarum æquitatis, iustitiæque plenam, in memoriam reuoces: sicubi vero bona dixi, fruare vt tuis, vtare tamquam meis. Valeat Thaletis illud, & non solos se sapere existiment; qui olim his literarum humanissimarum studiis Tyrannidem arroganter ac superbe adfectarunt. In quo desino Lector, fortassis an amice.

IACOBI IAC. N. SCHEGKI OBSERVATIONVM, ET EMENDATIONVM PRÆMESSA.

De Ciceronis loco secundo Legum quæsitum. Iupiter Vicepota. Victoria ada. Seneca, Liuij, Asconij loci. Cicero quincto Tusculanarum emendatus. Acradina Porta Acradina.

EPISTVLA I.

HVBERTO GIPHANIO.

AD grauiora litterarum quod me hortaris, Huberte Giphani dici vix potest, quam mihi in partem, & voluptatem. intellexi iudicium vtriusque conspirare, etiam hærentem te confirmare salubribus præceptis. itaque quod olim de Charitibus ille;

οὐ παύσομαι τὰς χάριτας ταῖς Μούσαις συγκαταμιγνὺς ἡδίσταν συζυγίαν.

Id ego serio atque constanter de Ciuili Prudentia cogito porro. Obseruationum libros, quos parabam, deposui; tempora hæc siue video, siue ætatem meam, siue Germaniæ nostræ studia, non consultum. nec tamen impetraui a me, vt nihil tumultuarie hæc pauca legi, non in nomen qui enim? sed auctorum conciliandorum, macteque iubentium caussa. Tu legitimi senatus Critici merito tuo princeps, sententiam hic dicas in primis, atque de hac mea correctione me doceas.

De Ciceronis loco quæsitum.

Cicero II. de Legibus:

Quod si fingenda nomina Vice poeta, & potius vincendi atque potiundi, statasstandique cognomina Statoris, & inuicti Iouis.

Quæro hic satin' Latine Ciceronianum in modum *fingere vice Poeta?* hoc primum. Deinde, quo referendum τὸ *vincendi atque potiundi?* ad *inuicti Iouis?* nugæ Germanæ. Dionysius tuus quid confert? gerras. quid filius eius? sequitur vestigia patris. contuli varias editiones, ac tentabam:

Quod si fingenda nomina, fingenda potius, Vicapota a vincendo, atque potiundo sistendoque Statoris cognomina Iouis.

Toti huic loco contaminando nomen *Vicepota*, ignotum librariis, & quiqui primas tractarunt editiones. isti vt stolide confidentes cum legerent *fingenda*, si dis placet, bene emendarunt *vicepoeta* coi Zenodotii.

Vicepota

Vicæpota cognomen est Iouis. Seneca Ludo de morte Claudii: *Proximus interrogatur sententiam Diespater, Vicepota (vir summus male Nicephori, siue Iaperi) filius, & ipse iam consul designatus.* & Liuius libr. 2. ab V. C de Valerii domo: *Delata confestim omnis materia infra Veliam, & vbi nunc Vicepota est, domus in infimo cliuo ædificata.* Asconius tamen in L. Pisonem Liuii, velut fullonica trua, confutare videtur: ait; *Varronem tradere, quia sæpius vicerat, ædes in Palatio tributas. L. Higinus dicit libro priore de viris claris: Et P. Valerio Volesi filio Poplicolæ, ædes publicas sub Velia, vbi nunc Ædes Victoriæ est, populum ea lege, quam ipse tulerat, concessisse.* inquit ecce, *vbi nunc ædes Victoriæ est*: Et Liuius, *vbi nunc Vicepota est.* ergo cognomen Victoriæ. Quid pronunciandum? an in Pædiani verbis mendum, & legendum, *vbi nunc ædes Victoriæ est?* vt Vicepota Iupiter idem sit cum Ioue Victore, Nicæo, Vicio. sic indigetant auctores. Et Liuius libro XXIX. plane non obnoxiæ tradit Victoriæ in Palatino fuisse. at Vicæpotæ eodem auctore in plano, hoc est (cum Halycarnasseo Latino loquor) imo cliui, siue margine Palatini. Et absque Asconii, non puto proferri auctorem, qui Victoriæ hic statuat? non dixerim, non abnutauerim. an Ioui cum Victoria commune? quidquid id est, Ioui hoc cognomen vnice asserit locus Senecæ superior. Vt enim Diespater & Iupiter, Marspater & Mars idem: ita Diespater & Vicepota. Ludit Seneca in isto ludo, tamen vt seruet decorum, & morem, hoc est, demonstret filium a patre, non matre.

Idem Tuscul. V.

Idem emendatus.

Ego autem cum omnia collustrarem (est enim ad portas Agragianas magna frequentia sepulcrorum) animaduerti columellam, &c

Quæ hic porta *Agraniana*, siue, *Agrigentina*, aut *Egredinas*, ita variæ in libris. Veteres doctissimi Fuluii Vrsini, *Achradinas.* Propria emẽdatio, & recta *Acradina* vel *Acradinas*, phrasi nota doctis. Cicero Verrin. libr. 4. Syracusas describens ait, *Altera autem est vrbs Syracusis, cui nomen Acradina.* Plutarchus Timoleonte: *Et occupauit Acradinam appellatam. ea vrbis Syracusæ, quæ quodam modo ex pluribus composita & constructa vrbibus, munitissima pars.* Liuius libro XXV. *Et Syracusani tandem liberi metu, portu Acradinæ apertis oratores ad Marcellum mittunt.* iuuat quod non obscure e Liuio, & Plutarchi Marcello colligas, Archimedem habuisse Acradinæ. Satis. Cui rei ad hoc sacrum, Giphani, longioribus tibiis. tanti fuit monere, monitum a nullo dum quod sciam.

Ad Liuium lib. 24. lectiones variæ, indidem bis emendatius, nupera mea in eodem diuinatio reiecta. Septemuiri. Noxæ esse. Mureti emendatio improbata.

EPISTVLA II.

IVSTO LIPSIO.

VIr magne Animi mei mentem, quam nuper per Plantinianos subitis, & in subidis tibi expressi, non itero. ad ea potius auide auide tua audaculus exspecto. Si enim hoc tibi eximium, vt omneis qui tua scripta pellegunt, mirentur, te ament, amicitiam magno ambitu expetant, anquirant, ambiant; qui non ego. cui tu ductor & doctor in istis libens merito audiueras? Et sint mihi numero volucres alæ, protelo mehercle non bicipiti Parnassi iuga petierim, sed illud ipsum Bataviæ terræ Lugdunum, quo te meam curam complecteres, & ab ipso lare hunc purissimi amoris adfectum explicarem. at quia isto vilius, aduolo verbis alatis, hoc est literis denuo, & nobilem illum Liuii locum tui iudicii facio.

LIBRO XXIV.

I. *Liuius tentatus & lectiones variæ adductæ.*

In ea castra Classius Altinius Arpinas, clam nocte cum tribus seruis ven.t, promittens si sibi 2. præmio foret, se Arpos proditurum esse. Cum eam tunc rem ad consilium retulisset Fabius, 3. alii pro transfuga verberandum, necandusque videri, ancipitis animi, cōmunis hostis: qui post Cannensem cladem, tamquam cum fortuna fidem stare oporteret, ad Annibalem discessisset, traxissetq; ad defectionem Arpos: tum, posteaquam res Romana contra spem, votaque eius velut 4 resurgeret, turpius videatur nouam referre proditionem: vt 5. proditio pro septemuirali 6 iudicio esset, semperque. 7. aliud sentiret, infidus socius, vanus hostis ad Faleriorum, Pyrrhiue proditorem, tertium trāsfugis documentum esset.

1. *Arpinus.* recte.
2. *Præmium* vet. Sig.
3. *Altinius.* vett. vulg & M S. Sigonii, quod & perspicue verum pronūtiat; ego perspicue falsum. toti enim huic loco contaminando fuit nota.
4 *Resurgere rursus videatur, turpius audeat nouam referre proditionem.* Valla.
5. *Proditis pellis VII. virali iudicio est.* vet. Sig. *vt proditis pro septemuirali iudicio esset.* Editio vetus, quam laudat Valla. *Proditis pelis u.m. virali indictione, & semper aliud sentiat.* MS. Lipsii, qui & Sibullas vocat. *vt proditio septemuirali iudicio deesset.* Taruisana editio.
6. *Indictione deesset.* vulgati veteres. alii *iudicio retur.* alii, *semetuirali iudicio.* quod postea inepta explicatione iuuare conatus Sabellicus. 7. *aliunde sent* vet. Vallæ.

Locus vulgo depositus & cōclamatus. nec enim vnum vlcus, sed omneis articulos vis percepit gangrænæ. Scripturas variantes

variorum codicum ad oram bona fide, tamquam Polyidi herbas corrogaui, quæ quis scit? huic Glauco facerent Medicinam in vitam. Itaque lego:

In ea castra Classius Altinius Arpinus, clam nocte cum tribus seruis venit, promittens si sibi præmio foret, se Arpos proditurum esse. Cum eam tunc rem ad consilium retulisset Fabius, aliis pro transfuga verberandus, necandusque videri, ancipitis animi communis hostis, qui post Cannensem cladem, tanquam cum fortuna fidem stare oporteret, ad Annibalem defecisset, traxissetque ad defectionem Arpos: tum postea quam res Romana contra spem, votaque eius velut resurgere videatur, turpius nouam referret proditionem: aliis vt proditor ille (malim pœne *proditis ille,* quamuis reuera non proditi) *pro suo mei tali indicio dederetur, & semper* (aut *semperque qui*) *qui aliud sentiebat* (vel, *aliunde pendebat*) *infidus socius, vanus hostis ad Faleriorum Pyrrhine proditorem tertium transfugis documentum esset.* Sententia clara, aperta, nec opus explicatu. Fateor iam nuper in Velleio sequius de hoc loco sedebat iudicium. dabam coniecturæ doctissimi adulescentis, Matthæi Klok, quæ erat: *aliis vt proditus velle III-uirali* (vel *septimuirali*) *iudicio dederetur.* Resipui. Hæc lectio manifesto βαρβαρίζει. quid enim est, *proditis velle dedi*? Quid triumuirale, aut viruirale iudicium? in vrbe noui, non castris. Et quis ausit præstare hoc delicti ad triumuiros pertinuisse? magis septemuiros? quorum adeo nulla memoria, vt sicubi eorum exstet mentio (exstat autem apud Paullum Iurisconsultum l. 7. l. 28. l. 31. D. De inoff. test.) ex hoc manipulo expugnant viri docti, & substituant *Centumuirale.*

Sequitur in Liuio. II.

Contra ea consulis pater Fabius temporum oblitus homines, in medio ardore belli tamquam in pace, te quoque 1. arbitrari & agere aiebat: 2. cum illud potius agendum, atque eis cogitandum sit, 3. si quo modo fieri possit, ne qui socii a populo Romano desciscant. 4. & non vocitent. documentum autem ducant statui oportere, si quis resipiscat & antiquam societatem respiciat.

1. *Arbitria agere.* vet. Vallæ edit. Basil. Lips.

2. *Et cum.* Mediolanensis, quod notabis.

3. *ne nocetit si quis resipiscat, & si quomodo fieri possit.* vet. vulg. notabis.

4. *Et non nocitiuum documentum* vet. Sigon. cui & locus insanabilis. *Et non noceant documentum aut ducant statui oportere.* vet. Vall. *aut qui desciuerint nouo metu redire dubitent.* Valla *Documentum autem ducant. statui oportere non nocitiuum.* Lib. Mureti. *Documentum autem ducant, statui oportere non nocites si quis resipiscat.* quid. Et Taruis. quod significauit Matt. Klock, cui olim debebit Liuius.

Hercules cur numero mortuus! ecce tibi tertius decimus labos. Vbi nunc Æneadum acumen? En Rhodus; en saltus Locum

male multatum, etiam transpositum ac sollicitatum, indicio lectiones variæ, auxilio quarum repono:

Contra ea consulis pater Fabius, temporum oblitos homines, in medio ardore belli tamquam in pace, libera de quoque arbitria agere aiebat. & cum illud potius agendum sit, atque eis cogitandum, ne noxa sit, si quis resipiscat, & antiquam societatem respiciat, documentum ducant statui oportere, si quo modo fieri possit, ne qui socij a populo Romano desciscant.

Hoc vult: præpostera prudentia homines, eum potius hoc periculoso belli tempore satagere debebatis, ne sociis in viam redituris fraudi sit, nos intempestiua vestra seueritate ducitis, δεῖγμα statui oportere in Classio Altinio, quo omneis illi qui fidem adhuc nostram colunt, metu pœnæ, & desperatione gratiæ desciscere a nobis in animum inducant numquam. Istud, *ne noxa sit*, fuit *nocenti, nociuet*. ita locutus Sallustius alibi: *Maxime vellem, Patres conscripti, praua incepta consultoribus noxa esse.*

Elegantissimus tamen Muretus variarum lib. xv. cap. xvi. diuerse emendat, sed, sit res mei iudicii, non recte. sequentia namque hæc Liuii reclamant. *Quod si*, ait, *abire a Romanis liceat, redire ad eos non liceat; quid dubium esset quin breui deserta ab sociis Romana res fœderibus Punicis omnia in Italia iuncta visura sit?*

Hac de re ego ita censeo. recte an secus, tu disputabis V.C. bene olim ille.

τῶ πιχέειν ἐξαμαρτάνειν φιλῶ.

Terna in Festo diuinationes. ad fostem. F. pro H. & contra. vocis Inbibere ex:mia quadam notiones: Ciceronis pro Quinctio vulgata scriptura defensa. Iani Gulielmij laus. Iuge auspicium Ennius fere emaculatus. Decotes Equites Celsi.

EPISTVLA III.

FRANC. SCO MODIO.

QVoties sermones tuos ruminor, doctissime Modi, ac humanitatem; toties te mihi amicum obuenisse serio triumpho. omittam cætera. vel illud limine contractæ amicitiæ de N.N. tuo amice concreditum, q̃ insigne tuæ in me beniuolentiæ signum? His itaq; & tu humanitatis columen, Belgicæ terræ illustre decus in Præmessa nostra, atque has in Festo post magnum eius Apollinem diuinationes, fortassis an verisimiles tua censura dignaberis.

Diuinationes in Festo. Ait Festus, siue potius Paullus:

Aduosem, aduersarium hostem.

I. Vidi quid Fruterius, quid Scaliger. potius rescripserim. *Adfostem aduersarium*, &c. consuetudine veterum, quibus. F. ἀντὶ τοῦ H. & contra solens vsurpatio, doctore Quinctiliano. Et vero noster infra in *Fedum* aperte ostendit. ait: *Fedum pro hedo, folus pro holere, fostem pro hoste, fostiam pro hostia.*

Ait

Ait Festus:

Inhibere iungere. II. *Inhibere.*

Malo *Inhibere iniungere.* Tres mihi notatæ istius verbi notiones non passiuæ. Vna, totum nauticum est, atque idem quod cursum flectere, & alio modo remigare. Cicero lib. XIII. ad Attic. Epist. XXI. Academicar. IX. & alibi. Altera, videtur idem Tullius pro Quinctio vsus, pro *pertendere & perseuerare.* inquit: *Quod si facere noluit atque inhibuerit, eiusmodi rationibus ad illum suas conditiones perducere* Docti tamen hic satis audacter contra cum editiones, tum libros calamo exaratos sollicitant, atque *imbiberit, maluerit, Instituerit,* restituunt. Tertia, pro *iniungere, imperare, imperio vti.* quod docuit e Plauto Liuioque Gulielmius noster, iuuenis malo literarum denatus, addas per me hunc Liuii libro XXXVII: *Et in senatu, & apud populum magnis contentionibus certatum, & imperia inhibita vltro citroque, & pignora capta.* Hunc in dubie respexit Festus. *Ciceronis locus.*

Ait. III.

Iuge auspicium est, cum iunctum iumentum stercus fecit. Monstrum lectionis; an tenendum, *iunctum iumentum erctum est?* probaui olim Matthæo Kluk. ad solemnia hæc solummodo testamenti, nec alio translata. ait; *iumentum hercifcitur?* id est, disiungitur audacter; sed malo nodus, malus cuneus, vt in veri-uerbio est. Et nec ita longe abiuimus a scriptura, propius a re. Cicero II de Diuinatione: *Huic simile est, quod nos augures præcipimus, ne iuge auspicium obueniat, vt iumenta iubeant disiungere.* sustineo, & fungar vice cotis.

Ait;

Spicit quoq; sine præpositione dixerunt, &c. & spexit.

Ennius lib. XVI:.

Quod vbi res paulo spexit de contibus celsis: *Ennius forte emẽdatus*

Principium fragmenti laudat & Varro de lingua Lat. lib. v. diuerse:

Vos epulo postquam spexit.

Non adduco variorum varias emendationes, an coniecturas dicam; legerim,

Vos Epulo postquam spexit de cotibus celsos:

Vel ad Festi scripturam:

Quos vbi rex Epulo spexit de codibus celsos.

Nam in fragmentis Fului Vrsini est:

Quos vbi Rex... Vlo spexit.

Locus de cœna siue conuiuio fortassis an solemni, vbi princeps Epulonum, Modimperator sublimes, dico equites, conspexerat non veste cænatoria, sed toga detrita. Decotes. n. eodem auctore togæ detritæ; & Celsi, Equites, quorum hoc proprium Epitheton. Horatius arte Poetica:

Celsi

Celsi praetereunt austera Poemata Rhamnes.
Statius lib. I. Silu. IV.
Non iubente Numa timuit sic curia felix
Pompeio nec Celsus eques.
Peccatum versus quilibet facile excusabit.

Valerius emendatus, atque contra Pighium defensus. Abactus partus. Magistratus. Domitij Edictum. Telum varie sumtum. In conuiuio dignior locus medius.

EPISTVLA IV.

IOANNI AMBROSIO BRASSICANO
V. amplissimo Consiliar. Caesar.

NE in publica commoda peccem, rem sua fronte edisseram. Tu forrasse, cognate Brassicane, Panegyricum & flagitas, & exspectas: at ego quasi ex peregrina, delicataq; merce nugas meas tibi prodo. quas malum; inquies. Emendatiunculae sunt reliqui in Valerio mendi tametsi autem in aula occupatissimus viuas, nec per grauiora, ista leuia tractes, ea tamen tua eruditio est; qua patrem, patruumque & familiae, & Germaniae nostrae ornamenta non sequeris modo, sed adsequeris; ea in humanos humanitas, ea in mea beniuolentia tua, vt istis paratam censuram, mihi vero obstrepenti facilem veniam pollicear. vt vere, etiam atque etiam rogo.

Lib IV. Cap. VI.

I. *Valerius emendatus.* *Territa metu, ne qua vis ei esset allata, exanimis concidit, partumq; quem vtero conceptum habebat, subita animi consternatione, & graui dolore corporis eicere coacta est.*

Optimus liber, *graui dolore corporis abiicere coacta est.* Emendo, *abigere coacta est.* merum Latium. quamuis & alia lectio in ora libri Manuscripti, *graui dolore corporis abacta est* Venter, partus abactus, per vim eiectus. Paullus Iurisconsultus Sentent. 4. *Abactus magistratus, qui coactus deposuerat imperium.*

Festus Lib. V. Cap. II. initio.

II. *Vulgata scriptura defensa.* *Atque vt a publicis actis ordiar, Marcum Coriolanum patriam oppugnare conantem* Vidit Lipsius erratum, & legerat: *patriae interitum perficere conantem.* Elegantior multo ex meo, quam fero, *Marcum Coriolanum patriae interitum conantem.* Si quis, certe hic auctor, glossematis pessime laborat.

Lib. VI. Cap. III de Domitio.

III. *Vulgata scriptura defensa.* *Interrogatumq; quo telo eam bestiam confecisset, postquam comperit vsum venabulo, cruci suffixit.*

Doctissimi viri ita legi maluerunt. male. Edixerat Domitius ne quis telum haberet. At venabulum teli species: iam quam ineptum quaerere quo telo, quum constet de facto, hoc est gestasse telum?

telum?nam satis præiudicii in telo. sodes considera Valerii verba, ait: *usum venabulo cruci suffixit*.. addit rationem, *quia telum prohibuerat*. Vulgata itaque scriptura verissima, quam cum Pighii quidam, & meus, tum Cicero in Verrinis certo asserat his verbis: *Quæsisse Domitium, qui tantam bestiam percussisset: illum respondisse, venabulo* Dixi Venabulum esse speciem teli. vere Telum trifariæ accipitur; stricte, pro sagittis, & fundis. Cæsar. lib. I. de bell Ciu *Sic quotidie eminus fundis, sagittis, reliquisque telis pugnabatur*. Late, pro omni genere armorum, quod manu mittitur, etiam lapide. Caius IC. l. si caluitur, §. telũ, D. De verb. signif. Sisenna historia III: *Manuales lapides dispertit, propterea quod is ager huiusmodi telis abundabat*. Latissime, pro quibuslibet armis. Tacitus Germania: *Nec ferrum quidem superat, sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladiis aut maioribus lanceis utũtur; hastas, vel ipsorum vocabulo, frameas gerunt, angusto & breui ferro, sed ita acri, & ad usum habili, ut eodem telo. vel cominus vel eminus pugnet*. pro cultro Liuius libr. III. *Strictum erat telum* (dixerat antea, ab lanio cultro arrepto) *tenens, respersusque ipse cruore tota in se castra conuertit*. Falce, idem lib. XI: *Ire pastorali habitu, agrestibus telis, falcibus, gesisque binis armati*.

Lib. VIII. cap. XV. De Mario.

Imperator (Africanus) *ipsum respiciens supra se cubantem, vel hunc, dixit*. ita meus, ita vulgati, ita Plutarchus Mario, inquit, interprete Cruserio: *Et cũ sermo aliquando esset a cœna illatus de Imperatorib. atque ex conuiuis unus, siue serio ambigeret, siue assentandi caussa, rogaret Scipionem: quem nam post ipsum pop. Rom. talem ducem & principem esset habiturus? Scipio manu humero Marii, qui supra eum cubabat leuiter percusso, hunc fortasse, inquit* Pighius tamen e duobus Manuscriptis immutiuit: *infra cubantem*. quo motus non exputo. an putauerit summum locum dignissimum? non adfirmo. Hoc scio, Medium dignissimum fuisse, & Imperatoris, docuerunt multi: allusit Minutius in Octauio: *Et cum dicto eius adsedimus: ita ut me ex tribus medium lateris ambitione protegerent, nec hoc obsequii fuit, aut ordinis, aut honoris: quippe cum amicitia pares semper aut accipiat, aut faciat*. Satis habes pro Panegyrico, nugas; pro laude, culpas. Vale nobilissime Vir.

Idem contra Pighium defensus.

Iuuenalis aliquot loci emendati. insuper varia lectiones in duobus versib. Sicambrum cæsaries Prostare. Fluctus Oceanus. Seneca vetus scriptura in transitu defensa. Machara Hispania Græcis in conuiuio saltare consuetudinis honesta, non Romanis. Horatii locus. Mos reorum. Rudere suum.

EPISTVLA V.

MARTINO CRVSIO.

SI quando Schola nostra humanitatis studiis floruit, nunc

maxime floret. multa claraque exempla sunt. instar omnium tu doctissime Crusi. Quid enim fugientis vel Græciæ, vel Romanæ vetustatis, quod te fugiat? quid amabilis nouitatis quod lateat, atque ad vetera non componas? & monimenta tua quis nescit? quis nomen, nisi qui Musas? ideoque nec Di sinunt, vt alium mihi super aliquam multis in Iuuenale Notis capiam iudicem. quidquid sane pronuntiabis, sanum mihi sartumque erit.

Satura IV.

Iuuenalis correctus. *Tanquam de Geticis aliquid, toruisq; Sicambris*

D. Aurus.

I. Manuscriptus meus; *tortisq; Sicambris*. non male, magna illorum commendatio a cæsarie. ipse noster infra Sat. 13.

Iuuenalis.

Cærula quis stupuit Germani lumina, flauam
Cæsariem, & madido torquentem cornua cirro?

Martialis:

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

Et alii, quos infinitum sit adferre.

Satyr. VI.

II. *—— tunc nuda papillis*
Constitit auratis.

MS. melius, *prostitit ornatis*. verbo solemni ad hanc rem.

Post multa,

—— iam cognitione peracta
III. *Profectura domo Sicula non mitior aula.*

Dium Fidium appello, quis doctorum exinde hunc locum recte & ordine capit? vnus meorum cum vulgato Griph. An. 46.

parata
Præfectura domo Sicula, &c.

Alter vero: *Præfectura domus Sicula*. Rectissime, & vnice ad Iuuenalis mentem.

Statim;

IV. *Aut animæ: tanti est quærendi cura decoris.* ambo mei:
Aut anima tanti inquirendi est cura decoris.

Satyr. XI.

V. *Qualis in Oceani fluctu testudo nataret.* ambo: *Qualis in Oceano fluctu.*

Optime, sic paullo post; *Littore ab Oceano Gallis venientibus & Dis.*

Seneca lectio firmata. Fluctus Oceanus, vt Græcia iuuentus, Gallia mulier, & Hispania machæra. Senec. de Benefic. lib. 5. Qui inquit; *Nam galeam illam si videres, cognosceres. Machæra enim Hispania diuisa* caue auscultes doctissimo Brodæo, emendanti *machæra Hispanica*, imperite.

VI. Ibidem.

Noua lectio. *—— ille fruatur*
Vocibus obscenis, omnique libidinum arte.

Qui

Qui Lacedamonium pedeumate lubricat orbem.

Quod dici solet: Africa semper aliquid noui, caue hodier no de Africa capias, sed manuscriptis libris; velut ego post tot correctiones, an coniectiones dicam? ex antiquissimo meo monstrum pario nouum. nam quod Domitius, Merula, Valla, Turnebus *Pytismate*, Politianus *Pitylismate*. Flauius, *poppysmate*, Alciatus, *pyreismate*, Brodæus *pedemate*, Mercurialis *propiysmate*, Muretus *Petteumate*, Lipsius vero, *pygismate*, nec vola, nec vestigium in meis. liber quem laude, habet; *Elegãs locus apud Arno. adu.gent. lib.2.*

Qui Lacedamonium pede nudo lubricat orbem.

Scriptura noua, non visa, non lecta hactenus. Video quid ad confirmationem dici possit, sed vereor vt solide sat s. Mos Græcorum in conuiuiis saltare. Probus Epaminonda: *Scimus enim musicen nostris moribus a esse a principis persona: Saltare enim in vitiis poni. qua omnia apud Gracos & grata & laude digna ducuntur.* Vnde & Homerus saltationem & cantationem ἀναθήματα δαιτός, vocauit. etiam nudos. præter Athenæum Cicero in L. Pisonem: *Cum collega tus*, inquit, *domus cantu, & cymbalis personaret. cumque ipse nudus in cõuiuio saltaret: in quo ne tum quidem, cum illum suum saltatorium versaret orbem, fortuna rotam pertimescebat. Hic autem non tam concinnus helluo, nec tam musicus, iacebat in suo Gracorum fœtore & vino.* nec aliter capio Horatium ode pen. lib 1.

Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus.

Quod tamen apud Romanos summæ infamiæ. Probus dicto loco. Hinc Cicero Gabinium, & Catilinam; Cato Murænam saltatores vocarunt: hinc idem Apronio Verrin VIII. obiicit, *quod accubante pratextato pratoris filio, in cõuiuio saltare nudus cœperat.* Et inimici Deiotari referente Tullio his verbis: *Quid*, inquit, *deinde furcifer? quo progreditur? ait latitia Deiotarum elatum vino se obruisse, in conuiuioque nudum saltasse.* Et Velleius Planco, *Quod caruleatus & nudus, caputque redimitus arundine, & caudam trahens, genibus innixus, Glaucum saltasset, in conuiuio.* Itaq; Poeta. Sed desino accommodare, teque dubium dimitto dubius ipse & incertus. Redeo in lineam & gradum. *Vide in Pison. Catilin.2. Pro Muran.*

Sat. XIII.

——*Nemo dolores* *VII.*
Fingit in occasu, vestem diducere summam
Contentus.

Nugantur hic interpretes Optimus meus MS. corrigit,

——*Nemo dolores*
Fundit in hoc casu, vestem deducere summam
Contentus.

Certissime. ait Poeta, nemo in funere fundit dolorem, contentus dicis gratia deductione vestis commouere alios. Respexit ad mo-

rem reorum; quibus ad inuidiam aduersario creandam, & indicem commouendum sollemne erat deducere vestem, nudare corpus, ostendere cicatrices. Cicero II de Oratore: *Sensi equidem* (inquit Antonius) *tum magnopere moueri iudices, cum excitaui mæstum ac sordidatum senem, & cum ista feci, quæ tu, Crasse laudas non arte, de qua quid loquar, nescio, sed motu magno animi, ac dolore, vt discinderem tunicam, vt cicatrices ostenderem, cum C. Marius mœrorem orationis meæ præsens multis lacrymis suis adiuuaret.* Plurima exempla suppeditabit Liuius, & insigne lib. 45.

Satyr. XV.

XII *Et cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.*

Proba hæc scriptura; nescio tamen quid noui denuo iaciat codex, quem sæpius laudaui, & cui plurimum apud me fidei, exprimit *rutisse*. diu cogitaui, nec excogitaui, an *rudisse*? Rudere enim porcorum siue suum. Lucillius libro VI. apud Varronem & Nonium.

Hæc, inquam, rudet e rostris, atque heiulitabit.

at versus peccat.

Noctium Atticarum scriptori Agellij nomen firmatum. An capitum argumenta ipse scripserit, dubitatum. Gallus Auienus recensuit noctes, quæ aliquot locis emaculata imo aucta. Habere. Congerere. Attonitt Obstiti. Alumen igni resistit. Tmesis familiaris Lucillio. Cur Theseus Neptuni filius appellatus?

EPISTVLA VI.

HENRICO STEPHANO.

EGo ne vt ad cuiusquam iudicium in Agellii Noctibus prouocem quam ad tuum? vix me hercle si ab inferis redeat Gallus Auienus. nec grauate ledebis: cum ipsius auctoris caussa; qui immensum tibi debet; cum mea; quem & obuia comitate, iam nuper in nundinis excepisti, & munere lectissimorum Schediasmatum honestiore dimisisti.

Manuscriptus Codex, quem laudabo, quamuis vix ante ducentos annos exaratus, tamen optimæ notæ vt fere minima maxima a doctis editarum obseruationum fideliter exhibeat, in frontispicio noua ac mira libri inscriptio; est: *Agellij P. Noctium Atticarum libr. 19. qui supersunt cum argumentis Gallus Auienus VC. RC.* Tria eruas. Primum Noctium auctori nomen Agellium, & cognomen fuisse. Nam elementum P, tale innuere videtur alterum, non priuis codicibus exstitisse capitum argumenta, vt propterea nec ab Agellio sint. Nam statim initio libri primi incipit: *Agelly P. noctium Attic. libr. I. cum argumentis incipit feliciter.* Et decimi libri Agell. *lib. d. sine argumentis.* Tertium, Auienum vi-

Agellij nomen.

Gallus Auienus.

tum

rum clarissim. recensuisse Noctes: ita enim interpretor has Notas V C. R C.

Lib. II. Cap. XXIX.

In Agellio aliquot emendationes.

I. *Auicula est parua, nomen est cassita. habitat nidulaturque in segetibus, id ferme temporis, vt appetat messis pullu iam plumantibus. Ea cassita in sementes forte concesserat temoestiuiores.*

Scriptura bene constituit. meus tamen pro, *habitat*, edit, *habet*, pro, *in sementes forte concesserat*, *congesserat.* vtrumque bene, & oppido eleganter. nam *habere*, est habitare Plauto, Ciceroni, & & cui non? Congerere vero nidificare, Seruio auctore ad istud Virgilii,

notaui

Ipse locum, aeria quo congessere palumbes.

Lib. V. Cap.

II. *Sed consuluisse vniuersas dicit, quasi attonitas, & obstipidas delinimenti ad origines vsque vocis permanantibus.* Cui suspicio insanæ scripturæ? meus turbat. *quasi attonitas & ostitas.* fallor? an me ludit amabilis insania, legerim, *q. attonitas & obstitas.* Attoniti enim propriе sunt, quorum mens, & corpus, aut fulminis, aut incredibili pauore vel nouitate, obstupescit itaque vt cresceret oratio, addit, *& obstitos.* Obstiti autem violati attactique de cœlo, vel vt Cincius, ii qui deo, deæque obstiterint, id est, qui viderint, quod videri nefas esset. Considera iam quam adposite possit transferri. *Ita & vet. edit.*

Lib. X. Cap. X.

III. *Decemuiros Druttiani verberauere,* meus perpetuo *Brettiani.* Græco more. didici a doctis in Liuii Manuscriptis vbique scriptum *Brettii.*

Lib. XV. Cap. 1. fine verborum Quadrigarii:

IV. *Ignem admouit. satis sunt diu conati: numquam quiuerunt incedere, ita Archelaus omnem materiam obleuerat alumine.* in margine MS. alii quidam legunt, *albumine.* quiqui illi fuerunt, cerebrum excussit quod de alumine dixerat, ignem non metuere. videbatur falsum, ideoque *albumen* e Plinio substituerunt, an recte non huius loci. passiuam scripturam confirmat Ammianus libr. XX. *Persæ assidue malleolos atque incendiaria tela torquentes laborant in cassum: ea re quo humectis sal..., & centonibus erant operta plures materia. alia vncta alumine diligenter, vt ignis per eas laberetur innoxius.* plura non ingero, quæ breui ad Ammianum Marcellin. edo ex Strabonis lib. xv. Pausania, aliis.

Lib. VII. cap. II in Ennii versu:

Hannibal audaci cum pectore dehortatur.

MS. cum Nonio, *de me hortatur.* tmesi figura, quam Ausonius Epistula ad Theonem Lucillio domesticam dicit.

Lib. xv. Cap. xxr.

Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cercyona, & Scyrona & Lestrygonas.

Auctior MS. *Lestrygonas atque Thesea.* an legitime, non disputo. hoc calidus scio, ob fortitudinem Neptuni F. Thesea audisse. tamen quid huc? Tu arbiter esto Henrice Stephane.

Colui industria. Apuleii locus desperatus, nous tentatus. alter emendatus. Syphones.

EPISTVLA VII.

PETRO CVLVIO.

QVem locum in Apuleio desperatum pronuntiasti Petro Colui, cum ad te collyriis noue adhibitis tentatum etiam tamen forte an adfectum amicitiæ contrahendæ mi: o iure tanta namque in probissimo scriptore castigando industria, tanta in explicando eruditio, vt me hercle

si linguas decem

Habeam, vix habeam rem satis qui delucent Vide igitur fine Apologiæ secundæ:

Apuleii locus desperatus,

Si in omnibus non modo criminibus, verum etiam male d. & ita procul a culpa Philosophia tutus sum, si Philosophia honorem, qui mihi salute mea potior est, nusquam minui, imo contra vbique si cum septem panis eum tenui.

In istis verbis duplex mihi mendum: alterum inobseruatum tibi doctissime Colui. nam, *procul a culpa Philosophia tutus sum,* quid sibi vult? omnino legendum, *a culpa magia.* Omitto multa, quæ dici possent, vel in totis Apologiis, quid criminis magis datum, quam magiæ crimen? Et hic vulgata si placeat, cum concludit bonus scilicet orator, prætereat tamen. hoc primum. Deinde in locum horum *si cum septem panis eum tenui* tu Colui substituis coniectura, *si consaeptum pinnis* quo quid velis explica. nam atque cum ignarissimis ignoro. ductum literarum respiciam: legerim; *si in incepto te vanissimum tenui:* aut, *si conceptis te vanissimum tenui. vanissimum,* edolauit τὸ *pan seum.* forte an errauit librarius in *b.* & *p.* affinitate. iam vero mutuum facere *b.* ac *v.* norunt, qui norunt quid distent æra lupinis.

Idem emendatus.

Lib. de Dogmate Platon.

In media namq; regione oris nares natura constituit, quarum symphonia odor cum spiritu commeat.

Quæ hæc amabo *symphonia:* animaduertit popularis tuus Bonau, Vulcanius vir vtriusque linguæ in paucis peritus latere quid aliud legerat, *bifori via* optime ad sensum, pessime ad verba vulgata placeat, *quarum siphonibus odor cum sp. c.* quod mihi amicus meus acuti ingenii iuuenis Ant. Boudanus Gallus probauit. erro-

tis

Digitized by Google

ris caussa in procinctu: Siphones sunt fistulæ, per quas aqua fluit, a sono, quem quodammodo exprimunt dictæ. Iuuenalis:

Effigiemque dea longis siphonibus implent.

Vnde noster eleganter, hoc est, more suo, huc traduxit. nam nares vicem siphonū funguntur. vnde fit ἐξυτοῦ... Polluci aliisq;

De Nonio quid dictum. Veterum quorundam apud illum fragmentis facta medicina, Quod de nata est. It visere. Im pro eum, Actio apud Macrobium restitutum, Capeduncula, Huic est animum propitiabilis. Dubitatum de verbis Nonii.

EPISTVLA VIII.

FRIDERICO SYLBVRGIO.

ITerato venio, Friderice Sylburgi. Quem puerum pene ad Nonii quædam olim bene docueras, amabo doceas & adulescentem. Paucula sunt quæ mittimus. nam de Nonio in vniuersum ita censeo, esse reuera suauem sed immunem ingenii male feriati lusum. Etenim quis vel inuitus Musis veteris cuiusdam Poetæ, ac Historici male mulcata, aut deposita verba non torqueat aut retorqueat: non vt vt animet? Et tamen si quid horum præstitimus, pulcre hoc duce dese putamus, atq; quasi ob ciueis seruatos laureolam inde quærimus. Tu ista vide; quæ siue in laudes, siue culpas transcripseris mihi, æque gratulabor. cum & calculo iuuari, & lima corrigi ab eo, cui immensum quantum bonas literas deberi boni, ac grati omnes fatemur, non præclarum modo, sed multimodis honorificum existat: De Nonio.

Ait apud Nonium in *Consternari* Pacuuius Peribœa: Pacuuius emendatus.

Consternata anima, ex pectore hac, & voluere
Consilium subito omnes quod de nata est modo.
Quo pacto in eis cis m. rt.m, & huic vitam efferas.

Scio quid doctis viris hic placuerit. at morem maiorum dixerim non aduerterunt: τὸ *consternari*, hic esse erigi, cuius gratia Nonius hoc laudat fragmentum. Veteres libri habent,

Consternare anima. & *subito omnis.* Lego;

Consternare anima, ex pectore hac, it voluere
Consilium subito mens, quod de nata est modo,
Quo p. i. m. & h. v. adferas.

Peribœa speculum humani actus & miseriæ. Sermo est inter coniuges: quorum filia, an per vim fortassis rapta, magnum matri cordoliū dedit. maritus uxorem animi consolatur ægram, ac ait, Erigeris mea anima, expectora, hoc est, ex animo hoc modo eiice nam totus in eo iam sum, quod attinet quod de filia est quo pacto inimicos vlciscar, & natam recipiam postliminio. Eleganter dictum, *quod de nata est modo*, more Ciceronis, Terentii, Plauti Asinaria:

Quod illa aut amicum aut patronum nominet,
Aut quod illa amicam amatorem praedicet.

It voluere, est parat voluere. vt Terentiu ,*it visere.*

In Feruit.

Afranius restitutus. Afranius Epistula: *Ego misera miso clandestinorum pictor fere matera menstrua feruere.* Forte an, *Ego misera visu clandestino rumpier, torpere natura.* (nam veteres vulgatu matura) *menstrua feruere.* Quædam puella occultum suum hic post Veneris res refert nixum verbis, quæ a sacris arceat Vesta. *rumpier*, pro rumpebar, siue defatigabar, &c.

In Rostrum.

Lucilij versus. Lucillius Satyr. lib. 9. *Arripio & rostrum labe atque hoc referiat im Percutio.*

Legerim: *Arripio & rostrum, labiasq; hasce feriatim*
Percutio.

Aut si mauis cum amico meo,
Arripio & rostrum labiasque huiusce viri, atque im
Percutio.

Im, est *eum*. quod restituendum quoque L. Accio apud Macrobium Saturnaliorum. 1. cap. 7. vbi docti viri vulgarunt: *Eumque diem celebrant: per agros vrbesq; fere omnes.*

Manuscriptus, quem mihi commodauit doctissimus & humanissimus vir Leonhar. Engelhardus, *Imq; diem celebrant.*

In Factio.

Cæcilius. Cæcilius Philumena: *Lata eorum occultabat factio.* Mirum in hunc locum citet Agellius lib. 2. cap. 23. in Plocio. *Nam opulento*, inquit, *famam facile occultat factio.*

In Betere.

Pacuuius correctus. Paccuuius Hedo. Si *resto pergitur, iam si ire conor prohibet betere.* Placuit Iunio. *Si resto pergit iter, sum si ire conor prohibet betere:* mihi, *Si restod vrget iter, iam si ire conor prohibet b.*

In Propitiabilis,

Ennius Capiuncula: Huic est animus propitiabilis, ita & adolabilis, id est, sine dolore. Iunius corrigit. *Ennius Capeduncula: Huic est &c.* nō meminens sum me legisse, Ennium scripsisse *Capeduncu-lam*, aut *Cupiunculam*, aut *Cupunculam*. tentauerim, *Ennius: Capeduncula: Huic est, animus propitiabilis.* nescio quid sub se latens & priscum habeat, quo alludere videatur Cicero III. de Natur. deor. *Quando*, inquit, *me in hunc locum deduxit oratio, docebo meliora me didicisse de colendis dijs immortalibus iure Pontificio, & more maiorum Capedunculis iis, quas Numa reliquit.* Et Octauius in Minutio: *Litabilis hostia bonus animus, & pura mens, & sincera sententia.* Reliqua verba nec Ennii, nec ego capio. qui enim *adolabilis idem quod sine dolore*, & non potius, *ad adolenandum?*

Plauti

Plauti Asinaria vulgata lectio contra viros doctos seruata. Conclamare mortuos non apud Romanos modo, sed Græcos quoque moris. Ilicet clamabat præfica. Supremum comitati funus.

EPISTVLA IX.

IANO DVZÆ FILIO.

Vide virtus quam potenter possit. non visum te, Iane Duza, ignotus ipse diligere cœpi, cum propter Nobilissimi parentis tui erga literas ardens promerendi studium, tum eximias ingenii tui dotes, sæpissime a vestratibus mihi prædicatas, & vero re ab se iam nuper in Plauto comprobatas. Ea propter & affectus nostri testandi, & amicitiæ constituendæ misimus proxime iuuenilia nostra in Velleium; iam vero serio confirmandæ, istud Plautinum, quod sub acris iudicii tui acumen vt reuoces atq; iterata lima honestes, magnopere obtestamur.

Asinaria Scena; *Cur me retentas?*

P. *saluere me iubes, qoi tu abiens adfers morbum.*

A. Mater mihi supremum tua dixit, domum ire iussit.

Viri docti, & pater tuus: *mater mihi supremam tua dixit.* atque referunt ad iudiciorum ordinem. Non adsentior vulgari scriptura mihi sana. Opinor potius adludere Comicum ad ritus funerum, circa quæ & hi obseruatione eximii. Mortuos Romanis non domi modo, sed etiam inpositos rogo postremum conclamabant deinde comburebant. testis Plinius & Seruius. quod a Græcorum fere non abhorret. nam hi ter mortuos euocabant, Athenæo auctore & Homero. neque eos modo, qui in patria, sed peregrina quoque terra mortem obierant. Tzetzes; *Plauti vulgata scriptura defensa.*

Olim morientes in terra aliena
Qui simul peregrinabantur cum ipsis, ter euocabant
Vt Homerus docuit, in libro Odyssea.
Hoc autem faciebant, velut memores amicitiæ:
Atque si ita relictus esset, ad vocem concurrebat.

Cadauere vstulato, ceterisque omnibus rite peractis, præfica alta voce pronuntiabat, *Ilicet*, quod Virgilius VI. Æneid. Seruio teste, hoc versu,

Lustrauitque viros, dixitque nouissima verba.

nominat *nouissima verba.* quis prolatis, cum demum cuncti, qui comitati funus ad se redituri extremum vale clamabant: Varro Logisterico. Virgilius *supremum* vocat lib II Æneid.

Condimus & magna supremum voce cimus.

Huc respexisse Plautum adfirmo nam cum ait *supremum dixit*, quid aliud intelligit, quam cum Virgilio *extremum vale*? cum, *domum ire iussit*, quam, *Ilicet*? Ilicet enim est, ire licet; verbum sol-

quid ita? indicat in eadem: *Itaque alii ciues Romani ne cognoscerentur, capitibus obuolutis e carcere ad palum, atque ad necem rapiebantur.* Vera igitur, quam dixi, opinio nostra frequentissimi tamen Romanis vsus velatio siue opertio capitis. cuius per Satyram quasi lubet cogere quædam prætermissa, aut neglecta potius iis, quibus hoc pontificium. Velabant & operiebant se veteres vel propter sacra, vel subitam, creperam, aut desperatam aliquam rem, aut malum. Propter illa; Veneraturi Deos. Plautus Amph. Scen. *Spes atq; opes:*

Inuocat Deos immortales vt sibi auxilium ferant,

Manibus puris, capite operto. idem Curculione. respexit huc Titinnius apud Nonium, *lauit Psaltria:*

Manus lauite, mulieres & capita velate. Lucretius lib. v.

Nec pietas ulla est velatum sæpe videri
Vertier ad lapidem.

Ouid. i. Metamorph.

Et velate caput, cinctasq; resoluite vestes.

Tibullus lib. 1. eleg. v:

Ipse ego velatus filo tunicisq; solutus
Vota nouem Veneri nocte silente dedi.

Vnde apud Suetonium Vitellio cap. 2. legas: *Idem* (Vitellius) *miri in adulando ingenii, primus C. Cæsarem adorare vt Deum instituit: cum reuersus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato,* &c. Velabant autem non peculiari quodam, vt quidam opinantur, his vsibus destinato velamine, sed plerumque parte vestis: Seneca Hercul. Furent. vers. CCCLV:

Namq; ipsa tristis: vestis obtectu caput
Velata, iuxta præsides adstat Deos.

Ioseph lib. VII de bello Iudaico. *Vespasianus cum dicere adhuc vellent, silentii signum dedit magnaque omnium quiete facta, surrexit, & amictu magnam partem capitis adopertus, sollemnia vota celebrauit, idemque fecit Titus.*

Flamines, Fetiales & Augures. Varro de Ling. Lat. *Flamines quod in Latio capite velato erãt semper, ac caput cinctum habebant filo, Flamines dicti.* De his Cicero & Liuius lib 1: *Augur ad læuam eius capite velato, sedem cepit.* De istis idem eodem loco: *Legatus vbi ad fines eorum venit, vnde res repetuntur, capite velato (filum lanæ velamen est) Audi Iupiter,* &c.

Imperatores pro Rep. se deuoturi. Liuius lib. 8 de Deco, Macrobius Saturnal 3 Cicero de Natura Deorum II: *At vero,* ait, *apud maiores tanta religionis vis fuit, vt quidam Imperatores etiam seipsos Diis immortalibus, capite velato, verbis certis pro Rep. deuouerẽt.*

Tribuni plebes consecraturi bona alicuius damnati: Cicero pro Domo: *Vidimus hoc idem Cn. Lentulo censoribus tribunum pl. facere: nunquid igitur is bona Lentuli religioni obligauit? sed quid ego*

veteres? tu, tu inquam, capite velato concione aduocata foculo posito bona tui Gabinij, cum regna omnia Syrorum, Arabum, Persarumque donaras, consecraste.

Ver sacrum facturi, natos vere sacro. Festus: *Sed cum crudele videretur, pueros ac puellas interficere, perductas in adultam ætatem velabant, atq; ita extra fines suos exigebant.*

In Nuptiis (libens adnumero sacris propter auspicia) Noua nupta. Tertullianus libr. de Virg. veland. *Etiam apud Ethnicos velatæ ad virum ducuntur.* Hincque Ælius & Cincius *nuptias* dictas putabant quia *caput nubentis obuolueretur flammeo*, hoc est, velo coloris lutei. nam luteus color Nuptiarum proprius. Plinius li. 21. cap 8. aliique. Imo & candidus, obseruaui e Cassiodori libr. 4. Epist. 1. *Quapropter, inquit, Salutantes vos gratia competenti, indicamus nos venientibus legatis vestris, inpretiabiles quidem res, sed more gentium suscepisse pretia destinata, equos argenteo colore vestitos, quales decet esse nuptiales.* Ratio porro ritus non pudor solum, sed etiam vt eo velamine nupta obnoxiam se viro ostenderet. Tertullian. dicto libro: *Ipsa enim sunt quas subiectas esse oportet: propter quas potestas supra caput haberi debet. velamen iugum illorum est.* Dixi præterea propter rem subitam aut desperatam. Vnde Plautus Mostellaria, Scena, *Iuuiter sutremus:*

——— TR. quin etiam illi hoc dicito,
Facturum me, vt ne etiam adspicere ædes audeat
Capite obuoluto, vt fugiat cum summo metu.

Idem Scena sequent.

TR. *Caue respexis fuge, atque operi caput.*

Pœnulo Scena; *Quid est quid multis.*

——— quin si tu vetes
Operire capita, ne nos Leno videret.

Hinc vbi Pomponius apud Nonium Operibo:

Præfectæ, Morum pater at est negato esse, hic me operibo. legendum; *Præfecto Morum. pater adest. N. St. negato esse hic me operibo caput.* Liuiusque de Appio lib. 3. *Appius vitæ metuens in domum se propinquam foro, insciis aduersariis, capite obuoluto recepit.* Hinc Petronius: *Tarde, ait, imo sero intellexi, me in fornicem esse deductum. exsecratus itaque anicula insidias operui caput: & per medium lupanar fugere cœpi in aliam partem.* Ibidem: *Operuerat Ascyltus pallio caput. ammonitus scilicet periculosum alienis interesse secretis.* Vnde & supplices. Virg. sæpe. lib 12. Æneid.

Exorant pacem Diuum,
——— Velati lino & verbenis tempora cincti.

Velleius lib. poster. de Lepido: *Lepidus, & a militibus, & a fortuna desertus, pulloq; velatus amiculo, inter vltimam confluentium ad Cæsarem turbam latens genibus eius aduolutus est.* In funere filii, Plutarchus in Ῥωμαϊκοῖς, quiq; efferebant funus. Persius:

Hesterni

Hesterni capite induto subiere Quirites.

Vbi, quem sæpius laudo, liber, *ob nupto subiere Quirites.* non male, vt non tam alludat morem libertorum in funere, & vero ostendat insuper funus velatis extulisse capitibus. Deniq; obituri mortem voluntariam. Horatius 2. Sat. 3.

Non male re gesta cum vellem mittere aperto
Me capite in flumen.

Aut violentam. Suetonius Cæsare cap. 82. *Vtque* (ait) *animaduertit Cæsar vndique se strictis pugionibus peti, toga caput obuoluit.* Idem de Nerone, cap. 48. *Vt erat nudo pede atque tunicatus, penulam obsoleti coloris superinduit adaperto capite, & ante faciem obtenso sudario, equum ascendit.* De Pompeio Plutarchus: *Ille ambabus manibus faciem toga intexit, nec quidquam indignum se locutus est, nec fecit.* Velleius de Cassio: *Existumans hosteis esse, qui irruerent lacerna caput circumdedit, extentamque ceruicem interritus liberto præbuit.* Tantum sciui. si quid tua caussa; pactum habe ab obnoxio & volente. Salue.

Solini complures loci emendati. Iphitus Elius: Antonij Del-rio laus. Iphiclus Herculis filius. Assa siue asta Tibia. Astare. Terramotus Tiberii ætate. Hylas Fellitare.

EPISTVLA XI.

SEBASTIANO BLOSSIO PHILOSOPHO & Medico.

ETiam meministi nostri Blossi? vix credo nam hactenus nihil ad nos. Fidem tuam adpello, siccine decuit? siccine inter nos discessum? hercules ne grauiora audias, maculam istam numero elue, & simul super his Solini iudicium tuum perscribe.

CAP. II.

Quippe certamen Olympicum, quod Hercules in honorem atavi materni Pelopis ediderat, intermissum, Iphitus filius eius instaurauit, post excidium Troiæ anno quadringentesimo octauo. Quid audio? Iphitus Herculis filius? tempora vide, & Pausaniam, qui Iphitum Hæmonis filium facit. Manuscriptus meus, *Iphitus Etius instaurauit.* Certum non arbitrarium esse, legendum, *Iphitus Elius instaurauit.* Satis ad hoc probandum Velleius libro priore: *Clarissimum deinde, inquit, omnium ludicrum certamen, & ad excitandam corporis, animique virtutem efficacissimũ, habuit auctorem Iphitum Elium. is eos ludos mercatũq; instituit ante annos, quam tu. M. Vinici, consulatum inires DCCCXXIII. hoc sacrum eodem loco instituisse fertur ab hinc annos ferme ∞CCL. Atreus, cum Pelopi patri funebres ludos faceret. quo quidem in ludicro omnis generis, certaminum Hercules victor exstitit.* Miror reuerendum Antonium Del rio, virum nunquam sine præfatione laudandum, ac cui au- I. *Solinus emendatus. Eliacor. prior.*

ctor hic multis nominibus multum debet, non obseruasse. Herculi filius fuit Iphiclus, non Iphitus, teste Palæphato Hydra aliisque.

CAP. IV.

II. *Varro in Relatione prodigiosa fortitudinis annotauit Tutanum Samnitam gladiatorem natura fuisse.* Vir doctissimus libr. 2. Saturnal. cap. XI. legit, *Tritanum Samnitium armatura fuisse.* Ex meo eruo & auctiorem lectionem, & veriorem: *Tritanum armatura Samnitiũ, gladiatorem natura fuisse* nec Lipsii ratio, quod ait, neminem nam gladiatorem esse, turbat. Duo monet Solinus, Tritanum, & natura, hoc est, propter vires corporis, quæ in gladiatore maxime requiruntur, quosq; Solinus statim enumerat, gladiatorem fuisse, & armatura Samnitium vsum.

III. CAP. XI. agit de Tibiis:

Siue Vascas; quæ foraminum numeris præcentorias antecedunt. Vir sui æui optimus doctissimusque Turnebus lib 17. Aduers. cap. 20. adfert quid probabiliter satis, non tamen dissimulo scripturam nostri libri: *Astas.* quæ si proba, intellegit Assas tibias, quæ siue voce, siue, vt Seruius alicubi ait, *quibus canitur sine chori voce. Assa* autem, & *Asta* eadem, vt *Assare* & *Astare.* Ennius apud Varronem:

Subulo finitimas propter astabat aquas.

IV. CAP. XXX.

Asbystæ laserе viuunt: hoc aluntur, hoc illis dulce est. malim legi ex meo, *hoc illis edule est.*

CAP. XLIII.

Nusquam autem toto orbe tam adsiduos terræ motus, & tam crebras vrbium demersiones, quam in Asia esse, cladibus Asiaticis patuit, cũ Tiberio principe vrbeis duodecim simul vna ruina cecidеrint. MS. *tredecim simul vna ruina occiderint.* quod magis probo. quis Tacitus Annal. 11. duodecim vrbeis occidisse adfirmate doceat; tamen cum Plinius quoq; tredecim oppidorum mentionem faciat, verosimile est Solinum, cui omnia inde sublecta, & in hoc secutum Plinium. Verba istius sunt libr. 2. cap. 84. *Maximus terræ memoria mortalium exstitit motus, Tiberii Cæsaris principatu tredecim vrbeis Asiæ vna nocte prostratis.* accedit quoq; Eusebius in Chronico, eas enarrans, non tamen sine suspicione mendi.

CAP. XLIV. de Hyla:

In cuius memoriam vsq; adhuc solemni cursitatione, locum populus circuit, & Hylam voce clamat,

Meus: *in cuius memoriam exinde tripudiatione sollemni, &c.* cõmode ad historiam. etsi quis Hylas ille fuerit dissentiant scriptores, in hoc tamen conueniunt Prusienses festi celebratione vagas & saltantes Hylas, magna voce vocare. Strabo libr. 12. Diodorus, Valerius, Flaccus, alii.

CAP.

CAP. XLVII.

Quod (Hippomanes) *si præreptum statim fuerit, nequaquam mater pullo vbera præbet fellicanda.* Doctissimus & reuerendus Delrio, probat scripturam MS. sui, *vellicanda.* diuinat tamen, *fellanda.* Placet corrigi, *fellitanda.* quod puta puta scriptura, & pro eodem tum *fellanda.* Arnobius lib. II. *Exsugerent fellitandas mămas.*

Belgarum laus. Plauti locus in dubium vocatus, & coniectura leui castigatus. a malo quærere. Litera M, sæpius detracta, aut adiecta in Plauto. illius exemplum adductum ex Amphitruonis Prologo. Pacem aduenio, Lambinus notatus.

EPISTVLA XII.

IVSTO POGHINO.

NArro tibi Iuste Poghine. valde mihi arrisit opus amici tui, inuĕtione maxime. Et reuera ita est, Belgæ politioris literaturæ non regnum adfectant, sed reabse hodie possident. Italos vide? vbi Politiani, Victorii, Manutii, & politulii illi Barbari fuerunt? Germaniam? Petroniana nota (sit inter nos) cunctis in ore & amore. Galli fortean intercedant. equidem merito suo. tamen ipse agnoscis, quam diu nihil abs tua gente ab hac mente. tu macte, qui pertinaciter pertendis, atque subacti ingenii tui monumentis iacentem patriæ gloriam erigere, & vero pristino statui restituere meditaris. Nunc sodes da operam, & Plauti hunc inspice: *Belgarum laus.*

Cistellaria. Scena; *Idem mihi.* *In Plauto coniectura.*

Postquam puellam eam a me accepit, illico
Eamdem puellam peperit, quam a me acceperat,
Sine obstetricis opera. & sine doloribus;
Item vt aliæ pariunt, quæ malum quærunt sibi.

Postremis hisce verbis nullus dum satis mihi fecisse videtur nam quod Lambinus interpretetur; *Similiter atq, aliæ meretrices pariunt, quæ partus sibi supponentes malum sibi arcessunt inuito suo;* næ, ille suo more nugatur, ac suo sibi iumento Risum Deum arcessit. Nobilissimus vero Duza ad meretricium disciplinam referat, pace viri, quem existimo dixerim, aperte vim facit verbis. relegat, & dabit. Locus mihi suspectus de mendo. nam in primitus vulgatis codicibus ita concipitur,

Item vt aliæ pariunt quæ malo quærunt sibi. Visa pedum via est. omnino placeat corrigi, *Quæ a malo quærunt sibi*, hac sententia, ita eam peperisse, vt aliæ, quæ furtiua suppositione, malisque artibus sibi liberum quærunt, aut ita peperisse, vt aliæ, quæ a malo, hoc est, in vertĕdo alios iniuste, aurum, argentum, alia lucrantur. Sequitur enim:

Nam amatorem aiebat esse peregrinum sibi
Suppositionem eius rei facere gratia.

A malo quærere, est vt dixi, fraudando & decipiendo alios sibi æs argentum comparare. ita Apuleius Asino aureo, æs de malo habere dixit: *Putas me*, ait, *æs de malo habere?* Et alibi Plautus, *Faciunt a malo peculium, quod nequeunt facere suo.* Corrumpendo versui littera *m*, quam obseruaui in hoc auctore nunc adiectam, nunc detractam. istius exemplum sit Amphitruo Prologo:

Propterea pace aduenio, & pacem ad vos adfero.

Sententiam aptam si amas, e veteribus mecum legas: *Propterea pacem aduenio.* Dixerat se metuere mala, (seruiles pœnas intelligit, vt interpretatur Duza, & confirmatur Menæchmis, Scena; *Spectamen, bono*) ideoque & ad pacem se aduenire, & pacem adferre. pacem aduenio, Phrasis familiaris nostro. ita Cicero *abesse officio.* Sallustius, *adigit iusiurandum.* Lambinus vero hic cum bona sua venia, haueat, & valeat. Idem in Truculent. ait,

Vt facilius alia, quam illa vnde est, puerum alienum parit?
Hac labore alieno puerum peperit sine doloribus.

Liuius libro primo emendatus ambigue. item Apuleius lib. VI, de Asino, Dierecto. Dierectus. Nonii Marcelli locus. Statius obiter correctus.

EPISTVLA XIIII.

ANTONIO BOVDANO.

Liuius emendatus.

QVem locum in Liuio recte mihi emendare visus sum, cum tui iudicii facio, amice Boudane.

Lib. I.

Sunt qui ipsam ex pacto tradendi, quod in sinistris manibus esset, decreto arma petisse dicant,

Buslidianus liber, cum vetere Lipsii. *directo arma petisse dicant*, quam scripturam Nannius Miscellaneorum quincto defendit, & interpretatur. Lipsius vero quid lateat propemodū se scire ait, sed nullus explicat. veram scripturam puto; *dierecto arma petisse dicant.* Festus me docuit *Dierectū* per ἀντίφρασιν dici, malum diem quasi minime rectum. Vnde Latinis (notauit Scaliger & nostra laude, & seculo maior) Dierectum intrare, quod Græci εἰς φθόρον ἰέναι, & Dierecta abire, quod ἐντυχεῖν ἀποφθαρῆναι, hoc est, abire in malam rem. Sensus itaque Liuii erit: Virginem Tarpeiam in perniciem suam, malo suo, siue vt clarius dicam, malo die, Germanis, zu einer vnglückhafften Stundt/arma petisse. adposite. quamuis nihil displiceat Matthæi Kiock, *dierecta arma*, vt Plautus, Lembum dierectum. Sequitur varam vibia, vt in Prouerbio est. Restituenda hæc vox interdicto vnde vi. Apuleio lib. VI. Miscel. sed alio significatu; *Quæ vocis*, inquit, *exsurprocurrens videt Herculis memorandi spectaculi scenam, non tauro, sed asino dependentem directe aniculam*, placeat scribi, *dierecte aniculam.* Graphice. nam

Item Apuleius.

D:e-

Dierectus ad diem erectus, auctore Nonio in veteribus ManuScriptis. cuius locum iuuat integrum adponere. *Tenimus positum sonamus cum modo. a tono.* Et, *Tibinos a tibiis modos; Varro Eumenidibus; Sonitu matris Deum, tonimus tibinos tibi nunc semiuori.* Dierecti dicti crucifixi, quia ad diem erecti. *Varro eumenid. Apage dierecte a domo nostra istam insanitatem.*

Scripsi in Apuleio cum Beroaldo, *vocis excita* quod me admonuit Statiani Achilleidos. II, *Vndique in exilio sibi quisque & sponte comunt.* Sic vulgati quos vidi. Legerim,

Vndique inexcitis sibi quisque & sponte coimus. Valerii Boduane.

Lactantius emendatus. Minus Scurra mimarius, siue mimicus. Capitolini locus. Carminis de Pascha scriptura restituta. Myrta fœminino genere.

EPISTVLA XIIII.

GVLIELMO ANTONIO
Guerthæo suo.

PEto significes, quid de hac Lactantii nota existimes. nam vt doctrinæ tuæ, sic iudicio plurimum tribuo. *Lactantius emendatus 1.*

Lib. I. Institut. cap. xxi.

Quis hæc ludibria non derideat, qui habeat aliquid sanitatis? cum videat homines velut mente captos ea serio facere, quæ si quis faciat in lusu nimis lasciuus & ineptus esse videatur. Michael Thomasius vir, cetera doctus, & diligens, tentabat: *in lusu minus sanus.* frustra: correxerim: *in lusu mimus lasciuus & ineptus esse videatur.* tanti vnius literæ mutatio exsulat hæc vox & infra lib. II, cap. XVIII. ait; *Nō regio in simulacris, sed minus religionis est.* rescribe, *mimus.* quod quoque viro magno Petro Fabro in mentem fuisse iam monitus ingenue, rescribo. *Capitolini locus.*

Et Capitolino Maximinis, vbi legas; *Sed quum Maximinus interrogaret amicos quid minus scurra dixisset,* rectissime restituit V. C. Petr. Pithæus *mimus*, pessimo sollicitauit *scurra*. Nam scurra mimus, hic est, quem Trebellius, & Vulcatus *scurram mimarium*; & Vopiscus Aureliano, *scurram mimicum* nominant. ait Vopiscus: *Vides quæso quàm pauci sint principes boni, vt benedictum sit a quodam mimo* (vulgat. *mimico scurra*, &c. Est autem mimicus siue mimarius scurra, qui dicteria iacit, & funditat qualia scurræ & Vibicarii in Mimis quoque, vt Claudianus ait, *letis risum salibus mouisse facetus* Redeo ad Lactantium, aut potius ad carmen de Pascha adiunctum. inibi vulgatur, *Scaligerum ad Manilium vide.*

Mista salix, abies, corylus, siler, vlmus acer, nux.

Pythagorici libri Thomasii. meus, *Myrta, salix,* &c. quod ipsa veritas, Myrta veteribus in sequiore secti non inusum. anima antiquitatis. Varro lib. IV. *Murtatum a Murta, quod ea large fartum.* Cato cap. CXXV; *In vrnam contundito myrta semodium.* *Venantij carmen de Pascha.*

Vulgata Liuij lectio explicata, alia emendata. Rhenanus vere laudatus. Ausimus, pro Ausi sumus.

EPISTVLA XV.

MATTHÆO KLOCK.

DIssentio a te, & Beato Rhenano super hoc Liuii loco. l. 2. ab V. C. *Sed cura fuit*, inquit, *consulibus & senioribus patrum, vt imperium suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio.*

Liuii locus explicatus. Rhenani laus.

Audiamus primum Beatum nostrum, virum doctrina, meritis, probitate, vere beatũ, atq; sine alterius inuidia dixerim, qui multis præiuerit, imo iuuerit. is ait: *Mirum est cur huiusmodi loca non notentur asteriscis. nam verba ista nullo sensu dicuntur. Et nescio an seculo nostro quisquam hanc Liuianam sententiam intellexerit. O securitatem lectorum! O nimiam securitatem enarrantium! imo nonnihil dubito an Clemētianus & Flauianus Nicomachus Dexter, & Victorianus VV. CC. qui ante nos primam istam decadem emendarunt, locum hunc satis perceperint! Habet antiqua lectio; Imperio suo in ceteris conuenit, nisi quod est illic, Permitterentur: in quo omnis sita est difficultas, pro eo deprehendi tandem scribendum, Rem tteretur. vt sic legamus: Sed cura fuit c. ac s. p. vt imperio suo v. m. remitteretur ingenio.* Hactenus Rhenanus tragœdias egit.

Tu glossemate Liuium laborare pertendis, & rescribis, *vt imperium vehemens suo permitteretur ingenio.* Suum enim ingenium ais nihil differre a mansueto. Hinc Sallustium dixisse, *suo loco pugnam facere*; Liuium lib. 4. *Sua tempora exspectare.* Et hoc ipso libro; *Tributum iniquo, & non suo tempore imperatum.* acute! nisi Palmerianum in modũ. itaq; nec refutatione opus. Scriptura mihi sana, ac constituta, facilisq; intellectus. qui est: Curæ fuisse senioribus patrum, vt imperium siue dictura per se, suopte ingenio, indole, natura vehemens, homini ingenii mansueti, non efferati, immitis vt Appii, permitteretur. Lege præcedentia & valide probabis Syntaxis & exempla in mundo cuilibet, ita alibi locutus; *Bellum graue suis, & Annibalis viribus.* De Dictaturæ vehementia Liuius ibidem & pleni historicorum libri.

Adferam iam aliud, in quo fere consentio.

Idem lib. XXXVII.

Certare pro certamine cuiuslibet bona & artis ac virtutis ausi sumus cum parentibus quisq; ciuitas & conditionibus suis.

In eodem vetus scriptura adsicta.

Priscianus meus Manuscriptus: *Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis & virtute ausimus cum parentibus, qua quaq; ciuitas ausit a suis.* Emendandi ratio non difficilis, neq; tu male ad mentem Prisciani concepisti, *Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis, ac virtutis ausimus cum parentib. ciuitas quoq; conditorib. suis adsitis, &c. Ausimus*, antique, pro *ausi sumus*. Sic Cato oratione pro L. Antonio, *Ausi*, pro, *ausus sum*, dixit: Sic alii *gauisus*, pro *gauisi sumus*. Exempla complura suppeditat Priscianus libro nono. Hactenus.

FINIS.

INDEX SCRIPTORVM, QVI IN HOC QVARTO ET QVINTO TOMO ILLVSTRANTVR.

A.

Accius Antigone: *Tum a. Ægisthus, si med eodem letho comitasset patri*, Palm. 10. pag. 764
Acc. Bacchis: *agite modico gradu, iacite thyrsos leues*, Palm. 10. pag. 778
Accius Bruto: *Qui recte consulat, consul cluat*, Palm. 6. pag. 712
Accius Clytemnestra: *Mater meo eiuras, astu incilas, genitorem iniustum approbas*, Palm 10. pag. 769. vel, *matrem ei, &c.* ib.
Accius Meleagro: *Timide eliminor clam huc simul agnitus vox ad aures accidit*, Palm. 7. pag. 726
Accius Neoptol. *Quid si ex Græcia omni nomen illius par nemo reperiri potest?* Palm. 11. pag. 818
Accius Nycteg. *Ascendit antra laterum texta Vulcani vortex*, Palm. 10. pag 778
Accius Phœnis: *iussit proficisci exsilium quouis gentium*, Palm. 5. pag. 692
Accius apud Macrob. *Imq; diem celebrant*. Scheg. præm. 8
Accius: *Est res aliqua, quæ præsente his prius maiure instituit*, Pal. 2. pag. 650.
Accursius sero literis imbutus, Iun. 4. An. c. 7
Acron reprehensus in *Ciboria*, Iun. An. 1. c. 10
Acron reprehensus interpretatione *in vis*, Iun. An. 4 c. 1
Acron in Horat. artem: *Tibia veteres quatuor foraminū*, Man. 2. Quæst. 4
Adolphi Scheiffarti a Merade carmen in obitum Octauiani Palmæ, Hipparchi, Mod. Ep. 89
Ælian. lib 12. μύρῳ γὰρ οἶνον μιγνύντες οὕτως ἔπινον, Iun. An. 5. c 19
Ælian. de Animalib lib 3. *Veteres in nuptiis post Hymenæum Cornicis nomen inuocant, signumq; illud concordiæ dare consueuerunt, &c.* Iun. 1. An. 1
Æliani interpres ridiculus lib. 9. vbi de *columellis* agit. *saliua bulles lustrantibus, ut ne quid eis fascinus efficiat*, Iun. An. 6 c. 5
Ælii Dyonisii error in voce ἀωρόλειος, Iun. Co. 10
Æschylus Prometh. πάσαι βροτοῖσι τέχναι ἐκ Προμηθέως, Cam. ὑπνο. Dec. 2 c. 2
Æschines or. contra Ctesiph. enarrata Brod. 8. c. 9. itē Steph. 4. c. 18. & 20
Æschines contra Demosth. *vel cum Hadria satius fuerit, quam cum illo negotium habere*, Cast. Var 3.
Æschin. or. de male gesta legatione exposita, Brod. 8. c. 8
Æschin. oratio contra Timarch. tota perlustrata, Brod. 8. c. 7
Ætius lib. 2. de amiis emēdatus, Brod. 7. c. 29
Afranius: *Datatim vxorem vel*

Iudas. Palm. 6. pag.707
Africanus Diuortio: *Quam blan de, quam mite viai pectore*, Pal. 7. pag.614
Afran Epist. *Non licet me, quo contendi, sed te ita peruenire*, Palm. 10. pag 783
Afran. Epist. *Pulcre hoc incendi rogum, ardet, &c.* Palm 14. pag. 857
Afran Epist. *Ego misera visu clandestino rumpier, torpere natura*, Scheg. præm. 8
Afra. Megalens. *Adest, eat, sisen tio te amare me, adorare Iuuiter*, Palm. 10 pag. 781
Afran. Pallam .... *Facto dime, & plagulam de lecto pallis demitte ordine*, Palm. 10 pag. 782
Afran. Priuig *Vt constitit hilare anhelans, &c.* Palm. 13. pag. 833
Afran. simulante: *Tui vereor, me ad te misit oratum hic rere*, Pal. 7 pag. 724
Afran. suspect. *Tamen animo ordiri me oportet paula, paululũ*, Palm. 5. pag. 651
Afran suspect. *ita vt huic cro adolescentis, ipsius spiritum, cui ira dedit, &c* & aliter. Pal. 10 pag. 770.
Afranius Vopisco: *Quippe & de illa pessime, quam dexmas, promerere*, Palm. 7. pag. 724
Afran. *Si possent homines delenimentis capi, omnes, &c.* Cast. Var. c 41
Agathias lib. 2. Histor. fœde interpolatus ab interprete ignoratione epithetorum, quo circumscribebantur *Aristoteles, Thucydides, Demosthenes*, Iun. lib. 1. An. c. 4
Agath. Epig. αὐδ' ἐπὶ τύμβῳ κείραντο πλοκάμους, μῦσε, θέμις, Iun. Co. 5
Agathon Comicus, de *Curetib.* Iun. Co. 6
Agelli nomen scriptori Noctiũ Atticarum firmatum, Scheg. præm 6. in capitum argumenta ipse scripserit dubitatum; ib. eas noctes recensuit Gallus Autenus, ib.
Agell. l. 2. c. 29 *habet, nidulatur in segetib. ... forme, &c. congesserat, &c.* Scheg. præm. 6
Agell. l. 5 *Sed consulmisse vniuersas dixit, quasi attonitas & obstitas, &c.* Scheg. præm. 6
Agell. l. 10. c. 10. *Decemuiros Bretani verberauere*, Schegk. præm. 6
Agell. l. 15. c 1. in verbis Quadrigarii el. 7. c. 2. in Ennii versu emend. Scheg præm 6
Agell. l. 15. c. 21. *Lestrygonas atque Thesea*, Scheg. præm. 6
Agricolæ variantes iterum lectiones ad Tacitum citantur Modio Ep. 99
Ἀγροικὸς, Plautina fabula, Iun An. 6. c. 10
Alcæus Poeta, Iun. Co. 5
Alciatus non recte emendat Caium de V. S. vbi de *stipula inlecta*, Brod. 10 c. 2
Alciatus notatur, ἱρακλεῶτ legẽs male pro πυρατηριῳ apud Modestin. &c. Brod. 10. c. 12
Alciati emendatio in Plauti Trucul. *a via educier*, vt & Turnebi reiecta, Palm. 7 pag. 728
Alciatus non recte *sector* pro *tector* reponit Vlpiano, Brod. 10. c. 4
Alciatus notatus in dictione, copes, Brod. 10 c. 16
Alciati explicatio in Sueton. Calig.

lig. de *infulato* reiecta, Brod. 8.c.15

Alciati lectio, *(προσώδην*, in Inst. de nuptiis reiecta. Brod 10.c.5

Alciatus notatus interpolans *θεόσφιν* pro *θεσβίαν*, Brod. 10. cap 10

Alciati nugæ de *pilis & coactilib.* in Strych. Plaut. Palm.15. pagi. 879

Alciati explicatio de *cœli spatio* ecl.3. Virgil reiecta, Brod.7.c.1

Alciatus æstuat in phrasi: *ante diē decimum Calendarum, &c.* Brod 10.c.1

Alciatus, qui scribere mauult, *bannopherum*, forte notatus, Brod.7 c.4

Alciat. in iure male mutat *cantharum in ...* Brod.10 c.13

Alciatus male in iure reponit *ἀμμαῖον* pro Ammæum, Brod. 10.c 13

Alciatus notatus aliquoties in l. 3. D. commodati. D. de aquæduct. Brod.10 c.17

ab Alciato dissensum, Brod. 10. c.20

Aldi Manutii lapsus in vertendis verbis. Var. Iun. Co.10

Alex. ab Alexand. 1 Genialium lib.1. c.13. corrigendus, Iun. *An.* c.3

Alex. ab *Alex.* de *artemone* notatus, & alibi Brod.10 c.19

Alexis Comicus epigr. in *rasos*, Iun. Co 2

Ambros. 2. lib. offic. *vt sumtum exserere non queant*, Palm.13. pag 843

Ambrosii locus, vbi in senibus commendat comam, Iun Co. 3.& 4 suis verbis refutatur, ibi. Co.4

*Ammian.*lib.17 sæpius emendatus: *Delos emersit & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, &c.* Iun. *An.*3.c.15

Ammian lib.19. *Quod simulacrū esse frugum adultarum religiones mysticæ docent*, Iun. *An.* 4. c.27

Ammian. lib. 21. *Autumno iam senescente profectus*, Iun. *An* 1. c.19

Ammian lib. 22. *in Fullionatus*, corrig. *in Fullonia natus*. Item: *In speciem alienius nominis vocis excipitur* repone, *Numinis*. Item: *Riceol bos sæpe dictum Basilidæ*. emenda, *Bacchylidis*, Iun. ibid.

*Ammian.*lib.22. *Spirantibus prodromis, per quos dies 45. Etesiarum continuus flatibus repellentibus*, Man.2 q.6

Ammian. lib.22. *Immolantes aduenam Dianæ, quæ apud illos Orsilo hia dicitur, &c.* Iun. *An.* 4. c.23

*Ammian.*castigatus lib 22 *agrestis homo Lenæum cum Hercule*, Iun. *An.*4 c.1

Ammian l.b 22. *Volumen composuit, quod Antiochense, vel missopogonem appellauit.* emend. *Misopogonem*, Iun. *An.* 4. c. 19.

Ammian. ibid. *Probra ciuitatis infensumata annumerans.* emend. *infensa mente*, Iun. ibid.

Ammian lib. 23. *Ignis cœlitus lapsus apud Persas, perpetuo sæculis custoditur*, Iun. *An.* 2. c.11

Ammiano redonati senarii duo, quibus destituebatur lib. 21. Iun. *An.*6. c.14

Antholo. πορφυρέη ζώνῃ ...

(ῥύπτρα) κεκρύφαλον. Iun. Co. 7
*A*ntholog. epigr. l. 7. expositum de Polemone, Iun. Co. 4
Antholog. illustrat, Steph. 3. cap. 30
Anton. Augustinus defenditur contra Rebuffum, qui diuersum vult, *Ante diem x. Calend.* Cast. Var. c. 52
Anton. Marillonii laus, Iun. An. 3. c. 1
M. *A*ntonius Muretus laudatus, Cast. Var. c. 23.
Anton Sabellicus reprehenditur circa *Orbanam Deam*, Iun. An. 3. c. 1
Apollonius 4. *A*rgon. At tacitus mutusque focis consedit vterque, Supplicibus quæ lex impendet dura misellis, Iun. *A*n. 2. c. 11
*A*ppianus lib. 4. *Atilius pratexta deposita, togam sumturus*, Man. 3. Quæst. 1
*A*ppian. 5. lib. ciuil. *quadrangulam stolam Græco more, loco patria vestis sumsit*, Iun. *A*n. 1. c. 13
*A*ppian. 5. ciuil. ἐκ Φοινίκης εἰς κυανῆν μεταλλάξαι φασί, Iun. 2. *A*n. c. 2
*A*pul. lib. 2. *Vereor, inquā, ignota fœmina?* Palm 7. pag. 733.
*A*pul. lib. 2. Met. *qua sine summū cacumen capillus ascendit.* Ibi. *Paulisper inguinum fine lacinia remota*, Palm. 10. pag. 773
*A*pul. 6. Misc. *non tauro, sed asino dependentem directe auiculam*, Scheg. præm. 13. & ibi. *vocis excita*, ib.
*A*pul. libr. 6. *nisi nos putatis as de malo habere*, Palm. 5. pag 698
*A*pul. Af. aur. *Putas me as de malo habere*, Scheg. præm. 12
*A*pul. *rem sibi non nobilem*, Pal. 1. pag. 641
*A*pul. Florid. 1. *celata a Pyrgotele Alexandri magni imago*, Man. 3. Quæst. 9
*A*pul. de dogm. Plat. *In media namq; regione nares natura constituit, quarum sit bonitas odor cum spiritu commeat.* Scheg præm. 7
*A*puleius *A*polog. 1. *an tempestiuum conuiuium*, Man. 1 Qu. 5
*A*pul. *A*polog 2. *Sum omnib. non modo criminib. verum etiam maledictis procul a culpa magia tutus sum, &c. si. n incepto (vel, si conceptu) te vanissimum tenui*, Scheg. præm. 7
*A*ratus in Phænomen. Ὀξεῖα μὲν ... ἀνθρωποι Σείριον, Iun. *A*n. 1. c. 5
*A*rist. phanes *A*charn. *Nunquā mecum accumbēs Harmodium canet*, Iun. *A*n. 3. c. 7
*A*ristophanes *A*charn. ἔλαβες ὦ κεβάλη βοῦς, Camer. ὑπ... Dec. 3. c. 7
*A*ristoph. *A*uibus χαλκίνους μηνίσκους φορεῖν ὥσπερ ἀνδριάντες, Cam. 8 Dec. 10
*A*ristophan. in *A*uibus: *Videtur mihi scolion canere vestimenti gratia*, Iun. 3. *A*n. cap. 7
*A*ristophanes de Lamachi scuto: *Gorgone insignem habuisse ambitum*, Cam. 10. Dec. 7
*A*ristoph. Nubib. Ἀπεπομιξάμην τὴν θύραν, Steph. c. 27
*A*ristophanis interpretis opinio reiecta, volentis *scolia & lugubria carmina decantata si ... a morte Alcestis*, Iun. *A*n. 3. cap. 7
*A*ristoph. schol. in vesp. emend. Brod. 8. c. 18

Aristo-

Aristoteles: *Nihil in humido liquefieri potest*, Cam.3.Dec.1
Aristotel 2.Meteor. Ετησίαι πνέουσι μετὰ τροπὰς, καὶ κυνὸς ἐπιτολὴν, &c. Man.2.Quæst.6
Aristotel.lib.2. de, *an tenebra luci contraria*, Cam.1.Dec.4
Aristot. lib. 9. Ethic Nicomach. ἀρχὴ perhibetur τοῦ ἐρᾶν, ἡ διὰ τῆς ὄψεως ἡδονή, Cam.1 Dec.9
Aristo, explicatus, περὶ θαυμ. ἀκουσ. *De Heraclea & Tarentinis*, Iun.1.An.c 9
Aristot. forte correctus lib. 9. de historia animal. legendumq; ἁλμυρίζούσης pro ἁρματτούσης, Iun.An 6.c.6
Arnobius 4. lib. *pro ratione situs corporis, variant mundi partes vel laua vel dextra*, Iun. An.3 c.3
Arnob. lib. 4. adu. gent. *aut in verbo quispiam aut sympinio deerraris*, Iun An 2.c 10
Arnob. libr.5. *volubiles rotulas & teretes pilas*, Pal.15.pag.879
Arnob. lib. 7. *scyphos, brias, pateras sympiniaq; depromito*, Iun. An.2.c 10
Arnob. vbi agit de Eleusinorum mysteriis *exsta sumsi & in calathum misi*, emendo, *e cista sumsi* Iun.An 6.c.23
Arnob. *quid diuersis cum fratrib. confectionis iure multiplici, &c.* Palm 4 pag.682
Arnob. *In tutela sunt Orbona, orbati liberis parentes*, Iun. An.3. c 1
Arnobii laus, præceptoris Lactantii, Iun.An.6.c.23
Arrianus lib. 2. de reb.Alex. *Telmissios vates a natura explicandis diuinis rebus deditos*, Iu. An.1.c.18
Arrian. Epicteto: σὺ στρατηγὸς, σὺ ἰλίαρχος βασιλεὺς, ἄρξεις, σὺ πίν, σὺ κίρασον, σὺ ἄπελθε, σὺ ἐλθὲ, Iun. An 2.Sat.5
Anianis quosdam locos Thucydidis imitatus, Steph.2.c 4
Artemidor.lib.2 ἀστραγαλομάντις quid, Iun.An.2.c.4
Artem Omroc. 2 c.3. πορφυρᾶ δὲ ἐσθὴς δούλοις ἀγαθὴ καὶ πλουσίοις Iun.2 An.c.2
Artemid. 2. c.3. *fæminam variegata vestis & picta decet, præcipue meretricem & opulentam*, Iun. An.1.c 12
Artemid. 2 c.3. πορφυρᾶν ἐσθῆτα τὰ αὐτὰ τῇ ἀλουργίδι σημαίνειν, Iun.2.An.c.2
Ascon.in L. Pison. *vbi nunc ædes victoriæ est*, Scheg præm.1
Asconius confutatus, qui maioribus caussis adimit *subsellia*, & vbi *tribunalia* sunt, ibi negat esse *subsellia*, Man 3. Qu.4
Asconian. *Qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus considebant*, Man.3. Quæst 4
Asconius: *Cato iudicium, quia æstate agebatur, sine tunica exercuit, campestri subtoga cinctus*, Man.3.Quæst.2
Athenæus initio Deipnos. emendatus, Steph.2.c.1
Athenæus lib.3. γίνεται δὲ ἐν τῷ κιβωρίῳ καὶ ἄνθος στεφανωτικόν, Iun.An.1.c.10
Athenæus productus libro 5. de *Gorgone*, Cam.ὑπερ. Dec.3.c.1
Athenæus examinatus lib.5.Deipnosoph. vbi loquitur de cornu Acheloi, Cam.ὑπερ. Dec.2. c.8
Athenæus lib. 5. & 6. emendatus, Br. d 7.c.30
Athenæus lib. 3. de *amia* emen-

datus, Brod. 7. cap. 29

Athenæus lib. 8 *παραδοὺς τοὺς ἰχθῦς τοῖς τοὺς συμβολὰς δεδωκόσι*, Cam. Dec. ὑπον. 3. c 10

Athenæus libr. 10. expositus de *Scytale Laconica*, Iun. An. 4. c 14

Athenæus notatus, quod videatur confundere libr. 10. *lusum talorum* cum *tesserario*, Iun. An 2 c. 4

Athenæus libr. 10. vbi de *Somno* citantur versus Alexidis duobus ienariis adauctus, Iun. An. 6. c 26

Athenæus lib 11 de *ciborio poculo*, vnde ei nomen fuerit, Iun An. 1. c 10

Athenæus lib. 12. *Cum Euergetes dici vellet, Cacoergetes vocat⁹ fuit a populo*, Man. 1. quæstion. 10

Atta rogatur. Scriptor. Palm. 10. pag 770

Atta: *Meum in penum componem satum est*, Palm. 10. pag 770.

Attius Agamemn. *In altissimo cœli clypeo*, Man. 3. q. 6

Auantius pessime mutauit in Catull. illud, *d. tantū abhorret ac mutat*, in *nutat*, Palm. 14. pag. 866

Augustinum recte citare locum e Salust. Catilin. *a quo minus gloriam sequebatur, eo magis illum gloria sequebatur, &c.* potius tamen leg. *eo magis illum sequebatur*, Palm. 2. pagina 644

D. Augustin. libr. 3. de doctrina Christ. *Talares ac manicatas tunicas habere, apud Romanos flagitium erat*, Man. 3. q 1

Augustinus lib. 18 c. 19. de ciuit. Dei: *Sabini regē suum primum*, *X...nihum, vel vt aliqui, Xanthium, retulerūt in Deos*, Man. 1. q 1

Auson. Centone *Quid Exemum, quem Menander, &c.* leg. *Exemerum*, Iun An. 6. c. 13

Auson. in Centone: *Leuii ἐρωτοπαιγνίων libros loquar*, leg. *ἐρωτοπαιγνίων*, Iun. An. 6. c. 13

Auson. in Eunum: *Festinas glossam non ... tradere natu*, Pal. 7. pag. 721

Auson. in Eunum: *Dicere me Latinum non decet opprobrium*. Pal. 11 pag. 820

Auson. Epist. *Depressi scribib. vitium regale minister credidit*, Iun An. 4. c. 15

Ausonius Gratiano: *Dominicam ... palmatæ vestis meæ ornamentis d spono*, Man 3 q. 1

Ausonius ad Gratianum examinatus, vbi *trabeam* dat *triumphantibus*, & *consulibus*, eamq; idem esse vult cum *veste palmata*, Man 3 q 3

Ausonius Gratiano: *In processu ... palmatæ vestis meæ ornamenta dispono, &c.* Man. 3. q 3

Auson Gratiano: *Hæc est picta, vt dicitur, vestis, non magis auro, quam tuis verbis*, Man. q. 3

Auson. Gratiano: *Trabeam non magis aurosam, quam tuo munere splendidam*. Man. 3. q. 3

Auson. Mosella: *Cui quadrato ad fastigia cono surgit, & ipsa suas consumit Pyramis umbras*, Cam 9. Dec. 7

Auson. de dict. 7. Sap. *Sponde, noxa præsest*, Palm. 13 pag 841

Auson. *Vna fuit tantum, qua respondere Lacones littera, &c.* Palm 10. pag. 766

Ausonii versus ex epistola ad Pau-

Paulinum producti, quibus describitur *Scytale Laconica*, Iun. *An*.4.c.14

Auson. *Hos genuit Nemesis, sed Leda puerpera fouit*, Iun.1. An. c.15

*A*uson. *Corrupit totum qui pueri le secum*, Palm 2 pag.645

*A*usonius: *Nec Dodonaei cessat tinnitus aheni*, Iun. Anim.5. c.11

B.

Badius in Salust. Iug. notatus, Palm.2.pag.643

Baysius notatus, quod non satis distinxerit genera vestium *purpurearum*, Iun. Anim. 2. c 2

Baptista Pius derisus, *zythum* Columellæ deriuans a *gi.b*, Iun.An.2.c.12

D.Basilius epistol. ad Candid. *ἐμφοβήμην πρὸς ὁλίγον, ὡς οὐδεὶς ἐν αἰτίαις ἂν Cαπρηλάτης λακωνικὴν σκυτάλην*, Iun. Anim. 4. c.14

Beati Rhenani laus, Scheg pręm. 15

Beati Rhenani emendatio reiecta in Tertulliani *crobylis*, Iun. *An*.2.c.1

Beati Rhenani lapsus in loco Tertull. de virg. vel legentiis *strobulos*, Iun. Co 1

Bonofidei laus, Palm.15. pagina 885

Brassicani mala interpretatio Luciani in Trapogodagra, Iu. Co.2

Budæi lectio, *victori* pro *tectori* Vlpiano reponentis non adprobata, Brod.10.c.4

Budæus notatus in Pand. exponens *ἐπιτηδευτὴν κόμην* apud Demosth. *περὶ παραπρεσβ*. Iun. Co.1

Brodæus imperite emendat apud Sen. *Hispanica machara*, pro *Hispania*, Scheg præm.5

Budæus notatus ad illud Sueton. *Aug. Visa quondam pro concione pullatorum turba*, Man. 3. q.1

Budæi error putantis *πλόκιον*, *comam adscititiã*. Iun. An. 2 c.6

C.

CÆcil. *Asoto: Tu iã callebis, ille festum desidet*, Pal. 10. p. 778

Cæcil Pausimache: *adepol voluptas homini raventer venit*, Palm.10 pag.769

Cæcil. Philum. *Lata eorum occultabat factió*, Scheg. præm 8

Cæcil. *Sepulcrum plenum teniarum*, Palm.14.pag.857

Cæcil. apud Gell. *Facere ita me vxor forma & factis facit*, Pal 13.pag 846

Cæcil. Paulim. *Velitariter vestamus*, Palm. 10.pag.780

L.Cælius *Aurianus* auctor libri *celerum & tardarum passionum*, Iun. *An*.6.c.1

Cæcil. Minutianus citatur lib. de Orthographia, Cast. Var.9

Cæl. Rhodiginus reiectus, vbi *Passieno* nomen adfingit obscœnum, Iun. An.1.c.14

Cæl. Rhodigini error indicatus, vbi meminit *concordia cornicum*, Iun.1. *An* 1

Cæl. Rhodiginus erroris notatus, exturbans Vitruuio vocem, *Catastos*, Iun. *An*.5.c.15.

Cæsaris Commentarios cur quidam Iulio Celso tribuant, Mod.Ep 30

Cæs.1.Gall. *Treuiri nuntiabant pagos centum Sueuorum ad ripam Rheni consedisse*, Man. 3. Quæst.7

Cæsar: *ab his persuasas & deductas Gallia ciuitates*, Palm.12. pag.823

Cæsar. lib. 2. Gall. *Primipilo P. Sextio multis vulneribus confecto*, Man.2.q.3

Cæs.3. Gall. *P. Sextius Baculus, primipili centurio*, Man.2.q.3

Cæs.5.Gall. *Erant in ea legione centuriones, qui iam primis ordinibus appropinquabant*. Ma.2.q.3

Cæsar de bell.Gall. *Sectionem eius vniuersam Cæsar vendidit*, Palm.4. pag 676

Cæs.1. ciuil. *L. Pupius primipili centurio*, Man.2.q.3

Cæs.1 ciuil.Q. *Fulginem ex primo hastato legionis duodecima*, Man.2.q.3

Cæs. *Ab octauis ordinibus ad primum pilum Scæuam traduxit*, Man.2.q.3

Cæs.lib.1. ciuil. *cunctis oppidis castellisq; desertis*, Man.3 q.7

Cæsar 3. ciuil. *Signa militaria ex prælio relata centum octoginta, & aquila nouem*, Iun.An.3 c.2

Cæsar 3.de bel. ciuil. *Quod nobis quidem factum a Pompeio non videtur*, Palm.2.pag 637

Cæsar de bel.Alex. *vt regem in potestatem haberet*, Palm.14.pag. 866

Cæsar 3. de bel.ciu. *Quad. notitia Septimii productus*, Palm. 12. pag.823

Q. [illegible]: [illegible], Iun.Co. 10

Calcagnini sententia improbata, saliuæ tribuentis quod Galliæ reges medeantur strumæ, Brod.8.c.10

Callimachi versus citantur de *apio Achaico*, & simul corriguntur, Iun.An.4.c.21

Calpurnio Siculo Ecloga 1. & 2. versus multi mendosi integritati suæ redditi, Mod. Ep.105

Calpurnius Ecloga 2.& 3. varie emendatus, Mod.Ep 43

Calpurnius corrigitur Ecloga 4. Mod. Ep.93

Calpurnius Ecloga 4. septies excussus, Mod Ep.124

Calpurnius Ecloga 4. Quicquid id est, syluestre licet, &c. Mod. Ep.68

Calpurnius Ecloga 4. bis correctus, Mod.Ep.17

Calpurnius Ecloga 6 varie interpolatus, Mod.Ep 108

Calpurnii comm. in Heautont. quam monstrosi, Palm.1. pag. 621

Caluisius Sabinus sugillatus Senecæ, Mod.Ep.127

Camerarii laus, Palm.1.pag.614

a Camerarii coniectura in Plaut. Capt. *Item tenes*, dissensum, Pal. 3.pag.658

Camerarius in Aun. Plaut. notatus, Palm.5 pag.690

Camerarius reprehensus in loco Plauti Casina, Palm.8. pagin. 748

Camerarii lectio in Merc. Plauti reiecta, Palm.6.pag.703

Camera. in Plaut. Milit. notatus, Palm.1.pag 623

Camerarius non recte *offam penitam* in *porcinam* mutauit apud Plau. Mil gl. mutauit, Pal. 4 pag.683

Camerar. non recte in Pænul. condu-

conducta & conductior, pro *condocta & condoctior* legit, Palm.3.pag.660
Camerarius in Rud. Plaut. notatus, Palm.3 pag.671
Camerar. lectio in Trucul. Plauti quædam reiecta, Pal.6.pag. 702
Capitolin. *Pratorem tutelarem primus fecit, &c.* Cast. Var.c.21
Capitolin. in Gallieno: *Inter Patres, omnibus sacerdotibus prætextatis, capitolium petiit*, Man.3.q.1
Capitolinus in Gordiano: *Propriam habuit togam, pictam, cum eam de Capitolio vel de Palatio, &c.* Man.3.q.1
Capitol. Maximinis: *Sed cũ Maximinus interrogaret amicos, quid mimus scurra dixisset*, Scheg.præm.14
Cardanus reprehensus, qui caussam quod Galliæ reges medeantur strumæ, refert ad animata, Brod.8.c.10
Cardani imperiti lapsus de piscibus quibusdam Brod.8.c.12
L. Carrio editor Fragm. Salustii suggillatus, Palm.2. pag.647
Cassianus Bassus lib.2. γεωπον. de *cupresso* citatus, cur arbor feralis, Iun.1. An.c.20
Cassiodor.4 Ep.1. *equos argenteo colore vestites, quales decet esse nuptiales*. Scheg.præm.10
Cato de Origin. *nomen esse impositum ex Sabo deus Sagni gentilis fisso*, forte, *Sanci aut Sancti*, Mod.Ep.48
Cato origin. 2. *Is endo naues putidas atq; senticosas mo nire volebat*, Palm.10.pag.777
Cato in Pans. *Pueris inludo soleas & sacellos, &c.* Palm.10.p.785
Cato: *Scelera nefaria, quæ neque homines secunda, neq; legenda audiuerint*, Palm.4.pag.676
Cato, *macta arbor*, Palm.2.pag. 631
Catull. in passer. *Cum desiderio meo nitenti. Carum nescio quid lubet iocari Hei solatiolum sui doloris*, Palm 3.pag.662. *totius epigrammatis sensus*, ib.
Catull. *Nobis cum semel occidit breuis lux*, Palm.11.pag.796
Catull. —— *alsumq; pectore expuli (?) [illegible] Non immerenti quod mihi, &c.* Palm.10 pagin. 771
Catullus: *Hibera, quare it amnis aurifer Tigris*, Palm.9. pag.752
Catull. *Parum expatrauit? an parum helluatus est*, Palm.6.pag. 712
Catull. *Nunc Gallia timent, timent Britannia*, Palm.9. pag. 752.753
Catull. *Mamurram habere, quod comata Gallia habebat omnis*, Man.2 q.2
Catull. *Cur non exsilium malumq; in oras it s*, Palm.5.pag 692
Catull. *Vtor tam bene, quam mihi pararem*, Palm.8. pag.744
Catull. *tantum abhorret ac mutat*, Palm.14 pag.866
Catull. *Mallem diuitias mihi dedisses, si, &c.* Palm.11.pag. 802
Catullus: *Ne pœnas Nemesis reposcat a te*, Cam. Dec. ὑπομ.4.c.2
Catull *Sudarium setabum, thyrographisque Thynos*, ib. *Vix mi ipse credens Thyniam, &c.* Pal. 6.pag.704
Catull *Sudaria Setaba*, Iun. An. 4.c 28
Catull. epigr. in Thallum: *Tuis ab unguibus reglutina*, Pal.1 p.615

Catull. *Suauia comminxit Sputa saliua tua*, Palm.5. pag.692
Catul. ——*hoc amem necesse est. Et Veraniolum meum & Fabullum*, Palm.11. pag. 802
Catul. *Verum totius vi lacus, putidaq; paludis, &c. Vt commemoraresse deberatos*, Pal.12.pa.862
Catul *Quæ signo toquia sic totidem mox deprecor illi assidue*, Palm. 9.pag.751
Catul. *Mula nihil sentis*, Palm.14. pag.860
Catul. *cura ponticuli, ac sulicas, tatu invadimus, Ne supinus eat*, Palm.10.pag.772
Catul. *ft. non omnia displicere vellem, &c.* Palm. 10. pag.781
Catullus: *Mitte brachiolum teres, prætextata puella*, Man.1.q.1
Catul. ad Manli *Audit.* falsiparens, Palm.6.pag 716
Catul. *Dulce viatori passo in sudore leuamen.* Palm. 11. pagina 805
Catul. *Non ita de me diui, vera gemunt, iuuerint*, Pal 15 pag.878
Catul. *Coniugium? quod non fortior aut sit alis*, Pal.2 pag.659
Catul. de Coma Berenices, aliquot locis emendatus, Palm.1. pag.627.628
Catul.de Coma: *Ipse suum Zephyritis eo famulum legarat, &c.* Mod Ep.117
Catul.Epithal. *Qua fini tibi seruiet, &c.*Palm.10 pag 773
Catul. *O decus eximium magnis virtutibus augens*, Palm. 14. pag.870
Catul. *Funera Cecropiæ nefunera portabantur*, Palm.2.pagin. 170
Celsus libro 4. *Famen facilius fert adolescens, quam puer, & vno cibo, quam prandio quoque adiuetur*, Man.1.q.4
Celsus l bro 4 capit.5. *Consistere in frigidis medicatisque fontibus, quales Cutiliarum Symbruinarumq; sunt, salutare est*, Man.1 q.1
Censorinus c.1.2 3. interpolatus, Mod.Ep.67
Censorinus capit.3. 4. suppletus, Mod.Ep.56.
Censorinus emendatur, c.5. & 6. Mod.Ep 81
Censorinus cap. 7. vbi verbis aliquam multis deficiebatur, suppletus, & in aliis bis ter correctus, Mod Ep.35
Censorinus ca.12 plus semel emaculatus, Mod.Ep.89
Censorinus de die natali interpolatus sæpius, aliquot que lacunis suppletus, cap 14. Mod. Ep.27
Censorino capit.15.& 16 mendæ plures ablatæ, Mod. Epistol. 47
Censorinus capit. 16 & 17. sæpe emaculatus, Mod. Epistol. 42
Censorinus emendatus de die natali, cap.17. cap.19. Mod.Ep. 14
Censorinus cap. 20. decies interpolatus, Mod.Ep 125
Censorinus de die natali sæpius emendatus, Mod Ep.6
Cic.in *Arato*: *Tum magni cornus capricorni corpora propter, &c.* Palm.15.pag.884
Cicero *Arat.* *Ab Ioue musarum principia*, Camer. Dec. 1 mer.4. c.1
apud Ciceron. *Sic aquila clarum firmauit Iuppiter omen*, Palm.1. pag 617

Cicero pro Amerino: *Te pugna Cannensis accusatorem sat bonum facit, multos casos non ad Thraiymenum lacum, sed ad Servilium vidimus*, Iun. An.2.c.7

Cicero pro Archia: *Quantum ales tribuunt tempestiuus conuiuiis*, Man.1 q.5

Cic.lib.2.epist.1.ad Attic. *An libertinis atq; etiam seruis seruiamus*, Man.1.q.7

Cic.ad Att.lib.4.epist.15.*Reatini me ad sua tipum duxerūt*, Man.1.q.1

Cic.lib 3.ad Attic epist.7.*Castellum munitum habitanti mihi prodesset, transsunt non est necessarium*, Man 3 q.7

Cic. lib.4.ad Attic.ep 3. *Vicos omnium & prata contemno*, Man 3 q.7

Cic.lib 5.ep 1.ad Attic *Discubuimus omnes præter illam*, Man. q.4

Cicero libro 6 ad Attic. epist. 7. *Inde quamprimum Athenas, etsi Etesiæ valde reflant*, Man. 2.q.6

Cicer lib 6 ep 8 ad Attic. *Nos Etesiæ vehementissime tardarūt*. Man 2.q 6

Cicer lib. 9. ad Attic. *quam lautas cœnas, quam tempestiuas!* Man.1.q 5

Cic pro Quint. *aut quod non iis, quos tibi, &c.* Steph.2 c 7

Cic.epist.ad Opp. *quam quod te admonendum putem*, Steph.2. cap 7

Cic 3.ep 6.*quam quod res ipsa postularet, &c.* Steph.2.c.7

Cic. l.9. ep.ad Pæt.*non quod cessator, &c.* Steph 2.c.7

Cic.l.9. ep. ad Dolab. *non quod ita sim, &c.* Steph.2.c.7

Cic ad Att l.9. *non quod aliquid, &c.* Steph.2.c.7

Cic.l 12 ad Att *non quod de tua, &c.* Steph.2 c.7

Cic. epistolas non familiares sed ad familiares vocandas, Steph.2. c.27

Cic. 13. epist.ad Sulpit. *hominem pudentem*, Steph.5.c.3

Cic 6.ep.11. *liberalius quam tu metamus*, Steph ...22

Cic.1.ep.6.*quem ex tuis reb. capio*, Steph.2 c 24

Cic epist. *Magnum tamen esse sperauit apud te meas quoq; literas pondus habituras*, Steph.2.c. 24 & 25

Cic.13.ep.ad Brut. *& pudentem & accupid.* Steph.5.c 3

Ciceronem in epist. ad famil.disputationibus & politicis vti interdum, Steph.2.c 27

Cic. epist.ad Pæt. illa: *Sedulorum plena sunt omnia*, esse spuria, Steph.1.c.14

Cic 9.ep 6. *ferre siquid ferendum non est.* Steph.2.c.27

Cic 2.de Nat.Deor.*Sin vero quid habet, &c.* Steph.5.c.20

Cic. 6.ep.5 *Quare adi vel habe eam spem, quam, &c. de te ipsi habemus, &c. propter dignitatem & virtutem tuam, &c.* Steph.3.c.28

Cic.1.ad Q fr. 1. *vt etiam sine doctrina, &c.* Steph 3.c 11

Cic pro Quint. *qua res in ciuitate dua, &c.* Steph.3.c 16

Cic. 2. ep.16. *me tamen in stomacho soluere ridere*, Steph.3 c.18

Cic.6.ep.1.*Simus igitur ea mente, quam ratio*, Steph. 3.c 16.ibid. *præstandu præter culpa*, Steph.ib.

Cic.ter emēdatus, & de voce Cō-

ſcientiæ apud eum in plurali, Steph 4 c.25
Ciceronianorum inepta κακοζηλίαν, in vſurpandis iis, quæ ſuſpecta ſunt, vt capere dolorem in aliqua re, *eſſe magno dolore, eſſe magna lætitia, ſpe, proprium meum, tuum, maximo beneficio meo eſt, &c.* Steph.2.c.24
Cic.13. Epiſt.16. *mei de eo iudicii,* Steph.2.c.18
Ciceroniani in vſu particulæ *Quo*, Steph.2.c.7.& *Quoad* notati, ib.c.8
Cic.9. ep.20. *nec tamen ad hanc inſolentiam*, Steph.3.c.18
Cic.1.ep 1. *praſtabis quos ante, &c.* Steph 3 c.17
Cic de finib. 2. *Hos ego aſotos bene quidem viuere, at beate nunquam dixerim*, Steph.1.c.9
Cic.l.13. ep. *magnum apud te pondus*, Steph.2 c.25
Cic. (de Senect.& 9. ep.14.) non vere dixiſſe, Latinam appellationem *Conuiuium* meliorem eſſe quam Græcā Sympoſium, Stehp.1.c.8
Cic.4 ep.ad Sulpic. *aut intereſſe, etiam ſi non probes*, Steph 2.c 27
Cicero lubenter Græcorum mores & verba exagitare ſolet, Steph.1.c 8
Cic explic.in phraſi: *viuere conuenienter naturæ, congruenter, a natura, ſecundum naturam, &c* Steph.1.c.10
Cic.orat.pro Quint. *certi patrisfamilias*, Steph.2.c.5
Cic.6. ep.4. *non quo ego certi ſciram, ſed quod, &c.* Steph 2.c.7
Cic. *nec intereſt, quod ad feras pertinet, &c.* Steph.2.c.8
Cic.2.or. de l.agr. *quod ad quemq; pertineat*, Steph.2.c 8
Cic.2.ep.fam. ad Curion. *Sed vnum illud certiſſimum, &c.* Steph.2.c.5
Cic.pro Quint. *In tuam C. Aquilii fidem, veritatem, &c.* Steph.2.c.6
Cæſaris loci de celeritate bellica, Steph.4 c.26
Cic Cat. mai. *eandem accuſant adeptam*, Steph.1.c 24
Cic. illius, γνῶθι σεαυτὸν ſententiam videri latius extendiſſe, Steph.1.c.13
Cic.3 de rep. *Vult plane virtus honorem, &c.* Steph 5.cap.8
Cic. epiſt. *neq; enim hac iucundiſſima conuictio*, Steph.1.c 8
Cicer.4. Acad. dicenti Scepticos Philoſophos omnem actionem e vita tollere, quid ii ſint reſponſuri, Steph.1 c.27
Cic l.13. ep. ad Attic *ex ea amicitia*, Steph.2.c.17
Cic.12 ep. ad Comit. *in patriam properaui*, Steph 5.c 22
Ciceroniani notati in abuſu vocum, *Ego vero*, in principiis epiſtolarum, Steph.2 c 23
Cic.6. ep 4 *Quanto fuerim dolore* Steph.2.c 24
Cic. pro Flac. *Prudentiſſ. atque optimus vir.* Steph 5.c.3
Cic 1. offic. *perículoſa & calida conſilia*, Steph.5.c.31
Cic.l.7. ep. ad Cur. *maximo meo beneficio affectus eſt*, Steph. 2. cap.24
Cic.in voce, *pudens*, illuſtr. Steph. 5.cap.3
Cic.4. Attic.6 *Quo dolore eſſe debeo*, Steph.2.c.24
Cic. ep. *omnia mea cauſſa velles mihi ſucceſſa*, Steph.2.c.24.& 25
Cic.quomodo vſurpet voces, *Ego vero*, Steph.2.c 23

Cic. *Vide quam sit cautus is, quem isti tardum putant*, Steph. 4. c. 27. Id. *tarditas considerata*, ibi.

Cic. 1. Tusc. *Nosce te, &c.* Steph. 1. c. 13

Cic. Cato. mai. *Secum esse, secumq;* vt dicitur, *viuere*, Steph. 1. cap. 12

Ciceronis loci quidam, in quib. ita dissentit ab Ouidio, vt quod sibi consolationem affer, mœrorẽ illi augeat, Steph. 3. c. 25

Cic. 9. ep. 16. *nec praestare quisq; potest*, ib. *quos dixi, nec, &c.* Steph. 2. c. 18

Cic. 9. ep. ad Pæt. *monendi, vrgendi, prouidendi*, Steph. 2. c. 16

Cic. 5. ep. 20. *id neq; tibi commendarem*, Steph 2. c. 18

Cic. 9. ep. 16. *Sic video Philosophis placuisse, &c. viam virtutis, &c.* Steph 3. c. 16

Cic. multis locis in verbi, *praestare, praestare culpam, &c.* vsu expositus, Steph. 2. c. 17

Cic. 2. de Diu. *cœli scrutantes plagas*, Steh. 6 c. 27

Cic. 2. de Diuin. *Ennianis, Q. Ennius fecit*, Steph. 5. c. 22

Cic. pro Cluent. *hominem pudentissimum*, Steph. 5. c. 3

Cic. l. 1. ad Lentul. *qua in caussa, non modo, &c.* Steph. 2. c 26

Cicero lib 9. ad Attic. *Multaq; in me & seuera in conuiuiis quidẽ tempestiuis disputari*, Man. 1. q. 5

Cicero lib. 1. ep. 16 ad Attic. *Pompeius togam illam pictam silentio tuetur suam*, Man. 3. q. 1

Cic. lib. 5. ep. 20. ad Attic. *Centurionemq; primipili Asinium*, Man. 2. q. 3

Cic. l. 4. ad Attic. *Nec metuo tamen, ne mihi sermo desit abs te, eo opere delector*, Pal. 6. pa. 708

Cicero lib. 4. ep. 3. ad Att. *Proscripsit, se per omnes dies comitiales de cœlo seruaturum*. Man. 1. q. 9

Cicer. lib. 12. ep. 3. ad Attic. *quando iste Metonis annus veniet*, Man. 1. q 6

Cic. pro Balbo. *L. Marcius primi pili centurio*, Man. 2 q. 3

Cicero lib. 12. ep. 30. ad Attic. *Euolui volumen epistolarum tuarum*, Man. 2. q. 1

Cic. ad Attic. *Macte Athenis statio mea nunc placet*, Palm. 4. pag. 674

Cic. ad Attic. *Quod vetas suspicari me, quicquam ad animum tuum accidisse*, Palm. 7. pagina 726

Cicer. Attic. *Qua quoniam ratio misit*, Palm. 14. pag 865

Cicero pro Balbo: *Sacrosanctum nihil est, nisi quod per populum plebemue sancitum est*, Man. 2. q. 10

Cicero ad M. Brutum: *Nasennius octauum principem duxit*, Ma. 2. q. 3

Cicero in Bruto: *Sed in Comitium veniant, ad stantem iudicem dicant*, Man. 3. q. 4

Cicero in Bruto: *Subsellia grandiorem & pleniorem vocem desiderant*, Man. 3. q. 4

Cicero in Bruto: *Pugiles inexercitati etiamsi pugnos & plagas Olympiorum ferre possint*, Ma. 3. q. 8

Cic. pro Cælio: *Oratio animum accenderet*, Palm. 7 pag. 716

Cic. pro Cæl. *Huic homini ego fortasse & pauci Deos propitios, &c.* Palm. 3. pag 670

Cic. pro Cæl. *Tua deniq; auspica-*

lis illa Venus, Palm.3.pag.665
Cic. pro Cæl. *Nobis quidem olim annus erat vnus ad cohibendum brachium toga constitutus*, Man 3.q.1
Cic. pro Cæl. *dide ac disiice*, Palm. 7.pag. 725
Cic. 1. Catil. *Tum deniq; interficere, &c.* Mod. Ep.5
Cicer.1.Catil. *Si elustrantur, si erumpunt omnia*, Mod. Epistola 5
Cic.1. Catil. *clarissimo patre, auo, maioribus*, Mod.Ep.4
Cic. 1. Catil. interpolatus, Mod. Ep 113
Cicero 2. Catilin. *Quos videtis manicatis & talaribus tunicis, velis amictos non togis*, Man.3. q.2
Ciceronis 3. Catilinaria per viam correcta, Mod.Ep.104
Cic.3. Catil. *Ex præfectura Reatina complures delectos adolescentes, &c.* Man.1.q.1
Ciceronis libri ad Cæsarem iuniorem citati Nonio, emendatique. Iun. An.6.c.2
Cicero pro Cluentio. *Accusabat tribunus pl. idem in concionibus, idem ad subsellia*, Man.3. q.4
Cicero pro Deiotaro emendatus, Mod. Ep.131
Cicero 1. Diuin. *Hanc speciem Praxiteles calauit argēto*, Man. 3.q.9
Cicero 1. de Diuin. *Ara Aio loquenti consecrata est*, Man.2. q.10
Cicero 1. Diuin. *Aut monstra aut fulgura interpretantium*. Man. 2.q.5
Cicero 1. de Diuin. *Signifer primi hastati signum loco mouere non potuit*, Man.2 quæst.3
Cicer.2. de Diu. *ne fuge auspicium obueniat, vt iumenta iubeant disiungere*, Scheg. præm 3
Cic. lib. 2. Diuin. *si fulserit, si tonuerit, si tactum aliquid erit de cælo*, Man 2.Cæl.5
Cic. orat. pro domo: *Nulli pagani aut montani, qui non amplissime de meo reditu decreuerint*, Man.3.q.7
Cicero pro Domo. *Negant augures fas esse agi cum populo, cum de cælo seruatur*, Man.1. quæstion 9
Cic. pro Domo: *Tu, tu, inquam, capite velato concione aduocata, &c.* Scheg. præm. 10
Cicero pro Domo: *Nihil sanctius domo, hic aræ sunt, hic foci, hic Dii penates, &c. hoc perfugium est ita sanctum omnibus, vt inde abripi nemini fas sit*, Iun An 2.c.11
Cicero pro Domo: *Aram & ædiculam sub saxo sacro dedicauit*, Man.2.q.10
Cic. lib.1. ep. 13. *Extrema pagella pupugit me tuo chirographo*, Man.2.q.1
Cicero libr.2 epistol. 15. *Ego, nisi quid me Etesia morabuntur, celeriter vos videbo*, Man. 2. q 6.
Cicero lib. 2 epist. 16. *Bibulus de cælo num se. uasset, nec ne, sibi quærendum non fuisse*, Man.1. q.9
Cic.lib.3. ep. 7. *Appiani mihi volumen a te reddiderunt*, Man.2. q.1
Cic.lib.5 epist 10. *Viginti oppida sunt Dalmatia antiqua, &c.* Man.3 q. 8
Cic.lib.6. epist. 18 *Quæsiui e Balbo, per*

ho per codicillos,, quid esset in lege, Man. 2. q. 1
Cic. lib. 8. Ep. fam. *Qui scirent, Q. Pompeium Baulis scribebat-eam facere*, Iun. An. 1. c. 9
Cic. lib. 9. epist. *Non eum, quem tu solitus es promulside conficere*, Iun. An. 5. c. 10
Cic lib 9 ep. 9. *Vatinii strumam Sacerdotii διβάφῳ vestiant*, Man 3. q. 1
Cicero lib. 12. ep. 25. *Altera iam pagella precedit*, Man. 2. q. 1
Cic. lib. 12. epist. vlt. *Non te epistola, sed voluminibus lacesserem*, Man. 2. q. 1
Cicero lib. 13. epist. 10 *Versatum in Vtrisque subselliis, optima & fide & fama*, Man. 3. q. 4
Cicero lib. 14. epist 1. fam. *Quod scribis te vicum venditurum*, &c. Man. 3 q 7
Cicero 15. epist. 4. *Vt in vicis aut captis, aut male pacatis exercitus collocaretur*, Man. 3 q 7
Cicero lib. 16 epist 17. *Tuas quoque epistolas vis referam in volumina*, Man. 2 q. 1
Cic. epist ad Seruium: *Quibuscunque rebus honeste ac pro tua dignitate poteris, tueris atque ornaueris*, Palm. 15 pag. 878
Cic. epist. ad Trebat. in versu Terent. *aut reinere*, Palm. 15. pag. 878
Ciceronis epist. *Equum immisi ad eam regionem tironum, scuto retecto*, Man. 3. q. 6
Cicero 1. de finib. minime memoria lapsus in loco Terentii, Palm. 13 pag. 846
Cicero de finib. in versib. antiqui Poetæ corruptus, Pal. 15. pag. 882
Cicero 2. de finib. *Se aripensierem mena non antiponere*, Palm. re. pag. 786
Cicero in Lælio: *Amores puerorum sæpe vna cum prætexta toga deponuntur*. Man 3 q. 1
Cic 2. de leg. *Quod si fingenda nomina, fingenda potius, Vicepota a vincendo atque potiundo, sistendoque Statoris cognomina Iouis*, Scheg. præm. 1
Cicero lib. 2. de legib. *Alterum, quod interpretatur fatidicorū & vatum effata incognita*, Iun. An 3 cap. 10
Cicero 2. de legib *Cæliq. fulgura regionibus ratis temperanto*, Man. 2. q 5
Cic. 2. de legib. *cum multa in eo loco sepulcra fuissent, vbi dedicata est ædes honoris, extra portam Collinam, exarata sunt*, Man 2. q 10
Cicero 2. de legib. *Quid grauius, quam rem susceptam dirimi, vnus si augur, Alio die, dixerit?* Man 1. q. 9
Cicero 3 de legib. *nihil statui non modo, multum, quod putarem nouandum in legib. &c.* Brod. 8 c 14
Cicero pro Q. Ligario pluries restitutus, Mod. Ep. 87
Cicero pro Ligario: *Sabini fortissimi viri, Cæsari probatissimi*, Man. 1. q. 1
Cicero pro Manilia: *Nunquam nisi summa hyeme transmiserint*, Iun. 1. c. 19. An.
Ciceronis Manilia variis lectionibus adornata, Mod. Ep 129
Cic pro Cluent. *hominem prudentissimum*, Steph. 5. c 3
Ciceronis Manilia forte emendata Mod. Ep. 97
Cicero 1. Agraria: *Regis Alexan-*

drini testamento, regnum illud populi Romani esse factũ, Man. 1.q.10
Ciceronis Manilia excussa, Mod. Ep.32
in Ciceronis Maniliana variãtes lectiones, Mod. Ep.69
Cicero pro Marcello emendatus Mod.Ep.13
Cicero pro Milone ex m. ss. restitutus, Mod.Ep.39
Ciceronis pro Milone quædam in quæstionem vocata Mod. Ep.45
Cicero pro Murena: *Tempestiui conuiuii, amæni loci, multarum deliciarum comes est extrema saltatio*, Man.1.q.5
Cic. pro Muræn. *cautores formularum*, non enim legendũ, *cantores*, Palm.3.pag.668
Cic. de Nat. Deor. *Vim vitalem per omnem mundum pertinentem*, ib.l.2. *Atque inde aliæ adrenes pertinentes sunt*, Pal. 2 pag. 655
Cic. 2 de Nat. Deor. *Solis accessus discessusque solstitiis, brumisque cognoscitur*, Cast.Var.c.17
Cic. de Nat. Deor. *ut quidã Impp. etiam, &c. capite velato, verbis certis pro Rep. deuouerent*. Scheg. præm.10
Ciceronis libr. 2. de Nat. Deor. loci aliquot correcti, Iun. An. 4.c.20
Cic. 2. de Nat. Deor. *Qui omnia, quæ ad cultum Deorum pertinerent, diligenter retractarent, & tanquam relegerent, sunt dicti religiosi*, Man. 2.q.10
Cic. lib. 2. de Nat. Deor. *Etesiæ, quorum flatu nimii temperantur calores, &c.* Man.2. q.6
Cic. 2. de Nat. Deor. *Ioue fulgente, tonante*, Man.2.q 5
Cicero 2. de Nat. Deor. *Solis inflectens cursum, tempus aduentum esse senescenti hyemi*, Iun. An 1.c.10
Cic. 3. de Nat. Deor. *Ne Apollini qui lem Delio hostiam immolare voluisse Pythagoram*. Iun. 1. An.c.21
Cic. 3. de Nat. Deor. *Pythagoras Musis bouem immolasse dicitur. &c.* Iun.An.5.c.9
Cic 3. de Nat. Deor. *more maiorũ de capeduncuiis [illegible], quas Numa reliquit*. Scheg. præm.8
Cic. lib 1 de Orat. *Nobis in tribunali Q. Pompei prætoris urbani sedentibus*, Man.3.q 4
Cicero in Oratore: *Quos numeros, cum quibus, tanquam purpuram, misceri oporteat, nunc dicendum est*, Man 3.q.1
Cicero παράδοξ. cap 1. *Quam delicatas aliorum pateras arbitramur*. emend. *Delicatas*, Iun. An.2.c.10.
Cic. de perf. or. *non se parentum solum, sed etiam elegantiam videri, &c.* Brod.8.c.14
Cic. 2. Philipp. *Cur non sumus prætextati?* Man.3.q.1
Cic. 2. Philip. *Quisquamne diuinare potest, quid vitii in auspiciis futurum sit, nisi qui de cælo seruare constituit*, Man. 1. q. 4.
Cic. 2. Philipp. *Redii cum calceis & toga, nullis nec caligis, nec lacerna* Man.3. q.1
Cic 2. Philipp. *Cum gladiis agmine quadrato sequuntur scutati milites*, Man.3.q.6
Cicero 8. Philipp. *Consulares togati esse solent, cum ciuitas est in sagis*, Man.3. q.1

Cicero Philip. 8. *Galliam togatam remitto, comatam postulo.* Man. 2. quæst. 2.

Cicero 9. Philipp. *Statuæ intereunt vetustate: sepulcri sanctitas in ipso solo est.* Man. 2. quæst. 10.

Cicero in Pisonem: *Togulæ lictorib. ad portam præsto fuere, quibus acceptis sagula reiecerunt.* Man. 3 quæst. 1.

Cicero in Pisonem: *Caput ate prætextatum nemo adspexit, qui non gemeret desiderio mei.* Man. 3. quæst. 1.

Cic. in Pisonem. *Tu in lictoribus, in toga prætexta esse consulatum putas.* Man. 3. quæst. 1.

Cic. orat. pro Quinctio: *Pridie Kal. intercalares.* Man. 1. quæstio. 3.

Cic. pro Quint. *Quod si facere nolit atq; inhibuerit, eiusmodi rationibus ad illum suas conditiones perducere.* Scheg. præm 3.

Cic. 3. de off. *Vt enim ceteri ex patribus, sic Cato ex filio est nominandus.* Cast. Var. cap. 28.

Cicero 3. off *Omnibus vicis statuæ factæ sunt.* Man. 3. quæst. 7.

Cicero pro Rabirio: *Crudelissimi regis ista sunt cruciatus carmina.* Iun. An. 3. cap. 10.

Cic. pro Rabir. *Caput obnubito &c. Carnifex vero ex obnuptio capitis.* Scheg. præm. 10.

Cicero de Rep. *Eaq; dissensio ciuium, quod seorsim eant ad alios, seditio dicitur.* Cam. Ety. 5. capit. 6.

Cic. Philip. 12. *Cum Aquila primipili numos aureos daret.* Man. 2. quæst. 3.

Cic. 14. Philip. *Propter cuius periculum ad saga issemus, propter eiusdem salutem redeundum ad pristinum vestitum.* Man. 3. quæst. 1.

Cicero post redit. ad Senatum: *cum toga prætexta, quam omnes prætores aedilesq; tum abiecerant,* &c. Man. 3 quæst 1.

Cicero de Senect. *Ego vero propter sermonis delectationem, tempestiuis conuiuiis delector.* Man. 1. quæst. 5.

Cicero pro Sexto. *Cumque auspiciis religionique parens, obnuntiaret, quod senserat.* Man. 1. quæst. 9.

Cicero pro Sexto. *Vestitus aspere, nostra hac plebeia purpura, ac pene fusca.* Man. 3. quæst. 2.

Cicero pro Sexto. *Vestitus aspere, nostra hac purpura ple..a, ac pene fusca.* Man. 3. quæst. 1.

Cicero pro Sexto. *Cui superior annus idem & virilem patris, & prætextam populi iudicio dedit.* Man. 3. quæst. 1.

Cicer. Tuscul. 2. *Pugiles cæstibus contusi ne ingemiscunt quidem.* Man. 3. quæst 8. Ibid. *Pugiles cum feriunt aduersarium, in iactandis cæstibus ingemiscunt.* Man. ibid.

Cic. Tuscul. 5. *Est enim ad portas Acradinæ, vel Acradinas.* Scheg. præm. 1.

Cicero 5 Tuscul. *Abacos complures ornauit argento, auroq; cælato.* Man. 3. q. 9.

Cicero in Vatinium. *Num quis reus in tribunal sui quæsitoris ascenderit, eumque vi disturbaret, subsellia dissiparit.* Man 3. quæstio. 4.

Cicero 2. Verr. *Neq; te tam commouebat, quod cum toga prætexta, quam quod sine bulla ve-*

nerat. Man 3. quæst. 1.

Cicero 2. Verr. *te Metellum non fato, vt ceteros ex vestra familia, sed opera sua consulem factũ,* Iun. *An.* 1 cap. *11.*

Cicero 4. in Verrem. *Nego quicquam ex auro aut ebore factũ, signum vllum, aneum, marmoreum, eburneum, &c.* Man. 3. quæst 5.

Cicero in Verrem. *Eripies pupillæ togam prætextam?* Man. 3. quæst 1.

Cicero Verr. 5. *Quid de multitudine dicemus eorum, qua capitibus inuolutis, &c.* Scheg. præm. 10.

Cic. in Verrem. *Quæsisse Domitium, qui tantam bestiam percussisset, illum respondisse, venabulo.* Scheg. præm. 4.

Cicero apud Nouium: *patria est antiquior parens, quam is, qui creauit.* Iun. An. 6. cap. 2.

Cicero. *Ad pedes singulorum accedente Clodio.* Palm. 7. pagin. 726.

Cicero. *Calor diei fregerit!* Palm. 14. pag. 869.

Cicero apud Nonium, *Quam sympina Pontificum Diis grata sint, famiaq; capedines.* Iun. *An.* 2. cap. 10

Auct. ad Herenn. *Quintus locus est, per quem ostendemus, si semel aliter iudicatum sit, &c.* Palm. 2. pag 639.

Claudianus, *mentem Virgilii habuisse*, cur dictus, Cast. Vari. capit. 40.

Claudian, raptu Proserp. *Gnibusque suas cum supplice fletu admouere manus.* Iun. *An.* 2. cap. *11.*

Claudian 1. in Ruffinum. *Mẽbraq; qui ferro gaudet pinxisse Gelonus.* Cast. Var. 43

Cl. 2 in Eutrop. *Quas figat vernibus putes, qua frustra calenti mendet aqua*, Cast. Var. 5.

Cl. Alex. Strom. b. 5 terue emend. Steph 5. cap 20.

Cl. *Alex.* l. 4. Stromat. in Euripid. vers. emend. bis, Steph. 5. capit. 12.

Cl. *Alex* protrept. emend. Steph. 5. cap. 19 & cap. 20.

Cl. *Alexand.* ino non assentiendum de omnibus gnomis poetar. Græcorum, quas ex aliis furati sint. Stephan. 5. capit. *13.*

Cl. *Alexand.* in versib. Euripid. Steph. 5. cap. *15.*

Cl. *Alex.* l. 4. in senariis Græcis restitutus. Steph. 5. cap. 8.

Cl Alexand l. 4. Strom. in versu quod emend. & explic. Steph. 6. cap. 20.

Cl. *Alexand.* Pædagog. 1. *forte* emendat. Stephan. 3. capit. 10.

Cl. *Alex.* l. 6. in *Phanoclis* versibus emend Steph 5 cap. 4 & quæd supposititia ibi indicata ibid.

Cl. *Alexand* 6. Strom. in versibus Euripid. emend. & explic. Stephan. 5. capit. 2. quem versum Homero tribuit, etiam apud Hesiod. esse. ibid.

Cl. *Alex* Strom. 1. strom. 3. Pædagog 2. emend. Steph. 6. capit. 21.

Claudian. 7. Paneg. *Stellædis, dubitanda nihil, nec crine retuso languida.* Iun. 1. cap. 7. An.

Claudian. consl. Probini. *quem tota variarat mulciber arte, &c.* Cast Var. 4.

Clau-

Claudian. in Epithalam. *cur verum exquiri mendas Tritonum, quo vehatur per altum.* Iun. An. 5. cap 7.

Clemens Alex. de *Sphynge*, quam vult notā timoris erga Deum, hominis vero amor & charitatis. Camer. Dec. ὑπερ. 4 cap. 7.

Clemens Alexandrinus de *columna hedera vestita Dionysi* Camer. Dec ὑπερ. 4. c. 5.

Clemens Alex. *signum, vt Ægypti Rotam trahendo conuertentes in delubris, &c.* Cam ὑπερ. Dec 4. cap. 8.

Cl. Alex. 2. pędag. frustra differit, *nullum animal hermaphroditum esse* Brod. 10. cap. 7.

Coluti. industria in *Apuleio.* Scheg. præm. 7.

Columella lib. 9. *Vt pelusiaci proritat pocula Zythi* Iun. An. 2. cap. 12.

Columella lib vndec. cap. 2 *Octauo Idus Iul. capricornus mediens occidit: Sexto Idus Iul prodromi flare incipiunt.* Man. 2. quæst. 6.

Conanus reprehenditur, & defenditur Zeno Imp. &c. Cast. Var. cap. 12.

Corn. Gallus. *Et tam præclarum quod malemutat opus.* Palm. 14 pag. 866.

Cornarii error, confundentis *millepedam* cum *conuolulo.* Iun. *An.* 5 cap 15.

Cyprian. lib. de Idol. variet *quorum tamen præcipuus Hostanes, &c.* Iun An. 1. cap. 7.

Cyrillus lib. 9. aduers. Iulian. de *ara Apollinis* Γενέτου, explicatur, Iun. 1 An cap. 21.

Curtius histor. *tamen magna vi Borea sacrificio, & cultu Deum fecit.* Palm. 3. pag. 671.

Curtius l. 3. *pallam, aurei accipitres, veluti rostris inter se concurrerent, adornabant, &c.* Pal. 2. pag 601.

Curtius l. 3. *inhibens, ne impersium concitato spiritu capessérent tellum.* Palm. 2. pag. 633.

Curtius lib 3. *Ignis, quem Persæ sacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus, præferebatur.* Iun. An. 2 cap 11.

Curt. lib. 4. *Prouoluta ad pedes, orare, vt liceat, &c.* Iun. An. 2. cap 11.

Cu... lib 6. *Intempestiua conuinia, & perpotandi, peruigilandique insana dulcedo.* Man. 1. quæst. 5.

Curt. lib. 8. *Alumnum vestrum regem ne deseratis.* Cast. Var. cap 53.

Q. Curtius. *Sed metu ne, an ob ortam seditione inter ipsos subito profugerunt barbari.* Palm. 2. pag. 641.

Curtius l 10. *conclaue, in quo Alexandri corpus iacebat, obserari iubet.* Palm. 5. pag. 688.

D

Delrio notatus de Iphiclo apud Solin. capit. 2. Scheg. præm. 11.

Demetrii Phaleræi locus περὶ ἑρμηνείας de charactere Epistolarum. Man. 2 quæst 1.

Demosth. orat. de corona. *καὶ ἐπὶ φθέγγομαι σὺ οἶ σαβοῖ πολλάκις,* Iun. An. 4 cap. 1.

Demosth. contra Midiam *Quod si quopiam alio parat, alio Sicyoniorum iugo vehatur.* Iun. An. 1. cap. 12.

Diodor. lib. 1. Biblioth. *Ego sum in astro canis refulgens.* Iun An. 1. cap. 5.

Diodori locus laudatur lib. 2. de *Artisana latronibus nares amputante.* Iun. An. 5. cap. 3.
Diodor. lib. 4 *Dionysius eos potum hordeaceum conficere docuit.* Iun. An. 2 c. 12.
Diodor. Siculus de *Amalthea matre Dionysii primi.* Cam. ὑποτ. Dec. 2 cap. 8.
Diodorus cum Polyb. & Liuio collatus Steph. 4. capit. 11. & emend. ib. cap 12.
Diodor. Biblioth. lib. 4. *& tempestas capit sedari conspectis duobus syderibus supra capitibus Castoris & Pollucis.* Cam. ὑποτ. 2. cap. 1.
Diodor. lib. 5. de *pictis vestibus,* Liberi patris. Iun. An. 1. capit. 13.
Diomedes notatus, quod arbitraretur constituere *tria genera tibiarum dextras, Sarranas, sinistras.* Man. 2. quæst. 4.
Diomedes reprehensus. Palm. 10. pag 771.
Dion. Chrysostomus. Iun. Com. 3. idem 4.
Dion. Halic. quidam loci de tempore virilis ætatis excussi. Stephan. 4. c. 21.
Dion. Hal. loci de celeritate bellica. Steph. 4. cap. 26.
Dion. Halic. sibi non cōstare, cui ætati potissimum prudentia insit Steph. 4 cap. 20.
Dion. Halic. l. 9. Antiq. emendatus. Steph. 4. cap. 23.
Dion Halic. excerptis lectio defensa, & alia eiusd. l. 9. Antiq. Steph. 5. cap. 29.
Dion Halicarn. illustr. & emendatus. Stephan 4. capit. 29.
Dion. Halic. l. 8. sæpius restitutus. & explic. Steph. 5. cap. 24.
Dion. Halic. sæpe illust. Steph. 5. cap. 25. bis terue restitutus. cap. 26. & 27. 28 30.
Dion Halicarn. vocare clientes πελάτας non satis apte videri. Step. 4 cap. 16.
Dion. Halicar. emendat. Steph. 4. cap. 20.
Dion. Halicar. l. 10. emend. & explic. Steph. 4. cap. 27.
Dion. Halic. l. 8. emend. Steph. 5. cap. 21.
Dion. Halic. an fides habenda, scribente πενέστας Thessalis, θῆτας Atheniensibus fuisse clientes. Steph. 4. cap 15.
Dion. Halic. in quibusd. imperitia Latini sermonis lapsus & l. 2. antiq. recte quidem πενεστῶν appellationem duxisse a πένεσθαι, sed male existimasse, in ea Thessalos ad significationem paupertatis respexisse. Stephan. 4 capitul. 14.
Dion. Halic. περὶ συνθ. ὀνομ. aliquoties emend. Steph. 2. cap. 14.
Dion. Halicarn. l. 7. & 9. illustr. Steph. 4. cap. 25.
Dionys. Halicarn init. antiq. aliter interpretatus. Steph. 2. cap. 2.
Dyon. Halic. ἑρμηνείαν Thucididis reprehendere & tamen eam imitari. Stephan. 2. capit. 4.
Dion. Halicar. quater castigatus. Steph. 2. cap. 3.
Dion. Halyc. de art. rhet. emend. Steph. 2. cap. 14
Dion. Cass. lib. 37. *Concessum Pompeio ἐπινίκιον ἐσθῆτα ἐν τοῖς τῶν ἵππων ἀγῶσι.* Manut. 3. quæstio. 1.

Dion.

Dion. Cassius lib. 39. Προσπαίζειν, ἐς καὶ ἐκ τῶ ὄχλου τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατανυσσόμενοι. Man. 1. quæst. 9.

Dion. Cass. lib. 40. Αὐτὸς, ἐπὶ νεὼς μικρὸς καὶ ἐν αὐτῷ αὐτὸς χελωνῦς ἐπέστρεψεν καθίσταται, &c. Iun. An. 3. cap. 2.

Dion. verba lib. 46 de *distinctione Galliarum*. Manut. 2. quæst. 2.

Dion. Cassius lib. 48. histor. *Antonius nouum se liberum patrē & ipsius nominabat &c.* Iun. An. 5 cap. 1.

Dion. Cassius lib. 58. *Composuit & Seneca libellum, quem Apocolocynthosin, veluti quādam inter indigetes referendi rationem inscripsit.* Iun. An. 1. cap. 17.

Dionys. Cass. lib. 58 *Senatoribus* permisit ferre πίλους τὸν θετταλικὸν τρόπον εἰς τὰ θέατρα, &c. Iun. An. 2. cap. 6.

Dionysodori Troezenii interpretatio versus prou. τίς πατὴρ αὐτῆς, reiecta. Steph. 4. cap. 23.

Dionys. Halic. lib. 1 de vrbe *Cutilia*. Man. 1. quæst. 1.

Dion. Halic. lib. 2. *de fabulis & allegoriis Græcorum*. Cam. ὑπορ. Dec. 4. cap. 10.

Dion Halic lib. 2 καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρους, φοινικοπορφύρους ἃς καλοῦσι τραβέας. Man. 3. quæst 1.

Dion. Halic. lib. 2. *Scripsit Cato Sabinorum gentem esse nominatam a Sabino, filio Sangi. &c.* Man. 1. quæst. 1.

Dion. Halic. lib. 3. *tunicam purpuream lati claui, & amiculum purpureum pictum, cuiusmodi Lydorum reges & Persarum, &c.* Iun. an. 1. cap 13.

Dion. lib. 3. Τοιαῦτα τῶν ἀμφιεσμάτων Ῥωμαῖοι μὲν τόγας, Ἕλληνες δὲ τήβεννον καλοῦσιν. Manut. 3. quæst. 1.

Dion. lib. 4. *Positum est Romæ in templo Iouis Fidii, quem Romani Sancum vocabant.* Manut. 1. quæst. 1.

Dionys. Halicarn. lib 9. τούτους Ῥωμαῖοι τοὺς ἡγεμόνας τῇ πατρίῳ γλώττῃ πραιφεκτους καλοῦσι. Manut. 2. quæst. 3.

Dionysio Hal. *toga semicircularis*. Man 3. quæst. 1.

Dionys. Halic. Ἀντὶ τῶν ἀπαρχῶν ἀνειδοχεῖ θυμοῦς. Man. 3. quæst 6.

Dioscorides. *Zytho & curmi cerebrum tentatur, &c.* Iun. An. 2. cap. 12.

Dioscorides lib 2. cap. 79. de *ciborio*, vel *cibotio* explicatus. Iun. An. 1. cap. 10.

Donat. ad Andr. Act. 5. sc. 2 *Quadrupes ligaturæ genus: aut item posuit quadrupedem, pro ceruo & fugitiuo: vnde, &c.* Palm. 7. pag. 723.

Donati interp. Ter. in Andria locus a sciolis corruptus. Pal. 12. pag. 828.

Donat. in Terent. Phorm. 2. vlt. sc. vl. *Im, pro eo quod est, cum Ennius: Omnes corde panem præbent, animoque parentem Circumfusi im.* Palm. 1. pagin. 618.

Donatus in Ter. Phorm. notatur. Palm. 15. pag. 878.

Donatus carpitur, vbi *tibiis dextris grauem sonum tribuit, sinistris acutum.* Manut. 2. quæstio. 4.

Donatus in Terent. *Nihil ergo secius factum est ab antiquis, qui ad hunc modum Terentianas fabulas diuiserūt.* Pal 4 pag. 677

Donsæ emendatio in loco Plaut. Asin. *Mater mihi supremã tua* D. Scheg. præm. 9.

Donsa notatus in Cistell. Plauti. Scheg præm. 12.

E

ELectra Euripidis. Iun. Com. 57.9.

Enn. Andromach. *Sed quasi ferrum aut lapis durat: rasenter gem tum conatur*. Palm. 10. pagin. 769.

Enn. Andromach. *Rursus, prorsus reciprocat, fluctus feram*. Palm. 10. pag. 770.

Enn. 9. Anna. *si quid ego hac Memo..? dictum factumque facit frux?* Palm. 1. pag. 627.

Ennius Annal. 16. *si luci, si nox, si mox, si iam datu sic frux*. Palm. 1. pag. 627

Enn. l. 16. *Vos Epulo postquam spexit de cotibus celsis*. vel: *Quos ubi rex Epulo spexit, &c.* Scheg. præm. 3.

Enn. Capeduncula, *Huic est animus propitiabilis, &c.* Scheg. præm. 8.

Enn. Cresph. *Cloniam eam secum auocant*. Palm 10. pag 777.

Ennius, *Hectoris λυτροις*, legendum pro *lustris*. Iun. An. 6. c. 10.

Enn. Lytris, *Per vos, & nostrum imperium, & fidem, &c.* Palm. 10. pag. 786.

Enn. Hecuba. *Miserete mei anus, date ferrum*. Pal. 10. pagin. 779.

Enn. Phœnice. *Alia res obnoxia nocte in obscura latent*. Palm. 9. pag 761.

Ennius Thyeste. *Nec me Apollo ipse delectat, ductat delphinum*. Palm. 9. pag 754.

Ennius apud Agell. *Hannibal audaci cum pectore de me hortatur*. Scheg præm. 6.

Enn. apud Varr. *fabulo finitimas propter astabat aquas*. Scheg. præm. 11.

Ennius. *Neque sepulcrum, quo recipiat, habet, &c.* Id. *Minus mirum est: sed in re tanta haud temere impreuisi effiunt*. Pal. 14. pag 869.

Ennius. *Vnde populi & reges omnes consilium expetãt suarum rerum incerti*. Cam. Hor. Dec. 3 cap. 8.

Ennius, *Insece Musa manu Romanorum induperator*. Palm. 4. pagin. 676.

Erasmi versio in Act cap. 18. expensa Iun. Com. 1.

Erasmi erratum de gyrinis. Brod. 8. cap. 3.

Erasmi lapsus in Apothegm. Polycleti; *Difficilimum esse opus, quando in vngue veniatur lutum*. Iun. An. 4. cap. 18.

Erasmi lectio versus Euripidei reiecta Brod 7. cap. 30.

Erasmus in loco Plauti Capt. venare leporem, notatur. Palm. 3. pag. 658.

Erasmi error, arbitrantis, *iactum ter sex plenam* apportare victoriam. Iun. An. 2. capitul. 4.

Erasmi versio reiecta, ad Adagium, *in Lepydrio pugnas*. Iun. Annal. 3. capite 7.

Erasmi explicatio prouerb. vestis mutig, &c. excussa, Steph. 4. cap. 23.

Erasmi explicatio in Adag. *Tecum habita*, nõ accepta, Steph. 1 cap. 12.

Eras.

Erasmus perperam explicauit versum prouerb. ἐργανίων, &c. Stephan. 4. capite 17. & 18.
Erasmi lapsus in interpret. Luciani loco, & prouerb. de mādragora. Stephan. 6. capite 6
Erasmus notatus. Stephan. 4. capit. 30.
Erasmum non satis assecutum sensum prouerbii, *procul a me*, &c. Stephan. primo, capite 17.
Erasmus notatus Stephan. 2. capit. 20.
Erasmus notatus. Stephan. 6 capit. 5.
Erasmi hallucinatio in οἴκοθεν μάρτυς. Brod. 10. capite 15.
Erasmus non recte rationem reddit cur spurii dicti terræ filii. *Palm.* 3. pagin. 664.
Erasmi hallucinatio in Stratonici Dicto: *Vereor necubi in muricem*, seu *praconem im. pingam*. Iun. *An.* 5. capite 2.
Eratosthenis versus producti, vnde suos transtulit Virgilius, *de Zonis* 1 Georg. Iun. An. 3. cap. 5.
Euripides Alcesti. σὺν ἦλθες ἐν δεῖοντι δέξασθαι δόμους· πένθος γὰρ ἡ μὲν ἐστί. Cam. ὑπον. Dec. 2. cap. 7.
Euripidis *Antigona*: *atque ex hostiis haud eminebat ignis, &c.* Cam. ὑπον. Dec. 1. capit. 9.
Euripidis versus apud Cl. *Alexand.* lib. 6. emendat. & explicat Stephan. 5. capit. 2.
Euripides apud Cl. *Alexand.* 6. Strom. emendat. Stephan. 5. cap. 20.
Euripides. Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖσι, &c. Stephan. 5. capitul 3.
Euripidis versus quidam apud Clemen. *Alexand* & Stob. excussi, & apud Stob. emendat. Stephan. 5. capite 15.
Euripides. Phœniss. Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστι, ἀμείνων, &c. Stephan. 4. cap. 30.
Euripidis versus his apud Clem: *Alexand.* lib. 1. capit. 4 emendatur & explicatur. Stephan. 5. cap. 12.
Euripides Electra: κίσσινε κρᾶτ' ἀπηχούμενον πηδήματα. Iun. Com. 5.
Euripides Electra. ξανθὸν κατόπτρῳ πλέκομαι, &c. Iun. Com. 9.
Euripides Electra: Δεινὸν δὲ ναὸς δεξιοὺς πόντου ζάλον πάντων ἀφίγμεθ' ἤθος. Camer. ὑπον. Dec. 2. capite 1.
Euripides Hecuba. *Vlysses dextram occulit, preces spe veniæ.* Iun. *Anim.* 2. capite 2.
Euripides *Hercul. Fur.* *Alii multi inuecti tyrannidem huius vrbis inuaserunt.* Iunius Anim. primo, capite 12.
Euripides *Medea*. *Carminum hilaritas marentibus potius attribuenda, quam conuiuiis*. Camer. ὑπον. Dec. 2 capit. 7.

Euripid. Oreste: *Ne lapis fias timeo? ceu Gorgonem conspexeris*. Camer. ὕπον. Dec. 3. cap. 1.

Euripid. Orest. τῶ σῶν γενείων περιπτύγματα θιγγάνω. Iun. An. 2. cap. 11.

Euripid. Hippolyto. Ἔρως ἔρως, ὃς κατ᾽ ὀμμάτων στάζεις πόθον, εἰσάγων γλυκεῖαν ψυχᾷ χάριν. Camer. 1 Decur. 9.

Euripid. Phœniss. Βρόμιον ἔνθα τέκε ματὴρ Διὸς γάμοισι κισσὸς ὃν περιστεφὴς, &c. Cam. Dec. ὕπον. 4. cap. 5.

Euripides Phœniss. *Amphiaraus non gerens insignia Arma petulanter, sed modesta sine notis*. Camer 10. Dec. 7.

Euripides Troades. Τὰ μωρὰ γὰρ παντ᾽ ἐστὶν Ἀφροδίτη βροτοῖς, καὶ τοὔνομ᾽ ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς. Cam. ὕπον 1. capit. 1.

Eustath. forte restitutus. Steph. 5. cap. 3.

Euripid. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖ᾽ ὅταν ξηρὸν πέδον, &c. Camer. 11. Decur. 1.

Euripides. αὖ ὑγραίνει κάλλιστ᾽ οὖν ὁ ξανθὴν χαίταν πορφυραῖαν κρᾶθις. Iun. Com. 9.

Euclidis theorema explicatum numero 47. *In trigonis rectangulis, quadratum lateris, &c.* Iun. An. 5. cap. 9.

Etymologici auctorem, perperā videri ἴυλον interpretati, *Lacedamoniorum polybum piscem*. Iun. An. 5. cap. 15.

Eusebius lapsus, quod velit *Alexandrum regem Ægyptium regnasse tantum annis triginta*. Man. 1. quæst. 10.

Eusebius reprehenditur ponens Euergeterus inter *Philometorem & Phisconem*. Manut. 1. quæst. 10.

Eusebius notatus in *Ptolomeo Phiscone*, vbi patrem confundit cum filio. Man. 1. quæst. 10.

Eusebius lib. 4. de præp. Euang. ἐν οἷς ἐπέχεψεν περὶ τ ἐκλογὴν φιλοσοφίας, &c. Iun. An. 3. cap. 10.

Eusebius lib. 5. de præp. Euang. τὴν ἐκλογὴν φιλοσοφίας, ὡς ἀπόρρητα θεῶν, &c. Iun. An. 3. cap. 10.

Eustathius. Οἱ τῶ πυγμάτων ἱμάντες οἱ βόειοι περὶ τὰς χεῖρας αὐτοῖς εἰλοῦντο &c. Man. 3. quæst. 8.

Eustathii locus ad 23. Ιλ. κυρτὸς χλιδῶντα πλόκαμον, &c. Iun. Com. 6.

Eustath. Com. in Dionys. Periegt. emendatus in ξυρεῖας Iun. Co. 11.

F

Fenestell. apud Non. *Et quadā exta præsente suis, quædam absente porrecissem*. Palm. 10. pag. 777.

Ferdinandi Pinciani laus. Iun. An. 3 cap. 1.

Festus. *Ad fostem, aduersarium, hostem*. Scheg. præm. 3.

Festus. *Antila, quia ex vtroq; latere erat recisum*. Manut. 3. quæst. 6.

Festus. *Balenam, ipsam dicunt esse pistricem & cetum*. Iun. An. 2 cap. 13.

Festus. *Clypeum, obrotunditatem etiam corium bouis appellarunt, in quod fœdus Gabinorum cum Romanis descriptum*. Manut. 3. quæst. 6.

Fest. *Inhibere, iniungere*. Schegk. præm. 3.

Festus.

Festus. *Inter sacrum & sanctũ & religiosum differẽtia bellissima.* Man.2.quæst.10.
Fest *Inge auspicium est, cum iunctum iumentum erctum cit.* Scheg.præm.3.
Festus. *Nubentibus, depositis prætextis, a multitudine puerorum obscœna clamabantur.* Man. 3. quæst. 5.
Festum in *Mulini*, videri felicius suppletum a Fuluio Vrsino, quam Ios. Scaligero. Cast. Var. 28.
Festus. *Pagi dicti a fontibus, quod eadem aqua vterentur.* Man.3. quæst.7.
Festus. *Parmulis pugnare milites soliti sunt, quarum vsum sustulit C. Marius, datis inuicem earum Brutianis.* Manut. 3.quæst 6.
Festus. *Picta toga, quæ nunc dicitur, purpurea ante vocitata, eaque erat. &c.* Manut. 3. quæst 1.
Festus. *Propter viam fit sacrificiũ, quod est proficiscendi gratia, Herculi, aut Sanco,* qui *scilicet idem est Deus.* Manut. 1. quæstio.1.
Festus. *Recta, appellantur vestimenta virilia, quæ patres liberis conficienda curãt, ominis caussa, &c.* Man.3 quæst. 1.
Festus *Regillis, tunicis albis, & reticulis luteis, vtrisq; rectis, &c.* Man 3.quæst 1.
Festus. *Religiosum ac sacrum est, vt templa omnia atq; ædes, &c.* Man.2.quæst.10.
Festus. *Sacrosanctum dicitur, quod iureiurando interposito institutum, &c.* Manut.2.quæst. 10.
Festus. *Seruorum dies festus, &c. cuius tutela est ceruus: a quorum celeritate fugitiuos vocant seruos.* Pal. 7. pag. 723.
Festus: *Supparum, vestimentum puellarum, quod & subucula.* Man.3. quæst. 2.
Festus. *Tunica palmata a latitudine clauorum dicebatur: quæ nunc a genere picturæ appellatiue.* Man.3.quæst.3.
Festus ver sacrum. *Perduellas in adultam ætatem volebant, &c.* Scheg præm.10.
Florus lib.1. *Inde toga picta, tunicaq; palmata.* Man. 3. quæst. 1.
Florus lib. 2. cap. 8. *Carnis semicruda, & celia, sic vocant indigenæ ex frumẽto potionem.* Iun. Ann 2.cap.12.
Florus lib.3.cap.5. *Videntibus procul, quasi marina pistrix euaserat.* Iun. *An* 2 cap.13.
Florus lib.3.cap.16.notatus, quod faciat. *Seruorum Glauciam Cõsulem.* Iun.An.2.cap. 7.
Florus lib. 4. *Dum Pœnorum hostium imminens metus, disciplinam veterem continebat.* Man. 2.quæst 9.
Friuolaria, Plauti comœdia. Iun. An.6.cap.10.
Fulgentius Planc. Mytholog. suppletus & varie correctus Mod. Ep 100.
Fulgentius lib. 1. præfatione & seqq. emaculatus. Mod. Ep. 126.
Fulgent. Mytholog. libr.1. & 3. innumeris locis supplete & integritati restituti. Mod. Ep. 61.
Fulgent.lib. 1. emaculatus sexies septies. Mod.Ep.118.
Fulgent. Mytholog. lib. 3. multa menda sublata. Mod. Ep. 112.

Fulgentium male videri *murinam*, a *myrrha* deriuare. Iun. An.5.cap.19.

Fulgentius pluribus locis emendatur in Mythologiis. Mod. Ep. 9.

Fulgentius. *sunt in talo venæ, quæ ad renum, femorum atque virilium rationem pertineant, &c.* Iun. An 4.cap.13.

Fuluii Vrsini emendatio 1. Catilinar. Ciceronis reiecta. Mod. Ep.5.

Fulu. Vrsinum non recte exposuisse ἀξιωματικὸν λόγον apud Polyb. Steph.4.cap.12.

G

GAlen. de alim facult. l. 3. emendatus de amys. Brod. 7. capit. 29.

Galeni commentarius ex libro 1. de articulis sæpius castigatus. Iun. An.3 cap 15.

Galenus lib. 1. Com. περὶ ἄρθρων, emendatus: ὡς εἰπεῖν, πολλὰ μὲν τῆς αἰγυπτίης ἐπιτομὴν αὐτὴν εἰπόντα. Iun An. 4. capit 4

Galen. lib. 7. de compos. medicam: *dysenteria corripiuntur habentes faces aqua deducta per tubos plumbeos.* Camer. 3. Dec. 9.

Galenus in Epidem. καθάπερ οἱ κήρυκες ὅπως τὸ πόδα λεγόμενον ἐκφράζουσι. Iun. Anim. 5. capit. 20.

Galenus 3. lib. de medicam. sec. loc. compos. ζῶον ἐστι πολύπουν, ἐν τοῖς ὕδρηροῖς, &c. Iunius Animad. 5. capite 15.

Galenus lib. de morb. acut. *Satius fuerat docere, quem in modum apparandum esset hordeum, simpliciterne, an decoctum fieri oporteret, an ex eo Zythum conficere.* Iun. Annot. 2. capit.12.

Galen. lib. 6. de simpl. fac. *Zythum est mali succi, quippe e putrilagine factum, &c.* Iun. An.2.cap.12.

Gallus Auienus noctes atticas Agellii recensuit. Scheg. præm. 6.

Gell. l. 1. *Hæc sine ames, tanquam forte fortuna esurus, &c.* Palm. 10.pag.773.

Gelenius interp. Dion. Halic. notatus. Steph.4.cap.19 20.25. & 27.

Gelenii interp. Halicarnassæi lapsus. Steph.5.cap.23. 24 26. 28. 29. 30.

Gelenius interpr. Halicarnassæi notatus. Steph.2.cap 2.

Gell. l. 1. capit. 2. *lauacris nitidis, & abundis.* Palm. 13. pagin.355.

Gellius l. 2. capit. 29. *Ex cassita in sementes forte* congestæ:at tempestiuiores. Palm. 1. pagin. 620.

Gellius lib. 2. capit.22. *Etesias ex alia atque alia parte cœli spirare.* Man.2. quæst.6.

Gellius lib. 2. capit. 24. *Lælius meminit in Crotopegniis.* emendat. *Liuius mem. in Erotopægnis.* Iun. Annot. 6. capite13.

Gellius lib. 3. capit. 4. *Eumque cum esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste vti.* Manut. 3. quæstion. 1.

Gellius lib. 4. capit. 2. *atypus.* Brod.

Brod. 10. capit. 20.

Gell lib. 5. cap. 5. *Equitum frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgentem.* Manut. 3. quæstio. 10.

Gellius libr. 7. capite 12. *Tunicis uti virum prolixis vltra brachia, & vsque in primores manus, ac prope digitos, Romæ indecorum.* Manut. 3. quæstio. 2.

Gell. lib. 7. cap. 12. *Ennius quoque tunicatam non sine probro iuuentutem Carthaginiensium vocauit.* Manut. 3. quæstione 1.

Gellius libr. 7. capite 12. *Romani primo sine tunicis, toga sola amicti, &c.* Manut. 3 quæstio. 1.

Gell. libr. 9. capite 2. *petit as sibi dari εἰς ἄρτους.* Palm. 7. pagin. 778.

Gell. l. 5. c. 10. sed maius mihi in ista victoria *prolubium est, &c.* Palm. 10. pag. 764.

Gell. l. 10 cap 17. *ἀσωτίαν, & popinationem adolescentis, &c.* Palm. 7 pag. 723.

Gellius lib 10. cap. 23: *Bibere solitas ferunt, loram, passum, murrinam, &c.* Iun. *Ann.* 5 capit. 19.

Gell. l. 13. c. 21. *Cum discipulos quosdam senatores vidisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, &c.* Manut. 3. quæstion. 1.

Gell. l. 14 c. 2. *Iussi igitur diem diffundi* Brod. 10 cap. 6.

Gell. l. 16. c. 5. *Ab illa ergo grandis loci constitione.* Palm. 10. pagin. 776.

Gell. l. 10. explicans Augusti præceptum, festina lente, examinatus. Stephan. 4. capite 30.

Gell. lib. 6. capit. 13. quædam subtiles & argutæ quæstiones excussæ, Stephan. 1. capite 25. 26.

Gellius l. 1. capit. 8. bis & l. 18. c. 3. semel emendatus Stephan. 1. cap. 29.

Gellius l. 1. cap. 11. interpretatio loci Homerici defensa. Steph. 1. cap 31.

Gellius lib. 7. capit. penultim. illustratus. Stephan. 1. capit. 30.

Gellius in verbis Quadrigarii: *Metu magno eam congressionem &c. factum est.* Palm. 1. pagin. 617.

Gell. *quia solum holerum* (cepe) omnium contra *lunæ aucta & damna vices, &c.* Palm. 9 pag. 756.

Gell. *poscebat nimium quantum* Palm. 14. pagin. 164. de Laide.

Gellius: *Amici, inquit, isti magnam in partem cessatores sunt.* Palm. 13. pag. 843.

Gellium non recte damnasse formam illam, qua *subiresse alicui*, pro esse patronum, aut aduocatum dicitur. Palm. 4. pag. 685.

Gellius: *Quantumque mutare a Menandro Cæcilius visus est.* Palm. 14. pag. 866.

Gell. *necessitudinem & necessitatem mutare longe*, Palm 14. pagin. 867.

Γεωπονικῶν auctor Cassianus Bassus, non Constantinus. Iun. 1. Anim. cap. 20.

German. Cæs. cõmentaria in Aratum, aliquoties emendata. Iun. An. 6. cap. 20.

German. Cæs. in Arataeis. *euolarit in Rhamnuntem, ibiq; compresserit Nemesin, quæ & læsa dicitur.* &c. Iun. An. 1. capit. 15.

Germanici Cæsaris non videri commentaria in Arati Phœnomena. Iun. An. 6. capit. 20.

Gesnerus notatus. Steph. 5. capit 3.

Glareanus in Sallust. notatus. Palm. 2. pag. 643.

Glarean. in Sallust. Iug. notatus. Palm. 2. pag 649.

Gniphonis liber de *Fastra*. Palm. 11. pag 814.

Goueanus in Teren. reprehensus. Palm 8 pag 742.

Gratius quando vixerit, eiusque scripta reliqua. Mod. Epistol. 17.

Gratius. *Et pictam macula retrahebam*, &c. Stephan. 4. capit. 1.

Gratius. κυνηγ. *Vix operata suo sacra ad Bubastia lina velatur sonipes æstiui turba Canopi.* Iun. An. 4. cap. 29.

Gratius Cyneg. *Hispanique alio spectantur Selabes vsu.* Iun. An. 4. cap. 28.

Gregorii Nazianzeni Epistola publicata, de charactere Epistolarum, Man. 2. quæst. 1.

Gulielmi Philandri laus. Mod. Ep. 23.

Gul. Xylander castigatur, quod ei ζίφια *multa*. Manut. 3. quæstio. 6.

Gul. Canterus notatus. Steph. 1. cap. 14.

H

HEgesias philosophus & orator. Mod. Ep. 121.

Hellanicus. πίνουσι δὲ βρύτον ἐκ τῶν ῥιζῶν, καθάπερ οἱ Θρᾷκες ἐκ τῶν κριθῶν. Iun An. 2. cap. 12.

Henrici Glareani error, negantis inueniri de *Nereo*, &c. Iun. An. 4. cap. 22.

Heracliti Ephesii locus apud Cl. Alexand. emend. Steph. 5. capit. 20.

Herm. Cruserius carpitur, cui γέῤῥα Θράκια καὶ κρητικὴ πέλτη, *Tragula Thracia* & *Parma Cretica*. Man. 3. quæst. 6.

Hermolai Barbari error, reponentis *garrum* Varroni pro *sapa*. Iun. An. 5. cap. 19.

Herodot. in Clio. *Arion in nauis tabulato stans, cecinit* νόμον τὸν ὄρθιον. Iun. An. 3 cap. 7.

Herod. Τοῖς δ' ἅμα ποταμηγόροις ... αἶγας, &c. Steph. 4 c. 21. ... &c. Steph. 4 capit. 21.

Hesiod. Αἰδὼς οὔτ' ἄνδρας μέγα σίνεται, &c. Steph. 5 capit. 2. & 3.

Hesych. in ἡρακλεία λίθος, μαγνῆτις λίθος, & λυδικὴ λίθος, αἰδοῖας, illust. & emend Steph. 6. cap. 7. λόγῳ παρθένοι. ib. cap. 8. λίνεος οὐδός. Illustr. capit. 9.

Hesych. multis mendis repurgatus. Steph. 6. cap. 10 & supposititia eum multa habere, vt, αἴτη, &c. Ill. cap. 11.

Hesych. in ἀθηναία, & ἀργεία λυμὸς expensus Steph 6. capit. 13.

Hesychii ellipses, παῖς, ἔνιοι, ἴσασι γὰρ, οἱ δέ. Steph. 6. c. 9.

He-

Hesych. σκηρῶν. & αἰω. restitutus Steph. 6. cap. 12.
Hesych. quædam duobus modis exponere Steph. 6. cap. 13.
Hesiod. *Plena malis terra est, plenum mare.* Camer. 3. Dec. 6.
Hesiod. Χαλκῷ δ' εἰργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος. Cam. ὡρῶν Dec. 1. cap. 7.
Hesych. innumeris locis emend. Brod. 9. cap 24.
Hieronym. Epist 42. ad Niceam. *Ante charta & membranarum vsum, aut in dedolatis e ligno codicillis, aut in codicillis, &c.* Man. 2. quæst. 1.
Hieronymi locus de *coma* & *rasura.* Iun Co. 2.
Hieronymi locus super Ezechiel. Iun. Co. 4.
Hippocrates correctus sub finem lib. 1. de articulis, vbi legitur στενοχωρέη pro συνεγχωρέη. Iun. An. 3. cap. 15.
Hirt. de bell. Hisp. *Turris vitium facit.* Palm. 3 pag. 665.
Historici cuiusdam Græci in Italia inuēti a Stephano insignes loci. Steph. 6. cap. 1. 2 3. 4.
Hippocrates illustratus Steph. 4. cap. 21.
Homerus ab Socratis calumniis liberatus. Brod. 8. capitul. 19.
Homer. Iliad. ι. Ὄμματα καὶ κεφαλὴν ἴκελος δὲ περπικεραύνῳ, &c. Iun. An. 4. cap. 12.
Homer. Iliad. 6. Λαοὶ εἰλίσσοντο γούνων. Iun. An. 2. cap. 11.
Homerus lib. 7. Iliad. *Pro se quisque duces sortem obsignare, cauamque inicere in galeam.* Iun. An. 1. cap. 5.
Hom. Ιλ. λ. & ν. de apro illustratus. Brod. 8. cap. 5.
Hom. Ιλ. λ. de Cyceone illustrat. Brod. 8. cap. 19.
Homer. Iliad. χ. Ορέστρος, δέδρακε κακὸν φάρμακα. Cam. ὡρῶν, 2. Dec. 10.
Homer. Iliad. ψ. ἀπὸς τὸν δέξιον ἵππον κένσαι, &c. Castal. Var. cap. 1.
Homer. Iliad. ω. Priamus. γούνων ἀψάμενος λιτανεύσομαι, αἴκ' ἐλεήσῃ. Iun. An. 2. cap. 11.
Homeri duo versus restituti e msſ. apud Nonium. Iun. An. 6. cap. 8.
Homer. Odyſſ. 5. *Mercurio mandat* προσπτύξασα Calypso. Cam. 9. Dec. 6.
Homer. Αἰδὼς ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται, &c. Steph. 5. capit. 2. & 3.
Homer. Ιλ. κ. σκότε δὲ ἐρχομένω. Steph. 2. cap. 20.
Homerus quam familiaris scriptoribus vett. Steph. 2. capit. 19.
Hom. Οδ. ρ. εἶσιν τ' ἀζήνων, &c. Steph. 1. cap. 9.
Hom. Οδ. δ. Θηκὲς τε ἰδμαῖσι τε. Step. 4. cap. 15.
Hom. Ιλ. β. illustr. Steph. 5. cap. 6. & 7.
Homer. Οδ. γ. λίαν γὰρ μέγα ἄντες. Steph. 2. cap. 20.
Hom. Ιλ. γ. καὶ δ' ἴχθ' ἥβης αὐτὸς, ὅ, τε κρέτος ἐστὶ μέγιστον. Steph. 4. cap 21.
Hom. Ιλ. θ. κ. ψ. Εν καθαρῷ. Steph. 2. cap. 19.
Homer. 7. Odyſſ. καί τ' ἄρ' ἔζετ' ἐπ' ἐσχάρῃ ἐν κονίῃσι. Iun. An. 2. capit. 11.
Horat. 1. Od 9. *Deprome quadrimum Sabina, O Thaliarche, merum Dyota.* Manut. 1. quæstio 1.

Horat. 1. Ep. 10. *Purior in vicum, a qua tendit rumpere plumbum,* Man. 3. quæst. 7.

Horat. 1. Oda. 10. *superis Deorum Gratus & imis.* Cast. Var. cap. 36.

Horat. lib. 1. Oda. 14. collata cũ Claudiano 6. conf. Honorii, de *naue quassa* & naufraga. Cast. Var. cap. 3.

Horatiinelib. 1. Od. 15. inscribenda *Proteus*, an *Nereus*. Iun. An. 4 cap 22.

Horat. lib. 1. Od. 20. *Vile Potabis modicis Sabinum Cantharis.* Manut 1 quæst. 1.

Horat. lib. 1. Od. de Cleopatra, *fortuna dulci ebria.* Iun. An. 3. cap. 6.

Horat. l. b. 1. Od. *Nec regna vini sortitere talis.* Iun. Anim. 2 capit. 5.

Horat. lib. 1. Od. *Viduus Pharetra Risit Apollo.* Cast. Var. capite 34.

Horat. 1. Od. pen. Nunc est bibendum, nunc pede *libero pulsanda tellus*, Scheg. præm. 5.

Horat. 2. Car. 5. *nec tauri ruentis in Venerem tolerare pondus.* Pal. 1 pag. 626.

Horat. 2 Od. 7. *Obliuioso leuia Massico Ciboria exple.* Iun. An. 1. cap. 10.

Horat. 3. Od. 9. *improbo iracundior Hadrian* Cast Var. 3.

Horat. 1. Ep. 10. *Viuere naturæ si conuenienter oportet.* & *Naturam expellere.* Stephan. 1. capit. 10.

Horat. 2. Od. 4. *Cuius octauum trepidauit ætas claudere lustrum.* Cast. Var. cap. 19.

Horat. 1. Epistol. 2. *Dolor quod suaserit excmens.* Stephan. 5. capit. 3.

Horat. libr. 1. Epist. *Pendula solstitio, campestre niualibus auris,* Cast. Var cap. 17.

Horat. Epod. *Pocula lethæos, vt si ducentia somnos.* Stephan. 6. cap. 6.

Horat. 1. Od. 16. de vi iræ illustratus, & explicatus in verbis: *incola Pythius.* Stephan. 1. capite 5.

Horat. *& mersos (...) undis.* Stephan. 2. cap. 19.

Horat. 3. Od. 2. initio illustratus. Steph. 1. cap. 6.

Horat 2. Sat. 2. *Atq; affigit humo, &c.* Steph 1. cap. 4.

Horat. Epod. fine: *Vectabor humẽris tunc ego inimicis eques.* Steph. 5. cap 11.

Horat. 1. Ep. 7. *nec otia diuitiis, &c.* Stephan. 1. capitul. 11.

Horat. *vt ipse nosti curiosus.* Stephan. 2. cap 28.

Horat. *subscr. bis statuis.* Steph. 6. cap. 26.

Horat. 1. Ep. 17. *Aut decus, vt pretium recte petit, &c.* Stephan. 5. cap. 8.

Horat 1. Sat. 2. *Nonne cupidinibus, &c.* Steph. 1. cap 10

Horat 1. & 2. Ep. in phrasi, *bene viuere* & recte viuere explicatus, Steph. 1. c. 9.

Horat. 1 Sat. 4. *Nonne vides albi, vt male viuat filius, &c.* Stephan. 1 c 9.

Horat. 1. Sat 1. *intra Naturæ fines viuenti, &c.* Steph. 1. capite 10.

Horat. Ep. 18. *vt mihi viuã, &c.* Steph. 1. cap. 11.

Horat. *Indignor quandoque bonus dormit.*

dorm.Hom. Stephan. 1. capite 19

Horat. *dimidium facti, qui cœpit, habet.* Steph.1.c.20

Horat. *Paterna rura bobus exercet suis*, Stephan. 5. capite 6.

Horat.de art. *Nec verbum verbo curabis reddere, fidus interpres.* Ibid. *Proiicit ampullas & sesquipedalia verba*, Stephan.1. c.19

Horat. 2.sat.4. *ille salubres Æstates peraget, qui nigris prandia moris Finiet.* Steph.1.capit.21

Horat.Epod. *Nox & Diana, quæ silentium regis, Arcana cum fiunt sacra*, Palm.11. pagin. 808

Horat.2,Od.18. *satis beatus vnicus Sabinis*, Manut. 1, quæstion.1

Horat. 2, Od. 35. *serues iturum Cæsarem in vltimos orbis Britannos*, Cast.Var.cap 2

Horat.3,Od.5. *adiectis Britannis Imperio*, Cast Var.c.2

Horat.l.3,ad Aster: *at tibi nec vicinus Enipeus,&c.* Palm.11, pagin.803

Horat. *Conuerso in pretium Deo*, Palm.14,pag.861

Horatii Oda de alio, male quibusdam intellecta, Palm. 10, pag.771

Horat. *Dulce lenimen mihi cunque salue Rite vocanti*, Palm.6,pag. 717

Horat. *Clarum Tyndaridæ sydus ab infimis Quassas eripiunt æquoribus rates*, Cam.ὑπομν.Dec. 2,c.1

Horat. *Album mutor in alitem, &c.* Cam.4,c.8

Horat. *Cui flauam religas comam?* Iun.Com.9

Horat Carm.seculari: *felix alterum in lustrum.* Cast. Var. capit.19

Horat. *Quindecim Dianæ preces virorum Curat.* Mod. Ep.6

Horat Epod.Od.2, *Sabina qualis, aut perusta solibus, &c.* Man.1, quæst.1

Horat. Epod. 4. *Videsne sacram metiente te viam, cum bis ter vlnarum toga*, Manut.3, quæstio. 1

Horat, Epod. 6. *Aut acer hostis Bubalo*, emendatus, *Bupalo*, Iun.An.1,c.16

Horat.1, Epist.18, *rugosus frigore pagus*, Palm.11, pag.805

Horat. libr.1,Ep. 19. *Arcta decet sanum comitem toga*, Manut.3, quæst.1

Horat.lib.1,Ep.20, *Exiguæque togæ simulet textore Catonem*, Man. 3,quæst 1

Horat.lib.2,Ep.1. *Vt primum positis nugari Græcia Bellis cœpit, &c.* Man.2,quæst.9

Horat.2,Epist 1. *Deferar in vicum vendentem thus & odores*, Manut.3,quæst.7

Horat.lib.1, Sat.2. *Distincta tunica fugiendum est, & pedanudo*, Man 3 quæst.2

Horat. 1, Sat. 2. *Ad talos toga demissa, & circumdata palla*, Manutius 3, quæstione 2

Horat. 2, libro Sat. 1. *In matrona, ancilla peccesue togata*, Manut.3,quæst.1

Hor.lib.2, Sat.1. *atque etiam melius per ape togata*, Manut. 3, quæst.1

Horatius 2, Sat.3. *Immolet æquis Hic porcum Laribus.* Iun. An.4.c.7

Horat. 2.sat.3. *mittere operto Me capite in flumen.* Scheg. præm. 10

Horat. 2 sat. 4. *Si dura morabitur alnus Mugilis & viles pellent obstantia concha.* Brod. 8. capit. 2

Horat. lib. 2. sat. 5. *Vtne tegam spurco Dama latus?* Cast. Var. cap. 1

Horat. 2. sat. 5. *Ne comes exterior, si postulet, ire recuses.* ibid.

Horat. lib. 2. sat. 5. *Plerunque recoctus scriba, &c.* Iun. An. 5. capit 5

Horat. Arte. *nonumque prematur in annum.* Iun. An. 4. capit. 16

Horat Car. *genus vatum irritabile.* Camer. 2. Dec. 6

Horat. *-o here, qua res Nec modum habere.* Palm. 7. pagin. 726

Horat. *quem neq; feruidus æstus dimoueat lucro, neque hyems, ignis, mare, ferrum.* Camer. 10.8

Horat. *Dissimile hoc illæ est, quia non, vt forsit honorem.* Palm. 12. pag 828

Horat. *Magno prognatum deposco consule cunnum, velatumq; toga.* Man. 3. quæst. 1

Horatii locus de nutritione comæ. Iun. Co. 6. 4

Horat. *Contra quem duplici panno patientia velat.* Palm 15. pagin. 879

Horat. *Duceris, vt neruis alienis mobile lignum.* Palm. 10. pagin. 774

Horat. *quos Libitina sacrauit.* Palm. 11. pag 795

Horat. *vtilium tardus prouisor, prodigus æris.* Camer. 10. Dec. 8

Horat. *Argos aptum equis.* Palm 5. pag. 690

Horat. tunicato *scruta popello.* Man. 3. quæst. 2

Horat. *Cum rapies in ius malis ridentem alienis* Palm. 7. pag 721 & 8. pag. 745

Horat. *Polypus, an grauis hirsutis cubet hircus in alis.* Cam. Dec. Etym. 4. cap. 7

Horat *Metiri se quemque suo &c. pede verum est.* Palm. 5. pagin. 694

Hugonis Eteriani Theologi locus lib. 1. de spiritu sancto. *Lingua tanquam Ægyptiam palmam, qua apud Græcos ἄδιψ@ vocatur, gustaueris, retardatur.* Iun. An. 5. cap. 2

Hyginus lib. 1. Astron. sæpe correctus. Mod. Ep. 117

Hyginus emendatus sæpe libr. 2. Astronomicon. Mod. Ep. 11

Hygin. 2. Astron. duodecies tentatus. Mod. Ep. 121

Hyginus 3. Astron. subinde correctus Mod. Ep. 73.

Hyginus lib. 3. & 4. varie suppletus, interpolatus, emendatus. Mod. Ep. 60

Hyginus Astronom. lib. 4. aliquoties emendatus. Mod. Ep. 37

Hyginus in Astron. de *Nemesi matre Helena.* Iun. Anim. cap. 15. lib. 1

Hypobolymæus, fabula Cęcilii. Iun. An. 6. cap. 10

I

IAcobi Campii sententia, de Ara Vbiorum Mod. Ep. 3

Iambilichus lib. de Theologia

Phœnicũ: ἔχει δὲ καὶ τὰ βάρβαρα ὀνόματα πολλὴν μὲν ἔμφασιν, &c. Iun. An. 4. c. 25
Iani Gulielmi laus, Schegkius præm. 3
Iani Melleri Palmerii obitus defletur, Mod. Ep. 77
Ianus Lascaris reprehensus, quod *clypeum* pro *scuto* accepisset, Man. 3. quæst. 6
Interpp. Latinorum lapsus in nominibus propriis & appellatiuis peruertendis, Stephan. 3. cap. 27
Ioachim. Camerarii lectio minus probata in *filicatis pateris*, *Ciceronis*. Iun. Animad. 2. capit. 10
Ioh. Oecolampadii error, in vertendis Cyrilli duobus locis aduersus Iulianum, Iun. An. capit. 8
Ioh. Sichardi lapsus, *cantharos* apud D. Clementem 6. ἱππίων ποσῶν, mutandis in *cantherios*, Iun. An. 2. c. 1
Iornandus compendium historiæ Romanæ ex Floro transscripsit. Iun. Animad. 6. capit. 1
Isaaci Argyri opinione, conditus mundus Septembri mense. Iun. Animad. 3. capite 8
Isocratis, &c. Strabonis, &c. dissensus de vrbe Messana, quando condita, Brod. 8. capit. 11
Isocrat. ad Demonic. illust. Steph. 4. c. 25
Isocr. ad Demonic. illustr. Steph. 3. cap. 9
Isocrat. in Helena: *Cycnus in Nemesis sinum confugit, iterumque cycno assimulatus Ledam deuirginauit*, Iun. An. 1. cap. 15
Isidorus: *Est potio ex succo tritici per artem confecta suscitatur enim igne vis illa germinis, &c.* Iun. An. 2. c. 12
Isidorus, qui emendat, *Prosicies* a προς & εἰκὸς, derisus, Palm. 1. pag 626
Isidor. *Fit toga addito quodam cretæ genere candidior*, Man. 3. quæst. 1
Isidori error de cirtis, Iun. Co. primo.
Isidorus libr. 20. capite 11. *Apud veteres non erat vsus accumbendi, vnde & considere dicebantur*, Manut. 1. quæstio. 4
Iuliani Ἀντιοχικὸν eundem & Μισοπώγωνα. Iun. An. 4. capit. 19
Iulian. Apostata Epistol. ad Atypium: οὐ μάχλῳ ᾀδόντων τὴν βουπάλιον, Iun. An. 4. capit. 16
Iulianus Epist. ad Iamblich. *Fidicini orthium carmen canenti, &c.* Iun. Animad. 3. capite 7
Iulianus Aurelius notatus in versione, ἐπιθεῖν τοῦ κιθαρ- τίνου Iun. 1. Animad. capite 21
Iulianus Firmicus libro primo, citatur vbi *Maris Iunioris* fœdum supplicium exhibet, Iun. Animad. 3. capite 12
Iulianus Firmicus libro primo, mathes. *Visne aliquid tibi de lacu Seruilio referam? In quo multorum senatorum ca-*

pita, sectis ceruicibus pependerunt? Iun. Animaduers. 7. libro 2

Iulius Celsus castigator commẽtariorum Cæsaris. Mod. Ep. 30

Iulius Frontin. de Aquæd. *Regina & Domina orbis, &c.* Iunius Animaduersion. 4. capite 4

H. Iunii sententia in Nonio, *Perspicace*, improbata, Palm. 1 pag 614

Iustin. lib. 9. *ad cuius molimen tum egregie pertinere ratus*, Palm. 13 pag. 847

Iustin. lib. 38. *Talis aureis donatus a Phaarte, ad exprobrationem puerilis leuitatis*, Iunius Animaduersion. 2. capite 4

Iuuenal. Satyr. 1. *lectica Mathonis plena ipso.* Ibidem: *& gemma fecerat vda.* Brod. 8 c.6

Iuuenal. Satyr. 2 *Carphinia talem. Non sumet damnata togam*, Manut. tertio, quæstion 1

Iuuenal. Satyr. 2. *Qui talia verba Herculis inuadunt.* Ibidem, *Pathici gestamẽ Othonis.* Brod. 8. c.7

Iuuenal. Satyr 3. *Cum Thaida sustinet.* ibidem, *vel dorida nullo cultam palliolo.* Brod. 8. cap.6

Iuuenal. Satyr. 3. *Pars magna Italiæ est, in qua Nemo togam sumit nisi mortuus.* Man. 3. quæst. 1

Iuuenal Satyr. 4. *Tanquam de Græcis aliquid, tortisque Sicamoris.* Scheg. præm. 5

Iuuenal. Satyr. 4. *Præcipuem in tabulis ceram senis abstulit orbi.* Brod. 8 c.6

Iuuenal. Satyr. 5. *Quæ nec Sarmentus iniquas Cæsaris ad mensas.* Ibidem, *Discat ab hirsuta iaculum torquere capella.* Ibidem, *Pulsandum vertice raso*, Brod. 9. cap. 1

Iuuenal. Satyr. 5. *Aut glacie aspersus maculis Tiberinus*, Brod. 7. cap. 27

Iuuenal. Satyr. 6. *tunc nuda papillis prostitit ornatis.* Et: *Præfectura domus Sicula, &c.* Et: *Aut animæ tanti acquirendi est cura decoris*, Scheg. præm. 5

Iuuenal. Satyr. 6. *Ponunt Cosmeta tunicam*, Brod. 10. capite 17

Iuuenal. Satyr. 6. *Chironomon Ledam molli saltante Bathyllo.* Ibidem, *longis Siphonia implent.* Brod. 9. capite 1

Iuuenal. Satyr. 6. *Quis Sympuuium videre Numæ priscumque catinum*, Iunius Animaduersion. secundo, capite 10

Iuuenal. Satyr. 7. *Intactam Paridi nisi vendat Aganen.* Ibidem. *aut vinum Tiberi deuectum.* Ibidem, *vel sapit Arca. Dico iuuenis.* Ibidem, *& adhuc a matre rubentem.* Brod. 9. c. 17

Iuuenal. Satyr. 7. *Scalarum gloria palma*, Brod. 9. capite 1

Iuuenal. Satyr. 9. *Præstabat calidi circumlita fascia visci, &c.* Iun. Co 2

Iuue-

Iuuenal. Satyr 10. *It illustr.* Steph. 3. cap. 2

Iuuenal. *Qui Laced. pede nudo lubricat orbem.* Scheg præm. 5

Iuuenal. Satyr. 11 *Testarum crepitus*, Brod. nono capite 17

Iuuenal. Satyr. 11 *Qualis in Oceano fluctu*, Scheg 5.

Iuuenal. Satyr. 10. *niueos ad frena Quirites*, Manut. 3. quæstion. 1

Iuuenal. Satyr. 12. *Vrna cratera capacem. Et dignum sitiente Pholo.* Iun. Animaduersion. 4. cap 5

Iuuenal. Satyr. 13. *Quis tumidum guttur miratur in Alpib.* Brod 10. c. 17

Iuuenal. Satyr. 13. *Fundit in hoc casu, vestem deducere summam, &c.* Schegkius præm. 5

Iuuenal. Satyr. 14. *Trepido sol unt tibi cornua ventrem cum lituus audita.* Camer. 3. Dec. 4

Iuuenal Satyr. 14. *D sp ficis pra d ms hamis.* Brod. 9 capite 17

Iuuenal. Satyr. 15. *Et cum remigib. rudiss Elpenora porcis.* Scheg. præm. 5

Iuuenal. Satyr. 15. *Illic eluros, hic piscem fluminis* Brod. 7. capite 2

Iuuenalis Satyr. 15. *nec ardenti decoxit aheno. Aut verubus.* Cast. Var. c. 5

Iuuenalis. *Boletus domino, sed qualem Claudius edit.* Iunius Animaduersion. 1. capite 17

Iuuenalis locus de *Caluo Nerone*, Iun. Co. 11

L

Laber. lacu Auerno. *scinde inam exoleto.* Palmer. 10. pagin. 776

Lactant. lib. 1. cap. 15 *summa veneratione coluerunt S... Sancum*, Manut 1. quæst 1

Lactantius lib. 1 capite 21 *mortuo cõsecrat is nomina immutantur, nam & Romulus Quirinus, &c.* Iunius Animaduersion. 1. cap. 15

Lactant. l. 1. Instit. cap. 21 *in lusu minus lasciuus & ineptus esse videatur.* Scheg prçm. 14.

Lactant. l. 2 Inst. cap. 18. *Non religio in simulacro, sed mimus religionis est.* Scheg. præm. 14.

Lactant. carm. de pascha. *Myrta, salix, abies, corylus siler, ulmus, acer, nux*, Scheg. præm. 14

Laert. libr. 8. *Adorasse modo Pythagoram Apollinis Genitoris aram, &c.* Iunius 1. Animad 21

Leuin. Torrentius reprehẽditur. Cast. Var 2

Leu. Torrentii disputatio reiecta ad Suetonii Claudium: *Temporib. Appii libertinos dictos ex libertis procreatos.* Cast. Var c. 13

Lampridius in Seuero. *Accepit prætextam, etiam cum lata faceret, sed loco Pontificis Maximi.* Man. 3. quæst. 1

Lapus interpr. Halicarnassei notatus. Steph. 2. c. 2

Lap. interp. Plutt lapsus, iun. Co. 6

Langii lectio in Ter. Eun. *videntes suum & cib &c.* reprobata, Palm. 7 pag 721

Latinii Viterbiensis emendatio in Prudentium, eiusdem laus, Cast.Var.cap. 22

LL. 12. tabul. *Ni it, in ius vocato: si morbus auita'que vitium essit, qui, in ius vocabit, iumentum dato: arceram ne sternito*, Palmer. 10. pagin. 776

Leonard. Aretinus reprehenditur, vertens, γέῤῥα, *Poltas.* Manut. sexto, quæstion.6

Leonard. Fuchsii emendatio reiecta, quam frustra induere volebat Nicolao Alexan. Iunius Animaduers. 3. capite14

Leonidæ Epigramma in Hipponactem citatur, Iunius Animaduersionum primo, capite16

Lambinus in grauioribus mendis totos versus solet veru configere, Palm. 11. pagin. 797

Lambini in Plauto ineptiæ, Palmer. 5. pagin. 695, 696, 697, &c.

Lambinus reprehensus, Palm. 9. pag 751

Lambinus male interpretatus illud: *Aptum equis Argos*, Palm. 5. pag.690

Lambinus in Lucretio reprehensus, Palmer. 14. pagin. 870

Lambinus male Lucretium tractasse notatur, Palm 13. pagin. 847

Lambinus in orat. de harusp. resp. male sustulit *procurationum* verbum, Palm.10. pagin. 782

Lambini interpretatio verbi, *forcilles*, apud Plaut. Pseud. inepta, Palm. 15. pagina 883

Lambinus in Plaut. reprehensus, Palm.14 pag.870

Lambinus notatus, dum numeris obsequi studens, multa deprauat in Plauto. Palm 1. pag. 619

Lambinus notatus in Plaut. Amphitr. Scheg. præm.12

Lambinus stulte in Aulul. fin. reponit, *me lambitas*, pro me deludis, Palmerius 3. pagin. 663

Lambinus notatus in Plauti Cistell. Scheg præm.12

Lambinus in Cistell. Plauti notatus, Palmer. 15. pagina 875

Lambinus in Casin. Plauti notatus, Palm. primo, pagina 626

Lambinus male emendat initio Milit. Glor. *fartum facere in hostibus* Palm. quarto, pagin. 682

Lambinus in Plaut. Mil. glor. notatus Palm. 1. pag.623

Lambini emendatio in Plaut. Mil. glor. *etriatus* reponentis inepta. Palm. 9. pagin. 759

Lambinus inepte in Plaut. Mostell sc. Iuppiter &c. emendat: *potatur*, Palm. 15. pag. 881

Lambinus in Plauti Trucul. notatus, Palm. 1. pag 611

Lambini emendatio in Trucul. reiecta, Palm. 6. pagin. 711, 712

Lambini nugæ in Trucul. Plauti. Palm. 6. pag. 700, 702

Lam-

Lambini error in V Gallico & Germanico, Palm. 10 pagina 766

Lipsii 2. Sat. 11. emendatio in Solino reiecta, Scheg. præm. 11.

Liuius Ægystho, *Ipse sesn terram saucius fugit* cadens. Mod Ep. 90

Liuius lib. 1. *Instructumque non tam peregrinis artibus, quam disciplina tetrica ac tristi veterum Sabinorum*. Manut. 1. quæst. 1

Liuius lib. 1. *ita dispensauit, vt vigesimo anno ad metam eandem solis, vnde orsi, plenis annorum omnium spatiis dies congruerent*, Manut. 1. quæstion. 6

Liuius lib. 1. *Arma his imperata, galea, clypeus, ocrea, lorica, omnia ex ære*, Manut. 3. quæstion. 6

Liu. l. 1. *Romana regia* Stephan. 4. cap. 7

Liuius lib. 1. *Lex horrendi carminis erat*. Iun. Animad. 3. capite 10

Liu. l. 1. *Sunt qui ipsam ex pacto tradendis, quod in sinistris manibus esset, derecto arma petisse, &c.* Scheg. præm. 13.

Liu. l 1. *Ius vt adeptum*. Steph. 1. cap 24

Liu. l. 1. *Si vincent, caput obnubito, infelici arbori suspendito, &c.* Scheg. præm. 10

Liuius lib. 2. *Spoliare cupientem, triariis obiectu clypeis arcuere*, Man. quæst 3. 6

Liu. l. 2 *vt imperium suo vehemens, mansueto permitteretur ingenio* Scheg. præm. 15

Liu. l. 2. *vbi nunc vicepota est*, Scheg. præm. 1.

Liu. l. 2. *Iuberem mactum de virtute esse*, Palm. 4. pagina 673

Liuius libr. 3. *Si dignus summo honore erit, adipiscendi summi honoris*, Mod. Ep. 30

Liuius lib. 3. *vt patritios desperatio primum, irritata plebe apiscendi honoris*, Mod. Ep. 30

Liu. lib. 3. *Præda parta ingens, &c.* Stephan. 4. capit. 13. Ibid *Lucretium cum ingente præda, &c.* Ibid.

Liuius lib. 3. *Suarumque rerum erant, amissa publica*, Mod. Ep. 30

Liuius lib. 3. *Et toga multifariam in castris visa, maioris aliquantum, quam erat speciem, &c.* Man. 3 quæst. 1

Liu. de Appio. l. 3. *Appius vita metuens in domum se, &c. capite obuoluto recepit*, Scheg. præm. 10

Liuius lib. 3. notatus, qui putat, Fusium & Furium, &c. ab aliis atque aliis proditos tanquam variantibus auctoribus scribere, Palm. 11. pagina 798

Liu. l. 4. *vt habeantur, tendunt* Palm. 11. pag. 798

Liuius lib. 4. & 10. illust. Steph. 4. c. 19

Liuii Locus libr. 5. vbi agit de opibus Tuscorum, collatus cum Virgiliano lib. 10. *sed non genus omnibus vnum. Gens illi triplex, &c.* Cast. Var. 27

Liuius lib. 7. *P. Salonius, alternis prope annis & tribunus militũ*,

& primus centurio erat, quem nunc primipilum appellãt. Man. 2. quæst. 3

Liuius lib. 7. *Pictis & auro cælatis refulgens armis.* Man. 3. quæst. 9

Liuius libr. 7. *Septimum primum pilum iam Tullius ducebat.* Manut. 2. quæst. 3

Liuius libro octauo. *Eam vnamquamque primumpilum vocabant.* Manut. 2. quæstione 3

Liuius lib. 8. *Et velato capite, manu subter togam ad mentem exserta.* Man 3. quæst. 1

Liu. lib. 8. *Principes sententiarum consulares ac seniores.* Stephan. 4 c. 18

Liuius lib 8. *Clypeis ante Romani vsi sunt, postquam stipendiarii facti sunt, scuta pro clypeis fecere* Man. 3. quæst 6

Liuius lib. 8 *Vexilla sessorum parmasq; cernere equitum.* Man 3. quæst 6

Liuius libr. 8 *Duo primipili ex vtraque acie inter triarios erant,* Man. 2 quæst 3

Liu libr. 9 *scuta alterius auro, alterius argento cælauerunt,* Manut 3. quæst. 4

Liuius libro 9. *Arma, clypeum, sarissasque illis, Romano scutum, maius corpore integumentum,* Manutius 3. quæstione 6

Liuius lib 90 illust. Steph. 5. capite 3

Liuius libro decimo. *Quis vos tunica palmata & toga picta, & corona triumphali, laureaque honoratis,* Manut. 3 quæstion. 1

Liuius libro decimo. *Quos vos sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, & toga picta, & corona triumphali laureaq; honoratis.* Manut 3 quæstione 2

Liuius libro vndecimo. *Desiliunt ex equis, & pro ante signanis parmas obiiciunt.* Manut 3. quæst 6

Liuius libro 22. *In singulos equites togas & tunicas dederunt.* Manut. tertio, quæstione 1

Liuius libro 22. *Pro cunctatore segnem, &c. tandem pro consyderato.* Stephan. 4. capite 26

Liuius libro 22. *Quibus oppida castellaque immunita essent ut in loca tuta commigrarent.* Manut. 3 quæst. 7

Liuius libro 24. *Suis potissimum vestigiis, &c.* Stephan. 5. capite 5

Liuius libro 24. *Profectus Carthaginem, adiutusq; sibi & ablegates* Palm 14. pagina 878.

Liuii locus lib. 24 de Claudio Altinio: *Interea transfit Clos ius Altinius Arpinas, &c. a 8 quam societatem re. 3: inst.* totus emendatus, & lectiones variæ adductæ, Schegkius præm. 2

Liuius libro 26. *Iterque eius ab Reate Cutiliisque & ab Amiterno orditur, &c* Man. 1. quæst one 1

Liuius libro 26. *Eis parma breuiores, quam equestres, & septena iacula, quaternos longa pedes data.* Manut. 3. quæstione 6

Liuius libro 27. *regalem animum in se esse*. Stephan. 4. capite 7

Liuius libro 27. *Virginum ordinem sequebantur Decem Viri, coronati laurea prætextaque*. Man. 3. quæst. 1

Liuius libro 28. *Areimanium (ita Gallum appellabant) &c.* Steph 4. c. 5

Liuius libro 28. *Pelta cetra haud dissimilis est*. Manut. 3. quæstione 6

Liuius libro 29 *Data saga & toga exercitui*. Manut. 3. quæstione 1

Liuius libro 29. *Mille ducenta toga breui spatio & duodecim millia tunicarum missa*, Ibidem.

Liuius libro 30 *toga picta & palmata tunica donat, addit verbis honorem: Neque magnificentius quidquam triumpho apud Roman. neque triumphantibus amplìorem ornatum esse*. Man. 3. quæst. 1

Liuius libro 30. *superbo & regio animo*. Stephan. 4. capite 6

Liuius libro 31. *Nocte cetratos, quos peltastas vocant, in insidiis abdiderat*. Manut. 3. quæstione 6

Liuius libro 32. *Consul vere primo trabeatus ad hostem ducere pergit*. Manut. 3. quæstione 3

Liuius libro 34. *Magistratibus in coloniis municipiisque toga prætexta ius permittemus, &c.* Man. 3 quæst. 1

Liuius libro 34. *Liberi nostri prætextis purpura togis utantur*, Manutius 1. quæstione 1

Liuius libro 34. *In tetradrachmo insunt fere denarii tres*. Man. 2 quæst. 7

Liuius libro 35. *Consilia calida & audacia*. Stephan. 5. capite 31

Liuius libro 36. Cum Polyb. & Diod. collatus, & emendatus, Stephanus 4. capite 11

Liuius libro 26. *Eis parma breuiores, quam equestres*. Manut. 3. quæst. 6

Liuius libro 37. *Certare pio certamine cuiuslibet bonæ artis, ac virtutis ausimus cum, &c.* Scheg præm. 15

Liuius libro 37. *Et imperia inhibita vltro citroque & pignora capta*. Scheg. præm. 3

Liuius libro 38. *Hic miles tripedalem parmam habet*. Manut. 3. quæst 6

Liuius libro 39. *Concione aduocata cum solemne carmen precationis peregisset*. Iun. Anim. 3. cap. 10

Liuius libro 40. libro 44 illustratus de gradibus ætatis, Stephan 4. c. 22

Liuius libro 41. *Vere regius erat animus*. Stephan. 4. capite 7

Liuius libro 42. *Hic me Imper. dignum iudicauit, cui primum hastatum prioris centuriæ assignaret*. Manutius secundo, quæstione tertia.

Liuius libro 42. *apparare bellum regio animo*. Stephan. 4. capite 7

Liuius lib. 44 *C. Sulpitium sex mille togarum, triginta millia tunicarum deportanda, &c.* Man. 3. quæst 1

Liuius libr. 44. *Cominus stabilior, aut tutior parma vel scuto Ligustico Romanus erat.* Man. 3. quæst. 6

Liu. lib. 44. illustr. Stephan. 4. capite 23. & excussus, capite 24

Liuius lib. 45. *Locrenses obtendeverant ramos oleagineos, supplicum velamenta*, Iun. Anim. 2. cap. 12

Liuius lib. 45. *Clypeisque areis in naues impositis*, Man. 3. quæstion. 6

Liuius lib. 45. *Adiectio ad hunc numerum quinque pristes erant.* Iun Animad. 2. capite 13

Liuius lib. 45. *Paullus, auro purpuraque fulgens.* Man. 3. quæstion. 1

Liu. lib. 45. *in fidem & clientelam*, Steph. 4. c. 9

Liuius libr. 45. *consuli Paulo dicere salutem legit*, Stephan. 4. cap. 8

Liuius: *ea modo, qua restinguende igni forent*, Palm. 2. pagin. 632

Liuii loci & Polybii quo iudicio conferendi, Stephan. 4., capite 12

Liuius, *M. Acilius vendita aut concessa militi præda.* Stephan. 4. c. 13

Liuii consuetudo reseruandi aliquid consequentibus, & alia, a genere ad speciem satis longo post interuallo veniendi, Steph. 4. c. 13

Liuii loca, quæ illum suspectum reddant cuiusdam in reges maleuolentiæ, Stephan. 4. capite 6

Liuius, *quietis opus est consiliis*, Steph. 5. c. 31

Liuius illustratus in formulis, *permittere se in fidem, tradere se in fidem, clientelam, tutelam*, & similibus, Stephan. 4. capite 10

Liuius: *ad laudes eius insequendas.* Pal. 4. pag 677

Lucani carmen ad Pisonem, totum productum, Iun. 6 An. lib. 6. c. 1

Lucanus an recte poema suum inscripserit *Pharsaliam*, Cast. Var c. 30

Lucan. lib. 1. *humerisque harentia primis suppara nudatos cingunt angusta lacertos*, Man. 3. quæstio. 2

Lucanus aliquoties tentatus libro 1, 2, 4. Mod. Ep. 80

Lucani liber 3. notatæ aliquot scripturæ ab editionibus diuersæ. Mod. Ep. 65

Lucan. libr. 4. *Extrahitur duris silicum Cassata metallis.* Cast. Var. 20

Lucan. libr. 6. *Ingentes cautes, auulsaq. saxa metallis*, Cast. Var 20.

Lucan. libr. 6. v. 301. felix & libera legum Roma fores, Mod. Ep. 81

Lucanus libro 8. excussus, illegitimusque versus indicatus, Mod Ep 95

Lucan. libr. 9. *Ossaque dissoluens cum corpore tabificus seps*, Cast. Var. c. 22

Lucanus libro 9. nouies tentatus.

tus. duo nothi versus demonstrati. Mod. Ep. 119
Lucani liber 10 locis aliquot notatus. Mod. Ep. 103
Lucanus aliquoties correctus, Mod. Ep 24
Lucanus: *Exsertique manus vesana Cethegi*, Mod. Epist. 48
Lucanus: *Orant Cecropia praelata fronde Minerua*, Iunio Animaduersion. 2. capite 11
Luciani Charō declaratus, Brod. 9. c. 10
Lucianus Dial. πρὸς τὸν εἰπ. προμηθ. εἶ ἐν λ. enarratus. Brod. 9. cap 5
Luciani ἐνύπνιον totum declaratum, Brod. nono, capite 4
Lucianus Hermotimus illustratus, Brod 9 c. 16
Lucianus in Nauigio: ἀναδέου μένους κρώβυλον ὑπὸ ταίνιᾳ χρυσῷ ἀνειλημμένον, Iunio Animaduersion. secundo, capite 1
Lucian. Cataplus siue Tyrannus explicat. Brod. 9. capite 12
Luciani Necyomantia percursa, Brod. 9 c. 9
Lucian. νεῦρος παιδία, & κυνὸς μελιταίου ὀρχηλώπτερον Stephan. 3. c. 21
Lucian. Nigrinus totus illustratus, Brod. 9. c. 6
Luciani Prometheus explicat. Brod. 9 c. 8
Lucian. περὶ τῶν ἐπὶ μισθ. συν. explicatus, Brod. 9. c. 13. & in apologia. Ibid.
Lucianus περὶ θυσιῶν illustratus, Brod. 9. capite 11
Luciani locus in Tragopodagra, Iun. Co. 2
Lucian. Timone & Demosthen. encom. illustrat. & emendat. de *mandragora*, Stephan. 6. capit. 6
Luciani Timon Misandr. explic. Brod. 9. c. 7
Lucian. ὑπὲρ τοῦ ἐν τῇ προσαγορεύσει πταίσματος, illustratus, Brod 9 cap. 15
Lucill. Satyr. lib. 5. *Sane tute solus in his in magno maerore, creperaris, &c.* Palm. 10. pagina 770
Lucill. libr. 9. Satyr. *Arripio & rostrum, labiaque hasce feriatim percutio.* vel: *huiusce viri, atque im p.* Scheg. praem 8
Lucill lib. 11. Satyr. *penula, si quaeris, cantorius, seruus Segestro*, Palm. 1. pag. 615
Lucill. l 29. *Corrumpat prorsus, ac neruos eligat omnes*, Palm. 1. pagin 754
Lucill. *Adde syracusis soleas, pasceolum aluta*, Palm. 10. pagin. 785
Lucilii locus in *anum*, Iun. Com. 7
Lucill. *Aut cum iter est aliquo, & caussam commenta viai sit*, Pal. 1. pag. 614
Lucill. Caede ostium, grato vrgere istam: petiimus, Palm. 10. pag. 781
Lucil. in Curat. *Et circumuolitant ficedula turdi cureti se cocis*, Palm. decimo, pagina 783
Lucill. apud Non. in detrahere: *Cum ipsi in locum ascen-*

dant. Palmerius 6. pagina 711

Lucill. *Cum in stadio, in gymnasio, & duplici corpus siccassem pila.* Palmer. 15. pagina 879

Lucill. apud Non. deblaterare. *Deblaterat, blennusque onos rusticus concinit una.* Pal. 7. pagin. 724

Lucill. apud Non. in deducere: *Deducta ad hunc voce lenitur tu ipsa venire, &c.* Palmer ius 10. pagin. 768

Lucil *Dum miles Hibera Hac me ret in terra ter sex, etate, quasi, annos. Idem libro 11. Annos hic terra iam plures miles Hibera, &c* Palmerius 10. pagina 786

Lucill. *Ibat forte aries, inquit, iam quod genus? quantus, &c.* Palmerius 10. pagina 780

Lucilii locus de Myconiis. Iun. Co. 11.

Lucill. *Plauta una est, pedibus cariosis, mensu elephante.* Pal. 10. pagin. 785

Lucill. *Rediisse ac repedasse ut Romam bitet gladiatoribus.* Palm. 7. pagina 724

Lucill. ꝓ Non. in differre. *Tamen alii verruca aut cicatrix, naeuusne, vel papula differunt.* Palm 10. pagin. 768

Lucill. *Tantis emporiis mentes ad foedera tollent.* Palm. 10. pagin. 781

Lucill. *Tapullam vident legem concerre optime.* Palm 5. pagin. 697

Lucret. libro 1. *Sine foras fertur, non est ea fine profecto.* Palmerius 10 pagina 773

Lucret. libro 2. *Conterimusque boues, & viris agricolarum confecimus, &c.* Palm. 14. pag. 870

Lucret. libro 2. *Neue putes aeterna penes residere posse corpora prima,* Palmerius 2. pagina 638

Lucret. libro 2. *Et contemtus odor smyrna, mellisque sapores.* Ibidem, *iditus in curru biiugos agitare leones.* Palm 5. pag. 695

Lucret. libro 3. *Si fert ita fera voluntas, iactaris caussa.* Palm. 14. pag. 871

Lucret. libro 3. *Quia quasi consueruns, & sunt munita viai.* Palm. 4. pag 681

Lucret. libro 3. *Effugisse volunt longe longeque remosse.* Palm. 14. pag. 870

Lucret. libro 4 *Et muliebre oritur patrio de semine seclum.* Palm. 2. pag. 645

Lucret. libro 4. *Deinde voluptas est e succo fine palati* Palmer. 10 pagin. 773

Lucret. libro 4. *Denique cum membris collatis flore iuuentur Aetatis, iam cum praesagit, &c.* Palm. 3. pag 667

Lucret. libro 4. *Pueri sape locum propter se, ac dolia curta, &c.* Palm 10. pagin 765

Lucret. libro 4. *At consueta domi catulorum blanda propago Siscire, &c.* Palmer. 4. pagin. 681

Lucret. libro 4. *Haec quoque res molimento, (vel iumento) motuque iuuatur.* Palm. 13. pag. 847

Lu-

Lucret. libro 4. *Qualia sunt vitri: species, quæ trauciat omnis.* Palm. 1 pag. 614

Lucret. libro 5. *cornicum vt secla vetusta.* Palmer. 2. pagina 645

Lucret libro 5 *Per paruum quiddam interdum mutare videtur.* Palm. 14 pag. 870

Lucret. libro 5. *volatum sæpe videri vertier ad lapidē.* Scheg. præm 10

Lucret. libro 5. *Cancrīs, vt ... vertat se ad solstitialis.* Cas. Var. c. 17

Lucret. libro 6. *Multa fora ... liquidis quia transuiat ignis.* Palmerius 1. pagina 614

Lucret. libro 6. *Etesia flabra Aquilonum.* Manut. 2 quæstione 6

Lucret. libro 6. *Consopit ibidem Concidere, vt pronos, qui ... mittere sueuit.* Palmerius 13 pag 849

Lucret. libro 6. *Castoreoque gra... mulier sopita quiescit.* Palm. 13. pag. 849

Lucret libro 6. *Inde sonus sequitur, qui tardius adligit aures.* Pal 9. pag. 754

Lucret. *parcunt fœtus, augentq; labores*, Palmer. 14. pagina 874

Lucretiani interpretis socordia, & inscitia. Palmerius 5. pagina 695

Lucret. *Hunc igitur contra missum iam, aut tenderle cusem, Qui capite, &c.* Palm. 11. pagina 797. 798

Lucretius. *Vt nunc sæpe boues Luca ferro male mactæ.* Palmerius 4. pagina 673. 674

Lycophron in Alexand. ἐκβεβρυχώμενον νεκρῶν ἀκτῆς σφαγεῖον καταστατεῖ. Iun. 1. Animad. capite 5

Lysidis Pythagorici locus, Iunius Co. 8

Lysippi comici versus elegantissimi. Stephan. 6. c. 15

M

MArci Gemini priores, tabula Pomponii Secundi. Iun. An. 6 c. 11

Macrob. lib. 1. Saturnal. de *Curtii ... lacu, &c.* Manut 1. quæstion 1

Macrob. lib. 1. Saturn. *Præcinctura me fefellit, iocatus in Cæsarem qui ita toga præcingebatur, vt &c.* Manut. 3. quæstion. 1

Macrob. lib. 1. Saturn. *libertinorum. filiis quoque p... concessit, ex caussa tali.* Man quæstion. 31

Macrob. lib. 1. Saturn. *Vt patricii bulla aurea cum toga, cui purpura prætexitur, vterentur.* Man 3 quæst 1

Macrob. 1. Saturn. 7. in verbis Accii. *Imque diem celebrant.* Scheg. præm 8

Macrob. libro 3. Saturn. *Sanctum est, interdum idem quod sacrum, idemque quod religiosum.* Manut. 2. quæstio 10

Macrob. Saturn. 5. capite 21. *Herculem non sine caussa cum poculo fecerunt, & nonnunquam quassabundum & ebrium.* Iun. An. 4. cap. 6

Macrobius emẽdatus plus semel libr. 1. Somn. Scip. Mod. Ep. 8

Macrobius libr. 1. somn. Scip. emaculatus, Mod. Ep. 40

Macrobius libr 1. in somn. hinc inde emendatur, Mod Ep. 84

Macrobius adhuc emendatus libro primo, Somn. Mod. Ep. 91

Macrobius 1. in Somn. decies tentatus, Mod. 114. Ep. 2

Macrobius lib. 2. in Scip. somn. emendatus, Mod Ep 20

Macrobius lib. 2. Somn. sæpe suppletus, Mod. Ep. 102

Macrobius notatur, qui *nox* pro *noctu*, inusitatissimum dictum scribit, Palm. 1. pagina 627

Manilius: *signo: strictos in coda Catones Aut Brutum, atque parem Torquatum & Horatia facta*, Palm 6. pag 701

P. Manutius notatus, Steph. 2 capite 7. 18. & 24. 25

Manutius notatus, Steph. 3. cap. 17. & 18

Macrobii variantes in somnium lib. primo, lectiones. Mod Ep. 72

Martialis amphitheatrum Cæsaris emendat. & explicat. Brod. 10 cap. 22

Martialis *lib. Ep.* 2. Brod. *libr.* 1. Brod. 10. c. 23

Martial. 1. Epigr. *Hos tibi Phœbe vouet totos a vertice crines, &c.* Iun. Co. 4

Martial. lib. 1. *Stolatum permittit meretricibus pudorem*, Man. 3. quæst. 1

Martial. lib. 1. Epig. *sic tua suppositis perlucent prela lucernis*, Iunius Animaduersion. 2. capite 8

Martial. libr. 1. Epigr. *Quid remansit? non te Nauole, sed cineres*, Iunio Animaduers. 2. capite 8

Martial. lib. 2 *Emi seu puerum togamue pexam*, Manut. 3. quæstio. 1

Martialis aliquot loca emendata lib. 1. 2. 3. Epigramm. Mod Ep 33

Martial. libr. 2. *Pexatus vides pulcre mea Zoile trita*, Manut 3. quæst 1

Martialis libro tertio & quarto sæpe emendatus, Mod. Ep. 75

Martial. lib. 4. *Cum plebs & minor ordo maximusque sancto cum duce cãdidus sederet.* Man. 3 quæst. 1

Martial. 4. Ep 8. *Incipit ex functos frangere nona thoros*, Manut. 1. quæst 4

Martial. libro Quinto, *Ingenuam malo, sed si tamen illa negetur, Libertina mihi proxima condicio est*, Manut. 1. quæstion. 7

Martial. libr. 5. *Parere gaudent villico capillati*: Iunius Co. 4

Martial. libr. 6. *Matrisque togata Filius.* Manut. 3. quæstione 1

Martial. lib. 9. *At tibi si dederit vultus coma tonsa viriles*, Iun. Co. 4

Martial. lib. 9. *Nune anus & tumulo vix accipienda sribuli*, Man. 3. quæst 1

Martialis locus libro nono, de Earino,

Earino, Iunius Com. 4

Martial. libro 12. *Cum tibi Niliacus portet Crystalla cataplus*, Iunius Animaduers. 5. capite 14

Martial. in Xeniis, *Accipe fastosum, munera rara, garum*, Iunius Animaduersion. 6. cap. 17

Martiali Epigrammata aliquot resoluta, in impressis codicibus hactenus desiderata; e mss. restituta. Iun. *An*. 5. capite 17

Martialis omnibus libris percursus, eique genuina lectio restituta, Mod. Epig. 109

Martial. *Victurum genium debet habere liber*, Stephan. 1. capite 18

Martialis Amphitheatro explicatus & emendatus, Brod. decimo, capite 22. *libro primo, Epigramm*. Brod. decimo, capite 23. *lib. secundo Epigramm*. Brod. decimo, capite 24. *libro tertio*, Brod. decimo, capite 25. *libro quarto*, Brod. decimo, capite 26. *libro quinto*, Brod. decimo, capite 27. *libro sexto*, Brod. decimo, capite 28. *libro septimo*, Brod. decimo, capite 29. *libro octauo*, Brod. decimo, capite 30. *libro nono*, Brod. decimo capite 31. *libro decimo*, Brod. decimo, capite 32. *libro vndecimo*, Brod. decimo, capite 33. *libro duodecimo*, Brod. decimo, capite 34. *libro decimo tertio*, Brod. decimo, capite 35. *libro decimo quarto*, Brod. decimo, capite 36

Martialis saepius tentatus, *Mod*. Ep. 23

Martial. *Huic semper vitio pater fuisti*, Palm. tertio, pagina 664

Martialis iocus in Lĕtinum, Iun. Co. 7

Martial. *Lanier & conchis Galle Cytheriacis*, Iunius Animad. 5. c. 7

Martialis iocus: *Pars maxillarum tonsa est tibi, pars tibi rasa est, &c.* Iun. Co. 2

Martial. *Boletum qualem Claudius edit, edas*, Iun. *Animad*. 1. cap. 17

Martialis. *hircus solus habet, cor barbatus viuit ne ferat Antiochum*, Iunio Animad. 4. capit 19

Martial. *Suppositam fama est quondam pro virgine ceruam. At nunc pro ceruo, &c.* Palm. 7. pag. 723

Martial. *Inferior matrona suo sit Prisce marito*, Stephan. 5. capite 12

Martial. *Res non parta labore, sed relicta*, Stephan. 5. capite 6

Martial. *venatur vertague acer*. Steph. 4 cap. 1

Martial. *Hectoreo quoties sederat vxor equo*, Palm. 4. pagina 681

Martial. *Lis nunquam, toga rara, &c.* Stephan. primo, capite 11

Marcel. Virgilius notatus, Brod. 9. c 25

Marcellus Virgilius de *Messana* notatus, Brod. 8. cap. 11

Marcellinus libr. 26. *Est autem Sabaia ex hordeo vel frumento*

in liquorem conuersum, paupertinum in Illyrico potum, Iun. An. 2.c.12

Marsil. Ficini interpret. Plat. lapsus, Stephan. 3. capite 27

Marsil. Ficini versio Platonica sæpe castigatione eget, Steph. 167

Marsil. Ficini interpret. Plat. lapsus. Steph. 2. capite 19. & 20. 3. cap.

Massarius notatus de truta, Brod. 7.c.30

Menander: οὐ γὰρ τείχεσι πεισάτ αἱ λογικαὶ φρονεῖν, Iunius Co. 11

Menander ἔρως γὰρ ὀργὴ καὶ πάντες ὀργαῖς ἴφυ, Stephan. 5. capite 27

Merulæ error de *cirris*, Iunius Co. 2

Minutio Felici redonandus, liber octauus, Arnobio adscriptus, Iun. Animad. 3. capite 1

Mærus Byzantiæ Poeticæ versus de *educatione Iouis in insula Creta*, Cam Etymol. Dec. 5 capit. 4

Moriloti halucinatio vertentis, *copedines*, ἐνεχυρασίας, Iunius Animaduersion. 2. capite 10

Mureti lapsus ex ignoratione, *secius, sectius, & sequius* idem esse, Palm. 4 pagin. 877

Muretus reprehensus, Palm. 10. pag. 770

Muretus notatus in illo Eunuch. *Nunc minatur porro sese id, quod mœchus solet*, Palm. 12 pagin. 825

Muretus notatus male in Andriæ Ter. loco sustulisse vocem, *meretrix*. Palmer. 12. pagina 830

Muretum lapsum in explic. versus prou ἐργατίων, &c. Steph. 4.c.17

Mureti 15. Var. 16. emendatio loci Liuiana non recepta, Scheg. præm 2

N

NÆuii versus explicatus, *Fato Metelli Romæ fiunt consules*, Iunius Animaduers. 1. capit. 11

Næuius Pullis. *escam hic a iure inops. Pullo dat. ilt simul assulatim visceratt cibum*, Palmer. 10. pag. 764

Næu. Exodio *Multum ames, et paullum, des crebro, &c.* Palm. 10. pag. 769

Nazianzeni carmen citatum in carmine de virgin. describentis πεττείαν. Iun. Animad. 2. cap. 4

Nazianzenus συλλογιστικῇ 1. ὁ βυθοῖσας τ̃ ἀμεγὸν τυραννίζας καὶ τ̃ ὀρόντω ξυν λαφύξας. &c. Iunius Animaduers. 4. capite 2

Nazianzeni locus, Iunius Co. 10

Nemesianus corrigitur Ecl. 1. 2. 3. 4. Mod. Ep. 93

Nemesianus Ecl. 3 v. 37 *Tum primum lenes ostendit Pampinus vuas*. Mod. Ep. 108

Nicandri versus producti vbi describit *colocasiam*, Iun. An. 1. cap. 10

Nicolai Alexandrini locus assertus contra Fuchsium, Iunius

nius *Animaduersion.* 3. cap. 14

Nicolai Cisneri I. C. obitus, *Mod.* Ep. 201

Nicolai Grudii Laus, Iunius Animaduersion. 3. capite 9

Nonio *Marcello* quædam redonata omissa in impressis, *Iunius Animaduersion.* 6. capite 21

Nonius Marcell. in innumeris fragmentis veterum restitutus & emaculatus. Palmer. 10. Spicileg.

Nonius in *Audacia & Audentia.* Stephan. 4. cap. 19

Nonius in *Clunes: Plautus Ambroico quas lupus, &c.* emend. *Plautus ἀγροικῷ: Quasi lupus, &c.* Iunius *Animaduers.* capite 10

Nonius *Collum: Cacilius harpazo. Mane hunc collum ludo pracipi iube.* emendat. *Cacilius ἁρπαζομένῃ. Mane hunc collum ludo pracidi iube.* Iun. Anim. 6. cap 10

Nonius *Collum. Idem Scenophobis. cadrotim res redit.* corrig. *Idem Synephebis. Ad restim res redit*, Iun. Ibid.

Nonius *Collum. Nauius. Coruorum scapula plus angulus colli habeat, &c.* emendat. *Nauius colace. Vtrum scapula plus, an collus colli habeat, nescio*, Iun. Ibid.

Nonius *Consternari, Feruit, Rostrum, Factio, Betere, Propitiabilis*, emendatus. Scheg. præm. 8

Nonius in *Cursura.* legendum *Pisinaria* pro *Sisennaria*, Iunius *Animaduersion.* 6. capite 10

Nonius *Delica. Obolio ista re. corrig. Obolostate*, Iunius Animaduersion. 6. capite 10

Nonius emendatus in *Directus*, Scheg præm. 13

Nonius male interpretatur *directus* pro crucifixus, Palm. 11. pag. 799

Nonius Marcellus. *Discerniculum, &c.* emendatus, Iunius Co 7

Nonius, *Efflictim. Laberius bello: instria domina nostra, &c.* leg. *Laberius Belonistria: Domina, &c.* Iunius Animaduersion. 6. capite 11

Nonius. *Fulgurire, pro fulgur, iacere* Manut. 2. quæstiones

Nonius Hetæra. *Cum natus aruit matri interfeminia fortiter*, Palmerius 10. pagina 780

Nonius, *Ignouit. Accius Æneadis aut Decio legendum*, pro *Accius Æneadis decimo*, Iunius Animaduersion. 6. capite 10

Nonius Macco: *Scalpis dentes derepente, in Schemam si peccaueris*, Palmerius 9. pagin. 752

Nonius Medioximum, *Delphica cantat columna literis suis, ἄγαν μηδὲν*, Iunius Animaduersion. sexto, capite 24

Nonius in *Oculitus: Corni, qui amant*, legendum *Cornicularia: Qui amant*, &c.

Iun. Animaduerſ. 6. capite 10
Nonius in *Opulentias* emendatus, *Plotio*, pro *potio*, Iun. *An.* 6. cap. 10
Nonius: *Palla & honesta mulieris vestimentum, hoc est, tunica pallium*, Manut. 3. quæstion. 2
Nonii error in *polliceres*, Pal. 10. pag. 786
Nonius, *Primiter: Pomponius Accius geminus, quin, &c. Corrius, Pomponius Maccis Geminis, &c.* Iun. 6. *Anim.* capit. 10
Nonius emendatus in *Pristis*, Iunius Animaduerſion. 2. capite 13
Nonius Propinare: *En vocas elue, qui mortalibus.* corrig. *Enni poeta salue, qui, &c.* Iunio *Animaduerſ.* 6. capite 11
Nonius *Pulcritas: Cacilius arpaio, me ne dii boni quid, &c.* leg. *Cacilius* ἀρπαζομένη *Dii boni quid, &c.* Iunio *Animad.* 6. capite 10
Nonii error putantis *Togum* neutro genere vſurpari apud Afran. Palmer. 14. pagina 857
Nonii error in *Ruminatur*, Palm. 10. pag. 784.
[N]onius *Spissum: Afranius cedo & l. Afrani Incendio. Itaque spissum videtur fieri, non pessum, &c.* Iunio Animad. 6. capite 10
Nonius, *Supparus, est linteum femorale, vsque ad talos pendens, dictum quod subtus appareat*, Manut. 3. quæstione 2
Nonius: *Toga vestimentum est, quo in foro amicimur*, Man. 3. quæst. 1
Nonius. *Toga non solum viri, sed etiam fœmina, vtebantur.* Man. 3. quæst. 1
Nonius nugatus in loco, quod *Varronis* Quinqu. tr. *Palm.* 13. pag 849
Nonii Marcelli errata quædam, Brod. 9. cap. 20
Nonii Marcelli elogium, *Iunius Animaduerſion.* 6. capite 4
Nonnus, &c. nomine Dionyſionis quia [illegible], &c. Camer. [illegible], 4. capite 6
Nonn. θομβριὰς αὐτῆ, Stephan. 3. c. 31
Nouius Dotata, *Ceterum alium praberem penum*, Palm. 10. pagin. 770
Nouius Exodio. *Pati dum potiunt, antequam puga pilant*, Palm. 10. pag. 764
Nouius apud Non. in Impertire, *Si gnotis impertit, eluit facilius.* Palm. 10. pagina 764
Nouius Gallinar. *Macto te bilis vigris verbenis*, Palm. 10. pag. 784

O

OLympius Nemeſianus, quando vixerit, Mod. Epiſt. 17
Oppian. 1. *Haleut.* ἐν οἷς ἀμφοτέροις [illegible], Iun. *Animad.* 2. cap. 13
Oppian. quarto, ἁλιευτ. ἀλλὰ [illegible]

ἀνεμώλιος ἄφρων, Camer Dec. ὑποτ.4.c.7
Onirocriticon incerti auctoris producitur, Iun. An.1 c.18
Orosii error in imitandis verbis Salust. e Iugurt. Palm.2. p.645
Orphei versus plures, vbi *Dii* pro *rebus ipsis* ponuntur, Cam. E ty. Dec 5.c.8
Orpheus: *postquam illum cernes succo, quem Dædala tectu ponit apis saturum, &c.* Iun. An. 2. c.12
Orus Apollo: ἴσις δὲ παρ' αὐτοῖς ἐστὶν ἀστὴρ αἰγυπτιστὶ καλούμενος σῶθις, ἑλληνιστὶ δὲ ἀστροκύων, Iun An.1.c.5
Orus Apollo: οἱ ἕλληνες ἐν τοῖς γάμοις ἐκκορὶ κορὶ κορώνην, λέγουσιν ἀγνοοῦντες, Iun.1.An.c.1
Osthanes magiæ commentator princeps, Iu.1.An.c.7
Ouid. 1. Metam. *partim feruentibus ærim mollit aquis*, Cast. Var.c.5
Ouid.1.metam. *Et velate caput, cinctasq; resoluite vestes*, Steph. præm.10
Ouid.4. met. *Si tamen in medio quondam concreta profundo Spuma fui*, Cam.ὑποτ 1.c.4
Ouid lib. 5. metam. *Pisce Venus latuit*, Cam.ὑποτ Dec.1.c.4
Ouid.6.metam. *Vberaq; ebibérat auidi baccantia nati*, Palm.11. pag 808
Ouid 7.meta *Cum pater in capulo gladii cognouit eburno Signa sui generis*, Cast Var.4
Ouid. 8. meta. *mensam succincta tremensq; ponit anus*, Cam. 9. Dec.6
Ouidius falso meta. 8. fingit *aprum arborum stipitibus excussisse dentes*, Brod 8 c.5
Ouid.8. meta. *Ciris & a tonso est hoc nomen adepta capillo*, Iun. Co.1
Ouid 13 meta. —— *veloxq; timore, &c.* & 11. meta. *celeremq; metu celer vrget amore*, Steph. 6.c.3
Ouid.metam. *Vnum est in media lumen mihi fronte, sed instar ingentis clypei*, Man.3 q 6
Ouid. lib. meta. *aruaq; iussit fallere depositum*, Mod. Ep.44
Ouid.1. Amor. *Et dicam, nostros aduehit illa Deos*, Palm 11.pag. 794
Ouid. Eleg. *At sacri vates & Diuum cura vocamur*, Man.2. q. 10
Ouid. Eleg. *Atq; v nanti Graium arma dares*, Mod. Epistol. 17
Ouid. Eleg. *Ibis, vt accumbas, clam mihi tange pedem*, Man.1. q.4
Ouid eleg. in psittaci obitum: *pellebatq; sitim simplicis humor aquæ*, Brod.9.c.3
Ouid. Heroid. Leandri epistol. *Pleias & Arctophylax olensiq; pecus* Brod 9.c 3
Ouid epist. Penelop. *Illi victa fuit Troia fata canunt*, Cast. Var. c.25
Ouid ep. Penel. *Omnia namq; tuo sensor te quærere misso*, Cast. Var.c 26
Ouid ep. ead. *Et murus quod fuit ante solum*, Cast. ibid.
Ouid de Ariadne: *Nec facta est lacrymis turpior illa suis*, Steph. 5.c 7
Ouid. 1. Fast. *Et rapidum Ætnæo fulgur ab igne iaci*, Man 2.q.5
Ouidii lib.1.&2. Fastor variantes aliquot lectiones, Mod. Ep. 63

Ouid.Fast 2. *Mittenda est domino. (nunc nunc properate puellæ,* &c. Steph 5.c.14

Ouid.3. Fast. *Idq; ancile vocat. quod ab omni parte recisum est,* Cam.9 Dec.8

Ouid 3. Fast *Quare toga libera detur Luce gerit pueris, candide Bacche, tuu,* Man 3.q.1

Ouid.4. Fast. *Et medium iuuenum non indignantibus ipsis Ibat & interior si comes vnus erat,* Cast.Var.1

Ouid.5. Fast *superis imisq; Deorum Arbiter* Cast Var.c.36

Ouid.lib.6.Fast. *Quærebam nonas Sanco Fidione referrem, An tibi Semipater,* Man 1.q 1

Ouid. lib 6. Fast. *aurata per atria picta Veste triumphales succubuisse senes.* Man.3.q.1

Ouid.2 de Pont.9. *Emollit mores, nec sinit esse feros,* Steph.3.c.11

Ouid.2. de Pont.9. *Hæc tecum communis Deis,* &c. Steph.3. c.13

Ouid 4. de Pont.2. *laudataq; virtus Crescit,* Steph.3.c 10

Ouid 3. Trist 4. *viue tibi,* &c. Steph 1 c.11

Ouid 3 Trist.5. *Quo quisq; est maior.* &c, Steph 3 c.12

Ouid.lib.4. Trist.10. *Curia restabat clauus mensura coacta est,* Man.3 q.2

Ouid.4 Trist. eleg.10. *Induiturq; humeris cum lato purpura cliuo.* Muan 3.q.2

Ouidiani quidam loci de *timoris effectu,* Steph.6. ca 3 de *dolore, qui lacrymis egeritur,* c 4

Ouid. *Orta dies fuerit, tu desine credere ventis,* Palm. 3. pagina 661. item.8 744

Ouid *Dii euoluunt,* Pal.11.pa 794

Ouid. *Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit,* &c. Palm.12 pag.800

Ouid. *Ingenio est mulis subdere famulis,* Steph.3 c 10

Ouid. *Vt vitio factum sit pater ille meo,* Palm.1 pag.665

Ouid. *Atq; ego precanti valeam mandi concessum esse.* Steph.3 c 15

Ouid. *Tortu rant mollis ante dolore ge.* Steph.6.c. 4

Ouid. *Nimium est,* Palm.2.pagin. 650

Ouidii sententia de *Cal machio* accurate excussa, Steph 3.c.14

P.

Pacatus Paneg. *Nonne cognomen cuiusdam retro principis non prandia sepe, sed fercula festercium millies æstimata,* Iun.An.4 c 4

Pacati Panegyr ad Theodosium plus semel correctus, Medius Ep 79

Pacuu. Niome: *Vsum honere credo adhuc sceptrum patienter posti,* Palm.11 pag 813

Pacuu.Perib. *Consternatæ animi expectorata voluere,* &c.Palm. 10.pag 786

Pacuu.Perib. *Consternare anima, expectora hac, et voluere Consilium subito mens, quod denata est modo, quo,* &c. adiecas, Scheg præm.8

Pacuu.Teucro: *Te repudio, nec recipio, matura dictum facesso,* Palm 10.pag 778

Pacuu.Duloreste: *Vbi illic est? ma miseram, quia nam clamore eliminat,* Palm. 10.pag. 766

Pacuu. Hido: *Si restito vrget itiner, iam si incenor prohibet bitere,* Scheg præm.8

Pacuu. *Et si meus picta de plaga pallam,*

pallam, Palm.10.pag.782
Pacuu. *Gnate, ordinem omnem, vt*i erit, *enoda patri*, Palm.11. pag.806
Pacuu. *Ne nobis censeam, si ad me referretis*, Palm.12.pag.838
Parthenii interpres lapsus dum vertit. ἐκ ἵνα ... Iun. An. 2.c.1
Pausanias in Atticis tentatus, vbi agit de *lapidibus, quibus rei accusatores insistunt*, nominibus ὕβρεως, atque ἀναιδείας, Iunius 1.An.c.3
Pausan. in Attic. vbi *Nemesin facit Helenæ matrem, Ledam nutricem*, Iunius 1. Anim cap. 15
Pausanias in Messeniacis explicatus de *Bupalo*, Iunius An. 1. c.16
Paulus ICtus ad SC. Trebell. *Ergo non alias cogetur restituere, quam ei caueatur*, Palm.8 pag. 747
Pedo apud Senecam: *Qui sanus undique pistrex*, Iun. Anim.2. c.13
Peribœa Pacuuii, Scheg. præm.8
Pers. Sat.1. ——*an Romule ceues?* Palm.1. pag.263
Pers. Sat.4. *vt nemo in sese tentat, &c.* Steph.1.c.13
Panegyrici scriptores tentati cõiecturis, Mod Ep 25
Panegyricus dictus Maximiano Aug. emendatur, Iun. Anim.4. c.11
Pers. Sat. 4. *Respue quod non es, &c. Tecum habita*, Steph.1.c. 12
Pers. Sat. 5. *Quid solidum crepet, &c.* & *maligne respondet, &c.* Steph.3.c 23
Pers. *Hesterni capite obstipo fabi ro Quirites*, Scheg. præm 10
Persius: *Incoctum generoso pectus honesto*, Iun. An 5.c.5
Persius: *Vt ramale vetus prægrande subere coctum*, Iun. An.5.c.5
Petron. Arb. *commouebat vulgiter labra, & me tanquam fastiuis osculis subinde verberabat*, Palm.5 pag 692
Petron. *Solent, inquit, hæc, & præcipue in hac ciu tate, vt qua, &c.* ibi. *Quod solum ergo saluo pudore poterat, languorem &c.* ibi. *Erras, inquit, Eucolpi, si putas posse, vt &c.* Pal.12. pag.836
Petron. *& pertractato vasculo, tu de hac, inquit, belli eras in promulside liuidinis nostræ militabis*, Palm.6. pag 702
Petron. *Ceterum in promulside asellus erat Corinthius cum bisacco positus, &c.* ibi. *hæc est in eius cœna*, Palm.7. pag.718
Petron. *post asellum diaria non sumo*, Palm.6. pag.702
Petron. *Velut adulator picto iacet ebrius ostro*, Iun An.3 c.6
Petron. *vtinam quidem sufficeret largior schema, quæ præberet mendacio fidem, non in herculis peram istam aufferrem*, Pal. 9. pag.751
Petron. *Fœnoris ingluuies, vsque exederat aras*, Palm.7. pag.723
Petron. *Quos margaritum carat i. bacca Indica, &c.* Iu. An.6 c 15
Petron. Arb. *fames auri*, Palm.2. pag 639
Petron. *Quos paulo post arsa cistii rupta laxauerat*, Iun. An.6.c.15
Petron. *pietatis cultrix gracilis pes e to a tistria*. emend. *cultrix*, *gracilipes*, *gloriosstria*, Iun. An.6.c 15

Petron. *Et quandoq; mihi fortuna arriserit ora*, Palm. 12. pagina 828
Petron. *Sed quid prohibet & sororem adoptare eodē gradu? venia tu tantum dignare, &c.* Palm. 10. pag 781
Petron. arb. *Si hercle interuertissent pecuniam vestram*, Palm. 5. pag 693
Petron. *Vide sis tamen, inquit, non ero tui similis*, Palm. 3 pag 661
Petron. *Nunquam nisi in equestribus sedeo*, Palm. 4. pagina 681
Petron. *Nunquid labra possumus tumore teterrimo, &c.* Palm. 11. pag 810
Petron. *Lauior are vel rotundo*, Iun Co. 11
Petron. *cum ecce in ipso aditu occurrit mihi aque lassus ac moriens Ascyltos*, Palm. 11. pagina 817
Petron. Halosi Troiæ: *Firmabat, hei mendacio in damnum potēs*, Palm. 3. pag. 662
Petron. *Myrinum poculum ebibi ad libidinis concitamentum*, Iu. An. 5. c. 19
Petron. *Et dum in hoc dictorum astu totus incedo*, Palm. 11. pag. 819
Petron. *Timuiq; ne in contubernium recepissem Ascylti parem*, vel *par*, Palm. 15. pag 877
Petron. *Quid ais amoris alieni concessisti?* Palm. 4. pag 678
Petron. *Exsecratus itaque anicula insidias operui caput, &c.* &, *operuerat Ascyltos pallio caput*, Scheg. præm. 10
Petron. Arb. *Quærebantur opes, non vulgo nota placebant Gaudia.* Idem: ——*in vda Quasi tus tellure nitor certauerat ostro*, Palm. 2 pag. 630
Petron. ——*hei mihi, fata Hos inter fluctus quis raptis seuocat armis? Cui non est mors vna satis? ne pingite pontum*, Palm. 3. pag 661
Petronius in carminibus varie emendatus, pal. Spicil. 11. pag. 813. vsque 821
Petron. *Sic diuidere fratrem voluisti?* Palm. 10. pag 776
Petron. *conuocat omnes quasillarias, &c.* Palm. 10. pag. 774
Petronii locus de luxu crinium, Iun. Co. 4
Pherecratis versus, Steph. 6. cap. 17
Philisci versus, Steph. 6. c. 17
Philomusi ineptissima commentatio in Fulgentii Placiade, Iun. An. 4. c 13 fine.
Philo περὶ τῶν ἀναφερομ. illustr. Steph. 6. c. 19
Philo bis terue correctus, Steph. 6 c. 18. 19
Philostrati locus expositus contra Gyraldi sententiam, *Morsini* poetæ nomen sumentis, vbi est μόρσιμ@, Iun. Anim. 6. c. 19
Phœbadii laus, Palm. 1. pagin. 616
Pighius reprehensus in loco Valer. Max. l. 8. c. 15 legens: *infra cubātem*, pro, *supra se*, &c. Scheg. præm. 4
Pindarus Olym. 3. Ευδ' ἀέρτιον ἔβαλε καὶ χαρματι ἀνθρώποις, &c. Cam. Dec. Ety. c. 7
Pindarus Olymp. 13. ὕβριν φθόρου ματέρα, Steph. 5. c. 14
Pindari locus de spe γηροτρόφῳ, Steph. 4. c. 25
Pindari Scoliastes in Pithiis: παραρτζωνόντες δ' ἰσιολ φασιν ἐπικραι

φαὶ κόρας κορώνας, αἰχμυλῶ ἔξω πλίζων, Iun.1. An 1
Pindari Scoliastes explicatus *de talis repositis in mensa sacra, quibus protectis futura augurarentur*, Iun. An. 2 c. 4
Phanoclis versus emend. & expli. Steph. 5. c. 4
Platonis in Hom. calumniæ amotæ, Brod. 8. c. 19
Platonis & Senecæ dissensus de ira, Steph 3. c. 22
Plat. Alcib. poster. illustr. Steph. 3. c. 1. & 2
Plato Alcib. poster. & Hipp. mai. Phæd. illustratus, Steph. 2. cap. 20
Platonis Cratylo disputatio, de *nominum omine* excussa, Brod. 7. c 5
Plato in Charm & Tim. illustratus, Steph. 1 c. 11
Plato Cratylo explic. Steph. 2. c. 12
Plato Theæt. & Menex. emendatus, Steph. 1. c. 23
Plat. Epinom. illustr. & castig. Steph. 5 c 5
Plat. epist 2. epist. 7. recte interp. Steph. 1. c. 7
Plat. epist ad Herm Erast. & Corisc. & epist 2. illustr. Steph. 3. c. 7
Plato epist vlt explicatus, Steph. 3 c 6
Plato Euthyd. explic & emend. Steph. 3 c. 25
Plato l 5. de leg. illustr. Steph. 3 c. 12
Plat. de leg. 8 illustr. Steph 1. c 3
Plato l. 11 de leg. illustr. Steph. 3. c. 5
Plat. l. 11. de leg. & alibi explic. in phrasi, μὴ κινεῖν τὰ ἀκίνητα. Steph. 1. c. 22
Plato Menex. expositus, Steph. 3. c 26
Plato Phædro explic. Steph. 2. c. 21
Plato Philebo emend. & illustr. Steph 2. c. 9. & 10. & 11
Plat. Phileb. male intellectus, Steph. 3. c. 29
Platonis locus in Phædone, Iun. Co. 5
Plato l. 1. de rep. illustr. Steph. 4 c. 25
Plato l. 2. de rep. illustr. Steph 3. c. 9
Plato l. 2. de rep. illustr. Steph. 1. c. 5
Plato l. 3. de rep. emend. Steph. 3. c 11
Plat l. 5. de rep. recte interpolat. Steph. 1. c. 7
Plato l. 5. de rep. & l. 7. illustratus, Steph. 1 c. 6
Plato 7. de rep. explic. Steph. 2. c. 19
Plato l 9. de rep. interpretatus & emend. Steph. 1 c. 4
Plat l 9 de rep. locus & l 4 Steph. 1. c. 2
Plato in Theætero cur dicat *malum esse semper*, Cam. 1. Dec. 3.
Plato Theæteto, *Versus esse, si quis dicat cernere se instructum oculis, quam ipsis oculis*, Cam. 7. Dec 7.
Plato Theæt. illustr Steph 3. c. 13
Plato Theæt. illustr. Steph. 3. c. 23 & emend. c 24
Plato Timæo: ὡς τὰ παίδων μαθήματα θαυμαστὸν ἔχει τι μνημεῖον, Cam 4. Dec. 4
Plato emend. Steph. 2. c. 14
Platonis loci, qui testantur de ipsius pietate, Steph. 3. c. 34
Platonis loci, quibus probant, eius arcanam diuinitatis co-

gnitionem. Steph 3.c.6
Plato explic. in voce θεῖος & ἄθεος, Steph. 3 c.4
Plato dicit animam esurire & sitire, non corpus cum eo Lucæ & Xenoph. loci collati, Steph. 1.c.1
Plato emendatus, Steph.3.c.4
Plin.lib.2.c 4. *Cœlum haud dubie cælati argumento diximus* Man.3 q 9
Plin 2.c.37 *Castorum aduentu fugatur dira illa & minax Helena, &c.* Cam ὑπομ. Dec.2.c.1
Plin.lib.2.c.54. *Quanam fulgura enunciare, non putant fas*, Man. 2.q.5
Plin.lib.2.c.94 *Quadam terra ad ingressum tremunt, sicut in Gabiensi agro, & in Reatino*, Man. 1.q.1
Plin.lib 2.c.96. *In exitu paludis Reatina saxum crescit*, Man.1. q.1
Plin.lib 2.cap 96. *In Reatino fons Neminia appellatus alio atque alio loco exoritur*, Man. ibidem.
Plinii error, arbitrantis lib. 2. *Etesiarum flatum in Hispania & Asia, ab oriente, in Ponto ab Aquilone, reliquis partibus a meridie*, Man.2.q 6
Plin.lib.3. *Baleares funda bellicosa*, Iun. An.1.c.2
Plinius libro 3.cap.5. *Terra omnium terrarum alumna eadem & parens*, Cast. Var. capite 53.
Plinius lib 3.c.12. *In agro Reatino Cutiliæ lacum, in quo fluctuat insula, Italiæ umbilicum esse*, Man.1.q 1
Plin. lib. 4. cap. 23. *Murenis senio fessisenectutem, contra an-*
guillis crassitiem, eoque verberari solitos tradit Varro prætextatos, Man.3.q.1
Plin. libro 6. capite 30. *Quibusdam ante Ptolomæum Lathyrum, regem Ægypti*, Man 1.q. 10
Plin.lib.7 c 21. *Idem fuisse qui pernoscet 135. M pass. hinc & nomen M. Varro tradidit, &c.* Brod.8.c.1
Plin lib.7. *Phœnices inuenere cum balista fundam*, Iunius An.1. c.2
Plinius 8.c 16. *In Europa inter Achelouum tantum & Nestum vel Nessum amnes leones esse*, Brod.8.c.13
Plin.lib.8.c.48. *Tanaquil prima texuit rectam tunicam, quæ simul cum toga pura tyrones induuntur, nouæque nuptæ*, Man. 3.q.1
Plin.9.c.35. *Hos digitis suspendere, & binos aut ternos auribus*, Iun. An.6 c.15
Plin.lib.9.c.35. *Si fulgurat, comprimi conchas*, Man 2.q 5
Plinius lib 9. c.36. *purpura in trabeis tantum mixta auro*, Man.3. q.1
Plinius lib.9 c.36 *purpura distinguit equitem a curia*, Man.3. q.2
Plinius lib.9.c.39. *Tunica laticlaui primum Romæ vsum Rex Tullium*, Man.3.q 2
Plin.lib.9.c 49. *purpuræ vsum Romæ semper fuit, sed Romulo in trabea: nam toga prætexta & latiore clauo Hostilium e regibus primum vsum constat*, Man.3. q.[illegible]
Plin. 11.c.37. *Dedit natura in anfractibus conuolutis arietum*

genit

genti cornua, cum castus daret, Man.3.q.7
Plin. 11. c.45. *Hominis genibus in est & quadam religio, obseruatione gentium hæc supplices attingunt*, Iun. An 2.c.11
Plin.13. cap. 13. *pugillorium usum fuisse, etiam ante Troiana tempora inuenimus apud Homerū*, Man.2.q.1
Plin.lib.13.cap.15. *Exstat hodie M. Ciceronis emta H S decem, &c.* Iun.An.5.c.10
Plin 14.c.22. *Est & Occidentis populis sua ebrietas fruge madida, &c.* Iun. An.2 c.12
Plin li.15 c.18. *sacra fulguribus ibi condita*, Man.2 q.5
Plin.lib. 16. c.36. *ferruminat textus, glut no tenaci, &c.* Pal. 4. pag. 685
plin.lib.16 c.40 *Frigidissima quæ cum aquatica, lentissima autē, & ideo scutis faciendis aptissima*, Man.3.q.6
plin.18.c.28. *A solstitio ad fidiculæ occasum vi. Cal. Iunii.* emend. *Iulii*, aut *Iul as*, Iunius Anim. 6.c.22
Plin.18.cap.29. *Vergiliæ primatum tenent ad fructus*, Iun. An. 6. c. 22. fine.
Plin. 18. c 28. *huius exortum dieb. 59. ferme Aquilones antecedūt, quos prodromos appellant*, Man. 2.q.6
Plin.lib. 18. Saxo & arborib. dentes acuere apros non recte narrat Brod.8 c.15
Plin.lib 18. c.vlt. *Cum sereno cœlo fulget, pluuiæ erunt, & tonitrua*, Man.2.q 5
Plin.lib.17 *Honos apio in Achaia, coronare victores sacri certaminis Nem.* Iun.An.4.c 21
Plin l.b 21.c.15. explicatus de *colocasia*, Iun.An 1 c.10
Plin. lib 21. c.vlt. *Drachma Attica denarii argentei habet pondus*, Man.2 q.7
Plin. lib.22. c.6. *primumpilum capessens sub Catulo*, Man. 2. q 3
Plin lib.23 c.1. *Crapula a dolore & vertigine capitis*, Cam.Ety. Dec.5.c.8
Plin 29.c.1. *Quandocunq; ista gens literas dabit, omnia corrumpet, etiam magis, cum medicos mittet* Man.2.q.9
Plin.lib.29 c.1. *Solam hanc artium Græcarum nondum exercet Romana grauitas*, Man. 2, quæst. 9.
Plinius lib.29. c.vlt. *Millepeda ab aliis centipeda aut multipeda dicta animal est e vermibus terræ pilosum, &c.* Iun.Anim.5. c.15
Plin.lib.31.cap 1. *Reatinis tantum paludibus vngulas iumentorum durari*, Man.1.q.1
plin.lib.33 cap.1 *Anulo distinxere alterum ordinem a plebe, sicut tunica ab anulis Senatum tantum*, Man 3 q 2
Plin.33.c.3. *Harpocratem statuasq; Ægyptiorum numinum in digitis viri quoq; portare incipiunt*, Man.3.q.5
Plinius libro 33. cap 9. *Cyprio æri, si addatur plumbum, color purpuræ fit in statuarum prætextis* Man 3 q.1
Plinius libro 33.c 11. *Claudii principatu seruus eius Drusillanus quinquagenariam lancem habuit*, Iun.An.5.c.10
Plinius 33. cap.12. *usque adeo attritus cælatura, ut ne figura dis*

cerni possit, Man.3.q 9

Plinius lib.34.c.4 *In M. Scauri ædilitate tria millia signorum in scena fuere*, Man.3.q.5

Plin.34.c.5 *In domibus etiam priuatis statua, atq; in atriis*, Man. 3.q.5

Plin. lib.35.c.10. *Vsurpare fulgura, pro fulminibus*, Man. 2. q.5

Plinius lib.35.c.31. *Scutis, qualib. ad Troiam pugnatum est, continebantur imagines*, Man.3. q.6

Plin.35 cap.12 *Non myrrhinis cristallinisue, sed fictilibus prolibatur sympuuiis*, Iun. Anim.2. c.10

Plin.lib.35.c.12. *Fastigia templorum etiam in vrbe crebra & municipiis mira cælatura & arte*, Man.3.q.9

Plin.35.c.17. *Quos pedes venalium trans mare aduectorum denotare instituerunt maiores*, Iun. An.5.c.14

Plin.lib.35. *Talem in catasta videre Chrysogonum Syllæ*, Iun. An.3.c.14

Plin.35 c.penult. *Tantumq; non cum laureatis fascibus remitti illo, vnde cretatis pedibus aduenissent*, Iun.An.5.c 14

Plin.lib 36.c.5. *Ab oriente cælauit Scopas, a Septentrione Bryaxis*, Man 3.q.9

Plin.lib 36. *Et eam, quæ radicem antecesserat, laua tibia conuenire, quæ cacumen dextra*, Man. 2.q 4

Plin.37.c.1. *Vetuit in gemma se ab alio scalpi, quam a Pyrgotele*, Man.3.q.9

Plin.lib.37.c.12. *Vt equis regum in Oriente frontalia, atque pro phaleris pensilia facerent*, Man. 3.q 10

Plinius: *Candidis vestibus saxum vtilius a sulphure, inimicum coloribus* Man.3 q.1

Plin. lib... *Sabini a religione & cultu Deorum Sinini appellati*, Man.1. q.1

Plinius explicatus defensusque contra Pincianum lib.2. c 7. volentem illi auferre *Deam Orbonam*, Iun.An.3.c.1

Plin. *Ranas palustres minimas carnis fariunt, quas Gyrinos vocant, &c.* Brod.8.c.3

Plin. *iliaus, &c. echinorum clauicula, &c. quos Græci ζωοφύτους καὶ ὠτίχους*, Brod 8.c.2

Plinius lib. cap. *Apud Homerum pictas vestes inueni, vnde triumphales natæ*, Man 3.q 1

Plin. *Agno Theoo* Brod.8.c.16

Plin.lib.vlt. *Italia rectrix parensq; mundi altera*, leg. *altera*, Cast. Var.c.53

Plinii aliquot loca ex epistolarum lib.6.7 & 9. curatius expensa, Mod.Ep.92

Plin.lib.9.ep.3. *At mihi, nisi præmium æternitatis ante oculos, pingue otium placeat*, Mod Ep. 12

Plin. 9. ep. 6. *Repente agitatores illos, illos equos, quos procul, &c.* Mod.Ep 12

Plin.9.ep.19. *quem tu reprehendis, adeoque miraris, vt non, &c.* Mod.Ep 12

Plinius 9.ep.26. *vt illud, gubernacula gemunt, &c.* Mod.Ep.ft. 12

Plin 9 ep.37. *Si non vni, sed pluribus locarem*, Mod.Ep.12

Plin 9.Ep 40 *Addas his licet ver & autumnum, &c.* Mod.Ep.12

Plin.

Plin. lib. 11. *Est in aure ima memoriæ locus, quem tangentes antestamur*, Iun. An. 4. c. 12
Plin. ep. 28. lib. 9. *quas ego (num parcius possum) centesimas, &c.* Mod. Ep. 21
Plinii epistolæ variantibus scripturis tentatæ, Mod. Ep. 51
Plinii in epistolis discrepantes ab editionibus scripturæ aliquam multæ Mod Ep. 121
Plautus in Amphitr. varie emendatus, Palm. Spicileg. 9. p. 749. vsque 758
Plaut. Amph. prol. *propterea pacem aduenio, & pacem ad, &c.* Scheg. præm. 12
Plaut. Amphitr. *Sirempse in lege iussit esse Iupiter quasi, &c. Virtute dixit vos victores vivabite re, &c.* Palm. 7. pag. 714
Plautus Amphitr. *Velatis manib. orant, ignoscamus peccatum suum*, Iun. An 2. c. 11
Plaut. Amphitr. *mihi optume sic est spectiam virum*, Palm. 15. pag. 874
Plaut. Amphitr. *An etiam id tu scis? M. quippe qui ex te audiui*, Palm. 12 pag 817
Plaut. Amphitr. *I tu secundum. So. sequor, subsequor te*, Pal. 4. pag. 685
Plaut. Amphitr. *ad aquam præbendam aduenis domum, &c.* Palm. 4 pag 679
Plaut. Amphitr. *Nam id ego experior domo*, Palm. 7. pag. 727
Plaut. Amphitr sc. Bene vale: *Prius abis, quam lectus, vbi cubuisti, concaluit locus*, Palm. 5. pag. 689
Plaut. Amphitr. sc. 1 *Noctesque diesq; assiduo satis superque est, Quoi facto aut dicto, &c.* Pal. 12. pag. 831
Plaut. Amph. *accurro, vt sciscam, quid velit*, Palm. 12. pag. 826
Plaut. Amph. sc. Spes: *Manibus puris, capite operto*, Scheg. præ. 10
Plaut. Asinaria tota varie & multimodis emendatus, Palm. 5. pag. 689. vsque ad fin. 5. Spicil.
Plaut. Asin a. 1. s. 1. *Quanquam illum mater arte contenteq; habet*, Palm. 2. pag. 638
Plaut. Asin. a. 1. s. 1. *Istud dictum tibi non amplius irascor*, Palm. 2. pag 642
Plaut. Asin. ——*etiam nunc dico, Periphanes Rhodo, mercator Diues, &c.* Palm. 6. pag. 704
plaut. Asin. *vt memoriter me saueceam vocabat atriensem*, pal. 12. pag. 529
plaut. Asin. *vsipiem pietatem, &c.* palm. 15. pag. 882
plaut. Asin. *vae illi, qui tam indiligenter obseranit ianuam*, pal. 5. pag. 688
plaut. Asinar. *Remigio veloque, quantum poteris, festina & fuge*, Mod. Ep. 41
plaut. Asin. *Malo hercle iam magno tuo nunc isti ne recte dicis*, palm. 2. pag. 650
plauti Asinar. *pueri mensam apponite*, Cam. 9. Dec. 6
plaut. Asin. *Hinc me ad amantem ex ædibus delegit huius mater*, pal. 9. pag 754
plaut. Asin. *lectus inter est, &c.* palm. 14. pag. 863.
plaut. Asin. sc. Cur me retentas: *Ast a igitur vt coniunctus es puer puer olim scin' quid dicam?* pal. 4 pag. 681
plaut. Asin. sc. Cur me ret. *mater*

mihi supremũ tua dixit, Scheg. præm 9

Plaut. Aulul. a 1 f. 1. fino: *vt vnam faciam, aut literam, Longam*, Palm. 3 pag. 671

Plaut Aul fc vbi tu es: *Vasula intus pura propera, atque elue.* vel: pura propere, Palm. 3 pag 668

Plaut. Aul. *Is qui quondam loni custos perniciem adactus*, Pal 13. pag 8 4

Plaut. Aul. *Ibi ad postremum cedit miles, as erit*, Palm. 5 pag 691

Plaut Aul. *postquam immulsit fustibus flurum in caput*, Palm 3. pag 670

Plaut Aul. fc. Narraui: *Neque lex, neque tu or exercra est, qui possit m durn*, Palm. 3 pag. 668

Plaut Aul. fc Narraui: *Aut manulearii, aut malobathari*, Pal. 15. pag. 881

Plaut. Aul. *C. St. estis facturi nuptes* Palm. 3 pag 671

Plaut. Aul. fc. optati: *At at, perii hercule miser, ab pater Baccanal adest*, Palm. 15. pag. 883

Plaut Asin. *Tot reddat spurcas, quot puras habuerit*, Palm. 7. pag. 719

Plaut. Aulul. fin. *Iamne autem, vt soles, me deludis?* Palm. 3. pagina 665

Plaut. Bacch. fc. petulans: *malevolente genio natus* Palm 13. pag. 849

Plaut. Bacch. *Salue Philoxene. Ph. vnde agis? N. vnde homo miser*, Palm 14. pag 868

Plaut. Bacchid de *symbolo & syngrapho*, Cam. Dec vxor 3. c. 10

Plaut. Bacch *vix videtur fieri posse. M ergo, ut facile effecerit*, Palm. 15. pag. 865

Plaut. Bacch. *Viden' simulis obsecro vt intueantur?* Palm. 1. pagina 623

Plaut. Bacch. *Altera iam bis decem a certe est. B A. vetulæ sunt, Thynna, mena*, Palm. 6 pagina 703

Plaut. Bacchid. *Sufflatus ille huc ve iet*, Cam 11, Dec. 4

Plaut. Bacch. *Malam rem vis pro maledictis dari postea?* Palm 12. pag 836

Plaut. Capt prolog. *Quando histrionem cogis mendicæ rauier.* aut: *cogis mendice rauere*, Pal. 5 pag. 698

Plaut. Capt *Domi, duelli, & duellatores optimi*, Palm. 6 pag 702

Plaut. Capt a. 1. f. 1. *Od: osficisque & malum incommodestici.* vel: *incommodestice*, Palm. 1. pag 620

Plaut. Capt. fc. Iuppiter: *Autumnis decribrauit totum cum carnem carnarium*, Palm. 15 pag. 879

Plaut. Captiu. fc. Quando, &c. *Iuppiter et Dii perdant. E. & te hercle mihi a summi gratias agere*, Palm. 9. pag 755

Plaut. Captiu. fc. *Quid est: vix ex gratulando miser iam eminetam*, Palm. 11. pag. 802

Plaut. Capt. fc. Quanto: *Quid voluerit, Tuan' caussa me adeas*, Palm. 15. pag 880

Plaut. Captiu. fc. Quanto in, &c. *Tantus ventri commeatus meo adest in portu cibus*, Pal. 5 pag. 689

Plaut Capt. fc. Quo illum: *Tum igitur ego deruncinatus, deartuatus sum miser*, Palm 4 pag. 673

Plaut Capt. fc Quæ res: *Faciam sedulo, vt potissimum, quod item*, Palm. 15. pag. 885

Plaut. Capt. sc. quanto in, &c. *Ex ipso abdomine meis pugnis exculcabo furfures*, Pal 3. pag. 660
Plaut. Capt. *Qui locant caeundos agnos, & duplam agninam danunt*, Palm. 15. pag. 879
Plaut. Captiu. *Va misero illi, enim esbo factus est impensior*, Palm. 2. pag 633
Plaut. Capt. sc. aduorte animum: *Age sis, roga emtum, &c.* aliquot versibus emendatus Pal 3 pag 657. 658
Plaut. Captiu. *R. missum, quem duxti, reparare exercitum? Pa. Qui i, &c.* Palm. 3. pag. 667
Plaut. Capt. *Facito ergo, ut Acheruntis clueas gloria*, idem. 5. pag. 692
Plaut. Capt. ——*scivi extemplo de compactorem geri*, ib. *omnes compacto rem agunt*, palm 13. pag. 841
Plaut. Capt. *Itaq; venter gutturq; resident esuriales ferias*, Pal. 10. pag 778
Plaut. Capt. *Maior potitus hostiũ* idem. 3. pag. 694.
Plaut. Capt. *phanum est*, idem. 11. pag. 810
Plaut. Casin. sc. 1. *post autem nisi tu ruri acus erumm aderis*, idem. 5. pag. 688
Plaut. Cas. sc. Age tibi: ——*perii hercle ego miser, dirupi, Cantando Hymenaeum.* Cl. *licet.* St. *illo morbo, quo cupio*, Palm. 9. pagin. 760
Plaut. Casin sc. Acceptae: *Specta, sis hinc omnia, intus quid agãt: pone me, amabo. Ei, illi audacius, &c.* idem. 3 pag. 661
Plaut. Casin. sc Scutum, &c. *Quid M ergo hanc quaeso tractas tam? &c. non igitur, &c.* Pal. 4. p 678
Plaut Casi. sc. Nunc amici: *Quid, me amare refert, nisi sim doctus, dicax nimium.* Pal 3. pag. 659. vel, *doctus dicax nimium*, ib. 671
Plaut. Casin. sc. fine modo: *Abi, atq; obsonia propera*, Palm. 3. pa. 668
Plaut. Casin. *Casinam intus habere gladium quo meatq; ei inuitet*, palm. 6. pag. 703
Plaut. Casin. sc. age tibicen: *Esurio hercle, atq; adeo auspicio*, Palm. 3. pag. 665
Plaut Casin. *Mea vita, mea mellilla, &c. mea columba, mi lepos, &c.* Palm 3. pag. 667
Plaut Casin. sc. neq; quo fugiam: *Colloco, fulcio, mollio ut quam senex. adde decumbem*, Palm. 1. pag 620
Plaut Casin. *etiamne astas?* Palm. 6 pag. 711
Plaut. Casin. *Quid fide. EV bona. M c. quid factis? &c.* Palm. 12. pag. 831
Plaut. Cas Sol. *M. qui quaeso potius quam scutponeas, quis batuarer tibi os, &c.* Brod. 8. c. 16
Plauti locus prolixus extrema paene Casina emendatus & restitutus, Palm. 1. pagin. 623. & seqq.
Plaut. Casin. *tenax equus*, Palm. 5. pag. 696
Plaut. Casin. *Quid vxor mea, non adii? P. non admittit prope, nemo audet accedere*, Palm. 3. pa. 699.
Plaut. Casin. *Hic ipsus Casinam deperit, habeo vsos. etiam.* Pal. 14. pagina 857
Plaut. Casin *potius quam illi seruo nequã des armigero, nihili, atq; impr. be*, Pal. 3 pag 663.

Plaut.Cistell.sc.1. *mihi exercitum imperare*, Palm. 0 pag.770

Plaut.Cistell. sc. nisi quid mi,&c. *Incaueatam oportuit*, Palm.3. pag.663

Plaut. Cistell. sc. Anum: *vbi ex Tusco modo, &c.* Palm.15. pag. 885

Plaut.Cistell. *Ex patribus conuentis* aut *conuentitiis*, Palm.10. pag. 767

Plaut. Cistel. *Sed interrem istam agendam e re hunc respondi quod rogabat*, Palm.15.pag.884

Plaut. Cistel. sc. audire vocem: *Perdidisti, nei hercle longe aiffaris*, vel, *ne hercle vngre hoc bites*, Palm 3 pag 660

Plaut. Cistel. *quo modo prior posterior sit, posterior sit prior*, Brod. 9.c.25

Plaut. Cistel. *Inuoluolum, qua in pampino filo tortam implicat*, Palm.15.pag.875

Plaut. Cistel. *medullicem & scelestam*, Palm.4 pag.864

Plaut.Capt. *Neq; exsilium est, neq; adeo spes, qua mihi hunc aspellas metum*, Palm 15.pag.874

Plaut Cistel sc.Nullam: *Non eccastor campus mematoro*, Palm.15. pag 882

plaut.Cistel. *Pergo, illam his colloquor dictis, illac anus Orcina forte matrem, ne des eras, vocat*, palm.3.pag.664

plaut. Cistel: *occipat aquilam*, palm.15.pag 877

plaut. Cistel. sc. Idem mihi: *Item vt alia pariunt, qua a malo quarunt sibi*, Scheg.præm 12.

plaut. Cistel. *Ne adbinaire equulam, &c* supplcta & emendata palm 3.pag.669

plaut. Cistel. sc. anum sectatus sum: *Quot admanivi fabricas*, palm.3.pag.665

plaut.Cistel. *ad duos hoc attinet, hic quiniscunt*, palm.15. pagina 875

plaut.Cistel. *Ecquem vidisti quiere hic cistellam*, palm.15.pagin. 875

plaut. Cistel. fine: *Qui deliquit, vapulabit, qui non deliquit, bibet*, palm.3.pag 659.

plaut. Cornicul. *Quid cessamus ludos facere? circus noster ecce adest*, palm.4.pag.678

plaut Curc.sc phædro me: *eccum lenonem, incendem, thesaurum meum*, palm.15.pag.883

plaut. Curc. a.1.s.1. Qui volt cubare, pandit saltum sauiis, pal. 4.pag.680

plaut. Curcul.I tu,&c. *An male meditare*, palm 3.pag.665

plaut. Curcul sc 1. *Intus ne febris se*, palm.15.pag.875

plaut. Curcul. *Bene me amassint, meaq; axitia, linteum q; extersui*, palm.2. pag.632

plaut. Curcul. *puter meos nisum tibi*, palm 10.pag.771

plaut. Curcul. *Quos homini Dei sunt propitii, lucrum est profecito optimum*, palm.3 pag 670

plaut Curcul. sc. *Date viam:* ——*vitent infortunio*, palm. 1.pag. 615

plaut.Curc. *qui ludunt serui scurrarum datatim in via*, Brod.9. c.24

plaut.Curc *meaq; pugna praliares plurima obtrita iacent*, palm.9. pag.761.

plaut.Epi.a.1.s.1.—— *Virgis dorsum depolitt meum*, palm. 3. pag.671

plaut Epid ——*TH.exemplum habes.*

habes. Ep. intelligo euge Corpul. palm.5.pag.698

plaut. Epidic. sc. plerique. *Vt pudeant.* Isa.t.es. *pudes quod pudendum siet*, palm.8 pag.748

plaut. Epid. sc. Tacere: *Cum ego ad portum venio, atq; ego illum video prastolari*, palm.1.pagin. 620

plaut. Ep. sc. rem tibi: *Hercle miserum est, ingratum esse homini, &c.* palm.15.pag.881

plaut Epid. *Tace modo, est lucrum tibi amplum. P. Deos quidem oro. E. impetra*, palm.15.pag.884

plaut. Epid. *Tum sedebit mulier saxo ferias*, palm.10.pag 778

plaut. Epi. *Nunquam hercule hodie, nisi me orassis, solues*, palm. 4.pag.679

plaut. Epid. C.N. *quid illum facere vis, St. quid tibi, cui, &c.* palm. 13.pag.846.

plaut Men. a 1. s 1. *Multopere immundo rustico se esse exercitũ*, vel potius, *in mundo*, palm.2. pag 641

plaut. Menæch. sc.1. *id quoq; iam, cari, qui instruuntur, deserit*, palm.10 pag.779

plaut. Menæch. a.1.s.1. *Nimium ego te habui delicatam*, palm. 2. pag.638

plaut. Menæch. sc. sine: *Sed scin' quid te amabo vt facias?* Me. *impera quiduis modo*, palm.9. pag.759

plaut. Menæch. sc sine fores. *quid negotii est?* M. *st. scire vis?* M. *Quid ergo?* M. *opus st? &c.* palm. 15.pag.885

plaut. Menæch. Milla est vol. *Dictum facesses doctum, &c.* pal. 10 pag. 778.

plaut. Menæch. sc. *Menachme amare te ait multum Erotium, &c.* palm 9 pag.760

plaut. Menæch sc. vt ætas: *priusquam turbarum quid faciat, amplius. M. enimuero nisi c.* pal. 9.pag.760

plaut. Menæch. tu isthic inquam, vin' afferri noctuam *Q. tu tu vsq; dicat tibi?* palm.10. pagin. 766

plaut. Menæch. *Vbi dum inhio, Menachmum se subterduxit mihi*, palm.3 pag.666. vel, *vbi dũ hieto, &c.* ib.

plaut Menæch. *Titannum, Cygno qui cluet patre*, palm.6.pagina 716

plaut. Menæch. *post autem ille hircos saluus, qui sæpe, &c.* pal. 10 pag.765

plaut. Menæch. *Hodie ducam scortum, atq; ad cœnam aliquo condicam foras*, palm.15.pag.882

plaut. Menæch. ——*mulctam dixeram, in controuersiam vt sponsio fieret, &c.* palm. 3. pag. 659

plaut. Menæch. sc. Ni mala: *captum sit conregium, augurum, &c. olet? P. abstine: summum, &c.* palm 15.pag.878

plaut. Menæch. *M. nore nusquam bene sui dispendio*, palm.5. pag. 691

plaut. Menæch *induuia tua, atque exsuuia vxoris*, pal. 6. pag.704

plaut. Menæch. *Quibus hic pretiis veneunt porci synceri? nummo. Eum a me accipe, iube te piari de mea pecunia*, lun. An.4.c.7

plaut. Merc. varie emendatus, palm.15. pag 871.872.873 874

plaut. Merc. prol. *Dico eius pro meritis gratum me, & manem fore*, palm.15. pag.882

Plaut.Merc.sc.Agite: *Vin' me expedirei?* Palm.15 pag.884

Plaut. Casin. a. 1. s. 1 *Ita te aggerunda ceruuum aqua, faciam probe,&c* Palm.15.pag 884

Plaut. Merc. sc. Amice: *pol docta dico,*idem.15.pag.882

Plaut. Merc. *summo hac clamore, interaum mussas, conloqui Abnuere*.idem.9 pag 750

Plaut.Merc. *Trahere,exhaurire mi, quod quirem, abs se domo,* Palm.7 pag.727

Plaut. Merc. *Quin etiam tibi ecellam dabo, &c. generis Graii est,* id. 6. pag.703

Plaut M-rc. *Domi me ergo mane to. CH. actutum face cum prada vt recipias,* Palm.5 pag. 699

Plaut. Menæch. sc. vt ætas: *S. non tu te tenes?* Palm 9.pag.762

Plaut. Merc. *Suapte culpa genere capiuntur, &c.* Pal.3. pag.664. 665

Plaut. Merc. *atq. obsonium curamus, pulcre vt simus,* Palm. 5. pag 691

Plaut Milit. glor. varie emendatus, toto Spicileg.4.pag. 672. &c.

Plaut.Mil glor.sc.cohibete: *Tibi sum obediens. Pa. hoc facto miles, dom.v.a.* Palm.9.pag.760

Plaut.Mil.gl sc.Nisi quidem: *Dii te perdant.* PAL.*te.istuc aequum quando occepisti, eloq.* Palm.9. pag.755

Plaut.Mil.gl.sc.Timeo quid,&c. ——*certa res est nūc nostrum obseruare ostium, ne exolet,* Pal 5. pag.688

Plaut.Mil gl.sc. Nisi hercle: *Tibi ego dico, anne? heu fertatus ne sis,* Palm.9.pag 759

Plaut Mil.gl. sc. si alium: *Moris caussa, &c. Nam si amare abstinuissem, tanquam hoc vterer,* Palm.6.pag.710

Plaut.Mil sc.Hera eccum *hu hu, olet profecto,* Palm.9.pag.758

Plaut. Mil.sc. Quanta res: *si falsa dixis cocio, excruciabere,* Palm. 6.pag.706

Plaut. Mil gl. *Forma huius, mores, virtus animum attinuere hic eccum,* Palm.2.pag.650

Plaut. Mil. *protus Athenas protinus adibo tecum,* Palm.10.pag. 772.

Plaut. Mil. *pectus digitis pultat, cor credo, &c.* Palm.15.pag 873

Plaut.Milit. *Neminem pol v. deco, nisi hanc, quem volumus, Conuentum.* Pal. *& ego vos,* Palm. 10.pag.767

Plaut.Milit. *Libera sunt adis, liber sum egomet, colo libere,* Palm.2. pag. 646

Plaut. Milit. *Vah, egone vt ad te ab libertina esse auderem internuntius,* Casi.Var.c.13

Plaut Mil glor. *Me sibi habeto, & ego me illi mancupi dabo,* Pal. 1 pag.623

Plaut.Milit. *Mulier profecto nata est ex ipsa mora, &c. qua mora est aqua mora, &c.* Pal.13. pag. 846

Plaut.Mil. *Duo Di, quem diligūt, Mars & Venus,* Palm.12 pag. 836

Plaut. Mil. gl. *atq. extimuit, postquam te aspexit. Py. viri quoque armati diem istuc faciunt,* Pal. 13.pag.844

Plaut. Milit. glor. *Maiorem partem videns vulgus sanius,* Palm. 5 pag.692

Plaut. Mostell. *Sine modo venire saluum, quem absentem comes,* Palm.

Palm.7.pagina 723

Plaut. Mostell. sc. melius anno: *Eta mastigia: nam quid a merenda auisti cero*, idem.5. pag. 697

Plaut. Mostell. sc. melius anno: *tum tibi chorda tenditur, inde in feniteri vium*, idem. 5. pag. 696.697

Plaut. Mostell. Iampridem ecastor: *Illa hanc corrupit mulierem malesuada vitilena*, idem. 3 pag 663

Plaut Mostell. sc. Iupiter suprem. *Capite obuoluto*. sc. seque: *operi caput*. Scheg præm.10

Plaut. Mostell. sc. qui homo: *Qui cum conuocaui, atque illi me e Senatu segregent*, idem. 1. pag. 620

Plaut. Mostell. *Sub dio coli hasce solere perpetuum diem*, idem.4. pag 688.

Plaut. Mostell sc. Iupiter: *Nequid pariant, quamobrem, &c.* vel: *facta nequia, Nequid potiantur*, idem.15.pag 881.

Plaut. Mostell. *Hoc habet, reperi qui senem ducerem*, id 14 pag. 858

Plaut. Mostell. *Vrbem exsul linquat factu hic caussa tui*, idem. 12 pag. 831

Plaut. Mostell. *faciunt a malo peculium, quod nequeunt facere suo*, idem.5 pag. 698

Plaut. Mostell. *Quid mereeam vt mentiar*? idem. 12. pag. 814.824

Plaut Mostell. *Nunc hoc, quod ad te noster me misit senex*, id. 12. pag 827

Plautus prol. *facere populo audientiam*, Iun. An 5.c 20

Plaut Perf. sc. satis: *id cuius caret animus, &c.* &, *quod imbuim pessum*? idem.15 pag. 8 6

Plaut Pœn sc Nihil quidem: *Dii te perdunt. M I. vos quidem hercle: commendo cum quiqui iamtam: n Et bene & benigne facitis*. idem 9 pag. 755

Plaut. Perf. sc. Nunquid moror: *Tiara tuum lepida lepide decorat schema*, idem 9 pag. 751

Plaut. Perf. sc. Veterem: *Quieuerint recte, nec ne, num iniuerit febris*, idem. 15. pag 875

Plaut. Pœn. sc. Negotii: *Facere pausam, nam, &c. meo animo q. musta est* idem. 15 pag. 855.

Plaut. Pœn. sc. quid est quid m. *Quin si tu vetes operire capita*, Scheg. præm. 10

Plaut. Pseud sc. dulcia χάρις *Charine, nolo tibi &c.* ibi *Nam viginti mihi huius debet pater*, idem 9 pag 758

Plaut. Perf. *Simulato quasi eas prosum in nauem*, id. 10. pag. 772

Plaut. Perf. *Quin tibi saltem dem staticulum, &c* idem. 15 pagina 877

Plaut Perf. sc. Hostibus: *Cum bene nos Iupiter iuuisti, &c* idem 15. pag. 878

Plaut Perf. sc. hostibus: *Statuite hic lectulos, ponite hic quæ assolent, hic statui volo primum aquilam, &c.* Et: *cedo par, eam peperi*, idem. 15. pag 877

Plaut Perf. sc omnem: *A columbea, myrrhina B ne vt in sententiis &c.* idem. 15 pag. 876

Plaut Perf. pag. *at tu dimmum: nam ibi sint parata pr as est*, idem 13. pag. 851

Plaut. Perf. *Teteerbn. locrides numerum expal. pal* 7. pag. 727

Plaut Perf. Ioui opul. *vapal.* [illegible]

Ne tibi me credat supplicem fore,palm.15.pag.876

plaut.perf.*par pari respondes,dico abeiam*,palm.13.pag.850

plaut. perf. *Ne non sat esses leno, me tuebas miser*, palm.13. pag. 844

plaut perf. sc. vlt. ——*hei nates peruellit. Pa. Licet. Diu iape st expuncta*,palm.9. pag.760

Plaut.pænul.prolog.*Dat aurum, ducit noctem,rogat post ibi, vnde sit,&c.*palm.1. pag.619

Plaut.pæn.prol.alteram efflictim perit,palm.11. pag.796

plaut.pæn.sc. Satis:*potis sis M. tactius taciti tibi rem sistam, &c.*palm.15. pag.879.880

plaut. pæn. *Nego, & negando,si quid refert,ramio*, palm. 5. pag. 698

plaut. pæn. sc. satis spectatum: *Noltto adepol te venisse, iam duobus mensibus volucres tibi erunt hircina*, palm.5.pag.697. 698

plaut. pæn. *Herus si tuus volet facere frugi,meum herum perdet*, palm.15 pag.880

plaut.pæn. *Si herus tuus volet facere frugi*,palm.1 pag.627

plaut. pæn. *Fortasse medices nos arbitrarier*,palm.2.pag.648

plaut.pænul. *Fac modo,vt condocta tibi sint dicta ad hanc fallaciam.P. Quin equidem condoctior sum,&c* palm.2.pag.660

plaut pæn. —— *Eheu quianam ego adiui ariolos, haruspices*, vel, *Eheu,quem ego audiui,&c.* palm 10.pag 766

Plaut pæn. —— *ice quo de eram,quidquam datur,promtina oreid,&c.*palm.5.pag 690

plaut pæn.*halogoras*,seu,ἄλ; *agoras*,palm.6.pag.714

plaut.pænul.——*pro vna passa, pensilis*,palm.5.pag.671

plaut. pæn. *patrue, in memoriam habes tuam,&c.* palm.14.pag. 866

plaut. pæn. sc. vlt. *amatorem plenum alis Vlpici*,palm.7.pag.728

plaut.pæn. sc.vlt. *Assum apud te eccum, Ac. At ego elixum volo*, palm.6.pag.711

plaut. pseud. *Aut de compecto faciunt, consutis dolis*, palm. 13. pag.842

plaut.pseud ——*quid sapit? CK. Hircum ab alis,&c.* palm.5. pag.698

plaut.pseud. *Video te esse ab illo, ita nugis blates*,palm 12.pag. 830

plat.pseud. *Nunc inimicum hunc hunc comœnem meum,&c.* palm.15 pag.882

Plaut pseud sc.ite agite: *nitidiusculum caput,&c. Sed scio tu eleum haud magni pendis, vino sed vncti*,palm.1.pag.621

plaut. pseud. *Vt mea lætitia lætus promisca siet*,palm.4 pag.679

Plautus pseud. *Murinam,passum, defrutum,mellinam*,lun.An.5. c.19

plaut.pseud.sc. Hi loci: *tu inuentus vero meam qui fucilles* (vel, *focilles*,vel *furcilles*) *fidem*, Pal. 15.pag.883

plaut pseud.*peregrina facies videtur hominis atq; ignobilis*,pal. 2.pag.641

plaut.pseud *Quid hoc? in nat pedes statim statim?* palm. 8. pag. 745

plaut.pseud sc.malus &c. *Etiamne fotitius es puer? scin qui aioquari*

quar? Palmetius 4. pagina 681

Plaut. *Pseud.* sc. malus nequam. *Caue sis tibi a Thurio infortunio.* Pal 3.pag 661

Plaut. Pseud. *Vos meministis quot calendas*, &c. Palm.10. pagina 780

Plaut. Pseud. sc. Pseudole non audis: *minis me exire placari volo, &c. vel, minime, &c.* Pal. 6.pag.710.711

Plaut. Pseud. *Quid meret machæra.* Palm. 12. pag. 824

Plaut. Rud prol. *Et erat hospes, par illius, Siculus, &c.* Palm.15. pag. 877

Plaut. Rud. sc. Et vos a vestris. *quin ius in paludem is, exicisque arundines.* Palm.1.pag.620.Idē ib. Nunc id est. *Non sum pollus a pago, potus, &c.* Pal.7 pag.719. Idem ibid. Quis est. *accipiam hospitio, si nox venit.* Pal.1 pag. 626 Idem ibid. *Non licet te sicce placide, bellum belle tangere.* Pal.8 pag 747. Idem ib. *Sicine me spernis?* Da: *Sic ago: simul ite.* Pal.7.pag 724. *Legirupionem hunc hic nobiscum dia facere postulas?* Palm 3 pag.671. Idem ib. *meamne.* LA. *Non auexi.* PL. *cur negas?* o. LA. *Quia, &c.* Palm.9.pag 759. Idem ib. *accipiam hospitio, si nox venit, item ut effectum: nam nunc nihil est, qui te inanem.* Palm.1. pag.629. Idem ib. *quod bene esse lautum tu arbitrare, &c.* &: *Te ex concha, &c.* Palm.7. pagin. 720. Idem ib. *Namque quidem hoc vere natum est verum: ita &c.* Pal.6. pag. 707

Plaut. Stych. sc. libros inspexi: *Nescio quid vero habeo in mundo.* Ep. *e modo, alium con.q.* Pal. 1.pag 622 Idem ibid. libros inspic. *Item me spero facturū augurium hoc facere Epignomus.* Pal. 9.pag 761 Eadem. sc. Mercurius. *Properare dimaceum: pedes hortare: honesta d. d. s.* Pal. Ib. Idem ib. Sed ita. *Quin stas . hostrusero aliquid strenue* Palm.9. pag 750 Idem ib Ita me. *Ibo lauatum a pila vel in pyelo.* Palm. 15.pag. 879. Idem ib. Libros: *eum strenam obscenauit.* Palm. 15 pag 880 Idem ibid. Saluete: *Bona fecua strenaque hæc bolo accessit mihi.* Palm.15.pag. 880. Idem ibid. *Sol non videt meliorem fœminam, quam fuerit mater,* Camer. vrror. 4. cap. 4. Idem ib. quisnam obsecro. *cui medullam lassitudo perbibit, &c. cui medullam misero ventris peredit fames.* Palm 7 pag. 720. Idem ib. *Agite. Nolo obscaues, catuli, ut ludunt bolo.* vel, *nolo obcades*, &c. Palm.15. pag 880 Idem ib. *Etsi improbi sint, atq; aliter in nos faciant, iocus, Quam æquum est.* Palm. 2 pag.639 Idem ib. Sæpe *exanclauit sub merum scitissime.* Camer. Dec.5. cap.5. Idem ibid. Mercurius. *conteramq; omnes nuncios.* Palm.9 pag. 761. Idem ib. agite ite: *Tibi propino decim. a fonte tibi tute inde si sapis.* Palm 9.pag. 761. Idem ibidem, Saluete. Sa. *quis obloniaui? st. aurum, quid id ad te attinet,* Palm.15. pag 881. Idem ibid. *Scio in cogitando mærore angeor.* Palm 1.pagina 621 Idem ibid. sed ita: *opera utere, posce Ep Ædituo!. tibi. o. e. u. l. e.* Pal.9.pag. 760

Plaut. Stych. sc. *Ne quid magis si-mus obnoxia opibus omnibus*, Nostr &c. Palmer 9. pag. 761. idem vltim. *Ite ad vos comissa-tum* Palm 9 pagin. 762. idem Trinum a 1. s. 1 *immune est fa-cinus*, &c Pal 2. pag. 653. idem ibidem, Multas res, *bonis sibi hac expetunt, res fides, honor Gloria & gratia*, Palmer 9. pa-gina 762. idem ibidem multas res, *Procul abhibendum est*. Palm 9. pagin. 762 idem ibid. Multas res: *Pessulos in plagas conn-cere*, Palm. 9. pagin 755. idem ib. Multas, *Amoris artes eloquar, quemadmodum expe-tant*, Palm 9. pagin. 762. idem Trinumo: *Fulgurassent al-ternis arbores, fuis moriuntur*, Man 1. quæst. 5. idem ib. *Quod facti sumtu, datur, non ducitur, fauci illa tota*, &c. Palm. 1. pag. 619. idem sc. Staillico. *Etiam ob stultitiam tuam te curem: multum abominat* Palmer. 3. pag 619. idem ibidem, *Quid a-ges? dane malum*, Palm. 15. pag. 883 idem falsipotens, *cum neuo ornatu speciesq; simula*. Palm. 9. pag. 755. idem ib. *Enim non possum, quin exclamem, euge euge*. Palm 7. pag. 370. idem ib. Minus quind. *Cœna hæc an nona est*, &c Palmer. 5. pagin. 689. vbi non leg Cœna hæc an non est, ib. &c. idem Huic ego. *quo vox furtum venias, specu-latur loca* Palmer. 1. pag. 626. idem ibidem, *nomini Ch. calli-cles: Sy non est Ch. calli est? Sy. non est*. Palm. 9. pagin 757. Eadem sc. Sy. *ad hos exemplum est char Ch. an cina. vos?* Ead. *Il, il, adepol, il, il*. Palm. 9. pag. 758. idem Huic ego dies, *Opus ser-co est. & viatico ad suum no-men*. vel, *opus facto est, & via-tico*, Palm. 5. pagina 698 idem ib. *Occultis crepida, cruricrepida*, Palmer. 7 pagina 727. idem i-bidem. *mendax, cupes* Brod 10. cap. 16. idem ibidem. *quia nam ego id hoc genus hominum du-vaus*. Palm. 10 pagin. 766. idem ibidem, *suum si, atrem perco-las, pies; aetatem*. vel, *t. s. per-colas, re piet*. &c. Palm 15 pa-gin 882 idem ibidem, *Ita com-modum* (vel, *commode*) *quæ cu-pio eueniunt*. Palm. 15. pag. 883. idem sc. Stalime, *Cottabus, oc-cultis crepida, cruricrepida fenitc-rs, mast gia*. Palm. 5. pagin 69. idem *Aclum reddam, tum nu-gæ hæc fuit*. Palmer. 15. pagina 884. idem ibidem. *L E. au, nes-cio tuum: Bonis tuis rebus res meas*, &c. Palmerius 14. pagina 759

Plautus Trucul. a 1. s. 1 *Nam nus-quam alibi sic sunt, circum ar-gentarias Coriis lenones*, &c. Palm. 3. pag. 664

Plautus Trucul. totus emenda-tus variis locis. Palmerius 6. Spicilegio. pag. 700 &c.

Plaut. Trucul. *Blitea & iutea est meretrix*, &c. Palmer. 7. pag. 728

Plaut. Trucul. De eo nunc bene sumus tua *virtute*, Palm. 5. pag. 691

Plaut. Trucul. sc. ad fores. *Verte-runt sese memoria vicissim: qui id admiretur? Si eget, necesse est nos pater, abi, ita aequum factu est*. Pal. 1. pag 621

Plaut. Trucul. sc. Ite hac, &c. *Ite ite hac simul mulo heredamon-gerulo*,

gerule, forasgerones, &c. Sed artibus exnotet? &c. domi scio, qui, &c. Palmer. 7. pagina 727

Plaut. Trucul. *Iam ego istos fictos, compositos, eris apos cincinnos tuos, &c.* Palmerius 10. pagina 784

Plaut. Trucul. *si tu Ad legionem bellator clues, at ego in culina dres.* Palm. 10. pag 765

Plaut. Trucul. *Dic me adesse, cui properet savium.* Palm. 2 pagina 635

Plaut. Trucul sc. ne exspectetis: *nox ad te huc cubitum mero.* Pal. 1. pag. 626

Plaut. Trucul. sc. quis illic. varie restitutus Palmerius 1. pagina 622. 623

Plaut. Trinũ. *Confit cito, quam si tu obiicias formicis papauerem.* Palm. 10. pag 782

Plaut. Trucul. *Non n. poscam milit ares pueri, & allio educier.* Pal. 7. pag. 728

Plaut. Trucul sc. vlt. *Par pariter spondet. Verum nunc Sultem, si amas mihi. Da tu de tuis deliciis summis quid pauxillulum. M. Quid id, amato est, quod dem? dic dum, fingere ut feres. Ph. Compus tecu: abs, consultauisstine.* Palmerius 1. pag n. 622.

Plaut. Trucul. sc. vltim. *Non enim poscam militares pueri de bima exducier vel, Non n. possunt militares pueri de hama exducier.* Palmerius 4. pagina 675

Plaut. Trucul. sc. vltim. *Vt ego me rursum hamaxare mauelim patulum bouem.* Palmerius 4 pag. 676

Plaut. *Thetis quoque etiam Lamentando lassum fecit filio.* Pal. 10 pag. 775

Plaut. *Quasi tu atriensis illius sis.* Brod. 10. c. 17

Plaut. *istud adductum sibi non amplius irascor.* Palmerius 12 pagina 827

Plaut. *Iam ego te disstis differam.* Palmer. 7. pag. 732

Plaut. *Hominem si non memor ter meminisse.* Palmer. 12 pagina 820

Plaut. Epid. sc. Sr. tacete, *Iticam bouum: duc senes, iam ego me, &c.* vel, *vno boue duc senes.* Pal. 15. pag. 884

Plaut. *Exerce vocem, quam per vinis & colis.* Palmerius 2. pag. 646

Plaut Epidico. *Parata iam sunt scapulis symbola.* Camer. Dec. [illegible] 5. c. 10

Plaut. D. *Quid mulier. S. mulier meretrix, &c.* Palm. 12. pagin. 830

Plaut. *Fortiter qui malum patitur, idem post potitur bonum.* Palm. 2 pag. 653

Plaut. *Facsunt a malis preculium, quod nequeunt facere suo.* Scheg. præm. 12

Plaut. *hercle, qui vt supradicas cauendum mihi est abs te irato.* Pal. 12. pag. 827

Plaut. *Coqua est hac quidem Agorastides, vt ego opinor; Scit, muriatica qui macerent.* Palm. 14 pag. 870

Plautus omnibus fabulis græcas voces ponere amat, maxime tamen in Truculento. Palm. 6. pag 720

Plautus rusticitatis notatus. Pal. 12. pag 838

Plutarch. Antonio. εἰς λόγον τῶν σύμπαντα τετρακισχιλίων ταλάντων. Iunius Animad. 4. capite 10

Plutarchi Solone error, facientis *minam Solonis drachmarum septuaginta trium.* Manuc. 2. quæst 7

Plutarch. Cicerone, *Augustus cum Antonio in contentionem descendit ob bis mille quinquaginta miriades.* Iun. An. 4. c. 10.

Plutarch. Coriolano καὶ ἀνθεξάντων σαι τὴν πόλιν, &c. Man. 3 quæst. 1

Plutarch. Numa. Ἀγκύλια καλοῦσι διὰ τὸ σχῆμα· κύκλος γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδ', &c. Manut. 3 quæstion. 6

Plutarch. in Numa, de *rotis Ægyptiacis.* Camer. ἱστορ. 4. capite 8

Plutarch in Numa, *de Libitina.* Camer. Etymolog. Dec 1 capite 3

Plutarch. Romulo. Θυρεοῖς τοῖς ἐκείνων ὁ Ῥώμυλος ἐχρήσατο καὶ μετεκόσμησε τὴν ὅπλισιν, &c. Man. 3. quæst 6

Plut. Solone. *Centum drachmarum a Solone mina, facta, cum antea fuisset 63.* Man. 2. quæstion. 7

Plutarch. Themistocles, *cum regio inuene.* ἐπὶ τὴν ἑστίαν καθίσας. Iun. An 2. c 11

Plutarch. Sibi ipsi contrarius in *ara cornea*, dum in Theseo eam constituit *ex cornibus læuis*, hic vero animal lap ex *dexteris.* Iun. Animad 1. capite 21

Plut. lib. an seni administr. rep. illustratus. Stephan. 4. capite 18

Plutarch in caussis. *In Sanci templo statuam ex are Cæciliæ, continens vnius ex Tarquini liberis.* Man. 1 quæst 1.

Plutarchus in Erotico emendatus, vbi pro χιλιάδα, legendum ψιλιάδα. Iun. Animad. 3 capite 7

Plutarch. lib. de orat. def. correctus, *Ledam Mnesinoen fuisse transnominatam:* male, pro, *Ledam Nemesin.* Iun. An. 1. capit. 15

Plutarch. libr. 2. & placitis philosoph *dextram mundi plagam orientalem esse dixerunt.* Iun. An 3 cap. 3

Plutarch. lib. 1 Sympos. *Sunt qui myrtum in ordinem ire negent, sed sigillatim de lecto in lectum differri, &c* Iun. Animad. 3. capit. 7

Plutarch Συμπ. 1. 4. ἁλμυρὸν καὶ δριμὺ χάος. Camer. ἱστορ. Dec. 1. c. 4

Plutarch. libr. 2. Sympos. Vitiose legitur ἕως pro ὅτι χι. Iun. An. 4. c. 18

Plutarch 4 lib. Symp. *Ideo fuem celit, quod prima rostri acumine tellurem findendo, aratri vsum ostenderit.* Iun. Anim. 6. capite 16

Plutarch. Sympos. 5. emendatum & in senarios distinctum scolion Iunius 3. Animad. capite 7

Plutarch. Symposiac. *In Bacchi orgiam ouum sacratum est, veluti simulacrum mundi.* Iun. An. 3. cap. 4

Plutarch Symposiac 9. capite 3. ἦσαν δὲ ὄντες ἐν τοῖς μυστικοῖς ἀληθῶς ... φέρεται, &c. Iun. An. 2. c. 5

Plu-

Plutarchus lib. 8 Sympos. cap. *Inter geometrica theoremata extat illud, duabus formis datis alienam adiicere, &c.* Iun. An. 5. c. 9

Plut. in conuiu. Sap. de *Sceleto conuiuiali*. Camer. Dec. ... 4 cap. 8

Plutarch. clientes πελάτας non satis apte vocare. Steph. 4. cap. 16

Plutarcho non assensum, in sententia vers. prou. τὶς πατέρ' αἰνεῖ. Steph. 4. c. 23

Poeta vet. *Qui caput ad laeuam dei cit, glossemata vobis Tradidit os nullum, vel potius pugilis:* Palm. 7. pag. 721

Pollux lib. 1 σφενδόνην Αχαρνάνων. Iunius Animaduers. 1. capite 2

Pollucis locus de tonsurae genere quod vocat περιτροχάλαιον. Iun. Co. 6

Pollux lib. 3. Ὅπλα τῶν χειρῶν, μύρμηκες καὶ ἱμάντες Man. 3. quaestion. 8

Pollux l. 6. de *peloridib.* illustratus Brod. 7. c. 3

Pollux lib 6 c. 2. μυρρίνης οἶνος μύρρα κεκραμένος, &c. Iun. An. 5. c. 19

Pollux libr. 6. c. 32 corruptus, in ἄργας, pro ὄργυιας. Iun. An. 2. capit 4

Pollucis verba citata de *Ostracismo*. Iun. Animaduersion. 5. c. 18

Pollux emendatus in ἀτταγᾶν &, ὑποκαπνίζειν. Iun. Co. 8

Pollux emaculatus in σκύλαιμ pro quo legendum, κοχλοὺς. Iunius Co. 4

Polybius. κεῖται λέμβους ἔχων, καὶ μίαν πεντήρη. Iunius An. 2. c. 13

Polyb. illustratus in locutionib. εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν ἐγχειρίσαι, τὴν ἐπιτροπὴν δ' εἶναι περὶ αὐτῶν, & simil. Steph. 4. c. 10

Polyb lib. 6 ἡ Ρωμαϊκὴ πανοπλία, πρῶτον μὲν θυρεός, οὗ τὸ μὲν πλάτος ἐστὶ τῆς κυρτῆς ἐπιφανείας. Man 3. quaest. 6

Polybii & Liuii loci, quo iudicio conferendi. Stephan. 4. capite 12

Polyb. cum Liu. & Diod. collatus, & bis ter emend. Stephan. 4. c. 11

Polyb. aliquoties explic. & explicat. in verbo ἐκλωχοτεῖν &, ἀξιοπιστικῷ κεῖται. Stephan. 4. c. 12

Polyd. Virgilii lapsus putantis veti pileo non vsus. Brod. 8. c. 17

Pompon. Atell. *Pater? N. at fl. N. negato esse heic e.* Palmer. 12. pag 812

Pompon. Dotata. *Vinum penum quae omnium.* Palmer. 10. pagin. 766

Pompon. Macco. *Indidem praeteriens, vidit dominum senium in, &c.* Palmerius 10. pagina 769

Pompon. Maial. *reuertit mastus ad menam miser.* Palm. 10. pag. 786

Pompon. Pappo apud Non. *Nescio quis cliam vrget, quasi asinus vxorem suam.* Palmer. 6. pag. 707

Pompon. praecone poster. *Age modo, sta, Cai, partiulones, &c.* Palm. 10 pag 775

Pompon. Prostibido. *Si valebit puls, in buccam betet, silicium, in Sibemam.* Palm. 10 pag. 777. 778

Pompon. apud Non. operibo: *Præfecto Mortum : pater adest N. St. negato esse hic me operibo caput.* Schegkius. præm. 10

Pompon. *quod ille dicit, cum datatim in lecto tecum lusi.* Palm. 6 pag. 707

Pomponius. *Quidam apud forum præsente testibus mihi vendidit.* Palmer. 2. pagina 660

Pomponii differentia inter lapillos & gemmas a peritis Grammaticis merito contemnitur. Brod. 10. c. 17

Pompon. Mela libro secundo, capite tertio, *dormit.* Steph. 1. c. 24

Pompon. Mela. lib. 2. c. 3. *diremtisque populis.* Stephan. 1. capit. 24

Pompon. Mela, *alit Borysthenes laetissima pabula magnosque pisces, quibus & optimus sapor, & nulla sunt ossa.* Brod. 7. capite 29

Porphyrio: *Togata in publicum procedere cogebantur, adultera.* Man. 3. quæst. 1

Porphyrio. *Hanc esse iustam togam mensuram intelligendam.* Man. 3. quæst. 1

Priscian. lib. 14. *Super præpositio est apud Vergil. 1 Æn. viscribit Censorinus, &c.* Palmer. 2. pag. 642

Probus notatus, qui confundit acanthida cũ carduele. Brod. 7 cap. 1

Propert. 1. 2. libr. primo. *At vos, deducta quibus est pellacia Luna.* Palmerius 4. pagina 687

Propert. libro 2. *Altaque mortali deligere astra manu,* Pal. 9. pag. 754

Propert. 3. el. 12. *Gaudent victrices, & flamma pectora præbent.* Stephan. 5 capite 10

Propert. libro 3. *Nunc ligat ad castum gaudentia brachia lora.* Man. 3. quæst. 8

Propertius lib. 4. *Mox ubi iam facibus cessit præcexta maritis.* Man. 3. quæst. 1.

Propert. libro 4. *Te toga picta decet, &c.* Manut. 3. quæstione 1

Propert. libro quarto, *Pastorem ad baculum possum curare.* Palmerius 10. pagin. 781. 782

Propertius *qui nunc magnum spirantes amantes.* Med. Ep. 128

Propertii in fucatas inuectio, Iun. Co. 8

Propert. *Votiuas noctis & mihi solue decem.* Palmerius 5. pagin. 719

Propert. *Mane erat, & voui, si salua quiescere illa visere, &c.* Pal. 2. pag. 646

Propert. *Littora natiuis persequadent picta lapillis.* Palm. 6. pag. 700

Propert. *Sed postquam fera captiua est reddita pœna.* Pal. 11. pag. 819

Propert. *Ille licet ferro cautus se condat & ære.* Stephan. 5. capite 4

Propert. 4. Eleg. vltim. *Soluitur vncturus tot mea facta malis vel bonis.* Palmerius 13. pagin. 848

Propertius variis locis emendatus. Palmerius Spicileg. 11. pagina 788. vsque. 813. item Mod. Ep. 18.
Prud. Psychom. *Hoc habeto ex clamat, victrix regina*. Palm. 14. pag. 858
Prudent. præfat. prima, adu. Symach. *Saps insueta subit sperpere flexibus*, &c. Cast. Var. 22
Prudent. Contra Symachum, *Candidiore toga niueum pietatis amictum sumere*. Manut. 3. quæst. 1

Q

QVadrigar. Annal. *Lucaniam, Apuliam, atque a. C. quod eius per*, &c. Palm. 10. pag. 780
Quadrigar. *Fabius de nocte cœpit hostium castra simul oppugnare: eum hostem delectare*, &c. Balincrius nono, pagina 4.
Quadrigar. apud Agell. *Arcebant omnem materiam oblectarat alumine*. Schegkius præm. 6
Quadrigar. apud Gell. *eam congressionem, &c. factum est*. Pal. 1. pag. 617
Quintiliani de Oratoribus Dialogus interpolatus. Mod. Ep. 15
Quintil. 1. Institut. capite 3. *Alios continuatio extendit*, &c. legendum videtur, *comminatio extendit*. Iun. Anim. 4. capite 26
Quintilian libro 2 capite vltim. *calaturam scalptura partem facit*, &c. Manut. 3. quæstione 4
Quintilian. libro 5. capite 10. *Qui seruus est, si manumittatur, fit libertinus, non item ad dictus*. Manut. 1. quæstione 7
Quintilianus libro sexto, *Togam decentem & reponentem*, &c. Manut. 3. quæstione 1
Quintilian libro octauo, *Camere est* μεταληπτικῶς *dicere*, &c. Camer. Etymologic. Dec. quinta, capite 8.
Quintilian. libro decimo, *Licet Varro dicat Musas Æl. pi Stolonis sententia*, &c. emendatus. *Musas, Ælii Stolonis*. Iun. Animaduer. 6. capite 11
Quintilian. libro vndecimo capite tertio, *Pars toga prior mediis cruribus terminatur, posterior eadem proportione*. Man. 3. quæst. 1
Quintilian. libro vndecimo, capite tertio, *Togam veteres ad calceos vsque demittebant, vt Græci pallium*. Man. 3. quæstion. 1
Quintilianus libro vndecimo, *Rotundam esse togam & apte casam velim*. Man 3. quæstion 1
Quintilianus libro vndecimo, capite vltimo: *Cui lati claui ius non erit, ita cingatur, vt tunica prioribus oris infra genua paulum, posterioribus ad medios poplites vsque perueniant*. Manut. 3. quæstione 2

Quintil.lib.11.cap.vlt. *Vt purpura recte descendat, leuis cura est.* Man.3.quæst 2.

Quintilian. lib. 12.cap.6. *Qui se Apollonio Moloni rursum formandum, at velut recoquendum dederit.* Iun. Animaduers.5. capit.5

Quintilian. *cui dicto flendum & irascendum esset.* Palm 12. pag. 831

Quintilianus. *Veteribus nulli sinus, posterioribus per quam breuis.* Manut. 3. quæst 1

R

Rhiani locus illustratus. Stephan.1 c.16

Riuius reprehensus, qui Augustinum lapsum memoria putat in loco Sallustiano adducendo. Palmerius 2. pagina 644

Riuius notatus, & alii, de accusatiuis in eis & is. Palm.1. pagina 619

Riuius notatus male apud Sallust. correxisse illud, *in potestatem habuisset.* Palm.14. pagina 866

Rodolphi Agricolæ annotata marginalia ad Tacitum. Mod. Ep.15

Ruellius reiectus, *alam* Angelorum deriuans ab *alica.* Iunius An 2.c.21

Rufini Epigramm. Ὄμματ' ἔχεις Ἥρης, μελίτη τὰς χεῖρας Ἀθήνης, &c. Iunius Animaduers.4. cap. 12

Rufinum Aquileiensem Græcis vocibus vti vbi maiore cum luce ac gratia vsurpare poterat Latinas. Iun.An.2.c.1

S

Sallustius vnicus magister breuitatis. Palmer. 2. pagina 632

Sallustius totus quamplurimis locis varie emendatus, atque restitutus. Palm. tot. Spicileg. 2 phio. &c.

Sallust. Catil. *Vbi labore atque iustitia Resp. creuit.* Man. 2. quæstion. 9

Sallust. Catil. *Prosus multæ facetiæ, multusque lepos inerat.* Pal. 10 pag. 771. Idem ib. *Minari etiam ferro, nisi si obnoxia esset.* Pal.9 pag 769. Idem Iugurth. *Ante Carthaginem deletam pop. & Senatus Rom. Remp. placide modesteque tractabant, &c.* Man.2. quæst. 9. Idem ib *Quo auidam? quem appellamus?* Palm. 7.pag 726. Idem ib. *quam fœda quicunque inultis perierint vestri ductores.* Palm.7.pag 733. Idem ib. *trepidare ad arcem oppidi, vbi signa & Sacra erant.* Palm.8. pag. 739. Idem ib. *Dein breui cognitis insidiis, paulisper agmē sistit.* Palmer. 11. pagina 798. Idem ibid. *Talem virum in potestatem habuisset.* Palm. 14. pagin 866. Idem ib. *quo tempore magis fides eius, quam fortuna pendenda erat.* Palm.11. pagina 794 Idem ib. *tamen quia mortis metu mutabant.* Palmer.14. pag.866. Idem ibid. *equites in primo late, pedites quā arctissime pergere.* Palm 5. pagin. 655. Idem ibid. *ceterum arcto modum statuisse.* Palm.7 pag.719 Idem ib. *iuues hortando ad virtutem arrigere, prorsus interitum cūcta parare.* Palmer. 10 pagina 771.

Idem

Idem ibid. *Deniq; Metellus, vbi videt neque oppidum capi, neq; Iugurtham, nisi ex insidiis, nisi, aut suo loco,* &c. Palm. 11. pag. 801. Idem *taeia pice & sulphure.* Pal. 10. pag 785. Idem bel. Iug. *Quod amplius bello valuisset, non in gratiam habituros.* Pal. 12 pag 824. Idem in orat. Cotta. *vix partem sumtuum sustinent actuum, classes,* &c. Palm. 11. pag 789 Idem lib. 3. histor. *Dedecores multiq; terga at hostibus cadebantur.* Pal. 7 pag. n. 733. Idem 3. hist. *Nam q; quis, praeter solita vitemagistratibus, cum per omnem,* &c. Pal. 3. pag. 663. Idem lib. 4 hist. *cui cognomentum Ctodiano Quiritpori, incertu stolidior an vatior.* Pal. 11. pag. 789. Idem ib. *Quod inopia scutorum erat, ad ea arte se quisque in formam parmae equestris armabat.* Man. 3. quaest. 1. Idem Fragm. Fine inguinum ingrediuntur mare. Palm. 10. pagin. 772. Idem ib. collector reprehensus Palm. 10. pagina 772 773. Idem orat contra Cic. *Cicero asceatus,* &c. Palm. 2. pagin. 633

Sanchuniatorum scriptori; cui mundus forma ouali. Iun. An. 3. c. 4

Seneca Philosophus fueritne Christianus. Mod. Ep. 21 Idem eius & Platonis dissensus de ira. Steph. 3. cap. 22. Idem libr. 1. 2. 3. de beneficiis notatus. Mod. Ep 29 Idem lib. 4. de beneficiis pluries emendatus. Mod. Ep. 85 Idem de benef. l. 5. *Mackara n. Hispania diuisa.* Scheg. praem. 5. Idem Epistol. 3 *Hac abierit.* Mod. Ep. 2. Idem Ep. 4, & seqq. aliquot notatus. Mod. Ep. 130. Idē ib. *Difficile est, inquit, animum perducere ad contemtum animae* Mod. Ep 2. Idem ib *quemodo qui a torrente rapiantur, spinas & aspera.* Mod. Ep. 2. Idē ib. *De Pompeii capite pusio & spado tulere sententiam.* Mod. ib. Idem ib. *Eo nempe quo duxerit.* Mod. ib. Idem Ep. 5. *Asperum cultum & intonsum caput.* Mod. ib. Idem ib. *Eadem catena & custodiam & militem copulat.* Mod. ib Idem Ep 6. *quae debeant colligi, quae extenuari, quae attolli.* Mod. ib. Idem ibid. *Imponam notulas, ut ad ipsa protenus quae,* &c. Mod. ib. Ep. 7. 8 9. 10. 11. 12. percursae. Mod. Ep. 36. Epist. 15. 17 18. 21 22 23. &c. notatae Mod Ep. 127. Idē aliquot loca Epist. 30. 31. 33 37. 38. 39 40. 41. 42. ad membranarum scripturā exacta. Mod. Ep. 70. Idem Ep. 31. *Minusque sibi vineas stringere permiserint.* Mod. Ep. 2. Idem Ep. 47. & seqq. aliquot examinatae. Mod. Ep. 123. Idem emend. Ep. 56. & seqq. Mod. Ep. 132. Epist. 78, & seqq. varie emendatus. Mod. Ep. 111 Ep. 83. & seqq. variae lectiones Mod. Ep. 116. Idem variantes lectiones. Ep. 82. & 83. Mod. 120. Ep. 84. *& quasi interiungo.* Mod. Ep. 109. Ep. Sallustium dixisse, *aquis hyemantibus.* Palm. 2 pag. 652 Idem liberis Epistolarum varie emendatus. Mod. Ep. 21 iterum. 58. Idem libr. de prouid. *Videant largum in foro sanguinem, & supra Seruilianum lacum, id enim Proscriptionis spoliarum est, Senatorum capita.* Iun. An.

2. capite 7. Idem de Ira, *Totius populi nares recidit in Syria, inde Rhinocolura loci nomen est.* Iun. Animaduer. 5. cap. 2. Idem lib 1. de clementia frequenter emendatur. Mod. Ep. 49 Idem Consol. ad Albinam: *Seriphum & Siphnon, Gyarum, & Corcyram pete.* Iun. Anim. 5. capite 13 Idem debeat. vit c. 9. illustr. Stephan. 5. capite 8. Idem 2. Nat. quæst. *Fulguratio ostendit ignem, fulminatio immittit.* Manut. 2. quæst. 5. Idem *& hoc nomen statuis subscribi iuberet*, Steph. 6. c. 26. Idē eius libellus de Claudii morte inscripto, cur Ἀποκολοκύντωσις nomen inditum. Iun. Animad. 1 capite 17. Apocolocinth. *Proximus interrogatur sententiam Diespiter Vicepote filius*: Scheg. præm. 1. Idem ludo Claud restitutus Stephan. 6. capite 30. Idem lib 6. contr. *Passieno prima eius syllaba in Græcum mutata, obscœnum nomen impositum.* Iun. Animad. 1 cap. 14. Idem Suasor. lib. 1. *Antonius cum vellet se Liberum patrem dici, & hoc nomen statuis subscribi.* Iun. Animad. 5. capite 1. Item *si nasus Atticus ibi substitisset.* Stephan. 6. capit. 23. Idem Suasor. 1. expletus Græco versu. & emendatus ibidem. Steph 6. capit. 24. & 25. Idem Suasor 1. illustratus. Stephan. 6. capite 28. & 29. Idem Herc. Fur. *O fortuna viris inuida fortibus, quam non, &c.* Camer. 3. Dec. 7. Idem ibidem. *Hinc clara gemini signa Tyndaridæ micant.* Camer. ibid. Dec. Idem ibidem, *vestis obtectu caput velata, iuxta præsides astas deas.* Scheg. præm. 10 Idem ibidem, *Habet peractum est, &c.* Palmerius 14. pagina 858. Idem Thyeste act. 4. *Illa flammatus latex querente ab. no tactat.* Cast. Var. cap. 5. Idem Troade. *Et quærenatum, prosus aspiciens diem.* Palmer. 10. pag. 772. Serenus *Quodque satis medicus verbis dicemus Horati Magnis, &c.* Brod. 8 cap. 2. Seruius *Maiores nostri sedentes epulabantur.* Manut. 1. quæstion. 4. eius interpretatio reiecta ad illud 5. Virgil. *in medio sacri tripodes.* Iun. An. 2 capite 3. Idem *Sexus omnis & conditio toga vtebatur, &c.* Manut 3. quæst 1. Idem *Cyrtia, peditum sunt, sicut a equitum* Manut 5. quæstio 6. Idem notatus in *Herculeo Tarentc.* Iun. Animad. 1. capite 11. Idem, eius explicatio apud Virgil de *pubentibus herbis* reiecta. Iunius Co. 4. eius hallucinatio in voce *Infremuit.* Cast. Var. 8. eius error in Terentii verbis. Palm. 8. pagina 740. Idem ad libr. 9 Virg *Valbies licet primum ex legionibus electi, postea tamen tirones fuere.* Man. 3. quæst. 6. Idem emendatus ad 11 Æneid. *Et hostium dolos subsessas vocamus.* Mod. Ep. 30. Idem reprehensus in *viduasset ciuibus vrbes.* Cast. Var. capit. 34. eius Hallucinatio, interpretantis, *pr. præamq. incubo.* Cast. Var. capit. 42. eius error, negantis heroicis temporibus vsum carnis elixa Cast. Var 5. Idem non recte censet tantum dicendum,

caue facias omisso *nt*. Palmer. pagina 823

Schol. Aristoph. in Nub. notatus Steph. 5 c 27

Scholiasti quidā Homeri nond. editus. Steph. 4 c 21. & 5 cap 7. ab eo dissensum. c. 23. restitutus. 5 c 6

Schol. Callimachi emend Steph. 2 c. 13

Sidon Apoll. locus de Socrate. Iun Co. 10. Idem *Indus pinguis ...* Iun. Co. 7

Silio libr. 1. multa genuinæ elegantiæ reddita. Mod. Ep 57. Idem ib. vers. 11. Tet placitam suadet temerando rumpere pacem. Mod. Ep. 93. idem ib. sex minimum versibus auctus, & passim egregie correctus. Mod Ep. 41. Idem ibid. & 2. emaculatus. Mod. Ep 83. Idem lib. 2. *At vitium teli, &c.* Cast. Var 34. Idem ibid. versu auctus & sæpe emaculatus, eiectus item versu spurio. Mod. Ep. 76. Eidem ibid. *nullaq; leuis Getulus habena.* Cast Var cap. 8. Eidem ablati aliquot spurii versus lib. 2. Mod. Ep. 81. Idem lib. 2. & 3. correctus. Mod. Ep. 34. Idem lib. 3. multa, parum ante probata, mutata. Mod. Ep 98. Idem lib. 3. *Arabiis & totas Arabum sprevisse superba, & Pelusiaco, &c.* Iun. An. 4. cap. 28. Idem ib. glossema amotum, idemque multoties emendat. & versu vno auctus Mod. Ep. 106 lib. 4. aliquoties emendatus. Mod. Ep 16 Idem ibidem, emendatus. Mod. Ep. 66 Idem ib. pluries emendatus Mod. Ep. 90. libr. 4. & 5. sæpicule emendatus, semel versu auctior factus Mod. Ep 59. eius lib. 5. mendæ aliquot sublatæ. Mod. Ep. 28 Idem ib. percursus Mod. Ep. 110. Idem lib. 6 cōpluris restituitur. Mod. Ep. 22. lib. 6. & 7. correctus. Mod. Ep. 640. lib 6 auctior & emendatior. Mod Ep 71 lib. 7. aliquoties emendatus. notusq; versus eiectus. Mod Ep. 11. Idem ib. d. suppletus, qua habet & emendatus. Mod Ep 94. Idem lib. 8. *magnanimi Regis dicatum Caliculum matri.* Man 1. quæst. 1. Idem ibidem, *Ibant, & lati Sanctum pars voce canebant Auctorem gentis.* Man. 1. quæst. 1. Idem ibidem sexcenties emendatus. Mod Ep. 48. Idem ibid. sæpenumero emendatus, Purgatusque a versib. irreptitiis. Mod. Ep 28. Idem emaculatus lib. 8 & 9 Mod. Ep. 88. lib. 9. versu 624 *Postque funera longus edax vinto.* Mod. Ep. 1 Idē ib. vers. 623 *ausidet artes*, item versu 631. *Tellure elisis afflixit, flebile, mirum.* Mod Epist. 1. eius ibidem, quædam ex membranis interpolata. Mod. Ep. 50. Idem lib. 9. versu auctus linea 614. *Huc atq; huc iactans occendit bellua flammas* Mod. Ep. ib. lib. 10. versu auctus, v. 124. *Venator praeiit obsessa cum Mauris in antro, &c.* Mod. Ep. 1 Idem ib. v. 238. *Vndantes vulnere anhelans.* Mod Ep. 1. libr. 10. & 11. subinde correctus. Mod Ep. 13. lib. 11 emendationes multæ. Mod Ep. 101 lib. 12. sæpe restitutus & versu auctus. Mod. Ep. 53 Idē 12. v. 455. *Adsessus Capua muros, &c.* Mod Ep. 1 lib. 13. emendatus. Mod. Ep. 62

Silius iterum emendatus libr. 15. eiectiq; duo versus illegitimi. Mod. Ep. 10. Idem sæpe emendatus libr. 15. amotique inde tres versus spurii Mod. Ep. 7. Idem libr. 15 sex septies correctus. Mod. Ep. 115 Idem libr. 16. *Læuo intortor stringebat iramite metam.* Cari. Var cap. 1. Idem eius menda compluria sublata eidemque versus, qui aberat restitutus Mod. Ep. 55. Idem aliquotiens lib. 16. emaculatus. Mod. Ep. 74

Sisenna hist. 3. *C. Titinnius quidam: cui menus proprie id ab Nasica traditum, vt sine metu videretur, primo ante testudinem, &c.* Palm. 10. pagina 768. Idem ibid. *Cum densi in orbes manipulatim r. h. r.* Palmerius 10. pag. 778. Idem *Atque ipse commode de parte superiore descendebat.* Palmer. 15. pag. 883.

Solinus omnia ex Plinio subegit. Scheg. præm. 11. Idem *Aborigines profecti Reate.* Man. 1. quæst. 1. Idem *Boristhenes flumen, in quo pisces egregii saporis, & quibus ossa nulla sunt, &c.* Brod. 7. cap. 29. Idem c. 12. *Iphitus Elius instaurauit.* Scheg. præm. 11. Idem cap. 4. *Tritanum armatiora Samnitium, gladiatorem matura fuisse.* Scheg. præm. 11. Idem cap. *Vmbilicum, vt Varro tradit, in agro Reatino, habet Italia.* Manut. 1. quæst. 1. Idem cap. 11. *Sine Astar; quæ foraminum, &c.* Scheg. præm. 11. Idem cap. 30. *hoc aluntur, hoc illis edule est.* Scheg. præm. 11. Idem cap. 35. *Palma Ægyptia, linguam retardat, obsessiq; offensis mentis & corporis imitatur vitium ebrietatis.* Iun. An. 5. cap. 2. Idem c. 43. *tredecim simul vna mina occiderint.* Scheg. præm. 11. Idem c. 44 *in cuius memoriam exinde tripudiatione solenni, &c.* Scheg. præm. 11 Idem cap. 47. *vbera præbet fœtitanda.* Scheg. præm. 11

Solon. eleg. vbi de hominis ætatibus illustratus & emendatus. Steph. 4. c. 20. & 21

Sophoclis eulogium Thebarũ. Steph 6 c. 16

Sophocl. init. Aiac. flagell. Κυνὸς λακαίνης, &c. Steph. 4. c 1. Idem Ai. flagell. ξυρῶ γὰρ ἐν χερῶ ἕτι, &c. Iun. Co. 2.

Sophronis Mimographi locus Iun. Co. 8

Sosithei versus citati, emendatique describentes *voracitatem* Lityersis. Iun. Animad. 4. capite 3

Spartian. Hadr. *Corrupisse eum Traiani libertos, curasse delicatos, &c.* Palmerius 10. pagina 782

Stasinus, auctor carminum Cypriorum. Cam. Dec. ἐλπις. 4. capit. 2

Stasini versus, vbi *Nemesin facit Helenæ matrem* citati. Iun. An. 1. cap 15

Statius Papinius diligentissimus obseruator & imitator Virgilii. Cast. Var. cap. 6. Idem libr. 1. Syluarum: *Et nostra potuit considere concha.* Iun. An. 5. cap. 7. Idem 1. Sylu. Etrusci Balneo: *Sola nites flauis Nomadum decisa metallis.* Cast. Var. cap. 10. Idem Sylu. *Vera Deum pietas.* Man. 2. quæst. 1. Idem, *Sola verecundo deerat prætexta pudori.*

ri. Manut. 3. quæst. 1. Idem locus de Earino. Iun. Co 4. *Idem* 4. Sylu. ad Marcellum. *Anno metalliferæ repetit iam, mœnia Luna.* Cast. Var. 20. Idem, *Libertas properata toga.* Steph. 4. c. 21. lib. 5. Sylu. *Nec saltem tenoris ostium puerile lacertis exsuit.* Man. 3. quæst. 1. lib. 5. Sylu. *albentique humeros induxit amictu.* Man. 3 quæst. 1. Idem, *Arbiter hos dura versas Gortinius vrna.* Iun. Animad 2. capit 5. Idem, *Assistas operi, tuaq; omnia firmes.* Palm. 1. pag 617. lib. 2. Theb. *mediaq; silentia Luna.* Cast. Var. c. 32. libr. 6. Theb. *nigrantia plumbo Tergora cruda boum.* Man. 3. quæst. 8. Ibid. *Explorant cæstus, hebetantque terendo.* Ibid. lib 6. Theb *Dexteraq; exerrat Arieg.* Cast. Var. capit. 1. *Procul auxiliantia gentes Arra crepant.* Iun. An. 3. cap. 11. Idem eius Papinii Thebais & Achilleis cursim emẽdatæ. Mod Ep 52. idem *Achil. Quo fugitur per plana gradu* Iun. Anim. 1. cap. 2 idem ibid. *Paulumq; exercita pulsu Æra tacent.* Iun. Anim. 3. cap. 11. idem emendatus Achill. *& flexa Balearicus auctor habena. &c.* Iun. Anim. 1. capit 2. idem lib. 2. *Vndiq; inexissi sib quisque & sponte cvimus.* Scheg. præm. 13. idem notatus in ἀλαβαῖδα. Brod. 7. cap. 4. idem sæpius e mendatus. Brod 7. cap. 4

Stob. in Euripid. versibus emendatus. Stephan. 5. cap. 15

Strabo lib. 5 Geogr. *De Sabinorum regione.* Man. lib. 1 quæst. 1. idem lib. 3. τῇ ϖλοηγγρευομένῃ χαγχάμῃ &c. Brod 7 cap. 29. idem illustratus lib. 15. de *Persarum ducum vestib. floridis.* Iun. Anim. 1. cap. 13. lib. 15. λεπτόϋφον ἐξύελγχον, & l. 13. Brod. 7. capit. 2. idem eius locus citatus lib. 16. *de Æthiopum rege maleficiis nares amputante.* Iun. An. 5 cap 3. lib. 17. τὸ δ' ἐζῶδ̓ ἰσὸς μὲν σκευάζεται παρ' ἐκείνοις, &c. Iun. Anim. 2. cap. 12. lib. vltim. κύαμος. ἐξ ὃ τὸ κιβώριον. Iun. Anim. 1. cap. 10

Succius, *Myrrinum mihi adfer, quo virilibus armis occursam fortiuscula.* Iun. Anim. 5. capite 19

Sueton. in Iulio, *Quod Alexandrini regem suum expulerant.* Man. 1. quæst. 10. idem in Iulio, *Galli braccas deposuerunt, latũ clauum sumserunt* Man. 2. quæstion. 2. idem in Cæs. *Aurum in Gallia effutuisti, heic sumsisti mutuum.* Palm. 6. pag. 712. idem Iulio, *Vsum enim lato clauo ad manus fimbriato, nec vnquam aliter, quam vt super eum cingeretur.* Man. 3. quæst 1. & 2. idẽ Cæl. cap 82. *toga caput obuoluit.* Scheg præm. 10. idem Iulio. *Toga caput obuoluit, simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit. &c.* Manut. 3. quæst. 1. idem Aug. cap. 13. *iam istam inuolucrum potestatem fore.* Palmer. 14 pagina 886. idem Aug. Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστ' ἀμείνων ἢ θρασύ, &c. Steph 4. cap 27. & 29. & 30 idem. σπεῦδε βραδέως. idem 30 idem ib. *Liberis senatorum protinus virili toga latum clauum induere permisit.* Man. 3. quæst. 2. idem ibidem, *En Romanos, gentemq; togatam.* Man. 3. quæst. 1. idem ib. *Neque*

posthac paterentur, in foro circone, nisi positis lacernis, togatum consistere. Man 3. quæstion. 1. Idem *Sanxit, ne quis bullatorum medio caveæ sederet.* Manut. ibidem. Idem *compacto eum ad arma isse.* Pal 13 pag. 842 Idem ib *per nocturnum iter lecticam eius fulgur perstrinxisset.* Man. 2. quæst. 5. Idem ib. *nihil autem minus in perfecto duce quã festinationem temeritatemque, &c.* Steph. 4. c. 28. Idem ib. *neminem unquam libertinorum adhibitum ab eo cœna, excepto Mena, sed adserto in ingenuitatem.* Man. 1. quæst. 7. Idem ib. *ne quis in Italia novellaret.* Brod. 10. c. 15. Idem ib. *Hyeme quaternis cum pingui toga tunicis & subucula thorace laneo muniebatur.* Man. 3. quæst. 2 Idem ib. *Sumenti virilem togam tunica lati clavi, resuta ad pedes decidit.* Man. 3. quæst. 2. Idem ib. *ex prosapia natum vidisset.* Palm. 14. pagin. 861. Idem ib. *Vota quæ in proximum lustrum suscipi mos est, &c.* Cast. Var. c. 19. Idem Tiberio, *nisi cui ingenuo ipsi patri avoque paterno sestertia quadringenta census fuissent.* Med. Ep. 33. Idem in Caio. *Vno atque eodem die togam sumpsit sine ullo honore, quali contigerat tyrocinio fratrum eius* Manut. 1. quæst 1 Idem in Calig. ... Brod. 8. c 15. Idem ib. *intempestiua conuiuia, circum & theatra, & ... secessus celebrarent.* Manut. 1. quæst. 5. Idem ib. *Nonnullis centurionibus, primos pilos adeuntes.*

Man. 2. quæst. 3. Idem Claudio. *Peregrinis talis rerum, orta inter advocatos contentione, togatum ne an palliatum dicere causam oporteret, &c.* Man 3. quæst 1. Idem ib. *Latum clavum, quamvis initio adfirmasset, non lecturum se Senatore nisi civis Rom. abnepotem, etiam libertini filio tribuit, &c.* Manut 3 quæst. 2. Idem ib. *Crassum equo phalerato, & in veste palmata.* Manut. 3. quæst 1. Idem ib. Britanniam potissimum elegit, neque tentatam ulli post D. Iulium, &c. Cast. Var. 2. Idem ib. *libertinos dictos, non ipsos, qui manumitterentur, sed ingenuos ex his procreatos* Man. 1 quæst. 7. item 3. quæst. 1. Cast. Var. c. 15. Idem ib. *Sanxit, ut pupillis extra ordinem tutores a consulibus darentur.* Cast. Var. c. 21 Idem ibid. *Claudiæ aquæ gelidos & uberes fontes, quorum, &c.* Manut. 1. quæst 2.

Sueton Neron. *de albis Heronicarum equis*, interpret. Iun. An. 1. c. 12.

Sueton. Ner. c 48. *adoperto capite* Scheg præm. 10

Sueton. Nerone, *superstante Lunensi ara.* Palmer. 7. pagina 718

Sueton. Othone, *secunda legionis tribunus angusticlavius.* Man. 3. quæst 2.

Sueton. Vitel. cap 2 *cum reuersus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato.* Scheg. præm. 10

Sueton Vespas. *Natus est in Sabinis, ultra Reate* Man. 1. quæst. 1. Cutilias & Reatina ... ibidem.

Sue-

Sueton. Vespasiano. *Quin & eo-mantes quosdam originem Fla-uii generis ad conditores Reati-nos, comitemq; Herculis referre.* Man.1.quæst 1.

Suet Domit. *Equites Rom. trabea-ti cum hastis præcederent.* Man. 3.quæst.4

Sueton. Domit. *Generum fratris indigne ferens & ipsum ministris habere.* Man. 3 quæst. 1. Item ib.c.14 *Plerumq; custo-dias audiebat, receptis in manu catenis* Mod.Ep.2. idem ib.Cō *tinuo octo mensibus, tot fulgura facta, &c.* Manut. 2. quæst.5.

Suidas locum Arati perperam ci-tat. Brod.8.c.3

Suid. in ἰσυνὰς. Steph.6 c.5 Idem ... Man 2.quæst 6. Idem, ..., emend ... Iun An.6.c.19. Idem. Πάρεμαι ... Manut.3 quæst 6. idem, ... Man 3.quæst.6. Idem explicat de *pictis vestibus meretricum*, in ... Iun. An. 1.c.13. Idem, vbi ait ... a quibusdam exponi ... Iunius primo, Animaduers. cap.5.

Suid. Τρόχος, ... Iunius Animaduersion.3.ca-pit. 12.

Suid. Φάλαγγα, ... Manutius tertio, quæstione 10

Suidas sæpe castigatus. Brod 9. cap.2

Suidam multa habere supposititia, Steph.6.c.11.

Suidas illustratus. Stephan. 6.ca-pite 1

Suidam quædam duobus mo-modis exponere. Stephan. 6. c.13

Suidæ locus. Iunius Co. quar-to.

Sulpitia: *Nec qui pedes fractus eo-dem Fortiter ... duces Gis Zomenio.* Iun. An. 1.capite 16

Sulpitius apud Ciceronem lib 4. Ep.12. *Puer Acidini mihi ob-uiam venit cum codicillis* Man. 3.quæst.1

Superianus Sophista, tricenario maior, libros primum lectita-re incepit. Iun. An 4.capite 24

Symachus lib. 1. Epist. *Herculem armenta Geryonis agentem per-uenisse Baules, vt nunc dicimus, ante βοαύλια.* Iun. Animad. 1. cap. 7

Symmachus libr. 9. Ep. 19. *Quis Colchus aut Thessalus cantu aut manubias offensiones leuas-set.* Mod.Ep.58

Synephebi fabula Cæcilii. Iun. An. 6 c 10

Synesius caloris *de caluitio* scri-psit. Iun. Co. 11

Synesii locus geminus de calua. Iun.Co.4

Synesius lib. de Insomniis. ... Iun. An. 5.c.14

Synesius: ... Iunius Animaduers. 2. cap.11

Synesius Epistol. ... Iunius Animaduersion. 3. ca-pit. 13

Synesius: *Eum, qui Rempublicam administrare vult, oportere sapientia & viribus praestare.* Camer. Dec. ὑπὸ. 4. cap. 7

T

Tacitus tentatus, occasione libri veteris. Mod. Ep. 99

Tacit. Annal 1. *Prosperaq; cessura, qua pergerent.* Palmer. 6. pagin. 706. lib 2. An. *Æpataiam adulta legionum alia in hybernaculum remissa.* Iun. An. 1. capite 19. idem ib. *Quadie matre eius locuta, secus argueretur, &c.* Palmerius 2 pagina 639. idem ibidem. *Rhenus uno alueo continuus aut modicas insulas, &c.* Iun Animaduersion. 4. capite 11. libr. 3. Annal. *atrata plebs, trabeati equites.* Manut. 3. quaestion 3 lib. 11. Annal. *Claudius domum regressus & tempestiuis epulis delinitur.* Manut. 1. quaest 5. idem ibidem *Caninefas, aux. liarii, & diu meritis, post transfuga, &c.* Palmerius 12. pagina 831. idem ibidem, *Collegio Quindecemvirum antiquitus ea cura.* Mod. Epist. 6

Tacit. 13. Annal. *Pactio Orphito, primipili honore perfuncto.* Manut. 2. quaest. 3

Tacit. lib. 13. Annal *Pallas respondit, nihil vnquam se domi, nisi nutu aut manu significasse* Iun. An. 6. c. 12

Tacit lib 13. *Festis Saturno diebus inter alia aequalium ludicra, regnum lusu sortientium, &c.* Iun. An. 2 c. 5

Tacit. lib 13 Annal. *Praefectos, penes quos cura tabularum publicarum, sorte ductos.* Iun. An. 2. c. 5

Tacitus lib. 14 Annal. *Prospera fortuna Reipublic. referebat.* Mod. Ep. 5

Tacitus libro 15. Annal. *C. Piso Calphurnio genere ortus, &c.* Iun. An. 6. c. 1

Taciti libr. 15. Annal. ter quater tentatus Mod. Ep. 15

Tacit. libro 15. Annal. *Ea dum a Corbulone tuenda Syria parantur.* Mod. Ep. 30

Tacit. lib. 16. *Dantur triremes & dilectum nauigiarum, iuuanda festinationi.* Mod. Ep. 30

Tacit. libro 16 *Per tantum mani occulta, augendum praesentibus bonis.* Mod. Ep 30

Tacitus libro 16. Annal. tentatus, item libr. 4. Histor. vt & libro de morib. Germanorum. Mod. Ep. 15

Tacit. 1. Histor. *Ea aetas tua, quae* cupiditates adolescentiae iam effugerit. Mod Ep 56

Tacitus histor. libro 2. *Crispum incubuerat delatorem fratris sui peruertere.* Palm. 13. pagina 849

Tacitus libro 2. histor. *Legati tribuniq; ex moribus imperatorum seueritate aemulantur, vel tempestiuis conuiuiis gaudent.* Man. 1. quaest. 5

Tacitus. libro 2. histor. *vesumina Ga. eaq; satiare inexplebiles Vit. l.* Palmerius 2. pagina 632

Tacitus libro 2. *Cremensium ipsius municipia & colonia in superbiam trahebant, quod versicolore sagulo, braccas tegmen barbarum, indutum togatos alloqueretur.* Man. 3. quaest. 1

Ta

Tacit. lib. 2 hist. *Flatus in Orientem nauigantibus secundus, inde aduersus erat.* ob Etesias. Man. 2. q. 6. Idem 3. hist. *Aquilam Æuius Verus primi pili centurio seruabat.* Man. 2. q. 3. Idē init. 3 hist. *Quibus opperiri auxilia, & habere bellum videbatur*, Pal. 2. pag 637. Idem lib. 4. hist. *secundum vetera exempla, quæ sortem legationibus posuissent, ne ambitioni, &c.* Iun. An. 2 c. 5. idem, *Iulius Pelignus olim curatione scurrarum iners otium oblectaret*, Pal. 10. p 782. idem, *Ipsisq; milites regionum gnari, obnoxiis ducib. & prohibere non ausis*, Pal. 2. pag 654. Idem de Germ. mor. *Eliguntur qui iura per pagos vicosque reddant*, Man. 3. qu. 7. ibid. *Potui est humor ex hordeo aut frumento in quandam similitudinem vini corruptus.* Iun. An. 2. c. 12. Idem, de *barritu* Germanorum, Camer. 8. Dec. 7. Idem vita Agric. *Mox inter quæsturā ac tribunatū plebis, atq; etiam ipsum tribunatus annum quieto & otio transiit*, Pal 2. pag 637. Idem de corr. eloqu. *At hercle, peruulgata iam omnibus, cū vix in cortina quisquam assistat*, Pal 11. pag. 816

Terent. Adelph. inscript. *Tibiis Sarranis.* Man. 2. q 4. Ibid. Sc. 1. act. 1. *Malo coactus qui suum officium facit; Dum id rescitum iri credit, tantisper cauet.* Pal. 1. pag. 615. Ibid. a 1. sc. 2. DE. *ab non. cedo, repeton' quem dedi*, Pal. 7. pag. 729 Ibid. a. 1. s. 2. *Age mones tuum, Sannio: quasi iam v. t. s. v. m.* Pal. 14. pag. 859 Ibidem a 1. s. 2. *Pater esse disce ab aliis, qui fere sient. aut, qui vere sciunt.* Pal. 7. pag. 729. Ibid. sc 2. act. 1. *Tuum dedisse filium adoptandum mihi*, vsque huc: *Est vnde hæc fiant*, Pal. 7. pag 732. Ibid. a. 2. s. 2. *nauem cōductam, hoc scio: an mm.* Pal. 7. pa. 729. Ibid. act 2. s. 2. *Labascit: vtrum hoc habeo. vide si satis, &c.* vel, *Labascit. hoc habet: v. &c.* Pal. 14. pag 857. 858. Ibid a. 2 s. 2. *& capite pronum in terram statuerem*, Palm. 13. pag. 848. ibid. a. 2. sc 3 *non licere meo modo genio frui.* Pal. 13. pag 849. ibid. a. 2. sc. 4. *hilare hūc sumamus diem.* Pal. 13 pag. 853. Ibid a. 3. s 2. *neq; id occulte fert in lenone: ipsus eripuit palam.* Palm. 7 pag. 730. Ibid. act 4 s 2 Lupus in fabula. Cr. pater? S. at st. ipsus st. Pal. 12. pag. 822. Ibid a. 4. sc 3. *omnes quibus res sunt minus abundæ.* Palm. 13. pag 855. Ibid. a. 4 sc. 5. *quid istuc consisti nihil enim Clementa*, Pal 7. pag. 730. Ibidem act. 5. s 4. *meam autem mortem exspectāt, scilicet* Pal. 13. pag. 849. 850. Ibid. *Laudo Ctesipho: patrissas, abi, virum te iudico*, Pal. 1. pag. 621. Ter. ibid. abi, nelcis inescare homines, Sannio, ibid. pag 622. Ibid. *Qui in sui gratiæ puerum positurum dicebat patris, ita obsecraturum*, Pal 1. pag. 618. Ibid Spero, est similis maiorum suum Pal. 2. pag 648 Ibid *E re nata melius fieri haud potuit.* Palm. 7 pag 726. Ibid. *placo, cum aduersor. Tamē humane vix patitur. verum si augeam*, Pal. 7 p 729 Ibid. Quomodo ex hac expediam tui ba. Palm. 14. pag. 868. ibid. *Postremo, nunc verum illud verbum*

facit. Pal.14. pag.865. ibid. *Potius quam vbi exspectatum elegisse: foras*, Palm.9. pag.754. ib. *Non fieri ex vera vita*, Palm. 8. p.746. ibid. *Insanis : aufer. D. age da veniam filio*, Palm.14 p. 868. ibid. *atq; hoc crimine expedi*, Pal.14.p.868. ibid. *verum eni, quando bene prouenit, fiet*, Pal.14 pag.859.860. ibid. *modo dolores mea tu occipiunt primum*. Palm.5. p.691. ibid. *Leno sum, fateor, pernicies immunis adolescentium*, Pal.2. p.653. ib. *Est alius quidam parasitaster paullulus*, Palm.5. p.691. ibid. *Tu quantum potest, abi*. Palm. 12. pag.836. ibid. *Animam recipe*, Palm.11. pag.812. ibidem *fine: reddet tibi cito: Mi: isthoc vilius*, Palm 11. pag.793

Terentius in Andria non *Byrriam*, sed *Pyrrhiam* fortasse scripsit, Iun.Co.9. Ibid. Inscript. *Tibiis paribus dextris ac sinistris*, Man.2.quæst 4. Ibid. Andria infinitis locis emendatus, Palm.12 pag.821.822 823. ibid. act. 2. sc. 3. *Ego dicam? Da. cur non? Pam. nusquam faciam*. Palm.9 pag.757. ibid.a.1.sc.5. locus continuus: *Hoccine quid agam*, restitutus. Palm. 8. pag. 734.735. ibid.act.3.sc.2. *ac huc Arch lls*, vsque huc: *facere iniuriam*. Palm.8. pag.742. Ibid. a.4.sc.1. locus continuus: *Hoccine? tanta vacordia, &c.* vsq; huc: *vbi opus est nihil*, Palm.8. pag 744. Ibid.2.4.s.2. *Eho impudens, non satis habes? tibi dieculam addo*, q Palm.8.pag.747 ibid.a 4 s.5 *sedst Simo intus? D. est. M. ne me attigas*, Palm.9.p. 756. Ibid. *mi homo, quid istuc male obsecro est*, Palm. 13. pag. 841. Ibid. *certo captus est: Habet*, Palm.14 pag.858. ibid. *M. quid est? bene Pamphile optime mihi offers*, Palm. 14. pag 869. ibid. *Tuum nunc est, hui bene vt assimules nuptias*, Palm.8. pag. 737 ibid. *Ingeram mala multa*, Palm.7 pag.732. ibid *Ego istus meneo aut curo?* Palm. 13. pag. 84. ibid. *Vt malis rideant animis*, Palm.7.p.721 & 8.pag.745. Ibid. *In memoriam habeo*, &c. *haud muto*. SO *factum gaudeo Si*, Pal.14 pag.865.866. & 867. ibid. *Sed nihilo seciens huc puerum mex deserens ante ostium*, Pal 4.pag 677. Ibid. *Ego commodiorem hominem aduentum ad tempus non vidi*, Palm.2. p. 652. ibid. *audiui iam omnia. DA. ah ne dum omnia*. Palm.7. pag.729. ibid. *Ego hanc visam, DA. quid tu, quo hinc agis?* Pal. 14. pag.868. ibid. *Proinde hinc amolimini*, Palm.14.p.868

Terent. Eunuch. in periocha Apollinaris: *Sed Atticus Civis in primis, repertus frater, collocat*, Palm.13. pag.839. ibidem Prol. *Qui placere se studeant bonis, Quam plurib. & minime multis os ledere*, Palm 13. pag.839.840. ibid.a.1. sc.2 *Faciundum quod vis. Th. benefacis: merito te amo*, Palm.9 pag.760. ib a.2. sc. 2. *Nil nam q; sim*, Palm.13.p.840. Ib.a.2.s.3. *Adolescentiam habes despicuam*, Palm.13. pag.855. Ib.act.3.sc.1. *Gestire vero credere omnem exercitum*, Palm.14 pag.860. Ibid. *Requiescere vbi volebat, quasi, nostin? Et: imo multorum, arbitror, Si tecum viuis*, Palm.ib. act 3. sc. 5. *Num parua*

parua causa est, aut parua ratio? Palm. 7. pag. 733. Ib. act. 4. sc. 1. *intera sibi clam aurum mulier demet*, Palm 1. pag. 616. Ib. act. 4. sc. 4. *Dic dum rursum* huc vsque: *Sequere hac*, Palm 8. p. 741. Ibid a. 4. sc. 4. *Parmenonis esse: hancce scio technam, quam me viuere*, Palm. 7. pag. 728. Ib. act 4. sc. 7. Gn. *an vero?* Ch. *etiam*, Gn. *Sicciue agis?* Palm. 7. pag 720. Ibid. Sc. Ex meo prop. *vbi Satias cœpit, muto locum simul*, Palm. 7. pag. 725. Ibid. a. 5. sc. 4. *hunc pro mœcho postea, aliud*, Palm. 13. pag 853. Ibid. *Ego istam Eunuchum si opus sit vel sobrius*, Palm. 12. pag 832. Ibid. *plurima salute Parmenonem, Summum suum impertit Gnatho*, Pal 14. pag. 862. Ibid. *Adduc, quantum potest*, Palm. 12. pag. 836. Ibid. *Quib & re salua & perdita profueram, & prosum sæpe*, Palm. 10. pag 771. Ib. *Nūc minatur porro sese id quod machus solet*, Palm. 12. pag. 825. Ibid. *Ità fit, vbi quid animum est molestia*, Palm 7. pag. 723. Ibid. *i prae, cura vt sint domi Parata*, Palm 13. pag 852. Ib. P. *nō malum hercle. Gn. vro hominem*, P. *vt salsus animo a*, Pal. 14. pag. 862. ibid *virginem Vitiare bonam ciuem*, Palm. 12. pag. 825. Ibid. *Quod dicas mihi, vtar hac habuit*, Palm. 11 pag. 800. Ibid. *Nescio quid absente nobis turbatum est domi*, Palm. . . pag. 650. Ibid. *Idque ad eum visam, si domi est*, Palm. 13. pagin. 842. Ibid. *perfice hoc precibus, pretio, vt haream aliquam partem*, Palm 14. pagin. 866. Ibid. Pa. *hos nunce dies Ete&os hinc nos. omnium rerum*, Palm. 14. pagin 862. Ibid *Quo pacto Danae vincisse aiunt quond. in gremium imbrem aureum*. Pal. 14. pag. 861. Ibid. *Meus vero ocyus vica nutrix*. S. *moueo*, Palm. 14. pag 868. Ibid. *Iam dudum illi facile fit Quod doleat*. Palm 13 pag. 854. Ibidem, *G diffi ile est* T. *Si quid colibus, noui te*, Palm. 12. pagin. 837 Ibid *Infecta pace vltro ad eam veniens, indicans Te &c. etiam atque etiam cogita Ero: quod*, Palm. 7. pagin. 725. 726. Ibid. *Hunc comedendum & deridendum vobis propino*, Palm. 7. pagin. 720. 722. Ibid. *Thais patri se commendauit in clientelam & fidem*, Steph 4. cap. 9. Ibid. *idque ad eum visam, si domi est*, Palm. 2. pagin. 646. Ibid. *Quo pacto ex iure hesterno panem atrum vorent*, Palm. 10 pagin 765. ibidem, *Vtinam commitigari tibi videā sandalio caput*, Brod. 8. cap. 16. Ibidem, *Interea dum hæc (puellæ) lauant*, Palm. 8. pag. 746. Ibidem, *Videri assuum & cibus quid faciat alienus*, Palm. 7. pag 721. Ibid. *miles tendere inde ad iurgium*, Palm. 5. pagin. 696. ibidem, *Cognoscitne signa?* Ch. *ac memoriter*, Palm 12. pag 819. Ibid. *Estne vt fertur forma?* Pa *sane*. Ch. *at nihil ad nostram hanc*. Pa. *alium est*, Palm. 7. pag 727. Ibid. *Atque vbi pati non poterit cum neno expetet, Infecta pace vltro ad eam veniet*, Palm. 1. pag. 620. Ibid. *Cum huc respicio, illace interea commodum huc auorterat*, Palm. 14 p. 869.

Ibid. *Samia mihi mater fuit, ea habitabat Rhodi*, Palm. 12. pag. 830 Ibidē, *Ex acta illam hinc abreptam*, Pal. 4. pag. 674

Terentius Heaut. Inscriptione: *Acta primum tibiis imparibus, deinde duab. dextris.* Man. 2. q. 4. Ibid. prol. *id dicam deinde primū, quod veni, eloquar.* Pal. 13 pag. 843. Ibid. *ni partē maximam Existimare Scire vos, id dicerem*, Pal. 13. pag. 843. Ibid. Prol. *Qui nuper fecit servo cur renti via* Pal. 7. pag. 723. 724. Ibid. init. *Tamē vel virtus tua, mea vel vicinitas*, Palm. 13. pag. 844 & 845. Ibid. init. *Fodere, aut arare, aut aliquid facere denique*, Pal 13 pa. 845. 846. Ibid. a. 1. s. 1 *Domum revertor mœstus atque animo fere. Faciebant. Facile sumtum exercirent suum*, Pal. 13 pag. 841. 842. 843. Ibid a. 1. sc. 1. *Vel me monere hoc, vel percunctari puta. Rectū est? malum, est?* Pal 13. p 840. 841. Ibid. a. 2. s. 1. *Cōcurrunt multa opiniones. quæ mihi animum exangeant*, Pal. 1 p. 621. Ibid. a 2 sc. 2. *pannis obsita Neglectu, immundo, illuvie*, Pal. 2 pag. 641 Ibid. a. 2 s. 2 *Saltem salutare. S. abeas si sapis.* Cl. *eo quid isthic? vel: Eho quid isthic?* Pal. 7. pag. 733. Ibid. a. 2. s. 3. *Imo ut patrem tuū vidi esse, diu etiam puras dabit*, Palm. 7. pag 718. 719. Ibid. Sc. Ego me: *Huc intro latus lectus, vestimentis stratus est.* Mod. Ep. 21. Ibid. a. 3. s. 1. *ut nescientem sentiat te id sibi dare*, Pal. 7. p. 733. Ibid a. 3. s. 1 *Aut ego profecto genio egregie ad miseriam.* Pal. 13 p. 849. Ibid a. 3 s. 2. *Scin' esse factum ut dico?* Ctc. *quid ego ni sciam?* Pal. 7. p. 733. Ibid. a. 3. sc. 2. *diem hoc metuo*, Pal. 13. p. 844. Ibid. a. 3. s. 4 *nescio quid peccati portendat hæc purgatio*, Pal 13. p 843 Ibid. a. 4. s. 1. *Malè docet te facilitas mea multa.* Pal 7. p. 733. Ibid a. 4. sc. 1. *At sic opinor. non potest. imo optime ergo optime habet.* Pal. 8 p. 743. Ibid a. 5. sc 3 *Si rogitem.* SO. *ego nescio.* CH. *Imo scias potius*, vel rectius: *Imo scis*, Pal. 7. pag. 732. Ibid. a. 4 s 4 *Omnes te in lauta, & bene uncta parte putant*, Pal 11. p. 147. 148. Ibid a. 5 sc. 2. *Verū ego haud minus ægre patior: id qui, nescio; Nec rationem illum capio*, Pal 7. pag 730 Ibid. *Gnate mi, ego pol tibi dabo illā lepidam, quam facile ames.* Pal 6. pa. 707. Ibid. *pro se quisque Sedulo Faciebant.* Pal 9. pag 756. Ibidē, *Suavia in præsentia quæ sunt, prima habet, neque consulit in longitudinem.* Cam. 10. Dec. 8. Ibid. *Si nihil mali esset, iam heic adessent, nosti mulierum mores Dum moliuntur.* Palm 13. pag. 846. & 847. Ibid. *qui barbaros cantabat: mihi Frustra neque aque eum potuisse*, Pal. 4. p. 674 Ibid. *& mihi te intermonatum opere, Si puellam parerem.* Pal. 6. pa. 708. Ibid. *Memini: sed erat hæc anus Corinthia haud impura*, Palm 6. pag. 704 Ibid. *Hoc ubi fit, ibi nō vere vivitur*, Palm. 8. pag. 746. Ibid. *Egon mea bona ut dem Bacchidi domo? Sciens non faciam.* Palm 7. pag. 727. Ibidem, *Novi ego amantiu: animum advertunt graviter, quæ non censeas*, Palm 8. pag. 618. Ibid. Sy. *quando pactum argentum*, Palm. 14. pag.

pag.863. Ibidem act 5.sc.4. *Sed vnquã fuit mater, ego cum voluptati tibi fuerim*, Pal.13.pag. 8,6. Ibid. *Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero*. Pal.15.pag. 878. Ibid *has aries tractabat verum*. Pal.7.pag.719. Ibid. *Hoccine? non licere meo modo genio frui*, Pal.8.pag.745 Ibid. *Cumque tuo inuento, cumq; incepto per animi*. Palm.8.pag.743. Ibidem, *quippe qui magnarum sæpe id remediũ ægritudinum est*, Palm.12. pag.827. Ibid. *Ignosces tamen post: & id erit ingratum*, Palm.15.pag.881. ibid. *Cum gratum mihi esse potuit, nolui*. Pal.ib pa.882. Ibid. *Cape hoc argentum ac defer. S. ei quid stas lapis?* Pal.3.p.661

Terent. Hec. prol. *mihi vt discere nouas expediat, posthac pretio emtas*, Brod 9. cap.17. Ibid. sc.2.act.1. *Abi neri ætate post fa ceret tamen: tenes?* Pal 7. pag. 731. Ibid.a 2. sc 1. *Tu sola exorere, qua perturbas hac tua impudentia*. SOS *Ah exorere? egone? L. tu inquam mulier*, Pal. 7 pag 731. Ibid act.2 sc.3 *Habuit illam, ac ex me esset nata*. Palm.8.pag.747. ibid.a.4.s.3. *Quem cum isthac. Isthuc est sapere, qui vbique opus* Palm.12. pag.827. Ibid.act.3.sc.1.locus: *Ii Parmeno intro*. vsque huc: *cur mihi id non dixit?* restitutus. Palm 8. pag.738.739. Ibidem act. 3. sc 2. *atque, atque eccum video ipsum egredi*, Pal. 9. pag. 758. Ibid *Nam tecum duobus post concubuisse eam mensibus*, Palm. 7. pagin. 728. Ibid. *Iam ætate ea sum, vt non siet mihi peccato ignoscere æquum*.

Palm.12.pag.831. Ibid. *Mane, nondum etiam dixi, quæ volui* Palm.12 pag 637. Ibid. *Equidem vero ego: nam constitui quoidam hospiti, Me*. Ibid *Pollicitus sum & seruare in eo certum est, quoi addixi fidem*, Pal. 10.pag.767 Ibidem act.3.sc.4. *Ain tu? tibi hoc in commodum euenit iter?* Palm 7.pagin 731. Ibid. *Simul vereor Pamphilum ne orata nostra nequeas diutius Celare*, Palm 13 pag 844 Ibid. *Quamobrem tecum orabam, vt iam remitteres*, Pal 6 pag.707. Ibid. *Capiti atq; ætati illorum morbus qui auxerit*, Palm.14. pa 869. Ibid. *Vt voluptati obitus sermo aduentus tuus*, Palm. 10.pag.775. Ibid. *Illa reuiuiscat iam nunquam: & tamen vnum malo*, *Scio*. Palm 14. pag. 861.862. Ibid. *& corripui ilico Ardens, lacrimans*. Pal.14 pag. 869. Ibidem, *Peri, quid agam? quo vertam? quid?* Palm.14. pag.869 Ibidem, *Pamphile ad aures haud inuito Sermo mihi accedit tuus*, Palm.7. pag 726. Ibid. *Partim quæ perspexi eccillis, partim, q. a.* Palm.6. pag. 703. Ibidem, *Omnia vt omnes resciscunt, h. q. p. f. v. Sciunt: quos non artem scire est æquom, neque Sciscent, neque reicient*. Palm 12. pag.826. Ibidem, *an dolor repens inuasit*, Palm. 13. pag 842. ibdem, *Aduersa eius per te tecta taciteque apud, &c.* Palm.15. pag 880. ibidem sc. penult. PA. *Quid eo? D. Dic me amare, vt veniat*, Palm. 9. pagin.760 ibidem sc. vlt. *Ne me in breue hoc conliciat tempus*, Palm 3 pag.663

Terent. Phorm. inscr. *Tibiis imparibus*, Man. 2 quæst. 4. ibid. a. 1. sc. 2 *Non addam: ubi ego hinc abiero vel occidito*, Palm. 13. pagin 854. ibid. act. 1 sc. 2. *ex adversum illico Tonstrina erat*, Palm. 13. pag 850. Ib act. 1. sc 2. *Puer hauscine non huc prodiit?* Palm. 13. pag 854. Ib. a. 1. sc 5. *in subsidiis hic ero Succenturiatus*, Palm. 13 pag 854. ibid. act 1 sc. 5. *Cum ille est, hic præsidii tradunt operas mutuas*, Palm. 13. pag. 851. Ibid. a 2 s. 1. *Dum tibi sit, quod placeat*, Palm. 13 p. 854. ibid. act. 3 sc. 2. *hei mihi uno lino nemo ne, quid sunt, suo capiti*, Palm. 13 pag 844 & 845. Ibid. a 3. sc 3. *Præsesti: audacissime operis*. Palm. 13 pag 851. ibid. a. 3. sc. 3. *Dum igitur dum licet, dumque adsum, loquemini*. Ibid. *Nequeo exorare ut maneat mi & cum illo*, Palm. 13. pag. 845. Ibid. act. 3 sc 3. *Cui minus nihilo est Acus minus hello est*, Palm. 13. pag. 851. Ibid. act 4. sc. 2. *si ab hoc nihil fuat*, Palm. 13. pag. 855. ibid. a. 4 sc. 3. *an legibus Daturum pœnas dices, illum*, Palm. 13. pag. 850. ibid. a. 4. sc. 3. *iam id explorandum est*, Palm. 13. pag. 850. ibid. act. 4. sc. 4 *Quid minus utibile fuit*, Palm. 2. pag. 630 ibid. a. 4. sc. 4. *quamobrem, aut quid dicis*: Palm. 13. pag. 850. ibid. act 5. sc. 1. *Te suas rogauit rursum ut ageres, caussam ut*, Palm. 13. pag 853. ibidem act. 5. sc. 2. *Ita fugias, ne præter cassam vel, capsam*, Palm. 13. pag. 851. ibid. act 5. sc. 4. *Ego nullo possum remedio me evoluere ex his tricis*, Palm. 15. pagin. 855. Ibidem, Ch. *magni Demipho: Non sat tuum, & a. pessum*, Pal. 13. pag. 852. Ibidem, *emori hercle suauius est*. Palm. 13. pag. 853. Ibidem, *Tum Geta ipsa, nuntia hanc venturam*, Palm 13. pag. 852. Ibidem, *opus est mihi Phormionem adiutorem ad hanc rem dari. An. Præsto est: audacis, &c.* Palm. 7 pagin. 722. Ibidem, *Adde istuc: pudens timuit adolescens: sino*. Palm. 6. pag 714. ibid. *Ne quid propter tuam fidem decepta poteretur mali*, Palm. 2. pagin. 653. Ibid. *Nam aliquot hos sumam dies*, Palm. 13 pag 853 Ibidem, *Itane hunc patiemur Geta Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adiuuerit comiter*, Palm. 15. pag. 870. Ibidem, *Tene asymbolum venire lautum atque unctum e balneo*, Cam. Vimer. Dec. 3. cap. 10. ibid. *Quodne ego perscripsi porro aliis, ac dedi eis*, Palm. 7. pag. 724. Ibidem, *quodne ego perscripsi porro aliis, atque dedi*, Palm. 14 pag. 864. Ibidem G. *Quid? nimium quantum*. C. *quantum? dic*. G. *Si quis daret Tm*. Palm. 14 pagin. 864. Ibidem, *Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem eius venit*, Palm. 2 pagin. 652. Ibidem, *Hæ erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ*, Palm. 8. pag. 746. Ibid. *Itane es paratus facere me id adversum omnia, infelix?* Palm. 14. pagin. 675. Ibidem, *Æque Antipho alia occupatus cum esset sollicitudine*, Palm. 4. pag. 863. Ib *Æque Antipho alia occupatus cum esset sollicitudine* Pal. 4. p. 675. Ib. G. *Iratus est?* P. *immo etiam melius faceres*, Palm. 14. pag.

pag. 867. Ibid. *Hospites? tum civis: quo Sapius tanto novi magis*, Palm. 13. pag. 854. Ibidem, *una iniuria est tecum*, Palm. 14. pag. 865. Ibid. Ph. *o lepidum caput*. G. *aufer hinc*, Palm. 14. pag 868. Ibid. G. *dicam in itinere: modo te hinc move*. Palm. 14. pag. 868. ibid. *Videas sed, illum ut narras*. P. *malam crucem*, Palm. 13. pag 855. ibid. *in diem abit: plaga crudescunt*, Palm. 13. pag. 882. Ibid. *cui opera vita erat*. Palm. 5. pag. 689. Ibid. fine: *uxorem duxit*. N. *mi homo, dii indignum?* Palm. 13. pag. 853. Ibid. *ne quid vereatur Phormionem, aut senis orationem*, Palm. 13. pagin. 852. ibid. *Quid rei gerit? G. sic tenuiter*, Palm. 12. pag. 829. ibid. *Quia nam timeo advenientis huis quo impellat petrem*, Palm. 10. pag. 766. ibid sc. pen. *Ain tu tandem? uti peregre tibi, quod. Hisce ego illam*. Palm. 7. pagin. 730. ibid *Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est*, Pal. 12. pag 836. ibid. Sc pen. *Neque huius sis veritus, fœmina primaria, Novo modo ei quin faceres contumelias*; Palm. 7. pagin. 731. mutat pag. 733. Ibid. *emunxi argento Senem*, Brod. 9. cap 20. ibid. a. vlt. sc. vlt. *Faxo tali ira mactum, ut hic nunc est, infortunio*, Palm. 1. pag 618.

Terent. *In tempore ad eam veni. Nam mi eram quend. offendi ibi militem*, Palm. 7. pag. 725. ibidem, *Fructum, quem Lemno uxoris reddunt prædia*, Palm. 6. pag 704. ibid. *Quod cum salute eius fiat. ut triduo hoc perpetuo prosu' e lecto nequeat Surgere*, Palm. 10. pagin. 772. Ibid. *Suum defraudans genium*, Brod. 9. cap. 20. *Verum si incipies, neque pol tendes naviter*, Palm. 5 pag. 696. ibid. *Dum tibi fit quod placeat: ille ringitur; tu rideas. Prior bibas, prior decumbas*, Palm. 7. pag. 724. ibidem, *Qui ita dictitat, quæ ante hac fecit fabulas, Dedicta oratione, & scriptura levi*, Palm. 10. pag. 769

Tertull apolog c. 25. *Vasa adhuc Samia, & nidor ex illis*, Iun. An. 2 cap. 10

Tertull. de cultu feminar. *Scrupulosa Deus aurib. vulnera intulit male Rhenanus, scrobulosa*, Iun. An. 2. c. 1

Tertull. de sum. cultu locus, Iun. Co. 7

Tertull. de Pallio. *Cum Drusillanus servus Claudii quinquagenariam promulsidem ædificat*, Iun. An. 5. cap. 10

Tertul. de Pallio, *Tullius triginta millibus numum orbem citri emit, quæ bis tantū Asinius Gallus pro mensa*, &c. Iun. An. 5. c. 10

Tertullian. de Pallio ter quater emendatus, Iun. Anim. lib. 5. cap. 10

Tertull de resurr. *Si famulum tuum libertate mutaveris & vestis alba nitore, &c.* Man. 3. quæst. 1

Tertull. de veland. virg. *aut crobylos barbarorum*, Iun. An. cap. 1. & Co. 1

Tertull. de virg. vel: *Etiam apud Ethnicas velatæ ad virum ducta*, Schegk præm 10

Tertullian. de virg. vel. *velamen iugum illorum est*, Scheg. p. æm. 10

Tertullian. *Cæcina Seuerus grauiter Senatui impressit, matronæ sine stola in publico*, Man. 3. quæst. 1

Theocritus in Adoniazusis: *turba, formica innumerabiles & immensa*, Cam. ὕπνο Dec. 2. c 9. idem Adonid. s epitaph explicatum. Brod 7. cap 9 10. idem Idyll in mortem Adonidis explic. Brod 7. c 16. idem ἀΐτης explicatū. Brod. 7. ca 12. idem, Bacchæ explicatæ, Brod. 7. cap. 19. idem, Dioscuri explicati. Brod 7. cap. 14. idem in Dioscur. ἴση δὲ πληγαῖς μεθύων, Iun. An. 3. cap. 6. idem Bipennis, Brod 7 cap. 24. Ala. cap. 25. Ara, c. 26. explicata. idem Idyll. Colus explic. Brod. 7. cap. 20. idem Idyll. quod ἀγρεὺς, percursum, Brod. 7. cap. 15. idem Idyll. Heraclïscus explic. Brod. 7. c. 17. item 18. idē κυνίσκας ἔρως explicatus, Brod. 7. c. 9. id. Idyl. Megara expositū, Brod. 7 c. 13. idem Idyl. ὀαριστὺς explic Brod. 7. cap. 22. idem Idyll. παιδικὰ enarratū, Brod. 7. cap. 21. idem Idyll. 1. *Semper acrem propter nares cōsidere bilem Panos*. Camer. 11. Dec. 4. idem Idyll. ξ. οὐ φθίγξει λύκον εἶδες, Brod. 7. cap 1. idem Idyll. κ vel Europa explicatum, Brod. 7. cap. 8. idē Idyll ιθ vel Bionis epitaph totum explicatum, interdum & emendatum, Brod. 7. cap. 7. eiusd. locus de *Thracica tonsura*, Iun. Co. 6. idem, τὸ πάντες ἐπ' ὄμμασιν ἱμερόεν. Cam. 1. Dec. 9. idem, *Ipse sinu mecum Bacchi sacra mala tulissem*. Camer. ὕπνο. Dec. 4. c 6. idē Bucoliscus expositus Brod. 7. cap. 11. eiusd Epigrammata percursa, Brod. 7. cap 23

Theodoreti l 4. de prouid. locus, Iun Co. 2

Theogn. πίνειν ὅτ' ἂν ἐγὼ ὕδωρ. Steph. 5 cap. 13

Theon Alexandrin. in Arat. *Iupiter assueuit Nemesi, vel secundū alios Leda &c.* Iun. An. 1. c. 15

Theo Sophist. emend. Brod 8. c 18

Thucydidem imitatus Dionys. Halicarnasseus, licet eius ἑρμηνείαν reprehēdat. Steph 2. c 4

Thucyd. l. 2. illustr. Steph. 4 c 21

Tibull. lib 1. *Iam modo non possum contentus viuere paruo*, Brod. 8. c. 14. idem lib 1. *Effluit effuso cui toga laxa sinu*. Man 3. q. 1. idē 1. El 3. *Parce pater timido, ne me periuria terreant*. ibid. *tamen est deterritus nunquam Quis* Steph. 5. c. 9. idem 1 Eleg. 5. *Ipse ego velatum filo tunicisq; solutum*. Scheg. præm. 10. idem 1 El. 5. *Namq; agor, vt per plana citus sola verbere turbo, &c.* Cast. Var. c. 39. idem Eleg lib. 2. *quā sæpe coegit Barbara gypsatos ferre catasta pedes* Iun. An. 5. c. 14. idē 3. Eleg. 3. *Et faueat concha Cypria vecta sua*. Iu. An. 5. c. 7. idē *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma*, Iun Co. 7. idem, *Sit tibi cura togæ potior, pressumque quasillo scortum* Man. 3. qu. 1. idē, *Sed pretium si grande feras, custodia victa est*, Mod. Ep. 2

Timæi locus Iun. Co 6

Titinn. Gemina: *Si vim scorto constituit, claues ilico Abstrudi iubeo. rustica ne sit toga Copia, id est, tecti*. Palm. 10 pagin. 767. ibidem, *Eu accipiter, sic meritrix siti amba, sibus, vt pote ego, moribus*. Palm. 10. pagin. 780. Ibid.

ibid. Setina, *quem procul aspexit imbitere, volat Riuertit*, Pal.10 pag.782. ibid. veliterna: *Fortasse votum fecisse, quo dio liber foret*, Palm.2.pag. 647 648 ibid. *Pausa mea, amabo pollulam leunem addita praefiscini*, Palm.5.pag.691. ib. *Quin togis cum candidis, tunicis sordidis syntheticis*, Palm 10 pag. 779. ibi. apud Non. *Manus lauere, mulieres & capita volate.* Scheg.prm.10.

Trabea in ergastulo: *Nam longe ab vrbe villicatur, quo herum raro venit.* Palm.10.pag.769

Tralian.l. ζ. emendat & explic. Brod.7.cap 3

Triclinius Schol. Soph. aliquoties emend. in particula, ἤγουν. Steph c.13

Tryphiodorus: Σίνων ἱκτσίοις ... λαμπῆναι ὑψαττο γένειν. Iun. An. 2.cap 11

Turnebus nimis licenter, *aromatarios* reponit in Plaut. Aulul. Palm.15.pag.181 ibid laudatus & notatus in loco Plauti Capt. *venare leporem, &c.*3. pag.658. eiusd. vena emēdatio in Plaut. Menaech.sc.1. Palm.10.p.779. Ibid. in loco Plaut. Poenul. reprehensus, Palm.9.p.755. eiusd. emendatio in Rud. Plauti reiecta. Palm.9.pag 759. Idem in Stich. Plaut. notatus Palm.15. pag.881. Id in Trucul. Plaut. notatus, Palm.6.p.709. eiusd. emendatio in Trucul. *vides spico*, reiecta. Pal.6. p.711. eiusd. cū Alciato putantis in Plauti Trucul. legend. *a via educier.* opinio improbata, Pal.7. pag. 728. Idem non recte mutauit *proluuium* in *prolubium*, apud Terent Palm 10. pag. 764. Id. reprehensus ad Ouid. in errore si comes vnus erat, Cast. var. cap.1. notatur male retinuisse in Sueton. Aug. vulgatam. *conspectu, cum, &c* Palm.13.p. 842 idem nō recte in Suet. mutauit illud genus loquendi, *in potestatem fore.* Palm.14 p. 866. eiusd. sentētia reiecta, reprehēdentis Seruium in *Resignat.* Cast Var.46. Idē, de *senium* notatus, Palm.5.pag.692. Id. notatus de *duplia agmina*, Palm.15. pag 879

Turpil. Demetr. *In acta cooperta alga age tum oras ostreas*, Pal. 10. pag. 778

Turpill. Epiclero, Ecquis est: qui interrumpit sermonem *meum obitu suo.* Palm.10.pag.775

Turpill. Epiclero, *Te quidem omnium tam pater, cassum facit*, vel *cassarē facit.* Pal.10 p.776

Turpill. Leucad. *hoc quaero, ignoscere. Isthic solent, vel habere minoris noxia seruum.* Palm.10. pag 774

V.

VAl. Flaccus lib 4 *Quos potes, indue castus.* Man 3 q.8. Ibid. *Paribus palmas amborum inexuit armus.* Man.3.q.8. Idem 6. Argon. *Cuncta phalanx insigne Iouis, caelataq; gestat Tegmina*, Cast Var.4. ibid. *Barbarica quoniam signa rota; ferrataque dorso Forma suum, &c.* Cast.ib. Idē lib. 6 *Sed viae duces & priscam suetum Facta canunt, &c.* Cast.Var.cap.25. Ibidem lib.8. Arg. *Pars verubus, pars vndanti despumat aheno.* Cast. Var. cap 5. Ibidem Argon. *Phoebi*

Genitoris ad aras Ventum, Iun. An.1. cap.21

Valer. Maximus pessime laborat glossematis, Scheg. præm 4. In eo variæ aliquot lectiones indicatæ, Mod. Ep. 54. Idem lib 1. cap.6. *Aquilarum altera vix conuelli a primi pilo potuit*, Man.2. quæst.3. Lib. 1. cap.8. *P. Vatinius Reatina præfectura*, Man 1 quæst.1. Lib.2. *Fœmina cum viris cubantibus cenitabant, qua consuetudo, &c.* Man.1 quæst 4. Lib.2. & & 3. euariantes ab editionibus scripturæ, Mod. Ep. 96. idem lib.3. cap 1. *Æm. Lepidus puer, &c. operis index est statua bullata, & incincta prætexta*, Man.3. quæst.1. idem lib. 3. c. 7. l.5.cap.3. lib.8. lib.9.cap 1.& cap.15 castigatus & explicatus, Brod.9.cap.23. id.lib.4. cap.6. *graui dolore corporis abigere coacta est*, vel: *g. d. c. abacta est*, Scheg. præm.4. idem lib.5. cap.2. *Marcum Coriolanum patria interitum conãtem*, Scheg. præm.4. idem lib.5. cap. 4. *Eo die quo togam sumsit virilem, protinus vt e Capitolio descendit, Cn. Carbonem postulauit*, Man 3. quæst.1. idem lib 6. c. 3. *Interrogatumque quo modo bestiam confecisset, postquam comperit vsum venabulo, cruci suffixit*, Scheg. præm 4. idem, lib.8. cap 15. *Imp. ipsum respicientis supra se cubantem, vel hunc dixit*, Scheg. præm. 4. idem lib. 9. cap 1. *Quid sibi voluit Metellus Pius, cum palmata veste conuiuia celebrabat*, Man. 3. quæst. 1. idem libro 11. cap. 1. *Trabeatos equites Idibus Iulii Q. Fabius transuehi instituit*, Man. 3. quæst. 3. idem, de M. Cotta: *ipso die quo togam sumsit virilem*, Stephan.4. cap. 21. Idē, cursim aliquot locis correctus excess. Bambergensi, Mod. Ep.128

Nicol. Vallæ oscitantia in Hom. vers. 11. ψ. reddendis, Iun. Co.5

Valla in Sallust. notatus, Palm. 1. 2. pag. 632

Vallæ nugæ ad locum Plauti Cistell. Palm 3. pag. 666

Vallæ interp. Herod. turpes lapsus, Steph. 3. c. 27

Varinus Suidæ vitioso inhærens ipse peccat sæpe, Brod 9. c. 2

Varronis monumẽtorum inscriptiones a maculis asseruntur, apud Non. Marcellum, Iun. An. 6. cap. 9

Varronis librorum, aliquot tituli corrupti, integritati restituti, Iunio An. 6. cap. 3

Varro Aborig. *In desiderium puparum & sigillarum venit hat*, Palm. 10. pag 774. idem, Cras credo, hodie nihil: *Quibus instabilis an mus ardens mutabiliter, auet habere, & non habere, fastidiliter inconstantis pectore*, Palm 10. pag 768. idem in Dolio: *Mundus domus est maxima homulis, quam quinque altitona flãmea zona cingunt, per quam Limbus pictus, &c.* Iun. An. 3. cap. 4. idem Ephebo: *Crede mihi plures dominos ceruos comedere, quam canes ad inopiam deciderunt*, Palm. 7. pag. 723. idem Eumenid. *Pertenicrepas vocibus velitãt aures vulgi*, Palm. 10. pagin. 785. idem Eumenid. *Cana Veritas Attica Philosophia alumna*,

Cast.

Cast. Var. cap. 53. eiusdem Satyra inscripta Εχω σε, Palm. 14. pag. 857. idem Gero ntodid. *culicellis illa tempestate Bithynia*. Palm. 10. pag. 785. idem γεροντοδιδ. *Vehebatur cum uxore vehiculo semel aut bis anno cum arcem*, Palm. 10 pagin. 776. idem *Longe fugit: Sed is visceras hac, legumina, Sarta, rapa*, Palm. 10 pag. 783. idem Marcip. *Delimat bipennes velis pessis sernaculus*, Palm. 10. pag. 776. idem Meleagris: *Funus exequiatu cum lausa*, Palm. 10. pagin. 775. idem in Modio: *Quorum vitrea toga ostentant tunica clanes*, Man. 3. quæst 2. idem Meleagr. *quam bis desciolinatis in Silua curare*, Palm. 10. pag 781. idem Modio: *quid aliud est, quod Delphis caueat columna, ne viam nos facere*, Palm. 3. pag. 668. idem ὄνος λύρας: *vinacur non esse masculum Arem*. Palm. 10. pag. 765. idem Pap. *Dum vixi promiscue in me meis in cortil us pauit*, Pal. 10 pag. 779. idem Quinquat. *ne ios pocilli permiserat*, Palm. 10 pagin 777. idem Quinqu. *grauem & casorenum, leuemque robur*, Palm. 13. pag. 849. idem Sesquiul. *ubi nitidas ephebis, veste pulla cãdidi, mod. ste amanti*. Pal. 10. p. 778. idem Sesquiul. *Suspendit Larib. marinas molles pilas*, Pal. 15. pag 879. idem Sexag. *Neq; quassagi pennas, anates, circumpedas, buxeis rostris*. Palm. 10. p. 779. idem Synepb. *cum tempus reuocat, ea pracox est fuga*, Palm 10. pag 777. idẽ lib 1 de vita P. R. *qui sint sit antea & postea: in ipsa ca parte*, Palm. 10. pag 772. idem epist. ad Fuf. *Quintiporis Clodiani fortas ac poematia, gargaridians dices. O fortuna, o fers fortuna*, Palm. 11. p. 789. idem 4. ling Lat. *Ego magis puto a chao cauum & hinc cœlum*, Man. 3. q 9. idẽ 4. ling Lat. *Cornelius Stilo*, emend. *Ælius Stylo*, Iun. An. 6. c. 11. idem de ling Lat. 4. *scribũt eum locum esse fulguratũ & septum*, Man. 2. q 5. idem 4. de ling Lat. *Miser, a minus, cui, cum opus est, minus nihilo est, vel, bello est* Palm. 15 p 857. idẽ lib. 4 ling. Lat. *Aborigines ex agro Reatino, qui appellatur Palatium, ibi considerunt*, Man. 1. q 1. id. lib. 4 L. L. *Nympha Cõmotia ad lacum Cutiliensem, a commotu*, Man. 1. q. 1. idem 4. ling Lat. *Parma, quod a medio in omnes partes par*, Man. 3. q. 6. idem lib. 4. ling. Lat. *Et putabant hunc esse Sancum, a Sabina lingua, & Herculem a Græca*, Man. 1 quæst. 1. idem lib 4. ling. Lat. *Alterum quod subtus, a quo subucula*, &c. Man. 3. q. 2. idem 4. ling Lat. *Vnum quod foris ac palam a quo palla: alterum quod intus, a quo intusium*, Man. 3. quæst. 2. idem de ling Lat. lib. 5. *isque pras, qui a magistratu inter rogatus, in publicum vt pras siet*, Pal. 13. p. 851. idem lib. 5. ling Lat. *Eo die in Latio Iunoni Caprotina mulieres sacrificant, ob hoc toga prætexta data iis*, Man. 3. quæst. 1. idem lib. 5 de ling Lat. *vt virilis tunica sit virili similis, item toga: sic mulierum stola stola proportione, & pallium pallio simile*, Man. 3. quæst. 1

Varro 6. ling. Lat. *Halcyonis ritu littus pervolgans furor.* leg. *pervolans feror.* Iun. An. 6 cap. 12. Idem 6. ling. Lat. *Faciliùs obscuram operam Myrmecidis ex ebore oculi videant si extrinsecus admoveant nigras sitas.* Iun. An. 6. cap 4. idem 6. ling. Lat. *in hîs versibus quos vocant Saturnios.* Iun. An 1. cap. 11. Idem lib. 7. *plerique liberti a municipio manumissi.* Man. 1. quæst 7. Idem de L.L. *Flamen prosus vinum legat.* Palm. 10. pag 772. Idem lib. 3. de re rust. *neque enim magnum molimentum esse potest.* Palm. 13. pagin. 847. Idem libr. 3. cap. 2. de re rust. *Fercellius Pavo Reatinus ad dextram, Minutius P ca. & M. Catronius Passer, &c.* Man. 2. quæst. 1. idem lib. de re rust. Sæpe *inegere* corruptū in, *inigere.* Palm. 1. pagin. 620 Varro notatus ut nimium largiter dixisse de *visu* Strabonis cuiusd. Brod. 8. cap 1. Idem, *Calor diei fregerit,* Palm. 14. pag. 869. idem, *Cum dixisset Bivulus, ecce calidis pedibus.* Palm. 15. pag. 884. idem, *Inter duas filias regum quid mutet, Antigonam & Tulliam* Palm. 14. pagin. 865. idem, *Auspicari de cœlo ius est nemini, præter magistratum,* Man. 1. qu 9. idem, *Armilustrum a luendo, aut lustro, quod circumibant Salii ludentes ancilibus armati* Man. 3. quæst 6 Eius sententia excusata, qua *Tiberim omnib. amnib. antepomit. in alendis bonis piscibus,* Brod. 7. cap. 27. idem, *Et tamen tam ipsi illi libero symposio visitare?* Iun. An. 2. cap. 10. idem, *Postquam binas tunicas habere cœperunt, instituerunt vocare subuculam & indusium,* Man. 3. quæst. 2. idem, *Omnes nobis videmini esse belli, festivi, superda, cum sumus canopites,* Brod. 9. cap. 20 idem apud Non. Alella, *Toga retracta est ad tubam mihi.* Palm. 10 pag. 783. Eius versus restitutus apud Nonium in Comest. *Natura humanis omnia sunt paria Qui pote, plus urget, &c.* Iun. An. 5. cap. 18. idem apud Non. examussim: *Quare si dicum genus es ad amussim per me licet assumas: tunc* μακροὶ. Pal. 10 pag. 765. Idem apud Non. in Exerciti: *Quibus cum turpe fecerant fœdus.* Palm. 10. pag. 780. idem apud Non. Melos: *Palimbacchius nascuntur puerum rhythmus & meles.* Palm. 10 pag. 778. idem apud Non. obba: *Dolia, atque apothecas tricl. mores.* Palm. 10. pag. 785. idem apud Non. Petauristo: *Nec minus salio in genera sunt ludis velites Galli,* Pal. 10. pag. 765. idem apud Non. Polluceres: *Ne dares, ne polluceres, quod datum est.* Palm. 10. pag. 786. idem apud Non. ruminatur: *Erras, inquit, Marce, accusare nos ruminaris antiquitates,* Palm. 10 pag 784. idem apud Non. rictum: *Ante aures modo ex subolibus parvuli intorti,* Palm. 10. pag. 784. idem apud Non. Sumtu: *Cū novissimè mutitaret,* Palm. 6 pag. 701. idem apud Noniū, *Mihi puero, modica una fuit tunica & toga.* Man 3. quæst 2. idē apud Nonium: *Quem sequuntur cum*

rotundis, velites leues parmis, Man.3.qu 6. idem apud Non. *Vt puella habeant potius in vestitu chlamydas, &c.* Man. 3. quæst 1. idē emendatus apud Probum Grammat. *Cælum est testa, item vitellum ut terra, inter illa duo, humor quasi in sinum clusus aer, in quo calor*, Iun. An 3 cap.4

Veget.lib.1.Proœmio: *sic regnantium testimoniis crebruit eloquentia*. Mod Epist.111. Lib. 3. ca.22. *Qui super ventus & subsessas passus est*. Mod.Ep.39

Velleius lib 1.*quam ab Alete Hippotis filio erat condita*. Iun. An. 6.cap.25. Lib. 2. *Remoto Carthaginis metu, non gradu, sed præcipiti cursim a virtute descitum*, Man.2. q 9. Lib. 2. *Legem tulerunt, vt Pompeius Ludis Circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium vteretur*, Man 3.quæst.1. Lib. 2. *Mæcenas vixit angusto claue pæne contentus*, Man.3.quæst.2. Lib 2. *HS septies millies depositum a C. Cæsare ad ædem Opis, &c.* Iun. An. 4. cap 14. idem, de Cassio: *Lacerna caput circumdedit*, Scheg. præm.10. idē l.poster.de Lepido: *pulloq; velatus amiculo*, Scheg.præm.10. idem lib. 2. *Primo: pili centurionem, nomine Vibullium, fusto percussit*, Man.2.quæst.3. idem lib.1. *Suffragii ferendi ius Sabinis datum* Man.1.quæst 1

Versus inscripti obelisco Constantini e Circo maximo effossi. Cast. Var. cap.20

Versus prou. πολλὰ μεταξὺ πέλει. Steph.3.cap.31

Versus prou. τὶς πατέρ' αἰνήσει explic. Steph.4.cap.23

Versus prou. ἔργα νέων, βουλαὶ δ' ἀνδρῶν, explic. & excussus. Stephan.4 c.17.18.19. & 20

P. Victorius non recte reponere *mutulos* apud Horat. pro *mugilis* conatur, Brod.8.c.2

Victorii error in loco Horatii. Steph 1.c.19

Virgilius Eclog.2. *Cum placidum ventis staret mare*. Cast Var. cap.28. idem Eclog.3. *calatum diuini opus Alcimedontis*. Man. 3.quæst.9. idem Ecl.3. *Tris pateat cæli spatium non amplius vlnas*. Brod. 7. cap. 1. idem 3. Ecl. *aeria quo congessere columba*. Palm.1 pag.620 idem. Ecl. 8. *Credimus? an qui amant, ipsi sibi omina fingunt?* Palm.1.pag. 617. idem Eclog 8. *Et mutata suos requierunt flumina cursus*. Palm.2. pag.639. idem Ecl. 9. Lup. *Moerim videre priores* Bro. 7.cap.1. idem 1.Georg. *Quinq; tenent cælum zonæ, quarū, &c.* expenditur & confertur cum Eratosthenis versibus, Iun. An. 3. c.5. idem 1 Georg. *Humida solstitia, atq; hyemes optate serenas*. Cast. Var. cap.17. idem 2.Georg. *Hæc genus acre virū Marsos, pubemq; Sabellam Extulit*. Man.1.q 1. idem Georg. 2. *Pictosq; Gelonos*. Cast. Var.43. idē Georg 2. *aera vincere summum Arboris haud vllæ iactæ potuere sagittæ*. Cast. Var. c. 33. idem 2. Georg. *Durus amor*. Palm.11 pag.793. idem 3. Georg. *Bisq; triumphatas vtroque ab littore gentes*. Cast. Var. c.2, idem 3. Georg. *Ipse ruit dentesque Sabellicus exacuit sus, Et pede prosubigit terram, fricat*

arbore costas, Brod. 8. c. 5. idem 3. Georg. *noctem ludo ducunt, & pocula læti Fermento atque acidis imitantur vitea sorbis*, Iun. An. 2. cap. 12. idem Georg. 3. *resonant & acanthida siluæ*, Brod. 7. c. 1. idem 3. Georg. *ef fortus vinitor antes*, Brod. 9. c. 20. idem 4. Georg. cur *Canopũ* appellet *Pellaum*, Iun. An. 1. cap 9. idem Georg. 4. *natantia lumina*, Brod. 9. cap. 20. idem Georg. *Exercet crebro tellurem atq; imperat aruis*. ib. *Exercebis humum*, Palm. 13. pag. 843. idem lib. 1. Æn. *au an tam s: regina superbes Aurea composuit sponda*, Man. 1. quæst. 4. idem 1. Æn. *Ducit Amazonidum lu natis agmina peltis*, Man. 3 q. 6. idem 1. Æn. *Littore abena locant alii*, Cast. Var. 5. idem 1. Æn. *cælataque in auro Fortia facta patrum*, Man. 3 quæst 9. idem lib. 2. Æn. *Ardentes clypei*, Man. 3. quæst. 6. idem Æn. 2. *Qualis vbi in lucem coluber mala gramina pastus*, Brod. 7. cap. 28. idem 2 Æn. *pro longa tegmine palla Tigridis exuuia per dorsum a vertice pendent*, Man. 3. quæst. 2. idem 2. Æn. *tacita per amica silentia Luna*, Cast. Var. cap. 32. idem 2 Æn. *dem. ssum lapsi per funem*, Cast. Var. cap 33. idem 2. Æn. *Condimus et magna supremum voce ciemus*, Scheg. præm. 9. idem 2. Æn. *Adsis o tandem, & propius tua omina firmes*, Palm. 1. pagin. 616. 617. idem lib. 3. Æn. *Hinc sinus Herculei, si vera est fama, Tarenti cernitur*, Iun. An. 1. cap. 9. idem 3. Æn. *Tum steriles exurere Sirius agros*, Iun. 1. An. cap. 5. idem 3. Æn. *Longæuo dicta parenti, Haud dubitanda refer*, Iun. An. 1. cap 6. idem 3 Æn. *postrema immani corpore pistrix*, Iun. An. 2. cap. 13. idem lib. 3 *Argolici clypei, aut Phœbea lampadis instar*, Man. 3. quæst. 6. idem 4. Æn. *Et Numida infreni cingunt*, Cast. Var. cap. 8. idem lib. 4. *Siluaque & sæua quierant Æquora, cum medio voluuntur sidera lapsu*, Cam. Decemvir. 4 cap. 3. idem 5. Æn. *circoque locantur In medio sacri tripodes, viridesque corona*, Iun. 2. An. c. 3. idem lib. 5. *Nunc dextra ingeminant ictus, nunc ille sinistra*, Man. 3. quæst. 8. idem libr. 5. *Creber vtraque manu pulsat versatque Dareta*, ibid. idem lib. 5. Æn. *ingentia septem terga boum plumbo insuto ferroque rigebant*, Man. 3. quæst. 8 idem lib. 5. *Quæsitor Minos vrnam mouet*, Iun. An. 2. cap 5 idem 5 Æn. *Velocem Mnestheus agit acri remige pristin*. Iun. An 2. cap. 13. idem 5 Æn. *Sic poscere ventos*, Brod 9. cap. 20. idem 5. Æn. *Quo tantum mihi dexter abis, &c.* Cast. Var. cap 1. idem 5. Æn. *Radit iter læuum interior*, ibid. idem lib. 6. *Primus qui legibus vrbem Fundabit Curibus paruis*, Man. 1. quæst. 1. idem 6. Æn. *dixitque notissima verba*, Scheg. præm. 9. idem libr. 7. *clypeoque in signe paternum*, Cast. Var 4. idẽ 7. *Argumentum ingens, & custos virginis Argus, Cælataque* amnem

amnem, Cast. Var. 4. idem lib. 7. *Filius ardentes non secius aquore campi*, Palm. 4. pag 677. idem lib. 7. *Vna ingens Amiterna cohors, Prisciquè Quirites, Hireti manus, &c.* Man. lib. 1 quæst. 1. idem lib. 7. *Sulfurea Nar albus aqua*, Man. 1. quæst. 1. idem lib. 7. *qui Rosea rura Velini*, Man. 1. quæst. 1. idem libr 7. *Est locus italia in medio, &c.* Man 1. quæst. 1. idem Æn 7 *Ceu quondam torta volitans sub verbere turbo, &c* Cast. Var cap 39. idem libro 8. *Curetusque seueris*, Man. lib. 1. quæst. 1. idem lib. 8. *Euandro vitta comptos pratendere ramos*, Iun. An. 2. cap. 11. idem 8 Æn. *O mihi prateritos*, Steph. 4. cap 17. idem lib. 9. *ite per alta Dyndyma, vbi assuetis biforem dat tibia cantum*, Man. 2. quæst. 4. idem 9. Æn. *Ense leuis nudo, parmaque inglorius alba*, Man. 3. quæst. 6. idem 9. Æn. *Et tunica manicas & habent redimicula mitra*, Man. 3. quæst. 2. idem 9. Æn. *It partes ex alio, qua Saxa rotantia late*, Palm. 11. pagin. 808. idem 10. Æn. v. 1. *omnipotentis Olympi*, legendum; non *omnipotentis*, aut *omnipatētis*, Cast. Var. 9. idem 10 Æn. *in pristin desinit ainus*, Iun. An. 2. capit. 13

gilian a lib. 10. *sed non genus omnibus vnum. Gens illi triplex, &c.* cum Liuianis lib. 5. *Tuscorum ante Romanum imperium terra mariq; opes, &c.* Cast. Var. 27

... l. lib. 10. *Illum infrenis equi ... &c.* Cast. Var, cap. 8.

idem lib. 11. *solidum nodis, & robore cocto*, Iun An. 5 cap. 5. idem 12 Æneid. *Velati lino & verbenis tempora cincti*, Scheg. præm. 10. idem Æn. *Contra fata Deum peruerso numine poscunt*, Palm. 1. pagin. 67. idem, *Sternimus optata gremio telluris ad vndam.* Et: *Innectimus, densis & circumfundimus armis*, Palm 14 pagin 869 idem, *posuitque comas & brachia ferro*, Cam. vmb. Dec. 1. cap. 7. idem, *Et genua amplexus, genibusque volutans*, Iun An 2 cap. 11. idem, *Interea tota non secius aere ningit*, Palm. 4 pagin. 677. idem, *iubeo tolerare magistro Militiam & graue Martis opus*, Stephan. 1. cap. 6. idem lib. *ardentis ab ore Scintilla absistunt*, Camer. 1. Dec. 8. idem, *Mortem orat, tadet cœli cōuexa tueri*, Cam Etym. Dec. 6. cap. 4 idem, *Nec Teucris addita Iuno.* Palm. 13. pag. 854. idem, *Curris iter tutum non Secius aquore classis*, Palm. 4 pag. 676. idem, *Ferrum exercebant*, Palm 13 pagin 842. idem, *At Lausum socii exanimum super arma ferebāt Flentes*, Palm. 10. pag. 775. idem, *Velati ramis olea, veniamq; rogantes*, Iun. An. 2. c. 11. idem lib *Hic vero Alcida furiis exarserat atro Felle dolor*, Cam. 2. Dec. 8. idē, *Postquam exempta fames epulis, mēsaq; remota*, Cam 9. Dec. 6. idē, *instat non Secius, ac rotat ensem*, Palm 4. pagin. 677. idem, *Cinthius aurem Vellit & admonuit*, Iun. An. 4. c. 12. idem, *Aurea pectoribus demissa monilia pendent*, Man. 3. quæst. 10

Virgil. *Regum aequabat opes animis*, Steph. 4. cap. 7. idem, *Ab Ioue principium Musae*. Camer. Dec. ὑπνῶν. 4. cap. 1. idem, *at cetera Graius*, Palm. 2. pag. 635. *Omnia praeceps mons*, pro vndi quaque. Palm. 2. pag 635. idem *ille viam secat ad naues*. Et, quam quisque *Secat spem*, Pal. 4. pag. 676. idem, *pubentes herba*, 4. Æn. Iun. Co. 4. idem, *Et genua amplectens effatur talia supplex*. Iun. An. 2. cap. 11. idem *Forsit vota facit, cumulatque altaria donis*. Palm. 12. pag. 828. idem, *rapta, sine more Sabina*, Palm. 2. pag. 638. idem, *& rubra cornua crista*, Iun. Co. 1. idē, *Hic mater cultrix Cybele*, Pal. 4. pag. 686. idem Culice: *& procul illam Turba ferax iuuenum*, Palm. 12. pag. 827. idem Cul. *Quid meritus, inquit, aut qua delatus acerbas*. Palm. 12. pag. 831

Vitruuius vt explicet theorema Euclidis numero 47. *In trigonis rectangulis, &c.* Iun. An. 5. cap 9

Vitruuius lib. 8. cap. 4. *Ideoque semper transmarinos catastos emere, &c.* Iun. An 5. cap. 14

Vopisc. Aurel. *vt benedictum sit a quod mimico scurra*. Schegk. praem. 14

X.

XAnthiae serui, Iun. Co. 9

Xenonis iambici in eropi os, Steph. 6. cap. 17

Xenoph. Apomn. 1. illustr. Steph. 3. cap 13

Xenoph 1. Apomn. illustr. Steph. 3. cap. 2

Xenoph. in OEconom. *Deus addidit foeminae maius studium, quam viro quo paruulos liberos prosequeretur*. Cam. 4. Dec. 1

Xenoph. & Platonis loci collati, cum quibus conuenit D. Lucae locus. Steph. 1. cap. 1

Xenophonti priori Gallicas canes. ignotas fuisse. & qui nam canes illi noti. Steph. 5. c 17

Xenophontis tertii locus de canib. Verrragis. Steph. 4. cap. 1. Egusiis ib. cap. 2 de Gallor. venatione, Steph 5. cap. 16. de canib. Gallicis, cap. 17

Xenoph oeconom. ἐπιμὲν ὅδ᾽ ... Steph. 2. c 5

Xenoph. τιμωρία. Steph. 2. cap. 12

Xenophontis prioris & tertii dissensus. Steph. 5 cap. 18

Z

ZOsami Alexandrini Philosophi, χημευτικῶν libri octo & viginti. Iun. An. 5. c. 12

Theologica.

MAtth. cap. 5. illustr. Steph. 6. cap. 19

Lucae 12. locus illustratus Steph 2. cap. 1

Iohan. Euangelii initium Amelius philosophus dicitur agnouisse. Steph. 3 cap 8

Act. Apostol. c. 10. illustr. Steph. 3. cap. 28

Act. apost c. 19. & c. 22. & 24 illustrat. Steph. 2 cap. 28

Paul. 7 ad Roman. locus cum Platonis collatus. Steph. 1. c. 2

Paul. 1. ad Corinth. 9. illustratus Steph. 1. c 3

Paul. 2. ad Cor. 5. illustratus. Stephan. 2. c. 28

Paul. ad Tit. 2. illustratus. Steph. 2. cap. 28

S. Petr. 1. Ep. 3. μηδὲ φοβεῖσθε πτόησιν Steph. 2. c. 12

Iu-

Iuridica.

L. Pretia rerum. ff. ad l. Falcidiam: Sed in præsentia nō qua filius alicuius, sed qua homo æstimatur. Mod. Ep. 92

Papinian. l. in l. Falcid. ad l. Falcid. *nec immerito quia partus nondum editus.* Brod. 10. c. 5

Vlp. l. si seruus. §. si cum mar. D. ad l. Aquil. *si tectori locauerit.* Brodæus 10. cap. 4

Vlp. l. decreto. D. de admin. & peric. tut. *Quotiescunq; autem diffusa negotia sunt.* Brod. 10. cap. 6

Vlp l. 1. D. de ædil. ed. *bis κατὰ τῦ αὐτῦ idem dixisse,* Brod. 10. c. 17

L quæritur. D. de ædil. ed. *ornam facere,* Brod 10. cap. 20

L. *Liberto suo.* §. largius. π. de ann. legat. *Pecuniam quam Titio liberto meo & alumno legaui, &c.* Cast. Var. cap. 53

Paul. D. arb. furt. cæs. *cingere arborem.* Brod. 10. cap. 19

L. *vestimentum.* ff. de auro arg. leg. *Muliebria sunt, quæ matrisfam caussa parata, veluti stola, palla, tunica, capitia.* Man. 3. quæst. 2

L. *vestimentum.* ff. de aur. & arg. leg. *Clauique qui vestibus insuuntur.* Man 3. q. 2

Vlp. l. argumento. D. de auro & arg *vdones.* Brod. 10. c. 14

D. de aur. arg. *labater, riscus,* Brod. 10. cap. 20

L. 5. D commodati: *vbi dicis gratia,* Brod. 10. c. 17

Dig. 7. de contrah. emt. Iauolenus: *In lege fundi vendundi, lapicidinæ in eo fundo, vbique essent,* Palm. 12. pag. 878

Caius l. sciendum. D. sing. reg. *quinque pedes sanciret,* Brod 10. cap. 8

Vlp. l. in furti act. D. de furtis: *qui pannum rubrum ostenditur fugauitq; pecus,* Brod. 10. c. 3

L falsus. §. qui al. D. de furtis: *Ὄψεθες* petat. Brod. 10 c. 20

Paul. D. de imp. in reb. dot. *nouelletum,* Brod. 10. cap. 15

Vlp. D de incend. ruin. *Qui eiecta naue.* Brod. 10. c. 12

Vlp. l. quicunque. D. de inst. act. *Si libitinarius* Brod. 10 c. 9

L. cetera. de leg. 1. *Canthari per quos aquæ saliunt,* Brod 10. c. 13

L. *si chorus.* ff. de leg. & fid. *Numos ibi repositos vt mutui darentur, non esse legatos,* Cast. Var. 18

L. *vxorem.* ff. de leg. & fid. *Quæsitum est, Kalendariis quod in patria sua, &c.* Cast. Var. c. 18

π. Locati: *Si raucis aut herbis Segetes,* Brod. 10. c. 20

Caius D. locati. *vis maior, quam Græci θεῦ βίαν.* Brod. 10. c. 9

L. fin. §. patrimon. D. de mun. *E laemporia.* Brod. 10 c. 20

L. *Solutum.* ff. de pign. actione. *vt ad vniuersam pensionem insulæ, frivola mea teneantur,* Mod. Ep. 29

D. de pœnis: *Venenarii capite puniendi sunt,* Brod. 10. c. 17

L. *ait Prætor.* ff. de priuat. cred. *Quam is cuius bona venierint, consilium receperit fraudare.* Mod. Ep. 23

L. *si vsus.* π. quib. modis vsusfr. amitt. *Si aratrum in eam inducatur, ciuitas esse desinit.* Cast. Var. cap. 10

Modestin. l. septitia. de pollicit. *τ ἀγῶνα πετραετηρικόν.* Brod. 10. cap. 12

D. de publ. & rect. *folium pentai-*

GG

pharum, Brod 10 cap. 20
L. 1. D. de reb. cred. *a re*. Palm. 7. pag 726
L. *In fundo*. ff. de rei vend. *si tecto rium quod induxeras picturas que corradere velit*. Cast. Var. cap. 51
ff. de reorum custodia: *Si custodia se interfecerit, vel præcipitauerit, militis culpa adscribitur*. Mod. Ep. 2
Vlp. l. 1. D. de ciuis: *Signinum lapideum*, Brod. 10. cap 14
Paulus D de statu hom. *qui in vtero est, perinde*. Brod. 10 c. 5
L. *inter actum*. ff. de ser. rust. præd. *Iter est quo quis pedes vel eques &c*. Cast. Var. cap. 28
Paulus l. antiqui. D. si pars hered. *quatuor liberos vno partu*. Brod. 10. cap. 7
Vlp. l non exig D. si quis caut. *iubet diem iudicis esse diffusum*. Brod. 10. c. 6
L. cui seruus. ff. si quis omiss. causs. testam. Vtraque præstabit, & qua heres est, & qua omissa caussa, &c. Mod. Ep 92
Vlp. l. intestato. D de suis & leg. *post decem menses mortis natus non admittitur*. Brod 10 c. 11
Iulian. l. si pater. D. de solut. *quinque simul eam peperisse*, Brod. 10 cap. 7
Vlp. l. quæritur. D. de stat. hom. *hermaphroditum magis*. Brod. 10. cap. 7
L. vero creditor D. de solut. *quasi ærosa iussu præsidis*. Brod. 10. cap. 17
Vlp. D de test. *hoc testes de domo producere*. Brod. 10. cap 15
L. vlt. de tritic. vin. *vinum Amineum*, Brod 10. c. 13
L 131. ff. de verbor signif. *Neutro sermone vndecim dies significantur*. Cast Var. cap. 52
Caius de V. S *Stipula inlecta spica in messe deiecta* Brod. 10. c. 2
L. *hactenus*. ff. de vsufr. *potest & voluptatis caussa tectoria & pauimenta facere*. Cast. Var. cap 51
L. *vsufructuarius*. ff. de vsufr. *nouum tectorium parietibus qui rudes, imponere non potest*. Cast. Var. cap. 51
Vlp. D. de via publ. *aut tector trochos exteri*. Brod 10. c. 4
Vlp. *Cretio est certorum dierum spatium*. Brod. 10 c. 16
Vlp. *vtiles sunt veluti pecora prædiis imponere*, Brod. 10 c. 15
Vlp. *Medicos fortassis quis accipiet etiam eos, qui alius*, Brod. 10. cap 10
L. in Cod. de incest. nupt. *Humiles abiecta que persone censentur, liberta filiam, &c*. Cast. Var. cap 13
L. *licet quidem*. Cod. de incestis nuptiis: *qua fratrum vxores licet virgines ducendi facultas adimitur*. Cast. Var cap. 13
L. autem Cod. de metallariis: *Metallum saxorū verte, &c*. Cast. Var. cap. 20
L. *intra*. Cód. de oper. publ. *Intra vrbem Romam veterem & nouam nullus iudicum, &c*. Cast. Var. 20
C. de sacrosf. Eccl. l. nemo apost. explicata, Brod. 10 c. 21
L. 1. Cod. quæ res pign. oblig. *Alumnos tuos & ceteras res, &c*. Cast Var. cap. 33
L. 2. Cod. Quando mulier tutelæ off. fung. *Accito Pratore, qui*

Impertiendis tutoribus præsides, Cast. Var. c. 21

C. Iustinian. variæ voces explicatæ, Brod. 10. c. 21

Institution. tit. de iniuriis: *Siue qui matrem fam. aut prætextatum adsectatus fuerit*. Man. 3. quæst. 1

Inst. de nupt. *Spurii a Græca voce σποράδην appellari solent*, Brod. 10. cap. 3

Inst. de oblig. quæ ex del. *qui pecuno rubiu fugauit armentum* Brod. 10. cap. 3

F I N I S.

Digitized by Google

M. Tab.ª V. n.º 17.